

Digitized by the Internet Archive
in 2013

MONVMENTA
GERMANIAE
HISTORICA

INDE AB ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO
VSQVE AD ANNVM MILLESIMVM
ET QVINGENTESIMVM

EDIDIT

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS
RERVVM GERMANICARVM MEDII AEVI

AVCTORVM ANTIQVISSIMORVM TOMVS XII

CASSIODORI SENATORIS VARIAE

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
MDCCCXCIV

HAVERFORD COLLEGE

CASSIODORI SENATORIS VARIAE

RECENSUIT

THEODORVS MOMMSEN

ACCEDVNT

- I. EPISTVLAE THEODERICIANAE VARIAE
EDIDIT TH. MOMMSEN.
- II. ACTA SYNHODORVM HABITARVM ROMAE
A. CCCCXCVIII. DI. DII.
EDIDIT TH. MOMMSEN.
- III. CASSIODORI ORATIONVM RELIQVIAE
EDIDIT LVD. TRAVBE.

ACCEDVNT TABVLAE DVAE

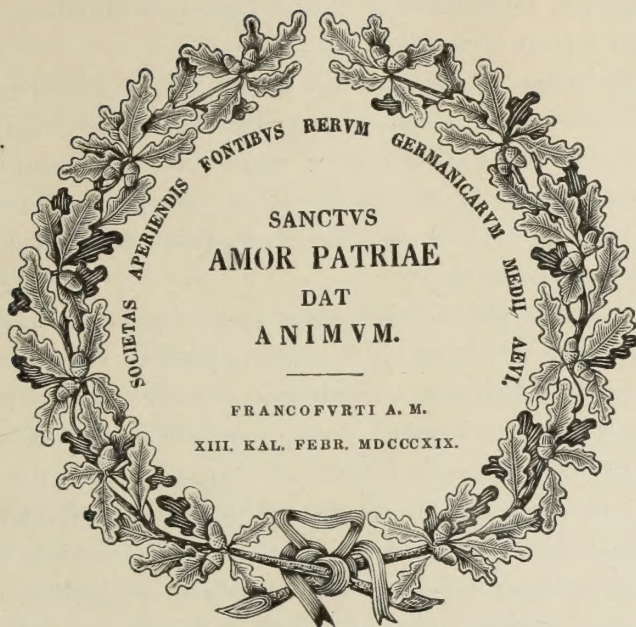

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
MDCCCXCIV

~~scriba~~
~~scriba~~
~~scriba~~
~~scriba~~
~~scriba~~

DO
2
108
A.9
V.12

81544

Brevi enarrationi de Cassiodori vita, quam ab hac editione variarum noluimus abesse, praemisimus quae supersunt ex libello ipsius de ordine generis Cassiodororum, inter excerpta diversa Cassiodori institutionum humanarum rerum codici Augiensi n. CVI hodie Carlsruhensi f. 53' saec. X subiuncta¹⁾ ante aliquot annos feliciter inventa ab Alfredo Holder, edita ab optimo amico Hermannno Usener (*Festschrift zur Begrüssung der XXXII. Versammlung deutscher Philologen und Schulmänner. Anecdoton Holderi. Ein Beitrag zur Geschichte Roms in ostgothischer Zeit.* Lipsiae 1877 pp. 80) et instructa ab eo commentario ut solet luculento. recognovit ea mea causa idem Holder.

Excepta ex libello Cassiodori Senatoris [monachi servi dei ex patricio et cons. ordinario, quaestore et magistro officiorum], quem scripsit ad Rufum Petronium Nicomachum ex consule ordinario patricium et magistrum officiorum.

Ordo generis Cassiodororum qui scriptores extiterint ex eorum progenie vel ex
5 quibus eruditiss.

Symmachus patricius et cons. ordinarius vir philosophus, qui antiqui Catonis fuit novellus imitator, sed virtutes veterum sanctissima religione transcendit. dixit

1 excerpta Usener casiodori cod. quae uncis conclusi male perturbata ab epitomatore videntur addita esse ex iis quae infra sequuntur. 3 Cethegum post Nicomachum addendum; intellegitur consul a. 504 iisdem quattuor nominibus appellatus in papyro Ravennati Marin. n. 113 et cons ordinarius cod. officiorum cod. 4 casiodorum cod., Cassiodoriorum Usener. 5 ex civibus eruditiss Usener; fortasse post eruditiss excidit profecerint

1) Reliqui institutionum earum libri scripti excerpta haec non habent. auctorem commentariorum ineditorum in consolationem Boethii (servant eos cod. Mettensis 377 et Sangallensis 845 aliique) hoc tractatu usum esse demonstravit G. Schepps Wirzburgensis (*neues Archiv* 11, 123 seq.), neque tamen ad nostras res inde quicquam profecimus.

sententiam pro allecticiis in senatu parentesque suos imitatus historiam quoque Romanam septem libris edidit.

- 10 Boethius dignitatibus summis excelluit utraque lingua peritissimus orator fuit. qui regem Theodericum in senatu pro consulatu filiorum luculenta oratione laudavit. scripsit librum de sancta trinitate et capita quaedam dogmatica et librum contra Nestorium. condidit et carmen bucolicum. sed in opere artis logicae, id est dialecticae, transferendo ac mathematicis disciplinis talis fuit, ut antiquos auctores
15 aut aequiperaret aut vinceret.

- Cassiodorus Senator vir eruditissimus et multis dignitatibus pollens iuvenis adeo, dum patris Cassiodori patricii et praefecti praetorii consiliarius fieret et laudes Theoderici regis Gothorum facundissime recitasset, ab eo quaestor est factus, patricius et consul ordinarius, postmodum dehinc magister officiorum et praefectus praetorio. suggestit formulas dictionum, quas in duodecim libris ordina-
20 navit et variarum titulum superposuit. scripsit praecipiente Theoderico rege historiam Gothicam originem eorum et loca mores in libris enuntians.

Nomina auctoris variarum codices et familiae primae agmen ducente Montispezzulano et in secunda solus, sed omnium optimus Leidensis et in quarta cum alii tum Bruxellensis longe primarius testantur fuisse *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris*, neque differunt qui chronica eiusdem (chron. vol. 2 p. 108—161) servaverunt libri scripti. accedit *Flavius* ex epistula Symmachi papae data *III id. Iun. Flavio Senatore v. c. cos.*¹⁾ in subscriptionibus operum ecclesiasticorum, scilicet institutionum,²⁾ orthographiae, commentarii in psalmos, complexionum, etiam historiae tripartitae, non appellatur nisi *Cassiodorus Senator*. fasti consulares eius aetatis omnes tam Occidentis quam Orientis, item chartae titulique qui eum tamquam eponymum a. 514 nominant,³⁾ denique variae ipsae cum in libris duobus extremis, quibus epistolae continentur ipsius nomine inscriptae, tum ubi in epistulis regiis nomen auctoris enuntiatur,⁴⁾ uno nomine utuntur *Senatoris*: scilicet secundum usum eius aetatis et remanet vestusta polyonymia et obtinet nominis legitima brevisatio uno eo posito, quod extremum est in ordine pleno.⁵⁾ solo Cassiodori vocabulo non invenio qui

8 allecticiis *cod.* 10 botius *cod.* 11 theodoricum *cod.* 12 cap *cod.* 13 bocholicum *cod.* loicae *cod.* 14 talis fuit fuit *cod.* 15 equeperaret *cod.* 17 praecorii consilianus *cod.* et *om. cod.* 18 theodorichi *cod.* 19 officiorum *cod.*, sed a m. 1. emendatum est. praef. praet. suggestit] proposui ego in praef. ad Iordanem p. XL, coniectura ad sententiam solummodo certa; praefuisset *cod.*; Usener verba praefuisset ad 21 superposuit insiticia indicat. theodorico *cod.* 22 moresque XII libris Usener. post enuntians erasi versus septendecim.

1) Thiel epist. pontif. I p. 729. 2) Exceptionem facit codex Cantabrigiensis saec. XII (catalogus codd. Cantabrig. 3 p. 645) cuius Usener meminit anecd. p. 76; ibi appellatur Magnus Aurelius Cassiodorus Senator. 3) Praeter epistolam Symmachi modo citatam altera imp. Anastasii ad Hormisdam papam data est *V kal. Ian. Senatore v. c. consule* (Thiel l. c. p. 741); codicis Burgundionum lex tit. 79 data est sub d. k. Mart. Lugduno p. c. Senatoris v. c. c.; epitaphia posita sunt unum urbanum [*e]ons. Senato[r]is*] v. c. (Rossi I n. 959), duo erudrata in agro Vocontiorum alterum . . . *Iunias Senato[re] v. c. c.] inde. VIII* (C. I. L. XII, 1692), alterum *Senatoris post cingula* (l. c. n. 1439). *Duodecim Senatoris volumina de origine actusque Getarum* citat in praefatione Geticorum Iordanes. 4) IX 24. 25. X 26. 27. 28. Cassiodorus ubi nominatur, pater intellegitur. 5) Propterea si ὁρῶμεν νέγιον in ordine nominum legitimo locum anteriorem obtinet, in fine repetitur; ita consul a. 517 in diptychis suis appellatur *Fl. Anastasius Paulus Probus Sabinianus Pompeius Anastasius* (C. I. L. V, 8120, 2), consul a. 525 *Fl. Theodorus Filoxenus Sotericus Filoxenus* (l. c. n. 4).

eum appellarit ante Paulum Diaconum auctorem saeculi octavi,¹⁾ neque recte ita nominatur; sed quod longo usu invaluit vocabulum nos quoque retinuimus. fuit igitur plene *Flavius Magnus Aurelius Cassiodorus Senator*, breviter *Senator*, aetate labente demum *Cassiodorus*. Cassiodorium qui scribunt, si quid video errant.²⁾

Cassiodoros — *quod vocabulum*, ut scribit ipse Senator suorum originem et actus enarrans ep. I 4, *etsi per alios videatur currere, proprium tamen eius constat esse familiae* — ex Syria originem traxisse nomen significat derivatum omnino a numine notissimo Syriaco et meliore aetate non usitatum nisi in hominibus Antiochenis³⁾. quocum poterit coniungi, quod in illa epistula etiam in partibus Orientis Cassiodororum parentes dicuntur floruisse: *Heliodorus enim*, ait ibi Theodericus rex, *qui in illa re publica nobis videntibus praefecturam bis novenis annis gessit eximie. eorum consanguinitati probabatur adiungi*. Theodericus cum natus sit c. a. demum 454, vix videtur intellegi is de quo Gothofredus cogitavit Heliodorus praefectus urbis Constantinopolis a. 432⁴⁾, quem praeterea constat paucis tantum annis eum locum obtinuisse; magis quadrat Heliodorus is qui a. 468 comitivam sacrarum largitionum gessit⁵⁾ quique inter a. 454 et 488, quo Theodericus Orientem reliquit, praefecturas diversis temporibus plures in Oriente administrare potuit; nam ita verba illa accipienda videntur, cum magis verisimile sit paulo inflatius auctorem hoc loco locutum esse versantem in laudibus suorum quam vestigium nullum ad nos pervenisse praefecturae praeter consuetudinem per annos duodeviginti continuatae. — In Occidente Cassiodori certe inde a medio saeculo quinto primarium locum obtinuerunt in Bruttiiis sedem habentes Scyllacei⁶⁾; nam

1) hist. Langob. I, 25: *huius (Iustiniani) temporibus Cassiodorus apud urbem Romam tam saeculari quam divina scientia claruit, qui inter cetera quae nobiliter scripsit psalmorum praecipue occulta potentissime (patentissime corrigat O. Hirschfeld) reseravit. hic primitus consul, deinde senator, ad postremum vero monachus extitit. non ignoravit igitur vocabulum Senatoris, sed male intellexit.* 2) Codex Veronensis n. 39 complexionum scriptus saec. VII (Reifferscheid bibl. patrum Lat. Italica I p. 49), Montecassinensis n. 302 historiae tripartitae (Reifferscheid l. c. 2 p. 355), Bambergensis institutionum rerum humanarum n. 398 Iaeckii saec. VIII duobus locis (Usener anecd. Holderi p. 16), fortasse etiam Bernensis n. 330 saec. X orthographiae a manu prima (Usener l. c.), quod in genetivo duplicem vocalem exhibent, quaestionem non dirimit; nam cum antiqua consuetudine substantiva in *ius* finientia et omnium maxime nomina propria genetivum in *i* forment, librarii autem posteriores aetatis duplicem vocalem substituere soleant modo recte, modo perperam, sed temere semper, in eiusmodi formis a licentia eorum pendemus neque quicquam inde de vera nominativi forma efficitur, quod librarii quidam genetivum pro contracto habuerunt, cum praesertim longe maior pars librorum scriptorum omnis generis genetivum in *i* habeat. contra ubicumque nominativus traditur vel accusativus, formantur ratione contraria. ita variarum libri in ea re sibi constant maxime in ep. IV 1; nam temere omnino opponit Maffei (osservazioni lett. vol. 2 a. 1738 p. 324) ep. I 4 p. 15, 4 in Venetis duobus pro *Cassiodoros* editionum legi *cassiodorus* (id quod vere ibi habent libri omnes praeter optimos duos *LR*), et in ea corruptela latere *Cassiodoriis*. item anecdoto Holderi inscriptum est *ordo generis Cassiodorum* pro *Cassiodororum* nominaturque deinde *Cassiodorus Senator*. apud Paulum quoque hist. Lang. I, 25 in nominativo *Cassiodorus* libri omnes consentiunt. denique vocabulum rarum admodum ubi reperitur in titulis Graecis (Latini quod sciam adhuc id non dederunt), scilicet in epigrammate reperto Antiochiae ad Daphnen C. I. Gr. 4466: *καίμα . . . εἰχοσι τῆσσαρ' ἔχων Κασσιόδωρος ἔτη* et in altero Attico C. I. Att. 3, 2325: *Ἡρακλῶν Κασσιόδωρον Ἀντιοχέ[ς]*, item in tertio Deliaci C. I. Gr. 2322 b 32 *κοῖνρον . . . διὸν Κασσιόδωρον*, eam formam solam agnoscunt. etymologia denique eam flagitat; neque enim dubium est a Iove Casio sive Cassio, sic appellato a montibus cognominibus Syriae et Aegypti, id derivari similiter atque ab Helio derivatus est Heliodorus. quam ob rem reicienda est forma Cassiodorius, quae defensa primum a Scipione Maffeo, cum ad Veronensem librum illum complexiones ederet (Florentiae a. 1721 praef. p. XLV et in commentatione *osservazioni letterarie* vol. 2 a. 1738 p. 299 seq.), hodie auctoribus Ioh. Bapt. Rossio (inscr. christ. I p. 431) et Usenero (anecd. Holderi p. 16) fere obtinet quamque ipse quoque aliquando probavi (praef. ad Iordanem p. XL), et retinenda quam libri solam agnoscunt vulgaris. 3) Supra not. 2. Usener anecd. p. 67. 4) Cod. Th. 6, 24, 11. 5) Cod. Iust. 10, 23, 3. 4. 6) Scyllaceum (de vocabuli formis variis dixi C. I. L. X p. 12) auctor XII 15 non solum ait *primam urbium Brut-*

abavo suo scriptor primatum ibi adscribit¹⁾ seque ipsum ait illis praefuisse *ab avis atavisque*²⁾. omnino sicubi in eam regionem eiusque incolas sermo incidit, studium in eos auctoris luculenter apparet. — De maioribus eius haec accepimus. abavum Cassiodorum scribit illustratus honorem accepisse propter natalium splendorem et cum rex Wandalorum (Geisiricus ante quam Romam caperet a. 455 Brutiis Siciliaeque immineret, eas regiones ab invasione illum feliciter defendisse³⁾. — Avus, cuius nomen diserte non enuntiatur, tribunus et notarius factus est imperante Valentiniano III (a. 425—455); amicus Aetii († a. 454) una cum filio eius Carpilione legatus missus est ad Attilam, quam legationem probabile est aliquanto ante a. 448 cum suscepisse⁴⁾. haec officia cum adulescenti conveniant, non absimile veri est cum c. a. 430 natum esse. honores illustris ordinis cum ei offerrentur, non admisit et domi vitam reliquam exegit. — Pater dictus Cassiodorus, ad quem directae sunt regiae epistolae duae I 3 III 28 et de quo rex agit cum senatu in ep. I 4, credi potest natus esse c. a. 460. secundum hanc sub rege Odovacre (476—488) summi ordinis primos gradus adscendit factus comes privatarum et mox sacrarum largitionum. cum Theodericus in Italiam ingressus est a. 489 consularis Siciliam administrabat et, ut ait ep. I 3, eius statim partes secutus animos Siculorum novo domino conciliavit; cuius opitulationis ut gratiam referret, Theodericus ei obtulit correcturam provinciae patriae Lucaniae et Bruttiorum: honore singulari, nam hac quoque aetate nulli licebat patriam administrare sine speciali permissu principis⁵⁾. at quod post honores duos ordinis primi suscepit consularitatem dignitatis inferioris et correcturam etiam consularitate minorem, quomodo explicem nescio nisi ex ordine administrationis per ea tempora turbato⁶⁾. epistula de re ut videtur Scyllacena scripta ad Cassiodorum aliquem ab episcopo Romano Gelasio (492—496) c. a. 495⁷⁾ fieri potest, ut ad eum directa sit provinciam eam administrantem.

tiorum, sed etiam id sese *patriotica affectione contingere*; fecisse se prope id ad pedem Moscii montis in litore piscium vivaria narrat ibidem, quae fortasse nomen dederunt monasterio Vivariensi ad fluvium Pellenam (inst. div. litt. c. 29) sive Castellensi (Gregorius magnus ep. VIII 31. 34), ubi post publica negotia relicta Cassiodorus reliquos vitae annos exegit. familiae suae originem ex Brutiis passim significat (I 3. 4. XI 39. XII 12. 14).

1) I 4: *ut merito primatum in illis provinciis haberet quae sunt Bruttii et Sicilia.* 2) XI 39. 3) I 4. 4) At legatis a. 448 a Theodosio imperatore Orientis ad Attilam missis cum is postulet transfugas sibi reddi quotquot essent apud Romanos *ἐπὶ τὸν Καρπικέρος χρόνον. ὃς οὐκ ἐπεισε παρ' αὐτῷ παῖς ὢν Ἀετίου τοῦ ἐν ἑσπέρᾳ Ῥωμαίων στρατηγῶν* (Priscus fr. 8 p. 81 Muell.), probabile est ad eundem tractatum utramque narrationem spectare, regem cum ab imperatore Occidentis post pacem inter ipsos factam postulasset, ut transfugae sibi redderentur, de ea re ad eum missos esse Carpilionem Aetii filium et Cassiodorum nomine legatos, re obsides iisque successisse, ut regem placarent. 5) Cod. Iust. I, 41. 9, 29, 3: *ne quis sine sacrilegii crimine desiderandum intellegat gerendae ac suscipiendae administrationis officium intra eam provinciam, in qua provincialis et civis habetur, nisi hoc euidam ultronea liberalitate per divinos adfatus imperator indulgeat.* 6) Conferri potuit Iustiniani constitutio cod. 7, 62, 38: *sive inter spectabiles dux connumeretur sive illustri dignitate decoratur sive etiam maiore, cum etiam magisteriae potestatis homines nec non consulares saepe utilitate publica poscente ad huiusmodi curam perveniunt.* 7) Epistolam (Jaffé-Loewenfeld n. 708; Thiel ep. pont. n. 38 vol. 1, 452) servarunt cum constitutionum pontificalium sylloge Britannica (cod. mus. Brit. n. 8873, quem ipse contuli) n. 32 tum Ivonis decretum X, 12; inscripta est secundum illam Cassiodoro, secundum hoc Philippo et Cassiodoro (illud ex filio natum existimat Usener anecd. p. 69 probabiliter) et sic concepta: *Caelestini causa talis est, quam vos quoque non arbitror ignorare. si quidem hic consensu convictus in nece (carde Ivo) parentis et episcopi, quemadmodum gestorum tenore monstratur, cunctorum iudicio nullatenus aestimatus est officio dignus altaris, eique pro tam detestando facinore unius anni interdicta communicatio est, quatenus paenitudine competenti tanti facinoris curaret abruptum. quod etiamsi a nobis iuberetur, ipse, magis cogitans divini corporis sacramentum, debuit ad hoc mente purgatori remeare. quod tamen tempus aut expletum aut prope iam putamus exactum. post quod ei communionis facultatem patere non*

deinde a Theoderico rege creatus est praefectus praetorio¹⁾ non ante a. 500. nam cum inter huius anni gesta Anonymus Valesianus c. 68 sic scribat: *Liberium praefectum praetorii, quem fecerat in initio regni sui, fecit patricium et dedit ei successorem in administratione praefecturae* (cf. var. II 16), ad hunc annum Liberius eum locum tenuit. ei num Cassiodorus statim successerit necne, determinari non potest; sed videtur deposuisse praefecturam c. a. 507. nam epistulae duae²⁾, quibus propter praefecturam bene administratam remuneratur collata patricii dignitate, scriptae sunt a filio quaestore, quod officium infra ostendemus eum obtinuisse inter a. 507 et 511, et ut videtur initio quaesturae, cum plures extent epistulae datae ad eorum annorum praefectos praetorio, sed ad patrem nulla. ceterum ex his intellegitur parum accurate in anecdoto Holderiano auctorem variarum dici *patris Cassiodori patricii et praefecti praetorii consiliarium*. praeterea per epistolam III 28 per eosdem annos scripta rex patrem ad comitatum evocat.

Qui scripsit varias praeter Cassiodori hereditarium nomen quibus aliis usus est Flavii et Magni et Aurelii et Senatoris hac aetate obviis omnibus³⁾, ea unde adsciverit ignoratur, nec memorantur praeter maiores modo recensitos parentes affinesve⁴⁾, nec magis de uxore quicquam traditum habemus. Boethio et Symmacho quod locum dedit in ordine generis Cassiodororum, inde cave colligas aliquam inter eos et ipsum parentelam intercessisse; certe ne in epistulis quidem quas ad eos sub regis nomine direxit ullum eius necessitudinis indicium reperitur.

Cursum honorum auctoris subscriptio variarum pariter atque nomina eius, de quibus supra dixi, in libris optimis quibusque tanto consensu etiam in honorum compendiis tradidit, ut certo constet eum recte et plene ad nos pervenisse. ibi sic appellatur: *v(ir) c(larissimus)* (*consularis* Bruxellensis errore) *et inl(ustris)*, *ex quaest(ore) pal(atii)*, *ex cons(ule) ord(inario)*, *ex mag(istro) off(iciorum)*, *p(raefectus) p(ractori)o atque pat(ricius)*. eadem plane subscriptio in libris scriptis chronicorum inventa est, nisi quod ibi est *quaestor sacri palatii* ex interpolatione, nam ut alibi ostendi (*neues Archiv* 14, 522), sacrum ut secundum huius aetatis consuetudinem de imperatore legitimum est, ita pro regio non ponitur nisi abusive. sed ipsa illa subscriptio ut variis apta est editis ab auctore in praefectura, ita nequaquam convenit chronicis absolutis a. 519 aliquanto ante eam adeptam, neque dubium est in exemplari antiquissimo nostrorum omnium parente et varias et chronica simul complexo eam ab illis ad haec perperam translata esse⁵⁾. — Praeter dignitates in subscriptione enuntiatas illustres omnes duarum aliarum memoria superest. *iuvenis adco*, scribitur in anecdoto, *dum patris Cassiodori . . . praefecti praetorii consiliarius fieret et laudes Theoderici regis Gothorum facundissime recitassct, ab*

dubium est, ut et sententia synodalis possit (prosit ep., sed em. m. 1) abrumpi et ut (ut om. ep.) illi magis prosit, valeat (valeatque ep.) maiore satisfactione mundari. Agi videtur de caede duorum pontificum Scyllacenorum, quo pertinent item epistulae Gelasii n. 36 et 37 Thielii.

1) I 3. 4. IX 24. 2) I 3. 4, maxime in hac p. 14, 22: *vobis recentium rerum memoria ministratur, qua moderatione praetoriano culmini locatus insederit.* 3) Ut mittam reliqua vulgaria, Senator nominatur et praefectus praetorio Italiae a. 407 (C. Th. 16, 5, 40; cf. Symmachus ep. 2, 91) et consul a. 436 ordinarius in Oriente creatus (Tillemont *hist. des emp.* vol. 6 p. 72) et episcopus Mediolanensis amicus Ennodii (n. 66 = epist. 3, 1 et n. 205 = carm. 2, 87). 4) Probam parentem suam monialem nominat inst. div. litt. c. 23.

5) Possis item, ut in Boethianis proposuit Usener (anecd. p. 41), chronicorum exemplar nostrorum archetypum suspicari eo tempore, quo auctori honores illi recte convenirent, a librario eorum guaro exaratam esse et ab eo subscriptionem interpolatam. sed explicatio supra proposita praefenda est, cum subscriptiones duae non differant.

eo quaestor est factus. ipse in ep. XI 39 ait provinciam, a qua originem duceret, iudicem se sensisse, id est correcturam Lucaniae et Bruttiorum ipsum quoque ad exemplum patris administrasse.

Quando natus sit Senator, certa ratione determinari nequit¹⁾; sed cum quaestor factus sit iuvenis admodum et ut ipse ait primaevus cum propter natalium splendorem tum quod facundia regi placuerat²⁾, recte sumemus honorum illustrium cursum eum iniisse annos natum fere viginti³⁾. iam cum epistolae, quas scripsit quaestor, comprehendere videantur annis c. 507/511, natus credendus erit c. a. 490, sed ut citra hunc terminum natales eius nullo modo figi queant, facile autem aliquot annis ante nasci potuerit. quocum convenit, quod per universam variarum syllogen nusquam ad senectutis privilegia excusationesve adspirat, id quod eiusmodi indolis scriptor certe fecisset, si potuisset per aetatem, et propterea verisimile est quo tempore varias edidit, id est a. 537, eum fuisse aetatis maturae magis quam senilis.

Consiliarius patris praefecti praetorio, a quo honore ex anecdoto iam scimus Cassiodorum vitam publicam inchoasse, factus est non ante a. 501, cum patris praefecturam supra viderimus a. 500 posteriorem esse.

Propter laudes Theoderici regis ab eo recitatas eum quaestorem creatum esse cum in anecdoto narretur, parum liquet quo loco constitutus eiusmodi orationem habere potuerit nondum adscitus in senatum. postea saepe, ut ait in praefatione variarum, *reginas et reges* publice laudavit⁴⁾, et supersunt quaedam orationum fragmenta tradita sine nomine auctoris, sed probabiliter relata ad Cassiodorum, quae nos variis subiunximus. tempus quaesturae inde determinatur, quod ut infra monstrabitur, quattuor primorum librorum syllogae huius epistolae a Cassiodoro scriptae sunt in quaestura, earum autem nulla certis argumentis probari potest aut prior esse a. 507 aut posterior a. 511. inter hos terminos igitur officium concludemus fortasse etiam magis restringendos; nam officium iure annuum per quinquennium continuatum esse parum verisimile est.

Intervallo satis amplo, quod intercedit inter quaesturam auctoris et magisterium, probabiliter attribuetur supra memorata correctura eius Lucaniae et Bruttiorum, quam ita ad exemplum patris post honores illustres administraverit.

1) Erroribus antiquis dudum explosis non immoramur. computum quandam paschalem scriptum a. 562 editum una cum chronicis Cassiodori (opp. vol. I p. 396 Garet.) qui ipsi tribuebant, cum eum non reperirent inter scripta quae ipse enumeravit agens annum nonagensimum tertium, inde effecerunt Cassiodorum eum post hunc scripsisse itaque anno 562 fuisse annis XCH maiorem sive natum esse ante a. 470; sed ut alia mittam, computum eum libri nulli Cassiodoro tribuunt et casu solo inter opera eius se insinuavit. unicus qui hodie notus sit huiusce libelli codex musei Britannici Cottonianus Calig. A XV saec. VIII (Zangemeister in actis acad. Vindobonensis vol. 84 a. 1876 p. 488) eum proponit inscriptum 'de compoto paschali' sine nomine auctoris (Krusch *neues Archiv* vol. 9 p. 113). Trithemius autem in catalogo scriptorum ecclesiasticorum (Basileae 1494 f. 35) quod posuit: *claruit temporibus Iustini senioris et usque ad imperii Iustini iunioris paene finem, annos habens aetatis plus quam XCV anno domini DLXXV*, id quod ducit ad annum 480 anterioremve, eandem fidem habet, scilicet nullam, quam reliqua Trithemiana, cancellarium eum fuisse Theoderici regis, senatorem Ravennatem, abbatem denique coenobii apud urbem Ravennatensem, scripsisse eum 'epistolarum ad diversos li. XXVIII'. 2) Praeter anecdotum (p. VI v. 16) in variis quoque rex ait IX 24 recepisse se eum ad quaestoris officium *primaevum*.

3) Confert Thorbeckius (*Cassiodorus Senator*. Heidelbergae 1867 p. 9) apte quod in variis X 3 Athalaricus, qui obiit annum agens XVII, dicitur creptus *primaevus*. Petronius Maximus secundum titulum a. 421 (C. I. L. VI, 1749) *primaevus in consistorio sacro meruit nono decim(o) aetatis anno, sacrarum remunerationum per triennium comes* cet.

4) Praef. p. 4, 27 cf. IX 25: *ares dominantium luculenta saepius praedicatione complexit . . . purpuratas auditori suo fenerat laudes . . . patrem quoque clementiae nostrae (scilicet Eutharicem) in ipsa curia Libertatis qua disertitudine devotus asseruit.*

Consul ordinarius Senator factus est a. 514. quod in anecdoto legitur patriciatum eum obtinuisse aut ante consulatum aut simul cum eo¹⁾, potest in dubium vocari, non tam quod culmen illud honorum parum convenit homini primos administrationum gradus non supergresso, sed quod in variarum opere nusquam ne in inscriptionibus quidem epistularum ad Senatorem vel a Senatore datarum patriciatus mentio fit, cum is in aliis hominibus saepenumero ita enuntietur. eius honoris cum praeter anecdoton solus variarum index mentionem faciat, possis conicere patricium eum factum esse sub finem praefecturae.

Chronica publici iuris fecit a. 519.

Magister officiorum secundum disertum ipsius testimonium tum fuit cum obiit Theodericus rex a. 526 die Aug. 30 mansitque sub Athalarico. officium quando et inierit et deposuerit, aliquatenus inde determinatur, quod, ut mox videbimus, eo fungens epistulas dedit et libri quinti scriptas nomine Theoderici et libri octavi et ex parte noni Athalaricianas. epistulas eas infra videbimus comprehendi inter annos 523 et 527.

Historiae Gothicae libros XII a Cassiodoro editos videri inter a. 526, quo Theodericus obiit, et 533, quo eorum meminit in variis, ad Iordanem²⁾ ostendi. eorum epitome extat conscripta a Iordane a. 551 superstite Cassiodoro.

Praefectus praetorio creatus est ab Amalasuintha regnante nomine tenus filio Athalarico a. 533 mansitque cum sub Theodahatho, qui a. 534 Athalarico successit, tum caeso eo autumno a. 536 sub Witige, quo regnante edidit variarum syllogen exeunte a. 537.

Librum de anima, quem tertium decimum variis addidit, infra ostendemus ad eas additum esse post captum Witigem a. 540.

Posterior item variis est libellus de ordine generis Cassiodororum, quippe in quo variae commemorentur; neque enim adsentior Usenero libellum adiudicanti a. 523. nam principium epitomae perturbatum totum et brevioris magis quam auctoris quod praefecturam non habet, nequaquam ostendit libellum ante susceptam eam scriptum esse: in sequentibus autem mihi dubium non est mentionem eius latere in corrupto vocabulo *prae-fuisset* et abstinendum esse a violento remedio, quo usus est Usenerus locum, quo tractatur de variis, insiticiu[m] esse totum. denique Cethegum, ad quem liber directus est, constat advixisse ad a. 546 et ultra.

Libros quos edidit Cassiodorus argumenti ecclesiastici aut certe destinatos ecclesiasticis erudiendis ipse enumerat in exordio orthographiae, in qua enumeratione quae commentarios in psalmos subsequuntur institutiones divinarum et humanarum lectionum, ea edidit sub papa Vigilio inter a. 543 et 555³⁾. ad orthographiam disentiendam ibidem ait pervenisse se anno aetatis nonagesimo tertio. nos haec ulterius non persequimur: vides auctorem relicto saeculo ad ecclesiam se contulisse ante a. 555 et, si recte posuimus cum natum esse a. 490, advixisse ad a. c. 583.

De titulo variarum et de numero librorum cum ipse auctor multis verbis in praefationibus disserat et libri in summa re cum his conspirent, non opus est pluribus ex-

1) *Ex patricio* quod ibidem in ipso principio appellatur, non recte componetur cum similibus, de quibus egi *Noves Archiv* XIV, 484, sed ortum est omnino ex perturbatione hoc loco in anecdoto obvia. 2) Praef. ad Iordanem p. XLI. 3) Inst. div. litt. c. 1: *hunc (Origenem) licet tot patrum impugnet auctoribus, praesenti tamen tempore et a Vigilio papa viro beatissimo denuo constat esse damnatum.* damnavit Origenem iubente Iustiniano synodus Constantinopoli habita praeside Mena non ante a. 543 (Mansi coll. concil. vol. IX p. 124; Hefele *Conciliengeschichte* 2² p. 789).

ponere. *formulas* libris sexto et septimo comprehendi eum auctor dicat, eum indicem ad hos libros pro variis codices quidam substituunt, in his primarius Leidensis, vix reete, cum operis tenor ita interrumpatur. extremo libro quod Bruxellensis ceteroquin huius partis princeps formularum vocabulum subscribit, non dubius error est. ad numerationem librorum redeundum erit in tractatu de codicum generibus: veram ut in prioribus septem libri meliores omnes retinuerunt, ita in quinque posterioribus a reliquis avulsis fere oblitterata est: scilicet praeter codices classis sextae, ubi restituta magis est quam antiquitus tradita, soli epitomati classis quintae vestigia certe verorum numerorum servaverunt.

Superest ut subiciamus codicum a nobis adhibitorum inscriptiones et subscriptiones, quas utilius visum est in praefatione coniunctas proponere quam in apparatu exhibere disseminatas. elegi ex ordine primo (l. I—IV, 39) libros *OMX* (adiectis in *M* item inscriptionibus l. VIII—XII eodem volumine comprehensis pertinentibus ad classem quartam), ex ordine secundo (l. I—VII, 41) libros *LRPDK* (in hoc adhaerent inscriptiones l. VIII—XII pertinentium ad classem quartam), ex ordine quarto (l. VII, 42—XII) libros *BZX* (adhaerent in hoc inscriptiones l. I—IV pertinentium ad ordinem primum), ex ordine sexto (l. I—XII) libros *EF*. ordinis tertii (l. VI—VIII, 10) libri inscriptionibus carent; quinti (l. VIII—XII epitomati) quatenam earum vestigia retineant, ostendit codicum descriptio.

O = Romanus Angelicanus V. 4. 7 saec. XII.

<i>l. I</i>	variarum Thodarici (<i>sic</i>) regis incipit liber primus (<i>praefatio</i>) (<i>laterculus</i>) (<i>epistulae</i>).	<i>l. III</i>	(<i>praescriptio nulla</i>) (<i>laterculus</i>) (<i>epistulae</i>).
		<i>l. IIII</i>	(<i>praescriptio nulla</i>) (<i>laterculus</i>)
<i>l. II</i>	ut supra explicit liber primus incipit ii (<i>laterculus</i>) (<i>epistulae</i>).		expliciunt tituli libri quarti (<i>epistulae ad 20</i>).

M = Montispezzulanus n. 294 saec. XII.

	(<i>praescriptio nulla</i>) (<i>praefatio</i>). (<i>laterculus</i>)		(<i>sic l. III</i> , patricio <i>l. II</i> , patricii <i>praeterea</i>) uariarum liber primus incipit (<i>epistulae</i>)
<i>l. I</i>	Magni Aurelii Cassiodori Senatoris (senatori <i>l. II</i>) ūc (uō <i>l. II</i>) et inl exquest (exqaest <i>l. III</i>) pal (<i>sic l. II</i> , palacii <i>praeterea</i>) excoñs. (ex consul <i>inscr. l. I</i>) ord (oro <i>l. II. III</i> , ordinarii <i>praeterea</i>) exmag (exmagist <i>inscr. l. I</i>) off (<i>sic l. III</i> , offo <i>l. II</i> , officii <i>inscr. et subscr. l. I</i>) ppo (<i>sic subscr. l. I et l. II. III</i> , praepositi <i>inscr. l. I</i>) atque pat		Magni uariarum liber primus explicit.
		<i>l. II</i>	incipit secundus (<i>laterculus</i>)
		<i>l. III</i>	Magni expl. uariarum liber ii incipit liber iii. incipit tituli libri tercii (<i>laterculus</i>) explic. tituli libri iii

- (*epistulae*)
Magni uariarum liber iii expliciit.
l. IIII incipit eiusdem liber iiii
(*laterculus*)
explic̃ tituli libri quarti
(*epistulae*).
l. VIII incipiunt capitula epistolarum Cassiodori
(*laterculus*)
explic̃iunt capitula
incipit liber primus uariarum cassiodori Senatoris uiri clarissimi
(*epistulae*)
explic̃ (*sic*) liber primus Cassiodori Senatoris.
l. IX (*laterculus*)
incipit liber secundus
(*epistulae*)
explic̃it liber secundus uariarum Cassiodori Senatoris.
l. X (*laterculus*)
incipit liber tercius
(*epistulae*)
explic̃it liber tercius uariarum Aurelii Cassiodori Senatoris uiri clarissimi et illustris exquestoris palatii exconsulis ordinarii exmagistri officii praepositi atque patricii.

*l. XI**l. XII*

- (*laterculus*)
prefatio eartharum prefecture
(*praefatio*)
Magni Aurelii Cassiodori Senatoris uiri clarissimi et illustris exquestoris palatii exconsulis ordinarii exmagistri officii ppositi (*sic*) atque patricii liber quartus incipit
(*epistulae*)
Magni Aurelii Cassiodori Senatoris uiri clarissimi et illustris exquestoris palatii exconsulis ordinarii exmagistri officialis prefecti primi ordinis atque patricii liber quartus uariarum expliciit.
(*laterculus*)
incipit liber quintus uariarum
(*epistulae*)
Magni Aurelii Cassiodori Senatoris uiri clarissimi et illustris exquestoribus palatii exconsulis ordinarii exmagistri officii praepositi officiorum atque patricii liber quintus uariarum formularum (*M*³, *incert.* *M*¹) expliciit feliciter. amen.

X = Montispezzulanus n. 4 saec. $\frac{\text{XII.}}{\text{XIII.}}$

- incipit prologus Cassiodori in libro uariarum formularum
(*praefatio*)
explic̃it prologus.
l. I incipiunt capitula
(*laterculus*)
explic̃iunt capitula
Magni Aurelii Cassiodori Senatoris (*post* ill. *l. II*) uiri clarissimi (consulis *l. IV*) et (*om.* *l. I*) illustris ex equestris (eostris *l. I*) palatii exconsulis ordinarii (or-

- dine *l. IV*) exmagistri officii praepositi (papae *l. IV*) atque patricii uariarum formularum (*om.* *l. IV*) liber primus incipit.
(*epistulae*)
explic̃it liber primus.
l. II incipiunt capitula
(*laterculus*)
explic̃iunt capitula
Magni . . . liber II^{us} incipit
(*epistulae*)
explic̃it liber secundus

<i>l. III</i>	inc. capitula libri iii (<i>laterculus</i>)		(<i>epistulae</i>)
	explic. capitula	<i>l. IIII</i>	incipit iii ^{us}
	Magni A. C. Senatoris liber		(<i>laterculus</i>)
	III ^{us} incipit		(<i>epistulae</i>).

L = Leidensis Vulcan. n. 46 saec. XII.

	Magni Aurelii Cassiodori Senatoris uariarum libri numero duodecim. ex quibus in hoc uolumine sex et semis continentur	<i>l. IIII</i>	incipiunt capitula quarti (<i>laterculus</i>)
	iure Senator — placent		expliciunt capitula
	incipit praefatio totius operis (<i>praefatio</i>)		incipit liber quartus (<i>epistulae</i>)
	explicit praefatio libri uariarum.	<i>l. V</i>	explicit uariarum liber quartus. incipiunt tituli libri quinti (<i>laterculus</i>)
<i>l. I</i>	incipiunt tituli libri primi uariarum (<i>laterculus</i>)		expliciunt tituli libri quinti
	expliciunt tituli libri primi uariarum		incipit eiusdem liber V. (<i>epistulae</i>)
	incipit uariarum liber primus (<i>epistulae</i>)		explicit uariarum liber .V.
	explicit uariarum liber primus.	<i>l. VI</i>	incipit formularum liber sextus (<i>laterculus</i>)
<i>l. II</i>	incipiunt capitula secundi (<i>laterculus</i>)		(<i>epistulae</i>)
	(<i>epistulae</i>)		explicit uariarum liber .VI.
	explicit uariarum liber secundus.	<i>l. VII</i>	incipiunt tituli in eiusdem librum septimum (<i>laterculus</i>)
<i>l. III</i>	incipiunt capitula tercii (<i>laterculus</i>)		incipit eiusdem liber .VII. (<i>epistulae</i>)
	expliciunt capitula		finiunt epistolae theoderici regis numero trecentae et una
	incipit liber iii (<i>epistulae</i>)		reliquarum exemplaria longe lateque requisita reperire non potuimus.
	explicit uariarum liber tercius.		

R = Monacensis 13072 saec. XII.

	incipit praefatio totius operis (<i>praefatio</i>)		(<i>laterculus</i>)
	explicit praefatio libri uariarum.		expliciunt (<i>sic</i>) capitula
<i>l. I</i>	incipiunt tituli libri primi uariarum (uariarum <i>R</i> ¹) (<i>laterculus</i>)		liber secundus (<i>epistulae</i>)
	expliciunt tituli libri primi uariarum	<i>l. III</i>	finit liber secundus uariarum. incip cap libri secundi (<i>sic</i>) (<i>laterculus</i>)
	incipit liber uariarum primus (<i>epistulae</i>)		expliciunt capitula
<i>l. II</i>	explicit liber primus uariarum		incipit liber tercius (<i>epistulae</i>)
	incipiunt capitula libri secundi		explicit liber uariarum tercius.

<i>l. IIII</i>	incipiunt capitula libri quarti (<i>laterculus</i>) expliciunt capitula incipit liber quartus uar. (<i>epistulae</i>) explicit liber uariarum liber quartus.	<i>l. VI</i>	incipiunt capla (<i>sic</i>) formularum libri sexti (<i>laterculus</i>) incipit liber sextus (<i>epistulae</i>) explicit uariarum liber sextus.
<i>l. V</i>	incipiunt capitula libri quinti (<i>laterculus</i>) fin cap incipit liber quintus (<i>epistulae</i>) finit liber uariarum quintus.	<i>l. VII</i>	incipiunt tituli in eiusdem librum septimum (<i>laterculus</i>) incipit eiusdem liber uii (<i>epistulae</i>).

P = Palatinus n. 273 saec. XII.

<i>l. I</i>	incipiunt epistole theoderici regis (<i>praefatio</i>) incipiunt capitula in librum primum epistolarum theoderici regis (<i>laterculus</i>) (<i>epistulae</i>).	<i>l. V</i>	incipit liber quartus (<i>sic</i>) (<i>laterculus</i>) (<i>epistulae</i>) explicit liber quintus
<i>l. II.</i>	incipiunt capitula (<i>laterculus</i>) (<i>epistulae</i>).	<i>l. VI</i>	incipit sextus (<i>laterculus</i>) (<i>epistulae</i>) explicit liber sextus.
<i>l. III</i>	incipiunt capitula (<i>laterculus</i>) (<i>epistulae</i>) explicit liber iii ^{us}	<i>l. VII</i>	incipit septimus (<i>laterculus</i>) (<i>epistulae</i>).
<i>l. IV</i>	incipit quartus (<i>laterculus</i>) (<i>epistulae</i>).		

D = Berolinensis Diezianus C. quart. n. 69 saec. XIII.

	incipiunt epistolae theoderici regis. cap. I. (<i>praefatio</i>) (<i>epistulae libri primi</i>) explicit liber primus.		incipit eiusdem liber II incipiunt tituli libri secundi (<i>laterculus</i>) (<i>ep. II, 1—19. V, 9—34</i>) explicit liber secundus
<i>l. II</i>	incipiunt cap libri secundi Magni Aurelii Cassiodorii Senatoris ūc et ūū et quesunt palatii ex cōnopiario ex ppo atque patricio io uariarum liber explicit		incipit liber tertius (<i>ep. V, 35—37. III, 4—31</i>) explicit.

K = Florentinus Laurentianus 89, 23 saec. XIII.

<i>(principium deficit)</i>		<i>l. VIII</i>	Magni Aurelii Cassiodori Senatoris
<i>(praefationis pars extrema)</i>			(sanatoris <i>l. XII</i>) viri clarissimi
<i>l. I</i>	<i>(laterculus)</i>		et illustris exquestor. (sacri <i>ins.</i>
	explicunt capitula libri i		<i>l. VIII ex. I</i>) palatii exconsulis
	incipit liber i ^{us}		(et consulis <i>l. VIII ex. I et</i>
	<i>(epistulae).</i>		<i>l. XII</i>) ordinarii exmagistri
	explicit lib. i ^{us}		officii (officialis <i>l. XI</i>) praepo-
<i>l. II</i>	incipiunt capitula ii libri		siti officiorum (<i>sic l. VIII et</i>
	<i>(laterculus)</i>		<i>l. XII</i> , praefecti primi ordinis
	incipit liber ii		<i>l. XI</i>) atque patricii liber uari-
	<i>(epistulae)</i>		arum i ^{us}
	explicit liber secundus		incipiunt capitula
<i>l. III</i>	incipiunt capitula libri tercii		(<i>finit quaternio; ima pars paginae</i>
	<i>(laterculus).</i>		<i>vacat</i>)
	incipit lib. iii		Magni . . . uariarum liber i ^{us}
	<i>(epistulae)</i>		(<i>ut supra</i>)
	explicit lib. iii		incipiunt capitula libri primi
<i>l. IIII</i>	incipiunt capitula libri quarti		<i>(laterculus)</i>
	<i>(laterculus)</i>		<i>(epistulae)</i>
	explicunt.		incipit lib. i ^{us} uariarum Cassio-
	incipit lib. iiiii.		dorum [<i>sic</i>] Sen.
	<i>(epistulae)</i>	<i>l. IX</i>	incipiunt capitula libri secundi
	explicit lib. iiiii ^{us}		<i>(laterculus)</i>
<i>l. V</i>	<i>(laterculus)</i>		incipit lib. ii ^{us}
	incip. lib. u ^{us}		<i>(epistulae)</i>
	<i>(epistulae)</i>		<i>(laterculus).</i>
	explicit uariarum lib. quintus.	<i>l. X</i>	incipit liber iii ^{us}
<i>l. VI</i>	incipit formularum lib. ui ^{us}		<i>(epistulae)</i>
	<i>(laterculus)</i>		explicit lib. iii ^{us} Cass. Sen.
	<i>(epistulae)</i>	<i>l. XI</i>	incipiunt capitula libri iiiii ^{ti}
	explicit uiarum [<i>sic</i>] lib. ui ^{us} .		<i>(laterculus)</i>
<i>l. VII</i>	incipiunt tituli libri uiu qui formule		<i>(epistulae)</i>
	nuncupantur		Magni . . . lib. iiiii uariarum
	<i>(laterculus)</i>		explicit lib. iiiii ^{us} .
	incipit lib. uiu ^{us}	<i>l. XII</i>	lib. u ^{us} incipit
	<i>(epistulae).</i>		<i>(laterculus)</i>
			incipit lib. u ^{us} uariarum
			Magni . . lib. u ^{us} uariarum explicit.

B = Bruxellensis 10018 saec. XII.

*Libri VII—XI subscriptionibus
carent spatio vacuo relicto.*

l. XII fin.:
Magni Aurelii Cassiodori Senatoris

virī consularis et illustris ex-
quest. palatii excons. ord. ex-
mag. off. ppo atque pat expl
liber formularum.

Z = Parisinus 2185 A. saec. XIII.

- l. VIII* Magni Aurelii Cassiodori Senatoris uiri (uiris *Z*^a) clarissimi et illustrissimi exquaestoris palatii exconsulis ordinarii exmagistri officialis praepositi primi officii atque patricii libri uariarum epistolarum incipiunt transmissarum Romanis imperatoribus, senatui, populo, quaestoribus, patriciis, episcopis a regibus Gothorum

incipiunt capitula libri primi

(*laterculus*)

expliciunt capitula

incipit liber primus uariarum Cassiodori Senatoris

(*epistulae*)

explicit liber primus uariarum Cassiodori Senatoris.

- l. IX* incipiunt capitula libri secundi

(*laterculus*)

expliciunt tituli

incipit liber secundus

(*epistulae*)

explicit liber secundus uariarum

Magni Aurelii Cassiodori Senatoris (m. c. a. s. *Z*^a).

- l. X* incipiunt tituli libri tertii

(*laterculus*)

expliciunt tituli

incipit liber tertius

(*epistulae*)

explicit liber tertius uariarum Magni

Aurelii Cassiodori Senatoris uir

et illū exquaestoris palatii atque patricii.

- l. XI* incipiunt tituli libri quarti

(*laterculus*)

expliciunt tituli

prefatio cartarum prefecture

(*praefatio*)

Magni Aurelii Cassiodori Senatoris

liber quartus uariarum incipit

(*epistulae*)

Magni Aurelii Cassiodori Senatoris

uir clarissimi et illustrissimi ex-

quaestoris palatii exconsulis or-

dinarii exmagistri officialis atque

patricii liber quintus (*sic*) uariarum explicit.

- l. XII* incipiunt tituli libri quinti

(*laterculus*)

incipit liber quintus uariarum

(*epistulae*)

Magni Aurelii Cassiodori Senatoris

uir clarissimi et illustrissimi ex-

quaestoris palatii exconsulis or-

dinarii exmagistri officialis prae-

positi officiorum atque patricii lib. V uariarum explicit.

N = Neapolitanus IV. B. 41 saec. XIII.

deficit praefatio

l. III

(*laterculus*)

- l. I* (*laterculus deficit*)

(*epistulae*).

(*epistulae*)

(*subscriptio nulla*).

- l. II* Magni Aurelii Cassiodori Senatoris uir et illustris exquaestoris palatii exconsulis ordinarii exmagistri officii praepositi atque patricii uariarum lib. i explicit.

l. IIII

(*laterculus*)

expliciunt tituli

(*epistulae*)

(*subscriptio nulla*).

- l. II* incipit secundus

l. VIII incipiunt capitula primi libri

(*laterculus*)

(*laterculus*)

(*epistulae*)

incipit liber primus uariarum epistolarum Cassiodori Senatoris

(*epistulae*)

	explicit liber primus epistolarum Cassiodori Senatoris.	<i>l. XII</i>	incipit liber u uariarum Cassiodori incipiunt cap libri u Magni Aurelii Cassiodori Senatoris uiri claris- simi et illustrissimi exquaestoris palatii exconsulis ordinarii ex- magistri of officialis (<i>sic</i>) atque patritii (<i>laterculus</i>)
<i>l. VIII</i>	incipiunt capitula libri secundi (<i>laterculus</i>) incipit liber ii (<i>epistulae</i>)		explicunt tituli incip lib. u. (<i>epistulae</i>)
	explicit liber ii uariarum epistola- rum Magni Cassiodori Senatoris.		Magni Aurelii Cassiodori Senatoris uir clarissimi et illustrissimi ex- questoris palatii exconsulis or- dinarii exmagistri offitialis prae- positi offitii atque patricii
<i>l. X</i>	incipiunt tituli libri tercii (<i>laterculus</i>) (<i>epistulae</i>).		lib. /// uariarum ī expl (?)
<i>l. XI</i>	incipiunt capitula libri quarti (<i>laterculus</i>) prefatio cartarum prefecture (<i>praefatio</i>) Magni Aurelii Cassiodori Senatoris liber quartus uariarum incipit (<i>epistulae</i>).		

E = Florentinus Laurentianus 16 sin., 11 saec. XIV.

	incipit liber uariarum Magni Aurelii Cathiodori Senatoris uiri clarissi- mi et illustris exquestoris palatii exconsulis ordinarii exmagistri officii praepositi offitiorum atque patricii incipit prologus (<i>praefatio</i>).	<i>l. IIII</i>	explicit liber tertius hec sunt rubrice sive capitula quarti libri (<i>laterculus</i>) incipit liber quartus (<i>epistulae</i>).
<i>l. I</i>	hec sunt capitula siue rubrice primi libri (<i>laterculus</i>) incipit liber primus (<i>epistulae</i>).	<i>l. V</i>	hec sunt capitula libri quinti (<i>laterculus</i>) incipit liber quintus (<i>epistulae</i>).
	explicit liber primus		explicit liber quintus
<i>l. II</i>	hec sunt capitula sive rubrice se- cundi libri (<i>laterculus</i>) incipit liber secundus (<i>epistulae</i>).	<i>l. VI</i>	hec sunt capitula sive rubrice libri sexti (<i>laterculus</i>) incipit liber sextus (<i>epistulae</i>) explicit liber sextus.
<i>l. III</i>	hec sunt capitula sive rubrice tertii libri (<i>laterculus</i>) incipit liber tercius (<i>epistulae</i>).	<i>l. VII</i>	hec sunt capitula libri septimi (<i>laterculus</i>) incipit liber septimus (<i>epistulae</i>) explicit liber septimus.

<i>l. VIII</i>	hec sunt capitula libri octavi (<i>laterculus</i>) incipit liber octavus (<i>epistulae</i>) explicit liber octavus.	<i>l. XI</i>	hec sunt capitula libri undecimi (<i>laterculus</i>) incipit liber undecimus (<i>epistulae</i>) explicit liber undecimus.
<i>l. VIIII</i>	hec sunt capitula noni libri (<i>laterculus</i>) incipit liber nonus (<i>epistulae</i>) explicit liber nonus.	<i>l. XII</i>	hec sunt capitula libri duodecimi (<i>laterculus</i>) incipit liber duodecimus (<i>epistulae</i>) explicit liber uariarum Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissi- mi et illustris exquestoris palatii exconsulis ordinarii exmagistri officii prepositi offitiorum atque patricii
<i>l. X</i>	hec sunt capitula decimi libri (<i>laterculus</i>) incipit liber decimus (<i>epistulae</i>) explicit liber decimus.		

F = Florentinus Laurentianus 45, 11 saec. XIV.

	(<i>praescriptio nulla</i>) (<i>praefatio</i>).		explicit liber quintus
<i>l. I</i>	rubrice primi libri (<i>laterculus</i>) incipit liber primus (<i>epistulae</i>).	<i>l. VI</i>	rubrice sexti libri (<i>laterculus</i>). incipit liber sextus (<i>epistulae</i>) explicit liber sextus
<i>l. II</i>	rubrice secundi libri (<i>laterculus</i>) incipit liber secundus (<i>epistulae</i>) explicit liber secundus.	<i>l. VII</i>	rubrice libri septimi (<i>laterculus</i>). incipit liber septimus (<i>epistulae</i>) explicit liber septimus.
<i>l. III</i>	incipiunt rubrice tertii libri (<i>laterculus</i>) incipit liber tertius (<i>epistulae</i>) explicit liber tertius.	<i>l. VIII</i>	rubrice sive capitula octavi libri (<i>laterculus</i>) incipit liber octavus (<i>epistulae</i>) explicit liber octavus.
<i>l. IIII</i>	rubrice quarti libri (<i>laterculus</i>) incipit liber quartus. (<i>epistulae</i>) explicit liber quartus	<i>l. VIIII</i>	rubrice noni libri (<i>laterculus</i>) incipit liber nonus (<i>epistulae</i>).
<i>l. V</i>	rubrice libri quinti (<i>laterculus</i>) incipit liber quintus (<i>epistulae</i>)	<i>l. X</i>	rubrice decimi libri (<i>laterculus</i>) incipit liber decimus (<i>epistulae</i>) explicit liber decimus.

l. XI incipit liber undecimus
 rubrice undecimi libri
 (*laterculus*)
 (*epistulae*)
 explicit liber undecimus.

l. XII incipit liber duodecimus
 rubrice duodecimi libri
 (*laterculus*)
 (*epistulae*).

Inscriptiones epistularum codices meliores plerique exhibent duplicatas, scilicet et ante singulos libros in laterculi formam compositas et singulis epistulis praescriptas. duplicatio ea ammon afuerit ab auctoris archetypo laterculis solis contento, infra disputabitur in tractatu de libris scriptis: at si in eo codice laterculi soli adfuerunt, repetivit inscriptiones ad epistulas singulas librarius antiquissimus pendentque libri nostri omnes a codice, qui inscriptiones eas haberet duplicatas. nos quoque sic eas exhibuimus et ante libros coniunctas et ante epistulas suas. sed cum ad textum constituendum et laterculi et textus varia lectio simul adhibenda sit, eam ex apparatu ad textum spectante semovimus coniunctamque utramque proposuimus ad laterculos ita, ut ad singulas epistulas, ubi libri lectiones binae consentirent, nuda libri nota poneretur, ubi dissentirent, adiectis litterulis¹ laterculi et textus lectio distingueretur, exempli causa *l.* significaret ita legi in Leidensi loco utroque, *L*¹ in Leidensis laterculo, *L*^t in textu eiusdem.

Compendia, quibus honores sollemni consuetudine in epistularum praesertim inscriptionibus significantur, in textum ut fieri debuit admisimus: hoc autem loco ratio reddenda est, quatenus tradita in apparatus inseruerimus. ipsas litteras singulares, quibus ea actas honorum et dignitatum gradus indicare solebat, quatenus in codicibus vel apud Accursium invenimus, enuntiavimus omnes nominatim: exempli causa ep. I 2 *viro spectabili* qui libri habent compendiatam more sollemni *v. s.*, eos enumeravimus. a notis his ubi libri discedunt modo recte solventes modo perperam, quid habeant apparebit ex tabula subiecta, cuius a regulis ubi libri discedunt, id in apparatus rettulimus. saepenumero enim certus librorum ordo in eiusmodi compendio male solvendo cum sibi constet, exempli causa pro *v. s.* ponatur *vir senator* vel *vir sublimis*, item *praepositus* pro *ppo*, utilius visum est cum errorem hic coniunctim indicare quam singillatim de eo referre. sunt autem compendia haec numero quinque, quorum quattuor constanter ponuntur, una praefecti urbi dignitas modo notatur, modo perscribitur. similia quae inveniuntur, ut *viro venerabili* de episcopis, in archetypo videntur omnia perscripta fuisse.

PPO est *p(rae)fectus* *p(ractori)o*. cl. I optimi compendio utuntur; *praeposito* passim deteriores (*N^tEF* cet.). — Ex cl. II *LRK* compendium saepe retinent, saepe solvunt *praeposito*, semel VII 19 *populum*; *PD* et Accursius plerumque compendio utuntur, ubi solvunt (ut II 30. 37. 38), item solvunt *praeposito*. — Cl. IV solvit plerumque *populo* (ut VIII 6 *Z^t*), raro *praeposito* (ut VIII 20 *Z^t*).
 P. V. est *p(rae)fectus* *u(rbi)*. cl. I saepe solvit *pontifici*, id quod in apparatu indicatur; *patricio* substituit *N*. — Cl. II ubi compendium non ponit, solvit recte.

V. C. est *v(ir) c(larissimus)*. cl. I *M* semper, reliqui fere compendio utuntur (cf. ad I 7. III 25). — Cl. II *LRK* solvunt plerumque *viro comiti* (I 7. III 25. V 7¹ et sic I 7. V 7 *E*), raro *viro consulari* (V 7^t et sic III 25 *E*).

V. I. est *v(ir) i(n)lustris* vel plurali numero VV. II. *v(iri) i(n)lustres*. cl. I aut compendium retinet aut solvit recte (sic ad I 3. 6. 39. 42. III, 52. 53 liber *M*, praeterea compendio usus). — Cl. II raro ponit compendium, plerumque aut recte solvit aut ponit solum vocabulum *viro*, id quod indicatur in apparatu. — Cl. IV (*ZM cet.*) ubi non utitur compendio, semper ponit *viro iusto* (sic VIII, 13 *Z*^t et passim deinceps).

V. S. est *v(ir) s(pectabilis)* vel plurali numero VV. SS. *v(iri) s(pectabiles)*. cl. I codex optimus *M* solvit *viro senatori* ad solas ep. I 2. 5. 36; eadem interpretatio in deterioribus huius ordinis passim invenitur. — Cl. II codices *LRK* raro compendium ponunt (III 27. IV 12), plerumque solvunt *viro sublimi* (substituunt *uiro illustri* I 38. IV 15 *cet.*). codices *PD* et in primis septem libris Accursius *uiro sublimi* non habent nisi V, 30 (Acc.; deficit *P*). 36 (*P*^t*D*^t, ūs *P*¹ Acc.). — Cl. VI codex *E* contaminatus habet I 5¹ *uiro senatori sublimi*, deinde per libros I—IV ex cl. I derivatos fere *viro senatori*, in posterioribus *viro sublimi*; ab ea lege quae recedunt, relata sunt in apparatum. — Cl. IV cum secunda aut compendium ponit aut solvit *viro sublimi* (ut VIII 25 *Z*^t).

Scribentis nomen cum apud Cassiodorum inscriptionem finire soleat, et ipsum passim per compendium scribitur vel etiam omittitur (ut in laterculis facit *P* semper, inde ab I 4 *K*), id quod raro adnotavi.

Numeri, quos editores priores secuti nos quoque epistulis adscripsimus, in libris passim deficiunt, aliquoties perperam adiciuntur; ipse *L* in libro II inscriptionem pro prima epistula numerat et ita primam pro secunda, contra *P* in primo libro secundam numerat quasi esset prima. adfuisse numeros in codice archetypo librorum quinque postremorum ostendit folium quod ex eo superest Halense et possunt adfuisse in ipso auctoris archetypo; sane si in eo inscriptiones nullae singulis epistulis praescriptae fuerunt, id quod probabilitate non caret, in laterculo compositae parum commode ad epistulas referri poterunt nisi numeris utroque loco adscriptis. nos librariorum in numeris errores in apparatum non rettulimus nec magis attendimus ad vocabula *capitulum* vel *titulus* in quibusdam libris, ut *PD*, ad laterculum epistulasve adscripta.

Auctores quamquam ad epistulas has conscribendas Cassiodorus proprie adhibere non potuit, ex iis, quae pro re in usum convertit a scriptoribus tradita sive memoriter retenta sive libris inspectis adsumpta, ne hic quidem praetereunda sunt excerpta ex capitibus duobus fabularum Hygini 274 'quis quid invenerit' et altero olim eidem ut videtur subiuncto 277 'rerum inventores primi', de quibus nuper exposuit Georgius Knaack in *Hermæ* vol. 16 (1881) p. 584. eum secutus composui infra qui Cassiodorianis respondent locos apud Hyginum superstites; alios de purpura (I 2, 7. VI 21, 2), de cithara (II 40, 14; cf. Hygin. 277), de geometria (III 52, 3), de triremi (V 17, 2), de pane (VI 18, 6), de fabricis (VII 5, 2), de statuīs (VII 15, 3), de pecunia (VII 32, 3) ad eandem originem, cum dubium non sit Hyginiana a Cassiodoro lecta esse longe pleniora, coniectura revocatos a Knaackio omisi nec recepi nisi quae extant in Hyginianis nostris.

Cassiodorus:

- I 30, 5: (a pugnâ) pugna nomen accepit: postea Belus ferreum gladium primus produxit, a quo et bellum placuit nominari.
- III 31, 4: aes enim Ionos (Ion *corr. Wilanowitz*) Thessaliae rex, plumbum Mida regnator Phrygiae reppererunt.
- III 51, 3: (spectaculum curruum) primus . . . apud Elidem Asiae civitatem Oenomaus fertur edidisse.
- IV 34, 3: primi dicuntur aurum Aeacus, argentum Indus rex Scythiae repperisse.
- V 17, 4: (velum) Isis rati prima suspendit, cum per maria Harpocran filium suum . . . perquireret.
- VI 18, 6: Ceres frumenta dicitur invenisse.
- VII 18, 2: (arma) primum Phoroneus Iunoni dicitur obtulisse, ut inventum suum numinis . . . auspicio consecraret.
- VIII 12, 5: (litteras) primum, ut frequentior tradit opinio, Mercurius volatu Strymoniarum avium collegisse memoratur: nam et hodie grues, qui classe consociant, alphabeti formas natura inbuente describunt. *citatur deinde Helenus (cf. p. 243 not. 1).*

Hyginus:

- c. 274: Afri et Aegyptii primum fustibus dimicaverunt, postea Belus Neptuni filius gladio belligeratus est, unde bellum est dictum.
- c. 274: . . . aes Thebis primus inventum condidit.
- c. 274: Midas rex Cybeles filius Phryx plumbum album et nigrum primus invenit (*cf. Plinius h. n. 7, 56, 197*).
- c. 274: Elide, quae urbs est in Peloponneso, certamina quadrigarum primum instituta sunt.
- c. 274: Sacus Iovis filius in Panchaia in monte Taso aurum primus invenit, Indus rex in Scythia argentum primus invenit (*cf. Plinius h. n. 7, 56, 197*).
- c. 275: Velificia primum invenit Isis, nam dum quaerit Harpocraten filium suum, rate velificavit.
- c. 274: in Sicilia frumentum Ceres prima invenit.
- c. 274: Phoroneus Inachi filius arma Iunoni primus fecit, qui ob eam causam regnandi potestatem habuit.
- c. 277: Parcae . . . invenerunt litteras Graecas septem . . . alii dicunt Mercurium ex gruum volatu, quae cum volant litteras exprimunt.

Praeter epistulas librorum duorum sexti et septimi, quas auctor ipse formulas appellat neque certis personis inscripsit, sed honoribus in futurum dandis ita destinavit, ut quicumque crearentur iis recte convenirent nomine inserto,¹⁾ reliquas vere missas esse ad eos quibus inscriptae sunt et auctor ait nec facile quisquam in dubitationem vocabit. sed tamen epistulae scriptae publico nomine per tempora turbulentissima a summo magistratu et in rerum fluctibus collocato admirationem movent exilitate sua et vaniloquentia. sylloge Cassiodorana in ipso de imperio Italiae Gothorum Byzantiorumque conflictu bello furente propemodum interneevo edita quod nullum verbum habet, quo aut Germani offendantur aut Iustinianus, ingenium auctoris testatur et pavidum et callidum et ita umbra-

1) Prope ad has accedunt epistulae pluribus exemplis datae adeoque singulis annis repetitae, quales sunt XI 7. XII 1. 2. 16; his quoque nomina propria nulla inserta esse consentaneum est.

tile, ut ne ii quidem laudare queant qui imitantur. hoc certe auctor adsecutus est calamistris suis, ne ruente imperio ipse una caderet licet ditissimus et summo loco constitutus. sed experimentum antea fecerat ob provectum ab Amalasuintha impetratum laudibus eam magnificis extollens, deinde caesa ea interfectori eius Theodahatho non minorem verborum copiam subministrans itemque mox successori huius Witigi regi, denique praestigias has omnes sibi contrarias uno volumine coniunctas palam proponens, quasi adulationis scholam exemplorum varietate commendaturus. severo delectu ex sylloge epistularum ab eiusmodi homine instituta sublata esse ea potissimum, quae hodie utilissima forent, non mirabimur nec magis quod epistulae ab eo selectae, quamquam non plane desunt vituperationes,¹⁾ versantur fere in rerum hominumque laudibus. auxisse eum cum ederentur epistularum mala lenocinia qui suspicatus est, ad aetatis consuetudinem parum attendit:²⁾ constitutiones aetatis labentis quaecumque integrae ad nos pervenerunt, ut Diocletiana de pretiis rerum venalium, exordiis suis eandem eruditionem prae se ferunt et per se vilem et a rerum tractatione alienam eundemque stilum tumidum et contortum, ut quid significant quae narrantur saepe haereas, cur narrentur, plerumque frustra quaeras. ita eae quoque epistulae, quas vere missas esse satis constat, aliquatenus certe ad formularum condicionem prope accedunt non solum eo nomine, quod propria et utilia pleraque auctor subinde resecurit, sed etiam certis proprietatibus. dies consulesque perpetuo scriptor suppressit verborum magis quam rerum studiosus. nomina quoque personarum locorumque non raro aut sublata sunt aut in exemplaribus his sumptis sine dubio ex auctoris periculis remanserunt non expleta. eorum nomina, ad quos epistulae datae sunt, cum in hominibus humilioribus³⁾ vel extra Italiam constitutis⁴⁾ non raro deficiant, praeterea plerumque adsunt⁵⁾: scilicet augent nomina illa nobilia et nota honorem etiam scriptoris. contra in epistularum tenore passim substituitur vocabulum *ille*, maxime in legatis missis a rege Italiae⁶⁾ vel ad eum,⁷⁾ item in mandatariis regiis praefectoriisve,⁸⁾ sed alibi quoque praesertim ubi agitur de ignobilibus.⁹⁾ simili ratione praediorum quoque nomina¹⁰⁾ vel indictionum numeri¹¹⁾ saepe repraesentantur eodem vocabulo. uno adeo loco (IV 53) cum requirantur nomina duo aquilegum illustrium et Latini et Graeci, adest illud nomen scilicet Marcelli, pro Graeco quod responderet, cum eruditio

1) Ita senatus acerbè reprehenditur propter moras in recipiendo viro quodam admissa a rege ad honorem senatorii ordinis IV, 29.

2) Levem hanc suspicionem a Schirreno potissimum defensam recte refutavit Thorbeckius p. 54. querimonias contra reges Wandalorum Thrasamundum (V 43) et Hildericum (IX 1), quarum tamen prior statim temperatur litteris reconciliatoriis V 44, auctor admisit librum edens post Carthaginem factam Byzantiorum.

3) Ita XII 4. 7 directae ad canonicarium Venetiarum.

4) Ita epistulae duae X 33 data ad magistrum officiorum Orientis scilicet et X 35 data ad praefectum Thessalonicensem nominibus carent.

5) Nomine eius ad quem datae sunt praeterea carent epistulae tres II 12 *comiti siliquatariorum et curas portus agentis* — V 7 *regi Warnorum* — XII 8 *consulari provinciae Liguriaë*. 6) I 1. 46. II 41. III 1. 2. 3. 4. IV 2. V 1. 43. VIII 1 (ubi sequitur *per supra scriptos legatos*) IX 1. X 32. 33. 35. cf. Priscus fr. 8 p. 77 Müll.: *ἐνεγέγραπτο δὲ (in mandatis a Theodosio II legatis ad Attilam datis) τῶν πρεσβευομένων ἀνδρῶν ἕνεκα, ὡς ὁ μὲν Βιγίλῃς ἐρωτηθεὶς. ὁ δὲ Μαξιμίνος μείζωνος ἢ περὶ ὁ Βιγίλῃς ἀξίας, γένους τε περιφανοῦς καὶ ἐπιτήδειος ἐς τὰ μάλιστα βασιλεῖ.*

7) V 2. 44.

8) VIII 5. X 8. 13. 16. 17. XI 7. 15. 34. 38.

XII 19. 27. 9) I 10: *ab illo arcario praefectorum*. III 15: *illum quem dudum ad viri illustris Sonae iudicium decrevimus convenire*. IX 17: *cognovimus illum et illum Romanos ... custodiae poena maceratos*. XII 7: *illi vel illi Sueborum incursione vastatis*. XII 8: *ille casarum suarum fiscum in illa provincia constitutarum, quas brevis subter conscriptus eloquitur, exactorum suggerit enormitate vexari*.

10) III 29: *horrea ... quibus illud atque illud vocabulum praefecit antiquitas .. concedimus* IV 34. 39. V 6. 7. XII 8. 11) V 7. IX 7. XII 8. 11.

deficeret, impudenti inertia auctoris item *ille* vocabulum remansit. cave in his recondita quaeras: immo vides inanium verborum admiratorem sui similibus lectoribus syllogen destinasse, neque hi ei defuerunt.

De statu rerum Romanarum sub regibus Gothis in praefatione exponere nolui, ne iusto longius a mandato officio recederem et pro editore rerum scriptorem agere iudicaret. itaque de eius aetatis rerum administratione nuper alibi egi (*ostgothische Studien* in eph. nostra *Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde* vol. 14 a. 1889 p. 223 — 249. 451—544). sed quo tempore epistolae scriptae sint, quatenus fieri potest in hac praefatione exponendum est, cum praesertim errent qui de ea re in hanc vel illam epistolam inquirunt nullo universae syllogae respectu habito. dicendum erit primum de indictione, scilicet cum ad annum designandum ea sola fere Cassiodorus utatur, quemnam terminum ita significet: deinde exquiremus, quatenus epistolae ad temporis ordinem dispositae sint et ad quosnam terminos syllogae partes et epistolae singulae revocari queant.

Indictionem Occidens certe ad finem saeculi sexti nullam novit nisi quae inciperet a mense Septembri. nam quam Marinus pap. dipl. p. 306 et post eum Rossius inser. chr. I p. C in contrarium adlegant inscriptionem urbanam relata apud Lupium epit. S. Severae p. 25: *hic requiescit Theodorus v.c. Grecus Vizanteus . . . depositus die quinta decima m. Augusti ind. septima et filius eius Theodoraci qui vixit m. VII depositus idus Octoris* [sic] *in pp. dd. m. piissimis Augg. Heraclio anno nono, p.c. eiusdem d. n. anno octavo atq. Heraclio Constantino novo filio ipsius anno septimo indict. septima, qui vixit annos plus minus LXXV.* ea nequaquam dies duos XV. Aug. et id. Oct. eidem indictioni septimae attribuit, sed ut extrema verba *qui vixit a. pl. m. LXXV* ad patrem pertinent, ita etiam quae praecedunt temporis determinatio ad eundem referenda est, et vere incidit dies Aug. 15 in indictionem septimam 1 Sept. 618 — 31 Aug. 619. solita igitur huius aetatis perturbatione verba *indictione septima* bis posita sunt et verba *et filius . . . idus Octoris* interpolata loco non suo. sane non desunt inter titulos sexti saeculi a fossoribus omni genere errorum inquinatos, qui in indictionum numeris errant; sed rari ii sunt prae iis qui regulam sequuntur. exempli causa inter Ravennates Iustino II anteriores, quos examinaui utpote in tali quaestione prae reliquis fide dignos, nullus est consulatum item habens, qui ab ea recedat, duo (C.I.L. XI, 298. 308), qui non conveniunt nisi indictioni autumnali. itaque Cassiodorus, qui in iis numeris errare non potuit, hanc ubivis secutus sit necesse est. — Sed etsi de ipsis indictionis Cassiodoranae terminis satis constat, alia rursus surgit quaestio ad tempora epistularum recte constituenda magni momenti, utrum ubi indictionis mentio fit, annus ille Sept. 1 Aug. 31 perpetuo intellegendus sit an vocabuli interpretatio paullo diversa admitti possit. temporis spatium illud ibi significari, ubi de praestandis secundum indictiones tributis agitur, inde colligitur, quod ab iis locutio haec originem cepit: ita remittuntur tributa *per tertiam indictionem* (IV 36) et *augmenti nomine* quaedam flagitantur *per quartam indictionem* (IX 9), id quod alibi (IX 11 cf. 10. 12) sic enuntiatur: *ut quicquid possessoribus — videtur adiectum de quarta indictione non exigant.* item VII 32 cum moneta committitur *ab illa indictione per iuge quinquennium* indictio posita est quodammodo pro die a quo incipit et significatur committi negotium per indictionem proximam et quattuor sequentes. sed magis dubium est quid significant formulae in dignitatibus conferendis sollemnes *per indictionem illam et ab indictione illa.*

	per illam indictionem:	ab illa indictione:
consulis	VI 1. IX 22.	
patricii		VI 2
praefecti praetorio	VIII 20	VI 3. IX 24. 25
praefecti urbi	I 42. III 11. VI 4. IX 7	
quaestoris	VI 5. VIII 18. X 6. 7	V 3
magistri officiorum	VI 6	
comitis sacrarum largitionum	V 40. VI 7	VIII 16
comitis privatarum	VI 8	
comitis patrimonii	IV 3. VI 9	
comitis domesticorum vacantis		VI 10
comitis primi ordinis		VI 12
notarii		VI 16
praefecti annonae	VI 18	
consularis provinciae	VI 20. 21. VII 2	
comitis civitatis	VI 22. 23. VII 13. 14. 16. 26	
comitis provinciae	VII 1	
ducis provinciae	VII 4	
curae palatii		VII 5
comitis formarum	VII 6	
praefecti vigilum	VII 7. 8	
comitis Portus	VII 9	
defensoris civitatis	VII 11	
curatoris civitatis		VII 12
architecti urbis Romae		VII 15
praepositi calcis		VII 17
vicarii Portus	VII 23	
rectoris decuriarum		V 22
erogatoris opsoniorum		XII 11
domestici		X 11
cancellarii provinciae	XI 1	

proprie duae formulae ita differunt, ut altera eaque rarior *ab indictione illa* terminum quodammodo excludat et quod fieri iubetur significet in perpetuum obtinere, neque diversitas ea plane obliterata est apud Cassiodorum, cum inveniatur potissimum in honoribus perpetuis, ut sunt patriciatus et comitiva primi ordinis: quamquam non anxie eum hoc secutum esse ostendunt alii loci, ubi invenitur applicata ad honores datos non ad diem vitae. formula frequentior *per illam indictionem* usurpatur ratione duplici: aut significatur ita temporis spatium aequiparatum rei continuae de qua agitur, ut ait Suetonius Caes. 88: *stella crinita per septem dies continuos fulsit*, aut in re non continua, sed momento temporis comprehensa significat momentum id incidere in spatium id quod significatur, ut ait Livius 2, 18: *cum per ludos ab Sabinorum inventute scorta raperentur* et 36, 14: *per eos forte dies . . . consul . . . pedestres copias Larisam ducere tribunos militum iussit*. illa

interpretatio etsi in magistratibus dandis arridet utpote propria magis, quaeritur, num munera ea, ad quae refertur, ita annua fuerint, ut a k. Sept. inciperent. de administratione provinciarum id recte admittetur; ea enim cum antiquiore aetate in provinciis senatoriis annua esset¹⁾, id hac aetate ad provincias omnes translatus est²⁾ ita, ut annus inciperet a principio indictionis³⁾. neque aliter fieri potuit, cum praesidum officium vel maxime contineretur in tributis exigendis et singulae indictiones a singulis praesidibus tractandae essent; cum res tributaria tota reformata est sub Diocletiano et Constantino, id quoque inductum crediderim una cum ipsis indictionibus. at reliquae dignitates maxime maiores hac quoque aetate ut anteriore certis terminis nullis videntur conclusae fuisse, sed ab imperatore ad placitum mutatae. certe de praefectis urbi id declarat Chronographus a. 354 neque apud Cassiodorum de termino legitimo dignitatis ullius indicium superest quapropter cum in universum parum probabile sit officia supra recensita per illam vel illam indictionem tributa eius indictionis terminis legitime concludi⁴⁾, in quibusdam eorum eam interpretationem admitti non posse constat. ita cum quis *per illam indictionem decoratur consulatus insignibus* (VI 1) vel *insignia consulatus sumit* (IX, 22), eum dubium non est fasces nequaquam gerere per annum indictionis⁵⁾. Athalaricus cum *quaesturae insignia concedit per quintam feliciter indictionem* (VIII, 15), significare non potuit annum 526 Sept. 1 ad 527 Aug. 31, quoniam regnare coepit die demum Aug. 30 anni illius. princeps officii cum nominetur *per illam indictionem* (VII 24. 28), vix dubium est eum quoque ut reliquos officiales ea aetate locum mutavisse natali domini (XI 17). confugiemus

1) *Staatsrecht* 2³ p. 754. 2) VII 2 *formula praesidatus: insperxit antiquitas provinciarum dignitates annua successione reparari, ut nec diutina potestate usus insolesceret et multorum propectus gaudia reperirent . . sit in vestro proposito administrationem unius anni suscipere: nostrum est merentibus tempus augere.* VI 25: *inducibus annua successione reparatis . .* VII 12: *rectores provinciarum anni actione laudatos.* IX 20 in. XI 9: *annus vester.* XII 2: *annuo sermone.* 3) *Formula praesidatus cum ita pergat: idcirco . . per illam indictionem praesidatum tibi in illa provincia . . . concedimus, ut sic debeas agere, quemadmodum nobis possessor gratias cum tributis videatur exolvere,* hic cogitandum est omnino de spatio annuo a k. Sept. incipiente, eademque interpretatio pervenit item ad formulas pariles VI 20. 21. 4) Bethmann-Hollweg *Civilprocess* 3, 35 ex formulis Cassiodorianis collegit ea aetate dignitates omnes excepta praefectura praetorii annuas fuisse. 5) Anni consulares et indictiones quamquam re differunt, interdum ita iuxta ponuntur, quasi alterum vocabulum pro altero admitti posset: constitutio Honorii a. 401 (C. Th. 11, 28, 3) sic ait: *omnium titulorum . . . usque in consulatum primum clementiae nostrae (a. 386), id est usque indictionem quintam decimam quae proxima fuerit (a. 386 Sept. 1 — 387 Aug. 31) reliqua universa concedimus . . . post consulatum vero mansuetudinis nostrae, id est a prima indictione (a. 387 Sept. 1 — 388 Aug. 31) in consulatum Olybrii et Probinii (a. 395) omnium reliquorum exactionem suspendi oportere censemus . . . ex consulatu sane Olybrii et Probinii, id est ex nona indictione (a. 395 Sept. 1 — 396 Aug. 31) in praesentem diem accelerari solutionem omnium conveniet debitorum et Theodosii II. a. 414 (C. Th. 11, 28, 9): ex indictione undecima Valentiaca (a. 367 Sept. 1 — 368 Aug. 31) in quintam usque nuper transactam indictionem (a. 406 Sept. 1 — 407 Aug. 31) annorum scilicet quadraginta, id est ex consulatu divorum Valentiniani et Valentis iterum Augustorum (a. 368) usque ad consulatum . . Honorii . . septies et meum iterum (a. 407) omnium . . titulorum . . concessimus reliqua. eiusmodi indulgentiae cum semper ad indictiones aptentur, ut Marcianus a. 450 (nov. 2) diserte reliqua remittere se ait a sextae indictionis initio usque ad finem quintae decimae nuper elapsae, indictiones eae in his legibus enuntiantur item per consules sic, ut annus consularis 368 aequetur indictioni XI, a. 386 ind. XV, a. 387 ind. I, a. 395 ind. IX, a. 407 ind. V. at ne inde efficias abusive certe indictionem etiam per consules offerri potuisse, vides hic consules respondere modo indictionis quattuor primis mensibus (ut a. 368. 407) modo octo postremis (a. 386. 387. 395). omnino eiusmodi equiparatio negligenter facta ibi tantum locum habet, ubi ex adiectis de termino dubitatio tollitur et propterea certam legem nullam sequitur. sed tamen errores frequenter commissi in lapidibus ibi, ubi indictiones consulatusque iuxta ponuntur, ab hoc loquendi usu aliquam excusationem recipiunt.*

igitur in his similibusque locis ad interpretationem alteram et exempli causa locos de consulatione ita interpretabimur, ut fasces consul iubeatur sumere die kalendarum Ianuariarum eo qui incidit in indictionem eam de qua agitur. similiter alii quoque magistratus ubi mandantur per indictionem illam, statuimus eum qui nominatur iuberi officium inire die aliquo inter eius indictionis terminos comprehenso. sane ad iussum exequendum ubi de termino non constabat lege, dies enuntiandus erat, a quo officium sumendum esset; sed pro harum epistularum indole (p. XXIII) talia scriptor aut librariis reliquit addenda aut si addita essent sustulit.

Quibus temporibus epistolae scriptae esse videantur, pendet cum ex universa syllogae ordinatione tum ex rerum memoria in epistulis tractatarum. nos primum de ipsa ordinatione disputabimus, deinde secundum ordinem epistularum momenta chronologica potiora explicabimus.

Accurate et plene Cassiodorum in epistulis disponendis temporis ordinem non magis secutum esse quam Plinium et inde intellegitur, quod, ut infra particulatim demonstrabitur, quae ad certum annum revocari potuerunt nequaquam eiusmodi dispositioni sese accommodant et ex praecipuo loco, quem auctor, sicut primus opinor observavit Thorbeckius p. 59, epistulis tribuit scriptis ad reges et imperatores. eae praeter ep. XI 13 a senatu datam ad Iustinianum nescio quo errore auctoris ipsius inter praefectorias collocatam sunt hae:

I 1. 46 ult. II 1. 41 ult. III 1—4. IV 1. 43. 44 ult.

V 1. 43. 44 ult. VIII 1. IX 1. X 1. 2. 8—10. 15. 19—26.

neque casu accidit, ut praeter libros duos formularum in reliquis octo omnibus primum locum teneant, in quattuor etiam extremum et solus decimus plurimas earum habens eas scriptis ad privatos interponat.

Nihilominus etsi a temporis ordine in sylloge disponenda auctor aliquoties recessit, nequaquam eum insuper habitum esse vel inde apparet, quod epistulas sub Theoderico scriptas separavit a scriptis post mortem eius, Theodericianis quinque primos libros dans, Athalaricianis octavum et nonum, scriptis ab Amalasuintha Theodahatho Witigi decimum, interponens denique inter Theodericianas et posteriores duos libros formularum. sed item cum per tres dignitates epistulis regiis scribendis vacasset, scriptas in quaestura per annos, ut videbimus, 507 ad 511 quattuor primis libris composuit; scriptas in magisterio sub Theoderico per a. 523—526 quintus liber exhibet, sub Athalarico octavus et prior pars noni; denique quas scripsit imperatorum nomine praefectus praetorio exhibentur in libri noni parte altera et in decimo, quibus accedunt praefectoriae litterae et edicta praefectoria comprehensa libris duobus postremis. id ita se habere iam demonstrabimus.

In libris quattuor primis anni enuntiantur per consulatum duo 509 (consulis Importuni: I 27) et 511 (consulis Felicis: II 1.2.3. III 39), per indictionem tres a. 508—510; memorantur enim prima (1 Sept. 507/8) praeterita I 16 — tertia (1 Sept. 509/10) (I 42. IV 3.36) una cum prima et secunda praeterita (III 25) — quarta (1 Sept. 510/1) futura (II 2. III 11.32.40). hi temporum termini, qui fallere nequeunt, indicii ex epistularum argumento petitis eatenus tantummodo extenduntur, quod libri tertii epistolae quattuor primae, maxime prima earum anno aut 507 eoque incipiente aut anteriore scriptae sint

necesse est; contra nulla epistula in his quattuor libris legitur, quam demonstrare possis aut ante annum 507 scriptam esse aut post anni 511 initium. accedit, quod eum ex praefatione constet in varias non receptas esse nisi epistulas per magistratus tempora ab auctore conceptas, quaesturam, de qua sola in his cogitari potest, Cassiodorus secundum haec administravit per quadriennium et amplius, neque eius saeculi consuetudini convenit, ut monuimus supra p. X, multo diutius eum in eodem officio perseveravisse. denique per hos libros perpetuo versamur in iisdem argumentis, maxime in expeditione Gallicana anni 508 cum iis quae eam praecesserunt vel secuta sunt; magistratus quoque in iisdem nominati recte ad quadriennium vel quinquennium unum rediguntur. scilicet eo tempore, quo epistulae hae scriptae sunt, maioribus officiis fungentes inveniuntur hi:

praefectus praetorio

Faustus (a. 509/510 IV 36, sed per plures annos praefecturam continuavit)

I 14. 26. 34. 35. II 5. 9. 26. 30. 37. 38. III 20. 47. 51. IV 36. 38. 50.

vicarius praefectorum per Gallias

Gemellus III 16. 17. 18. 32. 41. IV, 12. 19. 21.

praefectus urbis

Agapitus I 6. 32. 33. 41 cf. II 6.

Artemidorus (ind. III I 42) I 42. 43. 44. II 34.

Argolicus (ind. IV III 11) III 11. 12. 29. 30. 33. IV 22. 25. 29. 42.

magister officiorum

Eugenites I 12.

comes privatarum

Apronianus III 53.

comes patrimonii

Iulianus I 16.

Senarius (ind. III IV 3) IV 3. 7. 11. 13.

consularis Campaniae

Iohannes III 27. IV 10.

corrector Lucaniae et Bruttiorum

Venantius III 8. 46.

comes Dalmatarum

Oswin I 40. III 26. IV 9.

praepositus Pannoniae Sirmiensi

Colosseus III 23. IV 13.

praepositus Massiliae

Marabadus III 34. IV 12. 46.

Itaque rerum scriptoribus cavendum est a levibus coniecturis iis, quibus fines a corpore litterarum requisiti exceduntur, nec tam de singulis epistulis quaerendum, sed de sylloge universa.

At in libris quinto et octavo et noni parte priore ad ep. 14 reperiuntur dignitates hae omnino diversae:

praefectus praetorio (Italiae)	comes sacrarum largitionum
Abundantius V 16. 17. 18. 19. 20.	Cyprianus V 40.
23. 34. IX 4.	Opilio VIII 16.
Avienus VIII 20.	comes patrimonii
praefectus praetorio Galliae	Wilia V 18. 19. 20. IX 13.
Liberius VIII 6.	Bergantinus VIII 23. IX 3.
praefectus urbi	comes Dalmatiarum et Saviae
Reparatus IX 7.	Oswin IX 8.
quaestor	comes Syracusarum
Honoratus V 3.	Gildila IX 11. 14.
Ambrosius VIII 13.	consularis Dalmatiae
Fidelis VIII 18.	Epiphanius V 24.

Unus qui exceptionem facit Oswin regulam firmat; nam in ipsa epistula et senex dicitur et regimen Dalmatiarum iterum ei confertur. quintus liber cum epistulas habeat sub Theoderico scriptas, octavus et nonus scriptas sub Athalarico, nihilominus ad idem fere temporis spatium pertinere non solum inde colligitur, quod magisterio officiorum, quo loco constitutum has epistulas Cassiodorum dictasse existimamus, auctor fungebatur moriente Theoderico (p. XI), sed reperiuntur quoque ad praefectum praetorii Abundantium et ad Wiliam comitem patrimonii epistulae et in quinto libro et in nono. quibus addi poterit Severinus missus ad rationes putandas in Saviam cum a Theoderico c. a. 525 (V 14) tum ab Athalarico in regni initio (IX 9); nam duae missiones ut re diversae ita quodammodo continuatae fuerunt.

Temporum indicia per quintum librum ubi exploramus, praeter epistulas duas ultimas scriptas c. a. 511, sed utpote datas ad regem Wandalorum a temporis lege exemptas reliquae omnes recte conveniunt extremis annis regis Theoderici a 523 fere ad 526. consul a. 523 Maximus nominatur ep. 42, indictio tertia (1 Sept. 524—525) ep. 3 et 40 et quidquid praeterea in his epistulis deprehensum est, apte quadrat.

Similiter quae continentur libro VIII et libri IX parte priorie epistulae egregie respondent primordiis regis Athalarici, ad quae ipsa pertinent ep. VIII 1—12 et quorum mentio fit postea quoque passim (VIII 26. 27. IX 9. 10. 11). indictionis quartae (1 Sept. 525—526) utpote praeteritae et currentis quintae (1 Sept. 526—527) meminerunt rescripta, quibus remittuntur superindicta IX 9—12, item quintae ep. VIII 13 (cum 14) et IX 13, sextae (1 Sept. 526/7) epp. VIII 16 (cum 17). 18 (cum 19). 20; ad electionem papae a. 526 factam respicit ep. VIII 15. quatenus perveniant epistulae magistrinae, aliquatenus inde determinatur, quod non solum ad ep. IX 14 nulla invenitur, quae huic tempori non apta sit, sed quarta decima quoque utpote data ad eundem Gildilam, ad quem directa est undecima, certe pertinet ad initia regni Athalariciani. contrarium obtinere in ep. 15 sequentibusque mox demonstrabitur.

Denique epistulae libri noni a decima quinta ad vicesimam quintam et omnes trium postremorum librorum conceptae sunt a Cassiodoro in praefectura praetorii. creatus est praefectus instante indictione duodecima (XI 7) sive ante a. 533 Sept. 1 regnante Athalarico, qui cum defunctus sit a. 534 vere ut videtur, iis terminis concluduntur epistulae libri noni partis posterioris scriptae a Cassiodoro praefecto sub eius regis nomine. ex his epistulae

duae 24. 25 scriptae de ipso Cassiodoro praefecto creato reliquas tempore praecedunt. epistula 15, quacum cohaeret 16, data est ad papam Iohannem II, qui sedit a 532 Dec. 31 ad 535 Mai. 27. ep. 17 meminit eiusdem papae Iohannis. ep. 22 consulatum dat Paulino, qui iniit k. Ian. a. 534. ex epistulis libri decimi scriptae sunt eodem anno regnantibus Amalasuintha mox occisa et Theodahatho decem primae, quarum sexta et septima meminerunt indictionis XIII (Sept. 1 534 5). sequuntur ab undecima et duodecima, quibus Maximus domesticus creatur ab ind. XIV (Sept. 1 535 6), ad tricesimam scriptae imperante Theodahatho solo, id est ab a. 534 extremo ad a. 536 autumnum; nam teste libro pontificali interemptus est post menses duos quam papa Silverius die ut videtur Iun. 7 a. 536 ordinatus est. reliquae 31—35 scriptae sunt sub successore eius Witige per eius primordia, nam creationem is nuntiat ep. 31 Gothis suis, ep. 32 imperatori Iustiniano per legatos, quibus apparet simul traditas esse epistulas tres reliquas directas 33 ad magistrum officiorum Constantinopolitanum, 34 ad episcopos fidei Arianae regni Orientis, 35 ad praefectum Thessalonicensem. accuratius haec persequi nolui, ne explanatio syllogae Cassiodorianae ad rerum gestarum enarrationem delaberetur.

Dignitates in hac parte variarum memorantur non multae; potiores hae sunt:

praefectus praetorio

Senator IX 24. X 27. 28.

praefectus urbi

Salventius IX 16. 17.

Honorius X 30.

quaestor

Patricius X 6.

Praefectoria chartae, quas sistunt libri duo postremi, comprehenduntur terminis a. 533 medii, quo Cassiodorus praefecturam iniit ante Sept. 1, et a. 537 quo emisit varias sive indictionibus ab XI (1 Sept. 532 3) ad I (1 Sept. 537 8). tres harum epistularum canonicariae iudices provinciarum tributa annua exigere iubent, indictionum duodecimae ep. XI 7 et tertiae decimae ep. XII 2 et primae XII 16; praeterea mentio fit indictionum XII l. XI 7, XIII l. XI 33. 38, XV l. XII 7, I l. XII 22. indicia temporum alia habent ep. XII 5 scripta postquam bello coepto adversus Iustinianum exercitus missus est in Italiam inferiorem itaque aut a. 535, postquam Belisarius ad Siciliam appulit, aut a. 536 postquam in Italiam ingressus Neapolim obsedit; ep. XII 19, quae cum tractet de regis adventu Romam, scripta est ante a. 536 extremum, quo tempore Belisarius Roma potitus est; XII 20, quae est anni 536, cum papae Agapiti ad regem Iustinianum missi a rege Theodahatho a. 536 incipiente ita meminit, ut appareat scriptam esse regnante eodem; XII 27. 28, quae respiciunt ad iussa regis Theodahathi servata X 27. nos haec, ut supra dixi, accurate non persequemur; hoc apparet, cum libri decimi epistulae non perveniant ultra a. 536 extremum, duodecimi aliquot (ep. 16. 22. 23. 24) datas esse anno demum sequente. itaque universum corpus probabile est prodiisse autumnio anni 537, quo tempore Belisarius post captas Neapolim et Romam in hac urbe a Gothis obsidebatur neque erat cur hi de regno Italico desperarent. earum epistularum per-
scriptionem editio syllogae aperte statim secuta est; nam auctor et teste subscriptione eam edidit praefectus etiamtum praetorio adeoque in praefatione scribit his formulis suis officii

munera sibi adlevatum iri, quod retinuisse non potest post a. 540 ineuntem, cum capto rege et expugnata Ravenna Gothorum domitatio sublata est. praefationes duas cum universi operis tum praemissam epistulis praefectoriis, quae libris duobus postremis continentur, probabiliter attribuemus ipsi a. 537 extremo vel certe sequenti. libros duodecim simul omnes prodiisse non solum inde colligitur, quod eum numerum in utraque praefatione auctor posuit, sed etiam propter studium auctori proprium divisionis duodenariae etiam in libro de anima et in historia tripartita observatae. quod si partem librorum duodecim antea publici iuris fecisset, id quod nonnulli suspicati sunt, de editione ea priore sine dubio verba fecisset in praefatione secundae. neque video, cur Thorbeckius p. 53 praefationem secundam iudicet scriptam esse post priorem. sed librum de anima, quem variarum tertium decimum auctor esse voluit, et locum de eo secundae variarum praefationi insertum adiectos esse post intervallum et per se verisimile et quae sunt verba libri de anima praefationis *praecepta regum quae nuper agebantur*, sic ponere non potuit auctor nisi munere deposito. confirmant id verba orationis qua liber clauditur *invidit (diabolus) pro dolor tam magnis populis, cum duo essent* alludentia ad Gothos devictos.

Subiunxi huic disputationi de epistularum Cassiodorianarum chronologia observationes varias ad quasdam earum, ut forte habui in schedas coniectas.

I 1. Anastasio imperatori Orientis scribens quod rex vota facit, ut pax causis emergentibus vitiata detersis contentionibus in sua firmitate remaneat, cum ad quaesturae Cassiodoranae terminos restringendum sit, recte referetur ad amicitiam turbatam per bellum Sirmiense: id cum a. 504 susceptum esset, teste Marcellino a. 508 classis Graecorum litora Italiae vastavit.

I 16. Apulis quod propter *inimicorum subreptiones* remittitur pars reliquorum primae indictionis, quae finit autumnus a. 508, aperte spectat ad litora Italiae ea aestate a Byzantiis vastata (vide ad I 1). eodem respicit omnino remissio facta negotiatoribus Sipontinis II 38 propter hostium depopulationem.

I 17. III 48. Castellorum aedificationes iuxta Dertonam (I 17) et Verrucarum ad Athesim (III 48) ut ad certum annum referri nequeunt, ita hisce temporibus optime conveniunt. in panegyrico recitato inter a. 504 et 508 c. 11, 59 Ennodius *otia nostra inquit magni regis sollicitudo custodit, nec tamen desistis castella propagare, curas tuas in longum producere*. quamquam etiam posteriore tempore similia reperiuntur, ut aedificatio in territorio Tridentino V 9.

I 18. Respicit rex ad praedia inter Gothos et Romanos divisa postquam in Italiam ingressus est a. 489.

I 24. Expeditio Theoderici in Galliam suscepta post proelium Vogladense, in quo cecidit Alaricus a. 507 (vide ad III 1), quando facta sit, firmat diserto testimonio Cassiodorus in chronicis ad a. 508: *his consulibus contra Francos a domino nostro destinatur exercitus, qui Gallias Francorum deprædatione confusas victis hostibus ac fugatis suo adquisivit imperio*. ex epistulis regiis ad eam expeditionem pertinent hae. I 24 ad Gothos universos, qua Gothorum exercitus iubetur convenire ad expeditionem in Gallias suscipiendam ante diem Iun. 24. II 8 ad Severum episcopum propter resarcienda damna subiectis

illata ab exercitu transeunte, quae utpote *praesenti anno* scripta anni est et ipsa 508. III 43 ad Unigis spatharium, in qua exercitus dicitur Gallias intravisse. III 16 et 17 datae altera ad Gemellum, qui mittitur praefectorum vicarius in Gallias regi subiectas, altera ad provinciales eos. III 41 et 42 ad eundem Gemellum et eosdem provinciales, quibus rex commutans ordinationem anteriorem nuntiat annonam victori exercitu se ex Italia missurum esse. III 38 ad Wandilem praepositum ut videtur Gothorum Avenione collocatorum, commemorans recentem vastationem et initia regni. hae omnes recte tribuentur ipsi occupationis anno. epistula III 44, quae de Arelatensium moenibus restituendis praecipit et navigatione aperta frumentum eo ait missum iri, hieme a. 508/9 videtur scripta esse. quibuscum conveniunt epistolae IV 5. 7 tractantes de frumento ex Tuscia Campania Lucania Sicilia mittendo missove in Gallias, quarum posterior agens de frumento antea misso data est ad Senarium comitem patrimonii ind. III sive a. 509/510. tributa anni post occupationem primi, scilicet indictionis tertiae epistula IV 36 remittit Alpium Cotiarum incolis per expeditionem illam vexatis, itaque data est aestate a. 509. Arelatensibus quae propter obsidionem perpessam tributa quartae indictionis remittit ep. III 32, scripta est aestate a. 510. simile privilegium eodemque fortasse tempore obtinent Massilienses ep. IV 26. idem adeo conceditur Gallis, quicumque eorum per bellum aliquo modo laesi essent, ep. III 40. etiam epistolae duae altera III 24, per quam Massiliae civitati praeficitur comes Marabadus, altera IV 17, qua Ibba expeditionis Gallicanae dux summus de ecclesia Narbonensi praecepta Alarici regis observare iubetur, his annis recte adiudicabuntur.

I 45. 46. Gundobado regi Burgundionum, qui diem obiit a. 516 ineunte, amicitia fuit cum Theoderico tam ante a. 508, quo cum Burgundiones Francis sociis Alaricum devicissent, Theodericus contra utrosque expeditionem Gallicam suscepit, quam probabiliter post bellum illud finitum per extremos Gundobadi annos; nam quamquam quibus condicionibus inter reges tres pax tum stabilita sit, parum traditum habemus, factam esse aliquo modo extra dubium est. Boethium autem recte Usener (anecd. p. 40) statuit natum esse c. a. 482; quapropter cum quo tempore epistolae hae scriptae sunt iam et in litteris clarus esset et patricius factus, id est honore aliquo illustri functus, recte scribi potuerunt c. a. 507, ut statuit Usener (anecd. p. 39), quamquam item fieri potest, ut scriptae sint per annos bellum illud proxime secutos.

II 6. Agapetus cum praefectus urbis fuerit inter a. 507/9, post eam dignitatem depositam in Orientem missus est.

II 8 vide ad I 24.

II 34 definit tempus epistula altera ad eundem praefectum data I 42.

II 38 vide ad I 16.

II 40. 41. Epistula prior, quae secum trahit alteram, scripta est ad Luduin sive Chlodovechum regem Francorum Theoderici adfinem; eius enim sororem Audofledam hic uxorem duxerat primis ut videtur annis regni Italici (Iordanes Get. 57, 295). quando

scripta sit post plures de hac re propositas nuper disputationes Useneri in anecdoto p. 39. 70, Schuberti (*die Unterwerfung der Alamannen* 1884 p. 37), Vogelii (Sybel *historische Zeitschrift* vol. 56 a. 1886 p. 385 seq.), Kruschii (*Neues Archiv* vol. 12 a. 1887 p. 289 seq.) nobis quoque tractandum est, quoniam quaestio haec ad chronologiam Cassiodoranam momentum non exiguum habet. omnino separandae sunt duae res, victoria illa Francorum et receptio Alamannorum intra fines regni Theodericiani. proelium illud quando acciderit, unus nobis testis tradidit neque aequalis quamquam supparis aetatis, sive Gregorius Turo-nensis is est sive alius nescio qui ad narrationem Gregorii de victoria Chlodovechi Ala-mannica et caede regis I. II c. 30 adscripsit haec: *actum anno XV regni sui*. sed etsi haec indicatio, quae ducit ad a. 495, omissa in altero codicum ordine, sed inventa iam in libris saeculi septimi, pro interpolatione haberi potest, antiqua ea est et fortasse perita; deinde cum sequatur apud Gregorium proelium inter Francos et Burgundiones commissum ad Divionem anno, ut Marii testimonio firmatus, post Christum 500, hoc certe constat victoriam illam a Francis reportatam esse ante a. 500. non debuit igitur Vogelius reiecto loco illo suspecto proelium ad primos annos saeculi sequentis revocare. eandem victoriam et quae eam secuta est Chlodovechi conversionem ad fidem Christianam tangit Avitus episcopus Viennensis in epistula 46 [41], sed quae tempus non definiat. haec ut pertinent ad Alamannos devictos, eos in fines regni Theodericiani receptos esse praeter Cassiodorum testatur Ennodius in panegyrico Theoderici recitato inter a. 504 et 508 c. 15, 72 sic: *a te Alamanniae generalitas intra Italiae terminos sine detrimento Ro-manae possessionis inclusa est: cui evenit habere regem postquam meruit perdidisse: facta est Latiaris custos imperii semper nostrorum populatione grassata: cui feliciter cessit fugisse patriam suam, nam sic adepta est soli nostri opulentiam: adquisistis quae noverit ligonibus tellus adquiescere, quamvis nos contigerit damna nescire: . . . ulvis liberata gratulatur terra, incolensque* (sic scripsi, *terram incolens quae libri*) *hactenus de-hiscentibus domiciliis solidioris caeni emergebat beneficio*. intellegi id ipsum proelium, quod vidimus ante a. 500, fortasse a. 495 commissum esse, quamquam Usener negavit, recte admiserunt qui postea scripserunt, cum praesertim regis caesi et Gregorius mentionem faciat et Cassiodorus Ennodiusque. sed Ennodium cum in rebus Theoderici enarrandis temporum ordinem retinuisse optime Vogelius demonstrarit,¹⁾ narratio illa de Alamannis ibi locum tenet post expeditionem Sirmiensem a. 504 et extrema est in universa hac enar-ratione. apud Cassiodorum autem plura indicia ad eadem tempora ducunt. Boethio, ut recte monuit Usener p. 39, nato c. a. 482 locus is, quem hae epistolae ei tribuunt, ipso anno 495 nullo modo tribui potuit. similiter quaesturam Cassiodori, in qua hanc epistolam dictavit, supra vidimus et monuit quoque Usener p. 70 nullo modo retrahi posse ante a. 501,

1) I. c. p. 388. neque exceptionem facit narratio de Vandalis c. 13, quamquam et Vogelius id admisit et Kruschius (I. c. p. 294) propterea universam Vogelii ordinationem reiecit. nam verba Ennodii: *quid castigatas Wandalorum ventis parentibus eloquar depraedationes, quibus pro annua pensione satis est amicitia tua? evagari ultra possibilitatem nesciunt duce sapientia: adfines esse meruerunt, quia oboedire non abnuunt* quamquam respicere videntur ad pacem cum Vandalis factam a. 491 (Cassiodorus chron. ad. h. a.: *Wandali pace suppliciter postulata a Siciliae solita depraedatione cessarunt*) et respiciunt certe ad matrimonium Thrasa-mundi et Amalafredae factum ut videtur a. 500, proprie trahenda sunt ad annuam pensionem propter tutelam litorum per aliquot annos Vandalis a Theoderico praestitam, postea autem abolitam, neque quicquam impedit, quominus is tractatus anno 504 vel paulo postea habitus sit.

neque quicquam obstat, ut Kruschius l. c. p. 292 post Waitzium recte monuit, quominus aliquot anni intercesserint inter Alamannorum ex antiqua patria expulsionem et receptionem eorum intra fines regni Italici, cum praesertim non gratulandi causa epistula scripta sit ob victoriam adeptam, sed ordinata fugitivorum Alamannorum condicione ad iram victoris mitigandam. quid quod verisimile admodum est eos ex patria profugos et per aliquod tempus per Raetias errabundos sedem stabilem a Theoderico accepisse in Pannonia post expeditionem demum Sirmiensem. eo enim ducunt et quod Ennodius innuit agros eos ita accepisse, ut possessores nulli propterea expellerentur (*nos contigit damna nescire*), quod in ipsa Italia fieri non potuit, potuit in agro hostibus nuper adempto per se opulento, sed a raris incolis adhuc habitato ideoque ulvis obsito. eodem traxerim quod ep. III 50 scripta et ipsa a Cassiodoro quaestore provinciales Norici iubentur boves commutare cum transeuntibus Alamannis; nam Alamanni per Noricum transeuntes quo tetenderint nisi in Pannoniam non perspicio. possis adeo huc referre quod legitur in chronicis Fredegarianis quae dicuntur l. 3 c. 21 post narrationem de victoria Chlodovechi ex Gregorio desumptam: *cum regem suum cernerent interemptum, novem ann. exules a sedibus eorum nec ullam potuerunt gentem comperire, qui eis contra Francos auxiliaret*, quamquam horum additamentorum et auctoritas exigua est et quod statim additur eos post novennium se tradidisse Chlodovecho coniecturae illi refragatur. utut est, si Alamanni a Theoderico sedes acceperunt in Pannonia, admodum verisimile est hanc epistulam scriptam post bellum, quod coepit a. 504, ad finem perductum, post errabundos in confiniis Italiae ibi collocatos, post conquestiones de ea re a victoribus Francis Ravennae motas dictatam esse anno demum 507.

III 1—4 scriptae sunt ad reges Wisigothorum Francorum Burgundionum Herulorum Varnorum Thoringorum, antequam erupit bellum inter Wisigothos ab una parte et ex altera Francos et Burgundiones, quo rex illorum Alaricus in proelio Vogladensi regnum vitamque amisit. accidisse id a. 507 testes omnes consentiunt. scilicet Isidorus in historia Gothorum regnum Alarici deducit ad a. 507, Gesalici successoris annos numerans a quingentesimo octavo; Gregorius Turonensis Chlodovechum, qui mortuus est a. 511, ait obiisse quinto anno post Vogladense bellum; adnotationes denique ad Victorem Tonnennensem id proelium referunt sub eius anni consulibus. ipsae hae epistolae, quibus Theodericus reges illos exhortatur ad concordiam retinendam, evidenter scriptae sunt imminente bello et optime conveniunt a. 507 incipienti.

III 5. 6. Importunus patricius creatur post depositos fascēs consulares, quos gessit a. 509.

III 8. 46. 47. Cautionum fortasse fiscalium, quas continet papyrus Mariniana n. 138, cum pleraeque adscriptos habeant sine certo ordine consules a. 487 (?). 499. 503. 504. 506. 507. 508. 510, una indictionem III = a. 510, media inter eas legitur haec: *cautio Valeri schol(aris?) in(l)ustris p(raefecti?) ad nomen Petri, per quem suscepit Venantio correctore Lucaniae et Brittiorum sol(idos) n̄. . .*, unde intellegitur per eos annos Venantium provincias eas rexisse. etiam quae in eadem cautione leguntur: *pittacium Verecundi ad*

nom(en) Rustici v.v. de titulis tertiarum sol. n. CCLVSI adscripto a. 503, aliquo modo coniuncta videntur esse cum argumento ep. 8.

III 16. 17. 32. 34. 38. 40. 41. 42. 43. 44. vide ad I 24.

III 50 vide ad II 40. 41.

IV 1. Herminafrido Thoringorum regi quando Theodericus sororis Amalasuenthae filiam Amalabergam in matrimonium dedit, disceptatur. rem tradit Iordanes Get. 58, 299, sed ut de tempore inde non constet. Procopius b. Goth. 1, 12 de matrimoniis duobus Alarici Wisigothorum regis cum filia Theoderici et hoc Herminafridi cum sororis filia refert ante narrationem de bello Francorum et Burgundionum cum Alarico suscepto a. 507; sed male interponit narrationem de societate inter Francos et Theodericum inita contra Burgundiones et omnino ita perturbatus est apud eum rerum ordo, ut inde de hac re nihil definias. maiorem auctoritatem sibi vindicant excerpta ex annalibus Italicis Anonymi Valesiani c. 69: *deinde* (post acta Romae a. 500) *sexto mense revertens Ravennam aliam germanam suam* (sic auctor errore) *Amalabirgam tradens in matrimonio Herminifredo regi Turingorum*, pergens deinde ad aedificationes Theodericianas, inter quas primus est aquaeductus Ravennae restitutus teste Cassiodoro in chronicis a. 502. sed matrimonium illud ne propterea referamus ad a. c. 501, obstat quod aedificia complura per Italiam facta a Theoderico auctor coniungit deflectens ita a temporum ordine. quam ob rem cum quae sequuntur pertineant ad extremos annos Anastasii et obitum eius a. 518, nuptiae Amalabergae secundum auctorem evenerunt intra a. 500 et 518 poterimusque eas ut reliquas res in quaestura a Cassiodoro tractatas recte referre ad a. 507—511.

IV 10. Edictum, quod omissum esse rex queritur (nam pro *misso* scribendum esse *omisso* monui in adnotatione monuitque ante me Gloeden *ostgoth. Edict.* p. 15) et quod Iohannem iubet additis quibusdam iterum proponere, ipsum est Theoderici id quod habemus cavens c. 123. 124: *capiendorum pro suo arbitrio pignorum unicuique licentiam denegamus, ita ut, si probabile fuerit, hoc agendi indicis praestet auctoritas. creditor si debitori suo res sibi non obligatas violenter rapiat, intra annum criminis admissi conventus sub poena quadrupli praesumpta restituat, post annum vero in simplum debet exolvere*; id quod vidit Gaudenzius (*Zeitschrift der Savigny-Stiftung, germ. Abth.* 7, 52). nulla autem idonea causa idem (l. c. p. 37 seq.) existimat edictum emissum esse aliquot annis post bellum Francicum a. 510, propterea quod c. 148 cavetur de servis aut colonis ab hostibus captis et reversis, quasi hic cogitarit scriptor non solum de bello aliquo certo, sed adeo de certo post id bellum intervallo. mihi videtur emissum mox postquam Theodericus Italia potitus est, significari autem ab Anonymo Valesiano c. 60 verbis his: *et a Gothis secundum edictum suum quo ius* (vel *quem eis*: cod. *quem eius*) *constituit, rex fortissimus in omnibus* (id est non in proeliis solis) *iudicaretur*.

IV 16. Arigernus ex Gallica expeditione reversus urbi Romae rursus praeficitur, certe non ante a. 509.

V 10. 11. De Gallicana hac expeditione vide ad VIII 10.

V 16. 17. 18. 19. 20. De classe paranda quae hic ordinantur, componenda erunt cum narratione Procopii bell. Vand. I, 9 Theodericum nuntio adlato de obitu regis Vandalorum Trasamundi, qui evenit a. 523, et de caede uxoris eius, sororis suae Amalafredae ab ultione destitisse, cum classe se destitui sentiret: *ἐπεὶ ἀδύνατος ἐνόμισεν εἶναι στόλῳ μεγάλῳ ἐς Αἰθίαν στρατεῖσαι.* quo alludere videntur verba epistulae: *non habet quod nobis aut Graecus imputet aut Afer insultet.*

V 33. Propter expeditionem Gallicanam vide ad VIII 10.

V 35. 39. Hispania Theodosio parere coepit a. 511.

V 43. 44. Trasamundus apud Vandalos regnavit ab a. 496 ad a. 523. sororem Theoderici Amalafredam uxorem duxit a. 500, cum inter eius anni gesta nuptiae eae referantur apud Anonymum Valesianum c. 68, et convenit, quod Ennodius adfinitatis eius meminit in panegyrico 13, 70 recitato inter a. 504 et 508. Gesalecus secundum Isidorum chr. Goth. c. 37 Alarici regis ex concubina filius post patris mortem Narbone rex creatus, sed expulsus ex Gallia a Burgundionibus cum in Hispaniam se contulisset, inde eiectus est a Theoderici ducibus: *inde profectus ad Africam Wandalorum suffragium poscit, quo in regnum posset restitui: qui dum non impetrasset auxilium mox de Africa rediens ob metum Theuderici Aquitaniam petiit ibique anno uno delitescens Hispaniam revertitur atque ab Ebbane Theuderici regis duce duodecimo a Barcinona urbe miliario commisso proelio in fugam vertitur captusque trans fluvium Druentiam Galliarum interiit . . . Theudericus . . . extincto Gisaleico rege Gothorum Hispaniae regnum XV annis obtinuit.* haec secundum eum auctorem pertinent ad a. 508—511, quoniam Alaricus obiit a. 507. Theodericus qui obiit a. 526 annos regni Hispaniae in actis suis ita numerat, ut 511 eius regni primus sit (*neues Archiv* 14, 241). his convenienter in laterculo regum Wisigothorum inter Alaricum et Theodericum perscribitur *Gesaleicus reg. an. III et in latebra reg. an. I.* denique in additamentis ad Victorem Tonnennensem adscriptum est ad a. 510: *his consulibus Gesalecus Goericum Barcinone in palatio interfecit: quo anno idem Gesalicus ab Helbane (sic) Theoderici Italiae regis duce ab Hispania fugatus Africam petit; quae sequuntur: his cons. Gesalicus de Africa rediens ob metum Helbanis Aquitaniam petiit ibique latuit annum unum* errore, ut videtur, cum pertineant ad a. 511, adscripta sunt ad a. 513. itaque epistulae hae duae tractantes de Gesaleci reditu ex Africa in Hispaniam egregie conveniunt a. 511.

VIII 1. Tempore mortis Theoderici a. 526 Aug. 30 in Oriente imperabat solus Iustinus, eique recte laterculus epistulam inscribit, cum in textu detur Iustiniano. nam ei soli convenit principis *longacci* appellatio, cum eo tempore esset septuagenario maior,

eiusque creatus est per arma filius Eutharicus sine dubio eodem fere tempore quo consul processit a. 519 Iustini secundo. quod Iustinus et Eutharicus hic dicuntur *paene aequaeui*, quamquam hunc probabile est illo triginta circiter annis minorem fuisse, solitae huius stili exaggerationi acceptum referemus.

VIII 10. Tuluin quae gessit, ipse rex ait eum gessisse regnante Theoderico. expeditio Sirmiensis, quae prima ponitur, est anni 504 (v. ad II, 40) et pertinent ad eandem, ut monstrant praesertim verba *rediit veteranus egressus primaevus*, victoriae de Hunnis et de Vulgaribus, quorum hos constat eidem bello interfuisse, illorum certe novimus partem in iis regionibus degere (cf. Zeuss *die Deutschen* p. 709). Gallicana quae sequitur expeditio contra Francos suscepta anni est 510. Gallicana altera, qua Francis et Burgundionibus certantibus fines Gothorum Tuluin non solum tutatus esse dicitur, sed etiam protulisse, evenit a. 523 et 524. Gothorum quatenus in eo bello partes fuerint, aliunde parum constat. a Francis et Gothis coniunctis Burgundiones ad Vaserontiam devictos esse ait Gregorius hist. Franc. 3, 6; spectat praeterea ad eam expeditionem Gepidarum in Gallias custodiae causa profectio V 10, item expeditio Gallica V 32. 33. Procopii narratio b. Goth. 6, 12 collocata loco non suo si huc pertinet, ut videtur pertinere, societatem cum Francis Gothi inierunt et quamquam callida machinatione proelio, quo Burgundiones devicti sunt, non interfuerunt, parte praedae potiti sunt, id quod non male convenit cum Cassiodorani.

VIII 15 senatum collaudat rex Athalaricus, quod episcopum urbis Romae omisso eo de quo antea cogitabatur candidato elegisset quem Theodericus commendasset. episcopus a Theoderico nominatus etiamtum vivo, confirmatus post obitum eius, neque Bonifatius esse potest creatus a. 530 neque, quae opinio est Useneri (comm. Mommsen. p. 761), Iohannes creatus a. 532, quippe quorum neutrum Theodericus quadriennio vel sexennio antea mortuus designare potuerit, sed omnino intellegitur Felix IV creatus ipso eo anno, quo rex obiit, et quidem, ut ait diserte liber pontificalis (scilicet secundum epitomen Cononianam, quam hoc loco antiquam formam servavisse demonstravit Duchesnius in praef. p. LXII), *ordinatus ex iusso Theoderici regis*. sane quae de utriusque mortis diebus tradita habemus, ab hac epistula paullum recedunt. scilicet rex, secundum testimonium fide dignum chronicorum Italicorum c. 94. 95, cum quarta feria VII k. Sept., id est die Aug. 26 praecipisset, ut die dominico sequente, id est Aug. 30. Arianii invaderent ecclesias catholicas, post triduanum morbum eo ipso die extinctus est. contra pontificum catalogus Iohannem episcopum scribit obiisse eo anno die XV k. Iun. (= Mai. 18), Theodericum post eum die XCVIII (= Aug. 14); cessavisse episcopatum per dies LVIII (= Mai. 19 — Iul. 15); Felicem ordinatum esse die III id. Iul. (= Iul. 12); sedisse eum a. IIII m. II d. XIII, id est ab a. 526 Iul. 12 ad a. 530 Sept. 24; obiisse eum a. 530 die III id. Oct = Sept. 10; cessavisse episcopatum dies III (Sept. 25—27 vel Sept. 11—13); Bonifatium et Dioscorum per schisma electos esse diebus XXVIII ante huius mortem, quae accidit prid. id. Oct. (Oct. 14), id est die Sept. 17¹⁾; illum sedisse a. II d. XXVI, id est ab a. 530 Sept. 18

¹⁾ Subscriptio igitur epistolae eius (Mansi 8, 951 = Jaffé n. 881) *VIII k. Febr. Lampadio et Oreste vv. cc. cons.* recte iudicatur corrupta esse.

vel 28 ad a. 532 Oct. 15 vel 25. in his numeris confirmatis a libris quos habemus omnibus quamquam hic illic minores computantium scribentiumve erroresprehenduntur, eos non longe a veris aberrare ostendit epitaphium Bonifatii (Rossi inser. christ. I n. 1029), sedis annos et dies confirmans, diem depositionis habens a. 532 XVI k. Nov. (Oct. 17). recte igitur Duchesnius (praef. p. CCLXI) numeros restituit sic:

Iohannes	13 Aug. 523 — 18 Mai. 526 a. II	m. VIII d. XVI
Felix IIII	12 Iul. 526 — 22 Sept. 530 a. IIII	m. II d. XII
Bonifatius II	22 Sept. 530 — 17 Oct. 532 a. II	d. XXVI

quam ob rem statuendum est Felicem vere a fautoribus suis creatum esse eo fere die quem liber pontificalis indicat mense Iulio; resistente factione adversa senatum de eo confirmando dubitavisse; regem paullo ante mortem ut id facerent senatui imperavisse et eo interim mortuo senatum ei iussioni obtemperavisse et de ea re scripsisse ad Athalaricum.

IX 1. Ildiricum filium Hunerici regis successisse Trasamundo Victor Tonnennensis ait a. 523, addens marito Trasamundo defuncto Amalafredam fugientem ad barbaros congressione facta Capsae captam et in custodia privata mortuam esse. id ipsum quo anno acciderit, ignoratur, sed videtur eius rei nuntius in Italiam adlatus esse non multum ante obitum Theoderici, quem Procopius bell. Vand. 1, 9 scribit caedem Amalafredae inultam transmisisse, cum classe idonea se carere sentiret (v. supra ad V, 16). ipsum de ea re ad Ildiricum litteras nullas dedisse et Athalaricum de ea scribere tamquam recens comperta epistula ostendit.

IX 15. 16. Iohannem episcopum Romae, ad quem prior epistula data est, non multo ante quam scripta est ordinatum esse ex ea intellegitur; antistes enim apostolicae sedi petitus, in cuius electione nefarias promissiones factas esse rex scribit, ipse ille sit necesse est successor Bonifatii eius cuius epistula meminit. ordinatus est Iohannes extremo anno 532; nam teste libro pontificali post obitum Bonifatii cessavit episcopatus per menses II dies XV, quod intervallum iusto longius Duchesnius (liber pontificalis I p. 283 n. 15) probabiliter refert ad moras natas ex ambitu a rege represso.

IX 18 dedit Athalaricus tum cum *hostibus rei publicae resistebat*. Amalasuentha XI 1 dicitur *in ipsis primordiis contra Orientis principis votum Romanum fecisse Danuvium*; illum ne offendant, non explanat Cassiodorus, *quae pertulerint invasores*.

XII 28 ut caput praecedens spectat ad famem caeli intemperie per Liguriam et Aemiliam abortam, cui rex ut subveniret, ex horreis publicis XXV modios panici singulis solidis vendi iussit, *dum possessori venire* (sic scr.) *non possit ad denos*, id est dum possessores ne denos quidem modios pro solido distrahere parati essent. quae de proeliis Gothorum contra Burgundiones et Alamannos narrantur, ea, ut verba indicant *sicut vos retinetis*, spectant ad tempora satis remota; cave ortum praesentis imperii referas ad Athalaricum. immo intelleguntur initia regni Theodericiani. ante ea Burgundiones Liguria ita

potitos, ut vel tributa Ligures regi eorum Gundobado solverent (Ennodius c. 160. 161), inde per Alpem Poeninam homines multos in servitutem abduxisse narrat Ennodius in vita Epiphani c. 138. ad Aemiliam usque Burgundiones excurrisse ex hac epistula addiscimus. eadem innuit Burgundiones non tam victos esse a Theoderico quam Odoacris victori sponte cessisse, redeuntibus autem clade aliqua afflictos esse. mox pace facta secutas esse nuptias Sigismundi regis Gundobadi filii natu maximi et Ostrogotho filiae Theoderici comperimus ex Ennodio (c. 163). item tum de remittendis Italis in Burgundia degentibus sive captivis sive fugitivis ab Epiphanio episcopo Ticinensi ad Gundobadum iussu Theoderici legatio suscepta est, quam anno 494 adsignat epistula Gelasii pontificis (n. 13 ed. Thiel; cf. Binding *Gesch. des burgund. Königreichs* p. 108). — Alamannorum subreptio quae dicitur ut posterior, ita et ipsa Theodericiano regno adsignanda est.

Venimus ad recensendos libros scriptos.

Codex archetypus.

Varias Cassiodori quas nos legimus in universum credibile est propius aliquanto ab auctoris autographo abesse quam scripta Varronis et Ciceronis per saecula multo plura librariorum iniuriis exposita. excepta tamen brevi sententia VII 7 p. 206, 31—207, 1, quam habemus lapidi incisam in Africa reperto, et fortasse parte ea, quae communis est ordini tertio et quarto VII 42—VIII 10, exemplaria quae extant scripta editaque omnia redeunt ad archetypum unicum nequaquam vetustum et erroribus inquinatum non paucis, quales sunt hi:

60, 9 providere *LMON*, pondere *PXEF* coniectura proba, aere *RK* aut coniectura falsa aut vocabulo mutilo primis litteris in archetypo oblitteratis.

89, 11 excauendis *LR¹O^a*, excauandis reliqui coniectura.

95, 19 perscriptione *LRPMN*, praescriptione *KOXE* coniectura.

122, 6 occupata] *LRKM^a*, occupatae reliqui coniectura.

123, 6 incurserint *LR¹PMON*, incurrerint *R²XE*, incursarint *K*.

163, 1 simile *LRKP*, similiter *EF*, mille *Cuiacius* coniectura.

175, 25 unitatum reliqui, uni tantum *UF²* coniectura.

244, 10 cominens euenit similive corruptela libri reliqui, om. in sp. vacuo *B*.

290, 29 uetera libri, utere ego coniectura.

307, 25 tundere *BZN*, intendere *KEF*, studere ego coniectura.

374, 4 sistere cernitur male repetunt post votivum omnes.

378, 14 matribus omnes, a tribus edd. coniectura.

Exceptionem aliquatenus faciunt epistularum inscriptiones; has enim cum meliores libri exhibeant et coniunctas in laterculis, qui singulis libris praescripti sunt, et ante suam quamque epistolam, dupliciter traditas habemus, et inveniuntur aliquoties, quamquam raro, discrepantiae inter laterculos et textus, ut I 39 *Fausto* laterculus perperam, *Festo* recte epistula secundum libros meliores; II 26 *Festo* laterculus perperam, *Fausto* recte epistula; II 41 a laterculis librorum bonorum tam primae quam secundae classis abest, adest in textu eorundem librorum; V 14 *Severino* recte laterculus, *Severiano* epistula male. inscriptiones

ita ut in nostris libris his repetitas lectas esse etiam in iis qui eos aetate praecesserunt inde praesertim colligitur, quod et boni libri primae classis, quae deficit versus finem libri quarti, et boni secundae, quae deficit versus finem septimi, eorundem librorum laterculos integros praescribunt. attamen probabile est archetypum auctoris exemplar inscriptiones semel tantum exhibuisse in laterculis et quod repetuntur ante ipsas epistulas, cura factum esse librariorum aetatis posterioris; nam non uno loco errores in laterculis describendis commissi ad textum sese propagaverunt. in libro sexto codicis *F* librarius inscriptiones epistulis praescripsit ex parte sumptas ex numeri eiusdem libri septimi, itaque cum haberet exemplum laterculis solis instructum, epistulis inscriptiones addens errore septimi laterculum adhibuit pro sexti. in libro septimo librarius codicis *P* omissa in laterculo ep. 34 praescripsit in textu epp. 34—41 (in qua desinit) inscriptiones vere pertinentes ad epp. 35—42, itaque archetypo usus est cum laterculo similiter carente ep. 34 et ex eo laterculo, non ex ipso archetypo epistulis singulis inscriptiones praescripsit. denique in libro decimo vera inscriptio ep. 20 servata est in sola epitome Britannica; plenorum codicum meliores (*BZN*) in laterculis ea carent, ipsis epistulis inscribentes inscriptiones epistulae proxime sequentis, paenultimaem autem ultimaemque eandem; deteriores (*EFK*) errore animadverso ep. 20 inscriptionem suam, sed male excogitatam adscribunt, ut manifesto appareat ex defectu laterculi hic quoque epistularum inscriptiones pessumdatas esse. eodem rettulerim quod epistula IV, 47 in laterculo libri Leidensis inscripta *Gudisal saioni* in textu eiusdem libri et in Palatino tam in laterculo quam in textu inscripta est *G(u)odiscalco saioni*; scilicet qui inscriptiones epistulis praescripsit homo Germanus vocabulum Gothicum suae linguae aptavit. neque obstat quod in libris nostris inscriptiones epistularum aliquoties in textu leguntur emendatius traditae quam in laterculis, uno loco (II 41) adeo inscriptio in laterculo omissa in textu adest: nec magis obstat quod III 20 inscriptio in laterculo recte tradita *Triuuilae* in laterculis tam primae quam secundae classis eandem corruptalem *Griuuilae* subiit. translatio enim inscriptionum ex laterculis ad ipsas epistulas ante coepta est fieri quam scripti sunt libri nostri. nihilo minus nos magis ad commodum lectoris attendentes quam ad formam operis primitivam singulis epistulis suas inscriptiones reliquimus.

Laterculi cum ipsis epistulis ita concordant, ut inde intellegatur librum plene nobis traditum esse neque ullam epistulam excidisse. sed praeter errores commissos culpa librariorum posteriorum alii in iis deprehenduntur commissi ab ipso auctore sive, quod eodem redit, a librario eo qui archetypum exemplar conscripsit auctore moderante. Senarius cum comes patrimonii fuerit teste et epistula quarta libri quarti et ipsius quod superest epitaphio, in quattuor epistulis ad eum datis (IV 3. 7. 11. 13) appellatur *comes privatarum*, errore aperto, sed omnino eius qui syllogen ipsam curavit. similiter epistulam quadragesimam quartam libri primi cum evidenter appareat directam esse non ad senatum, sed ad populum Romanum, item quadragesimam tertiam libri quarti non magis ad senatum, sed ad praefectum urbis, item undecimam libri octavi ad senatum datam esse a Tuluin patricio, non ab Athalarico rege, hos errores omnibus libris communes probabile est redire ad ipsum operis curatorem, quem parum probabile est syllogae epistularum regiarum inserere voluisse scriptam a Cassiodoro sub nomine privati.

Sed licet variarum quae extant exemplaria omnia redire videantur ad unum exaratum non multum ante saeculum undecimum, ordines eorum constitui potuerunt ita inter se diversi, ut non a codicibus, sed a codicum generibus crisis pendeat, maxime in parte prima l. I—IV, 39 servata duobus librum ordinibus nobis primo et secundo, sed item in quinque libris extremis quatenus leguntur tam in exemplaribus plenīs quam in epitome Britannica, fortasse etiam in l. VI—VIII, 10, quorum codices duo qui extant tertiae classis ex parte secundae, ex parte quartae videntur posse aequiparari. loquimur scilicet de libris probis et bonis: nam in variis quoque deteriorum propria est classium diversarum contaminatio ut verae crisis optimum subsidium, ita inseite facta omnia perturbans. quamquam consensus in falsis, quo in separandis ordinibus praecipue innititur, non semper ad archetypum commune referendus est, sed errores minores persaepe inde oriuntur, quod ab iis idoneus librarius caveat, neglegens quisque eos committat. ita in Cassiodorani 3, 7 *in-subidum* vocabulum rarum servarunt boni libri ordinis utriusque, substituunt *insipidum* utriusque deteriores; similiter 10, 11 *suspiciunt* abiit in *suscipiunt*, 13, 16 *grauanter* in *graniter*, et confunduntur ita *dilatatio* et *dilatatio* (87, 17. 207, 32. 226, 3), *genius* et *genus* (13, 7), *libertus* et *liberalitas* (180, 30), *commendare* et *commodare* (217, 9). talia ut distinguunt scribam curiosum et doctum ab imperito et socorde, ita eiusmodi consensus ad propagationem librorum non pertinet.

Classis prima l. I—IV, 39.

Classem primam eam nuncupavimus, quae ultra IV, 39 non procedit, in aliquot libris adeo iisque bonis neque mutilatis paullo antea finit, scilicet Angelicanus finit IV, 20, Phillippsianus n. 1685 IV, 39 in verbis 131, 28 *esse purpuratum*. laterculus quarti libri cum in optimis libris huius familiae Montispezzulano nobis *M* et Angelicano nobis *O* et Neapolitano nobis *N*, quos in apparatus retulimus, item in aliis et melioribus fere, Montispezzulano altero nobis *X* et Parisinis 2185 A. 2187. 2192. 2193 et Rotomagensi et Londiniensi 10098 integer adsit, commune archetypum mutilum fuerit necesse est. primam hanc classem collocavimus, non quod optima sit, quod longe secus se habet, sed quod tum, cum variae denuo describi coeptae sunt, haec pars prima quodammodo prodiit et in codicibus longe plerisque Cassiodorana reliqua ad haec inveniuntur adiuncta et horum textus ad secundi ordinis libros emendatus neque tamen prorsus abiectus. eminere inter codices numero multos duos eos, quos supra primo loco nominavimus, lectiones eorum ostendunt exactae ad secundam classem, sed ut Angelicano longe praestet Montispezzulanus. hunc multis locis solum ex hac classe veram veraeve propiorem scripturam aut habere aut certe habuisse videri, cum secunda manus eiusdem libri et reliqui eiusdem ordinis omnes consentiant in interpolata, elenchus qui sequitur ostendit.

5, 3 inpolitas] inpositas *M^aE²F*, impostas *M^bZOX*

5, 7 conueniunt] conueni* *M^a*, conuenientes *M^bZOXEF*

11, 17 sauciatis] sauciu* bis *M^a*, sauciis bis *M^bZN*, sauciatis bis *O*

14, 6 declararentur] *M*, declarentur *ZNOEF*

15, 22 honorem] *M^a*, honore *M^bZNOXE*

- 20, 22 enim aduocationis officio] MZ^1 , enim adu. off. digni N , enim adu. off. dignum Z^2 , enim as dignitas adu. off. O , enim dignius adu. off. X , est dignius adu. off. E
 ornatius quod] ornatus quod M^a , ornatus qui M^bZNOEF
 47, 22 uiuacitatis] uicitatis M^a , uicinitatis M^bZNXE , in ciuitatis OF
 47, 30 uestigium] M^a , uestigia M^bZNOEF
 48, 25 occupatis] occupatris M^a , otio patris M^bNOXEF
 49, 5 uenit] ueni* M^a , ueniens M^bO^2N
 51, 9 quamuis histrio] q****strio M^a , quoniam (h)istrio M^bNOE
 52, 9 resipiens] ME^1 , respiciens NO , resipiscens XE^2
 56, 14 butilani M^a , butilano M^bNX , butisano O , butalano E
 63, 12 huius] ius M^a , illius M^bNO
 67, 27 circumducto] cumducto M , conducto $NOXEF$
 78, 4 in aleam] M^a , in bella M^bZN , in bella in aliam O
 80, 26 illis] $M^a(?)$, illos $M^b(?)NOXE$
 uos] uosmet M^a *solus, recte fortasse*
 87, 15 sonae] M , personae NO
 89, 21 pro ementibus] prementibus $M^a(?)$, promentibus OE^1 , promerentibus M^bNE^2
 91, 14 laudum medio] laudum M^a , laudem M^bZNOX , laude EF
 91, 17 perire] p***re M^a , prore M^bNO
 91, 30 parientiam] M , patientiam NOF
 94, 11 illud atque illud] illud atque M^a , illud aque M^bN , illud aque atque OE , illud X
 94, 23 quae] M^a , quam M^bNE , qua in O
 94, 27 ingentia signina] ingentia signi* M^a , ingentia signilla M^b , ingentia sagmina Z , ingentia signimina N , insigermine O , ingentia signa XEF
 101, 11 samareae] samare M^a , amare M^bNOXEF
 115, 20 qualemque] M , qualem NO , qualemcumque XEF
 128, 19 intentata] inte*tata M^a , intestata M^bNXE

Sed tamen non ex hoc ipso libro eiusdem familiae reliqui pendent; habet propria sua bona quamvis non multa Angelicanus:

- 16, 1 quacuis] O , quae MZN
 53, 18 seruit origini] O , seruitori gignit $MZNX$
 60, 10 fructum] OX^vE^2F , functum MX^bNE^1
 68, 27 auctoris sui] O , actoris sui MXF , actionis sue N
 89, 11 excauendis] O^a , excauandis *reliqui cl. I (vide supra p. XXXIX)*

Ex his tabellis simul apparet, quanta licentia qui singulos codices scripserunt officio functi sint, neque fere, ubi differunt, de archetypi scriptura constare nisi adsumpto textu classis secundae. unde vel in non contaminatis et in suo genere bonis huius ordinis libris dittographiae et variae lectiones abundant, quarum etsi fieri potest ut quaedam ex ipso

archetypo descendant, pleraeque certe natae sunt exemplaribus primae classis inter se conlatis. praeter supra adlatas addo has.

- 53, 21 pro] *M*, quod *N*, quod pro *O*
 62, 11 pretium] *M*, praemium (*suprascr.* uel *precium*) *N*, praemium *OXF*
 69, 12 reconstitui] *suprascr.* uel strui *N*
 87, 20 relinquitur] committitur *suprascr. m. 1* uel relinquitur *N*

Sed horum scribae si tradita corruperunt, continuarunt operam eius qui archetypum exaraverat; nam vix ullum genus corruptelae cogitari potest a quo is abstinuerit. minusculis is quoque liber scriptus fuit (exempli causa 20, 26 *omne* in exemplaribus huius classis omnibus factum est *esse* permutatis compendiis *oe* et *ee*) neque aetate multo superasse videtur inde descriptos quos habemus vetustiores. hiatus plurium verborum omnibus libris non contaminatis insident locis his: 19, 10. 33, 3. 60, 31. 62, 18. 114, 15. 116, 24. corruptelas huius ordinis libris communes et ex parte gravissimas quaevis pagina apparatus nostri proponit. ex interpolationibus quasdam adscripsi.

- 18, 21 cuius est et probitatem moribus talibus imponere et distictionem ecclesiasticam custodire] cuius est aequitatem moribus talibus imponere quem (*vel* quam) novimus traditionem ecclesiasticam custodire *cl. I*
 84, 15 ad ornatum debent resurgere redivivum quam dolorem monstrare] *pro* quam *cl. I* antequam
 85, 3 munificentia principalis] *m. regalis M^aNO* (principalis *M^b adscripsit*)
 90, 5 cuius] cuius facinoris *cl. I*
 131, 27 Hamali sanguinis virum] amare sanguinis virum *cl. I*

Nihilominus inter omnis generis sordes classis haec non solum saepenumero ubi inter se differunt melioris notae ordines duo *LR* et *P* calculo suo quaestionem dirimit, qua de re infra disputabitur, sed adeo locis non multis, quibusdam tamen contra *LRP* verum servavit, ex quibus adscripsi hos.

<i>cl. I</i>	<i>LRP</i>
4, 29 eventus	evectus
5, 24 probamus	prodamur
23, 11 detrahatis	trahatis
29, 23 illic a	illic <i>vel</i> ilico
31, 11 de cive quae	decusque <i>vel</i> de cuiusque
34, 12 hastam qua	hastam quam <i>LRP</i> , hastam quae <i>K</i>
68, 24 solium	solum
94, 27 signia <i>similiterve</i>	signa

Denique operis inscriptionem auctoris honores enumerantem exhibet Montispessulanus liber classis huius princeps (supra p. XII), cum absit a libris non contaminatis secundae.

Recensio haec denuo inquinata est a correctore eo, cuius sunt lectiones propriae Montispessulano alteri n. 4, nobis *X*, similibusque libris permultis. sane aliquoties is pro corrupta lectione librorum meliorum *MON* veram restituit, ut 87, 17 *dilatato* pro *dilato*.

sed id et si quid simile invenitur, casui dandum est coniecturae. secundae classis librorum copia ei emendatori nulla fuit, plurimis locis tradita temere in deterius mutavit, quales sunt hi:

cl. I meliores

12, 29. 13, 5 Siculorum	(si) clericorum
22, 23 conuenit	<i>om. X</i>
65, 15 (g)nauanter <i>vel</i> grauantur	gratanter <i>XEF</i>
68, 23 suscipiente (<i>om. saxo</i>)	a suscipiente <i>XEF</i>
101, 11 superstitionis	superstitionis populum <i>XEK</i> ²
108, 8 pura	plura <i>XE¹F</i>
119, 4 per uim litigia terminentur	per iura litigia non terminentur <i>XE¹F</i>

Invitus talia in apparatus rettuli, sed de textu, qualem exhibent *KEF*, recte iudicari non potest nisi hac recensione cognita.

Propria sunt huic ordini scholia rebus explicandis destinata, quorum specimen subieci, sicut leguntur in libro primario *M.* adsunt item aut omnia aut ex parte in *NZK* (ad ep. III 51) *E* Florentino Strozz. 23 aliis.

ad praef., p. 3, 8 Id est Quinti Horacii Venusini, qui dicit [*ep. I, 18, 71*]: et semel emissum uolat inrevocabile uerbum

ad praef., p. 3, 18 Alimonia pluraliter id est alendi curae

ad praef., p. 3, 23 Pretores dicuntur quasi preceptores civitatis et principes. idem et questores quasi quesitores, eo quod questionibus presunt. consilium enim apud eos est et cura. inde questura honor eorum dignitatis

ad I 2, p. 11, 6 supera] Id est equali uel maiore

ad I 2, p. 11, 28 comitiua] Id est nomen honoris comitis

ad I 2, p. 12, 5 blatta] Blatta uermis est lucifuga, quia lucem videre non potest, unde per noctem ambulat. a colore nuncupata, quae comprehensa manum tingit, unde et blatteum colorem dicimus, et inde blatta uestis talis coloris

ad I 2, p. 12, 8 conchylia] Murex coelea est maris, id est concha, dicta murex ab acumine et asperitate, quae alio nomine chonchilium nominatur, ideoque circumcisa ferro lacrimas purpurei coloris emittat, ex quibus purpura tingitur et inde ostrum appellatum, quod haec tinctura ex teste humore elicitur. testa enim Latine Grece ostrum dicitur

ad I 3, p. 13, 7 Brutii et Lucani populi sunt vicini Apuliae, unde illud [*Persii 6, 27*]: Brutia saxa, et Horatius [*sat. II, 1, 34*]: Lucanus an Apulus anceps

ad I 10, p. 19, 18 Denarium dictum, quia pro decem nummis imputatur

ad I 10, p. 19, 18 Solidum dictum, quia nichil sibi deesse videtur

ad I 10, p. 19, 20 Uncia dicta est, quod uniuersitatem omnium minorum ponderum sua unitate comprehendat

ad I 10, p. 19, 21 Libra duodecim uncis perficitur, tot constans uncis quot mensibus annus. dicta autem libra quod sit libera et cuncta alia pondera intra se contineat

- ad I 19, p. 25, 2* Muleta dampnum potest esse in pecunia sine sanguine, et quandoque in utroque pena est et in pecunia et in sanguine
- ad I 31, p. 31, 29* Panthomimus, id est historicus, qui omnia genera facere et repraesentare scit ludorum
- ad I 35, p. 34, 3* Echinais parvus et semipedalis pisciculus nomen sumpsit, quod navem adherendo retineat, ruant licet venti, sevant procelle, navis tamen quasi radicata in mare stare videtur nec moveri, non retinendo sed tantummodo adherendo, hunc Latini moram appellaverunt eo quod cogat stare navigia [*Plinius h. n. 32, 1, 2*]
- ad I 35, p. 34, 4* Narrat Plinius Secundus in naturali hystoria [32, 1, 7], quod torpedo, id est concha ex Indico mari etiam procul et ex longinquo, quamvis praeualidos lacertos faciat torpescere, uel si asta virgaque attingatur, quamlibet ad cursum veloces pedes faciat alligari. tanta enim vis eius est, ut etiam aura corporis sui afficiat membra
- ad I 39, p. 36, 22* Unde Homerus sic dicit [*Horat. art. poet. 141*]:
 die mihi musa virum capte post menia Troie
 qui mores hominum multorum vidit et urbes
- ad I 45, p. 40, 18* mathesis] id est doctrinalis scientiae
- ad I 45, p. 41, 22* Mechanisma est cum humanis artibus aliquod miraculum artificiale efficitur, quod quasi diuinum et nequaquam humanum esse videatur
- ad II 3, p. 48, 15* Aonii] id est Thebani
- ad II 3, p. 48, 21* Cecropii] Atheniensis
- ad II 4, p. 49, 17* Siliquaticum rebus omnibus nundinandis, id est vino et oleo et aliis, prudens definiuit antiquitas
- ad II 4, p. 49, 17* monopolii] id est pigmentarii *supra versum, in margine*: monopolialum [*sic*] dicitur statio, ubi una res uenditur, inde monopolium, id est pigmentarium
- ad II 4, p. 49, 19* Saio dicitur ille apud quem pignora deponuntur (pro actione aliqua terminanda *add. Flor. Stroz. 23 et E*) et dicitur saio ab exigendo. ab eo enim exiguntur, apud quem deponuntur
- ad II 20, p. 57, 25* alimonia, id est nutritura: alimonium, alimonii, id est alendi cura, unde dicit alimonia publica
- ad II 21, p. 58, 7* terrenam gratiam] id est terrenam utilitatem
- ad III 19, p. 89, 17* Si a uenditoribus contigerit dignum precium extimari, ut nobiles honeste marmoreis sarcophagis sepellantur, non est iniquitas et ideo subiungit: sit modus in voluntate poscentium (*sic N*, poscentium *M^a*, possidentium *M^b*), id est venditorum
- ad III 19, p. 89, 17* taxo, taxas, id est extimo, extimas, ad venditores et emptores pertinet, qui mercibus precium extimant
- ad III 38, p. 98, 25* Avinio civitas est in Provincia
- ad III 41, p. 99, 27* Druentia fluvius est, qui influit per Provinciam
- ad III 47, p. 103, 6* Salamandra vocata, quod circa incendia valeat, cuius inter omnia venenata vis maxima est. cetera enim singulos feriunt, haec plurimos pariter interimit. nam si arbori irrepserit, omnia poma venenis inficit et eos qui ex his comederint occidit. quod etiam si vel in puteo cadat, vis veneni eius potantes

interficit. ista contra incendia repugnans ignes sola animalium extinguit. vivit enim in mediis flammis sine dolore et consumptione et non solum quia non uritur, sed extinguit incendium [*Plinius h. n. 29, 4, 74*]

ad III 51, p. 105, 28 hermula, id est statua sine manibus

ad III 51, p. 105, 30 Roseos equos Soli, id est igni, albos aeri, prasinos id est uirides terre, uenetos id est ceruleos mari assimilauerunt antiqui. vel aliter. roseos Marti sacrauerunt, a quo Romani originem habuerunt, albos zephyris et serenis tempestatibus, prasinos flore et terrae, uenetos aquis uel aeri, ut dictum est

ad III 51, p. 105, 33 Bigam lunae iungunt, quia gemino cursu cum sole contendit, siue quia nocte ac die uidetur

ad III 51, p. 105, 34 Quadrigam soli iungunt propter quattuor tempora anni, uel quia quadrifido limite spacium diei metiatur. nam mane rubet, tertia splendet, meridie ardet, uespere tepet

ad III 51, p. 105, 34 Equi desultorii dicti sunt, quia desultores inde saliebant, prout quisque ad finem cursus ueniebat

ad III 51, p. 106, 4 Septem spaciis currunt referentes hoc ad cursum septem planetarum, quibus mundum regi dicunt, sive ad cursum septem dierum praesentium, quibus peractis uite terminus consumitur

ad III 51, p. 106, 7 Eurippus, id est pavementum vel tabula, ubi fervor maris depictus est, unde Eurippus feruor maris dicitur, et quidam Athenis sic est dictus, qui in fernore maris natus est

ad III 51, p. 106, 8 Oboliscus id est sagitta et ponebatur in medio circo ad honorem solis, quia per medium mundum sol discurrit. oboliscum autem Menfres rex Egyptiorum primus reperisse dicitur hac de causa. nam quodam tempore, dum Nilus solito more inundaret et palatii sui tecta repletet, indignatus idem rex in fluium, quasi eum lederet, sagittam traxit. quo facto dicitur oculum unum amisisse. tandem auream sagittam ad honorem solis composuit et hoc facto lumen recuperavit. hac ex causa oboliscus in (*sic N*, id *M*) circo ponebatur [*Isidorus etym. 18, 31*]

ad III 51, p. 106, 21 Ovum in circo positum consecratur Castori et Polluci geminis fratribus filiis Lede et Iovis, unde idem geniti sunt

ad IV 4, p. 116, 20 Esse colloquia intelligimus, quando plures conveniunt ad loquendum aperte in cetum pro consultatione alicuius magni negotii

ad IV 4, p. 116, 20 Exceptiones autem fiunt, quando de multis eliguntur pauci ad secretiora consilia

ad IV 15, p. 121, 6 Dromones longe naves sunt a decurrendo dicte. dromos enim Grece cursus dicitur Latine. inde dromonarii dicti sunt, qui dromonibus praesunt vel eas remis impellunt.

Haec cum non superent saeculi undecimi vel duodecimi doctrinam haustam fere ex Plinianis et Isidorianis, quae ibi leguntur de Avenione et Druentia indicare videntur hanc variarum recensioem oriundam esse ex Gallia meridionali ubi item videbimus scriptum esse videri librum huius ordinis primarium Montispessulanum. habent praeterea scholia haec eam utilitatem, quod ubi adsunt omnia vel ex parte, ibi dubitari non potest de adhibito libro aliquo classis primae.

Classis secunda I—VII, 41.

Classis secundae codices, scilicet qui finiunt VII, 41 fin. deficientibus eius libri epistulis sex postremis, proficisci apparet ex archetypo eodem, idque mutilum fuisse pariter atque archetypum classis primae inde potissimum efficitur, quod eius ordinis exempla meliora *LRP* laterculum septimi libri plenum habent. exempla alia pura sunt, scilicet eadem quae habent laterculum plenum, alia et numero multo plura contaminata cum exemplaribus classis primae eademque excepto unico Breslaviensi 61 (infra n. 50) laterculum aut non porrigunt ad epistulas ab ipsis non relatas aut omittunt totum. nos de huius ordinis libris in apparatus relatis ex ordine disputabimus, scilicet de Leidensi *L*, Monacensi *R*, Florentino *K*, Palatino *P*, Berolinensi *D*.

Leidensis liber *L* scriptus saec. XII ut aetate inter huius classis exemplaria primum locum sibi vindicat, ita plane egregiae est simplicitatis et puritatis. epigramma dedicatorium *iure Senator* cet. hic liber solus fere servavit; certe abest a reliquis libris melioribus omnibus, quique habent praeter Leidensem codices Florentinus Laur. 23, 9 saec. XII/XIII, Matritensis Escur. D. III 21, Venetus II 22, Vindobonensis 3112, hi quattuor classis secundae, Leidensis publ. 93 unicus classis primae, denique ex classe quinta Londiniensis 12022, Vaticani Ottoboniani duo 174 et 335, Venetus II 20 cum apographo Mediol. Ambros. J 114, excepto primo recentissimi omnes aut pendent ex ipso Leidensi aut certe ex libro gemello deperdito. a dittographiis et adscriptis variis lectionibus codex Leidensis a manu prima solus fere ex Cassiodorani immunis mansit, archetypum quod expressit unicum fideliter repraesentans et si quid errasset, id quod raro accidit, errorem cum cura emendans, ut ita supplevit vocabula omissa 17, 21. 19, 3. 93, 1. 102, 10. nihilo minus erroribus non caret sibi propriis neque ab ipso emendatis:

5, 16 tenuatur] teneatur
 12, 14 tam *om.*
 12, 29 suspicantium] suspicatum
 13, 22 impulisti] repulisti
 14, 7 euolauit *om.*
 15, 27 illustratus] illustatus
 17, 29 neoterium] neothericum
 18, 19 uolumus] uoluimus
 24, 28 praecipimus] praecepimus
 28, 21 nostra] nostrae
 36, 19 iterum decernamus] dec. it. (iterum *om. R*)
 40, 11 astronomus] astronomius
 40, 28 bucinat] bucinant
 41, 14 uenientium] uiuentium
 46, 10 lege] longe
 50, 11 iudicandus] iudicandus

55, 26 sensimus] sensibus
 56, 17 dictu] dictum
 59, 30 parem] pare
 61, 10 iniquum est] est in.
 63, 19 coerceatur] coarceatur
 64, 18 cultisque] cultusque
 66, 20 promereri] promemeri
 67, 17 de credita] decreta
 69, 13 nascentia] nascenti
 70, 33 terris] terraenis
 71, 6 collecta] collata
 90, 19 quod] quia
 98, 12 romanae] romceņę *L*^a: ubi vides
 archetypum Leidensis scriptum
 fuisse minusculis et cum littera
 a formae apertae
 100, 28 festinamus] festinemus

102, 6 oraculi] oraculis	183, 32 rarissimum] carissimum
102, 13 temptauerit] temptauerint	183, 33 abundantiam] abundantium
104, 7 anchorarum] anachorarum	183, 38 tibi <i>om.</i>
108, 16 habitari] habitare	185, 3 sic] sit
117, 4 angustiore] augustiore	187, 14 curiam <i>om.</i>
117, 33 sicilia] silicia	187, 20 conserat] conferat
119, 4 distabit] distabat	196, 17 ratio] oratio (<i>cum TU</i>)
120, 10 possint] possunt	201, 13 facies] facis
129, 33 liberos] libros	203, 3 discingere] disiungere
131, 27 hamali] hamalis	203, 13 constat] constet
144, 10 aliqua] alia	205, 10 ut] aut
145, 13 uocabaris] uocaberis	205, 30 ad auentini] aduentini
148, 31 paruitas] prauitas	206, 30 uigilibus] uigili
151, 21 discursus] discursos	208, 2 odiosissimum] odiodissimum
165, 27 oculatur] occultatur	208, 30 laudabilem] laudabiliter
167, 5 eoae] eo ac	213, 22 et <i>om.</i>
177, 5 delictis] dilectis	213, 23 praefecimus] perfecimus
177, 25 singulare] singulere	214, 8 inueniri] inuenire
183, 21 petitur] patitur	

qui cum non redeant ne in libris quidem huic proxime coniunctis *RK*, ostendunt eos non ex *L* descriptos esse, sed ex archetypo eius; nam quamquam multi eorum ex eo genere sunt quos quivis librarius inter scribendum emendet, aliis locis, maxime ubi verba omissa sunt, medella nequaquam in promptu fuit et omnino, si illi ab ipso Leidensi penderent, earum lectionum vestigia certa non deficerent. sed *RK* etsi Leidensis non filii sunt, sed fratres magis, fratres esse admodum degeneres ex errorum ipsis propriorum specimine infra proposito apparebit cum hoc nostro collato. omnium maxime libri bonitas eo apparet, quod vix usquam tradita mutavisse invenitur coniectura sive felici sive infelici; unico loco 62, 25 vocabulum *tibi* ita videtur adiecissee ab ipso primum omissum et omissum item in libris classis primae.

Emendatus est Leidensis eodem quo scriptus est saeculo a librariis duobus, quorum tamen cum manus certo distingui nequeant, eadem nota (*L*²) significantur. codice adhibito emendationem factam esse inde efficitur, quod plerisque locis modo scripta recte mutavit (ut 19, 4. 21, 19. 68, 3. 69, 31. 84, 3. 90, 19. lat. IV, 14. 115, 8. 119, 3. 190, 16. 209, 16. 216, 3. 217, 7), modo et etiam saepius omissa supplevit, ut plura addidit 72, 16. 152, 28. 181, 1. 190, 31. singula vocabula 5, 3. 46, 12. 62, 30. 71, 10. 73, 15. 19. 85, 16. 96, 30. 100, 17. 102, 7. 104, 24. 108, 29. 132, 17. 155, 21. 183, 29. 185, 7. 192, 32. 204, 2. 209, 21. eodem codice et emendatorem usum esse et librarium per se probabile est neque quicquam refragatur; quod ille 159, 28 ex *pithiar* fecit *pitziar*, 160, 26 *patzenis* ex *pathenis*, suadet ut libro usi sint ita scripto ut littera formae a saeculo inde XI passim obviae π (Wattenbach *lat. Palaeographie* ed. 4 p. 65) vere π etiam pro *h* accipi posset. itaque praestantia codicis non librario soli accepta ferenda est, sed item correctori. at ut fit is ut pleraque ad archetypum formavit, ita aliis locis a coniecturis non abstinuit et dittographias quoque quasdam intulit; qui loci plus minusve suspecti subnotantur.

- 17, 20 celebratam L^1 et reliqui, cel. esse L^2
 34, 6 complere L^1 et reliqui, conpellere R , uel conpellere add. L^2 , ex coniec-
tura recta
 52, 9 resipiens L^1RM , resipiscens P et plerique, uel resipiscens add. L^2 , ex
coniectura ut videtur
 63, 12 inc. L^1 , huius P recte ut videtur, iuris L^2R , ex coniectura falsa
 84, 2 emendatur L^1PDN , non emendatur L^2R ex coniectura falsa
 97, 3 flectere L^1 et plerique, plectere P , uel plectere add. L^2 certe non ex con-
iectura
 137, 17 agnoscitur L^1 , non agnoscitur L^2 ex coniectura falsa
 165, 27 occultatur (pro occultatur) L^1 , occultetur L^2 ex coniectura falsa
 185, 15 habiturus L^1 , habiturus es L^2 ex coniectura falsa
 188, 23 fuerit moribus L^1P recte ut videtur, moribus fueris U , fuerit moribus
 forte $RKEF$, mor. fuer. forte T , fuerit forte moribus L^2
 191, 26 lasciuae L^1 et reliqui, lasciuias L^2R male
 221, 4 quis L^1R , quisque L^2 coniectura ut videtur, sed recta, et reliqui

Horum pleraque cum ex coniectura posita esse videantur, pauca, ut *plectere* 97, 3 et *forte* 188, 23 fortasse ex margine archetypi sumpta sunt vel aliunde adseita; certe non sufficiunt, ut emendationem statuamus factam esse duobus exemplaribus adhibitis.

Monacensis liber R ut proxime accedit ad Leidensem descriptus, ut diximus, ex archetypo eodem, ubi ab eo recedit, raro, ut supra vidimus, meliorem lectionem praebet, plerumque errat. errorum quamquam nullum genus alienum est ab huius librarii incuria, frequentissime peccat (ut vidit Kruschius) vocabulum aliquod paulo ante scriptum repetens loco non suo nec raro propter id expellens alterum similiter formatum:

- 16, 8 accepit *repetitum* ante custodit (em. R^b)
 20, 8 mancipia eius *repetitum* ante breones (em. R^2)
 24, 12 uidetur *repetitum* ante probatur (em. R^b)
 41, 3 ex reparabilem *petitum* reparauit ante monstrauit (em. R^b)
 52, 24 uideatur *repetitum* pro praebeatur (em. R^2)
 69, 25 dissolui *repetitum* pro definiri (em. R^2)
 71, 8 propter labore *substitutum* laboris pro perfectionis (em. R^2)
 81, 26 amor *repetitum* pro gloria (em. R^2)
 123, 11 defendi *repetitum* ante largiri (em. R^b)
 136, 14 amoenitate *repetitum* v. 15 pro suauitate (em. R^2)
 139, 4 propter chori *repetitum* choris ante organis (em. R^2)
 161, 25 praesumptione coniuncti] coniunctione praesumptione coniuncti (em. R^2)
 165, 32 ante quem *anticipatum* quod est v. 33 intolerabilis
 168, 27 gaudebat *repetitum* v. 28 pro placabatur (em. R^2)
 176, 11 distribuit *repetitum* pro largitur (em. R^2)
 185, 20 propter honorem *substitutum* v. 21 honores pro labores (em. R^2)
 215, 24 meliora *repetitum* pro potiora (em. R^2)

Sed hi errores, quorum partem ipse sustulit, cum negligentiam tantummodo prodant, aliis locis iisque multis textum interpolavit aut glossa substituta aut vocabulo male intruso aut alio genere corruptelae, quae vitia praeter hunc librum et inde descriptum Admontensem in alio nullo comparent.

14, 12 laude] honore	97, 1 dubio] iudicio
20, 26 igitur] ergo; <i>item</i> 31, 4. 165, 17.	104, 27 gratia] gloria
185, 26	106, 6 summitates] dignitates (<i>em. R</i> ²)
23, 26 decernimus] praecipimus	114, 4 sociamus] coniungimus
24, 7 ne] ut	120, 17 pannoniam] coloniam
41, 29 maturabis] curabis	130, 12 radit] redit <i>R</i> ^a , uel rodit <i>add. R</i> ^b
46, 12 festinare] properare	135, 3 cognoscant] gaudeant (<i>em. R</i> ²)
49, 5 praestate] prebete	135, 27 quam] ad quam
52, 14 repetimus] praecipimus	141, 3 auri pretio] auro
53, 22 altera] altera adhuc	145, 18 culmen] ordinem (<i>em. R</i> ²)
55, 3 benignitatis] pietatis	145, 26 securam] pura (<i>em. R</i> ²)
56, 24 postremam] extremam	148, 2 commisisse] constituto
65, 26 dilatione] dubitatione (<i>em. R</i> ²)	151, 18 parere] pendere (<i>em. R</i> ²)
66, 24 stultitiae] iusticie	155, 13 praesumantur] praeparentur
67, 15 releuasse] recreasse	165, 3 scelus] genus
67, 27 labio] labore	167, 16 tibi gratiae nostrae] gratie tue
70, 5 quae] *que enim	170, 2 inuitauit] uocauit
70, 28 commentum] commercium (<i>em. R</i> ²)	177, 20 consides] consides etiam
71, 31 cantabilis] laudabilis cantabilis	182, 22 amittit] perdit
(l. et c. <i>R</i> ²)	187, 19 feturas] profuturas
81, 8 dilatione probabili] dignatione laudabili	194, 19 iudex] uindex (<i>em. R</i> ²)
87, 5 laicorum] a laicorum	201, 10 salute] remedio
	214, 6 expedire] explicare (<i>em. R</i> ²)

A dittographiis et variis lectionibus paucis locis exceptis (71, 31. 130, 12) librarius abstinuit, neque ulla apud eum vestigia reperiuntur contaminationis classis secundae cum prima. at cum primae classis nostrae exemplum non haberet, habuit quod accederet ad librum nostrum *E* vel potius fuit eiusmodi codex inter subsidia eius viri docti, cuius est recensio libro *E* proposita, nam ipsum *E* vel gemellum si habuisset Monacensis librarius, certe non substitisset in libro septimo mutilo. eo ducunt lectiones hae:

105, 31 nubilae] nubilo (<i>E</i>)
166, 25 expromere] exprimere (<i>E</i>)
183, 34 quae <i>LP</i> , copiae <i>EF</i> recte ut videtur, copie que <i>R</i>
187, 16 satiare] sociare (<i>E</i> ¹)
209, 29 permota] permoti (<i>E</i>)

Ex his reliquas similitudines insuper haberemus utpote casu effectas, nisi esset tertius locus coniungens lectionem duarum familiarum.

Hic quoque codex emendationem subiit et in universum corrector eum meliorem fecit multis locis omissa vocabula recte supplens, aliis non paucis, quorum partem supra

indicavimus, mendas tollens. sed ut loco supra citato 71, 31 interpolationem auxit, ita aliis quibusdam lectiones adscripsit falsas, quarum quasdam subieci praescripta lectione manus prioris:

- 13, 27 genus] genius (*PKME*²)
 59, 8 nauanter] gnauiter
 106, 19 missibus] missilibus (*MOX*²)
 107, 7 casarum] caesarum (*XE*)
 123, 6 incurserint] incurrerint (*XE*)
 146, 10 fertura] latura
 170, 16 propter] causa (*Paris. 2191*)
 175, 5 non] quam (*EF*)
 184, 21 conscientia] conscia (*E¹F*)
 187, 2 *voc. omissum a R¹ in spatio vacante supplevit* indultis (*KE*)
 207, 28 unum] cum unum

Ita cum probabile sit emendatorem usum esse eo ipso exemplo quod descripsit librarius, confirmatur inde quod supra ex loco 183, 34 effecimus ad archetypi marginem quasdam lectiones adscriptas fuisse ad familiam *EF* referendas. reliquae inter glossas coniecturasve referri poterunt, quarum non paucas in verborum ordinem a scriptore receptas esse supra vidimus.

Florentinus Laurentianus 89, 23, nobis *K*, est ex genere contaminatorum, sed inter eos longe optimus; scilicet qui eum scripsit, ei copia fuit praeter codicem, quo quinque ultimi libri variarum continebantur, duorum aliorum classis primae alterius, alterius secundae. utriusque certa vestigia apparent in dittographiis a librario *K* in ipsum verborum ordinem receptis:

<i>I</i>	<i>II</i>	<i>K</i>
37, 18 designavit	dictavit	designavit uel dictavit
41, 25 bibere	uiuere	uiuere uel bibere
41, 27 putetur	aestimetur	extimetur uel putetur
46, 5 dicatus annus	dicatum tempus	dicatum uel dicatus annus

Item lectiones, quae primae classis aut sint aut certe esse possint (nam ubi *K* in vera lectione tam cum prima classe consentit quam cum Palatino secundae, dubium est ad utram sese applicaverit), observavi has:

- 14, 11 largitionum] *I et PK*, largionum *LR*
 17, 28 subducunt *I et PK*, subdicunt *LR*
 19, 27 angustius *I et PDK*, augustius *LR*
 19, 31 cuncta *I et K*, contra *II*
 22, 22 desultatione *I et K*, de resultatione *II*
 22, 23 conuenit *I et K*, uicinam *II*
 23, 1 utilitate *OEK*, uilitate *II et plerique cl. I*
 23, 26 praedicto *I et PK*, supra dicto *LR*

- 38, 1 congeminata *I et K*, congeniata *II*
 46, 20 merita *O*, munera *II et plerique cl. I*
 46, 22 gratia *I et PK*, gramina *LR*
 47, 30 uestigia *I(praeter M^a) et K*, uestigium *II et M^a*
 48, 14 libris *I et K et ex cl. II R¹*, labris *II (praeter R¹)*
 49, 31 quae emolumentorum *I et PK*, quaemolumentorum *LR*
 64, 23 adgressurum *I et PK*, adgressum *LR*
 84, 2 non datur *I(plerique, tantum emendatur O) et K*, emendatur *II et M^a*
 99, 15 (a)egrescentibus *I et PK*, egressentibus *LR*
 101, 20 pietas *I et K*, pietatis *II*
 106, 2 utrumque *I et PK*, utrum *LR*
 119, 7 multo *I et PK*, multos *LR*

Accedunt scholia classi primae propria in Florentino libro relata certe ad l. III ep. 51 (supra p. XLVI). sed quamquam inde certo colligitur primi ordinis librum Angelicano simillimum a librario Florentini adhibitum esse, lectiones inde petitae in principio solo reperiuntur, deinceps rareseunt et adeo evanescent; scilicet intellexit scriba secundi ordinis codicem non solum pleniorē esse, sed etiam emendatiorē et alterum mox abiecit. potest igitur codex Florentinus cum aliqua cautela ita tractari, quasi esset classis secundae.

In secunda classe ubi differunt *L* et *R* neque suam viam ingreditur *K*, medium quodammodo locum inter eos tenet. scilicet in erroribus aliquoties ad *L* accedit:

- 138, 25 luci] lucis *LK*
 138, 26 pastoribus] postoribus *L^a*, posterioribus *K*
 162, 33 naucleri] nauclerii *LK*
 215, 13 commonitionis] commotionis *LK*

saepius autem errat una cum libro *R*:

- 58, 22 commodet] commendet *RK (cum N)*
 60, 9 pondere] prouidere *L*, aere *RK*
 IV, 31 *inscr.* uiro uenerabili] uenerabili *R¹K*
 108, 2 tantum] tamen *RK*
 117, 31 inputet] imputetur *RK² (cum XD)*
 126, 2 est quidem] quidem est *RK (cum N)*
 134, 4 seditionum] seditionem *R^bK*
 143, 7 conludit] concludit *RK*
 156, 9 clausarum] causarum *R²K*
 165, 37 igitur] ergo *RK*
 169, 30 largitate] largate *RK*
 188, 23 fuerit moribus] fuerit forte moribus *L²*, fuerit moribus forte *RK*
 213, 23 perfecimus] praeficimus *RK*
 219, 19 redire] redigi *RK*

Uno loco ex his 60, 9 commune archetypum probabile est hiasse et cum superesset fere *prouidere*, Leidensem inde effecisse *prouidere*, alium scribam non admisisse nisi tres litteras postremas. veram lectionem *K* non solum passim retinet, ubi *L* et *R* dissentiant faciens

cum textu meliore et saepius quidem cum *L* quam cum *R*, sed etiam contra utrumque aliquoties verum servavit. in parte ea, ubi classis primae codicis librario copia fuit et cum hac *K* veram lectionem tradit, consensus is ad contaminationem referri potest. sed etiam in sequentibus IV, 40 — VII, 41, quae absunt a classe prima, quibusdam locis licet raris nec magni momenti praestat tam Leidensi quam Monacensi:

- 136, 3 parhippum *KP*, pahippum *LR*
 136, 24 metus *KP*, motus *LR*
 137, 23 uastauerunt *KP*, uastauerat *L¹R*
 155, 17 ausere *K*, ansere *LRP*
 156, 9 causarum *KR²P*, clausarum *LR¹*
 159, 29 infirmitatis *KP*, infirmitati *LR*
 163, 29 praescriptio *KP*, perscriptio *LR*
 168, 29 finxerunt *KP*, fixerunt *LR*
 169, 20 in speram *KP*, in feram *LR*
 176, 10 praescriptione] *P*, proscriptione *K*, perscriptione *LR*
 178, 32 regalem genium] *K*, regule regale genium *P*, regale ingenium *LR*
 183, 27 probatur] *KP*, probantur *LR*
 208, 22 dispendiosa] *KP*, dispensiosa *LR¹*
 212, 13 regina *KP*, regia *LR*
 221, 4 quisque *KP*, quis *L¹R*

In inscriptionibus quoque epistularum compendia sollemnia cum libri *LR* plerumque solvant, *K* in laterculis praesertim plerumque ea recte repraesentat. itaque qui hunc scripsit, aut codice usus est his locis emendatiore quam sunt *LR* aut, quod item fieri potest, in hac quoque parte pariter atque in primo libro codices duos habuit, alterum conspirantem cum *LR*, alterum indolis diversae. hoc fortasse praeferendum, quoniam 159, 20 pro nomine *Anduit* in *LRP* traditum in Florentino libro legitur alterum *Oecri* certe non coniectura excogitatum et rediens in libris *EF*. — Sed obscurantur hae libri Florentini virtutes permultis interpolationibus ab hoc scriba magna cum licentia in textum adscitis. quarum exempla cum quaevis apparatus pagina exhibeat, hoc loco sufficiet attulisse et dittographias aliquot non repetitas ex classium primae et secundae differentiis et locorum duorum mutilorum supplementa falsa:

- 34, 28 deuotione] fide *EF*, deuotione uel fide *K*
 40, 23 calamos complet] calamos complet uel in calamos complere *K*
 41, 25 mechanicus] mechanicus vel mathematicus *K*
 48, 8 uelut] uultum uel uelud *K*
 180, 7 nesciat habere *P*, habere *LR*, habere non debeat *K*
 214, 12 excusatio uictualium tollitur *E*, ex victualium tollitur *LR*, ex uictualium summa tollitur *K*

item substituitur in hoc libro numerus finitus *decem* 187, 9. 220, 25, ubi in libris non corruptis legitur *tot* et ep. I, 39 inseritur locus *non ergo . . . praestatur* petitus ex ep. IV, 6.

Emendationes post tempus ad librum Florentinum adscriptas insuper habuimus; adhibitum esse a correctore primae classis librum aliquem ostendit inter alios locus 106, 32.

Vaticanus Palatinus 273, nobis *P*, saeculo XII descriptus est ex codice scripto iisdem, quibus apographi scriptor utebatur, compendiis, ut mendae quaedam ostendunt:

- 69, 26 natura (= $\tilde{n}a$)] materia *P*^a
 102, 29 naturae (= $\tilde{n}e$)] nec *P*
 106, 24 romani] rationabili *P*

quique hic illic variam lectionem adscriptam haberet, propter quam in apographo reperiuntur locis quibusdam aut variae lectiones adscriptae aut dittographiae in textum admissae:

- 55, 29 uicinitate] *P*^v et reliqui, ciuitate *P*
 82, 14 connascitur] coniungitur et connascitur *PD*
 86, 13 praecipuus] conspicuus et praecipuus *P*
 88, 24 prodantur] producantur vel prodantur *P*
 97, 10 securitatem] *P*^v et rel., seueritatem *P*
 120, 28 initiis] initiis et primordiis

Librarius cum quae scribebat intellexeret, in locis corruptis vel hiantibus aliquoties spatium vacuum reliquit, ut 100, 3. 158, 23. 181, 7. 187, 21. 190, 5. 217, 17, saepius tradita coniectura emendavit aut perscripta iam, quibus locis cum res ei vix umquam successerit, secunda scriptura longius a vera distat quam primitiva:

- 58, 9 meruerat] *P*^a, non meruerat *P*^b
 68, 15 mox] *P*^a, mox ut *P*^b
 98, 29 consuetudinem] *P*^a, et consuetudinem *P*^b
 114, 21 quidem quae] quod quae *P*^a, quidquid *P*^b
 117, 7 uictualibus] uictualus *P*^a, uictualum *P*^b
 129, 16 abditis] *P*^a, in abditis *P*^b
 132, 4 destinare] destinase *P*^a, destinasse *P*^b
 164, 8 neglegantur] *P*^a, non neglegantur *P*^b
 165, 15 solaria] *P*^a, solacia *P*^b
 184, 31 cedimus] *P*^a, concedimus *P*^b
 189, 6 vultu proditur quod tacetur] *P*^a, vultu proditur quod lingua tacetur *P*^b
 219, 16 uendebantur] uidebantur *P*^a, uidebantur obnoxii *P*^b

aut antequam verba exararet:

- 14, 12 crevit conservationis laude quantum profecerat dignitate] cr. cons. l. meritorum profecerat dignitate *P* (*offendit omissum tantum*)
 60, 9 prouidere] pondere *P* coniectura proba
 72, 18. 165, 23. 191, 15 utillim-] utilissim- *P*
 79, 12. 80, 19 Alaric-] Inalaric- *P*
 98, 25 nulla fieri uiolenta] nullam fieri uiolentiam *P*
 100, 6 alimonia reperta] alimoniam repertam *P*
 102, 30 cremen-] incrementi *P*
 107, 19 architectis] architecticis *P*

128, 20 minus ne] si quo minus *P*

182, 31 non] non tam *P* (*offendit omissum magis*)

219, 15 penso] tam pensò *P* (*ex eadem causa*)

Quamquam in hac interpolatione modeste scriptor se gessit, caute utendum est libro ab eiusmodi homine profecto et maxime in grammaticis differentiis et minoribus omnibus magis standum est testibus veracitatis simplicioris. praeter interpolationes has et huius generis alias Palatinus inquinatus est compluribus mendis, quarum partem certe ad archetypum eius redire efficitur ex consensu libri Berolinensis *D*. exempla infra p. LVI proposita ad demonstrandum consensum libri Breslaviensis n. 62 cum Palatino cum ita proponantur, ut lectiones Palatino propriae et mendosae a bonis distinguantur, satis sufficient ad demonstranda eius libri vitia; pauca alia subieci:

82, 21 difficile provenit] raro contingit (*contingit D*) *PD*

166, 27 ori tuo — placuisti *om. P*

In universum quamquam libri ordinis prioris *LRK* Palatino emendatiores sunt, propria utilitas huic quoque tribuenda est. opitulatur Palatinus saepissime Cassiodorani non solum eo, quod, ut supra p. LIII vidimus, aliquoties consentit contra *LR* in lectione vera cum *K*, sed item plurimis corruptelis, quas libri tres illi communes habent, recte medendo. et prima quidem classis quatenus pervenit, dissensum inter eam et secundam saepenumero decedit liber *P* accedente aliquatenus Berolinensi:

5, 9 nomine] *PD et I, om. LR* (*deficit K*)

11, 10 adorandi] *PD et I*, adornandi *LRK*

12, 17 generat] *I*, generant *PD*, gerat *LRK*

13, 9 quo] *PD et I*, quod *LRK*

13, 12 necesse est] *PD et I*, necesse est
ut *LRK*

15, 7 togatis cleri] togati solari *LRK*¹

16, 8 et] *PD et I*, ut *LRK*

18, 3 ideoque] *PD et I*, ideo *LRK ex*
correctione

19, 11 inflexis] *PD et I, om. LRK*^a

21, 7 sacrum] *PD et I*, sacrarium *LRK*

21, 22 artes] *PD et I*, arte *LR*, artem *K*

54, 28 studia] *PD et I, om. LRK*¹

59, 9 uos] *P et I, om. LRK*

60, 19 superbia] *P et I*, superna *LRK*

64, 4 largitionum] *P et I*, largionum *LRK*

68, 15 mox] *P*^a et *I*, mox ut *LRKP*^b

68, 34 haec] *P et I*, haec supra dicta *LRK*

69, 21 in] *P et I*, quae in *LRK*

l. III ep. 3 inscr. ad Thoringorum regem
om. in laterculo LRK

ep. 5 inscr. patricio om. in laterculo
LRK

81, 1 sunt] *P et I*, sunt inter uos *LRK*

85, 12 tuis] *P et I, om. LRK*

90, 1 ei] *I*, ei et *P*, ut *LRK*

94, 2 retulisse] *I et P*, contulisse *LRK*

95, 26 est] *I et P, om. LRK*

97, 6 publica] *I et P, om. LRK*¹

98, 4 motu] *I et P*, motus *LRK*

98. 25 qua resides] *P*, qua residis *I*, quam
regis *LRK*

103, 8 lubricis] *P*, lumbricis *LRK*, lubricis
lumbricis *I*

103, 32 tractanda] *P et I*, coaptanda *LRK*

105, 7 histrionibus] *P et I*, in histrionibus
LRK

106, 32 raros] *P et I*, aut *LRK*¹

108, 29 quod per] *P et I*, quidquid *LRK*

109, 1 subterraneis] *P et I*, terraneis *LRK*
l. IV ep. 35 inscr. albinus om. in textu LRK

115, 34 elatus] *P et I*, elata sunt *LRK*

128, 7 copiosos] *P et I*, copiosas *LRK*

A lectionibus manifesto falsis, quales permultae reperiuntur in classis primae libris, *PD* perpetuo abstinent excepto loco uno 89, 17, ubi *P* et classis prima pro vera lectione servata in *LRK* *iniqua sub* habent *iniquitas ab*, casu opinor; nam evidenter apparet non adhibitum esse a scriptore libri *P* exemplar aliquod primi ordinis, sed consentire classis primae libros et *PD* locis supra recensitis propter archetypum commune. — Deinceps quoque in parte IV, 40—VII, 41 similiter *P* passim praestat libris supra enarratis:

143, 13 per] <i>P</i> , om. <i>LRK</i>	174, 8 felix] <i>P</i> , om. <i>LRK</i> ¹
144, 15 eant] <i>P</i> , fiant <i>LRK</i>	177, 7 est] <i>P</i> , om. <i>LRK</i>
146, 4 suo] <i>P</i> , om. <i>LRK</i>	177, 27 etiam] <i>P</i> , om. <i>LRK</i>
150, 4 extantibus] <i>P</i> , excitantibus <i>LRK</i>	180, 7 nesciat habere] <i>P</i> , habere <i>LR</i> , habere non debeat <i>K explens</i>
154, 6 arno] <i>P</i> , ano <i>LRK</i>	185, 23 uelle] <i>P</i> , om. <i>LRK</i>
155, 29 saeua] <i>P</i> , om. <i>LRK</i>	196, 1 optimum] <i>P</i> , opimum <i>LRK</i>
159, 10 expectet] <i>P</i> , expetitet <i>LR</i> , expeditet <i>K</i>	202, 15 in illa prouincia] <i>P</i> , in aliam prouinciam <i>K</i> , illam prouinciam <i>LR</i>
165, 15 solaria] <i>P</i> ^a , salaria <i>LRK</i> , solacia <i>P</i> ^b	217, 26 conscientiae] <i>P</i> , scientiae <i>LRK</i>
167, 31 releuare] <i>P</i> , renelare <i>LRK</i>	

Secunda manus libri Palatini, si quidem est secunda (neque enim facile distinguas inter *P*^b et *P*²) similia intulit, ut

102, 31 inadiuuata] ea inadiuuata uis
aliaque similia offendes 103, 2. 3.

Aut Palatini libri gemellum aut, quod magis probabile est, cum nonnumquam (139, 17. 166, 7) Palatini libri lectiones habeat ab emendatore excogitatas, ipsum eum adhibuit is qui scripsit librum Breslaviensem 62 (infra n. 51); nam complures lectiones in nullo alio codice inventas is exhibet alias in textum receptas, alias et longe plures postea adscriptas manu eadem. earum, hunc librum *A* nota notantes, specimen subiecimus diligenter confectum ab eo qui codicem illum excussit Kruschio nostro.

14, 23 celsum] excelsum <i>PDA</i> ^b <i>Acc.</i>	132, 12 potiores] potentiores <i>PA</i> ^a
40, 14 facunda] fecunda <i>PA</i> ^b <i>Acc.</i>	132, 18 ocus] socios <i>PA</i>
41, 10 per] qui per <i>PA</i> ^b	134, 25 decet] licet <i>PA</i>
48, 7 antiquas] antiquitas <i>PA</i>	135, 11 eligunt] negliget <i>P</i> , negligit <i>A</i>
60, 22 factum] factum est <i>PA</i> ^b <i>Acc.</i>	135, 12 sit forte] forte sit <i>PA</i>
64, 19 horrore] honore <i>PA</i> ^b	135, 19 praetorio] praetorii <i>P</i> ^b <i>A</i>
65, 17 instituti] constituti <i>PA</i> ^a	136, 30 promeritus] pro meritis <i>PA</i>
73, 10 gentis] gentis suae <i>PA</i> ^b <i>Acc.</i>	<i>l. V ep. 11 inscr. destinatis] constitutis PA</i> ^t
92, 15 praeclara] perclara <i>PA</i> , per praeclara <i>Acc.</i>	139, 17 inutiliter] utiliter <i>P</i> ² <i>A</i> ^b <i>Acc.</i>
93, 27 te etiam] etiam te <i>PA</i> ^b <i>Acc.</i>	143, 11 sui] sua <i>PA</i>
97, 10 seueritatem] securitatem <i>PA</i> ^b <i>Acc.</i>	144, 15 eant] <i>PA</i> , fiant <i>LRKEF</i> , eant al. fiant <i>A</i> ^a
97, 27 firminus] firmitus <i>PA</i> ^a <i>A</i> ^b <i>Acc.</i>	147, 18 itaque cl.] cl. itaque <i>PA</i>
105, 8 adfectus] effectus <i>PA</i> ^b <i>Acc.</i>	150, 5 uitium] initium <i>PD</i> , initium al. uicium <i>A</i>
106, 19 missibus] mensibus <i>PA</i> ^a <i>Acc.</i>	

152, 32 seruus] cum seruus <i>PD¹A^a</i>	177, 20 considēs] consideres <i>TPA</i>
157, 6 terrentior] torrentior <i>PDA Acc.</i>	177, 23 tot mer. lum.] mer. lumine (limi- nā <i>A</i> , limina <i>Acc.</i>) tot <i>TPA Acc.</i>
157, 15 maioris] maiores <i>PDA</i>	177, 33 et tacere] conticere <i>PA Acc.</i>
163, 28 attrectare] attractare <i>PA</i>	180, 7 nesciat habere] <i>TPA Acc.</i>
165, 23 utillimum] utilissimum <i>PA</i>	180, 20 audienti] audiendi <i>P^bA</i>
166, 7 querela] querimonia <i>P²A</i>	180, 30 obsequio] officio <i>PA</i>
166, 31 geniatissimum] geminatissimum <i>PA Acc.</i>	181, 35 ingenuorum] ingeniorum <i>TPA Acc.</i> tibi] ibi <i>PA^a</i>
169, 6 collegerat] col(l)igeret <i>PA</i>	182, 7 iura] iura in <i>TPA^a</i>
176, 35 dignitas] dignitates <i>P^aA^a</i>	182, 22 approbetur] <i>P</i> , approbatur <i>A</i>
177, 17 nos] non <i>PAE² Acc.</i>	

Accursius cum adhibuerit librum Breslaviensi simillimum, id quod infra in codicum recensu n. 51 demonstrabitur, lectiones pleraeque Palatinae apud eum redeunt etiam in Breslaviensi libro comparent neque tamen omnes:

- l. IV ep. 26 inscr.* uniuersis massiliae constitutis] massiliensibus *P^t Acc. (non A)*
 168, 30 dominam] dianam *P^b Acc. (non A)*

In codicibus infimae aetatis et omni genere variarum lectionum refertis subinde apparent lectiones in meliore libro nullo praeter Palatinum repertae; exempli gratia verum supplementum loci 180, 7 servatum a Palatino et a libris classis tertiae praeter eos et supra memoratum Breslaviensem adest in Florentino Laur. 89, 26, Mediolanensi Ambros. C 19, Olmuetsensi, Vaticanis tribus 3863 et Ottoboniano 174 et reginae 64, Veneto Marc. II, 20. alias lectiones eiusdem originis deprehendimus in libris aliis, ut sunt Breslaviensis I. F. 159, Monacensis 11052, Parisini 2187. 2190. 2191. 2790, Guelferbytanus Aug. 4, Venetus II, 22. sed talia persequi operae pretium non est.

Berolinensis Diezianus (infra n. 43), nobis *D*, inter eos qui hodie supersunt libros solus est, qui descendat ex eodem archetypo atque Palatinus, utilitatis tamen longe minoris. nam et imperfectus est non continens nisi librum primum integrum et partes secundi tertii quinti et locis paucis, sed certis contaminatus adsumpto exemplo aliquo classis primae:

- 1, 7 insubidum] in subsidium *B cum O*
 38, 1 congeniata] congeminata *B et cl. I*

ex quo inscriptionem quoque traxit cum plenis auctoris honoribus (supra p. XV) a codicibus secundae classis melioribus alienam. sed tamen quatenus pervenit aliquam utilitatem habet, scilicet ubi cum Palatino consentit, eius lectionem ostendens ex archetypo eius proficisci, ubi discedit ab eo consentiens cum *LRK*, id quod facit non raro, Palatini lectionem infirmans; quam ob rem in apparatu ei locum dedimus.

Classis tertia I. VI—VIII, 10.

Tertii ordinis duo hodie quod sciam exempla supersunt Breslaviense n. 63 (infra n. 92) nobis *T* et Caesenas 13, 3 (infra c. 92*A*), nobis *U*, et utrumque quidem et recens scriptum et vitiatum non solum erroribus plurimis, sed etiam interpolationibus non raris.

ut sunt 194, 27 *cum cendant aliena crimina sua faciunt esse peccata* loco parum intellecto post *cendant* additur *iustitiam* et 233, 28 *heres imperii* factus est *heres Italici imperii*. nihilominus quatenus porriguntur (neque enim continent nisi l. VI integrum et l. VII duobus locis hiantem, Breslaviense solum praeterea octavi epistulas decem primas) utilissima sunt ad emendanda Cassiodorana. ad contaminationem quamquam eo ducimur, quod 239, 18 ad *domini* in margine *T* adscriptum est *al(ii) et plures domni*, in textu eius vestigia tantum abest ut deprehendantur, ut is a forma vulgari classis secundae, qualem repraesentat codex *K*, plane recedat; nam consensum librorum *KTU* in levibus erroribus 205, 31. 207, 25. 214, 7. 217, 9 casus effecit. e contrario aliquot locis consentiunt cum Palatino in erroribus qui absunt a secundae classis ordine priore:

177, 20 considas] consideres <i>PT</i> (<i>non U</i>)	203, 36 ideo] adeo <i>PTU</i>
181, 35 ingenuorum] ingeniorum <i>PTU</i>	208, 10 copiosus] <i>rel. et U</i> , copiosius <i>P</i> ¹ , copiosum <i>T</i>
182, 7 iura] iura in <i>PTU</i>	
182, 36 improbus] in quibus <i>P^aT</i> (<i>non U</i>)	218, 4 stude] <i>om. T</i> (<i>non U</i>), tuum est <i>P</i>
187, 10 percellendum] procellendum <i>PT</i> (<i>non U</i>)	<i>fortasse hiatum archetypi explens</i> <i>coniectura</i>
190, 4 referte] referre <i>PTU</i>	218, 12 uobis] a vobis <i>PT</i> , a nobis <i>U</i>
190, 26 maiorum] malorum <i>PTU</i>	222, 14 ibi] tibi <i>PTU</i>

neque tamen loci hi sufficiunt ad librorum *PTU* communem originem demonstrandam, cum praesertim ei coniecturae refragentur indicia longe graviora. scilicet codices *TU* non solum partem variarum habent quae abest ab utroque ordine classis secundae, sed etiam in lectionibus ubi differunt ordines duo, modo priori, modo posteriori suffragantur, denique quibusdam locis contra utriusque ordinis consensum genuina suppeditant:

174, 8 felix] <i>TUPEF</i> , <i>om. LRK</i> ¹	
175, 12 optima] <i>TULRE</i> ² , optata <i>P</i> , felici <i>KE</i> ¹ <i>F</i>	
177, 27 etiam] <i>TPEF</i> , est <i>U</i> , <i>om. LRK</i>	
180, 7 nesciat habere] <i>TUP</i> , habere <i>LR</i> , habere non debeat <i>KEF</i>	
185, 23 uelle] <i>TUPEF</i> , <i>om. LRK</i>	
187, 20 hortis suis] <i>UEF</i> , oris suis <i>T</i> , hortis sue <i>P</i> , orti sui <i>LRK</i>	
192, 25 dominos] <i>TE</i> ² , domino <i>LRPKE</i> ¹ <i>F</i>	
193, 19 non potest non habere] <i>TUF</i> , non potest habere <i>LRPKE</i>	
202, 15 in illa prouincia] <i>TPEF</i> , nulla prouincia <i>U</i> , illam prouinciam <i>LR</i> , in aliam prouinciam <i>K</i>	
202, 20 admiratione] <i>TULREF</i> , administratione <i>PK</i>	
204, 24 qui libris veterum probaris eruditus] <i>TUEF</i> , <i>om. LRPK</i>	
206, 15 illis] <i>TUEF</i> , illi <i>LRPK</i>	
206, 23 mox] <i>P</i> ¹ <i>TU</i> , mox ut <i>LRKP</i> ² <i>EF</i>	
207, 28 suscipere] <i>TU</i> , suscipitur <i>LRPKEF</i>	
212, 5 sub tanta aequalitate] <i>TUEF</i> , substantiae qualitate <i>LRKP</i>	
213, 1 cui debeatis observare] <i>TULRK</i> , cui debeatis obedire <i>P</i>	
214, 12 excusatio victualium tollitur (excusatio iterum ins. <i>T</i>)] <i>TUEF</i> ² , ex vic- tualium tollitur <i>LR</i> , ex victualium summa tollitur <i>KF</i> ¹ , deficit <i>P</i>	
220, 21 suauis] <i>TUE</i> ² <i>F</i> ² , sua <i>LRKPE</i> ¹ <i>F</i> ¹	

Itaque de lectionis fundamento ibi decisum est, ubi *TU* aut cum *L* consentiunt aut cum *P*, idque in universum secutus sum etiam in locis, de quibus dubitari potest (ut 174, 24 *auratus*, 204, 24 *paratissimus*). uno qui offendit 183, 37 aut veram lectionem *curis alienum P* suo Marte repperit aut in falsa *curis alienis* librarii archetyporum duorum casu inciderunt. altero 183, 34, ubi in lectione aperte corrupta *tantae quae* codices *LPT* consentiunt, vera autem *tantae copiae* tam in secunda classe (*R*) apparet contaminata cum corrupta (supra p. L) quam in exemplari adhibito ab archetypo librorum *EF*, fortasse subest antiquissima dittographia. quod ex modo dictis intellegitur librorum *TU* vel potius archetypi eorum aliquanto melioris copiam fuisse ei, qui quintae classis integrarum variarum codicem principem recensuit, id infra confirmabitur.

Classis secundae codicibus deficientibus in fine ep. 41 libri septimi principium ep. VII, 42 ad p. 223, 10 *trastulerunt* per solam tertiam ad nos videtur pervenisse. reliqua pars eius epistolae et quinque quae sequuntur ad finem septimi libri traditae sunt cum per tertiae classis libros tum per classem quartam ita, ut in classe quarta has epistulas solus servet Bruxellensis, in tertia ad codices *TU* accedant codices classis sextae sive variarum integrarum, quorum principem modo observavimus pendere inter alios ex classis nostrae tertiae exemplari. inde explicatur, quod codices *TU* per has epistulas modo cum vulgaribus sextae classis conspirant in erroribus emendatis ex solo Bruxellensi:

224, 11 operibus] *B*, moribus *reliqui*

225, 7 cultore] *B*, *om. reliqui*

225, 8 ruris] *B*, urbis *reliqui*

226, 4 multo] *B*, *om. reliqui*

227, 17 urbium] *B*, *om. reliqui*

modo, raro tamen cum eadem stent contra eundem in lectionibus veris:

225, 8 cui iugis] *TU et vulgares*, coniugis *B*¹, cum iugis *B*²

plerumque autem in lectionibus veris contra vulgares cum Bruxellensi faciant, scilicet 223, 11. 224, 6. 17. 225, 15. 18. 226, 20. 227, 1 (*nec aegri* contra vulgatorum *nec igitur*, confusis scilicet compendiis *eg* et *g*), 227, 8. 14, item 223, 9, ubi deficit Bruxellensis, genuinum *crevitque* soli suppeditent, cum vulgares libri fere consentiant in corruptela *credendumque*.

Decem primas epistulas libri octavi, quas exhibet solus codex *T*, praeterea traditas habemus, sicut infra ostendetur, et per quartae classis libros integros *BZ* et per epitomatos classis quintae *HGI*. trium igitur archetyporum hic nobis exemplaria praesto sunt inter se affinitate propria nulla coniunctorum, itaque in his consensus non solet inveniri nisi in lectionibus veris. exempla subiecimus.

231, 14 qui annis] *TEF*, quia unis *BZ*, qui *HGI*

232, 9 uestris] *TEFHGI*, *om. BZ*

238, 6 aucta] *TF*, augta *E*¹, tota *B*, uota *Z*, uita *E*¹*HGI*

238, 11 suras eius] *TE*, sura seris *Z*, suras seris *B*, sura serieis *HI*, suras serieis *G*

238, 18 diligunt (diligat *E*) erementi sui prouecti (prouectus *E*) semper auctorem] *TE*, diligunt ore mens sui prouectis (prouectus *B*²) s. a. *B*, diligit more mens sui prouectus s. a. *Z*, diligunt omnes (isti *ins. H*) sui prouectus auctorem *GHI*

240, 10 locum merito] *TE*^b*F*, locum inito (inicio *I*) *HI*, merito locum *E*^a*G*, locus merito *BZ*

Classis quarta l. VII, 42 — XII fin.

Classis quarta fortasse origine sua coniuncta est cum secunda; nam cum vix casu illa ibi fere incipiat ubi haec desinit, verisimile est codicem integri operis casu consiliove ita divulgum esse, ut prior pars archetypum evaderet classis secundae, posterior quartae. nos iam agemus singillatim de subsidiis quorum nobis in hac parte copia facta est, quae sunt folium unum Halense nobis *D* et libri tres Bruxellensis 10018 nobis *B*, Parisinus 2185 *A* nobis *Z*, Laurentianus 89, 23 nobis *K*.

Halense folium pertinet ad libri noni epp. 17 et 18 (p. 282, 15—283, 29; ipsum expressum est in recensu codicum infra n. 84). codex is cuius pars fuit si integer superesset, fortasse reliquis quibus iam utendum est sine damno careremus; nam cum miro casu (ad quem advertit G. Meyer) acciderit, ut *deportationis* vocabulum 283, 6, ab eius librario in transitu a pagina ad paginam mutilatum omissa syllaba tertia, similiter imperfectum redeat in optimis nostris *BZ*, item in aliis *EN*, nec plenum legatur nisi in deterioribus *FK* suppletum ibi coniectura facillima, sine dubio superest ex communi omnium illorum librorum archetypo. quod ipsum undecimo saeculo scriptum esse sese ostendit, rem vel magis confirmat; nam libri nostri non superant duodecimum videnturque exscripti esse ex archetypo exarato minusculis et cum compendiis eius aetatis. quam prope a se distent libri classis huius, ostendit cum locus 244, 10, ubi verba *eminens evenit*, si quidem sic recte scripsimus nos, in hiatus omittit Bruxellensis, *cominens* (*commens M*, *cum mens K*) *evenit* scribunt libri alii *ZKM*, tum alter 310, 31, ubi hiant inter *mores* et *cui* tam Bruxellensis a manu prima quam epitomae liber Londiniensis item a prima manu, *de* *re* ibi interponit Parisinus spatium vacuo relicto quattuor litterarum, *dere* Florentinus, *dare* epitomae emendatores, *deligere* (id quod requiritur) vel *diligere* emendator libri Bruxellensis, adsecutus id sive ex ductibus archetypi evanidis attentius observatis sive coniectura.

Bruxellensis liber, nobis *B*, huius ordinis longe primarius cum infra in codicum recensu n. 85 satis enarretur, paucis hoc loco de eo agi potest. unicus ex hoc ordine habet libri septimi epistulas sex postremas. librorum numeros veros, quos servat epitome Britannica, fortasse evitare voluit huius scriptor imperfectam operis condicionem eclaturus, certe in unica quam miniator addidit subscriptione (supra p. XVI) ad finem operis auctoris nomen et operis titulum neque tamen libri librorumve numerum posuit, abstinens ita a numeratione falsa ea de qua mox dicitur. inscriptiones quod epistulis non praescripsit, ad vetustam operis formam (supra p. XI) revocari non potest, cum in folio Halensi non desiderentur; immo omisit eas sive librarius sive rubricator, ut item omissi sunt ex quin-

que laterculis quattuor ne spatio quidem relicto et omissum est ipsum operis principium perscribendum in pagina prima, quae remansit non scripta. item modo vidimus quibusdam locis verba in archetypo evanida facta spatiis relictis omissa esse. librarius officio functus est egregia diligentia et simplicitate et multis locis huius libri beneficio in hac editione vera restitui potuerunt: perpauca quaedam praetermisit culpa sua, ut 381, 16, et raro quoque errores ei proprii deprehenduntur, ut sunt hi:

292, 11 implevit] *reliqui*, replevit *B*

366, 7 compleas] *GZ*, suppleas *BK*

Ab interpolatione librarius abstinuit; nam quod 346, 13. 21 ex *seriniario* effecit *crismarium* et locum corruptum 238, 6 correxit addita perperam copula *que*, eiusmodi errores librarius nullus evitat. emendatorem quoque libri infra exposui plerumque fidem merere usum ipso quod descripsit librarius exemplari, raro verba interpolavisse.

Reliqua quae extant horum librorum exemplaria plena quamquam non pendere ab ipso Bruxellensi vel solae inscriptiones epistularum demonstrant in codice illo servatae ad unum decimum librum, proficisci ex archetypo eius praeter lectionum consensum colligitur ex defectu inscriptionis ep. 20 libri decimi, qua caret tam Bruxellensis laterculus quam huius ordinis libri omnes et in laterculo et in textu, nisi quod deterrimi quique hiatu animadverso falsam inscriptionem ei epistolae praescripserunt; vera servata est in sola epitome Britannica. sed ex archetypo Bruxellensis libri qui id exemplum confecit, a quo pendent tam *Z* quam *K* et similia eorum omnia, non simpliciter id expressit, ut fecit Bruxellensis librarius, sed opus imperfectum quodammodo reconcinnavit abiecto libro septimo mutilo et mutata integrorum numeratione et admissa praeter alias minores interpolatione una admodum gravi. scilicet huius classis libri reliqui omnes carent parte septimi libri ea quam in principio habet Bruxellensis neque exhibent nisi quinque libros integros. eos optimi quique numerant a primo ad quintum, ut integri operis speciem volumen prae se ferat, quamquam verum numerum ipse auctor enuntiat in undecimi praefatione. posteriore tempore numeri hi rursus mutati sunt; scilicet quattuor primis libris adiunctis his saepe praescribuntur numeri a quinto ad nonum; rursus adiunctis libris septem vera numeratio recuperata est ex coniectura, ut factum in libro nostro *K*, ut mittamus numerationes alias ex mera partium operis perturbatione ortas et in codicum descriptione suis locis relatas. ex corruptelis et interpolationibus, quae item in omnibus huius ordinis codicibus reperiuntur, non affero minores, qualis est 329, 14 vera lectio *praccipiti saltu* servata in epitome Britannica, in Bruxellensi levi errore deformata in *praccipitis saltu*, in huius ordinis libris mutata in *praccipitis* vel *praccipitibus saltibus*. gravis autem ea, de qua supra dixi, admissa est in ipso principio libri decimi 297, 1; scilicet quod ibi legitur *ideo* (vel *adeo*) *vobis, clementissime principum, distulimus hactenus indicare filii occasum* firmatum et Bruxellensi libro et epitome Britannica praeterea ita legitur amplificatum: *adeo cl. princ. vobis amore inhaesimus ut distulerimus hactenus* cet. hac tamquam nota signati sunt libri qui iam sequuntur *ZK* et reliqua quae supersunt Cassiodorana exempla ad unum omnia. ceterum ea ubi consentiunt, auctoritate non cedere Bruxellensi libro ex supra dictis apparet; repraesentant enim pariter exemplar ex quo descriptus est deperditum. ubi ita dissentiunt, ut aut *Z* aut *K* cum Bruxellensi faciat, lectio archetypi ea fere est quam testes duo testantur; ut sine dubio 240, 25 in eo fuit corruptum *repluit* testatum et a *T* et a *BZ*,

emendatum male in *reppulit* in *K*. ubi tres libri totidem lectiones proponunt, id quod raro accidit, electio libera est:

238, 6 aucta] *T recte*, tota *B*, uota *Z*, deuota *KM*

373, 21 uicturis] *EF recte*, uicturi *B*, victure *KM*, iuncture *Z*

Extant praeter *K* alii libri non tam ex ipso illo archetypo descripti quam ex exemplari, unde derivata sunt *ZK*; ita codex Montispessulanus *M*, ut in codicum recensu n. 86 dictum est, libris *ZK* in plerisque longe inferior, tamen 338, 17 formam *loquebitur* sine dubio Cassiodoranam cum Bruxellensi servavit oblitteratam tam in *Z* quam in *K*. neque tamen operae pretium visum est propterea eum quoque in apparatus recipere inutilibus erroribus iam nimis onustum.

Parisinus liber 2185 *A*, nobis *Z*, inter affines primatum obtinet scriptus egregie ab homine perito, paucis locis correctus ab eodem, ab emendatione posteriore fere immunis. bonitas libri inde maxime intellegitur, quod quibusdam locis soli ei convenit cum Bruxellensi:

250, 3 repererimus *BZ*, reperimus *reliqui*

312, 28 credidimus *BZ*, credimus *reliqui*

382, 21 quod] *BZ*^a, quo *Z*^b et *reliqui*

Errores non pauci in hoc libro admissi ex eo, ut videtur, sive recta via sive per interpositos alios in plures codices propagati sunt, quorum placuit ex multis in apparatus relatis quosdam hoc loco componere:

238, 21 belli] bella

267, 12 hasdingorum] has dignorum

250, 9 exercitata] excitata

341, 8 posse] debet

253, 14 a nobis *om.*

368, 1 indulgentia] intelligentia

Florentinus Laurentianus 89, 23, nobis *K*, is ipse de quo supra p. LI egimus in classe secunda, in quinque postremis libris, quos ad septem priores adiungit, huius generis codicem expressit, minus diligenter operatus quam Parisini librarius, sed cum errores multos committeret ab hoc evitatos, eos quos supra posuimus in Parisino libro repertos Florentinus non habet itaque nisi adsumpto eo recte de communis archetypi lectione iudicari non potest. errores et interpolationes qui magno numero in hoc libro reperiuntur, alii ipsi proprii sunt, ut sunt hi:

l. VIII ep. 18 fideli] felici *K^tM^t*

240, 25 repluit] reppulit *KM*

alii communes ei cum Neapolitano, repetiti opinor ex libro antiquiore parente tam Florentini quam Neapolitani. ipsum Neapolitanum adhibitum esse ab eo qui Florentinum scripsit non crediderim, cum inter alia 277, 22 omissio vocabuli *siculis* communis sit libris *NK*, corruptum *ros* in *robis* inde pendens huic proprium. codices deteriores pendent etiam in his libris fere ex *K*, ut 305, 11. 12 quae omisit *K*¹, absunt item a Veneto II 22, aliis locis, id quod specimen ostendit ad 335, 9 multisque similibus confirmatur, error huius libri ad complures aetatis recentioris translatus est.

Neapolitanus IV B 41, nobis *N*, is de quo supra egimus p. XLI (in codicum recensu n. 26 + 86A) in hisce quinque libris descriptus videtur non ex ipso Parisino 2185A, sed per alios ex eo ductus; inscriptionem certe operis quam rettulimus p. XVII cum hoc communem habet et verisimile est similiter inscriptos omnes ex Parisino pendere. accedit quod locum 315, 4 in *Z* omisso vocabulo mutilum *N* falso supplemento explevit. neque obstant loci quidam emendatius scripti in *N* quam in *Z* (240, 2. 244, 32), cum librarius ex pluribus exemplis suam lectionem formaverit. inveniuntur scilicet lectiones multae in Neapolitano aliae in textum admissae, aliae pro emendatione vel varia lectione adscriptae petitae eae, ut infra ostendetur, aliunde, eamque ob causam eum in apparatus recepimus. sed praeter inde adscita ex parte egregia alios locos ex coniectura interpolavit, ut sunt hi

272, 3 familiae suae retineat] *BGZK*, f. s. domus retineat *NEF*

331, 5 officii] *G*, efficii *H*, effici *BZK*, efficaci *NE*

332, 13 laetum] *BZ*, late *NEF*

Classis quinta 1. VIII—XII epitomatorum.

Epitoma quae continentur epistolae numero centum (numerantur sic in solo codice Oxoniensi ratione non habita frustulorum minorum) hae sunt quae sequuntur; earum, quae uncis inclusae sunt, non adsunt nisi particulae minutae inscriptionibus destitutae.

VIII 1—30. 31 (deest finis). 32. 33; secundum Oxoniensem epp. 63—95.

IX 1—3. 5. 7. 8. [9. 10. 13. 14. 15.] 16 (deest finis). 17 (deest finis). 18 (deest finis). 19. [20. 21.] 22—25; secundum Oxoniensem epp. 1. 2. 3. 5. 7 numerantur epp. 96—100, epp. 8. 16. 17. 18. 19. 22—25 epp. 1—9.

X 1—7. [10.] 11. [12. 13. 14.] 15. 16. 18 (desunt extrema). [19.] 20 (deest finis). 21. 24. 25. 29. 30. [33.]; secundum Oxoniensem epp. 10—26.

XI praef. 1—9. [14.] 17—22. 26. [32.] 33. 34. [35.] 36. 27. 28. 38. 40; secundum Oxoniensem epp. 27—48.

XII 1—3. [4. 5.] 6. 7. [8. 10.] 11 (deest finis). [12.] 13. 14. 15 (deest finis). 17. [18. 19. 23. 24.] 25. 26. 27 (desunt extrema). 28; secundum Oxoniensem epp. 49—62.

Praeter tres libros Bernensem (infra n. 49), Cantabrigiensem S. Petri (infra n. 52), Romanum Angelicanum n. 1855 (infra n. 34), qui epitomae huiusce partem exhibent contaminatam cum exemplari integro neque utilitatem habent, plena epitomae exemplaria repperi quattuor. discedunt ea in duas familias discretas et lectionibus compluribus et ordine diverso, scilicet recte ordinatam eam exhibent libri Pragensis (*I^p*; infra n. 91A) et Vindobonensis 407 (*I^w*; infra n. 92), quorum consensum significat littera *I* nuda, transpositis partibus ita, ut post IX 8—XII sequantur VIII 1—IX 7, Oxoniensis Magd. 166 (*II*; infra n. 91) et Londiniensis reg. 8 B XIX (*G*; infra n. 90). quatenam ratio inter hos libros intercedat, iam demonstrabitur.

Libri duo Pragensis et Vindobonensis cum simillimi sint, ille praeferendus est; nam Vindobonensis, quem qui scripsit etiam exemplar integrum novit, interdum, licet raro ex hoc epitomam correxit (307, 29. 326, 13; secunda manu explet hiatus 248, 21. 254, 25) et aliquoties suo ingenio tradita emendavit:

260, 29 pasturarum] *I^p*, pascuarum *I^w*

268, 7 loci] *om. GHI^p*, membri *I^w*

269, 9 nouerunt exercere] exercere *I^p*, exercent *I^w*

quamquam aliis locis non paucis, ubi errat Pragensis, veram scripturam Vindobonensis retinet. archetypum eorum quamquam utroque longe emendatius scriptum fuit, nihilominus erroribus abundabat, quorum cum compluribus in apparatu locum dederimus propterea quod redeunt in libris *NEF*, ex suppressis paucos allegabimus:

245, 10 loquimur] loquimur uera esse noscuntur *I*

289, 2 consulares] curie consulares quod edidit familie iuuenes *I*

Ad alteram familiam ut veniamus, Londiniensis liber pessimus est obsitus multis erroribus interpolationibusque sibi propriis et quae saepe superstruantur erroribus libri proxime coniuncti *H*:

254, 29 nauanter] gnauit (= generauerit) *H*, generaliter *G*, gratanter *I*

268, 5 ad uniuersa] aduersa *H*, contra aduersa *G*, ad diuersa *I*

255, 3 potitur] rei p. potitur *G*

313, 7 eloquium] inperitur eloquium *G*

313, 13 bona] bonam gratiam *G*

317, 27 nasuta] nasutare *H*, nasus utraque est *I*, nascitur *G*

327, 3 nimis] minus *H*, *om. G*

339, 4 morum qualitate] morum opinione *I*, more *H*, ore *G^a*, morum ymaginatione *G^b*: *in communi archetypo cum excidisset qualitate, trina interpolatione aut substitutum est more aut additum modo opinione, modo imaginatione*

339, 6 mente nosse] me nosse *H*, me nosse auditu *G^t*, mente *adscripta G^v*

346, 2 adoraturus accede] adornatus *H*, adornatus exhiberis *G*, sedeas adhornatus *I*

350, 14 opus suum] post suum *H*, post suum cursum *G*

360, 22 discussorum] discorum *G^aH*, priscorum *G^b*, discolorum *I*

371, 18 intiborum] uiriborum *H*, uirorum aquarum *G*

Praeterea passim duplicem lectionem habet sive correcto loco sive altera lectione adscripta vel superscripta, modo locum emendans coniectura, modo adhibito exemplari diverso eoque interdum optimo:

243, 18 comitiis] *B*, comitis *G*, comitiue *HI^p*

253, 20 coronari] *BG^t*, ornari *G^vHI*

326, 21 actioso] *BZG^a*, *om. G^bHI*

332, 13 laetum] *BZ*, me letum *G^b*, late *I*, *om. G^a et in sp. vacuo H*

332, 16 praestare] *BG^vI*, spectare *G^tH*, conferre *Z*

Hiatum communem libris $G^a HI$ explet G^b 248, 21. item aliquoties, licet rarius ex epitomatis unus verum servavit:

VIII, 23 *inser. u. i.*] G , uiri H , uiro I

235, 8 et 242, 12 iudicamus] G , iudicauimus HI

237, 20 enim] G , *om.* HI

243, 21 uniuersitate] G , uniuersalitate HI

243, 25 omne] G , esse HI

287, 11 iudicio] G , in iudicio HI

292, 21 sub] G , sine HI

300, 17 perducere] G , proficere HI

301, 20 defendimus] G , offendimus HI

302, 2 postponimus in illis . . hic] G , praeponimus in illa . . hinc HI

Quam ob rem etsi ipse pessimus est, eum non abieciimus. — Oxoniensis liber cum habeat et ipse naevos non paucos sibi proprios, quantopere praestet et Londiniensi et omnino epitomatis reliquis, tam ex aliis locis multis perspicitur quam ex iis quos supra attulimus ad demonstrandas Londiniensis libri interpolationes saepenumero, ut dixi, enatas ex corruptelis in Oxoniensi servatis. addo in ep. IX 17, cuius clausulam epitomator sustulit, duo prima verba 282, 15 *cito sentiunt* adesse in H omissa in reliquis. secunda manus, quae in Oxoniensi raro offenditur et maxime in principio voluminis, deinde e. c. 309, 15. 318, 15. 332, 1. 334, 13. 335, 25, aperte pendet ex exemplari ordinis quarti, nam non raro (274, 26. 281, 11. 12. 16) cum eius textu conspirat contra epitomatos reliquos omnes. sed tamen uno loco, ubi manus prior sola ex epitomatis veram lectionem servavit:

241, 17 parabatur] sperabatur GH^2I

manus altera corruptam epitomatorum lectionem induxit. propter eam Oxoniensis libri praestantiam, scilicet ubi componitur cum epitomatis reliquis, nos eius lectionem integram apparatusi inseruimus suppressis erroribus propriis cum Londiniensis libri tum ordinis alterius. — Hos duos libros HG venire ex eodem archetypo et hiatus iis communes ostendunt 261, 8. 270, 7, qui non sunt in I , et consensus in erroribus plurimis, ubi libri I verum exhibent; e contrario GI perraro consentiunt contra H et ita, ut id casui recte tribuatur vel ad dittographiam antiquam facile revocetur:

238, 29 amalo generi] amalo gratia $G^a I^1$

244, 21 constituta] instituta GI

256, 15 ubi et] ut GI^w

305, 29 quae] *om.* GI

316, 11 uiuum est] uiuum H , uiuit GI

Similiter si quando consentiunt in erroribus libri HI contra G , id item effectum est mero casu. eo igitur res redit ut cum tam I^p et I^w quam H et G invicem sese emendent et rursus sese emendent I et HG , spretis lectionibus horum quattuor librorum reliquis tum solum eae observatione dignae sint, cum aut omnes consentiunt aut certe, cum inter se non concordent, tamen nullus eorum facit cum libris reliquis. id quod demonstrabitur ex subiecta varia lectione horum quattuor librorum plena ad ep. XI 38, ubi quae horum librorum consensu confirmata sunt, distinguuntur asterisco:

- 351, 23 quoniam] quando *I^p*
 24 scrinia] negocia *I*
 procurata] copulata *GH*
 25 iudices] iudicis *H^a*
 profutura] profurta *I^{p(a)}*
 decernerent] decenterrent *I^{p(a)}*, de-
 center disponderent *I^{p(b)}*
 beneficia *om. G^a*
 26 munus *om. G^a*
 ne] ut *H*
 27 adeptus] adeptus *HI^{p(b)}*
 impudentissimus] impudentissimis
I^{p(a)}, imprudentissimis *I^{p(b)}*
 28 locus] locum *G^aH*
 quos] quod *GH*
 29 dedit] dederit *I, om. G^aH*
 pulchrum] pulchrumque *GH*
 plane] sane *I*
 concipit *GH*
 * scrinia] s. nostra *GHI^{p(b)w}*
 30 nilotica] inlotica *HI*
 32 qua uacuitate] quacuitate *H*
 352, 1 fructus] filius fructus *GH*
 cultura] scriptura *I*
 2 nascetur *G*
 * illud *om. GHI*
 ubi] tibi *I^p*
 hoc] hic *GH*
 3 sapientium] sapientum *G*
 cogitata] cogitacio *I^w*
 pot. ser.] ser. pot. *GH*
 4 corticis] cordis *I^{w(a)}*
 * 7 uocitamus] uocamus *GHI*
 8 impolitis] impolutis *I^p*
 ueternosis] neruosis *I^w*
 ramalibus] ranalibus *H*
 quod] quid *I^p*
 sensualis *om. I^p*
 poterat] potuit *I*, repperit *H*, cepe-
 rit *G*
 9 commonebat] commouebat *I^p*
 10 pagina] pugna *I*
 hoc pr. consentaneum] hec pr. con-
 sentanea *G*
 quando] quoniam *I^w*
 principium] principum *H*
 11 commentum] commercium *I*
 * quod prouocaret] prouocauit *GHI*
 13 tergo] tergore *G*
 niueo] niue *I^p*
 14 fiat] fit *H*, sit *I*
 habilis] labilis *I^w*
 * 15 continuitas] continuata *GHI^p*, con-
 tinuta *I^w*
 18 fidele] fidem fidele *I*
 19 et si] si *I*
 20 aequaliter] equabiliter *G^a*
 * 21 illi subadiuuae] *H*, illi subadume *G*,
om. I
 22 tertiae decimae] tertia de decimae *GH*
 imputandam] imputatam *I^w*
 24 nesciens] me sciens *H*
 annua] anima *I^p*
 uetusta] cuncta *G^aHI*

Commune epitomatorum archetypum, ad quod longa hac via et spinis multis obsita aliquatenus pervenitur, tantum abest, ut purum fuerit et emendatum, ut longe vincatur ab exemplari eo, quod repraesentant libri *BZ*, sobrie et simpliciter scripto. hiat textus et verborum quorundam ordine omissis 248, 21. 254, 25. 330, 1. 336, 4. 338, 19 et passim singulis vocabulis. item ex dittographiis, quas ipsas earumve vestigia non raro epitomati exhibent:

- 247, 31 prosperior] prosperior melior *H*, melior *I*
 249, 2 professionem] proconfessionem *HG^a*
 251, 5 et] qui *I^w*, uel et qui *I^p*
 258, 7 integros] liberos integros *H*, liberos *G^a*

- 302, 32 oratores quos] orationes quos *H*, orationes quas *G*
 304, 18 fonte] forte *H*, sorte *G*^t
 305, 3 collocatur] *om. HI*, commoratur *G*
 308, 17 repensare] recompensare (*vel -ri*) *GHI*
 326, 5 amplissimus] clarissimus uel amplissimus *I*
 331, 16 actus] uel affectus actus *H*, affectus *G*^v
 337, 6 nos] deo iuuante nos *HI*, nos deo iuuante *G*
 338, 28 proprius] prius *HG*^v, pius *G*^t
 338, 29 resultat] exultat *H*, non exultat *G*^t
 372, 3 redire] uenire redire *G*^a*H*

probabile est complures ad archetypum redire et bonam partem corruptelarum inde originem trahere. sed nihilominus epitomatorum archetypus et proxime accessit ad omnium optimum Bruxellensem et habuit, quibus vel ipso hoc praestaret. scilicet facit cum Bruxellensi contra reliquos omnes et passim in verborum collocatione (249, 16. 251, 15. 252, 5. 253, 2. 255, 32 cet.; solummodo *HG* 247, 26) et in lectionibus veris (244, 32. 251, 7. 273, 27. 291, 26. 292, 10. 335, 24; solummodo *HG* 262, 14. 282, 22, ubi accedit folium Halense; solummodo *H* 251, 28; solummodo *G*^v*I* 332, 16), inter quas eminet principium libri decimi 297, 2 nulla interpolatione corruptum. errores quoque leuidenses libri Bruxellensis redeuntes in epitomatis his, maxime in Oxoniensi:

- 231, 10 proteruis] propteruis *B*^a*H*^a
 251, 3 reddit] reddidit *BHGI*
 256, 7 sedulitate] sed utilitate *BHG*, sed et utilitate *I*
 256, 27 domnus] domus *BH*
 257, 28 repetitionibus] repetitionibus *BH*
 258, 15 uestris aedibus] uestris sedibus *BHGI*
 316, 14 desidet] desiderat *BH*, desierat *G*, desinit *I*
 327, 19 magna] magnae *BH*
 329, 19 procinctus] prouinctus *B*, prouinciis *H*, in prouinciis *G*
 330, 16 excutere] scutere *BH*, discutere *GI*
 331, 5 officii] *G* coniectura puto, effici *B*, efficii *H*, efficaci *I*
 332, 21 donet] *G*^t*I*, donec *BHG*^v
 335, 10 credi debet] coniectura, credideris *BHG*, crederis *I*
 338, 17 imperabit] *B*²*G*, imperauit *B*¹*H*, imperabat *I*
 338, 20 inueniet *GI*, inueniret *BH*
 354, 31 tristia] *G*, tristitia *BH*, tristitiam *I*
 355, 7 angusto] *GI*, augusto *BH*
 360, 24 in ea] *GI*, mea *BH*
 362, 7 obuiari] *H*^b*GI*, obuiare *BH*^a
 368, 12 sorde] *G* coniectura puto, sorte *BHI*
 373, 21 uicturis] *G*, uicturi *BHI*^w

evidenter declarant archetypum commune proxime accessisse ad Bruxellense exemplum etiam in mendis minoribus a librariis posterioribus facili coniectura correctis. — Sed praeter

consensum cum optimo exemplari sua merita habent epitomati alia communia cum libro *Z* (ut hiatum 244, 10 explent tam *Z* quam epitomati, scribens ille *cominens euenit*, hi secundum cod. *II cummensio uenit*), alia sibi propria. soli ii librorum quinque postremorum antiquam numerationem servauerunt omissam in Bruxellensi, ficticiis numeris expulsam in *Z* similibusque, coniectura demum recuperatam in deterrimis. lectiones Bruxellensi praeferendae quamquam raro offenduntur, id quod requirit arta coniunctio eius libri et epitomatorum archetypi, et cavendum est in his a coniecturis librariorum, maxime libri Londiniensis, non semper, ut modo vidimus, infelicibus (alias eius generis reperies 292, 21 *auctor HG* pro *ductor* — 337, 7 *adiutores G^t* pro *auditores*), non desunt firmatae consensu epitomatorum omnium

240, 4 cunabula] *HGI*, cubicula *TBZ*

269, 26 commutatione] *HGI*, communione *BZ*

271, 28 recondidere] *HGI*, redigere *BZ*

289, 24 cingens] *HGI*, ungens *BZ*

l. X ep. 20 inscriptio excidit ex archetypo, ex quo descendunt tam Bruxellensis quam libri ZK, servavit eam sola epitome

297, 5 possitis p. e. gaudere] *HGI*, positi p. e. gaudeatis *BZ*

329, 14 praecipiti saltu] *HGI* et sic coniectura *B^b*, praecipitis saltu *B^a*, praecipitis saltibus *ZNK²*, praecipitibus saltibus *FK¹*, praecipuis saltibus *E*

335, 24 obsecrantis] *HGIB²* (coniectura opinor), obserantis *B¹Z*

335, 29 steteris] *HGI*, ceteris *BZ*

337, 7 me] *GI*, uie *H*, om. *reliqui*

338, 23 prauitatum] *HGI*, probitatum *BZ*

352, 11 prouocauit] *HGI*, quod prouocaret *reliqui*

352, 21 illi subadiuuae] *H*, illi subadume *G*, illi *BZ* et plerique, om. *I*

Epitome ubi differt ab archetypo classis quartae sive meliora offerens sive deteriora, lectiones illius saepe redeunt in eiusdem quartae classis deterioribus et inde pendentibus classis sextae. quae similitudo qualis sit ut intellegatur, primum proponam exempla selecta ex plurimis quae suppeditat apparatus et ita relata, ut consensus in veris distinguatur a communione errorum

l. VIII ep. 18 inscr. fideli] felici uiro fideli *III*, felici fideli *GN^t*, felici *K^t*

231, 8 nemo enim] sic nemo eorum *IN*

238, 6 aucta] uita *HGINE²*

239, 15 procinctualis] prouincialis *IE²*

239, 21 cubiculi] cubilis *HGIN*

239, 25 has procellas] hos processus *HGIN²E²F*

239, 28 gentis] generis *IN*

240, 4 cunabula] *HGINKM^bEF*, cubicula *TBZ*

240, 25 refluat] *scripsi ex coniectura*, repluit *TBZ¹*, respuit *HG^v*, non respuit *INEF*, respicit *G^t*, reppulit *G^vKM*

241, 23 concitari] incitari *HGIE²*

243, 8 narratione] ratione *HGIE²F*

- 243, 11 terror] terrore IN^v
 243, 16 tullios] tullianos $HGIN$
 244, 31 uides] iudex G^aF
 246, 22 declarata] decorata $HGIN^b$
 247, 6 inter eos] interdum HGI , interdum inter eos N
 247, 30 putetur] uideatur $HGIN$
 248, 27 aestimatur] iudicatur $HGIN$
 249, 6 quod] quo HG , a quo I , a quo quod N
 251, 5 et] qui I^wN , uel et qui I^p
 251, 10 professae] profuse IN^1
 252, 17 illum] exercicii N , illum exercicium N
 252, 28 in te] iure I , iuste HG^t , iure in te N
 253, 20 coronari] BG^t , ornari $HG^vIZKMEF$
 253, 21 expendunt] extendunt $HGIN^v$
 253, 30 meruit] inuenit IE^2F
 254, 20 gratioso] generoso IN^1
 256, 20 mouere *om.* IN
 256, 22 tot] tot inferre I^pN , tot inferat I^w
 269, 26 commutatione] $HGINEFK$, communione BZ
 270, 27 usu] cultu HGI *Guelf.*
 270, 34 pauescant] BK , pauescat ZN , paueas $HGIEF$
 271, 28 recondidere] $HGIE^2F$, redigere $BZKNE^1$
 272, 3 retineat] dominus retineat I^p , domus retineat NEF
 274, 31 redolere] reddere INE^2
 288, 8 mores] maiores $HGIE^2$
 289, 24 cingens] $HGIKNE^2F^2$, ungens BZE^1F^1
 292, 6 regum] BI^wEF , rerum HGI^pZKN
 301, 32 cognoscitur] uidetur $HGIAcc.$
 302, 15 constitutis] institutis $HGIN^aE^2F$, inconstitutis K
 305, 8 patientiam] sapientiam HIE^2
 317, 12 nequeunt] nequeunt potius HN
l. XI ep. 40 inscr. indulgentia] de indulgentia HIN^1
 332, 13 laetum] BZ , me letum G^b , late $INEF$, *om.* G^aH
 335, 24 obsecrantis] B^2HGIEK^2 , obserantis B^1ZK^1 , obseruantis N . obseca-
 tionis F
 335, 29 steteris] $HGIKNEF$, ceteris BZ
 338, 20 inueniet] GIK , inueniret $BZNEF$
 338, 23 prauitatum] $HGIE^2F$, probitatum $BZKNE^1$
 371, 26 delicatitudine] *plerique*, delicatitudine KF' , delicata tencritudine HGI
Fornerius

Contaminatione igitur eaque antiqua classis quintae lectiones in quartae codices recentiores translatae sunt. eius in Bruxellensi vestigium nullum reperitur nec magis pervenit ad codicem Z ; nam 292, 6 *rerum* pro *regum* et 253, 20 glossa *ornari* quod et in epitome

inveniuntur et cum reliquis libris quartae classis deterioribus hunc quoque secundicerium occupaverunt, ea ad contaminationem demonstrandam nequaquam sufficiunt. at iam liber *K* cum alia communia habet cum epitome tum uno certe loco 302, 15 iuxta posuit et suae classis lectionem et quartae; deinde tam *N* quam *EF'* cum a prima manu tum etiam magis ab emendatione modo similes dittographias exhibent (247, 6. 249, 6), modo et saepius quidem expulsa suae classis scriptura hanc receperunt. eiusmodi contaminatio non uno actu perfecta videtur esse, sed continuata per longum tempus, ut vel apud infimae aetatis pessimosque testes, quales sunt codex Guelferbytanus et editiones Accursiana et Forneriana, quintae classis lectiones emergant in libris melioribus non inventae. temere autem librarii ad unum omnes in ea re versati sunt secundum consuetudinem eius aetatis, scilicet nullo discrimine aliquot bonas lectiones, plures corruptas ex altero exemplari arripientes et temere ponentes alia, alia praetereuntes. eas lectiones qui admiserunt iis utrum copia fuerit exemplaris epitomae an unus alterve eorum prae epitoma adhibuerit codicem quinque librorum postremorum talem, qualem ipse epitomator usurpavit, non audeo diiudicare: sed propter hanc causam librorum *NEF'* lectionem variam et ipsam admisi, cum possint in ea bona quaedam latere in epitomatis non redeuntia.

Classis sexta l. I—XII.

Sextum librorum ordinem cum fecimus, qui continet variarum libros XII integros suis numeris numeratos et in universum recte ordinatos. redire codices eos ad idem exemplar, nobis *Q*, omnes pluribus signis intellegitur. potest eo referri vel ipse librorum numerus antiquus restitutus; nam quamquam is ad secundi ordinis adiunctis quarti libris sponte efficitur, et ita reperitur effectus in libris qualis est ex nostris *K* et sunt alii in classem secundam a nobis relati ut Vaticanus 580 et Venetus II 22 nulla re insignes, librarii ii, de quibus adhuc egimus, raro id adsecuti sunt, cum e contrario sextae classis libri praeter paucos infimi loci plane perturbatos duodecim libros omnes numerent, ut numerationem quoque verisimile sit ex archetypo proficisci.

Deinde huius ordinis codices commune fere habent additamentum epistularum Apollinaris Sidonii trium, scilicet I 8 *Morari me*, inscriptam Eleutherio (quae inscriptio vere pertinet ad eam quae sequitur in Cassiodorano) — VI 11 *Iulavum* inscriptam Agricolae (quae inscriptio similiter pertinet ad eam quae in his libris sequitur) — I 2 *Saepe numero* bipertitam, inscriptam in parte priore *epistola de forma Theoderici regis*, in posteriore (a verbis *Si actionem* ib. c. 4 seq.) inscriptam *epistola de actionibus ipsius diurnis*. lectiones, quae proxime accedunt ad Luetjohanni codicem Matritensem *C*, memorabile quicquam non habent. verum est Sidoniana haec comparere etiam in Laurentiano Stroziano 23 saec. XIII (cum adseclis eius Laurent. 53, 22 et Vaticano Urbin. 85), item in Londinensi n. 10098, Parisino 2191, Romano Angelicano 1855, Vaticano 7301, Veneto II 19; absunt ea e contrario ab huius ordinis libris quibusdam Vaticano reginae n. 148 et Vaticanis Ottobonianis duobus 174. 335 et Vratislaviensi I *F* 159. nihilominus quasi proprium est huiusce ordinis, quod eius libri etiam optimi *EF* Sidonianas epistulas tamquam libri duodecimi ep. 29—32 in ordinem receperunt adeoque in laterculum eas rettulerunt.

Multo certius idem efficitur ex ipso textu; nam quamquam in huius classis libris infimae aetatis omnibus et incuriose fere scriptis summa perturbatio regnat et passim qui ad eam pertinent ad aliquam ex prioribus deflectunt, tam multa modo bona modo mala communia habent, ut ad archetypum commune omnino referendi sint.

Archetypum illud hodie deperditum non tam descriptum fuit ex codice aliquo probae antiquitatis quam descriptum ex vulgari aliquo exemplari et ad codices plures per partes recognitum, ad eam speciem fere quam prae se fert Laurentianus 16, 11, nobis *E*, huius ordinis longe praestantissimus testis. varias lectiones, quae in eo passim comparent, non ab eius scriptore ex codicibus enotatas esse, sed ex archetypo *Q* repetitas inde colligitur, quod uno loco 328, 7 pro *peragitur* librarius in textu scripsit *peragitur vel pie redditur*, deinde tribus his verbis deletis manus ea, quae varias lectiones adscripsit, superscripsit *at pie redditur*. similiter altero loco 95, 27 pro *sacculis* in codice est *seculis sedulis*, superscriptum *et sedulis*. itaque codici *E* quae propria sunt sive bona sive mala pleraque certe in archetypo similiter adfuerunt. id inde confirmatur, quod vocabulum *iubemus* male intrusum 123, 2 in loco casu bis scripto bis similiter redit. qui codicem scripsit cum ita archetypum haberet varia lectione auctum, iussu eius, cui exemplum parabatur, abstinere debuit ab ea in textum recipienda; eam emendator demum, fortasse Colucius Salutatius, in apographum transtulit et, ut modo vidimus, ubi a lege illa librarius recesserat, errorem correxit. minus curiose qui reliquos huius classis libros exararunt in universum apparatu illo ita usi sunt, ut alteram utram lectionem admitterent altera suppressa. carere tamen iis non potest exemplaris *Q* plenam notitiam sibi paraturus; nam tantum abest, ut liber *E* apparatus eius plenum exhibeat, ut non pauca in eo desiderari luculenter ostendat codex proxime coniunctus Florentinus alter Laur. 45, 11, nobis *F*. pendere eum ex archetypo eodem aucto varia lectione cum inde colligitur, quod non paucis eam adscripsit vel priorem ad eam correxit, tum evidentissime ex loco 328, 11, ubi Cassiodorus scripsit *triumphare*, codex *E* habet *tuum probare* in textu, superscriptum pro varia lectione *triumphare*, codex *F* *tuum triumphare*, scilicet varia lectione perperam relata ad solum vocabulum secundum. quid quod ne hi quidem duo apparatus archetypi integrum repraesentant: certe de codice Ambrosiano A 210 inf. (nobis *C*, infra c. 100) ubi disputabitur, praeter alios locos similes videbimus p. 241, 30 in archetypo *Q* fuisse ^{al re} *prospicit*, sed tam *E* quam *F* non habere nisi solum *prospicit*, dittographiam servatam esse in corruptela codicis Ambrosiani. sed cum exemplaria reliqua omnia sint pessime perturbata et mendis obsita et si quid traxerunt ex archetypo non relatum in libris paullo melioribus *EF*, id nullo indicio certo inter sordes has dignosci possit, in libris *EF* adsumpto hic illic tertio *U* me continui reliquis spreto. ne Florentino quidem deteriore multum proficimus, nisi quod ubi consentit cum altero *E*, hoc certe efficitur lectionem de qua quaeritur non alterius utrius librarii errori licentiaeve deberi, sed ex communi archetypo eam proficisci.

Exemplar *Q* varias Cassiodori continens adscripta lectionis varietate quoniam usum praebere possit, iam quantum fieri potest ex subsidiis modo recensitis enucleabimus. nequaquam qui apparatus eum collegit, adhibuit per universum opus codicem eundem; immo hic quoque ut in universa variarum crisi partes operis distinguendae sunt. potuit opus integrum restitui ab eo, cui et secundi ordinis liber ad manus esset et quarti ita plenus,

ut est Bruxellensis vel si mavis, cum ab hoc absint et primi versus partis secundae et librorum eorum inscriptiones pleraeque, liber Bruxellensi et gemellus et melior. sed ita res nequaquam evenit; immo recensionem hanc saeculo decimo quarto exeunte doctus quidam vir elaboravit Cassiodorani exemplaribus pluribus comparatis et inter se collatis. hoc igitur nobis indagandum est, in exemplari suo hodie deperdito quid posuerit et ea quae posuit unde traxerit, ex librisne quales supersunt an ex deperditis an denique ex arbitrio et coniectura. et in ea quidem variarum parte, quam prima classis exhibet, l. I—IV 39 sextae codices tuto abici poterunt, scilicet et descripti et emendati ex solis fere libris classis primae neque propria ulla habentes nisi aut errata aut interpolata. libros *EF* cum in apparatus rettulerimus, is eos in hac parte facere cum prima tam evidenter ostendit, ut exemplis supersedeamus. etiam ubi hiatus explentur, ut 89, 11. 108, 7, addita adsunt in aliis primi ordinis exemplaribus similiterque si quae variae lectiones adscribuntur, utraque lectio ubi in aliis quoque libris reperitur, ii item ad primam classem pertinent.

13, 5 clericorum *XE*¹, siculorum *MONE*²

14, 10 uitio *MNXE*¹, initie *O*, initio *E*²

58, 4 nostram *MNXE*¹, misericordiam *OE*² (*confusis notis nram et miam*)

58, 22 benignitas *XE*¹*F*, pietas *MONE*²

61, 14 saluberrima *MXE*¹, salubria *OE*²

61, 15 officium *MONEF*², cofinum *XF*¹

61, 30 uetustis *MXE*¹, uetu *O*^a, uetustatis *O*^b*E*²

67, 14 coemptione *MNX*, cohertione *E*¹, commotione *O*, 'vel commotione vel coemptione' *E*²

69, 7 noxia infusione *MNXE*¹, nosciali fusione *OE*²

79, 7 quod male *MONEF*, qui dum male *XE*

79, 14 tantosque reges *MNF*, uiros tantos reges *O*, tantosque uiros *E*

89, 21 mentibus *OE*¹, merentibus *NE*²

93, 29 altam *MNE*¹, alteram *OE*²

108, 8 plura *XE*¹*F*, pura *MONE*²

Cuinam libro potissimum qui scripsit classis sextae archetypum *Q* se manciparit et a quo libro rursus ducta sit varia lectio superscripta, quaerere nihil attinet; uno alterove loco *Q* proxime accessit ad primae classis primarium librum *M*, ut 52, 9 *resipiens* — 59, 23 *constat* — 69, 3 *iusta* in *E* redeunt, sed adsunt item lectiones codicis ad *X* prope accedentis. cum supra p. XLI seq. viderimus, quam saepe et quam graviter primae classis libri inter se discordent, vel ex his solis non mirabimur tantam veprum coronam formari potuisse. classis secundae libro is qui apparatus *Q* congegessit usus est ad solam primi libri partem priorem; in ea enim aut *EF* aut *E*² cum *LR* consentiunt contra *MNOX* locis sequentibus:

<i>LR</i>	<i>MNOX</i>
3, 22 me <i>E</i>	<i>om.</i>
4, 22 recorigis <i>E</i>	reitoris
4, 25 contingit <i>E</i>	contigit
10, 13 aequabiliter <i>E</i> ²	aequaliter <i>E</i> ¹ <i>F</i>
13, 3 aditum <i>E</i> ²	auditum <i>E</i> ¹

LR

14, 24 prosperorum <i>E</i> ²
14, 26 non reddidit <i>E</i>
17, 30 nos <i>E</i> ²
18, 11 rumore <i>E</i>
19, 31 minue <i>E</i>
20, 26 omne <i>E</i> ²
22, 7 genere <i>E</i>
22, 14 auxilium <i>E</i>
25, 13 populi <i>E</i> ¹

MNOX

prospectorum <i>E</i> ¹
reddidit <i>F</i>
om. <i>E</i> ¹ <i>F</i>
ratio more
imminue
esse <i>E</i> ¹
gentibus <i>vel</i> genus
auxilio
populorum <i>E</i> ²

Postea similia quae inveniuntur, ut 29, 8. 59, 25. 87, 17. 105, 26, sine dubio aut emendationi aut casui attribuenda sunt. etiam in iis paginis ad melioris indolis librum correctis non solum mendae gravissimae remanserunt ex codice secundae familiae facile sanandae, sed hiant adeo 19, 10 codices *EF* pariter atque reliqui libri classis primae. praeter haec ducta ex libris aliunde notis quae in hac variarum portione classis sexta habet, aut erroris speciem prae se ferunt aut coniecturae. errores offenduntur plurimi et saepe gravissimi, ut vocabula interpretationis causa adscripta adsumpta in textum 11, 2 *latores* pro *portitores*, 11, 6 *cognovimus* pro *comperimus*, 12, 10 *liquore* pro *cruore*, 13, 7 *mores* pro *fusces*, 22, 27 *dignior* pro *ditior* et sic deinceps, quae labes deinde in libris deterioribus etiam longius grassata est. coniecturae raro felices sunt, ut 11, 10 ex *auxerunt* factum est *hauserunt*, 82, 32 *quae* ex *quem*, plerumque temerariae et saepe pessimae superstructae lectionibus classis primae. inter exempla ubivis obvia selegi haec:

- 11, 7 cursum (*cl. 2 recte* cui usum) *MNOX*¹, cultum *X*², tu uero cursum *E*,
tu uero cultum *F*
- 12, 31 poterat emendare] non poterat emendare *EF*
- 13, 23 diuina perpetua *MNXE*¹, diuina perpetrata *O*, diuino perpetrata auspicio *E*²*F*
- 57, 11 inhumatam quoque reverentiam] *reliqui et E*² *in marg.*, inhumanam q. r. *E*¹,
humanam q. r. *E*² *corrigen.*
- 59, 8 ovanter] *MNOXE*¹*F*, letanter *E*²
- 82, 23 communione meritorum] cummunione multorum *E*²
- 86, 32 uno voto] uno iudice *E*²
- 98, 5 actor hic poenam suae recepturus audaciae] *MNXE*¹, auctor hic poenam
suae audaciae *O*, auctori poenam sue audacie inponentes *E*²
- 106, 23 uolitantes] uoluntates *E*²
- 115, 11 Herulis] herculis *E*²
- 116, 18 meritis maturus] mentis maturus *E*²
- 125, 10 reverenda principis voluntas] reuerentia principis et voluntas *E*²

Classis prima ubi desinit, qui librorum *EF* similiumque archetypum exaravit ad codicem aliquem se applicuit *K* nostri similem vel potius codice usus est, quales aliquot adhuc extant, supplente quae absunt a classe prima ex libro secundae. passim enim videbis *EF* etiam in erroribus consentire cum *K* vel certe ex eius lectione suam effecisse.

- 137, 18 harenarum *LRP*, arenam *KE*, arenal *F*¹
 143, 7 uarietatis umbra concludit *L*, uarietatis umbra concludit *K*, uarietas umbram
 concludit (includit *F*) *EF*
 146, 2 rarum *LRP*, carum *KEF*
 152, 7 redemptione *LRP*, ratione *KEF*
 165, 15 solacia *P*^a*E*¹, salaria *LRKE*²*F*
 165, 34 cupiditatis sunt ista *L*, cupiditatis ista *K*, cupiditas ista est *EF*
 167, 13 fidei est quod bene vivitur *LRP*, fidei est vivitur *K*, fidei est quod
 vivitur *EF*
 176, 25 conspectibus *LRPT*, iussionibus *KEF*
 180, 7 nesciat habere *PT*, habere *LR*, habere non debeat *KEF*
 187, 9 tot *LRPT*, decem *KEF*
 188, 16 ludo sedis (= ludos edis) *LRPF*^a, in ludo sedis *T*, ludo sedes *KEF*^b

Nec deficiunt errores et interpolationes alibi non redeunt:

- 138, 18 cryptas] cristas *E*²
 139, 7 facit] farit *E*¹, fatur *E*²*F*
 143, 2 timbribus] cymbribus *E*², imbribus *E*²*F*
 157, 22 Wiliarium] iulianum *EF*
 158, 20 per Picenum] sic in *inscr.* *LR recte, male in laterculo per piceum, idem*
E utroque loco, F in textu
 162, 12 aliud ibi] aliud ibi atque aliud *EF*
 163, 1 mille] simile *boni*, similiter *EF*
 164, 32 polypticis] politicis *E*²*F*
 179, 7 templum] exemplum *E*²
 218, 4 scilicet] sit *E*¹, vel fit (*ex coniectura*) vel scilicet (*ex libro*) *E*²

Sed praeterea in ea parte variarum, quam habet classis tertia VI–VIII, 10, eius classis codex adhibitus est ab eo qui apparatus *Q* elaboravit. exempla supra p. LVIII addata sunt lectionum *TUEF* libris communium facile augenda; hoc loco addo quod 180, 3 vera lectio *indeptae* in *TU* corrupta in *indecepte* vel *inde cepit* originem dedit lectioni librorum *EF* quae est *incepte*. loco quem tenent lectiones ex libro hoc petita ex parte egregiae discerni nequeunt a sordibus quibus interponuntur; nam licet quas codex *E* in margine habet aliquanto saepius quam in textum receptae ad libros *TU* redeant, aliis locis hae scripturae leguntur in ipso ordine verborum modo in duobus quos adhibuimus libris, modo in altero utro; scilicet qui librum *E* scripsit, ubi duplicem lectionem adnotatam invenit, modo in ordine scriptam, modo superscriptam in textum admisit. verisimile autem est exemplar ad *Q* adhibutum praestitisse hic illic duobus nostris recentissimis et incuriose scriptis et quaedam utilia etiam in iis reperiri, quae *EF* habent non communia cum libris *TU*. ita vera lectio 184, 21 *uirtus conscia* *E*¹*F*, ubi in *TU* est *uirtus conscientie*, et pariter vera 191, 16 *auxiliatrix* *E*²*F*, ubi in *T* est *auxiliaris*, fortasse non ex coniecturis originem ducunt, sed ex codice classis tertiae nostris emendatiore. — Ii loci, ubi *EF* in errore consentiunt cum libro *P* non multi nec magni momenti:

- 177, 17 nos] non PE^2
 202, 3 sperare] superare PE^1
 203, 23 quibus *om.* P^aE^1
 203, 29 uenatio est] uenatione PE
 219, 16 uendebantur] uidebantur P^aE^2

cum Palatini ipsius copia sine dubio reconcinnatori nulla fuerit, saepius autem in talibus P et TU conspirent (p. LVIII), possunt iudicari in codice classis tertiae ab eo inventa, in duobus qui supersunt casu oblitterata. sed his non multum dandum esse perspicio; immo quatenus TU supersunt, quae habent cum EF communia tuto ad tertiam classem revocabuntur, quae discrepant, ei classi abiudicanda erunt.

Sex epistulae postremae libri septimi cum adsint apud reconcinnatorem, eum autem viderimus tertiae classis librum adhibuisse in hac parte plenum, inde eas epistulas adscivit, id quod iam supra p. LIX posuimus confirmavimusque communione in his errorum classis tertiae et sextae. hoc loco addimus, quod in his praesertim apparet, eminere inter classis sextae libros duos adhibitum ab Accursio et codicem E . Accursius cum in iis praeterea ubivis cum vulgaribus faciat, uno loco 223, 9 cum codice T et fere etiam cum U consentit in vera lectione nec invenienda facili coniectura *crevitque*; eam lectionem nos quamquam ad hasce epistulas libros classis sextae quorum nobis copia fuit omnes contulimus, invenimus in nullo. similiter codex E unico loco 225, 5, ubi verum (*h*)*iatus* servavit Bruxellensis, proxime ad verum accedit habens a prima manu *latus* et in ipso manu secunda et apud Accursium et in reliquis libris vulgaribus omnibus male emendatum in *lacus*.

Difficilius est recte iudicare de libris integris in extrema parte quarti libri et toto quinto. fieri potest, ut liber tertiae classis is, quem integrorum reconcinnator adhibuit, nostro T l. VI—VIII, 10 complectente non solum emendatior fuerit, sed etiam plenior. sed cum supra demonstraverimus, quatenus prima classis pervenit, integros totos ex ea pendere neque propria bona a libris EF in hac quidem parte suppeditari, ad libros tres priores et quarti partem maiorem codex is de quo quaeritur aut non pervenit aut, si pervenit, neglectus totus periit. at in partis IV, 40—V fin. locis iis quos subscripsi reconcinnator textum libri K videtur emendavisse adhibito altero libro scripto neque eo classis secundae.

- 137, 14 fuscatur enim aer E^2 , fuscantur enim aera *reliqui*
 137, 15 inane EF^2LP , mare KF^1
 137, 29 de montis EF^2 , montis *reliqui*
 138, 20 obtinere E^2LP , habere KE^1F
 143, 13 per EEP , *om.* LK
 145, 4 fata EP , facta LKF
 145, 26 sit EEP , fit LK
 146, 4 suo EEP , *om.* LK
 146, 10 fetura (*vel* foetura *vel* fectura) EF^2P , fertura LKF^1
 146, 26 hoc E^2 , hanc $LPKE^1F$
 147, 33 in ratum E^2F^2 , ingratum F^1 , in tantum $LPKE^1$

- 150, 4 extantibus *EFP*, excitantibus *LK*
 151, 20 unumquodque *FP*, unum quoque *LKE*
 154, 6 arno *EFP*, ano *LK*
 155, 29 saeva *EFP*, om. *LK*
 157, 13 casuale uotum E^2F , causale uotum *LPKE*¹
 161, 33 infamaret *EF*, infirmaret *LPK*
 165, 15 solaria E^1P^a , salaria LKE^2F , solacia P^b
 167, 31 releuare *FP*, leuare E^2 , reuelare E^2
 169, 22 in se rabiem EF^2 , inserabilem *LPK*, inc. F^1
 170, 30 sapientibus EFK^2 , om. LPK^1

Id quoque quod supra de *P* et *TU* vidimus minores errores iis communes esse, in hac parte ad *P* et *EF* similiter pervenit.

- 149, 23 condamam] condomam PE^2
 156, 6 ibi] tibi *PDEF*
 157, 1 electo] electio *PE*
 160, 3 decuerat] docuerat PDE^1
 167, 21 honorum] bonorum *PEF*

Videtur igitur qui scripsit codicem *Q* adhibuisse librum classis tertiae a principio nostris pleniorum et ex hoc adseivisse quae habet aut cum secunda classe communia aut propria bona.

De libris quinque postremis pleraque iam occupavimus. textum eorum repraesentant libri integri ex omnis generis libris contaminatum, ut sane mirere eius aetatis philologum tot subsidia sibi comparare potuisse, quamquam quod inde effecit opus perturbatum est et confusum. adsunt interpolationes propriae libro *K*, quem hic quoque pro fundamento operis adhibitum esse credideris:

- 350, 19 iudicis] *BZNIIGI*, principis *KEF*

fortasse etiam codicis *Z*, nisi hic casus communionem effecit

- 350, 14 principium] principem ZE^1

Interpolationes, quas codex *N* admisit ipsi proprias et gravissimas, redire in *EF* supra p. LXIII notavimus.

Epitomae Britannicae non solum eatenus reconcinnatori copia fuit, quatenus in libros *KN* lectiones inde sumptae transierunt (supra p. LXVIII), sed aliae quoque in hos non receptae passim apud eum inveniuntur:

- 259, 2 sine agri] si non hoc agitur EHG^a
 328, 7 peragitur] $BZKNKE^2$, pie regitur *HG*, peragitur uel pie redditur E^1 , pie redditur *FI*
 335, 24 grauant] BE^2HGI , maculant *reliqui*
 384, 19 qui uos] B^2EFHG , que uos B^1 , quos *ZKN*

Sed quominus hanc errorum omnis generis turbidam sentinam abiciamus, impedit quod liber similis nostri *T* in primis octavi libri epistulis reconcinnatori non defuit, attulimusque supra p. LIX lectiones aliquot egregias ad hanc partem omnino ex eo derivatas.

et inveniuntur loci licet non multi, in quibus *EF* aut in vera lectione consentiunt cum codice *B*, quem constat usurpatum non esse a reconcinnatore, aut lectiones proponunt a reliquis libris alienas, sed speciem certe verarum prae se ferentes:

244, 2 honor nisi ex te creuisset exiguus quem tu] *EF*, *om. reliqui*

268, 12 arbor enim] *EF*, arborem *BZK¹NHI*, arbor *GK²*

340, 28 subuectionemque] *BE*, subiectionemque *ZKN*, *deficiunt HG*

344, 17 descendere] *BE^a*, condescendere *ZKNE^bF*, *deficiunt HG*

361, 11 maioris] *E²F*, maior *BZKNE¹HGI*

Reliqua si quis ad casum vel coniecturam referet, non contra dico; supplementum autem ad 244, 2 omnino genuinum venit opinor ex codice tertiae classis ut a principio, ita a fine quoque minus mutilo quam qui superest solus Breslaviensis.

Haec habui dicenda de subsidiis veris vel certe ita comparatis, ut eorum condicio et origo explicatione indigere viderentur. quod si in deteriorum inutiliumque librorum propagationem et affinitates mihi inquirendum esset, multa forent addenda. nam inter hos quoque familias constituet cui placebit: inueniet paratam sibi familiam Sidonianam; item alteram late patentem, quae librum septimum in fine mutilum explevit translatis in eum ex libro nono epistulis 4. 6. 9—15 aptis formularum syllogae; familias alias suppeditabit numeratio diversa in Cassiodoranicis codicibus modo bipertita, modo ita comparata, ut evadant libri aut novem aut undecim aut duodecim; denique perspicaces homines et indefessi lectiones varias cum diligenter persequentur, egregia inde familiarum seges et affinitatum proprietas pullulabit. nos specimine quod addidimus condicionem etiam deteriorum librorum catenus declaravimus, quatenus sufficere visum est ad rationes reddendas de opere non facili nostrae curae commisso, ulteriora relinquentes laete florenti philologorum mataeponiae.

CONSPECTUS CODICUM ET RELIQUORUM SUBSIDIORUM.

CLASSIS I.

Sectio prior.

- 1 Arretinum fragmentum.
- 2 Holkhamensis n. 401.
- 3 Londiniensis mus. Brit. Harlei. n. 3022.
- Z* 4 Parisinus 2185 A (pars prior; cf. n. 87).
- 5 " 2906.
- 6 " 2923.
- O* 7 Romanus Angelicanus V. 4. 7.
- 8 Vaticanus Ottob. 1265.
- 9 Remensis S. Remigii.

Sectio altera.

- 10 Berolinensis Phillippsianus 1685.
- 11 Breslaviensis civ. 63 (pars prior; cf. n. 83).
- 12 Cantabrigiensis Trinitatis.
- 13 Cheltenhamensis 6666.
- 14 Florentinus Laurent. Stroz. 23.
- 15 " Laurent. 53, 22.
- 16 Leidensis publ. 93.
- 17 " publ. 124.
- 18 " Scal. 16.
- 18A Ashburnhamianus.
- 19 Londiniensis Lambethianus.
- 20 " mus. Brit. regius 10. B. IV.
- 21 " mus. Brit. regius 10. B. XV.
- 22 " mus. Brit. n. 10098.
- X* 23 Montispessulanus 4.
- M* 24 Montispessulanus 294 (pars prior; cf. n. 86).
- 25 Neapolitanus IV. B. 40.
- N* 26 " IV. B. 41 (pars prior; cf. n. 86 A).
- 27 Oxoniensis Bodl. 96.
- 28 Parisinus 2170.
- 29 " 2189.
- 30 " 2192.
- 31 " 2193.
- 32 " 10609.
- 33 " 14464.
- 34 Romanus Angelicanus 1855.
- 35 " Barberinianus.

- 36 Vaticanus 3392.
- 37 " Ottobonianus 17.
- 38 " Urbinas 85.
- 39/40 Rotomagensis.
- 41 Venetus S. Marci II, 21.

CLASSIS II.

Sectio prior.

- 42 Admontensis.
- D* 43 Berolinensis Diezianus.
- L* 44 Leidensis Vulcanii 46.
- 45 Mediolanensis Ambrosianus II 268 inf.
- R* 46 Monacensis 13072.
- 47 Vaticanus 3863.
- P* 48 " Palatinus 273.

Sectio altera.

- 49 Bernensis.
- 50 Breslaviensis civ. 61.
- 51 " civ. 62.
- 52 Cantabrigiensis S. Petri.
- 53 Carpentoratis.
- 54 Florentinus Laur. 23 dextr. 9.
- K* 55 " " 89, 23.
- 56 " " 89, 26.
- 57 Genuas.
- 58 Giessensis.
- 59 Holkhamensis n. 400.
- 60 Matritensis Escorialensis D. III. 21.
- 61 " " Q. III. 18.
- 62 Mediolanensis Ambros. C. 19 inf.
- 63 Monacensis Lat. 11052.
- 64 Olmützensis.
- 65 Parisinus 2187.
- 66 " 2188.
- 67 " 2190.
- 68 " 2191.
- 69 " 2790.
- 70 Romanus Vallicellianus.
- 71 Vaticanus 570.
- 72 " 7301.
- 73 " Palatinus 272.

- 74 Vaticanus reginae 64.
 75 Senensis.
 76 Tolosanus.
 77 Venetus S. Marci II, 19.
 78 " " " II, 22.
 79 Vindobonensis 365.
 80 " 924.
 81 " 3112.
 82 Guelferbytanus Aug. 4.
 82A " Gud. 95.

CLASSIS III.

- T* 83 Breslaviensis civ. 63 (pars posterior; cf. n. 11).
U 83A Caesenas (pars prior; cf. n. 93A).

CLASSIS IV.

- D* 84 Halense folium.
B 85 Bruxellensis.
M 86 Montipessulanus 294 (pars posterior; cf. n. 24).
N 86A Neapolitanus IV. B. 41 (pars posterior;
 cf. n. 26).
Z 87 Parisinus 2185A (pars posterior; cf. n. 4).
 88 " 2186.
 88A Pommersfeldensia excerpta.
 89 Vaticanus Ottobon. 265 + 418.

CLASSIS V.

- G* 90 Londiniensis reg. B. XIX.
H 91 Oxoniensis Magd. 166.
IP 91A Pragensis univ.
Iw 92 Vindobonensis 407.

CLASSIS VI.

- 93 Breslaviensis univ.
 93A Caesenas (pars posterior; cf. n. 83A).
E 94 Florentinus Laur. 16, 11.
F 95 " " 45, 11.

- 96 Florentinus Riccardianus.
 97 Lipsiensis.
 98 Londiniensis mus. Brit. 12022.
 99 Matritensis Escorialensis A. II. 16.
C 100 Mediolanensis Ambros. A. 210 inf.
 101 " " I. 114 sup.
 102 Oxoniensis Bodl. 178.
 103 Parisinus 16712.
 103A Pragensis S. Viti.
 104 Romanus Chigianus.
 105 Vaticanus 2970.
 106 " Ottobon. 174.
 107 " " 335.
 108 " reginae 148.
 109 " " 1822.
 110 Venetus S. Marci II, 20.
 111 Vindobonensis 79.

ORDINIS INCERTI.

- Laureshamensis.
 Baiocensis.
 Erfordiensis.
 Coloniensis.
 Patavini duo.
 Egii Spoletini.
 Hispanus Valentianus.
 Excerpta varia.

EDITIONES ET APPARATUS.

- A* Cochlaei.
 Accursii.
 Cuiacii.
 Iureti.
 Fornerii.
 Chouetiana.
 Gareti.
 Hasenstabii.

ORDINIS PRIMI SECTIO PRIOR

CODICES FINIENTES IV, 39 VEL ANTEA.

1. ARRETHI quae servat Gamurrinius et inspicienda nobis misit folia duo operculo libri cuiusdam aliquando adglutinata, scripta saec. XIII, XIV particulas continent ex libro secundo epp. 16—18. 20—23. 33—36. 39. lectio primitiva convenit fere cum classe prima, ut 56, 31 *intentibus* cum *MX*, 59, 10 *cesset* cum *MbN*; emendationes prope accedunt ad *E*, ut 58, 11 *ingluviis*, 65, 18 *remuneratione*, 67, 27 *uenti*. omisimus.

2. HOLKHAMENSIS comitis Leicester n. 401, quem nostra causa inspexit Liebermann, scriptus extra Italiam saec. XIV, complectitur l. I—IV, 38 ad verba 131, 9 *summa defi(cit)*. ex laterculis certe adest libri secundi. ex paucis locis inde enotatis efficitur et desiderari in eo quae a classe prima absunt 33, 3. 35, 22. 47, 28. 70, 6. 91, 14. 114, 15. 116, 24 et ex lectione 28, 25 *uersile* (om. *antistitis*) codicem esse ex huius ordinis deterioribus. exciderunt item verba inter 55, 30 *concordiae* et 56, 5 *constitutos*.

3. LONDINIENSIS MUSEI BRITANNICI HARLEIANUS N. 3022 f. 57—67 membr. saec. XIV, mutilus finiens 1, 9 p. 18, 19 *legittima poena percellere*. deperditis multis sequitur liber de anima. praescribitur praefationi; incipit prologus Cassiodori in libro *diversarum formarum*. laterculus nullus.

Z 4. PARISINUS LAT. N. 2185 A continet l. I—IV, 39 Cassiodori (adiunctis a glutinatore libris V postremis, de quibus infra n. 87 dictum est) scriptos manu saec. XII exeuntis. post praefationem et laterculum libri primi praescribitur: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris vc. et inl. exquest' palatii exconsulis ordinarii exmagist' officii praepositi atque patricii variarum liber primus incipit.* laterculi adsunt, etiam quarti integer, item scholia. pendet liber ex *M* ita, ut ubi is correctus est, sequatur fere manum posteriorem, ut 5, 3. 24, 23. 25, paucis locis declinans ad priorem, ut 84, 2; itaque utilitatem non habet. praeter solita specimina in apparatus rettuli variam lectionem l. 1 ep. 1—23; postea quibusdam locis librum extra ordinem memoravi.

5. PARISINUS LAT. N. 2906 saec. XIII f. 58—98, sed transpositis et ordinandis sic: 58—74. 95—98. 91—94. 83—90. 75—82, deficiens III, 44 p. 101, 2 in *promissione*, caret inscriptionibus tam librorum quam epistularum; adsunt laterculi.

6. PARISINUS LAT. N. 2923 membr. saec. XIII f. 51bis—91 exhibet variarum l. I—IV, 39. praescribitur praefationi: *incipit primus liber variarum Theodorici regis*; post praefationem inscriptio est: *Magni Aurelii Cassiodori vc et ill ex equest' palatii consulis ordinarii ex magist' officii praepositi atque patricii variarum liber primus incipit.* laterculi nulli. in fine adiectus est manu eadem nescio qui tractatus grammaticus inscriptus rubro: *q̄ niuecorodē* (sic) *superaddidit ista Matheus* incipiens sic: *cum autem cuiuslibet doctrine praefatio in hiis constat ut si quid est superfluum resecetur, si quid minus est, consideratione provida suppleatur*, finiens sic: *item al generali al speciale secundum hanc distinctionem sumitur diversis modis exordium de generalibus autem exordiis litterarum secundum stilum romane curie (?) exempla deo favente dicemus alibi compilanda.* ex mediis excerpsi haec: *macrologia longa sententia non necessaria comprehendens: legati non impetrata pace retro unde venerant domum reversi sunt*, quae Isidori sunt etym. 1, 34, 8.

O 7. ROMANUS BIBLIOTHECAE ANGELICAE V. 4. 7 membr. formae quaternariae foll. 48 saec. XII finit f. 43' in ep. 20 libri quarti codice ipso in fine non mutilo; sequitur postea adiectus tractatus incipiens *quoniam de constructione tractaturi sumus.* deficit quaternio secundus quo continebantur 1, 16 a verbis p. 43, 11 *fraus nostris beneficiis* ad 1, 45 verb. p. 41, 11 *sentirent et meatum suum.* laterculi adsunt, etiam quarti libri licet mutili integer; epistolae inscriptionibus carent. praescriptum est praefationi: *variarum Thodarici regis incipit liber primus.* liber negligenter scriptus multis omissionibus et corruptelis inquinatus est. contuli totum Romae a. 1888. lectiones in apparatus rettulimus; subscriptiones leguntur p. XII.

8. ROMANUS VATICANUS OTTOBONIANUS N. 1265 chart. formae maioris scr. a. 1448 non continet nisi f. 1—31 l. I—III, 15, item f. 96' l. III, 21. 22. 23. desiderantur tam subscriptiones librorum quam epistularum et laterculi et inscriptiones. specimen sumpsit iussu nostro Tschindel.

9. REMENSIS S. REMIGII codex 'antiquissimus', quo usus est Gareti in editione a. 1679, hodie Remis non extat, ut certior me fecit Henricus Omont, absumptus scilicet incendio eo, quo d. 15. Ian. 1774 eius bibliothecae pars maior conflagravit. non habuit teste Gareti nisi quattuor primos libros. examinatis locis non multis, ubi nominatim citatur (omisi lectiones quas Gareti affert ex *mss.*, scilicet hoc et altero S. Audoeni infra n. 39/40), vidi eum consentire fere cum optimis quibusque ordinis primi, omnium maxime cum *Z*; ita referuntur inde 11, 6 *superiora* (*supera Z^b*) — 40, 26 *desperatis* (*desperatus alii omnes*) — 80, 26 *illis* (sic ex huius ordinis libris solus *M^a*) — III, 20 inscr. *gruvialae* (*gruvile M*) — 94, 27 *sagimina* (sic *Z* solus).

ORDINIS PRIMI SECTIO ALTERA.

CODICES CONTINENTES L. I—IV, 39 ET VIII—XII.

10. BEROLINENSIS PHILLIPSIANORUM N. 1685 membr. saec. XIII aliquando Claromontanus, postea Meermannianus, ante epistulas Sidonii (cf. Luetjohann praef. ad Sidonium p. X) et Caesares Ausonii et carmina Hildeberti Cenomanni cum aliis, quae magna ex parte redeunt in libro Montispezzulano nobis *M*, continet Cassiodorana cum I—IV, 39 usque ad verba p. 131, 28 *esse purpuratum* libro ipso integro tum l. VIII—XII numeratos I—V. laterculi adsunt. praefationi praescribitur: *incipit prologus Cassiodori in libro variarum formularum*; subscribitur: *explicit prologus.* praescribitur libris partis utriusque: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exequestris (exquaestoris ante l. XI. XII) palatii exconsulis ordinarii exmagistri officii (officialis ante l. XII) praepositi (praefecti primi ordinis ante l. XII, praepositi officiorum ad l. XII fin.) atque patricii variarum formularum liber I^{us}.* accurate scriptus est neque tamen utilis.

11. BRESLAVIENSIS BIBL. CIV. N. 63, antea Redigeranus n. 14 (olim n. 3) membr. formae octonariae foll. 112 saec. XIV continet

1) l. I. II. III. IV ad ep. 39 omissis epistulis I, 33, 41. III, 50, quarum secunda tota, tertia ad verba *ydneos ad suppletas* sunt post ep. VIII, 25.

2) I. VIII 1—25 p. 256, 15 *inquisitione fortassis*; reliqua desunt libro ipso integro.

Desiderantur tam subscriptiones librorum quam epistularum laterculi et inscriptiones. — De codice altero eodem volumine comprehenso infra dicemus sub n. 83.

12. CANTABRIGIENSIS COLLEGII TRINITATIS O. 7. 13 membr. saec. XII, 'ex libris S. Albani ex dono magistri Simonis', quem Simonem abbatis locum ibi obtinuisse per a. 1166 ad 1183 certiore me fecit vir doctissimus Aldis Wright Cantabrigiensis, deinde in bibliotheca Gale, continet

1) I. I—IV 39. praefationi praescribitur: *incipit prologus Cassiodori Senatoris*, primo libro: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exquestoris palatii exconsulis ordinarii exmagistri officii praepositi atque patricii variarum formularum liber primus incipit*.

2) I. VIII—XII numerati V—IX.

Laterculi absunt.

13. CHELTENHAMENSIS Phillipsii n. 6666 membr. saec. XIII, antea 'collegii Paris. soc. Iesu', continet

1) I. I—IV 39. laterculi adsunt et quarto libro qui praefigitur, plenus est. praefationi praescribitur: *incipit prologus Cassiodori in librum variarum formularum*, primo libro: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exquestoris palatii exconsulis ordinarii exmagistri officii praepositi atque patricii variarum formularum liber primus incipit*. nec differunt fere subscriptiones librorum secundi et tertii.

2) I. VIII—XII item cum laterculis suis. octavus tam in inscriptione quam in subscriptione numeratur pro quinto, sequentibus verus numerus praescribitur. ad principium libri noni adnotatum est: *cunctarum dignitatum formulas VI et VII li. in prologo commemorat Cassiodorus Casiod[or]us s...*, adiectum postea: *expl. l. V, l. VI. VII. VIII desunt*. subscribitur libro ultimo: *explicit lib. XII variarum Cassiodori*; sequitur liber de anima dictus XIII.

14. FLORENTINUS LAURENTIANUS STROZZIANUS N. 23 membr. formae quaternariae saec. XIII foll. 112. adhaeret scripta manu eadem epistula S. Bernhardi ad Eugenium III papam incipiens *Auditum est in terra nostra*, finiens codice mutilato in verbis *omnes qui aderunt*. continet

1) I—IV 39 cum laterculis. praefationi praescribitur: *incipit prologus libri variarum Theodori [sic] regis*; post laterculum libri primi: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exquestoris palatii exconsule ordinis exmag[ist]ri officii praepositi atque patricii variarum lib. I^{us} incipit*; sequuntur praefatio et epistulae. libri in suo genere vetusti enotavi varias lectiones has: 22, 7 *genus cum XO* — 47, 22 *uicinitatis* — 53, 18 *seruituris gignit* pro lectione cl. I *solita seruitori gignit* — 67, 27 *conducti tereti labio* — 68, 27 *actoris sui* — *illis gratum*] *illum tum* lectione insolita — 84, 2 *emendatur* cum optimis cl. I — 85, 3 *principalis*, quae lectio vera in prima classe non invenitur nisi superscripta in optimo M — 115, 20 *qualemcumque*. apparet librum ad meliores ordinis sui pertinere, sed plura habere propria magis quam bona.

2) VIII—XII numerati V—IX item cum laterculis. subscriptum est libro XII: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustrissimi exquestoris palatii exconsulis ordinarii exmagistri officialis praepositi officiorum atque patricii liber nonus variarum explicit*. duodecimo libro non insertae sunt, sed adhaerent versiculo uno vacuo relicto epistulae tres Sidoniana I, 8. VI, 11. I, 2 inscriptionibus carentes neque in eius libri laterculum receptae. sequitur pro decimo liber de anima.

15. FLORENTINUS LAURENTIANUS PLUT. 53 N. 22 membr. formae maximae saec. XV elegantissime scriptus, insignitus stemmate Mediceo, descriptus videtur ex Laur. Strozz. 23, quocum concordat; sed abest epistula Bernhardi. continet

1) I—IV 39. praefationi praescribitur: *incipit praefatio Cassiodori Senatori [sic] in librum variarum subscriptio nulla*.

2) VIII—XII.

16. LEIDENSIS PUBL. N. 93 membr. formae magnae saec. XIV, antea Iohannis Haveron (f. 109 leguntur haec: *hunc librum emit Iohannes Haveron a Dyonsio Courtilliez magno librario duodecima die mensis Decembris anni MCCCC trigesimi noni et emit presentem librum precio duorum scutorum in auro. Haveron*), deinde Iani Rutgersii (f. 107: 3 flor.). extremo libro et alia postea adiecta sunt et epistula de rebus ecclesiasticis regnante Phi(lippo) Francorum rege et de parlamento Parisios convocato incipiens *verba delirantis filie*, finiens *inobediencie puniendus*. Continet

1) I—IV 39, quorum quartus legitur post XI, numerati recte omnes. praefationi praemittuntur et epigramma dedicatorium iure Senator — *placent* et titulus: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris ex questoribus palatii a ... consulis [ordi]narii liber primus incipit*. prima pagina ad p. 4, 23 *edere quod tantis evanida est*.

2) VIII—XII, quorum octavus collocatus est inter undecimum et duodecimum, sed recte numerati omnes. inscriptiones adsunt breviate, nisi quod ad principium undecimi in margine est: *Magni Aurelii [sic] Senatoris viri clarissimi et illustris exquestoris palatii et consulis ordinarii magistri prepositi atque patricii liber undecimus incipit*. ad finem libri duodecimi subscriptio nulla; adnotatur ibi: *sexaginta et VII epistole que dicuntur formule dignitatum*, sed in codice eae non comparent.

Hunc librum probabile est Fornerium adhibuisse in adornanda editione a. 1579 emissae; certe inter-

polationes duae (5, 8 uideantur] uel uideatur putentur Leid., putentur uel uideantur Foru. — 5, 28 praesumptiones] disputationes uel praesumptiones Leid. Foru.) codici ei editionique communes sunt neque alibi a nobis repertae, similiaque in specimine nostro passim reperies enotata.

17. LEIDENSIS PUBL. N. 124 membr. formae quaternariae saec. XIII in fine variarum et quasi earum esset, epistolam exhibet eam quam dabimus infra ad n. 33 Parisinum 14464. Continet praeter Solinum (cf. ed. meae p. XC) variarum

1) I—IV 39. principium operis ad I, 3 p. 13, 9 eo nos in codice extat bis descriptum; f. 3'. 4 inter utrumque exemplum vacant. laterculi non adsunt nisi libri primi contractus. praescribitur in secundo exemplari libro primo post laterculum: *incipit liber Cassiodori (variarum add. manus aequalis); libro quarto: Magni Aurelii Cassiodori Sen viri consulis et illustri exquestri paratii [sic] exconsulis ord ex mag offi pp atque patricii variarum liber quartus (secundus m. 2) explicit ***** (incipit tercius m. 2).* secundus liber a tertio non separatur nec magis quartus ab octavo.

2) VIII—XII, quorum octavo, ut diximus, ad quartum adiuncto IX—XII numerantur a librario V—VIII, ab emendatore IV—VII.

Adhaeret epistula Burdigalensis de qua diximus ad n. 33.

18. LEIDENSIS SCALIGERI N. 16 formae magnae saec. XIII; in fine subscriptum est: *dans operi metam iam finit penna dietam: Christe tibi gratum sit opus te dante paratum.*

1) I—IV 39. praefationi praescribitur: *incipit prologus Cassiodori in libro variarum formarum; inscriptio primi et subscriptio secundi tertiique libri haec est: Magni Aurelii Cassiodori Senatoris (om. III) viri clarissimi (consulis III) et illustris exquestris palatii exconsulis ordinarii exmagistri (ex magistris II) officii prepositi atque patricii (patroni III) variarum formularum liber.*

2) VIII—XII, quorum VIII numero caret, IX—XII numerantur V—VIII. in fine est: *explicit liber Magni Cass variarum formularum.*

Varia lectio quae passim adnotatur ex parte redit opinor ad coniecturas Scaligeri.

18A. ASHBURNHAMIANUS BIBLIOTHECAE ms. Barrois n. 117 membr. saec. XII exeuntis foll. 105 continet haec:

1) I. I—IV 39; sed primus incipit mutilus in inscriptione ep. 20 *illustribus atque patriciis*, quartus finit p. 131, 28 in verbo *purpuratum*, quod extremum est paginae; tria folia quae sequebantur exsecta sunt. libro secundo praescribitur: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exquestris palatii exconsulis ordinarii exmagistri officii prepositi atque patricii variarum formularum liber secundus incipit similiterque tertio et praescribitur et subscribitur. laterculi adsunt libri et secundi et tertii et quarti quoque integer.*

2) I. VIII—XII numeratos I—V, sed ut decimus errore in praescriptione dicatur pro tertio quartus, item cum laterculis suis. libro X subscribuntur eadem fere quae supra rettulimus: *explicit liber III variarum (Magni ins. XI. XII) Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris ex questoris palatii exconsulis ordinarii exmagistri officii (officialis I. XI) prepositi (praefecti primi ordinis I. XI, prepositi officiorum I. XII) atque patricii; similis est subscriptio librorum XI et XII, I. VIII et IX breuiata.* Specimen sumpsit libro mea causa Londinium a domino transmissio Geo. F. Warner custos musei Britannici.

19. LONDINIENSIS BIBLIOTHECAE LAMBETHIANAE N. 364 membr. formae quaternariae saec. XII; subscriptum est: *finito libro reddatur cena Willelmo an.* continet

1) I—IV 39 cum laterculis, sed quarto non integro. praefationi praescribitur: *incipit prologus Cassiodori Senatoris*, primo libro: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exquestris palatii exconsulis ordinarii exmagistri officii praepositi atque patricii variarum formularum liber primus incipit*, similiter quarto.

2) VIII—XII item cum laterculis numerati V—IX. inscriptio supra relata redit ante libros X et XI.

20. LONDINIENSIS MUSEI BRITANNICI REG. 10. B. IV membr. saec. XIII, idem opinor qui in catalogo librorum mss. Angliae et Hiberniae edito Oxonii a. 1697 p. 425 dicitur bibliothecae Iacobaeae n. 744, foliis a glutinatore transpositis ita ordinandis, ut f. 127—134 inserantur inter f. 102 et 103, caret tam librorum subscriptionibus quam epistularum laterculis excepto libro primo et passim etiam inscriptionibus earum. continet

1) I—IV 39. praefationi praescribitur: *prologus Cassiodori in libros variarum formularum.* praeter primum librum secundi solius initium indicatur.

2) VIII 1—12 p. 242, 22 *iudicanda proferre*; deinde tres paginae vacant. Sequuntur libri X. XI. XII ad ep. 10 p. 368, 3 *abstulisti*. libri nec numerantur nec distinguuntur.

21. LONDINIENSIS MUSEI BRITANNICI REG. 10. B. XV membr. saec. XIII, sine dubio is qui in catalogo librorum mss. Angliae et Hiberniae edito Oxonii a. 1697 p. 425 dicitur bibliothecae Iacobaeae n. 745, continet

1) I—IV 39. praefationi et primo libro praescribuntur eadem quae praescribit Cantabrigiensis Trinitatis (supra n. 12).

2) VIII—XII numerati V—IX.

Laterculi absunt.

22. LONDINIENSIS MUSEI BRITANNICI ADD. N. 10098 saec. XIV membr. formae maximae; adiecta est in fine scripta a manu diversa, sed aequali epistula incipiens: *regie maiestati B. de Capua cum inclinatione devota reverenciam humilem ante pedes. Ad meum auditum cum turbatione pervenit cet. continet*

1) I—IV 39 cum laterculis, in his quarti libri pleno. praefationi praescribitur: *incipit prologus libri variarum Theodori regis, primo libro: Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris excoquaster palatii exconsulis ordinis exmagistri officii praepositi atque patricii variarum lib. Ius incipit*; similiter ante libros tres qui sequuntur.

2) VIII—XII item cum laterculis, numeratos V—IX. octavo subscribitur: *explicit Vus liber variarum Cassiodori Senatoris* (sic), duodecimo: *Magni Aurelii Cassiodori Sen viri clarissimi et illustrissimi excoquaster palatii exconsulis ordinarii exmagistri officialis praepositi officiorum atque patricii liber nonus variarum explicit.* duodecimo libro adiectae sunt epistolae tres Sidoniana I, 8. VI, 11. I, 2 inscriptione nulla. post eum librum sequitur pro decimo liber de anima.

23. MONTISPESSULANUS BIBLIOTHECAE SCHOLAE MEDICAE N. 4 membr. formae maximae saec. X XII/XIII, antea collegii oratorii Trecensis, deinde Pithoei. praeter alia, quae enumerantur *Catalogue des bibliothèques des départemens* I p. 297 (de Sidonii epistulis, quae et ipsae in codice insunt, conferendum iudicium Luetjohanni ed. eius p. X, de Symmachianis, quas item habet, Seeckii eius ed. p. XXX) continet ex variis Cassiodori f. 1—36:

1) I—IV 39. laterculi adsunt. secunda manus passim librum emendavit. quamquam liber in hoc ordine sequioris notae est, ut supra p. XLIII declaravimus, lectiones eius potiores a G. Meyero enotatas in apparatus retulimus. librorum subscriptiones exhibuimus p. XIII.

2) VIII—XII numeris notantur I—V, pagina vacua separati a praecedentibus. hos descriptos esse ex libro Parisino 2186 (infra n. 88) cum lectiones manifesto ostendunt (ita errores 255, 10 *quius* pro *saius*, 289, 26 *futurum* pro *uenturum* ex illo transierunt in librum X similiaque passim inveniuntur) tum quidam codicis X naevi ex proprietate archetypi explicandi; scilicet 232, 29 *crederes* cum in Parisino brevium lineola paulum remota a d littera facile accipi possit pro *credens*, id ipsum reperitur in X, item 259, 16 cum in Parisino scriptum sit *per-uacat*.

tinet pertinet, ut adiecto vocabulo *vacat* (cum ductu finali) indicetur alterum vocabulum abundare, in X legitur *pertinet uacati* secundo vocabulo postea deleto. sed alterum praeterea exemplum adhibuisse librarium inde efficitur, quod quibusdam locis interpolationes habet non ex Parisino derivatas, ut 234, 4 dittographia ibi est *constantia copia* et 259, 18 *runt* in *requirunt* in litura a m. 1 repositum pro eo quod habet Parisinus *requiescunt*. nos librum quem collatum habuimus a Meyero in apparatus non recepimus.

Hoc libro Cuiacium usum esse videri infra videbimus.

24. MONTISPESSULANUS BIBLIOTHECAE SCHOLAE MEDICAE N. 294 formae maximae, aliquando M 'S. Mariae Claraevallis', ut adscriptum est f. 159, praeter alia, quae index enumerat (*Catalogue général des bibliothèques publiques des départemens* vol. I p. 405) continet variarum Cassiodori partes duas, sed scriptas a librariis duobus et a glutinatore demum coniunctas.

1) I—IV 39 sive codicis f. 1—44 extremo ex parte non scripto exarata sunt (iudice, quem de ea re consulere potui, Leopoldo Delisle) alicubi in Gallia meridionali saec. XII. diximus de libro inter huius ordinis primario fusius in diacriticis p. XLI. emendatio quam subiit aut ab ipso qui eum scripsit librario aut certe ab aequali profecta primitivam scripturam passim oblitteravit. librorum inscriptiones et subscriptiones leguntur p. XII. post Gulielmum Meyerum ego denuo librum contuli a. 1889 missum mea causa Parisios.

2) VIII—XII numeris notati I—V, scripti tempore non multum posteriore, sed notae longe inferioris, abundantes cum erroribus tum lituris, ut explanatum est p. XLIII in diacriticis. laterculi adsunt. subscriptiones librorum compositae sunt p. XIII. omnes libros habui collatos a Meyero, ipse denuo excussi octavum. variam lectionem minoribus suppressis apparatus inserui ad librum octavum, postea subinde attuli.

25. NEAPOLITANUS BIBLIOTHECAE PUBLICAE IV. B. 40, antea 'Antonii Seripandi et amicorum ex Iani Parrhasii testamento', membr. formae magnae saec. XIV exhibet

1) I—IV 39. praeterea ep. III, 50. IV, 5. 6. 7 redeunt in duodecimo libro inter ep. 1 et 2. praefationi praescribitur: *incipit prologus super volumine epistolarum Cassiodori.*

2) VIII—XII, 14 fin. omissis reliquis libro ipso integro; notantur libri numeris V—IX. sequitur liber de anima.

26. NEAPOLITANUS BIBLIOTHECAE PUBLICAE IV. B. 41, antea Farnesianus, membr. formae A quaternariae saec. XIII incipit mutilus in ep. I, 1 a verbis p. 10, 4 *deprehenditur imparatus*, desinit item mutilus IV 35 in verbis p. 129, 23 *contractus liberos* folio opinor singulari deperdito. laterculi plene adsunt etiam in libro quarto; inscriptiones epistulis inde a 2, 20 miniator addere omisit. sequuntur scripti manu eadem quinque libri postremi numerati seorsum. inscriptiones et subscriptiones librorum composuimus p. XVII. quatuor primos libros contuli ego Neapoli a. 1888, quinque postremos G. Meyer, recognovit omnes codice Maurburgum misso Kruschius. dictum est de codice in apparatus recepto in diacriticis p. XLI. LXX. — Hunc codicem (ut in rem inquirens repperit Kruschius) adhibuit qui primus variarum magnam partem publici iuris

fecit IOHANNES COCHLAEUS edito a. 1529 libello qui inscribitur 'antiqua regum Italiae Gothicae gentis 'rescripta ex XII libris epistolarum Cassiodori ad Eutharicum per Iohannem Cochlaeum Romae quondam 'excerpta', ubi sic ait: 'quos (libros) ex variis exemplaribus laboriose descriptos, et in unum volumen collectos, 'Romae reliqui, ut cum exemplari, quod in Vaticani secretiori bibliotheca adservabatur integrum, conferrem, 'antequam aederem' (intellegit cod. Vat. 570 infra n. 71), 'quum nullum ex vetustis exemplaribus, quae mihi 'obtigerunt, plene continerent illos XII libros. ex eo autem labore nihil mihi modo reliquum est, quam hoc 'breve compendium. XII namque libros mihi abstulit absenti militaris direptio', anno scilicet 1527 Roma expugnata. Cochlaeus epistulas Cassiodori ordine earum non servato in XIII titulos digessit ita inscriptos: 'De legibus et edictis, de bono principe, de senatu Romano, de populo Romano, de ornatu urbis, de praefecto urbis, de praefecto praetorii, de quaestore iuridico, de bono indice, de praeside provinciae, de honore cleri, de Romano pontifice, de pace principum'. titulis frustula ex variis ad verbum excerpta insunt, scilicet ex libris I, 1. 3. 4. 6. 9. 12. 13. 16. 18. 21. 25—27. 30. 32. 39. 41—44. II, 2. 7—9. 15. 16. 18. 24. 25. 29. 30. 32. 34. 38. III, 1—4. 6. 7. 11—13. 16. 17. 20. 21. 23. 24. 27. 29—31. 34. 37. 43—45. 53. IV, 6. 10. 12. 16. 17. 20. 29—33. VIII, 1—3. 7. 8. 10. 11. 13—15. 18—20. 23—26. IX, 1. 2. 7. 9. 10. 14—20. 23—25. X, 1—8. 12—14. 16—20. 22. 24. 26. 30—33. XI, praef. 1—3. 5. 7—9. 15. 36. 37. 39. XII, 1. 2. 5. 7. 11. 13. consensum editionis cum Neapolitano libro demonstrant loci hi: 9, 10 *uos estis totius — quem* — 10, 22 *principibus om.* — 94, 27 *signimina* — 120, 6 *studia* — 231, 18 *dedistis mihi* — 232, 20 *ciuitatis* — 232, 24 *hamalis* — 233, 5 *nota uestra* — 241, 23 *debeant studia* — VIII, 13 *uiro om.* — 244, 12 *respondeas* — 244, 20 *nobis om.* — 244, 26 *sui generis* — 251, 19 *pater prouinciarum om.* — 829, 7 *naturalis om.* — XI, 7 *uniuersis om.* — 359, 4 *constat om.* — 364, 24 *geri non om.* — 370, 25 *additur ad offerre om.*

27. OXONIENSIS BODLEIANUS N. 96 (n. 1919 catalogi librorum mss. Angliae a. 1697) saec. XIII non continet nisi epitomen horum librorum.

1) I—IV 39; incipit praefatione omissa ab ep. I. praescribitur: *incipit liber Cassiodori Aurelii de variis formis.*

2) VIII—XII ita numerati, ut primi tres inscribantur V. VI. VII, undecimus verum numerum habeat, item subseribatur duodecimo: *explicit lib. XII variarum Cassiodori.* sequitur pro XIII liber de anima.

28. PARISINUS LAT. 2170 saec. XII, antea Claudii Puteani, praeter Sidonium (cf. Lütjohann in praef. p. XIX) continet variarum et priores libros et posteriores scriptas manu eadem.

1) I—IV 39. post praefationem, cui praescribitur: *incipit liber Th. a Cassiodoro compositus* et laterculum I. I inscribitur: *Maximi (sic) Aurelii Cassiodori Senatoris uc et illustris exequestris palatii exconsulis ordinarii exmagistri officii prepositi atque patricii variarum liber primus incipit.* laterculi adsunt, quarti libri finiens in ep. 39. in fine vacat pagina una et dimidia. scholiorum classis primae unum solum invenitur.

2) VIII—XI, fin. (I. XII deest codice abrupto) numerati I—III, nisi quod in principio libri VIII et in fine eiusdem numerus omissus est spatio vacuo relicto; qui sequuntur numeros habent. praescriptio eadem atque in Z. laterculi adsunt.

29. PARISINUS LAT. 2189 chart. saec. XV, qui fuit 'ex libris eloquentie pul^{to} V ad terram versus curiam', continet Cassiodorana bipertito

1) I—IV 39. praefationi subseribitur a manu posteriore *explicit prologus*; libri epistulaeque inscriptionibus carent neque adsunt laterculi.

2) VIII—X 35 p. 321, 6 *beneficiis applicemus* (foliis sic ordinandis: 1—97. 120—131. 108. 109. 98—107. 110—119); numerantur libri V. VI. VII (mutatum errore in VI). extrema desunt libro mutilo. in hac quoque parte neque libri inscripti sunt neque epistulae et absunt laterculi.

30. PARISINUS LAT. 2192 (antea Colbertinus 692, reg. 3797) membr. scriptus saec. XV in Italia eleganter varias habet bipertito

1) I. I—IV 39. post praefationem et laterculum I. I inscribitur: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exquest. palatii exconsulis ordinarii ex magist. officii prepositi atque patricii variarum liber primus incipit.* laterculi adsunt, quarti quoque plenus.

2) I. VIII—XII numerati V—IX. in fine I. XII subscriptum: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustrissimi exquestoris palatii exconsulis ordinarii ex magistris officialis prepositi officiorum atque patricii liber nonus variarum explicit.* sequitur pro decimo liber de anima. laterculi hic quoque adsunt.

31. PARISINUS LAT. 2193 (antea Ranchini, deinde Baluzii) chart. saec. XV varias habet bipertito

1) I. I—IV 39. post praefationem, cui praescribitur: *incipit prologus libri variarum Theodo. regis et laterculum I. I* inscribitur: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exquest. palatii exconsul ordinarii exmagist. officii prepositi atque patricii variarum liber primus incipit.* laterculi adsunt, quarti quoque plenus.

2) I. VIII—XII numerati V—IX. libro XII subscriptum est: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris liber nonus variarum explicit.* sequitur pro decimo liber de anima. laterculi item adsunt.

32. PARISINUS LAT. 10609 (antea suppl. 207^a; praescriptum est: *iste liber est monⁱ Calcis ordinis Cart. signatus per n. III et iste liber est Benegrandis notarii de Calc. de cap sci Viti*) saec. XIII habet varias bipertito

1) I—IV 35 ad p. 129, 27 *minoribus constitutum*; quae sequebantur folia post 62 perierunt. inter ep. IV 4 et 5 inserta est ep. III 26 *Quamvis prudentiae*. praescribitur praefationi: *incipit prologus Cassiodori in libro diversarum formarum. Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exequestris palatii exconsulis ordinarii exmagistri officii praepositi atque patricii variarum formularum liber primus incipit.*

2) VIII (incipit foliis aliquot evulsis ep. 18 p. 249, 16 *randum utrumque nimis*). IX—XII numerati V—IX. Liber pessime interpolatus.

33. PARISINUS 14464 f. 162 seq. (antea S. Victoris n. 293) membr. saec. XII varias habet bipertito

1) I—IV 39. praefationi praescribitur: *incipit prologus Cassiodori in libro variarum formularum*; adhaeret ei laterculus libri primi. libro primo praescribitur: *incipit liber Cassiod.*, secundo: *explicit liber primus, incipit secundus*; tertius inscriptione caret; ante quartum scriptum est: *Magni Aurelii Cassiodori Sen viri consulis et illustri equestri palatii exconsulis ordine ex mag^o offi^o pp^o atque patricii variarum formularum liber tertius explicit. incipit IIII^{us} feliciter.* laterculi praeter primi libri nulli. varias lectiones praeter specimina solita enotavi ad l. I ep. 1—4 has: 10, 2 *ir. caus.* — 10 *omn. regn.* — quos] qui — 11 *ceteris* — suspiciunt — 12 *uestra]* iura — 13 *aequaliter* — 18 qui — 19 *credimus* — 20 *detensis* — 11, 3 *ne* — 4 *pretermis*se — 6 *uestis opera* — nos] os¹ — 7 cui *usum]* cultum uel cursum — 10 *lanae]* sane — 13 *revolutis* — 15 *deum* — 20 *honoris* — *nesciens* — 23 *sericis*¹ — 24 *corp. deb.* — 25 *constiterunt* — *ter* praemissa — 28 *comitia* — 12, 1 *deferendis* — 2 *uideat*is — 7 *tartandum* — 11 *nob. dec.* — 12 *tyro* — *talica* — *uastarium* — 13 *antiqua]* antequam *antiqua* — 16 *desunt* — 19 qui om. — 21 *ascini]* actum — 23 *ibi]* hic — 24 *sententia]* scientia — 29 *siculorum]* si clericorum — 30 *uehens*^a — 13, 1 *praecinctus]* praesenti — 3 *auditum* — 5 clericorum — 7 gerendos — 9 nos om. — 13 *exasperant* — 15 *sub* om. — 16 *grauiter* — quod] qui — 20 per remunerationem — 27 *genus* — *uideatur* — 28 *festina* — 14, 4 *huic* — 5 *praecipue* — 6 per honorem — *declarentur* — 9 priuatorum — 12 *conu.] susceptiosus* — 13 *momenta* — 17 *gremium* — 20 *formidinem* — 21 *gignasis*^b — 23 *celsum]* celum — 24 *prospectorum* — nullo] non illo^b, inc.^a — 26 *fec. sib.* — 27 *hic* — enim om. — 28 *adipisci* om. — 31 quod] qui — 32 *derelinquit* — 33 *mitis]* meritis — 15, 1 quod non] quidnam — 2 *inuicti]* indigi^a, incliti^b — 4 *cassiodorus* — 11 *aetio]* euo — 19 sua om. — 24 *otiosa* — 26 *quem sibi]* quem eum — 27 *cinctus* — 28 in prov. ill. prim. — 33 *probat*ur — 34 quod] qui — aptatis — 16, 6 *domando* — 7 *amat* — 8 quod] quid — 9 *precucurrit* — 10 *laude*.

2) VIII—XII. octavus liber adhaeret quarto, subscribitur: *explicit liber quartus Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri consulis et illustri equestri palatii ex consulatu ordin^e exmag^o officii pp^o atque patricii variarum incip. lib. IIII^{us}*. qui sequuntur nonus ad duodecim numerantur V—VIII. laterculi nulli. praeter solita specimina subieci v. l. I. VIII, 1. 2. 3. — 231, 1 *iustino* — 2 *possim* — 6 *potens* — regno] regio¹ — 9 *exceptam* — clauduntur¹ — 11 *delictis* — affectiosius — 13 *curilibus* — palmite — 14 *quia unis*¹, quia unus² — 15 *debitis*¹ — 16 *noster* — 18 *protinus*¹ — 232, 5 *amicitia* — 6 *nostro]* uestro — 9 *uestris* om. — 11 *rex]* potentissimus rex — 14 *fit]* sit — 21 *maturos*¹ — 27 *domini* — 233, 13 *que]* quod — 18 a ceteris — benignitatem — 20 *uestrum* — quia] que² — 21 quae p. a. promittimus om. — 22 post. cred. — 27 *senatui urbis romae* — 234, 1 *letatur* — 4 *constantia* — 5 *uersutis*² — 7 *domini* — 9 a diuersis¹ — 11 *esse* om. — 13 *ostentatione* — 15 *vos]* nos.

Haec quamquam hoc solum ostendunt utramque libri partem pertinere ad exemplaria deteriora, nihilominus apposui, quoniam liber non solum ipse ex antiquioribus est, sed archetypum eius demonstrari potest scriptum esse ante saec. XII medium. adhaeret scilicet et huic libro et duobus huius ordinis aliis Leidensi publ. n. 124 saec. XIII supra n. 17 et Veneto cl. II n. 21 saec. XIII/XIV infra n. 41 epistula quam subieci, scripta in omnibus iis eadem manu eodemque ductu atque Cassiodorana:

Mittit latores praesentium Burdeg (ita L, burdig V, burdegund' P) ecclesia supplicatum maiestati vestre, ut dominum Petraginum, quem elegit in pastorem et episcopum, a vestra sibi (sibi om. LV) concedi misericordia mereatur. Placuit (placent V) in eo persone liberalitas et honestas et quod supra generosi sanguinis excellentiam specialiter in eo locus severe cuiusdam mansuetudinis entescit. hoc conprovinciales (ita L, hoc est prouintiales P, sed est in litura, hunc prouinciales V) univit episcopos, in quos electionis arbitrium ceteri contulerunt; hoc ad nomen eius universos fecit iocundo suffragio conclamare. licet autem ad impetrandum tum vacantis ecclesie necessitas, tum electionis concordia, tum persone merita sufficere potuissent (potuerunt V), voluerunt tamen nostris quoque precibus adiuvari, ut velut ex habundanti nostra commendet (commendat V) oratio, quibus satis conferebat ad gratiam pie postulatio voluntatis. auget etiam supplicandi ausum fidutiamque tribuit impetrandi, quod praedictus vir gratiam vestram dicitur ante felitia apostolatus vestri tempora consecutus. misereatur (miseratur L) itaque dominus meus ecclesie pariter et persone, ut alteri quidem diligentia pastoralis

(pastori V) provideat, alterius vero merita solita benignitate remuneret et attollat. dominus personam vestram ecclesie sue (sancte *add.* V) per tempora multa conservet incolumem.

Docuit me Duchesnius agi hoc loco de Raimondo de Marcueil episcopo primum Petragoricensi (Périgueux), ab a. inde 1158 archiepiscopo Burdigalensi; epistolam datam esse ad papam Hadrianum IV; ei recte convenire praedicationem maiestatis redeuntem in epistula archiepiscopi Viennensis data ad Paschalem II (Watterich epp. Rom. pont. 2 p. 76. 77). inde hoc certe intellegitur variarum formam eam, quam exhibent libri deteriores, antiquiorem esse saec. XII medio.

34. ROMANUS ANGELICAE BIBLIOTHECAE N. 1855 membr. formae maximae foll. 43 saec. XIII, nuper ab homine quodam Reatino in urbem Romam adlatus et in bibliothecam illam inlatus ex Cassiodori variis habet haec:

1) Incipit mutilus a verbis III 12 p. 86, 4: *nam cum omnia celsa mereamini*; desiderantur deinde folio evulso epp. III 36 p. 98, 6 (*even*)tum — III 45 p. 101, 11 *improba*. ipse librarius omisit I. IV epistulas 5. 6. 7. 16, tertii sic ordinavit: 1—13. 17. 19. 21. 18. 20. 14. 15. 16. 22 seq. laterculi absunt et epistularum quoque inscriptiones, neque ullus reperitur operis titulus.

2) Ex quinque ultimis libris excerpta inscripta sic: *incipit de opere variarum epistolarum Cassiodori quod fecit sub Athaliarcho rege mortuo Theodorico patre illius epitomen* (supra p. LXIII) repraesentant non integram. scilicet post VIII 1—30 deficiunt reliqua sumpta ex libro octavo, item quae ibi habentur ex libris nono et decimo et principio undecimi; sequuntur ut in epitomatis epistula XI 9 et frustula duo ex XI 14 et XI 17; deinde omissis quae in epitoma sunt sumpta ex ep. 18—35 adsunt ut in epitoma XI 36. 27. 28. 38. 40. duodecimus liber plane legitur talis, qualis est in epitoma, nisi quod extrema pars ep. 15 (p. 373, 22 *qua de re aequitatis* ad finem) in epitoma omissa hic inserta est in ep. 17 post 374, 27 *gratum non sit audire* et quod plena est ep. 27. speciminis causa adieci variam lectionem ad ep. XI 38: 351, 24 *procurata* om. — 26 *munus*] *mutuis* — 27 a *largitate*] *alacritate* — *adeptus* — *impudentissimis accionibus locum* — 28 a *damnis*] *adapinis* — *propter*] *cunctos propter* — 29 *dederit pulcrumque sane* — *scrinia nostra* — 352, 1 *cultura*] *scriptura* (cum I) — 7 *uocamus* — *decoctos* — 8 *potuit* — 9 *continebat mut.* in *commonebat* — 11 *quod* om. — *prouocavit* — 13 *tergo*] *in t.* — 14 *fiat*] *sit* — *tractibus* — 15 *continuata* — 18 *fidem fidele* (cum I) — 19 et om. — 21 *subadiunnae*] *subiecta* — 3 *censemus*] *inbemus* — 23 *deb. laud.* — 24 *uetusta*] *cuncta.* prope accedit liber ad I, sed habet hic illic meliora.

3) Subiciuntur his quodammodo supplementi loco epistolae tres Sidonianaе, quae adhaerere solent libro XII, et libri octavi epistolae 31—33 et liber nonus non epitomatus, sed foliis evulsis mutilus; deficiunt hodie interposita inter ep. 12 p. 277, 16 a *provincialibus* et ep. 15 p. 279, 33 *consulta nobilitatis suae*, item quae leguntur post ep. 25 p. 292, 6 *progenies imperaret*, in quibus codex iam abrumpitur.

35. ROMANUS BARBERINIANUS XIV, 12 (antea n. 1417) membr. formae maximae saec. XIV, foll. 129; subscriptum sic: *explicit liber Cassiodori quem feci scribi in civitate Neapolis*, aliquando *Benedicti de Sabrano Aqen. dioecesis.* est ex pessimis huius ordinis cum propter interpolationem late grassatam tum propter librarii socordiam. continet

1) I—IV 39, sed foliis aliis transpositis, aliis evulsis, ut hodie desiderentur haec: I 20 a verbis *prasini insinuatione* ad I 23 fin. *uiros litem neglegit* — I 31 a verbis *tantum est ut animis* ad I 39 *quos illustris magni(ficentia)* — II 27 a verbis *interesse ne ergo insultare* ad II 35 *centum aureos si quis* — III 46 a verbis *infamiae quando fas est* ad III 51 *infelicitum captivorum sortem sortem designat, ubi* — IV 2 a verbis *videantur infligi et ideo* ad IV 10 *uxor maritalibus debitis* — IV 25 a verbis *ut dum provectus quaeritur* ad IV 30 *monentium videatur diligentia sustineri.* in tertio epistolae ita se excipiunt ut in Barberiniano qui praecedit. praefationi praescribitur: *liber uariarum Theodorici regis liber primus incipit*, primo libro: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris variarum liber primus incipit.* laterculi absunt, adsunt inscriptiones.

2) VIII—XII numerati I—V cum laterculis excepto libro octavo. decimo libro subscriptum: *explicit liber tertius variarum Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris, exquestoris Latii* [sic], *exconsulis ordinarii, exmagistri officii prepositi atque patrini* [sic]; reliquis libris brevius. sequitur sine numero liber de anima.

36. VATICANUS N. 3392 membr. formae quaternariae scriptus saec. XIII diligenter. insunt

1) I—IV 39 cum laterculis. praefationi praescribitur: *incipit liber Cassiodori*; subscriptio nulla. epistolae ipsae inscriptionibus carent.

2) VIII—XII numerati V. VI (quo libro comprehenduntur nonus et decimus). VII. VIII in margine solo; nam hi quoque subscriptionibus destituti sunt.

37. VATICANUS OTTOBONIANUS N. 17 membr. formae octonariae saec. XIII foll. 70. abundat erroribus scriptori propriis vocabulisque temere additis. insunt

1) I—IV 39 sine laterculis. praefationi praescribitur: *incipit prologus Cassiodori Senatoris.*

2) VIII—XII numerati V—VIII. laterculi hic quoque deficiunt.

38. VATICANUS URBINAS N. 85 membr. formae maximae scriptus Florentiae saec. XV simillimus est Florentino Strozz. 23 et etiam magis Florentino alteri Laur. 53, 22 neque tamen ex eo descriptus (cf. specimen ad p. 35, 13 *adulteri*); adest in fine epistula S. Bernhardi finiens in verbis *oderunt Syon*. praecedunt indices tam in S. Remigii tractatum in psalmos, qui item libro continetur, quam in Cassiodori varias. insunt

1) I—IV 39 cum laterculis. post praefationem et laterculum libri primi sequitur inscriptio: *prologus libri uariarum Theodori [sic] regis exit feliciter. liber primus uariarum Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exequister palatii exconsulis ordinarii exmagistri officii prepositi atque patricii incipit feliciter*.

2) VIII—XII numeris notati V—IX item cum laterculis. pro decimo accedit liber de anima.

39, 40. ROTOMAGENSIS A 360 (*catal. gén. des manuscrits des bibl. publiques de France* vol. I a. 1886 p. 107 n. 490), olim abbatae de Lyra ordinis sancti Benedicti Ebroicensis diocesis, deinde abbatae St. Ouen, saec. XIII membr. variarum exhibet partes duas scriptas ab eodem librario

1) I—IV 39. praefationi praescribitur: *incipit prologus Cassiodori in libro variarum formarum*. post laterculum l. I: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exequister palatii exconsulis ordinarii exmagistri officiorum praepositi atque patricii variarum liber primus incipit*. laterculi adsunt, etiam quarti plenus. in fine adscripsit m. 2: *hic desunt plures epistolae numero duodecim*.

2) l. VIII—XII. libri non numerantur et inscriptionibus carent, ut etiam epistolae pleraeque; adsunt laterculi. sequuntur liber de anima et alter de institutione divinarum litterarum.

Hic est codex S. Andoeni, quo usus est Garetius in editione a. 1679. lectiones quae inde afferuntur adscripto vocabulo (cf. supra ad n. 9) patefecerunt librum similem fuisse deteriorum ordinis primi; ita 17, 14 *incomparandi* cum *XEF* — 25, 15 *ubi* item — 30, 2 *iacentibus* item — 86, 25 *pares* cum *E* — 87, 4 *obsecrandum* cum *XE* — 94, 23 *eligere* cum *XE* — 98, 4 *monitu* cum *XEF* — 99, 6 *iuuantur* cum *X* — 118, 7 *pericula* item — 119, 4 *per iura litigia non terminentur* item. propria quae codex habere dicitur, ut 70, 14 *humorem* pro *languore* et 96, 21 *placet* pro *patet*, merae sunt mendae. — Nec dissimilis sui codex invenitur esse in libris quinque postremis, raro stans cum melioribus, ut 282, 18 *exsecari*, declinans fere ad libros *EK*, ut efficitur ex subiectis: VIII 12 inscr. *oratori* cum Scal. — 245, 15 *legalibus* cum *K* — 251, 23 *privatim* *introducere* cum *HGI* — 259, 25 *diuitiae* cum *E* — 269, 11 *nullus* cum *B^aNEF* — 283, 23 *consueta* cum *K* — 290, 32 *sollicitus* cum *E* — 333, 7 *arbitrator* cum Guelf. — 335, 9 *contemnis* cum *K* — 335, 23 *formam* cum *E¹K* — 351, 5 *actiones* cum *EFK* — 353, 9 *numeribus* cum *EFK* — 380, 29 *fructus* cum *E²F* — 385, 17 *saecula* cum *EF*. Propria si qua habet, ut 243, 25 *inexploratum* — 282, 2 *uestros* pro *nos* — 286, 35 *commorantibus* pro *laborantibus* — 348, 20 *horas* (cum miniatore cod. *Z*) pro *moras* — XII, 5 inscr. *ualerio* — XII, 16 inscr. *canonicariae*, ea non sunt indolis melioris. — Quatenus inspexi codicem Rotomagensis Parisios mea causa transmissum, convenit cum lectionibus Garetianis.

41. VENETUS BIBLIOTHECAE S. MARCI CL. II N. 21 membr. formae maximae saec. XIII vel XIV foll. 55 ubi antea adservatus sit, ipse ait: 'librum hunc canonicis regularibus Lateran(ensibus) in monasterio 'divi Iohannis Baptistae de Viridaria Paduae agentibus vir venerabilis ac devotus Christi sacerdos et bonarum 'artium cultor Graece Latine Hebraice aeque peritissimus D. Petrus Montagnana optima fide pietatis studio 'proque salute adscripsit atque donavit, quem quisque legens proficiat, deinde sit gratus. MCCCCLXXVIII.' Maffei (*osservazioni letterarie* vol. 2 a. 1738 p. 324) quos vidit Venetiis in bibliotheca S. Iohannis et Pauli codices duos variarum, fortasse sunt hic et Marc. cl. II n. 22 (infra n. 78). codex continet epistulas l. I—IV 39. VIII—XII in quattuor ut videtur libros digestas, ut l. I in suo statu remanserit, l. II codicis contineat qui vere sunt secundus et tertius, l. III codicis qui sunt quartus (non plenus) quintus octavus nonus, ultimus denique qui videtur fuisse (numerus enim iam oblitteratus est) tres postremos. secunda manus verum ordinem instauravit. laterculi excepto primo libro, cui praemissus est corruptus, adsunt nulli; deficiunt item praescriptiones librorum et epistularum inscriptiones. — Adhaeret ante clausulam *explicit Cassiodorus* ultimo libro tamquam epistula ultima Burdigalensis ea de qua diximus ad n. 33.

ORDINIS SECUNDI SECTIO PRIOR.

CODICES FINIENTES VII, 41 VEL INTER IV, 39 ET VII, 41.

42. ADMONTENSIS N. 231 formae magnae saec. XII (inscriptum est ei saec. XV: *iste liber est lectus ad mensam LXXX*), cuius partem contulit M. Haupt, reliqua moderante Kruschio Fridericus Kùch, descriptus est ex codice Monacensi nobis *R*. saepenumero duplex lectio adest in codice utroque (ita 52, 25 *uideatur R¹A^a praebeatur R²A^b* — 53, 25 *soboles R¹, uita R², uita soboles A* — 59, 8 *nauanter RA, gnauiter R^vA^v* — 136, 14 *amenitate R^t, suauitate R^v, suauitate amenitate A* — 207, 28 *unum R¹, cum R², cum unum A*). interpolationes ex *R* in *A* translatae sunt, ut 170, 16 *causa*; item adnotationes, ut ad 137, 12 *n(ota) de Vesuvio monte narra-*

tur — 191, 3 nota unde primum panis vocabulum — 196, 14 seq. nota suave lucrum nescire incommodum et mox stultum esse facere, unde quisque penas possit incurrere, quas duas adnotationes Admontensis coniunxit. desunt in Admontensi et epistularum inscriptiones ab miniatore Monacensis praetermissae I 28. II 9. 10. V 15. VI 8. 9 et vocabula in hoc omissa in versu extremo (123, 17 *principum* — 176, 8 *tanta* — 205, 9 *non*) vel in pagina extrema (153, 23 *impuet*) et quae in *R* versum unum efficiunt (27, 28 *quatenus* — *inesse*). rectius quae ponit Admontensis, ut omisit 70, 4 verbum enim ab *R* male insertum et evitavit errata miniatoris 87, 20 *pirmum* — 88, 30 *uerentur*, ea facili coniecturae debentur.

D 43. BEROLINENSIS DIEZIANUS C. quart. n. 69 membr. formae octonariae foll. 83 saec. XIII, quando integer fuit, continuit l. primum integrum, secundi partem priorem usque ad ep. 19 p. 57, 16 verb. *persequentem*, tertii partem maiorem inde ab ep. 4 in. ad ep. 31 verb. *minimum* p. 95, 26, denique in hiatu inter librum secundum et tertium insertas libri quinti ep. 9 in. ad 37 verb. *opitulabitur* p. 63, 23, quarum ep. 9—34 hic sunt libri secundi ep. 20—45, 35—37 tertii ep. 1—3. iam desiderantur ablatis exsectivae foliis ex libro tertio ab ep. 9 voc. *usu iacere* p. 84, 14 ad ep. 22 voc. *ut qui longa* p. 90, 31; item ep. 23 a voc. *num si dispendium* p. 91, 21 ad ep. 25 voc. *discussioni indi* p. 92, 12; item ep. 27 a voc. *adserens* p. 93, 10 ad ep. 28 p. 94, 4 *convenit qui*; item ep. 30 a voc. *decurrere* p. 94, 27 ad ep. 31 verb. *postea seuerissi* p. 95, 22. ex laterculis non adest nisi libri secundi. in extrema pagina, quam primus scriptor vacuam reliquit, postea picta est imago regis sedentis, cui inscriptum est *ego sum Theodericus rex Francie*, subscriptum *anno domini MCCC.V*. nos propriis libri erroribus suppressis ibi eum adhibuimus, ubi reliqui dissentiant et huiusce testimonio Palatini scriptura aut stabilitur aut infirmatur. — Inscriptiones et subscriptiones librorum dedimus p. XV.

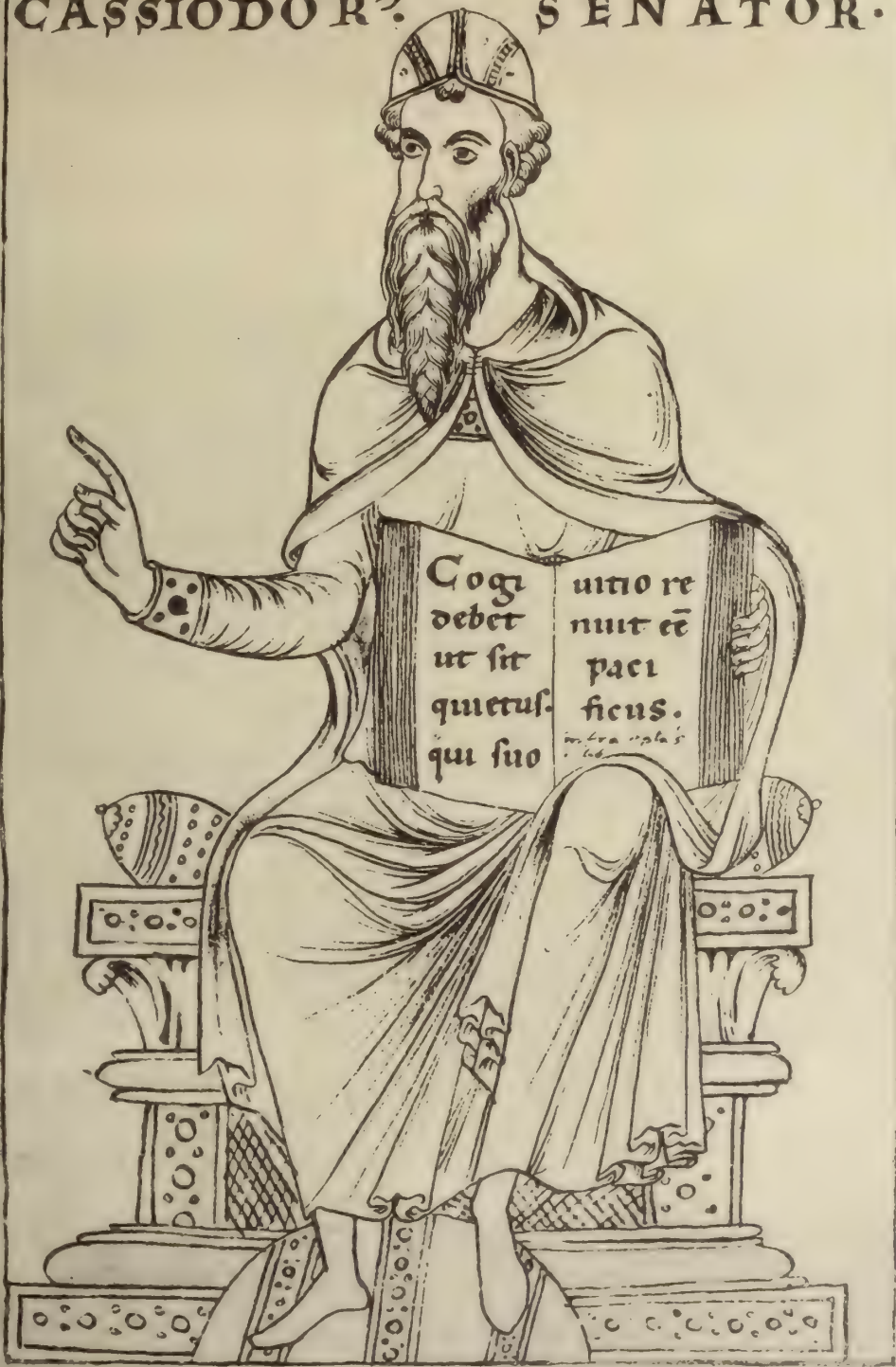
L 44. LEIDENSIS ex libris Vulcanii n. 46 formae magnae foll. 186 'e monasterio beatae Mariae virginis extra muros oppidi Fuldensis, iussu Ruggeri', qui antea ei monasterio praefectus a. 1176 abbas Fuldensis creatus est (Schannat hist. Fuldensis I p. 182), ante hunc igitur annum scriptus. eo libro quae contineantur, exposuit Kruschius scr. rer. Meroving. 2 p. 201. imagines variis coloribus depictae libro praepositae sunt Theoderici regis et Cassiodori Senatoris a nobis quoque expressae in tabulis huic volumini adiectis; illi subscriptum est THEODERICUS REX, item in scheda explicata, quam rex manu tenet, legitur locus ex variis I 5: *sic est: nam et medendi peritus invitum frequenter salvat egrotum*; huic subscriptum CASSIODORVS SENATOR, item in libro, quod apertum in gremio tenet, legitur locus indidem: *cogi debet ut sit quietus qui suo vitio renuit esse pacificus*. sequuntur gesta Theoderici regis ex hoc solo libro nota edita scr. Merov. I. c. variis praescribitur: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris variarum libri numero duodecim, ex quibus in hoc volumine sex et semis continentur*, deinde epigramma dedicatorium iure Senator — *placent*. ipsarum variarum librorum subscriptiones leguntur compositae p. XIV. ad libri septimi laterculum, qui ipse in codice plenus est, librarius aequalis adnotavit: *hae sex epistolae non continentur in isto volumine*. in fine subscribitur: *finiunt epistolae Theoderici regis numero trecentae et una: reliquarum exemplaria longe lateque requisita reperire non potuimus*. — De ipso libro et emendatione eius antiqua supra p. XLVII egimus; praeterea saec. XVI vir doctus quaedam emendavit et adnotavit. — Contulit librum inter Cassiodoranos primarium Ludovicus Tross, qua recognitione iam adservata in bibliotheca regia Monacensi nituntur eiusdem 'in Cassiodori variarum libros sex priores symbolae criticae' editae Hammone a. 1853. nostra causa eum excusserunt a. 1855 M. Haupt, a. 1877/8 G. Meyer, a. 1888 B. Krusch.

45. MEDIOLANENSIS BIBLIOTHECAE AMBROSIANAE H 268 INF. membr. formae maximae saec. XIII/XIV foll. 40 antea fuit Petri Donati episcopi Patavini († a. 1447), ut ait inscriptio: 'liber librariae mon(asterii) sancti Ieronimi ordinis Kartusie in dioec(esi) Paduan(a) relictus per r(everendum) d(ominum) Petrum Donato olim antistitem Paduan(um). 37 signatum p. 4.' desinit ipso libro integro V, 43 in verbis *qui nostris inimicis* pagina reliqua vacua relicta; deficiunt ep. II 30 inde a verbis *defensores itaque* et 31 tota, item III 28; denique exciso folio dimidio libri IV initium usque ad verba ep. 2 p. 115, 1 *quos iudicia pepererunt*. et laterculi adsunt et inscriptiones epistularum. praefationi praemittitur: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exquestoris sacri palatii exconsulis ordinarii exmagistri (et magistri post praef.) offitii prepositi atque patritii operis variarum prologus incipit*; eidem subscribitur rursus *Magni ... patricii capitula sive rubrice libri primi variarum incipiunt*.

R 46. MONACENSIS Lat. n. 13072 sive Ratisbonensis civitatis n. 72 formae magnae scriptus est inter a. 1163—1168 in monasterio Priflingensi in Bavaria. scilicet subscripta sunt variis Cassiodori I—VII, 41 perscriptis f. 181—316 haec: *iste liber pertinet ad sanctum Georgium P[r]u[un]g[in]* (haec duo vocabula erasa), *quem scripsit frater Sigboto sub abbate Eberhardo* (a. 1163—1168) *pro remedio anime sue. amen*, cum qua adnotatione componenda est altera praemissa libro Augustini de consensu evangelistarum in eodem volumine perscripto: *liber sancti Georgi Pruwingin quem scripsit frater Boto sub abbate Erbone* (abbas fuit Erbo I a. 1121—1162, Erbo II a. 1162—1187): *o lector memento scriptoris (corr. ex auctoris) et eius laboris*. inscriptiones et subscriptiones codicis compositas invenies p. XIV; egimus de eo p. XLIX. codex neglegenter scriptus est verbis subinde transpositis mutatis omissis; rubricator quoque non omnia posuit sibi relicta explenda. emendavit librum et qui scripsit et librarius alius aequalis. — Codicem contulit G. Meyer, recognovit missum Marburgum a. 1888 B. Krusch.

CASSIODOR². SENATOR.

47. VATICANUS N. 3863 formae octonariae maioris saec. XIV continens varias I—VII 41. post ep. IV 35 insertae sunt ep. XI 9—XII 17. subscriptiones in codice nullae sunt et deficiunt item epistularum tam laterculi quam inscriptiones. — Nostro iussu librum excussit Tschindel.

48. VATICANUS PALATINUS N. 273 membr. formae quadratae foll. 101 saec. XII. praecedunt f. 1' *P* septem sapientium sententiae (Ausonius ed. Schenkl p. 246—250); sequuntur f. 98' praecepta quaedam inscripta: *inc(ipiunt) retorici colores incipientia: versificatur quaedam tibi*. laterculi adsunt pleni, etiam septimi libri mutili ipsius; adsunt item epistularum inscriptiones. epistulis numeri adscripti sunt in solis laterculis I. I (XLVI) et II (XXXX), ipsis epistulis nulli. desiderantur epistolae VII 18—23 codice integro. hiatus occurrunt 117, 30. 149, 26. 166, 27. librarius non raro inter describendum vocabulum eiusdem significationis ei substitutum, quod in archetypo erat, errore animadverso delevit. — Contuli librum ipse adiutus cum collatione ab Hasenstabio facta et ab ipso benigne submissa tum Huelseni nostri industria et amicitia. — Inscriptiones librorum et subscriptiones leguntur p. XV. — In apparatus lectio recepta est orthographicis praetermissis, ex quibus adnoto non raro usurpari *c* et *sc* pro *s* in vocabulis qualia sunt *scitus* = *citus*, *cincerus* = *sincerus*.

ORDINIS SECUNDI SECTIO ALTERA.

CODICES EXHIBENTES L. I—VII, 41. VIII—XII.

49. BERNENSIS N. 26 saec. XIV formae maximae foll. 53 continuit olim I. I—VII 41 adiectis ad septimum librum translatis ex nono epp. 4. 6. 9—15 numeratisque in codice epp. 43—51, sed ordine perturbato et mutilus. incipit a verbis III 6 p. 82, 17 *complectatur gratia* et hiat rursus excisis inter 12 et 13 foliis duodecim, in quibus scripta fuerunt V 12 p. 150, 8 *ut civiliter* ad VII 2 p. 202, 20 *qui et bene de te*. sequitur, tamquam pars esset ep. VII 51, in eadem pagina scriptus manu eadem tractatus nescio qui, cui inscriptum est a manu recentiore *de laude sacre scripture respectu philosophie naturalis* incipiens *ab egiptiis argentea vasa et aurea sic accipienda sunt*, finiens f. 20^r imperfecte *quibus refecta interna ea crassitudine delectantur*. his verbis adhaerent Cassiodorana IV 23 p. 124, 21 *nobis hactenus* — 39 fin., quae desiderantur suo loco; scilicet f. 10 post verba IV 23 p. 124, 20 *sumas nostri iudicii* sequitur ep. 40; numerantur epp. 52—68. monet de transpositione librarius saec. XV ad locum priorem sic: *hic deficiunt XVI epistulae et pars precedentis conmittitur causa minoris, sed alibi sunt valde bene in sequenti libro*. sequuntur I. VIII—XII. octavi epistula 15 legitur ante 8. in nono ep. 23 inter verba p. 288, 18 *corpus est vobis et ita in unum* inseritur pars libri decimi ep. 20 p. 311, 7 *sed exire ne* ad 22 p. 311, 29 *retinetis sapientissimi principum*. duodecimi libri epistolae ad formam eam declinant, quam exhibet classis V epitomata; scilicet post ep. 1—14, quae plenae sunt in Bernensi, 15 finit in *voluere*, sequuntur integra 17, frustula ex quattuor epp. 18. 19. 23. 24, integra 25, 27 omissa clausula, 28 integra, omissis epistulis 16. 20—22. 26 integris, quae omnia plane conveniunt cum epitoma, nisi quod in hac adest quae abest a Bernensi ep. 26. specimen lectionis ex hac parte selegi XII 17: inser. *idem canonico uenetiarum* — 374, 25 *ueraciter*] *singulariter* — enim om. — *generibus* om. — 27 *audire* — 29 *ingenti ora pandatur* — 30 *e quibus* — 31 *quod uidemi integre quod* — 375, 1 *cum et scientia* — 3 *autem crimini*] *a certamini* — *occulerit*. propius itaque accedit ad *I* quam ad *H*, quamquam etiam cum hoc aliquoties facit. alia pauca adnotavi ad epistolam variarum extremam. sequuntur in Bernensi epistolae 16. 18. 19 ad verba 376, 13 *casus esset exclusus* in epitomam non receptae. — Librarius quae dedit in novem libros digessit, scilicet adiuncto ad quintum libro quarto (cui sua subscriptio ab emendatore demum restituta est) quinto subscripsit: *explicit liber quartus, incipit liber quintus*; deinceps non attendens ad libros VI, qui adfuit, et septimum, qui adest, libris VIII—XII numeros adscripsit V—IX; quae numeratio profecta est ex exemplari aliquo libris V. VI. VII destituto. laterculi absunt, adsunt inscriptiones epistularum pleraeque. liber III dictus in fine dicitur esse *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris exconsulis patricii exquestoris officii*, VIII *M. A. C. S. viri clarissimi et illustris exquestoris palatii exconsulis ordinarii, prepositi officiorum atque patricii*. — Nos librum bis missum officiose cum Marburgum tum Berolinum ipsi examinare potuimus.

50. BRESLAVIENSIS REDIGERANUS S. I. 4. 12 sive BIBLIOTHECAE URBANAE N. 61 (antea n. 1) membr. formae maximae saec. XIV continet

1) I—VII 41 cum laterculis suis (quorum primi libri qui est praefationem praecedunt), in his septimi libri integro. praefationi praescriptum est: *incipit prologus Cassiodori in libro variarum formarum*, primo libro: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exquestoris palatii exconsulis ordinarii exmagistri officii atque patricii variarum formarum liber primus incipit*.

2) VIII—XII, quorum octavus et nonus recte numerantur, decimus non comprehendit nisi ep. 1—30. undecimus eiusdem libri ep. 31—35, cui praepositur *tabula libri XI uariarum formarum Cassiodori*, XI et XII hic dicuntur libri primus et secundus *cartarum urbanae praefecturae*. laterculi adsunt. auctoris tituli pleni dantur in praescriptione libri noni.

Varias lectiones duorum codicum qui scripsit librum passim apposuit. examinavit librum missum Marburgum Kruschius.

51. BRESLAVIENSIS REDIGERANUS S. I. 4. 13 sive BIBLIOTHECAE URBANAE N. 62 (antea n. 2) membr. (extrema pars in charta scripta est) formae quaternariae maioris scriptus est ab Ugerio Patavino a. 1358 Avenione, secundum adnotationem l. VII extremo adiectam hanc: *scriptus est liber iste Cassiodori per me Ugerium Manfredi Ugerii cirem Paduanum apostolica et imperiali auctoritate notarium ac magnifici domini dominique potentis domini Francisci militis de Carraria Padue etc. domini et vicarii generalis pro sacro imperio Romano notarium et familiarem existentem Avenione pro serviciis et arduis negociis eiusdem domini mei in Romana curia pertractandis anno domini nostri Iesu Christi millesimo tricesimo quinquagesimo octavo indictione undecima die XXVI Ianuarii; mox addidit: feliciterque expeditis, deo gratias amen. codex exceptis ep. VII 42—47 Cassiodorana omnia exhibet, sed perturbata tota sic:*

praefatio, cui praescribitur: *incipit liber variarum Cassiodori, cuius libri prologus sequitur in haec verba.*

laterculus libri I.

I. I—III 1. praescribitur libro primo: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exequitoris palatii exconsulis ordinis et magistri officii praepositi atque patricii variarum liber primus incipit.*

VI 2 (integra) — 7 usque ad v. p. 180, 21 comitivam; adnotat Ugerius ep. 2. 3. 5. 6 esse de sexto libro, adscribens ad septimam: *omnes suprascriptae formulae sunt de libro priscorum.*

III 10 p. 84, 24 cum sit ad v. 29 detrimenta sentiret (adsunt ea iterum loco suo).

III 3—IV fin.

Sidonii ep. I 8 cum adscriptione *epistola prima de ultimis.*

Sidonii ep. I 2 si actionem — efficere curavi.

V 1—36. Ep. 22 legitur bipertita et numeratur pro duabus.

VI 19—24.

V 42—VI 2 usque ad verba p. 175, 10 *primarium pos*; sequitur litura quattuor versuum. adnotatur: *requirere superius in III° ubi est cum sequentibus usque ad cap^m 'grata sunt' (VI 7).*

III 2 (permutavit igitur haec epistula locum cum ep. VI 2—7). pergit adnotatio: *in quo libro (scilicet in tertio) deficit cap. sequens quod debet esse secundus ibidem, 'Gundibaldo regi Burgundionum T. rex'.*

VI 7 (integra) — 18.

V 37, ad quam adnotatur: *'et est de quinto'.*

Sidonii ep. VI 11.

V 38—41.

VI 25—VII 34. adnotat scriptor: *'for^a evocatoria magnum testimonium est conscientie bone' (id est ep. 35) invenies I in libro octavo quod sequitur 'iuste possim' (id est ep. VIII 1) ultra principium per unam cartam et incipit ibi ipsum capitulum 'manifestum' et alibi vidi dicere 'manifestatio'. Deinde sequuntur alia capitula videlicet (enumerat deinde principia epp. VII 36—41). Explicit liber 7 variarum Cassiodori.*

Sidonii ep. I 2. *Sepenumero postulanti — pes modicus.* adnotat scriptor: *epistola sequens non habetur communiter et erat penultima. haec est penultima epistola 12 libri. Explicit VII. amen. post eam quam supra rettulimus librarii attestationem pergitur: Finis huius epistolae est supra in fine quarti libri in modum epistolae et incipit 'si actionem' immediate ante principium quinti libri.*

VIII 1.

VII 35—41, ut supra monuit Ugerius.

VIII 2—XII; ex laterculis non adest nisi libri noni. de anima (in charta scriptus).

laterculi libri de anima et variarum libri secundi et partis tertii.

Codex cum ab ipso Ugerio tum ab aliis aequalibus mox emendatus est, quas emendationes in sequentibus distinguuntur praemisso asterisco, et auctus lectionis varietate, quae lectiones distinguuntur praemissa cruce; lectiones correctae additae cum ex eodem codice fluxisse videantur, quem descripsit Ugerius, simul omnia tractabuntur. — Liber conspirat fere cum deterrimis eorum quos nos in apparatus admisimus, maxime cum EF vel E solo, ut in his: 134, 2 *resecatam*] *reseratam* — 136, 20 *digna*] * *condigna* — 139, 7 *facit*] * *fatur* — 144, 16 *similitudinis*] *solicitudinis* — 146, 32 *resecare*] * *reserare* — 147, 13 *degenies*] * *deneges* — 161, 33 *infirmaret*] *infamaret* — 163, 1 *simile*] *similiter* — V 44 *inscr. transimundo* — *rex*] *idem eidem* aliisque similibus infra adlatis, item cum K et etiam magis cum libro a nobis praetermisso Guelferhytano Augustano. contaminationem prodit dittographis compluribus in textum admissis:

- 14, 14 institueret *reliqui*, instrueret *E*, institueret aliter instrueret *Br*.
 67, 13 uestra] nostra *X*, tua *K*, tua nostra *Br*.
 144, 15 fiant] *rel.*, eant *P*, eant al. fiant *Br*.
 150, 5 uitium] *rel.*, initium *PD*, incium al. uicium *Br*.
 156, 3 decuriarum] *reliqui*, decimarum al. decuriarum *Br*. (decumanarum *Acc.*).
 165, 18 attonite] *reliqui*, attente *Cuiacius ex dett.*, attente al. attonice *Br*.
 176, 25 conspectibus] *rel.*, iussionibus *EFK*, conspectibus al. iussionibus *Br*.

Glossemata quoque quaedam ex margine in textum inserta sunt, ut 103, 7 post *influxit: quatuor in puris vitam ducunt elementis samaleon, talpa, maris alee et salamandra* et 327, 13 post *reparetur: Seneca. lectio alit ingenium et studio fatigatum non sine studio reficit*. haec cum ipsa et facile explicantur et crisin non adiuvent, memorabilis est codex eo uno nomine, quod non ipse, sed similis Accursio praesto fuerit necesse est et quem editio princeps repraesentat textus ex parte formatus est ad hunc librum. id demonstrabunt quos subiecimus loci, unde item efficitur virum doctum, a quo haec recensio proficiscitur, non solum adhibuisse codicem codicesve interpolatos, sed interpolationem ab ipso auctam esse correctionibus non inscitis, sed temerariis et violentis. ad declarandam libri proprietatem ad singulos adscriptum esse codices apparatus nostri et praeterea Guelferbytanus quatenus cum Breslaviensi consentiant; nulli ubi adscribuntur, scito lectiones eas nos non deprehendisse nisi in libro Breslaviensi et apud Accursium. non recepimus in hunc elenchum lectiones Breslaviensi libro communes cum Palatino et ex ipso illo ut videtur in eum relatas compositas supra p. LVI in diacriticis, ubi agitur de libro Palatino.

14, 12 creuit] creuit tantum	126, 22 inciuiles] * ciuiles (<i>E</i>)
26 sibi] sibi de se	131, 2 sed] quam (<i>K</i>)
18, 5 faciat] facias	134, 19 casam] causam (<i>EF Guelf.</i>)
19, 13 numerabili] mirabili	149, 12 } condamam] ebdomadam <i>Bresl.</i> , hebdoma-
17 sex] * sex enim (<i>K</i>)	23 } dem <i>Acc.</i>
26 uidetur] u. esse	149, 26 * decet] debet
30 aliquid] * aliquid inde (<i>Guelf.</i>)	150, 32 * aequalitatem] aequabilitatem
22, 5 libentes] * libenter (<i>E Guelf.</i>)	157, 22 uuliarium] iulianum (<i>EF</i>)
14 senatus] * senator (<i>K Guelf.</i>)	158, 29 ne] * nec
21 occasio] * occasio homines (<i>K Guelf.</i>)	160, 1 ingenuum] ingenium (<i>F</i>)
27, 3 decet] * decet quippe (<i>K</i>)	161, 14 matrimonii] * matrimonium
28, 6 maior] * non minor (<i>Guelf.</i>)	166, 20 gratiam] † gloriam
21 nostra] * a nostra (<i>K Guelf.</i>)	167, 20 erigi] eligi (<i>F</i>)
28 summa] * summa onus (<i>K Guelf.</i>)	174, 8 pridem] * quidem
29, 16 uiros * om.	177, 5 qui] quia (<i>F</i>)
33, 13 illud * om. (<i>E² Guelf.</i>)	181, 7 subiacent] subiaceant (<i>E Guelf.</i>)
35, 21 conuentus] * conuictus (<i>F² Guelf.</i>)	233, 19 sigismerem] sigisinem
36, 7 non ergo ad praestatur † ins. (<i>F²K Guelf.</i> ;	258, 2 proferte] proferre
cf. <i>specimina</i>)	260, 17 inuisere] † muterscere <i>Bresl.</i> , mutersere <i>Acc.</i>
40, 24 minuta] * iniuncta	269, 1 quando] quanto
50, 23 temerari] * temeraria violari (<i>K²</i>)	275, 24 destinate] destinare
54, 27 decus] † indicium (iudicium <i>K</i>)	281, 5 persequi] prosequi
60, 13 qui] * si (<i>K Guelf.</i>)	307, 6 uniuersa] † immensa
92, 20 ferrarias] * f. uenas (<i>K² Guelf.</i>)	312, 19 proluxa] † diffusa (<i>K² Guelf.</i>)
97, 12 unde] u. nostrum (<i>Guelf.</i>)	338, 11 auctoritatem] auctorem
99, 15 aegrescentibus] * excrescentibus (<i>E</i>)	341, 16 aucupatio] † occupatio (<i>K Guelf.</i>)
106, 29 disceditur] * descenditur (<i>E Guelf.</i>)	372, 15 legitur] † creditur.

Breslaviensis libri lectionem variam in apparatus non integram rettulimus, sed tantummodo ubi consentit cum editione Accursiana per l. I—VII, id *A* littera significavimus. ab ea ubi discedit in iisdem libris, id significavimus signo *Ar*, cum editio notetur ibi *A^e*; sed neque ex his libris omnia talia ex codice attulimus et in quinque postremis raro eum adhibuimus. emendationes et varias lectiones plerumque non distinximus a lectione codicis primitiva. denique adiecimus specimen breve collationis integrae.

174, 5 cuius (<i>KE</i>)	174, 18 nunc] non (<i>K</i>)	175, 3 uehimus ^a
6 uindicebant ^a	19 uos] nos	ut] et
et om. ^a	22 pingues ^a , pinges ^b	4 nos
8 pridem] quidem ^b , inc. ^a	23 nobilitat	5 pot. ess.
10 illis	24 auratus] augmentis ¹	uiros
11 auctor] auditor ^v	27 nostrum	6 ambitis ^a
13 ita] ita ut ^b	des. ann.	12 felici (<i>K</i>)
17 argumentum] augmentum	28 dampnationis	13 sic om. ^a
18 dederant	175, 3 rogantes] regnantes	19 quam de] quando

- 175, 19 pontificatus unde] ponti-
ficis nostri
22 hoc *om.*
23 quid
25 praefectorios ... 43 fulgori
om.
27 necessariam
28 negligentes
29 ascendere
31 deceret
expectes
33 praetorio *om.*
176, 12 praescribit
iudicium] iudicio ^a
16 quod] qui
17 ei] enim
22 gemmarum ^t, geniacum ^v
23 peragant
25 conspectibus al. iussionibus
26 cuius] qui eius
27 non inmerito *om.*
28 palatium] palatum pro
29 ipsas
ueraces
30 tot. paene
31 in *om.* (*KE*)
tractetur
32 sic
35 dignitates ^a
fit
36 ut et] in
177, 2 tam *om.* (*P*)
3 excipiat
4 monumenta
5 quia (*F*)
egr. al.
7 est *om.* (*LRK*)
agere] uidetur agere (ag.
uid. *K*)
10 quam s. illi *om.*
11 de *om.*
12 miserabili
13 suscipit (*PKEF*)
16 posse (*RF*)
parte] pace parte ^a (pace *K*)
177, 17 nos] non (*PE*²)
20 consideres (*PT*)
21 scilicet] si
sententias
22 quo
23 uitio] iudicio (*EF*)
mor. limina tot.
cognoscitur ^a
24 recipere] habere al. recipere
est] est ut
26 dictioni
27 centesimam
30 ab] ex
31 contingit
33 procedant
et tacere] conticere (*P*)
178, 1 exhabitatione al. exhibitio
4 est en. uis.
scaenicis] seucis
8 rei *om.*
13 cogitationestrarum quae-
sturarum participatione
15 ling. nostr.
18 et ita] ius.
exiuisse
19 dominationis
20 nostrum] uerum
21 hab. pond.
pariter *om.*
24 dicendo] dicere dicendo
uoluptates ^b (*LRPK*)
26 ess. deb. (*T*)
27 ut] et
30 et *om.*
31 nos] uos ^a
causam] tamen ^a
32 regale genium al. genim.
179, 1 opus] quis ^a
3 doctrinam
4 quatenus] quantum
7 templum] exemplum ^t (*E*²)
11 contingerit
13 est od.
15 nostro] nero
20 scolarium
179, 21 sue terminis prospere
23 ornet
24 trapidum ^a
26 regii ^b, regius ^a
29 finibus (*TF*)
30 uiuacius] in uacuis ^a
occupemus
uerendorum
33 nolentes
37 prouinciales
180, 1 hec fieri et ipse
3 adeptus
5 tam] causa ^a
8 minoribus ^a
9 praetorias
11 iniustitia q. a legibus *om.* ^a
uenit dum] uerendum ^a
13 nos *om.*
14 tot *om.*
16 nil
omnia (*utroque loco*)
20 audiendi (*altero loco*; *P*^b)
enim] igitur
21 comitiua *altero loco*, *altero*
p. comitiuam
rer. u. test. *om.* ^a
23 constat
conferre] differre ^a
27 seruat admonita
28 funduntur] summuntur
30 tua est mil.
obsequio] officio (*P*)
32 prudentum ^b
181, 1 et *om.*
3 numerariae ^b
praeconum] p. te
7 subiaceant (*E*)
9 ne quid] qui
10 regum
11 comunitis
12 est *om.* (*F*)
13 aere] auro uel aere
14 obsecundat
18 comitiuae *om.*

Excussit librum missum Marburgum Kruschius.

52. CANTABRIGIENSIS COLLEGII S. PETRI I. 7. 7 (memorat librum catalogus librorum mss. Angliae et Hiberniae a. 1697 p. 154) membr. saec. XIV/XV continet

1) I—VII 41. IX 4. 6. 9—15 cum laterculis. index libri quarti finiens in ep. 39 *theodagutae illustri* vestigium servat contaminationis classium duarum primae et secundae. index libri septimi finiens in ep. 41 non comprehendit adiunctas ex libro nono.

2) VIII—X 3 p. 299, 3 *dignitatem paciens*; reliqua perierunt foliis avulsis.

3) A loco indicato ad finem codex manu diversa, sed non multum recentiore expletus est ex classi V epitomata. praeter specimina a me sumpta et suo loco edita contulit mea causa Aldis Wright professor Cantabrigiensis ep. X 7. 11 et frustula ep. 12. 13. 14; convenit codex fere cum Londiniensi.

53. CARPENTRASENSIS N. 111 chart. formae quadratae saec. XV continet

1) I. I—VII 41. IX 4. 6. 9—15 cum laterculis, quorum septimus in ep. 41 exit. libri sexti, qui *de formulis* dicitur, desunt paginis tribus vacuis relictis laterculi pars extrema et epistula prima. inscriptionum librorum nulla plena est.

2) VIII—XII (omissis in l. IX epistulis in septimum translatis) cum laterculis recte numerati. praescribitur libro undecimo: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exquestoris palatii et consulis ordinarii et magistri officii praepositi atque patritii liber undecimus.* sequitur liber de anima. Versavi codicem missum Parisios a. 1889.

54. FLORENTINUS LAURENTIANUS PLUT. 23 DEXTR. N. 9 (antea S. Crucis) membr. formae quaternariae saec. XIII foll. 134, antea 'ad usum magistri Nicolai de Spinellis'. continentur

1) I—VII 41. IX 4. 6. 9—15. praefationem praecedit epigramma dedicatorium *iure Senator.* ante praefationem legitur: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exquaestoris palatii exconsulis ordinarii liber primus incipit;* subscribitur: *explicit prologus.*

2) VIII. IX (omissis epistulis antea relatis). X. XI. XII cum laterculis. sequitur liber de anima numeratus a librario XII, ab emendatore XIII. manus posteriores duae f. 122. 123 adiecerunt epistulas Sidonianas I 2. VI 11.

Laterculi adsunt. ipsis libris numeri nulli adscripti sunt, adsunt in margine, sed ut numerentur libri tantummodo XI, id quod correxit emendator.

55. FLORENTINUS LAURENTIANUS GADDIANUS PLUT. 89 SUP. N. 23 membr. formae quaternariae A XIII foll. 180 scriptus a librariis compluribus (manus mutatur saepe ubi quaterniones incipiunt, ut 70, 7: *virtutis suae* — 92, 29: *quamvis* — 116, 13, ubi verba *senarium* ad *obscurae* in utroque quaternione leguntur), emendatus deinde a manu posteriore. subscriptum est: *sit venia dignus expletor codicis huius.* scripturae specimen dederunt Vitelli et Paoli *collezione Fiorentina di facsimili paleografici* (Florentiae 1885) tab. 18. continentur libro

1) Amisso folio primo l. I a verbis praefationis p. 5, 17 *quod ad summum apicem* ad VII 41, ubi quaternio finit et paginae pars vacat. laterculi adsunt.

2) VIII—XII numerati I—V; incipit haec pars a novo quaternione. sequitur liber de anima. Contuli totum et variam lectionem adscripsi. orthographia est medii aevi: *c* et *t* commutantur passim, *condictio* quoque scribi solet pro *condicio.* *estimare columpna* *contempnere dampnare cuncti diffinire intelligere praelium Theodoricus* (raro *Theodericus*) sollempnia sunt; scribitur *graitas*, commoiti omissa *v* littera. haec omnia praetermissa sunt, etiam emendationes manus secundae raro enotatae. inscriptiones librorum et subscriptiones composuimus p. XVI.

56. FLORENTINUS LAURENTIANUS PLUT. 89 SUP. N. 26 partim membr. partim chart. formae quaternariae, foll. 233, scriptus, ut in fine legitur, 'die Iovis XXVI Aprilis anno a nativ. dom. M^o quadringentesimo tertio', emptus deinde, ut volumini praescriptum est, a Benedicto de Lauro in civitate Barch(eno)ne 'interveniente Anthonio Raymundi libratario dicte civitatis, cui persolvi pretium presentibus Stephano Comles 'not^o et Iacobo Sagarra mercatore et civibus Barchne'. liber quartus desinit in ep. 39; quintus complectitur ep. XII 1. IV 40 — fin. V; sextus recte datur; septimo ad ep. 1—41 adiectae sunt l. IX 4. 6. 9—15; quinque ultimi libri dantur recte, repetuntur in nono quae antea inde leguntur, non repetitur in duodecimo prima. libri numerantur XII; item numerantur epistulae in margine CCCLXX. laterculi adsunt, epistulae inscriptionibus carent. praefationi praescribitur: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris questoris palatii consulis ordinarii praepositi officiorum atque patricii variarum primi libri prologus incipit;* subscribitur: *incipit primus liber uariarum.*

57. GENUAE in bibliotheca Ioh. Phil. Durazzo n. 16 adservatur codex saec. XIV, continens teste Ioh. L. Oderici (*osservazioni sopra alcuni codici della libreria di G. Filippo Durazzo.* Genuae 1881. 8. p. 68) excerptas ex variarum libris XII epistulas ordine mutato. praefationi operis substituta est quae aperit librum XI; prima est I 9 cum lemmate 'accusationes non sunt facile suscipiende'; ex l. III non adsunt nisi undecim numero; a libris formularum praeterea integris absunt epp. 42—47. adest etiam liber de anima. nos non vidimus.

58. GIESSENSIS universitatis (n. 83 Adrian), antea bibliothecae Senckenbergianae n. 231, chart. formae maximae saec. XV varias continet dispositas libris undecim sic:

1) I—IV 39. praefationi praescribitur: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris questoris palatii consulis ordinarii praepositi officiorum atque patricii variarum liber primus: prologus.*

2) IV 40—VII 41 ita dantur, ut IV 40—V fin. praemissa epistula libri duodecimi prima efficiant librum nonum, sextus et septimus numerentur pro decimo et undecimo.

3) VIII—XII 1 numerantur V—IX 1.

Laterculi adsunt nulli. huius ut videtur codicis variam lectionem Bongarsius adscripsit ad exemplum editionis Fornerianae a. 1583 servatum hodie in bibliotheca Bernensi (F 48; cf. Hagen catal. codd. Bernensium p. 521); certe argumenta epistulis praescripta, ut II 1 *de honore collato in candidatum* — II 2 *promouetur quis benemeritus ad dignitatem, qui de nobilitatis genere et multiplicibus virtutum donis commendatur* — XI 37 *quod provideatur cuidam de hiis quae a^{ts} rei publice utilitatibus acquisivit* redeunt in hoc libro, quam-

quam sunt item in Parisino 2190. eodem codice eo tempore Francisci Modii usus est is qui curavit editionem variarum a. 1595 Lugduni apud Franciscum Chouet editam; nam ad Fornerii varias lectiones repetitas quas addidit nota diversa distinctas, eas specimen ostendit in hunc codicem solum plene convenire. eodem ducit quod deficiunt ab epistula inde XII 1, in quam codex desinit.

59. HOLKHAMENSIS COMITIS LEICESTER N. 400, scriptus in Italia ut videtur saec. XIII exeunte, a. 1667 adservatus Breslaviae apud Georgium Elsner, deinde in Angliam delatus ad dominum Colte, nostra causa examinatus est a Liebermanno. priori parti I. I—VII 36 fin. praescribitur: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exquestoris palatii exconsulis ordinarii exmagistri officii atque patrii* [sic] *operis prologus*; secundae I. VIII—XII 10 fin.: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri cla. et illustris exquestoris palatii ex consulis ordinarii exmagistri officio pp atque patricii incipit de opere variarum quod fecit sub Athalarico rege mortuo Theodorico patre illius liber primus*. codex est infimi ordinis. epistularum inscriptiones passim certe deficiunt. pars prima, quae pertinet ad classem primam, habet exempli causa 28, 25 pro *unscilae antistitis* solam litteram *I*. et locum in hoc ordine mutilum 33, 2 ita depravat: *nec quod prouida statuit dispositione mutauit*. in parte secunda consentire scriptorem cum libro *K* ostendunt epistolae VI 6, quam collatam habuimus, lectiones 180, 7 *habere non debeat* et 188, 14 *decoratam*. tertiae denique partis, ex qua collatam habuimus ep. VIII 1, parem vilitatem patefaciant lectiones 231, 14 *qui vobis pene* (om. *annis*) — 238, 6 *deuota* — 238, 18 *diligunt omnes sui prouectus*.

60. MATRITENSIS ESCURIALENSIS D. III 21 membr. saec. XIV descriptus est a Paulo Ewald (*Neues Archiv* 6, 243) et a Gustavo Loewe (in Hartelii bibl. *Hisp. Wiener Sitzungsberichte* vol. 111 a. 1886 p. 458). eum is conicit originem ducere ex Chartres oppido. post distichon *Iure Senator* — *placent sequitur* praefatio inscripta *incipit prologus in libris numero XII* et libri primi septem usque ad septimi ep. 41 cum suis laterculis excepto secundo; libri primi finit in ep. 44, quarti post 51 subiungit 33. 34. 35; septimi praescriptum est *incipiant tituli libri VII qui formule nuncupantur*. sequuntur libri VIII—XII numerati I—V; octavo praescribitur: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exquestoris palatii exconsulis ordinarii exmagistri prepositi officiorum atque patricii liber variarum primus*. laterculi hic quoque adsunt, item liber de anima numeratus pro sexto.

61. MATRITENSIS ESCURIALENSIS Q. III 18 membr. formae quaternariae saec. XIII, descriptus diligentius quam peritius a Paulo Ewald (*Neues Archiv* 6, 274; cf. Gustavus Loewe in Hartelii bibl. *Hisp. Wiener Sitzungsberichte* vol. 111 a. 1886 p. 533), in Cassiodorani f. 57 seq. Ambrosiani C XIX inf. ita similis est, etiam in erronea subscriptione libri extremi, ut alter ex altero pendeat necesse sit.

62. MEDIOLANENSIS AMBROSIANUS C. XIX INF. membr. formae quaternariae foll. 147 saec. XIII/XIV, antea Io. Vincentii Pinelli, continet libros variarum XII solito more bipertitos.

1) parti priori I—VII 41 adiectae sunt ex libro nono epistolae 4 inscripta *formula pietatis*, 6 inscripta *formula etatis veniae* et sic deinceps 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15 omnes relatae inter *formulas* (cf. *neues Archiv* 6, 274), scilicet ut sic expleretur formularum pars extrema deficiens. libro primo praescribitur: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exquestoris palatii exconsulis ordinarii liber primus incipit*. in libris I—IV scriptor expressit incuriose codicem in suo genere bonum familiae primae; emendata deinde haec pars est ad librum familiae secundae priore scriptura saepe oblitterata.

2) VIII—XII omissis in nono epistulis supra relatis cum laterculis suis, numerati I—V, nisi quod errore subscriptum est duodecimo: *liber sextus explicit*. praescribitur: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris palatii exmagistri praepositi exquestoris officii exconsularis palatii liber primus incipit de opere variarum*. sequitur liber de anima.

63. MONACENSIS LAT. 11052 sive Passaviensis 52 chart. formae magnae saec. XV continet

1) I—VII, 41 omissis laterculis. libris adscripti sunt numeri soli, nisi quod sextus et septimus dicuntur *formularum* et subscribitur septimo: *explicit liber Cassiodori variarum*.

2) VIII—XII sine laterculis recte numerati in codice leguntur interpositi inter operis praefationem et librum primum. liber de anima sequitur post septimum Codicem examinavit Kruschius missum Marburgum.

64. OLMUETZENSIS bibliothecae universitatis I. II. 23 chartaceus formae maioris scriptus a. 1451 teste subscriptione post XII, 20 fin.: *explicit liber . . finitus ante letare anno domini M^oCDL primo Iohanni cardinali scriptus per Bartholomeum de Uteri* (id est Neumarkt prope Tepl in Bohemia). fuit deinde Procopii notarii civitatis Karoli, id est, ut docuit nos A. Bachmann professor Pragensis, novae civitatis a Karolo IV ad Pragam aedificatae, eo munere functus per annos 1440—1467; mox ex eius dono Procopii de Rabsstein s. Rabenstein (de quo egit Bachmann in *Allgemeine deutsche Biographie* s. v.) per a. 1452—1468 regni Bohemiae supremi cancellarii, deinde Francisci Dietrichstein cardinalis archiepiscopi Pragensis ab a. 1599 ad a. 1633, postea conventus S. Bernardini extra urbem Bruenn.

1) I—IV. VI 1—VII 41. IX 4. 6. 9—15. V 1—36. II 27—30 ad p. 63, 19 *constitui potest* (adscribitur ut libro secundo; quattuor hae epistolae bis adsunt in codice). V 37—42 fin. (desunt ep. 43. 44) cum laterculis,

quorum septimus imperfectus est. numerantur libri I. II. III. IV. VI. VII recte, nisi quod librarius propter quinti defectum in tertii libri subscriptione et inscriptione quarti ex tertio quartum videtur fecisse, ex quarto quintum. quintus liber hic dicitur octavus. praescribitur in ipso principio: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris venerabilis illustris et consilarii ordine et magnis officiis prepositi atque patricii variarum liber primus incipit. in nomine domini nostri Ihu Christi incipit liber variarum Aurelii Cassiodori. prohemium. caput primum; tertio libro subscribitur: Magni Aurelii Cassiodori Senatoris et exquestoris pallacii et magistri officiorum praepositi atque princeps variarum explicit liber quartus* (vel, ut correxit manus eadem, *liber tertius*); *incipit liber quintus* (in in litura a manu eadem, fuit igitur *quartus*).

2) VIII—XII item cum laterculis. qui solus numerum habet undecimus numeratur recte. adsunt suo quoque loco epistolae antea ex nono relatae. XII 16 p. 374, 8 *quando necessaria plus* ad ep. 20 fin. inseruntur inter XII 16 p. 374, 8 *acceptior redditur* XII 20 fin. transposito scilicet folio exemplaris; verba sumpta ex ep. 20 p. 377, 2 *sine aliqua dilatione refundite* scripta videlicet in margine archetypi adhaerent ad p. 374, 8 *acceptior redditur*. deficit codex in p. 379, 26 verb. *excubis*. liber de anima legitur ante librum octavum inscriptionibus interpositis sumptis ex variis sic:

Vacando viro patricio rubrica [= V 25]

(Incipit liber de anima in margine)

Capitula.

Universis Gothis per pisenum et saionem constitutis [= V 26] et primo quid dicatur anima et quid sit anima

Cum iam suscepti operis optato fine — venire doctoris

Gomerio viro illustri rubrica diffinico anime

Dixi propositiones — intexere

r/(?) Fausto viro patricio rubrica quid dicatur anima

Anima igitur — agnoscere

Herendo viro patricio. Adhuc quid dicatur anima

Magisteri — evidencius elucere

Endoni saioni [V 27]. Adhuc quid dicatur anima.

Ideo fieri uel creari animas — flatum ego feci

Carino viro illustri [= V 28]. Quid adhuc dicatur anima.

Hanc proinde — cognoscit esse formatam giudo uiro illustri.

Giudino uiro illustri [V 30] (*in margine*: que propria sit anime substantia)

Propicia est utique illi — letetur. Blandie viro illustri dalmacie rubrica.

Blandie viro illustri [V 32] de eadem. Quod anima sit sin corporis unisatio

Illud autem quomodo — commonere.

De eadem.

Sed quoniam — modumque conseruans.

Eidem de sede anime.

Mirum — interire.

Eidem quod anima sit rationalis.

Rationem vero homini — immortalitate disserere.

Eidem quod anima sit immortalis

Immortales esse — frequenter incurrimus

et similiter deinceps usque ad finem libri de anima. aliena interposita sunt post ep. IX 15 ad finem septimi libri adiectam f. 79: *De memorie comodis Memoria est gloriosum et admirabile nature donum quo praeterita recolimus praesentia complectimur — respuenda quoniam est contra theologicam disciplinam.* f. 80: *De humana natura. Homo dicitur microsmus (sic) — ut virtus in eo memorialis consistat. De humanis humoribus. De quatuor humoribus semper unus in humano corpore — plurimum impedire noscuntur.* f. 80: *De memorie suffragiis. Suffragie memorie animus memorari nolentis — sunt VII. principales note quibus consuevit memoria colori.* — Examinavit librum Vindobonam transmissum rogatu nostro Carolus Schenkl professor Vindobonensis.

65. PARISINUS LAT. 2187 membr. saec. XIV duas partes variarum habet sic

1) I. I—VII 41. praefationi subscribitur: *explicit prologus*; inscriptionibus libri carent, nisi quod sexto subscribitur: *explicit liber formularum VI*, *incipit liber formularum Cassiodori VII*. laterculi adsunt libri I. II. III, etiam quarti plenus; inscriptiones epistularum per I. VI et VII desiderantur.

2) libris VIII—XII numeratis I—V cum laterculis praescribitur: *incipiunt capitula libri primi variarum Cassiodori Sen.*, subscribitur in fine I. XII: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri illustris exquestoris palatii ex consulibus ordinarii exmagistri officii prepositi officiorum atque patricii liber V variarum explicit.* sequitur liber de anima.

66. PARISINUS LAT. 2188 (olim Ludovici de Targny) saec. XIV varias habet bipertito

1) I—VII 41 cum laterculis, sed septimo non pleno. post praefationem et laterculum I. I praescribitur *primus liber variarum Cassiodori*. inscriptiones epistularum passim desiderantur.

2) VIII—XII item cum laterculis numerati I—V. libro octavo praescribitur: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exquestoris palatii et consulis ordinarii et magistri officii praepositi officiorum atque patricii liber variarum primus*.

67. PARISINUS LAT. 2190 (ex Petri Billeti bibliotheca; codex Telleriano-Remensis 50) saec. XV tripartito varias exhibet sic:

1) I. I—IV 39. praescribitur: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris questori (sic) palatii consulis ordinarii praepositi officiorum atque patricii variarum libri primi prologus incipit. rubrica*. sequuntur praefatio et epistolae ipsae. laterculi absunt.

2) I. IV 40—VII 41 interponuntur inter ep. XII 1 et XII 2 ita, ut extrema pars libri quarti nono qui dicitur libro adhaereat, quintus et sextus numerentur pro decimo et undecimo, septimus, quatenus extat, una cum XII 2—fin. duodecesimum efficiat.

3) I. VIII—XII, quorum quattuor primi numerantur V. VI. VII. VIII; XII ep. 1 prima est libri noni, reliquae post VII 1—41 collocatae librum efficiunt hic quoque duodecesimum. libri inscriptionibus carent; laterculi quoque absunt.

68. PARISINUS LAT. 2191 (olim Nicolai Belut) chart. saec. XV varias exhibet sic.

1) I—VII 23. 25. 24. 26—41. IX 4. 6. 9—15. praescribitur: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exquaestoris palatii, exconsulis ordinarii, exmagistri officii, praepositi officiorum atque patricii, liber variarum. praefatio sive prohemium*. laterculi nulli.

2) VIII. IX (omissis supra indicatis). X—XII; adhaerent epistolae Sidonianae I 8. VI 11. I 2. sub-
scribitur: *explicunt libri variarum XII Cassiodori Magni Aurelii Senatoris illustri (sic) ac patricii*. sequitur liber de anima. laterculi nulli.

Aut ipso hoc libro aut simillimo inter alios usum esse Fornerium probabile est; certe 36, 21 lectio *iratus pro Ithacus* adlata a Fornerio ex inspectis a me hic liber solus habet similique alibi offendimus. — Collatum cum haberem, spreui.

69. PARISINUS LAT. 2790 membr. saec. XIV varias exhibet sic dispositas

1) I—VII 41. praescribitur praefationi: *magistri (sic) Aureliani Cassiodori senatus viri clarissimi et illustris et exquestoris palatii exconsulis ordinarii liber primus incipit*. laterculi librorum adsunt, sed septimi imperfectus.

2) IX 4. 6. 9. 15 bis leguntur et pro extremis libri septimi et post librum de anima, nisi quod in hoc folio evulso iam desiderantur ep. 10 fin. 11. 12. 13. 14 princ. ep. 4 praescribitur: *formula pietatis*.

3) VIII. IX (omissis epistulis supra relatis). X. XI. XII. dicuntur octavus I; nonus in princ. II, in fine V; decimus in princ. et in fine VI; undecimus in princ. numeratur VII, post praefationem chartarum legitur: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustri (sic) exquestoris palatii, exconsulis ordinarii, exmagistri offi, praepositi offitiorum atque patricii liber quartus explicat, incipit lib. V^{us}*, in fine est: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi lib. IIII explicat de opere variarum, incipiunt capitula quinti libri*; duodecesimus in princ. V, in fine est *Magni (ut supra fere) patricii liber sextus (mut. m. 2 in V) explicat de opere variarum*. sequitur liber de anima. laterculi hic quoque adsunt.

70. ROMANUS BIBLIOTHECAE VALLICELLIANAE D. 39 chart. formae maximae saec. XV respondet fere libro supra n. 56 descripto Florentino Laur. 89 sup. 26. liber quartus desinit in ep. 39; libri V. VI. VII. VIII codicis respondent iis qui vere numerantur VIII. IX. X. XI; nonus cum contineat ep. XII 1 et IV 40—51 et quinti omnes, respondet quinto libri Laurentiani; decimus et undecimus vere sunt libri VI et VII, quorum hic desinit in ep. 41. absunt igitur praeter ultimas libri VII epistolae libri duodecimi excepta prima. praefationi praescribitur: *[M]agni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris questori (sic) palatii consulis ordinarii praepositi officiorum atque patricii uariarum libri primi prologus incipit*. sequuntur laterculi coniuncti librorum I—XI, deinde praefatio Cassiodori, cui subscribitur: *explicit prologus*. praeterea libri praescriptiones vel subscriptiones nullas habent. inscriptiones epistulis praemittendas miniator non explevit. in principio codicis legitur epistula ad papam nescio quem directa incipiens: *quousque inners diffidencia inter Augustum*, finiens: *salve ecclesiarum sidus et ad senectutem bonam Abrahae emulator accede, quia testimonium probitatis est diu hominem in ecclesiastica arce servari . . . in testimonio summe glorie sine labe perdura et huic subiuncta oratio quae in fine libri inserenda est post recapitulationem: tu ergo domine . . . conversacione tractare*, nempe locus ex libro Cassiodori de anima similiter in aliis libris perscriptus, denique index titularum. in fine adhaerent Petri regis Siciliae epistolae complures. — Hoc volumen qui formavit, ei praesto fuerunt trium ordinum libri iisque ita usus est, ut primum describeret codicem ordinis primi, deinde codicem ordinis quarti in fine fortasse mutilum, denique adiceret quae habet ordo secundus non reperta in primo. ceterum liber pessimus est plenus corruptelis plurimis gravissimisque.

71. VATICANUS n. 570 membr. formae quaternariae saec. XIII, foll. 210. '*domini Nicholai de Mut est liber*' ab ipso librario scriptum legitur ante praescriptionem l. XI; deinde fuit *Iulii II pont. max. bibliothecae secretae dicatus*, eumque sine dubio intellegit Cochlaeus in loco supra ad n. 26 citato libri editi a. 1529. continentur eo

1) I—VII 41 cum laterculis. libro primo praescribitur: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris et questoris palatii et consulis ordinarii et magistri officii praepositi officiorum atque patritii capitula primi libri incipiunt*; sequuntur laterculus cum subscriptione: *expliciunt capitula libri primi*, deinde eadem inscriptio: *Magni . . . patricii libri prohemium*. Rubrica B, denique praefatio, post quam scriptum est: *incipit liber primus variarum*.

2) VIII—XII recte numerati item cum laterculis. sequuntur libri de anima numeratus XIII et de amicitia numeratus XIII.

72. VATICANUS 7301 membr. formae maximae saec. XIV ductu imitante antiquiorem. in fine legitur: *gloria laus et honor: hoc Angelus Viterbiensis opus scribi fecit: tibi laus rex Christe redemptor*. continentur libro

1) I—VII 41. IX 4. 6. 9—15, quae continuo ordine numerantur, cum laterculis. ex inscriptionibus librorum, quae plenae sunt a manu prima in fine l. II. III. IV, affero primam: *Magni Aurelii Cassiodoro. Senatoris u. c. et illis exeq. pal. exconsulis ordinarii mag. off. ppi atque patritii variarum liber II explicit*.

2) VIII—XII item cum laterculis excepto duodecimo. epistulae ad septimum translatae libri noni adsunt in laterculo, deficiunt in textu. post subscriptionem adhaerent epistulae tres Sidonianae. in fine operis legitur: *Magni Aurelii Cassiodori viri clarissimi et illustris exquestoris palatii exconsulis ordinarii et magistri officii praepositi atque patricii variarum liber explicit feliciter*.

Nostro iussu examinavit Tschindel.

73. VATICANUS PALATINUS N. 272 membr. formae maximae foll. 111 saec. XIII/XIV ex variis Cassiodori quae habet, sic disponit:

I—IV.

V index.

VII index finiens in ep. 41.

IX 15 inscripta (ut in Ambros. C 19 inf.) *forma restitutionis dampnorum*.

VII 23. 24. 41; post eas vacant paginae tres.

VIII—XII numerati I—V; evulsis foliis duobus deficiunt XII 18 p. 375, 12 *pontibus trabium* ad XII 25 p. 382, 13 *sequentem ualuisse*. epistula IX 15 hic redit similiter inscripta.

V—VII 41 ad p. 222, 33 *constitutionum servetur* omissis indicibus duobus et epistulis tribus antea inde relatis, nisi quod tertiae, ut dixi, pars hic redit.

XII 23 ad p. 379, 28 *ubertas in optata*; sequitur locus nescio qui incipiens in *conspectu tuo pater sanctissime*, finiens *cupiditas interuenit*.

de anima liber.

Praefationi praescribitur: *incipit liber Cassiodori epistolarum*, octavo libro: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris palatii ex magni praepositi exquaestoris officii exconsularis palatii liber primus de opere uariarum*. subscribitur libro de anima: *explicit liber Cassiodori epistolarum*. libro XII f. 77 subiunctae sunt epistulae duae Friderici II scriptae eadem manu stilo Cassiodorano, altera incipiens *Beneficia mera sunt principum*, subscripta *acta sunt hec anno d. i. MCCXLV mense Ian. IIII^{te} indict. . . dat. Grosseti anno mense et indict. praescriptis*, altera incipiens *Munificentia nostra fertilitas*, subscripta *dat. in castris in episcopatu Bonon. anno d. i. M^oCC^o tricesimo nono cet.* sequitur locus excerptus ex libro Gregorii de moralibus. — Liber incuriose scriptus est et ita emendatus, ut prior scriptura saepe perierit.

74. VATICANUS REGINAE N. 64 membr. formae octonariae saec. XIII ineuntis, suppletus saec. XVI, antea G. Schruitwijn de Erpell, postea Petavii n. XXXIII. continentur libro haec scripta manu antiquiore:

1) f. 1—50° l. I ad IV 37 p. 130, 31 *non tam adiecta* epistulae eius parte reliqua a manu recentissima. praefationi praescribitur: *incipit prologus Cassiodori in libro variarum formularum*, subscribitur tertio libro: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri consulis et illustris exquestri pasatii* (sic) *exconsulis ordinarii exmagistri offic ppi atque patricii lib. uariarum III explicit*.

2) f. 85—137 l. VIII—XII, quos prima manus ita numeravit, ut decimus sit VI, duodecimus VIII; secunda manus veros numeros praescripsit. post ep. XII sequuntur scripta a manu eadem loca haec: *Mittit latores praesentium* — *Multae sunt virtutum opes* — *Illa est vera necessitudo* — *Hominis sapientia non annorum* — *Nichil eo fortius qui vincit* — *Grandes martirias ingenia parva* — *Sanato vulnere in cicatricem* — *Letatur deus quando conversi divites* — *Qui verum (?) atque perfectum laudare voluerit*.

Manus recentior in foliis insertis inter 50 et 85 haec scripsit:

1) l. XI 9. 17. 36. 28. 29. 38. 40. XII 1—3. 13. 17 cum epistulis Sidonianis.	} adsunt item locis suis
scriptae a manu antiquiore.
2) l. II 31.	
3) l. IV 5. 7. 16.	

4) l. IV 40 -- VII 41.

5) f. 84' adhaerent loci tres: *rex ad regem* — *modus temporis senex ad senem* — *cotidianum istas*.
Laterculi absunt. nostro iussu examinavit Tschindel.

75. SENENSIS bibliothecae civicae F. V. 15 saec. XIV, antea monasterii Montis Oliveti maioris, continet varias exceptis ultimis epistulis l. VII plenas, sed perturbatas sic:

I 1 — II 26.

III 34 — fin.

II 27 — III 33.

IV 1 — V 36; epistula 22 legitur bipertita.

III 2 sub praescriptione: *datur dignitas patritiatus Gundibaldo regi Burgundionum leguntur prima verba sola: grave malum est inter curas regiasque personas voluntates sibi. inscriptio igitur ep. III 2 applicata est ad argumentum eius quae sequitur VI 2.*

VI 2 a verbis p. 175, 13 *ei ex angulari* (sic) ad VI 7.

VI 19 — 24.

V 42 — VI 2.

VI 7 sub praescriptione *formula sacrarum largitionum* leguntur primum haec: *decet prudentiam nostram in augendis fabricis regalibus obtemperare dispositis quia nobilissimi civis est patriae suae augmenta custodire maxime sacrarum largitionum; sequitur formulae illius pars posterior inde a verbis p. 180, 21 verba testantur.* continuo ordine deinde leguntur formulae VI 8 — 18.

V 37 — 41.

VI 25 — VII 9.

VII 15 — 18.

VII 10 — 14.

VII 19 — 34.

VIII 1. 2.

VII 35 — 41.

VIII 3 — XII fin.

Libri numerantur duodecim neque in singulis differunt numeri principiaque a veris, quamquam exempli causa liber quintus hic omnes eas epistulas complectitur, quae secundum tabulam supra propositam in codice leguntur interpositae inter primam et postremam formae genuinae. ordinem perturbatum apparet proxime accedere ad librum supra n. 51 enarratum Breslaviensem; in quibus aut convenient aut differant, exponere supervacaneum est, cum neuter auctoritatem habeat. post praefationem praescribitur libro primo: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri illustris exquaestoris palatii et consulis ordinarii* (interponuntur rubricae) *liber primus incipit*; subscribitur eidem: *Magistri A. Cassiodori Se[natoris] urbis Romae et exq. palatii et magistri praepositi atque patricii liber primus explicit*; reliqui libri subscriptionibus plenis carent. — Examinavit librum mea causa intercedente Alexandro Spinellio Romano bibliothecarius Senensis F. Donati.

76. TOLOSANUS n. 472 membranaceus saec. XV, foll. 120, incipit mutilus a verbis III 51 p. 105, 35 *sic accidit*, desinit rursus V 42 in verbis p. 169, 30 *necesse est talia*. deficientibus praeter partem l. V extremam libris VI et VII adsunt l. VIII et sequentes recte numerati. foliis quibusdam in extremo libro transpositis finire videtur in verbis XII 20 p. 377, 2 *Petri apostoli*, vere pervenit ad XII 23; absunt reliquae epp. 24 — 28. subscriptiones et laterculi adsunt. libro III subscripta sunt haec: *Magni Aurelii Cassiodoris Senatoris et expuestoris palatii et magis offic proprio atque princ uariarum liber tercius explicit. incipit eiusdem liber quartus.* varias liber de anima sequitur. specimina sumpsit nostra causa Brissaud professor Tolosanus.

77. VENETUS BIBLIOTHECAE S. MARCI LAT. CL. II N. 19 membr. foll. 135 scriptus est saec. XIV, XV a librariis pluribus, quorum is qui f. 49 seq. variarum l. VI seq. exaravit, in fine subscripsit sic: *Iacobus ser Guidi civis Castellanus scripsit, quem dominus benedixit.* continentur eo

1) I — VII 41. IX 4. 6. 9 — 15 sine laterculis. praefationi praescribitur: *incipit prologus in libris numero XII Magni Aurelii Casiodor Senatoris viri clarissimi et illustris qui variarum nomine titulantur.*

2) VIII — XII recte numerati omissis libri noni epistulis antea scriptis, item sine laterculis; adhaerent duodecimo epistolae Sidonianaee numeratae ep. 29 — 32.

78. VENETUS BIBLIOTHECAE S. MARCI LAT. CL. II N. 22 membr. formae maximae saec. XV, antea adservatus Patavii in monasterio S. Iohannis de Viridario (adscriptum est f. 143: *hunc librum donavit reverendus dominus B. de Lignamine Patavus episcopus Concodiae* [sic] *congregationi canonicorum regularium Lateranensium, ita ut imprimus sit ad usum dictorum canonicorum Christo militantium in monasterio S. Ioannis de Viridario Paduae ... MCCCCLV*), deinde fortasse Venetiis in bibliotheca S. Iohannis et Pauli (v. ad n. 41). post distichon *Iure Senator cet.* praescribitur praefationi: *incipit prologus in libros numero XII Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris qui variarum dicuntur.* sequitur sub titulo *incipit praefacium sive declaracio materie narratio de rebus Augustuli, Odovacris, Theoderici* incipiens: *ad evidentiam*

huius tituli est adnotandum, quod, sicut dicit Eutropius libro quinto decimo, tempore Zenonis imperatoris, qui regebat imperium orientale, Augustulus illustris, qui descenderat de stirpe Otaviani Augusti, adversus Nepotem qui regnum Italiae tenebat, finiens deinde infra dies paucos morte subitanea expiravit, excerpta, ut ipsa ait, ex Eutropio aucto a Paulo l. XV. XVI p. 210—219 Droys. praefationis Cassiodoranae et narrationis modo dictae ad praefationem adiunctae archetypum extat in eodem volumine f. 3. sequuntur variarum l. I—VII 41, quorum septimo praescribitur: incipiunt tituli VII, qui formule nuncupantur. eos excipiunt libri VIII—XII sic numerati; octavo praescribitur: Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris, exquestoris pallacii et consulis ordinarii et magistri officii prepositi officiorum atque patricii variarum liber VIIIus, sequitur liber de anima. quae praecedunt et sequuntur scripta sunt manu diversa neque ad Cassiodorana pertinent. laterculi absunt.

79. VINDOBONENSIS N. 365 (Endlicher n. 361), antea Salisburgensis, membr. formae magnae saec. XV foll. 96 continet haec

1) I—VII 41 cum laterculis; desiderantur ep. II 27. III 35. VI 20; epistulae II 28 — III 33 leguntur interpositae inter V 36 et 37, item ep. III 48 inter 51 et 52. praefationi praescribitur: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris venerabilis illustris exconsulis ordine magnis officiis praepositi atque patricii variarum liber incipit.*

2) VIII—XII item cum laterculis numerati I—V. subscribitur libro duodecimo: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exquaestoris pallacii exconsulis ordinarii exmagistri officiorum praepositi officiorum atque patricii liber quintus variarum explicit;* similes sunt subscriptiones reliquae. sequitur liber de anima.

Nostra causa inspexit Carolus Schenkl professor Vindobonensis.

80. VINDOBONENSIS N. 924 (antea rec. 2288; Endlicher n. 360) membr. formae maioris foll. 115 saec. XIII exeuntis, antea 'monasterii S. Dorothee in Vienna'. continet haec

1) I—IV 39. post indices epistularum praescribitur praefationi: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris questoris palacii consulis ordinarii [sic] praepositi officiorum atque patricii variarum libri primi incipit prologus.*

2) IV 40—VII 41 in codice ita exhibentur, ut quarti libri haec pars et quintus totus subiunctae epistulae XII 1 efficiant librum codicis nonum, sextus liber ibi pro decimo numeretur, septimus pro undecimo adiunctis epp. XII 2—28.

3) VIII—XII, qui numerantur V—VIII, sed duodecimi libri sola prima epistula est libri noni prima, reliquae eius libri leguntur in codicis l. XI post librum vere septimum. sequitur liber de anima. Nostra causa inspexit Carolus Schenkl professor Vindobonensis.

81. VINDOBONENSIS N. 3112 (antea philol. n. 24; Endlicher n. 362) chartaceus formae magnae saec. XV.

1) I—VII 41. IX 4. 6. 9—15 cum laterculis. ante praefationem adsunt epigramma dedicatorium *Iure — placent* et index epistularum omnium hoc volumine perscriptarum. praescribitur epigrammati illi: *incipit liber epistularum Cassiodori Senatoris in libro [sic] numero XII qui variarum dicuntur;* subscribitur libro tertio in margine: *Mag. Aurelii Cassiodori Senatoris principum exconsulis omarii et quaestoris officii liber tertius explicit.*

2) VIII—XII item cum laterculis numerati I—V omissis epistulis libri noni antea relatis, spatiis vacuis tamen relictis ubi collocandae fuerunt IX 4 et IX 6. praeterea epistula VIII 15 legitur inter 8 et 9. ordo turbatus est transpositis foliis ordinandis sic 97. 96. 99. 98. 90. 91. 92. 93. 100. 101. 94. 95. sequitur liber de anima.

A nobis rogatus examinavit librum Carolus Schenkl Vindobonensis.

82. GUELFERBYTANUS AUGUSTANUS 12, 11 membr. formae quaternariae saec. XIII foll. 92.

1) I—VII 41. IX 4. 6. 9—15 cum laterculis.

2) VIII—XII item cum laterculis omissis libri noni epistulis ad septimum librum translatis. sequitur liber de anima.

Praescriptiones et subscriptiones nullae nec magis adsunt epistularum inscriptiones. contulit Guil. Meyer praeter praefationis principium pagina prima codicis evanida facta.

82A. GUELFERBYTANUS GUDIANUS N. 95 saec. XV, olim Bernh. Rottendorff, ita ordinatus est:

1) I—IV 39.

2) IV 40—VII ita, ut IV 40—V fin. adiunctae ad XII 1 efficiant librum nonum, l. VI. VII decimum et undecimum.

3) VIII 1—XII 1 qui libri hic numerantur V—IX 1. absunt ab hoc codice libri XII epistulae reliquae. Praescribitur: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris (ex add. m. 2) questoris palacii (ex add. m. 2) consulis ordinarii prepositi officiorum atque patricii variarum libri primi prologus incipit.* post prologum incipit liber primus variarum. — De notitia codicum trium in fine huius libri vide infra p. CIX.

ORDO TERTIUS
CONTINENS L. VI—VIII. 10.

T 83. BRESLAVIENSIS BIBL. CIVIUM N. 63, quem supra n. 11 dixi comprehendere exempla variarum duo, sed scripta eadem manu, et ita, ut in eadem pagina, ubi prius exemplum desinit, alterum incipiat, secundo loco habet earum l. VI integrum, l. VII ad ep. 21 verb. p. 214, 27 *quantitas deferatur ne opinionis* et rursus ep. 26—32 verb. p. 219, 7 *quando necesse*, denique spatio versuum septem vacuo relicto ep. 36—47, l. VIII ep. 1—10 (transpositis epp. 3. 4) ad verb. 241, 9 *memorie sensum relinquitur*. versiculum extremum non est perscriptus et codex ipse tam initio quam fine integer, descriptus scilicet ex archetypis mutilis. laterculi epistularum et singularum inscriptiones desiderantur nec magis adsunt librorum inscriptiones vel subscriptiones. librum a Guilelmo Meyer diligenter collatum Kruschius recognovit. — Egi de codice in diacriticis p. LVII.

U 83A. CAESENAS BIBLIOTHECAE MALATESTIANAE PLUT. 13, 3 DEXTR., de quo infra n. 93A dicetur, praeter alia inutilia habet librum VI integrum et ex VII eadem fere, quamquam paullum imminuta quae leguntur in Breslaviensi, scilicet 1—21 ad verba p. 214, 28 *ne opinionis* et 26—32 ad verba p. 219, 6 *quod uenalitas* et 36—42 ad verba p. 223, 17 *non enim tum* interpositis, ubi textus hiat, spatiis non scriptis. praescribitur libro sexto: *incipit sextus variarum formularum* sequente laterculo; septimo: *Magni Aurelii Cassiodori etc. liber septimus incipit felicitate* laterculo item adiecto ad ep. 42 pleno. contulit mea causa librum bibliothecarius Malatestianae A. Piccolomini. mendis scatet etiam pluribus quam Breslaviensis neque tamen ex eo pendet, potuitque his duobus libris inter se compositis lectio archetypi deperditi aliquatenus recuperari. — Conferenda sunt diacritica l. c.

ORDO QUARTUS
CONTINENS L. VII, 41 — XII.

D 84. HALENSIS BIBLIOTHECA folium unum servat olim pro integumento notarum Fulvii Ursini in Ciceronem a bibliopega usurpatum et ex Italia omnino oriundum superstes ex codice formae maximae huius partis variarum fortasse archetypo (vide supra p. LX) scripto saec. XI bipertito sic:

Fol. rect.

<i>Col. 1.</i>	<i>Col. 2.</i>	
o sentiunt quia	ius humanum sibe aestimant fera-	sibi <i>D^b</i>
possumus. quos	liter odiosum. quos nunc apte	
us horruerunt.	iudicauimus comprimendos.	
i impetrare pos	ut eo tempore inimica bonis mo-	
ibus displicere	ribus crimina persequamur.	
lum tempus habuis	Quo hostibus rei publicae diuina	
ici. egerunt un	uirtute resistimus. utrumque qui-	
exsecari XVIII.	dem noxium. utrumque pellendum.	
halaricus. Rex.	sed tanto grauius crassantur ui-	grassantur <i>D²</i>
ait antiquitas	tia. quanto probantur interna.	
ictis generalibus	unum recumbit in altero. faci-	
quae et delictum	lius quippe inimicorum acies ca-	
. et excedentis	dunt. si nostro eum delicta subduci-	
grauatur.	mus. Primam humano generi	
estimant dici	noxiam peruationem sub qua nec	
t exponi. etsi	dici potest ciuilitas. nec haberi	
ntis quem conti	seueritate legum. et nostra indigna-	
nunione pur	tione damnamus. statuentes.	
a uere pietas	nt sanctio diui ualentiniani	
to gladio nascitur	aduersum eos diu pessime ne-	<i>membrana perforata D</i>
it sine cruore	glecta surgat. qui predia	negleg. t <i>D^a</i>
aemur enim placa	urbana. uel rustica despecto iuris	
osi. et clementer	ordine per se suosque presumserit	presumserint <i>D²</i>
do uitia sola dam	expulso possessore uiolenter	
t quod diuersorum	intrare. nec aliquid de eius distric-	
ribus crebris	tione detestabili uolumus tempe-	
insonarunt.	ratione mitigari. insuper adden-	
despecta affec	tes ut si quis ingenuorum ad satis-	
na saeuitia. dum	faciendum legis superius defini-	
ste principium	tiae idoneus non habetur Depor-	

Fol. uers.

Col. 1.

tionis protinus subiaceat ultioni
quia plus debuit cogitare iura
publica qui se nouerat alibi non
posse sustinere uindictam. Iudices
igitur competentes ad quos potest
admissum facinus pertinere.
si inuasorem cum possint amouere
pertulerint tenere praesumta
ex adepti cinguli honore priuen-
tur. et fisco nostro tantum fiant ob-
noxii. quantum praesumtor potu-
isset addici. in auctoribus tamen
fac r ntibus consti-
tis
tatus a

ri p blico pa
uiri sque pr p
i sp i it p ucita r la
ione d cis s s n
bills ingeratu□ ut indulta exe-
cutione saionum ultionem sen-
tiant uigoris regii qui obedire no-
luit cognitori. et quia summis
principibus iuris communione
uiuendum est. Si quis legum or-
dine pretermisso nomine publi-
co titulos presumserit uel pre-
sumsit affigere. in tantum possi-
denti fiat obnoxius. quantum
sanctio superius memorata

pote|***misum D¹

dampnu D²

membr. perfor. D

uersutiis D^b

Col. 2.

rit
poena per Uitu
uasionis nde
statem reg non
litis quo exp
ratus exs uat
menta test
improb inci
dolet cal nni
damnu . si ei
facultatum. S
seriniis liqui
ren um a
a d usam
consec a seri
met ppri
ite npetr
ex eo agere tem
minus habeat
solos uol mu
quos no cog
uersutiis qui s
da matr non
aliena. i siu/
illicitum u nag
fiat sibi q od i
exercere tem
iunctionibus
futurum illi
iure denegas

Quattuor quae supersunt paginarum vides duas mutilas esse, folii versi tam integram quam mutilam multis locis evanidas. eae continent l. IX ep. 17 p. 282, 15 |o *sentiant* ad ep. 18 p. 283, 29. repertum ab Ernesto Dümmlero Hartwig bibliothecae eius praefectus folium et Guilelmo Meyer tradidit a. 1879 et denuo Marburgum Kruschio misit. — Utile visum est hoc loco ut cernitur exhibere a Kruschio accurate descriptum.

85. BRUXELLENSIS N. 10018—10019 membr. formae octonariae saec. XII exeuntis antea fuit *societ(at)is* B

Iesu Antwerp(iae) D(anielis) P(apenbrochii); praeterea in prima pagina scriptum est *pertinet Alaric* et impressum signaculum bibliothecae nationalis Parisinae. scriptura proprietates nullas prae se fert nisi quod pro *t* littera praeter formam vulgarem *τ* altera quoque aliquoties invenitur *ϑ*. quaternionum notae inveniuntur III f. 26 et sic deinceps usque ad VIII f. 74; qui praecedunt quique sequuntur (folia codicis sunt numero 179) notis carent. libri, qui ipse integer est, prima pagina vacua relicta (postea demum quaedam in parte superiore adscripta sunt a variis aliena) scribere coepit librarius in secunda a verbis VII 42 p. 223, 10 *unde nobis* pergens deinceps ad finem usque libri extremi; sequuntur excerpta ex Ciceronis Tusculanis scripta manu diversa. inscriptiones subscriptionesve librorum deficiunt omnes spatiis vacuis relictis, nisi quod in fine subscriptio adest (vide p. XVI). laterculum praefixum habet solus liber decimus; epistularum inscriptiones absunt omnes spatiis vacuis relictis. exemplar, unde hoc sumptum est, quibusdam locis aut verba habuisse corrupta aut hiasse indicant spatia a librario passim vacua relicta (244, 10. 310, 31. 347, 20. 369, 21. 370, 30. 374, 15); verborum divisionem non ex archetypo petitam esse, sed a librario proficisci inde intellegitur, quod in ea re saepissime peccavit, ut 224, 17 *incurios a uetustate* — 248, 7 *seculi sodouacris* — 335, 23 *ornata ut*, nec raro ipse errores eiusmodi emendavit, ut 327, 2 *quid decem* — 327, 12 *sit tanta* — 329, 14 *praecipitis saltu*. praepositionem *a* librarius a suo vocabulo non separat, sed distinguit virgula superscripta. praeter emendationes ipsius librarii non multas alia manus librum emendavit ad idem ut videtur exemplum explevit-que inter alia 235, 25 locum propter vocabula rariora a primo librario relicto spatio vacuo omissum; certe ne in emendationibus quidem ullum reperitur diversae codicum familiae vestigium eandemque fidem in uniuersum mereri videntur tam B² quam B^b, quae manus praeterea saepenumero certo distingui nequeunt. quamquam hic quoque ut semper fere evenit ut emendator non ad archetypum solum, sed quaedam ex ingenio correxerit itaque interdum in interpolatione deprehendatur. ita 332, 23 *attoniti* ut recte mutatum est in *attenti*, ita in exemplari illud fuisse demonstrat lectio alterius familiae *attoniti* item ex illa derivata; alias interpolationes manus secundae reperies 232, 3. 283, 29. 338, 23. 342, 37. manus recens raro (ut 225, 11)

quaedam emendavit. dignitatum notae cum in codice raro reperiuntur inscriptionibus epistularum deficientibus, ubi adsunt compendia (*u. i. — u. s.*) plerumque ponuntur recte, nisi quod pro praefecti praetorii nota *ppo* vel hic laterculus quem unum habemus posuit *populo*. — Librum in ea parte, ad quam pervenit, longe optimum repperit et contulit G. Meyer; ego denuo eum exegi Bruxellis recognovitque ad editionis plagulas missum Marburgum Kruschius.

- M* 86. MONTESPESSULANUS N. 294 supra descriptus n. 24 cum habeat etiam l. VIII—XII, variam lectionem inde in apparatus rettuli minoribus suppressis ad librum octavum, postea aliquoties extra ordinem citavi. servat hic illic reliquias antiquiores, ut formam omnino Cassiodoranam *loquebitur* 338, 17 cum Bruxelensi solus, orthographiae vetustae vestigium 234, 27, aliis locis (236, 9. 238, 18. 241, 2. 242, 12. 243, 17. 249, 28. 250, 30. 252, 6. 258, 24. 260, 17. 262, 22. 355, 4) facit cum melioribus inter affines, praesertim cum *Z*. at saepius declinat ad libros deteriores *KN* (233, 18. 24. 238, 6. 239, 1. 240, 25. 242, 1. 2. 9. 248, 20. 261, 10. 347, 14) neque caret interpolationibus alibi non inventis (233, 13 *romanorum gothorumque* pro *gothorum romanorumque*. 244, 27. 248, 2. 27. 249, 3); denique contaminationem ex duobus exemplaribus cum aliis locis prodit tum dittographiis:

234, 4 copia] *BZK*, constantia *GN*, constantia copia *M*.

248, 6 et] *BZ*, cum *KG*, et cum *M*.

Ita specimen edere satis habuimus.

- N* 86A. NEAPOLITANUS IV. B. 41, nobis *N*, de quo supra egimus sub n. 26, praeter libros tres primos et quartum imperfectum continet scriptos manu eadem etiam quinque postremos. inscriptio operis ipsa est quam p. XVII rettulimus ex Parisino 2185 A (id quod ibidem addendum est) videturque ex eo hic quoque liber pendere. sed in Neapolitano inveniuntur lectiones multae partim in textum illatae partim pro varia lectione adscriptae petitae, ut ostendimus p. LXX, aliunde, eamque ob causam eum in apparatus per hos quoque libros rettulimus.

- Z* 87. PARISINUS LAT. 2185 A. (l. I—IV 39 scriptos manu diversa et a glutinatore demum ad hanc partem adiunctos supra posuimus sub n. 4) exhibet Cassiodori libros quinque postremos scriptos saec. XIII numeratos I—V. sequitur liber de anima inscriptus sic: *incipit liber Magni Aurelii Cassiodori Senatoris de anima*, cuius editori futuro hic liber praecipue consulendus erit. variarum inscriptiones et subscriptiones exhibuimus p. XVII. de hoc libro dictum est in diacriticis p. LXII. in apparatus relatus est totus.

88. PARISINUS LAT. 2186 membr. saec. XIII (nomina inscripta sunt Baluzii n. 321 et I. B. Hautin) habet variarum l. VIII—XII solos numeratos I—V; laterculi adsunt, abest liber de anima. liber diligenter scriptus est; variam lectionem qui eum exaravit hic illic adiecit. contulit totum Guil. Meyer. descriptum esse ex altero Paris. 2185 A cum ex praescriptionibus et subscriptionibus, quae plane conveniunt, tum ex universa lectione efficitur; adscripsi locos aliquot qui rem demonstrant.

	2185 A.	2186
363, 23 intellegitur]	intelligi (\dot{g} = igitur)	intelligi
371, 12 proceris]	procis = proceris, <i>sed propter</i> <i>parvum foramen lineola</i> <i>super c videtur esse talis</i> \checkmark	proc'is
375, 12 ut]	$\bar{u}t$	$\bar{u}t$
386, 32 uestris]	uris <i>parum distincte</i>	ueis = ueris.

Si quos errores archetypi librarius emendavit, ut factum est 290, 25 (*auctore* pro *actore*). 304, 7 (*cum* pro *dum*). 311, 2. 339, 20. 341, 2. 343, 36. 344, 4. 361, 2 (*omnes* pro *omne*) 364, 33, eius fere generis sunt qui facilius corriguntur quam animadvertuntur aut certe non superant coniecturam inventu facilem. praeterea quod 298, 2 miniator codicis huius cum *B* dedit *ideo*, ubi *adeo* est in *Z*, casu factum est. errores proprios librarius quamquam non indiligens admisit non paucos, ut sunt hi:

235, 29 dignationis] dignitatis
261, 25 laetificare *om*.
312, 29 annititibus] annuentibus cum *EFA*
329, 21 est *om*. cum *N*

88 A. POMMERSEFELDENSIS bibliothecae comitum de Schoenborn n. 2792 membr. formae octonariae saec. XIII inter excerpta varia post quaedam sumpta ex *dictis beati Augustini episcopi* (incipiunt f. 54 *tenere debet catholica fides*) et f. 55 sub titulo *factum dignum memoria locum Senecae de clem.* I 9 de L. Cinna, incipientem *divus Augustus fuit*, finientem *nullis amplius insidiis ab illo petitus est* et f. 55' sub falso titulo *Cassiodori variarum* brevem seriem sententiarum, quarum prima est: *Acerrima virtus est quam ultima necessitas extundit* (= Seneca de clem. I 12), extrema *nichil est verius puero cum ad annos pervenerit ut intelligat non ad eos ut fingat*, a f. 55' ad f. 77' repetito titulo *Cassiodori variarum* excerpta habet ex l. VIII—XII. incipiunt ea p. 231, 7 *pietati vestrae praeconiale est* et sic deinceps ad p. 232, 6 *decessores habuisse* non paucis mutatis omissisve. sequitur caput quod refero totum speciminis causa compositum ex Cassiodoranis et (ut docuit me L. Traube) Symmachianis: *natura perhennis fontis est glorie vena manabilis*,

nam sicut ille fluendo non expenditur sic nec probitas celebri sermone siccatur (p. 252, 6—8). || haec vere regalis est virtus celerius necessaria sentire et tardius in verba prorumpere. nescit penitenda loqui qui proferenda suo tradit examini (p. 300, 25—27). || plerumque officiis simulatur affectio. amicitie autem sinceritas pectoris magis fidem postulat quam delinimenta sermonis (Symmachus p. 261, 32 Seeck). voto faventis non exitu rei animus obligatur (l. c. p. 257, 5). tacenda sunt dampna fortune ne sera consultio scindat praeteriti cicatricem doloris (l. c. p. 252, 1). maneat te oro stabilitas promissorum nec senatoriam fidem voluntatis mutatio deuenistet (l. c. p. 248, 22). quaedam scintilla sapientie est virtutum luminibus applicari (l. c. p. 237, 21). me hactenus rerum tuarum amaritudo mordebat (l. c. p. 234, 13). nultum nunc es relaturus gratiae si officio vicissitudo respondeat (l. c. p. 235, 13). magnus diligentie incentor est animus tuus (l. c. p. 204, 10). animus bene conscius uite nichil in se maledicis licere sermonibus debet estimare (l. c. p. 213, 17). sicut in vestitu hominum ceteroque cultu loco ac tempore apta sumuntur, ita ingeniorum varietates in familiaribus scriptis negligentiam quandam debent imitari (l. c. p. 179, 6). sequuntur rursus cum eadem adscriptione epitomae Cassiodoranorum, in his ex specimine nostro VIII 9 particulae hae: quod si longaeui ... sustinenda consurgat, deinde sumptum ex VIII 8 iuste fit debitor alieni arbitrii qui a pluribus meretur audiri, mox rursus ex ep. VIII 9 sic se magnorum ... non tenentur, item ex specimine XI 6 haec: tibi reddunt obsequia ... iudicis agis. nullus tibi ... praescribat. dum pro excellentibus meritis talia conceduntur. nemo autem ... excellere. iussa nostra ... probatur agnosci. Vestes ipse ... aut maculat. Ultra omnes ... comprehendit. Fige menti quod undique conspicitur qui in tali claritate versatur. finiunt f. 77' in extremis verbis operis integri p. 385, 26 praecepta igitur nostra ... munificentia principalis. sequitur Apuleius de fato: cum quidam de moribus cupiditatibusque suis Socrati intimaret. omnia non solum referuntur breviata, sed mutata quoque et transposita. cum specimen demonstret excerpta Cassiodorana pendere ex codice vulgari, nolui in iis determinandis tempus chartamque pessumdare.

89. VATICANUS OTTOBONIANUS N. 265 + 418 hodie bipertitus (scilicet in illo volumine composito ex diversorum codicum reliquiis f. 71—78 principium legitur VIII 1—21 p. 252, 5 sed digne laudis cum voluerit digni, in hoc reliqua inde a sequentibus tatis omittit qui se actionis) membr. formae quaternariae saec. XIII incip., habens in fine adiecta a manu saec. XIV formulas et instrumenta varia, exhibet variarum l. VIII—XII cum laterculis suis. praescriptio operis eadem est atque relata p. XVII ex libro Parisino 2185 A; sequitur quae pertinet ad librum octavum incipiunt capitula et post haec: incipit liber primus variarum epistolarum Cassiodori Senatoris. ante duodecimum est: incipit liber quintus variarum Cassiodori. incipiunt cap. libri V Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustrissimi ex quaestoris palatii, exconsulis ordinarii, exmagistri officialis atque patricii et post laterculum: expliciunt tituli. incipit lib. V^{us}. est ex huius ordinis optimis unus, sed locum cedit libro Z, a quo non videtur differre nisi additis mendis. contuli praeter specimina l. VIII 1—11; totum librum ut excuterem, supervacaneum visum est et ne ea quidem quae enotavi in apparatus retuli.

ORDO QUINTUS

L. VIII—XII BREVIATORUM.

90. LONDINIENSIS REG. 8 B. XIX (videtur esse is, quem catalogus librorum mss. Angliae et Hiberniae G editus a. 1697 recenset p. 425 in bibliotheca Iacobaea n. 913) membr. scriptus in Britannia saec. XIII incipiente, emendatus aut ab ipso librario aut certe ab aequali libris variarum quinque postremos proponit et decurtatos et ordine mutato sic ut supra p. LXIII indicavi: IX 8—fin. X. XI. XII. VIII. IX 1—7. transpositio numerationem quoque vitiauit; scilicet IX 8—X fin. pro decimo libro numerantur vero eius principio non significato; XI et XII numerantur recte, nisi quod in praescriptione illius errore legitur II pro XI, cum et margo superior et subscriptio verum numerum habeant; VIII numerum praescriptum habet XIII; IX principio inscriptio nulla est. praescriptum est volumini: incipit liber decimus epistolarum Cassiodori Senatoris; praeterea neque auctor enuntiatur neque operis titulus. contuli ego Londinii.

91. OXONIENSIS COLLEGII MAGDALENAE N. 166 membr. formae quaternariae foll. 90 saec. XIII II epitomam eandem exhibet ordine pariter mutato atque mutat Londiniensis; epistolae numerantur centum. praescriptio nulla est in principio voluminis nec magis quicquam adscriptum est ubi incipiunt libri octavus (secundum codicem epp. 63—95) et nonus (secundum codicem epp. 96—100 et 1—9). libro X (codicis epp. 10—26) praescribitur: l. variarum lectionum Cassiodori X incipit; XI (codicis epp. 27—48): lib. XI incipit; XII (epp. 49—62): lib. XII. subscriptiones nullae sunt in codice neque adsunt laterculi. codicem missum Berolinum ibi excussi et ad plagulas recognovi.

91A. PRAGENSIS BIBLIOTHECAE UNIVERSITATIS VIII. D. 1 chart. saec. XIV f. 172—243 continet IP Cassiodori variarum partes duas:

1) f. 211—243 praefationem operis et l. I. II. III. IV (omissis epp. 5—7) ad ep. 39 fin.; extrema inde a verbis p. 120, 4 prioris viri adiecta sunt manu diversa. subicitur locus brevis ex contractu venditionis sumptus incipiens: annus et annus abit vagisque dierum defluxionibus cottidiana sustolluntur, finiens ut diversis cirographis litteris partem suam tam emptor quam venditor in fide testimonium retinent aliaque a Cassiodoro aliena. exemplum est admodum depravatum libris non distinctis et inscriptionibus praetermissis.

2) f. 172—210 epitomen librorum VIII—XII recte ordinatam, nisi quod ep. VIII 15 legitur inter VIII 8

et 9. praescribitur libro octavo: *incipit de opere variarum Cassiodori quod fecit sub Athaliarcho rege mortuo Theodorico patre illius*; titulus operis in principio librorum X et XI, sed ad marginem spatio in textu relicto vacuo, plenus adest hic: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris ūc et illustris exsequestri (exquaestori I. XI) palatii exconsulis ordinari exmagistri officii praepositi atque patricii variarum liber X (vel XI) incipit*. liber nonus continuatur octavo; in fine XII subscriptio nulla. adhaerent ei epistolae tres Sidoniana. laterculi adsunt librorum X. XI. XII aptati ipsi volumini omissis epistulis in epitomam non receptis, admissis Sidonianis. Excussi librum missum Berolinum.

I^w 92. VINDOBONENSIS N. 407 (antea philol. 70) membr. saec. XIV f. 100—116 epitomen continet ita ordinatam ut legitur in codice Pragensi. primi duo libri inscriptionibus carent; decimo praescribitur: *Magni Aurelii Cassiodori et cetera) variarum liber X incipit*, similiter undecimo et duodecimo. adhaerent epistolae Sidoniana. tres. sequuntur nullo intervallo et scriptae manu eadem quae deficiunt in epitoma fere omnia IX 4. 6. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 18 (sic: *proinde decreuit et cetera ut supra: insuper addentes et sic deinceps* p. 283, 5 seq.). 20. 21. X 8. 9. 10. 12. 13. 14. 17. 19. 26. 31. 34. 35. XI 11. 12. 13. 14. 15. 16. 23. 24. 25. 29. 30. 31. 32. 35. 39. XII 4 (sic: *mensae regalis et cetera usque admirari destinet carpam* p. 362, 20 seq.). 5. 8 (sic: *novum genus ut supra usque exire quapropter ille* p. 366, 16 seq.). 9. 10. 23. 24. epistulis VIII 31. IX 16. 17. X 18 quae absunt in epitome, in hoc codice suo loco reperiuntur apparetque librario tum quoque, cum epitomen describeret, exempli alterius pleni copiam fuisse. propterea fragmenta minora epistularum in epitoma deficientium passim omisit, scilicet integras eas ex altero descripturas. Excussi codicem item missum Berolinum.

ORDO SEXTUS INTEGRORUM.

93. BRESLAVIENSIS BIBLIOTHECAE UNIVERSITATIS I. F. 159, antea ecclesiae collegiatae Glogaviensis, chartaceus formae magnae, foll. 319, saec. XV in. scriptus. libri praescriptionibus et inscriptionibus carent. laterculi adsunt, absunt Sidoniana. examinavit missum Marburgum Kruschius.

93A. CAESENAS BIBLIOTHECAE MALATESTIANAE PLUT. 13, 3 DEXTR. (cf. Muccioli catal. bibl. Malatest. a. 1780 I p. 58; Zuzzera *codici della biblioteca Malatestiana* a. 1887 p. 132) membr. saec. XV variarum partes continet has

1) I—IV 39. epistolae primae libri quarti praescriptum est: *forma coniugalis*, secundae *forma militiae*, tertiae et quartae *forma comitiae patrimonii*. haec pars codicis pertinet ad eandem recensionem graviter interpolatam, quae corrumpit Parisinum n. 10609 (supra n. 32).

2) I. V deficit, adsunt I. VI integer et pars I. VII; de his dixi supra n. 83 A.

3) I. VIII—XII, quorum octavus hic pro quinto numeratur, reliqui recte. pertinet ad recensionem vulgarem etiam in ea parte libri octavi, quam habet Breslaviensis (supra n. 83).

Laterculi adsunt excepto quarto libro, ubi pro laterculo est folium non scriptum. praescribitur praefationi: *Magni Aurelii Cassiodoris (cassiodori alibi, cassiodorii subscr. libri qui dicitur quintus) Senatoris viri clarissimi et illustrissimi exsequestoris (sacri ins. subscriptio I. qui dicitur quintus) palatii exconsulis ordinarii (ex consulum ordine subscr. I. II) exmagistri officialis (ex magistris officii subscr. I. II) praepositi primi officii atque patricii liber variarum epistolarum incipit*.

E 94. FLORENTINUS LAURENTIANUS PLUT. 16 SIN. N. 11 membr. formae maximae saec. XIV exeuntis, foll. 192, aliquando (ut adscriptum est f. 190) *liber Colucii Pieri de Salutatis*; praeterea inscriptum est: *iste liber fuit ad usum fratris Sebastiani de Bucellis, qui pertinet armario conventus sancte Crucis de Florentia ordinis fratrum minorum*. praeter alia quae enumerat Bandinius cat. 4 p. 121 ad finem variarum leguntur epistolae papales recensitae apud Bandinium I. c. p. 125 quattuor, una Innocentii III ad Ottonem imperatorem data m. Nov. a. 1210 (Potthast reg. pont. Rom. n. 4133), tres Innocentii IV scriptae a. 1250 de Ludovico IX rege Franciae capto (prima est Potthasti n. 14053, altera ad reginam Franciae missa ibi non adest, tertia est Potthasti n. 14038). variis adhaerent Sidoniana neque tamen quae est in libro sequenti oratio Cassiodori pars libri de anima. — Inscriptiones et subscriptiones librorum composuimus p. XVIII. — Textus ut non ita multis locis emendationem subiit priore lectione expuncta, ita passim vel inter lineas vel ad marginem varia lectio adscripta est praemissa nota *l* uel *al*. adscriptae sunt simili ratione vocabulorum rariorum interpretationes, e. c. p. 32, 4 supra *quam* legitur *pro et non*, p. 32, 12 supra *qua* est *.i.* (= id est) *aliqua*; item ad hominum locorumque vocabula fere inter versus adnotatur *nomen proprium*. sed diligenter cavet qui haec scripsit, ne variae lectiones et scholia confunderentur et raro accidit ei ut in ea re peccaret, ut p. 246, 20 *incertum* ad *ambiguum* adscripsit cum signo variae lectionis. eiusdem adnotatoris scholia quoque sunt hic illic adiecta ad res illustrandas desumpta ex parte ex classe prima (vide supra p. XLIV); reliquorum, quae ab ipso videntur proficisci, specimen subiecinus.

ad II 31 p. 64, 6

hic ueredarius. sic equus ad carrettam et dicitur a veho .is. et hec reda, id est carretta.

ad III 17 p. 88, 27

Tullius in libro de senectute: non tantum viribus corporis res magne geruntur, sed consilio et auctoritate.

ad IV 25 p. 125, 14

quis enim pal.] Oratius: ludere qui nescit campestribus abstinet armis.

ad IV 39 p. 131, 21

Seneca in libro de naturalibus quaestionibus ad Lucillum: avaritia, quicquid omnibus abstulit, sibi ipsa negat.

ad V 3 p. 144, 21

praesagantis] id est vaticinantis, unde in primo Alexandreidos Gualfredi dicitur: vox horam praesaga mali.

ad V 22 p. 157, 3

Beatus Ambrosius primo offer.: speculum enim mentis plerumque refulget in verbis.

ad V 42 p. 168, 26

Dyana dea castitatis colebatur in Sythia, cui sacrificabatur humano sanguine. vocata est autem in celo Luna, in terris Dyana dea venationis et c. unde illud: terret lustrat agit Proserpina Luna Dyana ima superna feras sceptro fulgore sagitta.

ad VIII 12 p. 243, 3

Schimon est fluvius gelidus, ad quem in estate recurrunt grues propter fervorem caloris fugiendum. unde Lucanus in V: Strimona sic gelidum bruma pellente relinquunt poture te, Nile, grues primoque volatu effingunt varias casu monstrante figuras.

ad IX 25 p. 292, 24

N. Ovidius circa principium octavi methamorph: inter utrumque volat dubiis victoria pennis.

Semel 103, 31 inter haec coniectura reperitur: *provincie] credo forte quod debet dici providentie*. haec omnia scripta sunt manu eadem, quam esse videri ipsius Colucii periti me monuerunt. adsunt praeterea in margine passim scholia grammatica ad hoc exemplum: *provehis. is. activum, id est exalto. inde hic prouectus. us, id est exaltatio. item Mars deus belli, alias bellum. inde Martius a um, id est bellicosus*, sed scripta a manu diversa. — Argumenta quoque epistulis adscripta sunt inde ab I 21. — Librum ego contuli et variam lectionem totam apparatusi inserui, tam emendationes quam varias lectiones adscriptas una nota E² comprehendens. — Orthographia tam huius codicis quam similium FK qualis sit, declarabunt scripturae quae sequuntur, in apparatu, ut par erat, omnes suppressae: *Ytalia, Syctilia* — *hui pro ñ* — *redditus pro reditus* — *conscilium* — *condictio pro condicio* (E² solet emendare *conditio*) — *dijfinire* — *extimare, exuries* (admissi tamen in apparatusum eius generis significationis dubiae, ut *laxus* et *lassus*) — *hanelare* — *obmittere, substinere* — *mostrare* — *contemptio pro contentio* — *licterae*.

95. FLORENTINUS LAURENTIANUS PLUT. 45 N. 11 membr. formae maximae saec. XIV, foll. 107. F¹ post ep. VII 40 quod inserta est IX 4 suo loco omissa, remansit ex transpositione in libris secundae classis multis admissa, sed adscriptum est: *debet esse in nono libro*. adhaerent libro XII epistolae tres Sidoniana; ex libro de anima non adest nisi oratio qua clauditur (c. 20). manus recentior adiecit epistolam Sidonii ad Thaumastum V 7: *indagavimus* et Ennodii n. 386 Vogel: *bene disponantur*. lectionis varietas inter versus adscribitur hic quoque aliquoties pariter atque in E, ut 202, 19 *prudenter] al providentis* — 216, 2 *vitam] al uicem* — 216, 3 *perorantis] al potestatis* — 269, 14 *rectore] al terrore*; sed raro. qui emendavit codicem, ad grammatica fere sola attendit, praeterea non multa mutavit. — Variam lectionem pariter atque factum est in codice E huius quoque rettuli. — Inscriptiones et subscriptiones invenies p. XIX. — Contulit codicem G. Meyer totum; ipse passim retractavi.

96. FLORENTINUS RICCARDIANUS N. 303 membr. formae quaternariae saec. XV, foll. 126. subscriptum est in fine voluminis: *ad auctorem rerum omnium manus extendo supliciter, cuius auxilio ego Marinus de Pilaria huius operis finem imposui conclusivum*. foliis compluribus deperditis desiderantur III 4 p. 80, 24 *sensus est* ad 51 p. 106, 1 *alba linea non longe*, et III 53 in. ad IV 50 p. 137, 3 *emudati sublevantur*, et V 43 p. 170, 20 *utique vobis non potuisset* ad VI 1 p. 174, 16 *bella fecerat studio* et VI 13 p. 187, 3 *confidenter quicquid veteranis* ad VI 16 p. 189, 13 *anteponi qui codicilla(ris)*, et VIII 33 p. 263, 5 *sed in altitudinem* ad IX 2 p. 268, 14 *magna hilaritate decoratur*, et IX 17 p. 281, 29 *illi merito* ad IX 18 p. 284, 3 *dolosa machinatione praesump(erint)*. adhaerent epistolae Sidoniana et oratio Cassiodori. neque praefationi praescriptum quicquam vel subscriptum est neque libro primo praescriptum. in fine post scribae nomen scriptum est: *explicunt duodecim libri Cassiodori variarum*. a quinto inde libro plane convenit cum libro F et fortasse inde descriptus est, certe ab eo nisi in peius non discedit.

97. LIPSIENSIS bibliothecae senatus I fol. 19 (Naumann n. 95) chartaceus saec. XV, antea Iohannis Gneschewicz. laterculi adsunt: quattuor librorum primorum et suo loco leguntur et compositi post finem libri decimi. ex Sidonianis epistula de forma Theoderici regis Cassiodoro tributa legitur post alia scripta Cassiodori in volumine extremo f. 269. 270; reliquae absunt a codice et abest item liber de anima. praefationi praescribitur: *incipit prologus in librum Cassiodori variarum*, primo libro: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris*

virī clarissimi et illustris exquaestoris pallacii exconsulis ordinarii exmagistri officii praepositi atque patricii Romanorum variarum formularum liber primus incipit, similiter secundo. in fine legitur: nota quod iste vir clarissimus Cassiodorus composuit libros supra scriptos ad diligentem petitionem et coactionem benivolam et rogatum venerabilium virorum Iohannis Leoginensis episcopi Petri Formifromatis Iohannis Eustanen Iohannis Arcini episcoporum amicorum et collegarum suorum fidelium etc. etc. etc. descriptus igitur est ex Pragensi (n. 103 A). Examinaui librum missum Berolinum.

98. LONDINIENSIS MUSEI BRITANNICI ADD. N. 12022 chartaceus formae maximae saec. XV. laterculi coniuncti leguntur ad voluminis principium; inscriptiones epistularum passim desiderantur. primo libro praescriptum est epigramma dedicatorium *iure ... placent*, postremo adhaerent Sidoniana. post epigramma illud ante praefationem legitur titulus operis in volumine extremo repetitus: *incipit liber variarum magistri Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exquaestoris palatii et consulis ordinarii (et ins. in fine) magistri officiorum praepositi officiorum atque patricii.* in adnotationibus, quae multae sunt, afferuntur passim loci auctorum Ciceronis Senecae Lucani Isidori Gregorii Magni aliorumque.

99. MATRITENSIS Escorialensis A. II 16 membr. saec. XIV. contineri dicuntur volumine inter alia f. 141 'supplementa libri quarti epistolarum Cassiodori', scilicet IV 41 [expectes 40]—51, quibus subscribitur 'explicit liber quartus variarum Magni Cassiodori'; laterculus libri V epp. 42 et sine titulo libri V epistulae 44; f. 147 laterculus libri VI inscriptus 'capitula libri sexti secuntur' et sine titulo eius libri formulae; f. 158 laterculus libri VII inscriptus 'capitula libri VII' et eius libri formulae omnes ad c. 47; capita quattuor Sidoniana eadem quae passim adhaerent; subscriptum est: 'explicit liber variarum magistri Aurelii Cathiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exquaestoris palatii exconsulis ordinarii et magistri officii praepositi officiorum deo gratias.' sequitur index variarum digestus libris undecim; ibi praefationi adhaeret distichon *iure Senator ... placent*, cui subiciuntur epistulae duae XI 40 et IV 45 inscripta *comitibus defensoribus Vanensis (pro Ticinensis) civitatis.* — Evidenter hunc codicem qui scripsit, supplere voluit alterum ex genere eorum qui continent I—IV 39 et VIII—XII. — Descripsit librum Paulus Ewald (*neues Archiv* 6 p. 230; cf. item *Archiv* 8, 809).

C

100. MEDIOLANENSIS AMBROSIANUS A. 210 INF. chart. formae maximae scriptus saec. XV¹ a nescio quo Francisco Iacobi (filio) variarum libros XII exhibet deficientibus propter folia excisa locis duobus II 1 p. 46, 21 quae praemium ad II 6 fin. et III 50 p. 104, 32 *longinquitate defecti* ad III 53 p. 108, 19 *terris enim quibus*; formula VII 24 suo loco ommissa in fine adiecta est post subscriptionem libri XII; adhaeret Sidoniana. proxime accedit ad codicem E, quocum et subscriptionem variarum communem habet (v. p. XIX) et epistulas papales, quas ei libro adhaerere diximus, et interdum certe ipsa argumenta epistularum; ita in utroque adscriptum est ad VII 1 *de equitate rectoris et terrore malorum*, ad VIII 14 *de scientia et glaritate laus et nuntiatio electi.* partem libri adeo merum apographum esse libri Florentini verisimile; certe quas contuli ex tertio libro ep. 47. 48 eam speciem prae se ferunt. sed ex libro septimo ep. 1—10 et ex octavo ep. 1—14, quas item contuli, quamquam proxime ad eum accedunt, non solum saepenumero ibi ubi Florentinus errat veram lectionem retinent, sed aliis quoque argumentis ostendunt scriptorem non ex ipso eo libro pendere, sed magis ex archetypo eius. ita p. 241, 30 *respicit* reliqui habent, *prospicit E*, *pro aliis respicit al pro*

Ambrosianus aperte derivatum ex lectione *respicit* archetypi deperditi. pariter 204, 7, ubi in E est in textu *subinde*, superscriptum *subito*, C habet *sub* uel *subito inde*. aliae quoque dittographiae huius libri (201, 10 *multorum uel cunctorum*, ubi in EF¹ est *multorum*, in F² *cunctorum* — 335, 24 *speculum uel spolium*, ubi EF *spolium*; cf. 204, 15. 205, 15) similem originem prae se ferunt. p. 239, 18 ad *domini* vocabulum in margine adscriptum est *al et plures domini*, id quod totidem verbis redit in nostro T. epistularum quas contuli ex l. VII et VIII variam lectionem adscripsi suppressis erroribus huic libro propriis, qui sunt multi et magni, exempli causa p. 236, 6 pro verbis *et post fata providus* in Ambrosiano est *ante factum providus et post facta securus*. laterculi absunt. praefationi neque praescriptum quicquam est neque subscriptum. — Post varias liber continet epistulas papales eas, de quibus dixi, item hexametros Leoninos de mensibus incipientes *pocula Ianus amat set februalio clamat Marcus arva fodit Aprilis florida rodit* et sic deinceps; sequuntur *preces et rithmi ad deum*, deinde *modum pasquatis inveniendi tractatus incipiens pro requisitione doctrinae*; epistulas duas ad concilium Pisanum, alteram Gregorii papae incipientem *Aperiat dominus*, alteram Manfredi regis Siciliae incipientem *Ad oblate nobis participationem victoriae*, denique epistolam Ottonis Gualdentii.

101. MEDIOLANENSIS AMBROSIANUS I. 114 SUP. chart. formae quaternariae ab Iohanne Feltrino scribi coeptus a. 1433 die 25. Oct., finitur a. 1434 die 8. Nov., apographum est libri Veneti cl. II n. 20 (infra n. 110), habens epistulas tres I 25. II 31. IV 16 eodem modo suppletas et in lectionibus plane cum eo consentiens, nisi quod in fine scriptor epistulas quasdam suas adiecit.

1) Errore Hasenstabius p. 21 eum scriptum esse ait a. 1472, deceptus subscriptione quae est *sunt eplaram CCCLXXII*.

102. OXONIENSIS BODLEIANUS MISC. 178 chartaceus formae quaternariae saec. XV. laterculi ad sunt (quarti libri finit in ep. 7 pagina reliqua vacante), epistulae ipsae inscriptionibus fere carent. adhaerent libro XII extremo epistulae Sidoniana et oratio ex libro de anima excerpta. subscriptum est: *explicit liber variarum Cassiodori rectorialis scientie dogmate circumspecti*; plenior operis titulus non reperitur.

103. PARISINUS LAT. 16712 (antea Sorbonne 1374) membr. saec. XIV mutilus iam incipit a verbis *explicit tertius, incipiunt rubrice quarti libri*. inter f. 1 et 2 cum folia quaedam exciderint, desiderantur quarti libri quae intercedunt inter IV 3 p. 115, 31 *quia tantum dictantium reficiebas* et IV 41 p. 132, 31 *Rome sententia damnareris*. quae sequuntur adsunt usque ad XI 8 p. 338, 33 *visi sunt*; sequuntur (transponenda sunt folia codicis 71. 72) XI 28 p. 347, 17 *officio digne* ad ep. 37 p. 350, 31 *probabili fuerat* et deficientibus mediis XII 1 p. 359, 3 *Nescio quis* ad XII 3 p. 361, 33 *ad forum trae*. reliqua desiderantur. ep. VI 6 inscriptionem habet quae vere est VII 6.

103A. PRAGENSIS capituli S. Viti hist. et polit. G. fol. 51 n. 7 editus, ut legitur in fine, *ad diligentem petitionem et coactionem benivolam ac rogatum venerabilium virorum Iohannis Scoginensis (?) episcopi Petri Formifromatis Iohannis Eustanen Iohannis Artini episcoporum amicorum et collegarum suorum fidelium liber . . . finitus anno domini M^oCCCLXXXIII^o die XIII° Maii*. praescribitur praefationi: *Magnus Aurelius Cassiodorus Senator incliti principis domini Theodrici regis Gothorum cancellarius incipit*, sub- scribitur eidem: *explicit prologus*. incipiunt capitula Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris equestoris palatii exconsulis ordinarii exmagistri officii praepositi atque patricii Romanorum variarum formularum (in fine formarum) liber primus incipit; eadem subscriptio redit in fine voluminis; aliae inscriptiones subscriptionesve in codice nullae sunt. adsunt laterculi. mea causa diligenter et perite specimina contulit Otto Keller.

104. ROMANUS CHIGIANUS A. VII. 217 membr. formae max. saec. XIII, foll. 154. inscriptum est: *iste liber est Bartholomei de Bonciantis (m. alia emendavit Roncoptis) . . . in quo expendidit undecim ducatus, quem cum difficultate et non sine precibus amicorum vix habere potuit*. adsunt et laterculi et epistularum inscriptiones. libro XII adhaerent epistulae tres Sidoniana numeris adscriptis XXVIII—XXXII. sequuntur oratio Cassiodori sive libri de anima c. 20 a tibi ergo ad dicta sufficiant et ipse liber de anima finiens in verbis c. 19 monstrarentur indicia. praefationi praescribitur: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exconsulis palatii exconsulis ordinarii exmagistri officii praepositi officiorum atque patricii liber variarum formularum incipit*. prelatio sive prohemium; post eam legitur: *rubrice sive capitula primi libri*; sub- scribitur libro duodecimo: *explicit liber variarum Magni Aurelii Cassiodori senatoris viri clarissimi et illustris exquaestoris palatii, exconsulis ordinarii, exmagistri officii, praepositi officiorum atque patricii*. commentarius adscriptus est ad primi libri ep. 1—39; scholium primum ad ep. 1 hoc est: *oportet*] hic autor vult inducere imperatorem ad pacem exhibendam pacem commendando.

105. VATICANUS N. 2970 chart. formae quaternariae saec. XV, foll. 138. deficit tam principium usque ad verba p. 4, 14 *conscia facundia praepa(ratos)* quam ultima pars, cum desinat mutilus X 3 p. 299, 25 in verbis *efficaciter excitat Theodoricus*. praefationi, cuius principium deficit, nihil subscriptum est. libro IV adhaerent epistulae Sidonii tres I 8. VI 11. 12; adscriptum est fuitve ad primam: *[alii non] habent [duas ha]s epistolas [et sub]sequen[tem]; [i]nitur hic [liber qu]artus*. in libro VIII inter ep. 3 et 4 inserta est epistula VII 35 adscripta ab ipso librario adnotatione hac: *hec epistola vacat hic, quia est scripta supra in libro VII epistolarum epistola XXXV, sed inveni ipsam etiam hoc loco scriptam cum VII epistolis ibidem proxime subsequentibus hac in dicto numero computata; quas quia ibi scriptae erant, hic scribere nolui, nescio tamen ubi scribi debeant, utrum illic vel hic*.

106. VATICANUS OTTOBONIANUS N. 174 membr. formae quat. saec. XIV foll. 108 habet libros XII integros, quorum septem primi laterculis instructi sunt, quinque reliqui iisdem carent spatiis tamen vacuis relictis. ordo librorum a solito recedit. post epigramma iure Senator . . . placent praefationi praescribitur sic: *Magni Aurelii Cathiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exquaestoris palatii, ex- consulis ordinarii, exmagistri officii, prepositi officiorum atque patritii liber variarum incipit*. quartus liber desinit imperfecte in ep. 39 nec plures habet laterculus praepositus; subscriptum est: *explicit quartus liber Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exquaestoris palatii et consulis ordinarii et magistri officii praepositi officiorum atque patritii*. Incipiunt rubrice V li. et post has: *explicunt rubrice V li.*; incipit quintus liber d(i)c(t)i Cassiodori variarum. quintus liber vere est octavus, sextus nonus. septimus recte numeratus habet laterculum integrum, sed finit in ep. 41. quinque reliqui libri ita procedunt, ut octavus sit nobis quintus, nonus nobis sextus, decimus nobis undecimus, undecimus nobis duodecimus, duodecimus nobis decimus; huic libro sub inscriptione *prefatio Cassiodori super opere huiusmodi* adhaeret praefatio libri XI suo loco a librario omissa. subscriptum: *explicit XII et ultimus liber* cet. sequuntur supplementa duo a nova pagina incipientia ambo, alterum l. IV ep. 40—51, alterum l. VII ep. 42—49 complectens. finem facit liber de anima. Sidoniana absunt. auctori recensionis apparet ad manus fuisse exemplaria plura et diversa; nam ad primum ordinem aperte redeunt libri primi tres cum quarto imperfecto; secundi vestigia certa adsunt et in epigrammate praemisso et in supplemento libri quarti et in septimo libro in fine hiantes,

sed praescripto laterculo pleno; quinque libri postremi item adsunt quamquam ordine mutato. denique quae absunt ab his tribus ordinibus, hic leguntur a reliquis discreta in calce voluminis. ceterum codex singularis magis est quam utilis. proxime accedit, ut consentaneum est, ad librum nobis *E*; sed habet quae absunt a plerisque verba p. 180, 7 *nesciat habere*. praeterea quantum vidi ego, ubi ab *E* recedit, aut recensiones anteriores sequitur aut suis mendis inquinatus est neque ex suppletorio archetypo, propter quod solum sextus ordo in censum venit, plura servavit varia lectione sibi propria fere destitutus. praeter specimina enotavi inde haec: p. 180, 7 *quod vero decorum nature fuit commodis exquisitum*, ubi adnotatur: *alibi scribitur sic: quod vere decorum vere fuit omnimodis exquisitum* — 328, 10 *difficilimum*, adscr. *al. dulcissimum* — 330, 25 *queratis* ad sobolem in margine suppletum — 332, 30 *iura* ad vitiorum item — 341, 2 *victualium* deletum et substitutum *mercimonialium* — 341, 26 *videantur esse latronum* — 350, 7 *raptatum* — 11 *circutu*, superscr. *al. circumactus* — 19 *principis* — ib. pro *curibus* est *aureibus*, sed *a* est in litura.

107. VATICANUS OTTOBONIANUS N. 335 membranaceus formae maximae saec. XIV foll. 95. post epigramma dedicatorium *Iure senator* praefationi praescribitur: *liber Cassiodori*, subscribitur: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exquaestoris palatii exconsulis ordinarii exmagistri officii praepositi officiorum atque patricii liber primus incipit*. libro XII subscriptum est: *explicit duodecimus et ultimus liber Cassiodori*; sequitur liber de anima, cui subscribitur: *explicit liber Cassiodori de anima*. laterculi absunt omnes; pars epistularum etiam inscriptionibus caret. in quarto libro post verb. ep. 28 p. 126, 28 *defensoremque fecisse* sequuntur ep. 47 a verbis p. 135, 25: *extimanda est unius iuventuti* (sic) *lesio* et quae sequuntur; descriptus igitur est liber ex archetypo mutilo. in septimo libro formulis ad VII 41 argumenta praescripta sunt, ut ad hanc: *conceditur minori venia aetatis: rubrica*, quae sequuntur epistolae argumentis carent. Sidoniana absunt.

108. VATICANUS REGINAE n. 148 membr. formae quaternariae saec. XIV foll. 135. deficiunt foliis evulsis principium usque ad ep. 1, 2 p. 11, 13 *flammeo liquore relaxaret co(lore)*; IV ab ind. ep. 15 *Benenato* ad ep. 2 p. 115, 13 *per illum et illum lega(tos)*; V ab ind. ep. 25 *universis Gothis* ad ep. 3 p. 145, 5 *dolemus sed acerbum*; V 43 p. 170, 24 *irrumperere graviter* ad VI 1 p. 175, 1 *opes privatas non*. laterculi adsunt, item inscriptiones. libro XII subscriptum est: *explicit lib. XII mag' Aurelii Casualis* (sic). sequuntur liber de anima inscriptus post laterculum *incipit lib. XII* (sic) *de anima*; liber de vera amicitia Cassiodori exciso folio extremo; f. 121 principio mutilus liber de caritate dei et dilectione proximi, denique f. 134^r locus ex Hieronymo contra Iovinianum et epistula quam dedit Raymundo domino de Castro Bernardus.

109. VATICANUS REGINAE 1822 chartaceus formae quaternariae saec. XV finit libro ipso integro XI 2 fin. pagina extrema non perscripta. resectis marginibus quaedam deficiunt. laterculi adsunt. praefationi praescribitur: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris quaestoris palatii exconsulis ordinarii exmagistri praepositi officiorum atque patricii liber variarum. praefatio sive prologus*. nostro iussu examinavit Tschindel.

110. VENETUS BIBLIOTHECAE S. MARCI CL. II N. 20 membr. formae maximae foll. 70 perscriptus, ut in fine legitur, '1409 Mutinae Septembris prima luce ... per me dominum Blancum de Ferariis', continet variarum libros duodecim recte ordinatos, nisi quod adiectae sunt in fine libri XI epistolae duae suis locis omissae II 31 (cuius locum obtinet ep. III 50 item suo loco omissa) et IV 16, item in fine libri XII ep. I 25 cum adnotatione hac: 'supra scripta epistola sequitur epistolam sub rubro Universis Gothis Theo. in primo libro'. liber de anima abest. post epigramma dedicatorium *Iure Senator* cet. sequitur praescriptio praefationis: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi et illustris exquaestoris palatii exconsulis ordinarii exmagistri officii praepositi officiorum atque patricii variarum liber primus. prologus*; praefationi subscribitur: *epistol. prima variarum cassiodorum* [sic] *primo libro*. Sidonianae epistolae insertae sunt I 8 inter epistulas 30 et 31 libri VIII; VI 11 inter ep. 32 et 33 libri VIII; epistula 1, 2 'de forma et modo vivendi Theoderici regis' ad calcem libri X. laterculi absunt, adsunt inscriptiones.

111. VINDOBONENSIS N. 79 (antea phil. n. 107; Endlicher n. 363) chart. saec. XV continet libros Cassiodori sex posteriores integros cum laterculis suis et recte numeratos; adhaerent extremo epistolae tres Sidonianae. eidem subscribitur: *explicit liber variarum variarum* (sic) *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris viri clarissimi exquaestoris palatii exconsulis ordinarii exmagistri officii praepositi officiorum atque patricii*. examinavit nostra causa Carolus Schenkl professor Viindobonensis.

CODICES ORDINIS INCERTI.

Codices, qui cuius generis sint determinare non potuimus, cum extantes, sed quorum notitiam idoneam non habeamus, tum latentes deperditive, praeter eos, quorum in editionibus enarrandis mentio facta est, sunt hi:

BAIOCENSIS ecclesiae bibliotheca teste catalogo cod. Abrincensis n. 1942 (repetivit eum Gustavus Becker in catalogis bibliothecarum antiquis p. 199) inter libros datos ab episcopo Philippo (a. 1142—1164)

accepit variarum codices duos, quorum alter recensetur ibi n. 58 sic: *epistole Cassiodori*, alter sub n. 91 sic: *super Marcianum et liber Tullii de paradoxis et Tullius pro Marco Marcello et pro Quinto Ligario et pro Deiotario et pro se ipso et epistole Dindimi ad Alexandrum et Alexandri ad Dindimum et Apuleus de fato et Claudius Claudianus et epistole Giraldi Eboracensis et vita Neronis et super variarum Cassiodori et liber eiusdem de anima.*

Codicum COLONIENSII in adnotationibus adscriptis ad codicem Guelferbytanum Gudianum n. 95 (supra n. 82 A; edidit eas Ebertus bibl. Guelferbyt. p. 41, recognovit mea causa Bernardus Kuebler) post infra relatum de Erfordensi mentio fit a manibus aliis duabus saec. XV vel XVI. prior manus scribit sic: 'simile exemplar est apud fratres Augustinenses in Colonia scriptum in pergamenio in magno volumine et magno textu in litera Anglicana', id quod ducit ad saec. VIII vel IX. posterior addit haec: 'est etiam eiusdem materie volumen apud fratres minores in Colonia, scriptum in pergamenio in magna libraria eiusdem conventus'. — Monasteria duo diversa sunt. Coloniae in tabulario urbano praefecto eius Hoehlbaum teste hi libri non reperiuntur, quamquam aliquot ibi extant in monasterio Augustinorum olim adservati.

BENEDICTI EGHII Spoletini codicem variarum Cassiodori adlegat Ligorius *delle antichità di Roma* (ed. Venetiis 1553) f. 1', inde pro eo quod III 51 habet Accursius in *vallem Martiam* emendans *Murciam*, id quod habent libri scripti omnes. admonuit Dessau.

ERFORDIENSIS meminit qui saec. XV ad codicem Guelferbytanum Gudianum n. 95 haec adnotavit (vide supra): 'simile volumen habetur in libraia (*sic*) collegii porte celi in Erfordia, cuius titulus undecim libri variarum rerum plurimas epistulas continentes illustris senatoris Cassiodori, quas composuit quando erat cancellarius Theoderici regis Gottorum et sunt pulcherrimi et est volumen in rhetorica 13 illius librariae.' Schum professor Kiloniensis, qui Erfordiensis bibliothecae codices diligenter excussit, a nobis interrogatus in ea codicem Cassiodori ullum hodie inveniri negavit; in catalogo a. 1412 codices duodecim tantummodo ordinis supra indicati recenseri; fortasse librum post eum annum demum bibliothecae accessisse et mox ex ea rursus ablatum esse ut alios plures. in bibliotheca Pommersfeldensi, in qua potissimum eum indagari iussit Schumius, codex is de quo agitur non magis extat.

LAURESHAMENSIS S. Nazarii bibliothecae catalogi tres scripti omnes saec. X, primus cod. Vatic. Palat. 1877 f. 1—34, secundus eodem exemplo cod. Vat. Pal. 57 f. 1—7, tertius diversus cod. cit. 1877 f. 44—79, teste Augusto Wilmanns (mus. Rhen. vol. 23a. 1868 p. 389) recensent inter alios codicem hunc: *liber epistularum* (sic cat. III, *libri epistolarum* cat. I. II) *Senatoris diaconi, postea presbiteri* (hic finit cat. II) *ad diversos numero XVII in uno cod.* hodie non solum codex nullus extat qui ad hanc aetatem adspiret, sed non magis ullus, qui variarum auctoris condicionem ecclesiasticam enuntiet et epistulas septendecim tantum exhibeat.

PATAVII IN BIBLIOTHECA MONASTERII S. IOHANNIS IN VIRIDIARIO teste Tomasinio (bibliothecae Patavinae. Utini 1639 p. 31) in pluteo ad laevam X codex fuit Cassiodori variarum.

PATAVII IN BIBLIOTHECA PRIVATA CANDORUM teste eodem Tomasinio (l. c. p. 88) fuerunt Cassiodori epistolae in fol. membr.

HISPANUS VALENTIANUS n. 71, membranaceus formae quadratae saec. XIV variarum libros XI et librum de anima continens memoratur apud Haenelium (catalogi librorum mss. 1830 p. 1001).

EXCERPTA MINORA.

BRESLAVIENSIS bibl. urbanae n. 1604 (antea iur. V. pr. 1. 7) chart. saec. XV (fuit doctoris Andreae Waynrici [?] de Nampslaw, deinde loci sancti Bernhardini episcopatus Vratislaviensis) inter alia habet foliis quinque excerpta ex variis Cassiodori sumpta ex codice integro notae non bonae.

MATRITENSIS BIBLIOTHECAE NATIONALIS Q. 39 secundum Ewaldum (*neues Archiv* 6, 311) inter acta varia et catalogos bibliothecae Escorialensis continet ex bibliotheca Ioannis Paez Cassiodori non tam epistulas ipsas quam indicem solum earum.

OXONIENSIS COLLEGII UNIVERSITATIS N. 76 saec. XV, olim Iohannis Castell., inter alia complura tribus paginis f. 588. 589 continet excerpta ex variis Cassiodori.

VATICANUS 6787 chart. saec. XV inter miscellanea diversa f. 78' exhibet epistolam II 39 inscriptam *Theodoricus rex Aloisio architecto foelicitatem auctam subscriptione ficticia: vale. Ravenae III kl. Iunii. Aurelius Cassiodorus palatii praepositus scripsit.*

TRECENSIS n. 1453 (ex monasterio Clairvaux), chart. saec. XV (*cat. général des mss. des bibl. publiques des départements* vol. 2 p. 608) inter alia, quae collegit Iohannes de Vepria a. 1471, excerpta continet ex Cassiodori variis.

VENETI DUO Marcianae bibliothecae cl. XI cod. 66 n. 138 et cl. XIV n. 255 f. 10 aetatis recentis ambo exhibent epistolam de Venetiarum origine XII 24.

VINDOBONENSIS n. 3121 (hist. prof. n. 279) saec. XV f. 136 refert epistulas I 17. 19.

FLORILEGIUM GALLICUM quod appellant servatum codicibus quod sciam his

Matrit. Escor. Q. I. 14 saec. XIII/XIV (cf. Paulus Ewald *neues Archiv* 6, 270; Gustavus Loewe apud Hartelium bibl. patr. Lat. Hisp. I p. 218)

Paris. Lat. 7647 olim Thuani saec. XII/XIII } (cf. Gustavus Meyncke mus. Rhen. vol. 25 a. 1870

Paris. Lat. 17903 (= Notre Dame 188) } p. 369 seq.)

inter excerpta ex auctoribus Latinis compluribus continet quaedam sumpta ex variis Cassiodori descripta mihi ex duobus libris Parisinis a professore Girard. inscripta sic: *Cassiodorus in prologo epistolarum quas de negotiis curialibus ad diversas personas scripsit ex parte regis Theoderici incipiunt a praefatione p. 3, 10—12 dictio semper ... discernit indoctos. p. 3, 21—22 Declinanda est suasio ... decoris. p. 5, 10—13 Aliter multa lectione ... placeat doctis*, finiunt in ep. XXXVIII, sub quo numero leguntur commata duo alterum ex ep. 37 p. 35, 3: *proclivior semper ad misericordiam via bonis mentibus patet*, alterum ex ep. 38 p. 35, 27: *hoc est beneficium quod prestatur invitis nec cuiquam uti datur quod adversa voluntate conceditur. nihil igitur subsidii in his inest.*

EDITIONES ET APPARATUS.

Editionum elenchum componere bibliographi est, non editoris, nec magis placet enumerare, quinam viri docti in variis ad libros scriptos coniecturave emendandis operam collocarint. nos eos nominabimus, quorum aliqua mentio ut hoc loco fieret, videbatur iure posse expectari.

De COCHLAEI excerptis variarum editis a. 1529 supra n. 26 rettulimus ad codicem quem adhibuit hodie Neapolitanum.

MARIANGELUS ACCURSIUS quam paravit variarum editionem principem (*Magni Aurelii Cassiodori variarum libri XII, item de anima liber unus recens inventi et in lucem dati a Mariangelo Accursio. Augustae Vindellicorum ex aedibus Henrici Silicei mense Maio MDXXXIII*), ei praescripsit: *Magni Aurelii Cassiodori Senatoris v. c. et illustris, exquaestoris palatii, exconsulis ordinarii, exmagistri off., praef. praet. praepositi atque patritii variarum liber primus*; sequitur praefatio. laterculos coniunctos posuit in fine voluminis. textum quem dedit refert quodammodo ad librum aliquem in itinere Hispanico a. 1525—1529 (v. Huebner C. I. L. II p. VII) a se repertum; certe in dedicatione ad Albertum archiepiscopum Moguntinum marchionem Brandenburgensem directa *inveni*, inquit, *dum in comitatu Caesaris Hispaniam peragro, variarum libros neque usquam per totum volumen variae lectiones afferuntur. sane eiusmodi virum multis peregrinationibus exercitatum et bibliothecarum non minus quam lapidum scriptorum indagatorem doctum et strenuum neque primi secundique ordinis exempla Cassiodorana neque sexti ea aetate in bibliothecis passim adservata facile latere potuerunt, et quamquam fieri potest, ut prae uno eximio sibi viso et pleno vulgaria mutilaque spreverit, ipsa editio vix ad unicum librum confici potuit, certe inter eos quos nos evolvimus talis nullus est. proxime antea vidimus ad editionem Accursianam accedere librum Breslaviensem n. 62 (supra n. 51) et quae ei libro propria est contaminatio lectionum libri Palatini et talium, quales sunt *EFK* nostri, communis ei est cum textu Accursiano. sed ipso eo libro Accursius non est usus, cum non solum Palatini aliquot lectiones apud eum adsint in Breslaviensi non repertae, sed absint item ab hoc libri septimi epistolae sex postremae, quarum textus Accursianus non differt a vulgari classis sextae nisi uno loco 223, 9 affinitatem prodente cum libro altero Breslaviensi n. 63 a nobis ad tertiam classem relato. utut est, sive Accursius usus est libro unico ex pluribus exemplaribus contaminato sive ipse exemplaria plura contaminavit, subicientur aliquot loci textus eius origines clara luce illustrantes, selecti praesertim ex praefatione, quoniam ad hanc in specimine habes omnium nobis notorum librorum lectiones varias.*

in ipso titulo variarum cum auctor appelletur in melioribus libris ppo idque solvatur modo recte praefectus praetorio, modo perperam praepositus, apud Accursium dicitur praef. praet. praepositus

4, 9 labores] spei labores

18 quaesumus *P*, q̄s (quod idem significat) *E* aliique multi, quaesumus quasi *Acc.* cum *Bresl.* 62 aliisque

22 regis auctoritate recorris *cl. II*, regis auctoritate rectoris *cl. I*, corrigis auctoritate rectoris *Acc.*

5, 27 in editione] *cl. II*, in edictione *cl. I*, in edito *Acc.* coniectura

10, 3 ordo verborum formatus ad *K*

12 et add. *K Acc.*

12, 10 mox add. *K*, mos *Acc.*

13, 12 tum] tamen *KEF Acc.*

13, 23 divina perpetua] diuino perpetrata auspicio *E²F¹Acc.*: eam lectionem specimen ostendit natam ex corruptela cod. O classis primae in deterrimis quibusque reperiri

l. IV ep. 49 *inscr.* siscia uel om. *KF* in laterculo et *Acc.*

153, 3 arrarum] curarum *Acc. solus*

156, 3 decuriarum] decumanarum (*cf. Bresl. supra p. XCI*)

157, 22 uuiliar(i)um] *LRPEK*, iulianum *EF¹ Bresl.* (*v. supra p. XCI*) *Acc.*

167, 11 firmitas] infirmitas *Acc. solus ex coniectura*

176, 15 terminare] finire *K ex nostris solus et Acc.*

178, 20 falsitatem] felicitatem *K solus ex nostris et Acc.*

l. VII ep. 33 *inscr.* formula tractoriae legatorum diversarum gentium *P*, formula legatorum gentium libri vulgares, formula legatorum diuersarum gentium *Acc.*

Nihilominus cum variae per tria saecula lectae sint secundum textum Accursianum a posterioribus non ita ut fieri debuit immutatum, utile visum est eius editionis variam lectionem integram in apparatus referre.

CUIACIUS († a. 1590) quae adnotavit ad marginem editionis qua usus est Accursianae, delata post eius obitum ad Bongarsium hodie extant in bibliotheca Bernensi (*P* 54 a; *cf. Hagen catal. codd. Bern. p. 521*), a qua Cuiaciana sibi transmissa Marburgum Kruschius diligenter examinavit. usus eis sunt et Fornerius (1579) et Garetius (1679). illi exhibuisse se Cuiacii exemplar, 'in cuius margine varias quasdam lectiones ipse adnotasset', in praemissis ait typographus. Garetius in praefatione ait habuisse se ex bibliotheca ordinis sui, id est Benedictinorum S. Mauri, exemplar editionis Accursianae cum adscriptis castigationibus et observationibus multis adiuncta praescriptione Claudii Grularti supremi Normaniae senatus olim principis hac: 'contuli Biturigibus nonis Novembribus 1575 cum exemplari clarissimi viri D. Cuiacii'. eas adnotationes cum Garetius dubitaret, an 'Cuiacii exemplari, an Grularti potissimum ingenio et curis' acceptas referret, constat omnes proficisci a Cuiacio descriptas ex libro hodie Berneusi. sunt autem partim sumptae ex libris scriptis, partim inventae coniectura. libris scriptis Cuiacius pluribus usus est; nam et ipse 'variarum librum' habuit recensitum in catalogo librorum eius publice venditorum a. 1593 (edidit eum Omont *nouvelle revue historique de droit* a. 1885 IX n. 2) sub n. 142 et codicis hodie Montespessulani *X* copiam ei fuisse probabile est, cum fuerit Pithoei, et in universum variarum exemplaria scripta passim in Gallia ea aetate prostabant. sed quos habuit libros scriptos, omnes fuerunt ex deterioribus praeter Pithoeanum illum, quo Cuiacium usum esse quaedam lectiones confirmare videntur ab ipso ex vetere codice adlegatae (*inscr.* I 40 *assum*, ubi *asum* *X* — 51, 9 quae in istrio — *inscr.* III 16 *gegiello* — 100, 19 *debebantur* pro *uidebantur competere* — *inscr.* IV 17 *tezutzar*) et ex apparatu certo intellegitur collatum esse codicem aliquem atramento antiquiore a reliqua adnotatione distinctum finientem loco indicato. plenum Cassiodori exemplar nullum videtur usurpasse, cum ad extremum librum septimum, si excipias 227, 3 *sufficerent* inventum sine dubio coniectura nullae variae lectiones apud eum reperiantur; sed habuit praeter Pithoeanum illud, quod complectitur l. I—IV 39. VIII—XII, unum certe perueniens ad l. VII 41, cum ad IV 39—VII 41 varias lectiones passim afferat, et fortasse eius generis plura. id eave ut reperiremus, nobis non contigit, nam quamquam Cuiacianae lectiones passim consentiunt cum deterioribus huius editionis causa conlatis, praesertim cum Parisino 2790 (n. 69) et magis etiam cum Guelferbytno Aug. 4 (n. 82), aliae aut latent in libris non collatis aut veniunt ex deperditis. exhibui quae composuit Kruschius adhibitis praeter illos libros Breslaviensi (n. 51), Leidensi Scaligerano (n. 18), Montispessulano *M* (n. 24), Parisinis n. 2187 (n. 65). 2188 (n. 66) 2190 (n. 67). 2191 (n. 68), Veneto II 20 (n. 110).

I 23 *inscr.* caeliano] feliciano *K Par. 2790*

18, 15 habeat] habet *Guelf.*

28, 18 ueternosa] uetustosa *Par. 2790*

25 unscilae] uersillae *Guelf.*

31, 32 nestrorum] uirorum *Par. 2790*

32, 6 fauores] fautores *Par. 2188*

35, 22 quos] quae *Par. 2191*

51, 24 facies] facias *EK Guelf.*

25 nimis ad 26 uindicare om. *Guelf.*

56, 2 et] et ex *Ven. 2, 20*

57, 24 exculcatorias] fulcatorias *Par. 2790*

59, 8 navanter] 'unus cod. ouanter [*cl. I*], alter ornanter [*alibi non repperimus*]; forte grantanter'

64, 27 auxiliaribus] auxiliatoribus *P Par. 2191*

98, 4 motu nostro iudices] monitus nostro iudicio *Par. 2187*

105, 29 consilio geri ubi imago capitis cognoscitur operari] ubi imago capaci consilia geri cognoscitur et operari *Par. 2790*

134, 8 potueritis huius incendii reperire] huius reos (r. h. *Guelf.*) incendii pot. rep. *Guelf.*

19 prodecessoremque om. *Ven. 2, 20*

135, 15 enim om. *Ven. 2, 20*

139, 12 acetabulorum] acatbulorum *Par. 2790*

144, 2 haec] hoc *Par. 2190*

152, 7 redemptione] ratione *EFK*

154, 9 commento] artificio *Guelf. Bresl.*

159, 12 mavult] maluit *Bresl.*

28 enim] enim ad *Guelf. Par. 2190. 2191. 2790*

163, 28 certe] ceteras *Par. 2188*

164, 11 ciuilis] curilis (*alibi non repperimus*)

165, 2 tribuamus] conferamus *Guelf. Par. 2190. 2191. 2790*

28 suppressam] suppressa *Par. 2187*

169, 14 rotabili] roborali *F*

174, 11 auctor] auditor *Par. 2187*

177, 21 primus] primum *Guelf. Par. 2190. 2191. 2790*

181, 10 oboediret] obedirent *Par. 2187*

183, 22 discinge] distingue *T Par. 2790*

202, 4 tuisse promissum] esse prouisum *Par. 2790*
 207, 25 o] ob *Par. 2790*
 208, 21 auara] auara enim *Guelf. Par. 2190. 2191. 2790*
 22 esse om. *Ven. 2, 20*
 26 nutrit] uult *Par. 2187*
 209, 26 iudiciis] iudiciorum *Par. 2790*
 215, 30 postulationis] osculationis (*alibi non repperimus*)
 231, 7 ut] ut et (ut ē *Guelf.*)
 251, 24 intromittere] introducere *HGI Par. 2191*
 273, 8 flamma] flamma ibi *Par. 2190*
 277, 3 sub] quidquid *Par. 2191*
 279, 20 posse recorigi] debere corrigi *Par. 2790*

Nos lectionibus a Cuiacio adlatis in apparatu raro locum dedimus.

Hisce lectionibus petitis ex libris coniecturas suas interposuit Cuiacius ita, ut plerumque facile distinguantur, quamquam aliquoties (ut 353, 9 'ipse *itineribus*' — 354, 5 'ipse *parcae tollerentur*') coniecturarum speciem prae se ferunt lectiones in libris scriptis traditae. ego quamquam coniecturas mihi parum probatas ex apparatu semovi, Cuiacianis eius generis compluribus locum dedi non tam propter ipsas quam quod publici iuris factae sunt ita, ut de vera origine parum constet. Fornerius quae ex Cuiacio sumpsit, auctore non laudato aut in adnotatione affert aut textui inserit, nec raro inscite, ut p. 17, 13 post *Neoterio* in orationis tenorem ne monito quidem lectore verba intrusit a Cuiacio adscripta *fratre Plutiani malae fidei possessore*. Garetus autem quamquam auctorem laudat, in Cuiacianis lectionibus referendis coniectanea a traditis nullo modo separavit et omnino in ea re versatus est et temere et inepte. exempli causa p. 267, 15 Cuiacius adscripsit *ulciscendum ad resecandum*, item 304, 31 *in tuo consulatu ad in tuis curulibus* non emendans, sed explicans; e contrario 349, 18, ubi ad *Augustorum* adscripsit Cuiacius: 'videtur legendum *agentium in rebus*' Garetus edidit: 'id est *agentium in rebus*'. alibi 62, 1 pro *fulciendis* Cuiacius cum primum adscripserit '*malim reficiendis*', deinde citata lege cod. Iust. I, 9, 18, 1 traditam lectionem probaverit, Garetus adnotavit: 'ed. [sic] *reficiendis*'. 280, 11 pro tradita lectione *omnes* cum Cuiacius coniecisset *minus* non recte, *omnes minus* inde effecit Garetus absurde; similiter 254, 25 ex tradita lectione a Cuiacio adscripta *cum* et Accursiana *omni* effecit *cum omni*, item 302, 10 ex *oratione* Accursii, *communes* Cuiacii *communes oratione*. — Ex coniecturis Cuiacianis quas non recepi in apparatus aliquot hoc loco subiunxi.

25, 23 'ergo spectatoribus de landio et thorondon [*sic*]. ipse ergo de spectatoribus Helladio et Thorondo'

101, 12 humanos] 'ipse hos'

175, 9 patriciorum] 'ipse Potitiorum'

251, 16 nocere] 'forte necare'

XI 4 *inscr.* agenti vices] 'malim adessori'

XI 36. 37 *inscr.* cancellario] 'forte canonicario'.

Francisci IURETI et codice et collectaneis cum Fornerius usus est (v. infra) tum Garetus in praefatione: 'notationes', inquit, 'et diversas ad fidem plurium manuscriptorum codicum in variarum libros lectiones ipsius Iureti manu conscriptas . . . transmisit ad nos . . . Bouhierius in supremo Burgundiae senatu praeses infulatus et Iureti scriptus heres'. ille cum auctores perpetuo reticeat, si quid habet a Iureto, id dignosci non potest; Garetus quae ei accepta refert (scilicet in primo libro 11, 9 *carneo*] I. fortasse *atheneo* — 14, 19 *distributionis*] I. *distinctionis* — 16, 7 *nominis*] I. legit *hominis* — 18, 28 *doloribus*] I. *laboribus* — 26, 27 *exoneris*] I. *exhonoris* — 38, 16 *genium*] I. *praemium* — 40, 13 *penetralibus*] I. *penetrabilibus* (sic *EK*) — 42, 5 *prudentialis*] I. legit *praestantiae* et sic deinceps), neque ipsa bona sunt et excepta paenultima omnia inventa coniectura; itaque ea praetermisimus.

Gulielmus FORNERIUS ad editionem operum Cassiodori, quam publicavit Parisiis apud Sebastianum Nivellium a. 1579 (repetita est ibidem apud eundem a. 1583), adhibuit variarum codices sex, quorum quattuor Barn. Brissonius ei utendos dedit, quintum Iohannes Praevotius in senatu Divionensi causidicus, sextum Franc. Iuretus, a quo praeterea adnotationem uberrimam variarum lectionem accepit. addit typographus in prooemio, ut supra p. CXI rettulimus, exhibuisse se Fornerio exemplar a Cuiacio adnotatum. Fornerius inter codices suos plurimum tribuit Praevotiano; 'quotiens veteris codicis meminero', ait p. 489, 'Praevotianum intelligi profiteor, a quo seu oceano reliqui, si quid laudis habeant, mihi dimanasse videntur'. in adnotationibus, quas partim in margine collocavit, partim in appendice, codicem Praevotianum sive Divionensem passim nominatim laudat, raro Brissonianum (citantur inde 55, 31 *communiter* pro *communitus* — 56, 25 *farcinates* — 58, 16 *accepta* pro *coepta* — 61, 22 *nostra* pro *uestra* — II 28 *inscr. officii fisci* pro *officii* — 62, 10 *expectant etiam equos* 'in veteribus omnibus et Brissoniano, in nonnullis *expectat equus*' — 103, 25 *sub pugna pro sine pugna*, alium, ni fallor, codicem auctoremve nullum, plerumque se continens in vocabulis *rebus codex* vel *aliter* similibusve. nequaquam autem quae ita proferuntur ad unum codicem revocari poterunt; nam plures saepe citat, duos passim, etiam tres, ut ad 124, 2. 127, 18. denique ad 227, 7 cum

300, 8 imitari] mutare *Par. 2191*

305, 25 excipiat] accipiat *K^a Guelf.*

313, 18 heracleaenum] eracenum *Par. 2790*

335, 29 meis] in eis *Ven. 2, 20*

340, 16 euacuatur] euacuatur *Guelf.^a*

370, 5 nisu] nisi *KM Scal.*

371, 20 uitri] nitri *Scal.*

372, 11 posse] non posse *Guelf. Par. 2190. 2191. 2790*

374, 4 cernitur instituto] decernitur constituto *Par. 2790*

380, 23 igitur] autem *Guelf. Par. 2190. 2191. 2790.*

adnotet: 'in veteri quidem manusc. legitur *a debito*, quod antequam consuluisset, *addictum* ipse emendabam', constat illam lectionem in nullo vetere libro traditam Cuiacii esse coniectura inventam; et alibi quoque passim inter Fornerianas lectiones reperiuntur profectae ex Cuiacianis (ut 79, 29 *Cluderium* pro *Luduin* cet.) et ita propositae, ut coniecturalia a traditis non distinguantur et multo minus quid singulis libris acceptum ferendum sit ex ipso apparatu intellegatur. nos ut aliquatenus appareat, cuius generis libros adhibuerit, infra composuimus lectiones varias a Fornerio adlatas ad libros IV. VII. VIII digestas ad apparatus nostrum, omissis locis apud Accursium solum corruptis et in libris scriptis omnibus pariter fere relatis, quibus mendis sublati Fornerius textum Cassiodorianum passim recte emendavit.

1. IV *ep.* 1 *inscr.* Herminafrido] hermafrido
 114, 15 sunt *om.* (XEF)
 16 enim *om.*
 20 destinauimus] destinamus
 22 copulauimus] copulamus (MONXEF)
 115, 8 arma *om.*
ep. 2 *inscr.* Senario] senatori
 115, 16 ornatum] ornamentum *unus ret.*
 20 per indictionem tertiam] *al.* per indictam quartam, *alii* indictam materiam
 116, 6 tuos ad potiora successus sciens] tuis ad potiores voces suscipiens *exemplar Praevotianum* (X)
 12 relinquitur] requiritur *Divionense exemplar*
 13 senarium] senatorium *idem exemplar* (XE¹)
 24 modus etiam . . invenitur] hunc locum quomodo et mutilavit et auferit *codex Praevostianus, reperies in adnotatione*
 26 haereas] habeas (K)
 117, 5 uenditoribus] uenditionibus *Praevotianus liber*
 7 siue] syriae
 fideiussoribus] fideiussionibus
 21 affatus] affectus *ms. Divionense* (M¹XE)
 25 clarum] charum (MONXE²F)
 118, 2 trabium] triremium
 3 restitisse] extitisse
 7 elementa cessisse] pericula concessisse *ms. Praevot.* (XEF)
ep. 8 *inscr.* Foroliuensis] foraeliuiensis
 118, 11 profecistis] prospicistis *vet. unus, profuistis al.* (MONXEF)
 18 paula] palla
 20 iuuenibus] iuventibus *al. ut Praevot. lib., iuventibus al.*
 22 tenorem] tenore *duo veteres*
 119, 4 per uim litigia terminentur] per iura I. non terminantur (XE¹F)
 9 obligationibus] alligationibus
 32 auget] augent
 120, 1 areotamia] archotomia *duo ex vet. cod. (O)*
 3 mariti] m. sui
 1. IV *ep.* 14 Gesilae] besilae
ep. 15 Benenato] benato *al., benemato quidam, benedicto margo.*
 121, 14 debilibus] flebilibus *adn., fidelibus margo.*
 30 auctoribus] actoribus
 122, 7 quia uersari] quoniam aduersari (XEF)
 19 cineribus] funeribus
 123, 28 eis *om.* (MXE)
 respicis] respicitis
 124, 3 relatione] reuelatione (*sic marg., releuatione adn. tres veteres* (MNXE)
 124, 5 Praetextatum] praetaxatum (*praetextatum EF*)
 6 qui] quod
 22 Praetextatum] praetaxatum (*praetextatum EF*)
 30 accumulatus] cumulat
 34 spoletina] spolica
 125, 6 tursi] thursi *al., posturas al. (post thursi X)*
 17 tradit] trahit
 27 regionem] religionem
ep. 27 *inscr.* Tutizar] fuzuzar *al., ferz. al., tezutzar (sic margo, thezuthzar adn.) al. (tezutzar X)*
 126, 8 postium] post eum (*marg., postmodo adn.*)
 23 electi] elati
 127, 18 curvae] curiae *tres veteres* (K²)
 19 condonari] commodari
ep. 31 Aemiliano] antiliano
 128, 8 constructione] constitutione
 19 qui] quod (MNEF)
 intentata] intestata (M^bNXE)
 129, 7 linquantur] linquantur
 130, 25 oblitterentur] obliuisceremur
ep. 39 *inscr.* Theodabado] theobaldo (*theodobaldo F*)
 132, 9 circa] contra
 16 sollicitatam] sollicitam (E)
 17 uestri] noster
 18 ocuis] socia
 28 iniuriae *om. exemplum Praevot. (F)*
 133, 4 temeritas] serenitas (*seueritas K*)
 reparare] temperare
 134, 8 auctoribus paucis] actoribus paucis *adn., auctores paucos margo*
 huius incendii] huius reos incendii
 20 uestrum] nostrum
ep. 46 *inscr.* Marabado] marabando
 135, 12 insidiosa] inuidiosa
 15 quemadmodum enim subuectio] quae admodum subuecti
 136, 6 perculerit] pertulerit (K)
 7 mancipibus] principibus
 26 Fridibadum] fridiladum *vetus, fridibadum et fridibandum alii, fridabantum margo*
 138, 4 comptor] compositor
 17 apsidatas] ipsas
 21 docto libet repetere] doctioribus repetatur (*repetere marg. cod. Praevot.*)
 36 declarare] exhalare
 139, 2 celeri] coeli
 11 temperaret] repararet
 202, 2 praesidetis] praesideris (P)
 3 censuerunt] consenserunt
 4 fuisse promissum] esse prouisum
 12 sit] sic
 18 stultitiae] iustitiae (K)

- 202, 25 horre] horrere
 204, 2 ad gentes] agentes (*K*)
 11 uoluptas] uoluntas (*Cui.*)
 206, 15 studuisse] studiose (studium se *T*)
 28 non tulerunt] intulerunt
 207, 2 tenetur] timetur (*C*)
 208, 25 xenia] eximia *al.*, exenia *al.* (*TF*²)
 26 ipse nutrit] ipse uult
ep. 10 *inscr.* tribuni] arbitrii (*F*)
 209, 2 lubricae] ludicae (*coni. Cuiacius*)
 10 conuersatione] moderatione (*KEFC*)
 14 praenuntiata] praedicta (*KEFC*)
 26 iudiciis] iudiciorum
 210, 31 facile] maxime
 cum] cui (*LRKT*)
 211, 21 seruetur] subseruetur
 affabris] fabricis (a fabricis *T*)
 212, 10 rhodi] thecli
 214, 12 excusatio uictualium] ex uictualium summa
 (*KF*¹)
 14 uideamur iniungere] uideantur inuenire
 231, 4 non nos (uos *Acc.* maiorum] nec uos maiorum
 nec nos mai. *liber Praevot.*
 6 gratia] gloria (*N*)
 8 uos] nos
 13 palmatae] palmata (*ZFHGI*)
 14 qui annis] quanuis *al.* (e coniectura *Cuiacii*),
 'alii etiam nimis, sed et plerique annis
 legunt, quod *P. Pithoeus* indicavit'
 16 uester iam transire] iam noster transire *liber*
Praevot.
 232, 3 iubetis] iubebitis
 5 illis pactis *om. lib. Praevot.*
 6 domno] domino
 8 nostros *om.*
 9 intimanda] insinuanda
 15 praedicta] praedicata (*F*²)
 233, 3 quam mutatum *om. liber Divionensis*
 19 sigismerem] sigismerem *al.*, sigismere *al.*
 234, 5 actione] *sic vetus* (*BTNEFHGI*)
 235, 7 indepti] incepti (*EHG*)
 11 relligione] colligione
 25 blatteum] lacteum *lib. Divionensis*
 28 de *om. vetus unus* (*HGI*)
ep. 6 *inscr.* praefecto] populo (*ZM*)
 236, 8 dominos] dominus
 23 futuris] humanis futuris
 237, 1 confirment] firmarent
 5 prospicitis] proficiatis (*Cuiacius*)
 21 larga] longa *unus vetus*
ep. 9 *inscr.* Tuluin] tullio alii, tuillio quidam
 237, 28 quod] quomodo *vel* quo (*HGI*)
 adulescentiae] adolescentis
 29 decenter *om.*
 238, 11 suras eius] sura seris *al.*, sura sericis *al.*
 12 uisus] iussus
 14 creditur] esse *cr.*
 18 diligunt cremen] diligit omnem more mens
 (*adn.*), memor *al.*, diligunt omnes *al.* (*marg.*)
 23 ludebas] fallebas (*NHGI*)
 239, 2 acturus es] aucturus est
 7 paruulis] paruulus (*NK^aE²*)
 13 Toluin] tocolo
 affinitate] auctoritate
 25 has procellas] *sic in ora libris veteris, qui ipse*
 hos processus (*N²E²FHGI*)
 240, 1 Sirmensem] firmensem
 2 Hunnis] hymnis *Praevot.*, humis alii
 5 uirtus] uirtus manus (*Cuiacius*)
 241, 2 aduersa manus] aduersarius (*Scaligeranus*)
 10 sensum] sensus
ep. 11 Athalaricus rex] Toluin u. i. patritius (*Cuiacius*)
 242, 7 suauitatis] felicitatis
 13 patricium armatae] patricio armatae militiae
 parti] pauci
 243, 25 inexplorati] inexploratum *liber Praevotii*
 244, 10 eminens] cum immenso (*N*)
 25 pericula] tempora
 31 uox legum diceris] uos leges dicetis *liber*
Divionensis
 32 condamus] condimus (*ZK²EF*)
 245, 10 moderna] m. sint
 246, 14 publicano] publicano
 19 solent] solent *aut* uolent
 24 sui] suo (*HGI*)
 247, 19 iudices] indices
 21 longa] longaeua
 248, 7 abiectis saeculis Odouacris] abiectis seculi
 hodouacris (*N*) *vetus*, adiectis seculi odo-
 uacris *al.*
 16 collegis] collegiis *Praevotianus*
 26 audientiam] iudicis a. *vetus unus*
 249, 10 aptamus] optamus
 12 assideat] adsit (*HGI*)
 28 genuino] *sic vetus* (*BZM*)
 250, 11 inauguratus nobis] laureatus uobis *vetus unus*
 19 imparatamque] imperatamque (*BM*²)
 251, 7 laudanda] illaudanda (*Cuiacius*)
 14 tanta] *sic ex. Divion.*, tantum *al.*
 15 lenitatis] *sic ex. Divion.*, lenitas *al.*
 23 intromittere] *sic vel* introducere (*HGI*)
 252, 4 sonuerunt] sonauerunt
 6 actionis] actionibus
 14 obstaturus] obstitutus (*BG^bK*)
 29 honore] h. iudiciali *Praevotianus*
 253, 21 expendant] expediunt
 26 hic uir] uir ille
 27 conciliauit] reconciliauit
 254, 3 addidimus] addimus (*N*)
 7 infantia] instantia
ep. 23 *inscr.* Bergantino] burgantino
 254, 20 gratioso] glorioso (generoso *N*¹)
 22 dominio] *sic* (*ZEF*)
 23 uindicandas] iudicandas (*FHG²I*)
 25 patrimonii] *sic duo codices, al. matrimonii*
 (*Cuiacius*)
 255, 6 actione] accusatione (*NE²F*)
 13 conuentionibus] *sic vel* concussionibus
 23 extiterit] extitit
ep. 25 Iohanni] cuuigasto

- 256, 6 diuinae] diuinae
 8 Tuluin] tholui
 liberalitate] sic
 14 posthac] posthanc (*plerique*)
 257, 4 accepta] apta
 6 sedibus] caedibus
ep. 27 *inscr.* Dumerit *cet.*] Ioanni referendario
ep. 28 *inscr.* Cunigasto] et hunigasto et inigasto et
 genesio
 257, 24 Tancane] chaticanae *al.*, raucanae *al.*
 258, 1 ubi] sic
 6 conuictos] sic
 17 nos] et nos
ep. 30 *inscr.* u. s.] *et sic et uiro uenerabili*
 258, 26 abiecti] adiecti
 28 pulchre] publice
ep. 31 *inscr.* u. s.] *et sic et uenerando uiro, item Ioanni*
 praefecto
 259, 18 conuenticula] conuentualia
 25 deliciae] diuitiae (*E*)
 260, 2 minima] nimia

Insunt in apparatu Forneriano sine dubio lectiones originis admodum variae, aliae profectae ex coniecturis Cuiacii et fortasse Iureti quoque, aliae petitae ex codicibus a Cuiacio collatis, aliae denique ab ipso Fornerio ex libris petitae; sed efficitur ex iis quae attulimus recte hoc apparatu nos posse carere. nam tantum abest, ut eximia ulla in eo reperiantur, ut lectiones aliunde notae compareant fere in codicibus nostris deterrimis, non notae erroris vel interpolationis vestigia passim prae se ferant. plenum codicem nullum Fornerius videtur nactus esse, nam ad l. VII extremum quae profert p. 224, 13 *de se* — 227, 3 *sufficerent* — 227, 7 *a debito* sumpsit ex Cuiacianis. in reliquis meliora subsidia habuit ad I—IV 39 et VIII—XII quam ad partem variarum mediam, ut adeo dubites Praevotianus liber num eam habuerit; nam cum passim citetur nominatim ad l. IV et VIII, tacet de eo Fornerius per l. V. VI. VII et quae obstant lectiones ex Praevotiano adlatæ ad IV 41 p. 132, 28 et *ep.* 49 p. 136, 26 (ubi emendatur error Accursii) et *ep.* 51 p. 138, 21, errori tribui poterunt hominis parum curiosi. codex Praevotianus ipse cum non sit inter eos quos nos versavimus (nam data opera ad p. 116, 24 inspeximus omnes), cuius naturae fuerit, ex locis ubi citatur nominatim satis intellegitur: scilicet in libris quattuor primis prope accedit ad *X* neque ullum vestigium ostendit lectionum ex classe secunda derivatarum, in quinque postremis ad *NF*, qui sunt, ut dixi, ex nostris inter deteriores; propria quae habet audacissimam interpolationem prae se ferre demonstrant inter alios loci supra adlati 116, 24, ubi hiatum classis primæ celat verbis aliis eiectis, aliis additis temere, item 118, 2. 233, 3. 244, 31. 242, 29. inter libros reliquos, quibus Fornerius usus est, fuisse videri et Leidensem n. 93 (p. LXXXI n. 16) et Parisinum n. 2191 (p. XCVI n. 68) supra diximus propter similitudinem lectionum earum et Fornerianarum. — In textu constituendo Fornerius modo Accursianum recte emendavit vel explevit, ut supra diximus, modo eum pessumdedit, temere omnino in ea re versatus.

Editionem quae a. 1595 Luguduni apud CHOUEUM prodiit qui curavit, ei adiecit, ut supra p. XCIII n. 58 exposuimus, variam lectionem codicis hodie Giessensis longe deterrimi.

Iohannes GARETIUS congregationis S. Mauri monachus inter reliqua opera Cassiodorana ab ipso edita duobus voluminibus Rotomagi a. 1679 varias quoque recensuit, usus, ut supra vidimus, et Cuiaciano apparatu et Iuretiano, item libris duobus Remensi (p. LXXX n. 9) deperdito et S. Audoeni hodie Rotomagensi (p. LXXXVII n. 39/40), de suo vix quicquam addens et in universum opera indocta et inscita. textum Fornerianum saepius corruptum quam emendavit.

Ludovicus TROSS in dissertatione inscripta 'in Cassiodori variarum libros sex priores symbolae criticae' edita Hamoniae a. 1853 codicis Leidensis omnium primarii (p. LXXXVIII n. 44) varias lectiones potiores publici iuris fecit.

B. HASENSTAB in dissertatione inscripta 'de codicibus Cassiodorii variarum Italicae' edita Monachii a. 1879 et libros eos strenue exploravit et in summa re recte de iis iudicavit, neque ei vitio vertendum est, quod perfecte de apparatu Cassiodorano iudicari non potest nisi adscitis libris Transalpinis. nos quoque in conferendo Palatino (p. LXXXIX n. 48) humanissime adiuvit.

- 260, 10 uideant] uideamus (*MEFHGI*)
 12 foedum] filios
 nobili] nobis ita
 13 uideat] uideas (*ZNKEF*)
 23 uoluptas] uoluntas
 28 scyllacino] siciliano (*N*) *adn.*, sciliano *uel*
 scitiliano *marg.*
 29 pasturarum] pascuarum (*Cuiacius*)
 261, 9 ita] ita ut
 immurmurant] immurmurent (*M*²)
 10 tibi strepore] strepore tibi *al.*, strepitu ibi *al.*
 22 se t. m. confundant] sic t. m. confundantur
Divionensis (se t. m. confundantur *M*)
 262, 1 direptione] disceptatione
 6 atrocis] atroci
 14 stationibus] sationibus
 22 quamlibet] '*malim* quamlibet'
 31 laetissimi] minutissimi
 263, 3 coeperit] coepit
 11 fiat omnium sermone venerabilis] fiat memora-
 bilis f. uen. omn. serm.

ORTHOGRAPHICA.

Quanam usus sit Cassiodorus orthographia, fortasse intellegi poterit ex aliorum eius operum codicibus, modo extent exemplaria ad auctoris aetatem prope accedentia; variarum libri hodie noti cum undecimum saeculum non superent, in universum sequuntur suae aetatis usum immo abusum, pauca optimi quique servant aetatis melioris orthographiae vestigia, nulla omnino proprietatis, quam intra terminos saeculi eius consuetudine positos cuivis scriptori iure attribuemus. grammaticae artis leges ab hoc scriptore non bono sane, sed minime inculto et illustrato litterarum splendore aliquo licet fucato recte observatas esse licet probabile sit, nihilo minus Gothicae aetatis erudito abiudicandi non erunt barbarismi quidam ita comparati, ut ad librarios vix videantur referri posse, maxime futura verborum perperam ad secundam declinata, qualia sunt *custodibimus* 338, 6 — *loquebitur* 338, 17 — *nescibitur* 337, 31 — *patiebitur* 23, 34 — *sentiebitis* 364, 24 testata libris et praestantissimis et diversis, cum praesertim vel apud Ausonium epist. 24, 61 legamus *sepelibus honores* (cf. *Neue Formenlehre* 2² p. 449). mitto vocabula contra suam naturam usurpata, ut *ideoque* pro *ideo* (18, 3. 160, 17. 218, 13), *nihilominus* perpetuo positum pro eo quod est *practerea*, alia similia ex indice grammatico petenda.

Nos orthographica ita formavimus, ut expellerentur et vitia ea, quae a saeculo auctoris abhorrent, et ea aetate vulgaria, sed doctioribus omnibus improbata. ita *e* et *t* litteras ante *e* et *i* permutatas emendavimus, vocales *e* et *ae* *oe*, consonantes *b* et *v* recte distinximus, *emptum* scripsimus, non *emtum* et e contrario *damnum*, non *dampnum*, alia similia eodem modo tractavimus, codicibus in ea re insuper habitis. antiquissimi eorum et optimi, in classe prima Montepessulani (*M*), in secunda Leidensis (*L*), in quarta Bruxellensis (*B*) quatenus vestigia, ut modo diximus, servaverint orthographiae eius, quae sexto saeculo obtinuit, duodecimo exoleverat, infra composuimus.

adulescens *L* 35, 29. 116, 17. 118, 19. *B* 231, 15. 20. 254, 9. 287, 4: saepius *adolescens*.

benivol- *L* 38, 22. 39, 6. 97, 1; *B* 235, 10. 291, 1. 292, 28. 297, 11. 312, 3. 330, 6. 348, 21 — *malivol-* *L* 21, 22.

epistul- *B* 312, 17. 320, 8; *epistol-* *L* lat. III 3. 80, 8. *B* 320, 12. 333, 9.

genetrix *B* 270, 15, sed *genitrix* *L* 54, 3. 179, 7.

intelleg-, *negleg-* *L* 25, 31. 27, 16. 33, 26. 50, 19. 62, 23. 67, 25. 68, 14. 88, 16. 90, 12. 150, 17. 151, 11. 201, 8. 210, 21; per *i* 23, 12. 24, 26. 25, 28. 34, 19. 36, 21. 52, 24. 53, 13. 58, 4. 15. 68, 34. 69, 28. 71, 28. 86, 17. 88, 27. 95, 30. 98, 18. 102, 12. 106, 23. 129, 20. 138, 16. 147, 30. 150, 30. 155, 27. 158, 5. 6. 191, 24. 207, 17. 212, 20. 213, 19. — *B* 282, 11. 14. 285, 26. 27. 288, 13. 299, 33. 302, 17. 319, 13; frequentius per *i*, ut 226, 6. 245, 13. 247, 2. 249, 3. 267, 14. 302, 5. 307, 15. 308, 31. 309, 12. 19 cet.; corr. *e* in *i* 336, 30; corr. *i* in *e* 256, 3. — *M* recte 16, 9. 21, 3. 34, 19. 67, 25. — *O* quoque aliquoties recte.

iucundus *L* nusquam — *B* 281, 30 mut. in *iocundus* (e contrario *ioc-* mut. in *iuc-* *B* 246, 15); *M* 68, 2 mut. m. 1 similiter.

karissimus *L* 222, 20.

moniment- *L* 177, 4.

quatenus *L* semper — *B* 288, 6. 25. 311, 25. 312, 29. 313, 25. 321, 6. 331, 9. 332, 14. 333, 5. 336, 26. 352, 22. 29. 361, 8. 364, 7. 376, 4. 21. 380, 34. 382, 28. 384, 15; *quatinus* 312, 37. 320, 4. 333, 22. 341, 9. 351, 25. 361, 18. 367, 14. 374, 13. 20. cf. Caper de verb. dub. p. 111 Keil: quatinus coniunctio causalis est, quatenus adverbium loci aut temporis.

quicquam *L* semper.

quotiens *L* plerumque, *quoties* 41, 31.

saltim *L* 159, 23.

suboles *B* 330, 25, praeterea *soboles*.

temptare *LB* constanter.

valitudo *L* 101, 22. 184, 6. 191, 23. 33 — *B* 271, 9.

vindicare *L* 51, 29 (corr.). 53, 14. 107, 8. 134, 3. 146, 19. 159, 29. 194, 3. 14. 23. 216, 3. 221, 20 — *B* 254, 23. 269, 1 et alibi; *uendicare* *L* 30, 17. 49, 20. 51, 25 et alibi — *B* 250, 20. 278, 23 et alibi; *i* corr. in *e* *B* 369, 24.

urguere *LM* 67, 19.

Ea vero, quae ipsa antiqua aetate diverse scribebantur, ut sunt *sed set*, *adlatus allatus*, *quidquid* (280, 5) *quicquid*, formavimus secundum optimos libros, id est in septem primis libris ad Leidensem, in quinque ultimis ad Bruxellensem, non ignari inter ipsos de talibus minime conveniri; maluimus enim in minutiis his, modo ferri possint, auctorem aliquem sequi, quamquam is non Cassiodorus est, sed grammaticus nescio qui aetatis posterioris, quam uniformitatis speciem inducere temere constitutam.

Ex apparatu nostro orthographica semovimus omnia; ratio enim nobis potior est quam pseudophilologorum inepta consuetudo. in apparatu quoque lectiones, quae solis minutiis his differrent, pro eadem habuimus nec dubitavimus edere *terrae LM*, licet in *M* non *terrae* sit, sed *terre*, sciantque ii qui edoceri cupiunt codices saeculi duodecimi quomodo in talibus differant, alios magistros sibi quaerendos esse. quantopere eiusmodi male collocata diligentia apparatus obscurum et inhabilem reddat, exempla multa et recentia luculenter ostendunt. malui equidem optimorum librorum, scilicet Leidensis et Bruxellensis varietatem orthographicam subicere ita ordinatam, ut inde appareat, et quatenus in eadem scriptura librarii sibi constant necne (id quod ex variis lectionibus per apparatus dispersis parum intellegi potest) et quomodo a scriptura in editionem recepta discedant.

ae et *e*

ae pro *e* non rarum:

passim in fine vocabuli, ita in adverbiiis: *L affectuosae* 80, 24; *assiduae* 73, 13; *blandissimae* 72, 11; *cautae* 156, 18; *continuae* 102, 28; *copiosae* 138, 33; *diligentissimae* 79, 20; *doctissimae* 68, 10; *gloriosae* 92, 7; *idoneae* 72, 21; *industriosae* 143, 9; *iniustae* 61, 9; *iustae* 51, 21. 146, 9. 187, 1. 208, 20. 210, 27; *latae* 98, 23. 137, 26; *legitimae* 158, 9; *maximae* 121, 27. 123, 26. 124, 19. 127, 15; *minimae* 101, 31. 206, 27; *perpetuae* 205, 28; *penae* 191, 25; *pessimae* 92, 6; *propriae* 178, 7; *publicae* 57, 2. 94, 2; *pulchrae* 41, 27. 65, 8. 70, 8. 71, 16. 108, 32. 134, 14. 219, 17; *purissimae* 72, 14. 205, 29; *sanae* 151, 28; *severissimae* 95, 22; *solitae* 39, 16; *studiosae* 123, 22; *subtilissimae* 48, 20; *undae* 183, 34 — *B eximiae* 253, 4; *voluntariae* 269, 15 — item in abl. sing. 3: *L aetatae* 54, 11. 69, 10. 73, 3. 79, 8. 80, 21. 81, 15. 82, 4. 121, 24. 134, 20; *comitae* VII 16. 196, 24; *culminae* 146, 21; *effigiae* 219, 5;

esuriae 42, 15; *faciae* 82, 25. 213, 20; *gravaminae* 125, 29; *iudicae* 145, 36; *iuræ* 83, 23. 160, 5; *questoræ* 145, 26; *quietæ* 49, 32; *speciæ* 38, 31; *terroræ* 103, 10; *voluntatæ* 80, 17; *urbæ* VII 15. 206, 22. 218, 2. 3. 26 — rarius alibi: *L corrigita* 121, 28; *gravae* 65, 15; *profuissæ* 190, 12; item *B clementissimæ* 231, 2; *inueniræ* 250, 23; *peccaræ* 268, 17; *sequeræ* 244, 25 — *laudabilæ* 248, 10.

praeterea L caelare 63, 1. 65, 28. 191, 8 — *caeleb-* 67, 6. 85, 16. 108, 1. 133, 28. 138, 22. 146, 2. 156, 28. 159, 28. 183, 37. 195, 20. 220, 29 — *caeler-* 106, 6. 128, 3. 135, 33. 139, 2. 146, 26. 147, 4. 11. 206, 13. 211, 6. 213, 13. 219, 31 — *caera* 212, 6 — *cacter-* 39, 7. 48, 24. 51, 28. 79, 25. 81, 25. 106, 24. 26. 116, 16. 131, 21. 139, 17. 144, 25. 152, 29. 183, 1. 6. 187, 9. 192, 17. 28. 195, 18 — *aeloquentia* 178, 29 — *aeccles-* 52, 8. 56, 26. 63, 9. 11. 12. 22. 25. 101, 7. 9. 102, 22. 122, 5. 8. 123, 14. 18. 19. 134, 20 — *aequus* cet. 62, 10. 105, 17. 19. 114, 12. 115, 6. 135, 24. 147, 1. 3. 10. 210, 16. 212, 1. 219, 29 — *aeuangel-* 120, 9 — *faemina* 114, 22 — *factus* 54, 3. 137, 22. 187, 18. 19 — *laenis* 127, 11 — *quiaetem* 182, 8 — *terraenus* 64, 19. 83, 16. 102, 27. 137, 16. 205, 28 — *vaetus* 195, 22; item *B cautaela* 252, 22 — *coaetus* 241, 26 — *aenatus* 267, 18 — *faecundus* 245, 5 — *factus* 253, 2 — *illustraem* 245, 30 — *quiaetus* 261, 2 — *suggeraenda* 244, 14 cet.

e pro ae L raro in terminationibus, *praeterea* constanter; item *B* passim.

b et p

absis L 69, 5. 138, 17. *B* 262, 27; *babthimus B* 263, 3 (recte *B* 263, 12); *obprobrium L* 202, 9. *B* 326, 5. 359, 9; *obsonia B* 368, 26; *obtare B* 246, 11. 308, 12. 331, 32. 338, 32. 350, 21. 384, 4; *obtime B* 302, 25. — *opponere* corr. ex *obponere B* 292, 32; *optemperare L* 180, 26; *optinere* constanter; *prespiter L* 122, 8. 160, 17; *publicus* et *puplicus* alternant (*pupl-* corr. in *publ. B* 242, 13. 244, 27. 332, 21; *puppublicus B* 329, 25. 331, 10).

b et v in LB recte in universum (exceptionem faciunt *albeus B* 343, 20 — *obmuerat L* 124, 34 — *Sacinarum L* 105, 23) distinguuntur, ut medio aevo distinguere solebant, admissis eius aetatis vitiis (*Danubius B* 252, 13. 329, 7. 362, 20 — *Suerus B* 366, 2); permutatio litterarum Cassiodorana aetate sollemnis non remansit nisi in corruptelis (*B* 245, 26. 257, 23. 269, 1. 314, 17. 332, 26. 338, 6. 17. 19. 349, 13. 352, 7. 353, 14. 355, 16). haec recepta sunt in apparatus.

c adiecta ante t:

mulctatur B 255, 28 (*praeterea* recte)

omissa ante *t:*

funtio B 225, 5 (corr.)

c et t

ci pro ti constanter *L*, passim *B*

deuocio — *iusticia* — *noticia* — *tociens* cet.

ti (raro *cti*) pro *ci* passim *LB*

actidentia L 54, 15 — *audatia* — *benefitium* — *conditio* — *commertium* — *efficatia* — *faties* — *mendatium* — *offitium* — *solatium* — *sanctiatur L* 86, 5 cet. ubi sequitur consonans, recepimus in apparatus, ut *apitibus B* 352, 16 — *confititur B* 369, 9.

d et t

at corr. in *ad B* 303, 32.

aput B 277, 11.

adque corr. in *atque B* 247, 16.

haut L 93, 10. 179, 26; *aut L* 217, 11.

quando et quanto permutata *B* 243, 12. 245, 10. 352, 10. 353, 8.

quot (aliquot) pro quod (aliquod) *L* 82, 34. 83, 4. 103, 10. 205, 21. *B* 327, 24.

velud *B* 316, 30. 328, 5. 340, 15.

nequid *B* 227, 6. 367, 20; *relinquid, reliquid, derelinquid* *L* 181, 21. *B* 236, 19. 239, 21. 270, 7. 316, 18. 367, 13.

e et i (praeter supra p. CXVI adlata)

de- et *di-* plerumque recte *LB*; ita *definire* scribitur exceptis locis his: *difinire, difinitio* *B* 251, 6. 370, 19 et sic corr. 279, 31; *diffinire* *B* 226, 1. 341, 15. alia, ut *deferr-* *B* 310, 27 — *demitt-* *B* 355, 21 — *destrict-* *B* 361, 29. 366, 1 — *dilig-, dilect-* *L* 100, 13. 156, 29 — *dirinat-* *L* 95, 16 — *dispicibil-* *B* 245, 18 — *diuolu-* *B* 343, 18 recepta sunt in apparatusum.

ingemesc- *B* 278, 24. 361, 10. 374, 13, *ingemisc-* *L* 83, 24. 102, 10. 129, 18. — *contremisc-* *L* 72, 7; *intremesc-* *B* 364, 22. recepi in apparatusum.

Casus finientes in *-es* ubi exeunt in *-is*, ut sunt *alis* *B* 355, 2 — *Archimidis* *L* 204, 23 — *civitatis* *L* VII 3 — *famis* *LR* 117, 10. *B* 331, 6 — *gurgis* *L* 107, 12 — *montis* *L* 205, 23 — *sedis* *B* 238, 8 et vice versa: *Ateses* *L* 103, 26 — *consuetudines* *L* 90, 16 corr. — *raptores* *L* 207, 5 corr. — *urbes* *B* 286, 28 corr.; item in coniugatione similiter finientia, ut *agnosceris* *B* 233, 1 corr. — *assederes* *L* 221, 7 corr.; item casus exeuntes in *-i* corrupti in *-e*, ut sunt *corde* *B* 225, 12 corr. — *culmine* *L* 127, 3 corr. — *integritate* *B* 250, 12 — *ordinatione* *B* 236, 9 ad errores librariorum cum magis pertineant quam ad orthographiam vitiata, in apparatusum recepta sunt.

Id ipsum pervenit ad formas quae sequuntur: *acitabul-* *L* 139, 12 — *adveniris* *L* 195, 9 corr. — *Antenoria* *L* 69, 20 — *antequos* *B* 287, 22 corr. — *Archimidis* *L* 204, 23 — *benific-* *B* 290, 23 (praeterea semper *benefic-*) — *caligenes* *B* 270, 8 — *codicell-* *L* VI 10. 184, 25 — *collegi* *B* 225, 6 — *consetos-* *B* 335, 14 corr. — *custodere* *L* 209, 32 corr. — *deleciis* *B* 343, 28 corr. — *dolei* *L* 67, 26 — *eligancius* 208, 15 corr. — *innormitas* *B* 225, 11 — *fuesse* 203, 32 corr. — *habitis* *B* 247, 19 — *harinacius* *L* 213, 9 — *Iron* *L* 107, 31 — *itenere* *L* 149, 15 corr. — *leberare* *L* 35, 23 corr. — *michanicis* *L* 107, 18 — *notissima* *L* 156, 23 corr. — *optenere* *B* 268, 6 corr. — *openatissimus* *B* 262, 17 corr. — *pinna, pinnescere* *L* 36, 5. 53, 28 — *recipisse* *B* 344, 13 — *riperiri* *L* 155, 6 — *sepeliendum* *L* 58, 30 corr. — *sterchitas* *B* 225, 8 corr. — *succedere* *L* 201, 12 corr.

g et c (vitio lectionis magis quam pronuntiationis)

crassari pro *grassari* *LR* 207, 20. *B* 334, 15. 335, 26. 368, 1. 21 (recte *B* 384, 16).

h omissa in principio vocabuli Latini:

abere *B* 242, 3. 245, 7 corr. 379, 29 — *actenus* passim *LB* — *esitatio* *B* 381, 26 — *arena* *L* 19, 13. 137, 18. 213, 11 — *arundo* *B* 261, 1 (*harund-* antea) — *aut* (= *haud*) *L* 217, 11 — *iatus* *B* 225, 5 — *istrio* *L* 51, 9. 209, 2 — *odie, odiernus* *B* 243, 3 corr. 345, 3 — *olus* *B* 371, 16 corr. — *onestus* *B* 370, 28 — *orrere* *B* 340, 31 corr. — *orreum* *B* 314, 28. 29. 315, 5. 383, 7. 384, 22 (alibi *horr-*) — *ortus* *L* 95, 16. 187, 20. *B* 371, 16 — *ospicium* *B* 334, 6 — *unc* *B* 243, 15 corr.

omissa in medio vocabulo Latino:

hanelus *B* 340, 12. — *exaurire* *L* 33, 13 — *exibere, peribere, redibere* *L* 24, 29. 119, 19. 209, 5; *B* passim (*exhib-* 239, 7. 316, 28) — *exortatio* *B* 306, 23 — *incoavit* *B* 251, 18 corr. (plerumque *inch-*) — *traere* cum der. et comp. *B* 227, 2. 254, 28. 314, 29. 341, 17.

adiecta in vocabulo Latino:

abominabilis B 289, 32. 338, 31. 342, 4 — *habund-* L 33, 21. 109, 9. B passim — *hac* B 239, 18 corr. — *adhicere* B 257, 28 corr. — *adhimere* L 207, 9 — *haetas* B 288, 10 corr. — *halata* L 34, 6 — *hanelus* B 340, 12 — *Anthוניus* L IV 44 — *archa* cum derivatis LB constanter fere — *choalescere* L 94, 8 — *cohercere* L 31, 10. 51, 16. 136, 27; B 255, 32 — *chokors* B 330, 17 corr. — *helementum* B 259, 1 corr. — *herror* B 255, 32 corr. — *exhiguus* L 41, 10 — *exhonerare* B 367, 31 — *Gotycham* B 292, 2 — *himaginatio* B 318, 16 corr. — *inhermis* L 31, 16 — *his* (= is) L 55, 23. 73, 13; *hi* L 162, 28 cet. (indicatur in apparatu) — *lavachrum* B 316, 32; *luchrum* B 314, 9. 365, 15; *sepulchrum* L 57, 20. 129, 14. 15. 182, 9; *simulachrum* L 212, 11 — *nichilominus* B passim — *homen* L 126, 27. 144, 23 — *honus* B 277, 6 corr. — *hora* B 258, 14 corr. 329, 30 corr. 343, 12 — *hornatrix* B 286, 16 corr. — *hostium* L 106, 2 — *perhenn-* L 54, 14. 72, 28. B 354, 22 — *proh* L 53, 22. 57, 3 — *thorus* B 284, 1. — *humerus* semper — *humor* cum derivatis semper — *hunanimitas* B 237, 1 corr.

ch pro *h* in Latinis:

nichil cum derivatis passim LB

h male posita vel omissa in vocabulis Graecis peregrinisque:

amphitcatrum L 104, 22. 133, 16 — *ancora* L 34, 7 — *apoca* B 366, 9. 26 — *arciater* L IV 41 — *arimetica* L 19, 3 — *Arthemedorus* v. ind. pers. — *Ateses* L 103, 26 — *babthisma* B 263, 3 — *carta* B 224, 7 corr. 351, 24 (plerumque *charta*) — *cirographum* B 377, 2, *cyrografum* L 128, 16 — *clamis* L 188, 9. 194, 6. B 238, 11. 366, 8 — *corda* L 71, 8. 12. 72, 5. 6 — *Cristianus* B 331, 20 — *conca* L 34, 4. 15. B 343, 10 — *debaccari* L 99, 15 corr. in *debachari* — *Hecdicus* L 58, 24 — *armonia* L 32, 3. 70, 8. 33. 72, 20 — *Arpocras* L 153, 28 — *Ector* L 58, 30 — *Iron* L 107, 31 — *istoria* B 377, 5 — *orologium* L 40, 1 — *ymnus* L 71, 33 — *mecanicus* L 40, 13. 41, 25 corr. — *Neotherius* v. ind. pers. — *pasca*, *Pascasius* L 107, 7. 133, 11 — *polypticon* 151, 29 — *Ptholomeus* L 40, 11 — *Pitagoras* 40, 11 — *Renus* B 362, 20 — *rithmus* 71, 15 — *Rodus* L 212, 10. B 372, 24 — *schenicus* L 209, 5. B 286, 36 — *scola* L 40, 7. 62, 25. 82, 31. 157, 24. 179, 20. B 260, 4 (corr. ex *schola*). 286, 7. 11. 22. 347, 7 — *Scytia* L 129, 19 — *spatarius* III 43 — *spera* L 41, 1. 68, 4 — *termac* L 68, 15. 125, 6 — *tesaurus* B 250, 27 (plerumque *thes-*) — *thonus* L 70, 21.

i et *ii*

audisse, *perisse* similiaque semper LB

adicere similiaque semper LB

gen. sing. 2 et nom. plur. 2 et abl. pl. 2 semper *ii* exceptis locis, ubi archetypi librarius casus eos non agnovit, ut sunt L 125, 6 *Turasi*; L 179, 26 *regi*; B 292, 8 *principis* corr.; B 364, 32 *regis*; B 370, 12 *numerari*. alibi e contrario male *ii* datur pro *i*, ut *Vulcanii* L 143, 11.

i et *u*

affectiosus L 25, 30. 143, 26. B 231, 11. 243, 11. 260, 17. 298, 11. 311, 23. 32. 332, 19. 333, 9. 360, 17; *affectuosus* L 80, 24: nihilominus hoc posui constanter, cum semper legatur *montuosus*, *nexuosus*, *tumultuosus*, *voluptuosus*.

fecilentus LR 219, 18.

fustiarius B 341, 8.

precipium L 49, 9 corr. B 363, 2.

i et *y* saepe recte distinguuntur, ut *Egyptios* B 385, 17 — *asylum* B 284, 33 — *Babylonia* — *Cyclades* B 380, 18 — *Cyclopes* — *cylindros* 380, 27 — *Cypria*

nus — *gymnasium* semper — *Olybrius* *B* 250, 23 — *Olympicus* — *satyricus* *B* 287, 4 — *tyrannus* plerumque.

i pro *y*:

acolitus *L* 101, 8 — *adita* *B* 316, 3. 377, 28 — *Bithinia* *L* 103, 11 — *clamis* *L* 188, 9. 194, 6. *B* 238, 11. 366, 8 — *cipressus* *L* 152, 27 — *conquilia* = *conchyli* (v. app.) — *cripta* *L* 138, 18 — *gripes* *B* 270, 30 — *Illiricum* *B* 329, 2 — *Lybia* *B* 342, 24 — *Lidius* *L* 70, 26 — *misterium* *B* 263, 13. 281, 3. 311, 12 (recte *B* 255, 13) — *Olimp-* *B* 253, 15. 349, 8 — *Frigia* *L* 70, 23. 95, 28 — *Poliphemus* *L* 204, 12 — *polyptic-* *L* 151, 39 — *presbiter* *L* 122, 18. 160, 17. *B* 255, 10. 313, 18 — *Pitagoras* *L* 40, 11 — *rithmus* *L* 71, 15 — *Strimonius* *B* 243, 3 — *Siracus-* *L* 36, 15. 117, 18. 195, 5 — *tirannis* 316, 3.

y pro *i*

cybus *B* 317, 29 — *cyrografum* *L* 128, 16 — *cythara*, *cytharedus* *L* 72, 2. 5. 15. 31. 73, 24 — *dyapason* *L* 71, 1 — *eclipsis* *B* 381, 13 — *Gotychus* *B* 292, 2 — *hyems* *B* 372, 25 — *ymber* *B* 318, 2 — *Lybia* *B* 342, 24 — *Sycilia* *B* 276, 10 — *sydus* *B* 350, 7 corr. ex *syrus* — *Symeonius* *L* 160, 18 — *Ulyxes* *B* 372, 15.

m inserta

amplificare *L* 86, 4. *B* 318, 22. 331, 32. 351, 12. 376, 33 cet. in apparatusum recepi poteritque adeo fortasse defendi.
corrumpus *B* 334, 11. 343, 23.

m et *n*

Anfion *L* 71, 8.
danna corr. in *dampna* *B* 292, 18 (hoc uno loco).
menbrum *B* 307, 4. 316, 4. 10. 340, 25. 370, 8. 375, 18, alibi *membrum*.
Memphis *B* 351, 29.
quantocius *B* 369, 18.
quandam perscriptum *B* 298, 9.
septemtris *B* 378, 30.
tanquam *B* 300, 4. 307, 4. 315, 9. 349, 6. 384, 2 cet. non admisi.
tempora *B* 289, 29. 291, 19.
tyrannus *B* 317, 24.
ueruntamen *B* 336, 31. 376, 3.

oe non reperitur in *L* neque est in *B* nisi bis, recte 263, 1 *poena*, male 260, 11 *poenatibus*; constanter scribitur *amenu*s — *citharedus* — *cepit* — *cetus* — *comedia* — *fedus* subst. et adi. — *menia* — *obedire* — *pena* — *prelium* — *tragedia*, nisi quod pro *e* non raro substituitur *ae*, ut sic fiat *amaenus*, *caepit*, *caetus*, *obaedire*, *paena*.

o pro *u*

in casibus finientibus in *-us*: *apparatos* *B* 315, 18 corr. — *complexos* *L* 35, 18 corr. — *curros* *L* 47, 26 corr. — *discursos* *L* 151, 21 — *lauros* *L* 47, 29 — *pelagos* *L* 135, 32 — *tuos* *L* 207, 1 — *ueredarios* *L* 136, 2 — *usos* *B* 280, 36.
in casibus finientibus in *-u*: *conflicto* *L* 79, 30 — *passo* *B* 380, 12.
praeterea *absord-* *B* 249, 24. 252, 32 corr. 278, 18 corr. — *adolescens* vide supra p. CXVI — *Borgundio* *B* 241, 1 — *commoniri* *L* 95, 16 — *conctatio* *B* 253, 17 corr. — *concti* *B* 237, 19. 282, 21, hic corr. ex *cunct-* — *consolatus* *L* 47, 23. *B* 289, 5 corr. 305, 16 corr. — *consoluitur* pro *cum soluitur* *B* 368, 15 — *coniculus* *L* 92, 20 — *aemolomentum* *B* 277, 29 corr. — *epistola* vide supra p. CXVI — *fecond-* *B* 270, 3 — *incolom-* *L* 191, 34. 206, 14 — *iocundus* semper fere; vide supra p. CXVII — *noncupati* *B* 240, 17 — *nondinatio* *B* 293, 3 — *robigo* *B* 354, 9 corr. — *soboles* vide supra p. CXVII — *uerrecondia* *B* 247, 9 corr.

u pro o

in casibus finientibus in -or vel -os: *agitatur* B 349, 8 corr. — *collatus* B 385, 17 — *externus* B 329, 5 — *lapsus* L 67, 14 — *locatus* L 146, 31.
 praeterea *catabulensis* L 136, 2 — *Cumo* (= *Comum*) B 343, 9. — *cum-* vel *cun-* pro *com-* vel *con-*: *cummissum* B 243, 20 corr. — *cummun-* B 242, 7 corr. 281, 29 corr. 283, 15 corr.; *cumpendium* 288, 30 corr.; *cumpletus* B 287, 30; *cumpositio* B 243, 7; *cumprobatur* B 240, 25; *cumdignum* B 248, 2; *cumgaudete* B 242, 5 corr.; *cuniunctio* B 283, 28 corr.; *cumspicius* B 243, 14. 248, 5; *cuntra* B 290, 7 corr. — *communitio* B 284, 9 corr. — *consulatorium* B 309, 19; *consuletur* L 158, 18. — *furtunas* B 279, 16 corr. — *recundit-* B 240, 12 corr. — *spung-* L 213, 7; B 351, 32.

b et p

absis L 69, 5. 138, 17. B 262, 27 — *babthisma* B 263, 3 (recte B 263, 12) — *optemperare* L 180, 26 — *optinere* constanter. — *opponere* corr. ex *obponere* B 292, 32 — *obprobrium* L 202, 9. B 326, 5. 359, 9 — *obsonia* B 368, 26. — *obtare* B 246, 11. 308, 2. 331, 32. 350, 21. 338, 32. 384, 4 — *obtime* B 302, 25 — *prespiter* L 122, 8. 160, 17 — *publicus* et *puplicus* alternant; *pupl-* corr. in *publ-* B 242, 13. 244, 27. 332, 21; *pupblicus* B 329, 25. 331, 10.

p omissa

promt- B 244, 14 corr. 299, 16. 380, 4.
sums-, *sumt-* cum comp. B 258, 12 corr. 283, 9. 301, 14. 18. 305, 1.

inserta

alumpn- et *alumn-* alternant LB.
calumpn- et *calumn-* alternant LB.
columpna L 84, 18. 108, 27. 182, 9. 212, 3. B 317, 14.
contempn- et *tempn-* (L 79, 31. 80, 31) L passim, B 255, 24. 333, 23.
dampn- et *damn-*, item *condempn-* et *condemn-* alternant in B, illud solum in L: *damn-* corr. in *dampn-* B 251, 24. 257, 21. 258, 7. 336, 13.
hiemps B 381, 29.
propterv- B 231, 10 corr.
sollempn- fere semper LB.
somn- corr. in *sompn-* B 261, 10.
uiolemptus B 366, 10.

ph et f

recte *alpha* B 349, 5. — *cirograph-* B 377, 2. — *cophinus* B 371, 15. — *philosophus* plerumque. — *prophet-* B 385, 25 — *sulphur* L 212, 13 (*sulpur* P).

f pro ph:

<i>alfabetum</i> B 243, 4.	<i>faleris</i> L 193, 1.
<i>Anfion</i> L 71, 8.	<i>Fidias</i> L 212, 11.
<i>cyrografum</i> L 128, 16.	<i>philosophus</i> B 330, 10.
<i>delfinus</i> L 104, 3. 106, 8.	<i>Febus</i> B 372, 22.
<i>clefantus</i> B 317, 6.	<i>Foroneus</i> L 214, 1.
<i>Nymfadius</i> B 260, 26. 261, 16.	<i>Frigia</i> L 70, 23. 95, 28.

q

quicquid constanter L et excepto uno loco 280, 5 B; recepi in textum.

c pro q vel q pro c recepta sunt in textum apparatusve

conquilia = *conchyilia*.

cotid- in textum receptum est secundum codices LB.

cundam B 243, 13.

licore *B* 371, 26.

secuntur *L* 53, 17. 130, 27. 186, 11. 216, 32; *consecuntur* *L* 159, 5 (alibi *con-*
sequuntur); *obsecuntur* *B* 302, 20; *locuntur* *L* 138, 9. *B* 253, 4.

dequoquere *L* 102, 31. *B* 270, 16. 381, 17.

sce vel *ce* vel *sse* pro *se*; *sci* pro *ci* vel *ti*; *ci* pro *sci*

adciisseris (= *adscisceris*) *B* 244, 30.

egressentibus (= *aegrescentibus*) *L* 99, 15.

concius *L* 102, 22.

marcessit *L* 72, 23.

pascientia, *pasciebatur* *B* 238, 24 corr. 26.

poscius (= *potius*) *B* 246, 31.

presciosa *B* 273, 6.

cedis (= *sedis*)

scentiatis *B* 276, 18, *scensciuntur* *B* 247, 4.

suscepiscet *B* 233, 28.

uiscissitudo *B* 370, 7.

uiscio (= *uitio*) *B* 249, 3.

ssc

misscere *B* 260, 11.

concupisscunt *B* 259, 17.

passcit *B* 370, 26.

x

ex raro: *adiuncxerat* *B* 240, 12 — *coniuncxit* *B* 239, 4 (corr.).

x et *s*:

iuxta *B* 361, 33 corr.: haec et similia in apparatus recepta sunt.

locuplex *B* 250, 27.

permistio 226, 14.

xs ubi legitur in *LB* pro *x*, in textum admissum est.

amixstis *B* 243, 5.

exsecr- *L* 87, 4. 122, 21. 221, 21.

exseq- vel *exsecut-* *L* 20, 20. 61, 16. 128, 19. 136, 5. 148, 24. 201, 22. 208, 2.

B 234, 23 (corr. ex *exequamur*) 255, 9. 278, 28. 32.

exsequabilis (pro *execrabilis*) 279, 5.

exsist- *B* 231, 4.

exsolu- *L* constanter, item *B* 276, 7. 277, 9. 283, 20. 333, 8. 336, 23 (corr. ex
exolu-). 348, 14. 374, 13.

expect- *L* 62, 10.

exstit- *B* 278, 2 plerumque sine *s*, corr. ex *estit-* *B* 250, 24.

exsud- *B* 363, 8.

exsuper- *L* 24, 17.

geminatio male neglecta (recte *conexus*, *milia*, *retulit*, *sucus*) cet.

abscisus *B* 354, 16

acomodare *B* 343, 6. 374, 2

acusare *B* 250, 30

amiratio vide infra

amixt- vide infra

amonere vide infra

aplicare *B* 351, 7

asociandus *B* 242, 17

Aticus *B* 328, 18

atributa *B* 300, 24

bachari *L* 90, 11

blata *B* 363, 2

cesisse *B* 236, 26

colosus *L* 212, 10

comeatalis *L* VII 36, *comeantes*

B 373, 15

comendatio *B* 319, 26

comittere *L* VII 32. *B* 327, 32

conferi B 239, 6
cotidie L 66, 6
dificillimus B 299, 4
disentit B 271, 6
-erimus superl. B 276, 28 corr. 293, 6
erore B 225, 10
exagerare L 208, 24. B 359, 18
excurat B 257, 19 corr.
Hanibal L 103, 10
imaturus B 374, 13
iminutio B 366, 18
-isimus superl. B 245, 28. 336, 31
liter- L 114, 8. 130, 25. 139, 6. 11.
 156, 21. 179, 6. B 273, 30. 298, 14.
 299, 8 (plerumque recte)
necessarius B 340, 6
ocupatus B 326, 12
oficium B 247, 6
oportunus L 144, 26. 154, 19. 179, 30.
 B 244, 24. 258, 22. 316, 32. 374, 3
pitacium L 97, 21. B 376, 26

geminatio male admissa: receptum est *medella* B 340, 11; item *querella*, ubi sic est in libris, vide infra; *religio* item B 233, 15 (alibi *religio*); *rennuit* M 16, 24; LM 120, 7 (quibus locis recipiendum fuit); B 251, 22.

accussatus B 332, 25
assumere B 260, 16. 305, 32. 328, 30.
 362, 7
aedific- L 69, 11. 213, 15
Affric- L 22, 18. 108, 15
ammittere B 329, 1. 23. 30. 370, 20
ammenitas (= *amoenitas*) B 373, 17
adterritur B 329, 6
centessimus L 177, 27
Curritanus L 212, 28
designatus B 315, 11 corr.
difficillius B 363, 20
disserta B 328, 19
duplex B 225, 15
innormitas (= *enormitas*) B 225, 11
immittari (= *imitari*) B 249, 21
inmississe B 258, 21; *promississe* B
 279, 35
littus B 273, 14. 343, 11. 372, 4. 380, 15
 (plerumque recte)
nittitur B 252, 23

Adsimilatio praepositionum paucis exceptis, quae infra adnotabuntur, ad codices LB formavimus. hic in universum complectemur quomodo libri eam administrent.

ad:

adf- vix invenitur; semper *aff-*.

adg- rarum: *adgreg-* B 363, 18; *adgress-* L 64, 23.

posit L 121, 11, *positis* B 233, 19
pululare B 250, 21
quodammodo B 380, 29
redere L 60, 21 corr.
reperit (perf.) L 121, 33. 191, 4, *repererunt* L 95, 28, *reperisse* L 105, 8.
 129, 19. 138, 35, *repereris* L 152, 28.
 158, 8. (*repperit* perf. L 109, 12)
scaturire B 261, 11
scuriliter B 318, 9
solempnis L 181, 19. 203, 32 (plerumque recte)
solicitus B 286, 4 corr. 287, 3
successisse B 288, 30
suficit B 250, 7
sufragatur B 251, 23
sugerere vide infra
sugestus vide infra
sumus B 367, 30. 371, 15
supplicatio B 332, 7
Symachus B 330, 25.

nunccup- B 335, 27
occassio B 284, 20
oppinio L 99, 2. B 312, 36. 335, 17
peccora B 354, 32
peccunia B 365, 17. 376, 28
pedissequa B 327, 32
querela 227, 16. 271, 26 (corr. in *querella*) 344, 30. 351, 8. 375, 20
quoddammodo B 334, 3
repperire L 57, 25. 95, 3. B 319, 23;
repperiri L 37, 9. 129, 14; *repperit*
 L 109, 12. B 289, 28. 299, 6. 381, 25;
repperiat L 64, 3; *repperiuntur* L
 109, 10; *reppererit* B 257, 20. 299, 6;
repperitur B 286, 26. 363, 1. 10.
 381, 24; plerumque cum *p* simplici
suppre- L 101, 29
Thessallia L 95, 28
transsigere L 78, 14
transsisse L 95, 25
toller- B 249, 16 corr. 287, 6.

adh-: *ahibere* *B* 237, 26 corr.

adl- vix reperitur (inde *aliqui dum* pro *ad liquidum* *B* 227, 10).

adm-: *admodum* plerumque, *ammodum* raro, ut *B* 232, 19. 242, 12. 299, 7. 304, 26. 363, 14 (hic corr. in *admodum*).

administrare (sic *L* 53, 2. 188, 22) frequentius quam *amministrare*.

admirari plerumque: *atmir-* corr. in *admir-* *B* 272, 27; *ammir-* *B* 226, 6. 300, 31; *amiratio* *B* 373, 7.

admittere *B* 283, 8. 285, 8; plerumque *ammittere*; *amitt-* corr. in *admitt-* *B* 278, 17. 36.

admonere *B* 224, 3. 277, 8. 282, 20. 288, 6; *ammonere* plerumque; *amonere* *B* 237, 19. 240, 14. 249, 26.

amixt- *B* 243, 5. 363, 13. 369, 16.

adn- rarum: *adnexus* *L* 160, 18 — *adnisus* *L* 59, 30. *B* 320, 15 — *adnot-* *L* 64, 29; praeterea *ann-*.

adp- rarum: *adplicatur* *B* 303, 28.

adq- *L* constanter, *B* plerumque: *acquiescit* *B* 273, 20 corr. — *acquir-* *B* 382, 15 — *acquis-* *B* 343, 18: non admisi.

ads- in *B* rarum: *adscisc-*, *adscit-* 244, 1. 30. 245, 22 — *adscrib-*, *adscript-* 287, 24. 375, 17. 376, 22 — *adser-* 302, 9 — *adsist-* 319, 7 — *adstipul-* 346, 15 — *adsum-* 360, 1 — *adsurg-* 273, 13; plerumque *ass-*: (*asequitur* *B* 238, 1). *L* plerumque *as-*, non raro *ass-* etiam ubi sequitur consonans, ut *asserib-* 26, 18. 31, 6. 151, 29 — *aspectus*, *aspicere* 25, 17. 85, 21. 86, 1. 93, 23. 138, 7. 153, 21. 207, 8.

adt- rarum: *attend-* *B* 318, 10 — *adter-* *B* 329, 6. 343, 1 — *adtest-* *B* 239, 9 — *adtrah-* *L* 16, 4 — *adtributa* *L* 212, 9 — *adtulerit* *B* 262, 7.

cum: (*cō* et *c̄* plerumque posita cum possint accipi pro *com*, *con*, *cum*, non attendi nisi ad perscripta)

coll- constanter praeter *conlapsus* *L* 84, 19 — *conlucere* *B* 262, 14 corr. — *concludunt* *L* 143, 7. *B* 262, 31.

comm- constanter.

comp- rarum: *conperimus* *B* 315, 8 — *competentibus* *L* 109, 7.

conr- rarum: *conrector* III 8.

in (non admisimus nisi ubi praepositio perscripta est; nam *i* et *im* et *in* significat).

imb- plerumque: *inbecill-* *L* 184, 22. 185, 22. 191, 18. 192, 9. 214, 3 ex corr. *B* 272, 5 — *inbellis* *L* 15, 20 — *inbuere* *B* 243, 4. 260, 21. 293, 1.

imp- plerumque (male *imponderibus* 344, 22 — *impropriis* 328, 20); *imp-* passim: *inpaciens* *L* 63, 20 — *inpar* *L* 16, 30. *B* 271, 8 — *inpensius* *B* 290, 33 — *imperfectus* *L* 33, 21 — *inper-* *B* 243, 17. 290, 24. 291, 22. 292, 6. 10 — *inpertiens* *B* 311, 23. 313, 19 — *inpetrare* *B* 242, 4 — *inportun-* *L* 29, 12. III 5. *B* 326, 9 — *inponere* *B* 272, 10. 309, 34 — *impossibile* *B* 267, 20. 313, 2 — *inpretiabilis* *L* 114, 11. *B* 328, 26 — *inpress-* *L* 219, 22. 221, 3 — *inprimere* *L* 180, 31 — *inprobis* *B* 274, 1. 278, 2 (mut. in *m* et rursus ut videtur *m* in *n*) — *improbabile* *B* 250, 14 — *improvidus* *B* 226, 18. 300, 8 — *improvisa* *L* 164, 25 — *inpugn-* *L* 18, 19 — *inpun-* *L* 25, 4. *B* 234, 21 — *inputavit* *B* 290, 4 et alibi, ut editio monstrat.

imm- plerumque (male *immedio* *B* 332, 13 corr.); *imm-* aliquoties: *inmittari* (= *imitari*) *B* 249, 21 — *inman-* *L* 15, 25. 118, 7 — *inmemor* *L* 58, 13 — *immensum* *L* 4, 2. 16, 16 — *immersum* *L* 69, 23 — *inmerito* *L* 19, 20. 51, 29. 65, 27. 68, 27. 139, 18. 176, 27. 188, 20. *B* 251, 19. 328, 4 (*inmemor* *L* 53, 31. 190, 22. 203, 26) —

inminuere B 268, 16. 277, 17. 285, 32 — *inmiss-* L 78, 20. B 223, 15. 272, 29 — *inmodicus* L 28, 24. 65, 28 et alibi, ut monstrat editio.

inc- semper praeter *incompetenter* L 151, 5.

inl- rarum: *inlaesus* B 275, 32. 344, 4 — *inlecebrae* L 131, 21 — *inlibatus* B 279, 9 (corr.) — *inlicitus* B 374, 30 — *inlud-* B 370, 15 — *inlustris* L 91, 8. B 246, 14.

inr-: *inrationabilis* B 372, 16 — *inreligiosus* L 182, 9 — *inremissibilis* B 368, 4 — *inremunerat-* L 55, 5. 56, 7. 62, 9. 184, 7. 14. 202, 24. 215, 17. 219, 24. 30 (cf. adn.). B 241, 31 — *inretitus* B 355, 8 — *inreverenter* B 255, 13 — *inriguus* L 68, 35 — *inroratio* B 371, 17.

op- plerumque, ut editio monstrat; cf. supra in littera *p*.

sub

succ- semper.

suff- semper.

sugg- semper: *suggestio* 238, 24.

summ- plerumque: *sumovere* B 251, 3 — *subministrare* B 385, 24 — *submonere* L 18, 3. B 287, 26 — *sumurmurare* corr. in *submurmurare* B 290, 15.

subp- rarum: *subposito* B 318, 25 — *subplicate* B 332, 13.

subr- plerumque: *supripere* B 369, 2, *surreptio* L 33, 3. 122, 17. 150, 4. 204, 3.

subst- plerumque; *sustantiam* B 270, 22.

LOCI SELECTI

COLLATI CUM CODICIBUS QUOS HABUIMUS OMNIBUS.

Continentur hoc specimine codices quos in praefatione recensuimus omnes praeter n. 1. 2. 9. 57. 59. 60. 61. 99. 901 et incertos. specimen libros centum fere comprehendens ut nihilominus certum evaderet et perspicuum, abicienda erant inutilia, quae qui in variam lectionem admittunt, hoc unum efficiunt, ut utilia obscurant. ita quantum fieri potuit curavi, ut testes consentientes uno ordine exhiberentur neque lectio vere eadem saepius rediret modo sub diversitate orthographica pluries relata, modo ideo, quod in alio libro legitur a manu priore, in alio ex emendatione vel pro varia lectione. quod ut efficerem, etiam severius quam factum est in ipsa editione semovi orthographica cuiuscumque generis; *definire* et *diffinire*, *oratio* et *oracio* similiaque cum scribunt librarii, ratio scribendi diversa est, lectio eadem. item consensus cum textu edito non indicatur nisi silentio etiam ubi verba correcta sunt vel varia lectio adscripta; *alueis* exempli causa ubi edidi, lectio ita emendata, ut ex *a locis* fieret *alueis*, sive a prima manu sive a secunda, in apparatus relata est sic: '*a locis A^a*' vel '*a locis A¹*'. quomodo emendarit scriba, non curavi; *fiet* ubi factum est ex *fiat*, posui *fiet A^b* vel *fiet A²*, non dixi *a* expunctum esse et supra scriptam esse litteram *e* vel eradendo vel subducendo aliave aliqua ratione hoc pro illo esse substitutum. varia lectio ubi in codice adscripta est praemisso vocabulo *alias* vel *vel* vel sola collocatione significata, lectio cum textu meo consentiens non enuntiatur, a textu meo recedens significatur, si in textu libri legitur, sic: '*a locis A^t*', si datur pro varia lectione, sic: '*a locis A^v*'. ea lectio utrum in margine legatur an supra versum qui certiores fieri cupiunt, hunc apparatus frustra evolvant. minora cum ad librorum examen faciendum et ipsa pertineant, nequaquam sprevi et omnino plenam lectionem ut referrem curavi; ad lituras tamen ita comparatas, ut anterior lectio dignosci non posset, in solis libris verae utilitatis diligenter attendi. compendia ut recte intellegat, curandum est ei qui librum confert; eo negotio qui ita supersedet, ut ipsa in apparatus inferat, suum officium iniungit aut typothetae aut lectori, modo certis compendiis admissis apparatus obscurans inutilibus molestiis. modo incertis et difficilibus relatu talia ponens, qualia nec typis recte reddi possunt et multo minus a lectore recte intellegi, latetque fere in his ut saepe alias sub specie diligentiae et doctrinae socordia et ignorantia. haec in universum secutus sum, non ignorans regulas has non procedere nisi admissis exceptionibus et maxime codices non ad eandem normam omnes tractandos esse, inutiles et vulgares aliter adhibendos atque digesta Florentina.

litterae in apparatu usurpatae ad significandos codices in eum receptos eadem sunt in specimine.

numeris Arabicis, quos in codicum laterculo adhibuimus, significantur codices in apparatus non recepti.

* codicibus praepositum distinguit mutilos.

† vocabulis praepositum extra ordinem in interiorum paginam reductis distinguit ea quae in textu edito non leguntur, leguntur in libris qui nominantur.

litteris minoribus ^t v textum et variam lectionem distinguuntibus, item signis ^{a b} ad distinguendam scripturam primam ab emendata manu eadem et signis ^{1 2} ad distinguendam scripturam primam ab emendata manu diversa, in specimine, ut modo dixi, ita usus sum ut in apparatu.

I—VI.

Ad locos I—VI collati sunt libri hi

cl. I 3 Londiniensis Harl. 3022 (adsunt soli loci I
et II ad 18, 9 *percellere*)

Z (4) Parisinus 2185 A (adsunt loci I—IV)

* 5 Parisinus Lat. 2906

6 Parisinus Lat. 2923 (adsunt loci I—IV)

* O (7) Romanus Angelicanus V. 4. 7 (deficiunt loci
III. IV)

* 8 Vaticanus Ottob. 1265 (adsunt soli loci I—IV)

10 Berolinensis Phillipps, 1685

11 Breslaviensis 63 pars prior

- 12 Cantabrigiensis Trinitatis
 13 Cheltenhamensis 6666
 14 Florentinus Stroz. 23
 15 Florentinus Laurent. 53, 22
 * 16 Leidensis publ. 93 (locus I ad p. 4, 23
edere quod evanidus factus est)
 17 Leidensis publ. 124 (locus I cum bis lega-
 tur, distinximus, ubi dissentiunt, ita 17 I
 et 17 II)
 18 Leidensis Scaligeri 16
 * 18 A Ashburnhamianus (deficiunt loci I. II)
 19 Londin. Lambeth.
 20 Londin. reg. 10. B. IV
 21 Londin. reg. 10. B. XV
 22 Londin. mus. Br. 10098
 X (23) Montispessulanus 4
 M (24) Montispessulanus 294
 * 25 Neapolitanus IV. B. 40 (locus I ad p. 4, 11
otiosis evanuit)
 * N (26) Neapolitanus IV. B. 41 (locus I deficit)
 * 27 Oxoniensis Bodl. 96 (excerpta tantum; om.
 locus I, item II inde a 18, 19 *uolumus*,
 item III inde a 35, 13 *et ideo*, item ex
 IV sola verba 36, 12 *rationabiles* —
 13 *cogitamus*, item ex V sola prima verba
 ad *neptis*)
 28 Paris. Lat. 2170
 29 Paris. Lat. 2189
 30 Paris. Lat. 2192
 31 Paris. Lat. 2193
 32 Paris. Lat. 10609
 33 Paris. Lat. 14464
 * 34 Romanus Angel. 1855 (deficiunt loci I—IV)
 * 35 Romanus Barberinianus (deficiunt loci III
 et IV pars prior ad 36, 17 *illustris
 magni*)
 36 Vaticanus 3392
 37 Vaticanus Ottobon. 17
 38 Vaticanus Urb. 85
 39 Rotomagensis
 41 Venetus S. Marci II 21
 91 A Pragensis univ. (pars prior)
 cl. II 42 Admontensis
 * D (43) Berolinensis Diezianus (adsunt loci I—IV)
 L (44) Leidensis Vulcanii 46
 * 45 Mediolanensis Ambros. H 268 inf. (deficit
 locus V)
 R (46) Monacensis 13072
 47 Vaticanus 3863
 P (48) Vaticanus Palatinus 273
 * 49 Bernensis (deficiunt loci I—IV)
 50 Breslaviensis 61
 51 Breslaviensis 62
 52 Cantabrigiensis S. Petri
 53 Carpentrasensis
 54 Florentinus Laur. 23 dextr. 9
 * K (55) Florentinus Laur. 89, 23 (locus I deficit ad
 5, 17 *gens*)
 56 Flor. Laurent. 89, 26
 58 Giessensis
 62 Mediolanensis Ambros. C 19 inf.
 63 Monacensis Lat. 11052
 64 Olmuetzensis
 65 Paris. Lat. 2187
 66 Paris. Lat. 2188
 67 Paris. Lat. 2190
 68 Paris. Lat. 2191
 69 Paris. Lat. 2790
 70 Romanus Vallicellianus
 71 Vaticanus 570
 72 Vaticanus 7301
 73 Vaticanus Palatinus 272
 74 Vaticanus reg. 64
 75 Senensis
 * 76 Tolosanus (loci I. II. III deficiunt)
 77 Venetus S. Marci II 19
 78 Venetus S. Marci II 22 (locus I cum bis
 legatur, distinximus, ubi dissentiunt, 78 I
 et 78 II)
 79 Vindobonensis 365
 80 Vindobonensis 924
 81 Vindobonensis 3112
 * 82 Guelferbytanus Aug. 12, 11 (locus I ex parte
 tantum legi potuit)
 82 A Guelferbytanus Gud. 95
 cl. VI 93 Breslaviensis universitatis
 93 A Caesenas
 E (94) Florentinus Laur. plut. 16 sin., 11
 F (95) Florentinus Laur. plut. 45, 11
 * 96 Florentinus Riccardianus 303 (deficiunt loci
 V et VI)
 97 Lipsiensis
 98 Londiniensis 12022
 C (100) Mediolanensis Ambros. A 210 inf.
 102 Oxoniensis Bodl. 178
 * 103 Parisinus Lat. 16712 (loci I. II. III deficiunt)
 103 A Pragensis S. Viti
 104 Romanus Chigianus
 * 105 Vatic. 2970 (locus I ad 4, 14 *ratos labor*
 deficit)
 106 Vaticanus Ottob. 174
 107 Vaticanus Ottob. 335
 * 108 Vaticanus reg. 148 (locus I et V deficiunt)
 109 Vaticanus reg. 1822
 119 Venetus S. Marci II 20
 editiones
 Accursiana a. 1533, quacum ubi consentiunt
 edd. posteriores, hae non memorantur
 Forneriana a. 1579, ubi discedit ab Accur-
 siana
 [Fornerianae editionis variae lectiones dis-
 tinguuntur uncis adiectis]
 Modiani sive Giessensis (n. 58) codicis col-
 latio edita a. 1595 ad marginem editionis
 Chouetianae
 Garetiana a. 1679, ubi discedit a Forneriana.

I. PRAEFATIO.

3, 1	{	Cum	
	{	disertorum	
om.	om.		
32 ¹	5		
	{	gratiam	
	{	aut	
communibus			
fabulis		om. 52 ^a	
aut		34 ^b . 56 ^t . 77	
gratuitis		gratias 80 ²	
beneficiis		om. 66	
		† gratiam 93	
nullis			
2 tamen		om. 6 ²	
veris		uiris 69, uiuis 75, uotis 110, meis 47 ¹ . 53. 56. 70 ^v . 72. 81, iustis 93, ueris uel meis 64	
meritis		om. 77	
collegissem		collegissem 45. 78. 80 ¹ . 82 A. 106, collegisse 82, collesissem 47	
dicta mea			
quae		om. 17 II ¹	
in			
honoribus		honore E. F. C. 14. 15. 30. 31. 35. 38. 51. 72. 104. 106. 107	
saepe	{	semper 56	{
positus	{	positis 36	{
pro		om. 22 ¹ . 91 A	p. s. 47 ¹ . 51 ^b . 52. 53. 54. 69. 81 ² . 82. Acc.
explicanda		exemplicanda 8	
3 negotiorum		negotiatorum 3	
qualitate		qualita 32	
profunderam		perfunderam 56, proferebam E. 104. 106, profunderam 69. 102, profundam 72, profunda 53	
in			
		† distulli 64 ^b	
unum		† me 32. 93 A	
corpus			
redigere		colligere 56 ^t	
		† amici 32. 93 A	
suadebant		suadebat 51. 54. 64, suadebam 35. 77	
ut		et 10 ^a	
4 uentura		duo 29	{
posteritas			{
et		ex C	p. u. 77
laborum		labiorum 8	
meorum Gar.		nostrorum Forn.	
molestias C ^v		molestiis C ^t , ineptiis C ^v	
quas		quam 6	
pro			
generalitatis		generalitis 39 ^a , universitatis 66, generalitatis alias universitatis 81	{
commodo			{
5 sustinebam		studebam 93, sustentabam 65, sustinebat 81 ¹	
et		ex 47 ¹ . 81 ² , om. 63. 110	
		† non [Forn.]	
sinceris Gar.		simcertis 69, sincere 6. 11. 14 ² . 15. 16. 19. 22 ² . 29. 35. 38. 45. 47. 51 ^t . 53. 56.	
		58. (Mod.). 62 ² . 63. 64. 65 ² . 66. 67. 68. 70. 71. 73. 74 ¹ . 75. 77. 78. 79. 82 A.	
		91 A. 97 ² . 98. 104 ² . 107. Forn., in ceteris 8	
conscientiae		scientie 96 ¹	
		† non O. 22 ² . 29. 32. 51. 56 ^v . 70 ^v	
inemptam		ineptam M. F. Z. C. 5. 8. 10. 11. 14 ² . 15. 16. 17. 18. 22 ² . 28. 29. 30. 31. 32.	
		33. 35. 36. 37 ¹ . 38. 41. 45. 47. 50. 51. 54. 56. 58. 62. 63. 65. 66. 67. 68. 69.	
		70 ² . 71. 72. 73. 77. 78. 79. 82. 82 A. 91 A. 93. 96. 97. 103 A. 106. 107. 109. 110.	
		[Forn.], ineptem 80 ¹ , inde emptam 81 ² , ineptam E. 6. 104, indeptam 37 ² , inc. 81 ¹	

3, 5		† meam 78 ²
dinosceret		diſgnosceret 42. 47, diſnosceret <i>M</i> ^b , diſnoscerent <i>M</i> ^a , diſgnoscerent 8. 54. 64. 69. 79. 82, diſnoscerunt 53, diſnoſcit 81 ¹ , renoſceret 63
actionem		actioni 66
	dicebam	
		† namque 56. 70 ^v , † namque per 29
post	dilectionem	timorem 29, dilectioni 72
6 insipidum	ipsorum	eorum 82, illorum 21. 37
	mihi	in 64
32.	potius	post contrariam 75
93A	fore	esse 28
		† michi 79
	contrariam	contrarium 8
ut		om. 22 ¹ . 64
quod		quo 16 ¹ , quodam 8, quidem 69
modo		mihi <i>X. E.</i> 3. 10. 12. 13. 17. 18. 19. 20. 21. 33. 36. 39. 41. 50. 52. 58. 82A ² . 93. 97. 103A. 106. 107. [<i>Forn.</i>], modo mihi 96 ² , mihi modo <i>Gar.</i>
propter		
desideria		dissidentia 45, dederia 17 II ¹
supplicantium		supplicantum 63 ² , poscentium uel supplicantium 102 } s. d. 56
7 putabatur		putabantur 71 ^a
acceptum		acceptam 38, acceptatum 82A
postea legentibus		
uideretur		uidetur 64. 69, uerteretur 32. 93A
insubidum		in subsidium <i>D. O.</i> , in subsidium (subsidum 32 ^a) uel insipidum 32. 93A, insipidum <i>L m. saec. XVI. R. P. X. E. F.</i> 5 ² . 6. 8. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 29. 30. 31. 33. 35. 36. 37. 38. 39. 41. 42. 45. 47. 50. 51. 52 ² . 54. } i. u. 52 ² . 53. 69 56. 58. 62 ² . 63. 64 ^t . 65. 66. 67. 68. 69. 70. 72. 73. 74. 75. 77. 78. 79. 80. 81. 82A. 91A. 93. 96. 97. 98. 102. 103A. 104. 106. 107. 109. 110. <i>Acc.</i> , insipidum <i>C.</i> 71, insipidum 3. 53, insapidum 64 ^v , <i>inc.</i> 52 ¹
addebam		addebamque 64, ayebam 8
debere		debore 69, om. <i>R</i> ¹ . 65 ¹ . 96 ¹ } i. d. 50. 75. 79. 81. 110
illos		eos 64, om. 73 ¹
8 Flacci		facti 29. 35. 81. 97, flactii <i>C.</i> , flati 53, facti 79. 82. 91A, flauī 19 † i. oratii uetustissimi qui dicit et semel emissum et c. 64 } i. fl. dicta r. dicta sapientie 51 ^v , om. 14 ¹ . 22 ¹ } deb. 63 ¹
recolere		recollere <i>L</i> ¹ . <i>C.</i> 51. 71. 72. 78. 93A, redolere <i>M. O. Z. X. E. F.</i> 5. 10. 13. 14 ¹ . 17 I. 17 II ^t . 18. 19. 20. 21. 22 ¹ . 28. 30. 31. 33 ^t . 36. 39. 41. 50. 62 ¹ . 65 ¹ . 73 ¹ . 77. 96 ¹ . 104 ^t . 106 ¹ . 109
qui		quid 11 ^a . 33 ^a . 47, que 78
monet		monent 78, mouet 18 ^v . 30. 31. 35. 58. 82A
quid		quod <i>Z.</i> 28. 64. 73 ¹ , qui 41 ¹ , quis 22, quantum 79
periculi		periculum <i>L m. s. XVI.</i> 73 ¹
uox praecipitata		
possit		posset 77, om. 38 } po. u. pr. 8
incurrere		om. 52 ¹
9 respondendi		respon 17 I ^a , respondendum 38, respondebam 52 ² , reddendi 110, <i>inc.</i> 52 ¹ . 64
celeritatem		celebritatem 93 ¹ , claritatem 53. 69
cunctos		cuctos 17 I, cātos 110, ceteros <i>P</i>
uidetis		uidens <i>D.</i> 20, uidebitis 54, iudeus 11, uideretis 52 } e. u. 74
exigere		om. <i>E</i> ¹
et creditis me		
impaenitenda		inpendenda <i>P.</i> , impedimenta 66. 93, improfitenda 102, inpetenda 47 † posse 29. 56. 58. (<i>Mod.</i>). 64. 67. 68. 79. 82A
proferre		proficere 102 † non 102
10 dictio		

3, 10	semper	super 91 A	
	agrestis		
	est	om. 8. 15	
	quae	om. P	
	aut		
	sensibus	sen*** L ¹ , censibus 53	} e. s. F
	electis	om. 50	
		† non constat uel 32. 93 A	
	per	} om. D ¹	} p. m. a. s. e. 66
	moram		
	non		
	comitur	com(m)ittitur 29. 37. 47. 53. 56. 64. 70 ^v . 72. 74. 78 ¹ . 79. 93. 93 A, commictitur 69. 107,	
		comittit 11	
	aut	} u. a. 53. 69	
11	uerborum		
	minime	nimie 51 ^t , om. 11	} pr. m. e. 12. 50
	proprietatibus	proprietas 51 ^t	
	explicatur	explicantur 39 ^a . 64 ² , explanatur 32. 93 A	
	loqui		
	nobis	uobis 53	} n. l. C
	communiter	comitetur 81	
	datum est		
	solus	solum 109	} bis 71 ^a
12	ornatus	ordinatus 109	
	est	ei 3. 36. 107	
	qui	quod 28	
	discernit	destruit 78 I, discernit 17 I ^a , discernitur 16	
	indoctos		
	nouus	locus 37, honus 81 ^t , nouus 75. 103 A	
	annus	animus 53. 98, bis 47 ^a	
	ad		
	scribendum	discribendum 69	
	relaxatur	relatur 107, relassatur 102	
	auctoribus	actoribus 6, om. 69	
13	mihi		
		† quidem 56. 70 ^v	
	nec	neque 64, non 98, uix 96 ² , inc. 96 ¹ , om. 37	
	horarum	horare Z	} m. h. 37 ^a
	momenta	mo 6 ¹	
	praestantur	praestatur 3, praeparantur 102	
	mox		
	ut	cum 96, om. 11	
	coepero	incepero 11. 58. 82 A, om. 68	
	clamoribus		
	imminetur	imminet 53, imineret 106 ¹ , imminetur 78 I, imminentes 98, minuetur 110, emi-	
		nentibus 78 II	
		† mox ut cepero 109 ^a	
	et Mod. Gar.	cum 98, in 29, et cum 51, et de 47, om. Forn.	
14	festinatione	festinantia 98, stimacione 91 A	
	nimia	gemina 66	} g. n. P. 5
	geritur [Forn.]	geritus 93 ¹ , ingeritur 35. 47. 54. 56. 64 ^t . 66. 67 ² . 80 ² . 81. Acc., auge-	
	Mod.	buntur 98	
	ne	nec D. Z. 11. 93 A, ut 67, uel 58. 82 A ² (?), ue 82 A ¹	
	cautius	auctius 11	
	coepta	gesta 73 ^t , incepta 75	} coept. caut. F. 56. 66
	peragantur	pergantur M. Z ^b . 28, purgantur 21 ¹	
	alter		
	nos	enim 6, om. 74 ^a	} alterno M. Z. 10. 14 ¹ . 28. 39 ¹
	frequentia	frequentia 29	

3, 14 inuidiosae	inuidioxe 78	
15 interpellationis	interpellationes <i>R</i> ^a , appellationis 63. 79. 91 A	int. inu. 3
exaggerat alter		
miseriarum	misera <i>P</i>	
mole		
castigat	instigat <i>E</i> ¹ . 74 ²	
alii	alter 16 [<i>Forn.</i>]	
furiosa	furiosa* <i>Z</i>	
	† etiam 8	
contentionum	contentio* 35 ¹ , intentionum <i>M. O. Z. X. E. F.</i> 3. 5. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 28. 29. 31. 33. 36. 37. 38. 39. 41. 50. 52 ² . 62 ¹ . 63. 65. 67. 70. 72. 73 ¹ . 74 ² . 75. 77. 91 A. 93. 96. 97. 102. 103 A. 104. 106 ^v . 107. 109. <i>Forn. Gar., inc. D</i> ¹ . 52 ¹ , <i>om.</i> 106 ¹	seditionum intentione 6
16 seditione	sedidictione 110, seductione 106, sediose 20 ^a , seditiose 20 ^b . 41, seditionis 21, <i>inc. D</i> ¹ . 52 ¹ , <i>om.</i> 35 ¹	
circumdant	circumdat 16. [<i>Forn.</i>]	
inter	autem 64	
haec	hoc 63. 72, <i>inc.</i> 16, <i>om.</i> 8. 97 ^a	
cur	cum 47. 66. 77.	
requiritis	queritis 20 ^a . 62. 68, requitis 58, requiritur <i>Mod.</i>	
dictationis	dictionis 11. 22 ² . 32 ¹ . 78, dicta communis 69	
eloquium	eloquii 69, alloquium 50	
ubi	<i>om.</i> 52 ¹ . 53	
17 copiam	copia 47. 72	u. c. 50. 53. 54. 69. 78. 80. <i>Acc.</i>
vix		
possumus [<i>Forn.</i>]	possimus <i>Acc.</i>	h. p. 93. 103 A. 110
habere		
sermonum	† et 96 ² . 102	
ipsas	ipsae 64	
quoque		
noctes	uoces 64	
inexplicabilis	inexspicabilis 19	
cura	<i>om.</i> 21 ¹ . 107	
18 circumvolat	circumuolulat 77, circumuoluat [<i>Forn.</i>], cuiconuolat 69, circumuallat 80 ^a	
ne	nec 5 ¹ , non 11	
desint <i>Mod. Gar.</i>	desit <i>R. X.</i> 3. 6. 10. 12. 13. 17. 18. 19. 20. 21. 32. 33. 35. 36. 37. 39. 42. 45. 47. 50. 51. 52 ² . 56 ² . 63. 73. 77. 91 A. 93. 93 A. 110. <i>Forn., desiit</i> 30, <i>desinit M</i> ^a . 72, <i>disint</i> 102, <i>desinat</i> 53, <i>desunt</i> 5 ¹ , <i>inc.</i> 52 ¹	
alimonia	almonia 8 ^a	
civitatibus		
quae	queque 66, quam 30. 32. 45. 51. 56 ² . 93. 110, <i>om.</i> 47	s. q. 107
supra	super <i>D</i> ^a . 14 ² . 15. 22. 29. 38. 66. 69. 70. 72. 93	
omnia		
populi		
plus <i>Forn.</i>	plures <i>Z</i> , populus 93 ¹ , <i>om.</i> <i>D.</i> 66. 77 ^a . <i>Acc.</i>	pl. r. po. <i>E.</i> 98. 106
requirunt	requiritur 63. 67 ² , requiitur 17 II	
19 studentes ventri		
non	uero 53, aut 91 A ^a	
auribus	artibus 66	
hinc	hic 32	
est	om. <i>O</i>	
quod		
cogimur		
animo		
per		p. c. a. i. pr. 93
cunctas	certas 50	a. i. p. c. pr. 75. 79. 81
ive	<i>om.</i> 50	a. p. c. pr. i. 17 I ^a
provincias		

- 3, 20 et *om.* 91 A
 iniuncta iuncta 54¹, iniuncta 11, cuncta 110, induta 16^v, iniunctis 93 A, in cunctis 32, inuenta 16^t. 53. 66. 107, incerta 91 A, limina [*Forn.*]
 semper
 inquirere inquire 53, requirere 21¹. 75. 96. 102
 quia quae 91 A, *om.* 32. 93 A
 non
 sufficit agenda † enim 32. 93 A
 militibus † semper 56
 imperare imparare 6¹. 51. 78, impete 91 A
 nisi
 haec hoc *E. C.* 8. 16. 30. 31. 35. 63. 68. 75. 77. 78. 79. 107. [*Forn.*], h** M¹
 21 iudicis iudicio 8, melius 54
 assiduitas assiduitoris 81, auctoritas assiduitas 93 A } a. i. u. C, i. u. a. 31
 videatur uiduatur 29
 exigere errigere 71
 nolite
 quaeso † igitur 32. 93 A
 noxie nosie 45, post nolite 15^a } *om.* 16
 nos post nolite 74¹
 anare
 declinanda decimanda 38, dedignanda 32. 93 A
 est
 † enim 29. 70^v
 22 suasio persuasio 8
 quae quo 58
 plus
 habet *om.* 13^a
 periculi quam
 decoris honoris 66. 81^v, doctoris 29. 47, ***ris D^a
 sed se 16
 illi
 me *Gar.* *om.* M. O. Z. X. 3. 5. 6. 8. 10. 11. 12. 13. 14. 16. 17. }
 18. 19. 20. 21. 22. 28. 30. 31. 33. 36. 37. 39. 41. } p. m. t. 15. 38
 50. 56. 62. 63. 66. 73¹. 74¹. 77. 81². 96¹. 97^a. } p. t. m. 52. 53. 58.
 103 A. *Forn.* } 69. 73². 82 A.
 } 91 A. 93
 } p. t. nos^r 29. 67. 70
 potius
 tali *om.* 106¹
 81¹ disceptatione disceptatione 20^a, disceptatione 79, discrepatione 64^v (?). 80^v, deceptione 50
 † me 81²
 23 fatigabant fatigant 77. 93². 103 A. 110, fatigat 93¹
 † qui me 32. 93 A
 praefectum profectum 47, praefectui 64
 † al (*sic*) 58. 82 A
 te olim 32. 93 A, *om.* in *sp.* vac. 82 A¹
 praetorianae praetorie 29. 58. 67. 70. 73¹ (?). 82 A¹, *om.* in *sp.* } praef. praet. s. te 35. 45.
 } 47. 110
 } te praef. te praet. s. 63
 } te praef. praet. s. 11. 16.
 } 81²
 sedis urbis 103 A, *om.* E¹. F^a. 36. 73¹. 91 A. 96¹
 omnes *om.* 32. 42. 93 A
 noverunt norunt 103 A, nouerant 93 A
 cui cuius 66. 74¹ (?). 104, cum D, quod M². O. Z. X. 3. 5. 6. 10. 12. 13. 17. 18^t. 19.
 20. 21². 28. 30. 31. 33. 36. 39^t. [*Audoen. Gareti*] 62. 67¹ (?). 70^t. 77. 91 A. 98.
 103 A. 106. [*Forn.*], qui 11, quibus 63, inc. M¹. 14. 22¹, *om.* 21¹. 37^a
 † quidem 50. 93
 dignitati dignitate 37¹, dignit*** 70¹, dignitatibus 63, dignati 22. 91 A, dignitatis 58. 82 A
 occupationes occupationis 91 A, occasiones 63
 24 publicae
 velut uelum 52^a

3, 24	pedisequae	pedissecae <i>similiterre multi</i> , pedisse 81 ¹ , pedissequa 33, pedisque 171 ¹
	semper	texper (?) 58, <i>bis</i> 107 ^a
	assistunt	assistant 52, adsciscunt 91 A
	ab	
	hac	hic 63, <i>om.</i> 69
	enim	ergo 12. 21. 37
		† semper 29. 70 ^v . 74 ² . 81 ² . 102. 104 ^v . 109
	exercitiales	exercitules 73 ¹ , exercitales 91 A
		† semper 97 ² } f. e. 66
	flagitantur	fragrantur 171 ^a , flagitant 35, fatigantur 107
4, 1	expensae	expressae 53. 69. 97 ^t , impensae <i>D.</i> 32. 93 A
	ab	
	hac	hic 63
		† etiam 77
	victus	virtus 64 ^v
	quaeritur	queruntur 93
	sine	si non 11. 68
	temporis	temporis uel operis 64, <i>om.</i> <i>O.</i> 66 } c. t. 37. 93
	consideratione	
	populorum	
	huic	hinc <i>P.</i> 8. 30. 39. 47. 64. 66
	etiam	enim 77
2	vel	non 66, uelud 81, ut 93 A, <i>om.</i> 64. 78 ² } nullum 98
	solum	<i>om.</i> 64
	grave	genere 77, <i>om.</i> 28. 81 ¹ . 109 } i. g. 8
	iudiciorum	
	pondus	
	adiectum	abiectionem <i>P</i>
	est	uel 63
	cui	
		† dignitati 56. 70 ^v
	ideo leges	
	visae	nise 67, in se 53. 81. 91 A. 109
	sunt	
		† in 51. 66. 80. 81 ¹
	immensum	inmense 91 A ^a } pondus immensum 110
3	onus	pondus uel onus <i>O</i> } i. o. 102
	imponere	{ imponendum 35. 38
	dum	
	ad	<i>om.</i> <i>Z</i> ^a
	ipsam	ipsum 3. 5. 45
	honoris	
	gratia <i>Gar.</i>	gratiam <i>P. D. O.</i> 11. 15. 16. 18. 20 ² . 28. 29. 35. 37. 38. 41. 47. 50. 52. 53. 56. 58. 62. 63. 66. 67. 68. 69. 70. 72. 73. 75. 77. 78. 80. 81. 82 A. 96. 98. 102. 107. 110. <i>Forn., inc.</i> 54, <i>om.</i> 20 ¹
	maluerunt	miluerunt 80 ¹ , maluerint <i>F. C.</i> 52. 53. 58. 63 ^b . 66. 67. 69. 75. 77. 104, ualuerunt 73 ^v , maluit 106 ¹ , maluerit 107, <i>om.</i> 63 ^a . 98
	paene	prae 69, ante honoris 37, post pertinere 66 } <i>om.</i> <i>P</i> ^a . 107
	omnia	
	pertinere	
	quod	quid 11. 29 ¹ . 45. 56. 70 ² . 81 ¹ , qui 69
4	enim	etiam <i>F.</i> 104, igitur 32. 93 A
	spatium	spatio 33 ^a . 35, spaciū 29 ¹ . 45. 70 ² , spatio ū 47
	possis	possit 56, posset 8, <i>om.</i> 15. 93
	publico	
	labori	labore 171 ¹ . 58, laborari <i>O</i> (?), <i>om.</i> <i>Z</i> ^a } l. p. 20
	subripere	supponere 78 ¹ , surripi 64
	quando in unum	pectus
	confluit	confluunt 66, influunt 110, affluit 78, coit 32, coegit 93 A, conflauit 52. 53. 69, post exposcit <i>D</i>

4, 4	quicquid	quicquid 97 ^a	
5	utilitas	utilitatis 39 ^a	
	generalitatis	generalis <i>E.</i> 98. 106. 107. 109, generalitatis 39	} g. u. e. 58, u. e. g. 72
	exposcit	exposcitur 47	
	addimus	addicimus 70 ^t , addicimus 67 ¹ , adicimus 58 (adiicimus <i>Mod.</i>), adimus 8	
	etiam	enim 37	
		† aiebant 32. 93 A	
	quod	si 69, <i>bis</i> 65 ¹ , <i>om.</i> 73 ^a	
	frequenter	<i>om.</i> 37	} q. f. 81
	quaesturae		
	vicibus		
6	ingravato	ingravatos 107, ingrato 5 ¹	
	otii		} <i>om.</i> 5 ¹
	tempus	tempore 80. 109	
	adimit	ac deinde 32. 93 A ¹	
	crebra	crebra 32 ¹ . 35. 39 ^a . 91 A. 102, celebra 14 ¹ (?). 30. 31	
	cogitatio	cognitio 69	
	et	ut 97 ^a , et ut 22 ¹ . 51, <i>om.</i> 109	
	velut	ueluti <i>C</i>	
	mediocribus	medicribus <i>P</i> ^a	
	fascibus	fastibus 13. 68. 107, facibus 52. 53. 69, confascibus 64, uescibus 8, <i>om.</i> 15 ¹	
	insudanti	insudatim 29, <i>inc.</i> 106 ¹	
7	illa		
	tibi	<i>om.</i> <i>O</i>	
	de aliis		
	honoribus	oneribus 56. 110, laboribus 78, hominibus 22 ² . 64 ^v	
	principes	princeps <i>C.</i> 29. 58. (<i>Mod.</i>). 67. 70. 82 A. 98. 102, <i>om.</i> 37	
	videntur	uidetur <i>C.</i> 17 I. 29. 45. 58. (<i>Mod.</i>). 67. 70. 82 A. 98. 102, uideretur 103 A	
	imponere		
	quae	qui 53. 72.	
	proprii	proprii 98, propriis 63, populi 58	
	iudices		
	nequeunt	nequeuerunt 29. 70 ^t . 80 ² , nequiuerunt 58. 67. 80 ¹ , nequiuerint 82 A. <i>Mod.</i>	
8	explicare	explanare 50	
	haec	hoc 78. 79. 96, hic 29	
	autem	uero 11. 35. 47. 56. 81. 91 A. 110	
	facis	fatis 98, facies 29. 58. (<i>Mod.</i>). 82 A ^t , facilis 52 ² , <i>inc.</i> 67 ¹	
	nulla	nulli 56, illa 30, nullia 47 ^a	
	vendendo	uidendo <i>L</i> ¹ . 52 ^a	
	sed	si 66	
	exemplo	exere (<i>sic</i>) 32	
	proprii	proprii 98	
	genitoris		
	ab [<i>Forn.</i>]	a <i>E. F. C.</i> 6. 8. 10 ^b . 19. 22. 29. 32. 39 ^b . 45. 47. 50. 51. 52. 54. }
56. 58. 62. 63. 64. 65. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 75. 77. 78. }
79. 80. 81. 82 A. 91 A. 93 A. 96. 98. 102. 104. 106. 107. 110. <i>Acc.</i> , } aspernantibus
ab a 35, <i>inc.</i> 18 ^a , <i>om.</i> 75. 96 } 66	
	sperantibus	spantibus 35, spirantibus 65 ¹ , superantibus 68, sperantium 53 ² ,
****rantibus 16, imperantibus [<i>Forn.</i>]	
9	accipis	accipit 98, <i>om.</i> 28	
	solos	solas 91 A ^a	} s. l. a. 102
solos ipse labores decerpere dinosceris 93
		† spei 16. 51 ^v . 56. 64. 73 ² . 78. 80. 81 ² . <i>Acc.</i> , <i>om.</i> }
[<i>Forn.</i>] <i>Mod. Gar.</i> }	
	labores	honores 32	
		† et 66. 81	
	sic		
	petentibus	penitentibus 35, patentibus 6 ¹ , potentibus 65	} pr. pet. 47. 110
	praestando	petendo 41, patrando 98, <i>bis</i> <i>O</i>	
	gratis		
		† ut 21 ² . 37. 79	

1, 9 sub	ut 12 ² , <i>inc.</i> 12 ¹
continentiae	concurrence 29
10	munere minime 38, munera 69
cuncta	
mercaris	mercaris 12. 21. 37, uincaris 56 ^t , mereris 102, meritaris 11
regum	
	† consilia 47 ² , 80 ² , 110
quin	cum 110, quando <i>Z.</i> 53 ¹ , 58, quandoque 53 ² , 97 ^b , quoniam 64. 81 ^t , <i>inc.</i> 52 ¹ , 97 ^a
etiam	<i>om.</i> 97
gloriosa	gloriosa 64, magna <i>E.</i> ^t , 98 ^b , 106, multa 98 ^a , pretiosa } coll. progloriosa 32.
<i>om.</i> 78 ^a	81, <i>om.</i> <i>D</i> } 93 ^A
colloquia	
pro	per 45, <i>om.</i> 47 } m. pr. 45
magna	bona 8
diei	dei <i>C.</i> 11. 35. 110, dici 66, die 47, diei 93, dierum 80 } parte diei 8 ² , 50, dei
parte	patre 35 ¹ , <i>om.</i> 68 } parte diei 8 ¹
in	<i>om.</i> 52 ¹
bonum	
11 publicum	plubicum 109 } t. p. <i>R. P.</i> 42. 71
te	
occupare	occupatam 81, occupante 91 ^A } o. te n. 72,
noverunt	nouerint 110, nouerant 52, noueris 91 ^A , noluerunt 11 } te n. o. 32.
	† uerum hoc magis tibi ad subfragium 102 ^a } 93 ^A
ut	
fastidium	fastidiosum 56 } s. f. 32. 93 ^A
sit	
otiosis	ociosius 66, ociosos 64
expectare	spectare 91 ^A , 107, expectatione 58. (<i>Mod.</i>). 67. 82 ^A ¹
quae	
tu <i>Forn.</i>	tuo 58. (<i>Mod.</i>). 82 ^A ² , tu* 67, <i>om.</i> <i>O.</i> 63. <i>Acc.</i>
continuo	
12 labore	<i>om.</i> 96 ¹ } l. c. 56
<i>om.</i> 13 ¹	cognosceris cognoscens 65, cognoscis 69, dignosceris 66, nosceris 8. 72
sustinere	expectare 65 ¹
uerum	unde <i>O.</i> 11. 63. 82 ^A ^v , ut 32. 93 ^A , <i>om.</i> 78
hoc	haec 72. 74. } h. t. m. <i>P.</i> 11. 16. 25 (?). 28.
	93 ^A } 32. 33. 35. 56. 63. 66. 81.
magis	91 ^A , 93 ^A , 102. 110
tibi	t. h. m. <i>D</i> } u. h. ad s. l. m. pot. tibi (tibi
ad	<i>om.</i> 52 ¹ } pot. 72) pr. <i>F.</i> 72
suffragium	
laudis	<i>om.</i> <i>Pa</i> } l. s. <i>C</i>
potest	potes 64
proficere	prospicere 71 ^t , 81, pros**** 18 ^a
13 si inter	
tanta	} talia et talia 20 ^a
et	} talia et tanta 20 ^b , 104
talia	
uolueris	uolueris 8. 45. 53. 66, ualuetis 29, uilueris <i>Z.</i> ^a } l. u. 50
legenda	perlegenda 79
proferre	proficere 64 ^v , 102
deinde	denique 93
quod <i>Gar.</i>	quidem 11. 25. 47. 56. 74 ² , 75. 81. 82 ^A ^v , quos 64, qui <i>Forn.</i> , <i>om.</i> 8. 79. 91 ^A
	† ad 107, † ti 28 ^a
rudes	uides 50. 64 ² , 66, respondes 53 } u. r. 47. 110
viros	uires 78 ^a
et	<i>om.</i> <i>F.</i> <i>C.</i> 54. 56 ² , 66. 68. 75. 77. 79. 82 ^A ¹ , 93
14 ad	in 93
rem	

- 4, 14 publicam publica 32
 conscia coscia 96, conitia 38, conscientia 47¹. 53. 107, cum scientiae *C*
 facundia facudia 36, facundiam 56¹
 † minus 37²
 praeparatos † is 37
 labor liber 71^t, *om.* 54¹
 tuus
 sine si non 11
 aliqua a 76¹, ulla 29. 58. (*Mod.*). 67. 82A, *om.* 32. 93A
 offensione offensine 33, offentione 6. 53. 96, defensione 82A, ostentatione 32. 93A } o. a. 107
 poterit poteris 51, postuerit 47¹, potuerit 47², *om.* D^a
 15 edocere et docere 5
 et ut 8. 58¹, *inc.* 97^a, *om.* 65¹
 usum usu 45, uersum 8
 quem quoque 110, quom 47
 tu in 35, *om.* C. 14. 15. 22. 30. 31. 38. 63¹. 72. 96. *Acc.*, *post* altercantium 25, *post*
 pericula 107
 inter *om.* 91A
 altercantium artelcantium 96, alterancium 47. 53, anternancium 64
 pericula
 iactatus iactus 58. (*Mod.*). 67. 70¹. 82A¹, iactanter 32. 93A
 exerce illos qui
 sunt *om.* 32 } *in minore litura D^b,* }
 16 in *om.* 17 } *inc. D^a* } i. t. p. s. 107
 tranquillitate } i. t. s. p. O
 positi
 contingit contigit *M. O. Z. X.* 5. 10. 13. 14. 17. 18. 19. 20. 28. 30. 33. }
 38. 39^b. 41. 47^b. 50. 54. 72. 74. 75, continget *F*². 12. 21. }
 32. 65². 79. 107, contigerit 71, contingat 8, con 47^a } fac. ad. cont. 8
 felicius facilius *F*. 8. 68¹. 96². 104. 106^t
 adipisci adepti 56, adipici 53
 proinde perinde 51^a
 quod quid 16. 82A^v. 91A. *Forn.*, quidem 75
 salua
 fide *om.* 66
 † si 93A
 qua quae 47
 frueris fueris 11. 96. 102, feneris 29, fructus 54¹
 † fruimur quibus numquam carere possumus ut creatore utamur non creaturis 53
 17 dissimulare dissimil(l)are 3. 64, dissimile (*sic*) 102
 non *om.* 47. 71^b. 91A
 poteris tanta regum
 beneficia beneficentia 45, beniuolentia 105
 si
 † non 74²
 pateris poteris 41
 ignorari ignorare *R.* 42. 71. 74¹. 80². 93A
 † quae 104^b, † uacat 64
 frustra frustra 18^a. 96
 maluisti malusti 17 II¹, meruisti 93
 † ea 56
 18 benigna festinatione
 concedi contendi 25
 noli
 quaesumus q̄s *L. D. M. O. Z. E.* 3. 5. 10. 13. 14. 17. 18. 19. 20. 22. 25. 28. 30. 31. 33. 35. 36.
 [*Forn.*] 37. 39. 42. 52. 58. 65¹. 72. 73¹. 82A^v. 91A. 96. 107. 110, quaeso 8. 28. 45. 47.
 64. 75. 79. 81¹. 82A^t. 104. 106, quesimus *C*, quaesumus quasi 56. 70^v. 80. *Acc.*,
 quaeso quasi 51
 in bis 53

- 4, 18 obscurum obrutum 65
 silentii silentium 22. 33^a. 51. 56. 102
 reuocare euocare 98. 106^t
 qui quid 33^a. 65², que 82 A
 te *om.* 58. 67. 82 A^t
- 19 dicente ducente 41. 91 A. 96². 110, ditescente 32. 93 A, decenter 58. (*Mod.*) 67. 82 A^t, dicentes 11, dicentem 64
 meruerunt muuerunt *L*^a, iuerunt 25
 † et 91 A
 illustres illestres 109, illustrium 79
 dignitates magnitudines *O*
 † suscipere 72^a
- accipere accipe 69. 109
 tu tum 65, cum 64. 97
 enim
 illos
 assumpsisti { ass. ill. 79. 81. 104. 109, ass. eos 107
 vera ueras 93 A, cum 15, est in 38, *om.* 106¹
 laude laudem 38, laudes 93 A
- 20 describere describere 102, de te scribere 104
 et **t D*^a
 quodammodo quodam 8
 historico (h)i (*vel y*) storiaco *F.* 37¹. 58. 63. 64. 66. 79. 82 A. 96². 104. 109, istoriarum *O*, ystoriatico 102, ystoriā 11, hostorico 93, hystorio 17 I, ystoria 81^t
 colore calore *O*, labore 41
 depingere
 quos quod 53. 107, quo 109, nunc 32. 93 A
 si sic 66
 celebrandos celebrandas 96¹
 posteris poteris *P*^a. 68, posceris 8
- 21 tradas tradis *Z*^a
 abstulisti abstulit 77, abstulisti 66, abstulisti 18¹(?)
 consuetudine consuetudini 79, consuetudinem *D.* 17 I. 29. 54¹. 80. 110, consutudine 33, more *F*
 maiorum malorum 3. 28
 morientibus monentibus 74². 77, mouentibus 69, *inc.* 74¹
 decenter recenter 68
 † in 8
 interitum incumbere 78
 deinde
 mores
- 22 prauos { *p. m. D.* 75. 79
 regis [*Forn.*] egis 109, regum 107, corrigis 80. *Acc.*, corregis 64, recorrigis 51^v
 auctoritate
 recorrigis corrigis *D.* 42¹. 70^v. 79. 81², corrigens 78, recoligens 73^v, recolligis 15, recorrigens 65². 105^v, recogis 38, rechorigt^s 96², recūris 81^v, rectoris *M. O. Z. X. C.* 3. 5. 6. 8. 10. 11. 12. 13. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 25. 28. 30. 31. 33. 35. 36. 37¹. 39. 41. 45. 50. 51. 52. 53². 54. 58. 62. 63. 64. 65¹. 66. 67. 68. 69. 70. 72. 73. 74¹. 75. 77. 80. 82 A. 91 A. 93. 96¹(?). 97^t. 103 A. 105. 106^v. 109². *Acc.*, recorrigis rectoris 56, recorriges crectoris (*sic*) 110, corrigis rectoris 29, recorrigens rectoris 65², recolligens rectoris 47, maioris rectoris 53¹, *inc.* 37²
 excedentis excedendis 31, accedentis 82 A^t. *Mod.*, accedentes 58
 audaciam audenciam 71^a, audacia 64¹, *post* auctoritate 8
 frangis
 timorem tumorem 65¹
 legibus legentibus 65
 reddis
- 23 et adhuc
 dubitas debitas 91 A^a
 edere edem 53¹, eadem (?) 53², redde edere 47^a
 quod quae 8. 41, quoniam de 53, qui 17 II¹. 79

- 4, 23 tantis
utilitatibus subtilitatibus 63 } tantibus 0
probas } po. pr. 11^a
posse }
congruere congrue 8
celas etiam
† ista 91 A^a
- 24 ut om. 25
ita om. 66. 98
dixerim dixeram R¹, disserim 106, dixerimus 81²
speculum mentis
tuaе sue 21
ubi ut 18^v. 38. 74¹, nisi 53
te om. 53
omnis omine 68
aetas om. 110
ventura
possit poscit 6
inspicere respicere 8
† non 8
- 25 contingit contigit *M. O. Z. X. 3. 5¹. 6. 10. 12. 13. 17. 18. 19. 20. 21. 28. 33. 36. 39. 50. 52.*
56. 65. 74. 77. 91 A. 93. 102
enim etenim 29. 58. 67. 70. 82 A, etiam Z^a. 68
† fratri 8
dissimilem dissilem 72 } pl. d. f. g. 93
filium } pl. f. d. g. 56
plerumque plurimumque 66 } pl. d. g. f. 37. 97. 103 A
† posse 71 } d. pl. g. f. 12. 19. 21
generari generare 35. 72¹ } d. f. g. pl. 102
† sed 11. 15. 16. 22². 25. 29. 35. 38. 47. 51. 56. 63. 65. 67. 74². 75. 80².
81. 82 A². 91 A. 97^b. 110. [*Forn.*], † qui 77, † at 8
oratio omnino *F. 3. 8. 16. 22². 25. 29. 35. 36. 45. 51^t. 53. 56. 65. 66. 67. 70. 71. 72. 73.*
74. 77. 79. 80. 81. 96². 97^b. 104. 105. [*Forn.*], onino 110, offitio 98, uero 106²,
inc. 22¹. 96¹. 97^a. 106¹, om. 11
dispar
moribus omnibus 11, in omnibus 91 A
vix
† *** 96
potest poterit *P. D. 73². 93 A*
† dictio 104². *F.*, † iuvenis 66
- 26 inveniri inuenire 110^a
est
ergo enim *F.*, go 93
ista ita 29. 53, om. 32. 93 A } i. e. 66
valde } c. u. 12. 13. 18. 19.
certior rector 54 } 21. 28^a. 39. 50 } u. c. i. pr. a. 37
arbitrii arbitri 12 }
proles prolis *P. D. Z¹. 28.*, probes 47 }
nam
quod quoque 93 } quidem 53¹, *inc.* 53²
de om. 79 }
arcano arthano 25, arthano 64
pectoris *Mod. Gar.* pectore 16. 56. 68. 91 A. *Forn.*, peccatoris 35, poteris 6
- 27 gignitur guignitur 58, gignit 53, trahitur 50
† ab 79
auctoris auctores 47¹, actoris 28. 65^a, om. 63
sui sue 58
posteritas posteris 79
veracius nerius 58. 64^t, om. *E. 70¹ (?)*. 73¹. 96, *bis* 91 A
aestimatur [*Forn.*] *Gar.* estimabitur 73², aestimat *Acc.*

4. 27 dixisti dissisti 81, dixi 17 I. 25, dixistis 53. 91 A, dixistii 47¹
 etiam enim 18^t (?). 19. 39. 50. 56, *om.* 91 A
 ad
 commendationem commendandum 33^a (?)
- 28 universitatis } *om.* 67. 70¹, universitatis (*om.* frequenter) 29. 58. (uniuersitate,
 frequenter frequentem 104 } *om.* frequenter, *Mod.*) 70². 82 A
 reginis regibus 32. 93 A., regnis 52. 58
 ac et *R.* 14. 36. 42. 53. 58. 66. 78. 82 A } regibus ac reginis
 regibus regibus 81, reginibus 19¹, regnis 32, regni 93 A, rebus 69 } *P. D.*
 laudes laudem *O.*, laudis 82 A
 duodecim
 libris libros *E*^v. *C*^v. 45. 47. 63. 68. 80. 91 A. 110
 gothorum lotorum 109, cotorum 81, gotharum 91 A
 historiam (h)ystorias *E*^v. *F.* 96. 104. 109, ystoriarum *C*^v. *E*^v. 45. 47. 80². 91 A. 106. 110,
 ystoria 8
- 29 deffloratis de floridis 93
 prosperitatibus
 condidisti condidistis 67¹
 cum tibi
 in } *om.* 21¹. 35 }
 illis } f. in ill. *D.* 66
 fuerit fuerat 6, *om.* 8 }
 † iam 96²
 secundus incundus 70^v, fecundus 65, secundus id est prosper 53
 eventus euectus *L. R. P. D.* 71^a. 78, aduentus 25
 † sed *M*^b. *Z.* 5. 8. 28. 29. 56. 58. (*Mod.*) 63. 67. 70. 73². 75. 82 A. 107, *inc. M*^a
 quid qui *M.* 17 I. 66, qid *O.*, quod 68, *inc. M*^a
 † autem 32. 93 A
- 30 ambigis ambgis 35, amdigis *O.*
 et set *M*^a. *O.*, sed 30. 31. 66, ex 45. 47. 110 (?), *om. M*^b. *Z. C.* 5. 8. 14². 15. 28. 29.
 38. 51. 54. 56. 58. 62². 63. 67. 68. 69. 70. 72. 75. 77. 82 A. 98. 102. 105
 haec hoc *E.* 8. 16. 29. 45. 58. (*Mod.*) 63. 69. 79. 82 A. 102. 104. 107. 109. 110, adhuc *F.*
 hic 64. 93, *om.* 98
 publico publica 25, publice 98 } po^{ce} 58. 82 A¹ (*sic uterque*), posse *Mod.*, *om.* 67. 70¹
 dare
 qui quod *F.* 58. 67. 70¹. 82 A, quia 110
 iam *om.* 98
 cognosceris cognoscis 11. 63, cognoscere 47 } d. c. 77
 dicendi dicendo 8
 tirocinia tirocira 109, tironitia 53. 69, patrocinia 64, arocinia 17 I,
 tirociniacia 81, nouas milicias 8^v. 96^v
 † post 22². 35. 47. 74². 80². 91 A. 97^b
 posuisse potuisse *P. E*¹. 18^t. 98. 102. 109, petiuisse 110, postposuisse
 11. 16^b. 25. 51^v, postprofuisse 16^a, praeposuisse 106²,
 possedissee 56, dimisisse 104^b, *inc.* 104^a. 106¹
- victus
- 31 sum enim *D.* 32. 93 A, *om.* 37. 64
 fateor
 in *om. E. C.* 32. 93 A. 98. 102. 104. 106^t. 107. 110
 verecundiam uerecudiam 79. 97, uerecundia 64¹. 81¹
 meam mea 64¹. 81¹, mei nominis *F.* 96^v
 nec neque 64
 obsistere obiscere 29, obstare 8, post tantis 75
 † in 32. 93 A
 tantis
 prudentibus *Gar.* prudentibus 20, precibus 16. 25. 35^t. 47. 63. 67^v. 68². 91 A.
 97^v. 110. *Forn.*, principibus 70^v } po. t. pr. 50. 81
 potui *om.* 102
 cum *om. M*²

- 4, 31 me *om. M. 19*
 32 viderem *niderim 25, om. M² } u. m. 50*
 † et 110
- ex affectione
 culpari *culpare 36¹, turbari 73^t*
 nunc ignoscite
 legentes *legntentes 17 I^a, legen****es 63*
 et *ut 72, om. 35¹. 56*
 si qua
 est *sunt E*
 incauta *intacta 10^a, intanta 8, incanta 81¹, incauta 81²*
 praesumptio *praescriptio E*
 † *nō michi sed (sed add. m. 2) 81*
- 33 suadentibus
 † et 58. 82A¹
 potius *om. 22¹*
 imputate *imputare L¹. O. 42. 64. 68. 79. 80. 109, imputetis 25*
 quia
 mea *me 97^a, nostra 110, om. 35¹ } i. m. D*
 iudicia
 † etiam 11. 16. 25. 35. 45. 47. 51. 56. 63. 64. 65. 80². 81². 91A. 110, † et O
- cum
 illo *illis 71, om. 31^a } utuntur } u. f. c. i. 50. 66*
 † eciam 79 } illo 69 } c. u. i. f. (sic) 52. 53
- videntur
 facere
 qui
- 34 me *om. 107*
 decreverit *decreuit 66, decreuerint M^a. 13, decreuerunt 71, niderit 47. 110*
 accusare *accusare P, om. 107*
 et *est 103A.*
 ideo
 quod *quid 64, qui O, que 25, om. 28^a, 37¹*
 in
 quaesturae *praefecturae D¹*
 † et 37
- magisterii *magisteriis 29. 33² (?). 58. (Mod.). 67. 70¹. 81. 82A¹. 96². 102. 106^a, magisterio 16.*
 25. 29. 35. 45. 47. 56. 63. 70². 73². 74¹. 80². 91A. 97^a. 110
 † est 11, † aperit intencionem 64
- ac *atque P. D. 32, et 37*
 † in D } *om. 39^a*
- praefecturae *questurae D¹, praescaturae 32 }*
 dignitatibus *dignitate 25. 47. 56. 73². 91A. 110, dignitatis 11*
 † et 37
- 35 a me
 dictatum *diccatum D, dictato 37², dictum 21¹, dicta sunt 25, dictauit 19, dictantum 17 II^a,*
 dictatam 103A²
 † est Z
- in
 diversis *om. O*
 † ac 64. 66. 81
- publicis *om. 53*
 actibus
 potui
 reperire
 † hoc 56. 58. 67. 82A, † haec 52. 53
- bis
 sena *senna 12 } luseria 53*
 librorum *librorum 8, laborum 51^b, ante bis 58 } o. l. 72, compilatione } om. 22¹. 51^a*
 5, 1 ordinatione *ordinationem 47 } C. 64^v. 66. 81^v*
 composui *composuit 17 I^a, disposui 74. 107*

5. 1 ut
 quamquam
 diversitate
 causarum
 legentis
 intentio
 concitetur
 2 efficacius
 tamen
 rapiatur
 animus
 cum
 tendit
 ad
 terminum
 illud autem
 sustinere
 alios
 3 passi
 non
 sumus
 quod
 nos
 frequenter
 incurrimus
 in honoribus
 dandis
 impolitas
 et
 4 praecipites
 dictiones
 quae
 sic
 poscuntur
 ad
 subitum
 ut
 vix
 vel
 scribi
 posse
 videantur *Mod.*
Gar.
 5 cunctarum
 itaque
 dignitatum
 sexto
 et
 septimo
 libris
- si 47. 110
*om. E*¹
bis 78^a, *om.* 58. 82 A¹. (*Mod.*)
 legentes 20^a, legeretis 53, uelgentis 35, legentibus 65. 93. 96
 conaretur 110, concitatur 98, comitteret 53, excitetur 58. 82 A. (*Mod.*)
 efficacit *D*¹, efficacitio *D*², efficaciter 25
 cum 29. 93, *om.* 20¹
 rapiantur 35^a, 106¹, rapitur 66
 aueris 32. 93 A¹, *om.* 65¹
 dum *E.* 74². 98. 102. 104. 106. 107. 109 } *om. D*
 cedit 64, intendit 78. 80¹. [*Forn.*]
 trium 97^t
 sustine 72, *post* passi 98
 illos 68, *om.* 63. 91 A^a
 passoi 17 I^a, pati 51, *om. I*¹ } n. p. *P. D.* 32. 37. 93 A
om. 36
 possumus 35^a, 51. 72, sunt 98^a
 quos 35, qui 67
 non 33
 incurribus *L*¹. 41, incurri** *R*¹, ut currimus 35, meruerimus 30
 elaudis 47
 in (*vel m*) postas *M*^b. *O. Z. X.* 3. 5. 6. 10. 12. 14. 17. 18. 19. 20. 21. 22¹. 33. 36. 37.
 39. 41. 72. 73^t. 74¹. 77. 93. 103 A. 106^t, imposcas 50¹, in (*vel m*) positas *M*^a. *E*^v.
F. 50². 52. 53. 62². 82 A². 96². 102. 104. 106^v, in (*vel m*) posteras *E*². 16. 28
 29. 30. 31. 35. 38. 50^v. 58. (*Mod.*). 62¹. 67. 70. 74². 75. 82 A¹. 96¹. 97^t. 98. 107,
 in posteras al. impolitas 81^t, ut posteras 15, imposteritas 8, in (*vel m*) posteris *E*¹.
 109. 110, inpost*as 13, praeposteras 63. 64. 81^v, in praeposteras 11. 22². 25. 45.
 47. 51^t. 56. 73^v. 79. 91 A. 97^v. 105^t, per impolitas *C*, incompositas *P. D.* 32.
 73^v. 93 A, *om.* 80²
om. 81
 praecipitatas 82 A²
 dictationes *F*². 105^v. 107, condiciones 29, dictaturas 74²
 qui 52
 si 21^a
 † ut 77
 in 68
 subditum 52. 71^v. 82 A¹. 91 A
 quod 45, que 104, *om.* 105¹ } ut uel uix 32
om. 67^a } uel ut uix 72
 ille 78, *om.* 25. 47. 63. 105. 106. 110
 possint 11, *om.* 70^a, *inc.* 91 A^a
 uideamus 15. 38, putentur 35. 73^v. 74². 91 A^b. 110, putan- } p. s. u. 37
 tur 47, meditatione 105¹, putentur meditatione 105², } s. u. p. 71
 uel uideantur putentur 16, putentur uel uideantur *Forn.* } in *litura minore D*^b,
inc. D^a
 ciuitatum 77, cunctorum 47
 idque 107, utique 93 A, quidem 66
 † in 74²
 sexto
 et
 septimo
 libris
 uiii *O.* 11. 16. 63, nono 25. 47. 91 A } quinto et sexto 64
 libri 47, libros 68, libro 75

- 5, 5 † et 28
 formulas formas 51
 comprehendī comprehendī 77
 ut ubi 105^v, *om.* 25^a
 et *om.* 52¹ } enim 64, *om.* 81¹
 mihi *om.* 105¹ } q. m. 13. 18¹. 19. 93. 97. 103 A
 6 quamvis quamvis 35
 † in 64
 sero sere 73, seri 16^b, seriem uel sero (serio 93 A) 32. 93 A, sero uel 79, secundo 69, *lis* 45
 prospicerem prospicere 47. 110, proficerem 5. 78. 79, prospiscerem 67, conspicerem 75
 et in 103 A, *om.* 52. 53 } consequentibus 68. 81¹. 98
 sequentibus frequentibus 93
 in
 augusto augusto 21. 58. 105
 tempore tempori 91 A
 subvenirem subuenire 64
 ita
 quae quaequae 64. 66. 69. 96²
 7 dixi dix 8, *post* praeteritis 81
 † de praesentis 6^a
 de
 praeteritis praesentibus 45. 47. 81. 91 A. 106². 110, *inc.* 78¹. 106¹
 † ad sextum et septimum *C*¹
 conveniunt conuenienter *M*^b. *O. Z. X. C. E. F.* 3. 5. 6. 8. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19².
 20. 21. 22. 25. 28. 29. 30. 31. 33. 35. 36. 37. 38. 39. 41. 45. 50. 52. 53. 56. 58.
 62. 63. 65. 67. 68. 70. 73. 74². 77. 79. 82 A. 91 A. 93. 96. 97. 98. 103 A. 104.
 106. 107. 109. 110. [*Forn.*], conueniu* *M*^a, conuenient 93 A. 102, conueniret 64,
om. 19¹, *post* futuris 110, *post* dixi 81
 et in 66, esse 93
 † de 25. 28. 35. 47. 50. 52. 53. 62. 69. 91 A. 110
 futuris quia
 non nisi 53
 de dicti 73^v
 personis praeteritis *O.* 11. 16. 25. 45. 47. 63 (?). 79. 81. 91 A. 105². 106^{t2}. 110, pars 73^v,
inc. 106^{t1}
 sed
 † de personis 45
 de *om.* *R*¹
 ipsis uisis 14. 15. 22. 30. 31. 35. 38, hiis 105²
 † personis uel 11. 16. 25. 47. 63. 81. 105². 110, † quoque personis uel 64. 79,
 † persis personis uel [*sic*] 91 A
 locis quae
 8 apta acta *C.* 31. 35. 45. 47. 66. 93 A. 97^v. 98. 105. 107 } in *litura minore D*^b, *inc. D*^a
 videbantur sunt 78^a, uideantur 20^a
 explicui explui 47, exemplificaui 97^v
 librorum libri 71^b, laborum 8, arborum 81¹
 vero non 35
 titulum tituli 64², indicem 63, *om.* 66
 operis *om. D*
 indicem indicem 8. 29. 35. 45. 51. 66. 97, radicem 65 } i. o. 63
 causarum terrarum 53
 praeconem
 † atque 15. 38, † aut 14²
 9 totius
 orationis coronis 53¹. 69, cohortis 53²
 brevissimam breuissima 66, benignissimam 93
 uocem uoce 66
 variarum uararum *P.* uariatum 32, uariorum 35¹. 66. 70¹. 96², causarum 105¹, causarum
 uariarum 105²
 nomine nomina 65, uacat 81¹, *inc.* 62¹, *om. L. R.* 42

5, 9 prae-notavi	per-notavi 77
quia	
necesse	nitere 58 (?), nocere 109, necōe (?) 47
nobis	om. 45. 50. 65
10 fuit	
stilum	post unum 50. 56. 102
non	in 18 ^v . 71, non in 17. 20. 41, om. 58. 82A ¹
unum	om. F. 35 ^a . 37
sumere	assumere 8
qui	quia 31
personas	personis 47, partes O. 11. 63. 93A ²
varias	
suscepimus <i>Forn.</i>	sucepimus 78, suscipimus <i>Acc.</i> 80. 91A, cepimus 102. 109
ammonere	admouere 25 ^a . 35, ammouere 58, amouere 82A. <i>Mod.</i>
aliter	alter 98
enim	autem 75, om. 10 ^a . 96
11 multa	bis 53
lectione	delectatione 71, iectione 32, eleccione 103A
satiatis	saginat ^{is} 105 ² , saciat ^{is} 16, sanatis 8. 109 ^t , faciat ^{is} 103A
aliter	om. 106 ¹
mediocri	mediocriter 25, mediocris 52 ^a
	† suspensio 38 ^a
gustatione	gustione 5 ¹
suspensis	
	† in 10 ^a
aliter	alter 102, om. D. 56
a	om. D. 102
litterarum	literarii <i>Mod.</i> (<i>non</i> 58)
sapere	sopore 66
12 ieiunis	ieiuniis 52 ¹ . 56 ¹ . 78. 110, ieiunus 35. 47, ieiunas Z ¹ , yemis 11
persuasionis	persuationis 16. 106
causa	cam 32
loquendum	
est	om. 31 ^a } colloquendum 45
ut	om. 68 ^a . 98
interdum	
genus	conueniens 32. 93A ^v (<i>manu eadem</i>)
sit	sic 103A
peritiae	peritiae C, pernitie Z ¹ } p. s. 81
vitare	euitare 30. 35. 52. 53. 69, post placeat 15. 38
quod	quid 17 II. 41, quae 98
13 doctis	datis 68 ¹ , dictis 64
placeat	placet 42. 71. 78, placeant 98
proinde	
maiorum	maiorum 82
pulchra	† culpa 66
	om. 22
definitio	
est	cum 45 ² , inc. 45 ¹
sic	ita 37
	† ut F ¹
apte	aptes M. Z. 5. 8. 28. 31. 35. 58. (<i>Mod.</i>) 62 ¹ . 67. 82A ¹ . 97, apte* 13 ¹ , aptem O. X. 3. 10. 14. 15. 17. 18. 19. 20. 32. 33 ¹ . 36. 38. 39, apta 96 ² . 103A ¹ , aptum est 50, aperte 13 ² . 63. 110, optaui 93, apc est 6 ^a , opus est 6 ^b
dicere	
ut	quod P

5, 13 audientibus			
14 possis	possit 6. 11. 17 I. 29. 53. 56. 67. 75. 82 A ² , possint 66,
possim 19. 93, personis <i>E</i> ^t . <i>F</i> ¹ . 74 ² . 96 ^t . 109, <i>om.</i> 47. 102	} c. u. p. (<i>om.</i> 47) a. s. 16.
25. 35. 47. 56. 63.
91 A. 110
a. p. u. c. s. 37. 66	
concepta	contenta 3		
vota	nota 77		
suadere	suaderet <i>E</i> ^t . 102. 109, seruare 98		
neque	nec 102		
enim	<i>om.</i> 68 ¹ , est 81 ^t		
tria	tua 53, tam 93 A.		
genera			
dicendi	loquendi <i>E. C.</i> 74 ² . 102. 104. 106. 109, dictandi 56 ^v , di-
scendi 16 ^v , <i>om.</i> 80 ¹	} in c. tr. g. d. 41. 71. 75	
in			
cassum	casum 3. 11. 47. 52 ¹ . 56 ^t . 58. 81 ¹ (?) } <i>om.</i> 31 ^a		
prudens			
15 definit	diffinit 75. 78. 79. 107, confiniuit 21		
antiquitas	antiquis 110, antiquas 47		
humile	humilem 17. 33. 41 ^a , habuisse 47		
quod	<i>om.</i> 47		
communione	commune 10, communionem 8. 33 ^a , orationi 82 A ¹ , communione orationi 58		
ipsa	ipsi 82 A ¹ , ipsius (?) 58, <i>om.</i> 98		
serpere	sapere 8. 71 ² . 80 ^v . 81 ^v . 82, sepere 69 ¹ , iacere 74 ¹		
videatur	uidetur 53. 65 ¹ . 66. 78. 91 A. 104. 109, uideantur 11. 71 ^a , uidebatur 25. 73 ¹ , uidere-
tur 102		
medium	mediocre <i>F</i>
† enim 81		
quod	qui 17 II		
16 nec	neque 64. 109, non 81		
magnitudine	magnitudinem 47		
tumescit	tumescat 47. 93 A. 96. 110, detumescit 105
† et 37		
nec	neque 64, ne 14. 38		
parvitate	paruute 35, prauitate 19 ^a , breuitate 11. 81 ^t		
tenuatur	teneatur <i>L</i> , tenuantur 71 ^a , tenuat 53		
sed	hoc 32, haec 93 A		
inter			
utrumque	utrumque 25		
positum	† et 37		
propria	propia 98		
17 venustate	uenusitate 35, uetustate <i>Z</i> ¹ . 64 ^v . 69. 91 A, uenustare 11
† at 58 ¹		
ditatum	dictatum <i>E. C.</i> 3. 29. 50. 56. 58. 64. 68 ² . 69. 70. 71. 75. 78. 80. 82.
82 A ^v . 93 A. 96. 98. 102. 104 ² . 105. 106. 107. 110, dicatum 6. 82 A ¹ .
103 A, dotatum 66. 73, decoratum 37, distinctum 79, ditauit 19 ¹ ,
dictari (?) 52, dotauit 81 ¹
† et 37	} <i>om.</i> 52 ¹	
suus			
finibus	funibus <i>M</i> ^a		
continetur	continentur 71 ^a		
tertium			
genus	<i>om.</i> <i>E. C.</i> 50. 106 ¹ . 107
† est 6 ^b . 11. 16. 25. 29. 35. 47. 56. 70. 71. 73. 79. 81. 91 A.
105. 110		
quod			
ad	a 69 } assumun 102		
summum			
apicem			
18 disputationis	dispositionis 56		

5, 18 exquisitis	exquitis 39 ^a , exquisitus 16
sensibus	censibus 53 ^a
elevatur	elenetur 93, eleuantur 71 ^a
videlicet	<i>om. O</i>
ut	† et 29. 67. 93 } ut uid. 68
varietas	<i>om.</i> 33 ^a . 81. 106 ¹
personarum	uarie 70 ¹ , uarietates 56 ^a
	personarum 97
	† ei 37 ¹
congruum	
19 sortiretur	sortietur 58. 68 ^v , sortirentur 51, societur 47
eloquium	effectum 98 ^a
et	ut 58
licet ab uno	
pectore	peccatore 35
proflueret	perflueret 77, deflueret 53, profluent 32. 93 A, conflueret 50. 80 ¹
diversis	dies 64
tamen	cum 64
alveis	a locis 17. 20. 33. 41 ^t , aulicis 102, alueris 69 ¹
emanaret	emaneret 29. 78
20 quando <i>Gar.</i>	quoniam <i>K.</i> 8. 11. 16. 25. 29. 35. 47. 51. 56. 58. 62 ² . 63. 66. 67. 68 ² . 70. 71 ^a . 73 ^v .
81. 82 A. 91 A. 97. 98. 110. <i>Forn.</i>
nullus	nullius 68 ¹ . 77. 98
eloquentis	eloquentius 107, eloquentie 51. 102, <i>bis</i> 29
obtinet	
nomen	nomine 33
nisi	
qui	quia 19
trina	terna 64. 82
ista <i>Mod. Gar.</i>	ipsa 64, <i>om.</i> 16. 62. 106 ¹ . <i>Forn.</i> { i. tr. 12. 19. 21. 35. 37. 47. 110
virtute	ueritate 3
succinctus	sortitur 110, securus uel succinctus 32. 93 A, succuntus 58, suoteritus (?) 47
† et 37
causis	
21 emergentibus	apparentibus 64 ^v
	† aulicis 81 ¹
viriliter	uuliter 17 II. 35 ^a , mliter (?) 80 ¹ , humiliter 6 }
est	p. e. u. 50
paratus	
	† respondere 50
huc	hinc 30. 31. 56. 58. 62 ² . 64. 65 ² . 67. 72. 73 ² . 75. 82 A. 104. 109. 110,
huic 35, hunc 102
accedit <i>Gar.</i>	accidit <i>M. Z². X.</i> 5. 8. 14. 15. 22. 28. 29 ² . 30. 31. 45. 47. 51 ^a . 52. 53. 54.
58. 62. 64. 65. 67. 68. 69. 70. 77. 78. 79. 81 ¹ . 82. 82 A. 102. 110, ad-
cidit 96, accede 16, accedet <i>Forn.</i>
quod	quo 66. 73 ²
modo	
	† in 56
regibus	legibus 32. 45. 93 A
	† et 37 ¹
modo	
	† in 56
potestatibus	potentibus 35. 47, potantibus 64, potestatis 11 }
22 aulicis	auliciis 96 } a. p. 35. 47. 91 A. 110
	† et 37
modo	
loqui	
videamur	uidemur 25 ^a . 47. 56. 80 ² . 91 A, uidebamur 37, uidea-
mus 69, uidear 68 ¹ , uideantur 22 }
humillimis	humilis 7, humilibus 102. 110, humillimi 64 ²

om. 6

5, 22	quibus	<i>om.</i> 21	
	alia <i>Gar.</i>	aliqua <i>M. O. Z. X. E. F. C.</i> 3. 5. 6. 8. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 25. 28. 29. 30. 31. 33. 35. 36. 37. 38. 39. 41. 45. 47. 50. 51. 52. 53. 56. 58. (aliquando <i>Mod.</i>). 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 70. 72. 73. 75. 77. 79. 80 ² . 81. 82 A. 91 A. 93. 96. 97. 98. 102. 103 A. 104. 106. 109. 110. [<i>Forn.</i>], aliquid 16. <i>Forn.</i>	} c. a. 50
	contigit	contingit <i>O. E. F. C.</i> 6. 8. 10. 11. 15. 16. 17 I. 25. 29. 35. 45. 51. 53. 54. 56. 58. 63. 64. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 75. 78. 80. 81. 82 A. 93. 93 A. 96. 97. 98. 103 A. 104. 106. 107. 109. <i>Acc.</i> , configit 47	
	sub	cum <i>P.</i> <i>om.</i> 32. 93 A	
	festinatione	festatione 14. 15. 38	
	profundere	possidere 45	
23	alia	aliqua 62 ² , alias 66	
	vero		
	licuit	locutione 32. 93 A	} l. u. 69
	cogitata	cogitare 50, meditata 56	
	proferre	<i>om.</i> 66	
	ut merito		
	variarum	meruarum 42
† nomine <i>F.</i> 96 ² . 102	
	dicatur	dicantur 71 ^a , dicat 3	
	quod	qui 56. 62. 69. 73 ^v	
	tanta	tantis 102 ^a , cauta 3	
24	diversitate	uarietate 106, uaritate 20	
	conficitur sed		
	utinam	ut 107, ut utinam 39, nunc <i>E</i>	
	sicut	sine 29, si 72, <i>om.</i> 45. 63	
	ista		
	regulis	regula 82, regalis 35. 53 ¹ . 102, regalibus 53 ² , regularis 3	} r. i. Z. 50
	accepisse	accipisse 78, suscepisse 50
† resignet 93	
	probamur	prodatur <i>L. R</i> ¹ . <i>P. K.</i> 71 ^v , prodimur <i>R</i> ² . 32. 42. 71, proditur 93 A, probatur 82. 91 A, probantur 64 ^v . 93. 93 A	
	antiquis		
	ita	ut 102	
25	eadem	codem 65, eandem 47	} e. i. 30
	promissae	promissa <i>R.</i> 38. 42. 53. 64. 66. 71. 80, promissae 11. 81. 105. 107, promissae 32, permisse 82 A	
	resignent	reassignent <i>C.</i> , resignet 93. 110, resignentur 13 ² . 25. 82, resignemur 32. 93 A, designent 36. 56. 67. 68. 70 ^t , designet 68 ¹ . 82 A, refigerint 102, regetur (?) 73	} r. p. O. 11. 16. 25. 35. 47. 56. 63. 81. 91 A. 110
	merita	merito 32. 93 A	
	dictionis	ditionis 3. 104, dilectionis 42. 65 ¹ . 66 ^a . 71 ^a , dictationis 74 ² , lectionis 65 ² , sermonis 97 ^v	} d. m. ante eadem 66
	quapropter		
	humile	humilem 93 A	} <i>om.</i> 106 ¹
	de	<i>om.</i> 32. 93 A	
	nobis	uobis 3. 32. 80, nobis 93 A	
	verecunde	uerecundie 102, inuerecunde 103 A, tantumdem ferre 32. 93 A	
26	promittimus	praemunimus 91 A	
	mediocre	mediocrem 3
† uero 61	
	non improbe		
	pollicemur	pollicimur 69	
	summum vero		
	quod	qui 17 II ¹	
	propter	† in 91 A	
	nobilitatem	nobilitatem 17 I ^a	
27	sui	suam <i>C.</i> <i>om.</i> 11	} s. n. 50
	est	<i>om.</i> 64. 81	

5, 27 in editiore (<i>con-</i>
<i>ici</i>)	in editatione <i>L. R.</i> 42, in (h)edicatione 65 ¹ , 71, in (<i>vel m</i>) meditatione <i>P. D.</i> 8. 35. 45. 47. 80 ^v . 81 ^a . 96 ^v . 105, in alta meditatione 25 ^b , meditatione <i>K.</i> 53. 69. 73 ¹ . 78. 93. 110, meditationem 32. 93A, in editione <i>M^a</i> , in edictione <i>M^b</i> . <i>Z. X. E. F.</i> 3. 5. 10. 13. 14. 15. 18. 19. 28. 31. 36. 38. 39. 50. 51. 58 (<i>medicōe</i> ; in editione <i>Mod.</i>). 67. 68 ² . 74 ¹ . 75 ^v . 97. 102. 104. 106. 107. 109 ² , in edictione 30, in edit (<i>vel c</i>) ione 6. 12. 17. 20. 21. 29. 33. 37. 41. 52. 56. 64. 70. 77. 82A. 96 ^t . 103A. [<i>Forn.</i>], edictione 73 ² , in edicto <i>O. C.</i> 11. 16. 54. 66. 68 ¹ . 72 ^b . 74 ² . 75 ^t . 80 ^t . 81 ^b . 82. 98. <i>Forn.</i> , al medicto (<i>in textu ante illicitae</i> 58, <i>post illicitae</i> 82A ¹) 58. 82A ¹ , indicto 72 ^a , in (a)edito 22 ² . 25 ^a . 62. 65 ² . 91A. <i>Acc. Gar.</i> , merito 63, in edituo 79, <i>inc.</i> 22 ¹ . 109 ¹
constitutum	constitutam 91A, constitum 35. 103A, constituunt 17 I, institutum 93A, positum <i>F</i>
nos	uos 3. 66, non 77, est 32. 93A
attigisse	attingisse 35. 47. 78, actigisse 81. 107, accingisse 109, attingit sed 8
non	} n. a. cr. 93
a. cr. n. 41
credimus	reddimus 53
verum tamen	
sileant	sileleant 47, sileam 3, <i>om.</i> 17 I
28 praesumptiones	praesumptionis 56, disputationes 47. 64 ^v . 73. 80 ^v . 81 ^v . 91A, disputationes uel prae-
<i>Mod. Gar.</i>	sumptiones 16. <i>Forn.</i>
	† nobis 32. 93. 93A. 97 ^a . 103A
illicitae	illite 39 ^a
	† nobis <i>X²</i> . 18 ^b
qui	quia 47. 62 ² . 73 ² . 78. 80 ² . 96 ² . 110, quod 5. 6, qu(a)e 58. 82A
legendi	elegendi 33 ^a , legende 19 ¹ , ledendi 102, legandi 17 II ¹
sumus	
incongruo <i>L. R. K. P. D.</i> 69. <i>Acc.</i> , incongrue <i>reliqui Forn.</i> , incon**** 63 ¹	
namque	nam 102, que 97 ^v , nam quod 8, cur 81 ^v . 97 ^v
	† non solum 32. 93A
nostras <i>Mod. Gar.</i>	nostris <i>R.</i> , uestras <i>X. E^t. F.</i> 10. 12. 13. 14. 15. 16. 18. }
19. 20. 21. 22. 25. 30. 31. 33. 36. 37. 38. 39. 41. }
45. 50. 52. 53 ² . 58. 68. 79. 81 ¹ . 91A. 93. 98. 104. }
110. <i>Forn.</i> } uestr. disp. ing. de nob. <i>F</i> ,
de nob. nostr. disp. ing. 51
de	<i>om. O</i> }
nobis } uobis 3. 41. 64. 105 } <i>om.</i> 3. 22 ¹
29 disputationes	disputatores 69, <i>ante</i> nostras <i>P. D.</i> 32. 93A
ingerimus	<i>om. P. D.</i> 32. 93A
qui	quin 32, quia 63
vestra	nostra 6. 8. 51. 58. (<i>Mod.</i>). 64. 91A. 97. 102, uera 74 ^v , curam 17 I ^a
	† quod 32. 93A
potius	<i>om. R¹</i> . 67. 82A ¹
	† est 32. 93A
iudicia	indigna 53
sustinemus	sustineanus (<i>sic</i>) 32, substineamus 93A, sustineremus 91A, stinemus 74 ¹ } s. i. 20

II. EPISTULA I, IX

AD EUSTORGIUM EPISCOPUM MEDIOLANENSEM.

18, 10 Tata est	
condicio	condio <i>D^a</i> , condictio <i>K. E¹. C.</i> 11. 35. 47. 51. 69. 98. 107. 108. 109, }
subiectio 13 } s. c. 75
† co 13 ^a
subiectionum	subiectionum 71 ^a , subditorum 8 ^t . 71 ^b . 105, dominorum 62
ubi	nisi 35
vivitur	uiuunt 25. 35, uiuatur 5 ¹ , iuratur 65 ¹ , uultur 81
sub aequitate	
regnantium	regnantis 71 ^b , regentium 3, <i>om.</i> 45 ¹
nec	neque 64. 105, ne 53
dubio	dubio 13, dubia 12 ²

18, 11	debet <i>Forn.</i>	debet <i>E. F. C.</i> 3. 10. 12. 13. 17. 18. 20. 21. 27. 36. 37. 39. 41. 45. 50. 65. 74. 77. 93. 97. 98. 103A. 106. 107. <i>Acc. Garn.</i> , docet 14. 15. 30. 31. 38. 51, <i>om. X</i>	
	rumore	rumorem 11. 25, ratio (= rō) more <i>M. O. Z. N.</i> 5 ¹ . 6. 18 ^b . 28. 39. 50. 58. (<i>Mod.</i>). 65. 66. 67 ¹ . 74 ¹ . 77. 78. 82. 82A ¹ . 105, ratio mori <i>X. E. F.</i> 10. 12 ¹ . 13. 17. 20. 21. 22 ¹ . 30. 31. 33. 36. 37. 41, mori ratio 19, ratio moris 14. 15. 38, ratio mortis 51, ratio mora 12 ² , ratio motis 27, ratione more 16. 45. 63, rationem more 47. 79, racione 93, rationes more 91A, rationis more 82A ² , more 8. 62. 73 ^t . 108, ratio nature more 29. 56. 67 ² . 70, racio rumore 97. 103A. [<i>Forn.</i>], minore 102, timore 75	
	trahi	† ab illo 52	
	a	<i>inc.</i> 18 ^a	
	quo		
	debent <i>Forn.</i>	debet <i>P.</i> 105, debeat 35 ^a , debentur 11. 25. 63. 91A, deberent 62, debe-	} n. d. 53.
69 ^a
		tur <i>Acc.</i> , deberet 68 ^t , dependent 8	
	non	<i>om.</i> 69 ^b . 72. 93A. 104	
	mutanda	immutanda 14 ² . 15. 38. 72, mutando 35, mutata 32. 93A, imitanda 93	
	constitui	constui 35	
	fidem	fidens 73, fide 69, finem 8, <i>om.</i> 109	
	siquidem	siquam 32. 93A	
	rerum	<i>om. N</i>	
	a		
12	ratione		
	colligimus	collimus 64, collegimus <i>E.</i> 25. 51. 56. 78. 98. 106. 108. 110, diligimus <i>O.</i> 16. 63	
		† rerum 110	
	quae	etiam 62	
	numquam	† a 12. 13. 19. 21. 32. 37. 39. 50. 56. 64. 66. 72. 75. 79. 82. 93A	
	desiderantibus	desideratibus 20	
	absconditur	abscondetur 22	} suis si absc. 47
	si	sicius 64	
	suis		
	vestigiis		
	perquiratur	peracquirantur 35, proquiratur 93A	
13	atque		
	ideo	<i>om.</i> 108	
	quod	quam 79, quia 70, quid 17. 33, <i>om. P.</i> 53. 105 ^a . 107. 108	
	beatitudini	beatitudine <i>D.</i> 109, beatitudinis 11. 16. 63	
	vestrae	nostrae 3. 8. 29. 35. 64. 70. 75. 77. 81. 82A ¹ . 98. 102	
	gratissimum	gratum 77	
	esse	} est 37	
	confidimus		
	praesenti	praesertim 47	} <i>om.</i> 65
		† vere 29	
14	tenore		
	declaramus	declamus 13 ^a	
		† quae 33 ^a	
	Augustanae	agustane <i>F.</i> 77. 96, angustane 17I(?). 32. 47, augustine 79, augustarie 107, agristane 56	
	civitatis	ciuitates 17 ¹	
	episcopum		
	proditionis	prodictionis 3. 47. 51. 52. 54 ¹ . 75. 98. 109. 110, prodictionibus 71, prodictionibus 108, proditoris 67 ^v , predicationis 93, <i>om.</i> 66	} patr. pr. 81
	patriae	patri 8	
	falsis		
	criminationibus	criminatoribus <i>C.</i> , criminibus <i>D.</i> 11. 16. 30. 31. 35. 37. 47. 52 ¹ . 63. 64 ^v . 69. 71. 74 ² . 78. 81. 91A. 102. 107. 110, accusationibus 106	
15	accusatum		

infra *pro*
fidem —
quod
habuit 27

18, 15 qui	quod 28. 52 ¹ . 53	
a	ab 37, <i>om.</i> 28. 54 ² . 75. 82	
vobis	nobis <i>X. F.</i> 6. 8. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 18. 19. 20. 21. 22. 25. 30.
31. 32. 33. 35. 36. 37. 38. 39. 45. 47. 51. 52. 53. 54. 56. 58. 63.
64. 65. 66. 67. 68. 69. 72. 73. 74. 77. 78. 79. 80. 82. 82A. 91A.
93A. 97. 98. 102. 105. 107. 110. <i>Acc. Forn., inc. O</i>	
honori	honorari <i>N</i> , honoris 6 ^a , honore <i>E</i> ² . 36. 45. 71, } p. h. (iuri 110) 11. 16.
honoribus 69, iuri 110 } 32. 35. 47. 52 ¹ .	
pristino	prestito 6 ^a , prestito 65 } 63. 91A. 93A. 110	
restitutus	restitutus 104 ^a , restitutus 107 ¹ , constitutus 62. 82A	
ius		
habeat	habet 52. 53. 54. 63. 64. 69. 73 ¹ , habebat 45	} e. h. o. <i>R.</i> 42. 71
h. o. e. 20. 96 ¹
episcopatus		
omne	omen 103A, cause 110	
16 quod		
habuit	habuerit 19 ¹ , habuerat 19 ²	
nihil	nil 35	
enim	<i>om.</i> 27	
in		
tali	{ h. t. 72	
honore		
temeraria	temeria 107 ¹ , temaria <i>D</i> , temerario 66	} c. t. 72
cogitatione <i>Forn. Gar.</i>	cognitione <i>E. C.</i> 45. 52 ¹ . 77. 80. 81 ^v . <i>Acc.</i> , uoluntate 37	
praesumendum		
est	<i>om.</i> 53	
ubi	ut 32. 93A	
17 si	sic 62 ² . 82A, <i>om.</i> 52 ¹	
proposito	praeposito 3. 35. 51. 53. 73. 77. 82A. 98. 105, propositio <i>Z</i> ^a . 47. 78
† ut <i>O</i>	
creditor	conditur 66. 97 ^a (?), crederetur 82A, contradicatur 97 ^b
† ut <i>M. Z</i> ^a . <i>N.</i> 5. 6. 14 ¹ . 22. 28. 30. 31. 51. 62. 82A ²	} e. cr. 35
etiam	et 107, e 91A	
tacitus	tactus 25, <i>om.</i> 64
† est 37	
ab		
excessibus	excelsibus <i>O</i> , cessibus 91A ^a	
excusatur	accusatur <i>D.</i> 28, acusatus 37	
manifesta		
proinde	proinde 82A, providere 53	} <i>om. F.</i> 3
crimina	† iudici 73 ²	
18 in		
talibus	calibus 8	
vix		} <i>om. F.</i> 3
capiunt	rapiunt 65	
fidem	finem 29. 38. 67. 70	
quicquid	quicquid 12	
autem	enim <i>C.</i> 64, <i>om.</i> 32. 93A	
ex	quod 93	
invidia	infidia 8
† iudici 80 ^v . 97 ^b	
dicitur veritas non		
putatur	imputatur <i>M</i> ^a	
19 volumus	uoluimus <i>L.</i> 97, nolumus 42. 71 ¹ . 73 ²	} <i>om.</i> 63 ¹
enim	autem 105, <i>om.</i> 62
† cum <i>X</i> ^a . 10	
inpugnatores		
eius	<i>om.</i> <i>O</i> ² . 11. 16. 25. 35. 77, <i>inc. O</i> ¹	
legitima	<i>om.</i> 11	
poena	penitentia 79, <i>om.</i> 6. 65. 67 ¹	} perc. poen. 28 ^a
percellere	percellere 29. 72. 91A, percelli 8	

18, 19	sed quoniam	
	et	<i>om.</i> 29. 58. (<i>Mod.</i>). 67. 81 ¹ . 82 A ¹
	ipsi	ipsius 47
	clericatus	clericatus 110 ^a , celentatus 108, claritatis 82 A, <i>om.</i> 81 ¹ } n. cl. 52. 53. 69
20	nomine	non 108
	ungebantur	ungebantur 108, ungebatur 66, ungenbantur 16, ungebatur 64. 75, ungebantur 47
	ad sanctitatis	
	vestrae	nostre 91 A
† coronam 108
	iudicium	iudicia 37
	cuncta	commota 53
	transmisimus [<i>Forn.</i>] <i>Gar.</i> transmittimus 16. 50. 62. 78. 81. 82. 82 A ² . 98. 107. <i>Acc. Forn.</i> , misimus K ¹	
	ordinanda	ordinando 96 ¹ , ordinandam 45, ordine 19 ¹
21	cuius	
	est	<i>post aequitatem O</i>
	et probitatem	et aequitatem 16. 17. 63. 73. 75. <i>Acc.</i> , aequitatem <i>M. O. Z. N. X. E. F. C.</i> 5. 6. 10. 11.
12. 13. 14. 15. 18. 19. 20. 21. 22. 28. 29. 30. 31. 33. 35. 36. 37. 38. 39. 41. 45.
50. 51. 52. 53. 56. 58. 62. 64. 65. 66. 67. 68. 70. 72. 73 ¹ . 74. 77. 79. 80 ¹ . 82 A.
96 ¹ . 97 ^a . 98. 102. 103 A. 104. 105. 107. 108. 109. <i>Forn. Gar.</i> , equitatis K. 8. 47.
71. 73 ² . 78. 80 ² . 81. 96 ² . 97 ² . 110, equitate 25. 93. 106, equitatis 91 A, et probi-
tatem et equitatem 32, probitatem uel equitatem 93 A
† modum K. 78, † uos 53, † est O
	moribus	morbus 71 ^a , in omnibus 64
† modum 71
	talibus	talem 58. 82, <i>om.</i> 12. 19. 21. 37
† modum 8. 25. 35. 45. 47. 73 ² . 80 ² . 81. 91 A. 96 ² . 97 ^b . 110
	imponere	
	et districtionem	et districtione P, et distinctionem 81 ^t , quem nouimus (nouimus et 65) traditionem
(traditione 64. 102, traditionibus 18) <i>M. Z. N. X. E. F.</i> 5. 10. 11. 12. 13. 14. 15.
17. 18. 19. 20. 21. 22. 25. 28. 30. 31. 33. 35. 36. 37. 38. 39. 41. 45. 47. 50. 51.
52 ¹ (?). 54 ^v . 56 ¹ . 58. (<i>Mod.</i>). 64. 65. 67 ^b . 71. 72. 73. 74. 75 ^v . 77. 78 ¹ . 79. 80. 81.
82 A. 91 A. 93. 93 A. 96. 97. 102. 104. 105. 107. 108. 109. <i>Acc. Gar.</i> , quam nouimus
traditionem K. O. C. 6. 7. 16. 52 ² . 53. 62. 63. 68. 78 ² . 106. 110. <i>Forn.</i> , quos nouimus
traditionem 29. 56 ² . 67. 70, quem nouimus contradicionem 103 A, quam nouimus
districtionem 98, quoniam (?) nouimus distinctionem 75 ^t , quem nolumus discre-
cionem 8, quoniam nouimus districtionem et traditionem 66
	ecclesiasticam	ecclesiastica P. D. 64
	custodire	

III. EPISTULA I, XXXVII

AD CRISPINIANUM.

35, 2	Quamvis	quauis 36
	homicidii	homicidium 33 ^a
	facinus	
	primus	primos 107 ² , prius 69, profinus 98, <i>om.</i> 65
	detestetur	detestatur 32. 47. 75. 93A, destinetur 66
	auditus	<i>om.</i> 21 ¹
	et	ut 47, <i>om.</i> 65
	cruentam	cruentum 5, centam 81 ¹
	manum	magnum 71 ^a , manuum 38 ^a
	oculi	
3	refugiant	fugiant N ^a
	iudicantium	iudicantium R. P. D. C. 8. 11. 14. 15. 16. 18 ^t . 27. 30. 31. 32. 37. 38. 39. 42. 50.
51. 52 ² . 56. 63. 64. 68. 71. 72. 75. 77. 78. 80. 81. 93A. 98. 110, iudicatum 69,
iudicantium 105
† et 8. 11. 47. 63. 71. 78. 81. 91A
	quia	que 64
† tamen 37 ²
	proclivior	praeclivior 78, prodiuor 47. 81 ^t

35, 3 ad		
miseriordiam	omnia 81 ^t	om. 80
via	niam 33 ^a , 65 ¹ , uenia 80 ^v	
	† in 102	
bonis	hominis 47, <i>bis</i> 52	} b. m. s. <i>K. M^a. X. E. F. C.</i> 5. 8. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16.
17. 18. 19. 20. 21. 22. 27. 29. 30. 31. 33. 36. 37. 38. 39.
41. 47. 50. 51. 52. 53. 54. 56. 58. 63. 65. 66. 67. 69. 70.
71 ² , 72. 73. 74. 77. 78. 80. 81. 82A. 91A. 93. 96. 97. 98.
102. 103A. 106. 107. 108. 109. 110. <i>Acc.</i>
} s. b. m. <i>D^b</i>
} bonis (boni 32. 93A) semper (super 93A) bonis m. <i>D^a</i> , 32. 93A
semper	om. <i>R.</i> 42. 71 ¹	
mentibus	merentibus 25	
	† moribus 29 ^a	
4 patet	potest 47. 58. 72. 91A. 98	
tamen	tam 69, cum 64. 91A. 98, om. 108	
iustitiae		
consideratione	considerationem 109 ¹	
librandum	liberandum <i>C¹</i> , 29. 52. 53. 58. 66. 77. 82A. 102 ^a , 107. 108. 110 ¹ , libandum 31	
est		
qua	quia <i>K². X¹</i> , 19 ¹ , 29. 33. 56 ² , 66. 67. 70, quae 75 ^t , 97 ^v , 108, quam 50 ¹ , cur <i>K¹</i> (?).
<i>E. F. C.</i> 22 ² , 47. 73 ² , 74 ² , 78. 80 ¹ , 81. 91A. 93. 96 ² , 97. 103A. 104. 106 ² , 109.
110, ne 8. 16 (?), 49. 51. 64. 77. 79. 107, <i>inc.</i> 56 ¹ , 73 ¹ , 96 ¹ , om. 98. 106 ¹
† commissum est 71 ¹ , † causa 71 ²	
cuique	cunque 30. 91A, cuiquam <i>F.</i> 51. 68. 77. 81. 96. 102. 104. 107	
fiat	fiet 66, fit 56, fuit 11, fuerit 37, stat 41	
iniuria	in iura <i>L^a</i> , in uitia 38, iustitia 32 ^a , om. <i>F¹</i> , 104
† ne 16. 22 ² , 47. 63. 73 ² , 74 ² , 78 ² , 81. 96 ² , 97. 105 ² , 109. 110, † nam
73 ² , 106 ²	
necessarium	necessarii 25, nefarium <i>C^v</i> , 8 ^v , 11. 12. 16. 21. 22 ² , 29. 37. 47. 51 ^b , 54. 56 ^v , 58. 63.
64 ^v , 66. 67. 68 ^t , 70. 71. 73 ² , 74 ² , 75. 78 ² , 79. 80. 82. 82A. 91A. 93. 97. 98.
103A. 106 ² , 108. 109. 110. <i>Acc. Forn.</i> , necessarium nepharium 105, ueterum 50,
<i>inc.</i> 51 ^a , 73 ¹ , 78 ¹ , 106 ¹	
5 scelus		
qui	quod <i>M. Z. N. X. E. F. C.</i> 6. 8. 10. 11 ¹ , 12. 13. 14. 15. 16. 18. 19. 20. 21. 22 ² , 27. 28.
29. 30. 31. 32. 37. 38. 45. 50. 51. 52. 53. 54. 56. 58. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68.
69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 77. 78. 79. 80. 81. 82A. 91A. 93. 93A. 96. 97. 98.
102. 103A. 104. 105. 106. 107. 108. 110. <i>Acc. Forn.</i> , quid 47
† nepharia 8 ¹	
nova		
infelicitate	felicitate 69, in infelicitate 79	} nouo infelicitatis euentu [<i>Forn.</i>]
fortuna	om. 67 ¹	
	† commissum est <i>K¹</i> (?). <i>E. F². C.</i> 8. 11. 16. 22 ² , 25 ^b , 29. 47. 51 ^v , 54. 56.
58. 64 ^v , 66. 67. 68. 70. 71. 73 ² , 74 ² , 75. 78. 79. 80. 81. 82. 82A. 91A.
93. 96 ² , 97. 98. 102 ² , 103A. 105. 106. 107. 108. 109. 110. <i>Acc. Forn.</i>
<i>Gar.</i> , † commissum 63	
tunc		
erit <i>Gar.</i>	fiat <i>K. E. F. C.</i> 8. 11. 16. 22 ² , 25. 29. 47. 54. 58. 63. 66. 67 ^t , 68. 70. 74 ² , 76. 80.
81. 82. 82A. 91A. 98. 102. 104. 105. 106. 108. 109. 110. <i>Acc. Forn.</i> , fiet 51 ^b .
66, <i>bis</i> 52, <i>inc.</i> 51 ^a	
detestatio	detestatio 108, destinatio 91A	
cunctorum	ceterorum 75. 79	
si		
se servet	seruet se 42 ¹ , 102 ² , sese seruet 98, se seruetur 25 ^a , se seruiet 13, seruetur <i>F²</i> , 8.
29. 47. 56 ² , 58. (<i>Mod.</i>) 67. 70. 71. 73 ² , 78. 82A. 91A. 97. 105. 110, seruet
<i>K. N. F¹</i> , 25 ^b , 28. 54. 62. 63. 64 ^a , 66. 69. 77. 79. 81 ^a , 82. 102 ¹ , 104. 108. 109,
serue 53	
6 innoxium	ignoscium 82, obnoxium 8	
quis	quid 29. 70	
enim	om. 93	
ferat	feret 45
† ui 41, † in 17. 33 ¹ , † ad 21 ¹	

35, 6 hominem	homines 29. 45. 54. 67. 82. 98	
ad		
leges	legem 12 ¹ (?). 53. 69
† non 80 ² . 97	
trahere	trahi 8. 47. 73 ² . 80 ² . 106 ²	
qui	quod 33 ^a , que 8 ¹ (?)	
matrimonii	patrimonii 41, matrimonium 33 ^a , matrimonira 17 ¹
† est 79	
nissus	uisus <i>K. D¹. M. Z. N. X. E. F. C.</i> 5. 6 ² . 10. 11. 12. 13. 14. 16 ¹ (?).
17. 18. 19. 20. 21. 25 ^a . 27. 28. 30. 33. 36. 37. 38. 39. 41.
45. 47. 49. 50. 52. 53. 54. 56 ^t . 62. 63. 65. 66. 68. 73 ¹ . 78.
80. 81. 82. 96. 97. 98 ² . 102. 103A. 104. 106 ² . 107. 108,
nissus 110, uissus 29, iussus 58. 65. 69. 82A, usus 15, ius 6 ¹ ,
in suis 8	} u. e. i. m. <i>F</i>
m. i. u. e. 81
in suis e. i. m. 8
m. n. e. i. 75
est	† limini 69	
iura	cura 33 ^a , nim 51 ^b	
7 violare	uindicare 8. 11. 25 ^b . 47 ^v . 56 ^t . 81 ^t . 91A	
feris	fecis 52 ¹ . 69	
insitum	inscitum 25, licitum 66, <i>om.</i> 69	
est	<i>om.</i> 96 ¹	
copulam	compulam 29, feminam 66	
suam		
extrema	extremam 14. 15. 20. 22 ¹ . 38. 72, <i>om.</i> 29. 58. (<i>Mod.</i>) 67. 70	
concertatione	certatione 14. 15. 38. 51. 72. 78 ² . 91A, concretatione 53, concertationem 20, con-
trectatione 58. 82A ¹ , <i>inc.</i> 78 ¹	
defendere	defundere 33 ^a . 41, extendere 109 ^a
† arietes 93 ¹	
dum	† fere 73 ²	
8 omnibus		} est in. an. 69
an. est in. <i>P. D. M. Z. N. X. E. F. C.</i> 5. 6. 8. 10.
11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 18A. 19. 20.
21. 22. 25. 28. 30. 31. 33. 36. 37. 38. 39.
41. 45. 47. 50. 51. 52. 53. 54. 56. 62. 63.
64. 65. 66. 68. 72. 73. 74. 77. 80. 82. 91A.
93. 93A. 96. 97. 98. 102. 103A. 104. 105.
106. 107. 108. 109. 110
est	<i>om.</i> 27	
animantibus	anantibus 29. 67, animalibus 78 ^a	
inimicum	iniquum 93, ini*** 20 ¹	
quod	<i>om.</i> 11	
naturali	naturale <i>D^a</i> , totali 65 ¹ , totali 65 ²	
lege		
damnatur	dampnantur 29 ^a . 52 ¹	
videmus	uidimus 69, uideamus 68	
tauros		
9 feminas	femi <i>N</i> , femas 106 ¹ , ferias 11	
suas	sua 69	
cornuali	cornuali 37 ¹ , cornu illi 64 ¹ , corniali 93, <i>post</i> concert. 93A	
concertatione	contertatione 58, concretatione 53, certatione 47. 82. 107. 110, incertatione 14. 15. 22.
38. 51. 72, decertatione 50. 77. 93, exercitatione 96	
defendere		
arietes	arites 10, arentes 29
† que 37	
pro	quod 25 ^a (?), in 11, <i>om.</i> 93A	
suis	sua 69	} ou. s. 17. 41
ovibus		
capitaliter	capitibus 77	
insaevire	insanire <i>D^b</i> . 71, inseruire 39 ^a . 81 ¹ . [<i>Forn.</i>], ins+nire <i>D^a</i> , insenire 80 ¹	
10 equos		
adiunctas	iunctas 37, adiunctos 20. 74 ¹ , adiuvantas 81 ^a	} s. iunctas 37
sibi	<i>om.</i> 11 ^a	
CASSIODORVS.		

- 35, 10 feminas femi N
 colaphis cilofis 38, calaphis 8. 91A, calaphys 11, calasis 81, cal**** 78¹, calcibus 78², calcibus colaphis 71
 ac et 16. 27. 63
 morsibus vindicare
 ita itaque 33. 66. 77
 † quod colaphis 53^a, † quod 8. 64
 pro per 14. 15. 22. 51^a, quod 51^b. 65¹, om. 32. 93A
 copulatis copulatas 22¹, copulas 51^a, capulatis 47
 11 sibi igitur 69, om. 39^a. 47. 91A
 animas ponunt
 qui que P, quod 6^a, quia 78¹
 verecundia uerecundi K¹, iniuria 47. 91A, uerecundie 51^a, uerecundia uel inuidia 81 } bis 66
 non nom Z¹ } commouentur 22¹. 51^a
 moventur mouuntur 53, mouentur uel uerentur 64 } non commouentur 22²
 homo horum 67^v. 70^v
 autem quemadmodum
 patiatur om. 39^a
 † cognoscitur 8^a
 12 adulterium ad ultimum 41 } p. i. a. r. 39^a
 inultum multum P^a, 19¹. 33^a. 65¹. 68. 82A. 91A, om. 56¹. 93A } a. i. p. r. 50
 relinquere relinqui 65^v, dimittere 8 } p. a. r. i. 74
 quod quo 52. 53. 69, qui 5. 91A, sed 10
 { ad om. 93A
 aeternum eteritum 29, externum 17, extremum 33, ultimum 41, om. 72
 suum om. 81
 dedecus decus 91A } d. s. 50. 63
 om. cognoscitur cognoscitur 52, cognoscit 29, agnoscitur 103A, om. 20¹
 36 omisise Mod. obmisise E. C. 8. 45. 68. 71^a. 93. 97^v. 98. 102. 104. 108. 109, *omisise 29,
 Gar. obmisise 25, emisise 65. 96, esse omisum 64^v, com(m)isise F¹. 6. 12.
 19². 21. 30. 31. 37. 41. 69. 73. 77. 78. 106. Forn., esse comisum 64^t.
 67^v. 70^v. 75. 79. 81, admisise 107, amisise 12. 47. 56. 71^b. 91A, ammi-
 sise 82, emersise 97^t. 103A
 13 et ideo
 † ibi 12. 21. 37
 si sicut 93, sub 56, om. 64 } om. 5
 oblatae sublatae 64
 petitionis petitiones Mod. (peticoñ 58). 82. 82A
 † sis 82². [Forn.]. Gar.
 minime minnum (sic) 5, minine 39^a, munitus E. F. C^v. 8. 47. 69. 73. 74². 91A. 93. 96².
 102. 103A. 104. 105. 109. 110, munitus minime 11. 63, minime sis munitus in-
 uitus (?) 97, inc. 96¹
 † sis M². Z. N. 5. 11. 16. 25. 28. 29. 52. 53. 56. 58. 62. 63. 64. 67. 69. 70.
 77. 81. 82A. 107. 108
 veritate ueritati 8, uarietate 29. 67. 70, ***itate 96¹, post petitionis 12. 16. 21. 33. 37. 110,
 om. 30
 fraudaris et frauderis te 66, fraudaris 51^b. 65. 82, frauderis 98, fraudatus sis 54^a, fraudabilis et
 M. Z. N. 5. 8. 25. 28. 36. 56. 62. 64. 73¹. 93A. 102. 106. [Forn.]. Gar., fraudabi-
 bilis X. E. F. C. 6. 10. 11^b. 12. 13. 14. 15. 16. 18. 18A. 19. 20. 21. 22. 29. 30.
 31. 38. 39. 41. 45 (?). 47. 50. 52. 53. 58. 63. 67. 69. 70. 72. 73². 74. 77. 82A.
 91A. 93. 96. 97. 103A. 104. 105. 107. 109. 110. [Forn.], fraudabile 11^a, fraudabi-
 blis 58, fraudabis 33, fundaris 68, inc. 37¹. 51^a, om. 81
 † ad 32. 93A
 genialis genitalis 8. 56. 66, generalis 96, gernalis (?) 15, geminalis 14. 64, gemina uel 38,
 gonalis 29, congenialis 81, genialem 32, inc. 73¹
 tori chori 108, thoris 11^a, toti 52^a
 maculam maculas 47. 91A. 110, malam C^a, macula 53. 58. (Mod.). 82A. 103A, maculis 81
 deprehensi deprehensii 32
 14 adulteri adulterii K¹. M^a. Z. N. X. F¹. 8. 10. 11. 13. 14. 16. 17. 18. 19. 25. 28. 29. 30. 31.
 32. 33. 36. 38. 39. 41. 45. 50. 51. 54. 56. 62. 63. 64. 65¹. 67. 68. 69. 70. 72.

- 35, 14 73. 74. 77. 78. 79. 80. 90. 91 A. 93. 93 A. 96. 97. 98. 102. 103 A. 105. 106. 107.
 108. *Acc.*, *om.* 15
- sanguine sanguinem 29. 53. 97, sanguine 8, *om.* 74¹
 † als 58. 82 A¹
- diluisti diluistis X¹. 10. 13. 14¹. 17. 18 A. 20. 30. 31. 33. 36. 41. 52¹. 74¹. 96, diluisti 65¹,
 deluisti 56^t. 58. 78. 82 A. 98, deluisti 56^v, doliuisti 29. 67¹. 70
- nec ne 12¹. 56. 67^v. 70^v. 75. 106¹. [*Forn.*]
- sub
- praetextu protextu 66^a, praetexta 109
- cruentae cruenti 72
- mentis mortis 77, *om.* 21¹
 † sed 53. 78. *Forn.*
- causam *Mod. Gar.* causa 53. 68. 69. 78. *Forn.*
- pudoris
- 15 intendis indetendis 81¹, incendio 93, uitandi 78, attendis *P. D.* 32, attentis 93 A
- ab
- exilio auxilio 91 A. 98
- quod quo 25^a. 74², qui 17 } q. t. ab e. 20
- tibi
- constat † esse 29. 67². 70
- inflictum influxum 72^a
 † esse 33
- te uite 41, in te 17. 20, *om. D* } pr. te 98
- praecipimus precimus 93¹
 † esse K^a. P. 78
- alienum † esse 81. 107
- quoniam quia 107², *inc. M^a*. 107¹
- pro *om.* 56
- 16 amore
- pudicitiae pudicitiae D², prudentie 73^a, *inc. D¹*
- porrigere producere 80
- ferrum
- maritis meritis 22², matris 5
- non est
- leges legem 63
- calcare celare 63, uiolare 47. 67^v. 80^v. 91 A. 110² } c. l. 72
- sed non 25
- condere colere 67². 70^v, concedere Z¹. 22
- ita
- 17 tamen
- ut quod 66, *om. K¹*. 78. 81
- si
- legitimus letigimus 42, legitimis 52¹, legatius 64^v } similis 64^{t2}, *inc.* 64^{t1}
- extiterit extitit 79 } e. l. 81
- † ex 41
- accusator accusatoris 58. 82 A¹ } *inc. M^a*
- de
- facti fati 98 } defecti 8. 45. 58. (*Mod.*) }
- tui sui 8. 20^a. 28. 41. 96, cui 80 (?) } q. t. D^a
- qualitate
- te et 110, *om. P^a. D.* 28. 71. 93 A } n. t. 20. 52. 53. 62. 69
- noveris
- audiendum
- 18 ut et 110, *om.* 82
- si
- innoxios innoxios 21¹, ignoscios 82, innoxium 65², noxios 14. 15. 96¹
- peremisti perhimisti 78, preuenisti 82, paremistis 39

35, 18	crimen	crimine 69. 98, crimini (?) 8 ¹
	publica	publicum 45
	districtione	discretionem 78, distractionem 107, distinctionem 11. 69. 75. 79. 81, distructionem 65 ¹ , discriptionem 98
	resecetur	recescetur 110, resensatur 56, reseretur 19. 25. 29. 75, reficitur 47
	si	sed 65 ¹
	male	miles 52 ¹
	initos	inuitos 54, iunctos <i>X. E. F. C.</i> 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 30. 33. 36. 37. 38. 39 (<i>Audoemus Gareti</i>). 41. 45. 50. 51. 52. 64 (?). 65. 66. 72. 74. 93. 96. 97. 104. 105 ^v . 106. 107. 110. [<i>Forn.</i>], uinctos 18A. 30. 31. 80 ² . [<i>Forn.</i>], meritos <i>K. N</i> ² . 16 ² . 47. 56. 62. 69. 71. 73 ² . 77. 78. 81. 82. 82A ² . 91A. 103A, meritas 8, uim 53
om. 108	complexus	complexos <i>L</i> ^a . <i>R</i> ^a , complexis <i>D</i> ¹ (?), amplexus 12. 13. 18 ^t . 19. 21. 28. 37. 66 } ad. ampl. 66
19	adulterorum	adulterum 69
	morte	
	divisisti	diuixisti 107, diuisti <i>M</i> ^a . 14 ¹ . 30. 31, deuisti 19. 21, diluisti <i>M</i> ^b . <i>Z. N.</i> 5. 8. 14 ² . 15. 25. 38. 47. 62. 64. 67 ² . 68. 70 ² . 71. 72. 73 ² . 75 ^v . 77. 82A ² , deluisti 56. 91A, diruisti 28, dimisisti 65. 110, deuicisti 21, distulisti 93A, inc. 22 ¹ . 73 ¹
	aestimetur	existimetur 63, estimetur 33 ^a , estimes 103A
	potius	} u. p. 98
	vindicta	
	quam	
	culpa	culpam 93A
	si quis	
20 tibi		<i>post</i> autem <i>M</i> ^b . <i>E. F</i> ² . <i>C</i> ² . 11. 28. 29. 32. 51 ^b . 52. 53. 54. 56. 58. 62. 63. 67. 68. 69. 70. 71. 73 ² . 74 ² . 81. 82A. 90. 93A. 98. 105 ² . 106. 107. 108. <i>Acc.</i> , <i>post</i> calumpniantium <i>K.</i> 16. 78, om. <i>M</i> ^a . <i>X. F</i> ¹ . <i>C.</i> 6. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 18A. 19. 20. 21. 22. 30. 31. 36. 37. 38. 39. 41. 50. 51 ^a . 65. 66. 72. 73 ¹ . 74 ¹ . 81. 93. 96. 97. 102. 103A. 104. 105 ¹ . 109. 110
	autem	aut 47, <i>post</i> quis 80
	calumpniantium	calumpniantum 91A. 110, calumpniatum 65
	dammā	dampnum 41, om. 91A
	generavit	geminerauerit <i>N</i> ^a , generauerit <i>F.</i> 11. 49. 54. 58. 63. 66. 68. 70. 73. 91A. 96. 104. 110, grauauerit 8. 29. 66. 67. 82, grauiter 69 } g. d. 51
	et	om. 52 ¹ . 53. 69
	Agnello <i>Forn.</i>	agnellum 47 ² , agnello 51 ^a . 93. 96, agenello 31, angello 54. 58. 70. 82. 109 ¹ . 110, angelo 29. 51 ^b . 52. 53. 71. 72. 78. 80 ^t . 82A. 109 ² . 110. <i>Acc.</i> , angulo 29. 98, agello 8. 11. 16. 63. 81. 91A. 108, ag <i>K</i> ¹ , om. <i>in sp. vac.</i> 56
	fideiussori	fideiussori 10. 18A, fideiuxori 16, fideiussore <i>D</i> ¹ (?). <i>M</i> ^a , genitori 65 ¹ } ut a. f. t. <i>X. E. F. C.</i> 6. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 29. 30. 31. 33. 36. 37. 38. 39. 41. 45. 47. 50. 51. 52. 53. 54. 58. 62. 63. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 72. 73. 74. 77. 80. 82A. 91A. 93. 96. 97. 98. 102. 103A. 104. 106. 107. 108. 109. 110. <i>Acc.</i>
	tuo	om. 63 ¹
	om. 81	ut aut 54 } om. 20 ¹
	asseris	
	a	
21	vicario	
	vel	tibi 16 ¹ (?). 25, aut 64. 75. 79
	eius	† uicario 71 ^a } o. e. 80
	officio	
	extortam <i>Gar.</i>	ex totam 91A, extortam 19. 20. 37. 51 ^a . 67. 70 ^a . 93A. <i>Forn.</i> , extor <i>K</i> ¹ , exactam 75
		† tibi 8
	constiterit	constitit 41, extiterit 20 ¹ . 33 } f. c. 50
	fuisse	esse 63. 64
	pecuniam	
	nostra	uestra 6
	inssione	
	conuentus <i>Forn.</i>	conuinctus <i>F</i> ² . 29. 51 ^b . 54. 56 ^v . 58. (<i>Mod.</i>). 66. 67. 70. 80 ¹ . 82. 82A. 97 ^t . 105. 108. <i>Acc.</i> , conuinctus <i>F</i> ¹ . 91A ² . 104, conuinctus <i>E</i> ¹ . 109, coniuinctus 102, om. 91A ¹

35, 22 secundum leges	ablatā oblatā 17. 20 ¹ . 41
restituāt	restituāt 69, restituit 80 ¹
nolumus	nolū 32, <i>om.</i> 106 ¹
enim	† eam <i>E. C.</i> 11. 12. 16. 21. 37. 38. 47. 62 ² . 63. 78 ² . 80 ^b . 91A. 97. 106 ¹ .
107. 110, † ea <i>X. F.</i> 6. 10. 13. 14. 17. 18. 19. 20. 22. 30. 31. 32. 33. 36.
39. 41. 50. 52. 53. 66. 73 ¹ . 77. 96. 102. 103A. 104. 109. <i>Forn.</i> , † eum
73 ² . 78 ¹ , † eos 65 ² . 93. 108, <i>inc.</i> 51 ^a . 62 ¹
in	a 110, <i>om.</i> 22 ¹ . 38
cuiusquam	cuiusdam 19 ¹ , cuiuspiam 28. 81, cuiuslibet 50, cuiuscumque 65 } p. c. <i>F</i>
praedam	praeda 110, predere 10, praedicta 29. 65, credam 93, <i>om.</i> 28
cadere	incadere 79, cadauere <i>D</i> ¹ , capere <i>X</i> ¹ (?). 93A ^b , cupere 93A ^a
quos	quod <i>P. a.</i> 45. 52. 56. 65 ¹ . 82. 106 ² , quam 78, quem 81, } proinde (<i>om. reliquis</i>) <i>M. Z.</i>
quae 53. 68, qui 107, quo 22 ² } <i>N. X. E. F</i> ¹ . <i>C.</i> 5. 6. 10.
23 nostra uestra 93A } 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17.
visa iussa <i>K.</i> 22 ² . 32. 53. 65 ¹ . 69. 82. } iussa n. est s. 69 } 18. 18A. 19. 20. 21. 22 ¹ .
107. 108 } n. e. u. s. 66 } 25. 28. 30. 31. 33. 36.
est sint 22 ² , <i>om.</i> 69 } n. s. u. e. 81 } 37. 38. 39. 41. 47 ¹ . 51 ^t .
sententia <i>om.</i> 32. 93A } 62. 63. 72. 73 ¹ . 74. 77.
liberare leberare <i>L</i> ¹ , laborare 58. (<i>Mod.</i>). 82A } 91A. 96. 97 ^a . 102. 103A.
pari proinde <i>F</i> ² . 32. 50. 80 ² . 93A. 97 ^a . 106 ² . 107, proinde } 104. 106 ¹ . 109. 110
par 105, proinde pari 81. 97 ^b
† nunc 47
modo nunc 80 ² , <i>om.</i> 93A } etiam 77
contra <i>om.</i> 6 ^a . 93 }
inciviliū civiliū <i>K</i> ¹ . <i>M</i> ¹ . <i>N. X. E. F.</i> 5. 6. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 18A. 19.
20. 21. 22. 25. 28. 30. 31. 32. 33. 36. 37. 38. 39. 45. 47. 50 ^v . 53. 56 ¹ . 62 ¹ . 63.
64. 65. 66. 72. 73. 74. 77. 78. 79. 80 ² . 81. 91A. 93A. 96. 97. 102. 103A. 104.
106. 109. 110, civiū 41. 62 ² , cutiliū 50 ^t , ciuitaliū <i>Z</i>
impetus impetas 65 ¹
Candacis candatis <i>C.</i> 10. 45. 65 ^t . 66. 103A, cantacis 14, condatis 69. 80 ² , conditis 80 ¹ , caudacis
52. 72, caudatis 53. 107, cadatis 8. 77, candicis 58. (<i>Mod.</i>). 67. 82A, caudicis
29. 70, candidatis 63, candidati 65 ^v
tibi
24 tuitionem tuitione <i>L. R. D.</i> 42. 64. 107, tinctionem 78, tuitio <i>K</i> ¹ , functionem 65, trucionem 91A
sub
aequabili <i>Gar.</i> aequabili <i>D</i> ¹ , aequali <i>R. E. F. C.</i> 8. 14. 15. 20. 22. 29. 32. 37. 38. 42. 47. 50. 52 ¹ .
53. 54. 62. 64. 65. 66. 67. 69. 70. 71. 72. 73 ² . 77. 79. 81. 82. 91A. 93. 96. 97.
98. 102. 103A. 104. 106. 107. 108. 109. 110. <i>Forn.</i>
defensione condicione <i>Z</i>
† tibi 37 ¹
praestamus ut
nec neque 64, ne 73 ¹ . 96, si 106
legibus
te se 45. 82. 98, <i>om.</i> 71 ¹
subtrahat
nec neque 64, ne 47
iterum interim 77, tamen 107, <i>om.</i> <i>C</i>
25 contra circa 77. 91A
iura }
publica } <i>om.</i> 98 } p. i. <i>D</i>
† te 71 ² . 102. 104
laborare laborari 33, labore 8. 91A
permittat permictas 81. 109, contingat 8

IV. EPISTULA I, XXXVIII

AD FESTUM.

36, 12	Rationabiles	rationales 15
	petitiones	peticones <i>D</i> , petiones 39 ^a , <i>bis E</i> ^a , <i>om. K</i> ¹
	supplicum	supplicancium 64
	libenter	
	amplectimur	conplectimur 8
	qui	quia 51. 98, quod 17
	etiam	et 64, <i>om. 65</i>
	non	
	rogati	rogari 28. 91A, roganti 27, rogantinus (?) 64
	iusta	iuxta 13. 81, iustitia 69
13	cogitamus	cogitatis 63, cogitamur 58, cogitemus 8 } ad iusta mouemur 66
	quid	quod 108, quis 64
	est	<i>om. 6. 32. 41. 47. 63. 91A</i> } en. est 20. 81. 98. 107
	enim	tibi 32, <i>om. 8. 66. 71</i>
	dignius	dignus 5. 21 ^a . 29
	quod	quam 32. 98, <i>om. 41</i>
		† de 37 ¹ , † in 19
	die	
	noctueque	notuque 108, notum 110
		† uoluamus 63 ¹
	assidua	asidia 106 ¹
	deliberatione	liberatione 16. 80, cogitacione 8 } d. a. 37
	volvamus	uuoluamus <i>P</i> ^a , uolamus 65 ¹ . 103A ¹ , uolumus <i>K</i> ¹ , uoluimus 78, pensamus 8
14	nisi	nixi at quam 78 } u. n. <i>K</i>
	ut	quod 42 ^a
	rem	re 11. 98
	publicam	
	nostram	nostra 66, uestram 8
	sicut	<i>om. 63</i>
	arma	
	protegent	tegunt 71, protegant 102 ²
		† ita <i>K. 8. 11. 16. 47. 52. 53. 56. 63. 71². 80². 81. 91A. 98. 110</i>
	aequitas	equites 28 ^a
	quoque	quo 25 ^a , <i>om. M</i> ^a . 65. 98 } q. a. 63
	inviolata	inuiolata 110, inuiolato 47
	custodiat	custodiatur 19 ¹ . 30. 74. 106 ¹ . [<i>Forn.</i>] } c. i. 28 ^a
15	spectabilis	spectabilitas 81 ¹
	itaque	ita 17. 20, atque 58. 82A, <i>om. 56¹</i>
		† vir 41
	Philagrius	filagrius <i>L. R. P.</i> 25. 49. 54. 56. 58. 62. 70. 79. 80 ¹ . 82A. 93A. <i>Acc.</i> , filargius 42. 71, filiagrius 52. 53. 69, filignus 28, filagius 16. 29. 63. 64 ^a , filacrius 82, filatius 98, flagrius <i>X. E. F. C.</i> 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 18A. 19. 20 ^a . 21. 22. 30. 31. 36. 37. 38. 39. 41. 45. 50. 65. 66. 72. 73. 74. 97 ^b . 102. 103A. 104. 106. 107. 108. 109. [<i>Forn.</i>], flagrius 20 ^b . 33. 97 ^a , flagirus 97 ^b , fragrius 96 ² , fragrans 93, pelagius 8. 11. 47. 64 ^b . 80 ² . 81. 91A. 110, pellagius 78, et lagius <i>K</i> ¹ , silargius 75, filius augus 77, <i>inc. 96¹</i>
	in	
	Syracusana	siracuzana 93, seracusana 73, curacusana 56, siracusanenis 22 } civ. s. cons. 14. 15.
	civitate	28. 38. 51. 66. 72
	consistens	consisteas 53 } s. cons. civ. 82. 98
	palatii	
	nostri	nostra 58
	longa	longua 10
	observatione	conseruatione 29. 70
16	dilatus	dilactus 110, delatus 58. 82A
	reverti	diuerti 107
	se	posse 81, <i>om. 91A</i> } reuertisse 75. 82

- 36, 16 ad
 lares lacres 37
 proprios propios 98^b, propiis 98^a, proprias 81 { p. l. 52. 53. 54¹. 62. 69. 82. 98
 supplicavit impetrauit 37
 qui
 studiorum stuodiorum 102, studiosorum *K*¹. 78, custodiorum 31. 91A^a
 causa
 fratris fratres 29. 34, *om.* 37
 † et 108
- 17 filios filiorum 93
- ad
 Romanam romam 32. 53
 exhibuit civitatem
 quos quod 29. 47. 58. (*Mod.*). 67. 70. 82. 82A. 98, qui 69
 illustris
 magnificentia manificentia 68
 † nostra 70^a
 tua
 ex et 53
 nostra uestra 8
- 18 continens contrahens 11. 47. 81^b, certum habens 91A (?) { i. c. 28^a. 32. 93A
 iussione
om.
64 ¹	{	in	<i>om.</i> 11. 21 ¹ . 91A	}	{	<i>om.</i>
69
		supra	sepra 105 ¹			
		dicta				
		urbe	ciuitate 32. 93A			
		constituas	constituit <i>Z</i> ^a . 82, constituere 28
† ut 29. 51 ^b . 54. 58. 67. 70. 80. 82. 82A. 98. 105. 108			
		nec illis				
		liceat	libeat 81, luceat 80 ¹ , <i>om.</i> 106 ¹			
		ante	antea 31, inde 80 ²			
		discedere	discere 13 ¹ . 47, descendere 58. (<i>Mod.</i>). 82A			
		nisi				
- 19
{	hoc	haec <i>E.</i> 28. 31. 52. 53. 103A, hos 72	}	{	s. d. it. iuss. <i>L.</i> 29. 54 ^b . 58. 64. 67.
70. 75. 79. 80. 82. 82A. <i>Acc.</i>
s. it. iuss. d. <i>Z.</i> 14. 15. 21. 22. 30.
38. 51. 97 ^b
s. iuss. it. d. 66. 97 ^a . 103A
it. s. iuss. d. <i>C.</i> 31. 50. 63
sec. iussione d. it. iussione 54 ^a
	secunda	scelera 52. 69, celera 53
† nostra 81			
	iterum	<i>om.</i> <i>R.</i> 42. 52. 71. 81. 93. 98. 109.
110			
	decernamus	dicernamus 67, discernamus 32. 52.
53. 54. 58. 69. 82A			
	iussione				
	ita enim et				
- illi 77
 ingenii ingenui 45, ingeniis 6, ingenium 108
 provectus profectus 8. 108 et sic *Modius coniectura*, *om.* 5
 adquiritur acquiratur 102
- 20 et *om.* 106¹
 nostrae uere 35. 71, uestrae 93A
 utilitatis ratio
 custoditur custoditurus 58²
 † non (*om.* 81^a) ergo (igitur 105) sibi putet impositum (imp. put. 51^v. 80.
Acc.) quod debuit esse uotium (notium 81, nocium 22. 64. 70) nulli
 sit (*Mod. Gar.*, fit 68. *Forn.*, sic 53) ingrata roma (ratio *K*¹. 53) quae
 dici non potest aliena (nulli . . aliena *om.* *F*². 107) illa eloquentiae fecunda
 (facunda 68. 80, decora 73) mater illa (enim *pro fec. m.* illa 98) uirtutum
 omnium (*om.* 66) latissimum templum sentiat (sentietur 110, sentiat 66)
 plene quod clarum est non (enim *ins. reliqui*, *om.* 47. 73. 110 *cum ep.* 4, 6)
 sine gratia (*sic reliqui et Forn. cum ep.* 4, 6, inuidia *K*². 29. 51^v. 56^v. 58.
 64. 66. 67. 68. 70. 80^t. 82. 82A. 98. 105. *Acc. Mod.*, comodo 53) esse
 (*om.* 29. 51^v. 58. 64. 66. 67. 68. 70. 80. 82A. 98. 105¹. *Acc.*, gratia esse

- 36, 20 *om. in sp. vac.* 81) creditur (uidetur *F*². 107, cred. esse 56) cui habitatio (hitatio 64. 110) tanta praestatur *K. F*². 29. 51^v. 52. 53. 56^v. 58. (*Mod.*). 64. 66. 67. 68. 70. 73². 78. 80. 81. 82. 82 A. 98. 105. 107. 110. *Acc.*
- quibus illi 29. 67². 70, *inc.* 67¹
- mora *om.* 98
- potest custodit 10^a, debet 53 } *om.* 41
- esse *om.* 20
- proficua proficuum 65, proficuo 32, prouicus 106^a, profigua 81. 109
- dum unde 45
- interdum
- 21 expedit expetit 18. 45. 73. 96. 109, expediat 6², expectat 6¹
- patriam periam 109, paterna 64
- neglegere ne eligere 35, relinquere 32. 93 A^t
- ut
- sapientiam } q. s. p. 110
- quis } s. p. q. 8. 18¹. 39. 93
- possit posset 33. 81¹. 109
- adquirere adiscere 8, exquirere *E. F.* 45. 65. 66. 73. 96. 107, accipere 29. 67. 70, *om.* 20
- Ulixes ulyses 6, ulisex 82
- † homeri 74²
- Ithacus italicus *D*². 64, iratus 68. [*Forn.*], itaque *K.* 8. 16. 35. 47. 78. 81. 91 A. [*Forn.*], itaque cuius 11, *om.* 82
- † nisi hoc (hec 11. 35. 51. 81. 97. 103 A. 110, hec 93) fecisset *K. X. E. F. C.* 8. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 29. 30. 31. 33. 35. 36. 37. 38. 39. 41. 45. 50. 51. 52. 53. 54. 56. 58. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 82 A. 91 A. 93. 96. 97. 98. 102. 103 A. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. *Acc.*
- in *om. X. Z. F.* 12. 13. 14. 15. 17. 18. 18 A. 19. 20. 21. 22. 30. 31. 33. 36. 37. 38. 39. 41. 50. 52. 53. 65. 66. 72. 74¹. 96. 107
- 22 laribus *D*². *E. C.* 8. 22². 29. 35. 47. 56. 58. 62². 67. 68. 70. 71. 73. 74². 80^t. }
81. 91 A. 93. 96². 97. 106. 108. 109. 110. *Gar. Mod.*, }
laboribus *plerique, inc.* 96¹ } p. l. f. lat. 37
† suis 105¹ } l. f. p. lat. 93
} l. p. lat. f. 42. 71
- propriis prius 93 A
- forte fote 13¹, forsitan 29. 52. 53. 54. 58. 67. 68. 69. 70. 80. 82 A. }
98. *Acc.*, *om.* 33^a. 79. 82 }
latuisset lacidisset 82, latuesset 21^a }
- cuius
- sapientiam sapientia 75. 79, sapi *P*^a, piam 45, sapientie causam 73², *inc.* 73¹
- hinc huic *K.* 17. 20. 54. 70. 91 A, hanc *Z*^a, hii 13 } *om.* 53
- maxime maxume 64, maximi 75. 77. 79. 98, maximis 47 }
Homeri homerica 31, omerii 56, (h)oneri 32. 82. 106¹. 110, homini } h. m. 72
41. 69, honori 93, *om. P. D*
† nomen 64
- nobile nobilis 56, *om. F.* 16. 29. 36. 45. 50. 63. 65. 67. 70. 73¹. 77. 96¹. 107
- carmen camen 80^a, crimen 93, certamen 79
- 23 asseruit asserit 32
- quod *Mod. Gar.* quia *F*, quos 106, qui 11. 68. *Forn.* } *om.* 8
- multas
- civitates ciuita 13¹
- et *om.* 66 } *om.* 5
- populos populo 66 }
- circumvixit circuiuit *plerique*, circuiuit 108, circuiit 107. 109, ciuium *K.* 81
- dum
- illi *om.* 5
- prudentiores post sunt 79 } sunt pr. semp. h. 75. 79
- sunt sint 42¹. 71. 72 } semp. pr. sint h. 72
- semper *om.* 11. 16. 56. 77. } pr. se. su. h. 14. 15. 22. 30. 31. 38. 42. 51. 93. 103 A. 110. *Acc.*
102. 104. 105¹ } pr. semper uel sint h. 71
pr. su. h. se. 29. 58. 67. 70. 82 A
pr. se. ha. su. 104
- 24 habiti

36, 24

† quam *P*²

qui	
multorum	multarum 47
hominum	<i>om.</i> 105 ²
conversationibus	conseruationibus <i>D</i> ^b . 12. 45, con***uationibus <i>D</i> ^a } p. c. 66. 72. 93
probantur	sunt 102. 104
eruditi	erudititi 63 ¹
natura siquidem	
25 humana	
sicut	sicuti 37, ut 12 ² , <i>inc.</i> 12 ¹
duris	diuturnis 25 ^v , diurnis duris 66 } l. d. <i>F</i>
laboribus	
instruitur	construitur <i>R.</i> 42. 71, instituitur 8, institutur [<i>sic</i>] 35
ita per	
otia	ocio 80 ¹
torpentia	torpenda 5, topentia 74 ¹ . 80 ¹
fatuator	fatuantur 93 A

V. PARS EPISTULAE IV, I.

114, 1 Herminafrido	erminafrido 78, herminafrico 35. 76, herminafrado 14. 15. 22. 30. 31, herminafredo 72, herminfrido 107, herminiafrito 73, herminafredo (heumafredo <i>miniator</i>) 77, herminafedo 52, hermanfredo 69, hermanfrido 103 A, hermanifrido <i>P.</i> 11, hermafrido 12. 13. 18. 19. 21. 27. 32. 50. 64. 81. 93. 97. [<i>Forn.</i>], herminasdo 25, germinafrido <i>X</i> ^b , manfredo 110, herenn 6, <i>om.</i> 58. 106	
regi		
Thoringorum	toringorum <i>alii</i> , t(h)uringorum <i>R. P.</i> 16. 42. 51. 71. 78. 81, thorigorum 79 ¹ , thoringiorum 64, turindorum <i>K</i> ^{t 2} , <i>om.</i> 14. 15. 38. 72, gotingorum 107, cortigerum 77, thoitricorum 52, uuandalorum [<i>Forn.</i>]	th. r. 110
2 Theodericus	theodoricus <i>alii</i> , theodorus 32	
	† gothorum 15, † romanorum 50	<i>om.</i> <i>K.</i> 16. 69. 78. 81. 93. 106. 107
rex	† rubrica <i>F.</i> 16 <i>alii</i>	
3 Desiderantes	desideran 79 ^a , desiderans 79 ^b . 81 ²	
vos	nos 52. 54. 58. 63. 64. 81 ¹ . 93 A	
	† magnis 41	
nostris	vestris 49. 54. 63. 93 A	
aggregare	congregare 54, aggrauare 58	<i>om.</i> 53 ^a
parentibus		
neptis <i>Forn.</i>	leptis 71, nepti 62 ¹ , neptem 29. 47. 51 ^b . 52. 53. 54. 56. 58. (<i>Mod.</i>). 64. 67. 68. 70. 72. 75. 76. 79. 80. 97 ^b . 98. 105. 106. 110. <i>Acc.</i> , <i>om.</i> 34. 41. 91 A	
	† nostram 56, † vestram 52, † nostre 64 ^v	
caro	care 25. 97, cara 6, raro 50, carnem 63	
pignori	pignora 6, turicronio 37 ^b , <i>om.</i> 37 ^a	
propitia	propitam 52 ¹ , propriligamus 93 A	
divinitate <i>Forn.</i>	deitate 80. <i>Acc.</i> , dinitate 74 ^a	d. pr. 29. 58. 67. 70. 93
4 sociamus	sociemus 34. 35. 47, coniungimus <i>R.</i> 42. 71	
ut		
qui	quid 73, que 35. 70, <i>om.</i> 76	quod 98
de		
regia	regina 49	
stirpe		
descenditis	descendentis <i>K.</i> 11. 73, discenditis 53. 98, descentis 39 ^a	
nunc	non 78	
etiam	et 93, <i>om.</i> <i>F</i>	et. n. 102. 103. 104
longius	legibus 109 ¹	
claritate	blaritate 30	c. l. 37
CASSIODORVS.		

114, 4 Hamali *L. R. K.* 42. 54. 71. 82, amali *P.* 105, amalis 69, amabili 66. 78, amabilis 68, imperialis *M. Z. O. N. X. E. F. C.* 5. 6. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 18A. 19. 20. 21. 22. 25. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 41. 47. 49. 50. 51. 52. 53. 56. 58. 62. 63. 64. 65. 67. 70. 72. 73. 74. 76. 77. 80. 81. 91A. 93. 93A. 97. 98. 102². 103A. 104. 106. 107. 109. 110. *Acc.*, alti 75. 79, *om.* 102¹

5 sanguinis
fulgeatis

saguinis 50

VI. PARS EPISTULAE IV, 4.

116, 22 Sed

† ad 67¹

haec hoc *E*¹. *C.* 16. 36. 50. 53. 68. 78. 91A. 102. 108, huius 98, hunc 80², *om.* 34

amplius

commendabat

23 humilitas *Forn.* utilitas 25. 37. 51^v. 65. *Acc.*, ***litas *K*¹, humanitas *O*^a } *om.* 69

quae qua 56

tam

tantum *M. Z. O. N. X. E. F. C.* 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18A. 19. 21. 25. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 36. 37. 38. 41. 49. 58. 62. 63. 67. 69. 70. 73. 77. 80^v. 81. 91A. 98. 102. 104. 106. 107. 108. 110

clara

rara 25

quam

quantum 11. 34. 41. 47. 51. 72. 80². 81². 91A. 102. 104. 107. 110

rara

clara 25, cara 108

est

tibi 56, *om.* 47

novum

magnum 54², *inc.* 54¹

est

om. 21. 47. 62¹

enim

om. 32. 74¹. 107 } en. est 56. 93

† hanc 93A

sub

amore

honore 65¹

principis

24 custodire

discedite 64¹

modestiam

modestestiam *P.*, molestiam *Z*¹. 47. 73, iustitiam 93A

quia

gaudia

om. *E*¹. *F*¹. 38

semper

animos

inquietant

modus

enim

moūs 58. 110, motus 93A

etiam *M. X.* 18. 93. 97^b. 103A. [*Fornerii Praevost.*] *Gar.*,
om. 47. 110

raro

rarus *N.* 25. 29. 49. 58. (*Mod.*) 64. 67. 70, }

uiro 52¹

25 laetis

om. 34^a

rebus

semper 41, *om.* 37

imponitur

interuenit 80^v. 81^v,

intrauerit 65

qui

magis

in

tristibus

invenitur

cum 51^v

interuenit *M. Z. O. N. X. E. F. C.* 6. 11.
12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 18A.
19. 21. 25. 28. 29. 30. 31. 32. 33.
34. 36. 37. 38. 39. 41. 47. 49. 50.
51^t. 56. 58. (*Mod.*?) 62. 63. 64.
67. 70. 72. 73. 74. 76. 91A. 93.
93A. 97. 98. 102. 103A. 104. 106.
107. 108. 109. 110

} post raro 77

modus etiam raro in-
teruenit garrula
res est laetitia nec
enim prae gaudio
potest spiritus con-
tineri [*Fornerii*
Praevostianus],
modus etiam r. l.
r. int. q. m. in tr.
interuenit garrula
— contineri *Ga-*
retus ex coniectu-
ra Fornerii

VII. VIII.

Ad locos VII. VIII collati sunt libri hi:

42 Admontensis	77 Venetus S. Marci II 19
<i>L</i> (44) Leidensis Vulcanii 46	78 Venetus S. Marci II 22
<i>R</i> (46) Monacensis 13072	79 Vindobonensis 365
47 Vaticanus 3863	80 Vindobonensis 924
<i>P</i> (48) Vaticanus Palatinus 273	81 Vindobonensis 3112
* 49 Bernensis (deficit locus VII)	82 Guelferbytanus Aug. 4
50 Breslaviensis civ. 61	82 A Guelferbytanus Gud. 95
51 Breslaviensis civ. 62	<i>T</i> (83) Breslaviensis civ. 63
52 Cantabrigiensis S. Petri	<i>U</i> 83 A Caesenas
53 Carpentoratensis	93 Breslaviensis univ.
54 Florentinus Laur. 23 dextr. 9	<i>E</i> (94) Florentinus Laur. 16, 11
<i>K</i> (55) Florentinus Laur. 89, 23	<i>F</i> (95) Florentinus Laur. 45, 11
56 Florentinus Laur. 89, 26	96 Florentinus Riccardianus
58 Giessensis	97 Lipsiensis
62 Mediolanensis Ambros. C. 19 inf.	98 Londiniensis mus. Brit. 12022
63 Monacensis Lat. 11052	<i>C</i> (100) Mediolanensis Ambros. A. 210 inf.
64 Olmützensis	102 Oxoniensis Bodl. 178
65 Parisinus 2187	103 Parisinus 16712
66 Paris. 2188	103 A Pragensis S. Viti
67 Paris. 2190	104 Romanus Chigianus
68 Paris. 2191	105 Vaticanus 2970
69 Paris. 2790	106 Vatic. Ottobon. 174
70 Romanus Vallicellianus	107 Vatic. Ottobon. 335
71 Vaticanus 570	108 Vatic. reginae 148
72 Vatic. 7301	109 Vatic. reginae 1822
73 Vatic. Palatinus 272	110 Venetus S. Marci II 20
74 Vatic. reginae 64	* 111 Vindobonensis 79 (deficit locus VII)
75 Senensis	editiones ut supra p. CXXVIII

VII. PARS EPISTULAE VI, 6.

180, 2 Molestias

quidem	quod 47 (?). 74 ¹ (?), quippe 50. 74 ²
non	} ex. n. h. 65
habet	
exigendae	

3 pecuniae sed

late <i>Mod.</i>	lacte 93 A. 108, lare 56. 105 ^t , apte 69, aperte 52. 53. 81. <i>Cuiacius. Forn.</i>
bono	homo 81 ^v } fr. (perfr. 71) bono <i>F.</i> 42. 47. 50.
fruitur	perfruitur <i>T.</i> 50. 71. 72, infruitur 102, finitur 75 } 71. 74. 96. 97. 103. 103 A. 110
potestatis	
indeptae <i>Forn.</i> 80 ^v , indemptae <i>P.</i> 50 ^t . 71. <i>Cuiacius apud Garetum</i> , indecepit <i>T.</i> , inde cepit <i>U.</i> , ad-	
	eptae 51. 54. 56. 58. (<i>Mod.</i>). 62. 64. 67. 68. 69. 70. 72. 73. 75. 77 ¹ . 78 ² . 80 ^t .
	81 ^v . 105 ^v . 106. <i>Acc. Gar.</i> , inceptae <i>E. F. C.</i> 77 ² . 79. 93. 96. 97. 98. 102. 103 A.
	104. 105 ^t . 108. 109. 110, acceptae 107, incepto 103, indutae 80 ^v , indictae 47. 74 ¹ ,
	ydonee 74 ²

credo

ut	unde 105, non 110, ne 93, ubi 79 } crebro 78 ² , <i>inc.</i> 78 ¹

ex

edex 106^a, de 65, *om.* 80

diversis

censis *U*

titulis

titulos *T. U*

defloraretur

defloretur *R. C.* 42. 50. 65. 71. 77, defloreatur 67. 70, defloratur 47. 74¹. 110, decoraretur 64, desiccaretur *U*

4 dignitas ad levamen principis

180, 4 instituta	stituta 74 ¹ , instituti 73, statuta 47
† quam 78 ²	
peraequatores	pereccatores 70	
etiam	et <i>F.</i> 96. 103	
victualium	mentalium 65, uictulalium 81 ¹	
5 rerum	earum 77 ¹ , <i>om. T. U.</i> 80 ²	
in urbe regia propria		
voluntate	uoluntati 108, noluntate 74 { <i>c. u.</i> 50. 71	
constituit		
et	ut 58 ^a
† causa 51 ^a	
tam	tamen <i>R.</i> 42. 50. 53. 71	
necessariae	necesse 58 (<i>nece</i>) <i>cum Modio.</i> 67. 70. 77 ¹ . 81	
rei	† publicae 64	
iudicem	indicem 107, iudicium 81, uindictae 50	
facit		
6 ipse		
enim	est 65, etiam 72, <i>om.</i> 75	
gaudium	† in 110	
populis	<i>om.</i> 80
† quod 74 ¹	
ipse	ideo 50, <i>om.</i> 69	
nostris	numerus 56, <i>bis</i> 103 ¹	
temporibus praestat ornatum quando tales		
7 viros		
copiae	rei 52 ² , <i>inc.</i> 52 ¹	
publicae		
praeficit	praefecit 69. 109 ¹	
ut		
plebs	pless 47 ¹ . 80 ¹ , prebis 81, <i>inc. P^a</i>	
querula	querulam 50, querela 80(?)	
seditionem	seditionem <i>F.</i> 108, sedictionem 74. 106, seditione 65, seditione 47, seductionem 81,
uoce 62 ^a	
nesciat	{ <i>P. T. U.</i> 47. 51. 74 ¹ .
75. 79. 80 ^v . 106.
110. <i>Acc. Gar.</i>	hab. nesc. 56. 62. 74 ² ,
habere		habere (<i>om.</i> nesciat) <i>L. R.</i> 42. 71,
		habere (<i>om.</i> 69) non debeat <i>K. E. F.</i> 49. 51. 52. 53. 58. 65. 66. 67.
68. 69. 70. 73. 77. 78. 96. 97. 98. 102. 103. 103A. 104. 107. 108,
non debeat habere 50. 54. 63. 64. 72. 80 ^t . 81. 82. 93. 109. <i>Forn.</i>
satiata	sacta 74 ¹ , sotiata 78, satiati <i>P²</i> , saciatam 97, factura 47	
8 officium vero		
eius	cuius 71, <i>om. U</i>	
tanta		
genii	genui 105	
praerogativa	praerogatam 58. 66 { <i>pr. g.</i> 93	
decoratur	decoratum 64, decorant <i>T</i>	
ut		
militiae <i>E. F. C.</i> 80 ² (?). 96. 97. 98. 103. 103A. 106. 107. 108. 109. 110. <i>Acc.</i>	{ mil. ut 47. 74 ¹
<i>Forn. Gar.</i> , milice 93, militia <i>reliqui</i>	
perfunctus		
muneribus	minoribus 51 ^a	
9 ornetur	ornatur 74 ¹	
nomine principatus		
miroque	miro 105, muroque 74 ¹	
modo inter		
praetorianas <i>Forn.</i> praetorinas 77 ^a , praetorias 51. 75. <i>Acc.</i> , pretonianas 47		
cohortes	cohertes 47 ¹	
et		
urbanas	urbanas <i>R.</i> 42. 50. 71	
praefecturae		

180, 10 milites	
videantur	uideatur 50. 64. 98
invenisse	
primatum	primacum 47
a quibus	
tibi	
humile	humisle 47, habuisse <i>C</i> { h. t. 72
solvebatur	solebantur 102, persolvebatur 54 } o. s. 50. 71
obsequium	

VIII. PARS EPISTULAE VII, 5.

204, 23 Archimedes	archimedis 50. 54. 65 ² . 67. 68. 72. 73. 82, archimides <i>T. U. E.</i> 97. 98. 105. 111, archimidis <i>L. R. K.</i> 42. 49. 56. 58. (archimedis <i>Mod.</i>). 62. 63. 64. 65 ¹ . 66. 69. 71. 73. 78. 80 ¹ . 103. 104. 107 ^t . 108, archimedes 51. 75. 106, archimedes 70, arthimides 97, arthimidis 66, archumdis 81, archinidis 52. 53, archimenides <i>F</i> ² , archimenidis 109
quoque	<i>om. K. E. F. C.</i> 49. 52. 53. 54. 56. 58. 62. 63. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 72. 73. 77. 78. 80. 81. 82. 93. 96. 97. 98. 102. 103. 103A. 104. 105. 107. 108. 109
subtilissimus	
exquisitor	exquitor 108, inquisitor 102, executor 53
cum	
Metrobio	inetrobio 80 ¹ , metribio 71, matrobio 74 ² , metrabio 105, inetrabio 80 ² , macrobio <i>E</i> ^v . <i>C.</i> 47. 50. 82. 93. 97. 103A. 109. 111, metro 79
tibi	<i>om.</i> 58 ¹ . 105 } s. t. 50. 66. 93
semper	
assistant	assistat <i>P. C.</i> 47. 49. 50. 51. 56. 58. 62. 67. 68. 70. 72. 73. 75. 77. 79. 105. 106. 110, existant 81
24 ut	
ad	<i>om. U</i>
nova reddaris	
paratissimus	patissimus 62. 108, peritissimus <i>P. E. F. C.</i> 47. 49. 50. 51. 56. 58. (<i>Mod.</i>). 67. 70. 74. 75. 77. 78. 79. 80 ² . 93. 96. 98. 103. 103A. 104. 105. 107. 109. 110. 111
qui	per 98
libris	$\left. \begin{array}{l} T. U. E. F. C. 57^v. \\ 74^2. 93. 96. 97. \\ 98. 102. 103. \\ 103A. 104. 105. \\ 106^2. 107. 110. \\ 111 \end{array} \right\} \left. \begin{array}{l} om. L. R. K. P. 41. 42. 47. \\ 49. 50. 51^t. 52. 53. 54. \\ 56. 58. 62. 63. 64. 65. 66. \\ 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. \\ 74^1. 77. 78. 79. 80. 81. \\ 82. 106^1. 108. Acc. \end{array} \right\}$
veterum	
probaris	
eruditus	

IX. X.

Ad locos IX. X collati sunt libri hi:

10 Berolinensis Phillippsianus 1685	<i>N</i> (26) Neapolitanus IV. B. 41
* 11 Breslaviensis civ. 63 (deficit locus X)	* 27 Oxoniensis Bodl. 96 (deficit locus IX; ex loco XI adsunt 335, 11 nemo — 13 excellere et 16 iussa — 27 comprehendit et 29 nam — 336, 1 uersaris)
12 Cantabrigiensis Trinitatis	28 Parisinus 2170
13 Cheltenhamensis 6666	* 29 Parisinus 2189 (deficit locus X)
14 Florentinus Laurent. Strozz. 23	30 Parisinus 2192
15 Florentinus Laurent. 53, 22	31 Parisinus 2193
16 Leidensis publ. 93	* 32 Parisinus 10609 (deficit locus IX)
17 Leidensis publ. 124	33 Parisinus 14464
18 Leidensis Scal. 16	* 34 Romanus Angelicanus 1855 (deficit locus X)
18A Ashburnhamianus	35 Romanus Barberinianus
19 Londiniensis Lambethianus	36 Vaticanus 3392
20 Londiniensis mus. Brit. regius 10. B. IV	37 Vaticanus Ottobonianus 17
21 Londiniensis mus. Brit. regius 10. B. XV	38 Vaticanus Urbinas 85
22 Londiniensis mus. Brit. n. 10098	
<i>X</i> (23) Montispeulanus 4	
25 Neapolitanus IV. B. 40	

- 39 Rotomagensis
 41 Venetus S. Marci II 21
 49 Bernensis
 50 Breslaviensis civ. 61
 51 Breslaviensis civ. 62
 52 Cantabrigiensis S. Petri
 53 Carpentoratisensis
 54 Florentinus Laur. 23 dextr. 9
K (55) Florentinus Laur. 89, 23
 56 Florentinus Laur. 89, 26
 58 Giessensis
 62 Mediolanensis Ambros. C. 19 inf.
 63 Monacensis Lat. 11052
 64 Olmützensis
 65 Parisinus 2187
 66 Parisinus 2188
 67 Parisinus 2190
 68 Parisinus 2191
 69 Parisinus 2790
 70 Romanus Vallicellianus
 71 Vaticanus 570
 72 Vaticanus 7301
 73 Vaticanus Palatinus 272
 74 Vaticanus reginae 64
 75 Senensis
 76 Tolosanus
 77 Venetus S. Marci II 19
 78 Venetus S. Marci II 22
 79 Vindobonensis 365
 80 Vindobonensis 924
 81 Vindobonensis 3112
 82 Guelferbytanus Aug. 4
 82A Guelferbytanus Gud. 95
 * *T* (83) Breslaviensis civ. 63 (deficit locus X)
B (85) Bruxellensis
M (86) Montispezzulanus 294
Z (87) Parisinus 2185A
 88 Parisinus 2186
 * 88A Pommersfeldensis excerpta tantum continens (v. p. CII)
 89 Vaticanus Ottobon. 265 + 418
G (90) Londiniensis reg. B. XIX
H (91) Oxoniensis Magd. 166
Ip (91A) Pragensis univ.
Iw (92) Vindobonensis 407
 93 Breslaviensis univ.
 93A Caesenas
E (94) Florentinus Laur. 16, 11
F (95) Florentinus Laur. 45, 11
 96 Florentinus Riccardianus
 97 Lipsiensis
 98 Londiniensis mus. Brit. 12022
C (100) Mediolanensis Ambros. A. 210 inf.
 102 Oxoniensis Bodl. 178
 103 Parisinus 16712
 103A Pragensis S. Viti
 104 Romanus Chigianus
 * 105 Vaticanus 2970 (deficit locus X)
 106 Vaticanus Ottobon. 174
 107 Vaticanus Ottobon. 335
 108 Vaticanus reginae 148
 * 109 Vaticanus reg. 1822 (deficit locus X)
 110 Venetus S. Marci II 20
 111 Vindobonensis 79
 Editiones ut supra p. CXXXVIII

IX. PARS EPISTULAE VIII, 9.

- 238, 4 Quod qui 34, quid 109
 si om. *C*
 longaeui leugeui 17^a
 domini
 subiectorum subietorum 65, subiectiorum *X*^a, subrektorum 93A, subditorum *Ip*
 5 ingeniis ingenium 66, ingerius 65
 adiuvantur adunantur *C*
 consulte consultis 96, inconsulte 76¹
 relaxamus relasamus *C*, relexamus 110
 aetatis etates 72, etati *T. Ip*, etate 58. (*Mod.*), om. 29. 70
 nostrae uestre 33. 49
 † breuitatis 64
 breves
 ferias forias 34, feras 64. 76
 ut om. 52
 suis sunt 98
 incrementis rudimentis 56, inclementis 65
 6 aucta *T. F. C*¹. 74². 77^v. 93. 93A. 96. 97. 98. 103. 103A. 104. 105. 106^v, augta *E*^t, aucta 108, tota *B*,
 uota *Z. X.* 14. 15. 22. 27. 30. 31. 38. 88. 89, uita *N. Ev. C*². *H. G. Ip*^w. 12. 29.
 34. 49. 56. 58. (*Mod.*). 62¹(?). 67. 70. 88A, deuota *M. K.* 10. 11. 12^t. 13. 16.
 17. 18. 18A. 19. 20. 21. 28. 33. 35. 36. 37. 39. 41. 50. 51^b. 52. 53. 54. 62².
 63. 64. 65. 66. 68. 69. 71. 72. 73. 74¹(?). 75. 76. 77^t. 78. 79. 80. 81. 82. 106^t.
 107. 109. 110. 111. *Acc.*, deuotas 102, iura 25, *inc.* 51^a

238, 6	prosperius	prosperi 108, prosperimus 49. 58 (prosperrimus <i>Mod.</i>), prospicimus 103A, prospexerimus 68, prosuperius 111
	robustior	robustior 71 ¹ , robustor 11, robustiorque <i>B</i> , robustaque 80 ² , robusta usque 80 ^v } <i>om.</i>
	ad	
	imperii	implenda 29. 56. 58. (<i>Mod.</i>). 67. 70, regiminis 88A
	pondera	pondatur <i>T</i> , ponderanda <i>C</i> , <i>om. in sp. vac.</i> 20
	sustinenda	substinendo 71, suscipienda 103A, <i>om.</i> 96. 103
	consurgat	consergat 98, consurgant 106, consurgit 78, assurgat 28. 89. 93A
	atque	itaque <i>I</i> ^w
7	ideo	
	te	<i>om.</i> 98 { cetum 25, <i>om.</i> 11
	cum	
	favore	
	divino	diuine 97
	suggestu	subgestu 103, suggestum 69. 106, ad suggestum 81, suggesta 65, }
pondiccionem (?) 64
	praesentialis	praesentialis <i>C</i> . 105, principalis 93, principalem ad dignitatem 64 } <i>pr. pa. sugg.</i> 28
	patriciatus	principatus 94, patri (<i>seq. sp. vac.</i>) 20, patrocinatus 69 ^v }
	euehimus	euegimus 93. 98, euebimus 58, euchinus 49. 106, euelamus <i>T</i> , eueximus 62. 104 ² , subuehimur 77. 110
	ut	
	pro	per 108, te 64
	re	te 30. 98. 108 { rem pu. 64
	publica	<i>om.</i> 98
8	nostra	nostram <i>T</i> . 34. 64, uestra 22. 35. 51, nostre <i>H. I</i> ^w . 49. 68. 69 ¹ . 93A
† iura 81
	tractantem	tractante <i>C</i> . 22 ² . 53. 65. 98, tracteite (<i>sic</i>) 94, tractat 25, tractatione 80 ¹
	sedes <i>K. F</i> ² . <i>C</i> .	18. 33 ² . 41. 50. 54. 65. 66. 69. 77 ² . 78. 80 ² . 81. 82. 96. 98. 103. 107. 108. 110,
sedis <i>reliqui</i> , cedis 53. 88 ¹
† sella 71
	celsa	celsam 51 ^a
† sella 88. 92
	sublimet	sullimet 19. 20, sublimet 11. 93. 97. 103A ¹ , sublimat <i>H.</i> 80 ¹ . 90 ¹ {
	ne	nec 54. 103A. 109, ut 97
	sententia	
	salutaris	saluatoris 64, <i>om.</i> 76
	cui	tibi 98
	decet	licet 97. 103A { <i>om. T</i>
	humiliter	utiliter 65, humaniter <i>G. H</i> , humiles 93
9	pareri [<i>Forn.</i>]	pateri 14. 15. 38. <i>Ip</i> (?), parere 25. 29. 39 ^a . 56. 58. 67. 70. 90. 106. } <i>p. d. h.</i> 93
<i>Acc.</i> , praeli 75
	a loco videatur	
	venisse	esse 82 { esse comuni uenisse 11 ^a
	communi	<i>om. T</i> }
	hic	hinc <i>C</i> . 53. 65. 68. 73. 98
	est	<i>om.</i> 106 ^a
	honor	
	qui	<i>om.</i> 20. 81
	et	aut 79. 80, autem 75, <i>om.</i> 106
† in 90 ^a
	armis	annis 54
	conuenit et in	
10	pace resplendet	
	hunc	nunc 35, hinc <i>C</i> , hec 69 ² (?), <i>inc.</i> 69 ¹
	illa	illam <i>X</i> ^a , illum 88 ¹
	dives	dies 38, dominus 56, <i>om.</i> 49
	Graecia	gencia 93, gratia <i>T</i> . 21 ^a . 25. 29. 34. 56. 58. 70. 75. 109, gratia } <i>i. g. d.</i> 89,
grecia 92, graora 30, <i>inc.</i> 14 ¹ } <i>g. i. d.</i> 93A
	quae	
	multa <i>Gar.</i>	multo <i>C</i> . 11. 14. 15. 22. 29. 38. 56. 58. 67. 70. 80. 98. 105. 108. <i>Acc.</i> , inuita 35.
merita <i>X</i> ² , <i>inc.</i> <i>X</i> ¹

238, 10 gloriosissimo	gloriosissimo 38. 79. 108, glorioso <i>E^t. F. C.</i> 96. 97. 103. 103 A. 104. 105. 110. 111	} gl. d. n. a. <i>T</i> ,
d. a. n. gl. 69
domno	domino <i>T. Ip. E^v. C.</i> 15. 16. 29. 33. 56. 58. (<i>Mod.</i>). 67. 68. 70. 71. 75. 78. 93. 97. 111, donno <i>F.</i> 28. 54, dono 52. 108, damno <i>N.</i> 41 ^a	
avo	auoque 64, quoque 76, <i>om.</i> 96	
nostro		
11 debuit	habuit 29. 56. 58. (<i>Mod.</i>). 67. 70, <i>om.</i> 77 ¹	} h. f. 18
gratificata	gratificat <i>F¹.</i> 96. 103 ¹ , gratifica 64 ^a	
persolvit	<i>om.</i> 21
† et <i>E. F.</i> 74 ² . 96. 97. 98. 102. 103. 103 A. 104. 105. 108. 111 ²	
velavit	leuavit 102	
fortes	fortis <i>T. E^v.</i> , forte 54, forteo 29
† humidum 38 ^a	
humeros	† honore 64	
chlamydam	clamidem 93. 105, clamide 110, clamum 73, <i>om.</i> 82	
vestis	uestes 64	
pinxit	pinxte 17, pinxerat 29. 56. 58. (<i>Mod.</i>). 67. 70, periunxit 104 ² , pingit 102, purpuree 110, pin (<i>sic</i>) 98
† calceos 64 ¹	
suras eius	<i>T. E. C.</i> 11. 51 ^b . 74. 80 ² . 93. 93 A. 97. 102. 103. 103 A. 104. 105. 107. 110. 111, furas eius <i>F.</i> 96, sura seris <i>Z. X. K.</i> 10. 12 ^t . 13. 14. 15. 17. 18 A ² . 20. 21 ^t . 22. 28. 30. 31. 33. 36. 38. 39 ¹ . 52. 54. 63. 65. 66. 73. 78. 79. 88. 89. 106. 109 [<i>Forn.</i>], suras seris <i>B.</i> 69 ² . 76. 77 ² , sura feris 41, fura seris 35, sura sericis <i>N. H. Ip^w.</i> 19. 25. 34. 58. (fura sericis <i>Mod.</i>). 62. 67. 71. [<i>Forn.</i>], suram uel sericis [<i>Forn.</i>], sura cericis 53. 56, fura sericis 29. 70, suras sericis <i>G.</i> 12 ^v . 21 ^v . 37. 49. 69 ¹ (?). <i>Gar.</i> , sura setis 16, sura seris uel setis 81, suras setis 98, suta seris 51 ^a . 72, suta setis 75. <i>Acc. Forn.</i> , suta sericis 68, suis sericis 64, seris (<i>om. sura</i>) <i>M^t.</i> , sericis (<i>om. sura</i>) <i>M^v.</i> , futas setius 108, suras erois 18 ^b . 50, suras eoīs 39 ² (?), <i>inc.</i> 18 ^a . 18 A ¹ . 77 ¹	
12 calceus	calceis 29. 49. 53 ² . 56. 58. (<i>Mod.</i>) 67. 90, calseis 70, calceos 64, calce** 69 ¹ , calocus <i>Ip.</i> , <i>om.</i> 31 ^a	
iste	istud 64	
Romanus	romanis 64	
et	e 29, <i>om.</i> 58. 111	
dignanter [<i>Forn.</i>] <i>Gar.</i>	indignanter 34 ^a . 58. (indignantur <i>Mod.</i>), edignantur (?) 111, dignatur 53. 65, dignatus <i>Acc.</i> , dignitatem 16. <i>Forn.</i> , dignantes [<i>Forn.</i>]	
visus	iussus [<i>Forn.</i>]	
est		
accipere	suscipere 72	
quod		
se	<i>om.</i> 64	
cognoscebat	recognoscebat <i>M.</i> , cognoscebant 11. 17, cognoscat 71	
sumere	assumere <i>M. K. E. F. C.</i> 10. 11. 12. 13. 16. 17. 18. 19. 21. 33. 35. 36. 37. 39. 50. 52. 53. 63. 64. 65. 66. 67 ² . 70. 71. 73. 74. 75. 78. 79. 80. 81. 93. 96. 97. 98. 102 ² . 103. 103 A. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. <i>Acc.</i> , accipere 111, <i>inc.</i> <i>B</i> ²	} p. h. ass. cr.
64. 110, <i>om.</i>
25. 29. 56.
58. 67. 70
13 per	<i>om.</i> 64	
honorem	ante assumere 64	
crescebat		
visendi	uiscendi <i>C.</i> 25. 36. 71. 73. 76. 77. 78. 80. 106. 110, uicendi 68, uinsendi <i>K¹.</i> , uisundi 54, uisenti 96, uincendi 11. 16. 33. 64. 72, iucendi (<i>sic</i>) 53
† in 65 ¹	} eoīs pop. u. st. 50
studium	stadium 76. 92, ante visendi <i>I^w(^a).</i> 76. 93	
eoīs	heohis 71, coīs <i>H¹.</i> 51. 54, coīs (= communis) 65. 105. 107, cors 56. 67, eos 36, eis <i>I^w.</i> 63. 68, eris <i>Ip.</i> , edis 11. 106, omnibus 64, ecīs (?) 70, etis 29, <i>om.</i> 25
† hiīs 77 ¹	
populis	populus 49	

- 238, 13 † inlige (*sic*) grecorum 65
- heroam heroem *E*². *Acc.*, (h)ercam *H*¹. 38. 103, hercum 98. 105. 108, }
 hertam 80, heream *F*¹. 56. 58. (heroam *Mod.*), heroa *F*². *H*² (?). }
 37, eroam 52¹. 53, coram 59, horeum *C*, erorem 93¹, e roma 73, } n. erroam 49
 corona 107 }
- nostrum nostram *G*¹. 72
- dum
- nescio uestio 108
- 14 quo
- pacto pactum 76, *om.* 63^a
- in etiam 11, bellicos 104
- eo 50. 54. 72. 81. 82. 110, eum *plerique*, eam 25, illo 11. 93 } meum 16 36. 49. 51. 76. 106. 111
- qui
- bellicosus bellicosos 64, bellica sunt *T*, bellicos 98
 † esse *X. Forn.*, † est 69
- creditur dicitur 56
- civilia plus
- amantur amatur 106, dampnantur 16
- hac hoc 56. 59. 104¹, hanc 49. 106
- igitur
- honoris honores 49
- 15 remuneratione remunerationes *B*, remuneracio 82, muneracione *F*. 96. 103 } r. h. 29. 70. 71. 93,
 contentus contemptus *T*. 11. 12. 28¹. 71. 106, conuentus 53. 80², contentis 80¹ } remunerationis honore 104
- pro *om.* 63
- exteris ex certis 98
- partibus parentibus 12. 21, *om.* 98
- indefessa indefensa *T*. 54. 65. 69¹. 71. 81. 82. 106. 108, indefexa 16 } i. d. p. e. p. 93
- devotione
- laboravit liberavit 21
- et
- praestare pnare 82, praestante *C*
 † principi *N*, † princeps 25
- 16 cum suis
- parentibus peremptibus 65, *bis* 15^a, *om.* 56. 72
- principi principem 25, principium 11, principibus 72, principi i. imperatori ro. 64, *om.* *T*
- dignabatur digna datur *T*, dignabantur 49. 77^a, dignatur 80¹
- obsequium obsequi non 49
- qui *om.* 76. 105
- tantorum
- regum
- fuerat fuerit 98, *om.* 53 } st. r. f. 54
 } r. st. f. 41. 52. 68. 69. 72. 81. 93
- 17 stirpe
- procreatus
- sic si 11. 49 } s. (*seq. sp. vac.*) 20
- se de 35 }
- magnorum magrum 34, magistrorum 56 } b. m. *H*². *G*
- beneficia beneficiorum 18, *om.* *G*¹ }
- semper *om.* 31
- extollunt excellunt 58, excolunt 36, attollunt *E*^v. *H*. *G*. *I*^p^w. 49. 68. 88A
- ut
- et ex *C*. 107, et ex 111, eciam 64
 † in 37
- quibus
- imperare impare 67
- 18 nequeunt nesciunt *T*
- iura
- venerationis uenationis 73
- imponant imponantur 107, imponat 29. 56. 67, inponunt *T*. *H*. *G*. 20
- diligunt crementi *T*, diligunt ore mens *B*, diligunt (comuniter *ins.* 64) omnes *N*. *M*^b. *E*². *F*. *G*. *I*^p^w.
 10^v. 18². 18A^v. 25. 29. 34. 39². 49. 56. 58. 62. 64. 67. 68. 69². 70. 71. 76. 88A.

238, 18

	93. 96. 97. 102. 103. 103 A. 104. 110. 111 ^{1*}). [<i>Forn.</i>] <i>Gar.</i> , diligunt omnes isti <i>H.</i> 19, diligit crementi (incrementi 107 ²) <i>E</i> ¹ . <i>C.</i> 77 ² . 105. 107. 108, dilige clementi 98, diligit (diliget 54, diligat 50) more (morte 73, amore 106, morem 52. 53, marte 65) mens (meus 65, iuris 111) <i>Z</i> ^t . <i>M</i> ^a . <i>K.</i> <i>X.</i> 10 ^t . 11. 12. 16. 18 ¹ . 18 A ^t . 21. 28 ^t . 36. 37. 39 ¹ . 50. 52. 53. 54. 63. 66. 69 ¹ . 72. 73. 78 ¹ . 81. 82. 88. 93 A. 106. 109. 111 ² , diligit mire (mre mire 22 ^a) mens <i>Z</i> ^v . 14. 15. 22. 28 ^v . 38. 89, diligit inire mens 30. 31, diligit mens 78 ² , diligit omnis (omnem [<i>Forn.</i>]) more (morem <i>Acc.</i> , memor [<i>Forn. ex coniectura Cuiacii</i>]) mens 17. 20. 33. 41. <i>Acc.</i> , diligunt uel deligit omnis more mens 35, diligit uel diligunt omnes (omni 74) more (morem 75, mre (?) 74) mens (menti 74) 74. 75. 79. 80, diligunt omnes more (morem 51 ^b) mens 13. 51 ^b , <i>inc.</i> 51 ^a . 77 ¹
sui	<i>om.</i> 65
proiecti <i>T</i>	proiectus <i>B</i> ¹ , proiectus <i>B</i> ² et reliqui, peruectus 65
semper	<i>om.</i> <i>H.</i> <i>G.</i> <i>Ip</i> ^w . 49. 62. 88 A. 103 A
auctorem	actorem 34
19 et	ut 68
moralitatis	mortalitatis <i>T.</i> <i>F.</i> <i>C.</i> <i>H.</i> <i>G.</i> <i>Ip</i> ^w . 11. 18. 19. 35. 39. 50. 63. 71. 77 ² . 93. 93 A. 96. 102. 103. 104. 110. <i>Acc.</i>
iura nesciunt qui	
beneficiis	benefitii <i>T</i>
non	<i>om.</i> 76. 109
tenentur	merentur 35, tenetur 98, cemenentur 49

s. a. p. *E*^a

X. EPISTULA XI, 6.

335, 1 Iohanni	} edictum per prouincias <i>N.</i> 28. 89. 93 A. 97. 103 A	} <i>om.</i> 20. 36. 39.
cancellario		
	(monicio <i>praem. C</i>) uniuersis iudicibus prouinciarum (pr. i. 13. 27)	
	<i>C.</i> 13. 25. 27. 32	41. 53. 54.
	† c 37	56. 58. 63.
Senator	<i>om.</i> 93	64. 67. 69.
ppo 16 ^v	pp ^o 89, populo 14. 71. 77. 106. <i>Acc.</i> , populorum <i>M.</i> <i>N.</i> <i>X.</i> 15. 22.	70. 80. 81.
	28. 30. 38. 51. 88. 97, pō 110, p <i>H.</i> <i>G.</i> , p̄p 25. 37. 73, praepositus	98
	12. 16 ^b . 21. 33. 50. 111, praeposito <i>F</i> , prestacio prepositus 16 ^a ,	
	praefecti <i>K</i> , et cetera 31, <i>om.</i> 52. 107	
	† rubrica 71	
2 Quamvis	cumuis 81 ^t	
statutis	statuis 76, statitis 67, statuimus <i>H</i>	
gradibus	grandibus 81. 97 ^a	
	† obsecund 22 ^a	
omnis		
militia	malicia 111	
peragatur		
et	<i>om.</i> 51 ^a	
tempora sibi		
custodiant	custodiat 51 ^a (?). 53. 72. 96	
	† illi 64	
3 qui	que 72	
iudicium	iudicium <i>H.</i> 21 ^a . 32. 56. 58. 66. 70. 77 ¹ . 81. 93	
iussionibus	iussionis 102, <i>bis</i> <i>H</i> ^a	
obsecundant	obsecundantur 32, obsecundo (?) 18 ^a	
tuus	tuis 21, cuius <i>H.</i> <i>G</i> ^t . <i>Ip</i> ^w . 32. 108, ciuis 81, tamen <i>N.</i> 25. 49. 56. 58. (<i>Mod.</i>) 67. 70. 76, tamen tuus (tuis 13 ^a) <i>B</i> ² . 13. 74, tuus tamen <i>K</i> ² . 50	
honor		
cognoscitur	agnoscitur 108	
sollemni		
	† iussione 107	
ordine	{ n. o. 39 ^a	
non	{	

*) 111¹ *proprie sic*: diligunt omnes sui proiectus uel diligit more iuris sui proiectus.

335, 3 teneri	<i>om.</i> 39 ^a	
4 qui	quis <i>B</i> ¹ , <i>om.</i> 69 ^a	
suis		
primatibus	prouincialibus 97 ^t	
meruit	<i>inc.</i> <i>K</i> ¹	
anteponi	anponi 72	
tibi	ibi 72, sibi 77	
enim	etiam <i>E</i> , nomen <i>I</i> ^p ^w . 71, <i>om.</i> 88 A	} <i>om.</i> 75
reddunt	redduntur 67	
	obsequia	obsequio 81, <i>om.</i> 28 ¹
	qui	quae <i>I</i> ^p ^w . 32. 71
	te	} quiete praeire 108,
qui reperire 64. 76
<i>om.</i>	praeire	
5 16	noscuntur	perire 36. 73. 93 A. 108
	et	noscuntur 13 ¹ , nascuntur 10. 18 A. 36. 63. 73. 78 ¹ , nascuntur 74 ¹
	reflexa	<i>om.</i> <i>E</i> ^a
	condicione	te flexa 110, flexa <i>G</i> ¹ , reflexa <i>vel</i> reflexa 76
		conditone 66, condicione <i>E</i> ¹ . 35. 51. 62. 69. 72. 81. 93 A. 98. 106. 108
institiae illis		
	reverendus	reuerendum <i>H</i> ^a , referendus 18 ^v . 32. 74 ^a . 107, reuerende 111, reuendus 64 ¹ ,
uenerandus 64 ²
	aspiceris	auspiceris 102, auspicias 108, efficeris 79
	quos	quod <i>B</i> ^a . <i>M.</i> <i>X</i>
	subsequi	obsequi 80
	posse	
6 <i>om.</i> 56	monstraris	mostraris <i>F</i> . 96. 106. 107, mostaris <i>E</i> , monstrastis 64 ^b , monstraucris 102, mīaris
111, monasteriis 108
		hanc [<i>Forn.</i>] <i>Mod.</i> <i>Gar.</i> hinc <i>Acc.</i>
	inaequabilem	inequabilem 80, inequalem 98. 108, inequabilitatem 81, enim equabilem 106
	aequitatem	equalitatem 89 ^a , etatem 98
† et 62, † ac 53
	speciale	specialem 106
decretum	detrimentum 35 ¹ , desiderium 51	
		† et 75. 80
singulare beneficium		
7 sub aspectu iudicis		
agis	ages 33. 52, agit <i>K</i> ¹ (?)	
nec	ne 32, neque 64, non <i>G</i> ^a , <i>om.</i> 35 ^a	
potest rationabiliter culpari		
quod	quae <i>I</i> ^p , quam <i>I</i> ^w (^b), <i>inc.</i> <i>I</i> ^w (^a)	
inpugnante	in pugnam te <i>B</i> ^b , impugnate 67, <i>inc.</i> <i>B</i> ^a	
ordine		
8 videatur	uideantur <i>B</i> ^b , uidetur <i>I</i> ^p ^w . 16. 50. 56. 58. 67, <i>inc.</i> <i>B</i> ^a	
assumi nullus		
tibi	enim 79. 104, <i>om.</i> 110	
de		
temporis	temporibus 29. 36. 56. 65. 70, tempore 58. (<i>Mod.</i>)	
qualitate	<i>om.</i> 106 ^a	
praescribit	praescribit (<i>sic</i>) <i>F</i> , praescribitur 53, praescribat <i>G.</i> <i>H.</i> <i>I</i> ^p ^w . 88 A, describit 73
† et <i>I</i> ^p ^w	
transgressio	transgressio 65
† tua 108	
matriculae	matriculare 108, maricule 93
† tua 65 ^a	
9 actio	acceptio 35, accusatio <i>G</i> ^t . 52	} tua a. est 64. 77 ^a
est tibi actio 108
tua nota actio est 76
tua	tibi 108, <i>om.</i> 63	
est		
et	<i>om.</i> <i>G.</i> 52. 74 ^a	
solus		
	† negligenter 76 ¹	
confidenter negligis		
quod	quo <i>B</i> ¹ , quos 56, <i>om.</i> 76	

- 335, 9 alios *Mod.* alius *B*¹, alii *Ipw*, aliis *M. K. H. G*^t. 10. 12. 13. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 32. 33. 36. 37. 39. 41. 53. 54. 62. 63. 64. 65. 66. 68. 69. 71. 73. 75. 76. 78. 79. 80. 81. 82. 93. 106. 108. 110. *Acc.*
- servare
compellis *Mod.* contem(p)nis *M. K.* 12. 13. 16. 17. 18. 18A¹. 20. 32. 33. 35. 36. 37. 39. 41. 50. 54. 62. 63. 64^v. 65. 66. 69. 71. 73. 74¹. 75. 78. 79. 80^t. 81. 82. 106. 108. 110. [*Gar.*], contempnis 53, contendis 21^v. 80^v. 93. *Acc.*, compelluntur *G*^t
- Sed talia
tibi *om. H. G. Ipw.* 52. 68. 108
† dum 88A (*hic rursus incipiens*)
- 10 pro excellentibus meritis
† talia 88A
conceduntur concedantur 53
dum cum 97. 103A
credi debet credideris *B. H. G.* 108, crederis *reliqui*
omnes omnis 56, *bis* 32
† pro *C*²
industria industriam 73. 81 } fideque industriaque 82
fideque *om.* 62. 69¹
superare
- 11 quem quos *G*^t. 51
nos non 80¹, uos *C.* 64(?), *om. H. G. Ipw.* 97^a
constat }
† praecipuum *K*², † esse 33^a } *om. Ip(a)*
elegisse eligisse 72. 102, elligisse *C*
nemo
enim autem *Ip*
sequentem frequentem 58
probat }
nisi *om.* 106^a } *ūc (sic)* 56
quem
sibi *om. F. G*^a. 25¹(?). 28. 30. 93. 96. 102. 104
laudanda laudata 68
- 12 virtus
associat } a. u. *E*^a
† et quem 56
quando *Gar.* quoniam 51^b. 67^v. 106. *Forn.*
vituperabile vituperale 53
est *om.* 107
inferiorem
erigere eligere *M*¹. 49. 52. 53. 54. 62. 64. 69. 75. 80^v. 81. 82. 106. 110, exigere *C.* 78. 90
nisi ut *Ip*
meritis merito 82
alios
videatur } u. a. *X.* 20. 108
13 excellere exercere 108, excedere 103A. 110
hoc
igitur autem 16
laudabile
praeiudicium *om.* 76
† et 64. 76
sententiam sententiarum 79. 80, summam 75
gratiosam grossam 93, gloriosam *E*^t. *G.* 35. 52. 64. 72. 75. } g. s. *H. G. Ipw.* 52. 68
76. 77. 80. 98. 106^a. 110. 111
militiam militia 28. 93
domesticam domestica 93
- 14 a ad *B*^a, *om.* 56. 58. 67 }
duodecima *om.* 70 } ad duodecimam indictionem 107
indictione condictione 110
cancellorum cancellariorum *K.* 35. 56. 58. (*Mod.*). 66. 67. 70, cancellarum 74¹. 81. 106, *om.* 107

- 335, 14 tibi
 decus detus 72
 attribuit attribui 21. 37
 ut *om.* 108
 consistorii cumsistorii *H.* 13, consectorii *B^b. Z. M¹. X.* 28. 51. 74^a. 88¹. 89, concestorii 93 A,
 consectorii 10, consistorium 33, confessorii 36. 73, confessoris 16, *inc. B^a*
 nostri nostra 16
 † fidei *M¹*
- 15 secreta secrata 102
 fidei fidei 19. 21. 32
 integritate
 custodias custodiat 41
 per te
 praesentandus praesentandum 64, praestandus 77¹, praesentande 98, persentantibus 66
 accedat accedit 102
 per te nostris auribus
- 16 desiderium
 supplicis supplicii 32. 102
 † uenelitate 81^a
 innotescat iussa nostra sine
 studio dubio *E.* 102
 venalitatis uenelitatis 110, uenilitatis 65¹, ueneralitatis 69^v, uenelitate 81, uenalitas 72
 expedias expediat 81, expadies 64, sexpedias 10, suppedias 41, suspedias 17. 20. 33, suspedita 74¹
 omniaque omnia 93. 106^a. 108
- 17 sic *om.* 28. 89. 93 A
 geras deras 73
 ut
 nostram nostra 49
 possis
 commendare comodare 66. 78, *bis* 90^a } c. p. i. *N^a*,
 iustitiam iustiam 108 } p. i. c. 56. 58. 64. 67. 70. 88 A
 actus
 † nostri 93
 enim *om.* 88 A
 tui cui 49, tuus 93
 iudicis iudicio 56, *bis* 65
 opinio
 est sunt 74¹, *om.* 98. 108 } opinione 49 } o. i. 18^a
- 18 et
 sicut *om.* 96. 103
 penetrale penetrabile 54. 66. 75. 82, penetralis 106
 † est 13
 domus
 de
 foribus floribus 102 } p. d. f. 37
 potest post sicut 88 A }
 congruenter congruenter 102, competenter *Ip*
 intellegi
 sic sit 49. 102, sicut 53 } m. s. 93
 mens omnes 25
 praesulis presulem 79
- 19 de
 te *om.* 12^a
 probatur
 agnosci cognosci 93
 non nam 53
 iniuria iniuriam 107, in iura 93 A } *om.* 110
 quia *om.* 22
 talem talia 77¹
 unusquisque

335, 19 ad	de 58. (<i>Mod.</i>)	} u. e. a. r. s. 52. 90
responsa		
sua	om. 35 ¹ . 37. 110 } s. r. 82	
videtur	uideatur 96 ¹ , uidebatur 110, uidentur <i>Gar.</i> ,
uirum debeat 56. 67. 70, uirum debet 58.
(<i>Mod.</i>) } suauiter 108	
20 eligere		
qualem	quale 108	
se		
cunctos <i>Mod.</i> <i>Gar.</i> cunctis <i>H.</i> <i>Ip</i> ^w . 106, custos <i>C.</i> 16. 36. 53. 65. 89. 107. <i>Forn.</i>		
decreverit	decreuit <i>N.</i> 14. 15. 22. 38. 49. 56. 58. (<i>Mod.</i>). 67. 82, decreueris 27	
aestimare <i>Gar.</i> es(vel x)timari <i>Z. N.</i> <i>Ip.</i> <i>X.</i> <i>C.</i> 10. 14. 15. 16. 17. 18 A. 19. 20. 22. 25. 27. 28. 30 ^a .
31. 33. 35. 38. 49. 51. 53. 54. 56. 58. 62 ^t . 63. 65. 66. 67. 68. 69 ¹ . 71. 73. 75.
76. 78. 79. 80. 81. 82. 88. 89. 93 A. 107. 108. <i>Acc.</i> , ordinare 104 ^a , ordiaesti-
mari 36 ^a
† uidentur 28 ^a		
vestes	uetes 19	
ipsae	iste 56. 67, tempus (?) 49	
quae	om. 98	
nostris corporibus		
21 applicantur		
nonne	om. 88 A	
nos	uos <i>C.</i> 17. 108	
deformare	formare <i>C.</i>	
possunt	uidentur 103 A	
si	set 70 ¹
† in <i>Ip.</i> 33. 69. 80 ¹ . 92	
aliquo	} inquinamentis 88 A	
inquinamento		
sordescant	sordescantur 35, sordescunt <i>Ip</i> ^w . 51	
quanta	quanto <i>G</i> ^a . 69. 81	
22 vero	ergo 72. 77, om. 58 ¹ . 96 ^a . 108	
gratia	} om. 56,
n. g. <i>Z. N.</i> <i>X.</i> 18. 25. 28. 32. 35. 50. 58. 64. 70. 74. 88. 89. 93 A.
96. 110, u. gr. 67. 108	
nos		
decorare		
videntur	uideatur 35. 93, uidentur 98. 111, uidemur 81 ^a } u. d. 93
† tum 76	
cum	} collaudabili 27 ^a	
laudabili		
puritate	pietate 32. 39 ^a	
nituerint	nituerit 111, nituerunt 17. 29. 41. 51. 53. 58. 68. 69 ¹ . 80. 102,
nitueri 82, intuerunt 56. 70. 81, intuerint 20 ^a . 30. 33. 93 A,
intuentur 90 ¹ , irruerunt 98 } nituerit claritate 93	
sic	si cum 33	
miles	milites 96
† qui 93	
ad secreta		
23 iudicis		
proximatus	prosimatus 106, praesumatus 108, proximatur 93	
praesulis		
sui	cui <i>C.</i> om. 111	} f. pr. 111
famam <i>Forn.</i>	formam <i>M. K.</i> <i>E</i> ^t . <i>C.</i> 10. 12. 13. 16. 17. 18. 18 A. 19. 20. 21. 27. 32.
33. 35. 36. 37. 41. 50. 58. 63. 65. 66. 67. 71. 72. 73. 74. 77. 78.
79. 80 ^v . 98. 106. 110. 111. <i>Acc.</i> , forma 107, famam uel formam 53	
aut	ut 29. 56. 70 ¹	
ornat	coronat 64 ^b	
aut maculat		

335, 23 in		
nobis	nobis <i>C</i>	
siquidem		
24 peccant	peccat 64 ^a . 73. 98, petant 102, tractant 56, poscant 64 ^b	
qui		
alios	aliaos 19	<i>om.</i>
gravant <i>B. E^v.</i>	maculant <i>Z. M. N. X. K. E^t. F. C.</i> 10. 12 ^a . 13. 14. 15. 16. 17. 18. 20. 21.	53
<i>H. G. I^pw.</i>	22. 27. 28. 30. 31. 32. 33. 35. 36. 37. 38. 39. 41. 49. 50. 51. 54. 56. 58.	
12 ^b . 19. 25 ² .	62. 63. 64. 65. 66. 67. 69. 70. 71. 72. 73. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82.	
(<i>inc.</i> 25 ¹). 52.	88. 89. 93. 93A. 96. 97. 98. 102. 106. 107. 108. 110. 111. <i>Acc.</i> , com-	
68. 104	maculant 18. 74	
et	ut 81, <i>om.</i> 69	
dum		
spolium	polum 35, solium 93, speculum uel spoliū <i>C.</i> <i>om.</i> 12 ^a	
obsecrantis <i>B². K². E. H. G. I^p.</i> 12.	obserantis <i>B¹. Z. M. X. K¹.</i> 10. 16. 17. 18A. 28. 33.	
13. 14. 15 ¹ . 19. 20. 21. 22. 27. 30. 31.	36. 39 ^a . 41. 63 ¹ . 64. 65. 66. 69. 73 ¹ . 74 ¹ . 76. 78. 79.	
35. 37. 38. 51. 52. 54. 62 ² . 63 ² . 66. 72.	81. 88. 89. 93A, obseruantis <i>N. C.</i> 18. 32. 35. 39 ^b . 49.	
73 ² . 74 ² . 75. 77. 80. 93. 97. 98. 103A.	50. 53. 56. 58. (<i>Mod.</i>). 67. 70. 107. <i>Gar.</i> , obsequentis	
104. 106 ^a (?). 108. 110. 111. <i>Acc.</i>	<i>I^w.</i> 106 ^b , obsecrationis <i>F.</i> 96. 103, obsecrantis 71,	
	<i>inc.</i> 62 ¹	
ambitur	amabitur 93A, ambitis 49 ^a , ambitum 56, ambigitur <i>H^a.</i> 53. 58, auditur <i>C.</i> 16. 36.	
	73. 107, ab hoste rationis 102	
fama	forma 21 ^a . 111	
praesidentis	possidentis <i>H^a. I^pw.</i>	
25 exuitur	exutitur 12 ^a . 21 ^a , exurtur 96, exuritur 21 ^b . 37. 81, eximitur 71. 108, fuscatur 97. 103A	
considera	considera <i>E¹.</i> , considerera 13, considero <i>Z. N.</i> 14. 15. 22. 28. 30. 31. 38. 49. 88.	
	89. 93A	
si neglegere		
debemus	uidemus 64	
unde		
nos		
culpari	culpare 54 { <i>c. n. I^w.</i> 53. 54. 62. 69. 75. 80. 82	
posse	bene <i>H. G^t. I^pw.</i> <i>om.</i> 49. 50. 70,	
cognoscimus <i>Mod.</i>	cognoscimur 56. 108, cognoscamus 81. <i>Acc.</i>	
ultra		
26 omnes	nos 82 ¹ , <i>om. Gar.</i>	
dementes	demens 82 ² . 98, clementes <i>I^p(^o)w.</i> 16. 18 ^v . 32. 41. 62 ² . 74 ^b . 79.	} <i>cl. e. o.</i> 110
[<i>Forn.</i>]	110. <i>Acc.</i> , clemens 64 ^b , <i>inc.</i> 62 ¹	
est	<i>om.</i> 27 ¹	
qui	<i>om.</i> 33 ^a	
ulcisci	ulcisti 56	
non	nec 106	
appetit		
quem	quae 73	
grassatum	crassatum <i>B. C. I^pw.</i> 16. 29. 49. 51. 53. 54. 56. 58. 62. 68 ¹ . 70.	} <i>i. s. d. gr.</i> 50
	72. 75. 80. 81. 88A. 107. 110. 111	
in suo		
dedecore	decore <i>H. G.</i> 22. 31. 33. 51 ^a . 52. 56. 58. 64. 65. 67. 68. 69 ¹ . 70. 73.	
	77 ^a . 81. 98. 102	
comprehendit	comprendit 53. 107, deprehendit <i>H^t. G.</i> 53. 65	
27 respice	respicite 58. 65, recipe 12 ^a	
quo	quoque 14 ^a . 38	
nomine		
nuncuperis	nuncuparis <i>B^a.</i> 16. 25. 108	
latere	letare 56. 67. 70 ¹ , iacere 25. 76, lucere 64 ^a , licere 64 ^b	
non		
potest	potes 16. 21 ^b . 37	
quod	qui 21 ^t . 54	
inter	in te <i>F.</i> 96. 103, intra <i>C.</i> 107, intus 72. 77. 98	
cancellos	cancellarios <i>N.</i> 16. 25. 37. 49. 56. 58. (<i>Mod.</i>). 67. 70. 76	

335, 28	egeris	
	tenes	tene 110
	quippe	igitur 111
	lucidas	ludicras 90 ^t , lucidos 16. 80 ¹ , lucitos <i>I</i> ^w
	fores	flores 16
	claustra	castra 93
	patentia	patientia 21. 88, potentia 96. 102. 103, pacia 58 ^a } p. cl. 25
	fenestratas	fenestras <i>K. C.</i> 25. 32. 33. 39 ^a . 50. 52. 53. 54. 56. 58. (<i>Mod.</i>). 62 ¹ (?). 63. 66. 67.
69 ¹ . 70. 78. 80 ¹ . 82. 93. 107, fenestra 75, apertas 64 ^b
† clausas et 78 ²
	ianuas	
	et	om. 39 ^a . 56. 58. 67. 70
	quamvis	} om. 22. 51 ^a
29	studiose	
	claudas	claudis 69, clausas 88 ¹ }
† et <i>Z. N. X</i> ¹ . 28. 49. 56. 58. 67. 70. 88. 89. 93A
	necesse est	
	ut	om. 107
	te	tu 16, om. 50
	cunctis	
	aperias	asperias 53
	nam	
	si	om. 63
	foris	fori 53. 81, fortis 31, foras 58. (<i>Mod.</i>)
	steteris <i>N. K. E. F. C. H. G</i> ^a . <i>I</i> ^p ^w . 12 ^b .	steteteris 32. 49, ceteris <i>B. Z. M. X.</i> 10. 12 ^a .
14 ² . 15. 18. 19. 38. 50. 51 ^b . 53. 56. 13. 14 ¹ . 16. 17. 18. 18A. 20. 21. 22. 28.
58. 62. 64. 65. 66. 67. 69. 70. 71. 29. 30. 31. 32. 33. 35. 36. 37. 39. 41. 54.
72. 74 ² . 76. 77. 78. 80. 81. 96. 97. 63. 68. 73. 74 ¹ . 75. 79. 82. 88. 89. 93A.
98. 102. 103A. 104. 107. 108. 110. 106, stebes 25, exieris <i>G</i> ^b . 52, egrediaris 93,
111. <i>Forn.</i> inc. 51 ^a } certis
modis
Acc.
	meis <i>Forn.</i>	in eis 53. 58. 102. 107. 110, nostris <i>I</i> ^p . 72. 77. 103A, om. 89
	non <i>Mod.</i>	utique 93, om. <i>K.</i> 65. 66. 78. <i>Forn.</i>
30	emendaris	emenderis 50. 52 ² . 65, emendatis 38. 73. 106,
emendaribus 111 ¹ , daris 56. 67. 70, dares 58. } e. n. o. 18 ¹ ,
o. n. e. <i>M</i> ^a
(<i>Mod.</i>), consideraris 93
	obrutibus	obrutibus 35, optatibus 107, obstitibus 81
	si	sed 56
	intus	uiciis 111, om. 97 ^a } supntus 106, sumptus <i>H.</i> 16
† non <i>M.</i> 96 ¹ } bis <i>B</i> ^a
	ingrediaris	ingradiaris 67, egrediaris <i>H. G</i> ^a . 18 ^t . 103A. 110
	observantium non	
	potes <i>B</i> ² . <i>N. K. F</i> ² <i>C. G.</i> 12. 16. 17. 18A.	potest <i>plerique</i> , poteris <i>G.</i> 21 ^b . 33, potero 103A, } om.
93
20. 35. 37. 41. 49. 50. 52. 54. 56. 58. om. 80 ¹
62 ² . 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 74 ² .
75. 78. 80 ² . 82. 104. 107. <i>Acc.</i>
	declinare	
	conspectus	aspectus 37
31	vide	unde <i>K.</i> 63. 66. 78, uice 64
	quo	quod 56. 58 ^b . 67. 70. 81
	te	
	antiquitas	om. 58
	voluerit	uoluit <i>F. I</i> ^p ^w . 50. 88B. 96. 102. 103. 104, noluerit <i>H</i> ^a , noluerit
<i>H</i> ^b . 56. 64 } a. t. u. 63,
t. u. a. 58. 110
	collocari	colloquari 89, collocare 69 ¹ . 71. 107, collari <i>G</i> ¹ . 39, colorari <i>I</i> ^w
	undique	undeque 56
	conspiceris	conspiciens 77 ^a
	qui	quia 107
† etiam 29. 56. 58. (<i>Mod.</i>). 64. 70. 76, † et 25

335, 31	in				
	illa		illa in 13 ^a ,		
	claritate	alia <i>K</i>	nulla 35. 53. 73. 76.		
336, 1	versaris		asseris 33 ^a		
	proinde		prouide 21 ^t , quapropter 53		
	ad				
	nostra		uestra 73		
	monita		mandata uel monita 111, merita 54. 73, monumenta 49		m. n. 68
			† tamen 74		
	aures				
	animumque		animum 35. 75		
			† tuum 78		
	conuerte		uerte 38 ^a , conuertere 51. 76, committe 74 ¹		
	fige		fige 81		
	menti		meriti 81		figmenta 25
	omnia quae				
2	iubemus				
	non		ne 37, noui 20		
	te tamquam vacuum				
	fistulam		uistulam <i>IP</i>		f. u. 50
	dicta				
			† nostra 93		
	perexeant		peresseant 107, peroseant 96, perextant 56. 64, perexerant 32. 74 ^a , perexegant		
			98 ^a , pereant 76		
	quae		bis 21		
	tamdiu		tam 75		quamdiu 10
	plena				
	conspicitur				c. pl. 106 ^a , om. 64
3	quamdiu		diu 10, que tamdiu <i>M.</i> 18. 18A ¹ . 36. 39 ^b . 73. 74 ¹ , donec 16, om. 92		
	in eam		meam 76, in ea <i>F. C.</i> 32. 73. 96. 104, mea 102.		
			103, in causa 56		
	undae		uenti 56. 58. (<i>Mod.</i>). 67. 70		
			† in eam 25		
	influere		fluere <i>C.</i> 72. 77. 107. 110, confluere <i>H. G^t. IPw.</i> 50. 108, effluere 66		
	posse		possit 63. 89 ^a , pre 92, om. 20		
	noscuntur		enoscuntur <i>B^a[?]</i> , cognoscuntur 89. 107, uidentur 50		
	esto		exto 71, estote 22. 30. 31. 38. 51 ^a		
	potius				
	conceptaculum		contentaculum 108, contemptaculum 98		
4	quod		qui 56. 58. (<i>Mod.</i>). 67		
	audita				
	custodias		custodiat 50. 64		
			† et 64 ²		
	quod		qui 25. 56. 58. (<i>Mod.</i>). 67		
	suscepta non				om. <i>H. G. IPw.</i> 52.
	fundas		fundat 50. 64, dimictas 81		
	quia		quod 41		
	nihil		michi 56. 79, tunc 111		
	proderit		poderit 20 ¹ , prodit 108		
	si				
	auribus		omnibus 108		
	tuis				
5	transitura		placitura 31 ¹ , plansitura 31 ² , transita 106 ^b , transitum 19 ¹ ,		
			transeant 64, om. in <i>sp. vac.</i> 30		
	placeant		plaplaceant <i>G^a</i> , om. 64 ²		placitura teneant <i>C.</i> 107
	et in				
	cordis		cordibus 53. 75. 76. 81. 93. 108		

335, 5 sinibus <i>Gar.</i>	finibus <i>C. Irw.</i> 35. 56. 58. 64. 65. 70. 75. 80 (?). 93 A. 98. 107. 108. 110. <i>Acc.</i>
se	so 72
omnia	omnino 106 ^b
non	om. 63. 65
defigant	defigat 65, deficant <i>M</i> , defingant 36. 73. 77 ¹ , infigant 35, refingant 81, designant <i>Ip.</i>
<i>C.</i> 53. 75. 80 ^t . 93. 96. 102. 103, designat 56. 67. 70 ¹
† et cetera 103 A

De hac editione pauca restant adicienda. per annos plus quinquaginta a monumentorum Germanicorum curatoribus non solum expetita, sed adeo parata partim fati invidia, partim hominum ignavia factum est, ut nunc demum prodeat. ego eum laborem, postquam spem eius per alium iusto tempore perficiendi deponere debui, in me recepi invitus neque animo, sed officio oboediens, sublevatus in ea re egregio adiutorio optimorum collegarum et amicorum, Brunonis Kruschii in apparatu instruendo, Eduardi Schroeder in nominibus Germanicis apud Cassiodorum relatis recte constituendis et quatenus interpretatione indigent in personarum indice ad veriloquia probabilia revocandis, Ludovici Traube cum in panegyricorum fragmentis recensendis tum in opera ut molestissima, ita utilissima indicis vocabulorum et locutionum perficiendi. per eos ut editio haec aliquantum profecit, ita subsidiis iis, quae curatoribus monumentorum publice suppeditantur, eo perventum est, ut codicibus, qui sunt plurimi et per universam Europam dispersi, huiusce voluminis causa recte excussis ab hac parte crisis variarum Cassiodori videri possit pro absoluta haberi.

Subiunxi variis Cassiodori additamenta tria, primum continens epistulas paucas Theoderici nomine scriptas vel ad eum spectantes, quae extra varias ad nos pervenerunt, secundum continens acta synhodorum trium in urbe Roma regnante eo habitarum, tertium, quod Traubio dixi deberi, continens fragmenta panegyricorum eiusdem Cassiodori. de his si qua praemittenda fuerunt, invenientur singulis auctariis praeposita.

ADDITAMENTA.

AD PRAEFATIONEM.

ad p. XXII. De heurematis apud Cassiodorum memoratis post Knaackium diligenter exposuit Martinus Krenmer (de catalogis heurematum. Lipsiae 1890 p. 90 seq.), contendens non ex Hygino hausisse Cassiodorum, sed pendere utrumque a comuni auctore. et differunt omnino quaedam apud utrumque relata et absunt ab Hygino nostro quae inveniuntur apud Cassiodorum eius generis narrationes I, 2, 7 de purpura — II, 40, 14 de cithara — III, 52, 3 de geometria — V, 17, 2 de navi — VI, 18, 6 de pane — VI, 21, 2 de veste — VII, 5, 2 de fabricis — VII, 15, 3 de statuīs — VII, 32, 4. 5 de pecunia et de moneta — VIII, 31, 8 de Palamede — XI, 38, 2 de charta, quarum plerasque certe constat redire ad eundem auctorem. at liber Hyginianus cum non habeat nisi vetusti compendii reliquias male truncatas, utrum Cassiodorus adhibuerit eum integrum an Hygini auctorem, nequaquam decusum est. hoc addimus quae de septem miraculis mundi (narrationes eas nuper composuit Hermannus Schott de septem orbis spectaculis Ansbachi 1891, poteritque item conferri E. Wendling de peplo Aristoteleo Argentorati 1891) habet uterque ad verbum fere conspirare:

var. VII, 15, 4. Ferunt prisca saeculi narratores fabricarum septem tantum terris adtributa miracula: Ephesi Dianae templum: regis Mausoli pulcherrimum monumentum, a quo et mausolea dicta sunt: Rhodi solis aeneum signum, quod colossus vocatur: Iovis Olympici simulacrum, quod Phidias primus artificum summa elegantia ebore auroque formavit: Cyri Medorum regis domus, quam Memnon arte prodiga illigatis auro lapidibus fabricavit: Babyloniae muri, quos Samiramis regina latere cocto sulphure ferroque construxit: pyramides in Aegypto, quarum in suo statu se umbra consumens ultra constructionis spatia nulla parte respicitur.

Hyginus c. 223. Septem opera mirabilia: Ephesi Dianae templum, quod fecit Amazon Otrera Martis coniunx. Monumentum regis Mausoli lapidibus lychniticis altum pedes LXXX, circumcitus pedes CIOCCXLI. Rhodi signum Solis aeneum, id est colossus, altus pedibus XC. Signum Iovis Olympii, quod fecit Phidias ex ebore et auro, sedens pedes LX. Domus Cyri regis in Ecbatanis, quam fecit Memnon lapidibus variis et candidis vinctis auro. Murus in Babyloniam, quem fecit Semiramis Dercetis filia latere cocto et sulphure ferro vinctum, latum pedes XXV, altum pedes LX, in circuitu stadiorum CCC. Pyramides in Aegypto, quarum umbra non videtur, altae pedes LX.

ad p. XVII. In descriptione libri *N* addenda est (ut dixi p. CII n. 87) praescriptio libri VIII ea ipsa quae est in libro qui praecedit *Z*.

ad p. XXIV. Accedunt quae ad meam rerum Ostrogothicarum enarrationem adieci in eadem ephemeride vol. 15 (1890) p. 181—186.

ad p. XLI v. 4 *scr.* librorum *pro* librum.

ad p. LVII v. paenultimo *scr.* n. 82 *pro* n. 92 et n. 83 *A pro* 92 *A*.

ad p. LXIII v. 25 *scr.* [34] *pro* 34.

ad p. CIV. Adde 92 *A*. BEROLINENSI PHILLIPPSIANO n. 1794 (catalogi nuper editi Rosiani n. 201)

Ciceronis Philippicarum aliorumque scriptorum adglutinata sunt folia duo scripta saec. XIII XIV continentia variarum Cassiodori particulam a l. 8 ep. 10 p. 240, 7 *semper studuisse* ad eiusdem libri ep. 15 p. 246, 16 *suavissimum vobis*. inscriptiones a codice absunt. superesse ea ex codice ordinis nostri quinti ostendit varia lectio quam apposui integram (asterisco apposito ad lectiones in eadem familia redeuntes), quoniam habet quaedam quibus socios vincat, ut 244, 28 *tibi* hic corruptum in *ter* compendio parum intellecto, in reliquis omisso. at nec si superesset integer, multum inde proficeremus.

240, 8 quem] que — 15 directus * — arelatus] maleratus * — 19 ea om. — 21 suorum] suaruma —

25 tela mutua respuit * — 27 restitit om. * — credidit om.

- 241, 1 nec certantibus * — gallias /uas tuendas * — 3 ulla *bis* — 8 aquiliensem — 9 propria — 10 spuma] puma — 12 tumens] spumans * — 13 *est om.* * — periclitantis — 14 constitus — 16 nesciuit] uestiuit — 19 fauere — 23 intitari *corr. in* incitari — 27 dignitatis] nitatis — 29 illud etiam * — constat per nos * — 30 putauit — honoratum] honeroso — 31 expectendis
- 242, 1 praescientia * — praemisse — 4 optari — 6 complector * — 9 fama subacta — 12 iudicauimus * — quem] quidem * — 18 securitate] prouisione * — minus adhuc * — 20 te *om.* — 24 *est om.* — 25 terminos *om.* * — discerertudo — 26 afferamus *
- 243, 2 mult. art. * — 5 que *om.* — 6 mens] meris — 7 elenus — que *om.* * — 9 narratione] ratione * — 16 mittet liguria tullianos suos cognoscere * — 17 esse cons. uides * — 18 comitue — isto *om.* — decorauimus * — 21 universalitate paccare * — nimis] minus * — 26 sunt rob. * — 27 gignasia
- 244, 1 mitorum — honor .. quam tu *om.* — 3 committeret * — 8 sineres] faceris * — 9 nostra tempora — 10 eminens evenit] cum venit — 11 plenum — magnos — 16 *est om.* * 19 malus] m. fuero * — 20 recolent — 21 tutam — 24 ne] nec * — 28 tibi] ter — 31 conuenias
- 245, 2 uestra — 5 esse *om.* * — 7 amanitate — 10 quae] qui — 11 mem. glor. * — 13 nostre — nos *om.* * — 14 in] cum * — leg. uob. * — 17 fontis * — 18 *est* et — tantum *om.* * — 19 manet] remanet et * — 23 enim *om.* * — aliis] alii * — 25 estimabimus — 31 a *om.* *
- 246, 4 *est* es — pontifice elegisse * — 7 examine * — 9 contigit — 10 hoc et] et hoc * — 12 persona] perso — 14 ill. u. publ. *om.* *
- ad p. CVIII. Addendus liber bibliothecae olim Fuldensis descriptus in catalogo a. 1561 hodie Cassellano (adhibui ipsum scriptum; ed. [Kindermann] *Katalog und Nachrichten von der Bibliothek in Fulda*. Lipsiae et Francofurti a. 1819 p. 65): 'expositio (non epist.) Cassiodori ad Theodericum regem et de anima'.
- ad p. CXIX v. 7 *adde* dilibitas *L* 163, 5.
- ad p. CXXIV v. 29 *adde* Affric- *L* 162, 29.
- ad p. CXXV v. 22 *adde* asscrib- *L* 165, 32. 166, 6.

AD VARIAS.

- p. 36, 10 qui valet hostem confodere, ab omni se iam debet tuitione vindicare *coniecit Gloeden röm. Recht im ostgoth. Reich* p. 96 egregie, ubi libri uitio pro tuitione.
- p. 46 *adn. ita muta*: 10 qui fortasse delendum. — 11 qui] quis *N.*
- ad p. 64 (ep. II, 32) et p. 503. *Ad titulos Tarracinenses, qui meminerunt paludis Decemnovii regnante Theoderico exsiccatae, accessit nuperrime is qui sequitur editus a Rossio nostro (noticie degli scavi 1893 p. 210) et eiusdem optimi amici iussu postea mea causa recognitus habens in antica haec: EX P·D·N | THE·DERI·C | ET·S·C·, in postica milium numerum XV (non LXV). legendum esse ex p(rae)cepto d(omini) n(ostri) Rossius statim intellexit, quamquam in apographo R fuit pro P, coniecturamque mox firmavit exemplum recognitum. itaque senatus ut iussu regio inter privatum et publicum terminavit, ita miliaria quoque per Decemnovium collocavit.*
- p. 75 *lat.* III, 15 errore lectionem v. *inl. repudiari.*
- p. 91, 12 aequitatem fave tuetur *Kruschius adlegans praeter locum Charisii 5 p. 296 Keil lectionis dubiae alterum Gregorii Turonensis hist. Franc. 2, 34 p. 97, 5: infirmitatem (-te dett.) faveas populari. mihi talia proficisci videntur ab hominibus, quorum aures sonos -te -ti -tem non satis distinguere.*
- p. 129, 29 lapsui *scr. lapso.*
- p. 138 *ad v. 36*: Musae vero Eoa lingua quasi homousae dicuntur. *cf. Plutarchus de fraterno amore* c. 6: *ἄς (Μούσας) ὁμοῦ δὲ εὐνοίαν ἀεί καὶ φιλαδέλφειαν οὖσας οὕτως ἀνόμαζον Μοῦσας.* attulit locum *Knaeckius Hermae vol. 16 p. 592.*
- p. 153, 15 comma poni debuit non post navium, sed post solet.
- p. 216, 6 *scr. indictionem pro indictionom.*
- p. 235 *adn. ad 7 dele A.*
- p. 260 *ad v. 17 scr.* Bresl. 62 (pro 63).
- p. 262 *ad v. 22* quilibet (non quamlibet) *N.*
- p. 273, 26 *scr. integerrime pro integerrimae.*
- p. 300, 8 pro imitari (mutari *B*) scribendum esse mutuari vidit *Traubius. reliquae eiusdem coniecturae suis locis in indice verborum proponuntur.*
- p. 303, 12 *scr. principum pro principium.*
- p. 318, 11 Urbis Romae transportaneorum meminit (ut monuit vir doctrinae singularis Aemilianus Sarti in adnotationibus postumis editis *archivio della società Romana di storia patria* vol. 9 a. 1886 p. 11) liber Talmud Sanhedrin c. 11 (en Israel fol. 139 col. C): 'tunc ego: quandonam venturus est Christus? 'at ille: adito, ait, eum et sciscitare. ubi terrarum moratur? Romae ante portam. quo mihi signo 'innotescet? sedet illic inter pauperes et aegrotos.'

- p. 333, 23 *scr.* *to pro de.*
 p. 366 *in adn. codd. scr.* 'ad 16 exire' *pro* 'ad 8 exire'.
 p. 375 *ad* 12 *scr.* 'ut] ut *Z*'.
 p. 389 *ep.* 1, 2 *scr.* *tuae pro tua.*

AD ACTA SYNHODORVM.

- p. 394 *v.* *paenult. scr.* Tschiedel *pro* Tschindel.
 p. 401 *ep.* 52 *scr.* pruteulano *T*.
 p. 402 *presb.* 62 *retinendum* Crescentione.
 2 *adde* frequenter *T* — 14 dilectiones (*non* dilationes) *T* — 17 tractum (*non* tractatum) *G*.
 p. 403, 1 *adde* 'ne *om.* *G*' — *dele* 'in post. ne *T*'.
 p. 404, 2 *adde* 'deliberaret *T*' — 8 *adde* 'cui *T*'.
 p. 405, 10 *adde* 'dictum est *T*' — 22 'ea] et *G*' — 'erroris *T*' — 23 'morūū (*non* moruum) *T*^a — 24 *dele* 'firmitata *T*' — *ep.* 1 *adde* 'episcopus *om.* *T*'.
 p. 406 *ep.* 2 *adde* 'meturnensis *T*' — 'hanc *T*' — 'me profiteor *GT*' — *ep.* 3 'synolibus *G*' — 'hanc *T*' — *ep.* 5 'cansine *T*' — *ep.* 6 'creconius *G*'.
 p. 407 *ep.* 24 'pisorensis *T*' — *ep.* 25 'termacensis (*non* -ciensis) *T*' — *ep.* 27 tebeatrix (*non* tebeatis) *T* — *ep.* 28 'uitalaus *G*' — *ep.* 30 'derontinae *T*' — *ep.* 33 'dulticius (*non* dulcicius) *T*'.
 p. 408 *ep.* 36 'it. fortunatus *T*' — *ep.* 37 *om.* *T* — *ep.* 38 *om.* *GT* — *ep.* 39 innocentius *om.* *G* — *ep.* 40 'ualentianus *T*' — *ep.* 46 'sallustinus *G*' — *ep.* 47 'taraquiniensis *T*'.
 p. 414 *presb.* 49 *retinendum* Crescentio.
 p. 419, 15 *dele* 'in *om.* *T*'.
 p. 420, 1 *adde* 'reuennam *T*' — 5 'roma *T*' — 7 'fatigitur (*non* fatitur) *T*' — 9 'est] sit *T*' — 13 'orate *T*' — 14 'dat (*non* datum) *T*' — 22 'antestites (*non* -tis) *T*'.
 p. 421, 6 discedentibus] *non* discedentibus conicit Traube — 18 *adde* 'amore *T*' — 23 *dele* 'reddetur *T*'.
 p. 422, 3 'adremittit (*non* -ti) *T*' — 7 in arce Latii] in arce Latiari *praeferit* Traube *recte* — 11 'aestimauerit *T*' — 15 'dat (*non* datum est) *T*' — 22 'ordiant (*non* ordinant) *T*'.
 p. 424, 14 *scr.* quae dudum, praesentibus intimamus *commate transposito*.
 p. 429, 2 *seq.* fortasse ita scriptum fuit: ita tractatus est, ut multis presbyteris . . . per eadem ipsa mortis fuisset occasio, quoad se unde egressus fuerat ad beati Petri apostoli saepta convexerat *adiecta in margine adnotatione*: et recentium adhuc vestigia vulnerum . . . Gudila et Bedeulfus maiores domus regiae perspexerunt, quae *textui inserta est perperam verbo extremo in perspexissent mutato, scilicet ad fuissent accommodato*.
 p. 430, 1 *not.* *dele* *uncum*; iusto (*non* iuste) *A*
 p. 433 *ep.* 11 fuit ecclesiae Bovianensis (*cf.* p. 453 *ep.* 37).

AD ORATIONVM RELIQVIAS.

De Cassiodori panegyricis quaedam recte disputata sunt a Gaudenzi *atti e memorie della r. deputazione di storia patria per le provincie di Romagna, terza serie* vol. III a. 1885 p. 248 seq., quae disputatio sero mihi innotuit. Traube.

AD INDICEM PERSONARVM.

- p. 490 *in Cassiodoro patre scr.* III 28 *pro* IV 28.
 p. 491 *in Colosseo scr.* v. i. *pro* v. c.
 p. 493 *scr.* Florentianus *pro* Florentinus.
 p. 497 *adde*: Optatus cornicularius praefecti praetorio 345, 21.
 p. 499 *adde*: Stabularius comitiacus V 6.
 p. 502 *in Unigi scr.* III 43 *pro* III 23.

EXPLICATIO NOTARUM.

- A* editio Accursiana per l. I—VII ibi ubi ea consentit cum codice Breslaviensi n. 62 saec. XIV, sive a prima manu is eam lectionem habet sive a secunda sive pro varia adscriptam; inde a libro VIII editio sola.
- A^r* per l. I—VII codex idem Breslaviensis dissentiens ab editione Accursiana, quatenus eius variam lectionem referre placuit; nam longe maxima pars suppressa est.
- A^e* per l. I—VII editio Accursiana dissentiens a codice eodem Breslaviensi. editionis variam lectionem attulimus integram.
- B* codex Bruxellensis n. 10018 saec. XII ad l. VII 42—XII.
- C* codex Ambrosianus A 210 inf. saec. XV ad l. VIII 1—10. 42—47.
- D* codex Berolinensis Diezianus saec. XIII ad l. I. II 1—19. III 4—9. 22. 23. 25—31. V 9—37, suppressis erroribus huic codici propriis.
- D* fragmentum Halense saec. XI ad l. IX 17. 18.
- E* codex Florentinus Laurentianus 16 sin., 11 saec. XIV.
- F* codex Florentinus Laurentianus 45, 11 saec. XIV. lectio non datur nisi selecta.
- G* codex Londiniensis reg. 8 B. XIX saec. XIII. errores huic libro proprios suppressi.
- H* codex Oxoniensis coll. Magdalenae 166 saec. XIII.
- I* codices duo Pragenses et Vindobonensis 407 consentientes.
- I^p* codex Pragensis universitatis saec. XIV
- I^w* codex Vindobonensis 407 saec. XIV
- K* codex Laurentianus 89, 23 saec. XIII ad l. I—VII 41. VIII—XII.
- L* codex Leidensis Vulcanianus n. 46 saec. XII ad l. I—VII 41.
- M* codex Montispezzulanus n. 294 saec. XII ad l. I—IV 41 et ad l. VIII (in l. IX—XII aliquoties memoratur).
- N* codex Neapolitanus IV. B. 41 saec. XIII ad l. I—IV 35. VIII—XII.
- O* codex Romanus Angelicanus V 4. 7 saec. XII ad l. I 1—16. 45—fin. II. III. IV 1—20.
- P* codex Vaticanus Palatinus 273 saec. XII ad l. I—VII 41.
- R* codex Monacensis 13072 saec. XII ad l. I—VII 41.
- T* codex Breslaviensis n. 63 saec. XIV ad l. VI. VII 1—21. 26—32. 36—47. VIII 1—10. quatenus pervenit codex gemellus *U*, errores codici *T* proprios ibi suppressi, ubi consentiunt reliqui libri omnes.
- U* codex Caesenas 13, 3 saec. XV ad l. VI. VII 1—21. 26—32. 36—42. suppressi errores huius libri ubi gemellus *T* ab eo recedens lectionem veram habet.
- X* codex Montispezzulanus 4 saec. XII/XIII ad l. I—IV 39. lectio non datur nisi selecta.
- Z* codex Parisinus 2185 A saec. XIII ad l. I 1—23 et ad l. VIII—XII.
- deteriores* 93. 96. 97. 98. 102. 103. 103 A. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111 adhibiti ad l. VII 42—47 enumerantur p. 223.
- ^a significat lectionem primitivam ab eodem librario postea mutatam
- ^b significat lectionem a codicis librario substitutam primitivae
- ¹ significat lectionem primitivam ab alia manu postea mutatam
- ² significat lectionem ab alia manu substitutam primitivae
- ¹ in laterculis significat lectionem laterculi diversam a textu (v. supra p. XL)
- ^t distinguit lectionem textus a lectione varia supra versum vel ad marginem adscripta
- ^v significat variam lectionem sive nota praemissa aliqua (*uel*, *alias*) sive nulla praescriptione inter versus vel ad marginem adscriptam
- l. VIII—XII breviorum; codex *H* ubi consentit cum textu edito, librorum *HIP^w*, lectiones suppressi, nisi forte propterea memorandae fuerunt, quod redeunt in *NEF*.
- alter uter ubi solus memoratur, alter consentit cum textu nostro
- ^a vel —^b, item —¹ vel —², item —^t vel —^v ubi adferuntur lectione quae respondet non enuntiata, ea lectio de qua tacetur cum edita consentit.

MAGNI AVRELII
CASSIODORI SENATORIS

V. C. ET INL. EXQVAEST. PAL. EXCONS. ORD. EXMAG.
OFF. PPO ATQVE PAT.

V A R I A R V M

LIBRI DVODECIM

IVRE SENATOR AMANS OFFERT HAEC DONA MAGISTRO,
CVI PLVS ELOQVIO NVLLA METALLA PLACENT.

*Titulum operis (de quo plene dictum est in praefatione) sic dat M consentiente fere B.
Dedicationem habet L solus.*

Cum disertorum gratiam aut communibus fabulis aut gratuitis beneficiis, nullis
tamen veris meritis collegissem, dicta mea, quae in honoribus saepe positus pro ex-
plicanda negotiorum qualitate profuderam, in unum corpus redigere suadebant, ut
ventura posteritas et laborum meorum molestias, quas pro generalitatis commodo
sustinebam, et sinceris conscientiae inemptam dinosceret actionem. Dicebam dilectionem
ipsorum mihi potius fore contrariam, ut, quod modo propter desideria supplicantium
putabatur acceptum, postea legentibus videretur insubidum. addebam debere illos
Flacci¹⁾ dicta recolere, qui monet, quid periculi vox praecipitata possit incurrere.
Respondendi celeritatem cunctos videtis exigere, et creditis me impaenitenda proferre?
dictio semper agrestis est, quae aut sensibus electis per moram non comitur aut
verborum minime proprietatibus explicatur. loqui nobis communiter datum est: solus
ornatus est, qui discernit indoctos. Nonus annus ad scribendum relaxatur auctoribus²⁾:
mihi nec horarum momenta praestantur: mox ut coepero, clamoribus imminetur et
festinatione nimia geritur, ne cautius coepta peragantur. alter nos frequentia in-
vidiosae interpellationis exaggerat: alter miseriarum mole castigat: alii furiosa con-
tentionum seditione circumdant. Inter haec cur requiritis dictationis eloquium, ubi
copiam vix possumus habere sermonum? ipsas quoque noctes inexplicabilis cura
circumvolat, ne desint alimonia civitatibus, quae supra omnia populi plus requirunt,
studentes ventri, non auribus. hinc est quod cogimur animo per cunctas ire provincias
et iniuncta semper inquirere, quia non sufficit agenda militibus imperare, nisi haec
iudicis assiduitas videatur exigere. nolite, quaeso, noxie nos amare. declinanda est
suasio quae plus habet periculi quam decoris. Sed illi me potius tali disceptatione
fatigabant: 'praefectum te praetorianae sedis omnes noverunt, cui dignitati occupationes
'publicae velut pedisequae semper assistunt. ab hac enim exercitiales flagitantur

LRP(D)MOZ(X)E(F)

1 disertorum] d. mihi A gratiam om. P^a 2 honore EF pos. saep. A 3 proferebam E
5 sinceræ deteriores inemptam] non inemptam O, inceptam E, ineptam MZF dinoscerent M^a, dis-
nosceret M^b 6 modo] mihi XE 7 insubidum] LMZ, in subsidium DO, insipidum RPXEFA
debere om. R¹ 8 redolere MOZXEF quid] quod Z 9 cunctos] ceteros P exigere om. E¹ in-
pendenda P 10 quae om. P sensibus] sen *** L¹ 14 nimia geritur (ingeritur A^e)] ger. nim. P
pergantur MZ^b alter nos] alterno MZ 15 interpellationes R^a miseriarum] misera P castigat]
instigat E¹ contentionum] intentionum MOXEF, *intentionum Z 17 uix cop. A^e possumus A^e
18 desinit M^a, desit RX pop. plus (om. DA^e) req.] pl. req. pop. E 19 est quod om. O 20 hoc E
22 me om. MOZX 23 praetorianae om. in sp. vac. O sedis om. E¹F^a cui] quod M²OZ, cum D

1) *epist.* 1, 18, 71: et semel emissum volat inrevocabile verbum.
que prematur in annum.

2) *Horatius art. poet.* 388: nonum-

- expensae: ab hac victus quaeritur sine temporis consideratione populorum: huic etiam
 vel solum grave iudiciorum pondus adiectum est. cui ideo leges visae sunt inmensum
 onus imponere, dum ad ipsam honoris gratia maluerunt paene omnia pertinere. quod
 enim spatium possis publico labori subripere, quando in unum pectus confluit. quic-
 7 5 quid utilitas generalitatis exposcit? Addimus etiam, quod frequenter quaesturae vicibus
 ingravato otii tempus adimit crebra cogitatio. et velut medioeribus fascibus insudanti
 illa tibi de aliis honoribus principes videntur imponere, quae proprii iudices nequeunt
 explicare. haec autem facis nulla vendendo. sed exemplo proprii genitoris ab speran-
 8 10 tibus accipis solos labores: sic petentibus praestando gratis sub continentiae munere
 cuncta mercaris. Regum quin etiam gloriosa colloquia pro magna diei parte in bonum
 publicum te occupare noverunt, ut fastidium sit otiosis expectare, quae tu continuo
 labore cognosceris sustinere. verum hoc magis tibi ad suffragium laudis potest pro-
 ficere, si inter tanta et talia valueris legenda proferre: deinde quod rudes viros et
 ad rem publicam conscia facundia praeparatos labor tuus sine aliqua offensione poterit
 15 edocere. et usum, quem tu inter altereantium pericula iactatus exercees, illos, qui sunt
 9 in tranquillitate positi, contingit felicius adipisci. Proinde, quod salva fide, qua frueris,
 dissimulare non poteris, tanta regum beneficia, si pateris ignorari, frustra maluisti
 benigna festinatione concedi. noli, quaesumus, in obscurum silentii revocare, qui te
 dicente meruerunt illustres dignitates accipere. tu enim illos assumpsisti vera laude
 20 describere et quodam modo historico colore depingere. quos si celebrandos posteris
 10 tradas, abstulisti. consuetudine maiorum, morientibus decenter interitum. Deinde mores
 pravae regis auctoritate recorris, excedentis audaciam frangis, timorem legibus reddis.
 et adhuc dubitas edere quod tantis utilitatibus probas posse congruere? celas etiam,
 ut ita dixerim, speculum mentis tuae, ubi te omnis aetas ventura possit inspicere.
 25 contingit enim dissimilem filium plerumque generari: oratio dispar moribus vix potest
 inveniri. est ergo ista valde certior arbitrii proles: nam quod de arcano pectoris
 11 gignitur, auctoris sui posteritas veracius aestimatur. Dixisti etiam ad commendationem
 universitatis frequenter reginis ac regibus laudes: duodecim libris Gothorum historiam
 defloratis prosperitatibus condidisti. cum tibi in illis fuerit secundus eventus, quid
 12 30 ambigis et haec publico dare, qui iam cognosceris dicendi tirocinia posuisse? Victus
 sum, fateor, in verecundiam meam: nec obsistere tantis prudentibus potui, cum me
 viderem ex affectione culpam. nunc ignoscite, legentes, et si qua est incauta prae-
 sumptio, suadentibus potius imputate, quia mea iudicia cum illo videntur facere, qui
 13 me decreverit accusare. Et ideo quod in quaesturae, magisterii ac praefecturae digni-
 35 tatibus a me dictatum in diversis publicis actibus potui reperire, bis sena librorum

LRP(D)MOZ(X)E(F)

- 1 temporis *om. O* huic] hinc *P* 2 abiectum *P* 3 onus] pondus vel onus *O* ad *om. Za*
 gratiam *PDO* paene omnia *om. Pa* 4 labori *om. Za* 5 generalis *E* 6 medicibus *Pa*
 7 tibi *om. O* 8 uidendo *L¹* ab] a *EA* 9 labores] spei lab. *A^r(2)e* praestando *bis O* 10 mer-
 cati *malim* quin] quando *Z* gloriosa] magna *E¹* 11 te publ. *RP* nouerunt] potuerunt *malim*
 tu *om. OA^e* 12 uerum] unde *O* hoc tib. mag. *P*, tib. hoc mag. *D* laudis *om. Pa* 13 uilueris *Za*
 et] nec *malim* 15 in tranq. sunt *O, inc. D^a* 16 contigit *MOZX* 17 ignorare *R* 18 quae-
 sumus] *RPF*, q̄s *LDMOZE*, quaesumus quasi *A^e*, quaeso quasi *A^r* 19 meruerunt] minierunt *L^a[?]* digni-
 tates] magnitudines *O* 20 historiarum calore *O* poteris *Pa* 21 tradis *Za* pr. mor. *D* 22 regis] re-
 corrigis *A^r(v)*, corrigis *A^e* recorris] corrigis *D*, rectoris *MOZX* 23 tantis utilitatibus] tantibus *O*
 24 dixeram *R¹* 25 contigit *MOZX* poterit *PD* 26 prolis *PD* 27 ueracius *om. E* aestimat *A^e*
 28 reginis ac (et *R*) regibus] regibus ac reginis *PD* laudem *O* libris gothorum historiam (ystorias *E²F*) libris
 gothorum hystoriarum *E²* (*duplici u. l. adscr.*) 29 euectus *LRPD* quid] sed quid *M^bZ*, qid *O, inc. M^a*
 30 ambigis et] ambigisset *M^aO^b*, amdigisset *O^a*, ambigis *M^bZ* hoc *E* potuisse *PE¹* 31 in *om. E*
 prudentibus] precibus *Forn.* 32 est] sunt *E* praescriptio *E* 33 imputare *L¹O* cum] et cum *O*
 34 decreuerunt *M^a* accusare *P* quod] qui *O* ac] atque *PD* 35 diuersis *om. O*

ordinatione composui, ut, quamquam diversitate causarum legentis intentio concitetur, efficacius tamen rapiatur animus, cum tendit ad terminum. Illud autem sustinere alios 14
passi non sumus quod nos frequenter incurrimus in honoribus dandis, impolitas et
praecepites dictiones, quae sic poscuntur ad subitum, ut vix vel scribi posse videantur.
cunctarum itaque dignitatum sexto et septimo libris formulas comprehendendi, ut et mihi 5
quamvis sero prospicerem et sequentibus in angusto tempore subvenirem: ita quae
dixi de praeteritis conveniunt et futuris, quia non de personis, sed de ipsis locis quae
apta videbantur explicui. Librorum vero titulum, operis indicem, causarum praeconem, 15
totius orationis brevissimam vocem, variarum nomine prae-notavi, quia necesse nobis
fuit stilum non unum sumere, qui personas varias suscepimus ammonere. aliter enim 10
multa lectione satiatis, aliter mediocri gustatione suspensis, aliter a litterarum sapore
ieiunis persuasionis causa loquendum est, ut interdum genus sit peritiae vitare quod
doctis placeat. Proinde maiorum pulchra definitio est sic apte dicere, ut audientibus 16
possis concepta vota suadere. neque enim tria genera dicendi in cassum prudens
definit antiquitas: humile, quod communione ipsa serpere videatur: medium, quod 15
nec magnitudine tumescit nec parvitate tenuatur, sed inter utrumque positum, propria
venustate ditatum suis finibus continetur: tertium genus, quod ad summum apicem
disputationis exquisitis sensibus elevatur: videlicet, ut varietas personarum congruum
sortiretur eloquium et, licet ab uno pectore proflueret, diversis tamen alveis emanaret,
quando nullus eloquentis obtinet nomen, nisi qui trina ista virtute succinctus causis 20
emergentibus viriliter est paratus. Huc accedit, quod modo regibus, modo potestatibus 17
aulicis, modo loqui videamur humillimis, quibus alia contigit sub festinatione pro-
fundere, alia vero licuit cogitata proferre, ut merito variarum dicatur, quod tanta
diversitate conficitur. sed utinam, sicut ista regulis acceperis probamur antiquis, ita
eadem promissae resignent merita dictionis. Quapropter humile de nobis verecunde 25 18
promittimus: mediocre non improbe pollicemur: summum vero, quod propter nobili-
tatem sui est in editiore constitutum, nos attigisse non credimus. verum tamen sileant
praesumptiones illicitae, qui legendi sumus. incongruo namque nostras de nobis
disputationes ingerimus, qui vestra potius iudicia sustinemus.

LRK(a v. 17 quod ad)P(D)MOZ(X)E(F)

1 diversitate *om. E¹* 2 cum] dum *E* 3 passi (*om. L¹*) non] non passi *PD* incurribus *L¹*,
incurri* *R¹* impolitas] impositas *M^aE²F*, impositas *M^bOZX*, imposteris *E²*, imposteris *E¹*, inkompositas *PD*
5 septimo] viii *O* 7 conueniunt] conueniu* *M^a*, conuenienter *M^bOZXEF* de *om. R¹* personis] praeteritis *O*
9 uararum *P* nomine *om. LR* fuit nob. *OXEF* 10 personas] partes *O* suscipimus *A^c*
12 peritiae *Z¹* 13 definitio est] diffinitione *vel* definitione (= definitiōe) *MOZXEF* apte] aptes *MZ*,
aptem *OX* ut] quod *P* 14 possis] personis *E¹F¹* dicendi] loquendi *E* 16 teneatur *L*
17 uetustate *Z¹* dictatum *E* funibus *M^a* genus *om. E* 18 uidelicet *om. O* 20 quando]
quoniam *K* 21 accedit *MZ²* 22 quibus] quin *malim* alia] aliqua *MOZXEF* contingit *OEF^a*
sub] cum *P* 24 utinam] nunc *E* prodamur *LR¹PK*, prodimur *R²* 25 promissae (promissa *R*)
res.] res. pr. *O* 27 in editore] scripsi dubitans, in edi-tione *M^a*, in edictione *M^bZXEFA^r*, in editatione *LR*,
in (*vel* im) meditatione *PD*, meditatione *K*, in edicto *O*, in aedito *A^c* 28 incongruo] *LRKPD^a*, in-
congrue *MOZXEF^a* nostras (uestras *XE¹F*) de (*om. O*) nob. disp.] disp. nostr. de nob. *PD* 29 in-
gerimus *om. PD* potius] *om. R¹*

LIBER PRIMUS.

- I. Anastasio imperatori Theodericus rex.
theodericus, *ubi perscribit, plerumque K*
th. r. an. imp. K^t , ad imperatorem D^t , *om. in laterculis PMOZXF, in textu MZX*
- II. Theoni v. s. Theodericus rex.
theoni] $L^1R^1PD^t$, theonio $L^tR^tKMOZN^tX^1EF$
u. s.] $D^tM^1Z^1A^e$, uiro N^t
- III. Cassiodoro v. i. atque patricio Theodericus rex.
cathiodoro E^1
u. i.] A^e , illustri (*om. uiro*) O^1
atque] ac E^1 , *om. P^1*
- IIII. Senatui urbis Romae Theodericus rex.
th. r. s. u. r. D^t
- V. Floriano v. s. Theodericus rex.
u. s.] $D^tM^1Z^1A^e$, uiro illustri R^t , *om. P^1*
- VI. Agapito v. i. p. u. Theodericus rex.
agapite K^t
u. i.] P^tD^t , *om. KA^e*
p. u.] PD^tMOZ , praefecto (prefato L^1 , *inc. R^{11}*) urbis *plerique*, patricio N^t , pontifici XEF
habet bis et suo loco et ante ep. 7 X^t
- VII. Felici v. c. Theodericus rex.
pelici P^1
u. c.] $P^1D^tMA^e$, tic Z^1 , $\bar{u}e$ Z^t , $\bar{c}i\bar{c}$ O^1 , $\bar{u}ic$ N^t , u. s. P^t , uiro comiti LR , comiti K , uiro
clarissimo F , uiro consulari E , *om. O^t*
- VIII. Amabili executori Theodericus rex.
om. X^t
- VIII. Eustorgio viro venerabili Mediolanensi episcopo Theodericus rex.
eustorio L^1K^1 , eustrogio M^tZ^t , eustagio O^1 , eusturgio K^t , eustergio F^t , eustochio N^t
uiro uenerabili *om. K*, uiro *om. D*
mediolanensium D
- X. Boethio v. i. atque patricio Theodericus rex.
boetio *fere libri*
u. i.] P^1MZA^e , uiro (*om. ill.*) N^t
atque] ac E^1 , et K^t
- XI. Servato duci Raetiarum Theodericus rex.
retiarum *vel reciarum libri*
- XII. Eugeniti v. i. magistro officiorum Theodericus rex.
eugenito R^1F^t , eeugeniti P^1 , lugenti MZ^1 , eugenii O^1 , ingenti Z^t
u. i.] P^1ZA^e , $\bar{u}g$ O^1
magistro officiorum] D^tMOZN^tXEF , magistro LRP^1K^t , *om. K^1*
om. P^t

- XIII. Senatui urbis Romae Theodericus rex.
pio principi (*ex ep. 12 extr.*) urbis rome senatui th. r. N^t
- XIII. Fausto $\overline{pp}o$ Theodericus rex.
fasto N^t
 $\overline{pp}o$] $LM^1O^1ZP^t$, \overline{pp} P^1 , $\overline{pp}o$. p. M^t , $\overline{ep}o$ N^t
- XV. Festo \overline{v} . \overline{i} . atque patricio Theodericus rex.
fiesto O^1 , fausto $L^1R^1P^tD^tN^t$
u. i.] $PD^tMO^1ZA^e$, uiro (*om. ill.*) N^t
ac E^1 , et K^t
- XVI. Iuliano comiti patrimonii Theodericus rex.
patrimonii] patricio N^t
- XVII. Universis Gothis et Romanis Dertona consistentibus Theodericus rex.
et] atque P^1
post romanis ins. theodericus rex O
dertone $MXEF^1A^e$, dertornis N^t , de tortona K^1 , *om. K^t*
consistentibus] existentibus N^tF^1 , stantibus EF^t , *om. K^t*
- XVIII. Domitiano et VViliae Theodericus rex.
domicio P^tD^t , dominato K^t
uulli(a)e $M^1aO^1XE^1A^e$, uilie ZN^t , uilie F^1 , uullie R^t , uulli(a)e $LR^1K^1P^t$, uulie E^tF^t ,
nuliae P^1 , uulliae D^t , iuliae M^1b et M^t , euuulie (*pro et uulliae*) K^t
- XVIII. Saturnino et Umbisuo \overline{vv} . \overline{ss} . Theodericus rex.
saturno K^t
umbisuo] L^tRP , umbrisuo L^1 , umbisuc D^tMZ , urbisuc O^1 , ubusio E^1 , uerbusio $X^1E^tF^1A^e$,
uerbisuo X^t , uerbusine F^t , uxori sue N^t , et u. *om. K*
uu. ss.] $PD^tMO^1ZA^e$, \overline{uec} N^t , uiris illustribus senatoribus X^1EF , *om. K*
- XX. Albino et Avieno \overline{vv} . \overline{ii} . atque patriciis Theodericus rex.
auieno] abieno *libri plerique*, abgeio K^t , albieno FA
uu. ii.] $PMZA^e$, \overline{uu} \overline{u} O^1D^t , uu (*om. illustr.*) N^t , *om. K*
atque (et E) patriciis (patriarcis E^1) *om. KP^tX^t*
- XXI. Maximiano \overline{v} . \overline{i} . et Andreae \overline{v} . \overline{s} . Theodericus rex.
maximo K^t
u. i.] $PD^tMO^1ZA^e$, uiro (*om. illustri*) N^t
ambree N^t , audito K^t
u. s.] $P^1D^tMO^1ZA^e$, \overline{uo} P^t , senatori (*om. uiro*) F^1 , *om. N^t*
- XXII. Marcello \overline{v} . \overline{s} . advocato fisci Theodericus rex.
marcellino P^1N^t , marcelle K^t
u. s.] $PMZA^e$, u. N^t , *om. D^tO^1*
aduocato (aduocatio L^1 , et adu. R^t) fisci (fisci *om. P^t*) *om. K*
- XXIII. Caeliano et Agapito \overline{vv} . \overline{ii} . patriciis Theodericus rex.
c(a)eliano] *fere libri*, cenano N^t , geliano K^t , feliciano K^1
uu. ii.] $P^1D^tMZA^e$, \overline{uu} \overline{u} O^1 , \overline{uu} P^tN^t , *om. K*
patriciis] et patriciis $R^tE^tA^e$, patriarcis E^1 , *om. R^1K*
theodorus N^t
- XXIII. Universis Gothis Theodericus rex.
- XXV. Sabiniano \overline{v} . \overline{s} . Theodericus rex.
sabiniano P^t , fabiniano M^1Z^1
u. s.] PD^tMZA^e , \overline{ui} N^t , *om. O^1*
- XXVI. Fausto $\overline{pp}o$ Theodericus rex.
 $\overline{pp}o$] $LPMZ$, $\overline{ep}o$ DN^t
- XXVII. Specioso Theodericus rex.
om. R^t (specioso suppl. m. s. XV)

- XXVIII. Universis Gothis et Romanis Theodericus rex.
 et *om.* K^tE^t
 romanis] r. constitutis O^1 (*cf. ep. 29*)
om. R^t (*u. g. suppl. m. s. XV*)
- XXVIII. Universis Lucristanis super Sontium constitutis Theodericus rex.
 lutris . tanis R , lucrestanis N^t
 super (*om.* L^1 , supra F^1) sontium (socium O) constitutis (*om.* O [*cf. ep. 28*] K^1) *om.* K^t
- XXX. Senatui urbis Romae Theodericus rex.
 romae *om.* M^t (*non* Z^t)
praescr. populo romano EF^{t1}
- XXXI. Populo Romano Theodericus rex.
 romamano P^t
praescr. senatui urbis romae EF^{t1}
- XXXII. Agapito \bar{v} . \bar{i} . \bar{p} . \bar{u} . Theodericus rex.
 agapito *om.* F^{t2}
 u. i.] P^tD^t , uiro (*om.* illustri) N^t , *om.* KF^{t2}
 p. u.] $P^1O^1Z^1$, pr. urb. rome N^tF^{t2} , praefecto K^t , pontifici X^t , *om.* M^tZ^t
praescr. populo romano E , *om.* F^1 , *inc.* F^{t1}
- XXXIII. Agapito \bar{v} . \bar{i} . \bar{p} . \bar{u} . Theodericus rex.
 u. i.] $P^tD^tA^e$, uiro (*om.* illustri) N^t , *om.* K
 p. u.] P^1MZ , pr. urb. rome N^t , praef. (*om.* urbis) L^1K , pontifici XEF
- XXXIII. Fausto \overline{pp} Theodericus rex.
 \overline{pp}] LR^1PMZ , \overline{ep} D^tN^t
praescr. agapito uiro illustri pontifici E , agapito \overline{sto} F^t , *om.* K^t
- XXXV. Fausto \overline{pp} Theodericus rex.
 \overline{pp}] LR^1PZ , \overline{ep} D^t , \overline{ep} praeposito N^t
om. $K^tM^1O^1X^1E^1$, *praescribunt inscr. ep. 36* M^tX^t , *inscr. ep. 38* F^1
- XXXVI. Ferriolo \bar{v} . \bar{s} . Theodericus rex.
 terriolo M (*utroque loco*) ZXF^1 , teriolo F^t , feriole N^t , theriolo E , theoriolo A^e , serriolo K^1 ,
 ferrioso K^t
 u. s.] $PO^1Z^1A^e$, ui D^t , uiro N^t , uiro senatori gothorum M^tX^t *ad ep. 35*, *om.* R^t
om. K^t , *habent et hoc loco et ad ep. 35* M^tX^t
- XXXVII. Crispiano Theodericus rex.
 crispiano] $L^1R^1MO^1ZXEFA$, crispiniano $L^tR^tP^1D^t$, erpiniano P^t , crispo K , cypriano
 uiro N^t
ante ep. 36 X^t
- XXXVIII. Boioni \bar{v} . \bar{s} . Theodericus rex.
 coioni MZX^tEF^tA , coroni X , croni O^1 , corroni *hoc loco*, baioni *ep. 35* F^1
 u. s.] PO^1MZA^e , ui D^t , uiro illustri L^tR^t , uiro N^t
ante ep. 37 X^t , *et hoc loco et ante ep. 35* F^1
- XXXVIII. Festo \bar{v} . \bar{i} . patricio Theodericus rex.
 festo] $L^tR^tKD^tN^tA$, *praeterea* fausto
 u. i.] P^tD^t , illustri (*om.* uiro) $L^1R^1P^1$, uiro (*om.* ill.) N^t
 patricio] princio O^1 , *ante u. i.* D^t , et patr. R^t
ante ep. 38 X^t , *om.* F^1
- XL. Osuin \bar{v} . \bar{i} . comiti Theodericus rex.
 osuin] LR^tP , osiun K^1 , osuin R^1D^t , asuin M^tF^1 , asum M^1ZX , asuin E^t , assum E^1 ,
 assio A^e , ossim A^t , osui F^t , osuini K^t , ozuin *vel* ozum N^t
 u. i.] $P^tD^tA^e$, uiro N^t
 comiti] patricio EF^t , *om.* K
ante ep. 39 X^t , *om.* O^1

- XLI. Agapito \bar{v} . \bar{i} . \bar{p} . \bar{u} . Theodericus rex.
 agapiti Z^1 , affini m . O^1
 u. i.] $P^t D^t A^e$, uiro N^t , *om.* K
 p. u.] $MO^1 Z$, pr(a)efecto (*om.* urbis) $K^1 P^t D^t N^t$, pontifici $X^1 EF$, comiti X^t , *om.* P^1
ante ep. 40 X^t
- XLII. Artemidoro \bar{v} . \bar{i} . \bar{p} . \bar{u} . Theodericus rex.
 arthemidoro $LRP^1 D^t A$, athemidoro E^1 , archemidoro $N^t X^1 F^1$, archimidoro F^t , arthemido $P^t K^t$
 u. i.] $P^t D^t A^e$, uiro sublimi K , uiro N^t
 \bar{p} . \bar{u} .] $P^1 MO^1 Z$, praefecto urbis *ro.* N^t , praefecto (*om.* urbis) P^t , pontifici XEF^t , atque ponti-
 fici F^1 , patritio A^e , *om.* K
transponit inscr. 42. 43 $O^{1(a)}$; *ante ep. 41 (ep. 42 adhaeret praecedenti)* X^t
- XLIII. Senatui urbis Romae Theodericus rex.
 sanatus R^1
- XLIV. Senatui urbis Romae Theodericus rex.
 eidem senatus K^t , populo *coni.* *Cuiacius*
om. $O^1 F^1$
- XLV. Boethio \bar{v} . \bar{i} . patricio Theodericus rex.
 boetio *fere libri*, boecio R^t , theobaldo N^t
 u. i.] $PD^t MZ$, uiro $O^1 N^t X^t$, illustri K^t
 patr.] et patr. R^1 , atque patr. F^1 , *om.* R^t
- XLVI. Gundibado regi Burgundionum Theodericus rex.
 gundibaldo $N^t F^1$, gundibauda R^t , undibado P^t , cundibaldo K^t , ingundibado O^1 , igundi-
 bado $M^1 Z^1 X^1$, igundibaldo E , igundubaldo F^t
 burgundiorum $P^1 M^t O^1 N^t EF$, burgundionino K^t .

LRKPD(deficit lat.)MO(deficit textus epp. 43. 44. 45)ZN(deficit lat.)(X)E(F)

I.

ANASTASIO IMPERATORI THEODERICUS REX.

c. a. 508

- 1 Oportet nos, clementissime imperator, pacem quaerere, qui causas iracundiae
cognoscimur non habere: quando ille moribus iam tenetur obnoxius, qui ad iusta
deprehenditur imparatus. omni quippe regno desiderabilis debet esse tranquillitas, in
2 qua et populi proficiunt et utilitas gentium custoditur. haec est enim bonarum artium
decora mater, haec mortalium genus reparabili successione multiplicans facultates pro-
tendit, mores excolit: et tantarum rerum ignarus agnoscitur qui eam minime quaesisse
3 sentitur. Et ideo, piissime principum, potentiae vestrae convenit et honori, ut con-
cordiam vestram quaerere debeamus, cuius adhuc amore proficimus. vos enim estis
10 regnorum omnium pulcherrimum decus, vos totius orbis salutare praesidium, quos
ceteri dominantes iure suspiciunt, quia in vobis singulare aliquid inesse cognoscunt,
nos maxime, qui divino auxilio in re publica vestra didicimus, quemadmodum Romanis
4 aequabiliter imperare possimus. Regnum nostrum imitatio vestra est, forma boni pro-
positi, unici exemplar imperii: qui quantum vos sequimur, tantum gentes alias anteimus.
15 hortamini me frequenter, ut diligam senatum, leges principum gratanter amplectar, ut
cuncta Italiae membra componam. quomodo potestis ab Augusta pace dividere, quem
non optatis a vestris moribus discrepare? additur etiam veneranda Romanae urbis
5 affectio, a qua segregari nequeunt quae se nominis unitate iunxerunt. Proinde illum
et illum legationis officio ad serenissimam pietatem vestram credidimus destinandos,
20 ut sinceritas pacis, quae causis emergentibus cognoscitur fuisse vitiata, detergis con-
tentionibus in sua deinceps firmitate restituta permaneat: quia pati vos non credimus
inter utrasque res publicas, quarum semper unum corpus sub antiquis principibus fuisse
6 declaratur, aliquid discordiae permanere. Quas non solum oportet inter se otiosa
dilectione coniungi, verum etiam decet mutuis viribus adiuvari. Romani regni unum
25 velle, una semper opinio sit. quicquid et nos possumus, vestris praeconiis applicetur.
Quapropter salutationis honorificentiam praefidentes prona mente deposcimus, ne suspen-

LRKP(D)MOZN(a. v. 4prehenditur)(X)E(F)

3 obn. iam. ten. <i>KA</i> ^e	4 esse deb. <i>N</i>	5 en. est <i>O</i>	7 quaes. min. <i>M</i> ^a	10 dec.
puleh. <i>R</i> uos nos estis <i>N</i> saluta <i>O</i> quos quem <i>M</i> ^b <i>ZN</i> , quod <i>K</i> ² <i>OE</i> <i>A</i> ^c , in quem <i>A</i> ^r , inc. <i>M</i> ^a				11 suspi-
ciunt] <i>E</i> ² <i>A</i> ^r , suscipiunt <i>reliqui</i> quia <i>om.</i> <i>O</i> cognoscunt <i>om.</i> <i>O</i>			12 nos] uos <i>P</i> ^a , et nos <i>KA</i>	
13 (a)equaliter <i>MOZNXE</i> ¹ <i>F</i> possumus <i>K</i> uestrum <i>NXE</i> ^F nostra <i>NE</i> ^F est (<i>om.</i> <i>K</i>) forma]				
forma ē (<i>sic</i>) <i>O</i> 14 quantum] tantum <i>L</i> ¹ alias gentes <i>R</i> antegimus <i>P</i> ^a 15 ad hortamini				
<i>adn.</i> <i>E</i> ² : 'al. est epistola per se cuius rubrica est Theodoricus rex Romanus'			16 componamnam <i>P</i> ^a	
potestis] potis <i>K</i> ¹ 18 quae] qui <i>EFA</i> 19 credimus <i>KM</i> ¹ <i>OXEF</i> ¹ <i>A</i> , inc. <i>D</i> ^a			destinandas <i>Z</i> ^a	
20 fuisse] esse <i>E</i> ¹ 21 uos] nos <i>P</i> , <i>om.</i> <i>E</i> ¹ 22 semper] super <i>O</i> principibus <i>om.</i> <i>N</i> 23 otiosa]				
oc**sa <i>M</i> ^a 24 unum <i>bis</i> <i>O</i> 25 et <i>om.</i> <i>A</i> ^e applicatur <i>E</i> 26 praemittentes uel praefidentes				
(<i>supra</i> uel pr. <i>adscr.</i> : hec est glosa) <i>E</i> post susp. <i>ins.</i> a nobis <i>A</i>				

datis mansuetudinis vestrae gloriosissimam caritatem, quam ego sperare debui, etiamsi aliis non videretur posse concedi. cetera vero per praesentium latores pietati vestrae verbo suggerenda commisimus, ut nec epistularis sermo redderetur extensior nec aliquid pro utilitatibus nostris praetermisisse videremur.

II.

THEONI V · S · THEODERICUS REX.

a. 507/511 ⁵

Comitis Stephani insinuatione comperimus sacrae vestis operam, quam nos volui- 1
mus necessaria festinatione compleri, disrupto magis labore pendere: cui usum sub-
trahendo sollemnem abominandam potius inferre cognosceris tarditatem. credimus
enim aliquem provenisse neglectum, ut aut crines illi lactei, carneo poculo bis terque
satiati, pulcherrima minus ebrietate rubuerint aut lanae non hauserint adorandi muricis 10
pretiosissimam qualitatem. Quapropter si perscrutator Hydruntini maris intusa conchyilia 2
sollemniter condidisset apto tempore, acervus ille Neptunius, generator florentis semper
purpurae, ornator solii, aquarum copia resolutus imbrem aulicum flammeo liquore
laxaverat. color nimio lepore vernans, obscuritas rubens, nigredo sanguinea regnantem
discernit, dominum conspicuum facit et praestat humano generi, ne de aspectu prin- 15
cipis possit errari. Mirum est substantiam illam morte confectam cruorem de se post 3
spatia tam longi temporis exudare quod solet vivis corporibus vulnere sauciatis effluere.
nam cum sex paene mensibus marinae deliciae a vitali fuerint vigore separatae, saga-
cibus naribus nesciunt esse gravissimae, scilicet ne sanguis ille nobilis aliquid spiraret
horroris. haec cum infecta semel substantia perseverat, nescit ante subtrahi quam 20
vestis possit absumi. Quod si conchyliorum qualitas non mutatur, si torcularis illius 4
una vindemia est, culpa nimirum artificis erit, cui se copia nulla subtraxit. in illis
autem rubicundis fontibus cum albentis comas serici doctus moderator intinxerit, habere
debet corporis purissimam castitatem, quia talium rerum secreta refugere dicuntur
immunda. Haec si omnia constiterint, si in nulla parte praetermissa videtur esse 25 5
sollemnitas, miramur tua te pericula minime cogitasse, dum sacrilegus sit reatus
neglegentiae in tali veste peccare. quid enim agunt tot artifices, tot nautarum
catervae, tot familiae rusticorum? tu quoque comitiva subvectus tantis iubes, tanta

LRKP(D)MOZN(X)E(F)

1 nostrae O ego om. O sperare debui] desperare non (inc. D^a) debui PD 2 uid. non K
uiderentur Z^a praes. latores (portitores E)] lat. praes. A^e 3 uerba P^aDN nec al.] ne al. DO
4 nostris] uestris K¹E uiderentur K 6 insinuatione O comperimus] cognouimus E uestis
operam] uestis opera X, uesti supra M^bN, ueste supra Z^a, uestis supra Z^b, uesti superam DM^aO, uestis
substantiam E² nos om. A^e uoluimus] PDMZN^bXA^e, uolumus LRKON^aEA^r 7 necessaria bis N
disrupto PDM^bZN, disruto O cui usum] LRPDA, cursum MOZNX¹, cui cursum Gar., cultum X²,
tu uero cursum E, tu uero cultum F 8 pot. cogn. (cognosceres P^a) inf. PD, inf. pot. cogn. EF
9 aliquo pr. neglectu E bis terque om. O 10 ruuerint P^a[?] hauserint] E²F², auxerint reliqui
adorandi] PDMOZNEFA^e, odorandi X, adornandi LRKA^r 11 preciosam O persurator O¹, perscrutor R
intusa] intrusa P¹, inclusa D, infusa Gar. conchyilia PDMOZN, conchyilia LR, consilia K 12 aperto K
generator om. O¹ 13 aulico P¹ liquore] colore E¹ 14 laxaret Forn. 15 dominum]
deum MZNE¹, 'al. dominum, al. divum' E² 16 illam om. N confertam E² cruorem delendum
17 tam om. O¹ quod] qui K²M^bZNEA^e corporibus] animalibus O^a sauciatis] sauciu^abis M^a,
sauciis bis M^bZN, sauciatis bis O, sauciatis uix A 18 pene sex PDO 19 scilicet om. E¹
20 hic Cui. insecta N perseuerarent Z^a nescit] nesciat MOZ^aNXEF, et nescit Forn. 21 as-
sumi PEF¹, consumi R conchyliorum PDMONXE, conchyliorum LR torcular K¹ 22 uind. una N^a
nimum N erit] esset O 23 albentes A intixerit O 24 corp. p. castitatem] mentis p. cari-
tatem E¹ 25 constiterunt MZNXE pr. uid. esse] uid. pr. (om. esse) O, pr. esse uid. E 26 te
tua KNE minime om. E^a 27 negligentia E, neglegenter coni. Cuiacius enim] igitur K artices O
28 subiectus P

te istius nominis praesumptione defendis, ut, cum regale opus crederis agere, in multis
 6 videaris tuis civibus imperare. Hoc ergo remissio tua negligit, quod te et in provincia
 subvexerat et ad conspectum principis honorabilem venire faciebat. quod si te facul-
 tatis tuae adhuc cura non deserit, si salutis propriae tangit affectus, intra illum diem,
 5 imminente tibi harum portitore, cum blatta, quam nostro cubiculo dare annis singulis
 consuesti, venire festina: quia iam non compulsorem ad te mittimus, sed ultorem, si
 7 aliqua credideris ludificatione tardandum. Verum talis tantaque res quam facili legitur
 inventa compendio! cum fame canis avida in Tyrio litore proiecta conchylia impressis
 mandibulis contudisset, illa naturaliter umorem sanguineum defluentia ora eius mirabili
 10 colore tinxerunt. et ut est hominibus occasiones repentinas ad artes ducere, talia
 exempla meditantes fecerunt principibus decus nobile dare rem, quae substantiam
 noscitur habere medioerem. Eoa Tyros est Hydron Italica, aulicum profecto vestiarium,
 non antiqua custodiens, sed iugiter novella transmittens. vide ergo, si quis te patiat
 minus implere, quod nos tam necessarie cognoscis expetere.

III.

15 CASSIODORO V̄ · I · ATQUE PATRICIO THEODERICUS REX. *c. a. 507*

1 Quamvis proprio fruatur honore quod est natura laudabile, nec desint probatae
 conscientiae fascēs, cum generat animo dignitates — omnia siquidem bona suis sunt
 iuncta cum fructibus, nec credi potest virtus quae sequestratur a praemio — tamen
 iudicii nostri culmen excelsum est: quoniam qui a nobis provehitur, praecipuis plenus
 2 20 meritis aestimatur. Nam si aequabilis credendus est quem iustus elegerit, si tem-
 perantia praeditus quem moderatus ascivit, omnium profecto capax potest esse meri-
 torum, qui iudicem cunctarum meruit habere virtutum. quid enim maius quaeritur
 quam ibi invenisse laudum testimonia, ubi gratificatio non potest esse suspecta?
 regnantis quippe sententia iudicium de solis actibus sumit, nec blandiri dignatur
 3 25 animus domini potestate munitus. Repetantur certe quae te nostris sensibus in-
 fuderunt, ut laboris tui fructum capias, cum nostris animis singula suaviter inhaesisse
 cognoscas. in ipso quippe imperii nostri devotus exordio, cum adhuc fluctuantibus
 rebus provinciarum corda vagarentur et neglegi rudem dominum novitas ipsa pateretur,
 Sicularum suspicacium mentes ab obstinatione praecipiti deviasti, culpam removens
 4 30 illis, nobis necessitatem subtrahens ultionis. Egit salubris persuasio, quod vehemens
 poterat emendare districtio. lucratus es damna provinciae, quae meruit sub devotione

LRKP(D)MOZN(X)E(F)

1 istius *om. K^a* defenderis *Z^a* ut *delet, substituens, errore ut videtur*, cum *P²* credideris *Z^aN*
 2 tuis] tamquam tuis *Gar.* et *om. O¹* 3 te fac. tuae (*om. O¹*) adhuc (*om. PD*)] fac. tue adhuc te *R*
 5 imminentem *PD* portitorem *PD*, portitare *N* blacta *EF* dare *om. E^a* sing. ann. *N* 6 con-
 sueuisti *A^e* non quia iam *E²* 7 tartandum *P* 8 cum] nam cum *A* fame *om. N* in] et *K*
 tyro *L^a* conchilia *PDMOZN XEF*, conquilia *LR* 9 illam *L¹* 10 colore] liquore *E²* est] est
 mox *K²*, est mos *A* 11 nob. dec. *D^aO* dare] de re *Forn. (marg.)* rem quae] *scripsi*, quae *libri* 12 nos-
 cuntur *O* eoa] et eoa *P*, et a *K* tyro *MOZNEF* ydron *REF* uestarium *LMOZNEA* 13 si] ne *P*
 14 minus *bis R¹*, *om. Z^a* tam *om. L* 16 est *om. O¹* desinit probare *ON* 17 generat] *MOZN XA^e*,
 generant *PDEF*, gerat *LRK*, gerantur *A^r* 18 cum fr.] confuctibus *O* tamen] et t. *O* 19 quoniam] cum *A^e*
 praecipuis] praecipuus et *A^e* 20 existimatur *N* equalis *Z^a*, equilibris *K* 21 asciuit] acciuit *XF*,
 acuit *E¹*, *adnotans*: id est conuocauit, fuit igitur in archetypo acciuit omnium repetit ante mer. *K¹*
 22 magius *R¹* 23 ibi] ubi *P^a*, hic *OXE²* inuenisse (meruisse *E¹*) laud.] laud. inn. *N* gratificatio]
 magnificatio *E* 25 infunderunt *E^a* 26 tui lab. *A^e* fluctum *O* 27 ex. deu. *N^a* adhuc *om. N*
 28 rudem] nouum *OE²* 29 sicularum] seculorum *Z*, singulorum *E*, si clericorum *X* suspicacium]
Trossius, suspicatum *L*, suspicantium *plerique*, suspicantium *K* culpa *O* 31 poterat] non poterat *EF*
 meruerit *A^e* deuotionem *ZN*

nescire: ubi sub praecinctu Martio civilia iura custodiens publica privataque commoda inavarus arbiter aestimabas et proprio censu neglecto sine invidia lucri morum divitias retulisti, excludens vel querelis aditum vel derogationibus locum: et unde vix solet reportari patientiae silentium, voces tibi militavere laudantium. novimus enim testante Tullio¹⁾, Siculorum natura quam sit facilis ad querelas, ut solita consuetudine possint iudices etiam de suspicionibus accusare. Sed non eo praeconiorum fine contenti Bruttiorum et Lucaniae tibi dedimus mores regendos, ne bonum, quod peregrina provincia meruisset, genitalis soli fortuna nesciret. at tu consuetudinem devotionis impendens eo nos obligasti munere, quo tibi nos putamus omnia reddidisse: inde amplificando debitum, unde credi poterat absolutum. egisti per cuncta iudicem totius erroris expertem, nec invidia quempiam deprimens nec gratia blandiente sublimans. quod cum ubique sit arduum, tum fit in patria gloriosum: ubi necesse est aut gratiam parentela provocet aut odium longae contentiones exasperent. Oblectat igitur nos actus praefecturae recolere, totius Italiae notissimum bonum, ubi cuncta provida ordinatione disponens ostendisti, quam leve sit stipendia sub iudicis integritate pendere. nullus gravanter obtulit quod sub aequitate persolvit, quia quicquid ex ordine tribuitur, dispendium non putatur. Fruere nunc bonis tuis et utilitatem propriam, quam respectu publico contempsisti, recipe duplicatam. haec est enim vitae gloriosa commoditas dominos esse testes, cives habere laudantes. His igitur tot amplissimis laudibus incitati patriciatus tibi apicem iusta remuneratione conferimus, ut quod aliis est praemium, tibi sit retributio meritorum. macte, summe vir, felicitate laudabili, qui ad hanc vocem dominantis animos impulisti, ut bonorum tuorum potius fateamur esse quod cedimus. sint haec divina perpetua, ut, cum haec pro remuneratione tribuimus, meliora iterum tuis meritis exigamur.

IV.

SENATUI URBIS ROMAE THEODERICUS REX.

c. a. 507²⁵

Optamus quidem, patres conscripti, coronam vestram diversorum fascium flore depingi: optamus, ut Libertatis genius gratam videat turbam senatus. conventus siquidem talium est dignitas imperantium, et quicquid in vobis festiva gratulatione respicitur, nostris vere laudibus applicatur. Illud tamen maxime desideranter appetimus,

LRKP(D)MOZN(X)E(F)

1 procinctu <i>For</i> n.	3 aditum] auditum <i>MOZNXE</i> ¹ <i>F</i>	4 militauerunt <i>A</i> ^e	laudantium <i>MZN</i>
5 siculorum] siculorum <i>L</i> ^a , clericorum <i>XE</i> ¹	naturam <i>A</i>	ut] ubi <i>A</i>	6 non eo] uero eo <i>O</i> ,
nos nec eorum <i>EF</i> ²	7 brutiorum <i>LR</i> , brutiorum <i>vel</i> bruciorum <i>plerique</i>	mores] fasces <i>E</i>	8 consuetudine <i>O</i>
9 quo] quod <i>LRK</i> ¹	nos <i>om. MOZNXEFA</i>	putabamus <i>DA</i> ^e <i>recte</i>	inde] et
non <i>N</i>	ampliando <i>EF</i> , applicando <i>A</i> ^e	10 debitum <i>om. R</i> ¹	egisti] eg. te <i>EF</i>
12 sit ubique <i>R</i> , ub. fit <i>Z</i>	tum] tamen <i>KEFA</i>	fit] sit <i>P</i>	est] <i>PDMONXEF</i> , est ut <i>LRKA</i>
13 parentela <i>L</i> ^a , palentela <i>N</i>	contemptionis <i>O</i>	nos ig. <i>K</i>	15 deprehendere <i>XEF</i>
et n. <i>P</i>	grauanter] <i>LRD</i> ¹ <i>MOZN</i> , granter <i>D</i> ² <i>K</i> , grauiter <i>PEFA</i>	18 est <i>om. O</i>	gloriose <i>R</i>
19 commodatas <i>Z</i> ¹	igitur] ergo <i>E</i>	20 iusta remunerationem <i>O</i> , iustam remunerationem <i>E</i> ¹	21 est pr.]
impraemium <i>O</i>	22 impulisti] repulisti <i>L</i>	23 credimus <i>KONE</i> ¹ <i>FA</i>	diuina perpetua] diuina
perpetrata <i>O</i> , diuino perpetrata auspicio <i>E</i> ² <i>FA</i>	24 meliora] ad meliora <i>EFA</i> , <i>om. O</i>	iterum] interim <i>O</i>	
26 quidem] siquidem <i>P</i> ^a	27 genius] <i>R</i> ² <i>KPMZN</i> , genus <i>LR</i> ¹ <i>DO</i> ² <i>XE</i> (<i>adscribens</i> 'uel gens uel genius') <i>A</i> ,		
inc. <i>O</i> ¹	grata u. turba <i>E</i> ²	28 dignas <i>E</i>	imperantium <i>PDEA</i>
		29 conspicietur <i>OA</i>	

1) Cicero Brut. 12, 46: ait Aristoteles (*in deperditis*; cf. Rose Aristotelis fragmenta c. 137), cum, sublati in Sicilia tyrannis, res privatae longo intervallo iudicii repeterentur, tum primum, quod esset acuta illa gens et controversa natura, artem et praecepta Siculos Coracem et Tisiam conscripsisse.

- ut collegium vestrum ornent lumina dignitatum, quando decenter augmenta patriae reddunt, qui aulica potestate creverunt. hos viros nostra perscrutatur intentio: his morum thesauris gaudemus inventis, in quibus velut figuratis honorum vultibus elementia nostrae serenitatis exprimitur. Hinc est quod Cassiodoro illustri et magnifico viro, praecipua in re publica claritate notissimo, patriciatus dedimus pro remuneratione suggestum: ut honore magni nominis declararentur merita servientis. qui non fragili felicitate provectus fortunae ludo ad apicem fascium repentinis successionebus evolavit, sed, ut crescere virtutes solent, ad praeconii fastigium conscendit gradibus dignitatum.
- Primus enim, ut scitis, amministrationis introitus comitivae privatarum mole fundatus est, ubi non tirociniorum infirmitate titubans novitatis vitio vel innocenter erravit, sed abstinentiae firmato vestigio imitando vixit exemplo. qui mox deinde sacrarum largitionum honore suscepto crevit conversationis laude, quantum profecerat dignitate.
- Quid provinciis redditam disciplinam, quid diverso generi hominum monumenta iustitiae infusa referamus? vixit tanta continentia, ut aequitatem et institueret monitis et doceret exemplis. facilis enim recti persuasor est innocens iudex, sub cuius praedicabili conversatione pudet mores probabiles non habere. quis enim vereatur scelus, cuius in suggestu gremii complicem videt? in cassum personam fictae severitatis inducit, cum avarus pecuniae ambitum dissuadet, cum legibus parendum censet iniustus. non habet distributionis genium, cui auctoritatem libera conscientia non ministrat, quoniam excessus tunc sunt in formidine, cum creduntur iudicibus displicere. His itaque sub praecedenti rege gymnasiis exercitatus emeritis laudibus ad palatia nostra pervenit. meministis enim, et adhuc vobis recentium rerum memoria ministratur, qua moderatione praetoriano culmini locatus insederit et evectus in celsum inde magis despexerit vitia prosperorum. Nullo quippe, ut plerisque moris est, elatus favore fortunae in cothurnum se magnae potestatis erexit, sed aequitate cuncta moderatus gratiam nostram in se non reddidit odiosam. maiora sibi fecit optari, dum intra modestiae terminos magna cohibuit. hinc est enim probatae conscientiae gratissimus fructus, ut, quamvis summa potuerit adipisci, iudicetur tamen ab omnibus plus mereri. iunxit bene cum universorum gaudiis nostra compendia, aerario munificus et iuste solventibus gratosus. Sensit tunc res publica ex illo coetu Romuleo innocentiae virum, qui licet se moderando gloriosum fecerit, hoc tamen maius contulit, quod bonae actionis exemplum sequentibus dereliquit. pudet enim eum peccare, qui laudatis videtur potuisse succedere. fuit itaque, ut scitis, militibus verendus, provincialibus mitis, dandi

LRKP(D)MOZN(X)E(F)

1 honeret (?) limina *O* patriae] gratiae *OE*² 2 uiros *om. E*^a his] iis *A*^e 4 est *om. O* cassiodori *N*^a, cassiodori *N*^b, cathiodoro *E* ill. et (ac *K*) magn. uiro] ill. uiro et magn. *R*, uiro ill. et magn. uiro *O*, uiro ill. atque magn. *EF* 5 praecipua *bis Z*^a pro rem. ded. *N* 6 ut] in *P*^a honore] per honorem *MOZNXEFA*^r declarentur *OZNEFA*^e fragili *O* 7 successibus *NA*^e euolavit *om. L* 8 fast. praec. *A*^e 9 priuatorum *OXE* 10 uitio] initie (sic) *O*, initio *E*² 11 largionum *LR*¹ 12 creuit] er. tantum *A* laude] honore *R* quantum] meritorum *P* proferat *K*¹ 13 genere *O*¹ monumenta *K*, momenta *DMO*²*ZN* 14 uixit] uix *L*¹, uixit enim *A*^e instrueret *EA*^e, institueret aliter instrueret *A*^r 16 quis enim . . . uidet *om. P*^a 17 complicem] complicere *M*^a [?] personam] per *K* inducit] induit *F*² *Gar.*, inc. *O*¹ 18 parendum] pereundum *MOZN* cesset *M*^a, senset *P*^a 19 habent *O*¹ fortasse districtionis genium] ingenium *K*², gremium *XE*, inc. *O*¹ 20 dispicere *O*¹ is *K*, hic *Gar.* 21 lege *O* gignasiis *NX* 22 et *om. O*¹ nobis *PD* rerecentium *O* 23 celsum] excelsum *PDA* 24 despexit *N* prospectorum *MOZNXE*¹ mos *O* 26 non reddidit] reddidit *D*^a*MOZNXF* maiora] m. igitur *EF* sibi] sibi de se *A* 27 magis *A*^e hinc] hic *MZNEA* enim *om. OXF* 28 sumam potuerit (habuerit *E*²)] pot. summ. *K* adipisci *om. MOZNXE*^F omnibus] *MOZNXEFA*^r, hominibus *LRPDA*^e plus *om. X* 29 conpedia *N* 30 romuleae *malim* 31 licet *om. N* tamen] tantum *Z* magis *R* benae *L*¹ 32 laudantis *M*^a 33 ut scitis *om. O* nenrendus *R*^a

avidus, accipiendi fastidiosus, detestator criminis, amator aequitatis. quod non fuit illi
custodire difficile, qui se a rebus alienis decreverat abstinere. est enim invicti animi
signum famae diligere commodum et lucra potius odisse causarum. Verum haec in 9
illo iure mirentur, qui patris atque avi mores nobilissimos nesciverunt. Cassiodorus
siquidem praecedentes fama concelebrat. quod vocabulum etsi per alios videatur 5
currere, proprium tamen eius constat esse familiae. antiqua proles, laudata prosapies,
cum togatis clari, inter viros fortes eximii, quando et valitudine membrorum et corporis
proceritate floruerunt. Pater enim candidati sub Valentiniano principe gessit tribuni 10
et notarii laudabiliter dignitatem: honor qui tunc dabatur egregiis, dum ad imperiale
secretum tales constet eligi, in quibus reprehensionis vitium nequeat inveniri. Sed ut 10 11
se pares animi solent semper eligere, patricio Aetio pro iuvanda re publica magna
fuit caritate sociatus: quem tunc rerum dominus propter sapientiam sui et gloriosos
in re publica labores in omni consilii parte sequebatur. ad Attilam igitur armorum
potentem cum supra dicti filio Carpilione legationis est officio non irrité destinatus.
vidit intrepidus quem timebat imperium; facies illas terribiles et minaces fretus veritate 15
despexit nec dubitavit eius altercationibus obviare, qui furore nescio quo raptatus
mundi dominatum videbatur expetere. Invenit regem superbum, sed reliquit placatum 12
et calumniosas eius allegationes tanta veritate destruxit, ut voluisset gratiam quaerere,
cui expediebat pacem cum regno ditissimo non habere. erigebat constantia sua partes
timentes, nec inbelles sunt crediti, qui legatis talibus videbantur armari. pacem retulit 20
desperatam. cuius legatio quid profecerit, datur intellegi, quae tantum est gratanter
excepta, quantum et videbatur optata. Mox honorem illustratus, mox reddituum dona 13
aequus arbiter offerebat. sed ille potius nativa moderatione ditissimus dignitatem
suscipiens otiosam in remunerationis locum expetiit amoenissima Bruttiorum. negare
illi non potuit optatam quietem, qui eum reddiderat ab inmani hoste securum: tristis 25
ab obsequio suo reliquit, quem sibi necessarium fuisse cognovit. Avus enim Cassiodorus 14
inlustratus honore praecinctus, qui eius generi non poterat abnegari, a Vandalorum
incursione Bruttios Siciliamque armorum defensione liberavit, ut merito primatum in
illis provinciis haberet, quas a tam saevo et repentino hoste defendit. debuit itaque
virtutibus eius res publica, quod illas provincias tam vicinas Gensiricus non invasit, 30
quem postea truculentum Roma sustinuit. Hi autem et in partibus Orientis parentum 15
laude vixerunt. Heliodorus enim, qui in illa re publica nobis videntibus praefecturam
bis novenis annis gessit eximie, eorum consanguinitati probabatur adiungi. genus in
utroque orbe praeclarum, quod gemino senatui decenter aptatum tamquam duobus

LRKP(D)MOZN(X)E(F)

1 quod] quid *MO*¹[?] *Z*^b*NXEA* non] nam *O*¹[?] *XEA* 2 diff. cust. *EA*^e invicti] in-
digi *MONXEF*¹, ingenui *F*² 3 verum] unde *E*²*F*¹ 4 iure *om.* *O*¹ mirentur] imitantur *F* nesci-
erunt *A*^e cassiodorus *PDMOZNXF*, cathiodorus *E* 7 togatis clari] togati solari *LRK*¹, togatis
colari *D* inter *om.* *K*¹ fort. uir. *OZN* et *om.* *O* ual. membr. et *om.* *N* 8 pro celeritate *Z*^a
candidati] huius *c. Gar.* ualentiano *LKEF*¹ tribum *E*¹ 9 laudabiliter *om.* *NF*¹ 10 represen-
siones *Z*^a 11 semper] sepe *XF*¹ diligere *con.* *Cuiacius* aetio] boetio *F*² pro iuvanda] providenda *N*
13 parte cons. *P* antillam *P* pot. arm. *A*^e 14 carpinione *O* est *om.* *O* 15 intrepus *N*¹ quem]
quem in *N*¹ faciles *O*¹ terr. ill. *P*^a 16 dubitarat *A*^e raptus *RKM*^a*Z*^a 17 dominium *N*,
dampnum *O* expetere] exposcere *N*^a inuenti *E*^a 18 altercationes *OE*² 19 expedit *P* erigat *P*
sua *om.* *MOZNXF*¹ 20 inbecilles *M*^a*OE*² arm. uid. *K*¹ 21 qui *K*¹ 22 accepta *DEF*
et *om.* *K*¹*EF*¹ honore *M*^b*OZNXE*^a 24 remunerationes *P*^a 25 oblatam *P*^a redderat *K*
26 cathiodorus *E* 27 inlustratus *L* praecinctus] cinctus *MOZNXE* uandalorum *PMZNEA*^e 28 si-
ciliam brutiosque *A*^e in prou. ill. prim. *XEF*¹ 30 eius *om.* *R* gensiricus] gensuricus *K*, gensericus *A*^e,
rex uandalorum *g. O* 31 postea *om.* *A*^e 33 consanguinitati] *DMOZXEA*, consanguinitate *LRKP*,
consanguinati *N* probabatur] *LRKPD*^b*N*, probatur *M*^a*OXEA* 34 decenter *om.* *N*

luminibus oculatum purissima claritate radiavit. quo enim se quaevis nobilitas ultra
 16 distendit quam haec, quae in utroque orbe clara esse promeruit? Vixit et ipse in
 provincia honore iudicis et securitate privati: cunctis illis nobilitate potior omnium ad
 se animos adtrahebat, ut qui libertatis iure non poterant subdi, viderentur magis con-
 17 tinuis beneficiis suaviter obligari. Tanta quin etiam patrimonii sui ubertate gloriatus
 est, ut inter reliqua bona equinis gregibus principes vinceret et donando saepius in-
 vidiam non haberet. hinc est, quod candidatus noster Gothorum semper armat exer-
 citus et, bono instituto melior, quod a parentibus accepit hereditaria largitate custodit.
 18 Quae ideo per ordinem nostra dignatio percurrit, ut unusquisque intellegat et parentum
 19 suorum apud nos laudes posse reparare qui vivere praeclaris elegerit institutis. et
 ideo, patres conscripti, quia vobis est commodus honor bonorum et iudicium nostrum
 vester comitatur assensus, prospero auspicio suscipiatur eius provectus, qui sibi fecit
 gratiam patere cunctorum. est enim potius vicissitudo quam praemium, ut qui vos
 probabili actione coluerunt, reciproco favore gratulentur.

V.

15

FLORIANO V·S· THEODERICUS REX.

a. 507/511

1 In inmensum trahi non decet finita litigia. quae enim dabitur discordantibus
 pax, si nec legitimis sententiis adquiescant? unus enim inter procellas humanas portus
 instructus est, quem si homines fervida voluntate praetereunt, in undosis iurgiis semper
 2 errabunt. Et ideo spectabilitati tuae praesentibus effamur oraculis, quatenus, si ita
 20 res se habet, ut a praesentibus supplicatur, et in comitis Annae iudicio Mazenis fundi
 controversia statutis legitimis est decisa nec aliqua probatur appellatione suspensa,
 3 quae sunt decreta serventur. Quia sicut nolumus oppressis negare iudicium, ita ir-
 rationabilibus querelis non praebemus assensum. cogi enim debet, ut sit quietus, qui
 suo vitio renuit esse pacificus. nam et medendi peritus invitum frequenter salvat
 25 aegrotum. dum voluntas recta in gravibus passionibus non est. sed potius illud appetitur
 quod a salutis iudice gravare posse sentitur.

VI.

AGAPITO V·I·P·U· THEODERICUS REX.

a. 507/509

1 Decet principem cura quae ad rem publicam spectat augendam, et vere dignum
 est regem aedificiis palatia decorare. absit enim ut ornatui cedamus veterum, qui
 2 30 inpares non sumus beatitudine saeculorum. Quapropter in Ravennati urbe basilicae
 Herculis amplum opus aggressi, cuius nomini antiquitas congrue tribuit, quicquid in

LRKPD)MOZN(X)E(F)

1 oculatum (atutatum <i>K</i>) pur. om. <i>N</i>	quaeuis] quae <i>MZN</i>	2 quae om. <i>K</i> ¹	3 priu. c.
illis (uel <i>A</i> ^e) nobilitate om. <i>O</i> ¹	4 adtrahebat] trahebat <i>R</i> ¹	libertati <i>LP</i>	5 sui om. <i>PD</i>
tatem <i>N</i> ^a , libertate <i>PD</i>	6 regibus <i>P</i>	inuidiam] i. nominis <i>K</i> ² <i>A</i> ^e	8 et] <i>PDMOZN</i> <i>XEA</i> , ut <i>LRK</i>
tate] lege <i>E</i> ²	custodit] accepit <i>R</i> ^a	9 dignatio] disgressio <i>F</i> ²	percurrit <i>KPDO</i> , praecurrit <i>E</i>
10 praeclarius <i>N</i>	elegeri* <i>R</i> ¹ , elegerunt <i>MN</i> , egerunt <i>Z</i>	11 commodius <i>K</i>	12 assessus <i>R</i> ¹
suscipiantur <i>O</i> ¹	gr. fec. <i>P</i>	13 parere <i>E</i>	ut qui] qui ut <i>P</i> ^a
14 nos <i>A</i>	14 probabile <i>L</i> ¹	uolu-	
crunt <i>P</i> ^a	gratulantur <i>Z</i> ^a	16 in om. <i>K</i> ¹ <i>Z</i> ^a	17 nec] non <i>P</i>
port. <i>P</i>	18 undiosis <i>Z</i> ^a	19 affamur <i>E</i> ¹ <i>A</i>	res ita se <i>K</i> , ita se res <i>O</i>
20 habeat <i>M</i> ^a <i>O</i>	suspi-		
catur <i>EF</i>	et in om. <i>A</i> ^e	21 statis <i>MO</i> ¹ <i>ZN</i>	decisa] bis cisa <i>X</i>
22 inirrationabilibus <i>M</i> ^a <i>X</i>			
24 saluat] sanat <i>EFA</i> ^e	26 iudicis <i>P</i> ^a <i>D</i> ^a , iudiciis <i>P</i> ^b	ad ep. 6 adnotat <i>E</i> : 'deficit hic una alia quae	
incipit etiam Decet principem'	28 curare <i>E</i>	29 qui] quod <i>Z</i>	30 imparem <i>M</i> ^a
			31 antiquitas <i>N</i>

aula praedicabili ammiratione fundavit, magnitudini tuae studiosissime delegamus, ut secundum brevem subter annexum de urbe nobis marmorarios peritissimos destinetis, qui eximie divisa coniungant, ut venis colludentibus illigata naturalem faciem laudabiliter mentiantur. de arte veniat quod vincat naturam: discolora crusta marmorum gratissima picturarum varietate texantur, quia illud est semper in pretium, quod ad decorem fuerit exquisitum. His sumptus subvectionesque praestabis: ne quemquam nostrum gravet imperium, quod ad utilitatem volumus respicere singulorum.

VII.

FELICI V·C· THEODERICUS REX.

a. 507/511

Venantii tutoris Plutiani additione cognovimus in ea te, qua non decuerat, actione versatum, ut eum, quem sumptu proprio iuvare debuisses, dispendio proprietatis affligeres. affinitatem quippe tuam solacia debuerant impensa testari. quale ergo videtur sanguine coniunctis, quod criminis probaretur extraneis? Atque ideo praesenti iussione censemus, ut, quicquid a Neoterio prodiga voluntate lascivo te non tam comparasse quam subripuisse cognoscis, incorporanda militi nostro sine aliqua dilatione restituas, ne nos huius modi factum cogas legibus vindicare, qui nunc videmur omnia mansuetudine temperasse. perire enim pupillo non patimur quod parentibus sub nostra laude dederamus. gravissimum est enim per calumniam subtrahi, quod collatum est munificentia principali. Reliqua vero, quae pro iugalis tuae assereris portione contempto iustitiae tramite divisisse — si tamen appellanda divisio est, quam sub unius celebratam constat arbitrio —, ad nostrum comitatum festinus occurre, ut inter vos ea quae iustitiae conveniunt ordinemus. iniquum est enim, ut de una substantia, quibus competit aequa successio, alii abundanter affluant, alii paupertatis incommodis ingemiscant.

VIII.

AMABILI EXECUTORI THEODERICUS REX.

a. 507/511

Cordi nobis est cunctos in commune protegere, sed eos maxime quos sibi novimus defuisse. sic enim aequitatis libra servabitur, si auxilium largiamur imparibus et metum nostri pro parvulis insolentibus opponamus. fortuna minor principem quaerit, quia in vituperationem nostram corruunt quibus se publica vota subducunt. Venantii itaque tutoris Plutiani lacrimabili suggestione comperimus Neoterium fratrem suum, affectum germanitatis oblitum, bona parvuli hostili furore lacerasse. quod nos pro rerum suarum

LRKP(D)MOZN(X)E(F)

1 magnitudine Z^a 2 brene E^1A subtus E^1 marmorarias N , marmoris N 3 coniungat P ,
coniungunt D^a ut] *Krusch*, et libri 4 metiantur KA^e nat. nunc. PD discolora $NXEF$ crusta M
5 semper om. K in om. Z^a 6 subvectionesque EA nequaquam M^aNE 7 nostrum K , vel nostrum (*sic*) P
quod] qui N 9 pluciani L , plutani O docuerat L^1 10 conversatum R sumptum O debueras K^1F
dispensio LK^1 11 solacia] sola etiam $MOZNXE^2F^1$ tristari E^1 13 a neoterio *plerique*,
a neoterio P , a notherio D , aucotherio E 14 incomparanda XEF nostra N 15 modi om. K qui]
quod Z^a videmini A^e 16 mansuetudine P quae A 17 en. est N 18 quae] q te EA :
fortasse quod iugalis L^1 assereres $MOZNXE$, asseris A portione contempto] contemptio O 19 diuisse L^a ,
diuidisse MZN est diu. RPD 20 cel.] cel. esse L^2 ad] sic ad XEF uestrum M^a festinus
occurre] $LRD^bM^bOZNE^2$, festinus occurrere M^a , festines occurrere XE^1A , festinus occurrit D^a , festinetis
occurrere P 21 ea om. A^e quae om. L^a iniquum] iniustum N^a 22 paupertatis incomidis N
25 in comm. cunctos $OXEF$ 26 equalitatis N si] et si K 27 nostri] nostrum X^2EFA , om. X^1
28 corruerunt E subducunt] subducunt LR 29 plutiani K , plutoni E suggestiane L^a neothericum L
30 nos om. $MOZNXE^1F$

acerbitate commovit, ut largitas nostra, quam velut titulum volumus stare pietatis, usurpata praesumptionibus videatur illicitis. et quia dubium non est in repetitione minoris maxime submoveri dispendia tarditatis. ideoque devotio tua, nostra iussione firmata, si nihil est quod rationabiliter a pulso possit opponi, postulas res praedicto tutori
 3 5 faciat sine dilatione restitui. Aut si quid est quod pro suis partibus intentio retentatoris obiciat, legali sponsione praecedente, ad nostrum deproperet venire comitatum: ut allegationibus cognitis pro consuetudine nostrae iudicemus aequitatis.

VIII.

EUSTORGIO VIRO VENERABILI MEDIOLANENSI EPISCOPO
THEODERICUS REX.

a. 507/511

1 10 Tuta est condicio subiectorum, ubi vivitur sub aequitate regnantium: nec dubio decet rumore trahi, a quo debent non mutanda constitui. fidem siquidem rerum a ratione colligimus, quae numquam desiderantibus absconditur, si suis vestigiis perquiratur. Atque ideo, quod beatitudini vestrae gratissimum esse confidimus, praesenti
 2 tenore declaramus Augustanae civitatis episcopum praeditionis patriae falsis criminationibus accusatum: qui a vobis honori pristino restitutus ius habeat episcopatus omne
 15 quod habuit. nihil enim in tali honore temeraria cogitatione praesumendum est, ubi, si proposito creditur, etiam tacitus ab excessibus excusatur. manifesta proinde crimina in talibus vix capiunt fidem: quicquid autem ex invidia dicitur, veritas non putatur.
 3 Volumus enim impugnatores eius legitima poena percellere: sed quoniam et ipsi clerici
 20 catus nomine fungebantur, ad sanctitatis vestrae iudicium cuncta transmisimus ordinanda, cuius est et probitatem moribus talibus imponere et distractionem ecclesiasticam custodire.

X.

BOETHIO V. I. ATQUE PATRICIO THEODERICUS REX.

a. 507/511

1 Licet universis populis generalis sit impendenda iustitia, quae sic nominis sui obtinet dignitatem, si acquabili moderatione per potiores currat et humiles, confidentius
 25 tamen illam expetunt, qui a palatii militia non recedunt. otioso enim gratuite praestatur aliquid munificentia principali: consuetudo autem quodam debito redditur fideliter obsequenti. Domestici partis equitum et peditum, qui nostrae aulae videntur iugiter
 2 excubare, quod ex magnis fieri doloribus solet, adunata nobis supplicatione conquesti sunt ab illo arcario praefectorum pro emolumentis sollemnibus nec integri ponderis
 30 solidos percipere et in numero gravia se dispendia sustinere. Quapropter prudentia

LRKP(D)MOZN(X)E(F)

1 ut| ne $E^2 A^e$ volumus $DMOZX$ stare om. E^a 2 et om. A^e non om. E^a repetitionem Z^a 3 submoveri| moneri EF' ideoque| $PDMOZNX^1 EFA$, ideo $LRKX^2$ 4 pulso P
 5 facia O , facias A quod om. P^a retentoris $PO^1 A^e$ 6 sponsione| positione $MOZNXEFA$ uen. depr. A 7 nostrae om. N 11 decet| debet EFA^e , om. X rumore| ratio (= \bar{r}) more $MOZN$, ratio mori X debet P , debetur A^e rerum| om. N 12 collegimus E , diligimus O 15 nobis A , inc. O honore E^2 , hononori N ep. hab. R 16 cognitione A^e 17 propositio Z^a creditur| cr. ut $MZ^a N$, ut cr. O excelsibus O 18 non imputatur M^a 19 volumus L eius om. O^2 , inc. O^1 pertollere K^2 20 transmisimus| misimus K^1 , transmittimus A^e 21 et probitatem| aequitatem $MZNXEFA$, aequitatem est O , et aequitatem A^e et distractionem ecclesiasticam| et distractionem ecclesiastica P , quem (quam O) nouimus traditionem ecclesiasticam $MOZNXEFA$ 23 uniuersis L imponenda E nom. sui om. N 24 optine** R^1 si| et si K 25 exp. ill. K mil. pal. $D^a K$ ocioso Z^a grauitate N , gratuitate Z^a praestantur aliqua E 27 partis| $LPDA^e$, patris et R , patres $KMOZNXEFA$, protectores con. Cuiacius equitum om. O^a 28 quod| et quod P 30 se gr. O

vestra lectionibus erudita dogmaticis scelestam falsitatem a consortio veritatis eiciat, ne cui sit appetibile aliquid de illa integritate subducere. Haec enim quae appellatur 3 arithmetica inter ambigua mundi certissima ratione consistit, quam cum caelestibus aequaliter novimus: evidens ordo, pulchra dispositio, cognitio simplex, immobilis scientia, quae et superna continet et terrena custodit. quid est enim quod aut mensuram non 5 habeat aut pondus excedat? omnia complectitur, cuncta moderatur et universa hinc pulchritudinem capiunt, quia sub modo ipsius esse noscuntur. Iuvat inspicere, quem- 4 admodum denarius numerus more caeli et in se revolvitur et numquam deficiens invenitur. crescit nova condicione per se redeundo addita sibi semper ipsa calculatio et, cum denarius non videatur excedi, ex modicis praevallet maiora complecti. hoc 10 saepe repetitum inflexis manualibus digitis et erectis redditur semper extensum, et quanto ad principium suum supputatio reducitur, tanto amplius indubitanter augetur. quantitate numerabili harena maris, guttae pluviarum, stellae lucidae concluduntur. auctori quippe suo omnis creatura sub numero est et quicquid ad existentiam pervenit, a tali non potest condicione dimoveri. Et quoniam delectat nos secretiora huius 15 disciplinae cum scientibus loqui, pecuniae ipsae quamvis usu celeberrimo viles esse videantur, animadvertendum est quanta tamen a veteribus ratione collectae sunt. sex milia denariorum solidum esse voluerunt, scilicet ut radiantis metalli formata rotunditas aetatem mundi, quasi sol aureus, convenienter includeret. senarium vero, quem non inmerito perfectum antiquitas docta definit, unciae, qui mensurae primus gradus est, 20 appellatione signavit, quam duodecies similitudine mensium computatam in librae plenitudinem ad anni curricula collegerunt. O inventa prudentium! o provisa maiorum! 6 exquisita res est, quae et usui humano necessaria distingueret et tot arcana naturae figuraliter containeret. merito ergo dicitur libra, quae tanta rerum est consideratione trutinata. talia igitur secreta violare, sic certissima velle confundere, nonne veritatis 25 ipsius videtur crudelis ac foeda laceratio? exerceantur negotiationes in mercibus: emanant late, quae vendantur angustius: constet populis pondus ac mensura probabilis, quia cuncta turbantur, si integritas cum fraudibus misceatur. Mutilari certe non debet, 7 quod laborantibus datur: sed a quo actus fidelis exigitur, compensatio imminuta praestetur. da certe solidum et aufer inde, si praevalens: trade libram, et aliquid, si potes, 30 imminue. contra ista nominibus ipsis constat esse provisum: aut integra tribuis aut non ipsa quae dicuntur exsolvis. non potestis omnimodo, non potestis nomina integri-

LRKP(D)MOZN(X)E(F)

3 arismetica *K*, arismetrica *EF*, arimetica *O* cum *om. L^a* 4 aequaliter] acquabiliter conuenire *PD* dispositione *L¹*, dispositio *O* scientia *om. O¹* 7 cap. pulcr. *K* modio *DA^e* 8 reuoluitur] **uouitur *P^a*, uoluitur *P^bD* indeficiens *K¹* 9 ipsa] in ipsa *K* calculatio et] *scripsi*, calculatio ut *plerique*, calculatione *E¹F²* 10 praeualeat (*praeualeat D*) m. c. h. s. repetitum *om. MOZNXEF^a* 11 inflexis *om. LRK^a* manualibus] et m. *MOZNXK¹* (?) 12 suppetatio *L^a* reducitur] redditur *N^a*, redditur *M^tOZN^bXEF*, reddit *M^v* 13 mirabili *A* harene *E* maris *om. O¹* 15 dimoueri] moueri *K* 17 uideatur *L^a*, uideamur *PD^a* est] tamen est *K* tamen] tantum *MZ* a uet. *om. N* sint *L^aEF* sex] sex enim *KA* 18 esse *om. O¹* scilicet *bis M^a* formata] formosa *E*, formata profunda *K* 19 mundi] munit *M^a* conuenienter *om. N* 20 docta ant. *A^e* definit] definiuit vel diffiniuit *MZEFA*, definiuit *O* qui] quae *NE* gr. pr. *E* 21 signauit] significauit *PD* quam] quoniam *A^e* similitudinem *K* 22 prudentum *EF*, prudentia *R* maiorum *om. K* 23 exquisita *L¹*, exquisita *O¹* et usui] in usu *K*, et sui *N^a* et tot] ut tot *P* naturae *om. O¹* 24 figurariter *P²* tata *O*, tantarum *E* est *om. Z^a* 25 talia] tanta *A^e* igitur *om. O¹* 26 uidetur] n. esse *A* ac] et *PO* negociatione *MOZN* 27 lacte *O* angustius] angustius *LR* contet *N* populus] prius *N¹* ac] a *K¹*, et *K²XF* 28 ingritas *Z^a* 29 sed] *malim* nec fid. actus *A^e* immunita *A^e* 30 praeuales] potes *R* aliquid] aliud *K*, aliquid inde *A* 31 imminue] minue *MOZNX* contra] et contra *P*, cuncta *K*, cuncta *MOZNXA*, et cuncta *E* integra] non integra *EF* 32 exsol. *L¹* omnino *A^e*

tatum dare et scelestas imminutiones efficere. providete itaque, ut et arbiter arcae habeat iustas consuetudines suas. et quod bene meritis impendimus. incorrupto munere consequantur.

XI.

SERVATO DUCI RAETIARUM THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 ⁵ Decet te honorem, quem geris nomine, moribus exhibere, ut per provinciam, cui praesides, nulla fieri violenta patiaris, sed totum cogatur ad iustum, unde nostrum
2 floret imperium. Quapropter Moniarii supplicatione commoti praesentibus te affamur oraculis, ut, si re vera mancipia eius Breones irrationabiliter cognoveris abstulisse, qui militaribus officiis assueti civilitatem premere dicuntur armati et ob hoc iustitiae
10 parere despiciunt, quoniam ad bella Martia semper intendunt, dum nescio quo pacto
3 assidue dimicantibus difficile est morum custodire mensuram. Quapropter omni pro-
tervia remota, quae de praesumptione potest virtutis assumi, postulata facies sine intermissione restitui: ne per dilationis incommoda eorum videatur supplex odisse victoriam.

XII.

EUGENITI V̄·I· MAGISTRO OFFICIORUM
THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 Pompa meritorum est regale iudicium, quia nescimus ista nisi dignis impendere. et quamquam potestati nostrae deo favente subiaceat omne quod volumus, voluntatem tamen nostram de ratione metimur, ut illud magis aestimemur elegisse, quod cunctos
2 ²⁰ dignum est approbare. Hinc est quod te litterati dogmatis studia laudabiliter exsequentem pridem ad quaesturae culmen elegimus, ut honesti laboris tui fieret praemium dignitas litterarum. quid enim advocacy officio, si pure impendatur, ornatus, quod peregrinum negotium ad suas molestias trahit, ut laboribus subveniat alienis? in hoc campo exer-
3 citatus cursu meritorum ad palmam nostri iudicii pervenisti. Nec tamen benignitas nostra
25 una remuneratione contenta honorem geminat, augmenta procurat et eo studio dona reparat, quasi debeat omne quod praestat. sume igitur magisteriae infulas dignitatis, usus omnibus privilegiis quae tuos habuisse constiterit decessores. atque ideo tanto iudicio laetare suscepto, qui pro labore honoris tui honorem alterum accipere meruisti. quid enim de priore senserimus praemio, secundae dignitatis declaramus augmento.
30 nati sunt fascies ex fascibus et naturam retinentes fetus arborei pullulaverunt iterum
4 decenter abscisi. Verum te haec remuneratio satietate non expleat nec det laboribus

LRKP(D)MOZN(X)E(F)

1 immutiones MZ^b , immutationes Z^a ut et] ut $KPD OFA^r$, et ut *Gar.* arcae (arte O) habeat iustas] arceat iniustas K^2 , inc. K^1 6 nullam f. violentiam $MOZNXEFA$ 7 floretet P^a moniari P , monari D , maniarrii A^e 8 re (te E^1) uera] uera re K mancipia P^1 eius] et eius E post breones repetit mancipia eius R^1 abstulisse N , accepisse K 9 dic. prem. N 11 assidue bis M^a qua-
propter om. EFA^e 12 facias KF 13 simplex P 17 expendere E 18 et om. R 19 tamen] tantum O extimemus magis K 20 probare XE st. laud. om. O^1 21 dignitatis L^a 22 enim adu. officio] enim dignius adu. off. X , enim as dignitas adu. off. O , enim adu. off. dignius (digni N , dignum Z^2) KZ^2N , est dignius adu. off. E , enim dignius est adu. off. F pure impendatur ornatus quod] per eum impendatur ornatus quod M^a , per eum impendatur (impediatur O) ornatus qui M^bOZNXE^f , per eum imp. ornatus quod K 23 in] et in P 24 cursum O palpam O 25 geminat] congeminat R , gem. et EF , om. O^a et om. O 26 omne] esse (ēē pro oē) $MOZNXE^1$ quod om. O igitur] ergo R
27 constitit O ideo] iam O 28 letere O , letore M^a 29 primo O senseris E 30 arbores X pullularunt $KEFA^e$ 31 abscisae X , om. O te om. PD satietatem PD , sacciate $MZXE^1$

tuis ferias nostri laus inventa iudicii. desiderabilior quin immo sit honestas, cum pervenit ad praemium, et tunc fiat gratius labores anxios fuisse perpessum, cum te fructum eorum intellegis invenisse. honores ergo quos sumis ex chartis, redde de meritis. nosti bene, quo nobis studio placeatur, qui ab ipsius consilii penetralibus venis. meministi, quotiens apud nos laudati sint innocentes, quotiens bonis actibus reddidimus vicem. ore tuo iudicia nostra loquebamur: exemplis talibus incitare. esto innocentiae templum, temperantiae sacrum, ara iustitiae. absit a iudiciariis mentibus aliquid profanum. pio principi sub quodam sacerdotio serviatur.

XIII.

SENATUI URBIS ROMAE THEODERICUS REX.

a. 507/511

Dignitas, patres conscripti, dum ad incognitum venit, donum est, cum ad ex-¹⁰ 1
pertum, compensatio meritorum. quorum alter debitor iudicii, alter obnoxius est favori.
hos enim aestimatione subvehimus, alios gratia promovemus et ad omnes indulgentiae
vias nostra se relaxat humanitas. sed amoris vestri intuitu commonemur, quotiens in
coetum vestrum ducitur, qui de gloriosis virtutibus aestimatur. quicquid enim humani
generis floris est, habere curiam decet: quae sicut arx decus urbium, ita illa orna-¹⁵
mentum est ordinum ceterorum. Atque ideo Eugenitem illustrem virum litterati²
dogmatis opinione fulgentem magisterii honore subveximus, ut gereret nomine quam
possidebat meritis dignitatem. quis enim tot eius officiosos labores ignoret, quos non
vilitatē mentis exercuit, sed patrociniū honore servavit? dedimus itaque personam
tantis honoribus parem, ut alterutro decore fulgentes mutua se gratia qualitatis ornarent.²⁰
hic est, qui pridem nostro lateri iuridicus quaestor adhaesit, quem livoris nebula nulla
fuscavit, nec malivolentiae studio nocendi artes fellitis sensibus exquisivit: sincero
pectoris arcano puritati nostrae paruit et ad pietatem iussionum innocentiam suam
praebeuit. animus enim dolosus non arbitrium sequitur imperantis, sed suas potius
explicat voluntates. Habetis certe evidens nostrum in hac parte iudicium, ut post²⁵ 3
illius apicis culmen ad alteram conscenderet dignitatem. nec passi sumus otiosum,
quem merita non sinebant esse privatum: sereni solis consuetudinibus aestimandus, qui
licet susceptum diem peragat, alterum tamen eadem gratia claritatis illuminat. hunc
ergo, patres conscripti, tot meritis absolute relucentem favor vester excipiat. debetis
enim bene gerentibus, ut eos laudis vestrae comitetur assensus. nam si equorum³⁰

LRKP(D)MOZN(X)E(F)

2 perpexum E^1 3 fructus E ex] dex N^a de $om. EF$ 4 nosti] nostis Z , n. enim KA
placeat K penetrabilibus $MOZNEA^r$ 5 quotiens $om. O$ sunt KN 6 reddimus DKN loqua-
mur K exemplis] et ex. P 7 sacrum] $PDMOZN$, sacrarium $LRKEFA$ adiudicariis O 8 ser-
uiatur $om. X$ 10 dum] cum E incognitum u. d. e. cum $om. K^1$ expertam N^a 11 debitor]
d. est KEF 12 aestimatione] existimatione M^a (exstimatione M^b), fauore D , uel fauore *supra* v. P
13 se $om. E^a$ commemur R^1 , commouemur $PDEFA$ 14 uestrum coetum A^e deducitur EFA^e
enim $om. K$ 15 floris est] floris N , est fl. E quae] et A^e arx] ara K decus ($om. P$) urbium]
urb. dec. $Z^a N^a$, d. est u. A 16 est $om. K$ eugeniten A^e , eugenientem Z^a 18 eius $om. O^1$
19 uirilitate L^1 , utilitate KN patrociniis M^a , patrimonii O honorem K 20 parem] dignam PD alter-
utrum L^1 fungentes P se $om. K$ 21 est] est enim Z^a pridem nostro] n. pr. $MOZA$, nostro
quondam N ueridicus $DKOA$ 22 nec] ne N stu] studio N artes] artes N^a , arte LR , artem K
23 puritati (punitati N) n. paruit] n. patuit puritati K iussionum] iussionis O , iussionum uel iussionis K inno-
centiam] inpietatem N^a 24 enim $om. N$ 25 certe $om. A^e$ ut] cum $E^a F$ 26 otiosum] ocium N^a
27 siebant O prinatum] preliatum $R^a [?]$ extimandis K 28 altum P 29 absolute Z^b
reluentem E^a 30 gerentibus] agentibus KO uester R commutetur K

cursus hominum clamoribus incitatur et insonantium manibus agitur, ut a mutis animalibus velocitas appetatur. quantum inde homines stimulari posse credimus, quos ad laudis aviditatem natos singulariter invenimus!

XIII.

FAUSTO PPO THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 5 Libentes omnimodis praebeamus assensum, quotiens vox est iusta poscentium, quia
2 nec decet esse difficile beneficium, quod non patitur largitate detrimentum. Et ideo
praeelsa magnificentia tua, quod a Cataliensibus inferebatur genere tertiarum, faciat
annis singulis in tributaria summa persolvi, nec post super hac parte patiantur supplices
aliquam quaestionem. quid enim interest, quo nomine possessor inferat, dummodo
10 sine imminutione quod debetur exsolvat? ita et illis suspectum tertiarum nomen
auferimus et a nostra mansuetudine importunitates competentium summovemus.

XV.

FESTO V. I. ATQUE PATRICIO THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 Gratum nobis est, quotiens de magnitudinis tuae meritis aestimatio talis pro-
cedit, ut et infirmorum auxilium et absentium credaris esse tuitio. nam ideo senatus
15 prior esse meruisti, ut sequentibus pro iustitiae contemplatione praestares. unde fit,
ut bona vobis crescat opinio gloriosae actionis exemplo. nulli enim propria res a
2 discedente committitur, nisi de cuius bene conscientia iudicatur. Idcirco praesenti
iussione decernimus, ut domus patricii Agnelli ad Africam discedentis, qui regnum
petens alterius nostris est utilitatibus serviturus, salvis legibus tua tuitio valletur,
20 ne violentos cuiusquam impetus subtrahat domini defensione patiatur. perviae sunt
enim semper iniuriis facultates absentium et quodam modo videtur occasio in delictum
3 trahere, quae non potest animum pervadentis de resultatione terrere. Ideoque celsitudo
vestra, quam votum est habere vicinam, erigat humiles, eripiat opprimendos et, quod
potestatibus rarum est, proficiat cunctis, quod universis celsior inveniris.

XVI.

IULIANO COMITI PATRIMONII THEODERICUS REX.

a. 508 post Sept. 1

- 1 Illud amplius nostris utilitatibus applicamus, quod misericordiae humanitate con-
cedimus. regnantis enim facultas tunc fit ditior, cum remittit, et acquirit nobiles

LRKP(D)MOZN(X)E(F)

1 cursus bis O sonantium A^e agitur] agi K¹ multis A^e 3 laudes L^a 5 libenter EA omni-
bus modis E¹A^e assensum om. N quotiens] quam E¹ uox est K iusta] iux K¹ 6 larg. non
pat. A detrimentum] sui d. K 7 tataliensibus R, chathaliensibus A^e genere] gentibus K²MO²ZN,
genus O¹[?] 8 hac parte] LRE²A^e, hanc partem KPDMOZNXE¹FA 10 exsoluit E¹ et om. O¹
illi MZ¹NX 11 a] ad O¹ inportunitate K¹ competentium om. O¹ 13 meritis om. O¹
14 et om. RK infirmiorum M^a auxilio MOZNX ido P senatus] PMOZNXE¹, et senatus LR,
senatorum E²F, et senator KA 15 sequ.] te sequ. A^e, sequ. te A^r(2) praestares P 16 nobis]
nobis PDEFA, nobis de te KA^e 17 discente K¹PDA^r nise P cuius bene] cuius bona MZE²F Gar.,
bona cuius N 18 decreuimus XFA agnelli] aginelli O, angeli A^e descendens MOZNEF
19 ut. est PD uallaretur K 20 uolentos] uidentes E¹ cuiusdam E def. dom. K en. sunt K
21 occasio] o. homines KA 22 quae] quem N persuadentis N de resultatione] desultatione KMOZNX,
om. R 23 notum] u. pium K, notum A est om. KMZNEF uicinam] conuenit KMOZNEF, om. X
24 potestatibus] de p. K rarum om. K¹ proficias E²A quod] qui KEA uniuersorum E²
26 illud] quid K quod] quam quod K humanitate] humilitate O¹, utilitate K 27 enim om. P ditior]
dignior E¹ nobiles] cubiles E¹

thesauros famae neglecta vilitate pecuniae. hinc est quod consuetudinis nostrae
 humanitate commoniti opem fessis, manum porrigimus oneratis, ut pietatis nostrae
 remedio surgant qui fortunae suae acerbitate corruerant. Dudum siquidem conductores 2
 Apuli deplorata nobis aditione conquesti sunt frumenta sibi inimicorum subreptionibus
 concremata, postulantes, ne cogantur ad integram praestationem, quibus commerciorum 5
 sunt commoda deminuta. quod nos pro ingenita humanitate considerandum esse
 iudicamus, ut, quorum non possumus accusare desidia, relevandam aestimemus esse
 fortunam. inde enim constitutas pensiones inferri volumus, unde constat subiectos
 commoda consecutos. Et ideo hanc causam sublimitatem tuam iubemus diligenter 3
 inquirere, ut, quantum eos minus vendidisse constiterit, de reliquis primae indictionis 10
 habita moderatione detrahatis: ita tamen ut nulla fraus nostris beneficiis inseratur, ne
 aliqua neglegentia reddaris obnoxius, qui semper nobis provida intentione placuisti,
 quia sicut nos tangunt supplicum damna, ita nobis eorum fructuosa debent esse com-
 pendia.

XVII.

UNIVERSIS GOTHIS ET ROMANIS DERTONA CONSISTENTIBUS
 THEODERICUS REX.

15

a. 507/511

Publicae utilitatis ratione commoniti, quae nos cura semper libenter oneravit, 1
 castrum iuxta vos positum praecipimus communiri, quia res proeliorum bene disponitur,
 quotiens in pace tractatur. munitio quippe tunc efficitur praevalida, si diutina fuerit
 excogitatione roborata. omnia subita probantur incauta et male constructio loci tunc 20
 quaeritur, quando iam pericula formidantur. Adde quod animus ipse in audaciam non 2
 potest esse pronus, qui diversa cura fuerit sollicitus. hanc merito expeditionem
 nominavere maiores, quia mens devota proeliis non debet aliis cogitationibus occupari.
 quapropter amplectenda res est, quae generalitatis consideratione praecipitur, nec
 moram fas est incurrere iussionem, quae devotos maxime noscitur adiuvare. Et ideo 25 3
 praesenti auctoritate decernimus, ut domos vobis in praedicto castello alacriter con-
 struatis, reddentes animo nostro vicissitudinem rerum, ut, sicut nos vestris utilitatibus
 profutura censemus, ita tempora nostra ornare vos pulcherrimis fabricis sentiamus.
 tunc enim accidit, ut et sumptus competentes vestris iam penatibus congregare velitis
 et habitatio vobis non sit ingrata, quam propria potest commendare constructio. Quale 30 4
 est, rogo, in laribus propriis esse, cum durissimas mansiones hostis cogitur sustinere?
 ille imbris pateat, vos tecta defendant: illum inedia consumat, vos copia provisa
 reficiat. sic vobis tutissime constitutis hostis vester ante eventum certaminis fata
 patiebitur perditoris. constat enim tempore necessitatis illum probari fortissimum

LRKP(D)MO(deficit 11 in nulla)ZN(X)E(F)

1 uilitate] utilitate *KOE* est *om. PD* 2 hum. comm. (commoti *KEF*)] comm. hum. *D^a*, com-
 moniti *P* porrigamus *D¹*, porrigere *P^a* 4 frumta *N* 6 diminuta *KOZN(X)EF*, quod] et q. *P* pro
 ingenita] in progenita *M^a* humilitate *O* 7 iudicauimus *O* desideria *A^e* rel. aest. esse] rel. esse
 (a)est. *MOZNXEFA*, rel. esse potius extimemus *A^r*, rel. potius aest. *A^e* 8 sub. const. *K* 9 iubemus *P^a*
 10 eos] nos *R* indictiones *O* 11 detrahatis] *MOZNXEFA*, trahatis *LRPD* 12 int. prou. *K*
 13 supplicum] supplum *L¹*, supplicium *D¹K* eorum *om. E^a* 17 commoti *EF* onaravit *P^b*, onera-
 ravit *P^a[?]* 18 uos] nos *K* 19 si diutina *om. Z¹* 21 ipse] ipsius *EF* non pot. esse
 in aud. *MZNXEFA* 22 fuer. cur. *MZNXEFA* hinc *P* 23 praeli *MZNX* excogitationibus *E*
 24 amplectenda *K* 25 morem *N* dinoscitur *E²* 26 decreuimus *A^e*, praecipinus *R* uobis *post*
 cast. *K*, nobis *A^e* praedicto] *KPD MZNXF*, supra dicto *LR*, tali *E* constituatis *K* 28 fabricis *L¹*
 29 accedit *L¹* nostris *KA^e* 30 et] ut *P* sit] fit *K* pot. propr. *E* comodare *MK¹* 31 rogo]
 ergo *P* laribus] *EF²* coniectura, laboribus *reliqui* cogitur] cogi *K¹* 33 euentum] aduentum *E* facta *K*
 34 patiebitur] *LR¹*, patietur *rel.*

virum, qui se per multa non distrahit. nam quis eum habuisse prudentiam putet, si tunc coeperit fabricis operam dare aut penum condere, cum oporteat bella tractare?

XVIII.

DOMITIANO ET VVILIAE THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 5 Oportet vos colere et observare iustitiam, qui aequitatem populi dicere suscepistis. quando non licet delinquere, qui alios creditur sub aequitatis regula continere, ne fiat exemplum pravum qui electus ad laudabile cognoscitur institutum. et ideo ad interrogationem vestram curavimus praebere responsum, ne per dubitationem possitis
2 errare, nisi. quod absit, velitis excedere. Si Romani praedium, ex quo deo propitio
10 Sonti fluenta transmisimus, ubi primum Italiae nos suscepit imperium, sine delegatoris cuiusquam pittacio praesumptor barbarus occupavit, eum priori domino sumnota dilatione restituat. quod si ante designatum tempus rem videtur ingressus, quoniam
3 praescriptio probatur obviare tricennii, petitionem iubemus quiescere pulsatoris. Illa enim reduci in medium volumus, quae, nostris temporibus praesumpta, damnamus,
4 15 quia locus calumniandi non relinquitur, cum longi temporis obscuritas praeteritur. De percussore tantummodo, non etiam peremptore fratris, quamquam omnium communi lege damnatur solumque sit parricidium quod totius tragoediam reatus exsuperet, tamen humanitas nostra, quae sibi etiam in sceleratis locum pietatis inquirat, praesenti auctoritate definit, ut huius modi portenta provinciae finibus abigantur. nam quibus
20 fuit exosa societas parentum, civium non merentur habere consortium, ne puri corporis iucunda serenitas nebulosis maculis polluitur.

XVIII.

SATURNINO ET VMBISVO VV·SS· THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 Fisci volumus legale custodire compendium, quia nostra clementia rebus propriis videtur esse contenta, et sicut nullum gravare cupimus, ita nobis debita perdere non
25 debemus. indigentiam iuste fugimus, quae suadet excessus, dum perniciores res est in imperante tenuitas. modus ubique laudandus est. nam cur aut vituperabilis negligentia in propriis defluat aut aliena cupiditas turpis abradat? Et ideo praesenti vobis
2 iussione praecipimus, ut Adrianae civitatis curialium insinuatione suscepta, quicumque Gothorum fiscum detractat implere, cum ad aequitatem redhibitionis artetis, ne tenuis

LRKP(D)MZN(X)E(F)

1 habuisse ante putet KA^e prouidentiam MZNXEFA 2 fabr. op. d. coop. K, coop. op. fabr. d. EF concedere EA^a 5 populis KMZNXEF, populo A^e scepistis N 7 ne] ut R laudabile] habile MZNX 8 nostram K 9 romanum MZNXEF 10 fontis K²MZNXEF, fonti K¹, fontium Gar. ubi] ut K sine] si non E delegationis PEF 11 cuiquam E pitatio LRPDMZ, pitacio XN, pictatio EFA^e, putatio K 12 ante si ZA quoniam] aduersus quam A^e 13 probatur] uidetur R^aNEF triennii E quiescere P 14 nolimus Gar. 15 cum] si E 16 non] et EF etiam] et. de EA^a 17 damnetur MZNXEFA sit parricidium (parricidium KE)] parr. sit P tragedum PA^a exsuperet] excuperet ZA, excedit uel exsuperet K 18 sibi om. K et A^e 19 diffinimus E ambigantur KD¹ 20 fuit] sum (adscr. m. 2 uel fuit uel fuerit) E societas **ietas K¹ parentium KD ciuium P, om. D 21 pollutantur ZA 23 uolumus] inuare M², uolumus inuare ZN custodiri A^e uid. reb. propr. K 24 deb. nobis A^e perdere] prodere uel perdere K 25 suadit L¹ est in imperante] KPD²M^bZNXEFA recte, sed e coniectura omnes, est imperante D¹MA^a et sic uidetur fuisse in cod. archetypo, inest imperante ZA, est imperanti LR 26 ubique E 27 abradat L¹ pr. uob. (om. XF)] uob. pr. A 28 praecipimus L quodcumque K¹ 29 detractet ZA, detractet K redhibitionis om. K¹

de proprio cogatur exsolvere, quod constat idoneos indebite detinere: hac scilicet ratione servata, ut si quis contumaciae vitio maluerit nostra iussa tardare, cum multa reddat quod debuit etiam non compulsus offerre, quatenus protervo spiritu indecenter erecta impunita iustis saeculis non relinquatur audacia.

XX.

ALBINO ET AVIENO VV· II· ATQUE PATRICIIS
THEODERICUS REX.

5

a. 507/511

Licet inter gloriosas rei publicae curas et regaliū sollicitudinū salutiferos 1
fluctus pars minima videatur principem de spectaculis loqui, tamen pro amore rei
publicae Romanae non pigebit has quoque cogitationes intrare, quia undecumque
praestare possumus, dignum nostris sensibus aestimamus, praesertim cum beatitudo 10
sit temporum laetitia populorum. illud enim propitiante deo labores nostros asserit,
quod se otiosam generalitas esse cognoscit. Partis itaque prasini insinuata petitione 2
comperimus — quoniam hoc introductum est, ut populi de colore vocitentur — seditiones
turbulentas a quibusdam scelestissimis incitari et causam laetitiae publicae ad furoris
certamina prorupisse. quod utique gaudii decoram non potest habere qualitatem, si 15
pacem non meruerit possidere communem. et ideo dignum est clementiam nostram
has quoque partes aspicere, ut ubique possit morum probitas elucere. non enim inania
verborum popularium cogitamus, sed perniciosae semen seditionis excludimus. Qua 3
propter illustris magnitudo vestra praesenti iussione commonita patrociniū partis
prasini, quod gloriosae recordationis pater vester impendit, dignanter assumat. putari 20
enim non debet iniuria populos regere ac gubernare Romanos. nam si honorum
omnium causa pensetur, pro illorum utilitate delecti sunt, qui honores gloriosissimos
accipere meruerunt. Convocatis ergo spectatoribus, de Helladio et Thorodon qui 4
laetitiae publicae aptior fuerit aestimatus, populi confusione sublata constituatur a vobis
prasini pantomimus, quatenus sumptum, quem pro spectaculo civitatis impendimus, 25
electis contulisse videamur. Hanc partem musicae disciplinae mutam nominavere 5
maiores, scilicet quae ore clauso manibus loquitur et quibusdam gesticulationibus facit
intellegi, quod vix narrante lingua aut scripturae textu possit agnosci.

XXI.

MAXIMIANO V· I· ET ANDRAEAE V· S· THEODERICUS REX. a. 507/511

Provocandi sumus affectuosis civium studiis ad augmenta civitatis, quia nemo 30 1
potest diligere quod habitatores intellegit non amare. unicuique patria sua carior est,

LRKP(D)MZN(X)E(F)

1 indebite] debite *K* 3 quae *A* incedentes *MZN* 4 istis *E*¹ 8 fructus *PE*¹*FA*
9 publicum *P*^a 11 temp. sit *N* propiante *E*¹ asserunt *M*^a 12 esse *om.* *K* cognoscat *E* ins. pe-
titione (petione *MZ*)] insinuatione *A* 13 cognouimus *R* est *om.* *PD* populi] populorum *KMZNXXE*²*F* de
colore] decore *K* uocitentur] notentur *E*¹*F* seditio *K*¹ 14 turbulente *D*^a*M*²*ZNE*²*A* publicae *om.* *KF*
15 gaudii post habere *K* si] ubi *XEF*, *om.* *MZN* 16 non *om.* *PD*²*MZN* meruerunt *MZNXXE*¹
sedire *P* nostr. cl. *K* 17 respicere *PK* ubicumque *K* probitate lucere *MZNXXE*¹ 18 sed] et *P*^a
20 uester] noster *A* 21 bonorum *RDA* 22 pensatur *Z*^a illorum (eorum *A*^o) util.] util. ill. *N*
gloriosos *M*^b*NXXE*¹, glorios** *M*^a 23 hellandio *MZNF*, helandio *E*, hellando *X* chorodon *K*,
theodoro *A*^c, thodoron *Gar.* 24 existimatus *E* confusione] consione *L*¹, confessione *D*, conuocatione *E*¹
25 pantominus *D*, pantonimus *K*, *om.* *P*^a 26 uideatur *P*^a hanc] et hanc *P* mutam *om.* *E*^a
28 testu *K* 30 affectiosis *LR*^a*P*^a

CASSIODORVS.

dum supra omnia salvum fore quaeritur, ubi ab ipsis cunabulis commoratur. quapropter votis paribus invitetur ad dona, quatenus quod sponte tribuimus, duplicata gratia conferamus. et ideo nulli grave sit Romanis fabricis deputatae pecuniae reddere rationem, cum pura conscientia desideret se probari, quando fructum laboris sui capit, 2 5 dum ad nos prospera de se pervenire cognoscit. Quocirca praesenti decernimus iussione Romanae civitatis fabricas vos debere discutere, si labor operis concordat expensis: vel, si apud aliquem constet residere pecuniam, quae non sit fabricis expensa, deputatae rei reddat erogandam, quibus rationibus evidenter expressis ad nos instructionem fidelissimam destinate, ut iudicio nostro respondere videamini qui estis ad 10 indaginem veritatis electi. nullum enim de largitate nostra fraudari velle credimus, quando in tali negotio et de propriis facultatibus eum impendere posse iudicamus. 3 Aves ipsae per aera vagantes proprios nidos amant: erratiles ferae ad cubilia dumosa festinant: voluptuosi pisces campos liquidos transeuntes cavernas suas studiosa indagatione perquirunt cunctaque animalia ubi se norunt refugere, longissima cupiunt aetate 15 constare. quid iam de Roma debemus dicere, quam fas est ipsis liberis plus amare?

XXII.

MARCELLO $\bar{V} \cdot \bar{S} \cdot$ ADVOCATO FISCIS THEODERICUS REX. *a. 507/511*

1 Solida laus est regiae largitatis, quotiens conveniunt indulta iudiciis, nec sibi audet casus ascribere, quod bonae dispositionis librat examen, quia ubi aptantur officia meritis, nil debetur incertis. non enim de rudibus sententiam ferimus, sed de 2 20 probatissimis iudicamus. Polisti siquidem forensi cote multifarie praedicatus ingenium: nutristi facundiam exercitatione causarum: expertus es, quam suaves fides afferat fructus, ut ipsa etiam conciliet corda regnantum. haec in te speculator virtutum noster sensus inspexit: his apud nos suffragiis placere meruisti, ut dignus existeres 3 ad publicas causas. qui gessisti hactenus sub integritate privatas. Sume igitur fisci 25 nostri tuenda negotia, in utendis officii tui privilegiis decessorum exempla secuturus. ita ergo per medium iustitiae tramitem moderatus incede, ut nec calumnia innocentes graves nec iustis petitionibus retentatores exoneres. illa enim lucra vera iudicamus, quae integritate suffragante percipimus. non ergo quotiens superes, sed quemadmodum 4 vineas, inquirimus. Aequitatem nobis placituras intende: non quaeras de potestate 30 nostra, sed potius de iure victorias, quando laudabilius a parte fisci perditur, cum iustitia non habetur. nam si dominus vineat, oppressionis invidia est: aequitas vero creditur, si supplicem superare contingat. non ergo parvo periculo causas dicimus, quando tunc fama nostra proficit, cum se commoditas iniusta subducit. quapropter sit interdum mala causa fisci, ut bonus princeps esse videatur. maiori quippe compendio 35 perdimus, quam si nobis indebite victoria suffragetur.

LRKP(D)MZN(X)E(F)

1	suprara <i>R</i>	<i>malim</i> quaerit	cunabilis <i>Z</i>	2	inuitemus <i>K</i>	4	capit] caput <i>Z</i> ^a	6	disc.
nos deb.	<i>K</i>	si <i>om.</i> <i>A</i> ^c	7	constat <i>KEF</i>	dep. exp. <i>P</i> ^a	8	erogandam] arrogantiam <i>E</i> ¹	expressis]	
expensis <i>K</i>	ad nos instr. (instructionibus <i>R</i>)	instr. ad nos <i>K</i>	9	nostro] dei <i>EF</i> ²	10	defraudari <i>E</i>			
11	posse] profutura <i>K</i> , <i>om.</i> <i>P</i>	12	ipsae] enim <i>K</i>	vagantes] volantes <i>PD</i>	errabiles <i>K</i>	13	voluptiosi <i>L</i> ^a		
14	que <i>om.</i> <i>M</i> ^a [?] <i>Z</i> ¹	ibi <i>A</i> ^c	fugere <i>K</i> ¹	longissima] ubi l. <i>A</i> ^c	15	debeamus <i>Gar.</i>	ipsis		
l. p. amare] <i>scripsi</i> , ab ipsis l. p. amare (amari <i>RKEA</i>)	libri	17	indula <i>K</i> ¹	18	qui <i>A</i>	bene <i>L</i> ¹			
apt. ubi <i>P</i> ^a	20	polisti] p. tu <i>E</i> ²	farensi <i>K</i>	praedicatur <i>K</i>	21	causarum] c. creuit <i>K</i> ¹			
22	ut] et <i>KZN</i>	et. ips. <i>A</i> ^c	regnantium <i>RDA</i> , pregnantium <i>P</i>	23	suffr. placere (placare <i>L</i> ¹ <i>Z</i>)				
pl. suffr. <i>K</i>	existeret <i>K</i> ¹ , exister* <i>M</i> ^a	24	qui] qu(a)e <i>RK</i>	priuatam <i>K</i> ¹	25	tui <i>om.</i> <i>KMZN</i> ¹ <i>EF</i>			
secutus <i>MZNE</i>	26	moderanter <i>P</i>	calumpniam <i>L</i> ¹	innocentis <i>K</i>	27	retentatores] ret**ta-			
tore <i>M</i> ^a , recentatores <i>Z</i> , retractatores <i>K</i>	uera lucra <i>KA</i> ^c	28	perc. suffr. <i>K</i>	29	uindicas <i>Z</i> ^a	in-			
quiramus <i>A</i>	placituram <i>R</i>	impende <i>E</i>	30	quanda <i>L</i> ¹	laudabiliter <i>K</i>	33	quando]		
quoniam <i>K</i>	sit] fit <i>KA</i> ^c	34	causa mala <i>A</i> ^c	maiori] et m. <i>P</i>					

XXIII.

CAELIANO ET AGAPITO $\overline{\text{VV}}$ · $\overline{\text{II}}$ · PATRICIIS
THEODERICUS REX.

a. 507/511

Decet regalis apicis curam generalitatis custodire concordiam, quoniam ad laudem 1
regnantis trahitur, si ab omnibus pax ametur. quid est enim, quod nos melius prae-
dicet, quam quietus populus, concors senatus totaque res publica morum nostrorum 5
honestate vestita? Hinc est quod praesenti iussione decernimus, ut magnifici et patricii 2
viri Festus atque Symmachus contra illustrem et patricium Paulinum in iudicio vestro,
quas se habere dicunt, exerant actiones. quibus pro legum ratione susceptis et, si
iuris ordo patitur, definitis tunc patricius Paulinus, quicquid adversum supra memoratos
magnificos viros se habere causatur. pari sorte depromat. nec tardari volumus in eius 10
quoque parte sententiam, dum velimus omnia inter eos esse decisa nihilque aliud
relinqui, nisi quod debetur affectui. Videte ergo tanti iudicii arbitros vos electos: 3
videte expectationem nostram aequabilem flagitare iustitiam: relaturi gratiae uberrimum
fructum, si praesens disceptatio quos dignos credidit, non impares probet. esse debet
enim de talibus viris cura praecipua, qui dare possunt minoribus evidenter exempla. 15
nam qui inter summos viros litem negligit abolendam, hoc imitari reliquos sine dubi-
tatione permittit.

XXIII.

UNIVERSIS GOTHIS THEODERICUS REX. a. 508 ante Iun. 24

Innotescenda sunt magis Gothis quam suadenda certamina, quia bellicosae stirpi 1
est gaudium comprobari: laborem quippe non refugit, qui virtutis gloriam concupiscit. 20
et ideo, iuvante deo, quo auctore omnia prosperantur, pro communi utilitate exercitum
ad Gallias constituimus destinare, ut simul et vos provectus occasionem habere possitis
et nos quae praestitimus, meritis contulisse videamur. latet enim sub otio laudabilis
fortitudo et dum se probandi non habet spatium, occulta est lux tota meritorum. Atque 2
ideo per Nandum saionem nostrum ammonendum curavimus, ut ad expeditionem in 25
dei nomine more solito armis equis rebusque omnibus necessariis sufficienter instructi
octavo die kalendarum Iuliarum proxime veniente modis omnibus deo favente moveatis,
quatenus et parentum vestrorum in vobis ostendatis inesse virtutem et nostram per-
agatis feliciter iussione. Producite iuvenes vestros in Martiam disciplinam: sub 3
vobis videant, quod posteris referre contendant. nam quod in iuventute non discitur, 30
in matura aetate nescitur. accipitres ipsi, quorum victus semper ex praeda est, fetus
suos novitate marcentes nidis proturbant, ne molle otium consuescant: alis verberant

LRKP(D)MZ(collatus usque ad v. 17 permittit)N(X)E(F)

3 decet] d. quippe KA quando M^a 4 omnibus] hominibus K 6 uestitas M^a decre-
nimus A^e magnifici (magnifica L¹) et patr. uiri] mag. uiri (uiri om. Z) atque patr. MZNXEA^r, mag. atque
p. u. K, patritii atque mag. u. A^e 8 exercent KEF 9 supra om. E¹ 10 se om. K¹ sorte]
fronte E uolumus Z^a eius om. E¹ 11 quoque (quacumque A) p.] part. qu. K 12 uos] nos K
13 relaturi] largituri E¹ fr. ub. K 14 deceptatio E¹, decertatio E² non] nom P^a enim deb. P
15 cura] c. esse KXEFA^r, esse cura A^e 16 summos] pares summos K abolendam] obolendam R,
aboluendam MZNX², absoluendam KE 17 permittat K 19 bellicore N stirpis K 21 ad
gall. exerc. N 23 praestamus K 24 habet] est E tota l. e. occultata K 25 nandum]
nandium KMZNXEA: Nanduin coniecit Trossius salonem N, sanionem K 26 equ. arm. R^a
omnibus om. K instr. suff. N 27 proximo K moncatis K 28 in om. P inesse] esse R
30 uideatur N 32 perturbant K molli otio Gar.

immorantes. cogunt pullos teneros ad volatum, ut tales debeant existere, de quibus possit pietas materna praesumere. vos autem, quos et natura erigit et amor opinionis exacuit, studete tales filios relinquere, quales vos patres vestros constat habuisse.

XXV.

SABINIANO V̄·S̄· THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 5 Nil prodest initia rei solidare, si valebit praesumptio ordinata destruere: illa sunt enim robusta, illa diuturna, quae prudentia incipit et cura custodit. atque ideo maior in conservandis rebus quam in inveniendis adhibenda cautela est, quia de initiis praedicatio debetur invento, de custoditis acquiritur laudata perfectio. Dudum siquidem propter Romanae moenia civitatis, ubi studium nobis semper impendere infatigabilis 10 ambitus erit, portum Licini deputatis redditibus reparari iussio nostra constituit, ut XXV milia tegularum annua illatione praestaret: simul etiam portubus iunctis, qui ad illa loca antiquitus pertinebant, qui nunc diversorum usurpatione suggeruntur 3 invasi. Cuncta ergo ad statutam praestationem facies sine dilatione revocari: quia licet nostra iussa pro sua reverentia in nullo violanda sunt, ea tamen custodiri volumus 15 maxime, quae urbis faciem videntur ornare. quis enim dubitet fabricarum miracula hac provisione servata et pendenti saxo tornatas camaras tegularum tegmine custoditas? ut antiqui principes nobis merito debeant laudes suas, quorum fabricis dedimus longissimam iuventutem, ut pristina novitate transluceant, quae iam fuerant veteriosa senectute fuscata.

XXVI.

FAUSTO PPO THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 Nefas est apud eos fidem beneficii prioris imminui, quibus alia convenit nostra saepius largitate praestari. sed sicut quae semel annuimus rescindi in perpetuum non merentur, sic qui largitatem nostram moderatis precibus impetrarunt, nostrorum terminos 2 praestitorum inmodica non debent praesumptione transcendere. Unde quia religiosi 25 studii reverentia commonemur, ut quae dudum ecclesiae viri venerabilis Unscilae antistitis praestitimus, valere in perpetuum censeamus, nunc quoque illustrem magnificentiam tuam duximus admonendam, quatenus superindicticiorum onera titularum praefata ecclesia in ea summa non sentiat, qua usque a magnifici viri patricii Cassiodori, pura nobis fide et integritate comperti, temporibus est soluta. Ea vero quae a 3 tempore beneficii ad ecclesiam nostram ab aliquibus est translata professio, commune 30

LRKP(D)MN(X)E(F)

1 nolandum E 2 possit om. P^a, ins. ante praes. P^b et om. K exigit K 3 uestros const. nos p. FA^e 5 proest L^a rei] re R¹ 6 incipit et] incitat MNXE, incitat cum E maior (non minor A) in (om. K) cons. reb.] in c. r. mai. E 7 est adh. caut. K praedicata deb. inuentio E 8 cust.] cust. autem A 9 romae A^e semper imp. nob. K 10 licini] lucini MNXE, lucrini F, sicini A 11 praestaret] praestentur KF² portibus PD 12 loca om. R¹ antiquitas] antiquitate MNXEF qui et A^e usurp. diu. N 13 sine dubitatione facies K 14 sint KEA 15 fabricorum K 16 et] ut R¹ tornatas] reuocatas K, fornatas A^r(2), formatas A^e camaras] M^a, cameras reliqui tegimine A^r, regimine A^e 17 suas laud. A^e 18 transluceant] reluceant KMNXEFA 21 nostra] nostrae L, a nostra KA 22 in perpet.] perpetuo A 25 studii] studiosi E¹ (adscr. emendator proprium nomen, deinde vel studii) commonemur P unscilae] unscille N, unscilie K, uncile P^a, uerscilae X, uersilie EF², uerscilie A^rF¹, uersilliae A^e 26 antistitis om. XEF censeatur P 27 superindicticiorum] superindictorum DXEA, indicticiorum vel supradictorum K 28 summa] summa onus KA qua] quae KEA a] M^bNXF²A^e, ad LRKPDMA^aF¹A^r, om. E cass. patr. A^e 30 nestram A^e professio] possessio NA

cum universis possessoribus onus solutionis agnoscat et illius subiaceat functioni, cuius nacta est iura domini. alioquin grata nobis augmenta eius esse non possunt, qui fisci damno proficit. sufficiat possessori compendium pensionis: tributa sunt purpurae. non lacernae. lucrum cum invidia periculum est: quanto melius omnia moderata gerere. quae nullus audeat accusare!

5

XXVII.

SPECIOSO THEODERICUS REX.

a. 509

Si exterarum gentium mores sub lege moderamur, si iuri Romano servit quicquid sociatur Italiae, quanto magis decet ipsam civilitatis sedem legum reverentiam plus habere, ut per moderationis exemplum luceat gratia dignitatum? ubi enim quaeratur modestus animus, si foedent violenta patricos? Populi nobis itaque partis prasini petitione suggeritur, dum ad nostrum disponent venire comitatum remedia consueta poscentes, se truculentas insidias a patricio Theodoro et Inportuno viro illustri consule pertulisse, ita ut unus eorum defleatur extinctus. Quod nos, si ita est, pro facti sui acerbitate commovit, ut innoxiam plebem furor persequeretur armatus, quam fovere civicus debuisset affectus. sed quia condicio minorum regnantis aequabiliter implorat auxilium, supra memoratos illustres viros ammoneri praesenti iussione censemus, ut ad Caeliani atque Agapiti illustrium virorum adaeque iudicium instructas destinare non differant te instante personas, quatenus legibus examinata cognitio eorum sententia terminetur. Sed ne forsitan magnificos viros loquacitas popularis offenderit, praesumptionis huius habenda discretio est. teneatur ad culpam quisquis transeunti reverentissimo senatori iniuriam protervus inflixit, si male optavit, cum bene loqui debuit. Mores autem graves in spectaculis quis requirat? ad circum nesciunt convenire Catones. quicquid illic a gaudenti populo dicitur, iniuria non putatur. locus est qui defendit excessum. quorum garrulitas si patienter accipitur, ipsos quoque principes ornare monstratur. respondeant nobis certe qui talibus studiis occupantur: si tranquillos optant adversarios suos, certe volunt eos esse victores, quando ad iniurias tunc prosiliunt, cum se superatos turpiter erubescunt. unde ergo irasci volunt, quod sine dubio se optasse cognoscunt?

XXVIII.

UNIVERSIS GOTHIS ET ROMANIS THEODERICUS REX. a. 507-511

Digna est constructio civitatis, in qua se commendet cura regalis, quia laus est temporum reparatio urbium vetustarum: in quibus et ornatus pacis acquiritur et bellorum

LRKP(D)MN(X)E(F)

1 possessoribus] professoribus *P*, possessionibus *EA*, possessoribus vel possessionibus *K* solutions *P^a*, salucionis *N* 2 nacta] nata *E¹* eius] eorum *D* qui] quae de *K* 3 proficit] proficiunt *libri*
4 modata *P* 7 extenarum *K*, extrancarum *E¹* 8 ciuilitatis] ciuitatis *KMNXE¹* 10 fedant *M^a*
populi] et p. *P^a* nob. itaque] nob. ita *M^aXE*, it. nob. *A^e* pr. part. *R* 11 petitione *om. E* dispo-
nerent (— ret *K*) uen com.] uen. disp. com. *N*, disp. com. uen. *A^e* 12 a *om. K* theoderico *X*,
theodorico *E* 15 ciuicus] cunctus *E¹*, ciuicus vel cunctus *K* 16 uiros *om. A^e* 17 celiiani *libri*
acapiti *K* adaeque] eque *PA^e*, vel adeque *XEFA^r*, *om. KM^b* (vocabulo eraso) *ZN*, inc. *M^a* in-
structos *PD*, instruit *K* 18 exanimata *M* 19 forsitan] forte *N* uiros magn. *NE* offenderet *K*
20 est discr. *L²*, est discr. est *L¹* tenetur *PD* sen. reu. *R* 21 inflixit] inflexit *MNXE*, inflixerit *KF*
optauerit *K* 22 mores] maiores *E* autem] enim *K* circum ... 24 excessum *om. E¹* 23 illic
a] *MNXEFA^r*, ilico *PD*, illic *LRKA^e* dicitur *om. N* 24 acbipitur *P^a* principes *om. K* 25 oc-
cupatur *K* 26 eos *om. K* 28 cognoscant *P* 30 commendet] *D^bXEF*, commendat *KD^a*,
commendet *L¹*, commodet *L²RP^m*, comodet *N* regalis] inc. *L¹* quia] qua *PD* 31 reparatio *L^a*

- 2 necessitas praecavetur. Ideoque praesenti iussione profutura sancimus, ut, si quis
cuiuslibet generis saxa in agris suis iacentia muris habuerit profutura, libens animo
3 sine aliqua dilatione concedat, quod tunc magis verius possidebit, cum hoc utilitati
suae civitatis indulserit. Quid est enim gratius quam videre crescere publicum decus,
5 ubi omnium utilitas in generalitate concluditur? et licet praestentur vilia, ad auctores
suos magna sunt commoditate reditura: datur enim plerumque, quod maiori utilitate
recipitur. et frequenter homo lucra sua complectitur, cum necessario pro temporis
qualitate largitur.

XXVIII.

UNIVERSIS LUCRISTANIS SUPER SONTIUM CONSTITUTIS
THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 Non dubium est ad utilitatem rei publicae cursus custodiam pertinere, per quem
nostris ordinationibus celerrimus praestatur effectus. et ideo velut necessariae rei
maior adhibenda cautela est, ut qui ad continuos excursus constituti sunt, turpi macie
non tabescant, ne ieiuna tenuitas laboribus praevenia succumbat et incipiat iter effici
2 15 morosum, quod ad celeritatem constat inventum. Quapropter devotio vestra praesenti
iussione commonita terrarum spatia, quae veredis antea licuerunt, mutationibus suis
a possessore vindicata restituat, ut nec illi parvo spatio infligantur damna et istis
recuperata sufficiant.

XXX.

SENATUI URBIS ROMAE THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 20 Animum nostrum, patres conscripti, rei publicae curis calentem et diversarum
gentium consilia perscrutantem pulsavit saepius querela populorum, orta quidem ex
causis levibus, sed graves eructavit excessus. deplorat enim pro spectaculorum
voluptate ad discriminis se ultima pervenisse, ut legum ratione calcata desperate per-
sequeretur innoxios servilis furor armatus, et quod illis humanitas nostra laetitiae
25 causa praestitit, in tristitiam audacia plectenda convertit. quod nos clementiae nostrae
solita provisione comprimimus, ne paulatim sinendo graviolem vindicare cogamur
offensam. benigni quippe principis est non tam delicta velle punire quam tollere, ne
2 aut acriter vindicando aestimetur nimius aut leniter agendo putetur improvidus. Atque
ideo praesenti definitione sancimus, ut, si cuiuspiam senatoris famulus in ingenui caede
30 fuerit fortasse versatus, eum tradat legibus impetitur, ut facti qualitate discussa pro-
feratur iure valitura sententia. si vero tanti facinoris reum mala fide dominus iudiciis
praesentare distulerit, noverit se decem librarum auri dispendio vulnerandum et nostrae
3 ingratitude, quod multo gravius est, pericula subiturum. Sed ut honestatem omnium

LRKP(D)MN(X)E(F)

1 profutura om. N, recte fortasse (cf. v. 2) si quis] sicut MN 2 iacentia] iacentes MN, iacentibus XEF
muri habuerunt MN libenti K 3 condant R¹, contendant MN quod] qui E.1^e, quia A^r magis om. 1^e
hoc] haec KEFA^e ciu. suae util. A^e 4 est om. A^e 5 actores MN 6 redditura K 7 sua
lucr. E necessarie R, necessaria EF² 12 affectus M¹X¹ 13 maio K¹ catela P¹ cursus K
14 tabescunt L^a **unia (ieiunia m. 2) tenuitatis K et] et tunc K effici] fieri KA^e, esse A^r 15 con-
stat] c. esse KMNXEA, esse c. F 16 licuerant DA^e 17 illi] scripsi, illis libri infligantur] scripsi,
indicantur libri, inducantur A^e 20 carentem K 21 qu. puls. saep. K 22 pro] quod K 23 voluptate]
grauitate N^a desperata E¹ 24 nostre K 25 uestre K 26 cog. uind. N^a 27 uelle]
ullius XEF¹ 28 nimius] minus K leuiter XEA 29 definitione] iussione NF famulis K
30 forte K 31 sent. ual. K fide mala A^e iudici K 32 dec. libr.] libr. E¹, libr. dec. E²
33 omnium] communem K

par libra componeret et civilitatis gratia reduceris moribus conveniret. ad populum quoque praecepta nostra direximus. quae vobis reserari libenter amplectimur. ut alterutra iussione pensata resarciatur civibus scissa concordia. proinde nullos ab spectaculorum gaudio removemus. sed seditionis semina radicitus amputamus. Intersit igitur inter splendorem vestrum moresque mediocres: refugite tales familiares. qui sint iniuriarum ministri. qui amoris vestro nitantur ascribere quod delinquant et dum levitates suas exerere cupiunt. vestram reverentiam implicare contendunt. vos enim. quos semper gravitas decet. nolite truculenter insequi inania verba populorum. si quod est forte. quod poenam mereatur. admissum. in praefecti urbis notitiam deferatur. ut culpa legibus. non per praesumptam coereatur iniuria. quid enim discrepat a peccante. qui se per excessum nititur vindicare? impaenitenda est ultio de cive. quae legibus venit: et excellenter videtur de pulsato triumphasse. qui victor pronuntiatur a iudice. Inter ipsos quoque adversarios. ut sciris. non erant prius armata certamina. sed pugnis se quamlibet fervida laessebat intentio. unde et pugna nomen accepit. postea Belus ferreum gladium primus produxit. a quo et bellum placuit nominari. consilium atrox. crudele praesidium. ferina concertatio. nam et si datum est prius illi inermem facile vincere. tamen crimini applicandum est. quod inde posteritas potuit interire. non permittatis ergo a famulis vestris in civibus fieri quod adhuc debet et in hostibus accusari.

XXXI.

POPULO ROMANO THEODERICUS REX.

a. 507-511

Spectacula voluptatum laetitiam volumus esse populorum. nec erigere debet motus irarum. quod ad remissionem animi constat inventum. ideo enim tot expensarum onus subimus. ut conventus vester non sit seditionis strepitus. sed pacis ornatus. mores peregrinos abicite: Romana sit vox plebis. quam delectet audiri. convicia nec gaudium pariunt nec de laetitia procreantur. hoc fuit certe. quod culpabatis in externos: nolite modo vitia turbulenta contrahere. quae videtis alios abieccisse. Atque ideo edictali programme definimus. ut. si atroces iniurias in quempiam senatorum vox iniusta praesumpserit. noverit se a praefecto urbis legibus audiendum. ut pro facti qualitate discussa excipiat promulgatam iure sententiam. Verum ut omne semen discordiae funditus amputetur. praefinitis locis pantomimos artes suas exercere praecipimus: quod vos poterit instruere ad praefectum urbis data praeceptio. tantum est. ut animis compositis peragatis laetitiam civitatis. nihil est enim. quod studiosius servare vos cupimus quam vestrorum veterum disciplinam. ut. quod ab antiquis laudabile semper habuistis.

LRKP(D)MN(X)E(F)

1 civilitatis! K² *conjectura*. civilitas K¹. civitatis *religui* 2 reserati K. resernari MN 3 resar-
ciantur P^a. resaciatur K. sarciatur A nullum MNXEA ab] a KP^bEA spec. tatorum R 4 igitur
ergo R 5 splendorem] sermonem E refugere E¹ sunt N 6 amor] honori KMNXEFA de-
linquant N^a. relinquunt P^a lenitates N 7 exerere] exere N. exercere KDXEFA^r. asserere A^o enim
quos] autem quoque K 8 gratitas R¹ quid KPDN 9 poena KPD 11 de cive quae leg MN.
decus quae (que R) leg. LR. de cuiusque leg. PD. de cive quae de leg. KE. que de leg. EA 12 de
pulsato *fortasse delendum* 13 quoque] que MN 14 lacessebit L^a. lacessiebat XE bellus K
15 primus om. R¹K 16 ferina concertatio] *****tatio M^a. f. certatio A^o est pr. illi inermem] est
pr. inermes illum K. illi est pr. in. A^o 17 potuit] poterit K 18 in (om. K) civ. fieri] f. in c. A^o
et om. KDA^o 20 esse uol. K 22 conventus N non om. E¹ 23 abic. per. K uox] nos K
24 pariunt om. P^a externos] ceteros E¹F 25 turbulenta] truculenta K edictali] et de tali E¹ 26 uox]
nos K 27 pro om. K 30 uos] uox K est tant. PD 31 quod om. P^a studiosus K. studio
suis N uos seru. PDE^aC

- 1 sub nobis potius augeatis. Soletis enim aera ipsa mellifluis implere clamoribus et uno
sono dicere, quod ipsas quoque beluas delectet audire: profertis voces organo dulciores
et ita sub quadam harmonia citharae concavum theatrum per vos resonat, ut tonos
possit quilibet credere quam clamores. numquid inter ista rixae decent aut inflammata
5 contentio? abicite furores laeti, iram gaudentes excludite. tales enim animi aliorum
temperari possunt, cum vestri favores suaviter audiuntur.

XXXII.

AGAPITO V · I · P · V · THEODERICUS REX.

a. 507/509

- 1 Eximiae urbis praesulem pacis convenit esse custodem. nam a quo melius
moderatio debet sperari, quam cui potuit Roma committi? illa enim mater omnium
10 dignitatum viros sibi gaudet praesidere virtutum. et ideo honori tuo debes animos
exaequare, ut quod nostris adeptus es beneficiis, tuis meritis invenisse credaris.
circumspicere te decet, ne qua in spectaculis seditionum causa nascatur, quia tuum
praeconium est populus quietus. sit insultandi consuetudo moderata, ut nec libertati
2 pereat honesta licentia nec desit moribus disciplina. Quocirca sicut nostris oraculis
15 et amplissimum ordinem docuimus et plebem decrevimus ammoneri, hoc tuam quoque
magnitudinem observare censemus, ut, si a quoquam irrogata fuerit iniuria senatori,
confestim loquax temeritas legum severitate plectatur. si vero senator civilitatis
immemor quemquam ingenuum nefaria fecerit caede vexari, protinus relatione trans-
3 missa perennitatis nostrae multam percussus excipiat. Meminerint enim cuncti sic
20 spectaculorum studia partesque dividere, ut in patria debeant esse concordēs, nec ad
hoc sibi voluptatum exhiberi certamina, ut exinde hostilis ira ferveat. verum, ne
posthac ulla possit iterum furiosa contentio provenire, Helladius de medio, voluptatem
populi praestaturus, introeat, habiturus aequalitatem menstrui cum ceteris partium
4 pantomimis. Illud etiam, quod crebras inter eos seditiones exagitat, praesenti iussione
25 definimus, ut amatores Helladii, quem de medio saltare praecepimus sine utriusque
partis studio, spectandi eis, ubi delegerint, libera sit facultas. si vero eorum lubrica
voluntas in unius coloris migraverit favorem, studia sua populus tam in circo quam
theatro habeat pro parte quam diligit, ut is qui praesumpserit, vetitam ipse iudicetur
quaesisse discordiam.

LRKP(D)MN(X)E(F)

1 uobis PD aera] hora E¹, ora E²F mell. impl. cl.] impl. cl. mell. E, mell. in clamoribus N
3 quodam armonie K resonas K¹ 4 possit] potius possit P² ista] haec PD 5 tales]
taliter KMNXE 8 praesulem] praesidem uel praesulem K mel. moderatio (moderatio K)] mod.
mel. E 11 adaptus N 12 in spectaculis] in spectabilis PD, bis N quia] quoniam K 13 est
prae. K libertatis MN, liberandi EF 14 licentia] sententia K 15 ordinum XEF plebs E¹,
plebes E² amoueri K 16 fuer. irr. R 17 ciuitatis MNXE 18 quamquam ingenium K
nefaria (nefarie PD) fec.] fec. nef. K 19 multam] inlectam K¹ percussus N, periculosus E me-
minerunt L^aE cuncti sic] KMNXE, cunctis hic LRPD 20 spectaculorum L^a esse deb. PD
21 sibi (om. N^a) uol.] uol. sibi EA^e 22 posthanc KEF 23 populis KMN^bXEA, om. N^aP¹,
ins. populi ante uol. P² praestitutus RE² menstrui] instrui K 24 pantomimis K 25 belladii N,
helandii EF praecipimus DMN XF utr(a)equē PDMN 26 eis om. PD: malim eius ubi om. P^a
deligerent PD, elegerint MN XF si] sin PD 27 colores P^a fau. migr. A^e circo] certo K
28 theatro] in th. P^a his L¹R uetita A^e

XXXIII.

AGAPITO $\bar{V} \cdot \bar{I} \cdot \bar{P} \cdot \bar{U}$ THEODERICUS REX.

a. 507/509

Nescit serenitatis nostrae prolatum semel titubare iudicium: nec quod provida 1
dispositione constituit, cuiusquam occasionis surreptione mutavit. dudum siquidem ad
Albinum atque Avienum patricos viros praecepta nos dedisse retinemus, ut panto- I, 20
mimum prasini partis eligerent, qui praestantius spectaculis conveniret: quod nobis 5
factum sua relatione reserarunt. Et ideo nunc praesenti auctoritate decernimus, ut, 2
quem a supra memoratis magnificis viris electum esse constiterit, ei solitum menstruum
partis prasini sine imminutione tribuatis, ut, quod nostra provisio confusionis tollendae
causa constituit, non fiat seditionis occasio, sed quietis.

XXXIII.

FAUSTO \overline{PPO} THEODERICUS REX.a. 507/511¹⁰

Copia frumentorum provinciae debet primum prodesse cui nascitur, quia iustius 1
est, ut incolis propria fecunditas serviat quam peregrinis commerciis studiosae cupidi-
tatis exhauriat. alienis siquidem partibus illud debet impendi quod superest et tunc
de exteris cogitandum, dum se ratio propriae necessitatis expleverit. Atque ideo 2
illustis magnificentia tua per loca singula qui curam videntur habere litorum, faciat 15
commoneri, ut non ante quispiam peregrinas naves frumentis oneret ad aliena litora
transituras, quam expensae publicae ad optatam possint copiam pervenire.

XXXV.

FAUSTO \overline{PPO} THEODERICUS REX.

a. 507/511

Cum siccitas praesentis anni, quae localiter certis solet desaevire temporibus, 1
terrenis visceribus nimio calore duratis abortivos messium fetus non tam edidit quam 20
imperfecta ubertate proiecit, maiori nunc studio quaerenda sunt quae etiam in abundantia
expeti consuerunt. Et ideo frumenta publica, quae de Calabro atque Apulo litoribus 2
per cancellarium vestrum aestatis tempore consuerant destinari, nec autumnio venisse
modis omnibus permovemur, cum solis reflexus australia signa discurrens, naturae
ordine modificatus, tumultuosas procellas aeris permixtione resuscitat: quod ab ipsis 25
quoque mensibus datur intellegi, quando ex numero imbrium futurorum competenter
nomina susceperunt. quae ergo talis mora, ut in tantis tranquillitatibus velocia necdum

 $LRKP(D)MN(X)E(F)$

2 serenitas nostra KE^1F^1 semel prol. $MNXEA$ titubare] turbare E^1 quid MX 3 con-
stituit c. o. surreptione om. $MNXE^aF$, constituit improvide E^b coniectura mutare EF : malim mutabit
4 abienum libri, albinum .1 viros] nostros .1 5 patris N colligerent A^c convenirent PD 6 nunc]
nec P^2 , om. P^1 decrevimus A^c 7 quam K 8 ut] et P confusionis] com(u)pulsionis $KMNXF^1$
11 innascitur E 13 malim exhauriatur illud d. imp. quod] d. imp. ill. q. XE^1F , d. imp. quod E^2 .1
14 extraneis E cum A^c ideo] idem M^b , om. K 15 qui] que K uidetur E 16 com-
monere K littoria K 17 transiturus NE 19 solent P deseruire DE 20 duratas R^1
messum K ediderit q. i. u. proiecerit K 21 nunc] tamen E quae] quam P^2 habundantia P^a
22 consueverunt $DMNXEA$ publica om. K cabro K^1 23 nostrum KM^1XEF etatis P con-
sueverant $KMNXEA$ destinare K 24 promouemur KP^a solus E^a 25 ordinem M^bXF^1
moficatus M^a , modificat X suscitatur $MNXEF$ 26 imbrium] urbium N^a 27 uelocia] uel
otio PD

- fuerint destinata navigia, cum stellarum non mergentium lucidus situs tendi carbasa
 3 festinanter invitet et aeris sereni fides properantium nequeat vota terrere? Aut forte
 incumbente austro remigiisque iuvantibus meatus navium echinais morsus inter undas
 liquidas alligavit: aut Indici maris conchae simili potentia labiis suis navium dorsa
 5 fixerunt: quarum quietus tactus plus dicitur retinere quam exagitata possunt elementa
 compellere. stat pigra ratis tumentibus alata velis et cursum non habet, cui ventus
 arridet: sine anchoris figitur, sine rudentibus alligatur et tam parva animalia plus
 resistunt quam tot auxilia prosperitatis impellunt. ita cum subiecta unda praecipitet
 cursum, supra maris tergum navigium stare constat infixum miroque modo natantia
 4 10 inconcusse retinentur, dum innumeris motibus unda rapiatur. Sed ut dicamus aliam
 piscis naturam. forte nautae praedictarum navium tactu torpedinis segnissime tor-
 puerunt: a qua tantum infigentum dexterarum praegravantur, ut per hastam, qua fuerit
 vulnerata, ita manum percutientis inficiat, quatenus vivae substantiae pars sine sensu
 aliquo immobilis obstupescat. credo talia incurrerunt, qui se movere non possunt. sed
 15 echinais illis impedimentosa venalitas est, concharum morsus insatiata cupiditas, torpedo
 fraudulenta simulatio. ipsi enim studio pravo faciunt moras, ut occasiones incurrere
 videantur adversas. quod magnitudo tua, cui specialiter convenit cogitare de talibus,
 celerrima faciat emendatione corrigi, ne inopia non tam ab sterilitate temporis quam
 a negligentia matre nata esse videatur.

XXXVI.

FERRIOLO V. S. THEODERICUS REX.

a. 507.511

- 20
 1 Utilitas personarum bonorum debet successione renovari, ne defectu servientium
 patiatur aliquod res suspensa dispendium. et ideo locum te iubemus quondam Bene-
 dicti in Pedonensi civitate ex nostra auctoritate suscipere, ut omnia vigilantia ordina-
 tione procurans nostrae gratiae merearis augmenta. debes enim advertere, quia
 25 vicissitudinem reddere studeamus vivis, qui mortuorum fidem non possumus oblivisci.
 2 Illud etiam pietatis nostrae consuetudine commonemur, ut, quoniam devotorum nobis
 memoria probata non deficit, antefati Benedicti quondam filios, qui sincera nobis
 cognoscitur devotione paruisse, civili facias tuitione vallari, quatenus defensionis prae-
 sentis commodo sublevati securitatem sibi gaudeant paterna servitia contulisse. prosit
 30 ergo generi, quod potuit unius devotione praestari, quia maiora nos decet tribuere,
 quam videmur a servientibus accepisse. hic aequalitas aequitas non est, sed pars
 nostra iustissime pensat, cum reddendo plus fuerit onerata.

LRKP(D)MN(X)E(F)

- 1 navia *N* lucidum sidus *KMNXEA*, sidus lucidum *F*, situs (*om.* lucidus) *P* 2 fide *MXNE*
 3 remigisque *R*¹ ecinais *LRPD*, echinays *M*, echmays *N*, echinus *XEF*, echeneis *Ae*, ethimais *Ar*,
 ethineis *K* 4 conchae] piscis conche *Ea* 5 tractus *PD* possunt (possint *EA*) el.] el. poss. *N*
 6 compellere] *LvR* coniectura, complere vel complere reliqui timentibus *K*¹ 7 et] e *N* inter plus et
 resistunt inserit re uelis et c. n. h. c. v. arridet *E*¹, delet *E*² 8 'prosperantibus alii legunt' *P*² (*m. s. XVI, XVII*)
 impellant *E* praec. curs.] curs. praec. curs. *R*¹ 10 inconcusse] inextisse *E*¹ unda inn. mot. *K*
 11 torp. tact. *Ae* torpuerunt (*sic*) *K* 12 infigentium *KNXEA* dextrae *Ae* has tamquam *LRP*, hastam
 quae *K* 14 incurrerunt] incurre *K*¹ 15 ecinais *LRPD*, echinais *E*, aechynays *X*, echmays *N*, ethinais *KM*,
 echinis *F*, echineis *Ar*, echeneis *Ae* 16 adu. occ. inc. uid. *K* 18 non] ne *N* ab] a *EAe*, *om.* *K*
 steritate *N*^a 19 uid. a matre negl. nata esse *K* 21 bonarum *KDN* 22 aliquod (aliquid *M^aK*)
 res susp. *om.* *Pa* 23 podonensi *E* 24 debes] des *Pa* quam *A* 26 nob. deu. *K* 27 pro-
 bata *om.* *R*¹ bedicti *Pa* 28 deuotione] fide *EF*, deuotione uel fide *K* 29 paterna (patera *Pa*)
 seru. cont.] cont. pat. seru. *EF* 31 uideamur *KEF*² *A*, uideantur *F*¹ aequitas] equauitas *N*
 32 pensata *L*^a

XXXVII.

CRISPIANO THEODERICUS REX.

a. 507/511

Quamvis homicidii facinus primus detestetur auditus et cruentam manum oculi 1
 refugiant iudicantum, quia proclivior ad misericordiam via bonis semper mentibus
 patet, tamen iustitiae consideratione librandum est, qua cuique fiat iniuria necessarium
 scelus: qui nova infelicitate fortunae tunc erit detestatio cunctorum, si se servet in- 5
 noxium. quis enim ferat hominem ad leges trahere, qui matrimonii nisus est iura
 violare? Feris insitum est copulam suam extrema concertatione defendere, dum 2
 omnibus est animantibus inimicum, quod naturali lege damnatur. videmus tauros
 feminas suas cornuali concertatione defendere, arietes pro suis ovibus capitaliter in-
 saevire, equos adiunctas sibi feminas colaphis ac morsibus vindicare. ita pro copulatis 10
 sibi animas ponunt qui verecundia non moventur. Homo autem quemadmodum patitur 3
 adulterium inultum relinquere, quod ad aeternum suum dedecus cognoscitur omisisse?
 et ideo si oblatae petitionis minime veritate fraudaris et genialis tori maculam de-
 prehensi adulteri sanguine diluisti nec sub praetextu cruentae mentis causam pudoris
 intendis, ab exilio, quod tibi constat inflictum, te praecipimus alienum, quoniam pro 15
 amore pudicitiae porrigere ferrum maritis non est leges calcare, sed condere. Ita 4
 tamen, ut, si legitimus extiterit accusator, de facti tui qualitate te noveris audiendum,
 ut, si innoxios peremisti, crimen publica distractione reseccetur, si male initos com-
 plexus adulterorum morte divisisti, aestimetur potius vindicta quam culpa. Si quis 5
 tibi autem calumniantium damna generavit et Agnello fideiussori tuo, ut asseris, a 20
 vicario vel eius officio extortam constiterit fuisse pecuniam, nostra iussione conventus
 secundum leges ablata restituat. nolumus enim in cuiusquam praedam cadere, quos
 nostra visa est sententia liberare. pari modo contra inciviliū impetus Candacis tibi
 tuitionem sub aequabili defensione praestamus, ut nec legibus te subtrahat nec iterum
 contra iura publica laborare permittat.

25

XXXVIII.

BOIONI V·S· THEODERICUS REX.

a. 507/511

Non est beneficium quod praestatur invitis: nec cuiquam utile videtur, quod 1
 adversa voluntate conceditur. unde spectabilitas tua VViliarit adulescentis nepotis tui
 cognoscat nos querelis gravibus expetitos, quod res patris eius non meliorandi causa,

LRKP(D)MN(X)E(F)

3 fugiant N^a iudicantium RPD semper (om. R) ment.] ment. semp. KM^aEFA 4 qua]
 cur $K^1[?]EF$, quia K^2X^1 in iura L^a necessarium] nefarium A 5 qui] quod $MNXEFA$ fortunae]
 f. commissum est $K^1[?]EF^2A$ erit] fiat $KEFA^e$, fiet A^r se servet] servet KNF^1 , servetur F^2 6 nisus]
 uisus $KDMNXEF$ 8 an. est $PDMNXEF$ 10 feminas] femi N 11 qui] que P uerecundi K^1
 12 inultum] multum P^a obmisisse E 13 minime] m. sis M^2ZN , munitus EF fraudaris] fraudabi-
 lis $MZNXEF$ et om. XEF 14 adulterii KM^aNXF^1A 15 intendis] attendis PD alienum]
 esse a. K^aP quoniam] inc. M^a 17 ut om. K^1 ext. acc. de facti] inc. M^a te om. P^aV
 18 initos] $LRPDMN^1A^e$, iunctos XEF^r coniectura probabili, meritos KN^2 complexos L^a , complexos R^a ,
 complexis D^1 19 divisi] diluisti M^bN , divisi M^a 20 tibi (om. M^aXF^1) aut. cal.] aut. cal. tibi K ,
 aut. tibi cal. M^bEF^2A geminerauerit N^a agnello] ag K^1 , angelo A fideiussori (-re D^1M^a) tuo ut ass.] ut
 ass. fid. tuo $XEFA$ 21 extortam] extor K^1 conuinctus E^1 , conuinctus F^1 , conuinctus F^2A 22 enim]
 e. ea XF , e. eam E quos (quod P^a) n. uisa (iussa vel uissa K) est s. liberare (leberare L^1) om. $MNXEF^1$
 23 pari] proinde $MNXEF$ inciviliū] civiliū K^1MNXEF 24 tuitione LRD , tuitio K^1 aequali EEF^r
 27 praest. inuitis (inuitus L^1) inu. praest. PD uid. utile A^e 28 uniliarit] uniliarum MN , uniliari K^2 ,
 uniliarum XE , uirilia** F^1 , uiriliarii F^2 , uili K^1 , hillarii A^r , hilarii A^e , om. P adolentis P

5*

- sed deteriorandi voto detineas. quapropter quicquid ex iure memorato te retentare cognoscis, sine aliqua dilatione restitue, ut res parentum propria voluntate disponat, quia et nobis congrua videtur esse persona, qui assumpta domini libertate proficiat.
- 2 Pullos suos audaces aquilae tamdiu procurato cibo nutriunt, donec paulatim a molli
 5 pluma recedentes adulta aetate pennescant: quibus ut constiterit firmus volatus, novellos ungues in praedam teneram consuescunt: nec indigent alieno labore vivere, quos captio potest propria satiare. sic iuvenes nostri, qui ad exercitum probantur idonei, indignum est ut ad vitam suam disponendam dicantur infirmi et putentur domum suam non regere, qui creduntur bella posse tractare. Gothis aetatem legitimam virtus facit et
 10 qui valet hostem confodere, ab omni se iam debet vitio vindicare.

XXXVIII.

FESTO V̄·Ī· PATRICIO THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 Rationabiles petitiones supplicum libenter amplectimur, qui etiam non rogati iusta cogitamus. quid est enim dignius quod die noctuque assidua deliberatione volvamus, nisi ut rem publicam nostram sicut arma protegent, aequitas quoque inviolata custodiat?
- 15 spectabilis itaque Philagrius in Syracusana civitate consistens, palatii nostri longa observatione dilatus, reverti se ad lares proprios supplicavit, qui studiorum causa fratris
 2 filios ad Romanam exhibuit civitatem. Quos illustris magnificentia tua ex nostra continens iussione in supra dicta urbe constituat: nec illis liceat ante discedere, nisi hoc secunda iterum decernamus iussione. ita enim et illis ingenii provectus acquiritur
 20 et nostrae utilitatis ratio custoditur: quibus mora potest esse proficua, dum interdum expedit patriam negligere, ut sapientiam quis possit adquirere. Ulixes Ithacus in laribus propriis forte latuisset, cuius sapientiam hinc maxime Homeri nobile carmen asseruit. quod multas civitates et populos circumvixit, dum illi prudentiores sunt semper habiti, qui multorum hominum conversationibus probantur eruditi. natura siquidem
 25 humana sicut duris laboribus instruitur, ita per otia torpentia fatuatur.

XL.

OSUIN V̄·Ī· COMITI THEODERICUS REX.

a. 507/511

- Ordinatio nostra per moram non debet impediri, ne, quod salubriter constat esse dispositum, per tarditatis vitium incurrat obstaculum. et ideo ante distribuenda sunt arma quam possit flagitare necessitas, ut, cum tempus exegerit, paratiores ad imperata
 30 sufficiant. ars enim bellandi, si non praeluditur, cum fuerit necessaria, non habetur.

LRKP(D)MN(X)E(F)

- 1 deterioranda L^1 3 uid. esse *om. E* 4 donec *ad* aetate *in* *litura M* 5 consti-
 tuerit L^1 uolatus] u. et plenus K^1 6 indigunt M^a , indigunt $M^b X^1$ uiuere] uiuere uel iure K
 potest captio (cautio K) KA^e 7 exercicium M 8 putantur N suam dom. K 9 posse bella LR
 10 hostes $MXEF$ confundere KE' uitio] initio K^1 12 petitiones *om. K*¹, *bis E*^a 13 uoluamus P^a , uolumus K^1 14 nisi ut] ut nisi K aequitas] ita a. K quoque *om. M*^a 15 filagrius
fere libri, flagrius XEF , et lagius K^1 16 studiosorum K^1 19 haec E' dec. it. LA^e , dec. (*om. it.*) R
 20 post custoditur *inserunt locum ex ep. IV 6* *petitum* non ergo sibi . . . tanta praestatur $KF^2 A$ 21 ex-
 quirere EF ulysses A^e ithacus] ithacus (*itaque K*) nisi hoc fecisset $KXEFA$ 22 laribus] $D^2 E$
coniectura, laboribus *libri reliqui* forsitan A^e hinc] huic K homeri *om. PD* 23 circuiuit $RP^b D^2 NEA$,
 ciuium K 24 qui] quam qui P^2 25 construitur R 27 non deb. per m. A^e 29 cum]
 cum ea A exigerit N imperata] impacta K^1 30 nec. fuer. A^e

proinde illustris sublimitas tua Salonitanis militibus, ut cuique se expediendi facultas obtulerit, pro nostra iussione arma necessaria procurabit, quia fida rei publicae salus est defensor armatus. discat miles in otio, quod perficere possit in bello. animos subito ad arma non erigunt nisi qui se ad ipsa idoneos praemissa exercitatione confidunt. gestiunt vituli certamina, quae impleant aetate robusta: catuli in novellis venationibus ludunt. focos ipsos comprehendere virgultis teneris inchoamus: ceterum si robora primis scintillis adhibeas, igniculum opprimis, quem fovere contendis. sic animi hominum, nisi prius leniter fuerint imbuti, ad hoc, quod tendis, idonei nequeunt reperiri. primordia cuncta pavida sunt et aliter timiditas non tollitur, nisi cum rebus necessariis novitas abrogatur.

XLI.

AGAPITO $\bar{V} \cdot \bar{I} \cdot P \cdot U \cdot$ THEODERICUS REX.

a. 507/509

Praecipua vestri ordinis cura cautiora nos facit proferre iudicia et admittendos reverendo coetui examinare cogit sollicitius honor senatus, quem non solum numero volumus augeri civium, sed ornari maxime luce meritorum. recipiat alius ordo forte mediocres: senatus respuit eximie non probatos. quapropter unde melius nobilitati collegam quaerimus quam de vena nobilium, qui se promittat abhorre moribus, quam refugit sanguine, vilitatem? atque ideo illustris magnificentia tua Fausto adulto, filio illustris Fausti, decernat attribui, quae circa referendos curiae priscus ordo dictavit. hoc enim praecipientes nihil imminuimus sacro ordini de solita auctoritate iudicii, quando gloria maior est dignitatis spectare sententiam procerum post regale iudicium. ornatus enim ipsorum est, si, quae solent illi deligere, nos iubemus et si, quod ab illis cottidie petitur, nos magnopere postulemur.

XLII.

ARTEMIDORO $\bar{V} \cdot \bar{I} \cdot \bar{P} \cdot U \cdot$ THEODERICUS REX.

a. 509/510

Remuneratio meritorum iustum dominantis prodit imperium, apud quem perire nescit, quod quempiam laborasse contigerit. nam si inopinata tribuimus, quemadmodum negare possumus quae debemus? in tutum apud nos reponit omnis devotio quod meretur et duplicem fructum metit, qui nobis se in aliquo paruisse cognoscit. Olim quidem a nobis quod esset dignitate pretiosius habere meruisti, ut regio lateri dignus adhaereret. differri te pertulit noster affectus: apud amantem proventus tui causam tardius impetrasti, ut post sacrae amicitiae genium ad honores ornatior pervenires.

LRKP(D)MN(X)E(F)

1 proinde] proinde at N^2 tua subl. K salonitanis P^a , salonitatis D ut] $KPNA$ coniectura ut videtur, aut reliqui cuicumque EF 3 proficere $KPDA$ 4 ad] ab RMN 5 compleant M^a 6 virgultis] in u. K 7 contendis] conaris P , om. D 8 quod] *malim* quo tendis] tendunt EF , contendunt K 12 amittendos N^1 , admittendum XF , admittendam E 13 reuerenda K sollicitus N uol. num. A^e 14 augeri (augere N) civium sed ornari (honorari E) maxime (maxima D) in litura M^b recipiat] reiciat $KMNXEF^A$ alios M^a forte om. A^e 17 utilitatem N ideo om. P^a 18 quem MNX reuerendos EF ordo dictavit] ordo designavit M^bN , designavit ordo XEF , ordo designavit uel dictavit K , inc. M^a 19 hoc (hec A) enim] hic est E nil KA^e ordinis K soluto P^a , sol. M^a 20 expectare *malim* post] prius E^1 21 enim om. A^e est om. M^a deligere] LPA^e , delegere D , diligere $RKMNXEF^A$ 22 magno opere KDA^e postulemur] postulemus KDA^e recte fortasse, postulamus M^bNXEF , inc. M^a 26 negare] negare non R^aP quod DA in tutum] intuitus K , initium A^e reponit (deponit P , deponerit D) omnis] omn. rep. A 27 meretur] ueretur E^1 fr. dupl. PD 28 a nobis post pretiosius A^e 29 pertulit] non pertulit E tui] cui K 30 ad honores] ad homines P^a , om. XF

cuncta siquidem, unde famam captat humanitas, in te congeniata sederunt, patria, genus, instituta praeclara. quorum si unum nobilitatem complet, in te collecta plus facient, qui non minus genitales soli fortuna resplendes quam gloria stemmatis et virtutis ornaris. Hinc est quod nunc te per indictionem feliciter tertiam ad praefecturae urbanae culmen erigimus, tribuentes tibi in ea civitate fascies, ubi perpetui sunt honores. quod nos, qui munera nostra verecundius aestimamus, certe fatebimur, multum te meruisse de nostro iudicio, ut illi coetui praesidere possis, quem reverendum humano generi esse cognoscis. Numquid hoc est palatia regere et domos proprias ordinare? plerumque honor ex commendatis acquiritur nec tale est cellam vinariam tuendam suscipere, quale pretiosa diademata custodire. illa, quae potiora credimus, ad conservandum melioribus damus et in quibus sustinere damna non patimur, fidelioribus profecto mentibus applicamus. Roma si habet parem, aestima nos et aliis similia credidisse: si vero singulare bonum est, iudicem te praecipuae rei facimus, quam augere semper optamus.

XLIII.

15

SENATUI URBIS ROMAE THEODERICUS REX.

a. 509/510

Scitis, patres conscripti, vestrum esse genium culmina dignitatum: scitis vobis proficere, quod nobis contigerit in fascium honore praestare. quicquid enim ab unoquoque suscipitur, senatus est, qui meretur. quid enim de vobis aestimemus, agnoscitis, quando viris longo labore compertis hoc certe in praemium damus, ut vestri corporis mereantur esse participes. Hic est enim vir, qui genitales soli relicta dulcedine nobis maluit inhaerere, et licet esset clarus in patria, nostram tamen elegit subire fortunam, superans gratiae magnitudine vim naturae, qui principe Zenone non tam benivolo quam affine gaudebat. et quid illa re publica gratia non potuit obtinere parentis, quae sic facillime favet extraneis? sed haec omnia nimius despexit affectus, ut nos ipsi, pro quibus haec fecisse cognoscitur, merito stupere videamur in unius gratia tot desiderabilia fuisse contempta. Qui super hanc eximiam fidem solacia nobis suae confabulationis adiecit, ut asperas non numquam rei publicae curas, quas emergentium rerum necessitate suscipimus, sermonis suavitate deliniret. blandus alloquio, supplicantium fidelis patronus, accusare nesciens, commendare praesumens. qui tanta se animi puritate clarificavit, ut cum apud nos mereretur aulicas dignitates, spectaculorum ordinationem laetissimam sibi militiam vindicaret, quatenus sub specie voluptatis libere videretur velle servire, a laboribus quidem temperans, sed in nulla se nobis parte dissocians. Regalem quin etiam mensam conviva geniatus ornavit, ibi se nobis studens iungere, ubi nos certum est posse gaudere. sed quid ultra de eius moribus est

LRKP(D)MN(X)E(F)

1 congeniata] congeminata KDMNXEF, congenita A ^e	3 resplendens KMN	stegmatis EF
4 orneris E tert. fel. K	5 erigimus] eligimus E, elegimus F	6 quod] quo Meyer: fortasse quaedam
exciderunt, puta gratulemur nobis ante certe	7 illo R, illic N	8 humani R generi] cetui E ^a
10 quale bis N ¹	pociosiora N ²	11 in om. N
16 scitis	18 quid in litura minore M ^b	
nostrum A	genium] geminum K, gaudium A	nobis K
17 contigit K	quicquid] quod A ^c	
18 nobis N	19 iuris L ¹	logo L
in om. M ^a	nostri K ^a P ^a NF'	20 hic] hinc N ^a
21 inhaerere] adhaerere PD	cl. ess. LR	nostra L
elegit bis P ^a	22 magnitudinem gratie K	23 quod N
illa KDMNXEA	24 nimius] minus MNEF ^a , unius F ^b	25 hoc EF
26 contenta DN	supere P ^a	conbulationis N
28 suscepimus K	30 meretur K	ordinationem] ordinatione KEA,
dignitatem N ^a	31 specie] spe K	libere videretur velle] libenter vellet KMNXEF
32 quidem]	si q. PD	33 regale K
geniatus] gemmatus K	ornavit] amavit A ^e	34 certum est
nos A	posse om. N	quid] quod P
est mor. R		

dicendum, cui ad perfectam probationem sufficit, quod amorem nostrum iugiter habere promeruit? non est maius meritum quam gratiam invenisse regnantum: nam quibus fas est de cunctis optimos quaerere, videntur semper meritos elegerisse. Atque ideo labores eius remuneratione pensantes Artemidoro illustri viro urbanae praefecturae fasces indulsimus. huic ergo, patres conscripti, tot ac talibus meritis praeuolenti favete linguis, favete collegiis. erit quoque vestrae benivolentiae laus, ut, cum dignis caritatem impenditis, ad exemplum ceteros incitetis.

XLIH.

SENATUI URBIS ROMAE THEODERICUS REX.

a. 509/10

Caritatem vestri praecipuam nos habere ex ipsa cura potestis agnoscere, pro quibus ita videmur esse solliciti, ut nihil ammonitionis patiamur omitti. cautela siquidem prodit affectum et quae studiosius diligimus, maiori gratia custodimus. Hinc est quod viro illustri Artemidoro, diu nostris obsequiis erudito, praefecturae urbanae dedimus fasces regendos, ut, quia quorundam illicitis seditionibus civitas turbabatur, haberent et innoxii purissimum testem et errantes iustissimum paterentur ultorem. quod nos, qui delectamur insontibus, in cunctorum notitiam duximus perferendum, ne quis inopinata districtione solite praesumat excedere. Quocirca talia nos praefato viro delegasse noveritis, ut, si quispiam incivilis extiterit, districtionem ilico nostrae iussionis incurrat. et quamquam praefecturae urbanae hanc potestatem dederint leges, nos tamen specialiter delegavimus, ut confidentius fieret, quod duplex permisisset auctoritas. Audebit ergo seditiosos et a disciplina publica deviantes nostra auctoritate percellere. quiescat concertantium fervor animorum. bona pacis, quae deo propitio nostro labore meruistis, cur seditionibus foedantur illicitis? numquam maiori damno periclitati sunt mores, quam cum gravitas Romana culpatur. reparet itaque honesta civitas moderationem suam. pudor est degenerasse prioribus, eo praesertim tempore, cum talem principem cognoscitis vos habere, qui praemia bene meritis, ultionem tribuat inquietis.

XLV.

BOETHIO V. PATRICIO THEODERICUS REX.

a. 507

Spernenda non sunt quae a vicinis regibus praesumptionis gratia postulantur, dum plerumque res parvae plus praevalent praestare quam magnae possunt optinere divitiae. frequenter enim quod arma explere nequeunt, oblectamenta suavitatis imponunt. sit ergo pro re publica et cum ludere videmur. nam ideo voluptuosa quaerimus, ut per ipsa seria compleamus. Burgundionum itaque dominus a nobis magnopere postulavit.

LRKP(D)MN(X)E(F)

2 promeruit] meruit *M^a* maius (magis *R¹*) mer.] mer. mai. *P^a* regnantium *DA* 4 arthemidoro *plerique*, archemidoro *KF'* 6 collegiis] colloquiis *K* uestrae quoque *Ac* 7 exemplis *L^a/?* 9 nostri *K* nos] no *N* cura] cura nos *N*, cura n** *M^a*, cura nostra *M^b*, cura nos *EF* 10 patimur *P^a* 12 archemidoro *K* diu nostris *om. K* obsequiis] sequiis *K¹* 13 ciu. turbabatur (turbatur *D*)] turb. ciu. *K* 14 et inn.] inn. *A^e* iustissimam p. ultionem *MNXEF* 15 proferendum *R* inopinatum districtionem solita praesumptione praesumat *K* 17 cognoueristis *N¹* inciuli *K* ilico] dico *P^a/D* 18 potestatem] partem *XEF* 19 specilialiter *R¹* ut] ne *N* promississet *P^t* 20 et *om. K¹* auctoritas *R* 21 concertantium] certantium *P¹D^aF* deo] de deo *N* nostro] meo *N* 22 sedacionibus *N^a* faeden-
tur *L^a*, sedantur *K* illicis *N¹* 23 culpantur *K* itaque] igitur *N* 24 prioribus] a pr. *Ac* 28 possint *EF* diu. obt. *K* 29 enim *om. K* oblectamina *A^e* 31 a nob. dom. *K* magno opere *D, Ac*

- ut horologium, quod aquis sub modulo fluentibus temperatur et quod solis immensi comprehensa illuminatione distinguitur, cum magistris rerum ei transmittere deberemus: quatenus impetratis delectationibus perfrundo, quod nobis cottidianum, illis videatur esse miraculum. merito siquidem respicere cupiunt, quod legatorum suorum relationibus
 3 obstupescunt. Hoc te multa eruditione saginatum ita nosse didicimus, ut artes, quas exercent vulgariter nescientes, in ipso disciplinarum fonte potaveris. sic enim Atheniensium scholas longe positus introisti, sic palliatorum choris miscuisti togam, ut Graecorum dogmata doctrinam feceris esse Romanam. didicisti enim, qua profunditate cum suis partibus speculativa cogitur, qua ratione activa cum sua divisione discatur:
 10 deducens ad Romuleos senatores quicquid Cecropidae mundo fecerant singulare.
 4 Translationibus enim tuis Pythagoras musicus, Ptolemacus astronomus leguntur Itali: Nicomachus arithmeticus, geometricus Euclides audiuntur Ausonii¹⁾: Plato theologus, Aristoteles logicus²⁾ Quirinali voce disceptant: mechanicum etiam Archimedes Latialem Siculis reddidisti. et quascumque disciplinas vel artes facunda Graecia per singulos
 15 viros edidit, te uno auctore patrio sermone Roma suscepit. quos tanta verborum luculentia reddidisti claros, tanta linguae proprietate conspicuos, ut potuissent et illi
 5 opus tuum praeferre, si utrumque didicissent. Tu artem praedictam ex disciplinis nobilibus notam per quadrifarias mathesis ianuas introisti. tu illam in naturae penetrabilibus considentem, auctorum libris invitantibus, cordis lumine cognovisti, cui ardua
 20 nosse usus, miracula monstrare propositum est. molitur ostendere, quod obstupescant homines evenisse miroque modo naturis conversis facti detrahit fidem, cum ostendet et oculis visionem. facit aquas ex imo surgentes praecipites cadere, ignem ponderibus currere, organa extraneis vocibus insonare, et peregrinis flatibus calamos complet, ut
 6 minuta possint arte cantare. Videmus per eam defensiones iam nutantium civitatum
 25 subito tali firmitate consurgere, ut machinamentorum auxiliis superior reddatur, qui desperatus viribus invenitur. madentes fabricae in aqua marina siccantur: dura cum fuerint, ingeniosa dispositione solvuntur. metalla mugiunt, Diomedes in aere gravius bucinat, aeneus anguis insibilat, aves simulatae fritinniunt et quae vocem propriam
 7 nesciunt habere, dulcedinem probantur emittere cantilenae. Parva de illa referimus,

LRKP(D)MN(X)E(F)

3 nobis] nobis est *A* 5 nosce *K* 6 vulgaliter *E* 7 palliatorum libri thoris *K* miscuisti *R*
 8 dogmate *K* 9 speculativa] specula tua *R* qua] et qua *E* diuione *N* dicatur *K* 10 cre-
 cropide *N* 11 pitagoras *LDN* ptholomeus *LR*, ptolomeus *DMN* astronomius *L*, astronomicus *EF*
 italicae *LRA* 12 arimethicus *M*, arismethicus *N*, arismetichus *K*, arismetrichus *F*, arithneticus *E* goene-
 trichus *E* audiuntur] auuntur *K* ausoniis *A^e*, ausonum *N^a* 13 aristotiles *LRDMN^bX*, aristoteles *N^a*
 mecanichanicum *N*, methanicum *K* archimenidem *PD*, artrimedem *K* latilem *KMXEF¹* 14 red-
 didisti] reddisti *L¹*, tradidisti *K* fecunda *PA* 15 uno] nunc *KMNXF* patricio *E* 16 red-
 disti *N¹* linge *L^a* 17 tuum] suum *N* 18 notam] natam *MNXA* ianuas *om. M^a* penetra-
 bilibus *KE* 19 confidentem *KPD* cognouisti *P^a* 20 nosce *K*, cognouisse *N* usus]
 u. est *K* miracula *om. A^e* monstrare *om. K* est *om. K* mollitur *K* 21 naturis] natis *PDMNXF*,
 notis *E* cum] quod *K* ostendet *N* 22 et] ex *A^e* imo] uno *K* cadere] eadem *K* 23 calamos
 complet uel in calenos complere *K* 24 minuta] iniuncta *A*, musica *Cuiacius* uidemus] u. etiam *P^a* ciu.
 nut. *PD* 25 infirmitate *K* manchinatorum *R¹* 27 diomedis (*emendatur in erratis diomedae*) *A^e*
 grauius] grues *A^e* (*emendatur in erratis*) 28 bucinant *L*, buccinant *A^e* sim. au. *PD* fritiniunt *MNXA*,
 fritinnunt *DEF*, stritinnunt *K* propr. uocem *A^e* 29 habere] ab aere *A^e*

1) Cf. Cassiodorus de geometria p. 589 Gar.: cuius disciplinae apud Graecos Euclides Apollonius Archimedes nec non et alii scriptores probabiles extiterunt, ex quibus Euclidem translatum in Romanam linguam idem vir magnificus Boethius dedit. 2) Cassiodorus de dialectica p. 568 Gar. breviter tangit Aristotelis librum peri hermenias, cum eum sex libris a Boethio viro magnifico constet expositum, qui vobis inter alios codices est relictus.

cui caelum imitari fas est. haec fecit secundum solem in Archimedis sphaera decurrere: haec alterum zodiacum circulum humano consilio fabricavit: haec lunam defectu suo reparabilem artis illuminatione monstravit parvamque machinam gravidam mundo, caelum gestabile, compendium rerum, speculum naturae ad speciem aetheris indeprehensibili mobilitate volutavit. sic astra, quorum licet cursum sciamus, fallentibus tamen oculis prodire non cernimus: stans quidam in illis transitus est et quae velociter currere vera ratione cognoscis, se movere non respicis. Quale est hoc homini etiam facere, quod vel intellexisse potest esse mirabile? quare cum vos ornet talium rerum praedicanda notitia, horologia nobis publicis expensis sine vestro dispendio destinate. primum sit, ubi stilus diei index per umbram exiguum horas consuevit ostendere. radius itaque immobilis et parvus, peragens quod tam miranda solis magnitudo discurrit, et fugam solis aequiperat, quod motum semper ignorat. Inviderent talibus, si astra sentirent, et meatum suum fortasse deflecterent, ne tali ludibrio subiacerent. ubi est illud horarum de lumine venientium singulare miraculum, si has et umbra demonstrat? ubi praedicabilis indefecta rotatio, si hoc et metalla peragunt, quae situ perpetuo continentur? o artis inaeestimabilis virtus, quae dum se dicit ludere, naturae praevalet secreta vulgare! Secundum sit, ubi praeter solis radios hora dinoscitur, noctes in partes dividens: quod ut nihil deberet astris, rationem caeli ad aquarum potius fluentia convertit, quarum motibus ostendit, quod caelo volvitur et audaci praesumptione concepta ars elementis confert, quod originis condicio denegavit. universae disciplinae, cunctus prudentium labor naturae potentiam, ut tantum possint, nosse perquirunt: mechanisma solum est, quod illam ex contrariis appetit imitari et, si fas est dicere, in quibusdam etiam nititur velle superare. haec enim fecisse dinoscitur Daedalus volare: haec ferreum Cupidinem in Dianae templo sine aliqua illigatione pendere: haec hodie facit muta cantare, insensata vivere, immobilia moveri. Mechanicus, si fas est dicere, paene socius est naturae, occulta reserans, manifesta convertens, miraculis ludens, ita pulchre simulans, ut quod compositum non ambigitur, veritas aestimetur. haec quia te studiosius legisse cognovimus, praedicta nobis horologia quantocius transmittere maturabis, ut te notum in illa mundi parte facias, ubi aliter pervenire non poteras. Agnoscant per te exterae gentes tales nos habere nobiles, quales leguntur auctores. quotiens non sunt credituri quae viderint? quotiens hanc veritatem lusoria somnia putabunt? et quando fuerint ab stupore conversi, non audebunt se aequales nobis dicere, apud quos sciunt sapientes talia cogitasse.

LRKP(D)MO(incipit v. 13 fortasse)N(X)E(F)

1 cui] cum *L^a* haec] haec enim *A^e* facit *K* 2 zodiaci *K*, godiacum *E¹* 3 despectu *N*
arti *K* monstravit] reparavit *R^a* 4 speculum] spectaculum *K* naturae] iusticiae *P¹* 5 indeprehensibili *K*, incomprehensibili *A^e* nobilitate *P^a* sic] si *N^a* 6 status *R* quidem *RKP*
7 homini *om. K* etiam *om. E* 9 publicis expensis] publica expensa *N*, propriis *e. K* nostro *KP*
10 ubi] tibi *P* index] *MXEAR*, iudex *LRKPD^a* per] qui per *PA^r* 11 magn. sol. *A^e* 13 ludibrio *E*
subiacerent *P* 14 lume *K¹* uiuentium *L* 15 rotatio] ratio *N*, oratio *E^a* haec *E* 16 inaeestimabilis] uenustabilis *E* 17 ubi] tibi *P^a*, ut *E¹* dinoscitur *M* 19 quorum *KDMONEA* celum *KEA^e*
contempta *K* 20 elementis *N¹* organis *N* negavit *N* 21 perquirat *MONXE*, perquiratur *KA*
22 mechanisma *K* illam] *LRPDA*, *om. MONXEF* 23 hoc *A^e* dinoscitur *M* 24 hoc *A^e* alligatione *A^e* hoc *A^e* 25 uiuere] bibere *MON*, uiuere uel bibere *K* mechanicus] mathematicus uel
mechanicus *K* 27 compositum] propositum *K* aestimetur] putetur *MONXEF*, extimetur uel putetur *K*
28 quia] opera *K* stud. te *OEA* comperimus *A^e* praedicta — 29 curabis *post* facias *R* nobis
om. PD horologia *R* quam totius *KA*, quam citius *E*, *** citius *F¹*, quanto citius *F²* 29 maturabis] curabis *R*
in *om. K* parte mundi *A^e* 30 exterae gentes] exterge*** *K¹* 31 quae] qui *XE*, quod *A^e* 32 somnia] signa *K^a* ab] a *KDEA*

XLVI.

GUNDIBADO REGI BURGUNDIONUM THEODERICUS REX. *a. 507*

- 1 Amplectenda sunt munera quae probantur omnimodis expetita: quando non est
 abiectum, quod potest explere desiderium. nam per quaslibet pretiosas res ad illud
 tantum tenditur, ut cupientis animus expleatur. quapropter salutantes gratia consueta
 5 per harum portitores illum et illum oblectamenta prudentiae vestrae, horologia cum
 suis dispositoribus credidimus destinanda: unum, in quo humana sollertia videtur
 colligi, quod totius caeli noscitur spatia pervagari: aliud, ubi solis meatus sine sole
 2 cognoscitur et aquis guttantibus horarum spatia terminantur. Habetote in vestra
 patria, quod aliquando vidistis in civitate Romana, dignum est, ut bonis nostris vestra
 10 gratia perfruatur. quae nobis etiam affinitate coniungitur. discat sub vobis Burgundia
 res subtilissimas inspicere et antiquorum inventa laudare: per vos propositum gentile
 deponit et dum prudentiam regis sui respicit, iure facta sapientium concupiscit.
 3 distinguat spatia diei actibus suis, horarum aptissime momenta constituat. Ordo vitae
 confusus agitur, si talis discretio sub veritate nescitur. beluarum quippe ritus est ex
 15 ventris esurie horas sentire et non habere certum, quod constat humanis usibus con-
 tributum.

LRKP(D)MON(X)E(F)

3 per *om. P*¹*K* quamlibet *K* pretiosas *om. K* 4 tantum] tamen *LRD* cupientes *K* salu-
 tates *O* 5 per harum *om. in sp. vac. P* oblectantia *K* prudentiae] praesenti(a)e *KMONXEA*
 nostrae *K* (h)orologia] *RKPDONXEA*, horelogia *M*, horelogium *L*¹, horelogium *L*² 6 qua *LPD*
 7 spatia (spatio *PD*) noscitur *RPD* solus *K*^a 8 agnoscitur *E* 9 uestra (uera *K*) gr.] gr.
 uestr. *MOXE* 10 discat sub uobis (nobis *K*)] sub uobis (nobis *EF*) discat *XEF* 11 anquorum *K*¹
 12 prudencia *N* sapientum *N* 13 distinguat (distinguit *K*) . . . constituat *om. P* (*suppl. m. rec.*)
 14 confusus] consulis *N*

LIBER SECUNDUS.

- I. Piissimo Anastasio imperatori Theodericus rex.
p. an. (*om.* imp.) M^1 , p. anestado i. K^1 , imperatori piissimo t. rex incipit lib. ii anastasio K^t ,
om. X^t
- II. Felici $\bar{v}.$ $\bar{i}.$ consuli ordinario Theodericus rex.
u. i.] $K^1PDMO^1N^1$, uiro N^t
orditario $N^{1(b)}$, ord. *om.* P^t , cons. ord. *om.* K^t
- III. Senatui urbis Romae Theodericus rex.
om. P^1D^1
- IIII. Eedicio viro honesto Theodericus rex.
heedicio $L^tR^tP^1$, heeditio $R^1P^tM^tA^e$, haecedio L^1 , haeceditio D , heeditio $M^1N^1E^1$, heeditio E^t ,
hedictio $O^1N^1E^1$, herditio K^1 , leodicio K^t , eutericio N^t
uiro illustri $R^tD^{t(a)}$
- V. Fausto $\bar{p}p\bar{o}$ Theodericus rex.
 $\bar{p}p\bar{o}$] $PD^tMO^1N^1$, pp K^1
- VI. Agapito $\bar{v}.$ $\bar{i}.$ patricio Theodericus rex.
u. i.] $PDMO^1N^1A^e$, $\bar{u}.$ K^1 , uiro N^t , *om.* K^t
patricia K^t , *om.* R^1
- VII. Sunae $\bar{v}.$ $\bar{i}.$ comiti Theodericus rex.
sune *fere libri*, suue K^t , surae A^e , sim(a)e O^1E^1 , symacho N^t
u. i.] $K^1PDMN^1A^e$, illustri uiro K^t , uiro $O^1N^tX^t$
- VIII. Severo viro venerabili episcopo Theodericus rex.
uiro *om.* K^t
- VIII. Fausto $\bar{p}p\bar{o}$ Theodericus rex.
 $\bar{p}p\bar{o}$] $L^1PD^1MO^1N^1$, pp K^1 , epischopo D^t
om. R^t
- X. Specioso viro devoto comitiaco Theodericus rex.
 \bar{spiso} O^1
uiro (uiri $L^{1(d)}$) deuoto *om.* K^t
comitiano R^1N^t , comiciato K^t , domitiato K^1
om. R^t
- XI. Probino v. i. patricio Theodericus rex.
probino] D^1 , prouino *fere libri et* A^e , prauino N^1 , prouido E^t
u. i.] $PDMN^1A^e$, uiro illustris K^t , uiro $K^1N^tX^t$
patricio *om.* R^t
- XII. Comiti siliquatariorum et curas portus agentis Theodericus rex.
comiti *om.* K^t
siliquatariorum L^t , siliquatarum P^1 , siliquato D^1
portus curas $K^1P^tD^tN^tA^e$

- XIII. Frumarith saioni Theodericus rex.
 frumarit $L^1KMO^1N^1EF$, frumarit D^1 , frumari N^t , fruinaut AE
 saiorii K^1 , solini N^t
- XIIII. Symmacho patricio Theodericus rex.
 symmacho] LR^1 , simmacho, symacho, simacho, sumaco, sinaco *libri vell.*
 om. $P^{1(a)}$
- XV. Venantio \bar{v} . \bar{i} . Theodericus rex.
 ueneratio N^t , uenuncio K^t
 u. i.] *in laterculis* uiro illustri $LRPDMONE$, uiro K , *in praescriptis* ui comiti domesticorum
 uacanti M , comiti uiro illustri domesticorum uacanti LR , comiti ui domestico uacanti P ,
 comiti ui adnesticorum uacanti (*sic*) D , uiro illustri domestico uacanti EF , comiti
 uiro illustri N , comiti K
 om. O^t
- XVI. Senatui urbis Romae Theodericus rex.
- XVII. Honoratis, possessoribus, defensoribus et curialibus Tridentinae civitatis
 Theodericus rex.
 honeratis O^1
 defensoribus *habent in praescr. omnes (bis et ante poss. et ante et N), ex laterculis MOXEF,*
 om. *laterculi reliqui;* et def. cur. E^t , et def. (om. cur.) K^t
 tridentinae] brixensis K^1
- XVIII. Gudilae episcopo Theodericus rex.
 gudiae N^t , gubile K^1 , gudilie OLE^t , gudule R^t
- XVIII. Universis Gothis et Romanis vel his qui portibus vel clusuris praesunt
 Theodericus rex.
 et om. N^1
 uel his qui] qui his O^1
 portibus $RO^1F^tA^e$, pontibus $M^{1(n)}$
 uel (et F) clusuris (clusuris D^1XEF , clauris K^1), om. $K^tM^{1(0)}$
 praesunt om. M
- XX. VVilgis saioni Theodericus rex.
 uulgis N^1 , uuillgis L^tK , uuigilis D^1O^1 , guilgis M^tX^t , uuiliis P^t
- XXI. Iohanni apparitori Theodericus rex.
 ihayione K^t
- XXII. Festo \bar{v} . \bar{i} . patricio Theodericus rex.
 u. i.] M^tA^e , u K^1 , ui. illustri D^1 , illustri $M^{1(0)}$
- XXIII. Ampelio, Despotio et Theodulo $\bar{v}\bar{v}\bar{v}$. $\bar{s}\bar{s}\bar{s}$. Theodericus rex.
 ampellio K^1
 despocio *fere libri et* A^e , dispocio $P^1O^1N^1E^1$, dispositio $K^1E^tF^t$, dispono M^t , om. K^t
 theodulo] $L^tP^1K^1EF$, theudolo X^t , theodolo *plerique*, thedolo O^1 , teodilo K^t
 uuu. $s\bar{s}\bar{s}$.] $K^1PDO^1N^1A^e$, uu uss M^t
- XXIIII. Senatui urbis Romae Theodericus rex.
- XXV. Edictum. Theodericus rex.
 theodericus rex] $L^tK^tP^tD^1XEF^1$, om. M , theoderici regis *vel th. r. reliqui*
- XXVI. Fausto $\bar{p}\bar{p}\bar{o}$ Theodericus rex.
 festo $K^1PD^1M^1N^1XF^1A^r$
 $\bar{p}\bar{p}\bar{o}$] PD^1 , $\bar{p}\bar{p}$ K^1 , patricio M^1N^1
 om. L^1K^1
- XXVII. Universis Iudaeis Genua consistentibus Theodericus rex.
 iudeis O^1
 genu(a)e PD^1A^e , ienua O^1 , ianue K^1

- XXVIII. Stephano \bar{v} . \bar{s} . comiti primi ordinis et ex principe officii nostri Theodericus rex.
u. s.] $K^1PD^1MO^1N^1A^e$
comiti *om.* K^tF^1
primi ordinis (primordinis K^1 , *om.* K^t) et (*om.* A^e) ex principe (et principio K^1) officii nostri (nostri officii M^1N^1XEF) collocant in ep. 29 post comiti $M^1N^1O^1XEF$
- XXVIII. Adilae \bar{v} . \bar{s} . comiti Theodericus rex.
adile fere libri, adelae D^1
u. s.] $K^1PD^1MO^1N^1A^e$, *om.* K^t
comiti *om.* K^t
- XXX. Fausto \overline{ppo} Theodericus rex.
 \overline{ppo}] $L^1R^1P^1MO^1N^1$, \overline{pp} K^1
om. D^1
- XXXI. Dromonariis Theodericus rex.
dromonaris D , dromanariis $K^1O^1X^1EFF^1e$, dromonariis N^1 , dromonariis X^t , dromonariis K^t
- XXXII. Senatui urbis Romae Theodericus rex.
- XXXIII. Decio \bar{v} . \bar{i} . patricio Theodericus rex.
u. i.] $K^1MN^1A^e$, uiro O^1 , *om.* K^t
patricio] patrio K^t , *om.* P^tF^1
33. 34 in litura M^1
- XXXIII. Artemidoro praefecto urbis Theodericus rex.
arthemidoro fere libri, archimodoro K^1E^1F , arthemidoro L^t , arthemidoro R^t , arthemidoro K^t , archimodoro E^t
 \overline{pr} (*om.* urbis) K^1 , praefecto urbis romae K^tD^1
ante ep. 33 X^t , ante ep. 35 P
- XXXV. Tancilae \bar{v} . \bar{s} . Theodericus rex.
tancil(a)e plerique, tancille N^1 , tanchile K^1 , tantil(a)e MO^1XEF , tansile K^t
u. s.] $K^1PD^1MO^1N^1A^e$
ante ep. 34 PX^t
- XXXVI. Edictum. Theodericus rex.
th. rex] $L^1(1)K^tD^1XEF^1$, theoderici regis *vel* th. r. reliqui, *om.* L^tM
ante ep. 35 X^t
- XXXVII. Fausto \overline{ppo} Theodericus rex.
 \overline{ppo}] $LR^1P^1D^1MO^1N^1$, \overline{pp} K^1 , *om.* $K^tM^1(1)$
ante ep. 36 X^t
- XXXVIII. Fausto \overline{ppo} Theodericus rex.
 \overline{ppo}] $L^tR^tP^1D^1M^tO^1N^1$, \overline{ppo} . ii. L^1 , \overline{pp} M^1 in litura
om. X^1 et in spatio vacuo K^1 , ante ep. 37 X^t
epistulam aliam fausto \overline{ppo} th. r. inserit N^1
- XXXVIII. Aloisio architecto Theodericus rex.
alloisio N^1 , aloisio $K^1O^1EFF^1e$, aloisio X^tA^e , aliosio K^t
archiatro E^tF^1
ante ep. 38 X^t
- XL. Boethio patricio Theodericus rex.
boetio fere libri, oetio F^1
om. K ; et ante ep. 39 et hic X^t
- XLI. Luduin regi Francorum Theodericus rex.
lôduin R^t , luduino P^t , luduin *vel* ludium EF^t , ludeum K^t , auduino K^1 , *om.* X^tF^1
om. laterculi praeter KEF

I.

PIISSIMO ANASTASIO IMPERATORI THEODERICUS REX. a. 511

- 1 Ammonet nos consuetudo sollempnis dare fastis nomen, ornatum proprium Romae,
 terrenam curiae claritatem, ut per annorum numerum decurrat gratia dignitatum et
 beneficiis principum sacretur memoria saeculorum. Felix a consule sumat annus
 5 auspiciū portamque dierum tali nomine dicatum tempus introeat faveatque reliquae
 2 parti fortuna principii. Quid enim vobis credi possit optatius quam ut alumnos
 proprios ad ubera sua Roma recolligat et in venerandi nominis coetu senatum numeret
 Gallicanum? agnoscit curia Transalpini sanguinis decus, quae non semel coronam
 suam nobilitatis eius flore vestivit. novit inter reliquos fascēs viros inde sumere con-
 10 sulares. qui longo stemmate ducto per trabeas lege temporum originarius est honorum.
 nam quis bonorum indolem nesciat esse Felicem, qui primis auspiciis hinc prodidit
 meritum, quod ad patriam visus est festinare virtutum. bonum iudiciū est secuta
 prosperitas: crevit cum libertate provectibus: nec passi sumus eum inglorium relin-
 3 quere, qui ad honorem rei publicae meruit pervenire. Dignus plane largitatibus nostris,
 15 qui in ipso pueritiae flore maturis moribus lubricam frenavit aetatem et, quod rarum
 continentiae bonum est, patre privatus gravitatis factus est filius: cupiditatem inimicam
 sapientiae subiugavit, vitiorum blanda contempsit, superbiae vana calcavit. ita superatis
 4 excessibus ante dare visus est de moribus consulatum. Nos autem, qui bonis redi-
 mimur institutis, quos probitas inspecta conciliat, curules infulas praestitimus candidato,
 20 ut virtutum desideria possimus provocare per munera: quia non deficit rei studium,
 quae praemium largius habet. atque ideo vos, qui utriusque rei publicae bonis in-
 discreta potestis gratia delectari, iungite favorem, adunate sententiam: amborum iudicio
 dignus est eligi, qui tantis fascibus meretur augeri.

LRKP(D)MON(X)E(F)

2 dare fastis (factis *P¹D*) fastis dare *K* nomen] unum *O* ornatum *E^a* 4 memoria] in m. *N*
 annos *LRPD* 5 auspiciū *L^a* dicatum tempus] *LRPD.1^e*, dicatus annus *MONXEF.1^r*, dicatum vel
 dicatus annus *K* reliqui *RO* 6 parte *R* principii] principis *KMONXEF* possit *om. O* optatius] opta-
 mus *K¹* 7 recolligit *M* uenerandi] *Cuiacius*, uenerando *libri* coetu senatum numeret] *LRPD^ae*,
 coetu annumeret *MONXEF¹*, coetu senatum annumeret *F²* 8 agnoscat *1^e* transalpini *N* sanguis *L^a*
 10 stegmate *E* lege] longe *L* horiginarius *K* 11 qui] quis *N*: fortasse delendum] prodit *E*
 12 quod] qui *N* festinare] properare *R* iud. (iudiciū *MNXF*) est secuta (*om. L¹*) iud. est consecuta *K*,
 iud. sec. est *P*, est iud. sec. *D* 13 cum libertate provectibus] cum uirtute provectus *F²*, c. lib. provectus *A*
 14 honorem rei publicae] *KPMONXEA^r*, honorem rem publicam *L^b*, honorem rem publicam *L^aRA^e*, honoratam
 rem p. *D* dignus plane] d. est sane *K* 15 in *om. O* frenavit] fremavit *O*, refrenavit *K* ratum *KD*
 16 continetie *P* grauitatis *K* est *om. K* 17 superbia *K* ita superatis] insuperatis *O* 19 in-
 specta] conspecta *K* 20 per *om. P^a* munera] merita *KO* deficit] *KMONXEA*, desit *L¹RPD*, desit *L²*
 fortasse recte rei] r. (sic) *O*, ei *R* 21 quae *om. K* qui] pro *O* utriusque] utrisque *LPDA^{r(2)e}*,
 niusque *K* 22 gratia] gramina *LR* adunate] amate *K*

II.

FELICI V· I· CONSULI ORDINARIO THEODERICUS REX. *a. 511*

Amamus beneficia nostra geminare nec semel praestat largitas collata fastidium, 1
magisque nos provocant ad frequens praemium qui initia nostrae gratiae suscipere
meruerunt. novis enim iudicium impenditur, favor autem placitis exhibetur. decorum
est namque principis arbitria non haerere, quia commendantur priora posterioribus 5
donis et firmatur omnis indubitata de repetitione sententia. pridem tibi honorum
tribuimus gradum, nunc fastigium concedimus dignitatum: ut et anteriora merito con-
tulisse videamur et in sequentibus constantiam tenere nostra benignitas aestimetur.
Non enim relinqui inglorios patimur, qui generis claritate praedicantur. currat quin 2
immo honorum gratia per parentes, sub imperio boni principis omnium fortuna pro- 10
ficiat. nam quis desperet augmentum, ubi est in amore donum et praestare propositum?
huius experimenta clementiae te retines approbasse, cum soli genitalis fortuna de-
relicta velut quodam postliminio in antiquam patriam commeasses. excepit te noster
affectus, implevit beneficiis manus fecitque esse votum, quod nostrum expetisses im-
perium. sic enim decebat crescere, qui meliora visus est elegisse. mutatur enim 15
fortuna cum dominis: et in laude regnantis proficit, quod subiectus acquirit. At tu 3
parem te huic indulgentiae praestitisti. illustri enim honore ditatus tanta te maturitate
tractabas, ut annos leves patereris esse sub pondere, quem non potuit in prima aetate
vincere fortissima vis naturae. paterna enim substantia locupletatus, quae semper
novos extollit heredes, conservasti divitias, cum ad eas praeter laboris studia per- 20
venisses. solet enim facile labi, quod sine difficultatibus potuit inveniri. Auxisti 4
patrimonium vivacitatis instantia. nam quod signum magis bonae dispensationis quae-
ratur, ubi testis est consulatus? in tanta facultate meruisti, ad quod vix eversis
patrimoniis pervenitur. privata parcitas liberalitates publicas enutrivit. transisti gloriam
patris dispositione laudabili: et quod ille assumere non valuit, de eius opibus effecisti. 25
celsos cursus nisi confidentia magna non appetit, dum generosi est animi optare quod
sumum est. Audentes facit homines fiducia sui, quia se non patitur oculere, quem 5
praecipit natura prodire. rediit per te Transalpinæ familiae consulatus et arentes
laurus viridi germine renovasti. sacram urbem tuis votis aspice candidatam. tende
igitur ad laudum celsa vestigium, ut priores tuos, quos honore reparas, virtute 30
transcendas. sume itaque per indictionem quartam consulatus insignia dignumque te
tantorum desideriis praesenti comproba largitate. Illic profecto locus est, ubi prae- 6
conium meretur effusio, et virtutis genus est propriam substantiam non amare, ubi
tantum opinionis acquiritur, quantum facultatibus abrogatur. respice te supra omnium
umeros atque ora volitare talemque te praebe, ut dignus genere, dignus urbe, dignus 35
nostro iudicio, dignus trabeis aestimeris.

LRKP(D)MON(X)E(P)

2 nostra ben. A ^e	3 frequens] sequens N	iudicium N	suspere L ^a	4 autem] LRPD,
a. semel KMONXEFA	placidis K	5 haerere] habere EA	6 donis] bonis XF	7 et om. KOA ^e
anteriora] a. tibi KA ^e	9 ingloriosos K	12 clementi K ¹	te retines] tenes me KMONXEF	
13 relicta FA ^e	antiqua O	patriam] pa+am N ¹	14 implebit MON, coimplevit K	deuotum N ²
15 decebit N ^a	iussus O	16 laudis O	17 patrem O	18 annos] animos N
20 praeter] per N	21 difficultate A	auxisti] hausisti PD	22 vivacitatis] vicitatis M ^a , vici-
tatis KM ^b ZN ^e XE, in civitatis OF	24 pra-
uata P	libertates K	enutrivit] eminuit O	25 depositione M	effecisti] e. vel incitasti O
26 celso] celos K	curros L ^a , cursus A ^{r(2)e}	nisi] ubi K	an. est O	27 hom. fac. K
28 praecipit] LRPD, praecipitat KMONXE	prodire om. M(in fine paginae)OZNXE	redit A ^e	et om. K	
29 lauros LRNEF	gramine K	asp. tuis votis A ^e	candidatam K ¹	30 laudem K
vestigia KM ^b OZNEFA	honore] h. tuo K	31 itaque] igitur KA ^e	te om. M ^a	32 tantorum]
canssorum K	ubi] ut O	33 est gen. K	36 trabea A	

III.

SENATUI URBIS ROMAE THEODERICUS REX.

a. 511

- 1 Gaudete, patres conscripti, redisse vobis stipendia dignitatum: gaudete provincias
longa aetate desuetas viros vobis pendere consulares et de tali auspicio maiora pro-
mittite. solent initia portendere meliora, dum a parvis inchoant, quae in sequentibus
2 magna se ammiratione sublimant. Iacebat nobilis origo sub Gallicano iustitio et
honoribus suis privata peregrinabatur in patria. tandem pressos divina levaverunt:
Romam recepere cum gloria et avorum antiquas laurus ab honorata curiae silva
legerunt. nam quis possit negare generi munus, cuius habetis velut in arce de-
positum? in ore quippe rumoris est quondam Felicis adhuc vivere consulatum: quia
10 bona norunt durare post hominem et quod gloriose geritur, fine temporis non tenetur.
3 Cuius ut antiquam prosapiem, satiati veterum copia, transeamus, est adhuc in oculis
omnium candidati nobilissimus pater, qui prudentiae facibus ita praeluxit in curia, ut
haberetur merito clarus inter tot lumina dignitatum. litterarum quippe studiis dedicatus
perpetuam doctissimis disciplinis mancipavit aetatem. non primis, ut aiunt, labris elo-
4 quentiam consecutus toto Aonii se fonte satiavit. Vehemens disputator in libris,
amoenus declamator in fabulis, verborum novellus sator acquireraverat prorsus meritis
quos lectitarat auctores. commendavit etiam studiorum bona per benignitatis insignia:
sciens imperitiam magis inflari aura superbiae, quae levibus flabris exponitur, quia
virtutum radicibus non tenetur. fuit quidam nostrorum temporum Cato, qui abstinendo
20 vitiis alios formaret exemplis. rerum quoque naturalium causas subtilissime per-
scrutatus Cecropii dogmatis Attico se melle saginavit. digna plane scientia, in qua
mens honestissima conquiescat. quae animo semper aliquid salutare complectitur: cui
accidere nulla possunt ingrata, dum sibi commendat omnia mundanarum rerum sola,
cui labilis fortuna non imperat. cetera de illo meminisse vos sufficit, quando bona
5 explicare tanti viri non vacat occupatis. Nunc ad candidatum ora convertite, ut pater-
narum laudum in hunc recognoscatis esse vestigium, nec tantum pater imaginem dedisse
corporis quam signa iudicetur transfudisse virtutis. vixit enim inter vos, ut scitis, non
consuetudine peregrina, sed gravitate Romana. ab ipsis quippe primordiis honoribus
aggregatus pueritiam suam. quod est certissimae probitatis indicium, gloriosissimis
30 viris aemula semper gravitate sociavit. ut post domesticae virtutis exempla sumeret
de publica auctoritate constantiam. et quamquam omnium gratiam indiscreta fuerit
electione sectatus quia de magnis raro eligi potest, tamen patricii Paulini se ornavit

LRKP(D)MON(X)E(F)

2 rediisse *MOF*^{1e} vobis| nobis *K*, ante red. *1e* gaudere *L* 3 longa| longeua *O* dissuetas *E* vobis
(nobis *K*) uiros *KPD* pendere| impendere *E* promittite| promittere *P*, promitte *O* 4 solent] s. enim *KOE*^{1a}
proptendere *MONXEF* quae] quod *M*^a 5 se om. *K* sublimatur *K* nobilis] nobis *K* 6 peregrina-
bitur *N* leu. diu. *PD* 7 recipere *L*¹*ON* antiquas] atiqua *N*, antiquitas *PA*^r lauros *RPXEF* hono-
rata] ornata *KXE* 8 abnegari *K* minus *K* habeatis *A*, habeas *XEF*, om. *O*¹ uelut] uultum
uel uelud *K* in arce *bis* *Pa* 9 condam *K* uiu. adh. *D*^a*O* 10 norunt (nolunt *XF*¹, uolunt *E*)
durare] d. n. *A*^e 11 ut om. *K*¹ antiquam prosapiam *DA*^e, antiqua prosapie *K* in oculis]
nobilis *N*^a 12 facibus] *P*^b*O*¹ coniectura, fa- *M*^a, fascibus *LRKPD*^a*DM*^b*O*²*NXEF* curia] contraria *O*
13 dedicatus om. *K* 14 non] nam *P*²*N*, nan *M*^b labris] libris *R*¹*KMNXEF* 15 toto aonii se]
totuonii se *K*, toto se aonii (donii *E*) *OEF*^a fonte] de f. *XF* 16 declinatos *O* equip-
perat *K*, equiparat *O* mentis *K* 18 fiabris *K*, fabris *D*¹*A* 20 uitii] a u. *K* 21 attico]
ameo *K*¹ saginavit] signavit *NE*¹ 22 conquiescit *K* al. semp. *K* 23 accedere *LPDMNXE*
24 labiis *L*^a de illo (ipso *A*^e) mem. uos (uos *KEF*) u. m. d. i. *O*¹ 25 uiri om. *O*¹ occupatis]
occupatris *M*^a, otio patris *M*^b*ONXEF* 26 in om. *K* esse] fortasse isse 27 transfudisse] fudisse *XE*¹*F*,
**fudisse *M*^a 29 probatis *N*^a 31 constantiam] sententiam *XEF* et om. *A*^e 32 quia]
quod *MONXEA* tamen] *LRKPDN*, tantum *MOEA*, tantam *X* se orn. patr. paul. *OA*^e

affectu, ut hinc daret mirabilis conscientiae signum, quod ad virum visus est festinare
 praecipuum. Praestat enim decus amicitia desiderata potiorum, quam societas bonorum 6
 morum callet infundere, dum affectione concordi parem sibi studet esse quem diligit.
 huic igitur, patres conscripti, avitis bonis cum suis meritis relucenti vestrae gratiae
 praestate fulgorem. non impar ad curialium insignia venit, qui de speciosa stirpe 5
 descendit. Legit enim frequenter Roma fascēs de moenibus Gallicanis, ne aut in 7
 damno suo praecipua contemneret aut probata virtus inhonora cessaret. impleatur
 ergo nobilis curia provincialibus bonis, cuius est proprium quodcumque videtur esse
 praecipuum. ipse quoque annus temporum pater quadrifaria se diversitate componit,
 nec desiderium caperet, si novitatis gratiam non haberet. favete ergo, patres con- 10
 scripti, augmento vestro, nostro iudicio. nam si candidatus ornabitur, iam vobis pro-
 ficet quod meretur.

III.

ECDICIO VIRO HONESTO THEODERICUS REX.

a. 507/511

Delectamur vetustatis invento et sequi regulas constitutas libenter amplectimur,
 quia locus subreptionibus non relinquitur, quotiens rationabiliter constituta servantur, 15
 et ideo supplicationum tuarum tenore comperto praesenti auctoritate definimus, ut
 quicquid ad Antiochum, siliquatici vel monopolii titulos exercentem, nostra iussione
 pertinuit, ad te ratione simili transferatur, contra omnium calumniantium insidias salva
 aequitate praesenti auctoritate munitus: habiturus etiam amminicula saionis, quae pro
 vindicandis titulis antefatis nostra tibi sollemniter deputavit auctoritas, ita tamen ut 20
 privatis minime negotiis misceatur defensio tua. nam quod ad auxilium dedimus,
 contrarium nullo modo iustitiae sentiatur, quia rationabiliter aliena culpa te respicit,
 si quem tibi petis prodesse, per te sibi alter sentiat obfuisse.

V.

FAUSTO PPO THEODERICUS REX.

a. 507/511

Cum nostra humanitas locum munificentiae videatur exquirere et interdum per- 25 1
 sonis minus necessariis amore clementiae sua desideria largiatur, quanto magis in
 utilitate rei publicae delectatur expendere, ubi quicquid tribuitur, donantis utilitas
 duplicatur! quapropter illustrem magnificentiam tuam praesenti auctoritate prae-
 cipimus sexaginta militibus in Augustanis clusuris iugiter constitutis annonas, sicut
 aliis quoque decretae sunt, sine aliqua dubitatione praestare, ut utilitas rei publicae 30
 grato animo compleatur, quae emolumentorum commoditatibus adiuvatur. Decet enim 2
 cogitare de militis transactione, qui pro generali quiete finalibus locis noseitur insudare

LRKP(D)MON(X)E(F)

1 uirum] unum *N* 2 praecipuum] uirtutum *K* animicitia *K* desiderata *om. XF*¹ 4 igitur]
 ergo *KMONXE*¹ 5 praestate] prebete *R* impar ad] imperat *M*^a, imperat ad *M*^b*N*, impar *O* uenit]
 ueniens *M*^b*O*²*N*, ueniens *M*^a 6 rom. freq. fasc. *MONXA*, rom. fasc. freq. *E* gallicaniis *E* 7 in-
 honora cessaret] *LRKPD*, inhonorasceret *MONXEF*, inhonora esset *Gar.* 8 ergo] igitur *A*^e 9 prae-
 cipium *L*¹ 11 nostro (*om. P*^a) iud.] iud. n. *R* proficiet *O* 14 aut ampleximur *E*^a 17 quicquid *N*
 siliquatici *E* 18 ad *om. K* insidiantium calumpnias *OE*² 19 munitum habiturum *XEF*^a
 20 antefactis *O* auct. dep. *A*^e 21 ad *om. RF*¹ 22 iustitiae *om. R* te culpa *PDN* 23 quae *A*
 sibi *om. N* 25 cum] dum *O* (*err. miniatoris*) 27 delectatur] *LRKPD*, delectamur *MONXEFA*
 tribuit *MNX* 28 depicatur *L*^a 29 augustini *P*, angustanis *D* clausuris *PDXEFA*^r 30 alias *N*
 31 quae molumentorum *L*²*R*, quae molimentorum *L*¹ communitatibus *X* 32 militis] multis *K*

et quasi a quadam porta provinciae gentiles introitus probatur excludere. in procinctu semper erit, qui barbaros prohibere contendit, quia solus metus cohibet, quos fides promissa non retinet.

VI.

AGAPITO $\bar{V} \cdot \bar{I} \cdot$ PATRICIO THEODERICUS REX.

a. 509/511

1 5 Deliberationis nostrae consilium virorum prudentium requirit obsequium, ut utilitatis publicae ratio sapientum ministerio compleatur. et ideo illustris magnitudo tua deo auxiliante cognoscat legationem nos ad Orientem deliberasse transmittere: cui te idoneum iudicantes iussis praesentibus evocamus, ut et tibi de aestimatione nostra
2 crescat ornatus et nostris iussionibus per te procuretur effectus. Sed licet omnis
10 legatio virum sapientem requirat, cui provinciarum utilitas totiusque regni status committitur vindicandus. nunc tamen necesse est prudentissimum eligere, qui possit contra subtilissimos disputare et in conventu doctorum sic agere, ne susceptam causam tot erudita possint ingenia superare. magna ars est contra artifices loqui et apud illos aliquid agere, qui se putant omnia praevidere. lactare igitur tanto iudicio, quando
15 ante suscipis electionis donum, quam tuum probare potuisses ingenium.

VII.

SUNAE $\bar{V} \cdot \bar{I} \cdot$ COMITI THEODERICUS REX.

a. 507/511

Sine usu iacere non decet, quod potest ad decorem crescere civitatis, quia non est sapientiae profutura contemnere. et ideo illustris sublimitas tua marmorum quadratos, qui passim diruti negleguntur, quibus hoc opus videtur iniunctum in
20 fabricam murorum faciat deputari, ut redeat in decorem publicum prisca constructio et ornent aliquid saxa iacentia post ruinas: ita tamen, ut metalla ipsa de locis publicis corruisse apud te manifesta ratione doceatur, quia sicut nolumus ornatum urbis cuiusquam praesumptione temerari, ita privatis compendiis calumniam detestamur inferri.

VIII.

SEVERO VIRO VENERABILI EPISCOPO THEODERICUS REX.

a. 508

25 Quis melius ad acquitatis iura deligitur quam qui sacerdotio decoratur, qui amore iustitiae personaliter nesciat iudicare et diligens cunctos in commune locum non relinquat invidiae? proinde aptam considerantes vestris meritis actionem significamus nos per Montanarium sanctitati vestrae mille quingentos solidos destinasse, quos provincialibus, prout quemque praesenti anno exercitu nostro transeunte dispendium per-
30 tulisse cognoveris, habita laesionis aestimatione distribuas, ut nullus a nostra muni-

LRKP(D)MON(X)E(F)

1 probator *N* 2 cohibet} prohibet *P* quod *K* 6 ratio} rei *E* sapientium *PD.1^e* magni-
tudo} magnificentia *R* 8 indicantes *O* de aestimatione} destinatione *E* 9 procreetur *O*¹ 11 uindi-
candus} iudicandus *LM*¹[?] *OEFA* tamen} tantum *O* 13 poss. ingenia (ingenea *L*¹[?]) ing. poss. *O*¹ apud]
a. te *P* 15 tuum} t. iure *A* pot. prob. *A*^e 18 est *om. P*¹ sublimitas} sapientia *O*, magnificentia *A*^e
marmarum *M*^a, marmores *E* 20 publicum *om. M*^a 21 aliquid} ciuitatem *E* ruinas} muros *N*^a
tamen} tantum *O* lucis *K* 22 cuiuscumque *E*^a 23 temerari} temeraria uiolari *K*² *A*
25 deligitur} dirigitur *XEF* 26 nesc. pers. *K* cunctos in c. dil. *P* 27 aptam} actam *MONX* nos
*om. XEF*¹ 28 montarium *R*, muritenarium *O* 29 quemcunque *E*²

ficentia reddatur alienus, quem sua damna gravaverunt. nolumus enim sub confusione largiri, quod decet sub ratione distribui: ne quod nos necessarie transmisisse constat afflictis, superfluo tribuatur illaesis.

VIII.

FAUSTO PPO THEODERICUS REX.

a. 507/511

Inclinari precibus nostra novit humanitas nec pro affectu pietatis fines potest ⁵ 1 iustitiae custodire. benigni quippe principis est ad clementiae commodum transilire terminos aequitatum: quando sola est misericordia, cui omnes virtutes honorabiliter cedere non recusant. Dudum siquidem aestimatis meritis Sabino aurigae unum solidum ² 2 menstruum feceramus: nunc autem quamvis histrio honesta nos supplicatione permovit, asserens ut qui laetitiae publicae minister existit, mendicitate tristissima non debeat ¹⁰ 10 ingravari. et ideo praesenti iussione decernimus, ut alterum solidum per mensem supra memoratus equorum moderator accipiat, quod publicis debeat rationibus imputari. gaudemus enim, quotiens expensarum paginae his titulis onerantur, quia magnum nobis est commodum, quando nonnulla pauperibus in qualibet conversatione largimur.

X.

SPECIOSO VIRO DEVOTO COMITIACO THEODERICUS REX. a. 507/511 ¹⁵

Propositum regale est gravatis per iniuriam subvenire, ut coercitio pravi iustitiam ¹ 1 faciat plus amari. nec dissimulari potest salva communione qua vivitur, ut sollicitatores publicos habeat genialis tori reverenda societas et illud humani generis procreabile sacramentum scelerata temeritate profanetur. Agapitae igitur spectabilis ² 2 feminae supplicatione commoti, quae ab universis temptatum asserit suum secretum, ²⁰ 20 ut etiam promitterent de nece mariti, a quo iuste potius merentur extinguui, praesenti iussione decernimus, ut a tempore, quo iugalem copulam animo vitata dereliquit, omni contractu, qui levitatis errore firmus esse non potest, legum ratione cassato, quicquid a retentatoribus constiterit possideri, sine ulla facies dilatione restitui, nec scelerati ad irrisionem iustitiae fraudum suarum valeant compendia vindicare. nimis ²⁵ 25 enim absurdum est ut, quos poena meruit consumere, etiam lucra sibi valeant vindicare.

XI.

PROBINO V·I· PATRICIO THEODERICUS REX.

a. 507/511

Inter cetera humani generis pondera coniugalis affectus curam sibi praecipuam ¹ 1 vindicavit: non inmerito, quia in honore esse meretur, unde reparatio posteritatis

LRKP(D)MON(X)E(F)

1 sub confusione] diffusione E 2 nos (om. K) necessarie] necessario nos A^e 5 inclinare L¹ nouit] uoluit P potest om. PD 7 ced. hon. A^e 9 menstruum] m. dari K, dari m. A^e quamuis histrio] quamuis strio P, q**** strio M^a, quoniam (h)istrio (sive ystrio) M^bONE, quae in istrio X, quoniam in instrio F, quamuis istorio A^r, quoniam istorio A^e, histrio (om. quamuis) D uos P 10 publicae om. E extitit O¹ mendacitate MNA^e, menditate K 11 et ideo om. A^e 12 memoratus] moderatus E¹ equorum] inc. P (equorum in litura a m. rec.) 13 enim om. A^e onerantur] honerantur M, honorantur OF 16 propositum O co(h)erc(vel t)io DMNEA, dertitio K 17 animari O nec] ne N 18 habet O procreabile] procertabile E¹ 19 igitur] igitur ei M^a 21 meretur OE, mererentur A^e 22 decreuimus A^e coniugalem R uiciate R^a, uiciatam E 24 retentoribus O¹ facies] facias KE nec] LRKPDO²N, ne MO¹XEA 25 illusionem A^e 26 ut om. O¹ etiam] *c M^a sibi lucra KE, lucrum sibi A^e 29 esse om. O¹

adquiritur. omne facinus auctores solos insequitur: error matris transit ad filios et
 novo infelicitatis eventu fit dedecus proprium scelus alienum. ideo enim iura vel
 divina vel publica nexum coniugii tanta cautela praecipunt custodiri, ut crimen sit
 2 magnum conscientiae alienos affectus in reverentiam non habere. Basilius siquidem
 5 vir spectabilis datis precibus intimavit Agapitam coniugem suam de propriis penatibus
 a quibusdam vitio sollicitationis abductam, dum sexus ille femineus ad mutabilitatis
 vitia patet: quod etiam oblata nobis supra memoratae coniugis suae petitione firmavit:
 adiciens eam, cum in sacrosanctae ecclesiae saepta refugisset, ignorante marito magni-
 tudini tuae casam Arcinatinam ratione postposita contulisse. unde nunc resipiens
 10 deplorat ingestam sibimet gravissimam nuditatem, factum suum ipsa condemnans,
 3 quippe ut pauper diviti, casto lubrica, prudenti viro donaret insipiens. Nunc abicite
 lucra, quae honestam non videntur commendare personam, quia illud vos potius decet
 adquirere, quod et famam vestram possit augere. hinc etiam prius praecepta dederamus
 et nunc iterata iussione repetimus, ut supra scriptam rem sine aliqua dubitatione
 15 reddatis. alienatio enim rerum solidum desiderat habere iudicium, et certe in his
 versata rebus, firmum docetur perdidisse consilium. quid enim facere potuit probum,
 quae nullis culpis extantibus reliquit maritum?

XII.

COMITI SILIQUATARIORUM ET CURAS PORTUS AGENTI
THEODERICUS REX.

a. 507/511

1 20 Si desideriiis nostris commercia peregrina famulantur, si prolato auro adquiritur
 externa devotio, quanto magis suis bonis abundare debet Italia, cum nulla in parendo
 probetur sentire detrimenta? et ideo speciem laridi nullatenus iubemus ad peregrina
 transmitti, sed in usus nostros propitia divinitate servetur, ne, quod in nostris partibus
 2 conficitur, noxia negligentia decesse videatur. Cavete itaque, ne culpis quamvis parva
 25 praebetur occasio, scientes periculum gravissimum fore, si studeatis vel leviter in iussa
 committere. in qualitate est, non in quantitate peccatum: mensuram siquidem non
 quaerit iniuria. imperium, si in parvo contemnitur, in omni parte violatur.

XIII.

FRUMARITH SAIONI THEODERICUS REX.

a. 507/511

1 Commovemur quidem pietatis studio querela supplicum, sed ea maxime, quae
 30 versatur in dispendiis innocentum, ut quibus non fuerunt in exigendo compendia,
 gravem subeant in reddendo iacturam. quod nostri temporis manifestum est non

LRKP(D)MON(X)E(F)

1 solos] suos *KOEF*² error] horror *O* 2 enim *om. MONXEF* 4 alienos] almos *OE*² reue-
 rentia *K* 5 agapitem *XE* 6 sol] sollicitacionis *N*, sollicitudinis *R* 7 memorata *R* petitio *A*
 9 causam *ONXA*, casa* *M* arcinatinam] *LRKPDMN*, arcinaticam *O*¹*E*, arcinaticiam *A*, areciretinam *Gar*.
 resipiens] *L^tRME*¹, respiciens *ONA*, respiscens *L^v(2)KPD^xX²E²* 10 nuditatem *om. K*¹ 11 donare-
 tur *E* 12 honestam (honestam *R*²) non videntur (uid. non *P*) c. personam] *RPEA coniectura*, honesta non uide-
 tur c. persona *LDMONX* 13 nostram *A* etiam] *P* 14 repetimus] praecipimus *R* supra scriptam]
 supra dictam *PD* 15 alieno *O*¹ hab. des. *R* 16 perdisse *K* quod *MX* pot. fac. *PA*^r probrum *N*
 20 fabulantur *E*^a auro *om. O* 21 eterna *E* 22 sent. prob. *O* lardi *PNA*^{r(b)}, laudis *O* peregrinas *O*
 23 propitia] peruia *E*¹ 24 efficitur *O* parua] peruia *E*¹ 25 praebetur] uideatur *R*¹, debeatur *P*
 grau. per. *XEF* in iussa *separavit G. Meyer* 26 committere] peccare *K* siquidem mens. *A*^e
 27 quaerat *O* in paruo] paruo *E* 29 quidem] si quidem *K* supplicium *K* 30 uersantur *E* inno-
 centium *Gar*. fuerint *A*^e 31 quod] quia *E*

decere iustitiam, ut alterius despectus alterum gravet et reatus sit innoxiiis de contemptibus alienis. Ulpianus siquidem flebili petitione suggessit administrationis suae tempore debitorem publicum in quadringentis solidis Venantio postulanti fideiussionis se vinculo tradidisse. quo sponsionem suam praesumptione truculentium rusticorum despiciente complere supplicem memoratus solidorum numerus oneravit. Ideoque praedictum Venantium, quem frequenter multorum scelerum pulsat invidia, notum solummodo querelis assiduis, in praesenti negotio decernimus conveniri, ut legaliter convictus ea, quae promississe suggeritur, sine aliqua mora tergiversationis adimpleat, quia melius semper legum pondere pressa curatur audacia et, dum metus talibus imponitur, peccandi licentia non praebetur. 10

XIII.

SYMMACHO PATRICIO THEODERICUS REX.

a. 507/511

Quis possit accusare iam reliqua, si pietatis nomina probantur esse crudelia? 1
neglegitur levis reatus, cum tragoedia criminis magna tonuerit, nec aliquis nititur quod parum est vindicare, si delicta summa respiciantur evadere. inimicum trucem ratio ipsa professionis ostendit: iratum plerumque poteris invenire collegam: inoboedientem 15
vero filium declinare poenas non permittit humanitas. Ubi est illa naturae vis, quae 2
amplexu copulae destinatur ad posteros? ferarum catuli sequuntur parentes: a cespite suo virgulta non discrepant: propago vitis propriae servit origini: et discrepat homo a suo fusus initio? quid dicamus illa beneficia, quae vel extraneam possint obligare personam? nutriuntur a parvulis, ipsis laboratur, ipsis divitiae conquiruntur: et cum 20
sibi unusquisque credat abundare quod possidet. cum a patribus adhuc quaeritur, pro altera potius aetate peccatur. pro dolor! non merebimur eorum affectum, pro quibus subire non recusamus exitium? Maria ipsa saevis tempestatibus excitata genitoris cura non refugit, ut peregrinis mercibus adquirat quod propriae suboli derelinquat. Aves ipsae, quarum vita semper in escis est, naturam suam extranea sordē non 25 3
maculant. ciconia, redeuntis anni iugiter nuntiatrice, eiciens tristitiam hiemis, laetitiam verni temporis introducens, magnum pietatis tradit exemplum. nam cum parentes eorum pennas senio coquente laxaverint nec ad proprios cibos quaerendos idonei potuerint inveniri, plumis suis genitorum frigida membra refoventes escis corpora lassa reficiunt: et donec in pristinum vigorem ales grandaeva redierit, pia vicissitudine 30
iuvenes reddunt, quod a parentibus parvuli susceperunt. et ideo non immerito longa vita servantur, qui pietatis officia non relinquunt. Perdicibus etiam mos est ova per- 4
dita per alterius matris damna sarcire, ut adoptione alienae subolis incommoda suae

LRKP(D)MON(X)E(F)

1 decere] dicere R, deesse O	innoxius P	contentibus MN, temptibus E ¹	2 uulpianus OXEF
petitione . . . 4 se om. E ¹	5 honoravit O	7 in pr. negotio (negacio N)] neg. pr. (om. in) P	8 tergiuentionis P ¹
12 esse om. O	13 tradia O	aliquid P	quod om. O
14 paruum O	respiatur MNX, uidentur P	15 inter ostendit et iratum ins. incit trucem r. i. p. hostem O	plerumque] plurimum K
poteris] potens N	16 filium om. N	illa naturae uis] illa natura auis MONX, (sp. vac.) auis E	17 secuntur PDA ^r
cespitem] cespi E ¹	18 uirgulata K	propriae om. E	seruit origini] LRKPDOEA, seruitori gignit MZNX
et om. K	19 suo fusus] am suo susus O	uel om. P ^a	possint] possunt MONXA
20 a paruulis] paruuli E	21 patre R	acquiratur K	pro] quod N, quod pro O, dum pro D
22 altera] a. adhuc R	pro dolor] proch d. PA ^r , proh o dolor EF	merebimur] membra O, maerebimus A ^e , merebi** M ^a	23 non rec. sub. ON
exitum PM ^a NX	genitoris] genito O	25 uita] soboles R ¹ , uita soboles R ²	27 tradit om. P ^a
28 pinnae LD	cogente lassauerint E	cibos om. R ¹	quendos L ^a
29 genitorum om. N	membr. frig. A ^e	30 laxa KE	ales] alis LRPD, ala MON ² XEA, ala N ¹
31 longam O	32 est]	33 alius O	aboptione O
subolis om. N			

reparent orbitatis: sed mox ut nati fiduciam habere coeperint ambulandi, ad campos
 exeunt cum nutrice: qui ut fuerint materna voce commoniti, ovorum suorum potius
 5 genetricem petunt, quamvis ab aliis furtivis fetibus educantur. Quid ergo homines
 facere debebunt, quando hanc pietatem et in avibus inesse cognoscunt? Romulum ita-
 5 que, qui facti sui acerbitate pollutus nomen foedat Romanum, ad vestrum facite venire
 iudicium: et si eum patri suo Martino manus iniectis constiterit, protinus legitimam
 sentiat ultionem: quia ideo elegimus mores vestros, quia crudelibus parcere non
 potestis, quando genus pietatis est in illos distringere, qui contra naturae ordinem
 sceleratis se docentur actionibus miscuisse.

XV.

VENANTIO V·I· THEODERICUS REX.

a. 507/511

1 Providentiae nostrae ratio est in tenera aetate merita futura tractare et ex
 parentum virtutibus prolis iudicare successus: quia bona certa sunt, quae fidem ab
 exordio trahunt, dum origo nescit deficere, quae consuevit radicitus pullulare. fertur
 etiam cursu perenni fontium vena vitalis et hanc condicionem sustinent cuncta manantia,
 15 ut sapor, qui concessus est origini, nisi per accidentia fuerit fortasse vitiatus, nesciat
 2 rivulis abnegari. Hinc est, quod te magnifici patris meritis aestimatum comitivae
 domesticorum vacantis honore provehimus, ut qui es clarus stemmate, splendeas digni-
 tate. quis enim in te quamvis futura, tamen certa non teneat, dum gloriosi patris
 recolat officiosos labores? qui prudentiae ratione flammatus sic fuit ad repentina
 3 20 sollicitus, quasi per moram crederetur instructus. Praefecturam enim, sollicitudinum
 omnium nobilissimum pondus, quod vel solum fuisset expedire laudabile, iuncta exer-
 citus nostri cura disposuit, ut nec provinciis ordinatio deesset nec exercitui se provida
 sollicitudo subtraheret. superavit cuncta infatigabilis et expedita prudentia: traxit
 mores barbaros ad quietem: in votum nostrum cuncta moderatus est, ut sic accipienti-
 25 bus satisfaceret, ne dantes locum querimoniis invenirent. verum ut de plurimis pauca
 4 sufficiant, probavit de se tanta, ut eligeretur eius inexplorata posteritas. Inter haec
 tamen generis ornamenta, quod maximum pulcherrimae nobilitatis decus est, nec
 tuorum indiges suffragia meritorum. litterarum siquidem studia, quae cunctis honoribus
 suo sunt digna suffragio, sedulus perscrutator assequeris, addens claritati generis in-
 30 genium suaviter eloquentis. incumbere ergo talibus studiis, ama quae in te remunerata
 cognoscis, ut nostra quoque iudicia cum tuis provecibus tendas. tantum enim a nobis
 exigit, quantum te bonis actibus imminere cognoscis.

LRKP(D)MON(X)E(F)

1 reparent] reparet LR^1PDA^0 , reperet O nati] n. fuerint R^1 2 commoti E 3 genetricem]
 nutricem P fetibus] fotibus MNX , fortibus O fac. deb. hom. PD 4 quando] q. et RN^aEA^0 et in]
 in KOE^F , om. A^0 inesse] esse K 5 sui facti PD 6 martino] m. (sic) O manum O
 7 sentiet O^a eligimus N parcere] peresse E^1 8 in illos] $LRKP^bMNXE^1A$, in illo DO , * illo P^a , illos F^2
 distinguere M^bONE , distinguere DXF^1 , distringuere M^a naturae] tracture O 11 aetate om. N ex om. P
 12 cert. bon. PD 13 deficere] depoficere E^1 14 etiam] enim OE cursus perennis R^1 fortium P
 15 confessus O nini R per accidentia] pacientia E^1 fortassis K , forte A^0 uitatus in $litura$ M^b
 16 aestimatum] *Cuiacius*, aestimato *plerique*, extimat O domitiue R 17 stegmate E 18 in te]
 uite K^1 non om. O 19 flammatus] uel amatus K^1 20 praefectura O 21 fuisse K 22 pro-
 vincie R provida se N^a 23 subtraheret] ***traheret (subtr. m. 2) K^1 separavit O 25 satis-
 faceret om. O inneniret A^0 pluribus OE 27 maxime XE^1F decus] iudicium K , indicium A
 28 suffragio KPE^a , suffragiis OA^0 studia om. LRK^1 29 suos K sunt digna (diga L^a)] digna
 sunt PD perscr. sed. O 30 ama om. O in te] inter MON , ratione E^1 remunerata]
 munerata MNE^1F^1 , numerata OE^2 31 queque $M^b[?]ON$, quemque E tendas] fortasse extendas

XVI.

SENATUI URBIS ROMAE THEODERICUS REX.

a. 507-511

Studii nostri est, patres conscripti, remunerationem recto conferre proposito et 1
 bonae indolis viros ad instituta meliora fructu impensae benignitatis accendere. nutriunt
 enim praemiorum exempla virtutes nec quisquam est, qui non ad morum summa nitatur
 ascendere, quando inremuneratum non relinquitur quod conscientia teste laudatur. Hinc 2
 est quod illustrem Venantium, tam suis quam paternis meritis elucentem, comitivae
 domesticorum vacantis dignitate subveximus, ut natalium splendor insitus ornatior
 collatis redderetur honoribus. retinetis enim, patres conscripti, patricium Liberium et
 in adversitate nostra fuisse laudabilem, qui sic Odovaceris integerrimis parebat obsequiis.
 ut nostra post fuerit dilectione dignissimus, contra quos multa fecisse videbatur inimicus. 10
 non enim ad nos vilissima transfugae condicione migravit nec proprii domini finxit
 odium, ut alterius sibi procuraret affectum: expectavit integer divina iudicia nec
 passus est sibi regem quaerere, nisi rectorem primitus perdidisset. Unde sic factum 3
 est, ut ei libenter daremus praemium, quia nostrum fideliter iuvit inimicum. qui casu
 patrocinate contrario tantum nobis reddebatur acceptus, quantum tunc cognosci poterat 15
 indevotus. flexo iam paene domino nullis est terroribus inclinatus: sustinuit immobilis
 ruinam principis sui: nec novitas illum turbare potuit, quam etiam ferocitas gentilis
 expavit. prudenter secutus est communes casus, ut, cum divina iudicia fixe sustinet,
 humanam gratiam commendatior inveniret. Probavimus hominis fidem: tristis ad nostra 4
 iura transivit, qui superatus animum convertit, non autem, ut vinecretur, effecit. cui 20
 mox ut praefecturae praetorianae concessimus dignitatem, credita sibi tanta integritate
 disposuit, ut miraretur aliquis sic simpliciter devotum, quem tam callide noverat fuisse
 contrarium. is igitur infatigabili cura, quod difficillimum virtutis genus est, sub generali-
 tatis gratia publica videtur procurasse compendia, censum non addendo, sed conservando
 protendens, dum illa, quae consueverant male dispergi, bene industria providente col- 25
 legit. sensimus auctas illationes, vos addita tributa nescitis. ita utrumque sub
 ammiratione perfectum est, ut et fiscus crederet et privata utilitas damna nulla per-
 ferret. Iuvat nos referre quemadmodum in tertiarum deputatione Gothorum Roma- 5
 norumque et possessiones iunxit et animos. nam cum se homines soleant de vicinitate
 collidere, istis praediorum communio causam videtur praestitisse concordiae: sic enim 30
 contigit, ut utraque natio, dum communiter vivit, ad unum velle convenerit. en factum

LRKP(D)MON(X)E(F)

2 studio *MONX* remunerationum *XP* 3 benae *L*¹, bene *O* meliorā *P*^a fractu *E*¹ benigni-
 tatis] pietatis *R* 4 ex. praem. *O* quisquam] usquam *E*¹ 5 inremuneratum] non rem. *E*² non *his* *N*¹
 6 est *om.* *K*¹ lucentem *MONXEF*¹ continuae *L*^a 7 uacatis *O* dignitate subveximus] honore proueximus *K*
 8 collacis *O* et *om.* *R* 9 odouagris *N*, odonarius *E*¹, odouacis *K*², odouac** *K*¹ integerrimus *K*
 obsequiis *om.* *O* 10 dilectione] electione *A*^o multa fec. uid.] fuisse (*del.*) multa uid. fec. *K*
 11 cognitione *MONXE* 12 procrearet *XEF* iudicia] officiat *N*^a 13 sibi] ibi *O* rectorem]
r. sibi *M*^a, *om.* *A*^o primitus *L*^a 14 est *om.* *OXF*¹ iuuit (uult *O*, uicit *K*, uiuit *D*¹) inim.] in.
 iuu. *P*^a 15 quantum] *KE*, quanto *reliqui* 16 iam] nam *P*^a dom. pene *A*^o est (enim *O*) terr.]
 terr. est *PD* 17 illum] eum *O* quam] quem *ON*¹ 18 sec. est] secutus *M*^a, est sec. *A*^o susti-
 neret *MONXEFA*^o 19 iura nostra *A*^o 20 superauit *L*^a conuertit *om.* *X* 22 callide] *libri*
(simplicitati opponi calliditatem adnotat Krusch), calide *A* 23 his *LRA*^o uirt. gen. est] *LKPDMONXEFA*^r,
 gen. uirt. est *R*, uirt. est gen. *A*^o 24 uideatur *O* procreasse *OXEF* 25 consuierant *L*, consuenerat *O*
 26 sensibus *L* nescistis *MNX*, inc. *P*^a ita] itaque *N* 27 et fiscus] fiscus *O* nulla damna *MONXEFA*
 praeferret *O* 28 tertiarum deputatione] tertia (*spatium vacat X*) disputatione *XEF* 29 et *om.* *A*^o
 iunxerit *A* animos] annos *E*¹ sol. hom. *N* uicinitate] *P*^v et *reliqui*, ciuitate *P*^t 30 communio
om. *N* uidetur] noscitur *A*, *om.* *OXEF*¹ 31 contingit *XEF* communis *A*^o conuenerunt *MON**E*,
 conueniret *X*

novum et omnino laudabile: gratia dominorum de cespitis divisione coniuncta est; amicitiae populis per damna creverunt et parte agri defensor adquisitus est, ut substantiae securitas integra servaretur. una lex illos et aequabilis disciplina complectitur. necesse est enim, ut inter eos suavis crescat affectus, qui servant iugiter terminos constitutos. debet ergo Romana res publica et memorato Liberio tranquillitatem suam, qui nationibus tam praeclaris tradidit studia caritatis. Perpendite, patres conscripti, si hanc subolem inremuneratam relinquere debuimus, cuius auctorem tot eximia fecisse refinemus. faveant superna dispositis, ut, sicut nos virtutes collatis beneficiis invitamus, ita crevisse meritis honoratas conscientias approbemus.

XVII.

HONORATIS POSSESSORIBUS DEFENSORIBUS ET CURIALIBUS
TRIDENTINAE CIVITATIS THEODERICUS REX.

a. 507/511

Munificentiam nostram nulli volumus extare damnosam, ne quod alteri tribuitur, alterius dispendiis applicetur. et ideo praesenti auctoritate cognoscite, pro sorte quam Butilani presbytero nostra largitate contulimus, nullum debere persolvere fiscalis calculi functionem, sed in ea praestatione quanti se solidi comprehendunt, de tertiarum illationibus vobis noveritis esse relevandos. nec inferri a quoquam volumus, quod alteri nostra humanitate remisimus, ne, quod dictu nefas est, bene meriti munus innocentis contingat esse dispendium.

XVIII.

GUDILAE EPISCOPO THEODERICUS REX.

a. 507/511

Priscarum legum reverenda dictat auctoritas, ut nascendo curialis nullo modo possit ab originis suae muniis discrepare nec in aliud rei publicae officium trahi, qui tali praeventus fuerit sorte nascendi. quod si eos vel ad honores transire iura vetuerunt, quam videtur esse contrarium curionem rei publicae amissa turpiter libertate servire et usque ad condicionem pervenisse postremam, quem vocavit antiquitas minorem senatum? Noverit itaque reverentia vestra Sarsenates municipales collegas suos asseruisse ecclesiam vestram irrationabiliter sibi velle defendere. unde prudentia vestra pro integritatis suae proposito examinata veritate discutiat quae veniunt in querelam et, si desideria petitorum veritate subsistunt, pro implendis muniis eos ad curiam suam remeare permittat. Sin vero clero vestro creditis in eis aliquid, rationaliter suffragari, ad nostrum comitatum instructam personam modis omnibus destinate, quae adversariorum debeat intentionibus obviare. quod si de negotii qualitate dubi-

LRKP(D)MON(X)E(F)

1 cespites P^a 2 populos O creuerunt] conuertunt O , creuere A^e et] ex XEF , in A^e adquisitus] exquisitus XEF 4 est *om.* MON eos] illos K seruauit $R^1[?]$ 5 ergo] enim A^e libero L^1 6 qui] quia LR 7 si *om.* R^a 8 superna] super O dispositionis K 14 butilani] $LRPM^a$, bucilani K , butilano DM^bNX , butisano O , butalano E , butiliano FA nostro K nullum] nullam $MONXEF$ persoluere] persolouere K , soluere A , *om.* R^1 fusalis O 15 illationibus] illatibus K^1 , *om.* P^a 16 reuelandos MN , reuellandos O 17 dictum L 20 dicta O 21 muniis] munus L^1 , meniis E^1 22 uel *om.* K honorem $MONXEF$ 23 quam] quia K , quod E^1 curialem *Cui. e coni.* 24 peruenisse] uenisse ON postremam] extremam R quam A 25 saxsenates E^1 26 suas K^a prouidentia A^e 27 discutiat . . . 28 ueritate *om.* P 28 si *om.* O^1 muniis] meniis E^1 , iniuriis A 29 sin] si OA^e clero] dero O in eis] meis O inrationabiliter E 30 comitu N personam *om.* O omni. mod. N destinare L^1 31 intentionibus] intuentibus MXF

tatis, convenit sacerdotalibus institutis, ut ante controversiam iustitiam magis ipse cognoscas, quam de iudicio victus abscedas. talem siquidem non oportet publice superari, quem amatorem aequitatis convenit inveniri.

XVIII.

UNIVERSIS GOTHIS ET ROMANIS VEL HIS QUI PORTIBUS VEL
CLUSURIS PRAESUNT THEODERICUS REX.a. 507/511 ⁵

Cuncta quidem iure detestamur scelera et omne quod iniquum est clemens ¹
execratur auditus, sed ea maxime quae, humani sanguinis effusione polluta, nostram
contra se incitavere censuram. quis enim ferat in domesticis praesidiis locum fuisse
periculis et ibi inventum dulcis vitae exitum, unde nasci debuerat defensionis auxilium?
Et ideo praesenti iussione mandamus, ut in famulos, qui Stephanum dominum suum ¹⁰ ²
plectibili scelere trucidantes inhumatam quoque reverentiam eius funeris abiecerunt,
legum distictione reseceatis, quatenus qui exemplis provocantur pessimis, poenis
arceantur aspectis. pro dolor! pietas in avibus invenitur, quae ab humana con-
dicionem deseritur. Vultur ipse, cui vita est cadaver alienum, tantae magnitudinis ³
corpus, nec exiguis alitibus probatur infestus, sed magis accipitrem, vitam plumigerum ¹⁵
avium persequentem, alis caedit, ore dilaniat totoque suo pondere periclitantibus nititur
subvenire: et homines parcere nequeunt, cuius se genus esse cognoscunt. ille non
vult extinguere quo poterat vesci: servi maluerunt occidere qui eos superstes con-
sueverat enutrire. fiat ergo pastus pii vulturis, qui necem potuit crudeliter desiderare
pastoris. tali potius sepulcro recipiatur, qui dominum reddidit insepultum. ²⁰

XX.

VVILIGIS SAIONI THEODERICUS REX.

a. 507/511

Omnes decet gratanter impendere quod publicas videt utilitates posse respicere. ¹
quando necesse est hoc membra sentire, quod corporis summa sentitur. atque ideo
praesenti decernimus iussione, ut quantas in Ravennati urbe exculcatorias potueris
reperire, frumentis fiscalibus oneratas ad nos usque perducas, quatenus alimonia publica ²⁵
tali provisione relevata necessitatem inopiae non debeant sustinere. reddat Ravenna
copiam Liguria, quam ex ipsa consuevit accipere. nam quae praesentiam nostram
sustinet, multorum debet solacia reperire. trahit enim comitatus noster observantium
catervas et, dum ad beneficia praestanda curritur, necessaria populis copia postulatur.

LRKP(D deficit v. 16 in persequentem)MON(X)E(F)

2 cognoscat *L^aE* abscedat *E* 6 quidem] si quidem *OE^f* iure *om. K* cremens *O*
7 uestram *O* 8 cesuram *O* praesidiis] *bis P^a*, praediis *E¹* 9 inu. ibi *N^a* 11 inhumatam]
inhumanam *E¹*, humanam *E²*, inhumatam *E^v* funeris *om. R¹D* 12 distictionem *MNXEF* reci-
tetis *MNXEF*, reciretis *O* prouocatur *O* 13 ardeantur *O* 14 cuius *PD* uita] ita *MN*, *om. O*
15 corpus] c. uorat *E²* infestus] infectus *E¹*, infensus *E²*, infestum *A^e* accipitrem *O* uitam
(uitas *MONXEF*) plumigerum (primigerum *O*, plumigerarum *E²*) pl. uit. *K* 16 laniat *O* 18 quo]
quos *MONXEF* consueuerant *K* 20 recipiatur] sepeliatur *O* 22 gratanter] generaliter *O* quod]
qui *P* publicas] pui publicas *P^a* uidet] uidetur *K*, uident *EA^e* 23 haec *A* 24 decreuimus *A*
exculcatorias] *scripsi* (cf. exculcatores *Veget.* 2, 15, 17), sculcatorias *LRP*, culcatorias *MNXEF*, culcatonas *O*,
sulcatorias *KA* 25 onoratas *K* 26 inopiae *om. O* debent *M*, debeat *A^e* 28 enim *om. A^e* c. n. ob-
seruantium (obseruantum *P*) cat.] obs. cat. com. noster *A^e* 29 necessario *A*

XXI.

IOHANNI APPARITORI THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 Grave nimis est, ut fructu laboris sui fraudetur industrius et cui debet pro sedulitate conferri praemium, dispendium patiat^{ur} iniustum, in ea praesertim re, quae ad nostram respicit largitatem: ubi nihil debet licere negligentiae, ne videamur minus
- 2 5 profutura sanxisse. Dudum siquidem Spei et Domitio spectabilibus viris loca in Spoletino territorio caenosis fluentibus inutiliter occupata largitas nostra concesserat, ubi aquarum vasta profunditas terrenam gratiam in nullos usus profuturos absorbuerat. iacebat tellus naufraga palustri torpore confusa et sub utroque iactata dispendio nec
- 3 aquarum puros liquores meruerat et decus terrenae soliditatis amiserat. Hoc nos,
- 10 quibus cordi est in melius cuncta mutare, supra memoratis tali condicione concessimus, ut, si eorum opera vel labore turpis desiccaretur illuvies, ipsis liberata rura proficerent. sed quantum actorum Spei loquitur ingesta petitio, Domitii viri spectabilis vitio, dum inmemor iussionis tenaciter pareit expensis, ad initium revocatus est labor operantium, cum iam in soli faciem paulatim mollities siccata duresceret celatamque longa vora-
- 4 15 citate tellurem sol insuetus afflaret. Quod nos nequaquam neglegi posse patiemur, ut bene coepta invida destruantur ignavia. proinde devotio tua praefatum Domitium moderata executione conveniat, ut aut coeptae rei sedulus operator immineat aut, si hoc sibi sumptuosum esse crediderit, propriam cedat supplicantibus portionem. oportet enim, ut, si ipse postulata nequit efficere, consortem beneficii gloriam nostri temporis
- 20 permittat implere.

XXII.

FESTO V·I· PATRICIO THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 Aequum est ut se commodet pietas regalis fati vulnere sauciatis, quia erigi plus merentur, quos sortis suae adversa presserunt. atque ideo magnificentiae tuae praesenti auctoritate declaramus, ut Eedicii filios, quos in urbe primitus residere censuimus,
- 25 ad patriam cum genitoris sui funere, votivo quidem reditu, sed acerbo casu, remeare iubeatis. ne eorum desiderii abnegatis vulnus geminetur afflictis et, quod nefas dictu est, qui dolorum nubila nostra semper serenitate detergimus, nunc miseris pias lacrimas
- 2 denegare videamur. Insatiabilis quippe fletus est, qui humandis non sinitur corporibus interesse, dum semper se reum iudicat, qui cineribus iusta non praestat. Priamus
- 30 quanto pretio sepeliendum Hectorem redemit? rogavit furem, supplicavit armato

LRKPMON(X)E(F)

2 nimium A^o fructum O industriis O 4 nostram] misericordiam OE² ubi] ut O nil P lic. deb. K negligentiae] negligere P uideamur] uideatur MONXEF¹ 6 spolitino plerique, spolitano O fluentibus] fruentibus O, fluentis P concessit R 7 profuturam X 8 naufraga E¹ paulustri O corpore P nec] nam P 9 meruerat] non mer. P^b amiteret R 10 cuncta in mel. O 11 uel] ac XEF turpis om. P ingluvies E ipsis] illis XEF 12 auctorum MONXEF 13 parcat N eoperantium N^a, operantum MXF 14 in] non P^a duresceret] decresceret O calatamque O uoracite P^a 16 invidia d. ignaua O, d. inuidia ignauia N^a, d. ignauia (del. inuidia) N^b praefectum P 17 aut coeptae] acceptae O, cum cepte N 18 esse om. K 19 ipse] opera XF 22 se com(m)endet RKN, commodet se A^o pietas r.] r. pietas OA^o, benignitas r. XE¹F, r. clementia A^r 23 presserunt] terserunt O pr. auct. om. O 24 heedicii L²RPO, heeditii XA^o, haedicii L¹, h**ditii M^a, heediti E, heeditii K, hosditii MbN primitus] prinatis O 26 uultus O afflictus E¹ dictum O 27 doloris E¹ nubila] dubia O^a, nubia O^b ser. semp. O 28 abnegare P uideramur O 30 ectorem L, hectora O, ethorem K rogauit furem] redemit furente O

vitamque suam exponere maluit, ut cadaveri debita non negaret. et quoniam in his personis mutua sunt officia pietatis, iniquum est filium genitori gratuito non impendere, quod patrem magnis talentis constitit effecisse.

XXIII.

AMPELIO DESPOTIO ET THEODULO VVV·SSS·
THEODERICUS REX.a. 507/511 ⁵

Decet nostri temporis disciplinam, ut, qui publicis utilitatibus serviunt, superfluis oneribus non graventur. nec dignum est, ut cuiusquam laedat invidia nostris motibus ordinata. quapropter figulinis regia vobis auctoritate concessis operam navanter impendite, nec vereamini ad alias actiones posse traduci, a quibus iniuncta praesentia vix credimus explicari. cessabit ergo circa vos improborum nefanda praesumptio et obscuris dolis effectum nostra tollit auctoritas. in cassum enim odit, cui se clementia principalis obiecerit.

XXIII.

SENATUI URBIS ROMAE THEODERICUS REX.

a. 507/511

Constat senatum populis vivendi regulam praestitisse: nam quod ornat nomen ¹ Romanum, a vobis legitur institutum. ad hoc patres in illo principio nominati, ut ¹⁵ quasi filiorum per vos possit vita componi. vos enim devotionem provinciis, vos privatis iura decrevistis et ad omnes iustitiae partes subiectos libenter parere docuistis. et ideo non decet inde signum resultationis exire, unde exemplum potuit moderationis effulgere. quod nostra clementia, cui cordi est rerum omnium tenere mensuram, in vestram notitiam credidit perferendum, ne magis ignorantia nutriatur excessus, sub ²⁰ quorum conscientia error non potest esse perpetuus. Igitur provinciarum iudicum ² relatione ad magnificum virum praefectum praetorii directa comperimus sic primae transmissionis tempus exemptum, ut nihil aut parum a senatoriis domibus constet illatum: allegantes per hanc difficultatem tenues deprimi, quos decuerat sublevari (fiet enim, ut exactorum nimietas, dum a potentibus contemnitur, in tenues conversa ²⁵ grassetur et ille potius solvat aliena, qui est devotus ad propria). praeterea multo acerbiora iungentes, quod pro sua quisque voluntate aliquid exigentibus dignetur abicere, quae tamen omnia detrimenta curialibus dicuntur infligi, et qui in usus publicos fuerant nostra provisione reparati contumacibus distrahantur iniuriis. Atque ³ ideo, patres conscripti, qui parem nobiscum rei publicae debetis adnissum, sic aequa- ³⁰ biliter ordinate, ut quicquid unaquaeque domus senatoria profitetur, destinatis pro-

LRKPMON(X)E(F)

3 constitit] extitit K¹ 6 disciplinam O 7 oneribus] honoribus M²ON¹E non om. O motibus] moribus MONXEA 8 figulis N^a nobis P nauanter] LR^tKPA^e, ouanter MONXE¹FA^r, letanter E², gnauiter R^v impendete O 9 ad alias actiones] LRK, ad alias uos actiones PMNA^e, acciones uos alias (om. ad) O, uos ad alias actiones XEF inuicta O 10 cessabit] cessauit plerique, cesset M^bN, cess** M^a circa] contra A nef. impr. K¹ 11 pr. clem. A^e 17 subditos OA par. lib. A^e 18 inde om. O resultationis] rexultati omnis O moderationis] exultationis A 19 rerum om. O 20 proferendum MX, praefereendum O 21 prouincialium Cui. e con. iudicium KXA^e 22 praetorio M^a 23 senatoribus K constat ME¹ 24 per bis N quos] quos magis A decuerat ... 25 nimietas om. O 25 a om. MONXF¹ 26 crassetur PMNA, crassatur O saluat X est om. O 28 abicere LRPMON (= cum superbia offerre?), obicere XEFA coniectura fortasse vera, adicere K et] ut P² Cui. e con. 29 fuer. nostra (om. K)] nostr. fuer. P reperti A^e distrahantur] MONXFA, detra- hantur E, destruantur LRP, destruat K 30 ideo] id O pare L uobiscum P rem publicam E¹ debetis om. O annissum E¹, annixum E² equaliter O

- 4 curatoribus per provincias trina illatione persolvat. Aut certe, quod in locum beneficii
solebatis expetere, arcae vicarianae sedis, si id diligitis, universa complete, ne necesse
sit curiali per multiplicem et inefficacem conventionis laborem in exiguis vestris
illationibus sua potius damna suscipere eveniatque detestabilis casus, ut qui functionem
5 5 propriam vix poterat sustinere devotus, alienis oneribus prematur infirmus. Quod nos
salva civilitate dissimulare non possumus, ut sine acerbitate belli rebus suis exuantur
oppressi et illi magis pereant, qui rei publicae parere festinant. hoc etiam nos edictali
programme in cunctorum noveritis provincialium notitiam pertulisse, ut libere pro-
rumpat in publicum, qui se alienae functionis pondere novit oppressum: relaturi a
10 nobis iustitiae fructum, qui fessis novimus donare praesidium.

XXV.

EDICTUM. THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 Quamvis sit querula vox doloris nec se contineant imminuti et laesus animus
vociferatione pascatur, tamen liberior sermo promitur, qui nostra auctoritate laxatur.
detestamur enim miseros premi, commovemur et non querentium malis velociusque
15 ad nos pervenit quod dissimulatio patientis abscondit: merito, quando cunctorum nos
respiciunt laesiones, dum illud pietati nostrae perire credimus, quod per mediocrium
2 damna sentimus. Nuper itaque provincialium iudicum relatione cognovimus domos
aliquas praepotentum suas non implere per ordinem functiones. hinc fieri, ut, dum
illationis quantitas procurari quaeritur, a tenuibus summa potior exigatur. superbia
20 deinde conductorum canonicos solidos non ordine traditos, sed sub iniquo pondere
imminentibus fuisse proiectos, nec universam siliquam, quam reddere consueverant,
sollemniter intulisse. proinde factum ut curiales, quibus nos volumus esse prospectum,
imminentum sollicitudine coacti gravia damna sentirent: et, si dici fas est, cum alienis
debitis sub truculentis compulsoribus urgerentur, possessionum quoque suarum amissione
3 25 privati sunt. Quod scelus ut debeat amputari, ad reverentissimum quoque senatum
praecepta transmisimus et nunc edictali programme definimus, ut quisque possessorum
sive curialium gravatum se sentit in aliena calculi functione, ad nostrae serenitatis
audientiam venire deproperet, sciturus nobis priores excessus omnino displicuisse, cum
viderit profutura succedere. patuit ergo vobis arbitrium iusti principis, quamvis multis
30 semper declaretur iudiciis. nunc aut sub silentio patientiam doloris obducite aut sub
iustitia iter vocis aperite. iam in vobis erit huius summa consilii, quibus adiacet
eligere, quod vobis perspicitis expedire.

LRKPMON(X)E(F)

2 solebatis] debebatis O arcae] arte K uictoriane O si id] sub O eligitis *malim* ne om. M¹O
4 euentatque O 5 potuit P 6 eximantur O 7 parare K festinat O nos] hos L^a[?], om. A^e
eductali N 8 pertulississe L prorumpant O 9 pondere] PXEFA^e coniectura ut videtur, pro-
uidere LMON, aere RK coniectura relaturus E 10 iustitiae om. P fructum] LRKPOX^vE²FA^e,
functum MNXE¹A^r donare] LRKP, dare MONXEFA 12 sit om. R querela O immuniti A^e laesus]
*esus L^a 13 promittitur E qui] si KA 14 commouemur et non querentium] comm. et querentium (om.
non) MONX, et commouemur conquerentium EF 15 dissimulatio] simulatio M^a 16 mediocrum O²NXE^r,
medio*um (vid. fuisse mediocrium) O¹ 17 cognouimus] comperimus MONXEFA 18 aliquas] quas-
dam A^e praepotentium RA^e fieri] fit E 19 potius R superbia] superna LRK 20 sed
sub ... 21 proiectos om. K¹ 21 consueuerat E 22 factum] f. est PA 23 imminentium PO²NEA
24 possessionum] possessio O quoque] que R 25 debeant O¹ 26 quisque] quisquis P²A^e, qui-
cumque E 27 senserit A 28 audaciam K displicuisse O 29 iusti] boni E¹ - 30 iudiciis A^e
aut] autem KA aut] a P¹ 31 iudicia O in om. E erit h. s. c. quibus om. MONXE^rF¹
32 uobis] in uobis E² prospicitis MONXEFA

XXVI.

FAUSTO PPŌ THEODERICUS REX.

a. 507/511

Nullis compendiis delectamur iniustis nec ad animum nostrae pietatis perveniunt 1
 quae probitatis gratia deseruntur. res publica siquidem iure semper aequitatis augetur,
 et cum temperantia diligitur, velociter profutura succedunt. Atque ideo illustrem magni- 2
 ficentiam tuam, negotiatorum Apuliae sive Calabriae supplicatione permoti, duximus 5
 instruendam, ut frumenta, quae per supra dictos negotiatores publico comparantur, non
 iterum ab eisdem interpretii nomine solidorum quantitas exigatur. nam si coemptam
 speciem expensis publicis necessariam non habetis, ab officio vestro suscepta modiatio
 fideliter distrahatur: eventum rei ratio fiscalis habitura, quae iniuste videtur imposuisse 10
 quod respuit. nimis enim iniquum est, ut ille patiatur dispendium, qui imperium fecit
 alienum. Pari condicione censentes de sextario quoque, quem negotiator eius pro- 3
 vinciae videtur inferre, ne quis audeat damnata semper pretia protervus exigere. et
 ut validius retundamus excessus, poenam triginta librarum auri sedis vestrae praefectis
 imponimus, si quis contra hanc saluberrima constituta ausu temerario venire temptaverit.
 officium vero decem librarum auri dispendio se noverit esse ferendum, si inhibitas 15
 praesumpserit exsequi iussiones. In illa quoque parte fessis elementia nostra se porrigit, 4
 ut, si pensionem huius tituli siliquatorio praestat, monopolium quoque negotiator exer-
 ceat. si vero siliquarius hunc titulum negotiatoribus iudicat abrogandum, nullam ab
 eis exigit pensionem, quia satis absurdum est, ut affligatur damnis, qui commoda non
 habet actionis. In aurariis denique priscus ordo servetur et ad eos tantum functio 20 5
 ipsa respiciat, quos huic titulo servire voluit antiquitatis auctoritas. quapropter bene-
 ficia nostra erga negotiatores, qui vestris titulis necessarii comprobantur, omnimodis
 facite custodiri, ne genus hominum, quod vivit lucris, ad necem possit pervenire
 dispendiis.

XXVII.

UNIVERSIS IUDAEIS GENUA CONSISTENTIBUS
 THEODERICUS REX.

25

a. 507/511

Sicut exorati iustum cupimus praebere consensum, ita per nostra beneficia fraudes 1
 fieri legibus non amamus, in ea parte praecipue, in qua divinae reverentiae credimus
 interesse. non ergo insultare videantur elati, divinitatis gratia destituti. quapropter
 tegumen tantum vetustis parietibus superimponere synagogae vestrae praesenti vos 30
 auctoritate censemus, petitionibus vestris eatenus licentiam commodantes, quatenus
 constituta divalia permiserunt. nec aliquid ornatus fas sit adicere vel in ampliandis
 aedibus evagari. Et noveritis vos severitatem minime defugere veteris sanctionis, si 2

LRKPMON(X)E(F)

2 nullis] nullius XF 5 permoti] commoti P 6 frumenta] requiritur propter frumenta similiave per
 om. PM^a[?] supradictos] praedictos K 7 coemptam] acceptam E, conceptam A 8 suscepta] PMNXEA,
 susceptam LRKO[?] modiatio] modacio O¹, modia F¹, moderatio EF² 9 uidetur om. K habitura] h.
 est OXEFA 10 quod] quae A est in. L 13 nostre A praefectus N 14 saluberrima] salubria OE²
 instituta PN^tA^e terario P^a 15 officium] cofinum XF¹A^r, cofirium A^e 17 nonopolium P^a quo-
 que om. K^a 18 siliquarius] RPOA^e fortasse ex emendatione, siliquarius LMNXA^r et ita videtur fuisse in
 archetypo, siliquatoria E¹ indicat OA 20 auariis K servatur O¹ 21 uol. seru. O 22 uestra A^e
 erga om. K^a nostris OXEA omnibus modis A^e 29 non] ne MONXE ergo om. E diuinitatis]
 diuina O 30 tegumen P^bMN, tegumentum E tantum uetustis (uenustis N^a, uetu O^a, uetustatis O^bE²) uet.
 tant. K uos] nos E, om. O 31 censemus] decernimus O commodantes] condonantes E 32 nec] ne O
 uel] aut P 33 sedibus R¹ et om. A^e scuitatem O diffugere libri

rebus non abstinence illicitis. in ipsis vero parietibus cooperiendis vel fulciendis tantum licentiam damus, si vobis tricennalis non potest obesse praescriptio. quid appetitis, quae refugere deberetis? damus quidem permissum, sed errantium votum laudabiliter improbamus: religionem imperare non possumus, quia nemo cogitur ut credat invitus.

XXVIII.

STEPHANO V. S. COMITI PRIMI ORDINIS ET EX PRINCIPE
OFFICII NOSTRI THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 Tribuenda est iustis laboribus compensatio praemiorum, quia exprobrata militia creditur quae inremunerata transitur. athletam populis palma designat esse victorem.
 10 sudores bellicos civica corona testatur. expectant etiam equos praemia sua et tanta iustitiae vis est, ut nec illis tardius detur laboris pretium, qui sentire non poterant
 2 denegatum. Quod si ita est, dignum est hoc homini reddere, qui per honesta cognoscitur obsequia placuisse. per tot enim actionum lubricos casus fixum tenuisti militiae probatae vestigium et, quod raro in serviente provenit, permutatio iudicium numquam
 15 circa te variavit affectum. nec erat alieni in te iudicii quisquam invidus, cum etiam decessorum suorum ordinationibus redderetur adversus. placere siquidem meruisti cunctis, cum semper diligenda custodis. silentium in secretis, in actionibus efficaciam, in observationis labore frequentiam: et quod rarum continentiae bonum crebra hominum
 3 vitia fecerunt, cum multis praeberes officia, nulli tuam operam venditabas. Vocabulum
 20 principis nulla sorde maculasti, servans dignitatem nominis exercitatione virtutis. hinc est quod spectabilitatis honorem, quem militiae sudore detergis iusta deputavit antiquitas, praesenti tibi auctoritate conferimus, ut laboris tui tandem finitas excubias
 4 remuneratione comitivae primi ordinis iam securus intellegas. Et quia gratiam principis dignitas nuda non asserit nec beneficium dici potest quod nulla utilitate sentitur,
 25 privilegia quoque, quae tribui scholae tuae exprincipibus divalia constituta voluerunt, simili munificentia condonamus. nec quicquam in his debes metuere, quae forsitan novella usurpatione temptantur. ab omni ergo damno oneribusque sordidis ius te
 5 munivit antiquum. Sed quamquam tibi praesenti remuneratione digna solvamus, futuris tamen votis spem maximam pollicemur. sed quoniam angusta sunt beneficia, quae
 30 non etiam de futuris aliquid pollicentur, aderit providentia principalis, ut, quos dignos

LRKPMON(X)E(F)

1 non abstinētis $M^a O$, non abstinēatis non N^a illitis O uero] uos O cooperiendis K fulciendis] $LRKP$, fingendis $MONF$, figendis XEA 2 tantum ***** damus L^1 tricennalis] increnalis O
 3 fugere O quidem] siquidem A^e errantium E 8 exprobrata ON 9 quae] si XEF , om. O^a athletam $E^1 F$ 10 equos (equi $K^2 A$) pr. sua] pr. sua eq. P 11 laboris dm . O^1 pretium] praemium N (superscr. m. 1 uel precium) OXF poterat O^1 12 ita est] ita O est hoc] est $O^1 F$, hoc A^e qui] quod N 13 lubricos] lugubres O militiae om. O^1 14 peruenit O circa te numq. E 15 alieni in te iud.] $LKMNXFA^r$, in te al. iud. RPA^e , alieni (alie O^1) iud. in te O , al. ratione iud. (om. in te) E
 17 cunctis] ceteris P 18 in obs. lab. frequentiam om. $MONXEF$ rarum] parum MN , rarum est A^e continentiae] contienctiae L^1 , conscientie E^1 bouum E^1 19 fecerunt] fuerunt E cum multis] cum (om. multis) $MONXF$, cumque E nulli] nullam E uendicabas KOE^2 20 sorde] hominum sorde OE 21 est om. $K^1 O^1$ detergis N , deter*** M^1 deputant P 22 ut laboris (labores E) tui tand.] tand. ut l. t. P^a , ut tand. l. t. P^b 23 remunerationem O^1 25 quoque] $L^a M^a OXEF$, tibi quoque $L^b RPM^b NA$, coniectura ut videtur principalibus OE^2 26 nec quicquam] neque quicquam A^e , nequidquam M^a , nequiquam $O[?]$, nec quisquam E^1 , ut quicquid P 27 usurpatione] usque positione E oneribusque] oneribus O^1 , omnibusque A^e 28 tibi pr. remuneratione (remuratione P^a) digna] pr. rem. t. d. OA^e , t. d. pr. rem. XEF soluamus] damus soluamus O 29 tamen] tantum O augusta M^a 30 non om. L^1

favore nostro credimus, eos quoque maiore honore cumulemus. verum quia celari non decet regium bonum, impetrata praesentia ad provincialis iudicis facito notitiam pervenire, quatenus spectabilitatem tuam decoratam nostro testimonio universitatis corda cognoscant tibi que utpote militiae munere persoluto cultus competens pro nostrorum temporum laude servetur.

5

XXVIII.

ADILAE V̄ · S̄ · COMITI THEODERICUS REX.

a. 507/511

Quamvis nullos velimus gravamen aliquod sustinere, quos videtur pietas nostra 1
protegere, quia regnantis est gloria subiectorum otiosa tranquillitas, tamen specialiter
ecclesias ab omni iniuria reddi cupimus alienas, quibus dum aequabilia praestantur,
misericordia divinitatis adquiritur. Et ideo beatissimi viri Eustorgii episcopi sanctae 2
Mediolanensis ecclesiae petitione permoti praesentibus te affatibus ammonemus, ut
praediis vel hominibus huius ecclesiae intra Siciliam constitutis tuitionem studeas salva
civilitate praestare, nec a quoquam cuiuslibet nationis homine contra fas patiaris opprimi,
quos decet divinitatis intuitu sublevari: ita tamen, ut causis publicis et privatis, quae
contra eos rationabiliter proponuntur, respondere non differant, quia, sicut nolumus 15
eos ab aliquo praegravari, ita exceptos a tramite iustitiae non patimur inveniri.

XXX.

FAUSTO PPO THEODERICUS REX.

a. 507/511

Non praeiudicat iuri publico personalis exceptio, quia beneficalem esse principem 1
licet nec intra regulas constituti potest munificentia regalis artari. ira levis coerceatur
gravissimis institutis: inpatiens ambitio iure refrenetur: elementia non habet legem 20
nec debet sub angustis terminis benigna sequi, quem decet sine fine laudari. Defen- 2
sores itaque sacrosanctae Mediolanensis ecclesiae pro expensis pauperum, quae sub
lucris exaggeratione funduntur, unum sibi ex negotiatoribus urbis suae desiderant
oportere praestari, qui proemptoris functus officio, exceptus negotiationis oneribus
debeat implere quod suscipit. hoc enim nos et Ravennati ecclesiae commemorant 25
motos rationabili allegatione tribuisse, quod pietatis exemplum ad suum quoque com-
modum supplicant transferendum. Et ideo illustris et praeclsa magnificentia tua, 3
salva in aliis negotiatoribus commoditate publica, quae ab universo corpore consuevit
inferri, unum eis, quem sibi visi fuerint eligere, deputabit, qui ita commercium negotia-
tionis exerceat, quatenus nec monopolii nec siliquatici nec aurariae aliquid pensionis 30
impendat vel quodlibet gravamen ex permissa nundinatione sustineat. cur enim illud
tardemus annuere, unde nulla possumus damna sentire?

LRKPMON(X)E(F)

1 maiori <i>E</i> ¹	cumulamus <i>O</i> ¹	non dec. cel. <i>E</i>	2 regium (regnum <i>E</i> ¹) bon.] regum . <i>E</i> ^c	prae-
sentia] licentia <i>M</i> ^v <i>O</i>	4 culteus <i>N</i> ^a	competes <i>L</i> ^a	8 otiosa] custodita <i>E</i>	10 eustorbii <i>O</i>
11 permoniti <i>R</i> ¹	te <i>om.</i> <i>K</i>	12 hominibus] honoribus <i>O</i>	huius] <i>P</i> , ius <i>M</i> ^a , iuris <i>L</i> ² <i>R</i> , illius <i>reliqui</i> ,	
<i>inc.</i> <i>L</i> ¹	13 ciuitate <i>O</i> ¹	hominem <i>O</i> ¹	14 tamen] tantum <i>O</i> ¹	15 ponuntur <i>O</i> ¹
				uolumus <i>M</i> ^a
16 exemptos <i>A</i> ^e	a] in <i>K</i>	18 iuri] uiro <i>N</i> ¹	princ. esse <i>N</i>	19 licet] decet <i>N</i> ^a
				regalis]
principalis <i>K</i>	coarceatur <i>L</i>	20 iure] uiribus <i>E</i>	refrenatur <i>PM</i> ^a , frenetur <i>A</i>	21 benigna]
angusta <i>O</i>	quem] quam <i>M</i> ^b <i>N</i> , quae <i>K</i>	denfensores <i>E</i>	22 itaque <i>om.</i> <i>P</i>	pro <i>om.</i> <i>K</i> ^a
23 funduntur] fundere <i>P</i> ^a	desiderabant <i>A</i>	24 peremptoris <i>A</i> ^e , emptoris <i>Gar.</i>	exceptis <i>EA</i>	
25 sufficit <i>N</i>	haec <i>A</i>	commemoratos <i>R</i> ¹	26 pietas <i>R</i> ¹	exemplum] commodum exemplum <i>M</i> ^a
	commodum] modum <i>K</i>	27 et ideo] ideo <i>A</i> ^e	28 negociationibus <i>A</i>	quae] quem <i>K</i>
conuenit <i>K</i>	30 monopolii <i>E</i>	siliquati <i>E</i> ¹ , siliquatitii <i>E</i> ²	aurariae] auaritie <i>E</i>	pensionis] pos[pensionis <i>N</i> ^a
	31 uel] et <i>P</i>	promissa <i>O</i> , praemissa <i>K</i>	32 possumus <i>EF</i>	

XXXI.

DROMONARIIS THEODERICUS REX.

a. 507/511

Publicis debent utilitatibus insudare qui nomen dedere militiae. quid enim agat homo, si professo desit obsequio, ut nec commoda privata reperiat nec gloriam strenuitatis adquirat? et ideo comiti sacrarum largitionum nostra praecepit auctoritas, ut in Hostiliensi loco constitui debeatis, quatenus fiscali humanitate recreati excursus cum veredariis per alveum Padi solito more faciatis, ut diviso labore equis publicis debeat subveniri, quando cursus vester non atteritur, qui per vias liquidas expeditur. non enim vobis nimio labore claudicare contingit, qui manibus ambulatis. vehiculum vestrum non sentit iniuriam nec defectum patitur, quod unda potius currente portatur.

XXXII.

SENATUI URBIS ROMAE THEODERICUS REX.

a. 507/511

Grata nobis est, patres conscripti, circa utilitates publicas impensa devotio, quia, dum civium laudabiles animos comprobamus, locum iustis beneficiis repperimus. quid est enim tam senatorium quam si utilitatibus publicis impendat affectum, ut possit patriae prodesse, cui natus est? Vir itaque magnificus atque patricius Decius, glorioso circa rem publicam amore devinctus, ultro postulavit voto mirabili, quod vix potuisset sub consilio nostrae potestatis imponi. paludem Decemnovii in hostis modum vicina vastantem fovearum ore patefacto promisit absorbere, illam famosam saeculi vastitatem, quam sub diuturnitate licentiae quoddam mare paludestre consedit cultisque locis inimicum superfundens unda diluvium terrenam gratiam silvestri pariter horrore confudit. nihil utile nutriens sub liquore spoliatum est solum fructibus, postquam obnoxium coepit esse paludibus. Et ideo miramur priscoe confidentiae virum, ut quod diu virtus publica refugit, manus privata susceperit. hunc ergo audacem laborem adgressurum se laudabili perfectione pollicitus est, ut, pereunte damno gurgite, quae fuerant amissa ulterius non perirent. unde nostrae super hac parte serenitatis postulat iussiones, ut auctoritate publica subeat opus eximium, quod erit cunctis viantibus profuturum. Sed nos, patres conscripti, quibus cordi est bonum desiderium iuvare auxiliariis constitutis, praesentibus decretis annuimus, ut ad loca ipsa Decemnovii duos ex vestro corpore dirigatis, quibus arbitrantibus, quantum spatii restagnatis incursibus paludestris illuvies occupavit, fixis terminis adnotetur, ut, cum ad perfectionem promissa pervenerint, liberatori suo reddita terra proficiat nec quisquam inde aliquid praesumat attingere, quod tam diu invadentibus aquis non potuit vindicare.

LRKPMON(X)E(F)

3 professio OE^2	desit]	dedit O	gloriam]	regulam E^1	4 largionum LRK	uestra E
5 ostiensi E	6 ueredareis O	aldeum K	more solito A^o	debeat]	debeant M^aO , debent X	7 sub-
uenire O^1	8 contigit MON	manibus]	nauibus P^2	9 nostrum E	13 publicis]	p. quis E im-
pendeat E^1	14 prod. patr. OA^o	decuius O	16 uestrae A^o	potestatis]	pietatis $OXEFA$	
palude P	decemnonii KAr , decennonii A^o	17 fouerum Pa	absorberes K^1	18 diuturni-		
tatem N , diuinitate O^1	licentiae]	letitie K	quoddam]	quondam $MONXE^2A$, quendam (ut vid.) E^1		
consedit]	possedit XEF	cultusque L , cutisque O^1	19 unda]	aqua K , om. O^1	horrore]	
honore PA^r	confudit]	K^1EA^o , confundit A^r , confodit LRK^2PMON	20 utile bis N	fr. est sol. A^o		
21 et om. A^o	22 publ. uirt. R	refugit om. E^1	23 adgressum L , aggressum R^1	se om. O^1	pro-	
fectione P	24 postulat ser. post. N^a	25 iussionis M^a	26 uiantibus]	iuantibus $OXEF$	uos A	
27 auxiliatoribus P	constitutis L^1	loca]	dece O	decemnonii Ar , decennonii R , decennonii A^o		
28 quanta O^1	restagnatis]	negatis A^o	29 palustris P	ingluuies E	profectionem P	30 pro-
missam O^2NXEFA^o	peruenerit $MONA^o$	31 inde praes. al. O , aliq. inde praes. R				

XXXIII.

DECIO V·I· PATRICIO THEODERICUS REX.

a. 507/511

Iustitiae ratio est, ut laudabile desiderium sequatur prosperitas iussionum et quod 1
 bona voluntate suscipitur, regalibus quoque hortationibus impleatur. vobis itaque
 desideria iusta poscentibus praesenti auctoritate concedimus, ut stagnis Decemnovii 5
 paludibusque siccatis sine fisco possideas in solum rura revocata nec ullam metuas
 liberatis rebus exhibere culturam, quas sub testimonio generalitatis absolvimus. Hinc 2
 etiam ad amplissimum senatum praecepta transmisimus, ut definito nunc spatio ad
 tuum pulchre transeat dominium, quod est a foedis gurgitibus vindicatum. aequum
 est enim, ut unicuique proficiat labor suus et sicut expendendo cognoscit incommoda,
 ita rebus perfectis consequatur augmenta. illud etiam, qui studio rei publicae semper 10
 invigilamus, aspeximus, ut, si quis hunc laborem iuncta tecum societate subire delegerit,
 habita operis aestimatione habeat iuris proprii spatia pro parte quam suscipit, ut nec
 solus immensis oneribus praegraveris et animosius peragatur, quod sub collegii ad-
 iuvatione suscipitur. ita fiet ut et, quae rebus maximis est amica, molesta careatur
 invidia. Quapropter gloriosis desideriis navanter insiste, ne opinioni tuae grave sit in 15 3
 assumptis conatibus marcuisse. intueri quippe omnium ora atque oculos in te esse
 conversos: respice serenitatis nostrae suspensa iudicia ad effectum operis instituti.
 quanta vales animositate festina, ut dignus tanta re emersisse iudiceris, qui iam nunc
 omnium admiratione laudaris.

XXXIII.

ARTEMIDORO PRAEFECTO URBIS THEODERICUS REX.

a. 509/510 20

Gaudemus in te floruisse nostra iudicia: laetamur dignum praesulem Romanis 1
 arcibus extitisse, qui generosis animis amicam fraudibus non passus es velare secretum,
 ne vos aut delicta complices facerent aut securitas ad maiora potius incitaret. atque
 ideo universa pecunia, quae fuerat fabricis deputata Romanis et nunc magnitudinis
 tuae discussione constitit abiurata, cum nec reddita suo tempore nec docetur expensa. 25
 resumatur sine aliqua dilatione vobisque ordinantibus iterum Romanis moenibus appli-
 cetur. nefas est enim, ut in alios usus transeant quae sibi subtracta non inmerito
 Roma suspirat. Deberemus itaque celatores deputatae pecuniae inmodica poena per- 2
 cellere, qui in tali causa nostram munificentiam fraudaverunt. sed affuit moderatrix,
 semper quae nobis est iuncta, clementia, ne indecore facta plecteremus graviter in- 30

LRKPMON(X)E(F)

3 hortationibus] *Chorinat'cel' c'ionibus MONAr*, ordinationibus *XEF'le* 4 decemnovii *A*, decem-
 novii *Ae* 5 que *om. O* siccatis] *socratis E¹* rura] *tuta O* ulla *O* 6 libertatis *K¹NE¹*
 gen. test. *Ae* 7 amplissimam *N^a* 9 enim *om. O^a* incommoda] *commoda K* 10 qui]
 quod *N* studio rei publ.] publice rei st. *E* 11 invigilanter *K[?]*, uigilamus *O* 12 suscipit]
 suscepit *L¹RPOF* 13 honoribus *O* 14 fiat *Ae* et *om. KPO* maximis] proximis *E^b*, *om. in*
sp. vac. E^a careat *O* 15 navanter] gnauanter *M^bN*, grauantur *O*, gratanter *XEF* 16 absumentis *O*
 macuisse *O* atque *bis M^a* 17 suspendia *K^a* constituti *PA^r* 18 re emersisse] remunera-
 tione *E* qui iam] quia *P* 19 ammitacione *O* 21 nostra fl. *Ae* praes.] praes. te *Ae* 22 arti-
 bus *ONEF*, actibus *K* generosis] gloriosis *N^a* ualere *KO* 23 uos] nos *P* pot. ad mai. *N^a*
 24 fabricis] moenibus *O* remanis *O* 25 abiurata *E*: *requiritur* aversam *vel fortasse* aversatam cum
 (cum ** *R*) nec] nec cum *O* redditam *R* doceatur *P*, decenter *E* 26 res. s. a. dilatione (dubi-
 tatione *R¹*)] s. a. dil. res. *MONXEA* uobisque] et uobis *Ae* ordinatoribus *E* 27 ut *om. O*
 28 suspirat] suscepit *O* celatores *K* inmodica] in non modica *A* poena] cena *O* 30 nob. est iuncta
 (iniuncta *K*)] est i. n. *O* indecora *E* plecteremus] plectemus *MN*, plectamus *OXEF¹*

CASSIODORVS.

citante iustitia. sufficiat nobis cupiditatem non implesse quod voluit. nec maior potest provenire vindicta, quando velut propria videtur perdere, quae suppressa turpiter iudicaverat possidere.

XXXV.

TANCILAE V. Š. THEODERICUS REX.

a. 507/511

5 Acerbum nimis est nostris temporibus antiquorum facta decrescere, qui ornatum urbium cottidie desideramus augere. quocirca praesentibus te iussionibus ammonemus, ut de Comensi civitate aeneam statuam quae perisse suggeritur, omni animositate perquiras: spondens etiam centum aureos, si quis haec sacrilega prodere furta maluerit, quatenus promissio nostrae serenitatis trepidos ad spem confessionis invitet, quod etiam
10 ad te destinata edicta proloquuntur. sed cum haec tamen iussa promulgaveris, si adhuc facinus secreta velaverint, post diem venerabilem locorum artifices facias congregari: a quibus sub terrore perquire quo ministro fuerit perpetratum. ab imperitis enim harum rerum statuae facilis eversio non fuisset, nisi eam temptasset movere loco magistra praesumptio.

XXXVI.

EDICTUM. THEODERICUS REX.

a. 507/511

1 Quamvis ad proditionem sceleris relaxata nimis poena sufficiat nec parum sit munus audaciae supplicii declinasse terrorem, addimus tamen praemium, quod habere innocentia solet: non quia commissa placuerint, sed delectat nos munificos esse in
2 amore vindictae. Quapropter praesentis edicti unusquisque auctoritate cognoscat centum
20 se aureos largitate nostra promereri, si prodatur qui statuam de Comensi civitate rapuerunt, et de suo facto, quod maxime nocens requirit, indulgentiam se noverit habiturum. damus in aeneo compendio aureum munus: et metalla quam invenire possumus pretiosiora largimur: illud potius hac liberalitate redimentes, ne transeat in usum, quod
3 constat esse prohibitum. Quis ergo tanta stultitiae caecitate damnetur, ut dubitet
25 crumpere, quando et securitatem repperit et praemium confessionis acquirit? si quis autem dissimulandum forte crediderit eumque aliquo veritatis indicio serenitas nostra detexerit, ultimo se noverit discrimine rapiendum. indignum est enim ut qui respuunt indulgentiam nostram, detectis postea suffragetur humanitas.

XXXVII.

FAUSTO PPO THEODERICUS REX.

a. 507/511

30 Provectum regni nostri benignitas debet aemulari, ut tantum humanitas relaxet dona, quantum res publica suscepit augmenta. non enim aliter laudatum modum

LRKPMON(X)E(F)

2 quae] qui se MONXEFA suprema O 3 uendicauerat A^e 6 te praes. R 7 periisse K.1
8 prodere furta] munera prodere furta N^a, f. pr. R 9 inuitat M^a 10 dest. ad te N^a pro-
locuntur RKPA, proloquantur O¹[?] A^e iuss. tam. P prouulgaueris M^bX 12 perpatratum O
13 eam om. MONXEF mou. loco (om. P)] loco mou. E 16 perditionem K paruum K recte puto
17 addidimus O¹ praemium] praecibus O 18 placuerunt A^e 20 promereri L qui] quis MNE,
quae P cumensi O, commensi X rapuerunt] rapuerit M^bONA, rapuit E 21 indulgentia P
22 quam] quae KP^bA, inc. (fort. quam) P^a 23 libertate K 24 tante O stultitiae (iusticie R)
caec.] caec. st. P 25 repperit om. R¹ 26 dissimulatum K¹ forte om. A^e aliquo om. N
iudicio KPA^r 27 detraxerit O¹[?] enim ut qui] qui M^a, enim qui M^bONX, enim qui ut E¹
30 relaxet dona om. XF¹ 31 argumenta O

possumus custodire, nisi ad considerationem rerum nostrum debeamus excitare propositum. inter tot enim cottidie deo propitiante successus tenacitatis esset vitium angusta largitate contentum. atque ideo illustris magnificentia tua praesenti auctoritate cognoscat Spoletinis civibus ad exhibitionem thermarum supra consuetudinem aliam millenam esse deputandam. cupimus enim libenter impendere quae ad salubritatem novimus civium pertinere, quia laudes sunt nostrorum temporum celebrata gaudia populorum.

XXXVIII.

FAUSTO PPO THEODERICUS REX.

a. 507/511

Opes nostras cupimus thesauro pietatis augeri, execrantes commoda, quae nobis 1
vexatorum fuerint calamitatibus adquisita. molesta est illatio nostrae clementiae quae 10
defletur, quia quicquid sub laetitia penditur, accipientis laudibus applicatur. Urbis 2
itaque Sipontinae negotiatores hostium se asserunt depopulatione vastatos: et quia
egentium levamina nostras potius divitias aestimamus, illustris magnificentia vestra
per hoc iuge biennium nuncupatos nulla faciat coemptione vexari. Sed quoniam lapsos 3
relevasse nihil proficit, si onus aliud solutionis accedit, qui memoratis negotiatoribus 15
noscuntur mutuassee pecuniam, celsitudo tua faciat ammoneri. ne in hoc biennii spatio
quicquam de credita summa existiment postulandum. quatenus sub induciis supradictis
et datam possint reparare pecuniam et aliquatenus debitorum valeat respirare sub-
stantia. quid enim proficit creditorem se urgere, quando in cassum nititur nudatos
exigere? quibus magis prospicimus, si ad mutuata sustinendo pervenire faciamus. 20

XXXVIII.

ALOIOSO ARCHITECTO THEODERICUS REX.

a. 507/511

Si audita veterum miracula ad laudem clementiae nostrae volumus continere, 1
quoniam augmenta regalis gloriae sunt, cum sub nobis nulla decrescunt, quo studio
convenit reparari quod etiam nostris oculis frequenter constat offerri? delectat enim
salutiferi Aponi meminisse potentiam, ut intellegas, quo desiderio cupimus reficere quod 25
de memoria nostra nescit exire. Caerulum fontem vidimus in formam dolii concavis 2
hiatibus aestuantem et fornaces anhelantium aquarum circumducto tereti labio naturae

LRKPMON(X)E(F)

1 ad om. O nostrarum K debemus P^a 2 tot om. N enim om. MONEF cottidie om. M^a
3 augusta P largiter O ideo om. K tua om. O 4 spoletinis] A, spolitinis plerique, spolitanis O
tertiarum A 5 deputadam O^a, deputatam O^b 6 nou. ciu. pertinere (pertingere P)] ciu. nou. per-
tinere XEA^e 9 opes] spes N² nostras] bis N¹, nostra O thesauros K, thesauris LR 10 fuerit E¹,
fuerunt P calamitate N qua XF 11 quia quicquid] quidquid enim E impenditur E
12 sepontin(a)e LR, spolistine F 13 gentium K nostra X, tua KA^e, tua nostra A^r 14 coemptione]
commotione OA, cohortione E^t, uel commotione uel coemptione E^v quoniam] quia non O lapsos] M^bNA,
lapsus plerique, lapsis E 15 releuasse nihil] recreasse nichil R, ni(c)hil rel. MONA, tunc rel. E ac-
cidit K memoratis] meratis O¹, incanoratis E¹ 16 admoueri P, ammonere M^a hoc om. O¹
17 quicquid M^a de credita] decreta L existiment] MONEF, existimet LRKPA, estimet X, aestiment Ae
indiciis R, iniciis O¹ 18 datam] tantam E ualeant] possint E substantiam O¹E 19 pro-
ficat] est X², om. X¹ creditorem (-res E) se] creditor enixe Meyer nudos N 20 propimus O¹,
proficimus N^a 22 laudum O¹ clementiae (entie R¹) n.] n. cl. Ae nolimus K contingere PA^r
23 nulla] illa EF 24 quod] quae P etiam] et Ae frequenter] frequentant M^a off. const. P
25 apponi KON potentiam] sententiam EF cupimu N 26 nostra om. K c(a)eruleum MNXA
dolei LM^a 27 et om. E fornace N circumducto] cumducto M, conducto ONXEF tereti
(teriti O) labio (labore R)] uenti labio E^t, uel terri labro uel tereti labio E^v

probabili dispositione coronatas: quae licet more calidae nebulosos vapores exhalent, hanc tamen iucundam perspicuitatem aspectibus humanis aperiant, ut quivis hominum illam gratiam desideret contingere, etiam cum non ignoret ardere. ore plenissimo in sphaerae similitudine supra terminos suos aquarum dorsa turgescunt, unde latex tanta
 5 quiete defluit, tanta quasi stabilitate decurrit, ut eum non putes crescere, nisi quia
 3 inde aliquid rauco murmure sentis exire. Veniunt aquae per argentes meatus tali fervore succensae, ut post recurva spatia, quae arte facta sunt longiora, calores sint maximos redditurae. o magistri mirandum semper ingenium, ut naturae furentis ardorem ita ad utilitatem humani corporis temperaret. ut quod in origine dare poterat
 10 mortem, doctissime moderatum et delectationem tribueret et salutem! iuvat videre secretum, latices vapores igneos exhalantes, amicum undis indesinenter ardorem, et calorem venire decursu rivi, unde usualiter solebat extingui. merito dicunt philosophi elementa sibi mutuis complexioneibus illigari et mirabili coniungi foederatione, quae
 4 inter se contraria intelleguntur varietate pugnare. Ecce madentem substantiam vapores
 15 producere constat ignitos, quae mox ad thermarum aedificia decora pervenerit, illisa cautibus unda descendens et aera sua qualitate succendit et tactu fit habilis, cum recepta fuerit in lavacris: unde non tantum deliciosa voluptas acquiritur, quantum blanda medicina confertur. scilicet sine tormento cura, sine horrore remedia, sanitas impunita, balnea contra diversos dolores corporis attributa. quae ideo Aponum Graeca
 20 lingua beneficalis nominavit antiquitas, ut causam tanti remedii aeger cognosceret,
 5 cum de tali nomine dubium nil haberet. Sed inter alia loci ipsius bona illud quoque stupendum esse didicimus. quod una fluentorum natura diversis ministeriis videatur accommodata. nam protinus saxo suscipiente collisa inhalat primae cellulae sudatoriam qualitatem: deinde in solium mitigata descendens minaci ardore deposito suavi tem-
 25 peratione mollescit: mox in vicinum producta cum aliqua dilatione torpuerit, multo blandius intepescit: postremo ipso quoque tepore derelicto in piscinam Neronianam frigida tantum efficitur, quantum prius ferbuisse sentitur. Non inmerito auctoris sui participans nomen collega est cum viriditate gemmarum, ut ipsa quoque vitrei elementi colore perspicua quasdam trementes undas quieta commoveat. sed ut ipsum quoque
 30 lavacrum mundius redderetur, stupenda quadam continentiae disciplina in undam, qua viri recreantur, si mulier descendat. incenditur, propterea quia et ipsis altera exhibitio decora collata est: scilicet ne ardentium aquarum fecundissimum locum non crederent habuisse. unde plurima largiretur, si uterque sexus uno munere communiter uteretur.
 7 Haec perennitas aquarum intellegendi praestat indicium per igneas terrae venas occultis
 35 meatibus influentem imitus in auras erumpere excocti fontis inriguam puritatem. nam

LRKPMON(X)E(F)

1 more] in ore XEF calidae om. XF¹ 2 ut] ubi E 3 contigeret L¹, contigere L² etiam]
 et XEF non] num O, om. E arcule O 5 decurrunt M^a eum om. MONXEF 7 calores] in cal. A^e
 8 maxime rediturae L^e 9 ardores MONXEF ita] ita ut L¹ daret O 10 inna M^a uidere om. E¹
 11 exhalantes L^a, exalantes O^a 12 ueniri O solebant M^a 13 sibi] suis E¹ complexibus KA^e
 coniungi L^a 14 madente O 15 ignotos MON^b, ignotas N^a quae] qui OXF, quam N
 mox] P^aMONXEF, mox ut LRKP^b decora om. N peruenierunt MONXEF^a, peruenierint K unda
 illisa caut. N^a 16 succedit O tractu O post habilis ins. sine orrore remedia E¹ 17 tantum om. N
 18 honore O santas L^a 19 dolores om. O apponum X, non aponum O 20 beneficalis O
 21 nil] non A^e 22 stupendus P^a[?] dicimus M^a 23 accomodata N saxo] om. MON, a XEF
 24 solium] KMONXEF, solum LRPA 25 uicium O cum] est K 26 plandius O quoq.
 ipso R tepore] tempore OE¹ in om. O 27 auctoris sui] actoris sui MXF, actionis sue N
 28 uitrea O¹ elementa O 29 timentes O commoneat E 30 continentiae disciplina] con-
 tinencia N in undam] unda MONXEF 31 descendat om. O quia] quod XEA, om. O et om. KA^e
 32 arcium O crederet O 34 haec] haec supradicta LRK iudicium E 35 influentem imitus] LRP,
 influentem unitus K, influens deintus MONXEF^a, influentem intus A^e

si naturae fuisset illud incendium, sine interitu substantiae non esset amissum: sed
 aquae materia sensibilis, sicut peregrinum contraxit ignem, sic iterum nativum facile
 recepit algorem. Praestat et aliud adiutorii genus vis illa medicabilis. nam iuxta 8
 caput fontis scintilloso quendam sibi meatum provida natura formavit. hinc desuper
 sella composita, quae humanis necessitatibus in apsidis speciem perforatur, aegros 5
 suscipit interno umore diffuentes: ubi dum fessi nimio languore consederint, vaporis
 illius delectatione recreati et lassa viscera reficiunt et umores noxia infusione largatos
 vitali ariditate constringunt: et quasi aliquo desiderabili cibo refectioni valentiores queant
 protinus inveniri, sic medicabili substantiae venit a sulfure quod calet, a salsedine
 quod desiccat. talia posteris non tradere hoc est graviter in longa aetate peccare. 10
 Quapropter antiqua illic aedificiorum soliditas innovetur, ut sive in cuniculis sive in 9
 thermis fuerit aliquid reparandum, te debeat imminente reconstrui. virgulta quoque
 noxia importunitate nascentia evulsis cespitibus auferantur, ne radicum quidam capilli
 paulatim turgentes fabricarum visceribus inserantur et more vipereo prolem sibi fecundi-
 tate contraria nutrant, unde se compago casura disrumpat. Palatium quoque longa 15 10
 senectute quassatum assidua reparatione corroborata. spatium, quod inter aedem publicam
 et caput igniti fontis interiacet, silvestri asperitate depurga. rideat florenti gramine
 facies decora campestris: quin etiam ardentis aquae fertilitate laetatur miroque modo
 dum proxime salem generet sterilem, nutriat pariter et virores. Sed non his tantum 11
 beneficiis Antenorea terra fecunda est: infert et alia, quae multo grandius obstupescas. 20
 corda illa, ut ita dixerim, montium in vicem secretarii negotia contentiosa discingunt.
 nam si quis forte pecus furatum pilis nativis solito more spoliare praesumpserit, undis
 ardentibus frequenter immersum necesse est ut ante decoquat quam emundare prae-
 valeat. o vere secretarium iure reverendum, quando in his aquis non solum sensum,
 sed etiam verum constat esse iudicium et quod humana nequit altercatione dissolvi, 25
 fontium datum est acquitate definiri. loquitur illic tacita natura. dum iudicat, et sen-
 tentiam quodam modo dicit, quae perfidiam negantis excludit. Sed quis ista con- 12
 servare neglegat, quamvis plurima tenacitate sordescat? siquidem ornat regnum, quod
 fuerit singulariter toto orbe nominatum. et ideo pecunia, quae tibi data est, si opus
 non potuerit implere susceptum, quantum adhuc expendendum esse credideris, missis 30
 nobis brevibus indicabis. quia non gravamur expendere. ut tanta videamur ruris moenia
 custodire.

LRKPMON(X)E(F)

1 naturae] nec *P* ill. fuiss. *K* interuentu *N*^a fuisset *A*^e ammissum *E*¹, admissum *A*
 2 contrahit *E*¹ facile] facilem *R*, om. *E* 3 recipit *Gar.*, repetit *A*^e iuxta *ME* 5 quae om. *M*^a
 speciem] speram *E*¹ perferoatur *R*^a, perforata *M*^b*N*, perforavit *M*^a 6 interno] intercio *E*¹ dif-
 fluentes] scripsi, defluentes *libri* ubi] ut *O* languore *L*^a, langore *KO* considerint *O* 7 recreati]
 tractati *E*¹ reficiuntur *E* nosciali fusione *OE*² largitos *N* 8 et] ut *A*^e queant protinus]
 q. potius *XEF*, pr. q. *N* 9 medicabilis *MONXEF*, medicinali *P* substantia en euenit *MONXEF* salse-
 dine] sale sed in eo *M*^b*N*, sale sine *M*^a 10 quod siccatur *R*, quae desiccat *O* est om. *R*¹ longam
 aetatem *malim* 11 siue in th. siue in cun. *A*^e 12 reconstitui (*superscr. m. eadem* uel strui) *N*
 uirgulta] uirgul *R*¹ 13 nascenti *L*, crescentia *O* quidem *RMN* 14 uipero *O* 15 nutrant]
 nutriat *libri*, nutriunt *O* propago *P* palatium] paulatim *P* longa bis *N* 16 rep. ass. *A*^e publica *O*
 17 caput] spacium *O* germine *A* 18 quin] *P*, qui *LRK*, qu(a)e *MONXEA* felicitate *E* laetetur *P*,
 letauit *E*¹ 19 geret *L*^a partim *O* 20 beneficiis om. *O* antenoria *L*, antenora *O* fecun-
 data *P* obstupescat *L*¹, astupescant *E*¹ 21 in] quae in *LRK* secretarii om. *O*^a discindunt *O*,
 distinguunt *NE*, distinguunt *A*^e 23 antea *XA*^e 24 quando] quoniam *OE* 26 definiri] dis-
 solui *R*¹ natura] materia *P*^a 28 siquidem] siquid *O* 29 orbe toto *R* pecunia] penitentia *P*
 30 poterit *MONXEA* impendendum *E* 31 nobis om. *E* iudicabis *K* uideramur *O* ruris]
 iuris *E*, rutis *O* moenia] media *L*¹, amena *X*²*F*, amacnia *A*^e

XL.

BOETHIO PATRICIO THEODERICUS REX.

a. 507

- 1 Cum rex Francorum convivii nostri fama pellectus a nobis citharoedum magnis
precibus expetisset. sola ratione complendum esse promisimus, quod te eruditionis
2 5 musicae peritum esse noveramus. adiacet enim vobis doctum eligere, qui disciplinam
ipsam in arduo collocatam potuistis attingere. Quid enim illa praestantius, quae caeli
machinam sonora dulcedine modulatur et naturae convenientiam ubique dispersam
virtutis suae gratia comprehendit? quicquid enim in conceptum alicuius modificationis
existit, ab harmoniae continentia non recedit. per hanc competenter cogitamus, pulchre
loquimur, convenienter movemur: quae quotiens ad aures nostras disciplinae suae lege
3 10 pervenerit, imperat cantum, mutat animos artifex auditus, et operosa delectatio haec
cum de secreto naturae tamquam sensuum regina tropis suis ornata processerit, reliquae
cogitationes exiliunt omniaque facit eici. ut ipsam solummodo delectet audiri. tristitiam
noxiam iucundat, tumidos furores attenuat, eruentam saevitiam efficit blandam, excitat
ignaviam soporantem languore, vigilantibus reddit saluberrimam quietem, vitiatam turpi
15 amore ad honestum studium revocat castitatem, sanat mentis taedium bonis cogita-
tionibus semper adversum, pernicioosa odia convertit ad auxiliatricem gratiam et quod
4 beatum genus curationis est, per dulcissimas voluptates expellit animi passiones. In-
corpoream animam corporaliter mulcet et solo auditu ad quod vult deducit, quam
tenere non praevalet verbo: tacitus manibus clamat, sine ore loquitur et per insensi-
20 bilium obsequium praevalet sensuum exercere dominatum. hoc totum inter homines
quinque tonis agitur, qui singuli provinciarum ubi reperti sunt nominibus vocitantur.
miseratio quippe divina localiter sparsit gratiam, dum omnia sua valde fecit esse
laudanda. Dorius prudentiae largitor et castitatis effector est. Phrygius pugnas ex-
citat, votum furoris inflamat. Aeolius animi tempestates tranquillat somnumque iam
25 placatis attribuit. Iastius intellectum obtusis acuit et terreno desiderio gravatis
caelestium appetentiam bonorum operator indulget. Lydius contra nimias curas
5 animae taediaque repertus remissione reparat et oblectatione corroborat. Hoc ad
saltationes corruptibile saeculum flectens honestum remedium turpe fecit esse com-
mentum. hic vero numerus quinquarius trina divisione consistit. omnis enim tonus
30 habet summum et imum: haec autem dicuntur ad medium. et quoniam sine se esse
non possunt quae alterna sibi vicissitudine referuntur, utiliter inventum est artificialem
musicam, id est auctorum operationibus diversis organis exquisitam, modis quindecim
6 contineri. His rebus aliquid maius adiciens humana sollertia terris quandam harmoniam
doctissima inquisitione collegit, quae diapason nominatur. ex omnibus scilicet con-

LRKPMON(X)E(F)

4 nobis OEA	5 collocatam] positam EF	illa] ipsa O	quae] *que enim R	6 modu-
latur om. MONXEF	et] in O	7 in om. R	8 conuenientia O	non] inc. L ¹
peruenierint PA ^r , perueniunt O	11 secreto O	12 fecit P ^a	eieci O	14 ignauiam]
ignauiam K, ignauia X	sopora*** M ^a , soporat M ^b ZN, soporantemque A	languore]	languorem MX.1 ^e ,	
languorem ONA ^r , languorem immittit E	uitiatam]	humatam MONXE,	humanatam E	15 taedium]
redditum O, ocium E ²	16 auxiliatricem P ^a	quid O	17 incorporea O	18 incorporaliter E ¹
19 tacito Cui.	20 hoc] h. enim MONXEF	21 tonis] trans E ¹	23 dorius]	durius L ¹ , donus O
prudentiae] pudiciti(a)e XEA	largior E ¹	caritatis E	frigius libri	pugnax O
uotum Forn.	somniumque R ¹	25 placitis O	iastius]	iustius X, lustius K
animaeq; *** M ^a , animaeque taedia A ^o	reperui O, reperat [sic] E ¹	oblectationem K	haec A	
28 saltones P	corr. fl. saec. N ^a , saec. corr. fl. N ^b	honestum]	hostium P	commercium R ¹
hab. N	et imum]	eterenum E ¹	dicuntur]	ducunt vel adiguntur malim
		ad] et P	31 conferantur E	
33 magius R	humana]	huma L ¹	solacia O	terraenis L
		34 dyapason L.R.	dypason O	

gregata, ut virtutes, quas universum melos habere potuisset, haec adunatio mirabilis contineret. hinc Orpheus mutis animalibus efficaciter imperavit vagosque greges contemptis pascuis ad audiendi epulas potius invitavit. illo cantante amaverunt siccās Tritones terras: Galatea lusit in solidis: deseruerunt ursi amabiles silvas: leones domestica tandem canneta reliquerunt: iuxta praedonem suum praeda gaudebat. in unum conventum contraria vota collecta sunt et fide dicente lyra omnia sibi adversa crediderunt. Amphion quoque Dircaeus canendo chordis Thebanos muros dicitur condidisse, ut, cum homines labore marcidos ad studium perfectionis erigeret, saxa ipsa crederentur relictis rupibus advenisse. Musaeum etiam, et artis Orphei filium et naturae, Maronis¹⁾ praepotens lingua concelebrat, dicens apud inferos in summa beatitudine constitutum, quod per Elysios campos felices animas septem chordarum pulsibus amoenabat, significans summo praemio perfrui, cui disciplinae huius contigerit suavitatibus epulari. Sed haec omnia humano studio per manualementem musicam videntur effecta. naturalis autem rhythmus animatae voci cognoscitur attributus: qui tunc melos pulchre custodit, si apte taceat, congruenter loquatur et per accentus viam musicis pedibus composita voce gradiatur. inventa est quoque ad permovendos animos oratorum fortis ac suavis oratio, ut criminosis irascantur iudices, misereantur errantibus: et quicquid potest eloquens efficere, ad huius disciplinae non est dubium gloriam pertinere. Poetis etiam, Terentiano²⁾ testante, duo primum metra principalia sunt tributa, id est heroicum et iambicum, unum quod erigeret, alterum quod placaret. ex quibus ad oblectandos animos audientum diversa progenita sunt et ut in organis toni, ita in humana voce varias animi affectiones gravida metra pepererunt. Sirenas in miraculum cantasse curiosa prodit antiquitas et quamvis navigantes fluctus abduceret, carbasa ventus inflaret, eligebant suaviter decepti scopulos incurrere, ne tantam paterentur dulcedinem praeterire. quibus solus Ithacus evasit, qui nautis sollicitatorem protinus obstruxit auditum. contra noxiam dulcedinem cogitavit vir prudentissimus felicissimam surditatem et quam vincere intellegendo non poterant, melius non advertendo superabant. se vero soliditati arboris constrictis nexibus illigavit, ut et famosos cantus liberis auribus probare potuisset et pericula dulcisonae vocis unda rapiente vinctus evaderet. Verum ut et nos talia exemplo sapientis Ithaci transeamus, loquamur de illo lapso caelo psalterio, quod vir toto orbe cantabilis ita modulatum pro animae sospitate composuit, ut his hymnis et mentis vulnera sanentur et divinitatis singularis

LRKPMON(X)E(F)

1 ut] scilicet ut <i>P</i>	melos <i>om.</i> <i>O</i>	admiracio <i>O</i>	2 multis <i>O</i>	contentis <i>M</i>	4 tri-
tonas <i>P</i>	lusit] ludit <i>AE¹F</i>	5 caneta] duneta <i>E</i>	relinquerunt <i>O</i>	iusta <i>E</i>	6 collata <i>L</i>
fidem <i>XEF</i>	decente <i>O</i> , dicte <i>P</i>	lixa <i>O</i>	7 anfon <i>LM</i> , anphion <i>ON</i>		8 perfectionis]
laboris <i>R¹</i>	9 cred. relictis (erectis <i>P</i>) rup.] rel. rup. cred. <i>N</i>	meseum <i>L¹</i>	filium <i>bis P</i>		10 in-
potens <i>O</i>	celebrat <i>M^a</i>	apud <i>om.</i> <i>L¹</i>	11 quod] qui <i>E</i>	elysios] ilyos <i>O</i>	pusibus <i>O</i>
12 cuius <i>N</i>	14 effecta <i>om.</i> <i>O</i>	attribuitus <i>O</i>	15 pulchre mel. <i>A^e</i>	16 ped. mus. <i>N</i>	per-
	17 suavis] suis <i>O</i>	iudice** <i>L^a</i>	errantibus] ex cantibus <i>O</i>	18 pert. gl. <i>A^e</i>	
19 etiam] et <i>O</i>	terentio <i>K</i>	attributa <i>A^e</i>	20 iambicum <i>L¹[?]</i>	placeret <i>ONE</i>	21 oblectan-
dum <i>NFA^e</i> , delectandos <i>E</i>	audientium <i>KPOEA</i>	23 adduceret <i>RE</i>	25 itachus <i>PN</i>	sollicitarem <i>N^a</i>	
26 obstringit <i>E¹[?]</i>	noxium <i>O</i>	27 poterat <i>A</i>	superabat <i>A^e</i>	28 se] set <i>O</i>	solidati <i>L¹ON</i> ,
solidate <i>E</i>	arbori <i>E</i>	constructis <i>O</i>	alligavit <i>K</i>	ut et] et ut <i>N</i>	famos <i>O</i>
dulcedine <i>O</i>	uictus <i>O</i>	30 sapientis ithaci (itachi <i>N</i>)	sapiencia ita <i>O</i>	31 illo] ipso <i>O</i>	lapso caelo] <i>O</i> ,
lapso e caelo <i>A</i> , lapsum caelo <i>plerique</i> , caelo lapsum <i>K</i>		cantabilis] laudabilis (et <i>ins. m.</i> 2) cantabilis <i>R</i>			
32 sanentur] sacientur <i>E¹</i> , sanarentur <i>K.1^e</i>					

1) *Aen.* 6, 637 seq.: devenere locos laetos ... sedesque beatas ... nec non Thraecius longa cum veste sacerdos obloquitur numeris septem discrimina vocum ... quos ... sic est adfata Sibylla, Musaeum ante omnes.
2) *de metris v. 1580 seq.*: Hexametros tradit genitos duo prima vetustas, herous ille est, hunc vocant iambicum et quae sequuntur.

- gratia conquiratur. en quod saeculum miretur et credat: pepulit Davitica lyra diabolum: sonus spiritibus imperavit: et canente cithara rex in libertatem rediit, quem internus
- 12 inimicus turpiter possidebat. Nam licet huius delectationis organa multa fuerint exquisita, nihil tamen efficacius inventum est ad permovendos animos quam concavae citharae blanda resultatio. hinc etiam appellatam aestimamus chordam, quod facile
- 13 corda moveat: ubi tanta vocum collecta est sub diversitate concordia, ut vicina chorda pulsata alteram faciat sponte contremiscere, quam nullum contigit attigisse. tanta enim vis est convenientiae, ut rem insensualem sponte se movere faciat, quia eius
- 14 sociam constat agitatam. Hinc diversae veniunt sine lingua voces: hinc variis sonis efficitur quidam suavissimus chorus, illa acuta nimia tensione, ista gravis aliqua laxitate, haec media tergo blandissime temperato, ut homines se ad tantam perducere non praevalent unitatem, in quantam ad socialem convenientiam ratione carentia pervenerunt. ibi enim quicquid excellenter, quicquid ponderatim, quicquid rauce, quicquid purissime aliasque distantias sonat, quasi in unum ornatum constat esse collectum,
- 15 et ut diadema oculis varia luce gemmarum, sic cithara diversitate soni blanditur auditui. Musarum tela loquax, stamina verbosa, fila canentia, in quibus arguto plectro tegitur quod dulciter audiatur. hanc igitur ad imitationem variae testudinis Mercurius dicitur invenisse, quam tanta utilissima procurantem astronomi inter stellas requirendam esse putaverunt, persuadentes caelestem esse musicam, quando lyrae formam comprehendere potuerunt inter sidera collocatam. Harmonia vero caeli humano sermone
- 16 idonee non potest explicari, quam ratio tantum animo dedit, sed auribus natura non prodidit. dicunt enim debere credi, ut beatitudo caelestis illis oblectationibus perfruatur. quae nec fine deficit nec aliqua intermissione marcescit. in ipso quippe intellectu habitare referunt superna, ipsis deliciis caelestia perfrui et talibus contemplationibus inhaerentia beatis iugiter delectationibus contineri. Bene quidem arbitrati, si causam caelestis beatitudinis non in sonis, sed in creatore posuissent, ubi veraciter sine fine gaudium est, sine aliquo taedio manens semper aeternitas, et inspectio sola divinitatis efficit, ut beatius esse nil possit. haec veraciter perennitatem praestat. haec iucunditates accumulatur: et sicut praeter ipsam creatura non extat, ita sine ipsa
- 17 incommutabilem laetitiam habere non praevalent. Sed quoniam nobis facta est voluptuosa digressio, quia semper gratum est de doctrina colloqui cum peritis, citharoedum, quem a nobis diximus postulatam, sapientia vestra eligat praesenti tempore meliorem, facturum aliquid Orphei. cum dulci sono gentiliū fera corda domuerit. et quantae nobis gratiae fuerint actae, tantae vobis et nostrae aequabili compensatione referuntur, qui et imperio
- 35 nostro paretis et quod vos clarificare possit, efficitis.

LRKPMON(X)E(F)

1 en] si E^1 saeculum] solum O 2 imperavit] imperium E^1 cithara] c. ter M^b (sed ter additum rursus del.) $ZNXE^1$, c. cum O , c. tunc E^2 rex om. A libertate O quem] qui M^a 3 org. hui. del. N^a
4 est int. $MONXE^1$ promouendos Ac 5 existimamus Ac 6 corda om. O 7 contremiscere] LKE^1 , contremescere reliqui 8 est enim uis E insensualem O 9 sociam] scienciam O agitatam] esse ag. OE
10 laxitate P , saxitate O 11 medica O perd. ad tant. E 12 praeualeant] ualeant $OXEF$ ad soc.] se ad soc. R^1 , associalem E , ad societatem O praeuenerunt P 13 quicq. pond. post rauce E , om. O
15 uana O 16 musarum . . . 17 audiat om. L^1 uerbosa] uerborosa E^1 , uerborum OE^2 , ubosa N filia O 17 tegitur] textitur Ac , regitur N , cogitur F^2 , om. O : fortasse scr. tegitur quod arguto plectro han N imitationem] miracionem O 18 quem O utilissima] uitillima O , utilissima P procurantem] $KMNXA$, procurante reliqui astromi M^a , astronini E 21 idonee] idone est O tant. an. ded. rat. P^a 22 illius PA^e perfruantur P^a 23 quippe] quoque O 24 referunt] fecerunt O talibus] taliter O , talia K 25 arbitrari O 26 sonis] solus P^a potuissent O 29 iocunditatem $MNXYEF$, iocunditas K creaturam R , craturam K extat om. O^1 31 digressio om. in sp. vac. O^1 est om. K
33 dum dulcis sono O 34 et nostrae] et nostra X , ex nostra A , et uestre O , et nostre dignitati M^bZN , e nostra dignitate E referuntur] referunt P , referentur RA^e 35 uos] nos E^2

XLI.

LUDUIN REGI FRANCORUM THEODERICUS REX.

a. 507

Gloriosa quidem vestrae virtutis affinitate gratulamur, quod gentem Francorum 1
 prisca aetate residem feliciter in nova proelia concitastis et Alamannicos populos caesis
 fortioribus inclinatos victrici dextera subdidistis. sed quoniam semper in auctoribus 5
 perfidiae reseccabilis videtur excessus nec primariorum plectibilis culpa omnium debet
 esse vindicta, motus vestros in fessas reliquias temperate, quia iure gratiae merentur
 evadere, quos ad parentum vestrorum defensionem respicitis confugisse. estote illis 2
 remissi, qui nostris finibus celantur exterriti. Memorabilis triumphus est Alamannum
 acerrimum sic expavisse. ut tibi eum cogas de vitae munere supplicare. sufficiat illum
 regem cum gentis cecidisse superbia: sufficiat innumerabilem nationem partim ferro, 10
 partim servitio subiugatam. nam si eum reliquis configis, adhuc cunctos superasse
 non crederis. accipe in talibus causis frequenter expertum: illa mihi feliciter bella
 provenerunt, quae moderato fine peracta sunt. is enim vincit assidue qui novit omnia
 temperare, dum iucunda prosperitas illis potius blanditur, qui austeritate nimia non
 rigescunt. cede itaque suaviter genio nostro, quod sibi gentilitas communi remittere 15
 consuevit exemplo. sic enim fit, ut et meis petitionibus satisfecisse videamini nec
 sitis solliciti ex illa parte, quam ad nos cognoscitis pertinere. Quocirca salutantes 3
 honore et affectione, qua dignum est, illum et illum legatos nostros ad excellentiam
 vestram consueta caritate direximus, per quos et sospitatis vestrae indicium et speratae
 petitionis consequamur effectum. quaedam vero, quae ad nos pro vestris utilitatibus 20
 pervenerunt, per harum portitores verbo vobis insinuanda commisimus, ut cautiores
 effecti optata possitis victoria constanter expleri. vestra siquidem salus nostra gloria
 est et totiens regnum Italiae proficere iudicamus, quotiens de vobis laeta cognoscimus.
 Citharoedum etiam arte sua doctum pariter destinavimus expetitur. qui ore manibus- 4
 que consona voce cantando gloriam vestrae potestatis oblectet: quem ideo fore credimus 25
 gratum, quia vos eum iudicastis magnopere dirigendum.

LRKPMON(X)E(F)

3 residem] residere OE¹ feliciter] belliciter E alamanicos O, alemannicos N caesis] scripsi,
 causis libri 4 dextra OE¹ actoribus XEF 5 accessus O nec] scripsi, qui nec LRPO, q**
 nec M^a, quia nec KM^bN, quia ex A, quin et XE, quin etiam F: potest fuisse neque (orto errore ex ne arche-
 typi) vel quisque nec omnium] enim E esse deb. O 6 fexas E¹ merentur] uidentur K^a 8 remis-
 sus MONXEF qui om. K memorialis O alemannum MONXEF 9 sic] se R eum] cum L¹O
 10 gentis] g. suae PA, gens O cec. (cedisse N) sup.] sup. cec. A^e part. ferro (caesum add. Freher corp.
 Franc. hist. 1613 p. 185 interpolans) part. seru.] part. seru. part. ferr. P 12 in t. c. acc. A^e in talibus]
 uitalibus P feliciliter L¹ 13 his L uicit O 14 ill. prosp. N post qui repetit nouit omnia
 temporare N^a 15 nostr. gen. suau. N sibi om. L¹ 16 et om. PEA^r paticionibus L^a fati-
 fecisse L 17 nos] uos P 19 per quos et (om. L¹)] et per quos et R sospitatis] spitatis R^a
 20 consequamur om. O 22 optatam p. uictoriam E constanter om. N explere E 24 doctissimum
 (superscr. m. ead. uel doctum) N 25 glorie uestre potestatem E 26 uos] ad uos A, om. E magno
 opere A dirigentum P

LIBER TERTIUS.

- I. Alarico regi VVisigotharum Theodericus rex.
 inalarico P , alario $M^t O^1$, alaricho F^t
 regi *post* uuis. K^t , *om.* F^t
 uuisigotarum L^t , uüsgottarum K^1 , gotharum (*om.* uuisi) $E^{1(a)}$, uuisigatharum X^1 , uuisigotharum E ,
 uisigotharum F^1 , uuisigothorum F^t
- II. Gundibado regi Burgundionum Theodericus rex.
 gundibaudo $R^1 X^t$, gundibaldo $O^1 N^1 EF'$, gundibadio K^t
 burgundiorum KEF' , burgudiorum O^1
- III. Epistula uniformis talis ad Erulorum regem: ad Guarnorum regem: ad Thorin-
 gorum regem Theodericus rex.
 ep. un. tal. *om.* $K^1 A^e$, un. tal. *om.* K^t
 ad erulorum (herulorum $K^t X^t A^e$, erulocum M^1 , erculorum E , curiorum X^1 , euiorum F^1 ,
 eculorum F^t) regem] herulorum regi A^e
 ad guarn. (uuarorum K^1 , guariorum E^1 , garnorum X^t , carnorum X^t , granarum N^1 , gaia-
 morum O^1) reg.] guarn. regi A^e , et K^t
 ad (et E , et ad F) thoringorum (*sic vel* toringorum *libri plerique*, thuringorum $K^t P^1$, turin-
 gorum R^t , thorigorum $M^1 O^1$, uualandorum F^t) regem] thoringorum regi A^e , *om.* $L^1 R^1 K^1$
- IIII. Luduin regi Francorum Theodericus rex.
 ludum $MN^1 X^t$, luduuin R^t , löduuin R^1 , luduui F^1 , ludeum K^t , indeuuin D^t , lodouico $E^1 F^t$,
 loduico E^t , *om.* K^1
- V. Inportuno v̄. ī. patricio Theodericus rex.
 inportuno *vel* importuno *libri*
 u. i.] $P^1 D^t M^t A^e$, uī illustri P^t , *om.* K
 patricio] patri M^1 , *om.* $L^1 R^1 K^1 O^1$
- VI. Senatui urbis Romae Theodericus rex.
- VII. Ianuario viro venerabili episcopo Salonitano Theodericus rex.
 uiro uen. ep. (epo R^t) ep. uir. uen. K^t , uen. ep. K^1
 salonitano] saionitatio D^t , *om.* *laterculi praeter P et in textu KXEF*
- VIII. Venantio v̄. s̄. conrectori Lucaniae et Bruttiorum Theodericus rex.
 uenantio *vel* uenancio *libri*, uenanti P^1 , uenanno X^t
 u. s.] $PD^t MO^1 N^1 A^e$, *om.* K^1
 corr. luc. et bruttiorum (*sic LR*, bructiorum P^1 , brutiorum *vel* bruciorum *plerique*, bricio-
 rum N^1) *om.* K
- VIII. Possessoribus, defensoribus et curialibus Estunis consistentibus Theodericus rex.
 possessoribus *om.* D^t
 def. et cur. *om.* K
 estunis] LRK^1 , aestunis A^e , estuuis K^t , etcunis P^t , ettunis D^t , extunis O^1 , estimis $P^1 MN^1 X^1$,
 extimis $X^t EF'$: *fortasse scr.* Sestini.
 existentibus $X^t EF'$

- X. Festo $\bar{v}.$ $\bar{i}.$ patricio Theodericus rex.
 festo] fausto *lateralium et in textu XEF*
 u. i.] $P^t O^1 A^e$, uiro $P^1 X^t$, om. K^1
- XI. Argolico $\bar{v}.$ $\bar{i}.$ praefecto urbis Theodericus rex.
 arbolico P^t
 u. i.] $P^t M O^1 N^1 A^e$, uiro $P^1 X^t A^r$, om. K
 praefecto urbis] praefecto EF , om. K^1
- XII. Senatui Romano Theodericus rex.
 romano] $LRK^t M^1 N^1 EF^1$, romanae (om. urbis) M^t , urbis romae $K^1 P O^1 XF^t$
- XIII. Sunhivado $\bar{v}.$ $\bar{s}.$ Theodericus rex.
 suniuado $K^1 P^t$, sunhiuado P^1 , sunibado $M^t N^1$, sinibaldo F^1 , sunbiuado F^t , sunhiuado E^t ,
 sune K^t
 u. s.] $P M O^1 N^1 A^e$, uiro illustro (sic) K^t , om. $L^1 R^1 K^1$
- XIII. Aurigeni viro venerabili episcopo Theodericus rex.
 auriens K , aurigeno $P^1 O^1$, aurigerno P^t , arigerno F^t
 uiro uenerabili] uenerabili $L^t R^t K^t O^t$, om. K^1
 episcopo om. A^e
- XV. Theodahado $\bar{v}.$ $\bar{s}.$ Theodericus rex.
 theodado $L^1 O^1 K^1$, theodahado P^t , theodado P^1 , theodobado N^1 , theodahano R^t , theodano L^t ,
 theodahalo X^t , teodobaldo F^t , thedano K^t
 u. s.] $M^1 O^1 N^1$ et sol. comp. $K^t X E^t A^e$, ui $P^t M^t$, uiro illustri $L R O^t$, om. $K^1 P^1$
- XVI. Gemello $\bar{v}.$ $\bar{s}.$ Theodericus rex.
 geniello N^1 , gegiello $M^1 O^1 X E F^t$, segiello F^1
 u. s.] $P M O^1 N^1$, om. K^1
- XVII. Universis provincialibus Galliarum Theodericus rex.
 uniuersis om. K^t
 om. K^1
- XVIII. Gemello $\bar{v}.$ $\bar{s}.$ Theodericus rex.
 semello X^t
 u. s.] $P O^1 N^1 A^e$
 theodicus L^t
 om. K^1
- XVIII. Commonitorium. Danieli Theodericus rex.
 commonitocium E^1 , conminito O^1 , om. A^e
 daniheli M^t
- XX. Trivvilae saioni et Ferrocincto apparitori Theodericus rex.
 triuul(a)e] $L^1 R^1 K^1 P^1 M^1 X^t$, triullile P^t , trinile N^1 , triuul(a)e $X^1 E^1 F^1$, triuile $E^t F^t$, triuili O^1 ,
 griuul(a)e $L^t R^t$, gruulle $M^t O^t$, grimodae A^e , gailo K^t
 saioni et ferrocincto (forrocincto P^1 , ferro accincto R^t) apparitori (apparitoribus $M^1 O^1 N^1 X E F$)
 om. K
- XXI. Fausto $\bar{v}.$ $\bar{i}.$ Theodericus rex.
 u. i.] $P^1 M N^1$, uiro O^1 , $\bar{u} s$ P^t , om. K
- XXII. Artemidoro $\bar{v}.$ $\bar{i}.$ Theodericus rex.
 arthemidoro *plerique*, arthemidoro L^t , artemidoro M^t , art(h)imedorio $M^1 N^1 X^t$, archemidoro X^1 ,
 archimedorio $E^t F^1$, archimedorio E^1 , arcemedorio K^t , archimidoro F^t , ortimedorio K^1
 u. i.] $P M O^1 N^1$, om. K^1
- XXIII. Colosseo $\bar{v}.$ $\bar{i}.$ comiti Theodericus rex.
 colloseo E , collosco O^1 , coloseo F^t , soloseo K^t , closseo F^1
 u. i.] $P D^t M O^1 N^1$, uiro K
 comiti om. $L^1 R^1 M^1 O^1 N^1 X E F$

- XXIII. Universis barbaris et Romanis per Pannoniam constitutis Theodericus rex.
per (*om. O*) pannoniam (*annoniam L^t*) const.] propter annam constitutis *N¹*, *om. K*
consistentibus *L^tR^tM^t*, consist**s *O^t(a)* [?]]
- XXV. Simeonio v. c. Theodericus rex.
simeonio *vel symeonio in textu omnes praeter XFA*, simeoni *vel symeoni laterculi*
praeter OE
u. c.] *P¹M¹N¹*, uiro comiti *LRX¹EF^t*, comiti *K*, uiro illustri comiti *O^t*, u. i. *A^e*, us *P^tO¹*
om. F¹
- XXVI. Osuin v. i. comiti Theodericus rex.
osuin] *L^tK^tP^tD^tN¹X^tE*, osuin *L¹R¹P¹O^t*, osuin *MO¹*, osuin *A^e*, osui *F^t*
u. i.] *PD^tMO¹N¹*, *om. K*
comiti *om. R¹*
om. X¹F¹
- XXVII. Iohanni v. s. consulari Campaniae Theodericus rex.
u. s.] *L^tP^tD^tO¹N¹A^e*, ui *P¹*, *om. K*
consulari] *in textu praeter XF omnes et laterculi KOE*, consiliario *in textu XF et later-*
culi reliqui
- XXVIII. Cassiodoro v. i. patricio Theodericus rex.
cassiodori *K¹*
u. i.] *PM^tO¹A^e*, uiro *M¹N¹F¹*, *om. K*
princio *O¹*
- XXVIII. Argolico v. i. praefecto urbis Theodericus rex.
agricolo *K^t*, *om. F^t*
u. i.] *P¹D^tMO¹N¹A^e*, *om. KP^tF^t*
urbis *om. K^t*
- XXX. Argolico v. i. praefecto urbis Theodericus rex.
argolico] a. item *L¹R¹*
u. i.] *P^tD^tM^tO¹A^e*, *om. K*
prefecture urbi *P^t*
om. M¹N¹
- XXXI. Senatui urbis Romae Theodericus rex.
senenatui *P¹*
romane *P¹*
- XXXII. Gemello v. s. Theodericus rex.
geniello *N¹*, camelo *O¹*
u. s.] *MO¹N¹A^e* *et solutis compendiis L^tR^tK¹X¹*, u. *P¹* *et solutis compendiis L¹R¹*
- XXXIII. Argolico v. i. praefecto urbis Theodericus rex.
agricolo *K^t*
u. i.] *PMO¹N¹A^e*, *om. K*
praefecto urbis] *L^tR^tM^tO^t*, praefecto *K*, patricio *P^t*, *om. L¹R¹P¹M¹O¹N¹XEF*
- XXXIII. Massiliensibus Theodericus rex.
messiliensibus *L^t*, masiliensibus *K^t*, massiliensibus *E¹*
- XXXV. Romulo Theodericus rex.
- XXXVI. Arigerno v. i. comiti Theodericus rex.
angerno *N¹*, atigerno *E¹*, trigerno *K¹*, aurigerno *X^t*, arigenno *E^t*
u. i.] *PMO¹N¹A^e*, *om. K*
- XXXVII. Petro episcopo Theodericus rex.
- XXXVIII. VVandil Theodericus rex.
uuan dil] *L¹RP¹MO¹X¹EF^tA^e*, uuan del *K¹*, uuan del *K^t*, uuan din *L^t*, uuan din *O^tX^t*
- XXXVIII. Felici v. i. consuli Theodericus rex.
u. i. consuli] *PM^t*, uiro illustri consuli (comiti *R¹*) *LRO^t*, u. i. comiti *A^e*, *om. M¹O¹N¹XEF*
om. K (*ipsa ep. adest*)

- XL. Universis provincialibus in Galliis constitutis Theodericus rex.
uniuersis *om. K*
in (*om. L¹R¹*) galliis (gallia *E¹F^t.I^e*) constitutis] gallic *K*, *om. P^t*
- XLI. Gemello \bar{v} . \bar{s} . Theodericus rex.
geniello *N¹*, gamello *O¹*
u. s.] *MO¹N¹A^e et sol. comp. LRO^tX^tE^tF*, uiro *E¹*, \bar{u} i *P*
om. K (ep. adest) X¹
- XLII. Universis provincialibus in Galliis constitutis Theodericus rex.
in galliis const.] *M¹O¹EF¹*, galliis const. *LR^tP.M^tO^tN¹*, in gallia const. *F^t.A^e*, galliis *R¹*
om. K (ep. adest) X¹
- XLIII. Unigis spathario Theodericus rex.
unigi *O¹*, ungis *K*, urugis *N¹*, uuigis *X^t*, uingis *F^t*
spart(h)ario *M¹O¹XE¹F¹*, patario *K^t*
- XLIIII. Universis possessoribus Arelatensibus Theodericus rex.
poss. *om. K*
arbatensibus *K^t*, et ar. *O¹*
- XLV. Arigerno \bar{v} . \bar{i} . comiti Theodericus rex.
angerno *N¹*, aurigerno *X^t*, arigenno *E^t*
u. i.] *PMO¹N¹A^e*, uiro *L^tR^t*
om. K (ep. adest) F¹
- XLVI. Adeodato Theodericus rex.
adedato *F¹*
thedericus *P (et alibi aliquoties)*
- XLVII. Fausto $\bar{p}\bar{p}\bar{o}$ Theodericus rex.
 $\bar{p}\bar{p}\bar{o}$] *L^tM^{1(2)t}O¹*, $\bar{p}\bar{p}\bar{o}$ *M¹⁽¹⁾*, praefecto (*om. praet.*) *L¹R¹P*, *om. N¹*
om. X¹⁽¹⁾
- XLVIII. Universis Gothis et Romanis circa Verrucas castellum consistentibus Theodericus rex.
un. gothis th. rex (*rel. om.*) *K*
carca *L^{1(a)}*
uerrugas *P*, uerruca *L^tR^t*, ueruca *O¹E*, uerrucha *F^t*, uerucam *A^e*, carruca *N¹*, curruca *M¹XF¹*
existentibus *E^tF*
- XLVIII. Honoratis, possessoribus, defensoribus et curialibus Catinensis civitatis Theodericus rex.
hon. (ornatum *K^t*) poss. *om. M¹⁽¹⁾*
def. (*ante poss. F^t*) et (*om. O¹*) cur. (curiabus *E^t*) *om. K*
catinensis *rel cathinensis plerique*, catinensi *M^t*, cathinenensis *P^{1(a)}*, cat(h)eniensis *M¹XF¹*,
cathenies *N¹*, cat(h)aniensis *O¹E^t*, chathaniensis *E¹*, cattaniensis *F^t*, catanensis *A^e*
ciuitatis *om. K^t*
- L. Provincialibus Noricis Theodericus rex.
nirucis *L¹⁽¹⁾[?]*, norricis *K^t*, noticis *E^tF^t*
om. M¹N¹
- LI. Fausto $\bar{p}\bar{p}\bar{o}$ Theodericus rex.
 $\bar{p}\bar{p}\bar{o}$] *MO¹*, prefecto (*om. praet.*) *LRKP*
- LII. Consulari \bar{v} . \bar{i} . Theodericus rex.
u. i.] *P^t*, \bar{u} i illustri *P¹*
- LIII. Aproniano illustri viro comiti privatarum Theodericus rex.
apronio *P^t*, apro *K*, apiano *E¹*
illustri uiro] uiro ill. *N¹A^e*, *om. K*
comiti priu. in laterculis solus *P*, in textu omnes praeter *KXEF*

LRKPM(sic ordinans in laterculo: 48. 49. 51. 49. 51. 52. 53, ut bis adsint 49. 51, desideretur 50)ON(in textu inscr. nullae)(X)E(F)

I.

ALARICO REGI VVISIGOTHARUM THEODERICUS REX.

a. 507

- 1 Quamvis fortitudini vestrae confidentiam tribuat parentum vestrorum innumerabilis multitudo, quamvis Attilam potentem reminiscamini VVisigotharum viribus inclinatam, tamen quia populorum ferocium corda longa pace mollescunt, cavete subito in aleam
2 mittere quos constat tantis temporibus exercitia non habere. Terribilis est hominibus conflictus, si non sit assiduus et nisi usu praesumatur, concertandi subito fiducia non habetur. absit ut vobis aliquid indignatio caeca subripiat. moderatio provida est, quae gentes servat: furor autem instantia plerumque praecipitat et tunc utile solum est ad arma concurrere, cum locum apud adversarium iustitia non potest invenire.
3 Quapropter sustinete, donec ad Francorum regem legatos nostros dirigere debeamus, ut litem vestram amicorum debeant amputare iudicia. inter duos enim nobis affinitate coniunctos non optamus aliquid tale fieri, unde unum minorem contingat forsitan inveniri. non vos parentum fusus sanguis inflamat, non graviter urit occupata provincia: adhuc de verbis parva contentio est: facillime transigitis, si non per arma
15 vestros animos irritetis. obiciamus quamvis cognato cum nostris coniuratis eximias gentes iustitiamque, quae reges efficit fortiores: cito convertit animos, qui contra se tales sentit armatos. Et ideo salutationis honorificentiam praeloqui legatos nostros illum atque illum ad vos credidimus esse dirigendos, qui vobis et mandata nostra sufficienter insinuent et usque ad fratrem nostrum Gundibaldum vel alios reges cum vestra voluntate
20 deproperent, ne videamini eorum inmissione laborare, qui maligne gaudent alieno certamine. avertant enim divina, ut supra vos iniquitas illa praevaleat. commune malum vestrum iudicamus inimicum. nam ille me iure sustinebit adversum, qui vobis nititur esse contrarius.

LRKPMON(X)E(F)

2 parentum om. O uestrorum inn.] inn. uestrorum O, nostrorum inn. LRKP 3 uisigottarum KO, uisigotharum Ae 4 tantum O forcium P, ferocia Ae subito L¹ in aleam] LRKPA, in aliam M^a (correctum est manu eadem ita ut primitiva scriptura non agnoscatur nisi data opera), in bella M^bZN, bella in aliam O 6 afflicto O sit] assit N fid. sub. E 7 nobis OA^e caeca] certa O meditatio P 8 instantiam RK 9 locum] ad l. R¹ 11 enim] etenim E, om. Ae nobis om. O 12 unum om. XF contingit N 13 non] nun M^b, num N inflamet O non] nun M^b, num N 14 transietis P, transit N 15 coniuratas malim; cf. p. 79,13 16 iustitiamque] scripsi, iusticiam LRKPE, iustitia MONA reges (regis O) eff.] e. r. R qui] que M^bN 17 sentit] sentis O, conuertit P leg. n. illum atque (LKMNXEAr, et reliqui) illum] i. et ill. l. n. R 18 credimus L^aKNA 19 fr. n. post gund. E gundibaldum ONEF nostra NA^e 20 deproperarent K¹ 21 aduertant E praeualeat] non p. O 22 uestr. mal. K iure me M^a

II.

GUNDIBADO REGI BURGUNDIONUM THEODERICUS REX. *a. 507*

Grave malum est inter caras regiasque personas voluntates sibimet videre con- 1
trarias et dissimulando spectare, ut de uno aliquid dolendum possit emergere. non
sine invidia nostra geritur, si nobis patientibus affinium clade dimicetur. habetis
omnes per me pignora magnae gratiae: non est unus ab alio segregatus: si quid in 5
vobis delinquitis, meo graviter dolore peccatis. Nostrum est regios iuvenes obiecta 2
ratione moderari, quia illi, si nobis vere sentiunt displicere quod male cupiunt, audaciam
suae voluntatis retinere non possunt. verentur senes, quamvis sint florida aetate fer-
ventes. sciant nos adversarios esse contrarietatibus suis et illud velle persequi, ne
ab utrisque possit excedi. decet enim nos aspera verba dicere, ne affines nostri ad 10
extremum debeant pervenire. Et ideo illum et illum legatos ad fraternitatem tuam 3
credidimus destinandos, ut, si filio nostro Alarico visum fuerit, ad regem Francorum
cum coniuratis nobis gentibus dirigere debeamus, quatenus causa, quae inter eos ver-
titur, amicis mediis rationabiliter abscidatur. convenit enim tales tantosque reges non
inter se lamentabiles rixas quaerere, ut de suis et nos possint casibus sauciare. Qua- 15 4
propter fraternitas vestra adhibito mecum studio eorum nitatur reparare concordiam:
quia nemo potest credere sine nostro voto illos ad haec proelia pervenisse, nisi omnino
clareat, ne ad conflictum veniant, nostra potius esse certamina. aliqua vero a prae-
sentium gerulis litterarum sermone vobis commisimus intimanda, ut sic prudentia vestra
cuncta componat. quemadmodum consuevit deo iuvante perficere, unde solet diligentis- 20
sime cogitare.

III.

EPISTULA UNIFORMIS TALIS AD ERULORUM REGEM: AD GUARNORUM
REGEM: AD THORINGORUM REGEM THEODERICUS REX. *a. 507*

Superbiam divinitati semper exosam persequi debet generalitatis assensus. nam 1
qui vult opinabilem gentem voluntaria iniquitate subvertere, non disponit ceteris iusta 23
servare. pessima consuetudo est despiciere veritatem. credit sibi omnia cedere, si
elatum contigerit in abominabili certamine superare. Et ideo vos, quos conscia virtus 2
erigit et consideratio detestabilis praesumptionis accendit, legatos vestros una cum
meis et fratris nostri Gundibadi regis ad Francorum regem Luduin destinate. ut aut
se de VVisigotharum conflictu considerata aequitate suspendat et leges gentium quaerat 30
aut omnium patiaturs ineursum, qui tantorum arbitrium iudicat esse temnendum. quid

LRKPMON(X)E(F)

2 caras] *KM^bZN coniectura*, curas libri *rell.* que personas *om. O* sibimet] sinere *O, om. R*
3 possit dol. *K* 4 vobis *K* 5 ab] sub *O* 6 nobis *O* religiosos *O* 7 illi si nobis] *scripsi*,
illis in vobis *LRKP*, illi in nobis *MONXE*, illud in nobis (vobis *A^e*) *A* dispicere *O* quod male] qui dum
male *XEA* audaciam *om. O* 8 vereantur *EFA* quavis *O* 9 uos *O* 10 utisque *L^a*,
utriusque *O* enim *om. O* 12 credimus *A* si] su *L¹* alario *O*, inalarico *P* 14 tantosque
reges] uiros tantos reges *O*, tantosque uiros *E* 15 saciare *N^a* 16 habito *M^aOXF* reperire *N*
17 nisi omnino] niso animo *O*: fortasse his *scr. pro* nisi 18 a] ad *K¹* 20 cuncta *om. N* adiuuante *O*
24 subiam *E¹* generalis *O* 25 inopinabilem *E* 26 est *om. M^a* 27 in *om. E* conscia] *L²RKP*,
consciti *L¹[?]*, conscientiae *reliqui* 29 nostri] uestri *O*, mei *R* gundibaldi *KONE* regis *om. E¹*
luduin] *L*, luduui *R*, luduim *M^bNA^e*, ludium *M^a*, ludum *P*, ludeum *K*, luduum *E*, luduuiuisa *X²*, ludo-
uicum *O, inc. X¹* destinare *O* 30 uuisigotarum *K¹*, uuisigottarum *K²*, guisigotarum *M^a*, uisigotharum *A^e*
conflictu] *R²KPNEA*, conflictum *O*, conflictu *reliqui* suspendeat *E¹* 31 arbitrium] iudicium *XEF*
cunttempnendum *O*

quaerit ultra, cui offertur absoluta iustitia? dicam plane quod sentio: qui sine lege
 3 vult agere, cunctorum disponit regna quassare. Sed melius inter initia pernicio-
 reprimatur assumptio, ut sine labore perficiatur omnium, quod certamen esse poterat
 singulorum. recolite namque Eurici senioris affectum, quantis vos iuvit saepe
 5 muneribus, quotiens a vobis proximarum gentium imminet bella suspendit, reddite
 filio eius gratiam, quam tamen agnoscitis vestris utilitatibus attributam, nam si tanto
 4 regno aliquid praevaluerit, vos aggredi sine dubitatione praesumit. Quapropter ex-
 cellentiam vestram epistulari sermone salutantes per legatos nostros illum et illum
 praesentium portitores verbo vobis aliqua dicenda commisimus, ut vos, qui nostrum
 10 sequimini deo iuvante dispositum, unus complectatur assensus et foris hoc agatis, ne
 in vestris provinciis dimicare possitis.

III.

LUDUIN REGI FRANCORUM THEODERICUS REX.

a. 507

1 Ideo inter reges affinitatis iura divina coalescere voluerunt, ut per eorum
 placabilem animum proveniat quies optata populorum, hoc enim sacrum est, quod
 15 nulla permittitur commotione violari, nam quibus obsidibus habeatur fides, si non
 credatur affectibus? sociantur proximitate domini, ut nationes divisae simili debeant
 voluntate gloriari et quasi per alveos quosdam concordiae adunata se possint gentium
 2 vota coniungere? Quae cum ita sint, miramur animos vestros sic causis mediocribus
 excitatos, ut cum filio nostro rege Alarico durissimum velitis subire conflictum, ut
 20 multi, qui vos metuunt, de vestra concertatione laentur, ambo estis summarum
 gentium reges, ambo aetate florentes, non leviter regna vestra quassatis, si data
 partibus libertate configitis, virtus vestra patriae non fiat inopinata calamitas, quia
 3 grandis invidia est regum in causis levibus gravis ruina populorum. Dicam libere,
 dicam affectuose quod sentio: impatiens sensus est ad primam legationem arma protinus
 25 commovere, a parentibus quod quaeritur, electis iudicibus expetatur, nam inter tales
 viros et illis gratum est dare, quos medios volueritis efficere, quid de nobis vos ipsi
 aestimare poteritis, si nos intentiones vestras reliquisse cognoscitis? absit ille con-
 flictus, ubi unus ex vobis dolere poterit inclinatus, abicite ferrum, qui in meum
 4 pugnare vultis opprobrium, Iure patris vobis interminor et amantis, ille nos et
 30 amicos nostros patietur adversos, qui talia monita, quod non opinamur, crediderit
 esse temnenda, quapropter ad excellentiam vestram illum et illum legatos nostros
 magnopere credidimus dirigendos, per quos etiam ad fratrem vestrum, filium nostrum
 regem Alaricum scripta nostra direximus, ut nullatenus inter vos scandala seminet

LRKP(D incipit ab ep. 4)MON(X)E(F)

2 melius] melius est ut .A 3 deprimatur O esse poterat] esse non p. P^a, pot. esse OE
 4 namque om. O¹ enrici E, henrici A saepe] semper MONXEA 5 numeribus P nobis O redi-
 dite N^a 6 tamen] tantum A 7 praesumet A 10 unus] unus uos libri praeter O¹EA ages O¹
 11 uestra provincia N^a post possitis pagina reliqua et sequens tota vacuae manserunt, finiente ibi qua-
 ternione, in P 13 ideo] LRKPDOAr, adeo MNXEA^e calescere E 14 pop. opt. R^a 15 ob-
 sidibus M^a 16 proximitate] proximi R nationes] nouacione O 17 consordiae M^a 19 rege
 (om. O) alarico] inalarico rege P, al. rege A^e 23 est inu. E grauis] grandis O 24 prot. arma
 mouere A^e 25 quod] ** quod L¹ expectatur KE 26 illis] LRKPDMA[?]A^e et Garetii Remensis,
 recte puto (illi quos medios efficere volueritis ii sunt, a quibus iudices petuntur, scilicet ipse Theodericus),
 illos Mb/:]ONXE uol. med. E nobis E uos] uosmet M^a, recte puto 27 poteritis R uos E nostras O
 relinquisse L¹, deliquisse O 28 dolere] LP, doleri RKD, deleri MONXEA 29 multis K uob.
 patr. O interminor] incomminor E¹ ille nos (uos P)] n. i. R 30 uestros A^e opinamur] putamus O
 credit O 31 tenenda M^a ad om. O 32 magno opere KA etiam om. O fr. uestrum (nostrum O)
 fil. nostr.] fr. nostr. fil. uest. E 33 regem alaricum] alarium regem O, alari** (om. regem) P nulla-
 tenus] ne O nos R

aliena malignitas: sed in pace perseverantes, quae sunt mediis amicis placabiliter finire debeatis. Per eos etiam et verbo vobis aliqua dicenda mandamus, ut gentes, quae sub parentibus vestris longa pace floruerunt, subita non debeant concussione vastari. illi enim credere debetis, quem vestris utilitatibus arridere cognoscitis, quoniam qui vult alterum in praecipites casus mittere, eum certum est fideliter non monere.

V.

INPORTUNO V̄·Ī· PATRICIO THEODERICUS REX. *a. 509/511*

Si te aut nobilitas sola decoraret aut meritorum tantum laude polleres, conferendas forsitan dignitates dilatione probabili libremus, ne magna vilescerent, cum simul omnia funderentur. nunc autem cum te universa facto agmine comitentur nec desit uni quod praedicatur in plurimis, convenit iustitiae nostrae, ut, cum tu copiosa bona protuleris, uberrime te repleat munificentia principalis. Non enim crescendi vobis hic ordo qui multis est: paulatim provehi mediocris probatur esse virtutis, dum morosius agnoscitur quod sub lenitate praeparatur. saltu quodam se tendit vestra prosperitas solaque a vobis perfectio quaeritur, cum vobiscum multa nascentur. elaboratae sunt enim longa aetate vestri generis dignitates, quae notissimo quodam habitaculo lares in vestra posuere familia. Nam, ut prisca saecula transeamus, quae affatim viros visa sunt proferre praecipuos, gemino radias patris ac patruum decore conspicuus: qui non solum ornamentum familiae suae, sed ipsi decus senatui praestitere: modernis saeculis moribus ornabantur antiquis: bonitate praediti, constantia gloriosi, in amicitiam prони, ad odia sumenda difficiles. ita, quod maximum felicitatis genus est, cum multae probarentur esse potentiae, invidiam illos persequentium contigit non habere. Pendebant quin immo circa eos anxia vota civitatis, crescens supra privatos publicus amor. eorum senatus animum, eorum sequebatur turba propositum: et necesse erat Romam velle quod cuncti videbantur optare, miroque prosperitatis eventu firmum circa eos custodiebat arbitrium voluntas vaga populorum, quod inter ceteras dignitates munus iudicamus esse praecipuum. nam si paucorum amor iuste iam gloria est, tantae civitatis affectus quod potest habere praekonium? proinde sicut omnia ingrata videntur obscura, sic generaliter dilecta praeclara sunt. Tot igitur parentum laude decoratus tu etiam morum luce conspicuus sume post consulares fasces emeritos patriciatus insignia, tuarum munus plenarium dignitatum et cani honoris infulis adultam cinge caesariem, qui meritorum laude aetatis praeiudicia superasti. cur enim tardo evenirent praemia, cui tot generis suffragabantur exempla? eligitur quippe in te nascendi laus, vivendi gloria: et cum multa trahas ab antiquis, meruisti placere de propriis. Ab ipso quippe vitae principio, quod inter adulantium greges rarum solet esse, nobilibus studuisti fidem

LRKP(D)MON(X)E(F)

1 sunt] sunt inter vos LRKA: requiritur quae sunt dubia similiare 2 al. uob. N man
daumus MONXEA 5 alterum] alium A^e in om. K fideliter om. R¹ 7 si] ui K^a laud. tant. PD
8 dilatione probabili] dignatione laudabili R libremus] differentes l. PD 9 funderentur L¹D, franderen-
tur O fato E¹ committentur K nec] ne M^aN 10 pluribus A^e 12 mediocribus E uirt. esse R^a
mosius L^a 13 lenitate MONXEA praestatur A a vobis qu. perf. PD, perf. a vob. qu. A^e 15 nostri K
16 posuerunt MNXE sunt uisa MNXEA 17 praeferre E, perferre A^e radians O 18 ornatum E
suae om. XF praestitit O modenis L¹ 19 amicitia libri 20 sumenda] summa N maxime XEF
gen. fel. est R, fel. est gen. N 22 publicos O 23 turba om. N 25 iudicatur P^a[?/
26 gloria] amor R¹ 27 uid.] uid. esse M^a 28 praecl. dil. XEF tu] tum DX, tuorum E, tot A^e
29 perspicuus E 30 inf. hon. K 31 praeiudicia] praevidentia E tardo euenirent] euitarent tardo
euenirent O, eue tardo euenirent M, euenirent tardo XEF praemia] praeconia E 32 suffragantur E
uendi P 34 principio] primordio E ratum K

virtutibus exhibere. atque ideo instituti tui firma vestigium, ut qui primaevus gloriam consecutus es, florentibus annis gloriosis honoribus augearis. inspice denique, quanta tuorum praecipua laude decoreris. culpa genus est non te fecisse quod summum est. de maturitate quippe tua multo debent venire meliora, qui in aetate tenera te
 5 novimus fecisse praedicanda. confidimus enim nec tui generis institutum nec nostrum circa te errare posse iudicium.

VI.

SENATUI URBIS ROMAE THEODERICUS REX.

a. 509/511

- 1 Gratum quidem nobis est, patres conscripti, personas novas ad honorum celsa perducere. delectat peregrini germinis viros gremio Libertatis inserere, ut variis
 10 frondescat senatus aula virtutibus. ornat enim talis multitudo conventum et laetam reddit faciem publicam honorata frequentia. sed multo nobis probatur acceptius, quotiens dignitatibus reddimus qui de ipsa curiae claritate nascuntur, quia non sunt de vobis examina nostra sollicita, dum praeiudicata bona transfunditis qui merita cum luce praestatis. origo ipsa iam gloria est: laus nobilitati connascitur. idem vobis est
 15 dignitatis quod vitae principium. senatus enim honor amplissimus vobiscum gignitur,
 2 ad quem vix maturis aetatibus pervenitur. Haec licet de vobis omnibus veraciter iudicemus, ut ordinis genium complectatur gratia senatorum, maxime serenitatis nostrae luminibus Deciorum sanguis irradiat, qui tot annis continuis similis splendet claritate virtutis: et quamvis rara sit gloria, non agnoscitur in tam longo stemmate variata.
 20 saeculis suis producit nobilis vena primarios: nescit inde aliquid nasci mediocre: tot probati quot geniti, et, quod difficile provenit, electa frequentia. en pullulat ex uno germine quadrifarum decus, honor civium, gloria generis, augmentum senatus, qui quamvis fulgeant communione meritorum, invenies tamen quem possis laudare de
 3 propriis. Respicite certe iuvenem per formae gratiam, mentis pulchritudine plus
 25 placentem. refert facie sanguinis decus, proditur animi natura per vultum et serenitate corporis nubila quoque mentis abstergit. verum haec naturae bona litterarum decoravit insignibus, ut cote magnarum artium deterius mentis penetralibus plus luceret. in libris veterum Decios cognovit antiquos nobilemque progeniem gloriosae
 4 mortis beneficio viventem. Felicissimus profecto studiorum labor, cui priscorum carmen
 30 contigit discere per parentes et de avita laude primordia teneri pectoris erudire. libet referre quam magno tunc spectaculo totius scholae in eum convertebatur aspectus: quasi cum audiret parentem, illa mox intendebat heredem quaerens, ut quae auctorem
 5 cognoverat dicere, per huius posset similitudines approbare. Nam sicut indigna posteritas laudes antiqui generis abnegat, ita praeclara de patribus egregie dicta con-
 35 firmat. creditum est de his omne quod legitur, dum praeconia veterum praesens docuit

LRKP(D)MON(X)E(F)

1 ideo <i>om. K</i>	3 laude praec. <i>A^e</i>	deceris <i>P^a</i>	4 multorum <i>XF</i>	debetur <i>O</i>	qui] quia <i>Krusch</i>
5 nouissimus <i>K¹</i>	8 est <i>om. E¹</i>	9 producere <i>OA^e</i>	geminis <i>M^a</i>	inferre <i>O</i>	11 prob. nobis <i>N^a</i>
12 qui] quae <i>N</i>	14 connascitur] cum nascitur <i>M</i> ,	coniungitur et connascitur (cum nascitur <i>D</i>) <i>PD</i>			
nobis <i>L^bO</i>	15 odor <i>O^a</i>	nobiscum <i>A^e</i>	16 maturibus <i>O</i>	peruenitur <i>om. O</i>	ueriter <i>M^a</i>
18 similis] <i>LRKPD</i> , simul <i>MONXEA</i>	spendet <i>O</i>	19 rara] <i>DMONXA</i> , rari <i>LRKP</i>	stegmate <i>E</i> ,		
fremate <i>O</i>	20 suis saec. <i>PD</i>	nasci med. al. <i>PD</i>	21 quod] quid <i>O</i>	difficile provenit] raro con-	
tigit (contingit <i>D</i>) <i>PD</i>	electa] elata <i>L¹</i>	en] em <i>O</i>	ex uno] eximio <i>E¹</i>	22 generis] grauis <i>O</i>	
23 fulgeat <i>A^e</i>	meritorum] multorum <i>E²</i>	24 mentis] multis <i>N^a</i>	25 refer <i>O</i>	facies <i>KEF</i>	
sanguis <i>O</i>	producitur <i>EF</i>	26 nubila] nedula <i>O</i>	27 cote] pote <i>KMONXE</i>	magistrarum <i>A</i>	deter-
tens] deterius <i>A</i> , disertus <i>X</i> , dispersus <i>E</i>	penetrabilibus <i>E</i>	plus <i>om. K</i>	28 proeniem <i>O</i>	30 laud.	
au. <i>P</i> , au. laude laude <i>D</i>	31 schoce <i>N</i>	32 quasi] scripsi, quem <i>MONXE¹</i> , quas <i>LRKPD</i> , que <i>E²</i> ,			
qui <i>A^e</i>	33 posse <i>K</i>	post. indigne <i>E</i>	34 dicta] dona <i>A^e</i>	35 de his] his de <i>P^a</i>	

vena virtutum, in auditorii officina ingeniorum flamma recalente. his quidem formabatur
 exemplis, sed domesticis felicius producebatur imperiis. Subtracto enim solacio maritali 6
 onus regendi mater gloriosa suscepit, quam nec ampla patrimonii cura nec tot filiorum
 potuit turbare custodia. aluit nutrimentis, auxit patrimoniis, ornavit honoribus et quot
 edidit familiae iuvenes, tot reddidit curiae consulares. haec igitur rimator morum 5
 noster sensus inspexit, qui etiam bonum domesticae virtutis inquit, ut inter privata
 laudatis publica debeat ornamenta largiri. Atque ideo, patres conscripti, illustri et 7
 magnifico viro Importuno patriciatus culmen indulsimus, ut vester coetus, sicut pullulat
 sorte nascendi, ita et fascibus possit augeri. impendite parenti gratiam, adunate sen-
 tentias: vestra est indoles, quam probamus. habetis certe quod vobis ingeniosa laude 10
 tribuatis, si amore necessitudinum publicum faciatis esse iudicium et quod pro naturae
 caritate dependitur, collatum nostris iussionibus aestimetur.

VII.

IANUARIO VIRO VENERABILI EPISCOPO SALONITANO
THEODERICUS REX.

a. 507/511

Omnes quidem iustitiam colere et observare praecipimus, sed eos maxime qui 15 1
 divinis honoribus eriguntur, ut supernae gratiae fiant proximi, dum a terrena fuerint
 cupiditate longinqui. Iohannes itaque flebili nos allegatione pulsavit sanctitatem vestram
 a se sexaginta orcas olei ad implenda luminaria suscepisse, quarum pretium sibi postulat
 oportere restitui. bonum quidem votum, si tamen non ibi aliquid misceatur adversum.
 Nam licet ubique deceat iustitiam custodiri, in illis rebus maxime necessaria est, quae 20 2
 divinis obtutibus offeruntur, ne putemus ignorare deum, unde accipiat, si fraudatis
 oblationibus adquiescat. et ideo, si veram querimoniam cognoscitis supplicantis, con-
 sideratione iustitiae, quam sancta lege praedicatis, facite quae iure debentur sine tardi-
 tate restitui: quatenus nullus ingemiscat illata sibi per vos fuisse dispendia, quos decet
 potius praestare iuvamina. quapropter studete, ut, qui non soletis pro rebus magnis 25
 excedere, nunc non videamini, quod absit, in parvitate peccare.

VIII.

VENANTIO V̄ S̄ CORRECTORI LUCANIAE ET BRUTTIORUM
THEODERICUS REX.

a. 507/511

Iustitiae ratio persuadet ab unoquoque postulari quod ei constat iniungi et 1
 pecunias publicas instanter quaerere, ne debitorem neglectus debeat ingravare. nam 30
 si remissio in ammonitionibus veniat, cunctos necesse est contemptus involvat. et
 quodam modo nascitur de pietate crudelitas, si quem negligis ammonere, postea cogaris

LRKP(D)MON(X)E(F)

3 regendi] regni N 4 ornauit] honorauit K honoribus] moribus MONXEA 5 haec]
 hoc N rimator] amator K 7 laudis E debeat om. O atque] at MOXE, ac N 8 noster]
 9 posset argeri O sententias] LRKA^e, sententiam reliqui 10 probabamus O nobis OEA
 11 quod om. K¹ 15 colere et] col** (om. et) K¹ 16 honoribus om. K exiguntur E cup.
 fuer. R 17 ataque R¹ nos om. O 18 a se] ab eo P, ad D, a* M^a, om. X 19 tamen om. O
 ibi al. non E aliquod R misc.] non misceatur M^a 20 deceat iustitiam] doceat i. P, iusticia
 debeat O rebus om. O quae] tamque O 21 offeruntur] feruntur O 23 sancta om. O iuste A^e
 24 docet O 25 iuamine L¹ pro rebus (p. r. bis P) magnis] pro magnis (magis M^a) reb. MONXEA
 26 nunc non] scripsi, nunc plerique, non XE uideramini O quod] quidem K in paruitate] im-
 prate O 30 instanter] instant P 31 si om. M^a cunctis P^a est] est ut A inualuat N

exigere. utilis ergo cura est praedicere, quando et occasio subtrahitur delictis et locus
 2 emundatur illicitis. Quapropter illustris viri comitis sacrarum largitionum suggestionem
 comperimus pridem tibi secundum morem veterem exactionem binorum et ternorum
 fuisse delegatam. unde te praesentibus commonemus affatibus, ut secundum canoni-
 5 cariae fidem tempora debeas constituta complere, ne, quicquid dispendii assis publicus
 sustinuerit, de proprio exsolvere tu cogaris, a quo nec tantae iussioni est habita
 reverentia nec fides suae promissionis impleta.

VIII.

POSSESSORIBUS DEFENSORIBUS ET CURIALIBUS ESTUNIS
 CONSISTENTIBUS THEODERICUS REX.

a. 507/511

Propositi quidem nostri est nova construere, sed amplius vetusta servare, quia
 non minorem laudem de inventis quam de rebus possumus acquirere custoditis. proinde
 moderna sine priorum imminutione desideramus erigere: quicquid enim per alienum
 2 venit incommodum, nostrae iustitiae non probatur acceptum. In municipio itaque
 vestro sine usu iacere comperimus columnas et lapides vetustatis invidia demolitos: et
 15 quia indecore iacentia servare nil proficit, ad ornatum debent surgere redivivum quam
 3 dolorem monstrare ex memoria praecedentium saeculorum. Atque ideo praesenti
 auctoritate decernimus, ut, si vera fides est suggerentium nec aliquid publico nunc
 ornatui probatur accommodum, supra memoratas platonias vel columnas ad Ravennatem
 civitatem contradat modis omnibus devehendas: ut conlapsis metallis oblitterata facies
 20 reddatur iterum de arte pulcherrima et quae situ fuerant obscura. antiqui nitoris
 possint recipere qualitatem.

X.

FESTO V̄ · Ī · PATRICIO THEODERICUS REX.

a. 507/511

Decet prudentiam vestram in augendis fabricis regalibus obtemperare dispositis,
 quia nobilissimi civis est patriae suae augmenta cogitare, maxime cum sit studii nostri
 2 illa decernere, quibus cunctos notum est sine suis dispendiis oboedire. Atque ideo
 magnitudini tuae praesenti ammonitione declaramus, ut marmora, quae de domo Pin-
 ciana constat esse deposita, ad Ravennatem urbem per catabolenses vestra ordinatione
 dirigantur. subvectum vero direximus de praesenti, ne aut mora nostris ordinationibus
 proveniret aut laborantes aliqua detrimenta sentirent.

LRKPD(deficit v. 14 in sine)MON(X)E(F)

1 ergo cura est] ergo est cura P, est ergo cura D^bMNXEA, est cura D^a, ergo cura (om. est) O praedicare K quando et] et quando R, et quando et N^a 2 emundatur] scripsi, (a)emendatur L^tPDMAZN, non emendatur L^vR, non datur KM^bXEA, tantum emendatur O sacrum O largitionum K 3 com-
 pimus K secundum morem veterem] sermonem ueterum O exactione N et ternorum] aeternorum L¹
 4 monemus O canonicarum L¹, canonicam E 5 fidei A temperata O complectere P^a nec O
 6 tu om. RPD iussioni est hab.] iussione hab. O, uisioni hab. est K 7 suae] tu(a)e PD 10 est]
 e. sed K^a amplioris E conservare R 11 de inu. quam] de inu. E¹, quam de inu. E² ad-
 quirere post cust. N^a custodis N 12 priorum] priscorum N 13 itaque om. N^a 14 nostro PEF
 15 quam] antequam MONXE 16 dolorem] decorem O saeculorum] populorum K ideo om. P^aO
 17 suggerentum A^e nunc om. N 18 platomas N, platonas A^e uel] et P rauennatam N
 19 post ciuitatem fortasse ins. vestra contracladat K², contrahat A, inc. K¹ omni. mod. P cum lapsis M^a
 20 arce E 21 possit N 23 augendis] gendis O dispotis L^a 25 cunctis E² uotum K est om. K¹
 26 pintiana R, pincia K¹ 27 disposita E rauennatam N catabulenses M, cathalilenses E 28 mora]
 nora O uestris O, nostra X

XI.

ARGOLICO V·I· PRAEFECTO URBIS THEODERICUS REX. *a. 510/511*

Optamus cunctum diem plenum beneficiis nostris excurrere: optamus ubique 1
 praestita nostra radiare, quia in aevum vivit quod munificentia principalis indulserit.
 quid enim tam regium quam fecisse felicem et eo usque praestare, quo se erectus
 stupeat attigisse? beneficia siquidem sunt. quae regna sublimant et libertatis dominus 5
 iugiter potest crescere, si sibi subiectos studeat ampliare. hoc mansuetudinis nostrae
 glorioso proposito, quoniam generalitatem patrio fovemus affectu, per indictionem
 quartam praefecturae urbanae infulas tibi copiosa liberalitate largimur, ut paternis
 honoribus successio clara laetetur et sub nobis possit proficere quicquid meruit ad
 nostra saecula pervenire. Circuminspice itaque quam magnum sit primordiis tuis 10 2
 canam Romam potuisse committi, ut in illo amplissimo coetu iudicis videaris eminere
 suggestu, ubi est arduum vel ipsum obtinere collegium. stude ergo, ut a meritis tuis
 exigere possis quod nos praestitisse cognoscis. avara fuge, iusta sequere, modesta
 dilige, iracunda contemne. Quid erit suavius quam in illa turba summorum nobile 3
 protulisse iudicium, ubi tot patriciorum corda provocantur ad gratiam, ubi bonum 15
 factum celebretur ore sapientum? nusquam maiore laude virtus agitur, quam si recte
 Roma tractetur. quas divitias aestimes aptiores quam in oculis senatus conscientiae
 pretiosam gerere puritatem et ante ipsum Libertatis gremium nullis vitiis esse
 captivum? Viderimus, reliqui fascēs qua gloria censeantur: urbanus praesul dignitas 4
 est honorum. non patitur claritas illa committere, quod possit nobilis turba nescire. 20
 locatus in medium cunctorum ad se trahit aspectum et totius vitae iudicium promulgat
 fama populorum. haec te et animo concipere et rebus evidentibus explicare credibile
 apud nos faciunt studia litterarum, ubi cognovisti omne quod deceat et ad usum vitae
 gloriosae animum, doctorum nimirum institutione, formasti. Fugiat ergo doctrina 5
 delictum. indocilis est animi ad vitia trahi: aedificatus libris locum non relinquit 25
 iniuriis, ubi in teneris annis acquiritur, quod matura aetate servetur. ad tramitem
 recti hortentur te tuorum facta seniorum, ammoneat lectionis auctoritas, deinde iudicii
 nostri electio gloriosa, ut maiora sumere de nobis possis, cum te ea quae commisimus
 implere cognoveris.

XII.

SENATUI ROMANO THEODERICUS REX.

a. 510/1 30

Amamus, patres conscripti, dignitates eximias de nostra benignitate nascentes. 1
 publici enim decoris mater est mens regentis et quale fuerit dominantis arbitrium.

LRKPMON(X)E(F)

2 excurrere *om. O* 3 aevum] eternum *E* principalis] regalis *M(superscr. m. ead. principalis) OZN*
 4 quos *N* 6 stud. subi. *P* ampliare* *R*¹ 7 quoniam] *scripsi*, quem *libri plerique*, quam *K*, quem
 gratia *A*, *om. R*, quo *Meyer* generalitatis *MONXEA*, *om. P* 9 honoribus] monitis *E* posset *E*
 10 circuminspice] *LR^aPMON*, circumspice *R^bKXEA* primordium *O* tuis *om. MONXEF* 12 nel *om. R*
 a meritis tuis ex.] a mer. ex. (*om. tuis*) *LR*, ex. a multis *K* 13 cognosces *L^a* sequere] quare *D*
 14 iracundia *K*¹, iracundiam *E* quid] quod *LR* summ. turb. *E* 16 sapientium *PO* nun-
 quam *XEA^e* uirtutis *A* si *om. L*¹ 18 paritatem *O^a* 19 uidemus *A* 20 nescire]
 sentire *O* 21 aspectus *N^a* 22 evidentibus *om. O* 23 doceat *O* 24 institutione *K*¹ 25 ad]
 ado *N^a* uitia] iudicia *O* relinquat *K* 26 iniuriis] in iudiciis *O* matura] in matura *P* ad
 tramitem ... 27 seniorum *om. O* 27 nostri iud. *O* 28 de nob. sum. *MONXEA* 29 impleo *O*
 31 amamus] maximus *E* 32 decoris] doctores *K* est] eius *K* dominantis *his N*¹

- talem parit libertatis aspectum. facilius est quippe, si dicere fas est, errare naturam quam dissimilem sui princeps possit formare rem publicam. hinc est quod cupimus, ut perpetuis honoribus fulgeatis, quia quicquid de vobis fama loquitur, nostris institutionibus applicatur. nam cum omnia celsa mereamini, nostram invidiam tangit, si
- 2 ⁵ quid vobis fortasse defuerit. Proinde, quod felicibus sanciaturs auspiciis, illustrem Argolicum praefecturae urbanae dignitate promovemus, ut et ille augeatur fascibus et vobis tanti iudicis minime subtrahatur ornatus. scitis enim saepe ex hac familia viros enituisse praecipuos. recordamini provecti avum praefecti dogmatis honore ditatum, cuius innoxiam facundiam fora mirata sunt. studuit vero, cum abundaret eloquio,
- 10 sciens dicendi peritum debere esse puritate conspicuum. his meritis ad honorum celsa perductus, largitiones sacras protexit fida custodia, implens etiam doctrina quam susceperat magisterii dignitatem, ita in utroque laudatus, ut in singulis crederetur
- 3 esse praecipuus. Accedit etiam provecti nobilissimus pater, qui comitivae privatarum infulas nullius calumniae acerbitate profanavit, qui affectans famae commoda, pecuniae
- 15 neglexit augmenta et. quod rarum virtutis exemplum est, his egit temporibus continentem, quibus crimen avaritia non habebat. principis enim propositum facit aut neglegere iudices aut amare virtutes. tot igitur originis documenta praemittens credamus bona de nobili: quia laudabilis vena servat originem et fideliter posteris tradit, quae in se gloriosa transmissione promeruit. favete ergo, patres conscripti,
- 20 vestris dignitatibus consecrato, ut ad maiora virtutum desideria concitetis quos nos munerum provocamus exemplis.

XIII.

SUNHIVADO V·S· THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 Laborum tuorum longa servitia et exploratae fidei multa documenta hoc nobis iudicium tradunt, ut qui tuos animos moderatus es, nunc alienis moribus praeferaris
- 25 et praestes provinciae disciplinam, qui privatus amasti continentiam. is enim potest alios bene regere, qui se studuit sub decore tractare. Samnitarum itaque supplicatione permoti hoc remedio laborantibus credidimus subvenire, si spectabilitatem tuam iubere-
- 2 mus ad finienda iurgia proficisci. Unde nunc enitere, ut tam bono iudicio laudabili respondeas instituto, aptumque te nostris praebe mandatis, qui hactenus propria sponte
- 30 placuisti. intra provinciam itaque Samnii si quod negotium Romano cum Gothis est aut Gotho emersit aliquod cum Romanis, legum consideratione defines, nec permittimus discreto iure vivere quos uno voto volumus vindicare. censebis ergo in commune, quae sunt amica iustitiae, quia nescit personas respicere qui meram cogitat aequitatem.

LRKPMON(X)E(F)

1 tale O est] enim O fas] nefas E^a 2 princeps possit] principes possit L, principem posse E est om. O 3 quicquid om. E¹ fama (om. O) loq.] l. f. P 4 ampicatur L celsa] excelsa E^a inu. nostr. E 5 nobis O sanctiatur LROX, sanctiantur K, sauciaturs P illustre O 6 fascibus ... 7 ornatus om. O 7 minime] minimis E¹ sepe bis N, om. O 8 praefecti] LR^bPONA^r, profecti R^a, perfecti K(M)EA^e dogmatis K 9 innoxiam O, maximam A^e forma E¹ mirati O 10 deb. esse dic. per. E 11 fida prot. A^e qua P 13 praecipuus] perspicuus E, conspicuus et praecipuus P accidit MN 14 insulas L¹ ac. cal. A^e affenctans O 15 parum P egit] egit se A 17 organis K promittens A^e 18 laudabilis] K²MONXEA, laudabili LRK¹P 19 transmittere O 20 ad om. N concidetis K^a, conciteris O quos] quem E 21 munerum] numerum O, nimirum XEF 23 tuorum] servorum tuorum K¹ longissima N haec O 24 iudicium MON praeferaris] immo praeficiaris 25 praestes] pares E 26 decore] equitate E¹ sannitarum A^e, sanitarum O 27 commoti E lab. credidimus (credimus MONXEA)] cr. lab. A^e subueniri KA iubemus O 28 iurgia] negocia K tam] eam E¹ 29 te nostris] n. te P^bE, nostris te nostris P^a, nostris (om. te) O 30 itaque prou. A^e sannii A^e ramano N cum om. R 31 emerserit KA desinies L¹ 32 discreto] indiscreto K²A^e uiu. iure O uno uoto] innouato O, uno iudice E² uindicata O 33 qui] que L¹ miram P

XIII.

AURIGENI VIRO VENERABILI EPISCOPO
THEODERICUS REX.

a. 507/511

Quamvis iudicio vestro credamus omnia facinora displicere, maxime a vobis confidimus exsecrandum quod matrimonii genialis impugnat affectum. quibus enim animis a continentibus accipitur, quod etiam laicorum detestatione damnatur? Iulianus itaque nobis lacrimabili aditione conquestus est uxorem suam vel res a vestris hominibus iniusta usurpatione pervasas. unde si veram petitionem supplicantis agnoscitis nec se rationabiliter pulsatus absolvit, in auctorem facti sine aliqua tarditate resecate. malum enim cum perseverat, augetur, et remediale bonum est in peccatum accelerata correctio.

XV.

THEODAHADO V̄ · S̄ · THEODERICUS REX.

a. 507/511¹⁰

Iniuria quidem nostra est laesa iustitia, quia violationes earum rerum merito ad nos trahimus quas amamus. unde illud maxime inultum esse non patimur, quod in contemptum nostrae iussionis constat admissum. quae enim praesumptio plectenda non audeat, si sacrae iussionis reverenda contemnat? ideoque illum, quem dudum ad viri illustris Sonae iudicium decrevimus convenire isque se inveterata calliditate subtraxit, examini vestro committimus audiendum, ut finem detis iurgio plectibili machinatione dilatato. praestate itaque audientiae curam, ut iustitiae vobis crescat opinio, quando pro remedio causantium committuntur vobis ambigua iurgiorum.

XVI.

GEMELLO V̄ · S̄ · THEODERICUS REX.

a. 508

Firmum est iudicium cuius tenetur exemplum, nec locus ambiguitati relinquitur²⁰ 1 ubi experimenta probabilia suffragantur. exploravimus efficaciam tuam per diversos industriae gradus, sed uni parem meruisti gratiam, variis actionibus aequaliter approbatus. Hinc est quod praesenti tempore in Gallias nobis deo auxiliante subiectas vicarium² 2 te praefectorum nostra mittit auctoritas. unde perpende qualia de te videamur habere iudicia, quando ad illos populos mitteris corrigendos, quos nostris laudibus specialiter²⁵ 25 credimus adquisitos. cara est principi gloria et necesse est de illis amplius esse sollicitum, unde sibi triumphorum venisse sentit augmentum. Age igitur mandata, si³ 3 cupis in te proficere nostra iudicia. turbulenta non ames: avara declina, ut talem te

LRKPMON(X)E(F)

3 nostro *MONXE* omn. cred. *N* displicere *O* a om. *R* nobis *XE* confundimus *K*¹
4 obsecrandum *XE* patrimonii *P* genialis] generalis *E*¹ impugnat om. *O*¹ 5 laicorum] a laicorum
(laic** *R*^a) *R* 6 uel] et *K*² 7 ini. us. pervasas (inuasas *K*²)] peru. ini. us. *P* 8 actorem *MONXEF*
tarditate aliqua *A* 9 augentur *P*^a remediale] *LRMNX*, remediabile *KPOEA* accelera *K*¹ cor-
reptio *E*¹ 11 est nostr. *P* 13 amissum *MN* 14 contempnatur *M*^a 15 sonae] persone *ON* isque]
hisque *P*, is qui *MN*, qui se *XE*, qui *A* inueterate *L*^a, inuenta *A*^e calitate *E* 16 plectabili *O* 17 dila-
tato] *LRPXEA*^{r(1)}, dilato *KMONA*^{r(2)e} 18 uob. comm. *XE*^F 20 pimum *R* (errore miniatoris) am-
biguitate *O*^a relinquitur] committitur (*superscr. m. 1* uel relinquitur) *N* 21 exploramus *P* efficaciam
*dis scr. R*¹ 22 uni parem] imparem *K*¹, non imparem *XE*^A: *malim* ubivis parem 23 deo aux. nob. *P*
subiectas] subst**tas (*fuit fort. substratas*) *M*^a, substitutas *M*^b *OZ* et *Remensis Gareti*, subiugatas *XE*, om. *N*
24 perfectorum *O* post nostra repetit te *R* 25 regendos *N* spiritaliter *X* 27 sent. ven.
agmentum [*sic*] *P* 28 prof. in te nostr. iud. *P*, in te nostr. prof. iud. *O* non] ne *P*

iudicem provincia fessa suscipiat, qualem Romanum principem transmisisse cognoscat. desiderat viros egregios coacta cladibus suis. effice ut victam fuisse delectet. nihil tale sentiat, quale patiebatur, cum Romam quaereret abscedat omnis de calamitate tristitia: serenetur tandem nubilus vultus. nunc illam gaudere convenit, cum ad sua
5 vota pervenit.

XVII.

UNIVERSIS PROVINCIALIBUS GALLIARUM
THEODERICUS REX.

a. 508

- 1 Libenter parendum est Romanae consuetudini, cui estis post longa tempora
restituti, quia ibi regressus est gratus, ubi provectum vestros constat habuisse
10 maiores. atque ideo in antiquam libertatem deo praestante revocati vestimini moribus
togatis, exuite barbariem, abicite mentium crudelitatem, quia sub aequitate nostri
2 temporis non vos decet vivere moribus alienis. Proinde de necessitatibus vestris
innata nobis mansuetudine cogitantes, quod feliciter dictum sit, spectabilem virum
Gemellum, vicarium praefectorum, fide nobis et industria comprobatum ad com-
15 ponendam provinciam credidimus dirigendum: sperantes in nullo eum posse delin-
3 quere, qui nobis peccantes graviter intellegit displicere. Quapropter ordinationibus
eius ex nostris iussionibus oboedite, quia eum credimus vobis profutura decernere.
recipite paulatim iuridicos mores, non sit novitas molesta, quae proba est, quid
enim potest esse felicius quam homines de solis legibus confidere et casus reliquos
20 non timere? iura publica certissima sunt humanae vitae solacia, infirmorum auxilia,
4 potentum frena. Amate unde et securitas venit et conscientia proficit, gentilitas
enim vivit ad libitum: ubi magis mortem reperit propriam, qui potest habere quod
placeat, vos iam securi ostentate divitias: parentum bona longo situ recondita pro-
dantur in lucem: quia tantum quis nobilior erit quantum et moribus probis et luculenta
5 25 facultate reluxerit. Ideo enim vobis vicarium praefecturae direximus, ut cum tanta
dignitate et civilem videamur regulam destinasse, fruamini quod tantum audiebatis.
intellegite homines non tam corporea vi quam ratione praeferrere et illos merito crescere
qui possunt aliis iusta praestare.

XVIII.

GEMELLO V. S. THEODERICUS REX.

a. 508/511

- 1 30 Merentur bona, qui nostram visi sunt elegisse clementiam, ut eos veraciter iudi-
casse per augmenta propria possimus ostendere, quod si talibus viris publica decet
prospici largitate, quanto magis eos sua dignum est possidere, quod commune munus
2 probatur esse iustitiae? Spectabilis itaque Magnus, hostium conversatione damnata
quod natus est reminiscens, ad Romanum repatriavit imperium: cuius absentia con-

LRKPMON(X)E(F)

1 iudicem om. O ¹	2 desideret P	cladibus M ^a	3 abscedat L ¹	4 illam om. O	5 per-
nuerit A ^e	8 ramane N ¹	9 grat. ib. regr. est MONXEA	nostros A ^e	11 crudelitatem P	
nostris temporibus N, nostri tempor. M ^a	12 uestris om. R	14 gemellum post uic. repetit K ¹			
17 credidimus P ^a	nobis L ¹ [?]	18 respicite EF	iuridicos] iuridicos M ^a , uridicos O, ueri-		
dicos KXE	non] te P	20 certissime E	21 unde] undique L ^a	22 libitum] libidinem K	
magis om. E	rep. mortem A ^e	23 longo] tanto P	prodantur] producantur uel prodantur P,		
probandur N	24 luce MONX	erit] est A ^e	quantum] quam O	25 praef. uic. A ^e	26 reg.
uid. K	fruiamini MONXE, fruamini A	27 illo O	cresce MO	28 possint ON	30 ueren-
tur R (errore miniatoris)	eligisse K	ueraciter om. LRK ¹ P	31 quid K ¹	talis R ^a	uiris
om. MONXEFA	deceat E	32 prospicere O ^a	eos (om. O) sua] eos sua eos R ¹	34 remunerans K ¹	

igisse dicitur ut eius potuisset perire substantia. atque ideo praesenti iussione sancimus, quatenus tam in agris quam mancipiis urbanis aut rusticis, vel quicquid sibi competens quolibet modo nunc amissum potuerit comprobare. sine aliqua recuperet tarditate, retinens ex nostra auctoritate dominii ius omne quod habuit: nec quaestionem eum de rebus sibi antiqua possessione competentibus volumus sustinere, cui propositi nostri est etiam nova praestare.

XVIII.

COMMONITORIUM. DANIELI THEODERICUS REX.

a. 507/511

Decet ut palatio nostro servientibus iustis commodis consulamus, quia fructuosus esse debet publicus labor. ut, quamvis obsequia nobis gratuita iure debeantur, servitia tamen per moderata compendia provocemus. et ideo artis tuae peritia delectati, quam in excavandis atque ornandis marmoribus diligenter exerceas, praesenti auctoritate concedimus, ut, te rationabiliter ordinante, dispensentur arcae quae in Ravennati urbe ad recondenda funera distrahuntur, quarum beneficio cadavera in supernis humata sunt. lugentium non parva consolatio, quando animae tantum de mundi conversatione discedunt, corpora vero dulces quondam superstites non relinquunt. Hinc quibusdam veniunt dolores ad pretium, et miserabili sorte votorum crescit mercantibus de humana morte compendium. ita tamen, ut non sit iniqua sub hac occasione taxatio, ne cogantur miseri inter acerba luctuum gravia plorare dispendia facultatum et nefanda devotione constricti aut urgeantur patrimonia pro mortuis perdere aut dilecta corpora vilissimis foveis potius dolentes abicere. sit modus in voluntate poscentium, quando ipsa miseratio pro ementibus facit. nam minus debet laedi, cui amplius pro pietatis officio videtur imponi.

XX.

TRIVVILAE SAIONI ET FERROCINCTO APPARITORI
THEODERICUS REX.

a. 507/511

Inter gloriosas rei publicae curas, quas perpeti cogitatione deo auxiliante revolvimus, cordi nostri est levamen humilium, ut contra potentiam superbiorum nostrae pietatis erigamus obstaculum, nec liceat quicquam apud nos audaciae, cuius est propositi superba calcare. Castorii igitur flebili calamitate permoti, quem exitialis haecenus diversorum pressit invidia, occasionem praebuit salutaribus constitutis, ut plus valeret nostrae pietatis auxilium quam iniqua calliditas improborum. atque ideo praesenti vobis auctoritate decernimus, ut, si praefectus vir magnificus Faustus ea quae Castorius possidebat

LRKPMON(X)E(F)

1 pot. subst. perire *R*, perire posset subst. *P*, posset perire subst. *N* praesenti] pre *MON* 2 sancti-
mus *RKON* in agris] magnis *O* aut] atque *O*, ac *E* 3 admissum *MON^aX* poterit *A^e* pro-
bare *A^e* tard. rec. *A^e* 4 habuerit *O* 5 volumus *O* 9 deb. esse publ. lab. *ON*, deb. esse
lab. publ. *A^e* nob. obs. *P* 10 delectati] decorati *O* 11 in excauandis . . . 12 rationabiliter *om. E¹*
excauandis] excauendis *LR¹O^aX* concedimus] decernimus *O* 12 comp^{***}entur *P^a*, compensentur *P^b*
arcae] artes *E¹* raueamenti *O^a* 13 recondenda *O* beneficia *P*, benefici^{*} *M^a* 14 quando]
quoniam *A^e* 15 veniunt (*fortasse* ueneunt) dol. ad pr.] dol. uen. ad pr. *R*, uen. ad pr. dol. *Ar^(v)e* 16 no-
thorum *O* 17 iniqua sub] *LRK*, iniquitas ab *PMONXEFA* taxatio ne] *LRKPA^r(^d)*, taxa^{***} *M^a*, taxari
om. ne] M^bOZN, taxata ne *XEFA^r(²)*, taxari ne *A^e* 18 grata *M^bN*, grata *M^a* nefandi *L¹* 19 pro-
dere *O* 20 dolente *O* quando] quoniam *E¹*, quem *E²* miseratio] moderatio *A^e* 21 pro ementibus]
pro mentibus *POE¹*, pro merentibus *M^bNE²A*, prementibus [*?/M^a* laed. deb. *O* proprietatis off. *POA^r*, off.
proprietatis *E* 26 cordis *R²P* nostri] *LRP*, nostro *KMONXEFA* humilium] utilium *O* 27 erigamus]
opponatur *XEF* nec] ne *O* 28 exici^{***} *K¹* (exicialis *K²*) 29 pressit] processit *E¹* praebui *ON*,
praebuimus *E* constitutis] institutis *E¹A^e* 30 praes. uobis] uob. pr. *MON*, praesenti (*om. uobis*) *XEA*
31 praefatus *A*

vel titulis ingravavit vel privata usurpatione detinuit, mox ei praedium cum alio eiusdem meriti vobis imminentibus a pervasore reddatur. ut crudelibus damnis afflicto
 3 pietatis nostrae remedio consulamus. Si quis autem in hac praesumptione medius invenitur. ut ad ea quae iussa sunt idoneus nequeat reperiri, ad nos deducite vinculis
 5 illigatum. ut poena possit satisfieri cuius facultas non sufficit ultioni. tali igitur confusione iam iniquae mentis impetus conquiescat, ne non tam Castorium quam nostrum
 4 votum persecutus esse videatur. Quod si posthac qualibet occasione saepe memoratum Castorium notus ille artifex nocere temptaverit, quinquaginta librarum auri multa protinus feriat
 10 deravit afflicto. en factum quod cunctas protinus temperet ac corrigat potestates: praetorii praefectus bacchari non est in humilis laesione permissus et cui a nobis assurgitur, officiendi potestas miseris abrogatur. hinc omnes intellegant, quo amore delectemur aequitatis, ut et potentiam iudicium nostrorum velimus imminuere. quatenus bona conscientiae possimus augere.

XXI.

FAUSTO V. I. THEODERICUS REX.

a. 507/511

Humanae consuetudinis mos est, ut variata plus capiant et quamvis in usum habeantur eximia, fastidium praestet omne quod satiat. proinde sacris moenibus iugiter immoranti disponendae utilitatis propriae causa indutias tibi postulas debere concedi, non quod habitatio tam clara pertaedeat, sed quo dulcior fiat renovata
 20 regressio. atque ideo illustri magnitudini tuae secedendi ad provinciam quattuor mensium indutias pietas nostra largitur: ita ut expletis eisdem ad penates proprios redire festines, quatenus habitatio Romana, quam multiplici volumus densare conventu, subtractis incolis terrarum opinatissima non rareseat. hoc etiam et vobis iudicamus aptissimum, quando senator Romanus alibi possit dolere tardatus. ubi enim illa gratia
 25 parentum? ubi tanta moenium possit respici pulchritudo? piaculi genus est absentem sibi Romam diutius facere, qui in ea possunt constitutis laribus habitare.

XXII.

ARTEMIDORO V. I. THEODERICUS REX.

a. 507/511

Congruit comitatum nostrum viris nos decorare nobilibus, ut et illorum expleatur votum et obsequium nostrum ornent merita personarum. proinde magnitudinem tuam
 30 ad conspectus nostros. quos tibi non ambigimus esse gratissimos. his oraculis evocamus, ut qui longa nobiscum aetate versatus es, praesentiae nostrae dulcedine capiaris. festinat enim ad principem, qui vel solum potest videre propitium: nam cui licet

LRKP(D incipit c. 31 nobiscum)MON(X)E(F)

1 uel] tibi *O*, publicis *E* titulus *RPO* priuauita *R*¹ ei] *MONXEA*, ei et *P*, ut *LRK* 2 per-
 uasore *E*¹ 3 nostrae] vestrae *O*, om. *R* 4 uisa *E* reperiri] inueniri *A*^e reducite *A*^e uingulis *N*^a
 5 alligatum *K* cuius] c. facinoris *K*²*MONXEA*, recte fortasse 6 iniqua *O* impectus *K*¹ non tam]
 nostram *O* nostram *O* 7 persecuturus *E* quod] qui *O* posthac] post hec *E*² quelibet *O* 8 multa]
 dispendio *K* 10 temperaret *PO*, properet *E* corrigeret *P* 11 perfectus *O* humili *ONE* 12 arrogatur *P*
 13 delectamur *A* nostr. iud. *A*^e 16 consuetudines *L*^a sapiant *A*^e 17 fastidia *L*^a faciat *O* 18 postulas]
 postulat *N*, postulasti *E*¹ 19 quod] quo *P*, quia *L* pertendeat *L*¹ quo] quod *MONXEA* fiat ren.
 om. *O* 20 congressio *R* prouincia *O* 21 ut] autem *P* 22 habitatio roma (romae *A*^e)] habi-
 tatione roma *malim* dens. uol. *N* 23 rarecant *P* apt. iud. *A*^e 24 enim] est *A*^e, om. *MONXE*
 25 resp. poss. *P* sibi abs. *P* 26 latibus *O* 28 decorate *O* ut et] et ut *R* 29 ornatur *O*
 32 uel] illum *E* uidere] habere *A* cui licet] *A* coniectura, cui libet *PDMONXE*, quilibet *LRK*

habere nostra colloquia, munera credit esse divina. quapropter non tardamus desiderium, cuius optamus aspectum. venire te gaudentem credimus, quem alacriter sustinemus.

XXIII.

COLOSSEO V̄·Ī· COMITI THEODERICUS REX.

a. 507/511

Iuvat probatis ordinanda mandare, siquidem et de talibus iudicium gaudet eligentis 5 1
et eorum secunda substantia est, quae committitur approbatis. nam ut optamus esse
qui placeat, ita curamus ut qui placuerit enitescat. Proinde prosperis initiatus auspiciis 2
ad Sirmiensem Pannoniam, quondam sedem Gothorum, proficiscere inlustri cinguli
dignitate praecinctus commissamque tibi provinciam armis protege, iure compone, ut
antiquos defensores recipere laeta possit, quae se nostris parentibus feliciter paruisse 10
cognoscit. Nosti qua te nobis conversationis sinceritate commendes. sola tibi placendi 3
via est, si quae gerimus imiteris. aequitatem fove, innocentiam animi virtute defende,
ut inter nationum consuetudinem perversam Gothorum possis demonstrare iustitiam:
qui sic semper fuerunt in laudum medio constituti, ut et Romanorum prudentiam
caperent et virtutem gentium possiderent. remove consuetudines abominanter inoltas: 15
verbis ibi potius, non armis causa tractetur: non sit coniunctum negotium perdere
cum perire: abiurator alieni furtum, non animam reddat: ne plus intentio civilis rapiat
quam bella consumant: scuta in hostes erigant, non parentes. Et ne quem forte ad 4
mortem videatur praecipitare paupertas, redde pro talibus gloriosum plane damnum.
lecturus a nobis gratiae uberrimum fructum, si civile ibi potueris plantare propositum 20
et nostris vere iudiciis dignum, si dispendium iudex subeat, ut vitam periturus
adquirat. quapropter consuetudo nostra feris mentibus inseratur, donec truculentus
animus belle vivere consuescat.

XXIII.

UNIVERSIS BARBARIS ET ROMANIS PER PANNONIAM CONSTITUTIS
THEODERICUS REX.

a. 507/511 25

Institutum suum providentia nostra non deserit, cum subiectis semper intenta 1
profutura disponit, ut ad maiorem devotionem concitentur qui sui curam nos habuisse
cognoscunt. Hinc est quod Colosseo viro illustri nomine viribusque praepotenti 2
gubernationem vestram defensionemque commisimus, ut qui suae multa dedit haecenus
experimenta virtutis, augeatur potius in futuris. atque ideo parientiam vestram saepius 30
approbatam nunc quoque eidem praesenti monstrate, quatenus in his quae pro regni

IRKP(D deficit v. 21 in v. iudiciis dig)MON(X)E(F)

1 esse om. PD 2 gaudente O 5 probitatis K ornanda X mandate O et om. O
8 sirmiensem] LPOA^e, syrmiensem KMXE, syrmiensem N, sirmiensem R, syrmensem D, siriniensem A^r sed.
quond. E illustri singuli O 10 quae] qui N paruisse tel. E^a 11 cognoscis O quae] quia M^a, quae O con-
versationis] conversatione E¹, om. MXF placendo O^a 12 equitate R, aequitati L²XEA^e foue] P^bD²M^bON,
faue reliqui 14 laudum medio] laudum M^a, laudem M^bOZNX, laude EF, laudis A romanorum]
irannorum E[?] 15 consuetudinum R molitas N 16 causa om. M^a conuictum DO, conuictum A
17 perire] p***re M^a, pro re M^bONXE, proprie A abiurator] adiutor O aliena XE ciu. rap.]
rapiat R¹[?] 18 non] non in A 19 morte O pane P¹ 20 civilem MONX 21 iudiciis KA
22 truculentus O 23 belle] scripsi, uelle libri 26 nstitutum R non om. M^a deserat O
semper A^e (em. in err. typ.) 27 maiorem] morem O concitentur] conferantur MONXEF¹, conferant F²
28 colosseo KO, colosseo E potenti A^e 29 defentionemque K, defensionesque O hact. multa ded. A^e
30 urgeatur E futurum A^e patientiam PONFA 31 eidem] eodem PMNA, eundem O praes-
sente NA, praesentes K monstrare L¹[?] in his] uobis malim pro [sic] N

nostri utilitate rationabiliter agenda praeceperit. devotione probabili compleantur: quia
 3 fidem constantia probat et ille integritatem propriae asserit mentis, qui iugibus persistit
 obsequiis. Illud praeterea vos credidimus ammonendos, ut non in vos, sed in hostem
 4 saevire cupiatis. res parva non vos ducat ad extrema discrimina: adquiescite iustitiae,
 5 qua mundus laetatur. Cur ad monomachiam recurratis, qui venalem iudicem non
 habetis? deponite ferrum, qui non habetis inimicum. pessime contra parentes erigitis
 brachium, pro quibus constat gloriose moriendum. quid opus est homini lingua, si
 causam manus agat armata? aut pax esse unde creditur, si sub civilitate pugnetur?
 imitamini certe Gothos nostros, qui foris proelia, intus norunt exercere modestiam.
 10 sic vos volumus vivere, quemadmodum parentes nostros cernitis domino praestante
 floruisse.

XXV.

SIMEONIO $\bar{V} \cdot \bar{C} \cdot$ COMITI THEODERICUS REX.

a. 510/511

1 Amamus publicis actionibus personas inserere morum probitate conspicuas, ut
 per obsequia fidelium nobis crescat utilitatis augmentum. proinde sinceritatem animi
 15 tui per praeclara documenta noscentes siliquatici titulum, quem fidae dominicus iure
 dederamus discussioni indictionis primae, secundae vel tertiae per provinciam Dalma-
 ticam, ordinatio tibi nostra committit: ut quolibet fraudis vestigio damnum publicum
 te fuerit explorante repertum, procul dubio nostris aerariis inferatur: quia non tantum
 2 lucra quaerimus, quantum mores subiectorum deprehendere festinamus. Praeterea
 20 ferrarias praedictae Dalmatiae cuniculo te veritatis iubemus inquirere, ubi rigorem
 ferri parturit terrena mollities et igne decoquitur, ut in duritiam transferatur. hinc
 auxiliante deo patriae defensio venit: hinc agrorum utilitas procuratur et in usus
 humanae vitae multiplici commoditate porrigitur. auro ipsi imperat et servire cogit
 locupletes pauperibus constanter armatis. convenit itaque hanc speciem diligenti in-
 25 dagatione rimari, per quam et nobis generantur lucra et hostibus procurantur exitia.
 esto ergo de antefata discussione sollicitus et in publicis utilitatibus temperatus, ut
 nostrum rationabile compendium crescendi tibi procurare possit augmentum.

XXVI.

OSUIN $\bar{V} \cdot \bar{I} \cdot$ COMITI THEODERICUS REX.

a. 510/511

Quamvis prudentiae tuae sit utilitati publicae deputatis ferre praesidium, tamen
 30 ammonitio nostra se cumulat, ut securius fiat, ubi se reverentia nostrae iussionis

LRKP(D incipit v. 16 in v. ctionis primae)MON(X)E(F)

1 agenda *om. R¹* perceperit *K* compleatur *O* 2 iugibus| regibus *O*, uigilibus *N* perstat *N*
 3 credimus *KMONXEA* hostes *E* 4 saevire cupiatis| servire cupientis *O*, secure cupiatis *E¹* non|
 nos *M^a* 5 recurritis *E¹A* qui| per *O* iudicem *bis P^a* 6 pessime| pessi est *O* 7 gloriose|
 esse *K* homini| horum *X*, mihi homini *O^a* 8 agat manus *P* armatura *K* unde pax esse *MONXEA*,
 pax unde esse *P* 9 molestiam *N* 10 uos *om. O* cern. dom. pr. (dom. pr. *om. O*)| pr. dom. cern. *A^e*
 14 nobis *om. K* augrantum *O* sinceritatem| *PMNEF¹A*, sinceritate *OXF²*, sinceris *LRK* 15 per prae-
 clara] *A^e*, praeclara *LRKM^a*, perclara *PA^r*, et praeclara *M^bONE²* fidae *om. K¹* 16 discussionem *libri et A^e*,
 discussione *Forn.* indictionis| indictum *X* per| de *O^a* delmaticam *M*, dalmatiam *R²PD^a* 17 damn.
 fr. uest. *A^e* 18 repertum| compertum *XEF* inseratur *O* 20 ferrarias| f. uenas *K²A* dal-
 maticae *N* cuniculo| *PDNEA^e*, coniculo *reliqui* acquirere *P* 21 et igne dec. *om. O* duritiem *EA^e*
 22 def. patr. *A^e* 25 uobis *O* lucra gen. *A^e* exitia| hospicia *E^a* 26 ante facta *ONX¹* discu-
 sione *K* in *om. O* 27 compendium| ***pendium *P^a* possit proc. *A^e* 29 utilitatis *ON*
 30 nostra| tuo *O* securius| serius *E¹*

accommodat. Simeonium itaque virum clarissimum, cuius fides olim nobis est cognita vel devotio comprobata, ad ordinationem siliquatici nec non ferrariarum ad provinciam Dalmatiam nostra ordinatione direximus. cui expetita solacia non negetis, ut sublimitas tua nobis commendatior fiat, cum actibus se publicis praebere festinat.

XXVII.

IOHANNI V·S· CONSULARI CAMPANIAE
THEODERICUS REX.

a. 507/511

Propositum est pietatis regiae locum iniustis odiis amputare et potestatis armatae 1
supercilium cohibere reverentia iussionum. infesta est siquidem humilibus superioris
offensa, cum ad laudem trahitur, si vindicta de mediocribus adquiratur. proinde diu
varia persecutione iactatus ad pietatis nostrae remedia haud irritè convolasti, asserens 10
eminentissimam praefecturam tibimet esse terrori, ne privata odia in te satiarentur per
publicam disciplinam. Sed nos, qui donatas dignitates iustitiae parere cupimus, non 2
dolori, contra illicitas praesumptiones nostra te tuitione vallamus, ut regiae maiestatis
obiectu ferventium furor animorum in suis cautibus elidatur et de se magis poenam
sumat protervia, dum cohibetur innoxia. tamdiu enim iudex dicitur, quamdiu et iustus 15
putatur, quia nomen, quod ab aequitate sumitur, per superbiam non tenetur. Restat 3
nunc, ut assumptum impleas consularitatis officium et te utilitatibus publicis, quas
tuos egisse constiterit decessores, sedulus ac devotus impendas quantumque a nobis
protegeris, tantum modestiae parere festines. nam si gaudio perfrueris, quod a laesione
tua praefectos praetorio remotos esse cognoscis, qui sub illo esse monstraris, quid te 20
male agentem passurum esse cognoscis?

XXVIII.

CASSIODORO V·I· PATRICIO THEODERICUS REX.

a. 507/511

Gratus nobis est eorum semper aspectus qui nostris animis gloriosis actionibus 1
insederunt, quoniam perpetuum obsidem dederunt amoris sui qui apud nos probati
sunt studere virtuti. proinde magnitudinem tuam glorioso nobis servitio probatam ad 25
comitatum iussis praesentibus evocamus, ut et ornatus de te regalibus crescat obsequiis
et tu nostris conspectibus augearis. Convenit enim te etiam requiri, qui nostra fecisti 2
eximie tempora praedicari. ornasti de conscientiae integritate palatia: dedisti populis
altam quietem. hinc omnibus factus notior, quia qui voluit te positum in potestate
nescivit: praesentati autem tribunalibus iudicem sine damni aliquo terrore viderunt: 30

LRKP(D deficit v. 10 n convolasti)MON(X)E(F)

1 simeonium vel symeonium libri reliqui, symeonem A^r, simeonem A^e uir. cl.] cl. uir. P, et cl. uir. D
est om. L^a 2 ordinationem] ordinem O nec] ne O ferrariarum O 3 delmatiam M, delinatiam O,
dalmaticam E odinacione N 4 tua] uestra E 7 in iniustis O 8 humilibus] hu humilibus R
superiores P^aD 9 cum] tum OM^b, cum um M^a[?] laudem] laudem nostram A^r, nostram laudem A^r
diu uaria] uar. diu R, diu et uaria A 11 tibimet] tibi P in te odia M^aXEA sociarentur E¹A^e
12 publica O 13 doleri O uagestatis O 14 p(o)enas MNXEA^e, om. O 15 sumat ante
poenas A^e cohibentur E in noxa KP^b 18 tuos (om. K) eg.] eg. tuos A^e uobis N 19 parare KO si]
sic E² quod] quod si XE 20 praefectum malim pretorii XEA quid] quod PO, qui KA^e 21 passurum]
non p. P^b 23 est nob. EA^e actibus O 24 incederunt K 25 seruicio] sermone O comprobata A
26 reg. de te E 27 etiam te PA 28 praedicare O de om. A^e 29 altam] alteram POE²
quietam N¹ qui uoluit] multi A te in pot. pos. N, in pot. te pos. E 30 nesciuit] nesciunt A,
ante in E^b, om. E^a aliquo damni A^e tenore N

pretiosior factus cunctis. quia nullo praemio vendebaris. quis talem non desideret videre. cui nos publice constat gratiam rettulisse? nam qui alterum reprimere conati sumus. te etiam palatio teste laudavimus. tende gradus. accelera festinus adventum. alacrem venire convenit, qui se a principe sustineri posse cognoscit.

XXVIII.

ARGOLICO V· I· PRAEFECTO URBIS THEODERICUS REX. *a. 510;511*

1 Quis nesciat nostrum esse commodum supplicantis quaestum et illud bonis principibus crescere. quod benigna possunt largitate praestare? hoc sunt enim regia dona. quod semina: sparsa in segetem coalescunt, in unum coacta depereunt. optamus ergo
2 munera multis collata dividere, ut possint ubique nostra beneficia pullulare. Atque
10 ideo viri illustris et magnifici patricii Paulini actorum supplicatione suscepta, quae habetur in subditis, horrea longi temporis vetustate destructa. quibus illud atque illud vocabulum praefixit antiquitas, si nunc usui publico minime necessaria esse monstrantur nec aliqua ibidem est species quae ad fiscum pertinet congregata, praefato viro cum omnibus ad se pertinentibus absoluta liberalitate concedimus, ut aedificandi
15 et ad posteros transmittendi assumpta licentia suis utilitatibus profutura disponat, quia confert magis rei publicae munus quisquis diruta maluerit suscipere reparanda, in ea praesertim urbe, ubi cuncta dignum est constructa relucere, ne inter tot decora moenium deformis appareat ruina saxorum. in aliis quippe civitatibus minus nitentia sustinentur: in ea vero nec mediocre aliquid patimur, quae mundi principaliter ore
20 laudatur.

XXX.

ARGOLICO V· I· PRAEFECTO URBIS THEODERICUS REX. *a. 510;511*

1 Romanae civitatis cura nostris sensibus semper invigilat. quid est enim dignius, quod tractare debeamus. quam eius reparationem exigere. quae ornatum constat nostrae rei publicae continere? proinde illustris sublimitas tua spectabilem virum Iohannem
25 nos direxisse cognoscat propter splendoras Romanae cloacas civitatis, quae tantum
2 visentibus conferunt stuporem. ut aliarum civitatum possint miracula superare. Videas illic fluvios quasi montibus concavis clausos per ingentia signina decurrere: videas structis navibus per aquas rapidas non minima sollicitudine navigari. ne praecipitato

LRKP(D incipit v. 4 a v. se a principe; deficit v. 27 in v. ingentia signa)MON(X)E(F)

1 praefio *A^e* 2 constat nos publ. *N* rettulisse] contulisse *LRK.A* 3 laudamus *P* 4 sustineri (sustineri *L¹*) posse] sustentari *O* 6 commodum] regnum commodum *O* questum *LK*, ad q. *RPDONXEA*, acquestum *M* 7 possint *PD* haec *KEF* enim *om. O* 8 sparsa in segetem] sparsam in se gentem *O* deperunt *KE* 9 mult. coll. mun. *O* 10 ideo *om. X* u. i. et m. (magnifici *K*) ill. et magn. uiri *A^e* auctororum *OXEF*, ac eorum *A^e* 11 habentur *A* destrasta *L^a* illud atque illud] illud atque *D^aM^a* (*ubi in atque pagina finit*), illud aque *M^b* (aquae *in mg.*) *N*, illud aque atque *OE*, illud *X* 12 esse nec. min. *N* 13 congerata *E* 14 libertate *OE* 15 et *om. E* tramittendi *P* 16 magis] magnum *K².A* noluerit *A^e* 17 ne] nec *K* tot *om. R^a* decora *om. O* 18 soxorum *O* minus *om. K¹* 19 qui *M^a* 22 sens. nostr. *PD^b, inc. D^a* est (*om. K*) enim (*om. O*) dign.] en. est dign. *PE*, en. dign. est *D* 23 exigere] *O* coniectura, erigere *plerique*, eligere *XE* quae] *LRKM^a*, quam *P^bM^bNE*, qua in *O*, quem *P^a* nostrae (*om. K*) rei p.] r. p. nostr. *P* 25 direxisse] dixisse *N* cloacas (coaclas *K*) ciu.] ciu. cl. *MON.1^e*, ciu. coaclas *A^r* tantum] tamen *O* 26 confert *E* possunt *F¹* 27 quasi] quoque *X* ingentia signina] *Cui. e con. collato loco simili V 38*, ingentia signi* (*fort. signia*) *M^a*, ingentia signinu *M^b* (*emendator restituisse videtur primum signinu, deinde reposuisse signina*), ingentia signimina *Z et Garetii Remensis*, ingentia signimina *N*, insigermine *O*, ingentia signa libri reliqui 28 structis] strictis *L^aE*, fructis *O* nauigari] uagari *M^a* ne] non *O* praecipitata *O*, praecipitati *XE^r*

torrenti marina possint naufragia sustinere. hinc, Roma, singularis quarta in te sit potest colligi magnitudo. quae enim urbium audeat tuis culminibus contendere, quando nec ima tua possunt similitudinem reperire? et ideo supra dicto Iohanni officii vestri solacia vos praebere censem, quoniam ordinationes nostras publicas volumus implere personas, privatas manus amoventes, quae audacius merguntur illicitis. 5

XXXI.

SENATUI URBIS ROMAE THEODERICUS REX.

a. 510/511

Quamvis universae rei publicae nostrae infatigabilem curam desideremus im- 1
pendere et deo favente ad statum studeamus pristinum cuncta revocare, tamen Ro-
manae civitatis sollicitiora nos augmenta constringunt. ubi quicquid decoris impenditur,
generalibus gaudiis exhibetur. pervenit itaque ad nostram conscientiam suggestione 10
multorum, quae prava non potest dissimulare commissa, plura in praeiudicio urbis
Romanae detestabiles praesumptores assumere. ut cui nos summum adhibere desidera-
mus studium, dolum patiatur iniustum. Quapropter ordinationes nostras ad vestram 2
facimus notitiam pervenire, quibus amplius credimus civitatis vestrae dispendia displi-
cere. dicitur ergo commodi cura privati aquam formarum, quam summo deceret studio 15
communiri, ad aquae molas exercendas vel hortos rigandos fuisse derivatam: turpe et
miserabile hoc in illa urbe fieri, quod per agros vix deceret assumi. Et quia non 3
possumus admissi qualitatem ultra iura corrigere, ne, dum fabricis prodesse volumus,
legum culmina destruamus, si huius nefandissimae rei dominus tricennii praescriptione
munitur, accepto pretio competenti suum vendat errorem, ut, quod laesionem publicis 20
praestat fabricis, non praesumatur ulterius, ne quod nunc sub largitate corrigimus,
postea severissime vindicemus. Si vero tale aliquid moderna praesumptione temptatum 4
est, sine dubitatione tollatur. unius enim desiderio pravo generalis debet utilitas ante-
ferri, cui vel in causis iustis raro poterit obviari. mancipia vero formarum servitio
principum provisione deputata in privatorum cognovimus transisse dominium. aes 25
praeterea, non minimum pondus, et quod est facillimum direptioni, mollissimum plum-
bum, de ornatu moenium referuntur esse sublata, quae auctores suos saeculis con-
secrarunt. aes enim Ionos Thessaliae rex, plumbum Mida regnator Phrygiae rep-
pererunt. et quam miserum est, ut unde famam providentiae alii susceperunt, nos
opinionem neglegentiae incurrisse videamur? templa etiam et loca publica, quae 30
petentibus multis ad reparationem contulimus, subversioni fuisse potius mancipata. Et 5
quoniam malarum rerum emendatio nos delectat. ne concessa videatur ex taciturnitate

LRKP(D incipit v. 22 a v. me vindicemus, deficit v. 26 in minimum)MON(X)E(F)

1 in te sit] intersit <i>P</i>	2 enim] tibi <i>E</i>	condendere <i>P</i>	3 ima] una <i>KNY</i>	tuam <i>N</i>	simili
tudines <i>E</i>	4 uestri] nostri <i>REAe</i> , uestra <i>O</i>	solacia nos] <i>MONXEA</i> , nos solatia <i>P</i> , solacia uestra <i>LK</i> ,			
solacia <i>R</i>	5 manus] maris <i>O</i>	7 cura <i>O</i>	8 stud. ad stat. pr. <i>P</i> , ad stat. pr. stud. <i>Ae</i>	tamen]	
tam <i>O</i>	9 nos ciu. soll. <i>N</i>	sollicitiora <i>MN</i>	ubi] ut <i>MaX</i>	10 exhibeatur <i>X</i>	11 parua <i>Ae</i>
(em. in err. typ.)	non] num <i>O</i>	12 romcaenae <i>La[?]</i>	praesumptiones	praesumere <i>O</i>	des. adh.
stud. <i>MONbXEA</i> , des. stud. adh. <i>Na</i>	14 nostrae <i>EA</i>	15 priuata <i>O</i>	formanum <i>O</i>	decet <i>A</i>	
16 commoniri <i>L</i>	rigandos] irrigandos <i>MONXEA</i>	diriuatam <i>LRK</i>	hoc et mis. <i>MNEA</i>	18 amissi <i>N</i>	
corrige] committere <i>Na</i>	19 legum] longum <i>MN</i>	culmina bis <i>O</i>	dominis <i>Ae</i> , domus <i>O</i>	prae-	
scriptione] <i>KOXEA</i> ^r ex emendatione puto, perscriptione <i>LRPMN</i> , praesumptione <i>Ae</i>	20 uendas erronen <i>O</i>				
22 praesumptione temptatum] praesumptum <i>O</i>	23 uni <i>O</i>	paruo <i>PD</i>	25 aes] est <i>MN</i> , e <i>O</i> , et <i>E</i> , eris <i>F</i>		
26 est om. <i>LRK</i> , post direptioni <i>Ae</i>	directori <i>E</i>	27 actores <i>K</i>	sedulis <i>O</i> , seculis sedulis <i>E</i> ¹ , supra		
seculis scripsit uel sedulis <i>E</i> ²	28 aes] est <i>Ma</i>	iona <i>MON</i>	thessalli(a)e <i>LRMN</i> , thassallie <i>E</i> ¹	mida]	
nuda <i>P</i> , midas <i>Ae</i>	frigiae fere libri	29 prou*****	aliis <i>La</i> , alii prou. <i>P</i>	30 incusse <i>O</i>	
31 ad] et ad <i>O</i>	subuersionum <i>O</i>	pot. fuiss. <i>MONXEA</i>	32 malorum <i>L</i>	delectet <i>La</i>	

licentia. Iohannem virum spectabilem electum nostra iustitia ad haec, quae supra memoravimus, direximus inquirenda, ut cuncta suo ordine discussa nobis relationis obsequio lucidentur. quatenus, quid de singulis rebus aut de praesumptoribus earum fieri oporteat, more nostrae iustitiae censeamus. adhibete nunc studia, praestate
5 solacia, ut inquisitionem, quam debueratis petere, grata videamini mente complere.

XXXII.

GEMELLO V. S. THEODERICUS REX.

a. 510

- 1 Constat apud nos fidelium non perire servitia, sed in tristibus impensa recipere in meliore fortuna. Arelatensibus itaque, qui nostris partibus perdurantes gloriosae obsidionis penuriam pertulerunt, per indictionem quartam fiscalia tributa nostra relaxat
10 humanitas, ita ut futuro tempore ad solitam redeant functionem. quatenus et nos bene meritis vicissitudinem reddidisse videamur et ab illis, cum res poposcerit, solita devotio
2 non negetur. Satientur in libertate qui pro nobis in angustiis esurire maluerunt: sint laeti qui tristitiam fideliter pertulerunt. non decet statim de tributis esse sollicitum, qui casum vix potuit declinare postremum. a quietis ista, non obsessis inquirimus.
15 quid enim a domino agri exigas. quem eum non coluisse cognoscas? pretiosum vectigal iam nobis dederunt fidei suae. iniustum est ut viles pecunias exigantur qui gloriosas conscientias obtulerunt.

XXXIII.

ARGOLICO V. T. PRAEFECTO URBIS THEODERICUS REX. a. 510/511

- 1 Gratum nobis est vota nostra circa sacri ordinis augmenta proficere. laetamur
20 tales viros emergere, qui senatoria mereantur luce radiare. ut laude conspicuis deferatur gratia dignitatis. curia namque disciplinis veterum patet: nec ei iudicari potest extraneus. qui bonarum artium est alumnus. atque ideo illustris magnificentia tua in clarissimo Armentario atque Superbo eius filio ea faciat exhiberi, quae circa referendos
2 curiae cana dietat antiquitas. Illic est enim praefatus Armentarius, qui et parentum
25 bono et suo nobis commendatur ingenio, exigens meritis quam sperat precibus dignitatem. nam quid dignius, si et senatorio vestiatur honore togata professio, ut in illa turba doctorum audeat liberam proferre sententiam, nec frenetur imperitiae terrore,
3 quem hortantur ad vocem iura facundiae? Gloriosa est denique scientia litterarum, quia quod primum est in homine, mores purgat: quod secundum, verborum gratiam
30 sumministrat: ita utroque beneficio mirabilis ornat et tacitos et loquentes. ducantur ergo ad penetralia Libertatis laudati merito suo, ornati nostro iudicio, habituri sine

LRKPMON(X)E(F)

2 reuelationis *K* 3 praesumptoribus] pr(a)esumptionibus *MONXE*¹ 4 oportebat *P* iusticie nostre *R* censeamus] sentiamus *MOE*², senci**** (*abscis.*) *N* 8 atelatensibus *E* qui] *malim* qui in perdurantem *PXE*¹*F* 9 penuriam *O* 10 ut] in *L*¹[?] tempore] functionem] factionem *E*¹ mer. bene *P*
11 ab] ad *O* deuocione *O* 12 qui] qui tristitiam *R*^a sint l. q. tr. f. pertulerunt *om. O* 13 statim *om. O*
14 a quietis] ab aquietis *O*^a 15 vectigal iam] vectigalem *O*, vectigale *MNXE*^F 16 suae fidei *A*^e
pecuniae *OEF* exigant *PN*, exigantur ab illis *K*², exigamus ab illis *A* gloriosos *O* 19 nobis]
tibi *O* uestra *A*^e 20 emergere] eligere *A* 21 cis *K* 23 clauerrissimo *N*^a superno *MOXE*^F
(deficit *N*) fil. ei. *P* reuerendos *P²XEF* 25 spectat *R*^a[?] 26 quid] quod *O* si et] fiet *O*
uestiat *O* 27 audeat] audeat turba *A*^e 28 quem] *inc. L*¹ iura facundiae] uia facundia *O*
30 ita] itaque *P* mirabiliter *A* orna *O* tacitos et] tacitos *L*¹ 31 iud. nostro *A*^e

dubio gratissimum senatum, quorum ars est facere de irato benivolum, de suspecto placatum, de austero mitem, de adversante propitium. quid ergo patribus imponere non possit, qui flectere animum iudicantis evaluit?

XXXIII.

MASSILIENSIBUS THEODERICUS REX.

a. 508/511

Propositi nostri est probatas fortitudine et moderatione personas ad ordinationem ⁵ 1
vestram defensionemque dirigere, ut et provincialium ratio sublevetur et utilitas publica
bonis praesidentibus augeatur. Proinde comitem Marabadum nobis aequitate compertum ²
ad Massiliensem civitatem credidimus dirigendum, ut quicquid ad securitatem vel civili-
tatem vestram pertinet, deo iuvante perficiat memorque gratiae nostrae curam possit
habere iustitiae, minoribus solacium ferat, insolentibus severitatem suae districtio- ¹⁰
nis obiciat, nullum denique opprimi iniqua praesumptione patiatur, sed omnes cogat ad
iustum, unde semper floret imperium. Quapropter designato viro in his, quae vobis ³
pro publica utilitate praeceperit, libentibus animis oboedite, ut fides vestra, quae iam
prioribus monstratur exemplis, subsequentibus quoque declaretur indiciis, quia gratius
est obsequium quod devotione perpeti custoditur. nos autem reddere cogitamus locum ¹⁵
vicissitudini, qui impensa servitia non possumus oblivisci.

XXXV.

ROMULO THEODERICUS REX.

a. 507/511

Liberalitatem nostram firmam decet tenere constantiam, quia inconcussum esse
debet principis votum nec pro studio malignorum convelli, quod nostra noseitur prae-
ceptione firmari. atque ideo praesenti iussione censemus, ut, quicquid ex nostra ²⁰
ordinatione patricium Liberium tibi matrique tuae per pittacium constiterit deputasse.
in suo robore debeat permanere, nec a quoquam metuas irrationabilem quaestionem,
qui nostri beneficii possides firmitatem.

XXXVI.

ARIGERNO V̄·Ī· COMITI THEODERICUS REX.

a. 507/511

Pietatis nostrae propositum est miserandis fletibus audientiam non negare, maxime ²⁵ 1
cum moris nostri sit ad leges cuncta remittere, ut et conquerens mereatur effectum
et pulsatus nullum se queratur sustinuisse praeciudicium. proinde Firminus contra
magnificum virum patricium Venantium se dicit habere negotium et frequenter

LRKPMON(X)E(F)

1 dubio] iudicio R 2 mutem O¹ auersante O paribus L² 3 flectere] plectere L²P iudi-
cantis evaluit] plerique (iudicanti se ualuit P), iudicantis se ualuit LRK 5 moderatione] moderatas O¹
ordinationem] ordine O¹, ornationem L 6 publica] K²PMONXEA, om. LRK¹ 7 praesenti-
bus O¹ maradum MNXEA, maraclum O 8 uel ciuitatem (ciuitatem MONXEF¹, caritatem F², utili-
tatem Guelf.)] uestram uel utilitatem A^e 9 nostram E adiuuante P 10 seueritatem] P^v et rel.,
securitatem P^tA 11 nullum] nullumque M^a cogat bis M^a 12 unde] u. nostrum A flor. semp. E
13 utilitate] auctoritate MONE² 14 monstrantur P^a indiciis om. O¹ gratius] gratum MONXEF¹
18 libertatem M^a[?]OE¹ uestram KM^a[?]OE² deb. esse MONXEA 19 conuelli] concedi N^a
quod] qd R 20 pr. iuss.] in iuss. pr. P 21 patricidium P pittacium] M, pitacium LRN,
pittacium vel pietatum plerique 25 nostrae om. K est om. K¹E¹ audiciam K 26 legem E cum-
tas K et om. O meretur O 27 firminus P^aA, firmanius EF 28 se] certum se MONXEFA^r

- 2 ab eo eius propositiones fuisse contemptas. Et quia in causis semper est suspecta potentia, dum velle creditur quod posse iudicatur, antefatum servata reverentia a te praecipimus ammoneri, ut sub sponsione legitima instructam personam ad comitatum nostrum dirigere se promittat, qui apud delegatos motu nostro iudices eius intentionibus
5 valeat praebere responsum: actor hic poenam suae recepturus audaciae, si contra magnificum virum habuerit falsitatis eventum.

XXXVII.

PETRO EPISCOPO THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 Si in alienis causis beatitudinem tuam convenit adhiberi, ut per vos iurgantium strepitus conquiescat, quanto magis ad vos remitti debet quod vos spectat auctores?
10 atque ideo sanctitas vestra a Germano nos aditos flebili allegatione cognoscat, qui se filium legitimum asserit quondam Thomatis, dicens partem facultatis patris sui a vobis
2 detineri sibimet legibus competentem. Quae petitio si veritate fulcitur et genitoris eius substantiam probatis iure competere supplicanti, considerata iustitia, quam monetis, sine observationis longae dispendio debita tribuantur, quoniam causarum
15 vestrarum qualitas vobis debet iudicibus terminari, a quo expectanda est magis quam vobis imponenda iustitia, quod si hanc causam sub aequitate vestrum minime definit arbitrium, noveritis supplicis querelam ad nostram audientiam perducendam, vos enim docetis voces pauperum non debere neglegi, quas potest iustitia comitari.

XXXVIII.

VVANDIL THEODERICUS REX.

a. 508

- 1 20 Quamvis pietatis nostrae constet esse votum, ut ubique civilia, ubique moderata peragantur, maxime tamen optamus bene geri in regionibus Gallicanis, ubi et recens vastatio non portat iniuriam et ipsa initia bene plantare debent nostri nominis famam, principis siquidem opinionem longe lateque disseminat subiectorum custodita securitas,
2 et ubi exercitus dirigitur, non gravandi, sed defendendi potius existimentur. Atque
25 ideo praesenti auctoritate delegamus, ut in Avinione, qua resides, nulla fieri violenta patiaris, vivat noster exercitus civiliter cum Romanis: prosit eis destinata defensio nec aliquid illos a nostris sinatis pati, quos ab hostili nitimur oppressione liberari.

XXXVIII.

FELICI V̄·Ī CONSULI THEODERICUS REX.

a. 511

- 1 Aequitatis ratio persuadet, ut exercentibus laetitiam publicam consuetudinem
30 servemus antiquam, praesertim a consule venientem, cuius constat esse propositi, ut

LRKPMON(X)E(F)

2 antefatum *PO* 3 comittum *O*¹ 4 permittat *A*^e motu] *PMON*, monitu *XEF*.1^{r(1)},
motus *LRKA*^o, monitus *A*^{r(2)} uestro *A* iudices] iudicio *LRKA* intensionibus *P* 5 actor (auctor *OA*^o)
hic poenam suae recepturus (*om. O*¹) audaciae] auctori poenam suae audacie imponentes *E*² 8 tuam]
uestram *K*²*EA* 10 nostra *O* auditos *N* 11 asserit *om. O* 13 ei *R* is] sibi *A* iure]
hereditatis iure *EF* 14 observationes *P* 15 spectanda est *libri*, est spectanda *A*^e 16 vobis *om. A*
definit] desinit *L*¹, defuit *E*¹ 21 tantum *O* bene geri opt. *A*^e 22 ipsa] in ipsa *MON*
23 opinioni *MOE*² deseminat *N*, dissentiat *E*¹ custodia *P*^a 24 defendi *K*¹, defendi causa *K*²,
defendendi causa *A*^o existimentur] *LR*, estimentur *PX*, extimentur *KMONA*^r, extimetur *EF*, aestimetur *A*^e
25 auinione] auionione *K*, ea regione *F*² qua resides] *PNXE*, qua (quam *M*^{b[?]}) residis *MO*, quam resides *A*,
quam regis *LRK* nullam f. uiolentiam *PA* 26 eius *N* 27 sinati *L*¹ liberare *R* 29 exer-
citibus *P* consuetudinem] et cons. *P*^b 30 antiquam *om. R*¹

debeat ex liberalitate laudari, ne videatur aliud dignitas promittere et aliud senatorem
 velle complere. quocirca sub opinione munifici parcum non decet inveniri, quia in-
 umbrat famam publicam in consule tenacitatis obscuritas. Quapropter illustris magni- 2
 tudo tua a Mediolanensibus aurigis nos aditos esse cognoscat illa sibi vestris temporibus
 fuisse subtracta, quae mos priscus indulserat, cum praestante tempore munificentia sit 5
 pro lege. proinde si nullo mendacio asserta vitiantur, sublimitatem vestram sequi
 convenit vetustatem, quae suo quodam privilegio velut debita quae donantur exposcit.
 nec licet negari, quod te cognoscis sub antiquitate largiri.

XL.

UNIVERSIS PROVINCIALIBUS IN GALLIIS CONSTITUTIS
 THEODERICUS REX.a. 510 ante Sept. 1¹⁰

Quamvis sensum nostrae pietatis turba multiplex cogitationis intraret et diversas 1
 regni partes consueta sedulitate respiceret, festine tamen remedia vestrae utilitatis
 aspeximus, quoniam apud conscientiam nostram laesionis genus est profutura tardare
 nec possumus aestimare iucundum, quod ingrata fuerit dilatione suspensum. nam
 aegrescentibus morbis laesio debacchari permittitur, cum medicina differtur. Vobis 15 2
 itaque hostili feritate vastatis pro qualitate laesionis per indictionem quartam relaxatam
 agnoscite tributariam functionem, quia non gratulamur exigere, quod tristis noscitur
 solutor offerre. ita tamen ut de illis, quae constat intacta, exercitiales iuventur
 expensae: quia in totum devotio deserere non debet quos pro se laborare cognoscit.
 invalidus est siquidem ieiunus defensor nec animus ministrat audaciam, cum virtus 20
 corporeo fuerit robore destituta.

XLI.

GEMELLO V. S. THEODERICUS REX.

a. 508

Tolerabile fit omne quod aequabili ordinatione disponitur, quia divisum onus sub 1
 communione subiectos certum est non gravare: pars enim extrema ad unumquemque
 redit, cum summa universos incluserit. Tritici itaque speciem, quam ob exercitiales 25 2
 expensas nostra providentia de Italia destinavit, ne fatigata provincia huius praebitione
 laederetur, ad castella supra Druentiam constituta de Massiliensibus horreis constat
 esse portandam. Quapropter iubemus ut studium devehendi supradictae speciei com- 3
 mune subeatur, quatenus celeriter possit fieri, quod universitatis studio videtur
 assumi.

30

LRKPMON(X)E(F)

1 ne] LKO.A, nec RPMNNEF dignitas om. E¹ 4 medilancensibus R aurigis om. N auditos O
 nostris E 6 nulla P uitiantur] iuuantur X 7 quondam K post privilegio repetit sequi
 conu. vetustatem N^a uelut] uult P exposci P 8 cognoscit X, cognosci M^a 11 sensus E¹ diuersa O
 12 festina E 13 inspeximus A uestram R 15 aegrescentibus] KPMON, egressentibus LR, ex-
 crescentibus EA 16 ferocitate XEA 18 quae] quod R¹[?] constant E iuuentur] KPM^bOXEA,
 iuventur LRM^a, iurentur N 19 quia] quia illos A non debet des. A^e 21 corporis A^e robore
 om. A^e 23 equabile L¹, equali R diuersum X 24 subiectos] subiectis est E¹ 26 nec X
 huiusmodi E¹ 27 super P 28 portandam] K²[?].A^e, portanda libri plerique ut] cum E¹ com-
 munitur A 29 subeat O uideatur N

XLII.

UNIVERSIS PROVINCIALIBUS IN GALLIIS CONSTITUTIS
THEODERICUS REX.

a. 508

- 1 Non occurritur sub principe benigno remedia postulare subiectos, quoniam suppli-
cationem praecedat humanitas et miro modo posteriora fiunt vota quam praestita.
5 nuper siquidem moti iustitia iusseramus, ut pars aliqua illaesa provinciae Gothis
2 nostris alimonia reperta praestaret. Sed quia licet principem semper humaniora
censere, dum varietatis non habet vitium, quod pro beneficio fuerit immutatum, sed
ut nec minima possessores illatione gravarentur, ex Italia destinavimus exercitiales
expensas, ut ad defensionem vestram directus exercitus nostris humanitatibus aleretur
3 10 solumque auxilium provinciae de tam magna congregatione sentirent. Ducibus etiam
ac praepositis sufficientem transmisimus pecuniae quantitatem, ut eorum praebendae,
quae non potuerunt conveyi, ibi debuissent sine alicuius dispendio comparari, quia
delectui vestro nec illa volumus imponere, quae vos potuistis, ut arbitramur, offerre.

XLIII.

UNIGIS SPATHARIO THEODERICUS REX.

a. 508 aestate

- 1 15 Delectamur iure Romano vivere quos armis cupimus vindicare, nec minor nobis
est cura rerum moralium quam potest esse bellorum. quid enim proficit barbaros
2 removisse confusos, nisi vivatur ex legibus? Quapropter cum deo propitio Gallias
exercitus noster intravit, si qua mancipia servitium declinantia ad alios se, quam
quibus videbantur competere, contulerunt, prioribus dominis iubemus sine aliqua dubie-
20 tate restitui, quia confundi non decent iura imperante iustitia nec potest abiecto favere
3 servitio libertatis defensor. Aliorum forte regum proelia captarum civitatum aut
praedas appetunt aut ruinas: nobis propositum est deo iuvante sic vincere, ut sub-
iecti se doleant nostrum dominium tardius adquisisse.

XLIII.

UNIVERSIS POSSESSORIBUS ARELATENSIBUS
THEODERICUS REX.

a. 508/509 hieme

- 1 Quamvis primum sit laesos incolas refovere et in hominibus magis signum pietatis
ostendere, tamen utrumque humanitas nostra coniungit, ut et largitatis remedio civibus
consulamur et ad cultum reducere antiqua moenia festinemus. sic enim fiet, ut fortuna
2 urbis, quae in civibus erigitur, fabricarum quoque decore monstretur. Pro reparatione
30 itaque murorum Arelatensium vel turrium vetustarum certam pecuniae direximus
3 quantitatem. Victualia quoque, quae vestras relevare videantur expensas, fecimus

LRKPMON(X)E(F)

3 occurritur] occuri (seq. sp. vac. trium litt.) P 5 prou. ill. K 6 alimoniam repertam P
sed] et A^e, om. E 7 sed] sic malim 8 nec] haec O¹[?] minima] nimia A ill. grauarentur
(grauaretur O, graucentur A)] gr. ill. E 13 delectui] dilectui M^bON, dilectu L²K¹PM^a, dilectū L¹[?],
dilecto E nostro OA uoluimus A^e 15 uindicare] iudicare O minor] minor e N^a 16 cura
est A^e mortalium PX¹Ar, victualium E 17 uiuatur] iuuent E deo om. L¹ 18 in-
trauerit K²[?]A declinantium R^a quam om. N 19 uidebantur competere] debebantur XE
20 debent M^aEF 22 propositum] dispositum O 23 tardius om. O 26 magis] magnum E²
27 humanitas] pietas N 28 festinemus L forma K^a 31 re***are L¹M^a (fuerit in utroque reuelare)

praeparari, ut vobis destinentur, cum tempus navigationis arriserit. relevate nunc animos et de nostra promissione recreati futurae copiae spem tenentes divino favore habetote fiduciam, quia non minus est quod nostris verbis quam quod horreis continetur.

XLV.

ARIGERNO V·I· COMITI THEODERICUS REX.

a. 507/511

Iustitiae nostrae convenit, ut de indultis beneficiis calumnias fieri non sinamus, ⁵ 1 et quicquid prava interpretatione tegitur, fugata mendacii nube revelemus. defensores itaque sacrosanctae ecclesiae Romanae conquesti sunt beatae recordationis quondam Simplicium domum in sacratissima Urbe positam ab Eufraxio acolutho instrumentis factis sollemniter comparasse, quam per annorum longa curricula ecclesiam Romanam quieto iure suggerunt possedissee et in usus alios transtulisse securitate dominii. Nunc ¹⁰ 2 autem existere Samareae superstitionis improba fronte duratum, qui synagogam ibidem fuisse iniquis conatibus mentiatur, cum ad humanos usus habitacula longe aliter formata doceantur, quam potest esse memorata constructio. quapropter magnitudo tua conscientiae suae probata iustitia causam diligenti examinatione discutiat et, si vera cognoverit quae veniunt in querelam, considerata aequitate definiat. nam si humanis ¹⁵ actibus sunt calumniae summovendae, quanto magis emendanda credimus quae contumeliam divinitatis tangere iudicamus!

XLVI.

ADEODATO THEODERICUS REX.

a. 507/511

Materia est gloriae principalis delinquentis reatus, quia nisi culparum occasiones ¹ emergerent, locum pietas non haberet. quid enim salubris ordinatio gerat, si morum ²⁰ probitas cuncta componat? arida siccitas beneficium madentis pluviae exoptat. salutiferis medentium manibus nisi infirma validudo non indiget. sic dum imbecillitati succumbitur, convenienter remedia tribuuntur. quapropter casibus asperis praestandum est sub iustitiae laude moderamen. ut nec vindictam sinamus superare peccata nec culpam insultare patiamur legibus impunitam. Datis itaque precibus allegasti viri ²⁵ 2 spectabilis Venantii Lucaniae et Bruttiorum praesulis odiorum te acerbitate compressum. custodiae longo situ laborantem. in confessionem raptus adultae puellae Valerianae fuisse compulsus, ut gratius fuerit spem citae mortis expetere quam tormentorum crudelia sustinere. inter supremas enim angustias anhelantis votum est perire quam vivere, quia detestabilis sensus poenarum excludit dulcissimae salutis affectum. illud ³⁰ etiam, quod minime iustitia pateretur, adiciens defensorum tibi patrocinia saepius

LRKPMON(X)E(F)

2 prouisione A^e tenentes] MONXEA, tenente LRP, tenete K 3 ante horreis repetit nostris K^a
 7 rom. eccl. A^e recordationis O 8 eufraxio] libri plerique, eufraxo O, eufragio EF, eufrasio A: fortasse
 Eupraxio acolyto fere libri 9 longa om. R¹ curricula] circula E² 10 alienos A 11 samareae]
 samare M^a, amar(a)e M^b ONXEF superstitionis] s. populum K² XEA fonte L^a 12 ad humanos]
 in humanos MONXEF, humanitas P 13 quam potest — 15 cognouerit bis N 16 cred. em. A^e
 20 pietas] KMONXEA^r, pietatis LRPA^e haberent P 21 ben. mad. pl.] ben. pl. mad. MNXF, mad.
 pl. ben. OEA^e 22 man. med. O imbecillitate P 23 praestandus M^a 25 legibus]
 rebus MONXEF itaque bis M^a 26 brutiorum LR, bructiorum K, brutiorum vel bruciorum plerique
 et sic fere deinceps odiorum om. P 27 in] et in P raptum K ualean(a)e XE 29 inter]
 item O supremas enim] suprema sunt enim O[?] ang. anhelantis] anhelantis (anhel. A^e ang. MONXEA² A,
 melantis ang. E¹ est] est potius XEA 30 census K 31 etiam] enim E pat. iust. K

- postulanti fuisse subtracta, cum adversarii florentes ingenio etiam innocentem te
 3 possent legum laqueis obligare. Quae supplicatio cum efficaciter animum nostrae
 pietatis intraret paulatimque ad misericordiae iura deflecteret, occurrit Bruttiorum
 praesulis missa relatio, quae privatam allegationem tragoediae suae voce compressit,
 4 5 negando credi contra fidem publicam fallaciter supplicanti. Ideoque asperitatem poenae
 nostra lenitate mollimus, statuentes ut ex die prolati oraculi sex mensium patiaris
 exilium, ita ut nulli post constituta nostra sub qualibet interpretatione tibi liceat
 obicere crimen infamiae, quando fas est principi maculosas notas vitatae opinionis
 abstergere, sed hoc exacto tempore patriae rebusque omnibus reformatus, ius tibi
 10 sit liberum omne quod primitus, quia nulla te ingemiscere probri adustione censemus,
 quem temporali volumus exilio detineri: poenam trium librarum auri nihilominus com-
 minantes, si quis aut obviando aut aliter intellegendo praesens nostrum violare tempta-
 5 verit constitutum. Sed quoniam haec statuta ad innocentes nolumus usque protendi,
 ne sua cuique minime videatur ignorantia profuisse, praesenti auctoritate eos a formi-
 15 dine liberamus, quos utpote nescientes in eadem causa quolibet loco vel tempore inter-
 fuisse constiterit. similis enim videtur absentis, qui conscientiam non habet criminosi.

XLVII.

FAUSTO PPO THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 In partem pietatis recidit mitigata districtio et sub beneficio punit qui poenam
 debitam considerata moderatione palpaverit. Iovinum curialem, quem corrector Lucaniae
 20 Bruttiorumque humani nobis suggerit sanguinis effusione pollutum (ob hoc cum mutuae
 contentionis ardoribus excitatus rixam verborum usque ad nefarium collegae deduxit
 interitum, sed conscius facti sui intra ecclesiae saepta refugiens declinare se credidit
 praescriptam legibus ultionem) Vulcanae insulae perpetua relegatione damnamus, ut
 et sacrato templo reverentiam habuisse videamur nec vindictam criminosus evadat in
 2 25 totum, qui innocenti non credidit esse parcendum. Careat proinde patrio foco cum
 exitiabili victurus incendio, ubi viscera terrae non deficiunt, cum tot saeculis iugiter
 consumantur. flamma siquidem ista terrena, quae alicuius corporis imminutione nutritur,
 si non absumit, extinguitur: ardet continue inter undas medias montis quantitas in-
 defecta nec imminuit, quod resolvi posse sentitur: scilicet quia naturae inextricabilis
 30 potentia tantum crementi cautibus reponit, quantum illi vorax ignis ademerit. nam
 quemadmodum saxa incolumia permanerent, si semper inadiuvata decoquerent?
 3 Potentia siquidem divina sic de contrariis rebus miraculum facit esse perpetuum, ut

LRKPMON(X)E(F)

3 que om. N 6 nostra] nostrae O, misericordie M^bN, inc. M^a oraculis L sex mensium]
 (a)emensum MONX, emersum EF patiatu M^a 7 auxilium P sub om. L¹ 8 fax O
 9 reformatus] reformato M^bONXE 10 liberum om. MONXEF, recte puto quod om. L^a in-
 gemescere M probri adustione] probaria ustione XE¹ 12 temptauerint L 13 institutum N^a nulu-
 mus L¹ 14 minima M^aXE *gnorantia M^a 16 absenti P^b crim. non hab. A 18 decedit E²
 19 mod. cons. A^o iouinium K corrector] correptat E 20 nobis] RKPEA, uobis reliqui cum
 (quod A^o) mutuae contentionis (contentionibus [sic] N, correptionis E) ardoribus in litura M^b 21 con-
 citatus R 22 fugiens P 23 perscriptam PMN.1^r vulcan(a)e] LRKP, vulcan(a)e reliqui relega-
 tione] legatione K, religione Of?] 24 sancto A nec] ne K 25 innocencia N credit MNX,
 inc. O patricio N 26 inexciciabili P uicera N 28 ard* L¹ continue] cot(t)idie M¹OZN
 undas medias] med. und. XEF, undas (om. medias) MO¹Z quant. mont. XEF 29 imminuit Meyer
 scilicet om. EF quia] quod K naturae] nec P 30 incrementi P ignis] flamma K 31 per-
 manerent] remanerent K inadiuuata] LRKP^a, ea inadiuuata uis P^b, ignis adunata MONXEA de-
 coquerent] scripsi, dequoqueretur L¹[?], dequoqueret L², decoqueret rel. 32 potentia] potensio N fecit R

palam consumpta occultissimis instauret augmentis, quae vult temporibus stare diu-
turnis. verum cum et alii montes motibus vaporatis exaestuēt, nullus simili appel-
latione censetur: aestimandum, quia gravius succenditur, qui Vulcani nomine nun-
cupatur. Mittatur ergo reus capitis in locum praedictum vivus: careat quo utimur 4
mundo, de quo alterum crudeliter fugavit exitio, quando superstes recipit quod eventu 5
mortis inflixit: salamandrae secuturus exemplum, quae plerumque degit in ignibus.
tanto enim naturali frigore constringitur, ut flammis ardentibus temperetur. subtile
ac parvum animal, lumbricis associū, flavo colore vestitum. vitam praestat soli, quae
mortalia cuncta consumit. Memorant autem aevi pristini servatores hanc insulam ante 5
aliquot annos undarum rupto terrore imitus erupisse, cum Hannibal apud Prusiam 10
Bithyniae regem veneno secum ipse pugnavit. ne tantus dux ad Romanorum ludibria
perveniret. plus inde mirabile, ut mons tanta flammarum congregatione succensus
marinis fluctibus haberetur absconditus et ardor ibi indesinenter viveret, quem tanta
unda videbatur obruere.

XLVIII.

UNIVERSIS GOTHIS ET ROMANIS CIRCA VERRUCAS CASTELLUM
CONSISTENTIBUS THEODERICUS REX.

15

a. 507/511

Laetitia debet esse cunctorum provida iussio dominantum, quando illud, quod 1
vos debuistis expetere, nos videtis offerre. quid est enim gratius quam humanis rebus
cautelam semper adhibere, quae aut fit necessaria aut non gravat esse superflua?
et ideo Leodefrido saioni nostro praesenti delegavimus iussione. ut eius instantia in 20
Verruca castello vobis domicilia construatis, quod a positione sui congruum nomen
accepit. Est enim in mediis campis tumulus saxeus in rotunditate consurgens, qui 2
proceris lateribus, silvis erasus, totus mons quasi una turris efficitur, cuius ima gra-
ciliora sunt quam cacumina et in mollissimi fungi modo supernus extenditur, cum in
inferiore parte tenuetur. agger sine pugna, obsessio secunda. ubi nec adversarius quic- 25
quam praesumat nec inclusus aliquid expavescat. huic Athesis inter fluvios honoris
amoeni gurgitis puritate praeterfluit causam praestans muniminis et decoris: castrum
paene in mundo singulare, tenens claustra provinciae, quod ideo magis probatur esse
praecipuum. quia feris gentibus constat obiectum. Hoc opinabile munimen. mirabilem 3
securitatem cui desiderium non sit habitare, quam vel externos delectat invisere? et 30
quamquam deo iuvante nostris temporibus provinciam securam credamus, tamen pru-
dentiae nihilominus est cavere etiam quae non putantur emergere. Munitio coaptanda 4

LRKPMON(X)E(F)

1 instaret O quae] qui P 2 motibus] montibus LRKP¹A^r, ignibus P² uapor***is R¹
3 aestimandus K. l^e, estimandus A^r, unde estimandum P² quia] qua K¹ nuncupantur M^a 4 uiuus]
uiui P^a[?], uiuiqui P^b[?] 5 altero O¹ crudeli RA^e coniectura probabili, fideliter P quando]
quoniam EF eventum O 6 degit] PXEFA corrigentes, deget reliqui 7 subtile] KPNXFA corrigentes,
subtili reliqui 8 lumbricis] LRK, lubricis PEF, lubricis lumbricis MONXA quae] qui MONXEA:
quod Krusch, fortasse flamma aut subintellegitur aut excedit 9 mortua MONXEF 10 imitus] LRK,
primitus PA^e, ignitus MNXEA^r, ingnitus O hanibal L¹R brusiam XE 11 ipsum P dux] dips E¹
12 deueniret R 13 habere O 17 dominantium RPNA quando] quia E 18 est enim] est
(om. enim) R, en. est E 19 semp. caut. O sit A^e 20 leodefrido] L¹, leodifredo plerique, leodi-
frido A^e, lufrido K 21 uerruca] RKPOXA^r, ueruca LMNEA^e nobis A a pos.] appositione NX
23 proceris] procriter O[?], praetis E¹ ima om. K^a 24 sunt] in O[?] modo supernus] modo superius XA,
superius modo E in om. A^e 25 inferiori PMONEA ager P secunda] sine cura N probabiliter
26 inclausus O pauescat P hunc A^e athesis] ateses LRPMN, ateses KXE, ateses O 27 muni-
minis] munitionis E 28 caustra O, castra N probatur magis A^e 29 obiectum] esse o. PA^r
30 delectat om. K^a 31 prudentiae] prouincie E¹, 'credo forte quod debet dici prouidentiae' E² 32 quae]
quod XE putatur E coaptanda] LRK, tractanda PMONXEA

semper in otio est, quia tunc male quaeritur, quando necessaria iudicatur. mergi, quibus nomen ex facto est, cohabitatores piscium, aquatiles volucres futuras tempestates naturaliter praevidentes sicca petunt, stagna derelinquunt. delphini fluctus pelagi metuentes vadosis litoribus immorantur. echini, qui sunt mella carnalia, costatilis teneritudo. croceae deliciae divitis maris, dum futuras tempestates agnoverint, loca mutare cupientes, quia illis pro levitate corporis nandi nulla fiducia est, lapillos, quibus pares possunt esse, complexi, quadam anchorarum ponderatione librati scopulos petunt. quos fluctibus vexandos esse non credunt. Aves ipsae adventu hiemis patrias mutant. ferae pro qualitate temporis cubilia quaerunt. hominum sollicitudo non debet providere quod potest in adversitate requirere? non est in mundo unum: humanae res mutabilitate quatuntur. et ideo providentia dicitur, ut quae sunt futura tractentur.

XLVIII.

HONORATIS POSSESSORIBUS DEFENSORIBUS ET CURIALIBUS
CATINENSIS CIVITATIS THEODERICUS REX.

a. 507/511

1 Optabilis nobis est et grata devotio, quae bonam praecesserit iussionem, et merito
15 acceptum redditur, si quid, quod possumus imperare, poscatur. felicitas enim regnantis est famulantes amare quod expedit, quando labor nobis cogitationis aufertur, dum sub-
2 iecti sibi profutura disponunt. Atque ideo suggestionis vestrae tenore comperto, quam caritate civica in communiendis moenibus suscepistis, absolutam huius rei vobis censemur esse licentiam: nec quicquam de hac re vereamini, unde gratiae nostrae expectare
20 praemia mox debetis. vestra enim munitio nostra est nihilominus fortitudo: et quic-
3 quid vos ab incerto eripit, famam nostrae defensionis extendit. Saxa ergo, quae suggeritis de amphitheatro longa vetustate collapsa nec aliquid ornatui publico iam prodesse nisi solas turpes ruinas ostendere, licentiam vobis eorum in usus dumtaxat publicos damus, ut in murorum faciem surgat, quod non potest prodesse, si iaceat.
25 quocirca perficite confidenter. quicquid cautio ad munimen, quicquid ornatus expetit ad decorem, tantum nobis scituri gratum fore quod facitis, quantum exinde gratia vestrae se civitatis extulerit.

L.

PROVINCIALIBUS NORICIS THEODERICUS REX.

c. a. 507

1 Grate suscipienda est ordinatio, quae dantem iuvat et accipientem pro temporis
30 necessitate laetificat. nam quis putare possit onus, ubi magis meretur in commuta-
2 tione compendium? Et ideo praesentibus decernimus constitutis, ut Alamannorum boves, qui videntur pretiosiores propter corporis granditatem, sed itineris longinquitate

LRKPMON(X)E(F)

1 est semp. in ot. A ^e	2 ex f. (factio O) est]	est ex f. A ^e	3 relinquunt P	4 pelagi]
maris O	constatilis MONX	6 illis] in illis N	7 possint MNXEA	anachororum L ¹
dant A ^e	9 non] nec E	10 providere] querere N ^a	unum] LRKPMOX, unde NEFA	14 et om. EF
15 quid quod] M ^b Z, quidquid RPO, quidquid M ^a , quicquid L, id quod NXEA, quid K				poscantur P ^a
16 nobis labor A ^e	subditi A ^e	17 quam] quanta O ²	18 ciuica] cura O ² , auita E ¹	19 licentiam]
letitiam O ¹	nec] ut nec E	quicquam] quam M ^a , quem M ^b O ¹ ZN, quemquam O ²		20 muncio L ¹
21 eripitis A ^e	22 amphiteati L ^a [?]	longua K	ornatu L ¹ P	23 eor. uob. in usus N, uob. in usus eor. E
24 publicos damus om. E ^a , ins. ante in usus E ^b	in om. L ¹	25 proficite P	26 gratia]	
gratie N, gloria R	27 se uestr. M ^a XEA ^e	extulerit] e. grate suscipienda est ordinacio N ¹ (cf. v. 29)		
30 maius A	mutatione E ¹	31 decreuimus A	constitutionibus MONXEA ^{r(1)} , institutis A ^{r(v)} e	alemannorum MONX
	32 uidebantur P, uinduntur M ^a			

defecti sunt, commutari vobiscum liceat, minores quidem membris, sed idoneos ad laborem, ut et illorum profectio sanioribus animalibus adiuvetur et vestri agri armentis grandioribus instruantur. Ita fit ut illi adquirant viribus robustos, vos forma conspicuos et, quod raro solet emergere, in una mercatione utrique videamini desiderata compendia percepisse.

LI.

FAUSTO PPO THEODERICUS REX.

a. 507/511

Quantum histrionibus rara constantia honestumque votum, tanto pretiosior est, cum in eis probabilis monstratur affectus. carum est enim homini repperisse, ubi aliquid se laudabile non putaverat invenire. dudum siquidem Thomati aurigae ex Orientis partibus advenienti annonas rationabiles consideratio nostra largita est, donec eius artem probaremus et animum. sed quoniam in hoc agone primatum noscitur obtinere eiusque voluntas patria derelicta nostri sedes fovere delegit imperii, menstrua eum duximus largitate solidandum, ne adhuc ambiguum redderemus, quem Italiae dominatum elegisse cognovimus. Is enim frequenter victor per diversorum ora volitavit, plus vectus favore quam curribus. suscepit partem populi protinus inclinatum et quos ipse fecerat tristes, laboravit iterum reddere laetiores, modo agitadores arte superans, modo equorum velocitate transcendens. frequentia palmarum eum faciebat dici maleficum, inter quos magnum praeconium videtur esse ad talia crimina pervenire. necesse est enim ad perversitatem magicam referri, quando victoria equorum meritis non potest applicari. Spectaculum expellens gravissimos mores, invitans levissimas contentiones, evacuatur honestatis, fons irriguus iurgiorum, quod vetustas quidem habuit sacrum, sed contentiosa posteritas fecit esse ludibrium. primus enim hoc apud Elidem Asiae civitatem Oenomaus fertur edidisse: quod post Romulus in raptu Sabinarum necdum fundatis aedificiis ruraliter ostentavit Italiae. Sed mundi dominus ad potentiam suam opus extollens mirandam etiam Romanis fabricam in vallem Murciam tetendit Augustus, ut immensa moles firmiter praecineta montibus contineret, ubi magnarum rerum indicia clauderentur. bis sena quippe ostia ad duodecim signa posuerunt. haec ab hermulis funibus demissis subita aequalitate panduntur, docentes totum illic, ut putabant, consilio geri, ubi imago capitis cognoscitur operari. Colores autem in vicem temporum quadrifaria divisione funduntur: prasinus virenti verno, venetus nubilae hiemi, russeus aestati flammearum, albus pruinoso autumnus dicatus est, ut quasi per duodecim signa digrediens annus integer signaretur. sic factum, ut naturae ministeria spectaculorum composita imaginatione luderentur. Biga quasi lunae, quadriga solis imitatione reperta est. equi desultorii, per quos circensium ministri missus denuntiant exituros, luciferi praecursorias velocitates imitantur. sic accidit ut,

LRKPMON(X)E(F)

2 labores <i>A^e</i>	illorem <i>O</i>	prouectio <i>N^a</i>	3 nos <i>A^e</i>	forma] et f. <i>E</i>	4 in una]
uerica [sic] <i>E</i>	comp. des. <i>E</i>	7 histrionibus] in istr. <i>LRK</i>	8 effectus <i>PA</i>	enim om. <i>MONXE</i>	
10 annosas <i>O</i>	12 obtinere] habere <i>P</i>	delicta <i>O</i>	13 ne] nec <i>K</i>	adhuc] ad haec <i>P</i>	15 uectos <i>P^a</i>
suscipit <i>P</i>	16 ipse] ipe <i>N</i>	17 dici fac. <i>MONXEA</i>	18 praeconium om. <i>N</i>	ad talia bis <i>O</i>	
20 non] nec <i>A^e</i>	21 contemptiones <i>O</i>	euacuatio <i>A</i>	22 contemptiosa <i>O</i>	lubricum <i>A^e</i>	23 elidam <i>K</i>
asiae om. <i>N</i>	oenomaus] aenomaus <i>A^e</i> , enomaus <i>N^b</i> , enomagus <i>M^vO^b</i> , inomagus <i>plerique</i> , in his <i>M^tO^aN^a</i>	25 mirandum <i>L^a</i>	murceam <i>E</i> , marsiam <i>A^r</i> , martiam <i>A^e</i>	26 contineret]	
postea <i>A</i>	sauinarum <i>LRK¹</i>	29 ill. tot. <i>N</i>	ut om. <i>K</i>	putabatur <i>A^e</i>	imago] magis <i>A^e</i>
continet <i>MONX</i>	28 finibus <i>R</i>	31 nubilo <i>RE</i>	hyemis <i>K</i>	russeus] ruseus <i>K</i> , roseus <i>M^vO^bNEA</i>	aestati flammearum] aestati (om. fl.) <i>K¹</i> , feruenti aestati <i>K²</i>
30 prasinus <i>MONXE</i>	urenti <i>P^a</i>	33 ministeria] mysteria <i>Meyer</i>	34 reperta] temperata <i>E¹</i>		
desultorii] desultorii <i>LRK^bPA</i> , desulatorii <i>K^a</i> , desulatorii <i>E</i>		ministri <i>O</i>	35 missos <i>libri</i>		

- 7 dum se colere putarent astra, religionem suam ludicra similitudine profanarent. Alba
linea non longe ab ostiis in utrumque podium quasi regula directa perducitur, ut
quadrigis progredientibus inde certamen oriretur, ne, dum se praepropere conantur
elidere, spectandi voluptatem viderentur populis abrogare. septem metis certamen
5 omne peragitur in similitudinem hebdomadis reciprocae. ipsae vero metae secundum
zodiacos decanos ternas obtinent summitates, quas ad instar solis quadrigae celeres
8 pervagantur. Eoae Orientis et Occidentis terminos designant. euripus maris vitrei
reddit imaginem, unde illuc delphini aequorei aquas influunt. obeliscorum quoque
prolixitates ad caeli altitudinem sublevantur, sed potior Soli, inferior Lunae dicatus
10 est, ubi sacra praeorum Chaldaeis signis quasi litteris indicantur. spina infelicium
captivorum sortem designat, ubi duces Romanorum supra dorsa hostium ambulantes
9 laborum suorum gaudia perceperunt. Mappa vero, quae signum videtur dare circensibus,
tali casu fluxit in morem. cum Nero prandium protenderet et celeritatem, ut assolet,
avidus spectandi populus flagitaret, ille mappam, qua tergendis manibus utebatur, iussit
15 abici per fenestram, ut libertatem daret certaminis postulati. hinc tractum est, ut
ostensa mappa certa videatur esse promissio circensium futurorum. Circus a circuitu
dicitur, circenses quasi circuenses: propterea quod apud antiquitatem rudem, quae
necum spectacula in ornatum deduxerat fabricarum, inter enses et flumina locis
virentibus agerentur. nec vacat quod XXIII missibus condicio huius certaminis
20 expeditur, profecto ut diei noctisque horae tali numero clauderentur. nec illud putetur
irritum quod metarum circuitus ovorum ereptionibus exprimatur, quando actus ipse
multis superstitionibus gravidus ovi exemplo geniturum se aliqua profiteretur. et ideo
datur intellegi volitantes atque inconstantissimos inde mores nasci, quos avium matribus
11 aptaverunt. Cetera circi Romani longum est sermone decurrere, dum omnia videantur
25 ad causas singulas pertinere. hoc tamen dicimus omnimodis stupendum, quod illic
supra cetera spectacula fervor animorum inconsulta gravitate rapiatur. transit praeinus,
pars populi maeret: praecedat venetus et ocius turba civitatis affligitur. nihil pro-
ficientes ferventer insultant: nihil patientes graviter vulnerantur et ad inanes con-
12 tentiones sic disceditur, tamquam de statu periclitantis patriae laboretur. Quod merito
30 creditur dictum numerosae superstitioni, ubi ab honestis moribus sic constat excedi.
haec nos fovemus necessitate imminentium populorum, quibus votum est ad talia con-
13 venire, dum cogitationes serias delectantur abicere. Paucos enim ratio capit, raros

LRKPMON(X)E(F)

1 se om. XEF astra put. A^e ludrica O solitudine P^a[?] 2 utrumque] utrum LR pro-
ducitur PA^e 3 oreretur M se praepropere] LR^bKPMON, se propere R^a, semper propere XEA
4 abrogare] rogare O^a omne cert. N 5 similitudine MON 6 terrenas E summitates] digni-
tates R¹, firmitates E 7 eoae] libri, rotae A^e, eae con. W. Meyer apud Zangemeisterum ann. inst. arch.
1870, p. 242 collato Isidoro or. 18, 30: metarum .. appellatione proprie terminum ac finem mundi designari
volunt, ab eo quod alicui emensus finis est siue ad testimonium orientis occidentisque solis orientis] ori-
gentis K euripus] eurippus MO^bN, (a)erippus XE¹ 8 reddit] reddi O, designat KE¹ interfluunt A,
infundunt con. Meyer l. c. obeliscorum LKMON, oboliscorum R, oboliquorum E quoque om. K
9 soli] KP^bMONXEA, sol LRP^a 10 est om. X chaldaicis RA^e 11 designant P 12 dare uid. A^e
13 nero] u(a)ero KX 14 quam MONX 15 postulanti MXE, postulasti K^a 17 circum enses KM^bON,
circumensens M^a, circuensens E 18 spectula N^a duxerat R enses et om. P fulmina E
19 missibus] missilibus R²OA^r(2), mensibus PA^r(1)^e 20 profecto om. MA^e 21 ereptionibus] M^aONXE,
erectionibus LRKPM^bA 22 grauibz MNXA profitetur KA 23 voluntates E² constantissimos P
24 romani] rationabili P 25 caulas O tamen] tantum A stupendum] stipendium E¹ 26 spectula N
inconsulta K praeinus E 27 ocius] scripsi, potius libri, potior A^e, protinus coniecit W. Meyer l. c.
turba] pars K 28 sic cont. P 29 descenditur EA periclitationis E laboraretur N^a
30 excidi L¹MNXXEA 31 haec nos] hoc nec E necessitatem K pop. imm. A^e 32 delecta-
tur E raros] PMONE, et raros K² (deletis verbis aut probabilis) A, aut LRK¹

probabilis oblectat intentio: ad illud potius turba ducitur, quod ad remissionem curarum constat inventum. nam quicquid aestimat voluptuosum, hoc et ad beatitudinem temporum iudicat applicandum. quapropter largiamur expensas, non semper ex iudicio demus. expedit interdum desipere, ut populi possimus desiderata gaudia continere.

LII.

CONSULARI V̄· Ī· THEODERICUS REX.

a. 507/511 ⁵

Sicut invidiosa nimis interpellantium suggestione comperimus, inter Leontium 1
atque Paschasium spectabiles viros finalis orta contentio est, ita ut terminos casarum
suarum non legibus, sed viribus crederent vindicandos. unde miramur tanta animosi-
tate fuisse litigatum, quod aut terminis testibus aut iugis montium aut fluminum ripis
aut arcaturis constructis aliisque signis evidentibus constat esse definitum. Quid isti ¹⁰ 2
facerent, si in Aegyptiacis partibus possiderent, ubi Nili fluminis superveniente diluvio
indicia finium vastissimus gurges abradit et indiscreta terrae facies redditur, ubi omnia
limus tegere comprobatur? quapropter nec tunc ad arma concurrere debuissent, si
excitata lis nulla satisfactione superata discederet. hoc enim per geometricas formas
et gromaticam disciplinam ita diligenter agnoscitur. quemadmodum litteris omnis sermo ¹⁵
conclusus est. Geometriam quippe, ut est hominum genus nimis acutissimum atque ³
sollicitum, Chaldaei primum invenisse memorantur. qui rationem ipsius disciplinae
generaliter colligentes et in astronomicis rebus et in musicis et in mechanicis et in
architectis et in medicinam et ad artem logisticam, vel quicquid potest formis generali-
bus contineri, aptam esse docuerunt, ut sine ea nihil horum possit ad agnitionem ²⁰
verissimam pervenire. Hanc post Aegyptii, non dissimiliter animi calore ferventes, ⁴
propter augmenta Nilotica, quae singulis annis votiva inundatione patiuntur, ad dimen-
sionem terrae et recuperandas formas finium transtulerunt, ut fieret arte distinctum,
quod litigiosae confusione videbatur obnoxium. Quapropter agrimensorem peritissimum, ⁵
cui ab arte nomen est, vestra nihilominus adhibeat magnitudo, ut iam omnia, quae ²⁵
manifesta ratione distincta sunt, per evidentia debeat documenta monstrare. nam si
hoc egit illa disciplina mirabilis, ut indeterminatos agros ratione certa distingueret,
quanto magis iste monstrare debet omnia, quae iam probantur suis finibus terminata?
Augusti siquidem temporibus orbis Romanus agris divisus censuque descriptus est, ut ⁶
possessio sua nulli haberetur incerta, quam pro tributorum suscepit quantitate ³⁰
solvenda. Hoc auctor Heron metricus redegit ad dogma conscriptum, quatenus ⁷
studiosus legendo possit agnoscere, quod deberet oculis absolute monstrare. videant
artis huius periti, quid de ipsis publica sentit auctoritas. nam disciplinae illae toto

LRKPMON(X)E(F)

1 ad] et ad A^e cur. rem. A^e 2 voluptuosum P ad beatitudinem] beatitudinem F, beatitudini E
6 interpellacionum N 7 paschasium LPNA casarum] bis O, casarum R²XE 8 suarum
om. K¹ 10 arcturis P 11 parpartibus O diluvii P 12 gurges] R²PXA corrigentes, gurgis
plerique, gragis O abradit ante gurg. R reddatur E 13 tergere K^a 15 gromaticam]
Quiacius e con., grammaticam vel gramaticam libri cognoscitur R 16 geometria O hominis P
nimis om. R 17 ratione A^e ipsius] eius O 18 musicis] sicis O 19 architectis] archi-
tecticis PA^e art. logisticam (logicam XE)] log. art. K uel] ut O 20 aptam in litura maiore R^b sine
ea (ins. docuerunt O^a) nihil (nil P)] si non ei nunc E¹ 21 provenire A feruere calentes A^e
22 augmenta] argumenta E¹ disimensionem M 23 et om. E 24 ligiose K obnoxius N^a agri-
messorem K peritistissimum P^a 25 magn. adh. E 27 eget N interminatos N certa R
28 monstrare] praestare E 29 discretus E 31 heron] iron L, yron RKPMONXEA^r, hyrum A^e
redegit] KMNXEA, redigit reliqui 32 oculis bis N 33 illae om. XEF

orbe celebratae non habent hunc honorem. arithmetice indicas, auditoriis vacat.
 geometria, cum tantum de caelestibus disputat, tantum studiosis exponitur. astro-
 nomia et musica discuntur ad scientiam solam. Agrimensori vero finium lis orta com-
 mittitur, ut contentionum protervitas abscidatur. iudex est utique artis suae, forum
 ipsius agri deserti sunt: fanaticum credis, quem tortuosis semitibus ambulare conspexeris.
 indicia siquidem rerum inter silvas asperas et dumeta perquirat, non ambulat iure
 communi, via illi est lectio sua, ostendit quod dicit, probat quod didicit, gressibus suis
 concertantium iura discernit et more vastissimi fluminis aliis spatia tollit, aliis rura
 concedit. Quapropter auctoritate nostra suffulti talem eligit, post quem partes
 erubescant impudenti fronte litigare, quatenus possessorum iura confusa esse non
 debeant, quibus est necessarium rebus propriis adhibere culturam.

LIII.

APRONIANO ILLUSTRIS VIRO COMITI PRIVATARUM
THEODERICUS REX.

a. 507/511

Magnitudinis vestrae relatione comperimus aquilegum Romam venisse de partibus
 Africanis, ubi ars ipsa pro locorum siccitate magno studio semper excolitur, qui aridis
 locis aquas dare possit imatiles, ut beneficio suo habitari faciat loca nimia sterilitate
 siccata. Hoc nobis gratum fuisse cognosce, quatenus industria illa maiorum libris
 exposita nostris temporibus venerit approbanda. signis quippe virentium herbarum
 ac proceritate arborum vicinitatem colligit decenter undarum. terris enim, quibus
 dulcis umor non longe subest, ubertas quorundam germinum semper arridet, ut est
 iuncus aquatilis, canna levis, validus rubus, salix laeta, populus virens et reliqua
 arborum genera, quae tamen ultra naturam suam felici proceritate luxuriant. Sunt
 et alia huius artis indicia: cum nocte adveniente lana sicca in terram ponitur iam
 provisam et rudi caccabo tecta relinquitur, tunc, si aquae proximitas arriserit, mane
 umida reperitur. sole autem declarato intuentur etiam magistri loca solliciti et ubi
 supra terram volitare spissitudinem minutissimarum conspexerint omnino muscarum,
 tunc promittunt lactificale quod quaeritur inveniri. addunt etiam in columnae speciem
 conspici quendam tenuissimum fumum, qui quanta fuerit altitudine porrectus ad summum,
 tantum in imum latices latere cognoscunt, ut hoc sit mirabile, quod per haec aliaque
 signa diversa mensura definita praedicatur, quanta profunditate quaesita monstretur.
 praedicunt etiam saporis aquarum, ut nec aspera dispendioso labore debeat quaeri,
 nec dulcis necessariaque inhonora contemni. Hanc scientiam sequentibus pulchre

LRKPMON(X)E(F)

1 hunc bis O arithmetice] KPA^e, arithmetica plerique, arithmetice MN, arithmetica E in-
 dicat] LRKP, dicat MONXE, dictis A^e, dicis Gar., fortasse dictas auditoriis] adiutoriis K 2 geo-
 metri R¹ cum tantum] cum tamen LRKE studiosis L¹ 3 dicuntur M^a agrimensori K, agrimensurum O
 4 protervitas] protervitas L¹, propter vitas O abscidatur A^e utique] itaque KMONXE 5 deserti
 sunt] desertissimum P tortuosis O semitibus] LR^aKP, semitis reliqui 6 indicia O 7 lectio sua (tua EF)]
 s. l. A^e probat ... 8 tollit om. E¹ 8 rura] pura MONE², plura XE¹F 9 suffulti] fulciti suffulti E¹
 14 aquilegium KA: aquilegus redit in titulo Hispano C. I. L. II, 2694 16 poss. dar. MONXEA imatiles]
 uernatiles MONXEFA, uenatiles Gar. habitare L 17 fuisse gratum A^e ill. R^a 21 rubus ual. A^e salis O^a
 laeta] lenta EFA^e populus L¹ 22 tamen] tantum MONXEF 23 terra P 26 super MONXE uol
 spiss. (pissitudinem K¹) min.] min. uol. spiss. A^e conspexerit P 27 lactificale] laeti facile MONXEFA
 fortasse recte columbe R 28 conspici om. E 29 tanto A^e in imum] in unum X, etiam imo O latere
 om. L¹ mirabili R quod per] quicquid LK, quicquid R aliaque] et alia R 30 mensura om. R¹ mostren-
 tur E 31 praedicuntur A^e dispendio O debeant E 32 in honore E sciam N

tradiderunt apud Graecos ille, apud Latinos Marcellus: qui non solum de subterraneis
 fluentis, sed de ipso quoque ore fontium sollicite tractaverunt. dicunt enim aquas,
 quae ad orientem austrumque prorumpunt, dulces atque perspicuas esse et pro sua
 levitate saluberrimas inveniri, in septentrionem vero atque occidentem quaecumque
 manant, probari quidem nimis frigidas, sed crassitudine suae gravitatis incommodas. ⁵
 Atque ideo, si memorato illi viderit sapientia vestra et lectione codicum et usu rerum ⁵
 quae sunt praedicta constare, competentibus annonis de publico deputatis peregrinationem
 eius inopiamque relevabis: accepturus mercedes, ubi artis suae dona praestiterit. Nam ⁶
 quamvis Romana civitas aquis abundet irriguis sitque fontibus gaudens et formarum
 inundatione ditissima, reperiuntur tamen plurima suburbana quae hanc videantur ¹⁰
 desiderare peritiam, et merito continetur, qui vel pro parte necessarius esse cogno-
 scitur. huic tamen mechanicus omnino iungendus est, ut undas, quas iste repperit,
 ille levet et arte subire faciat, quod ascendere non praevalet per naturam. habeatur
 ergo et iste inter reliquarum artium magistros, ne quid desiderabile putetur fuisse,
 quod sub nobis non potuit Romana civitas continere. ¹⁵

LRKPMON(X)E(F)

1 latinus *N* subterraneis] terraneis *LRK* 2 font. ore *K* 4 septentrionem *L* 6 memorato
 (memorata *N^b*) illi uiderit (uiderunt *MON*)] uid. mem. illi *A^e* cod. lect. *A^e* 7 de publico *om. N* 8 eius
om. N ubi] *scripsi*, cui *libri* praestiterit] *LRPA*, praestiterunt *MONXEF* 10 des. uid. *R* 11 con-
 tinentur *N* cogn. esse *R* 13 habetur *K* subire] salire *malim* 14 ne] et *N*, et ne *MO* 15 potuerit *A^e*

LIBER QUARTUS.

- I. Herminafrido regi Thoringorum Theodericus rex.
 germinafrido X^1 , hermanifrido P^t
 thuringorum RP , turingorum K^1 , turindorum K^t
 thedericus L^1
- II. Regi Erulorum Theodericus rex.
 erulorum] P , herulorum *plerique*, herculorum K^1E , curulorum K^t
- III. Senario $\bar{v}.$ $\bar{i}.$ comiti privatarum Theodericus rex.
 u. i.] $MO^1N^1A^e$, uiro PX^t
 com. priu. *om.* K
- III. Senatui urbis Romae Theodericus rex.
in litura $M^1(b)$
- V. Amabili viro devoto comiti Theodericus rex.
in litura $M^1(b)$
- VI. Symmacho $\bar{v}.$ $\bar{i}.$ patricio Theodericus rex.
 symmacho] L^tR , *corruerunt ut antea rell.*
 u. i.] PMN^1 , uiro $O^1X^tA^e$, *om.* K
- VII. Senario $\bar{v}.$ $\bar{i}.$ comiti privatarum Theodericus rex.
 senatorio $N^1X^tE^1$
 u. i.] $P^1M^tO^1A^e$, $\bar{u}n.$ N^1 , $\bar{u}u$ M^1 , uiro X^t , *om.* K
 priu. *om.* P^t
- VIII. Honoratis, possessoribus et curialibus Forolivensibus Theodericus rex.
 horatis $L^t(a)$, honeratis O^1E^t
 posseseribus O^1
 et cur.] et (*om.* cur.) P^t , *om.* K
 foroliuensisibus $M^1N^1F^t$, liuientibus $O^1(a)$ (*om.* foro), liuiensisibus $O^1(b)$, forolinensisibus K^t , foroiu-
 lensibus P , foroiuliensisibus E^tA^e , forouiliensisibus F^1 , *om.* K^1X^t
- VIII. Osuin $\bar{v}.$ $\bar{i}.$ comiti Theodericus rex.
 osuin] PM^1N^1 , osum $K^tM^tO^1X$, osuin LRO^tN^t , $*suum$ K^1 , osium E^1F^t , osui F^1 , ofuim E^t ,
 osuni A^e
 u. i.] $K^tP^1MO^1N^1A^e$, uiro X^t
- X. Iohanni $\bar{v}.$ $\bar{s}.$ consulari Campaniae Theodericus rex.
 u. s.] $PMO^1N^1A^e$, uiro X^1EF , uiro illustri L^tR^t , *om.* K
 consulati K^t , consuli A^e
- XI. Senario $\bar{v}.$ $\bar{i}.$ comiti privatarum Theodericus rex.
 senatorio N^1E^1
 u. i.] PM^tA^e , uiro $M^1O^1N^1XEF^t$, *om.* K^1
 com. priuatarum *ante* senario R^t

- XII. Marabado $\bar{v}.$ $\bar{i}.$ comiti et Gemello $\bar{v}.$ $\bar{s}.$ Theodericus rex.
 marabado . . . et *om.* K
 marabido $L^1(a)$, marabodo P^1 , mirabado X^tE^tF , morabodo P^t
 u. i.] PM^tA^e , uiro XEF , *om.* $M^1O^1N^1$
 comiti *om.* R^t
 et] er M^t
 u. s.] $L^tPMO^1N^1A^e$, senatori (*om.* uiro) F^1 , *om.* K
- XIII. Senario $\bar{v}.$ $\bar{i}.$ comiti privatarum Theodericus rex.
 senatorio N^1
 u. i.] P^1MA^e , uiro O^1N^1XEF , *om.* K
 com. pr. *om.* K
- XIIII. Gesilae saioni Theodericus rex.
 *ile K^1 , gefile E , selisae $L^t(^1)$, sesil(a)e R^tK^t , gesilio F^1
- XV. Benenato $\bar{v}.$ $\bar{s}.$ Theodericus rex.
 benedicto F^t
 u. s.] $PMO^1N^1A^e$, uiro illustri L^tR^tK
- XVI. Senatui urbis Romae Theodericus rex.
- XVII. Ibbae viro sublimi duci Theodericus rex.
 ibb(a)e $L^tR^tKPM^t$, ib(a)e *reliqui*
 uiro sublimi] *sic perscribunt non solum LR, sed item MO^1N^1X^1EF, qui laterculi notas u. s. aut retinent aut solvunt uiro senatori ostendentes ita etiam in suo archetypo uiro sublimi perscriptum fuisse, ūs PA^e, om. K*
- XVIII. Annae $\bar{v}.$ $\bar{s}.$ comiti Theodericus rex.
 amne N^1 , ane K^1
 u. s.] $PMO^1N^1A^e$
 comiti *om.* K^1
- XVIII. Gemello $\bar{v}.$ $\bar{s}.$ Theodericus rex.
 gamello O^1
 u. s.] $PMO^1N^1A^e$, *om.* K^1
ins. argelico uiro ill. (argelico del.) R
- XX. Geberic $\bar{v}.$ $\bar{s}.$ Theodericus rex.
 geberich $L^1R^1A^e$, giberio N^1 , giberic F^1 , geberio E^t , geberie E^1
 u. s.] PMN^1A^e
- XXI. Gemello $\bar{v}.$ $\bar{s}.$ Theodericus rex.
 gamello O^1
 u. s.] $PMO^1N^1A^e$, *om.* K
- XXII. Argolico $\bar{v}.$ $\bar{i}.$ $\bar{p}.$ $\bar{u}.$ Theodericus rex.
 argelico $L^1R^1M^t$
 u. i.] $P^tMO^1N^1A^e$, *om.* K
post illustri add. comiti L^1X^1
 p. u.] P^t , urbis praefect M^t
om. P^1
- XXIII. Arigerno $\bar{v}.$ $\bar{i}.$ comiti Theodericus rex.
 argerno R^1 , angerno N^1 , aurigerno X^t , arigerno E^t
 u. i.] $PMO^1N^1A^e$, *om.* K
- XXIIII. Helpidio diacono Theodericus rex.
 helpido E^1F^t , elpido E^t , elpido F^1
- XXV. Argolico $\bar{v}.$ $\bar{i}.$ $\bar{p}.$ $\bar{u}.$ Theodericus rex.
 argholico E^t
 u. i.] $PMO^1N^1A^e$
 p. u.] PMO^1 , pontifici X^tEF , *om.* K

- XXVI. **Universis Massilia constitutis Theodericus rex.**
massilia (massilie $N^1(a)$, in assilia E^1F , assilia E^t , marsilia K^t) const.] massilien-
sibus P^tA^e
- XXVII. **Tutizar saioni Theodericus rex.**
tutizar] LR^tK^1 , tutisar K^t , tutitar R^1 , tzutizar P , tzutzar M^1N^1 , tzuttzar M^t , tezuzzar X^1 ,
tezutzar X^t , tuzuzar O^1 , terzuzzar E^1 , terzuzar E^tF , teruthar A^e
- XXVIII. **Dudae v. s. comiti Theodericus rex.**
dud(a)e $K^1M^1O^1N^1XEF A^e$, dudd(a)e $LRK^tPM^tO^tN^t$
u. s.] $P^tMO^1N^1A^e$, ui P^1
comiti om. K
- XXVIII. **Argolico v. i. p. u. Theodericus rex.**
u. i.] $PMO^1N^1A^e$, om. K
p. u.] PO^1 , pu M^1 , prouin. N^1 , pontifici XEF , patricio M^t
- XXX. **Albino v. i. patricio Theodericus rex.**
u. i.] $PMO^1N^1A^e$, uiro comiti F^1 , om. K
patr. om. K
- XXXI. **Aemiliano viro venerabili episcopo Theodericus rex.**
ui uenerabili N^1 , uenerabili (om. uiro) R^tK
- XXXII. **Dudae saioni Theodericus rex.**
dudd(a)e $L^tR^tKM^t$
- XXXIII. **Universis Iudaeis Genua constitutis Theodericus rex.**
ienua F^1 , ganua K^t , genuae A^e , in genua E^tF^t , post const. M^t
consistentibus P^tA^r
om. E^1
- XXXIII. **Dudae saioni Theodericus rex.**
duddae $L^tR^tKM^t$
om. E^1
- XXXV. **Actoribus Albini v. i. Theodericus rex.**
auctoribus O^1A , actitoribus L^tR^t
abini O^1 , om. L^tR^tK
u. i.] P , uiro illustri L^1R^1 , uiris illustribus L^tR^tK , om. MO^1N^1XEFA
- XXXVI. **Fausto ppo Theodericus rex.**
ppo] L^1PM^t , patricio $M^1O^1N^1$
- XXXVII. **Theodagundae iilustri feminae Theodericus rex.**
theodagundae] L^tA , teodagundae P^1 , t(h)eodagunt(a)e *laterculi plerique et $R^tM^tE^t$,*
theodagunthae X , theodagute F^t , theodegunde K , theodighunte (altero loco) E^1 ,
theodacuncte F^1 , theogunde P^t
37. 38 errore bis ponit E^1
- XXXVIII. **Fausto ppo Theodericus rex.**
ppo] $L^1R^1PMN^1$
habet bis (cf. ad 37) E^1
- XXXVIII. **Theodahado v. i. Theodericus rex.**
theodohado P^1 , theado P^t , theodadachado $M^1O^1X^1$, theodadrachado M^t , teodadra-
chodo N^1 , *heodadrachodo $K^1(2)$, theodochado E , theodocado F^1 , theodobaldo F^t
u. i.] $K^1(2)PMO^1N^1$
om. in sp. vac. $K^1(1)^t$, symacho patricio xxxix th. rex xxxuiii (cf. ep. 51) X^t
- XL. **Actoribus Probini v. i. Theodericus rex.**
auctoribus O^1A
pluni O^1 , probini uel pluni E^t , albini F^t
u. i.] PMO^1N^1 , uiro illustri L^1R , uiris illustribus L^t , om. KX^1EFA
- XLI. **Iohanni archiatro Theodericus rex.**
arciatro L^t , artiatro K^1 , arthatro K^t

LRKPMON(X) (in libro *O textus finit* in ep. 20, in libris *MX* in ep. 39, *N* in textu inscriptiones non habet; laterculus in quattuor libris his adest integer) *E(F)*

- XLII. Argolico \bar{p} . \bar{u} . Theodericus rex.
argholico E^t , agricolao K^t
p. u.] PMO^1 , u. p. A^e , uī prouint. N^1 , pontifici EF , patritio A^t
- XLIII. Senatui urbis Romae Theodericus rex.
- XLIIII. Antonio viro venerabili Polensi episcopo Theodericus rex.
anthonio L^tR^t
uī uenerabili N^1 , uiro uen. om. K
polensi in laterculis unus P , in textu omnes praeter KEF
- XLV. Comitibus, defensoribus et curialibus Ticinensis civitatis Theodericus rex.
def. et cur.] def. et cur. uniuersis P , om. K
ticininsis O^1 , thicinensis L^t
- XLVI. Marabado \bar{v} . \bar{i} . Theodericus rex.
marrabado L^tR^t , marabdo N^1 , morabodo P , mirabado EF^1 , mirabaldo F^t
u. i.] $PMO^1N^1A^e$
- XLVII. Gudisal saioni Theodericus rex.
godiscalco PA , guodiscalco L^t , gotiscalco R^t , godiscalcho K^t
saioni om. K^t
om. K^1N^1
- XLVIII. Eusebio \bar{v} . \bar{i} . Theodericus rex.
u. i.] $PMO^1N^1A^e$, om. K
- XLVIII. Universis provincialibus et capillatis, defensoribus et curialibus Siscia vel
Savia consistentibus Theodericus rex.
et (om. F^t) capillatis (capllatis P^t) def. et cur. (def. \bar{c} F^t) om. K
sisthia M^1b , sithia O^1 , scithia M^1a , N^1X^1 , schitia E^1 , sichia E^t , om. (cum uel) KFA^e
sauia] scripsi, suauiā plerique, sueuia L^tRK^1 , in sueuia F^t , sueuis K^t
constitutis $L^tR^tKF^t$
- L. Fausto $\bar{p}\bar{p}o$ Theodericus rex.
fasto M^1
 $\bar{p}\bar{p}o$] $L^1R^1M^1O^1$, $\bar{p}\bar{p}$ P
- LI. Symmacho patricio Theodericus rex.
symmacho] L^tR^t , simmacho L^1R^1 , reliqui corruptius
princio O^1

LRKPMON(X)(in quattuor his libris laterculus adest textu deficiente)E(F)

I.

HERMINAFRIDO REGI THORINGORUM THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 Desiderantes vos nostris aggregare parentibus neptis caro pignori propitia divini-
tate sociamus, ut qui de regia stirpe descenditis, nunc etiam longius claritate Hamali
5 sanguinis fulgeatis. mittimus ad vos ornatum aulae domus, augmenta generis, solacia
fidelis consilii, dulcedinem suavissimam coniugalem: quae et dominatum vobiscum iure
2 compleat et nationem vestram meliore institutione componat. Habebit felix Thoringia
quod nutrit Italia, litteris doctam, moribus eruditam, decoram non solum genere,
quantum et feminea dignitate, ut non minus patria vestra istius splendeat moribus
3 10 quam suis triumphis. Quapropter salutantes gratia competenti indicamus nos venientibus
legatis vestris inpretiabilis quidem rei, sed more gentium suscepisse pretia destinata,
equos argenteo colore vestitos, quales decuit esse nuptiales. quorum pectora vel
crura sphaeris carnis decenter ornantur: costae in quandam latitudinem porriguntur:
alvus in brevitate constringitur: caput cervinam reddit effigiem, imitantes velocitatem
15 cuius videntur habere similitudinem. hi sunt sub pinguedine nimia mansueti, magna
mole celerrimi, aspectibus iucundi, usibus gratiores: incedunt enim molliter, sessores
insanis festinationibus non fatigant: quiescitur in ipsis potius quam laboretur et com-
4 positi delectabili moderatione agilitate norunt continua perdurare. Verum hunc quam-
vis nobilissimum gregem beluasque morigeras vel alia quae direxistis eximia victa
20 cognoscitis, quando omnia iure superat, quae decus regiae potestatis exornat. desti-
navimus et nos quidem, quae principalis ordo posebat: sed nihil maius persolvimus,
quam quod vos tantae feminae decore copulavimus. assint vestro divina coniugio, ut
sicut nos causa iunxit affectionis, ita et posteros nostros obliget gratia parentalis.

II.

REGI ERULORUM THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 25 Per arma fieri posse filium grande inter gentes constat esse praeconium, quia
non est dignus adoptari, nisi qui fortissimus meretur agnosci. in subole frequenter

LRKPMON(X)E(F)

3 neptem A diuinitate] deitate A^e 4 sociamus] coniungimus R descenditis K hamali] LRK,
amali P, imperialis MONNEF.1 5 domus om. E¹ augmentata P² 6 dominatum] dominam LRP
iure uobiscum MONXEA 7 compleat] impleat A^e thoringa R 9 spendeat PO^a 10 sal.]
sal. uos A uos O 11 nostris M¹XE quidem] quod P 15 hii RKMONEA sunt om. XEF
magna m. c. a. (sunt ins. K) iucundi om. MONNEF 16 sessores] s. suos KA^e 17 pot. in ipsis A^e
18 norunt] nolunt K perdurare] durare K quam. hunc K^a 19 uicta] uita K, iuncta E 21 quidem
quae] quod quae P^a, quidquid P^b nihil] nunc E¹ 22 decori XEA^e copulamus MONNEF
23 parentelis L¹ 25 posse fieri K 26 adaptari N firmissimus N subole] sole K^a

fallimur: ignavi autem esse nesciunt, quos iudicia pepererunt. hi enim gratiam non de natura, sed de solis meritis habent, quando vinculo animi obligantur extranei, et tanta in hoc actu vis est, ut prius se velint mori quam aliquid asperum patribus videatur infligi. Et ideo more gentium et condicione virili filium te praesenti munere procreamus, ut competenter per arma nascaris, qui bellicosus esse dinosceris. damus tibi quidem equos enses clipeos et reliqua instrumenta bellorum: sed quae sunt omnimodis fortiora, largimur tibi nostra iudicia. summus enim inter gentes esse crederis, qui Theoderici sententia comprobaris. Sume itaque arma mihi tibi que profutura. ille a te devotionem petit, qui te magis defensare disponit: proba tuum animum et opus non habebis obsequium. adoptat te talis, de cuius gente tu potius formideris. nota sunt enim Erulis Gothorum deo iuvante solacia. nos arma tibi dedimus: gentes autem sibi olim virtutum pignora praestiterunt. Salutantes proinde gratia competenti reliqua per illum et illum legatos nostros patrio sermone mandamus, qui vobis et litteras nostras evidenter exponant et ad confirmandam gratiam quae sunt dicenda subiungant.

III.

SENARIO V̄ · I · COMITI PRIVATARUM THEODERICUS REX. *a. 509/510*

Ad ornatum palatii credimus pertinere aptas dignitatibus personas eligere, quia de claritate servientium crescit fama dominorum. tales enim provehere principem decet, ut quotiens procerem suum fuerit dignatus aspicere, totiens se recta iudicia cognoscat habuisse. moribus enim debet esse conspicuus, qui datur imitandus. facile est quemque sibi degere: multis autem electum vivere decet. Cape igitur per indictionem tertiam illustris comitivae nostri patrimonii dignitatem, quam tibi non inmerito tribuit regalis auctoritas. diu namque nostris ordinationibus geminum mutatus obsequium et consilii particeps eras et disposita laudabili assumptione complebas. subisti saepe arduae legationis officium: restitisti regibus non impar assertor, coactus iustitiam nostram et illis ostendere, qui rationem vix poterant cruda obstinatione sentire. non te terruit contentionibus inflammata regalis auctoritas, subiugasti quin immo audaciam veritati et obsecutus ordinationibus nostris in conscientiam suam barbaros perculisti. Quid studium tuum longa lucubratione sollicitum et laboris continui inculpabile referamus obsequium? usus es sub exceptionis officio eloquentis ingenio: favebat ipse sui delectatus auditor, dum meliora faceres, cum recitare coepisses. pronuntiatio tua nostrum delectabat arbitrium, quia tantum dictantium reficiebas animum, quantum se lassare poterat cura cogitantum. fuit quoque in te pars altera vitae laudabilis, quod arcana nostra morum probitate claudebas, multorum conscius, nec tamen, cum plura nosses, elatus. collegis gratia, superioribus humilitate placuisti. Sic omnium

LRKPMON(X)E(F)

1 esse om. R	hii RKMONE	enim om. MONXEF	3 patribus om. E ¹	4 uideatur]
uideantur A, om. X	5 dinosceris M	6 quid. tib. MONXEA	enses om. E ¹	7 largi-mur M
esse om. N	8 theoderici PMONXE	sentia R ^a itaque]	itaque tibi L ¹	9 probat MONXEA
10 habebit MONXEA	potius] poscius P	formidaris EF	nata L ^a	11 herulis reliqui, herculis E ²
12 sibi] ibi O, om. A ^e	13 et] atque K	et om. A ^e	14 firmandam P	16 palatii] rei publicae K
17 seruitium R	princ. proueh. X ^e EF	18 procerum N	fuerit dignatus]	fuerit d. fuerit R, dignatur EF
recta i. cogn. (recognoscat E ^a)	cogn. recta i. A ^e	20 quemque]	scripsi, qualemque LRKM,	21 tertiam]
qualem ON, qualemcumque PXEFA	degere]	diligere P, deligere A ^e	uiuere]	uidere LRKPA
quartam A	23 obsequium] officium N ^a	24 subistis N	restituisti R	asserto K
27 ueritatis P ^a	28 pertulisti E	lugubratione NE	cont. lab. A ^e	29 inculpabile N
referemus R	eloquentis] obloquentis P	30 cum om. X	32 laxare EF	cogitantium PXEA
34 nossces E, nosceres P	elatus] elata sunt LRK			

pro te factus est unus animus ex magna diversitate sociatus. carpes certe probatae institutionis gratissimum fructum, quando provectus tuus ita potuit omnes laetos efficere, ut universi in te iudicent sua desideria profecisse. tuere igitur hanc virtutum amabilem praeclaramque constantiam nostraeque domus auctoritate subnixus tanto studiosius gratiam quaere, quantum te locum beneficiis respicis invenisse. tende itaque adhuc bonis actibus tuos ad potiora successus, sciens gratiam nostram in illo semper augeri, qui se dignum adepto culmini desiderat inveniri.

III.

SENATUI URBIS ROMAE THEODERICUS REX. *a. 509 ante Sept. 1*

1 Gloriosum quidem nobis est, patres conscripti, honores passim impendere, sed
 10 laudabilius bene meritis digna praestare. quicquid enim talibus tribuimus, pro generali
 2 potius utilitate largimur. cunctis siquidem proficit recti tenax provectus nec locus
 2 relinquitur iniuriae, cum ad bonos pervenit regula disciplinae. Hoc itaque praeclaro
 desiderio illustrem virum Senarium comitivae patrimonii dignitate subveximus, qui
 venalitatis obscura animi claritate refugiat, qui calumnia non lactetur, nec patrimonii
 15 auctoritate suffultus de nostro sibi faciat terrore compendium, sed ius aequabile possit
 tenere cum ceteris, unde nobis placere respicit servientes. haec de illo futura pro-
 3 mittere praeteritorum facit temporum fides. In ipso quippe adulescentiae flore palatia
 nostra meritis maturus intravit et, quod robustas quoque fatigat aetates, nullo deceptus
 novitatis errore ad imperantis conversus arbitrium effectum bonarum praestitit iussionum,
 20 nunc ad colloquia dignus, nunc ad exceptiones aptissimus, frequenter etiam in honorem
 legationis electus, cuius multiplex meritum incertum apud nos reddebat officium. non
 4 enim unius loci vir debet dici, a quo multa videntur impleri. Sed haec amplius com-
 mendabat humilitas, quae tam clara quam rara est. novum est enim sub amore prin-
 cipis custodire modestiam, quia gaudia semper animos inquietant: modus enim raro
 5 laetis rebus imponitur, qui magis in tristibus invenitur. Verum inter haec stupenda
 meritorum originis quoque simili claritate resplendet, ut haereas, qua parte sit ditior,
 cum copiosius utraque possideat. habent ergo singulatim distributa praeconium, iuncta
 miraculum. quapropter, patres conscripti, assurgat primaevae introeuntibus cana Liber-
 tas. nihil de genio vestro subtrahitur, quando venientium novitas honorabiliter in-
 30 vitatur. parentes publici de clementia nominati, duplex vos ratio benignitatis invitet:
 incipiens mereatur gratiam, provectus favorem.

LRKPMON(X)E(F)

2 laetos] legatos *O* 6 tuis *XEF* potiora successus sciens] potiores (porciores *O*) uoces (uices *EF*)
 suscipiens *MONXEF* 7 cumini *O*, culmine *E* 10 bene] bona *E*¹ 11 tenax] uerax *P* 12 in-
 iuri**** *L*¹ 13 senatorium *XE*¹ 14 refugiat *K*, refulgeat *O* 15 terr. fac. *E* 16 tenere ...
 placere *bis O* unde] et inde *altero loco O* plac. nob. resp. *P*, nob. resp. plac. *K* 17 fac. praet. *MONXE*
 18 meritis] mentis *E*² quod] condam *E*¹ 20 etiam] et *EA*^e leg. hon. *A*^e 21 incertum]
 certum *M*^a 22 unius] unus *E*¹ hoc *E*¹ 23 humilitas] **litas *K*¹, humanitas *O*^a, utilitas *A*
 tam] tantum *MONXEF* 24 modestestiam *P* gaudia *om. E*¹ modus enim raro laetis rebus im-
 ponitur q. m. in tr. inuenitur] modus enim raro (rarus *N*) l. r. interuenit (*om. mediis*) *MONXEF*; modus etiam
 raro interuenit garrula res est laetitia nec enim prae gaudio potest spiritus contineri (*omissis verbis* laet. r. imp.
 q. m. in tristibus) *ex ms. Praevostiano Fornerius* 26 haereas] habeas *K* 27 ergo] igitur *E*, *om. N*
 singulatim] *LP*, singillatim *RKMONX*, sigillatim *EA* 28 quaspropter *E*¹ 29 uenientium] et u. *P*²
 30 ben. inuitet (inuitat *P*)] inu. ben. *N*^a

V.

AMABILI VIRO DEVOTO COMITI THEODERICUS REX. *a. 508 511*

Nullum decet nostras gravanter suscipere iussiones. quae magis utilitates noscuntur 1
extollere devotorum. in Gallicana igitur regione victualium cognovimus caritatem. ad
quam negotiatio semper prompta festinat. ut empta angustiore pretio largius distrahantur. 2
sic evenit ut et venditoribus satisfiat et illis provisio nostra subveniat. Atque ideo
devotio tua praesenti auctoritate cognoscat omnes navicularios Campaniae. Lucaniae
sive Tusciae fideiussoribus idoneis se debere committere. ut cum victualibus speciebus
tantum proficiscantur ad Gallias. habituri licentiam distrahendi sic ut inter emptorem
venditoremque convenerit. Grande commodum est cum indigentibus pacisci: quando 3
fames totum solet contemnere. ut suam necessitatem possit explere. nam cum ambi-
tioni suae serviat. prope modum donare videtur. qui vendit rogatus. ad saturatos cum
mercibus ire certamen est: suo autem pretium poseit arbitrio. qui victualia potest
ferre ieiunis.

VI.

SYMMACHO V·I· PATRICIO THEODERICUS REX. *a. 507 511*

Rationales petitiones supplicum libenter amplectimur. qui etiam non rogati iusta 1
cogitamus. quid est enim dignius quod die noctuque assidua deliberatione volvamus.
nisi ut rem publicam nostram sicut arma protegant. aequitas inviolata custodiat?
spectabilis itaque Valerianus in Syracusana civitate consistens reverti se ad lares
proprius supplicavit. qui studiorum causa liberos suos ad Romanam civitatem deduxit.
Quos illustris magnificentia tua ex nostra continens iussione in supra dicta urbe faciat 2
commorari: nec illis liceat ante discedere. nisi hoc noster proloquatur affatus. ita
enim et illis studiorum provectus acquiritur et nostrae iussionis reverentia custoditur.
Non ergo sibi putet impositum. quod debuit esse votivum. nulli sit ingrata Roma. 3
quae dici non potest aliena. illa eloquentiae fecunda mater. illa virtutum omnium
latissimum templum. sentiatur plane. quod clarum est: non sine gratia esse creditur. 2
cui habitatio tanta praestatur.

VII.

SENARIO V·I· COMITI PRIVATARUM
THEODERICUS REX.*a. 509 510*

Propositum nostrae pietatis est iniuste periclitantium sublevare fortunas. quia 1
quod aliena vi constat impositum. trahere non possumus ad delictum. iniquum est
enim. ut hominis vitio deputetur quod eius voluntate non regitur: et illud imputetur
periclitanti. unde raro datur evadere. Atque ideo sublimitas tua prosecutores frumen- 2
torum. qui de Sicilia fuerant ad Gallias destinati. lacrimabili nos aditione pulsasse
— — — — —

LRKPMON(X)E(F)

2 grauter *P^b*, grau***** *M^a* 3 gallica *K¹* 4 semper neg. semper *N* angustiore pretio
largius] *scripsi*, largius angustiore (angustiore *L*, congestiore *P^a*) pretio libri 6 tuo *O* omnis *O*
7 victualus *P^a*, victualum *P^b* 8 sicut *om. O* 10 famis LRKMN expellere *A* 11 qui]
quod *N* ire cum merc. *K* 15 rationales] LMO, rationabiles RPXEA, hiat *N* 16 enim] inc. *M¹*.
om. E 17 aeq.] aeq. quoque *A* (ex ep. 1, 39) 19 romam *O* 20 tua *om. K^a* iussion *A^o* (em. in err.
typ.) facia *K¹* 21 affectus *M¹XE* 25 clarum] LRKPA, carum MONXE²F, cautum *E¹* 29 pietatis]
elemencie *N* 30 quod al. ui constat *om. P* 31 imputetur] RK²XEA coniectura, inputet reliqui
33 silicia *L* lacrimabili *K* pulsatos *K*

cognoscat, dum susceptum onus promovissent in pelagus, adversis flatibus fuisse
 susceptum: ubi fatisciente compage trabium, omnia vis absorbit undarum nec quic-
 3 quam miseris de aquarum nimietate nisi solas lacrimas restitisse. Unde illustris
 sublimitas tua, praesenti auctoritate commonita, modulationem tritici quam sub hac
 5 sorte perisse probaverint, supradictis prosecutoribus sine aliqua faciat cunctatione
 reputari. crudelitatis enim genus est ultra naufragium velle desaeuire et illos ad
 dispendia cogere, quibus inopem vitam probantur immania elementa cessisse.

VIII.

HONORATIS POSSESSORIBUS ET CURIALIBUS FOROLIVENSIBUS
 THEODERICUS REX.

a. 507/511

10 Grave videri non debet, quod nostra ordinatione censetur, quia novimus aestimare,
 quod vos oportet implere. a nobis quippe potestis rationabiliter custodiri, quibus pro-
 fecistis non gravati. proinde devotioni vestrae praesenti auctoritate decernimus, ut
 accepto pretio competenti de locis vestris ad Alfuanum trabes sine aliqua dilatione
 devehatis, quatenus et nostra ordinatio sortiri possit effectum et perceptis mercedibus
 15 nec vos videamini sustinere dispendium.

VIII.

OSVIN \bar{V} · \bar{I} · COMITI THEODERICUS REX.

a. 507/511

Innocentiae professio est nostram elegisse praesentiam, ubi nec violentiae locus
 datur nec avaritiae vitia formidantur. Maurentius atque Paula patris auxilio nudati
 multorum se iniuriis testantur exponi: quorum adulescentia pervia videtur incommodis,
 20 cum facile possit subrepi vel iuvenibus destitutis. et ideo nostrum merentur prae-
 sidium, a quibus se calliditas non abstinere improborum. proinde sublimitas vestra
 tenorem praesentis iussionis agnoscens supra memoratos adultos, si quis iurgantium
 pulsare maluerit, ad nostrum comitatum noverit dirigendos, ubi et innocentia perfugium
 et calumniatores ius possint invenire districtum.

X.

IOHANNI \bar{V} · \bar{S} · CONSULARI CAMPANIAE
 THEODERICUS REX.

a. 507/511

1 Foedum est inter iura publica privatis odiis licentiam dare nec ad arbitrium
 proprium vindicandus est inconsultus fervor animorum. iniquum quippe nimis est

LRKPMON(X)E(F)

1 suspectum O promouissent] PM^bO^2NXA correctura, promouisset $LRKM^aE$, promouiss. O^1
 2 ubi] ut P abs. (absorbisset K, absorpsit P) und.] und. abs. A^e nec] ne N 3 unde] bene XE
 4 modulationem] in ordinationem E 5 probauerit ON, probauerunt E cunctatione] percunctacione N
 6 crudelitas E^1 en. gen. est] est en. gen. MON, en. est gen. EF ultra] ulica E^1 deservire E^1
 7 inmonia N elementa cessisse] pericula concessisse XEF 11 a nobis] ambis O profecistis] LRK^1A^e ,
 proficitis P, profuistis $MONXEF^a$, prospicitis K^2 12 non] etiam non EF 13 nostris O alfianum P,
 alsuanum A 15 uideramini O 17 professio O praesentiam] prouinciam K 18 auxilia N
 20 subrepi] *Krusch*, subripi *libri* 21 reproborum K, improrum O 22 iugantium K 23 profugit MN
 24 ius] uix N possint] possunt $PMONXA$ 28 uindicandus] iudicandus M^aXEA

quod delectat iratum. furentes iusta non sentiunt, quia dum commoti in vindictam saeviunt, rerum temperantiam non requirunt. hinc est quod legum reperta est sacra reverentia, ut nihil manu, nihil proprio ageretur impulsu. quid enim a bellica confusione pax tranquilla distabit, si per vim litigia terminentur? Provincialium igitur 2 Campaniae atque Samnii suggestione comperimus nonnullos neglecta temporum disciplina 5 ad pignorandi se studia transtulisse et quasi edicto misso per vulgus licentiam crevisse vitiorum. his multo acerbiora iungentes: alienis debitis ad solutionem alios trahi solamque causam probabilem videri, si aliqua debitori potuit vicinitate coniungi. o iniquum persuasionis errorem! dividuntur causae germanis: filius obligationibus paternis, si non sit heres, exuitur: uxor maritalibus debitis nisi per successionis vincula non tenetur: 10 et audacia ad solutionem trahit extraneos, cum absolvant iura coniunctos. hoc hactenus fieri nostri ignorantia fortasse pertulerit: nunc necesse est remedium de legibus habeat, quod nostram potuit intrare notitiam. Proinde edictalis programmatis tenore comperto 3 spectabilitas vestra in cunctorum faciat notitiam pervenire, ut quisquis quod repetere debuisset pignorandi studio fortassis invaserit, voce iuris amittat nec liceat cuiquam 15 sua sponte nisi obligatum forsitan pignus auferre. si vero alterum pro altero, quod nefas dictu est, pignorare maluerit, in duplum cui vim fecit direpta restituat, quia scelera damna plus cohibent et sola detrimenta cogitant qui pudoris fecere iacturam. quem vero ab hac redhibitione foedum patrocinium tenuitatis excusat, pro admissi qualitate facinoris in eum fustuario supplicio vindicetur. non enim patimur impunitum 20 quod nolumus esse permissum.

XI.

SENARIO $\bar{V} \cdot \bar{I} \cdot$ COMITI PRIVATARUM THEODERICUS REX. *a. 509/510*

Spes est certa remedii vota supplicum ad prudentis remisisse iudicium, ut per ordinationis beneficium confusionis abrogetur incertum. proinde magnitudo tua, cuius ordinationi videtur subiacere provincia, inter possessores Volsenses atque curiales 25 causam diligenti examinatione discutiatur, quatenus inter eos sopiatur querela a vobis patefacta iustitia. non enim decet post audientiam vestram negotium trahi, a quo post alios iudices debuisset audiri.

XII.

MARABADO $\bar{V} \cdot \bar{I} \cdot$ COMITI ET GEMELLO $\bar{V} \cdot \bar{S} \cdot$
THEODERICUS REX.

a. 508/511 30

Propositi nostri est, ut provincias nobis deo auxiliante subiectas, sicut armis 1 defendimus, ita legibus ordinemus, quia semper auget principes observata iustitia et quantum probabili institutione vivitur, tantum summis adhuc provectibus aggregatur.

LRKPMON(X)E(F)

1 delectum N^a quia ... 2 saeviunt *om. N* comm.] comm. animo A^e 3 nihil manu] manu nihil L^1 , tunc manu E^1 nihil] tunc E^1 ageretur] agere N 4 tranq. pax AE distabat L per uim litigia terminentur] per iura litigia (legittima E^1) non term. XE^1F igitur] itaque N 6 pignerandi P fortasse edicto omisso vulgus] A^e , vulgos libri 7 multo] multos LR acerbiora] acceptiora E^1 8 probabilem] culpabilem E^1 vicinitate] in ciuitate A , inc. K^1F^1 9 profusionis N , persuasionis F hoc *om. P* 13 nostram] *om. P^b O*, inc. P^a 14 in] ad EA faciat] inc. L^a 15 pignorandi] et p. O uocem $MONXE$ 17 dictu est] L^2XEA , dictum est L^1RMON , est dictu K cui uim] ciuium P fecerit K directa E quia] quod P 18 scelerata N 19 quem] que O redimitione A^e amissi MX^1A^e , ammissi Ar , commissi E 20 fustario P 23 spes] opes P (errore miniatoris) remisse K 25 possessiones E uolientes O , uidienses E : fortasse Volsenses 26 sapiatur N 27 audaciam O tr. neg. K 32 princeps A 33 adhoc E

- 2 Arcotamia itaque illustris femina flebiliter ingemiscens nepotis sui calamitatem tali conquestione deploravit, dum semper aviae cura tenerior est suorum, asserens Aetheriam nurum suam, mariti postposita dilectione, cuidam se Liberio iugali foedere sociasse et cum ornator cupit novis thalamis apparere, studuerit prioris viri facultates evertere,
- 3 5 allegans ditatam filiorum spoliis, quibus magis decuit congregari. Ideoque nos, qui desideria supplicantium consuevimus remittere ad statuta divalium sanctionum, ut nec insinuationem supplicum renuamus nec adversarii negotium credula facilitate damnemus, sublimitatis vestrae iudicio hanc causam legibus committimus audiendam, ut omni incivilitate summoti mediis sacrosanctis evangeliiis cum tribus honoratis, quos partium
- 10 consensus elegerit, qui legum possint habere notitiam, quicquid prisca iuris forma constituit inter eos, considerata disciplina nostri temporis, proferatis, quia non decet per vim eos aliquid agere, qui ad nostra meruerunt regimina pervenire.

XIII.

SENARIO V. I. COMITI PRIVATARUM THEODERICUS REX. *a. 509/510*

- 1 Emolumenta deesse laborantibus non oportet, ut et bonae spei aditus aperiatur
- 15 et desudantium querela iusta compensatione claudatur. atque ideo providentiam nostram, quae omnes rei publicae partes sub caelesti favore circumspicit, ordinasse cognosce, ut Colosseo illustri viro pro laboribus et meritis ad Sirmiensem Pannoniam destinato iuxta consuetudinem veterem victualia praebeantur, quatenus, dum memorato viro
- 2 necessaria fuerint praeparata, locus iniustis praesumptionibus abrogetur. Disciplinam
- 20 siquidem non potest servare ieiunus exercitus, dum quod deest semper praesumit armatus. habeat quod emat, ne cogatur cogitare quod auferat. necessitas moderata non diligit, nec potest imperari multis quod nequeunt custodire paucissimi.

XIII.

GESILAE SAIONI THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 Magni peccati genus est alienis debitis alterum praegravare, ut qui potest exigi
- 25 non mereatur audiri. sua quemque damna respiciant et is solvat tributum, qui possessionis noscitur habere compendium. atque ideo praesenti tibi auctoritate delegamus, ut Gothi per Picenum sive Tuscias utrasque residentes te imminente cogantur exsolvere debitas functiones. In ipsis enim initiis comprimendus excessus est, ne foeda imitatio quasi turpis scabies paulatim reliquos comprehendat. si quis ergo iussa nostra
- 2
- 30 agresti spiritu resupinatus abiecerit, casas eius appositis titulis fisci nostri viribus vindicabis, ut qui iuste noluit parva solvere, rationabiliter videatur maxima perdidisse.

LRKPMON(X)E(F)

1 arcotamia] arcothamia *P*, archotamia *MNEA*, archotomia *O* ingemiscens *ME*¹ 2 con-
questioni *P* aetheriam *K* 4 auertere *K*¹ 6 supplicantium *KPO*, supplicium *F* consuevimus] novimus *E*
statut *O*¹[?], studia *N* 7 insinuacione *O* facitate *K*^a 10 legam *N* possunt *L* 11 nostris *N*^a
14 laborantibus (laboribus *N*^a) deesse *N* ut *om.* *E*¹ aperitur *N*^a 16 *ordinasse *R* 17 col-
loseo *NE* viro illustri *A*^e syrmiensem *PMONXEA* pannoniam] coloniam *R* 18 iusta *E* cons.
uet.] uet. cons. *R*, cons. (*om.* ueterem) *N* 19 praesumptionibus] pe***ticionibus *N* 21 armatus
om. *N* emet *N* cogatur *om.* *R*¹ moderata] moderamen *XEA*^e 22 potest *om.* *R*¹ nequeant *A*^e
pacissimi *O* 24 qui] quod *A* 25 quique *A*^e is] si *O* 26 possessionibus *E* auct. tibi *N*
27 piscenum *N*, pincenium *E* te *om.* *O* 28 initiis] initiis et primordiis *P* 29 comprehendat *L*¹
30 agresti spiritu resupinatus] agrestis (grestis *N*) spiritus iure supinatus *MONXEF* causas *O* nostris *P*
uiribus] *R.MNE*, iuribus (*ut videtur*) reliqui 31 iuste] iste *K*¹ noluit] noluerit *E*¹ videatur *om.* *R*¹

qui enim debent ad fiscum celerius esse devoti, nisi qui capiunt commoda donativi, quando amplius de nostra humanitate recipiunt quam stipendii iure praestetur? nam si liberalitatis nostrae causa tractetur, nos potius voluntaria tributa solvimus, qui fortunas omnium sublevamus.

XV.

BENENATO V. S. THEODERICUS REX.

a. 507/511⁵

Illustris et magnifici viri comitis patrimonii suggestione comperimus dromonarios 1
viginti et unum de constituto numero mortis incommodo fuisse subtractos. unde pro-
videntiam nostram. cuius est proprium quod casu subducitur recuperare consilio. hoc
statuisse cognosce. ut supra dictos dromonarios probare sine aliqua dubitatione festines.
qui tamen ad hoc opus possint idonei reperiri. Remigum enim labor operosus valentes 10 2
animo et viribus quaerit, ut confidentia mentis procellis obviare possit undosis. quid
enim audentius quam illud infidum ac vastissimum mare intrare parvo navigio. quod
eluctari facit desperationis sola praesumptio? quapropter iussis te nostris hanc cautelam
convenit adhibere, ut querelam de congregatis debilibus non facias. cum nos robustissi-
mos quaesisse cognosceas. 15

XVI.

SENATUI URBIS ROMAE THEODERICUS REX.

a. 509/511

Utilitatis publicae causa, quam noster animus semper aspectat, virum illustrem 1
comitem Arigerum civem paene vestrum dudum ad Gallias aestimavimus dirigendum.
ut eius maturitate consilii titubantium potuissent corda firmari. novitatem quippe
sollicitam prudentes convenit habere rectores. ut quemadmodum fuerit vitae formatus 20
ordo, sic currat instituta devotio. his rebus ad nostra vota compositis et gloriam
civilitatis retulit et quod inter vos didicit diligenter ostendens et bellorum insignia
reportavit. Quem desideratum. sicut putamus, coetui vestro reddidimus, ut qui vobis 2
longa aetate placuit, nunc gratior fiat, cum eum adiecta bona commendant. qua-
propter disciplinae se praefati viri Romanus ordo restituat et quod quietis amore prae- 25
cipitur, devotis animis impleatur: quatenus et excessibus tollatur licentia et quod
optamus maxime, locum nequeat invenire vindicta. Si qua etiam per eius absentiam 3
culpa provenit, inter vos iustitiae consideratione corrigit. sicut nobilitati vestrae con-
venit agere. cui semper probitas placet: quoniam nos specialiter iniunxisse cognoscite.
ut error, qui ab auctoribus suis minime fuerit emendatus. legum distictione reseceatur. 30
pareatur ergo, patres conscripti. viro multis temporibus iam probato, cui necesse est
praedicanda sequi, qui se hactenus sub vestra omnium laude tractavit et in tanta
frequentia nullius repperit adversa iudicia.

LRKPMON(X)E(F)

1 donativis XEF	3 voluntaria] ad u. E	6 dromonarios XE ¹ FAe, dromonarios M ^a	7 num.
const. E	8 proprium] commodum pr. K ^a	quod] ut quod K	recuperare] reparare MONXEA
9 dromonarios XE ¹ FAe, dromonarios M ^a		10 hoc] hec N, om. E	possunt E enim om. K
11 possint E	12 audacius M ^a N	13 electuri N	te iuss. R
14 non om. E			nos] nec Ae
17 publicae L	aspectat] LR ² KP, aspectat R ¹ , spectat MONXEA	18 argerum R	19 mari-
tate L ^a	possint N	firmari] inc. K ¹	21 curat O
insignita reportarat Ae	putavimus E	24 eum] e. nobis E	commendat O
et] ut EA	27 optimus MON	vindict(a)e MONXEF	eius om. O
inter] in P	30 error] terror MON	ab om. M ^a	actoribus O
cui] cuius MONXEA	32 praecanda K	nostra EF	

XVII.

IBBAE VIRO SUBLIMI DUCI THEODERICUS REX.

a. 508/511

- 1 Definitam rem ab antiquo rege, quam tamen constat rationabiliter esse decretam, nulla volumus ambiguitate titubare, quia decet firmum esse quod commendatur probabili iussione. cur enim priora quassemus, ubi nihil est quod corrigere debeamus?
- 2 5 Atque ideo praesenti tibi auctoritate praecipimus, ut possessiones Narbonensis ecclesiae secundum praeceps recordationis Alarici praecepta, a quibuslibet pervasoribus occupatae teneantur, aequitatis facias contemplatione restitui, quia versari nolumus in ecclesiae dispendio praesumptiones illicitas, dum nostra deceat tempora sedare confusa. Esto contra talia omnino sollicitus, ut qui es bello clarus, civilitate quoque
- 10 reddaris eximius, sic et arma tua deo iuvante corroboras, si iustitiam mediocribus servare contendas, improbis enim non potuisse resistere non praevalere excusare, quando omnes tibi libenter cedunt, quem gloriosum in bellorum certamine cognoverunt, ignavus forte audacibus iubere nihil possit: nemo plus praesumentibus imperat, quam quem sua facta commendant.

XVIII.

ANNAE V̄ · S̄ · COMITI THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 Consuetudo est nostrae clementiae probatae nobis fidei agenda committere, ut cum iudices delegamus praeditos tractatu maturo, locum prava nequeat invenire surreptio, dudum siquidem ad nos multorum suggestionem pervenit Laurentium presbyterum effossis cineribus funestas divitias inter hominum cadavera perscrutatum concussionem-
- 20 que mortuis intulisse, quem oportet viventibus quietam praedicare, non abstinuisse perhibetur tam crudeli contagio piis dicatas consecrationibus manus: aurum exsecrabili quaesisse fertur affectu, quem suam decuisset egentibus dare substantiam vel sub
- 2 aequitate collectam. Quod te diligenti examinatione praecipimus indagare, ut, si veritati dicta perspexeris convenire, hominis ambitum eo tantum fine concludas, ne possit
- 25 suppressere quod cum non licuit invenire, scelus enim, quod nos pro sacerdotali honore relinquimus impunitum, maiore pondere credimus vindicandum.

XVIII.

GEMELLO V̄ · S̄ · THEODERICUS REX.

a. 508/511

- 1 Decet principalem providentiam fessa refovere, ut asperitatem casuum mitiget lenitas iussionum, non enim sentitur incommodum, si, quod per adversitatem constat
- 2 30 oppressum, concessa prosperitas ostenderit sublevatum. Siliquatici namque pra-

LRKPMON(X)E(F)

2 quam tamen] quantum EF 5 tibi om. O 6 alaricis EF, alari M^a occupata LRKM^a
 7 con|placione L¹ quia] quoniam XEFA, qui M^a uersari] aduersari M^b ONXE, aduersario M^a
 8 sedare] fedare O 9 qui es] quie N non pot.] Meyer, potuisse libri quando] quoniam EF
 13 ignavis NE audacia MONXEF iub. nihil (nil A^e) nichil iub. N, nihil (om. iub.) K^a 17 praeditos]
 LRP.M² EFA^r, praedictos KM¹ ONXA^e nequeant E¹ 19 cad. uera R¹ confusionem quae K
 20 uiuentibus] quietibus E^a 21 crud. contagio (*tagio L¹) cont. crud. E dicatas post consecr. R
 consecrat**nibus R¹, consecrationibus O 24 dicta om. MONXE prospexeris K, perspexerit E
 25 suppr.] aurum suppr. Gar. sacertali R¹ 26 reliquimus O[?] maiori A 28 asperitate O
 30 ostendat P siliquati E¹ post namque prae anticipat bemus inferri, ut haec remissio .. respirent
 aliquatenus (ex p. 123, 2. 3) E¹, delet una cum prae E²

stationem, quam rebus omnibus nundinandis provida definivit antiquitas, in frumentis, vino et oleo dari praesenti tempore non iubemus, ut haec remissio solutionis copiam possit praestare provinciis et respirent aliquatenus fessi praesentis salubritate decreti. Quis enim ad vendendum non incitetur largius, cui solita dispendia subtrahuntur? 2 portus nostros navis veniens non pavescat, ut certum nautis possit esse refugium, si manus non incursarint exigentum, quos frequenter plus affligunt damna, quam solent nudare naufragia. sit hoc forsitan sub quiete tolerandum: nunc autem, dum provincialibus praestare cupimus, mercium dominis interim consulamus. 5

XX.

GEBERIC V̄ · S̄ · THEODERICUS REX.

a. 507/511

Si desideramus locum beneficiis invenire, ut titulos nostrae possimus pietatis 10 1 erigere, quanto magis aliena beneficia intacta volumus defendi, qui propria cupimus sponte largiri, maxime quando et illud conscientiae nostrae reponitur, quod de fisco sub antiqua sollemnitate praestatur! proinde viri venerabilis episcopi Constantii supplicatione comperimus sacrosanctae ecclesiae ipsius unum iugum, veterum principum pietate collatum, et nunc quorundam usurpatione violenta retineri. Sed quia nos uti nullum 15 2 volumus fraudibus suis, praesertim cum in dispendio pauperum detestabili mente versetur, praesenti auctoritate decernimus, ut ea, quae retro principum constiterint humanitate deputata, supra memorata ecclesia sine aliqua imminutione percipiat, manente poena etiam pervasori, qui et veterum dona et ecclesiae probatur violasse compendia. 20

XXI.

GEMELLO V̄ · S̄ · THEODERICUS REX.

a. 508/511

Quamvis efficaciam tuam insistere credamus iniunctis et studiose deflectere quae 1 nobis cognoveris displicere, tamen sollicitum ammonitio nostra non deserit, ut instructor reddaris, dum infra scriptis brevibus definita susceperis. proinde ordinatio nostra nulli videri debet ingrata, cum necessitas temporis excuset onera iussionis. Esto itaque ad 25 2 iniuncta sollicitus, quia licet sit semper adhibenda, maxime tamen utilis est in necessitate custodia. parebis ergo commonitus, ut sic possis cum provincialibus agere, quemadmodum nos eis respicis velle praestare, quatenus securus de nostra gratia consequaris, quicquid sollicitus de pravo studio habere contempseris.

XXII.

ARGOLICO V̄ · Ī · P̄ · Ū · THEODERICUS REX.

a. 510/511 30

Intolerabilis excessus est, qui supernae maiestatis adfectat iniuriam et oblitus 1 pietatis crudelia sectatur erroris. quem enim sperabit veniae locum, qui reverendum

LRKPMO(*finiit r. 20 in compendia*)*N(X)E(F)*

1 quam] *XEA* coniectura, quem *LRKPMON* 2 dari om. *MONXEF* iubemus] i. inferri *E* (*utroque loco, v. ad p. 122, 30*) haec om. *N* 3 praesentis om. *R*¹ 4 cui] cum *O* 6 incursarint] *K*, incurserint *LR*¹*PMONAr*(¹), incurrerint *R*²*XEA*r(²)^e exigentum] *LRPE*, exigentum *KMONXA* 10 nostr. poss. er. piet. *R*, poss. nostr. piet. er. *KAr*^e 11 propria] proba *E* 12 largiri] defendi *R*^a 15 nullum om. *P*^a 16 suis om. *N* pauperum [*sic*] *P* 17 principum om. *R* 19 peruasoris *E* 22 tuam om. *K* 23 nobis om. *N* tamen] inde *E* 26 sit om. *KN* in nec. ut. est *N* 28 nos eis resp.] nos (uos *X*) resp. (om. eis) *MXE*, resp. nos (om. eis) *N* de n. gr. sec. *N* 29 quicquid om. *R* sollicitus om. *N* 31 (*sp. vac.*) intolerabilis *R* 32 sperabit uen.] *KEFA*r(²), uen. sperabit *R*, superabit uen. *L*, speravit uen. *MNXAr*(¹)^e uerendum *P*

- contempsit auctorem? abscedat ritus e medio iam profanus: conticescat poenale
 2 murmur animarum. versari non licet in magicis artibus temporibus Christianis. Magni-
 tudinis itaque tuae relatione comperimus Basilium atque Praetextatum. artis sinistrae
 iam diu contagione pollutos. in accusationem tui examinis personarum intentione
 5 deductos. super qua re nostram te asseris spectare sententiam. ut confidentius fiat
 3 quod pietatis nostrae mandat auctoritas. Sed nos. qui nescimus a legibus discrepare.
 quorum cordi est in omnibus moderatam tenere iustitiam. praesenti auctoritate de-
 cernimus. ut quinque senatoribus. id est magnificis et patriciis viris Symmacho Decio
 Volusiano atque Caeliano nec non illustri viro Maximiano. hanc causam legitima
 10 examinatione pensetis. et per omnia iuris ordine custodito. si erimen quod intenditur
 fuerit comprobatum. ipsarum quoque legum distictione plectatur. ut rei abdiiti atque
 secreti per hoc vindictae genus a culpis talibus arceantur. quos ad leges trahere non
 1 potest incerta notitia. De qua re illustri viro comiti Arigerno praecepta direximus.
 ut omnium violenta defensione summoti. si se occulunt. ad iudicium protrahat impetitos
 15 et vobiscum in hac causa residens nec opprimi faciat innoxios nec leges sinat evadere
 criminosos.

XXIII.

ARIGERNO V. I. COMITI THEODERICUS REX.

a. 510/511

- 1 Quamvis oporteat commissam tibi disciplinam Romanae civitatis in omnibus
 custodiri. tamen in eis maxime studiosior esse debes. quae nostra tibi auctoritate
 20 delegata cognoscis. ut circa te augeat gratiam custodita iustitia et augmenta sumas
 2 nostri iudicii. qui nobis hactenus de integritate placuisti. Praefectus igitur urbis sua
 nobis relatione declaravit Basilium atque Praetextatum magicis artibus involutos impeti
 accusatione multorum: quos elapsos intimat mentis alienatione custodum. eos te prae-
 cipimus ubicumque repertos ad iudicium quinquevirale ducere. quod in praesenti
 25 negotio nostra delegavit auctoritas. ubi te residere censemus. ut violenta omnium
 3 defensione summoti hanc causam discuti facias legibus et finiri. Et si rei criminis.
 cuius impetuntur. fuerint approbati. sententiam subeant. quam iuris definita sanxerunt.
 si vero innocentia eorum detestabili pulsatur invidia. opprimi eos nulla ratione patiaris.
 quia in omnibus causis consideratione divina illud fieri volumus. quod opinionem
 30 nostrae pietatis accumulat.

XXIII.

HELPIDIO DIACONO THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 In lucrum cedunt quae bene meritis conferuntur et de ipso munere magis ad-
 quiruntur. cum optimis digna praestantur. petitionis tuae proinde tenore comperimus
 loca in Spoletina civitate. quae iam longo situ squalor vetustatis obnubere. splendorem

LRKPMN(X)E(F)

1 e] de A 2 murmur P^a magicis] magnis E¹ temporibus] nostri temporis P^b christianorum N
 3 reuelatione MNXE praetextatum K, praestatum MN, praetextatum EF¹ 6 nesc. qui P^a 9 caeliano LA^e,
 ceciliano RKMNEAr, ceciliano P uiro] uni E maximiano] m. praesentibus K² 10 pensetis] praesentis X¹
 12 arceantur R 14 occulant K protrahat] trahat N 15 innoxius P^a lege K 18 (sp. vac.)
 annis R 19 custodire E^a 20 delegato N cognoscis] LRKEA, cognosces PMNX 21 igitur
 om. M^aXEF 22 praetextatum X, praetaxatum K, praetextatum EF 23 custodum] custodiendum
 MNEF, custodiendis X eos om. X 24 deducere N 25 auct. del. P^a omnium] omni XE
 28 eos his K^a 29 quia] qui XEF opinationem MNXF¹ 30 accumulet X² 32 in] (sp. vac.) n R
 34 spoletina] A, spoletina reliqui, spoletana R obnubere] obnuerat LRKP, obnupserat MNXA^e,
 obmiserat E, obduxerat FAr, obruerat Ven. Guelf.

reparationis expetere, ut rebus antiquitate confusis novitatis facies adulta reddatur et beneficio tuo rediviva consurgant, quae annositate inclinata corruerant. quod nos, respectu meritorum tuorum et impensi longa sedulitate servitii. libenti animo duximus annuendum, ut et votis iusta poscentium tribuatur effectus et civitati reparationis crescat ornatus. Atque ideo petitioni tuae robur praesenti humanitate largimur, ut porticum cum areola post Turasi thermas, si tamen publico usui non deservit. absoluta liberalitate potiaris: quia in licentiam reparationis accipiuntur potius praemia quam donantur. hac igitur auctoritate suffultus in supra dictis locis aedificandi sume fiduciam nec aliquam in posterum metuas quaestionem, cum te et civitatis tuetur utilitas et reverenda principis voluntas.

XXV.

ARGOLICO V. I. P. U. THEODERICUS REX.

a. 510 511

Constat eum de se praesumere, qui ad sacri ordinis cupit fastigia pervenire. merita enim suggerunt bonae appetentiae nisus et in qualitate desiderii potest mens honesta cognosci. quis enim palaestricae artis ignarus in stadium luctaturus introeat? aut quis certamini misceatur, quod virtutis conscientia non suadet? in ipsis conatibus aegra languescunt, quae meritorum praesumptionibus non iuvantur. Praeconiorum ergo professio est collegium desiderasse summorum bonumque de se iudicium tradit. qui celsae gradus expetit dignitatis. his igitur desideriis pietas se nostra libenter indulget, qui etiam in spe erigimus vota marcentia, ut, dum provectus quaeritur, probitatis studia plus amentur. Proinde illustris magnificentia tua Petrum parentum luce conspicuum suaeque iam gravitate senatorem in album sacri ordinis secundum priscam consuetudinem curet referri, ut et tanto coetui proficiat numerus et candidato de sacro ordine crescat ornatus.

XXVI.

UNIVERSIS MASSILIA CONSTITUTIS THEODERICUS REX.

a. 508 511

Libenti animo antiqua circa vos beneficia custodimus, cum nova utilitatibus vestris praestare cupiamus. servare quippe terminos ignorat humanitas et novellis decet blandiri beneficiis post longa tempora restitutis. Proinde immunitatem vobis, quam regionem vestram constat principum privilegio consecutam, hac auctoritate largimur nec vobis aliquid novae praesumptionis patiemur imponi. quos ab omni volumus gravamine vindicari. census praeterea praesentis anni relaxat vobis munificentia principalis. ut et illa possitis accipere quae vos non contigit postulasse. ipsa est enim perfecta pietas, quae antequam flectatur precibus, novit considerare fatigatos.

LRKPMN(X)E(F)

1 confusus P^a facies] f. ut E reddantur E 2 inclita K 3 tuorum om. R 4 iusta] iustis L¹[?] 6 areola] areda E¹ post turasi (thurasi X, turasii Gar.) thermas (terhmas K) LRKXF, post curasi thermas A, post urasi thermas E, post tura sitam M², post rura situm ZN, positurus thermas P, post tura si*** M¹: debuit esse post Torasi thermas: nam Spoletii inter rudera aedificii vetusti, quod in alio titulo ibidem erudato thermarum vocabulo appellatur, inventus est titulus Grut. 179, 3 = C. I. L. XI, 4815 hic: C. Torasius C. f. Hor. Severus IIII vir i. d. augur ... loco et pecunia sua fecit 7 libertate KE¹F 9 mestuas N 10 reuerenda principis uol.] pr. reu. uol. KA, reuerentia principis et uoluntas E² 13 apparentiae A 14 ignarus] gnarus K² 15 quis om. K conscientiam A^e 16 languescunt M 17 summorum] multorum E bonorumque X 18 qui] quae N igitur] ergo MNXEA 19 spem KEA 20 luce par. K 21 suaeque iam gr. (gratuitate R)] suaeque gr. iam A^e, sua gr. (om. iam) E 22 et tanto] tanto K¹ de] **de R¹ 25 anqua K¹ uestr. ut. K 26 praestare om. K cupimus N^a 27 quem L^a 30 pr. a. relaxat (relaxa L¹) rel. praes. anni N, 31 contingit X¹F'

XXVII.

TUTIZAR SAIONI THEODERICUS REX.

a. 508/511

- 1 Detestabilis est quidem omnis iniuria et quicquid contra leges admittitur iusta
 execratione damnatur: sed malorum omnium probatur extremum inde detrimenta
 suscipere, unde credebantur auxilia provenire. exaggerat enim culpam in contrarium
 2 5 versa crudelitas et maius reatui pondus est inopinata deceptio. Vir spectabilis itaque
 Petrus ammiranda nobis sorte conquestus est saionis Amarae tuitionem, quam ei contra
 violentos indulsimus, in se potius fuisse grassatam, ita ut ictum gladii in se demersum
 aliquatenus postium retardaret obiectio: subiecta est vulneri manus, quae ut in totum
 truncata non caderet, ianuarum percussa robora praestiterunt: ubi lassato impetu
 3 10 corusca ferri acies corporis extrema perstrinxit. O execrabilem casum! impugnavit
 hominem auxilium suum et solacii prosperitate subtracta crevit ex defensione necessi-
 tas, his multo acerbiora subiungens, ut quasi laesio veniret ad pretium, ita scelus
 proprium enormi exactione taxatum est. atque ideo iuste in illos pietatis nostrae ira
 consurgit, qui benigna iussa in truculenta ministeria mutaverunt, nam quae erunt
 4 15 refugia supplicantibus, si et nostra beneficia vulnerabunt? Proinde praesenti iussione
 censemus, ut quicquid suprascriptus Amara commodi nomine de causis memorati
 supplicantis accepit, quasi oppugnator ingratus a te constrictus in duplo ei cogatur
 exsolvere: quia sub poena restitui dignum est, quod improba temeritate constat extortum.
 5 De plaga vero, quam educto gladio temerarius praesumptor inflixit, ad iudicium comitis
 20 Dudae saepe dictus saio te compellente veniat audiendus, ut secundum edictorum seriem
 quae male commissa claruerint, sine aliqua dilatione componat, tuitionem vero postu-
 lanti contra inciviles impetus ex nostra iussione salva civilitate praestabis, non exemplo
 accusati, sed consideratione decenter electi.

XXVIII.

DUDAE V. S. COMITI THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 25 Conscientiam probamus, cui iudicanda committimus, quia dignus est inter alios
 sequenda decernere, qui sibi modum visus est legitimae conversationis imponere. Petrus
 itaque vir spectabilis Amaram saionem nostrum, qui contrario omine pro eius tuitione
 directus est, educto gladio se asserit vulnerasse defensoremque fecisse, quod vix
 inimicus potuisset audere, hoc te et legitima volumus disceptatione cognoscere et
 30 probabili sententia terminare: quatenus nullus temptare ausus sit, quod nobis displicere
 cognoscit.

LRKPMN(X)E(F)

2 est quidem] quid. est RKN amittitur MN 4 peruenire E 6 amarae] nomen amare K (nomen
 super amare L hic ut saepius) tuitione LRK 7 crassatam PMXEFA ictum] cum ictum (cum rursus
 del.) M² dimensum XE 8 aliquatenus postium] aliquos post uim A^e subiecta] subiectaque EF 10 o om. X
 11 hominibus L¹[?] et solacii] ut s. (salacii N) M^aNA 12 ut] et L¹ 13 inormi MEF illos]
 illo N 14 consurgat P mutauerunt] mutauit N 15 uulnerabuntur EF 16 nomine] necessi-
 tate N 19 iudicum K 20 saio] saius LRKP compellente MNX ueniat] uadat E¹F
 21 claruerunt M^a 22 inciuiles] ciuiles EA ex nostra] extra P 25 dignum K 26 con-
 uersationionis L¹ 27 homine LX, nomine EF 28 defensoremque] et defensorem EF 29 hoc]
 haec P legitime R

XXVIII.

ARGOLICO $\bar{V} \cdot \bar{I} \cdot \bar{P} \cdot \bar{U}$ THEODERICUS REX.

a. 510/511

Si loci vestri cogitaretur auctoritas, si reverentiae cura Romanae, ultro debueratis 1
expetere, in quibus arguimini. quid enim praesenti tempore potuistis culmini urbano
tam proprium quam senatus crementa cogitare, quando famae praesulis proficit, quod
ordo sacer acquirit? Sed quantum viri clarissimi Armentarii testatur missa suggestio. 2
in contrarium foedo ambitu de mora quaeritis commoda, cuius vos optare debuisset
constat augmenta. quid enim amplius esse possit incongruum, quam nostris iussionibus 3
expeditis supplicantium vota suspendere et post sacrae praeceptionis affatum, si dici
fas est, adhuc regium suspendisse iudicium? Sed nos, quibus cordi est post primam 3
culpam non statim desiderare vindictam, ad ammonitionem potius iussa convertimus. 10
ne sit nostra districtio nimia, quam lenis patientia non praecedat. ideoque praesenti
auctoritate decernimus, ut iussionibus nostris nulla dilationis calliditas afferatur, quia
non habet veniae locum, qui delinquit ammonitus.

XXX.

ALBINO $\bar{V} \cdot \bar{I}$ PATRICIO THEODERICUS REX.

a. 507/511

Decet quidem cunctos patriae suae augmenta cogitare, sed eos maxime, quos 15 1
res publica sibi summis honoribus obligavit, quia ratio rerum est, ut eum necesse sit
plus debere, qui visus est maiora suscipere. Porrecta itaque supplicatione testatus es 2
Curvae porticus, quae iuxta domum Palmatam posita forum in modum areae decenter
includit, superimponendis fabricis licentiam condonari, ut et privatarum aedium habi-
tatio protendatur et antiquis moenibus novitatis crescat aspectus. ita fit, ut, quod per 20
ineuriam poterat labi, manentum videatur diligentia sustineri, quia facilis est aedi-
ficiorum ruina incolarum subtracta custodia et cito vetustatis decoctione resolvitur,
quod hominum praesentia non tuetur. Unde nos, qui urbem fabricarum surgentium 3
cupimus nitore componi, facultatem concedimus postulata, ita tamen, si res petita
aut utilitati publicae non officit aut decori. quapropter rebus speratis securus innitere. 25
ut dignus Romanis fabricis habitator appareas perfectumque opus suum laudet auctorem.
nulla enim res est, per quam melius possit agnosci et prudentis ingenium et largitatis
effectus.

XXXI.

AEMILIANO VIRO VENERABILI EPISCOPO
THEODERICUS REX.

a. 507/511 30

Ad finem debet perducere, quae prudentum intentio visa est suscepisse, quia sicut 1
perfecta laudem pariunt, ita vituperationem generant, quae in mediis conatibus aegra

LRKPMN(X)E(F)

2 nostri *PEF* cogitatur *P^a* ultra *LRKP* 3 arguimini] *M²NXA*, arguimini peccare *E*,
argui *LRKP*, argui *M¹* quid] quod *P* culmine *L¹K¹* 5 acquiritur *P* uiris *N^a* armentarii *P*
6 in] per *EF* 7 possit esse *MN* 10 potius *om. X* 11 levis *A* praecedit *EF* 12 de-
creuimus *A^e* 13 relinquit *P* 17 debere] dedere *N* supplicationem *L* 18 curvae] *LRK¹*, curbae
PMNXEA, curiae *K²*, turbe *F* porticu *M^bN*, porticum *E*, portichii *F* arce *X¹*, arche *X²* 19 includat *E*
20 fit] sit *P* 21 manentum] *LRKMN*, manentium *PXEA* 23 hominis *K* nos *om. XEF* nit. cup.
fabr. surg. *XEA* 24 praetita [*?*] *P^a* 25 superatis *P* innitere] immittere *N* 26 fabricis *om. E*
habitato *K* perfectumque] et perfectum *EF* actorem *MNXE* 28 effectus] *A^e*, affectus *libri*
31 decet *A^e* intentio uisa] intentionis *P* 32 perfectam *A* ita] i. et *MNXEA* uiturationem *L¹* aegre *A^e*

- deseruntur. defectus enim rerum aut consilium titubare aut vires arguit defuisse. quapropter sanctitas vestra a tali oblocutione refugiens. quae in aquae ductu reficiendo probabili cura ex nostra auctoritate suscepit. celeriter ad effectum faciat pervenire.
- 2 Nam quid aptius quam ut sitiienti plebi provideat aquas sanctissimus sacerdos et
 5 humana providentia satiet quos etiam miraculis pascere debuisset? imitaris enim antiquissimum Moysen. qui Israhelitico populo longa ariditate siccato de saxi sterilitate copiosos latices eduxit et ad implendum miraculum inde fecit currere umidos liquores. ubi erat sicca durities. tu autem si fontes irriguos saxorum constructione deducis. hoc labore tuo praestas populis. quod ille miraculis.

XXXII.

10

DUDAE SAIONI THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 Cum in omnibus causis velimus iustitiam custodiri. quia regni decus est aequitatis affectus. in eis maxime quae fisci nostri nomine proponuntur nequaquam detestabilis calumnia in invidiam regnantes affligat. patimur enim superari salva aequitate per leges. ut inter arma semper possimus esse victores. nam quem licenter
 2 15 subiectus superat. non debellat adversus. Marini itaque relatione comperimus res Tufae apud Iohannem quondam sub emissionem chirographi fuisse depositas. et quia nobis competere manifestum est quod ad proscriptum poterat pertinere. ideoque praesenti auctoritate praecipimus. ut uxorem supra dicti Iohannis filiumque eius Ianuarium
 3 moderata executione convenias. Qui si intentata iniuste se retinere cognoscunt. aequitatis consideratione restituant: minus ne. competenti sponsione praemissa ad consularem Campaniae veniant legibus audiendi. ut coram partibus positus te imminente. quod forma continet sanctionum divalium. censeatur: ita tamen. ut nullo praeiudicio. nulla iniuria. nullo damno innocentia praegravetur. ne alienae accusationis invidiam tuam facere videaris offensam.

XXXIII.

25

UNIVERSIS IUDAEIS GENUA CONSTITUTIS
THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 Custodia legum civilitatis est indicium et reverentia priorum principum nostrae quoque testatur devotionis exemplum. quid enim melius quam plebem sub praecepto degere velle iustitiae. ut conventus multorum disciplinabilium sit adunatio voluntatum?
 30 hoc enim populos ab agresti vita in humanae conversationis regulam congregavit. haec ratio a feritate divisit. ne arbitrio casuali vagarentur. quos regi consilio divina voluerunt. Oblata itaque supplicatione deposcitis privilegia vobis debere servari. quae Iudaicis institutis legum provida decrevit antiquitas: quod nos libenter annuimus. qui

LRKPMN(X)E(F)

2 fugiens *N^a* in aquae ductu] in aquae ducto *L*. ***queductu *M^a*. iamqu(a)e ductu *NX¹*. iam ductu *X²*
 4 sanctissimus] s. ille *EFA^a*. ille s. *Ar⁽²⁾* 6 moysem *E*. mosen *A^a* israhelitico] *LR*. israelitico *P*. plerique
 compendio saxis *L¹R¹* sterelitate *M* 7 copiosas *LRK* 12 nequaquam] ne quemquam *MN*.
 nec quamquam *X*. nequicquam *EF* 13 inuidia *M* regnantis libri affligat *EF* 14 inter] per *R¹*
 16 tuf(a)e plerique. tuphae *A^a*. nimphe *F* quendam *R* cyrographi. cyrografi similiterve libri 17 per-
 tinere] pervenire *EF* ideoque] *PM^bZNXAr*. ideo *LRKM^a* (ubi que add. est et rursus deletum) *EA^a* 18 supra
 scripti *E* 19 qui] quod *MNEF* intentata] *LRKA^a*. intentata *P*. inte*tata *M^a*. intestata *M^bNXL*
 ret. se *P* 20 minus ne] minusue *A*. si quo minus *P* 21 te imminente om. *K¹* 22 formas *M^a*
 27 est om. *PMNXEFA* 29 conuentu *R¹* 30 haec *EA* 31 consilia *R* 33 annuamus *L^a*

iura veterum ad nostram cupimus reverentiam custodiri. atque ideo praesenti auctoritate censemus, ut quaecumque legum statuta moverunt, circa vos illibata servantur, quatenus quod ad civilitatis usum constat esse repertum, perpeti devotione teneatur.

XXXIII.

DUDAE SAIONI THEODERICUS REX.

a. 507/511

Prudentiae mos est in humanos usus terris abdita talenta revocare commercium- 5 1
que viventium non dicere mortuorum. quia et nobis infossa pereunt et illis in nullam
partem profutura linquuntur. metallorum quippe ambitus solacia sunt hominum. nam
divitis auri vena similis est reliquae terrae, si iaceat: usu crescit ad pretium, quando
et apud vivos sepulta sunt, quae tenacium manibus includuntur. Atque ideo moderata 2
iussione decernimus, ut ad illum locum, in quo latere plurima suggeruntur, sub publica 10
testificatione convenias: et si aurum, ut dicitur, vel argentum fuerit tua indagatione
detectum. compendio publico fideliter vindicabis: ita tamen ut abstineatis manus a
cineribus mortuorum, quia nolumus lucra quaeri, quae per funesta possunt scelera
reperiri. aedificia tegant cineres. columnae vel marmora ornent sepulera: talenta non
teneant, qui vivendi commercia reliquerunt. Aurum enim sepulcris iuste detrahitur. 15 3
ubi dominus non habetur: immo culpa genus est inutiliter abditis relinquere mor-
tuorum, unde se vita potest sustentare viventium. non est enim cupiditas eripere,
quae nullus se dominus ingemiscat amisisse. primi enim dicuntur aurum Aeacus,
argentum Indus rex Scythiae repperisse et humano usui summa laude tradidisse.
quod nos in contrarium neglegere non debemus, ne sicut latentia cum laude sunt 20
prodita, ita inventa cum vituperatione videantur esse neglecta.

XXXV.

ACTORIBUS ALBINI V̄ · Ī · THEODERICUS REX.

a. 507/511

Consulto provida decrevit antiquitas minores contractus liberos non habere, ut 1
et insidiantium laquei frustrarentur et lapsis aetas lubrica subveniret. obrueretur
quippe innocentia, si relaxaretur audacia, essetque cunctis fallendi studium. si fraus 25
subrepticium lucraretur effectum. Et ideo priscae consuetudinis supplicatione porrecta 2
suggeritis patronum vestrum in annis minoribus constitutum facultatibus suis potius
aggregasse dispendia, dum ignara pueritia contraria gerit, quae profutura putaverit. et
nunc id tempus aetatis agere. quo lapsui possimus per ignorantiam subvenire, allegantes.
ut quod iura tribuerunt, nostra quoque beneficia largiantur. Atque ideo, si petitio vestra 30 3
a veritate non deviat et intra annorum spatia deget, quibus hoc beneficium leges sacra-
tissimae praestiterunt. nihilque est quod iure contra referatur, patronum vestrum sol-

LRKPMN(deficit v. 23 in liberos)(X)E(F)

2 quaeque N, quemcunque X instituta EF' monuerunt LRKP, monuerunt MEA, monuerint NX:
fortasse scr. amouerunt 3 ciuitatis MNXEF 6 nulla parte A^e 7 lincuntur E¹, relinquuntur K,
locantur F, loquuntur A^e 9 moderata] praesenti K 11 testatione A^e 12 compedio L fideliter
om. P abstineas EF' mani** R¹ 13 possint R 16 abditis] in a. P^b 18 ingemescat M¹N,
ingemiscit K aurum om. K aeacus] eacus fere libri, eucus K, tacus E 19 indux X 21 esse om. N
23 libros L 24 obruetur M^a 25 relaxetur A^e 26 subripentium E, subrepticium F 27 fac.] in
fac. MEF 28 aggreganda R¹ puritia K¹ contraria om. P quae] qui M^a[?] 29 id] ad KA
lapso] Krusch, lapsu LR, lapsis MXEA, lapsui KP subuere L¹ 30 quod] que EF' uestra] PMXEa,
tua LRK 31 degit PM^bEF 32 nihilque] nihil X, et nichil EF' contra] cuncta M^a

lemniter causa cognita in integrum restitui nostra quoque permittit auctoritas. ita tamen. ut omnia secundum iustitiam legesque peragantur. quia sic supplicantibus consulere volumus, ut eorum adversarios per iniustitiam non gravemus.

XXXVI.

FAUSTO PPO THEODERICUS REX.

a. 509 ante Sept. 1

1 Providentissimi principis est graviter imminutis relinquere tributariam functionem,
ut redivivis studiis ad implenda sollemnia recreentur qui pressi damnorum acerbitate
defecerant. nam si fessis minime relevetur onus. necessitate cernitur iacere prostratus.
2 melius est enim praesentia damna contemnere quam exiguo quaestu perpetua commoda
non habere. Atque ideo illustris magnificentia tua provincialibus Alpium Cottiarum
10 assem publicum per tertiam indictionem nos relaxasse cognoscat. quos transiens noster
exercitus more fluminis. dum irrigavit. oppressit. nam licet pro generali securitate
frementi adunatione proruperit. praeteriens tamen istorum culta vastavit. radit enim
semper fluvius alveum suum et licet molliter egrediens vicina fecundet. illud tamen
3 reddit sterile. quo collectus influxerit. Unde necesse fuit civica vastatione deiectis
15 porrigere dexteram salutarem. ne ingrati dicant se perisse solos pro defensione cuncto-
rum: misceantur potius laetitiae. qui viam Italiae defensoribus praestiterunt. tributa
enim non debent tristes exigi. per quos tributarios feliciter adquisivi. dicat pro illis
noster animus. quod regi non potest imputare subiectus. emimus nostro dispendio
prosperitatem Gothorum: nos necessaria praebuimus. ut hostis vinceretur illaesus.

XXXVII.

THEODAGUNDAE ILLUSTRIS FEMINAE

THEODERICUS REX.

a. 507/511

1 Deceet prudentiae vestrae curam subiectorum negotiis adhibere custodiam. quia
vobis ordinantibus illa fieri debent quae regiam possunt demonstrare praesentiam.
sic enim credimus. quia memor natalium tuorum a te abicias omne vitiosum et illa
25 sola diligere possis. quae et nos amare cognoscis. proavorum forsitan oblitterentur
exempla. si longi generis minus facta recolantur: similes autem filii patrum praeconia
2 mox sequuntur. Renatus itaque flebili nobis aditione conquestus est vobis deleganti-
bus cognitores iudicatum se contra Inquilinam nomine post longa temporis intervalla
meruisse et excubiis damnisque confecto vestram tandem prospexisse iustitiam: nec
30 tamen litigatoris improbam cessare calumniam. dum redivivis litibus tenuitatem in-
sequitur supplicantis. ut non tam vincendi votum quam adversarii videatur quaesisse
3 detrimentum. Quapropter si vobis iubentibus iudicata cognoscitis nec constat adver-

LRKPM(X)E(F)

3 iustitiam A ^o	6 recitentur E	pressi] passi P ^a	ac. damn. K	7 fesso EF	8 dampna
praes. R	9 cotiarum EF	10 assam L ¹	relaxare K	11 irrigavit] irrigat A ^o , irruit EF	
12 adunatione] inandatione P ² , inc. P ¹	rodit R ^b	14 quo] quod K	deuastatione E ¹	15 dextram A ^o	
ne] nec PM ¹ XA	16 misceatur E	uiam] iam MXEF	17 decent X, deceat EF	exigi]	
eigi P ^a	feliciter om. K ¹	18 imputari K	emimus] RKP A ^o , eminus LMXEFA ^r	19. prosperi-	
tati MXE	malim illaesis	22 nostrae KEFA ^o	subi. cur. P ^a	23 uobis] LRKPX, nobis EA,	
uestris M ² , u*** M ¹	ordinationibus MX et sic vel ordinatoribus EF	25 prauorum MXEF	26 si		
om. MXEA ^o	recolentur R	27 flabili K ¹	uobis] nobis A ^o	degantibus P ^a	28 cogni-tores R ¹
iudicantem L ¹	iquilinam A ^o : videtur subesse nomen masculinum aliquod Gothicum	loga K	int.		
temp. K	29 metuisse A	excursis XEF	perspexisse EFA ^o	30 litigatores L ¹ , litigantis EF	
31 tam] tantum MXEF	32 nobis A ^o	iudicatis R			

sarium provocasse legaliter, finitum iure negotium in sua manere facite firmitate, ne longa quaestio litigantium non tam augeat patrimonia, sed evertat et quod fit ambitu lucri, causa videatur esse dispendii.

XXXVIII.

FAUSTO PPO THEODERICUS REX.

a. 507/511

Cum omnes rei publicae nostrae partes aequabiliter desideremus augeri, crementa 5 1
tamen fiscalium tributorum iustissimo sunt pensanda iudicio, quia servientium imminutio
est huius illationis accessio quantumque pars illa proficit, tantum se haec a firmitate
subducit. sed a nobis, qui fisci utilitatem stabili volumus diuturnitate consistere, ex-
cludenda est dispendiosa semper enormitas, ne augmento suo tumens summa deficiat
incipiatque magis deesse, quia immaniter visa est accrevisse. Proinde illustris magni- 10 2
tudo tua Gravassianos atque Pontonates nobis supplicasse cognoscat a Ianuario, sed
et Probo discussoribus iniquis se oneribus ingravatos, cum sterilitas ieiuna locorum
nulla sibi fieri augmenta patiatur. repugnante siquidem natura quaelibet cedit industria.
nec prodest studium laboris impendere, quem ubertas loci non cognoscitur adiuvere.
ibi potest census addi, ubi cultura profecerit. inde et varia tributa, quia non est 15
agrorum una fecunditas. Atque ideo consuetudinem eis pristinam censemus esse 3
revocandam, ut sicut Odovacris tempore tributa solverunt, ita et nunc ab eis publicis
utilitatibus serviatur: et si quid amplius probatur adiectum, consideratione defectarum
virium summovemus. nolumus enim tale aliquid indici, quod sit necesse removeri.

XXXVIII.

THEODAHADO V̄·Ī THEODERICUS REX.

a. 507/511²⁰

Inter ceteras, quibus humanum genus sollicitatur, inlecebras praecipue vitanda 1
est alienarum rerum turpis ambitio, quia in immensum iactata rapitur, si iustitiae
ponderibus non prematur. avaritiam siquidem radicem esse omnium malorum et lectio 1, Tim.
divina testatur, quae tali sorte punita est, ut cum multa rapiat, semper egeat, quam 6, 10.
propter vicinitatem generis nostri sic in animis vestris coalescere nolumus, ut illi nec 25
initia concedamus. Quid enim faciunt sordes animorum in splendore natalium? illud 2
te potius decet eligere, quod nos possit ornare. Hamali sanguinis virum non decet
vulgare desiderium, quia genus suum conspicit esse purpuratum. corrigamus itaque te
per incitamenta praeconii, in quo adhuc non debemus esse districti. Domitius itaque 3
vir spectabilis data nobis supplicatione conquestus est, possessiones iuris sui, id est 30
illam atque illam, ab hominibus vestris neglectis legibus fuisse pervasas, dum civiliter
oportuit recipi. si iure videbatur exposci. Sed quia de vobis non patimur diutius 4
obscura iactari, qui generis claritate fulgetis, praesenti auctoritate censemus, ut im-

LRKPM(X)E(F)

1 procasse K m. facite (facias E, om. F) firm.] facias firm. man. A^e ne] nec P 2 urgeat EF sed]
quam KA 7 huius] huiusmodi P quantumcumque EF hec se R 11 grausiasanos MXEA pon-
tonatas P, pontonatos K¹XEF sed] scilicet E 13 augm. fieri A^e 14 laboribus K 17 ydo-
uacris K 18 et om. EF abiectum K consideratione] consuetudine EF, om. K¹ 22 rap.
iaet. R 23 omnium om. R 24 punita] LRP.1. punita MXEF qua PM^bE²F.1. qua E¹ 25 sic]
si K nostris MEF calescere EF uolumus EFA 26 ininitia M^a 27 hamali] R,
amali P, amalis L^a, hamalis L^bA^e, amare MXEF 28 esse consp. LR itaque] ergo EF 29 incita-
menta] incrementa K constricti K 31 omnibus K 32 oportuerit MXEFA iure] in re A^r,
ire .1^e uideatur .1^e

minente Duda saione nostro, si momenti tempora suffragantur, occupata nuper cum
 5 omnibus, quae direpta sunt, supplicanti faciatis sine aliqua dilatione restitui. Et si
 quid partibus vestris de legibus creditis posse competere, instructam personam ad
 nostrum comitatum destinare vos convenit, ut intentionibus partium sub aequitate
 5 discussis feratur sententia, quam iuris dictat auctoritas. generosos quippe viros omnia
 convenit sub moderata civilitate peragere, quia tantum potentibus laesionis crescit
 invidia, quantum premi posse creditur, qui fortuna inferior comprobatur.

XL.

ACTORIBUS PROBINI $\bar{V} \cdot \bar{I} \cdot$ THEODERICUS REX.

a. 507/511

1 Districtius aliqua iubere compellimur amore iustitiae, dum circa minores fortunas
 10 elementiora sunt nostri pectoris instituta. trahit enim ad misericordiam, qui potuit
 subdi. et hoc habet beneficium mediocritatis suae, ut probatione salva interim moveat
 2 ad dolorem, quia crudelitas sublevat humiles, premit invidia potiores. Datis itaque
 precibus allegatis Basilium virum spectabilem nostra dudum praecepta meruisse, ut
 possessio Arcinatina, quam patronus vester a coniuge eius Agapita iuris fuerat sol-
 15 lemnitate mercatus. postposita dilatione cum documentis omnibus praedicto coniugi
 redderetur, dum a suis penetralibus sollicitatam lacrimabili conquestione quereretur
 uxorem: addentes more nostrae iustitiae postea fuisse praeceptum, ut, si patroni vestri
 de causae qualitate praesumerent, ad nostrum comitatum ocius destinarent, ut quae
 3 ratione convenire poterant, velut a iustitiae fontibus emanarent. Quapropter si nullo
 20 mendacio asserta vitiantur, per officium nostrae sedis Basilium decernimus ammoneri,
 ut, si non nihil est, quod pro suis partibus possit opponere, quominus in hac causa
 pulsetur, vestris intentionibus responsurus occurrat, seu ad comitatum venire seu in
 competenti foro iurgare maluerit, quia nullis necessitatem longinquitatis imponimus, nisi
 qui suis hoc commodis expedire cognoscunt. in locum siquidem beneficii nostram
 25 praesentiam damus: et ideo non debet invitis imponi, quod meretur optari.

XLI.

IOHANNI ARCHIATRO THEODERICUS REX.

a. 507/511

1 Propositum regale est pressis labe fortunae pietatis remedio subvenire et acerbos
 casus iniuriae meliore sorte mutare. data siquidem supplicatione conquereris virum
 spectabilem Vivianum legum artificio, quo callet, elatum, personam tuam obiectis
 30 criminationibus insecutum et eo usque perventum, ut indefensus contra iuris ordinem
 vicarii urbis Romae sententia damnareris: nunc autem religiosae mentis affectu odia
 2 mundana damnasce auctorque suo tuum displicuisse periculum. Et ideo, si nullis
 impugnationibus enervantur asserta, laesionem non patimur miseris inhaerere, quam

* *LRKPM*(deficit v. 7 in comprobatur)(*X* deficit v. 2 in restitui)*E*(*F*)

1	duda] <i>X</i> ² , guda libri	2	supplicante <i>R</i>	facias <i>EF</i>	4	destinare] destinase <i>P</i> ^a , destinasse <i>P</i> ^b		
10	nostr. pect. sunt <i>P</i>	12	crudelitas] <i>L</i> , credulitas <i>RKPEFA</i>	sublevat humiles (-lem <i>E</i>) om. <i>F</i>	poten-			
	tiores <i>PA</i> ^r	14	arcinatiua <i>E</i> , arrinatiua <i>F</i>	noster <i>L</i> ¹ [?]	16	sollicitam <i>E</i> ¹ conquestione]		
	quaestione <i>KEFA</i>	17	more om. <i>L</i> ¹	18	ocius] socios <i>PA</i> ^r	19	rationali <i>PFA</i> ^r	
	asserta <i>EFA</i> ^e	decreuimus <i>F</i>	21	non nihil] scripsi, nihil libri	opponere] optinere <i>P</i>	in hac om. <i>F</i>		
23	iurgare <i>P</i>	nullus <i>E</i> ^a	25	deceat <i>A</i> ^e	27	propositi nostri est oppressis <i>F</i>	fortuna] iniurie <i>F</i>	
	et om. <i>K</i>	28	iniuriae om. <i>F</i>	29	uiuanum <i>K</i> : malim Vivianum	legum] legis <i>K</i>		
	callet] <i>L</i> ^b <i>RKPE</i> ² <i>A</i> ^e , callet <i>L</i> ^a <i>E</i> ¹ <i>F</i> , claret <i>A</i> ^r			clenatum <i>E</i>	30	insecutus <i>R</i> ^a	33	enueantur <i>P</i>

suis constiterit machinatoribus displicere. quapropter in abolitum missa sententia, quae a vicario urbis Romae super hac parte cognoscitur promulgata, patriae te rebusque omnibus nostra reddit auctoritas, nec ullo tempore calumniam super hac parte formides. Sed ne cuiusquam forsitan plectenda temeritas in te impetus reparare possit 3 audaciae, patricii Albini salvis legibus tuitio te deputata communiēt, quia nihil fieri 5 volumus incivile, cuius cottidianus labor est pro generali quiete tractare.

XLII.

ARGOLICO P̄·Ū· THEODERICUS REX.

a. 510/511

Bene principalis clementia suscipit quos pietas paterna destituit, quia sub parente 1 publico genitoris minime sentiri debet amissio. ad nos siquidem iure recurrit infantia destituta, quibus universorum hominum proficiunt incrementa. Clarissimorum igitur 10 2 adultorum Marciani atque Maximi nos querela pulsavit, cum paschalibus diebus paterni luctus essent vulnere sauciati et in ipso laetitiae tempore soli cogherentur tristitiam sustinere, utilitatem suam pio neglexisse contemptu, cum vel firmæ aetati inter lacrimas ista cogitare genus videretur insaniae. cessat enim lucri ambitus, cum vacatur ad planctus, nec mens quodlibet aliud capit. cum eam qualitas pietatis impleverit. Hac 15 3 crudeli subreptione captata turrem circi atque locum amphitheatri illustris recordationis patris eorum detestabili ambitu a vestris suggerunt fascibus expetitur. quorum insidiatorem non humanitatis ullus revocavit affectus, non similis terruit casus: gravavit infantiam, cui non subvenire merito pudoris aestimatur esse iactura. Sed nos, qui 4 regulas veterum, qui servamus momenta pietatis, salubri ordinatione censemus, ut, si 20 quondam patricius atque magnificus vir Volusianus pater supplicum supra memorata loca communi iure possedit, filiis perire non debeant, praesertim cum germen senatorium novis cupiamus beneficiis enutrire quam inter ipsa initia spem adultae aetatis aliqua laesione comprimere. atque ideo illustris magnitudo vestra, si quid tale factum esse meminit, ilico noverit corrigendum, ne venerandum examen senatorii ordinis 25 iniqua praesumptione temeretur.

XLIII.

SENATUI URBIS ROMAE THEODERICUS REX.

a. 509/511

Urbis Romanae celebris opinio suo conservanda est nihilominus instituto, nec 1 vitia peregrina capit, quae se semper de morum probitate iactavit. levitates quippe seditionum et ambire propriae civitatis incendium non est velle Romanum. ideoque 30 in auctoribus facti legum est servanda districtio, ne detestabilis aspectus incendii ad imitationem nefandam vulgi pectora comprehendat. Viri illustris itaque comitis Ari- 2 gervi suggestione comperimus Iudaeorum querela se fuisse pulsatum. quod in domi-

LRKPE(F)

1 constiterit] constiter <i>P</i> ^a	2 noscitur <i>KEFA</i> ^o	3 nostra] nostra te <i>F</i>	4 forsitan <i>P</i>	temeritas]	
seueritas <i>KF</i>	5 audacia <i>A</i> ^o	albin] <i>om. F</i>	communiēt] coicet <i>E</i>	8 parenti <i>K</i>	9 sentire <i>E</i> ¹
11 martiani <i>R</i>	14 enim] tantum <i>E</i> ¹	15 quomodolibet <i>F</i>	caput <i>K</i>	eam] eorum <i>K</i>	
impietatis <i>R</i> ¹	16 atque] ac <i>F</i>	17 faucibus <i>P</i>	expetitam <i>E</i>	18 simul <i>E</i>	grauauit]
non gr. <i>K</i> ²	19 infantia <i>E</i>	20 momenta] <i>LKEFA</i> ^o , monimenta <i>RP</i> , munimenta <i>A</i> ^r		21 supra	
memorata] commemorata <i>A</i> ^o	22 possidet <i>I</i> ¹	senatorum <i>F</i>	23 quam] non <i>F.A</i> ^o	24 magni-	
ficientia tua <i>KEFA</i> ^o	27 senatui urbis Romae]	<i>immo data est ad magistratum; de praefecto urbis cogitavit</i>			
<i>Gaudenzi p. 4, de vicario urbis Meyer</i>	28 est <i>om. F</i>	29 semper se <i>A</i> ^o	31 incendii <i>om. A</i> ^o		
32 nefariam <i>F</i>	33 dominorum] domino <i>E</i> ¹				

norum caede proruperit servilis audacia: in quibus cum fuisset pro districtione publica resecatum. statim plebis inflammata contentio synagogam temerario duxerunt incendio concremandam. culpas hominum fabricarum excidio vindicantes. dum, si quis Iudaeorum probaretur excedere. ipse debuisset iniuriae subiacere. non autem iustum fuit ad seditionum foeda concurrere aut ad fabricarum incendia festinari. Sed nos. quibus deo propitiante cordi est perperam commissa dirigere. ut eunctis possit placatis moribus convenire. praesenti auctoritate decernimus. ut causam supra memoratam legitima discussione noseatis et in auctoribus paucis quos potueritis huius incendii reperire. habita districtione resecetis: quia nolumus aliquid detestabile fieri. unde Romana gravitas debeat accusari. Illud pari ratione censentes. ut. si aliquid sibi contra Iudaeos rationabiliter quispiam crediderit suffragari. ad vestrum iudicium veniat audiendus. ut quem reatus involverit. censura condemnet. hoc enim nobis vehementer displicuisse cognosce. ut intentiones vanissimae populorum usque ad eversiones pervenerint fabricarum. ubi totum pulchre volumus esse compositum.

XLIII.

15

ANTONIO VIRO VENERABILI POLENSI EPISCOPO
THEODERICUS REX.

a. 507/511

1 Invidiosa est contra eum querela. cui sunt reverentiae iura servanda. quia nescio quid admissum grave creditur. ubi contra tales silentium non tenetur. Stephanus siquidem flebili aditione conquestus est casam iuris sui ante decessorem prodecessorem-
20 que vestrum longa aetate possessam ante hos fere novem menses ab hominibus ecclesiae. cui praesidetis. despecto civilitatis ordine fuisse pervasam. quod si ita factum esse cognoscitis. eam iustitiae consideratione momenti iure restituite supplicanti. decet enim a vobis corrigi. quod a vestris familiaribus non debuisset admitti. Verumtamen si partibus vestris in causa momentaria vel principali iustitiam adesse cognoscitis.
25 tractato prius diligenter inspectoque negotio. quia sacerdotem protendere non decet improbam litem. instructam legibus ad comitatum nostrum destinate personam. ubi qualitas negotii agnosci debeat et finiri. quapropter sanctitatis vestrae animus non gravetur nec se fallacibus verbis doleat accusatum: multo maior est opinio purgata. quam si desinentibus querelis non fuerit impetita.

XLV.

30

COMITIBUS DEFENSORIBUS ET CURIALIBUS TICINENSIS
CIVITATIS THEODERICUS REX.

a. 507/511

Ad comitatum supplices Erulos auctore deo nostris venire iussimus constitutis. quibus navis est praebenda subvectio. ne in patria nostra adhuc provinciae suae laborare videantur inopia. itaque praesenti iussione commoniti et navis eis usum

LRKPE(F)

1 eodem F' proruperit (prorupit KE. prorumpit F' seru.) seru. prorupit K fuerit F' 2 resecatum EF 3 fabricarum K 4 seditionem R^bK 5 nos om. K 7 supra mem. caus. F
8 discussione E¹ huius incendii] huius inc. reos Gar. cum A^r. huius reos inc. Cuiacius 10 gravitas] ciuitas F' 11 nostrum EF ueniat om. R¹ 13 cognosci*** R¹ 19 causam EFA sui iuris A^e prodecessoremque] LR¹. praedecessoremque R²KPEFA 21 despecto K¹ 24 causa] tam A^e. hac tam A^r momentaria] possessionis mom. Gar. iustitia A 25 prot. non decet] LR. n. d. pr. KEF. A^e. pr. non licet P. A¹ 32 herulos codd. 33 pr. est K sua EF 34 itaque] ideoque F

usque ad Ravennatem urbem et annonas dierum quinque sine aliqua dilatione praeparate nec aliquid eis necessarium deesse faciatis, quatenus provinciam se deseruisse ieunam de copiae inventione cognoscant sitque illis uberior peregrina terra quam patria.

XLVI.

MARABADO V·I· THEODERICUS REX.

a. 507/511

Convenit pietatem nostram petitiones supplicum salubri ordinatione disponere, ⁵ quia subiectorum animi relevantur, quotiens maerentium querela componitur. vir spectabilis itaque Liberius dolenda nobis aditione suggessit coniugem suam in vestro iudicio contra iuris ordinem praegravatam. quod si ita est. remotis praeyudiciis apud arbitros, quos partium consensus elegerit, te imminente causa legibus audiatur. quod si illic finis negotii nequiverit inveniri, per instructas personas, si tamen ipsae venire non ¹⁰ eligunt, nostro comitatu occurrendi licentiam partibus non negamus. ubi nec redemptio sit forte suspecta nec insidiosa possit nocere calumnia.

XLVII.

GUDISAL SAIONI THEODERICUS REX.

a. 507/511

Assidua sollicitudine refovenda sunt, quae continuis exercitiis subiacere noscuntur. ¹ quemadmodum enim subvectio veredorum necessario sufficiat labori, si permittatur ex- ¹⁵ cedi? incitamentum siquidem improbae praesumptionis est neglecta custodia. legatorum itaque nostrorum suggestione comperimus cursuales equos frequenti usurpatione fatigari et quos nos necessitatibus publicis cupimus custodiri, in usum cognovimus privatae voluntatis assumi. Atque ideo in urbe Roma ordinatione praefecti praetorio et magistri ² officiorum, quousque utilitas publica suaserit, te residere censem, ut nullum Gothorum ²⁰ vel Romanorum exinde egredi patiaris. nisi quos praedictarum dignitatum vices agentes forte dimiserint. Et quod nobis frequenter usurpatum esse suggeritur, si quis invitis ³ his quibus haec cura mandata est, veredos praesumere fortassis assumpserit, cuiuslibet nationis fuerit vel honoris, per unum equum centum solidos multae nomine cogatur inferre: non quod tanti aestimanda est unius iumenti laesio. sed quia grandi damno ²⁵ reprimenda est importuna praesumptio. Nullum praeterea saionum discursus facere ⁴ patiaris. sed ad causam. quam directus fuerit. uno tantum itinere permittatur accedere vel redire. quibus in superiorem multam cadat interdicta frequentia. Parhipporum ⁵ quin etiam onera centum librarum nullus excedat. expeditos enim properare mittendarios volumus. non migrare censem. inertiam suam prodit quisquis secum multa ³⁰ portaverit. nec cogitat de celeritate qui delicata se maluerit conversatione tractare. grues denique pelagus transiturae parvos lapillos uncis pedibus amplectuntur, ut nec eorum levitas nimio vento rapiatur nec nativa celeritas iniquis ponderibus ingravetur.

LRKPE(F)

1 praeparate] LRP. praestate KEFA 2 eis al. F 3 de om. EF cognoscant] gaudeant R¹
patria] propria EF 5 uestram RP 6 reuelantur K maerentium om. F 10 instructas]
structas R¹ 11 eligunt] negliget P, negligit A^r concurrenti A 12 forte sit PA^r 15 sub-
iectio ueredorum] P^bF², subuectiu(a)e redorum (uerodorum K^b) LRKP^aEF¹, subiecti ueredorum (ueren-
dorum A^r) A sufficiant A 19 praetorii P^bA^r 21 praedicatarum K augentes K 22 sug-
geritur] cognoscitur E^a 23 uerendos K 25 est unius aest. A^o quia] quod EF 27 quam]
ad quam R tantum om. P 28 parhipporum] Cui. e coni., pahipporum LRKEF, phaipporum P,
phayporum A^r, paphipporum A^o 29 centum] id est c. P properare mittendarios] propter mittenda nos EF'
30 quisquis om. R¹ 32 pelagos rel., pellagos K lepillos P^a 33 nimio uento] u. modico I'

- hoc imitarine queunt, qui se ad publicas necessitates electos esse cognoscunt? et ideo quinquaginta solidorum multam iam non veredarius, sed catabolensis incurrat. 6 quisquis ultra centum libras parhippum crediderit onerandum. His autem, qui supra scriptarum dignitatum vicibus in urbe praesunt, te observare praecipimus, quatenus 5 excessus, qui ab illis detectus fuerit, exsecutione tua supra dicta condemnatione puniatur. si quos autem intemperans culpa perculerit, collectam quantitatem per vices agentes mancipibus mutationum volumus applicari, ut cursualis tractus inde habeat 7 remedium, unde hactenus sumpsit incommodum. Mundanis siquidem rebus frequenter nascitur de adversitate prosperitas et homines cum laedere cupiunt, beneficia frequenter 10 impertiunt. sed omnia sic efficaciter ac diligenter implebis, ut provocati bonis actibus devotioni tuae maiora committere debeamus.

XLVIII.

EUSEBIO V·I· THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 Post tumultuosae urbis sollicitudines taediosas et observationum molestias in-
gravantes magnitudo tua provinciali desiderat amoenitate recreari, asserens occupa-
15 tionum tibi causas praesentibus emersisse temporibus, quibus expeditis rurali desideras
2 suavitate gaudere. Et quia vere illa securitas est, quae nostris iussionibus datur, cum
tempus tibi fuerit occupationis emensum, octo mensium indutias in Lucaniae dulces
recessus nostra auctoritate concedimus, ut ex illo tempore supputentur, cum te egredi
ex urbe divino favore contigerit, quibus peractis multorum desiderio ad Romanas
20 sedes venire festina, conventui nobilium et digna tuis moribus conversatione reddendus.

XLVIII.

UNIVERSIS PROVINCIALIBUS ET CAPILLATIS
DEFENSORIBUS ET CURIALIBUS SISCIA VEL SAVIA CONSISTENTIBUS
THEODERICUS REX.

a. 507/511

- 1 Districtio semper subtrahi non debet regiae iussionis, ut et audaces metus com-
25 primat et laceratos spes futura refoveat. plerumque enim denuntiata comminatio plus
efficit quam poena componit. et ideo deo auspice Fridibadum locis vestris praeesse
censuimus, qui abactores animalium legitima severitate coerceat, homicidia reseceat,
furta condemnet quietosque vos ab sceleratis ausibus reddat, quos nunc praesumptio
iniqua dilacerat. vivite compositi, vivite bonis moribus instituti, nullum natio, nullum
30 promeritus honor excuset. necesse est vindictae subiaceat qui pravis moribus ob-
secundat.

LRKPE(F)

1 hec *F* necessitates] utilitates *F* 2 ueredarios *LRP*^a catabolensis *A*^e 3 parhippum *L*^b*R*,
parhippum *L*^a, paphip(p)um *A* supra *om.* *F* 4 in urbe *om.* *F* 6 pertulerit *K* 7 habet *P*^a
8 frequenter] sepe *F* 9 de] ex *F* ***ficia *K*¹ frequenter *om.* *P* 10 impertiuntur *EF*,
imperiunt *K* 13 tetiosas *P*^a obseruationes *R* 14 des. prou. *K* amoenitate] suauitate *F*
15 des. suau.] amenitate des. *R*^a, suau. des. *R*^b 16 uere] uera *E*^b*A*^e est *om.* *F* 17 emersum *EF**A*^e
18 supputent] (*lineola R*² in *ras.*) *R* 20 et fortasse delendum digna] condigna *E* 24 decet *A*^e et
om. *EF* metus] *KPEFA*, motus *LR* 25 rei foueat *P*^a comminatio] commina *K* 26 frida-
badum *E*, fundibatum *F* 27 quia *R*¹[?] securitate *A*^e 28 uos *om.* *E*¹ ab] a *KEFA*
29 ratio *A*^e 30 pro meritis *PA*^r est] est ut *F*

L.

FAUSTO PP̄O THEODERICUS REX.

a. 507/511

Campani Vesuvii montis hostilitate vastati clementiae nostrae supplices lacrimas 1
 profuderunt. ut agrorum fructibus enudati sublevantur onere tributariae functionis. 2
 quod fieri debere nostra merito pietas adquiescit. Sed quia nobis dubia est unius- 3
 cuiusque indiscussa calamitas. magnitudinem vestram ad Nolanum sive Neapolitanum 5
 territorium probatae fidei virum praecipimus destinare. ubi necessitas ipsa domestica
 quadam laesione grassatur. ut agris ibidem diligenter inspectis. in quantum possessoris
 laboravit utilitas. sublevetur: quatenus mensurate conferatur quantitas beneficii. dum
 modus integer cognoscitur laesionis. Laborat enim hoc uno malo terris deflorata pro- 3
 vincia. quae ne perfecta beatitudine frueretur. huius timoris frequenter acerbitate con- 10
 cutitur. sed non in totum durus est eventus ille terribilis: praemittit signa gravia. ut
 tolerabilius sustineantur adversa. Tantis enim molibus natura rixante montis illius 4
 hiatus immurmurat. ut excitatus quidam spiritus grandisono fremitu vicina terrificet.
 fuscantur enim aera loci illius exhalatione taeterrima et per totam paene Italiam
 cognoscitur. quando illa indignatio commovetur. volat per inane magnum cinis de- 15
 coctus et terrenis nubibus excitatis transmarinas quoque provincias pulvereis guttis
 compluit. et quid Campania pati possit. agnoscitur. quando malum eius in orbis alia
 parte sentitur. Videas illic quasi quosdam fluvios ire pulvereos et harenarum sterile 5
 impetu fervente velut liquida fluentia decurrere. stupeas subito usque ad arborum
 cacumina dorsa intumuisse camporum et luctuoso subito calore vastata. quae laetissima 20
 fuerant viriditate depicta. vomit fornax illa perpetua pumiceas quidem. sed fertiles
 harenas. quae licet diuturna fuerint adustione siccatae. in varios fetus suscepta germina
 mox producunt et magna quadam celeritate reparant. quae paulo ante vastaverant.
 quae est ista singularis exceptio unum montem sic infremere. ut tot mundi partes
 probetur aeris permutatione terrere et sic suam substantiam ubique dispergere. ut non 25
 videatur damna sentire? Longe lateque pulveres rorat. vicinis autem quasdam moles 6
 eructuat et tot saeculis mons habetur. qui erogationibus tantis expenditur. quis credat
 tam ingentes glebas usque in plana deductas de tam profundis hiatibus ebullisse et
 spiritu quodam efflante montis ore consputas quasi leves paleas fuisse proiectas? Alibi 7
 cacumina magna terrarum localiter videntur ardere: huius incendia paene mundo datum 30
 est posse cognoscere. quemadmodum ergo non credamus incolis. quod testimonio
 potest universitatis agnosci? quapropter. ut dictum est. talem eligat vestra prudentia.
 qui et remedia laesis conferat et locum subreptionibus non relinquat.

LRKPE(F)

2	campanii E	uesunii KE, uexuuii F	mortis F ¹ [?]	uastata K	4	nobis om. P		
5	nostram K	nolarium F ¹	neap.] ad neap. F ¹	6	necessitas] uestitas F ²	7	crassatur PF	
	ibidem] ibi E	8	mensurato F ² [?]	conferatur om. F ¹	10	fruerentur F	13	murmurat K
14	fuscantur enim aera (haerea F)]	fuscatur enim aer E ²	exaltatione K	15	inaue] L(potest item			
	legi mane) RPEF ² (recte puto: cf. Vergilius egl. 6, 31 magnum per inane),	mare KF ¹ A	16	pulueris K				
17	agnoscitur] cognoscitur E, non agn. L ²	18	uides P	arenarum LRP, (h)arenam KEA	sterile] P,			
	sterilem LRKE ² F ² A, subtilem E ¹ , s**li F ¹	20	uestata E ¹ (cum adn. de dea Vesta),	uestita P				
21	pumiceas] R ² F ² A ^r coniectura recte, puniceas plerique, punices P ^a	23	quad. magn. E	uasta-				
	nerat L ¹ RA ^e	24	est om. A ^e	fremere R	25	subst. suam F	26	rotat E
	eructat E	ergationibus F ¹	28	plena P	29	montis] de montis EF ² fortasse recte	consputas]	
	conspicias EF ² , consp****ns F ¹	pallas F ²	proiectas] superiectas P ^a	30	uideretur P	32	pro-	
	uidentia F							

LI.

SYMMACHO PATRICIO THEODERICUS REX.

a. 507|511

- 1 Cum privatis fabricis ita studueris, ut in laribus propriis quaedam moenia fecisse
videaris, dignum est, ut Romam, quam domuum pulchritudine decorasti, in suis mira-
culis continere noscaris, fundator egregius fabricarum earumque comptor eximius, quia
2 5 utrumque de prudentia venit, et apte disponere et extantia competenter ornare. Notum
est enim, quanta laude in suburbanis suis Romam traxeris, ut, quem illas fabricas
intrare contigerit, aspectum suum extra urbem esse non sentiat, nisi cum se et agrorum
amoenitatibus interesse cognoscat: antiquorum diligentissimus imitator, modernorum
nobilissimus institutor, mores tuos fabricae loquuntur, quia nemo in illis diligens
3 10 agnoscitur, nisi qui et in suis sensibus ornatissimus invenitur. Et ideo theatri fabri-
cam magna se mole solventem consilio vestro credimus esse roborandam, ut quod ab
auctoribus vestris in ornatum patriae constat esse concessum, non videatur sub
melioribus posteris imminutum, quid non solvas, senectus, quae tam robusta quas-
sasti? montes facilius cedere putarentur, quam soliditas illa quateretur: quando et
15 moles ipsa sic tota de cautibus fuit, ut praeter artem additam et ipsa quoque naturalis
esse crederetur. Haec potuissemus forte neglegere, si nos contigisset talia non videre:
caveas illas saxis pendentibus absidatas ita iuncturis absconditis in formas pulcherrimas
convenisse, ut cryptas magis excelsi montis crederes quam aliquid fabricatum esse
iudicares, fecerunt antiqui locum tantis populis parem, ut haberent singulare specta-
5 20 culum, qui mundi videbantur obtinere dominatum. Sed quia nobis sermo probatur
esse cum docto, libet repetere, cur antiquitas rudis legatur haec moenia condidisse,
cum agri cultores feriatis diebus sacra diversis numinibus per lucos vicosque celebrarent,
Athenienses primum agreste principium in urbanum spectaculum collegerunt, theatrum
Graeco vocabulo visorium nominantes, quod eminus astantibus turba conveniens sine
6 25 aliquo impedimento videatur. Frons autem theatri scaena dicitur ab umbra luci den-
sissima, ubi a pastoribus inchoante verno diversis sonis carmina cantabantur, ibi actus
musicus et prudentissimi saeculi dicta floruerunt, sed paulatim factum est, ut hone-
stissimae disciplinae improborum consortia fugientes verecunda se exinde consideratione
7 subtraherent. Tragoedia ex vocis vastitate nominatur, quae concavis repercussionibus
30 roborata talem sonum videtur efficere, ut paene ab homine non credatur exire, erigitur
autem in hircinos pedes, quia si quis inter pastores tali voce placuisset, capri munere
donabatur, comoedia a pagis dicta est: comus enim pagus vocatur, ubi rustici
8 gestientes humanos actus laetissimis carminibus irridebant. His sunt additae orche-
starum loquacissimae manus, linguosi digiti, silentium clamosum, expositio tacita, quam
35 musa Polymnia repperisse narratur, ostendens homines posse et sine oris affatu suum
velle declarare. Musae vero Eoa lingua quasi homousae dicuntur, quod invicem sicut

LRKPE(F)

3 udearis L^a 6 quata L^a traxeris] fortasse erexeris frabricas P 7 et om. PE 10 et
om. KEF ornantissimus F 12 auctotoribus R^a, actoribus F¹ uestris (nostris KE) in orn.] in orn. nostris F^a
13 soluat KF senectus] o senect. A^e quae] qui EF 15 arcem K 17 absidatas plerique, absidiatas P
18 cryptas] cristas E² 20 obtinere] PE²Ar, optinere LR, habere KE¹FA^e 21 doctoribus F¹ con-
disse L^a 22 argicultores K^a muneribus F¹[?] 23 collegerunt om. P^a 24 uisorium om. P
turb** R¹, turbis F 25 lucis LK 26 pastoribus] postoribus L^a, posterioribus K inchoante]
in inchoante R¹ 27 honestissimae] inhonestissimae E¹F 28 uerecundaa L¹ 31 capre EF
32 pagis] paganis P uocatur] dicitur K 33 horcistarum libri 34 ligsi K, lingosi E 35 et]
etiam EF affectu K 36 eoa] eoia P, eoea EF lingua P^a homous(a)e] LRKF, homuose P,
homuse EA

virtutes necessariae sibi esse videantur. his levium pinnarum acumina ideo in fronte
pinguntur, quoniam earum sensus celeri cogitatione subvectus res altissimas intuetur.
Pantomimo igitur, cui a multifaria imitatione nomen est, cum primum in scaenam 9
plausibus invitatus advenerit, assistunt consoni chori diversis organis eruditi. tunc
illa sensuum manus oculis canorum carmen exponit et per signa composita quasi 5
quibusdam litteris edocet intuentis aspectum, in illaque leguntur apices rerum et non
scribendo facit quod scriptura declaravit. idem corpus Herculem designat et Venerem.
feminam praesentat in mare, regem facit et militem, senem reddit et iuvenem, ut in
uno credas esse multos tam varia imitatione discretos. Mimus etiam, qui nunc tantum- 10
modo derisui habetur, tanta Philistionis cautela repertus est, ut eius actus poneretur 10
in litteris, quatenus mundum curis edacibus aestuantem laetissimis sententiis temperaret.
Quid acetabulorum tinnitus? quid dulcissimi soni referam varia percussione modula- 11
men? quod tanta gratia iucunditatis accipitur, ut inter reliquos sensus auditum sibi
ad munus summum tunc homines aestiment fuisse collatum. ubi aetas subsequens
miscens lubrica priscorum inventa traxit ad vitia et quod honestae causa delectationis 15
reperitum est, ad voluptates corporeas praecipitatis mentibus impulerunt. Hos ritus 12
Romani sicut ceteras culturas ad suam rem publicam inutiliter trahentes aedificium alta
cogitatione conceptum magnanimitate mirabili condiderunt. unde non inmerito creditur
Pompeius hinc potius Magnus fuisse vocitatus. et ideo sive masculis pilis contineri
sive talis fabrica refectionis studio potuerit innovari, expensas vobis de nostro cubiculo 20
curavimus destinare, ut et vobis adquiratur tam boni operis fama et nostris temporibus
videatur antiquitas decentius innovata.

LRKPE(F)

1 levium] uero K	pennarum A^e	3 imitatione] mutatione E^2	4 organis] choris R^a	5 signa L^a
6 illaque] illaque quae L^2	legantur E	7 facit] farit E^1 , fatur E^2F	declaratur F	8 in
mare] in mari A^r , minari P , et marem A^e		9 discretos] decretos K , dicertos E^1	minus KE	11 leuissi-
mis F	13 quod] quo EF	14 ubi] ut A	17 inutiliter] utiliter P^2A	18 creditur] dicitur F
19 pompegius LR	magnus $om. R$	20 talis] tas K	cubilo E	21 tam $om. EF$ operis]
hominis EF				

LIBER QUINTUS.

- I. Regi VVarnorum Theodericus rex.
uarnorum E^1 , uurnorum K^t , uarnorum A^e , uualandorum F^t , uuandaliorum Cui .
- II. Hestis Theodericus rex.
haestis A^e
- III. Honorato \bar{v} . \bar{i} . quaestori Theodericus rex.
u. i.] PA^e , illustri L^t , *om.* KEF
quaestori *om.* KEF
- IIII. Senatui urbis Romae Theodericus rex.
- V. Mannilae saioni Theodericus rex.
mamile P , mannille F , mamille A^r , manule K^t
- VI. Stabulario comitiaco Theodericus rex.
stapulario K^t
comitiaco] comitiano K^t , *om.* K^1EF
- VII. Iohanni \bar{v} . \bar{c} . arcario Theodericus rex.
u. c.] A^e , uiro comiti L^1R^1 , uiro consulari L^tR^tKEF , ui P^1 , us P^t
arcario *om.* KEF
- VIII. Anastasio consulari Theodericus rex.
- VIIII. Possessoribus Feltrinis Theodericus rex.
festrinis R^t
- X. Verani saioni Theodericus rex.
uerano R^tKPEFA^r
- XI. Gepidis ad Gallias destinatis Theodericus rex.
gelpidis P^t , gebidis D^t
destinatis] de K^1 , constitutis PA^r
- XII. Theodahado \bar{v} . \bar{i} . Theodericus rex.
theodahado] $L^1(a)L^t(b)RP^1D^tA$, theodehado K^1 , theodohado P^t , theodobado EF^1 , theo-
dado $L^1(b)L^t(a)$, theodebado K^t , theodobaldo F^t , theodato A^r
u. i.] P^1D^t , *om.* $K^1P^tEFA^r$
- XIII. Eutropio et Agroecio Theodericus rex.
eutrepio K^1EF
et acrecio $L^1R^1P^t$, et acretio $L^tR^tP^1D^tA^e$, et atrecio A^r , *om.* KEF
- XIIII. Severino v . \bar{i} . Theodericus rex.
seuerino] $L^1R^1P^1t(a)D^tF^t$, seueriano $L^tR^tKP^t(b)EF^1A^e$
u. i.] PD^tA^e , *om.* KEF^1 , *erasum* F^t

- XV. Universis possessoribus in Savia provincia constitutis Theodericus rex.
in suauiā (*sic* $L^1R^1KP^1D^tA$, *sueuia* L^tP^tEF) prouincia (*om.* $K^tP^tD^tEFA^e$) constitutis
(*om.* K^t , *const.* *prou.* R^1) $LR^1K^tPD^tEF$, etc. K^1
om. R^t
- XVI. Abundantio $\overline{pp}o$ Theodericus rex.
 $\overline{pp}o$] L^1D^t , \overline{pp} P^1 , \overline{ppe} A^r , preposito P^t , *om.* KEF
- XVII. Abundantio $\overline{pp}o$ Theodericus rex.
 $\overline{pp}o$] RP^tD^t , \overline{pp} P^1 , *om.* KEF
suppl. in fine laterculi F^1
- XVIII. VViliae \overline{v} . \overline{i} . comiti patrimonii Theodericus rex.
uiuile E , uiuile E^tF^1
u. i.] $P^1D^tA^e$, *om.* KEF
patrimonii *om.* P^t
ad ep. 19 K^t
- XVIII. Gudinando saioni Theodericus rex.
gudinardo EF , gundinando L^t , cuudibando D^t
ad ep. 18 K^t
- XX. Aliulfo saioni Theodericus rex.
aiulfo P^1 , aiulfo E^tF^1 , auilfo A^e , auulso E^1 , aluulfo K^t
- XXI. Capuano \overline{v} . \overline{s} . Theodericus rex.
capiano $L^1(a)$
u. s.] PD^tA^e , *om.* K^1
- XXII. Senatui urbis Romae Theodericus rex.
- XXIII. Abundantio $\overline{pp}o$ Theodericus rex.
 $\overline{pp}o$] $L^1RP^tD^t$, \overline{pp} P^1 , \overline{pp} A^r
- XXIII. Epiphanio \overline{v} . \overline{s} . consulari provinciae Dalmatiae Theodericus rex.
[pithanio K^1 , epifanto E^1F^1
u. s.] PD^tA^e , *om.* KEF
prouinciae *om.* K^1
dalmatiae *om.* KEF
- XXV. Bacaudae \overline{v} . \overline{s} . Theodericus rex.
bacande K^tF^1 , becalde F^t , racaude E^t
u. s.] PD^tA^e , *om.* K^1
- XXVI. Universis Gothis per Picenum et Samnium constitutis Theodericus rex.
gothis *om.* P^tD^t
per picenum] $L^1R^1K^1PD^tA^r$, per piceum $L^tR^tEF^t$, per prouinciam F^1 , *om.* K^t
et samnium *om.* KEF
- XXVII. Guduīn saioni Theodericus rex.
guduīn] P^1 , gudui LRP^tD^t , [uduui K^1 , guduim *vel* gudium K^tEFA^e
saioni *om.* K^1
- XXVIII. Carino \overline{v} . \overline{i} . Theodericus rex.
u. i.] PD^tA^e , *om.* K^1
- XXVIII. Neudi \overline{v} . \overline{i} . Theodericus rex.
heudi P^1 , nendi P^t , meudi D^t
u. i.] $P^1D^tA^e$, *om.* KEF
- XXX. Guduīn \overline{v} . \overline{s} . Theodericus rex.
guduīn] P , gudui LR , cudui D^t , auduin K^1 , guduim *vel* gudium EF , gaudium K^t
uiro sublimi LRD^tEFA^e , uiro deuoto P^t (*cf. ad ep.* 31), *om.* KP^1

- XXXI. Decorato viro devoto Theodericus rex.
 deorato *P^t, om. P^l*
 uiro *om. D^t, uiro deuoto om. K*
ad ep. 32 (ep. 31 inscriptione caret) P
- XXXII. Brandilae Theodericus rex.
 brandil(a)e *L^tR^tK^tP^tD^tEF^tA^e, radile K^l, blandilae L^lR^lP^l*
- XXXIII. VVilitanco duci Theodericus rex.
 uuilitancho *A^e, uulic(h)anc(h)o EF, uillitantho K^l, uuillicandōcho K^t, dranuile P^t*
 duci *om. P^t*
- XXXIII. Abundantio ppo Theodericus rex.
 habundantio *P^lA^r, abuntio D^t, abuncio P^t*
 ppo] *L^lR^lD^t, pp P^l, p^p A^r, praeposito P^t*
- XXXV. Livvirit comiti et Ampelio v. i. Theodericus rex.
 luuirit *A^e, liuuri P^t, luitfrid P^l, lirit KEF*
th. ante com̄ ins. P^t
 comiti *om. D^t*
 amplelio *EF, aurelio P^t, amrelino D^t*
 u. i.] *P, om. KD^tEF^t*
- XXXVI. Starcedio v. s. Theodericus rex.
 u. s.] *P^lA^e, uiro sublimi P^tD^t, om. K^l*
- XXXVII. Iudaeis Mediolanensibus Theodericus rex.
 medilanensibus *L^t(^l), mediolanensis K^t*
- XXXVIII. Universis possessoribus Theodericus rex.
 possessionibus *K^t*
- XXXVIII. Ampelio v. i. et Livvirit v. s. Theodericus rex.
 ampellio *L^t, amplelio F*
 u. i.] *P, om. KEF*
 liuuirit] *scripsi ad ep. 35; liuerit L^tR^tK^lE^l, linerit K^t, liutrit E^t, liurit F^t, lurit F^l,
 libertino L^lR^lPA^r, liueriae A^e*
 u. s.] *P, om. KEF*
- XL. Cypriano comiti sacrarum Theodericus rex.
 cypriano] *L, cipriano plerique*
 sacrarum *om. KEF*
bis ponit P^l
- XLI. Senatui urbis Romae Theodericus rex.
- XLII. Maximo v. i. consuli Theodericus rex.
 u. i.] *P^lA^e, om̄. K*
 consuli *om. KEFA^e*
- XLIII. Transimundo regi VVandalorum Theodericus rex.
 trasimundo *P^l, transmundo KEFA*
 uualandorum *F^t*
- XLIII. Transimundo regi VVandalorum Theodericus rex.
 trasimundo *P^l, transmundo F^tA^e, traismundo K^t*
 uandalorum *K, uualandorum F*
 tr. r. uuand.] *idem eidem E*

LRKP(D lat. deficit, textus deficit in ep. 37 fin.)E(F)

I.

REGI VVARNORUM THEODERICUS REX.

a. 523/526

Cum piceis timbribus et pueros gentili candore relucentes, spathas nobis etiam 1
arma desecantes vestra fraternitas destinavit, ferro magis quam auri pretio ditiores.
splendet illic claritas expolita, ut intuentium facies fideli puritate restituant, quarum
margines in acutum tali aequalitate descendunt, ut non limis compositae, sed igneis 5
fornacibus credantur effusae. harum media pulchris alveis excavata quibusdam videntur
crispari posse vermiculis: ubi tanta varietatis umbra concludit, ut intextum magis credas
variis coloribus lucidum metallum. Hoc vestra cotis diligenter emundat, hoc vester 2
splendidissimus pulvis ita industrie detergit, ut speculum quoddam virorum faciat
ferream lucem, qui ideo patriae vestrae natura largiente concessus est, ut huius rei 10
opinionem vobis faceret singularem: enses, qui pulchritudine sui putentur esse Vul-
cani, qui tanta elegantia fabrilis visus est excolere, ut quod eius manibus formabatur,
non opus mortalium, sed crederetur esse divinum. Proinde per illum et illum legatos 3
vestros solventes debitae salutationis affectum arma vestra libenter nos acceperisse
declaramus, quae bonae pacis studia transmiserunt: vicissitudinem muneris pro expen- 15
sarum vestrarum consideratione tribuentes, quae tantum vobis reddantur accepta.
quantum nobis vestra fuere gratissima. praestent divina concordiam, ut haec inter
nos grata mente facientes gentium nostrarum velle iungamus et invicem solliciti
mutuis possimus utilitatibus obligari.

II.

HESTIS THEODERICUS REX.

a. 523/526²⁰

Illo et illo legatis vestris venientibus grande vos studium notitiae nostrae habuisse 1
cognovimus, ut in Oceani litoribus constituti cum nostra mente iungamini: suavis nobis
admodum et grata petitio, ut ad vos perveniret fama nostra, ad quos nulla potuimus
destinare mandata. amate iam cognitum, quem requisistis ambienter ignotum. nam
inter tot gentes viam praesumere non est aliquid facile concupisse. Et ideo saluta- 25 2
tione vos affectuosa requirentes indicamus sucina, quae a vobis per harum portitores
directa sunt, grato animo fuisse suscepta. quae ad vos Oceani unda descendens hanc
levissimam substantiam, sicut et vestrorum relatio continebat, exportat: sed unde

LRKPE(F)

2 cymbribus E¹, ymbribus E², imbribus F gentili] geniali Cui. relucentes] lucentes EF spar-
thas P, et spathas A^e et. nob. R 3 resecantes F magis om. A^e auri pretio] auro R
4 clari]ritas K expoliata P ut] ubi EF 6 fornatibus P 7 uarietatis umbra concludit RKA^e,
uarietas umbram concludit (includit F) EF 8 metallum] fuisse m. F² diligenter K 9 industrie R
11 nobis faciat A^e ensis P^a sua PA^r vulcanii LRK 13 per] PEFA, om. LRK 14 nostros EFA^e
affectu R nos lib. EF 16 uestra L¹ 21 nostris F habere F 24 ambigenter KPA^r
25 salutione P 26 affectiosa L 27 susc. fuiss. REF

veniat. incognitum vos habere dixerunt, quam ante omnes homines patria vestra offerente suscipitis. haec quodam Cornelio describente¹ legitur in interioribus insulis Oceani ex arboris suco defluens, unde et sucinum dicitur, paulatim solis ardore
 3 coalescere. Fit enim sudatile metallum, teneritudo perspicua, modo croceo colore
 5 rubens, modo flammea claritate pinguescens, ut, cum in maris fuerit delapsa confinio, aestu alternante purata vestris litoribus tradatur exposita. quod ideo iudicavimus indicandum, ne omnino putetis notitiam nostram fugere, quod occultum creditis vos habere. proinde requirite nos saepius per vias, quas amor vester aperuit, quia semper prodest divitum regum adquisita concordia, qui, dum parvo munere leniuntur, maiore
 10 semper compensatione prospiciunt. aliqua vobis etiam per legatos vestros verbo mandavimus, per quos, quae grata esse debeant, nos destinasse declaramus.

III.

HONORATO V·I· QUAESTORI THEODERICUS REX.

a. 524 ante Sept. 1

1 Usu quidem provenit bene meritos dona nostra suscipere: sed tu iure hereditatis principis tibi beneficia vindicasti. honorem fratris adipisceris, quia sapientia quoque
 15 germanus es. ab eisdem bonis non repellimus quem similem comprobamus. eant nunc parentes ac liberi et bonarum artium studia incitamento similitudinis aemulentur. novam in te fecimus legem parentes in amministrazione succedere. hic provectus non adimitur et mutatur: quia licet persona subrogata sit, familiae tamen non deficit quod
 2 gratissimus germanus acquirit. O vere vestris meritis electi et auspicio nominis
 20 honorati! praesentiunt quaedam parentes positus in prole vocabulis et ut venturarum rerum cursus ex alto est imperio divinitatis, cogitatio praesagantis instruitur: loqui datur, quod nos sensisse nescimus, sed post casum reminiscimur quod ignorantes
 3 veraciter dixeramus. Tali igitur omine Decoratus evaluit: evaluit, inquam, ac se honoribus palatinis iudicio nostro laudatus immiscuit, dignitatem sumens quam solemus
 25 dare prudentibus, hoc plane supra ceteros adipiscens, quod potuit emergere post electos. sub genii nostri luce intrepidus quidem, sed reverenter astabat, opportune tacitus, necessarie copiosus. curarumstrarum eximium levamen, et cum potestatis nostrae gratia ditaretur, morum magis laude contentus mediocribus se potius exaequabat. vivit apud nos recordatio bonorum, quia fides hominis nescit cum morte

LRKPE(F)

1 omnis K	2 scribente KEFA ^e	3 defluere P ²	4 sudacile K	metallum om. F	con-
spicua EF	5 confinia E	6 purgata PA ^e	tradatur] credatur P	7 ne] non Pa, ut non Pb	
9 qui] quia K	maiori F	10 aliqua] alia L	13 bene] in bene Pa	14 fratris om. K	ad-
ispisceris K	15 non om. K ^a	eant] PA ^e , eant al. fiant Ar, fiant LRKEF	16 solitudinis EF		
17 in te] uite F ¹ , inde E ² F ²	18 et] sed et P, sed Ar	licet] licet et P	non] nomen non P		
19 uestr. uer. K	20 pesentiunt F ¹	in prole] inprobe Pa	ut om. F	21 praesagientis R ²	
23 homine LEA	eualeit evaluit La	25 super P	adispiscens K	29 hominis] bonis F	

1) *Cornelius Tacitus Germ.* 45: dextro Suebici maris litore Aestiorum gentes adluuntur . . . mare scrutantur ac soli omnium sucinum, quod ipsi glaesum vocant, inter vada atque in ipso litore legunt, nec quae natura quaeve ratio gignat, ut barbaris quaesitum compertumve . . . sucum tamen arborum esse intellegas, quia terrena quaedam atque etiam volucra animalia plerumque interlucent, quae implicata umore mox durescente materia cluduntur. fecundiora itaque nemora lucosque . . . Occidentis insulis terrisque inesse crediderim, quibus sucina (quae vicini traditur) solis radiis expressa atque liquentia in proximum mare labuntur ac vi tempestatum in adversa litora exundant.

deficere. secreta nostra, quasi obliuisceretur, occuluit: iussa, quasi scriberet per ordinem, retinuit, sine avaritia seruiens et gratiam nostram summa cupiditate perquirens. Divertimus quidem ad bene meriti laudes, sed compendio sermonis assumpti, 4 cum illum referimus, te docemus. fuit nimirum gratus, quod apud nos et post fata esse non desinit: tristes quaerimus quem nos amisisse dolemus. sed acerbum casum 5 mitigat, quod ei vicaria virtute succedis, quia nemo perdidisse se sentit quod in alterum inuenisse cognoscit. non extranea secteris exempla, cui domestica suppetunt tam magna praeconia. tu Decoratus ex illo es, ille Honoratus ex te est. adunent se merita, quando se iunxere sic nomina. Nam de te iustius credimus meliora, qui 5 sequeris, quia semper est diligentior imitator prioris, quando te praecedentis bona 10 licet eligere et nova cumulare. atque ideo ab indictione tertia quaesturae te dignitate subvehimus facimusque nostri consilii claritate vivere Honoratum, ut esse nunc incipias, quod ante vocabaris. age nunc inhaerendo iustitiae, ut, qui inexperto honorem dedimus, meliora tibi probatissimo conferamus.

III.

SENATUI URBIS ROMAE THEODERICUS REX. *a. 524 ante Sept. 1* 15

Certum est, patres conscripti, prudentibus viris vestrum florere consilium: sed et 1 hoc probatur egregium, quod vobis permiscetur dignitas litterarum. omnes enim, quos ad quaesturae culmen evehimus, doctissimos aestimamus, quales legum interpretes et consilii nostri decet esse participes: dignitas, quae nec divitiis nec solis natalibus invenitur, sed tantum eam doctrina cum coniuncta potest impetrare prudentia. nam 20 licet in aliis honoribus beneficia conferamus, hinc semper accipimus. est nimirum curarumstrarum felix portio: ianuam nostrae cogitationis ingreditur: pectus, quo generales curae volvuntur, agnoscit. Aestimate, quid de illo debeat iudicari, qui tanti 2 particeps fit secreti. ab ipso legum peritia postulatur: illuc vota confluunt supplicantium et, quod est omni thesauro pretiosius, penes ipsum civilitatis nostrae fama reponitur. 25 quaestore iusto innocentium conscientia fit securus. improborum tantum vota redduntur anxia, et cum malis subripiendi spes tollitur, studium bonis moribus adhibetur. Unicuique propria iura custodit, pecuniae continens, aequitatis profusus, nescius decipere, promptissimus subvenire. ingenio principis servit, quod universa superat: illius ore loqui cogitur. cui nullus similis invenitur. hunc locum vitiis vacuum, virtutibus plenum 30 qui sub nostra potuit expedire praesentia, nonne vobis dignus est esse collega? scitis enim qua gloriatur stirpe provectus. Meministis igitur Decoratum advocacy laboribus insudantem. qua se unicuique bonorum probitate coniunxerit. causis vestris fidelis orator affuit: necessariis rebus insistens iudicantis portavit animum ad subsellia cognitorum: cui merito frequens palma contigit, quia sapienter alleganda tractavit. pudoris 35 enim sustinere iacturam nesciunt, qui se prius iudice corriguntur. inferior gradu prae-

LRKPE(F)

1 scriberentur EF	2 siue R	summa om. K	3 deuertimus P	sed om. K	4 fuit]
fit P ^a fata] PEA ^{r(b)} e, facta LRKFA ^{r(a)}	7 in fortasse del.	altero P ^b	secteris]	sinueris K ^a ,	secretis E ¹
8 illo] illis F ille] et ille F ex] in EF	adiuuent L ¹	9 qui] quae E	10 est om. P	11 licet]	
deceat F ¹ ab om. P	13 uocaberis L	14 melora L ^a	16 nostrum F	18 culmen]	ordinem R ¹
19 uestri K nec] non P	20 cum om. F	21 hon. al. A ^e	hinc] hic P	22 nostrarum om. K	
24 fit] sit A subplicantium PA	25 est omni (homini F ¹)]	omni est K	curilitatis K	26 inno-	
centum PA ^e fit] LRKA ^e , sit PEFA ^r	secura] pura R ¹	28 necius P ^a	29 quod om. P	30 uac.	
uiciis R ¹	31 nobis RPAEF	32 igitur] enim A ^e , inc. A ^{r(a)}	33 coniunxit prob. P	nostris EF	
34 affluit P	insistens] assistens A				

- stabat viris consularibus se patronum et cum honoribus vestris impar haberetur. patricius
 5 ei dictus est in celeberrima cognitione susceptus. Nimis rarum est. patres conscripti,
 solidum loqui et. cui multa necesse est dicere. titubantia non proferre. hoc in Decorato
 certissimum fuit. hoc et ante nostra iudicia vos probastis. quis enim tempore suo eum
 10 quasi gubernatorem litium ignorare potuit, qui causarum scopulos transire contendit?
 legibus profecto minus indiguit. qui eius solacia non quaesivit. iam non de morte
 festinata conquerimur: ex huius fecunda pullulavit stirpe germanus. nam qui prius
 6 fratris umbra tegebatur. illo naturae lege subducto famae suae comas per aperta
 distendit. Bona siquidem germinis iuste praecox intulit, qui nascendi ordine primus
 10 evaluit: sed fetura nobilis fructum, quem in decessore perdidit, in successore servavit.
 concordat huic familiae ramus ille ditissimus qui Vergiliano carmine semper enascitur:
 hoc enim avulso non deficit alter aureus et simili frondescit virga metallo¹⁾. nutritiv
 quippe et hic advocacy facundiam: opinionem Romanae urbis cedens fratri Spole-
 tinorum se maluit miscere negotiis: res tantum dura, quantum a vestra prudentia
 15 cognoscitur segregata. inter bene moratos enim asseruisse iusta facillimum fuit: pro-
 7 vincialibus autem se vaga libertate tractantibus nimis arduum. Videtur iuris suasisse
 modestiam, ubi ipsi quoque iudices improba plerumque cupiditate rapiuntur et quantum
 sibi inter mediocritatem videntur esse praecipui, tantum non sinunt suis voluntatibus
 obviari. inter talia leges vindicare difficile est et magnae persuasionis vis ad pro-
 20 positum recti venalitatem revocare iudicantis. sumite ergo, patres conscripti, libenter
 nostra iudicia et Honoratum quaesturae culmine provectum gremium vestrum gratanter
 excipiat. dignus est enim a vobis diligi qui par tantis honoribus meruit reperiri.

V.

MANNILAE SAIONI THEODERICUS REX.

a. 523/526

- 1 Laudabile est in illa parte geminare custodiam, quam constat rei publicae
 25 necessitatibus exquisitam. per hanc enim et legationum utilitas et ordinationum
 nostrarum celeritas explicatur: hoc etiam aulicis potestatibus per varias iussiones
 ministrat effectum: hoc crebris illationibus nostrum ditat aerarium, ut paene quicquid
 in re publica geritur, cursuali ministerio compleatur. decet proinde semper esse
 paratum, quod utilitatibus publicis probatur accommodum, ne, quod ad celeritatem
 2 30 repertum est. incongruam potius festinantibus inferat tarditatem. Atque ideo praefecti
 praetorio et magistri officiorum ubi pro publica utilitate delegerint ordinatione locatos,
 excedentium improbam praesumptionem tali te praecipimus distractione resicare, ut,
 sive Gothus sit aut Romanus qui sine nostra vel eorum quorum interest evectione

LRKPE(F)

- 1 patronus F 2 cogitatione K carum KEF 4 et] est K¹ suo] K²PEFA, om. LRK¹
 5 scopulos F, scrupulos E 6 minus] omnibus Krusch non quaesiuit] quaesiuit expectes monte K^a
 8 fratris om. R 9 procax R, preto* F¹, pretor F² 10 fetura] E²F²A^r, foetura PA^o, fectura E¹, fer-
 tura LR¹KF¹, latura R² 11 qui] qui in KEF uirgiliano libri 12 nutriu** L¹ 13 fecundiam P
 spoletinorum] A, spoletunorum P, spolitinorum reliqui 14 negotiis] inc. R¹ 15 iuxta K 16 autem]
 aut K nimis] uiuus K, om. F iuris] nostris K suadisse K 17 molestiam R^a 18 tantum]
 tamen K, tantum animo A^r Cui. suis] uestris E 19 talia l. uindicare] tales leges iudicare E²F¹ ius E
 22 nobis E 25 hanc] hoc E², recte puto 26 hoc etiam] haec etiam A^r, haec et A^o 27 affectum E¹
 hoc] haec A celebris E¹ 29 quid P 30 festiuitatibus E 31 locatos] scripsi, locatus libri
 32 reserare E ut] ubi K

1) Aen. 5, 143: primo avulso non deficit alter Aureus et simili frondescit virga metallo.

veredum praesumit attingere, per unum equum centum statim solidos a te cogatur
 exsolvere, et de illis quoque pari severitate censemus, qui supra evectionum numerum
 cursuales equos usurpare praesumunt. Parhippis quin etiam non ultra quam centum 3
 libras iubemus imponi. nimis enim absurdum est, ut a quo celeritas exigitur magnis
 ponderibus opprimatur. avis ipsa onere gravata pigrescit. carinae quae laborem non 5
 sentiunt repletæ gravius moventur. quid quadrupes facere possit, qui pressus nimie-
 tate succumbit? si quis autem a modulo definito amplius fuerit habere repertus,
 duarum unciarum auri damno feriat. Quam summam protinus exactam, sicut iam 4
 anterioribus edictis constitutum est, per officium magisteriae dignitatis cursui proficere
 debere censemus. iustum est enim ut cogatur illa vendere, unde publicum equum 10
 male noscitur onerasse: sit nuditatibus expeditus qui voluntate noluit esse celerrimus.
 praeterea commonemus, ut praepositorum commoda non praesumas nec quicquid eos
 potestatis habere reverenda sanxit antiquitas, aliqua usurpatione degenies. nos enim
 per te geminare volumus custodiam, non antiquae consuetudinis remove cautelam.

VI.

STABULARIO COMITIACO THEODERICUS REX.

a. 523/526 15

Suscipienda precatio est quae publicis utilitatibus non repugnat et amplectenda 1
 desideria privatorum, quae sic remedium quaerunt, ut nobis non videantur generare
 dispendium. viri itaque clarissimi Iohannis querela comperimus Thomatem domus
 nostrae certa praedia suscepisse, id est illud atque illud, et nunc decem milia soli-
 dorum reliquatorem nostris utilitatibus extitisse et per diversas ludificationes non 20
 implere debitam quantitatem, quod apud nos quoque procerum nostrorum suggestionem
 perclaruit. Ideoque causam tali credidimus remedio muniendam, ut universam sub- 2
 stantiam supradicti Thomatis sub hac condicione fixis titulis publico debeas applicare,
 quatenus, si intra kal. Septembrium diem quod rationabiliter exponitur a Thomate
 minime fuerit exsolutum, praedicta substantia Iohanni viro clarissimo contradatur, qui 25
 eius debitum luere nostro promisit aerario. quod si obligationem suam praedictus
 Thomas solvere intra praefinitum tempus fortasse potuerit, universa ei quae sublata
 sunt illibata reddantur, ita ut nec fiscus noster sustinere videatur incommoda et nos
 cognoscamur subiectis solitam praestitisse iustitiam. possemus enim adhuc ultra differre,
 si quid prodesset neglegentissimum sustinere, quem per tam longum temporis spatium 30
 semper invenimus imparatum.

VII.

IOHANNI V·C· ARCARIO THEODERICUS REX.

a. 523/526

Decet eorum vota in ratum reddere, qui malunt utilitates publicas continere: nec 1
 patimur de damno proprio esse sollicitos, qui nos a dispendiis fecere securos. tua

LRKPE(F)

1 uerendum KP^a praesumunt E^a 3 parhippis] $L^2 RKP.1^e$, parhippus L^1 , pathippis E , pahyppis F .
 parhippis A^r quam *om.* F 5 labores A^e 7 succumbitur K a *delendum* 8 uuntiarum K
 10 debere *om.* F 11 cognoscitur KEF 13 degenies] $LRK^a[?]PA^e r^{(a)}$, degemines K^b , deneges $EF A^r^{(b)}$
et ita Cuiacius 14 cautelam] custodiam P 16 est *prec.* F 17 sic remedium] sicut *r.* communiter F
 18 cl. *it.* P toniatem K , toniate F 19 decem] ad decem *Meyer* (*cf.* p. 148, 3) 21 quod] qui P^a ,
 quae A^r 22 praeclaruit KF credimus $KEFA$ 23 publico] iuri *p.* F 24 infra F exponitur]
 exposcitur *Meyer* 27 praefinitum tempus] praefinito *** P^a , praedictum *t.* F 28 nostre K 29 soli-
 tam *om.* K enim] et E 30 si] sed K prodest E logum K 33 in ratum] $E^2 F^2$, ingratum F^1 ,
 in tantum $LRK^a PE^1 A$, interdum K^b 34 sollicitas K^a

igitur suggestione comperimus per illam indictionem patrimonii nostri praedia in Apulia provincia constituta, id est illud atque illud, honesto viro Thomati libellario titulo commisisse, sed cum male amministrando suscepta usque ad decem milia solidorum de indictionibus illa atque illa reliquatores publicis rationibus extitisse: qui a proceribus nostris frequenter ammonitus debita reddere detestabili calliditate neglexit. et ne tibi aliqua in posterum quaestio nasceretur, publicis utilitatibus debitam quantitatem sub hac ratione satisfacere te velle testaris, si tibi praedia supradicti debitoris loco pignoris contradantur. Hinc est, quod desiderium tuum iusta ratione conceptum praesenti iussione firmamus: primum, ut nullam ex hac re nomine publico metuas quaestionem: deinde sub hac condicione tibi universam substantiam, quam vel nunc tenet vel primo tempore possidebat, cum nostris rationibus obnoxius esse iam coeperat, Thomatis debitoris addicimus, quam pridem nostro nomine fixis titulis fecimus vindicari: hoc tantum humanitatis intuitu relaxantes, ut usque ad kal. Sept. spatium habeat reddendi debitam quantitatem: minus ne, cum ad supradictum diem tu pecuniam viro illustri comiti patrimonii nostri, quae debetur, intuleris, facultas eius universa, sicut diximus, tuis compendiis applicetur. quod triste non credimus esse perdenti, quando nec ex toto videtur amittere, quod te generum suum cognoscit acquirere: nam quod poteras adipisci iure successionis, condicione a te possidetur emptoris.

VIII.

ANASTASIO CONSULARI THEODERICUS REX.

a. 523/526

Convenit sublimitatem tuam nostris iussionibus oboedientiae tribuere sedulam firmitatem. quatenus ad effectum trahatur quod salubri ordinatione disponitur. moderate siquidem novit iniuncta sibi complere prudentia et sine ingratitude naevo delegata explicabili procurare consilio. Atque ideo ad Faventinam civitatem civilem executionem te praecipimus destinare, ut sine cuiusquam concussionem vel damno quadrati ad Ravennatem urbem ex nostra iussione devehantur, quatenus et nostro desiderio gratulemur impleto et querulis vociferandi amputetur occasio.

VIII.

POSSESSORIBUS FELTRINIS THEODERICUS REX.

a. 523-526

Necessitas publica multorum debet devotione compleri, quia non decet paucos suscipere quod constat plurimis expedire, ne regia iussa tepefacta lentescant, dum res utilis delegatur infirmis. in Tridentina igitur regione civitatem construi nostra praecepit auctoritas. Sed quia territorii parvitas magnitudinem operis non potest sustinere, hoc sollicitudo nostra prospexit, ut acceptis mercedibus competentibus pedaturam murorum omnes in commune subeatis qui vicinitate iungimini, quatenus accommodato

LRKP(D incipit ab ep. 9)E(F)

1 post indictionem excidisse videtur comitem	2 id est] idem K	th. hon. uir. F	com-
misisse] constituto R: commissa esse Meyer (cf. ad v. 1)	3 adm. mal. P	4 ext. publ. rat. F ^a	
7 testari L ¹ praedicti K	8 iuxta K	10 sub] simili F	11 obnoxius K esse iam] iam F ¹ , iam esse F ²
12 tantum] tamen F	13 humanitis R ¹	habeat] hanc K	14 ne] ue FA ^e supradictam A
16 esse om. F ¹	17 cognoscat F	20 tuam om. R	sedulam] solidam E ¹
22 complere] tractare F	ingratitude L ¹	23 fauentiam K ¹	25 rauennataem R ² , rauennatam R ¹
26 querelis E ¹	28 decet] debet P	30 tudernia F	31 quia om. E ^a prauitas L subst. non pot. A
32 haec F	competentibus om. K ¹	33 vicinitate] in ciuitate EF	

solacio securius impleatur, quod paucis inexplicabile fortasse cognoscitur: hac scilicet condicione definita, ut nullus ab his oneribus excusetur, unde nec divina domus excipitur.

X.

VERANI SAIONI THEODERICUS REX.

a. 523/526

Cum deo iuvante pro defensione generali felicissimus producat⁵ur exercitus, pro- 1
videndum est, ne aut ipsi penuria inconsulta fatigentur aut (quod dici nefas est) vasta-
tionem nostrae videantur provinciae sustinere. primus enim prosperitatis gradus est
suis non esse damnosum. ut, pro quorum compendio laboramus, eorum non videamur
afflxisse fortunas. Et ideo devotioni tuae praesenti auctoritate delegamus, ut multi- 2
tudinem Gepidarum, quam fecimus ad Gallias custodiae causa properare, per Venetiam 10
atque Liguriam sub omni facias moderatione transire. quibus ne aliqua excedendi
praeberetur occasio, per unamquamque condanam sumptus eis tres solidos largitas
nostra direxit, ut illis cum provincialibus nostris non rapiendi votum, sed commercii
sit facultas. Illud plane pro cunctorum quiete laborantibus indulgentia nostra concedit, 3
ut, si aut eorum carpenta itinere longiore quassantur aut animalia attrita languescunt. 15
te custode atque mediante cum possessoribus sine aliqua oppressione mutentur, ut,
qui daturi sunt corpore aut qualitate meliora, quamvis parvis sanis animalibus ad-
quiescant, quia incerta est vita eorum, qui nimia fatigatione lassantur. ita fit, ut nec
illis desit subvectio necessaria et nullus se laesum tali permutatione cognoscat.

XI.

GEPIDIS AD GALLIAS DESTINATIS THEODERICUS REX. a. 525/526 20

Fuerat quidem dispositionis nostrae, ut vobis iter agentibus annonas iuberemus
expendi: sed ne species ipsae aut corruptae aut difficile praeberentur, in auro vobis
tres solidos per condanam elegimus destinare, ut et mansiones vobis, prout herbarum
copia suppetit, possitis eligere et quod vobis est aptum magis, emere debeatis, nam
et possessorem haec res occurrere facit, si vos necessaria comparare cognoscit. movete 25
feliciter, ite moderati. tale sit iter vestrum, quale decet esse qui laborant pro salute
cunctorum.

XII.

THEODAHADO V̄ · Ī · THEODERICUS REX.

a. 523/526

Si iustitiam colere universos et amare praecipimus, quanto magis eos qui nostra 1
proximitate gloriantur, quos omnia decet sub laude gerere, ut regiae possint fulgorem 30
consanguinitatis ostendere. haec est enim indubitata nobilitas, quae moribus probatur
ornata: quia pulchrum est commodum famae foeda neglexisse lucra pecuniae. Argolici 2

LRKP(D)E(F)

1 inexplicabile forte *F*¹, inexplicabile f. inexplicabile *R*¹ cond. scil. *A*^o 2 definita om. *A*^o
7 uid. nostr. *F* prosperitatis *P*^a 10 ueneriam *E* 11 ligatiam *E* excendendi *K* 12 proberetur *K*
condanam] *LRKDEF*, condomam *P*, ebdomadam *A*^r, hebdomadam *A*^o et reliqui *edd.* tris plerique, tri *F*
13 uestris *EF* 15 itinere *L*¹ 17 meliores *PD* 18 requiritur quae 19 ullus *K* 22 ne]
nec *K* aut corruptae om. *K* aut] ut *L*¹ difficiles *E* 23 condanam *L*¹, condomam *PDE*²,
ebdomadam *A*^r, hebdomadam *A*^o elegimus] eligimus *E*¹*A*, degimus *P* 25 si] sic *K* cognoscat *F*
26 fideliter *K* ite moderati om. *P* debet *A* 30 possit *F* 31 hoc *K* est om. *K*^a enim
om. *F* indubita *F*¹ 32 ornata] honorata *F*

itaque viri illustris et Amandiani viri clarissimi heredes supplici nobis aditione conquesti sunt Pallentianam massam, quam eis pro compensatione largitas nostra transfuderat. ut casae Arbitanae amissionem hac commoditate solarentur, ab hominibus vestris nullis causis extantibus indecenter invasam et inde crevisse culpandae sur-
 3 5 reptionis vitium, unde dari debuit gloriosae moderationis exemplum. Quapropter si nullo mendacio asserta vitiantur, magnitudo vestra quae sunt ablata restituat: et, si quid vobis creditis posse competere, ad comitatum nostrum instructam iure personam modis omnibus destinate, ut civiliter plantata causatio finem de legibus sortiatur. ibi enim quicquid geritur, invidiae tuae potius applicatur et maiora detrimenta famae
 10 suscipis, dum talia non vitare contendis: hic autem configunt causae viribus suis et sine derogatione quilibet mediocris addicitur, quando iustitia teste superatur.

XIII.

EUTROPIO ET AGROECIO THEODERICUS REX.

a. 523/526

Studium vestrum rei publicae grata mente debetis impendere, quia nos agnovistis bene meritis multa praestare. nam pietatis intuitu vicissitudinem pollicemur, cum
 15 tamen pro vobis omnia iubeamus. atque ideo praesenti iussione vos credidimus ammonendos, ut annonas constitutas exercitui praebere debeatis, quatenus nec illi neglegantur adverso voto nec provinciales perniciose debeat gravare direptio. Commodius enim sub expensarum lege tenetur exercitus, quam si cuncta fuerit vastare permissus. ignorat modum servare praesumptio nec potest sub modo redigi, cui
 20 licentia fuerit visa concedi. quapropter consequatur exercitus alimoniam deputatam, ne qua pars praedictam possit sustinere molestiam.

XIII.

SEVERINO V̄·I· THEODERICUS REX.

a. 523/526

Iustitiae ratio persuadet excedentes reprimere, ut ad cunctos possit quietis
 1 suavitas pervenire. nam quemadmodum aequabilitas agitur, si vires mediocrium con-
 25 surgere non sinantur? provincialium itaque nostrorum saepius querela comperimus possessores idoneos Saviae non solum casarum suarum tributariam functionem in tenuem relisisse fortunam, verum etiam scelerato commercio aliquid exinde suis
 2 applicare compendiis, ut functio publica commoditas sit privata. Hoc quidem per plurimos desideravimus corrigi, sed haecenus in tuam laudem videtur potuisse differri,
 30 quatenus fides haberetur acceptior, quando post multos neglegentes studium vestrum efficacissime comprobatis. atque ideo prudentia, qua notus es, universum possessorem considerata iustitia te iubemus inspicere et aequalitatem tributi hac ratione moderari,

LRKP(D)E(F)

1 aditione P^a, adiectione A^r 2 pallentianam] LRD, palencianam K, palentianam EFA, pallentianam P 3 amissione R 4 caus. null. K extantibus] PDEFA, excitantibus LRK 5 uitium] initium PD, inicium al. uicium A^r ude P mederationis R^a 10 uiribus] LRP, iuribus KEA^e, utrumque legi potest DFA^r 11 fortasse scr. mediocri 14 meritis bene (om. multa) PD 15 credimus KEF 17 neglegantur] intelligantur EF 18 tetetur L^a 20 uisa] iussa E¹ 23 cuctos L^a quietas R¹, quietos E 24 equalitas E² agetur Trossius mediocrum PDEFAR 25 signantur K^a 26 sauuiiae D, suauiae plerique, sueniae E² causerum EF¹[?]A in om. P^a 27 relisisse] resilissee F et Cuiacius, redigisse K² suis] suis possit A^r Forn., suis passim Gar. 28 applicare compendiis] utilitatibus applicare F hoc] hic P^a 30 acceptior q. p. m. neglegentes (neglectus A^e) post m. negl. quando acceptum F¹, acceptior quando p. m. negl. acceptum F² 31 prouidentia F 32 aequabilitatem A

ut quae sub aliis facta est omni redemptione cassata pro possessionum atque hominum
 qualitate assis publicus imponatur. sic enim et iustitia perficitur et vires nostrorum
 provincialium sublevantur. Eos autem, quos sine iussione nostra censum imposuisse 3
 constiterit et pro libito suo quorundam onera in alios proiecerunt, legum severitas in-
 sequatur, ut omnia illis detrimenta sarciant, quibus incompetenter damna fecerunt. 5
 illud quoque praecipimus inquirendum, ut inter defensores, curiales et possessores
 illatorum ratio vestigetur et quicquid ab octava indictione nuper exempta super tribu-
 tarium solidum se possessor probaverit intulisse nec nostro aerario constat illatum aut
 in expensis necessariis, quae in provincia factae sunt, iusta ratione non claruerit
 erogatum, iniqua praesumptio modis omnibus corrigatur. Hanc quoque partem non 10 4
 aestimes neglegendam, ut si hoc, quod tabularius a cubiculo nostro suscepit, rationa-
 biliter non docetur expensum, ab iniusto retentatore reddatur. quid enim tam absurdum,
 nisi ut liberalitas nostra, quam universis proficere volumus, nunc a paucis furtivo com-
 pendio opprimatur? Iudices quoque provinciae vel curiales atque defensores tam de 5
 cursu quam de aliis rebus illicita dicuntur possessoribus irrogare dispendia: quod te 15
 perquirere et sub ratione legum emendare censemus. Antiqui barbari, qui Romanis 6
 mulieribus elegerunt nuptiali foedere sociari, quolibet titulo praedia quaesiverunt, fiscum
 possessi cespitis persolvere ac superindicticiis oneribus parere cogantur. Iudex vero 7
 Romanus propter expensas provincialium, quae gravare pauperes suggeruntur, per
 annum in unumquodque municipium semel accedat: cui non amplius quam triduanae 20
 praebeantur annonae, sicut legum cauta tribuerunt. maiores enim nostri discursus
 iudicum non oneri, sed compendio provincialibus esse voluerunt. Domestici comitis 8
 Gothorum nec non et vicedomini aliqua dicuntur provincialibus concinnatis terroribus
 abstulisse: quibus iustitia vestra in examinationem deductis, quicquid super hac parte
 inique gestum esse cognoverit, amotis dilationibus legaliter ordinabit. His ergo ac 25 9
 talibus, quae ad utilitatem publicam vel provinciales pertinent, sub omni ratione
 discussis ea te per omnia volumus agere, quae nostrae mansuetudini non debeant
 displicere. illud sane providentia nostra respexit, ut omnibus a te sollicita atque
 aequabili indagazione compertis polyptychi iubeantur ascribi: quatenus et testimonia
 vestrae fidei clareant et nulla posthac, quae abrogari volumus, semina fraudis iterentur. 30

XV.

 UNIVERSIS POSSESSORIBUS IN SAVIA PROVINCIA CONSTITUTIS
 THEODERICUS REX.

a. 525/526

Licet cunctis laborantibus comitatus noster concedat deo auxiliante iustitiam et 1
 hinc remedia subiectis ad reliquas regni partes quasi a vivo fonte descendant, tamen

LRKP(D)E(F)

1 omni] omnium A, omn*** F	pensionum R ¹	atque] et K	4 libitu P ^b	5 detri-
mentum P	competenter F ^a	6 illud] istud E	7 et q.] ut q. F	ind. oct. F
poss. F	10 *** omnibus modis P, omn. mod. D	11 uestro A ^e	12 retentore F	absursum P
13 nisi] quam F ² , inc. F ¹	14 opprimatur] comprimatur EF ^b , om. F ^a	uel om. F	15 irrigare L ¹	
16 rat. legum (regum K)] leg. rat. F	17 elegerint A ^e	quaesiverint A ^e	18 superindictis KDEF	cog.
par. F ^a , pendere cog. R ¹	19 prou.] pro prouincialium R ¹	20 unumquodque] PDFA, unum quo-		
que LRKE	accedat P ^a	triaduanae P ^a	21 tribuantur E	uestri PD
decursus E	23 et om. F	uicedomini] uicedium K	continuatis EF	24 examinatione KEF
sub F, in E	25 iniquum R	cognoscitur F	ac om. F	27 magnitudini P ^a
29 polyptici LRKF, pollyptici PD, poliptici EA, polyptychis Gar.	30 fid. uest. KEA ^e	post		
h(a)ec KDEF	33 laboratoribus E ¹	34 reliquias LR ¹	regni] mundi E	

frequenti aditione permoti ingeniosa pietate repperimus et aequitatem vobis concedere et fatigationem longi itineris abrogare, quia dulciora sunt beneficia, quae nullis difficultatibus obtinentur. Misimus itaque illustrem et magnificum Severinum nostris institutionibus eruditum. ut hoc apud vos gereret quod nobis semper placuisse cognovit. vidit enim quam honorabilis apud nos iustus habeatur, quemadmodum bonis actibus clementia nostrae serenitatis arrideat. exercet profecto quod nos aestimat gratanter accipere: nec potest amari rapacitas continenti principi nulla redemptione placitura. praesumentes ergo conveniat ad eum laesorum tumultus: speret remedium qualibet pressus iniuria. Difficultatem vobis querelae summovemus, dum in ipsis cunabulis scelera commissa resecantur: sine aliqua formidine alieni tributi sarcina gravatus exclamet, accepturus remedium quod de legibus habet. sic enim confidimus, quia per eos, quos instituta nostra componunt, innocentibus detrimenta non veniant. qualia vero pro quiete vestra vel aequalitate tributorum disponenda censuimus, oracula nostra, quae dedimus ad supradictum virum illustrem Severinum, vulgata declarabunt, ut unusquisque unde supplicare debeat, evidenter agnoscat.

XVI.

ABUNDANTIO PPO THEODERICUS REX.

a. 525/526

Quamvis utilia rei publicae nostra semper consuetudine censeamus et ob id omnibus possint esse gratissima quae iubemus. quia cunctis profutura noscuntur, tractandum tamen est. ut principis desiderium nulli existere debeat onerosum. nam et si praeclare cogitata non bene agantur. ingrata sunt: illud autem solum perfectum dicitur, quod de voluntate simul et actione laudatur. Cum nostrum igitur animum frequens cura pulsaret naves Italiam non habere, ubi tanta lignorum copia suffragatur, ut aliis quoque provinciis expetita transmittat, deo nobis inspirante decrevimus mille interim dromones fabricandos assumere, qui et frumenta publica possint convehere et adversis navibus. si necesse fuerit, obviare. sed tantae rei quem desideramus effectum magnitudinis vestrae sollicitudine credimus esse procurandum. Ideoque per cunctam Italiam directis artificibus apta operi ligna perquire, et sicubi cupressos aut pinos reppereris in vicinitate litoris. dato competenti pretio dominis consulatur. haec enim tantum sunt quae ad taxationem vocentur, cetera vilitate sui non indigent aestimari. Sed ne provisio nostra in mediis conatibus deserta languescat. nautarum te iubemus sub hac moderatione iam. nunc competentem numerum divinitate iuvante procurare. et si is qui nobis necessarius aestimatur servus fuerit alienus, aut conducat eum classibus servitutum aut. si hoc ipse magis elegerit. accepto pretio rationabili publico cedat sui iura domini. si vero libertate gaudet electus. quinos solidos donativum et annonam se noverit accipere competentem. Eo modo et illi tractandi sunt qui a suis

LRKP(D)E(F)

1 et om. F 3 et] atque RF seuerinum] uirum F 5 iustus om. R quemadmodum] quem R¹ 6 arriderat] acciderat E¹ gr. aest. KEF.1^e 7 armari E¹ redemptione] ratione KEF
8 praesumunt P^a, presumentur D¹[?], praesumentes A^e eam L¹[?] spectet E¹ 9 difficultate K
10 alieni] alicui E¹, pene alieni F 11 habetur E² 13 disponenda] dispendia P 14 ill. uir. F
seuerinum K 15 unde] ū (pro ū) K 17 consuetudine] scr. fortasse consulta cons. semp. R
19 tamen] non F 20 et om. F solum] solummodo EFA 21 ig. nostr. F 23 transmittant P
24 fabricando K¹ assumere om. K publica om. F 27 cupressos] PDFA^e, cipressos LKEA^r, cypressos R
28 reperieris F litoris — 29 uilitate om. L¹ 29 utilitate EF 31 hac om. A^e deitate A
32 extim. nec. F seruus] cum seruus PD¹, cum seruis D² conducat] conducas Meyer 33 cassi-
bus L¹ ipse hoc E publico L 34 domini PD: fortasse scr. domini dominus

dominis exuuntur, quando libertatis genus est servire rectori (frequenter enim laborum patientes existunt, quibus districti domini colla presserunt): ita tamen, ut supradicti nautae arrarum nomine pro hominum qualitate binos aut ternos solidos a vestra debeant sede percipere, quatenus unusquisque, cum fuerit ammonitus, paratus debeat inveniri. piscatores vero non iubemus in hac definitione concludi, quia dolenter 5 amittitur, qui ad procurandas delicias possidetur, quando et altera consuetudo est ventis saevientibus occurrere et litora piscosa sulcare.

XVII.

ABUNDANTIO PPO THEODERICUS REX.

a. 523/526 ante Iun. 13

Alacriter incumbendum est incohatis, cum iam vicinitas perfectionis arriserit, 1
quando spes effectus taedium laboris excludit et magnum genus incitamenti credere 10
desiderata compleri. dudum igitur magnitudini vestrae ex Italiae litoribus officia
iussimus praeparare nautarum, ut dromones, quos industria fabricare valuisset, manus
remigum provisa susciperet. sed tu iudicio nostro electionique respondens ostendisti,
quam fuerit indubitata perfectio efficacissimis imperasse, quod quaeritur. renuntias
ilico completum, quod vix credi poterat incohatum, ut paene quanta velocitate navigari 15
solet constructio navium, tanta sit celeritate completa. Nec solum verba narrata sunt: 2
obtulisti oculis nostris subito classeam silvam, domos aquatiles, exercitiales pedes, qui
nullo labore deficiant, sed inconcussos homines ad destinata perducant, tireme vehi-
culum remorum tantum numerum prodens, sed hominum facies diligenter abscondens.
hoc primum instituisse legimus Argonautas. quod et armatis aptum et congruum 20
probatur esse commerciis, ut, qui peregrinas classes optabamus aspicere, nunc mit-
tamus aliis provinciis et terrorem pariter et decorem. Ornasti rem publicam tua in- 3
stitutione reparatam. non habet quod nobis Graecus imputet aut Afer insultet. illud
apud nos invidi vigere respiciunt, unde illi per magna pretia sua vota complebant.
nunc praedictis rebus armamenta procure, vela praecipue alas navium facientia, 25
lignum volatile, quidam spiritus currentium carinarum, praenuntia mercium, auxilia
quieta nautarum, quorum beneficio conficiunt otiosi, quod a celerrimis avibus vix pro-
batur impleri. Hoc Isis rati prima suspendit, cum per maria Harpocran filium suum 4
audaci femina pietate perquireret. ita dum materna caritas suum desiderium festinat
explere, mundi visa est ignota reserare. atque ideo, divino nobis auxilio suffragante 30
cuius virtutis est hominum vota perficere, proximo die iduum Iuniarum ad urbem
Ravennatem congregatio navium cuncta conveniat, quatenus res vicino fine gaudentes
ad plenissimum perducantur effectum. Sed quoniam dromonum numerum iuvante deo 5
cupimus ampliari, si qua ligna fabricis eorum necessaria per utramque Padi ripam

LRKP(D)E(F)

1 exuuntur *K*¹, eximentur *K*² 3 nautae *om.* *R*¹ arrarum] curarum *A*^e hominum qual.]
armorum qual. hominum *F*² aut] uel *P* trinos *KFA*^e nostra *A* 4 recipere *F* un. cum]
cum un. cum *F* 6 delias *K*¹ et] in *K* 7 uentis] et u. *E* 9 spes] res *P*^a 10 inc.
gen. *F* 12 iussionis *P* 13 uestro *K* 14 profectio *P* renunciariis *K*, renuntians *EF*¹
15 ilico *om.* *F* 16 sunt uerb. narr. *R* 17 obtulisti *K* sub. oc. nostr. *F* siluam] s. hominum *Cui*.
exercitiales *K* 20 argonistas *E* 22 et terrorem] terrorem *F* tuam *K*¹ 23 reparatam] *KPEA*,
reparata *LRDF* imputet *om.* *R* 24 ille *PD* implebant *E* 25 procurare *P*, procura *A*
26 linum *A*^e 28 ratis *F* arpocran *LRKPD*, arpocran *E*, apocran *F*, apochran *A*^e, ampocraci *A*^r
30 mundo *KEFA* est *om.* *E*¹ resecare *P* 31 proxima *A*^e induum *P*^a 32 reuennatem *L*^a nau.
cuncta] nau. *K*¹, cuncta nau. *K*² res] de *Cui*. 33 dromoneum *F*², inc. *F*¹ numerum] nostrum *E*¹*F*¹

potuerint inveniri, nullo obsistente iubemus abscidi, quia sine praeiudicio dominorum operi tantum praesenti volumus inventa concedi. mittat Padus noster indigenas pelago naves et abies. quae fluentis amnicis nutrita surrexit, marinarum superare cumulos
 6 disceat undarum. Illud etiam magnopere credidimus amputandum, quod vestra fieri
 5 suggestione comperimus: ne quis in fluminibus navigeris diversis territoriis meantibus, id est in Mincio Ollio Ausere Arno Tiberi, audeat fluminum alveos piscandi studio turpissima saepe concludere, et quae sunt praesumpta, protinus auferantur. pateat amnis in navium cursus: sufficiat humano desiderio consuetis artibus delicias quaerere. non commento rustico libertatem fluminis impedire, ne, quod dici nefas est, utilitati
 10 publicae voluptas privata obstitisse videatur.

XVIII.

VVILIAE V̄· I· COMITI PATRIMONII
THEODERICUS REX.

a. 523/526 ante Iun. 13

1 Utilitas publica sicut ad conservationem respicit omnium, ita debet perfici studio ac labore cunctorum, quia magnae laudis occasio est, si in causa communi aliquid
 15 singulariter videatur impleri. facit enim unde commendetur et reliquis, qui tamen et sibi se profuisse cognoscit. pridem igitur nos iussisse meministi, ut per domum
 2 nostram navigandi quaererentur artifices. Quos deo auxiliante provisos ad Ravennatem urbem die iduum Iuniarum praecipimus incunctanter occurrere, ut adventus eorum constructioni navium opportune videatur offerri, ne res divisae generare sibi videantur
 20 aliquam tarditatem et parum sit unam perficere, nisi contingat utramque procurare.
 3 Si qua etiam per ripam fluminis Padi ligna fabricandis apta dromonibus in praediis regalibus potuerint reperiri, artificibus huic operi a magnifico viro Abundantio praefecto praetorio deputatis abscidendi sit permissa licentia. volumus enim hoc exemplum a nostris praediis incohare, ut nulli gravis sit iussio, quae constringit et principem.

XVIII.

GUDINANDO SAIONI THEODERICUS REX.

a. 523/526 ante Iun. 13

Maiores sibi facit credi, quisquis efficaciter iniuncta peregerit, quia indubitanter illi aliquid committitur qui optime comprobatur. et honestum suffragium est secundi iudicii documentum prioris. atque ideo ordinatione magnificorum virorum Abundantii praefecti praetorio atque VViliae comitis patrimonii ad illam provinciam te iubemus
 30 excurrere, ut tam de domo regia quam in locis aliis habitantes secundum priora

LRKP(D)E(F)

1 potuerunt P^a, potuerit D, poterunt Ar abscidi R, abscindi P' 2 tantum (malim tanto) pr. nol.] tantum nol. praes. PD, nol. tamen praes. Ar inventa] iniuncta Ar indigena L¹ 3 amicis PDE, amnis E cum. sup. EF 4 illud] illudque K credimus REF 6 id est] idem K mincio] miscio P, om. D ausere] Ae, ansere LRKPEA, ausen F arno] PDEFAe, ano LRKA^r (ex corr. m. 1, incerta scriptura priore) albeos P^a 7 turpissimo EF pateant R 8 deliciis K¹ 9 commento rust.] commertio rusticano F, artificio rust. Ar 13 studeo P 14 causa] eam K^a, causam K^b 15 et] a EF tamen] tantum EF 16 se om. EF prodesse PD igitur] si quidem E²F 18 iduum om. K praecipimus PD incontanter E¹F, incuntanter E² 20 utramque KEFA, utraque LRPD 21 dromodibus P^a 22 potuerit PD reperiri] LRPA^r, repperiri D, inueniri KEFA^o habundatio F praefato E¹ 23 abscidendi A 26 credi] reddi E¹ 27 optime] oportune E 29 praetorii P^b, om. Da uulie F, ulie E 30 al. loc. PD

praecepta provisos nautas ad urbem Ravennatē die iduum Iuniarum deo auxiliante festinare compellas, quatenus nulla tarditas tam praeclaris iussionibus afferatur. cave ergo ne te venalitas maculet aut neglectus turpis involvat et tam magnae rei supra te ruentis pondere comprimaris, si tantis ac talibus rebus impar extiteris.

XX.

ALIULFO SAIONI THEODERICUS REX.

a. 523/526 ⁵

Per utramque ripam Padi reperiri ligna comperimus fabricandis apta dromonibus. 1
ideoque tibi praesenti iussione delegamus, ut secundum ordinationem magnificorum
virovum Abundantii praefecti praetorio atque VViliae comitis patrimonii ad loca de-
signata cum artificibus incunctanter accedas et, sive in domo regia seu in privata
reperita fuerint, sine aliqua facies tarditate procurari, quia nulli grave credimus praebere. 10
quod deo auxiliante pro communi utilitate praeparatur. Verum ita volumus te iniuncta 2
peragere, ut nihil ad laedendum possessorem studiose videatur inquiri, sed tantum quae
sunt necessaria utilitatis nostrae causa praesumantur. non exquiratur aliquid a domino,
quod postea publico non dicatur acceptum. ligna silvestria iubemus caedi, non aliquid
de alienis facultatibus violenter abscidi. talia nobis prosunt, qualia nostros gravare 15
non possunt, quae, si causa praesens non exquireret, ille se crederet non habere. In 3
Mincio Ollio Ausere Tiberi et Arno fluminibus comperimus quosdam saepibus cursum
fluminis, quantum ad navigandi studium pertinet, incidisse. quod te volumus ordina-
tione magnifici viri Abundantii praefecti praetorio modis omnibus amputare. nec tale
aliquid permittatis quemquam ultra praesumere, sed inviolati alvei tractus navium 20
relinquatur excursibus. scimus enim retibus, non saepibus esse piscandum. nam hinc
quoque detestabilis aviditas proditur, ut sibi tantum festinet includere, quantum ad
multos poterat pervenire.

XXI.

CAPUANO V·S· THEODERICUS REX.

a. 523/526

Si te tironem iudicia nostra delegissent, si ad examinis trutinam venisses in- 25 1
cognitus, monendum aestimarem, quali te prudentia, quo decore tractares. sed
omnium crederis intellegentiam habere virtutum, qui exerceri meruisti militia lit-
terarum. aestimas enim, qua te debeas modestia continere, qui alieni negotii visus
es vota peregis. nam si te iudicis suspicio saeva tetigisset, laudando iustitiam leni
ac penetrabili remedio eius animum corripere, obtinens suavi persuasione, quod 30
superiori non potuisses imponere. quis ergo dubitat illa te diligere, quae constat
publica voce suasisse! Professa bona non habentur ambigua: nec cuiusquam ad- 2
quiescit ingenium, ut quod ipse potuit emeritus prosequi. ab aliis tamquam rudis
videatur edoceri. prolati documenti fidem fieri legitima voce posebas examinans, si

LRKP(D)E(F)

3 turpis] urbis A ^e	4 exciteris P	6 pad. rip. EF	reperire K	dromodibus P	8 prae-
torii P ^b	uulie KF, ulie E	9 incontanter EF	sive EF	10 facies] LRKDA ^e , facias PEFA ^r	
11 te uol. R	13 nec. sunt EF	praesumantur] praeparentur R	15 facultatibus] f. iubemus F	absc.	
viol. F ^a	nostros] rationem E ¹	16 illa EF	crederent EF	17 ausere] KA, auxere E, ausere F,	
ansere LRPD	aruo K	20 permittas EF	21 hinc] hinc n L ² , hic PD, om. L ¹	25 nostra	
ind. A ^e	nenisset P	26 mouendum aest. K, aest. mon. A ^e	29 sacua] PDEFA, om. LRK	lene P,	
leui F	31 non om. EF	potuisset L ^a	dubitet A ^e	quae] q. nos F ²	32 uoc. publ. EFA ^e
habentur] uidentur F	33 ut] ubi EF ¹ A	emonitus F			

retinerent incorruptam scrinia veritatem. iudex nunc exhibe, quod te volebas apud alios obtinere. age, ne tua tibi obiciatur oratio, quia pondus est pudoris gravissimi propria voce convinci. sume igitur auctore deo recturam decuriarum, humanorum actuum veracissimum testem, securitatem possidentium, publicae fidei splendidissimum templum. unde tantum tibi laudis acquiritur, quantorum illic utilitas incorrupta servatur. Vivat ibi perpetuis saeculis decedentium voluntas: transeant in posteros iudicia parentum: scriniis tuis servetur omnium quies. alii honores habeant et terribiles fascēs: tibi humanae vitae gratissimi videntur militare custodes. ibi enim absolutiones sunt hominum, vincla causarum, catena litium, carcer furoris. de quo verius diceret vates Mantuanus¹⁾: 'clauduntur litis portae, furor impius intus inclusus fremit horridus ore cruento.' decuriales igitur habita meritorum aestimatione deligito, quia non decet tantae urbis appellare quod vile est. maioris etiam natu utere, cum fuerit necesse, sententia, factus tot patribus senior, tantis tacentibus vox senatus. vide quid dignitatis acceperis. ut inter tot eloquentes viros sis dicendi primarius, quos etiam nobis profitemur esse reverendos. assume ergo concedere quae iubemus, praestare quae cedimus. ut illis aperias ianuas curiae, quos nostra electio aulam iusserit Libertatis intrare.

XXII.

SENATUI URBIS ROMAE THEODERICUS REX.

a. 523/526

1 Licet caute semper eligendus sit qui vobis mittitur approbandus, quia ipse magis traditur examini, cuius sententia noscitur prolata pensari, illas tamen prudentibus viris sociari cupimus dignitates, quae Romanis arcibus quasi gemmae nobiles affiguntur. ubi enim dignius eloquens quam in civitate proficiat litterarum, ut ibi declaret meritum, ubi nutrit ingenium? aptum est omne bonum locis suis et laudabilia quaeque sordescunt, nisi congrua sede potiantur. requirit pugna validas manus, desiderat navigium pectus animosum: sic scrinia vestra fidele propositum, sic curia facunda disertum. 2 multa ergo deliberatione pensandus esse creditur, qui cottidie vestris sensibus offeratur. Capuanum igitur spectabilem virum aestimatio nostra respexit, qui curiae vestrae sententiam maioris natu auctoritate facundus ediceret et senatus scrinia conscientiae puritate servaret, ut actus illos mundo celeberrimos sua reddat integritate laudandos. magnum munus est, patres conscripti, ad integritatem deligi, nec mediocriter probatur 3 conscientia, cui est veritas commissa saeculorum. nam si praedicatur testis qui in praesenti negotio vera dixerit, qua laude censi poterit, qui cunctis temporibus certa transmittit? sed quamvis alumni vestri habeatis cuncta notissima, iuvat magis illa

LRKP(D)E(F)

2 pud. est <i>R</i>	3 decuriarum] decumanarum <i>A^e</i> , decimarum al. decuriarum <i>A^r</i>	4 veris-
simum <i>KEFL¹</i>	splendissimum <i>L^a</i> , splendissi- dissimum <i>R¹</i>	5 quantorum] quantum <i>K²</i> , om. <i>K¹</i>
6 ibi] <i>LRK</i> , tibi <i>PDEFA</i>	7 honorem <i>E</i>	8 vit. hum. <i>KEFA^e</i>
honores militare <i>R¹</i>	absolutiones (ad solutiones <i>A^e</i>) sunt] sunt abs. <i>R</i>	9 videantur <i>F</i> , dentur <i>L^a</i> militare]
rum] <i>R²KPDEFA</i> , clausurarum <i>LR¹</i>	carceres <i>P^bD</i> , carceles <i>P^a</i>	10 uincula <i>EF</i> causa-
11 diligito <i>EF</i>	12 maiores <i>PD</i>	13 natu utere] naturae <i>A^e</i>
19 probata <i>PD</i>	tamen] tantum <i>P</i>	20 artibus <i>EF</i> et <i>Cuiacius</i>
24 nostra <i>FA</i>	25 uestris sens.] <i>EF</i> , nostris sens. <i>LKPDA</i> , sens. nostris <i>R</i>	26 quae cedimus (credimus <i>EFA</i>) om. <i>R¹</i>
28 mundi <i>R</i>	29 deligi] <i>A^e</i> , diligi <i>libri</i>	30 quaeque] quoque <i>R</i>
	30 predicatur <i>E</i>	32 iubeat <i>P</i>
		ill. mag. <i>K</i>

1) *Aen.* 1, 294 seq.: clauduntur belli portae: Furor impius intus saeva sedens super arma et centum vinctus ahenis Post tergum nodis fremet horridus ore cruento.

repetere quae omnium consensus possit agnoscere. Adest semper electo quaedam 3
 sermonum gratia, blanditur auribus, mentem trahit, utitur perspicuitate facundiae,
 qualem de pura conscientia decet emanare. est enim quoddam speculum morum
 agentis oratio nec maius potest mentis esse testimonium quam qualitas inspecta 5
 verborum. nam ut eius propria describamus, patitur in simplicibus rebus linguae
 retinacula: his eo tamen terrentior cum perorat: et hoc illi ad gratiam datum est
 providente natura, ut quem prae foribus haesitantem videras, eloquentem in certa- 4
 minibus obstupescas. Illa vero memoria, quae oratorum thesaurus iure vocitatur,
 tanta in eum firmitate consedit, ut semel audita scripto apud eum putes esse recon-
 dita. magnum beneficium oblivionis nescire defectum: et quaedam similitudo vere 10
 caelestium est tempore decursa semper habere praesentia. quae nunc ideo declara-
 mus, ut cognoscatis subiectorum gratas nos habere virtutes et iudicium nostrum non
 per casuale votum, sed per electionis studium doceamus esse conceptum. His ergo, 5
 patres conscripti, Capuanum bonis dotatum a praesenti indictione decuriarum rectorem
 esse praecipimus, maioris etiam natu auctoritate subvehimus, ut, qui se morum cana 15
 maturitate tractavit, quod est amplissimum reverentiae genus, in vestro ordine aetatis
 honore gratuletur. augebit eloquentiam officio meliore ditatus, quoniam multum facundior
 est qui sententiam dictat quam ille qui supplicat. libertas verba nutrit, metus autem
 copiam frequenter intercipit. actus quoque ipse longe dissimilis, ut qui pridem assistebat
 etiam mediocribus humilibusque fortunis, nunc introducat vestrae curiae consulares. 20

XXIII.

ABUNDANTIO PPO THEODERICUS REX.

a. 525/526

Tatanem saionem nostrum cum sagittariis ad illustrem virum comitem VViliarium
 aestimavimus esse dirigendum, ut maius sumeret robur duplicatus exercitus. ostendent
 iuvenes nostri bellis, quod in gymnasio didicere virtutis. Schola Martia mittat examina:
 pugnaturus ludo, qui se exercere consuevit in otio. atque ideo illustrem magnitudinem 25
 vestram eis annonas et navigia secundum consuetudinem praebere censemus, quatenus
 iuvante deo quo directi sunt debeant pervenire. vestrae enim sollicitudini damus
 nostrarum efficaciam iussionum, quia nullatenus destitui posse creditur, quod ordina-
 tionibus tuis iuvante deo incohatur.

XXIII.

EPIPHANIO V. S. CONSULARI PROVINCIAE DALMATIAE
 THEODERICUS REX.

a. 525/526

Iohanna Andraeae quondam iugali suo successisse legis munere perhibetur, quae 1
 intestata nullis existentibus proximis luce dicitur esse privata. cuius substantia a
 diversis nullo legitimo iure suffultis usurpatione voluntaria suggeritur possideri. et

LRKP(D)E(F)

1 electio PF, electa Ae 4 ess. ment. KEFAe 6 terrentior] LRKEF, torrentior PDA cum]
 est K¹, est cum K² 9 eum] eo F² 11 tempore] ratione tempore K¹, temporum K² habere] habere-
 que E^a, bis F 13 casuale] E²FAr^{(2)e}, causale LRKPDE¹, inc. Ar⁽¹⁾ 14 donatum R^a 15 maiores PD
 17 ante gratuletur videtur excidisse sibi meiore R^a multo REF¹ 19 que om. F¹ 22 pamen
 (errore miniatoris) P, gatanem K, tutamen F², inc. F¹, om. D uiliarium] L, uiliaram RKPd, iulia-
 num EFA 24 quod om. P^a, quid D schola PD, scola plerique 25 pugnaturum F² 26 uestram]
 tuam KEFA eis] ex eis K 28 quia] qua F deo iuu. tuis ord. A 32 prohibetur E¹

quia caduca bona fisco nostro competere legum cauta decreverunt, ideo te praesentibus oraculis ammonemus, ut huius rei veritate discussa, si re vera, ut ad nos perlatum est, nullus ei aut testamento heres extitit aut proximitatis iure successit, fisci nostri eam facies compendiis aggregari: quando innocentiae nostrae professio est iusta com-
 2 5 pendia non neglegere, apud quem calumnia numquam locum potuit invenire. Rogari enim in talibus causis, non fraudari principem decet, quia neglegentiae vitium est praesumptiones relinquere, quas iura praecipiant amputare. si quid autem contra reppereris, quietos dominos habere patieris, quia magis illa nostra sunt patrimonialia, quae a subiectis legitime possidentur.

XXV.

10

BACAUDAE V̄ · S̄ · THEODERICUS REX.

a. 523/526

Fessos annos munificentia nostra corroborat, dum aetatem occiduam penuriae non facit detrimenta sentire. iuvenum siquidem virtus praesumptione laboris animatur: sola senum vita est quietis invenisse remedia. atque ideo tua supplicatione permoti designati tribunatus curam in Mediolanensi urbe diligentissime peragendam ad te
 15 decernimus pertinere ita, ut, quod est in rei publicae militia novum, donec vixeris, numquam tibi successorem tribuat cuiusquam plectenda praesumptio, quatenus in exhibendis voluptatibus officii huius cura, mansuetudinis nostrae beneficio, iugiter perfruaris, habens in utroque, quod tuam consoletur aetatem, loci commodum et laetitiam voluptatum.

XXVI.

20

UNIVERSIS GOTHIS PER PICENUM ET SAMNIUM CONSTITUTIS
THEODERICUS REX.

a. 523/526 ante Iun. 6

Quamvis munificentia nostra sit omnibus ubique gratissima, multo tamen acceptiora credimus quae nostri praesentia conferuntur, quia maiora de conspectu principis populi sumunt, quam de largitate beneficia consequuntur. nam paene similis est mortuo,
 25 qui a suo dominante nescitur nec sub aliquo honore vivit, quem regis sui notitia non defendit. Et ideo praesenti iussione mandamus, ut octavo iduum Iuniarum die deo auxiliante ad praesentiam nostram venire debeatis: qui sollemniter regalia dona suscipitis, si venire protinus festinatis. illud tamen necessario commonentes, ut venientium nullus provenire possit excessus, ne possessorum segetes aut prata
 2 vastetis, sed sub omni continentia properantes de custodita disciplina grata nobis esse vestra possit occursio, quia ideo exercitiales gratanter subimus expensas, ut ab armatis custodiatur intacta civitas.

LRKP(D)E(F)

1 decreuerunt] uoluerunt *F* ideo te] *RKEFA*^{r(2)e}, ideo** *L*¹, ideoque te *L*², ideo *PD*, om. *A*^{r(1)}
 2 nere *L*^a 3 succedit *E* 4 facias *EF* professio] manifestatio *E*² 5 quam *F*² 6 causis om. *A*^e
 8 reperiris *P*¹, reperieris *P*² quietos] q. animos *E*¹ patieris] *LR^bKDA^e*, patiaris *R^aPEFA^r* 11 pe-
 nuriae] inc. *L*¹ 14 peragenda *K* 15 decernimus (decreuimus *A*^e) pertinere (peruenire *E*¹)] pert.
 dec. *PD* ut] uero *K* 18 consulatur *LP*¹ 23 praesentia] praesententia *D*¹, (*sp. vac. 3 litt.*) sen-
 tentia *P* 24 ante sumunt fortasse excidit gaudia benefica *F* sim. paene *PD* 25 qui] quia *EF*
 28 protinuis *K* festinetis *EF* 29 ne] nec *A* 30 uastentur *PD* 31 uestr. poss. esse occ. *PD*,
 esse uestr. occ. poss. *A*^e ideo om. *R*¹ quia id. ex. gr. sub. exp. (exp. gr. sub. *F*²) om. *F*¹

XXVII.

GUDUIN SAIONI THEODERICUS REX. *a. 523/526 ante Ian. 6*

Consuetudine liberalitatis regiae commonemur, ut Gothis nostris debeamus sol- 1
lemnia dona largiri. et ideo devotio tua millenarios provinciae Piceni et Samnii sine
aliqua dilatione commoneat, ut eos, qui annis singulis nostrae mansuetudinis praemia
consequuntur, pro accipiendo donativo ad comitatum faciat incunctanter occurrere. 5
quatenus, qui bene nobis meriti fuerint, maiore munificentia gratulentur. Inculpabiliter 2
enim necesse est vivat, qui suam praesentiam novit principibus offerendam: bonos enim
laus, malos querela comitatur. decet etiam nos sub hac occasione singulorum facta
perquirere, ut nulli possit perire quod fecit in acie. nam si semper consuetudinarias
res expectet exercitus, virtutem non potest amare neglectus. trepidus discat ad iudicem 10
venire, qui se non meminit aliquid audacter egisse: ut melius possit hostibus violentus
insurgere, qui nostrae mavult imputationis vulnera declinare.

XXVIII.

CARINO $\bar{V} \cdot \bar{I}$ THEODERICUS REX. *a. 523/526*

Habent hoc gloriosum praeiudicium bonarum merita personarum, ut otio torpe-
scere non sinantur qui probis actionibus innotescunt: et ideo tam desiderio vestro 15
satisfacientes, quam quod vos necessarios esse credidimus, iussis praesentibus evo-
camus, quatenus et viris nobilibus obsequia nostra decorentur et quae utilia nobis
credimus, per te expedire possimus.

XXVIII.

NEUDI $\bar{V} \cdot \bar{I}$ THEODERICUS REX. *a. 523/526*

Movit nos quidem Anduit fusa precatio, sed magis miserabiliorem reddidit virum 20 1
luminis sui adeptus ornatus, quia necesse est ut amplius permoveat visa quam audita
calamitas. is enim perpetua nocte superstes ad remedia nostra mutuati luminis bene-
ficio festinavit, ut quem videre non poterat, saltem clementiae suavitate sentiret.
clamat enim sibi Gudila vel Oppane incognitam suo generi condicionem servitutis
imponi, cum pridem sub libertate nostros fuerit secutus exercitus. Mirati sumus talem 25 2
in famulatum trahi, qui a vero domino debuisset expelli. novus ambitus talem quaerere,
quem possis horrere servumque dicere, cui debeas divina consideratione servire. adi-
ciens enim huiusmodi calumnias Pitziae comitis celebratae opinionis viri sibi examina-
tione summotas, nunc autem infirmitatis suae mole compressum manu vindicare non
posse, quae patrona fortibus probatur assistere. Sed nos, quorum est proprium inter 30 3
pares ac dispaes acquabilem iustitiam custodire, praesenti iussione decernimus, ut, si

LRKP(D)E(F)

2 libertatis *KE* 3 picenii *F* samnii *E*, scamnii *F* 5 comitatum] c. nostrum *F*² 7 enim
om. *F* qui] quia *K* 8 etiam] *LRKEA*^e, enim *PDEA*^r occasione] actione *F*² 10 ex(s)pectet] *PDA*^e,
expetit *L*¹, expetit *L*²*R*, expedit *KA*^r, expectat *EF* exercitus] exemptus *F*¹ 11 se om. *R*¹*F*^a al.
aud.] aud. (om. al.) *F*¹, aud. al. *KEA*^e viol. host. *PD* 15 nostro *EF* 16 credidimus] *LRKA*,
credimus *PDEA*^r 20 novit *R* anduit] *LRP* (idem nomen Vandali apud Victorem Vitensem 1, 13, 41),
oceri *KEFA*, om. *D* reddit *PD* 21 adeptus *K* permoueat] moueat *F* 22 nutriatri *K* ben. lum. *F*^r
23 *saltim *R*¹, saltim *LP* 24 gudila] gondilia *F*, omisum in sp. vac. postea adiecit *L*: requiritur a gudila
oppa] opacie *E*, opatie *F*², operarie *F*¹[?] 27 quam *K* 28 enim] etiam *Gar*. huiusmodi *R* calum-
niam *P*² pitzi(a)e] *L*²*RPD*, pithi(a)e] *L*¹[?] *KEFA*^e extimatione *E*, examinationem *A*^e 29 summotam
vel submotam libri infirmitatis] *KPE*^b*FA*^e, infirmitati *LR*, infirmitas *E*^a, infirmitate *A*^r manum *F*¹

in iudicio supra memorati quondam Pitziae se probavit ingenuum, calumniantes pro-
tinus amovete: nec audeant ulterius necessitatibus alienis illudere, quos semel con-
victos decuerat sua vota damnare.

XXX.

GUDUIN V·S· THEODERICUS REX.

a. 523/526

- Quos duces eligimus, eis simul et acquitatis momenta iure delegamus, quia non
tantum armis quantum iudiciis vos effici cupimus clariores. Costula igitur atque Daila
cum deo propitio Gothorum nostrorum libertate lactentur, onera sibi servilia a vobis
causantur iniungi, quae nec ipsos deceat perpeti nec cuiquam irrationabiliter fas sit
imponi. quod si ita gestum esse cognoscis, sine aliqua dilatione facias amoveri, ne
ad nos exinde ulterius querela revocetur et incipiat gravis esse animo nostro in ducem
revoluta causatio, quem magis oportet talia peragere, quae nos delectet audire.

XXXI.

DECORATO VIRO DEVOTO THEODERICUS REX.

a. 523/526

- Thomas vir clarissimus intra Apuliam Calabriamque provincias de siliquatici titulo
indictionum octavae nonae undecimae primae secundae et quintae decimae, quas ad
conductionem suam pertinuisse commemorat, nonnullos maximam pecuniae quantitatem
debere conqueritur. et quia utilitatem publicam diuturna non convenit ludificatione
differri, ideoque devotio tua praesentia decreta suscipiens Marcum presbyterum,
Andream et Simconium vel reliquos, quos brevis subter adnexus eloquitur, servata
in omnibus civilitate conveniat, ut, si eos non per calumniam, sed manifestos re vera
fisco constiterit esse debitores, summam, quae rationabiliter postulatur, sine aliqua
imminutione persolvant. Providendum est enim, ne spiritus contumacium personarum
publicis rationibus aliquod videatur afferre dispendium. qui vero minus intentata
cognoscunt, ad iudicium competens te imminente conveniant, ut quod acquitati congruit,
utrarumque partium allegatione recognita salvis legibus impleatur.

XXXII.

BRANDILAE THEODERICUS REX.

a. 523/526

- Adiit nos innumeris vicibus Patzenis repetita conquestio, qui cum esset in
expeditione felicissima constitutus, a Procula coniuge tua uxorem suam asseruit trina
fuisse caede laceratam, ita ut solo beneficio desperationis evaderet, cum non plagis

LRKP(D)E(F)

1 quondam om. F pitzi(a)e] LRPD, pithi(a)e KEFA^e ingenium FA 2 admouete E,
amoveatis A^r et margo Forn. audiant P 3 coniunctos E docuerat PDE¹A^r 5 eligimus] RKEFA,
elegimus L¹PD 6 nos P.1 cossulla F daila E 7 servilia om. F¹ a nobis K 8 decet P¹,
doceat K rationabiliter F 9 ne] nec K 11 quem] quae A^e quae] quam K, quem A^e delectet]
debeat E¹ 13 inter EFA^e 14 primae secundae] scr. fortasse tertiae (scil. decimae) errore orto ex
notis numeralibus 15 condicionem P commemorat om. K 16 debere] Cui. e coni., redibere libri
rell. et A^e, redimere D, retinere Gar. utilitas publica EF 17 ideoque] LRA^r, ideo reliqui marchum EF^r
18 sineonium] PDA^e, symeonium L, symonicum R, symeonum K, simonium EF, simoninum A^r uel rel. om. F^r
breuiter R servata] s. iusticia P^a 20 esse const. F summamque A^e (em. in err. typ.) 21 con-
tumantium R^a, contimantium K 22 scr. intenta agnoscunt ut] ubi F 24 utrumque K
26 patzenis] L. 2 RPEF¹A^e, patzonis D, patzeius K, pathenis L¹, patenis A^r retita L¹ 27 procula K tuo K^b

fessa, sed iam crederetur extincta. hanc nos, si tamen vera est, in femina quam maxime mirantes audaciam, transire non patimur impunitam. Atque ideo decretis te praesentibus ammonemus, ut, si factum evidenter agnoscis, delatam querimoniam, pudori tuo consulens, maritali districtione redarguas, quatenus ex eadem causa ad nos querela iusta non redeat. et legibus noveris resecari posse, quod te oportuerat domestica districtione corrigere. Quod si mendacium magis petitoris accusans causam dicere fortasse volueris, summoto dilationis obstaculo ad comitatum nostrum cum supra dicta coniuge tua incunctanter occurre, exceptura aut de iniqua praesumptione vindictam aut de mulieris improbitate victoriam.

XXXIII.

VVILITANCO DUCI THEODERICUS REX.

a. 523/526¹⁹

Gravis est Patzenis clementiae nostrae sensibus intimata conquestio. qui se in expeditione Gallica constituto in eum Brandilam prosiluisse testatur excessum, ut uxorem eius Reginam proprio sociandam duceret esse coniugio et in iniuriam nostrorum temporum adulterium simulata matrimonii fuerit lege commissum. haec nos, si vera sunt, transire nequaquam patimur impunita. nam quando affectus tutos quis habeat, si tunc sceleri subiacebit, cum pro omnium salute pugnaverit? Respicite, impudicae, gementium turturum castissimum genus: quod, si a copula sua fuerit casu intercedente divisum, perpetua se abstinentiae lege constringit: gratiam coniunctionis non repetit, quam reliquit: fidem servat, dum laudem pudoris ignoret, et moribus studere deprehenditur, quod nulla viduitatis gloriatur conversatione. Mulierum se, pro dolor! vota continere nequeunt, quibus castitatem ratio persuadet, poena legis imponit, terror maritalis extorquet. perierunt profecto mores, si nec illis comparari possunt, quae ratione carentia temperantur. et ideo sublimitas tua impetitos ad suum faciat examen occurrere et rerum veritate discussa, sicut iura nostra praecipunt, in adulteros maritorum favore resecetur, quia defensorem rei publicae redire noluerunt qui scelerata praesumptione coniuncti sunt. Confundi sine dubio desideraverunt omnia, qui temptaverunt legibus inimica. sed melius est paucorum damno malorum corrigatur intentio, quia omne matrimonium, quod absit, incertum relinquitur, si in tanta reverentia sine aliquo terrore peccetur.

XXXIII.

ABUNDANTIO PPO THEODERICUS REX.

a. 523/526³⁰

Frontosum sui nominis testem frequenti nobis insinuatione suggestum est pecuniae publicae decoxisse non minimam quantitatem. quem a diversis iudicibus fecimus iusta examinatione perquiri, ne forsitan, ut assolet, cum non veritas, sed infamaret invidia. ille omnia confessus reddere se posse constituit, si ei largae praerberentur indutiae:

LRKP(D)E(F)

1 fessa] euaderet R^a uera] natura K quam max. in fem. P^a 3 ammonemus K si om. P^a
 4 eadam R^a 7 nol. fort. P^a 11 patzenis] L²RPEF.L^c, pattenis L¹, pazonis D, pagenis K
 12 gallico PD¹ prosil. protestatur E 13 regimini E[?] propri^o R¹ 14 matrimonium A
 15 effectus F tutos] tuos KEF 16 respice K^a 17 a om. E¹ 19 quam] quod P reliquit] RPEA fortasse ex emendatione, relinquit KDE, relinquit L 20 gloriatur conu.] K, gloriantur conu. LRE, conu. gloriatur PDFA 22 si] sed K 23 suum] nostrum PD 24 uerita R¹ praec. nostra R 25 publ. rei P^a uoluerunt PD praesumptione] coniunctione R^a 26 coniuncti] corrupti EF, conuincti A^o, conuicti DA^r 27 int. corr. K 31 arontosum R¹ 32 iuxta KE^r
 33 infamaret] EFAR, infirmaret LRKPD.L^c

CASSIODORVS.

quibus frequenter emensis immemor promissionis suae ad constituta semper imparatus
 occurrit, fugere quidem nescius, sed suae sponsionis ignarus, obliuiosus cum relinquitur,
 2 trepidus cum tenetur. mutat verba, variat constituta nec in una dicti sui qualitate
 5 contentus diversis imaginibus immutatur. Merito chamaeleonti bestiae conferendus.
 quae parvorum serpentium formae consimilis aureo tantum capite et reliquis membris
 subalbentis prasini colore distinguitur. haec quotiens humanos aspectus incurrerit,
 dum ei fugiendi velocitas denegatur, nimia timiditate confusa colores suos multifaria
 3 qualitate commutat, ut modo veneta, modo blattea, modo prasina, modo possit cyanea
 10 reperiri. unde mirum est in una superficie tot diversa conspicere. Quam non immerito
 pandiae gemmae dicimus esse consimilem, in qua unus se fulgor non potest continere:
 fluctuat aspectibus tremulis, dum lapis teneatur immobilis. nam quod modo videris.
 4 mox aliud ibi, si amplius intuearis, advertis: sic mutatum credis, quod neminem eri-
 puisse cognoscis. His permutationibus aestimatis mens Frontosi simillima reperitur,
 quae dicti sui non habet fidem, quae tot varietates continet quot verba protulerit:
 15 Protei fabulis iure sociandus, qui subito comprehensus substantiae suae formam omni-
 modis non habebat. nam ut celaret hominem, aut leo frendebat aut sibilabat anguis
 5 aut in undas liquidas solvebatur. Et quia sic notus est, cum facies ad tuum venire
 iudicium, primum agito, ne promittat, caveto ne constituat, quia levissimi animi mos
 est polliceri facile quae non disponit implere. quicquid autem persolvere considerata
 20 aequitate potuerit, constrictus sine aliqua dilatione iam reddat, quia post tot falsitates
 argutiae suae reputare poterit, quod se frequenter illuisse cognoscit.

XXXV.

LIVVIRIT COMITI ET AMPELIO V. I. THEODERICUS REX. *a. 523 526*

1 Cum pro incerti temporis eventu Romanas aedes inopia facie castigata pulsaret
 et quamvis rara, tamen tam pulchrae civitati videretur esse foedissima, aequum iudi-
 25 cavimus Hispaniae triticeas illi copias exhibere, ut antiquum vectigal sub nobis felicior
 Roma reciperet. iussis quidem nostris viri spectabilis Marciani laude digna servivit
 industria: sed parum diligenter impleta sunt, quae constat optime fuisse procurata.
 ii enim, qui portanda susceperant, morarum taedia non ferentes destinatum frumentum
 2 in Africae partibus pro suo dicuntur vendidisse compendio. Quod quamvis inultum
 30 minime transire debuisset, ut amor proprii commodi tot populorum ieiuna vota suspen-
 deret, tamen quia nobis insitum est culpas remittere, quas possumus cauta ordinatione
 corrigere, Catellum et Servandum viros strenuos credidimus esse dirigendos, ut, quia
 naucleri ducentos octoginta solidos in triticum et in naulis septingentos quinquaginta
 octo solidos accepisse perhibentur, si apud vos facti veritas innotescit, in summam

LRKP(D)E(F)

1 emensis EF	2 occ.] inoccurret R ¹	quidem] siquidem EFA ^e	ignarus om. R ¹	oliuiosus R
3 cum tenetur] tenetur PD	uaria K	4 cameleonti] plerique, camaleonti F	5 serpentum EFA	
7 ei om. PD	uel. fug. R	denegetur EF	timiditate] tar tarditate F	8 cranea P, cynea E, cineia F
10 fulgur LR ¹	12 aliud ibi] a. i. atque aliud EF	16 habeat P ^a	sibilat L ¹ , sibilauit PD	
17 cum] A ^e , eum libri	18 caueto] PA ² , cauete LRD, caue KEFA ^e	21 illusse P	23 pro in-	
certi] pro certi P, inprocerti D, proeecti R	romanos K ¹	facile R	castigata] fortasse adstricta	
25 triceas K	cop. illi RF	nobis] n. esse P ^a	26 iussus K	quidem] si quidem KEFA
seruum P ^a	28 hii plerique, hi DA ^e	non ferentes] perferentes EF	29 pratibus P ^a	conpendio]
remedio P ^a	30 commodi] commodis L ¹ , compendii P ^a	31 possimus P ¹ D	32 esse cred. EFA ^e	
33 nauclerii LKEF	octuaginta E	solidis K	septingentos K	34 summa DE

ratione collecta, ab eis mille triginta octo solidorum quantitas inferatur, ut, qui vindictam remisimus, damna minime sentiamus. in qua parte ita se sublimitas vestra diligenter impendat, ut et iustitiae et publicis utilitatibus satisfecisse videatur.

XXXVI.

STARCEDIO V̄ · S̄ · THEODERICUS REX.

a. 523/526

Continuatis laboribus attritum corpus debilitatem tibi causaris attulisse membrorum, 5 1
ut, qui ante bellicis fueras aptus insignibus, nunc vel ad otiosam vitam vix idoneus
approberis: expetens, ut ad expeditiones felicissimas non cogaris, a quibus non voto,
sed necessitate subduceris. atque ideo allegationibus tuis diutius perquisitis et ad
rerum fidem deductis otium tibi non ignobile praesenti iussione largimur, quia non est
ignaviae culpa, quem excusat miseranda calamitas. Sed sicut tibi remissam vitam 10 2
concedimus, ita te donativo praesenti auctoritate privamus, quia non est aequum, ut,
cum de tuo cognoscaris idoneus, rem laborantium accipere debeas otiosus. frui
igitur secure vita a diversorum insidiis nostro munimine liberatus. nec aliquis tibi
imputabit desertoris opprobrium, quando illi, quos contigerit a militia morbi causa
suspendi, ex prioribus factis habendi sunt iure reverendi. nec enim dignus est a 15
quoquam redargui, qui nostro iudicio meretur absolvi.

XXXVII.

IUDAEIS MEDIOLANENSIBUS THEODERICUS REX.

a. 523, 526

Libenter annuimus quae sine legum iniuria postulantur, maxime cum pro servanda 1
civilitate nec illis sunt neganda beneficia iustitiae, qui adhuc in fide noseuntur errare.
atque ideo discant rerum bonarum suavissimum saporem, ut, qui humanam iustitiam 20
nituntur quaerere, sollicitius incipiant divina iudicia cogitare. Proinde quoniam non- 2
nullorum vos frequenter causamini praesumptione laceratos et quae ad synagogam
vestram pertinent perhibetis iura rescindi, opitulabitur vobis mansuetudinis nostrae
postulata tuitio, quatenus nullus ecclesiasticus, quae synagogae vestrae iure competunt,
violentia intercedente pervadat nec vestris se causis importuna acerbitate permisceat, 25
sed ut religionis cultu, ita et actuum sint conversatione discreti: hac tamen moderatione
principalis auxilii beneficium concedentes, ut nec vos quod ad praefatae ecclesiae ius
vel religiosas certe personas legibus pertinere constiterit, incivilter attrectare temptetis.
Tricennalis autem humano generi patrona praescriptio eo, quo cunctis, vobis iure serva- 3
bitur nec commodalia vos irrationabiliter praecipimus sustinere dispendia, ut hac 30
pietatis nostrae defensione muniti petitio vestra ab illicitis se liberatam gratuletur

LRKP(D deficit v. 23 in opitulabitur)E(F)

1 r^{one} R^a, rationem A^e mille] *Fornerius e conjectura Cuiacii*, simile LRKPA^e, similiae D, simili-
ter EFA^r 2 uestra] tua F^r 5 contritis P^a 6 apt. fuer. E 7 non ante cog. om. P^a
8 subduceris] induceris P, subducentis E¹ 9 ignobile] nobile P^a, ignobile E¹F et Cuiacius largimur]
delel^{argimur} P^a quia] qui P^a 10 quem] quam F^r 12 cum] quod P, quidem D de. R¹ res F^r
13 secure E a diversorum] aduersorum A^e nostro munimine] minime PD 14 quos] quis F²,
qu***** F¹ 15 est om. F^r 18 postulamus A^e 19 sint EF cognoscuntur F^r 20 rer.
bon. disc. F^r, disc. bon. rer. PD iustiam R¹ 21 nonnullos F^r 23 iure A opitulabatur K
24 tuitio] defensio F^r iura F¹ 25 intercedente F^r nec] ne F¹ 26 cultuum F^r actutum K¹
27 ad] a F¹A^e 28 certe personas] personas certe A^e, ceteras personas Paris. 2188 attractare PA^r
29 geniri L^a perscriptio LRA^e quo] quod F² 30 commoda alia F¹ 31 defensionem K

incommodis. concedimus quidem elementiae nostrae consuetudine quae rogastis: sed quid. Iudaeae. supplicans temporalem quietem quaeris. si aeternam requiem invenire non possis?

XXXVIII.

UNIVERSIS POSSESSORIBUS THEODERICUS REX.

a. 523/526

- 1 5 Ammonet nos formarum cura praecipua, ut quae possunt noxie crescere, debeamus celerius amputare, quatenus et soliditas aquaeductus deo auxiliante incorrupta servetur et vobis leve sit opus, quod in teneris arboribus adhibetur. nam quae nunc virgulta sunt, erunt, si neglegantur, et robora. ista enim quae modo facili avulsione dirimuntur, postea vix securibus ieta succumbunt. atque ideo sociata debetis pro-
10 peratione contendere, ut praesenti diligentia futuri laboris evadatis incommoda. haec est enim civilis eversio, sine oppugnatione discidium, aries, ut ita dixerim, fabricarum.
2 Quapropter omnem silvam, quae parietibus inimica consurgit, de Ravennati forma iubemus radicibus amputari, ut signini alvei reparata constructio talem nobis deducat liquorem, qualem potuit a fontibus suscipere puritatem. tunc erit exhibitio decora
15 thermarum, tunc piscinae vitreis fontibus fluctuabunt: tunc erit quae diluat aqua, non inquinet, post quam lavari continuo non sit necesse. additur etiam quod, si ad potandum unda suavis influxerit, omnia nostro victui redduntur accepta, quando humanae vitae nullus cibus gratus efficitur, ubi aquarum dulcium perspicuitas non habetur. nam si lavari cupimus purissimis liquoribus, quanto magis satiari talibus
20 festinamus? quae si nunc futura tractentur, nulli labor facit taedium, qui sumitur pro delectatione cunctorum.

XXXVIII.

AMPELIO V̄·Ī· ET LIVVIRIT V̄·S̄· THEODERICUS REX.

a. 523/526

- 1 Decet provincias regno nostro deo auxiliante subiectas legibus et bonis moribus ordinari, quia illa vita vere hominum est, quae iuris ordine continetur. nam beluarum
25 ritus est sub casu vivere: quae dum rapiendi ambitu feruntur, improvisa temeritate succumbunt. agrum suum denique a dumosis sentibus doctus purgat agricola, quia laus excolentis est, si agreste solum dulcissimis fructibus amoenetur. sic quies suavissima populi et dispositio tranquilla regionum praeconium probatur esse regnantum.
2 Multorum itaque querela comperimus in provincia Hispaniae. quod summum inter
30 mortales crimen est, vitas hominum vaga praesumptione populari et levium occasione causarum subire multos interitum. sic mala pace quasi ludo corruunt, quanti vix potuissent cadere sub necessitate bellorum. dehinc non polyptychis publicis, ut moris est, sed arbitrio compulsorum suggeruntur provincialium subiacere fortunae. quod genus evidentis est praedae pro illius voluntate dare, qui ad suum commodum amplius
3 35 festinat exigere. Cui rei nos regali providentia succurrere cupientes sublimitatem vestram per universam Hispaniam loco muneris credidimus destinandam, ut sub ordina-

LRKPE(I')

5 possint P ^a	7 nobis F	quod] quidem P	exhibetur F	8 neglegantur] non negl. P ^b	ista]
iaeta KEF	11 enim om. R	cibilis P	dissidium EA ^e	acies EF	12 rauennata K ¹ EF,
rauennate A ^e	13 amputari bis P	signini] LRA ^e ,	signum KPEFA ^r	albei A ^e	reperta P
15 erat P ^a	16 lauacri K	17 reddantur KE,	darentur F	20 futura (fortasse cum cura) tract.]	
tract. fut. P	facito malim	25 ambitu] animo F	28 tranq. disp. A	regnantium PEFA	
29 comp. quer. R	summum] maximum F	30 uitam EF	32 sub nec. bell. cad. KEF	polypticis LR,	
politicis E ² F	34 est cuid. R	dare uol. R	36 locum L	credimus KEF	

tionis vestrae novitate inveteratae possit consuetudini nil licere. verum ut more medicorum saevioribus morbis accelerata remedia tribuamus, inde curationis nostrae fiat initium, ubi maius noscitur esse periculum. Homicidii scelus legum iubemus auctoritate resecari: sed quantum vehementior poena est, tanto eius rei debet inquisitio plus haberi, ne amore vindictae innocentes videantur vitae pericula sustinere. pereant itaque soli nocentes in correctione multorum, quando et hoc pietatis genus est coercere infantiam criminis, ne iuvenescat augmentis. Exigentes vero assem publicum per gravamina ponderum premere dicuntur patrimonium possessorum, ut non tam exactio quam praeda esse videatur. sed ut totius fraudis abrogetur occasio, ad libram cubiculi nostri, quae vobis in praesenti data est, universas functiones publicas iubemus inferri. quid enim tam nefarium quam praesumptoribus liceat in ipsa etiam trutinæ qualitate peccare, ut quod est iustitiae proprie datum, hoc per fraudes noscatur esse corruptum? Conductores domus regiae, quacumque gente sint editi, ad liquidum veritate discussa tantum decernimus solvere, quantum nostra praedia constitit pensitare. et ne cuiquam labor suus videatur ingratus, solaria eis pro qualitate locatae rei vestra volumus aequitate constitui. non enim nostra, sed illorum rura dicenda sunt, si pro voluntate conducentis modus eveniat pensionis. Transmarinorum igitur canonem, ubi non parva fraus fieri utilitatibus publicis intimatur, vos attonite iubemus exquirere atque statutum numerum pro virium qualitate definire, quia contra fraudes utile remedium est nosse quod inferant. Monetarios autem, quos specialiter in usum publicum constat inventos, in privatorum didicimus transisse compendium. qua praesumptione sublata pro virium qualitate functionibus publicis applicentur. Telonei quinetiam canonem nulla faciatis usurpatione confundi. sed modum rebus utilissimum, quem praestare debeat, imponentes commerciandi licentiam aequabili ratione revocate, ne se tendat in vagum ambitiosa enormitas exigentium. Actus praeterea Laeti, cuius conscientia summa pulsatur invidia, sub consueta nobis censemus aequitate perquiri, ut nec fraus astutis machinationibus occultatur nec innocentia falsis criminationibus ingravetur. Quoscumque vero in furtivis actionibus reperitis fuisse versatos, pro fortunarum quantitate suppressam reddant vestra aestimatione pecuniam. quod si haec per alios dispersa esse constitit, et illi nihilominus teneantur obnoxii qui scientes passi sunt in tali actione misceri: complices enim extiterunt criminis, qui non detexerunt facta raptoris. Praebendarum tenor adscriptus, quem nostra diversis largitur humanitas, provincialibus suggeritur intolerabilis causa esse damnorum, quando et in species exigitur et impudenter eius pretium postulatur. detestabilis cupiditatis sunt ista documenta competentia sibi distrahere et ad exigendi impudentiam mox redire. quod nimis improbum, nimis videtur absurdum, ut et nostra constituta praetereant et tributariorum, qui fovendi sunt, videantur afflxisse substantiam. sint igitur praefixo modo contenti. sive ibidem

LRKPE(F)

1 nostrae A 2 moribus R 3 maius] magis K¹L^{1c} esse om. K homicidium P^a scelus] genus R 4 quanto F^r 6 quando] quoniam K^b 7 infantiam R¹ 9 librum E 11 quam] q. si EF^r in om. P^a 12 proprium R 14 ne om. R^a 15 solaria] P^aE¹, solaria LRKE²FA, solacia P^b eis] eius EF^r 16 oquitate L^a rura] iura A 17 igitur] ergo R 18 attonite] attente Cui., attente al. attonice A^r 19 virium] iurium P^ae 20 inferant] inferatur A^c 21 oblata L¹ 22 applicetur F^r t(h)elonei] LRKPE²A^c, tholonei E¹FA^r canonem] cātionem E, campsonem F 23 utilissimum P^ar debeant EF^r 25 exigentium RKEF^r loeti P conscia P pulsetur E 27 occultatur] RKPEFA, occultatur L¹, occultetur L² uero om. F^r 28 rep(p)eris EF^r 30 obn. ten. R 31 raptores L¹, raptionis K¹ 32 quem] quod P, intolerabilis quem R¹ 33 impidenter K¹ 34 cup. sunt ista doc.] sunt ista doc. cup. R, cup. ista sunt doc. A^c, cup. ista doc. (sunt om.) K, cupiditas ista est doc. EF^r 35 imprudentiam P 37 sunt E igitur] LPA, ergo RKEF^r

positi. sive hinc nihilominus destinati: habeant liberum unum tantum de duobus ex-
 13 petere. dummodo geminata exactione fortunas alienas non debeant ingravare. Ex-
 actorum quoque licentia amplius fertur a provincialibus extorqueri, quam nostro
 cubiculo constat inferri. quod diligenti examinatione discussum ad hunc vos modum
 5 functiones publicas revocare decernimus. quem Alarici atque Eurici temporibus constat
 14 illatas. Paraveredorum itaque subvectiones exigere eos, qui habent veredos adscriptos,
 provincialium querela comperimus. quod nullum penitus sinatis praesumere, quando
 per turpissimos quaestus et possessor atteritur et commeantium celeritas impeditur.
 15 Vilicorum quoque genus, quod ad damnosam tuitionem queruntur inventum, tam de
 10 privata possessione quam publica funditus volumus amoveri, quia non est defensio,
 quae praestatur invitis: suspectum est quod patiuntur nolentes. nam hoc est re vera
 beneficium, si sine murmure feratur acceptum. servitia igitur quae Gothis in civitate
 positis superflue praestabantur, decernimus amoveri. non enim decet ab ingenuis
 famulatum quaerere, quos misimus pro libertate pugnare.

XL.

15 CYPRIANO COMITI SACRARUM THEODERICUS REX.

a. 524 ante Sept. 1

1 Quamvis ultra desideria supplicum frequenter nos praestitisse beneficia gaudeamus
 et, quod est difficillimum, humanae ambitionis interdum vota superemus, haec tamen
 libentius amplectimur. quae nos merito fecisse gloriamur. diu quippe trutinandus est,
 cui traduntur examina, talisque debet a principe deligi, qualis ab ipsa potest lege
 20 dictari. gemmarum divites venae auri fulgore pretiantur et gratiam pulchritudinis
 2 capiunt, quia nulla degeneri vicinitate sordescunt. Sic bona merita splendidis digni-
 tatibus sociata alternis praeconiis adiuvantur et unius rei facies de adiuncta venustate
 pulchrescit: non enim de te aliquid redemptae laudi aut loquaci famae credidimus,
 qui nobis spectantibus saepe placuisti. interpellantium siquidem confusas querelas
 25 distincta nimis ac lucida relatione narrabas, et qui proprios dolores expromere non
 poterant, tuis commendati allegationibus obtinebant, et ne favoris alicuius putaretur
 3 excessus, desideria supplicum ipsis praesentibus intimabas. Ori tuo altercantium
 desideria convenerunt et, quod difficillimum gratiae genus est, alternae parti in-
 discreta laude placuisti, quae res ipsos oratores quoque postponit. nam cum illis sit
 30 propositum diu tractata unius partis vota dicere, tibi semper necesse fuit repentinum
 negotium utroque latere declarare. additur etiam regalis praesentiae geniatissimum
 pondus, sub quo te ita facile contigit expeditum, ut quod illi vix possunt artificiosis
 schematibus a iudicibus obtinere, tu probareris a principe puris allegationibus im-
 4 petrare. Erat nimirum serenitatis nostrae in bonum publicum parata sententia, quia

LRKPE(F)

1 liberum] l. arbitrium <i>A^e</i>	3 licentia] <i>Cui.</i> , licentiam <i>libri et A^e</i>	fert. ampl. <i>KEFA^e</i>	4 con-
stet <i>E</i>	uos (nos <i>R</i>) mod.] mod., uos <i>P</i>	5 quem] que <i>K</i> , quo <i>EF¹</i>	atque] aque <i>R¹</i>
6 parauerendorum <i>A</i>	habent <i>om. E</i>	7 querimona <i>P¹</i> , querimonia <i>P²A^r</i>	comperimus] suscepimus <i>F¹</i>
9 conqueruntur <i>E²</i>	tam] quam <i>A^e</i>	10 admoueri <i>E¹</i>	11 quod] si <i>F²</i> , <i>om. F¹</i>
nolentes <i>A^e</i> , <i>om. P</i>	12 si <i>om. K</i>	igitur <i>om. P</i>	13 admoueri <i>E¹</i>
17 hoc <i>K</i>	18 trutinandus <i>PA^r</i>	19 traduntur] tenduntur <i>E¹</i>	16 frequenter] quaerere f. <i>P^a</i>
gratam <i>K</i> , gloriam <i>A</i>	21 vicininitate <i>P^a</i>	22 praeconiis] praemiis <i>F</i>	adiuncta] a. sibi <i>F</i> ,
addita <i>A^e</i>	23 de te al. (al. <i>om. F</i>)] al. de te <i>K</i>	24 ex(s)pectantibus <i>libri et A^e</i> ,	expentantibus <i>K</i>
25 exprimere <i>REA</i>	26 recommendati <i>F</i>	27 psupplicum <i>L¹</i>	intimebas <i>R¹</i> , intimabis <i>K</i>
(ora <i>L¹</i>) tuo . . .	29 placuisti <i>om. P</i>	31 geminatissimum <i>PA</i> , geminantissimum <i>K</i>	32 uix <i>om. P</i>
33 scenatibus <i>F</i>			

nullam tarditatem in cognoscendo negotio sustinebat. mox enim a te narrata causa
 conspecta est. et cur tardaret negotii finis. cum tu suggestionem lucida brevitate con-
 cluderet? didicisti. ut credimus. iudicare nostris serviendo iudiciis: ita. quod efficacis- 5
 simum discipulatus genus est. agendo potius instructus es quam legendo. Talibus
 igitur institutis edoctus Eoae sumpsisti legationis officium. missus ad summae quidem
 peritiae viros: sed nulla inter eos confusus es trepidatione. quia nihil tibi post nos
 potuit esse mirabile. instructus enim trifariis linguis non tibi Graecia quod novum
 ostentaret invenit nec ipsa. qua nimium praevalet. te transcendit argutia. Accessit 6
 meritis tuis cunctis laudibus pretiosior fides. quam divina diligunt. mortalia venerantur.
 nam inter mundi fluctuantes procellas unde se humana fragilitas contineret. si nostris 10
 actibus mentis firmitas non adesset? haec inter socios amicitiam servat. haec dominis
 pura integritate famulatur. haec supernae maiestati reverentiam pia credulitatis im-
 pendit et. si beneficium tantae rei latius quaeras. incommutabilis fidei est omne quod
 bene vivitur. Sume igitur per indictionem tertiam sacrarum largitionum deo propitio 7
 dignitatem. utere congruis tuis natalibus institutis. meruisti haecenus. ut honorum 15
 fastigia cederemus: age nunc. ut tibi gratiae nostrae celsiora nihilominus conferamus.

XLI.

SENATUI URBIS ROMAE THEODERICUS REX. *a. 524 ante Sept. 1*

Licet candidatos vobis frequenter genuerit munificentia principalis et fecunda in- 1
 dulgentia nostra vobis altera sit natura. habetis nunc profecto virum. quem et nos
 elegisse deceat et vos suscepisse conveniat. cui sicut fortunatum fuit a nobis erigi. 20
 ita laudabile erit vestro coetui honorum lege sociari. hoc tamen curiae felicius pro-
 venit. quod nobis et impolitus tiro militat. illa vero non recipit nisi qui iam dignus
 honoribus potuerit inveniri. Convenienter ergo ordo vester aestimatur eximius. qui 2
 semper est de probatissimis congregatus. non enim illie profanis reseratur introitus.
 sed tales illuc permittuntur accedere. quales inde etiam cernuntur exire. suscipite 3
 itaque collegam. quem palatia nostra longa examinatione probaverunt: qui regis ita
 intrepidus militavit affatibus. ut iussa nostra saepe nobis spectantibus atque laudanti-
 bus explicaret. Cognoscitis profecto quae loquimur. quis enim vestrorum a Cypriani 3
 devotione summotus est? nam qui solacia eius petiit. mox beneficia nostra suscepit.
 obtinuit ille saepius in vocationibus nostris. quod in consistoriis agi solebat antiquis. 4
 si quando enim relevare libuit animum rei publicae cura fatigatum. equina exercitia
 petebamus. ut ipsa varietate rerum soliditas se corporis vigorque recrearet. tunc
 nobis causas multiplices relator delectabilis ingerebat eratque eius infastidita suggestio
 sub iudicis animo taedioso. Ita dum causas praestandi benignus artifex ingerebat. 4
 reficiebatur animus beneficiorum aviditate succensus. his igitur adhaesit obsequiis
 candidatus. qui sic militavit animo nostro. ut nulla eum gravaret offensio. irasebamur

LRKPE(F)

1 sustinebit *L^a* 2 cur] cum *P* 4 est disc. gen. *R* 5 eoae sumpsisti] *RRK^a*, eo ac
 sumpsisti *L*, occasione al. eo assumpsisti *A^r*, assumpsisti (om. eoae) *P*, eae sumpsisti *E*, ea assumpsisti *F^b*,
 inc. *F^a* quidem om. *P* 7 tibi non *P^a* 8 obstentaret *E* 11 infirmitas *A^e* 12 maiesti *K*
 13 quod bene] quod (om. bene) *EF*, om. *K¹* 15 constitutis *P* meruisti] meministi *F* haecenus
 om. *R¹* bonorum *P* 16 fastidia fortasse crederemus *FA* tibi gr. nostrae] gratie tue *R*
 19 nobis *P* natura] a natura *R¹* 20 eligi *FA* 21 honorum *PEF* 22 ipolitus *E*, ypoli-
 tus *F* iam om. *F* 23 noster *PA^r* 25 promittuntur *L¹* 27 affectibus *F* expectantibus libri et *A^e*
 28 uestrorum] *LP*, uestrum *RKEFA^e*, nostrum *A^r* 29 nox *L¹* 31 releuare] *PFA^e*, reuelare *LRKE¹A^r*,
 leuare *E²* 35 successus *R*

saepe causis improbis. nec tamen displicere poterat lingua relatoris: damnabamus interdum negotium. cuius placebat assertor: et impetum nostri animi frequenter sustinuit. 5 qui gratiae momenta possedit. Gloriatur etiam non extrema luce natalium. nam pater huic, sicut meministis, Opilio fuit, vir abiectis quidem temporibus. ad excubias 5 tamen palatinas electus. qui multo amplius crescere potuit, nisi fides eius sub avidissima remuneratoris sterilitate iacuisset. quid enim conferre poterat tenuis donator? qui si tamen non ditavit, innotuit, quia magnae abundantia laudis est in penuria rei 6 publicae vel medioeria munera meruisse. Vicit iste maiores suos felicitate saeculorum et. quod amplius evectus est, nostris est temporibus applicandum. talis quippe est 10 in subiectis mensura provectuum. qualis fuerit et distantia dominorum. quapropter, patres conscripti, praedictum Cyprianum suis meritis et natalium splendore fulgentem ad sacrarum largitionum culmen eveximus, ut et vester augeatur numerus et incitetur devotio servientum. aestimate, reverentissimi patres, quid de vestro ordine senserimus. quando eos. quos vobis aggregandos credimus, multiplici allegatione praedicamus.

XLII.

15

MAXIMO V̄·I· CONSULI THEODERICUS REX.

a. 523

1 Si consularem munificentiam provocant. qui peruncta corporum flexibilitate luctantur: si organo canentibus redditur vicissitudo praemiorum: si venit ad pretium delectabilis cantilena: quo munere venator explendus est, qui ut spectantibus placeat, suis mortibus elaborat? voluptatem praestat sanguine suo et infelici sorte constrictus 20 festinat populo placere, qui eum non optat evadere. actus detestabilis, certamen infelix cum feris velle contendere, quas fortiores se non dubitat invenire. sola est 2 ergo in fallendo praesumptio. unicum in deceptione solacium. Qui si feram non mereatur effugere, interdum nec sepulturam poterit invenire: adhuc superstite homine perit corpus et antequam cadaver efficiatur. truculenter absimitur. captus esca fit 25 hosti suo. et illum, pro dolor! satiat quem se perimere posse suspirat. spectaculum tantum fabricis clarum, sed actione deterrimum, in honore Scythicae Dianae repertum, 3 quae sanguinis effusione gaudebat. O miserae deceptionis errorem illam desiderasse colere. quae hominum morte placabatur! primum sibi per lucos et silvas agrestium populorum vota et venationibus dedita hanc triplicem deam falsa imaginatione finxerunt, 30 ipsam in caelo Lunam, ipsam in silvis dominam, ipsam apud inferos Proserpinam esse firmantes. sed solum Erebi potentem non improbe forsitan aestimarunt, quando tali 4 falsitate decepti in profundas vivi tenebras cum suis erroribus intraverunt. Hunc ludum crudelem, sanguinariam voluptatem, impiam religionem, humanam, ut ita dixerim, feritatem Athenienses primum ad civitatis suae perduxere culturam, iustitia per-

LRKPE(F)

4 quid. abi. RA^c 5 palatii F eius om. A^c aridissima Garetus: sed potest esse argymoron
6 remunerationis FA 7 (h)abundantie laus EFA^r, abundantiae laudis A^e 8 iste] LR, ille P, ipse KEF.1
9 temp. est P applicandus EF 11 capuanum P 12 largitionum K 13 servientium RPA^c estimatis Pa senserimus] censeremus A^c 16 peruncta] L²KA^e, per cuncta L¹RPE, per iuncta A^r, peruenta F¹, praeuenta F² 18 expellendus E¹ 19 elaboratur L¹ forte E¹
20 populo] populus plus F¹ 21 ergo est in fall. KP, ergo in f. est F 22 unicum] unitum K, om. F¹
24 perdit F¹ assumitur EF.1 26 tantum] tamen PF¹ clarat R¹ honorem E schytic(a)e LR, scytice E²F¹, scyticie E¹, scytie F² 27 gaudebant L¹ deceptiones L¹ 28 placebatur K¹, gaudebat R¹ sibi] si quidem F 29 deditam E fixerunt LR 30 dominam] dianam P^bA^e
31 herebi A^e, herbi F pontem R forsitam L¹ 33 voluntatem LRKPA^r rel. imp. KEFA^e
34 perduxere] duxere EF

mittente divina. ut ad irrisionem spectaculi perveniret. quod falsae religionis ambitus
invenisset. Hoc Titi potentia principalis, divitiarum profuso flumine, cogitavit aedificium 5
feri, unde caput urbium potuisset. et cum theatrum, quod est hemisphaerium. Graece
dicatur, amphitheatrum quasi in unum iuncta duo visoria recte constat esse nominatum:
ovi specie eius harenam concludens, ut et currentibus aptum daretur spatium et 5
spectantes omnia facilius viderent, dum quaedam proluxa rotunditas universa col-
legerat. Itur ergo ad talia, quae refugere deberet humanitas. primus fragili ligno 6
confisus currit ad ora beluarum et illud, quod cupit evadere, magno impetu videtur
appetere. pari in se cursu festinant et praedator et praeda nec aliter tutus esse
potest, nisi huic, quem vitare cupit, occurrerit. tunc in aere saltu corporis elevato 10
quasi vestes levissimae supinata membra iaciuntur et quidam arcus corporeus supra
beluam libratus, dum moras discedendi facit, sub ipso velocitas ferina discedit. Sic 7
accidit, ut ille magis possit mitior videri, qui probatur illudi: alter angulis in quadri-
faria mundi distributione compositis rotabili facilitate praesumens non discedendo fugit.
non se longius faciendo discedit, sequitur insequentem, poplitibus se reddens proximum, 15
ut ora vitet ursorum: ille in tenuem regulam ventre suspensus invitat exitiabilem
feram et nisi periclitatus fuerit, nil unde vivere possit acquirit: alter se gestabili muro 8
cannarum contra saevissimum animal, ericii exemplo, receptatus includit, qui subito in
tergus suum refugiens intra se collectus absconditur et cum nusquam discesserit. eius
corpusculum non videtur. nam sicut ille veniente contrario revolutus in sphaeram 20
naturalibus defensatur aculeis, sic iste consutili crate praecinctus munitior redditur
fragilitate cannarum. Alii tribus ut ita dixerim dispositis ostiolis paratam in se rabiem 9
provocare praesumunt, in patenti area cancellosis se postibus occultantes, modo facies.
modo terga monstrantes, ut mirum sit evadere quos ita respicis per leonum ungues
dentesque volitare. Alter labenti rota feris offertur: eadem alter erigitur, ut periculis 25 10
auferatur. sic haec machina ad infidi mundi formata qualitatem istos spe refovet. illos
timore discruciat: omnibus tamen vicissim, ut decipere possit, arridet. Longum est 11
per tot periculorum casus sermonibus evagari. sed apte iungendum est. quod ait de
inferis Mantuanus¹⁾: quis scelerum comprehendere formas, quis omnia poenarum per-
currere nomina possit? sed vobis, quibus necesse est talia populis exhibere, largitate 30
manus fundite praemia, ut haec miseris faciatis esse votiva. alioquin violenta con-
pulsio est sollemnia dona subtrahere et mortes detestabiles imperare. Et ideo quic- 12
quid in longam consuetudinem antiqua liberalitate pervenit. sine aliqua dilatione con-

LRKPE(F)

1 inrisionem] illusionem A^e 3 fortasse patuisset est om. P^a 4 nominata R¹
5 oui] LRP A^e, qui KEFA^r specie eius harenam] Gar., speciem eius (h)arena (area K²E²) libri et A^e
et currentibus] et concurrentibus FA^r, concurrentibus A 6 unersa L^a colligeret PA^r 7 fugere E
debet F 8 confusus PF¹ impetu (petu P^a) uid.] u. imp. R 9 festinat PFA^e et ante
praedator om. F 10 cupit] potest F a*re L¹R¹ 12 libratus] libentes E¹ descendendi E^a
13 poss. mag. F angulus L¹PA^a, angulis K 14 distributione] parte E¹ compositis] dispositis E² rota-
bili] roborali F 15 poblitibus RKP 16 regulam] lengulam F uentre] uenire EA^e exsiciabilem L
17 gestibili L^a 18 exitii (fort. exitii) F¹ 19 tergum KEF 20 in sphaeram] A^e, in speram KPEFA^r,
in feram LR 21 sic] sicut R¹, fit E¹ consutili] constutuli E¹ 22 alii] F²A, aliis reliqui ostiolis] A^r,
osteolis LRKPA^e, o(b)staculis EF², inc. F¹ in se rabiem] EF²A, inserabilem LRKP, inc. F¹ 23 in]
et in F arca L¹ 24 respicit F¹ leonem L¹ 26 fidi L^a spe] s(a)epe EA^e, in spe F
27 discutiat E¹ tamen] autem F 28 ait] agit F¹ 29 form. compr. R 30 nobis F largi-
tate] LPA^e, largate RKEFA^r fortasse recte 31 alioqui A^e est comp. R 32 dona om. K im-
perare] reparare F 33 libertate F^a

1) Aen. 6, 625 seq.: Non mihi si linguae centum sint oraque centum, Ferrea vox, omnes scelerum
comprehendere formas, Omnia poenarum percurrere nomina possim.

cedite supplicanti, quia homicidii reatus est illis esse tenacem, [quos editio vestra invitavit ad mortem. heu mundi error dolendus! si esset ullus aequitatis intuitus, tantae divitiae pro vita mortalium deberent dari, quantae in mortes hominum videntur effundi.

XLIII.

TRANSIMUNDO REGI VVANDALORUM THEODERICUS REX.

a. 511

- 1 Quamvis a diversis regibus expetiti pro solidanda concordia aut neptes dedimus aut filias deo nobis inspirante coniunximus, nulli tamen aestimamus nos aliquid simile contulisse, quam quod germanam nostram, generis Hamali singulare praeconium, vestrum fecimus esse coniugium: feminam prudentiae vestrae parem, quae non tantum
2 10 reverenda regno, quantum mirabilis possit esse consilio. Sed stupeo vos his beneficiis obligatos Gesalecum, qui nostris inimicis, dum a nobis foveretur, adiunctus est, in vestram defensionem sic fuisse susceptum, ut qui ad vos viribus destitutus privatusque fortunis venerat, subita pecuniae ubertate completus ad gentes exterarum probetur esse transmissus: qui quamvis deo iuvante laedere nihil possit, tamen animum vestrae
3 15 cogitationis aperuit. Quid expectent extraneorum iura, si sic meretur affinitas? nam si causa misericordiae susceptus est in regno vestro, teneri debuit: si nostri propter expulsus est, non oportuerat cum divitiis ad aliena regna transmitti, quae ne vobis redderentur infesta, nostra fecerunt absolute certamina. ubi est, quod tanta lectione saginatus alios solebas docere de moribus? hoc si voluisses cum sorore nostra tractare,
20 utique vobis non potuisset accidere, quia nec fratrem permiserat laedi nec maritum fecerat in rebus talibus inveniri. Atque ideo per illum et illum legatos nostros salutantes honorificentia competenti petimus, ut hanc iniustitiam deliberatio vestra pertractet, ne parentum nostrorum animus causis evidentibus excitatus cogitet aliquid temptare quod pacem videatur irrumpere. graviter siquidem dolet iniuria, quae con-
25 tigerit insperata et si inde proveniat dolus, unde credebatur auxilium. quaedam vero per harum portitores verbo vobis insinuanda commisimus, ut aestimantes omnia, quid fieri in tanta causa oporteat, providentia vestra reponat, quia non est leve prudentes viros in pacis constituta peccare.

XLIIII.

TRANSIMUNDO REGI VVANDALORUM THEODERICUS REX.

a. 511

- 1 30 Ostendisti, prudentissime regum. post erroris eventum sapientibus subvenire posse consilium nec pertinaciae vitium vos amare, quod brutis hominibus videtur accidere. obligastis animum meum tanta vos in melius celeritate mutando. nam cum rex satisfacit, quaelibet dura dissolvit, quia sic est in principibus humilitas gloriosa, quem-
2 admodum in mediocribus odiosa potest esse iactantia. Nuper vobis obiecinus Gesaleci

LRKPE(F)

1 edictio EF nostra F 2 inuitauit] uocavit R 6 nepotes F¹ 8 haniali (amali em. err. typ.) A^e, aniali A^r, hamalis K, humani F² singularem F praeconium om. EF 9 nostre KE
11 gesaletum E, gesalicum F² 12 susceptam (em. err. typ.) A^e 13 esse om. KA^e 14 nihil] nil KPA^e 16 debuit] non debuit F nostri] nostrae E propter (causa R²) expulsus est om. in sp. vac. F 17 duiciis L 20 nobis EF 21 uestros R¹ 23 ne] ut F^a uestrorum A^e euidet, caus. KEFA^e ***quid tempt** R¹ 24 uid. pac. F interrumpere R 25 dolus] incommodum E²F credebatur] sperabatur F 30 ostendistis F² errorem L^a[?] sapientibus] K²EFA, om. LRK¹P
32 obligasti L¹ meum] nostrum F 33 humilitatis K¹ 34 nuper] n. siquidem F obiecinus [sic] E², obiectis E¹ gasaleci E, gesalici F

quondam regis dolosa meditatione discessum: sed vos nobilitatis vestrae memores et honoris actum rei nobis sub veritate declarastis. unde non fuit sic vituperabile hominem pravis suspicionibus locum dedisse, quantum gloriosum est dominantem tam celerrime se potuisse purgare. ille enim, qui minus poterat cogi, animae non passus est arcana violare. Cui laudi vicissitudinem, in qua possumus parte, reddentes sincerem purgationem pura mente suscepimus. sed auri transmissi munera non tenemus, ut et ipsi intellegatis causam per iustitiam fuisse motam, quam nulla potuit finire venalitas. fecimus utrique regalia: sic nos superavimus tyrannicam cupiditatem, sicut et vos vicisse constat errorem. redeant ad cubiculum vestrum munera, quorum tantum oblatio videtur esse gratissima. neglegatur aurum, ubi electum est conscientiae praemium: patiaturs aliquando repulsam, quod semper avaris regibus imperabat. eat nunc actus iste per gentes carum parentem non excusasse culpam et laesos animos respuisse pecuniam. Ita, quod per bella solebat quaeri, amoris studio declaratum est potuisse contemni. intellegant parentes tales fuisse qui studio avaritiae causas sibi nequiverint excitare. omnia siquidem superavit affectus: tunc coepit petitio magis desinere, quando pulsatus obiecta non passus est abnegare. recipite igitur munera sensibus suscepta, non manibus. suavius nobis fuit ista reddere quam multo grandia suscepisse. estote nunc ad similia cauti, ad ventura solliciti: quia instructus redditur animus in futuris, quando praeteritorum commonetur exemplis. quapropter illo et illo legatis vestris redeuntibus plenissime reddimus salutationis affectum, optantes ut sospitatem vestram divina concedant, cuius nobis animos validissime cognoscimus esse sociatos.

LRKPE(F)

3 hominum A^e	4 animi F	5 arcana] secreta EF	violare] nelare KEF	sincerem] LRK^1PA^e ,
sinceram K^2EFAR	8 utique EF	11 eat] erat K	12 carum] earum K^aE	patentem E
13 quod] que K^1	14 nequiverunt $KPEFAR$	19 quando] cum F	monetur F	nostris F
20 effectum R				

LIBER SEXTUS.

- I. Formula consulatus.
forma *hic et deinceps saepius* K^t
- II. Formula patriciatus.
theodericus rex *vel* theod. *add. hic et deinceps aliquoties* K^tP^t
- III. Formula $\overline{pp\bar{o}}$.
forma U^1
praef. praet. A^e , praefecti praetorio U^1EF , praefecti praetorio al. populo U^t , praefecture A^r ,
pr(a)eposito LRK , praepositorum P : *solve* praefecturae praetorii
- III. Formula praefecturae urbanae.
- V. Formula quaesturae.
f. questoris et eius officio K^t
- VI. Formula magisteriae dignitatis.
inscr. 7, 6 praescribit $F^{t(1)}$
- VII. Formula comitivae sacrarum largitionum.
sacr. larg. *om.* K
om. R^t , *inscr. 7, 7 praescribit* $F^{t(1)}$
- VIII. Formula comitivae privatarum.
privatarum U^1 , priuatorum U^t
om. R^t
- VIII. Formula comitivae patrimonii.
comitis L^1R^1U
om. R^t
- X. Formula, qua per codicillos vacantes procures fiant.
quae $L^1R^1U^1$, quam P
per codicillos (codicellos LR) uac. *om.* KEF
fiunt EF
- XI. Formula inlustratus vacantis.
formulatus R^1 , forma P (*saepe ibi form*) A^r
- XII. Formula comitivae primi ordinis.
primo ord. K^1 , *om.* K^t
- XIII. Formula magistri scrinii, quae danda est comitiaco quando permilitat.
magistri] primi R^1
scrinii] scriniorum U^1 , scrineorum U^t
quae d. e. comitiaco (domitiato U) q. (quoniam U^t) perm. *om.* KE^1F^1
f. de referendis in (*om.* F^t) senatu (*cf. c. 14*) E^tF^t

Ordinat sic 1—8. 17—22. 9—16. 23—25 K

$LRKP(U)E(F)$

- XIII. Formula de his qui referendi sunt in senatu.
 de his q. r. sunt] de referendis $KE^1F^1A^e$
 in senatu] iustitiam U^1 , om. K^t
 f. magistri scrinii de referendis in senatu (cf. c. 13) E^tF^t
- XV. Formula vicariis ū. R.
 uicariis] L^1R^1P , de uicariis U^t , uicarii $L^1R^tK^tU^1EFA$
 ū P
- XVI. Formula notariorum.
- XVII. Formula referendariorum.
- XVIII. Formula praefecturae annonae.
 praefecturae P^tA^r , praefecti *reliqui*
- XVIII. Formula comitis archiatorum.
 archiatorum E^t , armatorum R^t
- XX. Formula consularitatis.
- XXI. Formula rectoris provinciae.
 rectori U^t
- XXII. Formulae comitivae Syracusanae.
 comitiu(a)e syr. (sir. R^1)] $L^1R^1PU^tE^tF^tA^r$, syr. com. E^1F^1 , syr. *vel* sir. (om. com.) $L^tR^tK^1$,
 syr. ciuitatis K^t
 om. U^1
- XXIII. Formula comitivae Neapolitanae.
 neap. om. KE
- XXIII. Formula honoratis, possessoribus et curialibus civitatis Neapolitanae.
 honeratis U^1 , honoratorum U^t
 et cur. c. neap. om. KEF
- XXV. Formula de comite principis militum de comitiva supra scripta.
 de comite] de comitiua A^e : *videntur delenda esse*
 principis (-piis L^1 mil.) om. K
 de com. s. s. om. KU^tEFA^e

$LRKP(U)E(F)$

I.

FORMULA CONSULATUS.

a. 511

- 1 Priscorum iudicio qualis sit consulatus, hinc omnino datur intellegi, quando inter
mundi dignitates eximias solus meruit habere palmatas vestes, quas felicitas dabat:
praemia vincentium, nomen annorum: compensatio sola cui debebantur omnia. statum
5 rei publicae Romanae viri fortis dextera tuebatur, fortunas omnium ac liberos civis
consilia vindicabant: et tot magnis debitis sola erat huius retributio dignitatis, reperta
2 in libertatis ornatum, inventa ad generale gaudium. Per illam nimirum status imperii
iugiter crevit, illam semper felix Roma suscepit. merito pridem genus habebatur
imperii: merito supra omnes cives poterat, qui ab hoste patriam vindicabat. utilitates
10 publicas sub aequitate disponens ius dicebat etiam capiti: sed tuto illi commissa est
3 potestas necis, qui fuerat auctor salutis. Hinc est quod etiam fasces atque secures
tantae potestati praeceptae sunt inligari, ut, cum tardius solverentur, moram delibera-
tionis acciperent. si de caede aut nece hominis aliquid censuissent: ita cum omnia
4 eius traderentur arbitrio, ne insolesceret animo, consul dictus est a consulendo. Hinc
15 tanta largitas profluebat, ut illa dextera, quae sanguinem copiose fuderat hostium,
vitae auxilium civibus manaret irriguum. sic quos felices per bella fecerat, studio
largitatis explebat. in argumentum etiam publicae gloriae solvebat famulos iugo
5 servili, qui libertatem tantae dederat civitati. Sed nunc sumitis ista felicius, quando
nos habemus labores consulum et vos gaudia dignitatum. palmatae siquidem vestrae
20 nostrae probantur esse victoriae et prosperrimae condicionis eventu vos in pace in-
genuitatem ceditis famulis, cum nos securitatem demus per bella Romanis. atque
6 ideo per illam indictionem consulatus te decoramus insignibus. Pinge vastosumeros
vario colore palmatae, validam manum victorialis scipione nobilita, lares proprios etiam
calceis auratus egredere, sellam curulem pro sua magnitudine multis gradibus enisus
25 ascende, ut in otio subiectus merearis, quod nos post maximos labores assumimus
7 imperantes. Rem victoriarum agitis, qui bella nescitis: nos iuvante deo regimus, nos
consulimus et vestrum nomen annum designat. vicistis felicitate principes, qui et
honores summos geritis et dominationis taedia non habetis, quapropter erige con-

LRKP(TU)E(F)

2 sit] sit K 5 dextera E¹ cuius] LRPTU, cuius KEA¹r, eius F¹, huius Ae 6 vindicabat P
7 libertatis] bertatis P nimirum L¹ 8 felix] K²PTUEFA, om. LRK¹ roma] forma E¹ pridem]
quidem A 10 capti F¹, capitis F² 11 necis qui fuerat (furat R¹) auctor] bis (semel actor et
sic U) T est om. P etiam quod T, etiam om. U 13 si] ** si R¹ censuisset TU ita] ita
ut EFA 14 trad. eius R a om. Ea 15 dextera Ae 17 augmentum A¹ Cui. 18 ded.
tante R nunc] non K 19 psalmate K¹ 23 uario] ualido F 24 auratus] LRKTUAe,
auratis PEFA^r curilem F¹, currulle T enixus KTU 25 subuectus L¹ post] per Ae
27 vicisti K

fidenciam mentis tuae: consules esse magnanimos decet. opes privadas non cogites. qui gratiam publicam donando habere decrevist. Hinc est enim. quod alios iudices etiam non rogantes evehimus. consules autem sperantes tantummodo promovemus. ut soli ad has largitates veniat. qui vos pares tantis expensis esse cognoscitis. alioquin onera essent potius. non honores. si supra vires aliquid inponeremus invitis. fructu igitur decenter optatis. hic est ambitus qui probatur. esto mundo clarus. tibi prosperrimus. tuis autem posteris feliciter imitandus.

II.

FORMULA PATRICIATUS.

a. 511

Si antiquitatis ordinem perscrutemur origine dignitatum. patriciorum familia Iovi noscitur fuisse dicata. ut summi dei. sicut putavere. cultura locum primarium possideret. sed quia vos aliquid habere decebat eximium et nomen ipsum patribus magna se vicinitate iungebat. superstitione derelicta ad vestrum coetum optima condicione migravit. quia pontificalis laus conscientiae senatui recte poterat convenire. Sic ex augurali familia reges quoque legis institutos. non iniuria. quia decuit a tali proposito venire qui publica poterat iura tractare. hinc est quod et honor ipse cinctus est. cum vacaret. nihil iurisdictionis habens et iudicantis cingulum non deponens. in quo felicitas perpetua nascitur. dum successoris ambitio non timetur: nam mox ut datus fuerit. in vitae tempus reliquum homini fit coaevus: ornatus individuus. cingulum fidele. quod nescit ante deserere quam de mundo homines contingat exire. Credo ad similitudinem pontificatus. unde venerat. rem fuisse formatam: qui sacerdotium non deponunt. nisi cum vitae munera derelinquunt. additur quod leges tantam illis reverentiam detulerunt. ut in sacris positus. cum hoc fuerit honore praecinctus. paternae potestatis nexibus exuatur. nisi contra specialiter a principe caveatur. quod constat ratione probabili constitutum. ut qui amplissimum genium pretiosae libertatis acceperat. vilissimam condicionem cum subditis non haberet. Praefectorios et aliarum dignitatum viros praecedit. uni tantum cedens fulgori. quem interdum etiam a nobis constat assumi. proinde necessario laudatam intellege dignitatem. ne aut nos parum dedisse videamur aut tu negligentius tractes. si te aliquid mediocre suscepisse putaveris. quapropter ab illa indictione nostro munere sublevatus patriciatus culmen ascende. quod quidam iuridicorum a patribus dictum esse voluerunt. facturus omnia quae tantam reverentiam decent. nam quamvis magna contulerit nostra clementia. habes adhuc quod expetas. si te probabiliter tractare contendas.

III.

FORMULA PRAEFECTURAE PRAETORIO.

a. 511

Si honoris alicuius est origo laudabilis. si bonum initium sequentibus rebus potest dare praeconium. tali auctore praefectura praetoriana gloriatur. qui et mundo pru-

LRKP(TU)E(F)

2 decreuistis K, meruisti F 4 patres P, partes T (non U) alioqui A^e 5 non] quam R²EF.
om. R¹ 6 fructu i. d. optatis om. F hinc F 7 posteris] potestis K¹ 9 ioui] omnium E²
10 fuisse] esse E^a locum om. R¹ 11 nos TU dec. hab. F^a se magna EF vicinitate] ciuitate K
12 optima] LRTUE², optata P, felici KE¹FA 13 ex om. P augurali U, agurali T 14 legis] T,
legis A^e 15 qui] qui nulla A^e est om. P^a et om. TE^a cinctus] cuitus P 20 uenerat]
non u. E¹ qui] qui K(?) 21 tanta P 23 probati K^a 24 genium] genus F^a 25 auctoritate TU
26 uni tantum] UF² coniectura et item e coniectura Cuiacius, unitatum LRKPTEF¹A^e, om. inter alia A¹
quam P nobis R 27 collaudatam R 30 tantum K 31 expetas] KEF, ex]s pectas LRPTU,
expectes A 34 est alic. R 35 auctoritate TUEF

- dentissimus et divinitati maxime probatur acceptus. nam cum Pharaon rex Aegyptius de periculo futurae famis inauditis somniis urgeretur nec visionem tantam humanum posset revelare consilium. Ioseph vir beatus inventus est. qui et futura veraciter praediceret et periclitanti populo providentissime subveniret. Ipse primum huius dignitatis infulas consecravit: ipse carpentum reverendus ascendit: ad hoc gloriae culmen evectus, ut per sapientiam conferret populis quod praestare non potuerat potentia dominantis. ab illo namque patriarcha et nunc pater appellatur imperii: ipsum hodieque resonat vox praeconis. instruens iudicem, ne se patiatur esse dissimilem: merito, ut, cui tanta potestas potuit dari, videretur semper subtiliter ammoneri. Quaedam enim huic dignitati et nobiscum iura communia sunt. exhibet enim sine praescriptione longinquos, magna quantitate multat errantes, fiscum pro sua deliberatione distribuit, evectiones simili potestate largitur, vacantia bona proscribit, delicta provinciarum iudicum punit, verbo sententiam dicit. quid est, quod non habeat commissum, cuius est vel ipse sermo iudicium? paene est, ut leges possit condere, quando eius reverentia sine appellatione potest negotia terminare. Ingressus palatium nostra consuetudine frequenter adoratur et tale officium morem videtur solvere, quod alios potuit accusare. potestate igitur nulla dignitas est aequalis. vice sacra ubique iudicat. nullus ei miles de fori sui auctoritate praescribit excepto officiali magistri militum: credo, ut vel illis aliquid antiquitas cederet, qui videbantur pro re publica bella tractare. curiales etiam verberat, qui appellati sunt legibus minor senatus. In officio suo ius retinet singulare et talibus tantisque noscitur iubere, quos etiam provinciarum iudices non audeant in aliqua parte contemnere. officium plane geniatum, efficax, instructum et tota animi firmitate praevalidum, qui sic peragent iussa, ut nullis morentur dilationibus imperata. militia perfunctis tribunorum et notariorum honorem tribuit et milites suos illis exaequat, qui inter procures mixti nostris conspectibus obsecundant. Gratanter implemus quae ille constituit. cuius reverentia et nos ita constringimur, ut sine dubitatione faciamus quae illum decrevisse cognoscimus. non inmerito, quando palatium sua provisione sustentat, servientibus nobis procurat annonas, humanitates ipsis quoque iudicibus facit, legatos gentium voraces explet ordinationibus suis: et licet aliae dignitates habeant titulos praefinitos, ab ista paene totum geritur, quicquid in imperio nostro aequabili moderatione tractatur. Hanc denique curarum omnium pulcherrimam molem, quod prosperum nobis, utile rei publicae sit, ab illa indictione tuis umeris decenter inponimus, quam tu et ingenii virtute sustineas et summa fide tractare contendas. quae quantum diversis sollicitudinibus constringitur, tanto magis laudes amplissimas dignitas haec triumphat. Et ideo tantum lumen gloriae sit actionibus vestris, ut et palatio nostro fulgeat et in provinciarum longinquitate

LRKP(TU)E(F)

1 diuitati *R*¹ probamur *E*², probaretur *F* 2 pericul^s *R*¹ 3 possit *LR* iosep *TEF*,
inc. U^a future *R*¹[?] praedicaret *R* 4 per. pop. post prud. *TU* prudentissime *TU*^a^e 5 in-
fulam *TU* reuerendum *U*, reuerenter *T* 6 poterat *EF* 7 ipsumque hodie *T*, ipsum quoque hodie *U*
8 diss. esse *P* tanta *om. R* 9 dari pot. *R* 10 communia] omnia *P* praescriptione] *PTUEFA*,
perscriptione *LR*, proscriptione *K* 11 magna] magta *P*^a multa terrantes *T*, multa tractantes *U*
euectionis *LPT*, euectione *U* 12 largitur] largitur *K*, distribuit *R*¹ prouincialium *EF* 13 est]
enim *EF* quod *om. R*¹ 14 iudicium *P* quando] quoniam *EF* pot. neg. sine app. *A*^e 15 ter-
minare] finire *KA*^e nostra *om. P* 17 ubique] ubi *E*¹ 18 magistri] magnum *K*², *inc. K*¹
19 illis] illi *EF*, *om. TU* uidebatur *EF* 21 non aud. iud. *A*^e 22 geniatum] geñniatum *K*¹[?]
23 peragent iussa ut] perageret iussa ut *EF*, peragentius autem *T*, peragentis aut *U* 24 imparata *F*
et *om. E*¹ 25 exequatur *TU*[?] conspectibus] *LRPTUA*^e, iussionibus *KEF*, conspectibus al.
iussionibus *A*^r 26 et nos ita *om. TU* 27 quando] quoniam *EF* 29 quoq. ips. iud. *R*, quoq.
iud. ips. *A*^e 30 tot. pene *A* 31 in *om. KE* nostro *om. F* (a)equali *TU* curarum *om. TU*
35 dignitates *P*^a sit] sic *K*, fit *A* 36 et *om. P* palatio] in p. *A* longinquitate *L*¹

reluceat. par tibi sit cum potestate prudentia: conscientiae tuae quadrifaria virtus assideat. tribunal tuum ideo tam excelsum factum esse noveris. ut locatus ibi nihil humile abiectumque cogitares. considera quid debeas dicere. quod a tantis excipitur. Monumenta publica talia contineant. quae se legisse nullus erubescat. praesul mirabilis partem non habet cum delictis. qui nisi aliquid egregium assidue fecerit. culpam vel otiosus incurrit. nam si praedictus auctor sanctissimus ille recolatur, quoddam sacerdotium est praefecturae praetorianae competenter agere dignitatem.

III.

FORMULA PRAEFECTURAE URBANAE.

a. 511

Cum de dignitate commissa laus semper iudicis aestimetur et potior habendus est quam sunt illi quibus praeesse cognoscitur. nemo amplius videtur erigi quam cui potuit Roma committi. grande est quidem procerem esse, sed multo grandius de proceribus iudicare. senatus ille mirabili opinione gloriosus probatur habere praesulem. quem mundus suspicit iura condentem: eoque fit ut illi utantur in senatu potestate perfecta, qui apud te trepidant dicere proprias causas. Verum haec quoque modestia cognoscitur esse praedicanda, ut optent se legibus teneri, quae ab ipsis sciuntur potuisse constitui. quae res pro parte nobis absolute communis est: sed hac sola ratione discreti, quod alteri subdi non possumus, qui iudices nos habemus. Respice tot doctos viros et considera, quale sit his aliquid dicere nec erroris verecundiam formidare. de talibus disceptas, quos tibi cognoscis esse potiores. sic ergo locum tuum tracta, ut omnes te iudicem honoratae congregationis agnoscant. considas supra omnes scilicet consulares: sententiam primus dicis: et in illa Libertatis aula reverendus aspiceris, in qua commissos habere mundi primarios approbaris. Quis iam de obscuro vitio cogitare possit, qui se inter tot morum lumina esse cognoscit? vis odium non recipere? studium a te gratificationis excludere. publicum amorem necesse est habeas. si secretius nil promittas. erit nimirum magnum et singulare praeconium, si iudices non accipiant, ubi sunt qui multum dare contendant. Dicioni tuae non solum Roma commissa est, quamvis in illa contineantur universa, verum etiam intra centesimum potestatem te protendere antiqua iura voluerunt. ne tantae civitatis iudicem muralis agger includeret. cum Roma omnia possideret. tu etiam ex designatis lege provinciis ab appellatione cognoscis. Advocati tibi militant eruditi, quando in illa patria difficile non est oratores implere. ubi magistros eloquentiae contigit semper audire. carpento veheris per nobilem plebem, publica te vota comitantur, favores gratissimi consona tecum voce procedunt. bene age, quia te veniente licet populis et tacere. habes copiose. unde tibi gratiam tantae civitatis adquires. si merces diversae sub nulla

LRKP(TU)E(F)

1 eluceat *R* quadrifariam *K* 2 ideo *om. P* tam *om. PA^r* factum esse] esse fact. *R*, esse (*om. factum*) *E¹*, *om. K* 3 hum. abiectumque] abi. hum. que *KEF* consideras *L¹* quid] id quod *T*, ad quod *U* 4 ullus *K* 5 dilectis *L* qui] quia *FA* nisi] si nihil *A^e* 6 auctor *om. P* 7 est] *PTUEF¹*, *om. LRKA^r* praefectore *R¹* compenter *L¹* agere] agere videtur *K* dignitatem *P¹* 10 sint *EFA^e* 11 quid. est *REF* 13 suspicit] *LRT*, suscipit *KPUEFA* eique *E* 16 potuisse] *LKPTUE*, posse *RFA* parte] pace *K* haec *K* 17 discerti *E* nos] non *PE²A* respicit *R¹* 19 tibi] talibus *R* 20 tuum *om. K¹* honorare *K* considas] *LKUA^e*, considas etiam *R*, considens *EF*, consideres *PTA^r* 22 approbaris *L*, approbatus *P* 23 vitio] iudicio *EF* tot (*om. R¹*) mor. lum.] mor. lum. (limina *A^e*, limina *A^r*) tot *PTUA* non *om. F¹* 25 singulere *L* 26 ubi (ut *K*) sunt *om. P^a* diocioni *K^a*, dictioni *TA* 27 commissa — centesimum (centesimam *A^e*) *inc. L^a* etiam] *PTEFA*, est *U*, *om. LRK* 28 potestate *P* tentae *L^a* 30 quando] quoniam *EF* 31 contingit *TUEFA* 32 faueres *L^a* 33 et tacere] conticere *PA*

- venalitate vendantur, si exhibitio salubriter accensa thermarum rapinarum ardoribus non tepescat, si spectaculum, quod praebetur voluptati, non sit causa litigii. suaviter enim cogit gratum esse populum. quisquis in certaminibus partium declinat iniustum.
- 7 Tanta enim vis est gloriosae veritatis. ut etiam in rebus scaenicis aequitas desideretur. ammonitionum igitur ordine decurso per indictionem illam habitu te togatae dignitatis ornamus, ut indutus veste Romulea iura debeas adfectare Romana. nam si isti dignitati par fueris, nihil est quod a nobis minime consequaris. ad omnia enim tali suffragio eris nihilominus dignus. si actionem tuam laudet senatus. perfecta enim rei fides est, ubi consentanei testes probantur esse summates.

V.

FORMULA QUAESTURAE.

- 10
- 1 Si tantum clarae sunt dignitates quantum nostris aspectibus perfruuntur, si praesentia frequens prodit dominantis affectum, nullus ita iudicium potest esse gloriosus quam ille qui est in cogitationum nostrarum participatione susceptus. aliis enim pecuniae publicae committimus procurationem, aliis causas concedimus audiendas, aliis
- 15 patrimonii nostri iura delegamus: quaesturam toto corde recipimus, quam nostrae
- 2 linguae vocem esse censemus. Haec nostris cogitationibus necessario familiariter applicatur, ut proprie dicere possit quod nos sentire cognoscit: arbitrium suae voluntatis deponit et ita mentis nostrae velle suscipit, ut a nobis magis putetur exisse quod loquitur. o quam arduum est subiectum verba dominantis assumere, loqui posse
- 20 quod nostrum credatur et provecti in publicum decorem gloriosam facere falsitatem!
- 3 Considerate quid ponderis habeatis pariter et decoris. si quid dubitamus, a quaestore requirimus, qui est thesaurus famae publicae. armarium legum, paratus semper ad subitum et, ut ait Tullius¹⁾ magister eloquentiae, nihil praestabilius videtur quam posse dicendo tenere hominum mentes, allicere voluntates, impellere quo velit, unde
- 25 autem velit, deducere. nam si oratoris est proprium graviter et ornate dicere, ut possit animos iudicium commovere, quanto facundior debet esse, qui ore principis populos noscitur ammonere, ut recta diligant, perversa contemnant, bonos sine fine laudent, pessimos vehementer accusent? ut paene feriata sit districtio, ubi praevalet eloquentiae fortitudo. sit imitator prudentissimus antiquorum. mores et alienos corrigit
- 4 30 et suos debita integritate custodiat. Talem denique oportet esse quaestorem, qualem portare principis decet imaginem. nam si nos, ut assolet, causam gestis audire contingat, quae auctoritas erit linguae. quae sub oculis regalem genium possit implere? adesse debet scientia iuris, cautela sermonis, ut nemo debeat reprehendere quod

LRKP(TU)E(F)

1 incensa *F*, intensa *E*² 2 uoluptatum *R*¹[?] 4 enim (*om. R*) uis est] est en. uis *A* de-
sideretur] desideret ut *TU* 5 habui] habui *P*^a togato *R* 6 inductus *K* 7 nil *P* 9 con-
sentanea *L*¹ summantes *K* 11 aspectibus] affatibus *A*^e 16 esse censemus] cens. esse *P*, esse
cognoscimus *TUE*² 18 exisse] esse *T, om. U* 19 subi.] subi. esse *TU* 20 falsitatem] felici-
tatem *KA*^e 22 publ. fam. *EF* legum *om. P* 23 nil *P* prestantius *F* 24 uoluntates] *TUEFA*^{r(6)},
uoluptates *LRKPA*^{r(b)e} implere *L*¹ 25 autem] haut *E*¹ (*supra scr. non*) *F* 26 ess. deb. *TU*
27 populos *om. TU* 28 possimos *L* sit fer. *KEF* 29 fortudo *P*^a et alienos] etiam al. *R*,
alienos *A* 30 debita] a debita *T^bU*, a debitate *T*^a 32 regalem genium] *KUE*, regule regale genium
(*sic*) *P*, regale genium *TFA*^e, regale genium al. genim *A*^r, regale ingenium *LR* 33 sormonis *L*¹

1) *de oratore* 1, 8, 30: neque vero quicquam mihi praestabilius videtur quam posse dicendo tenere hominum mentes, allicere voluntates, impellere quo velit, unde autem velit deducere.

principem constiterit censuisse. opus erit praeterea firmitas animi, ut a iustitiae
tramite nullis muneribus, nullis terroribus auferatur. Nam pro aequitate servanda et 5
nobis patimur contradici, cui etiam oportet oboediri. sed vide ut tantum doctrinae
deferas, quatenus probabiliter omnia perquisitus exponas. aliae quippe dignitates
assessorum solacia quaerant: tua vero dignitas principi consilia sumministrat. atque 5
ideo prudentiae vel eloquentiae tuae fama provocati quaesturam tibi, gloriam litterarum,
civilitatis templum, genetricem omnium dignitatum, continentiae domicilium, virtutum
omnium sedem, per illam indictionem deo praestante concedimus. ut sic agas, quem-
admodum te parem rebus praedictis esse contendas. Ad te enim provinciae sua vota 6
transmittunt: a te senatus iuris quaerit auxilium: a te docti probantur expetere quod 10
noverunt, et necesse tibi est omnibus sufficere, quantos a nobis contigerit legum
remedia postulare. sed cum haec omnia feceris, nullis elationibus efferaris, nulla
mordearis invidia, alienis calamitatibus non laeteris, quia quod odiosum est principi,
non potest convenire quaestori. exerce potestatem principis condicione subiecti. sic
ore nostro glorificatus eloquere, ut te tamen rationem credas nobis iudicibus redditurum. 15
ubi aut culpabilis vicissitudinem recipit aut boni propositi gloriam laudatus adquiret.

VI.

FORMULA MAGISTERIAE DIGNITATIS.

Reverendum honorem sumit, quisquis magistri nomen acceperit, quia hoc voca- 1
bulum semper de peritia venit et in nomine cognoscitur, quid sit de moribus aesti-
mandum. ad eum nimirum palatii pertinet disciplina: ipse insolentium scholarum 20
mores procellosos moderationis suae prospero disserenat. tam multi ordines sine con-
fusione aliqua componuntur et ipse sustinet onus omnium, quod habet turba discretum.
sic nominis sui gravitate perfunctus ornat actibus principatum. Per eum senator 2
veniens nostris praesentatur obtutibus: ammonet trepidum, componit loquentem, sua
quin etiam verba solet inserere, ut nos decenter omnia debeamus audire. aspectus 25
regii haud irritus promissor. colloctionis nostrae gloriosus donator, aulici consistorii
quasi quidam lucifer: nam sicut ille venturum diem promittit, sic iste desiderantibus
vultus nostrae serenitatis attribuit. causarum praeterea maximum pondus in eius
audientiae sinibus optima securitate reponimus, ut eius curis fidelibus sublevati utili-
tatibus publicis vivacius occupemur. Veredorum quin etiam opportunam velocitatem, 30 3
quorum status semper in cursu est. diligentiae suae districtione custodit, ut sollici-
tudines nostras, quas consilio iuvat, beneficio celeritatis expediat. Per eum exteris 4
gentibus ad laudem rei publicae nostrae ordinatur humanitas et nolentes redeunt, quos
maerentes exceperit. per eum quippe nobis legatorum quamvis festinantium prae-
nuntiatur adventus: per eum nominis nostri destinatur evectio et isti principaliter 35
creditur, quod tam necessarium esse sentitur. His etiam laboribus aestimatis potestatem 5
maximam huic decrevit antiquitas, ut nemo iudicium per provincias fascēs assumeret.

LRKP(TU)E(F)

2 pro aequitate] pro equalitate *U*, proprie qualitate *T* 5 solatio *K* subministrant *T*, siue ministrat *U*
6 tua *K* 7 ciuilitatis] curialitatis *E*¹ templum] exemplum *E*² 9 contendis *U*, concedas *T* 11 est
tibi *P* 12 omnium *TU* efferaris] efferatis *T*, om. *U* 13 odium *K* 15 nostro] uero *A* tamen]
tantum *PEF* nobis] nostris *F* 20 pertinet om. *K*¹ 21 modeationis *P*^a prospero] terminis
prospere *A* 22 quod] quid *K*, quem *EF* 23 senatus *F* 24 intrepidum *R*¹ 25 nos om. *F*
26 regii] *KE*¹*F**A*^{r(b)}, regi *LRPTE*²*A*^e, regis *U*, regius *A*^{r(s)} aut *T*, at *U* 29 audaciae *A*^e finibus *TUFA*
31 quorum status semper in cursu] quorum tantus semper in cursu *U*, cuius semper tantum in cursum *T*
32 eteris *P*^a 34 maerentes *potius quam merentes* exceperint *T*, extemperant *U* 35 nominis *bis E*:
numinis *Iuretus* 36 quo *TU* 37 decreuit om. *TU* iudicium *K* sumeret *TU*

nisi hoc et ipse fieri decrevisset. subdidit eius arbitrio aliena iudicia, ut ad ipsum rediret quod alter visus est praestitisse. molestias quidem non habet exigendae pecuniae. sed late bono fruitur potestatis indeptae. credo. ut ex diversis titulis defloraretur dignitas ad levamen principis instituta. Peraequatores etiam victualium
 6 rerum in urbe regia propria voluntate constituit et tam necessariae rei iudicem facit. ipse enim gaudium populis. ipse nostris temporibus praestat ornatum. quando tales viros copiae publicae praeficit. ut plebs querula seditionem nesciat habere satiata.
 7 Officium vero eius tanta genii praerogativa decoratur. ut militiae perfunctus muneribus ornetur nomine principatus miroque modo inter praetorianas cohortes et urbanae prae-
 10 fecturae milites videantur invenisse primatum. a quibus tibi humile solvebatur obsequium. sic in favore magni honoris iniustitia quaedam a legibus venit. dum alienis excubiis praeponitur. qui alibi militasse declaratur. Adiutor etiam magistri nostris praesentatur obtutibus. ut vicaria sorte beneficii nos eligamus eius praesidium qui nobis praestat fidele solacium. hanc igitur dignitatem. tot titulis claram. tot insignibus
 15 opulentam. per indictionem illam gubernandam tibi congrua gravitate committimus. ut omnia quae gesseris magister fecisse videaris: quia nihil moribus residuum relinquitur. si. quod absit. a tanta maturitate peccetur.

VII.

FORMULA COMITIVAE SACRARUM LARGITIONUM.

1 Grata sunt omnino nomina quae designant protinus actiones. quando tota am-
 20 biguitas audienti tollitur. ubi in vocabulo concluditur quid geratur. donis enim praesidere regalibus comitivam sacrarum largitionum indicia rerum verba testantur. quod vere decorum. vere fuit omnimodis exquisitum in donorum regaliū parte sequestratam facere dignitatem et alterius honorem dicere. dum nos constet dona conferre. actus innocens. pietatis officium illud semper ingerere. unde se fama principis possit augere.
 2 25 Regalibus magna profecto felicitas militare donis et dignitatem habere de publica largitate. alii iudices optemperant residuis virtutibus regnatoris: haec sola est. quae tantummodo serviat ad momenta pietatis. nihil enim per ipsam districtum geritur. nil severum forte censetur. sed tunc obsequitur. quando pro nobis vota funduntur. supplicium per te fortunas erigimus. kal. Ianuariis affatim dona largimur et laetitia
 3 30 publica militia tua est. Verum hanc liberalitatem nostram alio decoras obsequio. ut figura vultus nostri metallis usualibus inprimatur. monetamque facis de nostris temporibus futura saecula commonere. o magna inventa prudentium! o laudabilia in-

LRKP(TU)E(F)

1 hoc et ipse] ipse hoc *F* 3 late] aperte *Cui. cum codd. Carpentrasensi et Cantabrigiensi S. Petri et Vindobonensi 3112* fr. bon. *F* indempte *P*. inde cepite *T*. inde cepit *U*. incepte *EF*. adeptae *A* titulos *TU* defloretur *R* 4 etiam] et *F* 5 rerum *om. TU* tam] tamen *R* 7 plebs] *inc. P^a* nesciat habere] *PTUA*. habere (*om. nesciat*) *LR*. habere non debeat *KEF* 8 militiae] *EF^a*. militia *LRKP^aTUA^r* functus *TU* 9 praetorias *A* urbanas *R* 11 insticia *P*. iustitia *F* uenit *om. F^a* 12 praeponitur] *A^e*. proponitur *libri* alibi militasse (ministrasse *K*)] mil. al. *R* 13 obt. praes. *F* forte *R¹* nos *om. A* 14 claram] decoratam *KEF* 16 uideatur *K^a* 19 quando] quoniam *E* amb. tot. *TU* 20 audiendi *P^bA^r* (*altero loco. nam haec in cod. geminantur*) bonis *P*. domus *T* 21 iudicia *A^e* 22 uere] uere puto *T*. nunc puto *U*. uoce *E*. *om. F¹* donorum] dono *U*. domo *T* sequestratum *L¹* 23 offerre *R* 24 ingereres *T*. uigente *U* se (de *L^a[?]*) fam. pr.] fam. pr. se *F* 26 regn. uirt. *F* 27 seruit *TUE* nil *F* 28 fundantur *L¹* 29 supplicium *L¹* don. larg. aff. *R* 30 libertatem *KTU* obsequio] officio *PA^r* 31 de *om. EF²* 32 commo- uere *K* prudentum *A*

stituta maiorum! ut et imago principum subiectos videretur pascere per commercium, quorum consilia invigilare non desinunt pro salute cunctorum. Sed huic, ut ita dixerim, 4
munerariae dignitati praeconem largitatis nostrae, publicae felicitatis indicium, locum quoque primiceriatus adiungimus, ut per te demus honores, per quem et nostrae pecuniae conferimus largitates: merito, quando et simili gratia utraque praestantur et 5
ab uno debuerunt iudice geri, quae parili videntur laude coniungi. Parum est autem, 5
quod provinciarum iudices tuae subiacent dignitati: ipsis quoque proceribus chartarum confirmas, dum perfectum non creditur nisi a te fuerit pro sollemnitate completum. Vestis quoque sacra tibi antiquitus noscitur fuisse commissa, ne quid quod ad splen- 6
dorem regium pertinet tuis minus ordinationibus oboediret. Curas quoque litorum 10 7
adventicia lucri provisione committis, negotiatores, quos humanae vitae constat neces- sarios, huic potestati manifestum est esse subiectos. nam quicquid in vestibus, quic- quid in aere, quicquid in argento, quicquid in gemmis ambitio humana potest habere pretiosum, tuis ordinationibus obsecundant et ad iudicium tuum confluent qui de extremis mundi partibus advenerunt. Salis quoque commercium inter vestes sericas 15 8
et pretiosissimam margaritam non inepte tibi deputavit antiquitas, ut sapientiam tuam evidenter ostenderet, cui talis species deputata serviret. Quapropter per illam in- 9
dictionem comitivae sacrarum et primiceriatus tibi conferimus dignitates, ut multis laudibus decorari possis, qui honorum numerositate praecingeris, utere igitur sol- lemniter titulis tuis et si quid tibi de antiquo privilegio usus abstulit, plurima certe 20
quae vindicare debeas dereliquit, quando duarum dignitatum gloriosa quidem cura, sed et laboriosa custodia est, quae tibi copiosum fructum decoris afferunt, si probis moribus excoluntur.

VIII.

FORMULA COMITIVAE PRIVATARUM.

Comitiva privatarum, sicut nominis ipsius sentitur insonare vocabulum, per 25 1
rationalium curam quondam principum privatam fertur gubernasse substantiam, et quia iudicis fastigium exercere non poterat inter homines extremis condicionibus in- clinatos, alios quoque titulos provida deliberatione suscepit, ne dignitas Latialis causam tantum modo videretur habere cum famulis, sed actibus urbanis tunc se felicius occu- pavit, postquam agrestium causas decenter amisit. Quid enim prius facerent inter 30 2
servos iura publica, qui personam legibus non habebant? non ibi advocatus aderat, non se partes sollemni actione pulsabant: erat secretarium impolita seditione confusum et appellabatur abusive iudicium, ubi non allegabantur a partibus dicta prudentium. utitur nunc dignitas liberorum causis et legitimus praesul veraciter habetur, quando de ingenuorum fortunis disceptare posse sentitur. Primum tibi contra nefarias libidines 35 3

LRKP(TU)E(F)

1 principis TUEF per — 2 salute om. L¹ 3 numerarie A^{r(b)} Gar. uestrae E¹ 6 parili] pari EF² coniunge L¹[?] 7 subiaceant EA ante cartarum vacat sp. 4 litt. P; excidit fortasse decus vel munus simileve vocabulum 8 confirmas] c. officium K²FA^{r(b)} pro om. P^a 9 ne quid] scripsi, qui LRKPTEF¹A, cui F², om. U 10 regum A 11 aduenientia F constat] c. offerri F¹ 12 est om. F 14 pretium P obsecundat KA confluent] fluunt P qui] que EF 15 part. mundi P aduenere A^o salus TU siricas E, syricas F 16 pretiosissimam margaritam (margaritam K)] preciosissimas margaritas P 17 ostendere K cui talis species] cui talis spectet U, ciuitalis expectet T deputata] putata K serviret] serviri U, servitia T per om. R 19 laudis E¹ 21 debeat EF 22 copiosum om. TU 25 domitiua R ipsius] sui F 26 rationa- bilium KEF quondam] quando TU 29 tantum modo] tantum A uideatur EF 30 primi- tus TU 31 legibus] publicam TU ibi] enim K 32 se non P^a 34 librorum K¹ habere R¹ 35 ingenuorum PTUA posse sentitur] posse uidetur U, posse fortunis T tibi] ibi PA^{r(a)}

et humani generis improbos appetitus quasi parenti publico decreta custodia est. ne quis se probrosa commixtione pollueret. dum vicino sanguini reverentiam non haberet. gravitas enim publica proximitatis sanctitatem et coniunctionis gratiam habita aestimatione discrevit, quia longe aliud debetur proximitatis naturae quam corporali possumus indulgere licentiae. contra hos eligeris unicus et continens inquisitor, ut, dum talia
 4 probra persequeris. consequaris praeconia castitatis. Defunctorum quin etiam sacram quietem aequabilia iura tuae conscientiae commiserunt, ne quis vestita marmoribus sepulera nudaret. ne quis columnarum decorem inreligiosa temeritate praesumeret, ne quis cineres alienos aut longinquitate temporis aut voraci flamma consumptos scelerata
 10 perscrutatione detegeret, ne corpus, quod semel reliquerat molestias mundanas, humanas iterum pateretur insidias. nam etsi cadavera furta non sentiunt, ab omni pietate alienus esse dinoscitur. qui aliquid mortuis abrogasse monstratur. vide quae tibi commissae
 5 sunt: castitas viventium et securitas mortuorum. Habes quoque per provincias de perpetuario iure tributorum non minimam quantitatem. canonicarios dirigis, possessores
 15 ammones, et cum aliis iudiciis non modica iura partiris. caduca bona non sinis esse vacantia. ita quod usurpator potuit invadere, tu fiscum nostrum facis iustis compendiis optinere. proximos defunctorum nobis legaliter anteponis, quia in hoc casu principis persona post omnes est, sed hinc optamus non acquirere, dummodo sint qui relicta
 6 debeant possidere. Repositivae quoque pecuniae, quae longa vetustate competentes
 20 dominos amiserunt, inquisitione tua nostris applicantur aerariis, ut qui sua cunctos patimur possidere, aliena nobis debeant libenter offerre. sine damno siquidem inventa perdit, qui propria non amittit. Proinde, quod felicibus applicetur auspiciis, per indictionem illam comitivae privatarum te honore decoramus. quam leges praefectis quoque parem esse decreverunt: est enim et ipsa aulica potestas palatio nostro iure
 25 reverenda, quam tu facies ultra terminos suos crescere, si susceptam continenter egeris dignitatem.

VIII.

FORMULA COMITIVAE PATRIMONII.

1 Antiquae consuetudinis ratio persuadet chartis nostris illos imbuere, qui longe positi transmissas accipiunt dignitates, ut quos non poteramus praesentes instruere,
 30 lectio probabilis commoneret. sed te, quem ad patrimonii nostri curas regalis defloravit electio, non destinatis praeceptionibus instruimus quam usu serenissimae collocationis erudimus. confabulationes siquidem nostrae erunt tibi instrumenta iustitiae, quando illud gratum nobis esse perspexeris, quod et divinis potest convenire mandatis.
 2 Patrimonium siquidem nostrum pro sublevandis privatorum fortunis tibi credimus, non
 35 premendis. nam si tranquillitatis nostrae velis considerare rationem, quoddam regiae domus famulis praeiudicium humilitatis imponis. proprias quippe utilitates improbus dominus quoquo modo nititur vindicare: ceterum qui bonae famae studere cognoscitur.

LRKP(TU)E(F)

1 appetitus R^1	2 sanguine $P.L^1$	renentiam L^1	4 proximitati $K.A$	possimus PF
5 elegeris E ut] et EF	6 persequeris $om. U$	consequaris $om. T$	7 iura] i. in $PTUA^r(s)$	mur-
morbis R^1	9 eineres L	11 etsi] et E^a , si TU	12 abr. monstr.] abrogatur TU	
13 et $om. TU$	14 perpetuo A	16 usurpatio A^e	17 ca.su R^1	19 depositivae A^e
et EF sua acunctos R^1	22 perdit] prodit EF	amittit] perdit R , perdit U , ammittitur T	24 aulita F	29 instituere E^1
31 non] non tam PA	quam] quem KEF	senerrissimae P	33 prospexeris F	34 suble-
uandis] saluandis E^2F	credidimus A^e	36 improbus] in quibus PaT ($non U$)		

suo semper iudicio plus gravatur. insolens libertati genus est rusticorum, qui adeo sibi putant licere voluntaria. quoniam ad nostram dicuntur pertinere substantiam. esto igitur illis cum erecta potestate moderatus. temperamentum simul damus, cui posse concedimus. Considera. suscepta dignitas quo debeat splendore tractari. per quam 3 supra ceteros iudices familiaritatem principis habere meruisti. nam sicut sol ortus 5 corporum colores fugata nocte detegit, ita se morum tuorum qualitas assidue viso principe non celabit. mens tua et oculis nostris patebit et auribus. in vultu et in voce cognoscimus servientium mores. si facies tranquilla, si vox moderata suggesserit, credimus esse probatissimas causas: quicquid enim turbulentur dicitur, iustitiam non putamus. quapropter pensabit loqui tuum dominantis examen. quando nequeunt 10 proprias tegere voluntates, qui suos possunt proferre sermones. Speculum siquidem 4 cordis hominum verba sunt, dum illud moribus placere creditur, quod ipse sibi ad agendum legisse monstratur. superbus quin etiam varicatis gressibus patet: iracundus luminum fervore declaratur: subdolan terrenum semper amat aspectum: leves in-constantia prodit oculorum: avarus obuncis unguibus explanatur. et ideo ad quas 15 provecti estis, studete virtutibus, quia nemo potest principem fallere, qui etiam rerum naturalium causas in vobis optime probatur inquirere. Quapropter ad comitivam patri- 5 monii nostri te per indictionem illam deo iuvante promovemus, ut inavarum iudicem palatia nostra testentur, quem nos iudicavimus esse promovendum. quid enim maius cupias quam si te linguas nobilium laudare cognoscas? alibi forte iudices formidentur 20 iniusti: hic ubi remedium praesens petitur, redempta sententia non timetur. querimonias possessorum sine venali protractione discinge. omne siquidem iustum celeritatis commodo transit ad beneficium et quod debito redditur, tali gratia munus putatur. Possessiones nostrae vel quia sunt immobiles non egrediantur terminos constitutos. ne 6 condicione contraria quod non potest moveri, malis moribus contingat extendi. trade 23 etiam militibus tuis quam sectari delegeris animi castitatem, quoniam ille iustus potest dici, sub quo non probatur excedi. utere igitur auctore deo concesso tibi feliciter privilegio dignitatis. incitet te ad bonorum desiderium saepissime quod videris. quia in his quae feceris iudex et testis ero. Nam et si epulas nostras sollicita ordinatione 7 disponas, non solum nostro palatio clarus, sed et gentibus necesse est reddaris eximius. 30 legati enim paene ex tota orbis parte venientes cum nostris coeperint interesse conviviis. ammirantur copiose repertum, quod in patria sua norunt esse rarissimum. stupent etiam abundantiam unius mensae tantas servientium turbas posse satiare, ut iudicent consumpta recrescere. unde tantae copiae probantur exire. habent nimirum in sua patria quod loquantur. dum parentibus suis dicere gestiunt quae viderunt. Sic prope- 35 8 modum in toto mundo celeberrimus redditur, qui providus nostris apparatibus invenitur. adde quod tempora nostrae laetitiae secretaria tua sunt. cum pectus redditur curis alienum et tunc tibi tribuitur suggerendi locus. quando cunctis adimitur. merito. ut qui es iudex tanti apparatus et epularum, delinitus cibus tibi animus concedatur.

LRKP(TU)E(F)

1 libertatis KTUEFA	2 quoniam] quemadmodum K	4 splendore P	6 detergit EF
7 oculus R ¹ nostris] tuis P ^a	in voce] voce L	10 pensabat L ¹	11 siquidem] quidem F
13 elegisse EF	uarietatis EF	14 inconstitia L ^a	15 ad quas] qua T, quibus U
ne P	18 inaurum] auarum L ¹	19 magis A	20 te om. P
21 petitur] RKPTUEA, patitur L, est F	22 protractione U, protectione T	discinb. K ¹	
24 uestre R	26 sectari] sectare LR ¹ PUA ^e	quoniam] quomodo A ^e	27 probatur] KPTUEFA ^r
probantur LR, prohibeatur A ^e	excidi L	auctoritate TU	feliciter om. F
30 solom L ^a	31 enim om. A	ceperunt TU	32 mirantur R
33 abundantium L	34 recrescere] conreccescere E ¹	tantae copiae] E ^b F, tanta copiae E ^a , tante copie que R, tantae (tanta A ^e) quae LPTA, tante et U, tanta K	35 gestiunt bis P ^a
ditur om. P ^a	37 nostra TU	38 alienum] PEFA, alienis LRKTU	tibi om. L

X.

FORMULA QUA PER CODICILLOS VACANTES
PROCERES FIAN'T.

- 1 Periclitarentur graviter boni mores, si aut solis divitibus aut corpore valentibus
praestarentur tantummodo dignitates, dum multos invenias excubias palatii refugere,
2 qui magis possunt laudabili conversatione fulgere. multis enim facultas sua non
sufficit ad triumphum. multis philosophantibus corporis validudo subtrahitur et fit
plerumque, ut sapientes inremunerati iaceant, si semper homines ad honores comita-
tensi observatione perveniant. rarum est uni multa confluere, cum omnibus debeat
3 regnantis pietas subvenire. Quid si expensas consulatus pauper nobilis expavescat?
10 quid si sapientia clarus praefecturae nequeat sustinere molestias? quid si pondera
quaesturae affluens lingua formidet? quid si reliqui fascēs molestiarum taedio vitentur
forte quam meritis? nonne si a magnis viris talia fugiantur, in verecundiam nostrae
mansuetudinis quandam repulsam suscipiunt dignitates? quanto iustius bono principi
inremuneratum nihil relinquere, quod fecit natura laudabile! sapientia est, quae
15 honores meretur, totum aliud extrinsecus venit. sola est prudentia, quae rebus
omnibus praeponitur, quando in homine feliciter invenitur. sit apud nos et fortunis
integerrimus consularis, sint et sine longo labore primates, habeant exercitia praemia
3 sua: sed et iste honorabilis locus sit, qui tantum meritis comparatur. Neque enim
absurde leges sacratissimae censuerunt eos, quos bonae opinionis fama commendat,
20 codicillis vacantibus tales quaerere summitates, quos etsi facultas in tanti honoris
apparatu desereret, virtus conscia non celaret. animati sunt ad talia, qui de sua
videbantur desperare fortuna. hoc et validissimus ad labores, hoc et inbecillis corpore
meretur ad laudes. nam omnes sub diversitate praedicantur, quos huiusmodi honoris
nomen amplectitur et magis nescio quid amplius meriti extorsisse creditur, qui rem
4 25 laborantium otiosus meruisse sentitur. Atque ideo praesentibus codicillis ab illa in-
dictione illud tibi propitia divinitate defende, ut considerata ratione praesentis temporis
adepti honoris ordine potiaris: ita tamen, ut illi modis omnibus praeferantur, qui
sudore maximo nostris aspectibus affuerunt. necesse est enim, ut unum cedat meritum
duobus evictum. alioquin omnes ad quietas possunt currere dignitates, si laborantes
30 minime praeferantur otiosis. consequantur illa qui possunt, nec vobis desint ista quae
cedimus. sic utraque gratia concitati et illi ad palatia nostra festinare poterunt et
vos optati honoris gaudia comitantur.

LRKP(TU)E(F)

4 fugere *EF*, resurgentes *T* (*non U*) 5 possint *A^e* 6 sit *T*, sic *U* 7 iacent *L¹* comi-
tensi *L¹*, comitantes si *U*, committantes si *T* 8 est] est enim *TUEF* uni (ubi *E¹*) multa] in multa *U*,
multa uni *T* 9 expensis *A^e* expauescas *L¹* 10 modestias *TU* 12 quam] *malim*
perquam meritis *om. P^a* in verecundiam] *KEFA^r*, inuerecundia *L²RPTUA^e*, uerecundia *L¹*
13 repusam *F¹* dignitatis *E* quando *R* 14 facit *A* 18 tantum *om. P* 19 leges
om. TU 21 uirtus conscia] *R²E¹FA^e*, uirtus conscientia *L¹R¹KP^aA^r*, uirtus scienti(a)e *TU*,
uirtus conscientiam *E²*, uirtutis conscientia *L²P^b* 22 hoc] homo *E¹* 23 mereretur *P* huiusmodi]
huius *KA^e* honoris (*om. PA^r*) n.] n. hon. *A^e* 24 meritis *TU* 25 codicellis *LR*, codicelli *U*,
codicilli *T* 26 defendit *EF* praesenti *K*, *om. R* 28 uestris *L¹* ut unum *om. K* cedat] *KTUE²*,
credat *LRPA*, cadat *E¹F* 29 duobus euictum (uictum *TU*, euictum *A^e*) *om. F* alioqui *A^e* omnes
ad quietas (quietos *P^a*)] ad q. omn. *F* occurrere *R* 30 nobis *TF* (*non U*) 31 concedimus *P^b*,
credimus *R* potuerunt *K* 32 optati] adoptat *T*, adoptata *U*

XI.

FORMULA ILLUSTRATUS VACANTIS.

Constat felicem esse rem publicam, quae multis civibus resplendet ornata. nam 1
sicut caelum stellis redditur clarum, sic relucent urbes lumine dignitatum: non quia
fiat homo alter honoribus, sed quia modestior efficitur, a quo conversationis ordo melior
postulatur. quis enim opinionem suam vituperabiliter tractare velit, quam specialiter 5
ad laudes electam esse cognoscit? illum siquidem honores glorificant. quem com-
mendat et vita. nam malo instituto vivere nec principi fas est, quando et de illo
populus occulte potest dicere, cui mores suos publice nullus ausus est imputare. Cape 2
igitur pro fide ac laboribus tuis comitivae domesticorum illustratum vacantem, ut et
tuis civibus decoratus appareas, et, quod est dulcissimum mentibus bonis, iugiter 10
propriis utilitatibus occuperis. quid enim fortunatius quam agrum colere et in urbe
lucere, ubi opus proprium delectat auctorem nec aliquid fallendo conquiritur. dum suavi
horrea labore cumulantur? quapropter nos dedimus delectabilem honorem, tu con-
versationis associa dignitatem, nam utraque sibi coniuncta sunt: unum pendet ex
altero: non coalescunt sparsa semina, nisi et terrae qualitas fuerit operata: habiturus 15
messem de nostra gratia copiosam, si a te iudicia nostra cognoverimus optime fuisse
tractata.

XII.

FORMULA COMITIVAE PRIMI ORDINIS.

Magnum quidem multis et inter vices videtur esse geniatum publicae utilitati 1
probis actionibus occupari: sed quanto felicius honorem splendidum sumere et cogi- 20
tationum molestias non habere? interdum enim assidui labores et ipsas ingratas
faciunt dignitates, dum inbecillitas humana cito solet sustinere fastidia et quod prius
ambisse creditur, postea vitare velle sentitur. sed hoc multo praestantius adesse con-
spectibus regiis et abesse molestiis, gratiam habere loci et vitare contumelias actionis.
dulce est aliquid sic mereri, ut nulla possit anxietate turbari, dum multo gratius 25
redditur, ubi prosperitatis sola gaudia sentiuntur. Hunc igitur honorem tam tibi 2
respicias otiosa remuneratione praestitum quam nimium laborantibus antiqua nosci-
tur provisione collatus, ut rectores provinciarum anni actione laudatos vix ad tale
culmen adducerent, quibus confitebantur plurima se debere. consilarii quoque prae-
fectorum conscientia clari, dictatione praecipui, qui in illo actu amplissimae prae- 30
fecturae sic videntur exercere facundiam, ut ad utilitates publicas expediendas alteram
credas esse quaesturam. unde frequenter et nos iudices assumimus, quia eos doctis-
simos comprobamus. Quid ergo de tali honore sentiatur, agnosce, quando perfecti viri 3

LRKP(TU)E(F)

2 resplendet ornate *P^a*, ornata resplendeat *F* 3 sic] sit *L* 6 electam *om. F¹* illum]
illum igitur *L^a[?]* quem] quod *U¹*, quem ad modum *T* 7 quando] quoniam *E* et *om. L¹F*
10 dilectissimum *K* 11 quid] q. est *E* fortunatius *R¹* 12 delectet *F* conquiritur]
cum quaeritur *T*, acquiritur *U*, quaeritur *F* 14 utrique *L¹* 15 et] etiam *A* habiturus]
h. es *L²* 16 optime *om. TU* 19 uices] uiros *E* 21 labores] honores *R¹* et] etiam *A*
23 uelle] *PTUEFA*, *om. LRK* hoc multo ... 24 abesse *om. TU* praestantius] constantius *F* 24 con-
mulias *E¹*, contumulias *E²*, contraria melius *T* (*non U*) 25 est] e *P* 26 hunc igitur (*ergo R*)
honorem] hic ig. honor *EF* tam] *scripsi*, quem *libri* 28 noscitur provisione] prou. (*om. nosc.*) *P^a*,
prou. nosc. *P^b* 29 abducerent *R¹[?]* 31 fecundiam *P^a* 32 doctissimos] edoctissimos esse *T*,
electissimos esse *U* 33 sentia. *R¹* praefecti *RA*

CASSIODORVS.

pro tot laudabilibus institutis huius inveniunt praemia dignitatis et merito cum tanta pompa ceditur, quae senatorii quoque ordinis splendore censetur, spectabilitas clara et consistorio nostro dignissima, quae inter illustres ingreditur, inter proceres advocatur: otiosi cinguli honore praecineta dignitas, quae nullum novit offendere, 4 5 nullum cognoscitur ingravare et super omnia bona concitare nescit invidiam. Quocirca provocati moribus tuis comitivam tibi primi ordinis ab illa indictione maiestatis favore largimur, ut consistorium nostrum sicut rogatus ingrederis, ita moribus laudatus exornes, quando vicinus honor est illustribus, dum alter medius non habetur. delectet te illos 5 imitari, quos proximitate contingis. Tu locum amplum et honorabilem facis, si te 10 moderata conversatione tractaveris. ammoneat te certe, quod suscepta dignitas primi ordinis appellatione censetur, utique quia te sequuntur omnes qui spectabilitatis honore decorantur. sed vide ne quis te praecedat opinione, qui sequitur dignitate. alioquin grave pondus invidiae est splendere cinguli claritate et morum lampade non lucere.

XIII.

FORMULA MAGISTRI SCRINII QUAE DANDA EST COMITIACO,
QUANDO PERMILITAT.

15
1 Si honor frequenter defertur otiosis, si interdum aut nobilitas eligitur aut ad promerendum aliquid personae tantum gratia suffragatur, quo studio remunerandi sunt, qui ad agonis sui praemia pervenerunt? considerandum, quali labore servitum est, et sic de remuneratione cogitandum. harum quippe rerum mensura de contrario venit, 20 dum tale oboedientibus dari debet donum, quale indevotis potuit esse periculum. 2 Grandia sunt, quae sustinent excubantes: personas contumaces ad parendum cogunt, latentes in cubilibus suis prudenti sagacitate vestigant, superbis modestiam aequalitatis imponunt: ita quod a iudicibus breviter dicitur, ab ipsis efficacia famulante completur. notum est quae pericula sustineant, cum ad causas mittuntur alienas. si segnius agat, 25 petitor queritur: si districte, pulsatus vociferatur. sic inter utrumque diversum rara 3 laus est invenisse praeconium. Dignitatum pace dicamus, facilius est laudatum iudicem reperire quam militem iniuncta sine offensione complere. aliud est enim tantum dicere legitima, aliud ad terminum deduxisse iustitiam. laudabiliter quidem bonum dicitur, sed multo gloriosius statuta complentur. verba tantum diriguntur a praesulibus, a 30 militibus autem postulatur effectus. post omnia periculis subduntur, si constricti aliquid verisimile conquerantur. Frequenter nocuit aliis ipsa quoque integritas actionis. nam multos, quos in executione contristare nisi sunt, ipsos postea impensos iudices pertulerunt. offendunt enim frequenter ignari quibus sunt postea parituri et dum causis alienis fidem custodiunt, interdum pericula propriae salutis incurrunt. verum

LRKP(TU)E(F)

1 pro] per LP laudibus KTUEF huius] huius modi KPEF 3 nostro om. R¹ 4 cinguli T, singuli KU nullum nou. off.] nouerit ostendere nullum P, om. T (non U) 5 invidia TU quocirca] quapropter F 6 magestatis P 7 togatus E²F et sic e con. Cuiacius, fortasse recte laudatus] indutus E¹F 8 uicinus] et u. TU delectat A^e illos om. PA, recte fortasse 9 tu] tu tibi EF 10 consideratione A 11 sectantur U, sequitur T 12 sequuntur T alioqui A^e 13 graue] grande TU singuli K, cinguli T, anguli U 17 sunt om. F¹ 19 cogitandum] tractandum F rerum om. TU de contrario] detractio T, de tertio U 20 debet om. K¹ quindecim R¹ 23 complentur E¹ 24 cum] dum EF 25 distric** L¹ pulsatus uociferatur] pulsatus suum feratur T, pulsaturus infertur U sic] sed K, si EF 26 dignitum F^a iud. laud. TU 27 offensio K dic. tant. EF 28 duxisse K¹ 29 gloriosus F¹ 30 si constricti] sicut stricti T, sicut secti U 31 conquerentur L^a, om. R aliis] scr. talibus quoque om. F 32 contristari A nisi] uisi EF impensos] fortasse infensos 33 ostendunt P^a paritura TU 34 causis om. TU

inter haec militem evasisse laudatum nonne iuste videtur esse miraculum? Talibus 5
 igitur meritis vicissitudo reddenda est, ut nimio labore torpentes indultis compensa-
 tionibus excitemus. utere igitur confidenter quicquid veteranis munifica iura tribuerunt,
 nulli sordido subiciendus oneri, qui te purissima conversatione tractasti. Comitivam 6
 quoque tibi primi ordinis, quam tali militia perfunctis cana deputavit antiquitas, 5
 secundum statuta divalia vindicabis. Haec quidem priscorum beneficio consequeris, 7
 sed nostri nominis contra inciviles impetus et conventionalia detrimenta perenni tuitione
 vallaris, ut officium, quod nostris iussionibus speciali sollicitudine famulatum est, amplius
 aliquid a militibus ceteris promereri potuisse videatur. multa quoque tot librarum auri
 percellendum esse censemus, si quis statuta nostra qualibet crediderit occasione violanda. 10
 nec tamen aliquid contra te valere permittimus, quod dolosa fuerit machinatione
 temptatum.

XIII.

FORMULA DE HIS QUI REFERENDI SUNT IN SENATU.

Optamus quidem curiam senatus amplissimi naturali fecunditate compleri subolem- 1
 que eius tantum crescere, ut (quod difficillimum aviditatis genus est) parentum videatur 15
 vota satiare. sed minus amantis est non amplius aliquid quaerere, unde tantum
 numerum possit augere. agricola diligens praeveniendo adiuvat imbrem caelestem et
 ante rigat plantaria, quam pluvias mereantur optatas. arborum quin etiam fetus
 meliorare contendens diversi germinis feturas instituit, ut multiplicata dulcedine
 fructuum hortis suis conserat varietatis ornatum. sic nos virtutum iucundissimas 20
 laudes in cinctum Gabini desideramus includere, ut germen alienum amplexu gratiae
 colligatum curiae moribus inoleseat. Sed haec cultura longe dissimilis est. arboribus 2
 enim quod melius putatur inseritur: ad illas peregrina veniunt, ut de illorum potius
 suavitate dulcescant. vobis autem, ut agrestia proficiant, offeruntur. nam quamvis
 ignis nocte reluceat, soli tamen praesentatus obscurus est: hinc est quod ad illum 25
 ordinem nihil potest eximium deferri, nisi quod per ipsum probatur augeri. et ideo
 illum natalium splendore conspicuum et ingenii calore prudenter accensum senatus
 lumen excipiat. hactenus enim fuit suis meritis clarus: sed iam erit de vestra con-
 spicuitate perlucidus. Pandite curiam, suscipite candidatum: iam senatui praedestinatus 3
 est, cui nos contulimus laticlaviam dignitatem. benignos esse necesse est publicos 30
 patres, quia hoc vocabulum non tantum suo debet germini quantum studio votoque
 generali.

LRKP(TU)E(F)

1 laudatum] *KTUEFA^e*, laudatur *LRP.1^r* 2 indultis] *R²KE* coniectura, indultis *F*, indutis *LPTU*,
 indictis *A*, om. sp. vacante *R¹* 3 incitemus *EF* munificentia *K¹* 4 nullo *LRPTUA* sub-
 icientibus *P¹*, subiendus *T* (non *U*) oneri] honori *TU* te om. *R¹* 7 inciviles] civiles *F* et om. *TU*
 conuencinalia *P* 8 quod] qui *U*, om. *T* 9 a mil. al. *R* tot] *LRPTUA*, decem *KEF* 10 pro-
 cellendum *P¹T* quaelibet *T*, quilibet *U* 11 te om. *F* 14 curiam om. *L* 15 auditis] (au-
 datis *PaE¹*) genus] g. a. *R* uideatur (bis *P*) nota] not. uid. *R* 16 sociare *R¹E¹* aliquid]
 aliquod *U*, est al. *T*, om. *A^e* tantum om. *P* 18 etiam] et *P* 19 germinis] generis *EF* fer-
 turas *E²*, profuturas *R*, fetaris *T*, ferās *U* institu *L¹* 20 hortis suis] *UEF*, oris suis *T*, hortis
 (hortus *P²*) sue *P*, ortus sui *A^r*, hortis sui *A^e*, orti sui *LRK* conserat] *RKPTUEFA^{r(b)}*, con-
 ferat *LA^{r(a)e}* nos om. *F* 21 cinctum om. in sp. vac. *P* gauini *LRKPTE*, gaudium *EA*, gaudium *U²*,
 om. in sp. vac. *U¹*: fortasse Gabini cinctum auctor parum recte posuit pro Gabino accipiens non magis recte
 de toga senatoria amplexu] complexu *P* 22 inoleseat] molescat *U*, mollescat *T* 23 ut de]
 unde *P* 24 nobis *TU* autem] aut *R* 25 nocte] noster *TU* obscurum *L¹* 27 illum natalium]
 nat. ill. *EF*, illuminat alium *PA^{r(a)}* splendorem *L¹R* **spicuum *R¹*, consciuum *Pa* accensum *R¹*,
 accessum *Pa* 28 enim om. *A^e* suis om. *P* nostra *EF* perspicuitate *EFA^e* 29 prae-
 lucidus *A* senatu *E* 30 laticlaviam *F* nec. est esse *TU* 31 debetur *EF*, debent *TU* generi *F*

XV.

FORMULA VICARIIS U· R̄·

- 1 Vices agentium mos est sic iudicium voluntatibus oboedire, ut suas non habeant dignitates. splendent mutuato lumine. nituntur viribus alienis et quaedam imago in illis esse videtur veritatis, qui proprii non habent iura fulgoris. tu autem vicarius
 5 diceris et tua privilegia non relinquis, quando propria est iurisdictio, quae datur a principe. habes enim cum praefectis aliquam portionem: partes apud te sub praetoriana advocacione configunt: vice sacra sententiam dicis et, quod maxime fidei signum est, in inscriptionibus vita tibi committitur hominum, quod inter mortales
 2 constat esse pretiosum. Additur quod nec salutari te sine chlamyde iura voluerunt,
 10 scilicet ut sub veste militari semper visus numquam credereris esse privatus. sed haec omnia ad praefecturae gloriam iudicamus esse concessa, ut qui tantae sedis vicarium diceret, umbratile nil videret. considera qualia de te praestes, qui tanta auctoritate subveheris. exuendus a crimine non nudetur ab innoxia facultate: nam quid tibi debere possit, si nummis suis imputet quod evasis? ad similitudinem quippe
 15 summorum carpento veheris. intra quadragesimum sacratissimae urbis iura custodis. Praeneste ludos edis in vicem consulis in honorem positus dignitatemque senatoris
 3 adquiris et illa tibi panduntur atria quae summatibus probantur esse collata. Hinc est quod in aula Libertatis locum patrium tenes et ibi mereris consessum, ubi est vel intrasse praeconium. ipsi quin etiam senatores, qui praecedunt ordine, aliqua videntur
 20 a te necessaria postulare. habes quod praestes potioribus te nec inmerito inter praecipuos censendus es, qui aut iuvare potes aut laedere consulares. erige animos sub qualitate modestiae. talis est unaquaeque dignitas. qualis administrantium est voluntas. nihil abiectum est, quod in re publica geritur, nisi malis fuerit moribus vitiatum. nam si humilium privatorum placet aequalitas, quanto magis grata est in potestatis culmine
 4 25 custodita, quae difficile modum servat, dum ad suum velle festinat? Proinde vicariae tibi dignitatem serenitatis nostrae aestimatione conferimus, quam sic Romae geras, ut conscientiam tuam tanta civitate facias esse dignissimam. usus omnibus privilegiis, quae tuos decessores habuisse constiterit, quia sicut a vobis instituta antiquorum deposcimus, ita et dignitati vestrae vetera non negamus.

XVI.

FORMULA NOTARIORUM.

- 30 1 Non est dubium ornare subiectos principis secretum, dum nullis aestimantur necessaria posse committi, nisi qui fuerint fide magna solidati. publicum est quidem

LRKP(TU)E(F)

2 moris *T*, mox *U* 4 esse uid.] uid. esse *RA*, esse uid. esse *P^a*, esse videntur *F* 5 quando] quoniam *EF* iuris est dictio *R* 8 in *om. F* 9 sine] si *K* 10 esse *om. K* 12 nichil *T*, *om. U* videret] haberet *F²* qui *om. F¹* 13 subuegeris *P* nudentur *P^a*, uidetur *RTA*, *inc. E¹* ab innoxia] an noxia *T*, a noxia *U* 14 nummibus *EF¹*, minimis *A* 15 sacratissim(a)e] sanctissimae *PA* 16 ludo sedis *LRU*, ludo sedes *KEF^b*, in ludo sedis *T* honore *F*
 17 pand. tibi *R* esse *om. R¹* 18 aula] aula coelica *A^e* consensum *E*, concessum *F*, esse consensum *T (non U)* uelut *R¹[?]* 19 introisse *TU* 20 te nec inmerito] tene cum merito *TU*
 22 unaque *P* est adm. *RF* 23 nil *P* est abi. *F*, adiectum est *TUA* fuer. moribus] *L¹PA^r*, mor. fueris *U*, fuer. forte moribus *L²*, fuer. moribus forte *RKEF*, mor. fuer. forte *T*, fuerit mor. forte *A^e*
 24 quato *L* 25 difficilem *PA* 27 conscientiae *P^a* esse *om. K¹E* 28 nobis *KE* ant. inst. *KEFA* 31 nullis] *PEFA^e*, nulli *LRKTU* 32 est] est enim *K*

omne quod agimus: sed multa non sunt ante scienda, nisi cum fuerint deo auxiliante
perfecta. quae tanto plus debent oculi, quanto amplius desiderantur agnosci. Regis 2
consilium solos decet scire gravissimos. imitari debent armaria, quae continent monu-
menta chartarum, ut quando ab ipsis aliqua instructio quaeritur, tunc loquantur: totum
autem dissimulare debent, quasi nesciant scientes. nam sollicitis inquisitoribus saepe 5
et vultu proditur, quod tacetur. assit innocentia, quae cuncta commendat, quia in
placida mente regia decent verba deponi. Sed quoniam te probatis moribus institutum 3
venatrix bonae conversationis sollicitudo nostra respexit, ab illa indictione notarium te
nostrum esse censemus, ut ordine decurso militiae ad primiceriatus feliciter pervenias
summitatem. honor, qui efficit senatorem, cui patrum aula reseratur, non iniuria: nam 10
qui nostris curis militat assidua lucubratione, iuste videtur et curiam Libertatis intrare.
Additur etiam perfuncti laboris aliud munus, ut, si quoquo modo ad illustratum vel 4
vacantem meruerit pervenire, omnibus debeat anteponi, qui codicillariis illustratibus
probantur ornari. unde absolute colligitur primiceriatus meritis datum uti, ut in uno
eodemque titulo dispar esset dignitas aequaliter adquisita. animari debes igitur ad 15
labores, quando tibi tale praemium propositum vides, quale se gaudent invenisse
summates.

XVII.

FORMULA REFERENDARIORUM.

Quamvis tantum sit clara unaquaeque dignitas, quantum eam praesentiae nostrae 1
conspectus illuminat. dum semper honorem suscipit, qui nostra colloquia decenter 20
adquirat, nemo tamen sermones nostros tantum meretur quam qui referendarius esse
dinoscitur. per eum nobis causarum ordines exponuntur, per eum interpellantium
vota cognoscimus et ipsis responsa reddimus, ut negotia compedita solvamus. Magnum 2
est in hoc agone principali servire prudentiae et ad subitum sic dolores alienos
asserere, ut conquerentium videatur vota satiare. quale est enim in tumultuosis pro- 25
cessionibus nostris nulla permixtione confundi aut minime tantis clamoribus impediri?
necesse habet a turbatis exquirere, quod nobis possit placabiliter intimare et distinctius
referre quam potuisset audire. Arduum est trepidantium dicta componere et verum 3
dicere: non tantum interpellator formidat negotii sui casum quantum sustinet iste in
relatione periculum. si quid minus dixerit, inimicus asseritur, redemptus clamatur. 30
negotii dominus timoris patrocinio potest sua verba convertere, referenti autem non
licet aliquid immutare. sententiae vero nostrae tanta memoriae cautela tenendae sunt,
ut nihil minus, nihil additum esse videatur. nobis plerumque audientibus nostra
dicturus es et difficili condicione constrictus iudicio nostro subiaces. dum alienas
causas explanare contendis. Quapropter referendarium te electio nostra constituit: 35 4
sed tu puritatem conscientiae et veritatem linguae nostris iussionibus adhibeto. erudi-

LRKP(TU)E(F)

2 quae] quia F^2 3 monimenta RT 4 quer. al. instr. R 5 dissimulare F^1 sc. nesc. F'
6 tacetur] lingua tacetur P^b 7 decent] decenter debent A : ser. decet quoniam] quando A^e
8 uenatrix] et n. E ab ill. ind. not. te nostr. (nostr. te KE)] not. nostr. ab ill. ind. te F' 9 di-
verso $R^1[?]$ 10 summitatem] dignitatem KEF efficit] facit F' 11 lucubratione $TUEF^2$ 12 quo-
quo] quo A^e 13 omnibus] omnibusque E codicillariis T^a , codicillarius U 15 titilo P^a
16 quando] quoniam EF 17 summitates P 19 cl. sit R una om. PA eum PU , enim T
20 illuminas P^a 21 quam] quantum F' 23 reddimus] damus F' compedita] tibi competita P^a
25 asserere] exprimere F' processibus F^2 28 est om. PA^{1r^a} 29 interpellatur F' casum] $RKP'UF^2.A$.
causam $LTEF^2$ sustine K 31 timorem P^a reuerenti P 34 constrictus om. P 35 con-
tendas P

tionem vero mirabilem collocutio tibi nostra concedit, quae dum per te alios ordinat, qualitatem tuae mentis exornat. sub nobis enim non licet esse imperitos, quando in
 5 vicem cotis ingenia splendida reddimus, quae causarum assiduitate polimus. Quapropter illa cunctis iussisse nos referte, quae aut debuistis aut potuistis accipere.
 5 nostra sic probatis, si iusta redicitis. amate quod nos glorificat. sit velle vestrum quale videtis nostrum esse propositum. ad summum tales vos esse cupimus, ut etiam per vos iudices corrigamus. peculiare de vobis aliquod vectigal exigimus, ut sicut vobiscum familiariter miscemus affatus, ita et nostra opinio specialiter a vobis mereatur affectum.

XVIII.

10

FORMULA PRAEFECTURAE ANNONAE.

1 Si ad hanc mensuram censendae sunt dignitates, ut tanto quis honorabilis habeatur, quanto civibus profuisse cognoscitur, is certe debet esse gloriosus, qui ad copiam Romani populi probatur electus. tui siquidem studii est, ut sacratissimae urbi praeparetur annona, ubique redundet panis copia et tam magnus populus tam-
 15 quam una mensa satietur. per officinas pistorum cibosque discurre, pensum et munditiam panis exegis nec vile iudicas esse, unde te possit Roma laudare: merito, quando
 2 gloria singularis est illius civitatis affectus. Et ne quod agis aliquid putetur extremum, carpentum praefecti urbis mixta gratificatione conscendis. tu illi in spectaculis coniunctissimus inveniris, ut plebs, quam industria tua satiat, in suam reverentiam te
 20 honoratum esse cognoscat. nam si querela panis, ut assolet, concitetur, tu promissor ubertatis seditiones civicas momentanea satisfactione dissolvīs et per te prospicitur,
 3 ne quid a populis conquerentibus excedatur. Non immerito Pompeius fertur copiae quantitate provisa usque ad rerum pervenisse fastigia, quia merito singularis amor est populi. cum potuerit a penuria liberari. hinc ille gratificationem meruit plausum-
 25 que popularem: hinc unice semper amatus est et in gratia civium omnium vicit facta maiorum: qui ne aliquando inhonore diceretur, cum nominis taxatione vocabatur et
 4 Magnus. Hoc te exemplum invitet ad prospera, quando ille honoris tui locum egisse cognoscitur, quem felix Roma mirabatur. ne quis autem putet abiectis te hominibus imperare, dignitati quoque tuae pistorum iura famulata sunt, quae per diversas mundi
 30 partes possessione latissima tendebantur, ne inopia faciente vilesceat, quod Romanae copiae laudabili famulatione serviret. suarii quoque, Romanae copiae causa reperti,
 5 tuo deputati videntur examini. Gloriare privilegiis acquisitis. tribunal tuum non est inter minimas dignitates, quando et Romana gratia frueris et provinciis iussa transmittis. sed ut actionis ipsius in totum merita perscrutemur, triticeas quidem copias
 35 praefectura praetoriana procurat, sed non minor laus est dispensationem probabilem

LRKP(TU)E(F)

1 tib. coll. KEF 2 non (nunc F) licet (om. F¹) esse] esse non lic. TU 4 nos iuss. KEF
 referte] referre PTU, referre A^{r(a)} aut deb.] autem deb. L¹ 5 nostra (nam E²F) sic probatis] nostra
 (sp. vac. 3 litt.) sic probatur P redicitis] redicis T, refertis F 6 tales uos T, uos tales KUEF
 11 quis **** hon. L honorabilior TUE²F 13 copiam] curiam TU 14 urbis P^a 15 cibosque]
 cibos PT: clibanosque Krusch discitis E¹ 16 esse om. TU rom. poss. KEF quando] quondam L¹,
 quando te R¹ 17 quid TU 18 carpentum om. P^a glorificatione A fortasse recte spectabilis A^e
 19 inueneris E¹, inc. F¹ 20 comitetur E² 21 perspicitur KE 23 rerum] regum E²F, fortasse
 recte singulis A est am. PFA 24 potuit A gratificatione P 25 popularem] populorum KEF
 26 malorum PTUE²A inhonor E, inhonorus F 28 autem] aut F abiectis te] abi. (om. te) R¹, te
 abi. KEF 29 tu(a)e quoque PA^r iura] rura Krusch 30 tendebatur R 31 laudabili — copiae
 om. L¹ 33 iussa] iura E¹ 34 actionis] et actionis E, exactionis F triticeas] KUEF, triticias T,
 triticas LRP.1 35 dispensationem L¹

facere quam frumenta colligere, quando in quavis abundantia querela non tollitur, si panis elegantia nulla servetur. Sic Ceres frumenta dicitur invenisse, Pan autem primus 6 consparsas fruges coxisse perhibetur, unde et nomine eius panis est appellatus. ita et illa praedicata est quae repperit et iste laudatus est, qui decenter edenda humanis usibus applicavit. Atque ideo cognoscentes industriam tuam, quae semper est amica 5 7 sapientiae, praefecturam annonae per illam indictionem nostra tibi electione deferimus. considera nunc, quia non licet aliquid furari de populo: nam quod in civitatis damno committitur, silentio non celatur. nescit plebs tacere, quando interdum et hoc loquitur, quod a nemine perpetratur. in fraudulentos distringe, panis pondera aequus examinatore intende: sollicitius auro pensetur, unde a Quiritibus vivitur, quia gratior nobis est laetitiae faventis populi Romani quam copia pretiosissimi metalli. intueri certe quod loquimur. quid habes melius quod optes quam illius populi gratiam quaerere, quam nos etiam constat optare?

XVIII.

FORMULA COMITIS ARCHIATRORUM.

Inter utillimas artes, quas ad sustentandam humanae fragilitatis indigentiam divina 15 1 tribuerunt, nulla praestare videtur aliquid simile quam potest auxiliatrix medicina conferre. ipsa enim morbo periclitantibus materna gratia semper assistit, ipsa contra dolores pro nostra inbecillitate configit et ibi nos nititur sublevare, ubi nullae divitiae, nulla potest dignitas subvenire. Causarum periti palmares habentur, cum negotia 2 defenderint singulorum: sed quanto gloriosius expellere quod mortem videbatur inferre et salutem periclitanti reddere, de qua coactus fuerat desperare! ars quae in homine plus invenit quam in se ipse cognoscit, periclitantia confirmat, quassata corroborat et futurorum praescia validitudini non cedit. cum se aeger praesenti debilitate turbaverit, amplius intellegens quam videtur, plus credens lectioni quam oculis, ut ab ignorantibus paene praesagium putetur quod ratione colligitur. Huic peritiae deesse iudicem nonne 25 3 humanarum rerum probatur oblivio? et cum lascivae voluptates recipiant tribunum, haec non meretur habere primarium? habeant itaque praesulem, quibus nostram committimus sospitatem: sciant se huic reddere rationem, qui operandam suscipiunt humanam salutem. non quod ad casum fecerit, sed quod legerit, ars dicatur: alioquin periculis potius exponimur, si vagis voluntatibus subiaceamus. unde si haesitatum fuerit, 30 mox quaeratur. Obscura nimis est hominum salus, temperies ex contrariis umoribus constans: ubi quicquid horum excreverit, ad infirmitatem protinus corpus adducit. hinc est quod sicut aptis cibus validus fessa recreatur, sic venenum est, quod incompetenter accipitur. habeant itaque medici pro incolumitate omnium et post scholas magistrum, 4

LRKP(TU)E(F)

1 quando} quoniam EF 2 inuenissa Pa pan autem] panaum EF¹, panaus F² 4 praedicata] appellata TU quae] quequae Pa reperiit A est om. K 6 conferimus R 8 quando] quoniam EF int. et] et int. et E, et int. TUF 9 fraudulentis E panis] pacis P 10 sollicitus T, sollicitus U est nob. F¹ 11 fauentis] sapientis E, feruentis T 13 optare] amare R², inc. R¹ 15 utilissimas PFA, humilimas TU arces P sustentandam Pa diuina] d. munera E² 16 quam] quam quod K²FA auxiliatrix] E²F, auxiliatrix A^r, auxiliaris LRKPT^bA^e, auxiliares T^a, auxiliarius U 17 ass. semp. F^a 18 inbellitate L¹ 19 causarum] c. iuris E² palmates F¹ neg.] magna neg. A 20 gloriosius] gl. est TUEFA 21 periclitantibus TU despectare TU 22 ipse in se E, in se ipsa F¹ agnoscit F¹ roborat F¹ 23 cedunt Pa 25 putetur] uidetur E¹ peritiam TU 26 lasciuiae L²R uoluptate L¹, uoluntates T¹ recipiant] non rec. R 27 hoc A^e primatum TU 28 suscipiant F¹ 29 humanam salutem L¹ elegerit E alioqui A^e 30 potius om. E^a haesitatum] hedificatum E¹ 31 hom. est F¹ umoribus om. F¹ 32 constant Pb, constat T corpus om. R 33 sicut R¹ 34 habeantur A

- vacent libris, delectentur antiquis: nullus iustius assidue legit quam qui de humana salute tractaverit. Deponite, medendi artifices, noxias aegrotantium contentiones, ut cum vobis non vultis cedere, inventa vestra invicem videamini dissipare. habetis quem sine invidia interrogare possitis. omnis prudens consilium quaerit, dum ille magis studiosior agnoscitur, qui cautior frequenti interrogatione monstratur. in ipsis quippe artis huius initiis quaedam sacerdotii genere sacramenta vos consecrant: doctoribus enim vestris promittitis odisse nequitiam et amare puritatem. Sic vobis liberum non est sponte delinquere, quibus ante momenta scientiae animas imponitur obligare. et ideo diligentius exquirite quae curent saucios, corroborarent inbecillos: nam videro, quod delictum lapsus excuset, homicidii crimen est in hominis salute peccare. sed credimus iam ista sufficere, quando facimus qui vos debeat ammonere. Quapropter a praesenti tempore comitivae archiatrorum honore decorare, ut inter salutis magistros solus habeatis eximius et omnes iudicio tuo cedant, qui se ambitu mutuae contentionis excruciant. esto arbiter artis egregiae eorumque discinge conflictus, quos iudicare solus solebat effectus. in ipsis aegros curas, si contentiones eorum noxias prudenter abscidas. magnum munus est subditos habere prudentes et inter illos honorabilem fieri, quos reverentur ceteri. Visitatio tua sospitas sit aegrotantium, refectio debilium, spes certa fessorum. requirant rudes, quos visitant aegrotantes, si dolor cessavit, si somnus affuerit: de suo vero languore te aegrotus interroget audiatque a te verius quod ipse patitur. habetis et vos certe verissimos testes, quos interrogare possitis. perito quidem archiatro venarum pulsus enuntiat, quod intus natura patiatur: offeruntur etiam oculis urinae, ut facilius sit vocem clamantis non advertere, quam huius modi minime signa sentire. Indulge te quoque nostro palatio: habeto fiduciam ingrediendi, quae magnis solet praemiis comparari. nam licet alii subiecto iure serviant, tu rerum dominos studio praestantis observa. fas est tibi nos fatigare ieiuniis. fas est contra nostrum sentire desiderium et in locum beneficii dictare, quod nos ad gaudia salutis excruciet. talem tibi denique licentiam nostri esse cognoscis, qualem nos habere non probamur in ceteris.

XX.

FORMULA CONSULARITATIS.

- Quamvis dignitatem tuam a consulibus descendere nominis ipsius videantur testimonia declarare, tamen et insignia tanta circumstant, ut nullus possit ambigere te de illius lampadis claritate lucere. secures enim et fasces, quos illi dicavit genio anti-

LRKP(TU)E(F)

- 1 fortasse legitur 3 uestra] nostra $E^b F$, om. E^a 4 magis om. TU 5 causior L^1 [?] 6 indiciis E quodam $A^r(b)$ Gar. genere om. F nos A^e 7 enim om. P^a sic] sicut K 8 spontes L^1 9 inbec(c)il(l)es $KTUEFA$ nam] non $TUEF$ uidero (uidetur E^1 , uideo E^2 , uidetur o F) quod] fortasse ut aliquod vel ut aliud 11 qui] quod TU uos] nos KF 12 decorare] te decora*** F^1 , te decoramus F^2 solus] solis U , om. T 13 habeatis U , habeatur T 14 arb. esto P^a distinge F , distingue E^1 , discinde TUE^2 quos] qui F 15 solebat solus KE , solebas solus F , eos solus solebat T eorum om. A 16 abscidis A^e est om. K 17 cet. reu. KEF 18 uisitent $T^b U$ 19 abfuerit P 21 perito quidem] perito si quidem PA^e , peritos si quidem A^r , perito qui de U , peritos quos T archiatus T^b , archidiatus T^a , archiatros A^r annuntiat F quid $K^2 A$, qui K^1 22 etiam] et P 23 min. (minine L , m**** R^1 , om. E) signa] s. m. RF indulge] indulgeque K nostro palatio (palatii K) p. n. PA 24 magis K^1 solent TUA^e praemiis] $LRPTU$, pretiis $KEFA^e$, precio A^r tu] tu uero K^a 25 dominos] TUE^2 , domino reliqui praestantantis K obseruas TUE^1 est] est enim F nos] non K^a 27 excruciat $E^2 F$ tibi den. lic. nostri (nostram TU) den. tibi lic. nostri R , tibi lic. den. nostr. F , tibi den. nostr. lic. E hab. non probamur] non probamur hab. P 28 caeteros A^e 30 decl. test. R 31 et om. TU 32 securis P illi om. L^1 , illius Iuretus gen. dic. TEF , gen. deputauit U

quitas, tuis videntur phaleris deputata, ut iurisdictio concessa vel tacita possit ammonere
 provincias. sed quale tibi debet esse quod curules inclitas probatur ornare? vultus
 quin etiam regnantium geniata obsequii pompa praemittit, ut non solum summi iudicis.
 sed et dominorum reverentia cumulatus orneris. O magnae temperationis inventum! 2
 de nomine consulis promitteris clementissimus et de principum imagine metuendus. 5
 in aliquibus adhuc provinciis ornatus paenula carpenti etiam subvectione decoraris, ut
 multis declaretur indiciis per expressas imagines rerum vices te praecelsae gerere
 dignitatis. considera magnum esse quod suscipis, et nulla criminum deiectione vitieris.
 nominis tui auctor multa conferendo praedicatur: tu age, ne ullis cupiditatibus accuseris.
 ut, si dare non praeuales, certe te moderari velle festines. proximus enim habetur 10
 donanti, de quo potest dici 'abstinens est iugiter alieni'. certe foedissimae contrarie-
 tatis vitium est studere furtis et habere vocabulum largitatis. Erigat ad laudem tuos 3
 animos, quod vocaris. non te profecto meritis imparem facis, si turpissimae ambitionis
 delicta calcaveris. nam errores noxios vincere, vitia maculosa superare, et iste re vera
 editus est de moribus consulatus. nec enim superflue prudentissimi veterum talia 15
 rebus nomina imposuerunt, dum continentiae magnae praesulem provinciis mitterent
 consularem. triumphia iura publica, largire iustitiam et ex fortiore parte imitari prae-
 vales, quem nominis proximitate contingis. pecuniis potest indigere medioeris, morum
 talenta non potest non habere, qui iustus est. Non pavescas largas consulum manus: 1
 habent et boni pauperes divitias suas. illud ergo a te quaeritur, quod in pectore 20
 humano nascitur, non quod terrae visceribus continetur. quanto melius triumphare ex
 animi thesauro, unde numquam nascitur paenitudo. quia nec tenuis efficeris cum plura
 concedis, quin immo tantum locupletior redderis, quantum te bona conscientiae spar-
 sisse cognoscis. quapropter opinionis tuae laude pellekti per illam indictionem in illa
 provincia consularitatis te praecipimus agere dignitatem, ut tibi non sit acceptum, quod 25
 legibus probatur inimicum. illa magis dilige, quae aequitatis iura commendant. Nomen 5
 tuum actionibus proba. consule fessis et tunc vere diceris consularis. sed ut omnia
 aequabili moderatione pensentur, institue pecunias non quaerere et agnoscis munera
 tibi copiosa provenire. hanc enim condicionem humanis actibus divina posuerunt, ut
 ille magis possit ditescere, qui lucra turpia nescit optare. ignorantes accipiunt qui 30
 bene agunt, quia necesse est ut, dum parumper malorum ambitio contemnitur, superno
 munere plus donetur.

XXI.

FORMULA RECTORIS PROVINCIAE.

Omnino provide decrevit antiquitas iudices ad provinciam mitti, ne possit ad nos 1
 veniendo mediocritas ingravari. quis enim latronum ferret audaciam, si longe positam 35

LRKP(TU)E(F)

1 tacitas <i>P</i> , caritas <i>A^{r(a)}</i>	3 geminata <i>F</i> , genia <i>TU</i>	pomp. obs. <i>KEF</i>	4 et] etiam <i>TE</i>
cum. om. (oneris <i>L¹</i>) cumulus, oneris <i>R¹</i>	5 metuendus] reuerendus <i>F</i>	6 in aliquibus]	
inde <i>TU</i>	7 inexpressas <i>L¹</i> , expensas <i>T</i>	8 crim.] geminum <i>R^a[?]</i>	9 illis <i>E</i>
te <i>KTUEF</i>	11 donandi <i>K</i>	dic. pot. <i>R</i>	10 mod.
13 imp. fac. mer. <i>KEF</i>	14 uincere] uincere est <i>A^{r(b)}</i>	<i>Cui.</i>	12 est uit. <i>KEF</i>
suerunt <i>TU</i>	mitterent] transmitterent <i>TE²</i> , transmisere <i>U</i>	17 largite <i>P</i> , largitate <i>A^{r(a)}</i>	largitates <i>P^a</i>
fortiori <i>FA</i> , forti <i>T</i> , fore <i>U</i>	18 mediocribus <i>A^e</i>	19 non habere] <i>TUFA^{r(b)}</i>	et <i>e conl. Cuiacius</i> ,
habere <i>LRKPEA^{r(a)e}</i>	20 habet <i>E¹</i>	pauperes <i>om. R¹</i>	hum. pect. <i>TU</i>
22 nascitur <i>om. P^a</i>	22 thesauro <i>L¹</i>	eff. ten. <i>E</i>	21 non quod
deris <i>K</i>	te] de <i>A</i>	sparsisse] sperasse <i>E²</i>	24 agnoscis <i>R</i>
28 aequali <i>TU</i>	institute <i>L¹[?]</i>	agnosces <i>TU</i>	opinionis tuae] opinionis <i>TU</i>
32 donatur <i>E¹</i>	34 prouida <i>E²F</i> , proinde <i>T</i>	prouintias <i>R</i>	29 tibi (<i>om. R</i>) cop.] c. t. <i>EF</i>
		35 posite <i>T</i> , pe <i>U</i>	30 qui] quod <i>K</i>

cognoscerent disciplinam? absolute poterat vis permissa grassari, si conquerens tardius crederetur audiri. sed quanto melius in ipsis cunabulis adhuc mollia reprimere quam indurata crimina vindicare! in compendium mittimus mala, si praesentia faciamus esse iudicia. quis enim audeat peccare. cum supra cervices suas districtionem cognoverit
 2 5 imminere? Et ideo te illi provinciae rectorem per illam indictionem nostra mittit electio, ut re vera corrigere nitaris quos tibi commissos esse cognoscis. Chlamydis tuae procul dubio inter alia clavos intende, quos scias non inaniter positos, nisi ut, cum publicum agentes purpuram cernerent, de vigore semper principis ammonerent. geniatus indutus, vestis gratiosa, quam filio suo Priapo Venus dicitur texuisse, ut
 3 10 eximiae pulchritudinis matrem singulariter ornatus filius testaretur. Respice quantum dederint leges et ad mensuram te potestatis extende. tibi fiscalium tributorum credita monstratur exactio. constat esse tuae fidei commissum principi renuntiare, quod in provinciis probatur emergere. tu etiam senatorem ibidem residentem iuberis audire: tu in praefectorum militem cum ipsius tantum conscientia vindicare: tuum nomen in
 15 subscriptionibus iusserunt honoratis provincialibus anteferri. quid de te aestimatum sit, datur adverti, cui tot videntur nobiles potuisse postponi. Additur, quod a principe frater vocaris, ut nobilitate pretiosi nominis a vilitate criminum tollereris. cogita tantorum hominum tibi commissas esse fortunas. fama erunt nostri temporis tui mores. esto in te continens, ut possis in alios esse iudex. prima aequitas est a se praesules
 20 inchoare, ut debeant criminosi metuere quem nequeunt similem reperire. nullas enim in se culpas timet reus, quas habere respexerit cognitorem, quando agentem male nisi bonis moribus non aestimat displicere. suos actus nullus damnat in altero, quia natura
 5 est humani animi ut nitatur potius vindicare, quod se cognoverit admisisse. O quale est liberum tribunalibus insidere, non esse obnoxium reo suo, ne incipiat potior fieri
 25 qui redemit. timeat districtum, timeat continentem, non audiat blandum. da ut possit rigidam formidare sententiam. avari iudices nesciunt quantum delinquant: nam cum vendunt aliena crimina, sua faciunt esse peccata. quapropter esto sollicitus, ut bonae actionis tuae laudes potius audiamus. a nobis confidenter exigis quod remittis, quia tantum de remuneratione tua cogitamus, quantum te pecunias non quaesisses
 30 cognoscimus.

XXII.

FORMULA COMITIVAE SYRACUSANAE.

1 Regalis est providentiae tales iudicum personas eligere, ut ad comitatum necessitatem non habeant veniendi, quos in longinquis regionibus contigerit immorari. nullum enim tale negotium est, quod Siculi itineris tantas pati possit expensas, dum com-

LRKP(TU)E(F)

1 cognosceret *EF* crassari *PTE²FA* 2 crederetur] meretur *K*, mereretur *EF* melius] m. est *F²* cunablis *F* 3 facimus *A* 5 rectorem (rector *U*) illi prou. *TU* per ill. ind. om. *TU* mitt. nostra *T*, nostra te mitt. *U* 7 int. al. proc. dub. *TU* extende *EF* nisi] hinc fit *A^e* 8 principis om. *R* fortasse ammonerentur 9 priamo *E¹F* et Cuiacius exuisse *TU* ut om. *K* 10 singulariter om. *F* ornatus] indutus *TUF* quantum] quae *E²F* 11 tibi] tuus *R¹[?]* 12 monstrantur *F¹* 13 ibidem] ibi *R* 14 tantum] tamen *RF²* vindicare] iudicare *E²F* 15 subscriptione *P* iusserunt] inserunt *E¹F* aestimatum] existimatum *TUEF* 16 uidetur *E* 17 nobilitatem *F¹* 18 tibi commissas *K*, commissas tibi *T*, commissas (om. tibi) *U* 19 in te] uit(a)e *A* iudex] uindex *R¹* 21 resp. cogn. (cognitorem *L¹*)] cogn. resp. *KEF* quando] quanto *T*, quoniam *EF* 23 hum. an. est *TU* potius] requiritur lenius vel simile vocabulum: viz enim licebit vindicare ita accipere, ut sit defendere ammisisse *T*, amisisse *E¹* 24 incipiat] timeat *TUE²F* 25 qui] quem *A* rig. poss. *KEF* 26 amari *TU* delinquerunt *U*, derelinquunt *T* 27 uendunt] iustitiam uendunt *TU* soll. esto *TU* 28 benae *L^a* 30 cognouimus *A* 32 tales iudicum] tale studium *TU* necesse *F* 33 quos] quo *K* 34 enim om. *F* seculi *R*

modius sit causam perdere quam aliquid per talia dispendia conquisisse. non enim querelas de Sicilia volumus venire, sed laudes, quia gravatur apud nos actio praesulis, si eam tam longinqui potuerint accusare petitores. falsus enim dolor esse non creditur, ubi tanti laboris taedia subeuntur. et ideo maiore cura tractanda sunt, unde invidia plus timetur. Proinde per indictionem illam comitivam tibi Syracusanae civitatis pro-⁵ 2 pitia divinitate concedimus, ut omnia sic agere nitaris, quemadmodum nos tibi praestitisse cognoscis. de proximis vota causantium sustinemus: inde autem ultro requirimus, unde ad nos difficile veniri posse sentimus. habes quae te decorare debeant, si tu tamen ibi conscientia defaecatus adveneris. Militum tibi numerus nostris servit³ 3 expensis. redderis inter arma geniatus: processio tua procinctualis ornatus est. exercitu¹⁰ 10 citu uteris pacato, nec pericula belli subis et armorum pompa decoraris. verum inter haec civilem cogita disciplinam. non permittas milites esse possessoribus insolentes. annonas suas sub moderatione percipiant: causis non misceantur extraneis. pro securitate se omnium cognoscat electum, qui se gloriatur armatum. privilegia dignitatis tuae nec volumus minui nec iubemus excedi. sufficiat tibi tantum gerere, quantum de-¹⁵ 15 cessores tuos constiterit rationabiliter effecisse.

XXIII.

FORMULA COMITIVAE NEAPOLITANAE.

Inter cetera vetustatis inventa et ordinatarum rerum obstupenda praeconia hoc¹ 1 cunctis laudibus meretur efferri, quod diversarum civitatum decora facies aptis am-
 ministrationibus videtur ornari, ut et conventus nobilium occursione celebri colligatur²⁰ 20
 et causarum nodi iuris disceptatione solvantur. unde nos quoque non minorem gloriam
 habere cognoscimus, qui facta veterum annuis sollemnitatibus innovamus. nam quid
 prodesset inventum, si non fuisset iugiter custoditum? Exeunt a nobis dignitates² 2
 relucens quasi a sole radii, ut in orbis nostri parte resplendeat custodita iustitia.
 ideo enim tot emolumentorum commoda serimus. ut securitatem provincialium colliga-²⁵ 25
 mus. messis nostra cunctorum quies est, quam non possumus aliter recordari. nisi ut
 subiecti non videantur aliquid irrationabiliter perdidisse. Et ideo ad comitivam te³ 3
 Neapolitanam per illam indictionem libenter adducimus, ut civilia negotia aequus
 trutinator examines tantumque famam tuam habita maturitate custodias, quantum te
 illi populo vel in levi culpa facile displicere cognoscas. urbs ornata multitudine civium,³⁰ 30
 abundans marinis terrenisque deliciis, ut dulcissimam vitam te ibidem invenisse di-
 iudices, si nullis amaritudinibus miscearis. praetoria tua officia replent, militum turba
 custodit. considis geniatus tribunal: sed tot testes pateris quot te agmina circumdare
 cognoscis. Praeterea litora usque ad praefinitum locum data iussione custodis. tuae⁴ 4
 voluntati parent peregrina commercia. praestas ementibus de pretio suo et gratiae³⁵ 35

LRKP(TU)E(F)

2 sed] ad *TU* grauatur] grauis est *E²F* 3 potuerit *P*, poterunt *TUA^r* 4 su(b)stinen-
 tur *TUF* maiori *TU* 5 saracusanae *L¹* ciuitates *R* 7 cognoscas *F* 8 difficile] non
 difficile *Cui. e con.* venire *TUEF* 9 tantum *TU* consc. defaecatus (deferatus *U*, defedatus *T*)] def.
 consc. *KEF* adueniris *L¹*, ueneris *KEF* 10 gemmatus *K* 11 belli *om. R^a* uerum] u. tamen *KE*
 inter] mater *E^a* 12 milites *om. PA^r* 13 misereantur *PA^r* 14 gloriatur] gl. habere *A^e*
 15 decessores] d^{ss}ores *Pa* 19 offerri *T*, *om. U* 21 disceptione *P* 22 cognoscimur *K²EF*,
fortasse recte 23 prodest *P* si non] nisi *F*, si ne *T* custoditur *T*, custoditam *U* 24 redu-
 centes *TU* a sole] solis *P*, a solis *A^e*, ad solis *A^r* radiis *A^e* replendeat *K* custodia *P* 25 serimus]
 ferimus *E¹F* 26 recordare *LPA*: *fortasse scr.* recondere 27 ad te com. *T*, ad com. (*om. te*) *U* 29 exa-
 mines] *PTEFA^r(b)^e*, exanimes *U*, examinet *LRKA^r(a)* 31 abundans] ab undis *P* inu. ib. *KE*, illic inu. *TU*
 32 pretori *Pa* 33 considet *TUE*, considens *F* 34 litora *Pa* 35 uoluntati] iussioni *TU* praestans *P*

tuae proficit quod avidus mercator acquirit. sed inter haec praeclara fastigia optimum
 esse iudicem decet, quando se non potest oculere, qui inter frequentes populos cogno-
 scitur habitare. factum tuum erit sermo civitatis, dum per ora fertur populi, quod a
 5 iudice contigerit actitari. Habet ultionem suam hominum frequentia, si loquatur ad-
 5 versa, et de iudice iudicium esse creditur, quod multis adstipulationibus personatur.
 contra quid melius quam illum populum gratum respicere, cui cognosceris praesidere?
 quale est perfrui favore multorum et illas voces accipere, quas et elementes dominos
 delectat audire! nos tibi proficiendi materiam damus: tuum est sic agere, ut sua
 beneficia principem delectet augere.

XXIII.

10 FORMULA HONORATIS POSSESSORIBUS ET CURIALIBUS
CIVITATIS NEAPOLITANAE.

1 Tributa quidem nobis annua devotione persolvitis: sed nos maiore vicissitudine
 decoras vobis reddimus dignitates, ut vos ab incursantium pravitate defendant qui
 nostris iussionibus obsecundant. erit nostrum gaudium vestra quies: suave lucrum,
 15 si nesciatis incommodum. degite moribus compositis, ut vivatis legibus feriat. quid
 opus est quemquam facere, unde poenas possit incurrere? quaerat iudex inter vos
 2 causas et non inveniatur. Ratio motus vestros componat, qui rationales vos esse cogno-
 scitis. improbis iudicem, testem bonis moribus destinamus, ut nemo se cogi sentiat,
 nisi quem ordo legitimae conversationis accusat. atque ideo illi nos comitivam Nea-
 20 politanæ civitatis per illam indictionem dedisse declaramus, ut vestra gubernatione
 laudatus alteram mereatur de nostro iudicio dignitatem. cui vos convenit prudenter
 oboedire, quia utrumque laudabile est, ut bonus populus iudicem benignum faciat et
 mansuetus iudex gravissimum populum aequabili ratione componat.

XXV.

25 FORMULA (DE COMITE) PRINCIPIS MILITUM DE COMITIVA
SUPRA SCRIPTA.

Omnes apparitiones habere decet iudices suos: nam cui praesul adimitur, et
 militia denegatur. sed nos, quibus cordi est locis suis universos ordines continere,
 indicamus illi comitivam Neapolitanam domino iuvante largitos, ut iudicibus annua
 successione reparatis vobis sollemnitas non pereat actionis. quapropter designato viro
 30 praestate competenter obsequium, ut sicut vos non patimur emolumentorum commoda
 perdere, ita et vos parendi debeatis priscam regulam custodire.

 LRKP(TU)E(F)

1 auidius *K*, inavidus *F*¹ optimum] *PTUEFA*, opimum *LRK* 3 ora] opera *K* pop. fert. *F*
 4 contingerit *U*, contigit *T* suam *om.* *K* loquatur diversa *A*^r, loquar ad diversa *A*^e, loquatur
 (*om.* adversa) *F* 5 credatur *E* multis astipulantibus *R*, multis astipulatoribus *E*², a multis stipula-
 tionibus *F* personatur] conprobatur *TU* 6 quid] quod *TU* 8 delectet *F* nos] non *TU*
 tuum (*tue P*^a) est sic agere *om.* *F* ut] at *R*¹ 9 agere *P* 12 maiori *F* 15 degite]
 digete *L*¹ 16 inter] in *A* 17 inueniat] mutuat *E*¹ ratio] oratio *LTU* uestr. mot. *F* rationales
 nos *A*, rationabiles uos *E*, uos rationabiles *F* 18 cogi se *R* 19 ideo *om.* *K*¹ illam *TU* nos
 post 20 indictionem *F* 20 nostra *PA* 21 prudenter (*prudeter P*) ob.] ob. pr. *E* 22 pop. bon. *F*
 23 gratissimum *PA* 26 dec. hab. *A* iudices] milites *F* 28 indicamus *K* deo *A*^e 29 para-
 tis *TU* nobis *E* pareat *K* 30 praestate] praebete *TU* competentes *A*^e 31 *perdere *R*¹

LIBER SEPTIMUS.

- I. Formula comitivae provinciae.
prou. *om.* *K*
- II. Formula praesidatus.
praesiditus *K*^t
- III. Formula comitivae Gothorum per singulas civitates.
per singulas ciu. (ciuitatis *L*^{t(1)}) per singula *F*, per sing. prouincias *ECA*^e, *om.* *K*
- IIII. Formula ducatus Raetiarum.
reciarum *vel* retiarum *plerique*, rotiarum *U*¹
- V. Formula curae palatii.
curae *om.* *KF*¹
- VI. Formula comitivae formarum.
- VII. Formula praefecturae vigilum urbis Romae.
praefecture *P*^t, praefecti *reliqui*
urb. rom. *om.* *KEFC*
- VIII. Formula praefecturae vigilum urbis Ravennatis.
praefecturae uig. *P*^t, praefecti uig. *plerique*, uig. praefecti *KE*
urb. rau. (rauenn *P*, rauennae *U*¹) *om.* *KEF*^t*C*
om. *F*¹, *inscr.* 9 *substituit* *K*^t
- VIIII. Formula comitivae Portus urbis Romae.
partus *E*^t
urbis *om.* *U*^t, urb. rom. *om.* *KEFC*
om. *U*¹
- X. Formula tribuni voluptatum.
tribuni] arbitrii *F*^{t(1)}
- XI. Formula defensoris cuiuslibet civitatis.
defensorum *R*, defensoriae *U*
cui. ciu. *om.* *K*
- XII. Formula curatoris civitatis.
procuratoris *P*
ciuitatis] *R*¹*PA*^e, ciuitatum *LR*^t*KUEF*
- XIII. Formula comitivae Romanae.
formula] formitiuae *L*^{t(1)}

LRKP(U)E(F ubi in *textu* a prima manu *inscr.* ep. 6. 7 libri 7 adscriptae sunt ad ep. 6. 7 libri 6 et in *lateralculo* 13 est post 12) *C*(collatus ad ep. 1=10)

- XIII. Formula comitivae Ravennatis.
- XV. Formula ad praefectum urbis de architecto faciendo in urbe Roma.
de architecto (arthitecto K) *om. E*
fac. *om. KEF'*
in u. *om. KE¹FA^e*
roma *om. KU^tEFA^e*
- XVI. Formula de comite insulae Curitanae et Celsinae.
de comite] $LRKP^tUEF$, comitiu(a)e P^1A
curritanae P^1A^e , turritane E^t , turritane F^t , curritarie U^1 , carintane F^1 , teritane E^1
et cels. *om. KE¹*
- XVII. Formula de praeposito calcis.
de calc. praep. F^1 , calcis (*om. de pr.*) K
- XVIII. Formula de armifactoribus.
de armifactione F , de armis facta E , de armorum factoribus A^e
- XVIII. Formula ad \overline{ppo} de armifactoribus.
formula] item P
ad \overline{ppo}] P^1 , ad \overline{pp}^*m $L^1(2)$, ad praepositum $L^tR^tKEFA^e$, ad \overline{pplm} (= populum) $L^1(1)R^1U$
de armorum fact. A^e , de armis EF , *om. K*
- XX. Formula binorum et ternorum, si per iudicem agantur.
formula] f. de titulis F
bonorum $L^t(2)K^t$
et] uel RU^t
si per iudicem (iudices E^tF^t) ag.] qui exiguntur per iudicem F^1 , *om. K*
- XXI. Formula binorum et ternorum, si per officium agantur.
formula *bis* $L^t(1)$, formula item alia (*om. rel.*) K
et] uel U^t
si per off. ag. *om. E^tF^t*
om. R¹E¹F¹
- XXII. Formula commonitorii illi et illi scriniariis de binis et ternis.
commonitarii F
illi et illi] illi calla U^1 , *om. KEF*
scriniariis R^t , scrimariis E , scismariis F , de suuariis U^1
de b. et t. *om. KPFEA*
inter 22 et 23 ins. f. in rem aliam F
- XXIII. Formula vicarii Portus.
formula *om. U¹*
nicariis F^1
- XXIII. Formula principis Dalmatarum.
om. EF^t
- XXV. Formula epistulae, quae ad commendandos principes comiti destinatur.
formula *post* destinatur P
ēplie P , plures U^1
comiti destinatur] destinantur (*om. comiti*) U^1
f. ad commendandos (commendandos K^t) comiti principes $KEFA^e$
ad 24 E^tF^t ; ad 25 formula comitiue EF
- XXVI. Formula comitivae diversarum civitatum.
comitiuae] c. secundi ordinis U^t
diuersis ciuitatibus P , per singulas ciuitates U^t , *om. K*

- XXVII. Formula honoratis, possessoribus et curialibus de comitiva supra scripta.
 hon. poss. et (*om. LRU*) cur. *om. K*
 de comitiua *om. Ae*
 supra scripta *om. KU^tAe*, etc. *U¹*
 f. bonarum possessionum *EF*
- XXVIII. Formula principibus militum comitivae s(upra) s(criptae).
 principibus] *P*, principis *L^tRKUEFAe*, principiis *L¹*
 comitiuae] comitatiuae *Ae*, comitibus *F*, *om. K*
 supra scriptae] *L^tR^tE*, sublimibus *L¹R¹*, suis *F¹*, *om. KPUF^tA*
- XXVIII. Formula de custodiendis portis civitatum.
 custodiendi *L^t(¹)*, *om. K*
 portae *L^t*
 ciuitatis *E^tFAe*, *om. K^t*
- XXX. Formula tribunatus provinciarum.
 tribunatus (tribunatis *L^tR^t*, tributariis *F^t*) pr.] tribuni militum *U^t*
- XXXI. Formula principatus in urbe Roma.
 in urbe roma] *P^t*, urbis romae *plerique*, romae *U¹*, urbis *R^t*
- XXXII. Formula qua moneta committitur.
 q. m. comm.] praefecti monetae *U^t*
- XXXIII. Formula tractoriae legatorum diversarum gentium.
 tractoriae *om. KEFA*
 legatorum *om. U*
 diuersarum gentium] *R^tPAe*, gent. diu. *L^tU¹*, gentium (*om. diu.*) *L¹R¹KEFA^r*
- XXXIII. Formula evocatoriae, quam princeps motu suo dirigit.
 euocatoriae] euocatoris *Ae*, *om. KEF*
 quam *om. K^t*
 principes *L^t*
 motu (nutu *R^t*, more *U¹*) suo *om. KEFA*
 diriget *K^t*
om. P
- XXXV. Formula evocatoriae, quae petenti conceditur.
 euocatoris *R^a*, euocatoria *KEFA*
 quae p. conceditur (concedit *U¹*) *om. KEF*
ad 34 P^t
- XXXVI. Formula commeatalis.
 commetalis *E*, commentalis *U¹F*, comeatus ad tempus dati *U^t*
ad 35 P^t
- XXXVII. Formula spectabilitatis.
ad 36 P^t
- XXXVIII. Formula clarissimatus.
 clarismatus *L¹R¹*
ad 37 P^t
- XXXVIII. Formula tuitionis.
 forma protectionis securitatis et saluisie *U^t*
ad 38 P^t
- XL. Formula de matrimonio confirmando et liberis legitimis faciendis.
 matrimonio] multa [*sic*] *K^t*
 et l. legitimis (legitime *EF^tAe*) faciendis (confirmandis *U¹*, constituendis *Ae*) *om. K*
 f. legiptimationis illiciti amplexus et liberorum ex eo susceptorum *U^t*

- XLI.** Formula aetatis veniae.
f. concessionis aetatis suaecuae U^t
ad 39 P^t
- XLII.** Formula edicti ad quaestorem, ut ipse spondere debeat qui saionem meretur.
forma 103A
ut ipse (ipse *om.* 104) sp. d. ($L^1R^1E^tA^e$, respondere debeat PE^1F^1 96¹, 97. 102. 103A¹. 104¹. 106¹. 108. 109¹. 111, respondeat F^t 103, debeat, *om.* sp., 50¹), qui (quis E^1F^1C 93¹. 96¹. 97¹. 102¹. 103. 103A¹. 104¹. 106, qua 106¹) s. meretur (me**** $F^1(a)$, mereatur P 106¹, *om.* 108¹) | *om.* C 103A^t. 110
ad 41 P^t , forma programatis U^t , formula praesidatus 108, *om.* 109
- XLIII.** Formula probatoriae chartariorum.
forma 103, formula (*rel. om.*) hic et deinceps 108
probatoriae] de probatione 110
archariorum $L^{1(1)}$, carchariorum $L^{1(2)}$, charcariorum R^1 , calcariorum uel cartariorum C^1 , cartariorum 97¹, cartanariorum F^1 96¹. 103¹, carcanariorum 102¹, calcariorum uel cartariorum E^1 104¹, calcariorum uel formula carnatanorum 108¹, calcariorum E^tC^t 93¹. 97. 98¹. 102². 111, calcarium in militia 110
- XLIIII.** Formula de competitionibus.
forma 103A
competitoribus 103^tA^e, comparentibus 106¹
om. 110
- XLV.** Formula qua census relevetur ei, qui unam casam possidet praegravatam.
forma 103A¹, sequitur \overline{for} 103A^t
que 108¹
releuatur F^t . 96. 103^t. 103A¹. 110, reuelatur 97¹
ei qui] per 108¹
unam casam] L^1R^1 Cui. e con., unam causam *plerique*, causam unam 103A¹, causam (*om.* unam) 96, u. cameram C, u. tantum 93¹
possedit 93¹, possideat 98¹
- XLVI.** Formula qua consobrinae matrimonium legitimum fiat.
forma 103A
qua *om.* C 96¹. 103¹
c. m. legitimum (legittime R 50¹) fiat (feratur 102¹) | L^1R^1 50¹. 102¹. 106¹, consobrina legitima fiat (uxor *add.* C A^e) EFC 93¹. 96¹. 97¹. 98¹. 103. 103A. 104¹. 106^t. 108¹. 111. A^e, consobrine legitime fiant 93^t, consobrine legiptima copula fiat 110
- XLVII.** Formula ad \overline{ppo} , ut sub decreto curialium praedia venundentur.
ad] de 98¹
 \overline{ppo}] E^1 98¹. 108¹. 111, praepositum FC^1 93¹. 96¹. 97¹. 102¹. 103. 103A. 104¹. 106. 110. A^e, praefectum praetiorum LR , praefectum praetorium 50¹
ut *post* curiali 93¹
decreto] certo 93^t
curilis E 111, curialis FA^1C^1 96¹. 97¹. 103. 103A¹. 104¹. 106, curial $\overline{}$ 102¹, curil $\overline{}$ 103A^t. 111, carilis 108¹, curiali *reliqui et* A^e, ciuilis 93^t
uendat EFC^1 96¹. 97¹. 102¹. 103¹. 103A¹. 104¹. 108¹. 110. 111. A^e, uedat 93¹, uendantur F^t 96^t. 103^t. 104^t. 111, uendat et cetera 103A¹, uendant theodricus rex 93^t
om. 100
add. formula qua consobrinus (*sic*) legitima fiat 108¹

LRP et 50 (= Breslav. 61) (in his quattuor libris laterculus est integer, textus ab ep. 42 deficit) K(ep. 41 sola) E(F)C, item libri hi: 93 (= Breslav. univ.). 96 (= Flor. Riccard. 303). 97 (= Lipsiensis). 98 (= Londin. 12022). 102 (= Ozon. Bodl. 178). 103 (= Paris. 16712). 103A (= Pragensis). 104 (= Romanus Chigianus). 105 (= Vatic. 2907). 108 (= Vaticanus reginae 148). 109 (= Vatic. reginae 1822). 110 (= Venetus S. Marci II 20). 111 (= Vindob. 79).

I.

FORMULA COMITIVAE PROVINCIAE.

Quamvis omnium dignitatum officia a manu secludantur armata et civilibus 1
vestibus videantur induti qui districtiōnem publicam docentur operari, tua tantum
dignitas a terroribus ornatur, quae gladio bellico rebus etiam pacatis accingitur. vide
quo iudicio frueris evectus, quando aliis vigorem fascium videamus esse creditum. tibi 5
autem ab ipsis legibus ferrum constet esse porrectum. rem cruentam dederunt animo
pacato, ut et noxii nimium metuerent et laesi de optata ultione gauderent. alioquin
culpantur priores, si temperata omnia non fecissent. sed cum te intellegas ad
moderamen electum, humanum facile non concupiscas exitium. Reus qui dicitur. et 2
probetur. scito puniendi remedium datum tibi pro salute multorum. arma ista iuris 10
sunt, non furoris. haec ostentatio nimirum est contra noxios instituta, ut plus terror
corrigat quam poena consumat. non enim cogitur ferro succidere robustam qui adhuc
teneram verbis curvat audaciam. civilis est pavor iste. non bellicus, quem tu sic facies
esse gloriosum. si habere non probetur excessum. Habes etiam et ferrum nihilominus 3
incrumentum. claudantur nexibus catenarum, quos levium criminum pulsat invidia. 15
cunctator esse debet, qui iudicat de salute: alia sententia potest corrigi, de vita
transactum non patitur immutari. signa tua abactores timeant, fures pavescant,
latrones perhorreant, innocentia tantum laeta respiciat, dum sibi auxilia venisse credit.
quae legum disciplina transmisit. nemo redemptionibus tuum velle deflectat: gladius
contemnitur. ubi aurum suscipitur: tu te inermem reddis. si a virili animo cupiditate 20
recesseris. Quocirca per indictionem illam comitivae tibi in illa provincia tribuimus 4
dignitatem, ut ad titulos tuos pertinentia civilitate potius laudabilis exsequaris nec
quicquam praesumas facere. nisi quod privatus possis legibus vindicare. ipsa est enim
recta administratio. quae et sine potestate defenditur, ut tunc probetur fuisse iustus.

LRKP(TU)E(FC)

2 secludantur *T*, seducantur *UF* 3 videantur induti (induci *A*) se videantur indui *E*² publicam
docentur] publicam videntur *E*²*FC*, publicatio dentur *T* tantum] *LRKT*, tamen *PEFCA*, autem *U* 4 a
terroribus] et erroribus *TU* 5 frueris] fueris *C* et *Quiacius probabiliter* euentus *T*, euocatus *U* 6 con-
stat *F* an. pac. ded. *P* 7 nimirum *KC* alioqui *A*^e 8 si temptata *P*, si temporata *T*, sed
imperata *U* fuissent *K* 9 conspicas *R*¹ 10 scio *T*, scit *U* puniendo *U*, puniendum *T* salute]
remedio *R* multorum] cunctorum *F*², multorum uel cunctorum *C* iuri *T*, iuris *U* 11 contr. nox.
est *K* constituta *PC* 12 succedere *L*¹*P*¹ 13 curat *EC* sic] non *A*, om. *RTU* facis *LF*¹
14 esse om. *K* habes] habet *U*, habere *T* et om. *TUF* 15 criminum om. *TU* 16 de uita] de
salute *T*^a, debilitas *U* 17 patimur *P* imitari *E*^a pauescant] expauescant *P*^a 18 per-
(h)orreant] *LRPTE*²*A*^r(^a)^e, ex(h)or(r)eaunt *KE*¹*FC* 19 transmittit *TEFC*, om. *U* tuum] tuis *P*^a
21 recessens *U*, recesserim *T* indictionem ill.] ill. ind. *U*, ill. indicunt *T* provinca *R* 22 digni-
tatem] potestatem *TU* tuos om. *PA*^r(^a) potius om. *F* 23 nisi om. *TU* priu. possis (posses *EF*,
possit *P*) possis priu. *R* 24 recta om. *R*¹ quae] qui *PC* et om. *TU*

- 5 quando ei quae mavult obicere possit inimicus. Nec tamen spes vestra velut fastiditate deseritur: nam si bene provinciarum amministrationibus praesidetis, honores vos amplissimos sperare leges merito censuerunt. unde iam videtur paene debitum, quod vobis a tanta auctoritate ultro noscitur fuisse promissum.

II.

FORMULA PRAESIDATUS.

- 1 Prudenter omnimodis inspexit antiquitas provinciarum dignitates annua successionem reparari, ut nec diutina potestate unus insolesceret et multorum provectus gaudia reperirent. sufficit enim unicuique discessisse laudatum, quia dum tempus potestatis prolixum quaeritur, culpae obprobria non vitantur. illa enim vel in brevitate declinare mirabile est, dum frequenter et his subrepunt, qui a fascibus sub velocitate discedunt. annus universus et ad declaranda conscientiae bona sufficit et facilius se ab errore custodit. sit in vestro proposito amministrationem unius anni suscipere: nostrum est merentibus tempus augere, quia non facile remove cupimus quos iustos
2 esse sentimus. Idcirco conversationis tuae moribus invitati per illam indictionem
15 praesidatum tibi in illa provincia propitia divinitate concedimus, ut sic debeas agere, quemadmodum nobis possessor gratias cum tributis videatur exsolvere. decessorum bona exempla sequere: a vitiosorum te imitatione disiunge: non putetur omnis consuetudo probabilis. cautum debet reddere, non sequacem error alienus, prodit stultitiae culpam, qui sequitur accusatum. sed illud melius eligitur, unde praecedentis opinio
3 20 sub ammiratione laudatur. Respice quantis sit provincia plena nobilibus. habes qui et bene de te loqui debeant et derogare praesumant, quia nulla potestas est, quae qualitatem famae suae de ore hominum possit auferre. contra qui fructus est opinione praedicabili per confines ire provincias et ibi invenire verissimam laudem, ubi non imperas potestate! additur, quod inremuneratum non relinquimus, si te egisse probabiliter audiamus. horre vitium et principis mereris affectum. voluntatem regiam in legibus habes: illis obtempera et nostra cognosceris implere mandata.

III.

FORMULA COMITIVAE GOTHORUM PER SINGULAS CIVITATES.

- 1 Cum deo iuvante sciamus Gothos vobiscum habitare permixtos, ne qua inter consortes, ut assolet, indisciplina nasceretur, necessarium duximus illum sublimem
30 virum, bonis nobis moribus hactenus comprobatum, ad vos comitem destinare, qui

LRKP(TU)E(FC)

1 ei] et *TU* possit] non p. *F*² tamen] tantum *T*, tamen et *U* fastiditate] fastidita *TUEF*, fascidata *C* 2 praesideris *P*¹, praesederis *P*², presidens *U*, possidetis *T* 3 sperare] asperare *L*¹, superare *PE*¹ paene uid. *KEFC* quod] qui *K*¹ 4 prouisum *C*, commissum *TU* 6 inspexit] spexit *F*^a 7 diuturna *F*, diuina *T* 8 enim om. *F* 9 non uitantur] inuitantur *P* uel om. *PA*^{r(a)} 10 subrepunt] *Meyer*, subripiunt *libri* 11 uniuersus] unus *TF*, om. *U* bone *A* se ab errore] ab erroribus se *T*, ab erroribus (om. se) *U* 14 esse] se esse *P*^a inuitari *T*, metati *U* 15 in illa prouincia] *PTEFCA*, nulla prouincia *U*, illam prouinciam *LR*, in aliam prouinciam *K* 17 uitiorum *EF**C* 18 probabilis] laudabilis *TU* stultitiae] iusticie *K* 19 praesidentis *A*, prudentis *F*¹, praecedens *U*, procedit *T* 20 ammiratione] *LRTUEFC*, administratione *KPA* 21 loqui de te *A* 22 contra-que *A*⁶ fructus est] fructus *K*, fertur uel fruitur *C* 23 praedicabili] laudabili *FC* uilissimam *E*² 24 potestatem *EF* addimus *F* relinqueremus *P*^a 28 dum *R* 29 ut ass. om. *TU* in-disciplina] disciplina *EF*¹, indiscinatio *T* 30 bonum *TU* nos *TU*

secundum edicta nostra inter duos Gothos litem debeat amputare, si quod etiam inter Gothum et Romanum natum fuerit fortasse negotium, adhibito sibi prudente Romano certamen possit aequabili ratione discingere. inter duos autem Romanos Romani audiant quos per provincias dirigimus cognitores, ut unicuique sua iura seruentur et sub diversitate iudicum una iustitia complectatur universos. Sic pace communi utrae- 5 2 que nationes divinitate propitia dulci otio perfruantur. scitote autem unam nobis in omnibus aequabiliter esse caritatem: sed ille se animo nostro amplius commendare poterit, qui leges moderata voluntate dilexerit. non amamus aliquid incivile: scelestam superbiam cum suis detestamur auctoribus. violentos nostra pietas execratur. in causa possint iura, non brachia. nam cur eligant quaerere violenta, qui praesentia probantur 10 habere iudicia? ideo enim emolumenta iudicibus damus, ideo tot officia diversis largitibus continemus, ut inter vos non sinamus crescere quod possit ad odium pertinere. Unum vos amplectatur vivendi votum, quibus unum esse constat imperium. audiat 3 uterque populus quod amamus. Romani vobis sicut sunt possessionibus vicini, ita sint et caritate coniuncti. vos autem, Romani, magno studio Gothos diligere debetis, qui 15 et in pace numerosos vobis populos faciunt et universam rem publicam per bella defendunt. itaque destinato a nobis iudici vos convenit oboedire, ut quicquid pro conservandis legibus censuerit, modis omnibus impleatis, quatenus et nostro imperio et vestrae utilitati satisfecisse videamini.

III.

FORMULA DUCATUS RAETIARUM.

20

Quamvis spectabilitatis honor unus esse videatur nec in his aliquid aliud nisi 1 tempus soleat anteferri, tamen rerum qualitate perpensa multum his creditum videtur quibus confinales populi deputantur, quia non est tale pacatis regionibus ius dicere, quale suspectis gentibus assidere, ubi non tantum vitia quantum bella suspecta sunt nec solum vox praeconis insonat, sed tubarum crepitus frequenter insultat. Raetiae 25 2 namque munimina sunt Italiae et claustra provinciae: quae non immerito sic appellata esse iudicamus, quando contra feras et agrestissimas gentes velut quaedam plagarum obstacula disponuntur. ibi enim impetus gentilis excipitur et transmissis iaculis sauciatur furibunda praesumptio. sic gentilis impetus vestra venatio est et ludo geritis quod vos assidue feliciter egisse sentitis. Ideoque validum te ingenio ac viribus audientes per 30 3 illam indictionem ducatum tibi cedimus Raetiarum, ut milites et in pace regas et cum eis fines nostros sollemni alacritate circueas, quia non parvam rem tibi respicis fuisse commissam, quando tranquillitas regni nostri tua creditur sollicitudine custodiri. ita tamen, ut milites tibi commissi vivant cum provincialibus iure civili nec insoleseat animus, qui se sentit armatum, quia clipeus ille exercitus nostri quietem debet prae- 35 stare Romanis. quos ideo constat appositos, ut intus vita felicior secura libertate

LRKP(TU)E(FC)

1 quid <i>P</i>	3 disinnere <i>L</i> , distinguere <i>C</i>	6 in <i>om. R</i>	7 cantatem <i>EF</i>	ampl. com-
mendare] comm. ampl. <i>KEFC</i>	8 moderate <i>L</i> ¹	scelestem <i>EF</i> ¹	9 execranit <i>P</i> ^a	10 prescia <i>R</i>
11 enim <i>om. TU</i>	12 nos] <i>EFCA</i> , nos <i>LRKPTU</i>	13 esse constat (constet <i>L</i>)	14] constat esse <i>RTU</i>	
14 uterque] itaque <i>E</i> ²	possessoribus <i>E</i>	16 in pace] parem <i>F</i> ²	17 defendant <i>P</i> ^a	18 ser-
uandis <i>P</i>	19 uestris (nostris <i>U</i>) utilitatibus <i>TU</i>	21 aliquid <i>om. TU</i>	22 creditur <i>T</i> , crediturum <i>U</i>	
23 quibus <i>om. P</i> ^a <i>F</i> ¹	confinales <i>E</i> ²	25 turbarum <i>RC</i>	crepitus] strepitus <i>EF</i> ¹ <i>C</i>	27 esse iudi-
camus] esse indicauimus <i>TU</i> , sunt <i>P</i> ^a	29 uenatio est] uenatione <i>PEA</i> ^r	nos <i>FCA</i>	30 uir. et	
ing. <i>TU</i>	31 credimus <i>RAA</i> ^r (^a) <i>e</i>	32 circueas <i>E</i>	33 creditura <i>R</i> ¹ [?]]	34 nec in-
solescat ... 35 armatum <i>om. TU</i>	nec] non <i>P</i>	35 se] si <i>L</i> ¹ , <i>om. P</i>	clypeis <i>A</i> ^e	36 ideo]
adeo <i>PTU</i>	fecilicior <i>P</i> , feliciter <i>TUE</i> ¹			

- 4 carpatur. Quapropter responde nostro iudicio. fide nobis et industria placiturus, ut nec gentiles sine discussione suscipias nec nostros ad gentes sub incuriositate transmittas. ad necessitatem siquidem rarius venit armorum. ubi suscepta surreptio custodiri posse sentitur. privilegia vero dignitatis tuae nostris tibi iussionibus vindicabis.

V.

5

FORMULA CURAE PALATII.

- 1 Aula nostra sicut agnoscitur peritis dispositioribus instituta. ita doctorum in ea diligens debet esse cautela, quoniam pulchritudo illa mirabilis. si subinde non reficitur, senectute obrepente vitiatur. haec nostrae sunt oblectamenta potentiae, imperii decora facies. testimonium praeconiale regnorum: haec legatis sub ammiratione monstrantur
10 et prima fronte talis dominus esse creditur, quale eius habitaculum comprobatur. et ideo magna voluptas est prudentissimae mentis pulcherrima iugiter habitatione gaudere
2 et inter publicas curas animum fessum reficere dulcedine fabricarum. Quas primum Cyclopes dicuntur ad antrorum modum amplissimas in Sicilia condidisse. postquam in cavernis montium Polyphemus ab Ulixee singularis oculi lugendam pertulerat orbitatem.
15 inde ad Italiam fabricandi peritia legitur fuisse translata, ut quod tantis ac talibus institutoribus inventum est. aemulatrix posteritas in suum commodum custodiret. Hinc est quod spectabilitatem tuam ab illa indictione curam palatii nostri suscipere debere censemus, ut et antiqua in nitorem pristinum contineas et nova simili antiquitate producas: quia, sicut decorum corpus uno convenit colore vestiri, ita nitor palatii
20 similis debet per universa membra diffundi. ad quae sic poteris idoneus inveniri, si frequenter geometram legas Euclidem, si schemata eius mirabili varietate descripta in tuae mentis contemplatione condideris, ut in hora commonito famuletur tibi copiosa
4 notitia. Archimedes quoque subtilissimus exquisitor cum Metrobio tibi semper assistant, ut ad nova reddaris paratissimus, qui libris veterum probaris eruditus. non enim tibi
25 minima cura delegatur, quando animum nostrum fabricandi studio cupidissimum artis tuae ministerio probaris explere. nam sicubi aut civitatem reficimus aut castellorum volumus fundare novitatem vel si construendi nobis praetorii amoenitas blandiatur. te ordinante ad oculos perducitur quod nobis cogitantibus invenitur. decorum magisterium. propositum omnino gloriosum in tam longas aetates mittere, unde te debeat posteritas
5 30 ammirata laudare. Quicquid enim aut instructor parietum aut sculptor marmorum aut

LRKP(TU)E(FC)

- 1 nostro resp. *A* 2 nec om. *I*¹ discussione *K* ad gentes] agentes *KC* 3 suspecta *E*²*F*
6 aula (cura *T*) nostra sicut] nulla sicut uestra *U* dispositionibus *TA* in ea om. *TU* 7 debet om. *E*
quoniam] quando *A*^{r(s)}*e* subinde] subito *TUE*²*F*, sub vel subito inde *C* 8 subrepente *R*
nostr(a)e] *RF*, nostra *LKPTECA*, uestra *U* potentia *P* 9 praeconale *P* 10 prima fr. om. *TU*
11 magna om. *R*¹ voluntas *T* et *Quiacius* 12 et] ut *K* 13 in sic. om. *TU* 14 poli-
phens *E*¹ ulyse *A*^e 15 legitur] legi *P*^a tal. ac tant. *KEFC* institutoribus] institutionibus *T*,
institutoribus siue institutionibus *C* 17 spectabilitatem] sublimitatem *A* 18 et ant.] ant. *EF**C*
20 ad que *UEFC*, atque *LRKPTA* 21 geomeriam *R*¹, geometrem *TU* euclideni *U*, euglidem *K*,
euclitem *T* schemata] *LA*^e, scemata *plerique*, chemata *P*, themata *A*^r 22 hora commonito] hora
commonitus *TUE*², horum cognitione *F*²*C* 23 archimedes] *PF*¹*CA*^e, archimides *TUE*, archimidis *LRK*,
archimenes *F*², archimetes *A*^r quoque om. *KEFC* macrobio *E*²*C*: Ctesibio proponitur apud Fabricium-
Harless. bibl. Gr. 4, 234: cf. *Vitruvius 1, 1, 7*: Ctesibii aut Archimedis praecepta assistat *PCA*^r 24 para-
tissimus] *LRKTUA*^e, peritissimus *PEFCA*^r qui l. u. probaris (probat *U*) eruditus] *TUEFCA*^r, om. *LRKPA*^e
tibi cur. min. *EF**C*, min. tibi cur. *TU* 26 aut] autem *K* ciuitatem] citeralicem *C*, adscribens: ad
citeriem. citeria ie (*significatur genetivus*) effigies quaedam causa ridiculi in forum allata 28 perducetur *U*,
producitur *T* cogitantibus *L*¹, ordinantibus *F* 29 debeat] beat *K*^a poststeritas *L*¹ 30 in-
stitutos *F* sculptor *R* aut gipsopl. ante aut eris *TU*

aeris fusor aut camerum rotator aut gypsoplastes aut musivarius ignorat, te prudenter interrogat et tam magnus ille fabrilis exercitus ad tuum recurrit iudicium, ne possit aliquid habere confusum. vide ergo quanta debet nosse, qui possit tantos instruere. recipis certe bonae dispositionis tuae uberrimum fructum, cum tu de illorum labore laudaris, si ab eis diligenter facta monstraveris. quapropter quicquid ad te pertinet, ita decenter, ita firmiter volumus explicari, ut ab opere veterum sola distet novitas fabricarum. Sed haec possibilia facis, si dona nostra nulla cupiditate suppresseris. efficaciter enim imperat artifices, qui eum competenti non patitur commoditate fraudari. manus larga artium nutrit ingenia, quando qui de victu non cogitat, perficere iussa festinat. illud quoque considera, qua gratificatione traacteris, ut aurea virga decoratus inter obsequia numerosa ante pedes regios primus videaris incedere. ut ipso testimonio vicinitatis nostrae agnoscatur tibi palatia commisisse.

VI.

FORMULA COMITIVAE FORMARUM.

Quamvis Romuleae fabricae collatae sibi vix possint praecipuae reperiri, quia totum ad ammirationem noscitur exquisitum, quod ibi cernitur esse fundatum, tamen interesse arbitramur, quod utilitas necessaria gratificat et quod pulchritudinis tantum causa commendat. Traiani forum vel sub assiduitate videre miraculum est: Capitolia celsa conscendere hoc est humana ingenia superata vidisse. sed numquid per ea vivitur aut corporis salus aliqua inde delectatione recreatur? In formis autem Romanis utrumque praecipuum est, ut fabrica sit mirabilis et aquarum salubritas singularis. quot enim illuc flumina quasi constructis montibus perducuntur, naturales credas alveos soliditate saxorum, quando tantus impetus fluminis tot saeculis firmiter potuit sustineri. cavati montes plerumque subruunt, meatus torrentium dissipantur: et opus illud veterum non destruitur, si industria suffragante servetur. Respiciamus certe aquarum copia quantum Romanis moenibus praestat ornatum. nam thermarum illa pulchritudo quid esset, si dulcissima quaedam aequora non haberet? currit aqua Virgo sub delectatione purissima, quae ideo sic appellata creditur, quod nullis sordibus polluat. nam cum aliae pluviarum nimietate terrena commixtione violentur, haec aerem perpetue serenam purissime labens unda mentitur, quis possit talia sermonibus idoneis explicare? Claudiam per tantam fastigii molem sic ad Aventini caput esse perductam, ut cum ibi ex alto lapsa ceciderit, cacumen illud excelsum quasi imam vallem irrigare videatur. Aegyptius Nilus certis temporibus crescens per campos iacentes superducto diluvio

LRKP(TU)E(FC)

1 camerum] *LRPTUA*^e, camerarum *KEFUA*^r gypsoplastes *E*, gissoplastes *F*, giplastes *C* musivarius *P*, musarius *A*^r (a) prudentem *F* 2 recurrit] *KEFUA*^e, recurret *LRPTUA*^r 3 nosse] nosce *K*, noscere *EFC* 4 resipis *L*^a certe] ergo *U*, ergo tantos *T* dispensationis *PA*^e tu] te *F* 5 laudamus *F* ad] a *E*¹ 8 incommoitate *TU* 9 archium *T*, arum *U* quando] quoniam *EFC* non *om. R* perficere] non p. *F*² 10 traacteres *R*¹ ut] aut *L* 11 num. (nume** *R*¹) obs. *R* regios *om. TU* uid. pr. *F* ut] velut *A*^e 12 agnoscamus *TUA*^e 14 sibi] tibi *E*² 15 ad ammirationem] *LP*, ad (*om. C*) administrationem *KE¹FC*, ad(vel m)miratione *RTUE²A* fundatum] firmandum seu fundatum *C* 17 miraculo *P* 19 salus *om. PA*^r(1) inde del.] *PFA*, in del. *LRKTUE* creatur *TU* 20 fabrica] forma *R* 21 constrictis *L¹E'*, confructiuss (*sic*) *P* 22 so(l)luditates *TUCA* quanto *T*, merito *U* 23 montis *L*¹ ueterum] necessarium *K*¹ 25 prestat *T*, prebet *U* quod *T*, quibus *U* 26 delegatione *K* 28 commistione *E*² aerem] erunt *T*, autem *U* perpetuo *PE²FA* 29 labens *K* idoneis *om. TU* 30 ad auentini] aduentini *L* 31 lapsam *K*¹ imam] unam *KTU* rigare *EFC* 32 ducto *om. R*¹

- aere sereno turbulentus exaestuat: sed quanto pulchrius est Claudiam Romanam per tot siceas montium summities lavaeris ac domibus liquores purissimos fistularum uberibus emisisse et ita aequaliter fluere, ut numquam se possit desiderata subducere! ille enim dum recedit, limus est, dum venit insperate, diluvium. quis ergo famosum
- 5 Nilum urbis nostrae fluminibus non aestimet esse superatum? quando Nilicolas
- 6 suos aut veniendo terret aut recedendo destituit. Verum haec non superflua commemoratione narravimus, ut possis advertere qualis a te diligentia perquiratur, cui pulchritudo tanta committitur, qua de re per indictionem illam comitivam tibi formarum sub magna deliberatione credidimus, ut summo studio nitaris efficere quod
- 6 10 tantis ac talibus rebus respicis expedire. In primis noxias arbores, quae inferunt fabricarum ruinas, dum sunt quidam moenium importabiles arietes, censemus radicitus amputari, quia nulla laesio removetur, cuius origo non tollitur. si quid autem con-
- 11 ficiente senio fuerit demolitum, pervigili celeritate reparetur, ne crescente defectu augeatur nobis causa dispendii. ductus aquae fortuna tua est, dum incolumis eris, si illa solidaveris, tantumque apud nos proficis, quantum te illis studuisse probaveris. agat ergo peritia fidesque tua, ut et constructio fabricae illibata permaneat et aquae distributio nulla se custodum venalitate subducatur.

VII.

FORMULA PRAEFECTURAE VIGILUM URBIS ROMAE.

- 1 Quamvis nomen tuum ad civitatis te vigilias debeat excitare, ut possis implere
- 20 quod diceris, tamen providentiae nostrae solita cautela non deserit, nisi eos quos ad agendum deligimus, ad parendum quoque suaviter invitemus. quid enim tibi pulchrius quam in illa urbe operam navanter impendere diligentiae tuae, ubi tales testes videntur assistere? cautela quidem tua, mox adhibita fuerit, per patriciorum et consulum ora
- 25 laudare. mediocrem dignitatem regis et in summa opinione versaris. custos Romanae
- 2 civitatis diceris, quoniam eam ab intestino hoste defendis. Quapropter circa fures esto sollicitus, quos etsi tibi leges punire minime praecipiant, tamen eos indagandi licentiam non tulerunt: credo ut quamvis essent raptores detestabiles, tamen, quia dicebantur Romani, maiori eos subderent dignitati. utere igitur per indictionem illam
- 30 praefecturae vigilibus dignitate. horror tibi poenarum ademptus est, non potestas: nam lex a quo voluit malos capi ipsum censuit plus timeri. eris igitur securitas soporantium, munimen domorum, tutela claustrorum, discussor obscurus, arbiter silen-

LRKP(TU)E(FC)

31 eris — p. 207, v. 1 gloria extant scripta in lapide reperto in vico Ain-Beida prope Thamugadi in Numidia C. I. L. VIII, 2297 (cf. ibidem p. 950)

1 serenissimo *TI F* exaestuatur *E¹*, extuat *F¹* quanto] tanto *K* 2 lacacris *Pa* 3 emer-
sisse *R* dederata *L¹* 5 esse om. *TU* Nilicolas] scripsi, illic incolas *LRPTU*, ille incolas *KEFA*, incolas *C*
6 restituit *R* commeratione *R¹*, commuratione *El* 7 narrabimus *LR* quali *TU* 10 respicis] uideris *A*
13 raperetur *L* 14 si] sed *U*, om. *T* 15 illis] *TUEFC*, illi *LRKPA* 19 ad] a *K* 20 prouincie *K¹*,
prudenciae *A* nostrae om. *KEFC* nisi] *LRKPTUA*, quin *EFC* 21 delegimus *EFC* enim] est *A^e*
22 onanter *F²*, nonanter (*voluit* onanter) *E²*, grattanter *T*, generaliter (*post imp.*) *U*, om. *C* uideantur *TU*
23 quidem] siquidem *TU* mox] *P¹TU*, mox ut reliqui adhibita] habita *EFC* 24 contigit *A^e*
26 quoniam] quando *A^{r(u)}e* circa] erga *TU* 27 soll. esto *PA^e* quos] qui *TU* etsi] si *A^e* minime]
mine *T*, om. *K¹* 28 non tulerunt] *LRKPTA*, contulerunt *UEFC* 29 dicebant *TU* 30 prae-
fecturae om. *R¹* uigilibus] *RPT*, uigilis *A*, uigili *L*, uigilum *KUEFC* horror] hortor *U*, honor *T*
poenarum *post* potest. *T*, potero *U* 31 igitur om. *A* 32 soporantion *lapis* domorum] *PA* et *lapis*,
domuum *LRKEF*, dominum *TU* discussor *lapis*, discursor *TE*, discurre U

tiosus, cui fallere insidiantes fas est et decipere gloria. Actus tuus venatio nocturna 3
 est, quae miro modo si non cernitur, tunc tenetur. furta magis in furibus facis, dum
 illos circumvenire niteris quos omnibus illudere posse cognoscis. praestigii genus est
 quod agitis, ut latronum versutias irretire possitis. facilius enim aestimamus sphingae 5
 aenigmata comprehendere potuisse quam raptoris fugacem praesentiam reperire. ille
 circumspectus ad omnia, instabilis ad ventura, trepidus ad insidias quemadmodum 4
 potest capi, qui more venti nullo situ cernitur contineri? Vigila impiger cum nocturnis
 avibus: nox tibi pandat aspectus et sicut illae reperiunt in obscuris cibum, ita tu
 possis invenire praeconium. esto nunc ad iniuncta sollicitus. venalitas tibi non adimat
 quod concedit industria. nam licet haec sub profunda caligine videantur geri, nullus 10
 tamen actus est qui possit abscondi. privilegia quoque tua vel officii deputati ex
 nostra tibi auctoritate rationabiliter vindicabis, quia necesse est in tam magna civi-
 tate per diversos iudices agi, quod ab uno non potest explicari.

VIII.

FORMULA PRAEFECTURAE VIGILUM URBIS RAVENNATIS.

Quamvis dignitate magni nominis prima fronte decoreris, quia non potuit anti- 15 1
 quorum prudentia summa imaque simili appellatione censere, ne splendorem quem
 summis dabat alterius vilitate pollueret, tamen hinc intellegitur, quid sentire maiorum
 potuisset auctoritas, quando praefectos vigilibus appellare voluerunt qui pro generali
 quiete discurrunt. tibi enim commissa est fortunarum securitas, civitatis ornatus,
 utilitas omnium, scilicet ut contra domesticos grassatores bellum pacatum gereres, si 20
 quem civium laedendum esse sentiret. Custodi fortunas omnium. securus somnus te 2
 vigilante carpitur et molestia nulla sentitur. in pace positus sumis de nocturno fure
 victorias. tuis laureis mane civitas defensa laetatur, quae, dum captos respicit, tunc
 se occulto hoste caruisse cognoscit. cottidie triumphas, si bene vigilas, et cum rara
 sit gloria bellici certaminis. tibi iugiter latronibus famulatur inventis. o ducatum 25
 nimia civium affectione susceptum! assumes praedones inquirere, quos pro se dominus
 non valet invenire et duplici ratione beneficis aut futura furta prohibes aut admissa
 concludis. Nonne ista quaedam est ineffabilis gratia civitatis unum in se suscipere, 3
 quod videt omnibus expedire? merito tibi gloriosum nomen praefecti prudens anti-
 quitas deputavit, quia istud facere non poterat, nisi qui cives a suis commodis plus 30
 amabat. officium quoque tuum non parvo constat munere sublevatum. quando et ipsis
 momenti iura dilatata sunt, qui pro securitate civium militare noscuntur. Quae cum 4
 ita sint, praefecturam tibi vigilibus per illam indictionem, delectati tua opinione, con-

LRKP(TU)E(FC)

1 cui om. F¹ tuus] R^bP^tU^a, tuis R^a, tui EFC, tuos LK 2 tenetur] timetur C 4 agitis]
 agis EFC irricere K possis EF falius K¹ sp(h)ing(a)e reliqui, sphingis A^e, plunge U, figurata T
 5 raptore L¹, reptoris E¹ 7 situ] loco Cui. cernitur] noscitur TEFC, potest U uigilia L¹ 8 illae
 om. KC reperiunt] receperint K 10 geri] urgeri TU 11 tua om. A^e 16 prudentia om. TU
 imaque] unaque KPTUECA^r 17 tamen] tantum TU maiorum] m. utilitas R¹ 18 uoluere A^e
 19 commissa est] discui comm. est P^a, comm. est scilicet post omnium KEFC 20 circa A crassa-
 tores LRKTE¹F¹A^e, cursatores U geris E¹ 21 custodis TUEFC 23 uictoriam PA tuis]
 et tuis EF mane] cotidie mane K² 25 famulantur KTU 26 assumes P^a, assumens EFC,
 assume TU pro] per F²CA 27 beneficiis L amissa LRK, commissa A 28 concludis] CA^e,
 concludes reliqui est ineff. quaed. KEFC gratia] gloria EFC unum] cum unum R² suscipere] TUA^e,
 suscipitur LRKPEFC, nescipit A^r 29 uidetur TU 30 quia] qui TU illud A a suis] suis TU
 31 ipsi PA^r(^s), ipsa Cui. e con. 32 moniti U, munimine T dilata TEF (non U) cin. sec. EF mili-
 ture P^a cum om. L^a 33 sunt TU uigilibus] LRKPTU, uigilum PEFA

cedimus. ita ut et curam huius dignitatis et privilegia tibi competentia modis omnibus exsequaris. sed quamvis nomen odiosissimum furum generalis persequatur assensus. tamen quia de effusione humani sanguinis agitur. nihil subitum aut indeliberatum iubemus assumi. modestiam sequere. qui damnas audaciam: continentiam dilige. qui furta condemnas. ad gesta perducti audiantur aliquid pro salute dicturi. quoniam quicquid non discutitur. iustitia non putatur. convictis vero atque confessis quae sunt decreta servantur: quando crudele nihil efficit qui sequitur leges.

VIII.

FORMULA COMITIVAE PORTUS URBIS ROMAE.

- 1 Deliciosa magis quam laboriosa militia est in Portu Romano comitivae gerere
 10 dignitatem. illic enim copiosus navium prospectatur adventus: illic veligerum mare peregrinos populos cum diversa provinciarum merce transmittit et inter tot spectacula dulcium rerum commodum tuum est venientes evasisse periculum. his primum faucibus Romanae deliciae sentiuntur et undis Tiberinis quasi per alvum vadunt quae ad com-
 2 mercia civitatis ascendunt. Bene inventa dignitas, quae copias videtur ornare Romanas.
 15 nam quid elegantius potest agi quam unde probatur populus ille satiari? o inventa maiorum! o exquisita prudentium! ut quia longius a litore Roma videbatur posita. inde magis esse inciperet. ubi decorum ingressum navium possideret. duo quippe Tiberini alvei meatus ornatissimas civitates tamquam duo lumina susceperunt, ne vacaret a gratia quod tantae urbi ministrabat expensas. eximia ergo res tibi com-
 3 20 mittitur. si moderate peragatur. Tu copiam facis. dum ingredienti iuste tractaveris. avara manus portum claudit et cum digitos attrahit, navium simul vela concludit. merito enim illa mercatores cuncti refugiant. quae sibi dispensiosa esse cognoscunt. quapropter adversus ibi ventus est immoderata praesumptio: nam placidum mare damnat. qui undas cupiditatis exaggerat. unusquisque pro sollemnitate commonitus
 25 offerat voluntarium munus. Xenia sunt enim ista, non debita. a paucis accipit qui
 4 nimium quaerit: et sibi ipse nutrit vitae munera, qui moderatur oblata. Sit tibi ergo cura praecipua non solum te abstinere. verum etiam cohibere praesumentium manus. quia non est leve in illa ubertate delinquere. quam decet cunctos indesinenter optare. quocirca per indictionem illam comitivae Portus te honore decoramus, ut sicut tibi
 30 dignitas dulces delicias amministrat. ita et tu honori opinionem laudabilem derelinquas.

LRKP(TU)E(FC)

1 huius] tue TUF dignitatem P^a tibi om. TU 2 odiodissimum L 3 nil A^e 4 continetiam] et c. P 6 convictus L¹, cunctis T 7 nil PC²A, inc. C¹ 9 portu om. R¹
 10 dignitates EFC copiosius P^aA^r, copiosum T ueligrum R¹ 11 diuersarum A merces L¹
 tot om. R¹ 13 alium] LRT, alieum KP¹EFFC¹ 14 abscondunt A^r(¹¹c 15 eligancius L¹ ille]
 iste EC inuenta] munera E 16 prudentum EFCA litore] l. maris T, l. mons U 17 esse
 om. R ingressus P 18 luminaria R¹TUF² 19 a om. TU ministraret KEFC tibi res R
 21 nauium] manum K^a, unus (?) supra um K^b 22 enim] ergo KEFC illa (illam LR) merc. cunct.]
 merc. cunct. illa F dispensiosa LR¹, dispendia A^e 24 unusquisque] unusquis R per solemni-
 tatem A 25 uoluptarium P xenia] exenia TF², emxenia EF¹C, exremnia K 26 sibi ipsi FA,
 ipse sibi TU nutrit] mittit FA^e 29 tibi digu.] dign. tibi P, dign. A 30 et om. KEFC opi-
 nioni L¹ laudabiliter L relinquo TU

X.

FORMULA TRIBUNI VOLUPTATUM.

Quamvis artes lubricae honestis moribus sint remotae et histrionum vita vaga 1
videatur efferri posse licentia, tamen moderatrix providit antiquitas, ut in totum non
effluerent, cum et ipsae iudicem sustinerent. amministranda est enim sub quadam
disciplina exhibitio voluptatum. teneat scaenicos si non verus, vel umbratilis ordo 5
iudicii. temperentur et haec legum qualitate negotia, quasi honestas imperet in-
honestis, et quibusdam regulis vivant, qui viam rectae conversationis ignorant. student
enim illi non tantum iucunditati suae, quantum alienae laetitiae et condicione perversa
cum dominatum suis corporibus tradunt, servire potius animas compulerunt. Dignum 2
fuit ergo moderatorem suscipere, qui se nesciunt iuridica conversatione tractare. locus 10
quippe tuus his gregibus hominum veluti quidam tutor est positus. nam sicut illi
aetates teneras adhibita cautela custodiunt, sic a te voluptates fervidae impensa maturi-
tate frenandae sunt. age bonis institutis quod nimia prudentia constat invenisse maiores.
leve desiderium etsi verecundia non cohibet, districtio praenuntiata modificat. agantur 15
spectacula suis consuetudinibus ordinata, quia nec illi possunt invenire gratiam, nisi
imitati fuerint aliquam disciplinam. Quapropter tribunum te voluptatum per illam 3
indictionem nostra facit electio, ut omnia sic agas, quemadmodum tibi vota civitatis
adiungas, ne quod ad laetitiam constat inventum, tuis temporibus ad culpas videatur
fuisse transmissum. cum fama diminutis salva tua opinione versare. castitatem dilige,
cui subiacent prostitutae: ut magna laude dicatur: 'virtutibus studuit, qui voluptatibus 20
miscbatur'. optamus enim ut per ludicram amministrationem ad seriam pervenias
dignitatem.

XI.

FORMULA DEFENSORIS CUIUSLIBET CIVITATIS.

Si ad cuiuslibet negotium peragendum talis eligitur, qui consilio et gravitate 1
laudetur, quanto praestantior esse debes, qui suscipis negotia civitatis? nam si peri- 25
culum est unum decipere, quid erit imparem tantorum iudiciis extitisse? causa enim
multorum bene acta nobilitat, quando totum bono proposito agere creditur, qui genera-
libus desideriis adesse sentitur. Defensorem te itaque illius civitatis per indictionem 2
illam, civium tuorum supplicatione permota, nostra concedit auctoritas, ut nihil venale,
nihil improbum facere velis, qui tali nomine nuncuparis. commercia civibus secundum 30
temporum qualitatem aequabili moderatione dispone. definita serva quae iusseris, quia
non est labor vendendi summas includere nisi statuta pretia castissime custodire. imple
enim re vera boni defensoris officium, si cives tuos nec legibus patiaris opprimi nec
caritate consumi.

LRKP(TU)E(F)(C collatus ad ep. 10 fin.)

2 ludicrae *coni. Cui.* honestis] ab h. *TU* moribus] studiis *KEFC* uaga *om. P* 3 efferri]
offerri *F²C* 5 teneas *K* umbraticus *TU* 6 honesta *EEFC* imperent *EF*, imparent *C* 7 iuvant *T*,
uiuunt *U* 10 conversatione] moderatione *KEFC* 11 tutor est positus] tutores positum *T*, tutor ex-
positus *U* 12 uoluntates *TU* 13 age] ade *K¹*, adde *K²* 14 desiderium] desi *TU* pro-
hibet *F* praenuntiata] pronuntiata *A*, praedicta *KEFC* mundificat *T*, modificet *A* agantur]
cogantur *PA^r(¹)* 15 ordinata *R* 16 aliam *TU* tributum *L¹* uoluptabat *P^a* 17 el. fac. *P*
18 adiugas *L^a* ne] nec *EEFC* 19 fuisse] iure *TU* tua *om. K* 20 subiaceant *F¹* dicantur *F¹*
21 per *om. L¹* ludicram *E* 25 debet qui suscipit *A* 26 quid] quod *PA^e* iudiciis *UEF*,
iudicii *LRK*, iudicio *PA* 27 nibilitat *R* 28 itaque te *KP* 29 permoti *RE* nil uenale
nil *A* 31 temporum] temporis *T*, ipsorum *U*, *om. R* 32 cast. cust. (custodere *L^a*)] cust. cast. *F¹*
33 nec] non *K*

XII.

FORMULA CURATORIS CIVITATIS.

- 1 Quamvis per se honorabilis habeatur, qui vel minimam sollicitudinem civitati
 propriae videtur impendere et inter suos magna reverentia perfruatur, qui cives se
 amare professus est, tamen indubitatus honor est qui nostra electione confertur, quia
 2 5 praeditus bonis institutis creditur, cui aliquid principis auctoritate delegatur. Et ideo
 ab indictione illa illius civitatis curam ad te volumus pertinere, ut laudabiles ordines
 curiae sapienter gubernes, moderata pretia ab ipsis quorum interest facias custodiri.
 non sit merces in potestate sola vendentium: aequabilitas grata custodiat in omnibus.
 opulentissima siquidem et hinc gratia civium colligitur, si pretia sub moderatione ser-
 10 ventur, ut vere curatoris impleas officium, cum tibi sollicitudo fuerit de utilitate
 cunctorum. consuetudines autem tibi ex nostra auctoritate defende, quas in eodem
 loco tuos constat habuisse maiores.

XIII.

FORMULA COMITIVAE ROMANAE.

- 1 Si clausis domibus ac munitis insidiari solet nequissimum votum, quanto magis
 15 in Romana civitate videtur illici, qui in plateis pretiosum reperit quod possit auferri?
 nam quidam populus copiosissimus statuarum, greges etiam abundantissimi equorum,
 tali sunt cautela servandi, quali et cura videntur affixi, ubi, si esset humanis rebus
 ulla consideratio, Romanam pulchritudinem non vigiliae, sed sola deberet reverentia
 2 custodire. Quid dicamus marmora metallis et arte pretiosa? quae si vacet eripere,
 20 rara manus est quae possit a talibus abstinere. ubi sunt exposita, quae facere
 potuerunt divitiae generales et labor mundi, quem inter ista deceat esse neglegentem?
 quis in causa tali patitur esse venalis, quando gravissimum damnum potest fieri in
 3 pulchritudine singulari? Qua de re per illam indictionem comitivae Romanae cum
 privilegiis et iustis commodis suis tibi concedimus dignitatem, ut fideli studio magno-
 25 que nisu quaeras improbas manus et insidiantes aut privatorum fortune aut moenibus
 ad tuum facias venire iudicium et rei veritate discussa congruam subeant de legibus
 ultionem, quia iuste tales persequitur publicus dolor, qui decorem veterum foedant
 detruncatione membrorum faciuntque illa in monumentis publicis, quae debent pati.
 4 Officium tuum et milites consuetos noctibus potius invigilare compelle: in die autem
 30 civitas se ipsa custodit: vigilans enim studio non indiget alieno. furta quidem per-
 suadent: sed tunc praesumptus facile capitur, cum custos minime supervenire sentitur.
 statuae nec in toto mutae sunt, quando a furibus percussae custodes videntur tinniti-
 bus ammonere. proinde diligentiam tuam devotione laudabili sentiamus, ut cui nunc
 laboriosos fascies iniungimus, securos honores postea conferamus.

LRKP(TU)E(F)

2 nimiam *A*^o ciuitatis *F*¹ 3 propriae] sue *E* 4 nostrae electioni *PA*^o 5 praedictus *T*^a,
 penitus *U* 6 illius] illam *LR* 7 gubernes *om. TU* 8 sola pot. *F* 9 ciu. et hinc gr. *KEF*
 11 quasi *TU* 14 insiari *P*^a 15 allici *E*¹*F* plates *F*¹, platea *E*¹ 16 quidem *F*¹ 18 ulla]
 illa *EF*¹ debet *PEF*, debere *TU* 19 custodiret *R* ualet *E*¹*F* 20 a tal. poss. *TU* ibi *LTU*.1
 21 esse] *PA*, *om. LRKTUEF* 22 tali causa *K*, causa (casa *U*) ista *TUE*² 23 qua de re] quare *Cui*.
 ind. ill. *FA*^o 24 suis] tuis *TU* 25 prauorum *TU* 26 congruum *P*^a subeant] suam *T*,
 summas *U* de *om. EF* 27 ueterem *P* 28 in *om. PA*^r 29 uigilare *F* 30 custodiat *KEF*
 enim *om. F* non *om. K* fortasse permanent 31 praesumptor *EF* cum] *PEFA*, cui *LRKTU* super-
 ueniente *F*¹ 32 totum *TUEF* tinnitibus] timitibus *E*¹, tinnitibus uel nutibus *E*², tin(n)ientes
 auribus *PA*^r(1), termitibus *T*, in uiribus *U*

XIII.

FORMULA COMITIVAE RAVENNATIS.

Si aestimanda est dignitas ex labore, si laudabilis sollicitudo actuum publicorum 1
 parit gratiam liberaliter servienti, summa gratificatione locus tuus habendus est, qui
 suis necessitatibus probatur adimere nostris ordinationibus tarditatem. quis enim
 nesciat quantam copiam navium leviter procures ammonitus? a dignitatibus palatii 5
 nostri vix in evectionibus scribitur et iam a te summa celeritate complectur. Nam inter 2
 dimissorum festinationes anxias vix sufficit alter advertere quod te vivaciter contingit
 implere. negotiatorum operas consuetas nec nimias exigas nec venalitate derelinquas.
 sit modus qui non potest gravare laborantes, ut, cum res querelosas sine querimoniis
 egeris, maiora de nostro examine merearis. Proinde comitivam Ravennatem per illam 10 3
 indictionem tibi serenitas nostra concedit, ut dignitatis tuae privilegia subeas et labores.
 officium tuum aequitatis consideratione moderare. semper enim et laedendi et prae-
 standi causas invenit, qui publicis actionibus adhibetur. sed quantum amministratio
 tua inter mediocres agitur, tanta debet aequalitate trutinari, quia illum potius expedit
 tenere mensuram, qui defectam noseitur gubernare substantiam. idonei damna vix 15
 sentiunt, tenues autem levi dispendio vulnerantur, quando vel mediocri iniuria totum
 videtur amittere, qui exiguum cognoscitur possidere.

XV.

FORMULA AD PRAEFECTUM URBIS DE ARCHITECTO
 FACIENDO IN URBE ROMA.

Romanae fabricae decus peritum convenit habere custodem, ut illa mirabilis silva 20 1
 moenium diligentia subveniente servetur et moderna facies operis affabris dispositio-
 nibus construatur. hoc enim studio largitas nostra non cedit, ut et facta veterum exclusis
 defectibus innovemus et nova vetustatis gloria vestiamus. Proinde illum illustris magni- 2
 tudo tua Romanis arcibus ab illa indictione datum architectum esse cognoscat. et quia
 iustis commodis studia constat artium nutrienda, ad eum volumus pertinere quicquid 25
 decessores eius constat rationabiliter consecutos. videbit profecto meliora quam legit,
 pulchriora quam cogitare potuit, statuas illas, auctorum suorum scilicet adhuc signa
 retinentes, ut quamdiu laudabilium personarum opinio superesset, tamdiu et simili-
 tudinem vivae substantiae imago corporis custodiret: conspiciet expressas in aere
 venas, nisu quodam musculos tumentes, nervos quasi gradu tensos et sic hominem 30
 fusum in diversas similitudines, ut credas potius esse generatum. Has primum Tusci 3
 in Italia invenisse referuntur, quas amplexa posteritas paene parem populum urbi dedit

LRKP(TU)E(F)

3 serviendi <i>K</i> , servientium <i>TU</i>	7 festinationem <i>PA</i> ^{r(n)} [?]	anxius <i>P</i> , anxii** <i>A</i> ^{r(n)}	euer-
tere <i>EF</i>	9 potest] poterit <i>TU</i>	10 ravennata <i>P</i> ^a	ind. ill. <i>F</i>
12 consideracionis <i>L</i> ¹	enim] tibi <i>EF</i> ¹	laed. et praestandi (proficiendi <i>F</i> ²)	pr. et laed. <i>A</i> ^o
13 inuenit] inuetat <i>E</i> ¹	14 trucinari <i>K</i>	15 uix] non <i>E</i>	16 tenuis a. l. d. vulnerratur <i>PA</i> ^{r(n)}
quando] quoniam <i>EF</i>	21 a fabris <i>KUE</i> ¹ , affabilis <i>E</i> ² <i>F</i> , a fabricis <i>T</i>	22 hoc] hec <i>E</i> [?]	
huic <i>F</i> ² , inc. <i>F</i> ¹	enim om. <i>R</i>	non cedit] concedit <i>PA</i>	et om. <i>F</i>
23 et — uestiamus om. <i>T</i> ,
habet, sed pro uestiamus sp. vac. <i>U</i>	illum] <i>F</i> coniectura, illa libri, om. <i>A</i> ^o	illustris om. <i>K</i> ¹	
24 artibus <i>K</i> ^b <i>TF</i> , actibus <i>K</i> ^a <i>U</i>	datum] d. te <i>R</i>	cognoscas <i>TU</i>	25 artium] arcium <i>LRPE</i> ¹ <i>A</i> ^o
26 legerit <i>F</i>	27 potuerit <i>F</i>	illos <i>P</i> ^a	scil. adh.] adh. scil. <i>F</i> ¹ , felicia adhuc <i>F</i> ² [?]
30 nisi <i>E</i> ¹ ,
uisu <i>A</i>	quosdam <i>A</i> ^o	homine <i>L</i> ¹	31 esse (om. <i>K</i>) gen.] gen. esse <i>EF</i> , esse generat generatum <i>L</i> ^a
32 italiam <i>U</i> , ytaliam <i>T</i>	poteritas <i>L</i> ¹		

quam natura procreavit. mirabitur formis equinis signa etiam inesse fervoris. crispatis enim naribus ac rotundis, constrictis membris, auribus remulsis credet forsitan cursus appetere, cum se metalla noverit non movere. quid dicamus columnarum iunceam proceritatem? moles illas sublimissimas fabricarum quasi quibusdam erectis hastilibus
 5 contineri et sub tanta aequalitate concavis canalibus excavatas, ut magis ipsas aestimes fuisse transfusas, ceris iudices factum, quod metallis durissimis videas expoliturum, marmorum iuncturas venas dicas esse genitales, ubi dum falluntur oculi, laus probatur
 4 crevisse miraculis. Ferunt priscei saeculi narratores fabricarum septem tantum terris adtributa miracula: Ephesi Dianae templum: regis Mausoli pulcherrimum monumentum,
 10 a quo et mausolea dicta sunt: Rhodi solis aeneum signum, quod colossus vocatur: Iovis Olympici simulacrum, quod Phidias primus artificum summa elegantia ebore auroque formavit: Cyri Medorum regis domus, quam Memnon arte prodiga illigatis auro lapidibus fabricavit: Babyloniae muri, quos Samiramis regina latere cocto sulphure ferroque construxit: pyramides in Aegypto, quarum in suo statu se umbra consumens
 5 15 ultra constructionis spatia nulla parte respicitur. Sed quis illa ulterius praecipua putabit, cum in una urbe tot stupenda conspexerit? habuerunt honorem, quia praecesserunt tempore et in rudi saeculo quicquid emersisset novum, per ora hominum iure ferebatur eximium. nunc autem potest esse veridicum, si universa Roma dicatur esse miraculum. quapropter talia virum peritissimum suscipere decet, ne inter illa
 20 nimis ingeniosa priscorum ipse videatur esse metallicus et intellegere non possit, quae in illis artifex antiquitas, ut sentirentur, effecit. et ideo det operam libris, antiquorum instructionibus vacet, ne quid ab illis sciat minus in quorum locum cognoscitur subrogatus.

XVI.

FORMULA DE COMITE INSULAE CURITANAE ET CELSINAE.

1 25 Constat plerumque bene posse agi, ubi non defuerit persona monitoris. omnia enim sine priore confusa sunt et dum unusquisque iuxta voluntatem suam cogitat vivere, regulam cognoscitur omittere disciplinae. itaque antiquae consuetudinis morem secuti Curitanae et Celsinae insulis te iudicem per illam indictionem nostra cedit
 2 auctoritas. Iustum est enim ut qui a reliquorum hominum sunt conversatione divisi,
 30 ad habitationes eorum vadat qui eos probabili ratione componat, ne quaedam sit necessitas iniustitiae communes actus longe positos ignorasse. habetis igitur, supra dicti, qui inter vos emergentes causas et audire debeat et finire. et si quid etiam a nostra fuerit pietate decretum eodem commonente peragite, quia erroribus locus

LRKP(TU)E(F)

2 enim] etiam EF ac] et EF reuulsis E²F 3 nouerit (-rint U) met. TU iunctam PA^r, uinceam E 4 subtilissimas F¹, subtilissimas F² rectis TF, om. U 5 sub tanta aequalitate] TUEFA^r, substantiae qualitate LRKPA^e excauatis R, excultas U, excāliatas T^a, excāliatas T^b 6 fuisse] esse E purissimis K 7 gentiles K^a 8 miraculis] L¹RPTUA, miraculi L²EF, mirabili K 9 mausoli KE²F¹, mauesoli F²[?] 10 manosolea F¹, mausoli T colosus libri uoatur R¹ 11 olimpiaci P, olympicis L, olympicis R fidias fere libri, sidias T, fudias E 12 firmauit P memmon EF, menon T, menozi U 13 babyloniae] sabinolie K samiramis] LRT, samiramus P^a, semiramis KP^bU²EFA, inc. U¹ regia LR sulphure] P, sulphure vel sulfure plerique 15 constructionis L¹ quis illa] quia TU 16 reputabit KEF 17 et om. EF in rudi saeculo] rudisculo T, in indii seculo U 18 ferebantur K, ferebat T, fatebatur E 19 uir. per. tal. EF 20 ipse om. R metallicus] metallum E 21 sentiretur F 25 plerumque] plurimum K monitoritoris P^a 26 iuxta] secundum PA, ad TU 27 emitte E¹, omit T disciplina P^a mores TU 28 curritan(a)e LRTA^e, turritante EF, critanae U te iud.] L²KPA, iud. te F, iud. (om. te) L¹REU, indicare (om. te) T concedit EF 29 qui] qua P^a conuersione P 30 eorum om. TU 33 fuer. a nostr. A^e a (om. TU) nostr. f.] f. a nostra A

tollitur, quando vobis cui debeatis observare declaratur. quem credimus ita bonis actibus studere, ut augmenta nostrae gratiae possit accipere. necesse est enim ut a nobis remunerationem sumat, si vobis quae sunt profutura disponat.

XVII.

FORMULA DE PRAEPOSITO CALCIS.

Gloriosum opus est servienti unde Romana civitas probatur ornari, dum tantum 5 1
quis apud nos proficit quantum praedictae Urbi proprio labore contulerit. dubium non
est coctilem calcem, quae est nivibus concolor, spongiis levior, instrumentum esse
maximum fabricarum. haec quantum ignis adustione dissolvitur, tantum exinde pariet-
tum firmitas roboratur: petra solubilis, saxea mollities, harenacius lapis, qui tunc potius
accenditur, quando aquis copiosissimis irrigatur: sine quo nec saxa fixa sunt nec 10
harenarum minuta solidantur. et ideo maius studium meretur accipere, quod primum
locum in Romanis moenibus noseitur optinere. Quocirca industriam tuam multorum 2
sermone celebratam ad coctionem distributionemque calcis ab indictione illa nostra
praeponit auctoritas, ut tam publicis quam privatis fabricis abunde procurata sufficiat
et ad aedificandum cunctorum animi concitentur, dum viderint paratum esse quod 15
quaeritur. privilegia vero loci tui nostris iussionibus rationabiliter vindicabis, ut
maiora mereri possis, si bene tibi delegata compleveris.

XVIII.

FORMULA DE ARMIFACTORIBUS.

Considera quid suscipis, et intellegis locum te dare non debere peccatis. arma 1
enim bene construere hoc est salutem velle omnium custodire, quia prima facie ipsis 20
terretur inimicus et incipit animo cedere, si se cognoscit similia non habere. atque
ideo ab indictione illa militibus te et fabris armorum, invitati morum tuorum opinione,
prae fecimus, ut tale opus ab artificibus exigas, quale nobis placere posse cognoscis.
securitas te nostrae non inducat absentiae. quicquid feceris nos videmus. age qui
usu ipso subtilissima perquisitionis errores artificum possumus prima fronte deprehen- 25
dere et laudabiliter operata iudicare. Vide ergo qua diligentia, quo studio faciendum 2
est quod ad nostrum venturum constat examen. age itaque ut nulla te venalitas, nulla
culpa demergat, quia veniale esse non potest quod in tali causa delinquitur, ne inde
puniaris de qua parte peccaveris. opus quod mortem generat et salutem, interitus
peccantium, custodia bonorum, contra improbos necessarium semper auxilium. hoc 30

LRKP(deficit in ep. 17 fin.)(*TU*)*E*(*F*)

1 observare] obedire *PA*, obtemperare *F*² 3 profutura] futura *P* componat *TU* 5 op. est]
op. *U*, est op. *T* 6 praedictae] prodesse *A* contulerit] constiterit *A* 7 spungiis *LU*, spungnus *T*
8 soluitur *K*, dissolvitur *U*, dissolvuntur *T* 9 harenacius] *FA*^r, harinacius *LKE*, harinatius *R*, harinacis *U*,
harmatius *T*, harenatius *P* 10 copiossimis *T*, copiosissimus *U* saxea *E*¹ 11 merentur *TU* quod]
qui *K* 12 continere *F* 14 aliunde *P* 15 excitentur *KE* pariter *EF* 16 uero om. *F* uendi-
cabunt *K* 19 quod *A* intellis *T*, intelliges *A*^e 20 hoc] hec *T* (non *U*), om. *A*^e omn. uelle *KEF*
facie] fronte *F* 22 et om. *L* opinione] industria *F* 23 praefecimus *RK*, perfecimus *L*
24 non om. *F*¹ age qui] *LRK*¹*TUEF*¹, agere qui *K*²*A*^r, age quod *F*², qui *A*^e; atque *Meyer*, edocti *ego*
25 usu] in usu *K*¹ subtilissima] *LRK*¹*TU*, subtilissim(a)e *K*²*EFA* errores] et err. *TUEFA* possi-
mus *F*² deprehendere] *edd.*, reprehendere *libri et A*^e 26 fac. est] sit fac. *A* 27 uen. nulla te *R*
29 pecc. parte *R*¹

primum Phoroneus Iunoni dicitur obtulisse. ut inventum suum numinis. ut putabant, auspicio consecraret. haec in bello necessaria, in pace decora sunt: haec denique imbecilles fragilesque mortales cunctis beluis efficiunt fortiores.

XVIII.

FORMULA AD PPO DE ARMIFACTORIBUS.

5 Multorum insinuatione comperimus illum probis moribus institutum commissa sibi posse fideliter expedire. idcirco illustris magnitudo vestra nos eum elegisse cognoscat, ut et militibus praesit secundum morem pristinum et artificibus iubere possit armorum, quatenus consuetudines suas sic eleganter adimpleant, ut nulla in eis inveniri possit offensio. quia licet ubique culpa laedat, hic tamen graviter percutit, si bellorum in-
10 strumenta neglexerit. proditiōis quippe instar est exercitui subtrahere quod eum constat armare. quibus consuetudines suas providentia vestra deputabit, ut, dum illis excusatio victualium tollitur, necessaria vivacius exigantur.

XX.

FORMULA BINORUM ET TERNORUM, SI PER IUDICEM AGANTUR.

Ad genium dignitatis tuae credimus pertinere, si competentia tibi videamur in-
15 iungere, quia tanto quis gravior redditur, quanto parendi causas amplius suscepisse monstratur. et ideo binorum et ternorum titulos, quos a provincialibus exigi prisca decrevit auctoritas, per illam indictionem, officio tuo procurante, ad serinia comitis sacrarum largitionum transmittere maturabis, ita ut omnis quantitas intra kal. Martiarum diem sollemniter impleatur. ne de proprio reddere cogaris quod procurare
20 neglexeris. tuam enim tetigisset iniuriam, si alter eos titulos videretur exigere, quos ad te praeceperunt leges sacratissimae pertinere.

XXI.

FORMULA BINORUM ET TERNORUM, SI PER OFFICIUM AGANTUR.

Quamvis prisca consuetudo binorum et ternorum exactionem ad te iusserit per-
tinere, tamen, ne te multiplex occupatio praegravaret et impedimenta tibi faceret
25 sollicitudo geminata, illum et illum scriniarios officii nostri duximus destinandos, ut tibi officioque tuo debeant imminere, quatenus cum eorum solacio intra kal. Martiarum diem ad illustrem virum illum comitem sacrarum largitionum sollemnis quantitas deferatur, ne opinionis publicae reus efficiaris, si largitiones sacras per moram ali-

LRKTU(duo hi deficiunt v. 28 in opinionis)E(F)

1 foroneus *libri* obtulisse] intulisse *E*² sui *TUF* 2 consecraret] *R*, consecrarent *LKTUEFA*
bella *L*^a 3 imbecilles] in bellicis *L*¹ efficiunt] *EF*, efficit *LRKTUA* 6 expedire]
explicare *R*¹ 7 praesit] possit *K^aT* 8 inuenire poss. *L*, poss. inueniri *TU* 9 laed.
culp. *F* hic] hoc *E*, hinc *F* 11 amare *K* duputabit *L*¹ 12 excusatio uictualium
tollitur] *UEF*², excusatio uictualium tollitur excusatio *T*, ex uictualium tollitur *LR*, ex uictualium summa
tollitur *KF*¹, uictualium lex tollitur *A* 14 ad] (*sp. vac.*) d *R* 16 trinorum *K*¹ 17 auctori-
tas] antiquitas *F* serinea *E*¹ 18 inter *A*^e 20 tetigissent *R*, tetigis sed *T* uidentur *A*^e
21 sacratissimae] sacretissimae *U*, sanctissimae *KEA*^e, om. *F*¹ 23 bonorum *K*¹ 26 inter *TA*^e,
iur *U*

quam putaveris esse tardandas. ita ut te excipiendum esse non existimes, quem nos credidimus adiuvandum. nam si quid minus fuerit quam oportebat illatum, de tuis hoc noveris facultatibus eruendum.

XXII.

FORMULA COMMONITORII ILLI ET ILLI SCRINIARIIS
DE BINIS ET TERNIS.

5

Non dubitamus esse gratissimum, quando quis commonetur officium implere susceptum, quia illud est potius grave, si miles vivat otiose, cui quaestus est actio sua, honor principalis iniunctio. similis enim discincto habetur, qui ignobili torpori relinquitur. quapropter per indictionem illam ad illam vos provinciam iubemus accedere: ut cum iudice vel eius officio intra diem kal. Martiarum quae de binis et ternis 10 quantitas sollemniter postulatur, ad comitis sacrarum serinia, postposita dilatione, dirigatis, sic tamen, ut nec aerarium nostrum aliquid minus a consuetudine percipiat nec possessor supra modum professionis exsolvat. et non dubitetis commonitionis nostrae periculum sustinere, si quid actum contra prisecum ordinem potuerimus agnoscere.

XXIII.

FORMULA VICARII PORTUS.

15

Beneficia nostra gratiae tuae specialiter damus, si te agere commissa rationabiliter approbemus. nec enim inremuneratus iaces, si et populos peregrinos prudenter excipias et nostrorum commercia moderata aequalitate componas. nam licet ubique sit necessaria prudentia, in hac potius actione videtur accommoda, quando inter duos populos nascuntur semper certamina, nisi fuerit iustitia custodita. quapropter arte placandi 20 sunt qui mores afferunt simillimos ventis, quorum nisi prius animi temperentur, in contemptum maximum nativa facilitate prosiliunt. qua de re modestiae tuae fama provocati curas illius portus per illam indictionem te habere censemus, ut omnia ad tuum titulum pertinentia sic agas, quemadmodum ad meliora pervenias. in parvis enim discitur, cui potiora praestentur. 25

XXIII.

FORMULA PRINCIPIS DALMATIARUM.

Magna inter collegas suos praerogativa decoratur, quisquis gerit militiam nomine principatus. cognoscitur enim locum agere primum: quando in rebus humanis magna pars nominum asserit excellentiam dignitatum. hoc etiam tui loci probatur exemplo, sine quo nec secretarii praestatur accessus nec postulationis pompa peragitur, totusque 30 ille iudicis genius ita tibi legibus probatur creditus, ut sine te nequeat esse perfectus.

LRKP(redit ab ep. 24)E(F)

1 putaberis L^1	trardandas K	te om. F	existimes] extimes EFA^r , aestimes A^o	2 credi-
mus KEF	6 commouetur K	7 questum L^a	8 torpore E	11 post. soll. KF
fessionis] possessionis F	commonitionis] $REFA^r(2)$, commotionis $LKA^r(1)^o$	14 peric.] uos peric. K^2A		
poterimus A	16 nostre K	te] a te K	17 taces R	et] per et F^1
ub. nec. sit A	19 quando certamina i. d. p. nasc. semper crimina (crimina <i>deletum</i>) F	22 nativa]		
uacua E^1	facilitate] facultate F^2	23 illam om. E^a	25 potiora] meliora R^1	praestantur L^1
27 praerogativas L^1	28 loc. ag.] RP , ag. loc. $LKEFA$	29 hominum K^2F^1A	30 totusque]	
totus K	31 illi F	genus $A^r(1)^o$	crediturus leg. probatur R	te om. R^1

- 2 Comiti quidem provinciarum potestas data est, sed tibi iudex ipse commissus est. tu vitem tenes improbis minantem: tu disciplinam inter iura custodis: tibi insolentiam perorantis fas est distringere, quam praesuli non licet vindicare: gesta quin etiam totius actus te subscribente complentur et consensus tuus quaeritur, postquam voluntas
- 3 5 iudicis explicatur. age, ut qui talibus praeponeris, ea implesse merito sentiaris. Itaque per indictionem illam ad illam te provinciam iubemus excurrere, ut mixtus iudicis officio competentia loco tuo peragas et qui princeps a nobis egrederis, nullis vilitatibus accuseris. reverentissimum enim te omnibus facis, si quod de nomine tuo creditur, et in moribus sentiat.

XXV.

10 FORMULA EPISTULAE, QUAE AD COMMENDANDOS
PRINCIPES COMITI DESTINATUR.

- 1 Invitat nos consuetudo sollemnis et vobis ornatum officii dirigere et pristinos ordines exequantur custodire. nostra enim laus est, si vos militia Romana comitetur, quando talibus ministris potestis agere, quod videtur priscis sanctionibus convenire.
- 15 sic enim Gothos nostros deo iuvante produximus, ut et armis sint instructi et acquitate compositi. hoc est, quod reliquae gentes habere non possunt: hoc est, quod vos efficit singulares, si assueti bellis videamini legibus vivere cum Romanis. Quapropter ex officio nostro illum atque illum ad vos credidimus esse dirigendos, ut secundum priscam consuetudinem qui tuis iussionibus obsecundant eos rationabili debeat anti-
- 20 quitate moderari. cui gratiam tuam in conservandis annonis et consuetudinibus suis ex nostra iussione praestabis. debet enim a te diligere, qui a nobis meruit destinari.

XXVI.

FORMULA COMITIVAE DIVERSARUM CIVITATUM.

- 1 Saeculi huius honor humanae mentis est manifesta probatio, quia libertas animi voluntatem propriam semper ostendit, dum se contemnit oculere, qui sibi alios cognov-
- 25 verit subiacere. sed humanae mentis felix illa condicio est, quae arbitrium profectionis suae intra terminum moderationis includit et sic peragat dignitatis brevissimum spatium, ut universis temporibus reddatur acceptus. Quapropter interdum, iudices, ad blanda descendite. laboriosum quidem, sed non est impossibile iustitiam suadere mortalibus, quam ita cunctorum sensibus beneficium divinitatis attribuit, ut et qui nesciunt iura
- 30 rationem tamen veritatis agnoscant. necesse est enim, ut, quod a natura conceditur, summonente iterum eadem suaviter audiat. et ideo non laboretis populis imponere quod eos constat et propria voluntate sentire. facile enim sequuntur vestigia verbi
- 3 alieni, qui se possunt monitore compelli. Propterea per indictionem illam in illa

LRKP(TU: hi duo redeunt ab ep. 26)E(F)

1 quidem] quid <i>P</i>	postestas <i>L</i>	2 vitem] <i>LRK</i> , uicem <i>E¹F²A^e</i> , uitam <i>PE²F¹A^r</i>	3 per-
orantis] potestatis <i>F²</i>	distringere] <i>KPE¹F</i> , distinguere <i>L²</i> , distinguere <i>L¹E²A^r¹</i> , discingere <i>A^e</i> , re-		
stringere <i>R</i>	liceat <i>F</i>	5 eam <i>E¹</i>	7 loco] lolo <i>K</i>
15 enim] ne <i>K</i>	et armis] armis <i>F</i>	18 credimus <i>KEFA</i>	19 rat. debeat] <i>LRKP</i> , rat. debeant <i>EA</i> ,
debeant rat. <i>F</i>	antiquitate] equitate <i>R</i>	20 moderare <i>R¹</i>	23 est man.] man. est <i>F^a</i>
sibi <i>F</i>	noverit <i>F</i>	25 cond. est] conditione <i>T</i> , conditionem <i>U</i>	26 inter <i>K</i>
moderationis] m. sue <i>R</i>	28 descendunt <i>E¹</i>	est sed non imposs. <i>F</i>	29 quam ita] qua ita <i>T</i> ,
quanta <i>U</i>	et om. <i>KF</i>	30 est om. <i>F¹</i>	31 summouente <i>TUE²F</i>
tis <i>LRKU¹F¹</i> , laborantis <i>T</i>	32 et] ex <i>A^e</i>	33 possunt] posse credunt <i>A</i>	monitorie <i>K</i> ill. ind. <i>TA^e</i>

civitate comitivae honorem secundi ordinis tibi propitia divinitate largimur, ut et cives commissos aequitate regas et publicarum ordinationum iussiones constanter adimpleas, quatenus tibi meliora praestemus, quando te probabiliter egisse praesentia senserimus.

XXVII.

FORMULA HONORATIS POSSESSORIBUS ET CURIALIBUS
DE COMITIVA SUPRA SCRIPTA.

5

Utile est unum semper eligere, cui reliqui debeant oboedire, quia, si voluntas diversorum vaga relinquitur, confusio culparum amica generatur. itaque civitatis vestrae comitivam per indictionem illam nos illi largitos fuisse noveritis, cui saluberrimam parientiam commodate, ut causis vestris ferat remedium, et iussionibus publicis procuret effectum: scituri quod, si quis se probabili devotione tractaverit, similia de¹⁰ nostris sensibus haud irritè postulabit.

XXVIII.

FORMULA PRINCIPIBUS MILITUM COMITIVAE S(UPRA) S(CRIPTAE).

Gratum vobis esse confidimus, quando militiae vestrae iudices destinamus, quia¹ tunc ordines vestros agitis, quotiens vobis non defuerit praesentia iudicantis. relativa ista intellectui sunt nomina: si praesulem ademeris, militem non relinquis: apparitio¹⁵ enim tollitur, quotiens qui iubere poterat abrogatur. vobis ergo actum cedimus, dum ad vos dirigimus dignitates et tam diu vos militare facimus, donec iudices destinamus: nec istud leve credatis beneficium, ut cum vos sitis obsequium, vobis occurrat electio cognitorum. Et ideo per indictionem illam illum comitem militiae vestrae cognoscite² destinatum. quem ita acturum esse putamus tam in causis publicis quam privatis, ut²⁰ eum laus optata comitetur. cui devotionem iustissimam commodantes in his quae vobis praeceperit sollemniter oboedite, quia reverentiam nostram honoratam esse credimus, si bene habitos nostros iudices sentiamus.

XXVIII.

FORMULA DE CUSTODIENDIS PORTIS CIVITATUM.

Nullatenus de eius fide dubitatur qui ad custodiam civitatis eligitur, quia probatae²⁵ conscientiae constat esse credendum quod fuerit pro securitate multorum. atque ideo curam portae illius civitatis nostra tibi auctoritate concedimus, ut et improborum non pateat adventibus et bonorum non retardet accessus. nam si porta semper obserata

LRKP(TU)E(F)

1 secundi] seculi *P^a* et *om. F* 2 ordinationes iussionum *KEF* 3 sentiemus *A* 6 semp.
un. *P* 7 relinquere *L¹* 8 nostr(a)e *TI* 9 patientiam *vel* patientiam *KTUEF* commodate] *PE²FA*,
commendate *LRTE¹*, commendat *U* 11 sensibus] iussionibus *P^a* aut *LTE¹*, aud *U* postulabat *L^aU*,
postulabis *T* 13 nobis *A* milicite *L^a* nostrae *A^o* 14 nostros *A^o* 15 intellectui] *A*, in-
tellectus *U*, intellectus tui *T*, intellectu *LRKPEF* sunt ante int. *R* 16 obrogatur *P^a* aptum *TA*,
altum e *Cuiacio affert Garetus errore* credimus *KA* 17 diu *om. P* (in *sp. vac.*) *A^{r(1)}* 18 ut]
et *L¹* scitis *E²FA* 20 ut] cum *F^a* 21 commendantes *T*, commendentes *K* in *om. A*
quas *LRT*, quam nos *U[?]* 22 praecepit *R* 23 iud. nostr. *EF* 25 fide] fiducia *TUE²*
26 conscientiae] *PTUEFA*, scienciae *LRK* qui *A* 27 ciu. ill. *TEF* et *om. PTUA* 28 et
om. E obsecrata *T*, obseruata *EF*

- sit, instar est carceris: si iterum iugiter pandatur, murorum nil proderit habere muni-
 2 mina. Sit ergo utrumque moderatum, ut et custodiae nocturnae satisfacias et in-
 competenter eam claudere non praesumas. eris nimirum via civium et ingressus
 mercium singularum, amicus scilicet copiae quam optas intrare. stude ergo cum
 5 alimoniis invitare venientes. non tibi quod despiciatur est creditum. quibusdam fauci-
 bus civitatis praeponeris, qui ingredientibus victualibus praeesse monstraris. quod te
 oportet sine querela perficere, ut in parvis agnoscere possimus, cui maiora credere
 debeamus.

XXX.

FORMULA TRIBUNATUS PROVINCIARUM.

- 1 ¹⁰ Aequitati convenit ut unus quisque ad fructum militiae emenso tempore debeat
 pervenire et laboris recipiat praemium pro compensatione meritorum. unde quia
 priscas consuetudinis ratio persuadet, ut a nobis debeat designari, qui vobis tribunus
 esse mereatur, ideoque hac auctoritate censemus, ut ille, quem locus videtur ex-
 15 postulare, vobis in supradicto honore praesideat, quatenus, cum ad tempus venerit
 constitutum, optato honore potiatur. divina sunt ista iudicia, non humana, ut quem
 2 superna ad debitum tempus voluerunt perducere, merito videatur et laboris sui praemia
 suscepisse. Excubiarum suarum igitur competentia privilegia consequatur, quia nullum
 emolumento consueto fraudari desideramus, quem sine culpis ad primatum venisse
 cognoscimus. quapropter illi pro utilitate publica disponenti modis omnibus oboedite,
 20 quoniam partem iudicis habent priores, quando ab ipsis requiritur, si quid a vobis
 insolentius excedatur.

XXXI.

FORMULA PRINCIPATUS IN URBE ROMA.

- 1 Cum in urbe Roma plurima fieri censeamus et necesse sit partem ibi esse comi-
 tiaci officii, ut utilitates publicae videantur impleri, more nostro prospeximus, ut, quia
 25 principem cardinalem obsequiis nostris deesse non patimur, tu eius locum vicarii
 nomine in urbe Roma sollemniter debeas continere, quatenus et ille primatus sui
 laboribus perfruatur et tu in alterius honore possis discere. quod in tuo debeas feli-
 2 citer exhibere. Si quos etiam comitiacorum ad comitatum iudicaveris esse dirigendos
 consulens obsequio nostro, tuo subiacebit arbitrio. eos autem, quos retinendos puta-
 30 veris, indulta securitate potentur, ita tamen, ut vicissim omnia modereris, quatenus
 nec excubantes continuus labor atterat nec segnes iterum rubigo otii fugienda
 consumat.

LRKP(TU)E(F)

1 iugiter <i>om. TU</i>	panditur <i>UF</i> , patitur <i>T</i>	prodest <i>A</i>	2 et <i>om. F</i>	4 mercium (<i>mersium K</i>)
singularum (<i>singularium P^a</i>)	commeantium singularum <i>E²F</i>	scilicet] fit <i>E¹</i> , 'uel sit uel scilicet' <i>E²</i> ,		
simul <i>A</i>	stude ergo] tuum est ergo <i>P</i> , <i>om. T</i> (<i>non U</i>)	5 in+rare <i>U</i> [?], uitare <i>T</i>	8 debeamus]	
possimus <i>R</i>	10 quisque] quis <i>RT</i>	emerso <i>TUEF</i>	11 pervenire] <i>KTUEFA</i> , provenire <i>LRP</i>	
12 vobis] a vobis <i>PTA</i> , a nobis <i>U</i>	13 ideoque] et ideo <i>K</i> , ideo <i>EFA^o</i>	exponere <i>L¹</i>	14 cum	
ad] cum <i>U</i> , eum <i>T</i>	16 temp. deb. <i>PA</i>	17 consequantur <i>K</i>	18 venire <i>A</i>	19 dispo-
nendi <i>P^a</i> , <i>om. TU</i>	20 partem] potestatem <i>A</i>	23 partem ibi] peritus ibi <i>E¹</i> , ibi potestatem <i>A</i>	comi-	
ciati <i>E</i> , comitati <i>F</i>	24 nostro more <i>PA</i>	ut quia <i>om. TU</i>	25 cardialem <i>P</i>	uirarii <i>P^a</i>
26 romana <i>A</i>	laboris sui primatibus <i>TUE²</i>	27 dicere <i>P</i>	28 comiciatorum <i>E</i>	29 con-
sequens <i>TUE²</i>	eos] hii <i>EF</i>	30 patientur <i>T</i> , potiantur <i>A</i>	moderereris <i>L¹</i>	31 ex-
cubant <i>F^a</i>	segnies <i>U</i> , sequens <i>T</i>			

XXXII.

FORMULA QUA MONETA COMMITTITUR.

Omnis quidem utilitas publica fidei debet actione compleri, quia totum vitiosum 1
geritur, ubi conscientiae puritas non habetur: tamen omnino monetae debet integritas
quaeri, ubi et vultus noster imprimitur et generalis utilitas invenitur. nam quid erit
tutum, si in nostra peccetur effigie, et quam subiectus corde venerari debet, manus 5
sacrilega violare festinet? additur quod venalitas cuncta dissolvitur, si victualia metalla
vitiantur, quando necesse est respui quod in mercimoniis corruptum videtur offerri.
quis ergo patiat unius esse commodum dispendia scelestae cunctorum, ut detestabile
vitium venire possit ad pretium? Sit mundum quod ad formam nostrae serenitatis 2
adducitur: claritas regia nil admittit infectum. nam si vultus cuiuslibet sincero colore 10
depingitur, multo iustius metallorum puritate principalis gratia custoditur. auri flamma
nulla iniuria permixtionis albescat, argenti color gratia candoris arrideat, aeris rubor
in nativa qualitate permaneat. nam si unum laedere legibus putatur esse damnum,
quid ille mereri poterit, qui in tanta hominum numerositate peccaverit? Pondus quin 3
etiam constitutum denariis praecipimus debere servari, qui olim penso quam numero 15
vendebantur: unde verborum vocabula competenter ab origine trahens compendium et
dispendium pulchre vocitavit antiquitas. pecunia enim a pecudis tergo nominata Gallis
auctoribus sine aliquo adhuc signo ad metalla translata est. quam non sinimus faecu-
lenta permixtione fieri contemptibilem, ne iterum in antiquam cognoscatur redire
vilitatem. Proinde te, cuius nobis laudata est integritas actionis, ab illa indictione 20 4
per iuge quinquennium monetae curam habere praecipimus, quam Servius rex in aere
primum inpressisse perhibetur: ita ut tuo periculo non dubites quaeri, si quid in illa
fraudis potuerit inveniri. nam sicut casus asperos subibis, si quid fortasse deliqueris,
ita inremuneratum non derelinquimus, si te egisse inculpabiliter senserimus.

XXXIII.

FORMULA TRACTORIAE LEGATORUM DIVERSARUM GENTIUM.

25

Quis dubitet utilitatis publicae interesse rationem, ut, quibus nos constat dona
conferre, nullam videantur itineris iniuriam sustinere, quando nec vobis morarum
detrimenta faciunt et illi se bene habitos fuisse cognoscunt? atque ideo humanitatem
subter annexam vel ad equos capitum definitum illius gentis legatis sine aliqua fardi-
tate praestabitis, quatenus ad sedes suas inremunerati non debeant pervenire, quia 30
festinantibus gratior est celeritas in redeundo quam quaelibet munerum magnitudo.

LRKP(T deficit v. 7 in neccesse)(U deficit v. 6 in uenalitas)E(F)

2 nitiose TUE^2F	3 mon. deb.] deb. mon. KEF	4 quidnam PA	5 nostra] tanta F	manu A^c
6 dissoluit PA	micinalia T	metalla] metallaso T	7 offerri E^1	8 scelestia Pa
cincero P	11 pur. met. F	12 aeris] eteris P	14 tanta h. uniuersitate E^1	tantam h.
numerositatem PA	15 penso] tam penso K^2PEFA	16 uendebantur] uidebantur PaE^2Ar	18 fecilenta L^1R	
bantur obnoxii P^b	origigene P	17 uocauit R	pecunia] penitentia P	
19 redire] LPA , redigi $RKEF'$	21 seruus] seruus PA^r , seuerius E^2F'	22 inprexisse EF^1	per	
hibetur] exhibetur P	23 poterit E^2	24 relinquimus A	26 dubitat F	rationi Chi .
27 itineris iniuriam (molestiam PA)] ini. it. EF	nec nobis] nobis nec F	28 faciunt] proficiunt $malim$	30 inremorati L , irremorati P	
vel ante detrimenta <i>inserere</i> omissiones	bene se R	cognoscuntur E^1		
31 reddendo K				

XXXIII.

FORMULA EVOCATORIAE, QUAM PRINCEPS MOTU SUO DIRIGIT.

- 1 Non dubitamus ultronea grate suscipi, quae in locum muneris solent postulata
conferri, quia domini recordatio concedit semper augmenta nec possunt esse principis
vacua gratificationis indicia. quapropter ad comitatum nostrum iussis te praesentibus
2 5 evocamus, ut non medioeri gaudio perfruaris. Et ideo otii delectatione postposita ad
illam diem ad urbem illam venire depropera, ut et tibi aspectum nostrum gratum
fuisse iudicemus, cum te festinasse cognoscimus. desiderat enim aula nostra prae-
sentiam bonorum, dum nescio quo pacto quicquid regali sapientiae gratum esse
cognoscitur, et divino iudicio comprobatur, quia ille qui corda nostra regit, ipse etiam
10 quod debeamus sentire concedit.

XXXV.

FORMULA EVOCATORIAE, QUAE PETENTI CONCEDITUR.

- 1 Manifestatio est conscientiae bonae praesentiam iusti principis expetisse, quam
solus ille desiderare potest, qui de magna mentis puritate confidit. aspectum solis
nisi clara lumina non requirunt, quia illi tantum possunt rutilantes pati radios, quos
15 constat oculos habere purissimos. sic praesentiam principis ambiunt qui de cordis
2 sinceritate praesumunt. Hinc est quod veniendi tibi ad comitatum fiduciam grata
mente largimur, ne honor evocationis, qui pro vestra gloria constat inventus, ad in-
iuriam convertatur, dum aliqua fuerit dilatione tardatus. invitamus quin immo desideria
venientum, quia inde magis crescimus, si viros nobiles nostris obsequiis aggregamus.

XXXVI.

FORMULA COMMEATALIS.

- 1 Nemo dubitat homines suavi varietate recreari, quia in continuatione rerum
magnum mentibus constat esse fastidium. dulcedo mellis, si assidue sumatur, horre-
scit: serena ipsa, quamvis magnopere desiderantur, iugiter adepta sordescunt: non
immerito, quia dum sit homo commutabilis, naturae suae desiderat habere qualitates.
2 25 Et ideo festinanti tibi provinciali oblectatione refoveri copiam tot mensuum in supra
dicta provincia concedimus immorandi, quia paene reclusus advertitur, cui mutare solum
liberum non videtur: ita tamen, ut cum promeritas indutias domino iuvante transegeris,
ad urbanas sedes redire festines. nam si taedium est continuatim vivere in urbis
celebritate, quanto magis in agris diutina tempora peregissem! libenter ergo damus
30 indutias discedendi, non ut Roma debeat desereri, sed ut amplius commendetur absenti.

LRKP(TU incipiunt rursus post sp. vac. versuum sex ab ep. 36)E(F)

3 semper *om. P* principis *om. R¹* 4 iudicia *A* 5 ot. del. (delectione *R¹*) del. ot. *KE*
6 venire depropera] deuenire propera *PA* et *om. F* 8 esse cognoscitur] fuisse iudicemus *K*
10 quid *PA* debebamus *K^a* 13 illi *om. R* 15 oculos *om. E¹* sic] sicut *K* qui] que *K*
16 sinceritate] puritate *KEF* uenendi *K^a* 17 reuocationis *F*, uocationis *A^e* nostra *PEFA*
18 dum] cum *R* 19 uenientium *KPEFA* aggregemus *A^e* 21 suau] *TUE²F²*, sua *LRKPE¹F¹A*
24 dum] cum *TUEF²A* commentabilis *F¹* 25 fest. tibi] tibi fest. *F*, desideranti (desiderata *U*) tibi *TUE²*
fueri *TU* tot] decem *KEF* mensium *KPTUEA* 26 prouincia] insula *F* commorandi *TU* cui
mutare] cui uisitare *A^r*, cum uisitare *P* lib. sol. *F*, solum lucrum *T* 27 tantum ut cum promitas *T*,
tamen in eum promeritas *U* domino] deo *E* 28 festinas *P^a* urbis] urbe *P^a*, ubis *T* 29 diutina]
continua *F* 30 discedendi] accedendi *UE²*, accendendi *T* roma debeat (*om. TU*) deb. roma *A* de-
serere *P^a* amplius] magis *PA*

XXXVII.

FORMULA SPECTABILITATIS.

Optamus nobis deo auxiliante subiectos varia dignitatum praerogativa gloriari: desideramus probabile genus hominum inpressa gratia dignitatis ornare, ut laudabilius unus quisque possit vivere, cum se honores reverendos cognoverit accepisse. sic enim et ad virtutis studia decenter ascenditur et a bonis civibus res publica plus amatur. 5 atque ideo te spectabilitatis nitore decoramus, ut sententiam tuam in conventibus publicis spectandam esse cognoscas, cum inter nobiles decorus assederis, ut, si haec praedicabili conversatione tractaveris, in futurum praemiis melioribus augearis.

XXXVIII.

FORMULA CLARISSIMATUS.

Constat iucundum esse rerum bonarum saporem et utilem ambitum laudis, qui 10 appetitur per augmenta virtutis. hoc nos studium providae liberalitatis infundimus, ut maior sit cultus morum, dum crescunt desideria praemiorum. clarissimatus igitur honorem, ornamenta iudicii nostri, regia tibi largitur auctoritas, quod praebeat et exactae vitae testimonium et futurae prosperitatis polliceatur augmentum. quapropter nihil iam obscurum agere patiaris, qui clarissimatus dignitate resplendes. grande siquidem 15 vitae testimonium est non tam clarum quam clarissimum dici, quando paene totum de illo optimum creditur qui tanti fulgoris superlativo nomine vocitatur.

XXXVIII.

FORMULA TUTIONIS.

Superfluum quidem videtur tutionem specialiter a principe petere, cuius est pro- 1 positi universos communiter vindicare. sed quia securitatem tuam quorundam violen- 20 torum exsecranda temeritas inquietat, non piget dolentium querelis ad hanc partem pietatis adduci, ut quod omnibus praestare cupimus, supplicanti potissimum conferamus. atque ideo diversorum te, quemadmodum quereris, dispendiis sauciatum in castra defensionis nostrae clementer excipimus, ut cum adversariis tuis non, ut haecenus, campestri certamine, sed murali videaris protectione contendere. ita fit ut, truculentis 25 viribus pressus, reddaris auxiliis regalibus exaequatus. Quapropter tutionem tibi 2 nostri nominis quasi validissimam turrem contra inciviles impetus et conventionalia detrimenta nostra concedit auctoritas: ita tamen, ne, his praesumptionibus sublevatus, civile despicias praebere responsum et tu videaris insolens calcare iura publica, quem primitus detestanda premebat audacia. et quia ministros efficaces nostra debet habere 30 praeceptio nec decet principem loqui quod non videatur posse compleri, praesentis

LRKP(TU)E(F)

3 hom. genus *L* inpressa] im(*vel* n)pena *TUEF*² 4 quisque] quis *L*¹*R* se om. *TU* accepisse] percepisse *KE*¹*F* 5 et ad] ad *TU* a bonis] ab oīs (= omnis) *T*, ab omnibus *F* 6 nitore] honore *TUE*² 7 cognoscamus *R*¹ assederes *L*^a si haec] si hoc *U*, sibi *T* 11 libertatis *TE*¹*F* (*non U*) 14 prosp. fut. *F* nihil (nil *PA*^r) iam] iam nichil *F* 15 potiaris *E*¹ dignitate *bis* *R*¹ 19 petere] querere *TU* 20 universo *PA*^r 21 ex(s)ecrata *TU* 22 concedamus *PA*^r 23 quereris] con- quereris *KEF*, quereres pateris *U*, pateris *T* castra] claustra *TUE* 24 ut haecenus] haecenus *RF*¹ 25 contradere *L*¹ sit *TU*, fiet *A* truculentus *E*¹, trucu (*sp. vac.*) *T*, om. *U* 27 ualidimam *P*^a 29 despicias] respuas *E*¹*A*^o 30 destruenda *E*¹ 31 principalem *P* quod] qui *P*

beneficii iussione, adversus Gothos illa, adversus Romanos illa, facile te fides et diligentia custodivit: quia nemo laborat defendere quod timetur offendi, dum praestans dominus fieri formidatur ingratus. fruire igitur nostra elementia: beneficio laetare suscepto. nam si ulterius a quoquam sub incivilitate temptaris, tua de inimicis potius
⁵ vota complebis.

XL.

FORMULA DE MATRIMONIO CONFIRMANDO ET LIBERIS
 LEGITIMIS FACIENDIS.

- 1 Aeternum est beneficium quod posteritatis fuerit favore collatum nec plus est
 conveniens regi quam si humanae praestet origini. in lucem quippe venturus casus
¹⁰ suscipere non meretur adversos, ne ante gravamen distractionis incurrat quam gaudia
 2 supernae lucis inveniat. Oblata itaque supplicatione depromis mulierem quam tibi
 placitus illigavit amplexus, beneficio nostro iugali honestate debere sociari, ut ex ea
 liberi nati nomen nanciscantur heredum. nam cum spontanea copula animantia cuncta
 consociet dignumque unicuique videatur esse quod placuit, durum est ibi libertatem
 3 ¹⁵ liberam non haberi, unde liberi procreantur. Et ideo illam quae, sicut iure prae-
 cipitur, honestate non fuisse probatur aequalis, legitimam tibi fieri censemus uxorem
 et filios ex eadem coniuge, sive qui suscepti sunt sive qui sunt suscipiendi, heredum
 volumus iura sortiri, ut sub nulla dubietate diligas quos tibi absolute successores
 futuros esse cognoscas. natura enim tibi praestitit filios, sed nos tali securitate
²⁰ facimus esse carissimos.

XLI.

FORMULA AETATIS VENIAE.

- 1 Gloriosa est supplicatio, quae veniam quaerit aetatis: quando se gravitatem de
 moribus profitetur accipere, quam maturitatem vitae adhuc non contingit intulisse.
 minor nascendo grandaevus cupis esse consilio. ita quod in humanis rebus audacis-
²⁵ simum est, ad erroris auxilium beneficium contemnis annorum. quapropter oblata
 supplicatione depromis, ut, cum tibi sit ratio firma prudentiae, actiones tuae non relin-
 quantur ambiguae, ne infirmetur iure quod non potest utilitate titubare. hoc nos,
 quibus cordi est bona desideria perficere, libenter accipimus, quia nullas se captare
 2 velle profitetur insidias, quisquis habere liberos contractus constanter affectat. Atque
³⁰ ideo, si id tempus constat elapsum, quo ad hanc veniam accedi iura voluerunt, nos
 quoque probabilibus desideriis licentiam non negamus, ut in competenti foro ea quae
 in his causis reverenda legum dietat antiquitas, sollemniter actitentur, ita ut alienandis
 rusticis vel urbanis praediis constitutionum servetur auctoritas: ne cum opinioni prae-

LRKP(TU)E(F post ep. 40 ins. ep. 9, 4)

1 te fac. *R* et om. *Pa* 2 fortasse custodiet vel custodibit qua *F*¹ quod] nisi quod *EF*², nisi
 qui *Ae* 3 formitur *Pa* 4 potius om. *F* 9 conveniens] continens *EF*¹ si] ut *PA* originis
 illuce *T*, origini illuōe *U* 10 mereatur *E*¹*F*², moretur *TU* ne] nec *Pa* 11 itaque] igitur *F*
 12 alliganit *F*, illigat *PA*^r debere om. *TU* 13 nascantur *KT* heredent *L*¹[?] nam om. *TU*
 cuncta om. *KF*¹ 14 unicuique om. *Ae* dudum *TU* ibi] tibi *PTU*, om. *EA*^e 15 haberi] *LRTU*,
 habere *KPEFA* 16 fuisse prob. (om. *R*¹)] prob. fuisse *KTUEF* censem om. *K*¹ 17 ex] qui
 ex *TU* coni. siue] coni. si *L*^a sunt susc.] susc. sunt *TU*, susc. (om. sunt) *EFA*^e heredent *L*¹[?]
 19 nos] non *U*, nos tibi in *T* 20 faciamus *TU* carissimos] clarissimos *E* 22 suppl. est *Ae*
 23 confitetur *A* accipere om. *R* contigit *EFA*^e 24 cupit *R* 25 armorum *EF* 26 lin-
 quantur *K* 27 ne inf. . . titubare om. *K*¹ 29 (h)ostentanter affectant *TU* 31 probabilis *R* foro
 comp. *PA* ea om. *TU* 32 ut] ut in *EFA*^e 33 cum] dum *TU*

stare volumus, utilitatem supplicis laedere videamur. cape igitur nostro beneficio potiore annis aetatem et quod petis ab oraculo, moribus exhibeto. nam professio maturitatis acerbae locum denegat actionis, quando multo gravior est culpa, quam suae promissionis impugnat auctoritas.

XLII.

FORMULA EDICTI, AD QUAESTOREM, UT IPSE SPONDERE DEBEAT,
QUI SAIONEM MERETUR.

Frequenter saiones, quos a nobis credidimus pia voluntate concedi, querelis 1
maximis cognovimus ingravatos. corruptum est, pro dolor! beneficium nostrum,
crevitque potius de medicina calamitas, dum ad alios usus petentium malignitate
translati sunt quam eos nostra remedia transtulerunt. unde nobis necesse fuit remedio 10
salubri votis pestiferis obviare, ne, dum pietatis studio ad aequabilia beneficia trahimur.
subreptionum iniquissima patiamur. Atque ideo edictali programme definimus, ut, 2
quicumque contra violentas insidias propter ineluctabiles necessitates suas mereri
desiderat forte saionem, officio nostro poenali se vinculo cautionis astringat, ut, si
praecepta nostra eius inmissione plectibili is apud quem meretur excesserit, ipse poenae 15
nomine det auri libras tot et satisfacere se promittat quaecumque adversarius eius
potuerit tam commodi quam itineris sustinere detrimenta. Nos enim cum reprimere 3
inciviles animos volumus, praegravare innocentiam non debemus. saio autem, qui sua
voluntate modum praeceptionis excesserit, donativo se noverit exuendum et gratiae
nostrae, quod est damnis omnibus gravius, incurrere posse periculum nec sibi ulterius 20
esse credendum, si iussionis nostrae, cuius executor esse debuit, temerator extiterit.

LRKP(deficiunt omnes in ep. 41 fin.)(T)(U deficit 17 in nos enim cum)E(F). Item collati inde ab ep. 42 C (Ambrosianus A 210 inf.). 93 (Breslav. univ. I F 59). 96 (Flor. Riccard. 303). 97 (Lipsiensis). 98 (Londiniensis 12022). 102 (Oxon. Bodl. Canonic. 178). 103 (Paris. 16712). 103A (Pragensis S. Viti). 104 (Chigianus). 105 (Vaticanus 2970). 106 (Ottonianus 174). 107 (Ottonianus 335). 108 (Vaticanus reg. 148). 109 (Vaticanus reg. 1822). 110 (Venetus II 20). 111 (Vindobonensis 79); item incipiens 10 in unde B

1 supplicis] *LRK*, supplices *PA*², publicam *E*¹*FA*², ipsius legis *TUE*² 3 denegat] derogat *TUE*²
malim quem 4 impugnet *TU* 5 ad ep. 42 adscribit incipit variare *C* 7 credimus *TC* 96. 97.
102. 103. 103A. 107. 110 (non *U*), credis 105 8 uestrum *U* 9 crevitque] *TA*², cernitque *U*, credendum-
que reliqui potius inter credendum et que 108 ad om. 96. 103 petentium] potentium *C* 97. 98. 103A.
105. 106. 107. 108. 111. *A*², potentum 96. 103 10 quam] qua 105. 107, om. 108 transtulerunt] expectes
destinarunt necesse] necessitate *C*, om. 110 rem. sal. (salubris *T*, salutis *U*)] sal. rem. 97. 103A 11 posti-
feris *T* 103 (non *U*) studium *A*² aequabilia] *BT* (non *U*), equalia plerique et *A*², om. *F* 96. 103 trahi-
mur] *BEF* 93. 98. 102. 103. 103A. 104. 105. 106. 107. 109. 110, terrimur *U*, trahimus *C*, trahitur 96. *A*²,
trahuntur 108, murmuri *T* 12 subreptionem *T* 107 (non *U*) iniquissimis 96 ideo om. 96. 102. 103
edictali] et ytali 108 programme] programine *T*, gramate *C* definimus om. 96. 103 13 uiolentes 108,
uiolentos *C* 105^a. 107 insias *C*¹ ineluctabiles] *BTUE* 98. 107. 111. *A*², ineuitabiles *F* 93. 96. 97. 102. 103.
103A. 104. 106. 109. 110, elluctabiles *C*, incruciabiles 105, incucellulabiles 108 necessitas 96 14 forte]
fortem *C* 98. 107. *A*², fortes *T*, frontem 105 saione 106² poenali] pena 106² se uinculo] semen-
tulo 103A cautionis om. 102 abstringat *B*, asstringat 111 si praecepta] se praecogitantes 108 15 nostra
eius] vel nostr(a)e ius *BTUE*²*F*¹ 96. 102. 104. 106. 109, nostre uis 97. 103. 103A. 110, nostrae uis iussionis 111,
nostra ius *E*¹, iussione 108, nostrae iussionis *F*²*C* 93. 105. 107. *A*² coniectura (id est iussionis marg. 97) in-
missione] imitatione 96, missione *U*, om. *C* plectibilia *C*, plectabili *T* 108 is apud] scripsi, saius vel sayus
plerique, sauis *U*, sanis 103A[?], sayones 110¹, sayo 93, saium 111 quem] quam 110, quae 98 meren-
tur 108 ipse] et ipse *A*² 16 det] tot *U* auri libras tot] decem libras auri 110 se] *B*, om. reliqui ad-
uersarius eius] *B* 106, eius aduersarius plerique, eius aduersarii 105, adu. (om. eius) 98 17 poterit 106,
om. 103A sustinere ante potuerit 93 detrimenta om. 108 18 inciviles] deciviles *T*^a, in** inciviles 102[?]
animos volumus] uol. an. *T*, animos reprimat (sic) 107 debeamus 102. 108 saio] 93. 111 corrigentes,
saio *F*², saius vel sayus plerique, om. *C* autem] aut *C*² 19 modum praeceptionis] pr. m. *C*, m. pro-
tectionis 107 donatiuis *A*² exuendum 102^a. 109 20 est] post grauius *T* 104, om. *B* damnis]
damus *T* incurre possit 108 ulterius esse] uel unius ulterius esse 111, uolumus 93 21 si] sed 98. 105,
set 108 iussionis (iussionibus 108) nostrae] n. i. 97. 103A existerit *C*, extiterit et cetera 103A

XLIII.

FORMULA PROBATORIAE CHARTARIORUM.

Constat militiam bene geri, quae probatis moribus videtur imponi, quando ipse secum potest revolvere, quod iudex eum admonere debuit: maxime cum ad patrimonium divinae domus talis mereatur accedere, ut detestabili cupiditate non possit accendi. deinde cum splendidissimum officium censoria quadam gravitate reluceat et turpe sit illi misceri qui dignis moribus non potest approbari, congruum videtur tales quaerere qui in nullo debeant displicere. atque ideo tribuni chartariorum suggestionem comperta, penes quem officii est digna reverentia, ab illo die chartarii te volumus nomen adipisci, ut qui nobis bene acturus promitteris, documentis laudabilibus approberis. avaritiam declina: fuge longius iniqua compendia. multo melius proficitur, si bonis operibus serviatur.

XLIIII.

FORMULA DE COMPETITIONIBUS.

Nescio quid grande de se videtur promittere, qui loca desiderat publica possidere. hoc enim ita fieri decet, si res squalida in meliorem loci faciem transferatur et revocetur ad ornatum quod pridem iacere videbatur incultum. atque ideo desideranti tibi illum locum proprietario iure concedimus, praeter aes aut plumbum vel marmora, si tamen ibi fuerint latere comperta. age itaque ut per te decorem sumat quod neglectum incuriosa vetustate iacuerat, quatenus boni civis laudem invenire merearis, si faciem tuae civitatis ornaveris, securus etiam ad quoslibet vel ad posteros transmissurus quod proprio fuerit labore compositum. quia tanto firmius unusquisque talia possidebit, quanto se auctoresque suos amplius expendisse probaverit.

BTE(F)C 93. 96. 97. 98. 102. 103. 103A. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111

2 qui *T* probatio 102 moribus *om.* 96 3 secum potest] se conpotesti *T* resolvere *B*¹,
 evolueret 97^a quo *B* eum admonere debuit] *B*, eum (cum *T* 108, *om.* *C*) potuit adm. (admoerere 97. 103A)
 plerique et *A*^e, potuit adm. eum 102. 104^a, potuit eum adm. 104^b ad *om.* 93. 96. 97^a. 103A patro-
 cinia *T* 4 tal. dom. *A*^e mercatur 103A ut] qui 93. 111^b, qui de 111^a detestabili cupiditate] *B*,
 cup. det. plerique et *A*^e, cupiditati delectabili *T* potest *T* 5 splendidissimum 108 quedam 102 gratui-
 tate 93 et] ut *T* 6 illi] *BC* 107, illis plerique et *A*^e, illius 108 immisceri *C* 110 dignis moribus
 non potest] *BT*, d. m. n. possunt *EC* 97. 98. 102. 103A. 104. 105. 106. 107. 108. 111. *A*^e, d. n. possunt *F* 96.
 103. 105, d. m. n. possit 110, possint d. m. 93 7 quaerere] quaerules *C*, quere 111 debeat *C* 108. 110
 tribunii 96 cartariorum *B*^a, cratariorum 105, tartariorum 103A 8 officium 102. 104 est digna]
 digna 105, indigna *C* cratarii 105, cartani 109 te *om.* 102 9 adipisci 110 bene act. nobis 96 ap-
 probebris *T*^a 10 declina] dedigna 107 fuge longius] *BT*, longius fuge plerique et *A*^e, longe fuge 107
 dispendia 110 proficiscitur 105 11 operibus] *B*, moribus reliqui 13 de se] se *E*¹*C* 98. 105.
 107. 108. 111. *A*^e, sed *T* des. publ.] publ. des. *F* 96. 103, deliberat p. 93 14 res squalida] res
 qualida 108, rei qualitas *C* meliori 108 15 quod] qui 105, quid 97 uid. iac. 108. *A*^e in-
 ultum 102 ideo desideranti] consideranti 110 16 locum *om.* 96. 103 propietario 98, proprietati *T* iure]
 uidē 110[?] concedimus 97^a praeter aes] pretere es 108, praetes *s *C*¹, putes os *C*², praeties 98 aut]
 autem 98 tamen] tantum *T* 17 ibi] tibi 96. 103. 110, *om.* 97 fuerit *T* ag *e *B* itaque]
 ita 97^a. 103A (*versu exeunte*), igitur 109 per te] partem 108 decorem (decoram 102, honorem *C*) sum.]
 sum. dec. *A*^e incuriosa] *BT* 93, incuria reliqui 18 iacierat *B*¹ cuius] cuius *C* merearis]
 uidearis 103A, possis *B* 19 ciui] tis 93, trucitatis *T* securus] secus 102 etiam] est *T* quoslibet
 (quaelibet 107, quolibet 109) uel ad] quoslibet tuos 93, *om.* 105^a. *A*^e quod] qui *T* 20 talia *om.* *A*^e
 21 quanto] quam *F*¹ 96 se *om.* 109 auctoresque] auctores *T* 110 suos *om.* 107 expendisse 93. 111,
 expendidisse 105, expetisse 108 probaueris *C*, prob. etc. 93

XLV.

FORMULA, QUA CENSUS RELEVETUR EI QUI UNAM CASAM
POSSIDET PRAEGRAVATAM.

Cum de agri utilitate vivatur et omnibus inde certum sit iustum venire com- 1
pendium, tributum illud possessionis in illa provincia constitutae ita quereris onerosum,
ut universas tibi voraverit facultates hiatus ille vastissimus functionis et quod aliunde 5
magno labore potest colligi, per illam videatur absumi, cuius utilitatem nimia transcendit
illatio, dum plus compulsoribus redditur quam a sedulo cultore praestetur. quapropter
credimus te evadere posse nuditatem, si dominium huius ruris amiseris, cui iugis sterili-
tas de compulsoribus venit, ne condicione miserabili servias necessitati, cuius dominus 10 2
esse meruisti. Sed quia hoc genus beneficii praestari mediocribus leges sacratissimae
censuerunt, ut qui unius cespitis enormitate deprimitur nec alterius commodo sublevatur,
moderatione habita ei debeat subveniri, magnitudini vestrae, cui cordi est cogitare
iustitiam, praesenti auctoritate decernimus, ut, si ita est, tot solidos tributarios supra-
dictae possessionis datis praeceptionibus ad eos quorum interest ita faciatis de vasariis
publicis diligenter abradi, ut huius rei duplex vestigium non debeat inveniri, sed per 15
saecula sine errore servetur quod una tantum summa concluditur.

XLVI.

FORMULA QUA CONSOBRINAE MATRIMONIUM LEGITIMUM FIAT.

Institutio divinarum legum humano iuri ministravit exordium, quando in illis 1
capitibus legitur praeceptum quae duabus tabulis probantur ascripta. sacer enim

BTE(F)C 93. 96. 97. 98. 102. 103. 103A. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111

3 uiuamus 108 inde] iam 97 certum] est certura 108 4 illum *B*¹ in illa] nulla 108,
illa 107, *om.* 102 querelis 93 onerosum] ociosum 103A¹, honor sum 108, obnoxium 93. 111 5 uni-
uersa *T* uorauerit] noueruit 108, uocauerit 106 facultatis 93, facultas 109 hiatus] iatus *B*, latus *TE*¹ 98,
lacus *E²FC* 96. 97. 102. 103. 103A. 104. 105. 106. 107. 109. 111. *A*^e, lacus 110, locus 93, latius 108 uasti-
mus *T*^b, fastimus *T*^a et] cum 110 quod aliunde magno] quod m. a. 96, quia lumen magno *T* al. m.
labore (labore *om.* 96)] magno labore (la 103¹) aliunde 103 6 potest] *inc.* *B*^a collegi *B*, scoligi 110
absumi] *B* 93. 111, assumi *vel* asummi *vel* assummi *plerique*, adsumi *C* utilitate *T* 108 nimiam 105
transedit *C* 7 illato *T*, ultio 105 plus *om.* 111 compulsoris 109 a *om.* *T* sedulo] seculo 93 cul-
tore] *B*, *om.* *reliqui* 8 si] sed *C* dominium] dum uim 108 ruris] *B* et *Cui. e con.*, urbis *reliqui* ad-
miseris 105. 108, ammiseras *T* cui iugis] coniugis *B*¹, cum iugis *B*², cui ignis 98 sterilitas] sterelitas *B*¹,
sceleritas 98, *om.* 102^a 9 compulsionibus *C* condicione 98, condictioni 110 dominus] domus *C*¹, *om.* *T*
10 gen. hoc 93 prestare *C*, praestati 111¹ 11 consueuerunt 97. 107¹, censaeuerunt 107² qui *BT*,
qui pro *reliqui* cespitis] cepistis *B* (*em. m. rec.*), respicis 98. 105. 107. 108 innormitate *B*¹, in enormi-
tate *B*², eromnitate 108 nec] nisi 110, ne 109 commodo] *B*, com(m)oditate *plerique*, comedita 102 subleua-
tur *C* 110 12 nostrae *C* 103A. 105. 107. 108. 109. 111. *A*^e corde *B*¹ 13 praeseniti 108 de-
creuimus *T* 103A. 107. 110 tributarios] *B*, tributario *plerique*, tributarie *T* supra dictae (dicto 103A. 105)
possessionis (patronis 97^a) . . . abradi] nomine hiis quorum interest faciatis inferri et residuum de registris
regalibus ita mandamus deleri 93 14 quorum] quoque 105 interest] est 109. 110 de *om.* *C* nasariis 105
15 diligenter] decenter *F* 96. 102. 103. 104. 106. 109. 110 aradi 107 huius] eius 96 duplex *B*,
suplex *T*, duplarum *EC* 98. 105. 107. *A*^e, duplatum 97. 103A, dup(p)larium *F* 96. 102. 103. 104. 106. 110,
duptranum 108, per amplius eciam 93 debet 93 16 sine errore seruatur] sincero reseruatur *B* (*em.*
m. rec.) quod una tantum (tamen 96. 98, cū pro tū 109, communi *A*^e) s. concluditur *om.* 111 18 con-
stitutio 103² ministravit] *BT*, ministrat *reliqui* in (*om.* 98) illis capitibus (apicibus 97. 103A)] illa
uelud capite 93 19 leguntur 93 praeceptum *post* tabulis *T*, praecepta *ante* leguntur 93 quae] quem *T*,
ea quae 110, quae de 105, quo 108 duobus 108 tubulis 107 astricta 96

Moyses divina institutione formatus Israhelitico populo inter alia definivit, ut concubitus suos a vicinitate pii sanguinis abstinere, ne et se in proximitatem redeundo polluerent et dilatationem providam in genus extraneum non haberent. hoc prudentes viri sequentes exemplum multo longius pudicam observantiam posteris transmississent, reservantes principi tantum beneficium in consobrinis nuptiali copulatione iungendis, intellegentes rarius posse praesumi quod a principe iusserant postulari. Ammiramur inventum et temperiem rerum stupenda consideratione laudamus hoc ad principis remissum fuisse iudicium, ut qui populorum mores regebat, ipse et moderata concupiscentiae frena laxaret. et ideo, supplicationum tuarum tenore permoti, si tibi tantum illa consobrini sanguinis vicinitate coniungitur nec alio gradu proximior approbaris, matrimonio tuo decernimus esse sociandam nullamque vobis exinde iubemus fieri quaestionem, quando hoc et leges nostra permitti voluntate consentiunt et vota vestra praesentis auctoritatis beneficia firmaverunt. erunt vobis itaque deo favente posterius sollemniter heredes, castum matrimonium, gloriosa permixtio, quoniam quicquid a nobis fieri praecipitur, necesse est ut non culpis, sed laudibus applicetur.

XLVII.

FORMULA AD PPO, UT SUB DECRETO CURIALIUM
PRAEDIA VENUNDENTUR.

Patitur hoc improvida mortalium plerumque condicio, ut, cum laedere putatur, consulat et cum consulere videtur, affligat. sed illud magis est eligendum, quod prodesse cognoscitur. nam venena ipsa si iuvare probantur, accepta sunt: et contra refugienda est suavitas mellis, quae inferre dinoscitur laesiones. finis ergo sapientis

BTE(F)C 93. 96. 97. 98. 102. 103. 103A. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111

1 moyses *B¹A^e* hisrahelitico *B*, isrlhelico *93*, isrlitico *110*, isdraelitico *103*, isdralitico *98*, ysdraelitico *96*, isrlatitio *108*, israelico *109*, ysmellitico *107* alta *110*, *om.* *108* concubitos *108* 2 abstinere *105*
ne . . . 3 polluerent *om.* *T* et *om.* *C* *106. 107* proximitate *105. 108* 3 polluerunt *105* dilata-
tionem *BTC 102. 104. 105. 107. 108. 110* inprovidam *93* in genus] ingenuus *C*, in genus alie *93¹* extra-
neum] alienum *110* haberet *C*, haberetur *108* prudentissimi *106* 4 multo] *B*, *om.* *reliqui* longius
post obseru. *93* pudicam (publicam *C*) obseruantiam (obseruationem *110*) posteris (in posteros *93*) post.
pud. obs. *107* transmississent] obmiserunt *98* 5 reseruando *105* principis *110* in *om.* *111. A^e*
nuptili *111* copulatione] in cop. *108* iungendi *T*, ungendis *B^a* 6 carius *93. 110* 7 in-
uectum *98* stupenda] stipendia *108* ad] a *B¹* *108. 109. 110* principe *110* 8 rem. fuisse] *BT*,
fuisse rem. *reliqui* qui *om.* *110* regebat (reregebat *109*) ipse] ipse reg. *C*, reg. ut ipse *108* con-
cupiscencia *93* 9 laxaretis *108* tibi tantum illa] *BC*, tibi illa tantum *A^e*, tibi (*om.* *110*) tamen illa
(illam *106*) *plerique*, tamen illa tibi *93* 10 consobrini *C* uicinate *B^a*, in ciuitate *98. 105. 107* con-
stringitur *C* gradum *T* 11 ap(p)roberis *C* *107* matr. tuo decernimus (decreuimus *C* *107*, decor
nimiis *108*) esse] m. t. esse decr. *110*, tuo eam esse dec. matr. *93* saciandam *96*, socianda *98* nulla-
que *T* nobis *93* 12 quaestionem] uoluntate q. *B¹* (*cf. infra*) quando] quoniam *111* hoc (*om.* *A^e*)
et leges (leg** *B¹*)] et hoc l. *110*, et l. hoc *106*, hec hoc l. *C¹*, hec l. *C²*, hoc etiam l. *105* nostrae *B²T*,
nostras *108* permoti *107*, permittit *102* uoluntati *B²*, *om.* *B¹* (*cf. supra*) consensiant *109*
13 nostra *B¹[?]* *108* praesenti auctoritate *C* *107* auctoris *109* beneficio *A^e* 14 posterius *om.* *103* per-
mixtio] *E¹* *93. 103A. 107. 110. A^e*, permixtio *BC* *105*, permissio *E²F* *96. 102. 103. 104. 106*, promissio *T*,
pernuptio *108* quoniam] quando *98. 102. A^e* 15 praec. fier. *98* ut] ne *108* applicatur *108*
18 paritur hoc *102*, capitur haec *98* inprouida] in***** *B¹*, pro inuidia *109* mortalium *om.* *102^a*
plerumque *om.* *107* conditio *98* putant consulant *105* 19 et cum] ut *T* uidentur *105. 107* affli-
gant *105*, affligit *93* magis] maxime *106* eligendum] dicendum *B* (*em. m. rec.*), intelligendum *C* *107*
20 cognoscis *98* nam *om.* *C* ipsa *om.* *109* probantur] credantur atque probantur *108* accepta sunt]
acceptanda sunt *107²*, accepta *** *107¹* et contra *BT*, e contra *plerique*, contra *107. 109*, ergo *105*
21 fugienda *T^a* *96. 103. 111* est *om.* *109* mellis *om.* *98* lexiones *107*, lesionem *93*, lexionem *98*
sapiens *102. 104. 110*

est amare quod expedit: sic nec aegri votum respicit qui prodesse contendit. praedia
quidem curialium non facile distrahi prudens definivit antiquitas, ut ad necessitates
publicas melius sufficerent, si substantiae iuvamina plus haberent. Sed in hac iterum 2
parte prospexit, ut, si apud vos ineluctabilis necessitas appareret, ei suarum rerum
distractio subveniret. nam quid prodest, si quispiam videatur idoneus et fieri non 5
possit a contractis nexibus absolutus? egenti similis est, qui reddere nequit alienum,
nec dici potest proprium, quod liberare dominum non videtur aditum. Sed quamvis 3
hoc vestrae potestati fuerit legum auctoritate concessum, tamen, ne quam vel rarissimi
facti sustineretis invidiam, illius municipis allegatione permoti, nos quoque eminentiae
vestrae praesenti iussione permittimus, ut ad liquidum veritate discussa, si aliter solvi 10
nequeunt contracta ligamina, praedii sui, quod propria voluntate delegerit, habeat
licentiam distrahendi, ita ut reddat debitum quod probatur esse contractum, ne vitio
voracitatis imbutus facultates suas absorbere videatur esse permissus. constet apud
vos probabilis causa damnorum, quoniam illi volumus subveniri qui duris necessitatibus
probatur astringi: utrumque enim potest esse culpabile aut malis moribus frena laxare 15
aut iustas iterum querelas excludere. quapropter provide vobis permisit antiquitas
de illa causa decernere, cui est utile curiam custodire. a quibus enim urbium munia
poterunt sustineri, si civitatum nervi passim videantur abscidi?

BTE(F)C 93. 96. 97. 98. 102. 103. 103A. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111

1 sic] dum 93 nec (a)egri] BT, nec igitur (= g) plerique, igitur nec 98. 103, nec 93 uot. respicit
(respuit 103A)] resp. uot. 110 qui] quod 108 contenditur T, contempnit 109 2 quidem] quod 98 rura-
lium E¹ ad] et T 3 sufficerent] B et Cui. e coni., proficerent F 93. 96. 103. 111, efficerent reliqui
si om. 96. 103 substantiae] subest 103A iuvamina] munimina 107 haberentur 98. 108, habent T sed]
et 93 in hac] ac T, in hoc 93 4 parte] rite 93, parte rite 97² prospexerit 98, compexit 111 si
om. 108 apud om. 93 uos] nos 102. 108. 109, om. 98 ineluctabilis] B²TE¹C 105. 107. 108. A^e, in-
luctabilis B¹, illutabilis 98, ineuitabilis E²F 93. 96. 97. 102. 103. 103A. 104. 106. 109. 110 nec. appeteret C,
urgeret necessitas 93 ei (om. T 97. 102. 103. A^e) suar. rer. (sic B, rer. suar. reliqui) distractio sub-
ueniret] ipsi uobis suar. rer. compendio subuenirent 93 5 distractio . . . 6 nexibus] distractionibus 98 quid]
qui 108 prodesset F 96. 103 si om. T uideatur] B, uidetur plerique, uideretur C fieri] si 111
6 a contractis] attratis T est om. 110 redd. nequit (nescit 110)] neq. redd. 97. 103A 7 pot.
dici 102. 104 proprium] proprium 98. 108, om. 96. 103 liberale 98 dominum] durum 108, damnum 104²
aditum] scripsi, additum TE^F 93. 97. 103A. 105. 107. 108. 109. 111, abdictum B, adictum 98. 110,
additum F¹C 96. 102. 103. 104. A^e, a debito coni. Cuiacius 8 hoc] haec 98. 102, om. 107 nostrae F 96.
102. 103. 103A. 106. 109. 110, om. 108 tantum T ne] uos 93 quam uel rarissimi] T, quaquam uel
rarissime (rarissimi B^a) B, quam rarissimi EFC 96. 97. 98. 103. 103A. 104. 105. 106. 108. 111. A^e, quam rarissi-
mum 107. 110, quam carissimi 102, uos rarissimi 97², deficit marg. resecto 109 9 facti om. 105 sustinere-
tis] BF² 97¹. 107 A^e, sustineritis T, su(b)stinentis E¹F¹C 96. 98. 102. 103. 103A. 104. 106. 110, subtinentis 105,
substinetis 108, substineatis E², nouitate sustineretis 111, nouitate alicuius sustineretis 93. 97² inuidia C,
inuidia A^e illius municipis allegatione (a legatione 110) permoti nos quoque] nos municipalis iuris allegatio
permoti 93 eminentietie 109 10 nostre 103A. 105. 107 ad liquidum] aliqui dum B 98. 108, aliquid A^e
11 nequeat Gar. contracta] B, distracta TE¹C 93. 98. 105. 107. 108. 111. A^e, districta E²F 96. 97. 102.
103. 103A. 104. 106. 109. 110 legamina 108, lignamina 103 praedii sui quod propria (propia 108) uol.
delegerit (delegitur 108, deligitur 107, diligitur 105) habeat (hanc E) licentiam (— tia 110)] lic. hab. predium
suum q. pr. uol. delegerit 93 del.] et del. 102^a 12 reddatur T probatum 110 ne] ut 107
13 uerocitatis C 108, ueracitatis 98 facultas 111 constat 110 14 nos T 108 probabiles 108,
probabili 105 causas 108 dampnatorum 93 illi] BT, illis reliqui subueiri 110, subuenire 105
15 probatur] B, probantur reliqui abstringi BT enim] ei 98. 108 fren. mor. 110 lactare 108,
laxari 98 16 aut] ut 108 iustis 102 prouide] proinde C 97¹. 98. 105. 106. 107. 108, inc. F¹
nobis EFC 93. 96. 98. 102. 103A. 104. 106. 111. A^e, uos 110, nos 109 permisit C 98, promisit 108,
commisit 105 17 illa] illis 93. 111 causa (anima 98) decernere cui est utile] caute discernere
quorum (quoniam 111) consu(u)enit utilitas 93. 111 curam 102 a quibus enim (eius 108) bis 103A
urbium] B, om. reliqui munia] munia 98, nimia T 93, menia 104². 107, munera 108, munimina 110
18 potuerunt C^v 93. 102. 108 cinitatum om. C nerui] rerui 108, uerctu 98, neue nerui 111¹ passim
om. 107 abscindi C 96. 103. 108. 110, abscidi etc. 93

LIBER OCTAVUS.

- I. Iustino imperatori Athalaricus rex.
iustino imperatori *laterculi*, iustiniano imperatori *textus* (iustini imp. *N^t*, ad iustinum imperatorem *K^t*), imperatori (*om.* iust.) *I*, senatui rome *H*
ath. (athalarichus *F¹*) rex *ante* imp. *I*
- II. Senatui urbis Romae Athalaricus rex.
u. r.] romano *I*
om. *H*
- III. Populo Romano Athalaricus rex.
om. *H*
- IIII. Diversis Romanis per Italiam et Dalmatias constitutis Athalaricus rex.
uniuersis *M¹F¹A*
et dalmatias (dalmatiam *Z^tNK¹EF*) *om.* *H*
om. *I*
- V. Diversis Gothis per Italiam constitutis Athalaricus rex.
uniuersis *M¹K^tA*
om. *Z¹N¹*
- VI. Liberio $\overline{\text{ppo}}$ Galliarum Athalaricus rex.
 $\overline{\text{ppo}}$] *Z¹E¹*, populo *Z^tM*, epō *HG*
om. *I*
- VII. Universis provincialibus per Gallias constitutis Athalaricus rex.
diuersis *N^tHGI*
galliam *Z^tN^tM^tKGIA*, italiam *H*
- VIII. Victorino viro venerabili episcopo Athalaricus rex.
uiro *om.* *Z¹NHGI*
uenerabili *om.* *N^tHGI*
episcopo *om.* *Z^t*
- VIIII. Tuluin $\overline{\text{v. i.}}$ patricio Athalaricus rex.
tuluin] *ZK¹*, tholuin *G*, tulum *M¹A*, toluin *N¹*, tuluno *N^t*, tuluim *M^t*, luluim *E¹F¹*, lulium
uel tulini *E^t*, lulium *F^t¹*, iulio *F^t²*, tulluin *K^t*, tholoni *I*
u. i.] *ZK¹*, uiro *NK^tEFA*, ueri *M*, precelso uiro (*om.* patricio) *I*, *om.* *G*
atharicus *Z¹*
praescr. diuersis provincialibus per galliam constitutis a. r. *H*
- X. Senatui urbis Romae Athalaricus rex.
urbis romae *om.* *III*

- XI. Senatui urbis Romae Athalaricus rex.
urbis romae *om. H*
ath. rex] *sic libri*, Tolum u. i. patricius *Cuiacius*
om. N¹K¹I
- XII. Aratori $\bar{v}.$ $\bar{i}.$ Athalaricus rex.
aaratori *K¹*, oratori *Scaligeramus et Garetii Audoenensis*
u. i.] *ZN¹A*, ueri *MK*, *om. N^tHG*
atharicus *Z¹*
om. I
- XIII. Ambrosio $\bar{v}.$ $\bar{i}.$ quaestori Athalaricus rex.
u. i.] *Z¹N¹K¹*, uiro *EFA*, ueri *M¹*, *om. N^tHGI*
quaestori ath. r. *om. I*
- XIII. Senatui urbis Romae Athalaricus rex.
urb. rom. *om. H*
om. I
- XV. Senatui urbis Romae Athalaricus rex.
sen. urb. (*om. r.*) *I*, item senatui (*om. u. r.*) *G*
theodericus *K^t*
- XVI. Opilioni comiti sacrarum Athalaricus rex.
opioni *N^t*
om. I
- XVII. Senatui urbis Romae Athalaricus rex.
u. r.] romano *I*, *om. G*
om. H
- XVIII. Fideli $\bar{v}.$ $\bar{i}.$ quaestori Athalaricus rex.
fideli] felici fideli *N^tG*, felici uiro fideli *HI*, felici *M^tK^tA*
u. i.] *Z¹N¹A*, uiro *EF*, ueri *MK¹*, uiro suo *G*, *om. HI (vide supra)*
- XVIII. Senatui urbis Romae Athalaricus rex.
u. r.] romano *GI*
om. H
- XX. Avieno $\bar{v}.$ $\bar{i}.$ ppo Athalaricus rex.
auieno] *G*, autheno *H*, abieno *reliqui*
u. i.] *Z¹N¹K¹*, uiro *EF*, ueri *M*, *om. HG*
ppo] *Z¹*, populo *M¹*, praeposito *M^t*, epō *N^tHG*, *om. N¹*
om. I
- XXI. Cypriano $\bar{v}.$ $\bar{i}.$ patricio Athalaricus rex.
u. i.] uiro *libri*, *om. HGI*
patricio *ante* uiro *N^t*
atharicus *N^t*
- XXII. Senatui urbis Romae Athalaricus rex.
u. r.] romano *I*, *om. H*
om. N¹
- XXIII. Bergantino $\bar{v}.$ $\bar{i}.$ comiti patrimonii Athalaricus rex.
berguntino *K^t*, bergamo *EF*, bargantino *I*, bertantino *G*
u. i.] *G Cuiacius*, uiri *H*, uiro *I et rel.*
patrimonii] patricio *N^tEF*, *om. N¹*
- XXIII. Clero ecclesiae Romanae Athalaricus rex.
rom. eccl. *HGI*
- XXV. Iohanni $\bar{v}.$ $\bar{s}.$ referendario Athalaricus rex.
ione *HGI*
u. s.] *Z¹M¹A*, ui *N¹*, uiro *F*, *om. HGI*
referendario *om. K¹*

- XXVI. Universis Reatinis et Nursinis Athalaricus rex.
 om. HGI
- XXVII. Dumerit saioni et Florentiano viro devoto comitiano Athalaricus rex.
 dumedit E^1F , dumedith E^t , dumerth K^t , dumeribt M^1 , *examit* N^t
 saiano K^t
 florentano N^t , florentino A
 comitiaco A , comiti K^t
 om. HGI
- XXVIII. Cunigasto $\bar{v}.$ $\bar{i}.$ Athalaricus rex.
 guinigasto G , cumgasto K^tEF^t , cumgamasto F^1 , inigasto A
 u. i.] $Z^1N^1K^1$, uiro N^t , ueri M^1 , *om. G*
 om. HI
- XXVIII. Honoratis, possessoribus et curialibus Parmensis civitatis Athalaricus rex.
 cur.] defensoribus E^t
 parmensis ciu. *om.* N^t
 om. HGI
- XXX. Genesisio $\bar{v}.$ $\bar{s}.$ Athalaricus rex.
 u. s.] Z^1M^1 , $\bar{u}i$ N^1 , uiro uenerabili N^t , *om. G*
 om. HI
- XXXI. Severo $\bar{v}.$ $\bar{s}.$ Athalaricus rex.
 seno G
 u. s.] Z^1M^1 , $\bar{u}i$ N^1 , uiro uenerabili N^t , *om. G*
 om. HI
- XXXII. Severo $\bar{v}.$ $\bar{s}.$ Athalaricus rex.
 u. s.] Z^1M^1 , $\bar{u}i$ N^1 , uiro N^t
 om. HGI
- XXXIII. Severo $\bar{v}.$ $\bar{s}.$ Athalaricus rex.
 seuoro G
 u. s.] Z^1M^1G , $\bar{u}i$ N^1 , uiro N^t
 om. III

$Z^1tM^1tK^1tE^1tF^1tH^tG^tI^t$

I.

IUSTINO IMPERATORI ATHALARICUS REX. *a. 526 post Aug. 30*

Iuste possem reprehendi, clementissime principum, si pacem vestram quaererem 1
 tepide, quam parentes meos constat ardentius expetisse: aut in qua parte dignus
 heres existerem, si auctoribus meis impar in tanta gloria reperirer? non nos maiorum
 purpuratus tantum ordo clarificat, non sic regia sella sublimat quantum longe lateque 5
 patens gratia vestra nobilitat. omnia enim regno nostro perfecte constare credimus,
 si hanc nobis minime deesse sentimus. Sed ut pietati vestrae praeconiale est diligere 2
 quorum patres contigit vos amasse — nemo enim creditur impendisse veteribus puri-
 tatem innocuam, nisi qui eorum stirpem habere probatur acceptam — claudantur odia
 cum sepultis: ira perire noverit cum protervis: gratia non debet occumbere cum 10
 dilectis: sed magis affectuosius tractandus est, qui ad regni causas innocens invenitur.
 Perpendite quid a vobis mereatur successor bonorum. vos avum nostrum in vestra 3
 civitate celsis curulibus extulistis, vos genitorem meum in Italia palmatae claritate
 decorastis. desiderio quoque concordiae factus est per arma filius, qui annis vobis
 paene videbatur aequaevus. hoc nomen adulescenti congruentius dabitur, qualia nostris 15
 senioribus praestitistis. in parentelae locum vester iam transire debet affectus: nam
 ex filio vestro genitus naturae legibus vobis non habetur extraneus. Atque ideo 4
 pacem non longinquus, sed proximus peto, quia tunc mihi dedistis gratiam nepotis,
 quando meo parenti adoptionis gaudia praestitistis. introducatur et in vestram mentem,
 qui adepti sumus regiam hereditatem. illud mihi est supra dominatum tantum ac 20
 talem rectorem habere propitium. primordia itaque nostra solacia mereantur principis

BTZNM(C)KE(F)H(GI)

2 possem] *MKEFI^wA*, possum *TZNI^uGI^v*, possum *B* reprehendi ante possem *EF'* clementissime]
 me *N¹* 3 trepide *HG^t* patres *A* constet] c. esse *H* dignius *T* 4 reperirerunt *T* uos *NA*
 5 tantum et mox quantum . . . nobilitat om. *T* 6 patens] *scripsi*, potens *libri* gratia] gloria *N* noli-
 tat *K¹* regno nostro] regno (om. nostro) *F^a*, nostro r. *E* 7 han *B¹* sent. deesse *E¹* ut] et *TZ²A*
 8 contingit *T* nemo enim] nemo *M*, sic nemo eorum (e. n. *N*) *NI* 9 innocuam *T* hab. probatur
 (probantur *KE*)] prob. hab. *HGI* acceptum *T* 10 cum] dum *K* sepulcris ita *T* propteruis *B^aH^a*
 occumbere] occubere *T*, oculi *E¹* 11 affectuosius *BZ* qui* *B* 12 mereatur *T* auum] ante
 ante auum *H²*, autem auum *G* nostrum] nostra *E* 13 curilibus *K*, curilibus *M¹* pal-
 mata *ZFI^uGI* 14 qui annis] *TEF*, quia unis *BZM¹KA*, qui unis *N*, quia unus *M²*, qui *HGI*,
 quamvis *Cui. e conl.* uobis (nobis *A*) p. uid.] uob. uid. p. *B*, p. uid. uob. *EF'* 15 equalis *T* ad.
 congruentius (congruenti *G^a*, congruens *G^b*, congruentis *H²G²*, conuenientius *I*)] congr. ad. *T* qualia]
 qui talia *TC*, qui* talia *F*, quale *GI* 16 senioribus] se moribus *T* praest.] exstitistis *T^a*, prae-
 stitis *H^a* uester] *BHGI*, noster *ZNMKF^uH*, nostro *E*, nostrum *TA* transisse *HG* 17 ex] et *BTIHGI^v*
 uestro] nostro *T* nobis *HG* 18 peto] deo peto *H^a* nunc *K* ded. mih. *N* 19 meo]
 modo *T* gaudia] gratia *E^a* intro] intus *T* et om. *HGI* 20 adempti *T* hereditatem] digni-
 tatem *E²F'* mihi est] mihi *T*, est mihi *A* ac] et *HGI* 21 propotium *H^a* princ. long. hab. *A*,
 hab. pr. long. *HGI*

- habere longaevi: pueritia tuitionem gratiae consequatur et non in totum a parentibus
 5 destituimur, qui tali protectione fulcimur. Sit vobis regnum nostrum gratiae vinculis
 obligatum. plus in illa parte regnabitis, ubi omnia caritate iubetis. quapropter ad
 serenitatem vestram illum et illum legatos nostros aestimavimus esse dirigendos, ut
 5 amicitiam nobis illis pactis, illis condicionibus concedatis, quas cum divae memoriae
 domno avo nostro inclitos decessores vestros constat habuisse. aliquid forsitan et
 amplius mereor sinceritatis, cuius nec aetas videtur esse suspecta nec generatio iam
 probatur extranea. quaedam vero per supra scriptos legatos nostros serenissimis
 sensibus vestris verbo intimanda commisimus, quae clementiae vestrae more ad
 10 effectum facite pervenire.

II.

SENATUI URBIS ROMAE ATHALARICUS REX. *a. 526 post Aug. 30*

- 1 Plenissimum gaudium constat esse, patres conscripti, cognoscere dominantis
 exortum, ut qui creditur universos posse protegere, audiat ad regni culmina per-
 venisse. mensura laetitiae de magnitudine nuntii venit et tanta fit alacritas animi,
 2 15 quanta fuerit et consideratio rei. Nam si prudentes viros erigunt commoda praedicta
 sodalium, si amicorum relevat sospitas nuntiata, quanta exultatione suscipi debet
 omnium rectorem feliciter provenisse terrarum, quem non protulit commota seditio,
 non bella ferventia pepererunt, non rei publicae damna lucrata sunt, sed sic factus
 est per quietem, quemammodum venire decuit civilitatis auctorem! magnum profecto
 20 felicitatis genus optinere sine contentionibus principatum et in illa re publica adule-
 scentem dominum fieri, ubi multos constat maturis moribus inveniri. non enim potest
 3 cuilibet aetati deesse consilium, ubi tot parentes publicos constat inventos. Praelata
 est ergo spes nostra cunctorum meritis et certius fuit de nobis credi quam quod de
 aliis potuit approbari: non iniuria, quoniam quaevis claritas generis Hamalis cedit et
 25 sicut ex vobis qui nascitur, origo senatoria nuncupatur, ita qui ex hac familia pro-
 greditur, regno dignissimus approbatur. probata sunt praesenti facto quae loquimur.
 4 Nam cum domni avi nostri pro beneficiorum quantitate dulcissima nobis recordatio
 urgeretur extremis, magnitudinem dominationis suae tanta in nos celeritate transfudit,
 ut non tam regnum quam vestem crederes esse mutatam. tot proceres manu consilio-
 30 que gloriosi nullum murmur, ut assolet, miscuerunt: sed ita cum magno gaudio secuti

BTZNM(C)KE(F)H(GI)

1 tuitionem *B* et bis *H^a* non *om. T* 2 regn. nostr. gr. (glorie *H^t*, glorie uel gratie *G^a*)
 uinculis (uinculum *T*)] gr. uinc. regn. nostr. *F* 3 caritate] cum car. *B²*, carta *H^t*, certa *G*, carta uel
 caritate *I^p* 4 existimauimus *T^a* 5 uobis *N* conditionibus *TE¹* concedatis *om. B* diuae]
 digne *HG* mem.] mem. uestrae *B¹* 6 domino *HGI^p* nostros *T*, meo *H* forsitan *TZ* 7 merear *T*
 esse susp. (suscepta *E*)] susp. esse *B* 8 supra dictos *EFHGI* serenissimus *H^a* 9 uestris] *TEFHGI*,
om. BZNM¹KA uerbo *om. T* 12 dominatis *M* 13 posse *om. T* peruenire *T^a* 14 sit *T*
 15 et] ex *B* (*em. m. rec.*), *om. HGI^w* si] etsi *EF* exigunt *A* praedicata *F²I* (*inc. F¹*) 16 ami-
 corum] a. corda *EF* reuelat *TK¹* sospites *H^a*, prosperitas *I^w* exultatione] suspitione *T* 17 per-
 uenisse *E²* quem] quae *T* commoda *T* 18 perperunt *H^a* dampnat *T^a* lucrati *E¹*
 19 decuit] debuit *T*, docuit *H^a*, *om. G^a* ciuilitatis] ciuitatis *E²F¹*, *om. T* magnum *om. F^a* 20 felici-
 tatis (ciuilitatis *N*, fidelitatis *A*, ***tatis *E^a*) genus (g. est *NEF*, est genus *K²*)] gen. fel. *HG*, gen. est
 fel. *I* obtinere] continere *E*, **tinere *F^a* contemptionibus *TE* 21 maribus *T* 22 cuilibet *H^a*,
 cuiuslibet *G* publicos *om. T* constat] c. esse *H^b*, esse constat *G* 23 est *om. HG* ergo *om. TN*
 spes] species *HG^t* uobis *N¹* 24 quoniam quaeuis] quem queuis *H*, quemque *G^a*, quaeuis *G^b* hama-
 lis] *N*, amalus *E¹*, amalis reliqui credit *HG^aI^p* 25 ex uobis (nobis *E¹*) qui] qui ex uob. *A* qui]
 quod *T* hac] illa *K* 26 sunt pr. f.] ergo pr. f. sunt *HG*, ergo sunt (super *ins. I^w*) pr. f. *I* quae]
 qui *T* 27 dum *B¹* uobis *TZNEHGI* 28 tantum *T* transfundit *TI^w*, perfudit *B^a* 29 manu-
 que consilio *T* 30 gaud. magn. *H*

sunt principis sui iudicia, ut voluntatem ibi potius agnosceres confluisse divinam. quapropter necessarium duximus propitio deo de ortu regni nostri vos facere certiores. quia dilatatum quam mutatum videtur imperium, cum transit ad posteros: nam quodammodo ipse putatur vivere, cuius vobis progenies cognoscitur imperare. Hoc habuerunt vestra vota, haec illius fuit indubitata sententia. ut heredem bonorum suorum relinqueret qui beneficia eius in vobis possit augere. amore principum constat inventum, ut simulacris aeneis fides servaretur imaginis, quatenus ventura progenies auctorem videret, qui sibi rem publicam multis beneficiis obligasset. sed quanto verior est qui vivit in posteris, per quos plerumque et forma corporis redditur et vigor animi protelatur! Et ideo nobilitatis vestrae fidem maiore nunc studio debetis ostendere. quatenus et priora munera meritis videantur esse collata et futura indubitanter eis praestemus, quos praeteritorum immemores fuisse minime senserimus. Noveritis etiam divina providentia fuisse dispositum, ut Gothorum Romanorumque nobis generalis consensus accederet et voluntatem suam, quam puris pectoribus offerebant, iuris etiam iurandi religionem firmarent. Quod vos secuturos esse minime dubitamus tempore, non amore: nam a vobis potuit inchoari quod praeventi longinquitate sequimini. constat enim excellentissimos patres tanto amplius posse diligere, quanto maiores honores ceteris ordinibus visi sunt accepisse. Sed ut primordia nostra et circa vos benignitatis possitis agnoscere, quia decet curiam vestram beneficiis introire, illustrem Sigismerem comitem nostrum vobis cum his qui directi sunt fecimus sacramenta praestare, quia inviolabiliter servare cupimus quae publica auctoritate promittimus. Si qua autem a nobis creditis postulanda, quae vestrae securitatis incrementa multiplicent, indubitanter petite commoniti, quos ad fundendas preces nos etiam videmur hortari. promissio enim est ista quam commonitio: nam qui reverendum senatum supplicare praecipit, quod impetrare possit nihilominus compromisit. nunc vestrum est tale aliquid sperare, quod communem rem publicam possit augere.

III.

POPULO ROMANO ATHALARICUS REX. *a. 526 post Aug. 30*

Si vos externus heres imperii suscepisset, dubitare forsitan poteratis, ne, quos prior dilexerat, invidendo subsequens non amaret, quia nescio quo pacto. cum suc-

BT(ep. 3 post ep. 4)ZNMKE(F)II(GI)

1 sui] nostri *III* iudicia] iussa *E²F* ibi *om. M* agnosceris *B¹*, cognosceres *F* 2 propitio
(sic *B^b*, inc. *B^a*) deo] deo pr. *I^w*, prius *H*, proin vel proui *I^p*, perius *G^t*, paucis *G^v*, post de o. r. n. *F*, *om. T*
3 dilatatum] potius dil. *F*, dil. potius *TI* quam] quam magis *G* imperum *B* 4 nobis *A*
noscitur *K* hoc] haec *A* 5 nota uestra *NMF* haec] hoc *H^a*, sed *T* indubita *A* ut
om. HG relinqueret] relinquere *H^v*, relinqui et *G* 6 posset *TFHGI* amorem *T^a* 7 uen-
turam *T* progenies] posteritas *F* 8 uideri *T* 9 corp. form. *T* procelatur *T* 10 maior *Z*,
maiores *H^a* debetis ostendere] ostendit *A* 11 uideatur *T* collecta *T* 12 praeteritorum]
posteriorum *III*, posteriorum *G* sentiamus *F* noueris *K* 13 rom. goth. q. *M*, goth. et (ac *G*) rom. *HGI*
assensus *EHGI* 14 accedere *B¹* 15 quod] quos *HGI* securos *E* 16 nobis *H¹G*
17 enim *om. THGI^p* 18 ceteris] a ceteris (certis *E¹*) libri ordinibus] hominibus *N^a* nostra et]
nostre *TE²F²G* benignitatis] *BTZNE²FHGI^p*, benignitatem *MKE¹I^wA* 19 positus *B* nostram *EFA*
illustrem post sig. *E* sigismerem] *BNT^p*, sigismere *TZMKE²*, ligismere *E¹*, segismerem *F*, sigismem *HG*,
sigisinem *A*, s. *I^w* 20 hiis *NKE* facimus *T* quia] qui *T* 21 inuolabiter *B* seruari *F* quae]
quod *M²KFGA*, quae nunc *E*, non *M¹* tate promittimus *om. T* 22 a *om. T* uobis *H* creditis
(credi *II*, credo *G^t*) post.] post. cred. *ZNMKEFA* 23 fundendas *H¹* hortati *A* 24 enim] *BTZH*,
enim potius *NFGI*, potius enim *E*, potius *MK^a* ista *om. H¹* monitio *K* qui reu.] quod reu.
est *T* sanatum *H^a* 25 praecepit *E* compr.] cum promisit *KH*: fortasse scr. quam promisit
nostrum *T* est *om. B^a* 28 hesternus *TI* imperii] italici imperii *TE* suscepiscet *B* forsitan *BT*
29 inuidendo] inuiendo *E¹*, in non uidendo *E²* subsequens] subsequis *E¹*

cessor amplius laudari nititur. praecedentis fama lentatur. nunc vero persona tantum,
 non est autem vobis gratia commutata. quando recte nobiscum agi credimus, si
 2 veneranda iudicia avi subsequamur. Nostrae siquidem opinionis interest. ut, quos ille
 benignissime tuitus est. nos etiam statuta copia et beneficiorum ubertate pascamus.
 3 minus cogitant qui obscuris principibus et versatis in mediocri actione succedunt: nos
 talis praecessit, ut exquisitis virtutibus eius sequi vestigia debeamus. Quapropter,
 quod auspice deo dictum sit. gloriosi domni avi nostri ita vobis nuntiamus ordinatione
 dispositum, ut Gothorum Romanorumque suavissimus consensus in regnum nostrum
 10 accederet. et, ne adversis rebus aliqua possit remanere suspicio, vota sua sacramen-
 torum interpositione firmarunt: se dominatum nostrum tanto gaudio subire. tamquam
 si illis domnus avus noster fatali sorte non videretur esse subtractus, ne solis linguis,
 4 sed etiam imis pectoribus probarentur esse devoti. Quod si vos. ut opinamur, libenti
 animo similia feceritis. harum portitores sub obtestatione divina vobis fecimus polliceri
 iustitiam nos et acquabilem clementiam, quae populos nutrit. iuvante domino custodire
 15 et Gothis Romanisque apud nos ius esse commune nec aliud inter vos esse divisum.
 nisi quod illi labores bellicos pro communi utilitate subeunt, vos autem habitatio quieta
 5 civitatis Romanae multiplicat. Ecce ad condicionem clementissimam sacramenti in-
 clinando nostrum eveximus principatum. ut nihil dubium, nihil formidolosum populi
 habere possint quos beatus noster auctor enutrivit. ecce Traiani vestri clarum saeculis
 20 reparamus exemplum: iurat vobis per quem iuratis, nec potest ab illo quisquam falli,
 quo invocato non licet inpune mentiri. erigite nunc animos et deo propitio meliora
 semper optate. ut. sicut a caritate potestatem regiam inchoavimus. ita tranquillitatem
 deo placitam sequentibus temporibus exequamur.

III.

DIVERSIS ROMANIS PER ITALIAM ET DALMATIAS CONSTITUTIS ATHALARICUS REX.

a. 526 post Aug. 30

1 Honorabile credimus indicare quod fama potuistis teste cognoscere. iure siquidem
 de se bene arbitrabitur aestimatum, qui regium meretur alloquium. quia dignitas est
 subiecti affatus meruisse dominantis, in ea praesertim causa, in qua omnium corda

BTZNMKE(F)H(GI)

1 amplius *om. T: expectes* ab aliis letitatur *E*¹, laetatur *A*, le****ur *H*¹ 2 autem] a *I*,
om. NF commutata *B*¹ quando] quoquomodo *T* uobiscum *NE¹FHGIA* agi *ante* uob. *HGI*
 3 uen. iud. au] *B*, au] uen. iud. *reliqui* subsequamur] consequamur *HGI* opinioni *T* ut q. i. ben.
 tuitus (tutus *EEFG*, timus *T*) est *om. B*¹ 4 statuta copia] *BTZKE*², statuta constantia *NE¹FHG^bI*,
 stantia (*om. statuta con*) *G*^a, statuta constantia copia *MA* ubertate] copia *HGI* 5 obscurius *T* actione]
 natione *ZKA*, ratione *M* 7 quod *om. A* au] n. domni *T* nuntiamus] ordinamus *T* 8 suau.
 cons. in regn. nostr.] *B*, in r. n. suau. cons. *reliqui* 9 accederet] accenderet *TE*¹ al. adu. reb. *HGI*
 remare *TZN* sua] sua ne *B*^a, *om. HGI* 10 formarunt *T*, firmant *E*¹ 11 si] si uel *A* domus *H*,
 damnus *N*, domibus *T*, dominus *G* fatali] facili *E*¹ sorte] morte *N*^a, ordine sorte *T* non *bis N* uide-
 tur *T* esse] *BTNEHGI*, *om. ZKFA* ne] nec *HGI* 12 imis] unis *TK* pecoribus *H* opin*amur *B*
 13 sub obtestatione] sub textatione *T*, sub o(b)stentatione *IA*, ob***statione *F*^a 14 equalem *N* iuvante]
 q iuvante *N*^a domino] deo *GIW* 16 bellicos] publicos *H¹G^t* hab. qu. ciu. rom.] *B*, ciu. rom.
 (ciuita roma *T*) hab. qu. *reliqui* 17 condictionem *TE¹A* 18 exuimus *H¹G^t* *probabiliter* hab.
 pop. *HGI* 19 auctor noster *NI*, noster actor *T*^a uestri] nostri *IA* 20 reparamus *E²HGI*
 iuratis nec potest] iuratus nepotem *T* 22 optare *T* reg. pot. *E*, statem reg. *T* inchoavimus]
 inchoamus *TM*, intrauimus *E*¹ 23 placitas *Q*¹, placidam *F* temporibus *T* exequamus *G*, exequemur *H*
 26 honorabiles *T* potestis *E²HGI* testes *T* 27 arbitrauitur *M*^a, arbitratu *ZNEI*, arbitretur *H²G*,
 arbitatur *H*¹, attribuitur *T* regum *F* 28 meruisse dom.] muri se dominantius *T* homi-
 num *T* corda *om. T*

sic videntur esse sollicita, ut, si non cognoscant prosperum, credant semper adversum. nam qui audit mutatum, novum nihilominus formidat imperium. et re vera nescio quid triste creditur cogitare, qui tardat inter initia benigna promittere. Quapropter locum sinistris cogitationibus amputantes aliter de nobis non patimur credi, quam quod de nostris parentibus potuit aestimari. et ideo, quod divinitate propitia dictum sit, glorioso domno avo nostro feliciter ordinante, tam Gothorum quam Romanorum praesentium pro munimine, indepti regni sacramenta suscepimus. quod vos quoque facturos esse libentissime iudicamus, ut, qui fideles parentibus nostris extitistis, nobis quoque simili devotione pareatis. Suavius enim diligit heredem, qui beneficiorum recordatur auctorem. sed ut vobis benivolentiae nostrae iam nunc integritas innotescat, iuris iurandi vobis fecimus religione promitti, quod et nostrum possit declarare propositum et spem debeat munire cunctorum.

V.

DIVERSIS GOTHIS PER ITALIAM CONSTITUTIS

ATHALARICUS REX.

a. 526 post Aug. 30

Voluissemus quidem vobis domni avi nostri longaevae vitae gaudia nuntiare: sed quoniam diligentibus dura condicione substractus est, nos heredes regni sui deo sibi imperante substituit, ut successione sanguinis sui beneficia vobis a se collata faceret esse perpetua, dum nos illa et augere et tueri cupimus, quae ab illo facta esse cognoscimus. cuius ordinationi, adhuc eo superstite, in regia civitate ita sacramenti interpositione cunctorum vota sociata sunt, ut unum crederes promittere, quod generalitas videbatur optare. Hoc vos sequentes exemplum pari devotione peragite, ne quid a praesentibus minus fecisse videamini, a quibus creditur totum similiter posse compleri. illum vero comitem vobis fecimus iurata voce promittere, ut, sicut nobis vestrum animum proditis devotissime, sic optata de nostris sensibus audiat. recipite itaque prosperum semper vobis nomen. Hamalorum regalem prosapiam, blatteum germen, infantiam purpuratam, per quos deo iuvante parentes nostri decenter evecti sunt et inter tam prolixum ordinem regum susceperunt semper augmentum. Credimus enim de divinitate propitia, quae maiores nostros dignanter adiuvit, nunc quoque gratiam suae dignationis impendere, ut et nobis regnantibus bonarum rerum fructus dulcissimos afferatis, qui sub nostris parentibus copiosa virtutum laude floruitis.

BTZNMKE(F)II(GI)

1 cognoscunt *E* 2 qui audit] qui aut *TE*¹, tam quia idem quam quia audit *E*² mutatum (mutatur *T*) novum] nou. mut. *B* 3 creditur] cogitur *E*¹ tardet *H*¹ inter initia] inter ininicia *N*, in nicia *K* 5 par. pot.] *BHGI*, pot. par. reliqui 6 gl. domino *III*, domno gl. *M* 7 indepti] *BTMK*¹*A*, indempti *ZK*²*A*¹, incepti *EHGI*^v, recepti *I*^w, om. *N* sacramenta om. *N* suscepimus *T* facturum *T* 8 esse om. *HGI*^w iudicauimus *III* nostris om. *B* 10 auctorum *E*¹, auctoris *E*²*F* nobis] nobis *H* nostrae] uestrae *B* tunc *B* 11 fec. nob. *ZN* 15 nobis om. *HGIA* aut om. *T* 16 digentibus *T*^a sibi om. *KF* 17 imperante] co(h)operante *E*²*F* sustinuit *T* sui sang. *F* 18 nos om. *HGI* esse facta *HGI*^v cognoscimus] cognouimus *H*, eos noscuntur *T* 19 eo] eos *T* menti interpositione usque ad 21 exemplum pari om. *E* interpositione (om. *Z*) cunct. (om. *II*¹) in regione cunct. interp. *T* 20 crederetis *N* 21 ex. seq. *N* 22 fecisse] fuisse *K*¹ a om. *T* 23 uero om. *HGI* uob. com. *HGI* fecimus] comitem *B*^a uestrum] nostrum *TH* 24 prod. deu.] *B*, deu. prod. reliqui 25 semp. nob.] *B(EF)*, uob. semp. reliqui nomen om. *HGI* hamalorum] *TN*, amalorum reliqui lorum regalem usque ad 26 purpuratam om. sp. vac. relicto *B*¹ prosapiam *TZNMK* blatteum] *TZNMK*. balateum *B*², bractalum *E*¹*F*, bal(h)jeum *N*^v*HIA*, baltaum *E*²*G* 26 iuvante *N*¹ nestri *B*¹*TZNMF*¹*II*^w 27 prolixum om. *T* regum] rerum regum *HG* 28 de om. *HGIA* (add.) perpetua *T* nostros] uiros *E*¹ audiuit *FI*^w 29 indignationis *H*^a 30 auferatis *T* copiosa] coposa *B*¹, gloriosa *F*

VI.

LIBERIO PPO GALLIARUM ATHALARICUS REX.

a. 526 post Aug. 30

- 1 Scimus animum vestrum de obitu gloriosae memoriae domni avi nostri acerbo dolore fatigari, dum omnia bona graviter defleantur amissa: plus enim quaeritur, dum dominus desiderabilis abrogatur. expedit autem studio pietatis afflictam mentem com-
 5 pensativo remedio consolari, quia vix sentitur amissus, cui non succedit extraneus.
 2 Sic enim sibi deo imperante prospexit, dum esset et post fata providus, ut regionibus suis pacem relinqueret, ne aliqua novitas quieta turbaret. in sellam regni sui nos dominos collocavit, quatenus decus generis, quod in illo floruit, in successores protinus aequali luce radiaret. cui ordinationi Gothorum Romanorumque desideria convenerunt.
 10 ita ut sub iurisiurandi religione promitterent fidem se regno nostro devoto animo
 3 servaturos. Quod ad illustris magnitudinis vestrae notitiam credidimus perferendum, ut ab his, qui in Galliis regno pietatis nostrae devoti sunt, simile proferatur exemplum et, sicut animos nostros circa se minores non desiderant effeci, ita pari condicione teneantur astricti.

VII.

UNIVERSIS PROVINCIALIBUS PER GALLIAS CONSTITUTIS

ATHALARICUS REX.

a. 526 post Aug. 30

- 1 Licet gloriosae memoriae domni avi nostri pro excellentibus meritis tristis vobis videatur occasus, tamen, quia ille humana condicione decubuit, ad continuandam gubernationem, quam singulariter gesserat, nos reliquit, ne damnum boni principis
 20 sentiretis, cuius vobis noseitur regnare progenies, nullus enim apud nos perdit, quod illi paruit, sed duplici largitate munifici et illius debita reddimus et futuris obsequiis
 2 beneficia ingenita pietate mutuamur. Atque ideo fidem pristinam maiore nunc vos convenit devotione monstrare, quia bene prospicit rebus futuris qui regnantium servit initiis, dum ipse et in reliquum perseverare creditur, qui primordia fovere sentitur.
 25 indicamus autem favore divino, cum ad regni culmina perveniremus, omnia nobis sic felicia, sic tranquilla cecidisse, ut unum loqui crederes quod generalitas insonabat nec putaretur humanum, quod tot vota ingentium populorum nihil probata sunt habere
 3 contrarium. Unde vos quoque praedicta convenit imitari, ut Gothi Romanis praecbeant

BTZNMKE(F)H(GI)

2 obitu *om. F* uestri *B* 3 bona] dona *HG* deflentur *F*, doleantur *HGI* quaeritur dominus
 des. dum abr. *malim* 5 consolatio *K* quia] qui *F*¹ 6 sibi deo imp.] *B*, deo sibi imp. *plerique*,
 deo imp. sibi *G*², deo s. properante *H*, deo preparante *G*¹, deo preparante sibi *G*², deo s. praestante *I*, deo
 imp. (*om. sibi*) *FG*¹ facta *T*^a*KEF* 7 suis *om. B* sellam] sellam *** *B* 8 generis] regni *TE*²
 successore *TEF*, successoribus *HGI* 9 procrearet *T* ordinatione *B*¹*ZM*, ordini *HGI* 10 se
 fid. *EF* nostro *om. HGI* an. deu. *HGI* 11 credidimus] *BEFH*, credimus *TZNMKGIA*
 12 hiis *NKEF* gallic *HGI* pietati uestrae *HGI* deuoti* *B* similiter *Z* exemplo *B*^a
 13 animos] aios *N*^a desiderantur *T* affici *N*^a*I* condicione *TE*¹, consideracione *N* 14 abstricti *E*¹*F*
 17 domini *M* pro *om. F* excellentibus] existentibus *E*² meritis] nostris *E* uobis *om. HGI*
 18 quia *om. T* condicione *TE* 19 relinquit *N* 20 quod] qui *edd.* 21 largitatem *T*, largione *H*,
 largitione *GI* 22 ingenita pietate] ingenua pietate *HGI*, ingenitate *T* mutuamus *NEFIA* ideo *om. T*
 maiorem *Z*, maiori *A* nunc] non *T* uos] nos *E*¹ 23 praemonstrare *F*¹ bene *om. FI* pro-
 spicit] proficit *N*²*EFHGI*^p, pro *I*^w rebus] de r. *T* 24 perserate *T* 25 diuino *om. T* cum]
 quod *T* 26 cecidisse] fecisse *H*, fuisse *G* crederes] crederestis *N*¹, crederetis *N*², crederemus *E*¹,
 credes (*voluit* crederes) *E*² 27 putaretur] crederetur *HGI* 28 uos] nos *TEFG*^b, *om. M*¹*G*^a quoque]
 (q. gothi *M*¹) praed.] praed. qu. *HG* romani *T*

iusiurandum et Romani Gothis sacramento confirment se unanimiter regno nostro esse devotos, quatenus et nobis vestra sinceritas laudabiliter innotescat et ad quietem vestram proficiat invicem promissa concordia. eat inter vos legalis missa tranquillitas: potior minori non sit infestus. habetote animum pacatum, qui bellum non habetis externum, quia primum inde nobis placere poteritis, si vobis hac ratione prospicitis. 5

VIII.

VICTORINO VIRO VENERABILI, EPISCOPO
ATHALARICUS REX.

a. 526 post Aug. 30

De fide atque constantia tales sunt commonendae personae, quae desideriis 1
humanis diversa sorte quatiuntur. vos autem, quos sapientia firmos efficit et mens religiosa consolidat, ad provincialium potius convenit adunationes animari, quia iuste 10
debitor fit alieni arbitrii, qui a pluribus meretur audiri. quapropter salutantes veneratione qua dignum est, quod vobis quidem maerorem possit indicere, transitum gloriosae memoriae domni avi nostri cum dolore maximo nuntiamus. Sed inde potest vestra 2
tristitia temperari, quia nos in sede regni sui divinitate propitia collocavit, ut in totum desiderio vestro non videatur ereptus, qui vobis consurgit in successione reparatus. 15
favete nunc orationibus sacris nostris libenter auspiciis, ut rex caelestis humana nobis regna confirmet, gentes externas atterat, peccata absolvat, consolidet et conservet propitius quod parentibus nostris dignatus est praestare gloriosis. Quapropter sanctitas 3
vestra provinciales cunctos ammoneat, ut inter se habentes concordiam regno nostro per omnia debeant esse purissimi. cupimus enim in subiectis fidem reperiri, quam 20
larga possimus pietate munerari.

VIII.

TULUIN V̄· Ī· PATRICIO ATHALARICUS REX.

a. 526 fin.

Licet ad regendos populos idoneos efficiant, quos ad augustum culmen divina 1
provexerint — quando nec aetas impedit, ubi sese potentia caelestis infundit —, tamen ad relevandam florentissimae nostrae aetatis sollicitudinem visum est te virum pru- 25
dentissimum convenienter adhibere, quem constat etiam domni avi nostri tractatibus iugiter et laudabiliter adhaesisse. quod si dignum fuit hoc illum talem tantumque facere. quanto magis nobis convenit solacium quaerere, quod pro adulescentiae flore 2
decenter adhuc possumus indigere! Magna est enim infinitaque prudentia, quam nemo

BTZNMKE(F)H(GI)

2 laudabiliter om. K quietem nostram T 3 uos om. HGI legalis missa] legatis missa H,
legamissima G^a, ligatos missa G^b, legales G^v 4 minora E¹ habetote N^a, et habetote EF,
hectore T habetote F 5 inde] non E¹, hinc HGI prospicitis] prospiciatis I, proficitis G^t, pro-
ficiatis Cuiacius 8 tales s. comm. (ammonendae HGI) pers. bis H^a 10 adunationem E¹F 11 sit T
plurimus B, plurimis T fortasse recte salutante T 12 maerorem] mortem E 13 domni H,
domini G dolore] dore B^a, merore H²GI, memore H¹ 14 temporari B^a nos post propitia T in
totum] H^bI Cuiacius, in toto plerique, toto B 15 nostro T surgit HGI successore H 16 libenter
om. T huma K 17 conterat M^a pacata T absoluat om. TE¹ conseniet B¹ 18 praest.
dign. est EF gloriosis] scripsi, gloriosus libri sanitas T 19 hab. conc.] BTHGI, conc. hab. ZNMKEF.1
20 deb. per-omn. F enim om. HI fidem om. T reperire K 21 pietati T nunnumerari K
23 idoneos (idonei G) efficiantur GI^w 24 prouexerint] BTZKI, prouexerunt NEFIG sese] se BTEFHGI
25 releuandam] r. se T florentissimae] fl. et F nostrae (nec T) aet.] aet. n. HEF te u. pr. te T
26 quem] quae T 27 adhaesisse] adexisse T tale T tantumque] t. nimum F 28 conu.
nob. F quod] qui NF, quo HGI 29 indigere] intelligere A finitaque E

- sic assequitur, ut eam non necessarie et per alios quaerere videatur. senes ipsi consiliis sapientiam discunt et a maturis in commune quaeritur quod pro omnium utilitate tractatur. solacium curarum frequenter sibi adhibent maturi reges et hinc meliores aestimantur, si soli omnia non praesumunt. quod si longaevi domini subiectorum ingeniis adiuvantur, consulte relaxamus aetatis nostrae breves ferias, ut suis incrementis aucta prosperius robustior ad imperii pondera sustinenda consurgat. Atque ideo te cum favore divino suggestu praesentalis patriciatus evehimus, ut pro re publica nostra tractantem sedes celsa sublimet. ne sententia salutaris, cui decet humiliter pareri, a loco videatur venisse communi. hic est honor, qui et armis convenit et in pace resplendet: hunc illa dives Graecia, quae multa gloriosissimo domno avo nostro debuit, gratificata persolvit: velavit fortes humeros chlamydem vestis, pinxit suras eius calceus iste Romanus et dignanter visus est accipere, quod se cognoscebat sumere per honorem. crescebat visendi studium eo is populis heroam nostrum, dum nescio quo pacto in eo, qui bellicosus creditur, civilia plus amantur. Haec igitur honoris remuneratione contentus pro exteris partibus indefessa devotione laboravit et praestare cum suis parentibus principi dignabatur obsequium, qui tantorum regum fuerat stirpe procreatus. sic se magnorum beneficia semper extollunt, ut et quibus imperare nequeunt, iura venerationis imponant. diligunt clementi sui proveci semper auctorem et moralitatis iura nesciunt, qui beneficiis non tenentur. Sed longum est de eius gloria sufficienter loqui. quem singularem gentibus saecula fecunda genuerunt. ipsius te labor instituit, ut nos minus laborare debeamus. tecum pacis certa, tecum belli dubia conferebat et. quod apud sapientes reges singulare munus est. ille sollicitus ad omnia secure tibi pectoris pandebat arcana. tu tamen nullos responsis ludebas ambiguis. Amasti in audiendo patientiam, in suggestione veritatem: saepe quae ad eum falso pervenerant, recti studio corripere et, quod rarum confidentiae genus est, interdum resistebas contra vota principis, sed pro opinione rectoris. patiebatur enim invictus ille proeliis pro sua fama superari et dulcis erat iusto principi rationabilis contrarietas obsequentis. Ama nunc sublimior iustitiam, quam serviens diligebas. ostende te illius esse discipulum, qui numquam laboravit in cassum: iunctus Hamalo

BTZNMKE(F)H(GI)

1 eam om. T quaerere] credere quaerere H^a ipsis T sap. cons. ZN 2 pro] post T
3 sibi freq. EF nuturi T 4 existimantur F praesumant TH²I 5 etati T brevis malim
6 aucta] TF, aucta E¹, tota B, uota Z, uita NE²HGI, denota MKA robustior] robustiorque B pondatur T
7 euelamus T 8 nostram T, nostre HI sedes] KF², sedis BTZNEF¹HGI: fortasse fuit sedis celsa
sublimet sublimat H cui decet om. T humaniter H 9 parere A communi om. T 10 gratia T
multo A glorioso E¹F domino TE², donno F, damno N nostro avo T 11 gratificat F¹
uelavit] et u. EF fortis TE² suras eius] TE, furas eius F, suras seris B, sura seris ZK,
seris (om. sura et superser. m. 1 uel cis) M, sura sericis NH^bI, sura sesicis H^a, suta setis A, suras erois Leid.
Scal. 16 ex corr., suras sericis G Cuiacius 12 dignatus A recognoscebat M sumere] assumere MKEFA
13 uinsendi K eois] eis H¹ heream F¹, heroem E²A, heroa F²H²[?], ercam H¹ 14 eo] scripsi
cum dett., eum libri mei bellicosus] bellica sunt T 15 remuneratione s B (corr. m. rec.), muneratione F
contemptus T indefensa T 16 principi et ante cum et suo loco N, om. T digna datur T
17 ben. magn. H²G, magn. (om. ben.) H¹ attollunt E²HGI 18 nesciunt T inponunt THG diligunt
crementi] T, diligit clementi E¹, diligunt ore mens B, diligit more (mire Z^v) mens ZM^aK, diligunt
omnes NM^bE²FGL, diligunt omnes isti H, diligit omnes morem mens A, memor mens Cui. e con. prouecti
semp. auct.] T, prouectis semp. auct. B¹, prouectus semp. auct. B²ZNMKE^bFA, temp. auct. prouectus E^a,
prouectus (om. semper) auctorem HGI 19 mortalitatis TFHGIa benefitii T eis T 20 gloria
om. T loqui] dicere T ipsius] ipse E²HGI, eius N^v 21 certa] malim incerta bella ZN
22 reges om. N sollicitus om. T 23 pectoris om. A pendebat T arthana K tantum T ludebas]
fallebas NHGI 24 in audiendo] mandiendo T 25 prouenerant A rarum] iterum E 26 pro
om. T patebatur T 27 post dulcis ins. te illius esse discipulum E¹ 28 iust. subl. T 29 quod T
in cassum] NFHGI, in casu BZK, in cañ T, in E iunctus] uinctus Z[?] hamalo generi] N,
amalo g. plevique, hamacalogium T^a, hamalogium T^b, amalo gratia G¹I¹

generi nobilissima tibi facta consocia. omne siquidem bonum regia suadere debet
affinitas. acturus es consueta prudentia, ut laude morum fastigium contigisse videaris
excelsum. Extat gentis Gothicae huius probitatis exemplum: Gensimundus ille toto 8
orbe cantabilis, solum armis filius factus, tanta se Hamalis devotione coniunxit, ut
heredibus eorum curiosum exhibuerit famulatum. quamvis ipse peteretur ad regnum, 5
impendebat aliis meritum suum et moderatissimus omnium quod ipsi conferri poterat.
ille parvulis exhibebat. atque ideo cum nostrorum fama concelebrat: vivit semper
relationibus, qui quandoque moritura contempsit. sic quamdiu nomen superest Go-
thorum, fertur eius cunctorum adtestatione praeconium. unde fas est de te meliora
credere, quem nostri constat generis affinitate gaudere. 10

X.

SENATUI URBIS ROMAE ATHALARICUS REX.

a. 526 fin.

Habetis, patres conscripti, unde glorioso principi gratiam referre debeatis. quando 1
praeaelso viro Toluin et nostra affinitate fulgenti vestri ordinis contulimus dignitatem.
auctus est enim pacis genius de ferri radiantis ornatu nec discincta iacet toga iam
procinctualis effecta. ante vobis contulimus honores, sed nunc ipsam creximus digni- 15
tatem. per omnes est nimirum splendor refusus, quem praesens potest habere patricius:
quando illa est natura purissimi luminis, quae relucet et proximis. Sed quamvis sit 2
vobis notissimus candidatus, qui domni avi nostri tam claris ac diuturnis adhaesit
obsequiis, tamen iuvat illa repetere, quae constat ad institutoris eius gloriam pertinere.
Primum, quod inter nationes eximium est, Gothorum nobilissima stirpe gloriatur. qui 20 3
mox inter parentes infantiam reliquit, statim rudes annos ad sacri cubiculi secreta
portavit, agens non ut aetas, sed ut locus potius expetebat. nam licet omnia regum
obsequia sub cautela peragenda sint, illic tanto amplius timoris acquiritur. quanto
proximus plus habetur. arduum nimis est meruisse principis secretum, ubi si quid
cognoscitur prodi. vel ab alio formidatur. has procellas moderator sui sine offensione 25
transmisit. carus summatibus, collegis semper acceptus. ut iam tunc magnae felicitatis
videretur esse praesagium gratiam meruisse cunctorum. Cuius ut coepit aetas adule- 4
scere tenerique anni in robustam gentis audaciam condurari, ad expeditionem directus

BTZNMKE(F)H(GI)

1 tibi om. HGI¹ consocia] consortia A cum M si quid T 2 es] BHGI, est ZNMK,
etiam EF², om. T, inc. F¹ laudem T fastidium T 3 gesimundus TNH²GI, gensmundus Z,
gesimund H¹ 4 orbe om. T hamalis] N, amalis reliqui 5 famulatum] exemplum N^a ipse]
se T, ille HG poteretur T 6 omnium quod] quidem o. H, quidem o. quod G 7 par-
vulis] BTZK^bE¹FHGA, paruulus NK^aE²I, potius uel paruulis Leid. Scal. 16 nostrarum T, morum M
8 quandoque] quando Z superest om. T 9 fertus T cunctorum om. TF est om. T 10 ad
gaudere in marg. adscr. uacat T 13 praecesso uiro T toluin] B^bZ, tholuin N, toluin B^aTMKFHG^bIw,
colum E¹Iv, solum E², tollimus G^a et] ex T 14 auctus est] actus est H, actus TG¹ genus E¹G,
genis H, genium I ornatu] affectu M¹KE¹F distincta TK 15 provincialis E²I effecta]
affecta TH, om. B 16 quem] qui T pot. praes. H, pot. (om. praes.) I pat. est T 17 et] ex HG,
in Iw quamvis sit] quam iussit B¹, quando iussit H 18 domini (in marg.: at et plures domini) T
ac] atque HI hesit T 19 tantum T constant BTH institutis B¹, institoris B², institoris N,
institutionis E² 20 glariatur B¹ nasciones N eximium] exigium TE² 21 mox] B¹A,
mox ut reliqui intra H infantiam] infamiam HG¹ relinquit T cubilis NHGI, cublis T 22 por-
tauit] reportauit HG expectabat N 23 obsequium B¹ tim. ampl. ZNM^bKA 24 est nim. FHGI
25 fornitur N^a has procellas] hos processus N²E²FHGI sui moderator (-ratus G) HGI 26 sumati-
bus B², sumantibus B¹, summatibus N² tunc] tot T, om. HGI magnae] magne summi T 27 adolesce. T
anni] animi N^v 28 generis NI direptus M

- est Sirmensem: ut quod ab illo Martio viro verbis didicerat, in camporum libertate monstraret. egit de Hunnis inter alios triumphum et emeritam laudem primis congressibus auspicatus neci dedit Bulgares toto orbe terribiles. tales mittunt nostra cunabula bellatores: sic paratae sunt manus, ubi exercetur animus. nutritus in otioso
 5 servitio laboriosos subegit et quod exercitatione non didicit, virtus prona complevit.
 5 Rediit subito ad principem veteranus egressus primaevus, ut non pacatis obsequiis, sed armis semper studuisse crederetur. hoc rimator ille actuum et bonorum remunerator inspiciens vigorem illi regiae domus virtutis contemplatione commisit, ut quem ingeniosum bella probaverant, fortissimi regis consiliis misceretur, ad invenienda subtilis,
 10 ad implenda robustus, ad celanda cautissimus. egit locum merito publici secreti: cum ipso proelia, cum ipso negotiorum aequabilia disponebat et in tantam se similitudinem eius cogitationis adiunxerat, ut causis recognitis, quod ille velle poterat, iste sua sponte peragebat. defensorem omnium suis tractatibus adiuwabat et ministrando consilium
 6 regebat ipse rectorem. Ammonet etiam expeditio Gallicana, ubi iam inter duces
 15 directus et prudentiam suam bellis et pericula promptissimus ingerebat. Arelatus est civitas supra undas Rhodani constituta, quae in orientis prospectum tabulatum pontem per nuncupati fluminis dorsa transmittit. hunc et hostibus capere et nostris defendere necessarium fuit. quapropter excitata sunt Gothorum Francorumque validissima ea
 7 tempestate certamina. Affuit illic dubiis rebus audacia candidati, ubi tanta cum
 20 globis hostium concertatione pugnavit, ut et inimicos a suis desideriis amoveret et vulnera factorum suorum signa susciperet: vulnera inquam, opinio inseparabilis, sine assertore praeconium, propria lingua virtutis, quae licet ad praesens periculum ingerant, reliquum tamen vitae tempus exornant. eget enim astipulatoribus corpus illaesum, quaerit alios, qui visa divulgent: de fortitudine probata non ambigitur, quae tali testi-
 25 monio comprobatur. conflictus virorum fortium mutua tela refluit nec semper tutus fuit, qui cum numeroso hoste contendit. unius forsitan ictus sollerter eluditur: qui multis resistit, a parte qua non credidit vulnus excipit: quae in tantum nunc sunt gloriosa, quantum tunc habuere pericula. iuvat igitur fortissimi viri narrare quietum felicitatis exemplum, quia non est in duce perfecta laus asserere semper anxios labores.

BTZNMKE(F)H(GI)

1 est *om. M* sirmiensem *A*, frisirmensem *HG*, fusirmensem *Ip*, susumensem *I^w* ut] non *H¹* uerbis (urbis *T*) did.] *BTHGI*, did. uerb. *ZNMKEFA* 2 de *om. G* hunnis] *K*, hunis *NM*, unnis *B*, annis *EF*, unius *Z*, inimicis *T*, hymnis *A*, huius *HG*, huius uiribus *I* triumphum] nymphium *A* emeritum laudem *B¹*, emerita laude *T* congressibus] cum congr. *B* 3 bulgaros *F*, burgares *K*, bugares *HGI* nostra *om. H¹* 4 cunabula] *NM^bKEFHGI*, cubicula *BTZ*, inc. *M^a* nutricis *M* 5 et *om. T* prona] manus prona *Cuiac. et inde Forn.* 6 ut non] non ut *M* pacatis] in pac. *TEF* 7 sed armis *om. T* credetur *T* hoc] hec *EF* bonorum] *TMEFHGI*, honorum *BZNK* 8 ingenuosum *N¹* 9 probauerit *T* fortissimis *M* miscentur *H* subtilis *om. H¹* 10 ad adimplenda *K²* locum mer.] *TNKME^bFA*, locum inito *H*, locum initio *I*, mer. locum *E^aG*, locus mer. *BZ* 12 cog. ei. *K* recognitis] *plerique*, recunditis *B*, fortasse reconditis 13 perageret *malim* 14 callicana *BH¹* intro *T* duces] duos iudices *I* 15 direptus *HG^t* suam] suis *HGI* promptissimus] propurissimus *E¹F* arelatus] *BZMK*, harelatus *T*, garelatus *N*, galeratus *HG^aI*, arelata *EF¹*, arelate *F²A*, alerates *G^b* 16 super *HI* undas *bis K* rodani *B²*, rodanis *B¹* tabularum *A* spontem *H^a* 17 noncupati *B* 18 ual. temp. *bis T* ea] *addidi, om. libri* 20 hostillis *T* des. a suis *T* remoueret *F*, ammonent *T* 21 fororum *N* signa *om. K¹* inquam] quippe *TE²* insertore separabilis *T^a* 22 assertione *E²* proprie *E²* 23 reliquunt *B^a* tantum *T* exornent *M* 24 diuulgetur *T*, diuulgant *HGI* probata *om. T* qui *T* 25 cumprobatur *B* tel. mut. *HGI* refluit] *scripsi activa significatione admissa*, repluit *BTZ*, respuat *HG^v*, non respuat *NEFI*, respicit *G^t*, reppulit *MKG^vA* nec *H* 26 contempnit *T* forsitan *B¹T* eluditur] eruditur *K*, eliditur *A* 27 resistit] *F coniectura*, restitit *BTZNMKE, om. HGI* credidit post uulnus *G^a*, post accepit *HI* uulnus] nullus *H^tG^a* excepit *TNK*, accipit *EF*, accepit *HGI* in *om. GA* nunc sunt] non sunt *N*, ei nunc sunt *A*, sunt nunc *EF* 28 periculi *A* iurat *M* uiri fort. *T*

Mittitur igitur, Franco et Burgundio decertantibus, rursus ad Gallias tuendas, ne quid 8
adversa manus praesumeret, quod noster exercitus impensis laboribus vindicasset.
adquisivit rei publicae Romanae aliis contententibus absque ulla fatigatione provinciam
et factum est quietum commodum nostrum, ubi non habuimus bellica contentione peri-
culum: triumphus sine pugna, sine labore palma, sine caede victoria. tantum ergo 5
eius gloriae debemus, quantum utilitatis accepimus: quem et ille arbiter rerum largi-
tione reddituum iudicavit esse prosequendum, ut ibi fieret dominus possessionum, ubi
utilitati publicae procuravit augmentum. Aquileiensem quoque tempestatem inter eius 9
prospera iure memoramus, quia discrimina, dum feliciter cedunt, suavissimae memoriae
sensum relinquunt. cum ventis saevientibus furem pelagum spuma testaretur unda- 10
rum, diu iactatum navigium tumens fluctus absorbit, nullum relinquens forti viro
solacium nisi tantum remigia brachiorum. tunc iste nautis pereuntibus cum caro
pignore solus evasit. Ibi amor piissimi regis, ibi meritum probatum est periclitantis, 10
quando regnator ille vix litori constitutus, ut eum exitio praevaleret eripere, undas
iterum desiderabat intrare. tunc eius pericula formidavit, qui saluti propriae timere 15
nescivit. Nonne vobis, patres conscripti, asperis casibus divinitus videtur exemptus, 11
cui praesens parabatur eventus? hunc itaque virum bellis exercitatum, felicitate clarum,
prudencia comprobatum, quod deo auspice dictum sit, ad patriciatus praesentis culmen
eveximus. favete nunc auspiciis candidati et viris nostris Libertatis atria reserate.
convenit gentem Romuleam Martios viros habere collegas. 20

XI.

SENATUI URBIS ROMAE ATHALARICUS REX.

a. 526 fin.

Confido, patres conscripti, quod ad agendas optimo regi gratias omnium vestrum 1
studia debeant concitari, quando provectum meum excogitatum noscitis pro utilitate
cunctorum. atque ideo alacriter excipiendum est, quod necessarie fuisset optandum.
omnibus quidem utile est iudicia principum sequi, sed ipse facit propria, qui gratanter 25
susceperit aliena. Retinetis me senatus semper fovisse coetum, sed nunc maxime, 2
cum vestrum videor intrare collegium. assumptio dignitatis ordinis vestri nobis gratiam
duplicavit, quando me inter eos esse sentio, a quibus me amari posse confido. accedit
etiam illud animi vestri gratissimum pignus, quod patriciorum genius per nos constat
erectus, quando nemo gentilium in vobis putabit abiectum, quod in me respicit honora- 30
tum. In expetendis quoque honoribus apud gloriosae memoriae Theodericum principem 3

BT(desinit 10 relinquitur)ZNMKE(F)H(GI)

1 et] e K burgundio decertantibus (ne certantibus I, nec certantibus HG, sie certantibus T) rursus]
borgundio (rel. om., v. infra) B: malim burgundione certantibus cum I gallias] gallias uias HGI quid]
quidem Z, quid rursus (vide supra) B 2 adu. manus] adu. munus Z, munus adu. M, aduersarius Leid.
Scol. 16 3 adquisiuit] atqui sunt A piplice B prouinciarum A 4 contemptione T 5 eius
ergo T 6 accipimus T 7 ibi] ubi T^a 8 aquileiensem q. tempestatem BZQNMKEFHGI,
aquilee in se quoque tempestate T, acquileenses q. tempestates A memorantur A qui ad discriminandum T
11 relinquitur T tumens] spumans HGI fluctibus B¹ 12 remedia N^a 13 est om. HGI
14 quando] quoniam EF restitutus EF ut om. K¹ 15 eius] enim HG 16 aspersis H
diuinitus om. K 17 parabatur] sperabatur H²GI excitatus F 18 praesentale A, praesentialis H^aI
19 ueximus B¹ nunc om. F uiris nostri E¹, uotis nostris I, omnes nostre G^a, omnes iuris G^b 20 ro-
manam HGI 22 agendas] gendas H^a optimo om. K¹ regis B¹ 23 deb. stud. N concitare E¹,
incitare E²HGI 25 utile bis N grantanter N 26 suscipit EFA 27 uestri] nostri H,
bene A uobis EFGI 28 eos esse] esse eos H amaret B¹ 29 ill. et. HGI gratissimus H¹ genus
p. n. c. (c. p. n. HI) erectum (exemptum I) EFHIA, genus compar uobis iterum sociaui G 30 putauit
libri prospicit EF 31 theodericum BEFG, theodericum N

- regum mea vobis saepe vota coniunxi. ut quadam praesentia talia videar praemisisse, ad quos me cum gratia decebat intrare. confidentius enim illud expetitur, ubi post collata beneficia festinatur. saepe consules, saepe patricios, saepe praefectos habita intercessionem promovi, vobis inpetrare contendens. quod mihi ardue potuissem optare.
- 3 congaudete nunc, patres conscripti, meis auspiciis, qui vestris favi semper honoribus.
- 4 Vultis scire, qua vos affectione complectar? insertus stirpe regia vocabulum vobiscum volui habere commune. vivite deo propitio securi et, quod est felicissimum suavitatis genus, exultate cum liberis vestris. studete. sicut semper, praedicari moribus Romanis et bonorum actuum famam sub alta quiete perquirite. interest nostrae gloriae, ut,
- 10 quorum numerum auximus, eos propitia divinitate tueamur.

XII.

ARATORI V·I·ATHALARICUS REX.

a. 526 fin.

- 1 Perfectionem necessariarum rerum completam esse iudicamus, si, quemammodum eligendo virum magnificum patricium armatae rei publicae parti providimus, ita et de sociando ei litterarum peritissimo consulamus. decet enim tractatores habere doctis-
- 15 simos, quibus potestas summa committitur, ut, nullo defectu impediante meritorum, provisa rei publicae utilitas explicetur. alii sunt honores qui se ordinaria provisione componunt: de generali autem securitate sollicito talis associandus fuit, qui parem in
- 2 suis studiis non haberet. Neque enim adhuc minus probatus agnosceris, licet primaevus veneris ad honores. advocacy te campus exercuit: te iudicii nostri culmen elegit.
- 20 nam ita intra te fuit quamvis ampla professio litterarum, ut tuum ibi consensescere non pateremur ingenium. auspicatus es militem. cum implere potueris cognitorem, et quamvis traheret te eloquentia pro defensione dicere, suadebat tamen aequitas iudicanda proferre. probatum est, quid utilitatis habeat moribus armata facundia. nam sicut perniciosum est doctos prava suadere, sic salutare munus est, cum veritatis
- 3 25 terminos disertitudo nescit excedere. Sed ut merita tua exemplis potius laudabilibus asseramus, iuvat repetere pomposam legationem, quam non communibus verbis, sed torrenti eloquentiae flumine peregisti. directus enim de partibus Dalmatarum ad domnum avum nostrum sic necessitates provincialium, sic utilitates publicas allegabas. ut apud illum magna cautela sollicitum et copiosus esses et fastidia non moveres.
- 30 abundantia siquidem verba cum suavissimo lepore defluebant et cum finem faceres, adhuc dicere quaerebaris: delectando movendo implebas magis veri oratoris nisum,
- 4 cum iam causidici deseruisses officium. Genitoris quin etiam tui facundia et moribus adiuvaris, cuius te eloquium instruere potuit, etiamsi libris veterum non vacasses. erat

BZNMKE(F)H(GI)

1 mea] nostra *H*, munera *I* praesentia talia] praesentia talia *MKEFHGI*: fortasse praesentia
alta 2 gratia] gloria *MKEFA* enim *om. A* 3 festinatum *E* saepe cons. *bis H^a* prae-
fectos] patricios praef. *E* 4 contempnens *B^a* potuisset *E¹FA* optare] *NE²HI*, optari *BZMKF¹FG^b*,
opputari *G^a* 5 cumgaudete *B¹* nunc] meorum *ZN* conscriptis *B¹* 6 complector *HG^aI* insertus
quippe regiae stirpi *EF* 7 volui] potui *E¹* commune *B¹* 8 sicut] sic *EF^g* praedicari *om. B*
9 famam] formam *MKA* gloriae *om. N^a* 12 esse] rem *E²* iudicavimus *HI* quem] *KEFLA*,
quidem *BZNMHG* ammodum] animo dum *H*, animorum *G*, animo admodum *N* 13 armatae] armare *H*,
om. G^a parci *A* 14 decent *H* 17 securitate] provisione *HGI* 18 adhuc minus] minus adhuc *HG^bI*,
minus *G^a* 20 intra] iuxta *E²* queuis *F* tuum] cum *N* 21 potueris] non poteris *HG^aI* 22 te trah. *F*
sudebat *H^a* iudicandi *FH* 23 moribus *om. N* 24 pern. est (*om. EA*)] est pern. *HGI* 25 terminos
om. HGI disertitudo *K*, discercitudo *H^a* laudabilius *H¹* 26 afferamus *H*, efferamus *I* iuvas *B¹*
27 torrentis *M* dilectus *M* damaltiarum *B* 28 dominum *F* allegebas *ZN*, allegatas *M* 30 et
cum ad 32 iam causi *om. E¹* 31 ad hunc *H* mou. del. *MKEFA* uiri *EF* nisum] misum *B¹*,
usum *B²EF* 32 causici *F¹* disseruisses *K* tui quin et. *M* 33 oloquium *N*

enim, ut scimus, egregie litteris eruditus. et ut aliquid studioso exquisitum dicere videamur, has primum, ut frequentior tradit opinio, Mercurius repertor artium multarum volatu Strymoniarum avium collegisse memoratur. Nam et hodie grues, qui classe 5 consociant, alphabeti formas natura inbuente describunt: quem in ordinem decorum redigens, vocalibus consonantibusque congruenter ammixtis, viam sensualem reperit, 5 per quam alta petens ad penetralia prudentiae mens possit velocissima pervenire. hinc Helenus¹⁾ auctor Graecorum plura dixit eximie virtutem eius compositionemque subtilissima narratione describens, ut in ipso initio possit agnosci magnarum copia litterarum. Sed ut ad propositum redeamus, paterno igitur exemplo ingenium exten- 6 disse credendus es, qui in Romano foro eloquentiam non nutristi. o beatum magistrum 10 felicissimumque discipulum, qui affectuose didicit, quod aliis doctorum terror extorsit! Romanum denique eloquium non suis regionibus invenisti et ibi te Tulliana lectio 7 disertum reddidit, ubi quondam Gallica lingua resonavit. ubi sunt, qui Latinas litteras Romae, non etiam alibi asserunt esse discendas? evaserat Caecilius pondus vere- cundiae, si hunc provectum saecula priora genuissent²⁾. soluta est quippe vis illa 15 sententiae: mittit et Liguria Tullios suos. Cognosce quid ex meritis tuis aestimavimus, 8 quando te illius consilio vides esse sociatum, qui nostri imperii tractat arcanum. hinc est quod te comitiis domesticorum illustratum isto honore decoramus, ut merito maiora de nostris debeas sperare iudiciis, qui in te adhuc meliora credimus inveniri. grande tibi negotium vides esse commissum: quidquid egeris, generalitas sentit. nam qui 20 potest in universitate peccare, gloriosus nimis est, si nescit excedere.

XIII.

AMBROSIO V·I· QUAESTORI ATHALARICUS REX. a. 526 fin.

Securus celsa conscendit, qui se in paulo minoribus approbavit et certo procedit 1 vestigio, qui gradatim desiderio potitur accepto. sine merito siquidem remuneratum putatur omne quod subitum est nec inexplorati suspicionem refugit, quod repente pro- 25 venerit. contra omnia deliberata robusta sunt et totum bonis actibus optinuisse creditur, qui post documenta laudatae militiae promovetur. Dudum inter gymnasia littera- 2

BZNMKE(F)H(GI)

1 al. studioso] *B*, al. studio *HI*, studio aliquid *G*, al. studiose *reliqui* 2 ut *om. HGI* repara-
tor *KA* mult. art. *NHGI* 3 grues] gr. quibus nomen ex facto est (*cf. p. 104, 2*) penitus aerem (*haerem F*)
secantes *EF* qui] cum *A*, *om. M* classem *NFHI* 4 consociantur *B*, consociat *F* naturam *H*¹
quam *F* decorem *N^a* 5 que *om. HGI* amixtis *B*, adnippetis *E*¹ 6 mentis *H*, mente *G^aI*
7 helenus] *BZNMKE*² *A*, elenus *E¹FHGI*, hellen *A* actor *N* pluria *N^a* cumpositionemque *B*, com-
positionem *HG*, compositionis *I* 8 narratione] ratione *E²FHGI* describens ut] ut descr. ut *B^a*
possis *B^a* copia] copiarum *B^a* 9 ut *om. NEFHGI* 10 es *B* eloquentia *H* enu-
tristi *MKA* magnum *A* 11 affectuose *BZ* terrore *N^v* 12 inuenistis *H* te *om. A* 13 con-
dam *F*, eundam *B*, quidam *E* gallicana *MF*¹ lat. litt.] *BHGI*, litt. lat. *reliqui* 14 dicendas *MKI*
celius *K* uerecundie die *H* 15 si] sed *Z* seculo *E* 16 mittit et] mittet *HG*, mutat *I* stullios *B^a*,
tullianos *NHGI* exstimauimus *B^a*, estimauimus *B^b*, extimanimus *F*², existimauimus *E* 17 quando
(quanto *B*) te ill. cons. uid. esse (*om. G^aI*, ante cons. *HG^b*) *BHGI*, quando te ill. cons. te uid. esse *M*,
quando ill. cons. te u. e. *reliqui* 18 comiciis *B*, comitis *G*, continue *I^w*, comitiu(a)e *ZNMKEFHII^pA* illu-
stratu *E*², illustrium *G*, illustrator *H*¹ isto] *B*, *om. reliqui* decorauimus *HGI* 20 cummissum *B^a* qui-
quid *B* senit *N* 21 uniuersalitate *HI* nimis] minus *NI* 23 secutus *E*¹ 24 remunerantem *H*¹
25 putatur *om. M* omne] esse *HI* inexplorati *B*, inexploratis *MK* suspicionem (*sic*) *B^b* 26 contra]
quia *E¹F* sunt (*sun A*) rob. *MKEFHGI* 27 laudare *K* dudum] d. enim *HG*, dum *A*

1) *Cassiodorus de arte gramm. apud Keilium vol. 7 p. 214*: (litteras) primus omnium Cadmus . . . legitur inuenisse . . . de quarum positionibus (*al. formulis*) atque virtutibus Graece Helenus, Latine (*gyrece ellenus latine cod. Bern.*, helenus et *libri alii*) Priscianus subtiliter tractauerunt (*suppliciter tr. Bern.*, suptiliter attico sermone locuti sunt *libri alii*). athlit locum *Knaack in Hermae vol. 16 p. 600 cogitans secundum Wlasmowitzii coniecturam de Hellenico.* 2) *De Caecili Siculi comparatione Demosthenis et Ciceronis dicit Plutarchus in vitae Demosthenis c. 3.*

- rum adscitus ab illo inspectore meritorum, qui iudiciis suis etiam futura praedicebat, privatarum largitionum fascibus praefuisti: honor, nisi ex te crevisset, exiguus, quem tu suscipiens patrociniū meritorum ita gratia dominantis auxisti, ut tibi saepe committeretur quod dignitas non habebat. quod si laudabile est vel mediocribus esse honoribus parem, quanto praestantius vicisse moribus aulicam dignitatem. haec cum tu sub tanto iudice laudata perageres, gratiam quoque loci alterius invenisti. Dictationibus enim probaris adhibitus, cum sit offensionibus alter expulsus, et ita suspensum honorem tuum sustinebat ingenium, ut palatio deesse non sineres iudicem, cuius ad tempus abrogatam cognovimus dignitatem. non sunt imparia tempora nostra transactis: habemus sequaces aemulosque priscorum. Ecce iterum ad quaesturam eminens evenit ingenio. redde nunc Plinium et sume Traianum. habes magna quae dicas, si et tu simili oratione resplendeas. fama temporum de legitima atque eloquenti iussione generatur. omnia si quidem bona cumulat lingua diserta et quod a nobis praecipitur, gratia dictantis ornatur. esto nobis ad bona suggerenda promptissimus et adversum improbitatem male praesumentium constanter erectus. dic etiam auribus nostris quod est omnino pro nobis. bonus princeps ille est, cui licet pro iustitia loqui, et contra tyrannicae feritatis indicium audire nolle constituta veterum sanctionum. Renovamus certe dictum illud celeberrimum Traiani: sume dictationem, si bonus fuero, pro re publica et me, si malus, pro re publica in me. sed vide quid a te quaeramus, quando nec nobis aliquid iniustum licere permittimus. decreta ergo nostra priscorum resonent constituta, quae tantam suavitatem laudis inveniunt, quantum saporem vetustatis assumunt. Praejudicia, quae nos horremus, in aliis non amamus. obligamus te certe generalitati, dum absolute praecipimus iura servari. quod ideo nunc dicimus, ut opportune omnibus in te consuluisse videamur. deest enim praemonere, ne te iam tardius post aliena pericula videamur velle corrigere. bonorum exempla sequere et nobilitatis tuae memor incede. illi digne ad vitia generis sui redeunt, qui contemptibili stirpe nascuntur. His igitur in bonum publicum praedictis per quintam feliciter indictionem quaesturae tibi insignia deo praestante concedimus. honorem prudentium, fontem omnium dignitatum, quando exinde procedit, quod indulgentiae nostrae largitate manaverit. age ut, qui ad consilium nostrum adscisceris, prudentia cunctis et gravitate praeminere noscaris. nam quid tibi conveniat, vides. vox legum diceris, dum nos iura condamus. incumbere nunc probitati vel fidei, ut, sicut te prior honor dignum fecit alteri, ita secundus tertiae faciat dignitati.

BZNMKE(F)H(GI)

1 adsciscitus *E*² militorum *B*^a 2 fasibus *K*¹ honor nisi ex te crevisset exiguus quem tu] *EF*, *om. BZNMKHGIA* 3 patrociniū *EF* gratiam *MKEFHIA* dominantis *B*^a committeret *EHI* 4 haberet *A* est *om. M* esse *om. M* 5 praestantior *M* cum tu] enim *tu *H*, enim tu cum *G*, cum *I* 6 iudicie *K*^a laudanda *H* dictatio] bus *B* 7 alt. off. *M* et *om. EF* 8 palati *Z* non sin. deesse *A*, deesse non feceris *HGI* 9 adrogatam *H* agnouimus *K* inpiaria *N*^a 10 eminens euenit] *scripsi*, cominens euenit *Z*, commens euenit *M*, cummenso uenit *HI*, cum mens euenit *K*, cum immenso uenit *N*, cum inmenso uenis *G*, commenso (commento *F*^a?) euenit *EF*, commens euenit *A*, *om. in sp. vac. 9 litt. B* 11 plenum *B* 12 ratione *F* respondeas *NE*¹ legitimi *H*¹, legitimo *I* 14 aduersus bona sugg. *EFA*, ad bona suggerenda uersum *N*^a 15 dicet iam *prior*es 16 est *om. HGI* 17 iudicium *H* instituta *MHGI* 18 certe] carte *HG* ill. trai. cel. dict. *F*, d. ill. tr. cel. *E* sumo (summo *H*) dictationem (dictionem *G*^a) *NHG*^a, sub meditatione *I* rei *H* 19 et] a *A* si malus (malis *E*^a, malus fuero *HGI*) p. r. p. in me *om. K*¹: et me si malus . . . quando in *litura minore H* a te quaeramus] ait quidamus *B*^a[?] 20 nobis *om. N* ergo] igitur *EF* 21 instituta *GI* 23 precepimus *B* iussa *N* nunc] non *N* 24 omnibus] in o. *K* in te] int *N* docet] dece *N* proemonere *B*^a ne] nec *H* 26 sui gen. *N* 27 stirpe] genere *M* hiis *NEF* 28 tibi *om. HG*^a prudentum *EF* 30 nostrum *om. FA* 31 praeheminere *EF* conueniat uides] conueniat index *G*^a, conuenias index *F* dicens *A* dum] de *N*¹ 32 nos] nostra *A* condamus] *BNH*^b*GI*, condimus *ZK*²*EFA*, condicimus *K*¹, concedamus *H*¹, concedimus *M*

XIII.

SENATUI URBIS ROMAE ATHALARICUS REX.

a. 526 fin.

Accipite, patres conscripti, iudicium quod initia nostra protulerunt, quando plus 1
 cogitantur omnino quae cauta sunt, quia talis subsecutio creditur, quale primordium
 venisse sentitur. nemo enim futurum putat esse diligentem, quem in ipsa novitate
 opinionis suae non videt esse custodem. providus institutor hortum suum fecundis 5
 nititur ornare plantariis, ut reddant fructus optatos, quae sollicitis fuerant exulta
 laboribus: quanto magis regnum decet inter initia pacis amoenitate componi, ne habere
 speciem agri videatur inculti! Et ideo beneficiis nostris quasi quandam ianuam cogi- 2
 tavimus dare quaestorem, per quem venientium dignitatum culmina decenter exirent.
 sunt vobis certe de candidato nota, quando et moderna, quae loquimur. nam cum 10
 transitum gloriosae memoriae domni avi nostri subiectorum anxia corda lugerent —
 bonum quippe amissum dum quaeritur, plus amatur —, per eum vobis et nostri auspicii
 et vestrae securitatis optata patuerunt. intellegite, quali nos aequitate constringimus
 in futuris, ut ipse vobis legum fieret custos, qui conservandae iustitiae fuerat promissor
 effectus. Affuit mandatis regalibus eloquens et decorus orator, permulcens etiam in- 15 3
 spectus, quos gratissimos reddebat auditus. tales enim decet esse aulicos viros, ut
 naturae bona indicio frontis aperiant et possint agnosci de moribus, cum videntur.
 tacens enim plerumque despicabilis est, si cum tantum lingua nobilitat: semper autem
 in honore manet, si, cuius est tranquillus animus, eum quoque serenissimus commendet
 aspectus. hoc denique facto testamur copiam nos habere prudentium, quando talis 20
 eligitur, qui ex utraque parte laudetur. Eloquentiae vero bona ineptum est in quaestore 4
 praedicare, cum ad hoc specialiter probetur adscitus, ut opinionem temporum com-
 mendent qualitate dictorum. aliis enim iudiciis provinciarum committatur exactio, aliis
 privati aerarii custodia delegetur: hic autem aulicae famae insignia reponuntur, unde
 per totum mundum opinio vulgata laudetur. quod vobis adeo, patres conscripti, aesti- 25
 mavimus esse repetendum, ut tales nos quaerere credatis, quales et nostrae laudi et
 vestrae securitati expediat inveniri. agnosceite, docti, bonum principis votum: con-
 fidite de beneficiis, qui litterarum probamini habere notitiam. segnissimi est torpere,
 cum se ad provectum cognoscat rerum dominos invitasse. Quapropter, patres con- 5
 scripti, illustrem Ambrosium quaesturae culmine decoratum favor vestrae benignitatis 30
 excepiat. de illo enim non debet dubitari, qui a vestro ordine iam in prima dignitate
 meruit approbari.

BZNMKE(F)H(GI)

2 initia] iudicia *A* 3 omnino] animo *EF* quae] quam *E*¹ cauta] acta *E*²*F* quia] quid *M*
 4 putant *E*^a 5 esse custodem] custodem *I*, custodire *H*, custodire iudicium *G*^t institutor] i. si *A*
 secundis *Z* 6 sollicitis *N*¹ exulta *B*^a, culta *A* 7 initia] in incia *N* 8 cogitamus *A*
 10 quanto *B* qui *B*^a 11 stransitum *B*¹ mem. gl. *H* 12 auspici *B* 13 uestrae] nostre *ZNG*
 paruerunt *A* quali nos aequ.] quali equitate *G*^b*I*, quali equali aequitate *G*^a, quali equalitate *H* con-
 stringimur *NF*¹*HG*^v*I*, constrinximus *K*, constringantur *G*^t 14 in] cum *HGI* vobis (nobis *A*) leg.]
 leg. uob. *HG* custos] cunctos *H* promissio *H*¹ 15 legalibus *K* ornator *A* promulcens *HG*
 17 iudicio *MG*^t fontis *HG* 18 est si] *E*²*A*, etsi *BZNMKFHGI*, quamvis etsi *E*¹ tantum *om.* *EHGI*
 19 manet] remanet *HGI* si] etsi *NHGI* tr. est *E* 20 nos cop. *KI* prudentum *EF* 21 ex]
 ab *F* pate *B*^a laudatur *HG* ineptum *H* 22 praedicare] laudare *E*² 23 enim *om.* *HGI* pro-
 vinciarum *om.* *B* alii *HG* 24 delegatur *MKF*¹*G*^v*A* hic] huic *F*¹*G*^v*IA* 25 nobis *A* ideo *N*
 aestimauimus] aestimabimus *B*, extimabimus *F*, estimabamus *ZN* 26 nostrae] nestrae *H* 27 securi-
 tatis *A* 29 se ad] ad se *N*^a cognoscant *F* conscripti] kmi *HI*, clarissimi *G* 30 ambrosium *bis* *Z*
 decoratum] d. est *H* 31 decet *HG* a] ab *K*^a, *om.* *HGI*

XV.

SENATUI URBIS ROMAE ATHALARICUS REX.

a. 526 fin.

- 1 Gratissimum nostro profitemur animo, quod gloriosi domni avi nostri respondistis
in episcopatus electione iudicio. oportebat enim arbitrio boni principis oboediri, qui
sapienti deliberatione pertractans, quamvis in aliena religione, talem visus est ponti-
ficem delegisse, ut nulli merito debeat displicere, ut agnoscat is illum hoc optasse
praecepit, quatenus bonis sacerdotibus ecclesiarum omnium religio pullularet. recepistis
itaque virum et divina gratia probabiliter institutum et regali examinatione laudatum.
- 2 Nullus adhuc pristina contentione teneatur. pudorem non habet victi, cuius votum
contingit a principe superari. ille quin immo suum efficit, qui eum sub puritate
dilexerit. nam quae sit causa doloris, quando hoc et in isto reperit, quod alteri in
partem ductus optavit? civica sunt ista certamina, pugna sine ferro, rixa sine odio:
clamoribus, non doloribus res ista peragitur. nam etsi persona summota sit, nihil
tamen a fidelibus amittitur, cum optatum sacerdotium possidetur. Quapropter redeunte
legato vestro inlustri viro Publano rationabile duximus ad coetum vestrum salutationis
apices destinare. magna enim iucunditate perfruimur. quotiens cum nostris proceribus
verba miscemus. et hoc quoque suavissimum vobis minime dubitamus, si quod illius
fecistis imperio, nobis etiam cognoscitis esse gratiosum.

XVI.

OPILIONI COMITI SACRARUM ATHALARICUS REX.

a. 527/528

- 1 Solent quidem venientes ad aulicas dignitates diutina exploratione trutinari, ne
imperiale iudicium aliquid probare videatur ambiguum. quando gloria regni est reperisse
iudices exquisitos. sed tam frequens est familiae vestrae felicissimus proventus, tam
in multis personis declarata prudentia, ut licet aliquis vos eligat ad subitum, nihil
fecisse videatur incertum. similitudinem suorum felix vena custodit, quando pudet
delinquere. qui similia nequeunt in sui genere reperire. Hinc est, quod melius agno-
scitur elegisse nobilem quam fecisse felicem: quia iste commonitus per veterum se
facta custodit, ille exemplum non habet nisi quod fecerit. quapropter secure tibi
credimus, quod totiens tuo generi commissum fuisse gaudemus. pater his fascibus
prae fuit: sed et frater eadem resplenduit claritate. ipsa quodammodo dignitas in
penatibus vestris larem posuit et domesticum factum est publicum decus. Nam
militiae ordinem sub fraterna laude didicisti, cui mutuo conexus affectu implebas
laboribus socium et consiliorum participatione germanum, ad te potius pertinere

BZNMKE(F)H(GI): in hoc ep. 15 inter epp. 8. 9

2 protetur *B^a* 3 electio *N* iudicio *post* nostri *F* 4 quatenus *A* regione *HG* pont.
delegisse] delegisse pont. del. *E^a*, pont. elegisse *E²III*, elegisse pont. *G* 7 itaque *om.* *H²G¹* exa-
mine *HGI* 9 contingit *BI* immo] immo *B* sub puritate] superitate *B¹* 10 et hoc *HGI* altari *B¹*
11 optaverit *A* cinica] civilia *H*, crinea *A* 12 istas peragunt *H* ista] ipsa *F* 14 ill. viro
publ. (puplano *B^bN*, puplicano *B^a*) *om.* *HGI* rationabiliter *HG* salutationes *E¹* 15 quotiens]
quando *F* uestris *F* 16 suau. quoque *E* illi *E* 19 uolent (*errore miniatoris*) *Z*, molent *A*
(*em. in err. typ.*) quidem] si q. *K^a* dignitates *om.* *HG* diutina] diuturna *E¹* 20 prob. (*om.* *H¹*)
uid.] uid. pr. *F¹* ambiguum] incertum *E²* quando] quoniam *A* 21 est *om.* *HG¹* familiae]
fame *HGI^w*, fama *IP* prouentus *HG^t* 22 decorata *N^vHGI* prouidentia *HG* al. nos (nos *H*)]
uos al. *NM* 23 custodiuit *K* pudet] putet *H*, putent *G^t* 24 derelinquere *H* in suo gen. neq. *HGI*
hinc] nichil *E* 25 fel. fec. *HG* commonit *H* ueterum] uenturum *HG^a* fact. se *HGI* 26 tibi
sec. *K* 27 hiis *EF* 28 frater] super *K¹* 29 posuit] paruit *A* 30 laude *om.* *N* 31 poscius *B*

diudicans quod frater acceperat. hoc baculo reclinabatur ille felicior, astu quaedam
 negligens praesumptione tui, quia per te omnia cernebat impleri. En dulce fratrum 4
 obsequium et praesentium temporum antiqua concordia. bene talibus sensibus iudicium
 creditur, qui servare mores naturaliter sentiuntur. quod si amoeni recessus et pro-
 vinciale otium forte libuissent, ad te catervae causantium et anxia currebant vota 5
 laesorum. boni iudicis inter eos assumebas officium et futurorum quodam urgente
 praesagio, quod a nobis accipere poteras, meritorum assumptione peragebas. Memini- 5
 mus etiam, qua nobis in primordiis regni nostri devotione servieris, quando maxime
 necessarium fidelium habetur obsequium. nam cum post transitum divae memoriae
 domni avi nostri anxia populorum vota trepidarent et de tanti regni adhuc incerto 10
 herede subiectorum se corda perfunderent, auspicia nostra Liguribus felix portitor
 nuntiasti et sapientiae tuae allocutione firmati maiorem, quem de occasu conceperant,
 ortu nostri imperii in gaudia commutabant. innovatio regis sine aliqua confusione
 transivit et sollicitudo tua praestitit, quod nos nullus offendit. Atque ideo probato 6
 talibus institutis ab indictione feliciter sexta sacrarum largitionum comitivam propitia 15
 tibi divinitate concedimus. usus es omnibus privilegiis atque emolumentis, quae ad
 tuos decessores pertinuisse noscuntur: absit enim, ut aliqua calumniae machinatione
 quatiuntur qui actionis suae firmitate consistunt. fuit enim tempus, cum per delatores
 vexarentur et iudices. deponite iam formidinem, qui non habetis errorem: fructibus
 vestrarum utimini dignitatum: nam quod vobis per decessores prodecessoresque vestros 20
 temporibus domni avi nostri consuetudo longa dedit, indulgentia quoque nostra custodit.
 Conferimus tibi honorem germani: sed tu fidem eius imitare servitii. nam si illum 7
 sequeris; multos laude praecedis, virum auctoritatis maximae, probatae constantiae, qui
 sub tanto principe et sine culpa paruit et iudicia laudatus exercuit. promptum est
 enim aestimare quid egerit, quando sub ingrato successore palatinum officium prae- 25
 conia eius tacere non potuit. difficile non est itaque moribus sequi posse germanum,
 quia et in conversationis fructu plerumque consentiunt, qui unius semine procreantur.

XVII.

SENATUI URBIS ROMAE ATHALARICUS REX.

a. 527/528

Tanta est, patres conscripti, in candidato copia meritorum, ut vereamur, ne tardius 1
 putetur electus quam non sit iudicio comprobatus. nam cum divae memoriae avus 30
 noster optimos viros exquireret, nobis eum inremuneratum prosperior fortuna servavit.
 illi paruit, illi multa officiositate servivit et a domino largissimo beneficiorum sine ali-

BZNMKE(F)H(GI)

1 acceperet B^a ille om. Z actu EFHGI 4 sensciuntur B¹ recessus Gareth forte]
 ferre HGI libuised B^a, libuisset B^b 5 cauentium E 6 lesionum N¹ inter eos] interdum HGI,
 interdum inter eos N. assumbas B et] BA, ut ZQNMKEFHGI furtorum A 7 accipere] as-
 sumere HGI meritorum] meritor tuorum B^a 8 nostri (nostris N¹) regni N servietis G^a, serviens H
 9 cum] com B¹ 10 uot. pop. H 12 firmata N, firmasti KHGI 14 nos] nobis HGI 15 comi-
 tatu N, committatus iam H, comitatum iam I^p, committatum (sic) iam I^w, commutatus iam G^t propria K
 16 tibi om. HGI 17 peruenisse F machinatio F 18 debellatores HG^aI 19 uexarentur]
 uersa uex. K^a fortitudinem H habitis B, habeas H fructibus u. ut. dignitatum om. A 20 pro-
 decessoresque] B, praedecessoresque ZNMEFI, que KH, quoque G nostros EGA 22 si] si tu NK^b
 23 auctoritatibus H conscientiae A 24 iudicia] iustitiam KA promptum ad 26 potuit om. M est
 enim] enim H, est G, om. I 25 quid] qui B^a egerit] egeris HI, gesserit A 26 non est ita-
 que] BHG, itaque non est I et reliqui 29 in cand. patr. conscr. F copia] gloria E 30 putetur]
 uideatur NIIGI 31 prosperior] pr. melior H, melior I seruauit H 32 a om. H

qua retributione constat esse derelictum. credo dilata est compensatio meriti, ut nobis
 aptior fieret causa praestandi: congeminat enim se pietas nostra lege naturae. con-
 dignum est ab herede solvi, quod collatum constat auctori. cur enim munificentia
 2 nostra eum differret, cum eum proficere consuetudo suae nobilitatis urgeret? Pater
 5 huic manu clarus ac summa fuit morum nobilitate conspicuus, quem nec ferventia
 bella respuerunt et tranquilla otia praedicarent. corpore validus, amicitia robustus aevi
 antiquitatem gestabat, abiectis saeculis Odovacris ditatus claris honoribus. his tem-
 3 poribus habitus est eximius, cum princeps non esset erectus. Sed quid antiquam
 parentum eius repetimus nobilitatem, cum vicina resplendeat luce germani? cuius
 10 non dicam proximitati, sed vel amicitiae coniunctum fuisse potest esse laudabile. huius
 virtutibus ita se sociavit atque conexuit, ut hoc potius sit incertum, qui magis prae-
 4 dicetur ex altero. Amicitia ille praestat fidem: sed magnam promissis debet iste
 constantiam. ille quoque avaritia vacuus: et iste a cupiditate probatur alienus. hinc
 est quod norunt regibus servare fidem, quia nesciunt vel inter aequales exercere per-
 15 fidiam. ibi enim mores facilius probantur, ubi natura sub libertate monstratur. quo-
 5 modo ergo sub puritate non serviant dominis, qui nesciunt illuisse collegis? His
 laudibus electus a coniuge Basilianae sociatus fertur esse familiae, quod plerumque
 venit a meritis coniungi posse nobilibus. inspicite in eo, si placet, etiam familiarem
 vitam, quia saepius maioribus vestris viros industrios haec signa prodiderunt. res
 20 huic privata tanta fuit moderatione disposita, ut nec aliqua tenacitate sorderet nec
 iterum nimia effusione laberetur. Gentiles victu, Romanos sibi iudiciis obligabat et
 6 unde ingratitude dignitatibus plerumque venit, iste disceptando sibi amicitias colligebat.
 videte quid faciat nobilis natura. ex iudiciis natus arbitrum agebat, quod nisi ex
 morum probitate nulla potest contingere ratione. nam fascibus oboedire plerumque
 25 potestatis necessitas cogit: privato iudici parere sola sententiarum probitas facit. unde
 nobis plus laudis videtur habere voluntarius iudex, quando ad audientiam non eligitur
 7 nisi qui iustus esse moribus aestimatur. Quapropter, patres conscripti, favete vestris
 alumnis et nostris favete iudiciis. secundo ad vestram curiam venit, qui et ex sena-
 tore natus est et aulicis dignitatibus probatur honoratus.

BZNMKE(F)H(GI)

1 retributione] remuneratione *HGI* 2 aptior *A* congeminat] *scripsi*, conueniat *libri* cum
 dignum *BZNK*, quod dignum *M* 3 colatum *B^a* actori *KH* 4 uestra *Z* eum] est *N¹* differet *F*,
 deferret *HG* cum eum] cum *K*, quem *A* proficere *H* urgent *H¹* 5 hunc *H* cunspicius *B*,
 perspicuus *HGI^p* nec] non *H* 6 et] *BZN*, cum *KEFHGIA*, et cum *M* amitia *B* 7 saeculis
 odouacris] *BZME¹HIP^a*, saeculis odonacris *I^w*, seculi sodauacris *G*, seculi odouacris *N*, seculi adiuuacris *K*,
 seculi auaritiis *E²F*, saeculi uitiiis *A* hiis *NEF* 8 est *om. HGI* 9 par. (*om. F*) eius] eius par. *E*
 rep. nob.] nob. rep. *G^v*, nobilitatem *H*, nobilitas *G^t* luce] luceat *HG* 11 contexuit *F*, con-
 iunxit *HGI* incertum] incrementum *K*, uictum *A* quis *EF* praedicetur (producet *E*) ex alt.] ex
 alt. pr. *A* 12 amicitia] amicis *HGI* magna *B* 13 cupiditate] *HGI*, cupiditatebus *B*, cupidi-
 tatibus *reliqui* probatur] protinus probatur *E*, probatur protinus *F* 14 seuare *Z* uel *om. N*
 15 monstra] *tur B* 16 puritate] breuitate *A* non] haec *H*, hec non *G^t*, hii non *G^v* collegio *A*
 hiis *EF* 17 fert. soc. *F*, sociatus ferunt *H* 18 euenit *MKA* respicite *F* si pl. in eo
 fam. et. *HG* 19 saepius] sepe *EI*, se *F* uestris] nostris *A*, *om. HGI¹* pepererunt *F*, prodeunt *H*,
 produnt *G* 20 tanta (tata *H*) f. moderatione] *BZNHGI*, tanto f. moderamine *MKEFA* disposita
om. HI 21 fusione *E^a*, obfusione *H* iud.] in iud. *HGI* et unde *ad* 22 colligebat *om. HG^aI*
 22 ingratitude] magnitudo *A* pler. dign. *K* amicitiam *A* 23 arbitrium *MEFHG*, *superscr.* uel tuum
 (*uoluit* *G^v*) ex morum] eximiorum *H* 24 pl. ob. *HGI* 25 priu. iud. par.] iud. priu. par. *NKEF*,
 par. iud. priu. *A* 26 iudex *om. H¹* 27 aestimatur] iudicator *NHGI*, comprobatur *M¹* faue *K¹[?]*
 uestris (nostris *H* loco *priori* et *I*) al. et *bis HG^a* 28 *ad*] et *H¹*, et *ad G^a* et ex] *BZNMKG^b*,
 ex *EFHG^aIA*

XVIII.

FIDELI V·I· QUAESTORI ATHALARICUS REX.

a. 527/528

Professionem constat esse iustitiae legum peritos iudices ordinare, quia vix potest 1
neglegere qui novit aequitatem nec facile erroris vitio sordescit, quem doctrina purga-
verit. dudum te forensibus negotiis insudantem oculus imperialis aspexit. nec latere 2
potuit, qua fide suscepta peregeris, qua luculentia tractata peroraris. Aequo gradu 3
eloquentia tua atque conscientia pariter incedebant: nullus susceptus quod amplius
desideraret habuit: nullus iudicum quod in te corrigere posset invenit. accessit enim
venustas oris et castitas animi: iuvenem te solus decor ostendit: ab ore primaevo cana
verba manaverunt. contendit flos aetatis et maturitas mentis: sed potius illa superavit,
quae nos ad virtutum gradus gloriamque perducit. Quapropter aptamus munera nomini 10
et meritis tuis, ut arcana regia Fidelis accipias et vir eloquens litteratam reperias
dignitatem. nunc causas gloriose iudica, quas laudabiliter perorabas: assideat tibi
propria et exercitata doctrina. modo est felix et certa condicio negotiorum, quando
ille sententiam dicit, qui non potest ignorare quod legit. non enim decet iudicem
ministrum esse voluntatis alterius, ut magis alteri pareat, cui tot milites obsecundant. 15
certe si in aliis utcumque tolerandum, nimis in quaestore pudendum est, ut qui eligitur
ad principis consilium, solacium expectet alienum. Et ideo, quod deo auspice dictum 4
sit, per sextam indictionem quaesturae tibi conferimus dignitatem. sed tuus honor
imperitis opprobrium est. nam sicut conscientia laeta est, quae provehitur meritis,
ita sub reatu iacet, qui se imparem cognoscit muneribus consecutis. habes priscos 20
viros, quos te deceat imitari. praecede fama quem sequeris dignitate. Nam si te 5
privata vita virtutibus exercuit, quanto melius provecta declarabit? sumpsisti nomen
ex meritis: custodi, ut semper laeteris veritate vocabuli. nam cum omnis appellatio
ad declarandas res videatur imposita, nimis absurdum est portare nomen alienum et
aliud dici quam possit in moribus inveniri. verum haec bonae conscientiae dicta suf- 25
ficient, quia dubitari de illo creditur, qui plurimis ammonetur.

XVIII.

SENATUI URBIS ROMAE ATHALARICUS REX.

a. 527/528

Licet coetus vester genuino splendore semper irradietur, clarior tamen redditur 1
quotiens augetur lumine dignitatum. nam caelum ipsum stellis copiosissimis plus
refulget et de numerosa pulchritudine mirabilem intuentibus reddit decorem. naturae 30
siquidem insitum est, ut bonorum copia plus delectet. prata denique floribus pinguntur

BZNMKE(F)H(GI)

2 proconfessionem *HGa* quia] qui *N* 3 qui novit (novit *HI*) aequitatem] quem volunt equi-
tates tueri *G¹* sordescit] fedatur sordescit *M¹* 4 insudantes *H¹* 5 qua fide] quam utiliter *E²*
suscepta peregeris] percepta peregeris *H*, percepta egeris *G^a* luculentia] benivolentia *F* tracta *K*,
pertractata *B* peroraueris *GA* aequo] et quo *A* 6 incendebant *H^a* quod] quo *HG*, a quo *I*, a quo
quod *N* 7 desideret *HG¹*, desiderat *G²* iudicium *MEF* enim] etiam *F¹* 8 castitas] claritas *F*
9 concedit *N* illam *H* 10 gradum *HG* 12 assideat] assit *HGI* 13 et *om.* *HG^a* negorum *H*
14 legit] *B*, elegit *ZNMKHI*, eligit *EFGA* 15 tot *om.* *HGI* 16 ut. tol.] *BHG*, ut cepit tol. *I*, tol.
utcumque (utrumque *E*) *ZNMKEFA* 17 concilium *H* 20 reatum *B* se *om.* *F¹* cognoscit (cog-
novit *HG*, novit *I*) imp. *FHGI* 21 quod *B^a* inmittari *B* praecedet *H¹* 22 declarabitur *H*
sumpsistis *H* 24 res decl. *HGI* 28 genuino] *BZM*, gemino *KEFA*, in gemino *N*, ingenuo *H²GI*,
ingenio *H¹* irradiatur *B¹*, irradietur *B²*, irradiet *F²*, irradiatur *HG* tamen] t. semper *F* 29 copiosis *HGI*
31 insitum] insertum *E¹*

- innumeris: laudatur pinguis arvi densior seges. antiquitas vos fecerit nobiles haberi:
 2 nos senatum volumus etiam de numerositate praedicari. Hinc est quod vobis aggregare
 cupimus quem repererimus ubicumque praecipuum. nam licet apud vos seminarium
 sit senatus, tamen et de nostra indulgentia nascitur, qui vestris coetibus applicetur.
 5 alumnos cunctae vobis pariunt aulicae dignitates, quaestura autem vere mater senatoris
 est, quoniam ex prudentia venit. quid enim dignius, quam curiae participem fieri qui
 adhaesit consilio principali? sed quia prudenti viro generaliter non sufficit conclusa
 3 laudatio, eius nota propriaque tangamus. Quaestorem nostrum, patres conscripti,
 cognoscite eloquentia prius exercitata placuisse et sic advocationis suae crebras egisse
 10 victorias, ut merito sibi cum electio triumphalis asciverit, quatenus palmis felicibus
 inauguratus nobis daret omnia laurearum. ad forense gymnasium prima aetate deductus
 studuit semper integritati mentis et nobilissimo pudore castitatem corporis sub nimio
 4 labore transegit. Orator facundus, gravissimus patronus susceptas causas suis prae-
 coniiis adiuuabat, quando credi non poterat negotium inprobabile, cui talis videbatur
 15 assistere. nonne praetermittere hunc virum esset publicum damnum? quid enim aut
 nobis aut vobis esse debet acceptius quam nostro coniungi lateri, qui inter leges
 meruit approbari? amare namque eas potest, per quas doctus enituit, dum affectat
 unusquisque gloriam suam nec oblivisci potest animus, ex qua nobis fuerit parte
 5 sociatus. Creditis forte, principes viri, novam in hunc imparatamque apparuisse
 20 prudentiam? origo eius hereditarias sibi litteras vindicavit, cuius pater ita in Medio-
 lanensi foro resplenduit, ut et trino fratrum et Tulliano cespite pullularet. proinde
 quamvis sit vel inter mediocres difficillimum placendi genus, tamen advocationis laudem
 inter primarios eloquentiae frequenter meruit invenire. is contra magnum Olybrium
 stetit, is palmarii Eugeneti linguae ubertate suffecit, et illis par extitit, quos singulares
 6 25 Roma cognovit. Quid enim generosius quam tot litterarum proceres habuisse maiores?
 nam si inveteratae et per genus ductae divitiae nobiles faciunt, multo magis prae-
 stantior est, cuius origo thesauris prudentiae locuples invenitur. quapropter, patres
 conscripti, favete nostro iudicio ac suis meritis candidato: quando sic collegae manum
 clementiae porrigitis, vos potius sublevatis.

XX.

AVIENO V·I· PPO ATHALARICUS REX.

a. 527/528

- 1 30 Assertio meritorum est potuisse eligi post improbitatem iudicis accusati, quando
 excessus praecedentium non corrigitur, nisi cum successor optimus invenitur. contrariis

BZNMKE(F)H(GI)

- 1 pinguis *om. F* fecerit] fecit *NMKEFHGIA* 2 etiam] et *H, om. F* praedicari *H* 3 re-
 pererimus] *BZ*, rep(p)erimus *NMKEFGA*, repereremus *H*, reperiemus *I* ubique *N^aHGI* 5 cunctae]
 certe *HGI* nobis *EFGA* autem uere] ait ceniuerunt *H* 6 quid] quid est *ZN* 7 uirgo *H^a* gen.
 non suff.] *BHI*, non suff. gen. reliqui 8 notas *malim* 9 pr. eloq. *EF* excitata *ZNI^w* ad-
 uocationis suae] assidue *A* crebras] credas *H*, credatis *G^t* elegisse *HG* 10 quatenus] quod *F²*
 11 uobis *A* omnia *E¹* forensem *E¹* 12 integritate *BEFHGI* nobilissimos *M*, nobilissimus *A*
 castatem *B^a* 13 grauissimus (grauinus *B^a*, gratissimus *M^v*) patr.] patr. gr. *HG* susceptas causas]
 susceptus *H*, susceptos *I*, suscepta *G* 14 poterat *om. F* inprobabile *B^a* 16 nobis aut nobis *E* esse
 (*om. F¹*) deb.] deb. ess. *MA* uestro *EF¹IA* 18 part. fuer. *NMKEFA* 19 imparatamque]
 imperatamque *BM²*, impetratamque *A*: plerique compendio ambiguo 20 uendic. lit. *N^a* mediolanesi *B*
 21 et trino fratrum et] aeterno fructu e *A* pulularat *B^a* 22 quamuis] grauius *HG^tI* medi-
 cres *Z* tamen] ut *N* 23 meruit *om. M* olimbrium *NME* 24 palmarii] palmari *HG*,
 palmarum *MKEFA* quos] quod uos *N* 25 generosius] gloriosius *E* 26 inueteratae] in ueri-
 tate *HG^t* diuine *E* fac. nob. *HGI* praestantior est] praestantior *E¹* 27 locuplex *BK*
 28 uestro *A* sic] si *A*: fortasse scr. si sic clem. man. *F* 29 nos *A* sublimatis *A* 30 po-
 tuisse] *BKEF*, potius se *ZN^M*, se potius *H^bGI*, sepe potius *H^a* 31 excelsus *H*

rebus plerumque medicina succedit, nam, dum calor vitalis adhibitus fuerit, frigus pestiferum tunc recedit. nubila ipsa ventorum spiratione terguntur et aquilo faciem caeli tranquillam reddit, quam australis aura turbavit. sic nos decessorem tuum summovimus amore generalitatis, ut tu saluberrimus advenires. Contraria prioribus imitare et laudanda peregisti. ille calumniis odiosus: tu stude, ut iustitia reddaris acceptus. 5 rapax ille: tu continens. bonorum omnium brevis est definitio vitare quae fecit, quando illa vere laudanda sunt, quae suo iudicio non probavit. respice denique in illo odium publicum, et tu amorem affectare cunctorum. tanti tuis moribus gratias agant, quanti illius acerbitatem actionis accusant. animare igitur dedecore praecedentis, quando post illum professae malitiae virum vel a malis abstinuisse laudandus 10 es. nam quale erit, si beneficia provinciis tribuas quae hactenus non habebant? bonum insolitum plus amatur et sequenti gaudio confert dulcedinem temporum praemissa tristitia. Atque ideo praefecturae tibi fasces per sextam feliciter indictionem deo auxiliante conferimus, quae quanto fuit hactenus laesione terribilis, tanta nunc habere debet beneficia lenitatis, siquidem sauciata cura tua refovenda sunt. non tuis, non 15 alienis manibus quisquam gravetur. nam ultra omnes impietates est nocere laesos, qui sanare creditur vulneratos. redeat ad nomen antiquum praefectura illa praetorii toto orbe laudabilis: cuius si principium quaeramus, per Ioseph a beneficiis inchoavit. nec inmerito a legibus nostris pater provinciarum, pater etiam praedicatur imperii, quia sic iuste, sic provide agi voluerunt, ut non districtum iudicis nomen, sed voca- 20 bulum illi pietatis imponerent. Iustis ac debitis compendiis nostrum per te crescat aerarium. lucra rennuimus, quae legum cauta profanant: pecunias illas volumus, quibus libra iustitiae suffragatur. aedes nostras nequitiam non patimur introire, quia nec privatim intromittere possumus quam publica voce damnamus. Audite, iudices, quid 5 amemus, nolite aliud in malum publicum suspicari. nam cui vos per iniquas provisiones creditis esse placituros, cum nos cognoscatis sola illa diligere, quae possunt iustitiae monitis convenire? vestris iam moribus peccatis, si post ista delinquitis. sed illi forte talia gesserint, qui ad dignitates suis parentibus incognitas pervenerunt: tu post patris praefecturam laudabilem aliquid quod melius praedicetur adiunge, quia diligentior semper debet esse qui sequitur, dum bona parentum probabiliter et imitari 30 cupimus et vincere festinamus. Accedit etiam tuis laudibus, quod dictis prudentum probaris imbutus. grave est sapienti offendere, ubi alterum reperit incidisse. ius forte praetereat, qui iura nescivit: totum a te legitimum quaeritur, cuius origo indocta fuisse nescitur. aequales tibi sunt libri veterum et actiones parentum. praesta opinioni tuae, praesta nostro iudicio, ut impar non sis meritis quorum aequasti per nostra 35 beneficia dignitates.

BZNMKE(F)H(GI)

1 adhibitus] inadhibitus B^a, habitus H^a 2 tranq. cel. fac. N 3 reddidit BHGI turbavit] BE, turbauerit ZNMKFHGA, turbauerat I 5 et] qui NI^w, uel et qui I^p 7 quando] quoniam A illa om. KA non probavit] BHGI, comprobavit ZMKEFA, non comprobavit N in illo den. N 8 publ. od. N affecta E¹G¹ cunctorum] amicorum E¹ tui H 9 acerbitatem B^a actionis om. HGI de dedecore EI 10 profuse N¹I laudandus es] HG, laudandum est BI, laudabile est reliqui 11 prou. ben. HGI 12 temporum om. F 14 quanto] tanto K¹ fuerit HGI tanta nunc] tanto nunc M^vKHGI[?], tantum misericordiae A 15 cura tua] BHGI, tua cura reliqui 16 grauatur K¹ impietas K lesis F²G^t 18 quaerimus K iosep EF, iosehep K a ben.] ad ben. B^a 19 pater prou. om. N 20 nom. iud. F 21 per te nostr. HGI 22 lucra om. HGI 23 intrare HGI nec priuatim (priuata A) intromittere possumus] non priuatim introducere (pr. i. non G) possumus (possimus G^a) HGI 25 promissiones F¹[?] 27 ista] illa E 28 forte] potius E¹ gesserint] BHA, gesserunt reliqui qui] quid H^a 30 deb. esse] BNEHI, esse deb. ZMKFGA inmutari G^a, mutari H 31 prudentium NMHI 33 a* te B quaeritur om. HGI origo om. A fuisse] esse F

XXI.

CYPRIANO V̄·Ī· PATRICIO ATHALARICUS REX.

c. a. 527

- 1 Licet propriis frequenter honoribus et germani tui fueris dignitate laudatus, tamen, quia natura bonorum non expenditur cum refertur, quasi ad indictum revertimur, de quo iam praeconia multa sonuerunt. testificatum est de te, quicquid de
 5 fidelibus, quicquid debuit de bene meritis aestimari. sed digne laudum cum voluerit
 2 novitates emittit, qui se actionis probitate complevit. Natura perennis fontis est gloriae vena manabilis: nam sicut ille fluendo non expenditur, sic nec ista celebri sermone siccatur. quod et si transacta taceantur, tu nova probaris suggerere quae dicantur, qui cum aetate crescis semper et meritis. cursus annorum laudis tibi pro-
 10 curat augmentum. senescis quidem corpore, sed laude iuvenesces. merito tibi pro-
 3 lixior aetas optatur, in quo fama semper robustior invenitur. Habuisti sub divae memoriae avo nostro in utraque parte laudatas semper excubias. vidit te adhuc gentilis Danuvius bellatorem: non te terruit Bulgarum globus, qui etiam nostris erat praesumptione certaminis obstaturus. peculiare tibi fuit et renitentes barbaros aggredi
 15 et conversos terrore sectari. sic victoriam Gothorum non tam numero quam labore
 4 iuvisti. Postea vero, quod non minus ipsis certaminibus fuit, referendarii officium laboriosis contentionibus exhibebas. fuerunt enim apud illum virtutum omnium virum exercitulia vel pacata servitia. quis enim non ageret bellum, qui illi potuit competens exhibere responsum? qui tantam firmitatem animi semper exegit, tantam
 20 verborum in asserenda veritate constantiam, ut merito se vicisse diceret hostem, qui illo praesente vitare valuisset errorem. hinc fuit, quod eius obsequia reddiderunt prudentes, quia cautela semper adhibita erigit sensum et, dum culpam quis formidet
 5 incurrere, sapientibus se nititur aggregare. Contulit etiam dignitatem sacrarum largitionum, hoc est laborum tuorum aptissimum munus, quam sic casta, sic moderata
 25 mente peregristi, ut maiora tibi deberi faceres, quamvis eam in magna praemia suscepisses. per haec te florida iuventus exercuit, sed nostris temporibus aetas matura servavit. consilio quidem plurimum vales, nec fractus tamen aetate cognosceris: sic enim adeptus es senectutis bona, ut eius non subires incommoda. haec sunt quae in te aestimamus augenda, ut, sicut es conscientia praeditus, reddaris quoque honore
 6 30 reverendus. Sunt enim beneficiis nostris consentanea in te et superna iudicia, quando talium filiorum pater effectus natura ipsa videris esse patricius. quorum bona ver-
 nantia non est absurdum referri, quando educantium felicius laus est de filiorum

BZNMKE(F)H(GI)

2 hon. freq. N 3 quasi] quia si B^a indictum] iudicium I^wA 5 filibus H^a deb. de
 bene m.] BHGI, de bene m. deb. reliqui laudibus HG^t 6 novitates] ciuitates HG^t fontis] NKEF²G^bIA,
 fortis BZMF¹HG^a 7 manabilis] B^bZNE²HGIA, mabilis B^a, laudabilis MKE¹FA ille] ipse E
 8 et] etiam HG si om. H¹ taceantur] tractantur E tu om. A 10 agmentum H iuueniscis B^a
 11 qua B^bNHGI semper om. N^aHGI habuistis H 12 aui nostri N, domno avo nostro A laudatas
 (laudatus N) semp. exc.] exc. semp. laudatas (laudandas I^wp¹) HGI 13 danubius libri gobus H
 nostris om. N 14 obstiturus BKG^b, obstatur H peculiale B¹ remittentes E¹ 15 con-
 uerso HI 16 iuuvasti F¹, uicisti N, ini(i)sti HGI 17 illum] exercicii I, illum exercicium N uirum
 om. N 18 exercitii alia HG^a ageret] agent H 19 exhiberes sponsum B¹ tanta uerb. H 20 qui]
 qui se F¹ 21 praesente uitare ual.] praesent *** ual. B¹, pr. ual. uit. H 22 culpa H formidet]
 BHGI^p, formidat I^w et reliqui 23 etiam] enim etiam N^a, et HGI 24 est om. A apertissi-
 mum A, gratissimum I sic mod.] si mod. H^a 25 debere N^a[?] facere B¹ 26 hoc HG inuentus H
 28 enim om. F in te] iure I, iure in te N, iuste HG^t 29 agenda ZE¹A es om. Z praescentia HG
 30 referendus B¹, reuerendum H^a in te et] et uitae A (uite et Breslav. 63) 31 esse] est H^a
 quorum] quoque H^a 32 felicius HGI^aI

probitate laudari. primum, quod non minimae laudis praestat initium. infantia eorum
est nota palatio. sic fetus tui. more aquilae se probantes. regales oculos ab ipsis
paene cunabulis pertulerunt. relucet etiam gratia gentili nec cessant armorum imbui
fortibus institutis. Pueri stirpis Romanae nostra lingua loquuntur. eximie indicantes 7
exhibere se nobis futuram fidem, quorum iam videntur affectasse sermonem. habemus. 5
unde tibi. felix pater. praemium debeat referri, qui et filiorum tuorum nobis animos
optulisti. quapropter multis laboribus multaque fide et constantia comprobato patri-
ciatus tibi deo auspice conferimus dignitatem, honorem quidem celsum. sed qui tuis
meritis probetur aequalis. fruire igitur probatissimis institutis. ut cum tu bona
geminaveris, nostris iterum beneficiis augearis. 10

XXII.

SENATUI URBIS ROMAE ATHALARICUS REX.

Si favore vestro dignus est. qui vel semel regale potuit impetrare iudicium. quid. 1
patres conscripti, vir magnificus merebitur Cyprianus. qui vobis totiens gratior debet
effici, quotiens a nobis dignitates acceperit? certantes in stadio numerosior corona
glorificat, Olympicos currus frequens palma nobilitat: sic vel in levibus rebus gloriosior 15
efficitur, cui frequenter praemia conferuntur. de primo denique propectu potest esse
cunctatio, dum multi fallunt principis animum, quando facile est illudere, cui semper
votum est praestitisse: sed talem mentis exhibuit constantiam. tantum bonorum habuit
propositum, ut semper in se provocaverit regium munus. Haec est certa gloria. haec 2
indubitata sententia frequenter potuisse mereri. per quod homines constat coronari. 20
hos etiam intrare in vestram curiam decet, qui ad primos honores non expendant
meritum suum, sed cum magna susceperint. iterum maiora promerentur. ornant quo-
que tales et nostra iudicia. quando bene prius electus creditur. qui saepius approbatur.
natura ipsa boni adhibita perseverantia pretiatur. quia minus est laudanda incipere
quam bonorum propositum custodire. Similes habuistis olim, patres conscripti. Decios. 25 3
similes vetustas praedicat fuisse Corvinos. neque enim hic vir. de quo nobis sermo
est, nostrum sibi tantummodo conciliavit arbitrium. ab uno quippe principe provehi
videtur forte gratiosum: nam et sub altero meruisse propectum apud utrosque integrum
constat fuisse iudicium. cunctos ergo sequaces habet. qui aliquid ex veritate decernit.
Hunc propectus sui auctorem meruit. ut nos augmentatores dignissime reperiret. ille 30 4

BZNMKE(F)H(GI)

1 quod] quidem *A* pr. laud. *H²G*, laudis *om. H¹* 2 est nota] *BHGI*, nota est *plerique*, nota
esse *A* tui *om. M* se *om. HG¹I* 3 cunabilis *H* reducent *K¹* imbui] inherui *H* 4 in-
stitutu] *HI* pueris *K* nostra] nam *HGI* locuntur *B¹* iudicantes *MFHG* 6 referre *F*
7 obtulisti *N* 8 qui] quid *H^a* 9 probetur aequalis] probetur esse qualis (equalis *H^bI*) *NMHGI*,
esse probetur aeq. *KF*, probatur esse aeq. *EA* tu bona] bona tua *MKFA*, bona (*om. tu*) *E* 10 interim *A*
augeatis *E¹* 12 nostro *NME²HGI* uel *om. E* quid] qu *K* 13 magnificiis *B* 14 effici]
esse *HGI^w*, *om. I^p* a nobis *om. ZN* dignitatem *B^a* studio *G^aI^w* post numerosior *ins.* debet esse *H^a*
15 cursus *HGIA* palma] culpalma *H^a* nobilitate *H* lenibus *r. H*, reb. leu. *E* 16 frequenter *B*
conferuntur] referuntur *MKEFA* propecta *A*, propectu *HG¹* 17 est *om. Z* ludere *NI* 18 no-
tum *HI* mentis] meritis *H* exhibuisse *HGI* habuisse *HGI* 19 semper *bis H* in
se *om. HG¹* regium] regum *NG*, regnum *E¹* hoc *H^a* haec ind.] uel ind. *HGI* 20 coronari] *BG^t*,
ornari *HG^vI* et reliqui 21 etiam intrare (intrasse *HG*) in uestram (nostram *ZNMKFA*) cur. dec.] in
nostram et. dec. intr. cur. *E* extendunt *N^vHGI* 22 magna *om. HG* quoque] quo *K* 23 uestra *B*
quando] quoniam *N²EA* 24 ipsa] ipsi *E¹* laudanda] habundanda *E¹* 25 olim] enim *Z*
26 uestustas *K* praedicatur *H* nobis sermo est] sermo est nobis *HI*, fit sermo est *G¹* 27 quippe]
quoque *HGI* 28 forte] sepe *EF* nam] iam *A* 29 discernit *NM*, decreuit *HG*, decreuerit *I*
30 meruit] inuenit *E²FI* agmentatores *H*, argumentatores *M* repararet *E¹*

in eum fundamenta posuit honorum, nos culmen construximus dignitatum. et ideo, patres conscripti, tot laboribus, tot laudibus clarificato illustri viro Cypriano suggestum quoque patriciatus addidimus, ne maior esset meritis suis quam honoribus nostris. favete nunc collegae quem saepe decorastis extranei. securus ad vos redit, qui iam
 5 honores suos in Libertatis aula reposuit. Habet etiam, unde vobis reddatur acceptior, quando tales curiae vestrae alumnos protulit, de quibus quamvis avidus pater tamen propria vota superavit, non infantia trepidos, non ad respondendum, ut licebat, ignaros: variis linguis loquuntur egregie, maturis viris communione miscentur. sic cum nobis
 10 ut, sicut de patre eorum munificentiae nomen extulimus, sic et in eis pietatis nostrae titulos augeamus.

XXIII.

BERGANTINO V· I· COMITI PATRIMONII
ATHALARICUS REX.

c. a. 527

1 Licet munificentiam regis cotidie deceat cum sole relucere et iugiter aliquid
 15 facere, quo possit largitas principis apparere, hinc tamen conscientiae debitum solvitur, quotiens parentibus sub aequitate praestatur. lucrantur principes dona sua et hoc vere thesauris reponimus, quod famae commodis applicamus. absit enim, ut negemus affini, quod solemus custodire subiectis: quando qui nobis sanguine coniungitur, plus meretur nec fraudari potest proprio desiderio, qui militat sub iudice
 20 gratioso. Atque ideo illustrem magnitudinem tuam praeaelso atque amplissimo viro Theodahado massas subter annexas tot solidos pensitantes ex patrimonio quondam magnificae feminae matris ipsius praecipimus reformari, eius feliciter dominio plenissime vindicandas, cuius successionis integrum ius in ea qua praecipimus parte largimur.
 3 De cuius fide ac sinceritate praesumimus, ut sequenti tempore reliqua supra memorati
 25 patrimonii cum adiecta quantitate mereatur. quid enim tali viro negare possimus, qui etiam meliora suis obtinere possit obsequiis, vel si non probaretur affinis? vir quem nobilitatis suae nulla inflat elatio, modestia humilis, prudentia semper aequalis quid a nobis mereatur, intendite, quando ad gloriam nostram trahimus, quod eum proximum
 4 confitemur. Quapropter aequissimae iussioni operam navanter impendite delectisque
 30 sedis vestrae chartariis designatas massas actoribus eius sine aliqua dilatione contradite, ut summa nobis caritate sociato gratia praesentis muneris reddatur acceptior.

BZNMKE(F)H(GI)

1 pos. fund. EF honorum] BG²I, bonorum ZNMKEFHG¹A 2 tot laudibus om. H¹ glori-
 ficato HG 3 addimus N, adicimus F ne] nec B^a uestris HGI 4 quem d. s. extranei HI,
 qui s. d. extraneos G 5 reposuerit HG nobis EFIA 6 cur. nostrae FIA, curia nostra G^v qua-
 uis B 7 superantur K ut] non K¹[?] libat B¹ 8 uiris] liuoris H, honoris G¹, iurgis I sic
 cum] secum I^w, sicut cum I^p, sicut G 9 adolescentiam] ad ad. E, in ad. F 15 hinc] huic NA
 16 parentibus] parenti NHGI, om. Z 17 enim om. NI^w 18 coniunguntur HG 19 potest
 om. H¹ 20 gratioso] gratio H, generoso N¹I illustre B magnificentiam F amplissimo] magni-
 fico F 21 theodahado G, theoidaldo I, theodahado N, theodahaldo E, theodobaldo F subtus E
 22 dominio] ZEFI^p(b), domino BNKHGIA 23 indicandas G¹, iudicandas FHG²I ius] eius HG^a
 ea qua] qua G^a, equa HG^bI largiri G²I 25 cum] omni A mereantur Z^a tali ad 26
 etiam om. HGI^p⁽¹⁾ possumus MKEF 26 posset EF 28 quando] quoniam EA quod]
 qui A 29 opera ZNMKHA nauanter] gnaviter N, ouanter Paris. 2186 m. 2, gratanter E²FI, gnavit
 (= generauerit) H, generaliter G impedit K post imp. repetit quando ad gl. n. trahimus N¹ de-
 lectisque] scripsi, dilectisque plerique, dictisque I, directisque Guelferbytanus et sic Cuiacius (inde Fornerius)
 30 nostrae EFHG¹I^wA carteriis HGI auctoribus IA, fautoribus G, sauctoribus H aliqua om. HGI con-
 tradicte B^aH, contradicite N 31 sociato] scripsi, sociatus libri gratias B¹ muneris] numinis H,
 muniminis G^t

XXIII.

CLERO ECCLESIAE ROMANAE ATHALARICUS REX.

c. a. 527

Tanto divinitati plurima debemus, quanto a ceteris mortalibus maiora suscipimus: 1
nam quid simile rependat deo, qui potitur imperio? sed licet pro tanto munere nihil
compensari possit idonee, ipsi tamen gratia redditur, dum in servientibus honoratur.
Itaque flebili aditione causamini hoc fuisse longae consuetudinis institutum, ut, si quis 5 2
sacrosanctae Romanae ecclesiae servientem aliqua crederet actione pulsandum, ad
supra dictae civitatis antistitem negotium suum dicturus occurreret, ne clerus vester
forensibus litibus profanatus, officiis potius saecularibus occupetur: addentes diaconum
quoque vestrum ad contumeliam religionis tanta executionis acerbitate compulsus, ut
saius eum propriae custodiae crederet mancipandum. Presbyterum quin etiam ecclesiae 10 3
Romanae pro levibus causis asseritis criminaliter impetitur. quod nobis pro ingenta
reverentia, quam nostro debemus auctori, displicuisse profiteamur, ut, qui pridem sacris
meruerant inservire mysteriis, conventionibus irreverenter expositi nefariis iniuriis sub-
iacerent. sed aliorum plectenda subreptio nobis contulit plenissimae laudis eventum,
ut causa contingeret praestandi, quae nos caelestibus commendaret auxiliis. Atque 15 4
ideo considerantes et apostolicae sedis honorem et consulentes desiderio supplicantium
praesenti auctoritate moderato ordine definimus. ut, si quispiam ad Romanum clerum
aliquem pertinentem in qualibet causa probabili crediderit actione pulsandum, ad beatis-
simi papae iudicium prius conveniat audiendus, ut aut ipse inter utrosque more suae
sanctitatis cognoscat aut causam deleget aequitatis studio terminandam, et si forte, 20
quod credi nefas est, competens desiderium fuerit petitoris elusum, tunc ad saecularia
fora iurgaturus occurrat, quando suas petitiones probaverit a supra dictae sedis prae-
sule fuisse contemptas. Quod si quis extiterit tam improbus litigator atque omnium 5
iudicio sacrilega mente damnatus, qui reverentiam tantae sedi exhibere contemnat et
aliquid de nostris affatibus crediderit promerendum, ante alicuius conventionis effectum 25
decem librarum auri dispendio feriat. quae a palatinis sacrarum largitionum protinus
exactae per manus saepe memorati antistitis pauperibus erogentur, carensque impetratis
negotii quoque sui amissione multetur. dignus est enim duplici poena percelli, qui et
divinam reverentiam et nostra iussa temeravit. Sed item vos, quos iudicia nostra 6
venerantur, ecclesiasticis vivite constitutis. magnum scelus est crimen admittere, quos 30
nec conversationem decet habere saecularem: professio vestra vita caelestis est. nolite
ad mortaliū errores et humilia vota descendere. mundani coerceantur humano iure,
vos sanctis moribus oboedite.

BZNMKE(F)H(GI)

2 plura NE^2F suscepimus $MKEFGIA$ 3 qui K^a , quod EF nihil] tunc E^1 4 ipsa A
5 auditione M 6 aliqua *om.* HGI ac ratione HG^t , accusatione NE^2FI 7 antistem F^1 occur-
rent H^1 8 florensibus H^1 officiis] negotiis A potius K quoq. diac. nostrum NI^w 9 regionis N^a
10 saius] satius NG^v , sauius M^2 , sauis K^1 , suavis K^2 , suavius E^2 (*deletum*) FHG^tI : requiritur saio prae N^a
quin equiciam K eccl. rom.] $BZKEF$, rom. eccl. *rel.* 11 assertis H impeditum K^1I 13 meru-
erat F inseruisse KG^aA ministeris A conventionis A irreuerenter] irruerent HG^t expositi]
expositis HGI , *om.* A 14 subuentio A vobis K contulit] obtulit A 15 consurgeret EF auxiliis B^a
16 ideo *om.* H^1 et *om.* IA et consulentes (consulates N^1) consulentes HGI desideriis $MKEFA$
supplicantium $ZNMKGIA$ 17 clericum B 18 pertinere HG actiones H^1 20 cognoscat]
scripsi, agnoscat libri equitati B^1 21 elusum] ebasum H^1 , elisum G 22 praes. sed. F 24 iudicio]
fuerit (fueret H^1) iud. $MEFHIA$, iud. fuerit KA mente sacr. EF sedis HIP contempnet HIP
25 effectum] confectum HGI 27 antistis B 28 negotiis BHG quoque (*om.* N) sui] sui quoque G^t ,
cinguli quoque G^v admissione $BZNI$, admixtione G muctetur B^a , mulcentur H 29 reu. diu. HGI
temeraverit NE^2HGI , temerari A item] *scripsi*, iterum libri, interim A 30 aeccleasticis B in-
stitutis M^aHG^bIA est] es H^1 , *om.* F 31 conuersationes H decet] dece M uita *om.* HGI est
om. $NIHG$ 32 errores et hum. uot.] $BHGI$, uota hum. et err. *reliqui*

XXV.

IOHANNI V. S. REFERENDARIO ATHALARICUS REX.

c. a. 527

- 1 Valde dignum est in eis aliena servare, quibus nos oportet propria dona conferre.
quid enim de illa munificentia possis ambigere, quando a nobis te intellegis mereri,
quod a nostris decessoribus accepisti? profitemur itaque alterius quidem donum, sed
5 nostrum esse iudicium et modernam principis mentem praevenisse tantum velocissimam
2 largitatem. Hinc est quod divae memoriae avum nostrae clementiae domum in castro
Lucullano positam, obsequiorum tuorum sedulitate provocatum, constat voluisse largiri.
cuius dispositionem secutus patricius Tuluin posteaquam illi nostra est liberalitate con-
3 cessa, praefatam domum actu legitimo in tua optime iura transmisit. Quapropter
10 serenitas nostra vel inchoatae voluntatis desiderium vel Tuluin plenissimae donationis
effectum praesenti auctoritate corroboramus, ut saepe dicta domus patriciae recorda-
tionis Agnelli in Lucullano castro posita cum omnibus ad se pertinentibus in tua vel
heredum tuorum possessione permaneat, et quicquid de hac facere malueris, habebis
liberam potestatem, cuiuslibet vel privati vel publici nominis posthac inquietudinem
15 summoventes: ubi et si quid esset quolibet casu, qualibet inquisitione fortassis am-
biguum, huius auctoritatis nostrae iudicio constat explosum. fruire iuvante deo rebus
propriis ex nostra quoque auctoritate solidatis. alii enim tibi iura legitima prae-
stiterunt, nos possessionis quietem et cunctis saeculis securam conferimus firmitatem.
4 Sed ne quis forsitan tam egregiae voluntatis nostrae invidus temerator existat, iubemus
20 eum qui ex hac re quolibet tempore vel fisci nomine vel privati movere temptaverit
aliquam quaestionem, dare tibi, vel ad quem pertinere volueris domum superius de-
signatam, poenae nomine auri libras tot et frustratum suis ausibus infamatumque
discedere. hunc enim voluntatis suae meretur invenire fructum, qui aliquid contra
nostrum videtur quaesisse iudicium.

XXVI.

UNIVERSIS REATINIS ET NURSINIS
ATHALARICUS REX.

c. a. 526

- 1 Gloriosus domnus avus noster desideria vestra cognoscens Quidilane Sibiae
filium priorem vobis quidem facere disponebat: sed quia interveniente mortali con-
dicione nequivit cogitata complere, necesse nobis est eius vota perficere, ne tantus vir
2 30 de aliquo inaniter iudicaretur bona potuisse sentire. Atque ideo praesenti auctoritate
praecipimus, ut eum priorem feliciter habere debeatis et quae ordinaverit pro disciplina

BZNMKE(F)H(GI)

2 quibus nos (non *F*, uos *M*) o. p. dona (*om. E*¹) conferre *om. A* 4 praedecessoribus *EF* ita-
que] quidem *K* 6 clementi donum *H* 7 lucullario *A* sed utilitate *BHG*, sed et utilitate *I*
8 tuluin] *scripsi*, tholui *BZNMKEFI*, tholuit *A*, thloui *H*¹, tholoui *H*², tholoni *G*, tholu* *I*^w liber-
tate *MEFHG* 9 praefatam (praefata *Z*) dom.] d. pr. *HGI* optime] opinione *HG*¹ 10 uel
om. HG tuluin] *scripsi*, tholui *NEFH*, toluit *B*, tholuit *ZMKA*, tholoni *G*, tholi *I* 11 patrie *H*¹*G*¹
13 uolueris *HG* 14 uel priu.] priu. *HGI* nom. uel publ. *A* posthac] *B*²*A*, post hanc *B*¹*ZNMKEFHGI*
15 ubi et] ut *GI*^w quid] quis *A* (*em. in erratis*) quaelibet *H* 16 constat] const. esse *E*, esse
const. *F* expulsum *E*¹ fuere *B*^a 17 ex] et *A* quoque] que *Z* 18 et cunctis] exeuntis *E*¹, ex
cunctis *E*²*F* 19 forsitan] forte *N* inuidiis *B* 20 hac re] re *HG*^v*I*, te *G*^t mouere *om. NI* tempt.
al. quaest. *om. B*^a 21 nolueris *N* 22 auri nom. *E* tot] tot inferre *NI*, tot inferat *I*^w, c *Cuiacius*
cum Guef. infamatumque] infirmatumque *I*, infirmatum *HG* 23 enim *om. K* meremur *B*, mereatur *HGI*
27 domus *BH*¹ nostra *HGI* quidilamen *B* 28 uobis (nobis *B*) quidem] q. u. *G*, q. nobis *HI*
29 nobis *om. HGI* 30 iudic*aretur *B*, iudicetur *MKE*¹*A*, *om. F* potuisse] potius se *F* 31 debeamus *E*¹

servanda, ubi nostra maxime utilitas continetur, in omnibus oboedire debeatis, quia
 sic domni avi nostri estis moribus instituti, ut et leges libenter audiat et iudices.
 Hoc est enim, quod nostrum comit imperium, quod opinionem vestram inter gentes 3
 amplificat, si talia geratis, quae et nobis accepta et divinitati possunt esse gratissima.
 robustius enim inimici nostri vincuntur moribus bonis, quia quos superna protegent, 5
 felices adversarios habere non possunt. pugnatis enim efficaciter foris, dum in sedibus
 vestris iustitiam fovere contenditis. ita enim duo mutua se amplexatione consociant:
 qui aequitatem coluerit, fructum victoriae possidebit. Nam quae necessitas ad iniusta 4
 compellat, cum vos et sortes alant propriae et munera nostra domino iuvante ditificent?
 nam et si cui aliquid expetendum est, speret de munificentia principis quam de prae- 10
 sumptione virtutis, quia vobis proficit, quod Romani quieti sunt, qui, dum aeraria
 nostra ditant, vestra donativa multiplicant.

XXVII.

DUMERIT SAIONI ET FLORENTIANO VIRO DEVOTO COMITIANO
 ATHALARICUS REX.*c. a. 527*

Severitas publica sicut ab innocentibus vacat, ita necesse est, ut in sceleratis 15 1
 operam suae districtiois impendat, quia non semper unum merentur iudicium diversa
 merita personarum. morbi ipsi dissimilibus sucis sanantur herbarum: aliis cibi, aliis
 ferrum optatam revocat sospitatem et pro qualitate passionis praeceptum merentur
 artificis. Et ideo devotio vestra per Faventinum territorium incunctanter excurrat et, 2
 si quos Gothorum atque Romanorum in direptionibus possessorum se miscuisse reppe- 20
 rerit, secundum facti aestimationem et damnis affligantur et poenis, quia gravius
 plectendi sunt qui nec ammonitionibus iustis nec initiis principis oboediendum esse
 crediderunt, quando maior ambitus est novis dominis velle servire, ut commendati
 bonis initiis reliquam vitam securitatis munere perfruantur.

XXVIII.

CUNIGASTO V̄·Ī· ATHALARICUS REX.

c. a. 527 25

Permovit serenitatem nostram Constanti atque Venerii dolenda conquestio, qua 1
 sibi a Tancane iuris proprii agellum, quod Fabricula nominatur, cum suo peculio
 causantur ablatum, adicientes, ne rerum suarum repetitionibus imminerent, liberis sibi
 condicionem ultimae servitutis imponi. Atque ideo magnitudo tua, decretis obsecuta 2

BZNMKE(F)H(GI)

3 comit] coruit *E*¹ nostram *NE²FH²GIA*, om. *H*¹ 4 applicat *H*², applicat *H*¹ si] et si *E*,
 sed *H* ger. tal. *HG* et nobis] nobis *HGI* possunt *NHGI*^p 5 bon. mor. *HGI* quos]
 quod *K* proteunt felissis *K* 7 ita] ista *A* duo se mut. *EF* amplexione *FGI*, amplexiones *H*
 8 qui] qui enim *M* iniusta] iusta *K* 9 compellit *K* et sortes] consortes *N* aulant *H*^a domino]
 deo *F*^r adiuante *MKEFA* 10 et om. *N*¹ speret] sp. magis *G* quam] potius quam *I* 11 pro-
 ficit *K* qui om. *K* 12 uestra] nostra *E* 15 ne ueritas *H*¹ uocat *N* 16 opera *K* di-
 stinctionis *K*, distributionis *H*¹ 17 ipsi] illi *F* herb.] herb. et *EF* 18 pro om. *HG* mereretur *M*
 19 nostra *H* per om. *HG* territorium om. *H*¹ 20 directionibus *KHG* possessorum *B*^a 21 af-
 figantur *H* 22 initiis] nuntiis *EF* 23 quando] quoniam *A* amitus *K*¹ nouis dominis] *GI*, nobis
 dominis *BZNEFH*, dom. nobis *MKA* commendatis *B^aNHI* 24 relinquam uitam *B*^a, reliqua uita *EF*
 seritatis *B*^a 26 serenitam *B* quas *K*, quia *HG* 27 a tancane] a thacane *H*, archane *G*^t
 proprie *H* qui *N* fabricta *HG*, fabricata *I*^w, fabricia *IP* 28 causaretur *H*¹ repetitionibus *BH*,
 om. *K* sibi] suis *NI* 29 condicionem] dictationem *G*^t, petitionem *H*¹ obsecuta] obscura *H*¹

praesentibus, praefatum suo iubeat adesse iudicio, ubi omni inter partes veritate discussa iuri consentaneam et amicam vestris moribus proferte iustitiam: quia sicut grave est de suo dominos iure decedere, ita nostris est saeculis inimicum servitutis iugo libera colla deprimere. Momenti iura si competunt. primitus reddantur invasa, ita tamen, ut persona legitima disceptationibus non desistat. cesset violenta praesumptio, ut causa iudicis cognoscatur arbitrio et aut convictos servos cum rebus sibi competentibus possideat aut probatos liberos indemnes atque integros derelinquat. sufficit enim quod ei relaxamus poenam qui facere praesumpsit iniuriam.

XXVIII.

HONORATIS POSSESSORIBUS ET CURIALIBUS PARMENSIS
CIVITATIS ATHALARICUS REX.

c. a. 527

Dignum est, ut libenti animo faciatis quae iuberi pro urbis vestrae utilitate cognoscitis: nam quod proprio sumptu decuit aggredi, compendiose vobis constat offerri. civitatem siquidem vestram diutina siccitate laborantem iuvante deo domnus avus noster saluberrima unda rigavit. Cui nunc studio vestro cloacarum ora pandantur, ne, sordium obiectione tardata, reciprocans unda vestris aedibus illidatur et quas debuit abluere, easdem vobis cogatur inferre. cui operi, quamquam vos urgere debeat civicus amor, virum spectabilem Genesium praecipimus imminere, ut nos ad meliora provocetis, si quae iussimus gratanter efficitis.

XXX.

GENESIO V·S· ATHALARICUS REX.

c. a. 527

Amore civitatis vestrae antiqui operis formam domnus quidem avus noster regia largitate construxit. sed nihil prodest aquarum copias urbibus inmisisse, nisi nunc provideatur cloacarum opportuna digestio: more vitae humanae, cuius ista salubritas continetur, si quod ore quis suscipit, alia parte corporis relaxatus effuderit. Et ideo sublimitas tua Parmenses municipales huic faciet operi naviter insistere, quatenus anti-quos cuniculos sive subterraneos sive qui iunguntur marginibus platearum diligenter emendent, ut cum sollemniter optatus vobis liquor influxerit, nulla abiecti laetaminis obiectione tardetur: quia gratiam unda non habet nisi quae iugiter influit et visa semper abscedit. illa enim quae pulchre rivis exercitata ridet, quam deformis est in

BZNMKE(F)H(GI)

1 adesse] esse K^a ubi] ut $NMKFHIA$ omni *om.* Z feritate K 2 iuri] uiri H pro-
ferre A , proferatis NI , profert H iustitiam] sententiam MKE^1FA 3 dom. de suo NEI decedere] BZ ,
discedere NE^2HGI , cedere MKE^1FA 4 iura] I^w , iure *reliqui* prim. redd. (reddantur *om.* A)] redd.
prim. F^1 6 causam K^a coniunctos KEA cum] ut K 7 aut *om.* HG^a interos K , liberos
integros H , liberos G^a derelinquant H 8 ei] res EF 11 est *om.* H 13 deo iuu. HGI
domnus *om.* HGI 15 sordidum H obiectio tard. E , obiectiones tam tardata HG undas E uestri |
sedibus B^1 , uestris sedibus B^2HGI 16 eadem F inficere F^2 ciuicus] ciuiciis B , cuius H , eius G^a
20 antiquam HGI domus B^1 , dominus HIV quippe E larg. reg. A 21 misisse HG 22 pro-
uideantur E^1 ita HG et *e con.* Cuiacius (*inde Fornerius*) 23 suscepit NHI^w , suscepit IV
24 faciet huic A , huic faciat NI nauiter] BZM , gnauiter NHG , grauiter EI , nauanter KF , nouiter A
26 emendent] BZM^aKF^1 , euendent H^1 , emundent $NM^bEF^2H^2GI$ *probabiliter* influxerat E^1 luta-
minis N^vHG^bIV , luctaminis G^aIV 27 abiectio K , obiectiones H , obiectatione I^w traditur H^1
gratia in unda K influxerit HG et u. s. abscedit *om.* N 28 pulchre riuus] pulcrius riuus NE^2 ,
pulchrarius B^1 , pulcrius HGI

lacunis: palus enim nec visu grata. nec iumentis accommoda. Elementum pulcher- 3
 rimum quidem, sed cum in naturali puritate servatur. sine hoc agri squalent, urbes
 anghela siccitate fatigantur, ut merito antiqua prudentia quos a civica conversatione
 segregandos esse iudicavit. aquarum interdictione puniverit. quapropter tam utillimae 5
 rei omnium debet studere consensus, quia civis animum non habet, qui urbis suae
 gratia non tenetur.

XXXI.

SEVERO V·S· ATHALARICUS REX.

c. a. 527

Cum te praefectorum consilii laudabiliter inhaerentem omnia didicisse credamus. 1
 quae ad rei publicae statum pertinent componendum, maxime cognovisti litteris eruditus
 pulchram esse faciem civitatum, quae populorum probantur habere conventum. sic 10
 enim et in illis splendet libertatis ornatus et nostris ordinationibus necessarius servit
 effectus. feris datum est agros silvasque quaerere, hominibus autem focos patrios
 supra cuncta diligere. Aves ipsae gregatim volant, quae innoxia voluntate mitescunt: 2
 canori turdi amant sui generis densitatem: strepentes sturni compares sequuntur in-
 desinenter exercitus: murmurantes palumbi proprias diligunt cohortes et quicquid ad 15
 simplicem pertinet vitam, adunationis gratiam non refutat. Contra animosi accipitres, 3
 aquilae venatrices et supra omnes alites acutius intuentes volatus solitarios con-
 cupiscunt, quia rapaces insidiae innoxia conventicula non requirunt. ambiunt enim
 aliquid soli agere, qui praedam cum altero non desiderant invenire. sic mortalium
 voluntas plerumque detestabilis est, quae conspectum hominum probatur effugere, nec 20
 potest de illo aliquid boni veraciter credi, cuius vitae testis non potest inveniri.
 Redeant possessores et curiales Brutii: in civitatibus suis coloni sunt, qui agros 4
 iugiter colunt. patiantur se a rusticitate divisos, quibus et honores dedimus et
 actiones publicas probabili aestimatione commisimus, in ea praesertim regione, ubi
 affatim veniunt inelaboratae deliciae: Ceres ibi multa fecunditate luxuriat: Pallas 25 5
 etiam non minima largitate congaudet: plana rident pascuis fecundis, erecta vindemiis:
 abundat multifariis animalium gregibus, sed equinis maxime gloriatur armentis: merito,
 quando ardenti tempore tale est vernum silvarum, ut nec muscarum aculeis animalia
 fatigentur et herbarum semper virentium satietatibus expleantur. videas per cacumina
 montium rivos ire purissimos et quasi ex edito profluant. sic per Alpium summa de- 30
 currunt. additur, quod utroque latere copiosa marina possidet frequentatione com-
 mercia, ut et propriis fructibus affluenter exuberet et peregrino penu vicinitate litorum

BZNMKE(F)H(GI)

1 palus] paulus *H* quid. pulch. *M* 2 sed] si *F*² in *om. FA* sine hoc (hac *A*) agri] si non
 hoc agitur *EHG*^a scalent *MK*, scolent *E* 3 ciuica] cunica *H*^a 4 esse segr. *HI* inter-
 dictiones *HG*^a puniuerit] *BI*, punierit *plerique*, puniunt *H*^a, puniuerunt *H*^b, punierunt *G*^a tam *om. BI*
 utillissime *HGI* 5 omium *B* quia] qui *K* cuius] cuius *H*, ciuicum *I*, *om. G*^a 8 perfectorum *BHG*
 laud. *om. KA* 9 cognouistis *HI*^p 10 ciuitatium *B*, ciuitatem *N*^a probatur *EI* habere] esse *E*
 11 seruit] proseruit *HGI*^p, procerum *I*^w 12 siluansque *H*^a autem *om. HGI* patrios] patricos *ZE*,
 proprios *NI* 14 densitantem *H* sturni *K*^a, turni *NHGI*^w 15 murmurantes *B*^a palumbes *GI*, palum-
 bos *H*^a pert. ad simpl. uit. *HGI* 16 contra *om. F* ancipites *E*¹*H*^a*G*^a, ancipitres *H*^b 17 superra *B*
 intuentes *B*^a solitaos *H*¹ 18 requiescunt *Z* 19 soli aliq. *EHHI* desiderat *H* inuenire] uenire *B*¹
 20 nec potest *om. A* 21 boni] *B*, *om. reliqui* 22 brutii] *B*, brutii vel brucii *reliqui* 23 colunt]
 cogant *HGI*^t 24 probali *B*¹ praesentim *B* 25 inelab.] elaboratae *B*² deliciae] diuitiae *E* ubi *A*
 26 etiam] enim *HG*^a*I* fecundis] fecunda *HG*^t*I* uindemiis] uindem *B*¹ 27 habundant *FI* 28 est
om. HG^a uernum] uernum *A* siluanum *ZN*, sillarum *H*¹ aculeis *B* 29 semp. uir. herb. *F* satienti-
 bus *H* 30 edicto *EFHGI* decurrant *HGI* 31 additur] a quoque *HGI* copiosa *om. HGI* fre-
 quentationes *H* 32 fluctibus *MKF*¹*G*^v*A* uicinitate] incitate *H*, incitata *G*^t, in cinitate *KIPA*

- compleatur. vivunt illic rustici epulis urbanorum, mediocres autem abundantia prae-
 6 potentum, ut nec minima ibi fortuna copiis probetur excepta. Hanc ergo provinciam
 civitatibus nolunt incolere, quam vel in agris suis se fatentur omnino diligere? quid
 prodest tantos viros latere litteris defaecatos? pueri liberalium scholarum conventum
 5 quaerunt et mox foro potuerint esse digni, statim incipiunt agresti habitatione nesciri:
 proficiunt, ut dediscant: erudiuntur, ut neglegant et cum agros diligunt, se amare non
 norunt. quaerat eruditus, ubi possit existere gloriosus: prudens frequentiam non
 respuat hominum, in qua se novit esse laudandum. alioquin virtutibus fama tollitur,
 7 si earum merita in hominibus nesciantur. Nam quale desiderium est civium frequen-
 10 tiam deserere, cum aliquas quoque avium conversationi humanae se videant velle
 miscere? mortalium enim penatibus fiducialiter nidos philomena suspendit et inter
 commanentium turbas pullos nutrit intrepida. foedum ergo nimis est nobili filios in
 desolationibus educare, cum frequentationi humanae videat alites sua pignora com-
 misisse. redeant igitur civitates in pristinum decus: nullus amoenitatem ruris prae-
 8 15 ponat moenibus antiquorum. Quomodo potest in pace refugi, pro qua oportet bellum,
 ne vastetur, assumi? cui enim minus grata nobilium videatur occursio? cui non
 affectuosum sit cum paribus miscere sermonem, forum petere, honestas artes invisere,
 causas proprias legibus expedire, interdum Palamediacis calculis occupari, ad balneas
 ire cum sociis, prandia mutuis apparatus exhibere? caret profecto omnibus his, qui
 9 20 vitam suam vult semper habere cum famulis. Sed ne ulterius in eandem consuetu-
 dinem mens aliter inbuta relabatur, datis fideiussoribus tam possessores quam curiales
 sub aestimatione virium poena interposita promittant anni parte maiore se in civitatibus
 manere, quas habitare delegerint. sic fit, ut eis nec ornatus desit civium nec voluptas
 denegetur agrorum.

XXXII.

SEVERO V. S. ATHALARICUS REX.

c. a. 527

- 1 Cum Nymphadius $\overline{v. s.}$ pro causis suis ad comitatum sacratissimum festinaret,
 itineris longinquitate confectus, animalia fessa reparare contendens, ad fontem Arc-
 thusae in Scyllacino territorio constitutae elegit ponere mansionem, eo quod ipsa loca
 et pasturarum ubertate fecunda sint et aquarum inundatione pulchrescant. est enim,
 30 ut dicitur, sub pede collium supra maris harenam fertilis campus, ubi fons vastus
 egrediens cannis cingentibus in coronae speciem riparum suarum ora contextit, amoenus

BZNMKE(F)H(GI): HGI^v om. 16 cui enim — 24 agrorum

1 compleantur A illuc N, illi HG^a rusti F¹ praepotentium ZNMKE¹A 2 minima
 om. HG^aI copiiis] opus B¹ 4 deferatos E se(h)olarium N^a.I conventus H^a 5 quaerant N
 mox] B, mox ut reliqui potuerunt HGI^v 6 diligant Z¹G 8 respuit HI no-
 uerit FG esse bis B^a, om. N laudandus B^a alioqui A 9 eorum E¹ in hom. mer. HGI est
 om. HG^a 10 aues E humanae] hominum Z, humane H¹ videantur N, videamus MEFHGI
 11 fiducialiterer B, ducialiter H philomena] BZNMKEHGI, philomena MEF 12 turmas K, domos E²I,
 aspectus G, om. H nobilis N, nobiles HG¹I, om. A 13 de solutionibus N uideat] BHGI^v,
 uideas ZNKEF, uideant I^w 14 igitur] ergo E 15 quomodo] q^{uo} HI, quae uero G^a 16 cui] cum A
 cui] an A 17 affectuosum sit B^bZM¹, affectio sumpsit B^a inuiscere K, mutersere A (muterscere Bresl. 63)
 18 interdum om. B palam mediaciis E, palmediaciis A balnea B 19 hiis F 21 aliter ** in-
 buta B labatur F¹ 22 iurium E in ciu. se B 23 fiet] B, fiat Z^bNKEFA, fiant Z^a eis]
 in eis I 26 cum] dum (d minio) H nymphadius] M, nymfadius B, nimfadius ZNKH, nimfandius E,
 ninfandius F, nifandus I^v, infadius A, limphadius G, n. I^w $\overline{u. s.}$] BH, uir senatorius E²I, uir sublimis pleri-
 que, uir spectabilis e con. Cui. ad c. sacr. festinaret (fest. sacr. H¹) festinaret ad c. s. properare NI
 27 confectum Z, confessus HG aruthuse ZKA, aruthuce M, aruthese E, arthuse F 28 scyllacino ZMKF,
 syllacino B, scillatino E, sciciliano G, siciliano NHI, scyllatino A 29 pascuarum I^w Cuiacius cum Guelf.
 sunt FGI^w inund. aq. A pulcrescunt F 31 egrediens om. F cingentibus om. A amenis HG^a

admodum et harundineis umbris et aquarum ipsarum virtute mirabilis. Nam cum ibi 2
 tacitus homo et studiose silentiosus advenerit, aquas fontis irrigui reperit sic quietas,
 ut in morem stagni non tam currere quam stare videantur. at ubi concrepans tussis
 emissa fuerit aut sermo clarior fortasse sonuerit, nescio qua vi statim aquae ibidem
 concitatae prosiliunt: os illud gurgitis ebullire videas graviter excitatum, ut putes 5
 aquam rigentem succensae ollae suscepisse fervorem: silenti homini tacita, loquenti
 strepitu et fragore respondens, ut stupescas sic subito perturbata, quam nullus tactus
 exagitat. Nova vis, inaudita proprietas aquas voce hominum commoveri, et, quasi 3
 appellatae respondeant ita hominum sermonibus provocatae, nescio quid innummurant,
 credas ibi aliquod animal prostratum somno quiescere, quod excitatum magno tibi 10
 strepore respondeat. legitur quidem nonnullos fontium variis scaturrire miraculis, ut
 aliqui potati animalibus reddant varium colorem, alter greges albos efficiat, quidam
 in saxeam duritiam suscepta ligna convertant. sed has causas nulla ratio com-
 prehendit, quia supra intellectum humanum esse cognoscitur quod tantum rebus
 naturalibus applicatur. Sed ut ad querellam supplicantis cito redeamus, hic cum 15 4
 mansionem supradictus Nymphadius habuisset, insidiis rusticorum abactos sibi asserit
 caballos: quod temporum nostrorum habere non decet disciplinam, ut delectatio illius
 loci tali damno redderetur horribilis. quod vivacitatem tuam diligenti censem exa-
 minatione discutere, quae et de palatio nostro auctoritatem et de legibus visa est
 iustitiam collegisse, ut more ipsius fontis scelus quod actum est videaris ulcisci. Per- 20 5
 quirantur fures summo silentio, teneantur in suis laribus quieti, ut, dum mox executor
 increpuerit, eorum corda turbentur, in voces prosiliant et se terribili murmuratione
 confundant. sic aquas suas omina sibi iudicent dedisse poenarum. sit ergo in eis
 competens vindicta, ut loca sint pervia: invitet posita disciplina studium commeantium.
 ne latronum excessibus vitetur tale miraculum, quod semper laetificare cognoscitur 25
 inquisitum.

XXXIII.

SEVERO V. S. ATHALARICUS REX.

c. a. 527

Sicut incognita velle nosse prudentis est, ita comperta dissimulare dementia est, 1
 eo praesertim tempore, cum noxia res ad correctionem possit celerrimam pervenire.
 frequenti siquidem probatione didicimus Lucaniae conventu qui prisca superstitione 30
 Leucothea nomen accepit. quod ibi sit aqua nimio candore perspicua, praesumptionibus

BZNMKE(F)H(GI)

1 et har.] ar. K 2 quietas] equitas E¹ 3 in more Z, rumore H¹, humorem H²,
 humores G^a uidentur N^aH 5 concitatae] concitare H¹, om. F prosiliuit H¹ illud] illius A
 6 aquam] aduam Z^a loquendi H 7 fragore] feruore F¹ stupeas HGI perturbata N[?] 8 noua]
 en noua E (adscr. pro ecce) aquam B²F¹ commoueri ad 9 hominum] uel G^a, om. H 9 appel-
 lare E¹ innummurent M², innummurare requiritur 10 animal om. E magno tibi strepore] magno
 strepitu tibi MKEFA 11 scaturrire] etaturire H, habundare G¹ 12 portati H^a, potantibus I
 albas HG^a 13 lingua K^a, lingua K^b apprehendit HGI 14 super HGI hum.] homi-
 num HGI nat. reb. HI 15 cito om. N^a hinc H cum] cum ad MF¹ 16 nymphadius MII,
 nymfadius BK, nymfadius ZN, minphandius I^p, nymfandius E, ninfandius F, limphadius G, n. I^w, infadius A
 ablatos E¹I 17 non dec. hab. HGI 19 uisa] iussa H^b, inc. H^a 20 ut om. HGI ipsius]
 illius N 21 fures] sotes A laboribus K ut] et F mox om. HGI executor] insecutor A
 22 in] et in E prosiliat A murmurationes H 23 confundantur M omnia N iudicent] indicent I^w,
 indicant H, uendicant G poenarum om. B¹ (spatio vacuo relicto) HGI 24 proposita NI 25 uita-
 tur H^a, uideatur I^w, uidetur I^p cognitur B¹ 28 nosce KI^w dementia est] demencie K 29 res ad]
 reses H, res est I, res est ad E²G corruptionem E¹ possit celerrimam] non celerrime EI, non celeber-
 rime HG (1 expuncta) 30 conuentu] Chiarius, conuentum libri prisca] prestita A 31 locotea BZFA,
 locothea MFHGI^w, lochothea I^p, locotea N, locorea K, leucorea A nimia E, immo H

- illicitis rusticorum facultates negotiantium hostili direptione saepe laceratas, ut qui ad
 2 natale sancti Cypriani religiosissime venerant peragendum mercimoniisque suis faciem
 civilitatis ornare. egentes turpiter inanesque discederent. Hoc nos simplici ac facili
 remedio credidimus corrigendum. ut spectabilitas vestra praedicto tempore una cum
 5 possessoribus atque conductoribus diversarum massarum, quietem convenientium anti-
 cipata debeat cautela procurare. ne atrocis facti reos inveniatur, quos poena consumat.
 quod si aliquis rusticorum vel cuiuslibet loci homo causa nefandae litis advenerit,
 inter ipsa initia comprehensus fustuariae subdatur protinus ultioni et pompatus mala
 3 vota corrigit, qui prius occultum facinus excitare temptabat. Est enim conventus iste
 10 et nimia celebritate festivus et circumiectis provinciis valde proficiuus. quicquid enim
 praecipuum aut industriosa mittit Campania aut opulenti Bruttii aut Calabri peculiosi
 aut Apuli idonei vel ipsa potest habere provincia, in ornatum pulcherrimae illius
 venalitatis exponitur, ut merito tam ingentem copiam iudices de multis regionibus
 aggregatam. videas enim illic confluere pulcherrimis stationibus latissimos campos et
 15 de amoenis frondibus intextas subito momentaneas domos, populorum cantantium
 laetantiumque discursum. Ubi licet non conspicias operam moenium, videas tamen
 opinatissimae civitatis ornatum. praesto sunt pueri ac puellae diverso sexu atque
 aetate conspici, quos non fecit captivitas esse sub pretio, sed libertas: hos merito
 parentes vendunt, quoniam de ipsa famulatione proficiunt. dubium quippe non est
 20 servos posse meliorari, qui de labore agrorum ad urbana servitia transferuntur. quid
 vestes referam innumera varietate discretas? quid diversi generis animalia nitere
 pinguisima? ubi tali cuncta taxatione proponuntur, ut quamlibet emptor fastidiosis-
 simus invitetur. sic de illo commercio nemo ingratus redit, si cuncta probabilis
 5 disciplina componit. Est enim et locus ipse camporum amoenitate distensus: sub-
 25 urbanum quoddam Consilinaris antiquissimae civitatis, qui a conditore sanctorum fon-
 tium Marcellianum nomen accepit. hic erumpit aquarum perspicua et dulcis ubertas,
 ubi in modum naturalis antri apsidis fabricata concavitas sic perspicuos liquores
 emanat, ut vacuum putes lacum, quem non dubitas esse plenissimum. hic perlucidus
 usque ad fundum patet, ut aspectibus tuis aerem potius apparere iudices, non liquorem.
 30 aemulatur serenum diem aqua subtilissima, nam quicquid in imo geritur, inoffensa
 6 oculis claritate monstratur. Concludunt illic gregatim laetissimi pisces, qui ad manus
 pascentium sic intrepidi veniunt, tamquam se noverint non esse capiendos: nam qui

BZNMKE(F)H(GI)

- 1 direptione] directione *HG^a*, furore *F* laceratos *B^b*, laceratus *H*, lacerantur *G^t* ad *om. E²*
 2 natalem *HG^aI* religiosissime *H*, religioe *G* uenerantur *E²* peragendum *om. HGI* 3 ciuitatis *F*
 ornare] o. uidentur *EF* 4 spectabilis] spectabilita ***** *B¹* 5 conditionibus *K^a*, conductioni-
 bus *K^b* quietem] ad q. *A* 6 ne] ut *A* atrocis] *I Garetus*, atroces *reliqui* 7 uel] de *H^a*
 causa] *BNE²FHGI*, causas *reliqui* aduenerit] *NE²FHGI*, adtulerit *BZMKE¹* 8 protinus]
 potius *A* ultionis *H* pompatus] praecoccupatus *E²* 9 nota *KA* occultatum *M* extare *B*
 10 celeritate *H¹* festinus *ZNK*, fustius *H^a* circumuentus *E¹*, circumuentis *E²F*, circumuectis *HG^a*,
 circumuenientibus *I* proficiuus] prospiciuus *N*, perspicuus *E¹* 11 praecipuum] proficiuus *HG^a*, per-
 spiciuum *I* brittii *B*, brucii *N* calabii *BZM* 13 tam] iam *HG* 14 aggregatam] *BHG*, con-
 gregatam *ZNMKEFIA* uideas] uideamus *B^a*, uideis *H^a*, uides *H^b* 15 frontibus *F¹* domus *B¹*
 16 perspicias *EF* operam moenium] opera mentium *K* 17 openatissimae *B¹* ac] atque *EF* atque] ac *K*
 18 facit *A* 21 referant *H* ueritate *B* discretis *B^a*, dissertas *E¹* diuersis *K* nitore *A*, uidere *HG^a*
 22 talia *HG^a* quamlibet] *BZNMHG*, quilibet *NKEFIA* fastidiosissimus *B*, fastidiosus *H* 23 sic
 cuncta *B^b* 24 disciplina] medicina *K^a* componit] proponit *I*, proponitur *H*, proponuntur *G* 25 qui-
 dam *IPA*, quidem *G*, *om. I^w* cosilinaris *K*, consulinatis *I*, consilimatis *G*, consilininatis *H²*, *om. in sp.*
vac. H¹ sanctorum] *NM[?]A*, sanctarum *BZKHGA*, sacrarum *EF¹*, sacrorum *F²I* 26 marcel-
 lianum] *B²HGI*, marrilianum *F*, marcellianum *reliqui* rumpit *EF* 28 putes] non p. *N¹* quem]
 que *H* dubites *EFHGI* perlucidum *H* 30 in imo] innimo *H²*, humo *I*, *inc. H¹* 31 oculis]
 aeris *A* lectissimi *A* 32 poscentium *IA*

tale aliquid praesumpsit efficere, mox poenam divinitatis cognoscitur excepisse. longa sunt illius fontis memoranda describere. veniamus ad illud singulare munus sanctumque miraculum. Nam cum die sacratae noctis precem baptismatis coeperit sacerdos effundere et de ore sancto sermonum fontes emanare, mox in altum unda prosiliens aquas suas non per meatus solitos dirigit, sed in altitudinem cumulumque transmittit. erigitur brutum elementum sponte sua et quadam devotione sollempni praeparat se miraculis, ut sanctificatio maiestatis possit ostendi. nam cum fons ipse quinque gradus tegat eosque tantum sub tranquillitate possideat, aliis duobus cernitur crescere, quos numquam praeter illud tempus cognoscitur occupare. magnum stupendumque miraculum fluentia labentia sic ad humanos sermones vel stare vel crescere, ut eis credas audiendi studium minime defuisse. Fiat omnium sermone venerabilis fons iste caelestis: habeat et Lucania Iordanem suum. ille exemplum baptismatis praestitit, hic sacrum mysterium annua devotione custodit. quapropter et reverentia loci et utilitas rei dare debet populis sanctissimam pacem, quia cunctorum iudicio sceleratissimus habendus est, qui talium dierum gaudia temerare contendet. relegantur populis et proponantur ista quae diximus, ut cum inulta esse minime creduntur, excedendi licentia non quaeratur.

BZNMKE(F)H(GI)

2 illum *H* 4 de ore] de orte *E*, decore *B^a* sermonum fontes] sermones *GI*, sermone *H* 5 m. solutos *M¹K*, solitos m. *HGI* altitudinem] altum *HGI* cumulosque *A* transmittat *H* 6 elementum *B* et] et more *HGI* 7 poss. sanct. mai. *K* 9 praeter] pot (= potest) *H*, post *G^a* stipendiumque *H¹*
 11 omnium (omni *I*, om. *G^a*) serm. uen.] *BHGI*, uen. om. serm. *reliqui* 12 habet *A*, habebat *HG^a*
 lucana *N¹*, lucaina *N²* praebuit *HGI* sacrarum *KF* 13 ministerium *A* dare] date *G^aI^v*
 15 temera *B¹* contendet] *BHI*, contendit *rel.* 16 inulta] multa *ZKEFI*

LIBER NONUS.

- I. Hilderico regi VVandalorum Athalaricus rex.
hilderigo E^1 , helderigo F^1 , heldorigo E^t , hildeberto N^1 , hildiberto K^1
uandalorum Z^t , gunandalorum N^t , uuanlandorum F^1 , ualandorum F^t , *om.* $Z^1N^1K^1$
om. HGI
- II. Edictum. Athalaricus rex.
athalaricus rex G *solus*, athalarici regis *reliqui*
om. HI
- III. Bergantino v. i. comiti patrimonii Athalaricus rex.
bergancio K^1 , bargantino E^1
u. i.] $Z^1N^1K^1$, uiro N^tEFA
comiti *om.* Z^tK^t
patrimonii] EF , patri Z^1N^1 , patriti K^1 , patricio N^tA , *om.* Z^tK^t
om. HGI
- IIII. Abundantio ppo Athalaricus rex.
pposito (*sic*) Z^t , praeposito *plerique*, praepositi K^1 , epo N^t
- V. Episcopis et honoratis Athalaricus rex.
et *om.* K^tEF
om. HGI
- VI. Primiserinio Athalaricus rex.
primicrinio K^1
- VII. Reparato praefecto urbis Athalaricus rex.
praeparato K^t , reperato A
urbis pr. N^t , praefecto G
om. N^1K^1HI
- VIII. Osuin v. i. comiti Athalaricus rex.
osuin] Z , osum K^tA , usuin N^t , osuim (*vel* osium) EFI
u. i.] Z^1A , uiro EF , uel Z^tK^t , *om.* N^tI
comiti *om.* I
ath.] tho. I
om. N^1K^1H : s. praesidi prouinciarum G
- VIII. Universis Gothis sive Romanis Athalaricus rex.
siue rom.] et r. A , sub romanis siracusane ciuitatis K^1

- X. Honoratis, possessoribus, defensoribus Syracusanae civitatis vel universis provincialibus Athalaricus rex.
hon. poss. (et *ins. EF*) def. s. c. uel un. pr. (uel un. pr. *om. F^t*)] uniuersis prouinc. et def. s. c. *A*
- XI. Gildilae viro sublimi comiti Syracusanae civitatis Athalaricus rex.
gudile *EF*, gildiae *A*
uiro sublimi comiti] *EF*, ui sublimi comiti *Z¹N¹K¹*, uiro iusto sublimi comiti *Z^tK^t*, uiro comiti sublimi *N^t*
syracusanae ciu. *om. K¹*
- XII. Victori et VVitigiselo $\overline{uu.}$ $\overline{ss.}$ Athalaricus rex.
uiutigiselo *E^tF^t*, uiutigeselo *E¹*, uiutigiseo *F¹*, ubitigiselo *Z¹*, ubitigisculo *Z^t*, ubitigiselo *N¹K¹*, ubitigiselo *N^tK^t*, uitigiselo *A*
uu. *ss.*] *Z¹A*, \overline{uu} \overline{ss} usque sublimibus *Z^t*, uiris usque sublimi *K^t*, uniuersisque sublimibus *N^t*, uiris senatoribus *EF solito more compendiis solutis, om. N¹K¹*
ante ep. 13 Z^t(1)
- XIII. VViliae $\overline{v. i.}$ comiti patrimonii Athalaricus rex.
uulie *E^tF^t*, uilliae *A*
u. i.] *Z¹N¹K¹*, uiro *N^tEF*
comiti] comiti sublimi *N^t*
patrimonii] patri *Z¹N¹*, paterri *K¹*, patricio *N^t*
- XIII. Gildilae viro sublimi comiti Syracusanae civitatis Athalaricus rex.
gildio *K^t*, gudile *EF*, gildiae *A*
uiro sublimi] *ZNKEFA*, u. s. *A*
- XV. Iohanni papae Athalaricus rex.
- XVI. Saluentio $\overline{v. i.}$ praefecto urbis Athalaricus rex.
saluatio *A*, soluent(vel o)io *HG*
u. i.] *Z¹N¹K¹A*, uiro *EF, om. N^tH¹GI*
praefecto urbis] praefecto urbis rome *Z^t*, *om. K^tI*
- XVII. Saluentio $\overline{v. i.}$ praefecto urbis Athalaricus rex.
saluatio *A, om. N^tHGI*
u. i.] *A*, uiro *EF, om. N^tHGI*
urbis] urbis rome *N^t*
om. N¹K¹E¹(1)
- XVIII. Edictum. Athalaricus rex.
edictum athalaricus rex] *I*, [edictum at]halaricus rex (*ubi adfuerit necesse est edictum propter spatium*) *D*, edictum athalarici (athalari *Z¹*, athalarice *G*) regis *reliqui*
- XVIII. Senatui urbis Romae Athalaricus rex.
urb. rom. *om. HG, repetit inscr. ep. 18 I*
- XX. Ad universos iudices provinciarum Athalaricus rex.
iudices] principes *N^t*
prouincie *K^t*
- XXI. Senatui urbis Romae Athalaricus rex.
- XXII. Paulino $\overline{v. c.}$ consuli Athalaricus rex.
paulino] *NK¹GIA*, saulino *Z*, saluino *K^tEF*, polinio *H*
u. c.] *Z¹A*, uiro clarissimo *Z^t*, ui *N¹K*, uiro *EF, om. N^tHGI*
consuli *om. A*
atharicus *Z¹*, athalericus *G*

Z¹tN¹tK¹tE¹tF¹tHGI: hi tres omittunt ep. 10—15. 20—21.

XXIII. Senatui urbis Romae Athalaricus rex.

urb. rom. om. *HGI*

23 om. $K^1E^{1(1)}$, 24. 23 *ordinat* F^1 , 23 *post* 25 $E^{1(2)}$

XXIII. Senatori $\overline{pp\bar{o}}$ Athalaricus rex.

senatui N^t

$\overline{pp\bar{o}}$] Z^t , paulino *I*, praeposito *reliqui*

XXV. Senatui urbis Romae Athalaricus rex.

$Z^{1t}N^{1t}K^{1t}E^{1t}F^{1t}HGI$

I.

HILDERICO REGI VVANDALORUM ATHALARICUS REX.

c. a. 526

Durissima nimis sorte constringimur, ut quos ante dulces parentes diximus, nunc
eis causas amarissimas imputemus, quas nemo potest relinquere, qui pietatis noscitur
monimenta cogitare. quis enim nesciat divae recordationis Amalafridam, generis nostri
decus egregium, violentum apud vos reperisse lucis occasum, et quam pridem habuistis
dominam, passi non estis vivere nec privatam? haec si contra fas parentelae gravis
esse videbatur, remitti ad nos debuit honorabilis, quam magnis supplicationibus ex-
petistis. parricidii genus est, ut quam vobis fecerat affinem coniunctio regis, nefandis
ausibus in eius vos interitum misceretis. Quid tantum mali a suo coniuge relicta
promeruit? si successio debebatur alteri, numquid femina in eo ambitu potuit in-
veniri? mater quin immo haberi debuit, quae vobis regna transfudit, nam et hoc
nobilitati vestrae fuisset adiectum, si inter Hasdingorum stirpem retinuissetis Hamali
sanguinis purpuream dignitatem. hoc Gothi nostri ad suum potius opprobrium in-
tellegunt fuisse temptatum. nam qui dominae alienae gentis intulit necem, omnino
eius parentum visus est despexisse virtutem, quando nemo quod reseccandum credit,
putat esse temptandum. Et ideo morali ratione commoniti per illum et illum legatos
nostros verbis prius a vobis expetimus aequitatem, spectantes qualis excusatio tantis
casibus afferatur. nam etsi quodlibet negotium in tali persona fuisset enatum, nobis
debuit intimari, ut et nostro iudicio periret, quae se pessimis actibus miscuisset.
restat ut naturalis eius fingatur occasus. impossibilia non dicimus, nova non quaeri-
mus: illum et illum atque illum tradite, per quos res facta debeat elucere. sit in eis
totius causae absoluta probatio, sine bello, sine caede, aut nos efficiat placatos, aut
vos reddat obnoxios. Quod si creditis esse temnendum nec vos ad rationabilia

BZNKE(F)H(GI)

2 dulcissima *HG^a* sorte] forte *H*, terre *E* constringimus *BH* duximus *GI* nunc] non *NHG^aI*
3 amarissimas] durissimas *E²I* 4 monumenta *H* amalifridam *NKI*, amalefridam *G^b*, amalastidam *G^a*,
amalafridarum *H* 5 reperisse] inuenisse *HGI* pridem hab.] hab. pr. *A* 6 nec] nunc *A* parente *H^a*
7 honorabilis] horabilis *H* suppl. expetistis] exp. suppl. *HI*, suppl. (om. exp.) *G* 8 patricidii *EF* quam
uobis (nobis *E*) fec. aff.] quem (quam *H²*) finem a uobis fecerat *HG^a*, quam affinem nobis fecerat *G^b*, q. u.
affinem fecerat *I* regis] legis *K²* 9 nos *H* interitu *HGI^p* quid] qui *H* tanti *HGI* de-
relicta *HGI* 10 debebatur] *B^bZKEFHIA*, debeatur *B^aNG* 11 transfudit] profudit *HGI* 12 fuisset
(om. *HGI*) adi.] f. abiectum *E*, fuisset adi. fuisset *F* hasdingorum] *BK*, asdingorum *E*, alduigorum *G*,
ascungorum *I^v*, has dignorum *ZNE¹*, asdunorum *E²FT^p*, hasduorum *A* stripem *B* renuissetis *E¹*
hamali] *NG*, amalis *B*, admali *H*, amali *reliqui* 13 haec *H* 14 ei. omn. *HGI* 15 quando]
quoniam *NI* reseccandum *N* 16 mor. id. *KA* 17 petimus *N^a* aequitatem] pietatem *B* ex-
pectantes *FA* 18 quolibet *K* 19 ut om. *HGI*, recte puto pessimis] pissimis *HI^p*, piissimis *G*
20 naturalis (naturales *G*) e. fingantur *HG* 21 illum et ill. atq. ill.] et ill. atq. ill. *HG*, et ill. et illum
(illos *I^p*) *NI* facta res *A* 22 sine cede sine bello *HGI* nos] uos *H* 23 uos] nos *KI^vA*
obnoxios *B¹* quod om. *EF* temnendum *B^b*, tenendum *B^a*

responsa componitis. condicione initae pacis absolvimur, qui laesi foederis vinculo non tenemur. vindicet nunc superna maiestas scelus qualibet arte commissum, quae ad se clamare proficitur fraterni sanguinis impiam caedem.

II.

EDICTUM. ATHALARICUS REX.

c. a. 527

- 1 5 Qui rei publicae statum et generale cupit stare fastigium, ad universa debet esse sollicitus. quia non est salus in corpore, nisi quam et membra potuerint optinere. iniuria unius loci compago tota concutitur et tanta convenientiae vis est, ut unum vulnus ubique credas accipi, quando illa coeperit condolere. res publica siquidem non est unius civitatis cura, sed totius regni provisa custodia: quapropter si quid ex
10 ipsa minuitur, in origine dispendia sentiuntur. minus enim habere necesse est, cui aliquid perit. et ideo diversarum civitatum pervigil nos cura sollicitat, ne permissa longius mala possint gravare palatia. arbor enim, quam florere vides. quam summa conspicias viriditate laetari, subterraneo suco fecunditatis animatur, reddens in superficie quod continet in radice. hominum quoque vultus magna hilaritate decoratur,
15 si visceribus sanis gravamen nullius sentiat laesionis. sic regnum iure dicitur integerrimum, si nusquam fuerit inminutum. hoc fieri potest, cum undique summovetur effrenata licentia nec datur ausus menti malignae sub abominabili libertate peccare. curiales, quibus a provida sollicitudine nomen est, gravissima dicuntur infestatione quassari, ut quicquid eis honoris causa delegatur, ad iniuriam potius videatur esse
20 perductum. o nefarium scelus. importabile malum! quando debuit rei publicae serviendo proficere, tunc libertatem suam cum fortunis videtur amittere. Quocirca edictali programme definimus. ut si quis versatus fuerit aut in iniuria aut in dispendio curialis vel aliquid ei, praeterquam iussum fuerit a nobis vel ab aulicis quorum interest potest
25 ipsis qui aliquid tale pertulit nihilominus profuturarum, aut, si facultas vindictae non sufficit, per fustuarum supplicia laceretur. et reddat debitum poenis, quod non potuit compensare pecuniis, ita tamen, ut. quae pro publica utilitate fuerint delegata, ingenua sollicitudine compleantur. quando plus incipiunt debere, quos alienas iniquitates non
3 permittimus sustinere. Praedia curialium. unde maxime mediocribus parantur insidiae,
30 nullus illicita emptione pervadat, quia contractus dici non potest, nisi qui de legibus venit. circa saionum et militantium molestias iudicum protegantur auxilio. ab ipsis

BZNKE(F)H(GI)

1 contentione *H*¹ 3 profiteamur fratrum *H* caed. imp. *ZNA* 5 ad universa] adversa *H*,
contra adversa *G*, ad diuersa *I* 6 et om. *K*. potuerit *H*, poterunt *KGI*^v, poterint *IP* 7 unius]
enim unius *m. saec. XV B* loci] membri *I*^v, om. *HGI*^p conuincitur *E*¹ 8 condolere] cum dolere *H*
quidem] quando *H* 10 disp. sent.] dispendium (dispendii et *H*, dispendii *G*) inuenitur *NE²HGI* est
om. *HG* 11 diuersorum *H*¹ ciuitatium] *B*, ciuitatum *reliqui* 12 mala] m. nostra *NKEPIA* pal.
poss. grau. *HGI*^p arbor enim] *EF*, arborem *BZNK¹HI*, arbor *K²GA* quam] quidem *HI* 13 sub-
terraneo *K* reddem *N* superficie *EF* 14 decorantur *EFHGI* 15 sentiant *EHGI* regnum
iure] regni iure *H*, regni ius *G* 16 numquam *K* submouentur *Z* 17 licentia] litia *B*¹, letitia *I*
menti] et menti *H* 18 curiales *H*¹ prouidas *B*^a nomen] numen *H*, munimen *G* infestatione *Z*¹,
in festinatione *E*², infestationes *H* 20 nephanum *H*¹, nephandum *H*² 21 uideatur *F* 22 uersatus]
uexatus *B^bI^vA* in iniuria] in iniuriam *H*, iniuria *GA*, aut ini. *I* 23 praeterquod *N*, praeterquam
quod *HI* uisum *HG^aI* ab om. *F* 24 fort. imp. *EF* 25 tale al. *KEFI^vA* pertulerit *I^vA* nihilo-
minus om. *HI* profuturarum] *scripsi*, profuturam *BZK*, profuturo *G*, profuturum *NA*, profutura *EHI*, pro-
futuri *F* 26 fustiarum *H*, fustaria *G* et] *ZNKEFHGI*, ut *B* 27 pro publ. fuerint (-rit *H*) util. *FH*,
fuer. pro publ. ut *GI* 28 quos] quam nos *I*, quam quos *NH*, quam quod *G* 29 curialium *HG^a* maxime
om. *HG* parentur *HG^a* 31 militantur *H* molestias] modestias *H*, mol. queque *N* iudicium *B¹H*

quoque moderatoribus eos nostra vindicabit auctoritas, quando gravius plectendus est. si ille, cui delegatur auxilium, probetur inferre detrimentum. Erigite colla, depressi: 4 sublevate animos, malorum sarcinis ingravati: date studium recuperare quae vos male cognoscitis amisisse. unicuique civi urbs sua res publica est. administrate civitatum sub consentanea voluntate iustitiam. ordines vestri aequabiliter vivant. nolite gravare 5 mediocres, ne vos merito possint opprimere potiores. poena ista peccati est, ut unusquisque in se recipere possit quod in alterum protervus exercuit. vivite iuste, vivite continenter, quia vix audet quisquam in illos excedere. quibus culpas non potest invenire. Grues moralem noverunt exercere concordiam, inter quas nullus primatus 5 quaeritur, quia iniquitatis ambitus non habetur. vigilant vicissim, communi se cautela 10 custodiunt, ipse pastus alternus est. sic honor nullis adimitur, dum omnia sub communione servantur. his etiam volatus vicaria aequalitate disponitur: ultima fit prima et quae primatum tenuit, esse posterior non recusat. sic quadam communione sociatae sibi sine regibus obsequuntur, sine dominatu parent, sine terrore famulantur. voluntarie serviendo liberae sunt et invicem se diligendo muniuntur. quarum morem 15 scriptores rerum naturalium contuentes politiam quandam inter ipsas esse commemorant, quas civico affectu vivere cognoverunt. Has si vos imitemini, omnes a vobis 6 pravitarum calumnias excludetis. nam vos, qui recti vota recipitis, habetis per leges potestatem in civibus vestris. non enim in cassum vobis curiam concessit antiquitas, non inaniter appellavit minorem senatum, nervos quoque vocitans ac viscera civitatum. 20 quid in ista appellatione non habeatis vel potentiae vel honoris? nam qui senatui comparatur, a nullo genio claritatis excluditur.

III.

BERGANTINO V. I. COMITI PATRIMONII
ATHALARICUS REX.

c. a. 527

Si labor omnis assiduus adeo diversos exigit fructus, ut aurum argentumque 25 1 solita commutatione mereatur, cur non ipsa diligenter exquirimus. propter quae alia poscere videbamus? Italia dives inferat nobis et aureos fructus. omnis proventus acquiritur, ubi metallum fulvidum reperitur. nam quid necesse est terram multiplici fecunditate lassari, si ipsa magis pretia in ea potuerint inveniri? frumenta nobis usualiter natura industria suffragante concedit: passim se vina profundunt: metallum 30

BZNKE(F)H(GI)

1 iudicavit *plerique*, iudicaverit *I* quanto *A* gravius] *gra* *F*¹, grauter *F*² 3 malorum
om. *HG*^a*I* 4 cognotis *B*^a ciui] cui *GI* urbis *H*²*G*, iuris urbis *H*¹ publ. est res *F* 5 equa-
liter *K* 6 ne uos] nouos *H* poss. oppr.] *BHGI*, oppr. poss. *rel.* unusquisque] unus qui *B*^a
7 proteruius *GI* 8 quibus] in quibus *NKEFHGI* culpam *NHGI* 9 mortalem *K* norunt ex. *G*,
uouerunt ex. *H*, exercere *Ip*, exercent *I*^v 10 iniquitatis om. *HGI* 11 ipse] iste *HG* nullis] *B*^b*ZKHI*^v,
nullus *B*^a*NEF*¹*GI*^p, nulli *F*² adimitur *B* 12 hiis *KEF*¹*GI* et. uolatus (*bis* *N*)] uol. et. *HGI*
13 et om. *HG* sociatae sibi] *ZNIA*, societate (-tem *G*) sibi *HG*, sotiatiae (om. sibi) *B*, societate *K*
14 terrore] rectore *F*¹ 15 munientur *B*^a mores *KEFHG* 16 naturalium om. *HGI* politi-
cam *N* ipsas om. *HG*¹*I* 17 uiuere om. *K* intuemini *G*, inter**ni *H*^a 18 excluditis *KA* legem *EF*
19 potestates *A* ciuibus] ciuilibus *H*^a, laribus *G*^t nostris *HG* 20 uocitans om. *HGI* 21 qui *B*^a,
quod *HG* habetis *NEFI* uel honoris om. *N* 22 excuditur *H*¹ 26 commutatione] *NKEFHGI*,
communione *BZ* equirimus *K* alia (alias *BHI*) poscere] *BHGI*, posc. al. *plerique*, pascere alia *K*
27 uideamur *B*^a[?] *F*, uidebantur *HGI* nob. inf. *EF* prouenctus *E*¹, prouectus *FHGIA* 28 reperitur]
inuenitur *HGI* nam quid (om. *E*^a)] namque *HGI* 29 laxari *FI*^v preciosa *N* in ea (ipsa *F*)
potuerint] in ea potuerunt *K*, potuerunt in ea *KIII* uobis *A* 30 se uina profundunt] semina pro-
fundunt (profudunt *H*) *NH*, semina profunduntur *GI*

- 2 raro proditur, ut studiosius expetatur. Quapropter ad massam iuris nostri Rusticianam in Bruttiorum provincia constitutam magnitudinem tuam iubemus chartarium destinare et si, ut ab artifice harum rerum Theodoro dicitur, memoratis rebus terra fecunda est, officinis sollempniter institutis montium viscera perquirantur: intretur beneficio artis
 5 in penetrale telluris et velut in thesauris suis natura locuples inquiratur. cameris enim ingeniosa praesumptione revolutis, talpinum animal imitantes, itinera fodiunt quae nullis ante patuerunt. sic ambitio nil relinquit absconditum nec ubi interdum
 3 sustinere possit extremum. Intranst homines caligines profundas, vivunt sine superis, exulant a sole et, dum sub terris compendia quaerunt, nonnunquam lucis gaudia
 10 derelinquunt. est illis aliquando ruina via sua et reditus procurare nequeunt, qui pedibus suis semitas operosis manibus effecerunt. sed quibus cautior ars, vita felicior est, intrant egentes. exeunt opulenti: sine furto divitias rapiunt, optatis thesauris sine invidia perfruuntur et soli sunt hominum qui absque ulla nundinatione pretia videantur acquirere. mox enim ut supernae luci fuerint restituti, minuta quaeque graviora
 15 discernentibus aquis a genetrice terra separant ac fictilibus recondita vasta fornace decoquunt, donec solvantur utiliter in liquorem, rivosque de flamma venientes tanto igne depurgant, quousque pulchritudinem sui prodant, quam terrena viscera, ne cuperentur, absconderant. Vincitur natura, dum eam meliorat industria. pulchrior
 4 est dum arserit, potior dum decoxerit, quia tantum crescit ad pretia, quanta fuerit
 20 sinceritate mundata. origo quidem nobilis, sed de flamma suscipit vim coloris, ut magis credas inde nasci, cuius similitudine videtur ornari. sed cum auro tribuat splendidum ruborem, argento confert albiissimam lucem, ut mirum sit unam substantiam tradere, quod rebus dissimilibus possit aptari. proinde quicquid ad exercendam huius artis peritiam pertinere cognoscitis, ordinatio vestra perficiat, ut et
 25 terra Bruttiorum ex se tributum quod dare possit inveniatur, quae fructibus copiosa luxuriat. decet enim ut inter tanta bona nec illa desint quae putantur esse praecipua. cur enim iaceat sine usu, quod honestum potest esse compendium? Aurum si quidem per bella quaerere nefas est, per maria periculum, per falsitates opprobrium, in sua vero natura iustitia. honesta sunt lucra per quae nemo laeditur et bene ad-
 30 quiratur quod a nullis adhuc dominis abrogatur. grypes aurum iugiter leguntur effodere atque huius metalli inspectione gaudere: quibus quoniam non est ambitus lucri, cupiditatis crimine non dicuntur accendi, scilicet, quia omnis actus in qualitate propositi est et non est vituperandum quod nulla fuerit voluntate lascivum. sint ergo sedula operatione continui quaestus, invidiam non paveant: quod ars dicitur, a
 35 crimine liberatur.

BZNKE(F)H(GI)

1 expectatur *HG^aIv* ruris *A* nostris *B* rusticianam *HGIv* 2 bruttiorum sic *B* provinciam *H* cartariam *I*, cartanam *H*, cartas *G* 3 har. rer. art. *F* theodoro *G*, theodo *H* moderatis *A*
 4 est om. *A* sollerter *NHGI*, recte puto 5 nat. locuplex *KE*, diues (diuis *H^aG^a*) nat. *HGI* perquiratur *F* cameris] cauernis *A* 6 reuolutis] teuducis *E¹* fodiderunt *H¹*, fodidiunt *H²* 7 quae ad relinquit om. *HG^a* 8 caligenes *B^a* supernis *A* 9 exultant *K¹*, exalant *H^a* dum] cum *E*
 10 al. ill. *A* uia sua ruina *HGI* 11 operiosis *E* efferunt *N* 12 opulenti] locupletes *HGI* thes.] thes. suis *HGI* 13 ull. nundinatione (mundi nat. *H*)] nund. ull. *N* 14 luce *H¹* fuerunt *B¹* restituta *B* minuta] inimica *HGI* 15 genetrice *B solus* terra] sua *HI* 16 dequoquunt *B*, requoquunt *H*, recoquunt *GI* saluantur *B^a* rivos quoque *A* 17 prodeant *N^a* uicera *N* 18 cuparentur *B¹* pulchior *B* 19 est om. *HGI* asserit *K¹HG^t*, exarserit *E²FI* dum] cum *BH* quanta] quae tanta *E²*, quantum *F²*, ***tum *F¹* 20 quidem om. *HGI* caloris *KG^a* 23 dissimillimis *HI^p* exercendum *B^a* 24 et] est *H*, e *I*, om. *G* 25 bruttiorum] *BZ*, brutiorum *plerique* possint inueniant *HI* 26 pr. ess. *E* 27 usu] cultu *HGI* 28 quaerere] quere *B¹*
 29 sua] sui *F* sunt] uero sunt *KF*, sunt uero *E* 30 adrogatur *H* gripes *B*, gripes *NG*, grifes *EFI*, griphe *H* 32 omnis] communis *HGI* 33 lasciuum *B* sunt *HGIv* 34 sedula om. *H¹* pauescat *ZN*, pauescas *EFHGI* 35 liberantur *H*

III.

ABUNDANTIO PPŌ ATHALARICUS REX.

c. a. 527

Felix querella est, quando leges pietate superantur, et beata condicio subiectorum, 1
 si cognoscant illum aliis misertum, quem et sibi optant esse propitium. neque enim
 ob aliud curiales leges sacratissimae ligaverunt, nisi ut, cum illos soli principes ab-
 solverent, indulgentiae praeconia reperirent, hoc est, ubi dominus adversum sua 5
 iudicia amabili concertatione dissentit, quando et ipsius quaedam iustitia est, ut qui
 pius dicitur, districtiois termino minime teneatur. nam et iste quidam rationabilis
 ordo est militia tandem solve, qui in pares laboribus probantur existere. curialis
 enim, si nulla validudine corporis continetur, ad solas deceptiones apponitur, et adesse
 quid proderit, si eum contingat defectum viribus inveniri? similis quippe est absenti, 10
 a quo non poterint imperata compleri. deinde dum curia multiplici numerositate
 laetetur, non videtur percussa damnis paucos perdidisse de plurimis. Quapropter 2
 illustris magnificentia tua Agenantiam uxorem Campaniani viri disertissimi in Lucania
 provincia constitutam filiosque eorum de albo curiae suae faciat diligenter abradi, ut
 ventura posteritas nesciat fuisse quod vetatur obicere, quia calumnia non praesumitur, 15
 ubi aliqua probatio non habetur. proinde in possessorum numero potius collocentur
 passuri nihilominus molestias quas ipsi aliis ingerebant. Ad tributa enim solita 3
 turbabuntur: faciem compulsoris horrebunt — a potestatibus iussa prius venisse
 nesciebant —, et votiva ignorantia fatigati formidare delegata incipient per quae
 antea timebantur. nam et ex ea parte bonis moribus vixisse probandi sunt, quando 20
 patiuntur inter illos otiosi vivere, quorum se non cognoscunt odia meruisse. alioquin
 non paterentur sub illis esse, quos se cognoscebant malis actibus incitasse. fruuntur
 ergo beneficio principali: vivant remissa pace tranquilli, qui fuerunt in actionum
 suarum qualitate compositi.

V.

EPISCOPIS ET HONORATIS ATHALARICUS REX.

c. a. 527²⁵

Possessorum territorii vestri querella comperimus supra temporis necessitatem 1
 quorundam civium suorum execrabilem sustinere saevitiam, dum primo tempore panicii
 speciem coemptam in propriam recondidere substantiam spectantes caritatem medio-
 eribus gravem, ut parcius reponentibus detestabilem inferant nuditatem, quando
 homines in famis periculo constituti rogantes offerunt quo se spoliari posse cogno- 30
 scunt. in necessitate siquidem penuriae pretii nulla contentio est, dum patitur quis

BZNKE(F)H(GI): ep. 4 om. HGI, collocat post VII 40, adnotans m. 1: debet esse in nono libro, F

2 et om. *F* 3 propiti|tium *B* enim om. *B*¹ 6 ipsius] ipsum *B*¹ 9 continentur *F*¹[?],
 continemur *F*² deceptiones *N* et] et dum *EF*¹*A*, et tum (*K*)*A*, et cum *Cui. e con.* 10 est
 quippe *B* absenti a quo] *A*, absentia quod *BZN*, absenti quod *K*, absenti per quem *EF*¹ 11 poterint] *BZNK*,
 poterunt *E*, potuerunt *F*, potuerint *A* complere *N*^a 13 agentiantiam *EF*², agentiantiam *F*¹ cam-
 panii *E*, camparii *F*, tampanini *A* 14 diligenter om. *EF* 15 quod] qui *A* obicere] *E*² et *e con.* *Cui.*,
 obigere *BZKE*¹, abigere *NE*¹*A* 18 facie *B* a] potius qui a 19 incipient] *A*, incipiunt *libri*
 20 et om. *F* 21 patiuntur] propatiuntur *KEF*, perpetiuntur *A* se] si *B*^a alioqui *A* 22 se om. *F*
 23 fuerant *A* in actionum] inctionum *Z*, iunctionum *N* 26 territorium *H* nostri *EF*¹ supra]
 eos supra *E* 27 quorundam] eos q. *F* sustinuisse *NHGI* paucii *H* 28 coemptam]
 coeptam *K*, conceptam *A* recondidere] *E*²*FHGI*, redigere *BZNKE*¹*A*, rede gere *Cuiacius e con.* spec-
 tantem *B*¹*ZIP*, expectantes *Cui. e con.* caritatem om. *B*¹ (carit] resecto margine *B*²) 30 con-
 stituta *H* rogante *K* quo se spoliari posse] scripsi (posse solito more abundat), quos se spoliare posse
 (om. *A*) libri

- 2 induci, ne possit aliqua tarditate percelli. Haec igitur vota damnantes praesentes
direximus portitores, ut sive in gradu sive in aliis locis frumentorum condita potuerint
invenire, tantum sibi unusquisque dominus vel familiae suae retineat, quantum se
expendere posse cognoscit, reliquum periclitantibus vendat, praesentibus scilicet harum
3 gerulis, qui ad eam rem destinati esse noscuntur, moderata tamen pretii quantitate,
qua eum constiterit a suis provincialibus comparasse, ut nec nimium gravetur qui emit
et aliquo compendio foveatur ille qui distrahit. Quapropter libentibus animis implete
quae iussa sunt, quia vobis debetis invicem in hac parte consulere, ne, dum caritatem
nimiam quaeritis, scelestum vobis aliquid potius, quod absit, optetis. ne quis ergo
10 venditionem sibi inpositam conqueratur, sciat libertatem in crimine non requiri, sed
illud boni ingenii magis esse, si non festinet excedere. vendat itaque sub iusta ratione
qui distrahit. si consentit, operatur laudem suam: si discrepat, nostrum facit esse
praeconium, quando bonum est iubentis, si iustitia imponatur invitis.

VI.

PRIMISCRINIO ATHALARICUS REX.

c. a. 527

- 1 Cum diuturnis laboribus excubares, ita te inbecillitate corporis asseris graviter
sauciatum, ut nec ad famam militiae percipiendam possis occurrere, ad quam constat
voto te praecipiti festinasse, metuens ne per absentiam tui ab ipsis paene faucibus
dulcissimus tibi fructus videatur auferri, postulans etiam ut, agentis corporis necessi-
tate constrictus, Baiani lavacri siccitate laxeris. Dignum plane quod inter praemia
2 summa praestemus, ut, sicut conferimus victis spem, ita tribuamus supplicantibus et
salutem. quapropter et a vinculo te emolumenticii terroris absolvimus et praedicti
lavacri munere sublevamus, ut primum mentis gaudio recreatus facilius membrorum
recipias sospitatem. naturalis siquidem cura est aegris dare laetitiam: nam fac in-
3 validum gaudere, sanatus est. Perge igitur ad amoenos recessus: perge ad solem, ut
ita dixerim, clariorem: ubi salubritate aeris temperata terris blandior est natura. illic
25 miraculis alta cogitatione perpensis cum arcanis mundi mens humana colloquitur nec
admirari desinit quae ibi agi posse cognoscit: primum Nerei fluentia marinis deliciis
esse completa, tot portus naturae prudentia terrenis sinibus intermissos, tot insulas
nobiles amplexu pelagi dotatas: deinde inmissum Averno stagneum mare, ubi ad
30 voluptatem hominum vita regitur ostreorum, industriaque mortalium fieri, ut res alibi
fortuita ibi semper appareat copiosa. Quantis ibi molibus marini termini decenter
invasi sunt! quantis spatiis in visceribus aequoris terra promota est! dextra laeva-
que greges piscium ludunt. claudantur alibi industriosis parietibus copiosae deliciae:
captivi teneantur aquatiles greges: hic ubique sub libertate vivaria sunt. adde quod

BZNKE(F)H(GI): hi tres om. ep. 6

1 ne] nec H 2 portito|tores K 3 sibi tant. HGI uel om. HG fam. suae om. H¹ re-
tineat] dominus r. IP, domus r. NEF se expedere Z, expendere se F, se expendisse HGI 4 uendat]
reddat HG scilicet (om. HIP) harum (om. GA) gerulis om. in sp. vac. I (et I^v et IP) 5 qui] quid B
cognoscuntur NHGIP, inc. I^v 6 qua] A, quam libri eum] cum NFH¹I^v, eos G constituit B^a
7 aliquando H¹, aliquanto H²I^v, aliquantulo IP ille om. HGI libentibus (libenter H^a) a. implere H
8 iussa] missa F nobis H inu. in h. p. cons.] B, in h. p. cons. inuicem plerique, in hanc partem inu.
cons. HGI nec H 9 pot. al. HGI 11 ingenui B sub om. N 12 consistit HG^a, constitit I
suam om. HGI si] se B 15 excuhares B 16 famam] fortasse formam occurrit B¹ 17 te
uot. N 18 corporis] frigoris N^a 19 siccitate corruptum 20 et delet Cuiacius 21 emolumenti K,
emolumentarii A 23 est om. K 25 salubritate] salubri B¹ aeris Z^a 26 perpensis] compensis ZN
27 posse om. N 28 sinibus] finibus EF intermissos] intermiss B¹ 29 inmensum auernum E¹F
30 tegitur A 32 equoreis EF

tam amoena est suscepta piscatio, ut ante epulosum convivium intuentium pascat aspectum. magnum est enim gaudium desiderata cepisse: sed in huiusmodi rebus gratior est plerumque amoenitas oculi quam utilitas captionis. Sed ne longius evage- 5 mur, inter Neptunias gazas habitare creditur, cui otia Baiana praestantur. his itaque rebus deliciosa exercitatione saginati ad pulcherrima lavaera contenditis, quae sunt et 5 miraculis plena et salutis qualitate pretiosa. nam etsi hominum cura fabricata noseuntur, naturalibus certe ministeriis exhibentur. fornaces ibi non robora convecta succendunt: cessante flamma perpetuus calor operatur: illic globi fumiferi nesciuntur: aura est purissima, quae ministrat vapores, sudores provocat dulciter anhelos: et tantum a communibus balneis salubrior invenitur, quantum ab humana industria celsior 10 est natura. videas illic undas perpetuis fumare gurgitibus, quae ita videntur lavantum explere desideria, ut humano credas studio temperatas. Cedat corallici pelagi laudata 6 semper opinio: adsurgat Indici maris de albarum candore fama locupletior. quid mihi cum pretiis, si animus non fruatur optatis? baianis litoribus nil potest esse praestantius, ubi contingit et dulcissimis deliciis vesci et impretiabili munere sanitatis ex- 15 pleri. frui igitur bonis nihilominus expetitis: nostris beneficiis ad tua emolumenta pervenies: Baianis remediis consequere rem salutis.

VII.

REPARATO PRAEFECTO URBIS ATHALARICUS REX.

c. a. 527

Post parentum claras administrationes bene conferuntur posteris eminentissimae 1 dignitates, dum nullius adquiescit ingenium iacere intra aestimationem suorum, quando 20 quidam honestus ambitus est quos sequimur tempore, velle praeconiis anteire. additur etiam, quod priscorum dogmatibus eruditi opinionis gratia delectentur augeri. nam quanto se unusquisque melioribus cognoscit artibus studuisse, tanto amplius grandiora praesumit appetere. Dudum itaque illustris recordationis genitoris tui res publica sensit Romana diligentiam. comitivae siquidem largitionum praesidens, functus etiam vicibus 25 2 praefectorum, praetorianam egit integerrimae dignitatem, curiam reparans, pauperibus ablata restituens et quamvis liberalibus studiis fuerit impolitus, placere non omisit industriis, quando naturaliter per se commendari potest bonum ingenium, etiam cum rebus accidentibus non videtur ornatum. Sed hoc quantum est ad tuarum notitiam 3 litterarum? doctrina si quidem quos ab imperitis discernit, sapientibus amica societate 30 coniungit, cui perfacile est ornare generosum, quae etiam ex obscuro nobilem facit. crescit quoque praeclaris meritis tuis, quod in affinitatis gratiam te talis elegit, quem semper contigit de iudicii sui integritate praedicari, moribus communis, conscientia singularis, qui se semper suis moribus et amicorum conversatione et sua fecit probi-

BZNKE(F)H(GI): hi tres om. ep. 6

2 huiusmodi] his A	3 oculi om. ZN	4 habitare om. E ¹	5 excitacione ZN	6 pre-
sciosa B	7 ibi] ipsi EF	succedunt K ¹	8 perp.] ibi perp. Par. 2190	illic] illi NA
geri N	9 hanelos NEF	10 tantum] tanta K, tanto A	salubriter E ¹	celcior K
plere E	studi B ¹	14 fruuntur B ^a	16 expetis N	tua] taia Z, talia N, tui A
hiianis B	20 nullus II	inter A	21 quidem N	habitus K ¹
bus] dignitatibus N ^a	delectantur A	23 quando B	ampl. gr. pr. (pr. gr. N)]	ampliora praesumit HG,
meliora pr. I	24 itaque] si quidem F	25 romanam EFHGI	comitivae] F ¹ [²]A,	comitui BZNKEF ² ,
commitui H, comitue IP,	comitatus G ^a , comitatu G ^b ,	continue I ^v	uic. et. Z	26 praesidium N ^v , prae-
sidiis E ² HI	intergerrime B ¹	reparatis HG	27 obmisit EF, amisit HG ^a ,	ammisit IP
industrius reliqui	28 quando] quoniam A	comm. per se nat. HGI	29 accedentibus Garetus,	talibus E ²
31 coniungit] contingit KE ¹	ornare] honorare FI ^v	quae] quem K	32 aderescit malim	mer. praecl. III
talem NI	elligit E	33 contingit BEFH	praedicati H ¹	34 se ante fecit F
				semper om. HGI

CASSIODORVS.

35

- tate laudari. qualem ergo suo sanguini aestimandus est sociasse, qui numquam in-
 4 probum vel communioni suae decrevit adiungere. Et ideo licet primaevus venias ad
 honorem, post tanti viri iudicium ineptum est te dicere non probatum. nam si bene
 illis suggerentibus in extraneis causis placidas aures praebemus, cur magis in genere
 5 suo eorum iudicia non sequamur, ubi semper studiose sibi prospiciunt etiam qui in
 aliis actibus frequenter excedunt? atque ideo, quod feliciter dictum sit, per indictionem
 illam urbanae tibi tribuimus infulas dignitatis, ut, sicut in illo ordine primus, ita
 6 habearis et meritorum laude praecipuus. Paene siquidem terrarum oculis offertur quod
 in illa civitate peragitur. quem iam sibi iudex placatum faciat, si illum senatum
 10 tantae benignitatis offendat? quid sit maturitatis, quid prudentiae, in ordinis ipsius
 aestimatione cognoscis, cuius primaeva germina mox ut adoleverint, patres vocantur.
 adulescentia illic inchoat a maturitate consilii: tractant iuvenes cum modestia senum:
 6 ibi morum pondus in flore praemittitur, quod vix alibi cana aetate generatur. Talem
 te ergo habita moderatione tractabis, ut cum tot procures ad curiam vocas, dignam
 15 ante illos sententiam tuae voluntatis aperias. nimis quippe arduum est aliquid tale
 inter illos dicere, quod nequeat tantis prudentibus displicere. ideoque non unius digni-
 tatis vir aestimandus est, qui ab illa turba doctorum bonum potuit referre iudicium.
 nam si gratum est vel sub raritate praedicari, quid illi gaudii provenire possit, quem
 tot nobilium vota laudaverint? iustitiam dilige: oppressis te dignanter impende: redde
 20 laudes posteris tuis, quas tu a maioribus accepisti.

VIII.

OSUIN V·I· COMITI ATHALARICUS REX.

a. 526

- Propositi nostri est honestos labores palma remunerationis ornare, ut vicissitudine,
 qua propecti gaudent, desides mordeantur sibiue imputare possint quod clemen-
 tissimis temporibus iudicii nostri praemia non merentur. atque ideo illustrem magni-
 25 tudinem tuam deo iuvante ad Delmatiarum atque Saviae provincias iterum credidimus
 destinandam, ut quicquid pro utilitatibus nostris esse cognoscis, aequabili ordinatione
 disponas populumque nobis devotum per tuam iustitiam facias esse gratissimum, quia
 2 dominorum laudibus applicatur, cum se probabiliter tractat electus. Non exempla
 aliena perquiras: memor esto quae feceris et non indiges ammoneri. quid est enim
 30 quod de tua quisquam debeat actione dubitare, quando ipsis provinciis adhuc propria
 bona redolere cognoscis? quodam modo iam debitum est illi velle praestare, apud
 quem te scis fuisse laudabilem. oboedientibus enim iuste indulgetur animus et quos

BZNKE(F)H(GI)

1 ergo *om. K* qui] quem *HI* non quam *N* 2 communioni suae] communioni siue *I*, com-
 muni sue *H*, communi scientiae *G* 3 te] rem *H*¹, rem te *H*² 4 placidas] sibi placitas *HGI*
 5 sequemur *N* proficiunt *E*^a in] an *B*¹, *om. K*^a 6 actionibus *HGI* 7 tibi *om. H* 8 et
om. HI praecipimus *H*, primus *I*^{v(t)}, primus *I*^{v(v)}, premeus *I*^v offertur] habetur *KE*¹ 9 quam *K*
 10 benignitatis] dignitatis *E*²*FHGI* qui pr. *B*¹, quod pr. *H* 11 aestimatione] ordinatione *HG*^t*I*
 12 senium *A* 13 ibi] ubi *HGIA* permittitur *A*, premitur *HG*, promitur *I* cana] in cana *NEFHGI*
 14 te *om. HGI* moderatione] generatione *HG*^t, generationem *I* 15 al. tale] *BHGI*, tale al. *rel.* 18 est
 uel] uel *H*, *om. G* quem] qui *E*, quam *H* 19 laudauerunt *EFI* diligenter *H* 20 laudem *HI*
 tuis *om. N* quos *N*^v*H*¹*G*^a*I* a maioribus] maioribus *HG*, moribus *I*, amoribus *N*^b 23 sibiue ...
 24 merentur *om. H*¹*GI* 25 delmatiarum] *B*, dalmatiarum *ZNKEFHGI* saviae] suaviae *plerique*,
 suevie *E* credimus *NKEFG* 26 destinata *H* cognoscis] cognoscitis *NE*, cognosces *A* aequabili]
 a qualibus *G*, a qualibet *H*¹*I* 28 dominorum] d. suorum *H*² se *om. EFA* tracta *F* 29 est *om. K*
 30 quod *om. K* deb. quisq. *HGI* quando] quoniam *H*^t ipsis] illis *F* propria] per pr. *K*
 31 redolere] reddere *NE*²*I* cognoscitis *N* est *om. A* 32 te scis] *BHGI*, scis te *rel.* fuisse]
 esse *F*¹ animis *H*^v

scimus memores bonorum, indubitanter eis denuo praebemus affectum. Aetas quidem 3
tua propecta est, sed actus quoque maturior quid tibi nunc subripere valeat, in quo
nec iuventus reprehensibilis fuit? sed haec in domni avi nostri regno fecisti: nunc
talìa demonstra, ut temporibus nostris reservasse videaris, quicquid probitatis addideris.

VIII.

UNIVERSIS GOTHIS SIVE ROMANIS
ATHALARICUS REX.

5

a. 526/527

Per provincias nobis deo praestante concessas tales viros cupimus destinare, qui 1
sunt armis praediti et iustitia gloriosi. ut absit a vobis et extraneorum gentium metus
et calumniosis non pateatis insidiis, quia non minus est malum bellicum vitasse quam
saeva discussionis evadere. ipsa est enim vera securitas, quae de nulla iudicis iniqui- 10
tate formidat. atque ideo, quod deo auspice dictum sit, illustrem comitem Osuin et
palatio nostro clarum et provinciis longa conversatione notissimum Dalmatiis decrevimus
praesidere. cui pro utilitate nostra iubenti parere procurate, quoniam tantam eius
estis iustitiam frequenter experti, ut et sine regia iussione ei deberetis priorum
memores oboedire. habet enim proprium ius ille qui iustus est: nam etsi terrore 15
minime potestatis erigitur, aequitate tamen suadente semper auditur. Simul etiam et 2
virum illustrem Severinum ad vos aestimavimus dirigendum, ut compositi consona
voluntate possint vobis laudanda praecipere. nam si disparibus calamis convenit unum
melos edicere, multo magis viris prudentissimis aptum est iusta concordī voce suadere.
Verum ut primordia nostra a praestitis inchoarent clementissimumque dominum in 20 3
ipso regni limine sentiretis, per quartam indictionem quod a vobis augmenti nomine
quaerebatur, illustrem virum comitem patrimonii nostri nunc iussimus remove. Hoc 4
etiam insuper vobis concedentes, ut, cum deo propitio supra dictum virum ad nostra
obsequia venire fecerimus, tales homines destinate, per quos possimus evidenter agno-
scere, quemadmodum in futurum census doceatur impositus, ut, si gravatos vos esse 25
cognoscimus, pro parte nobis qua visum fuerit considerata aequitate relevemus. ita
fit ut habeatis spem et futuri beneficii, qui estis iam pro parte remedia consecuti.
Quapropter servire vos convenit utilitatibus nostris, quando ea quae magis sperare 5
precibus potuistis, ultro contulit munificentia principalis. sic enim tradente elemen-
tissimo nobis auctore didicimus, ut a subiectorum beneficiis non vacemus. disciplina 30
videlicet imperandi est amare quod multis expedit, quoniam res publica nimium solidi-
tatis accipit, si tributarium facultas inlaesa constiterit.

BZNKE(F)H(GI): hi tres omittunt ep. 9 (praeter 15 habet proprium — 16 auditur et 30 disciplina
imp. — 31 expedit)

1 probemus K, debemus F effectum EF¹H^v 2 quoque om. HGI quid] illa quid malim
tibi] BZNKIGI, enim tibi EF, enim A 3 nec] nec nunc K domi K 8 sunt] sint KA prae-
di*ti B nobis E¹F et om. EF 9 pareatis K, parcatu E¹ insidias N^a bellicum] belli
tamen K vitasse om. A 10 discussionis K est enim] en. est NF, enim K iniquitate] impietate A
11 osuin] osum EFA, omnium K 12 decernimus K 13 cui pro u. nostra (uestra EF)] inc. B^a
iub. p. procurate om. B¹ 14 exp. freq. K^a regia om. EF 15 ius] hoc HGI etsi] si EF terror
minimo K, terrore nimiae G 17 aestimavimus] decrevimus K 19 efficere A: fort. elicere concordī]
cordis A 21 lumine ZNKF quod] qui K nobis A 22 nunc] non N 23 uob. ins. BF ut
om. Garetus cum] eum K uestra EF 24 ueniret fecimus A post fecerimus fortasse exciderunt
talìa: uos quoque legatos cum eo mittatis: itaque destinare A 25 futuris F doceatur] fortasse
scr. deceat 26 uobis A uisum] iussum Z reuelemus N^a 27 fit] sit ZN habetis F¹
28 uestris F magnis A prec. sper. B 30 actore K^a dicimus N 31 uidelicet] scilicet K, igitur
iudicis EF, om. N solidatis B¹ 32 accepit F constiterit] seruetur E¹

X.

HONORATIS POSSESSORIBUS DEFENSORIBUS SYRACUSANAE CIVITATIS
VEL UNIVERSIS PROVINCIALIBUS ATHALARICUS REX. *a. 526/527*

- 1 Dudum quidem vobis ortum nostri imperii aestimavimus nuntiandum: nunc decet
subsequi beneficium pro laetitia augenda cunctorum. ut, quibus fuit gratissimus noster
5 exortus, sit illis regalis animus in aliqua parte munificus. crescere nobiscum deo
praestante cuncta desideramus, quia ille vere noster est census, quem laetus possessor
2 exsolvit. Proinde subtrahimus pecuniae quod augmentetur gloriae et avari ad laudes
profuse nitimur sublevare cultores. pridem divae memoriae domnus avus noster de
suis beneficiis magna praesumens, quia longa quies et culturam agris praestitit et
10 populos ampliavit, intra Siciliam provinciam sub consueta prudentiae suae moderatione
censum statuit flagitari, ut vobis cresceret devotio, quibus se facultas extenderat. sed
illius praedicanda iustitia locum nostrae benignitati praeparavit. ut, quod ei offerri iuste
potuit, nos clementi animo quasi illata stipendia donaremus: et quodam praesagio mentis
3 divinae fecit etiam pium, cui parabat imperium. Atque ideo per quartam feliciter in-
15 dictionem quicquid a vobis supra consuetudinariam functionem augmenti nomine vel
petebatur vel constat exactum, liberalitas nostra concedit. quod etsi iuste potuistis
4 pendere, gloriam vos potius nostrae largitati iubemus inferre. Sed ut latius extendatur
nostra clementia suavemque dominum impensis beneficiis sentiat, quicquid a discus-
soribus novi census per quintam indictionem probatur affixum, ad nostram eos fecimus
20 deferre notitiam, ut, quod rationabile fuerit aestimatum, libentibus animis perferatis,
5 quia nullum laedit observata iustitia. Sed ne credatis pro ordinatorum tantum arbitrio
vos gravari, si quis est qui de eorum facto aestimat conquerendum, ad remedia nostrae
pietatis occurrat, ut iudicantes corrigamus, qui etiam non rogati beneficia clementer
indulsumus. nam et gloriosae recordationis domnus avus noster de eorum commotus
25 fuerat tarditate, ut erat altae prudentiae perscrutator, aestimans eos tamdiu in pro-
vincia non sine vestro gravamine residere, quos repetita iussione censuerat iam redire.
6 Sed nos, quos decet implere quicquid ille sub aequitate disposuit, deo auxiliante eius
nunc in vobis inchoata perficimus. reddite modo largitati nostrae prosperrimum votum
et fidele servitium. habetis principem, qui vobis cum beneficiis probatur exortus et
30 quod subiectis dulcius est, augetur ingenio benivolo cum aetatis augmento. in quam
rem Quidilane saionem nostrum credidimus dirigendum, per quem vobis iussa pro-
sperrima deo largiente pandantur.

XI.

GILDILAE VIRO SUBLIMI COMITI SYRACUSANAE CIVITATIS
ATHALARICUS REX. *a. 526/527*

- 1 35 Ad Victorem et VVitigisclum spectabiles viros Siciliae provinciae censitores prae-
cepta nostra direximus, ut quicquid possessoribus tributariae functionis per eos nuper

BZNKE(F):H(GI) om. ep. 10 (praeter 7 subtraximus pec. — 8 cultores et 30 augmentatur ingenio — augmento) et 11

3 quidem] si quidem *F*¹ debet *N* 4 consequi *E*¹ letia *F* 6 vere ille *A* cens. est *B* pro-
fessos *K* 7 subtraximus *HGI*^p (*deficit I*^v) augmentur *B*^a, augmententur *E* et] et ad *N* 8 uti-
mur *A* 10 suae *om. F* 13 et] ut *E* praesagium *E*¹ 14 ind. fel. *F*¹ 17 pendere] perdere *EF*
uestre *N* 18 discursoribus *F*¹*A* 19 novi** *B* sensus *K* uestram *A* 21 nec *Z*^a per
o. t. arbitrium *A* 22 aestimet *A* 23 beneficia *om. N* clementer] libenter *E*¹ 25 altae] iste *N*
26 nostro *A* 27 eius *om. N* 28 in uob. nunc *NK* 29 et *om. E* 30 augmentatur *HGI*^p
(*deficit I*^v) aetatis *om. in sp. vac. E*¹ 31 credidimus] *BZEF*, credimus *NKA* nobis *E* 35 uuiti-
gisclum] *Z*, uuitigisdum *B*, mutigisclum *K*, uiutigisclum *EF*, uintigisclum *A* 36 tributaria functione *E*¹

videtur adiectum, de quarta indictione non exigant, quia gravis est eius rei illatio, cuius adhuc iustitia non probatur. De ordinationibus vero eorum nobis fecimus instructiones deferri, ut, si aestimatis viribus sub aequalitate sit dispositum, debeat permanere moderatum, sin vero aliquem contra rationem constat esse praegravatum, nostro relevetur arbitrio, ita tamen ut, si aliquid per quartam indictionem probatur illatum, possessoribus sine aliqua imminutione reddatur, quia sine querella suscipi debet onus impositum, quod longis temporibus constat esse portandum. Nunc quod restat, provinciales vos convenit admonere, ut quibus beneficia dedimus, eorum devotionem per omnia sentiamus et quod debetur principi, grato animo videatur exsolvi.

XII.

VICTORI ET VVITIGISCLO VV·SS· ATHALARICUS REX. *a. 526 527*¹⁰

Tarditas vestra apud gloriosae memoriae domnum avum nostrum merito vos fecit esse suspectos, quos etiam secundis praeceptionibus credidit ammonendos, ut relicto tandem provincialium gravamine ad eius deberetis iustitiam festinare: et nunc quoque suspicionis maxime fecit augmentum, ut nec ad initia nostra voluissetis occurrere, quod libera conscientia potuisset optare. Et ideo praesenti auctoritate censemus, ut, si quid super tributarium solidum per quartam indictionem a provincialibus exegistis, sine aliqua eis inminutione reddatis, quia supra veterem censum nulla indictionis praedictae eos volumus damna sentire. Hoc etiam addendum esse credidimus — quando amore clementiae errores nolumus invenire, ne coacti potius reseceamus quod salva iustitia dissimulare non possumus — ut, si aliquem studio laesistis pravo, vestro magis emendetis arbitrio, quia hoc est propria delicta corrigere quod et non facere. Et ne forsitan credatis longinquitatis difficultate latere quae gesta sunt, Siculis fiduciam vos dedimus subsequendi. videte nunc, si voces possitis ferre querulas, quas etiam nostra invitavit auctoritas. ammonuimus igitur quos pios decet: iam suo vitio videtur accusari, qui spontanea noluit voluntate recorrigi.

XIII.

VVILIAE V·I· COMITI PATRIMONII ATHALARICUS REX. *a. 526 527*

Magnitudinis tuae suggestione comperimus de domesticorum excessibus, qui destinatis comitibus obsequuntur, provinciales damnis plurimis ingravatos: quod credimus emolumentorum parvitate nutritum, quia sub quadam excusatione peccare creditur, cui necessaria non praebentur. Et ideo speciali beneficio generalia compendia largientes magnitudini tuae praesenti auctoritate praecipimus, ut supra ducentos solidos et decem annonas, quas hactenus acceperunt, a quinta feliciter indictione quinquaginta eis solidos annuos faciatis incunctanter adiungi, qui vestris rationibus debeant imputari, ut, dum

BZNKE(F): H(GI) omittunt ep. 11 et 12 et 13 (praeter 29 sub quadam — 30 praebentur)

1 gravius *F*¹[?] eius] huius *F* 3 si *om. KEF* iuribus *E*¹ sub] quidquid *Paris. 2191* equitate *E*² depositum *N* 4 sin] si *EF'* constat] consta *B*¹ 5 reueletur *B* 8 nos *A* 12 secundis] seris *A* credimus *A* 15 posset *EF* 17 sensum *K*^a 18 credimus *NK* quando] quoniam *A* 19 recensemus *ZN* 20 aliquo *EF* plauo *F* 21 est *om. E*¹ et] est *EF'* 22 siculis *om. NK* uos] nos *EF*, uobis *K* 23 mutauit *E* 24 igitur *om. F*¹ quos] fortasse quod deest] d. esse *A* 25 uoluit *F* corrigi *N* 27 destinati *N* 28 comitibus] militibus *E*¹ quod] et quod *F* 29 excusatione] necessitate *H*¹ *IV* (*def. IV*) 30 generalia] genera *K*¹ compedia *BN* 32 annos *F* acceperant *N* 33 faciatis] f. eis *F* nostris *EFFA*

- 3 mater criminum necessitas tollitur, peccandi ambitus auferatur. Si quis autem ius-
sionum nostrarum improbus temerator exstiterit, ut aliquo casu in damnis provincialium
aut praeiudiciis implicetur, emolumentis careat universis, quia ille dignus est praemia
consequi, qui parere cognoscitur aequitati: ideo enim a nobis accipit, ne ab aliis
5 quaerat. nostrum dare nobilitas est: dona regalia quamvis parva sublimant, quia
simul et meritorum gratiam reperisse creditur, qui principali munere sublevatur.

XIII.

GILDILAE VIRO SUBLIMI COMITI SYRACUSANAE CIVITATIS,
ATHALARICUS REX.

- 1 Provincialium Siculorum nobis est suggestione declaratum quaedam a tua potestate
10 fieri, unde eorum fortunae videantur affligi. quod ideo leviter accepimus, quia ipsi
vindicare praeterita noluerunt. constat enim esse dubium, quod concedit adversarius:
et percelli non potest iure, cui mavult querelosus ignoscere. sed ut suspiciones ini-
quas futuris casibus abrogemus, observanda iugiter praesenti iussione decernimus, ut
nec isti aliquid de futuro metuant nec tu per ignorantiam quae dicuntur incurras.
2 15 Prima fronte pro reparatione murorum pecuniae diversis provincialibus dicuntur ex-
tortae, cum tamen nulla exinde surrexerit promissa constructio. hoc si constat
ammissum, aut muri exinde pro eorum munimine construantur aut unusquisque recipiat
quod ei probatur incompetenter ereptum. nimis enim absurdum est spondere muni-
3 tiones et dare civibus execrabiles vastitates. Quorundam etiam substantias mortuorum
20 sine aliqua discretione iustitiae fisci nomine caduci te perhibent titulo vindicare, cum
tibi hoc tantum de peregrinis videatur esse commissum, quibus nullus heres aut testa-
mentarius aut legitimus invenitur. nefas est enim, ut, quod a nobis praecipitur, a te
4 nostro nomine per iniuriam vindicetur. Praeterea conventionibus se gravari omnimodis
ingemiscunt, ut ad iudicium deducendi paene tanta videantur amittere, quanta vix
25 probantur addicti dispendia sustinere. vocatio enim iudicis spes iustitiae debet esse,
non multa. nam ipse iuste suspectus redditur, ante cuius audientiam gravamina
sentiantur. unde censemus, ut, si nostra conveniunt decreta pulsatos, tantum commodi
percipiat exsecutor, quantum gloriosus domnus avus noster pro honoribus personarum
debere saiones accipere expressa quantitate constituit. commodum enim debet esse
30 cum modo: nam si mensuram aequalitatis excesserit, vim sui nominis non habebit.
5 Si vero tua iussione conventio destinatur dumtaxat in illis causis atque personis, ubi
te misceri edicta voluerunt, mediam portionem exsecutor accipiat, quam de praeceptis
regiis sumere potuisset, quia non potest convenire iustitiae, ut tantum a te directo
6 tribuatur, quantum pro reverentia nostrae iussionis offertur. Si quis autem saluberrimi
35 constituti temerator extiterit, in quadruplum iubemus ablata restitui, ut, quod delecta-
tione cupiditatis ammittitur, asperitate dispendii vindicetur. Edicta vero gloriosi domni

BZNKE(F):H(GI) om. ep. 13 (praeter 1 cui mater . . . aufertur) et 14 (praeter 29 commodum debet —
30 habebit)

1 pecc.] cum pecc. G^a aufertur HGI^p (def. I^v) 4 enim] non K¹, om. K² 5 novilitas Z^a
9 pot. tua N 10 leniter K ipsi om. F 11 esse om. A 15 pro reparatione] preparatione EF¹
exorte E 16 ex. null. EF 17 amissum B¹, admissum B² 18 enim] etenim E 19 sub-
stantiās B 20 tit. perh. EF 22 aut leg.] leg. K percipitur E 23 nostro bis Z iniuriam]
iuriam B^a, invidiam EF 24 ingemescunt BK iucium B¹ 25 additi E¹F, aditi E² 26 iuste]
iustus debet esse E, qui iustus esse debet F cuius] cuiusc (sic) Z^a, cuiusque Par. 2186 29 saionis B^a,
saxones (superscr. id est dominos, deinde hoc deleto officiales) E¹ 30 mod ** B¹ 31 ubi] in quibus F
32 noluerunt E² 33 posset F 34 tribuantur B^a 36 amittitur B¹ZNA, admittitur B²

avi nostri vel universa praecepta, quae ad Siciliam pro commonendis universorum moribus destinavit, sub tanta volumus oboedientia custodiri, ut sacrilegii reus habeatur, quisquis beluinis motibus excitatus munimen temptaverit irrumpere iussionum. Duorum 7 negotia Romanorum etiam his invitis ad tuum diceris vocare iudicium: quae si cognoscis facta, ulterius non praesumas, ne dum vis iudicium incompetenter quaerere, reatum 5 potius videaris invenire. memor enim prius debes esse edicti, qui inter alios mavis a te sequenda constitui: alioquin tota tibi decernendi auctoritas tollitur, si a te illa regula minime custoditur. Ordinariis iudicibus amministrationum suarum potestas 8 inlibata servetur. cognitores suos legitima turba comitetur. observationum illarum non mordearis invidia. Gothorum laus est civitas custodita. tota ad vos fama con- 10 fluit, si vobis rarus litigator observet. vos armis iura defendite, Romanos sinite legum pace litigare. Navigiis vecta commercia te suggerunt occupare et ambitu cupiditatis 9 exosae solum angusta pretia definire: quod non creditur a suspicione longinquum, etiamsi non sit actione vitiosum. quapropter si rumorem huiusmodi, ut convenit, vitare festinas, episcopus civitatis et populus conscientiae tuae testes assistant. omnibus 15 placeat, quod ad cunctorum necesse est pertinere fortunas. pretia communi debent deliberatione constitui, quia non est delectatio commercii, quae iubetur invitis. Quo- 10 circa sublimitatem tuam iussis praesentibus credidimus ammonendam, quia excedere nolumus quos amamus nec aliquid de talibus sinistram patimur dici, per quos aliorum mores putamus posse corrigi. 20

XV.

IOHANNI PAPAE ATHALARICUS REX.

a. 533 fin.

Si antiquis principibus studium fuit leges exquirere, ut subiecti populi delectabili 1 tranquillitate fruerentur, multo praestantius est talia decernere, quae possunt sacris regulis convenire. absint enim a nostro saeculo damnosa compendia. illud tantum vere possumus lucrum dicere, quod constat divina iudicia non punire. Nuper siquidem 25 2 ad nos defensor ecclesiae Romanae flebili allegatione pervenit, cum apostolicae sedi peteretur antistes, quosdam nefaria machinatione necessitatem temporis aucupatos ita facultates pauperum extortis promissionibus ingravasse, ut, quod dictu nefas est, etiam sacra vasa emptioni publicae viderentur exposita. hoc quantum fuit crudele committi, tanto gloriosum est adhibita pietate resecari. Atque ideo sanctitas vestra statuisset 30 3 nos praesenti definitione cognoscat, quod etiam ad universos patriarchas atque metropolitanas ecclesias volumus pertinere, ut a tempore sanctissimi papae Bonifatii, cum de talibus prohibendis suffragiis patres conscripti senatus consulta nobilitatis suae memores condiderunt, quicumque in episcopatu optinendo sive per se sive per aliam quancunque personam aliquid promississe declaratur, ut execrabilis contractus cunctis 35

BZNKE(F): H(GI) om. ep. 14 et 15

1 commouendis <i>A</i>	3 moribus <i>E¹A</i> , fortasse recte	irr. tempt. <i>B</i>	4 hiis <i>NEF</i> , in
hiis <i>K</i> cognoscitis <i>N</i>	5 ius <i>A</i> iudicium <i>A</i>	6 prius] potius <i>E¹</i>	esse deb. <i>B</i> maius <i>ZA</i>
7 alioqui <i>A</i> decernendi <i>om. ZN</i>	9 illata <i>F¹</i>	10 civitas <i>E¹F¹</i>	nos <i>E¹</i> ad] a <i>F¹</i> 11 rarus
<i>om. A</i> romano <i>E</i> sinete <i>E¹</i>	12 occupare e. a. c. e. s. a. pretia <i>om. K¹</i>	13 angusta] <i>BZN</i> ,	
antiqua <i>K²EFA</i>	a susp.] auspitione <i>E¹</i>	14 uitiosum] <i>scripsi</i> , uicinum <i>libri</i>	huiusmodi]
huius <i>A</i> ut conuenit <i>om. E¹A</i>	16 pertinere] uitare <i>A</i>	deb. comm. <i>A</i>	18 credidimus] <i>B</i> ,
credimus <i>ZNKEFA</i>	19 amanus <i>B</i>	20 posse corrigi] <i>scripsi</i> , esse corrigi <i>BZ</i> , corrigi <i>NK¹E¹</i> ,	
debere corrigi <i>K²</i> , esse recorrigendos <i>A</i> , esse corrigendos <i>E²F</i>	25 lucr. possumus (possimus <i>F</i>) uere <i>EF</i>		
iusticia <i>K^a</i>	26 sedis <i>E²F</i>	27 necessitatem <i>om. in sp. vac. N^a</i>	28 exortis <i>E</i> , excertis <i>F</i>
29 uenderentur <i>ZN</i>	30 adhibita <i>om. N^a</i>	32 bonfatii <i>B¹</i> , bonifatii <i>B²ZNK</i> , bonifacii <i>EF</i>	cum]
cura <i>N²</i>	33 proh. tal. <i>B</i>	35 ut <i>om. K</i> exsequabilis <i>B</i> , inexecrabilis <i>F</i>	cunctis <i>om. N</i>

- 4 viribus effeetur. Si quis autem in hoc scelere deprehenditur fuisse versatus, nullam
relinquimus vocem, verum etiam si aut repetendum aut quod acceptum est non
reddendum esse crediderit, sacrilegii reus protinus habeatur, accepta restituens com-
pulsione iudicis competentis. iustissimae siquidem leges ut bonis aperiunt, ita claudunt
5 5 malis moribus actionem. Praeterea quidquid in illo senatus decretum est consulto,
praecipimus in eos modis omnibus custodiri, qui se quoquo modo vel interpositas
6 quascumque personas scelestis contractibus miscuerunt. Et quia omnia decet sub
ratione moderari nec possunt dici iusta quae nimia sunt, cum de apostolici consecra-
tione pontificis intentio fortasse provenerit et ad palatium nostrum perducta fuerit
10 altercatio populorum, suggerentes nobis intra tria milia solidorum cum collectione
chartarum censem accipere. a quibus tamen omnes idoneos rei ipsius considera-
tione removemus, quia de ecclesiastico munere pauperibus est potius consulendum.
7 Alios vero patriarchas, quando in comitatu nostro de eorum ordinatione tractatur, in
supra dictis condicionibus atque personis intra duo milia solidorum iubemus expendere.
15 in civitatibus autem suis tenuissimae plebi non amplius quam quingentos solidos se
distributuros esse cognoscant. reliquos accipientes et edicti praesentis et senatus
consulti nuper habiti poena constringat: sed et dantes canonum severitas persequatur.
8 Vos autem, qui patriarcharum honore reliquis praesidetis ecclesiis, quoniam constitutio
nostra ab illicita promissione liberavit, restat ut bona imitantes exempla sine aliquo
20 ecclesiarum dispendio dignos maiestate pontifices offeratis. iniquum est enim, ut locum
9 apud vos habeat ambitus, quem nos laicis divina consideratione perclusimus. Qua-
propter si quis apostolicae praesul ecclesiae vel patriarcharum episcopum sive per se
sive per parentes vel servientium quascumque personas aliqua suffragii crediderit
ambitione promovendum, et ipsum reddere accepta definimus et quod est canonibus
25 statutum, eum modis omnibus esse passurum. si quis vero quae dederit aut pro-
miserit eodem superstitite timuerit publicare, ab heredibus vel proheredibus eius
ecclesia repetat, cuius suffragio antistes deprehenditur ordinatus, nota infamiae nihilo-
minus superstitites inurente. reliquos quoque ordines sub eadem fieri distictione prae-
cipimus. Quod si forsitan dolosae machinationis invento sacramentis persona inter-
30 cedentibus fuerit obligata. ut salvo statu animae commissam iniquitatem neque approbare
possit neque audeat accusare, damus licentiam quibuslibet honestis personis in singulis
quibusque civitatibus apud iudices competentes hoc crimen deferre, et quicquid ex ea
potuerit probatione recolligi, ut ad probationem insequentes animemus, tertiam partem
indicatae rei ille percipiat, qui tale facinus voluerit approbare: reliqua ipsis ecclesiis
35 proficiat quod videntur extorta, aut in fabricis earum aut in ministeriis nihilominus
profutura. decet enim ad usus bonos convertere quae voluit perversitas iniqua frau-
dare. Quiescat igitur malignantium prava cupiditas. quo tendunt. qui a fonte praeclusi

BZNKE(F):H(GI) om. ep. 15 (praeter 4 iustissimae leges — 5 actionem et 7 merita decet — nimia sunt)

1 effectetur E^1 , efferetur A 2 repetendum] expetendum *malim* 4 si *om. F* 5 cons. decr.
est B 6 se quoquo] *****quo B^a uel] per A 7 contr. miscuerunt *om. N* omnia] merita H^1G ,
minima H^2 8 ratione mod.] certa r. mod. HG , certa mod. rat. IP (def. IV) apostolica E^1 9 per-
uenerit A producta $KEFA$ 11 omnes] apellatione E , minus *Cuiacius e con.*, omnes minus *Garetus*
12 ecclesiasti*** B^1 15 tenuisse K 16 cognoscat K et *om. K* 18 eccl. praes. F quoniam]
quem A 19 ex. imit. F 21 praeclusimus NF^1 et pro v. l. *Paris. 2186 probabiliter* 22 episc.]
uel episc. F 23 uel] nos $KEFA$, suos aut *Cuiacius e con.*, aut *Garetus* 25 institutum E^1
28 inurente] A , inurenti *libri* 29 forsant E 30 approbare audeat neque audeat] ad B 32 quibus-
cumque F 33 ad probationem] approbationem K , approbatione A 34 indicare K , iudicatae EA
probabiliter ille] illius A facimus B approbare] publicare E^2F^1 et sic *con. Cuiacius*, applicare A
cum Montespe. et Scal. 35 proficiat] *scripsi*, proficiant *libri* quod] quae K^2EFA extortata B^1 ,
extorta E^1 misterii F 36 usos B^1 iniqua] inimica $KEFA$ 37 qui] quia K perclusi E

sunt? recolatur et timeatur Simonis iusta damnatio. qui emendum credidit totius largitatis auctorem. orate ergo pro nobis edicta nostra custodientes. quae divinis noscitis convenire mysteriis. sed quo facilius principis votum universorum mentibus innotescat. hoc senatui. hoc populis per praefectum urbis praecipimus intimari. ut generalitas agnoscat nos illos persequi. qui maiestati potius videntur adversi. vos quoque hoc universis. quos deo propitio regitis. episcopis intimate. ne quis sit alienus a culpa qui potuit agnoscere constituta.

XVI.

SALVENTIO V. I. PRAEFECTO URBIS
ATHALARICUS REX.

a. 533 fin.

Grata res est cunctis profutura vulgare. ut generale fiat gaudium. quod potuit esse votivum. alioquin laesionis causa noscitur. si beneficia potius occulantur. dudum siquidem senatus amplissimus ab splendore suo cupiens maculam foedissimae suspicionis abradere provida deliberatione constituit. ut in beatissimi papae consecratione nullus se abominabili cupiditate pollueret. poena etiam constituta. qui talia praesumere tempra-visset: non iniuria. quia tunc electi vere meritum quaeritur. cum pecunia non amatur. Quod nos laudantes et augentes inventum ad beatissimum papam direximus constituta. quae his antelata praefulgent. ut ab honestate sanctae ecclesiae profanus ambitus auferatur. hoc vos ad notitiam senatus et Romani populi volumus sine aliqua dilatione perducere. quatenus cunctorum figatur cordi. quod cupimus omnium studio custodiri. Verum ut principale beneficium et praesentibus haereat saeculis et futuris. tam definita nostra quam senatus consulta tabulis marmoreis praecipimus decenter incidi et ante atrium beati Petri apostoli in testimonium publicum collocari: dignus enim locus est. qui et gloriosam mercedem nostram et senatus amplissimi laudabilia decreta contineat. in quam rem illum direximus. quo redeunte noscamus impleta quae iussimus. incertum enim videtur habere quod praecipit. cui rerum effectus tardius innotescit.

XVII.

SALVENTIO V. I. PRAEFECTO URBIS
ATHALARICUS REX.

a. 533-534

Si principes antiqui moenia Romana in populorum exquisivere laetitiam. ne cives illi merito singulares aliquid commune cum ceteris possiderent. nefas est inter tot rerum iucunda eos longam sustinere tristitiam. quia exultatio civitatis illius generale votum est. dum necesse est laetari reliqua. si mundi caput gaudere proveniat. Apostolici siquidem papae Iohannis et procerum nostrorum relatione cognovimus illum atque illum Romanos pro sola suspicione seditionis tam longae custodiae poena maceratos.

BZNKE(F)H(GI): hi tres om. ep. 15 (praeter 1 timeatur — 2 auctorem) et ex ep. 16 v. 21 et ante — 25 innotescit

1 largitionis HG	2 ergo] igitur A	quae] B ^b , que B ^a , quia reliqui	3 mysteriis] pro
misteriis B ^a	4 haec E	5 prosequi A	maiestati] m. diuinae A
6 ne quis] B ^b , ne qui B ^a , neque reliqui	7 instituta N	10 cun(c)ta K ¹ FA	fiat] stat E
11 uotium] nocium HG	alioqui A	noscitur] creditur F ^a , nascitur Cui. e con.	occulantur]
occultantur H ^t G ^t I, celentur E ²	12 ab] B ^a Z, a B ^b NKEFHGI	suspicionis]	opinionis E ² H ^t GI
13 nullis H	16 et augentes om. H ¹ GI	instituta HGI	17 hiis NKEFI
a honestate B ^b	ecclesiae] romanae e. ZN	18 non NIA	19 producere H
fingeretur I ^p	21 tabulis] bilis H ¹	23 mercedem vix sanum	25 uiderunt E ¹
28 antiqui] romani N ^a	ne] nec B ^a	30 longam sustinuisse K, sustinuisse longam HGI	generalitatis A
32 comperimus F	atque] et A		

ut cuncta civitas maerorem de illorum continua calamitate contraxerit, ut eis nec
dierum festivitas, nec ulla, quae apud nos est gratissima, nominis sui dignitas subveniret.
quod nobis pro sui facti acerbitate displicuit, ut qui in iudicio convicti minime feruntur,
3 debita malis tormenta cruciatusque pertulerint. Et ideo magnitudinem tuam iussis
5 praesentibus ammonemus, ut quocumque loci reperire potueris, eos absolvere non
moreris. quos etiamsi aliquo reatu involutos esse claruit, intercessionibus supra dictis
eos iam a metu liberos esse censemus. si vero innocentes se tormenta sustinuisse
confidunt, damus querellis eorum liberam vocem, ut iustis legibus vindicent quod iniquis
ausibus pertulerunt, quia nolumus innocentes a iudicibus deprimi, quos ad eorum
4 10 praesidia constat elevari. Revocent nunc ad laetitiam pristinam animos Romani nec
nobis credant placere posse nisi qui eos eligunt modesta aequalitate tractare. intellegant
parentes nostros pro sua quiete laboriosa subire pericula, nos autem multis expensis
5 agere, ut illi debeant garrula exultatione gaudere. Nam et si quid inique vel acerbe
hactenus pertulerunt, non credant a nostra mansuetudine neglegendum, qui nec nobis
15 otia damus, ut illi secura pace ac tranquilla laetitia perfruantur: cito sentiunt quia
nos amare non possumus, quos illi pro suis excessibus horruerunt. nam quorum
gratiam impetrare possunt, qui suis civibus displicere meruerunt et, dum tempus
habuissent amoris publici, egerunt unde iuste debeant execrari?

XVIII.

EDICTUM. ATHALARICUS REX.

a. 533/534

20 Provide decrevit antiquitas universitatem edictis generalibus admoneri, per quae
et delictum omne corrigitur et excedentis verecundia non gravatur. cuncti enim sibi
aestimant dici, ubi nullum constat exponi et similis fit innocentis, quem contigerit sub
communione purgari. hinc et nostra vere pietas custoditur, dum feriato gladio nascitur
metus et provenit sine cruore correctio. commovemur enim placati, minamur otiosi
25 et clementer irascimur, quando vitia sola damnamus. diu est, quod diversorum que-
rellae nostris auribus crebris susurrantibus insonarunt quosdam civilitate despecta
affectare vivere beluina saevitia, dum regressi ad agreste principium ius humanum sibi
aestimant feraliter odiosum. quos nunc apte iudicavimus comprimendos ut eo tempore
inimica bonis moribus crimina persequamur, quo hostibus reipublicae divina virtute
30 resistimus. utrumque quidem noxium, utrumque pellendum: sed tanto gravius grassantur
vitia quanto probantur interna. unum recumbit in altero. facilius quippe inimicorum
1 acies cadunt, si nostrorum delicta subducimus. Primam humano generi noxiam per-

D(incipit 15 /o sentiunt)BZNKE(F)H(GI): 15 cito sentiunt — 19 execrari om. GI, 15 quia — execrari om. H: item 31 unum — 32 subducimus om. HGI

1 maerorem de] de maer. *F* 2 quae om. *K*^a sui] tui *EF* 3 coniuncti min. *H*, min. coni. *F*¹ quae
om. *NHI* 4 pertulerunt *K* 5 non] ne *K* 6 quos] quia *A* aliquo om. *NKHGI* involutus *H*
claruit (*B*, claruerit *ZKEFGIA*, claruerat *N*) int. s. d. eos i. a. m. l. esse om. *H* 8 confundunt *H*¹
9 innocens *K* 10 elauari *K* reuocent n. ad l. pr. animos] reuocentur n. ad l. pr. *A* 11 diligunt *KHGI*
modestia *H* aequalitate] qualitate *K* intelligunt *E*, intelligatur *HG*¹ 12 subisse *IA* autem] uero *G*,
dum *H* expensis] exemplis *EF* 13 garrula] gerula *E*¹*F*, gemina *E*² quid] quidem *H* uel om. *H*
14 pertulerint *HGI* mans. nostr. *NK* 15 sentiant *A* probabiliter 16 uos *K* possumus *N*
18 execrari] *K*²*EFA*, execari *B*, exsecari *DZN*, excecari *Paris*. 2186 m. 2 20 prouida *N*^a, proinde *H*
admoueri *B*¹ 21 excedentis] decentis *A* 22 nullum] nulli *E*¹, uerum *E*² innocentis] *BHG*,
[ntis *D*, innocenti *ZNKEFIA* contigerit *B*^a, contingit *F* 23 purgari] priuari *K* nostra uere]
uere n. *HGI* glodio *N* 24 peruenit *H* commonemus *EF* placiti *E*¹ 27 principum *H* sibi
(sibe *D*¹) aest.] aest. sibi *NK*, aest. *HGI* 28 iudicamus *H* ut eo] in eo *B*¹ 30 grauius]
magis *HGI* crassantur *F* 32 nostrorum delicta] scripsi, nostro eum delicta *DBE*¹, nostro eum de-
licto *ZK*¹*E*², nostro cum delicto *N*, nostro (nostrorum *F*¹) aeuo delicta *K*²*F* primam] primam *Z*,
primo *NKHGI*, primum *FA* probabiliter nox. persuasionem *N*¹*I*, per noxiam iussionem *G*^a, noxiam usionem *H*

vasionem, sub qua nec dici potest civitas nec haberi, severitate legum et nostra indignatione damnamus statuentes, ut sanctio divi Valentiniani¹⁾ adversum eos diu pessime neglecta consurgat, qui praedia urbana vel rustica despecto iuris ordine per se suosque praesumpserint expulso possessore violenter intrare. nec aliquid de eius districtione detestabili volumus temperatione mitigari, insuper addentes ut, si quis ingenuorum ad satisfaciendum legi superius definitae idoneus non habetur, deportationis protinus subiaceat ultioni, quia plus debuit cogitare iura publica, qui se noverat alibi non posse sustinere vindictam. iudices igitur competentes, ad quos potest admissum facinus pertinere, si invasorem, cum possint amovere, pertulerint tenere praesumpta, et adepti cinguli honore priventur et fisco nostro tantum fiant obnoxii, quantum praesumptor potuisset addici, in auctoribus tamen facinoris manentibus constitutis. quod si quis in tantam raptatus amentiam tyrannico spiritu iuri publico parere neglexerit viribusque praepotens destinati officii spreverit paucitatem, relatione iudicis nostris auribus notabilis ingeratur, ut indulta executione saionum ultionem sentiat vigoris regii, qui oboedire noluit cognitori. Et quia summis principibus iuris communione vivendum est, si quis legum ordine praetermisso nomine publico titulos praesumpserit vel praesumpsit affigere, in tantum possidenti fiat obnoxius, quantum sanctio superius memorata testatur. merito enim et sacrilegii poena percellitur, qui iniquo pervasionis pondere ausus est maiestatem regii nominis ingravare. litis quoque expensas iudicio superatus exsolvat, quia hinc dantur fomenta detestabilis iurgii, cum improbi vincuntur illaesi, nec dolet calumniantibus pudoris damnum, si evaserint dispendia facultatum. Si quis autem de nostris scriniis aliquid crediderit promerendum, adversario suo, quantum ad causam eius pertinet, de consecuta serie iussionum nihil aestimet supprimendum: ni fecerit, careat impetratis, vel si aliquid ex eo agere temptaverit, nihilominus habeatur infirmum, quia illos solos volumus uti beneficiis nostris, quos non cognoscimus studere versutiis. Qui suasionem plectenda matrimonia dividere nititur aliena, ipsius coniugium habeatur illicitum: ut magis contigisse sentiat sibi, quod in altero malignus exercere temptavit. sive pro coniunctionibus caritate privatur, futurum illi matrimonium iure denegamus, quia non meretur iugalis reverentiae praemia con-

D(11 facinoris . . . 14 auribus nota fere evanuerunt; 29 in iure denega desinit) *BZNKE*(*F*)*H*(*GI*): *hi tres om.* 5 insuper — 11 constitutis (*pro his et* — qui *I* — paulo post addidit) *et* 15 *et quia* — exoluat quia *et* 22 si quis autem *et reliqua*

2 ualentiani *KEI*^w 3 qui] quae *H* ord. iur. *HGI* 4 presumserit *D*¹ 5 destestabili *B*^a
6 legi] *KEF*²*A*, legis *DBZN* 6 deportationis] *KFA*, depor|tionis (*in transitu a pag. ad paginam*) *D*
et sic BZNE 7 protinus] potius *E* 9 cum] eum *N* admoere *E*, admonere *F* 10 nostro]
uero *K* 12 raptus *NKHI* iuri] uiro *IP**A* 13 uiribusque] *DBKEFG*, uiribus *ZNHI* prae-
potens] praeposteris *A* paucitatem *om.* *HGI* 14 saionum ultionem] sayonum ultorem *I*, satonum
ulgorem (*sic*) *H*, sanctionum rigorem *G* 15 cognicioni *N*^v 17 vel praesumpsit *om.* *NKE*²*A* affligere *E*
18 persuasionis *A* 20 quia] quod *A* hinc] huic *F*¹, hic *H*, sic *I* detesta|ilis (*vid. fuisse detestauilis*) *Z*
22 promerendum] *DBZNKE*²*F*², promouendum *E*¹*F*¹*A* 23 consecuta] consueta *KA* 24 ni] quod
ni *B*² 25 quia] quia *B*¹ 26 uersutis *D*^a 27 habetur *E*¹ sibi cont. sent. *F* 28 temp-
tauerit *N*^a siue (si uero *ZNKEFA*) pro coniunctionibus] deficit *D*: *malim* si uero coniunctionis futurum]
furtim *K* 29 matr. illi *EFA* iugalis] coniugalis *B*²

1) *Cod. Theod.* 4, 22, 3 = *cod. Iust.* 8, 4, 7 a. 389: Imp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius AAA. ad Messianum comitem rerum privatarum. Plerosque detectum est rem privatam nostram . . . inuasisse cadat . . lite quisquis opperiri noluerit litis eventum et quod recipere lege potuisset, contemptor examinis violentus amittat. illi vero, quos in tantum furem provexit audacia, ut quod iurgaturi apud examinis fidem sperare non possent, ante eventum iudicialis arbitrii illicita praesumptione temerarent, aestimationem rei, de qua litigari convenerat, cogantur exolvere. quod quidem etiam in privatis observandum negotiis generali lege sancimus.

sequi, qui in genialis tori ausus est divisione grassari. sed ne aliquos huius sceleris reos ultio nostra derelinquat, illos, quos spes non habet praesentis coniugii vel futuri, si quid in alienos thalamos dolosa machinatione praesumpserint, facultatum suarum priventur media portione fisci protinus viribus applicanda. si vero prohibente pauperie in aliquorum substantia nequiverit vindicari, poena religentur exilii, ne, quod dictu nefas est. ideo videantur comminationem iuris publici evadere, quia vilissimae noscuntur subiacere fortunae. sed haec de sollicitatoribus affectus alieni pietas nostra decrevit.

5 Ceterum in adulteris totum districtissime volumus custodiri, quicquid divali potuit
6 commonitione decerni. Uno tempore duabus nemo copuletur uxoribus, quia se
10 noverit rerum suarum amissione plectendum. nam aut libido est, et recte perfrui
7 non sinitur: aut cupiditas, et iure nuditate damnatur. Si quis autem superflua turpi-
que cupidine coniugali honestate despecta ad concubinae elegerit venire complexus:
si ingenua fuerit, iugo servitutis cum filiis suis modis omnibus addicatur uxori, ut illi
se per honesta iudicia sentiat subdi, cui per illicitam libidinem credidit posse praeponi.

15 quod si ad tale flagitium ancilla pervenerit, excepta poena sanguinis matronali sub-
iaceat ultioni, ut illam patiatur iudicem, quam formidare debuisset absentem. Dona-
8 tiones nullius terror extorqueat: nullus acquirere per fraudem vel execrabilem lasciviam
concupiscat: sola enim honesta merito cupit lucra. de legibus in allegationem iustis-
simae largitatis illam distriktionem volumus custodiri, quam pro veritate sollicita legalis
20 sanxit antiquitas. sic enim, ut ipsa testatur, et fraudi non patebit occasio et veritati
maior crescit auctoritas. alioquin nulli praecipimus videri firmum, quod ipse conditor,
9 non implendo quae leges vel iura praecipunt, fecit incertum. Maleficos quoque vel
eos, qui ab eorum nefariis artibus aliquid crediderint expetendum, legum severitas
insequatur, quia impium est nos illis esse remissos, quos caelestis pietas non patitur
25 impunitos. qualis enim fatuitas est creatorem vitae relinquere et sequi potius mortis
auctorem? turpis actus ex toto sit a iudicibus alienus. nemo faciat quod iura con-
demnant, quia decretali poena plectendi sunt, qui se prohibitis excessibus miscuerunt.
quid enim in aliis damnent, si ipsi se inhonesta contagione commaculent? sit etiam
10 sub divitibus tuta mediocritas. A caedis temperetur insania. nam praesumptio
30 manuum actus probatur esse bellorum, maxime in eis, quos tuitionis nostrae munit
auctoritas. si quis autem contra facere improba praesumptione temptaverit, violator
11 nostrae iussionis habeatur. Appellari a suspecto iudicibus ordinariis in una causa
secundo non patimur, ne, quod ad remedium repertum est innocentis, asylum quodam
modo videatur existere criminosis. si quis vero vetita iterare temptaverit, negotio
12 35 privatus abscedat. Sed ne pauca tangentes reliqua credamur noluisse servari, omnia
edicta tam nostra quam domni avi nostri, quae sunt venerabili deliberatione formata,

BZNKE(F)

1 crassari K	aliquis K	sceleris] seculi K	2 derelinquit K	illos] illi EF ²	habent
praesenti K	3 quid] quia K	4 med. port. priu. A	fisci protinus] statim fisci A	uiribus]	
sic aut iuribus B, iuribus reliqui	5 nequirit A	iudicari K	relegentur E ² A	6 ideo] omnino E	
publ. iur. BF	7 haec] hoc E	sollicitaribus B ¹	8 adulteris E ¹	districte E	9 com-
monitione] B ² A, communitio B ¹ , commotione ZNKF ¹ [?], comminatione EF ²				copulent exoribus B ¹	
10 frui E	11 iure] uere K	turpique om. F	12 ad] aut K	13 abdicatur K	ille EF ¹
14 se om. NK	per illicitam] pollicitam A	proponi K	16 formidalem K	debut N	17 nul-
lus] KEFA, nullos BZN	18 honesta m. cupit lucra (lucrat K ¹)	honestas m. capit lucrum A	iustissi-		
mae l. i. distriktionem om. A	19 sollicite A	20 ipsa] ipse K	21 alioqui A	ipsa conditio K	
22 fecit] que sit K	quoque bis N	23 actibus A	aliquid] tale quid K	24 insecuntur K	impium]
pium B	nos (uos A) illis] ill. n. EF	25 consequi F	que K	26 quod] que K	27 decretali] decere tali E ¹
excelsibus B ^a	28 damnant EF	se om. ZNF ¹	in honestate contegione K	commaculentur B ^a , com-	
maculant EF	etiam] et K	32 suspecto] BZN, subiecto KEFA	33 asylum] auxilium KEF	34 exis-	
tere] exercere K, esse A	uero] autem EF	35 uoluisse E	servare B ¹	36 formata] B, firmata ZNKEFA	

et usualia iura publica sub omni censemus distractionis robore custodiri, quae tanto munimine se tegunt, ut nostra quoque iurisiurandi interpositione cingantur. quid per multa discurremus? legum usualis regula et praeceptorum nostrorum probitas ubique servetur.

XVIII.

SENATUI URBIS ROMAE ATHALARICUS REX.

c. a. 533 ⁵

Laudabilium iussionum causas plerumque praebet vituperabilis excessus alienus ¹
et miro modo momenta iustitiae de iniquitatis occasione nascuntur. silet enim aequi-
tas, si culpa non vociferetur admissa et feriatum quiescit principis ingenium, quod non
fuerit aliqua querella provocatum. Conquerentium siquidem vocibus adacti et frequen- ²
tium populorum de rebus quibusdam interpellatione commoniti necessaria quaedam ¹⁰
Romanae quieti edictali programme duodecim capitibus, sicut ius civile legitur in-
stitutum, in aevum servanda conscripsimus, quae custodita residuum ius non debilitare,
sed potius corroborare videantur. Haec in coetus vestri splendore recitentur et per ³
triginta dies praefectus urbis locis celeberrimis faciat sollemni more proponi, ut nostra
civilitate recognita spes truculentis moribus auferatur. nam qua confidentia protervus ¹⁵
assumat quod principis agnoverit damnassee clementiam? redeat amor omnibus disci-
plinae, per quam et parva coalescunt et potiora servantur. Ideo enim exercitus ⁴
nostros iuvante deo crebris expeditionibus commovemus, ut universitatem compositam
vivere legibus sentiamus. reddatur haec animo nostro vicissitudo praemiorum, ut,
quem rei publicae utilitatibus cognoscitis occupatum, rarissima querellarum additione ²⁰
pulsetur. teneant iudices legitimas distractiones: votum foedissimae venalitatise abiciant.
metus cuncta componit, si reus crimen in iudicante non invenit.

XX.

AD UNIVERSOS IUDICES PROVINCIARUM
ATHALARICUS REX.

c. a. 533

Cum vos provinciis nostris iuvante deo annua reparatione praestemus nec desint ²⁵ ¹
iudicia per universos fines Italiae distributa, intellegimus de inopia iustitiae copiam
venire causarum. culpa siquidem vestrae probatur esse negligentiae, quotiens a nobis
coguntur homines legum beneficia postulare. nam quis eligeret tam longe petere, quod
in suis videret sedibus advenisse? Sed ut vobis versutas excusationes et duras necessi- ²
tates provincialibus tolleremus, de aliquibus casibus hactenus pessimo torpore neglectis ³⁰
edictalis programmatise definitione censuimus, ut et vobis cresceret confidentia recte
iudicandi et paulatim audacia maligna possit inminui. quod more sollemni per con-
ventus publicos triginta dierum facite proponi editione, ut iure condemnatus habeatur
qui post haec remedia manere praesumpserit desperatus.

BZNKE(F)H(GI): hi tres habent ep. 19 et ex 20 v. 26 intellegimus — 27 causarum

2 interpositione] antepositione *E*¹ qui *B* 3 multam *E*¹ nostrorum] tuorum *B*¹, om. *B*²
7 nascuntur *B*^a solet *H*¹ 8 admissa om. *F* 9 consequentium *H* aditi *EF* 11 edictali *B*,
dictali *HG* 14 urbi *Z* praeponi *N* uestra *HI* 15 turculentis *K* conscientia *HGI* 16 cog-
nouerit *F*, agnoui *HGI* clementiam] sententiam *N*^a om. am. *HI* 17 portiora *N*^a conseruantur *NI*
18 cr. exp. (expectationibus *H*, exhortationibus *I*) exp. cr. *NK* commonemus *NKHGIA* uniuersali-
tatem *HGI* 19 hoc *H* ut quem] usque *K* 20 noscitis *F* editione *A* 25 nos *EF*
praestamus *A* 27 esse om. *F* 29 uidetur *EA* 30 casibus] causis *F* tempore *K*¹
32 audatiam *B*^a per] pro *Z* 33 proponi editione] scripsi, propositione *BZNK*²*EA*, propositionem *K*¹,
propositione vulgari *F*, proponi *A*

XXI.

SENATUI URBIS ROMAE ATHALARICUS REX.

c. a. 533

- 1 Filiorum causas iure ad patrum cognoscimur remisisse personas, ut ipsi de illorum
profectu debeant cogitare, quorum interest studia Romana proficere. neque enim
credendum est vos inde posse minus esse sollicitos, unde et generi vestro crescit
2 ornatus et coetui provenit assidua lectione consilium. nuper siquidem, ut est de vobis
cura nostra sollicita, quorundam susurrante cognovimus doctores eloquentiae Romanae
laboris sui constituta praemia non habere et aliquorum nundinatione fieri, ut scholarum
3 magistris deputata summa videatur imminui. Quapropter, cum manifestum sit praemium
artes nutrire. nefas iudicavimus doctoribus adulescentium aliquid subtrahi, qui sunt
4 10 potius ad gloriosa studia per commodorum augmenta provocandi. Prima enim gram-
maticorum schola est fundamentum pulcherrimum litterarum, mater gloriosa facundiae,
quae cogitare novit ad laudem, loqui sine vitio. haec in cursu orationis sic errorem
cognoscit absonum, quemadmodum boni mores crimen detestantur externum. nam
sicut musicus consonantibus choris efficit dulcissimum melos, ita dispositis congruenter
4 15 accentibus metrum novit decantare grammaticus. Grammatica magistra verborum,
ornatrix humani generis, quae per exercitationem pulcherrimae lectionis antiquorum
nos cognoscitur iuvare consiliis. hac non utuntur barbari reges: apud legales dominos
manere cognoscitur singularis. arma enim et reliqua gentes habent: sola reperitur
eloquentia, quae Romanorum dominis obsecundat. hinc oratorum pugna civilis iuris
20 classicum canit: hinc cunctos proceres nobilissima disertitudo commendat et ut reliqua
5 taceamus, hoc quod loquimur inde est. Qua de re, patres conscripti, hanc vobis
curam. hanc auctoritatem propitia divinitate largimur, ut successor scholae liberalium
litterarum tam grammaticus quam orator nec non et iuris expositor commoda sui
decessoris ab eis quorum interest sine aliqua imminutione percipiat et semel primi
25 ordinis vestri ac reliqui senatus amplissimi auctoritate firmatus, donec suscepti operis
idoneus reperitur, neque de transferendis neque de imminuendis annonis a quolibet
patiatur improbam quaestionem, sed vobis ordinantibus atque custodientibus emolu-
mentorum suorum securitate potiat, praefecto urbis nihilominus constituta servante.
6 Et ne aliquid pro voluntate praebentium relinquatur incertum, mox sex menses exempti
30 fuerint, statutae summae consequantur praedicti magistri mediam portionem, residua
vero anni tempora cum annonarum debita redhibitione claudantur: ne cogantur de
7 alieno pendere fastidio, cui piaculum est vel horarum aliquo vacasse momento. In
tantum enim quae sunt decreta volumus firmissime custodiri, ut si quis cuius interest
differendam putaverit hanc quasi debitam functionem, procurato more usurarum dispendia
35 ipse patiat, qui iusta commoda laudabiliter laborantibus plectenda cupiditate subtrahit.
8 Nam si opes nostras scaenicis pro populi oblectatione largimur et ea studiosissime
consequuntur qui adeo necessarii non habentur, quanto magis illis sine dilatione prae-

BZNKE(F): H(GI) om. praeter 8 manifestum est — nutrire

2 cognoscimur] *scripsi*, cognoscimus *libri* 3 debean *B*¹ 4 crescat *F* 5 pervenit *E*¹
7 nudatione *K* 8 summa *Z*, summina *Par. 2186* 10 glosa *N* 11 facundiae *B* 12 haec]
hoc *A* 14 dulcissimos *E*¹ congruentur *E*¹, congruentibus *A* 15 grammatica] est gr. *A* 16 ex-
citationem *B*¹ 17 non] non*** *B* noscitur *F* 18 reliquae *EFA* gens habet *K* 19 civili *B*^b
iuris] numerus *K* 20 disertitudo] *B* et om. *K*^a 24 imminuendis] minuendis *EF* semet *B*¹
27 parciatur *E*¹ atque custodientibus om. *B* 28 paciatur *K* urbes *B*^a 29 mox] *B*¹, mox
ut reliqui exempti] excepti *E*²*F* 32 pondere *N* 34 procurato more] pro cura morae *malim* disti-
pendia *E* 35 qui] quia *K*²*EFA* laudabiter *B* 36 oblectatione] collectione *A* 37 sine dil. ill. *NK*

benda sunt, per quos et honesti mores proveniunt et palatio nostro facunda nutriuntur ingenia! Hoc autem praesentibus litterarum magistris venerando coetui vestro praecipimus intimari, ut sicut nos agnoscunt de suis commodis esse sollicitos, ita a se proventus adulescentium enixius noverint nos exigendos. cesset nunc illa satyricis doctoribus querulis usurpata sententia, quia duabus curis ingenium non debet occupari. 5 ecce iam habere tolerabile probantur hospitium: unde nunc merito, uni sollicitudini iugiter inhaerentes, toto vigore animi ad bonarum artium studia transferantur.

XXII.

PAULINO V. C. CONSULI ATHALARICUS REX.

a. 533 fin.

Indiscreti hominum mores confusique vagarentur, si aut culpa formidinem aut 1
virtus praemia non haberet. sed cum utraque suis finibus propriaque terminatione 10
claudantur, de illo nefas est ambigi, qui meruit eligi iudicio principali. non enim
quicquam aut odio decernimus aut pellekti aliqua gratificatione laudamus. electio
nostra de meritis venit et tanto quis regali animo proximatur, quanto bonis studiis
societate coniungitur. non vereamini absentes nec sitis de principis ignorance solli-
citi. Latere potest forsitan vulgare hominum genus: nesciri non potest proles senatus, 15 2
quando bene noti sunt, qui meritis asseruntur et abunde cognoscitur, quisquis fama
teste laudatur. quapropter te longissime constitutum mentis nostrae oculis serenus
inspexit et vidit meritum, quod non habebatur occultum. propositum siquidem tuum
celebrata dilatavit opinio, faciens fidem generis morum pondere, non aetate. neque
enim fas erat, ut quem familia tanta produxerat, sententia nostra in eo corrigendum 20
aliquid inveniret. Semen generis morum fructibus reddidisti. nil vobis aetas longa 3
subduxit: antiquos in te Decios Roma cognovit, Decios inquam, priscis saeculis hono-
rata prosapies, libertatis auxilium, curiae decus, Romani nominis singulare praeconium:
cui specialiter adscriptum est quod immanissimum hostem status rei publicae periclitatus
evasit et in tanta virorum fortium multitudine solus inventus est, qui patriam plus 25
amasset. haec vos exempla submonendo semper accendunt, quia magnus verecundiae
stimulus est laus parentum, dum illis non patimur esse impares quos gaudemus
auctores. Et ideo, quod deo auspice dictum sit, per indictionem duodecimam sume 4
insignia consulatus, honorem quidem arduum, sed familiae vestrae domesticum. vos
enim completis paginam consularem: vos crebro nominat cursus annorum et dum copia 30
plerumque soleat habere fastidium, vestrum nomen repetitum semper efficitur glorio-
sum. huic denique generi superna faverunt praestando desideriis patrum felicia ger-
mina masculorum. hinc est quod in illo rerum capite collegam vix videtis extraneum:

BZNKE(F)H(GI): hi tres om. ep. 21

1 fecunda <i>F</i>	2 hoc] haec <i>A</i>	3 cognoscunt <i>K</i>	4 nos om. <i>F</i> ² recte	satyricis]
satyris <i>E</i> ¹ <i>F</i> ¹ <i>A</i> , satiri <i>F</i> ²	6 soll. uni <i>F</i> ¹	7 bonarum] litterarum <i>A</i>	10 praemia]	propria
praemia <i>HG</i>	ultraque <i>B</i> ^a	11 claudatur <i>N</i>	eligi] eligi ambigi <i>K</i> ¹ , ambigi <i>K</i> ²	iudicio]
iudio <i>E</i> ¹ , in iudicio <i>HI</i>	12 discernimus <i>HGI</i>	13 meritis <i>B</i> ¹	legali an. <i>K</i> , an. reg. <i>HGI</i>	
boni studii <i>HG</i>	14 nec] ne <i>HGI</i>	15 non om. <i>K</i> ^a	16 quanto <i>B</i> ¹	sunt om. <i>H</i> ¹
dilatavit] diuulgavit cel. <i>G</i> , diuulgat cel. <i>I</i> , deuulgatum celebrata <i>H</i> , diuulgatum cel. dilat. <i>NK</i>				19 cel.
errare <i>E</i> ¹	20 erit <i>H</i>	corr. in eo <i>F</i>	21 reddidistis <i>K</i> ^a	nihil <i>A</i>
quos <i>B</i> ¹	dicios <i>B</i> ¹	deciorum inq. <i>F</i> ² , decios (decii <i>I</i>) si quidem <i>HGI</i>	honoratam prosapiem <i>A</i>	22 ante
23 curiae] cinere <i>K</i>	24 manu missum <i>EF</i>	status] <i>HGI</i> , statu reliqui	periclitatus] <i>HG</i> , pericli-	
tante plerique, periclitantem <i>KF</i> ¹ , periculum periclitatus <i>I</i>		26 nos <i>IA</i>	submonendo <i>KFI</i>	27 sti-
tulus <i>K</i>	non] domino <i>K</i> ^a	28 et] e <i>N</i>	29 nostrae <i>KIP</i>	31 plerumque] plurimum <i>A</i>
generare <i>E</i>	32 generis <i>B</i> ^a	fauerint <i>K</i>	germina] gemina <i>H</i> ¹ , germana <i>Z</i> ^a , genera <i>FA</i> ^b	33 ullo <i>H</i> ¹
cap. rer. <i>HGI</i>	uis <i>E</i> ¹	uidetis] iubetis <i>H</i> ¹		

- hos habetis iudices quos parentes. o temporum singulare praeconium! curia Romana
completur paene vestra familia: ecce vere nunc unum dicendum est corpus, quando
5 constat vicini sibi generis societate permixtum. Sed non remittas animos confidentia
tuorum nec credas posse sufficere, quod tibi contigit de illorum praedicatione gaudere.
5 plus exigitur heres bonorum, quando sine cessatione compellitur, qui maiorum vir-
tutibus admonetur. adde laudes egregias: senioribus tuis sequens aetas cum aliqua
opinabili novitate succedat. nam si gloriosum est posteris avitas extendere facultates,
quanto praestantius est hereditarias augere virtutes! mores tuos domestica conversa-
tione laudavimus: sed maius aliquid nunc decet publicis exhibere conspectibus, unde
10 sibi nec aetas tenera blandiatur nec metus quicquam vindicet nec magister assumat.

XXIII.

SENATUI URBIS ROMAE ATHALARICUS REX.

a. 533 fin.

- 1 Quid, patres conscripti, de vobis iudicemus, expendite, ut ad summarum culmina
dignitatum germinis vestri viros quos numquam vidimus eligamus, non fastidio negle-
gentiae, sed honorabili praesumptione naturae. ad examen veniant quae putantur
15 incerta: num quis de illa re aestimet deliberandum, ubi nihil reperitur ambiguum?
2 Omnes quidem benignitas nostra complectitur, sed tales veritatis testimonio prae-
dicamus. praecedit quidem gratia, sed sequitur incorrupta sententia. nam sicut idem
curiae corpus est vobis, ita in unum laudabili proposito convenitis. vos ergo dilexisse
iudicium est, unde libertatis augmentum et nostri imperii crescit ornatus. rerum
20 causae semper in semine sunt: fructus editus prodit auctores et quicquid a divinitate
3 meremur, de felici prole colligitur. Hinc est quod patricium Venantium sub admira-
tione pensamus et fecunda prole gaudentem et tot consularibus patrem. educavit enim
liberos nulla discretionem laudandos, pondere moderationis aequales, ingenii vivacitate
consimiles et morum societate vere germanos, quorum infantia bonis artibus enutrita
25 iuventutem quoque armis exercuit, formans animum litteris, membra gymnasiis: tradens
amicis exhibere constantiam, dominis fidem: et quicquid in illo viro gratia divina con-
cessit, integra perfectione transmissum cernas in posteris. iacent se alii possessione
locupleti summumque bonum solas putent esse divitias. in hac autem domo non
4 tantum patrimonii, sed et virtutibus aditur hereditas. Hoc est profecto quod vere
30 divites facit, quando nullum melius potest esse compendium quam laudibus successisse
maiorum. probatum est etiam in eo bonis dispensatoribus nil deesse. alieni con-

BZNKE(F)H(GI)

1 o] ob *HG^a* 3 nicinum *HG^tIP*, neutrum *I^w* sibi] sub *E* remittis *E* 4 con-
tingit *EF* illorum] eorum *HGI* 5 bonorum] iustorum *NKHGI* quando] quis *NK* sine *om.* *Z*
cessationibus *F* 7 si bis *B* est *om.* *H* posteris] poteris *B¹* extendere] extollere *N^aKI*
8 mores] maiores *E²HGI* domesticos *E¹A* 9 nunc *om.* *A* unde] uerum *H* 10 quis-
quam *A* magister] magis *NHGI* 12 expedite *B¹*, expedire *E¹* ut] cum *A* 14 horabili *B¹*
15 num] scripsi, nam libri re illa *NK* reperitur] reputatur *A* 17 sequatur *K* 18 uobis
bis *H^a* proposito] pro populo *H* 19 imp. crescit (crescat *HGI*) orn.] ex. orn. imp. *N* 20 semper
om. *B^a* sunt *om.* *N* 21 pricium *N* 22 pensemus *E¹FA* consularibus patrem] scripsi, con-
sulatibus (consularibus *KE¹HGI*, consulibus *N*) parem libri 23 uiuatitate *G^t*, uarietate *G^v*, in uarietate *H¹*
24 infantia b. a. enutrita] scripsi, infantiam b. a. enutritam libri actibus *E²I* 25 iuuentem *H¹*,
iuuentam *H²* quoque] quoque usque *HG*, quousque *I* gynnasiis *N* 27 postero *GI^w(2)PA* aliis *B*
possessione *B¹* 28 locupleta *E¹* suumque *H^t* bonum (*om.* *A*) solas put.] bonum putent
solas (summas *E²*) *EF* 29 et *om.* *EF* additur *KF¹HGI* 30 quando] quoniam *E* 31 maio-
rum] maioribus *B* (*em. m. rec*) etiam *om.* *HGI* dispensationibus *NKI* nil deesse] inideesse *H*,
quod erat *G^t*

tinens, propria sub moderatione distribuens et inusitata laude mirabilis, nulli gravis tot protulit consulares. recipiat haec audiens fructum bonorum: agnoscat se praecone[m] habere quem dominum et inter tot lumina procerum singulariter fuisse laudatum. nam si homines ornat semel accepisse palmatam, quid ille censendus est, qui tot meretur in filiis consulatus? Et ideo, patres conscripti, alumnum vestrum Paulinum ⁵ aurea dignitate vestimus, ut iuventus eius, quae fulget meritis, trabea quoque resplendeat triumphali. hunc honorem Deciorum familia non miratur, quia eorum plena sunt atria fascibus laureatis aliis rara dignitas ista contingit: in hoc decursu generis paene nascitur consularis. Favete ergo, patres conscripti, nostris muneribus et vestro nihilo- ⁶ minus candidato. nam licet nuncupemini omnibus generaliter patres. huic etiam estis ¹⁰ specialiter et parentes. nomen vestrum a curae similitudine derivatum fidelissima rerum appellatione confirmat, non translaticia usitatione vocabuli, sed honora sorte nascendi. cedant vobis hanc felicitatem divina perpetuam, ut licet gratiam praestetis exoticis, prole vestra vivacius gaudeatis.

XXIII.

SENATORI PPO ATHALARICUS REX.

a. 533 fin. ¹⁵

Si te voluntas nostra adhuc latentem aut inhonorem forsitan invenisset, gaudere- ¹ mus quidem repertum, sed bene dubitaremus acturum, quia spes magis quam fructus in novo est. sed cum domni avi nostri innumeris propectibus magnoque iudicio glorieris, inconveniens res est disceptationi subdere, quem vix possumus sub admiratione praedicare. tanti quippe principis non examinanda, sed veneranda est sententia, quia non ²⁰ potest de factis eius ambigi, cum et nos ab ipso cognoscemur electi: qui divinae supplicationi semper assiduus exegit meritis, ut illa faceret quae superna gratia custodiret. Nam quem ille virum aut exercitibus praeficiens cum victoria non recepit aut iudicem ² cingens non iustissimum comprobavit? cum futuris rebus eum crederes habere tractatum: nam quod concepisset animus, reddebat semper effectus miroque sapientiae studio ²⁵ non habebat dubium, quod veraciter praevidebat esse venturum. Denique ex te probare possumus eximium principis institutum. quem primaevum recipiens ad quaestoris officium mox repperit conscientia praeditum et legum eruditione maturum. fuisti nimirum summa temporum laus, ut illum sic ad omnia sollicitum inoffensa redderes famulatione securum, dum molem tantam regalis ingenii facundiae tuae viribus sustineres. te in ³⁰ dictationibus amoenum, te ad iustitiam rigidum, te habuit a cupiditatibus alienum. Beneficia quippe ipsius nulla abominabili taxatione vendebas, ut honor tibi ad opinionis ⁴ divitias proficeret. dum minime pretio subiaceret. hinc est quod videbaris aequissimo

BZNKE(F)H(GI)

1 propria *H* inusitata] usitata *B* 2 haec] hoc *HGI*, om. *K* agnoscat s. p. h. q. dominum
(om. *HG*) et om. *A* 3 tot om. *F*¹ 5 in filiis] insidiis *HG*^t, insulas *I* 6 laurea *A* quae] qui *N*
7 deciorum] deciuorum *H*¹, diuorum *I*^w 8 rara] raro *E*¹ *I* dignita *** *B*^a contigit *K* paene]
pena *HGI*^p 9 nostro *HGI*^p 11 specialiter] generaliter *H* curie *HG* 12 applicatione *A* probabiliter
confirmatur *E*² translatici usit. *B*, translaticia usit. *K*, translati a (ab *I*) usitatione *HI*, translatione *G* ho-
nera *K* 14 exoticis] extraneis *E*², externeis *F*² vivacius] innatius *A* 16 latentem *HG*^a in bonorum *II*
inuenisse *A* 18 innumeris] in muneribus *H* iudici *B*^a 19 deceptioni *E*¹, inc. *F*¹ quem uix]
quem *N*, que *K* administratione *E*¹ 20 principis om. *A* sed veneranda om. *K* est sent.] *B*,
sent. est *plerique*, sent. *HG*: 21 eius] eis *II*¹ cognoscamus *B*^a 22 assiduus *I*^p (¹) *A* superna] divina *F*¹
23 proficiens *I*, proficietis *H* 24 cingens] *NKHGIA*, ungens *BZE*¹ *F*¹, augens *E*², agens *F*² 25 conce-
pit *ZNK*, concupiscebat *F* sapientiae] *ZNKEFHGIA*, semper *B* 29 templorum *H*¹ laus]
lax *B*¹ inoffensa redderes (redderet *K*¹) redd. inoffensa *HGI* 30 tantum *B*^a *I*^p sustinens *K* te]
de *H* 32 illius *NK* 33 subiaceres *K*² uidebare *HI* aequissimo] officio eq. *HG*

principi gloriosa dilectione sociatus, quia eras a vitiis probabili sequestratione divisus. interpellantium te ponderibus sapientissimus arbiter onerabat tantumque de animi tui cognita disceptatione praesumpsit, ut in beneficii locum tuum praestaret aestuantibus
 5 sine aliqua cunctatione iudicium. Quotiens ille te grandaevis proceribus inputavit, dum non sufficerent ad primordia tua, quos tanta longaeuitas aetatis instruxerat? erat plane quod in te praedicaret eximium, animum ad promerenda beneficia patulum et contra vitia cupiditatis obstructum, dum nescio quo pacto rara est in hominibus manus
 6 clausa et aperta iustitia. Veniamus ad magistrariam dignitatem, quam non pecuniae largitate, sed morum nosceris suffragio consecutus: quo loco positus semper quaestori-
 10 bus affuisti. nam cum opus esset eloquio defaecato, causa tuo protinus credebatur ingenio. exigebaris a benigno principe quod se tibi noverat minime commisisse et quadam gratia praeiudiciali vacuabat alios labore, ut te sententiae suae copiosa laude
 7 compleret. Non enim proprios fines sub te ulla dignitas custodivit, quando conscientiae tuae constat creditum, quod a multis fuit proceribus sincerissime peragendum.
 15 nescivit quisquam de te summurmurare contraria, cum tamen de principali gratia sustineres invidiam. derogare cupientes vicit integritas actionis: adversi tui coacti saepe locuti sunt quod animus non habebat. nam quaelibet malitia formidat contra
 8 manifesta bona aliquid profiteri, dum generalibus odiis veretur exponi. Egisti rerum domino iudicem familiarem et internum procerem. nam cum esset publica cura
 20 vacuatus, sententias prudentium a tuis fabulis exigebat, ut factis propriis se aequaret antiquis. stellarum cursus, maris sinus, fontium miracula rimator acutissimus inquirebat, ut rerum naturis diligentius perscrutatis quidam purpuratus videretur esse philosophus. longa fiunt, si cuncta proferamus: quin potius ad beneficia nostra convertimur, ut quod ab illo cognoscebatur deberi, ab herede imperii tibi sentias iuste
 9 25 persolvi. Quapropter iuvante deo, quo auctore omnia prosperantur, ab indictione duodecima in praefecturae praetorianae te suggestu atque insignibus collocamus, ut probatum iudicem sine metu provinciae suscipiant, quas hactenus improborum cognovimus actione fatigatas. sed quamvis habeas paternam praefecturam Italico orbe praedicatam, aliorum tibi tamen exempla non ponimus: utere moribus tuis et omnium
 10 30 vota complesti. Percurre iuvante deo gloriae campum, quem semper a te novimus expetitum. nam si te continentem, ut credimus, et dignitas ista probaverit, hoc est saeculi ambitiosa superasse. solitus es quidem iusta non vendere: sed nunc oportet impensius laesis per iniuriam subvenire. invigilet incorruptibilis sensus adversus male consuetas manus: excludatur undique studium fraudulentum, quia hoc dignum est per
 35 iudicem provenire sincerum. diutius quidem differendo pro te cunctorum vota lassa-

BZNF(E)H(GI)

1 erat K^1 a om. A 2 tantumque] tantumque tantum B^a 3 beneficiis BZNF¹(?)HI locum] litium A tuum] EF¹A, tum Z , tamen HG , tantum I , om. BNKF² praestare NI 4 aliqua] ulla HGI iudicium] iudicavit NKI 7 uitia] iuditia HGI^p(^b), iudia vel uidia I^p(^a) extructum N^a raro NKEFI 8 magistram K , maiestariam H^1I , maiesteriam H^2 9 largitate] dignitate E^1A 10 defetato E^1 11 exigebatis E^1 12 uacuabat alios (alienos H) lab.] uacabat al. laborare E^1A suae] tue HG^t 13 probos NK 14 constat cred.] constabat (om. cred.) HGI 15 nesciunt H^1 16 aduersarii H^2G , inc. H^1 coacti saepe loc. sunt] BHG, saepe c. l. sunt I , saepe l. s. coact. reliqui 17 animis non habebant E^1F formidabat K 19 in eternum K 20 prudentum EFA, procerum prudentum (—tium H) HGI ut f. pr. s. aequaret bis K^1 21 sinus] sui E^1 , cursus HG , motus NKE²FI miraculorum E antiquissimus N 22 esse om. K 23 fiunt] sunt NKEFHGI quin] quem H conuertamur B^a 25 actore Z 26 praefecturae] perfectione H 27 motu H cogn. impr. NK 28 praedicatum N 29 utere] scripsi, uetera libri et om. EFI 30 uoto A percurrere K 31 expeditum HG^v et om. EF ita B 32 sollicitus E est H oportea B^1 33 impensis A iruigile E^1 , inuigilet H 34 fraudulentu* B^1 35 peruenire A dis*erendo B^a , disserendo B^b laxauimus FI^w

vimus, ut et benivolentiam in te probaremus generalitatis et cunctis desiderabilior
advenires. habet hoc enim humana condicio, ut celerius adepta fastidio sint, dum
omne pretiosum vilescit oblatum et contra dulcius accipitur, quod sub aliqua dilatione
praestatur. Sed non sumus tantummodo de tuorum temporum laude contenti: perquire 11
omnia ad titulos praefecturae praetorianae pertinentia, quae aliorum visa est fraudare 5
cupiditas. non liceat quemquam gloriari furtis aut praeiudiciis suis. lumen te in-
misimus rebus celatis, quando nec prudentiae tuae quisquam poterit illudere nec fidem
aliqua oblatione lentare. Constitue et huic regulam dignitati, qui ante actis fascibus 12
mirabilis continentiae exempla praeuisti. nam licet paene omnes honores summos
aequaliter egeris, habes tamen proposita conscientiae bona, ubi nullam decet esse 10
mensuram. hic enim decorum est terminum non habere: hic honesta probatur
ambitio, cuius etiam et nimietas placet. omne siquidem praedicandum quanto pro-
fusius quaeritur, tanto gloriosius invenitur.

XXV.

SENATUI URBIS ROMAE ATHALARICUS REX.

a. 533 *fin.*

Cumulavimus quidem, patres conscripti, beneficiis nostris copiosum virtutibus, 15 1
divitem moribus, plenum magnis honoribus Senatorem: cuius si merita consideretis,
debemus omne quod solvimus. qua enim compensatione commendandus est, qui aures
dominantium luculenta saepius praedicatione complevit, dignitates sibi creditas eximia
gravitate tractavit et nisus est tempora facere quae merito laudarentur in principe.
trahebat regnantis animum veritas et disertitudo dictorum, cui sic omnia retulit, ut 20
miraretur ipse qui fecit. Allegavit solus quod omnes iuvaret et dum purpuratas 2
auditori suo fenerat laudes, gratiosum vobis nostrum fecit inperium. commendat enim
suam gentem, qui oratione placabili permulcet regiam summitatem, quando ex vobis
et alter talis creditur, a quo similia postulentur. Patrem quoque clementiae nostrae 3
in ipsa curia Libertatis qua disertitudine devotus asseruit! recolitis quemadmodum 25
facta eius orator nobilis excolebat, virtutes ipsius plus mirabiles faciens quam honores.
in absoluto datur probare quod dicimus. aestimate, patres conscripti, quali gratia
potuistis ab illo respici, a quorum se corpore sic videbat ornari. gloriosis quippe
dominis gratiora sunt praeconia quam tributa, quia stipendium et tyranno penditur,
praedicatio autem nisi bono principi non debetur. quid, praeconiales viri, creditis his 30
tantum fuisse contentum, ut dominos niteretur laudare superstites, a quibus dum
vicissitudo praemiorum forsitan quaeritur, laboris taedia non vitantur? Tetendit se 4
etiam in antiquam prosapiem nostram, lectione discens quod vix maiorum notitia cana
retinebat. iste reges Gothorum longa oblivione celatos latibulo vetustatis eduxit. iste

BZNKE(F)H(GI)

1 ut et] et ut *H^{1p}*, ut *GI^wA* et (et in *A*) cunctis *om.* *H¹* 3 et] e *EF* 6 licet *HGI* que-
quam *B* praeiudiciis] *fortasse* praedari uitis 7 nec] ne *K¹* 8 oblectatione *EI* constitue] con-
stituere *HG^v* qui] que *H¹* actis] latis *N^vHG^tI* 9 paene *omn.*] *BK*, *omn.* pene *reliqui* 10 bona
consc. *HGI* 11 hinc *Z^a* 12 et *om.* *KHGI* 16 consideritis *B¹* 19 nixus *E*, uisus *NGI* tem-
pora] propria *F¹* lauderentur *E* 21 allegavit . . . vobis *om.* *H* 22 fenerat] faceret *N^p*, fecit *I^w*,
feratur *E¹*, ferierat *A* nostr. (uestrum *B^aK*) fec.] nostr. (*om.* fecit) *H*, fec. nostr. *G* 23 summitatem]
dignitatem *K* ex] et ex *ZNK* 24 uestrae *HGI* 25 qua *om.* *F* 26 nobilis] *BHGI*, nobis *ZNK*,
vobis *EF* 27 probare] dare *K* didicimus *B¹* 28 potuisti *B¹* respici] despici *EF*, concupisci *N*,
concuti *I*, concitti *G^a*, concuti respici *H* uidebatur *E*, uidebant *A* . 29 gratiosioria *EF*, gratiosa *KHA*,
generosiora *I* et] de *B²* impenditur *EF* 30 autem] uero *G*, dum *H* hiis *NEF* 32 et.
se *EF* 33 prosapiam n. *HI*, nostr. pros. *K* dicens *KI*, dices *H*, discernens *E²F* maiorum]
malorum *N* *Par.* 2186, amalorum *K* 34 longa *om.* *K^a* elatos *E¹* uestustatis *B^a*

Hamalos cum generis sui claritate restituit, evidenter ostendens in septimam decimam
 5 progeniem stirpem nos habere regalem. Originem Gothicam historiam fecit esse
 Romanam, colligens quasi in unam coronam germen floridum quod per librorum
 6 campos passim fuerat ante dispersum. Perpendite, quantum vos in nostra laude di-
 5 lexit, qui vestri principis nationem docuit ab antiquitate mirabilem, ut, sicut fuistis
 a maioribus vestris semper nobiles aestimati, ita vobis antiqua regum progenies in-
 peraret. cedimus, patres conscripti, et si adhuc referre volumus, beneficia collata
 7 superantur. Nostris quoque principiis quanto se labore concessit, cum novitas regni
 multa posceret ordinari? erat solus ad universa sufficiens: ipsum dietatio publica,
 10 ipsum consilia nostra poscebant et labore huius actum est, ne laboraret inperium.
 8 Reperimus eum quidem magistrum, sed implevit nobis quaestoris officium et mercedes
 iustissima devotione persolvens cautelam, quam ab auctore nostro didicerat, libenter
 heredis utilitatibus exhibebat. verum his aliquid maius adiciens primordia regni nostri
 et armis iuvat et litteris. nam dum curae litorum regias cogitationes incesserent,
 15 subito a litterarum penetralibus eiectus par suis maioribus ducatum sumpsit intrepidus,
 9 cui quia defuit hostis, moribus triumphavit eximiis. Nam deputatos Gothos propriis
 pavit expensis, ut nec provinciales percelleret nec fiscum nostrum expensarum oneribus
 ingravaret. arma eius nulla possessorum damna senserunt. fuit nimirum provinciarum
 10 verissimus custos: nam ille defensor proprie dicendus est, qui tuetur innoxie. Mox
 20 autem ut tempus clausit navium commeatum bellicae cura resoluta est, ingenium
 suum legum potius auctor exercuit, sanans sine damno litigantium quod ante sub
 pretio constabat esse laceratum. talem Metelli in Asia, talem Catonis in Hispania
 legitis fuisse ducatum, qui plus de sua disciplina quam per arma laudati sunt: non
 iniuria, quia hostem congredi varius semper eventus est, indubitata vero gloria morum
 11 25 custodisse mensuram. Quid ergo? num quid tali actione praesumens aliqua se elatione
 iactavit, dum familiare est hominibus extolli, cum bene de se cognoverint aestimari?
 nonne tanta se communione tractavit, ut principis sibi gratiam ad beneficia tantum
 crederet esse concessam, benivulus cunctis, moderatus in prosperis, ignorans nisi gra-
 viter lacessitus irasci? qui cum sit iustitia rigidus, ad remissiones irarum non per-
 30 durat austerus: suarum rerum distributor egregius et dum nesciat aliena quaerere,
 novit propria largus offerre. hos igitur mores lectio divina solidavit, quando semper
 bene geritur, si caelestis metus humanis motibus obponatur. hinc enim virtutum
 omnium sumitur manifesta cognitio: hinc sapientia veritatis sapore conditur. sic ad

BZNKE(F)H(GI)

1 hamalos] BZNE, amalos KFHG^bIA, ammales G^a dec. sept. A 2 progeniem] prosapiem HG,
 prosapiam E¹FI gotycham B 4 fuerit H uos] nos A (em. in err. typ.) nostra] uestra H
 5 rationem EF, nascionem N docuit repetit post ant. H 6 ant. regum] BEFI^w, ant. rerum ZNKHGI^p,
 rerum ant. A 7 credimus N^aKIA patres] adhuc patres F¹ 8 principis B^aH cum novitas]
 communitas H, commoditas I 10 nostr. cons. B, et consilia (concilia H) nostra HI huius] BHGI,
 eius ZNKEFA 11 repleuit B mercedes] mercedis HIP, mercedem I^w, mercedere G 12 deu.
 pers. caut.] deuoluens cautela A 13 didicerat] dedicat N exhibeat B¹ hiis NKEF 15 a om. HGI
 litterorum H¹, litterarum G, litarum N, liturorum K penetrabilibus E par] pars K sumpsit]
 praestitit A intrepitus K 16 moribus] maioribus B 19 tuetur] defendit F 20 comm.]
 et comm. H 21 auctor] HG coniectura, doctor I^w, ductor reliqui sanatis H sine damno] fine
 (om. damno) A sub] sine HI 22 constat HGI metelli in] metalli in HIP⁽¹⁾, metellum B
 23 legitis] legitimus EFA, om. HGI dictatum A 24 aggredi HGIP^(v)w, ingredi IP⁽¹⁾ gloria] est gl. B,
 uictoria HGI 25 num] non B al. se] se al. HGI elatione] ***ione B¹, elatione F¹ 26 est
 fam. A 27 se tanta EFHI communione ZN sibi] sui EF tantam E, tanta A 30 ab-
 sterus H nescit KHGI 31 proprias B igitur] bis B, ergo HGI quando] quoniam A semper]
 saepe A 32 omn. uirt. sum. man. EF, omn. man. uirt. sum. HGI 33 ueritatis] uirtutum NKHG,
 uirtutum al. (sic IP, uel I^w) ueritatis I

omnia redditur humilis, quem inbuit doctrina caelestis. Huic ergo, patres conscripti, 12
 deo auspice a duodecima indictione praefecturae praetorianae regendam tribuimus
 dignitatem, ut querellas omnes infidelium nundinatione collectas deo praestante sua
 integritate componat faciatque tam nimium desideratus, ut cunctis possit esse bene-
 ficus. assint superna dispositis, ut quem nos probavimus longa conversatione pru- 5
 dentem, prosperrimus sibi, fidelissimus nobis, utilis rei publicae debeat inveniri et
 relinquat posteris famam, per quam gloriosam saeculis suam faciat esse familiam.

BZNKE(F)H(GI)

1 huic] hinc *B¹H* ergo] igitur *HG* 3 infidelium nundinatione] inficiatione *A* 4 beneficiis *Z*
 5 nobis *om. K*

LIBER DECIMUS.

- I. Iustiniano imperatori Amalasuintha regina.
iustino $N^1(a)$ t
amalasuntha N^1 , amalasunta N^t , malasuinta Z^t , amalasuincha I , amalasuincola H , amalasumpta K^t , amalathuinta E^t , amalafuinta F^t , amatundis G , amalasuentha A *semper*
- II. Iustiniano imperatori Theodahadus rex.
iustinoano N^t
theodahatus B^1 , theodahadus N^1 (*in laterculo semper, ubi perscribilitur*), theodaldus N^t , /heodaldus K^t , theodealdus I , theobaldus HG , theodobaldus F (*semper ubi perscribitur*)
- III. Senatui urbis Romae Amalasuintha regina.
senatori N^t
urbis *om. HI*
amalasuinta Z^t , amalasuntha N^1 , amal^sundis G , ymalasunta N^t , amalathuinta E^t , amalasuita F^t , amala^a K^t , amala HI , theodahadus K
regina] rex K^1
- IIII. Senatui urbis Romae Theodahadus rex.
theodabadus Z^1 , theodahaldus N^t , /heodaldus K^t , thod. F^t , theodoaldus I , theobaldus G
- V. Theodosio homini suo Theodahadus rex.
thedosio h. s. *post th. r. H*
theodoaldus I , theodaldus N^t , /heodaldus K , theobaldus HG
- VI. Patricio v̄. i. quaestori Theodahadus rex.
saturcio G
u. i.] $B^1Z^1N^1K^1A$, uiro N^tEF , uiro iusto K^t , *om. HGI*
theodoaldus I , theodahaldus N^t , thodobaldus F^t , theobaldus HG
- VII. Senatui urbis Romae Theodahadus rex.
urb. r. *om. HGI*
theodoaldus N^tI , /heodaldus K^t , theobaldus HG
- VIII. Iustiniano Augusto Amalasuintha regina.
amalasuinta ZF , amalasunta N^t
- VIII. Iustiniano Augusto Theodahadus rex.
theodahandus $N^t(a)$, theodahaldus $N^t(b)$, theodobaldus F^t , /heodaldus K^t
- X. Theodora Augustae Amalasuintha regina.
amalasuinta Z^tF^1 , amalasunta N^t , analasiunthia F^t
- XI. Maximo v̄. i. domestico Theodahadus rex.
maximio H
u. i. domestico] B^1 , domestico uī Z^1N^1A , domestico uiro iusto Z^tK^t , domestico uiro N^t , domestico K^1 , domestico uiro questori EF , senatori G , *om. HI*
theodoaldus N^tI , theobaldus H , theob' G

- XII. Senatui urbis Romae Theodahadus rex.
- XIII. Senatui urbis Romae Theodahadus rex.
om. N¹K¹
- XIII. Populo Romano Theodahadus rex.
theodahaldus N^t, theodobaldus F^t
- XV. Iustiniano imperatori Theodahadus rex.
*iustino N^t
theodoaldus N^tI, theodobaldus F^t, theobaldus H, theob' G*
- XVI. Senatui urbis Romae Theodahadus rex.
*urbis romae om. HGI
theodoaldus N^tI, theobaldus G, theob' H*
- XVII. Populo Romano Theodahadus rex.
theodoaldus N^t
- XVIII. Senatui urbis Romae Theodahadus rex.
*item praemittit G
urbis romae om. HGI
theodoaldus I, theobaldus H, theob' G
18. 19 transponunt EF (em. F^t(2))*
- XVIII. Iustiniano Augusto Theodahadus rex.
*augusto] imperatori KA
theodoaldus N^t, theodobaldus F*
- XX. Theodoraе Augustae Theodahadus rex.
*theodore (theodere HG) auguste theodoaldus (theob' HG) rex HGI, iustiniano augusto
theodahadus (theodobaldus E^t, theodobaldus F^t(1)) rex (amalaiuta regina F^t(2) m.
rec.) EF
om. B¹Z¹N¹K¹, unde inscr. ep. 21 hic habent Z^tN^tK^tA*
- XXI. Theodoraе Augustae Gudeliva regina.
*gudeliua Z, guduliua B¹, gudelena I, gudinella H, gudelina reliqui
inscr. ep. 22 hic Z^t*
- XXII. Iustiniano imperatori Theodahadus rex.
*iust. imp.] senatui urbis romae N^t
theodahadus E^t, theodoaldus N^t, /heodaldus K^t
inscr. ep. 23 hic Z^t*
- XXIII. Theodoraе Augustae Theodahadus rex.
om. N¹K¹, inscr. ep. 24 hic Z^tN^tK^tA
- XXIII. Theodoraе Augustae Gudeliva regina.
*theod. aug.] item th. a. G, iustiniano imperatori A
gudeliua] Z^tE¹, gudeuella B¹, gudilena H, gudelina reliqui
om. N¹, inscr. ep. 25 hic Z^tK^t*
- XXV. Iustiniano imperatori Theodahadus rex.
*theodoaldus N^tI, theob' G, the' H
om. N¹*
- XXVI. Iustiniano imperatori Theodahadus rex.
inscr. ep. 27 hic Z^tK^t
- XXVII. Senatori ppo Theodahadus rex.
*senatori] honorio A, senatui urbis romae K^t
ppo] Z, populo B¹N¹, populorum N^t, praeposito plerique, praefecto A
theodoaldus N^t, theodericus K^t*

XXVIII. Senatori p̄po Theodahadus rex.

ppo] *Z*, populo *B¹N¹I*, praeposito *EF*
 theodoaldus *N^t*, theodobaldus *F^t*
om. N¹K¹, inscr. ep. 29 Z^tK^t, inscr. ep. 30 A

XXVIII. VVisibado comiti Theodahadus rex.

/uisibado *B¹*, uuisuado *ZN¹K¹E¹F¹I^t*, uiusuado *E^tF¹*, uuisuida *K^t*, guusinado *H*, uuinsi-
 baldo *G*, uulfiuado *N^t*, uisido *I¹*, uinsiuado *A*
 theodoaldus *N^tI*, /heodaldus *K^t*, theobaldus *H*, theb' *G*
inscr. ep. 30 Z^tN^tK^t

XXX. Honorio praefecto urbis Theodahadus rex.

honori *H*
 profecto *B*
 urbis rome *G*, urbis *om. A*
 thedatus *Z¹*, theodoaldus *NI*, theodobaldus *F^t*, theobaldus *H*, theb' *G*
inscr. ep. 31 Z^tK^t (N^t inscr. hanc et ad 29 habet et suo loco)

XXXI. Universis Gothis VVitigis rex.

uuitigis] uuitigis *K* *semper (excepta huius loci manu prima)*, uiutigis *E* *passim*, *F* *semper*,
 uitigis *A* *semper*, uultigis *N^t* *semper*
inscr. ep. 32 Z^tK^t

XXXII. Iustiniano imperatori VVitigis rex.

om. N¹, inscr. ep. 33 Z^t

XXXIII. Magistro officiorum VVitigis rex.

inscr. ep. 34 Z^tK^t

XXXIII. Episcopis suis VVitigis rex.

inscr. ep. 35 Z^tK^t

XXXV. Praefecto Thessalonicensi VVitigis rex.

praefecto (praefato *N¹*) thessalonicensi (thessalonicensi *B¹*, tassalonicensi *E^tF^t*)] patritio uiro
 quaestori *A*
inscr. et ad praecedentem ep. et ad hanc Z^t, om. N^t(¹)

B¹(om. a miniatore prima quaque littera)Z¹tN¹tK¹tE¹tF¹tHGI: hi tres om. epp. 28. 31—35

I.

IUSTINIANO IMPERATORI AMALASUINTHA REGINA.

a. 534

Adeo vobis, clementissime principum, distulimus haec indicare filii nostri 1
gloriosae recordationis occasum, ne amantis laederemus animum per tristitia nuntiorum:
sed nunc iuvante deo, qui consuevit casus asperos in prospera commutare, illa magis
elegimus in vestram deferre notitiam, de quibus nobiscum possitis participata exulta- 5
tione gaudere: iuvat enim divina munera diligentibus confiteri. Perduximus ad sceptrum 2
virum fraterna nobis proximitate coniunctum, qui regiam dignitatem communi nobiscum
consilii robore sustineret, ut et ille avorum suorum purpureo decore fulgeret et animos
nostros solacium prudentis erigeret. iungite nunc vota felicia, ut, sicut nos in imperio
pietatis vestrae omnia fieri prospera desideranter expetimus, ita nobis favere vestram 10
benivolentiam comprobemus. peracto itaque nuntio, quod vobis pro ingenua clementia
credimus esse votivum, addimus etiam gratissimae legationis officium, ut pacem, quam
mente semper geritis et iam mihi specialiter retinetis esse collatam, adiectione quoque
meorum proteletis. nam licet concordia principum semper deceat, vestra tamen ab-
solute me nobilitat, quando ille redditur amplius excelsus, qui vestrae gloriae fuerit 15
unanimitate coniunctus. Sed quoniam epistularum brevitate universa sufficienter ne- 3
queunt expediri, salutantes reverentia competenti quaedam legatis nostris verbo vobis
insinuanda commisimus, quae consuetudine vestrae serenitatis libenter accipite, ut ab
omnibus evidenter possit agnosci quod iuste nobis probamus de vestra mansuetudine
polliceri. convenit enim de vobis indubitanter praesumi, quando et nos pro desiderio 20
vestro in his quos commendastis talia facimus, qualia vos sperasse cognovimus.

II.

IUSTINIANO IMPERATORI THEODAHADUS REX.

a. 534

Novis regibus mos est per diversas gentes provectus sui gaudia nuntiare, ut 1
adquirant affectum principis externi de ipsa communione regnandi. quod facienti mihi.

BZNKE(F)H(GI)

2 Ideo (adeo HG) vobis cl. princ. distulimus BHGI, adeo (ideo Par. 2186) cl. princ. vobis amore
(in litura Z^b) inhaesimus ut distulerimus (distuleremus ZE, distulissemus N) ZNKEFA 3 per] post A
tristitiam I, tristitia N 4 sed om. BK nunc] non H, nec Ip⁽¹⁾, nos G^t iuvante] uibrante B
5 eligimus NFHGI in uest. (nostram F) def.] def. in uest. HGI possitis] K^bHGI, positus N,
positi BZK^aEF¹A, potius F² 6 gaudere] HGI, gauderetis N, gaudeatis BZKEFA produxi-
mus F serepta E, ceptrum NH 7 frat. nob.] nob. frat. A coniunctum B vobiscum ZN
8 decore] colore F 9 salacium N nos om. N 10 experimur A faueatis K¹ 11 com-
probamus H quod] ut qui A pro] per K 13 semp. ment. HGI et iam] et EF specialiter
om. KA retineatis IA additione HGI 14 meorum] scripsi, temporum plerique, temporis F concordia]
et cordia H^a 15 quando] quoniam EFA, quod HG, quia I gloriae om. F 16 unanimiter HGI neq.
suff. F 18 serenitas K¹ accipite B^a 21 hiis NF commendatis KHGI uos] nos HGI^w
sperasse] pasesse K^a 24 principes malim extranei G, extrani H

- piissime imperator, multo melius divina tribuerunt, quando vestram gratiam securus expeto, quam praecellentissimam domnam sororem meam vobiscum, pepigisse cognosco.
- 2 Ab eius enim iudicio me nullatenus deviare certissimum est, quae tanta sapientiae luce resplendet, ut et propria regna mirabili dispositione componat et promissam cunctis
- 5 gratiam robusta firmitate custodiat. ideo enim me curarum suarum fecit esse socium, quatenus et ego illos desiderem habere reverendos, quos sibi ipsa fecit esse pacificos, prudentiae suae more diiudicans, ut talium amicitias eligeret, qui in toto orbe simile
- 3 nil haberent. Neque enim nova est ista dilectio: nam si decessorum vestrorum facta recolatis, agnoscitis quandam esse consuetudinis legem cum illo imperio amicitiam
- 10 Hamalos semper habuisse. quae tantum certior quantum vetustior, quia facile mutari non potest quod per longa saecula custoditur. suscipite itaque affectuosis mentibus et nostra primordia et domnae sororis nostrae, cui singulariter studetis, favete iudicio.
- 4 nam si me similiter diligitis, regem quodammodo pariter efficitis. Sed quoniam nos amplius loqui desideria novitatis exposcunt et litterarius sermo narrare plura non
- 15 patitur, ideo tantis meritis, sicut dignum est, salutationis honore completo, harum portitoribus legatis nostris aliqua pietati vestrae delegavimus intimanda, quia nemo utilius tractat quam qui vestrae mansuetudini committere sua vota deliberat.

III.

SENATUI URBIS ROMAE AMALASUINTHA REGINA.

a. 534

- 1 Post flebilem filii nostri divae recordationis occasum vicit animum piaie matris
- 20 generalitatis affectio, ut non maeroris sui causas, sed vestra potius augmenta cogitaret. quaesivimus regales curas quo solacio fulciremus. sed auctor ille castitatis et misericordiae singularis, qui nobis primaevum subtracturus erat filium, maturi fratris reservavit affectum. Elegimus deo auspice consortem regni nostri felicissimum Theodahadum,
- 2 ut quae hactenus rei publicae molem solitaria cogitatione pertulimus, nunc utilitates
- 25 omnium iunctis consiliis exequamur, quatenus in tractatibus duo, in sentiis unus esse videamur. Astra ipsa caeli mutuo reguntur auxilio et vicario labore participata mundum suis luminibus amministrant. ipsi quoque homini duplices manus, socias aures, oculos geminos divina tribuerunt, ut robustius perageretur officium quod duorum
- 3 fuerat societate complendum. Exultate, patres conscripti, et factum nostrum supernis
- 30 commendate virtutibus. nihil reprehensibile desideravimus agere. quae cum alterius consilio cuncta delegimus ordinare. communio siquidem regni mores asserit, quando

BZNKE(F)H(GI)

1 quando] quoniam *A* 2 exspecto *NKEHGI* perexcellensimam *HGI* domnam] domnam *HGI*, *om. A* meam] nostram *KE¹A* vobiscum] vobis *KEFA* 3 iudicio] omni i. *HG* ulla-
 tenus *K* tanta] t. se *A* 4 resplendere *A* et prom.] ut prom. *B* (*em. m. rec.*) 5 custodiat]
 componat *N^a* suarum *om. HG¹I* 6 habere] esse *K* facit *N*, fecerit *F¹* esse *om. ZN* 7 suae
om. N more *om. Z* diiudicans *E¹* simile nil] similes non *EF* 8 predecessorum *EF* nostro-
 rum *HGIA* 9 amic. ham. (amalos *A*) semp.] amic. semp. amal. *F*, amal. amic. semp. *HGI* 10 tanto
 c. quanto *A* 11 affectiosis *B* 12 dominae *GI*, donne *H* singularium *K* iud. fauete *KE¹FA*,
 iud. fauere *E²* 14 narr. plura] *BHGI*, narr. plurima *ZNE*, plurima narr. *KF*, narr. plurimum *A*
 16 portioribus *HG^a* pietate *H* 17 consuetudini *HG^aI* nota *K* 19 diuae (*om. G^a*) rec.
 fil. n. *HGI* 20 generalis *K* 21 fulciremur *ZN* caritatis *E¹F* 22 matri *E¹* 23 eligi-
 mus *HGI* regn. nostr. cons. *F*, cons. nostr. regn. *HGI* felicissimum *om. A* theodohadum *N*, theodo-
 baldum *F*, theobaldum *HG*, theoaldum *Ip*, th. *I^w* 24 qui *G^tI^wA* molere *H* cognitione *HGI*
 25 duos *A* (*em. in err. typ.*) unum *NHGI* 29 fuerat *om. B* (*est ins. m. rec.*) factum]
 fratrem *EG* superius *HIp⁽¹⁾* 30 nihil] nil *HGI*, nunc *E²* desideramus *HGIA* alt. cons.] *BHGI*,
 cons. alt. *reliqui*

placabilis esse iuste creditur, qui potestatis suae habere participem comprobatur. reseravimus itaque deo iuvante palatia viro nostri generis claritate conspicuo, qui Hamalorum stirpe progenitus regalem habeat in actibus dignitatem: patiens in adversis, moderatus in prosperis et, quod difficillimum potestatis genus est, olim rector sui. Accessit his bonis desiderabilis eruditio litterarum, quae naturam laudabilem 5 4
eximie reddit ornatam. ibi prudens invenit, unde sapientior fiat: ibi bellator reperit, unde animi virtute roboretur: inde princeps accipit, quemadmodum populos sub aequalitate componat: nec aliqua in mundo potest esse fortuna, quam litterarum non augeat gloriosa notitia. Accipite, quid maius generalitatis vota meruerunt. princeps vester 5
etiam ecclesiasticis est litteris eruditus: a quibus semper quicquid est pro homine, 10
commonemur: iudicare recte, bonum sapere, divina venerari, futura cogitare iudicia. necesse est enim, ut sequatur iustitiae vestigium, qui de sua sententia causam se credit esse dicturum. viderim quae lectio acuat ingenium: divina semper efficere nititur pium. Veniamus ad illam privatae vitae largissimam frugalitatem, quae tantam 6
procurabat donis abundantiam, conviviis copiam, ut considerato eius antiquo studio 15
nihil novi habere videatur in regno. in hospitalitate promptus, in miseratione piissimus: sic cum multa expenderet, census eius caelesti remuneratione crescebat. talem universitas debuit optare, qualem nos probamur elegisse, qui rationabiliter disponens propria non appetat aliena: tollitur enim necessitas principibus excedendi, quotiens assueverint propria moderari. Laudata est nimirum sententia, quae rerum praecipit 20 7
modum, quia nimium non placet etiam quod bonum putatur. gaudete nunc, patres conscripti, et supernae gratiae pro nobis vota persolvite, quando talem mecum constitui principem, qui et de nostra aequitate bona faciat et propria suae pietatis ostendat. hunc enim et maiorum suorum commonet virtus et avunculus efficaciter excitat Theodericus.

25

IV.

SENATUI URBIS ROMAE THEODAHADUS REX.

a. 534

Divina vobis beneficia, patres conscripti, provenisse feliciter nuntiamus, dominam 1
rerum toto orbe gloriosam consortem me regni sui larga pietate fecisse, ut nec illi deesset fidele solacium et nobis avitum congrue praestaretur imperium. suscipiatur gratissime quod generalitatem constat optasse: reserentur nunc sine metu vota cuncto- 30
rum: ut unde periculum pertuli, inde me universitas cognoscat ornari. praesumpsistis enim me inconscio susurrare, quod palam non poteratis assumere. quantum vobis debeam, hinc datur intellegi, ut illud mihi festinaretis divinitus evenire, quod meus animus non audebat appetere. Hoc nobis est potius novum quam vobis incognitum. 2

BZNKE(F)H(GI)

1 iuste om. K	part. hab. HGI	2 palatio Ba, palati Bb	3 amalorum BKFHGA	in actibus
(actionibus F) om. K	patiens om. H	4 gen. pot. est HG, gen. est pot. I	lector E ¹	5 hiis F
6 fiat] faciat K	reperit] inuenit HGI	7 principes H ¹	sub om. H	equitate F
8 nec]				
nec enim A	9 quod I Cuiacius	10 litt. est HGI	eruditus] imbutus HGI	quicquid est] est
q. est NI	homine commonemur]	honore commonemur K	11 bonum rapere om. F	12 est
om. HG ^a	sui F	sententia] iusticia HG ¹ I	13 uideamus NEFI	acuit K
14 nit. pium]				
pium nit. HI, et pium nit. G	uitae] ecclesiae KA	15 donis] dominis HI	16 uid. hab. HGI	
17 renuntiatione H	18 ronabiliter N	20 assueuerunt NI ^p , consueuerunt I ^w	est om. A	sententia] semper F
22 uobis N et pro v. l. Par. 2186	23 qui] ibi H	faciat et] faciendo KA		
24 hinc F	25 theodericus NEFI	27 nobis NEHGLA	peruenisse A	feliciter] fideliter K
28 me om. Ba	29 auitum] Cuiacius, habitum libri	30 generalitates H	optasse] ornasse A	
31 ut om. K ¹	inde] unde B	pertuli om. HGI	32 inconscio] in consortio NHG ^t , consorcio I ^w ,	
consorcio I ^p	pala B	33 illud om. F	eueniret (?) Z	34 uobis A
nobis A				

magna ergo gratia completum debet accipi, quod velociter quam oportebat videbatur
 aperiri. sed si quid de vobis meremur, cum tamen plurimum apud vos valere nostram
 gratiam confidamus, domnae et sororis nostrae gloriosas laudes iugiter personate: quae
 magnitudinem imperii sui nostra voluit participatione roborari, ut tamquam in duobus
 3 5 luminibus unus esset aspectus et concordem sensum nemo crederet segregatum. Sic
 sunt enim, simul quos et gratia iungit et parentela conciliat. arduum sibi hoc forsitan
 aestiment impares mores. difficile est illos aliter vivere, qui sibi possunt bonarum
 cogitationum similitudine convenire. consilium quippe imitari detrectat improvidus:
 4 sapientiam vero ille quaerit in altero, penes quem est scientiae magnitudo. Sed inter
 10 diversa munera, quae nobis cum regia maiestate divina tribuerunt. illud amplius per-
 mulcet animum nostrum, quod nos sapientissima domina trutina magnae disceptationis
 elegit: cuius prius ideo iustitiam pertuli, ut prius ad eius provectionis gratiam per-
 venirem. causas enim, ut scitis, iure communi nos fecit dicere cum privatis. o animi
 nobilitas singularis! en aequitas mirabilis, quam mundus loquatur. non dubitavit
 15 parentem prius iuri publico subdere, quem paulo post voluit ipsis quoque legibus
 anteferre. exploravit conscientiam, cui erat regni traditura censuram, ut et illa domina
 5 cognosceretur esse cunctorum et me probatum perducere dignaretur ad regnum. Quando
 his muneribus, quando solvamus tantae gratiae quae debemus, ut quae cum parvulo
 filio imperavit sola, nunc mecum delegerit regnare sociata? in ipsa est enim decus
 20 regnorum omnium, in ipsa nostrae originis flos bonorum. quicquid fulgemus, ab eius
 claritate suscipimus, quando non solum parentibus laudem contulit, sed ipsum quoque
 genus humanitatis ornavit. quis possit sufficienter edicere, quanta pietate, quanto
 morum pondere decoretur? discerent profecto nova philosophi, si viderent et minora
 6 libris suis faterentur condita quam huic cognoscerent attributa. In tractatibus acuta,
 25 sed ad loquendum summa moderatione gravissima. haec est regalis procul dubio
 virtus celerius necessaria sentire et tardius in verba prorumpere. nescit enim paeni-
 tenda loqui, qui proferenda prius suo tradit examini. hinc est quod eius doctrina
 mirabilis per multiplices linguas magna ubertate diffunditur, cuius ingenium ita paratum
 reperitur ad subitum, ut non putetur esse terrenum. in libris regum regina austri
 30 venisse legitur ad discendam sapientiam Salomonis: hic principes audiant quod sub
 ammiratione cognoscant. paucis verbis sensus clauditur infinitus et summa facilitate
 componitur. quod ab aliis nec sub longa deliberatione formatur. Beata res publica
 7 quae tantae dominae gubernatione gloriatur. minus fuit, ut generalitas sub libertate

BZNKE(F)H(GI)

1 uelocius *F*² quem *A* uidebatur] constat *N*^v*I* 2 aperiri] appeti *E*² si *om. F* ap. uos
 (ap. uos *om. HGI*) ual. nostram (uestram *HG*) gratiam (gloriam *K*, *om. A*)] nostr. gratiam (*om. F*¹)
 pl. ap. uos ual. *F* 3 sorori *EHGI* personare *E* 4 sui *om. F* in *bis N* 5 con-
 cordes *E*¹ sic sunt (*om. K*) enim simul (similes *K*²)] scitura enim simul *H*, simul enim (*om. G*^a) sunt *G*
 6 quos] quod uos *H* coniungit *F* hoc ante impares *G*, *om. HI* forsitan] fortasse *HGI* 7 aesti-
 ment] existiment *HI*, existimarent *G*, imputent *F* al. ill. *Z*^a uiuere] agere *I*, *om. HG* 8 cogni-
 tionum *EF* imitari] *NF*²*HGI*, mutari *BZEF*³*K*, mutare *Paris. 2191* detractat *NE*¹*FHG* impauis *EF*¹,
 improuide *H* 9 scientiae] sententiae *B* 10 uobis *H* 11 deceptationis *H* 12 pertulit *K* prius]
 post *G*, prior *I* provectionis gratiam peruenirem (prouenirem *F*)] iusticiam peru. prou. gratiam *N*^t, iust.
 prou. gr. peru. *N*^v 13 o animi] quando *H* 14 aequitas] quietas *H*¹ loquetur *G*^a*I* 15 uoluit
 post legibus *EF* 16 anteferri *malim* mensuram *K* dominia *H* 17 perducere] proficere *HI*
 18 hiis *N* soluimus *N*^a, soluemus *EFI* quae cum] quaecumque *A* 19 est] post flos *G*, *om. HI*
 20 ab *om. HI* 21 suscepimus *EFI* quando] quoniam *A* cont. laud. *F* 22 posset *EF* suff. adic.]
 sufficere ad dicendum *HGI* 23 decorentur *F* dicerent *HGI*, disceret *K*¹, discer (*sp. vac. rel.*) *E*¹,
 discernent uel dicerent uel discerent *E*² 24 suis libr. *EFHGI* hinc *H* 27 prius (*om. F*) suo]
 suo pr. *HGI* tradidit *KA* 29 astri *H* 30 legitur] dicitur *HGI* sap. salomonis (salemonis *B*,
 solomonis *KA*)] sal. sap. *HG* hinc *EHGI* 32 nec] nunc *A* 33 ut] ne *A*

serviret: additum est tantis meritis, ut ei subderetur et reverentia principalis: hoc enim obsequio dignissime dominamur. nam cum tantae prudentiae pareo, cunctis virtutibus obsecundo. sub tali siquidem monitore regni pondere non gravamur, dum si quid sit pro novitate incognitum, fiet nobis eius instructione certissimum. Ad bonum 8 publicum veritatem non pudet confiteri. agnoscite, principes viri, sapientissimae esse 5 dominae, quod in nobis potuerit plus placere. illam enim aut interrogando melius sentimus aut eius imitatione proficimus. vivite nunc felices, vivite deo auxiliante concordes et aemulamini gratiam, quam regiam cognoscitis tenere concordiam.

V.

THEODOSIO HOMINI SUO THEODAHADUS REX.

a. 534

Potestatis nostrae censuram rerum volumus esse modestiam, ut, quantum divina 10 1 beneficia percepimus, tantum aequabilia plus amemus. privata siquidem studia a nostro animo probantur exclusa, quia generalis dominus custos factus sum deo auxiliante cunctorum. et ideo praesenti iussione praecipimus, ut quicumque ad domum nostram noscitur pertinere et curae tuae probatur esse commissus, nullis praesumptionibus insolescat, quia solus dicendus est ille meus, qui legibus potuerit esse tran- 15 quillus. augete famam nostram per patientiam vestram. Si quis habuerit cum altero 2 forte negotium, ad communia iura descendite: fora vos tueantur, non iniqua praesumptio. a domesticis inchoare volumus disciplinam, ut reliquos pudeat errare, quando nostris cognoscimur excedendi licentiam non praebere. mutavimus cum dignitate propositum et si ante iusta districte defendimus, nunc elementer omnia mitigamus, quia 20 domum exceptam non habet princeps, sed quicquid divino auxilio regimus, nostrum proprie confitemur. Estote ergo circa eos, qui iuri nostro ante fuere subiecti, omnino 3 solliciti: nullum contra legem aliquid permittatis excedere. laus ad me vestra potius perveniat quam aliqua querella procedat, quia bona conscientia tunc vere imperat, cum generaliter praestare festinat. 25

VI.

PATRICIO V̄·Ī·QUAESTORI THEODAHADUS REX.

a. 534

Necessarium probatur esse rei publicae personas dignitatibus aptas eligere, ut 1 cui iustitia committitur, malis moribus non gravetur. alioquin inefficax est ab homine exigere quod agnoscitur non habere: contra confidenter quaeritur, quod inesse sentitur. Et ideo primum nobis placuit tuos mores inspicere, sine quibus possunt quaelibet 30 2 optima displicere. ornamentum enim bonorum omnium est sincera benignitas, quae non est sola, quia de virtutibus cognoscitur esse generata. ordinem serva nostri iudicii, ut, sicut haec prima quaesivimus, ita te custodire iustitiam prae omnibus

BZNKE(F)H(GI)

1 principalis om. H¹ 4 fiet] et fiet HI eius om. HG^aI 5 esse om. K 6 potuit F illam] illa E, nam H 7 imitatione] mutatione H 8 regina K, reginam H^a quam] qui NHGI reginam H¹ noscitis EF 11 equalia K ammonemus H^a studia] iudicia H¹G^t 12 quia] et E¹F¹ 13 et ideo] ideo HG, ideoque G praec. iuss. HGI 14 nescitur E¹ 15 patuerit K tranquillus H 16 patiam H¹ habuit HG^a 17 iniqua] inquam H 19 excedenti H 20 districte B offendimus HI 21 habent principes A gerimus HGI 22 proprie conf.] profitemur HGI, proprie profitemur E² circa] cura Z 23 promittatis B uestra] unde E¹, om. BA 25 praestare Z^a 27 esse om. A eligere H^a 28 grauatur H alioqui A 29 cognoscitur F 30 et ideo] ideo HI, ideoque G opt. quael. HG, opt. queque I 31 omn. bon. HG 32 cognoscitur] uidetur HGIA ordini Z 33 hoc H

- 3 sentiamus. Secunda nobis cura fuit eloquentiae tuae fluentia perquirere, quam licet singulariter diligamus, moribus tamen iuste postponimus. in illis enim vita cognoscitur, hic tantum lingua laudatur. sed in te valde decorum, quia utrumque nosceris habere sociatum. aequaliter enim splendes actionis merito et dictionis eloquio, ut iuste possit
 5 intellegi per te voluntas principis expediri. nam inter ceteras artes oratoriam sic
 4 diligimus, ut eam ornamentum litterarum omnium esse fateamur. Quicquid enim in qualibet disciplina concipitur, ab ista sub decore profertur. reperiat quamvis magna philosophus: quid proderit sentire, si laudabiliter non possit excolere? naturale est invenire, sed facundi decenter adserere. quale est enim cunctis desiderantibus loqui
 10 et res communes ita diserte dicere, quas etiam prudentes se mirentur audisse? in hac te cognovimus arte praevalidum, ut et suadere possis suaviter et suggestionibus
 5 tuis nescias maligna miscere. Atque ideo quaesturae tibi fasces per tertiam decimam indictionem propitia divinitate concedimus, ut saties generalitatis votum iuridicorum sequendo iudicium. totum te legibus, totum responsis trade prudentium. sic nobis
 15 optime famularis, si priscorum servias constitutis. considera in verbis tuis laudem positam principalem: fama nostra est quod loqueris conscientia sine dubitatione quod
 6 sentis. Intellege quantum sit, quod a te exigatur, cui opinio nostra committitur. haec subiectos nostros amplectitur: haec per gentes exteras pervagatur: per hanc ubi non videmur, agnoscimur. decreta nostra tradunt civitatibus provinciisque sermones: iudi-
 20 care de nobis possunt etiam qui nostris iussionibus obsequuntur. summo ergo studio constat esse servandum, quod de nobis potest ferre iudicium.

VII.

SENATUI URBIS ROMAE THEODAHADUS REX.

a. 534

- 1 Post primordia nostri imperii vobis feliciter nuntiata congrua nobis contigit, patres conscripti, causa sermonis ut iudicem nos cognoscatis elegisse, cuius nos lingua possit
 25 ornare. quaestor enim eloquens rei publicae decus est, qui et vota nostra optime
 2 videatur edicere et antiquorum iura firmo consilio custodire. Hic est enim Patricius suis iam vocabulis honoratus: nam perpetua fruitur laude, cui est honor in nomine: cuius affluentem facundiam studia Romana genuerunt: ostentans merito de loci dignitate peritiam. nam qui illic potuit imbui, meruit ubique laudari: ibi defaecatus sermo
 30 Latinus est: ibi discuntur verba toto nitore lucentia. aliae regiones viva balsama et olentia tura transmittant: Roma tradit eloquium, quo suavius nil sit auditum. sic bonis artibus eruditus mox est forensibus aptatus excubiis, ut oratores, quos longa medi-

BZNKE(F)H(GI)

1 cura] cum *H* quae *HG*, quem *IA* 2 motibus *E*¹ praeponimus *HI* illa *HI* enim
om. K 3 hinc *HI* decorum] d. est *EFIV* quia] qui *I* 4 sociatum] solacium *N* iusta *HGI*
 5 voluntates *F*² expeditur *A* ornatoriam *H*^a 6 ornatum *F* litt. *omn.*] *BHGI*, *omn.* litt. *reliqui*
 7 repparat *vel* repperat *Z* 8 extollere *N*^v *I* naturalis *E*² *F* est] est enim *E*¹, enim est *F*, *om.* *ZNK*
 10 communes] oratione *A* discere *H* etiam prudentes] et pr. *H*, pr. et *I*, imprudentes *K* se *om. F*
 12 dec. tert. *A* 13 iuridicorum] et iur. *F*, iuridicorum *KHG*^t *IA* 14 responsis] te responsis *HGI*
Cuiacius prudentum *KEF* 15 famularis] familiaris *H*, consularis *K*, consulueris *A* 15 constitutis]
 institutis *N*^a *E*² *FHGI*, inconstitutis *K* laudem] laudem tuam *B*^a 17 quantum] tamen q. *A* a *om. N*
 exigitur *HI* nostr. op. *GI*, uestra op. *H* 19 prouinciis ciuitatibusque *HGI* 20 etiam qui]
 et qui *HGI*, etiam *K*¹ *E*, qui *F*¹, qui etiam *A* 23 post *om. HGI* nobis *H* contingit *EFI*^w
 24 causa p. consc. *HGI* uos ling. *ZNA*, ling. nos *HG* 25 optime] apertissime *HGI* 26 hinc *H*
 27 iam *om. HGI* nam] nam et *K* est] lest *Z*^a homine *E*¹ 29 ibi] inde *A* 30 licentia *B*^a
 uiua] *BHGI*, uina *reliqui* 31 olencia *N*^a transmittunt *HGI* nichil *H* fit *E*, est *HGI*
 32 forentibus *B*¹ orationes quos *H*, orationes quas *G*

tatione perceperat, consimili declamatione monstraret. Notum est etiam quanta cum 3
collegis suis moderatione contendit. certaminibus eius modestia semper affuit: dicendi
calore raptatus studuit laudabilibus inventis, non, quod plerique faciunt. vacavit iniuriis:
qui sic peroravit causas sub tranquillitate, ut mores proprios semper assereret. con-
tendisse siquidem, non litigasse repertus est. alienam enim causam faciebat suam 5
gloriam. nam sic cognitus est vincere, ut probaretur contrarii animum non laesisse.
Talem itaque virum non decuit diutius iustitiam petere, sed docere: quia iudiciaria 4
virtus est linguae bonis abundare et mentis temperantiam custodire. cognoscite, patres
conscripti, quid fieri velimus, quando in iudiciis primum mores elegimus, in ea prae-
sertim dignitate quae iura consuevit edicere. uon enim temporibus nostris potestate 10
regia est armata quaestura, sed legibus probatur esse composita. Velle nostrum anti- 5
quorum principium est voluntas, quos in tantum desideramus imitari, quantum illi
iustitiam sunt secuti. illa est enim reverenda priorum auctoritas, quae a recto tramite
non declinat. sequendi enim necessitatem relinquit posteris, qui iustitiam suis miscuerit
constitutis. et ideo, patres conscripti, per tertiam decimam indictionem illustri Patricio 15
quaesturae contulimus dignitatem ut qui est clarus nomine, magnificus etiam sit honore.
foвете in eum nostra iudicia: ut quod nos praestitimus, vobis placitum nihilominus
sentiatur.

VIII.

IUSTINIANO AUGUSTO AMALASUINTHA REGINA.

a. 534

Ita nos gratia vestrae pietatis oblectat, ut quicquid ad decorem nostrum potest 20 1
proficere, libenter a vestris velimus partibus postulare: quia talia vobis divina tribuerunt,
ut et vos eius affluenter muneribus abundetis et sperantibus benigno animo quae sunt
necessaria concedatis. Et ideo mansuetudinem vestram reverenter salutans harum 2
portitorem illum ad excellentiae vestrae beneficia destinavi, ut marmora vel alia neces-
saria quae quondam Calogenitum comparare feceramus, per praesentium portitorem 25
ad nos pervenire domino favente iubeatis, ut cognoscamus nos a pietate vestra re-
vera diligere, quorum facitis vota compleri. vestra enim gloria est noster ornatus, quando
vos praestitisse cognoscitur quod nostris laudibus adplicatur. decet enim ut et orbis
iste Romanus iuvamine vestro resplendeat, quem amor vestrae serenitatis illustrat.

VIII.

IUSTINIANO AUGUSTO THEODAHADUS REX.

a. 534 30

Aequum est, sapientissime imperator, ut illa nobis libenti animo faciatis impendi, 1
ad quae si essemus desides, a vestra potius clementia deberemur hortari. vobis enim
gratum esse non dubium est, quicquid per nos ad Italiae decorem contigerit expediri,
quia laudibus vestris iure proficit, quando videtur crescere quod ad nostrae rei publicae

BZNKE(F)H(GI): hi tres om. ep. 8. 9

1 praeceperat A	consimili] a simili A	declaratione HG ¹ I	2 collegiis HIE	3 laudi-
bus EF	nocavit E ¹	4 sic] sicut K	5 litigasse* B	6 contrarium KA
7 diutius] prae-	sentius E ² (cf. ad v. 9)	iudicaria K ¹ E	9 eligimus KEFI, selegimus B ^a	praesertim] magis KE(cf. ad v. 7)FA
10 edicere] edere E ² I	11 comp. prob. esse G ^a , apposita prob. esse HIP, esse prob. apposita I ^w	12 quantam H	13 a] in a N ¹ , in N ²	14 reliquit A
15 institutis E ² FHGI	dec. tert. A	16 etiam sit] etiam fit A (em. in err. typ.), sit etiam H, sit et G	17 fouere H	21 nobis KA
24 illum ad 25 praesentium om. K ¹ , illum om. K ²	uestra Z	25 comperare F	praesentium] pium A	26 cognoscatis K ^a
29 iste] istes Z ^a	illustret B ¹	31 sanctissime EF	32 deberemur] B(K),	deberemus ZNEFA
33 contigerat B ¹	34 quia] qui B ¹ ZN	nostris A (em. in err. typ.)		

- 2 potest gloriam pertinere. Quapropter exhibens principatui vestro reverentissimum salutationis affectum harum portitorem ad illa direximus exhibenda, ad quae quondam Calogenitus fuerat destinatus, ut, etsi persona rebus humanis subtracta est, beneficia tamen vestra ad nos, domino iuvante perveniant, ne cassetur desiderium quod con-
5 venienter est de nostra praesumptione securum.

X.

THEODORAE AUGUSTAE AMALASUINtha REGINA.

a. 534

Cum propositi nostri sit illa quaerere quae probantur ad gloriam pii principis pertinere, dignum est vos sermone venerari, quos bonis omnibus constat semper augeri. concordia non est sola praesentium: quin immo illi se melius respiciunt, qui animi
10 caritate se coniungunt. atque ideo reddens Augustae reverentiae salutationis affectum spero, ut redeuntibus legatis nostris, quos ad elementissimum et gloriosissimum principem destinavimus, de vestra nos faciatis sospitate gaudere, quia prospera vestra ita nobis grata videntur ut propria et necesse est sospitatem desideranter suscipere, quam nos iugiter constat optare.

XI.

MAXIMO V. I. DOMESTICO THEODAHADUS REX.

a. 535

- 1 Si gloria est bonorum principum incognitas honoribus clarificare personas, dum quicquid a subiectis proficitur regnantum laudibus applicatur, quanto nobis praestantius est nobilissimae familiae reddere. quod eam cognoscimus etiam nascendi sorte meruisse! sic enim iustitiam sequimur, si bonis heredibus parentum praemia non negemus. decet
2 20 enim etiam priores suos vincere, qui ad nostra meruerunt tempora pervenire. Anicios quidem paene principibus pares aetas prisca progenuit: quorum nominis dignitas ad te sanguinis fonte perducta collectis viribus hilarior instaurata rutilavit. quis ergo relinqueret in posteris minus honores, quos tamdiu constat fuisse praecipuos? accusa-
25 rentur saecula, si talis potuisset latere familia. atque utinam nobis Marios vel Corvinos annosior vita servasset! vix satiaretur principis votum, si nos contingeret personas illas talium possidere meritorum. quemadmodum nunc profecto neglegamus inventa,
3 qui desideramus habere praeterita? Atque ideo, quod feliciter dictum sit, primiceriatus, qui et domesticatus nominatur, ab indictione quarta decima tibi conferimus dignitatem. usus es omnibus titulis qui ad eius pertinent actionem. hic honor quamvis tantis
30 natalibus videatur inferior, cunctis tamen fascibus tuis videtur esse felicior: cuius tempore meruisti coniugem regiae stirpis accipere, quam in tuis curulibus nec prae-

BZNKE(F)H(GI): hi tres om. ep. 9 et 10 (praeter 9 concordia — 10 coniungunt)

1 uestro] nostro *B*, om. *A* 2 portitarem *B*^a direximus] duximus *F* 3 etsi] si *F*¹ rebus
hum. rebus *B*^a beneficia *ad* 4 iuvante per om. *A* 4 uestra] nostra *E*¹, nostram *E*² nos]
uos *E*¹ domino] *B*, deo reliqui 5 nostra] *B*, uestra *ZNKEFA* secutum *E*, sequutum *F* 7 cum]
dum *ZNA* pii om. *A* 10 se car. *EF* iungunt *K* 11 et glor.] glor. *K*, om. *N* 12 faciat *F*
13 grata om. *F* desiderantur *K* 16 sin *B*¹ 17 a om. *HGI* regnantum] *BEH*, regnan-
tium *ZNKEFGIA* laudatubus *N*[?] amplicatur *B*^a nobis] magis *F* 18 familiae] femine *HG^tI*
etiam om. *HGI* 20 suos om. *ZN* 21 genuit *E*¹ 22 fonte] forte *H*, sorte *G*^t hilario-
rum *HIP* restaurata *E*¹ quis] quos *HGI* 23 minus om. *B*¹ honores] honores *KEFHI* fuisse]
esse *E* 24 saecula] secunda *E* lat. pot. *N* utinam] uidetur *E*¹, om. *A* curuinos *K* 26 nunc]
non *K* profecto om. *F* 27 qui] que *KHG* quod] que *H^aIP*, om. *I*^w 28 domesticus *HGI*
ab] *ad H* dec. qu. *A* 29 est *B*^a 30 tuis om. *HGI* uidetur] uidet *H* 31 meruisti *H* curu-
libus] ciuilibus *Z*

sumpsisses optare. Age nunc, ut sicut tibi est votivus, ita nobis reddatur acceptus. 4
 considera quid merueris et dignum te nostra affinitate tractabis. nam qui familiae
 regnantis adiungitur, in laudum gremio collocatur. nunc maior opera mansuetudini
 detur: nunc omnibus communio benigna praebeatur, ut talem probemur elegisse, quem 5
 nulla possit prosperitas immutare. humilis age rem gloriae, quia de modestia laus
 sumitur, de elatione odium concitatur. provectibus quidem proxima est indubitanter
 invidia, sed tolerantia melius vincitur, quae contentione semper augetur. Supra ceteras 5
 virtutes amicam sapientibus ama patientiam: erectus ex nobis sustinendo potius quam
 vindicando laudaberis. iram vince: benigna dilige: cave, ne maior videatur esse felici-
 tas moribus tuis, sed qui nostro iungeris generi, proximus gloriosis actionibus com- 10
 proberis. laudati sunt quidem hactenus parentes tui, sed tanta non sunt coniunctione
 decorati. nobilitas tua non est ultra quo crescat. quicquid praeconialiter egeris,
 proprio matrimonio dignissimus aestimaris.

XII.

SENATUI URBIS ROMAE THEODAHADUS REX.

a. 535

Ne quis nos, patres conscripti, in honoribus dandis non aestimet habuisse rationem, 15 1
 quod post insignia consulatus minora magis posterius conferamus. quin immo sua-
 serunt nobis merita candidati, ne iam maturus nulla videretur sumere, qui primaevus
 emerita cognoscitur accepisse. avari quippe principis erat in uno honore spatia vitae
 tam magna concludere et ideo magis nihil praestare, quia prius cognoscitur summa
 meruisse. quin potius omnia miscue concedamus: nulla dignitas minor est, cum bene 20
 geritur, quando reverentiam plerumque actio videtur accipere de claritate personae.
 haec autem tunc sunt gradibus distincta, cum diversis fuerint attributa. nam hono-
 rem suum semper aequaliter retinet quicquid probe gesserit consularis. sic minorum
 fluminum vocabula maior amnis absorbet et quamvis plurima fluenta Tiberis vester
 excipiat, tamen a proprio nomine non declinat. Et ideo, quod feliciter dictum sit, 25 2
 illustri viro atque magnifico patricio Maximo primiceriatus, qui et domesticatus nomi-
 natur, a quarta decima indictione gerendam tribuimus dignitatem, ut mediocritas honoris
 merito cresceret praesidentis. neque enim fas est humile dici quod gerit Anicius:
 familia toto orbe praedicata, quae vere dicitur nobilis, quando ab ea actionis probitas
 non recedit. Sed his bonis addimus, patres conscripti, ut nostrae affinitati praecelesae 30 3
 clara familiae vestrae gratia misceatur. verum hanc gloriam non sibi tantum potest
 unus assumere, quam nos probamur Romano nomini contulisse. reddite affectui meo
 plenissimam caritatem. plus est amandus a domino, qui parentis nomen dignatus est
 praestare subiecto. Sed aequum est, patres conscripti, ut carus existat, per quem 4

BZNKE(F)H(GI): hi tres om. ep. 12 (praeter v. 21 reuerentiam — personae et 23 minorum — 24 absorbet et 29 familia — 30 recedit)

1 optasse *HGI* 2 quod *A* qui *om. Z* 3 collocatur] commoratur *G, om. HI* 5 age
 rem] ager est *HI^p*, est ager *I^w* molestia *HG^a* 6 sumitur] creditur *E^a* indub. prox. est *HGI*
 7 uincitur *bis B¹* supra c. uirtutes] supra c. enim u. *KA, om. F* 8 amicam] admixtam *HI* patien-
 tiam] sapientiam *E²HI* erectus ex] erectus e *I*, erectus est *H*, electus est (es *G^b*) a *G* 9 lauda-
 bilis *HG* esse *om. HG* 10 actibus *EFI* 11 laudati *ad* 12 decorati *om. K¹* quidem *om. NA*
 non] nunc *EF, om. HGI* 12 quod *A* quicquid *om. H* 15 in *om. N* estimat *B^a* 16 magis]
 magnis *B^b* suaserunt *om. A* 17 merita *E¹* 20 miscue] miseue *E¹*, promiscue *A* 23 gesserit]
 retinet *A* consularis] singularis *E¹* 24 absorbit *B* noster *A* 25 accipiat *K^a* a *om. F¹* de-
 clinet *B^a* 26 magn. patr. max.] patr. magn. (*om. max.*) *E¹* 27 gerenda *N*
 28 amnitius *F*, amicius *A* (*em. in err. typ.*) 29 quae *om. GIA* non rec. pr. act. *K* 30 hiis *FK*
 uestrae *A* affinitate *N^a* 31 nostrae *A* sibi] tibi *ZN* 34 carius *B¹*

vobis tam felicia contigerunt. exultate generaliter et has nuptias laetitia profusa celebrate. unde profecit nomen omnium, vota debent esse cunctorum. quae preces a me exigere potuerunt, quod meus animus spontanea deliberatione concessit, ut vestri ordinis viros parentes vere appellare possimus, qui nobis affinitatis claritate
5 iungendi sunt?

XIII.

SENATUI URBIS ROMAE THEODAHADUS REX.

a. 535

- 1 Postquam venerabiles viros episcopos agnita legatione remisimus nec petitionibus vestris, quamvis essent quaedam reprehensibilia, noster animus obviasset, venientes ad nos aliqui retulerunt civitatem Romanam adhuc inepta sollicitudine laborare et id
10 agere, ut, nisi nostrae mansuetudinis interesset, pericula sibi potius certa ex dubiis suspicionibus concitaret. unde aestimate, cui debeat populorum inanis levitas imputari
2 nisi vestro ordini, a quo decuerant cuncta componi. Per vestram siquidem sapientiam ammoneri provincias oportuit universas, ut talia probarentur assumere, quae principis primordia viderentur ornare. verum quae civitas non fiat excusabilis, si Roma deli-
15 querit? res minor ad potioris currit exemplum et alieni facti iure invidiam sustinet, quae peccatis praestat exemplum. sed gratias divinitati referimus, quae dona sua
3 vestris potius ornavit excessibus. Ecce prius culpas ignoscimus quam devotiones aliquas sentiamus. nil debemus et solvimus: ante benefici sumus, ut postea gratissimos invenire possimus. sed licet in hac parte nostrae modestiae gravitas asseratur,
20 nolumus tamen nos tantum praedicari, nisi ut et devotionis Romanae benignitas possit ostendi. plus enim vestra opinione pascimur, quam si de nostra semper tranquillitate
4 laudemur. Amovete suspensiones ab ordine vestro semper extraneas. non decet senatum corrigi, qui debet alios paterna exhortatione moderari. nam ex quibus habebunt genium mores, si parentes publicos minores contigerit inveniri? sufficiunt haec nobi-
25 libus, sufficiunt ista verecundis, ut ad studium perfectae devotionis incitemus quos paululum de prava suspicione culpavimus. nos enim quod praesentiam vestram expetivimus, non vexationis iniuriam, sed utilitatis vestrae causas profunda cogitatione tractavimus, ut illud magis debuissetis efficere, quod vobis cognovimus expedire.
5 Certe munus est videre principem. hoc a vobis pro rei publicae utilitate volumus
30 fieri, quod praemiis solebat optari. sed ne ipsa remedia in aliqua parte viderentur austera, cum res poposcerit aliquos ad nos praecipimus evocari, ut nec Roma suis
6 civibus enudetur et nostra consilia viris prudentibus adjuventur. Redite ergo in pristinam devotionem et sollicitudines meae, quas pro generalitate sustineo, vestro potius adjuventur ingenio, quia hoc vobis semper insitum fuit principibus vestris votum puri-
35 tatis offerre nec parere necessitate terroris, sed potius amore dominantis. reliqua per harum portitorem illum verbo dicenda commisimus, ut summotis cogitationibus ambiguis nostris ammonitionibus credere debeatis.

BZNKE(F):H(GI) om. ep. 12 et 13 (praeter v. 14 quae — deliquerit)

1 nobis E	tam felicia]	tam felicia uota ZN, talia A	2 proficit EF	3 exigere potuerunt]
exire poterunt B ¹	4 claritatis Z ^a	8 quaedam om. B	reprehensibia B ^a	9 inepta** B labore B ¹
10 post interesset excidit fortasse	parcere rel simile quiddam	12 ordine B ^a	decuerunt F	14 fiet HGI
delinquerit Z, dereliquerit H ^a	15 res] fortasse res publica	et] ut B ¹	17 quam ad	18 soluimus
om. K ¹	18 beneficii K	19 mod. nostr. N	20 uolumus N uos A et om. E	21 nostra EF
semper om. A	22 laudaremur EK	23 cohortatione E, cohortatione F	24 contingerit K	
25 ista] isti E	quos ad	26 culpauimus om. K ¹	26 culpamus A	quod] qui EF
29 minus EF	fieri uol. F	32 uiris (iuris A) prud.] prud. uir. K ^a	33 et] ut KEFA	34 semp.
uob. EF	puritatis] pietatis N ^a	36 ill. har. port. A	37 decbeatis B ^a	

XIII.

POPULO ROMANO THEODAHADUS REX.

a. 535

Licet vobis sit insitum dominos vestros pura mente diligere et obsequiis id agere, 1
ut regnantis animum possitis habere placabilem, hoc tamen maiorum vestrorum semper
proprium fuit, ut tamquam membra capiti, ita suis principibus viderentur adiungi.
quam enim vicissitudinem reddat qui maximo labore defenditur, cuius per dies singulos 5
civilitas custoditur, nisi ut illos diligat supra omnia, per quos habere probatur uni-
versa? Absit enim a temporibus nostris, ut in vobis aliquid tale reperiamus, quod 2
nostris indignationibus esse possit idoneum. fides vestra, quae vos hactenus asseruit,
modo potius evidenter ostendat. non varium, non dolosum, nec seditionibus plenum
populum decet esse Romanum. mali mores vestro nomini probantur adversi. sed hoc 10
quoque mirabile est, quod gravitatem vestram cogimur ammonere, quam constat semper
sponte sapuisse. nullae vos ineptae suspiciones, nulla timoris umbra deterreat. habetis
principem, qui pietatis studio optet in vobis invenire quod diligit. hostibus vestris,
non defensoribus obvietis. invitare, non excludere debuistis auxilium. Sed sensus 3
iste fortassis eorum est, qui minus probantur intellegere quae generaliter poterant 15
expedire: ad vestrum potius redite consilium. numquid vos nova gentis facies ulla
deterruit? cur expavistis, quos parentes hactenus nominastis? qui relictis familiis ad
vos venire properabant, de vestra erant potius securitate solliciti. quando, rogo, talis
ab illo vicissitudo recepta est, cui salutis praemia debebantur? Illud enim, quod ad 4
nos attinet, scire debuistis, quia die noctuque incessanter optemus, ut quod parentum 20
nostrorum temporibus constat enutritum, sub nobis potius divinis auxiliis augeatur.
ubi enim fama regnantis erit, si vos, quod absit, patiamur imminui? nolite talia
cogitare, qualia nos minime videtis assumere. immo magis, si quis aliqua iniquitate
depressus est, spem de bona conscientia non amittat, quando sublevare cupimus quos
studere probis moribus invenimus. Aliqua etiam vobis per illum verbo dicenda com- 25 5
misimus, ut nostrum circa vos in omni parte animum propitium sentientes, iugibus,
sicut oportet, obsequiis et oratione sincera devoti esse debeatis.

XV.

IUSTINIANO IMPERATORI THEODAHADUS REX.

a. 535

Constat desiderium nostrae voluntatis expleri, quotiens ad pietatem vestram salu-
tiferos apices contigerit destinari, quia semper felici gaudio repletur, qui vobiscum 30
sincera mente colloquitur. et ideo salutans clementiam vestram honorificentia competenti
harum portitorem pro negotio Ravennatis ecclesiae venientem gratissima vobis petitione

BZNKE(F)H(GI): h̄ tres om. ep. 14 (praeter v. 11 mirabile — 12 sapuisse)

5 sing. dies <i>N</i>	6 cinitas <i>K</i> ¹	super <i>K</i>	prob. hab. <i>K</i>	uniuersa] immensa <i>A</i>	9 osten-
datur <i>A</i>	uanum <i>A</i>	10 decet fortasse delendum	nostro <i>A</i>	probantur] p. esse <i>EF</i>	11 uestr.
grau. <i>HGI</i>	12 sponte sua <i>HGI</i>	uos om. <i>E</i> ¹	13 optet] oportet <i>K</i> ¹	16 nostrum <i>EF</i>	uos
bis <i>N</i>	noua] nostra <i>ZN</i>	17 deterruit] decreuit <i>E</i>	18 properabant] festinabant <i>F</i>	sollociti <i>B</i> ^a	
20 uos <i>ZN</i>	optamus <i>EFA</i>	ut om. <i>F</i>	21 tempore <i>EF</i>	24 amittat <i>B</i>	quando] quoniam <i>A</i>
25 studere] scripsi, tūdere (tundere vel tundere) <i>B</i> , tundere <i>ZN</i> , intendere <i>KEFA</i>	probis] bonis <i>F</i>	uobis			
per illum] per ill. uobis <i>EF</i> , uobis pro illis <i>K</i>	uerbo om. <i>KEFA</i>	27 sicera <i>F</i>	29 expleri om. <i>HGI</i> ^p		
30 quia] et <i>HGI</i>	gaudio] animo <i>EF</i>	qui] quia <i>E</i> ¹	31 cl. uestram (om. <i>H</i>)	uestr. clem. <i>NI</i>	honor-
ficientiam <i>H</i>	32 uobis om. <i>HGI</i>				

commendo: quando talis offertur causa praestandi, ubi merces videatur adquiri, quam vos facere semper exoptant qui serenitatem vestram florere desiderant. non est enim dubium meliora recipere, quos contingit iusta praestare.

XVI.

SENATUI URBIS ROMAE THEODAHADUS REX.

a. 535

- 1 5 Imperiosa nimium res est, patres conscripti, pietas nostra, quando propria voluntate vincimur, qui alienis condicionibus non tenemur. nam cum deo praestante possumus omnia, sola nobis credimus licere laudanda. cognoscitis, prudentes viri, verba quae loquimur: vel nunc clementiam, quam vobis ante promittere debuistis, agnoscite. ecce nec sollicitos patimur, quibus infensi esse putabamur. sic est a principe gravis
10 vincenda suspicio: sic curare debuit, qui noxius esse non voluit. postulata siquidem sacramenta vobis ab illo atque illo praestari nostra decrevit auctoritas, quod bene imperaturo non est difficile persuasum, quia sic vobis securitatem dedimus, ut nihil
2 nostro proposito addere videremur. Talia siquidem qualia promittimus eramus acturi, quia deo debemus ista, non homini. nam qui per lectiones sacras antiqua regna
15 cucurrimus, quid aliud optare possumus, nisi quod divinitati in aliis placuisse sentimus? ipse enim remunerator est bonorum omnium deus: nam quicquid in subiectos pietatis efficimus, illum nobis repensare sine dubio iudicamus. quapropter conscientiam fidelem adepta securitate monstrate, quia post talia redditur clementiae nostrae potius quam offertur affectus.

XVII.

POPULO ROMANO THEODAHADUS REX.

a. 535

- 1 Cognoscite, Quirites, quali vos princeps vester firmitate dilexerit, ut temptatus asperis rebus non vos pateretur esse sollicitos, nec volumus amplius vota vestra differri, quos semper optamus in summa rei publicae celebritate laetari. vestra enim securitas noster ornatus est et hoc vere gratanter accipimus, cum gaudia vos habere
25 sentimus. quapropter, flexi petitionibus vestris, per illum atque illum praestari vobis sacramenta censuimus, ut regis vestri animum non habeatis incognitum: nec liceat
2 falsis suspicionibus errare, dum manifeste teneatur quod credatis in principe. Aestimate quid vobis benignitatis videatur impendi, quando ille iurat, qui non potest cogi. scimus enim pro remedio nos datos esse cunctorum: non despicimus sanare subiectos:
30 et ideo, licet culmini nostro videretur incongruum, libenter adquevimus facere, quod generalitatem probamus optasse. intellegite, quantum nobis imponere vester videatur affectus: fide vobis constringimur, qui vel solo verbo promissa servare sacris lec-

BZNKE(F)H(GI): hi tres om. ep. 17

1 uideantur <i>N</i>	2 florere] semper fl. <i>HGI</i>	3 meliora] maiora <i>HGI</i>	contigit <i>B</i>	5 res
om. <i>N</i> ^a uestra <i>E</i> ¹ <i>I</i>	6 alienis] aliis <i>ZN</i>	omn. poss. <i>EF</i>	7 cred. lic.] <i>BHGI</i> , lic. cred. <i>reliqui</i>	
8 loquuntur <i>H</i> ^a	nobis <i>FHGI</i>	ante] hactenus <i>F</i>	agnoscitis <i>EF</i>	9 infensi <i>B</i> , inprensi <i>HG</i> ^t , impensi <i>I</i>
10 debuit] non debuit <i>N</i> ^a	non uoluit] noluit <i>EF</i>	11 nobis <i>HG</i>	atque illo om. <i>F</i>	
12 persuasu <i>IA</i>	13 prop. nostr. <i>HGI</i>	aucturi <i>H</i>	14 quia] qui <i>E</i> ¹	15 cucurrimus] cognouimus <i>NHGI</i>
16 remunerator <i>B</i>	17 repensare] compensare <i>N</i> , recompensare <i>G</i> , recumpensare <i>H</i> , recompensari <i>I</i>	indicamus <i>H</i>	18 monstrare <i>K</i>	22 uolumus <i>KEFA</i>
nostra <i>A</i>	24 accepimus <i>K</i>	nos <i>B</i>	25 flexis <i>K</i>	26 habeatis] <i>KEFA</i> , abeatis <i>B</i> ² , debeatis <i>B</i> ¹ , haberetis <i>ZN</i>
27 err. fals. susp. <i>K</i>	credatis] <i>BZN</i> , creditis <i>KEA</i> , credimus <i>F</i>	28 quid om. <i>ZN</i>		
benignitas <i>EF</i> ¹	29 sanare] saciare <i>E</i> ²	30 libenter om. <i>E</i>	31 nob. quant. <i>E</i> , quantum uobis <i>NA</i>	uester] noster <i>ZN</i>
	32 permissa <i>F</i> ^a	reseruare <i>E</i>		

tionibus ammonemur. ostendite nunc devotionem vestram: supernae maiestati iugiter supplicate, ut tranquilla tempora, quae vos habere cupimus, caelesti munere concedantur.

XVIII.

SENATUI URBIS ROMAE THEODAHADUS REX.

a. 535

Remedium, quod pro vobis, patres conscripti, pia mente tractavimus, non sinimus ⁵ 1
vobis fieri acerba suspicione contrarium, quia laesionis instar est occulte consulere et
aliud velle monstrare. cognoscite itaque arma nostra pro salute vestra potius desti-
nata, ut qui vos temptaverit appetere, divino auxilio Gothorum manus ei debeat
obviare. nam si insidias gregis strenuus pastor excludit, si pater familias diligens
decipientibus locum subreptionis intercipit, qua nos convenit cautela Romam defendere, ¹⁰
quam constat in mundo simile nihil habere? summa non mittuntur in casu, quia
probatur minus diligere, qui neglegit adversa tractare. Sed ne in aliquo vobis gravis ²
existeret vel ipsa defensio, exercitui destinato ordinante illo annonas fecimus secun-
dum forum rerum venalium comparari, ut et illis tolleretur necessitas excedendi et
vobis auferretur causa dispendii. his etiam praefecimus maiorem domus nostrae ¹⁵
Vuaccenem, qui pro suarum qualitate virtutum bellatoribus esset iure reverendus,
cuius exemplo et excessus vitarent et fortitudinis instrumenta perquirent. Quos ³
tamen locis aptis praecepimus immorari, ut foris sit armata defensio, intus vobis tran-
quilla civilitas. intellegite quid excogitaverit consolatorium principis pro vobis in-
genium: defensio vos obsidet, ne manus inimica circumdet et a periculis excipimus ²⁰
quos nostrorum sanguine vindicamus. absit enim ut nostris temporibus urbs illa muris
videatur protegi, quam constat gentibus vel sola opinione fuisse terrori. ita enim de
divino speramus auxilio, ut quae semper fuit libera, nullius inclusionis decoloretur
iniuria.

XVIII.

IUSTINIANO AUGUSTO THEODAHADUS REX.

a. 535 ²⁵

Gratias divinitati referimus, cui est regum semper accepta tranquillitas, quod ¹
profectum nostrum clementiae vestrae gratissimum esse declarastis. constat enim
amare vos posse, quem gaudetis ad regni culmina pervenisse. sic decuit suscipi qui
se per vos praesumpsit augeri. praestate igitur mundo vestrae benignitatis exemplum,
ut detur intellegi quantum promoveat, qui se pura vobis affectione commendat. Non ³⁰ 2
enim rixas viles per regna requiritis: non vos iniusta certamina, quae sunt bonis
moribus inimica, delectant, quia nihil aliud vos constat appetere, nisi quod opinionem
vestram possit ornare. quemadmodum enim pacem exorati poteritis abicere, quam
pro ingenita pietate et iracundis gentibus consuestis inponere? bona quidem vestrae

BZNKE(F)H(GI): hi tres om. ep. 17 et ex ep. 18 inde a v. 15 his etiam ad finem et ep. 19 (praeter v. 32 nihil enim — 33 ornare)

1 amouemur *K* 2 nos *EFA* 5 pro *om. K* transmisimus *A* 6 nobis *H* acerba susp.]
seua susp. *HG*, seuo auspice *I* 7 nostra *H* 8 temptauerint *KEF* goth. man. ei] *NHGI*, goth.
man. eis *B*, manus eis goth. *KEFA* 10 subreptionibus *N^a[?/F¹* defendere] defendit *B¹* 11 si-
mile] *KHGI*, similem *BZNEFA* nihil] non *F* quia] q. ille *B²* 12 grauius *EF* 13 uel
om. ZN secundum forum] per fora *NHGI* 15 nobis *NH^vI* causa] cautela *N¹* hiis *KNF* prae-
fuius *E* 16 uaccenem *KEFA* 18 praecepimus] *B*, praecipimus *ZNKEFA* 19 excogi-
taueris *K* consolatorium *BZNK* 20 ne m. i. circumdet *om. ZN* exceperimus *A* 21 sanguinem *N*
nt nostris temporibus *om. F* muris] minus *E* 22 gentibus] hominibus *A* sola] sala *N* 28 uos
om. B suspici *K* 31 per in litura octo litt. *B²* quaeritis *K¹* uos] nobis *HG* 34 con-
sueuistis *EFA*, consuetis *K^a*

- concordiae non tacemus. totum creditur eximium, quicquid vobis fuerit praedicabili
 3 caritate sociatum. Sed et vobis, gloriosi principes, cum sitis absolute mirabiles, ali-
 quid tamen additur, cum vos omnia regna venerantur. nam commune est cunctis in
 5 suis imperiis praedicari, sed illud est omnimodis singulare in extranea gente laudes
 proprias invenire, quia ibi sunt vera iudicia, ubi neminem comprimit ulla timiditas.
 diligeris quidem, piissime imperator, in propriis regnis: sed quanto praestantius est,
 ut in Italiae partibus plus ameris, unde nomen Romanum per orbem terrarum constat
 4 esse diffusum! oportet ergo vestram pacem servari, quae vobis contulit exordia gloriosa
 vocabuli. Sed ut sacris affatibus ordine respondere videamur, reverentissima salutatione
 10 decursa piis sensibus indicamus beatissimum papam urbis Romae vel amplissimum
 senatum nostra praeceptione commonitos, ut vir eloquentissimus Petrus legatus sereni-
 tatis vestrae et doctrina summus et conscientiae claritate praecipuus sine aliqua dilatione
 competentia responsa reciperet nec contra vestram voluntatem moras incongruas sus-
 tineret, quia totum illud desideramus efficere, quod vestro nequeat iudicio displicere:
 15 quando et pietatem vestram hoc studere cognoscimus, quod nobis per omnia prodesse
 5 sentimus. Cui virum venerabilem illum legatum nostrum adiungendum esse credidimus,
 ut non per occasionem legationis vestrae, sed propria potius destinatione nostra possitis
 vota cognoscere.

XX.

THEODORAE AUGUSTAE THEODAHADUS REX.

a. 535

- 1 20 Litteras pietatis vestrae gratia, qua desiderata semper sumuntur, accepi et collo-
 quia oris vestri muneribus omnibus celsiora reverentissima gratulatione promerui,
 2 cuncta mihi de tam sereno animo promittens, quando quicquid optare potui, in tam
 benigna colloctione suscepi. Hortamini enim ut quicquid expetendum a triumphali
 principe domno iugali vestro credimus, vestris ante sensibus ingeramus. quis iam
 25 dubitet ad effectum pervenire, quod talis potestas dignabitur allegare? ante quidem
 de causarum nostrarum aequitate praesumpsimus, sed nunc amplius de vestra pro-
 missione laetamur. non enim poterunt vota nostra differri, quando interest, quae
 meretur audiri. nunc implete promissa, ut rem tenere faciatis, cui spem certissimam
 3 contulistis. Additum est etiam gaudio meo, quod talem virum vestra serenitas desti-
 30 navit, qualem et tanta gloria debuit mittere et vestra decet obsequia retinere. dubium
 enim non est illam mores deligere, cui observatur assidue, dum constat defaecari
 animum bonis praeceptionibus institutum. hinc est quod vestra reverentia commoniti
 duximus ordinandum, ut sive beatissimus papa sive senatus amplissimus sine aliqua

BZNKE(F)H(GI): hi tres om. ep. 19 (praeter v. 3 commune — 5 timiditas) et ex ep. 20 extrema inde a v. 32 hinc est

1 taceamus NA fuerit] creditur F 2 abs. sit. F 4 omnibus modis HGI 5 pro-
 prias om. HGI ibi] ubi Ba timiditas H 6 est ut om. A in om. EF italiae] talia e B
 7 ameris] amari A 8 esse om. E¹ nostram A nobis E¹ ex. gl. uoc.] BK, gl. ex. uoc. ZNA,
 gl. uoc. exordia (concordia E¹) EF 9 reuerentissima ad 10 indicamus om. E¹ 11 uestra A post
 legatus, quo voc. pagina finit, ins. 308, 13 nostro ad 17 repensare E¹ legatus om. A 12 praecipimus B¹
 13 competentia resp. rec.] c. uota reciperet responsa F^a uol. uestr. KEFA 17 occasionem] actio-
 nem K nostrae K 21 om. mun. F celsiora K gratulationes H^a 24 domino HI
 uestro] BZHGIv, nostro NKEFIwA ante] autem HG integramus B quis] quod si HIv
 25 uenire F alligare H 26 casarum Ba uestrarum H praes. aeq. HG, praes. dignitate Iv nunc]
 non N 27 nostra] uestra IwA deferri B quae] quod que H 28 merentur EFA^b 29 meo]
 nostro K nostra IwA 30 dub. est non enim H, non enim est dub. I 31 deligere] scripsi,
 diligere (fortasse in textu factum ex deligere; in marg. resecto superest } gere) B², de (sp. vac. 4 litt.) re Z,
 de re K, dare NEFHG²I, retinere A, om. B¹ (in sp. vac.) G¹ deficari Ba, defetari E, deificari HG
 32 commonite K

dilatione respondeant, quod ab eis expetendum esse iudicastis, ne gloria vestra minus reverenda putetur, cui studium dilationis opponitur, sed potius de celeritate facti votiva gratia possit augeri. Nam et de illa persona, de qua ad nos aliquid verbo titillante pervenit, hoc ordinatum esse cognoscite, quod vestris credidimus animis convenire. desiderium enim nostrum tale est, ut interveniente gratia non minus in regno nostro quam in vestro iubeatis imperio. significamus itaque supra dictum ante nos a venerabili viro papa egredi fecisse, quam vester legatus harum portitor de urbe Roma potuisset exire, ne aliquid accederet quod vestris animis obviaret. Quapropter salutans veneratione, quae tantis debet meritis exhiberi, virum venerabilem illum et moribus et doctrina pollentem sanctitatis etiam honore reverendum ad vestram elementiam legationis officio peculiariter curavimus destinandum, quia gratas vobis illas credimus esse personas, quas divinis mysteriis iudicamus acceptas.

XXI.

THEODORAE AUGUSTAE GUDELIVA REGINA.

a. 535

Aestimare te convenit, Augustarum prudentissima, quantis cupiam nisibus gratiam vestram quaerere, quam etiam dominus iugalis meus magno studio desiderat optinere. nam licet hoc illi sit omnimodis carum, mihi tamen cognoscitur esse praecipuum, quando me tantae dominae ita potest amor erigere, ut supra regnum cognoscar maius aliquod invenire. Quid enim gratius quam si gloriae vestrae videar caritatis participatione sociari, ut quia vos abunde fulgetis, nobis libenter de proprio splendore mutuemini, cum damnum non est lumini alteri de sua claritate largiri? fovete desideria nostra, quae cognoscitis sinceritate praecipua. gratia vestra per omnia nos regna commendet. debetis enim nos claros reddere, qui de vestra volumus luce fulgere. Quapropter serenitati vestrae reverentiam salutationis inperitiens affectuosa me animis vestris praesumptione commendo, sperans, ut sic omnia mirabilis prudentia vestra componat, quatenus fiducia, quae nobis de animo vestro data est, uberius augeatur. nam cum nullam inter Romana regna deceat esse discordiam, emersit tamen et qualitas rei, quae nos efficere cariores vestrae debeat aequitati.

XXII.

IUSTINIANO IMPERATORI THEODAHADUS REX.

a. 535

Retinetis, sapientissimi principum, et per legatos nostros et per virum disertissimum Petrum, quem nuper ad nos vestra pietas destinavit, quo studio concordiam Augustae serenitatis optemus. et nunc iterum per illum virum sanctissimum eadem credidimus esse repetenda, ut vera atque affectuosa iudicetis quae frequenter expetita cognoscitis. pacem siquidem sub omni sinceritate petimus, qui causas certaminis non

BZNKE(F)H(GI): hi tres om. ep. 20 fin. et ep. 22

2 celeritati Z	4 credimus KA	9 et doctrina] doctrinaque KEFA	12 ministeriis A
14 te] uos N, om. B ^a	nixibus E	15 etiam] et EFA	16 illis K sit
om. H ¹ I	carum] causarum N	17 ut] ne F ²	cognoscat EHG ¹ I
quid reliqui	si gloriae] single H	18 aliquod] BHG, ali-	speldore H
20 mutuemini] impertiamini A	faute H	19 nobis libenter om. HGI	21 regna* B
24 uestris om. F	25 nostro H	22 debitis B ^a	23 affectiosa B
26 roma H ¹	et om. HGI	27 efficere cariores] et car.	28 animi F ²
eff. F	aequitati] inquitati H	29 sapientissime KEFA	desertissimum B ^a
32 credimus NKA	repetendam EF	ut om. F	affectiosa B
		33 certauimus B	

- habemus. talis ergo ad nos veniat, sic composita, sic decora, ut eam tantis votis merito quaesisse videamur. absit autem ut quod nobis committitur debeat ingravare.
- 2 Pro nobis potius tractate quod convenit. trahitur enim ad benivola, cui causa creditur rationabiliter ordinanda nec potest utilitatem propriam anteferre, cui magis decorum
- 5 est credenti profutura praestare. considerate etiam, principes docti, et Ablabi vestri historica monimenta recolite, quantum decessores vestri studuerint de suo iure relinquere, ut eis parentum nostrorum foedera provenirent. aestimate, qua gratia debent oblata suscipi, quae consueverant postulari. non arroganter loquimur, qui veritatem fatemur. gloriae vestrae potius proficit quod demonstrare contendimus, quando nunc
- 10 illi vestram gratiam ultro quaerunt, qui suis parentibus meliores se esse cognoscunt. associentur amicitia gratuita vestris animis quos prius vobis largitatis studio iungebatis, ne bona tantum illorum temporum fuisse credantur, quae vos et copiosa benignitate
- 3 vincitis et affluentem munere superatis. Atque ideo salutationis honorificentiam prae-locuti illum virum venerabilem sacerdotio clarum, doctrinae laude conspicuum legationis
- 15 nostrae ad pietatem vestram fecimus vota deferre. confidimus enim in virtute divina, quod et suis meritis vobis abunde placeat et desideria probae petitionis optineat, sperantes ut eum cum effectu rerum celerius recipere debeamus. sed quia epistularis series continere non poterat universa, aliqua sacris sensibus verbo insinuanda commisimus, ne fastidium vobis faceret lectio prolixa chartarum.

XXIII.

20

THEODORAE AUGUSTAE THEODAHADUS REX.

a. 535

- 1 Suscipientes legatum vestrum virum eloquentissimum Petrum et, quod est ipsis dignitatibus honorabilius, vestris obsequiis inhaerentem, optata nobis Augustae gratiae monimenta fulserunt, ut per eum disceremus acceptum vobis esse, quod in hac re publica constat evenisse. ostendistis vos diligere quicquid ad iustitiam cognoscitur
- 25 pertinere, quando per divinam providentiam omni suspicione deteresa desiderabilis potest unanimitas permanere. nunc est potius quod regna coniungat promissio fixa et votiva concordia. Et ideo illum virum venerabilem vestris conspectibus vere dignissimum legatum nostrum ad vos specialiter credidimus esse dirigendum, ut, vobis annitentibus, serenissimi iugalis vestri pacis gratia solidetur, quatenus generalitas
- 30 evidenter agnoscat merito venisse nos ad suavitatem foederis per tale vinculum caritatis. Et quia semel bene inita nulla debent contraria occasione suspendi, si quid est quod difficultate sui nobis non oportet imponi, sapientiae vestrae moderatione mitigetur, ut affectum, quem circa regnum vestrum habere coepimus, iugibus studiis augeamus.
- 3 Quapropter erigite vestrae sapientiae firmitatem et hanc vobis palmam concordiae
- 35 specialiter vindicate, ut, sicut clementissimi imperatoris fama in proeliis inclita dicitur, ita in pacis studio opinio vestra cunctorum ammiratione laudetur. familiariter vos et frequenter videat harum portitor quem direxi, quatinus effectum possit celerem

BZNKE(F):H(GI) deficiunt

3 potius <i>om.</i> ZN	tractare K	4 propriam] uestram ZN	5 ablabi] ablaui Meyer,
abau] <i>libri</i> nostri EFA	6 historica <i>om.</i> A	monumenta B	7 eis] in eis E ¹
suerant] B ² , suerant B ¹ , consueuerant ZNKEFA	ueracitatem E ^a	9 contendimus] condimus B ¹	
11 associantur] EFA, associetur BZNK	prius] potius F	17 ut eum <i>om.</i> E ¹	affectu BA
19 prolixa] diffusa K ² A, <i>om.</i> K ¹	21 uirum <i>om.</i> B	elegantissimum A	23 monimenta BK
dicere-
mus B ¹ KEF	24 ostenditis N ¹	27 aspectibus F	28 credidimus] BZ, credimus NKEFA
29 annuentibus EFA	nostri A	inito <i>om.</i> , <i>spatio relicto</i> , B ¹	32 uobis E ¹
34 exigite A	36 amministracione N	37 quatenus] quo E	affectum B ¹

promereri, qui ad praesumptam gratiam visus est destinari. speramus enim iusta non gravia, cum tamen nihil videatur impossibile, quod per talem gloriam cognoscimus allegare.

XXIII.

THEODORAE AUGUSTAE GUDELIVA REGINA.

a. 535

Veniente viro sapientissimo Petro ita nos amor vestrae serenitatis explevit, ut vidisse nos aestimemus, cuius colloquia benigna suscepimus. quis enim tanta affabilitate suscepta non reddat venerationis eximia, cui ante dignationis eloquium iure ab omnibus commendationis suae debetur officium? Et ideo per illum virum venerabilem legatum domni iugalis nostri ad vos specialiter directum salutiferos apices curavimus destinandos, ut recurrens vestrae serenitatis affatus et de optata incolumitate laetificet et de firmissimae gratiae nos faciat exultatione gaudere. tali enim compendio et causarum bene disponitur ordo et vestrae tranquillitatis geminata crescit affectio. suscipiamus ergo vestri animi bona, quia hoc est vere regale propositum gloriose vivere amore cunctorum. Quaedam vobis per harum portitorem verbo suggerenda commisimus, quae pro ingenita mansuetudine et libenter accipite et efficaciter deo auxiliante praestate.

XXV.

IUSTINIANO IMPERATORI THEODAHADUS REX.

a. 535

Per venerabilem virum Heracleum presbyterum Augusta nobis pagina vestrae serenitatis illuxit, gratiam sermonis benigne tribuens et apte munera salutationis impertiens, ut re vera magnum sit beneficium tam suave principis meruisse colloquium. cui reddimus quanta valemus caritate responsum, optantes ut et sospitatem vestram saepius nos audire contingat et regni vestri felicitas semper accrescat, quia tale votum nos decet habere, quod gloriam salutemque vestram iugiter possit extendere. Significamus etiam pro vestro voto ad papam urbis Romae nos litteras destinasse, ut praesentium gerulo litterarum sine aliqua dilatione respondeat, quatenus qui a vobis dirigitur meruit, celeritatis gratiam consequatur. nostri enim voti est causas emergere, in quibus possimus vestris desideriis oboedire, quia sic vos ad reddendam dilectionem efficaciter commonemus, si vobis in aliqua parte pareamus.

XXVI.

IUSTINIANO IMPERATORI THEODAHADUS REX.

a. 535

Intellegimus serenitatis vestrae gratiam muneribus omnibus ditiolem, quando illa nos hortamini facere, quae ad mercedem nostram possint omnimodis pertinere. tale

BZNKE(F)H(GI): hi tres om. ep. 23. 26

2 nihil] nunc *E*¹ 6 nos] uos *F* benigne *A* quis] quemuis *H*, quamuis *I* 7 reddit *E*
8 uirum *om. E* 9 domni *H*, dompni *I*^w, domini *GI*^p 10 nostrae *H* affectus *B*^a*HGI* et *om. F*
11 talia *B* et *om. A* 12 uestrae] nostrae *A* coescit *E*¹ 13 nostri *H* uere *om. A*
14 uobis] uero uobis *HI* suggerendo *H* 15 accipite] accipere *B*^a auxiliante] annuente *HGI*
18 eracleum *K*, etadeum *EF*, h. *HGI* uobis *N* 19 gratiam sermonis] et gr. s. *EF*, sermones *A* apta *E*¹ 20 ut] et *B*¹ colloquium] alloquium *HGI*^p, concilium *N*^a 21 et *om. EF*
22 cont. aud. *EF* 23 nos] non *K*^a 24 uot. uestr. *N* 25 respondeant *HG*^a 26 celeritatis]
claritatis *B*¹ gratia *H* 27 possimus] possumus *K*, *om. N* uos] nos *E*¹*A*, uobis *N*^a reddendum *A*
30 intelligite *E*¹

- siquidem votum semper amantis est, ut causas nos misericordiae velitis agere, quae
 2 nos divinae possint commendare potentiae. Et ideo significamus gloriae vestrae mona-
 sterium famularum dei, quod vobis insinuaturn est tributorum gravi sorte laborare,
 eo quod ager eius nimia inundatione perfusus sterilitatis vitia de inimica humectatione
 5 contraxerit: ad virum eminentissimum Senatorem praefectum praetorio dedisse nos
 nihilominus iussionem, ut eius ordinatione provida ad praedium, de quo querella est,
 diligens inspector accedat et, rebus moderata inquisitione trutinatis, quicquid grava-
 minis potest habere possessio, rationabiliter abrogetur, ita ut competens atque sufficiens
 3 10 dominis remanere possit utilitas, quia vere nobis lucrum pretiosissimum iudicamus,
 quod pro mansuetudinis vestrae voluntate concedimus. De Ranildae quoque causa,
 unde vestra serenitas me commonere dignata est, quamvis ante longum tempus sub
 parentum nostrorum regno contigerit, tamen necesse nobis fuit negotium de propria
 4 largitate componere, ut tali facto eam non paeniteret mutata religio. Earum siquidem
 rerum iudicium non praesumimus, unde mandatum specialiter non habemus. nam cum
 15 divinitas patiatur diversas religiones esse, nos unam non audemus imponere. retinemus
 enim legisse nos voluntarie sacrificandum esse domino, non cuiusquam cogentis imperio:
 quod qui aliter facere temptaverit, evidenter caelestibus iussionibus obviabit. merito
 ergo pietas vestra invitat nos ad talia quae nobis praecepiunt divina mandata.

XXVII.

SENATORI PPO THEODAHADUS REX.

a. 535/536

- 1 20 Non dare, sed reddere videtur expensas, quisquis tributariis aliquo remedio sub-
 venire festinat. quid enim iustius est quam petenti conferre quod intellegitur ipse
 laborasse? ad misericordiam forsitan pascantur otiosi: cultor agri ad futuram famem
 2 deseritur, nisi ei, cum necesse fuerit, subvenitur. Quapropter industriosae Liguriae
 devotisue Venetiis copia subtracta dicitur esse de campis: sed nunc nascatur in
 25 horreis, quia nimis impium est plenissimis cellis vacuos esurire cultores. atque ideo
 illustris magnitudo vestra, quorum dignitas ad hoc legitur instituta, ut de repositis
 copiis populum saturare possetis, Liguribus, quos tamen indigere cognoscitis, tertiam
 portionem ex horreis Ticinensibus atque Dertonensibus per solidum viginti quinque
 3 modios distrahi censitote. Venetis autem ex Tarvisiano atque Tridentino horreis ad
 30 definitam superius quantitatem item dari facite tertiam portionem, ut miserata divinitas
 copiam largiri possit, quam homines in se exercuisse cognoscit. et ideo tales viros
 his distributionibus adhibete, ut indulgentia nostra maxime ad illos perveniat qui suis
 viribus pasci minime potuerunt.

BZNKE(F): HGI deficiunt

1 causa <i>ZN</i>	misericordiae u. a. quae <i>om. A</i>	2 diuitie <i>E</i> ¹	potentiae] penitentiae <i>B</i>
3 gratia forte <i>A</i>	5 contraxit <i>KEF</i>	eminentissimum <i>B</i> ^a	6 ordinatione] <i>scripsi</i> , ordinatio <i>libri</i>
9 poss. dom. rer. <i>F</i>	uobis <i>E</i>	10 nostrae <i>FA</i>	de ranildae] ueranildae <i>A</i> causa unde] unde causa <i>B</i> ^a
11 quamuis] quam <i>F</i>	12 uobis <i>K</i>	propria] nostra <i>A</i>	13 religione <i>KEFA</i> 14 rerum] certum <i>EF</i>
15 nos <i>om. A</i>	17 qui aliter (<i>om. E</i> ¹)	qualiter <i>B</i> ¹	obuiabit] <i>EF</i> , obuiavit <i>BZNKA</i> 18 inuitat]
inuat <i>Z</i>	precipiunt <i>B</i>	22 pascantur] <i>scripsi</i> , poscantur <i>BZNKA</i> , poscatur <i>EF</i>	24 nunc] numero <i>N</i>
26 uestra] tua <i>A</i>	repensitis <i>E</i> ¹	27 possitis <i>KF</i>	liguribus q. t. i. cognoscitis <i>om. A</i> 28 orre*is <i>B</i>
titicensibus <i>N</i>	atque dertonensibus] a. ueronensibus <i>F</i> ² , <i>om. E</i> ^a	29 taruisiano] <i>BZNK</i> , teruisino <i>EF</i> ,	taruisino <i>A</i>
30 item] <i>A</i> , idem <i>libri</i>	32 hiis <i>N</i> , <i>om. K</i> ¹	distributoribus <i>F</i> ²	adhibere <i>E</i> ,
adhibere <i>N</i> ^a			

XXVIII.

SENATORI PPO THEODAHADUS REX.

a. 535/536

Decet regiam iustitiam custodire quod a iudicibus bene agentibus fuerit ordinatum, maxime quorum conscientia sic nota est, ut nihil incaute, nihil venalitatis studio fecisse videantur. et ideo arcarios prorogatores tritici, vini et casei, macellarios, vinarios, capitularios horreariorum et tabernariorum, fenerarios et cellaritas, qui ad urbem Romam vel ad mansionem pertinent Ravennatem, sed et eos, qui ripam Ticinensem et Placentinam sive per alia loca quicumque publicos titulos administrare noscuntur, quos a vobis conperimus ordinatos, cuius iudicia sic libenter amplectimur, sic servari desideramus, tamquam a nobis facta esse credantur, nec sinimus contra illos cuiusquam praevalere malitiam, qui vestro iudicio amministrationes publicas suscepunt. Quapropter in designatis titulis ambitio, inimica semper iustitiae, conquiescat: consuetudinarium bene agentibus locum protinus tollamus invidiae: non liceat cuiquam intra quinquennium praedictis velle succedere, si tamen vestra inquisitione eos nulla culpa respuerit. sint ergo intrepidi, qui vestra voluntate vel sunt vel fuerint ordinati: procurent sibi necessaria securi: non timeat intra hoc quinquennium expelli, quem commendaverit probitas actionis. Propter sterilitatem quoque praesentis temporis de singulis speciebus, prout eminentiae vestrae rationabiliter visum fuerit, pretia facite temperari, ut hi, quibus commissum est exercere singulos apparatus, de iniusto gravamine non querantur. sed quoniam humana ambitio nisi per metum damni non potest inhiberi, si qui a vobis titulis ordinatis, sive suffragiis sive patronorum precibus nisis, visus fuerit cuique succedere, statim triginta librarum auri multa feriat, a vobis nihilominus exigenda. Quod si ad hoc damnum idoneus non potuerit inveniri, corporali supplicio poenam luat qui non potuerit in supra dicta percussione sufficere et frustretur ausibus suis, poena etiam inurendus infamiae, qui contra interdicta nostra aliqua tergiversatione venire temptaverit. nihil enim securum, nihil poterit stabile reperiri, si semper invidentium vota ad illicitas accedere permittantur insidias. quod magnitudo vestra in omnium faciat pervenire notitiam, ne quis per ignorantiam se existimet excusandum, quod non intellexerit fuisse prohibitum.

XXIX.

VVISIBADO COMITI THEODAHADUS REX.

a. 535/536

Cum generis tui honoranda nobilitas et magnae fidei documenta suasissent, ut tibi urbem Ticinum, quam per bella defenderas, gubernandam pace crederemus, limosae podagrae subita inundatione completus, aquas Bormias potius siccativas, salu-

BZNKE(F)H(GI): hi tres om. ep. 28.

3 notata *E*¹ 4 studio fec. uid.] stud fec. *Z*, studio noscitur fecisse *N* 5 uinarios *om.* *N* et *om.* *F* cellarios *K*² 6 romanam *A* sed] si *E* ticinensem] *KFA*, ticenensem *BZNE* 8 sic ante libenter *delendum* 12 toll. inu. prot. *F*^a 13 inter *NA* nostra *A* 14 respexerit *E*²*F* sint] sin *K*¹ fuerunt *EFA* 15 timeant *F*¹ inter *N* 17 uis. fuer. rat. *F*^a 18 hii *NFK* est] est semper *F* apparatus *B*¹*ZNK*¹ 19 querantur] curantur *B*¹ 20 si] *scripsi*, is *BZNEFA*, hii *K* nobis *A* sine s. sine *B*² patriciorum *E*¹*F* nisis uisus] *scripsi*, nisis *BZN*, uisus *KEFA* 21 cuique] *BZNK*²*EF*, cuiquam *A*, *om.* *K*¹ 22 poterit *NK* 27 extimet *KEF*, aestimet *A* 28 quod] qui *K*¹[?] intellerit *Z*, intulerit *N* fuisse] esse *F* 30 cum] dum (*d a miniatore*) *Z* generis tui] *BHGI*, gentis tuae *reliqui* 31 ticenun *BHGI*, ticinam *E* 32 mundatione *H*, inodatione *I* com- plutus *A* bormias] bromias *HGI*, botinias *E*¹*F*, hocetinas *E*² potius ante borm. *HGI*

tares huic specialiter passioni, velle te expetere postulasti. desiderium tuum remediali
iussione sanamus, ut sospitatem, quam merito in te quaerimus, iussionis beneficio com-
2 pleamus. Absit enim, ut bellicosissimum virum tyrannis gravissimae calamitatis ex-
armet, quae miro modo membra virentia infusione poenalis umoris cogit arescere
5 nodosque mobiles replet marmoreo tumore crescentes. cum norit alia cuncta vacuare,
iuncturae petit concavas lacunas, ubi palustri statione pigrescens saxa perficit de liquore
et quae ad decorem inflexionis natura laxaverat, in turpissimum rigorem peregrina
3 soliditate constringit. Haec passio insanabilis et sanitas passibilis ligat solutos, con-
trahit vivos et decrescere facit corpora, quae nulla sunt mutilatione truncata. con-
10 stantibus membris proceritatis mensura perit et minor cernitur, cui nihil subductum
esse sentitur. subtrahuntur superstiti ministeria membrorum: corpus vivum est nec
movetur et inter insensibilia redactum iam non proprio voto, sed motu fertur alieno.
haec viva mors supra omnia tormenta sana dicitur et melius habere fertur, qui evasisse
4 causam tanti periculi non probatur. Desederat quidem dolor, sed dimittit reliquias
15 fortiores et; novo infelicitatis exemplo, passio videtur abscedere et aeger non desinit
aegrotare. appendia ipsa cruciatis debitoribus aliquando solvuntur: ista enim vincula
sunt quae, cum semel potuerint illigare captum, nesciunt in tota vita dissolvere.
infelicia signa relinquit abscedens et more gentium barbararum hospitium corporis
occupatum suis indiciis violenta defendit, ne ubi ferox ista coepit succedere, adversa
20 illuc iterum sanitas audeat fortassis intrare. hoc licet omnibus videatur esse contra-
rium illis maxime, qui armorum exercitatione floruerunt, ne membra illa durissima
langoris decoctione mollescant et qui ab hoste foris superari minime potuerunt, ab
interna potius contrarietate vincantur. perge igitur auctore deo gressibus tuis ad
locum praedictum. absit enim, ut bellator noster ambulet passibus alienis. equino
25 dorso, non humana subvectione portetur, quia viro forti grave est sic vivere, ut nec
inermem possit implere. quae ideo tibi exaggerata narratione retulimus, ut ad studium
sanitatis votiva nimis cupiditate rapiaris. utere igitur aquis illis, primum potae dilu-
toriis, deinde thermarum exhalationibus siccativis, ubi merito indomabilis cervix illa
flectitur passionis, quando interna plurima effusione mundantur, exteriora attractiva
30 virtute libera fiunt et velut duobus auxiliis congregatis in medium missa superatur.
amentur illic munera concessa divinitus. contra illam humani generis debellatricem
data sunt opportuna munimina lavacrorum et quam non edomat iuge decennium, non

BZNKE(F)H(GI)

1 huic] hinc *H* petere *A* remediabili *E¹I* 2 in te] uite *E¹* quaerimus] credimus *H*
3 tiramptitas *E²F*, tyrannus *HI*, thirannus *G* 4 quae] qui *ZNI* 5 timore *E^a* 6 cum-
cavas *H* plaustrum *E* proficit *H* 7 inflexionis *EF¹* rigorem] liquorem *H^tI* peregrina
soliditate (solidate *B*)] sol. per. *KEFA* 8 hoc *HG^a* 9 uiuos] nervos *A* 10 proceritas *E¹*
11 misteria *HI^p* uiuum est] uiuum *H*, uiuit *GI* 12 uot. propr. *K* 13 hoc *H* uina] uina *K*,
om. *H^a* super *HGI* sana] fera *E²F*, fortasse sani 14 causam] *BI*, causa *HG*, causas *reliqui*
desederat] *scripsi*, desiderat *BB*, desierat *G*, desinit *I*, deerit *K*, deserit *ZNEFA* remittit *E¹* 15 uide-
retur *H* aeger] egra *H* 16 enim] autem *A* 17 potuerunt *B^a*, poterunt *G*, potuerit *HI^p*
18 signa om. *HGI* reliquit *HI* barbarum *ZEF* 19 iudiciis *KIA*, inuidiis *G^a*, in iuditiis
et *H* uolenta (sic) *H* succedere aduersa] fortasse abscedere, reuersa 20 iterum om. *A* uideatur]
scr. uidetur 21 illic *H* exertitatio *B*: fortasse exercitio 22 hoste om. *HGI* 23 contraietate *F*
uincuntur *ZNEF* 24 equino dorso] equi non dorso *B¹Z*, equina *NHGI* 25 subuentione *K*
26 inermem] *NHGI*, inertem *BZKE¹F*, mortem *E²A* narratione] relatione *K* 27 aquis] aliquis *H^a*
illis om. *H* pote *HG*, potu *BZN*, potu *KEFA*, om. *I^w* dilutorii] *scripsi*, delutorii *HG*, deli-
torii *BNE²F*, delictorii *ZK*, deicorii *E¹*, delenitorii *I^p*, delimitorii *I^wA* 28 themarum *Z* ex-
halationibus] *scripsi*, exhalationibus *EF¹HG^t*, exhibitionibus *BZNKI*, uel exalationibus uel exhibitioni-
bus *G^v*, exhalationibus *F²* 29 flect. pass.] *BHGI*, pass. flect. *reliqui* pluraria *B* 30 fuerint *A*
superantur *FA*

mille potionum mollit introitus, voluptuosis illic remediis effugatur. praestent optatum divina beneficium, ut famam loci verissimam tua potius salubritate noscamus, quem nobis desiderabile est evadere quicquid adimit corpoream sospitatem.

XXX.

HONORIO PRAEFECTO URBIS THEODAHADUS REX. *a. 535/536*

Relationis vestrae tenore comperimus in via sacra, quam multis superstitionibus ⁵ 1 dicavit antiquitas, elephantos aeneos vicina omnimodis ruina titubare, et qui solent in carnali substantia supra millenos annos vivere, occasum videantur proximum in simulacris aeris sustinere. his providentia vestra reddi faciat propriam longaevitatem uncis ferreis hiantia membra solidando: alvum quoque demissam subdito pariete corroboret. ne illa magnitudo mirabilis solvatur turpiter in ruinam. Nam et vivis ipse casus ad- ¹⁰ 2 versus est, qui, dum in genus cubationis, arte hominum succisis arboribus, ingentia membra commiserint, toto pondere supinati nequeunt propriis viribus surgere, quos semel contigerit corruisse, scilicet quia pedes eorum nullis inflectuntur articulis, sed in modum columnarum rigentes atque incurvabiles iugiter perseverant. ibi tanta mole prostrati sunt, ut tunc magis metallicos possis credere, cum se vivos aspicias non ¹⁵ movere. iacent superstites similitudine cadaverum: mortuos putes, quos vivos esse non dubites et more cadentium fabricarum, nesciunt locum sponte relinquere, quem suis membris potuerint occupare. Magnitudo illa terribilis nec formicis minutissimis ³ par est, quando beneficium non habet naturae. quod ultima videntur animalia meruisse. humano solacio consurgunt, cuius arte iacuerunt. belua tamen suis gressibus restituta ²⁰ novit memor esse beneficii: in magistrum quippe recipit quem sibi subvenisse cognoscit: ad ipsius arbitrium gressus movet, ipsius voluntate cibos capit, et, quod omnem intellegentiam quadrupedum superat. non dubitat primo aspectu adorare quem cunctorum intellegit esse rectorem: cui si tyrannus appareat, inflexa permanet nec imponi potest beluae hoc et malis pendere, quod a se novit bonis principibus exhibere. In vicem ²⁵ 4 manus promuscidem tendit et magistro profutura gratanter accipit, quia se ipsius cura vivere posse cognoscit. est enim, ut ita dixerim, praedictae beluae nasuta manus, per quam data suscipit et ori suo voranda transmittit. nam cum sit altum animal, brevissima cervice compositum est, ut quod cibos ex humo non praevalebat carpere, hoc se ministerio videretur posse satiare. temptando solum cautus semper incedit, retinens ³⁰ initio captivationis suae fuisse sibi noxiam ruinam. Flatum suum, quia dolori capitis ⁵

BZNKE(F)H(GI)

1 mille] nulle *E*¹ molliter *A* interitus *H* uolupt.] ut uolupt. *B* illic] ille *E* praestet *H*
 2 diuina] diutius *E* 5 nostrae *H* uia] uasa *E* 6 dedicauit *HGI* elefontos *N*, elephantos *G*,
 elephantos *HA* omnimodo *HGI* 7 ann. uiu.] uiu. ann. *K*, uiu. (*om. annos*) *Z* uidentur *FG*
 8 aeris] *B*, eneis *ZNHGI*, aereis *KEF* hiis *NKF* prudentia *F* uestra] tua *HI* uincis *H*
 9 aluum] alium *E*²*HGI* quoque] que *ZN* demissum *HI*^w, dimissum *GI*^p subito *B*¹*NI*^p corroboret]
 roboret *K* 10 ruina *K* uiuis] auis *B*¹, unus *EHG* 11 qui dum] quibus *B* in genus] *BF*²*HGI*,
 ingeniis *ZN* (*potest legi item in genus*) *KEF*¹*A* 12 commiserunt *HG* suspinati *E*¹ nequeunt]
 nequeant *E*, n. potius *NH* 13 contigerat *F*² inflect. art.] *BHGI*, art. infl. *reliqui* 14 ibi] ita *NHG*,
 ita in *I* mole] nolle *H* 15 sunt *om. HGI* metallicos] italicos *E*¹ 16 monere *H* cadauero-
 rum *H*¹ esse *om. N*¹*HGI* 18 potuerunt *B*¹*NKEFI*, poterunt *G*^a 21 esse] esto *H* in *om. ZN*
 22 omnem] communem *E*¹ 23 quadrupedium *B*, quadrupedii *HI* 24 rect. esse *ZNKEA* 25 et
om. HGI bonis pr. (pncipibus *N*)] pr. bon. *HGI* exhibere] exhiberi debere *HGI* 26 promuscidem] *NI*,
 promuscide *H*, promuscidere *G*^t, promuscida *G*^v, promuscilem *BZKEF*¹, promuscibilem *F*² 27 est]
 et *EFHGI* bel. praed. *EFHGI* nasuta] nasutare *H*, nasus utraque est *I*, nascitur *G* 28 et]
 ut *KA* transmittat *KA* 29 cernisse *K* ex humo] eximio *H*, eximio *G* capere *F* 30 miste-
 rio *HG*^t*I*^w 31 in initio *HGI* captiuitatis *N*¹*HG*, captionis *A* nox. sibi fuisse *KI*

- humani mederi dicitur, rogatus exhalat. hic dum ad aquas venerit hauriendas, per
cavum promuscidis in modum pluviae imbrem postulatus effundit et sic agnoscit quod
petitur, ut libens faciat quod rogatur. motu corporis ab diversis postulat quod magistro
porrigat et nutritoris compendia sua putat alimenta. quod si aliquis praebere con-
tempserit postulata, vesicae collectaculo patefacto tantam dicitur alluvionem egerere,
ut in eius penatibus quidam fluvius videatur intrare, contemptum vindicans de fetore.
6 Nam et laesus servat offensam et longo post tempore reddere dicitur, a quo iniuriatus
esse sentitur. oculi quidem parvi, sed graviter se moventes. credas aliquid regium
eius intendisse conspectum. despicit scurriliter ludentes: honestum aliquid gratanter
7 10 adtendit et advertis recte iudicare, cui levia cognoveris displicere. Cutis huius ulcerosis
vallibus exaratur, a qua transportaneorum nefanda passio nomen accepit, quae in
tantam duritiam solidatur, ut putes esse osseam cutem. haec nulla vi transmittitur,
nullo ferri acumine penetratur, ideoque Persarum reges hanc beluam ad bella traxerunt,
8 quae et nullis ictibus pulsata cederet et adversarios sua mole terreret. Quapropter
15 eorum vel formas habere gratissimum est, ut qui vivam substantiam non viderunt,
opinatum animal tali imaginatione cognoscant. et ideo non patiaris perire, quando
Romanae dignitatis est artificum ingeniis in illa urbe recondere, quod per diversas
mundi partes cognoscitur dives natura procreasse.

XXXI.

UNIVERSIS GOTHIS VVITIGIS REX.

a. 536

- 1 20 Quamvis omnis provectus ad divinitatis est munera referendus nec aliquid constat
bonum, nisi quod ab ipso dinoscitur esse collatum, tamen quam maxime causa regiae
dignitatis supernis est applicanda iudiciis, quia ipse nihilominus ordinavit, cui suos
populos parere concessit. unde auctori nostro gratias humillima satisfactione referentes
indicamus parentes nostros Gothos inter procinctuales gladios more maiorum scuto
25 subposito regalem nobis contulisse praestante domino dignitatem, ut honorem arma
2 darent, cuius opinionem bella pepererant. Non enim in cubilis angustiis, sed in campis
late patentibus electum me esse noveritis, nec inter blandientium delicata colloquia,
sed tubis concrepantibus sum quaesitus, ut tali fremitu concitatus desiderio virtutis
ingenitae regem sibi Martium Geticus populus inveniret. quamdiu enim fortes viri
30 inter bella ferventia nutriti principem ferre poterant non probatum, ut de eius fama
laboraret, quamvis de propria virtute praesumeret? necesse est enim talem de cunctis
3 opinionem currere, qualem gens meruerit habere rectorem. Nam sicut audire potuistis,

BZNKE(F)H(GI): hū tres om. ep. 31

2 canum *H* in mod. pl. om. *K*¹ 3 patitur *KE*¹, patitur et *A* rogatus *H* ab (a *EFHGI*)
diu. om. *N* 4 puta *F*¹ aliquid *B*^a 5 postulata] alimenta p. *NHGI* abluuionem *E*²,
aluuione *K* 6 eius] eis *E* intrasse *A* iudicans *HI* 7 seruat] seuat *B*^a, seruus seruat *NHG*^a,
serius (serio *I*^{w(1)}) seruat *I* longe *H* 8 sed] seu *BZEF* aliquod *HI* 9 aliquod *HGI* gra-
niter *NHGI* 10 auertis *H* recte] certe *EF* cutis huius] cuius cutis *HGI* ulcosis *HG*
11 nefande *B*^a 12 esse put. *K* 13 nullo] et n. *EF* 14 pulsanda *HI* 15 eor. uel formas (foras *B*¹)
habere] *BHGI*, hab. eor. uel formas *reliqui* uiuam] ueram *NHGI* 16 perire] illos ruere *I*, om. *H*
17 artificium *KE* 18 praestasse *E*¹ 20 est] sit *EF* constet *EF* 21 ipso] illo *K*,
ipsa *A* recte dinoscitur] cognoscitur *NEF* quam (quia *E*¹*F*) m. c. r. dign. sup. est (om. *F*) applicanda
(amplificanda *B*¹) iud.] sup. quam m. iud. appl. est c. r. dign. *N* 23 concessit] cognoscit *A* auctori *EF*
24 scutorum *A* 25 praest. domino dign.] *BK*, praest. deo dign. *ZNA*, dign. pr. deo *EF* hominem *E*¹*F*
26 cuius] cui *A* bella om. *A* cubilibus *F*², cubiculis *E*² angustis *B*^a*EF* 29 ingente *N*^a 30 pot.
non] non pot. non *K* ut] et *ZN* 31 est enim] e. est *EF*, est (om. enim) *ZN* 32 quale ingens *B*
invenit *K*.1

parentum periculis evocatus adveneram communem cum omnibus subire fortunam: sed illi ducem me sibi esse non passi sunt, qui exercitatum regem quaerere videbantur. quapropter primum divinae gratiae, deinde Gothorum favete iudiciis, quia me regem omnes facitis, qui unanimiter vota confertis. deponite nunc damnorum metum: dispensorum suspiciones abicite: nihil sub nobis asperum formidetis. Amare novimus viros ⁵ ⁴ fortes, qui saepius bella peregimus. additur, quod unicuique virorum vestrorum testis adsisto. ab alio enim mihi non est opus facta vestra narrari, qui omnia vobiscum laboribus sociatus agnovi. arma Gothorum nulla promissionum mearum varietate frangenda sunt: ad gentis utilitatem respiciet omne quod agimus: privatim nec nos amabimus: hoc sequi promittimus quod ornet regium nomen. Postremo nostrum per ¹⁰ ⁵ omnia pollicemur imperium, quale Gothos habere deceat post inclitum Theodericum: vir ad regni curas singulariter et pulchre compositus, ut merito unusquisque principum tantum praeclarus intellegatur, quantum consilia illius amare dinoscitur. idcirco parens illius debet credi, qui eius facta potuerit imitari. et ideo pro regni nostri utilitate estote solliciti, de interna conversatione domino iuvante securi. ¹⁵

XXXII.

IUSTINIANO IMPERATORI VVITIGIS REX.

a. 536

Quanta sit nobis, clementissime imperator, gratiae vestrae votiva suavitas, hinc ¹ omnino datur intellegi, ut post tot gravissimas laesiones et tanta effusione sanguinis perpetrata sic videamur pacem vestram quaerere, tamquam nos nemo vestrorum putetur ante laesisse. pertulimus talia, qualia et ipsos possunt offendere qui fecerunt, in- ²⁰ secutiones sine reatu, odium sine culpa, damna sine debitis. et ne pro parvitate sui neglegi potuisset, non in provinciis tantum, sed in ipso rerum capite probatur inflictum. aestimate, quos dolores abicimus, ut vestram iustitiam reperire possimus. talis res effecta est, quam mundus loquatur: quae sic a vobis meretur componi, ut aequitatem vestram generalitas debeat ammirari. Nam si vindicta regis Theodahadi quaeritur, ²⁵ ² mereor diligi: si commendatio divae memoriae Amalasuinthae reginae prae oculis habetur, eius debet filia cogitari, quam nisus vestrorum omnium perducere decuisset ad regnum, ut cunctae gentes potuissent agnoscere vicissitudinem vos gratiae tanto pignori reddidisse. Illud etenim vos debuit permovere, quod distributione mirabili ³ ante regni fastigia invicem vos divinitas nostram fecit habere notitiam, ut amoris ³⁰ causam tribueret, quibus aspectus gratiam contulisset. quali enim reverentia principem colere potui, quem adhuc in illa positus fortuna suspexi? sed potestis et nunc omnia

BZNKE(F):HGI deficiunt

2 esse non p. sunt] non p. sunt K^1 , p. esse non sunt EF 3 Gothorum] *requiritur* Gothorum
nostrorum 4 deponite] de penitē***** B^1 6 bella] arma ZN uirorum uestrorum] uirorum
(om. uest.) B , uirtutum uestrarum A 7 uestra om. ZN qui] quia A nobiscum E 8 arma
g. n. promissionum (promissione N^a) m. u. frangenda] amici g. n. p. m. u. frangendi A 9 respicit E^2F
10 postremum B 11 incl. theodericum] i. theodericum (theodericum N^a) BN , theodericum i. EF
13 illius] ipsius A parens] par EF 14 illius] B^1KEEF , ipsius B^2ZNA 15 domino] B , deo $ZNKEFA$
17 suauitatis B 18 omnino] opio (*pro oio*) E^2 tot] tam KE^2F , om. A tantam effusionem F
19 perpetrata] B , perpetratas *reliqui* uestram om. N putatur B 20 et] et nos N^a poss. off.] $B(K)$,
off. poss. $ZNEFA$ 22 potuissent F ipso] ipsorum K^a infictum E^1 23 dolores om. B nostram EF
24 ut] et E 25 theodahadi] $BZKEA$, theodaadi F^1 , theodohadi N , theodoaldi F^2 26 meror K^1 amala-
suinte ZK , amalesiunthe E (*potest item legi amalesiunthe*) F , amalasiunte N , amalasuenthae A 27 habe-
retur E ni**sus B , uisus E^v perducere* B debuisset B^2E^1F 28 tantae A 29 promo-
uere E^1F qui A 30 uos] *scripsi*, nos *libri* uestram K 31 gratia A 32 illam E positus] B ,
positum *reliqui* fortunam E , fortu F^1 suscepit K^a , respexit F

redintegrare quae facta sunt, quando non est difficile illum in affectum retinere, qui
 4 gratiam constat desideranter expetere. Et ideo salutantes clementiam vestram honori-
 ficentia competenti indicamus nos legatos nostros illum atque illum ad serenitatis
 vestrae sapientiam destinasse, ut omnia more vestro cogitetis, quatinus utraeque res
 5 publicae restaurata concordia perseverent et quod temporibus retro principum laudabili
 opinione fundatum est, sub vestro magis imperio divinis auxiliis augeatur. reliqua
 vero per legatos praedictos serenitati vestrae verbo insinuanda commisimus, ut et ali-
 qua epistularis brevitates perstringeret et causas nostras suggerentes plenius intimarent.

XXXIII.

MAGISTRO OFFICIORUM VVITIGIS REX.

a. 536/537

1 10 Illum et illum legatos nostros ad serenissimum principem dirigentes congruum
 fuit magnitudini vestrae per eos salutiferos apices destinare, ut in omni parte vestra
 2 beneficia mererentur, cum nostrae deportarent collocutionis affectum. Et ideo epistu-
 larem gratiam vestris meritis exhibentes speramus, ut apud clementissimi imperatoris
 animos eis vestra prudentia suffragetur, quia sic sunt iusta quae petimus, ut omnium
 15 sapientium mereantur adnissum. facile enim a vobis debet corrigi, quod non decuisset
 admitti. sed potestis omnia gratanter, omnia placabiliter ordinare, quia dulcior solet
 esse gratia post amaritudines expiatis. refugere vos enim potuisset ignotus: ego autem,
 qui ornatum rei publicae vestrae vidi, qui tot nobilia procerum corda cognovi, non
 me desidero a piissimi principis gratia dividere, si in me velit quae sunt iusta cogitare.
 3 20 Nam si alter offensam meruit, ego debeo gratissimus haberi, qui odioso cum vindicta
 successi. vestros animos sum secutus: praemia mihi fuerant reddenda, non laesio.
 et ideo non negetur gratia, cui nulla sunt penitus imputanda. atque ideo sepultum
 sit odium cum morte peccantis. nam etsi de vobis aliquid minus forte mereamur,
 Romana libertas cogitetur, quae per bellorum tumultus ubique concutitur. pauca dixisse
 25 sapientiae vestrae sufficiunt, quia in alto pectore protenditur, quod consideratum semper
 augetur.

XXXIII.

EPISCOPIS SUIS VVITIGIS REX.

a. 536/537

Si sacerdotibus etiam ignotis honorem debemus, quanto magis illis quos amabili
 veneratione conspeximus! aliter enim requirimus notum et aliter appellamus incog-
 30 nitum. visorum maior semper affectus est, dum gratissime retinetur qui assiduo et
 suavi sermone coniungitur. et ideo per harum portitores legatos nostros, quos ad sere-
 nissimum principem destinavimus, sanctitati vestrae praesentamus debitae venerationis
 obsequium, sperantes, ut pro nobis orare dignemini et, ubi usus exegerit, solacia vestra
 reperiant, quia necesse est, ut bene velitis quos vobis religione iunctos esse cognoscitis.

BZNKE(F):H(GI) om. ep. 32. 33 (praeter 16 dulcior — 17 expiatis). 34

1 reintegrare <i>E¹FA</i>	affectu <i>K</i>	qui] quem <i>EF</i>	2 salutans <i>F¹</i>	3 nostros <i>om. B</i>
4 sapientiam (<i>sic</i>) <i>Z</i>	7 serenitatis <i>BZN</i>	uerbo] libello <i>K</i>	8 pertingeret <i>E¹</i>	stringeret <i>A</i>
11 salutationis <i>F</i>	in <i>om. K¹</i>	ben. uestr. <i>K</i>	12 deportaretur coll. affectus <i>A</i>	14 animum <i>EF</i>
15 sapientum <i>EF</i>	nobis <i>E¹</i>	debuisset <i>F</i>	16 poteritis <i>K</i>	gratiter <i>E¹</i>
ignarus <i>EF</i>	18 uestrae <i>om. N</i>	nobilia] <i>B</i> , nobilium <i>ZNKEFA</i>	pr. cord.] <i>BF</i> , cord. pr. <i>ZNKEA</i>	
19 desiderio <i>B^a</i>	20 aliter <i>B^a</i>	odiosa <i>N</i>	cum] eum <i>ZN</i>	21 succensi <i>N</i>
22 pen. sunt <i>A</i>	adeo <i>A</i>	23 sit] it <i>F¹</i>	al. forte min. <i>N</i> , min. al. fortasse <i>K</i>	24 ubertas <i>A</i>
25 sufficiant <i>F</i>	alto pectore] alio tempore <i>E¹</i>	28 incognitis <i>F</i>	29 et <i>om. F</i>	30 semp. mai. <i>N</i>
33 nostra <i>A</i>	34 nobis <i>E¹</i>	regione <i>N^a</i>		

XXXV.

PRAEFECTO THESSALONICENSI VVITIGIS REX.

a. 536

Illum et illum legatos nostros ad serenissimum principem deo favente direximus, per quos necesse fuit magnitudini vestrae reddere salutationis affectum. quando honori vestro et sapientiae debetur, ut vobiscum colloctionis gratia perfruamur. speramus autem ab excellentia vestra, ut moram non debeant sustinere, quos nos sub celeritate
perspiciatis destinasse, quatenus vestris beneficiis applicemus, si eos remota tarditate
pervenire cognoscimus.

BZNKE(F);H(GI) deficiunt

2 ad ser. pr. deo fauente (faciente *F'*) direx. | deo fau. direx. ad ser. per. *N^a* 3 reddere *om.* *K^a* quando |
quoniam *A* 4 debetur | creditur *E^a* 6 prospiciatis *F'A* remota *K^a*

LIBER UNDECIMUS.

Praefatio chartarum praefecturae.

ch. pr. om. *A*

I. Senatui urbis Romae Senator ppo.

romae senator om. *K^t*

ppo] *Z¹K¹E¹F^t*, praeposito *N¹K¹F¹*, pplo *I et sic deinceps, ubi non monui*, populo *A et sic*
 • *deinceps*, pploꝝ = populorum *Z^t*, populorum *N^t*, praepositus *E^t*, poiipeis *G*, p. *H et*
sic deinceps, ubi non monui

II. Iohanni papae Senator ppo.

iohanni *N¹*

sanator *N^t*

ppo] *Z¹N¹K¹E¹H*, populorum *Z^tN^t*, praeposito *F*, praepositus *E^t*, prefelcio *K^t*, p. *G et sic*
deinceps

III. Diversis episcopis Senator ppo.

uniuersis *A*

ppo] *Z¹N¹K¹E*, populorum *Z^tN^t*, praefatio *K^t*

diuersis . . . ppo] senatui urb. rome iohes pp *I, om. H*

III. Ambrosio v. i. agenti vices Senator ppo.

u. i.] *Z¹N¹A*, uiro *EF*, om. *HGI*

senator] senatorias senator *G*, om. *K¹*

ppo] *ZN¹EF^t*, populorum *N^t*, praeposito *K^t*, om. *K¹*

V. Ambrosio u. i. agenti vices Senator ppo.

ambrosio *E¹*

u. i.] *Z¹A*, uiro *N^tEF*, om. *HGI*

uices] uiris *K^t*

senatorum *G*

ppo] *ZEF^t*, populorum *N^t*, praeposito *K^t*

om. *K¹*, post ep. 9 *F¹*

VI. Iohanni cancellario Senator ppo.

ppo] *ZN¹K¹E*, praefecti *K^t*

om. (*substituens inser. 8*) *N^t*

VII. Universis iudicibus provinciarum Senator ppo.

uniuersis] epistola *G*, om. *N^tHI*

senatori *N^t*

ppo] *ZN¹K¹E¹F^t*, populorum *N^t*, praefecti *K^t*, po *H*

VIII. Edictum per provincias. Senator ppo.

edictum] edictum publicum *I*, edictum imperatorie maiestatis *G*

per prouincias (prouincie *K^t*) senator ppo (*sic ZN¹K¹EF^t*, populorum *N^t*, p^t *K^t*) om. *HGI*

ad ep. 6 (*substituens hic inser. 11*) *N^t*

ZNKE(F)H(GI)

- VIII. Iudicibus provinciarum Senator ppo.
ppo] $Z^1N^1K^1E$, populorum Z^t , praefecti K^t , om. H
om. N^t (*substituens hic inscr. 12*) I^1
- X. Beato v. c. cancellario Senator ppo.
u. c.] A , uiro clarissimo *plerique*, uiro K^1 , nō E^1 , nunc F^1 , nunc E^tF^t
ppo] K^1EF^t , pī K^t
om. ZN^1 et (*substituens hic inscr. 13*) N^t
- XI. Edictum de pretiis custodiendis Ravenna.
pretiis] F^tA , praediis *latereuli omnes et in textu ZNKE*
in raenna F^t
ad ep. 8 (*substituens hic inscr. 14*) N^t
- XII. Edictum pretiorum per Flaminiam.
edictum] fructum N^t
prediorum Z^1N
flaminiam] A , flaminia ZN , flamina K^tEF , flumina K^1
ad ep. 9 (*substituens hic inscr. 15*) N^t
- XIII. Iustiniano Augusto senatus urbis Romae.
iustino N^t
romae om. K
ad ep. 10 (*substituens hic inscr. 16*) N^t
- XIII. Gaudioso cancellario provinciae Liguriaie Senator ppo.
candisio K^1 , studioso E^t
provinciae (pronuinci F) l. senator (senacior N^1) om. K^tA
ppo] $ZN^1K^1EF^t$, populorum N^t , praefatio K^t
ad ep. 11 (*substituens hic inscr. 17*) N^t
- XV. Liguribus Senator ppo.
ppo] ZN^1K^1E , populorum N^t , praefatio K^t
ad ep. 12 (*substituens hic inscr. 18*) N^t
- XVI. Liguribus Senator ppo.
ppo] $Z^1N^1K^1E$, populorum Z^tN^t , praefatio K^t
om. F^1 , ad ep. 13 (*substituens hic inscr. 19*) N^t
- XVII. Promotiones officii praetoriani, quae natale domini fiunt.
off. praetoriam K , praet. off. N^t (*altero loco*) HGI^1
natale] natali N^t (*loco posteriore*) HGI^1 , ad natale N^1 , in natali N^t (*priore loco*) EFI^1
et ad ep. 14 et suo loco N^t
- XVIII. De corniculario qui egreditur.
et ad ep. 15 et suo loco N^t
- XVIII. De corniculario qui accedit.
qui accedit om. N^t *loco posteriore*
et ad ep. 16 et suo loco N^t
- XX. De primiscrinio qui egreditur.
primiscrinio $K^1(a)$, primiscrineo E^1
om. Z^1N
- XXI. De primiscrinio qui accedit.
primiscrineo E^1 , eodem I^1
qui acc. om. I^1
om. ZNH
- XXII. De scriniario actorum.
de] item de N^t *tertio loco*
seniario E^1 , scriniario Z^tI^1
auctorum H et duobus locis N^t , epistolarum K^t , om. N^t *loco tertio*
et ad ep. 20 et ad ep. 21 et suo loco N^t , ad ep. 24 Z^tK^t cf. ad ep. 28

- XXIII. De cura epistularum.
ad ep. 25 Z^tK^t, cf. ad ep. 29
- XXIII. De scriniario curae militaris.
sciniario *E*^l
cura *N*^t
ad ep. 26 Z^tK^t
- XXV. De primicerio exceptorum.
primicerio *N*^t
ad ep. 27 Z^tK^t
- XXVI. De sexto scholario.
ad ep. 28 Z^tK^t
- XXVII. De praerogativario.
ad ep. 29 Z^tK^t
- XXVIII. De commentariense.
commentaricense *K*^l, commentariensi *III*^p, commentariensi offitio *N*^t
ad ep. 22 Z^tK^t
- XXVIII. De regendario.
regerendario *Z^tH*, regerandario *K*^l, regundario *G*, rege dario *I*^p, regetedario *I*^w
ad ep. 23 Z^tK^t
- XXX. De primicerio deputatorum et de primicerio augustalium.
et de prim.] et de primi (*sic*) *K*^t, et prim. *E^tF^t*, de prim. *om.* *N*^t
augusta *Z*^l(^l), augustattum *Z*^l(²), augustarum *N*^l, augustalium *E*^l, augustarum *N*^t, augustalium *Z*^t
- XXXI. De primicerio singulariorum qui egreditur.
singulariorum *om.* *Z*^t
- XXXII. De primicerio singulariorum qui accedit.
- XXXIII. De concedendis delegatoriis.
delegatoriis *N*^l, legatoriis *N*^t
- XXXIII. Anthiano suggerente dictum est.
antiano *plerique*, anciano *K^lE*, de antiano *F*^l
- XXXV. Delegatoria.
delegaturia *N*^l
- XXXVI. Anatolico cancellario provinciae Samnii Senator ppo.
anatholico *plerique*, anathalico *N*^l, antalico *N*^t, anotholico *E^t*, anatolio *I*, anatholio *H*,
anathelio *G*
cancellario] cancellario *H*, nunc *canc.* *K^t*
provinciae sannii *E^tF^t*, provinciales annii (*annii Z^tK^l*, *ammui N^t*, *ammii K^t*) *ZNK*,
om. HGI
senatori *N^t*, *om. H*
ppo] *Z^lN^lK^lE*, populorum *N^t*, praefatio *K^t*, *om. HGI*
- XXXVII. Lucino v. c. cancellario Campaniae Senator ppo.
u. c.] *Z*^l, nūc *K*, uice *EF*, uī *N*^l, nē *N^t*, nunc *A*
campaniae *om. Z^t*
ppo] *Z^lN^lK^lEF^t*, pporum *N^t*, praefatio *K^t*

ZNKE(F)H(GI): hi tres *om. epp. 23—25. 27. 30—35. 37. ordinavi epistulas ad ZNKEF laterculis eorum et textu consentientibus: in B similiterque in HGI (ubi ordo est 26. 36. 28. 29. 38 interpositis omissis), qui libri omnes laterculis carent, in textu epistulae duae 28. 29 interponuntur inter ep. 37 et 38*

XXXVIII. Iohanni canonicario Tusciae Senator ppo.

canonico N^t , cancellario FHI , concellario G
 tusciae *om.* Z^tG
 ppo] $ZN^1K^1F^tI$, populorum N^t , praefatio K^t
om. E

XXXVIII. Vitaliano v. c. cancellario Lucaniae et Bruttiorum Senator ppo.

uitalliano K^1 , appor uit. K^t
 u. c.] Z^1K^t , ne N^t , uiro K^1 , uice EF^t , nunc A , *om.* N^1F^1
 bruttionum Z^1 , brutionum Z^tN^t , brucionum K^t , brutuonum N^1 , bruccioni K^1
 ppo] $ZN^1K^1EF^t$, populorum N^t , praefatio K^t

XL. Indulgentia.

de indulgencia N^1HI

$ZNKE(F)H(GI)$: hi tres *om.* ep. 39

PRAEFATIO CHARTARUM PRAEFECTURAE.

a. 537/538

1 Praefationis auxilium ex contrarietate plerumque nascitur. actionum. quando illud
opitulatur scriptori. quod potuit impedire cogitanti. quae res etsi laudes adimit, cle-
menter tamen veniam tractata concedit, quia quod constat otiosos debere, nemo potest
5 occupatos exigere. quapropter administrator amplissimus si vacasse credatur, obpro-
brium est, cuius etiam secretum dicitur, quod tumultuosis actionibus verberatur. sed
vix nobis aliquid praestabit ad effectum ducta probatio, quando et occupati fuisse
2 credimur et male scribere minime debuisse iudicamur. Nam multo satius est vitiosa
tenebris occulere quam culpanda praesumpta inopportunitate vulgare. verum hoc mihi
10 obicere poterit otiosus, si verbum improvida celeritate proieci, si sensum de medio
sumptum non ornaverim venustate sermonum, si praecepto veterum non reddiderim
propria personarum: occupatus autem, qui rapitur diversitate causarum, cui iugiter
incumbit responsum reddere et alteri expedienda dictare, non me addicere poterit,
3 qui se in talibus periclitatum esse cognoscit. Facile enim absolutor est alieni conscius
15 sui: neque enim semper in illis valemus, quae interdum posse iudicamur. argutum
inventum laetum fundit ingenium: tepentia dicta mens concipit occupata. aliquando
acutum iugiter decet esse compositum, quia dicendi ars in nostra sita potestate cog-
4 noscitur, alacritas mentis divinis tantum muneribus applicatur. Remanet itaque ad
excusandum brevitatis insperata librorum, quam nemo purgat diutius nisi qui bene
20 creditur esse dicturus. sed ne quis forsitan possit offendi, quod in praetoriano culmine
constitutus sic omnimodis actioso pauca dictaverim, accipiat viri prudentissimi Felicis
5 praesumptione factum, cuius participatus sum in omni causa consilium. Etenim vir
primum est morum sinceritate defaecatus. scientia iuris eximius, verborum proprietate
distinctus, senilis iuvenis, altercator suavis, mensuratus eloquens: qui necessitates
25 publicas eleganter implendo ad favorem opinionem suo potius labore perduxit.
alioquin tantis causarum molibus oneratus aut impar esse potui aut forte arrogans
inveniri. sed melius, quod eius fatigatione recreatus sic regalibus curis affui, ut non

BZNKE(F)H(GI)

2 praef. aux. ex contr. om. HGI plerumque (plurimumque K) nasc. actionum] nasc. pl. act. EFA,
pl. nascitur actio non HG, pl. nascuntur actiones I quando] quoniam A 3 quod om. A 4 uen.
tractata (tracta K¹), veniam in tract. B¹, tractata uen. N 5 creditur HGI 7 quando] quoniam A
8 satius] sanctius EF 11 ornatum K¹ 13 expedienda] inpendenda HGIP adicere ZN 14 qui]
fortasse quia enim (om. K) abs. est] est en. abs. HI 15 semp. in ill.] BHGI, in (om. N) ill.
semp. reliqui quae] quod G, qui H argentum HGI 16 fundit] sigt H, significat G, signat I
tepentia] temperantia EF 17 actutum K¹, atutum K² debet E²HGI 18 tantum] tamen ZN
19 insperta H 20 sed] se E qui A forsitan] fortis H, forte GI 21 constitutus
om. HGI actioso] actio E, actiuoso F, affectuoso N, om. HG^bI uiri] in HGIP, om. Iw 23 morum]
mox E sinceritatē B iuris om. EF¹ 24 iuuenilis B altercatione F mensurator E¹ necessitas E¹
26 alioqui A aut impar] autem i. H

potuissem in arduis rebus deficiens approbari. Duos itaque libellos dictationum mearum de praefecturae actione subiunxi, ut qui decem libris ore regio sum locutus, ex persona propria non haberer incognitus, quia nimis absurdum est in adepta dignitate conticescere, qui pro aliis videbamur plura dixisse. Sed postquam duodecim libris opusculum nostrum desiderato fine concluderam, de animae substantia vel de virtutibus eius amici me disserere coegerunt, ut per quam multa diximus, de ipsa quoque dicere videremur. Modo parcite disertis, favete potius inchoantes: nam si nihil mereor eloquentiae munere, considerandus sum potius ex officiosissimo labore, qui tantis rei publicae necessitatibus occupatus sic vacare potui sub urentibus curis si me gloriari contigisset fluminibus Tullianis. nam ipse quoque fons eloquentiae cum dicere peteretur, fertur excusasse se, quod pridie non legisset. quid iam aliis accidere poterit. si tanta laus facundiae auctorum visa est beneficia postulare? aegrescit profecto ingenium, nisi iugi lectione reparetur. cito expenduntur horrea, quae assidua non fuerint adiectione fuleita. Thesaurus ipse quam facile profunditur, si nullis iterum pecuniis compleatur. sic humanus sensus, cum alieno non farcitur invento, cito potest attenuari de proprio. si quid autem in nobis redolet, studiorum flos est, quod nihilominus marcidum redditur, si a matre lectione carpatur. illic enim potest esse lactissimum, unde docetur et natum, quando omnia in origine sua plenissime vivunt, quae ne dum a naturalibus sinibus auferuntur. proinde veniae magna pars est, si scribimus non vacantes, si legimur non legentes. sed iam removeamur ab excusationis voto, ne magis offendat nimis affectata defensio.

I.

SENATUI URBIS ROMAE SENATOR PPO.

a. 533

Commendatis mihi, patres conscripti, provectum meum, si vobis intellego fuisse votivum: credo enim evenisse prosperrime quod tot felices constat optasse. desideria quippe vestra bonorum omnium probantur auspicia, quando nemo potest talium favore suscipi, nisi quem divinitas praecepit augeri. mutuamini ergo gratiam, ut exigatis obsequium. natura rerum est amare collegam. laudes quin immo vestras extollitis, si honorem qui Senatori datus est erigatis. Sollicitudo patrum ad publicas utilitates instanter impellat. ut vestro magis imputetur praeconio. cum tali meruero placere solacio. secunda mihi est cura vobis me commendare post principes, quia illud vos amare confidimus, quod et rerum dominos iubere sentimus: primum, ut hoc putemus utile quod honestum. ut nostros actus quasi pedisequa semper iustitia comitetur et quod a continenti principe non emimus. nulli turpiter venditemus. Audistis, principes

BZNKE(F)H(GI)

1 potuissent *H* 2 qui] quid *B*^a religio *B*^a 3 nimis] minus *II. om. G* absurdus *H* adempta *B* 4 conticescere *N* 5 uel de uirt. eius] uel (et *G*) eius uirt. *HGI* 6 cognouerunt *E* per] post *HG* dixeramus *F* 7 nihil] nunc (*superscr.* nihil uel mihi) *E* 9 sic] si *HG* uacari *B*¹*ZN* ante sub urentibus (subruentibus *HGI*) curis *fortasse exciderunt talia*: mirum foret 11 se addidi potuisset *K*¹ 12 si] sit *B*^a auct. (actorum *H*) uisa est] uisa est auct. *F* aggressit *B*¹, decrescit *I* 13 lectioni *H* 14 additione *E*²*F* ipse] ille *HG*, illius *Ip* 15 sarcitur *KHI* inuento] adiumento *m. rec. superscr. B* cito *om. A* 16 quis *Z* est *om. Z* 17 si] si non *F*² carpitur *H* 19 finibus *EFHGI* magnae *BNE*¹*H* 20 legimus *KHGI* ne] nec *K* 23 int. fuisse] fuisse *HGI* 25 comprobantur *HGI* quando] quoniam *A* 26 nisi *om. ZN* praecepit] cepit *N*, praecipit *G*, praecipitur *H*, praecepit *I* ut *om. HGI* 27 nostras *HGI* 28 exigatis *KHGI* ad publicas *bis K* me *om. FA* 29 cum tali] cunctali *B*¹ 30 solacio] patrono *KEFA* est mihi *FHGI* 32 utile] ut ille *BZ* uestros *FA* comittetur *B*, committetur *H* 33 eminus *HG*²*Iw* uendicemus *KHGI*, uendicamus *E*

viri, quae rerum pondera praedicatus exceperim. supra vires exigitur, qui dignitatis
 culmina laudatur ingressus. haec non audemus falsa dicere. sed confitemur esse potiora:
 nam talia iudicia non invenerunt merita, sed fecerunt: neque enim nos inde iactamus,
 qui intellegimus dominos nostros humilia voluisse sustollere, ne videantur inmeritis
 5 tam ingentia praestitisse. rapiunt nos praedicandi temporis bona et velut longa ariditate
 4 sitientes ad haustum dulcissimi saporis invitant. O saeculi beata fortuna! sub principe
 feriato matris regnat affectio, per quam totum sic peragitur, ut generalis nos tegere
 caritas sentiatur. huic gloriosum praestat obsequium cui omnia serviunt et mirabili
 temperamento concordiae, antequam possit populos regere, suis iam coepit moribus
 10 imperare. hoc est profecto difficillimum regnandi genus exercere iuvenem in suis
 sensibus principatum. rarum omnino bonum est dominum triumphare de moribus et
 5 hoc consequi in florida aetate, ad quod vix creditur cana modestia pervenire. Gau-
 deamus, patres conscripti, et supernae maiestati gratias supplici devotione referamus,
 quando nulla erit accessu temporis difficilis elementia nostro principi, qui in annis
 15 puerilibus didicit servire pietati. sed hoc miraculum utriusque moribus demus: nam
 6 tantus est genius maternus, cui etiam iure princeps servire debuisset extraneus. Hanc
 enim dignissime omnia regna venerantur, quam videre reverentia est. loquentem audire
 miraculum. qua enim lingua non probatur esse doctissima? Atticae facundiae claritate
 diserta est: Romani eloquii pompa resplendet: nativi sermonis ubertate gloriatur: ex-
 20 cellit cunctos in propriis, cum sit aequaliter ubique mirabilis. nam si vernaculam
 linguam bene nosse prudentis est, quid de tali sapientia poterit aestimari, quae tot
 7 genera eloquii inoffensa exercitatione custodit? Hinc venit diversis nationibus neces-
 sarium magnumque praesidium, quod apud aures prudentissimae dominae nullus eget
 interprete. non enim aut legatus moram aut interpellans aliquam sustinet de media-
 25 toris tarditate iacturam, quando uterque et genuinis verbis auditur et patriotica respon-
 sione componitur. iungitur his rebus quasi diadema eximium inpretiabilis notitia
 litterarum, per quam, dum veterum prudentia discitur, regalis dignitas semper augetur.
 8 Sed cum tanta gaudeat perfectione linguarum, in actu publico sic tacita est, ut credatur
 otiosa. paucis litigia nodosa dissolvit: bella ferventia sub quiete disponit, silentiose
 30 geritur publicum bonum. non audis praedici quod palam videtur assumi et tempera-
 9 mento mirabili dissimulando peragit quod accelerandum esse cognoscit. Quid tale
 antiquitas honora promeruit? Placidiam mundi opinione celebratam, aliquorum prin-
 cipum prosapia gloriosam purpurato filio studuisse percepimus, cuius dum remisse

BZNKE(F)H(GI)

1 uiri] nestri (— uri) *B*^a super *HI* 2 hac *HG*, ac *I* concitemur *N*^a potiora] praeciora *E*,
 praetiosiora *F* 3 inuenerunt] meruerunt *N* 4 subtollere *HGI*^w 5 nos] uos *EF* praestiti-
 stisse *B* praedicandi] tam (tamen *I*^w) pr. *EFHGI* 6 sentientes *H* hastum *H*¹ inuitant] mutant *H*
 7 peragitur] *BZNKE*², regitur *G*¹, pie regitur *HG*², pie redditur *FI*, peragitur uel pie redditur *E*¹ (*m.* 2
 uel pie redditur in *textu deleuit et adscripsit* al. pie redditur) nos tegere caritas] nos regere car. *F*, castitas
 nos regere *HG*^t, caritas nos tegere *G*^v*I* 10 difficillimum] dulcissimum *E*¹ regni *HGI* 11 omnium *H*,
 omnimodo *I* triumphare] tuum probare *E*¹, tuum triumphare *F* 12 quod] quos *B* 15 demus]
 debemus *KHGI* 16 genus *B*^a debuit *N* 17 reuertia *F*¹ 18 quam *F*¹ aticae *B* 19 respen-
 det *B*^a natuti *K* ubertate] libertate *K* excedit *EF* 20 impropriis *B* sit *om.* *HG*, post aeq. *I*
 uerniculam *B*¹, in masculam *HG*^t 21 linguam *N*^a de *om.* *EF* 22 inoffensia *B*¹[?] nascionibus *N*
 (*passim*) 23 egit *H*¹ 25 et genuinis] *A*, et ienuinis *B*²*K*, et ieiunis *B*¹*ZN*, et geminis *EF*, et (*om.* *I*)
 equanimis *HI*, et quamuis *G* 26 iugitur *H* hiis *NKEF*¹*GI* diadema *F*¹ 28 sed cum] sed enim *H*¹,
 sed enim cum *G* profectione *HG* 29 pacis *EF* nodosa] dampnosa *K*¹ disponit] dissoluit *HG*^t*I*
 31 ad celebrandum *B*¹ 32 honora promerit *G*^a[?], honora promerint *H* placidam *B*^a*HG*^a, placida *E*¹*I*
 aliquorum principum prosapia gloriosam] al. princ. prosapiam gloriosam *N*^a, aliquorum prosapiam (pro-
 sapia *E*²*F*) gloriosam (gloriosa *E*², generosa *F*) *KE*²*FA*, aliquorum principum prosapie (prosapiem *E*¹,
 prosapie = pro sapientie *H*, prosapiam *I*^v, prosapia *I*^w) aliquorum (*om.* *G*²) gloriosam (gloriam *E*¹) *E*¹*HGI*
 33 percipimus *HG*

administrat imperium, indecenter cognoscitur imminutum. nurum denique sibi amissione
 Illyrici comparavit factaque est coniunctio regnantis divisio dolenda provinciis. militem
 quoque nimia quiete dissolvit. pertulit a matre protectus quod vix pati potuit desti- 10
 tutus. Sub hac autem domina, quae tot reges habuit quot parentes, iuvante deo, 5
 noster exercitus terret externos: qui provida dispositione libratus nec assiduis bellis
 adteritur nec iterum longa pace mollitur. in ipsis quoque primordiis, quando semper
 novitas incerta temptatur, contra Orientis principis votum Romanum fecit esse Danu- 11
 vium. Notum est quae pertulerint invasores: quae ideo praetermittenda diiudico, ne
 genius socialis principis verecundiam sustineat perditoris. quid enim de nostris partibus
 senserit, hinc datur intellegi, quando pacem contulit laesus, quam aliis concedere 10
 noluit exoratus. additur quod tantis nos legationibus tam raro requisitus ornavit et
 singularis illa potentia, ut Italicos dominos erigeret, reverentiam Eoi culminis inclinavit.
 Franci etiam, tot barbarorum victoriis praepotentes, quam ingenti expeditione turbati 12
 sunt? lacessiti metuerunt cum nostris inire certamen qui praecipiti saltu proelia semper
 gentibus intulerunt. sed quamvis superba natio declinaverit conflictum, vitare tamen 15
 proprii regis nequivit interitum. nam Theodericus ille diu potenti nomine gloriatus in
 triumphum principum nostrorum langoris potius pugna superatus occubuit: ordinatione
 credo divina, ne nos aut affinium bella polluerent aut iuste productus exercitus vin-
 dictam aliquam non haberet. macte procinctus Gothorum omni felicitate iucundior.
 qui hostem regalem capite caedis et nobis nec unius ultimi fata subducis. Burgundio 20 13
 quin etiam ut sua reciperet, devotus effectus est, reddens se totus, dum acceperat
 exiguum. elegit quippe integer oboedire quam imminutus obsistere: tutius tunc de-
 fendit regnum, quando arma deposuit. recuperavit enim prece quod amisit in acie.
 beatam te, domina, laude multiplici, cui divino beneficio necessitas tollitur cuncta
 certaminis, quando adversos rei publicae aut caelesti felicitate vincis aut tuis imperiis 25
 spontanea largitate coniungis. Exultate, Gothi pariter ac Romani: dignum miraculum, 14
 quod omnes loquantur. ecce praestante deo felix domina quod habet eximium uterque
 sexus, implevit: nam et gloriosum regem nobis edidit et latissimum imperium animi
 fortitudine vindicavit. Haec quantum ad arma pertinent, utcumque referuntur: nam si 15
 pietatis eius atria velimus intrare, vix nobis poterunt centum linguae centumque ora 30
 sufficere: cui par est quidem acquitas et voluntas, sed maior benignitas quam potestas.
 dicamus igitur parva de magnis, pauca de plurimis. scitis quanta bona nostro ordini
 caelesti benignitate largita est: nihil est dubium, ubi est testis senatus. affictos statu
 meliore restituit, illaesos sublimavit honoribus et singillatim bona tribuit, quos sub
 universali munimine custodivit. Ea quae asserimus iam creverunt. respicite namque 35 16

BZNKE(F)H(GI)

1 indecentus *H* amissione] *NKH^a.A*, ammissione *BZ*, admissione *EFH^a* 2 illitici *N* factaque]
 facta *HGI* 3 quoque] que *HGI* quod] quae *A* potuit] patuit *H* 4 quot] quos *HG^a* 5 exer-
 citus *om. H* externus *BZ*, extraneos *F* 6 adteritur *B* 7 danubium *libri* 8 quae]
 quod *ZN* diiudico *F* 9 proditoris *GA* patribus *A* 10 huic *H* quam aliis] qua
 malus *B¹* 12 eligerent *E* eoi] ei *HG* 13 tot] tam *EFHGI* uictoriis] uictores *N*
 14 meruerunt *H* praecipiti (cipiti *H^a*) saltu] *B^bHGI*, praecipitis saltu *B^a*, praecipitis saltibus *ZNK².A*,
 praecipitibus saltibus *K¹F*, praecipuis saltibus *E*, praecipitatis saltibus *Forn.^v* 16 nequit *HG* theo-
 doricus *NEFHGI^w*, theodricus *I^v* potencie *K* 18 iuste] iuxta *A* perductus *EF* 19 habe-
 runt *EF* macte] marcte *E¹*, marte *E^vF* procinctus] prouinctus *B*, prouinciis *H*, in prouinciis *G¹*
 20 ne *HI*, *om. G^a* fata] scripsi, facta *libri* 21 recuperet *HG*, recuperaret *EFI* est *om. N et*
Par. 2186 totus] *BZ*, totum *NKEFHGIA* 22 immunitus *GA* obsistere] existere *E¹* 23 ammisit *B*
 24 dominam *HGI* 26 pariter *om. A* 27 loquentur *HGI* dominia *N* 29 utrumque *F* referun-
 tur] feruntur *K* 30 atr. uel.] *BHGI*, uel. atr. reliqui poterint *B* 31 et *om. E¹* 32 uestro
 ordini *F*, nostri ordinis *HGI* 33 est] est enim *EF* 34 submauit *H* sigillatim *ZNK¹.A*, singu-
 latim *HGI* quos] quod *ZN* 35 munimine] minime *H* ea] ecce *HGI*

- patricium Liberium praefectum etiam Galliarum. exercitualement virum. communione
 gratissimum, meritis clarum, forma conspicuum, sed vulneribus pulchriorem, laborum
 suorum munera consecutum, ut nec praefecturam, quam bene gessit, amitteret et
 eximium virum honor geminatus ornaret: confessus meritum, cui solus non sufficit ad
 5 praemium. accepit enim et praesentaneam dignitatem, ne de re publica bene meritis
 17 diu absens putaretur ingratus. O admiranda benivolentia dominorum, quae in tantum
 extulit praedictum virum, ut donatis fascibus et patrimonium iudicaret addendum:
 quod sic ab universis gratanter exceptum est, ut in munere eius cuncti se potius
 crederent esse ditatos, quando quicquid digno ceditur, hoc multis sine dubio collatum
 10 esse sentitur. quid ergo de animi firmitate loquar, qua vicit et philosophos valde
 praedicatos? procedit enim ex ore dominae beneficis sermo et manens sub securitate
 18 promissio. Non sunt nobis, patres conscripti, minus probata quae loquimur: verus
 testis est, qui laudat expertus. cognovistis enim quae contra me vota conflixerunt:
 non aurum, non magnae valere preces: temptata sunt universa, ut probaretur sapien-
 19 15 tissimae dominae gloriosa constantia. Ordo flagitat dictionis Augustarum veterum
 pompam moderna comparatione excutere. sed quemadmodum illi sufficere poterunt
 exempla feminea, cui virorum laus cedit universa? hanc si parentum cohors illa regalis
 aspiceret, tamquam in speculum purissimum sua praeconia mox videret. enituit enim
 Hamalus felicitate. Ostrogotha patientia. Athala mansuetudine. VVinitarius aequitate.
 20 Unimundus forma, Thorismuth castitate, VValamer fide, Theudimer pietate, sapientia,
 ut iam vidistis, inclitus pater. cognoscerent hic profecto universi singillatim propria,
 sed feliciter faterentur esse superata, quando unius praeconium cum turba se iure
 20 non potest aequare virtutum. Aestimate quale eis esset de tali herede gaudium, quae
 merita potuit transire cunctorum. quaeratis forsitan sequestratim principis bona: abunde
 25 praedicat subolem, qui eius laudat auctorem. deinde retinetis facundissimi Symmachi
 eximium dictum¹): 'specto feliciter virtutis eius augmenta. qui differo laudare principia'.
 subvenite, patres conscripti, et agendo pro me communibus dominis gratias debitum
 meum vestra satisfactione persolvite: nam sicut unus satiare non valet omnium vota,
 ita multi unius possunt complere disposita.

BZNKE(F)H(GI)

1 communione *ad* 4 virum *om.* *HGI* 2 mentis *F'* 4 genuatus *B²*, genitatus *B¹* 5 ac-
 cipit *HGI* 6 benivolentiam *K* in *om.* *HGI* 8 sic| si *H* exceptum| acceptum *N^aE¹A* in *om.* *HI*
 9 dictatos *H* quando| quoniam *A* ceditur| *BZ*, reditur (*uoluit* ceditur) *E²*, creditur *NKE¹FHGLA*
 10 esse| est *Z* de *om.* *B¹* qua| *B^a*, quae *reliqui* nuncit *HI* et *om.* *HI* 11 beneficis *ZKE¹FHGLA*,
 beneficiis *BN Par. 2186* 12 patres| frs (= fratres) *B^a* minus| et minus *HG* loquuntur *H^a* 13 cog-
 novisti *K* confluerunt *N^bFHGI*, fluxerunt *E* 14 ualere *B^a* sap.] gloriosissimae *HGI* 15 glo-
 riosa *om.* *HGI* doctionis *H^a* 16 excutere| *scripsi*, scutere *BZKH*, discutere *NEFGLA* illis *BZHG*
 potuerunt *E* 17 uir. cui *HG* 19 amalus *FLA*, ahamalus *K^a*, hamaliis *E¹* ostrogota *F²*,
 ostrogata *F¹* athila *F²*, itala *I*, italia *HG* uunitharius| *BZKI*, uunitharius *H*, iunitharius *N*, iui-
 tharius *EF*, munitarius *G Cuiacius*, munitarius *A* 20 unimundus *G*, uunimundus *H* thorismuth *B^a*,
 thorismut *K*, thorsimich *F'*, thorsimuth *I*, et orismuth *HG* uualaner *N*, unalamer *GA* theodomer *F²*
 sapientia| sapientie *B^a*, patientia *A* 21 profecto *om.* *F'* sigillatim *ZNE¹A*, singulatim *G* 22 sed
om. *A* esse| ecce *H^a* turbasse *H* 23 ei esset *N* 24 meruita *B^a* bona princ. *HGI*
 25 symmachi| *ZH*, symachi *B*, *similiter reliqui* 26 eius *om.* *F'* quid *H^bG* 27 comcommuni-
 bus *N*, cum muneribus *HG* dominis| dominio *B¹[?]* 28 uestra *om.* *N* sociare *E* ualet|
 potest *HGI* 29 disposita *HG*

¹ in scriptis deperditis.

II.

IOHANNI PAPAE SENATOR PPŌ.

a. 533

Supplicandum vobis est, beatissime pater, ut laetitiam quam per vos deo largiente
 percipimus. custodiri nobis vestris orationibus sentiamus. quis enim dubitet prosperi-
 tatem nostram vestris meritis applicandam, quando honorem adipiscimur. qui a domino
 diligi non meremur, et permutatione officii bona recipimus, dum talia non agamus?
 ecclesiasticis siquidem ieiuniis fames est exclusa popularis: decoris lacrimis tristitia
 foeda discessit et per sanctos viros acceleratum est, ne traheret diutius quod gravabat.
 Et ideo salutans officiositate, qua dignum est, precor ut vivacius oretis pro salute
 regnantium. quatenus eorum vitam caelestis princeps faciat esse longaevam. Romanae
 rei publicae hostes imminuat. tempora tranquilla concedat: deinde, quod ornat pacem.
 necessariam nobis copiam de abundantiae suae horreis largiatur: mihi que filio vestro
 intelligentiae sensus aperiat. ut quae vere sunt utilia, sequar, quae vitanda, refugiam.
 Vigor ille rationabilis animae nobis consilium praestet: facies veritatis albescat, ne
 mentem nostram innubilet caligo corporea: sequamur quod intus est, ne foris a nobis
 simus: instruat quod de vera sapientia sapit: illuminet quod caelesti claritate resplendet.
 talem denique iudicem publicus actus excipiat, qualem filium catholica mittit ecclesia.
 in suis nos etiam muneribus virtus sancta custodiat, quia graviore insidias antiqui
 adversarii tunc subimus, quando eius dona suscipimus. Nolite in me tantum reicere
 civitatis illius curam, quae potius vestra laude secura est. vos enim speculatores
 Christiano populo praesidetis: vos patris nomine universa diligitis. securitas ergo
 plebis ad vestram respicit famam, cui divinitus est commissa custodia. quapropter nos
 decet cogitare aliqua, sed vos omnia. pascitis quidem spiritaliter commissum vobis
 gregem: tamen nec ista potestis negligere, quae corporis videntur substantiam con-
 tinere. nam sicut homo constat ex dualitate, ita boni patris est utraque refovere:
 primum penuriam temporis, quam delicta promerentur, orationibus sanctis amovere.
 si quid tamen, quod absit, acciderit, tunc bene necessitas excluditur, quando contra
 eam sub ubertate tractatur. Monete me quae sunt gerenda sollicite. bene agere vel
 correptus exopto, quia difficilius errat ovis, quae voces desiderat audire pastoris nec
 facile efficitur vitiosus, cui ammonitor insistit assiduus. sum quidem iudex Palatinus.
 sed vester non desinam esse discipulus: nam tunc ista recte gerimus, si a vestris
 regulis minime discedamus. sed cum me a vobis desiderem et moneri consillis et
 orationibus adiuvari, iam vobis est applicandum, si quid in me fuerit aliter quam opta-
 batur inventum. Sedes illa toto orbe mirabilis proprios tegat affectione cultores, quae

BZKKE(F)HGL

2 beatissime pater | .A. beatissimi patres libri 3 dubitet | dubitat KE²HGI, om. N 5 permuta-
 tione (— nem G^a) officii | G. perm. officii HK perm. effici BZK, perm. efficaci NEIA, efficaci perm. F' dum
 cum F' agamur B 6 famis BHP est om. ZN 7 trahere E, traheretur .A 8 et | e N 9 reg-
 natu E¹ principes H 11 necessariam | solitariam HG¹, solitam I 12 que om. N^a 13 rationa-
 bilis | ZNKEFHGLA, rationalis B 14 sequimur H 15 sap. vera E 16 denique | utique .A publ.
 act. exc. | BG¹I, publicus vel affectus actus exc. H, exc. publ. affectus FG¹, exc. publ. actus reliqui filium
 om. HGI 17 nos | nos N, om. K etiam om. HGI sancta custodiat | custodiat HG, custodiat divina IP,
 divina custodiat I^w 18 eius | et B¹, ea N: fortasse eius et tantam EI 19 ill. ciu. N uest.
 pot. EF 20 nos om. B¹ 21 quia propter B¹ nos decet nos B¹, nos dec. H 22 cogitare |
 custodire A pascis B¹ quidem | si quidem N, qui GI, quod H spiritaliter EFHGLA 25 di-
 lecta B^a amonere | BHG¹, amonete reliqui 26 tamen autem A 27 gerenda | agenda HGI agere
 facere F 28 correctus E² ditilins K¹ 32 adiuuare H^a ampicandum B¹ si | ut si HG^a
 quid | quis H aliter | ali H¹ optatur N 33 tegat | regat EHG

licet generalis mundo sit praestita, nobis etiam cognoscitur et localiter attributa. tenemus aliquid sanctorum apostolorum proprium, si peccatis dividendibus non reddatur alienum, quando confessiones illas, quas videre universitas appetit, Roma felicior in
 7 suis sinibus habere promeruit. Nihil ergo timemus talibus patronis, si oratio non
 5 desistat antistitis. arduum est quidem multorum desideriis satisfacere, sed novit divinitas magna praestare. ipsa retundat invidos: ipsa nobis faciat cives caelesti aspiratione gratissimos et supplicationibus vestris tempora tribuat, quibus superna gratia praedicetur indulta.

III.

DIVERSIS EPISCOPIS SENATOR PPO.

a. 533

1 10 Corporalium patrum naturalis mos est de filiorum profectione gaudere, dum
 eorum institutionibus applicatur quicquid laudis in clara prole conceditur. vos autem
 spirituales parentes, qui auctorem rerum illuminata mente conspicietis, pro me sanctae
 2 trinitati sedulo subplicate, ut splendere laetum faciat in medio positum candelabrum,
 quatenus nec mihi interior desit visus et de me aliis pandatur aspectus. Numquid
 15 proderit iudicem aliis esse perspicuum, si sibi potius reddatur obscurus? dignitatem
 conscientiae donet, qui tribunalia praestare dignatus est. faciat inoffensum iudicem,
 ne damnet errantem. sit nobis prosperrime praesens, ut infausta vitia reddantur ab-
 3 sentia. amorem suum tribuat, ut peccandi ambitum miseratus excludat. Quapropter,
 animae veri parentes, affectuosa et probabili petitione vos deprecor, ut indicto ieiunio
 20 domino supplicetis, qui vitam principum nostrorum florenti regno protendat, hostes
 rei publicae defensor imminuat, donet quieta tempora et ad laudem sui nominis copiosa
 4 faciatque rerum omnium tranquillitate, ut me vobis reddere dignetur amabilem. Sed
 quo facilius vestra quoque exaudiatur oratio, estote circa eos quos destinamus attenti.
 quod nescimus, nobis non debet imputari. actus eorum testimonia vestra prosequantur,
 25 ut aut laudatus gratiam aut accusatus apud nos invenire possit offensam. neque enim
 nobis imputare poterunt, si delinquant, quando non iubentur male dare, ut perperam
 5 cogantur accipere. Orfanis viduisque contra saevos impetus deo placita praestare
 solacia, ita tamen, ne, quod accidit per nimiam pietatem, dum miseris subvenire quae-
 ritis, locum legibus auferatis. nam si aliquid offendit forte districtum, talia date
 30 cunctis monita, ut iura possitis reddere feriata. excludite, sanctissimi, inter immundos
 spiritus implacabiles vitiorum furores, violentiam temperate, avaritiam depellite, furta

BZNKE(F)II(GI)

1 libet *H^t* nobis *EA* 4 finibus *NEFGIA* nihil] nil *ZKEFA* 5 multo *F* 6 magna]
 multa *A* recordat *H^a*, recondat *H^b* faciat *om. E* 7 nostris *II* 10 naturalis *om. NHI*
 11 laudum *HI* clare *N* autem] enim *F* 12 spirituales *EFIII* patres *EFHGI* qui]
 quod *H* rerum] uerum *E¹* pro] per *H* 13 sedulo] titulo *K¹* laetum] *BZ*, me letum *G^b*,
 late *NEFIA*, *om. G^a et in sp. vac. H* medium *HGI* compositum *HG* 14 num] nam *EFHGI*
 15 perspicuum] prae persp. *B^a[?]* si *om. N* 16 praestare] *BG^vI*, conferre *ZNKEF*, spectare *HG^t*
 17 prosperrime] proxime *HGI* uitia] uita *B^a*, iuditia *H*, iuditia nobis *G* 18 tribuat *om. B¹*
 19 animae *om. A* affectuosa *B* indicto] inclito *EF* 20 domino] nos d. *EF* nostrum *B*
 21 donec *BKHG^v* et *om. HG^a* 22 tranquillitate] *BHIG*, tranquillitatem *reliqui* ut] et .1
 23 quo] quod *BE²G^vIp*, quidem *HG^t*, ut *I^w* or. exaud. *E* eos *om. HGI* quos] uos *H^a* at-
 tenti] *B²HGIp⁽²⁾A*, attoni *B¹*, attoniti *ZNKEFTp⁽¹⁾w* 24 eorum] illos *HGI* 25 laudatum *B¹*
 uos *E¹FA* 26 uobis *EFA* poterunt] potuerunt *HG^bI*, potura *G^a* quando] quoniam *H^aG^a* non
om. HI iuuentur *B*, uidentur *HGI* date *E* perperam] perperam male *B^a* 27 deo pl. praestare
 (praestare *H*) debent pl. praestare *A* 28 acciderit *HGI* subuenire] succurrere *HGI* quae-
 ritis] quiritis *B* auferatur *H* 29 aut feratis *B¹* date] dare *H* 30 excludit *B¹* 31 ex-
 pellite *E²FHGI*

removete, depopulatricem humani generis luxuriam a vestro populo segregate. sic
auctorem iniquitatis efficaciter vincitis. si eius persuasiones de humanis cordibus
auferatis. Episcopus doceat. ne iudex possit invenire quod puniat. administratio vobis 6
innocentiae data est. nam si praedicatio vestra non desinat, necesse est ut poenalis
actio conquiescat. et ideo dignitatem meam in omni vobis parte commendo. quatenus 5
actus nostri sanctorum orationibus adiuventur. qui minus in humana potestate prae-
sumimus. Familiariter etiam mihi suadete quod iustum est. non sum callidus abiurator: 7
quod generaliter debeo, incoactus exsolvo. dependo etiam sanctitati vestrae honorificae
salutationis officium textumque epistolae affectuoso fine concludo. ut in mentem vestram
dulciora remaneant, quia bene sibi animus posteriora commendat. 10

III.

AMBROSIO V. I. AGENTI VICES SENATOR PPO.

a. 533

Secure vobis, deo iuvante opinionem nostram credimus, cuius conscientiam per 1
causarum varios usus longa aetate probavimus. nam si in advocacy studio iustitiae
claritate fulsistis, quid nunc proventi ad consilia nostra facietis? crescit enim in illo
meritum, cui maius datur officium, quando iam habendus est in iudicium partem, qui 15
meruit aulicis potestatibus assidere. ornentur ergo subsellia cuius ore fora tonuerunt.
absens adhaere nostro lateri plenior laudem inde sumpturus, quia integrum tibi
reputabitur quod bene ordinaveris solus. hanc coram positus mecum curam partici-
pareris et gloriam: nunc autem tibi tantum cogimur debere. quicquid inde praestante
deo laudis potuerimus accipere. Quapropter officium tibi observare censem, quod 20 2
nostris iussionibus obsecundat, praeceptis etiam tuis pro publicis utilitatibus iustissime
designatis praecipimus oboediri, quatinus et tibi sit pro publica utilitate mittendi fiducia
et nullus de contemnendi sumat audaciam. si quos etiam fideiussoribus committere
necessarium aestimaveris, confidenter assume, quia illud magis relevare potest animum
nostrum, si aliquid per vos cognoscamus impletum. praesenti enim sola verba prae- 25
stares: nunc autem facta potius debentur absentis. Consilium quippe tantae sedis ingens 3
est procul dubio fama meritorum: sed considera quid exigatur cui tale nomen imponitur.
labor vester procuret mihi omnium quietem. scitis quae turpia neglectus intulerit.
scopulus vitandus est, ubi alter offendit. sed haec vos monere mea potius curiositas
quam vestri diffidentia facit. nam omnia vos illa gerere credimus, quae iuvante deo 30
famae nostrae et rei publicae utilia esse iudicamus.

BZNKE(F)H(GI)

1 depopulator E^1 , depopulationem E^2 luxuriam $KEFIvA$ 3 im. poss. E nobis| urbis F
4 non om. N 5 meam om. HGI 6 minus| nimis EF 7 et m. III , mihi etiam EF abin-
rator| $B^2Z^a[?]/KEHGIvA$, adiutor B^1 , adiutor Z^bNP4 , arbitrator I^w 8 incoactus exsolvo| inchoatus
exsolvo (excluo II , excludo G^1) HGI , vehementer absolvo inc. ex. E^1 9 sal.|
salutationis B^a affectuoso B sine H mente nostra A 12 vestram H 13 si om. HGI
14 quidem H 15 cui| cuius H iudicium N^a partem| patrem EF 16 potestatibus|
dignitatibus EF ornentur| ornet I foro N tenuerunt H 17 adherere K 18 hanc|
nam HGI participaveris| $BZKA$, participaveris $EFHGI$, participeris N 19 cogitur G^a , cogni-
tur H 20 laud. potuer. (poterimus HGI)| pot. laud. F 21 publicus $B^2[?]$ 23 quis N^a
24 quia| quod K reuelare B^1 , reilenare K^a 25 aliquid| quid HGI enim| etiam F 26 de-
betur F^1 28 noster H quittem Z^a 29 aliter E^1 hoc HA mea| me N 30 omnia
om. HGI gerere| agere $KEFI$ 31 vestrae EEG post iudicamus add. gaudemus ad credo EE
ep. seq. N^a

V.

AMBROSIO V. I. AGENTI VICES SENATOR PPO.

a. 533

- 1 Gaudere vos quidem in eis credo, quae caritatem vestram optasse diiudico: nam
 ipsius quodammodo res agitur, cuius in alterum vota complentur. sed hinc intellego
 antiquae amicitiae fructum, qui venustate felicior est, in suavissimi saporis emanasse
 5 dulcedinem, si prius Romanae civitatis copiam per eos quorum interest tamquam munus
 2 eximium nostris hospitibus offeratis. Ideo enim peregrinationis incommoda, ideo tot
 angusta cogitationis intravimus, ut populus ille antiquis delectationibus assuetus bea-
 tissimis regnantium temporibus explosis necessitatibus perfruatur. procul enim sit, ut
 aliquo illius civitatis esuriante satiemur. illorum, quod absit, indigentia nostra penuria
 10 est. quid plura? laeti esse non possumus, nisi et illos gaudentes communiter audiamus.
 3 Atque ideo tota vivacitate incorrupta frumenti species congregetur, ut panis inde coctus
 non horrore, sed deliciis videatur esse propositus. ponderatio iusta servetur. vincant
 copiae mentium desideria. non putatur abundare quod quaeritur. fugite scelerata
 lucra, vitate nefanda compendia. quicquid ibi male praesumitur, in mei animi laesione
 15 grassatur. nemo putet veniale, quod in ista temptaverit parte sumere. in nobis
 facilius consentimus excedi quam Romanorum utilitates patiamur imminui: non ut
 favorem captem plausumque popularem, sed ut iuvante deo meum in illis compleam
 4 dilectionis arbitrium. Cives si quidem omnes fovendi sunt, sed Romani aliquid plus
 merentur. urbs ornata tot eximiis senatoribus, beata tam nobilibus populis laudes
 20 debet nostrorum principum personare, quas homo nationis exterarum se miretur audisse.
 nam iuste se illuc extollit laetitia popularis, quae dominos cognoscitur habere victores.
 5 Quapropter impendendum est, quicquid fides, quicquid magna potest exhibere cautela,
 quia illud vere nostrum est commodum, quod illorum mihi procurat affectum. laetentur
 praesentibus gaudiis qui erant de nostra actione suspensi: illorum me desideria, illorum
 25 vota iuverunt et hoc mihi apud rerum dominos profuit, quod ab eis universaliter audie-
 6 batur optari. Agite nunc, ut amor iste iuvante domino perseveret, quia eos amplius
 in reliquum credo facere, quod se in me feliciter sentiunt inchoasse. abundantiam
 nunc petamus communibus votis: supernae misericordiae humiles supplicemus, ut primum
 nobis salutem dominorum elementia divina concedat, ceterum proventum quem prae-
 30 stiterit non negligentia diminuatur, non venalitas ulla subducat. fidem meam promitto,
 sed cum ipsis divinitatis dona sustineo: cautelam offero, turpia fraudulentissimae nun-
 dationis excludo. ipsi autem in domino de promerita ubertate gloriantur.

BZNKE(F)H(GI)

2 in eis] meis H quae] quos E¹ nostram EF 3 hinc] huic N 4 qui] quae EFL 1 uctu-
 state N saporis B 5 tamquam om. ZN minus H^a 6 nostris EF enim] enim tot (tot in
 litura supra versum) B² 7 augusta B¹H (ideo t. a. c. om. I) antiquus H delectationis B¹
 8 expulsi E¹F 9 aliquod H civitatis om. KL 10 et ill. gaud. communiter (pariter F)] comm.
 et i. g. HGI 11 tota] tanta NKA incorrupta B frum. spec.] BHGI, s. f. ZNKEFA
 12 honori N^a, honeri N^b videantur B^a praepositus EF 13 mentium] meritum H^aI sceler-
 rata] secularia E¹HGI 14 nitante B¹, nitare H ibi] enim K in mei] nimium G, unum H
 15 crassatur BI veniale om. A temptaverit parte] temperaverit p. B¹, p. t. K sumere] B²ZNK,
 consumere B¹HGI, praesumere EFL 16 concedimus E¹ 17 captem] clausum K, om. A deo]
 domino KE¹A complacem B¹ 18 si om. HG fodendi B¹ 19 tam] tot G^aI 20 nascio-
 nis N extrance G, exercere H se miretur] seminetur B¹, semisetur K¹[?] 21 domino B¹ 22 est
 om. HGI 23 est om. B¹H 24 errant H 25 nota] me u. KEFA^a fortasse audiebar
 26 domino] deo FHGI quia] quod H eos] eo K in rel. ampl. HGI 28 peccamus H communi-
 bus nobis HG^t, cum omnibus votis G^v 29 diu. clem. N propectum E² quem praestiterit om. HGI
 30 negligentiam B¹, negligentiam ZNHG^a diminuatur] B², dimiuit B¹ZNKEFHG^bIA, dimiit G^a sub-
 ducat B², subducit B¹ZNK^bEFHGIA, subduxit K^a promittit HG^t 32 de om. H¹

VI.

IOHANNI CANCELLARIO SENATOR PPO.

a. 533

Quamvis statutis gradibus omnis militia peragatur et tempora sibi custodiant, 1
 qui iudicium iussionibus obsecundant, tuus honor cognoscitur sollemni ordine non teneri,
 qui suis primatibus meruit anteponi. tibi enim reddunt obsequia, qui te praeire
 noscuntur et reflexa condicione iustitiae illis reverendus aspiceris, quos subsequi posse 5
 monstraris. hanc inaequabilem aequitatem, speciale decretum, singulare beneficium
 sub aspectu iudicis agis nec potest rationabiliter culpari, quod inipugnante ordine
 videatur assumi. Nullus tibi de temporis qualitate praescribit. transgressio matriculae 2
 actio tua est et solus confidenter negligis quod alios servare compellis. sed talia tibi
 pro excellentibus meritis conceduntur. dum credi debet omnes industria fideque superare. 10
 quem nos constat elegisse. nemo enim sequentem probat, nisi quem sibi laudanda
 virtus associat, quando vituperabile est inferiorem erigere nisi meritis alios videatur
 excellere. Hoc igitur laudabile praeiudicium, sententiam gratiosam, militiam dome- 3
 sticam a duodecima indictione cancellorum tibi decus attribuit. ut consistorii nostri
 secreta fideli integritate custodias. per te praesentandus accedat, per te nostris auribus 15
 desiderium supplicis innotescat, iussa nostra sine studio venalitatis expedias omniaque
 sic geras, ut nostram possis commendare iustitiam. actus enim tui iudicis opinio est
 et sicut penetrare domus de foribus potest congruenter intellegi, sic mens praesulis
 de te probatur agnosci: non iniuria, quia talem unusquisque ad responsa sua videtur
 eligere, qualem se cunctos decreverit aestimare. Vestes ipsae, quae nostris corporibus 20 4
 applicantur, nonne nos deformare possunt, si aliquo inquinamento sordescant? quanta
 vero gratia nos decorare videntur, cum laudabili puritate nituerint! sic miles ad secreta
 iudicis proximatus praesulis sui famam aut ornat aut maculat. in nobis siquidem
 peccant, qui alios gravant et dum spoliū obsecrantis ambitur, fama praesidentis
 exuitur. Considera, si negligere debemus unde nos culpari posse cognoscimus. ultra 25 5
 omnes dementes est, qui ulcisci non appetit quem grassatum in suo dedecore com-
 prehendit. respice, quo nomine nuncuperis. latere non potest quod inter cancellos
 egeris. tenes quippe lucidas fores, claustra patentia, fenestratas ianuas et quamvis
 studiose claudas, necesse est ut te cunctis aperias. nam si foris steteris, meis non
 emendaris obtutibus: si intus ingrediaris, observantium non potes declinare conspectus. 30
 Vide quo te antiquitas voluerit collocari: undique conspiceris, qui in illa claritate 6

BZNKE(F)H(GI)

2 statutis| statuimus H 3 iudicium H iussionibus bis H^a tuus| tamen tuus B², tamen N.
 tuus tamen K², cuius HGI 4 quis B¹ enim, etiam E 5 et om. E^a reuerendum H^a quos|
 quod B¹ 6 hinc A 7 agit K¹/| in pugnam te B¹ 8 videantur B¹ praescribat III
 9 quo B¹ alios| B²ZNEFGXW, alius B¹, aliis K¹V.A, alii HG¹ compellis| contempnis K, contendis A.
 compelluntur G¹ tibi om. HGI recte portasse credi debet| scripsi, credideris BHH, crederis reliqui coniectura
 non probabili 11 quem nos| quos G^t, quem III elegisse| praecipuum el. K² sibi om. FG^a 12 ass.
 uirt. E^a 13 grat. sent. III, sent. gloriosam E¹, gloriosam sent. G 14 a| ad B^a cancellariorum K
 consistorii B¹Z, cum sistorii H 16 studio| dubio E 17 comm. poss. N^a 20 cunctis III de-
 creuit N estimari ZN.1 22 nos gr. ZN 23 famam| formam KE¹.1 24 grauant| BE²HGI.
 maculant ZNKE¹FA obsecrantis| B²K²EHGIA, obserantis B¹ZK¹, obseruantis N, obsecrationis F am-
 bigitur H^a possidentis H^aI 25 considero ZN posse| bene HGI cognoscamus A
 26 elementer IV¹W.A portasse recte crassatum BI decore HG deprehendit HVG 27 nunc
 cuparis B^a cancellarios N 28 fenestras K 29 necesse| et n. N steteris| NKEFHG^aIA,
 ceteris BZ, caertis A, exieris G^b meis| modis A non om. K 30 si intus| sumptus H obtutibus
 si intus ingrediaris (egrediaris HG^a) bis B^a potes| B²NKE¹GA, potest B¹ZNEP¹HH 31 uide|
 unde K noluerit H^a, noluerit H^b, noluit I collocari| scr. loco collocari illa| alia A

versaris. proinde ad nostra monita aures animumque converte: fige menti omnia quae iubemus: non te tamquam vacuum fistulam dicta perexeant, quae tamdiu plena conspicitur, quamdiu in eam undae influere posse noscuntur. esto potius conceptaculum, quod audita custodias, quod suscepta non fundas: quia nihil proderit, si auribus tuis transitura placeant et in cordis sinibus se omnia non defigant.

VII.

UNIVERSIS IUDICIBUS PROVINCIARUM
SENATOR PPO.

a. 533 ante Sept. 1

- 1 Iustissime quaeritur quod annua devotione praestatur, quando sub quodam gaudio
constat inferri, quod solvitur lege generali. stipendium namque est, quod subiectum
10 facit munificum dici et offerentis nomen accipit, qui se quod penditur debere cognoscit.
quam lautum est intrepidum foro assistere, publicum non timere et inter devotos
2 laudabilem collocari, qui pudorem non sinitur habere compulsi. Inhonorum est enim
omne quod cogitur nec offerentis habet gratiam, qui damnis suis perducitur ad tributa:
contra quam libero dignum est compulsoribus nil debere! ille solus delectabilis ager
15 est domino, in quo supervenire non timetur exactor. merito ergo testimonium solu-
3 tionis securitas dicitur, de qua non solum animus, sed substantia communitur. Et ideo,
quod feliciter dictum sit, indictione duodecima per dioecesin dicationis tuae sollemni
moderamine custodito possessorem te officiumque tuum praecipimus ammonere, ut
trina illatione devotus constitutis temporibus suam compleat functionem, ita ut cesset
20 venalis illa dilatio, quae non ad tributariorum compendia, sed fraudis ambitu cognoscitur
exquisita. nam qui se huiusmodi onera sublevare dicunt, aliud magis pondus abomina-
4 bilis nundinationis imponunt. Absit a nostris temporibus detestabilis et fugienda ver-
sutia. possessor nihil aliud, nisi quod publico debetur, exolvat: nam sua damna potius
agunt, qui sub nobis aliqua fraudare contendunt. quapropter sicut fiscalia onera nulla
25 occasione volumus aggravari, ita constitutis temporibus praefinitas illationes prae-
cipimus deo iuvante compleri, quatenus et possessorum devotio gratissima dominis
innotescat et tarditatis involuta confusio nostris rationibus auferatur. unde singulis
quibusque temporibus sollemni more factos breves ad scrinia nostra transmittite, sicut
te et prisca legum et nostrae iussionis praesens commonere videtur auctoritas, ne, si
30 aliquid horum aestimaveris neglegendum, tu tibi absolute facias esse periculum.
5 Verumtamen ut iustissimarum praeceptionum diligentior procuretur effectus, illum
atque illum praecedentibus meritis comprobatos tibi officioque tuo iussimus imminere,
ut nihil possit nocere negligentia, ubi adhibetur sollicitudo geminata. unde conti-

BZNKE(F)H(GI)

3 ea F' conflueret HGI posse enoscuntur B^a[?] 4 quod susc. n. f. om. HGI 5 finibus IA
9 generali] naturali KE²F¹A 10 accepit EHI^v penditur] petitur E¹F' 11 lautum] latum K,
cautum A est bis N, om. HI 12 sinitur habere] sinitur K¹, finitur A 13 cogitur] agitur KA tri-
buta] B²EFHG, tributum B¹K, tributum ZNA 14 quam lib.] quod lib. E²HG^aI, libero quam G^b est
om. N nihil NA solus om. HGI est ag. HG 15 dominio N salutationis N 16 quo A com-
muniter H 17 dioecesin B, dioecesim reliqui dedicationis E²F, dictionis G^a, dictationis HG^b, dicois IP,
dicōnis I^w 18 tuumque off. GI 20 ad] a K tributorum N 21 exquisita] exquita G^a,
attributa E²FI huiusmodi] huius A magis] maius NEFI 22 nundinationis] mundi nascionis N im-
ponit K 23 publice HGI debet EFHGI absoluat N^a sua d. p. a. qui sub nobis (sic em.,
antea subter) aliqua om. B^a 26 possessoris G, possessor H 27 tarditas K 28 scrinea E trans-
mitte E 29 videatur E 30 neglegendum] ne legendum B¹ tu] tamen H 31 ut bis H
iustimarum B¹ proculetur H effectus] EFI, affectus BZNKHGA 33 gemita H¹

nenter agite. si provecum vestrum magis desideratis extendere. impia lucra sint a vobis omnimodis aliena: vos possessorem devotum redditis. si fraudulentis non gravetur incommodis. de acquitate potius quam de rapacitate proficitur. semper metuit iniusta praesumptio: quid enim adquiri putatur. ubi bona conscientia perditur? aut in qua parte possit homo proficere. si innocentiam probatus fuerit amisisse? Nolite sine ⁵ 6 praemio credere. quae videntur ad bonam conscientiam pertinere. habebunt nos bene agentes. in quo possumus. adiutores. remuneratorem enim illi me esse promitto. quem se aliqua honestate tractasse cognovero. agite ergo: laudes ad me potius vestri perveniant quam querellae. maius commodum non quaeratis. quam si nihil venditis. illa tantum sequenda sunt lucra. quae potest laetus offerre et miles sollemniter securus ¹⁰ accipere. non censor. sed laudator vester esse desidero. cavete ergo. ne reddatur infestus qui vobis cupit esse beneficus: nam gravius semper irascitur. qui contra propositum commovetur.

VIII.

EDICTUM PER PROVINCIAS. SENATOR PPO.

a. 533

Priscorum mos fuit nova iura decernere. ut succedenti populo aliquid quod ¹⁵ 1 omissum videbatur adiungerent: nunc autem sufficiens satis conscientiae veterum decreta servare. erat ante genus hominum sub hac novitate sollicitum. dum regulam vitae suae in aliena cognoscerent voluntate pendere: modo vero unusquisque novit fixum. quod ab antiquis plenissime non dubitat constitutum. sufficiunt ergo vobis iura. si non desit voluntas eximia. quid praeconum voces. quid periculosas sententias prae- ²⁰ sulum erectis auribus sustinetis? Propriae vitae imponit modum. qui sibi se iudicem ² intellegit constitutum. studete cuncti actibus bonis et formidanda nescitis. nolite inardescere ad praesumptiones illicitas: amate vivere quieti: transigite semper innoxii. quid litibus honesta confunditis? cur facitis quae mox timere possitis? si quaeritis lucra. vitate potius damnosa litigia. si quod tamen emergerit civile certamen. legibus ²⁵ patriis estote contenti: nullus ad seditiosa consurgat. nullus ad violenta confugiat. furoris genus est in saeculo pacato turbulento studere proposito. Sed quia de nobis ³ iudicibus etsi non verus. tamen oritur rationabilis metus. dum inexperta potestas trahit potius ad timorem. quantum ad meum propositum pertinet. iuvante deo rerumque dominis regnantibus omnia vobis iusta. omnia moderata promittite. primum. quod ³⁰ maxime iudicem dehonestat. nundinatio a me foeda nescibitur. non enim mea verba more vestium suspensa venduntur. sperari a vobis aliquid sola specierum indigentia

BZNKE(F)H(GI)

1 agite] nunc agite ZN uestrum] FIA, nostrum BZNKEHG 2 nobis H 3 potius] magis HGI 6 nos] uos NKF, nos deo iuvante G, deo iuvante nos HI 7 adiutores] G¹, auditores plerique, auctores I^w me] GI, uie H, om. reliqui permitto K quam H 8 se] si K tractasse cognouero] tractauero HG uestrae B²EF perueniant] ZNFHGI, praeueniant BKE 9 nihil] nihil non F¹ uendatis EF²HGI 10 laetus] l. possessor Cuiacius cum Guef. secutus F 11 censor] reprehensor HG uestri HGI esse desidero (desiderio H) om. K¹ 12 beneficiis B 16 omis- sum] KE²G^bI^wA, obmissum E¹, commissum BZNHG^aIV, om. F satis consc.] B^aHI, satis consc. est B^b, est satis consc. G¹, laus consc. (conscientiae Z^a) est plerique, consc. laus est F, est laus consc. G^v 17 aute] autem EFHGI 18 cognosceret EF uoluntate] nouitate F unusquisque] unusquis B¹ 19 pl. non dubitat (dubitabat E)] n. d. pl. FI nobis EFHI 21 uitae] iure H se sibi NK 22 formidare E² 23 amare H quiete Z¹N transire HG^a, transire G^bI obnoxii H^a 24 cur] quid HGI quae- sistis HGI 25 quid H 26 patriciis N seditiosa B^a uiolentia H 27 de nobis] de nouis I, de uobis F, uobis de A 28 etsi] quamuis etsi E oriatur B^a potestas] uoluntas potestas H, uoluntas potestatis G 29 meam F¹ 30 promittite] permittere E¹, promitto E²FHGI 31 munda- tio B^a nescibitur] BZN, nescitur KEFG^vI, nescitur H, non nascitur G^a uerba mea HGIA 32 uenduntur NE¹F², penduntur H¹ a om. N^a

- faciet, non malitiosa venalitas. ubi tamen erit quae tempus mitigat moderata praeceptio, non indicimus quod ematur nec ad taxationem trahimus quae necessaria non habentur. Estote tantum ad consueta solliciti, de novitate securi, quia illud solum nobis iudicavimus esse commodum, si vos iuvante domino servemus illaesos. non vos quisquam militum pro sua voluntate concutiet: non exactor adiecticiis gravabit incommodis: non solum nostras, sed et officii innoxias custodibimus manus. alioquin inutile bonum est iudicem non accipere et multis accipiendi licentiam praebuisse. neque enim sic a nobis egrediuntur, ut ea quae passi fuerint aliis merito fecisse videantur. imminuta sunt enim vestro amore suffragia, quae hactenus omnium detrimento cre-
- 10 scebant. Ostendimus in nobis deo iuvante continentiam, ut eam militibus sine pudore imperare possimus. non enim potest auctoritatem habere sermo qui non iuvatur exemplo, dum iniquum sit bona praecipere et talia non fecisse. ordinatio igitur nostra utilitatem publicam tantummodo respiciet, non furta privata. scimus quae pro nobis vota fuderitis, qua fuistis anxietate suspensi. deforme nobis est talia facere, ut minus
- 15 possitis in vestra exultatione gaudere. Patebunt deo propitio aures nostrae ad suscipienda desideria supplicantium: actor causae suis nos oculis sub libertate visurus est: non redempta, sed propria lingua loquebitur. nobis enim nec servitus imperabit nec a nobis nobilitas veneranda fatigabitur. praetoria denique nostra nullus turpis actus intrabit, nemo a nobis quam venerat minus locupletior redit. nescivit domesticum
- 20 penetrale a subselliis discrepare. iudicem me observans inveniet, quocumque respexerit. Verecundiae memores iuvante deo sic agere nos optamus, quemadmodum a rerum dominis mandata suscepimus. vos ad omnia iusta estote devoti, ut me provinciarum patrem faciatis esse quam iudicem, quia iterum gravius irascitur, qui minime de pravitatum actione pensatur. nam si praebuistis laesionibus obsequium, quid illi impendere
- 25 debetis, quem vobis magnopere studere cognoscitis? sollempnia comoda sedis nostrae laborantibus militibus non negentur, quia ipse praebet viam excedendi, qui non patitur iusta persolvi. Praeceptis etiam nostris oboedientiam aequabili moderatione praestate. compellat rationabiliter proprius animus, ne vos urgeat terror armatus. odium sibi excitat, qui iustis resultat imperiis. quem iam coegero, non amabo. sic enim cuncta
- 30 quae agenda sunt volumus explicari, ut vos nullo compulsore faciamus imminui. servari vobis cupimus concessa pridem dominorum beneficia nulla abominabili praesumptione distracta. honorem nostrum sola vos optamus gratulatione sentire et regnantibus bona petere, qui vestra desideria visi sunt praestitisse. Vivite nunc adepta

BZNKE(F)H(GI)

1 ubi] ubique *B*² erit] erat *N* 2 non] nam *HG* emanatur *H*^a 4 iudicavimus] *BHI*^p, iudicamus *ZNEFGI*^w iuvante *B*^a domino] deo *HGI* servemus] servamus *B*², *om. spatio vacuo relicto* *B*¹
5 gravabit] generabit *E*¹ 6 et *om. HI* offitium *B*¹ innoxii *HG*^t*I* custodibimus (custodiimus *BZKHGI*, custodimus *EFA*) man.] m. c. *N* alioqui *A* 7 praebuisse] tribuisse *K* 8 a nobis sic *HGI* ea *om. HGI* fec. mer. *HGI* 9 immunita *H* en. sunt *HIP* 10 in *om. F*¹ vobis *A* ea mil. *ZNA*, mil. eam *HGI* 11 possumus *E*¹ auctoritatem *B*^a, auctorem *A* iuvantur *B*¹
12 nostra utilitatem] auctoritatem (*om. nostra*) *HGI* 13 pro *om. K* 14 qua] quae *B*¹ vobis *KH* 15 nostra *EF* exaltatione *F* popitio *B*^a 16 supplicantium *HGI* actor] *I* coniectura, auctor libri reliqui] usurus *H* 17 loquebitur] *B* cum *Montespess.* 294, loquetur reliqui] vobis *A* imperavit *B*¹*ZNE*¹*H*, imperabat *I* 18 vobis *K* praetoria] praecoria *H*^a, praecordia *H*^b*G*^t turpis] temporis *A* 19 intrabit] *GI*, intrauit reliqui] redit] *ZNKEFHGA*, rediit *BI* nesciuit d. p. a. s. discrepare *om. HGI*
20 observantem *G*, observantur *H* inveniet] *KGIA*, inveniret *BZNEFH* 21 a] ad *H* 22 iuste *HG* 23 faciatis] f. magis *B*² pravitatum] *E*²*FHGI*, prohibitum *BZNKE*¹*A* 24 illis *B*¹[?] *K* 25 debetis *om. H*¹ nobis *H* m. st.] *BFHGI*, studere magnopere (magno opere *KI*) reliqui] 26 non pat. iust.] pat. iusta *NH*, pat. iust. non *G* 27 equali *K* 28 proprius] prius *HG*^v, pius *G*^t nec *K* 29 resultat] exultat *H*, non exultat (*suprascr.* uel re) *G* quem] quam *B*^a, quae *A* 30 nos *HA* 31 nobis *HGI*^p beneficii *E*¹ 32 uestrum *H* 33 uisi sunt des. *F* uiuite] et uiuite *B*^a[?] nunc *om. HG*^a*I* sec. ad. *HGI*

securitate gaudentes. quem fas non fuit cogere, potuistis voluntariis sponsionibus obligare. nam qui dubitat sub dei confidentia iusta promittere. vult habere liberum. quod non est pollicitus, immutare. tenete igitur arbitrii mei idoneum vadem, speculum cordis, imaginem voluntatis, ut quibus non sum facie notus, fiam morum qualitate recognitus. in hac me potius parte conspice, qua latent praesentes. non est vobis 5 damnum absentiae meae: utilius est iudicem mente nosse quam corpore.

VIII.

IUDICIBUS PROVINCIARUM SENATOR PPO.

a. 533

Sciens ab eis contrarium posse credi, qui praecedentibus malis fuerant imminuti. 1 dum mens humana facile suspicatur de quolibet illa quae pertulit, propositi nostri votum edictali tenore promisimus. ne iuvante deo quos securos esse cupimus vel de 10 ipsa sollicitudine gravaremus. non enim est parvum tormentum adversum aliquid formidare venturum, dum semper gravius aestimatur emergere quod timetur. absit a nostris temporibus vel minima credulitas laesionis. reo iam vicinus est qui malus putatur, quia tunc aliquid persuadetur animo. cum intraverit pectus apta suspicio. Quapropter dicatio tua per loca celeberrima proponi faciat destinata. aptum est enim 15 2 ab his iussa cognosci. quos decrevimus ammoneri. excitetur nunc amor omnium circa dominos felices, ut, sicut nos nullum contraria volumus cogitatione suspendere, ita se et illi devotos debeant pie regnantibus exhibere. sponsiones autem nostras vos veras efficitis, si provincialibus acquabiliter praesidetis. diligite iustitiam, quae vos et ama- biles faciat et gloriosum commodum sua participatione concedat. Seitote officia vobis 20 3 quasi actuum vestrorum testes assistere. et ideo quam magnum est in tantorum conspectu facere quod omnium possint ora praedicare? iudicium quasi iuridicium cognoscite vocitatum. praesulem agere non decet quod alter accuset. quid timeat reus, cum viderit crimen in fascibus constitutum? sola malis illa tormenta sunt, si publica vota moribus suis sentiant esse contraria. dici enim non potest disciplina, quando ipsa 25 fuerit corrigenda. Studete ergo nobiscum, ut boni mores provincialibus dentur, sed 4 nuditas auferatur. de remediis potius quam de laesione tractetur. grave malum est quemquam ad largienda iuris beneficia fieri et mixtum laesionibus inveniri. sic agite, ut, cum iustitia probata quaeritur, annus vester brevis esse videatur. honores vobis potius offerantur. necessitatem quippe ambitus amittetis, si provincialium vobis vota 30 societis. nullos uestrorum actuum facimus esse custodes nec sub privato arbitrio ingenium iudicis inclinamus: sed omnia sic gerite, ne fiat necessarium quod nunc credimus esse turpissimum. instar nostrae geritis dignitatis, si vos conscientiae puritate tractetis.

BZNKE(F)H(GI)

2 conscientia *HG*^t 3 uadem] uadere *H*, obsidem *E*² 4 fiam *om.* spatio vacuo relicto *B*¹ mo-
rum qualitate] more *H*, ore *G*^a, morum opinione *I*, morum ymaginatione *G*^b 5 conspice] cognoscite *K* est]
enim *HG* nobis *H* 6 damn. abs. m.] abs. m. d. *HGI* est *om.* *F* mente nosse] me n. *H*, me nosse
auditu (mente *G*^v) *G* 9 faciles *B*^a propositio *B*^a, praepositi *EFH* 10 permisimus *A* 11 grauere-
mus *B*^a aliquid *GI* 12 uent. form. *E* gravius *om.* *HGI* 13 crudelitas *ZNHG*^a 14 persua-
ditur *H*¹ apta] alta *HGI* fortasse recte, acta *A* 16 hiis *NKEF* nunc] non *H* 17 contr. uolui-
mus *ZEF*, contr. nolimus *N*, uolumus contr. *HGI* 18 nostras] uestras *NKA* eff. uer. *HGI*
19 equaliter *KE*¹ 20 participatione *ZG* nobis *H* 21 existere *E*²*F* 22 iuridicium] *B*²*ZNHG*^b*I*,
iuridicum *KEF*, iudicium *B*¹*G*^a 23 temeatur *H* 24 uideatur *F* in fasc. cr. *HGI* publica** uota *B*
25 sciat *K* 26 sedete *HG*^t*Ip* 28 quemquam] quamquam *NH*^a, ad quemquam *F*^a, quicquam *A* fieri]
eloquens fieri *Ip*, eloquentem fieri *Iw* mixtum] mutum *HGI* 29 annus] animus *E*¹, autus *G*, auus *I*
noster *H* pot. uob. *KEFA* 30 amittetis] *NKA*, amittitis *BZ*, amittitis *HG*^b, amittitis *EI*,
amittitatis *F*, *om.* *G*^a si] sed *EF* 31 societis] faciat *E* ingenium] genium *HGI* 32 nunc]
malim nos 33 geritis] gentis *HI* dignitatis] dignitas *H*¹, dignitas est *G*

- 5 obviare malis, fovete nihilominus innocentes. Si quis tamen est, qui ausu temerario contra vestros fascēs erigatur nec possitis exercere quod iustum est. aut petitorem protinus cum vestra relatione transmittite aut, si viribus deseritur veniendi, negotium destinata relatione declaretur. quando et evectiones publicas accepistis. et nobis gratum
 5 sit audire de talibus. atque ideo totius vobis excusationis causa summotā est. quando aut per dignitatem vestram potestis recta gerere aut certe nobis quae sunt necessaria nuntiare.

X.

BEATO V. C. CANCELLARIO SENATOR PPO.

a. 533/537

- 1 Cum rerum domini clementia de famuli sui Dani salute cogitaret, cuius votum
 10 est de cunctorum sospitate laetari, remedia Lactarii montis eum iussit expetere, ut cui medella humana nil profuit. vulgatum loci beneficium subveniret: qui crebra tussi retonans anhelō pectore membra tenuavit, dum ministeria naturae nimia concussione debilitata virtutes suas explicare nequeunt ad salutem. escas enim in auxilium humani corporis contributas. dum apte non transigit, reddit inutiles. nec interest talibus an
 15 sumere cibum an sustinere ieiunium. in dies singulos substantia viva deficit et velut
 2 rimosum dolium paulatim defluens donec evacuetur, expenditur. Huic igitur ferocissimae passioni beneficium montis illius divina tribuerunt, ubi aeris salubritas cum pinguis arvi fecunditate consentiens herbas producit dulcissima qualitate conditas. quarum pastu vaccarum turba saginata lac tanta salubritate conficit, ut quibus medicorum tot
 20 consilia nesciunt prodesse. solus videatur potus ille praestare. reddens pristino ordini resolutam passionibus vim naturae. replet membra vacuata, vires effetas instaurat et fomento quodam reparabili aegris ita subvenit quemadmodum somnus labore fatigatis.
 3 Haec itaque armenta in tam abundanti pabulo exhausta videre miraculum est, ut umor ille lacteus non praestet origini suae, qui corpora mortalium probatur laesa reficere,
 25 miroque modo herbis animalia non proficiunt, unde hominum membra pinguescunt. exiles per dumeta discurrunt montium, tenues videntur et instar eius cui medentur sustinent passionis. lac autem tam pingue, ut haereat digitis, cum exprimatur in
 4 vasis. Qua de re anonas deputatas subvectionemque necessariam praebete venienti, ut in supra dicto loco armentali suco salubriter pastus eodem alimento repare-
 30 tur eius iuventus, quo nutritur infantia. consurgite, animi tali passione laborantium: iam non amaro antidoto horrebitis dulcissimam vitam. voluptuose bibite quae saluberrima sentiatis. felicitatis genus est inde curari, unde libens animo aeger possit expleri.

BZNKE(F)H(GI): hī tres om. ep. 10

3 iuribus A uenienti H, uenientis G 4 et om. K uobis E 5 sit] fit FA tot. nob.] BGI, tot. nobis H, uob. tot. ZNKEFA summata K est] rem H^a 6 recte A quae om. A nec. sunt H 9 cum] dum N dani] daui A, deficit N cogitarent B¹ 10 lactacii E 11 nil] non EF uulgati KE¹A subueni*ret B 12 resonans EF anhelō] hanelō BN^bE, heleno hanelō N^a dum] unde K 13 enim om. N 14 an s. c. an] ZN, ā sumere (asumere B¹) c. an B, aut s. c. aut KEFA 16 euacuatur A igitur] ergo KEF, om. A 17 passioni] KEFA, passionis BZN 19 lac tanta] lactante B¹ 20 nesciunt B^a[?] potius E¹ ille] illius E² pristino] primo KA 21 passionibus] p^aanis E uacua K uiros F effetas] B²A, affectas B¹, effecatas ZNK, affectatas E, effecatos F 23 haec] hic B² hausta A ut thumor B^a 24 lesa prob. N^a 25 non om. B^a 26 dumenta K montium] KEF, motium B, in ocium ZN^b, in ocicium N^a 27 passionem F² tam om. K 28 subuectionemque] BE, subiectionemque ZNKA, subnentionemque F prebet B¹, prebe B² ut om. KA 29 armentali suco (fuo B) om. KA

XI.

EDICTUM DE PRETIIS CUSTODIENDIS RAVENNA. *a. 533/537*

Venalitas victualium rerum temporis debet subiacere rationi, ut neque in vilitate 1
caritas nec in caritate vilitas expetatur. sed aequalitate perpensa et murmur ementibus 2
et gravamen querulis negotiatoribus auferatur. Atque ideo trutinatis omnibus et ad 3
liquidum calculatione collecta diversarum specierum pretia subter affiximus, ut omni 5
ambiguitate summoti definitarum rerum debeat manere custodia. si quis autem ven-
dendum non servaverit quae praesentis edicti tenor eloquitur, per singulos excessus
sex solidorum multam a se noverit exigendam et fustuario posse subiacere supplicio.
quatinus eum et damni metus terreat et praedicta poena vehementer affligat.

XII.

EDICTUM PRETIORUM PER FLAMINIAM. 10

Si otiosi populi urbium singularum sub pretiorum iustitia continentur, quanto 1
magis debet laborantibus subveniri, ne utilitas commeantium saucietur discrimine for-
tuitorum! et ideo susceptio transeuntium requies debet esse curarum, ne quod ad
levamen inventum esse constat, detestabile potius gravamen infligat. recipiatur hospes
ad pretia definita: iniquitatem non patiatur avaram qui invitatur ad gratiam, quando 15
turpis aucupatio est terrere enormitate pretii et susceptione blandiri. Praedoni similis 2
est, qui sub iniqua cupit voluntate distrahere: utrosque enim constat aliena velle diri-
pere et considerationem iustitiae non habere. nescitis quanta possitis adquirere mode-
rati? ultro ad commoda vestra veniunt, qui vos temperanter agere posse cognoscunt.
nullus ergo se aestimet, quod est familiare semper absentium, longinquitatis oblivione 20
defendi, quando ad nos cotidie veniunt qui vestra mercimonia patiuntur. Cavete potius 3
damna multarum, qui lucrorum aviditates appetitis. sex enim solidorum dispendium
se noverit sustinere et laceratione corporis affligendum, si quis aliter vendendum esse
crediderit, quam miles noster in rem directus pretia cum civibus atque episcopis loco-
rum habita deliberatione censuerit. sufficere enim debent omnibus honesta lucra de 25
civibus, ne obsessa potius itinera videantur esse latronibus.

XIII.

IUSTINIANO AUGUSTO SENATUS URBIS ROMAE. *a. 535*

Honestum nimis et necessarium videtur esse negotium pro securitate Romanae 1
rei publicae pio principi supplicare. quia convenit a vobis expeti quod nostrae possit

BZLNKE(F): HGI deficiunt

2 rer. uit. *K* temporis *A* debet *bis* *Z* neque *F'* uilitatem *N* 7 te edicti tenor *B^a*,
ten. ed. *EF* ecessus *B* 8 multam] *B¹*, multam *KEFA*, multa *B²Z*, multa (*sic*) *N* exigendam] *KEF*,
exigendum *BZN* fustuario *B* posse] possit *A*, debet *ZN* 9 eum et] et eum *K* 11 iusti-
ciam *K* continentur *ZNK¹* 12 fortuitorum] *A*, fortunorum *BZLNK*, fortunarum *EF*: fortasse opportu-
norum 14 lenamen] iuuamen *E²F'* inuentum] uiuentium *E²* 15 diffinita libri qui]
quae *A* imitatur *E¹* quando] quoniam *A* 16 aucupatio] occupatio *KA* est *om.* *N* terrere]
terre *K* 17 uirosque *E* aliena *om.* *A* nelle *om.* *ZN* 19 posse *om.* *N^a* 20 abstin-
tium *B^a* obliuioni *B¹* 21 quando *ad* patiuntur (*partiantur EF*) *om.* *A* 22 dampno *E* multarum]
multorum *KEA* 24 ciuibus] uilibus *K* 25 consuerit *N* 26 ciuibus] uicibus *E¹* it. uid.] *BF*,
nid. it. *reliqui* latronum *KA* 29 nobis *EF*

proficere libertati. nam inter cetera bona, quae vobis singulariter divina tribuerunt, nihil gloriosius probatur accedere, quam quod vos cognoscitis ubique posse praestare. rogamus ergo, clementissime imperator, et de gremio curiae supplices tendimus manus, ut pacem vestram nostro regi firmissimam praebeatis nec nos patiamini abominabiles
 2 5 fieri, qui semper de vestra concordia videbamus accepti. Romanum si quidem nomen vos commendatis, si nostris dominis benigna conceditis. gratia vestra nos erigit ac tuetur et hoc mereri cognoscimus, quod de vestra mente sentitur. quietem ergo Italiae foedera vestra componant, quia tunc amari possumus, si per vos dilectio votiva copuletur. cui rei si nostrae preces adhuc non videntur posse sufficere, aestimate patriam
 3 10 nostram in haec precatoria verba prorumpere: 'Si tibi aliquando grata fui, ama, piissime principum, defensores meos. qui mihi dominantur, tibi debent esse concordēs, ne incipiant talia in me facere, quae a votis tuis cognoverint discrepare. non mihi sis causa crudelis exitii, qui semper vitae gaudia praestitisti. ecce alumnos meos sub tua pace geminavi, ecce civibus ornata resplendui. si me laedi pateris, ubi iam nomen
 15 tuae pietatis ostendis? quid enim pro me nitaris amplius agere, cuius religio, quae tua est, cognoscitur sic florere? senatus meus honoribus crescit, facultatibus indenter augetur. Noli per discordiam dissipare quod deberes per bella defendere. habui multos reges, sed neminem huiusmodi litteratum: habui prudentes viros, sed
 4 nullum sic doctrina et pietate pollentem. diligo Hamalum meis uberibus enutritum,
 20 virum fortem mea conversatione compositum, Romanis prudentia earum, gentibus virtute reverendum. iunge quin immo vota, participare consilia, ut tuae gloriae proficiat, si mihi aliquid prosperitatis accedat. noli me sic quaerere, ut non valeas invenire. tua sum nihilominus caritate, si nullum facias mea membra lacerare. Nam
 5 si Libya meruit per te recipere libertatem, crudele est me amittere quam semper
 25 visa sum possidere. impera motibus iracundiae, triumphator egregie. plus est quod generali voce petitur quam si vester animus cuiuslibet ingratitude offensione vincatur.' Haec Roma loquitur, dum vobis per suos supplicat senatores. quod si adhuc minus est, beatorum apostolorum Petri atque Pauli petitio sanctissima cogitetur. nam qui securitatem Romanam saepe defendisse probantur ab hostibus, quid erit quod
 6 eorum meritis vester non tribuat principatus? sed ut omnia reverentiae vestrae congruere videantur, per illum virum venerabilem legatum piissimi regis nostri ad vestram clementiam destinatum preces nostras credidimus porrigendas: ut tam multa debeant efficere, quae vel singula potuerunt apud pios animos optinere.

XIII.

GAUDIOSO CANCELLARIO PROVINCIAE LIGURIAE
 SENATOR PPO.

a. 533/537

1 Cum multis itineribus Comum civitas expetatur, ita se eius possessores paraveredorum assiduitate suggerunt esse fatigatos, ut equorum nimio cursu ipsi potius

BZNKE(F): HGI deficiunt

3 supplices] v. l. *Montespess.* 4, duplices libri 4 firmissime *E* 5 uideamur *K* 7 cognoscimur *NE*² 8 per om. *B* copuletur] completeretur *E* 9 non uiderentur adhuc *F* 10 uestram *N*
 11 debent] *B*², debeant reliqui in me tal. inc. *EF* 13 prestiti *B*: fortasse cui s. u. g. praestiti
 17 per discordiam] discordia *KEFA* 18 huiusmodi] huius *A* litterarum *B*¹*A* 19 amalum *BFA*
 20 mea] *ma* *B* compositum om. *K*¹ 21 ut] et ut *A* 22 accedit *N*^a 23 si] sed *E*¹*A*
 24 si libya] sibilis *E*² 27 supplicat] pub. supplicat *K*^a 31 nostri regis *B* 32 credimus *NA* multi *A*
 33 singuli poterunt *A* pios] eos pios *E* 36 cum] dum *A*, /um *N* comun] como *plerique*, como *N* eius om. *A* parauerendorum *ZKEF*, parauendorum *N* 37 suggerunt esse fat.] suggerentes se fat. *B*¹, sugg. fat. esse *F*^a cursu] in cursu *B*²

adterantur. quibus indultu regali beneficium praecipimus iugiter custodiri. ne urbs illa. positione sua libenter habitabilis, rareseat incolis frequentia laesionis. est enim post montium devia et laci purissimi vastitatem quasi murus quidam planae Liguriae. quae licet munimen claustrale probetur esse provinciae. in tantam pulchritudinem perducitur. ut ad solas delicias instituta esse videatur. Haec post tergum campestria culta trans- 5 2 mittit et amoenis venerationibus apta et victualibus copiis indulgenter accommoda: a fronte sexaginta milibus dulcissimi aequoris amoenitate perfruitur, ut et animus recreabili delectatione satietur et piscium copia nullis tempestatibus subducatur. merito ergo Comum nomen accepit. quae tantis laetatur compta muneribus. hic profecto lacus est nimis amplissimae vallis profunditate susceptus, qui concharum formas decenter 10 imitatus spumei litoris albore depingitur. Circa quem conveniunt in coronae speciem 3 excelsorum montium pulcherrimae summitates, cuius ora praetriorum luminibus decenter ornata quasi quodam cingulo Palladiae silvae perpetuis viriditatibus ambiuntur. super hunc frondosae vineae latus montis ascendunt. apex autem ipse quasi quibusdam capillis castaneorum densitate crispatus ornante natura depingitur. hinc rivi niveo 15 candore relucentes in aream laci altitudine praecipitante descendunt. Huius sinibus 4 ab austro veniens Addua fluvius faucibus apertis excipitur. qui ideo tale nomen accepit. quia duobus fontibus adquisitus quasi in proprium mare devolvitur. qui tanto impetu vastissimi aequoris undas incidit, ut nomen retinens et colorem in septentrionem obesiore alvei ventre generetur: putes quandam lineam fusciolem in aquis albescentibus 20 esse descriptam miroque modo influentis discolor natura conspicitur. quae misceri posse simili liquore sentitur. Hoc et in marinis quidem fluctibus fluviorum inundatione contingit: sed ratio ipsa vulgariter patet, ut torrentes praecipites limosa faece corrupti vitreo sint aequori discolors. hoc autem iure putabitur stupendum. quod simile tantis qualitatibus elementum per pigrum stagnum videas ire celerrimum, ut amnem per 25 solidos campos putes decurrere, quem se peregrinis undis non videas colore posse miscere. Quapropter incolis harum rerum iure parciatur. quando amoena omnia delicata 6 sunt ad labores et facile onus afflictionis sentiunt. qui uti suavis delicias consueverunt. fruuntur ergo munere regali perpetuo. ut sicut gaudent nativis epulis. ita eos exultare faciat munificentia principalis. 30

XV.

LIGURIBUS SENATOR PPÖ.

a. 534

* Regale munus impetratum gaudium debet esse cunctorum. ut provocetis ad meliora, 1 cum de vobis concessa probaveritis esse gratissima. nam si subvenire semper amantis est, cuiusmodi vos aestimatos intellegitis. quos relevatos esse sentitis? sed ne vestram laetitiam longis praelocutionibus differamus, quia bonarum rerum celerrima semper 35 desideratur agnitio, gloriosissimi domini devotae Liguriae necessitatibus consulentes

BZÑKE(F): HGI non habent nisi 4 urbs ad tantam — 5 videatur et 27 amoena — 28 consueverunt

2 est enim] etenim *K* 3 laci] loci *E*² vastitate *B*² 4 tantum *E*¹*F*¹ pulchritudine *EF*,
fortitudinem pulchritudinem *HG* producitur *HG*, prouehitur *I*^w, perueniat *IP* 5 culta *B* 6 et
om. *KA* uenationibus *EF* indulgentur *K* 7 militibus *B*¹ amenite *N* 8 copiam *E*¹
9 comum] como *B*, como reliqui nomen] non *B*¹ 11 spumea *E*¹ quem] que *K* 12 praetriorum]
praetriorum *N*, praetorum *EF* liminibus *EF* 13 singulo *K* silu. pall. *N* 15 capellis *N*
hinc] huic *A* 16 aream] (h)aera *EF* 17 fluius *B* 18 acquisitis *A* deuoluitur] *KA*, deuoluitur *BZNEF* 20 albei *B* quandam] *K*²*E*²*A*, quondam *BZÑK*¹*E*¹*F*¹ lineam] *EF*²*A*, lineum *BZÑKE*¹
fusiorem *EF* 21 quae] circa quem *B*¹ 22 quidem] quoque *EF* 23 corrupti *B* 25 celer-
rime *A* 26 quam *B* 27 misceri *EF* quando] quoniam *A* 28 qui] quae *H* delicias *B*¹ con-
sueuerunt *KEFGA* 29 exaltare *F* 30 munificentia] *B*²*KEFA*, e munificentia *B*¹*Z*, munificentia e *N*
33 de *om.* *EF* 36 necessitatibus *Z*

centum libras auri per illum atque illum de cubiculo suo pietate solita destinarunt, ut, iudicio vestro quibus est causa notissima, tanta unusquisque huius muneris participatione laetetur, quanta necessitate gravatus esse cognoscitur, ne quod afflictis datum est usurpet inlaesus, sed illi reparatis viribus consurgant, qui damnorum sarcina premente corruerant. Hastensis autem civitas, quae supra ceteras suggeritur ingravata, dispositionis vestrae iustitia maxime sublevetur, ut secundum modum dispendii commoditate beneficii perfruatur. sumite pietatis stipendium, tributarii, et dominorum aestimate clementiam, qui condicione mutata hoc vos ab aerario videtis accipere, quod consueveratis inferre. sed ut beneficia dominorum subtractis exactionum incommodis augeantur, celerius relatio vestra nos instruat, quid unicuique de hac summa relaxandum esse iudicatis, ut tantum de prima illatione faciamus suspendi, quantum ad nos notitia directa vulgaverit. quapropter piissimis dominis votis salutaribus reddite quae debetis, ut ratio vestra supplicando peragat, quod se in ipso universitas recepissee cognoscat.

XVI.

LIGURIBUS SENATOR PPÖ.

a. 534

1 Studiose nos oportet erigere. quos statuit regalis pietas sublevare: nam quibus dominorum clementia voluit descendere, convenit his etiam subiectos de propria dignitate praestare. nuper mihi gratias retulistis, quod spem vobis bonorum quam fructum aliquem contulissem. invitastis me ad beneficia quia magna suscepistis gratulatione promissa. absolvimus votum iudicis obligati. quae fuerunt praedicta. nunc probantur impleta. Initium igitur a libra faciemus. quia ubi conscientiam fas est intendere, inde debet sermo iudicis inchoare. hinc est, quod in ponderibus atque mensuris vos suggeritis ingravatos. et ideo nostra cura providebit, ut nullius vos ulterius ex ea parte vexare possit iniquitas, quia grave scelus esse iudicamus aut mensuras modum excedere aut libram aequissimi ponderis iustitiam non habere. Milites etiam sedis nostrae nec non exactores atque susceptores, a quibus gravia vobis inferri dispendia suspirastis. praeceptis nostris fecimus conveniri, ut deductis ad liquidum ratiociniis si quid fraudis potuerit inveniri, sine aliqua dilatione persolvant: quia hoc nostris temporibus profitemur inimicum, ut alter alterius laetetur incommodo. Nunc ad apparatus florentissimi exercitus vota convertite, universa sine querella vel tarditate aliqua procurantes. efficaciter enim me ad omnia benigna constringitis, si gratanter quae sunt iussa completis. laetus oboediat, quem causa generalitatis invitat. illa sola dolere debent dispendia, quae studio videntur cupiditatis imposita. nam quod pro rerum necessitate praecipitur, inde prudentum animus non gravatur.

BZNKE(F):HGI deficiunt

1 destinarunt] B, destinaverunt ZNKEFA	4 usupet Z	5 astensis libri	ceteras] ciuitas
ceteras B ¹	6 subleuemur F	11 iudicetis A	12 pissimis B
op. E ²	quibus] quos A	17 descendere] BE ^a , condescendere ZNKE ^b F, conscendere A	13 uniuersitatis K ^a
et. his ZA, et. hiis NKEF	18 ret. grat. N ^a	quod] q. tam Cuiacius cum Guelf.	16 uos
iudiciis	22 imponderibus B	23 ex ea parte uos ult. F	20 fortasse scr.
suspiratis NKF	uestris K	reductis E ¹ F	24 quia] quod K
ledatur E ¹ , om. N	incommodum N	ad om. B ¹ F	27 suspirastis] BZE,
bona N ^a	iuss. sunt completis EF	29 profitemur] ZNKEF, profiteri B, confitemur A	laetetur]
		30 uel tarditate om. F	31 benigna]
		32 inuitat] mutat E ¹	34 inde] in N
			prudentium KA

XVII.

PROMOTIONES OFFICII PRAETORIANI, QUAE
NATALE DOMINI FIUNT.*a. 534 ante Dec. 24*

Si hodierno die redemptionis invenimus vitale remedium, si caelesti beneficio
panditur spes salutis, convenit etiam nos longo labore fatigatis gaudii deferre medi- 1
cinam, ut superna bona quae periclitanti mundo collata sunt, generaliter sentiantur. 5
alioquin piaculum quoddam est inter tristes velle gaudere et humanitatis refugit affectum.
qui dolorem non sequitur alienum. contra quanto se melius excitat de communione
laetitia, quando incitamentum magnae alacritatis est plurimos videre gaudentes!
Hinc est quod sapientes mortale genus unum hominem esse testati sunt, quoniam 2
omnes a cunctis casibus suis indivisos esse voluerunt. quapropter unusquisque iuxta 10
matriculae seriem tua designatione vulgetur, ut quem loci ordo postulat, gradibus pro-
motionis accedat. egrediatur unus, ut anteponat universos. totam sequentium seriem
ad provectum trahit, dum prior militiam perfunctus exierit.

XVIII.

DE CORNICULARIO QUI EGREDITUR.

Amplectenda est promotionum grata sollemnitas, quae bene meritorum solvit ex- 15
cubias, quia tironibus conceditur spes laboris, dum vicissitudo fuerit reddita veteranis.
et ideo Anthianum, qui praetorianis inculpabiliter paruisse perhibetur obsequiis, inter
tribunos et notarios ad adorandos aspectus properet principales. ut iuxta consuetudinem
praesentatus spectabilitatis decoretur insignibus.

XVIII.

DE CORNICULARIO QUI ACCEDIT.

20

Optatus ad optata perveniens sui nominis sortiatur effectum. et ideo supradictum
assiduus laboribus comprobatum corniculariorum sumere censemus officium. ut iure inter
primates assistat, qui tironum inculpabiliter egit excubias.

XX.

DE PRIMISCRINIO QUI EGREDITUR.

Olim quidem efficaciter peragens imperata multorum meruisti bona iudicia: sed 25
nunc et divino favore commendatus erigeris, quando militiae laboribus perfunctus esse

BZNKE(F)H(GI)

3 nitale] natale *HGI* si *om. A* 4 uos *E¹* longo labore] longo tempore *K*. langore *B*
6 alioqui *A* 7 quanto] tanto *B²*, quando *E¹* melius] magis *F* 8 quando] *K* coniectura proba,
quanto *B*, quantum *A*, tanto *EFHGLA*, *om. ZN* magnae (*om. F*) al. est] est m. al. *HGI* 9 testati
sunt] putauerunt *E²* quoniam] quem *HG* 10 cunctis] cunctibus *Z^a* 11 gradibus] *BZNE²GI*,
gradibus *H*, gradus *KE¹FA* promotionis *B¹* 12 accendat *E¹F¹* ut *om. HGI* sequentem *A*
15 graata *N* soluit] nouit *EF* 16 dum] cum *F*, si *E²HGI* 17 antianum *plerique*, anzianum *E*,
antinianum *N* inc. praet. *HGI* par. inc. *F^{1a}* 18 adorandos] decores *F*. decorandos *HGI* 21 optatus]
adoptatus *HGI* sociatur effectui *E¹F* 22 assiduus] a suis *HG^t* officium] effectum *A* 23 assistat]
existat *E²FI* 25 quidem] si q. *EF* peragentes *K* mer. mult. *A* sed nunc *om. HGI*

monstraris. quapropter spectabilitatis honore suffultus inter tribunos et notarios venerandam purpuram adoraturus accede, ut per sacros aspectus principis tuae subsistat firmitas dignitatis.

XXI.

DE PRIMISCRINIO QUI ACCEDIT.

5 Differri non patimur merita fidelium, ut ad studia bonorum actuum provocemus vota cunctorum. demus igitur quae sunt iusta laboribus, ut provectu priorum invite-
mus corda sequentium. atque ideo Andreas. qui praetorianis fascibus inculpabiliter
noscitur obsecutus, gradum feliciter primiscriniatus ascendat, ut locum. quem versutia
nescivit exquirere, se gaudeat probis moribus invenisse.

XXII.

DE SCRINIARIO ACTORUM.

10

Iuste potentiora consequitur, qui de commissa sibi negotii perfectione laudatur.
et ideo Castellum, quem matriculae series fecit accedere. nostra auctoritas quoque
actorum scriniarii curam praecepit obtinere.

XXIII.

DE CURA EPISTULARUM.

15

Constantiniani merita licet plures asserant, adstipulatio quoque nostra commendat.
tanta est etenim in eo sinceritas mentis, ut et iudice teste mereatur laudari. hic ita-
que epistularum canonicarum curam provectus accipiat, ut amplius momenta suae inte-
gritatis exhibeat, quando fidem publicam sibi respicit esse commissam.

XXIII.

DE SCRINIARIO CURAE MILITARIS.

20

Convenienter honoris praestat augmentum probitas actionis nec decet differri,
quem frequenter efficacem contigit approbari. hinc est quod Lucinum scriniarium curae
militaris esse praecipimus: exhibiturus obsequium cui se merito non dubitat attributum.

XXV.

DE PRIMICERIO EXCEPTORUM.

Decet nos incunctanter tribuere promotionis ascensus, quos labor militiae meretur
25 assiduus. sicut enim aequum est desidiosus laborantium praemia denegare, ita con-

BZNKE(F)H(GI): hi tres om. ep. 23. 24. 25

1 monstraris *K*, probaris *E*² propter *om.* *E*¹ neneranda purpura *EFHGI* 2 adoraturus
accede] adoratus accede *E*¹, adornatus accede *E*²*F*, adornatus *H*, adornatus exhiberis *G*, sed eas adhornatus *I*
6 priorum] cunctorum *N*^a inuitemur] iniremur (*sic*) *H* 7 corda] uota *E*²*FHGI* praetorianis] pre-
toriiis finis *B* 8 obsecutus] executus *HG*^t*I* locum *om.* *HGI* 9 probis] pro his *B*, prohiis *I*^p(¹),
propriis *K*, bonis *G* 11 (i a *miniature omissa*) uste *B* prosequitur *HI*, persequitur *G* commissi *EF*
12 castellum] *BHGI*, catellum *reliqui* quem *om.* *K*¹ nostra *om.* *HGI* actorum] auctorum *ZNEF*,
om. *HG* 13 scriniarii] scriniarum *K*, crismarii *B* praecipit *EFHGI*^w 15 constantini *EF* 16 tanta]
auta *B* ut et iud. test. (test. iud. *K*) mer.] et ut iudice (*sic*) mer. teste *B* 18 exhibeat] accipiat *K*¹
20 augmentum] a. est *F*² 21 frequenter] decenter *A* lucinum] *BZN*, lucillum *KEFA* crisma-
rium *B* 22 praecipimus *E*¹ exhibiturum *F* 29 nos *om.* *K*

venit excubantibus remunerationis optata concedere. et ideo Patricius exceptorum primicerium se a nobis noverit institutum, ut ad tale perductus officium placuisse suarum merita gaudeat actionum.

XXVI.

DE SEXTO SCHOLARIO.

Dignus est nostro iudicio promoveri, qui a multis praesulibus meruit approbari. 5
uni enim acceptum fuisse interdum gratia est. multis placuisse iudicium. Iustus igitur locum sexti scholaris se noverit consecutum inventurus militiae praemium, cum se actibus studuerit sociare fidelibus.

XXVII.

DE PRAEROGATIVARIO.

Quis Iohannem non aestimet merito esse promovendum, qui nostro iudicio can- 10
cellorum olim sumpsit officium et tunc iam praerogativam conscientiae meruit, quando secreti munus iudicialis accepit? fruatur itaque gaudio et ordinis et honoris. qui moribus noscitur placuisse laudatis. hunc igitur praerogativarium sententia nostra confirmat, ut gradu potitus emeriti devotioribus animis publicae pareat iussioni.

XXVIII.

DE COMMENTARIENSE.

15

Iuvat bene meritorum votis beneficiis respondere vicariis, ut devotiore mente possit obsequi, qui meruit anteferri. quapropter Heliodorus commentariensium fruatur officio. digne siquidem eius integritati committimus quae custodienda esse censemus.

XXVIII.

DE REGENDARIO.

Aequitati videtur accommodum, si efficaci actione laudatis digna moribus 20
vicissitudo praestetur. habet enim suam gloriam. qui pensatis excubiis militarem noscitur promovere fortunam. hinc est quod Carterium regendarii locum feliciter obtinere censemus, ut spe futuri provectus avidius praetorianis possit inhaerere laboribus.

B(ep. 28. 29 post 37)ZNKE(F)H(GI): hi tres om. ep. 25. 27 et collocant ep. 28. 29 inter ep. 36 et 38

1 concedere] praestare *E*¹ 2 ad] et *B* 6 interdum gratia] inter gradus *HG*¹ 7 locum] longum *K*¹ sexi *H* . scholarii scribendum noniter *H* assecutum *K*, secutum *HG* se om. *HGI*
8 studuerit *G*, studium *H*, studuit *I* sociari *HGI* 10 ol. can. *B* 11 sumpsit] *B*, sumpserit *KA*
12 secesti *E*¹, decreti *A* 13 hinc *A* pre**rogatiuarium *B*¹, preerogatiuarium *B*², praerogatiuarum *KA*
14 gradu potitus] *BZN*, gradus potius *KEFA* publici *N* 16 deuotiori mente *G*^b, deuotione mentis *HG*^a*I*
posset *Z*^a 17 heliodorus] *B*, theliodorus *EF*, cheliodorus *ZNKHG*, cereliodorus *Ip*, et diadorius *I*^w
20 equitatis *HG* uidetur (*ep. vac.*) modum *B*, uid. esse acc. *HI* 21 dispensatis *HG*, de peractis
(pactis *Ip*) pensatis *I* militarem] ad m. *HGIA* 22 perueniae *IA*, promoueri *HG* carterium] *EF*,
arterium *B*, charterium *K*, cartarium *N*, cartharium *Z*, cartherium *Ip*, carcherium *HG*, chacerium *I*^w regeren-
darii *BHGI*, regerendarum *ZN* 23 sensemus *K*

XXX.

DE PRIMICERIO DEPUTATORUM ET DE PRIMICERIO
AUGUSTALIUM.

Dignum est ut sequatur vota fidelium fructus laborum et superior gradus excipiat, quos gestarum rerum integritas affectata commendat. hinc est quod Ursum primicerium deputatorum atque Beatum primicerium Augustalium esse censemus: ut qui ad
5 maiora proveci videntur officia, praedicanda conscientiae sequantur exempla.

XXXI.

DE PRIMICERIO SINGULARIORUM QUI EGREDITUR.

Decet palmae praemia consequi, qui sacramentis militaribus videntur esse perfuncti, quia diutinus labor sibi vindicat quod inexperta, vix potest invenire nobilitas.
10 et ideo, quoniam Urbicus primiceriatus sui noscitur tempora peregissee, inter domesticos et protectores sacrae purpuram adoraturus accedat, ut venerandis clarificatus aspectibus militaribus excubiis se gaudeat liberatum.

XXXII.

DE PRIMICERIO SINGULARIORUM QUI ACCEDIT.

Adest militaribus obsequiis integritas iudicantis, quia gratanter exsolvit quod
15 deberi iuste cognoscit. quapropter Pierius primicerium singulariorum se nostra auctoritate cognoscat effectum.

Si qua sunt alia, fiducialiter suggerantur: quia non est haesitationis metus, ubi non est iudicis venalis auditus.

XXXIII.

DE CONCEDENDIS DELEGATORIIS.

Moras intercipit, quem praestandi consuetudo constringit, quia plus ille ad beneficia compellitur, qui innata benivolentia commonetur. neque enim decet, ut nostrorum factorum dissimiles esse debeamus, dum oporteat crescere numerositate remedii, cui administrationis tempora videntur augeri. et ideo de praesenti vobis delegatorios nostra largitur humanitas, ut tunc habeatis commoda praemii, quando estis et sudoris
25 terminum consecuti. non vos anxia mora suspendimus nec cruciabili dilatione fatigamus. unus sit finis sollicitudinis et laboris. nam differendum quis putet, si beneficia sua vendere non retractet?

BZNE(F):H(GI) om. epp. 30. 31. 32 (praeter 17 non est — 18 auditus). 33 (praeter 20 plus — 21 commonetur)

4 rerum *om. A* affectata] *BZNE²F*, affecta *KA*, effecta *E¹* ursum] rusum *E¹*, rursum *K*,
rufum *F* 5 atque *om. B* primicerium *om. KA* 6 proveci *om. F* videntur] *BZNE²*, ten-
duntur *KE¹F¹A* 8 debet *A* uideantur *B*, probantur *E¹F¹* esse *om. K* 9 diutius *E* 10 urbichus *EF¹*
11 adornatus *F* 15 pierius] pierus *F*, *om. N* primicerius *NK* 17 a si comma incipit *B* alia] *EF*,
talia *BZKA* 20 morant *K¹*, morans *K²*, horas (*h a min.*) *Z* et *Gareti cod. S. Audoeni* 21 com-
mouetur *KA* 23 delegatorios *om. E¹* 25 consueti *E¹* nec] ut *K¹* 27 retractet *N*

XXXIII.

ANTHIANO SUGGERENTE DICTUM EST.

Petitionem tuam retinebit officium, donec consensum sequentium, dum facultas fuerit, inquiramus, quia uni incaute creditur quod est a plurimis asserendum. ite omnes provecti. estote cuncti feliciter approbati. nil sustinuistis dubium. dum omne iudicium habeatur incertum. sola vos alpha complectitur, ubi ea littera non timetur. sic enim unusquisque proprio usus est voto, tamquam de alieno non pependisset arbitrio.

XXXV.

DELEGATORIA.

a. 534 ante Dec. 24

Si Olympiaci currus agitator rapit praemia post labores, si ferarum certamen inhonestum velociter solet coronare victores. quam celeritatem remunerationis merebitur, a quo laudabiliter militiae sacramenta peraguntur? cur enim agentum in rebus miles officii post tot laboris incerta aliquid patiatur ambiguum. qui crebris actionibus excubando ideo principis nomen habere promeruit, quia militiae sacramentis ceteros antecellit? Observavit enim iugiter imperialibus iussis et ut reverentiam praetorianae sedis extolleret, tunc ad eius venit obsequium. quando vocabulum coepit habere praecipuum. tales ergo tardare piaculum est, quia post palmam nemo dilatus est. votivum non potest dici quod tristis suscipit. gravamina nulla metuant absoluti, ne portus hoc ingerat liberis quod facere potuit procella vexatis. Quapropter experientia tua de illa provincia ex illatione tertia fiscalium tributorum solidos, quos principi Augustorum provida deputavit antiquitas, sine aliqua dilatione persolvat, quos noveris tertiae decimae indictionis rationibus imputandos. sed cave venales moras: declina damnosa fastidia, ut qui desideras similia consequi, exemplum tibi non videaris intulisse dispendii. qua enim poscentem ratione summoveas, si te actionis tuae qualitate constringas? honorabiles quidem a cunctis habendi sunt veterani, sed ab his maxime, qui militiae labore detinentur. tibi ergo praestas quod parcis alteri. quando indemnitas prioris lucrum potius fit sequentis.

XXXVI.

ANATOLICO CANCELLARIO PROVINCIAE SAMNII.

SENATOR PPŌ.

a. 534

Qui laboriosas excubias et officia magnae sedulitatis invenit, rationabiliter et temporis definita constituit, ut quod erat sub vitae termino positum praemium, non

BZNKE(F)H(GI): hi tres om. ep. 34 (praeter 3 uni — asserendum). 35 (praeter 8 si — 10 peraguntur et 16 grauamina — 17 nexatis)

3 pluribus HGI 4 omne om. K 5 nos A ubi] nisi EF ea om. K timeatur E, metitur B 6 non om. Na reppendisset K, pependisset E¹ arbitrio] negocio N 8 cursus HGI agitatur B¹ capit E¹F 9 honestum A 10 cur ad 11 ambiguum om. A agentum] agendum B, argentum EF et Montispezzulanus 294 12 ceteros om. B 13 observavit] E, observabit BZNKFA enim] eum K 14 excelleret A principum E¹ 15 dilatus] dilatus laetus malim ergo] igitur N 16 grauamina] grauia HGI nulla] n. non E^a hoc] haec N 17 de om. EF¹ 18 terciaria E aug. princ. B 20 mores N 22 enim] propter KEFA rationem EF si] sed EF constringat A 23 habenda B hiis KEF 24 alt. parc. N quando] quoniam A indemnitas] indemptas N 28 et temporis om. F 29 constituit N uitae] iure E²

haberet incertum. alioquin quis sufficere semper et expectare posset, cum se mortalibus lux ipsa subduceret? qua de re sub incerta vita certa militia est nec habet
 2 quod possit metuere, qui ad designatum tempus inoffense meruit pervenire. Astra ipsa, ut astronomi volunt, licet assidua repetitione volvantur, cursus sui definita custodiunt.
 5 nequit esse ambiguum, quod fine proprio tenetur inclusum. Saturnus annis triginta constituta sibi caeli spatia pervagatur. stella Iovis duodecim annis attributam sibi regionem illustrat. Martis sidus ignea celeritate raptatum decem et octo mensibus deputata sibi discurrit. sol anni spatio zodiaci circuli signa praetervolat. astrum Veneris mensibus quindecim spatia concessa transcendit. Mercurius velocitate succinctus
 10 tredecim mensibus proposita sibi intervalla praetervehit. Luna peculiari nobis vicinitate proximior triginta diebus peragit, quod anni spatio sol aureus circumactus impleverit.
 3 Merito ergo laboris finem mortales inveniunt, quando, ut philosophi dicunt, et ipsa, quae deficere nequeunt nisi cum mundo, cursus sui terminos rationabiliter acceperunt, hac tamen interveniente distantia, quod illa opus suum finiunt, ut ad principium redeant, humanum genus ideo militat, ut peractis sudoribus conquiescat. Et ideo illi, qui inculpabiliter cornicularii est perfunctus officio, septingentos solidos, quos ei longaeva consuetudo deputavit, per illam indictionem de Samnii provincia ex illatione tertia sine ambiguitate contrade: quia non potest dubitare de praemio, quem vera iudicis commendat assertio. praefuit enim cornibus secretarii praetoriani, unde ei
 20 nomen est derivatum, laudatis actionibus comprobatus: eo ministrante caliculum scripsimus inempti, quod magnis pretiis optabatur impleri: gratificati sumus, cui leges faverunt: negavimus, cui iustitia non promisit. Nemo tristis extitit de victoria sua, quia salvis facultatibus obtinuit, quando ut fieret superior, non redemit. nostis omne quod loquimur: neque enim in cubiculis nostris secretaria vestra peracta sunt: quod egimus,
 25 cohortes noverunt. fuimus nimirum ad nocendum privati, ad praestandum iudices. districtio nostra in verbis est habita et in factis sensa benignitas. irascebamur placati, minabamur innoxii et ne potuissemus laedere, terrorem videbamur inferre. habetis, ut solebatis dicere, castissimum iudicem: relinquam vos integerrimos testes.

XXXVII.

LUCINO $\bar{V} \cdot \bar{C}$, CANCELLARIO CAMPANIAE SENATOR PPO. *a. 534*

1 30 Bene antiqua moderatione provisum est, ut laboris sui pretia recipiant qui publicis utilitatibus obsecundant, ne quis haberetur praeteritus, qui probabili fuerat actione

BZNKE(F)H(GI): hi tres om. ep. 37

1 alioqui A quis] quod H sufficere semper et expectare (spectare libri)] sufficeret (sufficere G^a)
 semper spectare HGI posset om. HI 3 temporis K¹ 4 astronomici HGI sui curs. HGI custodiant ZN¹ 5 ne quid esse E¹, ne quid esset FHGI teneretur B¹, non teneretur HG, non teneretur I
 6 adtributas sibi regiones HGI 7 collustrat HI sidus] syrus B¹ raptatus BZN, raptum I, regnum raptum HG xuiii H^a 8 sibi om. HGI decurrit N^aHI annis B^a circuli] cieli HGI 11 uicinitate] in ciuitate HI^p 12 quando] quondam A 14 hac] at B opus suum] post suum H, post suum cursum G finiunt] firmiter E^a ut] ut et E¹ principium] principum H, principem ZE¹ 16 perfectus B^a, functus HGI septingentos] septem A ei] scripsi, et libri
 18 tertia om. HGI contradere H 19 iudicis] BZNHGI, principis KEFA cornibus] Cuiacius e coni., curibus BZK, curribus E²HG, curiis N, curis E¹F, currilibus I^{p(1)}, currulibus I^{p(2)}, curalibus I^w 20 derinatum B laudatis] l. enim HGI comprobatum N calculum HGI 21 inepti ZNEFHGI precibus HGI fauerunt] suaserunt HGI 22 tristis om. EF extitit] excedit E²F 23 omne] esse EFG 24 enim om. FHGI secreta HGI uestra] nostra KA peracta] pacta E¹ sumus A
 25 indices H 26 et om. EF ben. sensa K 28 reliquam H testes om. HGI 30 pretia] praemia EF 31 obsecuntur K

laudandus. nam cui officio remuneratio solveretur, si praetorianis laboribus praemia tardarentur? quicquid enim paene in re publica geritur, eorum strenuitate completur et, quod difficillimum serviendi genus est — sic enim omnia cogitur implere, ut non permittatur excedere —, exercitibus paret, armatis obtemperat et inde reportat gratiam, ubi invenire potest alter offensam. Quid publicas illationes per difficiles minutias referamus esse collectas, quas magna subtilitate compositas et ab illis exigunt, quos offendere non praesumunt? eorum est etiam sudoribus applicandum, quod victuales expensae longe quidem positae, sed tamquam in urbe regia natae sine querela provincialium congregantur. quia dum suis temporibus aliquid apte quaeritur, danti dispendium non putatur. Actus ipsorum nostra gloria est, opinio temporum, virtus explicabilis iussionum et quicquid pro continendis omnibus gratificationis accipimus, eorum iuste provisionibus applicamus. splendescunt usu ipso laboribus attributi, qui reddunt homines semper instructos: labores, inquam, violenti magistri, solliciti paedagogi, per quos cautior quis efficitur, dum incurri pericula formidantur. erudiatur quis forensibus litteris: alter qualibet disciplina doceatur: ille tamen instructior redditur, qui actu continuae devotionis eruditur. Et ideo talibus cum honore solvendum est quod merentur, ut et sibi aliquando accipiat, qui semper rei publicae utilitatibus adquirebat. quocirca illi primiserinio iam militiae labore perfuncto ex canone provinciae Campaniae tertiae illationis tot solidos sollemniter te dare censemus, ut et ille iustis laboribus perfruatur et posterius eius exemplum liberae famulationis accipiant, cum cum pro sua fide bene habitum fuisse cognoscunt.

XXXVIII.

IOHANNI CANONICARIO TUSCIAE SENATOR PPO.

a. 534/535

Moderatrix rerum omnium diligenter consideravit antiquitas, ut, quoniam erat plurimis per nostra serinia consulendum, copia non deesset procurata chartarum, quatinus, cum iudices multis profutura decernerent, odiosas moras dulcia beneficia non haberent. hoc munus supplicantibus datum est, ne avare constringerentur ad commodum, pro quibus a largitate publica constabat acceptum. ademptus est impudentissimus exactionibus locus: specialiter a damnis eximit propter quos principis humanitas dedit. Pulchrum plane opus Memphis ingeniosa concepit, ut universa serinia vestiret quod unius loci labor elegans texuisset. surgit Nilotica silva sine ramis, nemus sine frondibus, aquarum seges, paludum pulchra caesaries, virgultis mollior, herbis durior, nescio qua vacuitate plena et plenitudine vacua, bibula teneritudo, spongeum lignum, cui more pomi robur in cortice est, mollities in medullis, proceritas levis, sed ipsa se

B(post ep. 37 ins. epp. 28. 29) *ZNKE(F)H(GI)*: hi tres om. ep. 37 et ins. ante ep. 38 epp. 28. 29

1 remeneratio *E* praemia om. *A* 2 quicquid] quid *E*¹ paene om. *L'* 3 et om. *E* enim om. *K* cog. om. *A* 4 paret] *KE*¹*A* coniectura proba, parat *BZNE*²*F* obtemperat] imperat *E*²*F* et inde om. *E*^a reportat] reparat *EF* 5 quid] qui *K* illationes] *BZN*, actiones *KEFA*, rationes *Cuiacius e coni.* minutas *EF* 7 offendere] ledere *F* 11 omnibus] hominibus *N* accipimus *N* 12 amplificamus *B* reddunt] credunt *E*¹ 14 quis om. *N* 16 est cum hon. solu. *EF* 18 illa *B*^a primiscraneo *E* ex] eu *B* 23 desideravit *A* quoniam] quantum *E*², om. in sp. sac. *E*¹ 24 serinia] seruitia *E*¹ procurata] copulata *HG* 25 iudicis *H*^a prof. dec. mult. *F*^a, prof. mult. dec. *F*^b 26 ne] ut *H* constringerent *N* 27 constat *K* adeptus *H* impudentissimis *H*, imprudentissimus *K* 28 locum *HG*^a a damnis] ad annus *K* eximit *F* quos] quod *HGA* 29 dedit] dederit *I*, om. *HG*^a pulc(h)rumque *HG* memphys *E*, menphis *BNF* ingeniosa *B*¹ concipit *HG* serinia] s. nostra *HGI* 30 exuisset *NF* inlotica *HI* 31 virgultus *K* 32 qua vacuitate] quacuitate *H*, a qua ciuitate *B*¹ teneritudo] *BZNHGI*, teneritudine *KEFA* spongeum *BZN* 33 robur] labrobur *N*^a ipsa] quia *B*¹, om. *B*²

- 3 continens. foedae inundationis pulcherrimus fructus. Nam quid tale in qualibet cultura nascitur. quam illud, ubi prudentium sensa servantur? periclitabantur ante hoc dicta sapientium, cogitata maiorum. nam quemadmodum velociter potuisset scribi, quod repugnante duritia corticis vix poterat expediri? ineptas nimirum moras calor animi
- 4 5 sustinebat et cum differebantur verba, tepescere cogebantur ingenia. Hinc et prisco-
rum opuscula libros appellavit antiquitas: nam hodie quoque librum virentis ligni vocitamus exuvias. erat indecorum, fateor, doctos sermones committere tabulis im-
polititis et in veteriosis ramalibus imprimere, quod sensualis poterat elegantia reperire. gravatis manibus paucis memoriam commonebat nec invitabatur plura dicere, cui se
- 10 talis pagina videbatur offerre. sed hoc primordiis consentaneum fuit, quando rude prin-
cipium tale debuit habere commentum, quod provocaret ingenia sequentium. invitatrix pulchritudo chartarum affluenter dicitur, ubi, exceptionis subtrahi materia non timetur.
- 5 Haec enim tergo niveo aperit eloquentibus campum, copiosa semper assistit et quo
fiat habilis, in se revoluta colligitur, dum magnis tractatibus explicetur. iunctura sine
- 15 rimis, continuas de minutiis, viscera nivea virentium herbarum, scripturabilis facies,
quae nigredinem suscipit ad decorem, ubi apicibus elevatis fecundissima verborum
plantata seges fructum mentibus totiens suavissimum reddit, quotiens desiderium lectoris
invenerit: humanorum actuum servans fidele testimonium, praeteritorum loquax, ob-
- 6 livionis inimica. Nam memoria nostra et si causas retinet, verba commutat: illic autem
20 secure reponitur, quod semper aequaliter audiatur, quapropter deputatam summam
tot solidorum de Tuscia provincia illi subadiuvae ex illatione tertia te praebere cense-
mus tertiae decimae indictionis rationibus imputandam, quatenus scrinium publicum
integritatem fidei suae laudabili debeat perpetuitate servare, quod defectum inter
mortalia nesciens annua cumulatione semper augescit, nova iugiter accipiens et vetusta
- 25 custodiens.

XXXVIII.

VITALIANO V. C. CANCELLARIO LUCANIAE ET BRUTTIORUM
SENATOR PPO.

a. 533/537

- 1 Apparet, quantus in Romana civitate fuerit populus, ut eum etiam de longinquis
regionibus copia provisa satiare, quatenus circumiectae provinciae peregrinorum victui
- 30 sufficerent, cum illi se ubertas advecta servaret, nam quam brevi numero esse poterat,
2 qui mundi regimina possidebat! Testantur enim turbas civium amplissima spatia
murorum, spectaculorum distensus amplexus, mirabilis magnitudo thermarum et illa

BZNKE(F)H(GI): hā tres om. ep. 39

1 foedae] fide KE¹F fructus] filius fructus HG 2 nascitur] non n. EF illud om. HGI pru-
dentum A, prudentur F hoc] hic HG 3 sapientum EFGA quem] que B scr. pot. HG
4 corticis] cordis KI^w(1) 7 uocitatus B^a, uocamus HGI exuvias] B²HGIA, exu*ias B¹, exubias K,
excubias ZNEFI 8 ranalibus H poterat] potuit I, ceperit G, repperit H elegantiam H 9 me-
moriam EF 10 quando] quanto B, quoniam I^wA 11 principum H commentum] commercium E²I
quod prouocaret] prouocavit HGI subsequentum F 12 affluenter (affluens H, affluentius G) dicitur]
fortasse scr. affluenter exhibitarum iure dicitur ubi om. K¹EFA 13 haec] hoc ZNH * enim]
ergo EF uineo E¹ copiosa ad 14 revoluta om. K¹ 14 fit H, sit I colligitur] colligit E,
cogitur K¹ sine] se N 15 continuata HGI de minutiis] deminutis K^bF, si deminutis K^a 16 api-
tibus B eletis K¹ 17 plantanda F lectoris om. F 19 causam EF committat B¹
21 prouincia] illi pr. Z^a illi subadiuvae] H, illi subadume G, illi subiecta Angelicanus, illi (om. subadiuvae)
plerique, illa E, om. I te] te prouintie ZN 22 tertiae decimae] E²FI coniectura, terciam (tertia HG)
de decimae BZKNHG indictioni* N^a scrineum E 23 integritate N 24 mesciens H uetusta]
cuncta HG¹I 28 in rom. ciu. quant. ZN pop. fuer. EF eum om. EF 29 circumuectae ZNKE²A
prouinciae om. A 30 cum bis N illi se] scripsi, illis libri adueta Z seruiret F brevis
numerus A 31 mundo N^a teistantur Z^a enim] etiam L'

numerositas molarum. quam specialiter contributam constat ad victum. hoc enim instrumentum nisi fuerit usuale, necessarium non habetur, quando nec ornatui potest proficere nec parti aliae convenire. denique haec quasi vestimenta pretiosa corporum ita sunt indicia civitatum, dum nullus acquiescit superflua facere, quae se novit magnis pretiis explicare. Hinc enim fuit, ut montuosa Lucania sues penderet, hinc ut Bruttii ⁵ 3 boum pecus indigena ubertate praestarent. fuit nimirum utrumque mirabile, ut et provinciae tantae civitati sufficerent et sic ampla civitas earum beneficiis victualium indigentiam non haberet. erat quidem illis gloriosum Romam pascere: sed quanto dispendio videbatur posse constare adducere tam multis itineribus quae darentur ad pondus, dum quae probabantur decrescere nullus poterat imputare! Redactum est ad ¹⁰ 4 pretium, ubi pati non poterant detrimentum, quod nec itineribus imminuitur nec laboribus sauciatur. intellegant provinciae bona sua. nam si antiqui eorum fuerunt ad dispendia devoti, cur isti non sint ad compendia solvenda munifici? et ideo ambos titulos in assem publicum iam redactos diligentia tua statutis illationibus procurabit, ne meis temporibus neglegentes esse videantur qui alienis dignitatibus laudabili integritate paruerunt. Nam licet et alias provincias studuerim reficere, nihil tamen in ¹⁵ 5 illis actum est quod voluerim vindicare. senserunt me iudicem suum et quibus privatus ab avis atavisque praefui, vivacius nisus sum in meis fascibus adiuvere, ut me agnoscerent retinere affectum patriae, quos in meis provectibus sentiebam propensa exultatione gaudere. pareant ergo non compulsione aliqua, sed amore, quando et hanc ²⁰ 2 summam illis imminui, quae solebat offerri. nam cum mille ducenti solidi annuis praestationibus solverentur, ad mille eos regia largitate revocavi, ut exultarent gaudio erementis de oneribus imminutis.

XL.

INDULGENTIA.

a. 533/537

Quamvis nomen ipsum iudicis dicatum videatur esse iustitiae et totius anni orbitam ²⁵ 1 aequitatis iubeamur ambulare vestigiis. his tamen diebus in domicilium pietatis iure deflectimus, ut ad redemptorem omnium remissionis itinere pervenire possimus. ex hac enim virtute suavissimos fructus legimus et remittendo aliis nobis parcimus. nam qui periculose iusti sumus, sub securitate semper ignoscimus. quapropter poenas abdicimus, tormenta damnamus et tunc vere iudices sumus. Macte, indulgentia, quae ³⁰ 2 solvis et praesules. tu patrona humani generis, tu afflictis rebus medica singularis. quis tuo non egeat munere, cum sit peccare commune? ab universis necessario peteris, quando sub te spes vitae sumitur, quae sub iustitia non habetur. nam dum

BZNKE(F)H(GI): hi tres om. ep. 39

1 numerositas] universitas A specialiter E constat] c. esse E, esse c. F 2 nisi] non K quando] quoniam A 3 aliae] alii ZNE²F 4 iudicia KE²F 5 hic E fuit om. A sues penderet] suspenderet E¹F¹ ut] est quod EF bruttii] K, brutii EFA, brutum BZN⁶ 6 boum] bonum E¹ 7 eorum N 8 haberent BK roma B quando B 9 videbantur K itineribus] muneribus KEFA 10 quae om. K probabantur] B, probantur ZNKEFA decre- scere] decernere E 11 quae n. it. muniuntur n. l. sauciantur A 13 sunt N^aF¹ 14 tua om. A procuravit libri 15 meis] in eis ZN 16 et om. F¹ studuerim] B, studuerint ZNKEFA nil A 17 illis] aliis EF priuatus] pr. fueram N^a 18 praefui] B, profui ZNKEFA uisus sim meis A 20 amores B^a 21 minui KA 22 larg. reg. EF¹ 23 erementis] elementis KA 26 hiis NKEF¹ 27 flectimus Z^a, deflectimur FG¹I, flectimur E¹, inc. G^a 28 uirt. en. E 29 semper om. E¹ ad- dicimus HG^aI, abdicamus A 30 quae] qua E 31 soluis] solius KE¹H, soliis IP, solus I^w me- diocria A 33 quando] quoniam HGI dum cum] scripsi, dum BZNHGIA, cum K, om. EF¹

- cum tribus aliis sororibus caelesti gratia perfruaris et amabili amplexatione nectamini, omnes tibi, quamvis et ipsae virtutes sint, honorabiliter cedunt, quando te humano generi salutiferam esse cognoscunt. sed quid tantum de terrena conversatione dicamus? pietas est, quae regit et caelos. o si tecum liceret longis habitare temporibus!
- 3 5 totus excluderetur reatus, et parcendo fieret ut parcere tolleretur. Sed providentissime tanta res sacris solum temporibus videtur esse concessa, ut gratius mundus acciperet, unde pro rerum novitate gauderet. quapropter abstine noxiam, lictor, securem, cui licet impune facere quod in aliis cognosceris vindicare: ama paulisper ferrum splendidum, non cruentum. catenas tuas lacrimis madidas felicius rubigo suscipiat: illud
- 10 potius reconde, quod solebat includere. auditoria feralium vocum meliore sorte mutescant. sic re vera nomen custodis sine mortibus alienis. quid semper inferis laboras? aliquando et superis milita. otium tibi clemens actus indicit. qui iustitiae inexorabili
- 4 excubat necesse est, ut eum pietas benigna discingat. Et ideo cella gemituum, tristitiae domus, apud superos Plutonis hospitium, locus perpetua nocte caecatus, tandem
- 15 infusione lucis albescat: in quo non unum tormentum sustinet reus, qui antequam incurrat necis exitus, a superis probatur abscisus. primum pector ille collega catenarum abominabili maerore discruciat: auditum alieni gemitus et lamenta conturbant: gustum ieiunia longa debilitant: tactum pondera prementia defetigant: lumina diutinis tenebris obtusa torpescunt. non est unum clausis exitium: multifaria morte perimitur,
- 5 20 qui carceris squalore torquetur. Nunc ergo reos de Averno tuo victuros emitte: redeant ad superos, qui ex magna parte inferos pertulerunt: atria tua vacuitatibus impleantur. locus ille perennium lacrimarum quondam tristes incolas perdat. non sunt inde qui laeti sunt: qui tunc profecto habebit gratiam, si desertus appareat. exite, inclusi, vicina semper morte pallentes: redite ad lucem, quos caligantes tenebrae
- 25 possidebant, nihil amplius optata morte passuri, nisi quod adhuc poteratis occidi.
- 6 Sed vos, qui nulla debetis ambitione iam decipi, delicta derelinquite cum catenis, dierum beneficiis absoluti. vivite nunc honestate, qui didicistis superstites mori. cognoscite quam beneficalis sit bona conversatio: altera contulit teterrimum carcerem, haec novit splendidam tribuere libertatem: ista praestabit ut velis vivere, illa dedit
- 30 ut eligeres iam perire. si leges astringunt, ulterius vos nullus includit. secreta pave-
7 scite: ad forum sine trepidatione venite. Illa iuste refugitis, per quae tristitia pertulistis. mirentur vos liberos, qui viderunt reos. odisse debetis quod vos tradidit neci. pecora

BZNKE(F)H(GI)

1 celestis gratia (gratiae G^b) HG amplexione HI, amplexatione vel amplexione G^t, amplexatione corr. in amplexione G^v 2 et om. EF 3 de terrena om. in fine pag. B 4 pietas] et p. B est om. FHG^aI liceret om. N hab. temp.] BHGI, t. h. ZNKEFA 5 parcere tolleretur] parce tolleretur E¹A, parce tollerentur KE² 6 gratis HG^a 7 unde] unde de E¹ pro rerum] procerum N litor H securem] BHGI, securim ZNEFA, securium K 8 impunens B^a uindicasse E¹ 9 catenas bis F lacrimis om. E¹ 10 recinde G^a, recundere H solebas HGI uocum om. HGI sorbe E¹, forte H mitescant HG, nitescant I 11 sic] EHGI, si A, sit BZNF sine om. K¹ qui G, quod H in ferris E¹G^a, in inferis F 12 militia HG^a cl. tibi ZN inducit N^aF iustitiae] i. domini B¹ 13 celsa N, colla H 14 hospitium] officium E tandem om. K 15 qua A 16 supernis KA 17 maerore] terrore E¹ discutiat K¹I, discutit E alienus EF 18 tractum H defetigant] B²H, defestigant B¹, defatigant ZNKEFGI 19 est om. HGI premitur HGI 20 squalore*** B, scalore ZKH ergo] autem F reos] eos HGI 21 qui ex m. p. inferos om. N 22 tristis H^aG perdit E 23 habebunt HG^aI deserti appareant HG^aI 24 semper morte] super morte I, morte ZNG^a, mort. semp. A 25 possideant B¹ occidi] accedi E¹ 26 derelinquite] B, relinquite ZNKEFHGIA 27 dier. benef. om. B absolute B^a honestate] honeste EFG^b, recte puto 29 novit spl.] spl. nou. F libertatem] dignitatem N^a uelis] uelit H, uelitis GA 30 eligeretis GA si] set H, sed ni G^b, ni G^a includet EF 31 illa] ista HGI refugistis HG tristitia BH^a, tristitiam I 32 videntur K debis H

ipsa vitare norunt, quae se laesisse cognoscunt: itinera illa non repetunt, ubi in foveam corruerunt. tenaces laqueos avis cauta declinat, haerentem viscum ales suspecta non insidet. pisceus lupus harenis se mollibus, ut plumbati lini insidias evadat, immergit: cuius ut superducta retia eius tergum frustra diraserint, alacer in undas exilit et vitati periculi gaudia liberatus agnoscit. Scarus esca pellectus, cum iunceum carcerem coeperit introire, mox se ad exitum suum invitatum fuisse cognoverit, in caudam labitur, paulatim se ab angusto subducens. quem si alter eiusdem generis cognoverit inretitum, extrema eius mordicus trahit, ut qui sibi captus non potest subvenire, alterius solacio probetur evadere. sic et sauri argutum piscium genus a velocitate nominati cum se in insidias nexuosas impulerint, quasi quibusdam funibus aequabiliter illigati totis nisibus trahentes retrorsum socium conantur liberare captivum. plura sunt, si talia perquirantur. omnia enim, quae possunt habere contraria, facilis casus absumeret, si curam salutis propriae non haberent. Ad te, claustrorum magister, verba revocemus. patere poenale secretarium tuum innocenter esse secretum. torqueris quidem, quod nullus affligitur: a communibus gaudiis maestus exciperis, dum tibi soli non parcuritur venia generali, lividae invidiae comparandus. sustine de omnium securitate iacturam, qui habuisti de multorum afflictione laetitiam. sed ut tuos quoque gemitus consolemur, illos tibi tantummodo vindica, quos lex pietatis gratia non relaxat, ne, cum truculentis parceret, asperissima facinora levigaret. solvamus ergo cuncti saecularibus actibus implicati. patitur omnis homo periculosos nexus, quos festinet evadere. claustra reos dimittant: nos vincula improbae cogitationis absolvant.

BZNKE(F)H(GI)

1 ipsa om. HG illa] ipsa EFHG 2 cauta] capta KE¹A uiscum om. HG^aI alis
libri suscepta E¹ 3 pumblati K, plumbeati HGI^p 4 supra ducta N, supra dicta HI eius
om. F terga HGI in undas] NKFHGI^A, inundans BZ Montispess. 294, in undis E desilit HGI
5 liberatus] letus F², om. F¹ escam H perlectus F, perlectens HG iunceum] uinceum E¹, ui-
meum E²F, innicenum HG, in iunceum I^p, iniunctum I^w 6 cepit K mox] mor Z, mors Par. 2186,
om. N se ad] B, ut se ad ZKEFHGI, ut ad se NA exitum E¹HGI suum om. ZNE iuita-
tum B fuisse om. N cognoscit HGI 7 angusto BHI aliter B nouerit HGI 8 inretitum E,
irritetum H, irritatum G^a non pot. capt. (cantus I) HGI conuenire H 9 eu. probetur (proba-
retur H) HGI sauri] scauri E²HGI argustum K 10 in om. KHI uexuosas K finibus H
equaliter BKHI 11 retorsum Z socios KA conantur liberare] colliberare K captiuos KA
12 assumeret EF², assumeret F¹ 13 si curam] securam B magistrum A uerba om. HG^aI
14 secretarum E scretum F¹ 15 maestus] metus K exceperis B^a parcurit uenia generalis HI,
parcurit genialis (generalis G^b) uenia G 16 liuidae inuidiae] laude libide in inuidiae B comparande G^a
sustinere H 18 uindica om. K¹ 19 parcent H acerrima F¹ soluamus EFA ergo
om. ZN cuncta KEFA, cunctis HGI 20 patimur N festinat IA 21 demittant B

LIBER DUODECIMUS.

- I. Diversis cancellariis provinciarum singularum Senator $\overline{\text{ppo}}$.
 cancellariis *om.* N^t
 pr. singularum (*om.* N^1) diuersarum prouinciarum *HGI*
 senator *om.* *HI*
 $\overline{\text{ppo}}$ $Z^1N^1K^1EF^{1(1)}$ (*in laterculo aut sic aut praeposito semper*) F^t , populorum N^t , populo *A semper*,
 prepositus offitiorum Z^t , preposito K^t , praepositus $F^{1(2)}$ (*semper ubi fuit praeposito*),
om. *HGI*
- II. Universis iudicibus provinciarum Senator $\overline{\text{ppo}}$.
 diuersis N^t , /niuersis (*duniuersis miniator*) Z^1
 $\overline{\text{ppo}}$ $Z^1N^1K^1E^1F^t$, populorum Z^tN^t , ppllo *I*, praefatio K^t
- III. Universis saionibus, qui sunt cancellariis deputati, Senator $\overline{\text{ppo}}$.
 u. salonibus qui quae cancellariis deputati *H*, u. polonibus qui fiunt cancelaribus dep. *G*
 $\overline{\text{ppo}}$ $ZN^1K^1EF^t$, populorum N^t , praefatio (*sic*) K^t
- IIII. Canonicario Venetiarum Senator $\overline{\text{ppo}}$.
 canonicarum F^1 , canonio N^t
 $\overline{\text{ppo}}$ $Z^1N^1EF^t$, populorum Z^tN^t , pf K^t
- V. Valeriano v. s. Senator $\overline{\text{ppo}}$.
 u. s.] Z^1N^1A , uiro sublimi Z^tN^tKEF
 $\overline{\text{ppo}}$ $Z^1N^1K^1E$, populo Z^t , populorum N^t , praefatio K^t
- VI. Universis praefecturae titulos administrantibus Senator $\overline{\text{ppo}}$.
 uniuersis *om.* *HGI*
 titulo K^t , titulis F^t
 $\overline{\text{ppo}}$ $ZN^1K^1EF^t$, populorum N^t , praefatio K^t
- VII. Canonicario Venetiarum Senator $\overline{\text{ppo}}$.
 canonico N^tK^t , cancellario *HGI*
 $\overline{\text{ppo}}$ $Z^1N^1E^1F^t$, pp K^1 , populorum Z^tN^t , praepositus E^t , praefatio K^t
- VIII. Consulari provinciae Liguriaie Senator $\overline{\text{ppo}}$.
 $\overline{\text{ppo}}$ $ZN^1K^1EF^t$, populorum N^t , praefatio K^t
- VIII. Paschasio praefecto annonae Senator $\overline{\text{ppo}}$.
 pascasio *fere laterculi, in textu Z*
 $\overline{\text{ppo}}$ $Z^1N^1K^1E$, populorum Z^tN^t , praefatio K^t
- X. Diversis cancellariis provinciarum Senator $\overline{\text{ppo}}$.
 $\overline{\text{ppo}}$ ZN^1K^1E , populorum N^t , p F^t , praefatio K^t
- XI. Petro v. c. erogatori opsoniorum Senator $\overline{\text{ppo}}$.
 petro *om.* *HGI*
 u. c.] *Z*, nc E^1 , nunc $N^tK^tE^tFA$, uiro K^1 , *om.* N^1HGI
 erogatorio *HG*, erogatorio *I*
 absoniorum $E^1F^{1(1)}$
 $\overline{\text{ppo}}$ ZN^1K^1E , populorum N^t , praefatio K^t

- XII. Anastasio cancellario Lucaniae et Bruttiorum Senator ppo.
et bruttiorum (brutiorum *vel* bruciorum *vel* bructiorum *hic et deinceps libri plerique*, brutio-
num Z^t , bructinorum K) *om.* N^1K^t
ppo] $Z^1N^1K^1EF^t$, populorum Z^tN^t , praefatio K^t
- XIII. Edictum.
edictum capitulum \pounds (= rubrica) K^t
om. N^1
- XIII. Anastasio cancellario Lucaniae et Bruttiorum Senator ppo.
anastasio *om.* HGI
luc. et bructiorum K^1 , luc. et brutionum Z^t , lucanie bruciorum HG , *om.* K^t
ppo] $Z^1K^1EF^t$, populorum Z^tN^t , praefatio K
om. N^1
- XV. Maximo v. c. cancellario Lucaniae et Bruttiorum Senator ppo.
maximo *om.* HGI
u. c. cancellario] Z , nuo cancellario K^t , cancellario nunc (= $\bar{n}c$) EFA , uiro cancellario N^tK^1 ,
u. i. cancellario A , cancellario HG *similiterque* I
brutonium Z^t , bructinorum K^t
senator *om.* H
ppo] ZK^1EF^t , populorum N^t , $\bar{p}f$ K^t , *om.* H
om. N^1
- XVI. Canonicaria.
- XVII. Iohanni liquatario Ravennati Athalaricus rex.
ihoami Z^t
liquatorio Z^tK , *om.* HGI , siliquatario *Cui. e coni.*
ath. rex] se. ppo N^1I , senator populo A , p. s. G , *om.* H
- XVIII. Constantiniano viro experientissimo Senator ppo.
costantino Z^1 , constantino $Z^tN^1E^tF^t$, constantouano K^t
ppo] $ZN^1K^1EF^t$, populorum N^t , praefatio K^t
- XVIII. Maximo vicario urbis Romae Senator ppo.
ppo] $Z^1N^1K^1EF^t$, populorum Z^tN^t , praefatio K^t
- XX. Thomati et Petro vv. cc. arcariis Senator ppo.
thomato E^tF^t
uu. cc.] Z^1N^1A
arthariis K^1
ppo] $Z^1K^1EF^t$, populorum Z^tN^t , praefatio K^t
- XXI. Deusdedit scribae Ravennati Senator ppo.
rauennatis Z^1NK^1
ppo] ZN^1EF^t , \bar{p} K^1 , populorum N^t
om. K^t
- XXII. Provincialibus Histriae Senator ppo.
hystoriae K
ppo] ZK^1EF^t , populorum N^t , praefatio K^t
- XXIII. Laurentio viro experientissimo Senator ppo.
senatorum N^t
ppo] ZN^1EF^t , \bar{p} K^1 , populorum N^t , praefatio K^t
- XXIII. Tribunis maritimorum Senator ppo.
tribunis] rubinis F^1
maritinorum E^1 , mauritanorum Z^1N^1 , mauritaniorum N^t
ppo] $Z^1N^1K^1EF^t$, populorum Z^tN^t , praefatio K^t

- XXV. Ambrosio \bar{v} . \bar{i} . agenti vices Senator ppo.
 ambroxio E^1
 u. i.] Z^1N^1A , uiro N^tK^1EF , sexto I , om. K^tHG
 agenti vices senatorias G
 ppo] $Z^1N^1EF^t$, \bar{p} K^1 , populorum Z^tN^t , praefatio K^t
- XXVI. Paulo viro strenuo Senator ppo.
 ppo] $Z^1N^1K^1EF^t$, populorum Z^tN^t , praefecto K^t
 datio episcopo mediolanensi s. p. HGI
- XXVII. Datio episcopo Mediolanensi Senator ppo.
 ratio N^t , dicio E^1 , dilecto K^t
 ppo] $Z^1N^1K^1EF^t$, populorum Z^tN^t , praefecto K^t
 idem qui supra H , item cui supra G , om. I
- XXVIII. Edictum.

$ZNKEFHGI$

I.

DIVERSIS CANCELLARIIS PROVINCIARUM SINGULARUM
SENATOR PPO.

a. 533/537

Nescio quis magnus esse creditur, qui de penetralibus iudicis destinatur, quoniam 1
tanto plus aestimatur quis amare iustitiam, quanto ab illo frequentius constat auditam.
per milites suos intellegitur iudex et sicut discipuli magistri scientiam produnt, sic nos 5
obsequentium mores aperiunt. praeceps non putatur observasse moderato, avarus
paruisse non advertitur continenti: stultus prudentibus servisse non creditur. Periculi 2
tamur, fateor, in actionibus nostris, si vos mala intentione tractetis et, quod nulli
accidit vestrum, alienum vitium nostrum celebratur obprobrium. sustinemus tales
casus, quales nos in alios iudicare non possumus et lex, qua fruuntur cuncti, in nobis 10
non potest custodiri. sed habemus iterum ex alia parte solacium, quod vestra bona
nostra creduntur esse mandata et nobis otiosis acquiritur, quicquid gloriae vestris
laboribus expeditur. Si te enim aliquis sapienter agere videat, statim famam tui prae- 3
ceptoris exaltat, dum tale institutum fuisse creditur, qualia gesta nihilominus sentiuntur.
una est sententia plebis tales esse iudices, quales vos contigerit approbari. et ideo 15
magnopere cavendum est, ne ille de vobis incipiat iudicare, cuius vos opinionem con-
tingerit ante lacerasse. ulciscitur poenis quod misistis in fabulis et tormentis vestris
compensat, quod populus vulneratus exaggerat. quam periculosum est pati iudicem
rationabiliter iratum et illum de fortunis tuis decernere, quem te constat graviter
irritasse! quapropter stude magis, ut nostra potius voce lauderis, quia sicut te potest 20
iudicis vel sermo adversus deprimere, ita prosperissima sententia sublevare. Perge igitur 4
per illam indictionem iuvante deo ad illam provinciam, cancellorum pompa decoratus
et gloriosa gravitate praecinctus. absens cogita praesentis pudorem. nam quid debeas
temptare vile, qui militas sub honore? fascēs tibi iudicum parent et dum iussa prae-

BZNKE(F)H(GI)

3 nescio] /scio Z quis] qui N magnus e. cr. qui (cum Z^a) maior e. cr. quam qui E² pene-
trabilibus EF 4 constat om. N 5 int. iud.] BHGI, iud. int. ZNKEFA magistri (magistristi N,
om. E) scientiam (om. N) pr.] sc. pr. mag. F^a 6 praeceps] preces B observisse HGI moderato]
mandato HG^a 8 nostris] BEI, uestris ZNKFHGA 9 accidi F nostrum] uestrum KHI cele-
brabitur HGI obprobrium] officium E² 10 nos om. K alio HGI indicare NE et om. HGI
12 creduntur] uidentur E²HGI nobis] non bis H, in nobis G quicquid gloriae] quod F 13 ex-
penditur E² te enim] te N^a, enim te N^b aliquis sap.] aliquis aliquid sap. G, aliquis sap. aliquis H^a
15 uos] nos A, om. HGI et] est HI 16 magno opere cau. K, magno precauendum B est
om. HGI uos] nos A 17 antea EFI quod] quem G, qui I misistis] insistit E²I et]
ut A nostris NA 18 compensat] compescat A est om. HGI 19 discernere ZN 20 lau-
daris B¹ te om. HGI 21 aduersus om. KA prosperrime B^a subleuare] eleuare ZN perge]
per te B 22 cancellorum E¹ 23 et om. HI gratuitate F quid] quidem Z, qui H
24 uile] E²FHGI A, uiles BZNK, uide E¹ qui] quod H faces ZN[?], facis EF iudicium B,
iudicem E¹F parent] parem E¹F, patent E²I uisa H

torianae sedis portare crederis, ipsam quodammodo potestatem reverendus adsumis. edicta nostra tu primus observa: ostende bonam te intendentibus viam. nam cuius est
 5 iudicis custodire mandata, si milites nostra videantur neglegere constituta? Reginam illam procacium vitiorum avaritiam fuge, cui cuncta crimina detestabili devotione famu-
 5 lantur: quae dum pectus hominis ingressa fuerit, gregatim quoque maleficas cohortes admittit. ferri non potest recepta, quia nescit esse solitaria. agmen habet blandissimum, arma suscipit ex talentis et per dulcedinem superat quos amara deceptione captivat. proinde ad utilitates publicas esto sollicitus: iniuncta morali compulsione procura. plus agit inculcator rationis quam possit exercere terribilis. persona tua
 10 refugium sit oppresso, infirmi defensio, praesidium aliqua calamitate concluso. sic enim proprie nostros cancellos agitis, si laesorum impia claustra solvatis.

II.

UNIVERSIS IUDICIBUS PROVINCIARUM
SENATOR PPŌ.

a. 534 ante Sept. 1

1 Gratias divinitati refero, quia et provinciales fecerunt quae monui et ego complevi
 15 omnia quae promisi. nam nec me sensit quisquam aliqua venalitate pollutum nec ego pertuli tributarios indevotos. habemus utrimque quod in nobis diligere debeamus: illi repererunt affectuosos iudices, nos adquisivimus integerrimos praecones. agamus itaque deo praestante quod coepimus. possessor mihi publicas pecunias libens inferat:
 2 ego illi in conventu iustitiae tributa persolvam. Vobis autem commode repetitur,
 20 quod veraciter actum esse sentitur, quando de rebus praeteritis spes magna redditur in futuris. probastis enim, quia nullum coegimus dare quod non debuisset offerre. non publicis, non privatis a me quisquam damnis afflicto est. discussorum terrores fecimus ignorari. nec extraordinaria quaesivimus, qui cuncta geri legibus optabamus. sed nec vos sitis in ea parte dissimiles. praesules imitatores esse dignitatis nostrae
 25 iura voluerunt, quibus paene eandem quam nobis iurisdictionem per provincias contulerunt. Nullum repudiat sequenda iustitia: omnes clarificat, quos sui participatione sublimat: minorem se ille solus facit, qui ab ipsa discesserit. cur accipiendi vota seetemur? nullam gloriam recipit qui dives vocatur: contra omni laude decoratur qui iustus edicatur. desideremus potius quod nos pretiosiores locupletibus facit. fascēs
 30 accipimus, ut graves esse debeamus: tribunalia conscendimus, ut morum gradibus evehamur. Nil vile, nil cupidum iudices decet. claras enim suas maculas reddunt, si illi ad quos multi respiciunt aliqua reprehensione sordescunt. alioquin expedit non videri quam cunctorum irrisione signari. omnes ergo, qui gremiorum celsa petimus,

BZNKE(F)H(GI)

1 referendum *HG* adsumis] accedis assumis *N* 2 tu prius *K*, inprimis *A* te] malim in te
 3 custodire] observare *HGI* 4 procacium] uel prouo *superscr. E*², prouocatricem *F* cui cuncta]
 calcancia *E*¹ crimina] uitia *HGI* de stabili *B* 5 maleficas] *HGI*^w, malefices *IP*, malefidas
reliqui cohortes *om. H*¹ 6 ferre *B*, fieri *HGI* potest *om. Z* 8 captiuat] facaptiuat *N*^a in-
 iuncta] iniuncta *B*² 10 oppressio *H* 14 et *om. FI*^w fecerunt] referunt *HG*^t*I*^w, reserunt *IP* com-
 pleo *EF* 15 omnia *om. EF* quisq. sensit (sentit *B*^a) *B* 16 utrimque] *BHGI*, utrique *reliqui*
 17 affectuosos *BZ* 19 conuentu] *HGI*, conuentus *reliqui* autem commode] accommode *K* 20 quando]
 quoniam *A* magna] maxima *F* 21 non *om. HG*^a debuisset] habuisset *B* 22 discorum *HG*^a,
 discolorum *I*, priscorum *G*^b 23 legimus *H* optamus *K* 24 scitis *K*, fortasse recte, *om. HGI* in ea]
 mea *BH*, in aliqua *F* 27 discessit *A* uota *om. A* 28 sectamur *E*¹*F*, fatemur *N*, serentur *G*^t,
 serretur *H* contra ad 29 edicatur *om. A* 29 nos *om. HGI* faciat *N*^a 30 ascendimus *ZN*,
 conscendimus *H* 32 sordescant *KGI* alioqui *A*, aliquando *E*²*HGI* 33 signari] seruari *E*¹*F* ergo
om. NFG^a gremiorum] praemiorum *A*

vitiorum humilia deseramus. sit in nobis frons libera. ut aliorum possimus emendare peccata. aequat crimen omnes quos inquinat et ideo dissimilis ab accusato debet esse qui iudicat. haec nos annuo sermone convenit loqui, quia bonarum rerum nulla satietas est. fateor aviditatem desiderii mei: cupio me vobiscum velle praedicari. Veniamus 5 nunc ad consueta: quae ideo debent suscipi grata, quia probantur esse sollemnia. 5 quapropter, quod feliciter dictum sit. te officiumque tuum cum dei iuvamine possessorem praecipimus ammonere. ut tributa indictionis tertiae decimae devota mente persolvat. quatenus trinae illationis moderamine custodito debitam rei publicae inferat functionem. tempora exactionum statuta serventur. ita tamen, ut nullus sub immaturae compulsionis iniuria se ingemiscat exactum nec iterum sub turpi venalitate indutiarum largitas 10 damnosa praebeatur. dilatio enim tributi maioris fit causa dispendii. quando irritè suspenditur quod nullis protractionibus evitatur. Expensarum quoque fidelem notitiam 6 quaternis mensibus comprehensam consuetudine custodita ad serinia nostra dirigere maturabis, ut totius erroris deteresa caligine publici ratiocinii possit claritas apparere. nam si aliter facias. te damna respiciunt. quae per neglectum tuum publicis utilitatibus 15 ingeruntur. et ut facilius possis deo auxiliante quae sunt statuta perficere, illum atque illum sedis nostrae milites tibi officioque tuo consuetudinarie praecipimus imminere, quatinus ordinatio nostra inculpabiliter sortiatur effectum. cave ergo, ne te imparem praestes nostris ammonitis, quia nimis foedum est ut a quo laudanda reposeimus. resecanda potius approbemus. 20

III.

UNIVERSIS SAIONIBUS QUI SUNT CANCELLARIIS DEPUTATI
SENATOR PPO.

a. 533 537

Oportet quidem cuncta sub tranquillitate peragi, quemadmodum pote sit bonis moribus convenire. sed tanta est in re publica de morum varietate diversitas, ut nemo valeat leges defendere, nisi terror videatur aliqua temperare. aegris non una 25 causa salutis est: alter cibus reficitur, alter per abstinentiae beneficia tenuatur: hic lavacra molliā, ille ferrum quaerit ad vulnera: et varium poscit remedium diversa qualitas passionum. sic qui populis praeesse cognoscitur. non uno consilio praeditus invenitur. feroces districtione premendi sunt. mansueti civiliter ammonendi: dolosi caute. simplices sub lenitate tractandi sunt. et ideo ubique probatur necessaria esse prudentia, quoniam rebus omnibus adhibere videtur accommoda. Quapropter devotionem 2 tuam solaciis illius viri clarissimi cancellarii nostri sollemni more deputamus, ut contra nullum alium erigaris, nisi qui legibus parere despexerit. ad forum trahe qui iusta

BZNKE(F)H(GI)

1 fons K¹ em. poss. E^a 2 omnes] NKEHGI^w, omne BZFA, quaeuis I^p quod A 3 haec] nec ZHGI societas K 4 me] ne H uelle om. N 5 ad om. K 6 possessores EF¹ 7 persolvat] G, persolvant reliqui 8 inferat] BG, inferant ZNKEFHA, referat I 10 iniura B^a ingemescat B 11 maioris] E²F, maior BZNKE¹HGIA fit] fuit B¹, sit K 12 protractibus E¹, pertractionibus HI^p, om. G^a 13 cons. compr. HG^aI custodita] custoditam I^w, et custoditam G^aI^p, concustoditam H scrinea E mat. dir. N^a 15 dampnosa K neglectum tuum (tuis Z^a) negligentiam tuam HGI 16 ut om. ZN^a possis deo] possideo B¹ 17 officioque tuo] officioque nostro KA, officio nostro EF immunere B¹ 18 inc. ord. nostr. ZN 19 praestes nostris] HGI, nostr. pr. plerique, nostris (om. pr.) B ammonitionibus HGI nimis] minus H 23 oporteret B quidem] q. quod E^a pote sit] B, possit reliqui bonis om. EF 25 seges E¹ non] in B^a 27 lavacra] lavacrum H, lavacrum ad G 28 sic qui] si quis HG^aI^p concilio H prediturus A 29 districtione B^a, distinctione H mansueti om. K¹ 30 leuitate NFGA prob. ub. ZN esse nec KA 31 rebus om. K¹ 32 solatius B¹ illius (illud N^a, illis N^b) uiri] illius HG, om. I soll. more] solemnitatem E deputemus B^a 33 al. null. ZN iuxta B¹KI^p(1)

non recipit: sub continentia irascere, sub maturitate dstringe. timeri te amplius
 volumus quam probari, quia maxime illud vigori tuo reputabitur, si nullius prae-
 3 sumptione peccetur. Cogitetur prae omnibus pecuniae publicae fidelis exactio. sit
 tuum commodum contemptus alienus. coactus faciat, quod sponte complere neglexerit.
 5 causis tantum te delegatis impende. si praecepta sequeris, devia non requiris. caret
 culpa, qui imperata perfecerit. in executore illud est pessimum, si iudicis relinquat
 arbitrium. non inde iacteris, quod tibi non potest obviari, nec assumere superbiam
 velis, quia te multorum humilitas pertimescit. viri fortes semper in pace modesti sunt
 4 et iustitiam nimis diligunt, qui frequenter proelia tractaverunt. Quam gratum est, si
 10 inter parentes reversus querellarum non reportes opprobrium, sed ita te cognoscant
 egisse, quemadmodum diligentes probantur optare! nos etiam gratanter excipimus
 cum laude venientem et otio vacare non sinimus, quem probabiliter egisse sentimus.
 his etiam et rerum dominus maiora credit, quos bona conscientia utilitates suas gessisse
 probaverit. quanta sunt, quae possunt tollere sapientes! nemo amplius acquirit
 15 quam qui se bona conversatione tractaverit.

III.

CANONICARIO VENETIARUM SENATOR PPO.

a. 533/537

1 Mensae regalis apparatus ditissimus non parvus rei publicae probatur ornatus,
 quia tanta dominus possidere creditur, quantis novitatibus epulatur. privati est habere
 quod locus continet: in principali convivio hoc profecto decet exquiri, quod visum
 20 debeat ammirari. destinet carpam Danuvius: a Rheno veniat anchorago, exormiston
 Sicula quibuslibet laboribus offeratur: Bruttiorum mare dulces mittat acernias: sapor
 pisces de diversis finibus afferantur. sic decet regem pascere, ut a legatis gentium
 2 credatur paene omnia possidere. Et ideo procuranda sunt vina, quae singulariter
 fecunda nutrit Italia, ne qui externa debemus appetere, videamur propria non quae-
 25 sisse. comitis itaque patrimonii relatione declaratum est acinaticium, cui nomen ex
 3 acino est, enthecis aulicis fuisse tenuatum. Et quia cunctae dignitates invicem sibi
 debent necessaria ministrare, quae probantur ad rerum dominos pertinere, ad posses-
 sores Veronenses, ubi eius rei cura praecipua est, vos iubemus accedere, quatenus
 accepto pretio competenti nullus tardet vendere quod principali gratiae deberet offerre.
 30 digna plane species, de qua se iactet Italia. nam licet ingeniosa Graecia multifaria
 se diligentiae subtilitate commendet et vina sua aut odoribus condiat aut marinis

BZNKE(F)H(GI): hi tres deficiunt v. 20 in ammirari

1 iracere *Z* 2 imputabitur *ZN* 3 actio *A* sit] sic *HE¹*, si *I* 4 faciat] fiat *B* quod
 sponte] *BZNHGIv*, quod spondet *I^w*, quod iuste *Montispass. 294*, quod iuste sponte *KEF*, qui iusta sponte *A*
 5 tantum] tamen *E¹FIv* impendere *H* 6 excusatore *K*, excusacione *N* 7 inde] tamen (in = tu) *F*
 iactere *ZN* obuiari] *KEFH^bGIA*, obuiare *BZNH^a* 9 nimis] minus *F* 10 reportat *HGI*
 11 diligentes *om.* *F* etiam] enim *F* gr. exc.] exc. grat. *N*, gr. accipimus *EI* 12 cum] eum *Z* ue-
 nientes *H* quem] quam *H* 13 hiis *NEF* maior *NEF* credit] concedimus credit *N^a* gessisse]
 egisse *EFGA* 15 qui *om.* *K* inuersione *Z* tractavit *A* 17 ditissimus *om.* *A* rei p.]
 de re publica *HGI* approbatur *E¹* 18 dominus *om.* *HGI* 19 cont. loc. *HGI* prof. dec.]
 dec. prof. *K*, decet (*om.* prof.) *ZN* 20 danubius *BZNKEA*, danubius *F* reno libri uenia *E¹* an-
 corago libri exormiston *EF*, exornustro *K* 21 huiuslibet *F* offerantur *ZN* bruttiorum] *K*,
 brutiorum (*B*) vel bruciorum *plerique: similiter alibi* mares *N* acernas *EF* 22 pices *Z* sinibus *B*
recte fortasse sic] si *B¹* pacere *Z* 23 omnia possidere] omnium possunt *Z^a* 24 nutrit]
 mictit *F* debeamus *K* 25 patrimonium *ZN* acinaticium *N*, acinaticum *A* ex] ab *F*
 26 acino *N* euthecis *A* fuisse *om.* *ZN* teneatum *B* dignitates] ciuitates *A* 28 uernonen-
 ses *N* praec. cur. *EF* 29 competentis *B¹* gratia *K* debetur *A* 30 se *om.* *K* iactat
 italie *B^a* graecia] gratia *N* multifarie *ZN*

permixtionibus insaporet, sub tanta tamen exquisitione reperitur simile nil habere. Hoc est enim merum et colore regium et sapore praecipuum, ut blattam aut ipsius 4
 putes fontibus tingi aut liquores eius a purpura credantur expressi. dulcedo illic ineffabili suavitate sentitur: stipsis nescio qua firmitate roboratur: tactus eius densitate pinguescit, ut dicas esse aut carneum liquorem aut edibilem potionem. libet referre 5
 quam singularis eius videatur esse collectio. autumno lecta de vineis in pergulis domesticis uva resupina suspenditur, servatur in vasis suis, thecis naturalibus custoditur. rugescit, non liquescit ex senio: tunc fatuos humores exsudans magna suavitate dulcescit. Trahitur ad mensem Decembrem, donec fluxum eius hiemis tempus aperiat, miroque 5
 modo incipit esse novum, quando cellis omnibus reperitur antiquum. hiemale mustum, 10
 uvarum frigidus sanguis, in rigore vindemia, cruentus liquor, purpura potabilis, violeum nectar defervet primum in origine sua et cum potuerit adulescere, perpetuam incipit habere novitatem. non calcibus iniuriose tunditur nec aliqua sordium ammixtione fuscatur, sed, quemadmodum decet, nobilitas tanta provocatur. defluit, dum aqua durescit: fecunda est, cum omnis agrorum fructus abscedit. distillat gemmis comparem 15
 liquorem: iucundum nescio quid illacrimat et praeter quod eius delectat dulcedo, in aspectu singularis eius est pulchritudo. Hoc quantocius perquisitum et competentibus 6
 pretiis adgregatum chartariis qui in rem directi sunt tradite deferendum. nec illud neglegendum putetis, quod lacteo poculo relucescit, quando plus est mirabile quod potueritis difficiliter invenire. albedo ibi decora est et serena puritas, ut illud de rosis, 20
 hoc credatur natum esse de liliis. colore quidem extraneum, sed sapore germanum est: aspectus dispar et similis in utroque suavitas. nam quod acute sapit, quod cito reficit, commune illis intellegitur, sed magna est distantia quae videtur. istud intueris rubore laetum, illud conspicias candore festivum. et ideo procuratio eorum debet esse celerrima, quando ambobus inesse cognoscitur quod pariter expetatur. 25

V.

VALERIANO V. S. SENATOR PPO.

a. 535/536

Generaliter quidem amplissimum cognitorem decet beneficia dilatare, quoniam 1
 qui omnibus praeesse cognoscitur, cunctis impendere profutura censetur. sed grati-
 ficante natura illis amplius debemus, qui nobis aliqua proximitate iunguntur, dum
 quoddam genus recti videatur esse propositi ab aequalitate discedi. Nam modestiam 30 2
 collegis impendimus, reverentiam patribus exhibemus, civibus debemus gratiam com-
 munem, sed affectum filiis singularem: et tanta necessitudinum vis est, ut nullus se
 contemptum esse diiudicet, si sibi aliena pignora praelata esse cognoscit. et ideo non
 est aliquid iniustum de patria plus esse sollicitum eo praesertim tempore, cum eius

BZNKE(F)

1 exquisione Z^a	2 precipium B	blattam] KA , blattam B , blactam EFA , batram ZN
3 tangi ZN	purpuri N	illic] illi KA
firmate $Montispeess.$ 294 m. 1	5 inferre A	2 stipsis] stirpis E^2
firmate] $Montispeess.$ 294 m. 1	5 inferre A	6 eius uid. esse] B , uid. eius ZN , esse uid. eius $KEFA$
pergulis] persingulis B^1 , pertigulis B^2	7 domesticis A	custodibus Z^a
c. eius ZN	11 uolum F , inoleum A	12 nectat E^1
om. N	16 iocundat N	nesciat Z^a
compententibus Z^a	18 carrariis EF^2	tradide N
quoniam A	mirabilis B^1	21 natura A
illud EFA	24 robore A	illud] istud EF , hoc A
inesse] $BKEF$, ambobus eorum inesse ZN , in ambobus esse A	31 collegio A	exhibemus] adhibemus N
30 uidetur EF	proposita K	33 esse om. A
32 sing. fil. N	uicissitudinem EF	cognoscat K

- videamur periculis subvenire. plus enim eos diligere credimur, quos eripere festina-
- 3 mus. Veniens itaque numerosus exercitus, qui ad defensionem rei publicae noscitur
destinatus. Lucaniae Bruttiorumque dicitur culta vastasse et abundantiam regionum
studio tenuasse rapinarum. sed quoniam et illis dare et istis sumere pro temporis
- 5 qualitate necesse est, pretia quae antiquus ordo constituit ex iussione rerum domini
cognoscite temperata, ut multo artius quam vendere solebatis in assem publicum
praebita debeant imputari, quatenus nec possessor dispendia nec exercitus laborans
- 4 sustinere possit inopiam. Nolite igitur esse solliciti. evasistis exigentium manus,
tributa vobis praesens adimit apparatus. sed quo facilius instrueretur vestra notitia,
- 10 imputationum summas infra scriptis brevibus credidimus exprimendas, ut nemo vobis
vendat beneficium quod publica noscitis largitate collatum. continete ergo possessorum
intemperantes motus. ament quieti, quos nullus ad incerta praecipitat. dum belligerat
Gothorum exercitus, sit in pace Romanus. felicitum votum est quod iubetur, ne rustici,
agreste hominum genus, dum laborandi taedia fugiunt, illicitis ausibus efferentur et
- 5 15 contra vos incipiant erigi, quos vix poteratis in pace moderari. Quapropter ex regia
iussione singulos conductores massarum et possessores validos ammonete, ut nullam
contrahant in concertatione barbariem, ne non tantum festinent bellis prodesse, quan-
tum quieti confundere. arripiant ferrum. sed unde agros excolant: sumant cuspides
boum stimulos, non furoris. defensorum maxima laus est, si, cum illi videantur prae-
- 6 20 dictas regiones protegere, isti non desinant patrioticas possessiones excolere. Sit
iudicibus vigor ex legibus: subsellia non desinant iura malis moribus intonare: timeat
latro iudicium quod semper expavit: adulter gremium iudicis intremiscat: falsarius
vocem praeconis exhorreat: fur fora non rideat, quia tunc libertas gaudet, si talia
non laetentur. sic enim prosperrime geri non sentiebitis bellum, si vobis sit com-
- 25 muniter de civilitate consilium. nullus opprimat indigentem: invadite pervasores,
insequimini persequentes. est vobis competens pugna civilis. omnia pacata vos
redditis, si duces scelerum comprimatis. in annonis vero reputandis esto sollicitus,
ne aliquem cuiusquam possit fraudare versutia. Rectoribus autem exercitus a rerum
dominis sub mea praesentia cognoscite delegatum, ut, dum a vobis necessario fuerint
- 7 30 commoniti, gravatis per iniuriam debeat subveniri. custodiant nihilominus disciplinam,
unde robustius armatur semper exercitus. additum est etiam beneficii genus, ut a
praesenti devotione praeceptis regiis nec divina domus videatur excepta, sed totum
communiter sustineatur, quod pro generalitate censetur. nunc ergo cum fratribus
vestris studiose consurgite et sub omni cautela necessaria providete, ut prosit re vera
- 8 35 nobilissimae patriae talia volumina praetulisse. quieti enim regere et ex usu admini-
strare provincias homines vel mediocris intelligentiae possunt: sed hoc opus, hic labor

BZNKE(F):H(GI) om. ep. 5 (praeter 35 quieti regere — 365, 2 periculi)

1 uidemur *F* eos *om.* *ZN* credimus *KE²A* festinus *N^a* 3 brutiorumque *B* 4 rap.
stud. ten. *F*, ten. rapinis (*om. stud.*) *A* 5 antiquis *Z* ex *om.* *F* dominis *K^a* 6 temporata *E¹* artius]
amplius *F^a*: fortasse altius in assem] masse *ZN* 7 dispendio *B* 8 igitur] ergo *N* 9 no-
bis *Z* praestans *K* nostra *A* 10 ut *om.* *N* 12 inteperantes *K* 13 sit] fit *Z* 14 agreste]
agite *N^a* gen. hom. *ZN* efferantur *EF* 15 nos *N* quos] quod *BK* 16 singulares *N* posses-
sores] fossore *F²* 17 in concertatione] concertationem *EF* 18 quieti] *ZNA*, quiete *BKEF* acci-
pian] *EF* 19 bouum *E¹* furores *N* si cum] sicut *N* illi] illa *E^a*, illis *F* productas *B*
20 patrocias *K* 21 mal. mor. iur. *ZN* timea *Z^a* 22 intremescat *B^b*, intremescit *B^a* 23 praec.
uoc. *ZN* foca *E¹* 24 geri non *om.* *N* sentiebitis] *BZ*, sentietis *reliqui* 26 paccata *ZN*,
peccata *B* 27 esto sollicis *N*, estote solliciti *F²* 28 fraudere *B^a* 32 praesente *F* regis *libri*
33 sustineat *F* quod *om.* *N^a* generalite *Z* fratribus] omnibus fr. *Cuiacius* 34 et *om.* *A*
35 fortasse uos lumina praetulisse quietas *K* enim *om.* *ZN* ex] est *H* 36 mediocres *A*
(*em. err. typ.*) hoc] hic *N*

est illud magis regere, quod se relictum non potest continere. cessat enim nautarum in tranquillitate peritia nec nomen praestat artificii. nisi fuerit vis magna periculi. Habetis ergo tempus, ubi et famam sapientum possitis adquirere et in omni parte vos 9 laudabiliter iuvante domino custodire. meos autem ultra ceteros minime commendo, quia omnibus hoc cupimus accidere, quod nostris desideramus laribus evenire. mihi enim propria cura dilapsa est, postquam generalem coepi cogitare custodiam. opto meis bene, sed quod possit esse commune, quia magnae iniustitiae genus est aliud sibi iudicem velle quam potest generalitas sustinere.

VI.

UNIVERSIS PRAEFECTURAE TITULOS ADMINISTRANTIBUS
SENATOR PPÖ.a. 533/537¹⁰

Quamvis abunde sufficiant quae rerum domini ingenita pietate praeceperunt. 1 interminationes tamen importunis et fatuis adhibita districtione geminamus, ut qui nequeunt erubescere, saltem se contineant per timorem. quis enim de sua prae-
sumptione gratuletur, quando famam perditurus est qui interdicta temptaverit? retun-
datur ambitio caeca cupientum: proterva refrenetur audacia: qui lucrum de malo 15
quaerit, poena proposita terreatur: qui honorem per nefanda desiderat, amissa potius
opinionem turbetur. Additur etiam quod nostris temporibus sceleratae pecuniae non 2
valebunt nec culpam suam redimit, qui se reum esse cognoscit. iniquis fraudibus
non patebit occasio: persequimur, non vendimus excedentes, ubi iam, male capientes,
spem habebitis, quando vobis et rerum domini et vestri iudices comminantur? vos 20
tamen, quos ad publicas amministrazioni pervenire nostra fecit electio, de actionum
honestate confidite, quia vos nulla venalitas excludit, si probitas continuerit actionis.
Publicis utilitatibus servite fixi, quando vos nulla privata damna concutient, reddite 3
hanc vicissitudinem iudicio meo, ut qui vos nullo proprio suffragio gravari feci, studeatis
in vobis mea facta laudari. praefixum itaque tempus a rerum dominis noveritis esse 25
servandum, ita tamen, ut ea, quae vobis pro publica utilitate decreta sunt, providere
ac solvere debeatis.

VII.

CANONICARIO VENETIARUM SENATOR PPÖ.

a. 536/537

Sub clementia boni principis nihil constat licere fortuitis, quando sinistros casus 1
corrigan, qui praestare prosperrime censuerunt, nam quemadmodum ferret nudus 30

BZNKE(F)H(GI): hi tres om. ep. 5 (praeter antea indicata)

1 continere] sustinere ZN enim] autem Z 2 peritia] perpetua HG uis] uix E 3 ubi] ut F
4 domino] deo N 5 hoc om. EF cupimus] desideramus K des. lar.] B, lar. des. ZN, laboribus des. EF,
laboribus des. A, laboribus cupimus K 6 cust. cog. N^a 7 gen. est magn. ini. ZN 8 quam]
quam quod F² 11 suffiat B¹ pietate] probitate EF perceperunt H 12 interminatores EF di-
strictione F, distinctione E² 13 timorem] amorem ZN 14 pertiturus N qui] quod H tempera-
uerit E recondatur HA 15 cupientium HG^aI, insipientium G^b audacia] obnoxia audatia HG^a qui
ad 17 turbetur om. A 16 desiderata B^a amissa] commissa HG 17 quod] q. in ZN 18 suam
om. K se reum] seum r. E¹, r. se A 19 parebit N uendimus] uendemus K, uehimus E¹F en-
pientes EFG^b 20 spem] speciem (= spem) ZN habetis F, habebatis E¹, habeatis HGI uobis
(nobis H) post iudices HGI uestri iudices] rerum i. u. ZN 21 uestra A actione H, om. G
22 honestate] hereditate HG¹I nulla] illa A continuauit HG, continuauerit I 23 fixi] fisci H²
quando] quoniam I^wA damna] dona dampna E^a 24 hinc F uos om. HGI 27 ac solvere]
absolvere HGI 29 boni om. A nihil] nunc E¹ 30 corrigan] contingunt E¹ censuerunt]
consuerunt H, consueuerunt EFGI

saevam barbariem et districtum principem. quando spoliatus iure negat quod affluens inferre didicerat? atque ideo illi vel illi Sueborum incursione vastatis fiscum quintae decimae indictionis serenitas regalis indulsit, sicut te poterit instruere relecta praeceptio. Unde oboedientiam commendantes a supradictis possessoribus de praediis, quae tamen cognoveris esse vastata, praesentis indictionis tributa non exigas: reliqua vero sollemni compulsionem procura, ut constitutis temporibus arcario nostro residuam compleas quantitatem. cave ergo, ne gravior fias hostibus, si adhuc nudare velis exutos: chlamydes non pavescant, qui arma timuerunt: rapinas non sentiant post praedones. validas contra te apochas invenerunt: invictas securitates illis dedit calamitas sua: violentus abstulit quod quaerebas. cui nihil videtur relictum, a tributis constat esse liberatum.

VIII.

CONSULARI PROVINCIAE LIGURIAE SENATOR PPO. *a. 533/537*

Novum genus videtur esse compendii postulantem acquirere et praestantes nulla damna sentire. nam sic accipitur ab uno, ut perire non possit ab altero: donatur sine dispendio: ceditur sine imminutione et nomen habet munificentiae quod iura domini nescit exire. Quapropter ille casarum suarum fiscum in illa provincia constitutarum, quas brevis subter conscriptus eloquitur, exactorum suggerit enormitate vexari. desiderans sine aliqua imminutione publicae utilitatis inferre se debere nostris arcariis debitam functionem. quod nos, qui nullorum damnis studere cognoscimus, dummodo fisco competentia rationabili satisfactione solvantur, libenter annuimus, quia hoc est bona desideria suspendere quod illicita perpetrare. Qua de re spectabilitas tua commonitis curialibus vel compulsoribus nec non et his, quorum interesse cognoscit, ab illa indictione praedictis casis exactionem facies sub hac condicione removeri, ut, si intra illas kalendas summa quae competit non fuerit arcario persoluta, intra provinciam sollemnis exactio peragatur, minus ne, si fidem suae promissionis arcariorum apochis probaverit esse completam, ab omni inquietudine compulsorum designata praedia liberentur, quia illa magis debent eligi, quae sine suspitione damni libenti animo probantur offerri. grata enim nobis est sine instantia compulsoris exactio et hoc devotum facere, quod vix poterat coactus implere. atque utinam possessor ultroneus et nobis necessitatem morarum tolleret et sibi damna competentibus illationibus abrogaret! ipse enim imminens necessarium facit, qui sollemnia praebere distulerit.

BZNKE(F)H(GI): hi tres om. ep. 8 (praeter principium ad 8 exire et 21 hoc — perpetrare)

1 saeuam] suam *EF* et] quando et *Z^a* destrectum *B* 2 didicerat *Z* illi uel illis *B¹*, illi et illi *EF*, illis uel illis *HGI* sueuorum *plerique*, suauorum *HIP*, siranorum *G* 3 indulsit] incluserit *HGI^p*, **** indulsit *I^w* te om. *HGI* relicta *K* 4 commendantes] mandantes *K*, commoderantes *HGI* 5 uastatam *B* exigaris *H^a* 6 constitutas *H* 7 compleas] *ZNHGI*, suppleas *BKEF* uel. nud. *ZN* 8 exustos *K* tenuerunt *N* 9 inuicta *B*, inuitas *EFHGI* recte fortasse ded. ill. *HGI* 10 uiolenter *EA* nihil] nunc *E¹* relictum] esse r. *FI* 11 constat] uideatur *E²*, uidetur *HG^tI* liberatus *G^tI* 13 gen. uid. esse] ergo uid. esse genus (gen. esse *I*) *HGI* epistulae principium adiungentes praecedenti 14 sic] sicut *K* 15 creditur *EFI*, ceterum *HG^a* quod] qui *GA* 16 casarum] *BZK*, causarum *NEFA* suarum om. *A* -fiscum] malim uilicem 19 fugtionem *B* cognoscimus] *ZNEF*, cognoscimus *BKA* 22 non] nos *K* hiis *KEF¹* 23 illis *Z^a* praeditis *EF* causis *A* exactione *B* faciens *EF¹*, faciet *F²* 24 inter *A* competit] petit *E¹*, expetit *A* 25 prouincias *F* minus ne] minusue *Cuiacius e conl. male* si om. *KA* fide *A* arcariorum] archariorum *Z*, archario *K* 26 completum *E* 27 susceptione *B¹* 29 poterit *E* coactus] actus *KA* utinam] nunc *E*

VIII.

PASCHASIO PRAEFECTO ANNONAE SENATOR PPŌ. *a. 533 537*

Pietate plenum est peregrinam gentem publicis beneficiis obligare et non tantum
 consanguineos ad substantiae lucra permittere quantum ipsos quoque advenas invitare:
 hereditas quae est sine proximis, absque parentela successio solaque fides generis est
 patrios sonare sermones. Afer enim sic expetit beneficia, ut sibi olim doceat fuisse
 concessa: donum sine accipientis nomine, praeter personam largitas, quia primum collatum
 est genti, ut postea petentium vocabulum potuisset affigi. Hinc est quod iure
 quodam postulant hereditates alienas et illis tantum videtur competere, quod Romanus
 non potest in causis similibus optinere. beneficium tale non habuerunt in patria sua,
 sed hic omnes sub hac condicione parentes sunt: universa natio, quantum ad succes-
 sionis beneficium, una familia est. Quocirca experientia tua preces illius diligenti
 examinatione discutiat et si re vera ille, quem suggerit de hac luce transisse, filios
 non reliquit nec ab alio constat rationabiliter possideri, introductionem memoratae rei
 officium vestrum celebrato ex more, quatinus antiqua pietas regnantum praesentium
 reparet beneficia dominorum et possit pro illis supplicare, sub quibus se magis in-
 tellegit votiva meruisse. resumat facultatem, quam se suspiraverat amisisse. pere-
 grinum se ultra dicere non potuit, qui optata rura conquirat. habeat possessorum
 similem dignitatem et iam tributa reparatus inferat, qui opem ab alienis manibus ex-
 petebat. Gaudeat se ad hoc perductum, ut daret quod utique nisi habenti non probatur
 emergere, ceteris dominis in hac tantum sorte deterior, quoniam alienare nequit quod
 possidere praevaluit. sed et hoc quoque magna credimus aequitate repertum, ut qui
 loco succedit pignoris, substantiam suam affectu patris iure servet extraneis. misera-
 tione pastus nunc pascat et alios: felix illi contigit et praedicanda captivitas Romana
 civitate perfrui et Afrorum privilegiis potuisse misceri.

X.

DIVERSIS CANCELLARIIS PROVINCIARUM SENATOR PPŌ. *a. 533 537*

Rationum publicarum reliquiae infaustae sunt aegritudini comparandae. quae
 gravant, debilitant, nisi sub celeritate discedant. reatus quidam est esse sub debito
 nec liber potest veraciter dici, qui probatur obnoxius reperiri. prudens se ipse com-
 pellit: minus cautus est, qui urgetur ab altero. nam quid egit totius anni suscepta
 compulsio? summa futurae indictionis et quantitas exigatur. Parcendo non parcitis:
 exonerando praegravatis et dum venales moras quaeritis, tributis onera duplicatis.
 relinquit tandem crudelem misericordiam. beneficia tota detestatione fellita. gravius

BZNKE(F): HGI om. ep. 9 et 10 (praeter 27 reatus — 29 altero et 32 beneficia — 368, 1 grassatur)

3 consanguineos <i>Z</i>	permittere] mittere <i>A</i>	4 fide <i>A</i>	7 potentium <i>A</i>	potuisse <i>B</i>
8 postulavit hereditas <i>K</i>	compere <i>B</i>	11 familia <i>K</i>	14 celebrato] <i>scripsi</i> , celebrant <i>B</i> , cele-	
brate <i>ZNKE²F</i> , celebrare <i>E¹</i> , celebret <i>A</i>	regnantium <i>N</i>	15 ben. rep. <i>ZN</i> : reparetur beneficio <i>malim</i>		
16 suspicauerat <i>E</i>	amisisse <i>B^a</i>	peregrina <i>N^a</i>	17 poterit <i>EF</i>	rura] iura <i>A</i>
18 iam <i>om. EF</i>	manibus] manus <i>B^a</i> , nominibus <i>ZN</i>	expectat <i>E¹</i>	19 quod]	
qui <i>A</i>	nisi <i>om. E</i>	probaretur <i>F</i>	20 sorte] parte <i>E¹F</i>	nequirit <i>A</i>
non p. <i>K</i>	cred. magn. <i>N</i>	22 affectum <i>K</i>	extraneus <i>E¹F</i>	23 predicantia <i>B</i>
potius se <i>B</i>	26 rationum] illationum <i>E¹F</i>	reliquiae] reliquisse <i>K¹</i>	sunt <i>om. ZN</i>	27 gravant]
grauanter <i>E¹F</i> , grauatum <i>A</i> , grauant et <i>Fornerius^v</i>	ratus <i>Z^a</i>	sub deb. esse <i>HGI</i>	28 prudens]	
prudentes <i>ZN</i>	29 est <i>om. HI</i>	agit <i>Z^a</i>	30 expulsio <i>A</i>	futurae] furtive <i>E</i>
31 tributis onera] tributionem <i>ZN</i>	32 beneficia] et b. <i>E</i>			parendo <i>A</i>

percutit qui blandiendo grassatur et sub indulgentia laedit, qui consuetis temporibus exigere tributa distulerit. et ideo desinite aliquando possessorum damna mercari, quia totum constricti per incommoda redditus quod iniquis dilationibus abstulistis. post ista enim non vos credatis verbis iterum commoneri, sed inremissibili exactione com-
 3 5 pelli. Quapropter si ad illum diem arcario nostro, quae de provinciis sollemniter postulantur, dispunctis rationibus non aut per te intuleris aut destinaueris quantitatem, degeniatus in provincia velociter reddis quae te male distulisse cognoscis, quia nimis iniquum est, ut assis publicus sub tua neglegentia iaceat et arcarius mutuatam pecuniam publicis utilitatibus incessanter expendat.

XI.

10 PETRO V·C· EROGATORI OPSONIORUM SENATOR PPO. a. 533/537

1 Probatae debet esse conscientiae, qui principalia beneficia praeponitur erogare, ne aliqua cupiditatis sorde desicceatur quod a tanta liberalitate profunditur. mutant enim quaslibet largitates rapientium manus et sicut fontis puritas per limosa cor-
 15 rumptitur, sic affluentia boni regis avaris distributoribus immutatur. aurum ipsum cum solvitur in liquorem, nisi mundissimo caliculo suscipiatur, inficitur, quando puritatem sui illa sola custodiunt. quae nulla sordium ammixtione fuscantur. quam gratum per niveos calculos rivulos videre currentes et ipsam quodammodo naturae liberam ridere puritatem. quando nullis maculis iniuriata turpatur! sic dona rerum domini nulla debent pollutione fuscari, sed sicut ab ipso exeunt copiosa, ita debent ad Roma-
 2 20 nos pervenire purissima. Nam licet omnis fraus gravis esse videatur, illa tamen importabilis redditur, quae in Romulea plebe grassatur: turba quae vivit queta: populus qui nescitur, nisi cum laetus est: clamor sine seditione: strepitus furoris nescius, quibus sola contentio est paupertatem fugere et divitias non amare. nesciunt enim esse lucripetes nec aliqua se negotiationis calliditate disercuant: vivunt fortuna medio-
 25 crium et conscientia divitum. nonne piaculum est talibus rapere, qui nesciunt aliena fraudare? Quapropter opsonia Romano populo distribuenda ab illa indictione propitia tibi divinitate concedimus, ut sine aliqua imminutione percipere possit quod regia largitate promeruit. cave ne quod illi meruerunt, alter accipiat et tu a gratia nostra peregrinus reddaris, si a civico amore discesseris. non fiat Latialis pretio, qui civitatis
 3 30 illius non habet iura nascendo. honorandum semper est quod nomen gentibus dedit,

BZNKE(F)H(GI): hi tres om. ep. 10 (praeter antea indicata) et finem ep. 11 inde a v. 28 cave

1 crassatur <i>BF</i>	intelligentia <i>ZN</i>	constitutis <i>F</i>	2 possessores <i>malim</i>	3 constricti]
conscripti <i>E¹A</i> , discripti <i>E²F</i> , conscriptum <i>K</i>	4 it. verb. <i>ZN</i>	commoueri <i>K</i>	6 postulatur <i>B</i>	
7 degematus <i>F</i>	provinciam <i>Z</i>	reddes <i>Cuiacius</i>	8 est om. <i>F¹</i>	assit <i>K</i> arcarius <i>Garethus</i> pecu-
niam om. <i>ZN</i>	9 expendat] <i>E²F²</i> , expendas <i>BZNKE¹F¹A</i>	11 consc. deb. esse <i>HGI</i>	pro-	
ponitur <i>HI</i>	12 cupiditate <i>Z^a</i>	sorde] <i>EFG</i> coniectura, sorte <i>BZKNHIA</i>	quod a] qui de <i>HI</i> , qui <i>G</i>	
13 largitates] dignitates <i>N^a</i>	rimosa <i>N</i>	14 distributionibus <i>EA</i>	15 cum soluitur] consolvitur <i>B</i> ,	
cura solvitur <i>HG</i>	mundo <i>HGI</i>	calculo <i>N^aI</i>	quando] quoniam <i>A</i>	16 sui] suam <i>HGI</i> am-
mixtione <i>B</i>	gratum] g. est <i>HGI</i>	17 calliculos <i>F</i>	quod. lib. nat. <i>HGI</i> , quod. nat. quod. lib. <i>Z^a</i> ,	
nat. quod. lib. <i>Z^bN</i>	18 uidere <i>N</i>	nullis] in illis <i>A</i>	iniurita <i>E¹F</i>	dona om. <i>HG^a</i> remrum <i>N</i>
19 ipso] eo <i>HGI</i>	21 crassatur <i>B</i>	22 cum laetus (lentus <i>E¹</i> , locus <i>A</i>) est]	cum laetus <i>HI</i> ,	
quietus <i>G^a</i> , cum laetus inuenitur <i>G^b</i>	sine bis <i>K</i>	23 est om. <i>HG</i>	enim om. <i>G^aA</i>	24 luci-
petens <i>B</i>	nec] ne <i>BHG</i>	negotiationis calliditate] <i>BEHGI</i> , negatione lucripetes <i>Z^a</i> , negatione <i>Z^bN</i> ,		
negociis c. <i>K</i> , negocii c. <i>F</i>	mediocrum <i>ZNEF</i> , mediomediorum <i>K</i>	25 est om. <i>HG</i>	ab illa ind.	
om. <i>HGI</i>	26 tibi conc. prop. diu. <i>ZN</i>	27 imminutione] <i>BHGI</i> , diminutione <i>ZNKEFA</i>	28 me-	
tuerunt <i>E</i>				

quando potior in humanis rebus redditur, de cuius aliquid claritate praestatur. munera ista Quiritium sunt. non subripiat locum liberi fortuna servilis. in maiestatem populi Romani peccat, qui sanguinis illius puritatem famulorum societate commaculat.

XII.

ANASTASIO CANCELLARIO LUCANIAE ET BRUTTIORUM
SENATOR PPO.a. 533/537⁵

Cum apud dominum rerum sollemni munere pranderemus et diversae provinciae 1
de suis deliciis laudarentur, ad vina Bruttiorum et Silani casei suavitatem currente.
ut assolet, sermone perventum est: quod herbarum beneficio tanta ibi naturae iucundi-
tate conficitur, ut non credas deesse mellis gustum, quem nulla conspicis qualitate
permixtum. manat illic leviter provocatum lac uberibus fistulosis et quasi in alios¹⁰
ventres naturae ubertate collectum non guttis impluit, sed quibusdam repentinis tor-
rentibus influenscit. redolet suavis et varius odor herbarum: naribus agnoscitur pecudum
pastus, qui fragrans virtute diversa thuris sentitur inspirare similia. Huic tanta pinguedo 2
sociatur, ut arbitreris simul decurrere Palladium liquorem, nisi quod ab illa prasina
viriditate niveo candore discernitur. tunc cadis late patentibus copia illa mirabilis¹⁵
laeto nimium pastore suscepta cum ammixtione coaguli in callosam coeperit teneri-
tudinem condurari, ad pulcherrimum orbem forma perducitur, quae subterraneis horreis
aliquantulum congregata diurnam casei facit esse substantiam. hoc quantocius
superimpositum navigiis destinabis, ut desideriis regalibus parvo munere satisfacisse
videamur. Vinum quoque, quod laudare cupiens Palmatianum nominavit antiquitas,²⁰ 3
nos stipsim, asperum, sed gratum suavitate perquire. nam licet inter vina Bruttia videat-
ur extremum, factum tamen est paene generali opinione praecipuum. ibi enim repe-
ritur et Gazeto par et Sabino simile et magnis odoribus singulare. Sed quia illud 4
famam sibi nobilissimam vindicavit, hoc et in suo genere nimis elegans perquiratur.
ne prudentia maiorum aliquid appellasse videatur inproprium. est enim suavi pingue-²⁵
dine molliter crassum, vivacitate firmissimum, nare violentum, candore quoque per-
spicuum, quod ita redolet ore ructatum, ut merito illi a palma nomen videatur im-
positum. Viscera defecta constringit, vulnera madida desiccat, lassum reficit pectus 5
et quod vix praevallet implere potus arte compositus, hic naturaliter praestat infectus.
sed provide ut supra dictas species exactas debeas destinare, quia falli non possumus.³⁰

BZNKE(F):H(GI) om. ep. 11 fin. (vide antea) et ep. 12 (praeter v. 10 manat — 13 similia)

1 quando] quoniam A 2 ista] illa K quiritium] B, quiritum reliqui suscipiat N maie-
state EF rom. pop. A 6 dom. rer.] B, rer. dom. reliqui munere] more KEFA 7 brutio-
rum B silani casei suavitatem] e coniectura Cuiacii Fornerius in marg., silanica (sillanica EF) ei (ex F²[?])
suauitate libri 8 prouentum A herbarum] in herbarum B tantu Z naturae om. K¹ 9 con-
finitur B, perficetur F 10 illi H leuiter om. HGI 11 libertate KG impleuit HG 12 in-
tunescit A redolet] reddit E 13 qui H fragrans ZNEFG, flagrans BKHIA diuersa om. HGI sen-
titur] sentire K 14 decurrere] inspirare N prasini F 15 niueo] uiueo E¹, miro ZN late]
labe E¹F laeto] loco A 16 nimirum A cagoli F¹ teneritudine Z 18 congregatam B ca-
seam B fecit A esse om. K^a quam totius B, quam totius EF 20 uinum] unum B 21 nos
(sic ZK²A, non NK¹EF) stipsim (stipsum K) asperum (aspersum E¹, a spiritu A)] ZNKEFA, nos (sp. vac.
4 litt.) in asperum B perquirere E¹ bruttia] BK 22 tam. est] ZNK, est tam. EF, est B 23 gazeo K,
gazato EF 24 sib. fam. nob. uind. K, fam. nob. sib. uind. N, fam. sib. uind. nob. EF 25 pru-
dentiam A 26 melliter B² grassum E¹F uiu. (in uacitate B) firm.] firm. uiu. EF 27 ructa-
tum] cructatum B^a, luctatum ZN uidetur] u. esse ZN 28 lapsum A respicit N 29 praeualet]
ualet A 30 possumus B^a

qui hoc patriotica veritate retinemus: ad praesens enim de cellariis nostris quae desiderabantur optulimus. tu autem tuo periculo dissimilia facis, quorum iam indicia teneri posse cognoscis.

XIII.

EDICTUM.

a. 533/537

- 1 5 Nisu contineri debet omnium largitas impensa dominorum, quando necesse est
universis proficere, quod illos impulsu divinitatis probatum fuerit effecisse. pietas
siquidem principum totum custodit imperium et dum illis vicissitudo digna redditur,
incolumia rei publicae membra servantur. dudum siquidem imperialia constituta per
Bruttios atque Lucaniam sacrosanctas ecclesias aliqua munerum devotione iuverunt.
10 sed ut est sacrilegis mentibus familiare et in ipsa quoque divina reverentia peccare,
nonnullam exinde partem numerariorum nomine canonicarii subtrahebant, facientes
2 laicum commodum substantiam clericorum. Quod sedis nostrae numerarii execratione
detestabili respuentes numquam sibi illatum fuisse suggerunt, quod de tali scelere
manus impiae fraudaverunt. quid adhuc. minime humana audacia, temptabis, si et
15 ibi furta porrigis, ubi te minime latere posse cognoscis? ut inludas oculis fortasse
mortalibus, quamvis iniqua, tamen aliqua videtur esse praesumptio: quanta vero cae-
citate damnatus est, qui se aestimat perpetrare quod divinitas non possit advertere!
3 Sed ne ulterius similis grassetur forte praesumptio aut divinam patientiam frequens
provocare possit excessus, edictali programme definimus, ut qui in hac fuerit ulterius
20 fraude versatus, et militia careat et compendium propriae facultatis amittat. graviore
siquidem poena plectendus est. qui usque ad iniuriam divinam suam nihilominus tetendit
audaciam. habeant pauperes dona regnantum: possideant aliquid quibus nulla facultas
4 est. Cur aliena substantia in regali posita largitate pervaditur? possessio eius prin-
cipis munus est. quemadmodum praesumat subiectus contingere quod deo respicit
25 humilitatem dominantis offerre? additur quod talibus non dare tulisse est, et merito:
quando qui potest esurientibus subvenire, si non pascit, extinguit. pudeat illis tollere,
quibus iubemur offerre. ultra omnes crudelitates est divitem velle fieri de exiguitate
mendici. amentur honesta lucra, horreantur damnosa compendia: nullus audeat inde
tollere quod possit collecta dispergere. addendo perdit, qui retinendo collegerit et
30 paupertatem potius ad se trahit, si egentium pecunias non repellit.

BZNKE(F)H(GI): hi tres om. ep. 12

1 retimus Z enim om. E 2 autem om. N iudicia A 5 nisu ZNE¹, nisum F, (sp. vac.
litt. 1) isi B, nisi K, usu E²IA, uisu HG quando] quoniam A 6 uniuersis] B²HGI, uniuersi B¹, uni-
uersitati reliqui 7 principium Z 8 incoluma H 9 brutios B iuverunt] inuenerunt K 10 sacris
legis HG, sacrilegiis I^p quoque om. ZN diu. reu.] ZNHG, reu. diu. reliqui 11 partem] parcere H
munerariorum A canonicario N^a 12 clericorum] lai clericorum Z^a numerari BZNK, numerari in H,
munerarii A execratione detestabili] execrabili detestatione (destestacione N^a) NEF 13 suggerunt] sen-
ciunt N^a 14 impiae fraudauerunt] NFHGI, impia effraudauerunt B, impiae effraudauerunt ZE, impiae
effundauerunt K hum. aud.] HGI, aud. hum. B et reliqui si] sed E 15 posse om. ZNEF cog-
nosceris H 16 alinqua B esse om. KA 17 damnatus est] damnatur A existimat HGI 18 ult.
sim.] BHGI, sim. ult. reliqui crassetur BHI 20 malicia E¹ ammittat B 21 poena] pene N^a
est om. A suam om. N tendit HI 22 regnantum] BZEA, regnantium reliqui 23 rega-
lium HGI princ. munus (manus HGI)] mun. princ. ZN 24 subiectos K contingere] prae-
sumere HG^tI deo om. F 25 dominantis] regnantis HGI additur ad 27 offerre om. N additus H
26 qui] quis HG, non K 27 iuberemur B, iubetur EF, iubemusur H 28 inde] illud E²F
29 perit HG retinendo] renuendo HG, ren(n)uenda I et om. EF 30 pot. ad se] (sp. vac. 5 litt.)
ad se B, ad se pot. NHGI^w egentium] EFHGI, ex gentium B, exigentium reliqui non om. HG

XIII.

ANASTASIO CANCELLARIO LUCANIAE ET BRUTTIORUM
SENATOR PPO.

a. 533/537

Regenses cives ultimi Bruttiorum, quos a Siciliae corpore violenti quondam maris 1
impetus segregavit, unde civitas eorum nomen accepit divisio enim ῥήγιον Graeca lingua
vocitatur, iniqua suggerunt exactorum se praesumptione fatigari, implorantes non aurium, 5
sed oculorum nostrorum nota remedia, qui possumus scire territorium eorum quod
petitur non habere. est enim montanis lapillis terra rarissima, arida pascuis, sed un-
dosa vindemiis: segetibus adversa, sed olivis accommoda: et ideo cultura eius omnis
in sarculis est, quia superficies ipsius sicca nutrire non valet superne nascentia. ter-
gore illic ager nudus industria potius quam natura vestitur. Nam Palladiae silvae 10 2
viriditate contegitur qui in solo aridissimus approbatur. talibus enim locis illa pro-
ficiunt, quae radicibus proceris ad humi penetrare descendunt. segetes rigantur, ut
vivant et condicione mutata hoc aristis impenditur, quod oleribus exhibetur. quanta
seges est, quae manu colitur? raro illic ab area venit umeris gravatus agricola, ut
non messes in horreis colligere, sed vix possit aliquos cophinos de summa ubertate 15.
complere. In hortis autem rusticorum agmen habetur operosum, quia holus illic omne 3
saporum est dum marina inroratione respersum: quod humana industria fieri consuevit,
hoc cum nutriretur accepit. contra Maronis¹⁾ autem sententiam intiborum illic fibrae
dulcissimae sunt, quae praecinctae foliis tortuosis callosa teneritudine conglobantur:
unde in morem vitri aliquid decerptum frangitur, dum a fecundo cespite segregatur. 20
His victualibus, si vis nosse, regio illa fecunda est: nam et marinis deliciis copiosa 4
iucunditate perfruitur, quia ibi mare supernum atque infernum, insertis frontibus ad-
unatum, delicias utriusque pelagi in unam congregationem sinus sui volubilitate perducit.
necesse est enim illic et pisces properare, ubi constat et undam posse defluere.
Exormiston quoque, inter pisces regium genus, compar murenis corpore, sed colore 25 5
distans, naribus setosis, colostrea delicatitudine praeditum, oleoso ac suavi liquore
coagulatum, appetibilis grataque pinguedo, cum spumis fluctuantibus inter aeris confinia
coeperit enatare, nescit ad cubilia redire quae deserit: credo aut immemor reversionis

BZNKE(F)H(GI)

3 [egences *N*, rheienses *A* bruttiorum] *BK* violenti] uehementi *H*, uehementis *GI* mar.
imp. qu. *HGI* 4 region *plerique*, region *B*, regionum *HG*^a 5 uocatur *NHGI* iniqua] in
qua *H* sugg. se exact. *KEFIA*, exact. se sugg. *G* fatigatione praesumptione *Z*^a, fatigari praes. *Z*^b*N*
aurum *F* 6 nostrorum] nostra *HGI* territorium *Z* 7 terram rarissimam *H* 8 uinde-
mus *B*¹ 9 sicca] circa *HG*^a nutrice *B*¹ superue *K* tergore] terrore *H*, terre fore *G*^a
10 ag. ill. *N*^a 11 uiriditate] po (*sp. vac.*) uiriditate *A* 12 quae] qui *N* proceris] paucis *N* irri-
gantur *EF* 13 uiuant] umantur *H*, humentur *I* 14 colitur] colligitur *G*^t *Cuiacius* area *NEF*^r
15 messis *A*, massas *BNKE*²*FH*^b*GI*, masses *H*^a, massos *E*¹ colligitur *K* *Montisp.* 294, colligatur *A*
16 compellere *H* quia *ad* 17 respersum *om.* *F* illic *om.* *B* omne] om *B* 17 dum] *BHGI*,
om. reliqui irratione *H* 18 accipit *HG* contra maronis] contra romanis *B*, cum maiorum *G*^a autem
om. *HGI* inciborum *KEFI*^w, uiriborum *H*, uirorum aquarum *G* 19 teneritate *HG* 20 in morem]
minore *HG* uitri] intri *H* decertum *KE*²[?] *F*, deceptum *HG* (*hic litura supra c, r adscr. supra p*)
secundo *B* 21 hiis *NKEF* si uis nosse] suus nosse *H*, suis *G*^a 22 superum *B* atque]
ac *A* fontibus *E*²*F* 23 congregationem] congregatione in *B* producit *G*^a*I* 25 exormiston *HI*,
exonustero *G* pices *K*¹ sed] *G* coniectura, uel reliqui 26 secosis *K* delicatitudine] *BZNEA*,
delicitudine *KF*, delicata teneritudine *HGI* *Forneriana editio ab Accursiana recedens* predium *B* oloseo *F*,
oleosa *H* licore *BZ* 27 fluctualibus *N* 28 enatare] enarrare *Z*^a aut] autem *KHGI*

1) *Georg.* 1, 120: amaris intiba fibris.

aut teneritudine summa mollitus nequit undis elevantibus contraria oblutatione demergere. fertur velut corpus exanime, nullis nisibus periculum, nulla arte devitans et hinc viribus destitutus redire non creditur, quia nec fugere posse sentitur. hic plane
 6 tantae dulcedinis esse dinoscitur, ut ei nemo piscium comparetur. Haec sunt in litore
 5 Regino quae diximus, quod non alio referente cognovimus, etsi visuali probatione retinemus. quapropter laridi atque tritici species nullis temporibus coemptionis nomine inde decernimus postulari, quia nimis calumniose petitur, quod loci beneficio non habetur. deinde sufficere debet defensio veritatis et testimonium iudicis, quia nimis execrabile malum est, si, cum aliud noverit conscientia, aliud lingua decernat. additur
 10 etiam quod tantis commeantium fatigatur adventibus, tanta excurrentium laceratione deteritur, ut rationabiliter illi remitti debuisset vel quod apud ipsam nasci posse constaret.

XV.

MAXIMO V̄·C̄· CANCELLARIO LUCANIAE ET BRUTTIORUM
 SENATOR PPO.

a. 533/537

1 15 Scyllaceum prima urbium Bruttiorum, quam Troiae destructor Ulixes legitur
 condidisse, inrationabiliter dicitur praesumentium nimietate vexari, quod nobis prae-
 sidentibus non oportuisset assumi: quia laesiones eius cogimur plus dolere, dum
 patriotica nos probatur affectione contingere. civitas supra sinum Hadriaticum con-
 stituta in modum botryonis pendet in collibus, non quod difficili ascensione turgescat,
 2 20 sed ut voluptuose campos virentes et caerulea maris terga respiciat. Haec nascentem
 solem ab ipsis cunabulis intuetur, ubi ventura dies non praemittit auroram, sed mox
 ut oriri coeperit, lampadem suam vibrans fulgor ostendit. gaudentem respicit Phoe-
 bum: propria illic luminis claritate resplendet, ut ipsa magis solis putetur esse patria
 Rhodi opinione superata. fruitur luce perspicua: aeris quoque temperatione donata
 25 apricas hiemes, refrigeratas sentit aestates et sine aliquo maerore transigitur, ubi
 infesta tempora non timentur. hinc et homo sensu liberior est, quia temperies cuncta
 3 moderatur. Patria siquidem fervens leves efficit et acutos, frigida tardos et subdolos:
 sola temperata est, quae mores hominum sua qualitate componit. hinc est quod antiqui
 Athenas sedem sapientium esse dixerunt, quae aeris puritate peruncta lucidissimos
 30 sensus ad contemplativam partem felici largitate praeparavit. numquid enim tale est
 corpori aquas caenosas sorbere, quale perspicuitatem dulcissimi fontis haurire? sic

BZNKE(F)H(GI)

1 summa om. HGI emergere HG, immergi I 2 velut] veluti F, illud K examine H nullis]
 nullis Z^a nulla] nullum H 3 redire] venire redire HG^a 4 nemo] nullus EF compararetur H
 5 etsi visuali] sed uis. EFI, et usuali HG, fortasse et sensuali 6 lardi NHGIA in nullis K 7 bene-
 ficio ad 12 constaret om. in sp. vac. N¹ 8 defensio] ostensio F 9 aliud] alium NE¹ aliud] alium NE¹,
 ac HG^a decreuerat E¹ 10 commantium B¹ fatigantur A 11 decernitur NH^a, deceritur H^b, terri-
 tur G 15 scyllaceum] B, scillaceum ZKEH, /cillaceum N, scillacthrum F, scillacium A, squillaceum I,
 squillatium G bruttiorum] BK quam troiae (qu. tr. om. G^a) destructor] q. troie districtor B, q. tr. destruc-
 torum H, post troie destructionem N ulyxes B, ulysses A legitur] dicitur E, creditur A 16 ratio-
 nabiliter F praesumentibus ZNE 17 oportuisset] oportuisse H, potuisset EF coguntur K 18 patri-
 ciotica H nos (om. H) prob.] probetur nos F adriaticum plerique, adrianum E¹F, adriacum E² 19 botrionis
 plerique, butrionis F¹, botrinis B, brotrionis H^a, botronis H^b pendat B^a quod difficili] quod deficiili IP,
 quod e (de G) diff. HG ascentione ZK 20 cerulea K 21 ubi] ibi EF praemittat B¹ aureorem H
 22 febum B, phebum HGI 23 luminis] nominis KA, lucis HGI 24 rodi plerique, rodii HGI opinio
 est sup. H perspicua] perpetua HGI temperatione donata (dotata FA)] temperie d. HI, donata temperie G
 25 apricas Z 27 actutos K^a, atutos K^b 29 sedem om. EF sapientum esse EFHGI, esse
 sapientium ZN per cuncta H, percincta GIP⁽²⁾, perfuncta IW⁽²⁾, inc. IP⁽¹⁾ IW⁽¹⁾ 30 partem] uitam ZN
 enim] enit B^a 31 quale om. in fine paginae B dulcissimi om. ZN

animae vigor oneratur, dum spiritu graviore comprimitur. subiacemus enim necessario talibus rebus, quando nubilo tristes efficimur et iterum naturaliter ad serena gaudeamus, quia caelestis animae substantia ad infecta * * * et purissima quaeque laetatur. Fruitur marinis quoque copiosa deliciis, dum possidet vicina quae nos fecimus claustra 4 Neptunia: ad pedem siquidem Moscii montis saxorum visceribus excavatis fluentia Nerei 5 gurgitis decenter immisimus, ubi agmen piscium sub libera captivitate ludentium et delectatione reficit animos et ammiratione mulcet optutus. currunt avidi ad manus hominum et antequam cibi fiant, escas expetunt. pascit homo delicias suas et dum habet in potestate quod capiat, frequenter evenit, ut repletus omnia derelinquat.¹⁾ Spectaculum quoque pulchre laborantium non adimitur in civitate sedentibus. cer- 10 nuntur affatim copiosae vindemiae, arearum pinguis tritura conspicitur, olivarum quoque virentium vultus aperitur. non eget aliquis agrorum amoenitate, cui datum est de urbe cuncta conspiciere. hoc quia modo non habet muros, civitatem credis ruralem, villam iudicare possis urbanam et inter utrumque posita, copiosa noscitur laude ditata. Hanc dum frequenter invisere desiderant commeantes, dum taedia laboris refugere 15 cupiunt, amoenitate civitatis in paraveredorum et annonarum praebitione proprii cives fatigantur expensis. quapropter ne laedat urbem amoenitas sua aut res praeconii fiat causa dispendii, paraveredorum et annonarum praebitionem secundum evectiones concessas in assem publicum constituimus imputari. Pulveratica quoque iudicis funditus 20 amputantes trium tantum etiam dierum praesulibus annonas praebere secundum vetera constituta decernimus, suis expensis facta tarditate vecturis. leges enim administrantes remedio, non oneri esse voluerunt. qua de re aequitatis intuitu civitas nostra * * * relevare iudicarium est, quod tibi referimus, non remissum. vive iuvante deo iustitia saeculi et securitatis gaudio singulari. alii dicant insulas, ego habitationes tuas appellem potius Fortunatas. 25

BZNKE(F)H(GI): hi tres finiunt v. 22 in voluerunt

1 animi HGI^p subiaceamus ZN 2 officimur H 3 infesta B¹ post infecta aliquid excidit: tristatur addunt deteriores quidam (I² et Montispess. 4 m. 2) et (vel I^p) purissima quaeque (quoque I)] BHGI, quaeque (quemque E¹, quoque A) et purissima ZNKEFA 4 vicinia EF¹[?], vicaria F² facimus F clausa B 5 moscii] metii F² 6 iurgitis H piscium om. F¹ 7 ammiratione] ammirationes H, animi rationes G mulcet B obtutus] E²I, obtutos KE¹F, obtutitos Z, obtutitos NHG, optimos B 8 expetunt] petunt F¹ 9 potestatem A 10 in ciuitate] vicinitate H 11 affatibus HG^a 13 cunctam (cuncta N) de urbe ZN hoc] haec NG credit B^a, credas NG^bI, om. HG^a 14 utramque ZN pos. cop. nosc.] per omnia c. n. HI, nosc. per omnia cop. G^a, posita nosc. per omn. cop. G^b dicata ZNE 15 laboris refugere (fugere HGI) cupiunt] refugunt laboris ZN 16 in parauerendorum KE¹F¹, in pareuendorum ZN annotarum H proprii] G^a, propriis reliqui 17 fatigant EF fatigantur ad 18 annonarum om. H 18 parauerendorum KF¹, parauendorum Z(utroque loco)N, deficit H post evectiones repetit 16 propriis ad 18 praebitionem Z 19 publicum om. HG^a amp. fund. Z^a 20 etiam om. HGI 21 instituta ZN uecturis] uicturis EFG, uicturi BHI^w, uicture KM, iuncture ZN, incerti I^p 22 oneri omnium H uestra A post nostra quaedam exciderunt 23 reuelare NE¹ iudicarium K, iuditiumarium Z^a quod] q Z 24 et om. F appellarem A

1) Cf. Cassiodorus inst. div. litt. c. 29: invitat vos locus Vivariensis monasterii ad multa peregrinis et egentibus praeparanda, quando habetis hortos irriguos et piscosi amnis Pellenae fluentia vicina maria quoque vobis ita subiacent, ut piscationibus variis pateant et captus piscis cum liberit vivariis possit includi. fecimus enim illic iuvante domino grata receptacula, ubi sub claustro fideli vagetur piscium multitudo ita consentanea montium speluncis, ut nullatenus se sentiat captum, cui libertas est escas sumere et per solitas se cavernas abscondere.

XVI.

CANONICARIA.

a. 537 ante Sept. 1

- 1 Tempus ammonet humanis rebus indesinenter accommodum, dum res nobis etiam
 asperas captata semper opportunitate conciliat, ut illationum fiscalium curam annua
 festiuitate reparemus, quando rei publicae ordo tali consistere cernitur instituto. et
 5 merito votivum, quod pro cunctorum utilitate praestatur. diligenda sunt ista, unde
 res publica videtur esse firmissima, quae dum redeunte censu reficitur, status sui fir-
 2 missimo robore continetur. Quapropter magna est quolibet tempore monstrata devotio,
 sed tunc acceptior redditur, quando necessaria plus habetur. praebeant igitur posses-
 sores stipendia suae gratiae profutura. debitum siquidem quod non potest evitari,
 10 prona debet mente semper offerri, ut fiat beneficium, quod sine compulsione constat
 3 illatum. Atque ideo, quod feliciter dictum sit, per indictionem primam in dioecesi
 tua possessorem te praecipimus ammonere, ut trina illatione servata assem tributarium
 devotus exsolvat, quatinus nec aliquis se sub immatura compulsione ingemiscat exactum
 nec iterum remissione protelata quisquam se dicat esse praeteritum. nullus quanti-
 15 tatem iustae ponderationis excedat sitque libra iustissima: modus non erit rapiendi,
 4 si pondera fas sit excedi. Expensarum quoque fidelem notitiam per quaternos menses
 ad scrinia nostra sollemniter destinabis, ut totius erroris obscuritate detera rationibus
 publicis veritas elucescat. sed quo facilius possis iuvante deo quae sunt statuta com-
 plere, illum atque illum sedis nostrae milites tibi officioque tuo periculorum suorum
 20 memores praecipimus imminere, quatinus quod agnoscis iussum, inculpabiliter sortiatur
 effectum. cave ergo ne te aut improbae redemptionis aut torpentis desidia culpa
 respiciat et quod expedire neglexeris, tuis inferat damna fortunis.

XVII.

IOHANNI LIQUATARIO RAVENNATI ATHALARICUS REX.

- 1 Munitio civitatum spes est certa cunctorum, quando in pace ab exteris gentibus
 25 discitur, quod veraciter in certamine timeatur. plena est enim diversis generibus
 hominum habitatio urbium singularum. quis novit cum qua gente confligat? ideoque
 omnes debent agnoscere quod futuris hostibus gratum non sit adire. quapropter ex
 nostra iussione possessores ammonere curabis, ut iuxta montem Caprarium et loca
 circumiecta muris fovearum ingentia ora pandantur talisque ibi pateat hiatus, ut nullus
 30 ibi relinquantur introitus. cur. nefandi homines, perscrutamini accessus illicitos, quibus
 portarum permittitur licenter ingressus? nescio quid videmini tegere. qui palam non

BZNKE(F)H(GI): hi tres om. ep. 16

2 admouet *E* dum] des *Z*^a, om. *EF'* et nob. *K* 3 opportunitate] opinione *KEA* adlatio-
 num *B* annua] anime *B*^a 4 quando] quanto *B*, quoniam *A* instituto et merito uotium] *scripsi* (cf. r. 4),
 i. et m. u. sistere cernitur (cernere sistere *Z*^a, cernitur sistere *Z*^b*N*) libri, om. *A* 8 igitur] ergo *N* pos-
 sores *N* 9 stipendia] *A*, stipendie *B*, stipendii *Z*^b*NKEF*, stipendium *Z*^a 10 mente] mte *N* 11 dio-
 cesi *BZKEF*, dictione *A* 13 deuotum *B* aliqui *A* compulsione] exactione *A* ingemiscat *B*
 14 protelata] *scripsi*, letata libri, lentata *A* dicat se *N* praetium *N* quantitatem] quantitam *B*
 (em. m. rec.) 15 sitque libra (lira *K*) iust.] sit (*sp. vac.* 8 *litt.*) iust. *B* modum *K* 16 quoque]
 que *N* 17 declinabis *A* 18 possit *A* iuu. deo] *B*, deo iuu. reliqui statuta] *B*, insti-
 tuta *ZNKEFA* compellere *EF*¹[?] 21 redemptionis] r. quatinus quatinus *N* 22 neglexerit *E*
 24 spes] species *H* quando] quoniam *A* 25 dicitur *H* ueraciter] singulariter *HGI* enim
 om. *NHGI* gentibus *HI* 26 hominum om. *NI* 27 debet *H* non sit gr. *ZN* adire] *scripsi*,
 audire libri 28 ut iuxta] ex iusta *H* loqua *H* 29 circoniecta *N*, circumuecta *EFHG* in-
 gentiora *HG* pandentur *B*, condantur *A* nullis *H* 30 ibi om. *A* accessos *Z* 31 quod *H*

desideratis intrare. Conscientia recta vias publicas tenet, obvi- 2
 tatur et cum diversos gratanter inquit, laboris taedio non gravatur. amicum est
 autem crimini velle nesciri et qui vias suas occulit, conscientiam prodit. proinde in
 usus generales itinera prisca revocentur, ne, dum compendium laboris quaerunt, vitae
 dispendia patiantur. ille enim iure habendus est hostis, qui munimina nititur violare 5
 civitatis.

XVIII.

CONSTANTINIANO VIRO EXPERIENTISSIMO SENATOR PPO.

Regius apparatus sicut negligentibus affert periculum, sic strenue laborantibus 1
 praestat ornatum, quia praemium est vitae domino vidente servire, cui nec culpa celari
 nec bonum possit abscondi. quam gratum est sine offensione aliqua iter agere desti- 10
 natum, videre indicia diligentiae, dubia sine timore transire, gressu facili montuosa
 conscendere, in pontibus cum trabium mobilitate non tremere viamque sic conficere, ut
 omnia probentur animo convenisse! militiam vestram transcenditis, si rerum domino
 placere possitis. nam cui nos parere contendimus, magnus provectus est si mereamini
 ad eius placidos venire conspectus. Quocirca iter Flaminiae rivis sulcantibus exaratum, 15 2
 hiantes ripas latissima pontium interiectione coniungite. oppressas margines platearum
 asperrimis silvis enudate. paraverendorum adscriptus numerus procuretur cum electa
 qualitate membrorum: annonarum designatarum copia sine aliquo possessorum dispendio
 congregetur, quia sic omnia grata redditis, si in nulla parte peccetis. res una sub-
 tracta cuncta deformat et totum deesse creditur, ubi vel minima querela asperitas 20
 commovetur. Species praeterea, quae mensis regii apparantur, exactas tota sedulitate 3
 perquirite. nam quid proderit exercitui satisfacere, si vos contigerit in ipsa dominorum
 pastione peccare? pareant provinciales ammoniti: civitates singulae declarata brevibus
 subministrent. nam quotiens laeto principi occurritur, efficaciter beneficia postulantur.
 cogitate etiam. quod praesens facta vestra diiudico: aut gratias vobis domini gaudens 25
 reddo aut commonitionem principis iratus attribuo. agite ergo, ne mihi imputetur
 vester excessus, quia cunctis de vobis satisfacio, quos culpis vestris offendero. per-
 solvat mihi potius gratiam universus exercitus. magna vobis erit gloria et me securum
 reddere et tantorum bona iudicia meruisse.

XVIII.

MAXIMO VICARIO URBIS ROMAE SENATOR PPO.

a. 535/536 30

Adventum quidem regium ex ipsa potestis cognoscere frequentia com- 1
 meantum, quia necesse est ut res magna competentia praemittat semper indicia. venturum diem

BZNKE(F)H(GI): hi tres om. ep. 18 (praeter v. 19 sic — 21 commouetur) et 19

1 conscientia] cum scientia *I*, cum et conscientia *HG*^a recta] nostra recta *HG* obuorum] pluri-
 morum *A* 2 diuersis *HG*^t grauatus *N* 3 et qui (quia *Z*) vias suas *om.* *HG*^a occulerit *HI*^w,
 occulerunt *Ip*⁽¹⁾, occuluerit *Ip*⁽²⁾, occulitur *G* consc.] et consc. *HG*^a perdit *E*¹*F* 4 laboris *om.* *ZN*
 8 sic] ita *F* 10 posset *EF* abscondit *B*^a iter] tunc *K* 11 iudicia *A* 12 cum trabium] *BZNEF*,
 contrabium *K*, trabem *A* mobilitate] mollitate *EF*, *om.* *KA* ut] ut *Z* 15 uenire] conuenire *E* fla-
 mine *NKEF* post exaratum videtur excidisse redintegrate vel simile vocabulum 16 latissimas *K*^a*EF*
 coniugite *B* oppressos *K* margines] m. ripa *Z*^a 17 asperrimus *B*^a enudate] emundate *ZN*,
 fort. recte parauerendorum *ZKE*¹*F*¹, parauerendorum *N* abscriptus *E*¹ 18 annorum *B*^a*E*¹
 19 congregentur *A* sic] sicut *E*¹ in *om.* *H* una] una certa *G*^a, una certe *G*^b, una ccta *H* 20 for-
 mat *Z*^a et *om.* *HG*^a uel *om.* *G*^a querelae *GA* 21 mensis] magis mensis *Z*^a apparentur *B*^a,
 parantur *F*¹, apparatus *Z*^a 22 contingerit *KE*¹ 23 pastione] dett. quidam (*Montisp.* 294 m. 2 et
Montispess. 4 m. 1), passione libri *A* 24 principi] *edd.*, principio libri et *A* 26 commotionem *BZ* iratus
om. *A* 27 quos] *B*, quod reliqui 28 nobis *NA* et] etiam *Z* 31 com- 30
 meantum] *BF*, com(in)ean-
 reliqui 32 semper *om.* *ZN*

Lucifer demonstrat exortus: serena secutura favens ventus ostendit: imminetia bona
 2 quadam animi praesagatione dinoscimus et difficile magna res geritur, quae signorum
 praecursione minime declaretur. Verumtamen et nos necessario commonemus, ut pontis
 iunctione Tiberinos fluctus sollemniter vestiatis. quatenus transitum praebeat intre-
 5 mulum fixum concatenatione navigium et de suo situ celerem nobis praestet excursus.
 non moveatur pigris funibus, ut solebat: non manibus trahentium moles tanta torpescat:
 celeritatem potius fixa conferat, quam se movens antea non praebebat. ambulent
 commeantium greges profecto, non navigent: incisa nos unda deportet. sic decet
 3 dominum suscipi, ut aliqua debeat novitate gratulari. Tabularum fortiter iunctura
 10 constricta soliditatem debet praebere necessariam, ut pavorem undas dubitantium
 terrena similitudine possit auferre. optetur quin immo longior fuisse, cum transitur
 innocue. cancellorum tutamen dextra laevaue decenter aptetur: prosper datur tran-
 situs, cum fuerit casus asper exclusus. vide quemadmodum reliqua ad te pertinentia
 praepares, qui te occurrurum esse cognoscis. quale est enim in tanta frequentia non
 15 potuisse culpari! universos affligit, qui regi aliquid necessarium subtrahit, quia, dum
 4 laetus optatur ab omnibus, cunctos contristat, si probetur offensus. Adde quod sic
 praeclarum est sub tanta senatorum occursione laudari, principem sic suscipere, ut
 omnes intellegant nil deesse, ante ipsum quoque dominum venire laetum quam aliqua
 trepidatione confusum. insperatum bonum est, si is ad quem deceptionis pertinet
 20 periculum sibi gratiae procuret augmentum. in quam rem illum sedis nostrae militem
 nos direxisse cognosce, qui tibi officioque tuo debeat imminere, quatenus nobis omnia
 parata renuntiet, quia committi non potest casui, quod nostro periculo constat adscribi.

XX.

THOMATI ET PETRO $\overline{VV} \cdot \overline{CC} \cdot$ ARCARIIS SENATOR $\overline{PP} \overline{O}$.

a. 536

Retinetis mecum, fidelissimi viri, sanctum Agapitum urbis Romae papam, cum
 25 ad Orientis principem legationis gratia mitteretur iussione regia, datis pignoribus a
 vobis tot libras auri facto pittacio sollemniter accepisse, ut cui providus dominator
 iussit, ad subitum eius etiam urgeret egressum. primum quidem benigne praestitit qui
 in necessitate mutuas pecunias dedit: sed quanto gloriosius fecit etiam illud largiri,
 2 quod cum gratiarum actione potuisset offerri! Victa est sine damno necessitas: manus
 30 papae dabat quod eius substantia non habebat et iter illud est indemne redditum,
 quod donis constat expletum. quale, rogo, videbatur antistitem petentibus profundere
 et ecclesiam nulla detrimenta sentire? distributor fuit potius quam donator, quia
 necesse est illi applicari, de cuius facultatibus videbatur expendi. quid non agat apud
 3 pium principem talis legatio, quam destinatam singulari constat exemplo? Quapropter

BZNKE(F): H(GI) om. ep. 19 (praeter v. 2 difficile — 3 declaretur et 15 uniuersos — 16 offensus) et 20

2 animi] cum A praesagatione K, praesagatione A 3 decursione HGI declara-
 tur IA uos A 4 unctione B tibernos N 5 fixum om. B de om. K nobis om. ZN
 6 pigris] pinguis K^a 8 nauigent] scripsi, nauiget B, nauigiis reliqui 9 aliqua] aliena F 10 con-
 scripta KA necessarium B^a dubitantum N 11 optatur] oportet E 12 decenter om. EF
 13 asp. cas. N 15 uniuersas N aliquod HGI 16 optatur] captatur HGI hominibus HGI sic]
 sicut B¹ 18 omnes om. E 19 confusum] festinum confusum Z^a est bon. ZN pert. dec. F
 22 quia] qui ZNE quod] qui K abscribi E¹ 25 pigneribus EF 26 pitatio B cui] fortasse
 scr. ubi 27 egressum] excessum KEA 28 fecit] malim fuit 29 quod] qui N posset N 30 non
 hab. subst. ZN iter illud est] B, illud iter (ita K, inter E) est ZNKEFA 31 qualem A rogo]
 ergo K profundere et ecclesiam] ZN, profundere et ecclesia B, ecclesiam (ecclesiasticam K) et ecclesiam KA,
 ecclesiam profundere et ecclesiam EF 32 quia] qua B 33 amplicari B de cuius] decus Z
 34 principem] iudicem N dest. sing. const. (n constat Z^a)] d. s. c. esse E, d. esse s. c. F singulare c.
 exemplum B

nostra praeceptione commoniti et regia iussione securi sanctorum vasa cum obligatione chirographi actoribus sancti Petri apostoli sine aliqua dilatione refundite, ut lucrose redditae celeriter impetrare videantur optata: referantur manibus levitarum ministeria toto orbe narranda: donetur quod proprium fuit, quando iuste per largitatem recipit quod sacerdos legibus obligavit. Superatum est exemplum quod in historia nostra ⁵ 4 magna intentione retulimus. nam cum rex Alaricus urbis Romae depraedatione satius apostoli Petri vasa suis deferentibus excepisset, mox ut rei causam habita interrogatione cognovit, sacris liminibus deportari diripientium manibus imperavit, ut cupiditas, quae depraedationis ambitu admiserat scelus, devotione largissima deleteret excessum. sed quid mirum, si reverenda sanctorum diripere noluit, qui tanta se urbis vastatione ¹⁰ ditavit? Rex autem noster religioso proposito reddidit vasa, quae iure pignoris propria ⁵ videbantur effecta. et ideo talibus factis frequens praestetur oratio, quando laeta concedi posse credimus, cum retributionem bonis actibus postulamus.

XXI.

DEUSDEDIT SCRIBAE RAVENNATI SENATOR PPO.

a. 533/537

Scribarum officium securitas solet esse cunctorum, quando ius omnium eius solli- ¹⁵ 1 citudine custoditur. alios enim depopulantur incendia: alios nudat furtiva subreptio: nonnullis negligentia perit quod diligens auctor acquirit: sed de fide publica robustissime reparatur quicquid a privatis amittitur. Diligentior est in alienis quam potest ² esse cura de propriis: non admonitus facit quod vix rogatus implet et requisitus non potest negare quod is cuius interest se fatetur amisisse. armarium ipsius fortuna ²⁰ cunctorum est et merito refugium omnium dicitur, ubi universorum securitas invenitur. ad paterna transit officia, si incorrupte sit veritas custodita. nam sicut diligens genitor servat quod otiosus successor inveniatur, sic arbiter partium nullum patitur propria utilitate fraudari. Et ideo tantae rei iugiter praecipimus esse custodem, ut qui hactenus ³ de integritate placuisti, nulla debeas varietate fuscari. vide quod tibi committitur ²⁵ antiqua fides et cotidiana diligentia. dirimis iurgantium litem: apud cunctos praesules de tua cura litigatur et tu potius iudicas, qui causarum vincla dissolvisti. hoc honorabile decus, indisputabile testimonium: vox antiqua chartarum cum de tuis adytis incorrupta processerit, cognitores reverenter excipiunt: litigantes quamvis improbi coacti tamen oboediunt. et cum fas sit promulgatam sententiam suspendi, tibi non licet obviari. ³⁰ Quocirca non habeas venale propositum. tinea documentorum est oblatio maligna ⁴ redimentis, dum quaerunt consumere quod se cognoverint impedire. pascat te editio decora veritatis: facultas tua habeatur integritas. da petentibus quae olim facta sunt.

BZNKE(F)

1 securi] commoniti Z^a obligatione] ablatione K 2 cirographi vel cyrographi reliqui, ciro-
graphy B actoribus] B, auctoribus KEFA, auctoritatibus ZN luose E¹ 3 impetrata A^b refe-
rantur] deferantur N, reddantur K 4 quando] quoniam A receipt E 5 quod] qui N 6 rex
om. N alaricus om. E¹ 7 defetentibus E¹ 8 luminibus FA 10 reuerendorum KA sanctorum]
s. uasa K deripere A se om. N uerbis F 11 dilatauit ZN uester A reddit N pig-
neris EF 12 frequens] praesens ZN quando] quoniam A 15 esse om. K quando] quoniam A
17 nonnullis negligentia] nonnullorum N actor K 18 ammittitur B, admittitur ZNF 19 cura
esse E 20 is om. B admisisse E²F 22 si] sit A incorrupta NA 23 otiosus]
occisus N partium] scripsi, artium libri 24 praecipimus] p. te EF 25 quid B 26 fide
malim dirimis] diximus N litem] lucem N 27 et tu] qui E uincula EA 28 test-
monium B additis KE²F, actibus E¹ 29 praecesserit EFA 30 sit] sis Z promul-
gantam Z obuiare E^a 31 habeas] EF, habeat BZNKA timea K 32 cognouerunt KEFA
edictio F

translator esto, non conditor antiquorum gestorum. exemplar velut anulum ceris im-
prime, ut sicut vultus expressa non possunt signa refugere, ita manus tua ab authentico
5 nequeat discrepare. Quod si te aliquis iniqua subreptione traduxerit, quemadmodum
in alia causa tibi adquiescat credi quem scit potuisse corrumpi? inpugnat te fraude
5 sua et facile convincit, quem in una parte deceperit. ama iustitiam, de qua nemo
queritur, ut etiam iratus testimonium salubre possit dicere, qui te in cassum voluit
deviare. publicum est omne quod feceris, dum aut laudatus gratiam aut accusatus
invenire possis offensam.

XXII.

PROVINCIALIBUS HISTRIAE SENATOR PPO.

a. 537/538

1 ¹⁰ Expensae publicae diversa temporum varietate titubantes hac ratione se poterunt
continere, si proventum locorum sequatur salubritas iussionum. illic enim facilis est
procuratio, ubi fuerit fructus uberior. nam si indicatur quod sterilitas ieiuna dene-
gavit, tunc et provincia laeditur et effectus optabilis non habetur. commeantium igitur
attestatione didicimus Histriam provinciam a tribus egregiis fructibus sub laude nomi-
15 natam, divino munere gravidam vini, olei vel tritici, praesenti anno fecunditate gra-
tulari. et ideo memoratae species in tot solidos datae pro tributaria functione vobis
de praesenti prima indictione reputentur: reliqua vero propter sollemnes expensas
2 relinquimus devotae provinciae. Sed quoniam nobis in maiore summa sunt quaerenda
quae diximus, tot solidos etiam de arca nostra transmisimus, ut res necessariae sine
20 vestro dispendio uberrime debeant congregari. frequenter enim, dum extraneis urge-
mini vendere, soletis damna sentire, eo praesertim tempore, cum vobis peregrinus
emptor ereptus est et rarum est aurum capere, quando mercatores cognoscitis non
adesse. quanto vero melius est parere dominis quam praestare longinquis et debita
3 fructibus solvere quam eumentum fastidia sustinere! Prodimus etiam amore iustitiae
25 quod nobis suggerere poteratis, quia in pretio laedere non debemus, unde naulorum
praebitionibus non gravamur. est enim proxima nobis regio supra sinum maris Ionii
constituta, olivis referta, segetibus ornata, vite copiosa, ubi quasi tribus uberibus
egregia ubertate largitis omnis fructus optabili fecunditate profluxit. quae non immerito
dicitur Ravennae Campania, urbis regiae cella penaria, voluptuosa nimis et deliciosa
4 ³⁰ digressio. fruitur in septentrione progressa caeli admiranda temperie. Habet et quas-
dam, non absurde dixerim, Baias suas, ubi undosum mare terrenas concavitates in-
grediens in faciem decoram stagni aequalitate deponitur. haec loca et garismatia plura
nutriunt et piscium ubertate gloriantur. Avernus ibi non unus est. numerosas con-
spiciuntur piscinae Neptuniae, quibus etiam cessante industria passim ostrea nascuntur
35 iniussa. sic nec studium in nutriendis nec dubietas in capiendis probatur esse deliciis.
5 Praetoria longe lateque lucentia in margaritarum speciem putes esse disposita, ut hinc

BZNKE(F)

1 imprimere K 4 scis EF potuisset B impugnet E te] de N fraude sua et bis N
5 decepit A 6 ut] tut B^a 7 quod om. K 10 temporum om. K 12 ubi om. B iudi-
catur A, dicatur E, quaeratur F ieiunia A 13 obstabilis A itaque EF 14 didicimus ZN
a tribus] edd., matribus libri et A 15 triti K 16 memoratae] BZNEF, memoratas KA vobis]
scripsi, qui vobis (nobis NA) libri 17 reputantur N 18 querentia B 20 urgimini B 21 so-
lestis E nobis E 22 ereptus] BE²FA, erectus ZNKE¹ est om. A et om. F 24 emencium KF
26 grauamus EF, gaudemus Z^a vobis A 27 refecta E uite om. B 28 largatis] B, largitis ZNEFA,
largitatis K 29 campaniam B plenaria N 30 digressio NKEF, degressio A finitur A 32 equa-
bilitate ZN garimaria E, grimaria F 33 pisciunt E¹ numerosas consp.] n. c. ibi Z, n. ibi c. N
35 inuisa B¹K in nutr. nec dub. in cap.] in cap. N, incapiendis nec in nutr. nec dub. in cap. Z
36 lateque] late N iacentia A margaritarum N

appareat, qualia fuerint illius provinciae maiorum iudicia, quam tantis fabricis constat ornatam. additur etiam illi litori ordo pulcherrimus insularum, qui amabili utilitate dispositus et a periculis vindicat naves, et ditat magna ubertate cultores. reficit plane comitatenses excubias, Italiae ornat imperium, primates deliciis, mediocres victualium pascit expensis et quod illic nascitur, paene totum in urbe regia possidetur. praestet nunc copias suas sponte magis devota provincia: amplius pareat, dum speratur, quando gratissime faciebat, dum minime quaereretur. Sed ne aliqua iussionibus nostris dubietas nasceretur, Laurentium virum experientissimum et magnis nobis in re publica laboribus comprobatum cum praesenti auctoritate direximus, ut secundum breves subter annexos incunctanter expediat quod sibi pro expensis publicis iniunctum esse cognoscit. nunc procurate quae iussa sunt. vos enim facitis devotum militem, cum libenter suscipitis iussionem. Pretia vero vobis moderata sequenti occasione declaramus, cum nobis praesentium gerulus nativitatis modum missa relatione suggesserit. taxari enim aliquid non potest iuste, nisi copia rei evidenter potuerit indagari. inaequalis est quippe arbiter, qui sententiam mittit in cassum et mali sibi probatur conscius, qui est inde liberata dicturus.

XXIII.

LAURENTIO VIRO EXPERIENTISSIMO SENATOR PPO. *a. 537|538*

Deliberatio iudicis probatos viros debet publicis actionibus adhibere, ut facile possit impleri quod sub sterilitate temporis videtur inquiri. in abundantia rerum quaelibet se potest expedire persona: electis opus est militibus, cum fuerit necessitatis impulsus. atque ideo experientiam tuam frequentibus nobisque tali devotione gratissimam ad Histriam provinciam iubemus excurrere, ut in tot solidos vini, olei vel tritici species de tributario solido debeas procurare, in aliis vero tot solidis, quos a nostro arcario percepisti, tam a negotiatoribus quam a possessoribus emere maturabis, sicut te a numerariis instruxit porrecta notitia. Quapropter erige nunc animos ad parendum. qui tantis excubiis indiscreta sorte placuisti. ammoneat te prioris conversationis exemplum, quia nimis grave est emeritum delinquere, quem tironem nullatenus constat errasse. qualis autem supra dictarum specierum ubertas se optata laxaverit, veraci nobis, ut de te credimus, relatione significa, ut nos habito modo constituere debeamus quod nec provinciales laedat nec publicas gravare possit expensas.

XXIII.

TRIBUNIS MARITIMORUM SENATOR PPO. *a. 537|538*

Data pridem iussione censuimus ut Histria vini, olei vel tritici species, quarum praesenti anno copia indulta perfruitur, ad Ravennatem feliciter dirigeret mansionem.

BZNKE(F): H(GI) deficiunt (praeter v. 19 in — 21 impulsus et 27 nimis — 28 errasse)

1 inditia *N* 3 et *om. EF* 5 regia] precipua *A* 6 magis *om. F* quando gratissime faciebat dum (cum *B*) m. quaereretur] fortasse *scr.* quando gratis si faciebat minime quereretur iuss. nostr. dub.] dub. iuss. nostr. *Z*, dub. iuss. *N* 8 nascetur *N* expertissimum *EF* nobis *om. F* 9 subter annexos] subterraneos *B* 10 pro *om. K* iniunctum *K* 11 libentes *A* 12 nobis *B, om. F* sequente *EF* occasione] iussione *KEFA* praes. ger.] ger. praes. *ZNKA* 13 suggesserint *N* taxari] *A cum dett., taxare libri boni* 14 inequalis *EF*, in qualis *K* est quippe] *B*, quippe est reliqui 15 in cassum] in casum *B¹A*, cāu *E* mali] *KA*, male *BZNEF* 20 pers. exp. *N* est op. *HGI* 21 post frequentibus quaedam exciderunt, puta occasione] comprobata nobisque] nobis *EF* 22 vini ad 23 solidis *om. K¹* uel *om. EF* 23 uero *om. N* 25 porrecta *Z^a* parentum *K* 26 indiscreta bis *N* placuisti] praeuisti *E¹* 27 derelinquere *F* 28 laxaverat *A* 29 ut *om. K* de te *om. A* significat *N*, significata *K* nos] no *Z*, non *N* 30 laedat] negat ledat *B* 32 histria] h. prouintia *EF* olei] et olei *KEFA* uel tritici *om. KA* 33 rauennatam *B^a*

sed vos, qui numerosa navigia in eius confinio possidetis, pari devotionis gratia providete, ut quod illa parata est tradere, vos studeatis sub celeritate portare. similis erit quippe utrisque gratia perfectionis, quando unum ex his dissociatum impleri non permittit effectum. estote ergo promptissimi ad vicina, qui saepe spatia transmittitis infinita. Per hospitia quodammodo vestra discurritis, qui per patriam navigatis. accedit etiam commodis vestris, quod vobis aliud iter aperitur perpetua securitate tranquillum. nam cum ventis saevientibus mare fuerit clausum, via vobis panditur per amoenissima fluviorum. carinae vestrae flatus asperos non pavescunt: terram cum summa felicitate contingunt et perire nesciunt, quae frequenter inpingunt. putantur eminus quasi per prata ferri, cum eorum contingit alveum non videri. tractae funibus ambulant, quae stare rudentibus consuerunt et condicione mutata pedibus iuvant homines naves suas: vectrices sine labore trahunt et pro pavore velorum utuntur passu prosperiore nautarum. Iuvat referre quemadmodum habitationes vestras sitas esse perspeximus. Venetiae praedicabiles quondam plenae nobilibus ab austro Ravennam Padumque contingunt, ab oriente iucunditate Ionii litoris perfruuntur: ubi alternus aestus egrediens modo claudit, modo aperit faciem reciproca inundatione camporum. hic vobis aquatilium avium more domus est. nam qui nunc terrestres, modo cernitur insularis, ut illic magis aestimes esse Cycladas. ubi subito locorum facies respicis immutatas. Earum quippe similitudine per aequora longe patentia domicilia videntur sparsa, quae natura protulit, sed hominum cura fundavit. viminibus enim flexibilibus illigatis terrena illic soliditas aggregatur et marino fluctui tam fragilis munitio non dubitatur opponi, scilicet quando vadosum litus moles eicere nescit undarum et sine viribus fertur quod altitudinis auxilio non iuvatur. Habitatoribus igitur una copia est, ut solis piscibus expleantur. paupertas ibi cum divitibus sub aequalitate convivit. unus cibus omnes reficit, habitatio similis universa concludit, nesciunt de penatibus invidere et sub hac mensura degentes evadunt vitium, cui mundum esse constat obnoxium. In salinis autem exercendis tota contentio est: pro aratris, pro falcibus cylindros volvitis: inde vobis fructus omnis enascitur, quando in ipsis et quae non facitis possidetis. moneta illic quodammodo percutitur victualis. arti vestrae omnis fluctus addictus est. potest aurum aliquis minus quaerere, nemo est qui salem non desideret invenire, merito, quando isti debet omnis cibus quod potest esse gratissimus. Proinde naves, quas more animalium vestris parietibus illigatis, diligenti cura reficite, ut, cum vos vir experientissimus Laurentius, qui ad procurandas species directus est, commonere temptaverit, festinetis excurrere, quatenus expensas necessarias nulla difficultate tardetis, qui pro qualitate aeris compendium vobis eligere potestis itineris.

BZNKE(F): H(GI) deficiunt (praeter 30 nemo — 31 gratissimus)

1 deuotione <i>K</i>	3 utrique <i>N</i>	quando] quoniam <i>A</i>	unum] unus <i>Z</i> ¹	hiis <i>KEF</i>	disso-
ciatus <i>Z</i> ^a	4 promptissima diuicina <i>B</i>	spatia] per sp. <i>EF</i>	5 nostra <i>N</i>	6 uob. iter al. <i>K</i> ² ,	
uob. *** al. <i>K</i> ¹ , al. uob. iter <i>F</i>	aperitis <i>Z</i> ^a	perpetua ad 7 panditur om. <i>N</i>		securitate tranquillum]	
tranquillitate securum <i>Z</i>	11 stare] gestare <i>K</i>	consueuerunt <i>NKEF</i>	suas om. <i>N</i>	12 uectri-	
ces] <i>K</i> ² <i>FA</i> , uectrice <i>BZNK</i> ¹ <i>E</i> ¹ , uectricem <i>E</i> ²	fauore <i>Bongarsius</i>	uelocem autuntur passo <i>B</i>		anau-	
tarum <i>B</i> ^a	13 sitas esse] sitas <i>Z</i> , om. <i>N</i> , perspeximus] <i>B</i> , respeximus <i>ZN</i> , prospeximus <i>KEFA</i>				
14 nobilibus] moribus <i>ZN</i>	ab] sub <i>F</i>	rauenne] <i>B</i> ¹	ab or. cont. <i>ZN</i>	16 uobis] uero <i>N</i>	
17 qui] que <i>A</i>	ins. cern. <i>E</i>	18 cicadas <i>E</i> ¹	immutatas] immittatas <i>B</i> ² , immittatis <i>B</i> ¹ , imminu-		
tas <i>K</i>	19 ecora <i>Z</i>	natura] <i>BA</i> , non natura <i>ZNKEF</i> , natura non <i>Forn.</i>	20 protula <i>B</i> ¹		
enim] est <i>E</i>	21 soliditas] congregata solidata <i>A</i>	aggregitur <i>B</i> ¹	fluctu <i>NA</i>	scilicet] si <i>F</i>	
24 omnis <i>E</i>	26 const. esse <i>ZNEA</i>	salmis <i>B</i>	27 chilindros <i>ZN</i>	uoluistis <i>K</i> ¹	28 uobis
fr. uobis <i>B</i> ^a	quando] quoniam <i>EF</i>	29 arti] arce <i>E</i> ¹ <i>F</i> ¹ , arce <i>K</i> ^v <i>F</i> ²	fructus <i>E</i> ² <i>F</i>	additus <i>EF</i>	
30 min. al. <i>ZN</i>	31 debetur <i>NG</i> , debent <i>II</i>	quod] qui <i>NHGI</i>	32 uestris] ueris <i>Par. 2186</i> ,		
uobis <i>Z</i> ¹	illigatis <i>ZE</i> ² <i>A</i>	34 tradetis <i>N</i>			

XXV.

AMBROSIO $\bar{V} \cdot \bar{I} \cdot$ AGENTI VICES SENATOR $\bar{P}\bar{P}\bar{O}$.

a. 533

Plerumque solliciti fiunt, qui mutatos rerum ordines intuentur, quia saepe porten- 1
dunt aliqua, quae consuetudini probantur adversa. nihil enim sine causa geritur nec
mundus fortuitis casibus implicatur, sed quicquid venire videmus ad terminum, divinum
constat esse consilium. suspenduntur homines, cum sua reges constituta mutaverint, 5
si aliter induti procedant quam eorum usus inoleverat. quis autem de talibus non
magna curiositate turbetur, si versa vice consuetudinum a sideribus aliquid venire
videatur obscurum? nam sicut certa securitas est suis vicibus tempora notare cur-
rentia, sic magna curiositate complemur, cum mutari talia sentiuntur. Quale est, rogo, 2
stellarum primum conspicere et eius solita lumina non videre? lunam noctis decus 10
intueri orbe suo plenam et naturali splendore vacuatam? cernimus adhuc cuncti quasi
venetum solem: miramur media die umbras corpora non habere et vigorem illum
fortissimi caloris usque ad extremi teporis inertiam pervenisse, quod non eclipsis mo-
mentaneo defectu, sed totius paene anni agi nihilominus constat excursu. Qualis ergo 3
timor est diutius sustinere quod vel in summa solet populos celeritate terrere? habui- 15
mus itaque sine procellis hiemem, sine temperie vernum, sine ardoribus aestatem.
unde iam speretur posse venire temperiem, quando menses qui fructus deoquere
poterant boreis flatibus vehementer algebant? quid enim fertilitatem producat, si terra
aestivis mensibus non calescat? quid germen aperiat, si matrix pluviā non resumat?
duo haec elementis omnibus probamus adversa rigorem perpetuum et contrariam sic- 20
citatem. mutaverunt se tempora non mutando et quod mixtis imbribus solebat effici,
ex ariditate sola non potest optineri. Atque ideo de veteribus frugibus prudentia tua 4
futuram vincat inopiam, quia tanta fuit anni praeteriti felix ubertas, ut et venturis
mensibus provisa sufficiant. reponatur omne quod ad victum quaeritur. facile privatus
necessaria reperit, cum se publicus apparatus expleverit. Sed ne te praesens causa 25 5
magna haesitatione discruciet, ad considerationem revertere naturalium rerum et fit
ratione certum, quod stupenti vulgo videtur ambiguum. sic enim constat divina ordina-
tione dispositum, sic astra praesentis anni in domiciliis suis mutuis amministrationibus
convenerunt, ut supra solitum hiems sicca redderetur et frigida. hinc aer nivibus
nimio rigore densatus ardore solis in nulla raritate perductus est, sed in assumpta 30
crassitate perdurans et caloribus eius obstitit et aspectum humanae fragilitatis elusit.
media enim quae sunt. nostris dominantur obtutibus et per ipsa tantum videre possu-

BZNKE(F)H(GI)

2 fiunt] sunt <i>HGI</i>	3 geritur] agitur <i>HI</i>	4 quicquid <i>om. E</i>	videmus] iubemus <i>E</i>
5 consilium] iudicium <i>N</i>	constituta] statuta <i>E¹</i>	mutauerunt <i>A</i>	6 induci <i>EF</i>
leuerat <i>B</i>	7 curiositas <i>K</i>	uice] fide <i>HG^a</i>	uenerat] inoleuerat] uio-
obscuritas <i>N</i>	uicibus <i>EF</i>	natare <i>EF</i>	uen. (uenise <i>N</i>) uid.] uid. uen. <i>Z</i>
noctis post decus repetit <i>H^a</i>	11 intueri] inueniri <i>F</i>	quasi <i>om. A</i>	12 medio <i>H</i>
13 extremi] <i>BHGI</i> , extremam <i>ZNKEFA</i>	teporis] <i>scripsi</i> , temporis <i>libri</i>	quod] quia <i>K</i>	non eclipsis]
eclipsis <i>H</i> , non eclipsi <i>I</i> , eclipsim non <i>G</i>	16 timor est] timorem <i>HG^a</i> , timor <i>Ip</i>	16 ita <i>N</i>	sine
temp. (temperies <i>A</i>) uernum <i>om. B</i>	17 quando] autumpni <i>G^a</i> , ante <i>H</i> , anni <i>I</i>	dequoquere <i>BZNIp</i>	
18 poterant] solent <i>Z^a</i>	agebant <i>N</i>	19 estinus <i>H¹</i>	mensibus] solibus <i>ZN</i>
matrix] <i>N</i> , matris <i>BZKEFH</i> , maris <i>G</i> , materies <i>I</i> , matrem <i>KA</i>	20 omn. el. <i>ZN</i>	21 temp. se <i>ZN</i>	
22 tuam <i>B¹ZN</i>	23 inopinam <i>B¹</i>	et uenturis] euenturis <i>HGI</i> , uenturis <i>EF</i> , etiam uent. <i>A</i>	24 suf-
ficiat <i>B²Ip</i>	reponitur <i>K</i>	omne <i>bis H</i>	25 praes. caus. magna (maligna <i>EF</i>)] caus. praes. magn. <i>ZN</i> ,
praes. tam magna <i>A</i>	26 discutiet <i>HI^w</i> , discentiat <i>G^a</i> , discrutiat <i>G^b</i>	nat. reu. <i>N</i>	28 dispositis <i>Z^a</i>
anni] temporis <i>K²</i> , <i>om. K¹A</i>	29 hyenis <i>K</i>	30 nimio] immo <i>HG^a</i>	densatur <i>BHGI</i> , densatis <i>F</i>
31 crassitudine <i>KEFHGIA</i>	obsistit <i>HG</i>	32 sunt <i>om. F</i>	malim dominamur
			possimus <i>H</i>

6 mus, quantum nobis sui corporis tenuitate concedunt. Hoc enim inane magnum, quod
inter caelum terramque elementi more liquidissimi pervagatur, dum contigerit esse
pulum et solis claritate respersum, nostros veraciter pandit aspectus: si vero aliqua
fuerit permixtione congregatum, tunc tenso quasi quodam corio nec colores proprios
5 nec calores pervenire facit astrorum. quod etiam aliis saeculis aere nubilo pro tem-
pore frequenter efficitur. hinc est quod diutius radii siderum insolito colore fuscati
sunt, quod novum frigus messor expavit, quod accessu temporis poma duruerunt, quod
7 uvarum senectus acerba est. Sed si hoc divinae providentiae tradatur, satagere non
debemus, quando ipsius imperio prodigia quaerere prohibemur. illud tamen sine dubio
10 terrenis fructibus adversarium esse cognoscimus, ubi alimonia consueta nutriri lege
propria non videmus. proinde agat sollicitudo vestra, ne nos unius anni sterilitas
turbare videatur, dum sic ab illo primo amministratore dignitatis nostrae provisum est,
ut praecedens copia sequentem valuisset mitigare penuriam.

XXVI.

PAULO VIRO STRENUO SENATOR PPO.

a. 533/537

1 15 Frequenter utilitas publica compendiosa pietate servatur, quando illud magis ad-
quirat, quod bonorum intercessione remiserit. veniens itaque vir venerabilis Augustinus
vita clarus et nomine Venetum nobis necessitates flebili allegatione declaravit, non
vini, non tritici, non panici species apud ipsos fuisse procreatas, asserens ad tantam
penuriam provincialium pervenisse fortunas, ut vitae pericula sustinere non possint,
20 nisi eis pietas regalis solita humanitate prospexerit. quod nobis crudele visum est
aliquid a petentibus postulare et illud sperare, quod provincia cognoscitur indigere.
2 a talibus enim solas lacrimas exigit qui quod non invenitur imponit. Et ideo tanti
viri allegatione permoti vinum et triticum, quod vos in apparatus exercitus ex Con-
cordiense, Aquileiense et Foroiuliense civitatibus colligere feceramus, praesenti aucto-
25 ritate remittimus, carnes tantum, sicut brevis vobis datus continet, exinde providentes.
3 hinc enim, cum necesse fuerit, sufficientem tritici speciem destinamus. Et quoniam
in Histria vinum abunde natum esse comperimus, exinde, quantum de supra dictis
civitatis speratum est, postulate, sicut in foro rerum venalium reperitur, quatenus
nec ipsi laedi possint, cum eis pretia iusta servantur. quapropter praesentem indul-
30 gentiam nulla credatis venalitate taxandam, ut, dum fuerit remedium gratuitum, possit
existere nihilominus gloriosum. noveritis enim gravi vos subici posse vindictae, si quod
interdictum est dari, a vobis videatur acceptum.

BZNKE(F)H(GI): hi tres om. v. 26 et quoniam — 29 servantur

1 uobis <i>N</i>	inane] mare <i>H</i>	2 liquidissimi om. <i>KA</i>	contingerit <i>E</i> ¹	3 uestros <i>A</i>	fuer.
al. <i>K</i>	4 denso <i>BHGI</i>	qua * si <i>B</i>	nec col. proprios <i>bis N</i>	5 nec calores om. <i>HI</i> ,	nec cal.
peru. om. <i>I</i>	6 radiis <i>HG</i> ^a	7 messorum <i>N</i>	diruerunt <i>Z</i> ^a	8 prouincie <i>E</i> ¹	satagere]
sagere <i>B</i> ¹	9 prohibemus <i>H</i>	tamen] a <i>K</i>	11 propria om. <i>HGI</i>	uidemur <i>F</i> ¹	ne] nec <i>H</i>
12 turbare]	roborare <i>A</i>	administrare <i>B</i>	15 frequenter] [regenter <i>N</i>	quando] quod <i>H</i>	illud]
ille <i>F</i>	16 quod] qui <i>F</i>	itaque] namque <i>H</i>	agustinus <i>F</i>	17 uenenum <i>B</i>	18 fuisse
om. <i>N</i>	procreatas]	proreatas <i>H</i> ,	proculatas <i>N</i>	19 ut om. <i>F</i> ¹	non] <i>ZNF</i> ¹ <i>HGI</i> , om. <i>BKEF</i> ² <i>A</i>
20 est uis. <i>EF</i>	21 aliquod <i>H</i>	a petentibus]	malim ab egentibus	quod] <i>BZ</i> ^a ,	quo <i>Z</i> ^b <i>NKEFHGI</i>
22 quod] quidem <i>H</i>	non om. <i>B</i>	et] quia <i>N</i>	23 uos] <i>B</i> ,	nos <i>KEFHIA</i> ,	om. <i>ZN</i>
apparatu <i>libri</i>	cordiense <i>HG</i>	24 aquileiense] <i>A</i> ,	aquileiense <i>BEFHGI</i> ,	aquiliniense <i>ZN</i>	
25 tantum]	tamen <i>HGI</i>	breuis uobis (nobis <i>N</i>) dat.]	uob. breu. dat. <i>K</i> ,	br. dat. uob. <i>F</i>	26 enim] est <i>E</i>
27 historia <i>B</i>	esse om. <i>N</i>	28 ciciuitatibus <i>B</i> ^a	postulare <i>E</i>	foco <i>E</i> ¹	29 possint
laedi <i>ZN</i>	indigentiam <i>E</i>	31 graui uos (nos <i>N</i>)]	uos graui <i>KGI</i>	posse subici <i>K</i>	32 nobis <i>HG</i>

XXVII.

DATIO EPISCOPO MEDIOLANENSI SENATOR PPO.

a. 535/536

Minus prodest bonum iubere, nisi hoc per viros sanctissimos velimus efficere. 1
 auget enim beneficium voluntas recta iustorum et quicquid sine fraude geritur, hoc
 vere donantis meritis applicatur. decet enim, ut munificentiam principalem sacerdotalis
 puritas exequatur. nam cui est studium bonum de proprio facere, laudabiliter potest 5
 aliena vota complere. Et ideo sanctitatem vestram petimus, cuius propositi est divinis 2
 inservire mandatis, ut de horreis Ticinensibus et Dertonensibus panici speciem, sicut
 a principe iussum est,¹⁾ tertiam portionem esurienti populo ad viginti quinque modios
 per solidum distrahi sub vestra ordinatione faciatis, ne cuiusquam venalitate ad illos
 perveniat, qui se de proprio videntur posse transigere. accipiat minus habens indul- 10
 gentiam principalem. egentibus iussum est, non divitibus, subveniri. fundit potius.
 qui mittit in plenum, nam illud potius reconditur, quod vasis vacuis congregatur.
 Quapropter sanctitas vestra miserationis officia non putet iniuriam: quia totum vobis 3
 dignum est, ubi pietas invenitur, siquidem aliena desideria fideliter gerere hoc est
 bona propria perfecisse. ad quam rem deo iuvante procurandam illum atque illum 15
 curavimus destinare, qui sanctitatis vestrae ordinationibus obsecuti nihil ex se faciant,
 sed tantummodo vobis oboedire contendant. solidi vero, quanti ex supra dicta quanti-
 tate panici potuerunt congregari, vestra nobis relatione declarate, ut apud arcarium
 reconditi ad supra memoratam speciem reparandam futuris reserventur deo auxiliante
 temporibus: more vestis redivivae, cuius adunatio per fila resolvitur, ut in novam 20
 faciem splendido potius decore texatur.

XXVIII.

EDICTUM.

a. 535/536

Quis nesciat providentiam divinam usibus nostris aliqua velle subducere, ut huma- 1
 num possit animum comprobare? nam si nullum penitus indigere contingeret, locum
 proinde largitas non haberet. data est provinciis in regis nostri laudem penuria: 25
 steriles facti sunt agri, ut ubertas domini possit agnosci. minus esset acceptissimum
 donum, nisi praececessisset incommodum. gaudete, provinciae, malisque vestris potius
 gratiam referte, quando talem probatis animum principis, ut nullis cedat adversis.
 en pietas mirabilis, quae ubique nostris repugnat incommodis. Nam cum se feritas 2
 gentilis prioris temporis animasset, Aemilia et Liguria vestra, sicut vos retinere necesse 30

BZNKE(F)H(GI): hi tres om. v. 17 solidi — 21 taxatur

2 bonum] uerum *A* sanctissimos *Z* uelimus *om. E*¹ 4 dominantis *F*¹ munificentia *N*
 5 bon. stud. *N* 6 scitatem *N* 7 ticinensibus *N*, nonensibus *HG* et detornensibus *E*, et
 detornensibus *HI*^w, et de cornensibus *G*, *om. K* 8 potiore *N* uiginti quinque] *xxii HG*
 9 nostra *A* ne] nec *NH* 10 uidetur *BZN* munus *A* habens *om. N* 11 uisum *HGI* sub-
 uenire *ZNIA* potius] tutius *HG*^b *IP* 13 quae] propter *B* putet] imputet *B*, putauit *H*, putabit *I*,
 putauerit *G* nobis *HI* 14 ubi] ut *N* sed quidem *A* gerere] agere *ZN* 15 quam]
 quem *H* procurandum *H* 16 sanctitati *K* 17 uobis *om. HGI* obbedite *E* 18 potuerunt] *B*,
 potuerint *ZNKEF*, poterunt *A* arcanum *A* 19 memoratam] dictam *N* reseruetur *E* 20 redi-
 uiuae] diuinae *K*¹ per] in *F* 21 taxetur *A* 25 proinde] prouide *HG* data] nata *N* pro-
 uinciis] prouintiam *H*, per prouinciam *G* laudem] *scripsi*, laude *libri* 27 gaude *K*¹ 28 nullus *c.*
 aduersus *H* 29 uestris *KEFH* cum se] si *K* ferocitas *EF* 30 gentibus *F* nostra *NKIA*

1) cf. ep. X, 27

est, Burgundionum incursione quateretur gereretque bellum de vicinitate furtivum, subito praesentis imperii tamquam solis ortus fama radiavit. expugnatum se hostis sua praesumptione congemit, quando illum cognovit nominatae gentis esse rectorem, quem sub militis nomine probaverat singularem. quotiens se optavit de suis finibus non exire Burgundio, ne principe nostro pugnaret adverso, cuius licet praesentiam relevatus 5 evaserit, felicitatem tamen praecipitatus incurrit? Nam mox ut Gothi ad belli studium genuina se fortitudine contulerunt, ita prospera concertatione caesa est rebellium manus, quasi inde nudos, hinc stare contigisset armatos: divini aequitate iudicii, ut in ipsis campis praedo corrueret, quos vastare praesumpsit. exulta, adversariorum cadaveribus 10 ornata provincia: acervum ride funerum, quem inimicorum exitio constat effectum. nunc melius culta Liguria, cui negato fructu segetis messis provenit hostilis: nam etsi tributa tua minus potuerunt accipi, triumphos in te natos feliciter optulisti. His additur Alamannorum nuper fugata subreptio, quae in primis conatibus suis sic probatur oppressa, ut simul adventum suum iunxisset et exitum quasi salutaris ferri execratione 15 purgata. quatenus et male praesumentium vindicaretur excessus et subiectorum non omnino grassaretur interitus. possem quidem vobis dinumerare, quanta in aliis locis hostium turba ceciderit: sed more humani animi ad vestra felicia festinantes illud nos tantum dicere cupitis, quod ad vos specialiter pertinere sentitis. Redeamus ergo ad suave principium, quando qui vos defendit a belli clade, nec inopiae patitur pericula 20 sustinere: nam qui pereulit hostem provinciae, et famem iussit exire. o certamen toto orbe praedicandum! contra indigentiam saevam gloriosi principis pugnat humanitas, cuius vere castra sunt horrea referta, quae si claudere voluisset, tunc importabilis intrasset inimica, sed quia magis aperuit, saevientem adversariam mox fugavit. Nescio quae principis nostri bella mundus potius ammiretur: ego tamen dicam quod sentio. 25 in usum est viris fortibus feliciter egisse pugnas, sed supra humanam virtutem esse constat vicisse penuriam. verum cum his tantis ac talibus bonis nulla potuissent supplicum vota sufficere, adhuc et dimidiam relaxare pertulit fiscalis calculi functionem, ne tristes in aliqua parte faceret, quibus tot felicia praestitisset. Ioseph legimus contra famem funestam emendi quidem tritici dedisse licentiam, sed tale posuisse pretium, 30 ut suae subventionis avidus se potius venderet alimonia mercaturus. quale fuit, rogo, tunc miseris vivere, quibus acerba subventio libertatem suam videbatur adimere: ubi

BZNKE(F)H(GI)

1 burgundiorum *K¹EF* iussione *A* gererentque *HGI* 2 radiauit] radiant *B¹* 3 illud *N^a*
4 probauerat] p. esse *A* 5 uestro *E* libet *H* 6 praecipitatus *om. HG^aI Bern.* nam] non *E*
7 genuina se] *B*, gemina se *ZNKEFHGI^wA*, geminasse *I^p* concertatione *B* cessa *B* est *om. F*
8 nud. ind. *N^a* stare] constare *HGI Bern.* ut] et *B* in] tu *E¹* 9 pedo corruerunt *H*, praedones
corruerunt *G^a*, praedones corruerent *G^b* uestare *B¹* 10 ornatu] orna *E¹* exitio] *scripsi*, uitio
libri 11 mensis *H*, mensus *G* hostis *HGI* 12 minus] *ZNKEFHGI^a*, non *B* poterunt *H*
in te] inde *HGI* hiis *KEF* 13 alamannorum] *KEFI^wA*, halammannorum *B*, alammanorum *N*,
alamannorum *Z*, alemannorum *HGI^p* nuper *om. ZN* fugato *B*, fugatio *HGI Bern.* 14 iuxisset *Z*,
iunxissent *H* ferri *om. E¹* execratione] *KHG^aI^p*, execratione *BZNE²I^w*, exercitatione *E¹F*, ececatione *G^b*
15 purgatus *N*, purgatione *Z^a* praesumentibus *N* 16 crassaretur *E¹FI* introitus *E¹* possum *N*
17 uestra (nostra *N*) fel.] fel. uestro *HGI* 19 qui uos] *B²EFH^bG*, qui nos *I*, quis uos *H^a*, que uos *B¹*,
quos *ZNK*, uos *A* 20 pertulit *KEF¹HA*, pepulit *I* 21 pugnat] ponat *N* 22 refecta *EG^a*
quae si] quasi *H*, quando *K* 23 inimicitia *EFI* aperiit *N*, apparuit *K* aduersariam mox] aduer-
sarium mor *Z*, aduersarium mors *N cum Par. 2186* 24 quae] quam *H*, quae quam *F²* nostris *H*
bella mund. pot.] bella pot. mundus *HG^b*, bella potius in mundo *G^a*, pot. bella mund. *I* quod] quae *ZNI*
25 usu *HGI* est *om. F* fort. uir. *ZN* pugnans *N* humanam] humanitatem *KA* esse *om. HGI*
26 uerum] u. etiam *EF* hiis *KEFGI* bonis] hominis *H¹* posuissent *B^a* 27 supplicium *B¹H*
notas *B¹* 28 triste *HG* ioseph *Z*, iosep *EFI^p* 29 licentiam] laetitiam *A cum Guelf. et Scal.*
potuisse *B¹KH* 30 subuectionis *A* se] sed *H*, *om. G^aA* alimonia *NF²GI* quale] q. ergo *N*
31 ubi] unde *E²FI*

non minus ingemuit liberatus quam potuit flere captivus! credo virum sanctum hac necessitate constrictum. ut et avaro principi satisfaceret et periclitanti populo subveniret. pace tanti patris dixerim: quanto praestantius est libertate salva frumenta vendere et propter indigentiam tributa laxare! Gratis constat ista venalitas, quando et unde 8 ematis cessit et pretium quod vos oblectet imposuit. vendit itaque largitas publica vicanos quinos modios, dum possessor invenire non possit ad denos. ordinem rerum saeculi mutavit humanitas: nos iubemur vile distrahere, cum esuriens paratus sit carius comparare. o novum praedicationis eventum! affectu damni et negotiatio provenit et votum est vendenti magis perdere, ut quaestum comparans debeat invenire. talia profecto regem decet tractare commercia: talem convenit nundinationem exercere pietatem, 10 ut tunc minus adquiescat accipere, quando emptor plurima praecipitatur offerre. Libet referre, qualis in vobis sit dominantis affectus, quia et primo cessit quantum sufficere credidit et nunc iterum postulata geminavit. verecundum vobis erat aliquid sperare post dona, cum se adhuc ad beneficia principis reservaret humanitas: non audita despexit, quando ipse visa testatus est. felix illa calamitas. quae prius miserantem reperit 15 testem, ut post districtum iudicem non haberet. gaude igitur, assuete iam bono Ligur: in usu tuo secunda venerunt: nam collatos tibi Aegyptios magna prosperitate vicisti: evadis tempora necessitatis et libertatis praemia non amittis: immo illo tempore securus es ab hoste redditus, quando et de famis periculo cognosceris esse liberatus. Adhuc 10 te praedictum ornat exemplum: adhuc est in qua parte superetur. legitur enim Ioseph 20 fratribus suis tantum saccis occulta pretia reddidisse. quid mirum, si natura compellente proximis suis humanior visus est extitisse? hic autem cunctis large vendidit, functionem debitam reliquit et plus iste generaliter contulit tributariis quam ille solis visus est praestitisse germanis. breviter dicantur effusa: hinc bona sua discat universitas. quando non regibus comparantur nostra saecula, sed prophetis. sed ne diutius 25 beneficiorum regalium cupidos occupemus, praecepta nostra ad eos quorum interest manasse cognoscite, ut secundum tenorem iussionis ad vos perveniat munificentia principalis.

BZNKE(F)H(GI)

1 ingemuit *K* 2 et *om.* *H^aGi* avaro] uaro *B^a* 3 frumentum *KEFL* 4 indulgentiam *HG^aI* laxaret *B¹* 5 cessat *K*, concessit *ZN* pretium] post inde *HG^a* uos *om.* *F* oblectaret *EFI Bern.*, oblectat *HG* imposuerit *H* uendidit *HI* 6 posset *EF* ad *om.* *HG^aI* 7 nos] non *EF* detrahare *HG^a* 8 affectum *A* damni et] *scripsi*, dampnet *B*, dampni *ZNKEFHGI* et *om.* *HG* 9 notum *N* uendenti] deuendenti *B¹*, uendenti *B²*, uendentis *K*, uendendi *H*, uendendo *G^a* ut] quam *EF* debeat] *BHGI Bern.*, ualeat *ZNKEFA* 10 tractare] quaerere *E²I* exerc. nund. *ZN* 12 in] etiam *A* nobis *ZNA* cessis *K* 13 credit *A* et nunc iterum postulata geminauit] et nunc iterum geminat postulata et tunc iterum postulata geminauit *IP*, et n. i. geminat postulatam *I^w*, et tunc (*sp. vac.*) geminata postulauit *H*, et tunc geminatum postulauit *G^b*, *inc.* *G^a* nobis *ZNI* al. er. *N* 14 ad *om.* *K* benefica *K* 15 ipse] iste *HGI* quae *om.* *HGI* miserante *B* 16 districtum *B* bona ligur *HI Bern.*, bona liguria *G^a* 17 tuo usu *F* secunda] secunde *B^a*, secula *EFHG^aIA* deuenerunt *F²*, * uenerunt *F¹* collatus *B* tibi egyptos *B^a* uixisti *K* 20 te] tē *H*, *om.* *G^a* iosep *EFIP* 21 saccis *K* reddisse *Z* 22 uisus] iussus *ZN* uendidit] u. et *F²GI*, uendit *A* 23 quam] quod *EF*, quia *I* solus *KII* 21 est *om.* *F* praestitisse] praebere *HGI Bern.* 26 cupidos] auidos *F*

ADDITAMENTVM PRIMVM.

EPISTVLAE THEODERICIANAE
VARIAE

EDIDIT TH. MOMMSEN.

I.

GELASIUS THEODERICO REGI.

a. 494 fin.

Apud magnanimitatis tua excursus constare manifestum est pro quibusbet intervenire pontificem ministerii sui qualitate constringi. Christianae mentis vestrae pietate confisus virum spectabilem Constantium credidi vobis meis litteris intimandum, 5 utpote qui pro quolibet homine supplicare sacerdotalis officii ratione convenior.

Ex collectione Britannica (cod. Londin. n. 8873) epp. Gelasii n. 5 (inde Ewald *Neues Archiv* vol. 5 a. 1880 p. 511; Jaffé-Loewenfeld n. 641). scriptam esse epistolam eo quem indicavimus anno Ewaldius l. c. p. 529 effecit ex ordine epistularum.

II.

TEIAE COMITI GELASIUS.

a. 495

Si conscientia secura est Eucharisti, aut solus huc ante venire non debuit, cum 1 accusator eius aegritudine teneretur, aut postea quam accusator eius huc venit, hic potius debuit permanere, donec in praesenti accusatore suo manifestissime confutato suam nobis innocentiam manifestissime conprobaret. nos tamen eius causa iustitiam 5 reservantes, quamvis intellegamus tergiversationibus eum suis audientiam declinare, in qua fallere omnino non posset. defensorem Anastasium cum praeceptione direximus, ut, si se confideret posse purgari, ad nostrum properaret examen, ubi convenienter ab accusatoris obiectionibus expeditus liber apud nos posset existere; quod si non fecisset, sciret de conscientia sua se esse confessum. Item. quod dicis non apud me 10 2 Fausti debere verba proferri accusantis Eucharistum, quia ipse eum ante laudaret, tanto magis huic credendum est, qui scelus eius ex ipsa verius potuit familiaritate cognoscere. quod in tantum verum esse monstratur, ut ad Faustum convincendum nullatenus venire praesumat: quod utique. si conscientiam ab obiectionibus Fausti liberam se habere confideret, etiam nullo mandante facere debuisset. Item. dicit tua 15 3 nobilitas nescio quos illic parentes Fausti iam fuisse convictos. tanto magis fiducialius huc Eucharistus properare debuerat, ut et Faustum sic ut proximos de mendacii concinnatione, quod dictum est saepe, convinceret. neque enim parentes Fausti contra Eucharistum apud nos querimoniam commoverunt, sed cum hic Faustus positus accusat. non ergo ad nos pertinet, si illos convicit, qui eius apud nos non fecerant men- 20 tionem aut nunc etiam ad accusandum Eucharistum venire dissimulant. nisi Faustum, qui in eius accusatione persistit, in nostra examinatione convincat. quid autem visum fuerit nobilitati tuae. ut mihi iniuriam faceretis. ignoro, dum putatis, quia de nostro iudicio causa deberet auferri. et ad episcopos intra provinciam positos pro Eucharisti et sociorum voluntate transferri: quod non poterit ulla omnino ratione fieri. Item. 25 4 nobilitatem tuam magis ac magis commonemus, ut se ab ecclesiasticis causis et rebus

abstinere dignetur et permittas omni exagitatione cessante religionis regulam custodiri, praecipue cum te alterius communionis non dubium sit, nec personam tuam debeas rebus ad te non pertinentibus qualibet intentione miscere, ne nos compellas, ³⁰ ut supra diximus, ad domnum filium meum regem haec omnia missa relatione referre, quia, cum ipse pro sua sapientia causis ecclesiasticis in nullo velit esse contrarius, iustum est, ut quicumque sub illius regno vivit, quod facit rex magnificus imitetur, ne videatur supra illius tendere voluntatem.

Ex collectione Britannica (cod. Londin. n. 8873; hanc ep. contuli ipse) epp. Gelasii. 14 (inde extrema ed. Ewald *Neues Archiv* 5, 514, reliqua Loewenfeld epp. pontif. Rom. ineditae a. 1885 p. 5; Jaffé-Loewenfeld n. 650). de tempore epistolae dixit Ewald l. c. p. 529.

2 eukaristi <i>cod.</i>	7 non] nos <i>cod.</i>	8 exagmen <i>cod.</i>	9 possit <i>cod.</i>	10 sciret <i>m. 1</i>
<i>corr. in scire cod.</i>	11 eukaristum <i>cod.</i>	landarat <i>malim</i>	12 potui <i>m. 1</i>	<i>corr. in potuit cod.</i>
14 ob <i>add. m. 2 cod.</i>	16 ma in magis <i>superscr. m. 1 cod.</i>	17 eukaristus <i>cod.</i>	19 eukaristum <i>cod.</i>	
nos <i>addidit m. 1 cod.</i>	20 conuincit <i>corr. in conuicit cod.</i>	nos <i>add. m. 1 cod.</i>	21 eucaristum <i>cod.</i>	
24 eukaristi <i>cod.</i>	28 esse <i>post communionis ins. Ewald</i>	30 donnum <i>cod.</i>		

III.

[GELASIUS] THEODERICO REGI.

a. 495

Magnificentia vestra perpendit sacerdotalis me officii necessitate constringi, ut apud clementiam vestram, quam constat omnia librare sapienter, intercessor accedam.

Ex collectione Britannica (cod. Londin. n. 8873; contuli ipse) epp. Gelasii n. 16 (inde Ewald *Neues Archiv* 5 a. 1880 p. 515; Jaffé-Loewenfeld n. 652). de auctore et tempore epistolae dixit Ewald l. c. p. 507 seq. 529.

1 gelasius *om. cod.* 2 me *supra v. m. 1 cod.*

III.

GELASIUS HERELEUVAE REGINAE.

Qui pro victu pauperum domino filio meo excellentissimo regi cum meis litteris ⁵ supplicaret, Petrum ecclesiae defensorem dirigere properavi. quo veniente sublimitatem quoque tuam salutare non destiti, plurimum deprecans, ut pro vestrae salutis et prosperitatis augmentis egentium causas iuvare dignemini. data V. k. Mar.

Servavit sylloge cardinalis Deusdedit (saec. XI exeuntis) l. 4 c. 55 (cod. Vatic. 3833 f. 105', quem contulit mihi Mau; ediderunt inde Ballerini in epp. Leonis tom. 3 a. 1757 p. CCCIV; Mansi 8, 142; Thiel epp. pontif. 1 p. 502; Jaffé-Loewenfeld n. 683).

V.

GELASIUS ERELEUVAE.

a. 496

⁵ Felicem et Petrum Nolanae ecclesiae clericos surripere potuisse sensibus vestrae sublimitatis admiror, ut contra divinas humanasque leges ecclesiastica privilegia respuentes suppresso nomine clericali ad iudicia publica convolarent, quando imperialibus constitutis inter huiusmodi personas quicquid sedes apostolica censuisset, decretum fuerit oportere servari. non solum domno filio meo, magnifico regi illudentes, veluti laici contra proprium praecepta regia deposcerent sacerdotem, sed etiam adhibitibus barbaris sub nomine domus vestrae in eiusdem praesulis sui perniciem necemque sae-

vierint, cum iustis ex causis ante convicti, quod ecclesiasticam pecuniam reddere cogere-
ntur, magna sit eis sui humanitate pontificis quantitas relaxata. quia ergo pervidet¹⁰
vestra sublimitas etiam in apostolicae sedis contumeliam eos fuisse progressos. officio
meae salutationis accepto precamur, ut privilegia beati apostoli Petri, quae divinis
humanisque legibus concessit antiquitas, nulla patiamini subreptione convelli.

Ex collectione Britannica (cod. Londin. n. 8873) epp. Gelasii n. 46 (inde Ewald *Neues Archiv* 5,521;
Jaffé-Loewenfeld n. 721). de tempore dixit Ewald l. c. p. 529.

2 felicem] f. episcopum *cod.*, sed hoc voc. *deletum* 6 donno *cod.* 11 uestra] nostra *cod.* su-
blimitas *supplet manus prima*

VI.

GELASIUS THEODERICO REGI.

a. 496

Certum est magnificentiam vestram leges Romanorum principum, quas in negotiis
hominum custodiendas esse praecepit, multo magis circa reverentiam beati Petri
apostoli pro suae felicitatis augmento velle servari.

Servarunt collectio Britannica (cod. Londin. n. 8873) epp. Gelasii n. 47 (cf. Ewald *Neues Archiv* 5,522)
et Ivo Carnotensis decr. 4 c. 180 (in breviori forma libro secundo = Vat. 1358 f. 34'), a quo pendent Gratianus
decr. 1 dist. 10 c. 12; Mansi 8, 139; Thiel epist. pontif. 1 p. 63. 489; Jaffé-Loewenfeld n. 722. de tempore
dixit Ewald l. c. p. 529.

1 gelasius *Ivo*, om. *Lond.* thederico *Lond.*, theodorico *Ivo* 2 certi simum *Ivo* (*Vat.*) 3 re-
uerentiam] r. uestram *Ivo* (*Vat.*)

VII.

GELASIUS PAPA GERONTIO ET IOHANNI EPISCOPIS.

Frater et coepiscopus noster Serenus tantis est contumeliis appetitus, ut non
sine nostra fuerit lacessitus iniuria, quia ad comitatum domini filii nostri regis pro
immanitate facti venire compulsus est. hunc ergo omnibus decet a nobis solacii
adiuvare, quia cunctis crescit, quicquid in tali causa probatur impensum.

Servavit collectio Anselmi Lucensis l. 6 c. 109 (cod. Vatic. 1363 f. 122', quem nobis contulit Mau); inde
Thiel epist. pontif. I p. 63. 489; Bull. Romanum (Taurini 1867) epp. vol. 1 p. 307; Jaffé-Loewenfeld n. 723.

VIII.

GELASIUS QUINIGESIO ET CONSTANTINO EPISCOPIS.

Felix et Petrus ecclesiae Nolanae clerici contumaciter et contra constitutum
rebelles ad comitatum filii mei regis putaverunt esse properandum dicentes sibi vim
fuisse generatam tacito clericatus officio; et auctoritate promerita contra civilitatem
redemptis sibi barbaris supra scriptum episcopum suum gravibus iniuriis et dispendiis
affecerunt. proinde necessarium fuit, ut ad eundem dominum filium meum supra
dictus frater noster Serenus episcopus convolare ostensa fraude secundum beati-
tudinem temporum suorum vir praecellentissimus filius meus Theodoricus rex ad
nostrum contumaces clericos remisit examen.

Servavit sylloge cardinalis Deusdedit l. 4 c. 56 (cod. Vatic. 3833 f. 105', quem contulit mihi Mau); ediderunt
inde Lucas Holstenius coll. Romana bipert. a. 1662 1, 208; Mansi vol. 8 p. 85; Bullarium Romanum ed.
Taurin. epp. vol. 1 a. 1867 p. 306; Thiel epist. pontif. 1 p. 63. 490; Jaffé-Loewenfeld n. 743.

1 post episcopis *ins.* et caetera *Vat.* 9 post examen *ins.* et caetera *Vat.*

VIII.

PRAECEPTUM REGIS THEODERICI.

a. 507 (vel 508) *Mart. 11*

Domitori orbis, praesuli et reparatori libertatis senatui urbis Romae Flavius Theodericus rex.

Pervenit ad nos, patres conscripti, de ecclesiae missa utilitate suggestio et
 5 nostrae mansuetudinis grata sacri coetus vestri ordinatio corda pulsavit. et licet post
 venerabilem synodum ad huiusmodi decreta vestri sufficiat ordinatio sola iudicii, tamen
 pro vestra huiusmodi praesentibus oraculis dedimus consultatione responsum, ut nulli
 fas sit ecclesiae cuiuslibet antistiti sub qualibet alienatione de proprietate contractus.
 usumfructum plane suum cui salva voluerint aequitate praestabunt. neque enim frustrari
 10 [debet] sola pontificis voluntate vel cleri peregrinis debita omnibus vel statui eccle-
 siae res delata. quid enim tam profanum est quam ut in hac largientis parte vio-
 letur arbitrium. dum quod ad ecclesiam quisque voluit pertinere, privatae sibi vindi-
 cent pro usufructu rei personae contractum. ergo si quis scelestis ausibus interdicta
 praesumpserit et ultra usumfructum rem tenere cupit episcopo vel clero largiente,
 15 alienata res protinus cum fructibus a venerando praesule vindicentur. et cetera.

Data V idus Martias Ravenna Venantio v. c. consule.

Habent tres libri Coloniensis n. 212 saec. VII nobis *K*, Vaticanus Palatinus n. 574 saec. IX nobis *P*
 (vide de his quae infra p. 398 dicta sunt), Murbacensis deperditus, nobis *M*. ediderunt Lucas Holstenius
 collectio Romana bipertita (1662) p. 212 (inde Mansi vol. 8 p. 345; Thiel epist. pontif. 1 p. 695) omnino
 ex libro Palatino; Martène et Durand thesaurus anecdotorum I (1717) p. 1 ex Murbacensi; Pertz MG. LL
 5 p. 169 ex Coloniensi et Palatino, quos duos ego quoque iussi conferri.

Praemittunt incipit praeceptum immo (ino *K*) lex data (*om. VM*) a (ad *K*) gloriosissimo (glorissimo *V*)
 rege theoderico (theuderico *M*, theudoricho *K*) contra illos sacerdotes qui substantiam (-tia *K*) ecclesiae iure
 directo aut vindere (vindire *K*) aut donare praesumunt *VK*; capitulum numeros adscribunt XXXVIII *V*, LI *K*.

2 domituri *VM*, doturi *K*, dominae *Haupt non recte* urbis *K* pr(a)esoli *VKM*. 3 theu-
 doricus *K* 4 patris *K* 5 mansuetudines *V*, mansuetudinis *K* grata] *VM*, gratia *K* 7 consola-
 tione *VM* 8 cuiuslebit *V*¹, cuiuslebit *V*² antistiti] *K*^a (?), antestiti *K*^b, antesteti *VM* qualebit *V*
 9 voluerit *VM* 10 debet] *M* ex supplemento, *om. VK* pontifices *K* debitu *K* 11 est *om. VM*
 largientes *VK* 12 ad *om. V*¹ voluerit *K* 13 usufructu rei] *scripsi*, usufructuariae *VKM* sce-
 lestis] ex caelestis *K* 14 rem tenere] *scripsi*, retinere *K*, retinere *VM* copit *K* 15 a *om. V*¹
 praesole *K* uidecetur *V* 16 rauennae *V* uuc *K* consol *V* uter intellegatur ex Venan-
 tiis duobus, consul a. 507 an alter a. 508, parum constat; neque enim sufficit ad distinguendum priorem a
 posteriore, quod nomen nudum procedit (cfr. Rossi inscr. chr. 1 p. 421).

ADDITAMENTVM SECVNDVM

ACTA SYNHODORVM
HABITARVM ROMAE

A. CCCXCVIII. DI. DII

EDIDIT TH. MOMMSEN.

EXPLICATIO NOTARUM.

- A* Vaticanus reginae 1997 saec. VIII.
 - B* Berolinensis Phillippsii n. 1743 saec. VIII.
 - C* Ambrosianus S. 33 sup. saec. IX.
 - D* Vaticanus 1342 saec. IX.
 - E* Vaticanus 5845 saec. VIII.
 - F* Monacensis 5508 saec. IX.
 - G* Parisinus 11710 a. 805.
 - H* Parisinus 8921 saec. VIII.
 - K* Coloniensis n. 212 saec. VII.
 - M* Romanus Vallicellianus A. 5 saec. IX/X.
 - T* Parisinus 1564 saec. IX.
 - V* Vaticanus Palatinus n. 574 saec. IX.
-

Synhodorum trium habitarum in urbe Roma sub rege Theoderico a. 499. 501. 502 una cum actis regiis secundae earum praemissis quoniam placuit epistulis Cassiodori regiis praefectoriisque adiungere, agendum est de libris scriptis, per quos ad nos pervenerunt. agi posse de iis debetur Maasseno; nam is libro edito de litteratura iuris canonici (*Geschichte der Quellen und der Literatur des canonischen Rechts* vol. 1 a. 1870) iustae recensiois viam aperuit et fundamenta posuit.

Descendere codices quos habemus ex eodem exemplari aetate ab archetypo proxime distanti, sed tamen nequaquam a mendis immuni ostendunt aliquot loci in codicibus omnibus pari modo corrupti aut hiantes:

p. 412 *presb.* 31 tituli Romanus *libri boni omnes*

p. 446, 3 *post* commento *quaedam exciderunt*

p. 449, 12 *salutaris excerpta (KV)*, *saluatoris libri pleni omnes*

p. 449, 18 *modos E*, *modo A*, *uerum domos deteriores ex coniectura ut videtur*

p. 452 *ep.* 14 *Tarraconensis similiterve libri optimi*, *Tarricinensis deteriores ex emendatione puto.*

Capita quoque synhodi a. 502, ut adnotavi ad p. 444, eadem fere sunt in libris praeterea familiae diversae.

Sed ab archetypo communi mature sumpta sunt exemplaria duo, quorum utrumque propaginem reliquit; familiam ducit in altero syllogae quae hodie dici solet Teatinae liber primarius Vaticanus reginae n. 1997, nobis A, in altero liber syllogae Dionysianae auctae Vaticanus n. 5845, nobis E. videamus primum de illo libro iisque qui ex similibus pendent.

Sylloge Teatina¹⁾ cum inter complures epistulas scriptas ab imperatoribus pontificibusve vel ad eos nullam habeat posteriorem anno 506, habeat item laterculum pontificum Romanorum²⁾ desinentem in morte Hormisdæ, verisimile est compilatam esse in Italia sub successore Hormisdæ Iohanne I. a. 523—526 regnante etiam tunc Theoderico. integram ut videtur servavit codex Vaticanus reginae n. 1997³⁾, saec. VIII⁴⁾ (secundum alios IX/X) scriptus a Sigiperto quodam praecipiente Ingilramno, quem fuisse episcopum Teatinum certa indicia produunt⁴⁾. trium synhodorum urbanarum decreta, quae inter alia multa apud Maassenum recensita ea continentur, leguntur ibi continuo scripta, nisi quod interponitur inter primam et secundam pontificum Romanorum index, neque dubia est horum omnium origo communis. incipiunt acta a. 499, quibus adhaeret libellus Iohannis diaconi datus ad papam Symmachum a. 506 Sept. 18 a concilio illo omnino alienus, sed adiunctus ei propterea, quod inter subscriptores actorum eorum idem Iohannes (p. 415 fin.) postremus est. sequuntur post

1) Maassen l. c. p. 526 seq. De indole corporis quamquam in universum recte iam Ballerini indicaverunt, quod ii posuerunt compilatum id esse inter a. 499 et 502 propterea, quod laterculus pontificalis ibi exhibetur medius inter horum annorum synhodos, recte Maassenus reiecit; nam in sylloge compilanda temporis nulla ratio habita est. 2) Edidit eum Duchesne lib. pontif. 1 p. 18 cf. p. XV. 3) Contulit librum meo iussu Iohannes Tschindel. 4) Thiel epist. Rom. pontif. 1 p. 697; Maassen l. c. p. 375.

laterculum decreta a. 502. haec excipiunt temporis ordine insuper habito acta a. 501 eaque reliquis pleniora; nam praecedunt episcoporum decreta epistolae quaedam regiae aliaeque ad concilium illud pertinentia instrumenta omnino disposita ita ab homine rerum perito et aequali. codex ipse barbarismos multos habet ab archetypo sine dubio alienos, sed scriptus est non indiligerenter et ab interpolatione immunis. eadem documenta eodemque ordine, nisi ubi librarii eum pessum dederunt, redeunt in codicibus tribus aliis, qui sunt hi:

- B* 1. Remensis origine¹⁾, deinde Claromontanus n. 380, postea Meermannianus n. 576, mox Phillippsii n. 1743, iam Berolinensis, saeculi VIII. trium conciliorum acta in hoc libro divulsa sunt, scilicet a. 501 adsunt f. 85 seq., annorum 499 et 502 f. 246—255 et interpositis alienis f. 265—267. ad concilium a. 501 adnotarunt manus duae posteriores: *hec synodus non est kathol*, item: *hec epistola in receptionem codicem non abetur*.
- F* 2. Monacensis n. 5508 sive Diessensis n. 8 saec. IX²⁾. mutilato libro deficit actorum a. 499 pars prima ad verba p. 405, 7 *ut decreta*.
- T* 3. Pithoeanus olim, hodie Parisinus Lat. n. 1564 saec. IX³⁾.

Tria haec conciliorum corpora urbana ea de quibus agimus ex Teatino videntur adscivisse, a quo tempore non multum recedunt. Berolinense exemplar, in quo quae continentur perveniunt ad a. 614, laterculum pontificum habet⁴⁾ Teatino simillimum, scilicet in quo post Hormisdam, ad quem tempora adscripta sunt, sequantur nomina Iohannis et Felicis annis et mensibus non expletis. Diessense absolutum est post a. 626, Pithoeanum post a. 580. Diessensis voluminis compilatorem usum esse Teatina sylloge inde efficitur, quod instrumenta alia originis Italicae, ut edicta imp. Glycerii et Himilconis praefecti praetorio, item gesta de nomine Acacii ad nos non pervenerunt nisi per duos hos libros Teatinum et Diessensem⁵⁾. Pithoeana sane sylloge cum Diessensi communia praeter vulgaria non habet nisi solum commonitorium episcoporum Lupi et Euphronii⁶⁾ neque Berolinensi quod sciam peculiaris affinitas est cum Teatina: sed tres hi libri tam arto vinculo coniuncti sunt, ut si Diessensem qui scripsit Teatinum corpus adhibuit, dubium non sit id ad Berolinensem quoque et Pithoeanum pari ratione pervenire. denique res ipsa loquitur: nam et in delectu consensus et corruptelae sescentae communem horum librorum originem et artam cum Teatino corpore connexionem demonstrant. utilitatem prae Teatino hi libri habent non magnam, sed aliquam. barbarie scripti sunt omnes multo magis quam Teatinus; optimus eorum Berolinensis est, pessimus Monacensis, quippe qui non solum foedam interpolationem subierit, sed etiam a secunda manu emendatus vel potius corruptus sit adhibito exemplari aliquo corporis Dionysiani Hadriani. attamen cum Teatino libro plerumque cedant, quibusdam ilocis eum emendant vel adeo explent, ut p. 401 trium primorum presbyterorum nomina soli servarunt, item p. 446, 21 suppeditant verba quaedam in Teatino ommissa. laterculos quoque, a quibus incipit synodus a. 502, libri *BFT* ita exhibent, ut eorum archetypum appareat scriptum fuisse non continuo, ut scriptus est liber *A*, sed nominibus per duas paginas iuxta positas distributis, quam formam fuisse archetypi communis in adnotatione (p. 439) demonstratum est.

Alter ordo codicum pertinet ad corpus canonum Dionysianum. Dionysius ipse quamquam fieri potest, ut canonum collectionem post synodos has habitas ediderit⁷⁾, earum nequaquam oecumenicarum acta non recepit. sed inter auctaria ante Hadriani papae tempora ei adiecta acta haec comparent in codicibus duobus his:

1) Maassen l. c. p. 638; Waitz *Neues Archiv* 4, 587. ipse contuli. 2) Maassen l. c. p. 624. contulit librum rogatu meo Ludovicus Traube Monacensis. 3) Maassen l. c. p. 604. contuli ipse; recognovit mea causa P. F. Girard professor Parisinus. 4) Edidit eum Duchesne lib. pontif. 1 p. 20 cf. p. XV. 5) Maassen l. c. p. 631 cf. p. 332. 397. 6) Maassen l. c. p. 373. 7) Disputavit de tempore editionum eius duarum Maassen l. c. p. 431.

1. Vaticanus n. 5845 saec. VIII¹⁾.

E

2. Bobiensis olim, iam Ambrosianus S. 33 sup. saec. IX²⁾ codex praecedenti ut simillimus est, ita ex eo non est descriptus; nam inter alia hiatus p. 449, 11 in solo codice *E* comparet, non in *C*. sed longe illo inferiorem esse et alii multi loci ostendunt et laterculi a. 501 extr. et a. 502 init. in hoc libro plane pessumdati. praeterea liber passim monstrat spatia vacua a primo scriptore relicta et deinde ab emendatore expleta; idem passim textum mutavit ad codicem corporis Dionysiani Hadriani³⁾.

Duos hos libros non pendere ex corpore Teatino demonstrant et delectus diversus et ordinatio ab eo recedens et lectionum proprietates. scilicet ad delectum quod attinet, qui haec compilavit non solum abiecit acta a. 501 praeter ipsa episcoporum decreta, sed admisit quoque concilia alia duo urbana a. 465 et 487⁴⁾ in Teatinum corpus non recepta itaque adhibuit fortasse corpus aliquod conciliorum urbanorum. ordo quoque conciliorum trium diversus est: nam cum apud Teatinum post a. 499 et 502 sequatur 501, hic post a. 501 et 502 sequitur 499. eodem ducunt lectiones inter se collatae. acta in hoc ordine codicum exhibentur breviate, scilicet in actis a. 499 abiectus est laterculus eorum qui concilio interfuerunt, a quo in Teatino libro similibusque ordiuntur, et subscriptiones praeter primas ita decurtatae sunt, ut pro plena formula, quae est *Constantinus episcopus ecclesiae Capuanae subscripsi* succedat brevior *Constantinus Capuanus*, unde factum est, ut non raro in ethnicis genetivus nominativi locum usurpet, *Aquinatis* ponatur ubi poni debuit *Aquinas* et sic deinceps. sed brevior haec actorum forma compluribus locis plenior lectionis puritate vincit. subscripsi exempla quaedam selecta fere ex laterculis, cum quae ad ordinem verborum pertinenti melius ex lectione continua intellegantur.

p. 406 ep. 13 ferentini novi *EB*, ferentini *A*, ferentinae *TF*. *oppidum id novum tituli quidam appellant* (C. I. L. X p. 572), *apud auctores id additamentum praeterea nusquam reperitur.*

p. 435 ep. 46 siluinus *EC*, siluanus *reliqui fere: illud verum esse ostendunt acta a. 502.*

p. 449, 13 alienatione *E* cum excerptis (*KV*), alienatione vel commutatione libri *reliqui.*

p. 452 ep. 19 suessan *C*, suasenensis *E*, uessanae *A* *similique corruptela reliqui omnes.*

p. 453 ep. 35 albanensis *E*, albin- uel alben- *plerique.*

p. 454 ep. 53 buxentinus *E*, auxentinensis *C*, bursentin- vel barsitan- *A* et *reliqui.*

p. 454 ep. 55 lunensis *E*, dunens- vel donens- *reliqui, in his C.*

Itaque in crisi horum actorum magnum pondus habet codex *E* poterimusque ibi quoque eum sequi, ubi contra reliquos stat cum *C* vel adeo solus. sed tamen cave caecae fidem ei habeas; adsunt hic illic interpolationes:

p. 407 ep. 28 arniensis *ABT*, narniensis *E*, narriensis *C*

p. 408 ep. 40 pitinatum *A*, peltinatum *EC*.

Ad hos duos codicum ordines accedit tertius contaminatorum et interpolatorum sive, quod idem est, exemplarium corporis Dionysiani Hadriani quod dicunt. nimirum

1) Maassen l. c. p. 427. 450. contulit mihi Tschindel. 2) Maassen l. c. p. 471; Reifferscheid bibl. patr. Lat. Ital. 1 p. 26. contulit mihi Gerhardus Ficker. 3) Ita p. 445, 1, ubi boni libri habent *in mausoleo*, interpolati *in unum*, qui hunc librum emendavit utrumque coniunxit *in unum in mausileo*. uno loco p. 454, ep. 55 corruptum *donensis* codici *C* a manu prima adeo commune est cum reliquis contra lectionem *E* quae est *lunensis*. sed haec rara sunt neque sufficiunt ad librum de loco suo deiciendum. 4) Maassen l. c. p. 274. 278.

corporis canonum formati ex Dionysiano receptis quae ad id accesserant auctariis novisque praeterea additamentis et a papa Hadriano a. 774 Karolo magno oblatis, cuius generis adhibiti sunt libri hi:

- H* Parisinus n. 8921 (= suppl. Lat. n. 331) saec. VIII¹).
G Parisinus n. 11710 (= Sangermanensis n. 367) scriptus a. 805²).
D Vaticanus n. 1342 saec. IX³).
M Romanus Vallicellianus A 5 saec. IX/X⁴).

Syllogen hanc qui ordinavit, adhibuerit necesse est non solum corpus Dionysianum cum auctariis iis, quae exhibent libri *EC*, sed item ex genere corporum *ABFT* aliquod exemplar; nam utriusque ordinis indicia in libris Dionysianis Hadrianis inveniuntur. in dispositione illum ordinem (a. 499. 502. 501), quippe secutus est, sed breviationem retinuit ordinis posterioris abiectis instrumentis actorum a. 501, quippe quae ad decreta episcopalia non pertinerent et compendiatis subscriptionibus. ordinem retinuit corporis Teatini in laterculo p. 405 seq. neglecto eo quem proponunt libri *EC*. argumenta capitum, quae adscripta sunt ad acta synodi a. 502 in libris *EC*, iisdem verbis redeunt in libris huius ordinis compluribus. lectiones quoque horum librorum modo ad priorem, modo ad posteriorem ordinem sese applicant et contaminationem tam aperte prae se ferunt, ut de ea exponere supervacaneum sit: quid quod interdum etiam leves mendae alterius utrius generis in hosce libros transierunt, ut *bellatore* p. 410 ep. 66 et in *A* est et in *GH*. is a quo recensio haec proficiscitur etsi adhibuit sine dubio codices antiquiores tam nostro *A* quam nostro *E*, nihilominus quae sint et propria ei et utilia nulla habet; vix enim adlegari possunt talia:

p. 406 ep. 10 trium tabernarum *meliores*, trium tabernis *Hadriani*, quod ipsum vel tribus tabernis in archetypo fuisse potest.

e contrario non desunt contaminatis his proprii errores et interpolationes:

p. 445, 1 in mausoleo *meliores*, in unum *contaminati*.

p. 446, 23 nec loci . . . dixit *om. contaminati*.

Haec exponenda fuerunt de codicibus actorum horum plenis. praeterea ex tertiae synodi actis excerpta quaedam habent libri duo Coloniensis n. 212 saec. VII (Maassen l. c. p. 576) et Vaticanus Palatinus, antea Lauriacensis n. 574 saec. IX (Maassen l. c. p. 585). scilicet post verba haec: *Quia etiam et ea quae infra scripta sunt omnibus ecclesiis satis (-tes K) necessaria esse novimus, ideo iustum et rationabile nobis visum est, ut illa supra scriptis titulis canonum iungerimus* quae habet Coloniensis, absunt a Palatino. sub praescriptione utriusque libro communi: *ex constituto synodali apostolicae sedis (sedes K) inter cetera ad locum* leguntur haec: p. 449, 10 *his ergo perpensis . . . 16 accepta tueatur*. post verba *et paulo (pauli V) post* sequitur 450, 5 *quicumque . . . 451, 4 dispergit*. praeceptum, quod Theodericus a. 507 Mart. 11 ad senatum dedit, cum his actorum excerptis servatum et supra p. 392 a nobis expressum in Coloniensi praecedit praecedebatque in Murbacensi deperdito, sequitur in Palatino. descendunt excerpta haec ex codice diverso a nostrorum communi archetypo eoque aliquantum meliore.

1) Maassen l. c. p. 441. codex in actis his integer est, biblioepa folia transposuit ita ordinanda 132—139. 131. 125—130. 140. contuli ipse. 2) Maassen l. c. p. 441. plura deficiunt indicata in annotatione. contuli ipse, recognovit maiore ex parte Girard. 3) Maassen l. c. p. 512. contulit meo iussu Tschindel. 4) Maassen l. c. p. 442. contulit meo iussu Tschindel.

I. ACTA SYNHODI A. CCCCXCVIII.

P. c. Paulini v. c. sub die kal. Martiarum in basilica beati Petri apostoli resi-499 Mart.1.
dente viro venerabili papa Symmacho una cum

1. Rustico Menturnensi

rusticu *B*
menturensi *A*, meturnensi *T*, minturninsim *B*

2. Bonifatio Veliterno

bonifacio *A*, bonefacio *T*, bonefacio bonfacio (*sic*) *B^a*
uelaeterno *B*

3. Miseno Cumano

mesino *A*, misseno *B*
cumanu *A*, cumano *B*

4. Rufino Canusino

rofino *B*
canusinu *A*, canosino *BT*

ABT(hi tres plene) ECHGDM(hi sex non habent nisi prima verba ad papa Symmacho)

praemittunt incipiunt canones (canonis *B*) summachi (simmachi *B*) pape temporibus (tempore *B*) teudori (theud *B*) regis *BT*, inep decreta pp symachi num. V suggestio fulgentis archidiac eclae rom de congregata synd ex praecepto pp symachi *C(marg.)D*, synodus in qua constitutum est ut uiuo papa de episcopatu (episcatu *E*) romano nullus loqui praesumat *EC*

1 pc *CGH*, post consulatum (consolatum *D*) *AEDM*, om. *B* pauliani *B*, paulino *T* *uc BTGH*, aug *A*, uiri clarissimi *ECDM* sub om. *GHDM* matiarum *E*, martirum *T* baselica *G* beati om. *E* residente *A*, resedente *BT*, synodo praesidente (-ti *GHM*) *ECGHDM* 2 uiro] *A*, uero *B*, om. reliqui uenerabile *AB*, uenerabilae *T*, beatissimo *ECGHDM* unam *B*

Laterculos sic ordinat A: habent item BT, et T scilicet ordine nominum turbato sic: 1 (nomen et locus ut postea in numeris nudis). 2. 34 (loc.). 3. 35. 4. 12 (loc.) 36 (nom.). 5. 26. 6. 27. 7. 28. 8. 29. 9. 30. 10. 31. 32. 33. 34 (n.). 11. 12 (n.) 36 (loc.). 13 (n.) 25 (loc.). 14 (n.) 50 (loc.). 15 (n.) 51 (loc.). 16 (n.) 52 (loc.). 17 (n.) 53 (loc.). 18 (n.) 54 (loc.). 19 (n.) 55 (loc.). 20 (n.) 56 (loc.). 21 (n.) 57 (loc.); deficiunt igitur loci ex 13—21, integri 22. 23. 24, episcopus ex 25, integri 37—49, episcopi ex 50—57, integri 58—65. B etiam magis ordines turbavit, ita ut de presbyteris et diaconis restituendis desperandum sit; episcopi ita se excipiunt: f. 246 r. 1 n(omen) l(ocus) — f. 246' ordine primo 2 n. 3 n. 4 n. 5 n. 6 n. 7 n. 8 n. 9 n. 10 n. 2 l. 3 l. 16 n. 18 n. 20 n. 22 n. 40 l. 44 l. (fulgenti interponitur). 23 n. 24 n. 25 n. 50 n. 51 n. 52 n. 53 n. 54 n. — ordine secundo 10 l. 34 l. 35 n. 12 l. 26 n. 27 n. 28 n. 29 n. 30 n. 31 n. 35 l. 52 l. 54 l. 56 l. 58 l. 41 l. 45 l. 49 l. 19 l. 20 l. 21 l. 22 l. 23 l. 24 l. 38 n. 39 n. — ordine tertio 4 l. 5 l. 6 l. 7 l. 8 l. 9 l. 31 l. 32 n. 34 n. 12 n. 19 n. (spatium vacat, deinde presbyteri tres iohanni ualentino seuero) — ordine quarto 36 n. 26 l. 27 l. 28 l. 29 l. 30 l. (versus vacat) 32 l. 11 n. l. 36 l. 50 l. (spatium vacat) 63 l. 64 l. 65 l. — f. 247 r. ordine primo 55 n. 57 n. 58 n. 59 n. 13 l. 14 l. 15 l. 16 l. 17 l. 18 l. 33 n. 13 n. 15 n. 17 n. 19 n. (iteratur). 21 n. 23 n. (iteratur) 42 l. 46 l. (presbyteri austerio simaragdo sabastiano martino epyfania andrea seruodei) — ordine secundo 40 n. 41 n. 42 n. 43 n. 44 n. 45 n. 46 n. 47 n. 48 n. 49 n. 33 l. 25 l. 51 l. 53 l. 55 l. 57 l. 59 l. 43 l. 47 l. (presbyteri septemino cypriano epifanio bonefacio) 60 n. 62 n. 63 n. — ordine tertio presbyteri et diaconi iuliano stephano crescentione agapio agatone sabastiano ualentino anastasio genesio thimotheo uincemalo larencio maiximo abundancio astantibus quoque fulgencio cibriano cetonato abundantio dionisio acapito redempto iohanne marco anastasio marcello iuuino — ordine quarto 66 l., deinde presbyteri marcellino dominino litorio epifanio paulino adeodato dominico petro uicturino paulino iuliano uincimalo stefano pfo terinisi iohanne agillo arcortio benedicto helaro eutici uenantio tertulio laurencio petro — f. 247' ordine primo post presbyteros opilione petro romano eppolito 38 l. 39 l. — ordine secundo 64 n. 65 n. 66 n. 60 l. 61 l. 62 l. — ordine tertio presbyteri genuario pascasio gardiano petro urbico paulino proiectio — ordine quarto presbyteri sorano marciano maxentio iustino redimpto ualento: sequitur subscriptio (v. p. 401) subscripserunt nomer lxu et pape prbsi nomer lxxiii diaconi iiii. deinde pergitur: residentibus etiam, sequitur fulgentius cet. — Deficiunt in B ex episcopis tantummodo 37 n. l. 48 l. 56 n. 61 n.

5. Cresconio Tudertino
crisconio *BT*
6. Basilio Tollentinati
tollentmati *T*, tullentinat *B*
7. Decio Trium Tabernarum
decium *A*
tabuarum *A*, tabenerium *T*
8. Innocentio Mevaniae
innecencio *B*
miuanae *A*, mefaniae *B*
9. Valentino Amiternino
auternino *BT*
10. Basso Ferentiniensi
ferintiniensi *A*, forentiniensi *T*, feretiniensi *B*
11. Vitali Fanestri
uitale *B*
fenestra *BT*
12. Vitaliano Rosellano
13. Maximo Blerano
maiximo *B*
lerano *B*
14. Constantino Capuano
15. Benigno Aquaeuivensi
aqueuiuiensi *A*, aqueuiuinse *B*
16. Fortunato Suessano
furtunatio *B*
suesano *B*
17. Palladio Sulmentino
solmentino *B*
18. Vindemio Antiatino
uindimio *BT*
anteateno *B*
19. Constantio Utriculano
constancio *B*
uericulano *A*, uerecoiano *B*
20. Iohanne Ariminensi
iohanni *B*
ariminense *A*^a, arimeninse *B*
21. Germano Pisaurensi
pinsaurensi *A*, phisaurinse *B*
22. Martyrio Terracinensi
martino *B*
terraciniensi *B*
23. Candido Tiburtino
candedo *B*
tyburtino *A*, beturino *B*
24. Vitaliano Arnati
uitatio *A*, uitali *B*
25. Sereno Nomentano
nomentno *A*^a
26. Adeodato Lorensi
lurense *T*, lorinsi *B*
27. Stephano Nursino
rursino *T*
28. Dulcitio Sabinensi
sauiniensi *BT*
29. Fortunato Anagnino
furtunatio *B*
30. Pascasio Vulturensi
uulturensi *A*, ultoriensi *T*, uituriensi *B*
31. Sanctulo Signino
santolo *BT*
signo *A*^a
32. Valerio Caleno
calenio *T*
33. Felicissimo Caudino
filicissimo *B*
cautino *T*, gaudino *B*
34. Innocentio Forosempronensi
forosimproniensi *B*, forosimproniensis *A*, foro-
simproniensi *T*
35. Colonico Forocloudiensi
foroccludiensi *T*, foroccludiensi *B*
36. Epiphanio Beneventano
epyphanio *A*, epifanio *BT*
ueneuentano *B*, ueuentano *T*
37. Iohanne Spoletino
spolitino *A*
om. *BT*
38. Constantio Venafrano
constantino *B*
benefrano *AB*
39. Maximiliano Perusino
maximilliano *B*
40. Sallustio Amerino
salustio *B*
41. Luciano Tarquiniensi
tarquininsi *B*
42. Molensi Centumcellensi
mulense *A*, muliensi *B*
centumcellense *A*, centumcellis *B*
43. Basilio Matellicati
macellicati *A*, mallegati *B*
44. Florentio Plestano
plistuno *B*
45. Iusto Acerontino
acheroniino *B*
46. Maximiano Subaugustano
subaugustrano *A*, subuostrano *B*

47. Fortunato Fulginati
furtunatio <i>B</i>
fulgenati <i>AB</i>	56. Urso Reatino
urso <i>om. B</i>
48. Iohanne Vibonensi
uiuonensi <i>A, om. B</i>	57. Stephano Neapolitano
neapolitano <i>T</i>
49. Gaudentio Tadinati
tainati <i>AB</i>	58. Gaudentio Vulsinensi
uglaenise <i>B</i>
50. Felice Nepesino
filici <i>B</i>
nepessino <i>T</i>	59. Proiecticio Foronovano
51. Sereno Nolano
cereno <i>B</i>
lano (<i>praec. benigno</i>) <i>T</i>	60. Gaudentio Salernitano
salenrtano (<i>sic</i>) <i>B</i>
52. Aucupio Puteolano
puteulano <i>BT</i>	61. Quinto Teanensi
quinto <i>om. B</i>
teaninsi <i>B</i>
53. Timotheo Abellinati
thimothéo <i>B</i>
auellenati <i>B</i> , auellenate <i>T</i>	62. Bellatore Ostiensi
hostiensi <i>A</i> , ostensiense <i>B</i>
54. Mario Tifernati
mariuti fernati <i>B</i> , fermati <i>T</i>	63. Lampadio Urbissaluiensi
urbissaluitinsi <i>B</i>
55. Rosario Surrentino
rusario <i>B</i>
sorrentino <i>TB</i>	64. Adeodato Formiano
eteudato <i>B</i>
furmiano <i>B</i>
	65. Urso Stabiano
stauiano <i>A</i> , stauiniano <i>B</i>
	66. Saturnino Herdonitano
erdonetano <i>B</i>

residentibus etiam

1. Laurentio
<i>om. A</i>	14. Petro	31. Sebastiano
sabastiano <i>A</i>
2. Ianuario
ienuario <i>T, om. A</i>	15. Bono	32. Opilione
opylione <i>A</i>
3. Marciano
<i>om. A</i>	16. Sorano
<i>ante petro T</i>	33. Valentino
4. Gordiano
gurdiano <i>T</i>	17. Paschasio
pascasio <i>AT</i>	34. Petro
5. Maxentio	18. Asterio	35. Anastasio
6. Petro	19. Iohanne	36. Romano
7. Iustino	20. Smaragdo	37. Genesio
8. Urbico
urbigo <i>T</i> , urbio <i>A</i>	21. Valentino	38. Marcellino
9. Redempto
redimito <i>T</i>	22. Sebastiano	39. Dionysio
dionisio <i>A</i>
10. Paulino	23. Marcello	40. Domnino
11. Proiecticio	24. Martino	41. Epiphanio
epifanio <i>A</i>
12. Valente	25. Asello	42. Agapito
13. Iovino
iuuino <i>AT</i>	26. Epiphanio
epyphanio <i>A</i>	43. Acontio
	27. Lutorio	44. Abundantio
	28. Andrea	45. Paulino
	29. Agathone	46. Agapito
	30. Servodei	

A(om. presb. 1—3)B(om. in episcopis 18 locum, 56 nomen, 61 nomen: propter presbyteros c. p. 399)T(om. ex episcopis totos 47—49, nomina 50—57, totos 58—65, item presb. 18—46)

*post laterculum episcoporum add. et subscribserunt episcopi numero lxx (xlxx *T*^a) et papa presbyteri numero lxxiiii (sic *AT*^a, lxxiii *T*^b; et ins. *A*^b), diacones (diac. *T*) numero (om. *T*) viii *A* in margine, *T* in textu, hii sunt episcopi qui subscribserunt nomen lxx et pape prbi nomen lxxiii diaconi viii *B* residentibus (resedentibus *T*) etiam post laterculum et adnotationem de numero *B**

47. Petro	57. Iohanne	66. Cypriano
48. Adeodato	iohane <i>A^a</i>	67. Maximino
49. Timotheo	58. Iuliano	68. Epiphanio
thimotheo <i>A</i>	59. Paulino	epifanio <i>A</i>
50. Dominico	60. Stephano	69. Marco
51. Hilaro	61. Laurentio	70. Bonifatio
52. Benedicto	62. Crescentio	71. Vincemalo
53. Victorino	crescentione <i>A</i>	uinchemalo <i>A</i>
54. Redempto	63. Eutyche	72. Abundio
55. Vincemalo	euthyce <i>A</i>	habundio <i>A</i>
56. Severo	64. Septimino	73. Venantio et
	65. Iuliano	74. Stephano presbyteris

adstantibus quoque

1. Fulgentio	4. Tarrensi	6. Tertullo et
2. Cypriano	5. Citonato	7. Iohanne diaconibus
3. Anastasio	citonatu <i>A</i>	
anastasio <i>A</i>		

2 Fulgentius archidiaconus dixit.

Beatitudo vestra directis antehac per provincias auctoritatibus frequentem Italiae sacerdotum synhodu[m] convocavit, quorum praesentia in vestris videtur oculis constituta. nunc beatitudo vestra quae ad ecclesiasticas indemnitates vel ad pacem totius ecclesiae
5 pertinent sive concordiam, dignetur tractabiliter ordinare.

Acclamatum ab omnibus episcopis et presbyteris:

Exaudi, Christe! Symmacho vita!

Dictum decies

Cuius sedem et annos,

10

Dictum octies

Ut facias rogamus.

Dictum decies.

3(2) Symmachus episcopus ecclesiae catholicae urbis Romae dixit.

Consilium dilectionis vestrae neglecta hiemis asperitate sollicitudo nostra pro
15 ecclesiastica indemnitate specialiter congregavit, ut episcopalem ambitum et confusionis incertum vel popularem tumultum, quem subreptione diaboli usurpatione aliquorum tempore ordinationis meae constat exortum, communicato pariter tractatu in futurum

AB(propter presbyteros et diaconos v. p. 399)T(om. presb. 47—74 et diaconos) et inde a v. 1 fulgentius EUGIHM

1 fulg. archidiaconus (-coni *B*) dixit (*om. C*) suggestio fulgentii (fulgenti *G*) archidiaconi ecclesiae romanae de congregata (congregata *G*) synodo ex praecepto pape simachi *EG(marg.)*, de collecto synodo et de statu ecclesiae ordine *A(marg.)* 2 prouinciis *IHM* frequenter *BEG*, frequentes *D* et alii *B*, et aliam *T* sacerdotem *B* 3 conuocabit *E*, conuouit *A* praesentiam *T* uidetr *A^a* 4 ecclesiasticam *T* indemnitate[m] *T*, indemnatis *B* tutius *T* 5 pertinent *T* concordia *M* denegetur *B* tractabiliter] stabiliter *C¹* ordinari *B* 6 acclamatum (-tu *A*)] acclamatu *A*, clamatum *BT*, accl. est *TD* et *om. E* 7 pp post symacho *D* 8 dictum] *AC¹M*, dicto *E*, d. est *BTC²GHD* 9 sede *M* annus *BT* 10 dictum] d. est *BTHM* 11 facies *M* 12 dictum] *AEC¹D*, d. est *BTC²GHM* ante 13 *ins.* interlocutio pape symachi ut episcopalis ambitus radicitus (*om. D*) amputetur *EC(marg.)GD(marg.)* 13 symmachos (simmachos *T*) ep. *BT*, ep. symm. *M* catholicae *om. M* 14 dilationes *T* neglecta *G*, neglecta *T*, neglecta *B* hiemis sasp. *T* pro] per *GDM* 15 episcopale *GHM* ambitu *M* et *om. T* confusiones *TH*, confessionis *E* 16 populare *DM* quam *E* subreptione] *AB*, subreptionem *C¹*, per subreptionem (-ne *E*) *TEC²GHD* diaboli usurpatione aliquorum tempore ordinationis (-nes *T*) meae *om. GHDM* 17 communicatum *BM*, communi *B²* tractatum *AGDM*, tractu *C¹* in *om. TE* futurur *D¹*, futuro *T*

possimus robuste ac vivaciter amputare atque ideo caveamus, ne in posterum subversio disciplinae aut audacia praesumentium gestiat temptare similia, et pari adunatione tractemus, expressis scilicet sententiis sancientes. quid circa Romani episcopi ordinationem debeat custodiri.

Universi episcopi vel presbyteri dixerunt:

Ut fiat rogamus.

Dictum decies

Ut scandala amputentur, rogamus.

Dictum novies

Ut ambitus extingatur, rogamus.

Dictum duodecies

Exaudi, Christe! Symmacho vita!

Dictum sexies

Cuius sedem et annos.

Dictum quinquies

Ut de praesenti fiat.

Dictum decies.

Symmachus episcopus dixit.

Quoniam fraternitas vestra curam provisionis nostrae suis exhortationibus incitavit et parilem circa ecclesiae tranquillitatem dei nostri contemplatione animum praestat. sicut praefati sumus, deliberatione in praesenti habita quid placeat, ex omnibus vestris informate sententiis, quae in hoc venerabili concilio per ecclesiastica recitentur officia.

Cumque surrexissent et paulo post iterum consedissent, Aemilianus notarius synhodi decreta divulgavit.

Propter frequentes ambitus, quorum ecclesiae nuditatem vel populi conlisionemque molesta incompetenter episcopatum desiderantium generavit aviditas. ut extingatur futuris praesumptio tam perniciose temporibus, constituit sancta synhodus, ut, si quis presbyter aut diaconus aut clericus papa incolume et eo inconsulto aut subscriptionem pro Romano pontificatu commodare aut pittacio promittere aut sacramentum praebere

ABTECG(deficit 1 in posterum folio deperdito)HDM

1 possumus *TH* robustae *A*, robustae *D*, robuste *T* hac *E* vivaciter *M* ne (nec *D*) in post. | ne in post. ne *B*¹, in post. ne *T* subversio (subuer *M*) disciplinae (disciplinac *D*) aut] indisplinata (*sic*) *E*, **disciplin ** *C*¹ 2 audaciam *T*, audacio *B* pr(a)esumentum *BTECHD*, presumendum *M* gestiat temptare] *AEH*, gestit temptare *T*, gesta temptare *B*¹, gestet temptare *B*², gesta adtemptare *DM* adunatione] *ABEC*, adunatione *T*, donatione *HDM* 3 expressit *A*, expressim *D*², spraeissis *T*, expraecessis *B*¹ sancientes *TM* ordinatione *BTHDM* 4 debeant *D* custodire *BTHM* 5 uel] et *BT*¹ 6 faciat *B* 7 dictum] *AEC*¹, d. est reliqui 8 scandalum *M* amputetur *D* rogamus *om.* *T* 9 dictum] *AEC*¹*HD*, d. est reliqui novies] *uili M*, x *C*², inc. *C*¹ novies . . . 11 dictum *om.* *B* 10 extinguantur *M* 11 dictum] *AEC*¹*HD*, d. est reliqui duodeciis *T* 12 dexaudi *E* christe] deus *T* symmachum *A*, symmacho pp *D* 13 dictum] *AEC*¹*HD*, d. est reliqui, *om.* *B* 14 sede *EIM* annus *B*¹*H* 15 dictum] *AEC*¹*HD*, d. est reliqui quinquies *T* 16 praesente *T*, pr(a)esentia *HM* 17 dictum] *ABEC*¹*HD*, d. est reliqui decies *T* 18 ante symmachus *ins.* sententia (sentiat *D*) synodus ut si quis papa superstiti pro romano pontifice (pontificatus *E*) cuiquam quolibet modo fauorem prestare convincitur loci (locis *D*) sui ordinem vel communione priuaret *E(marg.)D* 19 fraternitatis vestrae *E* provisiones *T* excitavit *T* 20 ecclesiam *E*, ecclesiae et *B*² nostrae *E* contemplationem *CHD* animarum *D* 21 sicut] sicuti *EC*, securi *B*, et securi *T* praefati summus *B*¹, praefatissimus *T* in *om.* *DM* quod *B* 22 venerabile concilium *T* recitentur *BT* 23 cum sedissent *T* aemelianus *A* 24 decreta *T*, decerta *E* vulgavit *B*¹ 25 frequen*es *E*, frequentem *D*, frequentis *B* ambitum *D* quorum] libri, requiritur quorum gravitate vel simile quiddam . . . populo *B* conlisionemque] malim conlisionem 26 molesta incompetenter] molestam inquam competenter *B*, molestam et inquam conpetenter *T* desideratium *T* extingatur *E* 27 perniciosam *ABT* 28 aut cl.] uel cl. *D* incolume] incolome *BTECD*, incolumae *A* inconsulto *H*, inconsultum *T*, incolsulto *E* subscriptione *A*, scriptionem *E* 29 pro romanum *BM*, porro mano *T* pontificato *A*, pontificatum *BHDM*, pontifato *T* aut pittacio (pittacium *T*, pietatio *C*¹, quitacio *B*¹, quao laceo *B*²) promittere *om.* *A*¹ pr(a)uenere *AD*

temptaverit aut aliquod certe suffragium polliceri vel de hac causa privatis conventi-
culis factis deliberare atque decernere, loci sui dignitate vel communione privetur.

Universa synhodus surgens adclamavit:

Exaudi, Christe! Symmacho vita!

5

Dictum decies

Hic pax cum Symmacho.

Dictum quindecies

Cuius sedem et annos.

Dictum octies

- 10 Pari severitate feriendo eo, qui hoc vivo, sicuti dictum est, pontifice quolibet modo
fuerit ambisse convictus aut certe temptasse, omnibus pariter huius culpaе reis ana-
thematis poena plectendis.

Symmachus episcopus dixit:

- 15 Ergo universitati placet et ab omnibus recognoscitur vel probatur ista
sententia?

Universa synhodus dixit:

Placet, et quod omnibus placet fiat.

- 5(4) Si, quod absit, transitus papae inopinatus evenerit, ut de sui electione successoris, ut
supra placuit, non possit ante decernere, siquidem in unum totius inclinaverit eccle-
20 siastici ordinis electio, consecratur electus episcopus: si enim, ut fieri solet, studia
coeperint esse diversa eorum, de quibus certamen emergerit, vincat sententia plurimo-
rum, sic tamen, ut sacerdotio careat, qui captus promissione non recto iudicio de
electione decreverit.

Synhodus dixit:

25

Placet.

Dictum decies

- 6(5) Propter occultas autem fraudes et coniurationum secretas insidias, quas huius sen-
tentia distractionis consequitur, si quis ad ecclesiasticam pertulerit notitiam consilia

ABTECHDM

1 temptaverit *T* aliquid *THDM* suffragio *T* pollicere *B*, pollicerit *TDM* priuatus *H*,
probatis *E* conventiculis *T*, c. conu. *E*, conuenit colis *B*¹ 2 faciis *B*¹ atque] aut *B* locis *A*
dignitati *B*¹, dignitatem *HDM* communionem *HD*, communioni *M* 4 audi *E* symmachum *A*¹*T*,
symmacho pp̄ *D* uitam *T* 5 dictum] d. est *TDM* decies *TB* 6 symmachum *T* 7 dictum]
dictum est *TM* 8 cui *H* sedes *M* et om. *B*¹ annus *B*¹*H*, annis *T* 9 dictum] d. est *THM*
octies] noui *T* post octies add. ut facias rogamus dictum est *B*² 10 patri *B*¹ ferien-
dum *BT* eum *B*²*T* uibo *M* sicut *BM* pontifici *T*, pontificem *B* 11 conuinctus *TM* temp-
tasset *M* culpa *DM* reis (regis *H*) anathematis (anathematha *M*, at anathematis *E*, ** anathematis *C*¹)
sanati thematis *T* 12 pona *E*, plena *T*, om. *M* plectendi *A*, plectentis *T* 13 ante symmachus
ins. ut si papa morte praeventus non potuerit de (ante de *C*, ante *D*) sui (suis *D*) successoris electione (-nem *D*)
decernere is ordinetur antistes quem cunctus clerus aut certe (om. *C*) pars maior elegerit *D* hoc loco, item paullo
post *E*(marg.)*C*(marg.), ante 18 si quod habet ut nullis episcoporum liceat successorem sibi decernere *A*(marg.)
14 uniuersitate *BT*, uniuersi ita *M*, uniuersitas *D* ab] ad *E* recognoscitur *H*, recognoscetur *T* pro-
uatur *D* ita *E* 15 sententia] sententia *T* 18 si quod] sicut *BT* ut de] unde *M*¹, de *E* sui]
sibi *D* elictione *T* successores *TE* 19 possit] pos *E*, posset *T* decernere *T* si om. *C*¹ uno *T*
totius] tius *E* ecclesiastici] *C*edd., ecclesiasticis *AEHDM*, (a)ecclesiasticae *BT* 20 ordines *BT* con-
secratur *T*, consecratur *B* electus *T*, electos *B* enim] libri, autem *edd.* studet *D* 21 ceperant *T*,
coeperet *B* emergerint *D* vindicat *B*¹ 22 sacerdotio (sacerdotium *ABT*) careat (creat *T*) c. sacer-
dotio *D* qui . . . 23 decreuerit om. *D* recte *H* de lectione *T* 24 ante synodus ins. ut si q̄ ambientes
(ambigentes *D*) uel fautores ambientium coniuratoresque prodiderit (-rint *D*) non solum purgatus uideatur (pur-
gatas uideantur *D*) esse si fuerit particeps (fuerint participes *D*) uerum etiam remuneratione dignissimus estimetur
(dignissi aestimentur *D*) *C*(marg.)*D* 25 placit *T* 26 dictum] *ABTEC*¹*H*, d. est reliqui decies *T*, *dece *H*
27 aut. occ. *M* fraudis *BT* coniurationum (coniurationes *D*) secretas (secretus *H*, secretis *D*, decretus *M*)
coniuratas *T* huius] habuis *E* 28 sententias *ABHD* distractiones *T*, directionis *B* insequitur *EC*

eorum, qui contra hanc synhodom de pontificali egerint ambitu et rationabili probatione conuicerit participes actionis huiusmodi, non solum purgatus ab omni culpa sit, sed etiam remuneratione quae non indigna sit subleuetur.

Universa synhodus surgens adclamavit:

Placent omnia

et adiecit:

Exaudi, Christe! Theoderico vitam!

Dictum XXX

Ut ita servetur, rogamus.

Dictum XX

Exaudi, Christe! Symmacho vitam!

Dictum X.

Ut circa Romanum pontificem semper haec ordinatio servetur, rogamus.

Dictum X

Ut nullus aliter ad episcopatum Romanum deinceps veniat, precamur.

Dictum X

Ut decreta nostra confirmes, rogamus.

Dictum X

Symmachus episcopus ecclesiae catholicae urbis Romae dixit:

Adclamaciones vestras synhodique iudicium praesentia gesta suscipient.

et adiecit:

Ea quae ad sapiendos veterinosae praesumptionis errores vel infensae rebus ecclesiasticis aegritudinis morbos, quibus universalis afficiebatur ecclesia. deliberatio religioni congrua pacique constituit, firmitatem perpetem sortientur, ut praestante deo, quem custodem rerum omnium constat bonorum, synhodalis ordinatio vigeat atque omnes sine personae alicuius distinctione constringat. contra quam si quis sub qualibet occasione venire praesumpserit, indicta superius districtione plectetur.

1. Caelius Symmachus episcopus sanctae ecclesiae catholicae urbis Romae his constitutis synhodalibus a me probatis atque firmatis consentiens subscripsi

episcopus *om.* *BF*¹

sanctae *om.* *BEC*¹

ecclesiae *om.* *BFT*

his *om.* *E*¹

consentiens] consensi et *BFT*

ABF(incipit 17 ut decreta)*TECG*(incipit rursus n. 3 digna sit)*HDM*

1 contra *om.* *C*¹ pontificale *E*^b, pontificalem *T* egerit *ABECDM* ambitum *D*, ambitum *T* probatione *AD* 2 conuincerit *AT*, conuincerint *D* particeps *T*, particeps *EC*¹, particeps *B* actiones *T* purgatos *D* 3 etia *E* remunerationem *B*, muneratione *C*¹ indigne *E*, indignas *B* subleuitur *T* 4 uniuersas *T* 5 placet *GHDM*, placit *B* 7 theodorico *AB*, teudorico *T*, theodorico (*E*), symmacho *CGHM*, symacho *pp* *D* uita *BC* 8 dictum] d. est *TECGDM* xxx] xx *C*¹ 9 ut] et *A* ita] ista *TEC* seruentur *BTECGH* 10 dictum est *ECGM*, dixit *H* xx] uicensiis *T*, x *GHDM* 11 exaudi . . . 14 dictum x *om.* *GHDM* simmachum *T* uita *BC* 12 dictum est *TEC* decisi *T* 13 romano pontifici *T* ord. seruetur (seruitur *T*)] seruentur *C* 14 d. est decisi *T* 15 precamur] rogamus *T* 16 dictum est *TG* decisi *T* 17 firmes *M*, confirmis *BT* 18 dictum est *TEG*, *om.* *F* decisi *T* 20 adclamationis *B* iudicio *TC* praesentiam *T*, *om.* *C*¹ gesta] uestra gesta *B* suscipiant *B*²*CM* 22 ad *om.* *C*¹ sapiendus *F*^a, supiendus *T*, suscipiendus *B* uaeterno *D*^a presumptionis *F* erroris *BF*¹*H* inpense *BTF* 23 morbus *BC*¹*HM*, mouum *T*¹, morum *T*² affiebat *M*, adficiebantur *B*¹ ecclesiae *C*¹*H* religione *B*²*D*¹, relegione *T* 24 pecequae *B*, paucique *T* firmitatem *A*^a, firmitate *T* perpetim *TF*¹*C*¹ sortietur *M* prestantes *D* 25 quem] quae *F* custodem . . . ordinatio *om.* *DM* custodim *T* omnium *om.* *GH* bonorum] libri, bonarum *C*² *edd.* uigiat *H*, uegeat *BF*, uegiat *T* omnis *B* 26 districtione *AE*, distrinctione *F* constringat (contringat *T*) contra quam si quis (que *B*) sub q. occasione (occansione *BF*) uenire] uenire *reliquis om.* *HDM*, uenire contra quem si q. s. q. o. (*om.* constringat) *G* indita *A*^a*FTEGHD*, indictam *M*, indeca *B* districtione *GM* post plectetur *add.* subscriptio episcoporum *A*(*marg.*), et subscripserunt *ECGHDM*

2. Caelius Rusticus episcopus civitatis Menturnensis subscripsi et consensi synhodalibus constitutis atque in hac profiteor me manere sententia
rusticus] rusti *A*^a, rustecus *B*¹
ciuitati *A*^a*E* (*hi post ment.*), ciuitas (*post ment.*) *C*¹
menturnensis] *E(H)*, mentornensis *T*, menturninsis *B*, menturensi *A*, meturnensis *CGD*, meturnensi *F*, meturanensis *M*
et consensi *om. BFT*
ne prof. *B*
sententiam *ABFT*
3. Caelius Bonifatius episcopus ecclesiae Veliternensis subscripsi et consensi synhodalibus constitutis atque in hac me profiteor manere sententia
bonifatius *AEC*, bonefatus *T*, bonifacius *G*, bonefacius *BH*
uelitnensis *A*, beliternensis *G*, ueliterninsis *BT*, uelliternensis *EC*¹, libenternensis *C*²
sententiam *BT*
om. FDM
4. Caelius Misenus episcopus civitatis Cumanae subscripsi et consensi synhodalibus constitutis atque in hac me profiteor manere sententia
caelias *ECGHDM*
mesinus *AF*, misinus *T*, mesenus *BE*, meserinus *C*¹, mensenus *C*²*G*, mensenius *HDM*
comane *B*, cumanos *M*, comanus fund *C*
hanc *FT*
sententiam *ABFT*
5. Rufinus episcopus ecclesiae Canusinae subscripsi
ruffinus *B*
canosene *B*, canusinus *ECGM*, canusius *H*
om. D
6. Cresconius episcopus ecclesiae Tudertinae subscripsi
crisconius *BEC*, prisconius *T*, *om. F*
tudertininsis *T*, tudertinos *GH*, todernensis *F*, toderninsis *B*, tudertinus *EDM*, tudertins *C*
7. Clarus episcopus ecclesiae Allifanae subscripsi
allifanus *HM*, aliffanus *G*, alifanus *ED*, allifans *C*
8. Basilus episcopus ecclesiae Tolentinatis
tollenatis *ATGHDM*, tollenatus *F*, tollinatis *BE*, tullinatis *C*
9. Vitalis episcopus ecclesiae Fundanae subscripsi
uitalius *B*
fundanus *ECGHDM*
10. Decius episcopus ecclesiae Trium Tabernarum subscripsi
tabernarum *EC*, tabernacu(vel o)lorum *BFT*, tabernis *GHDM*
11. Innocentius episcopus ecclesiae Mevanatis subscripsi
miuanatis *EDM*, minuanatis *C*, mibanatis *GH*, miuanati *A*, emiuanatis *F*, mefauatis *B*
om. T
12. Valentinus episcopus ecclesiae Amiterninae subscripsi
amiternensis *F*, amiterninsis *BT*, amiterninus *ECGHDM*, amiterninos *G*
13. Bassus episcopus ecclesiae Ferentini novi subscripsi
ferentini noui] *BECHG*, ferentini *A*, ferentin(a)e *FT*, ferentinianus *D*, ferentininus *M*
14. Vitalis episcopus ecclesiae Fanestris subscripsi
fenestris *BFT*
15. Vitalianus episcopus ecclesiae Rosellanae subscripsi
uitalinus *A*^a, uitalis *C*
rosellanus *ECGHM*, rosellis *D*

ABFTEC(*hi duo ordinant sic: 1—9. 29—34. 10—28. 48—61. 35—47. 62—71*)*GHDM*(*sex hi libri inde a c. 1 non ponunt nisi nomen episcopi et loci*)

16. Maximus episcopus ecclesiae Bleranae subscripsi
pleran(a)e *BT*, pleranus *H*, bleranus *ECGDM*
17. Constantinus episcopus ecclesiae Capuanae subscripsi
constutinus *A^a*
capuanus *ECGHD*
18. Benignus episcopus ecclesiae Aquaevivensis subscripsi
aquaenivensis *B*, aquenivensis *H*, aquivivensis *G*, aquaeuibensis *D*, aqua)ebivensis *EM*
19. Fortunatus episcopus ecclesiae Suessanae subscripsi
suessanus *ECGDM*, suesanus *H*
20. Palladius episcopus ecclesiae Sulmontinae subscripsi
solomonitane *F*, solmonitene *T*, sulmontinus *HDM*, submantinus *G*, solmontinus *EC*, solmonienne *B*
21. Vindemius episcopus ecclesiae Antiatinae subscripsi
vindinius *BFTE*
anteatinae *A*, antiaatene (*sic*) *B*, anteatinus *ECHDM*, antieatinus *G*
22. Constantinus episcopus ecclesiae Utriculanae subscripsi
constantius *GHD*
atriculane *F*, atricolane *T*, utriculanus *GHD*, uericulanus *EC*
23. Iohannes episcopus ecclesiae Ariminensis subscripsi
iohannis *ABTEUGH*
atriminensis *F*, arimenensis *T*, arminensis *B*
24. Germanus episcopus ecclesiae Pisauensis subscripsi
apisauensi *A*, pisauriensis *DM*, phisaurinsis *B*, pensaurinsis *C*
25. Martyrius episcopus ecclesiae Terracinensis subscripsi
marthyrius *G*, martirius *EM*, martinus *BFT*
ternacensis *BF*, termaciensis *T*
26. Candidus episcopus ecclesiae Tiburtinae subscripsi
candedus *B*
tyburtin(a)e *AB*, terburtine *F*, teburnicae *T*, tiburtinus *EGD*, tyburtinus *H*, tibortinus *M*,
tibertinus *C*
27. Laurentius episcopus ecclesiae Trebiatis subscripsi
trebeatīs *A*, tebearis *FT*, tybreatīs *B*, tribensis *GHD*, treuensis *ME*, triuensis *C*
28. Vitalianus episcopus ecclesiae Arniensis subscripsi
vitalinus *A^aT*
arniensis *ABT*, narniensis *EHD*, narriensis *C*, narniensis *G*, nomentis *F*
29. Serenus episcopus ecclesiae Numentis subscripsi
nomentis *BT*, nomentanus *C*, numentanus *EGHM*, ariniensis *F*, montanus *D*
30. Iustus episcopus ecclesiae Acerontinae subscripsi
achirontine *B*, acerontinus *ECHDM*, aceruntinus *G*
31. Adeodatus episcopus ecclesiae Cerrensis subscripsi
cernensis *FE*, cerninsis *BT*, cerensis *DM*
32. Stephanus episcopus ecclesiae Nursinae subscripsi
stefanus *BT*
nursi(a)e *FT*, nursinensis *ECGH*, nurniensis *M*, hortanus *D*
33. Dulcitius episcopus ecclesiae Sabinensium subscripsi
dulcicius *BTGH*, dulticius *C*, dulcidius *F*, dulcius *B^a*
sabenensium *F*, sabeniinsium *B*, sabaninsium *T*, sabinensis *EGHD*, sauiensis *CM*
34. Fortunatus episcopus ecclesiae Anagninae subscripsi
firtunanus *B*
anaguinus *H^b*, aguinus *G*, aguinus *H^a*, anagnis *D*, aguaninus *EM*, anaguinus *C*
om. FT

35. Pascasius episcopus ecclesiae Vulturnensis subscripsi
 paschasius *CM*
 uulturnensis *E*, ulturninsis *B*
om. FT
36. Fortunatus episcopus ecclesiae Anagninae pro Sanctulo episcopo civitatis Signinae, quia subscribere non potuit, pro eodem subscripsi
 fortunatus *BFH*
 an. (subi *im. B*) pro sanctulo (santulo *T*, santolo *B*, sanctolo *C*) ep. ciu. (ecclesiae *BT*) *om. F*
 signinae] signum *B*
 qi subscribere *B*, qui scribere *F*
et post potuit et suo loco subscripsi B
37. Valerius episcopus ecclesiae Calenae subscripsi
 ualerinus *C*
 calenotanus *CGHDM*, calenatanus *E*
om. F
38. Felicissimus episcopus ecclesiae Caudinae subscripsi
 episcopus . . . 39 ecclesiae *om. G*
 caudene *B*, caudinensis *H*, gauinensis *D*, gaudinensis *M*, gauiensis *E*, gabiensis *C*
om. F
39. Innocentius episcopus ecclesiae Forosempronensis subscripsi
 forosimpronensis *AGH*, forosinforininsis *F*, forosinforosinsis *B*, forosensis *T*, forosombronis *D*,
 forosimphron *M*, forosympronens *C*
40. Valentinus episcopus ecclesiae Amiterninae pro Romano episcopo ecclesiae Pitinatium subscripsi
 ep. eccl. am. (ameternine *B*)] amiterminus *ECGHDM*
 subscripsi *ante* pro (*ut et in fine*) *AB*
 pitinatium] *A*, pitinansium *B*, picinansium *T*, pitinanatium *H*, bittinatio *G*, pinatatum *D*, pinatium *M*, peltinatium *EC*, *quam lectionem qui primus posuit cogitavit de Peluino*
41. Colonicus episcopus ecclesiae Forocloudiensis subscripsi
 colonius *TECGHDM*, conius *F*
 forocloudiensis *B^aF*, foroclaudiniensis *B^b*, foroclaudienninsis *T*, foroclodensis *D*, forocliidiens *C*
42. Epiphanius episcopus ecclesiae Beneventanae subscripsi
 epyfanius *A*, epifanius *FTD*, ephifanius *G*, epyphanius *CM*, ebyfanius *B*
 ueneuentano *F¹*, ueneuentane *F²*, uenebentane *BT*, beneuentanus *EGHM*, benebentanus *D*, ben *C*
43. Iohannes episcopus ecclesiae Spolitinae subscripsi
it praem. T
 iohannis *ABFTEGH*
 spolytine *A*, spolitane *T*, spolitus *ECGHDM*
44. Constantius episcopus ecclesiae Venafranae subscripsi
 constantinus *BFTECD*
 benefranae *A*, benafrate *B*, benefrate *FT*, benefranus *CGHM*, benafranus *ED*
45. Maximianus episcopus ecclesiae Perusinae subscripsi
 maximus *TEC*
 perusinus *EGHDM*, perosinus *C*
46. Sallustius episcopus ecclesiae Amerinae subscripsi
 salustius *BFTDM*
 amarine *BFT*, amerinus *ECGHDM*
47. Lucianus episcopus ecclesiae Tarquiniensis subscripsi
 liciniaus (*sic*) *T*
 tarquiniensis] *FT*, tarquinensis *AECGHDM*, tarquaniens (*sic*) *B*
48. Molensis episcopus ecclesiae Centumcellensis subscripsi
 molinsis *BF*, molenius *D*
 centumcellensis *B*, centumcellacensis *T*, centumcelensis *H*

49. Florentius episcopus ecclesiae Plestanae subscripsi
 florentinus *BT*
 plestanus *ECGHM*, palestinus *D*
50. Maximianus episcopus ecclesiae Subaugestra subscripsi
 maxianus *A^a*
 subaugustanus *EDM*, subaugestanus *CGH*
51. Fortunatus episcopus ecclesiae Fulginatium subscripsi
 it *praem. T*
 fortunatus *BF¹G¹*
 fulgenatium *A*, fulgenasium *BFT*, fulgentanus *GHM*, fulgentius *D¹*, fulgentianus *D²*, fulginatis *EC*
52. Iohannes episcopus ecclesiae Vibonensis subscripsi
 it *praem. T*
 iohannis *BFTEM*
 uiuonensis *AFEGH*, uiuouinsis *B*, uinonensis *T*, uibinis *D*
53. Gaudentius episcopus ecclesiae Tadinatis subscripsi
 tadenatis *D*
54. Mercurius episcopus ecclesiae Sutrinae subscripsi
 mercorinus *B*
 sustrinae *A solus*, sutrinus *ECGHD*, sutrinū *M*
55. Felix episcopus ecclesiae Faliscae et Nepesinae subscripsi
 felex *T*
 falice et nepisine *F*, falicese et nipinse *B*, falicisae *T*, nepisinus *H*, nephesinus *G*, nepesinus *EDM*,
 neperi *C*
56. Serenus episcopus ecclesiae Nolanae subscripsi
 it *praem. T*
 nolana *B*, nolanus *ECGHDM*
57. Aucupius episcopus ecclesiae Puteolanae subscripsi
 aucupitus *F*, auceptius *T*, acicupius *G*
 ecclesiae] ciuitatis *A*
 poteolanae *A*, puteulan(a)e *BT*, putiolanus *GM*, puciolanus *H*, poteolanus *CD*, puteolanus *E*
 bis *G*
58. Timotheus episcopus ecclesiae Abellinatis subscripsi
 thimotheus *GH*, thinotheos *B*
 auellinatis *FEC*, auillinatis *B*, auillanatis *T*
59. Rosarius episcopus ecclesiae Surrentinae subscripsi
 surrentinae *ad 61* episcopus *om. T*
 sorrentine *F*, sorentine *B*, surentinus *HM*, suretinus *G*, surrentinus *EC*
om. D
60. Stephanus episcopus ecclesiae Neapolitanae subscripsi
 sthephanus *G*, stefanus *B*
 neapolitanus *GM*, neapolitanus *H*, neapolitanae *EC*
om. TD
61. Rosarius episcopus pro fratre meo Urso episcopo subscripsi
 it *praem. B*
 rosarius ep.] ros. ep. ecclesiae *B*, rosarius (*om. ep.*) *E¹C*, *om. T*
 pro *om. C*
 fratri *TG*
 ursu *B*
 episcopo *om. BT*
62. Gaudentius episcopus ecclesiae Vulsinensis subscripsi
 uulsenensis *F*, uulseninsis *B*, uulsinis *D*, uulninensis *E*, bulsineñs *C*
 subscripsi] proiectio subscr. *B*

63. item Gaudentius episcopus Vulsinensis pro Proiecticio episcopo ecclesiae Foronovanae subscripsi

item *om. CD*episcopus] ep. ecclesiae *FT*, *om. EM*uuls. p. pr. episcopo *om. B*uulsensis *F*, *om. D*pro proiecticio] pro proiectio *C*, pro projecto *F*, pro progetio *G*, progestio *T*, pro fratre meo projecto *D*, proiecticio *E*, projectio *AH*episcopo *om. F*eccl. foronouanae (foronauane *B*, forouane *FT*)] foronouano *EGHDM*forouane *F*subscripsi ante pro *F*, *om. G*

64. Quintus episcopus ecclesiae Teanensis subscripsi

episcopus] sps *T*theanensis *EC*, teaninsis *B*

65. Gaudentius episcopus ecclesiae Salernitanae subscripsi

it *praem. T*saritanae *T*, salernitanus *EGHDM*, salerni *C*

66. Bellator episcopus ecclesiae Ostiensis subscripsi

bellatore *AGH*, bellatur *T*, bellatus *B*hostiensis *AEGHDM*, ortiensis *BT*, ortinensis *F*

67. Marius episcopus ecclesiae Tifernatium subscripsi

tifernatium] *AE*, triuernasium *B*, treuernarum *F*, treuernasio *T*, tyfernitium *G*, tifernicius *HM*,tifernitius *D*, ** fernatium *C*¹, tifernitium *C*²

68. Lampadius episcopus ecclesiae Urbissalviensis subscripsi

lampidius *D*urbisaluiense *B*, urbisaluensis *T*, urbisalbiensis *GM*, urbisalbiniensis *H*, urbsalbiensis *D*

69. Adeodatus episcopus ecclesiae Formiensis subscripsi

deudatus *F*, adeudatus *G*foromiensis *BF*, foromensis *T*, forniensis *H*

70. Ursus episcopus ecclesiae Stabianae subscripsi

stauianae *A*, staclinae *B*, staline *F*, astallinae *T*, stabianus *EGHDM*, stauianus *C*

71. Saturninus episcopus ecclesiae Herdonitanae subscripsi

saturnianus *BT*erdonitanae *T*, herdonitanus *EGHDM*, herdomitanus *C*

1. Caelius Laurentius archipresbyter tituli Praxidae his subscripsi et consensi synhodalibus constitutis atque in hac me profiteor manere sententia

caelius *om. B*praxidie *F*, praxidia *B*, praeuidiae *T*, fraxidae *C*, sanctae praxedis *D*his] hic *GHDM*, *om. B*et sententia *om. B*consi *T*atque in *om. F*hanc *T*, has *F*manere sententia (sententiam *FTC*¹) *om. M*

Laterculum episcoporum ABFTTECGHDM ordinant, ut indicatum est p. 406; subscribunt subscripserunt episcopi numero (numerus G) lxxiii (lxxiii EC) ECGHM, epi numero lxxiii A(marg.)D. — Subscribunt secundum libros episcopi numero LXXI, ex quibus in laterculo praemisso (p. 399—401), qui habet nomina LXVII Symmacho connumerato, adsunt LXVI deficiente uno Matellicae n. 43; deficiunt in illo qui sunt in hoc quinque Allifanus (n. 7) Fundanus (n. 9) Pitinas (n. 40) Sutrinus (n. 54) Trebias (n. 27)

Laterculo presbyterorum praescribunt subscriptio presbiterorum A(marg.)D: habent cum A(a c. 4 om. subscripsi)BF(a c. 9 om. subscripsi)T(sic ordinans: 1. 2. 3. 7. 4/5. 9. 6. 11. 8. 13. 10. 15. 12. 17 [cf. 23]. 14. 25. 16. 27. 24. 29. 26 [cf. c. 28]. 20. 30. 55. 38. 57/59. 40. 50. 42. 63. 44. 65. 49. 67. 51. 41. 53. 43. 45/48. 60. 61. 62. 52. 64. 54. 66. 56; praeter nomina in hiatibus supra indicatis praetermissa deficiunt 18. 19. 21—23 [cf. c. 17]. 28 [cf. c. 26]. 31—37. 39)E(ordinat sic: 1—6. 18—22. 7—17. 34—52. 23—33. 53 seq.) C(ordinat sic: 1—6. 18—22. 7—17. 34—50. 23. 52. 25. 51. 24. 26—33. 53 seq.)GHMD(hi sex codd. a c. 2 non habent nisi nomen et titulum)

2. Caelius Ianuarius presbyter tituli Vestinae his consensi et subscripsi synhodali-
bus constitutis atque in hac me profiteor manere sententia
caelius *AFT*, *om.* *BE CGHDM*
geinuarius *F*, genoarius *B*
uistinae *T*, *om.* *D*
his] hanc *T*, *om.* *B*
et sententia *om.* *B*
man. profeteor *T*
sententiam *AF*
3 ante 2 *A*
3. Marcianus presbyter tituli sanctae Caeciliae subscripsi ut supra
marcianus pr. tit. *om.* *D*
martianus *B*
sanctae] siae *T*, si *F*, *om.* *BH*
caeciliae] ecclesiae *FT*, abiae *B*
ut] et *T*
4. Gordianus presbyter tituli Pammachi subscripsi
turgianus *BFT*
pamachi *D*, pamachii *G*, sancti pammachi *C*, *om.* *BFT*
5. Petrus presbyter tituli Clementis subscripsi
petrus p. t. *om.* *BFT*
sancti clementis *ECGHDM*
6. Urbicus presbyter tituli Clementis subscripsi
tituli *om.* *FT*
sancti clementis (climentis *B*) *BFTEGHDM*
om. *D*
7. Paulinus presbyter tituli Iuli subscripsi
tituli *om.* *FT*
sancti iuli *BFT*
fn. et supra *add.* *T*
8. Valens presbyter tituli sanctae Sabinae subscripsi
sanctae sauinae *CM*, sancti sabiani *F*, sancti sabini *BT*
9. Petrus presbyter tituli Chrysogoni subscripsi
pb petrus *E*
tituli *om.* *T*
chrisogoni *C*, crisogoni *F*, crisoconi *B*, grisogoni *EGM*, gisogoni *A^a*, ghrisogoni *A^b*, crisiboni *T*,
sancti chr. *D*
10. Soranus presbyter tituli Vestinae subscripsi
suranus *BFT*
bestinae *D*, uestini *TC*
11. Asterius presbyter tituli Pudentis subscripsi
pudentius *H*, potentis *BF*, potensis *T*
12. Iustinus presbyter tituli Pudentis subscripsi
potensis *T*, it potensis *B*
13. Felix presbyter tituli Aequiti subscripsi
equiti *BF*, equitii *GM*, aequitii *HD*
14. Redemptus presbyter tituli Chrysogoni subscripsi
redimptus *B*, redemtus *G*, redimtus *T*
chrisogoni *C*, crisogoni *BFTE*, grisogoni *GM*, sancti chr. *D*
15. Proiecticius presbyter tituli Damasi subscripsi
proiectius *G*, proiectus *F*, praeiectitus *T*
damasci *EH*, damassi *BM*

16. Iovinus presbyter tituli Aemilianae subscripsi
 iobinus *ADM*, albinus *E*, iohannis *BFT*
 emeliene *G*, hemilianae *D*, (a)emiliani *BTC*
 16 ante 15 *C*
17. Bonus presbyter tituli Crescentianae subscripsi
 zonus *F*
 criscentian(a)e *FEC*, criscentiani *B*, mathei *T* (*ex c. 23*)
18. Pascasius presbyter tituli Eusebi subscripsi
 pacasius *G*
 tituli *om. C*
 euseui *AG*, euseui *DM*, eusebisu (*sic*) *B*
19. Iohannes presbyter tituli Pammachi subscripsi
 iohannis *ABEG*, *om. F*, coniungens ita Sebastianum *c. 20* cum titulo Pammachi et sic deinceps
 ad *c. 30*
 pamachi *BFGD*, pamachii *M*, sancti *p. C*
20. Sebastianus presbyter tituli Nicomedis subscripsi
 saebastianus *A*, sabastianus *BFEH*, sepicianus *T*, seuastianus *C*
 nichomedis *G*, nicomodis *T*, sancti *n. C*
21. Martinus presbyter tituli Cyriaci subscripsi
 ciriaci *M*, chyriachi *G*, quiriac(h)i *BF*
22. Epiphanius presbyter tituli Cyriaci subscripsi
 (a)epyfanius *AB*, ephyphanius *G*, epifanius *F*
 chyriachi *G*, ciriaci *M*, quiriaci *F*, item quiriachi *B*
 23 ante 22 *HD*, 22 *om. C*
23. Andreas presbyter tituli sancti Matthaei subscripsi
 sancti *om. BEC*
 mathaei *A*, mathei *BFDM*, marcelli *EC*
24. Servusdei presbyter tituli sancti Clementis subscripsi
 serbusdei *D*, seuerus *B*
25. Opilio presbyter tituli Vestinae subscripsi
 opilius *D*
 uestinae *H*, uestini *T*
26. Petrus presbyter tituli Chrysogoni subscripsi
 chrisogoni *C*, crisogoni *BFE*, grissogono *G*, grisogoni *M*, sancti chr. *D*, iulli *T* (*cf. c. 28*)
27. Romanus presbyter tituli Tigridae subscripsi
 tycride *G*, tigridē *M*, tygridis *D*, triged(a)e *BF*, trigide *T*
28. Marcellinus presbyter tituli Iuli subscripsi
 marcelinus *BH*, macellinus *G*
29. Dominus presbyter tituli Crescentianae subscripsi
 dominus] *AFEM*, dominus *T*, domnus *D*, domenicus *B*, dominicus *GH*
 criscentiane *BC*, criscentiani *F*, crisceninia *T*
30. Abundantius presbyter tituli Sabinae subscripsi
 habundantius *G*, abundatius *T*
 presb. tit. sab. *om. F*
 sauine *TM*, sanctae sabiniae *D*, sabiniane *B*
31. Marcellus presbyter tituli Romani subscripsi
 marcellinus *D*
 tituli *om. C*
 romanus *ABFTECGHM*, romanae *D*

32. Asellus presbyter tituli Vizantis subscripsi
byzantis *FD*, bisantis *M*¹, bizantis *BM*², uiganti *C*¹
33. Agatho presbyter tituli Vizantis subscripsi
agato *E*, agoto *G*^a, agotho *G*^b, agathon *C*
byzantis *D*, bizantis *C*
om. BFM
34. Sebastianus presbyter tituli Aequiti subscripsi
sabastianus *EG*, sanastianus *C*, sebastinus *M*
equiti *FG*
35. Valentinus presbyter tituli Eusebi subscripsi
eseui *G*
36. Anastasius presbyter tituli Anastasiae subscripsi
sanctae an. *D*
37. Genesius presbyter tituli Nicomedis subscripsi
genesius *H*
nichomedis *AG*^b
38. Dionysius presbyter tituli Aemilianae subscripsi
dionisius *ABTECGM*, dyonisius *FD*
aemelianae *B*, emilianae *CGM*, hememilianae *D*, ebemane *F*, aemabene *T*, nicomedis *H*
39. Epiphanius presbyter tituli apostolorum subscripsi
epyfanius *AB*, epifanius *F*
40. Acontius presbyter tituli Fasciolae subscripsi
antotius *C*
fastiole *G*
41. Paulinus presbyter tituli Fasciolae subscripsi
prb om. T
faciole *F*^a, fastiole *G*, item fasciole *B*
om. E
42. Agapitus presbyter tituli apostolorum subscripsi
agapedus *F*, agapidus *B*, agabetus *T*
43. Adeodatus presbyter tituli Aequiti subscripsi
deudatus *F*
equiti *BF**G*, aequitii *D*, gregi *B*^a
44. Benedictus presbyter tituli Gai subscripsi
gagi *BFT*, gagii *D*
45. Dominicus presbyter tituli Priscae subscripsi
domenicus *B*, domnicus *C*, domicus *G*^a, dominicos *T*
priscae] prische *G*^b, *om. FT*
46. Redemptus presbyter tituli Tigridae subscripsi
redimpto *B*
tituli *om. C*
tycride *G*, tygridis *D*, tegride *B*
om. FT
47. Severus presbyter tituli Gai subscripsi
reuerus *B*
gaii *A*, gay *G*, gagi *B*, gagii *D*
om. FT
48. Stephanus presbyter tituli Marcelli subscripsi
st. pr. tit. *om. FT*
sthephanus *G*

49. Crescentius presbyter tituli apostolorum subscripsi
criscentius *BTC*, crescentios *G*, crescentio *E*
apstolorum *A*^a
50. Iulianus presbyter tituli Anastasiae subscripsi
anastasine *B*, anasiae *T*, sanctae an. *D*
51. Septiminus presbyter tituli Iuli subscripsi
septimenus *T*, septimus *ECGH*
prb om. *T*
52. Cyprianus presbyter tituli Marci subscripsi
ciprianus *C*
marthi *G*
53. Epiphanius presbyter tituli Fasciolae subscripsi
(a)epifanius *AB*, ephyphanius *CG*, epifanius *F*, epifanis *T*
faciolae *T*, fastiole *G*
54. Bonifatius presbyter tituli Caeciliae subscripsi
bonifatius] *ED*, bonifacius *plerique*, bonefacius *BTE*
cicilliae *T*, sanctae caec. *D*
55. Petrus presbyter tituli Praxidae subscripsi
praxedis *C*²*HM*, paxedis *G*², praxidis *FTE*, praexidis *B*, sanctae praxedis *D*, inc. *C*¹*G*¹
56. Timotheus presbyter tituli Marcelli subscripsi
temotheus *T*, helarius *B*
57. Hilarus presbyter tituli Lucinae subscripsi
hylarus *A*, helarus *F*, elarus *C*, erarus *T*, themothies *B*
lutinae *H*, criscentianae *E*, om. *BFT*
58. Victorinus presbyter tituli Sabinae subscripsi
uictorius *HM*, uicturius *G*
tituli om. *G*
sauin(a)e *CM*, sanctae sabinae *D*
om. *BFT*
59. Laurentius presbyter tituli sancti Laurenti subscripsi
laur. pr. tit. om. *BFT*
sancti om. *BFTC*
60. Eutyches presbyter tituli Aemilianae subscripsi
authiches *G*, euthices *H*, eutices *F*, eutychius *D*, eutecis *T*, eutichis *B*
emilianae *BTGM*, emeliane *F*, hemiliana *D*
61. Iulianus presbyter tituli Anastasiae subscripsi
anasiae *T*
om. *C*
62. Marcus presbyter tituli Lucinae subscripsi
lucenae *B*, lucini *T*
om. *C*
63. Vincemalus presbyter tituli Crescentianae subscripsi
uincemalis *BH*, uincemalos *E*
tituli om. *G*
criscentiane *FTC*², crescentia *M*, crigentiane *B*, om. *C*¹
64. Abundius presbyter tituli Marci subscripsi
abundis *H*, abundantius *BTEC*¹, habundantius *F*
marchi *G*, marciae *B*
65. Venantius presbyter tituli Marcelli subscripsi
uenatius *F*, uenaninus *T*
marci *M*

66. Stephanus presbyter tituli Eusebi subscripsi

stefanus *BT*, sthephanus *G*, stephaneus *H*
aeusebi *A*

67. Paulinus presbyter tituli sancti Laurenti subscripsi

laurentius (*sic*) *B*

1. Cyprianus diaconus sanctae ecclesiae Romanae regionis . . subscripsi et consensi
synhodalibus constitutis atque in hac me profiteor manere sententia

ciprius *E*, cybrianus *T*
ecclesiae . . . sententia] eccl et sub *B*
eccl. sanctae *T*
regionis *A*, regulis his *T*, rēgn̄ his *F*, rēḡ (*vel* regionis, regioni *M*) uii (septime *EC*²*M*) his
(*om. E*) *EC*²*GHDM*, *om. in sp. vac. C*¹
consensu *E*
senodalibus contitutis *T*
atque *om. D*
hac] ac *M*, hanc *T*
sententiam *FT*

2. Anastasius diaconus regionis . . subscripsi

anassius *T*
rēḡ *A*, regibus *T*, relg et *B*, regionis primae *ECGHDM*

3. Tarrensis diaconus regionis . . subscripsi

tarensis *BT**D*, tarsensis *H*, tarrenensis *C*
reg. a *A*, x̄ (*om. reg.*) *B*, regionis primae *ECGHDM*, *om. T*

4. Citonatus diaconus regionis . . subscripsi

caetonatus *B*
regionis e *A*, regionis quintae (*vel* u, quinque *G*) *ECGHDM*, regibus *T*, relg et *B*

5. Tertullus diaconus regionis . . subscripsi

tertullius *A*, tertyllus *D*, tertulius *T*
regionis a *A*, regionis quartae *C*²*GHDM*, regionis quintae *E*, regibus *T*, relg et *B*, *inc. C*¹
subscripsi *om. A*

6. Iohannes diaconus regionis . . subscripsi

iobannis *ABTEGH*
regionis b *A*, regionis secundae (*vel* reg. ii) *ECGHDM*, regibus *T*, relg et *B*
subscripsi *om. AB*; nota quia hormisda diaconus non subscripsit addit *C*

ABFTECGHDM(*vide p. 410*). subscribunt presbyterorum laterculo subscripserunt (*om. D*) p̄bri num.
(*non E*, *om. C*) lxvii (lxvi *M*) *ECGHDM*. — Ex *LXVII* his redeunt inter praesentes *LXVI*, deficit unus
n. 13 *Felix*; deficiunt inter subscribentes qui adsunt inter praesentes numero *LXXVIII* octo hi: *Agapitus* n. 46,
Iohannes n. 57, *Lutorius* n. 27, *Mazentius* n. 5, *Maximinus* n. 67, *Smaragdus* n. 20, *Valentinus* n. 21, *Vin-*
cemalus n. 71.

Indici diaconorum praescribunt item diacones (-nus *B*) *ABFT*(*marg. bis*), subscriptio (subscripti *M*)
diaconorum *ECGHDM*: habent eum *ABF*(*om. 2—6*)*TECGHDM*(hi sex sic ordinant: 1. 2. 4. 6. 3. 5).
sequitur in libris omnibus libellus ab eodem diacono Iohanne a. 506 oblatus papae Symmacho (*vide p. 395*)

II. ACTA SYNHODI A. DI.

Consulem, qui in huiusce synhodi actis nominatur bis Rufius Magnus Faustus Avienus, semel Rufius Avienus Faustus, fascēs gessisse a. 501 plerique consentiunt, neque recte Fridericus Vogel cum in commentario inserto ephemeridi historicae Sybelianae vol. 50 p. 400 seq. tum in praefatione ad Ennodium p. XI eum revocavit ad annum sequentem. nam quod ait a. 501 Pompeium quoque de Oriente consulem nominandum fuisse, nititur id charta ficticia: et obstant coniecturae ipsa nomina. scilicet qui anno 502 in Occidente fascēs gessit cum plerumque appelletur Avienus iunior, in actis infra editis, quae anni 502 esse constat, Flavius Avienus iunior dicitur, cuius nomenclaturae diversae rationem reddere Vogelius ne temptavit quidem. decidit rem, quod auctor, qui antipapae Laurentio favens vitam papae Symmachi scripsit, aequalis omnino et longe optimus testis concilium hoc coniungit cum controversia de die paschae, sic narrans (apud Duchesnium lib. pont. I. p. 44): (*Symmachum*) *rex (Theodericus) sub occasione paschali, quod non cum universitate celebraverat, ad comitatum conro[cat] rationem [de eius] festivitatis dissonantia redditurum fecitque apud Ariminum reseder[c]* . . . (*Symmachus*) *regreditur Romam seque intra beati Petri apostoli saepta concludit* . . . *pro diebus autem paschalibus ab omnibus paene . . Petrus Altinatis episcopus a rege visitator ecclesiae Romanae deposcitur et post sanctam festivitatem synodus in urbem Romam pro voluntate senatus et cleri iubente rege de eius excessibus iudicatura convenit.* Iam cum constet a. 501 Romae pascha celebratum esse d. Mart. 25, cum alibi indiceretur in d. Apr. 22, pascha id, cuius auctor et ante convocationem Symmachi et post eam meminit, id ipsum esse patet, et egregie haec narratio, scilicet adversarii, cum actis quae habemus convenit. testes, quos Vogelius advocat, paschale Campanum (v. chronica minora ed. meae I p. 330) scribens sub a. 502: *synodus congregata est propter Symmachum papam* et librum pontificalem, quem qui scripsit, concilium illud convocatum esse ait *post annos IIII* quam electus est Symmachus sive post a. 499, auctoritatis sunt longe inferioris.

Acta haec synhodalia quamquam pleniora quam epochae Theodericianae reliqua, nihilominus non integra ad nos pervenisse vel inde intellegitur, quod praeceptiones duae in principio positae (1. 2) numerantur pro tertia et quarta, item synhodi duae, quarum decreta supersunt (3. 6), pro tertia et quarta, cum praeceptio regis data Oct. 1 (4) et anagnosticum eiusdem (5) numeros adscriptos habeant nullos. numeri hi ad sola acta a. 501 pertinent neque similes ulli reperiuntur in actis annorum 499 et 502; erraverunt igitur tam rerum scriptores plerique quam falsarius Isidorianus, cum ad numeros illos explicandos causae Symmachianae annique illius fines excesserunt ipsa res ut recte intellegatur, rerum ordinem exponere visum est.

1. Praeceptione prima, quae non superest, secundum petitionem senatus et cleri (p. 420, 21. 425, 6) rex Theodericus synthodum Romam convocavit, scilicet, ut significat auctor Laurentianus (Duchesne liber pontif. I p. 44) aliquod tempus post pascha (Mart. 25) celebratum, id est mense fere Aprili, papa eo tempore degente Arimini evocato eo opinor a rege.

2. In eo concilio eius anni primo hoc tantum videtur quaesitum esse, quod episcopi quoque Italiae superioris Ravennae cum rege tractasse dicuntur (p. 426, 11: cf. Ennodius pro synthodo c. 19), liceretne concilio coire papa non convocante et episcopos discessisse re infecta.

3. Praeceptione deinde regis secunda, quam non magis habemus.

4. iterum Romam episcopi convenerunt. secundae huius synthodi ipso numero enuntiato meminit relatio infra p. 422, 26 et intellegitur inde papam et consensisse synthodo et ut in ea causam diceret Romam advenisse (cf. Ennodius lib. pro synthodo c. 84: *praefutum ad beati Petri basilicam, mox Romam perductus fuisset, mandavit occurrere*), sed propter turbas ab adversariis excitatas a proposito destitisse, licet quater synodus ab eo ut adesset missis legatis petisset. ita synthodus cum rei exitum non inveniret, id ipsum regi significarit necesse est, episcoporum alios domum rediisse, alios Romae expectandum sibi duxisse, quid regi placeret, rogare, ut concilium denuo convocans Ravennam ipse rem moderetur.

5 (infra 1). Huic relationi respondet regis praeeptio tertia, prima earum quas habemus, scripta d. Aug. 8, reprehendens reversos, laudans qui in urbe mansissent, *reditum secundum* (p. 419, 5) Romam indicit in diem Sept. 1; conventus is secundus (sic enim appellat p. 420, 3 p. 421, 7, quoniam prima synodus vix quicquam decreverat) si et ipse frustra futurus sit, Romam se ipsum venturum esse. adnotatio interposita inter hanc praeeptionem et eam quae sequitur p. 420, 16: *reg. relt. senatus vel Marcellini eps. cum ceteris* obscura et corrupta fortasse significat hanc epistulam communicatam esse et cum senatu et cum Marcellino episcopisque reliquis.

6 (infra 2). Sequitur d. Aug. 27 praeeptio ordine quarta ad eosdem episcopos directa, nuntians curam egisse regem, ut concilio rursus congregato papa adesset, misisse se Gudilam Bedulfum Arigernum maiores domus, ut sacramento securitatis interposito id efficerent.

7 (infra 3). Congregatur ita die Sept. 1 *synthodus tertia*, ut appellatur in adscriptione relationis, quam ad regem misit die non enuntiato (n. 3): scribunt episcopi rursus misisse se ad papam ut adesset, adsumpto Arigerno, sed cum id impetrari non potuerit, de ipsa re se iudicare posse negant, rogant, ut dimittantur.

8 (infra 4). Accepta relatione die Oct. 1 rex respondet causam ab episcopis finiendam esse.

9 (infra 5). Huic epistulae adiunctum est anagnosticum regium, scilicet mandata legatis data rege dictante a notario scripta episcopis recitanda, quorum exemplum missi regii cum synthodo videntur communicasse. propter argumentum mandata haec etiam cum praeeptione quarta coniungi potuerunt. sed ordini tradito non minus recte conveniunt.

10 (infra 6). Synthodus denique quarta sequitur habita a. 501 die Oct. 23, dicta in praescripto *palmaris* ideo opinor, quod post tres alias abruptas haec definitivam sententiam protulit. nam veriloquium a loco ductum forma illa vix admittit, sive cogitabimus cum Rossio (*bull. comunale di Roma* 1887 p. 64. 1889 p. 363) de loco in foro Romano *palma* dicto, cuius mentio fit in gestis de recipiendo codice Theodosiano a. 438: *Anicius Acilius Glabrio Faustus . . . consul ordinarius in domo sua quae est ad Palmam* et apud

anonymum Valesianum c. 66: (*Theodericus*) *ingressus urbem venit ad senatum et ad Palmam populum adlocutus* et apud Cassiodorum var. 4, 30: *Curvae porticus, quae iuxta domum Palmatam posita forum . . . includit* et in actis sancti Fulgentii (acta SS. Ian. vol. 1 p. 37 c. 13, 28): *contigit ut beatus Fulgentius in loco qui Palma aurea dicitur . . . Theodorico rege contionem faciente Romanae curiae nobilitatem decus ordinemque distractis decoratum gradibus aspectaret et favores liberi populi castis audiens auribus qualis esset huius saeculi gloriosa pompa cognosceret*, sive a porticu beati Petri quae appellatur *ad Palmata*, ubi ab Honorio basilicam sancti Apollinaris factam esse in vita illius c. 3 narrat auctor libri pontificalis (cf. de Rossi inser. christ. vol. 2 p. 322).

— Synhodi huius acta adlegat Aleimus Avitus in epistula 34 (31) tempore non multum posteriore scripta *Fausto et Symmacho senatoribus urbis* his verbis: *perlata est sollicitudini nostrae ab Italiae exemplaribus sacerdotalis forma decreti, quam de papa Symmacho apud urbem collecti Italiae antistites ediderunt. quam constitutionem licet observabilem numerari reverendique concilii reddat adsensus, intellegimus tamen sanctum Symmachum papam, si saeculo primum fuerat accusatus, consacerdotum horum solacium potius adsciscere quam recipere debuisse iudicium, quia sicut subditos nos esse terrenis potestatibus iubet arbiter caeli . . . ita non facile datur intellegi, qua vel ratione vel lege ab inferioribus eminentior iudicetur. nam cum celebri praecepto [Timoth. 1, 5, 19] apostolus clamet accusationem vel in presbyterum recipi non debere, quid in principatum generalis ecclesiae criminationibus licere censendum est? quod synhodus ipsa venerabilis laudabili constitutione prospiciens causam, quam (quod salva eius reverentia dictum sit) paene temere susceperat inquirendam, divino tutius servavit examini, perstringens tamen, prout breviter potuit, nihil vel sibi vel gloriosissimo viro Theoderico regi de his, quae papae dicebantur obiecta, patuisse. ad easdem controversias spectat Ennodii libellus (op. 2 Vogel) adversus eos qui contra synodum scribere praesumpserint, quo respondet auctor emissio ab adversario Symmachi adversus synodum absolutionis incongruae (c. 7). apud eum quae adlegantur ex actis synhodi vel potius ex libello eo, contra quem Ennodius declamat, in adnotatione attuli, quamquam ad acta haec recte tractanda tam ipse libellus adsumendus est quam acta pontificum partis utriusque.*

1. PRAECEPTIO REGIS III MISSA AD SYNHODUM PER GERMANUM ET CAROSUM EPISCOPOS.

1

Dominis sanctis et venerabilibus patribus Laurentio, Marcelliano et Petro et cunctis episcopis in urbe residentibus Theodericus rex. 501 Aug. 8.

Vos quidem rem fecistis proposito congruentem nos potius de reditu vestro secundo consulere quam indictum concilium alienae facultatis imitatione deserere, ne discedentibus universis sub manifesta deserti dispositione iudicii maior urbem regiam seditiosis motibus turba concuteret. sed non optavimus commissum sanctae congregationis examini sub hac protrahi dilatione negotium, nec universitatis animos gravius praeiudicio pendere suspensos, quia nec tranquillitati urbis definitionis mora nec sacerdotali proposito sententia potest convenire discordiae. Molestae igitur acceptae confusione, quae nata est, ceterorumque discessu, quia propter turbam, quae aut casu [aut] vitio aliquorum contigit, interrupta quae coeperunt reliquere iudicia¹⁾, qui tamen, si quid deceret potius cogitassent, exemplo vestro in urbe residerent expectantes de his quae illic facta de nostra providentia ordinari remedium, cum in multas vias se cogitatio nostra dispergeret, ad hunc se tramitem consilii cura convertit, ut rursum ad kalendarum Septembrium diem eundem censeremus sacerdotum numerum convenire, qui dudum fuerat convocatus. ergo ingruanter sanctitatem vestram reliquorum praesentiam convenit opperiri, ut compresso tumultu et dissensione summoa quae ab

ABFT

1. 2 incept prec reg iii missa ad synhodom (quae praecedunt om. BT) preceptio quae missa est per g. et c. episcopos (episci T) ABFT 3 domnis T laurenci T marc.] et marc. F 4 orbe F resedentibus B¹FT theodericus] B, theudericus A, theodiricus F, theudoricus T 5 rem] BT, om. AF de reditu] de redito B¹, directo T secundo] edd., secunda libri 6 consolare B¹ indicto B consilium BFT alienae] a bene T, a bona F (a)emitatione ABT, emitane T disserere AB¹FT 7 discedentibus T manifesta B¹ orbem B¹F 8 motibus] F, mtebus B¹T, motus A concuterit B¹FT, concutere A sed non] se dominum B¹ obtauimus A, obtabimus T commissae B, commisisse T 9 examini] A, examines B¹, examinis B², examinationis FT negotium T, negucium B¹ uniuersitas BFT animum grauius praeiudicia pendere (pandere BFT) suspensus (-sum FT) libri 10 quia] qua F, quam B tranquillitatis A moram F 11 sententiae F 12 confusione B ceterumque discessum BFT aut uitio] F, uitio ABT 13 alicorum B contegit BT, contingit F interrupta quae] scripsi, interruta qua A, iterata qua B^bT, iterataque F, inc. B^a relinquere libri 14 quid deceret] A, quid (om. T) dixerit B¹T, quid dixerint F² putius cogitassint B residere A, resedere BFT spectantes B 15 quae] qui A de nostra prouidentiae A, de nostrae prouidentiae FT, denae prouidentiae B ordinare libri in om. T se om. BFT 16 dispergerit T, dispergit B ad hunc se] adhuc si T tramidem F conuertit] constituerit F ad] a B 17 die B cinserimus T numero B 18 ingruante F, ingruantis T, ingruantis B uestram om. T praesentia libri 19 operire BFT cumpraesso B, cumpraeso T, conpraesso A tumultum B, tumulto T submota B

1) Ennodius in libello pro synhodo c. 10 ex eo quem refutat citatis his: non omnes sacerdotes regis ad concilium accivit auctoritas nec omnes in indicatione senserunt (scr. consenserunt) ita pergit: nolo dicere, in quo fuerint voto, in qua deliberatione discedentes, quibus taedium illa peperit expectatio, cum viderent venerabilem papam longas invite (in uita libri) contra fas suum indutias accepisse.

3 omnibus coepta est ab omnibus causa peragatur. Nam Ravennam, quemadmodum speratis, non putavimus revocandum esse concilium, dum aliorum labore, aliorum per-
 5 nostris Romae quietis amori postpositis, nos potius Romam deo auctore veniamus, ut praesentibus saltim nobis citra confusionem atque discordiam secundum dei timorem tanta causa terminum sortiatur, ut non diutius urbs regia turbarum tempestate fati-
 10 getur, sed vestri aequitate iudicii redeat ad quietem. ne mora vobis videatur onerosa, fas est vestrae aestimare providentiae, si commodum est aut sub nostrorum temporum tranquillitate tolerandum, soluto sine aliqua definitione concilio sub incerto ecclesiam suam hoc certamine Romanam perdere civitatem.

Et alia manu:

Orate pro nobis, domini ac venerabiles patres.

Dat̄ sub die VI id̄ Aug. reg. supra dicto feliciter Rufio Magno Fausto Avieno
 15 v. c. cons.

Reḡ relt̄ senatus vel Marcellini ep̄sc cum ceteris.

1 Aug. 27. 4

2. PRAECEPTIO REGIS IIII MISSA AD SYNHODUM.

Fl. Theodericus rex universis episcopis ad synhodum convocatis.

Romanae ecclesiae paci episcopo Symmacho criminosis propositionibus inpetito
 20 sub ea quam cernitis confusione turbatae quo magis potuit providentia nostra consulere, quam ut iuxta petitionem senatus et cleri ad congregandos ex diversis provinciis causam revocaret antistites et de religiosae actione personae sanctum faceret iudicare concilium? in oculis sunt dudum ad universam synhodum destinata, et conscientiae nostrae adstipulantur, oracula, quibus solius integritatis affectu hoc ius pontificibus com-
 25 misimus evocatis, ut sub synhodalis aequitate sententiae aut propter innocentiam ab- solutione gauderet aut propter obiecta convictus reatui subiaceret. Post huiusmodi constituta quis finem tanto dandum dubitaret esse negotio? quis de tam numeroso

ABFT

1 coepta (cepta *B*, certa *T*) est ab omnibus *om. A* causam pergaturum *B* 2 putabimus *A*, pota-
 uimus *BT* reuocandum] reuocari dum *A* laborem *ABT* permoueamur *B* 3 aetati *T* secundum *BFT*
 conuentum *ABT* finem iudicium synhodale (synhodali *A*^b, synodalem *BT*) potuerit *ABT*, finem ponere
 iudicium synodali potuerit *F* 4 iusta *T* poscetis *T*, possitis *B* 5 romane *F* amor *ABT*, amore *F*
 propositis *B* roma *ABF* 6 citra] cetra *B*, circa *F* confusione *AB* adque *B*, aque *T* discor-
 dia *ABT* timore *BT* 7 diotius *B* urbi *A*, urbis *BT* rigia *B*, regiae *A* tempestatum *T*,
 tempestatibus *F* fatitur *T* 8 uestrae eq. *B* 9 stimare *F*, exaestimare *B* commodo *B*, cum-
 modum *F*, quomodo *T* est] sit *B* 10 tranquillitatem *AT* soluto sine] solutus ne in *BFT* suam]
 sub *libri* 12 et *om. BFT* 13 orate *T* uenerabilis *B* patris *T* 14 dat *AB*, datum *FT* reḡ
 supra dicto feliciter] reḡ sed eccl. *A*, sed ecclesiae (eccl. *B*) *BFT* rufo *BT* abieno (abeno *B*) uuū ecc
 (*om. cons.*) *BFT* 16 reḡ relt̄ *A*, reḡ relc̄ *B*, req̄ relt̄ *T*, req̄ relc̄ *F* ep̄sc *A*, ep̄i *BFT* 17 et
 alia praeceptio (praecep̄ *B*, praeceptum *F*) quae data (datum *F*) est per maiore (maiozem *FT*) dom̄ (domo *BT*)
 regis (reḡ *T*, expl̄. praeceptio inc̄p̄ *ins. B*) praec̄ps (praecep̄ *B*, praeceptio *FT*) regis (reḡ *T*) iiii (*om. F*) missa
 ad synhodum (synodom *T*) *ABFT* 18 fl.] *A*, fl̄ *BT*, fr̄s d̄ilmi *F* theodiricus *B*, theudoricus *T* syn-
 hodo *A*¹ 19 pacem *libri* episcopis *T*, episcopi *F*, ep̄s *B* impedito *T* 20 ea] eam *F*, *om. B* quam]
 qu(a)e *ABT* cernitis *T* confessione *B* turbatae] *scripsi*, turbae *ABT*, turbato *F* quo] *A*, quo-
 niam *BFT* prouidentiam nostram *F* consolere *BF*, consoluere *T* 21 iusta *A*^a*F* petitione *F* con-
 gregandum *B* deuersis *B*¹ 22 reuocaret] reuocare et *T*, reuocarit *B* antestites *F*, antestitis *T*, ante-
 stis *B* relegiosae *BT* actione] sanctione *B* facere *BFT* iudicare *om. A* 23 uniuersis *T* disti-
 natam *B*¹*T* 24 adstipulatur *BT* solus *BT* affectum *T* ponteficibus cumisimus *T*, ponteficibus sc̄m
 misemus *B* 25 euocatis ut] euocati sunt *B* synolis *T*, synodali *F*, synodales *B* equitatis *B* sen-
 tentientiae *T* propter] pro te *B* innocentiam a. g. a. propter *om. BFT* 26 reatu *F* subiacerit *B*
 27 tantum *B* datum *edd.* dubitarit *T*, dobitaret *B* negotium *T* de tam] det a *F* numeroso *B*

concilio sacerdotum magis nasci crederet confusionis ambiguum? quid profuit sine ulla de prolixo itineris cura id nos inposuisse negotium, quid tantarum ecclesiarum [usum] absentibus sacerdotibus fuisse suspensum? quid spei erit reliquum, si de tanto exitu non datur impetrare conventum? sed transacta sufficiant: quae ad hoc tantum in memoriam satis est revocare, quo desinant. bona est praeteritorum recordatio, 5 si quae displicent secuta cura correptionis emendet. nunc saltem discedentibus aliquibus dilatoque negotio ad secundae congregationis venietis repetita iudicia pro fide, pro innocentia, pro aequitate concordēs remotis studiis aliis, quibus dissentit integritas. hoc petitioni nostrae, hoc religionis affectui, hoc quieti Romanae conferte civitatis, ut sacerdotali consideratione proposito delegato terminum detis sine contentione negotio, 10 scientes examen vestrum dei secuturum esse iudicium. Cogitate matrem confusionis 6 esse discordiam et quemadmodum consensu dubia solidantur, ita firma etiam dissensione dissolvi. numquid laboriosa, numquid conscientiae vestrae gravia, numquid inimica proposito [a vobis expetuntur?] ab antistitibus suis pacem poseit ecclesia et ab his, quibus per religionis professionem iustitiae cura debeat esse propensior finem 15 tumultuum expectat. intentio est vobis servandae iustitiae: in cognitione libertas remotis omnibus occasionibus: integro sic vestrae voluntati obiectorum criminum causam examinate iudicio, dummodo studiosa certamina, differendi amor et omne confusionis amputetur ambiguum, maxime cum hanc vobis pro religionis reverentia et consideratione iustitiae nostra oracula tribuant facultatem, ut sicut vobis est inquirendi 20 in hoc negotium voluntas et cura veritatis, personis illic omnibus constitutis, per quas potest fides rerum quaesita constare, vos noveritis et deus, quid in ipsa causa iudicare debeatis, pacem modis omnibus clero, senatui et Romano populo post iudicium redditori, ne qua turba, ne ulla discordia in civitate remaneat. si vero vultis, ut quod propositum est transeat sine discussione negotium, vos sciatis et deus, qualiter ordinetis, 25 dummodo pax clero, senatui populoque Romano sub vestra ordinatione reddatur. ecce coram deo et hominibus arbitrio vestro committentes universa conscientiam nostram,

ABFT

1 crederit *B*, crediderit *T*. quid] qui *B* sine ulla] *scripsi*, sine (seni *A*) uita (uitam *BFT*) *ABFT*
2 itineris cura id] itineris ultra ad *A*, itineris (iteneres *BF*) citra (cetra *B*) ad *BFT* inposuistis *T* ne-
gotio *libri* quid] *B*, qui *AFT* tantorum *T* 3 usum *addidi* suspensum * *s B* quidquid *A* spei
erit] peterit *BFT* reliquam *ABT* si de] se de *B*, sed *FT* 4 imperare *B* exitu (exito *T*) non
datur] extundatur *F* conuentu *T* transata *A* sufficiat *BFT* 5 in *om. libri* quod desinat
(desenat *B*) *libri* 6 quae] quam *T* displicet *A*, displicet *BFT* emendit *BT* nunc] *scripsi*,
non *libri* salutem *T* descenditibus *A*, descenditibus *B* 7 delatoque *T* concordationis *T* ue-
nietis] *scripsi*, uenientis *T*, uenientes *ABF* 8 innocentiam *F* concordis *BFT* aliis quibus] *scripsi*,
aliquibus *libri* 9 hoc] ho *B* petitionis *A*, petitionae *T* hoc rel. affectui (affectus *A*) hoc quieti
(quietae *A*) *om. BFT* conferte] *scripsi*, conferre *AFT*, conferere *B* ciuitati *libri* 10 sacerdota-
lis *T* deligato *AFT*, diligato *B* sine] sane *BFT* contentionem *BT*, contentiosum *F* negotium *T*,
negutium *B* 11 scientis *T* dei secuturum] de his securum *BFT* cogitare *F* matre *A* 12 discor-
dia *B* quae admodum *T* consensum *BF* dubiae *B* firma (fima *B*) et.] etiam firmam *T* dis-
sensionum *A*, discensionem *B* 14 a vobis expetuntur *similiare exciderunt* antestibus *BFT* eccle-
siam *A* 15 regionis *FT*, regiones *B* professione *ABF*, professionis *T* dibeat *B* propensior *T* finem
tumultuum] *scripsi*, fidem (fide *A*) tumultuosam *ABFT* 16 seruandam *B* iudiciae *F*, iusticias *B* cog-
nitionem *T*, cognitio *B* 17 occansionibus *BFT* integrum *F* sic] *scripsi*, si *AT*, si * *B*, sit *F* volun-
tatis *ABFT* causa *ABT*, causae *F* 18 iudicium *ABFT* dommodum *B* stodiosa *B* certaminae *T*
differendi] *A*, defendi *BT*, defende *F*; *fortasse scr.* disserendi amorem (?) *F*^a et omne] *F*, et omni *BT*,
omni *A* 19 axime *B* haec *F* reigionis *T*, relionis *B* reuerentia et] reuerentiae *T* 20 con-
siderationem *F* nostrae *BT* inquirendi] *F*, inquirend(a)e *ABT* 21 negotio *AFT*, negutio *B* volun-
tatis *B* 22 constare] praestare *T* noueritis *B* quid in] qui in *B*, qui in id *T* 23 reddetur *T*
24 turba] *A*, turbatio *BFT* ne ulla] nulla *libri* si uero] *A*, siue *BFT* ut] et *T* propositum *B*
25 negotium] negucium *T*, iudicium *edd.* ordinationem *B* 26 omnibus *BFT* committendis *B* con-
scientia nostra *ABT*, conscientiam uestram *F*

sicut decebat, absolvimus: tantum ut sub iusta ordinatione rem fuisse finitam et unitatem redditam dissidentibus indicetis. neque enim tolerabile est neque hanc negligentiam regiae civitatis amor quo tenemur admittit, ut rebus omnibus deo auctore pacatis sola tranquillitatem Roma non habeat, qua ab externis propugnante caelesti favore utamur. est quidem pudenda cum stupore diversitas Romanum statum in confinio gentium sub tranquillitate regi et in media urbe confundi, ut desideretur civitas in arce Latii, quae est sub hostium vicinitate secura. Et ne quid omisisse videamur, cum necessariam credideritis episcopi Symmachi in cognitione praesentiam, Gudilam et Bedeulfum sublimes viros maiores domus nostrae nos de praesente misimus cum inl. v. com. Arigerno, ne quid dubitationis habeat. iussu nostro sacramenta praestabunt satisfacturi designato episcopo, quemadmodum existimaverit: ordinatio vestra sufficiet, ut vocatus ad concilium citra turbae ac molestiae metum securus occurrat.

Et alia manu:

Orate pro nobis, domini sancti et venerabiles patres.

Dat sub die VI kal. Sept. Ravennae reg. supra dicto feliciter Rufio Avieno Fausto v. c. c.

8

3. RELATIO EPISCOPORUM AD REGEM.

Agimus deo gratias, qui regum corda pietatis suae manu et gubernat et temperat. quoniam ab ipso venit, quod clementia vestra ex more suo praeceptis ad nos moderatissimis per maiores domus Gudilam et Bedeulfum sublimes viros missis ostendit. sic enim mansuetos principes caeli dominus facit esse quos diligit, et quibus est propitia divinitas eos in causis omnibus mandatis suis ordinat oboedire, quia scriptum est dicente deo: 'sine me nihil potestis facere', quod utique boni intellegendum est. Ideoque nos toto affectu et obsequio iussioni vestrae parere volumus et ad papam, qui inpetebatur, quater consacerdotes nostros ex secunda synhodo direximus, ut ad iudicium conveniret¹⁾: sed occurrere se audientiae nostrae penitus non posse testatus est man-

ABFT

1 dicebat *T* absolvemus *T* ut] *scripsi*, est *libri* finita *AT* et] ad *edd.* 2 dissidentibus *BT* indicetis] *A*, incidet *T*, incedit *B*, constat *F* tollerabili *F* neque] ab *ABT*, ad *F* negligentiam *B* 3 amorem *F* quod *BT* tenemor *B* admitti *F*, adremitti *T*, admittat *B* 4 tranquillitatem . . . 6 gentium sub *om.* *BFT* habeant quam *A* propugnante *A*^a 5 est] *scripsi*, et *A* statu *A* 6 regi] *scripsi*, eregi *BF*, erigi *AT* desideratur *BFT* 7 arce Latii] *scripsi*, archaelatori *A*, archelatori *B*, archelaciori *F*, archilaciora *T* ostium *T*, ustium *F* vicinitatis cura *BT*, ciuitate secura *F* ne quid] neque ut *F*, nequiunt *B*, neque *T* 8 necessaria *ABT* credediritis *B*, crederitis *FT* praesentia *B* 9 sublimis uerus *T* maioris *F* nos] *scripsi*, quos *libri* 10 inlu *A*, illum *B*, illo *F*, *om.* *T* com arigerno] *A*, com arierno *B*, cum atrierno *F*, co zatrierno *T* dubitationes *AT* iussu nostro] *AB*, iusso nostro *T*, iusso nostra *F* samenta *F* 11 designatio *BFT* eps *T*, epss *B* estimauerit *B* 12 sufficiet] *scripsi*, suffecerit *B*, sufficeret *A*, sufficerit *T*, sufficere *F* uocatos *A*, uocas *F* cytra *F* turbae ac] *A*, urbem *B*, urbe et *T*, urbem sine *F* metu *ABFT* 13 et (item *F*) al. m.] *ABF*, *om.* *T* 14 pro nobis *AF*, pro me *T*, *om.* *B* 15 dat] *AB*, data *F*, datum est *T* die *om.* *B* rauenna *BFT* reg subd et lccis *A*, regum sub d *F*, reg sub d rebus *T*, reg sud feb *B* rufino *B* abieno *BTF* 16 uc ccss *A*, uuu ccc *BFT* 17 add. tertia synodus habita romae *A* (marg.) 18 agemus *T* pietis *F* 19 ex more] *AB*, ex morem *F*, extramore *T* suum *F* uos *AF* moderantissimis *T* 20 maioris *F* gudelam *F*, godila *B* sublimis *FT* uiris *F*, uestros *T* missus *B* 21 mansuetus *A*, mansueti *FT*, mansuiti *B* princeps *B* fecit *BFT* quos] quod *T* dilegit *B* propiciata *B*, propitiata *F*, propiciatu *T* 22 ordinant *T* obidire *B* quia] quod *BFT* 23 deo] domino *F* boni] boni ut *T* est *om.* *A* 24 nos] nostro *BFT* totu *T* iusione *BFT* parare *AT* uoluemus *T*, uolumus *BF* 25 qualiter *B* consacerdotes] *F*, cum sacerdotibus *ABT* sesanda *T*^a, secunsanda *T*^b synodi *FT*, sinodi *B* ut *om.* *BT* 26 conuenirent *A*, conuenerit *BT* occurrere se] occurrerere *A*, occurrere sed *B* posse testatus est] possit status *B*, possit statutus *T*

1) Cf. Ennodius l. c. c. 60.

dans: 'primum ad conventum vestrum quando Romae venistis, sine aliqua dubitatione
'properavi et privilegia mea voluntate regia summi et auctoritatem synhodo dedi.
'sicut habet ecclesiastica disciplina. restaurationem ecclesiarum regulariter poposci:
'sed nullus mihi a vobis effectus est. deinde cum venirem, cum clero meo crudeliter
'demactatus sum. ulterius me vestro examini non committo. in potestate dei est et 5
'domini regis, quid de me deliberet ordinare'. nos episcopos tamen cum maiore
domus vestrae inl. v. Arigerno direximus, quibus quid responsi dederit, sua suggestione 10
renuntiet. Intimamus tamen serenissimo domino, quia nobis quod possumus facere 10
non remansit, nec invitum ad disceptationem nostram adducere possumus, quoniam
ipsi per canones appellationes omnium episcoporum commissae sunt, et cum ipse appel- 10
lat, quid erit faciendum? nec in absentem valemus ferre sententiam nec contumacis
loco deputare, qui se iudicibus bis occurrisse proclamat, maxime quia causa nova est
et pontificem sedis istius apud nos audiri nullo constat exemplo. Voluimus quod 11
restabat pacem iuxta praeceptum et voluntatem vestram reddere civitati. quae res et
proposito nostro amica est et beatitudini vestrorum temporum congruebat, quia con- 15
fusionem tantae civitatis et timemus et horrescimus. ad amplissimum senatum col-
legas nostros secundo direximus hortantes ex verbis apostoli, qui monet, 'quod ex vobis Rom. 12. 18. 19.
'est cum omnibus hominibus pacem habentes, non vosmet ipsos vindicantes, karissimi.
'sed date locum irae. scriptum est etiam: mihi vindictam, ego retribuam, dicit domi-
'nus'. nec admonitioni clericorum defuimus. quibus regulariter voluimus subvenire: 20
qui etiam salutaria monita contempserunt. et ideo vestri erit imperii nutu dei pro-
spicere ecclesiae redintegrationi, Romanae civitatis et provinciarum quieti. Nunc roga- 12
mus ut infirmitatibus et debilitati nostrae sicut pii domini succurratis, quoniam calli-
ditati saeculari sacerdotum simplicitas non sufficit et iam diutius nostrorum mortes et
pericula propria Romae pati non possumus. sed concedite nobis optatissimo praecepto 25
vestro, ut ad ecclesias nostras liceat nos reverti, quia post haec quae suggessimus
nihil est quod a nobis possit ordinari.

Et alia manu:

Optamus vobis salutem, domine princeps.

ABFT

1 primo *T* quando *T* 2 properari *BT* voluntatem regia *B*, voluntati regiae *edd.* summissi *A*,
submissi *BFT* auctoritate *ABT* 3 sicut] si quod *B* restauratione *AT* regularum *F* 4 a *om. B*
venirem cum] *F*, venire cum *T*, convenirem *A*, cum convenirem *B* crudeliter *F* 5 mactatus *BFT*
examine *T* cummitto *T* 6 regi *A* quid] qui *T* deliberet] deberet *F* nos episcopos tamen] nos tamen
episcopos *F*, post episcopos tamen *ABT* cum maiore] *F*, quos maiores *A*, qui maioris *BT* 7 inl. *A*,
inl. viro *F*, inl. viro *B*, inlustris viro *T* arierno *F*, argerino *T* direximus] *T*, diximus *F*, dixerimus *AB*
quid] qui *F* suggestione *F* 8 renuntiet] renuntiat et *T* intemans *T*^a domno *BT* 9 remasit *B*
disceptionem *T* possumus *F*^b, *inc. F*^a 10 ipse *F* pro *F* canonis *T* appellationis *F* cum-
missi *T* ipsi *T* 11 erit] egiret *T* absenti *T* 12 locum *A*^a*T*, loca *B* putare *A*^a iud.] de
iud. *B* his] uis *A*, his *BFT* praeclamat *A*, praeclamant *BT*, proclamato *F* causa] *scripsi*, cum *libri*,
res *edd.* 13 sedes *B* audire *BF*, addire *T* nullum c. exemplum *BFT* volumus *ABFT* 14 uestram
om. T ciuitate *FT*, ciuitatem *B* quae res et] quaesit *T*, quae *B* 15 propositio nostra *F* beatitu-
dinem *FT*, beatitudine *B* quia] *A*, quam *BFT* confusione *B*, confessione *T* 16 timemus] *AF*,
tememus *B*, geminus *T* amplissimo senato *T* 17 secundum *AT* diximus *F* orantes *BF*, oran-
tis *T* apostolis *A* 18 et] ex *B* cum omnibus hominibus] cum omnibus omnibus *T* pacem *T* karis-
simi] *iki B* 19 est *om. A* etiam] *AT*, enim *BF* mihi *om. F* ego (*om. T*^a) retr. d. dom. post
irae *T* 20 admonicione *B*, admonitionem *FT* defuimus] adfuimus *A* 21 salutaria (*bis B*) monita]
salutare munita *T* imperii] *BF*, imperio *A*, temperii *T* nutu *T* respicere *BF*^a*T* 22 ecclesia *T* red-
integratione *BF*, redintegrationem *T* quiete *BT*, quiaetae *A*, qui etiam *T* 23 debilitati] *scripsi*,
debilitatis *F*, de unitatis *ABT* sicut] quod *BT* calliditatis *A*, calliditates *B*, galliditates *T*, caletate *F*
24 saecularis *ABT*, saecularia *F* non] nos *F* sufficit *B* mortis *BFT* 25 propria roma *T*,
propriarum *B* concedite *B*, concedente *T*, concede *F* 26 qui posit *F* suggimus *T* 27 quos *T*
ordinare *T* 28 et al. m. *om. T* 29 salutem *om. T* princeps] *pri cēb T*, princeps explicit *B*

4. PRAECEPTIO REGIS.

01 Oct. 1.

Fl. Theodericus rex universis episcopis ad synhodom convocatis.

Decuerat quidem beatitudinem vestram divinae consideratione reverentiae exortum iam finire negotium, ut vobis ordinantibus summoventi potuisset de tanta civitate confusio, maxime cum praeteritis affatibus iusserimus, quemadmodum vestro visum fuisset arbitrio, memoratum vos terminare debere certamen, dummodo re sub iusta ordinatione finita dissentientes unitati et concordiae redderentur, nosque miramur denuo fuisse consultos, cum, si nos de praesenti ante voluissemus iudicare negotio, habito cum proceribus nostris de inquirenda veritate tractatu viam deo auspice potuissemus invenire iustitiae, quae nec praesenti saeculo nec futurae forsitan displicere potuisset aetati. sed quia non nostrum iudicavimus de ecclesiasticis aliquid censere negotiis, ideoque vos de diversis provinciis fecimus evocari, ut sub divini timore iudicii totius certaminis vobis disponentibus causa transiret et urbi nostrae deo favente optata per vos concordia redderetur. nunc vero eadem, quae dudum praesentibus, intimamus oraculis nos coram deo et hominibus absolventes, ut causam dei, quam vestrae congregationi amplissimo senatu [suadente] et pacem cleri sperante commisimus, quemadmodum visum vobis fuerit, ordinetis nec a nobis vestri expectetur forma iudicii, sed vos qualiter vultis, ordinate, sive discussa sive indiscussa causa proferte sententiam, de qua estis rationem divino iudicio reddituri, dummodo, sicuti saepe diximus, hoc deliberatio vestra provideat, ut pax senatui, clero populoque Romano submota omni confusione reddatur, ne qua, quod absit, post iudicium turba aut aliqua remaneat in civitate discordia. sin autem secundum mandata nostra concordia sacratissimae urbi a vobis fuerit restituta, hinc universitas agnoscere poterit iustum sacri ordinis vestri extitisse iudicium.

25 Orate pro nobis, domini sancti ac venerabiles patres.

Datum sub die kal. Octob. regnante supra dicto feliciter.

ABFT

1 praeceptio regis libri, quinta missa ad synodum add. edd. 2 fl.] atq[ue] T theodericus B, theodericus A, teudoricus T, teudiricus F synodo T 3 beatitudinem A^a considerationes T, considerationis AF reverentiam B 4 submoueri B, summoueri T, submovere F potuisset T tantae A civitatem B 5 affectibus T iusseremus F uestro] A, uestrum BFT uisum] u. est F fuisse A 6 arbitrium BT dommodo T re] rem ABFT iusti B 7 finita] unita F dissensientes T unitate B concordii T nosque] scripsi, postquam AFT, quam B dinuo T 8 consultos] A, consultus FT, consultum B cum] scm B si nos] sinus B, senus F uoluissemus F iudicare] indegare B negotium ABF habeto T 9 tractatu uiam] tractatum uiam F, tracto uiam B, et tractubiam A, tractato T auspece T, ospice F, auspiciere B potuissimus F 10 quae] qui F praesenti] praesente B, praesentia T, praesentias F saeculi F futuris F, futurum T, futuro B forsitam B displicuere BT potuissit T 11 censeri F, censiri T negotiis] negotiis de negotiis T 12 de om. F euocare T sub] cum F^a, cum sub F^b diuino ABT 13 transiret et] transire et B, transierit FT urbe T, ubrbi B nostrae] non B pro F 14 uere T intimamur BT 15 absolventis F quem A uestram T 16 congregatione F, congregationem T amplissimam T s(a)enato ABF suadente addidi et om. F pace AFT clerici sperante T, clericis sperante B, clericis operante F commissemus F quemadmodum] quemadmo A¹ 17 uisum om. B ordinetis nec a nobis (uobis F)] n. a. n. ord. T uestris spectetur A furma T 18 uos] uobis A siue indiscussa causa] siue indiscussa causa siue T, causa siue (om. indiscussa) B, causa (om. siue ind.) F proferite F sententia T 19 ratione AT diuino iudicio] ante deum iudicii B reddeturi T secuti FT 20 deliberatione F sanatui B submoda F omne T 21 qua] quam F quod absit post] quo dabit possi B 22 sacratissimi F urbe T 23 hunc BFT agnoscere T potuerit T sacris A^b uestris A, uestrae B^a, ueri T 24 extetisse F, extetisset T 25 dominis A fratres A 26 regnante supra dicto feliciter] reg. snd. ecl. qs A, regn sind eccl us B, regnum sinod eccl us F, regn synodi ecclsi uos T

5. ANAGNOSTICUM REGIS.

14

Primum salutandi episcopi et dicendum eis:

Causam quae agitur si mihi visum fuisset aut iustitiam habuisset, ut ego debuissem audire, cum proceribus palatii mei potueram tractare et iudicare, quomodo et deo placuisset et posteritati ingratum non fuisset. sed quia causa est dei et clerico-
rum, ideoque modo ad petitionem senatus vel cleri feci ex diversis civitatibus con-
venire antistites, ut deo medio, secundum quod legitis in euangelio et apostolo ad
Corinthios, hoc sequamini. nam si meum animum requiritis, ut superius dixi, quae
praecepit deus in euangelio, hoc sequamini. si vero vobis visum fuerit, sine discussione
causam finite: aut discussa aut indiscussa quemadmodum visum vobis fuerit iudicate.
meam personam nolite metuere, reddituri rationem ante conspectum dei: tantum est,
ut senatum, clerum et populum pacificum dimittatis et quod iudicaveritis, scribatis.
nos enim hoc probabimus vos bene ordinare, si populo, senatui et clero pacem integram reddatis.
quod si minime feceritis, ostendetis vos uni parti fuisse. nullius ergo personam ante oculos habeatis,
quamvis, si vobis aliquis violenter vellet quae iniusta sunt inponere, remissis rebus vestris iustitiam custodire debetis: nam multi et vestrae
et nostrae religionis episcopi propter dei causas et de ecclesiis et de rebus suis iactati sunt et tamen vivunt.
ego non solum inpono, sed etiam rogo, ut faciatis quae deus praecepit et quae legitis in euangelio et apostolo.
si autem discutitis causam vel sub aliquo calore, melius causam iudicatis. si autem indiscussam dimiseritis, datis
exemplum sacerdotibus omnino male conversandi.

Matth. 18, 15-18.

1. Cor. 5, 4 seq.

Haec cum diceret, ita proposuit similitudinem.

Aliquando Aspari a senatu dicebatur, ut ipse fieret imperator: qui tale refertur dedisse responsum: 'timeo, ne per me consuetudo in regno nascatur'. ita dico, ut modo ne irascantur sancti patres nostri: ne per eos, cum non discusserint et ita iudica-
verint, consuetudo peccandi omnibus sacerdotibus generaliter detur.

Item si voluerint discutere causam, ut securus egrediatur, Arigernus, Gudila et Bedeulfus sacramenta ei praestabunt.

ABFT

1 agnostic regis *A in textu*, anagnosticum regis teuderici ad (a *A*^a) synodum missum in urbem roma
A in marg., anagus cic regis *F*, anagnuscite regis *T*, agnanustic regis. explecit (*sic*) *B* 2 prmo (*sic*) *T*
3 causa *ABT* si mihi] simili *B* iustitia *FT* ut] et ut *B* defuissem *B* 4 palati *F* et
iudicare *om. T* 5 deum *T* posteritate *TF* integratum *F* dei et] ei ut *F* 6 paetitione *A*,
peticione *B* cleri feci] clerifici *F*, clerici *BT* 7 antestites *FT*, antestitis *B* ut] *A*, et *BFT* in]
et *T*, ex *B* et apostolo *om. B* 8 corinthius *B*, corintheos *F*, chorintius *T* nam si meum . . .
9 sequamini *om. F* requiretis *BT* uero] uerum *T* 10 causa *ABT* finite] finire *AF*, finire *B*
aut discausa aut indiscussa (-cussa *B*^b) *B* uob. uis. *B* iudicata *B* 11 uolite *A*^a redde-
turi *T* conspecto *B* est ut] et *F* 12 et] ut *ABF* indicaueritis *F* 13 enim] autem *T* pro-
uabimus *A*, probauimus *BF* et *om. T* 14 ostendite *A*, hostendites *B* uos] uobis *B* parte *B*, partis *T*
15 persona *T* quamuis si] quam uisi *B*, quamuis *F* uobis] ex u. *T* uelle *ABT* iustitia *A* 16 remissis]
missis *B* 17 regionis *BFT* causa *F*^a et] ut *T*, *om. F* 18 uibunt *A* 19 et] haec libri legi-
stis (*T*) discutitis *B* 20 alico *B* calore] calorem *T*, colore *ABF* melius] meam *F* indiscussa *AF*
demiseritis *AT*, demisiretis *B* date *A* 22 dicerit *BFT* similitudine *A* 23 asperi (asparia *T*)
a senatu (senato *T*) dicebatur post imperatur *B* ipsi *F* fieret *BT* imperatur *B*, imperatum *F* fertur *T*
24 responsum *T* per] pro *F* post consuetudo *ins.* peccandi *Hirschfeld* ita dico ut (et *AB*) modo ne
irascantur (iranscantur *T*) *om. F* 25 patris *T* ne] *BFT*, nec *A* per] pro *F* non] nos *FT* iudica-
uerunt *F* 26 generaliter detur] *A*, generaliter fiat *BT*, generetur *F* 27 ut securus] aut securos *B*
ariernus *BF* gudela *F*, gudilam *T* 28 samenta *F*

De arca vero vel de domo Lateranensi, prout iudicatum fuerit, eidem synodus reddat.

De vindicta quae sperant, post discussionem, si eis placuerit, aut ipsi vindicent aut nos deputemus, qui legibus exequatur culpas.

Oct. 23. 15 (1) 5

6. QUARTA SYNODUS HABITA ROMAE PALMARIS.

Rufio Magno Fausto Avieno v̄. c. cons. sub die X kal. Nov. sancta synodus apud urbem Romam ex praecepto gloriosissimi regis Theoderici ex diversis regionibus congregata in Christi nomine dixit.

Cum ex diversis provinciis ad urbem Romam convenire sacerdotes regia praecepisset auctoritas, ut de his, quae venerabili papae Symmacho apostolicae sedis praesuli ab adversariis ipsius dicebantur impingi, sanctum concilium iudicaret, Liguriae, Aemiliae vel Venetiarum episcopi, quos ad praesentiam principis ipse itineris ductus attraxit, consulimus regem. qua nos voluisset aetate fractos, debilitate corporis invalidos causa congregari¹⁾. respondit praefatus rex piissimus bonae conversationis affectu plura ad se de papae Symmachii actibus horrenda fuisse perlata et in synodi oportere, si vera esset inimicorum eius obiectio, iudicatione constare. Memorati ponti-

ABFT et inde a v. 5 ECHDM

1 arca] *F*, arcam *AT*, archa *B*, area *edd.* de domo] domum *A* lateranensem *AB*, lateraninsim *T* senodus *F*, synodum *T* 3 vindictam *T* quae] quia *F* post *om.* *BFT* discussione *A* eis] ei *B* 4 qui *om.* *BT* exsequatur *AF*, ex(s)equantur *BT* culpas] c. expl. *A*, c. explicit *B* 5 incipit (incipit *BF*) constitutiones (constitutio *BF*, contentio *T*) episcoporum in *textu* *ABFT*, constitutum synodale de papae symmachii absolutione *E*, incipit decretum papae symmachii capitulum primum id est constitutum synodale de absolutione papae symmachii *C*, incipit concilium romae palmaris *D* (*ante* *rufio*), incipit synodus in qua papa symmachus accusatus est et innocuus est repertus *M*, quarta synodus habita romae (roma *A*, romane *H*) palmaris *A* (in *marginem*) *C*² (in *marginem*) *H* (in *textu* post nouembrium) *D* (eodem loco) *M* (in *textu* post repertus) *rufio* . . . x kal. nou. *om.* *M* 6 *rufio*] *AHC*², *refio* *BF*, *ritio* *T*, *rufio* *DC*¹, *rufino* *E* fausto] onusto *T* auieno] *AH*, abieno *F*, euieno *T*, auienio *D*, *om.* *BC*¹ *uc* *cons*] *HF*, *uc* *consol* *B*, *uuc* *cons* *A*, *uucc* *cons.* *D*, *uuu* *ccc* *T*, *uiro* clarissimo consule (*E*), *uu* *cc* *cons* *C* x *om.* *BFTHD* 7 urbem romanam] orbem (*sic* *F*^a, urbem *F*^b) romanam *F*, orbem (urbem *B*) romanum *BT* ex praecepto *om.* *T* gloriosissimi *om.* *HDM* theoderici] *HM*, theuderici *BT*, theudirici *F*^b, theodorici *AEC*, theodorici *D*, *inc.* *F*^a congregati *F* 8 dixit] dein *T*, deinde *F*¹, di *B*, deinde dixit *F*² 9 orbem *F*^a romanam *FT* conuenirent *AD* praecipisset *AC*¹, praecipissent *D* 10 ut de] ut he *H*, unde *D* quae] quia *ABTHD* uenerabile *ABHD* papa *ABC*² *HM*, papam *T*, pp *D* praesule *F*, praesole *T*, praesoli *B*, praesulis *D* 11 ipsius] ipsi ut *T*, ipsi ad *B* dicebant *A*, dicebatur *D*¹ impingi sanctum concilium] impingis cum concilium *B*, insignis com concilio *T*, impingunt (?) sanctum consilium *F* iudicari *T* leguria *BFT* 12 aemeliae *A* uel *om.* in *litura* *F* uenetiarum] benetiarum *B*, lenetiarum *T* episcopis *H* quos] epos *F* praesentia *F* principes *T* ipse] *ECM*, sei *B*, spei *ATHD*, constitutio episcoporum spe *F* itineris *F*, iteneneris *B* ductos *ADM* 13 attraxer* t *C*¹, attraxerat *C*² consulimus *F*^b *H*, consulemus *F*^a, consulemus *BT* regem] *EC*¹ *M*, regem incubuit (incobuit *B*, ineorum *T*) necessitas consulendi (consolendi *BT*, consiliandi *F*^a) *ABFTC*² *HD* qua nos] *EC*¹ (?) *M*, quae hos *AC*² (?) *D*, qua eos *B*, que eos *T*, quia hos *H*, quatenus *F* uoluisset] soluisset (?) *A*¹ aetate] itaque *T*, bis *B* fractus *BF*^a, factus *T* deuitate *D* inualidus *BF*^a, ualidus *T* 14 congregare *T* praefatus] praefectus *B*, *om.* *M* piissimus *B* bene *D* congregationis *D* 15 affectu *AHD*, adfectum *B*, *om.* *T* se de] sede de *T*, sedem *AB* papa *T* orbenda *T* fuisset *A* prolata *FC*¹ et *om.* *T* 16 oportuere *H* si] se *H* esset] esse *ABTHD* abiectio *H* constare] *FECM*, constaret *AHD*, constarit *BT* pontificis *F*^a *T*, ponteficis *B*, pontifici *D*

1) *Ennodius liber pro syn. c. 12* verbis adversarii laudatis his: testis est Romana civitas, si omnes episcopi senes et debiles convenerunt sic respondet: ergo quia se aetate labentes (*sic* *scr.*, ualentes *codd.*) et corpore inbecillos esse dixerunt, ipsi se ineptos iudicio esse testantur . . . maxime si hoc ingerere clementissimi domini auribus praesumpserunt.

fices, quibus allegandi imminerebat occasio, suggesserunt ipsum, qui dicebatur impetitus, debuisse synodum convocare¹⁾, scientes, quia eius sedi primum Petri apostoli meritum vel principatus, deinde secuta iussione domini conciliorum venerandorum auctoritas singularem in ecclesiis tradidit potestatem nec ante dictae sedis antistitem minorum subiacuisse iudicio²⁾ in propositione simili facile forma aliqua testaretur. sed poten-
tissimus princeps ipsum quoque papam in colligenda synodo voluntatem suam litteris demonstrasse significavit. a mansuetudine eius paginae postulatae sunt, quas ab eo directas constabat. has dari sacerdotibus sine tarditate constituit vel quidquid in eodem negotio actum scriptis.

Romam ex diversis terrarum vel regionum partibus dei prosecutione perventum¹⁰ est. Et dum venerabili collectione de incipiendo haberetur negotio, prout poscebat¹⁷ (3) causa, tractatus, sanctus papa Symmachus basilicam Iuli, in qua pontificum erat congregatio, prout habuit cura caelestis, ingressus est et de evocatione synodali elementissimo regi gratias rettulit et rem desiderii sui evenisse testatus est. causa ergo de sacerdotum animis, quae de concilio nondum firmato tristitiam ministrabat, abscissa est. auctoritatem ordini colligendo, sicut poscebant ecclesiastica statuta, in omnium qui ibidem convenerant episcoporum praesentia se dare professus est³⁾, sperans, ut visitator, qui contra religionem, contra statuta vetera vel contra regulas maiorum a parte cleri vel aliquibus laicis fuerat postulatus, ex ordinatione antistitem, sicut decebat sanctum propositum, prima fronte cederet⁴⁾ et omnia, quae per suggestiones inimico-

ABFTECHDM

1 alligandi A suggessere B qui] quae F^a inpetitus] AF^b ECHDM, ineditus BF^a T
2 sinodo BT sedi] edd., sedis ABTECHDM, om. F primo T petri] patri B merito T 3 prin-
cipatum EC¹ M iussione F² auctoritas] a. ei ECM 4 singulare A potestate T nec ante]
negante B dictum H, dictam D sedes TH antestitem BFH, antestites T, antistem D mino-
rum] EC² DM et ita ex hac synodo verba citantur apud Ennodium pro synodo c. 32 (vide infra), mi-
nor ** C¹, minimorum AFH, menimorum T, menemorum B 5 iudicium ABTHD in om. F^a pro-
positionem A, propositione B simile BF, similem T, simplici D facilem T, facere EC¹ furmam T
testaretur] ECHDM, testatur (A), testetur BFT potentissimus princeps] potentissimus hic est pr. F,
potissimus princeps reliqui 6 papa T, papam B colienda H, coligendi D, colliganda F, con-
legendum T synodum F, synodi D, omnimodo C¹ uoluntate ABTHD sua ABTH, om. C¹ D
litteras T 7 demonstrasset A significat B mansuetudine E, mansuetudinem BT pagi-
nae] faginem T, om. D postolate FT ab eo] habeo A 8 directa D has] hac T, ac BF
dare B quicquid F^b TM, quicquid F^a eodem] eo T 9 actum AT, actum est F 10 patri-
bus B prosecutionum AD perventum . . . 11 collectione om. E¹ prouentum F 11 et dum . . . 12
tractatus om. D uenerabile conlectionem T, uenerabilis collectio F, uenerabilem conlocutione B de in-
cipiendo (incipiendo B) om. T negotio T 12 causae EC¹ M, in causa BT tractatur F bassi-
licam H, basilica D iuli] tituli F¹, iuli ingressus D 13 curam F caelestes A de uocatione FTD,
denotione B cl. regi] clementissime rei H 14 gratus F¹ des. sui rem FC euanisse B testa-
tus] tractatur F causas D 15 sacertotum B nondum] nostro dum F¹ firmatum T tristi-
cia B ministravit F absceis M 16 auctoritate BTEM ordine BT, de ordine F colligendo F,
colligendum DM, colligendum BT sicut] si quod B pascebant H, poscebat D omnibus A quae F
17 ibi T episcopi libri professis T speras A ut] et E uisitatur BT, insidiatur F^a, insidiator F^b
18 relegionem T, religione DM, relegione BH contra] et contra ECM uetera] ueterum T, uerum B
contram T aperte clorum D 19 aliquibus] ab al. F, etiam al. C postolatus TH ordinatione
nem B antestitem BFH, antestitem T sicut] si quod B dicebat B, dicebat T 20 sancto pro-
posito T fonte AB cederet] AHD, cederit BT, crederet F, recederet ECM: discedere Ennodius quae]
quam T per] super B, om. F suggestionem A, suggestiones FH, suggestionis BT

1) Ennodius l. c. c. 19 ex eodem libello adversariorum: quis regi debuit dicere papam oportuisse synodum convocare? 2) Ennodius l. c. c. 32 ex eodem libello: si vera est episcoporum adsertio sedis apostolicae praesidem minorum nunquam subiacuisse sententiae cet. 3) Ennodius l. c. c. 48: (Symmachus) venerando concilio auctoritatem etiam contra se, si mereretur, indulsit. 4) Ennodius l. c. c. 82: dicitis laesum principem: qua re? attributum visitatorem contra ecclesiasticas regulas prima volumus fronte discedere.

- rum suorum amiserat. potestati eius ab honorabili concilio redderetur et tanti loci
 praesul legaliter prius statui pristino redderetur et tunc veniret ad causam et si ita
 18 (4) recte videretur. accusantium propositionibus responderet. Digna res visa est maximo
 sacerdotum numero, ut allegatio mereretur effectum. decernere tamen aliquid synodus
 5 sine regia notitia non praesumpsit: sed suggestio iusta prae legatorum negligentia
 non meruit secundum vota responsum. iussus est regis praeceptionibus papa Sym-
 machus ante patrimonii vel ecclesiarum quas amiserat receptionem cum inpuatoribus
 suis in disceptatione configere. qui potestatis suae privilegia, quae pro conscientiae
 quantum iuste aestimamus emendatione summiserat, nec hac voluit vice resumere.
- 19 (5) 10 Sed dum esset synodus in Hierusalem basilica Sessoriani palatii constituta,
 aliquibus sacerdotibus visum est, ut libellus, quem accusatores paraverant, qui cottidie
 seditionibus appellabant, susciperetur a synodo. in quo suscepto duo erant, quae vel
 veritati inimica essent vel ipsi, quantum ostenditur, conventus ecclesiastico proposito
 repugnare. unum quia dicebant crimina memorati superius Symmachi papae apud
 15 regiam constituisse notitiam. quod falsum esse claruit: non enim quasi novam causam
 audientiae commisisset, si eius conscientia convictum de errore solam sciret expectare
 sententiam. aliud quod per servos de his quae obiciebant se cum loquebantur posse
 convincere, addentes, ut ipse mancipia traderet, quibus, quantum illi adserebant, posset
 in iudicatione superari. quae res canonibus et ipsis publicis erat legibus inimica, cum
 20 patrum statuta sanxissent, ut quos ad accusationem leges saeculi non admittunt, his
 20 (6) dicendi in cognitione vel adsequendi aliquid deneganda esset licentia¹). Et dum inter

ABFTECHDM

1 admiserat *T*, anuserat (?) *F*¹ potestate *BFT* ab] ad *H* honorabile *T* redderetur *D*
 2 praesole *T* redderetur *EHDM* 3 uidetur *B* accusantium] *ABF*²*EC*, adcausantium *T*, accusan-
 dum *F*¹, accusantium *HD* responderit *T*, respondere *C*¹(?)*M* digna res] dignaret *E*, dignaretur *M*,
inc. *C*¹ 4 ut allegatio] *ECM*, atque *AFHD*, ad quem *BT* meretur *FTM* decernere] ducere *F*,
 dicere *BT* aliquid] aquid *B* 5 siue *T* notia *T*, negotia *F*¹, notitiam *E* suggestione *FT*,
 suggesione *B*^a, suggestione *B*^b, subiectio *A* prae] *A*, pro *FT*, per *BECHDM* legatorum *E* negle-
 gentiam *FCM* 7 patrimonio *F*¹, patrimoniae *T*, patrimonie *B* admiserat *T*, amiserit *F* receptione *AT*,
 praeceptione *D*, receptio *B* pugnatoribus *B* 8 disceptatione *A*, disceptione *THM* qui] quo *C*
 potestates *B*, potestati *A*^a*HD*, potestatem *F* sui *D* quae] a quae *B*^a, et quae *HD* pro *om.* *F*¹
 9 iustae aestimamus *A*, iuxta estimamus *B*, iuxta est *F*, iuste est *T*^a, iusta est *T*^b emundatione *D* am-
 miserat *M*, amiserat *EC*¹ ne *F*¹ uincere sumere *T* 10 essit *F* in *om.* *FT* basilicam *AECH*,
 basilicam *B* sessuriani *ABF*²*EC*², sesuriani *A*^a*F*¹*TC*¹ 11 aliquibus] a quibus *C*¹ sacerdotibus
om. *E* libellum *F*¹*EC*¹*DM*, lebellum *B*, bellum *T* quam *D* adcausatores *A*, adcausatoris *FT*, accusa-
 toris *B* parauerunt *T*, parauerat *C*¹ que *F*² cotidiei *F* 12 a synodo] synodum *A*, in
 synodo *EC*¹ susceptum *A*, suscepta *C*¹ erat *C*¹ uel ueritati (-te *H*) *om.* *BF*¹*T* uel uer. in
 essent *his* *M* 13 ostenderetur *T* conuentus ecclesiastico (-cae *T*) proposito repugnare] conuentui
 ecclesiastico proposita repugnarent *EC*¹*M*: excidisse videtur uiderentur 14 una *E* dicebat *BFT* ori-
 mina *M* memorati superius] memoratis (meratis *F*) operis *BFT* apud] ut *F* 15 regia *ABTD* con-
 stetisse *BT*, se constitutis se *A* notitia *ABT* esset *T* claruit] scripsi, declaruit *ABD*, perclaruit *EC*,
 praeclaruit *M*, declarauit *FTH* quasi] qua *F*¹ nobam *A*, noua *D* causa *D* 16 si *om.* *D* con-
 scientia] *EC*¹*M*, conscientiam *ABTC*²*HD*, conscii eius conscientiam *F*¹ conuinctum *AM*, conuictam *FC*²
 sola *FT* sciret] *ECM*, scire *ABTHD*, se sciret *F* spectat(a)e *AB* 17 per] pro *F* de his] de is *I*,
 dei *A* quae] *FC*², qui *ABTEC*¹*HDM* se eum] si eum *T*, secum *EM*, se * um *C*¹ 18 adden-
 tis *BF*¹*T* ipsi *T* mancipiat *A* traderit *BF*¹, tradiderit *T* possit libri 19 iudicationem *B*
 superali *HD* quae res] qua res *H*, qui aeris *F*¹ publicis *F*, sublegis *T* erat] *TC*, erant *ABEHDM*,
 erit a *F* 20 patrem *T* ut *om.* *B* ad] in *F*, *om.* *AT* accusatione *BT**D* legis *ABF*¹*TD*,
 leg * s *C*¹, legi *H* his . . . 21 deneganda *om.* *T*^a, his . . . 21 esset *om.* *C*¹ 21 adsequendi *om.* *E*
 deneganda] *F*, deleganda *AD*, delegenda *C*²*H*, diligenda *T*^b, neganda *EM*, dicendam *B*, *om.* inter alia *C*¹
 esse *ABT*^b*C*²*HD*, *om.* inter alia *T*^a*C*¹ licentiam *C*¹ iter *H*

1) Eadem Ennodius l. c. praesertim c. 40. 41.

ista quae essent facienda tractantur, praefatus papa ut causam diceret occurrebat atque
veniens ab inruentibus turbis aemulorum suorum ita tractatus est, ut multis presbyteris
qui cum ipso ierant per eandem ipsa mortis fuisset occasio et recentium adhuc vestigia
vulnerum inl. v. com. Arigernus et sublimes viri Gudila et Bedeulfus maiores domus
regiae perspexissent, quod se unde egressus fuerat ad beati Petri apostoli saepta 5
convexerit.

His ita actis et rebus varia confusione turbatis iterum nos ad iustitiam contuli- 21 (7)
mus principalem, scientes divinitate propitia regere dominum, quem ad Italiae guber-
nacula ipsa providerit. cuius mansuetudini omnia per relationis seriem sic ut res
poscebat ingessimus, intimantes etiam saepe nominatum papam post eandem, cui subia- 10
cuerat cum suis, si voluntatem rursus haberet exeundi ad iudicium, fuisse commonitum,
sed adlegasse eum per directos episcopos mandatis canonibus se invitis cessisse, sed
dum affectu purgationis suae culmen humiliat. quantis periculis paene fuisset oppressus.
dominum regem habere potestatem quod vellet faciendi: se interim iustitiae renitentem
statutis canonicis non posse compelli. 15

Ad haec serenissimus rex taliter deo adspirante respondit: in synhodali esse 22 (8)
arbitrio in tanto negotio sequenda praescribere nec aliquid ad se praeter reverentiam
de ecclesiasticis negotiis pertinere: committens etiam potestati pontificum, ut, sive pro-
positum vellent audire negotium sive nollent, quod magis putarent utile, deliberarent.
dummodo venerandi provisione concilii pax in civitate Romana Christianis omnibus . . . 20

ABFTECHDM

1 esset *D* causam] *F*¹*EC*, causa *ABF*²(sic)*THDM* dicerit *T* atque] *scripsi*, quae *AT*, qui
reliqui 2 ab (*om. C*¹) inruentibus] introeuntibus *BFT* aemulorum *T* tractatum *D* est
om. BT multi *AF* presbyteri *F*, praesbyteris *E*¹ 3 hierant *T*, erant *F*²*EC*¹*M*, iebat *B* per]
pro *F*¹ ipsam *libri* et] et cum *F* recentio *T* 4 inl. u. com] *A*, inl. uir comis *BF*, inluster
uir com] *T*, inluster uir comes (comis *HD*) *ECHDM* arigernus] *AECM*, ariernus *BF*¹*T*, aligernus *F*²*D*,
aliernus *H* sublimis *FTE* uir *F* gudela *TF*, godila *BD* bedeulfus] *ABT*, bedeulphus *D*, uedeulfus *H*,
bideulfus *F*, bereulfus *E*, beriulfus *C*, uerdulfus *M* maior *BFT* 5 regis *T* perpexissent *A*, per-
rexissent *BT*, prospexissent *F* quod se unde] *AC*², quod si unde *H*, quos eunde *EM*, quo * * inde *C*¹,
quod sicund(a)e *BF*, quod secundae *T*, quod unde *D* patri *B* epta *F*¹ 6 conuexerit] *AEC*²*HD*,
conuexerit *C*¹, cumuixerit *T*, conuixirit *B*, conuexit *M*, reuersus est *F* 7 is *T*, es *B* artis *F*¹ uaria]
et uaria *F* turuatis *D*, turbis *F* contulemus *T* 8 diuinitatem *BTC*¹*HD*, de unitate *F* pro-
pitia] *ABEC*², propitiam *C*¹, propriam *HD*, propria *FTM* regere] curam gerere *ECM* dominum] deum *FT*
quem] que *HD*, qui *ECM* ad italiae] detailiae *T*, italiae *FECM* guernacula *E* 9 ipse *F* pro-
uiderit] *BFT*, prouideret *AECHDM* mansuetudine *B*, mansuetudinem *FT* per] pro *F* relationem *D*,
lationis *C*¹, lationes *E*, legationis *F* seriae sic ut *AHD*, seriem sed quod *F*¹, syries id quod *B*, serie sed
quod *T* res] re *D* 10 poscebant *T* ingessimus] *ECHDM*, ingessi simus *A*, ingessi summus *B*,
ingressi summus *FT* saepe] prae *D* nominato papae *F* pos *H* cede *E*¹, caedi *T*, codiem *F* cuius *T*
11 si] se *F* uoluntate *ATHD* haberit *T* exeundae *T* iudicio *T* fuisset *B* communium *D*^a
12 sed] se *B* alligasse eum *AC*¹, adlegum secum *FT*, adlegatus se cum *B* per] pro *F* directus *T* epi-
scopis *T* madatis *M* se inuitis cessisse sed dum] *scripsi*, sibi (si *T*) concessisse (*om. sed dum*) *ABFTHD*,
sibi concessum (cessum *M*, concessum est *E*) esse sed dum *ECM* 13 adfectum *F*, affectum *EC*, affatu *M*,
affecto *B* portationis *T* suae] sedis *E*, suae sedis *C* fortasse recte culmen humiliat] culminum ibat *T*
poene *FH*, *om. T* fuisse *HD* 14 domnum *TEHD*, domum *B* haberet *FD*, haberit *BT* pote-
statem] *EC*, potest autem *M*, *om. ABFTHD* uellit *FD*, uelit *B* se interim] sincerem *B*, sentire *F*, sen-
cire *T* iustitia *EM*, iustitiam *C*¹ retinentem *F*, retinentem *BT*, renitente *EM* 15 canonicos *B*
16 deum *T* respondit] *R* *A*, *om. BF*¹*T* esset *T* 17 arbitrium *B* tanti *D* negotio *T*, ne-
gotii *HD* perscribere *BTECD*, proscribere *F* nec] ne *D* ad (*a* *F*¹) se *om. C*¹ propter *F* re-
uerentia *ABTH* 18 de] ad *T* pertinere *T*, protinere *F* cummittens *F* potestatum *F* siue]
sibe *D*, sibi *T* 19 uellint *BT* negotio *T* siue] sibe *D* nolent *TM*^a magis putarent] magis
pugis putarent *E*^a, poterunt (*om. magis* *F*¹ utile utilem *D* deliberarent erint *T*) *om. BE* 20 ueneran-
dae *T* prouisionem *H*, prouisione *C*¹ consilii *T* romanam *T* omnibus] *ABFTHD*, o. red(d)ere-
tur *ECM*: *excidisse videntur italia*: omnibus redderetur precatioe sua ut id obtinerent,] quae

23 (9) quae cum iuste offertur, dei mandata complentur, Italiae suadere rectorem agnoscentem nullum nobis laborem alium remansisse nisi, ut dissidentes cum humilitate propositi nostri ad concordiam hortaremur. quia unum tantae rei restabat, unde deo pareremus et sanctae principis voluntati, invitavimus senatum amplissimum quali oportuit legatione destinata monentes et iustruentes: causas dei ipsius esse iudicio commit- tendas qui valet corpus occidere et animam mittere in Gehennam¹), qui dicit: 'mihi vindictam et ego retribuam', apud quem conscientia nuda est, cui non absconduntur occulta: cogitare prudentes viros oportere, quanta inconvenienter et praedudicialiter in huius negotii principiis contigissent: et nos viam per hanc quam ipsi vocabant remissionem peccatis non aperire, sed claudere, qui quod dicebatur maiori iudici servabamus instru- entes eos, quia per nos illis Christus innotuit: non esse ovium lupi insidias praev- idere, sed pastoris, maxime quia in causa praefata multi se dignabantur cognoscere et deo satisfacere, quos error involverat, et quia non poterant plura sub hac occasione ecclesiae membra dispergi, sed magis per mansuetudinem sustineri, sicut boni nos operis Paulus magister instruxerat, dicens sanandos esse plurimos per patientiam et doctrinam: et quicumque putantur rei et gravibus peccatis involuti, quamvis nullus est qui delicto careat, sicut Iohannes testatur apostolus: 'si dicam, quod peccatum non habeo, mendax sum'²), hos tamen magis pressuris hominum sustentari et per terrenas passiones iudicia divina suspendi, maxime cum illa quae praemisimus inter alia de auctoritate sedis obstarent, quia quod possessor eius quondam beatus Petrus meruit, in nobilitate possessionis accessit et claritatem veterem novis dat de Christi dote

ABFTECHDM

1 quae cum iusto] *A*, qu(a)e cum iust(a)e *EC*¹*HDM*, quaecumque *BT*, quicumque *F* offertur *B* ita-
lice *F*, italici *T* suadere] *FT*, suae dare *ABC*²*HDM*, suae daret *EC*¹ rectorem] auctorem *D* 2 agno-
scentem] *A*, agnoscentes *FECHD*, agnuscentes *BT*, agnoscentes itaque *M* aliud remansisset *D* nisi *bis T*
ut *bis M* desidentes *T*, dissidendum *F*¹, dissidentum *F*², de sedentibus *B* humilitatem *FT* 3 praec-
positi *A* concordia *T* hortaretur *F*¹, hortaremus *E* unum] nostrum *D* tantae] tantum *T* 4 pare-
mus *F* et] *A*²*ECM*, ut *A*¹*BFTHD* sancti *FT*, seme *D* principes *T*, princeps *B* uoluntatem *TD*¹,
uoluntate *F* inuitauimus] *EC*²*M*, *nuitabimus *C*¹, inuitamus *ABTHD*, inuitaremus *F* amplissimo *T*
quale *T*, qualitatem *E* 5 legationi *A*, legationem *BFT* destinata monentes *B*, destinata mo-
nentes *F*, destinata onestis *T* struentes *D* causa *HM* esset *B* iudicium *A*²*B* cummit-
tendas *T*, continendas *H* 6 quia *BT* ualit *FT* anima *A* gehenna *H*, hieenna *T* uindicta *ATM*
7 et *om. BFT* retribuam] retr. dicit dominus *BFT* conscientiam *T* non] nos *T* abscondentur *AC*²*HD*,
absconditur *T*, absconditur *B* 8 cogitacio *B* ueros *BT* in *om. C*¹ 9 negotiis *D* prin-
cipis *AFTC*¹*HD*, princeps *B* contigissent] contigisse ne *FT*, contegisse ne *B* remissione *ABH*, remissione *T*
10 peccati *FE*²*M*, peccato *E*¹ apperiere *B* qui quod] qui quid *F*¹, quid quod *B* iudici] *BF*²*EC*¹*M*,
iudicii *ATHD*, iudicio *F*¹*C*² seruabamus] *FTEM*, seruauamus *A*, seruamus *BHD*, reseruabamus *C*¹, reser-
uamus *C*² instruentis *T* 11 quia] qui *H* per *om. C*² illi *T* non] nostro *F* esse] ess *E* obium *T*,
obuium *H* lubi *T* 12 pastores *AB* in *om. C*¹ multi se dignabantur (-batur *M*^a)] *EM*, multos
(multus *BT*) se (si *F*) dignabantur (dignabuntur *T*, diguebantur *H*, dignabatur *F*^a) *ABFTHD*, multos qui
se dignabatur (*corr. ex* -bantur) *C*², *om. C*¹ cognoscere *T* 13 satisfacere] salutes facire *B* quos]
ECM, *om. reliqui* error inuoluerat] errori inu. *A*, errori noluerant *B*, errorem nolueram *T* non] nostro *B*
poteram *T* plura *om. C*² occasionem *F*¹ 14 mansuetudine *H*, mansuetudinem *M* sustinere *FTD*,
sustenerere *B* sicut] si quod *B* boni nos] bonus *D*, nos *BF*¹*T* 15 operi *A* magister *om. F* in-
truxerat *B*, instrinxerunt *T* sanandus *TC*¹*D* plurimus *BT* 16 putabantur *A* rei] ei *F*¹ nulls *E*
17 dilecto *T* sicut] si quod *B* iohannis *BF*, iohannis *T* quod] quia *C*²*HDM* peccato *B* 18 pre-
suris *H* sustentare *D* per terrenas] *scripsi*, perterreri has *ABFC*²*DM*, perterriti has *EC*¹, praeterterreri
has *T*, preterrire has *H* 19 passionis *BFT*, mansiones *C*¹ iudicia] indicia *E*, iudicii *F*, iudicii *A*,
iudicii ad *T* suspensi *DM* maxime cum illa] maxime illa *BF*¹, maxima *T* praemisimus *T* inter
alia] aeternalia *B* 20 auctoritate sedis] auctoritatis *F*¹ obstarens *FT* possessor *E* condam *F*,
quoddam *BT* . petrus] p. apostolus *E* 21 nouilitate *T*, nubilitate *B* accesset *B* claritate *E*,
claritate *B* uetere *A* nouis] *T*^a, nobis *ABFT*^b*EC*^a*DM*, uobis *C*^b*H* dat de] det *EC*¹*M*, datur de *D*,
dat *C*² christo dotem *T*

1) citat Ennodius l. c. c. 113.

2) citat Ennodius l. c. c. 116.

recloribus clamantis scriptum esse per prophetam ex persona dei: 'numquid non valet manus mea ad consumendum eos qui erraverunt?' haec eadem saepissime, sicut oportuit, commonentes, ut habita intentione discederent et factum nostrum, quod deus inspiraverat iuxta mandatum principis, non discuterent, sed sequerentur, sicut decebat ecclesiae filios, nec sub hac intermissione causa penderet et crescerent ecclesiae detrimenta, cui res poscebat cum festinatione succurri et nobis huius celeritatis et illis oboedientiae necessitas imminebat, maxime cum omnem paene plebem cernimus eius communioni indissociabiliter adhaesisse, cuius nos non modica cura stimulabat, ne in aliquo laberetur errore. Quibus allegatis cum dei nostri obtestatione decernimus harum necessitatum vel religionum consideratione adstricti et caelesti, perpensis omnibus quae in causa erant, inspiratione secreti: Symmachus papa sedis apostolicae praesul ab huiusmodi propositionibus inpetitus quantum ad homines respicit, quia totum causis obsistentibus superius designatis constat arbitrio divino fuisse dimissum, sit immunis et liber et Christianae plebi sine aliqua de obiectis obligatione in omnibus ecclesiis suis ad ius sedis suae pertinentibus tradat divina mysteria, quia eum ab impugnatorum suorum petitione propter superius designatas causas obligari non potuisse cognovimus. unde secundum principalia praecepta, quae nostrae hoc tribuunt potestati, ei quidquid de ecclesiasticis intra sacram urbem Romam vel foris iuris est, reformamus: totam causam dei iudicio reservantes universos hortamur, ut sacram communionem, sicut res postulat, ab eo percipiant et dei et animarum suarum meminerint, quia ipse et amator pacis est et ipse pax est qui monet: 'pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis' et in quacumque civitate pacem esse confirmandam adfirmans beatos esse paci-

Ios. 50, 2.

21 (10)

10

20

Ioh. 14, 27.

Matth. 5, 9.

ABFTECG(incipit denuo v. 3 intentione)HDM

1 clamantis] *scripsi*, clamantes *plerique*, clamantem *T* esse] est *H* propheta *A* ex persona dei (christi *H*) *om. D* non ualet] ualit *T* 2 meas *AB* consummendum *ABF*, sumendum *H*, consumendos *E*, sumendos *C*¹ eos *om. E* eandem *B* saepissime] sepiissime *F*, seuiissimi *T* sicut] si quod *B* 3 ut *om. T* discerent *BF*¹*H*, discerint *T* nostrum quod] num quid *F*¹ 4 princeps *B* non] nostro *B*, nostri *F*¹, non nostri *F*² discuterent] *FEC*³, discutere *ABTC*²*GHD*, discuterem *M*, *inc. C*¹ sicut] si quod *B* dicebat *TEC*¹ 5 filius *T* nec] ne *FHD*¹ super *D* hac *om. EC*¹ intermissiones *D*, intermissionem *E* causa penderet] causa penderit *FT*, causa pendere *AB*, conderent *E*, contenderent *CGHDM* crescerint *F* eccl. detr.] eccl. detr. ecclesiae *F* 6 cui res] *ABF*¹, cui re *T*, quae res *F*²*EGHDM*, quae re *C* pocebat *A*, poscebant *D* subcurrere *F*, succurrere *C*¹ hui. nob. *F* celebratis *C* 7 oboedientiae *libri omnes* imminerit *T* maxime *om. C*^a omne *ATG* paene (poenae *AGH*, poene *T*) pleb.] pl. poene *D* cernemus *T* 8 communione *T*, communio *D*, communi *E* indissociabiliter *F*¹ nos *om. BD*^a 9 alico *A*, *om. BF*¹*T* laberetur] *F*²*CGDM*, laboretur *A*, liberetur *E*, hiberetur *B*, haberetur *F*¹*T*, lauaretur *H* alligatis *FC*¹*H* cum] dum *GHD* obnestatione *E* decernemus *T*, discernimus *F* harum] aurum *B* 10 reigionum *TH* adstricto *A*^a caelesti] *ABFTECM*, caelestis *GHD* perpensi *A* quae in] quem *H* 11 secreti] *BF*¹*T*, secretis *AF*²*EGHDM* ab] ad *BT* 12 praepositionibus *C*¹ (?) inpetitus] inrititus *F*¹, inretetus *B*, inritetur *T* ad] ab *C*¹ hominis *F*, hominem *D* 13 obsistentibus] tentibus *B* arbitrium *T* diuinum *BTH* fuisset *A* demissum *BGHD* sit immunis (-nes *C*¹*G*) et] idimmunis et *B*, sit item immunis et *F*², idem munisset *T* 14 liber et] liberit *B*, libere *T*, liber *EM* christiani *FG* plebi sine] plebis sine *A*, plebis in *FT*, plebes in *B* obligatione] *AFT*, oblicatione *H*, oblatione *ECGDM*, oblicationibus ne *B* 15 sedis] se et *F* pertinentibus *T* tradat] *scripsi*, et tradat *libri* quia] qui *E* 16 petitionem propter *AGHD*, petioni propter *T*, propter petitione *F*¹ suprum *F* designata *A*, designatus *F* obligare *A*¹, oblegare *T*, oblicari *G* potuisset *C*¹ 17 potestatem *FT* ei] et *T*, *om. EC*¹ 18 de] *ABTD*, *om. reliqui* ecclesiasticae *H*, ecclesiastici *BTG* inter *BFT*, in *D* sacra *T*, sacrum *G*, *om. D* urbe *D* roma *D*, romanam *G* iussis *A* reformamus *A*^a totam] et totam *F*, totumque *edd.* 19 iudicia *A*, iudicium *B* reseruantis *B*, reseruatis *T* uniuersus *BF*¹*T* ortamus *AGD*, hortamus *H* sacrum *H*, sacra *B* commonione *B* sicut] si quod *BT* 20 postolat *FT*, postulant *D* ab eo] habeo *M* perficiant *GHM*, proficiant *D*, recipiant *C* dei et *om. DE*¹ meminerent *T*, meminerant *F* ipse (ipsi *T*) et *om. D* amor *M* 21 ipsi *T* quia monet (-nit *T*) *BT*, qui ammonet *F*, qui imminet *D* de uobis pacem meam *om. F* 22 ciuitatem *ABFTGHM*, ciu *D* pacem *om. M* confirmandam (-de *G*) adf. beatos (beatus *BTG*, beatas *E*, beat *s *C*¹) *om. D* pacificus *BTHD*

ficos. haec quicumque ex instructione nostra, quod non aestimamus, vel non admittit vel retractari posse crediderit, videat, quia in divino iudicio contemptus sui rationem est, sicut de deo confidimus, redditurus.

25 (11) De clericis memorati papae, qui ab episcopo suo ante tempus aliquod contra
 5 regulas discesserunt et schisma fecerunt, hoc fieri decrevimus, ut hos satisfacientes episcopo suo misericordia subsequatur et officiis ecclesiasticis se congaudeant restitui, quia dominus et redemptor noster oves perditas ab errore laetatur inventas et super prodigum filium paternam liberalitatem caelestis medicator adcommodat. quisquis vero
 10 Romana missas celebrare praesumpserit praeter conscientiam papae Symmachi dum vivit, statutis canonicis velut schismaticus percellatur. ista nos sufficiat cum dei notitia sincere protulisse.

1. Laurentius episcopus ecclesiae Mediolanensis huic statuto nostro, in quo totam causam dei iudicio commisimus, subscripsi

medilanensis *T*, mediolaninsi *B*
 statuta *F*
 nostro] non *C*¹
 tota causa *D*
 dei] in dei *C*¹
 commisemus *T*
 subscripsit *C*

2. Petrus episcopus ecclesiae Ravennatis huic statuto nostro, in quo totam causam dei iudicio commisimus, subscripsi

rabennatis *D*
 statutum *B*
 nostro] non *C*
 totum *B*
 dei] in dei *C*¹
 commisemus *T*

3. Felix episcopus ecclesiae Interamnatis subscripsi

filex *T*
 interannatis *B*, interranitis *F*, teranitis *T*, teramensis *GH*, terramensis *M*, thermanensis *D*,
 teramnanus *E*, termnanus *C*², inc. *C*¹

ABFTECGHDM(hi sex libri a c. 3 sic: Felix Teramnensis et sic deinceps). — Ordinant *ABFT* sic ut supra leguntur similiterque usque ad c. 52 *GHDM*, deinde 53. 69. 71. 73. 75. 54—68. 70. 72. 74. 76 *GH*; item, sed 63 inter 71 et 73, *D*; item, sed 59 post 58, *M*; diverse *E* sic: 1—12. 23—49. 13—22. 50—76 omittis 15. 60; *C* sic: 1. 2. 3. 7. 11. 25. 29. 34. 38. 42. 45. 49. 17. 21. 52. 56. 61. 65. 69. 73. 4. 8. 12. 26. 30. 35. 39. 43. 46. 13. 18. 22. 53. 57. 62. 66. 70. 5. 9. 23. 27. 31. 36. 40. 44. 47. 14. 19. 50. 54. 58. 63. 67. 71. 75. 6. 10. 24. 28. 32. 37. 41. 48. 16. 20. 51. 55. 59. 64. 68. 72. 74. 76, omittis 15. 33. 60

1 ex instructione (-nem *FT*)] extructione *D*, in extructione *G* nostram *FTC* non] nos *F* exaesti-
 mamus *B*: existimamus *Hirschfeld* 2 retractare *BFC*²*G*, tractare *D* possit *T* sui ratione *ABGD*,
 ueratione *T*, ut ratione *F*¹ 3 est ante redditurus *G* sicut] si quod *B* confidemus *T*, confitimus *B*
 reddetur *BT*, reddituros *A* 4 clerici *D* memoratae *H* quia *C* aliquod] *FECM*, alicuius *ABTGH**D*
 5 regulam *F*, regula *T*, regolam *B* scisma *ABFTEM*, chrisca *D* fieri *G* hos] *A*, eos reliqui 6 epi-
 scopo] ab ep. *F* misericordiam *BGD* subsequantur *T*, consequatur *FM*, consecratur *E* se om. *C* con-
 gaudeant] *BF*, congaudiant *T*, gaudeant *AECGHDM* restitui] *EC*¹*HM*, restituti *ATC*²*GD*, restetuti *B*, restitu-
 tus *F* 7 et] ac *DM* ouem perditam *D* laetator *G*^a inuentam *D* 8 prodigum] *AF*²*TEC*,
 prodicium *BF*¹, profugum *GHDM* paterna *ABFT* liberalitate *E*^a, libertate *BFT*, libertatem *D* medi-
 catur *BT*, meditator *F*¹, mediator *GD* adcommodat] exultat *B*, om. *F*¹*T* 9 clericorum om. *F* furmam *T*
 a] ad *G* prolata *B*, probatam *M*, prouatam *D*, probata *G* quicumque *F* sacrati] sacrata *BT* eccle-
 siam *BTEC*¹*H* 10 romanam *BTEC*¹ missa *H* celebrari *TM* praesumpserunt *F* conscientia *GD*
 11 status *M*, statuti *C*¹ can. uelut schismaticus (schismaticus *ABFTED*, schismaticos *C*¹) om. *G* pro-
 cellatur *FG* nos] non *HD*, nunc *G* sufficiant libri dei] domini *C* notitias *A*, notitiam *TG*
 12 sencire *F*¹, senceriter *B* protulisset *E*, pertulisse *C*², pe (*sp. vac.*) *C*¹ post protulisse add. subscriptio
 episcoporum *A*(*mary.*), suscriptione episcoporum *B*, subscriptiones episcoporum *ECGH*

4. Benignus episcopus ecclesiae Aquae vivae subscripsi
 benignus] bonifatius *ED*, bonifacius *CGM*
 aquaeuuiensis *TG*, aqu(a)euinensis *CH*, aqu(a)euibensis *DM*, aquaeuuiensis *E*
5. Maximus episcopus ecclesiae Bleranae subscripsi
 ep. eccl. bleranensis *T*, bleranae *D*, bleranus *EGHM*, blesamus *C*
6. Aemilius episcopus ecclesiae Soranae subscripsi
 amelius *BFT*, (a)emilianus *ECGHM*, hemilianus *D*
 suran(a)e *ABF*, suranensis *T*, suranus *GH*, syranus *ECDM*
7. Maximus episcopus ecclesiae Ticinensis
 ticenensis *F*, tycinensis *GD*, tycinesis *E*, ticeninsis *B*
8. Cassianus episcopus ecclesiae Mutinensis subscripsi
 casianus *F*
 mutenensis *F*, miteninsis *B*
9. Gerontius episcopus ecclesiae Ficucclensis subscripsi
 ficucclensis *C*, ficulnensis *BF*, ficolnensis *T*
10. Stephanus episcopus ecclesiae Venusinae subscripsi
 stefanus *BTE^a*
 benusinae *A*, uenosine *B*, uinosine *F*, uinosensis *T*, benusinus *HM*, benussinus *G*, benusinis *D*,
 uenusinus *E*, uessi *C*
11. Laurentius episcopus ecclesiae Boensis subscripsi
 bonensis *FT*, boninsis *B*, bononiensis *C* fortasse recte, bonomensis *E*
12. Fortunatus episcopus ecclesiae Fulginensis subscripsi
 furtunatus *FTG*
 fulgenensis *F*, fulgininsis *B*, fulgeninsis *T*, fuleginensis *C*
13. Mercurius episcopus ecclesiae Sutrinae subscripsi
 mergurius *T*, mercorius *BFC*
 sirinsis *T*, sutrinus *ECGHM*, sutrinis *D*
14. Stephanus episcopus ecclesiae Neapolitanae subscripsi
 stefanus *BT*
 neapolitensis *T*, neapolitanus *E^aGHDM*, nepolitanus *C*
 om. *F*, delet *E^b*
15. Hilarus episcopus ecclesiae Tempsanae subscripsi
 clarus *BT*
 thensanae *A*, tinsanetinsis *T*, tisane *B*, tempsanus *M*, tenpsanus *G*, temsanus *H*, tempsinus *D*
 om. *FEC*: cf. c. 43
16. Maximilianus episcopus ecclesiae Perusinae subscripsi
 maximianus *B^aD*, maximus *C*
 perusaeninsis *T*, perusiinus *ECGM*, perusius *H*, perusinis *D*
17. Innocentius episcopus ecclesiae Ferentinatium subscripsi
 fertinatum *B*, festinatum *F*, festinagensis *T*, fertinatis *GH*, ferentinatis *DM*, tiferuatis *EC*
18. Concordius episcopus ecclesiae Misenatium subscripsi
 concordinus *E*
 misenantium *F*, misinantium *B*, misantium *A*, misinatinsis *T*, mesinatis *GH*, mesenatis *EC*,
 messinatis *D*, mesinatus *M*
 delet *E^b*
19. Vitalis episcopus ecclesiae Fundanae subscripsi
 uitalus *F*
 fundanensis *T*, fundanus *ECGHDM*
20. Castus episcopus ecclesiae Portuensis subscripsi
 ortuensis *FT*, ortuinsis *B*

21. **Aristus episcopus ecclesiae Ostiensis subscripsi**
 aristo *E*
 hostiensis *C*, hortinsis *BT*, ostensis *GHM*, hostensis *D*, ostinensis *E*
 om. *F*
22. **Martyrius episcopus ecclesiae Terracinensis subscripsi**
 marturius *C*, martirius *E^aH*, marcianus *FT*, martianus *B*
 terranecensis *F*, teranecensis *T*, tarrecennacensis *B*
23. **Victor episcopus ecclesiae Lunensis subscripsi**
 luninsis *B*, luninsus *T*
24. **Asterius episcopus ecclesiae Aquinatis subscripsi**
 aquinatinsis *T*
25. **Chrysogonus episcopus ecclesiae Albanensis subscripsi**
 chrisogonus *ACGHM*, crisogonus *BE*, grisogonius *T*, crisonius *F*
 abanensis *F^a*, albaninsis *BT*, aluanensis *E*
26. **Amantius episcopus ecclesiae Potentinae subscripsi**
 amandus *C*, amantus (?) *E*
 potentininsis *T*, potentinus *ECGHM*, potentinis *D*
27. **Romanus episcopus ecclesiae Nomentanae subscripsi**
 nomentane *BF*, numentanae *A*, nomentaninsis *T*, numentanus *EGHDM*, mumentanus *C*
28. **Ursus episcopus ecclesiae Reatinae subscripsi**
 reatininsis *T*, reatinus *ECGHM*, reatinis *D*
29. **Cresconius episcopus ecclesiae Tudertinae subscripsi**
 chrisconius *A*, crisonius *BFTEC*
 tutertininsis *T*, tudertinus *EGHM*, tudertinis *D*, tudertinensis *C*, tudestine *B*
30. **Innocentius episcopus ecclesiae Mivanatum subscripsi**
 maunatium *B*, maunacius *F*, maunatiuensis *T*, miuanatis *EGHD*, mibanatis *M*, minuanatis *C*
31. **Iohannes episcopus ecclesiae Spolitinae subscripsi**
 iohannis *ABFTC*
 spolitane *F*, spoletane *B*, spolatinensis *T*, spolitinus *EC²GHDM*, inc. *C¹*
32. **Eustasius episcopus ecclesiae Cremonensis subscripsi**
 eustasius *A*, eustadius *FT*, eustathius *M*, eustochius *C*
 cremoninsis *BT*, crimonensis *F*, cremanensis *GHDM*, cremenensis *E¹C*, cremensis *E²*
33. **Laurentius episcopus ecclesiae Bergomatis subscripsi**
 uirgomatis *ABT*, uirgomaninsis *T*, uergomatis *GHM*
 om. *C*
34. **Eucarpus episcopus ecclesiae Meresapae subscripsi**
 meresapaninsis *T*
35. **Rufentius episcopus ecclesiae Eugnatinae subscripsi**
 rofencius *B*
 eunatine *BF*, eunatinensis *T*, agnatinus *GHDM*, eguatinus *EC*
36. **Serenus episcopus ecclesiae Nolanae subscripsi**
 nulanae *A*, nolaninsis *T*, nolanus *E^aCGHDM*, suffra neap *E^b*
37. **Martianus episcopus ecclesiae Aecanae subscripsi**
 martianus *ABG*, marcianus *plerique*
 ecanae *A*, ecaniae *B*, aecaunie *F*, euaunnsis *T^a*, ecaunnsis *T^b*, acanus *GHM*, acanis *D*, eclanus *EC*
38. **Eutychius episcopus ecclesiae Tranensis subscripsi**
 euthicius *A*, euticius *FTG*, eutichius *M*, euthizius *B*
 tranesinsis *F¹T*, tranesensis *B*
39. **Fortunatus episcopus ecclesiae Agninae subscripsi**
 agninae] *A*, agnenine *BF*, agninensis *T*, agninus *GHDM*, anagninus *E*, aganinus *C*

40. Paschasius episcopus ecclesiae Vulturnensis subscripsi
 pascasius *BFTD*
 uulturensis *A*, ulturnensis *F*, ultorninsis *B*, ulterninsis *T*, uulternensis *M*
41. Innocentius episcopus ecclesiae Forosempronienensis subscripsi
 forosimpronienensis *EGH*, forosympronienensis *C*, forosimpronis *A*, forosimproni *D*, forosimfroni *M*
 om. *BFT*
42. Felix episcopus ecclesiae Nepesinae subscripsi
 nepesinus *EGHDM*, nepe *C*
 om. *BFT*
43. Hilarus episcopus ecclesiae Tempsanae subscripsi
 tempranae *A*, tempranensis *GHDM*, tempranensis *EC*
 om. *BFT*: cf. c. 15
44. Innocentius episcopus ecclesiae Tifernatium Tiberinorum subscripsi
 innocensius *C*
 tifernatium] *EC*, diffenatium *A*, defenantium *BF*, defenancium sensis *T*, direntium *GDM*, tiren-
 tium *H*
 tiberinorum] tibernorum *E*, om. *FTH*¹
45. Severinus episcopus ecclesiae Tundaritanae subscripsi
 siuerinus *G*, seurenus *B*
 tundariae *BF*, tundariesinsis *T*, tundaritanus *CHM*, tunderitanus *G*, toderitanus *D*, timdaritanus *E*
46. Silvinus episcopus ecclesiae Veliternae subscripsi
 siluinus] *EC*, siluanus *plerique*, siluianus *D*
 belliternae *A*, belliturninsis *T*, belleturane *B*, uelitermus *HM*, beliternis *D*, uelliternus *E*,
 uelliternensis *C*, ualitermus *G*
 om. *F*
47. Sebastianus episcopus ecclesiae Suranae subscripsi
 sabastianus *BT*
 suraninsis *T*, suranus *GH*, syranus *D*, siranus *M*, soranus *EC*
 om. *F*
48. Mercurius episcopus ecclesiae Gabinatium subscripsi
 emercurius *M*, mercurinus *B*
 gabinatensium *B*, gabinnantensium *F*, gabinatinsium *T*, gauinati *GH*, gauinatis *EDM*, cabinatis *C*
49. Felix episcopus ecclesiae Atellanae subscripsi
 uitelline *F*, uteliene *B*, uitellininsis *T*, atellanus *E*^a*GHDM*, acellanus *C*, suffra neap *E*^b
50. Rusticus episcopus ecclesiae Buxentinae subscripsi
 busentine *BF*, bosentinensis *T*, buxentinus *ECGHDM*
51. Propinquus episcopus ecclesiae Tridensis subscripsi
 propinquos *F*, propinquo *D*, propinquius *C*, propincus *B*
 tridensis *A*, triuennensis *F*, triuenninsis *BT*, tribensis *GHDM*, trenensis *E*, trebensis *C*
52. Adeodatus episcopus ecclesiae Formianae subscripsi
 adeudatus *F*, adematus *D*
 fomianae *B*, fominae *F*, fumininsis *T*, formianus *ECGHDM*
53. Bonifatius episcopus ecclesiae Cameritanae subscripsi
 bonifatius *AECD*, bonefatius *T*, bonefacius *F*, bonifacius *GHM*, bonefotius *B*
 cameretane *B*, camarataninsis *T*, cameritanus *ECGHDM*
54. Fortunatus episcopus ecclesiae Suessanae subscripsi
 furtunatus *T*
 suessaninsis *T*, suestanus *GHM*, suetanus *D*, suessanus *EC*
 del. *E*^b
55. Iucundus episcopus ecclesiae Augustanae subscripsi
 iocundus *libri*
 agustine *F*, augustininsis *T*, augustanus *ECGHDM*, agustinus *B*

56. **Tigridius episcopus ecclesiae Tauritanae subscripsi**
 tegridius *BFT*, arigritius *C*
 taurine *BF*, taurinins *T*, tauriganus *GHD*, taurizanus *M*, taurianus *EC*
57. **Vaticanus episcopus ecclesiae Ceneliensis subscripsi**
 uatiganus *BFD*, uagitanus *T*, uiticanus *H*, uitiganus *G*, uaticanis *M*, baticanus *C*
 ceneliensis] *C*, caeneliensis *A*, celesiensis *E*, caeliniensis *F*, caeleniensis *B*, celeniensis *THM*,
 celiniensis *G*, caeleniensis *D*
58. **Iohannes episcopus ecclesiae Ariminensis subscripsi**
 iohannis *ABFTEG^bH*
 arimininsis *B*, amininsis *T*, arimeniensis *H*
59. **Proculeianus episcopus ecclesiae Saepinatis subscripsi**
 procoleianus *B*, prculeianus *T*, proculcianus *FE*
 sepinatis *BFECHDM*, sepinatinsis *T*
60. **Candidus episcopus ecclesiae Tiburtinae subscripsi**
 gandidus *T*, candedus *B*
 tyburtinae *A*, tebortine *BF*, tiburdininsis *T*, tibortinus *G*, tipurtinus *H*, tiburtinus *D*, tiuortinus *M*
om. EC
61. **Aprilis episcopus ecclesiae Laterianae subscripsi**
 aprelis *T*
 latine *BF*, latininsis *T*, laterianensis *CGIIM*, lateraniensis *D*, literianensis *E*
62. **Asellus episcopus ecclesiae Populoniensis subscripsi**
 asillus *B*
 populanensis *F*, popolaninsis *B*, populaninsis *T*, populiensis *G*, popoliensis *H*, populi-
 niensis *CM*
63. **Memor episcopus ecclesiae Canusinae subscripsi**
 canosine *BF*, consininsis *T*, canusinus *EGHDM*, canosinus *C*
64. **Colonicus episcopus ecclesiae Foroclaudiensis subscripsi**
 colonecus *B*
 forogladienensis *F*, foroclaudininsis *B*, foroclaudininsis *T*, foroclaudiensis *EGHDM*
65. **Helpidius episcopus ecclesiae Volaterranae subscripsi**
 elpidius *C*, epidius *F*, hilpidus *T*
 uoloterranae *A*, uoloternine *B*, uoloturnensis *F*, uoloterninsis *T*, uoloternanus *ECGH*, uoloterna-
 nus *M*, bulternanus *D*
inter 62 et 63 F
66. **Iohannes episcopus ecclesiae Turritanae subscripsi**
 iohannis *ABFTE*
 tarretane *B*, tarretaniae *F*, taretaninsis *T*, turritanus *EGH*, turnitanus *DM*, turritanius *C*
67. **Adeodatus episcopus ecclesiae Silvae Candidae subscripsi**
 adeudatus *F*
 candiae *F*, caudininsis *T*
68. **Venerius episcopus ecclesiae Pellensium subscripsi**
 pellenensium *F*, pelleninsium *BT*, pellenis *EUDM*, pallensis *GH*
69. **Iustus episcopus ecclesiae Signinae subscripsi**
 signatine *BF*, signatinus *GHM*, signatinis *D*, egnatinus *EC*
om. T
70. **Rogatus episcopus ecclesiae Tauromenitanae subscripsi**
 taurominitane *B*, taurommitane *F*, taurominatinsis *T*, tauromenianus *G*, tauromenitanus *ECHDM*
71. **Vindemius episcopus ecclesiae Antiatinae subscripsi**
 uendimius *A*, uindimius *BFTC*
 anteatin(a)e *ABF*, satiateninsis *T*, anteatinus *GHM*, ateatinus *D*, antheatinus *EC*

72. Servusdei episcopus ecclesiae Feraenae subscripsi
ferene *F*, ferensins *T*, ferensins *ECGHDM*, liparentane *B*
73. Augustus episcopus ecclesiae Liparitanae subscripsi
augustinus *T*, agustinus *F*¹, agustus *B*
lyparitanae *A*, liparentine *F*, liparantinins *T*, liparitanus *HDM*, lyparitanus *E*, libarritanus *G*,
carmiganins *B*, carmelanensis *C*
74. Probus episcopus ecclesiae Carmeianensis subscripsi
carmianins *T*, amernine *B*
75. Valentinus episcopus ecclesiae Amiterninae subscripsi
amiternins *T*, amiterninus *ECHDM*, amiterninos *G*, ferene *B*
76. Dulcitius episcopus ecclesiae sancti Anthimi subscripsi
dulcecius *F*, dultitius *B*, dulcius *TG*
antimi *ABEMG*, antine *F*, antinins *T*
addunt in fine num. lxxiii EC, expl. suscriptio episcoporum B

ABFTEUGHDM

III. ACTA SYNHODI A. DII.

502 Nov. 6. 1

Exemplar constituti facti a domno Symmacho papa de rebus ecclesiasticis
conservandis.

Fl. Avieno iūn. ū. ē. consule sub die VIII id. Nov. in basilica beati Petri apostoli
residente venerabili viro papa Symmacho una cum venerabilibus viris

1. Laurentio

laurentius *BGH*

2. Petro

3. Eulalio

om. *BFT*

4. Aemiliano

(a)emiliano *TE*, emiliano *BF*, hemiliano *D*,
eemiliano *C*, emilianus *H*, emelianus *G*,
amiliano *M*, ameliano *A*

5. Fortunato

furtunato *BG*

ABFTECGHDM

2 exemplar c. f. a (om. *G*) d. s. papa] *AGHDM*, constitutio facta a (ad *B*) domno symmacho papa
BF, incipit constitutum memoriae papae symmachi *E*¹, incipit constitutio supra dicti papae symmachi *C*, om. *T*
de rebus ecclesiasticis (ecclesiae *BTGH*) conseruandis (-das *GH*) *plerique*, de non alienandis prediis eccle-
siasticis *EC* 4 flauieno *A*^b, flauiano *A*^a, fleuieno *E*, flauio auieno (auienno *G*, abieno *D*) *GHDM*, abieno
(om. flauio) *BFT* iūn. ūc] *BF*, iuniore ū ē *C*, iuniore uiro clarissimo *ATE*, ūc iuniore (iuniores *M*) *GHDM*
console *T*, om. *GHDM* uiui] uii *C* basilica *BG* 5 resedente *BFT*, residenti *E*¹, om. *G*
uenerabile *BFTHD* uero *B* papae *G* uiris] uiris ep̄pis *D*

Episcoporum nomina ut dedi ordinat A, extrema inde a c. 73 sic exhibens perturbata:

proiectio sebastiano et uenantio ep̄s

uindemio residentibus uictore etiam

mercurio proiectio seruodei

martino asterio epyfania

*Vindemium, Victorem, Mercurium, Seruumdei, Asterium cum reliquis libris inter episcopos admisi, cum prae-
sertim tres eorum Vindemius Victor Asterius redeant inter subscriptores.*

BFT ordinant sic (missis hoc loco minoribus in apparatus relatis): 1. 2. 4. 6. 8. 10. 12. 14. 16. 28. 30. 32.
19. 21. 23. 25. 27. 29. 54. 56. 58. 60. 62. 64. 66. 68. 70. 5. 7. 9. 11. 13. 15. 17. 18. 20. 22. 24. 26. 49.
51. 55. 57. 59. 61. 63. 65. 67. 69 (sequuntur presb. 34, deinde residentibus etiam et presb. 1—5). 33—36. 38.
40. 42. 44. 46. 48. 50. 52 (sequuntur presb. 6—12. 14—26). 74—79. 37. 39. 41. 43. 45. 47 (sequuntur presb.
27. 28). 53 (presb. 29—33. 35—37). 73, deinde episcopis (episcopo *B*) presbiteris; sequuntur diaconi. deficiunt
igitur 3. 31. 71. 72. 80.

E ordinat sic: 1. 2. 4. 6. 8. 10. 12. 14. 16. 3. 5. 7. 9. 11. 13. 15. 17. 18. 20. 22. 24. 26. 28. 30. 32.
19. 21. 23. 25. 27. 29. 31. 33. 34. 35. 36. 38. 40. 42. 44. 46. 48. 50. 52. 54. 56. 58. 60. 62. 64. 66. 68.
70. 72. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 37. 39. 41. 43. 45. 47. 49. 51. 53. 55. 57. 59. 71. 73. 80, finiens in et be-
natio ep̄s. omittit igitur 61. 63. 65. 67. 69.

C ordinat sic: ep. 2. 4. 6. 8. 10. 12. 14. 16. 3. 5. 7. 9. 24. 21. 35. 36. 66. 78. 51 (sequitur residentibus
etiam). presb. 7. 15. 16. 24. ep. 67. 11. 26. 23. 50. 52. 68. 79. 53. (seq. laurentio) 28. 25. 38. 48. 60.

<p>6. Felice
felici <i>T</i></p> <p>8. Cresconio
crisconio <i>ABC</i>, crisonio <i>F</i>, crisogonio <i>T</i>,
cresconi <i>GH</i></p> <p>10. Benigno
begno <i>E^a</i></p> <p>12. Innocentio
innocentius <i>GH</i></p> <p>14. Maximo</p> <p>16. Iohanne
iohanni <i>T</i></p> | <p>7. Eustasio
eustadio <i>BFT</i>, eustatio <i>H</i>, eustathio <i>EDM</i>,
eustachio <i>C</i>, eustachio <i>G</i></p> <p>9. Iucundo
iucundo] <i>H</i>, iocundo <i>reliqui</i></p> <p>11. Maximo</p> <p>13. Laurentio</p> <p>15. Tigridio
tegridio <i>AB</i>, tecridio <i>T</i>, tegricio <i>F</i>, trigido <i>G</i>,
tigrino <i>EC</i>, tygrido <i>D</i></p> <p>17. Bassiano
basiano <i>BTH</i>, cassiano <i>D</i></p> |
|---|--|

ABFTECGHDM

37. 55. *pr.* 1. 8. 17. 25. 33. *ep.* 15. 13. 27. 40. 56. 72. 39. 57. *pr.* 2. 9. 18. 26. 34. *ep.* 17 (*seq.* maximo). 29. 42. 74. 41. 59. *pr.* 3. 10. 19. 27 (*seq.* chrisogono). *ep.* 18. 65. 44. 70. 75. 43. *pr.* 4. 11. 20. 28 (*seq.* chrisogono). *ep.* 20. 33. 46. 62. 76. 45. 73. 80. *pr.* 5. 12. 32. 29. *ep.* 22. 34. 54. 64. 77. 47. 49. *pr.* 6. 13. 14. 22. 23. 30. 31. 35. 36. 37. *abundant igitur quattuor quos supra indicavi; praeterea manus 2 adiecit ante ep. 2 laurentio (= ep. 1. 13, presb. 31), ante ep. 74 seuerino (= ep. 60. 70), ante ep. 65 amando (= ep. 49), ante ep. 33 iohanne (= ep. 16. 22, pr. 30), ante ep. 34 sereno (= ep. 26), qui omnes aliis locis adsunt. desiderantur ep. 19. 30. 31. 32. 58. 61. 63. 69. 71; presb. 21*

GH ordinant sic finientes in Basilio et Florentio episcopis:

1.	11.	5.	30.	34.	58.	76.	63.
2.	13.	7.	32.	35.	60.	77.	65.
4.	15.	9.	19.	36.	62.	78.	67.
6.	17.	21.	44.	38.	64.	79.	69.
8.	18.	23.	46.	40.	66.	37.	71.
10.	20.	25.	48.	42.	68.	39.	73.
12.	22.	27.	50.	70.	55.	41.	80.
14.	24.	29.	52.	72.	57.	43.	45.
16.	26.	31.	54.	74.	59.	47.	49.
3.	28.	33.	56.	75.	61.	51.	53.

DM eundem ordinem ita sequuntur, ut continent: 1. 11. 2. 13 et sic deinceps ordine nusquam mutato; finiunt 43 in Rustico, extrema quinque nomina 45. 47. 49. 51. 53 referentes inter presbyteros. laterculus plenus est pariter atque codicis A.

His expensis intellegitur nostrorum librorum commune archetypum ita ordinatum fuisse ut supra expressimus, ut ambiguum esset, utrum post Petrum squeretur Eulalius, deinde Aemilianus, post hunc Fortunatus et sic porro, an post Petrum veniret Aemilianus et sic deinceps ad finem paginae, deinde altera pagina inciperet ab Eulalio et Fortunato. priorem ordinem secutus est qui scripsit codicem A, posteriorem tenuit et archetypum codicum BFT et qui scripsit librum E quique inde pendent. nam in archetypo libri E hac fere forma octoginta nomina repraesentata fuerint necesse est:

<i>pagina prima:</i>		<i>pagina secunda:</i>		<i>pagina tertia:</i>	
1		18	19	36	37
2	3	⋮	⋮	⋮	⋮
⋮	⋮	32	33. 34. 35	72	73
16	17			74	80
				75	
				76	
				77	
				78	
				79	

Liber C ut in lectionibus ita etiam in dispositione ad E sese applicat, sed ut vestigia tantum antiquae ordinationis appareant. a simili forma evidenter pendet item archetypum codicum BFT quamquam perturbatum passim multa eius formae vestigia servans. contra qui scripsit codicem A, non attendit ad binia nomina

18. Pacatiano
pagaciano *B*, patiano *C*
20. Rufentio
rofentio *BT*
22. Iohanne
iohanni *T*
22 post 24 *B*
24. Stephano
stefano *BT*
26. Sereno
28. Proculeiano
procoliano *T*, procoloiano *B*, preuleiano *M*,
preleuiano *D*
30. Laurentio
item laurentio *T*
om. C
32. Marciano
martino *T*, murchiano *G*, martiano *M*
om. C
34. Pascasio
paschasio *GHM*
36. Hilaro
helaro *BF*, elaro *T*
38. Innocentio
40. Colonico
colonio *GD*, coloneco *B*, coloniquo *T*, colo-
nise *F*
42. Maximiliano
maximiano *TD*
44. Felice
filici *T*
46. Helpidio
hilpidio *A*, elpidio *H*, ilpidio *FT*, chilpidio *B*,
helepidio *C*
19. Candido
candedo *B*
om. C
21. Fortunato
furtunato *FTG*, furtunatu *B*
23. Eutychio
euticio *AH*, eoticio *T*, euthicio *BFCG*, eu-
tycio *M*
25. Aprile
apile *T*, aprile *Ea*, aplile *M*
27. Mercurio
29. Fortunato
furtunato *BFTG*
31. Asello
assello *G*
om. BFTC
33. Stephano
sthephano *G*, stefano *T*, sieuano *B*
35. Memore
37. Felice
felici *T*, et felice *B*
39. Augusto
agusto *BFT*
41. Chrysogono
chrisogono *AUH*, crissogono *G*, crisogono *FE*,
grisogono *BM*, crisogonigo *T*
43. Rustico
rusteco *B*
om. FT
45. Sallustio
salustio *BFTECGHDM*
47. Probo
et probo *B*

ABFTECGHDM

iuxta posita, sed ordinem paginarum secutus est. a simili archetypo pendent libri GHDM. — Utra ratio vera sit, difficile dictu est, cum in hoc concilio episcopi subscribentes non ut in primo (supra p. 399 seq.) ordinem praesentium secuti sint appellatione nimirum facta singulorum. videntur tamen hic quoque primi subscripsisse qui magis eminebant et cum exemplaria ita comparata sint:

ad cod. A	
ordo praesentium	ordo subscribentium
1	2.
2	3.
3	4.
4	7.
5	19.
6	5.
7	—.
8	6.
9	8.
10	18.

ad codd. BFTE	
ordo praesentium	ordo subscribentium
1	2.
2	3.
4	7.
6	5.
8	6.
10	18.
12	39.
14	—.
16	22.
3	4.

liber A hic quoque visus est praefendus esse.

48. Innocentio	49. Amando
50. Hilario
elaro <i>T</i> , helario <i>B</i>	51. Basilio
52. Concordio	53. Florentio
et florentio <i>GH</i> , florentino <i>M</i>
54. Innocentio	55. Propinquo
propinco <i>BFC</i>
56. Gerontio
geroncio <i>B</i>	57. Valentino
58. Vitale
om. <i>C</i>	59. Romano
60. Severino
siuerino <i>T</i> , seuero <i>A</i>	61. Dulcitio
dulcicio <i>TGH</i> , dulcio <i>M</i>
om. <i>EC</i>
62. Venerioso
herenosio <i>H</i> , beneroso <i>D</i>	63. Urso
ursu <i>T</i>
om. <i>EC</i>
64. Casto	65. Asello
assello <i>T</i> , asollo <i>GH</i> ¹
om. <i>F</i>
66. Silvino
siluano <i>F</i> , syluno <i>G</i> , siluno <i>H</i>	67. Adeodato
om. <i>E</i>
68. Aristone
arestone <i>AFEGHDM</i>	69. Martiniano
marciano <i>BFT</i> , martino <i>DM</i>
om. <i>EC</i>
70. Severino
siuerino <i>T</i> , seuerinae <i>M</i>	71. Eusebio
eusepio <i>G</i>
om. <i>BFTC</i>
72. Martyrio
om. <i>BFT</i>	73. Proiecticio
proiectitio <i>GH</i> , proiectio <i>FC</i> , et proiectio <i>B</i>
74. Sebastiano
seuastiano <i>C</i> , sebastino <i>G</i> , sabastiano <i>BT</i> ,
sabasciano <i>F</i> ¹	75. Vindemio
uindimio <i>BFTC</i>
76. Victore
uicture <i>B</i>	77. Mercurio
mercuri <i>E</i> , mergurio <i>T</i> , mercorio <i>B</i>
78. Servodei	79. Asterio
80. et Venantio episcopis
et om. <i>D</i>
benantio <i>EG</i> , uenatio <i>C</i>
epi <i>M</i> , om. <i>D</i>
om. <i>BFT</i>	

Residentibus etiam

residentibus *BFT*

uenerabilibus pbbis *add. hoc loco, om. post maximino D*

1. Proiecticio

proiectio *BFTCGH*

2. Martino

ABFTECGHDM

Presbyteros ordinant sic cum E (om. c. 36), qui solus antiquum ordinem intemeratum retinet, tum BFT, qui tamen interponunt episcoporum laterculi partes supra indicatas et n. 13 omittunt et n. 34 extra ordinem collocant.

3. Epiphanio

epyfanio *ABF*, ephefanio *T*, epyphanio *G*,
ebephanio *C*

5. Servodei

serutio *B*

7. Abundantio

habundantio *F*, abundantia *T*, abundan-
tius *GH*

9. Marcello

om. *D*

4. Sebastiano

seuastiano *C*

6. Epiphanio

epifanio *FE*, ephefanio *T*, epyfanio *AB*,
ephifanio *C*
7 ante 6 *B*

8. Paulino

10. Benedicto

om. *D*

ABFTECGHDM

A in pagina priore habet nomina 1—3 ut supra indicavi, in pagina altera nomina perscripta sunt primum ordinibus tribus sic:

4.	8.	5.
30.	6.	31.
7.	32.	29.
33.	9.	34.
10.	35.	11.
36.	12.	37.

deinde haec ita continuantur:

(36) et crisogono	(12) seuero (37) vel maximino
sequuntur eo-	pbr adstantibus
dem ordine no-	quoque diaconibus
mina 13—27,	anastasio iohanne
finis ordo sic:	hormisda
	et agapito

(25) agatone

(26) crescentio (27) iuliano

GH ordinant sic binis nominibus coniunctis:

1.	2.
3.	4.
5.	22.
6.	23.
7.	24.
8.	25.
9.	26.
10.	27.
11.	28.
12.	29.
13.	30.
14.	31.
15.	32.
16.	33.
17.	34.
18.	35.
19.	36.
20.	37.
21.	

DM eundem fere ordinem scriptura continua exhibent, sed perturbatum admissis inter presbyteros episcopis quinque in praecedente ordinatione postremis sic: residentibus etiam [ep. 45.] 1. [ep. 47.] 2 [ep. 49.] 3. [ep. 51.] 4. [ep. 53.] 22. 5. 23. 6. 24. 7. 24 (denuo *DM*, item *praem. M*). 8. 25. 9. 26. 10. 27. 11. 28 (9. 26. 10. 27. 11. 28 habet *M*, om. *D*). 12. 29. 13. 30 (sic *M*, 30. 13 *D*). 14. 31. 15. 32. 16. 33. 17. 34. 18. 35. 19. 36. 20 (sic *M*, 19. 18. 35. 20. 36 *D*). 37. 21.

C quomodo ordinet, supra p. 438 vidimus.

11. Pascasio
paschasio *TGH, om. D*
13. Adeodato
om. BFT
15. Hilaro
helaro *BFT*
17. Venantio
uenencio *B*, benantio *GIL*, nenatio *C*
19. Litorio
21. Fortunato
furtunato *B*, furtano *G*
om. C
23. Anastasio
25. Iuliano
27. Crescentione
criscentione *FC*, crisentione *B*, criscentio *AT*,
crescentianae *G*, crescentiano *H, om. D*
29. Paulino
31. Laurentio
laurenti *M*
33. Stephano
sthephano *G*, stefano *FT, om. B*
35. Chrysogono
chrisogono *CH*, crisogono *BTEG*, crisoso-
gono *A*, grisogono *M*
37. vel Maximino presbyteris
uel *om. D*
maximo *M*
prbro *G*
12. Severo
seruero *B*
14. Timotheo
thimoteo *B*, thimotheo *GH*
16. Marco
marcio *M*
18. Petro
euancio *BFT*, etro *M*
20. Tinulo
tinolo *BFT*, tinuilo *D*
22. Optaviano
optauiano] *HDM*, optabiano *E*, obtaniano *TG*,
octauiano *ABF*
24. Vincemalo
nincomalo *BT*, uicomalo *H*, uichomalo *G*,
uincomalu *M*
26. Agathone
agatone *AF*, agathon *T*, et agatone *B*
om. D
28. Iuliano
om. D
30. Iohanne
31 ante 30 *B*
32. Adeodato
ato *C*
34. Petro
36. et Chrysogono
et *AGHM*, item *BF, om. D*
chrisogono *UGH*, crisogono *ABF*, grisogono *M*
om. TE

adstantibus quoque diaconibus

1. Anastasio
2. Iohanne
3. Hormisda
4. et Agapito

2 anastasius *D* 3 iohanno *T*, iohanne post horm. *ECHDM*, iohannes *D* 4 hormista *GM^a*,
ormista *T*, hormisde *E*, urmisda *B*, sida *C¹* 5 et *om. G* acapito *B*, acatho *T*, agapitus *D, om. C¹* ad
agapito *add.* de prelocutione papae symmachi qui synodi statuta conlaudans clericorum suorum culpat ex-
cessus quod inter alia etiam propter (*om. C*) constitutum illustris memoriae basili a sua communione descii-
uerint *E(marg.)C(marg.)*, similia in textu *GD*

2 Symmachus episcopus ecclesiae catholicae urbis Romae dixit:

Bene quidem fraternitas vestra ecclesiasticis legibus obsecuta sub divini timore iudicii quae erant statuenda definivit et ad iustitiae cumulum pervenit, dum sufficienter universa complectitur nec adiectione indiget plenitudo, maxime de clericis, quos amor dominationis invasit et iugum disciplinae ecclesiasticae fecit respuere, quos propterea schisma fecisse apud vos constitit. quibus misericordiam tamen, quam deus mandat universis impendi, sicut oportuit, non negastis, si duritia cordis eorum non sibi adquirat poenam, dum contemnit oblata remedia, quorum excessus enarrare difficile est: unum
3 tamen quod occurrit venerando ordini vestro intimare non differo. Dixerunt inter alia
10 scripturam quandam inlustris memoriae Basilium quasi pro ecclesiasticae amore substantiae conscripsisse, in qua nullus Romanae ecclesiae nec interfuit nec subscripsit antistes, per quem potuisset sortiri legitimam firmitatem. tamen ne ego inde disputem, unde potest vestrum iudicare concilium, requiratur et deferatur in medium, ut lectione agnoscatis, cuiusmodi possit habere substantiam.

15 Sancta synodus respondit:

Deferatur in medium ut cuiusmodi sit possit agnoscere.

Et cum diceret, Hormisda diaconus recitavit exemplar scripturae.

ABFTECGHDM

1 episcopus *om. T* gatole *B* orbis *F* dixit *om. BE* 2 benem *B*¹ fraternita *E* uestras *D*
ecclesiasticas *B*, eclasticis *D*, ecclesiasticis *M* sub] sob *B*¹ diuino *F* timore] temore *B*¹, tempore *FT*
3 indicii *T* statuendam *D* ad *om. T* iustitiae] iustitie *M* comulum *C*¹*H*, culmen *FT*, culnem *B*²,
colomem *B*¹ 4 complectetur *T*, complectatur *H*, complectuntur *C*² nec] ne *DM* adiectionem *FT*
indegit *B*¹, indigit *C*¹, indeit *T* maxime] m. cum *D* quos] quod *M* 5 disiplinae ecl. *B*, ecl.
disc. *T* fecit (fegit *T*) respuere *om. M* propter eos *FT*, eos propter *B* 6 scismam *TF*¹ apud uos
om. BFT, uos *om. C*¹ constetit *BFT*, constituit *G* misericordia *AGHDM* 7 inpende siquod *B*
nonne gestis *H*, non negasti *A*, non negatis *M* dicitia *E*, duritiam *C* adquaerat *F* 8 poena *TD*
ablata *M*, *blata *C*¹ excursus *M* enarrandum *C*²*GHDM* 9 ordine *BTG* defero *FT* dixerunt
*om. EC*¹ aliam *AFG*, alias *T*, altam *B*, alia* *C*¹ 10 scripturas *T*, scripturarum *G*, scriptura *DM*
quondam *C*¹ inlustris *om. T* basilio *BT* pro] per *G* more *A* 12 antestis *H*, antestes *F*,
antistites *M*, antestites *B*, *om. T* quem] q. omnia *B* potuisse *C* sortire *BFTH* legitima *M*, legi-
mam *G* tamen *om. GHDM* ne] nec *AT* dispothem *BTH* 13 pote est *F* uestrum] tuis *B*^a
indicare *M* consilium *T* diferatur *C*¹, differatur *B*, referatur *C*²*GHDM* ut] et *T*, ut eius *E*
lectionem *FTM*, liccionem *B* 14 agnuscatis *BTH* huiusmodi *B*¹*FT*, an huiusmodi *B*² possit]
si possit *FT* substantia *G* 15 sanctam *M*^a 16 differatur *C*¹ mediu *T* cuiusmodis *A*²,
cuiusmodo *T* possit] possi *M*^a, *om. C*¹ agnisci *BTH* 17 et] ut *T* cum] dum *C*²*GHDM* dicerit
BT ormista *T*, hormisdam *M*, hormiusda *B* recidauit *B* exemplar scripturae] *BTHM*, exempla
scriburae *A*, exemplare scripturae *F*, exemplaria scripturae *EC*, exemplar ipsius constituti synodo (synodi *D*,
snodi *E*) recensetur (recentur *G*) in margine *EC*, in textu *GD*

Distribuant acta haec in capita libri AECDM sic: I ante p. 444, 2 bene *ADM*, ante p. 444, 1 symmachus *EC* — II ante p. 444, 17 exemplar *ACD* — III ante p. 448, 5 sancta *AECDM* — IIII ante p. 449, 10 his ergo *ACDM*, ante p. 449, 11 ut nulli *E* — V ante p. 449, 18 sane libri praeter *CM* — VI (V *C*, *om. EM*) ante p. 450, 2 pari — VII (VI *CM*, *om. E*) ante p. 450, 11 praeterea plerique — VIII (VII *C*, *om. M*) ante p. 450, 16 quod

‘Cum in mausoleo, quod est apud beatum Petrum apostolum¹⁾, resedissent, sub- 4(2)
limis et eminentissimus vir praefectus praetorio atque patricius, agens etiam vices
‘praecellentissimi regis Odovacris Basilius dixit:

‘Quamquam studii nostri et religionis intersit, ut in episcopatus electione con-
cordia principaliter servetur ecclesiae nec per occasionem seditionis status civilitatis 5
‘vocetur in dubium, tamen admonitione beatissimi viri papae nostri Simplicii, quam
‘ante oculos semper habere debemus, hoc nobis meministis sub dei obtestatione fuisse
‘mandatum, ut praeter ullum strepitum et venerabilis ecclesiae detrimentum, si eum
‘de hac luce transire contigerit, non sine nostra consultatione cuiuslibet celebretur
‘electio.’ 10

Et cum legeret, Cresconius episcopus Tudertinae ecclesiae surgens e consessu 5
dixit:

Hic perpendat sancta synodus, ut praetermissas personas religiosas, quibus
maxime cura est de creando pontifice, in suam redegerint potestatem, quod contra
canones esse manifestum est. 15

Item Hormisda diaconus legit:

‘Ne quid confusionis atque dispendii venerabilis ecclesia sustineret, miramur praeter-
missis nobis quicquam fuisse temptatum, cum sacerdote nostro superstite nihil
‘debuissetis adsumere. quare si amplitudini vestrae vel sanctitati placet, incolumbia
‘omnia, quae ad futuri antistitis electionem respiciunt, religiosa moderatione servemus, 20
‘hanc legem specialiter proferentes, quam nobis heredibusque nostris Christianae mentis
‘devotione sancimus, ne umquam praedium seu rusticum sive urbanum vel ornamenta

ABFTECG(deficit folio exciso 6 in voc. admonitione)HDM

1 mausoleo (mausuleo *A*, manusileo *E*) quod est (*om. F*)] *ABFTE*, unum *GHD*, unam *M*, in * unum in
mausileo *C*², *om. in spatio vacuo C*¹ beatissimum *A*^a residissent *ACGM*, resedisset *FT*, resedissem *B*¹
2 eminentissimus *FT*, eminentibus *M* perfectus *B*^a praeturio *FH*, praefectorio *T*, preterio *B* patrius *A*, patri-
arche *T* agins *T* uicis *T*, uicens *F*, bices *E*, uicem *D* 3 praecellentissime *BT*, praecellentissimus *F* odo-
uacris] *E*, odobaeris *A*, odonagris *D*, adobaeris *FT*, adobagris *B*, hodoacris *G*, odoacris *C*²*H*, odagris *M*,
* oacris *C*¹ post *od. ins.* temporibus uandelorum *T* basilis *M* 4 relegionis *TH* ut] ut e *E* in
om. B electionem *D* concordia] cō *T*, corcordia *F*^a 5 seruet *G* ecclesia *T* nec] ne *ECD* per]
pro *B* occasione *A*^a*TGDM*, occansione *B*, occasiones *A*^b (*mutatum in occasionem a m. 3*) ciuilitatis]
ciuilis *C*² 6 dubium] dibium *B*, diuinam *T*, diuium *F* admonitionem *FTECGHDM* nostrae *C*¹ simp-
plicii] symplce *B*, symachi *F*, simaci *T* quem *D* habere *om. A* 7 dei] *EC*, *om. reliqui* ob-
statione *E*^a, testatione *T* 8 ullum] illum *B*¹*FTC*²*HDM* strepidum *F*, s tributum *B*¹ 9 lucem *B*¹*D*
nostra] iam *F*¹ consultatione *A*, consolacione *B*¹*T* cuiuslebit *T* celebratur *H* 11 legerit *BT*
crisconius *BFTC* tudertinae] *A*, todertine *BF*, ciuitatis tud. *ECHDM*, *om. T* surgens e] forginsi *T*,
surgens et *FM* consensu *AFTDM*, conse * su *C*¹ 13 hic] haec *T*, he *E* praeter(propter *F*¹)missas
fortasse del. pers. rel. *om. B* 14 cura] curare *B*^a de creando] *scripsi*, deanto *A*, de tanto
BFTechDM sua *TEC*¹*DM* redigerent *AECHM*, redigeret *FD*, redegire *T*, redegere *B* 15 canonis *T*,
canonum *B* esse] esset *F*¹, eset *B*¹, *om. C*¹ est *om. H* manifestatum *B* 16 item *om. BFT*
ormisda *BFCH*, ormisma *T* 17 ne quid] *FTEC*, neque *ABHDM* dispendii] stipendiis *D* ecclesiae
AHDM sustenerit *T*, sustinere *ADM* 18 praemissis *C*¹ quicqua *T* fuisse] fuisset *M*, *om. T*
tintatum *T*, temptatatum *E* cum *om. B* sacerdotem *B* superstete *T* nil *T* 19 debuisset]
scripsi, debuisset (-buisst *B*, -busset *T*) libri quarem *B*¹ amplitudine *BFTH* sanctitate *HM*
placit *BT* incolomia *AFTem*, incolomiam *B*¹, incolome *D* 20 future *T* antestites *B*, antestitis *H*,
antistis *A*, antestis *FT* electione *ABTHDM* relegiosa *T*, religiosam *F* moderatione] honeratione
HDM 21 hac *D* lege *DM* proferentes] *A*, pr(a)ferentes *BFECHDM*, praeferentis *T* qua *E*
nostros *B* christiani *T* 22 sanctimus *T*, saneximus *F*, sanximus *D*, sanexemus *B* siue] sibe *D*,
sibi *T* orbanum *FT*

1) Cf. *Paulus hist. Rom.* 13, 7: Honorius . . . apud urbem Roman vita exemptus est corpusque eius
iuxta beati Petri apostoli martyrium in mausoleo depositus est: *contin. Prosperi ad a. 451 (chron. minora*
ed. mae 1 p. 489): Theodosius cum magna pompa a Placidia et Leone et omni senatu deductus et in mausoleo
ad apostolum Petrum depositus est. *Rossi inscr. chr. urbis Romae vol. 2 p. 204. 232.*

aut ministeria ecclesiarum quae nunc sunt vel quae ex quiblibet titulis ad ecclesiarum iura pervenerint, ab eo qui nunc antistes sub electione communi fuerit ordinandus et illis qui futuris saeculis sequentur quocumque titulo atque commento [alienetur. si quis vero eorum earum rerum aliquam sub quocumque titulo atque commento] alienare voluerit, inefficax atque inritum iudicetur sitque facienti vel consentienti accipientique anathema.

6 Maximus episcopus Bleranae ecclesiae dixit:

Modo sancta synodus dignetur edicere, [si] licuit laico homini anathema in ordine ecclesiastico dictare aut si potuit laicus sacerdoti anathema dicere et contra canones quod ei non compete-
10 bat constituere? dicite vobis quid videtur? de me licuit laico legem dare?

Sancta synodus dixit:

Non licuit

et adiecit:

15 Lege sequentia.

Hormisda diaconus legit:

Et is, qui praedium rusticum vel urbanum iuris ecclesiastici fuerit consecutus, noverit se nulla lege vel perscriptione munitum, sed sive is qui alienaverit sive qui eum sequentur voluntate contraria praedium huiusmodi alienatum revocare temptaverit, id
20 eum fructibus restituat qui illud fuerit consecutus.

Et cum legeret, Stephanus episcopus Venusinae ecclesiae surgens e consessu dixit:

Nec loci illius erat ista praesumere.

Sancta synodus dixit:

25 Perlegatur.

7(3) Hormisda diaconus legit:

Quam etiam poenam placuit accipientis heredes proheredesque respicere. in qua re cuilibet clericorum contra dicendi libera sit facultas. iniquum est enim et sacrilegii instar, ut quae vel pro salute vel requie animarum suarum unusquisque venerabili

ABFTECHDM

1 quae ex] ex *D* titulus *H* 2 pertenerint *T* ab eo] adeo *T* antestis *BF¹T*, antestes *H*, antistites *F²*, antistites *M* communi *om. T* fuerint *AD* ordinatus *T recte*, ordinandus *C¹* 3 illi *C¹* futuri *D* saeculis] saeculi *C¹DM*, regulis *F¹* commentu *T* post commento quae exciderunt, ad sententiam supplevi; *ins.* alienetur si quis uero aliquid eorum *edd.* 5 alienare *B*, aliginare *T* voluerint *FT* inritum *F* sicque *HDM* faciente *T* uel cons. *om. M* 6 accipienti *om. T* an.] an. sic *D* 7 bleranae] *ABFEC¹*, pleranae *T*, bledanae *C²HDM* 8 moda *M* edicere] dicere *BF¹* laico *B* si *om. libri* anathema *T* 9 sacerdote *T*, *om. C¹* et *om. BC¹* 10 non *om. BC¹* conpotebat *B* quid uobis *D* me] episcopo *B* 11 laico [laicum *T*] l. dare (*om. C¹*) s. s. d. n. licuit *om. F¹*, supplevit brevium ob spatii defectum sic laico l. d. non licuit dixerunt *F²* 14 adiacit *B*, geicit *T* 15 legem sequentiam *B* 16 ormisda *BFTE* 17 et] ut *T* his *ABFTHD* pridium *T*, praetium *E* orbanum *F*, banum *T* iuris ecclesiastici (-cis *HDM*)] a iuris ecclesiasticis *C²*, *inc. C¹* constitutus *F* 18 nulla lege *bis M* uel perscr. ad is qui alie *om. B* perscriptione] *AEM*, proscrizione *F*, prosubscrizione *T*, praescrizione *CH*, prescriptionem *D* munitu *A*, monitum *D* siue] sibe *D*, *om. T* is qui] his qui *AEHM*, **qui *C¹*, qui *TC²*, de his quae *D*, *om. F* siue] sibe *D*, sibi *T* qui *om. C¹M* 19 sequenter *C¹H* praeditum *D* alienantur *E* temptauerint *F*, temptauerunt *T* 20 confructibus *B* restituat *C²*, restitutu + *C¹* fuerat *H* 21 et] ut *D* cum *om. TC¹* legerit *BFTC¹*, legere *A* stephanus (stefanus *T*) episcopus uenusinae (uenosine *BFC²*, uennusianae *T*, uenusine *HDM*, uenutianae *C¹*) ecclesiae (*ante uen. DM*) surgens *om. A* consessu] *C*, concessu *E*, consensu *AFTHDM*, consensu *B* 23 nec . . . 24 dixit *om. HDM* 26 ormisda *BFT* 27 poenam *A²*, poena *H* accipientes *BF²EC¹HDM* heredis *BT*, ad heredes *EC* proheredesque] proheredis *T*, que *B* liberassit *B*, liberi sit *D* 28 iniquum] initium *F¹*, unicum *BT* sacrilegi *FTEM*, sacrilegi *H*, sacrilegum *D* 29 ut] et *D* qui *F* salutem *D* requie] requiem *D*, pro requiem *BT* venerabile *BFTH*

‘ecclesiae pauperum causa contulerit aut certe reliquerit, ab his, quos hoc maxime
‘servare convenerat, in alterum transferantur. plane quaecumque in gemmis vel auro
‘atque argento nec non et vestibus minus apta usibus vel ornatui videbuntur ecclesiae,
‘quae servari ac diu manere non possunt, sub iusta aestimatione vendantur et erogationi
‘religiosae proficiant.’

Cumque lecta fuissent, Laurentius episcopus Mediolanensis ecclesiae dixit:

Ista scriptura nullum Romanae civitatis potuit obligare pontificem, quia non licuit
laico statuendi in ecclesia praeter papam Romanum habere aliquam potestatem. quos
obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi, maxime cum nec papa Roma-
nus subscripserit nec alicuius secundum canones metropolitani legatur adensus.

Petrus episcopus Ravennatis ecclesiae dixit:

Scriptura, quae in nostra congregatione vulgata est, nullis eam viribus sustineri
manifestum est, quia nec canonibus convenit et a laica concepta persona videtur,
maxime quia in ea nullus praesul sedis apostolicae interfuisse vel propria subscriptione
firmasse monstratur.

Eulalius episcopus Syracusanae ecclesiae dixit:

Scriptura in sacerdotali concilio recitata evidentissimis documentis constat in-
valida, primum, quod contra patrum regulas a laicis quamvis religiosis, quibus nulla
de ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi legitur umquam adtributa facultas, facta
videtur: deinde, quod nullius praesulis apostolicae sedis subscriptione firmata docetur.
quod si cuiuslibet provinciae sacerdotes intra suos terminos concilio habito quidquid
sine metropolitani sui antistitisve auctoritate statuerint inritum esse debere patres sancti
sanxerunt, quanto magis quod, in apostolica sede non extante praesule, qui praero-
gativa meriti beati apostoli Petri per universum orbem primatum obtinens sacerdotii

ABFTECG(incipit denuo 13 quia)HDM

1 hoc *om. T* 2 servari *M*, conservare *D* conuenenerat *B* alterum] *ABTEC*, alteram *F*¹,
altera in *F*², altitudine *HDM* transferantur] *FT*, transferatur *ABECHDM* quicumque *T* aurum
aut argentum *B*¹*F*¹*T* 3 nec non *om. D* minus *T* uisibus *F* ornamento *F*, ornamentum *T*,
ornatum *B* uidentur *E*, uidetur *D*, uidebentur *B* 4 seruare *FH* ac diu] hac diu *T*, a diu *H*,
accio *B* possint *B* iuxta *M* stimatione *B*¹*T* uenundantur *A*^a, uenundantur *A*^b, uindantur *TC*¹ et
om. T erogatione *BF*, erogatione *T*, erogatio *HD* 5 relegiosae *T*, religiosa *B* 6 lecti *A*,
lect *F* fuisset *FTECGM*, fuerint *A* episcopus *om. HM* mediolanensis (mediolane *T*, mediolano * *F*¹,
mediolano *F*²) eccl.] eccl. med. *E* 7 ista] iuxta *A* scripta *D* nullus *D*, anulum *T* ciuitatis]
eccl *B* obligari *M* 8 laicus *FT*, in laico *C*¹ statuenda *T* ecclesiam *C*¹ papa *H* roma-
nus *D* aliqua potestate *H*, ab aliquam potestatem *B*^a quos obsequendi] *AF*¹*E*, quod subsequendi *C*,
quo subsequendi *F*²*THDM*, quos obsequentes *B* 9 necessitis *T* cum *om. C*¹ romanum *M* 10 ca-
nonis *BH* legatus *E*^a, legantur *D* 11 rabennatis *D*, auennatis *B* 12 scriptur(a)e *THM* nostre *H*
congratione *E* uulsata *E* nullus *H*, nullas *M* eam] enim *T* uiribus *M*² sustineri] susti-
nere *AFTHDM*, sustenere *B*, subsistere *EC* 13 nec *om. B*^a canonebus *T*, canonis *B* conuenit
om. T a laica] alia *F*¹, alia *F*², a laicali *M*², a laica non *M*¹*HDM*¹, a laico *T* coepta *D* 14 ea]
e *E* interfuisset *C*¹ propriam *G* 16 euladius *BFT* 17 scriptura] scr. quae *C*²*GHD**M* in
om. T sacerdotale *G* recetata *T*, recitat *M*, recetate *B*, rec. est *C*² euidentissimes *A*¹ docu-
mentis *T* constat] instat *A* 18 regula a licis *T* relegiosis *TH*, rel. uiris *D* ulla *T* 19 um-
quam] hunc *T*, quam *D* adtributo *T* facta *om. B*^a 20 nullius] in nullius *T*, nullus *GHD**M* prae-
sulis *F*, praesulibus *T*, praesul *D* sedes *T* subscriptione] scriptione *H*, subscriptionibus *B*, furmata *B*
docere *F*¹, doceatur *B* 21 sacerdotes] *FC*¹, sacertotes *E*, sacerdotis *ATC*²*GHD**M*, sacerdotibus *B*
suis *B*^a terminus *T* habetu *B* 22 antestitis *BFTH*, antistis *GD*, antistiti *M* ue] uel
libri statuerint] statuerit *AEC*¹, instituerit *B*²*FT*, instatuerit *B*¹, testauerit *C*²*GH*, testauerint *DM* deuere *G*,
deberent *D* patris *BT* sanctis *A*, *om. B* 23 saxerunt *G* quantum *BT* magis *om. D*^a
apostolicae *FD*^a*M*, apostolica * *C*¹ sedis *D*^a, sed * *C*¹ extante] *ABF*¹*TEC*¹, existente *GM*, existante *H*,
existente *F*²*C*²*D* praesole *F* praerogatiuam *BFCHM* 24 meriti beati] *BFT*, metiri beati *A*, beati
meriti *EC*²*GHD**M*, *inc. C*¹ petri *om. G* urbem *T*^a*E*, mundum *D* optinensi *E*

statutis synhodalibus consuevit tribuere firmitatem, a laicis, licet consentientibus aliquantis episcopis (qui tamen pontifici, a quo consecrari probantur, praedictum inferre non potuerunt), praesumptum fuisse cognoscitur, viribus carere non dubium est nec posse inter ecclesiastica ullo modo statuta censi.

11 5 Sancta synodus dixit:

Liquet secundum prosecutionem venerabilium fratrum nostrorum Laurenti Petri Eulali Cresconi Maximi vel Stephani nec apud nos incertum habetur hanc ipsam scripturam nullius esse momenti. quae etiamsi aliqua possit subsistere ratione, modis omnibus in synhodali conventu provida beatitudinis vestrae sententia enervari conveniebat et in irritum deduci, ne in exemplum remaneret praesumendi quibuslibet laicis quamvis religiosis vel potentibus in quacumque civitate quolibet modo aliquid decernere de ecclesiasticis facultatibus, quarum solis sacerdotibus disponendi indiscusse a deo cura commissa docetur.

12 Symmachus episcopus dixit:

15 Modo quia deus praesentiam vestram votivam mihi sub qualibet occasione concessit, volo, si placet, rem fieri firmam, quam credo ecclesiasticis facultatibus convenire, ut agnoscant omnes, quos in me vanus furor excitavit. nihil me magis studere, quam ut salvum esse possit quod mihi est a deo sub dispensatione commissum, sed etiam quibuslibet successoribus deum timentibus gratum esse debeat et ad ecclesiastici custodiam patrimonii pertinere.

Sancta synodus dixit:

Seimus provisionem vestram necessariis studere et ideo in vestra est potestate sequenda disponere.

13 Symmachus episcopus ecclesiae catholicae urbis Romae dixit:

25 Magna quidem venerando et sacerdotali debetur cultura proposito, cui imminet de studio quae recta sunt, non de necessitate disponere. sed quoniam in aliquibus

ABFTECGHDM

1 statuti *AGHD* consuebit *H* tribui *F* firmitate *G*, dignitatem *C*² laytis *B*¹ licei *T* cum sentientibus *H*, consentibus *D* 2 potifici *T* quo] que *F*¹ consecrare *H*, consecrare *T* pro- uantur *D* praedictum *T* inferri *M* 3 praesumptum] praesuli aptum *D* cognoscetur *T* uiri- bus] et rebus *B* nec] ne *D*, non *H* 4 intra *T* ecclesiasticas *A*^b ullu *G*, illo *H* sta- tuto *E* sensiri *T* 5 add. sententia (scientia *E*) ipsius synodi qua prephatum constitutum nullius esse momenti decernitur in *margin* *EC*, eadem fere in *textu* *GD* 6 liquet] *edd.*, licet *plerique*, legit *B* per- secutionem *H* laurenti ante fratrum *B*^a 7 euladi *F*, eoladi *T* crisconi *TECM*, crisonii *B*, cresconii *HD*, chrisogoni *A*^b, crisogoni *A*^a*F* stefani *T* post stefani *abrumpitur*, *continuans interpositis multis* (v. p. 396), *B* uos *C*²*DM* ipsa scriptura *T* 8 nullius] nullus *G*, om. *D* esse om. *T* monenti *E* quae] quo *GHD*², quod *M*, inc. *D*¹ aliquam *GD* posse *D* rationem *EDM* conuentum *M*, conuento *B* 9 prouida] prouideat *B*, prouidebat *FT*, prouid *M* beatitudini *E*, beatitudinem *M*, bea- titudines *B* sententiae seruare *BFT* 10 et] ex *M*, om. *T* in om. *BGDM* irritu *A*, rectum *F* deducit *A* ne (uel *F*², inc. *F*¹) in exemplum (-plo *BF*) remaneret (-re *C*¹) prae om. *T* 11 qua- uis *T* relegiosis *TH* collibet *M* 12 decernere *T*, decer *B*, decernere maxime (maxe *E*) *EC* quo- rum *G* soli *A* disponendae *D* 13 a om. *D* cure *E*^a 14 post episcopus adde ecclesiae catholicae urbis Romae 15 deus om. *T* praesentia *TG* uestram] uestra *TG*, om. *F*¹ uotiuia *DM*, uotibam *G*, notiuam *E*, notiuia *T* occansione *BFT* 16 firmata *D* quam] quem *B* 17 ut] et *D* agnoscat *EC*¹ quos om. *D* furore *M* me] in me *T*, ** me *E*, in me non *D* studire *T*, stodiret *F*¹ 18 saluus *D*, psaluus *B* possim *D* quid *H* commisso *T* 19 debeat delendum ad] de *T*, om. *C*¹ ecclesiastic(a)e *BT*, ecclesiasticis *GHD* 20 patremunio *F*¹, patrimonio *F*², patrimonium *D*, patro- monii *C*, om. *T* pertineret *H* 21 dixit om. *B* 22 scimus *B* necessarii studere *GHM*, necessarii studire *F*¹, necessariis studeret *C*¹, necessaria custodire *T* et ideo om. *BF*¹*T* potestatem *GH* 24 episcopus] ep. dixit *G* (sic), om. *F* eccl. catholicae (om. *DM*) urbis (orbis *F*) r.] cath. u. r. eccl. *M* 25 magno *C*¹ uenerandum *T* et sacerdotali (sacerdoti *DM*)] *malim* coetus sacerdotalis imminet *T*, imminet *F*¹, amenit *B* 26 rectae *T* non] no *T* disponerat *C*¹ (?) quoniam] qui *F*

aliena postulantibus vitiorum mater avaritia repudiatis honestatis repagulis totum putat expedire quod licet, et ita, dum praedae inhiat, patientia supernae pietatis abutitur, ut expectantibus correctionem caelo moderante iudiciis se existiment non teneri, et clarum sit, quod apud certos in occasionem rapiendi procedat divinae mora sententiae. sed nos, quos pastoralis cura et ecclesiasticae adstringit pro dispensatione credita ratio 5 reddenda substantiae, opus est ut sollicitudinem nostram non solum ad praesentia, sed etiam ad secutura saecula porrigamus, ne ad animae nostrae detrimenta contingat, si hi, qui possunt statutis debere innocentiam, praesumentes de libertate deliquerint, cum religiosa possint et nos et successores nostri potestate fulciri legibus ecclesiasticis servientes. His ergo perpensis mansuro cum dei nostri consideratione decreto sancimus, ut nulli apostolicae sedis praesuli a praesenti die, donec disponente domino catholicae fidei manserit doctrina salutaris, liceat praedium rusticum, quantaecumque fuerit vel magnitudinis vel exiguitatis, sub qualibet alienatione ad cuiuslibet iura transferre, nec cuiusquam excusentur necessitatis obtentu, quippe cum non sit personale quod loquimur. nec aliquis clericorum vel laicorum sub hac occasione 15 accepta tueatur. sed nec in usum fructum rura aliquibus dari liceat nec data retineri praeter clericos et captivos atque peregrinos, ne malae tractationis ministretur occasio, cum liberalitati mille alia itinera reserventur. Sane tantum domus in quibuslibet urbibus constitutae, quarum statum necesse est expensa non modica sustentari, acceptis,

15

ABFTECGHDM et 10 his . . 16 tueatur KV

1 aliena] in aliena *M* avaritiae *D*, avaria *B* repudiat *C* repagulis *DM*, reparagulis *H* potat *T* 2 libet *G* praedae inhiat *BM*, praede hiat *G*, praedae inhiat *T*, praeda ueniat *F*¹ patientiam *AFE* superare *BF*¹*T* aputitur *T*, habuitur *E* 3 ut *om. GHDM* correptione *B* caelo] zelo *B* iudicii *FTD*, iudicis *M*, iudiciae *B* aestiment *E*, extiment *BT*, existimet *D* tenere *BT* et *om. E* 4 quod *om. M* certus *BF*¹*T* occasione *AECGHDM*, occasione *BFT* procedant *T* diuinae *om. C*¹ more *F*¹*D* sententia *D* 5 sed *delendum, incipit apodosis* nos *om. F* quos] quod *HD* curae *BFT* et *om. BTD* ecclesiae *F* ratione *D*, rati *M* 6 reddendam *B* substantiae] substantia est *B*^a nostra *TG* praesentiam *BTGHDM* 7 etiam *om. BFT* secutura] secuturam *M*, secura *A* saecula *bis B* porregamus *T* ne] nec *F*¹*H* uestrae *B* detrimentum *D*, detremento *T* 8 hii *ABFHDG*, his *M* innocentia *F*²*TGHDM* praesumentis *AF*²*TC*²*GDM*, prementis *F*¹ libertate *M* delinquerint *A*, deliquerint *B*, deliquerit *HDM* 9 possit *B* nos et] nossent *F*, nossint *BFT* successoris *BFM* nostris *E* potestatem *T* fulcire *B* 10 seruientis *B*, deseruientis *D* post seruientes *ins. argumentum* ut nulli apostolicae sedis praesuli possessionem aeclesiae magnam uel parum in perpetuum liceat alienare uel commutationis obtentu ad cuiuslibet iura transuere et de domibus aeclesiasticis quae sunt in urbibus commutandis *CG et brevius D* erro *E* propensis *F* mansuros *ADM* cum *om. F*¹ decreto *F*, decreta *E*, decretum *B* sancimus *T*, sancimus *G*, sancimus *HV*, santimus *F*¹ 11 ut] quod *T* nullus *GHDM* sedes *KT* praesulis *DM*, prasuli *K* a (*om. TD*) praesenti (praesente *BTC*²*G*) die *om. C*¹ die d. d. d. c. fidei *om. E* 12 manerit *B*, maserit ** T* salutaris (-res *K*) *KV*, saluatoris *reliqui* praedium] praetium *A*, *om. M* quantaecumque] *KVC*², quanticumque *ABFTEC*¹*GHM*, quantumcumque *D* 13 magnitudines *V* exgutatis *G*, exiguetatibus *T*, ex eo etatis *B* sub] suo *B* qualibet] *KV*, perpetua (-tuam *T*, -tuae *B*) *reliqui* alienatione] *EKV*, alienatione uel commutatione (commutatione *A*, commutatio *G*) *reliqui* ad] a *F*¹, ali *T* 14 iure *T* nec] ne *MV* excusetur *D*, excusent *H*, excusante *BF*, exiguis ante *T* nec necessitatis *B* obtentum *EM* 15 sit *om. BT* loquitur *BT* ne *A* aliquis] *AKV*, aliqui *BE*, aliquid *FTGHDM* uel laic. *om. V* hanc *GHM* occatione *K*, occansione *T*, occansionem *B* 16 tueantur *E* in usu fructu (uso fructo *B*) rura *ABFTC*²*GHM*, in usu fructuaria *D*, in usufructu usura *C*¹, uni usufructura *E* dare *FT* lececeat *B* data retineri] dare (dari *B*) nec retinere (retenere *BT*) *BFT* praeter] praesumat praeter *B* 17 clericus *BF*¹*T* captius *B*¹*F*¹ peregrinus *BF*¹*T* nec *H* tractationes *F* 18 libelalitati *G*, liberalitate *BF*²*C*, liberitate *T*, deliberati *H* mille] *AEC*¹, ille *BFTC*²*GHDM* alia itinera (itenera *E*¹) alie temere *FG*, alie timere *T*, aliae tenere *B* seruientur *C*¹ post reseruentur *ins. argumentum* de domibus *cet. D* tanto *G*, tantu *T* domus] *GHDM*, domos *C*, modos *E*, modo *A*, modo ex *BFT* libit *T* 19 turbibus *T* constitutae] concilium *B* statu *DM*, statu ** C*¹ modicum *BFT* accepistis *F*, accepturi *D*

- 16 si offerri contigerit, sub iusta aestimatione redivitis et divini timore iudicii commu-
tentur. Pari etiam ecclesiarum per omnes Romanae civitatis titulos qui sunt presbyteri
vel quicumque fuerint, adstringi volumus lege custodis, quia nefas dictu est obligatione,
qua se per caritatem Christi conectit summus pontifex, ea hominem secundi in ecclesia
5 ordinis non teneri. quicumque tamen oblitus dei et decreti huius inmemor, cuius Romanae
civitatis sacerdotes volumus religionis nexibus devinciri, in constitutum praesens com-
mittens quicquam de iure titularum vel ecclesiae superius praefatae quolibet modo praeter
aurum, argentum vel gemmas, vestes quoque si sunt vel si accesserint, aliaque mobilia
ad ornamenta divina minime pertinentia perpetuo iure, exceptis dumtaxat sub praefata
10 condicione domibus, alienare temptaverit, donator, alienator ac venditor honoris sui
17 (7) amissione multetur. Praeterea qui petierit aut acceperit vel qui presbyterorum aut
diaconorum seu defensorum danti subscripserit, quo iratus deus animas percutit ana-
themate feriat sitque accipienti vel subscribenti de personis superius comprehensis,
id est quas anathemate feriri censuimus, in statuta poena contubernium, servata quam
15 praemisimus in alienatore vindicta, nisi forte et alienator sibi dum repetit, et qui
18 (8) acceperit celeri restitutione prospexerit. Quod si minore animae suae cura quisquam
remedium oblatum forte neglexerit, supra ea poenarum genera, quae superius tenentur
adscripta, contra fas si quod conceptum fuerit documentum, universis viribus, quamvis

ABFTECGHDM et inde a 5 quicumque KV

1 offerre *T* contingerit *C*¹, contigerit *F*, contergit et *T* iuxta *AG* extimatione *G*, existi-
matione *AH* redivitis *F*¹, reddentibus *T* et om. *C*¹ diuinae *T* commutentus *C* 2 ad pari
add. non licere pbr praetia titularum suorum uel alia iurae ecclesiae suae quoquo modo in *marginē A*, in
textu ut non liceat presbyteris urbis (om. *D*) romae titularum suorum praedia seu quicquid iuris eorum fuerit
quolibet alienare commento qui uero hoc agere temptauerit ordinis sui amissione plectatur *CD similiterque G*
etiam bis *M*^a romae *E* titulus *BTH*, titulus *E*^a presbyteros *B*¹(?)*T*, pbrs *B*² 3 ad-
tringi *T* uolumus *A* legis *D* custodis] *T*, custodes reliqui dictu] *C*², dictum libri reliqui,
d *ctu * *C*¹ obligatione *T*, obliacione *H*, oblagatione *D*, oblatione *G* 4 se per] se pec *B*, saepe *F*¹*T*,
semper *M*, se pro *C* caritate *BC*²*GDM* conecti *E* summos *G* eam *FT* homines *FT*, hominis
BD secundum *F*¹ in om. *E* ecclesiae *E*, ecclesiam *TG*, ecclesia * *C* 5 ordines *B* tenere *BT*,
tinere *F* que tamen (om. *KV*) o. d. et d. h. inmemor (memor *F*¹) om. *E*^a 6 ciuitates *BK* sacer-
dotis *B* relegionis *KV*, relegiosi *A*, religiosi vel relegiosis reliqui deuinceri *KAGH*, deuincere *VBT* 6 in
constitutum . . . 10 domibus] contra facire (sic) aut aliquid *KV* constitum *H*¹, constituto *B* 7 quicquid *F*
ecclesia *DMG* praefatae ad 13 superius om. *B* praefata *AC*²*GHDM* quolibet *T*, quodlibet *F*, qui-
libet *GHDM* modum *G* 8 argentum] et a. *H* quoque] quaeque *F*, que *T* si sunt uel si
accesserint (-runt *C*²*H*) aliaque (sic *A*, aliaquo *E*, alique *G*, aliqua *FC*²*HDM*, inc. *C*¹) om. *T* mouilia
*AF*¹*T* 9 perentialia] pertinent qu(a)e *FT* pertuo *T* exceptis om. *T* 10 condicione] *ATED*,
condicione *M*, condicione *FCGH* domus *FT* alienare (alianare *E*^a) tempt.] alienauerit *F*¹ donator
(dator *F*, datur *T*) alienator (-tur *T*) ac (atque *FT*) uenditor (uinditor *FE*, uinditur *G*, uindetur *T*) om. *KV*
honores *KM*¹ 11 admissione *F* ante praeterea add. ut qui petierit predium ecclesiae et acceperit
aut si quis presbyterorum (-terum *C*) aut diaconorum nec non defensorum danti (dante *E*, dantis *G*) subscripserit
anathemate feriat *EC* in *marginē*, eadem in *textu GD* qui] quae *F* aut] ut *F*, aut qui *H*^a
acceperit *KAM* qui om. *FT* 12 seu] se *D* danti] dantis *A*, datis *F*¹*T*, dante *G* quo (quod *AFGHDM*,
qui *E*, aut *T*², illo cui *K*, illo quo *V*) iratus (inritus *F*, inretus *T*²) d. animas (-mus *T*²) percutit (perputit *T*²)
anathemate (anathema *T*²*C*) feriat *EC* feriantur *DM* sit om. *T*¹ 13 accipiendi *F*¹*T*^b, accipiente *G*,
accipien * i *T*^a uel] et *KV*, ac *C*¹ subscribenti *E*^a, subscribendi *F*¹*TM*, suscribente *G* de personis]
dispersionis *H* comprehensus *B* 14 id est om. *C*¹ quas] quis *B* feriri] ferire *BMV*, fieri *T* censue-
mus *T*, consuimus *B* in statuta] statuta *KVBFT*, instituta *AC* poena] pone *E*^a seruata *DM* 15 pro-
misimus *D* uindictam *D* alienatore] dante *KV* nisi] ausi *H*^a alienatur *T*, alienatus *B*, dator *V*,
datur *K* dum r. et qui (om. *G*) acceperit (acciperit *AF*) om. *KV* 16 celeri] celeri sibi *B*, caelerisi *T*,
clerici *D* restitutione] repetitione *K*, repetitione *V* ante quod add. ut si quis anathematis poenam parui
duxerit etiam documento quo se putat ecclesiae praesidium possidere frustetur liceatque cuilibet ecclesiasticae
personae uocem contradictionis adferre et cum fructibus praeteriti temporis eadem praedia alienata reposcere *EC*
in *marginē*, in *textu GD* quod] quo *F*¹ minori *K*, minorem *T* curam *BFD**M* quisquis quam *TH*
17 remedio *B* super *BFTHG* eam *G* tenent *H* 18 abscripta *GM* si quod (sicut *BT*) conceptum
(conscriptum *BT*) f. documentum (-tam *T*)] si qua concepta (confecta *V*) fuerit scriptura *KV* quambis *D*

ab initio nullas habuerit, effitetur. sed etiam liceat quibuscumque ecclesiasticis personis vocem contradictionis afferre et ecclesiastica auctoritate fulciri, ita ut cum fructibus possit alienata repossere, nec aliquo se ante tribunal Christi obstaculo muniat qui a religiosis animabus ad substantiam pauperum derelicta contra fas sine aliqua pietatis consideratione dispergit. huius autem constituti legem in apostolica tantum volumus sede servari, universis ecclesiis per provincias secundum animarum considerationem, quem proposito religionis convenire rectores earum viderint, more servato.

19

Et subscripserunt

1. Caelius Symmachus episcopus ecclesiae Romanae huic constituto a nobis facto subscripsi

caelius *om.* *T*

romanae (romae *B*) ad proximum ecclesiae *om.* *F*¹. romanae *add.* *F*²

huic constituto (constito *D*) a n. facto *om.* *T*

conscripsi *H*

2. Laurentius episcopus sanctae Mediolanensis ecclesiae huic constituto a venerabili papa Symmacho facto subscripsi

caelius laur. *C*²*HDM*

sanctae *om.* *BT*

mediolanensis *e.* *C*¹, *eccl.* *med.* *BT*

huic constituto a (*om.* *H*) venerabili (-le *HD*) papa (papae *F*) *symm.* facto (*om.* *F*) *om.* *BT*

3. Petrus episcopus catholicae Ravennatis ecclesiae huic constituto a venerabili papa Symmacho facto subscripsi

catholicae (*om.* *T*) *rau.* *eccl.* (*eccl.* *rauennaecae T*) *eccl.* *chatolice (om. rau.) B*, *rabennatis e. c. D*

huic const. a (*ac H*) u. p. *symmacho (om. D*¹) facto (*om. F*) *om. BT*

4. Eulalius episcopus sanctae ecclesiae Syracusanae huic constituto a venerabili papa Symmacho facto subscripsi

eolalius *T*, elalius *EC*, eladius *F*

sanctae *om.* *BTE*

siracosine *B*

huic const. a (*hac H*) u. p. s. facto (*facta M, om. F*) *om. BT*

5. Felix episcopus ecclesiae Interamnae subscripsi

flex *T*

interamne *A*, iteramnis *F*, interannnis *B*, interannmissis *T*, teramnensis *E*, thermanensis *D*, ter-

ramnensis *CM*, terranensis *H*

6. Cresconius episcopus ecclesiae Tudertinae subscripsi

crisconius *ABFTEC*

tuterninsis *T*, tudortune *B*, tudertinus *ECHDM*

A(inde a c. 5 *om.* subscripsi)*BF*(inde a. c. 6 *om.* subscripsi)*TECG*(deficit folio exciso v. 2 in muniat) *HDM*(quinque libri *ECHDM* inde a c. 5 non ponunt nisi nomen et ethnicum), item usque ad 5 dispergit *KV*. — Nomina disponunt ita ut supra leguntur *FECHDM* (exceptis iis quae indicantur in adnotatione); diverse *A* (1—29. 32—43. 30. 31. 44—65) *B*(coniungit 40 nomen et 41 locum et sic deinceps usque ad 54/5: deficiunt loci 40. 56—65, nomina 58. 64. 65) *T*(1—28. 31. 30. 29. 32—65)

1 nulla *E*, nullum *F*, nullo *T* habuerint *AGHDM*, haberunt *B* effitetur] effitetur *V*, effectum *FT*, effectu *B* cumque *om.* *T* personis *om.* *D* 2 uoce *D*, uoce uoce *M* contradictiones *V*, contradilectionis *F*¹ of(f)er(r)e *GHM*, efferre *BD* adclesiastica *E* 3 alienatum *T*, aliena *GHDM*, alienato *B*, data *KV* ne *T* aliquo se] *FKV*, aliquod se *ABG*, aliquid se *EHDM*, aliquo reatu *T*, al (*seq. sp. vac.*) *C* obstaculum *T* 4 qui] quia *C* relegiosis *T*, religiosi *A*, religionis *D*¹ 5 pietis *T* constituti] *ABFEC*, constitute *T*, constitutis *HDM* legum *HDM*, lege *B* in *om.* *D* apostolicam *T*, apostolico *F* tantum *om.* *F* 6 seruare *T*, seruare *B*, seruare *C*¹ per *om.* *FC*¹ prouintia *B* secundurum *E* 7 quem proposito] *AECH*, quem propositum *B*, que propositos *M*, proposito que *D*, quam proposito *FT* relegionis *T* conueniri *F* earum] earum *T* uiderent *T*, uiderunt *H* seruato] *EC*², seruatu *C*¹(*t*), seruatum *HDM*, seruant *A*, seruati *B*, seruantibus *FT* 8 et subscripserunt] *CHDM*, et subscripsi *B*, item subscriptio *ABF*, *om.* *T*

7. Aemilianus episcopus ecclesiae Vettellensis subscripsi
 emelianus *A*
 uettillensis *A*, uitellensis *FC*, uercellensis *B*, uecellensis *T*, uetellensis *EHD**M*
8. Iucundus episcopus ecclesiae Augustinae subscripsi
 iocundus *libri*
 augustinae] *EC*, agustinae *A*, augustinus *HD*, augustanus *M*, agutudine *B*, tagutudine *F*, tagu-
 dutininsis *T*
9. Tigridius episcopus ecclesiae Taurinatis subscripsi
 tygridius *A*, tegridius *B*, tigrinus *E*, tegrinus *C*, ticrinus *D*
 taur. om. *F*
10. Vitalis episcopus ecclesiae Fundanae subscripsi
 uit. ep. eccl. om. *F*
 fundani *B*, fundanus *ECH**M*, fundensis *D*
11. Bassus episcopus ecclesiae Mutinensis subscripsi
 mutenensis *F*, muteninsis *B*, matinensis *T*
12. Pacatianus episcopus ecclesiae Corneliensis subscripsi
 pagatianus *B*, pagacianus *T*^a, regacianus *T*^b
 cornilinsis *T*, coaliniensis *H*, corniliensis *BCD**M*
13. Maximus episcopus ecclesiae Bleranae subscripsi
 bleranae *B*, lerannicae *T*, bleranus *ECH**D**M*
14. Martyrius episcopus ecclesiae Tarracinensis subscripsi
 martinus *BFTC*¹
 tarracinensis] *F*, tarracinsis *T*, tarenicensis *B*, tarraconensis *A*, taraconensis *HD*, terraconen-
 sis *EC**M*
15. Rufentius episcopus ecclesiae Egnatinae subscripsi
 rufinus *BFT*
 ignatinae *A*, inasianae *T*, nasianae *BF*, egnatinus *E*, *gnatinus *C*¹, ignatinus *C*²*HM*, ignatinis *D*
16. Basilius episcopus ecclesiae Tollentinae subscripsi
 tullentinae *A*^b, tulletinae *A*^a, tollentinensis *T*, tollentinus *EC*, tullentinus *HM*, tulletinis *D*
17. Martinianus episcopus ecclesiae Ostranae subscripsi
 martianus *F*, marcianus *T*, martinus *BC*
 ostranecae *T*, hostriensis *EC*, ostensis *HD*, hostiensis *M*
18. Benignus episcopus ecclesiae Aquae vivae subscripsi
 aqu(a)euiensis *EC*, aequueuensis *H*, aquaeuibensis *D*, aquebiuensis *M*
19. Fortunatus episcopus ecclesiae Suessanae subscripsi
 furtunatus *F*, fortunatur *E*
 nessanae *A*^a, uesanae *A*^b, bissan(a)e *BF*, bisnecae *T*, uessanensis *HM*, bessanensis *D*, sua-
 senensis *E*, suessaiis *C*
20. Severinus episcopus ecclesiae Tundarinae subscripsi
 seuerenus *B*, siuirinus *T*, siuerinus *H*, seuerus *F*
 tondarinae *A*, tondariensis *H*, tondarinensis *ED**M*, tondariis *C*
21. Eucarpus episcopus ecclesiae Messanensis subscripsi
 eucharpus *E*, aucarcus *T*
 mensanensis *AH*, missanensis *T*, missaninsi *B*, messianensis *F*^{*}, mesanensis *M*, messalensis *C*
22. Iohannes episcopus ecclesiae Spolitinae subscripsi
 iohannis *ABFTEH*
 spolit(a)e *AF*, spolitini *B*, spoltani *T*, spolitinus *ECH**D**M*
23. Stephanus episcopus ecclesiae Venusinae subscripsi
 stefanus *BT*
 uenosinae *BFT*, uenusinus *EH**M*, benusinis *D*, uenussinus *C*

24. Valentinus episcopus ecclesiae Amiterninae subscripsi
amiterninus *HM*, ameterninus *EC*, amiternensis *D*
25. Romulus episcopus ecclesiae Praenestinae subscripsi
romolus *BT*
penestine *BF*, pinistinae *T*, penestrinus *ECHM*, penestrinis *D*
26. Probus episcopus ecclesiae Carmeianensis subscripsi
carmetagninsi *B*, carmeiagninsis *T*, carmeinensis *H*, charmeianensis *D*, carmeianensi *M*
om. F
27. Vindemius episcopus ecclesiae Anteatinae subscripsi
uindimius *BFTC*, uendemius *D*
anteatenae *B*, anteatinus *HM*, antheatinus *EC*, anteatinis *D*
28. Candidus episcopus ecclesiae sanctae Tiburtinae subscripsi
cardidus *E^a*
sanctae tyburtine *A*, sacieburdine *B*, sactebertine *F*, sactirortinae *T*, tiburtinus *ECHD*, tiuor-
tinus *M*
29. Fortunatus episcopus ecclesiae Fulginatis subscripsi
furtunatus *FT*
fulgenatis *plerique*, fulgenatus *B*
30. Proculeianus episcopus ecclesiae Saepinatis subscripsi
proculeianus *B*, proculeganus *F*, procleianus *T*, proculatedanus *C*
saepinatis *AT*, sepinatis *FE^bH*, sepenatis *B*, sepinetis *E^a*
om. DM
31. Fortunatus episcopus ecclesiae Anagninae subscripsi
furtunatus *F*, item fortunatus *B*
anagnini *T*, abagninus *H*, anagninus *EC*, ianagnine *B*
om. DM
32. Pascasius episcopus ecclesiae Vulturninae subscripsi
paschasius *BHM*
uulturninae] *FB*, uulturninae *AT*, uulturniensis *HM*, uulturnensis *E*, uulturnensis *C*, bultur-
nensis *D*
33. Marcianus episcopus ecclesiae Aecanae subscripsi
martianus *EM*, marcilianus *A^a*
aegane *F*, aecanensis *T*, ecanensis *EC*, aecaniensis *HD*, aeccaniensis *M*
34. Maximilianus episcopus ecclesiae Perusinae subscripsi
maximilianus] *BFTEC*, marcilianus *A*, maximianus *HD^M*
perosine *F*, perusinensis *T*, perusinus *ECHDM*
35. Chrysogonus episcopus ecclesiae Albanensis subscripsi
crisogonus *AE*, crisonius *BFT*, crissogonus *H*, grisogonus *M*, chrisogonius *C*
albanensis *EC*, albinensis *plerique*, albenensis *D*, albininsis *B*, alfinensis *H*
36. Eutychius episcopus ecclesiae Tranensis subscripsi
eutycius *A^b*, euticius *A^aFTH*, euthicius *B*
tramnensis *F*, tranininsis *T*, ceranininsis *B*
37. Laurentius episcopus ecclesiae Bovianensis subscripsi
uobianensis *H*, uouianensis *AE*, bobianensis *DM*, uiuianensis *F*, uiuianinsis *BT*
38. Marcus episcopus ecclesiae Samninae subscripsi
marcussa *B*
samnae *F*, samnininsis *T*, samnimus *H*, samninus *EM*, samninis *D*, sterninus *C*
39. Aprilis episcopus ecclesiae Nucarinae subscripsi
aprelis *T*, apriles *B*
nacerinae *BF*, nacerinaesis *T*, nucerinus *ECHDM*
40. Memor episcopus ecclesiae Canusinae subscripsi
canosinae *F*, canusininsis *T*, canusinus *EHM*, canosinus *CD*, *om. B*

41. Innocentius episcopus ecclesiae Forosempronensis subscripsi
forosimpronensis *AB*, furosimpronensis *E*, forosympronensis *C*, forosipronensis *H*, forosinfori-
nensis *H*, florensis *T*, forosimphronensis *M*, forosombronis *D*
42. Florentius episcopus ecclesiae Plestinae subscripsi
plestinensis *T*, phelestinae *B*, plestinensis *ECHM*, palestinus *D*
43. Felix episcopus ecclesiae Nepesinae subscripsi
felex *B*
naepesinaesis *T*, neplesinus *H*, nepesinus *ECDM*
44. Concordius episcopus ecclesiae Misenatium subscripsi
mesenantium *A*, mesanensis *F*, misaninsi *B*, mesanansis *T*, mesenatis *EHM*, mesinatis *C*, mes-
senatis *D*
45. Amandus episcopus ecclesiae Potentinae subscripsi
abundius *M*
potentinensis *T*, potentanus *HM*, potentinus *EC*
om. D
46. Asellus episcopus ecclesiae Populiensis subscripsi
asyllus *B*
populiensis] *ABFTEC*, populiniensis *HM*, populoniensis *D*
47. Colonicus episcopus ecclesiae Foroclodiensis subscripsi
colonius *H*, foronicus *FT*
foroclaudianensis *F*, foroclaudinensis *B*, forocludiensis *CH*, foronicus (*sic*) *T*
48. Helpidius episcopus ecclesiae Voloterninae subscripsi
hilpidius *T*, ilpidius *F*, heloidius *D*, elpidius *B*, helepidius *C*
uoloterninsae *B*, uoloternicae *T*, uoliterninus *HM*, uoloterninus *ECD*
49. Proiectus episcopus ecclesiae Forinovi subscripsi
praeiectus *F*, preiectus *B*, priiectus *T*
foronouinsis *T*, foronouo *D*, foronoui *M^a*, foronobi *M^b*
50. Veneriosus episcopus ecclesiae Pellensis subscripsi
uenoriosus *A*, benerosus *D*
pellinensis *BT*, spellinensis *F*, pollensis *DM*
51. Bonifatius episcopus ecclesiae Foroflamiensis subscripsi
bonifatius] *AD*, bonifacius *FCHM*, bonefacius *B*, bonenefacius *T*, bonofatius *E*
foroflamiensis *FTM*, foroflamiensis *E*, foroflaminensis *CD*
52. Sebastianus episcopus ecclesiae Suranae subscripsi
sabastianus *BFT*, seuastianus *C*
syraeae *A*, siranae *BF*, siranecae *T*, syranus *CHM*, suranus *E*, soranus *D*
53. Rusticus episcopus ecclesiae Buxentinae subscripsi
rusticius *C*
bursentinae *A*, barsitane *BFT*, bursentinus *HM*, buxentinus *E*, bursentinis *D*, auxentinensis *C*
54. Venantius episcopus ecclesiae Senogalliensis subscripsi
binanantius *E*
synogaliensis *A*, senogalliniensis *F*, senogallienensis *T*, sinogaliensis *H*, synogaliensis *C*, sino-
galliensis *ED*, synogalli *M*
55. Victor episcopus ecclesiae Lunensis subscripsi
uictur *B*
lunensis] *E*, dunensis *AFTH*, donensis *CDM*, duninsis *B*
56. Innocentius episcopus ecclesiae Tifernatium Tiberinorum subscripsi
tifernatum *F*, tibernati *T*, tifernantius *H*, tifernatis *D*, tipernantius *M*
tiuerinorum *E*, tibortinorum *F*, tiburtinorum *T*, *om. H*
locum om. B

57. Silvinus episcopus ecclesiae Veliterninae subscripsi
 siluinos *B*
 ueliternine *F*, uelternine *T*, ueliterminus *EHDM*, *om. B*
58. Iustus episcopus ecclesiae Signinae subscripsi
 signiensis *ECD*, signinensis *H*, signiniensis *M*
om. B
59. Areston episcopus ecclesiae Ostensis subscripsi
 ariston *BFEC*, aristonae *T*
 hostiensis *ECM*, *om. B*
60. Augustus episcopus ecclesiae Liparitanae subscripsi
 agustus *B*
 lyparitanus *CM*, liparitanus *EH^bD*, lilparitanus *H^a*, paretane *FT*, *om. B*
61. Felix episcopus ecclesiae Nepesinae pro Urso episcopo ecclesiae
 subscripsi
 filex *T*, felex *B*
 nepisane *FT*, nepesinus *ECHDM*, *om. B*
 ep. eccl. subscripsi] *A*, ep. eccl. (*seq. sp. vac.*) *F*, *om. TECHDM*: excidit aut Reatinae aut
 Stabianae
62. Asterius episcopus ecclesiae Aquinatis subscripsi
 asteris *T*
 aquinatus *M*, *om. B*
63. Propinquus episcopus ecclesiae Trebiatis subscripsi
 propincus *BC*
 treuiatis *A*, triuiatis *FT*, trebeatis *CH*, treueatis *E*, trebiatis *DM*, *om. B*
64. Eusebius episcopus ecclesiae Fanestris subscripsi
 eussebius *T*
 fenestris *A*, nomentinae *F*
om. B
65. et Romanus episcopus ecclesiae Nomentanae subscripsi
 et *om. FTC*
 numentinae *A*, nomentinae *T*, numentanus *ECHM*, nomentanus *D*, fanestris *F*
om. B

Item subscriptio presbyterorum,

item subscriptio presbyterorum] *A*, omnes similiter subscripserunt (scripserunt *C¹*) *EC*, similiter
 subscripserunt *FT*; in *codd. BFT* sequitur intervallo nullo Zosimus commonitorium ex
 relatione *cet.* (*Maassen, Quellen* 1 p. 250, 13), subscriptio nulla *HD* (*practer exp*) *M*

ABFTECHDM

ADDITAMENTVM TERTIVM.

CASSIODORI ORATIONVM
RELIQVIAE

EDIDIT LVD. TRAVBE.

Dictas esse Gothorum regibus et reginis crebro a Cassiodoro laudes ipse in variarum praefatione¹⁾ affirmat; videtur eodem loco etiam id affirmare se edidisse scriptas, quarum mentionem coniungat cum libris de Gothorum historia iam editis cumque variarum opere tum ipsum edendo. quaeritur, hoc demum saeculo reperta aliquot fragmenta orationum, quibus reges et regina Gothorum ab oratore christiano laudantur, sintne scripta a Cassiodoro atque ducenda ea, quae ex eius laudibus interitum effugerint, an scripta a Cassiodori nescio quo aemulo et aequali. haec enim quaestio nascitur sola; de laudatoris quisquis est aetate, quamquam rerum gestarum memoriam flumine paene obruit verborum inanum, dubitatio nulla omnino admittitur.

Tamen Carolus Baudi a Vesme, qui primus praeter unum omnia fragmenta edidit collecta, sermonis comparatione instituta cum necessitudinem demonstravit, quae intercedit inter variarum et laudum dicendi genus per se quodque iudicatum tam proprium, ut ab alieno discernat vel caecus, utrumque si contuleris cum altero tam sibi constans, ut alterum ab altero non possit discernere vel acutus, illam ipsam quaestionem profligavit²⁾: unum fragmentum idque post Baudium a Jubainvillio repertum atque editum qui iterum edidit Mauritius Haupt, quamquam Baudii erat immemor, sua sponte suspicatus est³⁾ reliquias se edere orationis habitae a Cassiodoro. nos in vocabulorum indice huice corpori subiungendo praeter cetera id agemus, ut panegyricorum locutiones singulares probemus totidem reperiri in ceteris Cassiodori libris. Guilelmus denique Meyer Spirensis optimus doctissimusque amicus in libro quem editurus est de clausula apud scriptores Romanos et metrica et rhythmica⁴⁾, rhythmica autem utitur Cassiodorus. opinionem nostram pro sua parte confirmabit⁵⁾.

Folia illa quae sola supersunt de panegyricis quos iam dicemus Cassiodori, et ea quae Baudius collegit et id quod invenit Jubainvillius, partes sunt variae lacerae miserae unius codicis quondam speciosissimi. quorum septem nunc asservantur Augustae Taurinorum in bibliotheca nationali. duo Mediolani in Ambrosiana. unum Nancei in publica.

E Taurinensibus foliis, quae omnia nunc sub signo a II 2 **comprehensa sunt⁶⁾, I et II, IV et V, VI et VII inter se cohaerent: folium III quod erat extremum quater-

1) Pag. 4, 27; cf. p. X adn. 4.

2) Assensit id H. Usener ad anecdotum Holderi p. 33.

3) Com-

probat eius sententiam Teuffel-Schwabe in hist. lit. Rom.⁵ II 1248.

4) Vide prolusionem in *Götting. ge-*

lehrte Anzeigen 1893 n. 1.

5) Ex eodem libro e quo Cassiodorus in var. VII 15 petivit mundi miracula (cf. H. de Rohden de mundi mir. Bonn 1875 p. 11 et H. Schott de septem orbis spectaculis Ansbach 1891 p. 20), petivit is qui panegyricos scripsit p. 483, 14sq.; ea autem quae apud eum videntur esse secuta p. 484, 1, si *susae* recte legit Kruschius id quod non diffido cf. Isid. orig. V 1, 10, assumpta sunt ex alio aliquo auctore.

6) Cf. Reifferscheid biblioth. patr. II 117 et Ottino *i codici Bobbiesi nella biblioteca nazionale di T.* ibid. 1890 p. 3.

nionis decimi, ut in paginae versae inferiore margine vulgari nota subscribitur, singulare est. folia I et II repperit ediditque primus Peyron¹⁾, cetera Baudius²⁾. protracta sunt I et II e diplomatum aliquo fasciculo Bobiensi³⁾; IV et V e volumine huius simili et eodem Bobiensi⁴⁾; III e codice vitarum patrum olim Bobiensi⁵⁾ nunc Taurinensi F IV 25⁶⁾. in his libris quae dixi folia prius agglutinata erant tegumentis. rescripta sunt VI et VII, quae fuerunt in Dominici Cavalcae codice antea Bobiensi nunc Taurinensi O VI 15 folia 20 et 23⁷⁾: prior eorum scriptura exhibet quae edimus, posterior Cavalcae verba; in folio VII^v ab exordio ad versum 13 sub priore latet Cassiodori, ut Baudio⁸⁾ visum est, panegyricorum locus quidam erasus.

Mediolanensia folia⁹⁾ duo inter se cohaerent. reperta sunt ab Angelo Maio, quae exhibent fragmenta bis edita ab eodem¹⁰⁾, post cum Taurinensibus a Baudio. pristinum contextum nondum reliquerunt, sed cui incolumitatem aliquatenus debent miscellaneo codici olim Bobiensi iam Ambrosiano G 58 ord. sup. hodieque adhaerent¹¹⁾: quamquam prioris folii pagina recta, quacum codicis tegumentum erat coagmentatum, pro re nata nunc soluta est.

Nanceiense folium singulare in grammatico libro olim Bobiensi nunc Nanceiensi 317¹²⁾, quem in librum etiamnunc addi solet, a pagina recta tegumento adnexum latuit, quoad inde a Jubainvillio dissutum est. quam is paraverat editionem¹³⁾ secuta est Hauptiana¹⁴⁾.

Unius codicis sunt, ut dixi, folia quae enarravi omnia. nam paria et aequalia inter se sunt origine scriptura mensura versibus distinctione aliis rebus praeter has non paucis. describendus igitur iam est, quantum licet describatur per eas quae aetatem tulerunt partes, codex ipse tantum non omnis deperditus.

Exaratus est unciali scriptura admodum eleganti et a minuseulae apicibus abhorrenti¹⁵⁾ in membranis per quaterniones dispertitis et sic plicatis, ut pilosae sint

1) Ciceronis oration. fragm. inedit. Stuttgartiae 1824 I 182. 2) Act. academ. Taurin. philol. 1846 ser. II tom. VIII p. 169. 3) Inscriptum est folii I recti margini superiori saec. XV *Est monasterii sancti Columbani de Bobio*, saec. XVII *Pacta et conventiones et confinia Bobii*. 4) Baudius p. 170: *serviva ancor esso* (sc. par foliorum) *di coperta a carte e diplom di Bobio*. 5) In fol. III recto Cassiodori verbis super scriptum est manu saec. XV: *In hoc uolumine infrascripta continentur, uidelicet | Vita sancti Seuerini abbatis in qua continentur capitula . XLVI. | Vita patrum qui appellatur paradisi capitula . LVIII. | Vita (sanctorum add. altera man.) patrum incipiens a iohanne heremita capitula . CV. | deficiunt capitula . X.* ascito catalogo Bobiensi a. 1461 composito, in quo iisdem verbis codex eo tempore n. 148 insignitus describitur (apud Peyronem l. c. 41), perspexi folia Cassiodori cui codici fuerint assuta. 6) Codex est saec. X/XI; descriptus est a Reifferscheid l. c. II 137 et ab Ottino l. c. 35. 7) Cf. Ottino l. c. 57; exaratus est hic Cavalcae tractatus Italicus de patientia saec. XV in membranis etiam praeter Cassiodori folia rescriptis; *ma l'antica scrittura* ait Baudius p. 170 *non contiene che Rituali, Messali, e simili opere, ed alcuni fogli di vecchie Biblie*, e quibus quaedam verba rettulit Ottino. 8) L. c. pag. 193. 9) Cf. Reifferscheid l. c. II 88 adn. 2. 10) Symmachi oration. inedit. Mediol. 1815 p. 58, qua in editione laudum, quotquot ab eo inventae erant, auctorem putat Symmachum; iuris civil. antejustin. reliq. Romae 1823 p. 71, ubi iam proponit Cassiodorum sed optionem dans inter hunc Sidonium Ennodium Avitum Merobaudem alios. 11) Scriptus est saec. X/XI; describitur a Peyrone l. c. 179 et Reifferscheid l. c. II 88. 12) *Liber sancti Columbani de Bobio*, quae inscriptio est folii 1^v (cf. infra p. 462 adn. 5), traditus est bibliothecae Nanceiensi medio hoc saeculo a Beaupré cive Nanceiensi; qui nescio unde eum comparaverit, cf. *catalogue général des ms. des biblioth. publ. en France* 1886 IV 176. continet artem a monacho Scottico totam fere e Virgilii grammatici epitomis compilatam, quam partem in Virgilii editione adhibuit Huemer; alios artigraphos similis in hac parte codici Vindobonensi 16 et ipsi olim Bobiensi; in folio singulari quod postico tegumento olim adnexum erat Dionysii quaedam argumenta paschalia Latinis et Scotticis glosis explanata, quas edidit H. Zimmer in gloss. Hibernic. p. XXX et 262. addendus est Bobiensibus codicibus a Th. Gottlieb compositis *Centralbl. für Bibliotheksw.* IV 442. 13) *Bibliothèque de l'éc. d. chart.* XXIII 1862 ser. V tom. III p. 139. 14) In opusculis III 303 ex Herma VII 377 iterata est. 15) Singularum litterarum quae sit forma, ectypo non addito satis explicari non potest neque multum prodest imago trium versuum folii Ambrosiani II^r aeri incisorum

singulorum duplicium foliorum paginae internae i. e. prior versa et altera recta¹⁾. quaternionibus constabat plus decem, quibus in calce addebatur signum. librariorum munere per vices fungebantur complures²⁾. — altae sunt paginae quae altissimae sunt — plerarumque enim margines resecti sunt — cm. 25, latae quae latissimae cm. 22: quatenus scriptae sunt altae cm. 18, latae cm. 15—16³⁾. lineae in singulis paginis plumbo ut aiunt caeco praeductae sunt viciuae singulae quas iuxta scriberetur — et perscriptos habent paginae pleraeque versus totidem, paucae viciuos —, in dextro et sinistro margine singulae lineae quas ultra non scriberetur, sed quas librarii scripturam intra iustos limites non cohibentes et sinistrorsum ad caput distinguendum et dextrorsum quotiens incohata verba nolebant dirimere non nihil transiliebant, ut difficile sit generatim dictu quot quisque versus contineat litteras. — distinguitur oratio post cola et commata et periodos tribus modis, aut solo interstitio relicto aut virgula aut puncto. post periodos solet caput incipere idque ab eminenti vel etiam prominenti littera initiali. eminentes interdum occurrunt litterae etiam in exordio paginarum et post commata, eadem paucissimae (cf. 480, 1) vel nullae omnino post cola. — in syllabis dividendis librarii legem Latinam sequuntur sine ulla exceptione. breviant nullas syllabas praeterquam quod scribunt *DÑE* (470, 1. 10. 476, 2) pro *domine* — *dominos* (478, 2) *domina* (483, 6) *dominam* (479, 20) perscribitur — et *DI* (465, 16) pro *dei*, hoc si recte conieci. pro *N* et *M* solito more lineolas in extremis versibus ponunt saepe, raro in mediis. contignant litteras *A* et *E*, *O* et *S*, *U* et *R* *N* et *T*, *L* et *L* non minus in mediis quam in extremis, sed in utrisque raro. cursivae scripturae similia sunt elementa haec duo: *B^s* (*coloribus* 483, 13: *pugnatoribus* 476, 2) pro *-bus* et *q^u* (*quorum* 471, 20; *obsequii* 480, 13) pro *qu* in confiniis versuum posita. correctorem, qui nescio quando munere sit functus, quae supersunt folia experta sunt quattuor locis (468, 14; 473, 16; 480, 12; 21).

apud Maium in Symmachi oration. ined. post pag. 70 n. II. sufficiat dixisse litterae *A* imam rotunditatem sinistrorsum non in aculeum desinere, *F* ter distincto ductu componi, trabem litterae *R* ab eius arcu in medio fere non tangi, *Y* supra lineam produci, caudam litterae *G* non esse flexuosam. proxima accedit Cassiodori foliorum scriptura ad id litterarum genus, quo usus est qui in codice Vaticano 5757 olim Bobiensi Ciceronis de re publica libris superscripsit Augustinum de psalmis (de ectypis cf. Chatelain in palaeographia Lat. ad tab. XXXIX), nec multum recedit ab eo genere, quod adhibuit qui in Vaticano 5768 et ipso olim Bobiensi exaravit Augustini sermones (cf. exemplum XXXIX apud Zangemeister et Wattenbach). vetustior mihi videtur inter Bobienses similiter scriptos Vaticani 5750 scriptura prior i. e. ea quae exhibet libellum Arianum (cf. Zangemeister et Wattenbach tab. XXXI) et Ambrosiani R 57 ord. sup. posterior i. e. ea quae Ciceronis orationes sub Sedulii versibus sepelevit (ap. Chatelain tab. XXIX).

1) Pilosae sunt paginae haec: Mediol. IV^r II^r, Taur. x^v III^r, Taur. IV^v VI^r, Nanc. x^v a^r. item pilosae Taur. I^r II^v et Taur. VI^r VII^v necesse est a glutinatore Bobiensi inversae sint et prius hunc ad modum fuerint plicatae: II^v I^r et VII^v VI^r; id quod ratio qua sententiae se excipiunt in VII^v VI^r postulat, in II^v I^r admittit. 2) Kruschio teste Taurinensia folia I—V et Mediolanensia I—II ab eodem sunt scripta, ab altero Taurinensia VI—VII, quod dubito num verum sit. ipse ad ectypa id tantum affirmit Nanceiensis folii scripturam paulo crassiorem differre a Mediolanensium admodum gracili. Taurinensia folia ne de ectypo quidem novi. 3) Pleniores etiam atque accuratiores descriptiones haec sunt:

membranae	scripturae
Taur. I et II 0,25×0,22	0,18×0,16
III 0,25×0,20	0,18×0,16
IV et V 0,25×0,22	0,18×0,16
VI et VII 0,23×0,18	0,18×0,15
Med. I 0,24×0,17	0,18×0,14
II 0,24×0,17	0,18×0,15
Nanc. 0,22×0,17	0,18×0,15

folia Italica mihi dimensus est Iosephus Fumagalli, Francogallicum Felix de Eckardt.

Ad aetatem codicis quod attinet, censeo librarios paene aequales fuisse scriptoris. neque quisquam facile sibi persuadebit. Gothorum regnum postquam desiit esse, eos extitisse, qui tales orationes easque tanta cum diligentia crediderint esse propagandas. accedit quod id quo usi sunt scribendi genus, quatenus palaeographicum iudicium hodie potest obtinere, sexto quam septimo saeculo potius esttribuendum; deinde conati illi quidem sunt ad Cassiodori praecepta ponere distinctiones¹⁾, in syllabarum vero divisione prorsus observarunt²⁾ morem antiquitus traditum, qui mos ipso sexto saeculo coeptus est neglegi. quid quod orthographia³⁾ eorum, quamquam vitiis scatet veluti *b* et *v* permutantur sexcentiens, viros ostentat ut labentis Latinitatis temporibus linguae peritissimos. sed sentio haec argumenta omnia esse leviora quam quibus fidenter possit consistere iudicium. et quo quisque codex emendatiore usus est exemplo, eo emendatior et ipse solet evadere speciemque eo captiosiore prae se ferre vetustatis; Cassiodorus autem scimus quanta cum cura codices suos correxerit et, ut ipsius verbo utar, percontulerit. itaque hoc solum pro certo affirmo: scriptum esse panegyricorum codicem post annum 536. ante quem annus ipsa sylloge ab auctore nequeat esse condita: non scriptum esse in monasterio Bobiensi a monachis Scotticis, qui licet subinde imitando expresserint vetusta Romanae scripturae exempla, solent tamen suam iis inculcare barbariem⁴⁾. in Bobiense monasterium priusquam illatus est codex qua fortuna sit usus, ignoramus. pariter ignoramus, quando monachi eum coeperint discerpere et membranas tradere glutinatori. trium codicum ex eorum numero, quibus orationum folia erant agglutinata, mentio extat in catalogo librorum Bobiensium a. 1461 composito⁵⁾ eodemque saeculo et iisdem foliis inditum est signum huius monasterii et cetera duo ad Cavaleae tractatum scribendum assumpta sunt fortasse ibidem.

Restat, ut orationum reliquiae in ordinem, quoad eius fieri potest, digerantur. atque distinguenda sunt fragmenta panegyricorum duorum. prioris fragmenta complectuntur duo paria inter se cohaerentium foliorum, alterum Taurinensium II I⁶⁾, alterum Taurinensium IV V. quae paria quo modo se exceperint, non constat: certe

1) In transcurso subnoto mendum, quod insidet Cassiodori de posituris doctrinae. interpolatum enim est e Vergilio a sciolis grammaticis *cano* in Keilii grammaticis Latinis VII 146, 6 et *moenia pandimus urbis* ibid. 10.

2) Quamquam, ut hos seligam, et Gothus homo Viliarius (cf. Zangemeister ad exempl. LV et Paoli collect. Florentin. part. I tab. Lat. 1) et Scottus aliquis a. 669 (cf. L. Delisle *notices et extraits des ms.* XXXI 2 p. 149) et Francus Gundohinus isque saec. VIII (cf. Zangemeister ad exempl. LXI) norunt praecepta Latina.

3) Orthographiam codicis quamvis religiose pro eius aetate aut in textum admittam aut textui subscribam, repetam hoc loco quaedam notabilia. occurrit *ae* pro *e* rarissime (*aeoloquentiae* 467, 9; *fraenat* 466, 10; *praetia* 480, 19; *raeverentiam* 476, 18; *taetra* 481, 15), *e* pro *ae* perraro (*preterita* 471, 4; *precones* 475, 16; *prestante* 476, 10; *premium* 481, 14; *sepius* 476, 16; *herere* 470, 5; *leva* 475, 1; *inlesum* 475, 2; *victorie* 474, 16; *inmensae* 465, 3; *honestissime* 480, 4), *e* pro *oe* numquam (scribitur *amoenitate* 475, 12), *i* pro *y* aliquoties (*uauilonthos* 483, 15; *ciri* 483, 20), *o* pro *u* in *insolubiliter* 465, 14; *ci* et *ti* commutantur numquam; *p* omittitur in *temtare* 474, 19 *praesumtio* 474, 18 *peremptos* 475, 14 (cf. *contemptus* 474, 11); aspiratio legitima est praeter *spatarius* 476, 11 *lycnides* 480, 16 (cf. 481, 18) et *hyacinthi* 481, 15 (cf. *uauilonthos* 483, 15), item geminatio praeter dupliciter falsum *accomunione* pro *a comunione* 473, 14.

4) Cf. codicem Luxoviensem a L. Delisio descriptum (supra adn. 2) et Ambrosianum B 159 ord. sup. c. a. 750 exaratum cuius ectypum habes in palaeographicae societatis tabulis ser. I 121. simili scriptura etiam nono saeculo utitur Scottus aliquis — nam Scottus est non ut Caesar Paoli voluit Anglus — ad afferendos Vergilii versus in Donati commentariis codicis Laurentiani plut. 45, 15 (cf. collection. Florentin. part. I tab. Lat. 37 et 38), quem codicem data occasione moneo olim cohaesisse cum Vaticano 1512 cumque eo unum et eum solum superstitem librum horum commentariorum effecisse, in quo uno alterove quaternione in extremo Laurentiano aut in primo Vaticano deperdito commenta ad Aeneidos VI 1—157 interciderint.

5) De Taurinensi F IV 25 vide supra p. 460 adn. 5; Ambrosianus G 58 ord. sup. in catalogo obtinet n. 82 (apud Peyronem l. c. pag. 24); Nanceiensem 317 puto eum esse qui in catalogo (apud Peyronem p. 46) sub n. 166 describitur.

6) Cf. supra p. 460 adn. 12.

nec ad eundem quaternionem pertinebant et bina uniuscuiusque paris folia sensu non concinente inter se distabant. res eas de quibus verba facit orator si modo intellexi, in senatu laudatur ab eo Eutharicus aut anno 518 quo consul est designatus aut 519 quo anno est factus; simul autem Theoderico socero eius laudes dicuntur velut praesenti¹⁾.

Alterius orationis fragmenta traduntur Taurinensi III et Nanceiensi unico, foliis singularibus, et Taurinensibus VII VI²⁾ et Mediolanensibus I II, singulis paribus foliorum. ex iis Taurinense III decimi quaternionis folium fuisse extremum certum est: puto in undecimo quaternione collocandum esse Nanceiense; cetera tali modo composita effecisse videntur duodecimum:

x Taur. VII y Med. I Med. II y' Taur. VI x'

continent laudes Witigi et Mathesuenthae dictas a. 536 Ravennae nuptias apparantibus³⁾.

1) Singula verba quid velint facile perspicitur, minus facile universa oratio qualis fuerit. *infatigabilis triumphator* (466, 14), de quo *satisfieri cupiunt* (463, 2 cf. Pacati paneg. ed. Baehrens p. 271, 17) *proceres* (465, 10) vel *principes viri* (p. 466, 2) i. e. senatores (cf. indicem), is cuius *larga manus tot saeculis profudit beneficia* (466, 6), *quo pugnante fessa rei publicae membra reparantur* (466, 16), denique qui Gallias potest dici subegisse (466, 17 cf. chron. Cassiod. ad a. 508 ed. Mommsen p. 658), Theodericus est; idem est *clementissimus* (470, 18) vel *prudenter regum* (471, 11), cui a Romano eloquio sempiterna memoria debetur (469, 17). contra *clementissimus dominus*, quem *populi non patiuntur abscedere* (470, 1 cf. chron. Cassiod. ad a. 519 p. 659: *cunctis itaque eximia laude completis tanto amore civibus Romanis insederat ut eius adhuc praesentiam desiderantibus Ravennam ad gloriosi patris remearet aspectus*) quique *prudenter principum* (i. e. Theoderico) *maiestatis suae consilia praestare debet* (470, 12), Eutharicus Cillica est. quae omnia tam arto vinculo inter se iuncta sunt, ut de duabus orationibus quarum altera gratiarum actio sit Cassiodori ipsius pro consulatu a. 514 ei delato, altera laudatio Eutharici, obstet quo minus cogitemus, praesertim cum sint quibus una duos orator videatur alloqui (465, 6. 7. 466, 2. 3). Eutharico consule Theodericus quamquam ab urbe aberat (cf. chron. Cassiod. ad a. 519 l. c.), tamen quod ab anonymo Valesiano (chron. min. ed. Mommsen I 326, 21) *dato consulatu Eutharico Roma et Ravenna triumphavisse* dicitur, potest conferri cum sollemni triumphatoris vocabulo p. 466, 14. ceterum pro eo, quod Eutharicus a Cassiodoro in senatu laudatus est, habemus disertum variarum testimonium IX 25, supra p. 291, 24. 2) Cf. supra p. 461 adn. 1. 3) Intellexi ad Witigem haec fragmenta spectare omnia, simul ac Mommsenus me docuit ad eum referendum esse Nanceiense fragmentum a Jubainvillio et Hauptio non recte ad Theodahadum relatum. adhuc vulgatum erat Witigem famam sibi comparasse in expeditione Sirmiensi a. 504 (Procop. bell. Goth. I 11 ed. Dindorf p. 58, 7 cf. chron. Cassiod. ad a. 504 p. 658), Theodahado rege fuisse armigerum (Iordan. Get. 60, 309 ed. Mommsen p. 137, 14), a. 536 in summo rerum discrimine scuto supposito regem esse electum eodemque anno Ravennae uxorem duxisse Mathesuentham Theoderici neptem (var. X 31, Iordan. et Procop. II. cc.). fragmenta ostendunt virum *cum gente ferocissima pugnantiem* (473, 12; Bulgares vel Gepidae dicuntur); in *obsidione urbis cuiusdam* — *Deorici* nomen 474, 20 dolendum sane quod corruptum est — rem bene gerentem; in acie dimicantem atque vulneratum (p. 475 Sirmiensi expeditio intellegatur); a *regnatore illius temporis* (i. e. Theoderico) *remunerationem* non referentem (476, 7), defuncto tamen eo (i. e. *mox* 476, 9) Ravennam reversum et spatharium factum (476, 12; quod officium idem est atque armigeri cf. Mommsen *Neues Archiv* XIV 513); post *senilibus curis adulto principi* (i. e. Athalarico) *servientem* (476, 19; cf. 15); rursus apud Singidunum quod est oppidum Gepidarum pugnantiem (476, 20) — intellegendum est bellum id quo Amalasuentha Romanum fecisse Danuvium dicitur cf. p. XXXVIII ad var. IX 18 — neque apud *solicitos dominos* (478, 2; dicuntur aut Athalaricus et Amalasuentha aut Amalasuentha et Theodahadus) propter communes omnium laudes in suspicionem cadentem; denique rei publicae *spe certa titubante aeris humeris* i. e. scuto (si modo haec recte supplevi) *ad regnum pervenientem* (479, 8 sqq.), cum Gothi *nolint regem eligere nisi qui probetur saepius bella peregis* (479, 18; cf. var. X 31 p. 319, 6), atque a *domina, quae tantorum regum* (sc. Amalorum) *potuit posteritas inveniri, coniugem agniti* (p. 480). utraque hominis descriptio quantopere cum altera congruat quemque ad modum altera alteram suppleat, sua sponte patet.

In edendis fragmentis sequor codicem ad versus et litteras; in apparatus defero omnia maxima minima, in primis ea quæ ad palaeographiam et distinctionem spectant. signis utor hisce:

in apparatu tot transversis lineis /		quot litterae quaecumque ob causam legi non possunt,
recta linea		ubi versus aut finit aut incipit,
asterisco	*	ubicumque quot litterae intereiderint non constat,
maiusculis litteris		pro litteris eminentibus vel eminentibus et prominentibus, nam ceterae omnes prout res typographicae ferebant minusculis redduntur;
in textu tot punctis	.	quot in apparatu transversis lineis,
asterisco	*	quo modo in apparatu utor,
tribus astericis ***		in extremis paginis iis quae cum insequentibus non cohaerent.

1. tenuis munera laudatoris. et cum de-
siderio vestro de illo satisfieri cupitis,
immensae praedicationis obsequia pos-
tulat. O quam nimium est amorem
5 publicum ieiuna oratione saturare et quam
arduum de celsis principibus humiles
loqui: ut quos vestra solet oratio
comere, audiant incauta desideriiis
vota laudare.
- 10 Sed iustitiam vestram postulo, proce-
res viri, ne ab uno exigatis, quod de-
betur ab omnibus. caret culpa
necessitas: nec possum solus in re-
atum vocari, cum omnes insolubiliter
15 videntur obnoxii. habemus quandam
dei iustitiam: quis a me postulet infinita?
quis exigat, quae numerare non suffi-
cit? repetitio nisi explicabilis non te-
net debitorem; immensa semper ab-
20 solvunt et magnitudo rerum respuit

Taur. fol. II^r

Taurinense folium II^r (B). — tota pagina a Peyrone (B^p) et Budio (B^b) lecta, a Kruschio (B^k) relecta.

3 immensepraedicationis B 4 tulatis, O B 5 saturare et quam] *scripsi*, saturareæ ('ma le ultime lettere sono mal chiare per altre lettere sovrapposte, saturar nondimeno è evidente') B^b, sat/areæ B^k, satiarerquae ('ut litera q imponatur litterae e') B^p; saturare atque Mommsen 6 post celsis] spatium B^b, litt. eras. B^k principibus B ante humiles spatium B 7 post loqui spatium B quod B^b bestra B 8 audeant Usener 10 Sed B 11 post uiri spatium B post exigatis spatium B 12 post omnibus spatium B 13 post necessitas spatium B 14 insolubiliter B 15 bidenturobnoxii. B 16 dei iustitiam] *scripsi*, diiustitiam ('ma la sillaba di sembra tolta con due punti sovrapposti' B^b) B quis] Badius, quas B 17 exigatur Mommsen quæ B 18 repetitio nisi explicabilis] Usener, repetitionisinexplicabilis B; repetitio omnis inexplicabilis Mommsen 19 deuitorem B 20 solbunt B

Taur. fol. II^v

compensationis angustum.
 partimini ergo, principes viri, ut quibus
 satisfacere cuncta non possumus, eis
 offeramus devotis viribus quae valemus.
 5 quis enim momentis omne recolli-
 gat, quod tot saeculis manus larga pro-
 fundit? hoc sacrarium vestris implet
 honoribus, plebem statutis pascit in-
 pensis, provincias iustitiae serenita-
 10 te tranquillat, frenat superbas gen-
 tes imperio: et illud ad solum videtur es-
 se confusum, quod ab eius regno cog-
 noscitur alienum.
 Macte, infatigabilis triumphator, quo
 15 pugnante fessa rei publicae membra
 reparantur et ad saecula nostra an-
 tiqua beatitudo revertitur. Galliam
 quondam fuisse Romanam solis tantum
 legebamus annalibus: aetas non erat
 20 iuncta notitiae, credulitas incerta va-
 gabatur ***

Taurinense folium II^v (B). — tota pagina a Peyrone (B^v) et Baudio (B^b) lecta, a Kruschio (B^k) relecta.

1 Compensationis B angustum B^k [post angustum] / B^k, om. B^{vb}: compensationis angustum
clausula legitima nec a sensu quicquam desideratur 2 partimini ergo] B^{vb}: partimini ergo B^k; patimini ergo
 Peyron, mecum | partimini ergo Mommsen quibus] scripsi, qui/// B^k, qui B^{vb} 3 eis] scripsi, /// B^k,
 om. B^{vb} 4 quae B valemus B^k 5 momentis omne] B^b, moment/s/ne B^k, moment///ne ('ut extrema
 lineamenta litterae m supersint ante syllabam ne') B^v; momenti fame Mommsen recolli] B^{vb}, recoll/// B^k
 6 saeculis manus] scripsi, saecul///anus B^k, saecu///anus B^v, saecul * manus B^b; saeculorum manus Peyron
 pr/ B^k 7 sacrarium] Peyron, sacra * m B^b, sacra///o B^k, sacr/// B^v 8 plebem] Peyron, pl///m B^v,
 pl * m B^b, pl///o B^k 9 iustitiae B 10 frenat B 11 post imperio spatium B 14 Macte B
 15 publicae B 16 saecula B 17 rebertitur B ante galliam spatium B 18 quondam] Baudius,
 quondam B tantū B 19 aetas B 20 notitiae B

Pyrro testante praeconium; in quo tan-
 tum valere virtutes, ut eum in acie
 positus laudaret inimicus. Regulum
 affectata poena concelebrat; Deciorum
 5 famam mors devota vivificat; Fabius
 efficaci cunctatione laudatur; quid
 Catonem repetam disciplinarum
 libros moribus transeuntem? vel nos-
 trum Tullium armis omnibus eloquen-
 10 tia viribus fortiozem? quos mihi tam
 difficile est numerare, ut vobis facile
 datum est felicitate superasse.
 Gratum quidem orationi nostrae opus in
 laude priscorum, quorum laboribus
 15 consistit imperium; sed tantum est praesen-
 tis boni publici decus, ut feliciter maiores
 suos inumbret fortunata successio
 et posteritati libenter cedant, qui
 suis saeculis omnia humana transcen-
 20 derant. nam, ut Aventini turbam civica
 dissensione

Tanr. fol. 1^r

Taurinense folium Ir (B). — tota pagina a Peyrone et Baudio (B^b) lecta, a Kruschio (B^k) relecta.

1 praeconium B tā B 3 ante regulū spatium B 4 deciorū B 5 fama B post uiuificat
 spatium B 6 post laudatur spatium B 7 cantonem B 8 nos] litteras o et s colligat B 9 æloquē B
 10 tiae B post fortiozem spatium B tam] ta/ B^k, tā B^b; ita Peyron 11 est] B^k, es B^b faci/e B^k
 13 Gratum B orationi nostrae] scripsi, orationostra B; orationis nostrae Baudius, oratio nostra (peragit)
 Mommsen 14 lauoribus B 15 consistit imperium] scripsi, contiterunt B ante sed spatium B praesē B
 18 post cedant spatium B 19 saeculis B homniahumana B 20 deran/ B^k ante nam spatium B
 ut] mut B auent/ni B^k, auentni B^b turb, in B^k cibicā B

Taur. fol. 1^v

pollutam et volubilis urnae verti-
ginem totumque in Campo venale ta-
ceamus: paresne fuerunt in religio-
ne maiores, cum simulacris sensu
5 carentibus rationabiles subplica-
rent? petebantur vitae remedia,
quae vitae munera non habebant;
et, si causam antiquae foeditatis
executias, plus ille poterat, qui rogabat.
10 Veniat nunc vetustas ad medium
et, si audet, prudentiam sibi cum nos-
tris vindicet, quae divina nescivit.
Iactent se prisci consules praepetum
initiati semper auspiciis, qui motus
15 avium quam hominum iudicia capta-
verunt: firmabat trepidum candida-
tum errans volatus: et iudicium
erat publicum, quod venisset ad casum.
et nos gloriamur de sententia boni
20 principis; laetamur de consensu se-
natus * * *

Taurinense folium 1^v (B). — tota pagina a Peyrone et Budio (B^b) lecta, a Kruschio (B^k) relecta.

1) Pollutam et B urnae B 2 post ginem spatium B 3 post ceamus spatium B 4 post
maiores spatium B 5 sbplica B^k, suplica B^b 6 uitae B 7 quænitæ B 8 causãantiquæ-
feditatis B 9 post executias spatium B 10 Ueniat B betustas B 11 siui B 12 vindicet]
Peyron, uincet B; cum nostris (parem esse contendat, non) vincet *Mommsen*, cum nostris contendens vindicet
ego ante quæ spatium B nescibit B 13 Iactent B præpetum B 14 autspiciis linea obliqua t
deleto B^k, auxpiciis expuncto x B^b ante qui spatium B 15 post auium spatium B 16 berunt B
17 bolatus B ante et spatium B 18 post publicum spatium B 19 et] at *Mommsen* sentia B
20 ante laetamur spatium B

Taur. fol. IV^v

domine, quod te populi non patiuntur abs-
cedere, sed omnes sibi cupiunt advenire.
ingrata vita est, quae tuos non meretur
aspectus; et taedet propriis sedibus in-
5 haerere, quos coactus fueris pro rerum ne-
cessitate deserere. Iure ergo omnium
desideria in tuam praesentiam concitan-
tur: amore principis murmur exoritur
et ex eo subiectos tristes efficit, quia
10 nimium diligi conprobaris. sed tu, domine,
prudentissimo principi maiestatis tuae
praesta consilia: humana vota nesciunt
praevidere quod eligant; tu eum fac sem-
per gerere, quod nosti generaliter omni-
15 bus expedire * e *
ralia intren * arad * inedic *
eiusdem * is repererit * a.
Cum laudes tuas, clementissime regum,
ingenio quidem destitutus sed mag-
20 na fultus alacritate recitarem, in ordinem
me dicta redigere .nsinr.uetr.is ***

Taurinense folium IV^v (B). — pagina a Baudio (B^b) lecta, a Kruschio (B^k) praeter versus 16 et 17 qui toti evanuerunt relecta. de versuum 15. 16. 17 lacunis nihil computatum.

1 dnē B qu/d B^k pa/////r B^k 2 cedere, B ad//nire B^k 3 uitæstquæ B 4 tedet B^b,
/edet B^k pro/riis B^k 5 herere B^b, her/// B^k coatus B 6 ce/si//tedesere// B^k, Jure B omniū B^b,
/nni B^k 7 desideriam] B^b, desid ia n B^k praesentiam B^b, pr sentiam B^k conci,n B^k 8 /ramore B^k
exori//r B^k 9 ex] B^b, e/ B^k effi//s//ia B^k 10 conprobaris.] B^k, comprobaris B^b tudnē B^b, t///ē B^k
11 pruden//ssimopri/cipimaiestat// B^k tuæ B 12 praesta B nesc//nt B^k 13 preuidere B^b, preuider/ B^k
fac] B^b, //c B^k sē B 14 quod] B^k, que B^b n/sti/e/eraliterom i B^k 15 expedire] B^b, exped B^k
* e * solus B^b 16 raliaintren * arad] solus B^b: certum est supplementum penetralia intrent inedic]
solus B^b; inc (i. e. incipit) dictio voluit Reifferscheid qui a versu 18 novum panegyricum incipere opinatus
est 17 eiusdem * is] B^b, eiusdem senatoris legere sibi visus est Reifferscheid cfr. ad v. 16 repererit * a]
solus B^b 18 Cum B regū B 19 ingeni idem B^k 20 alacritaterecitarem,] B^b, /it/tere-
cita/em, B^k ordinē B^b, //d//ē B^k 21 dictaredigere] B^b, di/tarediger/ B^k /nsinr/ū B^k, * s * B^b
etr/ris] B^k, eturbis B^b

- gloria fieret f * anis, et mihi nomen Taur. fol. V¹
 praestetur amatoris earn...ens prae-
 ceptis et expe.....fier.....nsae
 ta conclusi....us.....ne praeterita
 5 quae . n . tunttaesnam
 iugiter videntur a futuris sae-
 culis redun.....m mo-
 ritu * s.....
 ni fere quod de ..
 10 minum me . texisse
 Auge, regum prudentissime, gentem
satinaquam
 gloriam tuam sic intellegis diligi
 ut numquam de mundo patiat
 15 auferri. nam quilibet potest
 vobis ad tempus offerre quae
 bona sunt; a Romano eloquio tibi
 tribuitur, quod omni aetate lau-
 detur: non immerito, quando a
 20 . n ... perpetua recipitis, pro quorum

Taurinense folium Vr (B). — pagina a Baudio (B^b) lecta, a Kruschio (B^k) recognita. lacunae praeter versus 1 et 8 a Kruschio computatae. in initio et fine singulorum versuum nihil videtur perüsse nisi locis significatis.

1 fieret] B^b, f/ret B^k f] solus B^k anis,] B^b, au s, B^k nomē B 2 prestetur B^b, pr tetur B^k
 am toris B^k earn] B^k, mar B^b pre B 3 nsae] nsae B^b, sae B^k 4 preterita B^b, reterita B^k
 5 quae . n . tunt] que * unt B^b, que/n/t/// B^k ta solus B^b es solus B^b nā B 6 iugit'r B^k futuris
 sae] Reifferscheidius legit, urissae B^b, rissae B^k 7 culis redun] cul/ redun B^k, cul * usdun B^b 8 rit B^k
 s/./, solus B^k 9 ferequodde'] B^k, ferequoddo B^b 10 texiss B^k 11 auge] B^b, a/ge B^k
 ///ump/u////////e B^k gentē B 12 inaquam] B^k, iaquam B^b; fort. nostram insatiabilem tui, a qua
 13 gloriamtuam] B^b, /loriam//// B^k sicintel/gis B^k, * s * ntelegis B^b; credo ll ligatura fuisse expressum
 14 ut numquam] Mommsen, uiuumquam B de] scripsi, te B mund/ B^k 15 auferri,] B^k, * uferri, B^b
 quilibet] Hirschfeld, quiuiuet B 16 quae B 17 bona sunt] Krusch, //nasunt, B^k, * asunt, B^b
 /loquioti/i B^k 18 tribuitur,] B^b, t/uitur, B^k omni aetate] Baudius, omniaetate B 19 d///non/merito-
 q/andoa B^k 20 /n/// solus B^k; nobis Baudius recipi/s B^k quorū] priore u legitime super q posito B

2. quando ille inter virgines delicatas
occultatus as non solum for-
tem se sed et virum negavit: nam qui potuit
atrociter ferrum dstringere, ele-
5 git molliter pensa tractare.
Dicat aliquis matris iussionibus ob-
secutum; sed hoc pati non debuit belli-
cosus: fas fuit illam sub pietatis
excusatione peccare, hic vero se non
10 potuit sine magno dedecore pudoris
occulere.
Tu autem cum gente ferocissima pug-
naturus quaesisti, quem ad modum
a communione discretus occultum
15 aliquid non haberes, sermones non
gravatus a gente mutuari, ut quae dicen-
da sunt, distinctius explicentur.
Equum tibi galeare eligis decenter
aptare, cui inter niveas comas iuba-
20 rum crines nigerrimos miscuisti,
ut quia poterant natura reperiri similes,

Taur. fol. III^v

Taurinense folium III^r (B). — pagina a Bandio (B^b) lecta, a Kruschio (B^k) recognita. ab hoc lacunae computatae.

1 ando B^k 2 occultatus as | mul f as B^k, multa s as B^b, mulieresque ociosas
legere sibi visus est Reifferscheid; occultatus et formosas Usener non solus B^b 3 nā B 5 molliter B^k
tractare. B 6 Dicat B aliqui B^k 7 secutum, B 8 cosus, B 9 peccare, B non]
nō B 10 magno] Usener, magi B^k, magni B^b 11 occulere, B 12 Tu B 13 quaesisti,]
quaesisti B^k, quaesisti spatio aliquo sequente B^b 14 accomunione B 15 aliquid B^k post haberes
spatium B 16 gravatus a] scripsi, grabata B mutari B quae B 18 Equum B galeare] scripsi,
gignare (sed ut dubitationis signum apposuerit) B^k, g * g * a * (unde gregarium coniecit Usener) B^b 19 niveas
comas] scripsi, n/eas/oīas B^k, * eas * as B^b 19. 20 iubarum] scripsi, tura/rum B miscuisti] scripsi,
micuisti B 21 poterant natura reperiri] scripsi, poteran/aetreperiri B^k, poterantet-reperiri B^b; poterant
re reperiri Mommsen

Taur. fol. III^v

hic ingenio fieret singularis.
 quae fuit virium tanta fiducia illud
 magis quaerere, quod in te hostes potuis-
 set violentius excitare.

- 5 Gloriose cupiunt fallendi subsidia pug-
 naturi, ut quoquo modo decipiant, quos
 vincere velle festinant. tu contra
 nisus es, ut asperos belli casus mi-
 nime falleres, sed ut notabilis po-
 10 tius cunctis hostibus appareres:
 non contentus utique hanc robori
 tuo fieri contumeliam, ut clandesti-
 nis videreris praesidiis adiuvari,
 quando illam virtutis gloriam cons-
 15 tat esse perfectam, cui aperto quae-
 ritur marte victoria.

Denique, ut congrua factis probetur
 esse praesumptio, quando explicabilia
 subire fortis, impossibilia tenta-
 20 re dementis est: cum Deorici civitas
 fortium Gothorum obsidione * * *

q x

Taurinense folium III^v (E). — tota pagina a Baudio (B^b) lecta, a Kruschio (B^k) recognita.

2 quæ B 3 quærere B^b, quære B^k host/sp/ is B^k 4 biolentius B 5 Gloriose B
 7 belle B post festinant spatium B 9 post falleres spatium B 10 cunctis] Baudius, cunc B
 11 a Non novum caput incipit B contemptus B robor] B^k 12 tuo] B^b, /// B^k 12. 13 clan-
 destinis] scripsi, adbesti]giis B; a vestigiis Baudius, adventiciis Mommsen 13 præsdiiisadiubari B 14 cons] B^b,
 co! B^k 15 quæ B^b, qua! B^k 16 uictorie C 17 Denique B probetur] scripsi, prebetur B
 18 præsumtio B e/plicabil// B^k 20 /edementis B^k post est spatium B deorici sic B cibitas B

- laeva percussus vehementius dimi-
cavit, ut putares inlaesum, quem non
ambigeres sauciatum. dicam in-
credibilia sub conscientia veri-
tatis: vulnerato quoque quo vi-
debatur insedere cornipede sola tan-
tum dextera et se tueri potuit et
inimicorum mortibus gloriosa suf-
ficit. Sentio me quidem, clementis-
sime regum, in hac audientiae corona
praestricum laurearum vestrarum
amoenitate refoveri, sed a circum-
stantibus nescio qui adicitur: et
cum diversa clade peremtis refe-
runt qui interfuisse noscuntur, tot
praecones facti sunt, quot tuis virtutibus
affuerunt. Taceamus paulisper, dum
maiora dicat exercitus. — o me beate
superatum: video relationem
meam per augmenta transcen-
di, cui putabam

Nase. 7

Nonnullae foliae rectae (E). — non paucos a praestricum B; laeva a cor. B; ad praestricum praestricum
rectae. Inter aliosque, rectus 12 praestricum praestricum praestricum praestricum

1 Lena B. dim. B. 2 coris B. inlaesum B. ambigeres B. 3 sauciatum B. 4 credibilia B.
5 talis B. 6 quare B. 7 sauciatum B. 8 inlaesum B. 9 sauciatum B. 10 sauciatum B. 11 sauciatum B.
12 sauciatum B. 13 sauciatum B. 14 sauciatum B. 15 sauciatum B. 16 sauciatum B. 17 sauciatum B.
18 sauciatum B. 19 sauciatum B. 20 sauciatum B. 21 sauciatum B. 22 sauciatum B. 23 sauciatum B.
24 sauciatum B. 25 sauciatum B. 26 sauciatum B. 27 sauciatum B. 28 sauciatum B. 29 sauciatum B.
30 sauciatum B. 31 sauciatum B. 32 sauciatum B. 33 sauciatum B. 34 sauciatum B. 35 sauciatum B.
36 sauciatum B. 37 sauciatum B. 38 sauciatum B. 39 sauciatum B. 40 sauciatum B. 41 sauciatum B.
42 sauciatum B. 43 sauciatum B. 44 sauciatum B. 45 sauciatum B. 46 sauciatum B. 47 sauciatum B.
48 sauciatum B. 49 sauciatum B. 50 sauciatum B. 51 sauciatum B. 52 sauciatum B. 53 sauciatum B.
54 sauciatum B. 55 sauciatum B. 56 sauciatum B. 57 sauciatum B. 58 sauciatum B. 59 sauciatum B.
60 sauciatum B. 61 sauciatum B. 62 sauciatum B. 63 sauciatum B. 64 sauciatum B. 65 sauciatum B.
66 sauciatum B. 67 sauciatum B. 68 sauciatum B. 69 sauciatum B. 70 sauciatum B. 71 sauciatum B.
72 sauciatum B. 73 sauciatum B. 74 sauciatum B. 75 sauciatum B. 76 sauciatum B. 77 sauciatum B.
78 sauciatum B. 79 sauciatum B. 80 sauciatum B. 81 sauciatum B. 82 sauciatum B. 83 sauciatum B.
84 sauciatum B. 85 sauciatum B. 86 sauciatum B. 87 sauciatum B. 88 sauciatum B. 89 sauciatum B.
90 sauciatum B. 91 sauciatum B. 92 sauciatum B. 93 sauciatum B. 94 sauciatum B. 95 sauciatum B.
96 sauciatum B. 97 sauciatum B. 98 sauciatum B. 99 sauciatum B. 100 sauciatum B.

Nanc.^v

posse vix credi.

Felicem te, domine, praedicatione multiplici:

de quo plus contigit a pugnatoribus

prodi quam potuit a laudatore

5 narrari.

Persequamur itaque ordinem rerum,

ne, dum te tardius remuneratum

esse referimus, regnatorem illius

temporis accusemus. mox enim,

10 ut Ravennam deo nobis praestante

reversus es, spatarii meruisti

nihilominus dignitatem, ut laborem

bellicum honor testaretur armo-

rum. quem locum tua modestia et

15 maturitate nobilitans, otioso pro

parvula aetate rege, cum legatis sae-

pius necessaria dissertabas; et mi-

ro laudis eventu reverentiam

tibi potius impendi feceras, qui seni-

20 libus curis adulto principi serviebas.

Singidunum civitas quondam otii * * *

Nanceiense folium versum (B). — tota pagina a Jubainville (B³) lecta, a me (B⁴) ad ectypum recognita. margo sinister abscissus. versus 12 propter plicaturam membranae fere evanidus.

1 credi. B 2 Felicem] B^t, felicem B³ dñe B praedicatione B multiplici, 3 pugnatoribz
(vide p. 461) B 4 prodi. B 5 narrari, B 6 Persequamur B rerū B 9 accusemus. B
10 ut] B³, |t B^t ravennam] Jubainville, rauenna B nouisprestante B 11 merui] B 12 nihilomi-
nus] scripsi, //h/|///// B^t, nihil (?) ... nos (unde militis apud nos Haupt) B³ laborē B 13 bellicum]
Mommsenus, |ellicum B^t, |ellicium B³ 14 rum, B 15 nouilitans, B 16 |arbulaetate B se B
17 pius] |ius B dissertabas] scripsi, disserabas, B 18 ro] |o B landis. B eventu] Jubainville,
ementu B ræuerentiam, B 19 |ibi B impendi] Jubainville, impedi B feceras, B 20 |ibus B
serbiebas, B 21 singidunum] Jubainville, |ingidunum B quondāotii. B

	trahis nos e gesta retexere ne	Taur. fol. VII ^r
	perpens . . f . . se ndia, quae hodie	
	* ssideres s de	
	. . . denique	* e.
5	*	c.
	*	
	*	
	*	
	*	e *
10	*	
	*	r.
	*	ntes
	*	ca
	*	quae
15	*	
	*	tus
	*	s . ris
	*	
	*	
20	* a	* et sus-

Taurinense folium VII^r (B). — reliquiae paginae rescriptae a Baudio (B^b) lectae, a Kruschio (B^k) praeter pauca quae subnotantur relectae. extremi versus quatenus lecti sunt, integri fere. lacunarum spatia praeter versum 1 et 2, ut res ferebat, non examinata.

1 trahisnos] B^k, etiā * nos B^b ge///etexere B^k 2 pe'pen///f// B^k, perpens * B^b se////nd/a, B^k, s * ndia, B^b; fort. trahis nos ordine gesta retexere ne | perpenses fuisse compendia que B ho/ie B^k 3 ss/der/s////de B^k 4 * denique B^b, ///eni B^k c/ solus B^k 5 c/ solus B^k 9 e * solus B^b; sed incertum quo in versu littera sit lecta, nam Baudii versus 10 Kruschio est 11 11 r/ B^k, r * B^b 13 ca] B^k, e * B^b 14 quæ B 17 s ris B^k, s B^b

Taur. fol. VII^v

piciones, quas iam de cunctorum laude con-
 citaveras, apud sollicitos dominos non
 haberes. Delectat me, regum eximie,
 vestrae quidem *
 5 . . . es, quia bonarum rerum nulla satie-
 tas est, sed pia * tum frequen-
 ter m * aeterna
 ti * s sint, tam . . a desi-
 deria * di * audien
 10 *
 *
 est * suum.
 Vindica * interitum . . . m
 gladio c com . . . meristam
 15 gravissimus t * per-
 cussit, quem urbis hodie felicitas
 ammiranda custodiat, ut quotiens
 mutum animal inspicitur sinistra,
 totiens livo * i non
 20 leve miraculum fuit d . na . tantis
 * s consueta sic apicis ***

Taurinense folium VII^v (B). — pagina ad versum 13 ter, inde bis scripta a Baudio (B^b) lecta, a Kruschio (B^k) recognita. initia et exitus versuum integra. aliquot lacunae a Kruschio accuratius computatae.

1 picionesquas] B^b, picione/q/// B^k c/nctorum B^k cō B 2 /ita/eras B^k 3 haberes, Delectat B
 4 uestra/quidem B^k 5 es, B quiabonarumrerum] B^b, ///////////////reru/ B^k 6 tasest, B sed pia]
 sedpa B^b, ///pia B^k tum] B^b, t/m B^k frequē B 7 eterna B^b, a B^k 8 ssint-} B^k, si * it B^b
 ta B^b adesi] B^b, /desi B^k 9 deri B^k di solus B^b 12 post suum. scriptura vacat B 13 ///m
 solus B^k 14 c//////// solus B^k meristā B 15 grauissim^{???} B^k, grauissimam B^b 16 cussit] B^k,
 cusserit B^b u/bis B^k 17 custodiat, B^b, custodi/, B^k 18 anim/ B^k sinistra] scripsi, ///str/ B^k,
 * s * a B^b 19 l/uo B^k inon] B^k, non B^b 20 leve] Baudius, lehem B /////ā/na/ B^k, * on B^b
 tantis] B^k, iantis B^b: ut contignata sunt fort. qui ordinat tantis | offuscationibus consueta 21 apicis B^k

qui regem * s * d * an Mediol. fol. I^r
 Rom * e * l * e * is . fortem
 gladium * er * s * ne * pa
 tium * tatum ruina * in
 5 * ce * s * sanguine restai
 ta * ta * reg * s * ius fa
 * s * rum * ma
 biorum spes certa tituba * eri
 meris pervenit ad regnum * sus
 10 * e felici res publica potuit quas-
 satas validare Co * testi sapiente
 conplestis felicissime * e fortite
 cu * tudii * ito * nes intelle * cii
 c * us factum quod lu * titerit seta
 15 te * berbatim * Habe * paemi
 tanti * udic * de consilio vestro hoc *
 fabula mundi citura est * a * non po-
 tuissent eligere, nisi qui probetur sac-
 pius bella peregissee. Redeamus
 20 igitur ad dominam felicem * digi *
 aliquid * snata * no

Mediolanense folium I^r (B). — pagina, ut quae tegumento agglutinata fuerit, nunc fere evanida a Maio
 et Baudio aliquatenus lecta, a Mommseno recognita. Baudii lectionem (B) textu repraesento. quam Mom-
 senus ubi comprobat (B^m) aut supplet (solus B^m), nominatim id subnotatur. Maius quid legerit, quid coniecerit
 non constat: ipse quaedam sive incerta sive suppleta sunt cursive exhibet. versus extremos plerosque esse
 mutilatos censeo, initia quae quidem adsunt integra.

1 quirege B^m 2 e * l * e] B: hasta in medio posita potest esse litterae h aut l is. B 3 gladiu B^m
 3. 4 nec palatium Maius 4 tatumruina * in B^m 5 s * sanguin B^m 5. 6 res tanta Maius 7 rerum
 Maius 7. 8 fort. in summa du|biorum 8 spescertatitu B^m 8. 9 fort. spes certa titubat, aeris
 hu|meris pervenit ad regnum suspensus| 9 peruenitadregnum B^m 10 * e] B, fort. omine 10. 11 quas-
 satas] Maius, qua * | satas B 11 Co] B, En Maius testi] B, tis Maius sapiente] contignatis n et t B,
 sapientem Maius 12 * forte * Maius 13 tudii * ito solus B^m nesintelle (litteris ll inter se iunctis)
 Mommseno, nesint Maio, es * ele Baudio teste B; fort. ut omnes intellexerint 14 us|ctumquod B^m
 lu solus B^m seta B^m 15 berbatim Mommseno, erbatim Baudio teste B; caterbatim Maius Habe B^m,
 habesfuerit Maius pæmi B 16 tanti] B: ultimum signum hasta litterae aut p aut f aut r, t B^m,
 tantiuiri Maius 17 ulamundi B^m, fabulamundique Maius 17. 18 nonpo|tuissenteligere B^m sse B
 18 pro B^m 19 bellaperegissee,] B, bellaperegisss B^m Redeamus B^m 20 dominamfel B^m digi] B,
 ad * Maius; fort. redigit in | aliquid optati genus natale quod omnino

Mediol. fol. 17

virtutibus excusare non poterit, cum,
 se coniugem viri fortis agnoscit. huc
 ergo ad aulica penetralia, sorores hones-
 tissimae, convenite; hic cum summo nito-
 5 re comite, quae vos possit ornare. prima
 frontem castitas caelestis instituat; de-
 inde rosea verecundia genas depingat;
 moderata temperantia fulgentium lumi-
 num serenet aspectum; cor nobile mi-
 10 tis pietas amministret; sermonem
 linguae honora sapientia largiatur; gres-
 sus religiosos modestia tranquilla conpo-
 nat: talem pompam habere meretur obsequii,
 quae tantorum regum posteritas potuit in-
 15 veniri. Vos autem nubescite prasini,
 pallescite lychnides, albescite hyacin-
 thi, fuscamini margaritae: non hic regi-
 as opes insana cupiditate devoratis, tu-
 lit vobis pretia, quae de se probatur or-
 20 nata. Ferunt amabilem Venerem toto
 orbe laudatam strabis intendisse,

Mediolanense folium Iv. — tota pagina a Maio et Baudio lecta, a Mommseno accuratissime recognita. huius testimonio nitimur solo (B) extremi versus integri omnes; primores versuum litterae hic illic desectae; in medio aliquot propter membranae foramina exciderunt.

1 uirtutibus B cum] a c littera grandiore incipit B 2 c/niugem B agnoscit. B 4 [issime B
 hic] scripsi, huc B; hanc Baudius 5 recomite] r dimidiato B quæ B ornare, B 6 frontem]
 Maius, [ronte B cæle/tis B instituat, B 7 [nde B verecundia genas] Maius, uerecundi//enas B
 depingat. B 9 num] n dimidiato B aspectum. B 10 [ispietas B amministret. B 11 linguae B
 largiatur. B 12 religios^o B, religios^{us} legerat Baudius 13 nat. B obsequii] u legitime super q
 posito B 14 quæ B potuit. in B 15 ueniri] u dimidiato B Uos B fort. nivescite prasini. B
 16 pallescite] p dimidiato B lychnides] scripsi, lychnites B; lychnitæ voluit Baudius ante albescite
 spatium B 16. 17 yachiñ[ti, B 17 margaritæ, B 18 deuoratis, B 19 praetiaquae B 20 nata. B
 Ferunt B amauilem B 21 strabisⁿ, B

inter innumeras margaritas et ostrum
verenda nigredine decorum serena fa-
cie plus lucentem, quae in medio consti-
tuta gemmarum suum vincit ornatum.

Mediol. fol. II^r

- 5 En corusca sedes, quam dives India mire-
tur, Persis gemmata concelebret,
Hispania nobilis obstupescat; ubi rose-
as virgines intuemur pinnis rutilan-
tibus alatas, quales pomposas decet
10 esse Victorias. margaritarum quin
etiam lacteae coronae flexis auro cir-
culis pulcherrima rotunditate claudun-
tur: sic in opere tuo videtur positum,
quod sola felicitas meretur ad praemium.
15 Hyacinthi quoque taetra luce vibran-
tes cum luminibus claris mixtas cernun-
tur emicare nigredines, prasini
tremula viriditate conludunt, lych-
nitae vomunt frigidas flammæ,
20 Hispanae sanguineos colores emanant:
et una dispositio tua tot diademata

*Mediolanense folium II^r. — tota pagina a Maio et Baudio lecta, a Mommseno accuratissime recog-
nita. huius testimonio nitimur solo (B). initia singulorum versuum integra, exitus inde a versu 15 trunci
plerique omnes, anteriores pauci.*

1 ostrum] scripsi, ostra dimidiato a B 2 decorum. B 3 lucentem. B quæ B 4 gem-
marum. B 5 En B 6 tur. B 7 novilisobstupescat. B 8 intuemur. B 9 alatas. B
10 uictorias. B 11 lacteæ coronæ. B 12 claudu| B 13 tur, B 14 premi| B 15 Hya-
chinthi B taetra B uibr| B 16 cern| B 17 prasinae B: ante et post hanc vocem spatium aliquod
vacat 18 conludunt B lyc| B 19 nitæ B flammæ. | B 20 hispanae B emanant] post
alterum a dimidiatum versum finit B

(I.)

Mediol. fol. II^v

conficit, quae cunctas mundi dominas

suf

*

sidereum quoddam

*

sun

+

5

*

anon

*

*

deinde

*

* * *

(II.)

Mediol.

fol. II^v

conficit, quae cunctas mundi dominas Sidereum quoddam sunt

inpigre perenne quod non praestat aestate. Nam . . . qui

. . . re peculi altitudinem . . . propria est intentam dulcedinem . . . meritos

esse conspectu essent sol operibat summa semper illis

5 quod semper laudaretur. Videmus enim do relucet in amictus

lat * * *

Mediolanense folium II^v. — pagina tota fere abrasa, cui index codicis Ambrosiani G. 58 ord. sup. superscriptus est. Maius quae olim legerat (II), ab iis quae Mommsenus nunc paene evanida repperit (I), necessario separavimus; quia ille quid ubi a se lectum sit indicare non solet, contentus post singula vocabula undique collecta puncta aliquot posuisse sine ulla ratione.

(I.) 1 post conficit spatium

2 fort. sufficienter ornabit

(II.) 3 fort. speculi

omnia regna superat, dinosceris potens tui.
iam, si cum propriis moribus compareris, fa-
cile ab insigni animae parte superaris,
quae pulchritudine corporis mortalia
5 cuncta transcendis.

Taur. fol. VI^r

Fecisti quoque, domina, palatium, quod
te etiam ignotis evidenter ostenderet,
quando ex ingenti habitaculo residen-
tis colligitur magnitudo.

10 Renidet crusta marmorum concolor gem-
mis, sparsum aurum fulget ins,
rotatas saxorum venas musivi munera
describunt; et totum metallicis coloribus
comitur, ubi cerea pictura noscatur. Sami-
15 ramis regina Babylonicos muros bitumine
sulpureque permixto in circulum
fabricasse memoratur; sed quid mirum,
si ferro fuit inadibile, quod ab armis
se non potuit vindicare?

20 Regis Persarum Cyri domus variis auro
lapidibus inligatis constructa perhibetur,

Taurinense folium VI^r (B). - pagina quamquam rescripta tota fere a Baudio (B^b) lecta, a Kruschio (B^k) recognita. initia et exitus integra. lacunae a Kruschio computatae.

1 post dinosceris spatium B 2 compareris, B 3 animæ B 4 quæ B 6 Fecisti B
palat m B^k 7 ostenderet, B 8 exigentihabitaculo B 9 colligi, B^k magni-
tudo, B 10 Renidet B gē B 11 spars/m B^k inj/////s B: hasta ut videtur litterae aut p aut r
aut f 12 rotatas saxorum venas] scripsi, rotatassaxo///// B munera] scripsi, minora B^b, min/a B^k;
rotatas saxo compages musivi minuta Mommsen 13 describunt, B, describu/t . B^k meta/////is B^k
coloribs B: s finalis cursiva 14 com///r B^k cerea pictura noscatur] scripsi, cercaj/////ran/////ur B^k,
cer * a] * ranc * ur B^b: hasta est litterae aut p aut r aut f 15 //gina B^k babylonicos] Hirschfeld,
uauilonthos B^b, uauilo/thos B^k muros] B^b, m ' B^k uitumine B^b, [umine B^k 16 sulfure B^b; fort.
sulpure ferroque cfr. supra pag. 212, 14 que] B^b, qu/ B^k p/rmixtoin//culum B^k 17 memoratur, B
/irum B^k 18 fu// B^k fort. adibile quoda/a/mis B^k 20 Regis B ciri B variis] Mommsen
cfr. Hygin. fab. 223, muris contignatis u et r B auro] Baudius cfr. supra pag. 212, 13, aureis B 21 per-
hibetur] B^b, p/rhibetur B^k: u et r contignata sunt

Taur. fol. VI ^v	Susae qu d aes	*	
	lo	*	sae
		*	t
		*	
5		*	
		*	
		*	
		*	
10		*	
	qu	*	
		*	
		*	
15		*	
	ue	*	
	au	*	
	fer	*	
	am	*	
20	rid	*	
	Q	*	

Taurinense folium VI^v (B). — reliquiae paginae rescriptae a Baudio (B^b) lectae, a Kruschio (B^k) recognitae . initia quae adsunt integra.

1 [?] susæqu///d///æ s B^k, * usæq * d B^b: fort. Susae quoque domus aestimatur ab eodem locata 2 sæ B
3 t' solus B^b 19 a B^k 20 /id B^k 21 Q sic B

INDICES

- I. PERSONARVM.
- II. LOCORVM.
- III. RERVM ET VERBORVM.

Numeri nudi indicant Cassiodori varias, scilicet numeri Latini et Arabici librum et epistulam, qua notatione in indicibus primo et secundo distinguuntur ii quibus epistolae inscriptae sunt, numeri Arabici maiores et minores voluminis paginam et versum.

E littera indicantur epistolae Theoderici variae compositae in additamento primo p. 387—392.

S littera indicantur acta synhodorum habitarum Romae a. CDXCIX. **DI**. **DII** edita in additamento secundo p. 393—455. episcoporum presbyterorum diaconorum laterculi adlegantur secundum annum et numeros, scilicet **S** CCCCXCIX **A** est eius anni laterculus prior p. 399—402 **S** CDXCIX **B** posterior p. 405—415, **S** DI laterculus est p. 432—437 **S** DII **A** eius anni prior p. 438—443, **S** DII **B** posterior p. 451—455.

P littera indicantur panegyricorum fragmenta composita in additamento tertio p. 457—482.

* asteriscus vocabulo praepositus in indice primo distinguit nomina formationis Germanicae.

I. INDEX PERSONARVM

COMPOSVIT TH. MOMMSEN.

Indicem personarum ad easdem fere leges adornavi, quas secutus sum in Iordaniano. aetatis Gothicae homines ii qui apud Cassiodorum nominantur ubi extra varias eius redeunt, maxime apud aequalem Ennodium, sed etiam alibi passim, testimonia haec quantum potui ut ab indice hoc ne abessent curavi, sed abstinui plerumque a rerum enarratione. prosopographiam aetatis Gothicae qui elaborabit, utilissimo adiutorio studia haec instruet; sed ad eam adspirare nequeunt huiusmodi indices cum brevitatis legibus adstricti et abhorrentes a discutiendis et explanandis epistularum argumentis, tum, cum auctores singuli personas modo ponant modo praetereant casu ita ferente, a iusta plenitudine necessario remoti. — Gothicae originis vocabula ut in edendis Iordanianis collega quondam meus Carolus Müllenhoff a me rogatus perite illustravit, ita eo morte nobis erepto iam vices eius suscepit Eduardus Schroeder Marburgensis haec praemonens: 'De nominum Ostrogothicorum ortho-
'graphia et origine librum satis amplum *über die Sprache der Ostgothen in Italien* inscriptum, ad quem
'lectorem semper missum esse volumus, Ferdinandus Wrede nuper conscripsit (Argentorati 1891);
'Wredii et collectiones et interpretationes correxit et auxit Koegelius in ephemeridibus quae vocantur
'*Anzeiger für deutsches Alterthum* vol. XVIII p. 43. seq. ad haec pauca solummodo in indice hoc Cassio-
'dorano ego addidi, quibus vel formas explanarem vel lectionem emendarem. nomina Visigothica et
'Theotisca, quae utiliter cum Ostrogothicis comparantur, videas apud Dahnium in libri *Die Könige
'der Germanen* voluminis VI indice et in Piperi librorum confraternitatis tabulis.'

Ablabius (abaui libri): historica monumenta eius 312 c.

Abundantius praefectus praetorio V 16. 17. 23. 34. IX 4. 154 22. 28. 155 18. 19. vir magnificus 154 22. 28. 155 s. magnitudo vestra 153 11. illustris magnificentia tua 271 13. cf. praef. p. XXVIII.

Abundantius presb. S CDIX A 44. B 30. S DII 7.

Abundius presb. S CDXCIX A 72. B 64.

Achilles P 473 1.

Acontius presb. S CDXCIX A 43. B 40.

Adeodatus III 46.

Adeodatus ep. Formianus S CDXCIX A 64. B 69. DI 52.

Adeodatus ep. Lorensis vel Cerrensis S CDXCIX A 26. B 31.

Adeodatus ep. Silvae candidae S DI 67.

Adeodatus ep. S DII A 67.

Adeodatus presb. S CDXCIX A 48. B 43. DII 13. 32. ad Adeodatum presbyterum ecclesiae Romanae datae epistulae extant aliquot inter Ennodianas.

*Adila v. sp. comes II 29.

Aeacus auri repertor 129 18.

Aemilianus ep. IV 31.

Aemilianus ep. Vettellensis S DII A 4. B 7.

Aemilianus notarius synodi S 403 23.

Aemilius (al. Aemilianus) ep. Suranus (?) S DI 6

Aetheria uxor Liberii, nurus Arcotamiae 120 2 cf. Ennodius op: 412 = ep. 8, 35.

Aetius patricius († a. 454) 15 11.

Agapita sp. f. uxor Basilii v. sp. 51 19. 52 5. 132 14.

Agapitus v. inl. praef. urbi I 6. 32. 33. 41. v. inl. patricius I 23. II 6. v. ill. 29 17. illustris magnitudo tua 50 7; magnitudo tua 17 1; illustris magnificentia tua 37 17. passim memoratur apud Ennodium (v. index Vogelii p. 348). legatus irit in Orientem c. a. 510: 50 7. — Consul fuit a. 517. idem a. 525 denuo legatus irit Constantino-
polim (vide sub Theodoro). cf. praef. p. XXVIII. XXXII.

Agapitus papa urbis Romae (a. 535. 536) 376 24. cf. praef. p. XXX.

Agapitus presb. S CDXCIX A 42. 46. B 42.

Agapitus diac. S DII 4.

Agatho presb. S CDXCIX A 29. B 33. DII 26.

Agenantia uxor Campaniani 271 13.

Agnellus patricius 22 18. patriciae recordationis 256 12. fideiussor Crispiani 35 20.

Agroecius V 13.

*Alaricus rex Romam cepit (a. 410) 377 c.

*Alaricus rex Visigotharum († a. 507) III 1. 79 12. 80 19. 33. 122 c. 166 5. — 'Memoriae dignum est codicem P fere semper inalaricus exhibere, quam formam explicare nescio, neque nobis usui esse potest forma ficticia similis Invalia ap. Iord. 131 25 (cf. Müllenhoffium in indice s. n. Astat). quod Wrede voluit intensivam esse in syllabam, haud iure nominibus Ingildus, Ingundis sustentare conatus est, quippe quae ex Ingigildus, Ingundis contracta esse appareat'. Schroeder.

- Albinus v. inl. patricius I 20. IV 30. patricius 334. 1335. magnitudo vestra 2519. actores Albini v. inl. IV 35. — *Idem fortasse* Albinus inlustris et patricius vir parens Fausti *apud Ennodium* op. 58. 59 = ep. 2, 21. 22 (cf. op. 279 = ep. 6, 12. op. 230 = *carm.* 2, 99). cf. praeter narrationem Anonymi Valesiani, quam sub Cypriano attulimus, Boethius consol. 1, 4: ne Albinum consularem virum praedicatae accusationis poena corripere, odium me Cypriani delatoris opposui et post alia: meministi . . . Veronae cum rex avidus exitii communis maiestatis crimen in Albinum delatae ad cunctum senatus ordinem transferre moliretur, universi innocentiam senatus quanta mei periculi securitate defenderim? videtur significari consul a. 493 (*ostgoth. Stud.*, *neues Archiv* 14, 247).
- *Aliulfus saio V 20. — 'Lingua Theotisca vetustiore tempore eandem formam praebet, formam *Aliulfo* librarius codicis *P* mutavit in *Ailulfo*, quae forma ab *Agilulfo* pendet; cf. *Daila* V 30 pro *Dagila*'. SCHROEDER.
- Aloisius architectus II 39. — 'Nomen Gothicum non putandum, cf. CIL II 4976, 39 = Huebneri Inscr. Hisp. christ. 204.' SCHROEDER.
- Amabilis executor I 8. vir devotus comes IV 5.
- *Amalafrida Theoderici regis soror divae recordationis a Vandali occisa 1708 (*nomen non ponitur*). 2674.
- *Amalasuintha regina: eius nomine scriptae epistolae Iustiniano imp. X 1. 8; Theodora Augustae X 10; senatui urbis Romae X 3. domna soror mea sive nostra 298. 2. 12. 300. 3, item consors regni 299. 28 in epistulis Theodahadi regis. A. r. divae memoriae 319. 26. laudes eius 328. 6 seq.
- *Amali (sic libri meliores partis posterioris excepto uno loco 292. 1) sive Hamali (sic fere libri meliores partis prioris) 239. 4. 292. 1. 342. 19. Hamalum genus 170. 8. 232. 24. 238. 29. Hamalorum regalis prosapia 235. 25. Hamalus sanguis 114. 4. 131. 27. 267. 12. Hamalorum stirps regalis dignitatis 299. 3. cf. Muellenhoff in ind. ad Iordanem p. 143. — 'Monendum est fere constanter Hamalum scribi, etiamsi nomina Amalafrida, Amalasuintha non minus constanter h littera carent. h vere Gothicum e contrario a Cassiodoro omitti solere docent multa illa Arigerus, Unigis, Unimundus. praebet igitur hoc nomen singulare exemplum litterae h Gothicis nominibus illegitime praefixae, quod bene explicari nequit, nisi ponimus nomen Gothicum Amal consulto Graeco vocabulo ἄμαλος simile redditum esse'. SCHROEDER.
- *(H) amalus princeps stirpis regalis Gothorum 330. 19. cf. index ad Iordanem p. 143.
- Amandianus v. c. 150. 1.
- Amantius vel Amandus ep. Potentinus S DI 26. DII A 49. B 45.
- *Amara saio 126. 6. 16. 27. — 'Agnomen ut videtur ab amarelli avis significatione (Theot. amero) sumptum; cf. nomen gentilicium Emmerling. hypocorisma enim vocis ab Hamar- incipientis esse veri dissimile est, quoniam huius formationis nomina linguae vetustiori prorsus desunt.' SCHROEDER.
- Ambrosius v. inl. quaestor VIII 13. quaestor 245. 30. v. inl. agens vices (praefecti praetorio, cf. *ostgoth. Stud.*, *neues Archiv* 14, 462) XI 4. 5. XII 25. idem videtur qui memoratur apud Ennodium (index Vogel. p. 349)
- Ampelius v. inl. V 35. 39. est inter eos, ad quos Iohannes II papa a. 534 Mart. 24 epistolam dedit de ritanda haeresi Nestoriana monachorum Acoemetensium (Mansi 8, 803; Jaffé-Kaltenbrunner reg. n. 884) inscriptam illustribus ac magnificis viris Avieno (cos. aut 501 aut 502) Senatori (cos. 514) Liberio Severino Fideli Avito Opilioni (cos. a. 524?) Iohanni Silverio Clementiano et Ampelio.
- Ampelius v. sp. II 23.
- Amphion Dircaeus 71 s.
- Anastasius imperator († a. 518) I 1. II 1. cf. praef. p. XXXI.
- Anastasius consularis V 8.
- Anastasius cancellarius Lucaniae et Brittiorum XII 12. 14.
- Anastasius presb. S CDXCIX A 35. B 36. DII 23.
- Anastasius diac. S CDXCIX A 3. B 2. DII 1.
- Anastasius defensor E p. 389 ep. 2.
- Anatolicus cancellarius provinciae Samnii XI 36.
- Andreas 157. 32. 160. 18.
- Andreas v. sp. I 21.
- Andreas presb. S CDXCIX A 28. B 23.
- Andreas primiscrinus praefecti praetorio 346. 7.
- *Anduit 159. 20. — 'Idem nomen Vandali cuiusdam est apud Victorem Vitensem 141. fortasse = *Andwēt, Theotisce *antwās 'ventus contrarius'; cf. nomen loci Ardovaitor apud Ptol. II 11. Wredius minus recte a verbo weitan, witan derivaverit, a quo potius forma *Andwita repetenda est. utraque vero interpretatione id quod legimus Anduit agnomen esse supponitur. arbitror tamen in archetypo proprium nomen appositum vel supra scriptum fuisse quod librarii sequiores tradunt Ocer(i) (cf. praef. p. LIII) nomen recte Germanicum: cohaeret enim cum nomine Waca eadem ratione quae voces Germanicae otr cum watar, Gothicae waurts cum awrtja. Theotisca nomina tradita sunt apud Piperum Ocher et Wachar'. SCHROEDER.
- *Anna v. sp. comes IV 18. comes 16. 20. — 'Theotisce Anno, quod Arnold (Gothice *Arnawald) nominis hypocorisma esse solet'. SCHROEDER.
- Anicii stirps principibus par 304. 20. 305. 28.
- Antenorea terra = Patavium 69. 20.
- Anthianus XI 34 (dictum eo suggerente). cornicularius praefecti praetorio dimittendus et tribuni et notarii honore spectabilitateque ornandus 345. 17.
- Anthimus sanctus v. ind. loc.
- Antiochus siliquatici vel monopolii titulos exercens 49. 17.
- Antonius ep. Polensis IV 44.
- Aprilis ep. Laterianus S DI 61.
- Aprilis ep. Nucernus S DII A 25. B 39.
- Apronianus v. inl. comes privatarum III 53. cf. praef. p. XXVIII. Aproniano v. i. scribit Ennodius op. 173 = ep. 4, 35.
- Arator v. inl. VIII 12. patris facundia celebratur 242. 32. de eo plura inveniuntur apud Ennodium (v. ind. Vogelii p. 349) estque auctor poematis de actibus apostolorum traditi a. 544 papae Vigilio cum subscriptione hac: oblati hic codex ab Aratore inlustris ex comite domesticorum, ex comite privatarum, viro religioso, subdiacono sanctae ecclesiae Romanae. cf. *ostgoth. Stud.*, *neues Archiv* 15, 183.
- Archimedes 40. 13. 41. 1. 204. 23.
- Arctamia inl. f. 120. 1. consanguinea Ennodii, cuius ad eam extant epistolae op. 291. 319 = ep. 6. 24. 7. 14.
- Argolicus v. inl. (v. inl. om. IV 42) praef. urbi III 11. 29. 30. 33. IV 22. 25. 29. 42. creatur praef.

- urbis: 86 v. heredes A. v. inl. 149 32. cf. praef. p. XXVIII.
- Argonautae 153 29.
- *Arigerus v. inl. comes III 36. 45. IV 23. 121 18. 124 13. 133 32. S 422 10. 423 7. 425 27. 429 4. cf. praef. p. XXXVI et ostgoth. Stud. Neues Archiv 14, 514. 515.
- Aristo (err. Areston et Aristus) ep. Ostiensis S DI 21. DII A 68. B 59.
- Aristoteles 40 13.
- Armentarius v. c. 96 23. 24. 127 5.
- Armenidorus v. inl. praef. urbi I 42. II 34. III 22. creatur praef. urbi 39 4. 12. cf. praef. p. XXVIII. XXXII.
- *Asdingi v. Hasdingi.
- Asellus ep. Populoniensis S DI 62. DII A 31 B 46.
- Asellus ep. S DII A 65.
- Asellus presb. S CDXCIX A 25. B 32.
- Aspar (cos. a. 434, occisus a. 471) S 425 23. nomina omnia leguntur in clipeo argenteo invento prope Florentiam (Guil. Meyer zuei antike Elfenbeintafeln p. 6. 56) sic: Fl. Ardabur Aspar vir illustris com. et mag. militum et consul ordinarius.
- Asterius ep. Aquinas S DI 24. DII A 79. B 62.
- Asterius presb. S CDXCIX A 18. B 11.
- *Athala inter maiores Theodorici 330 19. cf. index ad Iordanem p. 143.
- *Athalaricus rex: eius nomine scriptae epistulae librorum VIII (excepta ep. 11 vere scripta a Tuluin mag. mil.) et IX omnes et XII 17: edicta eius IX 2. 18. filius noster gloriosae vel divae recordationis in epistulis matris Amalasuinthae 297 2. 298 19. spectant ad eum otiosus pro parvula aetate rex P 476 16; adultus princeps P 476 20.
- *Attila rex Chunorum 15 13. 78 3.
- Aucupius ep. Puteolanus S CDXCIX A 52. B 57.
- Augustinus vir ven. legatus Venetorum 382 17.
- Augustus 105 26. 107 29. princeps Augustorum 349 18.
- Augustus ep. Liparitanus S DI 73. DII A 39. B 60.
- Avienus: Rufius Magnus Faustus Avienus v. c. consul (sic S 420 13. 426 6; Rufius Avienus Faustus S 422 15; praeterea Avienus, consul a. 501 (non a. 502, vide quae exposui p. 416), videtur esse Avienus is ad quem cognatum videlicet vel potius affinem ut pariter ad patrem eius Faustum extant epistulae multae datae ab Ennodio (v. Vogel in ind.), quoniam et Fausti nomen consul ille habuit et Magni cognomen Avieno nostro ipsique Ennodio commune est, itaque op. 9 = ep. 15, qua Fausto patri de Avieni filii consulatu gratulatur, scripta est a. 501. pater Faustus, consulatum consecutus et ipse teste Ennodio l. c., creditur esse Flavius Probus Faustus cos. a. 490; Avieni Ennodiani avus cognominis (Ennodius op. 23 = ep. 1, 18 p. 25, 3 Vogel) fuit sine dubio Gennadius Avienus consul a. 450 (cf. index ad Sidonium p. 421).
- Avienus: Flavius Avienus iunior v. c. consul a. 502 S 439 4.
- Avienus v. ill. et patricius I 20. 33 4. v. inl. praefectus praetorio a. 527/8 (indict. VI) VIII 20. illustris magnitudo vestra 25 19. cf. praef. p. XXIX. est inter senatores ad quos scripsit Iohannes papa a. 534 (v. sub Ampelio). — Idemne sit omnibus locis et uter intellegatur ex consulibus eius nominis duobus, parum constat.
- Aurigenes v. ven. ep. III 14.
- Bacauda v. sp. V 25. Nomen Gallicum (cf. Neues Archiv 14, 495).
- Basilus v. inl. mem., praef. praet., patricius, agens vices Odoacris regis S 444 9. 445 3. sublimis et eminentissimus vir 445 1. videtur esse consul a. 480 (ostgoth. Stud. Neues Archiv 14, 244).
- Basilus v. sp. 52 4. 132 13. 20. Basiliana familia 248 17. Cf. Boethius consol. 14: Basilius olim regio ministerio depulsus in delationem nostri nominis aeris alieni necessitate compulsus est.
- Basilus episcopus Matellicus S CDXCIX A 43.
- Basilus episcopus Tolentinus S CDXCIX A 6. B 8. DII A 51. B 16.
- Basilus 124 3. 22 cum Praetextato magiae accusatus apud praefectum urbis et quinque senatores. cf. C. Th. 9, 1, 13 a. 376: praefecto urbis cognoscente de capite senatorum spectatorum maxime viro- rum iudicium quinquevirale sociabitur. 2, 1, 12 a. 423: in criminalibus causis senatus statuta iam dudum quinqueviralis iudicii forma servabitur, item Gregorius dial. 1, 4: eo tempore qui malefici sunt Romana urbe deprehensi, Basilus qui in magicis operibus primus fuit in monachico habitu Valerianum fugiens petiit: qui ad virum reverentissimum Amiterminae civitatis episcopum pergens petit ab eo, ut eum Equitio abbati committeret . . . qui (Basilus) non post longum tempus in hac Romana urbe exardesciente zelo Christiani populi igne crematus est.
- Bassianus ep. S DII A 17.
- Bassus ep. Ferentini novi S CDXCIX A 10. B 13.
- Bassus ep. Mutinensis S DII B 11.
- Beatus v. c. cancellarius praefecti praetorio XI 10.
- Beatus primicerius Augustalium praefecti praetorio 348 5.
- *Bedeulfus v. sublimis inter maiores domus regiae S 422 9. 20. 425 28. cf. ostgoth. Stud. Neues Archiv 14, 514.
- Bellator ep. Ostiensis S CDXCIX A 62. B 66.
- Belus primus gladio usus 31 14. (cf. praef. p. XXII).
- Benedictus magistratus Pedonensis 34 22. 27.
- Benedictus presb. S CDXCIX A 52. B 44. DII 10.
- Benenatus v. sp. IV 15.
- Benignus ep. Aquaevivensis S CDXCIX A 15. B 18. DI 4. DII A 10. B 18.
- Bergantinus v. inl. comes patrimonii VIII 23. IX 3. illustris magnitudo tua 254 20. 270 2. cf. praef. p. XXIX; ostgoth. Stud. Neues Archiv 14, 465. — 'Derivatio nullo modo Gothica'. SCHROEDER.
- Boethius (sic scripsi, etsi Boetius est cum in libris titulisque plerisque tum apud Procopium Βοέτιος) v. inl. patricius I 10. 45. II 40. transfert Graeca Pythagorae et Ptolemaei 40 1. plura de eo in libro de stirpe Cassiodori (praef. p. V). — Boethium natum esse c. a. 482 recte Usener (anecd. p. 40) inde collegit, quod captivus a. 523/4 et filios habuit pueros etiamtum (consol. philosoph. 2 4), sed tamen a. 522 functos consulatu, et ipse intempestiva senectute canum se factum esse queritur (cons. 1. metr. 19). litteris mature cum se dedisset tam Latinis quam Graecis, scientia claruit puer etiamtum (Ennodius op. 318 = ep. 7 13). consul processit a. 510, ad quem honorem quae respiciunt epistulae Ennodianae (op. 320 = ep. 8 1. op. 408 = ep. 8 31. op. 415 = ep. 8 37. op. 418 = ep. 8 40), eae de aetate viri tacent, ut par fuit in consule annos nato fere duodetriginta. ob ipsam eam causam cum Usenero (anecd. p. 45) contra Vogelium (praef. ad Ennodium p. XXIII) Ennodii epistolam op. 452 = opusc. 6 scriptam esse iudico ante consula-

- tum *Boethii*, sic enim ibi est: est patricius Cethegus... vir consularis... est Boethius [patricius], in quo vix discendi annos respicis et intellegis peritiam sufficere iam docendi, de quo emendatorum iudicavit electio. patricius fieri non potuit ante inchoatum cursum honorum illustrium neque ex *Ennodii* epistula modo adlegata recte colligitur eum locum eum obtinuisse ante consulatum; nam cum vocabulum ibi in optimo codice supra lineam scriptum sit, fortasse accessit ex interpolatione. ceterum conferenda est de *Boethio* luculenta expositio *Useneri* supra passim citata in commentario ad anecdotum *Holderianum* p. 37 seq. epistulae regis *Theoderici* ad eum quae extant scriptae a *Cassiodoro* quaestore, id est inter annos fere 507—511, his conveniunt eum appellant virum illustrem et patricium; ipsae directae videntur ad privatum, quippe a quo expetatur solidorum examinatio ad trutinam (18 29 seq.; neque enim adsentior *Usenero* anecd. p. 38 id negotium revocanti ad officium comitis sacrarum largitionum) et citharoedi electio (70 2 seq.) et horologii ordinatio (40 1 seq.).
- **Boio* v. sp. I 38. — 'Hypocorisma Germanicae originis sed incertae derivationis: Ulfilano more **Bauja* scripseris'. *SCHROEDER*.
- Bonifatius* papa (a. 530—532) 279 32. cf. praef. p. XXXVII.
- Bonifatius* ep. *Cameritanus* S DI 53.
- Bonifatius* ep. *Foroflaminienis* S DII B 51.
- Baelius* (vide sub voc.) *Bonifatius* ep. *Veliternus* S CDXCIX A 2. B 3.
- Bonifatius* presb. S CDXCIX A 70. B 54.
- Bonus* presb. S CDXCIX A 15. B 17.
- **Brandila* V 32. 161 12.
- **Butila* (dat. *Butilani*) presbyter 56 14.
- Caecilius rhetor Siculus* 243 14.
- Caelianus* v. inl. patricius I 23. 29 17. magnificus et patricius vir 124 9. inter quinque iudices *Basilii* et *Praetextati* 124 9 (cf. *Basilius*).
- Caelius* pro gentilicio in laterculo altero sacerdotum synhodi a. CDXCIX praescribitur cum primis quattuor episcopis *Symmacho Rustico Bonifatio Miseno* tum primis duobus presbyteris *Laurentio* et *Januario*, item in laterculo altero sacerdotum synhodi a. DII episcopo primo *Symmacho*, accedunt aliunde *Caelius Iohannes diaconus* ita appellatus in instrumento a. 506 (vide sub eo) et *Caelius Felix* (papa a. 526—530) in instrumento relato apud *Agnellum* c. 60 (scr. rer. Long. p. 321, 12, ubi a vocabulo quod praecedat recognovimus id separandum est et trahendum ad nomen), denique *Caelius Aurelianus* v. v. episcopus *Ravennas* saec. VI apud *Marinum* pap. 73. V 7.¹) id nomen gentilicium cum in laterculis praeterea ab iis destitutis unicuique inveniatur pluribusque tributum sacerdotibus omnibus et iis fere, a quibus laterculi clericorum ordiuntur, aliquid singulare sine dubio subest: fortasse cum solis sacerdotibus tribuatur, agnomen est vel quodammodo signum per saec. sextum a viris caelestem vitam cupientibus peraeque adsumptum, respondentque aliquatenus hac aetate rei publicae *Flavii* in re sacra *Caelii*.
- Calogenitus* 303 25. 304 3.
- Campanianus* vir disertissimus 271 13.
- Candac* (gen. *Candacis*) 35 23. cf. *Iordanes* *Get.* 50. 265. 266. nomen *Alanicum*.
- Candidus* ep. *Tiburtinus* S CDXCIX A 23. B 26. DI 60. DII A 19. B 28.
- Capuanus* v. sp. V 21. 156 26. 157 14. cf. *röm. Staatsrecht* 1³, 370; *ostgoth. Stud. Neues Archiv* 14, 493.
- Carinus* v. inl. V 28.
- Carosus* ep. ad synhodium missus a rege *Theoderico* S 419 2.
- Carpilio Aetii filius* († 454) 15 14. cf. praef. p. VIII. adn. 4. cognominis est *Fl. Carpilio* domesti(cus) de num(ero) *Bat(avorum)* sen(iorum) tituli *Concordiensis* C. I. L. V 8743.
- Carterius* regendarius praefecti praetorio 347 22.
- Cassianus* ep. *Mutinensis* S DI 8.
- Cassiodorus* genus praef. p. V cf. 15 4 et praef. p. VII.
- Cassiodorus abavus auctoris* 15 26. cf. praef. p. VIII.
- Cassiodorus avus auctoris* v. praef. p. VIII.
- Cassiodorus* v. inl. ac patricius I 3. IV 28. v. ill. atque magnificus 14 4. magnificus vir patricius 28 28. pater auctoris, de quo dictum est praef. p. VIII. IX.
- Magnus Aurelius Cassiodorus Senator* (sic plene titulus variarum, vide l. c. p. IX), plerumque Senator, etiam in epistularum quae continentur libris variarum XI et XII inscriptionibus, item in variarum dedicatione p. 1 et in epistulis regis ad eum datis IX 24. X 27. 28 et ubi in iis ipse se nominat 291 16. 314 5. 327 28 (nusquam *Cassiodorus*): vide praef. p. IX—XI. XXVII—XXXI.
- Castellus* scriniarius actorum praefecti praetorii 346 11.
- Castorius* 89 28. 31. 90 6. 8. *Ennodius* op. 16 = ep. 1, 11 scripsit *Castorio* et *Floro* nobilibus adolescentibus a *Fausto* institutis.
- Castus* ep. *Portuensis* S DI 20.
- Castus* ep. DII A 64.
- Catellus* vir strenuus 162 32.
- Cato*: ducatus eius in Hispania 292 22. quid *Catonem* repetam disciplinarum libros moribus transeuntem? P 467 7.
- Cato minor* de homine antiquae severitatis 29 22 (respicitur *Martialis* praef.: cur in theatrum, *Cato* severe, venisti?) 48 19. praef. p. V. cf. *Usener* ad anecd. *Holderi* p. 33.
- Ceres* dea 191 2. pro segete 259 25.
- Cethegus*: *Rufius Petronius Nicomachus Cethegus* consul ordinarius a. 504 appellatur omnibus quattuor nominibus in papyro *Mariniana* n. 113, tribus primis additis honoribus ex consule ordinario et patricii et magistri officiorum in praescriptione libelli *Cassiodorani* de stirpe sua (praef. p. V). *Flavium* nomen addit titulus *Aeclanensis* C. I. L. IX, 1376 (cf. dicta sub voc. *Flavius*). apud *Ennodium* op. 452 = opusc. 6 (cf. op. 362 = ep. 7, 29) nominatur patricius *Cethegus* eius (*Probinus*) filius vir consularis. teste *Procopio* (b. Goth. 3, 13) a. 545 fuit πρώτος τῆς Ῥωμαίων βουλῆς fugitque tum secundum librum pontificalem (*Vigil.* c. 7) cum *Albino* et *Basilio Constantino* polim. denique in encyclica, quam scripsit papa *Vigilius* a. 552 Febr. 5 (*Mansi* 9, 50; *Iaffé-Kaltenbrunner* n. 931) haec leguntur: clementissimus imperator (*Iustinianus*) dominicorum die, id est

¹) *Marinius*, qui in adnotatione ad papyrum eam p. 252 de insolita *Caeliorum* frequentia in huiusce saeculi instrumentis monuit, *Caelios* item ait appellari papas *Hormisdam* et *Silverium* et antipapam *Laurentium*, secutus opinor in *Hormisda* et *Laurentio* indices *Ughellianos* (I, 13. 1065) et addens *Silverium* utpote *Hormisdae* filium. at in tribus his testimonia deficiunt. *L. Caelium Firmianum* signo *Lactantium* ad *Caelios* hos nemo trahet, nec magis huc pertinet *Sedulius*, si quidem recte *Caelius* dicitur.

V kal. Febr., gloriosos iudices suos ad nos destinare dignatus est, id est Belisarium et Cethegum exconsules atque patricios, nec non et Petrum exconsulem patricium, sed et Iustinum exconsulem et curapalatii et Marcellinum quaestorem.

**Chlodovechus*: Ludoiu rex Francorum II 41. III 4. 70² (nomine tacito) 79 29. cf. *praef. p. XXXII*. — 'Littera h ab Ostrogothis tam tenui sono pronuntiabatur, ut vel prorsus omitteretur (cf. *Unigis, Arigerus*) vel falso praefigeretur (cf. *Hamalus*). itaque locum vocis *Hhudiuh Ludui* obtinuit, -wi syllaba denique usitatioe -win (cf. *Nanduin, Osum*) saepe expulsa est'. SCHROEDER.

Christus S 402 7. 403 12. 404 4. 405 7. 11. 426 8. 430 11. 450 4. 451 3. Christianus 124 2. 331 20. E 389 ep. 1. S 429 20. 431 13. 445 21.

Chrysogonus ep. Albanensis S DI 25. DII A 41. B 35. Chrysogonus presb. S DII 35. 36.

Cicero: Tullius 13 5 (citatur *Brut.* 12, 46.). 178 23 (citatur de or. I, 8, 30). 243 16. P 467 9. Tullianus 243 12. 250 21. 327 10.

Citonatus diac. S CDXCIX A 5. B 4.

Clarus ep. Allifanus S CDXCIX B 7.

Colonicus ep. Foroclodensis S CDXCIX A 35. B 41. DI 64. DII A 40. B 47.

Colosseus v. c. comes regit *Pannoniam Sirmensem* III 23. 91 28. 120 17. officium *etsi Gotho potius quam Romano aptum est* (cf. *ostgoth. Stud. Neues Archiv* 14, 496), nomen ad Gothicam linguam revocari non potest.

Concordius ep. Misenas S DI 18. DII A 52. B 44.

Constantinianus a cura epistularum canonicarum praefecti praetorii 346 15.

Constantinianus vir experientissimus XII 18.

Constantinus ep. Capuanus S CDXCIX A 14. B 17.

Constantinus ep. Utriculanus v. Constantius.

Constantinus ep. E 391 ep. 8.

Constantius v. sp. E 389 ep. 1.

Constantius ep. Venafranensis S CDXCIX A 38. B 44.

Constantius (vel Constantinus) ep. Utriculanus S CDXCIX A 19. B 22.

Constantius episcopus 123 13.

Constantius 257 26.

Consularis v. inl. III 52.

Cornelius v. Tacitus.

Corvini 253 26. 304 24.

**Costula* 160 6. — 'Idem quod *Costila* in diplomate Neapolitano a. 552. nomen hoc vere Gothicum propter litteram o Celticae originis esse praeunte Starkio temere affirmavit Wredius'. SCHROEDER.

Crescentius (non Crescentius) presb. S CDXCIX A 62. B 49. DII 27.

Cresconius ep. Tudertinus S CDXCIX A 5. B 6. DI 29. DII A 8. B 6. 445 16. 448 7. cf. *fragm. libri pontif. Laurentianum* (p. 44 Duch.) in ipso principio.

Crispianus I 37.

Ctesibius v. Metrobius.

**Conigastus* v. inl. VIII 28. Cf. *Boethius consol.* 1, 4: quotiens ego Conigastum in imbecilli cuiusque fortunae impetum facientem obvis excepi?

Cupido ferreus in Dianae templo sine illigatione pendens 41 24. Cf. *Plinius h. n.* 34, 14, 148: magnete lapide architectus Timochares Alexandriae Arsinoes templum concamere inchoaverat, ut in eo simulacrum e ferro pendere aere videretur. *Suidas v. Μαγνήτης. Ampelius* 8, 17.

Cyclopes 204 13.

Cynegesius: Quinigesius E 391 ep. 8.

Cyprianus comes sacrarum V 40. 167 28. 168 11. vir inl. patricius VIII 21. vir magnificus 253 13. vir illustris 254 2. Opilionis filius 168 4. frater et filii eius 252 2. filii eius 252 31. 254 5. cf. *Anonymus Valesianus* 14, 85: Cyprianus, qui tunc referendarius erat, postea comes sacrarum et magister, actus cupiditate insinuans de Albino patricio, eo quod litteras adversus regnum eius imperatori Iustino misisset: quod factum dum revocitus (scr. evocatus) negaret, tunc Boethius patricius, qui magister officiorum erat, in conspectu regis dixit: 'falsa est insinuatio Cypriani: sed si 'Albinus fecit, et ego et cunctus senatus uno 'consilio fecimus: falsum est, domne rex'. tunc Cyprianus haesitans non solum adversus Albinum, sed et adversus Boethium eius defensorem deducit falsos testes . . . Albinus et Boethius ducti in custodiam . . . (Boethium) fecit occidi. *Boethii ipsius verba attulimus sub Albino. videantur praef. p. XXIX et ostgoth. Stud. neues Archiv* 14, 483.

Cyprianus sanctus, natalis eius 262 2.

Cyprianus presb. S CDXCIX A 66. B 52.

Cyprianus diac. S CDXCIX A 2. B 1.

Cyri domus a Memnone fabricata 212 12 (ex Hygino, vide praef. p. CLXXX). P 483 20.

Daedalus 40 23.

**Daila* 160 6. — 'Est *Dagila* stili Ulfilani'. SCHROEDER.

Daniel III 19.

Danus (gen. Dani) famulus 340 9.

Datus episcopus Mediolanensis XII 27: sanctitas vestra 383 6. 13. cf. *Procopius bell. Goth.* 2, 7 ad a. 538: ὁ Μεδιολάνων ἱερεὺς Δάτιος καὶ τῶν πολιτῶν ἄνδρες δοκίμοι ἐς Ῥώμην ἀγχιζόμενοι Βελισαρίον ἐθέοντο ἡρόοντες ὀλίγους στίσι ἐμπέμψαι. αὐτοὶ γὰρ ἱκανοὶ ἰσχυρίζοντο εἶναι οὐ Μεδιόλανα μόνον, ἀλλὰ καὶ Αἰγυπτίαν ὅλην πόλιν οὐδὲν Ῥόδιον τε ἀποστήσαι καὶ βασιλεὶ ἀνασώσασθαι. *liber pontif. in vita Silverii a. 536/537* (1 p. 291 Duch.; pendet inde *Paulus hist. misc.* 16, 18): eodem tempore tanta famis fuit per universum mundum, ut Datus episcopus civitatis Mediolanae relatio ipsius hoc evidenter narravit eo quod in partes Liguria mulieres filios suos comedissent penuriae famis, de quas rettulit ecclesiae suae fuisse ex familia. *epistula Cassiodori supra citata scripta non post a. 536 respicit ad eandem annonae caritatem a Procopio b. Goth.* 2, 20 sub a. 538 commemoratam, continuatam videlicet per aliquot annos. eiusdem Datus meminit *Gregorius papa dial.* 3, 4: eiusdem principis (Iustiniani) tempore cum Datus Mediolanensis urbis episcopus causa fidei exactus ad Constantinopolitanam urbem pergeret, Corinthum devenit. cf. *praef. p. XXXVIII*.

David: Davitica lyra 72 1.

Decii 82 18. 28. 253 25. 287 22. 289 7. P 467 4. cf. Inportunus, Paulinus, Venantius.

Decius v. inl. et patricius II 33. vir magnificus et patricius 64 14. 124 8. inter quinque iudices *Basilii et Praetextati* 124 9. (cf. *Basilii*). in *Tarracensibus titulis C. I. L. X*, 6851. 6852. ad paludis *Pomptinae exsiccationem in epistula illa celebratam et ipsis spectantibus appellatur ex prosapie Deciorum Caec(ina) Mav(ortius?) Basilii Decius v. c. et inl. ex p. ū., ex ppō, ex cons. ord. (a. 486: cf. ostgoth. Stud. neues Archiv* 14, 244), pat.

Decius ep. Trium Tabernarum S CDXCIX A 7. B 10.

Decoratus advocatus 145 8. 32. 146 3. quaestor

- 144 23. *idem videtur nominari ab Ennodio* (v. ind. Vogelii p. 352). cf. Boethius consol. 3, 4: tu... num tandem tot periculis adduci potuisti, ut cum Decorato gerere magistratum putares (scr. putareres), cum in eo mentem nequissimi scurrae delatorisque respiceres?
- Decoratus vir devotus V 31.
- Despotius v. sp. II 23.
- Deusdedit scriba Ravennas XII 21.
- Diana in caelo Luna, in silvis domina, apud inferos Proserpina 168 29. Diana Scythica 168 27. templum Ephesi 212 9. in templo eius Cupidinis ignum 41 24.
- Diomedes aereus bucinans 40 27.
- Dionysius presb. S CDXCIX A 39. B 38.
- Dominicus presb. S CDXCIX A 50. B 45.
- Domitianus I 18.
- Domitius v. sp. 58 5. 12. 16. 131 29.
- Domninus presb. S CDXCIX A 40. B 29.
- *Duda saio IV 32. 34. 132 1. v. sp. comes IV 28. 126 20: cf. ostgoth. Stud. neues Archiv 14, 478 adn. 3. — 'Duda uel Dudda (duplex consonans saepius redit in hypocorismatibus), hypocorisma ut exempla Theodisca docent nominis *Laudulfus* uel similis nominis cum syllaba *Liud-* compositi'. SCHROEDER.
- Dulcitius ep. sancti Anthimi S DI 76.
- Dulcitus ep. Sabinensis S CDXCIX A 28. B 33.
- Dulcitus ep. S DII A 61.
- *Dumerit saio VIII 27. — '*Dûmarid* = Theotisce'.
- **Tuomrât* nomen saionis officio bene conveniens'. SCHROEDER.
- *Ebba v. Ibba.
- Ecdicius vir honestus II 4. filii eius 58 24.
- Elpidius v. Helpidius.
- Epiphanius v. sp. consularis provinciae Dalmatiae V 24. cf. praef. p. XXIX.
- Epiphanius ep. Beneventanus S CDXCIX A 36. B 42.
- Epiphanius presb. S CDXCIX A 26. 41. 68. B 22. 39. 53. DII 3. 6.
- *Ereleuva v. Hereleuva.
- Eucarpus ep. Messanensis (?) S. DI 34. DII B 21.
- Eucharistus E 389 ep. 2 2. 11. 17. 18. 19. 21. 24.
- Euclides geometres s. geometricus 40 20. 204 21.
- Eufraxius acolytus 101 s.
- Eugenius (gen. Eugenetus, 250 24, dat. Eugeniti 20 15, acc. Eugenitem 21 16) v. inl. magister officiorum (cf. praef. XXVIII) I 12. 21 16. eloquentissimus 250 24. passim laudatur ab Ennodio (v. ind. Vogelii p. 353). creditur frater fuisse Olybrii.
- Eulalius ep. Syracusanus S. DII A 3. B 4. 447 16. 448 7. fortasse is ad quem scripsit Ennodius op. 88 = ep. 3, 18.
- *Euricus rex Wisigotharum (a. 466—485) 80 4. 166 5. — 'Utrum ex syllaba eadem sit quae aiva moris Ulfilani pro certo affirmari nequit, sed cf. Euricus cum Theot. Ewiriū, Eriū, Eurithus (Wisigothice) cum Theot. Ewiriāt'. SCHROEDER.
- Eusebius v. inl. IV 48. *idem fortasse* Eusebius praefectus urbis Ticini apud Anonymum Valesii 14. 87.
- Eusebius ep. Fanestris S DII A 71. B 64.
- Eustasius ep. Cremonensis S DI 32.
- Eustasius ep. DII A 7.
- Eustorgius vir venerabilis ep. Mediolanensis I 9. 63 10. vir beatissimus 63 10. sanctitas vestra 18 20.
- beatitudo vestra 18 13. Laurentio successit; meminit eius Ennodius in carmine op. 379. cf. Ughelli Ital. sacr. 4² p. 55.
- **Eutharicus Theoderici gener* (nom. non enunt.). 291 24. P 470. consul creatus 231 13. cf. praef. p. XXXVI et ostgoth. Studien neues Arch. 14, 241. 243. 528.
- Eutropius V 13.
- Eutyches presb. S CDXCIX A 63. B 60.
- Euty chius ep. Tranensis S DI 38. DII A 23. B 36.
- Fabius Cunctator P 467 5.
- Faustus praefectus praetorio I 14. 26. 34. 35. II 5. 9. 26. 30. 37. 38. III 47. 51. IV 36. 38. 50. praefectus vir magnificus 89 31. comaeum accipit 90 26. v. ill. III 21 illustris 37 17. illustris magnificentia tua 49 28. 61 4. praecelsa magnificentia tua 22 7. 63 27. magnitudo tua 34 17. — *Fuerunt per hos annos consules Fausti duo, alter a. 483* (ostgoth. Stud. neues Archiv 14, 244) dictus in epitaphio urbano inscr. chr. I n. 882 Aginantius Faustus (ad hunc annum refert Rossius, quoniam nomen non convenit consuli a. 490), cui propterea item attribuimus titulos duos urbanos C. I. L. VI 1796, 31 (cf. p. 857 d 2): [A]ncicii Acilii Acinat[ii] Fausti praef. annones urbis [Romae] et n. 526 = 1664: simulacrum Minerbae abolendo incendio tumultus civilis igni tecto cadente contractum Anicius Acilius Aginatus Faustus v. c. et inl. praef. urbi vic. sac. iud. in melius integro proviso pro beatitudine temporis restituit; alter a. 490 (ostgoth. Stud. neues Archiv 14, 247), qui in documentis anni eius et sequentis non dubius appellatur modo Flavius Faustus iunior, modo Probus Faustus (Rossi inscr. chr. I p. 399. 412 seq.). *idem* distinguuntur ita, ut alter appelletur Faustus Albus (Ennodius op. 301 = ep. 6, 34: magnitudo vestra), alter Faustus Niger (Anon. Vales. 12 57); sed utri ex consulibus illis alterum utrum cognomen datum sit et uter intellegatur, ubi de Fausto nude agitur, parum certum est. Gelasius papa a. 493 commonitorium dedit ad Faustum magistrum fungentem legationis officio Constantinopoli (ep. 10 Thiel) et ait a. 494 scribens ad Anastasium imp. (ep. 12 Thiel): Faustus magister et Irenaeus v. inl. atque eorum comites publica legatione fungentes ad urbem reversi. eodem videntur referri quae infra in Festo relata sunt ex Anonymo Valesiano de legatione Fausti Nigri ad Zenonem († 491) et Anastasium. Faustus apud Ennodium qui passim commemoratur utpote affinis eius (Ennodius 13, 29 Vogel), fuit ex Corrinorum familia (Sidonius ep. 1, 9 de patre), coniunctus cum Valerio Messallio (nam Arvenum, de quo id significat Macrobius sat. 1, 6, 26, saec. IV exeuntis virum ad hanc propaginem pertinere recte observavit Rossius inscr. chr. I p. 328, reditque in ea cognomen Messallae), filius Gennadii Avieni consulis a. 450 (Sidonius l. c.; patrem Fausti et ipsum consulem fuisse Ennodius significat p. 14, 13, Avieni nomen ei fuisse ex nomine nepotis recte colligitur), frater Stephaniae (Ennodius p. 305, 21), maritus Cynegiae consanguineae Sidonii (Vogel in indice p. 351), pater Avieni (vide sub eo nomine) et Messallae Ennodii consulis a. 506 (Ennodius p. 275 20. 299 s), consul, quaestor (Ennodius p. 74 18, quam quaesturam Vogelius p. XVI ad a. 506 adscribit nescio an recte), praefectus praetorio (Ennodius p. 286 op. CCCLXVI p. 304 30. 305 21. 306 26), in turbis ortis inter Symmachum papam et adversarium eius Laurentium contra Festum caput senatus et Probinum exconsulem principes partis Laurentianae qui pro

- Symmacho maxime pugnabat Faustus ex consule* (teste libro pontificali in vita Symmachi c. 3, 78 cf. Avitus ep. 34 [31]) videtur idem esse, unde Avitus episcopus Viennensis de controversiis us ad senatum urbis ita epistolam dedit, ut eam inscriberet Fausto et Symmacho (scilicet cos. a. 485) senatoribus (vide p. 418). etiam Faustus Cassiodori videtur esse idem atque Ennodianus et praefecturam praetorii exercuisse per annos fere 507—511, cum inter Cassiodorianas epistulas eorum annorum praeter directas ad ipsum numero multas nullae sint ad alium praefectum praetorio datae (cf. praef. p. XXVIII). non recte Vogelius in praef. ad Ennodium officium ei coartavit propterea quod rex bis ei multam minatur (6112. 901) nec rectius ex indulgentia Sipontinis in biennium concessa (6714) collegit administrationem eius et ipsam biennalem fuisse.
- Faustus adultus filius Fausti illustris in senatum receptus per a. 507/9 374 num sit praecedentis filius, dubium.
- Faustus defensor ecclesiae Romanae (sic Gelasius papa in ep. coll. Brit. n. 45 p. 11 Loewenfeld et in epp. apud Thielium p. 496. 498) accusator Eucharisti E 389 ep. 2 11. 13. 14. 16. 17. 18. 19. 21.
- Felicissimus ep. Caudinus S CDXCIX A 33. B 38.
- Felix v. inl. consul ordinarius (a. 511) II 2. III 39. 46 11. 48 9. cf. ostgoth. Studien neues Arch. 14, 241.
- Felix v. cl. I 7.
- Felix papa (a. 526—530) p. 246 2. cf. praef. p. XXXVII.
- Felix ep. Atellanus S DI 49.
- Felix ep. (Faliscus et) Nepesinus S CDXCIX A 50. B 55. DI 42. DII A 37. B 43. 61.
- Felix ep. Interamnus S DI 3. DII A 6. B 5.
- Felix ep. S DII A 44.
- Felix presb. S CDXCIX B 13.
- Felix clericus Nolanus E 390 ep. 5. 391 ep. 8.
- Felix vir prudentissimus minister praefecti praetorii 326 21.
- Ferriolus v. sp. I 36.
- Ferrocinctus apparitor III 20.
- Festus v. inl. patricius I 15. 39. II 22. III 10. senatus prior 22 14. magnificus et patricius 27 7. magnitudo tua 22 13. Consul a. 472. Anonymus Valesianus 11, 53 ad a. 490: mittens legationem Theodericus Festum caput senati ad Zenonem imperatorem et post alia 12, 64: facta pace cum Anastasio imperatore per Festum de praesumptione regni (inter eos locos quod interponitur 12, 57: Theodericus . . . in legationem dixerat Faustum Nigram ad Zenonem . . . cognita morte eius, antequam legatio reverteretur . . . occidit Odoacrem, cum ad eandem legationem spectare videatur, in neutro vocabulo librarii videntur errasse, sed legationem eam tam Festus quam Faustus administrasse, nam Festi nomen defendit quod additur de capite senatus, Fausti qui in Fausto allati sunt loci Gelasiani). liber pontificalis in vita Symmachi 5, 78: Festus caput senati ex consule et Probinus exconsule coeperunt intra urbem Romam pugnare (pro Laurentio papa contra Symmachum) cum aliis senatoribus et maxime cum Fausto exconsule. liber pontif. Laurent. (p. 46 Duch.): (rex Theodericus) patricio F[esto] praecepta dirigit, admonens, ut omnes ecclesiae tituli Symmacho reformentur et unum Romae pateretur esse pontificem. quod ubi Laurentius comperit, urbem noluit diuturna conuentione vexari ac sua sponte in praediis memorati patricii Festi sine dilatione concessit ibique sub ingenti abstinentia terminum vitae sortitus est. Ennodius op. 452 = opusc. 6, 19: patricii Festus et Symmachus . . . ab urbe sacratissima non recedunt: in ipsis est curiae principatus. Cf. ostgoth. Stud. 14, 244. 489.
- Fidelis v. inl. quaestor VIII 18. 249 11 pater advocatus Mediolanensis 250 20. cf. praef. p. XXIX. Ennodius op. 362 = ep. 7, 29 et epistula Iohannis II a. 534 supra sub Ampelio citata et Procopius bel. Goth. 1, 14 ad a. 536: Φιδέλιον πέμφαντες (Romani) ἄνδρα ἐκ Μεδιολάνων ὁρμώμενον . . . ὃς δὲ Ἀνταρχίου παρέδωκεν πρότερον χριστιανὸν δὲ τὴν ἐσχέρην ταύτην καλεῖσθαι Ῥωμαίων Βελισάριον ἐς Ρώμην ἐκδίδον. creatus mox praefectus praetorio a Belisario in pugna quadam cecidit (Procopius b. G. 1, 20. 2, 12).
- Firminus 97 27. cf. Ennodiana indicis Vogelii p. 354.
- Flavius pro gentilicio tamquam communi his saeculis quomodo invaluerit explicare studui ostgoth. Stud. neues Archiv 14, 536. Cassiodorus ut nunquam gentilicium enuntiat, ita hoc quoque abstinet; invenitur in actis datum Arieno consuli, Theoderico regi, aliis passim. hoc notabile quod ubi nomina omnia curiose enuntiantur, Flavius abest etiam in iis, quos Flavius appellant monumenta vulgaria. ita ipsum Cassiodorum vidimus (praef. p. VI) Flavius Senatorem appellari in epistula papae Symmachi, eo nomine non uti in tituli variarum plena nuncupatione; ita Cethegum consulem a. 504 Flavius appellat titulus sepulchralis vulgaris, non utuntur eo nomine duo alii loci plenaria appellatione insignes (vide sub eo). minus caute igitur contendit Rossius (inscr. chr. 1 p. 450) Flavius Opilionem et Rufinum Opilionem distinguendos esse propter gentiliciorum diversitatem; immo a Rossio provocabimus ad Rossium alibi (l. c. p. 426) sic pronuntiantem: 'Flavius nomen adeo vulgare in magnae dignitatis viris hoc saeculo erat, ut mirandum paene sit consulem aliquem eo caruisse'.
- Florentinus vir devotus comitiacus VIII 27.
- Florentius ep. Plectinus S CDXCIX A 44. B 49. DII A 53. B 42.
- Florianus v. sp. I 5.
- Fortunatus ep. Anagninus S CDXCIX A 29. B 34. 36. DI 39. DII A 29. B 31.
- Fortunatus ep. Fulginas S CDXCIX A 47. B 51. DI 12. DII A 21. B 29.
- Fortunatus ep. Suessanus S CDXCIX A 16. B 19. DI 54. DII A 5. B 19.
- Fortunatus presb. S DII 21.
- *Fridibadus 136 26.
- Frontosus 161 3. 162 13.
- *Frumarith saio II 13.
- Fulgentius archidiaconus S CDXCIX diac. 1. 402 1.
- Galatea 71 5.
- Gaudentius ep. Salernitanus S CDXCIX A 60. B 65.
- Gaudentius ep. Tadinus S CDXCIX A 49. B 53.
- Gaudentius ep. Vulsinensis S CDXCIX A 58. B 62. 63.
- Gaudiosus cancellarius provinciae Liguria XI 14.
- *Geberic v. sp. IV 20.
- Gelasius papa (a. 492—496): epistulae eius E 389 — 391 epp. 3 — 8.
- Gemellus v. sp. III 16. 18. 32. 41. IV 12. 19. 21. v. sp. vicarius praefectorum 88 14. Aridus in ep. 35 [32] scripto Liberio praefecto Galliarum mentionem facit viri spectabilis vicarii eius Gemelli

- viri magnifici. *cf. praef. p. XXIX et ostgoth. Stud. neues Archiv* 14, 461. 15, 181.
- Genesisius v. sp. VIII 30. 258 17. sublimitas tua 258 24.
- Genesisius presb. S CDXCIX A 37. B 37.
- *Gensimundus toto orbe cantatus 239 2. — 'Gensimundus pro Gesimundo, Ulfilani moris *Guisamunps.* n litteram interpositam ab usu Romanarum vocum vicensimus, tensaurus repetitam esse volunt, quae res non extra dubium posita est'. SCHROEDER.
- *Gensiricus rex Vandalorum 15 30.
- Germanus ep. Pisauensis S CDXCIX A 21 B 24.
- Germanus ep. legatus a rege Theoderico ad synodum a. 501 S 419 2. *cf. fragm. libri pontif. Laurent. (p. 47 Duch.) in ipso principio.*
- Germanus 98 10.
- Gerontius ep. Ficucensis S DI 9.
- Gerontius ep. E 391 ep. 7. S DII A 56.
- *Gesalecus rex Visigotharum (a. 507—511) 170 11. 34. *cf. praef. p. XXXVI.*
- *Gesila saio IV 14. — 'Formae casuum hypcorismatum in -a partim flexionem Gothicam sequuntur (velut *Quidila, Quidilamis*) partim Latinam (velut *Gesilae, Gildilae, Gudilae*)'. SCHROEDER.
- *Gildila vir sublimis comes Syracusanae civitatis IX 11. 14. sublimitas tua 279 8. *cf. praef. p. XXIX.*
- Gordianus presb. S CDXCIX A 4. B 4.
- *Gudeliva regina uxor Theodahadi scribit Theodora Augustae X 21. 24. *cf. Procopius b. Goth. 1, 6: δ Θεύδατος ... ἀπολόγησεν Ἰουστινιανῷ βασιλεὶ τῆς ἡγεμονίας ἐκτίσασθαι καὶ κατὰ ταῦτα αὐτὸς τε καὶ ἡ γυνὴ ὁμοσε.* — 'Ulfilano stilo *Gudaliba* formandum est'. SCHROEDER.
- *Gudila inter maiores domus regiae S 422 8. 20. 425 27. 429 4. *dux ut videtur* 159 24. eiusdem esse videtur titulus adseruatus Ravennae, origine fortasse *Faventinus C. I. L. XI 268: [iubente pijissimo et clementissimo] rege Theoderico* vir subl. Gudila com | . . . [et cura]tor (2 *cf. ostgoth. Stud. neues Archiv* 14, 493) r(ei)p(u)b(licae) hanc stat[ua]m terrae m[oto] conlapsam | [statuit n]oviter super | [marmorea] vase ad ornatum | [curiae?] Faventinae | [?] propri[ae] civitatis. *cf. ostgoth. Stud. neues Archiv* 14, 514.
- *Gudila ep. II, 18: reverentia vestra 56 25. *nomen redit apud Iordanem Rom. 65.*
- *Gudinandus saio V 19.
- *Gudisal saio IV 47. — 'Formam originariam huius nominis fuisse *Gudigisl* (vel interposito c euphónico *Gudigisl*) arbitror, quae contracta in *Gudisl* (*cf. Daila, Ailulfus* s. n. *Aliulfus*) abiisse videtur, deinde immisso vocali 'svarabhakti' *Gudisal* (*Gudiscal*) effectum est, quam vocem librarii facile cum voce usitatissima *Godescalc* (*cf. praef. p. XL*) hic illic commutaverunt'. SCHROEDER.
- *Guduin saio V 27. v. sp. V 30. — 'Lectionem codicum LR *Gudui* (Theotisce *Gotawih*) reiecimus, quia Cassiodorum a nominibus in *wi(h)* abhorruisse ex Chlodowichi nomine constanter in *Luduin* mutato apparere videtur'. SCHROEDER.
- *Gundibadus rex Burgundionum I 46. III 2. 78 19. 79 29. *cf. praef. p. XXXII.*
- Hamali v. Amali.
- Hannibal 103 10.
- Harpocras (*acc. Harpocran ut apud Plinium ad Trai. 10*) Isidis filius 153 23.
- *Hasdingi Wandalorum gens regia 267 12. — 'De *Hasdingorum* stirpe *cf. Müllenhoffium in Hauptii ephem. vol. XII 347*'. SCHROEDER.
- Hector 58 30.
- Helenus auctor Graecorum 243 7. *cf. Kremmer de catalogis heurematum (Lipsiae 1890) p. 79.*
- Heliodorus cognatus Cassiodori tum cum in Oriente morabatur Theodericus (*id est ab a. c. 451 ad a. 488*) per annos duodeviginti praefecturam (*quae non determinatur*) ibi exercuit 15 32: *cf. praef. p. VII.*
- Heliodorus commentariensis praefecti praetorio 347 17.
- Helladius pantomimus 25 23. 32 22. 25.
- Helpidius ep. Volaterranus S DI 65. DII A 46. B 48.
- Helpidius diaconus IV 24. *cf. quae de ipso cognominibusre viris composuerunt Peiper ad Arithum p. 315 et Vogel ad Ennodium p. 354.*
- Heraclaeus vir venerabilis presbyter legatus Iustiniani 313 18.
- Hercules 163 1. 139 7.
- *(H)ereleuva (Hereleuva vel Ereleuva E, Erelieva Iordanes, Erelilva Anon. Val.) regina mater Theoderici, post baptismum Eusebia (Anon. Vales. 12, 58). epistulae ad eam E 390 ep. 4. 5. sublimitas tua ep. 4. *cf. index ad Iordanem p. 144.*
- *Herminafridus rex Thuringorum maritus Amalabergae filiae sororis Theoderici Amalafredae IV 1. *cf. praef. p. XXXV.*
- Heron metricus 107 31.
- Hilarus ep. Tempsanus S DI 15 = 43.
- Hilarus ep. S DII A 36. 50.
- Hilarus presb. S CDXCIX A 51. B 57. DII 15.
- *Hildericus rex Wandalorum IX 1. *cf. praef. p. XXXVIII.*
- Homerus 36 22.
- Honoratus v. inl. quaestor V 3. 145 8. 12. 146 21. *cf. praef. p. XXIX et Ennodii ad Honoratum epistulae op. 64 = ep. 2, 27.*
- Honorius praef. urb. X 30. *cf. praef. p. XXX.*
- *Horatius: Flaccus poeta 3 8 (*citatur ep. I, 18, 71.*).
- Hormisda diaconus S DII 3. 444 17. 445 16. 446 16. 20. *episcopus deinde per a. 514—523 ecclesiae Romanae praefuit.*
- *Humimundus v. Unimundus.
- Ianuarius vir venerabilis episcopus Salonitanus III 7.
- Caelius (*vide sub voc.*) Ianuarius presb. S CDXCIX A 2. B 2.
- Ianuarius discussor 131 11.
- Ianuarius filius Iohannis 128 18.
- *Ibba vir sublimis dux IV 17. *Iordanes Get. 58, 302. post narrationem de recepto Sirmio a. 504: non minore tropeo de Francis per Ibbam suum comitem in Gallis adquisivit plus triginta milia Francorum in proelio caesa. cf. praeterea praef. p. XXXVI ad V 43. 44.* — 'Hypocorisma vetustum, ut videtur nominis compositi *Hildibadus*'. SCHROEDER.
- *Ildericus v. Hildericus.
- Importunus v. Inportunus.
- Indus rex Scythiae argenti repertor 129 19. (*cf. praef. p. XXII.*)
- Innocentius ep. Ferentinus S DI 17.
- Innocentius ep. Forosempronensis S CDXCIX A 34. B 39. DI 41. DII A 12. B 41.
- Innocentius ep. Mevanas S CDXCIX A 8. B 11. DI 30.

Innocentius ep. Tifernas Tiberinus S DI 44. DII A 38. B 56.
 Innocentius ep. S DII A 48. 54.
 Inportunus v. inl. consul (a. 509) 29 12: patricius creatus III 5. 81 29. 83 s. vir illustris et magnificus 83 7. consanguineus Deciorum 82 18. 28. laudantur pater et patruus 81 17. et ipse et fratres tres consulares 82 22. 83 5. a. 523 Constantinopolim ixit legatus (vide sub Theodoro). — Rossius (inscr. chr. 1, 493) patrem conicit esse Venantium cos. a. 484, patruum aut Decium cos. a. 486 aut Albinum cos. a. 493, fratres Paulinum cos. a. 498 et Venantios duos consules a. 507 et 508.
 Inquilina 130 28.
 Iohanna vidua Andreae 157 31.
 Iohannes v. sp. consularis Campaniae III 27. IV 10. cf. praef. p. XXVIII.
 Iohannes v. sp. referendarius VIII 25. cf. ostgoth. Stud. neues Archiv 14, 482.
 Iohannes v. sp. curator cloacarum sub praef. urbis 94 24. 95 3. 96 1. cf. ostgoth. Stud. neues Archiv 14, 492.
 Iohannes archiater IV 41.
 Iohannes apostolus S 430 17.
 Iohannes papa IX 15. X 12. 281 32. cf. praef. p. XXX. XXXVIII et acta a. 530 edita neues Archiv 11, 368.
 Iohannes ep. Ariminensis S CDXCIX A 20. B 23. DI 58.
 Iohannes ep. Spoletinus S CDXCIX A 37. B 43. DI 31. DII A 16. B 22.
 Iohannes ep. Turritanus (?) S DI 66.
 Iohannes ep. Vibonensis S CDXCIX A 48. B 52.
 Iohannes ep. E 391 ep. 7. S DII A 22.
 Iohannes presb. S CDXCIX A 19. 57. B 19. DII 30.
 Iohannes diac. S CDXCIX A 7. B 6. DII 2. eiusdem extat, adhaerens in libris scriptis actis synhodi a. 499 (vide p. 395) libellus Iohannis diaconi, quem obtulit sancto papae Symmacho hic (Thiele epist. pontif. l. p. 697): Caelius (vide sub voc.) Iohannes diaconus ecclesiae Romanae, qui me ad tempus ab ecclesia separavi, agnoscens errorem meum spero misericordiam beatitudinis vestrae et reintegrari me unitati, consentiens quae veneranda synodus indicavit atque constituit, anathemizans Petrum Altinatem et Laurentium Romanae ecclesiae pervasorem et schismaticum. quod si aliquando similia adtemptavero in ea causa, de qua veniam ab apostolatu vestra merui, tunc ecclesiasticae subiaceam ultioni. quod manu mea perscriptum obtuli sub die XIV kal. Oct. Fl. Messala v. c. cos. (506 Sept. 18.).
 Iohannes apparitor II 21.
 Iohannes v. c. arcarius V 7. 147 18. 25.
 Iohannes cancellarius praefecti praetorio XI 6. praerogativarius factus 347 9.
 Iohannes cononicarius Tusciae in officio praefecti praetorio XI 38.
 Iohannes liquatarius (?) Ravennas XII 17.
 Iohannes mercator 83 17.
 Iohannes lanuarii pater 128 16. 18.
 Ionos rex Thessaliae aeris repertor 95 28 (v. praef. p. XXII).
 Ioseph patriarcha 384 28. 385 20. tamquam primus praefectus praetorio 176 3. 251 18.
 Iovinus curialis 102 19.
 Iovinus presb. S CDXCIX A 13. B 16.
 Isis velificiorum inventrix 153 28. cf. praef. p.

XXII et Kremmer de catalogis heurematum p. 84.
 Ithacus v. Ulixes.
 Iucundus ep. Augustanus S DI 55. DII A 9. B 8.
 Iulianus comes patrimonii I 16. Ennodius op. 125 = ep. 4, 7 scripsit Iuliano v. i. c. p. (cf. ind. Vogel. p. 355). cf. praef. p. XXVIII et ostgoth. Stud. neues Archiv 14, 465.
 Iulianus presb. S. CDXCIX A 58. 65. B 50. 61. DII 25. 28.
 Iulianus 87 5.
 Iulius papa: basilica eius S 427 12.
 Iuno 214 1.
 Iupiter: Iovi dicati patricii 175 9. stella Iovis 350 6. simulacrum Iovis Olympici 212 11.
 Iustiniano imperatori vel Augusto epistulae scriptae X 1. 8 ab Amalasuintha; X 2. 9. 15. 19. 22. 25. 26 a Theodahado; X 32 a Witigi; XI 13 a senatu urbis Romae.
 Iustino imperatori epistula scripta VIII 1 ab Athalarico. cf. praef. p. XXXVI.
 Iustinus presb. S CDXCIX A 7. B 12.
 Iustus ep. Acherontinus S CDXCIX A 45. B 30.
 Iustus ep. Signinus S DI 69 DII B 58.
 Iustus sextus scholarius in officio praefecti praetorio 347 6.
 Laetus 165 25.
 Laevinus: Pyrro testante praeconium in quo tantum valere virtutes ut eum in acie positus laudaret inimicus P 468 1. cf. Plut. Pyrrh. 16.
 Lampadius ep. Urbisalviensis S CDXCIX A 63. B 68.
 Laurentius vir experientissimus XII 23. 379 s. 380 33.
 Laurentius ep. Bergomas S DI 33.
 Laurentius ep. Bovianensis (Boensis DI) S DI 11. DII A 13. B 37.
 Laurentius ep. Mediolanensis S DI 1. DII A 1. B 2. 419 3. 447 6. 448 6. multa de eo habet Ennodius (v. indicem Vogelii p. 355) et in dictione in natale eius (op. 1. c. 20. 21.) ait, cum propter schisma in ecclesia Romana ortum ibi ex variis provinciis episcoporum turba confluxisset, Laurentium eos quasi duces tenuisse.
 Laurentius ep. Trebeas S CDXCIX B 27.
 Laurentius ep. S DII A 30.
 Caelius (vide sub voc.) Laurentius archipresb. S CDXCIX A 1. B 1.
 Laurentius presb. 122 18. S CDXCIX A 61. B 59. DII 31.
 *Leodefridus saio 103 20.
 Leontius v. sp. 107 6.
 Leucothea v. ind. loc.
 Liberius praefectus praetorio Galliarum VIII 6. patricius praefectus Galliarum 330 1. praesentanea dignitas 330 5 (vide infra). patricius 55 8. 56 5. 97 21. — Petrus Marcellinus Felix Liberius (sic plene subscripsit concilio Arausicano a. 529 concil. Gall. 1 p. 946), ἀνὴρ καλὸς τε καὶ ἀγαθὸς διαφερόντως teste Procopio bell. Goth. 1, 4, sic Odovaceris (malim Odovacri; † a. 493) integerrimis parebat obsequiis, ut nostra (Theoderici) post fuerit electione dignissimus 55 9. deinde referente Anonymo Valesiano 12, 68 (Theodericus) Liberium praefectum praetorii (Italiae), quem fecerat in initio regni sui, fecit patricium et dedit ei successorem (cf. praef. p. IX). postea, scilicet extremis annis Theoderici († 526) et regnante Athalarico Gallis praefuit (cf. ostgoth. Stud. neues Archiv 14, 462)

testibus Cassiodoro locis supra citatis et actis item laudatis concilii Arausicani, quod convenit a. 529 ad dedicationem basilicae, quam illustrissimus praefectus et patricius Liberius in Arausica civitate . . . construxit (conc. Gall. 1 p. 937), cui ipse subscripsit v. c. et inl. praefectus praetorio Galliarum atque patricius. Aviti ep. 35 [32] inscripta est Liberio praefecto. inter plures ad eum datus ab Ennodio (v. indicem Vogelii p. 357) epistulas op. 447 = ep. 9, 23 significat Gallias a Theoderico receptis eum praefectum esse et vota facit, ut . . . ordinatis illis (Galliis), quibus civilitatem post multos annorum circulos intulisti, quos ante te non contigit saporem de Romana libertate gustare, ad Italiam tuam . . . reducaris. sub Athalarico creatus est patricius praesentalis, quo spectat praesentanea dignitas supra citata (cf. ostgoth. Stud. neues Archiv 14, 506). est inter eos ad quos scripsit papa Iohannes a. 534 (vide sub Ampelio). eodem anno iussu Theodahadi ad Amalasuinthae captivitatem excusandam missus ad Iustinianum caede illius audita mentiri nescius imperatori totam rem aperuit (Procop. bell. Goth. 1, 4). per a. c. 538—541 rexit Aegyptum creatus praefectus Augustalis (Procopius hist. arc. 27, 28). extremis annis belli Gothici a Iustiniano contra Totilam missus neque in Italia neque in Sicilia quicquam profecit ἐγκατο- γέρον μάλιστα καὶ ἀνελκίτης πολέμιων ἐργῶν (Procop. bell. Goth. 3, 36, 37, 39, 40, 4, 24; Iordanes Rom. 385). post haec cum in Hispania Athanagildus ab Agila defecisset, Iustinianus classi quam eo misit c. a. 554 Liberium praefecit (Iordanes Get. 58, 303). monasterii a Liberio patricio in Campania fundati meminit Gregorius papa (ep. 9, 24, 73: dial. 2 c. 35). monumentum eius extitit Ravennae inscripto titulo hoc (C. I. L. XI 382): Humano generi legem natura creatrix | hanc dedit, ut tumuli membra sepulta tegant. | Liberii soboles patri matrique sepulchrum (triste ministerium!) mente dedere pia. | hic sunt membra quidem: sed famam non tenet urna, | nam durat titulus nescia vita mori. | rexit Rumuleos fasces currentibus annis (intellege praefecturam Italiam per annos plures continuatam): | successu parili Gallica iura tenens. | hos non in belli (traditur imbelli) pretio mercatus honores, | sed pretium (traditur precio) maius detulit alma fides. | Ausoniae populis gentiles rite cohortes | disposuit, sanxit foedera, iura dedit (cf. Ennodius ep. 447: illas innumeras Gothorum catervas vix sentientibus Romanis larga praediorum conlatione ditasti: nihil enim amplius victores cupiunt et nulla senserunt damna superati). | cunctis mente pater, toto venerabilis aevo | ter senis lustris (traditur teredenistris) proximus occubuit. | o quantum bene gesta valent, cum membra recedunt! | nescit fama mori: lucida vita manet (traditur mane). cursu honorum eo quoque nomine memorabilis est, quod per tempora Gothica utpote Romanus Liberius non sustinuit nisi officia civilia, contra sub Iustiniano sublato Gothorum privilegio ad militaria pervenit.

Liberius v. sp. 120 3. 135 7.

Libertas v. ind. loc. sub Roma.

Litorius presb. S DII 19.

*Livvirit comes V 35. v. sp. V 39. — 'Hoc nomen minime comparandum esse cum Theot. Leobrat Kögelius (Anz. f. deutsches Alterthum XVIII 57) docuit'. SCHROEDER.

Lucianus ep. Tarquiniensis S CDXCIX A 41. B 47.

Lucinus v. cl. cancellarius Campaniae in officio praefecti praetorio XI 37.

Lucinus scriniarius curae militaris in officio praefecti praetorii 346 21.

Luduin v. Chlodovechus

Lutorius presb. S CDXCIX A 27.

Luna v. Diana.

Magnus v. sp. 88 33.

*Mannila saio V 5. — 'Nomen ut videtur ioculare: homunculus. codicis P lectio mamile nomen haud minus Gothicum praebet, quod cum nomine Mammonis ducis Gothorum apud Marium Avent. conferas'. SCHROEDER.

*Marabadus v. inl. comes (Massiliae) IV 12. v. inl. IV 46. comes 97 7. cf. praef. p. XXVIII. — 'Codex P nobis tradit Marabodum nomen prorsus aliud. differunt enim eodem modo et eadem significant quae Graeca Ἰππάρχος et Ἰππόμαχος'. SCHROEDER.

Marcellianus (-linus 420 16.) ep. S 419 3. 420 16.

Marcellinus presb. S CDXCIX A 38. B 28.

Marcellus v. sp. advocatus fisci I 22.

Marcellus presb. S CDXCIX A 23. B 31. DII 9.

Marcellus aquilex 109 1.

Marcianus v. sp. 162 26.

Marcianus adultus clarissimus 133 11.

Marcianus ep. Accanus S DI 37. DII A 32. B 33.

Marcianus presb. S CDXCIX A 3. B 3.

Marcus ep. Samninus (?) S DII B 38.

Marcus presb. 160 17. S CDXCIX A 69. B 62. DII 16.

Marinus 128 15.

Marii 304 24.

Marius ep. Tifernas S CDXCIX A 54. B 67.

Maro v. Vergilius.

Mars: Martis sidus 350 7. Martius: M. bella 20 10. M. disciplina 27 29. M. schola 157 24. M. praecinctus 13 1. M. rex 318 29. M. vir 240 1. 241 20. Martinus: M. pater 54 6.

Martinianus ep. Ostranus S DII A 69. B 17.

Martinus presb. S CDXCIX A 24. B 21. DII 2.

Martyrius ep. Terracinensis S CDXCIX A 22. B 25. DI 22. DII A 72. B 14.

Mathesuentha P 479 seq. (nomen non enuntiatur, sed cf. p. 463).

Maurentius 118 18.

Mausolus rex 212 9 (cf. praef. p. CLXXX).

Maxentius presb. S CDXCIX A 5.

Maximianus v. inl. I 21. 124 9. inter quinque indices Basilii et Praetextati 124 9 (cf. Basilii).

Maximianus ep. Subaugustanus S CDXCIX A 46. B 50.

Maximilianus (Maximianus CDXCIX B) ep. Perusinus S CDXCIX A 39. B 45. DI 16. DII A 42. B 34.

Maximinus presb. S CDXCIX A 67. DII 37.

Flavius (Rossi inscr. chr. n. 989) Maximus v. inl. consul (a. 523) V 42 (cf. 305 16). v. inl. domesticus X 11. e gente Aniciorum 304 15. 305 28. uxor eius regiae stirpis 304 30. 305 30. primiceriatu eius qui et domesticatus 304 27. 305 26. ill. vir atque magnificus patricius 305 26. pronepos Petronii Maximi eius qui a. 455 Valentinianum III occidit et post eum per tres menses imperavit, a Belisario utpote fautor Gothorum ex urbe ab his obsessa expulsus, sed mox revocatus (Procopius b. Goth. 1, 25). cf. ostgoth. Stud. neues Archiv 14, 507.

Maximus vicarius urbis Romae XII 19.

Maximus ep. Bleranus S CDXCIX A 13. B 16.
DI 5. DII A 11. B 13. 446 7. 448 7.

Maximus ep. Ticinensis S DI 7.

Maximus ep. S DII A 14.

Maximus v. c. cancellarius Lucaniae et Bruttiorum
in officio praef. praetorio XII 15.

Maximus adultus clarissimus 133 11.

*Maza (gen. Mazenis) 16 20. — 'Ulfilano more *Matja*
(gen. *Matjins*) scripseris: edo, edax'. SCHROEDER.

Memnon 212 12 (cf. praef. p. CLXXX).

Memor ep. Canusinus S DI 63. DII A 35. B 40.

Mercurius deus 72 17. repertor litterarum 243 2
(cf. praef. p. XXII). sidus 350 9.

Mercurius ep. Gabinas S DI 48.

Mercurius ep. Sutrinus S CDXCIX B 54. DI 13.

Mercurius ep. DII A 27. 77.

Metellus dux in Asia 292 22.

Metrobius mathematicus 204 23.

Mida rex Phrygiae 95 28 (cf. praef. p. XXII).

Minerva: Pallas 259 25. Palladius liquor 369 14.
Palladia silva 343 12. 371 10.

Caelius (vide sub voc.) Misenus ep. Cumanus S
CDXCIX A 3. B 4.

Molensis ep. Centumcellensis S CDXDIX A 42. B 48.

Moniarius 20 7.

Montanarius 50 28. cf. Ennodius op. 170 = ep. 4, 32.

Moyses 128 6. 226 1.

Musaeus filius Orphei 71 10.

*Nanduin (libri nandum) saio 27 25. — 'Trossius
recte coniecit *Nanduin* pro *Nandum* esse legen-
dum, cf. nomen Theoticum *Nantwin* et lectio-
nem *Osum* pro *Osuin*. a verbo *nanthjan* nomen
simplex derivari non potest nisi **Nanda*
(*Nanthja*), (*Nandanis* (*Nanthjins*)). SCHROEDER.

Neoterius 17 13. 23.

Neptunus: Neptunius acervus 11 12. N. claustra
373 4. N. gazae 273 4. N. piscinae 378 34.

Nereus 272 28. 373 5.

Nero 106 13. Neroniana piscina 68 26. *Neronianus*
lapis est smaragdus; cf. *Plinius h. n.* 37, 5, 64;
Epiphanius de XII gemmis versio antiqua vol.
4 p. 174 ed. Dindorf.; *Gregorius de gloria mart.*
c. 102 cum adn. *Kruschii*.

Nestorius praef. p. VI.

*Neudis (dat. -di) v. inl. V 29. — 'Nomen *Neudi* e
lectionum varietate (*nendi*, *heudi*, *meudi*) emer-
gere videtur: hypocorisma scilicet nominis sicut
Theot. *Nindharti*. facile conieceris in *Theudi*
corrigen- dum esse, quod tamen necessarie resti-
tuendum esse nego'. SCHROEDER.

Nicomachus arithmeticus 40 12.

Nymphadius v. sp. 260 26. 261 16.

*Oceri v. Anduit.

Octavianus presb. S DII 22.

*Odoacer (-cris gen. 55 9. 131 17. 248 7. 445 3.) 55 9.
131 17. 248 7. rex praecellentissimus S 445 3. de
eo titulo regis dixit *Marinus ad papyros* p. 273
(cf. *neues Archiv* 15, 184).

Oenomaus 105 23.

Olybrius magnus 250 23. *intellegitur Olybrius pri-
marius senatorum Romanorum* (Procop. b. Vand.
1, 6), maritus *Placidiae filiae Valentini III et*
Eudociae, cognatus Hunerici Vandali, faventibus
Vandalis creatus Romanus imperator et mox

occisus (a. 472). cf. *Priscus fr.* 29 Müll.; *Mal-
chus fr.* 13 Müll.; *Procop. b. Vand.* 1, 6.

Opilio pater *Opilionis* (vide mox) et *Cypriani* 168 4.
excubias palatinas agens sub Oderacre 168 4 (ab-
iectis temporibus ad excubias palatinas electus).
248 4 (pater — nomen non ponitur — huic —
Cypriano — manu clarus ... abiectis saeculis
Odoacris ditatus claris honoribus).

Opilio comes sacrarum VIII 16, praecedentis ut
videtur filius (vide ante), militavit sub fratre
246 30. coniux e familia Basiliiana 248 17. — *Boe-
thius* (c. a. 523/4) consol. 1, 4: *Opilionem atque*
Gaudentium cum ob innumeras multiplicesque
fraudes ire in exilium regia censura decrevisset
cumque illi parere nolentes sacrarum sese aedium
defensione tuerentur compertumque id regi foret,
edixit, uti, ni intra praescriptum diem Ravenna
urbe decederent, notas insigniti frontibus pelle-
rentur ... atqui in eo die deferentibus eisdem
nominis nostri delatio suscepta est. consul pro-
cessit a. 524 appellatus *Rufius Opilio* (Rossi inscr.
chr. 1 p. 450), comes sacrarum c. a. 527. 528 (vide
praef. p. XXIX). potest idem esse qui cum
Liberio subscriptus a. 529 concilio Arausicano
Opilio v. inl. (concil. Gallic. 1 p. 946). extant
aliquot ad eum eumve memorantes epistulae
Ennodii (v. index *Vogeli* p. 357). nominatur in
epistula *Iohannis papae* a. 534 (vide sub *Ampelio*).
Theodahadi iussu eodem anno propter *Amala-*
sinthae captivitatem Constantinopolim profectus
dissentiens a *Liberio* (ubi vide) et reliquis legatis
causam regis egit (*Procopius bell. Goth.* 1, 4).

Opilio presb. S CDXCIX A 32. B 25.

*Oppa (abl. Oppane) dux *Theoderici* 159 24. — 'Hypo-
corisma Gothicum aut originis Germanicae aut
nominis latini *Optatus*, ut Theot. *Petto Petri*'.
SCHROEDER.

Orpheus 71 3. 10. 72 33.

*Ostrogotha inter maiores *Theoderici* 330 19. cf. index
ad *Iordanem* p. 143.

*Osuin v. inl. comes (*Dalmatiae* bis) I 40. III 26.
IV 9. 275 11. comes IX 8. illustris sublimitas tua
371. cf. praef. p. XXVIII. XXIX. — 'Vocabulum
os eadem ratione cohaeret cum *ostar* qua *visu*,
wisi cum *westar*. cf. Theot. *Osulf* et *Ostrulf*,
Wisegöz et *Westargöz*'. SCHROEDER.

Pacatianus ep. Corneliensis S DII A 18. B 12.

Palamedes: Palamediaci calculi 260 16.

Palladius ep. Sulmontinus S CDXCIX A 17. B 20.

Pallas v. Minerva.

Pan primus coxit fruges 191 2.

Paschasius praefectus annonae XII 9.

Paschasius v. sp. 107 7.

Paschasius ep. Vultur-nensis S CDXCIX A 30. B 35.
DI 40. DII A 34. B 32.

Paschasius presb. S CDXCIX A 17. B 18. DII 11.

Patricius v. inl. quaestor X 6. 302 26. 303 15. cf. praef.
p. XXX.

Patricius primicerius exceptorum praefecti prae-
torio 347 1.

*Patza (gen. Patzenis) maritus *Reginae* 160 26.
161 11. cf. *Pitzia*. — '*Patzenis* non potest esse
nisi genetivus vocis *Patza*; huic vero originem
Gothicam vindicare nescio. suspicor enim sub-
esse hypocorismati nescio Gothico formato vocem
Graecam velut *Παζάρης*, *Παζαλίας*, fortasse rectius
Latinam vocem pater: *Patja* — *Patza*, cf. *Maza*
ex *Matja*'. SCHROEDER.

Paula 118 18.

- Paulinus consul a. 498 S 399 1. cf. *Boethius consol. 1, 4*: Paulinum consularem virum, cuius opes palatinae canes iam spe atque ambitione devorassent, ab ipsis hiantium faucibus traxi. *ostgoth. Studien neues Archiv* 14, 241.
- Paulinus v. cl. consul (a. 534) IX 22. 289 5. v. inl. et (magnificus add. 94 10) patricius 27 7. 9. 94 10. patricius 48 32. *Venantii filius, ubi vide.*
- Paulinus presb. S CDXCIX A 10. 45. 59. B 7. 41. 67. DII 8. 29.
- Paulus vir strenuus XII 26.
- Paulus apostolus 342 28. S 430 15. cf. 425 7.
- Petrus v. sp. 126 6. 26.
- Petrus in senatum receptus 125 20. *fortasse is qui postea consul processit a. 516.*
- Petrus legatus a *Iustiniano in Italiam missus* 310 11. 311 29. 312 22. 313 5. vir disertissimus 311 29. eloquentissimus 310 11. 312 22. sapientissimus 313 5. *origine Thessalonicensis, advocatus Constantinopoli teste Procopio bell. Goth. 1, 3, qui deinceps de legationibus eius Italicis duabus fuisse agit.*
- Petrus apostolus 342 28. 377 2. E 391 ep. 5. 6. S 427 2. 430 20. 447 24. eius basilica v. *index loc. sub v. Roma.*
- Petrus ep. Ravennas S DI 2. 419 3. DII A 2. B 3. 447 11. 448 6. cf. *Avitus ep. 40 [37] et Anon. Valensianus* 14, 81.
- Petrus ep. III 37.
- Petrus defensor ecclesiae E 390 ep. 4.
- Petrus presb. S CDXCIX A 6. 14. 34. 47. B 5. 9. 26. 55. DII 18. 34.
- Petrus clericus Nolanus E 390 ep. 3. 391 ep. 8.
- Petrus v. cl. erogator opsoniorum XII 11.
- Petrus v. cl. arcarius praefecti praetorio XII 20.
- Pharao 176 1.
- Phidias 212 11.
- Philagrius v. sp. Syracusanus 36 15.
- Philistion poeta 139 10.
- Phoebus deus 372 22.
- Phoroneus armorum inventor 214 1 (cf. *praeef. p. XXII*).
- Pierius primicerius singulariorum praefecti praetorio 348 15.
- *Pitzia comes 159 28. 160 1. *dux Gothorum adversus Trasericum regem Gepidarum ad Sirmium consistentium teste Ennodio paneg. 12, 62; postquam liquido Traserici patuere commenta, Gothorum nobilissimos Pitzia Herduic et pubem nullis adhuc dedicatam proeliis destinasti. narrat deinceps Sirmio a Gothis occupato Graecos Mundonem foederatum et Vulgares contra Gothos misisse, sed hos devictos esse et Sabinianum (magistrum militum per Illyricum teste Iordane) turpiter abiisse. paullo aliter Iordanes Get. 58, 300. 301, ubi dux appellatur Petza sive Pitzamus. cf. ostgoth. Stud. neues Archiv 14, 248. annum definit Cassiodorus in chronico ad a. 504: hoc consule virtute d. n. regis Theoderici victis Vulgaribus Sirmium recepit Italia. additamenta Havniensia ad Prosperum sub a. 514 (chron. min. ed. meae vol. 1 p. 331) cum adnotent: Theudoricus rex Mediolanum veniens Petiam comitem interfecit VII id. Iun., diversi fuerunt a Pitzia illo tam Pitzia (sic Procopius b. Goth. 1, 16) sive Batza (sic continuator Marcellini ad a. 538) Gothus, qui a. 536 Belisario se permisit, quam Pitzes dux alter Witigi fidus apud eundem Procopium memoratus b. G. 1, 16. — Nomen sine dubio idem atque Ηιρζας ap. Procopium, Pitzu, Petza ap. Iordanem (cf. Ind. pers. s. v. Pitzu). derivationis Germanicae esse, propter unam p litteram veri dissimile est. nomen Graecum Ηιρζας in formam Gothicam redactum esse suspicarer, nisi raro cognomen illud Graecum temporibus recentioribus rediret'. SCHROEDER.*
- Placidia Augusta 328 32.
- Plato theologus 40 12.
- Plutianus 17 9. 29.
- Plinius iunior 244 11.
- Pluto 354 14.
- Polymnia musa 138 35.
- Polyphemus 204 14.
- Pompeius Magnus 139 19. 190 22. 27.
- Praetextatus magiae accusatus 124 3. 22 (cf. *Basilius*)
- Priamus 58 29.
- Priapus Veneris filius 194 9.
- Probinus v. inl. patricius II 11. actores Probrini v. inl. IV 40. magnitudo tua 52 9. *videtur intellegi consul a. 489.*
- Probus ep. Carmeanensis S DI 74. DII A 47. B 26.
- Probus discussor 131 12.
- Procula uxor Brandilae 160 27.
- Proculeianus ep. Saepinas S DI 59. DII A 28. B 30.
- Proiecticius ep. Foronovanus S CDXCIX A 59. B 63. DII A 73. B 49.
- Proiecticius presb. S CDXCIX A 11. B 15. DII 1.
- Propinquus ep. Trebiansis S DI 51. DII A 55. B 63.
- Proserpina v. Diana.
- Proteus 162 15.
- Prusias rex Bithyniae 103 10.
- Ptolemaeus astronomus 40 11.
- Publianus v. inl. legatus a senatu ad regem 246 14.
- Pyrrus P 467 1.
- Pythagoras musicus 40 11.
- *Quidila (acc. -lanem) Sibiae f. prior *Reatinorum et Nursinorum* 256 27. *Quiddila legitur in fibula argentea reperta in agro Mantuano (Mowat bull. des antiq. de France 49, 207. 229). — Nomen actoris cum derivatione diminutiva (cf. Theot. Quittio, Quitto) a verbo qithan loqui derivatum. significat aut hominem garrulum aut mussitatore, si modo spectas verbum Theoticum quithlōn musitare'. SCHROEDER.*
- *Quidila (acc. -lanem) saio 276 31.
- Quingiesius v. Cynegesius.
- Quintus ep. Teanensis S CDXCIX A 61. B 64.
- *Ranilda Gotha 314 10.
- Redemptus presb. S CDXCIX A 9. 54. B 14. 46.
- Regina uxor Patzenis 161 12. cf. 160 27.
- Regulus P 467 3.
- Renatus 130 27.
- Reparatus praef. urb. IX 7. pater eius illustris recordationis 273 24. cf. *praeef. p. XXIX. frater Vigili episcopi Romani a Belisario constituti inter obsides, quos Witigis a. 536 Roma excedens secum duxit, Ravennam venit, unde aufugit in Liguriam (Procop. b. Goth. 1, 26 cf. 11) creatusque praefectus praetorio capto a Gothis Mediolano occisus est (Procop. l. c. 2, 21).*
- Rogatus ep. Tauromentitanus S DI 70.
- Romanus ep. Nomentanus S DI 27. DII A 59. B 65.
- Romanus ep. Pitinas S CDXCIX B 40.
- Romanus presb. S CDXCIX A 36. B 27.

Romulus *Romae conditor* 105 23. Romuleus v. Roma.
 Romulus ep. Praenestinus S DII B 25.
 Romulus *Martini filius parricida* 54 5.
 Romulus III 35.
 Rosarius ep. Surrentinus S CDXCIX A 55. B 59. 61.
 Rufentius ep. Egnatinus S CDXCIX 35. DII A 20. B 15.
 Rufinus ep. Canusinus S CDXCIX A 4. B 5.
 Rufius Petronius Nicomachus Cethegus v. Cethegus.
 Rusticus ep. Buxentinus S DI 50. DII A 43. B 53.
 Caelius (*vide sub roc.*). Rusticus ep. Minturnensis S CDXCIX A 1. B 2.

Sabinianus v. sp. I 25.

Sabinus auriga 51 3.

Sallustius ep. Amerinus S CDXCIX A 40. B 46.

Sallustius ep. S DII A 45.

Salomon 300 30.

Salventius v. inl. praef. urb. IX 16. 17. magnitudo tua 282 4. *extat epitaphium in praefectura huius fratri eius positum integrum servatum a fratre Lucundo, editum post alios a Rossio (inscr. chr. n. 1031):* Quamvis, nate, tuos mors invida ruperit annos | apstulerintque tuum dura sepulcra decus, | non tamen his secum potuit deducere laudes, | quas vivens semper fama superstes habet. | maiorum longa veniens de stirpe senator | auxisti mentis nobilitate genus | iudicis imperium servans bonitate magistra: | cum tibi subiectis tu quoque miles eras. | urbanos fasces gaudens tibi Roma parabat | consilio fratris nunc moderata tui. | fidus amicitiae custos, ambitor honesti, | iustitiae cultor, pacis amator eras. | gratus dulcis ovans humilis pius — hei mihi quantis | privavit miserum sors inimica bonis. | te levita parens, suboles coniunxque fidelis, | te mixtis lachrimis luget amata domus. | nil tibi defendens famulum mihi, nate, parasti, | ut tibi servitii cresceret alter amor. | Praetextatus Salventius Verecundus Traianus v. c. et sp. vitam posuit X kal. Mai. et it. p. c. Lampadi et Orestis vv. cc. (*id est a. 533 Apr. 22*), qui vixit ann. XXXIII m. II d. XIII.

Samiramis regina 212 13. P 483 14.

Sanctulus ep. Signinus S CDXCIX A 31. B 36.

Saturninus v. sp. 24 22.

Saturninus ep. Herdonitanus S CDXCIX A 66. B 71.

Saturnus stella 350 5.

Sebastianus ep. Soranus S DI 47. DII A 74. B 52.

Sebastianus presb. S CDXCIX A 22. 31. B 20. 34. DII 4.

Semiramis v. Samiramis.

*Senarius v. inl. comes privatarum IV 3. 7. 11. 13; v. inl. comes patrimonii 11520. 11613 (*hoc verum, v. praef. p. XI et ostgoth. Stud. neues Archiv 14, 465. 483.*) *Aviti epistula* 39 [36] *scripta sub papa Hormisda a. 515/6 directa est viro illustrissimo Senario. multae extant epistulae ad eum scriptae ab Ennodio (index Vogel. p. 359). epitaphium eius (Burmman anth. l. 2 ep. 133), quod edidit primus Petrus Pithoeus (in epigrammatis Parisiis 1590 p. 108) sine praescriptione, apud Sirmondum (in editione Aviti a. 1643 p. 32), sed vix ad librum scriptum, inscriptum Senarii v. i. comitis patrimonii et patricii epitaphium, conceptum est sic: Ille ego sum mundi quondam sine fine viator | Senarius, membris tumulo, non nomine clausus, | principis invicti semper sublimis amore, | cuius in orbe fui vox regum, lingua salutis, | foederis orator,*

pacis via, terminus irae, | semen amicitiae, belli fuga, litibus hostis. | novit et hoc Oriens, hoc ultimus axis Iberi, | hoc scit bruma rigens, scit (scit et traditur, em. Hirschfeld) Africa solibus usta. | bis denas et quinque simul legatio nostra | signat in orbe vias et numquam strata (fracta Heinsius) labore. | cursus erat volucer, namque anno pervigil uno | bis maris Oceani, bis Pontica litora vidi | Europamque Asiamque sequens duo (fortasse scr. secantia) limina mundi. (cf. Ennodius ad Senarium p. 120 28 Vog.: divinitatis auxilium . . . te . . . de prolixis gentium. finibus revocavit, item p. 191, 8: Senarium ab ultimis terrarum partibus restitutum). | his etiam meritis sociavimus agmen honorum: | aulica quippe comes rexi patrimonia clarus | et mea patricio fulserunt cingula cultu. | me pietas, me sancta fides, me fovit honestas. | saecula canant titulos: nam moribus astra tenemus. — 'Nomen ut videtur Gothicum, quod Ulfilano stilo *Simiharjis*, Graece *Παλαι-στρατος* transcripseris'. SCHROEDER.

Senator v. Cassiodorus.

Septiminus presb. S CDXCIX A 64. B 51.

Serenus ep. Nolanus E 391 ep. 7. 8. S CDXCIX A 51. B 56. DI 36.

Serenus ep. Nomentanus S CDXCIX A 25. B 29.

Serenus ep. S DII A 26.

Servandus vir strenuus 162 32.

Servatus dux Raetiarum I 11.

Servius rex 219 21.

Servusdei ep. Feraenus (?) S DI 72.

Servusdei ep. S DII A 78.

Servusdei presb. S CDXCIX A 30. B 24. DII 5.

Severinus v. inl. V 14. 275 17. v. inl. et magnificus 152 3. 14. *est inter eos ad quos scribit Iohannes papa a. 534 (vide sub Ampelio). cf. praef. p. XXIX non est consul a. 484, sed fortasse filius eius.*

Severinus ep. Tundaritanus S DI 45. DII A 70. B 20.

Severinus (vel Severus) ep. S DII A 60.

Severus v. sp. corrector *Lucaniae et Bruttiorum* VIII 31. 32. 33.

Severus v. venerabilis episcopus II 8. sanctitas vestra 50 28.

Severus presb. S CDXCIX A 56. B 47. DII 12.

*Sibia pater Quidilanis 256 27.

*Sigismer v. inl. comes 233 19.

Silvinus ep. Veliternus S DI 46. DII A 66. B 57.

Simeon (vel Simeonius) v. cl. comes III 25. 93 1.

Simeonius 160 18.

Simon magus 281 1.

Simplicius papa (a. 468—483) 101 s. S 445 c.

Sirenarum 71 23.

Smaragdus presb. S CDXCIX A 20.

Solis signum 212 10.

*Sona v. Suna.

Soranus presb. S CDXCIX A 16. B 10.

Speciosus I 27. vir devotus comitiacus II 10.

Spes v. sp. 58 5. 12.

*Starcedius v. sp. V 36.

Stephanus v. sp. comes primi ordinis et ex principe officii regis II 28.

Stephanus comes 11 6.

Stephanus ep. Neapolitanus S CDXCIX A 57. B 60. DI 14.

Stephanus ep. Nursinus S CDXCIX A 27. B 32.

- Stephanus ep. Venusinus S DI 10. DII A 24. B 23. 446 21. 448 7.
- Stephanus ep. S DII A 33.
- Stephanus presb. S CDXCIX A 60. 74. B 48. 66. DII 33.
- Stephanus 57 10. 134 18.
- *Suna (sic 50 16, Sona 87 15.) v. inl. comes II 7. v. inl. 87 15.
- *Sunhivodus v. sp. III 13.
- Superbus Armentarii f. in senatum receptus 96 23.
- Symmachus orator citatur 330 26.
- Symmachus v. inl. patricius IV 6. patricius II 14. IV 51. magnificus et patricius 27 7. 124 8. patricius et consul ordinarius Cassiodorus in libro de stirpe sua, ubi plura de eo (praef. p. V), causam agit contra Paulinum 27 7. inter quinque indices Basilii et Praetextati 124 8 (cf. Basilii). — Consul ordinarius a. 485 (cf. ostgoth. Stud. neues Archiv 14, 244). caput senati Anon. Vales. 15, 92 (cf. ostgoth. Stud. neues Archiv 14, 490. 15, 185). interfectus post Boethium generum a. 525, passim nominatur apud Ennodium Avitum Iordanem alios. egit de eo egregie Usener anecd. Holderi p. 17 seq.
- Caelius (sic 405 28. 451 9; vide sub voc.) Symmachus episcopus (sanctae ins. S 405 28) ecclesiae catholicae urbis Romae S 402 13. 405 19. 28. 444 1. 448 24. episcopus ecclesiae Romanae S 451 9. episcopus S 403 18. 404 13. 420 19. 422 8. 448 14. papa sedis apostolicae praesul S 431 11. papa S 399 2. 426 10. 15. 427 12. 428 6. 14. 432 10. 438 2. 4. 451 12. 14. 16. nude S 402 7. 403 12. 404 4. 6. 405 11.
- Tacitus: Cornelius (citatur Germ. 45) 144 2.
- *Tanca (abl. -cane) 257 27.
- *Tancila v. sp. II 35. cf. Ennodius op. 60 = ep. 2, 23: de cuius (Lupicini Euprepiae filii) substantia sublimis vir venerator vester (Fausti) comes Tancila dixit mihi a domno nostro rege quod referri grave sit impetratum. cf. ostgoth. Stud. neues Archiv 14, 514.
- Tarrensensis diac. S CDXCIX A 4. B 3.
- *Tata (acc. -tanem) saio 157 22.
- *Teia comes E 389 ep. 2.
- Terentianus Maurus 71 19.
- Tertullus diac. S CDXCIX A 6. B 5.
- *Theodagunta ill. femina IV 37.
- *Theodahadus v. inl. III 15 (potius quam v. sp.) IV 39. V 12. vir praecelsus atque amplissimus 254 21. mater eius magnifica femina 254 22. avunculus eius Theodericus 299 24. alienarum rerum turpem cupiditatem, quam in epistulis duabus IV 39. V 12 Theodericus ei exprobrat, etiam Procopius reprehendit bell. Goth. 1, 3: ἦν δὲ τις ἐν Γότθοις Θεωδάτος ὄνομα, τῆς Θεωδερίχου ἀδελφῆς Ἀμαλασφρίδης νιός. πόρρω πον ἰδὴ ἡλικίας ἔχων, λόγων μὲν Λατίνων μεταλαχῶν καὶ δογματικῶν Πλατωνικῶν (cf. 299 15), πολέμων δὲ ἀμελετήτως παντάπασιν ἔχων, μακρὸν τε ἀπολελειμμένος τοῦ δραστηρίου, ἐς μέντοι φιλοχρηματικὴν δαιμονίως ἐσπονδεύς. οὗτος ὁ Θεωδάτος πλείστων μὲν τῶν ἐν Τούσχοις χωρίων κύριος ἐγεγόνει, βιάζομενος δὲ καὶ τὰ λειπομένα τοὺς κεκτημένους ἀφαιρεῖσθαι ἐν σπουδῇ εἶχε· γείτονας γὰρ ἔχειν συμφορὰ τις Θεωδάτῳ ἐδόκει εἶναι et quae sequuntur. — Eius regis deinde nomine scriptae sunt epistolae X 2. 4—7. 9. 11—20. 22. 23. 25—30. ab Amalasuintha appellatur vir fraterna nobis nobilitate coniunctus 299 7, consors regni nostri felicissimus 298 23. cf. 299 28. vindicta regis Theodahadi 319 25.
- *Flavius (sic S 420 4. 424 2, praeterea om.) Theodericus (sic libri prioris partis variarum optimi quique, ubi vocabulum perscribunt [vide praef. p. XII seq.], id quod in laterculis rarum est; in parte posteriore, ubi non invenitur nisi ter, bis est theodericus 241 31. 319 11, semel theodericus 319 16, variant item synhodorum libri; veram esse scripturam Theodericus ostendi in ind. ad Iordanem p. 144 ex titulis) rex: edicta eius II 25. 36: epistolae eius nomine scriptae continentur libris quinque prioribus, item E 392 ep. 9. S 419 4. 420 12. 424 2. epistolae ad eum datae E 389 ep. 1. 390 ep. 3. 391 ep. 6. — Gloriosissimus rex Th. S 426 7. dominus rex E 390 ep. 3. dominus excellentissimus rex E 390 ep. 4. dominus magnificus rex 390 ep. 5. praecellentissimus Th. rex E 391 ep. 8. praef. p. VI. rex Gothorum praef. p. VI. senex 79 6. nominatur 115 8. S 405 6. post mortem dicitur ab Athalarico (nomine nusquam enuntiato) divae memoriae dominus avus noster 276 8, divae memoriae avus noster 247 30. 252 12. 256 6, gloriosus dominus avus noster 256 26, dominus avus noster 257 2, item a Tuluin gloriosae memoriae Theodericus princeps 241 31, a Witige inclitus Th. 319 11 et sub eodem nomine non enuntiato regnator illius temporis P 476 8, infatigabilis triumphator P 466 14.
- *Theodericus rex Francorum († c. 533) 329 16. cf. Gregorius hist. Franc. 3, 23; Binding burg.-röm. Königreich p. 270.
- Theodora Augusta uxor Iustiniani: epistolae ad eam datae X 10 ab Amalasuintha; X 20. 23 a Theodahado; X 21. 24 a Gudeliva.
- Theodorus patricius 29 12. Fortasse Flavius Theodorus consul a. 505 (Rossi inscr. chr. 1 p. 929) et Theodorus filius Basilii in praefectura praetorii successor Liberii (Anon. Vales. 12, 68). postea cum papa Iohanne Constantinopolim irit a. 525 missus a rege teste Anonymo Valesiano 15, 90: iubet rex iratus navem fabricari et superinpositum eum cum aliis episcopis, id est Ecclesium Ravennatem et Eusebium Fanestrem et Sabinum Campanum et alios duos, simul et senatores Theodorum (cos. 505) Inportunum (cos. 509) Agapitum (cos. 517) et alium Agapitum itemque loco (ducto omnino ex iisdem chronicis Italicis) libri pontificalis: Iohannes papa aegrotus infirmitate cum fletu ambulavit (Constantinopolim) et senatores exconsules cum eo, id est Theodorus, Inportunus, Agapitus excons. et alius Agapitus patricius.
- Theodorus aurifex 270 3.
- Theodosius homo Theodahadi regis X 5.
- Theodulus v. sp. II 23.
- Theon v. sp. I 2.
- *Theudimer inter maiores Theoderici 330 20. cf. index ad Iordanem p. 114.
- Thomas v. cl. arcarius praefecti praetorio XII 20.
- Thomas v. cl. 160 13.
- Thomas vir honestus 147 18. 23. 24. 27. 148 2. 11.
- Thomas auriga 105 9.
- Thomas Germani pater 98 11.
- *Thorismuth inter maiores Theoderici 330 20. cf. index ad Iordanem p. 144.
- Thorodon pantomimus 25 3. — 'Nomen pantomimi barbarum quidem suspicor, sed a derivatione Germanica abhorrere videtur'. SCHROEDER.
- Tigridius ep. Taurinas vel Tauritanus S DI 56. DII A 15. B 9.
- Timotheus ep. Abellinas S CDXCIX A 53. B 58.
- Timotheus presb. S CDXCIX A 49. B 56. DII 14.

- Tinulus presb. S DII 20.
 Titus 169 2.
 *Toluin v. Tuluin.
 Traianus 205 17. 234 19. 244 11. 18.
 *Transimundus rex Wandalorum maritus Amalafredae sororis Theoderici V 43. 44. cf. praef. p. XXXVI.
 Tritones 71 5.
 *Triwila saio III 20 cf. Anon. Valesianus 14, 82: agente Triwane praeposito cubiculi; Boethius cons. 14: quotiens Trigguillam regiae praepositum domus ab incepta perpetrata iam prorsus iniuria deieci; Ennodius op. 445 = ep. 9, 21: cum filio vestro domno Triggua, item praef. p. XL et ostgoth. Stud. neues Archiv 14, 512. — 'Triwila (Triguilla) derivatio est secundaria, scilicet diminutiva hypocorismatis Triggua (Triggua); utraque formatione nominis idem homo utitur.' SCHROEDER.
 *Tufa: eius proscripti patrimonium confiscatum 128 16, magister militum Odovacris quomodo primum ab hoc ad Theoderici partes transierit, deinde hunc rursus prodiderit, narrat Anonymus Valesianus 11, 51. 52. rebellantium adversus Theodericum princeps secundum Ennodium in vita Epiphani c. 111. — 'Cognomen Gothicum a crista galeae sumptum esse veri simile fecit E. Martin in Hauptii ephemer. vol. XXXVI p. 96'. SCHROEDER.
 Tullius v. Cicero.
 *Tuluin v. inl. patricius VIII 9; ab ipso (non ab Athalarico cf. p. 229) scripta est ep. data ad senatum VIII 11. patricius 256 7. 10. vir praecelsus 239 13. cf. praef. p. XXXVII et ostgoth. Stud. neues Archiv 14, 506. 515.
 Tutizar saio IV 27. — 'Nomen minime Gothicum, fortasse originis Eranicae, cuius prior quidem pars interpretatione eget, posterior saepius, ut Ferd. Iusti suppeditat, redit apud Asiaticos, sicut Χάλαζαρ nomen doryphori ex Massagetis Ponticis oriundi apud Proc. b. Goth. 3, 30'. SCHROEDER.
 *Wacca (acc. uuaccenem) maior domus Theodahadi 309 15. Οὐάκις dux Gothorum memoratur apud Procopium b. Goth. 1, 18; qui ibidem 2, 22 nominatur cognominis rex Langobardorum, videtur esse auctorum indigenarum Wacho. — 'Hypocorisma (Theot. Waccho iuxta Wacho) eiusdem radices necnon significationis atque Οὐάκις nomen Gothicum ap. Proc. b. Goth. 1, 18; formatione vero differens velut Theot. Otto ab Oti'. SCHROEDER.
 *Walamer inter maiores Theoderici 330 20. cf. index ad Iordanem p. 144.
 Valens presb. S CDXCIX A 12. B 8.
 Valentinianus secundus: sanctio divi Valentiniani (citatur cod. Theod. 4, 22, 3) 283 2.
 Valentinianus princeps (tertius † 455) 15 8.
 Valentinus ep. Amiterninus S CDXCIX A 9. B 12. 40. DI 75. DII A 57. B 24.
 Valentinus presb. S CDXCIX A 21. 33. B 35.
 Valeriana adulta puella 101 27.
 Valerianus v. sp. XII 5. 117 18.
 Valerius ep. Calenus S CDXCIX A 32. B 37.
 *Wandil III 38.
 Vaticanus ep. Ceneliensis S DI 57.
 Venantius v. inl. creatus comes domesticorum II 15. v. c. cos. E 392 ep. 9. magnificus vir patricius 97 28. patricius 288 21. e familia Deciorum 287 22. 289 7. laudatur pater (consul ut videtur a. 484: cf. ostgoth. Stud. neues Archiv 14, 244) 54 15. 55 6. pater Paulini consulis a. 534 consulariumque plurimum 238 21 (consulem a. 529 Decium iuniorum Venantii filium videri fuisse, Paulini fratrem monuit Pagius ad Baronium a. 507). cf. Ennodius ind. Vogel p. 362. — Consules eius nominis fuerunt duo a. 507 et 508, quorum ille dici solet Venantius nude, hic Decius Marius Venantius Basilius vel Venantius Basilius vel Venantius nude (Rossi inser. chr. 1, 493); uter intellegatur locis supra citatis, parum constat.
 Venantius v. sp. corrector Lucaniae et Bruttiorum III 8. 101 26. cf. praef. p. XXVIII et papyrus adlegata ibi p. XXXIV.
 Venantius ep. Senogalliensis S DII A 80. B 54.
 Venantius presb. S CDXCIX A 73. B 65. DII 17.
 Venantius tutor Plutiani 17 9. 29.
 Venantius 53 3. 6.
 Veneriosus sive Venerius ep. Pellensium (?) S DI 68. DII A 62. B 50.
 Venerius 257 26.
 Venus 189 7. P 480 20. mater Priapi, chlamydis purpureae inventrix 194 9. astrum 350 9.
 *Vera (dat. -rani) saio V 10. — 'More Gothicum Wera. causa litterae v latinum 'verus' fuisse videtur, quoniam et forma et significatione convenit. quo factum est ut unum hoc vocabulum litteram v pro originali w praebeat'. SCHROEDER.
 Vergilius: Maro 71 11. 371 18. Mantuanus 156 10. 169 29. Vergilianum carmen (citatur Aen. 5, 143) 146 11.
 Victor v. sp. censitor provinciae Siciliae IX 12. 276 35.
 Victor ep. Lunensis S DI 23. DII A 76. B 55.
 Victoriae: roseas virgines intuemur pinnis rutilantibus alas quales decet esse Victorias P 481 10.
 Victorinus vir venerabilis episcopus VIII 8.
 Victorinus presb. S CDXCIX A 53. B 58.
 *Wilia (dat. -liae) v. inl. comes patrimonii V 18. IX 13. 154 29. 155 8. magnitudo tua 277 27. cf. ostgoth. Stud. neues Archiv 14, 465. Οὐλίης Gothus apud Procopium b. Goth. 22 7.
 *Wilia (dat. -liae) I 18 (cf. praef. p. XXIX).
 *Wiliari adulescens nepos Boioni v. sp. 35 28. in auctario Marcellini a. 542 nominatur Wiliariid inter duces Gothorum.
 *Wiliarius v. inl. comes 157 22. Procopius b. Goth. 1, 3 ad a. c. 534: Οὐῖνοι δέκα ἀπὸ τοῦ ἐν Αἰθίῃ στρατοπέδῳ δρασμὴ ἔχοντες ἐς Καμπανίαν ἀγίζοντο Οὐλίαις τε αὐτοῖς. ὅς Νεάπολιν ἐφύλασσαν Ἀνδρασίου θῆς οὐτὶ ἀζονόσις ἐδόξατο. item 2, 16 Οὐλίαις et 2, 21. 22 Οὐλίαις.
 *Wilgis saio II 20.
 *Wilitancus dux V 33.
 Vincemalus presb. S CDXCIX A 55. 71. B 63. DII 24.
 Vindemius ep. Antiatinus S CDXCIX A 18. B 21. DI 71. DII A 75. B 27.
 *Winitarius inter maiores Theoderici 330 29. cf. index ad Iordanem p. 144.
 *Wisibadus comes X 29.
 Vitalianus v. cl. cancellarius Lucaniae et Bruttiorum XI 39.
 Vitalianus ep. Arniensis S CDXCIX A 24. B 28.
 Vitalianus ep. Rosellanus S CDXCIX A 12. B 15.
 Vitalis ep. Fanestris S CDXCIX A 11. B 14.

- Vitalis ep. Fundanus S CDXCIX B 9. DI 19. DII A 58. B 10.
- *Witigis rex: *epistulae scriptae nomine eius* X 31—35. *laudes eius* P 473—480 *cf. p. 463.*
- *Witigisclus v. sp. censitor provinciae Siciliae IX 12. 276 35.
- Vivianus v. sp. 132 29.
- Vlixes 204 14. conditor Scyllacei 372 15. Ulixes Ithacus 36 21. Ithacus 71 26. 31.
- Ulpianus 53 2.
- *Umbisus v. sp. I 19. — 'Fortasse scriptum pro *Unibisus* i. e. *Himi-bisus*; sed partem alteram huius nominis Germanice interpretari non audeo'. SCHROEDER.
- *Unigis (*dat. -gi*) spatharius III 23.
- *Unimundus *inter maiores Theoderici* 330 20. *cf. index ad Iordanem p. 144.*
- *Unscila vir venerabilis 28 26. — 'Hypocorisma deminutivum esse arbitror et a nomine cum *Wunsc-* composito derivandum, sicut *Uldila* (nomen Visigothicum) a *Wulth-*, *Ulfila* a *Wulf-*'. SCHROEDER.
- Volusianus patricius atque magnificus vir 133 21. magnificus et patricius vir 124 9. inter quinque iudices Basilii et Praetextati 124 9. (*cf. Basilius Consul a. 503.*)
- Urbicus primicerius singularium praefecti praetorio factus domesticus et protector 348 10.
- Urbicus presb. S CDXCIX A 8. B 6.
- Ursus ep. Reatinus S CDXCIX A 56. B 61. DI 28.
- Ursus ep. Stabianus S CDXCIX A 65. B 70.
- Ursus ep. S DII A 63. B 61.
- Ursus primicerius Angustalium praefecti praetorio 348 5.
- Vulcanus 103 3. 143 11.
- Zeno imperator 38 22.

II. INDEX LOCORVM

COMPOSVIT TH. MOMMSEN.

Quadratis litteris distinguuntur episcopia Italiae et Siciliae repraesentata in synhodiis tribus a. CDXCIX.

DI, DII, quibus addidimus item ea, quorum episcopi adfuerunt in conciliis tribus item urbanis habito a. 465 a papa Hilario (Thiel epist. pontif. 1 p. 159; adhibui codicem Berolinensem Philippianum n. 1741 f. 148') et habito a. 487 a papa Felice II (Thiel epist. pontif. 1 p. 259; adhibui codicem Berolinensem eundem f. 169) et habito a. 585 a papa Gregorio (registr. V 57 a ed. Ewaldi et Hartmanni). praeter episcopos Italiae et Siciliae qui synhodiis Romanis interfuerunt externi, scilicet Gallici aliquot admissi a. 465 et Afri quidam admissi a. 465. 487. 585, non sunt recepti.

- ABELLINAS ep. S CDXCIX A 53. B 58.
- ABICIENSIS ep. S CDLXV 5 (*sic cod. Berol. et reliqui fere scripti*). *Nomen corruptum.*
- A(C)HERONTINUS ep. S CDXCIX A 45. B 30.
- Addua fluvius 343 17.
- Adriana civitas 24 28.
- Adriaticus sinus 372 18.
- AEGANUS ep. S DI 37. DII 33.
- Aegyptus 212 14. Aegyptius 107 21. 176 1. 205 32. 385 17. Aegyptiacus 107 11.
- Aemilia provincia 383 30. S 426 12.
- Aeolius tonus 70 24.
- Africa 22 18. 162 29. Afer 153 23. 367 5. 24. Africanus 108 15. Libya 342 24.
- Alamanni: Alamannici populi a Francis devicti in dicionem Burgundionum confugiunt 73 3. 8. Norici cum Alamannis boves commutant 104 31. Alamanni fugati 384 13. *cf. praef. p. XXXII. XXXVIII.*
- ALBANENSIS ep. S CDLXV 29. CDLXXXVII 31. DI 25. DII 35. DXCV 18. *cf. Procopius bell. Goth. 2 4; τὸ Ἀλβανῶν πόλισμα . . ἐν . . τῇ Ἀππῆς ὁδῷ κείμενον aliaque testimonia composita C. I. L. XIV p. 217.*
- Alfuanum 118 13.
- ALLIFANUS ep. S CDXCIX B 7.
- Alpes 259 30. A. Cottiae 130 9 (*cf. praef. p. XXXII*).
- AMERINUS ep. S CDLXV 32. CDLXXXVII 15. CDXCIX A 40. B 46.
- AMTERNINUS ep. S CDXCIX A 9. B 12. 40. DI 75. DII 24.
- ANAGNINUS (agninus DI) ep. S CDLXXXVII 26. CDXCIX A 29. B 34. 36. DI 39. DII 31. DXCV 9.
- SANCTI ANTHIMI ep. S DI 76. *Gregorius reg. 3, 20 episcopo Nomentano curam gubernationemque sancti Anthimi ecclesiae Curium Sabinorum territorio constitutae committit. fuit ad viam Salariam prope Nazzano; cf. C. I. L. XI p. 571 et Ughelli Ital. sacra 102, 73.*
- ANTIATINVS (anteat- fere libri, etiam CDLXXXVII Berol.) S CDLXV 37. CDLXXXVII 24. CDXCIX A 18. B 21. DI 71. DII 27.
- Aonii fons 48 15.
- Aponi fontes 67 25. 68 19. *cf. Ennodius op. 224 = ep. 5, 8.*
- Apulia 148 1. 160 13. Apuli 23 4 (*cf. praef. p. XXXI*). 33 22. A. idonei 262 12. Apulia sive Calabria 61 5. Apulia Calabriae provinciae 160 13.
- AQUAEVIVENSIS ep. S CDLXV 2. CCCCLXXXVII 27.

- CDXCIX A 15. B 18. DI 4. DII 18. — *Utrum ex oppidis hodie eo nomine appellatis, Etruscum an Apulum olim episcopium habuerit, ambigitur* (cf. *Ughelli Ital. sacr.* 102, 15).
- Aquileiense (aquiliens-libri; apud *Emrodium quoque idem vocabulum ubi invenitur similiter librarii deformarunt*) civitas 382 24. Aquileiense tempestas 241 8.
- AQUINAS ep. S CDLXV 20. CCCCLXXXVII 3. DI 24. DII 62.
- Arbitana casa 150 3.
- Arcinatina casa 52 9. A. possessio 132 14.
- Arelatus civitas 240 15. universis possessoribus Arelatensibus III 44. Arelatenses 96 8. Arelatenses muri 100 30. cf. *prae f. p. XXXII*.
- Arethusa fons 260 27.
- ARIMINENSIS ep. S CDXCIX A 20. B 23. DI 58.
- ARNAS sive ARNIENSIS ep. CDXCIX A 24. B 28. Cf. *C. I. L. XI. p. 811*.
- Arnus fluvius 154 6. 155 17.
- Asia 292 22. eius civitas Elis 105 23. Metellus dux in Asia 292 22.
- Asta v. Hasta
- ATELLANUS ep. S CDLXV 3. DI 49.
- Athenae 372 29. Athenienses 40 6. 138 23. 168 34. Atticus 48 21. 328 18. Cecropidae 48 9. Cecropius 48 21.
- Athesis fluvius 103 26.
- Aventinus v. Roma.
- AVERNUS 272 29. 354 20. 378 33.
- AUGUSTANUS (-tinus DII) ep. 18 14. S DI 55. DII 8. milites in Augustanis clausuris constituti 49 29. cf. *ostgoth. Stud. neues Archiv* 14, 498.
- Avinio oppidum 98 25.
- Auser (anser libri) fluvius 154 6. 155 17.
- Ausonius v. Italus.
- Babylonia 212 13. Babylonicus P 483 15.
- Baiae 378 31. Baianus 272 19. 273 4. 14. 17.
- BARINUS ep. S CDLXV 16.
- BENEVENTANUS ep. S CDXCIX A 36. B 42.
- BERGOMAS ep. S DI 33.
- Bithynia 103 10.
- BLENTANUS (?) ep. DXCV 7.
- BLERANUS ep. S CDLXXXVII 19 (plerano *Berol.*). CDXCIX A 13. B 16. DI 5. DII 13. 446 7.
- Bormiae aquae 315 32.
- BOVIANENSIS (bonensis, boensis, bononiensis libri DI) ep. S DI 11. DII 37.
- Breones 20 8. cf. *ostgoth. Stud. neues Archiv* 14, 497.
- Bruttii 15 24. 28. 102 3. 371 3. 372 15. opulenti Br. 262 11. provincia Br. 270 2. terra Br. 270 25. possessores et curiales Br. 259 21. mare Br. 362 21. vina Bruttia vel Bruttiorum 369 7. 21. boves Bruttii mittunt Romam 353 5. cf. *Lucania et prae f. p. VII*.
- Bulgares 240 3. 252 13. cf. *prae f. p. XXXVII*.
- Burgundiones 39 36. 241 1 (cf. *adn.*). 329 20. 384 1. 5. Burgundia 42 10. Gundibadus B. rex I 45. III 2. dominus B. 39 31. pugna B. et Francorum 241 1. parent Theoderico 329 20. Burgundionum incursio 384 1. 5. cf. *prae f. p. XXXIV. XXXVII. XXXVIII*.
- BUXENTINUS ep. S DI 50. DII 53.
- Calabri 33, 22. C. peculiosi 262 11. cf. *Apulia*.
- CALENUS ep. S CDXCIX A 32. B 37.
- CAMERITANUS sive CAMERINUS ep. S CDLXV 25. DI 53.
- Campania 117 6. 119 5. 128 21. 137 17. Campani 137 2. Campani industrii 262 11. navicularii C. 117 6. Campania Ravennae 378 29. consularis Campaniae III 27. 128 21. cancellarius Campaniae XI 37.
- Campus Martius v. Roma.
- CANUSINUS ep. S CDLXV 8 (om. libri plerique). CDXCIX A 4. B 5. DI 63. DII 40.
- Capitolium v. Roma.
- Caprarius mons prope Ravennam 374 28.
- CAPUANUS ep. S CDLXV 7. CDLXXXVII 11. CDXCIX A 14. B 17.
- CARMEIANENSIS ep. S DI 74. DII 26. in libro colon. p. 261 inter agros Apuliae recensetur Conlatinus qui et Carmeianus et qui circa montem Garganum sunt: Collatinos etiam Plinius h. n. 3, 11, 105 recenset inter populos Apulos.
- CASINAS ep. S CDLXV 18. CDLXXXVII 13.
- Catalienses 22 7.
- Catina: possessoribus, defensoribus et curialibus Catinensis civitatis III 49.
- CAUDINUS ep. S CDXCIX A 33. B 38.
- Cecropius v. Athenae.
- Celsina insula v. Curitana.
- CENELIENSIS ep. S DI 57. — *Solet scribi Caeliniensis et referri ad Maniaco oppidum Venetiarum, cui Caelinae oppidi ante Plinii (h. n. 3, 19, 131) aetatem diruti nomen imposuerunt* (cf. *C. I. L. V n. 1807. 1808; Ughelli Ital. sacra* 10, 55), sed ex iis partibus nulli episcopi ei concilio interfuerunt.
- CENTUMCELLENSIS ep. S CDLXXXVII 2. CDXCIX A 42. B 48. DXCV 8.
- Cerrensis v. Lorensis.
- Chaldaei 107 17. Chaldaei 106 10.
- Claudia aqua v. Roma.
- Comum: Comensis civitas 66 7. 20. 342 36. 343 9. lacus describitur 343 3 seq.
- Concordiensis] civitas 382 23.
- Consilinas civitas 262 25.
- Corinthii S 425 s.
- CORNELIENSIS ep. S DII 12. — *Significatur Forum Corneliae Aemiliae* (cf. *C. I. L. vol. XI p. 126*).
- Cottiae Alpes 130 9.
- CREMONENSIS ep. S DI 32.
- CUMANUS ep. S CDLXV 21. CDXCIX A 3. B 4.
- Curictae insula et Curicum oppidum (cf. *C. I. L. III p. 398*): comes insulae Curitanae et Celsinae 212 24.
- CURES SABINI v. Sabini.
- Curvae porticus v. Roma.
- Cyclades 380 18.
- Dalmatia (sic libri plerumque, raro delm- 274 25) 92 20. 93 3. Dalmatia provincia 157 30. Dalmatica provincia 92 16. Dalmatiae 215 26. 234 24. 242 27. 274 25. 275 12. comes ei praefectus 274 25. 275 12. consularis D. V 24. princeps (officii) D. 215 26. ferrariae D. 92 20. 93 2. cf. *Procopius b. Goth. 1, 5 ad a. 534: Μοῦρδορ αὐτὸν μὲν τῶν Ἰλλυρίων στρατηγὸς ἔς τε Ἀχαιῶν ἑνὴν τὴν Γούρθον ναυαρχὸν καὶ Σαλῶν ἀποστράτας* (Justinianus) ἐπέλεσεν. cf. *ostgoth. Stud. neues Archiv* 14, 503.
- Danuvius (-bius libri) 252 13. 329 7. 362 20.
- Decennovium (Decennovium tituli C. I. L. X 6850.

- 6851) *ad Tarracinam* 64 16. 27. 65 4. *cf. C. I. L. X p. 690.*
 Delmatia v. Dalmatia.
 Deorici (?) civitas fortium Gothorum obsidione
 P 474 20.
 Dertona 23 15 horrea Dertonensia 314 28. 383 7. *cf. praef. p. XXXI et ostgoth. Stud. neues Archiv* 14, 498.
 Dircaeus 71 8.
 Dorius tonus 70 23.
 Druentia fluvius 99 27.

 EGNATINVS ep. S DI 35. DII. 15.
 Elis Asiae (*sic*) civitas 105 23.
 Elysii campi 71 12.
 Eous v. Oriens.
 Ephesus 212 9.
 Erebus 168 31.
 Eruli v. Heruli.
 Estuni v. Sestinum.

 FABERINUS ep. S CDLXV 14. *Nomen corruptum.*
 Fabricula agellus 257 27.
 Falerio (?) : FALARITANUS ep. DXCV 5.
 FALISCUS v. Nepesinus.
 FANESTRIS ep. S CDXCIX A 11. B 14. DII 64.
 Faventina civitas 148 23. Faventinum territorium 257 19.
 Feltrini possessores V 9.
 FERAENAE ep. S DI 72. *Nomen corruptum.*
 FERENTIENSIS ep. S CDLXXXVII 22. Ferentina civitas DXCV 13. *Ferentia oppidum est Etruriae prope Viterbium; cf. C. I. L. XI p. 454.*
 FERENTINI NOVI (*sic* CDXCIX B, Ferentinas CDLXXXVII, DI. Ferentinensis CDXCIX A, Ferentis DXCV) ep. CDLXXXVII 23. CDXCIX A 10. B 13. DI 17. DXCV 17. *Cf. de oppidi nomine C. I. L. X p. 572.*
 FICUCLENSIS DI 9. *hodie Cervia; cf. vita papae Theodori (I p. 331 Duch.)*: pervenerunt iuxta civitate Ravennate in loco qui dicitur Ficuculas XII miliario a civitate et *Gregorius reg. 5, 21 Ew.*: episcopo Ficucloino visitatori ecclesiae Ravennae *Ughelli Ital. sacro. 2^e p. 467.*
 Flaminia regio 341 10. Flaminia via 375 15.
 FORMIANUS *sive* FORMIENSIS ep. S CDLXXXVII 14. CDXCIX A 64. B 69. DI 52.
 FOROCLUDIENSIS *sive* FOROCLAUDIENSIS ep. S CDLXV 40. CDLXXXVII 36. CDXCIX A 35. B 41. DI 64. DII 47.
 FOROFLAMINIENSIS ep. S DII 51.
 Foroiuliensis civitas 382 24.
 Forum Livii: honoratis, possessoribus et curialibus Forolivensibus IV 8.
 FORONOVANUS *sive* FORI NOVI ep. S CDLXV 34. CDLXXXVII 38. CDXCIX A 59. B 63. DII 49. *cf. C. I. L. IX p. 453.*
 FOROSEMPRONIENSIS ep. S CDXCIX A 34. B 39. DI 41. DII 41.
 Fortunatae insulae 373 24.
 Franci 70 2. 73 12. 78 10. 79 12. 19. 240 18. 241 1. 329 13. Francorum gens 73 2. rex Luduin 79 29. rex 70 2. 78 10. 79 12. certamina Francorum et Burgundionum 241 1; Gothorum Francorumque 240 18. *cf. praef. p. XXXVII.*
 FULGINAS ep. S CDLXXXVII 12. CDXCIX A 47. B 51. DI 12. DII 29.
 FUNDANUS ep. S CDLXXXVII 32. CDXCIX B 9. DI 19. DII 10.

 GABINAS ep. S CDLXV 38. CDLXXXVII 28. DI 48.
 Gabinus cinctus 187 21.
 Galli: universis provincialibus Galliarum III 17; un. prov. in Galliis (*vel* per Gallias) constitutis III 40. 42. VIII 7. Galliae 27 22. 87 23. 100 17. 117 8. 33. 121 18. 149 10. 20. 236 1. 12. 241 1. 330 1. Gallicus 161 11. 243 13. Gallicanus 46 8. 48 5. 49 6. 98 21. 117 3. 240 14. Gallica lingua 243 13. Galli pecuniae inventores 219 17. Gallia quondam Romana P 466 17. Gallicanum iustitium *ante Galliam a Theoderico receptam* 48 5. expeditio Gallica *sive* Gallicana 161 11. 240 14. *cf. 27 22. 98 21. 100 17. praef. praetorio Galliarum 236 1. 330 1; vicarius eius 87 23. Gepidae ibi collocati 149 10. senator inde oriundus 46 8. 49 6. Tubum Gallias tuetur 241 1. De expeditione Theoderici Gallica a. 508 agitur praef. p. XXXI, de altera a. 510 l. c. p. XXXVII.*
 Gazetum vinum 369 23. *cf. epigramma relatum ad Avitum p. 196 ed. Peiper.*
 Genua v. Iudaei.
 Gepidae ad Gallias destinati V 10. 149 10. *cf. ostgoth. Stud. neues Archiv* 14, 498.
 Geticus v. Gothi.
 Gothi: universis Gothis et (*sive* IX 9) Romanis I 28. II 19. IX 9; universis Gothis I 24. X 31; diversis (*scr. universis*) Gothis per Italiam constitutis VIII 5; universis Gothis per Picenum et Samnium constitutis V 26. universis Gothis et Romanis Dertona consistentibus I 17; universis Gothis et Romanis circa Verrucas castellum consistentibus III 48. Gothi 4 28. 16 7. 24 29. 27 19. 36 9. 55 28. 86 30. 31. 91 8. 13. 92 9. 100 5. 115 11. 120 27. 130 19. 135 20. 146 33. 151 23. 158 20. 159 2. 166 12. 202 27. 28. 203 1. 2. 15. 216 15. 222 1. 233 13. 234 8. 15. 235 6. 236 9. 28. 237 1. 239 8. 20. 240 18. 252 15. 257 20. 267 1. 13. 279 10. 291 34. 292 16. 309 8. 318 24. 319 3. 8. 11. 329 19. 26. 364 13. 384 6. P 474 21. Geticus 239 3. 292 2. Geticus 318 29. Gothi Romanique *similiterve praeter inscriptiones epistularum supra citatas* 55 28. 135 20. 146 33. 233 13. 234 8. 15. 235 6. 236 9. 257 20. 329 26; tuitio adversus Gothos, adversus Romanos 222 1; gentiles et Romani 248 21; exercitus et Romani 98 26. *Gothi militant, Romani in pace vivunt* 279 10. 364 13. Romani Gothos diligere debent 203 15. iusiurandum praestant Gothi Romanis, Romani Gothis 236 28. lites inter duos Gothos, inter duos Romanos, inter Gothum et Romanum 203 1—3 *cf. 86 30. 31. 279 4. 11. tertiae Gothorum 55 28. praedia Romanorum non occupanda a Gothis sine delegationis pittacio 24 9. Romani Gothis possessione vicini 202 14. millenarii eorum 159 2. Gothi per singulas civitates constituti praeter inscriptiones epistularum supra citatas* 120 27. 202 27. 28. *Gothi milites* 16 7. 92 9. 216 15 *cet.*; deputati 292 16. *Gothis quid praestetur* 100 5. 166 12. 292 16. Gothorum fiscus 24 29 (*cf. ostgoth. Stud. neues Archiv* 14, 501). universi Gothi regem creant 318 24. 319 3. domesticus comes Gothorum 151 23. Heruli Gothorum mercennarii 115 11. Gothorum historia 4 28. 291 34. 292 2; historia Gothica *praef. p. VI. Gothorum sedes antiqua Pannonia* 91 8. Gothorum certamina cum Bulgaris 252 15; cum Burgundionibus 384 6; cum Francis 240 18. — *Cf. ostgoth. Stud. neues Archiv* 14, praesertim p. 525 seq.

Graecia 40 14. 167 7. 238 10. 362 30. Graecus 40 8.
68 19. 109 1. 138 24. 153 23. 243 7. 371 4. Graece 169 3.
Gravassiani 131 11.
Guarni: rex Guarnarum III 3.

Hadr- v. Adr-

(H)ASTENSIS ep. S CDLXV 13. — (H)astensis civitas 344 5.

HERDONITANUS ep. S CDXCIX A 66. B 71.

(H)eruli: (H)erulorum rex III 3. IV 2. (H)eruli 115 11.
134 32.

Hesti V 2.

Hierusalem v. Roma.

Hispania 162 25. 164 29. 36. 292 22. P 481 7.

(H)SPELLAS ep. S CDLXXXVII 6.

Histria: provincialibus Histriae XII 22. 378 14.
379 22. 32. 382 27.

Hostiliensis locus 64 5.

Hunni 240 2. cf. praef. p. XXXVII.

Hydron 12 12; Hydrontinum mare 11 11.

Iastius v. Ionius.

Illyricum a Placidia Orientis imperatori concessum 329 2.

India P 481 5. Indicum mare 34 4. 273 13.

Ionium mare 378 26. Ionium litus 380 15. Iastius tonus 70 25.

Iordanes 263 11.

INTERAMNAS vel INTERAMNENSIS vel INTERAMNANUS ep. S CDLXV 22. DI 3. DII 5. *quodnam intellegatur ex tribus oppidis, Interamna Lirenas Sucasena Campaniae an Interamna Praetuttianorum Piceni an Interamna Nahars Umbriae, parum liquet.*

Israheliticus populus 128 6. 226 1.

Italia: universis (diversis libri) Romanis per Italiam et Dalmatias constitutis VIII 4; universis (diversis libri) Gothis per Italiam constitutis VIII 5. Italia 10 16. 13 14. 24 10. 29 8. 52 21. 73 23. 100 8. 105 13. 24. 114 8. 130 16. 137 14. 152 22. 27. 153 11. 203 26. 204 15. 211 32. 231 13. 269 27. 285 26. 303 33. 310 7. 342 7. 362 24. 30. 379 4. S 402 2. 429 8. 430 1. Italicus 12 12. 290 28. 329 12. Italus 40 11. Ansonius 40 12. Italiae imperium 24 10. 379 4; Italiae regnum 73 23; Italiae rector S 430 1; Italiae dominatus 105 13; Italicus domini 329 12; Italiae gubernacula S 429 8; Italicus orbis 290 28. cuncta Italiae membra componit Theodericus 10 16. iudicia per universos fines Italiae distributa 285 26. Raetiae munimina Italiae 203 26. Italia naves non habet 152 22. Italiae vina 362 24.

Episcopus Italica in sex synhodiis Romanis representata (incertae ecclesiae omissae sunt hae: Abiciensis — Blentana — Ceneliensis — Faberina — Feraena — Lateriana — Pellenis — Samnina — Subaugusta — Surana — Turritana — Vettellensis).

LATIVM: Albanum — Anagnia — Antium — Ferentinum novum — Gabii — Nomentum — Ostia — Portus — Praeneste — Roma — Signia — Silva candida — Tarracina — Tibur — Treba — Tres tabernae — Velitrae.

CAMPANIA: Aquinum — Atella — Cales — Capua — Casinum — Cumae — Formiae — Fundi — Menturnae — Misenum — Neapolis — Nola — Nuceria (?) — Puteoli — Salernum — Sora (?) — Stabiae — Suessa — Surrentum — Teanum (?) — Volturnum.

CASSIODORVS.

SAMNIVM: Abellinum — Allifae — Beneventum — Bovianum — Caudium — Saepinum — Telesia — Venafrum.

LUCANIA: Acheruntia — Buxentum — Potentia (?)

BRVTH: Scyllaceum — Tauriana (?) — Tempsa — Vibo.

APVLIA: Aeca — Barium — Canusium — Carmeia (?) — Gnathia — Herdonia — Sipontum — Tranum — Venusia.

CALABRIA —

SABINORVM: Amiternum — Forum novum — Nursia — Pitinum — Reate — Sabinense — Sulmo.

TVSCIA: sancti Anthimi — Aqua viva (?) — Blera — Centumcellae — Falerii — Ferentia — Forum Clodii — Lorium — Luna — Nepes — Perusia — Populonia — Rusellae — Saena — Sutrium — Tarquinii — Tuscana — Volaterrae — Volsinii.

UMBRIA: Ameria — Arna — Camerinum — Forum Flaminii — Fulginium — Hispellum — Interamna (?) — Matelica — Mevania — Narnia — Oriculum — Plestia — Spoletium — Tadinum — Tifernum Metaurense (?) — Tifernum Tiberinum — Tudur — Vettona.

PICENV ET AGER GALLICVS: Ariminum — Falerio (?) — Fanum Fortunae — Forum Sempronii — Numana — Ostra — Pausulae — Pisaurum — Sena Gallica — Tolentinum — Urbs Salvia.

AEMILIA (Aemiliae episcopi S 426 12): Ficulae — Forum Cornelii — Mutina — Ravenna.

LIGVRIA (Liguriae episcopi S 426 11): Augusta Praetoria — Bergomum — Cremona — Hasta — Mediolanum — Ticinum.

VENETIARVM episcopi memorantur adfuisse S 426 12, sed inde venientes inveniuntur nulli.

Ithacus v. Ulixes.

Iudaei universi Genuae consistentes sive constituti II 27. IV 33. Iudaei Mediolanenses V 37. Iudaei 133 3. 134 3. 11. 164 2. Iudaica instituta 128 33.

Lactarius mons 340 10.

Lateranensis domus v. Roma.

LATERIANUS ep. S DI 61. — *Quo pertineat ignoratur.*

Latium S 422 7. Latinus 109 1. 243 13. 302 30. Latialis 40 13. 181 28. 368 29.

Leucothea Lucaniae conventus 261 30.

Libya v. Africa.

Licini portus v. Roma.

Ligures XI 15. 16. consularis Liguria XII 8. cancellarius provinciae Liguria XI 14. Liguria 57 27. 149 11. 243 16. 314 23. 343 3. 36. 383 30. 384 11. S 426 11. Ligures 247 11. 314 27. 385 16. Liguria industriosa 314 23; culta 384 11. episcopi eius S 426 11.

LIPARITANUS ep. S DI 73. DII 60.

LORENSIS (errore cerrensis S CDXCIX B) ep. S CDLXXXVII 33. CDXCIX A 26. B 31.

Lucania et Bruttii 101 26. 102 19. 364 3. Bruttii et Lucania 13 7. 370 9. cancellarius Lucaniae et Bruttiorum XI 39. XII 12. 14. 15. Lucania 117 6. 136 17. 261 30. 263 12. 271 13. 353 5. sues mittit Romam 353 5.

universi Lucristani super Sontium constituti I 29. alibi non memorantur.

Lucullanum castrum 256 7. 12.

LUNENSIS ep. S CDLXV 10. DI 23. DII 55.

Lydius tonus 70 26.

- Mantuanus** v. Vergilius.
- Marcellianum suburbanum Consilinatensis civitatis** 262 26.
- Massilia**: universi Massilia constituti IV 26. Massilienses III 34. Massiliensis civitas 97 s. Massiliensis horrea 99 27. *cf. praef. p. XXXI.*
- MATELLICAS** ep. S CDLXXXVII 4. CDXCIX A 43. Medi 212 12.
- MEDIOLANENSIS** ep. I 9. XII 27. S DI 1. DII 2. 447 6. Iudaei Mediolanenses V 37. forum 250 20. aurigae 99 4. tribunus voluptatum in Mediolanensi urbe 158 14. defensores ecclesiae 63 22.
- Memphis** 351 29.
- MENTURNENSIS** ep. S CDXCIX A 1. B 2.
- Meresape** v. Messanensis.
- MESSANENSIS** (Meresape S DI) S DI 34. DII 21.
- MEVANAS** ep. S CDLXXXVII 25. CDXCIX A 8. B 11. DI 30.
- Mincius fluvius** 154 6. 155 17.
- Minturnensis** v. Menturnensis.
- MISENAS** ep. S DI 18. DII 44.
- Moscius mons** 373 5 *prope Scyllaceum: fortasse nomen corruptum, nam nominatur oppidum iuxta Scyllaceum Mystiae sive Mustiae (Mela 2, 68 et inde ut videtur Plinius h. n. 3, 10, 95).*
- Murcia vallis** v. Roma.
- MUTINENSIS** ep. S DI 8. DII 11.
- Narbonensis ecclesia** 122 5. *cf. praef. p. XXXII.*
- NARNIENSIS** ep. S DXCV 20.
- NEAPOLITANUS** ep. S CDLXV 6. CDXCIX A 57. B 60. DI 14. DXCV 21. honoratis, possessoribus et curialibus civitatis Neapolitanae VI 24. comitiva Neapolitanae civitas 195 17. 28. 196 19; princeps militum de comitiva ea 196 25. Neapolitanum territorium 137 5. *cf. ostgoth. Stud. neues Archiv 14, 498. 500.*
- NEPESINUS** ep. S CDLXV 39. CDXCIX A 50. DI 42. DII 43. 61. DXCV 2; Faliscus et Nepesinus ep. S CDXCIX B 55.
- Nilus** 107 11. 205 32. 206 5. Niloticus 107 22. 351 30. Nilicolae 206 5.
- NOLANUS** ep. S CDXCIX A 51. B 56. DI 36. Nolanum territorium 137 5. Nolana ecclesia E 390 ep. 5. 391 ep. 8.
- NOMENTANUS** (Numentanus fere libri) ep. S CDLXV 30. CDLXXXVII 30. CDXCIX A 25. B 29. DI 27. DII 65. DXCV 4.
- Noricum**: provinciales Norici III 50. *cf. praef. p. XXXIV et ostgoth. Stud. neues Archiv 14, 503.*
- NUCERINUS** ep. S DII 39. *Campaniae potius quam Umbriae.*
- NUMANAS** ep. S CDLXV 41. CDLXXXVII 5.
- NURSINUS** ep. S CDXCIX A 27. B 32. universi Reatini et Nursini VIII 26. *cf. ostgoth. Stud. neues Archiv 14, 498.*
- Occidens** 106 7.
- OCRICULUM**: Utriculanus ep. S CDLXXXVII 17. CDXCIX A 19. B 22. DXCV 19.
- Ollius fluvius** 154 6. 155 17.
- Olympicus** 212 11. 253 15. Olympiacus 349 8.
- Oriens** 15 31. 50 7. 105 10. 106 7. 329 7. 376 25. Eous 12 12. 106 7 (?). 138 36. 167 5. 329 12. partes Orientis 15 31. 105 9. Orientis princeps 327 6. 376 15. Eoum culmen 329 12. Eoa legatio 167 5. legatio ad Orientem 50 7. Eoi populi 238 13. Eoa lingua 138 36.
- OSTIENSIS** ep. CDLXXXVII 7. CDXCIX A 62. B 66. DI 21. DII 59.
- OSTRANUS** ep. S DII 17.
- Padus fluvius** 64 6. 153 34. 154 21. 155 6. 380 14.
- Pallentiana massa** 150 2.
- Palmata domus** v. Roma.
- Palmatianum vinum** 369 20.
- Pannonia**: universi barbari et Romani per Pannoniam constituti III 24. Pannonia Sirmiensis 91 s. 120 17. *cf. s. v. Sirmium. Procopius bell. Goth. 1, 3: Γότθοι Γήπασιν τοῖς ἀπὸ Σίρμιον πολέμοῦντες πόλει Γρατιανῇ ἐν τῇ Ἰλλυριῶν ἐσχατιᾷ κειμένη ὡς πολέμῳ ἐχρήσαντο. praef. p. XXXVIII et ostgoth. Stud. neues Archiv 14, 502. 503.*
- Parma**: honorati, possessores et curiales Parmensis civitatis VIII 29. Parmenses municipes 258 24.
- Patavium**: Antenorea terra 69 20.
- PAUSULANUS** ep. S CDLXV 24.
- Pedonensis civitas** 34 22.
- PELLENSIS** ep. S DI 68. DII 50. *quinam intellegatur, ignoro.*
- Persis** P 481 6. Persae 318 13. P 483 20.
- PERUSINUS** ep. S CDXCIX A 39. B 45. DI 16. DII 34.
- Phrygia** 95 28. Phrygius tonus 70 23.
- Picenum**: universi Gothi per Picenum et Samnium constituti V 26. 159 3. Gothi per Picenum sive Tuscias utrasque residentes 120 27.
- Pinciana domus** v. Roma.
- PISAURENSIS** ep. S CDXCIX A 21. B 24.
- PITINAS** ep. S CDXCIX B 40. *cf. C. I. L. IX p. 412.*
- Placentina ripa** 315 7.
- PLESTINUS** ep. S CDXCIX A 44. B 49. DII 42.
- Pontonates** 131 11.
- POPULONIENSIS** ep. S DI 62. DII 46.
- PORTUENSIS** ep. S CDLXV 1. CDLXXXVII 8. DI 20. DXCV 10. Portus urbis Romae 208 8; Portus Romanus 208 9; Portus 208 29. comitiva eius 208 8.
- POTENTINUS** ep. S DI 26. DII 45. — *Aut Lucaniae oppidum aut Piceni.*
- PRAENESTINUS** ep. S CDLXV 19. CDLXXXVII 39. DII 25. DXCV 23. Praeneste 188 16.
- PUTEOLANUS** ep. S CDXCIX A 52. B 57.
- Quirinalis, Quirites** v. Roma.
- Raetiarum dux** I 11. 203 20. 31. Raetiae dictae a rete 203 31. *cf. ostgoth. Stud. neues Archiv 14, 503.*
- RAVENNAS** ep. S CDLXV 19 (?). DI 2. DII 3. 447 11. DXCV 1. edictum de pretiis custodiendis Ravenna XI 11. scriba Ravennas XII 21. liquidarius Ravennas XII 17. Ravenna 378 29. 380 14. E 392 ep. 9. S 420 1. 422 15. P 476 10. urbs Ravennas 16 30. 57 24. 84 27. 89 12. 135 1. 148 25. 153 32. 154 17. 155 1. 207 14. civitas Ravennas 84 18. ecclesia Ravennas 63 25. 307 32. comitiva Ravennas 211 2. 10. praefectus vigilum urbis Ravennatis 207 14. forma Ravennas 164 12. basilica Herculis 16 31. mansio Ravennas 315 6. 379 33. arcae sepulcrales divenditae 89 12.
- REATINUS** ep. CDXCIX A 56. DI 28. Reate: universi Reatini et Nursini VIII 26. *cf. ostgoth. Stud. neues Archiv 14, 498.*
- Reginus**: cives Regenses 371 2. litus Reginum 372 5.
- Rhenus fluvius** 362 20.
- Rhodanus fluvius** 240 15.

Rhodus 212 10. 372 24. colonus 212 10. (*cf. praef. p. CLXXX*).

Roma: universis Gothis et Romanis *v. Gothi*; populo Romano I 31. VIII 3. X 14. 17; domitori orbis praesuli et reparatori libertatis senatui urbis Romae E 392 *ep.* 9; senatui urbis Romae I 4. 13. 30. 43. 44. II 3. 16. 24. 32. III 6. 12. 31. IV 4. 16. 43. V 4. 22. 41. VIII 2. 10. 11. 14. 15. 17. 19. 22. IX 19. 21. 23. 25. X 3. 4. 7. 12. 13. 16. 18. XI 1; senatus Iustiniano Aug. XI 13; clero ecclesiae Romanae VIII 24; universis Romanis per Italiam et Dalmatiam constitutis VIII 4; universis Gothis et Romanis circa Verrucas castellum consistentibus III 48; universis barbaris et Romanis per Pannoniam constitutis III 24; universis Gothis et Romanis Dertona consistentibus I 17. — Sacra urbs Roma S 431 s; urbs Roma 135 19. 211 19. 218 23. 26. 311 7. 315 6. 377 6. S 426 7. 9. *item ubi nominantur* vicarius urbis Romae et praefectus vigilum urbis Romae. sacra urbs 47 29 (urbs *nude* 127 23. 213 6. 371 10 *cet. non nominis proprii loco*). Romana urbs 10 17. 95 12. 133 28. 146 13. Romana civitas 26 6. 28 9. 36 17. 42 9. 94 22. 95 8. 109 9. 15. 117 19. 124 18. 206 25. 210 15. 213 5. 234 17. 306 9. 334 5. 352 28. 367 23. S 420 11. 421 9. 423 21. 429 20. 447 7. 450 2. 5. urbs regia S 419 7; regia civitas S 422 3. senatus et populus Romanus (Rom. pop. 281 18) 281 18. S 421 26. senatus, clerus populusque Romanus S 424 20. Romanus populus *sive* populus Romanus 190 13. 191 11. 307 10. 308 20. 368 26. 369 2. S 421 23. Romanum nomen 54 5. 59 14. 287 23. 305 32. 310 7. 342 5. Romana res publica 25 9. 56 5. 174 5. 241 3. 273 25. 331 9. 341 27. Romulea plebs 368 21. gens Romulea 241 20. coetus Romuleus 14 30. Roma 26 15. 32 9. 38 12. 40 15. 46 2. 7. 48 7. 49 6. 65 28. 81 23. 85 11. 17. 88 3. 90 26. 93 1. 108 14. 117 23. 138 3. 6. 174 8. 177 11. 26. 29. 188 26. 190 16. 208 16. 220 30. 243 14. 250 25. 287 22. 306 14. 31. 332 3. 342 27. 353 8. S 420 4 *bis*. 422 4. 423 1. 25. 426 5. 427 10. Roma felix 190 28. *Romani et Gothi ita coniuncti, ut ubi his praecedant, reperiuntur sub vocabulo Gothi*. Romani 10 12. 25 21. 103 11. 105 25. 106 11. 133 30. 139 17. 174 21. 190 33. 203 36. 206 29. 216 12. 257 11. 281 33. 282 10. 286 19. 334 16. 18. 342 20. 364 13. 367 8. 368 19. Quirites 191 10. 308 21. 369 2. Romuleus 14 30. 40 10. 178 6. 205 14. 241 20. 368 21. Quirinalis 40 13. Romanum regnum 10 24; Romana regna 311 26; Romanus orbis 107 29. 303 28; Romanum imperium 88 34 *de Orientis et Occidentis partibus iunctis omnia*. Romani principes E 391 *ep.* 6. Romanus princeps Theodericus 88 1. Romanus senator 90 24; Romulei senatores 40 10; Romanus ordo 121 25. vicarius urbis Romae 132 31. 133 2. 188 1. 375 30. praefectura vigilum urbis Romae 206 18. comitiva Romana 210 13. 23. Romanus iudex 151 19. architectus in urbe Roma 211 19. Romana militia *apparitorum* 216 14; principatus in urbe Roma 218 22. *Roma pascitur* 162 26. 353 8. — Ecclesia catholica urbis Romae *vide mox*; ecclesia Romana 101 7. 9. 255 6. 11. 279 26. S 415 *diac.* 1. 420 19. 432 9. 444 11. Romanus clerus 255 17. *cf. S 424 20*. episcopus ecclesiae catholicae urbis Romae S 402 13. 405 19. 23. 444 1. 448 24; Romanus episcopus *vel* episcopatus S 403 3. 405 15; papa urbis Romae 310 10. 313 24. 376 24; papa Romanus S 447 8. 9; Romanus pontifex *vel* pontificatus S 403 29. 405 13. presbyter ecclesiae Romanae 255 11. diaconus ecclesiae Romanae 415 *diac.* 1 defensor ecclesiae Romanae 279 26. — calceus Romanus 238 12. Romana consuetudo 88 8. copia Romana 190 30. 31; copiae Romanae 208 14. Romanae deliciae 208 13. devotio Romana 306 20.

Roma:

Romana dignitas 318 17. disciplina Romanae civitatis 124 18. doctrina Romana 40 8. doctores eloquentiae Romanae 286 6; Romanum eloquium 243 12. 328 19. P 471 17 *cf.* 302 31. Romana gratia 190 33. gravitas Romana 39 23. 48 28. 134 9. Romana habitatio 90 22. historia Romana 292 3. *praef. p. VI*. ius Romanum 29 7. 100 15; iura Romana 178 6. Romana libertas 320 24. maiestas populi Romani 369 2. Roma miraculum 212 13 *cf.* 309 10. Romani mores 242 8. Romanae mulieres 151 16. Romanorum prudentia 91 14. Romana pulchritudo 210 18. Romana quies 285 10. S 420 5 *cf.* 422 4. Romana reverentia 127 2. securitas Romana 342 29. Romanae sedes 136 19. Romanus status S 422 5. stirps Romana 253 4. studia Romana 286 3. 302 28. vestis Romulea 178 6. vox Romana 31 23; Quirinalis vox 40 13. — Urbis Romae depraedatio *Alaricianae* 377 6. Roma sustinuit Gensiricum 15 31. Gallia Romana P 466 18. Romanus factus Danuvius 329 7.

topographica urbana:

aedes Romanae 162 23.
amphitheatrum Titi 169 2. circus Romanus 29 22. 106 24.
aqua Claudia Romana 205 29. 206 1.
arces Romanae 65 21. 156 20. 211 24.
Aventini caput aquae Claudiae 205 30. Aventini turba civica dissensione polluta P 467 20.
basilica sancti Petri S 399 1. 438 4. atrium 281 22. saepta S 429 5. vasa 377 7. mausoleum apud beatum Petrum apostolum S 445 1 (*v. adn.*)
in Hierusalem basilica Sessoriani palatii S 428 10 *cf.* palatium quod appellatur Sessorium *Anon. Vales.* 12. 69.
Campus Martius P 468 2.
Capitolia 205 17.
circus *v.* amphitheatrum.
Curvae porticus 127 18.
cloacae Romanae civitatis 94 25.
curia *v.* Libertas.
domus Lateranensis S 426 1.
— Palmata 127 18.
— Pinciana 84 26. *cf.* palatium Pincianum *in vita Silverii c. 6. 8. Becker topogr. p.* 198. 592.
— Symmachi 138 3.
fabricae Romanae (Romuleae 205 14) 26 3. 6. 65 24. 127 26. 205 14. 211 20.
formae Romanae 205 19.
forum Romanum 243 10.
— Traiani 205 17.
Hierusalem *v.* basilica.
Lateranensis *v.* domus.
Libertatis atria 241 19; aula 156 16. 177 21. 188 18. 254 5. curia 189 11. 291 25; genius videns turbam senatus 13. 27; gremium 82 9. 85 18; penetralia 96 31. Libertas 116 28. *intelligi curiam in atrio Libertatis collocatam ostendi in Hermae vol. 23 p. 631 adlatis titulis urbanis duobus altero saeculi melioris C. I. L. VI 470: [s]enatus populusque R[omanus] Libertati, altero ipsius aevi Theodericiani l. c. VI 1794: †salvis domi[n]is n[ost]ris. |Augusto et gl[oriosissimo] rege | Theoderico Va. | ex com. domest[icorum]. | in atrio Liber[tatis]. quae vetus[tate]. [q]ue confec[ta erant] | [re]fecit.*

Roma:

Licini portus 28 10. *cf. tegulae urbanae C. I. L. XV n. 199*: ex pr(aedis) Dom(itiae) Luc(illae) port(u) Lic(ini) *et n. 408*: op(us) dol(iare) ex pr(aedis) M. Aureli Antoni Aug. n(ostri) port(u) Lic(ini). *dixit de portu eo Henr. Dressel l. c. p. 123.*

moenia civitatis Romanae 28 9. Romana moenia 65 26. 205 25. 213 12. 281 28.

Murcia vallis 105 25.

portus urbis Romae *v. sub voce illa.*

Palmata *v. domus.*

Pinciana *v. domus.*

regiones ecclesiasticae diaconorum S 415.

Sessorianum palatium *v. basilica.*

Symmachi domus *v. domus.*

Transportanei leprosi 318 11. 'Hospitale leprosororum urbis Romae adiuncta aedicula sancti Lazari situm ad viam triumphalem prope montem Marium memoratur primum a. 1187 (Piazza *opere pie di Roma* a. 1693 p. 14; Martinelli *Roma ex ethnica sacra* p. 162. 163). HVELSEN.

Virgo aqua 205 26.

Ecclesiarum urbanarum tituli ex laterculis synhodorum a. CDXCIX et DXCV:

Aemilianae S CDXCIX n. 16. 38. 60.

Aequiti *v. Equiti*

Anastasiae S CDXCIX n. 36. 50. 61.

apostolorum S CDXCIX n. 39. 42. 49. S DXCV n. 6. 24.

sanctae Balbinae S DXCV n. 14. 30.

sanctae Caeciliae S CDXCIX n. 3. 54. S DXCV n. 19.

Chrysogoni S CDXCIX n. 9. 14. 26. S DXCV n. 20.

Clementis S CDXCIX n. 5. 6. 24. S DXCV n. 3. 31.

Crescentianae S CDXCIX n. 17. 29. 63.

Cyriaci *sive* Quiriaci S CDXCIX n. 21. 22. S DXCV n. 34.

Damasi S CDXCIX n. 15. S DXCV n. 16. 33.

Equiti S CDXCIX 13. 34. 43.

Eusebii S CDXCIX n. 18. 35. 66. S DXCV n. 26.

Fasciolae S CDXCIX n. 40. 41. 53.

Gai S CDXCIX n. 44. 47.

sanctorum Iohannis et Pauli S CXCV n. 5. 23.

Iulii S CDXCIX n. 7. 28. 51. sanctorum Iulii et Callisti S DXCV n. 10.

sancti Laurentii S CDXCIX n. 59. 67. S DXCV n. 7.

Lucinae S CDXCIX n. 57. 62.

Marcelli S CDXCIX n. 48. 56. 65. S DXCV n. 9. 22. 32.

sanctorum Marcellini et Petri S DXCV n. 29.

Marci S CDXCIX n. 52. 64. S DXCV n. 12.

sancti Matthaei S CDXCIX n. 23.

Nerei et Achillae S DXCV n. 15.

Nicomedis S CDXCIX n. 20. 37.

Pammachi S CDXCIX n. 4. 19.

Praxidae S CDXCIX n. 1. 55. Praxedis S DXCV n. 4. 21.

Priscaes S CDXCIX n. 45. S DXCV n. 17.

Pudentis S CDXCIX n. 11. 12. S DXCV n. 27.

Roma:

quattuor coronatorum S DXCV n. 35.

Quiriaci *v. Cyriaci*

Romani S CDXCIX n. 31.

sanctae Sabinae S CDXCIX n. 8. 30. 58. S DXCV n. 18. 25.

Silvestri S DXCV n. 1. 28.

Sixti *v. Xysti*

Susannae S DXCV n. 8.

Tigridae S CDXCIX n. 27. 46.

Vestinae S CDXCIX n. 2. 10. 25.

Vitalis S DXCV n. 2. 11.

Vizantis S CDXCIX n. 32. 33.

Xysti: Sixti S DXCV n. 13.

RUSELLANUS (Rosellanus *libri*) ep. S CDXCIX A 12. B 15. DXCV 15.

Rusticiana messa in Bruttiiis 270 2.

SABINENSIS ep. S CDLXV 23 (Tiberius Curium Sabinorum *laterculus*, Tiberius episcopus ecclesiae Sabinensis *acta*). CDLXXXVII 35. CDXCIX A 28. B 33. — *Fori novi episcopus, qui et ipse Sabinensis appellatur (C. I. L. IX p. 453), cum in iisdem synhodiis adfuerit, locis citatis intellegendus est Curium Sabinorum (l. c. p. 471).*

Sabinae mulieres 105 23. Sabinum vinum 369 23.

SAENENSIS ep. S CDLXV 12.

SAEPINAS ep. S DI 59. DII 30. *cf. Salpinas.*

SALERNITANUS ep. S CDXCIX A 60. B 65.

Salonitanus ep. vir venerabilis III 7. Salonitani milites 37 1. *cf. ostgoth. Stud. neues Archiv* 14, 502.

SALPINAS (*fortasse* Saepinas) ep. S CDLXV 4.

Samarea superstitio 101 11.

SAMNINUS ep. S DII 38. *vocabulum corruptum.*

Samnium: universi Gothi per Picenum et Samnium constituti V 26. cancellarius provinciae Samnii XI 36. Samnium 86 30. 119 5. 159 3. 350 17. Samnitae 86 26.

Sarsinates municipes 56 25.

Savia (*suavia libri omnibus locis*): universi provinciales et capillati defensores et curiales Siscia vel Savia consistentes IV 49. universi possessores in Savia provincia constituti V 15. possessores Saviae 150 26. *Procopius postquam b. G. 1, 12 Suaborum et Alamannorum mentionem fecit, c. 16 subiungit: ἵπερθε δὲ αὐτῶν (Histrorum et Venetorum) Σισαῖοι τε καὶ Σαυάβοι (οὐχ οἱ Φράγγων κατήκοοι, ἀλλὰ παρὰ τοὺς αὐτοὺς ἔτεροι) χώραν τὴν μισόγειον ἔχουσι. cf. ostgoth. Stud. neues Archiv* 14, 502. 503.

SCYLLACENUS ep. S CDLXV 9 (*scyllateno libri*).

Scyllaceum conditum ab Ulixee 372 15. Scyllacinum territorium 260 28. *cf. praef. p. VII.*

Scythia 129 19. Scythicus 168 26.

SENOGALLIENSIS ep. S DII 54.

Sestinum (?): possessores, defensores et curiales Estunis (*fort. Sestini*) consistentes III 9.

Sicilia: viri spectabiles Siciliae provinciae censitores 276 35. *cf. 277 22.* Sicilia 15 28. 40 14. 63 12. 117 33. 195 2. 204 13. 276 10. 279 1. 371 3. Siculi 12 29. 13 5. 194 34. 277 22. 278 9. 362 21.

Episcopia Sicula in synhodiis Romanis repraesentata: Liparis — Messana — Syracusae — Tauromenium — Tyndaris.

SIGNINUS ep. S CDXCIX A 31. B 36. DI 69. DII 58.

- Silanus caseus *Bruttius* 369 7.
 SILVAE CANDIDAE ep. S DI 67. *fuit prope Portum urbis Romae ad S. Rufinae (Ughelli Ital. sacr. 12 p. 89).*
 Singidunum civitas quondam otii P 476 21.
 SIPONTINUS ep. S CDLXV 15. Sipontina urbs 67 12.
 Sirmiensis Pannonia 91 8. 120 17. Sirmensis expeditio (a. 504) 240 1. *cf. praef. p. XXXVII.*
 Siscia v. Savia.
 Sontius fluvius 24 10. 30 9.
 SORANUS (*sic recte DI liber E*) ep. S DI, 6. DII 52.
 Spellas v. Hisspellas
 SPOLETINUS (spolit- libri constanter et sic quoque *Procopius*) S CDXCIX A 37. B 43. DI 31. DII 22.
 Spoletinus (spolitinus libri constanter) 58 6. 67 4. 124 34. 146 13.
 STABIANUS ep. S CDXCIX A 65. B 70.
 Strymoniae aves *grues* 243 3.
 Suavia v. Savia
 SUBAUGUSTANUS ep. S CDLXV 28. CDLXXXVII 21.
 CDXCIX A 46. B 50. *de situ parum constat (cf. Ughelli It. sacr. 102, 166).*
 Suebi (sueu- libri) 366 2.
 SUESSANUS ep. S CDXCIX A 16. B 19. DI 54. DII 19.
 Suevi v. Suebi
 SULMONTINUS ep. S CDXCIX A 17. B 20.
 SURANUS ep. S DI 47. *Nomen corruptum (cf. Soranus).*
 SURRENTINUS ep. S CDXCIX A 55. B 59. DXCV 3.
 Susa (*gen. Susae*) urbs P 481 1.
 SUTRINUS ep. S CDLXV 35. CDLXXXVII 34. CDXCIX B 54. DI 13.
 SYRACUSANUS ep. S DII 4. 447 16. honorati, possessores, defensores Syracusanae civitatis IX 10. comes Syracusanae civitatis IX 11. 14. comitiva Syracusanae civitatis 194 31. 195 5. Syracusanus 36 15. 117 18. *cf. ostgoth. Stud. neues Archiv* 14, 503.
 TADINAS ep. S CDXCIX A 49. B 53.
 TARQUINIENSIS ep. S CDLXV 36. CDLXXXVII 20. CDXCIX A 41. B 47.
 Tarracinensis v. Terracinensis
 Tarrisianum horreum 314 29.
 TAURINAS (Tauritanus vel Taurianus *DI*) S DI 56. DII 9. *utrum significetur episcopus Taurianensis in Bruttis (cf. C. I. L. X ad n. 104) an Augustae Taurinorum longe distantis ab urbe Roma, non liquet.*
 TAUROMENITANUS ep. S DI 70. DXCV 16.
 TEANENSIS ep. S CDXCIX A 61. B 64. — *Teanum Sidicinum Campaniae potius significatur quam Teanum Apulum.*
 TELESINUS ep. S CDLXV 31 (talesino libri). CDLXXXVII 10.
 TEMPSANUS ep. S DI 15 = 43.
 TERRACINENSIS ep. S CDXCIX A 22. B 25. DI 22. DII 14. DXCV 6.
 Thebani muri 71 8.
 Thessalia 95 28.
 Thessalonicensis praefectus X 35.
 Thoringorum rex III 3. IV 3. Thoringia 114 7.
 Tiberis fluvius 154 6. 155 17. 305 24. Tiberinus 208 13. 18. 376 4.
 TIBVRTINUS ep. S CDLXV 33. CDLXXXVII 1. CDXCIX A 23. B 26. DI 60. DII 28. DXCV 22.
 TICINENSIS ep. S DI 7. comites, defensores et curiales Ticinensis civitatis IV 45. comes Ticini 315 31. horrea Ticinensia 314 28. 383 7. ripa Ticinensis 315 6. *cf. ostgoth. Stud. neues Archiv* 14, 498. 500.
 TIFERNIS METAURIS ep. S CDLXV 27. TIFERNATIUM (Metaurensium?) ep. S CDXCIX A 54. B 67 (ep. Marius).
 TIFERNATIUM TIBERINORUM ep. S DI 44. DII 56 (ep. Innocentius). Tifernensis (Trifenensi libri) S CDLXV 11.
 TOLENTINAS ep. S CDLXXXVII 18. CDXCIX A 6. B 8. DII 16.
 Torasii thermae *Spoletii* 125 6 (*cf. adn.*).
 TRANENSIS ep. S DI 38. DII 36.
 Transalpinus 46 8. 47 28.
 Transportanei v. Roma.
 TREBEAS sive TREBENSIS ep. S. CDLXXXVII 9 (tribeati *cod. Berol.*). CDXCIX B 27. DI 51. DII 63. *cf. C. I. L. XIV p. 353.*
 TRESTABERNAE: Triumtabernarum ep. S CDLXXXVII 29. CDXCIX A 7. B 10.
 Tridentum: honorati, possessores, defensores et curiales Tridentinae civitatis II 17. Tridentina regio 148 30 (*cf. praef. p. XXXI*). Tridentinum horreum 314 29.
 Troia 372 15.
 TUDERTINUS ep. S CDLXXXVII 16. CDXCIX A 5. B 6. DI 29. DII 6. p. 445 16.
 Turasi thermae v. Torasi th.
 TURRITANUS ep. S DI 66. *quid subsit, nescio: cogitare de Turritano Sardiniae episcopo, nisi solus hic esset in synhodo Sardinus.*
 TUSCANENSIS ep. S DXCV 14.
 Tuscia: canonicario Tusciae XI 38. Tusciae utraeque 120 27. *scilicet suburbicaria et annonaria (vide quae exposui in gromaticorum vol. 2 p. 207).* Tuscia 117 7. 352 22. Tusci 211 31.
 TYNDARITANUS ep. S DI 45. DII 20.
 Tyros 12 12. Tyrius 12 8.
 Wandali: rex Wandalorum V 43. 44. IX 1. Wandalorum incursio *sub Gensirico* 15, 27. *cf. praef. p. XXXVI.*
 Warni v. Guarni
 Velienses v. Volsenses.
 VELITERNUS ep. S CDLXV 26. CDLXXXVII 37. CDXCIX A 2. B 3. DI 46. DII 57. DXCV 11.
 VENAFRANUS ep. S CDXCIX A 38. B 44.
 Venetiae: canonicarius Venetiarum XII 4. 7. Venetiae 314 24. 380 13. S 426 12. Venetia 149 10. Veneti (*gen. Venetum* 382 17) 314 29. 382 17. *describuntur in litore degentes* 380 13 *seq. (cf. Procopius b. Goth. 1, 1).*
 VENUSINUS ep. S DI 10. DII 23. 446 21.
 Veronenses possessores 362 28.
 Verrucaae sive Verucaae castellum *prope Tridentum* 103 15. 21. *cf. praef. p. XXXI. Paulus hist. Langob. 3, 31 narrat, cum Franci in territorio Tridentino castella diruerent, redemptionem datam esse pro Ferruge castro.*
 Vesuvius mons 137 2.
 VETTELLENSIS ep. S DII 7. *quid lateat nescio.*
 VETTONENSIS (uecconensis libri) S CDLXV 42.
 VIBONENSIS ep. S CDXCIX A 48. B 52.
 Virgo aqua v. Roma

Wisigothae: regi Wisigotharum III 1. 78 3. 79 30.
cf. praef. p. XXXIV.
 Volaterranus ep. S DI 65. DII 48.
 Volienses (*fortasse Velienses*) 119 25.
 Volsiniensis ep. S CDXCIX A 58. B 62. 63. DXCV 12.
 Volturnensis (*vulturnensis fere libri*) ep. S CDXCIX
 A 30. B 35. DI 40. DII 32.

URBIS SALVIENSIS ep. S CDXCIX A 63. B 68.
 UTRICULANUS v. Ocriculanus
 Vulcana insula 102 23.
 Vulgares v. Bulgares
 Volsiniensis v. Volsiniensis
 VOLTURNENSIS v. Volturnensis

III. INDEX RERVM ET VERBORVM

COMPOSVIT LVD. TRAVE.

A (*ante s impurum* ab 4 s. 31 3. 34 18. 41 32. 136 28.
 281 12 *cet.*);

temporalis sensu: ab antiquis 31 32; ab antiquitate 292 5; ab avis atavisque 353 18; ab ipsis cunabulis (*s. v.*); a parvulis 53 20; ab ipsis primordiis 48 28; a tempore (usque a temporibus 28 23. ex illo tempore 136 18) 28 29. 51 22. 279 32 *cet.*

locali sensu: tranquillitatem, qua ab externis utamur S 422 4. — redemptor oves perditas ab errore laetatur inventas S 432 7.

pro ablativo comparationis (*cf. Archiv f. lat. Lexikographie VII 125*): maiores honores a (*sic codd.*) ceteris ordinibus accepisse 233 17; a ceteris mortalibus maiora suscipimus 255 2; ab illis sciat minus 212 22; minus a consuetudine percipiat 215 12; a praesentibus minus fecisse 235 21; ab omnibus plus mereri 14 28; ab (*sic codd.*) ipsis liberis plus amare 26 15; cives a suis commodis plus amabat 207 30; plus est amandus a domino 305 33; a modulo definito amplius habere 147 7; amplius aliquid a militibus ceteris promereri 187 9; tantum a communibus balneis salubrior invenitur, quantum ab humana industria celsior est natura 273 10; animalia quae uno cornu armanantur multo fortiora sunt ab his, quibus duplicia tribuuntur *exposit. in ps. 21, 33 p. 76.*

= *ὑπό*: sic est a principe vincenda suspicio 308 9; uni incaute creditur quod est a plurimis asserendum 349 3. — tua dignitas a terroribus ornatur 201 4; ecclesiasticis est litteris eruditus, a quibus commonemur 299 10; ab inpuatorum petitione obligari S 431 16; ab propositionibus inpetitus (*contra criminosis propositionibus inpetitus* S 420 19) S 431 11. — sic accipitur ab uno, ut perire non possit ab altero 366 14. — ab imperitis facilis eversio statuæ non fuisset (= *statua non facile eversa esset*) 66 12.

post verba:

excipi (exceptus oneribus 63 24) a praesenti devotione 364 32; 63 16 — excusare a redhibitione 119 19; 149 2; *aliter* excusari ab excessibus 18 17 — eximere a damnis 351 28 — expeditus ab objectionibus 389 9 — exuendus a crimine 188 13 — munire ab omni damno *aliquem* 62 27 — nudari a facultate 188 13 — purgatus a culpa sit S 405 2. — *ex*: carpere ab *aliqua re aliquid* 327 17 — eicere 19 1 — emanare 132 19 — excedere

106 30 — exire 138 30 — exprimere 363 3 — exulare 270 9.

post adiectiva: alienus 35 15. 50 30. 63 9 *cet.* P 466 12 — dissimilis 361 2 — extraneus (*s. v.*) — ieiunus a litterarum sapore 5 11 — longinquus a cupiditate 83 16 — peregrinus a gratia nostra 368 28.

abactor 136 27. 201 17 *cf.* 261 16.

abdicere poenas 353 29.

abesse: absit a iudiciariis mentibus aliquid profanum 21 7; 80 27. 279 24. 336 22. 339 12; absit, ut 16 29. 78 7. 254 17. 309 21. 312 2. 316 3. 24 *cet.*; absit enim a nostris temporibus, ut (*cf. Nov. Valentin. III. 26, 2*) 307 7; quod absit 24 9. 83 26. 161 28. 307 22. 331 26. 334 9 *cet.*

abicere (= *obicere*, *cf. Archiv f. lat. Lexikographie IV 533, 538*) aliquid alicui: pro sua quisque voluntate aliquid exigentibus dignetur abicere (*quod illustrant sequentis epistolae verba haec*: canonicos solidos non ordine traditos, sed sub iniquo pondere imminutibus fuisse proiectos 60 20) 59 27; corpora foveis abicere 89 20. — abicias a te omne vitiosum 130 24.

abigere: provinciae finibus abigantur (= *deportentur*) 24 19.

abiurare = *subtrahere* (*cf. Archiv f. lat. Lexikographie IV 307*): pecunia, quae fuerat fabricis deputata et nunc constitit abiurata 65 25.

abiurator alieni furtum reddat 91 17; non sum callidus abiurator 333 7.

ablativus:

temporalis sensu: longa aetate versatus es 90 31; 121 24. 134 20; quod omni aetate laudetur P 471 18; tot annis splendet 82 18; praefecturam bis novenis annis gessit 15 33; 350 5; sex mensibus a vitali vigore separatae 11 18; tot saeculis (per longa saecula *e. g.* 298 11) 102 26. 137 27; temporibus stare diuturnis 103 1; longis (tantis 78 5) temporibus 78 5. 354 4; vir multis temporibus probatus 121 31.

locali sensu: provincialibus Galliis (*sic L.* in Galliis *plerique*; per Gallias VIII 7) constitutis III 40. 42; pr. Siscia vel Savia consistentibus (in Savia provincia constitutis V 15) IV 49; Romanis Dertona consistentibus I 17; Iudaeis Genua consistentibus II 27; IV 33; universis Massilia constitutis IV 26. mundo (*cf. orbis*) celeberrimus 156 28; caelo volvitur 41 19; in fluminibus diversis territoriis (= *per diversa territoria*) meantibus 154 5; cellis omnibus 363 10; quid illa (in illa *deteriores*) re publica gratia non potuit obtinere? 38 23;

ablativus:

umeris gravatus agricola 371 14. — LX milibus aequoris amoenitate perfruitur 343 7.
 = *ex vel de*: loquamur de illo lapso (lapsum *fere libri*) caelo psalterio 71 31. — signis herbarum vicinatem colligit undarum (ex habitaculo colligitur magnitudo P 483 s) 108 18; si antiquitatis ordinem perscrutemur origine dignitatum 175 9.
 = *pro*: copia mirabilis laeto nimium pastore suscepta 369 15; dum venerabili collectione (*i. e. a synhodo*) haberetur tractatus S 427 11. — *Cf. dativus.*
substantivorum ablativi adverbiorum aut praepositionum vice fungentium: accessu (*s. v.*) — aequalitate stagni 378 32 — affectu (*s. v.*) — ambitu cupiditatis 279 12 — amore clementiae 49 26, dominantis 306 35 *cf.* P 470 s, quietis 121 25 — beneficio (*s. v.*) — consideratione (*s. v.*) — contemplatione (*s. v.*) — cura commodi privati 95 15 — immissione (*s. v.*) — indultu (*s. v.*) — intuitu (*s. v.*) — prosecutione (*s. v.*) — similitudine avium 380 19 — studio aequitatis 255 20, amoris 171 13, avaritiae 171 14, aequitatis 255 20, cupiditatis 33 12 (*cf. s. v. exhaustire*). 344 33, pietatis 52 29. 223 11. 236 4. 307 13, recti 238 25, venalitatis 315 4, universitatis 99 29 *cet.*
ablativus absolutus: ut, expectantibus (= *dum expectant*) correctionem caelo moderante, iudicii se existiment non teneri S 449 3.
 abnegare 15 27. 54 16. 58 26. 82 34 *cet.*
 abolitus *subst.* (*v. Archiv f. lat. Lexikographie V 119*): in abolitum missa sententia 133 1.
 abominabilis 79 27. 268 17. 281 14. 289 32. 336 21. 338 31. 342 4. 354 17 *cet.*; magis abominabilis 336 21.
 abominanter 91 15.
 abradere de albo curiae 271 14; de vasariis publicis 225 14.
 abrogare = *auferre* 61 18. 90 12. 106 4. 119 24. 120 19. 151 30. 152 2. 165 9. 182 12. 270 30. 278 13. 314 8. *cet.*; abrogare magistratum 217 16. 244 9; plus quaeritur (= *desideratur*, *cf.* 245 12); dum dominus desiderabilis abrogatur (*i. e. moritur*) 236 4.
 abscidere = *tollere* 79 14. 108 4 *cet.*
 abscindere = *tollere* S 427 15.
 absidatus *v. apsidiatus*.
 absolute = *aperte, quacumque condicione* 21 29. 107 32. 170 18. 177 16. 189 14. 194 1. 222 18. 244 23. 297 14. 310 2. 336 30 *cet.*
 absolutiones hominum 156 8.
 absolutor est alieni conscius sui 326 14.
 absolvere se 87 8. — absoluti = *militia perfuncti* 349 16.
 absorbere (= *siccare*) paludem 64 17.
 absque 241 3. 270 13. 367 4.
 abstinentia (*sc. rei veneriae*) 161 18. — = *ieiunium* 361 26.
 abstinere: abstine, lictor, securem 354 7.
abstracta pro concretis: germanam nostram, generis Hamali singulare praeconium, vestram fecimus esse coniugium (*sim. matrimonium* 305 13, *cf. copula*) 170 9; electio episcopatus 246 3. S 445 4; generalitas (*s. v.*); gentilitas (*s. v.*); non solum parentibus laudem contulit, sed ipsum quoque humanitatis genus ornavit 300 22; mediocritas opp. divites (*cf. minor fortuna*) 193 35. 284 29; obsequium et observatio (*s. v.*); universitas (*s. v.*). — *Alia id genus multa, ut principatus vester (= princeps), v. sub singulorum honorum nominibus.*
abundantiae exempla:
 contentionum seditio 3 16.
 solent semper 15 11; solita consuetudine 13 5.
 manuales digiti 19 11.
 habes etiam et ferrum nihilominus incruentum 201 14; et in ipsa quoque 370 10.
 longaevitas aetatis 290 5.

abundantiae exempla:

robusta firmitas 298 5.
 iterum ex alia parte (*v. iterum*) 359 11.
 diversa temporum varietas 378 10.
 solus tantum P 466 18. 475 6: *quam locutionem in ceteris Cassiodori scriptis non deprehendi.*
 cura provisionis nostrae S 403 19.
 coniurationis secretae insidiae S 404 26.
 aegritudinis motus S 405 23.
 seditiosi morbi S 419 8 *cet.*
 accedere (accidere et accedere in *codd. confusa* 5 21. 48 23. 54 15. 67 15. 273 29) ad superiorem in officio gradum 345 12. XI 19. 21. 346 12. XI 32.
 accelerare: per viros acceleratum est, ne 331 7.
 accentus: dispositis congruenter accentibus metrum novit decantare grammaticus 286 15.
 accessu temporis 328 14. 382 7.
 accidere *cf.* accedere.
 accipiter 27 31 (*cf. Ambros. hex. 5, 18*). 259 16.
 acclamatio populi Romani 32 1; adclamationes synhodaes S 405 20.
 accommodare paternam liberalitatem super prodigum filium S 432 8.
 accommodus *alicui rei* 68 23. 84 18. 215 19. 259 1. 343 6. 347 20. 361 31. 371 8. 374 2 *cet.*
accusativus: beatam te, domina, laude multiplici 329 24; felicem te, domina, praedicatione multiplici P 476 2: *ea figura apud Cassiodorum frequentissima.*
accusativus absolutus: perpendat synodus, ut praetermissas personas religiosas (= *praetermissis personis religiosis*), quibus maxime cura est de creando pontifice, (eam *addendum*) in suam redegerint potestatem S 445 13. — *Apud Cassiodorum codices praebent accusativum absolutum, sed fort. a librariis inculcatum* 288 24; *anacoluthon subest* 170 10.
accusativus cum infinitivo v. infinitivus.
 acernia: Bruttiorum mare dulces mittat acernias 362 21.
 acetabulum (*acitabul- L*): acetabulorum tinnitus 139 12 *cf. percussionalia* ut sunt acitabula aenea et argentea vel alia quae metallico rigore percussa reddunt cum suavitate tinnitum *Cassiod. inst. hum. 5 p. 587* (= *Isidor. orig. 3, 22, 1*) et *Suid. s. v. Διοχῆς*.
 acinaticius *v. vinum*.
 acoluthus (*acolyt- codd.*) Romanus 101 8.
 acta *v. scrinarius*.
 actio = *administratio*: praefecturae actio 327 2; primiceriatus actio 304 29; publicae actiones (actiones publicae 259 24) 92 13. 211 13. 259 24. 379 18; *cf. actio vel actiones* 3 5. 14 32. 16 14. 22 16. 61 20. 62 13. 17. 87 22. 93 23 *cet.*; *subsignificatur promotio* 334 24. 335 9 — actio (= *accusatio*) 27 8; sollempnis actio 181 32.
 actiosus = *negotiis distentus* 326 21.
 actitare *negotium* 196 4. 222 32.
 activa (*sc. philosophia*) 40 9.
 actor (*auctor codd.*) causae 338, 16; *item nude actor* 98 5. — actores (= *procuratores*) Albini v. i. IV 35, Paulini v. i. 94 10, Prohini v. i. IV 40, Spei v. i. 58 12, Theodahadi 254 30, actores s. Petri apostoli 377 2.
 actus = *actio*: *sing. et pl. absolute* 12 24. 42 13. 165 25. 335 17. 351 10 *cet.*; actus praefecturae 13 14. 185 30. boni (*adiectiva plerumque praefiguntur*) actus 21 5. 116 6. 152 5. 242 9. 243 26. 337 22. 377 13: *haec et similia* (fideles, humani, probabiles; pessimi, turpes actus) *frequentissima*; clemens actus (= *indulgentia*) 354 12; actus legitimus 256 9; actus publicus vel publicus actus 328 28. 331 16, actus publici (publici actus 4 35) 4 35. 93 4. 211 2. — actus musicus 138 26.
 acute sapere = *acutum saporem habere* 363 22.

ad:

finali sensu: dixisti ad commendationem universitatis regibus laudes (cf. 291 22; 4 27; iter quod ad celeritatem constat inventum 30 15; 31 21. 71 16. 107 13. 341 4; ad clementiae commodum transilire terminos aequitatum 51 6; veterum miracula ad laudem clementiae nostrae continere 67 22; ad bonum publicum veritatem non pudet confiteri 301 4; cultor agri ad futuram famem deseritur, nisi ei subvenitur 314 22; virtutes suas nequeunt explicare ad salutem 340 13; nigredinem suscipit ad decorem 352 16; quod sola felicitas meretur ad praemium P 481 14 cf. 330 4; ad animae detrimenta contingit S 449 7; quae ad hoc tantum in memoriam satis est revocare, quo desinant S 421 4.

modum indicans: ad omnes indulgentiae vias se relaxat humanitas 21 12; ne scelerati ad irrationem iustitiae fraudum suarum valeant compendia vindicare 51 25; ne detestabilis aspectus ad imitationem vulgi pectora comprehendat 133 31; hoc et validissimus ad labores, hoc et imbecillis corpore meretur ad laudes 184 22; facundia cogitare novit ad laudem, loqui sine vitio 286 12; iniquitatem non patitur avaram, qui invitatur ad gratiam 341 15. — fuimus ad (= quod attinet ad) nocendum privati, ad praestandum iudices 350 25.

distributive: tertiam portionem ad XXV modios per solidum distrahi faciatis (i. e. ut viceni quini modii singulis solidis prostant) 383 8; ad definitam quantitatem item (= eodem pretio) dari facite tertiam portionem 314 29; vendit largitas publica vicanos quinos modios, dum possessori venire (cf. Mommsen p. XXXVIII) non possit ad denos 385 6; ex his locis corrigendum tertiam portionem per solidum (ad) XXV modios distrahi censitote 314 28. — ad (= secundum) misericordiam forsitan pascantur otiosi (i. e. misericordis est diiudicare utrum pascendi sint necne) 314 22. — hoc quantum est ad (i. e. si comparabitur notitiae) tuarum notitiam litterarum? 273 29.

post verba:

= in: convenire ad aulica penetralia P 480 3, ad urbem Romanam S 426 9 — deferre (s. v.) — destinare (= mittere) ad Gallias 27 22, ad Nolanum territorium 137 5, ad Faventinam civitatem 148 23 — dirigere ad Gallias 121 18 — discedere ad Africam 22 18, ad contentiones 106 28 — excurrere (cf. cursus publicus) ad provinciam 379 22 cet. — exhibere filios ad Romanam civitatem 36 17 — festinare 155 1 — mittere ad provinciam 193 34 — pervenire ad notitiam 63 2 — praecipitare ad incerta 364 12, ad mortem 91 18 — properare ad Gallias 149 10 — transferre ad Italiam 204 15 — venire (cf. s. v.) ad conspectum 12 3, ad medium P 468 10.

pro dativo: patere ad 52 6.

post adiectiva: copiosa ad laudem tempora 332 21 — delicatus ad labores 343 28 — deses 303 32 — devotus (devotio circa impensa 64 11) ad fiscum 121 1, ad omnia iusta 338 22, ad propria 59 26, ad pendia solvenda 353 13 — dignus (dignus alicui rei 116 7) 26 24 — imparatus ad iusta 10 3 — instituta ad solas delicias urbs 343 5 — munificus (m. aerario 14 29) ad compendia solvenda 353 13 — promptissimus 380 4 — rigidus (r. iustitia 292 29) ad iustitiam 289 31 — sollicitus (s. circa saepius) 54 19. 207 9. 338 3. 360 8. — circumspectus ad omnia, instabilis ad ventura, trepidus ad insidias 207 6.

ad:

adverbialiter dicta: ad casum (= casu) 191 29. P 468 18 — ad praesens 240 22 — ad subitum (= subito) 5 4. 189 24. 246 22. 376 27 — ad summum 190 6.

adaeque 29 17.

addicere (= condemnare: addicti damnatique Ed. Theoderic. 114) aliquem 150 11. 278 25. 283 11. 326 13 cf. codd. 227 7.

adducere illum ad comitivam Neapolitanam 195 28. adhuc meliora 243 19; adhuc minus 242 18; *similia passim*. — quid adhuc temptabis? 370 14; ne adhuc ambiguum redderemus 105 13.

adiacet vobis eligere 70 4; 60 31.

adibilis v. inadibilis.

adicere: si quid amplius probatur adiectum (= *superindictum*) 131 18; 277 1.

adiecticius: adiecticia (= *superindicticia*) incommoda 338 5.

adiectivi vel participii neutrum singularis substantivi vice fungens: in absoluto datur probare 291 27 — admissi qualitas (admissi facinoris qualitas 119 19) 95 18 — ambiguum confusionis S 421 1. 19 — arcum pectoris 21 23 — assertum (s. v.) — angustum compensationis P 466 1 — ad clementiae commodum 51 6 — debitum (s. v.) — dispositum (s. v.) — districtum (s. v.) — denegatum 62 12 — quod est in editiore (Mommsen, editione vel sim. codd.) constitutum 527, cf. in edito constituta de anima 8 p. 633 — inum (v. *infra* summum) — inane magnum (cf. Verg. ecl. 6, 31) 137 15. 382 1 — incertum confusionis 119 24 — inexplorati suspicionem refugere 243 25 — iudicatum (s. v.) — ad libitum 88 22; pro libito suo 151 4 — in nullo (nulla re) violare 28 14 cf. Jordan. 106, 17 — permissum dare 62 3 — prolixum itineris S 421 2 — propositum (s. v.) — prospero moderationis suae 179 21 — in ratum reddere vota 147 33 — sidereum quoddam (?) P 482 3 — sterile harenarum 137 18 — summum et inum omnis habet tonus 70 30; 108 29 — totum (s. v.) — vanum (s. v.).

adiectivi vel participii neutrum pluralis pro substantivo: abdita mortuorum 129 16 — ablata 35 22 — accommoda 361 31 — adepta (passive) 291 2 — aequabilia negotiorum 240 11 — agenda 3 20. 122 16 — ambigua iurgiorum 87 18; ambigua mundi 19 3 — ambitiosa saeculi 290 32 — amoenissima Bruttiorum 15 24 — non antiqua, sed iugiter novella 12 13 — tot arcana naturae 19 23; arcana pectoris 238 23 — asserta (s. v.) — benigna 235 3. 342 6. 344 31 — blanda vitiorum 46 17; 216 27 — caelestia (s. v.) — cauta legum (s. v.) — celsa 86 4. 243 23; celsa honorum 82 8. 86 11; celsa gremiorum 360 33; celsa laudum 47 30; celsiora gratiae nostrae 167 16 — civilia (s. v.) — condita frumentorum 272 2 — consueta (s. v.) — crudelia erroris 123 32; crudelia tormentorum 101 29 — culta (s. v.) — definita (s. v.) — delegata (s. v.) — deputata (s. v.) — derelicta (s. v.) — destinata (sc. *edictum per provincias*) proponere 339 15 — desiderata 310 20 — devia montium 343 3 — disposita (s. v.) — divina (s. v.) — dubia 375 11 cf. P 479 8; dubia belli 238 22 — effusa (s. v.) — erecta *opp.* plana 259 26 — eximia venerationis 313 7 — explicabilia (s. v.) — exquisita prudentium 208 16 — extantia (s. v.) — extraordinaria (s. v.) — fabrilis excolere 143 12 — vestra felicia 384 17 — fluentia caenosa 58 6 — formidanda *opp.* actus boni 337 22 — foeda seditionum 134 5 — humaniora 100 6 — ima tua (Romae) 95 3 — impaenitenda 3 9 — imperata (s. v.) — impetrata praesentia 63 2 — inania verborum popularium (inania verba populorum 31 8) 25 17 — incerta laboris 349 11 — indulta (s. v.) — infinita postulare P 465 16

adiectivi vel participii neutr. plur. pro substantivo:
 — ingeniosa priscorum 212 20 — iniuncta (s. v.)
 — imensa P 465 19 — impossibilia P 474 19 —
 insensibilia (s. v.) — insignia (s. v.) — intentata
 (s. v.) — interdicta (s. v.) — invasa (s. v.) — iudi-
 canda (s. v.) — iudicata (s. v.) — legitima (s. v.) —
 cuncta manantia 54 14 — memoranda illius fon-
 tis 263 2 — mobilia (s. v.) — montuosa 375 11 —
 mutuata (s. v.) — necessaria 303 24, 362 27, 381 25.
 P 476 17 — novella (v. *supra* antiqua) — nubila
 mentis 82 26 — obiecta (cf. obiectio) S 420 26 —
 in obscuris 207 8; obscura venalitatibus 116 14 —
 optata nostri auspicii et vestrae securitatis 245 12;
 optata remunerationis 347 1 — ordinata (v. ordi-
 nare) — paenitenda loqui 300 27; *similia saepius*
 — perpetua 13 23. P 471 20. — praebita (s. v.) —
 praestita (s. v.) — profutura (s. v.) — propria per-
 sonarum reddere *scribendo* 326 12 — provisa maio-
 rum 19 22 — relicta 182 18 — reliqua 23 10, 254 24.
 281 31, 378 17 *cet. cf. codd.* 280 34 — reverenda
 (s. v.) — saeva discussionis 275 10 — secretiora
 huius disciplinae 19 15 — ad seditiosa consurgere
 337 26 — sequenda decernere 126 26; 279 7. S 429 17.
 448 23 *cet.* — subdita (s. v.) — superna (s. v.) — in-
 tristibus *opp.* in meliore fortuna 96 7; tristitia nun-
 tiorum 297 3 — vana superbiae 46 17 — variata
 90 16 — ultronea (s. v.).
adimplere 53 8, 214 8, 217 2.
adire flebili allegatione *regem* 98 10; 99 4, 160 26.
aditio 17 9, 152 1; *plene* querellarum *aditio* 285 20;
 deplorata (*adiectiva constanter antecedunt*) *aditio*
 23 4, dolenda 135 7, flebilis 130 27, 134 19, 255 5,
 lacrimabilis 87 6, 117 33, supplex 150 1.
adiutor magistri officiorum 180 12; *vide Mommsen*
neues Archiv 14, 474.
adiuvatio 65 13.
adoptio per arma: per arma (armis 239 4) filium
 facere 114 25, 231 14, 239 4; filium procreare illum
 115 4; adoptare 114 26, 115 10; adoptio 231 19;
 filius vester 231 17.
adorare (*de elephanto:* non dubitat adorare quem
 cunctorum intellegit esse rectorem; cui si tyran-
 nus appareat, inflexa permanet 317 24 *cf. Plin.*
hist. nat. 8, 3): adorare aspectus principales
 345 18, sacram (venerandam 346 2) purpuram
 346 2, 348 11; adorandus murex 11 10; *praefectus*
praetorio nostra consuetudine (sc. sicut rex solet
 adorari) frequenter adoratur 176 16. *Vide Gotho-*
fred. ad C. Th. X 22 3.
adquirere absolute = *lucrum facere* 366 13 *cf.* 196 1.
 362 14. — Addua duobus fontibus adquisitus
 343 18.
adscribere v. cursus publicus.
adstare: adstantibus diaconibus (*in synhodo*) *opp.*
 residente papa una cum episcopis SCDXCIX A.
 DII A.
adstipulari alicui rei S 420 24.
adstipulatio 196 5, 346 15.
adstipulator 240 23.
advena: advenae, *Afri in praediis pistoriis con-*
sistentes (v. *Mommsen neues Archiv* 14, 492 adn. 2)
 367 3.
adverbiorum usus: dulciter anhelus 273 9; feraliter
 odiosus 282 28; indesinenter amicus 68 11; in-
 dulgender accommodus 343 6; iugiter nuntiatrux
 53 26; iugiter novella 12 13; libenter habitabilis
 343 2; opportune tacitus, necessarie copiosus
 144 27; rationabiliter iratus 359 19; studiose silen-
 tiosus 261 2. — inter tot cottidie deo propitiante
 successus 67 2. — *Cf.* nimis, mens, retro, valde.
adversarius: antiquus adversarius = *diabolus* 331 17.
adversitas 55 9, 104 10, 122 29, 136 9 *cet.*
adulterium 161 14 *cf.* 35 12, 284 8.
adultus = *iuvencilis, iuvenis* 36 5, 37 17, 81 30, 101 27,
 118 22, 125 1, 133 11, 23. P 476 20.

adunare 18 28, 46 22, 80 17, 83 9, 145 8 *cet.*
adunatio 71 1, 128 29, 130 12, 259 16, 383 20; provin-
 cialium adunationes 237 10; *de synhodo* S 403 2.
advocatio 20 22, 145 32, 146 13, 242 19, 250 9, 22,
 333 13, advocatus 181 31. — advocatus fisci: Mar-
 cellus v. s. I 22. — *praefecto urbis* advocati mili-
 tant 177 30. — praetoriana advocatio 188 7.
advocatus v. advocatio.
adustio 137 22, 213 8; probri adustio 102 10.
aedes publica iuxta Aponi fontes 69 16; aedes
 nostrae = *palatium* 251 23; Romanae aedes 162 23.
aedificare (cf. bonorum sermonibus aedificamur,
 malorum colloctione destruimur *de anima* 2
 p. 630): aedificatus libris 85 25.
aeger: vituperationem generant, quae in mediis
 conatibus aegra deseruntur 127 32; 125 16.
aegrescere 99 15, 327 12.
aemulatrix posteritas 204 16.
aemulus = *inimicus* S 429 2.
aequabilis syn. iustus 12 20; *sic passim.*
aequabiliter = *iste* 10 13, 29 15, 269 5 *cet.*
aequitas: aequitatem (= *ius*) populi (LRPDZ, po-
 pulis reliqui e *coni. recte cf.* 203 23) dicere 24 5.
aequor Larii 343 7; *aequora formarum* 205 26.
aer (*acc. pl. aera v. sub declinatione*): aeris con-
 finia *opp.* cubilia (marina) 371 27.
aerarium = *fiscus publicus:* nostrum aerarium
 (aerarium nostrum 215 12) 146 27, 147 26, 151 8.
 215 12, 251 22; nostra aeraria (aeraria nostra
 257 11) 92 18, 182 20, 257 11; *item absolute* aera-
 rium 14 29, 344 8. — privatum aerarium = *patri-*
monium regis 245 24.
aes 95 25, 181 13, 224 16. — *Cf. fusor.*
aestimare (*saepo* = *existimare, a quo verbo Cassio-*
dorus ut alii eiusdem aetatis scriptores videtur
abhorruisse. incerta est enim lectio 67 17, 215 1.
 315 27) 4 27, 12 20, 13 2, 20 19, 23 7, 25 10, 24, 30 28,
 35 19, 38 12, 41 27, 47 8, 36, 67 13, 72 5, 83 12, 85 17,
 99 14 *cet.* S 432 1; cum et alii montes motibus
 vaporatis exaestuunt, nullus simili appellatione
 censetur: aestimandum (= *opinor*), quia gravius
 succenditur 103 3.
aetas: formula aetatis veniae VII 41 *cf. Gothofred.*
ad C. Th. II 17; Gothis aetatem legitimam virtus
 facit 36 9 *vide Mommsen neues Archiv* 14, 534. —
 aetas mundi (*significantur sex aetates annorum*
millenorum cf. exposit. in ps. 92 p. 313) 19 19.
aeternitas sensu Christiano 72 27.
affaber 211 21.
affabilitas 313 6.
affatus (*pluralis est praeter* 117 21, 127 8, 313 10) *de*
allocutione vel epistula imperatoris (sacri affatus
 310 9) *et regis* 190 8, 234 28, 310 9, 313 10. — =
rescriptum (*syn. iussio, cf. 117 21 cum* 36 19) *regis:*
 sacrae praeceptionis affatus 127 8; regii affatus
 167 27; noster *vel* nostri affatus 117 21, 255 25;
 praesentes affatus 63 11, 84 4.
affectare (affectari *depon.* 251 8) 86 14, 123 31, 178 6,
 222 29, 251 8, 282 27, 327 21; quos gestarum rerum
 integritas affectata commendat 348 4, *Regulum*
 affectata poena concelebrat P 467 4.
affectio 4 32, 49 3, 73 18 *cet.*; generalitatis affectio
 (cf. 331 33) 298 20; veneranda Romanae urbis
 affectio 10 18; variae animi affectiones 71 22.
affectuose (affectuose B 231 11, 243 11; v. affectuosus)
 80 24, 243 11; magis affectuosius 231 11.
affectuosus (*in optimis quibusque variarum libris*
constanter scribitur affectuosus idque iure: affec-
tuosus ab affectu et affectuosus ab affectione in-
clinatum inter se ita differunt ut actuosus et
actuonius, affectuosus legitur apud Tertull., Macrob.,
Serv. Dan., alios) 25 30, 143 26, 260 17, 298 11,
 311 23, 32, 332 19, 333 9, 360 17.
affectus 12 4, 17 29, 27 12, 29 15, 37 29, 38 24, 39 11,
 47 14, 49 1, 51 5, 28, 52 4, 53 22, 55 12, 56 4, 62 15.

affectus:

64 13. 80 4. 16. 81 27. 85 7. 87 4 *cet.*; affectu damni 385 8, bonae conversationis S 426 15, integritatis S 420 24, purgationis S 429 13, *aliter* affectu patris 367 22.

affigere: specierum pretia subter affiximus (*cf.* subdita) 341 5; quicquid a discussoribus novi census per V. indictionem probatur affixum (*sc. in libris censualibus*) 276 19.

afflictio *opp.* laetitia 343 28. 355 17.

afflictus: afflicti *opp.* illaesi 51 3. 329 33. 344 3.

affluenter (*v.* affluere) 259 32. 303 22. 352 12.

affluentia (*v.* affluere) 368 14.

affluere (*geminant f. codd.*) = *abundare* 17 22. 184 11. 302 28. 312 13. 366 1.

agellus: iuris proprii agellus, quod Fabricula nominatur 257 27.

agens curas portus *v.* comes siliquatariorum.

agentes in rebus 349 10: *vide Mommsen neues Archiv* 14, 470. — *Cf.* princeps, schola.

agens vices *v.* vices.

agere *fiscum* (bina et terna agere) VII 20. 21; iter agentes *de exercitu proficiscente* 149 21; agere mandata 87 27; publicum agentes = *in actu positi* 194 8. bene agere 177 33. 315 2. 12. ad agendum deligere *aliquem* 206 21. age (agito, agite, agatis), ut (ne 80 10. 156 2. 162 18) 80 10. 156 2. 162 18. 167 16. 193 9. 216 5. 305 1. 334 26 *cet.*

aggravare onera fiscalia 336 25.

aggregare substantiam fisci compendiis (*cf.* *Ed. Theoderic.* 55) 158 4. — = *congregare* 363 18 *cet.*

agitator (*plene* Olympiaci currus agitator 349 8) = *auriga* 105 16.

agnitio: bonarum rerum celerrima desideratur agnitio 343 36.

agnoscere = *cognoscere* 134 27. 281 7. 306 7. S 444 14.

agon 105 11. — *translate* = *militia* 186 18. 189 24.

agrestis: dictio agrestis 3 10; agrestissimae gentes 203 27; rustici, agreste hominum genus 364 14; agrestes populi 168 28; agrestis spiritus 120 30; agrestes *syn.* servi 181 30.

agrimensor 107 24. 108 3.

alacritas: magna alacritas 345 8. P 470 20.

alacriter 23 26. 91 2. 153 9. 241 24 *cet.*

alatus: virgines (*sc.* *Victoriae*) pinnis rutilantibus alatae P 481 8; ratis tumentibus alata velis 34 6.

alba = *margarita* 273 13.

albedo 363 20.

albescere (*translate* = *splendescere*) 219 12. 331 13. 354 15. P 480 16.

albor 343 11.

album *v.* curia, senatus.

albus color factionis 105 31. — alba linea non longe ab ostiis (*sc.* *circi*) in utrumque podium directa 106 2: *v. Friedlaender in Marquardt's roem. Staatsverwaltung* 2 III 514 *adn.* 1.

alibi = *alioquin* 283 7.

alienare praedia 222 32. 367 20. S 446 3. 5. 19. 450 10. 451 3.

alienatio 52 15. E 392 *ep.* 9 8. S 449 13. — mentis alienatio 124 23.

alienator S 450 10. 15.

alimonia (*neutr. pl. praeter* alimoniam 150 20 *positum propter consonantiam*) = *annona* 3 18. 100 6. 150 20. 218 5. 382 10. 384 30; alimonia publica 57 25.

aliquando: ne aliquando 190 26.

aliquanti = *aliquot* S 448 2.

aliquantulum *adv.* 369 18.

aliquis:

credita sibi tanta integritate disposuit, ut miraretur aliquis *cet.* 55 22; *praeter hunc locum communi utitur sermone*: ut putares inlaesum, quem non ambigeres sauciatum P 475 2, mortuos putes, quos vivos esse non dubites 317 16,

aliquis:

ut .. putes, quem .. videas 343 25, ut vacuum putes lacum, quem non dubitas (dubites *EFHGI*) esse plenissimum 262 28 *cet.*

in aliquo (= *in aliqua re*) parere 37 27. *sim.* 309 12. — aliquid adversum 83 19. 339 11, ambiguum 349 11, asperum 115 3, confusum 205 3, districtum 332 29, dolendum 79 3, eximium 175 11, extremum 190 17, necessarium 135 2. 376 15, occultum P 473 14, profanum 218: *falsum igitur, quod solus tradit B*, aliquid boni 259 21 *neque recte conieci* aliquid optati P 479 21.

aliqui .. alter .. quidam 261 12.

in enuntiatis hypotheticis et negativis aliquis, aliquid *cet.* ponuntur fere pro quis, quisquam, ullus *cet.*, ut tamen non deficiant legitima pronomina: *cf.* ne quis 182 2, si quis 61 14. 65 11. 301 16. 340 1, si quid 331 32, nec quisquam 360 15 (quatinus nec aliquis .. nec iterum quisquam 374 14); *constanter* aliquis ponitur post sine (*contra* absque ulla fatigatione 241 3, absque ulla nundinatione 270 13) 149 16. 152 10. 344 28. 373 12 *cet.*, *idem est usus actorum synhodali* S 405 26. 420 10. 423 1. 431 14. 451 4: qui locus unus repugnat sine ulla (*uita codd.*, *fort.* habita) de prolixo itineris cura S 421 1, *is corruptus est.*

aliter *v.* nisi.

allecticius praef. VI 1: *cf. Usener ad anecdot. Holderi p.* 25.

allegare 59 24. 101 25. 120 5. 129 29. 132 13. 145 35. 181 33. 242 28. 291 20. 310 25. 313 3. S 427 1. 429 12. 431 9.

allegatio 15 18. 18 7. 63 26. 102 4. 160 24. 163 8. 166 26. 33. 168 14. 227 9. 284 18 (*v. Dahn IV* 131). S 428 4; flebilis allegatio (*syn.* petitio 98 10) 83 17. 98 10. 382 17 *cf.* 23.

allocutio 247 12.

alloquium 38 28; regium alloquium *syn.* affatus 234 27.

alluvio 318 5.

alpha: sola vos alpha complectitur 349 5: *fort. ea littera promoti in officio praetoriano significabantur vel ii inter eos, qui primarias laudes retulerant; verba sequentia cum O. Hirschfeld distinguenda sunt*: ubi ea littera, non timetur.

alphabetum 243 4; Helenus auctor Graecorum (*v. Kremmer de catalogis heuremat. p.* 80) virtutem eius compositionemque describens 243 7.

alter .. hic (alter .. alter 3 14. 21 11. 361 26) 354 28.

altercari: altercantes 166 27.

altercatio 15 16. 69 25. 280 10.

altercator 326 24.

alteruter = *mutuus* (*cf. Paucker supplement. lexicon. lat. p.* 24): ut alterutro (alterutrum *L*¹) decore fulgentes mutua se gratia qualitatis ornarent 21 20; 31 2.

ambienter 143 24.

ambire aliquid = *petere* 133 30. 335 24 *cet.*

ambitio 63 20. 117 10. 166 17. 175 17. 181 13. 193 13. 31. 270 7. 280 24. 315 11. 19. 354 26. 365 15; alienarum rerum turpis ambitio 131 22.

ambitus 14 18. 28 10. 122 24. 127 6. 129 7. 133 14. 17. 159 26. 164 25. 169 1. 175 6. 192 13. 221 10. 257 23. 267 10. 269 10. 270 31. 273 21. 278 1. 279 12. 280 21. 281 17. 332 18. 336 20. 339 30. 377 9; ambitus lucri 131 2, pecuniae 14 18.

ambulare: totius anni orbitam aequitatis ambulare vestigiis 353 25.

amissio: negotii sui amissione multari 255 28; rerum suarum amissione plecti 284 10; possessionum suarum amissione privati (*idem solocismus ab editoribus perperam expulsus est in Ed. Theoderic.* 46) 60 24.

amminiculum: amminicula saionis 49 19.

amministrare imperium 329 1, provincias 364 35;
administrantes = *iudices provinciarum* 373 21.
praefecturae titulos administrantes (qui publicos
titulos administrare noscuntur 315 7) XII 6 cf.
amministratio.
amministratio = *officium publicum* 14 9. 348 23; am-
ministratio *provinciae* (vel *comititiae*) 195 19. 201 24.
202 2. 12. 211 13. 279 8. — administrationes publi-
cae (vel publ. amm.) *de apparatu annonario a*
negotiatoribus monopola exercentibus sub ordina-
tione praefecti praetorio administrato 315 10. 365 21
cf. XII 6.
amministratores praefecturae praetorianae 382 12 cf.
praefectus praetorio.
ammonere: ut, cum publicum agentes (sc. *rectores*)
purpuram cernerent, de vigore semper principis
ammonerent (sc. *provinciales*) 194 8.
ammonitio *regis* 39 10. 83 31. 84 26. 92 30. 123 23.
127 10. 178 5. 306 37 cf. 27 25. 63 11. 92 3. 98 3.
132 20. 150 15. 277 12.
ammonitor 331 29.
amnicus: fluenta amnica 154 3.
amoenare 71 12. 164 27.
amoenitas (amoenitas agrorum 373 12, amoenitates
agrorum 138 8, *similia passim*): amoenitas laure-
arum P 475 11; oculi 273 3; pacis 245 7.
amphitheatrum 169 4; *Catinense* 104 22; *Romanum*
133 16.
amplexatio: mutua se amplexatione (amplexione
deteriores hic et 354 1) consociant 257 7; *similiter*
354 1.
amplexus = *circuitus* 352 32.
ampliare populos 276 10.
amplitudo.
amplitudo vestra: episcopi.
amplius = *magis*: amplius excelsus 297 15; propo-
siti nostri *est nova* construere, sed amplius ve-
tusta servare 84 10; timeri te amplius volumus
quam probari 362 1; cum successor amplius (sc.
quam decessor) laudari nititur, praecedentis fama
lentatur 234 1; *similiter saepius*.
amplius v. honor, praefectus praetorio, senatus.
amplissimus vir v. praecelsus.
amputare *translate* 60 25. 78 11. 93 7. 203 1. 235 4.
373 20 *cet*.
an: nec interest talibus an sumere cibum an
sustinere ieiunium 340 14.
anacoluthon: *vitia hic congesta maxime in iis epistu-*
lis scriptori exciderunt, in quibus ad novas causas
easque cum pristinis non plane concinentes for-
mulas accommodabat dudum conditas.
reliqua vero, quae assereris divisisse (si tamen
appellanda divisio est quam sub unius cele-
bratam constat arbitrio), — ad nostrum
comitatum festinus occurre, ut inter vos ea
quae iustitiae conveniunt ordinemus 17 18.
quapropter Moniarii supplicatione commoti
praesentibus te affamur oraculis, ut, si man-
cipia eius Breones cognoveris abstulisse (qui
civilitatem premere dicuntur et ob hoc
iustitiae parere despiciunt, quoniam ad bella
intendunt, dum assidue dimicantibus diffi-
cile est morum custodire mensuram), —
quapropter omni protervia remota postulata
facies restitui 20 7; *similiter* 158 1—4.
definimus, ut amatores Helladii (quem saltare
praecepimus) — spectandi eis, ubi delege-
rint, libera sit facultas 32 25 cf. 149 12. 160 5.
Castorii flebili calamitate permoti (quem pres-
sit invidia) — occasionem praebeuit salutari-
bus constitutis 89 28.
sed quia licet principem semper humaniora
censere, dum varietatis non habet vitium,
quod pro beneficio fuerit immutatum, —
sed ut nec minima possessores illatione

anacoluthon:

gravarentur, ex Italia destinavimus exer-
cituales expensas 100 6.
praesentibus decernimus constitutis, ut Ala-
mannorum boves, qui videntur pretiosiores
propter corporis granditatem sed itineris
longinquitate defecti sunt, commutari vo-
biscum liceat — minores quidem membris
sed idoneos ad laborem, ut et illorum pro-
fectio sanioribus animalibus adiuvetur et
vestri agri armentis grandioribus instruan-
tur (*de re cf.* 149 16) 104 31; *nisi forte ante*
minores excidit in.
nos praesenti iussione decernimus, ut, si in
iudicio Pitziae se probavit ingenuum, —
calumniantes protinus amovete nec audeant
cet. 159 30; *similiter* 275 23—26.
sed stupeo vos his beneficiis obligatos Gesale-
cum (qui nostris inimicis adiunctus est) —
in vestram defensionem sic fuisse susceptum
(*dicendum erat: suscepisse*) 170 10.
didicimus Lucaniae conventum (qui Leucothea
nomen accepit, quod ibi sit aqua nimio
candore perspicua) — praesumptionibus
illicitis rusticorum facultates negotientium
saepae laceratas (*ubi conventum tradita est*
lectio) 261 30.
sanctitas vestra statuissse nos cognoscat (quod
etiam ad patriarchas volumus pertinere),
ut a tempore Bonifatii, cum de talibus pro-
hibendis suffragii patres conscripti senatus
consulta condiderunt, quicumque in episco-
patu optinendo aliquid promississe decla-
ratur, — ut execrabilis contractus cunctis
viribus effretetur 279 30.
significamus gloriae vestrae: monasterium
famularum dei (quod vobis insinuatum est
laborare eo, quod ager vitia contraxerit) —
ad praefectum praetorio dedisse nos nihilo-
minus iussionem, ut ad praedium, de quo
querella est, inspector accedat 314 2.
et ideo arcarios prorogatores, qui ad urbem
Romam pertinent, sed et eos qui ripam
Ticinensem et Placentinam sive per alia
loca quicumque publicos titulos administrare
noscuntur (quos a vobis conperimus ordi-
natos, cuius iudicia sic libenter amplecti-
mur, sic servari desideramus, tamquam a
nobis facta esse credantur), — nec sinimus
contra illos cuiusquam praevalere malitiam,
qui vestro iudicio amministrationes publicas
susceperunt 315 4.
qua de re spectabilitas tua commonitis curiali-
bus nec non et his, quorum interesse cog-
noscit, ab illa indictione praedictis casis
exactionem facies (*requiritur: faciet*) remo-
veri 366 21; *similia saepius*.
Cf. *attractio et participiorum usus*.
anagnosticum (= *rescriptum*) regis S 425 1.
anathema S 404 12, 446 6. 9. 450 12. 14.
anchorago (ancorago *codd.*): a Rheno veniat ancho-
rago 362 20; *salmoni similis piscis videtur signi-*
ficari, cf. Cangius s. v.
ancilla *opp.* ingenua 284 15.
angulus: angulis in quadrifaria mundi distri-
butione compositis 169 13; *cogitat Gorius vol. I*
ad diptych. Leodicense p. 36 VIII de venatore
crucis figuram ita imitante, ut manus et pedes in
quattuor cardines distendat.
angustus v. pretium.
anhelare: fornaces anhelantium aquarum 67 27;
anhelans *de periclitante* 101 29.
anhelus: sudores anhelii 273 9; urbes anhelae sicci-
tate fatigantur 259 3.

animal: mutum animal 22 1. 71 2. P 478 18.
animare *aliquem vel aliquid* 158 12. 251 9. 268 13.
383 30; *ad aliquid* 184 21. 189 15. 237 10. 280 33.
animositas = *vigor* 65 18. 66 7. 107 8.
animus; dominantis animi 13 22; nostri animi *vel*
animi nostri (animus noster *e. g.* 30 20) 12 26.
93 23. 236 13. 297 8; apud clementissimi impera-
toris animos 320 14 *cf.* 311 4. 8. 342 33.
annales P 466 19.
adnisus *subst.* 59 30. 320 15.
annona *urbis Romae* 190 14; *cf.* praefectus anno-
nae. — *annonae fiscales* (de publico deputatae
109 7) *datae principi ex officio comitis Dalmatia-*
rum 216 20, *doctoribus eloquentiae Romanae* (*cf.*
Iustinian. pragmat. sanct. 22) 286 26. 31. *aquilegi*
109 7, *aurigae* 105 10. — *annonae a provincialibus*
praebitae regi commeani 375 18; *commeanibus iis*
quibus erectio permissa est (paraveredorum et an-
nonarum praebitio secundum evectioes concessas)
373 16. 18. *inter eos iudicibus provinciarum*
(*cf.* pulveratica) 151 21. 373 20, *Erlus supplicibus*
135 1, *famulo regis aegrotanti* 340 28; *exercitu*
contra hostes proficiscenti 49 29. 149 21. 150 16.
157 26. 309 13. 364 27 (*cf.* *Mommmsen neues Archiv*
14, 498 adn. 6), *dromonarius* 152 35, *militibus comi-*
tivae Syracusanae 195 13. — *annonae domesticis*
comitum rei militaris a rege per comitem patri-
monii concessae 277 32. — *procurat annonas prae-*
fectus praetorio 176 28 *cf.* II 5. V 16. 23. XI 10.
XII 15. 18, *comes patrimonii* (*v. supra*), *comes*
privatarum III 53; *provinciales saepius ab ipso rege*
ad praestandas annonas admonentur. — *Cf.* com-
modum.
annositas 125 2.
annuere: praesentibus decretis annuimus, ut 64 27
cf. 63 32. 128 33. 163 18.
annuus: annua successio (reparatio 285 25) *iudicium*
(*et comitum*, *v.* 195 22. 196 12) *provinciarum* 196 28.
202 6. 285 25 *cf.* 185 28. 202 12. 361 3. 339 29. —
annua devotio *de tributis solvendis v.* devotio; *item*
annua festivitas 374 3.
ante *v. nisi*.
antecellere *aliquem* 349 13.
anteferre = *promovere* 347 17.
anteponere: egrediatur unus, ut anteponat uni-
versos (*sc. eiusdem officii officiales*) 345 12; *prim-*
atibus antiponi praeter matriculae seriem 335 4.
antidotum 340 31.
antiquitas 16 31. 94 12. 139 22. 175 9. 176 19. 179 37.
181 16. 193 34. 202 6. 219 17. 227 16. 250 1. 269 19.
282 20. 317 6. 335 31. 352 6. E 391 *ep.* 5 13; *artifex*
(*adiectivum plerumque ante substantivum*) anti-
quitas 212 21, *beneficialis* 68 20, *cana* 96 24, 1875,
curiosa 71 23, *docta* 19 20, *honora* 328 32, *iusta*
62 21, *legalis* 284 19, *moderatrix* (*m. rerum omnium*
351 23) 209 3. 351 23, *provida* 123 1. 128 33. 129 23.
349 19, *prudens* 5 15. 207 29. 227 2, *reverenda*
(*aliter reverenda legum antiquitas* 222 32), *rudis*
138 21; *ut nova simili antiquitate producas* 204 18,
quod te cognoscis sub antiquitate largiri 99 8,
ut secundum priscam consuetudinem eos ratio-
nabili debeat antiquitate moderari 216 19.
antiquus: antiqua (*videtur semper ante substantivum*
poni) *beatitudo* P 466 16, *delectationes* 334 7,
foeditas P 468 8, *moderatio* 350 30, *principes* 303 12,
regna 308 14; *antiqui* 31 32. 42 11. 138 8. 19.
178 29. 188 28. 192 1. 207 15. 212 21. 260 15. 286 16.
302 26. 337 19. 372 28; *antiqui* (= *maiores*) *eorum*
353 12.
antistes (*gen.* *antistis* B 255 27, *acc.* *antistem* F
255 7; *fluctuant synchodorum libri inter formas*
legitimas et vulgares hasce: *antestis gen.* *antestis*
vel antestitis, *antistes gen.* *antistis*) = *episcopus*
280 27. E 392 *ep.* 9 8. S 420 22. 421 14. 425 7. 427
19; *antistes Romanae civitatis* 255 7, *antistes ec-*

antistes:
clesiae Romanae S 444 12. *idem nude* *antistes*
255 27. 332 5. 376 31. S 445 20. 446 2.
apex: *apices litterarum* 352 16 *cf.* 139 6; *apices* =
epistula: *salutationis apices* 246 15, *salutiferi*
apices 307 29. 313 9. 320 11. — *genus* (*dicendi*),
quod ad summum apicem disputationis elevatur
5 17. — *de honoribus*: *regalis apex* 27 3; *patri-*
ciatus apex 13 20; *apex fascium* 14 7; *ut post*
illius apicis culmen ad alteram conscenderet
dignitatem 21 26; *similiter saepius*.
apocha (*cf.* *securitas*) 366 9. 26.
apostolicus papa 281 31; *apostolicus pontifex* 280 8.
apostolica ecclesia 280 22; *apostolica sedes* (*sedes*
apostolica 390 *ep.* 5 5. 391 *ep.* 5 11. 431 11. 447 14)
255 16. 22. 279 26. E 390 *ep.* 5 5. 391 *ep.* 5 11.
S 426 10. 431 11. 447 14. 20. 23. 449 11.
apostolus: *beati apostoli Petrus atque Paulus*
342 28; *sancti apostoli* 332 2; *Petrus apostolus*
S 427 2; *beatus* (*sanctus* 377 2) *Petrus apostolus*
(*apostolus Petrus* 391 *ep.* 5 12. 447 24) 281 22.
377 2. E 391 *ep.* 5 12. 6 2. S 399 2. 429 5. 438 4.
445 1. 447 24; *beatus Petrus* S 430 20.
apparare species mensis regis 375 21.
apparatus tanti honoris (*fort. de editionibus con-*
sularibus) 184 21. — = *annona*: *publicus appa-*
ratus 381 25, *cf.* 315 18 *et* *titulus*; *apparatus exer-*
citus 344 29. 382 23 *cf.* 364 9; *regius apparatus*
375 8, *nostri apparatus* 183 36. *cf.* 183 29. 362 17.
apparitio (= *officium*) *opp.* *qui iubere poterat*
217 15 *opp.* *index* 196 26.
apparitor II 21. III 20; *devotio tua* 58 16.
appellare, appellatio: *appellari a suspecto iudici-*
bus ordinariis in una causa secundo non pati-
mur 284 32 *cf.* *Dahn IV* 132. — *praefectus prae-*
torio sine appellatione potest negotia terminare
176 15. — *praefectus urbis ex designatis lege*
provinciis ab appellatione cognoscit 177 30 *cf.*
Boecking ad Not. dign. Oc. 4. — *papae per ca-*
nones appellationes omnium episcoporum com-
missae sunt S 423 10.
appendium: *appendia cruciatorum debitorum* 316 16
v. Gothofred. ad C. Th. XI 7 3.
appetentia 70 26. 125 13.
appetibilis 19 2. 371 27.
appetitus: *humani generis improbi appetitus* 182 1.
applicare: *applicari senatui* 250 4. — *ad beatitu-*
dinem temporum applicare aliquid 107 3. —
pecuniam Romanis moenibus applicare 65 26;
136 7; *pecunias applicare aerariis* 182 20; 165 22;
facultas eius tuis compendiis applicetur (*cf.* *Ed.*
Theoderic. 84) 148 16; 150 28. — *applicare* (= *ad-*
dere, ut sensim nascatur significatio tribuendi,
vertendi) *beneficiis* (*laudibus, meritis, crimini,*
culpae *et.*, *iam vobis est applicandum, si* 331 32)
10 25. 13 29. 31 17. 67 11. 86 4. 105 20. 150 9. 168 9.
226 15. 303 28. 304 17. 318 22. 321 6. 326 18. 331 4. 32.
332 11. 351 7. 12; *quod felicibus applicetur* (*sancia-*
tur 86 5) *auspiciis* 182 22.
appositio *cf.* *tractio*.
apsidatus (*abs- plerique*): *caveae apsidatae* 138 17.
apsis 69 5. 262 27.
aptare decenter 15 34. 376 12. P 473 18.
apud: *synhodus apud Romam congregata* S 426 6.
— *apud conscientiam nostram laesionis genus*
est profutura tardare 99 13 *v. Archiv f. lat. Lexiko-*
graphie III 14.
aquae ductus (*ductus aquae* 206 14) 128 2. 164 6.
206 14.
aquilegus = *aquilex* (*v. apparat.*) 108 14.
arbitrator: *arbitri, quos partium consensus elegerit*
135 8 *v. Mommmsen neues Archiv* 14, 530 adn. 4
et 5. — *arbitrator rerum Theodericus* 241 6 *cf.* 246 3.
arbitrium principis (*dominantis* 85 32, *imperantis*
116 19) 47 5. 85 32. 116 19. 246 3 *et.*

arca *sepulchralis* 89 12.

arca *praefecturae praetorianae*: arca nostra 378 19 *cf.* 20 1. Iohannes v. c. (*cf.* 147 18, 25) arcarius V 7; Thomas et Petrus vv. cc. arcarii XII 20. arcarius praefectorum 18 29; arcarius (a. noster *vel* noster a. 366 6. 379 24) 366 6. 24. 368 5. 379 24. 383 18; arbiter arcae 20 1; arcarii (nostri a. 366 19) 366 19, 25. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 463. — arca vicarianae sedis (*i. e.* *vicarii urbis Romae*) 60 2. — arca *ecclesiae* S 426 1.

arcenum (*cf. adiectivi neutrum*): nostri imperii arcenum 243 17; arcana regia (nostra 115 33) 115 33. 249 11.

arcarius praefectorum *v.* arca. — arcarii prorogatores tritici, vini et casei *inter negotiatores praefecturae titulos administrantes* 315 4.

aratura (= arca *finalis*) constructa 107 10.

archiater (*nom. non occurr.*) IV 41. VI 19. 192 12. 21; *cf.* comes archiatorum.

archidiaconus S 402 1.

archipresbyter S CDXCIX B 1 (*p.* 410).

architectus II 39. 107 19. VII 15. 211 24. — formula ad praefectum urbis de architecto faciendo in urbe Roma VII 15 *v.* *Mommsen neues Archiv* 14, 493 *adn.* 3.

ardue 242 4.

area (= *alveus*) lacu 343 16.

areola: porticus cum areola 125 6.

argentum: 129 11. 181 13. 269 25; *id quis invenerit* 129 19.

ariditas 128 6. 328 5.

arithmetica 19 3. 108 1.

arithmeticus 40 12.

arma *quis invenerit* 214 1. — arma (= *exercitus*) nostra 309 7. — *Cf.* adoptio.

armarium: armaria, quae continent monumenta chartarum 189 3 *cf.* 377 20; armarium legum *quaestor* 178 22.

armatus: non enim temporibus nostris potestate regia est armata *quaestura*, sed legibus probatur esse composita 303 11; potestas armata *v.* potestas. — armatus (*sic collective* 120 21) *vel* armati = *exercitus Gothorum* 78 17. 120 21. 153 20. 158 32. 351 4 *cf.* 20 9; armata defensio *v.* defensio; armata rei publicae pars 242 13.

armentalis sucus = *lac* 340 29.

armifactor: formula (*f.* ad ppo VII 19) de armifactoribus VII 18. 19 (*v.* *Mommsen neues Archiv* 14, 462): *utraque formula non ad ipsos fabricenses (qui Cassiodoro sunt artifices* 213 23. 25. 214 7, *fabri armorum* 213 22, *milites i. e. officiales* 213 22. 214 7), *sed ad eorum praepositum pertinet.*

arra: arrarum nomine 153 3.

ars bellandi 36 30; *medicina* 191 29. artes 109 14. 205 9. 211 25. 286 9; bonae (= *liberales*) artes 10 5. 96 22. 144 16. 287 7. 288 24. 302 32; *item* honestae 260 17, *magnae* artes 82 27.

artare ad aequitatem *aliquem* 24 29.

artifex: artifices armorum (*cf.* armifactor) 214 7, *medendi (absolute artifex = medicus* 257 19) 192 2, *navigandi* 154 17, *naves aedificandi* 154 22. 155 9, *purpurariae officinae* 11 27, *statuariae* 66 11. — artifex (legum artificium 132 29) = *machinator* 90 8. *cf.* 50 13.

artius *v.* pretium.

arx: Romanae arces 65 22. 156 20. 211 24; ut desideretur civitas in arce Latiani (*sic scribendum, latiori fere codd.*) S 422 7.

as *v.* assis.

as- *cf.* ads-

ascendere patriciatu culmen 175 29; gradum primis-
criniatus 346 8.

ascensio: quod difficili ascensione turgescat (*civitas*) 372 19.

ascensus: tribuere promotionis ascensus 346 24.

asciscere (*syn.* eligere) *magistratum* 12 21. 250 10.

aspectare utilitatem publicam 121 17.

aspectus *sing.*: aspectus principis 11 15, aspectus regius 179 25; *plur.*: aspectus (nostri a. 184 28 *cf.* 470 4, a. principals 345 18, sacri a. principis 346 2, venerandi a. 348 11) *principis* 184 28. 345 18. 346 2. 348 11. P 470 4.

aspicere: illud etiam aspeximus, ut habeat 65 11; illis reverendus aspiceris 335 5.

aspiratio: caelestis aspiratio 332 6.

asserere = *affirmare, testificari, comprobare* 25 11. 35 20. 51 10. 56 26. 62 24. 92 2. 98 11. 120 2. 124 5. 126 28. 136 14. 240 29. 242 26. 243 14. 252 20. 272 15. 298 31. 302 9. 303 4. 306 19. 307 8. 329 35. 346 15. 349 3. 382 18 *et.*

assertio = *testificatio* 250 30. 350 19.

assertor = *testis* 240 22. — = *defensor* 115 24. 168 2.

assertum: asserta = *allegatio adversarii* 99 6. 132 20. 33. 150 6.

assessor = *consiliarius*: aliae dignitates assessorum solacia quaerant: tua (*quaestoris*) vero dignitas principi consilia sumministrat 179 5.

assidere aulicis potestatibus *de agente vices praefecti praetorio* 333 16; inter nobiles *de v. s.* 221 7.

assiduitas: paraveredorum assiduitate (*syn.* nimio cursu) fatigari 342 37.

assiduus divinae supplicationi 289 22.

assis (*is est nom.* 84 5. 151 2. 368 8) publicus (tributarius 374 12) = *tributum annuum trina illatione a possessoribus pensum* 84 5. 130 10. 151 2. 165 7. 353 14. 364 6. 368 8. 373 19. 374 12.

assistere inter primates (*officialium*) *de corniculario praetoriano* 345 23.

associare *aliquid* 185 14; *aliquem alicui* 242 17. 335 12.

associus *alicui* 103 8.

assumere (= *asciscere*) iudices 185 32. — = *suscipere, inire, temptare, praesumere* 4 19. 99 30. 135 23. 156 15. 178 19. 207 26. 208 4. 260 16. 288 10. 299 32. 305 32. 306 13. 307 23. 333 24. S 445 19; decrevimus *dro-mones fabricandos* assumere 152 24; assumere (= *inire*) *magistratum* 93 17. 175 26. 179 37. 247 6. 360 1.

assumptio dignitatis (*cf.* assumere *magistratum sub* assumere) 241 27. — = *praesumptio (quod vide)*: laudabilis assumptio 115 23; pernicioosa assumptio 80 3; meritorium assumptio (= *confidentia*) 247 7.

assurgere: assurgat introeuntibus *senatus* 116 28; ppo bacchari non est in humilis laesione permissus et cui a nobis assurgitur (= *nostra causa magna reverentia praestatur?*), officendi potestas miseris abrogatur 90 12.

astronomia 108 2. astronomicus 107 18. astronomus 40 11. 72 18. 350 5.

astrum 350 3 *seq.*

asylum 284 33.

asyndeton *bimembre*: delectando movendo implebes veri oratoris *nisum* 242 31 *cf.* *Quintil. inst. orat.* 3, 5, 2. 12, 10, 43.

atavus: ab avis atavisque 353 18 *cf.* *Verg. Aen.* 7, 56. athleta 629.

atque ideo *v.* ideo.

atrium: atria Libertatis (*v.* *ind. locor. sub* Roma); atrium b. Petri apostoli 281 22; atria *de carcere* 354 21; *translate pietatis atria* 329 30.

atterere gentes 237 17 *cf.* *Vulgat.* 3 *reg.* 14, 24.

attestatio 239 9. 378 14 (*cf.* *Iordan.* p. 60, 20).

attonite (*v.* attonitus) = *attente* 165 18.

attonitus = *attentus (similiter usurpatur ab Apuleio Tertulliano Cassiano, syn. sedulus in versibus apud Rossium Inscr. Christ. II 1 p. 101 c. 60, 1): estote circa eos quos destinamus attoniti (sic codd. praeter attoni B¹, attenti B² HG Ip⁽²⁾ A)* 332 23.

attractio:

quod (*sc. id imperium in quo*) natus est re-
miniscens ad Romanum repatriavit imperium
88 34.

attractio:

ad hoc, quod (= *ad quod*) tendis 37 s.
ad causam, quam directus fuerit 135 27.
in Avinione, qua resides 98 25; *cf.* 275 26.

attractio inversa:

magnificentiam tuam duximus instruendam, ut frumenta quae comparantur, non iterum ab eisdem (*sc. frumentis*) interpretii nomine solidorum quantitas exigatur 61 6.

siliquatici titulum quem fidae (*sub fidae latere videtur dativus nominis proprii*) dominicus iure dederamus, discussionem (*sic codd.*) indictionis I. II. vel III. per provinciam Dalmatiam ordinatio tibi nostra committit 92 15.
saxa ergo quae suggeritis collapsa, licentiam vobis eorum in usus publicos damus 104 21;
paulo supra scribendum puto: atque ideo suggestionis vestrae tenore comperto (partem) quam caritate civica in communiendis moenibus suscepistis, absolutam huius rei vobis censem esse licentiam 104 17.

testatus es Curvae porticus quae forum includit, superimponendis fabricis licentiam condonari 127 18.

hunc honorem quem (*sic codd.*) tibi respicis otiosa remuneratione praestitum, quam nimium laborantibus antiqua noscitur provisione collatus 185 26.

arbores (*sic codd.*) quem florere vides, subterraneo suco animatur 268 12.

illos quos spes non habet coniugii, facultatum priventur media portione 284 2.

Gudilam et Bedeulfum sublimes viros maiores domus nostrae quos (*sic codd.*) de praesente misimus, iussu nostro sacramenta praestabunt S 422 s.

causa (*sic A*) quae agitur si mihi visum fuisset ut ego debuissim audire S 425 3.

scriptura quae in nostra congregatione vulgata est, nullis eam viribus sustineri manifestum est S 447 12.

attractio legitima neglecta:

gessit notarii dignitatem: honor qui tunc dabatur egregiis 159; *similiter* 189 10; *contra*: patriciatus tibi conferimus dignitatem, honorem quidem celsum, sed qui tuis meritis probetur aequalis 253 8.

quid tali viro negare possumus...? vir, quem nobilitatis nulla inflat elatio 254 26; 319 12.
Cf. sub participiorum absolutorum usu.

attractivus 316 29.

auctor generis: auctor *vel* auctores (*opp.* suboles 56 7. 330 25 heres 82 32. 248 3 posteriori 138 12, *syn.* maiores 231 4 parentes 287 28) 56 7. 82 32. 138 12. 224 21. 231 4 287 28. 330 25. 377 17; *Athalaricus de Theoderico*: auctor (a. noster 292 12) 248 3. 292 12, beatus noster auctor 234 19, clementissimus auctor 275 30. — civilitatis auctor *Athalaricus* 232 19. — statuae auctorum (*eorum sc., quorum iussu factae sunt*) adhuc signa retinentes 211 27 *cf.* 95 27. 127 26. — auctor (= *scriptor*) Graecorum 243 7; auctores 40 19. 41 31. 48 17. 327 12. — *sensu Christiano*: auctore deo (deo auctore S 420 5) 134 32. 156 3. 183 27. 316 23. S 420 5 *cf.* 290 25. noster auctor (*vel* a. noster) 255 12. 318 23; reverendus auctor 124 1; auctor rerum 332 12; auctor ille castitatis et misericordiae singularis 298 21; totius largitatis auctor 281 2. — auctor iniquitatis (mortis 284 26) iniquitatis = *diabolus* 284 26. 333 2.

auctoritas = *iussum, rescriptum* (*plene* nostrae iussionis praesens auctoritas 336 29): regia (regalis 115 22, *aliter* regalis auctoritas 115 26) auctoritas 59 8. 115 22. 221 13. S 426 10; nostra auctoritas (huius auctoritatis nostrae iudicio 256 16) 34 23. 49 20. 59 11. 64 4. 89 4. 148 31. 207 12. 210 11. 212

auctoritas:

29. 213 14. 217 27. 221 28. 256 16. 17. 269 1. 277 24. 308 11; praesens (haec 125 28. 218 13) 23 26. 24 19. 33 6. 49 16. 19. 28. 56 13. 58 24. 61 31. 62 22. 65 4. 67 3. 84 17. 89 11. 30. 102 14. 118 12. 125 28. 218 13. 225 13. 226 13. 255 17. 256 11. 30. 277 15. 31; publica (a. publica 64 25) auctoritas (*cf.* nostrae supra hac parte serenitatis postulat iussiones, ut auctoritate publica subeat opus 64 25, *aliter* publica auctoritas 107 33) 48 31. 64 25. 233 21; auctoritate (*sc. regia*) promerita E 391 *ep.* 8 4; prisca (*sc. principum superiorum*, *aliter* reverenda priorum auctoritas 303 13) auctoritas 214 17. — *de rescriptis praetorianis*: nostra (praesens 336 29. 379 9. 382 24) auctoritas 336 29. 346 12. 348 15. 379 9. 382 24. — *ad papam et ecclesiam spectat*: beatitudo vestra directis per provincias auctoritatibus synodum convocavit S 402 2; *aliter* ecclesiastica auctoritas S 451 2; conciliorum auctoritas S 427 3; metropolitani antistitisve auctoritas S 447 22; *cf.* S 423 2. 427 16.

audientia: in hac audientiae corona P 475 10. — *cognitio iudiciaria* (*de regis comitatu* 60 28. 97 25. 98 17) 60 28. 87 17. 97 25. 98 17. 119 27. 179 29. 248 26. 278 26. E 389 *ep.* 2 6. S 422 26. 428 16.

audire = *cognoscere*: causam 120 s. 135 9. 178 14. 31. 212 32; *rem* 31 27. 35 17. 119 28. 126 20. 128 21. 134 12. 194 2. 13. 203 4. 208 5. 255 19. S 423 13.

auditorium scholae 83 1. 108 1; *auditoria feralium vocum de carcere* 354 10.

auditus: quamvis facinus primus detestetur auditus 35 2; clemens auditus regis 57 7; auditus venalis iudicis 348 18.

avertere: avertant divina, ut 78 21.

augere: auge, regum prudentissime gentem (nostram) P 471 11 *cf.* 16 28. 233 26. 309 29. 327 26.

augere fascibus aliquem = *promovere* 83 9. 86 6.

augmentare (*opp.* subtrahere) *alicui rei* 276 7.

augmentator 253 30.

augmentum = *incrementum* 14 1. 20 25. 47 11. 88 31. 92 27. 96 19. 103 1. 114 5. 124 20. 235 27. 276 30. 277 14. 346 20. 376 20. P 475 20 *cet.* — *proprie* = *tributum superindicticum* 275 21. 276 15.

auguralis 175 13.

Augusta: Augustae veteres 330 15. — Theodora Augusta X 10. 20. 21. 23. 24; *ornatur his titulis*: Augustarum prudentissima 311 14, tanta domina 311 17, vestra clementia 311 10, gloria vestra 311 1. 18 *cf.* 310 30, pietas vestra 310 20, prudentia vestra 311 24, vestra reverentia 310 32, sapientia vestra *vel* vestra s. 312 32. 34, vestra serenitas (s. vestra 311 23) 310 29. 311 23. 313 5. 10. *Augustalis*: primicerius Augustalium *in officio praetoriano* XI 30. 348 5. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 479; *idem Pannoniae superioris titulum C. I. L. III S 11026* (M. Iulius Iustus militabit sacro comitatu Augustalis) *ad Augustalem ex officio praefecti praetorio retribuit*.

Augustus: Augusti 349 18. — Iustinianus Augustus X 8. 9. 19. XI 13. — *Cf.* imperator.

Augustus = *imperatorius*: Augusta (*ubique ante substantiva*) pagina 313 18; pax 10 16; serenitas 311 31.

aula nostra (nostra a. 18 27) 18 27. 204 6. 220 7; in Ravennati urbe basilicae Herculis, cuius nomini antiquitas congrue tribuit, quicquid in aula fundavit 17 1.

aula Libertatis, patrum, senatus *v.* senatus.

aulicus (*ante substantiva praeter* potestatibus aulicis 5 22 imbre aulicum 11 13 enthecis aulicis 362 26): aulicum consistorium 179 26; domus 114 5; aulicae famae insignia (*cf.* 302 16) apud quae-storem reponuntur 245 25; enthecae 362 26; imber (*de purpura*) 11 13; penetralia P 480 3; vestiarium 12 12. — aulicae dignitates (aulica dignitas

aulicus:

244 5), *sc. consul, patricius, praefecti praetorio et urbis, quaestor, mag. off., comites sacrarum privatarum patrimonii* (cf. 182 24, *Mommsen neues Archiv* 14, 481), 38 30. 244 5. 246 19. 248 29. 250 5; *item* aulicae potestates (aulica potestas 14 2. 182 24) 5 22. 14 2. 146 26. 182 24. 268 23. 333 16; *item* aulici viri 245 16.

aura: inflari aura superbiae 48 18.

auraria (*sc. functio*) = *chrysargyrum a negotiatoribus exactum*: aurariae pensio 63 30; in aurariis priscus ordo (cf. *Gothofred. ad C. Th. XIII 1*) servetur 61 20.

aureus: aurea dignitas *v. consularis*. — aurei (*sc. solidi*) 66 8. 20.

auriga 51 8. 105 9; Mediolanenses aurigae 99 4.

aurum 269 25; sparsum aurum fulget in p(latomi)s P 483 1; *aurum quis invenerit* 129 18.

auspex: deo auspice (auspice deo 234 7), *verba sollemnia in formulis honorum, canonicarum, aliis id genus rescriptis* (cf. *auspiciis*, auxiliante deo, feliciter) 136 26. 234 7. 241 18. 249 17. 287 28. 293 2. 298 28. S 424 9 (*in praereceptione regis*).

auspicari 240 3. 242 21.

auspiciis 16 12. 46 5. 11. 48 3. 86 5. 91 7. 144 19. 182 22. 214 2. 241 19. 242 5. P 468 14; nostra auspicia (nostrum auspiciis 245 12, auspiciis nostra 247 11) = *primordia regni* 237 16. 245 12. 247 11.

authenticum = *archetypum* 378 2.

avulsio 164 8.

auxiliari: deo auxiliante (auxiliante deo 92 22) 50 7. 87 23. 89 25. 92 22. 119 31. 151 32. 154 17. 155 1. 11. 158 27. 164 6. 189 1. 221 2. 251 13. 276 27. 301 7. 13. 313 15. 361 16. 383 19.

auxiliaris: auxiliariis constitutis (*quod vide*) 64 27. auxiliatrix gratia 70 16; auxiliatrix (auxiliaris *meliores*) medicina 191 16.

auxilium: caelestia auxilia 255 15; divinum auxilium 309 23; divino nobis auxilio suffragante 153 30; divino auxilio (divinis auxiliis 307 21. 320 6) 10 12. 153 30. 301 21. 307 21. 309 8. 320 6.

bachchari in laesione 90 11.

balneum: balnea 68 19; balneas (balnea B) 260 18; balneis 273 10.

balsamum: viva balsama et olentia tura 302 30.

baptisma 263 3. 12. — Cf. *sub diebus festis*.

barbaries (*syn.* mentium crudelitas 88 11) 88 11. 364 17. 366 1.

barbarus: gentes barbarae 316 18; mores barbari 54 24; barbari reges *opp.* legales domini 286 17; barbari 50 2. 100 16. 115 28. 329 13. — barbari in regno Theodericiano consistentes: antiqui barbari in Savia (*v. Mommsen neues Archiv* 14, 534 *adn.* 4) 151 16; barbari per Pannoniam constituti III 24; cf. *praesumptor barbarus* 24 11. — *Ipsi Gothi in variis eo nomine nunquam appellantur, possunt Gothi esse barbari* E 391 *ep.* 8 5.

basilica Herculis in Ravennati urbe 16 30. — basilica b. Petri apostoli S 399 2. 438 4; Hierusalem basilica Sessorianae palatii S 428 10; basilica Iuli S 427 12.

beate: o me beate superatum P 475 18 cf. 330 22.

beatitudo temporum (saeculorum 16 30. 25 10. 107 2. E 391 *ep.* 8 7; antiqua beatitudo P 466 17; beatitudo caelestis 72 22.

beatitudo tua (vestra): episcopus, papa.

beatus *sensu Christiano*: beatus apostolus (s. v.); beatus noster auctor (*v. auctor*); Ioseph vir beatus 176 3.

beatissimus vir: episcopus, papa.

bellator (bellator noster 316 24) = *miles armatus* 240 4. 299 6. 309 16.

bellicus *v. labor, sudor*.

belligerare 364 12.

beluinus: beluini motus 279 3; beluina saevitia (cf. *Jordan.*) 282 27.

bene velitis quos vobis iunctos esse cognoscitis 320 34; opto meis bene 365 7.

beneficialis = *beneficus* 63 18. 68 20. 354 28.

beneficium *vel multo saepius beneficia non modo de promotione, indulgentia, privilegio* (speciale decretum, singulare beneficium 335 6) *a rege concessis, sed omnino de quolibet rescripto regio*: beneficia regalia 385 26; beneficium principale *vel* principale b. 271 23. 281 20, principalia beneficia 368 11; regum (principum, dominorum) beneficia 4 17. 46 4. 338 31; principis beneficia 144 14; beneficia nostra *vel* nostra beneficia (beneficium nostrum 223 8) 23 11. 32 11. 47 2. 61 21. 27. 85 2. 94 9. 129 30. 215 16. 223 8. 245 8. 252 30. 273 16. 283 25. 290 23 cf. 196 9; beneficia (beneficium 22 6. 28 21. 58 19) 22 6. 28 21. 56 8. 57 29. 58 19. 101 5. 145 21. 166 16. 276 18 *et saepius*. — legum beneficia 285 28. — arcae, quarum beneficio cadavera humata sunt 89 13; *sum.* 153 27 *et saepius*. — divina beneficia 299 27. 301 11; divino (caelesti 345 3) beneficio 329 24. 345 3.

benignitas: caelesti benignitate 329 33.

benignitas nostra: rex.

biga quasi lunae imitatione reperta (cf. *Isid. orig.* 18, 36) 105 33.

bina et terna 84 3. VII 20. 214 16. VII 21. 214 23. VII 22. 215 10; formula eorum, si per iudicem (per officium VII 21) agantur VII 20. 21; formula commonitorii illi et illi scriniariis de iis VII 22. *Vide Dahn III 145 adn.* 4.

blatta = *purpura* (cf. *Gothofred. ad C. Th. X 20 13*) 12 5. 363 2.

blatteus 162 8. 235 25.

bonum publicum *v. publicus*. — caducum bonum *v. caducus*.

bonus: bonae res (*rarius* res bonae) 163 20. 221 10. 235 29. 343 35. 361 3. P 478 5.

boreus: borei flatus 381 18.

bos: Alamannorum boves 104 32.

botryon: in modum botryonis 372 19 cf. *inst. div.* 3 p. 541.

brevis (*sc. liber*) = *epistulae appendix* (cf. *subdita*), *qua aut regis vel magistratus mandatum enarratur explicatius aut a magistratu ratiocinium exhibetur* 172. 69 31. 123 24. 160 18. 364 10. 366 17. 375 23. 379 9. 382 25; *aliquotiens pro brevis vocabulo id ponitur, quo de is agit, velut atque ideo humanitatem subter annexam praestabit* 219 28 *et* *massas subter annexas* 254 21; *proprie breves (quadrimenstrui) iudicum provinciarum de trinae illationis rationibus ad praefectum praetorio missi* (*v. Gothofred. ad C. Th. XI 25*) 336 28 cf. 361 12. 374 16.

brevis (= *parvus*) numerus 352 30.

bucinare 40 28.

caballus 261 17.

caccabus: rudis caccabus 108 24.

caducus = *dominium non habens et fisco incorporandus*: caduca bona 158 1. 182 15; fisci nomine substantias mortuorum caduci titulo vindicare 278 20.

caedere: hostem regalem capite caedis 329 20; capite caedere *ad exemplum dicit locutionis, quae est capite damnare, consulto orationem obscurans: neque enim rex ille in acie interfectus est, sed langoris potius pugna superatus occubuit* (329 17).

caedes = *plagae* S 429 3. 10.

caelestis (*ante substantiva fere*) aspiratio (s. v.); auxilia (s. v.); beneficia (s. v.); benignitas (s. v.); bona 70 26; castitas (s. v.); doctrina (s. v.); felicitas (s. v.); gratia (s. v.); iussiones (s. v.); metus

caelestis:

(s. v.); munus (s. v.); pietas 284 24; potentia (s. v.); remuneratio 299 17; vita 255 31. — caelestia (cf. divina, superna) 19 3. 72 24. 108 2. 157 11.

caenosus 372 31.

calami organorum 40 23.

calceus: consul calceis auratus 174 24; inter patricii insignia: pinxit suras eius (fort. eriles) calceus iste Romanus 238 12.

calculatio 19 9. 341 5.

calculus: per niveos calculos rivuli currentes 368 17; Palamediaci calculi 260 18. — fiscalis (fiscalis om. 60 27) calculi functio = tributum 56 14. 66 27. 384 27.

caliculus 368 15. — = atramentarium (formatum ad cornus figuram, cf. Cangius app. ad gloss. Graec. p. 92. Wattenbach Schriftwesen² p. 201) 350 20.

callosa teneritudo 369 16. 371 19.

calumniose 372 7.

calumniosus 15 18. 275 9.

calx v. praepositus.

camera (camar- *M*^a 28 16, gen. pl. camerum 205 1) 28 16. 205 1; camerae fodinarum 270 5.

campestre certamen opp. muralis protectio 221 25.

campus = proelii locus 240 1; campi liquidi = aqua 26 13.

canalis: concavi canales columnarum 212 5.

cancellarius praefecti praetorio: cancellarius vester 33 23; Iohannes cancellarius XI 6. — cancellarii provinciarum: diversi cancellarii provinciarum (p. singularum XII 1) XII 1. 10 cf. XII 3; ille v. c. cancellarium noster (praefecti praetorio, v. Mommsen l. c. p. 480 adn. 3) 361 32 cf. nostri cancelli 360 11; Lucinus v. c. cancellarius Campaniae XI 37; Anastasius (XII 12. 14, v. c. Maximus 15, v. c. Vitalianus XI 39) cancellarius Lucaniae et Bruttiorum XI 39. XII 12. 14. 15; Gaudiosus cancellarius provinciae Liguria XI 14; Anatolicus cancellarius provinciae Samnii XI 36. diligentia tua 353 14; experientia tua 349 17. — de praetorianis et provincialibus cancellariis: cancellorum decus (officium 347 10, pompa 359 22) 335 14. 347 10. 359 22; cancellos agere 360 11 cf. 335 27. — Vide Mommsen neues Archiv 14, 478.

cancelli v. cancellarius.

cancellulosus 169 23.

candidatus (candidatus noster 16 7) a rege nominatur is, qui referendus est in senatu aut superiore dignitate collata denuo senatoribus commendatur 15 8. 16 7. 48 12. 25. 49 11. 125 22. 167 18. 36. 187 29. 239 18. 240 19. 241 19. 245 10. 250 28. 305 17; candidatus est consul in epistula regis consensum petentis ab imperatore 46 19; item de consule mirum illud sacram urbem tuis votis aspice candidatam 47 29; de priscis consulibus firmabat trepidum candidatum errans volatus P 468 16.

cannetum 71 5.

canon = tributum, redditus annuus: canon provinciae Campaniae 351 18; telonei 165 22; transmarinorum 165 17.

canones ecclesiastici 280 17. 24. S 423 10. 429 12. 445 15. 446 10. 447 10. 13; canones et ipsae publicae leges S 428 19.

canonicaria (sc. epistula) = annua cohortatio indicum provinciarum ad tributa exigenda 84 4. XII 16; praeter XII 16 nomine non enuntiatio canonicariae sunt XI 7. XII 2.

canonicarius (= canonis exactor) Tusciae XI 38; Venetiarum XII 4. 7; canonicarii 182 14. 370 11. Vide Mommsen neues Archiv 14, 480 adn. 3.

canonicus: canonici (= tributarii) solidi 60 20; epistulae canonicae v. cura. — statuta canonica v. statuta.

cantabilis = praedicandus: toto orbe cantabilis 71 31. 239 4.

cantilena 40 29. 168 18.

canus = senilis, antiquus, maturus: cana (ante subst. tantum non ubique) aetas 274 13; antiquitas (s. v.); honor 81 30; maturitas morum 157 15; modestia 291 33; Roma 85 11; verba 249 s et saepius.

capax omnium meritorum 12 21.

capere (saepius sumere) dignitatem 115 20. 185 8; fidem 18 18.

capillati Siscia vel Savia consistentes IV 49 v. Dahn II 99.

capitaliter: videmus arietes pro suis ovibus capitaliter (i. e. capitum ictibus, syn. cornuali concertatione) insaevis 35 9.

capitum v. cursus publicus.

capitalarii horreariorum et tabernariorum inter negotiatores publicos titulos administrantes 315 5 v. Manso 107 adn. e.

captio = praeda 36 6. 273 3.

captivare 360 8.

captivatio 317 31.

captivitas 262 18. 367 23 (cf. Mommsen neues Archiv 14, 492 adn. 2).

captivus: captivi 106 11. S 449 17. — nullis vitiis esse captivum (= obnoxium) 85 19.

caput: reus capitis 103 4. — mundi (urbium 169 3)

caput Roma 169 3. 281 31; illud (ipsum 319 22)

rerum caput (opp. provinciae 319 22) Roma 287 33.

319 22. — XII capitibus, sicut ius civile (sc. XII tabulae) legitur institutum, Athalarici edictum conscriptum est 285 11.

carbasa 34 1. 71 23.

cardinalis v. princeps.

caritas.

caritas vestra: vices agens.

carmen priscorum 82 29: significari videtur Verg. Aen. VI 824.

carnalis: mella carnalia 104 4; carnalis substantia 317 7.

carneus 11 9. 114 13. 363 5.

caro: carnes a provincialibus ad exercitum alendum exactae 382 25.

carpa, piscis (germ. Karpfen) 362 20.

carpentum, inter insignia consularis provinciae 193, 6; praefecti annonae 190 18; praefecti praetorio 176 5 cf. inst. div. 32 p. 557; praefecti urbis 177 31. 190 18; vicarii urbis Romae 188 15. — carpenta Gepidarum 149 15.

casa (syn. possessio, cf. 52 9 cum 132 14) 52 9. 107 7. 120 30. 134 19. 150 3. 26. VII 45. 366 16. 23.

caseus 315 4; Silanus caseus 369 7.

cassare 51 23. 151 1. 304 4.

castanea 343 15.

castellum: castella opp. civitas (syn. castrum 23 18. 103 27) 204 26; castellum apud Dertonam 23 26;

castella supra Druentiam constituta 99 27; Verruca castellum (circa Verrucas castellum III 48) ad Athesim III 48. 103 21.

castigatus = parcus: cum Romanas aedes inopia facie castigata pulsaret 162 23.

castitas caelestis P 480 6; castitas corporis 250 12.

castrum Lucullanum (vel versa vice) 256 6. 12. — Cf. castellum.

casualis 128 31. 157 13.

casus: casus asperi (asperis casus 241 16. 474 s syn. sinistri casus 365 29) 101 23. 219 23. 241 16. 297 4. P 474 8.

catabolensis v. cursus publicus.

catholicus v. ecclesia, fides.

causa = res 65 29. 126 16. 326 22. 344 2 et saepe; publicae causae 26 24; causae publicae et privatae 63 14 cf. 217 20. — = controversia: causas (causam 300 13) dicere (perorare 303 4, suscipere 250 13) 250 13. 299 12. 300 13. 303 4 cet.; causam dei congregationi (episcoporum) committere

causa:

S 424 15; causa dei (et clericorum 425 5, dei causae 425 17. 430 5) S 424 15. 425 5. 17. 430 5.

causari = *accusandi aut excusandi causa proferre*: *sequente acc. c. inf.* 27 10. 160 8. 163 5. 22. 255 5;

causantes = *partes litigantes* 87 18. 195 7. 247 5. causatio: civiliter plantata causatio finem de legibus sortiatur 150 8; in ducem revoluta causatio (*syn. querela*) 160 11.

causidicus 242 32.

cautela 28 7. 30 13. 52 3. 121 13. 139 10. 204 7. 206 23. 209 12. 239 23. 242 29. 309 10. 334 22. 31. 364 34 *cf.* cautio 223 14 *v. Dahn IV 91*.

cautum = *praeceptum* (cauta iuris publici *Ed. Theoderic. I. legum cauta ibid. 113*): legum cauta 151 21. 158 1. 251 22.

cedere (= *conferre, cf. concedere*) *dignitatem* 13 23. 167 16. 184 31. 186 2. 203 31.

celator *alicuius rei* 65 28.

celebrare: alienum vitium nostrum celebratur opprobrium 359 9. — = *exsequi* 17 20. 367 14.

cella gemituum de carcere 354 13. — cella penaria 378 29; cella vinaria 38 9; *absolute* cellae 314 25. 363 10.

cellarium: cellaria 370 1.

cellaritiae *inter negotiatores publicos titulos administrantes* 315 5 *v. Manso p. 107 adn.*

celsitudo.

celsitudo tua (vestra):

patricius.

ppo.

celsus *v. princeps*.

censere = *iubere: tam de rege* 29 16. 32 16. 61 11. 31. 276 26. 365 30 *cf.* *quam de praefecto praetorio*

347 23. 348 5. 351 19. 352 21. — dignitas primi ordinis appellatione censetur 186 11; 85 19. 186 2.

censitor = *tributi aestimator* (*cf. Gothofred. ad C. Th. XIII 11*): Victor et Witigisclus vv. ss. (*cf. IX 12*) Siciliae provinciae censitores 276 35.

ensor *opp. laudator* 337 11.

censorius: censoria quadam gravitate relucere 224 5.

censura 57 8. 134 12. 300 16. 301 10.

census: Augusti temporibus orbis Romanus agris divisus censuque descriptus est 107 29; formula, qua census relevetur ei qui unam casam possidet praegravatam VII 45; census 55 24. 125 30. 131 15. 151 3. 275 25. 276 6. 11. 19. 277 17. 374 6.

cereus *v. pictura*.

certamen (*vel saepius certamina*) = *bellum* 27 19. 170 18. 240 19. 329 14. 25 *cf.* 79 18; ad saturatos cum mercibus ire certamen est 117 12. — ferarum certamen inhonestum est 349 8 *cf.* 32 21. — = *causa* (civile certamen 337 25, certamina partium 178 3) 178 3. 303 2. 337 25.

cespes = *fundus* 151 18. 225 11; *cf. divisio*. — Tulliano cespite pullulare 250 21.

cessatio: sine cessatione 288 5.

chamaeleon (*dat. chamaeleonti*) 162 4.

charta (*tantum in plurali, qui pro singulari est* 21 3. 312 19): *eam quis invenerit* 351 23. — = *instrumentum publicum* 189 4. 280 11. 377 28; chartae praefecturae 326 1 *cf.* 351 24. — = *rescriptum regium* (chartae nostrae 182 28) *de promotione magistratus* 21 3. 181 7. 182 28; *de epistula regis ad imperatorem* 312 19.

chartarius 224 8. 270 2; chartarii VII 43. 224 7. 363 13; sedis vestrae (*comitis patrimonii*) chartarii 254 30; tribunus chartariorum, penes quem officii est digna reverentia 224 7; formula probatoria chartariorum VII 43. *Vide Mommsen neues Archiv 14, 514 adn. 1; officium id, ad quod chartarii a rege probati* (224 5. 8) *accedunt, videtur esse comitis patrimonii* (*cf.* 224 3. 254 30. 270 2. 363 18, *Marin. ad papyr. 83*).

CASSIODORVS.

chirographum: chirographi emissio (obligatio 377 1) 128 16. 377 1.

chlamys (*acc. chlamydes* 366 8): nec salutari te (*vicarium urbis Romae*) sine chlamyde iura (*cf. C. Th. I 15 16*) voluerunt, sc. ut sub veste militari semper visus numquam credereris esse privatus 188 9; chlamydem vestis patricii 238 11; clavi chlamydis rectoris provinciae 194 6; chlamydes (*translate* = *apparitorem, cf. lacerna*) non pave-scant, qui arma (*sc. hostem*) timuerunt 366 8.

chorus 72 10. 139 4. 286 14.

cinctus Gabini (*v. Mommsen in adn.*) 187 21.

cingere *v. cingulum*.

cingulum: cingere iudicem 289 23 *opp.* cinguli honore privari 283 10; iudicantis cingulum 175 16; inlustre cingulum comitis rei militaris 91 8; cingulum iudicum provinciarum *cf.* 283 10; cingulum patricii *cf.* 175 16 et honor ipse cinctus est, cum vacaret 175 15; otiosum cingulum comitis primi ordinis 186 4 *cf.* 186 13.

circa: quae circa referendos curiae dictat antiquitas 96 23, *contra* quae in his causis dictat antiquitas 222 32; quaecumque legum statuta moverunt, circa vos illibata servantur 129 2, *contra* ut (ut in *EFA*) alienandis praediis constitutionum servetur auctoritas 222 33, in auriis priscus ordo servetur 61 20; *similia passim*.

circenses (quasi circenses 106 17 *cf. Serv. ad ge. 3, 18*) 105 34. 106 12. 16. 17. *Jordan. p. 124, 12*; circensium ministri = *praefices missuum* 105 34.

circulus: Samiramis Babylonicos muros in circulum (in circuitu stadium CCC *Hygin. fab. 223*) fabricasse memoratur P 483 16; margaritarum coronae flexis auro circulis pulcherrima rotunditate clauduntur P 481 11.

circuminspicere: circuminspice (*meliores, circumspice reliqui* *cf.* 32 12. 120 16), quam magnum sit 85 10.

circus 29 22. 32 27. 106 16. 24. 133 16; *ad III 51 cf. Friedlaender apud Marquardt Staatsverwaltung² III 511*.

cithara 32 3. 72 2. 5. 15.

citharoedus 70 2. 72 31. 73 24.

citra = *sine* S 420 6. 422 12.

civicus (*ante substantiva praeter caritate civica* 104 18, seditiones civicas 190 21) affectus 29 15. 269 17; amor 258 16. 368 29; caritas 104 18; certamina 246 11; conversatio 259 3; corona (*s. v.*); dissensio P 467 20; seditiones 190 21; vastatio 130 14. civilis (*post subst.* 91 17. 286 19. 364 26 et *constanter ius civile*): civile certamen 337 25; disciplina (*s. v.*); eversio 164 11; executio 148 23; intentio 91 17; ius (*s. v.*); iura 131; negotia 195 28; pavor (*opp. bellicus*) 201 13; propositum 91 20; pugna 286 19. 364 26; regula 88 26; vestes (*cf. Gothofred. ad C. Th. XIV 10 1*) 201 2; civilia 98 20. 238 14.

civilitas = *status rei publicae iustus* (*in tuitionis formulis synonyma sunt salvis legibus et salva civilitate, v. tuitio*) 20 9. 29 8. 31 1. 32 17. 39 13. 60 6. 63 13. 92 8. 97 8. 121 22. 122 9. 126 22. 128 27. 129 3. 132 6. 134 21. 145 25. 158 32. 160 19. 163 19. 179 7. 201 22. 232 19. 262 3. 279 10. 282 26. 283 1. 285 15. 307 6. 309 19. 364 25. E 391 *ep. 8 4*. S 422 6. 445 5. *Cf. Dahn IV 17*.

civiliter (*opp. neglectis legibus* 131 31) 98 26. 150 8. 131 31. 361 29.

civis 12 2. 24 20. 25 30. 31 11. 37 14. 67 6. 82 22. 84 24. 100 27. 29. 174 5. 9. 185 2. 10. 190 12. 25. 195 30. 207 21. 26. 30. 32. 209 29. 30. 210 3. 9. 217 1. 218 3. 221 5. 224 14. 259 5. 260 9. 23. 269 4. 19. 271 27. 278 19. 281 28. 282 17. 306 32. 332 6. 341 24. 26. 342 14. 352 31. 363 31. 373 16; cives siquidem omnes fovendi sunt, sed Romani aliquid plus merentur 334 18 *cf.* 281 28; Regenses cives 371 2; Spoletini cives 67 4; V. I. comes Arigernus civis paene vester 121 18 *v. Mommsen neues Archiv 14, 529*.

- civitas = *urbs aut municipium* 25 30. 29 30. 30 4. 36 23. 40 24. 50 17. 94 18. 100 21. 104 27. 148 30. 166 12. 195 19. 204 26. 208 18. 209 17. 25. 28. VII 11. 12. 210 2. 224 19. VII 26. 29. 217 7. 27. 227 18. 258 13. 20. 259 10. 22. 260 3. 14. 22. 268 9. 11. 269 4. 20. 280 32. 302 19. 306 14. 353 4. 368 29. 372 18. 374 24. 375 6. 23; digna est constructio civitatis, quia laus est temporum reparatio urbium vetustarum 29 30; *sim. synonyma sunt* civitas et urbs 36 15. 18. 50 17. 22. 213 5. 6. 374 24. 26; civitates provinciaeque 302 19; *opp.* castellum 204 26; regia civitas (*cf.* urbs) *Ravenna* 235 19, *Roma* S 422 3. — *Adriana c.* (*ubi nihil apponitur, v. ind. locor.*) — *Aquileiense c.* — *Arelatus* 240 16. — *Athenae* 168 34. — *Augustana c.* 18 14. — *Catinensis c.* — *Comensis c.* (*Comum c.* 342 36) 66 7. 20. 342 36. — *Consilinas antiquissima c.* (*opinatissima c.* 262 17) 262 25. — *Constantinopolis: vestra (imperatoris) c.* 231 13. — *Deorici (?) c.* — *Elis Asiae c.* — *Faventina c.* — *Foroiuliensis c.* — *Hastensis c.* — *Massiliensis c.* — *Neapolitana c.* (*c. Neapolitana VI 24*). — *Parmensis c.* — *Pedonensis c.* — *Ravennas c.* (*cf.* 207 19. 28 *et supra* regia civitas). — *Regium* 371 4. — *Romana c.* (*perraro c. Romana: 42 9. 234 17. 306 9. S 429 20. illa c. 190 17. 274 9. 281 30. 282 1. 334 9. litterarum c. 156 21. regia c. v. supra, tanta c. 81 26. 174 18. 177 28. 34. 188 27. 353 7, cf. 25 25. 31 31. 38 5. 39 23. 81 22. 94 18. 95 14. 106 27. 162 24. 206 19. 207 12. 208 14. 255 7*). — *Scyllaceum* 373 10. 13. 16. 22. — *Singidunum.* — *Spoletina c.* 124 34. — *Syracusana c.* — *Ticinensis c.* — *Tridentina c.*
- clades belli 384 19; diversa clade perempti P 475 14.
- clamare (= *conqueri*) *sequente acc. c. inf.* 159 24.
- clamosus 138 34.
- clarescere: quae male commissa claruerint 126 21; 151 9.
- clarificare 38 30. 72 35. 231 5. 254 2. 304 16. 348 11. 360 26.
- clarissimatus VII 38. 221 12. 15; formula eius VII 38. *Vide Hasenstab Studien p. 75 et Mommsen neues Archiv 14, 509.*
- clarissimus (= *v. c.*) 96 23. 221 16; clarissimi adulti 133 10. — *Cf. vir clarissimus.*
- claritas publici ratiocinii 361 14; praecipua in re publica claritate notissimus 14 5; Atticae facundiae claritate disertus 328 18.
- classeus 153 17.
- classis 152 33 *cf.* 157 26 *et* dromones.
- claudere: margaritarum coronae pulcherrima rotunditate clauduntur P 481 12 *cf.* 106 20. — clausi = *in carcere inclusi* 354 19.
- claustra = *carcer* 355 13. 20; *translate* claustra laesorum solvere 360 11; claustra Neptunia = *piscina* 373 4. — claustra (munimen claustrale 343 4) provinciae 103 28. 203 26. 343 4.
- claustralis *v.* claustra.
- clavus: chlamydis tuae (*rectoris provinciae*) clavi 194 7.
- clemens: clementissimus *v.* auctor, dominus, imperator, princeps, rex.
- clementia principalis *vel p.* clementia 59 11. 133 8. — clementia divina 334 29.
- clementia vestra (nostra):
Augusta.
imperator.
rex.
- clericus S 403 28; clerici (*c. papae* 432 4, *c. ecclesiae Nolanae* 390. 391) 370 12. E 390 *ep.* 5 1. 391 *ep.* 8 2. S 423 20. 425 5. 432 4. 446 28. 449 15.
- clerus ecclesiae Romanae (Romanus clerus 255 17 *cf.* 420 21. 421 23. 26. 424 16. 20. 425 6. 12. 427 19, *v. senatus*) VIII 24. 255 17. S 420 21. 421 23. 26. 424 16. 20. 425 6. 12. 427 19; clerus meus (*papae, item*
- clerus:
vester 255 7) 255 7. S 423 4; clerus vester (*Gudiae episcopi Arriani*) 56 29.
- clipeus 115 6. 203 35.
- cloacae *Parmenses* 258 14. 22; *Romanae* 94 25.
- clusura: hi qui portibus vel clusuris praesunt II 19 *v. Mommsen neues Archiv 14, 492 adn. 5*; milites in Augustanis clusuris iugiter constituti 49 29 *v. Mommsen ibid.* 498 *adn. 6*.
- coagulum lactis 369 16.
- coaptare munitionem 103 32.
- coctio calcis 213 13.
- codex: lectio codicum (*cf. liber*) 109 6.
- codicillarius *v.* illustratus.
- codicillus: codicilli vacantes (*cf. Gothofred. ad C. Th. VI 18*) VI 10. 184 20 *cf.* 184 25; formula qua per eos proceres fiant VI 10. *Vide Mommsen neues Archiv 14, 509 adn. 1 et 2.*
- coemere (*syn.* colligere 382 24 congregare 351 9. 378 20) species 61 7. 271 28.
- coemptio = *specierum comparatio provincialibus indicta* (*v. Gothofred. ad C. Th. XI 15*) 67 14. 372 6.
- coepiscopus E 391 *ep.* 7 2.
- coercitio 51 16.
- coetus *patriciorum* 175 12. — *Cf. senatus.*
- cogitare = *excogitare* 71 26. 84 24.
- cognitio 146 2; cognitio *synhodi* S 421 16. 422 8. 428 21.
- cognitor = *index (praesertim index provincialis)* 130 28. 145 34. 194 21. 203 4. 279 9. 283 15. 377 29; amplissimus cognitor = *praefectus praetorio* 363 27; cognitor (= *magistratus opp. officium, cf. index*) *opp.* miles 242 21, *opp.* obsequium 217 19.
- cognoscere = *agnoscere*: quicquid te non tam comparasse quam subripuisse cognoscis, restituas 17 14; quicquid ex iure memorato te retentare cognoscis, restitue 36 2; qui si intentata iniuste se retinere cognoscunt, restituant 128 19; qui vero minus intentata cognoscunt, ad iudicium conveniant 160 23; si vobis iubentibus iudicata cognoscitis 130 32; quae si cognoscis facta 279 4.
- cohabitor 104 2.
- cohors *paluborum* 259 15; parentum 330 17; *vitiorum* 360 5. — praetorianae cohortes *v.* praefectus praetorio.
- collectaculum 318 5.
- collectio *uvarum* 363 6. — collectio chartarum = *sportula pro chartis ab officio aliquo comparatis* (*cf. Mommsen ad Dig. 48, 20, 6*) 280 10. — venerabilis collectio (= *synhodus*) S 427 11.
- collega: collegae *consacerdotes* S 423 16; *translate* pedor collega catenarum 354 16, *piscina Neroniana* collega est cum viriditate gemmarum (*cf. indic. nomin. s. Nero*) 68 28.
- collegium *v.* senatus.
- conlisio populi S 403 25.
- collocare in praefecturae praetorianae suggestu atque insignibus 290 26, in sede (in sellam 236 8) regni illum 236 8. 237 14.
- collocutio obviorum 375 1. — collocutio (*cf. affatus*) *Augustae* 310 23; *regia* (serenissima *c.* 182 31, *c. nostra vel nostra c.* 179 26. 190 1. 320 12) 179 26. 182 31. 190 1. 320 12. 321 4.
- colloquium (*semel in singulari* 313 20): colloquia (*cf. collocutio*) *imperatorum* 310 20. 313 6. 20; *regia* (regum gloriosa *c.* 4 10, *nostra c.* 91 1. 189 20, ut in nullo se vel extremis famulis anteferebat, cum dignus esset regum colloquiis *inst. div.* 23 p. 552) 4 10. 91 1. 116 20. 189 20.
- colludere 17 3. 143 7. 262 31. P 481 18.
- colonus 259 22.
- color: metallici colores P 483 13; colores *factionum* 32 27. 105 29.
- colossus (colosus *codd.*) *Rhodium* 212 10.
- colostreus 371 26.

columna 84 14. 129 14. 182 s. 212 3.

coma: albensis serici comae (= *fila*) 11 23. — = *folium* 146 s.

comes v. comitiva.

comitatensis = *aulicus*: comitatenses excubiae 379 4; comitatensis observatio 184 7.

comitatus = *aula*, *aulicum iudicium* (v. *Mommsen neues Archiv* 14, 530) 93 26. 132 23. 134 32. 159 5. 194 32. 218 28. 220 16; comitatus noster *vel* noster comitatus 17 20. 18 6. 29 11. 56 30. 57 28. 90 28. 98 3. 118 23. 132 4. 18. 134 26. 135 11. 150 7. 151 33. 161 7. 220 4. 280 13; comitatus sacratissimus 260 26; comitatus domini filii nostri regis (filii mei regis *ep.* 8 3) E 391 *ep. papae Gelas.* 7 3. 8 3.

comitia domesticorum v. comitiva.

comitiacus: comitiacum officium 218 23; princeps cardinalis *eius officii* 218 25; vicarius *eius* 218 25; comitiaci 218 28; formula magistri scrinii quae danda est comitiaco quando permittat VI 13. Speciosus vir devotus comitiacus II 10; Stabularius comitiacus V 6. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 469.

comitianus: Florentianus vir devotus comitianus VIII 27. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 469.

comitiva archiatorum 192 12; formula comitis archiatorum VI 19. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 513 *adn.* 9.

comitiva civitatis v. comitiva rei militaris.

comes curas portus agens v. comes siliquatariorum. comitiva domesticorum: comitia (*si lectio vera, potuit certe comitiua similiter in mendum abire ac* 273 25) domesticorum 243 18; comitivae domesticorum illustratus vacans 185 9; comitiva domesticorum vacans 54 16. 55 6. — *comes domesticorum*: v̄v. II. Arator, Venantius (v. *indic. nom.*). — *Vide Mommsen neues Archiv* 15, 183.

comitiva formarum VII 6. 206 8; formula eius VII 6. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 492 *adn.* 4.

comes (comitiva) Gothorum v. comitiva rei militaris.

comes insulae Curitanae et Celsinae v. comitiva rei militaris.

comitiva largitionum v. comitiva sacrarum largitionum.

comitiva Neapolitana (Neapolitanae civitatis) v. comitiva rei militaris.

comitiva ordinis primi: comitiva primi ordinis 62 23. VI 12. 186 6. 187 4; formula eius VI 12. — Stephanus v̄. s. (spectabilitas tua 63 3) comes primi ordinis et ex principe officii II 28. — *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 476 et 481 *adn.* 1.

comitiva ordinis secundi: comitiva secundi ordinis 217 1. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 500 *adn.* 1.

comitiva patrimonii (illustris c. nostri p. 115 21, c. p. nostri 183 17) 115 21. 116 13. VI 9. 183 17; formula eius VI 9. — v̄. I. comes (*nude* comes I 16. 362 25) patrimonii (p. nostri 148 14. 275 22) I 16. 148 14. V 18. VIII 23. IX 3. 275 22. IX 13. 362 25; illustris et magnificus vir comes patrimonii 121 6; magnifici viri ille p̄p̄o atque ille comes patrimonii 154 29. 155 8; patrimonii auctoritate suffultus 116 14. magnitudo (illustris magnitudo 254 20) tua 119 24. 254 20. 270 2. 277 27. 31; sublimitas (illustris sublimitas 118 3) tua 23 9. 117 32. 118 3. — *comes patrimonii*: Bergantinus, Iulianus, Senarius, Wilia (v. *indic. nom.*) — *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 464. 488 *adn.* 2. — Cf. comitiva privatarum.

comitiva Portus (P. urbis Romae VII 9) VII 9. 208 29 *cf.* 208 9. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 492 *adn.* 5.

comitiva primi ordinis v. comitiva ordinis primi.

comitiva privatarum 149. 86 13. VI 8. 181 25. 182 23; privatarum largitionum fascēs 244 2; formula comitivae privatarum VI 8. — v̄. I. comes priva-

comitiva privatarum:

tarum (*idem per errorem pro comite patrimoni positum* IV 3. 7. 11. 13, v. *ind. nom. sub Senarius*) III 53. magnitudo vestra 108 14; sapientia vestra 109 6. — *comites privatarum*: Ambrosius 244 2, Apronianus (v. *ind. nom.*), Argolici pater 86 13, Cassiodorus pater scriptoris 14 9. — *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 464.

comitiva provinciae v. comitiva rei militaris.

comitiva Ravennas VII 14. 211 10; formula eius VII 14. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 493 *adn.* 7.

comitiva rei militaris (v. *Mommsen neues Archiv* 14, 499—504):

comitivae civitatum: formula comitivae Gothorum per singulas civitates (f. c. diversarum civitatum) VII 3. 26. — civitatis vestrae comitiva 217 8 *cf.* VII 27. 28. — comes 202 30. 217 19; sublimis vir 202 29; *comes secundi ordinis* 217 1.

Comensis comitiva: v̄. s. Tancila (v. *ind. nom.*).

Neapolitana comitiva: formula comitivae Neapolitanae VI 23. — comitiva Neapolitana (Neapolitanae civitatis 196 19) VI 23. 195 27. 196 19. 28. — comes VI 25 (v. *apparat. p.* 173).

Ticinensis comitiva: comites (*de plur. v. Mommsen l. c.* 499 *adn.* 1) Ticinensis civitatis IV 45; Wisibadus comes X 29 *cf.* 315 31.

comitiva insulae Curitanae et Celsinae: formula de comite insulae C. et C. VII 66.

comitiva Massiliensis: Marabadus v̄. I. comes (v. *ind. nomin.*, sublimitas vestra 120 8).

comitivae provinciarum: formula comitivae provinciae VII 1. — comitivae in illa provincia dignitas 201 21. — comiti provinciarum data est potestas 216 1; comes Gothorum *opp. iudex* Romanus 151 22; comites *fort. huc referendi* 277 27.

Dalmatiarum et Saviae comitiva (*cf.* 274 25): v. *formulas* VII 1. 24. 25. comes VII 25; Osuin v̄. I. comes (v. *ind. nomin.*, illustris magnitudo tua 274 24, sublimitas vestra *vel* tua 93 3. 118 21).

Pannoniae Sirmiensi comitiva (*cf.* 91 s. III 24. 120 17): Colosseus v̄. I. (III 23. 91 28. 120 17) comes (v. *ind. nom.*).

Saviae comitiva v. Dalmatiarum comitiva. Siciliae comitiva: formula comitivae Syracusanae VI 22. — comitiva Syracusanae civitatis 195 5. — Gildila vir sublimis comes Syracusanae civitatis (sublimitas tua 279 18) IX 11. 14.

comitiva Romana VII 13. 210 23; formula eius VII 13. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 493 *adn.* 2.

comitiva sacrarum largitionum VI 7. 180 21. 247 15; dignitas (culmen 168 12, honor 14 11) sacrarum largitionum 14 11. 167 14. 168 12. 252 23; largitiones sacrae (sacrae I. 255 26) 86 11. 214 28. 255 26; comitiva sacrarum 181 18; comitiva largitionum 273 25; formula comitivae sacrarum largitionum VI 7. — comes (v̄. I. comes 84 2. 214 27) sacrarum largitionum 64 4. 84 2. 214 17. 27; comes sacrarum V 40. 215 11. VIII 16; comes 11 6. — *comites sacrarum*: Argolici avus 86 11, Cassiodorus pater scriptoris 14 11, Cyprianus (v. *ind. nom.*), Opilio (v. *ibid.*), Reparati pater 273 25, Stephanus (*nam sub eius dispositione Theon comes vestiarii est*) 11 6.

comitiva secundi ordinis v. comitiva ordinis secundi. comes siliquatariorum et curas portus agens II 12; *cf.* cura litorum. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 492 *adn.* 5.

comitiva Syracusana (Syracusanae civitatis) v. *comitiva rei militaris*.
 comitiva vestiarii: Theon v. s. (I 2) comitiva subvectus (11 28) *fort. comes vestiarii est, cf. Boecking ad Not. dign. p. 337**.
 comites: *repetimus hic supra enumeratos secundum honorum gradus interponentes eos, qui aut comitivas vacantes obtinuisse videntur aut accuratius definiri non possunt propter alias rationes; qui nominatim afferuntur v. ii. et v. ss., ad unum omnes ii Gothi sunt*:
 vir devotus comes (devotio tua 117 c) IV 5:
 Amabilis; cf. executor.
 v. i. comes domesticorum.
 patrimonii.
 privatarum.
 rei militaris.
 sacrarum.
 v. i. comes: Arigerus (magnitudo tua 101 13). — Sigismer (illustris S. comes noster 233 19). — Suna (illustris sublimitas tua 50 18). — Wiliarius.
 v. s. comes primi ordinis.
 rei militaris.
 vestiarii.
 v. s. comes: Adila. — Anna. — Duda. — Livvirit (*una cum v. i. Ampelio sublimitas vestra* 164 35). —
 vir sublimis comes *rei militaris*.
 comes Pitzia. — comes Teia (nobilitas tua *vel* tua nobilitas E 389 ep. 2 16. 23. 26).
 commanere: commanentium turbae 260 12.
 commeare v. cursus publicus.
 commeatalis: formula commeatalis VII 36.
 commentariensis in officio praetoriano XI 28; commentarienses 347 17. *Vide Gothofred. ad C. Th. IX 3 5*.
 commercari: commerciandi licentia 165 24.
 commercium: commercia vivendi relinquere 129 15 cf. 129 5. — commercium (plene commercium negotiationis 63 29) *vel saepius commercia* 23 5. 63 29. 129 5. 149 13. 150 27. 153 21. 181 1. 208 13. 209 30. 215 18. 259 31. 262 23. 279 12. 17. 385 10; peregrina commercia (c. peregrina 52 20 *opp. nostrorum commercia* 215 18) 33 12. 52 20. 195 35; salis commercium 181 15.
 comminari alicui 365 20. comminatio 136 25. 284 6.
 commixtio 182 2. 205 28.
 commodalit dispensia = *rei familiaris d.* (cf. commodi detrimenta 223 17) 163 30.
 commodare: se commodet pietas regalis sauciatis 58 22; petitionibus licentiam commodantes 61 31; cui saluberrimam parientiam commodate 217 9; cui devotionem iustissimam commodantes oboedite 217 21.
 commoditas (sc. *auraria, monopolium, siliquaticum*), quae ab universo corpore (*negotiatorum*) consuevit inferri 63 28. — = *annona* 205 8.
 commodum = *stipendium, annona*: commoda emolumentorum (praemii 348 24) *officialibus de fisco deputata* 195 25. 196 30. 348 24; *item fiscalia commoda* (iusta commoda 89 s. 210 24. 211 25) *architecti urbis Romae* 211 25, *comitis Romani* 210 24, *doctorum eloquentiae Romanae* (cf. *annona*) 286 10. 23. 287 3; *sollemnia commoda officialibus praetorianis commeanibus a provincialibus praebita* 338 25; commoda donativi a rege exercitui *Gothorum inperitita* 121 1. *commodum* (syn. *fortasse donativum* 223 19) *saionis* = *merces, quam ei debet is, quem tuetur aut exigit* 126 16. 278 27. 362 4.
 commonere: publicae utilitatis ratione *commoniti praecipimus* 23 17 *et sim. saepius*; a quibus (*ecclesiasticis litteris*) quicquid est pro homine *commonemur* 299 11; *monetam facis de nostris temporibus futura saecula commonere* 180 32.

commonitio principis *opp. gratiae domini* 375 26; divalis commonitio (= *Theoderici edictum generale, cf. Dahn IV 130*) 284 9.
 commonitorium regis III 19. VII 22. *Vide Marin. ad papyr. 73, 22*.
 commovere arma 80 25; exercitus 285 18.
 communio 5 15. 55 30. 82 23. 99 24. 254 8. 269 11. 274 2. 282 23. 283 15. 292 27. 297 24. 298 31. 305 4. 330 1. 345 7 *cet.* P 473 14. — *sacra communio* S 431 19 cf. E 390 ep. 2 28. S 404 2.
 communis: in commune 17 25. 50 26. 86 32. 148 33. 238 2.
 comoedia a pagis (*κῶμη* et *κῶμος confunduntur*) dicta 138 32.
 comparatio:
 comparativi et superlativi praeter usum aut regulam:
 agrestissimus 203 27.
 animosius 65 13.
 annosior 304 25.
 dignissime 253 30. 301 2 *cet.*
 enixius 287 4.
 fuscior 343 20.
 gratissime (s. r.).
 proximior 226 10. 350 11.
 purissime 205 29.
 segnissime 34 11.
 terrentior 157 6.
 tutissime 23 33.
 veracissimus 156 4.
 vivacius (s. v.).
 utillimus 72 18. 165 23. 191 15. 259 4 *cet.*
 adverbia comparationis gradus efficientes:
 amplius (s. v.).
 magis utile S 429 19.
 maxime acceptus 176 1.
 plus conveniens 222 9.
 mirabilis 103 12. 291 26. 363 19.
 potius evidenter 307 9.
 adverbia gradibus abundanter adiuncta (sed aliquot exempla ab aliqua parte excusationem habent):
 magis affectuosius 231 11.
 nescio quid amplius 184 24.
 ditior 143 3.
 miserabilior 159 20.
 mitior 169 13.
 posterius 305 16.
 studiosior 192 4.
 verius 30 3.
 maxime desideranter 13 29.
 multo magis praestantior 250 26.
 tanto magis fiducialius E 389 ep. 2 16.
 tanto amplius grandior 273 23.
 minus locupletior 338 19.
 gradus permutati:
 absolutus pro comparativo: suavius nobis fuit ista reddere quam multo grandia suscepisse 171 17.
 comparativus pro superlativo: unicuique patria sua carior est 25 31; illa, quae potiora credimus, ad conservandum melioribus damus 38 10; citharoedum sapientia vestra eligat praesenti tempore meliorem 72 32; populos caesis (*Mommsen, causis codd.*) fortioribus inclinat 73 4.
 superlativus pro comparativo: tanto divinitati plurima debemus, quanto a ceteris mortalibus maiora suscepimus 255 2; cf. *codd.* 298 14.
 Cf. a, ex, nimis, plus, quam, quanto, super, supra, tantum (tanto), valde, ultra.
 compedire: negotia compedita solvere 189 23.
 compellere exactione *aliquem* 368 4; te (*saione*) compellente (syn. *imminente*) 126 20 cf. 155 2.
 compendiosus 382 15. compendiose 258 12.

compendium = *lucrum* (qui sensus apud Cassiodorum frequentior); compendium publicum (= *fiscus*) 129 12; publica compendia 55 24. — = *breviatio* 12 8. 41 4. 145 3. 375 4. 380 35. P 477 2.

compensatio = *remuneratio* 19 29. 21 11. 62 8. 72 34. 120 15. 248 1. 291 17 *cet.* — = *breviatio* P 466 1.

compertus: Cassiodorus pura nobis fide compertus 28 29; 38 19. 97 7 *cet.*

competenter 33 26. 70 8. 115 5. 138 5. 177 7. 196 30 *cet.*

competere: competentes (*syn. poscentes* 22 5) 22 11. — quibus competit aequa successio 17 22; 98 12. 100 19. 128 17. 132 3. 150 7. 158 1. 163 24 *cet.* S 446 10; summa quae competit 366 24. — competens (= *conveniens, legitimus*): res sibi competentes 89 5 *cf.* 89 3; sibi competentia 165 34; fisco competentia 366 20; competentia 214 14. 216 7. annona competens *vel* competentes annonae 109 7. 152 35; competens forum (iudicium) competens 160 23) 132 23. 160 23. 222 31; gratia (honorificentia, reverentia) competenti salutare *aliquem* 114 10. 115 12. 297 17. 307 31. 320 3; competentes illationes 366 30; index competens 280 4. 32. 283 8; pretium competens *vel* c. pretium 95 20. 118 13. 152 28. 362 29. 363 17; privilegia competentia (*vel versa vice*) 208 1. 218 17; competens responsum 252 18. 310 13; competens sponsio 128 20; competens vindicta 261 24; *cf.* 23 29. 63 4. 148 32. 152 31. 182 19. 205 8. 314 8. 375 32.

competitio = *petitio bonorum caducorum*: formula de competitionibus VII 44.

complere: ne videatur aliud dignitas promittere et aliud senatorem velle complere 99 2; 70 3. 115 23. 334 17 *cet.*; co(n)sti(tu)isti(s) sapiente(r), complestis felicissime P 479 12. — complere constitutis temporibus illationes (functionem 336 19) 336 19. 26 *de solvendis*, tempora constituta complere 84 5 *de exigendis tributis, contra*: constitutis temporibus arcario suppleas (*sic recte BKEF*, compleas *reliqui*) quantitatem 366 7.

complex (*plene* c. criminis 165 31) 14 17. 65 23. 165 31.

complexiones elementorum 68 13.

compluere: cinis provincias pulvereis guttis compluit 137 17.

componere: animal brevissima cervice compositum est 317 29. — componere se ad rationabilia responsa 268 1. — componere (= *regere*) *aliquem* (*vel aliquid*) *aliqua re* (sub *aliqua re* 299 8) 212 30. 298 4. 299 8. 303 11. 328 26. 342 20. 372 28. P 480 12. — componere (= *decidere, terminare*) *aliquid* 135 6. 306 12. 314 13. 319 24.

comprehensus: personae superius comprehensae (= *quos supra dixi*) S 450 13.

comprobare: dignum te desideriis comproba largitate 47 32.

compromittere (*cf. indic. Iordan. sub compositis*) 233 25.

comptor fabricarum 138 4.

compulsio 169 31. — accepta restituens compulsione iudicis competentis 280 3. — compulsio (sollemnis c. 366 6) *proprie de exactione tributorum* 353 20. 360 8. 361 9. 366 6. 367 30. 374 10. 13.

compulsor = *monitor opp. ultor* 12 6. — *proprie* = *exactor*, qui tempore tributorum solvendorum elapso ad provinciales compellendos mittitur (*cf. Gothofred. ad C. Th. XI 1 34*) 60 24. 164 33. 225 7. 9. 271 18. 336 14. 338 30. 366 22. 26. 28.

comus (*cf. comoedia*) 138 32.

concatenatio 376 5.

concauitas 262 27; *pl.* 378 31.

concedere (= *conferre*) *magistratum alicui* 47 7. 179 8. 195 6. 207 33. 210 24. 247 16. 302 13. 358 27. — concedere (= *remittere*) functionem 276 16.

concelebrare 15 5. 71 10. 239 7. P 467 4. 481 6.

conceptus: quicquid in conceptum modificationis existit (= *aptum est ad eam concipiendam*) 70 7.

concertare: concertantes = *adversarii* 108 8.

concertatio = *certamen, pugna* 31 16. 35 7. 9. 80 20. 240 20. 271 6. 364 17. 384 7.

conchae maris Indici (*cf. Plin. hist. nat. 32, 5*) 34 4.

conchylum 11 11. 21. 12 8.

concilium = *synodus*: honorabile (*epitheta ante vocem praeter conciliorum venerandorum* 427 3) concilium S 428 1, sacerdotale (sacerdotum 421 1 *cf.* 444 13) 421 1. 447 17, sanctum 420 23. 426 11, venerabile 403 22, venerandum 427 3. 429 20; *absolute* concilium 419 6. 420 10; cuiuslibet provinciae sacerdotes intra suos terminos concilio habito 447 21.

concinnare: aliqua provincialibus concinnatis terroribus abstulisse 151 23.

concinnatio mendacii E 389 *ep.* 2 18.

concipere scripturam (= *scriptum*) 447 13.

concludere: aliqua calamitate conclusus 360 10.

concolor gemmis P 483 10; nivibus 213 7.

concordare *alicui rei* 26 6. 146 11.

concubina 284 12.

concupiscentia 226 9.

concssio = *oppressio* 81 3. — = *exactio illicita* 148 24 *cf.* 122 19.

concute = *tributa illicita exigere* 338 5.

condama (*sic meliores*, *agrorum mensura* v. Mommsen *neues Archiv* 14, 498, *recentioris latinitatis exempla collegit Muratorius in antiquit. Italiae I*, 792) 149 12. 23.

condemnatio = *multa* 136 5.

condere iura 177 13. 244 32; leges 35 16. 176 14; senatus consulta 279 34.

conditor v. translator.

condonare privilegia illi 62 26.

conducens v. conductor.

conductio siliquatici 160 15.

conductor (conducens 165 17): conductores domus regiae in Hispania 165 13 *cf.* 165 17; conductores Apuli 23 3; conductores massarum in Lucania 262 5. 364 16; conductores non definiti 60 20. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 494 *adn.* 1.

condurare: *lac in caseum* conduratur 369 17; teneri anni in robustam gentis audaciam condurantur 239 28.

confabulatio 38 26; confabulationes nostrae 182 32.

conferre *honorem alicui* 62 22. 81 7. 145 14. 167 16. 175 31. 181 18. 185 28. 188 26. 239 15. 247 22. 249 18. 303 16. 304 28 *cet.*; iugum principum pietate collatum 123 15. — pacem contulit laesus, quam aliis noluit concedere exoratus 329 10.

confessio: compelli in confessionem criminis 101 27. — confessiones (= *sepulcra*) apostolorum urbis Romae 332 3.

confidentia dei 339 2; confidentia mentis tuae 174 28.

confinales (= *in regni finibus constituti*) populi 203 23.

confines (= *vicinae*) provinciae 202 23.

conflictus = *pugna* 78 6. 79 13. 30. 80 19. 27 *cet.*

confugere (= *convolare*) ad defensionem 73 7.

confusio = *seditio* 25 24. S 423 15.

congaudere *aliqua re* 242 5. 259 26; *sequente acc. c. inf.* S 432 6.

congemiscere (congemuit) *cum acc. c. inf.* 334 3.

congeniatus: cuncta, unde famam captat humanitas, in te congeniata (LRP, congenita A^o, congeminata *reliqui*, *fort.* congenerata) sederunt: patria genus instituta praeclara; quorum si unum nobilitatem complet, in te collecta plus facient 38 1.

congregi (aggredi *deteriores*) hostem 292 24.

congregare antistites (synodum *cet.*) S 402 15. 420 21. 426 8. 14. — = *condensare* 382 4. — *Cf.* coemere.

congregatio deliciarum 371 23; *exercitus* 100 10; flammaram 103 12; navium 153 32. — honorata congregatio senatus 177 20. — congregatio (c.

congregatio:

pontificum 427 12, sancta c. 419 8) = *synodus* S 419 8. 421 7. 427 12. 447 12.

congressus: primi congressus *belli* 240 2.

congrue (congruenter 71 15. 243 5. 286 14. 335 18 *cet.*) 16 31. 299 29.

congruus 5 18. 36 3. 103 21. 156 23. 180 15. 210 26. 224 6. 302 23. 320 10; *cum dat.* 167 15, quod congruum probatur esse commerciis 153 20, ut congrua factis (*cf. Jordan. p. 117, 17*) probetur esse praesumptio P 474 17.

coniugalis 51 28. 114 6.

coniugatio:

-ere *pro* -erunt: fuere 143 17. 301 22; appellavere *Jordan. p. 75, 9*, incitavere 57 8, militavere 134, nominavere 23 23. 252 6, putavere 175 10; dedere 64 2, praestitere 81 18; valere (non aurum, non magnae valere preces, *cf. Ovid. met. 13, 89 et Stat. Theb. 12, 403*) 330 14; exquisivere 281 28, fecere 147 33, iungere 145 9, perduxere 168 34, posuere 81 16, recondidere (*E²FGHI*, redigere *i. e. redegere ceteri*) 271 28.

synopes exempla: aestimarunt 168 31, cantasse 71 23, comparasse 17 13, destinarunt (*B*, destinaverunt *ceteri*) 344 1, destinasse 88 26, deviasti 12 29, fabricasse P 483 17, impetrarunt 28 23, incurсарunt (*K*, incurserint *vel* incurrerint *ceteri*: *hoc verum, cf. incurrere*) 123 6, insonarunt 282 26, leccitarat 48 17, reserarunt 33 6, rogastis 164 1, temperasse 17 16; complesti 290 30, complectis P 479 12; consuesti 12 6, consuerunt (consueverunt *deteriores, contra clausulae legem* 33 22) 33 22. 380 11, consuierant (consueverant *deteriores* 312 8, omnes 60 21) 312 8; conquisisse 195 1, expetisse 231 3, norit 316 5, quaesisse 312 2; ebullisse 137 28, nutristi 26 21, polisti 26 20, redisse (rediisse *deteriores*) 48 2.

futura in -bo: loquebitur (*B*, loquetur *reliqui*) 338 17; patiebitur (*LR¹*, patietur *reliqui*) 23 34; audibunt *exposit. in ps. 91, 11 p. 313*; custodibit (*Mommsen*, custodiuit *codd.*) 222 2, custodibinus (custodiuius *codd.*) 338 6; nescibit (*ego*, nesciuit *codd.*) 338 19, nescibunt (*ego*, nesciebant *codd.*) 271 19, nescibitur (nescitur *deteriores*) 337 31; sentiebitis (*BZ*, sentietis *reliqui*) 364 24.

coniugationes permutatae: praesagare (*s. v.*); censitote 314 29; abstergit 82 26, detergit 143 9, detergimus 58 27.

solocismi alius generis et formae rarius usurpatae: fulcitus (*cf. suffultus*) 327 14.

insonarunt 282 26.

misertum 271 3.

obnubere (obnuerat *LRKP*, obnupserat *MX*) = obnupserat 124 34 *cf. Ennod. p. 3, 27 Vogel*.

perditur 26 30. 337 4.

posse: pote sit (*B*, possit *reliqui*) 361 23.

sedere et sidere: insedere P 475 6; desiderat (*BH*) 316 14.

stare: obstaturus (*reliqui*, obstiturus *BKG^b*) 252 14; praestaturus (*reliqui*, praestiturus *RE²*) 32 23; praestita sit 332 1.

subripere *pro* subrepere (*s. v.*).

tulisse (= *sustulisse*) 370 25; tulit P 480 18; tulerunt 206 28.

venduntur 337 32; vendantur 19 27. 178 1. S 447 4; vendebaris 94 1.

videro pro viderim (*v. coniunctiv.*).

coniugatio periphrastica: sunt credituri *syn.* putabunt 41 31; fuit sociatus 15 12, ut fuerint commoniti, petunt 54 2, *sim.* 54 15. 63 29. 72 3. 34. 79 12. 92 18. 99 14. 21. 100 7. 108 28. 121 20. 30. 124 11 *cet.*; fuisse victam 88 2, fuisse perpersum 21 2, *sim.* 35 21. 60 21. 84 4. 88 2. 98 1. 99 5. 101 28.

coniugatio periphrastica:

102 1. 107 9. 118 1 *cet.*; fuerant reparati 59 29, *sim.* 64 24. 65 24. 117 33. 132 14. 137 21. 191 21 *cet.*; fuisset resecatum 134 1, *sim.* 195 23 *cet.* — *coniugatio periphrastica passivi v. sub gerundivo*.

coniunctivus:

pro indicativo sescenties posuit Cassiodorus coniunctivum in relativis enuntiatis et post coniunctiones, plerumque rhythmici necessitate. — Cf. modi et tempora permutata.

in protasi paratactica: viderim quae lectio acuatur ingenium: divina (*lectio*) semper efficere nititur pium 299 13; viderimus reliqui fasces quae gloria censeantur: urbanus praesul dignitas est honorum 85 19; videro (= *viderim, cf. inst. hum. apud Halm. rhet. lat. min. p. 500, 22, Vogel in indice Ennodii s. v. videro*) quod delictum lapsus excuset: homicidii crimen est in hominis salute peccare 192 9. — arithmetica dicas (*ita legendum*, arithmetica indicas *LRKP*): auditoriis vacat 108 1; *cf. genesim* quaeras: hic .. exponitur; prophetam dicas: quis .. locutus est? euangelium cupias: passionem .. ostendit; apostolum velis: audi *exposit. in ps. conclus. p. 502*.

coniurare: coniuratae nobis gentes 79 13 *cf. 78 15. Vide Mommsen neues Archiv 14, 539.*

connasci: laus nobilitati connascitur 82 14.

conqueri additione (deplorata additione 23 4, flebili a. 130 27. 134 19, lacrimabili a. 87 6, supplici a. 150 1, adunata supplicatione 18 28, data s. 131 30. 132 28) *vel absolute* conqueri *sequente acc. c. inf.* 18 28. 23 4. 87 6. 101 7. 126 6. 130 27. 131 30. 132 28. 134 19. 150 1 *cet.*; si quis est qui de eorum facto aestimat conquerendum 276 22; conquerentes (populi c. 190 22) = *supplices* 189 25. 190 22. 285 9; conquerens *opp.* pulsatus 97 26. 194 1.

conquestio (dolenda 257 26, lacrimabilis conquestio 132 16) 120 2. 132 16. 160 26. 161 11. 257 26.

consacerdos S 422 25.

consanguinitas 15 33.

conscondere ad dignitatem 21 26.

conscientia (pervenit ad conscientiam nostram suggestionem multorum 95 10, apud conscientiam nostram laesionis genus est 99 13 *cf. 123 12*, iniustum est, ut viles pecunias exigantur, qui gloriosas conscientias obtulerunt 56 9 *cf. 96 17*) 12 17. 14 19. 27. 22 17. 26 4. 49 1. 52 4. 55 5. 56 9. 59 21. 85 17. 88 21. 90 14. 93 28. 95 10. 96 17. 99 13. 101 13. 102 16. 115 27. 123 12. 125 15. 126 25. 145 26. 156 27. 30. 157 3. 165 25. 171 10. 175 13. 177 1. 182 7. 185 30. 188 27. 189 36. 193 23. 194 14. 195 9. 202 11. 217 26. 219 3. 220 12. 249 6. 19. 25. 252 29. 254 15. 273 33. 277 15. 279 15. 289 28. 290 13. 291 10. 300 16. 301 24. 302 16. 307 24. 308 17. 310 12. 315 3. 332 16. 333 12. 337 4. 6. 339 33. 344 21. 347 11. 348 6. 362 13. 368 11. 25. 375 1. 3. S 421 27. 428 16.

conscius facti sui 102 22, multorum (*arcanorum*) 115 33, sui 326 14; mali (male *BZNEF*) sibi conscius 379 15; rudes viros et ad rem publicam conscia facundia praeparatos (*fort.* praeparandos) edocere 4 14; conscia virtus *vel* virtus conscia (*cf. Verg. Aen. 12, 668*) 79 27. 184 21.

consecrare: moenium, quae auctores suos saeculis consecrarunt 95 27; favete, patres conscripti, vestris dignitatibus consecrato 86 20. — consecrare episcopum S 404 20. 448 2.

consecratio: dicatae piis consecrationibus manus *presbyteri* 122 21; consecratio papae (apostolici pontificis 280 8) 280 8. 281 13.

consensus senatus *v. senatus*.

consentaneus 178 9. 269 5. 352 10 *cet.*

consequi: fraudes, quas huius sententia distractionis consequitur (= *persequitur*) S 404 28. — consequi praedium *contra legem* S 446 17. 20.

consensus: mereri consensum *in senatu* 188 18; surgens e consensu *synhodi* S 445 11. 446 21.
 consideratio 19 24. 67 1. 79 28 *cet.*; consideratio nostra 105 10; cum (*quod vide*) dei nostri consideratione sancimus S 449 10; pro consideratione *alicuius rei* 143 15. S 421 20; divina consideratione (consideratione divina 124 29, *plene* divinae consideratione reverentiae S 424 3) 124 29. 159 27. 280 21; verecunda consideratione 138 28; aequitatis 128 20, generalitatis 23 24, iustitiae 35 4. 83 22. 121 28. 134 22, legum consideratione 86 31 *et similiter passim*; ut sacerdotali consideratione proposito (*an sacerdotalis c. propositi?*) delegato terminum detis negotio S 421 10; sine temporis consideratione 41.
 considerare: considis (consides *TUE*) tribunal 195 33; consides supra omnes consulares 177 20.
 consiliarius praefecti praetorii *cf. praef. p. VI* 17; consiliarii praefectorum 185 29; praefectorum consilii inhaerens 259 8. — *consiliarii praetoriani*: Cassiodorus *praef. p. VI* 17, Felix 326 22, Severus 259 8. — *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 477.
 consilium: fortissimi regis consilia 240 9 *cf.* 189 3; consilia nostra 292 10; consilium nostrum 145 19. 244 30 *cf.* 21 4. 115 23; consilium principale (principis 249 17) 249 17. 250 7. — *episcoporum* consilium (*sc. synhodom*) congregare S 402 14.
 consistere (*a constitutum esse apud Cassiodorum non differt, cf. Mommsen neues Archiv* 14, 529 *adn.* 1) Gothi et Romani Dertona (circa Verrucas castellum III 48) consistentes I 17. III 48; Iudaei Genua consistentes (constituti IV 33) II 27. — possesores, defensores et curiales Estunis consistentes III 9; provinciales et capillati, defensores et curiales Siscia vel Savia consistentes IV 49; Philagrius (Valesianus II 17) in Syracusana civitate consistens 36 15. 117 18. — *Cf. constitutus.*
 consistorium: consistoria antiqua (*sc. consistoria sacra principum*) 167 30; consistorium regium (*v. Mommsen neues Archiv* 14, 481); aulicum consistorium 179 26, consistorium nostrum 186 3. 7. — *consistorium praetorianum*: consistorium nostrum 335 14.
 consobrinus *v. matrimonium.*
 consociare: mutua se amplexatione consociant 257 7; grues classe (*se addendum*) consociant 243 4.
 consolatorum principis ingenium 309 19.
 consolidare 237 10. 17.
 consors regni *Theodahadus* 298 23. 299 28. — cum sciamus Gothos vobiscum habitare permixtos, ne qua inter consortes, ut assolet, indisciplina nasceretur 202 29, *cf. consortium civium* 24 20.
 conspargere = *qwpār* (*v. Roensch semasiolog. Beitrage* III 20) 191 3.
 conspectus principis 12 3. 158 23 *cf.* 189 20; *plur.* nostri conspectus (*c. nostri* 90 30) 90 30. 93 27. 176 25. *cf.* 185 23. 375 15. — publici conspectus 288 9 *et saepius plur. pro sing.*
 conspicuitas 187 28.
 conspicuus patris decore 81 17; laude doctrinae 312 14; *sim. passim.*
 constituere leges 177 16 *cf.* 337 19.
 constitutio nostra (*Athalarici*) 280 18; constitutio-
 num auctoritas (*intellegenda Constantini constitutio C. Th. II 17 = C. Iust. II 45*) 222 33.
 constitutum (constituta *apud Cassiodorum etiam singularis sensu exceptis* constitutum 63 19 nostrum *c.* 102 13 saluberrimum *c.* 278 35): imperialia (divalia 61 32. 62 25) constituta 61 32. 62 25. 370 8; priscorum constituta 244 20. 302 15 *cf.* 283 11. 303 15; vetera (veterum sanctionum 244 17) constituta 244 17. 373 21. — *constitutum regium*:

constitutum:

nostra constituta (*c. nostra* 102 7) 102 7. 13. 134 32. 165 36. 381 5; praesentia constituta 104 31; saluberrima (auxiliaria 64 27 salutaria 89 29) constituta 61 14. 64 27. 89 29. 278 35; *nude* constituta 63 19. 281 7. 16. S 420 27. — *constitutum praetorianum*: nostra constituta 360 3. — *pacis* constituta 170 28. — ecclesiastica constituta 255 30; constitutum a papa factum S 438 2 *cf.* 450 6. S DII B 1 (*p.* 451) *seq.*; constituti lex S 451 5; constituta synhodalia S 405 28 *seq.*
 constitutus: patronus vester in annis minoribus constitutus 129 27; in expeditione Gallica constitutus 161 12; homines in famis periculo constituti 271 30; in medio constituta gemmarum P 481 3. — Arelatus civitas supra (*super HI*) undas Rhodani constituta 240 16; castella supra (*super P*) Druentiam constituta 99 27; regio supra sinum maris Ionii constituta 378 27. — *Romae* constitutis laribus habitare 90 26; casae in illa provincia constitutae 366 16, massa in Bruttiorum provincia constituta 270 2, praedia in Apulia provincia constituta 148 2; possessores in Savia provincia constituti V 15; Campaniani (*curialis*) uxor in Lucania provincia constituta 271 14; provinciales per Gallias (Galliis III 40. 42, *cf. ablative*) constituti III 40. 42. VIII 7; Massilia constituti IV 26; Romani per Italiam et Dalmatias constituti VIII 4; barbari et Romani per Pannoniam constituti III 24; Gothi per Italiam (per Picenum et Samnium V 26) constituti V 26. VIII 5; Lucristani super (*supra F* 1) Sontium constituti I 29; Iudaei Genua constituti IV 33.
 constringere ad *aliquid aliquem* 351 26.
 constructio = *aedificatio, aedificium* 23 20. 30. 50 20. 101 13. 128 8. 153 16. 154 19. 164 13 *cet.*
 consuescere *transitive*: ne otium consuescant 27 32; unguis in praedam consuescere 36 6.
 consuetudinarie 361 17.
 consuetudinarius 159 9. 276 15. 315 12.
 consuetudo: consuetudines = *annona, stipendium, privilegium* 98 29. 210 11. 214 11. 216 20.
 consuetus *de tributo annuo*: consueta tempora *v.* tempus; veniamus ad consueta, quia probantur esse sollemnia 361 5; *cf. consuetudo pristina* 131 16.
 consul, consulatus: *consules ordinarii* (*cf. indic. nomin.*) *occurrunt in variis*: Felix (*cs.* a. 428) 48 9, Inportunus (*a.* 509), Felix (*a.* 511), Maximus (*a.* 523), Paulinus (*a.* 534); *in panegyricis*: *Eutharicus* (*a.* 519, *cf. p.* 463); *in libello de stirpe Cassiodororum*: Symmachus (*a.* 485), *Cethegus* (*a.* 504), Cassiodorus (*a.* 514), *Symmachus et Boethius* (*a.* 522); *in epistula Theoderici ad senatum data*: Venantius (*a.* 507) *aut* Venantius iun. (*a.* 508); *in actis synhodalibus*: Paulinus (*a.* 498), Avienus (*a.* 501), Avienus iun. (*a.* 502). — consul ordinarius (*v.* I. consul ordinarius II 2) *praef. p. V* 6. VI 19. II 2; *v.* I. consul 29 12. III 39. V 42 *cf.* II 2; *v.* c. consul (*cons.* 420 15. 426 6. *cs.* 422 16) IX 22 E 392 *ep.* 9 16. S 420 15. 422 16. 426 6. 438 4; *ex consule ordinario* (*ex cons. ord. tit.*) *praef. p. V* 3 *et in titulo operis*; p(ost) c(onsulatum) S 399 2; consul 46 4. 98 30. 99 3. 174 19. 175 1. 188 16. 192 30. 193 5. 19. 206 23. illustris magnitudo tua 99 3; sublimitas vestra 99 6. — formula consulatus VI 1. — consulatus *praef. p. VI* 11. 46 18. 47 23. 28. 31. 48 9. VI 1. 174 2. 22. 184 9. 193 15. 287 29. 305 16; aurea dignitas 289 6; curules = *consulatus* (*s. v.*); trabea = *consulatus* (*s. v.*). dare visus est de moribus consulatum 46 18, iste re vera editus est de moribus consulatus 193 15. consulatus (*curialium?* 49 5) insignia 47 31. 49 5. 174 22. 287 29. 305 16 *cf.* calcens, currus, curulis, fasces, palmata, scipio, secures. expensae con-

consul:

sulatus 184 9 *cf.* 47 23. 32. 168 16. 175 1. 193 19. — priscorum iudicio qualis sit consulatus 174 2; prisci consules P 468 13; consul ius dicebat etiam capiti (*v. Mommsen Roemisches Staatsrecht* ³ I 149 *adn.* 1) 174 10. — *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 226—249.

consularis: pagina consularis = *fasti* 287 30; consularis munificentia (*cf.* consulatus expensae s. v. consul) 168 16. — curia novit inde (*e Galliis*) sumere consulares 46 9; 48 3; aliis rara dignitas ista (*consulatus*) contingit: in hoc decursu generis paene nascitur consularis 289 9; honorem suum semper aequaliter retinet consularis 305 23.

consularis = *consul per codicillos vacantes* 184 17. consulares (viri consulares 146 1) a parte potiore = *dignitates in senatu suffragia ferentes* (*v. Mommsen neues Archiv* 14, 487 *adn.* 7) 146 1. 157 20. 177 21. 188 21. 288 22. 289 2.

consularis provinciae, consularitas: Iohannes v. s. consularis Campaniae III 27. IV 10; Epiphanius v. s. consularis provinciae Dalmatiae V 24; consularis provinciae Liguria XII 8; Anastasius consularis (*quamquam nescio quo pacto sublimitas tua appellatur* 148 20, *qui titulus inter Romanos non convenit nisi illustribus*) V 8; consularis 193 17. 27. spectabilitas tua (*vestra* 119 14) 119 14. 366 21. — formula consularitatis VI 20. consularitas 93 17. VI 20. 193 25; insignia 192 31 *cf.* carpentum, paenula, phalerae.

consularitas v. consularis provinciae.

consulatus v. consul.

consultatio E 392 *ep.* 9 7. S 445 9.

consultum senatus v. senatus.

consurgere ad seditiosa 337 26. — repara^{ti} viribus consurgant 344 4; studiose consurgite et necessaria providete 364 34; consurgite, animi tali passione laborantium 340 30 *et saepe similiter*. consutilis 169 21.

contemnere: contemni *cum dupl. nominativo* 108 32. contemplatio: pro iustitiae contemplatione 22 15; aequitatis (virtutis, dei nostri) contemplatione 122 7. 240 8. S 403 20.

contemplativa pars = *θεωρία* 372 30.

contemptibilis 219 19. 244 26.

contentiosus 69 21. 105 22.

continens pecuniae 145 28; continens alieni 288 31; *absolute* continens (*opp.* avarus, rapax) = *incorruptus* 86 15. 152 7. 194 25. 251 6. 290 31. 327 33. 359 7, ad quaesturam cominens (*Z, fort.* continens) evenit ingenio 244 10; = *castus* 87 5. 182 5.

continenter 182 25. 269 8. 336 33.

continentia (*opp.* venalitas, *syn.* abstinencia 14 11) 4 9. 14 14. 46 16. 62 18. 86 25. 158 30. 179 7. 193 16. 208 4. 291 9. 338 10. 362 1. — continentia harmoniae (= *id quod ea continet*) 70 8.

continuatum 220 28.

continue 102 28.

continuitas de minutiis *de charta e minutis scidis conglutinata* 352 15.

contra: nisi contra specialiter a principe caveatur 175 23; 129 32. 158 7.

contractus *subst.* (*syn.* contracti nexus 227 6, contracta ligamina 227 11) 51 23. 129 23. 222 29. 268 30. 279 35. 280 7. E 392 *ep.* 9 8. 13.

contradere 84 19. 147 25. 148 8. 254 30. 350 18.

contrarietas 79 9. 193 11. 238 28. 316 23. 326 2.

contrarius = *adversarius* 303 6.

contubernium: sit accipienti vel (= *et*) subscribenti in statuta poena contubernium S 450 14.

contumax 186 21. S 423 11 *cf.* 25 2.

convehere (= *transportare*) *annonam* 100 12. 152 24. — se convehere (*si lectio vera*) = *se conferre* S 429 6.

convenire ad iudicium 87 15. S 422 26. — convenire (= *in ius vocare*) *aliquem* 35 21. 53 7. 58 17. 128 19. 160 19. 278 27. 344 27.

conventiculum: *pl.* 259 18. S 404 1.

conventio = *actio* 60 3. 255 13. 25. 278 23. 31.

conventionalia (= *quae conventio, actio civilis parat*) detrimenta *opp.* inciviles impetus 187 7. 221 27. *Cf. Dahn III* 128.

conventus = *celebritas* 31 22. 50 12. 90 22. 128 29. 259 10. 260 4. — conventus (= *commercii locus*) Lucaniae qui Leucothea nomen accepit 261 30 *cf.* 262 9. — conventus *de senatu v.* senatus. — *conventus provincialium honoratorum*: conventus publici (c. nobilium 195 20, *idem de senatu Romano* 136 20) 195 20. 221 6. 285 32. — synhodalis conventus S 448 9; *absolute* conventus S 420 3. 421 4. 423 1. 428 13.

conversari: male conversandi exemplum S 425 21.

conversatio (*sensu vulgari* 36 24. 89 14. 128 30. 212 29. 293 5. 342 20. 354 3) *syn.* mores (conversationis tuae mores 202 14, *cf.* 273 34 *et* s. v. iuridicus) 14 12. 91 11. 126 26. 135 31. 136 20. 161 20. 163 26. 185 4. 13. 186 10. 187 4. 189 8. 196 19. 202 14. 209 7. 10. 247 27. 273 34. 319 15. 354 28. 362 15. 379 26 *cet.* S 426 14.

convivere 380 24.

convivium nostrum 70 2; nostra convivia 183 31; principale convivium 362 19 *cf.* 299 15. 369 6 *et* apparatus, epulae, mensa. *Vide Dahn III* 289.

convolare ad regem E 391 *ep.* 8 7; ad iudicia publica E 390 *ep.* 5 4.

cophinus 371 15.

copia publica 180 7; Romana copia (copiae Romanae 208 14) 190 30. 31. 208 14; copia Romanae civitatis (Romani populi 190 13) 190 13. 334 5.

copula (*plene* iugalis copula 51 22) = *matrimonium*, *concrete* = *coniux* (*de bestiis* 35 7. 161 17) 35 7. 51 22. 161 17. 222 13.

copulare: *bestiae* pro copulatis sibi (*syn.* adiunctas sibi feminas) animas ponunt 35 10; 284 9.

copulatio: nuptialis copulatio 226 5.

cor: cum adhuc fluctuantibus rebus provinciarum (provincialium *Usener*) corda vagarentur 12 28; 26 22. 63 3. 72 33. 78 4. 85 15. 121 19. 245 11. 247 11. 320 18; corda illa, ut ita dixerim, montium 69 21. — nos, quibus (quorum 124 7) cordi est *sequente inf.* 58 10. 64 26. 124 7. 127 9. 134 6. 196 27. 222 28 *cf.* 59 19, cordi nobis est *seq. inf.* 17 25; cordi nostri (nostro *deteriores*) est levamen humilium 89 26.

corallicum pelagus 273 12.

cornicularius (*unde ei sit nomen* 350 19) *praefecti praetorio* XI 18. 19. 350 16; cornicularii 345 22; *promotiones praetorianae eius designatione vulgantur* 345 11; *delegatoria eius* XI 36.

cornipes = *equus* P 475 6.

cornualis 35 9.

corona: civica corona 62 10; corona in stadio certantes glorificat 253 14 *cf.* 349 9; coronae margaritarum P 481 11. — *corona senatorum v.* senatus.

corporale supplicium v. fustuarium.

corporaliter 70 18.

corpus *negotiatorum* 63 28. — *corpus senatorum v.* senatus.

corrector Lucaniae et Bruttiorum: Cassiodorus 353 17 (*cf. praef. p. X*), *pater eius* 13 7, Severus (*v. ind. nom.*), Venantius (*v. ibid.*). — v. s. corrector (*praesul* 101 26) Lucaniae et Bruttiorum III 8. 101 26; corrector Lucaniae Bruttiorumque 102 19; Bruttiorum praesul 102 4. — *Cf. rector provinciae.*

correptio S 421 6.

corrige^{re}: ad populos corrigendos mitti *de vicario Galharum* (*cf.* 13 7) 87 25.

- corroborare auctoritate donationis effectum 256 11.
corruptibile saeculum 70 28.
cos v. cotis.
costatilis (*adi. a costa derivatum*) teneritudo 104 4.
cothurnus: in cothurnum se magnae potestatis
erexit 14 25.
cotis (*qui nominativ. est* 143 8): polisti forensi cote
ingenium 26 20; 82 27. 190 3 *cet.*
crassitas (crassitate *BZN*, crassitudine *reliqui ut*
omnes 109 5) *aeris* 381 31.
cratis: consutis cratis (gestabilis murus cannarum
169 17, v. *diptych. Divionense apud Gorium vol. I*
tab. 1) 169 21.
creator *sensu Christiano* 72 26; creator vitae *opp.*
auctor mortis 284 25.
creatura 19 14. 72 29.
creditor 67 19.
credulitas: absit a nostris temporibus vel minima
credulitas (= *suspicio*) laesionis 339 13; creduli-
tas incerta vagabatur P 466 20; credulitas (*sic*
reliqui, crudelitas *L*) sublevat humiles (*i. e. humili-*
bis quod queruntur facile creditur), premit in-
vidia potiores 132 12; pia credulitas 167 12.
crementum 102 30. 127 4. 131 5. 238 18. 353 23.
criminaliter 255 11.
criminosus *adi.* 17 12; *subst.* = *reus* 102 16. 24. 124
16. 194 20.
crispatus 212 1. 343 15.
cruciabilis dilatio 348 25.
crusta marmorum 17 4. P 483 10.
crypta 138 18.
cubatio 317 11.
cubile: cubilia *bestiarum* 26 12. 104 9. 371 28. — =
cubiculum 186 23. 318 26.
cubiculum *regis*: sacrum cubiculum 239 21 *cf.* 240 4
(*ubi fort. recte BTZ*: tales mittunt nostra cubi-
cula bellatores); cubiculum nostrum (nostrum
c. 12 5. 139 20. 166 4) 12 5. 139 20. 151 11. 165 9.
166 4 *cf.* 344 1; cubiculum vestrum (*regis Wanda-*
lorum) 171 9. — cubacula nostra (*praefecti prae-*
torio = domesticum penetrale 338 19) 350 24.
cuiusmodi vos aestimatos intellegitis? 343 34.
culmen: culmina legum 95 19. *de imperatore* Eo-
um culmen 329 12; *de rege*: augustum culmen 237 23,
culmen nostrum 308 30, regni culmina 232 13.
236 25. 309 28, iudicii nostri culmen 242 19; *de*
dignitatibus aulicis (*cf.* 188 24. 245 9. 254 1. 288 12.
328 2): patriciatus (p. praesentis 241 18) culmen
83 8. 175 29. 241 18, praetorianum culmen (v.
ppo), praefecturae urbanae culmen (culmen ur-
banum v. *p. ū.*) 38 5, quaesturae culmen 20 21.
145 18. 146 21 *cf.* 21 26, sacrarum largitionum
culmen 168 12, comitativae patrimonii culmen 116 7;
comitivae primi ordinis culmen 185 29.
culpabilis 179 16. 227 15 *cet.*
culpandus 150 4.
cultor agri (agri cultor 138 22) 138 22. 314 22; (*om.*
agri) cultor 225 7. 276 8. 314 25. 379 3. — cultores
sedis apostolicae 331 33.
cultum (cultis locis 64 18): culta 130 12. 343 5. 364 3.
cultura (*sensu communi* 65 6. 131 15. 168 34. 187 22.
371 8) *syn.* ritus 139 17; cultura summi dei 175 10.
cum *coniunctio apud Cassiodorum prope obsolet*,
cuius vice fungi solent quando, dum, cet. (excipit
interdum altera coniunctio alteram: dignitas dum
ad incognitum venit, donum est; cum ad exper-
tum, compensatio 21 10, defluit, dum aqua du-
rescit; fecunda est, cum fructus abscedit 363 14,
cf. codd. 270 19) *ita ut ne a tunc* — quando *quidem*
et similibus abhorruerit (*ponitur tunc* — cum 21 2.
24 2. 30 3. 78 8. 281 15. 301 24. 305 22. 339 14, *in eius*
locum substituitur tunc — dum 33 13. 207 23. 251 1,
tunc — postquam 181 30, *tunc* — quando 23 20.
171 15. 180 27. 183 38. 189 4. 213 9. 231 18. 268 21.
331 26. 347 11. 348 24. 349 14. 374 8. 385 11, *tunc* —
cum *coniunctio*:
si 23 19. 71 14. 107 13. 108 24. 342 8. 348 24. 378 12
tunc — ubi 108 25); cum *ubi ponit, temporum*
modorumque usus saepe a severioribus praeceptis
recedit, cf. tempora permutata.
cum *praepositio*: cum eorum solacio (= *auxilio*)
deferatur 214 26; cum favore divino v. *favor*; cum
summo nitore comere P 480 4. — cum dei nostri
obtestatione (consideratione 449 10) decernimus
(sancimus 449 10) S 431 9. 449 10.
cumulatio 352 24.
cunabulum: nostra cunabula (v. *cubiculum*) 240 4;
ab (in 152 9. 194 2) ipsis cunabulis (in ipsis mi-
tiis 120 28. 192 6) 261. 152 9. 194 2. 253 3. 372 21.
cunctus: optamus cunctum diem (*cf.* 254 14) ple-
num beneficiis nostris excurrere 85 2.
cuniculus: cuniculi *cloacarum* 258 25; *thermarum*
69 11; ferrarias cuniculo te veritatis iubemus
inquirere 92 20.
cupressus 152 27.
cura: cura regalis (regales curae 298 21. 326 27)
29 30. 298 21. 326 27; curae nostrae 145 22 *cf.* 298 5;
regni curae 319 12; rei publicae curae (cura 167
31, gloriosae curae 25 7. 89 25) 25 7. 30 20. 89 25.
167 31 *cf.* 95 7; generales curae 145 23; publicae
curae (publica cura 290 19) 204 12. 290 19.
cura civitatis (*sc. munus curatoris civitatis, aliter*
331 19) 210 6.
cura epistularum (e. canonicarum 346 17) *in officio*
praetoriano XI 23. 346 17.
cura litorum 33 15. 181 10. 292 14.
cura monetae v. *moneta*.
cura palatii (p. nostri 204 17) VII 5. 204 17. formula
eius VII 5. — spectabilitas tua 204 17.
cura portae illius civitatis 217 27.
curae portus II 12. 215 23.
curator civitatis (civitatis *om.* 210 10) VII 12. 210
10; formula eius VII 12. *Vide Mommsen neues*
Archiv 14, 494.
curia = *senatus* (*quod verbum vide*) urbis *Romae*.
curiae civitatum: curia 56 29. 210 7. 227 7. 269 19.
271 11. 14. 273 26; minor senatus 176 20. 269 19,
nervi ac viscera civitatum 269 20 *cf.* 227 18 (*Nor.*
Maorian. 7, 1 p. 315 Haenel: curiales nervos esse
rei publicae ac viscera civitatum nullus igno-
rat; quorum coetum recte appellavit antiquitas
minorem senatum); album curiae 271 14; ordines
curiae 210 7 *cf.* 269 5.
curialis (curio 56 23) = *decurio* 56 20. 23. 60 3. 102
19. 268 22. 271 8; curiales 59 28. 60 22. 27. 119 25.
151 6. 14. 176 20. VII 27. 47. 227 2. 260 21. 268 29.
271 4. 366 22; quibus honores dedimus et actiones
publicas commisimus 259 23. — curiales Bruttii
259 22 *cf.* 102 19. 260 21, *Liguriae cf.* 366 22, *Siscia*
vel Savia consistentes IV 49 *cf.* 151 6. 14; curiales
Adrianae civitatis 24 28, Catinensis c. III 49,
Estunis (Sestini *Mommsen*) consistentes III 9,
Forolivenses IV 8, civitatis Neapolitanae VI 24,
Parmensis c. VIII 19, *Sarsenates cf.* 56 25, *Sestini*
(v. Estunis), Ticinensis c. IV 45, Tridentini c.
II 17, Volienses (Velienses *Mommsen*) *cf.* 119 25.
Vide Mommsen neues Archiv 14, 494.
curialis: curialium insignia v. *consulatus*.
curio v. *curialis*.
curiositas 333 29. 381 9.
currere (*cf. decurrere*): vocabulum etsi per alios
videatur currere 15 5; currat honorum gratia per
parentes 47 9; per lectiones sacras antiqua regna
cucurrimus 308 14.
currus: celsi currus *consulis* 47 26; Olympici currus
253 15.
cursualis v. *cursus publicus*.
cursus *publicus*:
adscriptos (*sc. textui evocationis, aliter* 165 32. 375
17) habere veredos 166 6.

cursum publicum:

annona (s. v.).
 capitum 219 29.
 catabolensis 84 27. 136 2.
 commentantes 166 8. 261 24. 341 12. 372 10. 373 15.
 375 31. 376 8. 378 13.
 cursuales equi v. equus.
 cursuale ministerium 146 28.
 cursualis tractus 136 7.
 cursus (sc. publicus) 30 11. 147 9. 151 15. 179 31;
 cursus *dromonariorum* 64 7. — nimius cursus
 equorum 342 37.
 dimittere 135 22; dimissi 211 7.
 discursus 135 28. 151 21.
 dromonarii (s. v.).
 egredi 135 21 cf. *subst.* egressus 376 27.
 equus 135 24. 147 1. 219 29. 342 37; cursuales equi
 135 17. 147 3; equi publici (publicus equus 147
 10) 64 6. 147 10.
 evectio (evectiones publicae 340 4) 146 33. 147 2.
 176 11. 179 35. 211 6. 340 4. 373 18; nostra evectio
 146 33; *eam largitur suo iure praefectus prae-*
torio 176 12, *regis nomine magister officiorum*
 179 35; *de utraque*: eorum quorum interest
 evectio 146 33 cf. 211 5; *idem* (*ppo*) 135 19.
 146 30. *mag. off.* 135 19. 146 31. 147 9, *eorum*
vices agentes 135 21. 136 4 7 cf. *vices agens*)
totius cursus curam gerebant.
 excurrere 154 30. 216 6. 257 19. 379 22. 380 34; ex-
 currentes 372 10.
 excursus *equorum* 30 13; *navium* (cf. 155 21) 64 5.
 iter quod ad celeritatem inventum est 30 14 cf.
 146 29. — itinera 341 26 cf. 375 4. 15.
 iumentum (= *equus*) 135 25.
 mancipis mutationum 136 7.
 ministerium v. cursualis.
 mittendarii (s. v.).
multae de rebus in cursu publico illicitis 135 24.
 136 2. 146 31. 147 7.
 mutationes 30 16. 136 7.
 navis 134 33. 34.
onerum modus (modulus 147 7) *edictis definitus*
 135 29. 136 2. 147 3.
 paraveredus 166 6. 342 36. 373 16. 18. 375 17.
 parhippus 135 28. 136 3. 147 3.
 praebitio paraveredorum et annonarum secundum
 evectiones concessas 373 18 cf. 373 16; *de*
praebitionum assiduitate conqueruntur posses-
sores Comenses 342 37, *Saviae* 151 15, *cives Regens-*
ses 372 10, *Scyllacei* 372 16.
 praepositi (sc. mansionum) 147 12.
 praesumere 135 23. 147 1. 3. 166 7. 372 16; prae-
 sumptio 135 16. 26. 146 32.
 pulveratica (s. v.).
 status veredorum 179 31.
 subvectio 17 6. 340 28; subvectio veredorum 135
 15, paraveredorum 166 6, navis 134 33.
 subvectus *subst. de cursu clabulari* 84 28.
 susceptio transeuntium 341 13.
 tractoria (sc. *epistula*): formula tractoriae lega-
 torum diversarum gentium VII 33.
 tractus v. cursualis.
 transeuntes v. susceptio.
 vectura 373 21.
 vehiculum cf. 64 8.
 veredarius 64 6. 136 2.
 veredes 30 16. 135 15. 23. 147 1. 166 6. 179 30.
 usurpare 135 22. 147 3; usurpatio 147 13.
 curulis: sellam curulem pro sua magnitudine mul-
 tis gradibus enisus ascende 174 24; curules in-
 fulae = *consulatus* 46 19, *item* curules (celsae
 c. 231 13, c. inclitae 193 2, tuae c. 304 31) 193 2.
 231 13. 304 31.
 custodia = *carcer* 101 27. 281 33.
 custodire se laudabiliter 365 4.

custos portarum civitatis: formula de custodiendis
 portis civitatum VII 29. *Vide Mommsen neues*
Archiv 14, 496 adn. 1.

custos Romanae civitatis de praefecto vigilibus
 206 25.

cyaneus 162 8.

cylindri in salinis adhibiti 380 27.

dare comitivam 196 20. — *dare finem* (terminum
 421 10) *negotio* (iurgio 87 16) 87 16. S 420 27.
 421 10. — *data* (*syn.* oblata, porrecta) suppli-
 catione conqueri 131 30. 132 28; datis precibus
 allegare 132 12. — *da*, ut possit formidare sen-
 tentiam 194 25; *datur sequente inf.* 117 32. 144 22.
 194 16. S 421 4, *datur intellegi* 15 21. 33 26. 106 23.
 174 2. 299 33. 309 30. 319 18. 329 10; huius incendia
 paene mundo datum est posse cognoscere 137 30;
 259 12. 373 12. P 467 12; quod nequit dissolvi,
 datum est aequitate definiri 69 26; primiceriatus
 meritis datum [uti *secludendum*], ut in uno eodem-
 que titulo dispar esset dignitas 189 14.

dativus:

= *ὑπό*: condignum est ab herede solvi, quod
 collatum constat auctori (= *ab auctore*) 248 3;
 illam virtutis gloriam constat esse perfectam,
 cui aperto quaeritur Marte victoria P 474 15;
 danti dispendium non putatur 351 9; ut con-
 silia viris prudentibus adiuventur 306 32; vobis
 noscitur 236 20; quod tantis institutoribus in-
 ventum est 204 16; aula nostra peritis disposi-
 toribus instituta 204 6; illa doctoribus usur-
 pata sententia 287 5; mancipia, quibus posset
 superari S 428 18. — Cf. *ablative*.

post verba pro praepositionibus: abigere (s. v.). —
 appellabant cotidie seditionibus S 428 12. —
 constitutus litori 241 14. — degenerasse pri-
 oribus 39 24. — deportari sacris liminibus (re-
 portari ad apostoli basilicam *Oros.* 7, 39, 6)
 vasa imperavit 377 8. — descendere (ad *aliquid*
 255 32. 301 17): quibus dominorum clementia
 voluit descendere (*BE*^a, condescendere *reliqui*)
 344 17. — dissocians (unum ex his dissociat-
 um 380 3) se nobis 38 32. — incumbere studiis
 54 30. — reponitur (penes ipsum 145 25 cf.
 245 24) conscientiae nostrae 123 12; hoc thes-
 auris reponimus 254 17. — sociare se *alicui*
 (s. v.).

de:

pro genetivo partitivo: aliquid de 155 15. 283 4.
 S 429 18. 447 19; illa tibi de aliis honoribus
 videntur imponere 47; quantum de 312 6;
 quicquam de 67 17; quicquid de 126 16. — de
 Helladio et Thorodon qui laetitiae publicae
 aptior fuerit aestimatus 25 23.

substantiva copulans: omnis de calamitate tristitia
 88 3; *item legitima colloccatione neglecta* desi-
 derium vestrum de illo P 465 2; honesta lucra
 de civibus 341 25; *adiectivis non additis* im-
 paenitenda est ultio de cive 31 11; iunctura
 sine rimis, continuas de minutis 352 15. —
 duo libelli dictationum mearum de prae-
 fecturae actione (= *libelli qui continent ea*,
quae in praefectura constitutus dictavi) 327 2.

= *propter*: ut tibi eum cogas de vitae munere
 supplicare 73 9; parentes publici de clementia
 nominati 116 30; de voluntate simul et actione
 laudatur 152 21; 346 11; sustine de omnium
 securitate iacturam, qui habuisti de multorum
 afflictione laetitiam 355 16; tanta est in re
 publica de morum varietate diversitas 361 24;
 de tali scelere manus impiae 370 13; nesciunt
 de penatibus invidere 380 25; suspiciones, quas
 de cunctorum laude conceitaveras P 478 1; de
 studio, non de necessitate disponere quae
 recta sunt S 448 26.

de:

= *ὑπό*: adoptat te talis, de cuius gente tu potius formideris 115 10; quod de fisco praestatur 123 12; de vestra concordia videbamus accepti 342 5; expectantes de nostra providentia ordinari remedium S 419 15; de illis (*cultis*) exercitiales iuventur expensae 99 18; de fide publica reparatur, quicquid a privatis amittitur 377 17; cf. 47 6. 56 1. 84 20. 336 16. 337 3. 342 7. 377 27.

pro ablativo instrumenti vel causae: meruisti placere de propriis 81 33; 124 21. 377 25; mereatur de nostro iudicio dignitatem 196 21; de nostra gratia consequaris, quicquid de pravo studio habere contempseris 123 28; gratiam non de natura, sed de solis meritis habent 115 2; habiturus messes de nostra gratia copiosam 185 16; quod ille assumere non valuit, de eius opibus effecisti 47 25; ut de suis et nos possint casibus sauciari 79 15; contemptum vindicans de fetore 318 6; de illorum suavitate dulcescant 187 23; erit de vestra conspiciuitate perucidus 187 28; de illius lampadis claritate lucere 192 31; tibi de aestimatione nostra crescat ornatus 50 8.

post verba:

= *ex vel ab* (*indicantur loci, ubi aut rarius locutio est aut inusitata*): abscedere (57 2) — adquirere (84 11. 124 32) — aestimare (21 14) — agnoscere (335 19) — assumere (20 12) — auferre (202 22. 333 2 cf. *ad* P 471 14; auferre ab *e.g.* 272 18. 281 18. 327 19) — cognoscere (135 3) — destinare (33 22. 99 26. 117 33. 139 20 *cet.*; destinare ex *e.g.* 100 8) — devehere (118 13) — discedere — ebullire (137 28) — educere — eligere — exire — facere (de irato benivolum 97 1 *sim.* 102 32. 116 15) — fugare (103 5) — furari (191 7) — intellegere — laborare (318 30; laborare malo 137 9) — legere (49 6. 363 6) — metiri (20 19) — nasci — perire (perquiras statuam, quae de Comensi civitate perisse suggeritur 66 7) — pensare (338 23) — postulare (368 5; postulare ab 39 31. 83 29 *cet.*) — procedere — providere (copiam de longinquis regionibus 352 28) — quaerere — rapere — relevare (= remittere 56 16) — reputare (= deducere 378 17) — sentire (solum auxilium de tam magna congregatione 100 10) — sperare (de aliquo aliquid 382 27 et saepius; ab aliquo 321 5) — subducere (19 2; se subducere ab 131 7) — subtrahere (116 29. 121 7; subtrahere pecuniae 276 7) — sumere — terrere (animum pervadentis de resultatione 22 22) — venire (41 14. 82 4. 108 14. 138 5. 186 19. 195 2 *cet.*) — non decere iustitiam, ut reatus sit innoxius de contemptibus alienis 53 1; moles ipsa tota de cautibus fuit 138 15.

pro ablativo: confidere (de deo S 432 3, de actionum honestate 365 21, de legibus 88 19 cf. praesumere) — fraudare (26 10) — gloriari (334 32. P 463 19) — gravare (339 11) — laetari (80 20. P 468 20) — liberare (385 19) — ornare (93 28). — contentus (contentus his 291 31) de temporum laude 291 4.

pro genetivo: convincere de errore aliquem S 428 16 cf. 428 18.

pro accusativo: sapere de vera sapientia 331 15.

adverbialiter dicta: de legibus = legitime 119 12. 132 3. 150 8. 210 26. 268 30 cf. *ad* 31 11. — de medio (*s. v.*) — de moribus 46 18. 193 15. — de praesenti (*sc. tempore*) = nunc, statim 348 23. S 403 16; de praesente (praesenti 84 28) = e comitatu, e mansione regia 84 23. S 422 9. —

de *adverbialiter dicta* efferens:

de proprio = de suo (*tuo*) 25 1. 84 6. 214 19. 327 16. 383 5 *cet.* — de se = per se P 480 19. = quod attinet *ad*: de me : (non addendum) licuit laico legem dare S 446 10.

dea: triplex dea 168 29.

debacchari = grassari 99 15.

debellatrix 316 31.

debere in *enuntiatis hypotacticis plus semel sic positum, ut aut abundare videatur aut futuri vicibus fungi*: sustinete, donec ad regem legatos dirigere debeamus, ut litem vestram amicorum debeant amputare iudicia 78 10; legatos ad fraternitatem tuam credidimus destinandos, ut, si Alarico visum fuerit, ad regem Francorum dirigere debeamus 79 13; iustitiae ratio persuadet pecunias publicas instanter quaerere, ne debitorem neglectus debeat ingravare 83 30; speramus ab excellentia vestra, ut moram non debeant sustinere, quos nos sub celeritate perspiciatis destinasse 321 5.

debitor 67 18. 83 30. 119 8. 148 7. 11. 160 20. 316 16. P 465 19; debitor publicus 53 3. — debitor alieni arbitrii 237 11; debitor iudicii 21 11.

debitum 13 10. 24 24. 60 24. 98 14. 99 7. 119 7. 10. 120 24. 147 26. 148 5. 174 6. 227 12. 236 21. 254 15. 268 26. 330 27. 367 27. 374 9. 378 23; consuetudo quodam debito redditur obsequenti 18 26, quod debito redditur, tali gratia munus putatur 183 23; debita cadaveri non negare 59 1. — *syn.* reatus, culpa 319 21.

decanus: zodiaci decani 106 6.

decenter aptare (ornare 114 13) equum 114 13. P 473 18.

deceptio 126 5. 168 22. 27. 271 9. 360 7. 376 19.

decere: quales decuit esse nuptiales 114 12, quales decet esse Victorias P 481 9.

decernere (praesenti vobis auctoritate decernimus 89 30 *sim.* 118 12) de rege 26 5. 89 30. 118 12. 124 7. 278 13. 308 11 *cet.*; de praefecto praetorio 339 16. 372 7. 373 21.

decessor 20 27. 26 25. 62 16. 93 18. 134 19. 188 28. 195 15. 202 16. 211 26. 247 17. 20. 251 3. 256 4. 286 24. 298 8. 312 6.

declamatio 303 1.

declamator 48 16.

declarare: magnificentiae tuae praesenti auctoritate declaramus, ut 58 24; 84 26.

declinare aliquid 3 21. 53 16. 66 17. 87 28. 96 14. 100 18. 102 22. 159 12. 178 3. 224 10. 329 15. 335 30. 349 20. 355 2; declinare ab 303 14. 305 25.

declinatio:

I. *gen. pl.* camerum (*s. v.*) — plumigerum (*s. v.*) — *abl.* semitibus (*integri*: tramitibus *obversabatur scriptori sicut lapicidae C. I. L. III 552 4*, semitas *legitur* 270 11) 108 5 — animabus S 451 4.

II. *nom. sing.* praestigium (*s. v.*) — *gen.* Licini 28 10 — Thulasi 125 6 — *dat. nullo* (nulli *EF*) 187 4 — *acc.* furem pelagum 241 10 — haerentem viscum 355 2 — *acc. pl.* caelos 354 4.

III.

nom. sing. assis (*s. v.*) — cotis (*s. v.*) — *acc.* heroam 238 15 — *abl.* maiori (maiore *e.g.* 85 16) 30 6. 33 21. 39 11. 22 *cet.* — torrenti (*subst.*) 95 1 — Ravennati 16 30. 57 24. 89 12. 164 12 — *acc.* dioecesis 336 17 — *gen. pl.* civitatum (civitatum *B* 259 10. 268 11) 40 24. 100 21. 195 19. VII 26. 29. 227 18. 259 10. 268 11. 269 4. 20. 353 4. 374 24 — mensuum (*LR*, mensium *reliqui*) 220 25 — Quiritium (*B*, quiritium *reliqui*) 369 2 — supplicium (supplicium *B¹H*) 384 27 — *acc. pl.* (*acc. sing.* aerem 205 28. 262 29) aera 26 12. 32 1. 68 16 — *abl.* muniis 56 21. 28.

declinatio tertia:

in gen. plur. participia et adiectiva his similia substantivè usurpata -um et -ium recipiunt promiscue (tantum dictantium reficiebas animum, quantum se lassare poterat cura cogitantum 115 31: *quo loco dictantium consensus codicum, cogitantum, pro quo cogitantum praebent deteriores, clausulae lex tuetur*; soporantium 206 32: *ubi ad codicum consensum accedit lapidis testimonium soporantium exhibentis*), *adiective usurpata nusquam -um faciunt. proponimus ea quae in -um exeunt, interponentes locos eos quibus eadem cum altera terminatione leguntur*: cogitantum 115 32 — commeantium (*BE*, -ium reliqui) 375 31; commeantium 166 8. 261 24. 341 12. 372 10. 376 8. 378 13 — dominantum (*LKMOXEF*, -ium reliqui) 103 17 — imperantium (*LRKMOZNF*, -ium reliqui) 13 28 — iudicantium (*LKMNXEFA*, -ium reliqui) 35 3 — lavantium 273 11 — laudantium (*MZN*, -ium reliqui) 13 4 — militantium 268 31 — regnantium (*LKPMZNXE* patrocinate clausula 26 22, *LRKPMNXEF* 39 2, *LRK* 164 28, *BEH* 304 17, *BZEA* 370 22; -ium reliqui suo quoque loco) 26 22. 39 2. 164 28. 304 17. 370 22; regnantium 18 10. 193 3. 236 23 — supplicantium (*LRMNXEF* 120 6, *BZNKEF* 338 16; -ium reliqui) 120 6. 338 16; supplicantium saepe —; imminetum (*LRKMO¹X*, -ium reliqui) 60 23 — manentum (*LRKMN*, -ium reliqui) 127 21 —; agentum 349 10; agentium 188 2 — exigentum (*LRPE*, -ium reliqui) 123 6 — infigentum (*LRPDM*, -ium reliqui) 34 12 —; audientum (*LRMN¹X*, -ium reliqui) 71 21 — servientum (*LKE* tuetur clausula, -ium reliqui) 168 13; servientium 34 21. 115 17. 183 8. 33 — venientum (*LR*, -ium reliqui) 220 19; venientium 116 29. 158 29 —; innocentum 52 30 — potentum 88 21 — praepotentum (*LKPMONXE* 60 18, *BHGI* 260 1; -ium reliqui) 60 18. 260 1 — prudentum (*EF* 19 22 et 244 28, *A* 180 32, *EFCA* 208 16, *BZKEFG* 251 31, *EFA* 290 20, *KEF* 302 14, *A* 352 2; -ium reliqui 19 22. 180 32. 208 16. 244 28. 251 31. 290 20. 302 14. 352 2) 127 31. 208 16. 251 31. 290 20. 302 14. 352 2; prudentium 41 21. 181 33 — sapientum (*N* 42 12, *LRKMONXE* 50 6, *LRKMNXE* favente clausula 85 16, *EF* 320 15, *EFGA* 352 3, *BKEFHGI* 372 29; -ium reliqui 42 12. 50 6. 85 16. 320 15. 352 3. 372 29) 42 12. 50 6. 85 16. 320 15. 352 3. 365 3. 372 29.

IV. *gen. sing. laci* 343 3. 16 — *dat. affectui* (*certum propter consonantiam*) 27 12 — *casui* (*item*) 376 22 — *delectu* (*dilectu* *L²K¹PM^a*, *dilectui* *M^bON*) 100 13 — *intellectu* (*LRKPEF*, *intellectui* *A*, *intellectus tui* *T*: *potest esse supinum*) 217 15 — *tactu* (*supinum est*) 68 16 — *gen. pl. domorum* (*PA* et *lapis*, *domuum* *LRKET*) 206 32; *domuum* 138 3 — *acc. domos* (*domus* *B¹* 262 15) 23 26. 60 17. 262 15.

V. *gen. pl. specierum saepius.*

pronominum declinatio: eum (*nisi subest quoddam anacoluthon*) = *id* 24 11 — *cf. personale pronomen.*

nominum propriorum declinatio:

Graeca nom. Hydron (*Υδροῦς*) 12 12 — *gen.* Susae *P* 484 1 — *acc.* Harpocran (*v. indic. nomin.*) — *acc. pl.* Sirenas 71 22.

barbara nomina praesertim Gothica, quae in a, o, er finiunt tamquam Latina declinantur; cetera aut indeclinabilia sunt aut Latina terminatione assumpta ad secundam declinationem aptantur. subnotanda sunt haec:

declinatio nominum propriorum Gothicorum:

-a: *adsunt Gothicae declinationis tenuis vestigia haec*: *dat.* Butilani, Verani, *acc.* Quidilanem, Tatanem, *abl.* Oppane, Tancane; *gen.* Mazenis, Patzenis, *acc.* Waccenem.

-c: *declinantur* Euricus, Gensiricus, Hildericus, Theodericus, Gesaleucus, Wilitancus; *semel occurrit gen. (nom. Candac exstat apud Iordanem)* Candacis, *dativ.* Geberic.

-d: *declinantur omnia, ut* Fridibadus, Gundibadus, Marabadus, Wisibadus, Sunhivadus, Theodahadus, Gudinandus, Herminafridus, Leodefridus, Gensimundus, Transimundus.

-l: *quae sola adsunt* Gudisal et Wandil, *non declinantur.*

-n: *aptota sunt* Guduin, Luduin, Nanduin, Osuin, Tuluin; *contra declinabile* Arigernus. — *Thorodon nomen incertae originis indeclinabile est.*

-o: *solus dat.* Boioni *invenitur.*

-r: *gen.* Odovacris, *acc.* Sigismerem; *gen.* Oceri (?), *dat.* Tutizar.

-s: *nominis* Witigis *casus obliqui non adsunt*; Wiligis et Unigis *non declinantur*; Neudi, *sensu et forma dativus, videtur pertinere ad Neudi indeclinabile.*

-t: *quae occurrunt* Anduit, Dumerit, Frumarith, Livvirit, Wiliarit, *non declinantur*; *declinatur* Cunigastus.

-uus (?): *dat.* Umbisuo.

-uulfus: *adsunt declinata* Aliulfus, Bedeulfus.

decoctio = *deminutio* 127 22. 316 22.

decolorare = *dehonestare* 309 24.

decorare honore (culmine 245 30, insignibus 174 22) *dignitatis aliquem* 174 22. 182 23. 208 29. 243 18. 245 30 *cf.* 63 3.

decoquere = *maturare* 381 17. — *illum pecunia publicae decoxisse* (= *devorasse*) quantitatem 161 32.

decretalis poena 284 27.

decretum: veterum decreta 337 16 *cf.* 208 7; speciale decretum 335 6. — decretum regis VII 47; decreta nostra 244 20. 278 27. 302 19; praesentia decreta (praesens decretum 123 3) *vel d. praesentia* 123 3. 160 17. 161 2. — senatus decreta *v. senatus*. — decretum synthodale S 403 24. 449 10. 450 5.

decumbere = *mortem occumbere* 236 18.

decuria: decuriae 156 3. 157 14; rector (Capuanus *v. s. V* 21. 156 26) decuriarum 157 14; rectura decuriarum 156 3; decuriales 156 11. *Vide Mommsen Roem. Staatsrecht* ³ I 369.

decurrere: per annorum numerum decurrat gratia dignitatum 46 3; tempore decursa semper habere praesentia 157 11; ordine decurso militiae 189 9; ammonitionum ordine decurso 178 5; salutatione decursa 310 10.

deducere ad iudicium 278 24. — in inritum S. 448 10.

defaecare = *emendare* 195 9. 260 4. 290 10. 302 29. 310 31. 326 23 *cf. inst. div.* 29 p. 555 *et apud Maium auct. cl.* III 350.

defectus adi. = *effetus* 369 28.

defectus subst. 128 1. 157 10. 211 23 *et.*

defendere: Gothi universam rem publicam per bella defendunt 203 17. — sibi defendere (= *vindicare*) 56 26.

defensio: comiti Arigerno praecepta direximus, ut omnium violenta defensione summoti, si se occulunt, ad iudicium protrahat impetitos 124 14 *cf.* 124 26. — defensio (armata defensio 309 18, d. generalis 149 5, d. patriae 92 22, d. rei publicae 364 2) rei publicae per exercitum Gothorum 91 29. 92 22. 97 6. 98 26. 100 9. 149 5. 309 13. 18. 20. 364 2. — defensio per advocatum 242 22. — (= *tuitio*) per saionem (aut villicum 166 10) 34 28. 49 21. 126 11. 166 10. 221 24.

defensor: libertatis omnium 240 13) defensor *Theodericus* 100 21. 240 13. — defensor (d. armatus 37 3, d. rei publicae 161 25, defensores Italiae 130 16 *cf.* 307 14) = *miles armatus* 91 10. 99 20. 130 16. 161 25. 307 14. 364 19 *cf.* 56 2. 292 19; in *prosopopeia Romae* ama, piissime principum, defensores meos 342 11 *cum Gothi significantur tum Theodahadus rex.* — = *advocatus* 101 31. — = *saio* 126 28.

defensor civitatis (civitatis *om.* 151 6. 14. 209 33) 151 6. 14. VII 11. 209 28. 33; formula defensionis cuiuslibet civitatis VII 11 *cf.* *Mommsen neues Archiv* 14, 495. — universi provinciales et capitulati, defensores et curiales Siscia vel Savia consistentes IV 49 *cf.* 151 6. 14; defensores (defensor *dicendum erat, v. Mommsen l. c. adn. 5*) Catinensis civitatis III 49, Estunis (Sestini *Mommsen*) consistentes III 9, Ticinensis civitatis IV 45, Tridentinae c. II 17, Syracusanae c. IX 10.

defensor ecclesiae (ecclesiae *om.* ep. 2 7. 450 12) E 389 ep. 2 7. 390 ep. 4 5. S 450 12; defensor ecclesiae (sacrosanctae e. 101 26) Romanae 101 26. 279 26; defensores sacrosanctae Mediolanensis ecclesiae 63 21.

deferre in (ad 276 19) notitiam *alicuius aliquid* 31 9. 276 19. 297 5 *cet.* — scriptura deferatur in medium S 444 13. 16. — deferre dignitatem *alicui* 191 6 *cet.* defervere 363 12.

definire = *constituere* (de praefecto praetorio 370 19, *reliquis locis de rege*) praesenti iussione (auctoritate, edictali programme) definimus, ut 31 26. 32 25. 49 16. 60 26. 255 17. 370 19 *cet.* — definire negotium legum consideratione 86 31; 98 16. 101 15 *et saepius.*

definitio = *constitutio regis*: praesens definitio 30 29. 279 31. — definitio *synhodalis* S 419 10. 420 10.

definitum: iuris definita (= *leges*) 124 27; temporis definita 349 29 *cf.* 350 4; definita (sc. *pretii*) 209 31. — definita (= *constitutio*) nostra 281 20 *cf.* 123 24.

deflectere = *evitare* 123 22.

deflorare = *decerpere, eligere*: ex diversis titulis defloraretur dignitas 180 4; te ad patrimonii nostri curas regalibus defloravit electio 182 31; terris deflorata (= *e terris electa, iis praestans*) provincia 137 9; XII libris Gothorum historiam defloratis prosperitatibus (*verba a Bessell in Forschungen z. deutschen Geschichte I 639 male enarrata compara cum originem Gothicam historiam fecit esse Romanam colligens quasi in unam coronam germen floridum quod per librorum campos passim fuerat ante dispersum* 292 2) condidisti 4 29.

defluere 68 5. 242 30. 340 16. — *translate* (*syn.* contabescere *de anima* 2 p. 629) 24 27. — *transitive* conchyliis umorem defluentia 12 9.

degeniare = *dehonestare* 147 13. 368 7.

deiectio = *humiliatio* 193 8.

delator 247 18.

delectabilis 167 33. 168 17. 279 22. 336 14 *cet.*

delegare iudices (cognitores 130 27) 98 4. 130 27, iudicium 124 25; delegare *alicui* 84 4. 124 20. 178 15. 213 17. 268 19; legatis nostris aliqua pietati vestrae delegavimus (*syn.* commisimus, mandavimus *v. verbum*) intimanda 298 16; praesenti tibi auctoritate delegamus, ut 120 26, *sim.* 17 1. 98 25. 149 9. 155 7. 364 29; quae pro publica utilitate delegata fuerint 268 27; delegatum negotium S 421 10; delegata (= *mandata*) regis 148 23. 271 19.

delegator (assignator), officialis in tertiarum deputatione 24 10.

delegatoria (XI 35 *sc. epistula*) vel delegatorii (delegatorii XI 33 delegatorios 348 23, *sc. breves*) = *epistula praefecti praetorii, qua officialibus suis*

delegatoria:

mercedem assignat ex canone alicuius provinciae XI 33 (*cf.* XI 36. 37. 38). 348 23. XI 35.

delegatum *v.* delegare.

delicatus (sic *probi, vox ita formata ut beatitudo*) 371 26.

deliciosus 68 17. 208 9. 273 5. 378 29.

delphinus 104 3; delphini aequorei in spina circi positi 106 8.

demactare S 423 5.

demergere (*transitive* 213 28) *intransitive* 372 1.

demonstrativum substantivi *vice fungens ante relativum paene constanter omisum*:
ad quod vult deducit 70 18.
accepturus mercedes (*ab eo*), cui (*sic codd.*) artis suae dona praestiterit 109 8.
si manus non incurarint exigentum (*ii*), quos damna affligunt 123 6.
interesse arbitramur (*inter id*), quod utilitas gratificat et quod pulchritudinis causa commendat 205 16.
gloriosum praestat obsequium (*ea*), cui omnia serviunt 328 8.
petebantur vitae remedia (*ab iis*), quae vitae munera non habebant P 468 6.

denarius numerus 19 8 *cf.* 10. — sex milia denariorum solidum esse voluerunt 19 18; denarii 219 15.

densitas = *grex* 259 14. — = *coagulatio* 363 4.

depingere = *ornare* 13 27. 137 21. 343 11. 15. P 480 7.

deplorare (*plene* tali conquestione deploravit asserens 120 2) *cum acc. c. inf.* 30 22.

deploratus *v.* aditio.

deponentia sensu passivo:
adeptus 116 7. 184 27. 220 23. 283 10. 291 2. 308 18. 327 3. 338 33 *cet.*
ammirari 362 20.
antefatus 34 27. 49 20. 92 26. 98 2 *cet.*
commorari: supra omnia salvum fore quaeritur (*passivum a consonantia excusationem habet*), ubi ab ipsis cunabulis commoratur 26 1.
consecutus 249 20.
demolitum fuerit 206 13; demolitus 84 14.
emensum fuerit 136 17.
epulari 71 13; epulatur 362 18.
execrari 282 18.
cf. fatuari.
furatus 69 22.
hortari 303 32.
indeptus 180 3. 235 7.
moderatus *v.* moderari.
modulatus 71 31.
operatus *v.* operari.
opinatus *s. v.*
perscrutatus 290 22.
populari 164 30.
praefatus 28 28. 39 16. 58 16. 94 13. 96 24. 121 25. 163 27. 256 9 *cet.* S 426 14. 429 1. 430 12.
professus 155 32.
remuneratus 54 30. 243 24. P 476 7.

deponere arma 329 23; undosum mare in faciem decoram deponitur 378 32.

depopulatrix 333 1.

deportatio 283 6. — *Cf.* exsilium.

depraedatio Romae 377 6. 9.

deprehendere = *cognoscere* 92 19. — *Cf.* infinitiv.

depromere = *expromere* 27 10; *sequente acc. c. inf.* 222 11.

deproperare ad aliquem 78 20; *sequente inf.* 18 6. 220 6.

depurgare *aliquid aliqua re* 69 17.

deputare: contumacis loco deputare aliquem S 423 12. — = *assignare*: deputare pecuniam (reditus 28 10) *absolute vel alicui rei* (fabricis Romanis 26 3. 65 24. 28) 26 3. 28 10. 65 24. 28; deputare marum quadratos in fabricam murorum 50 20;

deputare:

deputare millenam civibus Spoletinis 67 5; 123 18;
deputare per pittacium (*cf.* deputatio) *sortem alicui* 97 21; deputare annonas (alimoniam 150 20, consuetudines 214 11, solidos 349 19, 350 17, summam 286 8, 352 20) *absolute vel alicui* 109 7, 150 20, 214 11, 286 8, 340 28, 349 19, 350 17, 352 20; deputare *dignitatem vel officium alicui* 62 21, 181 16, 17, 187 5, 190 32, 193 1, 203 23; deputata res 26 8; deputata sibi *syn.* temporis definita 349 29; 350 8. — deputare *militiam armatam* (deputati Gothi) 292 16; deputare *saionem alicui* 49 20, 361 32 *cf.* 133 5; mancipia formarum servitio 95 25; artifices dromonibus fabricandis 154 23; proemptorem negotiatoribus 63 29; deputati utilitati publicae 92 29; officium (*praefecto vigilum*) deputatum 207 11; deputemus qui legibus exequatur culpas S 426 4. — ut hominis vitio deputetur (*fort.* reputetur), quod eius voluntate non regitur 117 31.

deputati *v.* primicerius.

deputatio (= assignatio) tertiarum 55 28. *Vide Savigny Geschichte des Roem. Rechts* 2 I 332.

deputatum *v.* deputare.

derelinquere suboli *aliquid* 53 24; ad pauperum substantiam derelicta S 451 4.

derogare *absolute* = *obtreare* 202 21, 290 16.

derogatio = *obtrectatio* 13 3, 150 11.

desaevire *absolute* 118 6 *cet.*

descendere a consulibus 192 30; de stirpe 49 6, 114 4.

deserere: viribus deseritur veniendi 340 3.

desertor 163 14.

deservire publico usui 125 6.

desiccare 58 11, 69 10 (*cf.* *Ennod.* 179, 17 *Vogel.*), 369 28, 368 12.

desiderabilis: dominus desiderabilis (= *carus*) 236 4.

desiderans = *supplex* 224 15.

desideranter 13 29, 297 10, 304 13, 320 2.

desideratus 327 5.

desiderium: desideria (*raro* desiderium) petitorum (supplicantium, supplicum) 56 28, 65 4, 120 6, 147 17, 148 8, 166 16, 27, 256 27, 335 16, 338 16.

designare magistratum 218 12. — superius designatus 256 21, S 431 13, 16; *absolute* designatus 97 12, 158 14, 196 29, *cet.* S 422 11.

desolationes = *loca deserta* 260 13.

despectus *subst. syn.* contemptus 53 1.

desperate 30 23.

desperatus viribus 40 26. — desperatus = *improbis* 285 34.

despicabilis 245 18.

destinare = *mittere* 17 2, 27 22, 29 17, 33 23, 41 9, 42 6, 50 28, 53 17, 56 30, 59 31, 66 10, 73 24, 79 29, 88 26, 99 26, 100 8 *cet.* S 420 23, 430 5.

destinatio legati 310 17.

destitutus ingenio P 470 19; viribus 372 3.

destructor Troiae 372 15.

desudare: desudantes (*syn.* laborantes) = *in actu positi* 120 15.

desultorius: equi desultorii (desultatorii *ferre codd.*) 105 34 *cf.* *Isidor. orig.* 18, 36, 1.

detergere (*cf.* *conjugatio*): detergers contentionibus 10 20; militiae sudore detergi (= *militia perfuncti*) 62 21.

deteriorare 36 1.

detestabilis: execratione detestabili (execrabili detestatione *NEF*) respuere *aliquid* 370 13.

detestator 15 1.

detinere *usurpatione possessionem alicuius* 25 1, 36 1, 90 1, 98 12.

detruncatio membrorum 210 28.

devehere 84 19, 99 28, 118 14, 148 25.

deviare ab aliqua re 39 20, 129 31, 298 3. — *transitive* deviare aliquem (ab aliqua re 12 29) 12 29, 378 7.

devotio = *oboedientia, fides*: devotio subiectionum erga regem 12 31, 13 8, 34 28, 30, 37 26, 52 21, 59 16, 64 11, 91 27, 92 1, 93 2, 104 14, 121 21, 148 28, 168 13, 210 33, 217 10, 235 9, 21, 236 23, 247 8, 292 12, 306 17, 20, 25, 309 1, 351 16 *cf.* 238 15, 239 4; *proprie de praestatione tributorum* (annua devotio 196 12, 336 8, solita devotio 96 11: *v. Gothofred. ad C. Th. I 2 7*) vel annonarum (a praesenti devotione praeceptis regis nec divina domus videatur excepta 364 32) 96 11, 99 19, 196 12, 276 11, 277 8, 336 8, 26, 364 32, 374 7; devotio erga leges 128 28, 129 3; devotio officialium erga iudicem 217 21, 379 21, 380 1; devotio erga collegam (= comitas) 167 29; devotio erga deum et ecclesiam 89 18, 263 6, 13, 328 13, 370 9, 377 9, S 445 22.

devotio tua:

apparitor.

comes vir devotus.

executor.

saio.

vir devotus.

devotio vestra:

honorati, possessores et curiales Forolivenses 118 12.

Lucristani super Sontium constituti 30 15.

devotus: mors devota *Deciorum* P 467 5. — devotus (qui in Galliis regno pietatis nostrae devoti sunt 236 12, se devotos pie regnantibus exhibere 339 18, Burgundio devotus effectus est 329 21) = *qui regi fidem et obsequium praestat* 12 27, 23 25, 34 26, 55 22, 117 3, 234 12, 236 12, 274 27, 291 25, 307 27, 329 21, 339 18; devota provincia (d. Liguria 343 36, d. Venetiae 314 24) 314 24, 343 36, 378 18, 379 6; devotissime 235 24, devoto animo (devotis animis 121 26, devotioribus animis 347 14) 121 26, 236 10, 347 14, devota (devotiore 347 16) mente 347 16, 361 7, devotis viribus P 466 4; *proprie de tributariis* (grata nobis est sine instantia compulsores exactio et hoc devotum facere, quod vix poterat coactus implere 366 29, devotus ad fiscum 121 1, devotus ad omnia iusta 338 22, devotus ad propria 59 26) 59 26, 60 5, 121 1, 336 11, 19, 337 2, 338 22, 353 13, 366 29, 374 13 *cf.* 361 7, 378 18. — mens devota proeliis 23 23. — = *comis* 379 11.

devotus vir *v.* vir.

deus *v.* auctor, auspex, auxiliari, favere, imperare, inspirare, iuvamen, iuvare, largiri, placitus, praestare, propitiari, propitius. — summus deus (*Iuppiter*) 175 10.

dextera: dextera et se tueri potuit et inimicorum mortibus gloriosa (gloriose *Haupt*, sed dextera *nominativus non ablativus est cf.* 174 5, 15) sufficit (sufficit *Haupt fort. recte*) P 475 7; *pl.* dexterae 34 12. — *Cf.* porrigere.

diabolus 72 1.

diaconus (diaconibus S CDXCIX A p. 402, DII A p. 443) IV 24, 255 8, S CDXCIX A. 403 28, DII A. 444 17, 445 16, 446 26; diaconus sanctae ecclesiae Romanae S CDXCIX B p. 415; diaconis regionis (*nomen excidit*) *sexies ibid.*

diadema 72 15, 328 26; diademata 38 10, P 481 21.

diapason 70 34.

dicatio.

dicatio tua, appellatio iudicum provinciarum 336 17, 339 15.

dicere: ut ita dixerim (non absurde dixerim 378 31) 4 24, 69 21, 164 11, 168 33, 169 22, 181 2, 272 25, 317 27, 378 31. — dicendi genera tria: humile medium (mediocre 5 26) summum 5 15.

dictare = *praescribere* (legum reverenda dictat auctoritas 56 20, et *similia*) 56 20, 96 24, 132 5, 166 20, 192 26, 222 32. — in quaesturae, magisterii ac praefecturae dignitatibus a me dictatum in diversis publicis actibus 4 35; quod in prae-

dictare:

toriano culmine constitutus sic omnimodis actioso pauca dictaverim 326 21; cui iugiter incumbit responsum reddere et alteri expedienda dictare (*de praefecto praetorio*) 326 13; quod a nobis praecipitur, gratia dictantis (*quaestoris*, v. dictatio) ornatur 244 14; sententiam dictare (*de rectore decuriarum*) 157 18; dictantes *opp.* exceptor 115 31; dictare anathema S 446 9.

dictatio: duos libellos dictationum mearum de praefecturae actione subiunxi 327 1; dictationis eloquium *item de praefecto praetorio* 3 16; consilarii praefectorum dictatione praecipui (*cf.* 326 23), qui in illo actu amplissimae praefecturae sic videntur exercere facundiam, ut ad utilitates publicas expediendas alteram credas esse quaesturam 185 30; *proprie de quaestore* (*cf. Boecking ad Not. dig. Oc. 10, 4*) dictationes 244 6. 289 31, dictatio publica 292 9, *cf.* 185 30. 244 18; splendes (*quaestor*) actionis merito et dictionis eloquio (dictationis eloquium 3 16, *sed proprium verbum contrariorum studio cessit*) 302 4. dictio: ordo flagitat dictionis 330 15; *cf.* dictatio. *dierum indicandorum ratio*:

usque ad kal. Sept. 148 13.

die iduum Iuniarum 153 31. 154 18. 155 1; intra kalendarum Septembrium diem 147 24; 214 18. 26. 215 10; sub die kal. Martiar. S 399 2.

data V. idus Martias E 392 *ep.* 9 16.

octavo die kalendarum Iuliarum 27 27; 158 26; sub die VI. id. Aug. S 420 14; S 422 15. 424 26. 426 6. 438 4.

dies festi:

dierum festivitas *non determinata* 282 2.

dies paschales 133 11.

dies redemptionis = *nativitas domini* 345 3 *cf.* 353 27. 354 6.

dies sacrae noctis = *nativitas domini* (*errant qui credunt Cassiodorum vigiliam paschatis significasse: nativitatis quoque die baptizatum esse satis constat*) 263 3.

dies venerabilis *incertus* 66 11.

natale s. Cypriani (14. Sept., *cf. Bolland. A. SS. Sept. IV p. 338*) 262 2.

natale domini XI 17.

digestio cloacarum 258 22.

dignanter 25 20. 235 28. 238 12. 274 19.

dignatio 235 29. 313 7.

dignatio nostra: rex.

dignitas: *Afer in praediis pistoriis consistens* habeat possessorum similem dignitatem 367 18.

aulicae dignitates v. aulicus.

celsa dignitas 125 18.

eminentissimae dignitates 273 20.

eximius: mundi dignitates eximiae 174 3.

illustris dignitas v. illustratus.

laticlavaria dignitas 187 30.

litterarum dignitas *vel d.* litterata v. quaestor. magisteria dignitas v. magister officiorum.

otiosus: dignitas otiosa 152 3 *cf.* quietae dignitates.

palatii nostri dignitates (*intellegendi praefectus praetorio et magister officiorum*) 211 5.

praecelsa dignitas (*consulatus*) 193 7.

praesentanea dignitas v. patricius praesentis.

praetoriana dignitas v. praefectus praetorio.

provinciarum dignitates 202 6.

quietae dignitates *cae, quae per codicillos vacantes conferuntur* 184 29.

summae dignitates 288 12.

togata dignitas v. togatus.

urbana dignitas v. praefectus urbis.

digressio: voluptuosa digressio orationis 72 31; *translate* Histria provincia, voluptuosa nimis et delictiosa digressio 378 30.

dilatatio 226 3.

dilatatio *in re tributaria* 336 20. 361 11. 368 3. — *commodorum praemii* 348 25.

dilectio 3 5. 10 24. 55 10. 120 3. 290 1. 298 8. 313 27. 334 18. 342 8.

dilectio vestra: episcopi.

diligentia.

diligentia tua:

cancellarius provinciae.

magister officiorum.

dilutorium = *potio morbum diluens*: utere aquis illis, primum potae (*sc. aquae*) dilutorii (*Mommsen*, delutorii *H G*, delitorii *vel similia reliqui*) 316 27.

diminutus fama 209 19.

dimittere v. cursus publicus. — senatum, clerum et populum pacificum dimittatis S 425 12; 425 20.

diocesis (*dioc. codd.*) iudicis provincialis 336 17. 374 11.

diradere 355 4.

dirigere: perperam commissa dirigere 134 6; mores dirigere (*sic videtur legendum*) 310 31. — = *mittere* (*cf. ad*) 31 2. 59 22. 64 28. 73 19. 26. 78 10. 18. 79 13. 80 32. 33. 84 28. 88 15. 25. 93 3. 94 25. 97 6. 8. 98 4. 24. 100 9. 30 *cet.* E 389 *ep.* 2 7. S 402 2. 422 25 *cet.*, directisque (*dilectisque codd.*) sedis vestrae chartariis 254 29.

discedere: ab episcopo discedere et schisma facere S 432 5.

disceptatio = *iudicium* 126 29. 300 11. S 423 9. 428 8.

discidium murorum 164 11.

discingere: discincta toga *opp.* procinctualis 239 14; discingere *aliquem* = *otiosum reddere* 215 8.

354 13. — = *enodare, diiudicare* 69 21. 183 22. 192 14. 203 3.

disciplina 19 16. 40 6. 14. 70 4. 9. 107 15. 302 7. 351 15; doctissimae disciplinae 48 14; disciplinae nobiles 40 17; universae disciplinae 41 20; disciplinae veterum 96 21; Catonem (*v. indic. nomin.*) disciplinarum libros (*significanter praecepta artium Catonis maioris ad M. filium*) moribus transeuntem P 467 7.

disciplina militaris 120 19. 158 30. 292 23. 364 30.

disciplina civilis (*v. Dahn III 303*) 31 32. 56 3.

116 12. 194 1. 212 27. 285 16. 301 18. 339 25;

civilis disciplina 195 12; disciplina publica *vel* publica d. 39 20. 93 12; legum disciplina 201 19; nostri temporis (temporum nostrorum 261 17, temporum 119 5) disciplina 59 6. 119 5. 120 11. 261 17; palatii disciplina 179 20; disciplina Romanae civitatis *commissa comiti Arigerno* 124 18 *cf.* 121 25; disciplina *speculaculorum* 209 5. 16. — disciplina imperandi 275 30. — ecclesiastica disciplina *vel d.* ecclesiastica S 423 3. 444 5.

disciplinabiles voluntates 128 29.

discipulatus 167 4.

discoloreus (*discolor* 343 21. 24) 17 4.

discretio 29 20. 42 14. 288 23.

discruciare (*se d.* 368 24) 368 24. 381 26.

discurrere = *percurrere* 33 24. 41 11. 350 8.

discursus v. cursus publicus.

Discussio (*legitima d.* 134 8) = *examen* 65 25. 134 8.

204 2. 275 10. S. 421 25. 425 9. 426 3; *proprie de examine rationum tributiarum* (*cf. dominicus*) 92 16. 26.

discussor = *investigator* 206 32. — = *censitor*: discussores (*d. novi census* 276 19) 131 12. 276 19. 360 22.

discutere = *excutere, examinare* 26 6. 30 30. 31 28. 56 27. 96 2. 101 14. 119 26. 124 26. 132 5. 151 27. 158 2. 161 24. 165 13. 166 4. 208 6. 210 26. 227 10.

258 2. 261 19. 367 12. S 424 18. 425 10. 19. 25. 431 4.

disertitudo 242 25. 286 20. 291 20. 25.

dispendiosus 108 31. 131 9. 208 22.
 dispendium = *detrimētum*: *saepissime*.
 disponere = *ordinare, administrare*: disponere bella (proelia 240 11) 240 11. 328 29; negotiorum aequalibilia 240 11; petitiones supplicum salubri ordinatione 135 5; praefecturam 54 20 *cf.* 55 22; vitam suam 36 8. *Theoderici* ordinatione dispositum, ut 234 7; divina providentia fuisse dispositum, ut 233 13 *cf.* 381 28; disponente domino S 449 11. — disponere (= *animum inducere*) *sequente inf.* 29 11. 79 25. 80 2. 115 9. 162 19 *cet.*
 dispositio = *consilium, propositum, condicio* 26 18. 33 3. 47 25. 164 28. 205 4. 256 8. 298 4. 329 5. 344 6. S 419 7; fuerat dispositionis nostrae, ut 149 21.
 dispositio 42 6. 204 6.
 dispositum (disposita 56 8. 115 23, nostrum dispositum 80 10, regalia disposita 84 23) = *decretum regis* 56 8. 80 10. 84 23. 115 23. — unius disposita *opp.* omnium vota 330 29.
 dispungere rationes 368 6.
 disputator 48 15.
 disseminare: subiectorum securitas disseminat principis opinionem 98 23.
 disseminare mores procellosos 179 21.
 dissertare (disserabas *cod.*) P 476 17.
 dissimulare = *neglegere* 51 17. 60 6. 79 3.
 dissolvere militem nimia quiete 329 3.
 distendere: quo se quaevis nobilitas ultra distendit quam haec? 16 2.
 distillare *aliquid* 363 15.
 distractio = *venditio* 227 5.
 distrahere = *vendere* 61 9. 89 13. 117 4. 8. 165 35. 227 2. 227 12. 272 7. 12. 314 29. 338 32. 341 17. 383 9. 385 7.
 distributio aquae 206 17; distributio panici in horreis repositi 314 32; distributione mirabili invicem nos (*sic codd.*) divinitas nostram fecit habere notitiam 319 29. — *Cf. ad* 14 19.
 distributor 292 30. 368 14. 376 32.
 districte (*opp.* *clementer* 301 20) 186 25. 301 20; districtius 132 9; districtissime 284 8.
 districtio = *severitas, poena* 12 31. 39 16. 17. 97 10. 102 18. 127 11. 134 9. 136 24. 146 32. 178 28. 179 31. 209 14. 222 10. 257 16. 271 7. 280 28. 283 5. 284 19. 350 26. 361 29. 365 12. S 404 28. 405 27; domestica districtio 161 6; districtio ecclesiastica 18 21; legitimae districtiones 285 21; legum districtio 57 12. 121 30. 124 11. 133 31; maritalis districtio 161 4; districtio publica (publica d. 35 18.) 35 18. 134 1. 201 3.
 districtus (*syn.* *severus* 180 27) 118 24. 131 29. 153 2. 180 27. 194 25. 332 29. 366 1. 385 16.
 distringere ferrum P 473 4. — distringere (= *punire*) in *aliquem* 54 8. 191 9; tibi insolentiam perorantis fas est distringere (distringere *si verum est, ante insolentiam est in addendum*), quam praesuli non licet vindicare 216 3; *absolute* sub continentia irascere, sub maturitate dstringe 362 1.
 ditescere 193 30.
 ditificare 257 9.
 divalis = *imperatorius*: constituta divalia (*vel d.* constituta) 61 32. 62 25; sanctiones divales (*vel versa vice*) 120 6. 128 22; statuta divalia 187 6. — divalis commonitio ab *Athalarico* appellatur *edictum Theodericianum* 284 8.
 diversi (*ad nomina collectiva diversus*) = *singuli, plures*: diversa clade perempti P 475 14; diversae gentes VII 33; diversum genus hominum 14 13; diversi Gothi (Romani VIII 5) per Italiam constituti VIII 4. 5 *cet.*
 dives India P 481 5. *de anima* 11 p. 637; Italia dives 269 27.
 divina v. *divinus*.
 divinitas = *deus* (*ad divinitatis vocem ipse genere masc. refertur* 318 20. 21) 63 10. 14. 71 33. 72 28. 79

divinitas:

24. 101 17. 144 21. 152 31. 176 1. 195 6. 202 15. 203 6. 216 29. 217 1. 235 5. 28. 237 14. 242 10. 247 16. 255 2. 257 4. 263 1. 286 22. 288 20. 302 13. 306 16. 308 15. 309 26. 314 15. 30. 318 20. 319 30. 327 26. 332 5. 334 31. 360 14. 368 27. 370 6. 17. S 429 8.
 divinitus 241 16. 299 33. 316 31. 331 21.
 divinus 10 12. 70 22. 83 16. 21. 91 1. 124 29. 131 24. 136 19. 153 30. 159 27. 182 33. 233 1. 13. 236 25. 238 7. 246 7. 280 21. 281 2. 288 26. 292 31. 297 6. 299 13. 27. 301 10. 21. 307 21. 309 8. 311 12. 312 25. 314 18. 320 6. 326 18. 329 24. 334 29. 345 26. 370 18. 21. 378 15. 381 4. 382 8. 383 6. 23. 384 8; divina *n. pl.* = *deus* 13 23. 48 6. 78 21. 80 13. 114 22. 128 31. 143 17. 167 9. 191 15. 193 29. 237 23. 289 13. 298 1. 29. 299 11. 300 10. 303 21. 317 2. 340 17. 342 1. P 468 12; sint (*fort. duint, cf.* 289 13) haec divina perpetua 13 23.
 divinus = *regius*: divina domus 149 2. 224 4. 364 32; *cf.* quodam praesagio mentis divinae fecit (*Theodericus*) etiam pium, cui parabat imperium 276 14.
 divisio cespitis *Romani inter Romanos et Gothos* (*v. deputatio tertiarum*) 56 1.
 divus Valentinianus 283 2; *Athalaricus de Theoderico mortuo*: divae memoriae domnus (domnus *om.* 247 30. 252 11. 256 6) avus noster (nostrae clementiae 256 6) 232 5. 247 9. 30. 252 11. 256 6. 276 8; *Witigis de Amalasuintha mortua*: divae memoriae A. 319 26; *Amalasuintha de Athalarico mortuo*: filius noster divae recordationis 298 19; *Athalaricus de Theoderici sorore, Wandalorum regina, occisa*: divae recordationis Amalafrida 267 4.
 doctores eloquentiae Romanae 286 6, *iidem* doctores adulescentium 286 9, *nude* doctores 243 11. 287 5; doctores *medicinae* 192 6.
 doctrina caelestis 293 1; doctrina *legum* 249 3. 13.
 doctus: docti 5 13. 179 10. 204 6. 245 27.
 documentum 107 26. 132 15. 155 34. S 450 18.
 dogma (*syn.* doctrina 40 8): *Cecropium* dogma 48 21; *Graecorum* dogma 40 8; *priscorum* dogmata 273 22; dogma conscriptum 107 31; litteratum dogma 20 20. 21 17; *absolute* dogma 86 8.
 dogmaticus: lectiones dogmaticae 19 1.
 dolendus: dolenda aditio v. *aditio*; dolenda conquestio v. *conquestio*; *aliquid* dolendum 79 3.
 domesticatus v. *primiceriatus*.
 domesticus:
domestici regis: domestici partis equitum et pedum, qui nostrae aulae videntur excubare 18 27; quoniam ille primiceriatus (*singulariorum praetorianorum*) tempora peregit, inter domesticos et protectores sacram purpuram adoraturus accedat 348 10. comitiva (comitiae) domesticorum v. *comitiva*; Maximus v. i. domesticus v. *primiceriatus* qui et domesticatus. *Cf. Mommsen neues Archiv* 14, 466. — domestici (= *servi, cf.* qui iuri nostro ante fuere subiecti 301 22) *Theodahadi* 301 18.
 domestici comitis Gothorum 151 22; domestici qui comitibus obsequuntur 277 27. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 504.
 domina (*cf.* *domna, regina*):
Theodora Augusta: tanta domina 311 17.
Amalae:
Amalafrida Wandalorum regina: domina 267 6. 14.
Amalasuintha: domina 329 4. 24. 330 11; d. cunctorum 300 16; felix d. 329 27; prudentissima d. 328 23; d. rerum toto orbe gloriosa 299 27; sapientissima domina 300 11. 301 6. 330 15; tanta d. 300 33.
Mathesuentha: domina P 483 6; domina felix P 479 20.

dominans, *rex Gothorum* 13 22. 37 24. 85 32. 103 17. 158 25. 178 12. 19. 183 10. 232 12. 234 28. 244 3. 291 15. 306 36. 370 28. 385 12; *rex Wandalorum* 171 3; ceteri dominantes *praeter imperatorem* 10 11; dominans *Pharao* 176 6.

dominari *populo Romano* 342 11; media quae sunt nostris dominantur obtutibus 381 32.

dominatio (= *regnum*) *Theoderici* 174 28. 232 28.

dominator *Theodahadus* 376 26.

dominatus 70 29. 209 2. 269 14; mundi dominatus antiquorum Romanorum 138 20. *Attilae* 15 17; dominatus (Italiae d. 105 14. d. noster 234 10 *Gothorum* 105 14. 231 20. 234 10, *Thoringorum* 114 6.

dominatus = *administratio tituli*: siliquatici titulum, quem fidae (r. *attractionis exempla*) dominatus iure dederamus 92 16.

dominium = *proprietas* 29 2. 65 8. 89 4. 95 25. 101 10. 152 34. 225 8. 254 22. — nostrum dominium de regno *Theoderici* 100 23.

dominus:

= *deus* (cum quo verbo saepius in codd. permittatur) 92 10. 220 27. 234 14. 257 9. 303 26. 304 4. 314 16. 318 25. 319 15. 334 26. 32. 338 4 *cet.*; caeli dominus S 422 21.

= *princeps*:

imperatores: *Augustus* mundi dominus 105 24; *Valentinianus III.* rerum dominus 15 12; cf. 307 2.

reges: legales domini opp. barbari reges 286 17; cf. 80 16.

rex Burgundionum: dominus 39 31.

reges Gothorum (*Theodericus eiusque successores*): dominus 11 15. 12 25. 23. 13 19.

26 31. 47 16. 115 17. 167 11. 168 10. 182

37. 193 4. 220 3. 222 3. 232 21. 236 4. 247

32. 248 16. 271 5. 274 28. 276 18. 289 3.

291 31. 305 33. 328 11. 342 6. 362 18. 366

16. 370 5. 375 9. 22. 25. 376 9. 18. 378 23.

383 26. P 476 2. S 429 8; clementes domini 196 7; gloriosi domini 291 28; rerum dominus vel domini (qua appellatione nunquam utitur *Theodericus*) 192 25. 245 29.

290 19. 340 9. 362 13. 364 5. 369 6. 375 13; Romanorum domini 286 19 cf. 307 2. —

Theodericus: libertatis dominus (ut

custos libertatis in titulo *Tarraciniensi*

C.I.L. X 6850.51, cf. defensor) 85 5; pii domini S 423 23; seientissimus dominus S 423 8. — *Athalaricus*: nos domini 236 8; clementissimus dominus cf. 275 20. —

Athalaricus et Amalasuintha aut Amalasuintha et Theodahadus: domini 257 23.

328 4. 330 6. 334 21. 29. 336 26. 338 31.

344 7. 9. 17. 367 15. 370 5. P 478 2; Italici domini 329 12; domini felices 339 17; gloriosissimi domini 343 36; piissimi domini 344 12; rerum domini 327 31. 334

28. 337 30. 338 22. 362 27. 364 29. 365 11. 20.

23. 368 18. — *Theodahadus*: generalis dominus 301 12. — *Eutharicus tamquam rex* (cf. *Mommsen ad Cassiod. chron. in chron. minor. vol. 2 p. 111*) dominus P 470 10; clementissimus dominus P 470 1.

— Cf. dominus.

rex Odovacer: dominus 55 11. 16.

= *propriarius* 36 3. 56 1. 57 10. 96 15. 100 19.

123 8. 129 16. 133 33. 152 28. 153 2. 154 1. 155 13.

158 8. 159 26. 182 20. 207 26. 227 7. 241 7. 258 3.

270 30. 272 3. 314 9. 336 15. 367 20; negotii dominus = *supplicans* 189 31; nefandissimae rei dominus = *auctor* 35 19.

titulus episcopi et regis (cf. *domnus*):

domini (d. sancti) et venerabiles patres r. episcopos.

CASSIODORVS.

dominus:

dominus rex (*princeps* 423 29) S 423 6. 29. 429 14;

dominus filius noster (meus *ep. 4.4*, sc. *papae*)

rex (excellentissimus rex *ep. 4.4*) E 390 *ep.*

4.4. 391 *ep. 7.3*.

domitor orbis r. senatus.

domna soror mea (d. et soror nostra 300 3) *Amalasuintha in Theodahadi epistulis* 298 2. 12. 300 3.

domnus: *Athalaricus de Theoderico* domnus (gloriosus d. 234 7. 235 6. 246 2. 256 27. 278 28. 36. gloriosissimus d. 238 10) avus noster 232 27. 234 7. 11.

235 6. 238 10. 239 18. 242 28. 246 2. 247 21. 256 27.

257 2. 258 13. 20. 278 28. 36. 284 36. 289 18; gloriosae

(divae 232 6. 276 8) memoriae (recognitionis 276

24) domnus avus noster 232 6. 236 2. 17. 237 13.

245 11. 276 8. 24. 277 11. — *Gelasius papa de Theoderico* domnus filius meus rex (magnificus rex

ep. 5.6) E 390 *ep. 2.30*. *ep. 5.6*; cf. dominus. —

Gudelica de Theodahado domnus iugalis meus

(noster 313 9) 311 15. 313 9. — *Gudelica ad Theodorum de Iustiniano* domnus iugalis vester 310

24. — domnus Symmachus papa S 435 2.

domus (cf. *sub declinatione et in indice nomin. s.*

Roma): domus regia (regia d. 182 35. 240 8) 154

30. 155 9. 165 13. 182 35. 240 8 cf. maior domus;

divina domus 149 2. 224 4. 364 32; domus nostra

(nostra d. 116 4) 116 4. 147 19. 154 16. 301 13 cf.

maior domus; domum exceptam non habet princeps 301 21 cf. 149 2. 364 32. — aulica domus

regis Thoringorum 114 5. — domus praepotentum

60 17; senatoriae domus 59 23.

donare praesidium alicui 60 10; donatae dignitates

93 12. — donare (= remittere) illationem 276 13.

donatio (donationes 284 16) regia 256 10.

donativum (c. *Mommsen neues Archiv 14, 498*) militiae armatae 121 1. 159 5. 163 11. 257 13 cf. 158

27; dromonariorum 152 34; saionis (cf. *commodum*)

223 19.

donator 168 6. 179 26. 376 32. S. 450 10.

dorsum: dorsa aquarum 68 4; camporum 137 20.

dos Christi S 430 21.

dotare 157 14. 272 29.

dromones 152 24. 153 12. 33. 154 21. 155 6.

dromonarii II 31. 121 6. 9. Vide *Marin. ad papyr.*

114. 16.

dualitas 331 24.

dubietas 100 19. 222 18. 378 35. 379 7.

dubitare (= *timere*), ne non 233 28.

ducatus Metelli in Asia, Catonis in Hispania 292

23. — ducatus de praefectura vigillum 207 25. — ducatus Raetiarum r. dux.

ductor (sic codd.: recte puto, quia vir exercitum

ducens maluisse demonstratur in civiles curas incumbere) legum 292 21.

ductus itineris S 426 12.

duleisonus 71 29.

dum causale = cum: sequente indic. vel coniunctivo

saepissime sine certa regula, cf. cum. — temporale: item, cf. amplius pareat, dum speratur.

quando gratissime faciebat, dum minime quae-

reretur 379 8.

duplex: duplices (sic codd. cf. *Verg. Aen. 1, 93*, aliter 298 27) tendimus manus 342 3.

duratus: Samareae superstitionis improba fronte

duratus 101 11.

duritia cordis S 444 7.

dux: tantus dux *Hannibal* 103 11; duces *Romanorum* 106 11.

dux exercitus *Gothorum*: dux IV 17. 160 10. V 33. 240

14. 29. 319 2; duces (d. ac praepositi 100 10) 100

10. 160 5. 240 14. — Ibba vir sublimis dux (r. ind. nomin.).

Wilitaneus dux (sublimitas tua 161 23),

Witigis cf. 319 2; Guduin v. s. V 30, Starcedius

v. s. V 36. — Vide *Mommsen neues Archiv 14*,

515 et 503 adn. 8.

dux Raetiarum: Servatus dux Raetiarum I 11. — ducatus Raetiarum VII 4. 203 31; formula eius VII 4; spectabilitas tua *cf.* 203 21.

ebrietas = *infusio* 11 10.

ebullire *intransitive* 137 28. 261 5 *et saepius*.

ecclesia *catholica*: ecclesia 63 9. 102 22. 122 8. 123 18. 19. 134 20. 163 27. 280 27. 376 32. S 402 4. 403 20. 25. 430 14. 431 5. 445 5. 447 3; ecclesiae 246 6. 280 18. 20. 34. S 423 26. 427 4. 428 7; catholica ecclesia 331 16. S 405 28. 444 1; metropolitanae ecclesiae 279 32; sacrosancta ecclesia 52 8. 63 22. 101 7. 123 14. 255 6. 370 9; sancta ecclesia 63 11. 281 17. S 405 28; venerabilis ecclesia S 445 8. 17. 447 1; universalis ecclesia S 405 23. Mediolanensis ecclesia 63 11. 22 *cf.* 163 27; Narbonensis ecclesia 122 5; Polensis ecclesia, *cf.* 134 20; Ravennas ecclesia 63 25. 307 32; ecclesia Romana (Romana e. 255 6. 420 19. 444 11) 101 7. 9. VIII 24. 255 6. 10. 279 26. S CDXCIX B p. 415. 420 19. 432 9. 444 11; ecclesiae ad ius sedis apostolicae pertinentes S 431 14; *cf. episcopia in indice locor. quadratis litteris expressa. — ecclesia Arrianorum (cf. Dahn III 197): ecclesia nostra* 28 30; ecclesia vestra (*Gudilae episcopi*) 56 26; ecclesia viri venerabilis Unscilae antistitis 28 25; *cf.* 246 4. X 34. E 390 ep. 2 28.

ecclesiasticus *adi. (quod a Cassiodoro semper, in actis synodalicis fere semper ante substantivum ponitur)* 280 12. 299 10. 331 6. E 389 ep. 2 26. 390 ep. 2 31. S 403 22. 404 19. 28. 423 3. 424 11. 427 16. 428 13. 429 18. 432 6. 438 1. 444 2. 5. 446 9. 447 19. 448 4. 12. 16. 19. 449 5. 9. 451 1. — *subst.* 163 24. S 431 18.

echinai (v. *Birt de halieuticis Ovidio adscriptis p. 161*) 34 3. 15.

echinus (*cf. Plin. hist. nat. 9, 100*) 104 4.

eclipsis solis 381 13.

edere consulum de moribus 193 15 *cf.* 46 18.

edibilis 363 5.

edicere: qui iustus edicetur (*syn. vocatur*) 360 29; synodus dignetur edicere, si licuit S 446 8.

edictalis v. edictum.

edictum (v. *Mommsen neues Archiv 14, 520*): provide decrevit antiquitas universitatem edictis generalibus admoneri 282 20.

edictum regis: edictum (*nec raro pro singulari edicta*) II 25. 66 10. II 36. 119 6. 126 20. 147 9. 203 1. VII 42. IX 2. 278 32. 36. 279 6. 280 16. 281 2. IX 18. 284 36; edictale programma (edictalis programmatis tenor 119 13) 31 25. 60 7. 26. 119 13. 223 12. 268 21. 285 11. 31.

edictum *praefecti praetorio*: XI 8. 11. 341 7. XI 12. 360 2. XII 13. 28; edictale programma 370 19; edictalis (edicti 341 7) tenor 339 10.

editio veritatis 377 32. — editio *venationum* 170 1. effari: spectabilitati tuae praesentibus effamur oraculis (praesentibus te affamur oraculis 20 7), quatenus 16 19.

efferrare 364 14.

effetare (= *privare*) *aliquid aliqua re*: ut contractus (documentum 451 1) cunctis viribus (universis viribus, quamvis ab initio nullas habuerit 451 1) effetetur 280 1. S 451 1.

efficacia 62 17. 87 21. 123 22. 157 28. 186 23 *cet.*

efficax: officium (*praetorianum*) efficax (*cf. Gothofred. ad C. Th. VI 9 2*) 176 22.

efficere: subiectos tristes efficis P 470 9 *cf.* 68 27. 329 21. 331 29. 348 16. — efficere primicerium *aliquem* 348 15.

effusio 316 29; sanguinis effusio 57 7. 102 20. 168 27. 208 3. 319 18. — effusio (*opp. tenacitas* 248 20) 47 33. 248 21.

effusus: breviter dicantur effusa (*cf. dicam incredibilia* P 475 3) 385 24.

egere: egentes 67 13. 270 12. 370 30.

egredi v. cursus publicus. — egredi *ex officio (opp. accedere)* 345 12. XI 18. 20. 31.

egressus v. cursus publicus.

elatio = *superbia* (nullis elationibus efferaris 179 12) 179 12. 254 27. 292 25. 305 6.

electio: iudicium nostrum electioque 153 13 *cf.* 50 15. 157 13; iudicii nostri gloriosa electio 85 28; nostra electio (e. nostra 189 35. 287 12) 156 16. 189 35. 191 6. 194 6. 209 17. 287 12; regalis electio 182 31; electio triumphalis 250 10. — nostra (*praefecti praetorio*) electio 365 21. — electio cognitum 217 18; electio episcopatus (= *papae*) 246 3. S 445 4; electio successoris papae S 404 18 *cf.* S 404 20. 23. 445 10. 20.

elevatus: apices elevati (= *erecti*) 352 16.

eligere (eligens 91 5, electi 144 26) *de rege dignitatem conferente* 12 20. 39 3. 46 23. 54 26. 91 5. 96 1. 115 16. 144 26 *cet.*; eligere viros ad culmina dignitatum 288 13; in honorem legationis electus 116 21. — eligere *sequente infinitivo* = *malle, velle v. s. infinitivo*.

ellipses:

substantivorum:

ut merito variarum (*opus vel aliquid tale ex enuntiato relativo supplendum, solent tamen librorum tituli nudo genitivo ita poni, ut subaudias librum vel libros: cf. Plin. hist. nat. praef. 24*) dicatur, quod tanta diversitate conficitur 5 23.

decuriales habita meritorum aestimatione deligito, quia non decet tantae urbis (*sc. decuriales*) appellare quod vile est 156 12.

gratificati sumus (= *gratiam fecimus*), cui leges faverunt: negavimus cui iustitia non promisit (*sc. gratiam*) 350 22.

scriptum est dicente deo 'sine me nihil potest facere', quod utique 'boni' (*sc. nihil boni*) intellegendum est S 422 23.

litterarum *omissum*: harum portitor (gerulus 272 4) 12 5. 42 5. 73 21. 143 26. 170 26. 234 13. 272 4. 298 16. 303 24. 304 2. 306 36. 307 32. 311 7. 312 37. 313 14. 320 31; praesentium (*plene praesentium litterarum gerulus* 79 18. 313 25) portitor (lator 11 2, gerulus 379 12) 11 2. 80 9. 303 25. 379 12.

pronominum:

possessorum querella comperimus civium suorum execrabilem sustinere (*omissum se*) saevitiam 271 27.

credimus de divinitate propitia nunc quoque gratiam suae dignationis (*om. eam*) impendere 235 29.

verborum:

formae verbi substantivi qualescumque, imprimis est et esse, supplendae sunt saepissime.

ut ea, quae passi fuerint (*sc. fieri*), aliis merito fecisse videantur 338 8.

eloquentia: Roma illa eloquentiae fecunda mater 117 24. — *Cf. doctor.*

eloqui: quae praesentis edicti tenor eloquitur 341 7; casarum, quas brevis subter conscriptus eloquitur 366 17.

eloquium = *lingua, eloquentia: saepe*; Romanum eloquium v. *indic. locor. s. v. Roma.*

elucescere 374 18.

eluctari mare 121 13.

eludere ictum 240 26.

emanare *transitive*: fontes sermonum (= *orare*) 263 4; sanguineos colores P 481 20.

emendatio 34 18. 95 32. S 428 9.

emergere = *provenire* 65 18. 96 20. 144 25. — *evenire* 38 27. 79 3. 86 31. 101 20. 103 32. 105 4. 136 15. 194 13. 212 17. 32. 311 26. 313 26. 337 25. 339 12. 367 20; causis emergentibus 5 21. 10 20.

emeritus: post consulares fasces emeritos 81 29.
 emicare nigredines P 481 17.
 eminentia.
 eminentia vestra: praefectus praetorio.
 eminentissimus: eminentissimae dignitates v. digni-
 tas; eminentissima praefectura v. praefectus prae-
 torio; eminentissimus vir v. *ibid.*
 emissio chirographi 128 16.
 emolumenticius terror *eius, qui timet, ne emolu-
 menta (= mercedem, cf. 273 16) perdat* 272 21.
 emolumentum (e. consuetum 218 18, emolumenta
 sollemnia 18 29) = *merces, annona* 18 29. 120 14.
 195 25. 196 30. 203 11. 218 18. 273 16. 277 29. 278 3;
 privilegia atque emolumenta comitis sacrarum
 247 16.
 emundare (*cf. enudare*) 69 23. 143 8.
 en aequitas mirabilis, quam mundus loquatur 300
 14; en corusca sedes, quam dives India miretur
 P 481 5.
 enasci = *evenire* 267 18.
 enervare 132 33: *syn. in irritum deducere* S 448 9.
 enormitas 131 9. 165 25. 225 11. 341 16. 366 17.
 enthaecae aulicae 362 26.
 enudare *aliquem vel aliquid aliqua re* 137 3. 306 32.
 375 17; *idem verbum videtur restituendum pro tra-
 dito* emendare 84 2. 258 26.
 enutrire 47 24. 57 19. 133 23. 234 19. 288 24. 307 21.
 342 19 *cet.*
 episcopalis ambitus S 402 15.
 episcopatus (e. Romanus 405 15) 279 34. S 403 26.
 405 15; *concrete* = *papa* 246 3. S 445 4.
 episcopus III 37. 279 15. 280 22. 333 3. S 420 16. 445 11.
 446 7. 21. 447 6. 11. 16; episcopi IX 5. 281 6. XI 3.
 341 24. E 389 *ep.* 2 24. S DII A 80. 403 5. 419 2.
 420 18. 422 17. 424 2. 425 2. 17. 427 17. 429 12. 448 2;
 episcopi Liguriae, Aemiliae vel Venetiarum S 426
 12; episcopus sanctae Mediolanensis ecclesiae 63
 10, episcopus Mediolanensis I 9. XII 27; Roma-
 nus episcopus S 403 3, episcopus ecclesiae (sanctae
 ecclesiae 405 28) catholicae urbis Romae S 402 12.
 405 19. 28. 444 1. 448 24, *absolute* episcopus *idem*
 S 403 18. 404 13. 422 8. 11. 432 4. 448 14; *de ceteris*
 episcopis v. nomina quadratis litteris exhibita in
 indice locorum. — *Cf. antistes, patriarcha, pon-*
 tifex.
tituli episcoporum:
 amplitudo vestra vel sanctitas S 445 19.
 beatissimus vir ille episcopus 63 10.
 beatitudo vestra (tua 98 8) 18 13. 98 8. S 424 3.
 dilectio vestra S 402 14.
 domini sancti (sancti *om.* 420 13) et (ac 420
 13. 424 25) venerabiles patres S 419 3. 420
 13. 422 14. 424 25.
 frater v. venerabilis.
 fraternitas vestra S 403 19. 444 2.
 providentia: vestra providentia S 420 9.
 sanctitas vestra 18 20. 50 28. 83 17. 98 10. 128 2.
 134 27. 237 18. 333 8. 383 6. 13. 16. S 419 18.
 sanctus: domini sancti v. dominus; sanctissi-
 mus sacerdos 128 4; viri sanctissimi 383 2.
 venerabilis: ille vir venerabilis episcopus
 I 9. II 8. III 7. 14. 123 13. IV 31. 44. VIII 8.
 306 7. S 438 5; venerabiles fratres nostri
 S 448 6.
episcopi Arriani: Gudila episcopus II 18; vir venera-
 bilis Unscila antistes 28 25; episcopis suis Witigis
 (*cf. Manso p. 202*) rex X 34.
tituli eorum:
 prudentia vestra 56 26.
 reverentia vestra 56 25.
 sanctitas vestra 320 32.
 epistularis (*syn. litterarius* 298 14) 11 3. 80 8. 312 17.
 320 8. 12.
 epulae (v. convivium) nostrae 183 29 *cf.* 183 39. —
 audiendi epulae 71 3.

epulari (*cf. deponentia passiva*) = *delectari* 71 13.
 epulosus 273 1.
 equus: equina armenta *Bruttiorum* 259 27; equini
 greges *Cassiodori maioris* 16 6; equos argenteo
 colore vestitos, quales decuit esse nuptiales
 (*cf. Wackernagel kl. Schriften I 57*) *Theoderico*
rex Thoringorum mittit 114 12; *Witigis equus belli-*
cus galero distinctus a concoloribus P 473 18.
 ereptiones ovorum singulos missus circenses signifi-
 cantes 106 21.
 ergo: *semper post primum enuntiati verbum collo-*
catur.
 ericius 169 18.
 erigere = *provehere*: te ad praefecturae urbanae
 culmen erigimus 38 5; nemo amplius videtur
 erigi quam cui potuit Roma committi 177 12;
 ante vobis contulimus honores, sed nunc ipsam
 ereximus (= *auximus*) dignitatem 239 15; his
 temporibus, cum princeps non esset erectus
 248 8; divino favore commendatus erigeris 345 26.
 eripere *aliquem (sc. e periculo)* 22 23. 364 1.
 erogare 151 10. 255 27. 368 11.
 erogatio 137 27. S 447 4.
 erogator: Petrus v. c. erogator opsoniorum XII 11.
 Vide Mommsen neues Archiv 14, 492.
 erratiles ferae 26 12.
 eructuare 137 27.
 eruditio litterarum 299 5.
 esuries 42 15.
 et abundat fere:
 post relativum: quantum et 15 22. 88 24; qui et
 201 24. 277 21; quicquid et 10 25.
 etiam et 81 2.
 ut et 267 19.
 in apodosi 164 8.
 etiam: qui etiam (= *et ipsi*) contempserunt S 423
 21; etiam cum = *etsi* 68 3.
etymologiae a Cassiodoro propositae (cf. praef.
p. XXI):
 nominum propriorum: Addua 343 17 — Aponus
 68 19 — Comum 343 9 — Raetiae 203 26 —
 Regium 371 3 — Verruca 103 21. — *mensium*
 Octobris Novembris Decembris (cf. Priscian.
 inst. 5, 14 I p. 150, 14 Keil) 33 26.
 substantivorum: agrimensor 107 24 — bellum
 31 15 — circenses (s. v.) — circus 106 16 —
 chorda 72 5 — commodum 278 29 — comoe-
 dia (s. v.) — compendium 219 16 — curialis
 268 18 — dispendium 219 17 — expeditio
 23 22 — iudex 93 16 — iudicium 339 22 —
 liber 352 6 — libra 19 24 — mausoleum 212 10 —
 mergus 104 1 — panis 191 3 — pantomimus
 139 3 — pecunia 219 17 — pugna 31 14 —
 scaena 138 25 — solidus 19 18 — theatrum
 (v. visorium) — tragoedia 138 29.
 evacuator 105 21.
 evadere (= *effugere*) cum acc. 124 15. 164 10. 169 8.
 225 8. 243 14. 275 10. 316 13. 317 3. 355 3. 364 8 *cet.*;
 quibus (*ablativus est, cf. 117 32*) evasit 71 25.
 evalescere 144 23. 146 10.
 euangelium: sacrosancta euangelia 120 9.
 evehere: nostrum principatum eveximus 234 18;
 Hamalorum, per quos parentes nostri (= *Gothi*)
 decenter evecti sunt 235 26. — evehere (*syn.*
 promovere 175 3) *aliquem* 168 9. 175 3. 201 5;
 evehere ad culmen (suggestu 238 7) *alicuius digni-*
 tatis aliquem 145 18. 168 12. 238 7. 241 19; evectus
 in celsum 14 23.
 evidentiter ostendere 181 17. 292 1. P 483 7.
 evocare *aliquem ad regis comitatum* 50 8. 90 30. 93
 26. 159 16. 306 31. — evocare *episcopos ad synho-*
 dum S 420 25. 424 12.
 evocatio *ad comitatum* 220 17. — evocatio synho-
 dalis S 427 13.

evocatoria (sc. *epistula*, cf. *Gothofred. ad C. Th. VI* 23 3): formula evocatoriae, quam princeps motu suo dirigit (quae petenti conceditur VII 35) VII 34. 35.
 euripus *circensis* 106 7.
 ex: ut sit incertum, qui magis praedicetur ex altero 248 12.
 exactio *tributi* 84 3. 126 13. 165 8. 166 2. 194 12. 214 23. 245 23. 344 9. 351 28. 361 9. 362 3. 366 23. 25. 368 4.
 exactor *tributi* 59 25. 166 2. 336 15. 338 5. 344 26. 366 17. 371 5.
 exaggerare = *augere* 126 4. 208 24. 316 26. 359 18; alter nos frequentia invidiosae interpellationis exaggerat (= *cumulat*, cf. alii furiosa contentio-num seditione circumdant 3 16) 3 15.
 exaggeratio lucris 63 23.
 exagitare 34 5. 261 8.
 exagitatio E 390 ep. 2 27.
 exaltare famam 359 14.
 examinatio 101 14. 119 26. 122 23. 124 10. 151 24 cet.
 examinatio 191 9.
 examinare 316 3.
 excedere praecepta nostra 223 15 cf. 223 19. — *intransitive* excedere ab honestis moribus 106 30; *absolute* excedere (syn. peccare 83 26) 24 9. 39 16. 79 10. 83 26. 134 4. 135 15. 146 32. 149 11. 150 23 cet.
 excellenter 31 12; quicquid excellenter quicquid ponderatim, quicquid rauce quicquid purissime sonat 72 13.
 excellentia.
 excellentia vestra:
 imperator.
 praefectus Thessalonicensis.
 rex Erulorum, Francorum, Guarunorum, Thorin-gorum.
 excellere *aliquem* 328 20. 335 13.
 exceptio: exceptionis materia sc. ea, qua aliquid excipi, in qua scribi potest 352 12. exceptio = *munus exceptoris* (referendarium significari *Mommsen demonstravit* *Archiv* 14, 482) 115 29. 116 20. — exceptio personalis non praepiudicat iuri publico 63 18.
 exceptor v. *primicerius*.
 excessus = *peccatum* 14 20. 24 25. 29 24. 30 22. 31 11. 46 18. 59 20. 60 28. 61 13. 73 5. 120 28. 121 26. 123 31 cet. S 444 8.
 excons. v. *consul*.
 excubare (c. dat. 18 28. 354 13) = *militare* 18 28. 272 15. 349 11. 354 13; excubantes = *milites* (i. e. *officiales*) 186 21. 216 13. 218 31. 347 1.
 excubiae (militares excubiae 348 12) = *militia* 62 22. 180 12. 218 17. 345 15. 23. 347 21. 348 12. 349 28. 379 26; comitatensis excubiae 379 4; excubiae palatinae (palatii 184 4) 168 5. 184 4; habuisti in utraque parte (cf. exercituaia vel pacata servitia 252 18) laudatas semper excubias 252 12. — forenses excubiae = *advocatio* 302 32.
 exculcatorius: exculcatorias (*Mommsen*, sculcatorias *LRP*, culcatorias *MNXEF*: cf. *De-Vit* s. v. sculcator) sc. *naves* 57 24.
 excurrere: optamus cunctum diem plenum beneficiis nostris excurrere 85 2. — Cf. *cursum publicum*.
 excursus 376 5; cf. *cursum publicum*. — totius anni excursus 381 14. — apud magnanimitatis tuae excursus (= *culmen*) constare manifestum est E 389 ep. 1 3.
 excusabilis 306 14.
 exercere apparatus 315 18, monopolium 61 17, negotiationes 19 26, salinas 380 27, titulos sili-quaticis vel monopolii 49 17; exercere iudicia (iudicis fastigium 181 27) = *magistratu fungi* 181 27. 247 24.
 exercitatio (*plene* e. armorum 316 21) 240 5. 316 21.

exercitatus (*plene* e. bellis 241 17) 241 17. 319 2.
 exercituaia: exercituaia expensae 3 24. 99 18. 25. 100 8. 158 31 cf. 150 18. 292 17; exercituaia pedes (*naves exercitum portantes*) 153 17; exercituaia vel pacata servitia 252 18; exercituaia vir 330 1.
 exercitus *Gothorum*: exercitus (pl. 289 23. 351 4) 27 21. 36 7. 54 22. 98 24. 100 9. 120 20. 150 16. 18. 20. 157 23. 159 10. 195 10. 214 10. 289 23. 309 13. 329 18. 351 4. 364 2. 7. 28. 31. 375 22. 28. 382 23; felicissimus exercitus 149 5; florentissimus exercitus 344 30; *Gothorum exercitus* (pl. 16 7) 16 7. 364 13; exercitus noster (noster exercitus 98 26. 130 11. 329 5, nostri exercitus 159 25, exercitus nostri 285 17) 50 29. 54 21. 98 26. 100 18. 130 11. 159 25. 203 35. 285 17. 329 5; cf. arma, armatus, bellator, defensor, defensor, expeditio, iuvenis, manus, miles, multitudo, sagittarii. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 497. — *translate* fabrilis exercitus 205 2.
 exhalare flatum 318 1; vapores 68 1. 11.
 exhalatio 137 14.
 exhalatio: utere thermarum exhalationibus (*Mommsen*, exhalationibus *EFHG*^t, exhibitionibus *BZNI*) siccativis 316 28.
 exhaurire: iustius est, ut incolis propria fecunditas serviat quam peregrinis commerciis studio se (*distinxi*, studiosae *codl.*, cf. *ablativ. substantivorum*) cupiditatis exhauriat 33 12.
 exhibere *spectacula* 169 30. — exhibere filios ad Romanam civitatem 36 17; exhibere (= *iudicio sistere*) longinquos sine praescriptione 176 10.
 exhibitio thermarum 67 4. 164 14. 178 1 cf. 68 31 et exhalatio; exhibitio voluptatum 209 5 cf. 158 17.
 exhorre *aliquid* 364 23.
 exigere (exigere *aliquid* 165 7. 33. 35. 180 2 cet., exigere ab *aliquo* *aliquid* 85 13. 147 4. 277 16. 301 29. 302 17. 341 8 cet. P 465 11, exigere *aliquem* 67 20. 120 24. 328 1. 361 10. 374 13, exigere *aliquem aliquid* 326 5, *exigi aliquid* 13 24. 96 16. 130 17. 288 5. 290 11. 333 27. P 465 17 ubi *Mommsen* *coniectura erat recipienda*, de 61 7 v. *attractionis exempla*): exigere tributa (assem publicum, pecuniam, *similia*) 96 16. 130 17. 165 7. 180 2. 276 16. 277 1. 16. 366 5. 367 30. 368 2; exigere *aliquem* (sc. *tributa*) 67 20. 120 24. 361 10. 374 13; exigentes (*plene* exigentes assem publicum 165 7) = *exatores tributi* 59 27. 123 6. 364 8; exigere *annonas* 165 33. 35.
 exiguitas = *paupertas* 370 27.
 exinde de loco 135 21. 138 28. 150 27. 160 10. 244 29. 278 16. 17. 370 11. 382 25. 27; de causa 32 21. 104 26. 213 8. 226 11.
 exire (= *transgredi*) iura domini 366 16; exire (= *perfungi*) militiam 345 13.
 exmag. v. *magister officiorum*.
 exordium imperii nostri 12 27.
 exormiston inter pisces regium genus, compar murenis corpore 371 25; exormiston Sicula 362 20.
 exortus (= *primordia*) dominantis 232 12; noster exortus 276 5.
 exosus *passive* 24 20. 79 24. 279 13.
 exotici *opp.* proles vestra 289 14.
 expavescere (*absolute* 73 9) *aliquid* 55 18. 184 9. 307 17. 364 22. 382 7;
 expedire: dictare expedienda 326 13 cf. 185 31.
 expeditio *militaris* (e. felicissima 160 27. 163 7) 23 22. 27 25. 160 27. 163 7. 285 18. 329 13; expeditio Gallica (Gallicana 240 14) 161 12. 240 14, Sirmensis 239 28.
 expendere = *exaurire* 137 27. 252 3. 7. 253 21. 327 13. 340 16.
 expensae (*sing.* S 449 19) 26 7. 31 21. 51 13. 58 13. 63 22. 100 31. 107 3. 139 20. 143 15. 150 18. 151 9. 19. 175 4. 184 9. 194 34. 195 10. 208 19. 282 12. 283 19. 292 6. 17. 314 20. 361 12. 373 17. 21. 374 16. 379 5. 380 34; exercituaia expensae v. *exercituaia*;

expensae:

nostrae expensae 195 10; expensae publicae (publicae e. 41 9. 379 30) 33 17. 41 9. 61 8. 378 10. 379 10. 30; sollemnes expensae 378 17; victuales expensae 351 7 cf. 379 5.

experientia.

experientia tua:

cancellarius provinciae.

praefectus annonae.

vir experientissimus.

experientissimus v. vir experientissimus.

expetere: cognoscat nos querelis expetitos 35 29. — expetere (= *petere*, *se conferre*) nostrum imperium 47 14.

expiare amaritudines 320 17.

explere = *satiare* 380 23.

explicabilis: explicabile consilium 148 23; actus ipsorum nostra gloria est, opinio temporum, virtus explicabilis iussionum 351 10; repetitio explicabilis P 465 18; explicabilia subire *opp.* impossibilia temptare P 474 19.

explodere = *abolere* 334 8.

exponere sacra vasa emptioni publicae 279 29; exponi iniuriis 118 19. 255 13, periculis 191 30; vi (*sic scribendum*, ibi *LTUA*) sunt exposita, quae facere poterunt divitiae generales 210 20.

expositor iuris (v. *Savigny Geschichte d. Roem. Rechts*² I 461) in *Romana liberalium litterarum schola* 286 23.

exprimere (= *excutere*) rationes 26 8.

exprinceps v. princeps officii.

exprobrare (= *improbare*) aliquid 62 8.

exquaest. v. quaestor.

exquisitio = *inventio* 363 1.

exquisitor: Archimedes subtilissimus exquisitor 204 23.

exsecutio = *exsectio* 384 14.

exsecutio 136 5. 186 32. 255 9. 283 14; civilis exsecutio 148 24; moderata executio 58 17. 128 19.

exsecutor 223 21. 261 21. 278 28. 32. 362 6. — Amabilis executor (A. vir devotus comes IV 5, devotio tua 117 6) 1 8; devotio tua 18 3.

exserere = *proferre*, *instituere*: exserere actiones 27 8; levitates 31 7.

exsilium (v. *Dahn IV*, 115) 35 15. 102 7. 284 5; temporale exilium 102 11. — Cf. abigere, deportatio. existentia *subst.* 19 14.

exstare: munificentiam nulli volumus extare damnosam 56 12; utrumque de prudentia venit: et apte disponere et extantia competenter ornare 138 5; nullis culpis extantibus 52 17, nullis causis extantibus (excitantibus *LRK*) 150 4.

exsudare aliquid 11 17. 363 8.

exsultare (e. gaudiorum crementis de oneribus imminutis 353 22): *absolue* exulta vel exultate 242 8. 298 29. 306 1. 329 26. 384 9.

extendere: ut epistularis sermo redderetur extensior 113; ad mensuram te potestatis extende 194 11; ut vobis cresceret devotio, quibus se facultas extenderat 276 11 cf. 288 7; extendere famam (gloriam 313 23) 104 21. 313 23; extendere ingenium 243 9.

externus *syn.* peregrinus 52 21; externi 103 30. 329 5. exterus: exterae gentes v. gens; exterae partes 238 15; exteri 31 24. 33 14.

extraneus (curiae extraneus 96 21, suspiciones ab ordine vestro extraneae 306 22) 38 24. 40 23. 53 19. 25. 96 21. 115 2. 145 7. 170 15. 226 3. 231 17. 232 8. 236 5. 254 4. 274 4. 287 33. 306 22. 328 16. 363 21. 367 22. 378 20; extranea gens v. gens.

extraordinarius: extraordinaria = *tributa super-indicticia* 360 23.

extremus: extremis urgeri = *in extremis esse* (*Vulg. ev. Marc. 5, 23*) 232 28.

exuviae (= *cortex*) arboris 352 7.

fabrica = *aedificium* (velut: *aquaeductus castellum circus moenia theatrum*; Romanae fabricae v. *indic. locor. s. Roma*, publicae fabricae 95 21. 213 14, privatae fabricae 138 2. 213 14, fabricae *syn.* privatae aedes 127 19) 23 28. 24 2. 26 3. 6. 7. 28 15. 17. 40 26. 65 24. 84 23. 95 21. 100 29. 105 25. 106 18. 127 19. 23. 26. 134 3. 5. 14. 138 2. 4. 6. 9. 10. 139 20. 164 11. 168 26. 204 12. 205 7. 14. 20. 206 11. 16. 211 20. 212 4. 8. 213 8. 14. 280 35. 317 17. 379 1. — fabricae (= *constructio*) dromonum 153 34.

fabrilis 143 12. 205 2.

fabulae = *confabulatio* 48 16. 290 20. 359 17.

facere: formula de architecto faciendo VII 15; me regem omnes facitis 319 4; ad largienda iuris beneficia fieri (= *eligi*, cf. 26 9) 339 28. — aurigae unum solidum feceramus menstruum 51 8. — formula de liberis legitimis faciendis VII 40. — quae civitas non fiat excusabilis? 306 14; ut fiam morum qualitate recognitus 339 4. — = *facessere*: se longius faciendo discedit *syn.* discedendo fugit 169 15.

facilitas (*plene credula* facilitas 120 7) = *levitas* 215 22; concilium alienae facultatis (*fort.* facilitatis) imitatione deserere S 419 6.

factiones circenses 105 30.

facultas (facultates 10 6. 22 21. 26 11. 47 34. 89 18 *cet.*) *syn.* patrimonium, substantia 12 3. 22 27. 47 23. 88 25. 98 11 *cet.* — Cf. facilitas.

faeculentus 219 18.

faex torrentis 343 23.

falsarius 364 22.

falsitas 19 1. 98 6.

familia = *genus*: 15 6. 47 28. 86 7. 144 18. 146 11. 287 29. 288 2. 293 7. 307 17; *Aniciorum* familia 304 18. 24. 305 29. 31; *Basiliana* familia 248 17; *Deciorum* familia 289 7; familia regnantis 305 2. — familiae rusticorum 11 28 cf. 272 3.

familiaris: familiares *syn.* famuli 31 5; *syn.* homines 134 23.

famula dei = *sanctimonialis* 314 3.

famulari alicui 167 12. 186 23. 187 8. 190 29. 204 22. 207 25. 302 15. 360 4; famulantes (= *subiecti*) *opp.* regnans 104 16.

famulatio = *servitus* 262 19; *translate* 190 31. — = *militia*: famulatio quaestoris 289 29; libera famulatio *primiserinii* 351 20.

famulatus = *servitus* 159 26. 166 14. — Gensimundus, armis filius factus, tanta se Hamalis devotione coniunxit, ut heredibus eorum curiosum exhiberit famulatum 239 5.

famulus = *servus* *opp.* ingenuus 57 10. 174 17. 21. 181 29. 260 20. 369 3, famulus senatoris 30 29 cf. 31 18, famulus (famuli regiae domus 182 36) *regis* 182 36. 340 9.

fanaticus 108 5.

fas: contra fas concipere documentum S 450 18 cf. 451 4; nulli fas sit antistiti de proprietate contractus E 392 *ep.* 9 8. — si fas est dicere (quod dici vel dictu nefas est 56 17. 149 6 *cet.*) 41 25. 86 1 *cet.* cf. *Iordan.* 91 2. 110 3.

fascēs:

consulares fascēs 81 29 cf. 46 23; fascēs atque securēs (s. et f. 192 32) 174 11. 192 32.

metaphorice = *dignitas* (cf. *Mommsen Roem. Staatsrecht*³ I 389 *adn.* 6) 4 6. 12 17. 13 26. 14 7. 20 30. 38 17. 46 9. 23. 83 9. 85 19. 86 6. 156 8. 184 11. 201 5. 202 10. 210 34. 248 24. 304 30.

fascēs *comitivae priatarum* 244 2.

comitivae sacrarum 246 27.

iudicum provinciarum 179 37. 339 24.

340 2. 359 24.

praefecturae praetorio 251 13. 353 18. 360 29.

praefecturae praetorio Galliarum 330 7.

fasces *metaphorice*:

fasces *praefecturae urbis* 38 5. 39 4. 12. 133 17.
cf. 86 6.
quaesturae 302 12.

fasti 46 2 cf. 287 30.

fastiditas: spes vestra velut fastiditate (*fastidita TUEF*) deseruit 202 1.

fastigium: rei publicae status et generale fastigium 268 5; rerum fastigia 190 23; regni fastigia 319 30; honorum fastigia 167 16, iudicis fastigium 181 27, inter haec praeclara fastigia optimum esse iudicem decet 196 1; fastigium excelsum *patricius praesentis* 239 2; sacri ordinis fastigia 125 12.

fatuari: natura humana sicut duris laboribus instruitur, ita per otia torpentia fatuatur 36 25.
fatuitas 284 25.

fatum (facta *LRKF* 145 4, *T*KEF* 236 6, *omnes codd.* 329 20: v. *Archiv f. lat. Lexikographie III* 21): post fata (= *post mortem*) 145 4. 236 6; nobis nec unius ultimi fata subducis 329 20.

fatuus (*τὰς ἀκολάστον καὶ καταβεβλακκυμένας μίξεις Sozomen. 1, 8 vertitur ab Epiphanio luxuriosas et valde fatuas permixtiones hist. tripart. 1, 9 p. 210*): importuni et fatui 365 12. — uva fatuos humores (humor inutilis *Verg. ge. 1, 88*) exsudans 363 8.

favere: huic ergo, patres conscripti, favete linguis, favete collegiis 39 6; favete ergo, patres conscripti, augmento vestro, nostro iudicio 49 10; *sim.* 86 19. 241 19. 248 27. 250 28 *cet.* — deo (domino 303 26) favente 20 18. 27 27. 95 8. 226 13. 303 26. 321 2.

favor: sub caelesti favore 120 16; divino favore (d. f. commendatus 345 26) 101 2. 136 19. 345 26; favore (cum favore 238 7) divino 236 25. 238 7; maiestatis (sc. *divinae*) favore 186 6. — beneficium quod posteritatis favore fuerit collatum 222 8.

favorabilis *active* 326 25.

fecundus *aliqua re* 371 21.

felicitas: caelesti felicitate 329 25.

feliciter (cf. auspice deo): proinde, quod feliciter dictum sit v. s. Gemellum, vicarium praefectorum, ad componendam provinciam credidimus dirigendum 88 13; 274 6. 304 27. 305 25. 336 17. 361 6. 374 11; hinc est quod te per indictionem feliciter tertiam ad praefecturae urbanae culmen erigimus 38 4; 130 17. 183 27. 189 9. 256 31. 276 14. 346 8. 347 22. 349 4; regnante Theoderico feliciter S 420 14. 422 15. 424 26.

felix a consule sumat annus auspiciu 46 4; honor cunctis fascibus tuis felicior 304 30; tot felices (*senatores*) 327 24; felicissimus Theodahadus 298 23; felix Roma 174 8. 190 28 cf. 162 25. 332 3. P 478 16; felix Thoringia 114 7; felicissimus exercitus v. exercitus; expeditio felicissima v. expeditio.

fellitus 21 22. 367 32.

femina:

illustris femina 120 1. IV 37.

magnifica femina 254 22.

spectabilis femina 51 19.

fenerare: auditori suo (*i. e. regi*) fenerat (= *feneratas reddit*) laudes 291 22.

fenerarii (fenarii *Manso p. 107*) inter negotiatores *publicos titulos administrantes* 315 5.

fenestratus 335 28.

feraliter 282 28.

feriatus: iura reddere feriata 332 30 cf. 178 28; vivere legibus feriatis 196 15; feriatum quiescit principis ingenium 285 8; princeps feriatus (= otiosus rex P 476 16) 328 7.

ferire: *aliquem* ferire damno 147 8, dispendio 61 15. 255 26. 268 24, multa 90 9. 315 21.

ferraria 92 20. 93 2.

ferre: quis enim ferat (cf. *Nov. Maiorian. 6, 1*) sequente inf. 35 6, acc. c. inf. 57 8; ferunt (narratores ferunt 212 8) sequente acc. c. inf. 212 8. P 480 20. *inst. div. praef. p. 588. hist. tripart. 3, 2 p. 238* (= *λέγεται Sozomen. 2, 11*); fertur aliquid fieri 166 3.

ferrum = *gladius* 92 6. 239 14. P 473 4.

fervens: bella ferventia (f. bella 248 6) 232 18. 248 6. 318 30. 328 29.

ferventer 106 28.

fessus: fessi 23 2. 60 10. 61 16. 130 7. 193 27 *cet. cf.* 122 23.

festine (accelera festinus adventum 94 3, festinus occurre 17 20) 99 12.

festivitas dierum 282 2; illationum fiscalium curam annua festivitate reparare 374 4.

feturae diversi germinis 187 19.

fideiussio 53 3.

fideiussor 35 20. 117 7. 260 21. 333 23. Vide *Dahn IV* 51.

fides: catholica fides S 449 12; *Iudaei*, qui adhuc in fide noscuntur errare 163 19.

fide dicente lyra = simul atque lyra insonuit 71 7.

fiducialiter 260 11. 348 17; fiducialius E 389 ep. 2 16.

figulina 59 8.

figuraliter 19 24.

filii *spiritualis* 331 11. 16. S 431 5. — Cf. adoptio.

filum: fila canentia = *cithara* 72 16.

finalis contentio = *quaestio de agrorum finibus* 107 7; finales loci = *castra in extremis regni finibus posita* 49 32.

finis: fines nostros circueas 203 32 cf. 73 8; iudicia per universos Italiae fines distributa (*comitivae rei militaris significantur*) 285 26. — pisces de diversis finibus (sinibus B) afferantur 362 22.

firmitas = *stabilitas possessionis lege vel privilegio firmata* 97 23. 131 1. 256 18.

fiscalis: fiscalis calculus 56 14. 384 27; frumenta fiscalia 57 25; fiscalis humanitas 64 5; illationes fiscales 374 3; fiscalia onera 336 24; ratio fiscalis 61 9; fiscalia tributa 96 9. 131 6. 194 11. 349 18.

fiscus noster 26 24. 120 30. 128 12. 147 28. 158 1. 3. 182 16. 283 10. 292 17; fiscus 24 23. 26 30. 34 (*ad quem locum cf. Plin. paneg. 36, v. O. Hirschfeld Roem. Verwaltungsgesch. I* 52). 29 2. 55 27. 131 8. 160 20. 256 20. 278 20. 284 4. 366 20; cf. advocatus fisci. — *translate* fiscus = *tributum* 24 29. 65 5. 94 13. 121 1. 123 12. 151 17. 176 11. 366 2. 16.

fistulosus 369 10.

fixe 55 18.

flagrans (*BKHIA*) pro fragrans (*reliqui*) 369 13.

flebilis v. aditio, allegatio, petitio, supplicatio; cf. flebilis calamitas 89 28, flebiliter 120 1, miserandi fletus 97 25.

flectere: flexis auro circulis (cf. *Verg. Aen. 5, 559*) P 481 11.

fletus v. flebilis.

flexibilitas corporum 168 16.

florens: florentissimus exercitus v. exercitus; florens semper purpura 11 12; florens regnum 332 20.

fluentum (Nerei fluenta 272 27): eloquentiae fluenta 302 1.

fluere in morem = *inveterascere* 106 13.

flumen: flumina Tulliana 327 10 cf. *inst. hum. apud Halm rhet. lat. min. p. 498, 11*.

fluxus uvae 363 9.

focus = *ignis* 37 6 cf. 102 25.

foederatio 68 13.

fomentum = *incitamentum*: fomenta iurgii 283 20.

fons eloquentiae *Cicero* 327 10.

forensis 249 4. 250 11. 255 8. 302 32. 351 14.

foris a nobis 331 14.

forma casei 369 17. — forma divalium sanctionum

128 22; forma prisci iuris 120 10. — = *aquae-*

forma:

ductus: formae 164 5 *cf.* comitiva formarum;
forma *Parmensis* 258 20; *Ravennas* forma 164 12;
formae Romanae 205 10 *cf.* 95 15. 24. 109 9.

formulae a *Cassiodoro* appellantur *epistolae libri sexti et septimi cf.* 5 5; cui verbo ubi *dativus subiungitur, velut formula vicariis urbis Romae VI 15, supplendum est danda, cf. VI 13. de elocutione variarum, quatenus formularum proprietatem prae se ferunt, v. Mommseni praef. p. XXXIII, Hasenstab Studien p. 13, hunc indicem (sub anacoluthis, ille, tot). item alia occurrunt e formularum usu explicanda, sicuti in provinciali oblectatione 220 25 — sequitur supra dicta provincia — substitutum est adiectivum proprio alicuius provinciae nomini.*

fortassis 119 15. 135 23. 307 15. 316 20.

fortis: vir fortis 15 7. 174 5. 287 25. 319 6. 342 20. 362 8. 384 25. P 480 2.

fortuitus: fortuiti casus 381 4; fortuita 365 29, sauciari discrimine fortuitorum (*repugnante sensu et clausulae lege A*, fortuorum *BZNK*, fortunarum probabiliter *EF cf.* 207 19. 21. 210 25. 279 16 *cet.*) 341 12.

forum rerum venalium (*cf. Mommsen neues Archiv 14, 498 adn. 6, Justinian. pragm. sanct. 18 LL. 5, 173*) 309 14. 382 28. — Romanum forum 243 10; Traiani forum 205 17; forum, quod *Curvae porticus* includit 127 18; Mediolanense forum (*v. Mommsen l. c. 461 adn. 4*) 250 20; forum quoddam municipale 260 5. 17. 336 11. — cuius ore fora tonuerunt 333 16 *cf.* 86 9. — forum = *iurisdiclio* (*cf.* competere) 108 4. 132 23. 176 18. 222 31. 301 17. 354 31. 361 33. 364 23; saecularia fora 255 21.
fovere = *inhabitare* (*cf. Serv. Dan. ad Aen. 4, 193*) 105 12.

fragilitas: humana fragilitas 191 15. 381 31.

frangere: aetate fractus S 426 13.

frater v. episcopus.

frater noster:

cf. rector provinciae.

rex Burgundionum.

fraternitas.

fraternitas tua (vestra):

episcopus (*in allocutione papae*).

rex Burgundionum, Warnorum.

fraudare (*f. aliquid = subducere* 280 36. 291 5. 370 14. *cet.*): si petitionis minime veritate fraudaris (*syn.* quae petitio si veritate fulcitur 98 12, si petitio a veritate non deviat 129 31) 35 13.

frenare lubricam aetatem maturis moribus 46 15; 209 13; superbas gentes imperio (*cf. Verg. Aen. 1, 523*) P 466 10.

frequentatio 259 31. 260 13.

fritinnire 40 28.

frons: prima fronte (prima facie 213 20) 204 10. 207 15. 213 25. 278 15. S 427 20. — improba (impudens 108 10) frons 101 11. 108 10.

frontosus = *impudens cf.* 161 31.

fructus (*cf.* usufructus): cum fructibus restituere S 446 20; S 451 3.

frui: vide quo iudicio frueris evectus 201 5 *cf.* 13 17. 20 28. 222 3.

frumentum (162 28. 334 11) *vel* frumenta (*reliquis locis*) 23 4. 33 11. 16. 61 6. 117 32. 123 1. 162 28. 269 29. 272 2. 334 11. 385 3; frumenta fiscalia 57 25; frumenta publica 33 22. 152 24 *cf.* 61 6.

frustrare: frustretur ausibus suis 315 23.

fulvidus: metallum fulvidum 269 28.

fumifer 273 8.

functio: fiscalis (*fiscalis om.* 60 27) calculi functio 56 15. 60 27. 384 27; tributaria functio 99 17. 130 5. 137 3. 150 26. 276 36. 378 16; absolute functio = tributum 29 1. 60 4. 9. 18. 61 20. 225 5. 336 19, consuetudinaria functio 276 15, debita functio 120 28.

functio:

361 8. 366 19. 385 23 *cf.* 286 34, solita functio 96 10, publica functio 150 28. 165 10. 22. 166 5.

fundator fabricarum 138 4.

fundere: fusa precatio 159 20.

fundus 16 20.

fuscare 368 16. 19. 377 25. 382 6. P 480 17.

fusor aeris 205 1.

fustuarium (corporale 315 22) supplicium 119 20. 268 26. 315 22. 341 8; fustuaria ultio 262 8. *Vide Dahn IV 115.*

galear = *galerus, capillamentum* (*cf. Charis. p. 80, 9 Keil, gloss. 'abavus' IV 346 Goetz*): equum tibi galeare (*gignare? cod.*) eligis decenter aptare, cui inter niveas comas iubarum crines nigerimos miscuisti P 473 18.

garismatium (*vulgo explicant: taberna ubi garum conficitur*): haec loca et garismatia nutriunt et piscium ubertate gloriantur 378 32.

gehenna S 430 6.

gemmae 166 20. 181 13. P 481 4; concolor gemmis P 483 10, compar gemmis 363 15.

Hispanae (*sc. gemmae*) P 481 20.

gemmae (*fort. pancrae, cf. Plin. hist. nat. 37, 178 et Isidor. orig. 16, 12, 1*) gemmae consimilis, in qua unus se fulgor non potest continere: fluctuat aspectibus tremulis, dum lapis teneatur immobilis 162 10.

gemmatus: Persis gemmata P 481 6.

generalitas = *omnes cives* 3 4. 4 5. 23 24. 25 12. 27 3. 30 5. 55 23. 65 6. 79 24. 85 7. 235 20. 236 26. 243 20. 244 23. 251 4. 281 4. 291 1. 298 20. 299 9. 30. 300 33. 302 13. 306 33. 308 31. 312 29. 319 25. 344 32. 364 33. 365 8.

generaliter: quae generaliter poterant expedire 307 15; quod nostri generaliter omnibus expedire P 470 14 *cf.* 207 29.

generatio = *genus* 232 7.

genetrix terra 270 15.

genialis torus 51 18. 284 1; matrimonium geniale 87 4.

geniatus (*geniatisissimus* 166 31) = *hilaris, gratus, honoratus* 38 33. 166 31. 176 22. 185 19. 193 3. 194 9. 195 10. 33.

genitale solum (*solum g.* 47 12) 13 8. 38 3. 20. 47 12; venae genitales marmorum 212 7.

genius Libertatis 13 27 *cf.* 38 16. 82 17. 116 29. — genius (*syn.* fulgor 175 26) = *virtus, splendor, honor* 14 19. 37 30. 73 15. 144 26. 175 24. 178 32. 180 8. 192 32. 214 14. 215 31. 239 14. 241 29. 269 22. 306 24. 328 16. 329 9.

gens (*v. Mommsen in lexicis ad Iordanem*): gens Gothica 239 3 *cf.* 10 14. 115 10. 216 16. 239 28. 267 14. 307 16. 310 4. 318 32. 319 9. 384 3; gentes *Gothorum et Erulorum* 115 11; coniuratae nobis gentes 79 13 *cf.* 78 16; gens Francorum 73 2, gentes sub rege Francorum 81 2; summae gentes *Francorum et Wisigotharum* 80 21; opinabilis gens *Wisigotharum* 79 25; gens ferocissima *Bulgarum vel Gepidarum* P 473 12 *cf.* 16; gentes barbarae 316 18 *cf.* 80 5. 143 25; gentes aliae 10 14; diversae gentes 30 21. VII 33; exterae gentes (*g. exterae* 170 13. 302 18) 29 7. 41 30. 170 13. 179 32. 302 18. 374 24; gentes externae 237 17; extranea gens (*pl.* 275 8) 275 8. 310 4; peregrina gens 367 2 *cf.* 7; reliquae gentes 216 16 *cf. apparat. ad* 286 18; ferae gentes 103 29; ferae et agrestissimae gentes 203 27; iracundae gentes 309 34; gentes opp. Romani 91 15. 342 20; gentes (*gens* 307 16. 374 26) *oppositae Romanis Gothicisque* 78 8. 79 30. 114 11. 25. 115 4. 7. 176 29. 183 30. 203 24. 204 2. 257 3. 307 16. 309 22. 34. 329 15. 362 22. 374 25. S 422 6; *Romanis Gothicisque non exceptis* cunctae gentes 319 28,

gens:

gentes (gens 318 32) 143 18. 171 12. 238 20. 318 32. 368 30; conductores domus regiae quacumque gente sint editi 165 13 (cf. *Mommsen neues Archiv* 14, 533 adn.); gens Romulea 241 20 cf. P. 471 11.
 gentilis adi.: de barbaris 42 11. 50 1. 55 17. 143 2. 203 28. 29. 383 30; de Gothi 253 3. — gentiles (in *Cassiodori operibus Christianis de paganis*) = barbari 72 33. 204 2; gentiles = Gothi opp. Romani (cf. *neues Archiv* 14, 501 adn. 2) 241 30. 248 21.
 gentilitas = gentiles 73 15. 88 21.
 genus (syn. stirps 244 27) 15 27. 33. 34 30. 38 2. 47 9. 48 8. 54 27. 29. 81 15. 82 5. 22. 34. 114 5. 130 26. 159 24 cet.; cuius se genus esse cognoscunt (i. e. a quo descendunt, id quod in liberos quoque cadit) 57 17; Hamalun genus 239 1; genus nostrum (vel versa vice) 131 25. 267 4. 299 2. 305 10 cf. 114 8. 131 28. 33. 232 24. — praestigii genus est quod agitis 207 3; et (quod beatum genus curationis est) per dulcissimas voluptates expellit animi passiones 70 17 sim. 55 23. 81 20. 157 16. 166 28. 167 4. 187 15. 238 25. 299 4. 351 3; genus est peritiae (recte piaculum quoddam est 345 6, quoddam sacerdotium est 177 7) sequente infinitivo (acc. c. inf. 82 3. 328 10. 363 30. 366 13, ut 267 8) 5 12 sim. 47 33. 54 8. 82 3. 90 25. 99 13. 118 6. 120 24. 129 16. 133 14. 164 34. 165 6. 232 20. 267 8. 328 10. 337 27. 340 32. 363 30. 365 7. 366 13.
 geometra = geometres 204 21.
 geometricus 40 12; geometricae formae 107 14.
 geometria 107 16. 108 2.
 gerere dignitatem (honorem 20 5) 20 5. 21 17. 193 7. 305 20. 27; gerere militiam 215 27. 224 2; bene gerentes 21 30, maxime optamus bene geri in regionibus Gallicanis 98 21.
 gerulus praesentium litterarum (gerulus harum 272 5, gerulus praesentium 379 13: utrumque omissio litterarum) 79 19. 272 5. 313 25. 379 13.
 gerundium: minor nascendo 222 24; quatenus impetratis delectationibus perfrundo, quod nobis cottidianum, illis videatur esse miraculum 40 3; ne possit ad nos veniendo mediocritas ingravari 193 35; nominis tui auctor multa conferendo praedicatur 193 9; agendo pro me dominis gratias debitum meum persolvite 330 27; studium devehendi supradictae speciei 99 28.
 gerundivum: si quem civium laedendum esse (= in eo esse, ut laederetur) sentires 207 21; scopulos quos fluctibus vexandos esse non credunt 104 8; eripiat opprimendos 22 3; ut ad iudicium deducendi tanta videantur amittere 278 24.
 gestabilis 41 4. 169 17.
 gestum: gesta = monumenta scripta 178 31. 208 5. 216 3. 378 1. S 405 20.
 gesticulationes pantomimi 25 27.
 gestire aliquid 37 5.
 gloria.
 gloria vestra: Augusta, imperator.
 glorificare 179 15. 185 6. 190 5. 253 15.
 gloriosus: gloriosissima caritas mansuetudinis vestrae *Anastasi* 11 1; clementissimus et gloriosissimus princeps *Iustinianus* 304 11; Placidia aliquorum principum prosapie gloriosa 328 33. — regum gloriosa colloquia 4 10; gloriosae memoriae (recordationis 276 24) domnus avus noster 236 2. 17. 237 13. 245 11. 276 24. 277 11, gloriosae memoriae Theodericus princeps 241 31; filius noster gloriosae recordationis *Athalaricus* 297 3; cf. domnus. — de patriciis: gloriosus pater *Venantii* 54 18; gloriosae recordationis pater *Albini et Arieni* 25 20; mater gloriosa *Inportuni* 83 3; gloriosissimi viri 48 29. — gloriosae rei publicae curae v. cura; gloriosus circa rem publicam amor 64 14 cf. 65 15. — gloriosi (gloriosissimi) honores v. honor; gloriosum servitium 93 25.

gradus: pridem tibi honorum tribuimus gradum, nunc fastigium concedimus dignitatum 47 7; 14 8; gradus celsae dignitatis 125 18; statutis gradibus omnis militia peragitur 335 2; gradibus promotionis accedere 345 11; inferior gradu 145 36; superior gradus 348 3. — sive in gradu (v. *Gothofred. ad C. Th. XIV 172*) sive in aliis locis frumentorum condita potuerint invenire 272 2.

grammatica 286 15. grammaticus 286 10. 15. 23.
 grandaevus (opp. minor nascendo 222 24) 53 30. 222 24. 290 4 cet.
 grandisonus 137 13.
 granditas corporis 104 32.
 grandius = magis 69 20.
 grassari (in aliquo vel aliqua re 284 1. 334 15. 335 26. 368 21): absolute 137 7. 368 1. 384 16.
 grassator: domestici grassatores = fures 207 20.
 grantanter 10 15. 15 21. 57 22. 146 21. 152 6. 158 31. 176 26. 241 25. 258 18. 308 24. 317 26. 318 9. 320 16. 330 8. 344 31. 348 14. 362 11. 375 2.
 grate = libenter 220 2; gratissime 299 30. 379 7.
 gratia: nonne ista quaedam est ineffabilis gratia civitatis: unum in se suscipere, quod videt omnibus expedire? 207 28. — principalis gratia 219 11 cet.; gratia nostra 116 6. — caelestis gratia 354 1; divina gratia (gratia divina 288 26) 246 7. 288 26. 319 3; superna gratia 289 22. 299 22. 332 7.
 gratificare (gratificati sumus 350 21, gratificante 363 28, gratificata 238 11): gratificat 205 16.
 gratificatio 12 23. 177 24. 190 18. 24. 205 10. 211 3. 220 4. 287 12. 351 11.
 gratus: sententia gratiosa 335 13.
 gratuite (gratuito 59 2) 18 25.
 gratulari = laetari: gratulari aliqua re (de aliqua re 365 14) 16 14. 73 2. 148 26. 157 17. 159 6. 365 14. 375 1. 376 9. 378 15; sequente infinitivo (acc. c. inf. 163 31) 99 17. 163 31.
 gratulatio = laetitia 13 28. 310 21. 338 32. 344 19.
 gravamen (opp. levamen 341 4) 63 7. 31. 125 29. 165 8. 222 10. 268 15. 314 7. 315 18. 341 4. 14. 349 16 cet.
 gravanter 13 16. 117 2.
 gravare: gravare aliquem tributorum onere 24 24. 151 19. 275 25. 276 22 et passim. — non gravamur expendere 69 31; sermones non gravatus a (grabata cod.) gente mutuari P 473 16; cautela, quae aut fit necessaria aut non gravat esse superfluum 103 19.
 gravitas 31 8. 46 16. 48 30. 125 21. 180 15. 209 24. 222 22. 224 5. 291 19. 359 23; gravitas publica 182 3; gravitas Romana (Romana g. 134 10) 39 23. 48 28. 134 10 cf. 106 26. 307 11.
 gregatim 259 13. 262 31. 360 5.
 gremium libertatis v. senatus. — gremium = tribunal 14 17. 360 33. 364 22.
 gromatica (grammatic- codd.) disciplina 107 15.
 grus 135 32. 243 3. 269 9 cf. *Plin. hist. nat. 10, 58*.
 gryps: grypes (griphe deterioris) 270 30 cf. *Plin. hist. nat. 7, 10*.
 gubernacula Italiae S 429 9.
 gubernare: regere ac gubernare Romanos 25 21; gubernare urbem Ticinum 315 31; dignitatem magistratam 180 15; ordines curiae municipalis 210 7; substantiam 181 26. 211 15.
 gubernatio regni 236 19. 300 33; comitivae militaris 91 29. 196 20.
 gubernator litium 146 5.
 gustatio 5 11.
 guttare: aquis guttantibus 42 8.
 gymnasium: formans membra gymnasiis 288 25; gymnasium virtutis de schola *Martia* 157 24; translate 14 21. 243 27. 250 11. *inst. div. 21 p. 551*.
 gypsoplastes 205 1.

habere: tot saeculis mons habetur (= *sustentatur*), qui erogationibus tantis expenditur 137 27. — coacti saepe locuti sunt quod animus non habebat (*fort. avebat*) 290 17. — habita (*syn. adhibita*) districtione 365 12 adhibita pietate 279 30 considerata moderatione 102 19 impensa maturitate 209 12, habita aestimatione *Ed. Theoderic. 98 ubi Paulus auctor Theoderici solum* aestimatione *posuerat*) aestimatione 50 30, 65 12, 156 11, 182 3, deliberatione 341 25, districtione 134 9, intentione S 431 3, interrogatione 377 7, maturitate 195 29, moderatione 23 11, 225 12, 274 14, modo 379 29. — *intransitive*: prout habuit cura caelestis S 427 13; sicut habet ecclesiastica disciplina S 423 3; si iustitia (*sic FT*) habuisset S 425 3. habitaculum 81 15, 101 12; prima fronte talis dominus esse creditur, quale eius habitaculum comprobatur 204 10, ex ingenti habitaculo residentis colligitur magnitudo P 483 8. habitatio 23 30, 90 19, 22, 117 26, 127 19, 204 11, 212 30, 234 16, 260 5, 373 24, 374 26, 380 13, 25. habitator 127 26. — habitatores = *incolae* 25 31, 380 23. haesitatio 348 17. harenacius lapis = *calx* 213 9. harmonia caeli 72 20; citharae 32 3. hastile 212 4. hebdomas 106 5. hemisphaerium 169 3. hereditas: regia hereditas 231 20. — *de iure hereditatis Afrorum in praediis pistoriis Italicis consistentium* (v. *Mommsen neues Archiv 14, 492 adn. 2*) XII 9. heres (h. aut testamentarius aut legitimus 278 21) 222 13, 226 14, 278 21; heredes vel proheredes (proheredesque 446 27) 280 26, S 446 27; heredes nostri = *poster* S 445 21. — heres regni (imperi 233 28, 290 24) 233 28, 235 16, 247 11, 290 24 cf. 231 20, 292 13, 330 23. hermula (imago capitis 105 29): hermulae *circenses* 105 28. heroicus v. metrum. hic: harum (*sc. litterarum*) portitor (gerulus) v. *ellipses*. — numquid (idem *addendum*) hoc est palatia regere et domos proprias ordinare? 38 8. hic (= *penes eum*, cf. 145 25) aulicae famae insignia reponuntur 245 24. hinc est quod 3 19, 14 4, 16 7, 20 20, 23 1, 27 6, 38 4, 39 11, 54 16, 55 5, 62 20, 86 2, 87 23, 91 28 *cet.* P 469 21. — Cf. *ut*. Hispana v. gemma. historia Romana 292 2; historia Romana a *Symmacho edita praef. p. VI 1*; historiae Gothorum a *Cassiodoro scriptae praef. VI 22*, 291 34 *seq.* 377 5; historica monimenta Ablabi 312 6. histrio 105 7, 209 2; *de auriga* 51 9 cf. 105 7. homicidium 35 2, 136 27, 165 3, 170 1. homo = *domesticus*: homines *Theodahadi* 131 31, 150 3, X 5; homines ecclesiae 63 12, 134 20 cf. 87 6. homousus: Musae Eoa lingua quasi homousae dicuntur (cf. *G. Hermannii opuscula II p. 298*) 138 36. honor: amplissimus: honor amplissimus senatus 82 15; honores amplissimi 202 3. armorum honor *de spathario* P 476 13 cf. 318 25. divini honores 83 16. gloriosi honores (h. gloriosissimi 25 22) 25 22, 82 2. illustris honor v. illustratus. palatinus: honores palatini 144 24. reverendus: honores reverendi 221 4. sacerdotalis honor 122 25 cf. S 450 11. summi honores (h. summi 174 28, 291 9) 127 16, 174 28, 291 9.

honorabilis (honorabilis 312 22) 152 5, 184 18, 186 9, 190 11, 210 2, 234 26, 312 22, 349 23, 377 27; consilium honorabile S 428 1. honorabiliter 51 7, 116 29, 354 2. honoratus: hic est Patricius suis iam vocabulis honoratus 302 26 cf. 144 20. — honorati (h. provinciales 194 15) 120 9, 194 15, VII 27, IX 5; honorati Catinensis civitatis III 49, Forolivenses IV 8, Parmensis civitatis VIII 29, Tridentinae c. II 17, Syracusanae c. IX 10; *vide Mommsen neues Archiv 14, 494*. honorificentia (cf. salutare, salutatio) 10 26, 78 17, 170 22, 307 31, 312 13, 320 3. horologium (cf. *inst. div. 30 p. 556. inst. hum. 7 p. 591*) 40 1, 41 9, 28, 42 5. horrearii v. capitularii. horreum: horrea (subterranea h. 369 17) 94 11, 101 3, 185 13, 314 25, 369 17, 371 15, 384 22; *item translate* 327 13, 331 11. — Massiliensia horrea 99 27; horrea Ticinensia atque (et 383 7) Dertonensia 314 28, 383 7; Tarvisianum atque Tridentinum horrea 314 29. hortatio: regales hortationes 65 3. hospitalitas 299 16. hospitium Plutonis *carcer* 354 14. hostilitas 137 2. humanitas = *victus, annona*, (v. *Gothofred. ad C. Th. IX 37*) 64 5, 176 28, 179 33, 219 28 cf. 100 4, 9, 125 5. humanitas nostra: ppo 348 24. rex. humectatio *inundationis* 314 4. humiliare S 429 13. humiles: humiles (humiles fortunae 157 20) *syn. mediocres opp. potiores* 18 24, 93 8, 132 12, 157 20, 188 24. humiliter parere 238 8. humor v. umor. hyacinthus (yachincti *cod.* 480 16, hyacinthi *cod.* 481 15) *gemma* P 480 16, 481 15. hymnus 71 32. hypallage *epithetorum*: veneranda Romanae urbis affectio 10 17; per quos speratae petitionis consequamur effectum (*pro speratum petitionis effectum*) 73 19; purpuratas auditori suo fenerat laudes 291 21; ne fastidium vobis faceret lectio proluxa chartarum 312 19; dilatio tributi maior (maioris *interpolati*) fit causa dispendii 361 11. hyperbata apud Cassiodorum occurrunt vel insolentissima, quae pleraque, ut iam Maffei recte observavit ad *complex. p. 234*, coactus admisit *rhythm* necessitate; *exempla* sufficiant haec: de cuius bene conscientia iudicatur 22 17. nec sub praetextu cruentae mentis causam pudoris intendis (pudoris *ad praetextu referendum*, cruentae mentis *ad causam*) 35 14. suscepit partem populi protinus (protinus *sc. suscepit*) inclinatum 105 15. cui non succedit extraneus (*coniungendum non extraneus*) 236 5. ne atrocis facti reos inveniat quos poena consumat (*ubi poena traiecitum*) 262 6. in eius vos interitum (= *interitum vos*) misce- retis 267 9. ut, sicut conferimus victis spem, ita tribuamus supplicantibus et (= *et supplicantibus*) salutem 272 20. sic sunt, simul quos (= *quos simul*) et gratia iungit et parentela conciliat 300 6. nobilitas tua non est ultra quo crescat 305 12 cf. 16 1. de firmissimae gratiae nos faciat exultatione gaudere 313 11.

hyperbata:

commendatis mihi provecum meum si vobis intellego fuisse votivum (*in quibus vobis a votivum diremptum*) 327 23.

quicquid paene (= *omnia fere quae*) in re publica geritur, eorum strenuitate completur 351 2.

iactare: iactent se alii 288 27; iactent se prisci consules P 468 13.

iaculum 203 28.

iambicus v. metrum.

ibi = *eo* 88 9. 195 9.

ideo:

ideo (ideo enim 31 21. 334 6, nam ideo 39 30), ut (ne 329 8, quatenus 298 5) 31 21. 298 5. 329 8. 334 6. 350 15; ideo, quia 343 17.

atque ideo, et ideo, ideoque *plerumque transitum faciunt in rescriptis regis et praetorianis a causis enarratis ad iussa promuntianda* (v. *Hasenstab Studien* p. 26): atque ideo 17 12. 18 13. 20 27. 21 16. 27 24. 28 6. 30 28. 31 25. 33 14. 37 17 *cet.* 334 11. 340 5. 341 4 *cet.*; et ideo 4 34. 10 8. 16 10. 22 6. 23 9. 25. 24 7. 27. 25 16. 26 3. 27 21. 30 12. 32 10. 33 6. 22. 34 22. 35 13. 36 28 *cet.* 333 5. 336 16. 339 21. 341 13 *cf.* S 423 21. 448 22; ideoque (ideoque *hist. tripart.* 2, 9 p. 228 = *διότι* Socrat. *hist. eccl.* 1, 8) 22 22. 30 1. 53 5. 87 14. 102 5. 120 5. 133 30. 147 22. 152 26. 155 7. 203 30. 274 16. 318 13. 374 26 *cf.* S 422 23.

ideoque *ita usurpatum, ut que abundet, idque fortasse ad falsum exemplum particulae itaque, qui soloecismus reddit ad tempora superiora dictionemque iuriconsultorum* (*cf. Paul. Dig.* 2, 1, 6, *ubi interpungendum*: et quia nec principaliter ei iurisdictione data est nec ipsa lex defert sed confirmat mandatam iurisdictionem, ideoque *cet.*), *casu accidit, quod in Theoderici tantum epistulis invenitur, neque ipse Cassiodorus in scriptis post varias editis ab ea negligentia abstinebat*:

sed quia non nostrum indicavimus de ecclesiasticis aliquid censere negotiis, ideoque vos de diversis provinciis fecimus evocari *praecept. Theoderic.* (a. 501) S 424 12.

sed quia causa est dei et clericorum, ideoque feci ex diversis civitatibus convenire antistites *anagnost. Theoderic.* (a. 501) S 425 6.

et quia dubium non est submoveri dispendia tarditatis, ideoque (*PD MOZNX¹ EFA*, ideo *LRKX²*) devotio tua res faciat restitui 18 3.

et quia nobis competere manifestum est quod ad proscriptionem poterat pertinere, ideoque (*PM^o ZNXAr*, ideo *LRKM^o EA^o*) praesenti auctoritate praecipimus, ut uxorem supradicti convenias 128 17.

et quia caduca bona fisco nostro competere legum cauta decreverunt, ideoque te (*sic L²*, ideo te *RKEFA^{r(2)}*, ideo *L¹ PD*, *om. Ar⁽¹⁾*) praesentibus oraculis ammonemus, ut 158 1.

et quia utilitatem publicam non convenit differri, ideoque (*LRAr*, ideo *KPDEF*) devotio tua praesentia decreta suscipiens illos conveniat 160 17.

unde quia praecae consuetudinis ratio persuadet, ideoque (*LRPTN*, et ideo *K*, ideo *EFA^o*) hac auctoritate censemus, ut ille vobis praesideat 218 13.

sed quoniam Augustinus commonet ita dicens: 'Latini codices si necesse fuerit Graecorum auctoritate corrigendi sunt, unde ad nos post Hebraeorum fontem trans-

ideo:

ideoque *abundante* que:

latio cuncta pervenit', (*vulgo male interpungitur*) ideoque vobis et Graecum pandecten reliqui *inst. div.* 14 p. 546.

sed quoniam Eusebius nunc Nicomediae, putans in se consistere causas ecclesiae quia cum reliquisset Berytiorum civitatem et concupisisset Nicomediensem ecclesiam non est in eo ultio subsecuta, patrocinator etiam his apostatis et scribere ubique molitus est commendans eos si quo modo trahat aliquos ignorantes ad hanc pessimam haeresim et Christo rebellem, ideoque (*secundum Graecum exemplum Socratis hist. eccl.* 1, 6, *in quo nulla particula interposita ab ἀνέχοντες ἐσθον incipit apodosis, vulgatam interpunctionem sustuli*) necessarium iudicavi *Epiphan. hist. tripart.* 1, 13 p. 214.

idonee 72 21. 255 4.

idoneus *opp.* pauper *vel* tenuis 25 1. 90 4. 150 26. 163 12. 211 15. 227 5. 262 12. 280 11. 283 6. 315 22.

illacrimare (= *stillare*) aliquid 363 16.

illatio = *solutio fisco debitorum, inprimis trina illatio i. e. tributum a possessoribus tripartita solutione per quaternos menses solutum* (v. *Gothofred. ad C. Th. XI* 115) 60 1. 336 19. 361 8. 374 12; *de eadem absolute* illatio 55 26. 60 4. 19. 67 10. 100 8. 131 7. 146 27. 225 7. 277 1. 336 25, competentes illationes 366 30, illationes fiscales 374 3, publicae illationes 351 5, statutae illationes 353 14; prima illatio appellatur *primorum* 344 11, illatio tertia (tertia illatio 351 19) *extremorum quaternorum mensium solutio eiusdem tributi* 349 18. 350 17. 351 19. 352 21; *ab ea tertia illatione separandae sunt tertiarum illationes* (56 15), *aliud tributum, de quo v. tertiae*. — illatio *annonae a provincialibus exacta* 100 8. — annua illatio *regularum regulariis quibusdam a rege imponitur* 28 11.

illatum v. inferre.

ille *in formulis* (v. *formulae*):

pro hominis nomine: vir venerabilis ille (legatus noster *add.* 310 16) 310 16. 311 9; ille vir venerabilis (legatus *add.* 313 8. 342 31) 312 14. 27. 313 8. 342 31; ille vir sanctissimus 311 31; ille et ille legati nostri (nostri *om.* 79 11) 73 18. 79 11. 80 31. 115 13. 170 21. 232 4. 267 16. 320 10. 321 2; legati nostri ille atque (et 80 8) ille 78 17. 80 8. 320 3; ille et ille legationis officio 10 18; harum portitor ille 303 24. 306 36; harum portitores ille et ille 42 5; ille et ille legati vestri (*regum barbarorum*) 143 13. 21. 171 19. — ille (*mittendarius regius*) 281 24. 307 25. 309 13; ille atque ille (*item mittendarii*) 308 11. 25. 344 1. — ille comes 235 23; ille sublimis vir 202 29; v. i. ille comes sacrarum largitionum 214 27; ille (*comes rei militaris*) 196 19. 28. 216 33. ille et ille scriniarii 214 25. VII 22; ille atque ille (*principes comitis rei militaris*) 216 18. ille (*architectus Romae*) 211 23. ille (*referendus in senatu*) 187 27. — ille sedis nostrae (*sc. praetorianae*) miles 376 20; ille atque ille sedis nostrae milites 361 16. 374 19 *cf.* 336 31. 383 15; ille arcarius 18 29; ille v. c. cancellarius 361 32; ille (*cornicularius*) 350 16; ille (*praepositus armifactorum*) 214 5; ille primiscrinii 351 18; ille subadiuva 352 21. — ille municeps 227 9. — *de hominibus privatis*: ille atque ille Romani 281 32; illi vel illi (*si lectio vera*) Sueborum incursione vastatis fisco XV. indictionis serenitas regalis indulsit 366 2; illi (illa 222 15, *sc. accusati vel supplices*) 87 14. 222 15. 366 16. 367 12. — illius gentis legati 219 29; illum et illum atque illos (*Wandalos*) tradite, per quos res

ille *in formulis pro hominis nomine*:

facta debeat elucere 267 21. — hanc scientiam sequentibus tradiderunt apud Graecos ille (*cf. Mommsen p. XXIII*), apud Latinos Marcellus 109 1.

pro temporis accurata significatione: ab illa indictione (ab indictione illa 210 6. 213 13. 22) 175 29. 176 32. 184 25. 186 6. 189 8. 204 17. 210 6. 211 24. 213 13. 22. 219 20. 366 23. 368 26; per illam indictionem (per indictionem illam 178 5. 180 15. 182 22. 183 18. 195 5. 201 21. 206 8. 29. 208 29. 209 28. 210 23. 215 9. 216 6. 33. 217 8. 19. 274 6) 148 1. 174 22. 178 5. 179 8. 180 15. 181 17. 182 22. 183 18. 191 6. 193 24. 194 5. 195 5. 28. 196 20. 201 21. 202 14. 203 31. 206 8. 29. 207 33. 208 29. 209 16. 28. 210 23. 211 10. 212 28. 214 17. 215 9. 23. 216 6. 33. 217 8. 19. 274 6. 350 17. 359 22; usque ad X milia solidorum de indictionibus illa atque illa reliquatore exstitisse 148 4; ab illo die 224 8; ad illum (illam *si lectio vera* 220 6) diem 220 6. 368 5; intra illum diem 12 4; intra illas kalendas 366 24.

pro loci nomine: illa provincia 154 29. 193 24. 194 5. 201 21. 202 15. 215 9. 216 6. 225 4. 349 17. 359 22. 366 16; ille locus 129 10; illa civitas 209 28. 216 33. 217 27; illa urbs 220 6; ille portus 215 23; horrea quibus illud atque illud vocabulum praefixit antiquitas 94 11; possessiones iuris sui i. e. illam atque illam 131 31; praedia i. e. illud atque illud 147 19. 148 2.

pro variis rebus non enarratis: praesentis beneficii iussione, adversus Gothos illa, adversus Romanos illa (*v. Mommsen neues Archiv* 14, 532 *adn.* 3) 222 1; tributum illud 225 4; praesentibus codicillis illud (*pro consulatu aut praefectura aut ceteris honoribus per codicillos vacantes collatis*) tibi propitia divinitate defende 184 26.

illic = *in ea re* 143 4. 156 5. 167 24. 363 3.

illigatio 41 24.

illuc (= *ad eum*) vota confluunt 145 24.

illuminatio 40 2. 41 3.

illustrare: comitiis (*cf. comitiva*) domesticorum illustratus 243 18.

illustratus *subst.* (*syn.* illustris cinguli dignitas 91 8 illustres dignitates 4 19 illustris honor 47 17) 15 22. 27. 189 12; codicillarius illustratus 189 13; illustratus vacans VI 11. 185 9; *cf.* 189 12, *v. comitiva domesticorum*.

illustris (= *p. i.*) 152 3. 186 3. s. 233 19. 245 30. 303 15; illustris recordationis (memoriae 444 10) 273 24. S 444 10. — *cf.* illustratus, femina illustris, vir illustris.

illustris magnificentia tua:

patricius.

ppo.

p. ū.

illustris magnitudo tua (vestra):

comes patrimonii.

comes rei militaris.

consul.

patricius.

ppo.

ppo Galliarum.

p. ū.

illustris sublimitas tua:

comes patrimonii.

comes rei militaris (*cf.* Suna v. i. comes 50 18).

p. ū.

imaginatio 105 33. 168 29. 318 16.

imago principum (*cf.* moneta) 181 1; portare principis imaginem de quaestore regia rescripta dictante 178 31.

imatilis = *ex imo emergens*: aquas dare imatiles (*LRKP, uernatiles reliqui*) 108 16.

imber aulicus = *umor purpureus* 11 13.

imitus 68 35. 103 10.

immaniter 131 10.

imminere *alicui vel alicui rei vel absolute* = *invigilare, insistere, compellere* 12 5. 54 32. 58 17. 69 12. 90 2. 120 27. 128 21. 131 33. 135 9. 160 23. 214 26. 257 28. 258 17. 336 32. 361 17. 374 20. 376 21; *proprie et absolute* imminens = *qui tributis exigendis imminet exactor vel potius compulsor* 60 21. 23. 366 31 *cf.* 120 27. — quibus allegandi imminebat (= *praesto erat*) occasio S 427 1; cui imminet (= *cuius est*) disponere S 448 25.

imminutio: sine imminutione tributum solvere 22 10. 366 15. 18.

imminutus: a quo actus fidelis exigitur, compensatio imminuta (*fort.* illibata, *cf.* 129 2. 147 28. 206 16. 279 9) praestetur 19 29. — graviter imminutis relinquere tributariam functionem 130 5.

immissio: immissione (= *impulsu*) *alicuius* 78 20. 223 15.

immunitas 125 27.

immurmurare 137 13. 261 9.

impenitendus 3 9. 31 11.

impedimentosus 34 15.

impedire *alicui* 326 3.

impendere *alicui* (in *aliquo* 257 16, *cf.* 163 3) *aliquid* 18 23. 20 2. 17. 33 13. 39 7. 47 4. 59 2. 8. 64 13. 83 9. 95 7. 131 14. 150 13. 167 12. 210 3. 231 8. 239 6. 257 16. 303 31. 308 28. 363 28. 31. 371 13 *cet.* P 476 19. S 444 7; se impendere *alicui vel alicui rei* (in qua parte se sublimitas vestra impendat 163 3) 93 18. 163 3. 274 19. 362 5; impendere *aliquid* 20 22. 25 20. 26 11. 57 22. 67 5. 95 9. 116 9; impensa (= *collata*) benignitas 55 3; impensa beneficia 276 15; impensi iudices (*opp.* officium deputatum 207 11) 186 32; impensa largitas 370 5; impensa (*cf.* habere) maturitas 209 12; impensum servitium 96 7. 125 3; impensa solacia 17 11; statuta impensa P 466 8.

imperare (Romanis imperare 10 13) *de rege* 10 13. 233 4. 275 31. 292 6. 300 19. 308 12; imperans (nos imperantes *opp.* subiectus 174 26) = *rex* 13 28. 21 24. 24 26. 116 19. 174 26. — nos heredes regni deo sibi imperante substituit 235 17. — imperatum s. *v.*

imperator: Anastasius (piissimus A. II 1) imperator I 1 (*p.* 10—11). II 1 (*p.* 46), Iustinus imperator VIII 1 (*p.* 231—232), Iustinianus imperator X 1. 2. 15. 22. 25. 26. 32 (*p.* 297—320, *cf.* p. 341); aliquando Aspari a senatu dicebatur, ut ipse fieret imperator S 425 23. *cf.* Augustus, dominus, princeps, rector, triumphator. — *tituli Anastasii, Iustini, Iustiniani in epistulis a regibus et senatu* (Iustiniano Augusto senatus u. R. XI 13 *p.* 341—342) *ad eos datis*: clementissimus imperator 10 2. 312 35. 319 17. 320 13. 342 3, piissimus imperator II 1. 298 1. 310 6, sapientissimus imperator 303 31; clementia vestra (vestra clementia 303 32. 342 31) 232 9. 303 32. 307 31. 309 27. 320 2. 342 31, excellentia vestra 303 24, gloria vestra (vestra gloria 297 15) 297 15. 312 9. 314 2 *cf.* 303 27. 313 2. 342 21, mansuetudo vestra (vestra mansuetudo 297 19. 298 17) 11 1. 297 19. 298 17. 303 23. 314 10, pietas vestra (vestra pietas 303 20. 311 30, serenissima pietas vestra 10 19) 10 19. 11 2. 231 7. 297 10. 298 16. 303 20. 26. 307 29. 310 15. 311 30, principatus vester *vel* vester principatus 304 1. 342 30, reverentia vestra 342 30, serenitas vestra (vestra serenitas 297 18. 313 18. 314 11, Augusta serenitas *v.* Augustus) 232 4. 297 18. 303 29. 308 2. 310 11. 313 18. 30. 314 11. 320 3. 7; *cf.* culmen, divus, inclitus, princeps, sacer, serenissimus.

imperatum: imperata magistratus cuiusdam 36 29. 176 24. 345 25. 362 6.

imperialis: imperiale secretum 15 10; *de rege*: imperiale iudicium (*syn.* regale iudicium *v.* iudi-

imperialis:

cium) 246 20, imperialia iussa 349 13, oculus imperialis (*syn.* regales oculi 253 2) 249 4; *fort. de rege*: imperialia constituta 370 8. E 390 *ep.* 5 4.

imperiosus: imperiosa nimium res est pietas nostra 308 5.

imperium: commune est cunctis in suis imperiis praedicari 310 4, imperium *Valentiniani III.* 15 15. 329 1, *Iustiniani* 297 9. 298 9. 311 6. 320 6 *cf.* 310 4, imperium *Theodericianum* (Italiae imperium 24 10. 379 4, nostrum imperium 17 7. 20 7. 47 14. 105 12. 203 18. 243 17. 247 13. 257 3. 276 3. 288 19. 291 22. 302 23. 319 11, imperium nostrum 12 27. 72 34. 176 31 *cf.* 300 4, Romanum imperium 88 34, tua imperia *sc.* *Amalasuinthae* 329 25, *Gothis et Romanis* unum esse constat imperium 203 13) 12 27. 17 7. 20 7. 24 10. 37 24. 47 10. 14. 72 34. 88 34. 97 12. 105 12. 176 7. 31. 203 13. 18. 204 8. 233 3. 28. 235 2. 238 6. 243 17. 247 13. 251 19. 255 3. 257 3. 276 3. 14. 288 19. 291 22. 292 10. 299 29. 300 4. 302 23. 319 11. 329 25. 28. 370 7. 379 4. 384 2. P 467 15. — imperia (*syn.* praecepta) nostra *praefecti praetorio* 338 29. — altum imperium divinitatis 144 21.

impetere (criminis impetere 124 27) = *accusare* 30 30. 124 14. 22. 27. 134 29. 161 23. 255 11. S 420 19. 427 1. 431 12.

impingere (= *vitiu vertere*) *alicui aliquid* S 426 11. — carinae impingunt (= *ad ripam appellantur*) 380 9.

implere: implere (*cf.* complere) functiones (debitam quantitatem 147 21 *cf.* 214 19, sollemnia 130 6) 60 18. 130 6. 147 21. — oratores implere (= *oratorum munere bene fungi*) 177 31; ut nec inermem possit implere 316 26.

impluere *v.* influere.

impolitus: tabulae impolitae 352 7. — impolitus liberalibus studiis 273 27; impolitae dictiones 5 3; secretarium impolita seditione confusum 181 32.

importabilis 206 11. 268 20. 368 21. 384 22.

impretiabilis 114 11. 273 15. 328 26.

impugnatio: impugnatio = *allegationes adversarii* 132 33.

impugnator 18 19. S 428 7. 431 15.

imputare rationibus *aliquid* 51 12. 277 33. 349 20. 352 22; *item absolute* imputare 353 10; praebita (praebitionem 373 19) in assem publicum imputare *i. e.* *pretium eorum de tributo solvendo deducere* (*cf.* 378 16) 364 7. 373 19. — imputare *alicui aliquid* = *vitiu vertere* 4 33. 130 18. 153 23. 163 14. 185 8. 188 14. 267 3. 274 23. 306 11. 320 22. 327 29. 332 24. 26. 375 26 *et.*; quotiens ille te grandaevis proceribus inputavit (*i. e.* *tuam virtutem iis probro habuit*)? 290 4.

imputatio = *deductio* (*cf.* imputare) 364 10. — = *opprobrium* 159 12.

in *cum abl.*:

temporali sensu: in hora 204 22; in hoc biennii spatio 67 16; in angusto tempore 5 6; in ipso laetitiae tempore 133 12.

post verba: confidere in virtute divina 312 15 — custodiat nos virtus sancta in suis muneribus 331 17 — gaudere (*g.* de firmissimae gratiae exultatione 313 11) in *aliqua re* 334 2. 338 15 — gravari in aliena calculi functione 60 27 — implicari in damnis provincialium 278 2 — praesumere (= *confidere*) *s. v.* — valere in *aliqua re* 326 15.

pro in cum acc.:

finali sensu:

in unius gratia tot desiderabilia fuisse contempta 38 25.

in laude regnantis proficit, quod subiectus acquirit 47 16; data est provinciis in regis nostri laude (*sic codd.*) penuria 383 25.

in *cum abl. pro in cum acc. finali sensu*:

legit Roma fasces de moenibus Gallicanis, ne in damno suo praecipua contemneret 49 6; quod in civitatis damno committitur, silentio non celatur 191 7.

quanto magis in utilitate rei publicae delectatur expendere 49 26.

pervenit ad nostram conscientiam plura in praedictis urbis praesumptores assumere 95 11.

quanta laude in suburbanis suis Romam traxeris 138 6.

spectaculum in honore (honorem *E*) Dianae repertum 168 26.

instructus redditur animus in futuris, quando praeteritorum commonetur exemplis 171 18.

triticum, quod vos in apparatu (*sic codd.*) exercitus colligere feceramus 382 23.

post verba:

consurgens in rotunditate tumulus 103 22 — dictare anathema in ordine ecclesiastico S 446 8 — erigimus in spe (spem *KEA*) vota marcentia 125 19 — mittere summa in casu 309 11; misistis in fabulis 359 17 — perductus est aer ardore solis in nulla raritate 381 30 — progressa in septentrione 378 30 — prorumpere in caede (caedem *F*) 133 33; *cf.* *s. v.* — susceptus in cogitationum nostrarum participatione 178 13; *contra cf.* 170 12.

post adiectiva:

aptus: ratio in astronomicis rebus et in musicis et in mechanicis et in architectis et in medicinam et ad artem logisticam apta 107 18 — pronus: in amicitia (*sic codd.*) proni, ad odia sumenda difficiles 81 19; *contra* in audaciam pronus 23 21.

adverbialiter dicta:

in fungi modo (in modum antri 262 27, in modum columnarum 317 14, in hostis modum 64 16) 103 24; in sphaerae similitudine (in similitudinem hebdomadis, *nisi quod item similitudine praebent MON*, 106 3) 68 3.

in duplo exolvere (in duplum *vel* quadruplum restituere 119 17. 278 35, in quadruplum exolvere *Ed. Theoderic.* 2. 4) 126 17.

in *cum acc.*:

finali sensu:

victus sum in verecundiam meam 4 31; nonne si a magnis viris talia fugiantur, in verecundiam nostrae mansuetudinis quandam repulsam suscipiunt dignitates? 184 12.

in vituperationem nostram corrumpi, quibus se publica vota subducunt 17 28.

viris labore compertis hoc in praemium damus 38 19.

in votum nostrum cuncta moderatus est 54 24.

quicquid in conceptum alicuius modificationis existit 70 7.

Sirenas in miraculum cantasse 71 22.

in licentiam reparationis accipiuntur potius praemia quam donantur 125 7.

in eis maxime, quae fisci nostri nomine proponuntur, nequaquam calumnia in invidiam regnantis (regnantes *Mommsen*) affligat 128 13.

escas in auxilium humani corporis contri- butas 340 13.

muros in circulum (*cf. s. v.*) fabricasse memoratur P 483 16.

ne in exemplum remaneret S 448 10; in usum fructum rura dare 449 16.

in c. acc.:

adverbialiter dicta:

in commune (s. v.) — in contrarium 127 c.
129 20 — in locum beneficii (muneris 220 2)
60 1. 132 24. 192 26. 220 2. 290 3 — in medium
85 21 — in morem stagni 261 3; 371 20 —
in totum (s. v.) — in speciem columnae 108 27
— in tutum 37 26 — in vicem c. gen. 105 30.
188 16. 317 25. — in caudam (= *retrosum*)
labitur 355 6.

pro in cum abl.:

illud est semper in pretium, quod ad decorem
fuerit exquisitum 17 5; in usum (usu *HGI*)
est viris fortibus feliciter egisse pugnas
384 25.

paternarum laudum in hunc recognoscatis esse
(isse *Mommsen*) vestigium 48 26.

alienos affectus in reverentiam (reuerentia *K*)
non habere 52 4; in usum habeantur eximia
90 16; iam habendus est in iudicum partem,
qui meruit aulicis potestatibus assidere
333 15.

nemo perdidisse se sentit quod in alterum in-
venisse cognoscit 145 6.

praebendarum tenor in species exigitur 165 33.
ut antiqua in nitorem pristinum contineas
204 18.

in eum (*sic codd.*), qui bellicosus creditur,
civilia plus amantur 238 14.

quicquid in subiectos pietatis efficitur 308 16.
non est difficile illum in affectum (affectu *K*)
retinere, qui gratiam constat desideranter
expetere 320 1.

tamquam in speculum purissimum sua prae-
conia mox videret 330 18.

in mentem vestram dulciora remaneant 333 9.
ipsius quodammodo res agitur, cuius in alte-
rum vota complentur 334 3.

sustinemus tales casus, quales nos in alios
(alio *HGI*) indicare non possumus 359 10.

inadibilis P 483 18.

inadiuvatus 102 31.

inardescere ad praesumptiones illicitas 337 23.

inavarus 13 2. 183 18.

incessanter 307 20. 368 9.

incessere: dum curae litorum regias cogitationes
incessenter 292 14.

inchoans = tiro 327 7.

incidere: fluvius aequoris undas incidit 343 19.

incivilis (*cf.* tuitio) 35 23. 39 17. 133 6. 187 7. 203 8.
221 27. 223 18.

incivilitas 120 8. 222 4.

inciviliter 163 28.

inclinatus = victus 73 4. 78 3. 80 28. 105 15. 125 2.
181 27.

inclitus de imperatore 232 6. 312 35; de rege 319 11.
330 21.

inclusio = obsidio 309 23.

inclusus sc. in carcere 354 24.

incoactus exolvere 333 8.

incola 100 26. 127 22. 137 31. 343 2. 27.

incommoda adiecticia v. adiecticius.

incommutabilis 72 30. 167 13.

incompetenter 151 5. 191 33. 218 2. 278 18. 279 5.
S 403 26.

inconcusse 34 10.

inconcussus = salvus 153 18.

incongruo (incongrue *deteriores*) 5 28.

incongruus 127 7. 146 30. 308 30. 310 13.

inconsocius: me inconsocio 299 32.

inconsultus: ne penuria inconsulta fatigentur 149 6;
eo inconsulto S 403 28; inconsulta gravitate 106 26.

inconveniens 289 19.

inconvenienter S 430 8.

incorporare = in bona alicuius redigere 17 14.

incorporeus: incorporea anima 70 18.

incorrupte 377 22.

incorruptibilis 290 33.

inculator rationis 360 9.

inculpabilis 115 29.

inculpabiliter 159 6. 219 24. 345 17. 23. 346 7. 350 16.
361 18. 374 20.

incunctanter 154 18. 155 9. 159 5. 161 8. 257 19.
277 33. 346 24. 379 10.

incuriositas 204 2.

incuriosus = incultus 224 18.

incurrere aliquid 3 8. 5 3. 34 14. 16. 36 28. 39 18. 71
24 *cet.*

incursare: incursantes 196 13.

incursio Burgundionum 384 1, Sueborum 366 2, Wan-
dalorum 15 27.

incursus 79 31.

incurvabilis 317 14.

indago veritatis 26 10.

inde: ne ego inde disputem, unde potest vestrum
iudicare concilium S 444 12.

indebite 25 1. 26 35.

indecenter 150 4.

indefectus 41 15. 102 28.

indeliberatus 208 3. 379 15.

indemnitas: indemne reddere aliquid 376 30.

indemnitas 349 24. S 402 4. 15.

indeprehensibilis 41 5.

indesinenter 68 11. 103 13. 208 28. 259 14. 342 16.

374 2.

indeterminatus 107 27.

indevotus 55 16. 186 20; tributarii indevoti (*v. Gotho-
fred. ad C. Th. I 27 = I 29 Haenel*) 360 16.

*indicativus in interrogatione indirecta pro coniunc-
tivo usurpatus* 19 8. 17. 64 29. 66 20. 80 4. 82 31.

186 18. 205 3. 25. 213 19. 26. 243 16. 291 25. 27.

299 9. 312 7. 319 23 *cet.* S 430 5. — *item in*
oratione obliqua S 429 13. — *indicativus pro con-*

iunctivo hypothetico: si perscrutator conchyliis
sollemniter condidisset apto tempore, acervus
ille imbrem aulicum laxaverat 11 14, evaserat
Caecilii pondus verecundiae, si hunc provectum
saecula priora genuissent 243 14; hoc si voluisses
cum sorore nostra tractare, utique vobis non
potuisset accidere, quia nec fratrem permisisset
(= *permisisset*) laedi nec maritum fecerat (= *fecisset*)
in rebus talibus inveniri 170 20.

indicare tributum 131 19; non indicimus quod ematur
nec ad taxationem trahimus quae necessaria
non habentur 338 2. — quod vobis maerorem
possit indicare, transitum avi nostri nuntiamus
237 12.

indictio:

indictiones numeris definitae in variis leguntur hae:

a. 508—510 indictio I. II. vel III 92 16.

508 ind. I. 23 10.

510 ind. III. 38 4. 115 20.

130 10.

511 ind. IV. 47 31. 85 7.

96 9. 99 16.

515 ind. VIII. 151 7. 160 14.

516 ind. IX. 160 14.

518 ind. XI. 160 14.

520 ind. XIII. 160 14.

522 ind. XV. 160 14.

525 ind. III. 145 11. 167 14.

526 ind. IV. 275 21. 276 14.

277 1. 5. 16. 17.

527 ind. V. 244 27. 276 19.

277 32.

528 ind. VI. 247 15. 249 18.

251 13.

534 ind. XII. 287 28. 290 25.

293 2. 335 14. 336 17.

indictio:

535	ind. XIII.	302 13. 303 15.
349 20. 352 22. 361 7.
536	ind. XIV.	304 28. 305 27.
537	ind. XV.	366 3.
538	ind. I.	374 11. 378 17.

de *formulis* ab indictione et per indictionem *Mommseus praef. p. XXIV disputavit; reliquum erat, ut uno in conspectu omnes loci proponerentur:*

ab indictione: quicquid ab VIII. indictione nuper exempta super tributarium solidum se possessor probaverit intulisse 151 7. praecipimus, ut supra CC solidos et X annonas, quas hactenus acceperunt, a V. feliciter indictione L eis solidos annuos faciat incunctanter adiungi 277 32; ab illa indictione praedictis casis exactionem facies removeri 366 23. — ab indictione *dignitates conferuntur* 145 11. 157 14. 175 29. 176 32. 184 25. 186 6. 189 8. 204 17. 210 6. 211 24. 213 13. 22. 219 20. 247 15. 290 25. 293 2. 304 28. 305 27. 335 14. 336 17. 368 26. de indictione: memoratae species in tot solidos datae pro tributaria functione vobis de praesenti I. indictione reputentur 378 17. ut quicquid possessoribus tributariae functionis per eos nuper videtur adiectum, de IV. indictione non exigant 277 1. — eum male amministrando suscepta usque ad X milia solidorum de indictionibus illa atque illa reliquatorem publicis rationibus extitisse 148 4.

per indictionem: tributa affigere (exigere, inferre, relaxare) per indictionem illam 96 9. 99 16. 130 10. 215 9. 275 21. 276 14. 276 19. 277 5. 16; et ideo illi DCC solidos per illam indictionem de Samnii provincia ex illatione tertia contrade 350 17; comperimus per illam indictionem (comitem) patrimonii nostri praedia in Apulia provincia constituta Thomati libellario titulo commississe 148 1; atque ideo, quod feliciter dictum sit, per indictionem I. in dioecesi tua possessorem te praecipimus ammonere, ut trina illatione servata assem tributarium devotus exolvat 374 11. — per indictionem *formula in dignitatibus conferendis sollemnis* 38 4. 47 31. 85 7. 115 20. 167 14. 174 22. 178 5. 179 8. 180 15. 181 17. 182 22. 183 18. 191 6. 193 24. 194 5. 195 5. 28. 196 20. 201 21. 202 14. 203 31. 206 8. 29. 207 33. 208 29. 209 17. 28. 210 23. 211 10. 212 28. 215 9. 23. 216 6. 33. 217 8. 19. 244 27. 249 18. 251 13. 274 6. 287 28. 302 13. 303 15. 359 22.

indictione: et ideo, quod feliciter dictum sit, indictione XII. per dioecesi dicationis tuae possessorem te praecipimus ammonere, ut compleat functionem 336 17.

indictionis illius damna 277 17, discussio 92 16, fiscus 366 2, rationes 349 20. 352 22, reliqua 23 10, siliquatici titulus 160 14, summa 367 30, tributa 361 7. 366 5.

indigena: indigenae naves 154 2; indigena ubertas 353 6.

indigentia 24 25. 191 15. 334 9. 337 32. 353 8. 384 21. 385 4.

indigere c. *acc.* 54 28. 237 29.

indignatio: nostrae indignationes 307 8.

indisciplinatio 202 29.

indiscusse S 448 12.

indiscussus 137 5. S 424 18. 425 10. 20.

indisputabile testimonium 377 28.

indissociabiliter S 431 8.

indivisus: omnes a casibus suis indivisos esse voluerunt 345 10.

indoles = *progenies* 46 11. 83 10.

indomabilis 316 28.

indubitanter 19 12. 154 26. 233 11. 22. 275 1. 297 20. 305 6.

indulgentia = *remissio poenae* 66 21. 28. 271 5. XI 40. 353 30. — = *remissio tributorum* 368 1. 382 29. — = *largitio frumenti* 314 32. 383 10. — indulgentia nostra v. rex.

indulgere (= *concedere*) *alicui aliquid* 30 4; indulgere *dignitatem alicui* 39 5. 83 8; indulgere beneficia 276 24 cf. 85 3; divinitas supplicationibus vestris tempora tribuat, quibus superna gratia praedicetur indulta 332 8; indulta beneficia 101 5, indultae compensationes 187 2, copia indulta 379 33, indulta executio 283 14, indulta securitas 218 30; indulta = *beneficia* 26 17. — illi fiscum illius indictionis serenitas regalis indulsit (= *remisit*) 366 3.

indultu regali 343 1.

indurare: indurata (= *inveterata*) crimina 194 3.

industriose 143 9.

industriosus 262 11. 272 33. 314 23.

indutiae = *commeatus a rege concessus* 90 18. 21. 136 17. 220 27. 30. — = *dilatio debitorum solventium* 67 17. 161 34. 361 10.

indutus *syn.* vestis 194 9.

ineffabilis 207 28. 363 4.

inefficax 60 3. 301 28. S 446 5.

inelaboratus 259 25.

ineluctabilis necessitas 223 13. 227 4.

inemptus = *incorruptus* 3 5. 350 21.

inexpertus *opp.* probatissimus 145 13.

inextricabilis potentia naturae 102 29.

infamia: crimen (nota 280 27, poena 315 24) infamiae 102 8. 280 27. 315 24 cf. 256 22.

infastiditus 167 33.

infatigabilis 28 9. 54 23. 55 23. 95 7 *cf.* P 466 14.

infectus = *intinctus* 11 20; *opp.* mundus 219 10. — *opp.* arte compositus 369 29; caelestis animae substantia ad infecta (*nihil excidit*) et purissima quaeque laetatur 373 3.

inferior fortuna *opp.* potentes 132 7; inferior gradu magistratus 145 36; inferior (*cf.* superior) *officialis* 335 12.

inferre tributum (functionem, pensionem, sextarium *cf.*) *vel absolute* inferre = *fisco debitum solvere* 22 7. 9. 23 8. 56 16. 59 24. 60 22. 61 12. 63 29. 92 18. 135 25. 148 15. 151 8. 163 1. 165 10. 20. 166 4. 6. 215 2. 276 13. 277 5. 336 9. 360 18. 361 8. 366 2. 18. 367 18. 370 13. 374 11 *cf.* 276 17; illatum *sc.* tributum 151 7.

infinitivus substantivi loco:

Romani regni unum velle, una semper opinio sit 10 25; 55 31. 138 36. 143 18. 188 25. 190 5. 201 19 *cf.* 98 2; non est velle Romanum 133 30; mentis nostrae velle 178 18; velle nostrum antiquorum principum est voluntas 303 11. non sit coniunctum negotium perdere cum perire 91 16.

cui posse concedimus 183 3 *cf.* 98 2.

pensabit loqui tuum dominantis examen 183 10. nostrum dare (*syn.* dona regalia) nobilitas est 278 5.

infinitivus:

accusativus cum infinitivo pendet ab:

absurdum est 252 32; acerbum est 66 5; arduum est 178 19. P 465 6; certum est; contrarium est 56 23; credibile facere 85 22; desiderabile est 317 3; dignum est 25 16; facile est 86 1. 115 19; gratum est; iniquum est; magnum est 85 10; mirum est; miserabile est v. turpe; perniciosum est 242 24; pulchrius est; rarum est 184 8; turpe et miserabile (*sc.* est) 95 16;

*infinitivus:**accusativus cum inf. pendet ab:*

quale videtur *v.* qualis; vituperabile est 171 2.

adquiescere 137 4. 378 4; aestimare 23 7. 38 12. 121 18 *cet.*; amare 61 28; non ambigere 90 30. 192 31. P 475 3; amplecti libenter 31 2; asserere 56 26. 120 2. 243 14. 272 15. 382 18; causari (*s. v.*); clamare (*s. v.*); congaudere (*s. v.*); congemiscere (*s. v.*); conqueri (*s. v.*); delectari 100 15; deplorare (*s. v.*); depromere (*s. v.*); designare 62 9; detestari 50 23. 60 14; diiudicare 195 31. 329 8. 334 2; erubescere 29 27. 177 4; facere 12 3. 11. 14 26. 16 12. 18 5. 20 12. 22 7. 28 13. 32 18. 33 15. 34 28. 40 8. 22. 41 1. 23. 47 14. 50 20. 51 17. 24. 54 5. 61 23. 63 2. 66 11. 67 14. 16. 20. 70 12. 22. 28. 72 7. 8. 83 11. 23. 86 16. 93 27. 96 23. 100 31 *cet.* P 470 13. 476 19. S 420 22. 422 23. 424 12 *cet.*; ferre (*s. v.*); festinare 299 33; gratulari (*s. v.*); ingemiscere 83 24. 129 18. 278 24. 361 10. 374 13; inspicere (*s. v.*); intimare (*s. v.*); intueri 65 16; invitare 34 2; iungere (= *addere*) 119 7; mandare S 444 7; niti 98 27; nosse (= *scire*) 4 11. 26 14. 61 15. 33. 66 21. 27. 67 6. 70 4. 82 5. 98 17. 118 23. 133 25. 152 35 *cet.* P 470 14. S 446 17; obstupescere (*s. v.*); optare 221 2; percipere 328 33; perferre 37 29. 119 12. 283 9. 360 16; permittere 27 17. 135 15. 187 11. 195 12. 301 23; permoveri 33 24; persuadere (= *suadere*) 72 19. 83 29; petere 49 23; praesumere (*s. v.*); pulsare (*s. v.*); recognoscere 48 26; respicere (*s. v.*); retinere (*s. v.*); sancire 147 13. S 447 23; stupere 38 25. 85 5. 137 19. 170 10 *cet.*; stupescere 261 7; suggerere 53 2. 101 10. 102 20. 104 22. 129 27. 133 17 *cet.* S 427 1; supplicare (*s. v.*); suspirare 65 28. 168 25. 344 27. 367 16. aequitas est 194 19; bonum (inutile *b.* 338 7, rarum *b.* 328 11) est 328 11. 338 7; commoditas: haec est vitae gloriosa commoditas 13 19; commodum tuum est 208 12; felicitas est 104 15; genus compendii, culpa est (*et similia v. genus*); memorabilis triumphus est 73 8; pudenda cum stupore diversitas est S 422 5; in rumoris ore est 48 9; spes est certa remedii 119 23; voti nostri est (*v. votum*).

claret 79 18. 282 6; congruit (= *decet*) 90 28; contingit 4 16. 25. 26 32. 37 25. 56 18. 72 7. 78 12. 79 27. 81 21. 125 31 *cet.* P 476 3; datum est (*v. dare*); inventum est utiliter 70 31; legitur 261 11; occurritur (*s. v.*); prodest 332 15; proficit 67 19; provenit usu 144 13; sufficit 48 24. 66 1. 73 9. 10 *cet.*; suggeritur 29 11. 161 31; suggestionem ad nos pervenit 122 18.

nudus infinitivus pendet ab:

adiacet *alicui* (*s. v.*); datur (*s. v.*); delectat *vel* delectat *aliquem* 19 15. 31 23. 32 2. 66 18. 67 24. 70 12. 82 9. 88 2. 103 30. 160 11. 196 8 *cet.* *cf.* P 478 3; imminet *alicui* (*s. v.*); imponitur *alicui* 192 8. 317 24; incumbit *alicui* 326 13; insitum est *alicui* 35 7; oblectat *aliquem* 13 13; vacat 210 19. adquiescere 308 30. 353 4; affectare 222 29. 282 27; amare 92 13. 337 23; ambigere 4 30; ambire 259 18; amplecti libenter 49 14; assumere 4 19. 135 23. 156 15. 207 26; compellere 210 29. 335 9 *cet.*; deligere 65 11. 105 12. 183 26. 260 23. 298 31. 300 19; deproperare (*s. v.*); despiciere 20 10. 53 5. 308 29. 361 33; detrectare 24 29. 300 8; differre 30 32. 63 15 *cet.*; dignari; disponere (*s. v.*); eligere 16 10. 38 21. 71 24. 135 11. 149 23. 151 17. 203 10. 260 28. 284 12. 285 28. 297 5. 329 22. 354 30. P 473 4. 18; erubescere 108 10; ferre (*s. v.*); festinare 93 19.

*infinitivus:**nudus infinitivus pendet ab:*

136 20. 155 22. 158 28. 164 20. 35. 168 20. 193 10 *cet.* P 474 7; formidare 290 17; gratulari (*s. v.*); gravare (*s. v.*); ignorare 68 3. 125 26; indigere 36 6. 274 29; instituere 193 28; nescire 20 17. 33 2. 37 25. 54 13. 15. 67 26 *cet.* P 470 12; niti *saepe*; nosse (= *scire*) 4 11. 51 5. 60 10. 73 13. 92 9. 114 18. 118 10. 148 22 *cet.*; pati 85 20; perferre 384 27; perquirere 41 21; praesumere (*s. v.*); praevalere 19 10. 30. 39 28. 41 16. 69 23. 70 19. 20. 72 12. 30. 109 13. 122 11. 193 10. 17. 241 14. 317 29. 367 21. 369 29; promerere 16 2. 39 2. 332 4; promittere 319 10; renuere 16 24; retractare 348 27; suscipere 5 10. ambitus infatigabilis nobis erit 28 10; ars est *alicuius* 97 1; aucupatio turpis est 341 16; commodum grande est 117 9; cordi est *alicuius vel alicui* (*v. cor*); desiderium est *alicui* 103 30; fastidium est *alicui* 4 11; finis est *alicuius* 226 21; fructus est 202 22; gaudium est *alicui* 27 20; genus felicitatis, furoris est (*et similia v. genus*); incitamentum est *alicuius rei* 345 8; instar est *alicuius rei* (*s. v.*); miraculum est 205 17. 328 17. 340 23 *cf.* P 478 20; poena sit 90 9; praconium est 105 18. 114 25. 188 19; propositi nostri est (*s. v.*); reverentia est 328 17; ritus beluarum est 42 14. 164 25; securitas certa est 381 8; signum est *alicuius rei* 15 2; studii nostri est 55 2; studium dare 269 3; tormentum non parvum est 339 11; velle: non est velle Romanum ambire incendium 133 30; votum est (*s. v.*); usus est *alicui* 40 20; in usum est *alicui* 384 25. carum est *alicui* 105 8; congruum est 320 10; deforme est *alicui* 338 14; foedum est 118 27; grave est 17 17; inefficax est 301 28; laudabile est 54 21. 116 10; lautum est 336 11; liberum habere vult 339 2; nimium est P 465 4; novum est 116 23; praconiale est 231 7; primum est 100 26; rarum est 146 2. 378 22; rationabile ducere 246 14; verecundum est *alicui* (= *dedit*) 385 13; vituperabile est 335 12.

nudus infinitivus pendet a passivis (cf. Mommsen ad Iordan. s. v. nosci):

adverti 359 7; aestimari 20 19. 41 27. 47 8. 83 12. 133 19 *cet.* *cf.* ad P 484 1; agnosci 246 24; ambigi 41 27; argui: in quibus arguimini (peccare *recte add. E*) 127 3; *cf.* aspicere; asseri 17 18. 189 30; *cf.* celebrare; comprobari 107 13. P 470 10; cerni 130 7. 167 25; cogi 3 19; declarari 10 23; delectari 49 27. 273 22; deprehendi 10 4. 161 19. 280 1. 27 *cet.*; desiderari 189 2; dinosci 41 23. 115 5. 182 12. 189 22 *cet.* P 483 1; doceri 65 25. 101 13. 151 12. 327 18; dubitari 380 21; ferri (*s. v.*); formidari 222 3. 351 14; gravari (*s. v.*); insinuari 314 3; intimari 165 18; inveniri 326 27. P 480 14; iudicari 32 28. 65 18 *cet.*; legi 138 21. 144 2. 270 30. 285 11. 300 30. 372 15. 385 20; monstrari 93 20. 94 12 *cet.* S 447 15; nosci 19 7. 42 7. 49 32. 67 16. 97 19. 99 17. 105 11 *cet.* P 475 15; optari 376 11. 16; perhiberi 122 20. 157 32. 345 17. P 483 21; permitti 80 15. 90 11. 150 19. 167 25. 227 13. 351 4; praecipitari 385 11; praedicari *cf.* 332 8; praeponi 368 11; probari 5 24. 81 12. 20. 103 28. 118 7 *cet.* P 474 17. 479 18. 480 19. S 448 2; promitti *cf.* 224 9; quaeri 60 19. 108 27; referri 70 31. 95 27. S 425 23; reperiri 303 5. 363 1; sentiri 16 28. 68 27. 102 29. 179 36. 181 35. 185 23. 204 4. 209 28. 210 31. 216 5. 236 24. 301 29. 303 18. 316 11. 318 8. 360 20. 372 3; sini 336 12; suggeri 28 12. 53 8. 66 7.

infinitivus:

nudus inf. pendet a passivis:
129 10. 135 22. 151 19. 157 34. 164 33. 165 32.
344 5; urgeri 378 20.
infirmus; infirmi (*aliter* 148 30) *opp.* potentes 22 14.
60 5. 88 20. 360 10.
inflexio *membrorum* 316 7.
infligere plagam 126 19, detrimenta (iniuriam, exilium, *sim.*) *absolute vel alicui* 29 21. 35 15. 59 28.
103 6. 115 4. 319 22. 341 14 *cf.* 30 17.
influire (*intransitive* 258 26. 27. 336 3) *transitive (cf. defluere, refluere)* 106 8.
influcere: lac non guttis impluit, sed quibusdam repentinis torrentibus influcit 369 12.
informare: ex omnibus vestris informate sententiis, quae in concilio recitentur S 403 22.
infringere 137 24.
infulae:
comitivae privatarum 86 14.
curules infulae 46 19.
magisteriae dignitatis 20 26.
patriciatus 81 30.
praefecturae praetorianae 176 5.
praefecturae urbanae (urbanae dignitatis 274 7) 85 8. 274 7.
infundere = *ingerere, insinuare* 12 25. 14 14. 49 3. 221 11. 237 24.
infusio 69 7. 316 4. 354 15.
ingemiscere (*cf. infinitiv.*) *aliquid* 120 1; *aliqua re* 102 10.
ingenuitas (*v. Dahn III 53*) 174 20. ingenuus 30 29. 32 18. 160 1. 166 13. 181 35. 283 6. 284 13.
ingerere periculum 240 15. 22. — = *insinuare* 310 24. S 429 10; ingesta petitio 58 12.
ingratitude = *ingratus animus* 148 22. 248 22. 342 26. — = *indignatio* 30 33.
ingravanter S 419 18.
ingravare *aliquem vel aliquem aliqua re (inprimis tributarium census onere)* 4 6. 90 1. 131 12. 166 2. 193 35. 279 28. 312 2. 344 23.
ingressus portarum 374 31.
inhaerere obsequiis 312 22; sedibus propriis P 470 4.
inhalare *alicui aliquid* 68 23.
inhicare praediae S 449 2.
inhonore 190 26.
inimicus = *diabolus* 72 3. — quod legibus probatur inimicum 193 26 *cet.*; S 428 13. 19.
initiatu auspiciis 91 7. P 468 14.
initium: principis (regnantium 236 24) initia 236 24. 257 22; initia nostra 245 2. 277 14; inter initia (*sc. regni*) 235 3. 245 7.
iniunctio: principalis iniunctio 215 8.
iniungere = *ubere* 121 29. 148 22. 214 14. 379 10; iniuncta 59 9. 123 22. 26. 148 22. 154 26. 155 11. 186 27. 207 9. 360 8.
iniuriare *aliquem* 318 7. 368 18.
iniuriose 363 13.
innocue = *sine periculo* 376 12.
innotescere (*communi sensu* 237 2 *cet.*) *transitive* 27 19.
innovare 69 11. 139 20. 22. 195 22. 211 23.
innovatio regis 247 13.
innoxie 292 19.
innubilare 331 14.
inoffense 350 3.
inoffensus iudex *opp.* errans 332 16.
inolescere: usus inoleverat 381 6; consuetudines inolitae 91 15.
inquietudo = *molestia* 256 14. 366 26.
inquinantum 335 21.
inquirere *syn.* exigere 96 14.
inquisitio = *examen iudicis* 96 5. 182 20. 314 7. 315 13.
inquisitor 182 5. 189 5.
inr- v. irr-
insaevire 35 9.

insaporare vina permixtionibus marinis 363 1.

inscriptio = *accusatio* 188 8.

insecutio = *persecutio* 319 20.

insedere v. insidere.

insensatus 41 25.

insensibilis: insensibilia 70 19. 316 12.

insensualis 72 8.

inserere: insertus stirpe regia 242 6; mare supernum atque infernum insertis (= *consertis*) frontibus adunatum 371 22.

insibilare = *sibilum edere* 40 28.

insidere: qua moderatione praetoriano culmini locatus insederit 14 23; nostris animis gloriosis actionibus insederunt 93 24. — viscum ales non insidet 355 3; quo videbatur insedere cornipede P 475 6.

insidiari: insidiantes 129 24. 207 1. 210 25.

insignia: bellica (bellorum 121 22) insignia 121 22.

163 6; benignitatis insignia 48 17; aulicae famae

insignia 245 24; litterarum insignia 82 27. — *Sub singulis honoribus quaere:*

insignia consularitatis.

consulatus.

magisteriae dignitatis.

patriciatus.

praefecturae praetorianae.

quaesturae.

spectabilitatis.

insinuare *alicui aliquid (cf. infinitiv.)* 73 21. 78 19. 170 26. 297 18. 312 18. 314 3. 320 7; insinuata petitio 25 12.

insinuatio = *petitio vel relatio ad regem missa* 11 6. 24 28. 120 7. 161 31. 214 5.

insolens: metum nostri pro parvulis insolentibus opponamus (*cf. minoribus solacium ferat, insolentibus severitatem obiciat* 97 10) 17 27.

insolescere = *superbire* 203 34. 301 15 *cet.*

insolubiliter P 465 14.

insonare (*cf. coniugat.*) *transitive* 181 25. 236 26.

inspectio 72 27. 270 31.

inspector meritorum Theodericus 244 1; inspector praefectorius 314 7.

insperate 206 4.

inspicere (= *examinare*) negotium 134 25; 150 32.

— probitas inspecta (= *perspecta*) 46 19. 157 4. —

prudenter inspexit (= *providit*) antiquitas provinciarum dignitates annua successione reparari 202 6.

inspirare: factum, quod deus inspiraverat S 431 4; deo nobis inspirante 152 23. 170 7.

inspiratio: caelestis inspiratio S 431 11.

instantia = *impulsus, compulsio* 47 22. 78 8. 103 20. 366 28.

instar: si porta semper obserata sit, instar est carceris 218 1; laesionis (proditionis 214 10) instar est *sequente infinitivo* 214 10. 309 6; iniquum est et sacrilegii instar, ut S 446 29; instar nostrae geritis dignitatis 339 33, instar eius, cui medentur, sustinent passionis 340 26.

instare (*cf. compellere*): te instante 29 18.

instaurare vires effetas 340 21; instaurata nominis dignitas 304 22.

instituere illum primicerium exceptorum 347 2.

institutio (nostrae institutiones 86 3) 85 24. 86 3.

114 7. 116 2. 119 33. 153 22; divina (divinarum legum 225 18) institutio 225 18. 226 1.

institutor 138 9. 239 19. 245 5.

institutum (bonum, laudabile, praeclarum *cet.* institutum) *vel* instituta *syn.* propositum 16 8. 10.

24 7. 38 2. 46 19. 57 1. 63 20. 82 1. 5. 86 29. 91 26.

132 10. 133 28. 167 5. 15. 180 32. 185 7. 186 1. 188 28.

209 13. 210 5. 247 15. 253 9. 289 27. 359 14. 374 4.

— Iudaica instituta 128 33.

instructio 26 8. 189 4. 212 22. 277 2. 301 4. S 432 1.

instructor parietum 204 30.

instruere: quod vos poterit instruere ad p. ū. data praeceptio 31 30; illustrem magnificentiam tuam duximus instruendam 61 6; 123 23. 182 29. 366 3. 379 25. — ad nostrum comitatum instructam (instructam iure 150 7, instructam legibus 134 26) personam destinate 56 30. 98 3. 132 3. 134 26. 150 7 cf. 29 17. 135 10.
instrumentum: instrumentis factis sollemniter domum comparare 101 8.
insubidus 37.
insudare (= *incumbere*) *alicui rei* 4 6. 49 32. 64 2. 145 33. 249 4.
insularis 380 17.
insultare *absolute* = *superbire* 32 13. 61 29. 101 25. 106 28. 153 23. 203 25.
insurgere hostibus 159 11.
intendere ad bella 20 10. — cruentae mentis causam intendere 35 15; si crimen, quod intenditur, fuerit comprobatum 124 10. — intendere = *intueri* (intendere oculorum est *expos. in ps. 16, 1 p. 55*, 'intende' dictum est, ut hominem peruentem de caelo miseratus aspiceret *ib. ps. 44, 5 p. 151*, cf. *Maffei ad compl. p. 263*) 26 29. 82 32. 191 10. 194 7. 254 28. 318 9. 344 21. 360 2. P 480 21 (cf. *strabus*).
intentare: intentata = *crimen* 128 19. 160 22.
intentio = *attentio animi* 5 1. 14 2. — = *consilium, proprie pravam consilium (contentio)* 23 12. 31 14. 80 27. 91 17. 107 1. 127 31. 134 13. 161 27. 280 9. 359 8. 377 6. E 390 *ep.* 2 29. S 421 16. — intentio (*adversarii*) = *crimen* 18 5. 56 31. 98 4. 124 4. 132 4. 22.
intercessio (intercessionibus 282 6) 242 4. 282 6.
intercipere (= *removere*) moras 348 20.
interdicere: interdicta 315 24. 365 14.
interdictio aquarum 259 4.
interesse (interest utilitatis publicae ratio 219 26, nec interest talibus an sumere cibum an sustinere ieiunium 340 14): is cuius (si quis cuius 286 33, hi quorum 366 22, ii quorum 146 33. 225 14. 286 24. 334 5. 385 26, ipsi quorum 210 7, aulicae potestates quorum 268 23) interest = *competens* 146 33. 210 7. 225 14. 268 23. 286 24. 33. 334 5. 366 22. 377 20. 385 26.
interiectio pontium 375 16.
interminari *alicui* 80 29.
interminatio 365 12.
interpellans = *supplex* 107 6. 166 24. 290 2. 328 24.
interpellatio 3 15. 285 10. interpellator 189 29.
interpositio sacramenti (iurisiurandi 285 2) 234 10. 235 19. 285 2.
interpres 328 24; legum interpretes 145 18.
interpretatio 101 6. 102 7.
interpretum = *lucrum inter emptionem et venditionem* 61 7.
interrogatio 24 8. 377 7.
intestatus 157 33.
intimare *alicui aliquid* 79 19. 166 27. 189 27. 232 9. 267 19. 281 4. 6. 287 3. 298 16. S 444 9 cf. 320 8; clementiae nostrae sensibus intimata conquestio 161 11; intimamus serenissimo domino, quia S 423 8; intimare litteris *alicui aliquid* E 389 *ep.* 1 5; intimare *sequente acc. c. inf.* 52 5. 124 23. S 429 10.
intingere comas serici in rubicundis fontibus 11 23.
intonare iura malis moribus 364 21.
intrare cogitationes (notitiam 119 13) 25 9. 119 13; in curiam 253 21.
intremiscere *aliquid* 364 22.
intremulus = *non tremulus* 376 4.
introducere: introducamur in vestram mentem 231 19; introductum est (= *nos est*), ut 25 13.
introductionem illius rei officium vestrum celebrato ex more 367 13.
introidre = *prodire in scaenam* 32 23.

introitus potionum 317 1.
intuitus: aequitatis (amoris vestri 21 13, humanitatis 148 13, pietatis 150 14) intuitu 21 13. 148 13. 150 14. 373 22; divinitatis intuitu 63 14.
intusus = *maceratus* 11 11.
invadere: invadite (*per lusum verborum subsignificatur usurpatio*) perusores, insequimini persequentibus 364 25. — = *usurpare* 28 13. 119 15. 150 4. 182 16; invasa 258 4.
invalidus: scriptura evidentissimis documentis constat invalida S 447 17.
invasor 283 9. 329 8.
inventio copiae 135 3.
invidus *alicuius rei* 62 15.
invigilare *absolute* 65 11. 94 22. 181 2. 210 29. 290 33.
inviolabiliter 233 21.
invitatrix 352 11.
innumbrare *translate* P 467 17.
inundatio podagrae 315 32.
inurere poena infamiae *aliquem* 280 27; 315 24.
ipse = *is aut abundanter ad verbum ut pronomen tertiae personae additum* 3 6. 19 7. 32 28 *cet.* 332 6. 334 31. 32. 344 13. 351 10. 380 28 *cet.* S 422 19. 429 9. 430 5.
irradiare *aliqua re (intransitive)* 82 18. 249 28.
irrationabilis = *iniquus* 16 22. 97 22.
irrationabiliter 20 8. 56 26. 160 8. 163 30. 195 27. 372 16.
irreligiosus 182 8.
inremissibilis 368 4.
inremuneratus 55 5. 56 7. 62 9. 184 7. 14. 202 24. 215 17. 219 24. 30. 247 31.
irretire latronum versutias 207 4.
inreverenter 255 13.
irrite 15 14. 93 10. 217 11. 361 11.
irrogare dispendia (iniuriam 32 16) *alicui* 32 16. 151 15.
inroratio 371 17.
inruere *absolute* = *impetum facere* S 429 2.
iste *elative*: iste honor 243 13; orbis iste Romanus 303 28. — ille . . iste 169 20. 179 27. 248 13. 252 7. 354 29. 364 4. 20. 385 23.
ita prospera concertatio (cf. quasi) 384 7; *similiter ad adverbium accedit* 41 27. 107 15. 143 9. 206 3. 302 10.
itaque *post primum enuntiati vocabulum ponitur, praeterquam quod repellitur in secundum vel adeo tertium locum, ubi Cassiodorus arte cohaerentia (ut puta vir spectabilis 36 15, difficile non est 247 26) noluit dirimere.*
iterum (*abundanter iterum ex alia parte* 359 11) = *e contrario* 35 24. 69 2. 105 16. 218 1. 31. 227 3. 16. 248 21. 255 29 (*sic codd.*). 329 6. 359 11. 361 10. 373 2. 374 14.
iubere *alicui (sententia finali non sequente)* 11 28. 376 27 (*ubi interpungendum ut cui providus dominator iussit ad subitum, eius etiam urgeret egressum*). — *iubere de praefecto praetorio* 336 2. 32. 362 28 cf. 379 11. 383 2.
iucundare 70 13.
iudex = *magistratus iurisdictionem habens (opp. privatus, miles, executor, prior sc. officii, vices agens cet.)*: 3 21. 4 7. 16 3. 62 14. 86 17. 90 13. 91 21. 146 17. 155 29. 175 2. 176 29. 177 9. 25. 178 12. 180 26. 183 20. 185 32. 186 23. 26. 32. 188 2. 190 7. 207 13. 217 17. 218 20. 224 3. 245 23. 246 21. 247 19. 248 23. 249 2. 14. 250 30. 251 24. 289 23. 303 9. 315 2. 331 29. 333 15. 335 3. 351 25. 359 3. 5. 18. 21. 360 3. 362 6. 365 8; aliis iudicibus provinciarum committatur exactio (*sc. praefecto praetorio*), aliis privati aerarii custodia delegetur (*sc. comitibus privatarum et patrimonii*): hic (*apud quaestorem*) aulicae famae insignia reponuntur 245 23; alios iudices etiam non rogantes evehimus, consules autem sperantes tantummodo promovemus 175 2;

iudex:

alii iudices optemperant residuis virtutibus regnatoris: haec (*dignitas comitivae sacrarum*) sola est, quae tantummodo serviat ad momenta pietatis 180 26; privatus (voluntarius 248 26) iudex is qui a rege non electus munus publicum sua sponte administrat 248 25, 26; cf. iudicans 145 34, 175 16, 217 14. — magistratus singuli ii, quibus iudicis nomen a Cassiodoro inditur, sunt:

comes archiatrorum 191 25; aliter medicus appellatur iudex salutis 16 26.

comes patrimonii (iudex tanti apparatus et epularum 183 39) 183 18, 39, 245 24.

comes privatarum 244 8, 245 24.

comes rei militaris cf. infra sub consularibus.

comes sacrarum cf. 180 26.

consul cf. 175 2, 193 3.

consulares, praesides, rectores (praefectus praetorio, vicarius Galliarum quaerantur suis locis) proprie appellantur:

iudices provinciarum (provinciarum iudices 59 21, 176 12, 21, 181 7) 59 21, 176 12, 21, 181 7, IX 20, XI 7, 9, XII 2.

iudex Romanus (opp. comes Gothorum) 151 18, provinciales iudices 60 17, 63 2.

ordinarii iudices (opp. comites rei militaris) 279 8, 284 32.

iudices absolute 13 6, 10, 14 15, 20, 151 22, 179 37, 193 34, 194 19, 203 5, 11, VII 20, 215 10, 268 31, 283 13, 284 26, 285 21, 339 32, 353 17, 359 24, 360 17, 31, 364 21, 373 19; comites civitatum et provinciarum quamquam et ipsi nominantur iudices 91 21, 92 5, 194 32, 196 2, 4, 5, 16, 18, 22, 23, 28, 203 17, 212 28, 216 1, 5, 6, 27, 217 23, 275 10 et semel una cum iudicibus provinciarum Romanis significantur sub communi nomine iudices provinciae 151 14, distinguuntur tamen a Romanis iudicibus ordinariis.

magister officiorum: egisti rerum domino iudicem familiarem 290 19.

praefectus praetorio 13 15, 93 15, 30, 251 20, 290 35, 332 15, 16, 333 3, 335 7, 17, 337 28, 31, 338 7, 20, 23, 346 16, 348 18, 350 19, 25, 28, 353 25, 30, 365 20, 379 18.

praefectus urbis 38 13, 86 7, 274 9, quaestor 302 24 cf. 245 24, 249 14, 303 9, rector decuriarum 156 1.

tribunus voluptatum 209 4 cf. 191 26, vicarius praefectorum Galliarum 88 1.

iudicare: iudicans (de rege 97 3, ut iudex 179 15, 183 29, 244 6, 254 19) = iudex (quod vide) 35 3, 145 34, 146 20, 175 16, 217 14, 276 23, 348 14. — iudicatum (iudicata 130 32) = iudicium 130 28, 32. — iudicanda = iudicium, munus publicum 126 25; = iudiciaria, iudice digna 242 22.

iudicatio synhodi S 426 16.

iudicialis: secretum iudiciale (i. e. praefecti praetorio) 347 12.

iudiciarius = ad iudicium vel iudicem (i. e. magistratum) spectans: absit a iudiciariis mentibus aliquid profanum 21 7; talem virum non decuit iustitiam petere, sed docere: quia iudiciaria virtus est linguae bonis abundare 303 7; qua de re aequitatis intuitu, civitas nostra, relevare (imperativus passivi est nec quidquam excidit): iudiciarium est, quod tibi referimus, non remissum (i. e. ius commune tibi reddo, non offero beneficium) 373 23.

iudicium:

iudicium (syn. forum) competens 160 23; iudicia publica E 390 ep. 5 4; iudicia (comitum provinciarum) per universos fines Italiae distributa 285 26 cf. 203 11; iudicium comitis (Annae 16 20, Cumigasti 258 1, Duda 126 19, Gildila 126 19, 217 14, 218 15, 219 3, 220 3, 221 13, 222 12, 223 13, 224 14, 225 15, 226 16, 227 17, 228 18, 229 19, 230 20, 231 21, 232 22, 233 23, 234 24, 235 25, 236 26, 237 27, 238 28, 239 29, 240 30, 241 31, 242 32, 243 33, 244 34, 245 35, 246 36, 247 37, 248 38, 249 39, 250 40, 251 41, 252 42, 253 43, 254 44, 255 45, 256 46, 257 47, 258 48, 259 49, 260 50, 261 51, 262 52, 263 53, 264 54, 265 55, 266 56, 267 57, 268 58, 269 59, 270 60, 271 61, 272 62, 273 63, 274 64, 275 65, 276 66, 277 67, 278 68, 279 69, 280 70, 281 71, 282 72, 283 73, 284 74, 285 75, 286 76, 287 77, 288 78, 289 79, 290 80, 291 81, 292 82, 293 83, 294 84, 295 85, 296 86, 297 87, 298 88, 299 89, 300 90, 301 91, 302 92, 303 93, 304 94, 305 95, 306 96, 307 97, 308 98, 309 99, 310 100, 311 101, 312 102, 313 103, 314 104, 315 105, 316 106, 317 107, 318 108, 319 109, 320 110, 321 111, 322 112, 323 113, 324 114, 325 115, 326 116, 327 117, 328 118, 329 119, 330 120, 331 121, 332 122, 333 123, 334 124, 335 125, 336 126, 337 127, 338 128, 339 129, 340 130, 341 131, 342 132, 343 133, 344 134, 345 135, 346 136, 347 137, 348 138, 349 139, 350 140, 351 141, 352 142, 353 143, 354 144, 355 145, 356 146, 357 147, 358 148, 359 149, 360 150, 361 151, 362 152, 363 153, 364 154, 365 155, 366 156, 367 157, 368 158, 369 159, 370 160, 371 161, 372 162, 373 163, 374 164, 375 165, 376 166, 377 167, 378 168, 379 169, 380 170, 381 171, 382 172, 383 173, 384 174, 385 175, 386 176, 387 177, 388 178, 389 179, 390 180, 391 181, 392 182, 393 183, 394 184, 395 185, 396 186, 397 187, 398 188, 399 189, 400 190, 401 191, 402 192, 403 193, 404 194, 405 195, 406 196, 407 197, 408 198, 409 199, 410 200, 411 201, 412 202, 413 203, 414 204, 415 205, 416 206, 417 207, 418 208, 419 209, 420 210, 421 211, 422 212, 423 213, 424 214, 425 215, 426 216, 427 217, 428 218, 429 219, 430 220, 431 221, 432 222, 433 223, 434 224, 435 225, 436 226, 437 227, 438 228, 439 229, 440 230, 441 231, 442 232, 443 233, 444 234, 445 235, 446 236, 447 237, 448 238, 449 239, 450 240, 451 241, 452 242, 453 243, 454 244, 455 245, 456 246, 457 247, 458 248, 459 249, 460 250, 461 251, 462 252, 463 253, 464 254, 465 255, 466 256, 467 257, 468 258, 469 259, 470 260, 471 261, 472 262, 473 263, 474 264, 475 265, 476 266, 477 267, 478 268, 479 269, 480 270, 481 271, 482 272, 483 273, 484 274, 485 275, 486 276, 487 277, 488 278, 489 279, 490 280, 491 281, 492 282, 493 283, 494 284, 495 285, 496 286, 497 287, 498 288, 499 289, 500 290, 501 291, 502 292, 503 293, 504 294, 505 295, 506 296, 507 297, 508 298, 509 299, 510 300, 511 301, 512 302, 513 303, 514 304, 515 305, 516 306, 517 307, 518 308, 519 309, 520 310, 521 311, 522 312, 523 313, 524 314, 525 315, 526 316, 527 317, 528 318, 529 319, 530 320, 531 321, 532 322, 533 323, 534 324, 535 325, 536 326, 537 327, 538 328, 539 329, 540 330, 541 331, 542 332, 543 333, 544 334, 545 335, 546 336, 547 337, 548 338, 549 339, 550 340, 551 341, 552 342, 553 343, 554 344, 555 345, 556 346, 557 347, 558 348, 559 349, 560 350, 561 351, 562 352, 563 353, 564 354, 565 355, 566 356, 567 357, 568 358, 569 359, 570 360, 571 361, 572 362, 573 363, 574 364, 575 365, 576 366, 577 367, 578 368, 579 369, 580 370, 581 371, 582 372, 583 373, 584 374, 585 375, 586 376, 587 377, 588 378, 589 379, 590 380, 591 381, 592 382, 593 383, 594 384, 595 385, 596 386, 597 387, 598 388, 599 389, 600 390, 601 391, 602 392, 603 393, 604 394, 605 395, 606 396, 607 397, 608 398, 609 399, 610 400, 611 401, 612 402, 613 403, 614 404, 615 405, 616 406, 617 407, 618 408, 619 409, 620 410, 621 411, 622 412, 623 413, 624 414, 625 415, 626 416, 627 417, 628 418, 629 419, 630 420, 631 421, 632 422, 633 423, 634 424, 635 425, 636 426, 637 427, 638 428, 639 429, 640 430, 641 431, 642 432, 643 433, 644 434, 645 435, 646 436, 647 437, 648 438, 649 439, 650 440, 651 441, 652 442, 653 443, 654 444, 655 445, 656 446, 657 447, 658 448, 659 449, 660 450, 661 451, 662 452, 663 453, 664 454, 665 455, 666 456, 667 457, 668 458, 669 459, 670 460, 671 461, 672 462, 673 463, 674 464, 675 465, 676 466, 677 467, 678 468, 679 469, 680 470, 681 471, 682 472, 683 473, 684 474, 685 475, 686 476, 687 477, 688 478, 689 479, 690 480, 691 481, 692 482, 693 483, 694 484, 695 485, 696 486, 697 487, 698 488, 699 489, 700 490, 701 491, 702 492, 703 493, 704 494, 705 495, 706 496, 707 497, 708 498, 709 499, 710 500, 711 501, 712 502, 713 503, 714 504, 715 505, 716 506, 717 507, 718 508, 719 509, 720 510, 721 511, 722 512, 723 513, 724 514, 725 515, 726 516, 727 517, 728 518, 729 519, 730 520, 731 521, 732 522, 733 523, 734 524, 735 525, 736 526, 737 527, 738 528, 739 529, 740 530, 741 531, 742 532, 743 533, 744 534, 745 535, 746 536, 747 537, 748 538, 749 539, 750 540, 751 541, 752 542, 753 543, 754 544, 755 545, 756 546, 757 547, 758 548, 759 549, 760 550, 761 551, 762 552, 763 553, 764 554, 765 555, 766 556, 767 557, 768 558, 769 559, 770 560, 771 561, 772 562, 773 563, 774 564, 775 565, 776 566, 777 567, 778 568, 779 569, 780 570, 781 571, 782 572, 783 573, 784 574, 785 575, 786 576, 787 577, 788 578, 789 579, 790 580, 791 581, 792 582, 793 583, 794 584, 795 585, 796 586, 797 587, 798 588, 799 589, 800 590, 801 591, 802 592, 803 593, 804 594, 805 595, 806 596, 807 597, 808 598, 809 599, 810 600, 811 601, 812 602, 813 603, 814 604, 815 605, 816 606, 817 607, 818 608, 819 609, 820 610, 821 611, 822 612, 823 613, 824 614, 825 615, 826 616, 827 617, 828 618, 829 619, 830 620, 831 621, 832 622, 833 623, 834 624, 835 625, 836 626, 837 627, 838 628, 839 629, 840 630, 841 631, 842 632, 843 633, 844 634, 845 635, 846 636, 847 637, 848 638, 849 639, 850 640, 851 641, 852 642, 853 643, 854 644, 855 645, 856 646, 857 647, 858 648, 859 649, 860 650, 861 651, 862 652, 863 653, 864 654, 865 655, 866 656, 867 657, 868 658, 869 659, 870 660, 871 661, 872 662, 873 663, 874 664, 875 665, 876 666, 877 667, 878 668, 879 669, 880 670, 881 671, 882 672, 883 673, 884 674, 885 675, 886 676, 887 677, 888 678, 889 679, 890 680, 891 681, 892 682, 893 683, 894 684, 895 685, 896 686, 897 687, 898 688, 899 689, 900 690, 901 691, 902 692, 903 693, 904 694, 905 695, 906 696, 907 697, 908 698, 909 699, 910 700, 911 701, 912 702, 913 703, 914 704, 915 705, 916 706, 917 707, 918 708, 919 709, 920 710, 921 711, 922 712, 923 713, 924 714, 925 715, 926 716, 927 717, 928 718, 929 719, 930 720, 931 721, 932 722, 933 723, 934 724, 935 725, 936 726, 937 727, 938 728, 939 729, 940 730, 941 731, 942 732, 943 733, 944 734, 945 735, 946 736, 947 737, 948 738, 949 739, 950 740, 951 741, 952 742, 953 743, 954 744, 955 745, 956 746, 957 747, 958 748, 959 749, 960 750, 961 751, 962 752, 963 753, 964 754, 965 755, 966 756, 967 757, 968 758, 969 759, 970 760, 971 761, 972 762, 973 763, 974 764, 975 765, 976 766, 977 767, 978 768, 979 769, 980 770, 981 771, 982 772, 983 773, 984 774, 985 775, 986 776, 987 777, 988 778, 989 779, 990 780, 991 781, 992 782, 993 783, 994 784, 995 785, 996 786, 997 787, 998 788, 999 789, 1000 790.

iudicium:

279 4, Marabadi 135 7, Pitziae 160 1) 16 20, 126 19, 135 7, 160 1, 196 5, 258 1, 279 4; iudicium comitivae Romanae 210 26; iudicium iudicum provinciarum 364 22; iudicium praetorianum 162 18; iudicium senatus in causa contra Iudaeos 134 11; iudicium Caeciani et Agapiti vv. ii. in causa Festi et Symmachi contra Paulinum 27 7, 12; iudicium Symmachi patricii in causa Romuli parricidae 54 6; iudicium quinquievale (sc. Caeciani, Decii, Symmachi, Volusiani, Maximiani) in causa Basilii et Praetextati magiae accusatorum 124 24. — iudicium papae 255 19; iudicium synhodale (secundae congregationis iudicia S 421 7 et similiter passim in actis synhodorum) S 420 3.

iudicium (= sententia, decretum) regis, quae vox sollemnis est in dignitatibus conferendis (pompa meritorum est regale iudicium, quia nescimus ista nisi dignis impendere 20 17, dignitas, dum ad incognitum venit, donum est, cum ad expertum, compensatio meritorum: quorum alter debitor iudicii, alter obnoxius est favori 21 11, novis iudicium impenditur, favor autem placitis exhibetur 47 4, ab uno principe provehi videtur forte gratiosum: nam et sub altero meruisse proventum apud utrosque integrum constat fuisse iudicium 253 29): iudicium (vel iudicia 26 17, 37 12, 87 25, 115 1) 12 24, 21 11, 26 17, 33 2, 37 12, 46 22, 47 4, 86 24, 87 20, 25, 107 3, 115 1, 245 2, 247 30, 253 29, 289 18; auctoritatis nostrae iudicium 256 16; culmen iudicii nostri 12 19, 242 19; eligentis iudicium (iudicium nostrum electioque 153 13, iudicii nostri electio gloriosa 85 27) 91 5; imperiale (principale 287 11, regale 20 17, 37 20, 253 12, regium 127 9) iudicium 20 17, 37 20, 127 9, 246 20, 253 12, 287 11; nostrum iudicium (iudicium nostrum 12 19, 144 24, 153 13, 221 13, 274 24, nostra iudicia 54 31, 65 21, 87 28, 115 7, 146 4, 21, 167 3, 243 19, 248 28, 253 23, 255 29, 303 17, iudicia nostra 21 6, 155 25) 12 19, 16 11, 20 24, 21 1, 25, 38 7, 47 36, 49 11, 54 31, 65 21, 82 6, 85 27, 87 28, 96 31, 115 7, 124 21, 144 24, 146 4, 21, 153 13, 157 12, 163 16, 167 3, 196 21, 204 1, 221 13, 243 19, 248 28, 250 28, 251 35, 253 23, 255 29, 256 5, 274 24, 301 33, 303 17 cf. 244, 1, 271 6; principis iudicium 226 7. — similiter praefectus praetorio de sexto scholario a se promotus: dignus est nostro iudicio promoveri, qui a multis praesulibus meruit approbari: uni enim acceptum fuisse interdum gratia est, multis placuisse iudicium 347 5. — Witigis rex recens electus: Gothorum favete iudiciis, quia meremur omnes facitis, qui unanimiter vota confertis 319 3. — publicum iudicium 83 11 cf. P 468 17, divinum (opp. humanum) iudicium 220 9, 384 8; divina iudicia (iudicia divina S 430 19, superna iudicia 318 22) 55 12, 18, 163 21, 218 15, 279 25, 318 22, S 430 19.

iudicium (cf. index, iudicare) = munus publicum 20 28, 50 14, 180 1, 201 5, 247 3, 24, 251 7, 328 3, 365 24.

iugalis = matrimonialis 51 22, 120 3, 222 12, 283 29; substantive = maritus 157 32, 310 24, 311 15, 312 29, 313 9, = uxor 17 18.

iugis: iuge biennium (decennium 316 32, quinquennium 219 21) 67 14, 219 21, 316 32; iugis lectio 327 13; iugibus obsequiis 92 2, 307 26; iugis sterilitas 225 8; iugibus studiis 312 33.

iugiter 12 13, 18 27, 39 1, 53 26, 158 17, 185 10, 193 11, 195 23, 204 11, 207 25, 218 1, 220 23, 237 27, 254 14, 258 27, 259 23, 270 30, 278 13, 300 3, 304 14, 313 23, 317 14, 326 12, 17, 343 1, 352 24, 377 24, P 471 6, iugum = iugerum 123 14.

iunceus: columnarum iuncea proceritas 212 3.

iunctio pontis 376 4.

iunctura *articuli* 316 6.

iurare: iurata = *ius iurandum* 235 23.

iurgare in competenti foro 132 23 *sim.* 255 22; iurgantes 98 8. 118 22. 377 26.

iuridicum: iudicium quasi iuridicum vocitatum 339 22.

iuridicus: iuridica (*syn. civilis*) conversatio 209 10;

iuridici mores 88 18. — iuridicus quaestor 21 21; iuridici 175 30. 302 13.

iurisdictio 175 16; *iudicis provincialis* 193 1. 360 25; *praefecti praetorii* 360 25; *vicarii urbis Romae* 188 5.

ius: iure valitura sententia 30 31; iura 50 25. 56 22. 59 17. 100 20. 129 30. 158 7. 187 3. 216 29. 222 18. 30. 283 26. 337 19. 364 21. 366 15. 368 30 *et passim*. ius civile 203 34. 285 11; civilia iura 13 1; commune ius (communia iura 301 17; *Theodahadus de Amalasuintha*: causas iure communi nos fecit dicere cum privatis 300 13 *cf.* 283 15, *Theodericus*: nobis, sicut et principes voluerunt, ius cum privatis volumus esse commune *Ed. Theoder. 24*; Gothis Romanisque apud nos ius est commune 234 15 *cf.* 86 32) 133 22. 300 17. 301 17; iura vel divina vel publica 52 2; humanum ius (ius humanum 282 27) 225 18. 255 32. 282 27; iura nostra (*i. e. Gothorum*) 161 24; ius omnium 377 15; iura publica (publica iura 175 15, ius publicum 63 18. 283 12. 284 6. 300 15) 35 25. 52 2. 63 18. 88 20. 118 27. 175 15. 181 31. 193 17. 221 29. 283 7. 12. 284 6. 285 1. 300 15; ius Romanum (iura Romana 178 6) 29 7. 100 15. 178 6. antiquorum iura 302 26; ius antiquum (antiqua iura 177 28) 62 27. 177 28; priscum ius 120 10; priscorum mos fuit nova iura decernere 337 15; iura veterum 129 1. iuris auctoritas 132 5; iuris ordo 27 9. 124 10. 132 30. 135 8. 164 24. 283 3. condere iura (*v. Mommsen neues Archiv 14, 489 adn. 5*) 177 13. 244 32; dicere ius 203 23; edicere iura 303 10; ad largienda iuris beneficia fieri 339 28; ius aequabile tenere 116 15. iuris auxilium 179 10; scientia iuris eximius 326 23; iuris expositor *v. expositor*. — domini ius 89 4; ius momenti *v. momentum*; perpetuarium ius *s. v.*; domum actu legitimo in tua iura transmisit 256 9. legitimum ius (legitima iura 256 17) 157 34. 256 17; habeat iuris proprii spatia 65 12; domum quieto iure possidere 101 10. iuris sollemnitate mercari possessionem 132 14. qui iuri nostro ante fuere subiecti (*sc. domestici Theodahadi*) 301 22; massa iuris nostri Rusticiana 270 1; casam (possessiones 131 30) iuris sui 131 30. 134 19. praedium iuris ecclesiastici 8 446 17; ius ecclesiae (episcopatus 18 15) 18 15. 163 27. quae ad synagogam vestram pertinent iura 163 33. pistorum iura 190 29. quicquid ex iure memorato (*sc. res patris eius* 35 29) te retentare cognoscis, sine aliqua dilatione restitue 36 1 *cf.* 102 9. 108 8. 10.

iussio dominantum 103 17; regia iussio (iussio regia 376 25) 136 24. 275 14. 364 16. 376 25. 377 1; iussio rerum domini 364 5. sacrae iussionis reverenda 87 14. nostra iussio (*raro* iussio nostra) 18 3. 27 29. 28 10. 35 21. 36 18. 37 2. 39 17. 49 17. 50 9 *cet.*; nostrae serenitatis iussiones 64 25; praesens iussio 17 13. 22 18. 24 28. 25 19. 26 6. 27 6. 29 16. 30 1. 16. 32 24. 51 11. 22. 57 10. 24 *cet.* iterata iussio 52 14; repetita iussio 276 26; secunda iussio 36 19. publica iussio (iussiones publicae 217 9) 217 9. 347 14; publicarum ordinationum iussiones 217 2. — iudicum iussiones 335 3. iussio comitis rei militaris 216 19. 278 31; iussio *praefecti praetorio* 333 21. 336 29. 351 11. 378 11. 379 7. 12. 33. — caelestes iussiones 314 17; iussio domini 8 427 3. iussum: regia iussa (imperialia iussa 349 13) 148 29. 349 13. nostra iussa 28 14. 255 29 *cet.*; iussis praesentibus 50 8. 93 26. 282 4 *cet.* iussa prosper-

iussum:

rima 276 31. — iussa praetorianae sedis 359 24 *cf.* 255 29. 335 16. 339 16. 374 20.

iustitia: sub diversitate iudicum una iustitia complectatur universos 203 5. — libram non habere iustitiam aequissimi ponderis 344 25. — iustitia divina 168 34.

iustitium = *otium* 48 5.

iuvamen 83 25. 227 3. 303 29; cum dei iuvamine 361 6.

iuvante deo (*alii codicibus aliter verba ordinantibus aliquotiens incertum est collocatio qualis fuerit; id tamen apparet data opera sermonem a Cassiodoro variari, cf. unius epistulae exempla haec* iuvante deo 337 29 iuvante domino 338 4 deo iuvante 338 10 deo propitio 338 15 iuvante deo 338 21) 27 21. 153 33. 157 27. 29. 174 26. 256 16. 258 13. 285 18. 290 25. 30. 297 4. 329 4. 333 30. 334 17. 337 29. 338 21. 339 10. 359 22. 373 23. 374 18; deo iuvante 79 20. 80 10. 97 9. 100 22. 103 31. 115 11. 122 10. 149 5. 170 14. 183 18. 202 28. 216 15. 235 26. 274 25. 299 2. 333 12. 336 26. 338 10. 383 15; divinitate iuvante 152 31; domino (*inter domino et deo hic illic fluctuant codd.*) iuvante 196 28. 220 27. 257 9. 304 4. 319 15; iuvante domino 234 14. 334 26. 338 4. 365 4. *Iordan. p. 75, 19.*

iuvenescere 165 7. 252 10.

iuvenis: iuvenes nostri, qui ad exercitum probantur idonei 36 7.

labilis fortuna 48 24.

labium fontis 67 27.

labor *vel saepius* labores (*plene* militiae labor 345 26. 346 24. 349 24. 351 18) 20 31. 21 18. 39 4. 62 8. 11. 22. 86 23. 120 17. 185 21. 218 11. 16. 252 24. 272 15. 274 22. 345 22. 26. 346 6. 24. 348 3. 349 11. 24. 350 30. 351 18 *cet.*; labor bellicus (labores bellici 234 16) 234 16. P 476 13; praetoriani labores 347 24. 351 1; publicus labor 44. 89 9.

laborans = *in actu positus opp.* otiosus 19 29. 120 14. 163 12. 184 25. 29. 185 27. 338 26. 346 25; exercitus laborans 364 7.

laceratio 19 26. 341 23. 372 10.

laceratus = *miser* 136 25 *cf.* 163 22.

lacerna: tributa sunt purpurae, non lacernae (*i. e. tributa debentur regi, non privatis*) 29 4.

lacrimabilis aditio, conquestio, suggestio *v. sub singulis substantivis; cf.* Campani clementiae nostrae supplices lacrimas profuderunt, ut sublevetur onere tributariae functionis 137 2.

lacteus: lacteae coronae margaritarum P 481 11; lacteum poculum 363 19.

laedere: laesi 152 8. 201 7.

laesio 50 30. 60 16. 93 19. 95 20. 99 13. 15. 16. 126 12. 132 6. 33. 133 24. 135 25. 137 7. 9. 206 12. 226 21. 251 14. 268 15. 281 11. 309 6. 319 18. 320 21. 334 14. 338 24. 339 13. 27. 26. 343 2. 372 17 *cet.*

laetamen 258 26.

laetificale: ubi supra terram volitare spissitudinem conspexerint muscarum, tunc promittunt laetificale (*LRKP*, laeti facile reliqui: fort. laetificare), quod quaeritur inveniri 108 27.

laetificare 104 30. 261 25. 313 10.

laetitia populi Romani 191 11; laetitia publica 25 14. 51 10. 98 29. 180 29.

laeva 376 12. P 475 1.

laicus 87 5. 280 21. 370 12. S 427 19. 446 8. 447 8. 13. 18. 448 1. 11. 449 15.

lampas: morum lampade lucere 186 13; 192 32.

lares = *domicilium* 90 26. 261 21. 365 5; lares proprii 23 31. 36 16. 22. 117 18. 138 2. 174 23; dignitates, quae notissimo quodam habitaculo lares in vestra posuere familia 81 15; 246 29.

largare = *largum reddere, ampliare*: largatus (*largit- interpolati*) 69 7. 169 30. 378 28; nec iterum

largare:

remissione letata (*fort. largata, cf. 361 10*) quiscumque se dicat esse praeteritum 374 14.

large *v. pretium.*

largiri *dignitatem alicui* 85 8. 186 7. 196 28. 217 1. 221 13. — deo largiente 276 32. 331 2.

largitas impensa dominorum 370 5; largitates nostrae 46 14; regia (regalis 370 23) largitas 26 17. 258 21. 353 22. 368 28. 370 23; publica largitas (l. publica 351 27. 385 5) 88 31. 180 26. 351 27. 385 5.

largitas nostra: rex.

largitiones *v. comitiva.*

laridum: species laridi (lardi *deteriores*) 5222. 372 6.

late *v. pretium.*

laticlavia dignitas senatoris 187 30.

lator: latores praesentium (*sc. litterarum*) 11 2.

latus: adhaerere regio lateri 37 28 *cf. 21 21.* 250 16; adhaerere lateri *praefecti praetorio* 333 17. — declarare negotium utroque latere 166 31.

lavacrum = *balneum* 206 2. 272 19. 22. 273 5. 316 32. 361 27.

laudabiliter 20 20. 62 4. 186 28. 213 26. 237 2 *et.*; laudabilis 26 30.

laudator = *panegyristes* P 465 1. 476 4; laudes a *Cassiodoro recitatae* 4 28 *cf. 291 18.*

laureae 207 23. 250 11. P 475 11.

laureatus: fasces laureati 289 8.

laus *v. laudator.*

laxare: qualis specierum ubertas se optata laxaverit, veraci relatione significa 379 28. — liberior sermo promitur, qui nostra auctoritate laxatur 60 13. — tributa laxare 385 4.

laxitas *chordae opp. tensio* 72 10.

lectio (lectio codicum 109 6) 5 11. 85 27. 108 7. 109 6. 170 18. 191 24. 286 5. 291 33. 299 13. 327 13. 17 *cf. legere* 107 32. 167 4. 191 29. 192 1. 211 26. 249 14. 327 11. 20; lectio antiquorum 286 16; lectio divina (lectiones sacrae 308 14, sacrae lectiones 308 32) 131 23. 292 31. 299 13. 308 14. 32; lectiones dogmaticae 19 1; Tulliana lectio 243 12. legalis 18 6. 24 23. 237 3. 284 19. legaliter 53 7. 131 1. 151 25. 182 17. S 428 2.

legatio 15 14. 21. 50 10. 80 24. 115 24. 116 21. 146 25; legatio (Eoa legatio 167 5, legationem ad Orientem transmittere 50 7) *ad imperatorem missa a rege* 10 19. 50 7. 167 5. 297 12. 311 10. 312 14. 376 25. 34, *ab imperatore ad regem* 310 17. 329 11, *ad regem missa e Dalmatia* 242 26, *legatio episcoporum ad regem* 306 7, *synhodi ad senatum* S 430 5.

legatus 15 20. 135 16. 179 34. 204 9. 328 24. P 476 16; legati gentium 176 29. VII 33. 362 22 *cf. 183 31.* 219 29.

legati quos misit:

rex Gothorum ad imperatorem 232 4. 297 17. 298 16. 304 11. 310 16. 311 29. 312 28. 320 3. 7. 10. 31. 321 2. 342 31.

rex Gothorum ad regem Burgundionum 79 11, *Erulorum* 79 28. 80 8. 115 13, *Francorum* 73 18. 78 10. 80 31, *Thoringorum* 79 28. 80 8, *Wandalorum* 170 21. 267 16, *Warnorum* 79 28. 80 8, *Wisigotharum* 78 17.

ad regem Gothorum imperator 311 7. 312 21. *ad regem Gothorum rex Burgundionum* 40 4, *Hestorum* 144 10, *Thoringorum* 79 28. 114 11, *Wandalorum* 171 19, *Warnorum* 79 28. 143 13.

ad regem Gothorum senatus Romanus 246 14.

ad regem Gothorum synhodus Romana S 428 5.

legitimus (*plerumque ante substantiva*) 16 17. 21. 18 19. 35 17. 54 6. 98 3. 124 9. 126 26. 134 7. 136 27. 155 34. 157 34. 181 34. 196 19. VII 40. 222 16. 244 12. 251 33. 256 9. 17; legitima (= *ius*) dicere 186 28. — legitime 158 9.

lenitas = *tarditas* 81 13.

lentare = *diminuere* 234 1. 291 8.

lentescere: ne regia iussa tepefacta lentescant (*syn. ne provisio nostra in mediis conatibus deserta languescat* 152 30) 148 29.

levamen curarumstrarum (*cf. Verg. Aen. 3, 709*) 144 27.

levigare (= *remittere*) facinora 355 19.

levita 377 3.

lex 29 7. 56 3. 157 32. 161 21. 206 31; leges 4 2. 22. 14 18. 22 19. 27 8. 29 8. 30 23. 31 11. 27. 32 17. 35 6. 16. 22. 24. 39 18. 51 23. 53 9. 57 12. 61 28. 86 31. 88 19. 97 26. 98 12. 100 17. 101 25. 102 2. 23. 107 8. 119 12. 32. 121 30. 124 6. 11. 12. 26. 126 2. 128 14. 21. 27. 33. 129 2. 130 2. 131 31. 132 3. 133 31. 145 18. 24. 146 6. 19. 150 8. 151 4. 21. 152 11. 158 1. 160 24. 161 5. 26. 163 18. 28. 164 23. 165 3. 176 14. 20. 177 15. 180 11. 181 31. 182 23. 193 26. 194 11. 196 15. 201 6. 19. 23. 202 3. 203 8. 18. 206 27. 208 7. 209 6. 33. 210 26. 215 31. 216 17. 219 13. 226 12. 244 31. 245 14. 249 2. 250 16. 251 19. 22. 260 18. 261 19. 268 30. 269 18. 271 2. 279 11. 22. 280 4. 282 6. 283 16. 285 3. 289 28. 300 15. 301 15. 302 14. 303 11. 332 29. 350 21. 354 30. 360 23. 361 25. 33. 364 21. 373 21. lex naturae (leges naturae 231 17) 146 8. 231 17. 248 2; naturalis lex 35 8. quaedam consuetudinis lex 298 9; lex temporum 46 10. leges gentium 79 30. leges principum (Romanorum principum *ep. 6*) 10 15. E 391 *ep. 6* 2. priscae leges 56 20; prisca legum auctoritas 336 29. omnium communis lex 24 17; lex generalis 336 9; leges patriae 337 25; publicae leges S 428 19. legum sacra reverentia 119 2; leges sacratissimae 129 31. 184 19. 214 21. 225 10. 271 4. *Cf. Mommsen neues Archiv* 14, 517. — divinae humanaeque leges E 390 *ep. 5* 3. 391 *ep. 5* 13; divinae leges 225 18; ecclesiasticae leges S 444 2. 449 9; sancta lege iustitiam praedicare 83 23.

libellario titulo (*cf. Dahn III 136 adn. 1*) praedia commisisse illi 148 2.

liber (hodie quoque librum virentis ligni vocitamus exuvias 352 7); auctorum libri 40 19; maiorum libri 108 17; libri veterum 82 28. 204 24. 242 33. 251 34; *item absolute* libri 48 15. 85 25. 192 1. 212 21. 292 3. 300 24.

liber = *ingenius* 181 34. 257 28. 258 4. 7. 369 2.

liberare: liberata (= *immunia*) rura 58 11.

liberalis: liberales litterae 286 22; liberalia studia 273 27.

liberalitas regia 159 2; liberalitates publicae 47 24; praefecturae urbanae infulas tibi copiosa liberalitate largimur 8 8; praefato viro cum omnibus ad se pertinentibus absoluta liberalitate (libertate *OE* 94 14, *KE¹F* 125 7) concedimus, ut aedificandi assumpta licentia suis utilitatibus profutura disponat 94 14, *sim.* 125 7.

liberalitas nostra: rex.

libertas = *ingenuitas* 16 4. 56 23. 152 34. 159 25. 160 7. 262 18. Romana libertas (*cf. Dahn III 297*) 320 24; generalitas sub libertate servit 300 33; 32 13. 86 1. 88 10. 96 12. 153 1. 166 14. 183 1. 203 36. 268 17. 288 19. 342 1. 24. 364 23. P 472 1. — *Cf. rex, senatus.*

libra 19 21. 24. 30. 135 29. 136 3. 147 4. 344 21. 25. 374 15; libra cubiculi nostri (*v. Mommsen neues Archiv* 14, 464 *adn. 2*) 165 9; libra auri 30 32. 61 13. 15. 90 8. 102 11. 187 9. 223 16. 255 26. 256 22. 268 24. 315 21. 344 1. 376 26. — *translate* sic enim aequitatis libra servabitur 17 26; 31 1. 251 23.

librare = *examinare* 26 18. 35 4. 81 8. 329 5.

licitor = *praepositus carceris* 354 7.

lignum: fragile lignum venatoris 169 7 *v. Gori vol. I ad diptych. Leodicense pag. 36 VII.*

limen regni 275 21. — sacra limina apostolorum 377 8.

- limosa podagra 315 32.
lingua: Gallica lingua 243 13; nostra (*Gothorum*) lingua 253 4 *cf.* sermo; per multiplices linguas diffunditur doctrina *Amalasuinthae* 300 28 *cf.* 328 28; trifariis linguis instructus *Cyprianus comes sacrarum* 167 7.
linguosi digiti *orchestarium* 138 34.
linum: plumbatum linum *de rete* 355 3.
liquatarius: Iohanni liquatario (siliquatario *Cuiacius*) Ravennati XII 17.
litigare 107 9, 108 10, 377 27 *cet.*; litigantes 131 2, 292 21, 377 29, litigator 130 30, 255 23, 279 11.
litigiosus 107 24.
litigium 16 16, 119 4, 178 2, 328 29, 337 25.
litterae (Latinae litterae 243 13, liberales litterae 286 23) 48 13, 54 28, 85 23, 96 28, 114 8, 242 14, 20, 243 1, 13, 27, 245 28, 250 20, 259 9, 260 4, 273 30, 286 23, 287 2, 288 25, 292 14, 15, 299 5, 8, 302 6, 328 27, forenses litterae 351 15, ecclesiasticae litterae 299 10, civitas litterarum *Roma* 156 21; dignitas litterarum *quaestura* (*quam vide*); militia litterarum *decurialium* 155 27.
litterarius *syn.* epistularis 298 14.
litteratus: litterata dignitas *v.* quaestor; litteratum dogma *v.* dogma.
localiter 33 19, 70 22, 137 30, 332 1.
locare: qua moderatione praetoriano culmini locatus insederit 14 23; praefecti praetorio et magistri officiorum ubi pro publica utilitate delegerint ordinatione locatos (*MommSEN*, locatus *codd.*: *significatur regis mittendarum*) 146 31.
locorum indicandorum proprietates:
genetivus locativus (*incertum enim Susae* P 484 1) *et nudus accusativus non occurrunt, sed adiecto civitatis vel urbis verbo circumscribuntur; ablativi recte positi unum adest exemplum: Praeneste* 188 16.
ablativus pro genetivo: Dertona consistentes I 17; Genua consistentes (constituti IV 33) II 27, IV 33; Massilia constituti IV 26; edictum de pretiis custodiendis Ravenna XI 11.
ablativus in regionibus significandis pro in v. sub ablativo.
ad urbem Romam convenire S 426 9. — *synodus* apud urbem Romam congregata S 426 6.
in pro ablativo: in Avinione, qua resides, nulla fieri violenta patiaris 98 25.
locus: Hostiliensis locus 64 5 *cf.* 64 27, 118 13, 131 12, 136 26, loca publica 50 21, 95 30, 224 13; loca in Spoletina civitate 124 34, turris circi atque locus (*sc. in podio*) amphitheatri 133 16. — *dignitas* 5 7, 34 22, 127 2, 145 30, 158 18, 181 3, 184 18, 185 24, 209 10, 211 3, 213 16, 215 29, 216 7, 240 10, 244 6, 315 12, 345 11, 346 8, 347 7, 22, P 476 14, S 404 2, 446 23.
logicus: Aristoteles logicus 40 13.
logisticus: ars logistica 107 19.
longaevitas (longaevus 232 1 *et saepius*) 317 8.
loquax: charta praetitorum loquax 352 18.
lubricus: lubrica aetas 46 15; artes lubricae (*ludicrae Cuiacius*) 209 2; lubrica voluntas 32 26; *n. pl.* lubrica 139 15.
lucidare 96 3.
lucripes: lucripetes = *qui lucrum petunt* 368 24.
lucrose 377 2.
luculentia 40 16, 249 5.
ludica administratio *tribuni voluptatum* 209 21; religionem ludica similitudine profanare 106 1.
ludus: ludi *Praenestini* 188 16.
luere debitum 147 26; poenam 315 23.
lugere: oculi lugenda orbitas 204 14.
lumbicus 103 8.
luminare: luminaria 83 18. — *Cf.* ad 208 18.
lupus: piscis lupus (*cf. Plin. hist. nat. 32, 11 et Ovid. halieut. v. 23 seq., v. infra saurus*) 355 3.
lusorius = *vanus*: lusoria somnia 41 31.
lux: luce privari = *mori* 157 33.
lychnis: lychnides (*lycnites cod.*) P 480 16; lychnitae P 481 18.
lyra (*Davitica lyra* 72 1 *cf. expos. ad ps. 33 p. 109*) 71 6, 72 1, 19.
macellarii inter negotiatores publicos titulos administrantes 315 4.
machinamentum 40 25.
macte 13 21, 329 19, 353 30, P 466 14.
magicus 105 19, 124 2, 22.
magister: artium magistri 109 14; magister eloquentiae 177 31, 178 23 *cf. v. 1 dedicationis p. 1*; litterarum magistri 287 2; scholarum magistri 286 7 *cf.* 30; salutis magistri = *medici* 192 12, *aliter comes archiatrorum* magister 191 34, horologium cum magistris rerum (*sc. dispositioribus horologii*) transmittere 40 2, boni operis Paulus (*apostolus*) magister S 430 15.
magister claustrorum 355 13.
magister militum: officialis eius 176 18; *vide MommSEN neues Archiv* 14, 505 *et* 15, 185.
magister officiorum:
magister officiorum *Occidentalis*: *Argolici avus* 86 12, Cassiodorus, Eugenius (*v. ind. nomin.*), — formula magisteriae dignitatis VI 6, magister officiorum *praef. pag. V* 3, VI 19, I 12, 135 19, 146 31; *exmag. off. in titulo operis*; magister 292 11 *cf.* 179 18, 180 16, V, I, magister officiorum I 12; illustris vir 21 16; diligentia tua *cf.* 179 31, magisteria dignitas 20 26, 147 9, VI 6, 290 8; magisterium 4 34, 21 17, 86 12, insignia 180 14. *Vide MommSEN neues Archiv* 14, 454, 470, 491. — *Cf.* adiutor magistri, infulae, officium, vices agens.
magister officiorum *Orientalis* X 33, magnitudo vestra 320 11; vestra prudentia 320 14; sapientia vestra 320 25.
magister scrinii VI 13. — *Cf.* scrinium.
magisteria dignitas *v.* magister officiorum.
magisterium *v.* magister officiorum. — decorum magisterium *de cura palatii* 204 28.
magnanimitas 139 18.
magnanimitas tua: rex.
magnificentia.
magnificentia tua (*cf. illustris et praecelsa magnificentia tua*):
patricius.
rex.
magnificus: illustri Patricio quaesturae contulimus dignitatem, ut qui est clarus nomine, magnificus etiam sit honore 303 16. — *Cf.* femina, patricius, rex, vir.
magnitudo.
magnitudo tua vel vestra (*cf. illustris magnitudo tua*):
comes: V, I, comes Arigerus.
comes patrimonii.
comes privatarum.
magister officiorum *Orientalis*.
patricius.
praefectus praetorio.
praefectus urbis.
VV, II, Consularis, Cunigastus, Eusebius, Theodahadus.
maiestas regii nominis 283 19; regia maiestas 93 13, 300 10; maiestas tua (*Eutharicus*) P 470 11, maiestas populi Romani 369 2, superna (divina 254 9) maiestas 123 31, 167 12, 254 9, 268 2, 309 1, 328 13; *absolute* maiestas (*sc. divina*) 186 6, 263 7, 280 20, 281 5.
maior: maiores (*syn. antiqui*) 4 21, 5 13, 19 22, 23 23, 25 27, 108 17, 151 21, 181 1, 190 26, 207 17, 208 16, 209 13, 291 33, 352 3, 369 25 *cet.* P 468 4.

- maior domus: Arigernus, Bedeulfus, Gudila, Tuluin, Wacca (*v. indic. nomin.*). — maior domus nostrae 309 15; maior domus vestrae inl. v. S 423 7; sublimes viri maiores domus (domus nostrae 422 9, domus regiae 429 4) S 422 9. 20. 429 4; *cf.* 240 8. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 514.
- maleficus = *incantator* 105 18. 284 22 (*v. Dahn IV* 131).
- malignare*: malignantes 280 37.
- manabilis 252 7.
- manare: praecepta nostra ad eos quorum interest manasse cognoscite 385 27.
- manceps *v.* cursus publicus.
- manipare custodiam *aliquem* 255 10; disciplinis aetatem 48 14; subversioni templa et loca publica 95 31.
- mancipium = *servus* 20 8. 89 2. 95 24. 100 18. S 428 18.
- mandatum principis S 431 4; mandata regalia 245 15 *cf.* 338 22; mandata nostra 78 18. 202 26. S 424 22 *et.* — mandata praefecti praetorio 359 12. 360 3. — divina (dei S 430 1) mandata 182 33. 314 18. 383 6. S 430 1; earum rerum iudicium non praesumimus, unde mandatum specialiter non habemus 314 14.
- mandibula: mandibulis 12 9.
- manere: manentes = *habitatores* 127 21.
- manifestatio 220 12.
- manifeste 308 27.
- mansio 260 28. 261 16; mansio exercitus 23 31. 149 23; mansio (= *aula*) Ravennas 315 6. 379 33.
- mansuetudo.
- mansuetudo nostra (vestra): imperator, rex.
- manualis musica 71 13; manuales digiti 19 11.
- manus larga 205 9. P 466 6. — manus (= *exercitus*) Gothorum 309 8.
- mappa *circensis* 106 12. 14. 16.
- margarita 181 16. P 480 17. 481 1. 10.
- maritalis 83 2. 119 10. 161 4. 21.
- marmor 84 26. 89 11. 129 14. 182 7. 204 30. 210 19. 212 7. 224 16. 303 24. P 483 10.
- marmorarius 17 2.
- marmoreus: tam definita nostra quam senatus consulta tabulis marmoreis praecipimus decenter incidit 281 21. — *translate* = *durus* 316 5.
- Mars = *bellum*: aperto Marte P 474 15. *Jordan. p.* 108, 9.
- masculus: germina masculorum 287 33. — masculae pilae 139 19.
- massa = *fundus* 254 21. 30. 262 5; Pallentiana massa 150 2; massa iuris nostri Rusticiana in Bruttiorum provincia constituta 270 1.
- mathesis: quadrifariae ianuae mathesis (*i. e. arithmetica, musica, geometria, astronomia*) 40 18.
- matricula officii praetoriani: ille, quem fecit matriculae series accedere 346 12; iuxta matriculae seriem 345 11; transgressio matriculae 335 8.
- matrimonium: formula de matrimonio confirmando VII 40; formula qua consobrinae matrimonium legitimum fiat VII 46; *solicitatio matrimonii* (*v. Dahn IV* 129) 283 26.
- matrix *opp.* germen 381 19.
- matronalis 284 15.
- maturitas consilii 121 19. 274 12, morum 157 16, vitae 222 23; *absolute* maturitas (*syn.* maturi mores: *cf.* 46 15 *cum* 209 12) 47 17. 82 4. 180 17. 209 12. 223 3. 274 10. P 476 15.
- mausoleum quod est apud b. Petrum apostolum S 445 1. — mausolea unde nomen acceperint 212 10.
- mechanicus 40 13. 41 25. 107 18. 109 12.
- mechanisma 41 22.
- medella 340 11.
- mediare: te custode atque mediante 149 16.
- mediator = *interpres* 328 24.
- medicabilis *active* 69 3. 9.
- medicator: caelestis medicator S 432 8.
- medicina 107 19. 191 16.
- medicus: indulgentia afflictis rebus medica singularis 353 31. — medici 191 34. 340 19.
- mediocris (*opp.* dives, idoneus, praepotens, primas) 60 16. 93 9. 122 10. 144 28. 150 11. 24. 157 20. 170 34. 193 18. 211 14. 225 10. 250 22. 260 1. 268 29. 269 6. 271 28. 368 24. 379 4.
- mediocritas 132 11. 146 18. 193 35. 284 29.
- medium: Helladius de medio (*i. e. medius inter omnes, aequaliter, non secus ac reliqui pantomimi*) introeat habiturus aequalitatem menstri cum ceteris partium pantomimis 32 22; *sim.* 32 25.
- medius = *intercessor* 80 26. 90 3. amicis mediis 79 14. 81 1; mediis evangelii 120 9; deo medio S 425 7. — media (= *dimidia*) portio 278 32. 284 4. 286 30.
- meliorare 35 29. 187 19. 262 20. 270 18.
- mellifluus 32 1.
- melos 71 1. 15. 275 19. 286 14.
- membrum: Italiae membra 10 16; rei publicae membra P 466 15; *cf.* 57 23; ecclesiae membra S 430 14.
- memoria, quae oratorum thesaurus iure vocitatur (*v. Quintil. inst.* 11, 2, 1) 157 8. — divae memoriae 232 5. 247 9. 30. 252 11. 256 6. 276 8. 319 26; gloriosae memoriae 236 2. 17. 237 13. 241 31. 245 11. 277 11; illustri memoriae S 444 10.
- mens: detestabili mente 123 16; devota mente 361 7, devotiore mente 347 16; grata mente (grata videamini mente 96 5) 143 18. 150 13. 220 17 *et.*; illuminata mente 332 12; pia mente 309 5; prona mente (prona debet mente 374 10) 10 26; pura mente 171 6. 307 2; sacrilega mente 255 24; sincera mente 307 31.
- mensa regalis (regalis m. 38 33, regiae mensae 375 21) 38 33. 362 17. 375 21 *cf.* 183 33.
- menstruus: illi aurigae unum solidum menstruum feceramus; nunc autem decernimus, ut alterum solidum per mensem accipiat 51 9; menstrua eum (aurigam) duximus largitate solidandum (*iocatur in nummi significationem*) 105 12. — *item substantive*: menstruum pantomimi 32 23. 33 7.
- mensura: constet populis pondus ac mensura probabilis 19 27; 344 22. 24. — morum mensuram custodire 20 11; 59 19.
- mensuratus eloquens 326 24. mensurate 137 8.
- mercari (= *emere*) aliquid 132 15. 384 30. — *item cum acc.* = *nundinari, κατηλέγειν* 4 10. 368 2. — mercantes 89 16.
- mercatio 105 4.
- mercator 196 1. 208 22. 378 22.
- mercimonium 219 7. 262 2. 341 21.
- merere nostra praecepta 132 13; mereri saionem VII 42. 223 13. 15 (*v. lectionem codd.*).
- mergus 104 1.
- meritum = *pretium*: ei praedium cum alio eiusdem meriti a pervasore reddatur (servum ipsum domino et eiusdem meriti alterum reddat *Ed. Theoder. 84*) 90 2. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 524 *adn.* 3.
- merx = merces 19 26. 53 24. 117 12. 123 8. 153 26. 177 34. 208 11.
- meta: septem metae circenses (*v. circus*) 106 4. 5. 21.
- metallicus 212 20. 317 15. P 483 13.
- metallum: metalla usualia 180 31. — metalla = *marmora* 50 21. 84 19. 210 19. 212 6.
- metricus: Heron metricus 107 31.
- metropolitanus S 447 10. 22.
- metrum 71 22. 286 15; poetis Terentiano testante duo primum metra principalia sunt tributa *i. e.* heroicum et iambicum 71 19.
- metus: caelestis metus 292 32.

miles:

- armata militia*: miles 139 s. 329 2. 384 4. milites in Augustanis clusuris iugiter constituti (v. *Mommsen neues Archiv* 14, 498 adn. 6) 49 29. Salonitani milites (v. *ibid.* 502 adn. 2) 37 1. 3. milites comitivae Neapolitanae 195 32; comitivae Syracusanae 195 9. 12; *ducatus Raetiarum* 203 31. 34. — magister militum v. magister. — milites = *fabricenses* 213 22. 214 7.
- officiales*: *generatim* miles (opp. *cognitor*, *iudex*, *praesul*) 3 20. 176 18. 186 27. 30. 187 1. 9. 215 7. 217 15. 242 21. 359 5; *singillatim* subnotantur *singulis officiis adscripti*:
- comitis patrimonii*: milites tui 183 26.
- comitis Romani*: milites consueti 210 29.
- praefecti praetorio*: miles vel milites 14 33. 176 25. 337 10. 338 5. 10. 360 3. 379 11; praefectorum miles 194 14; miles ad secreta iudicis proximatus 335 22; miles noster in rem directus 341 24 cf. 376 20; sedis nostrae milites (miles 376 20) 338 26. 344 25. 361 17. 374 19. 376 20 cf. 336 32 (v. *Mommsen neues Archiv* 14, 480 adn. 3).
- praefecti urbis*: urbanae praefecturae milites 180 9.
- quaestoris*: cui tot milites obsecundant 249 15.
- miles noster = *saio* 17 14.
- militare sub rege*: regalibus donis militare de *comite sacrarum* 180 25; militavit regiis affatibus (animo nostro 167 36) *referendarius* 167 27. 36; militat sub iudice gratioso (*Athalarico rege*) *Theodahadus* 254 19. — advocati militum *praefecto urbano* 177 30. — militare = *inter officiales esse* 207 32. 217 17. 359 24 cf. 350 15; *saiones* et militantes opp. *iudices* 268 31. — *translate* militare *alicui* 13 4. 156 8. 354 12.
- militaris*: Breones *militaribus officiis* assueti civilitatem premunt armati (v. *Mommsen neues Archiv* 14, 497 adn. 2) 20 9. — vestis *militaris* (*chlamys*) 188 10. — *ad officiales spectat*: *militares excubiae* 348 12; *militarem fortunam* promovere 347 21; *militaria obsequia* 348 14; *sacramenta militaria* 348 8.
- militia*:
- militia bellica* 163 14; *militiae nomen dare de dromonariis* 64 2.
- militia* (rei publicae *militia* 158 15) *de quocumque munere publico*:
- militia comitis portus u. R.* 208 9.
- comitis privatarum* 243 27.
- comitis sacrarum* 180 30.
- curialis* (i. e. *decurionis*) 271 8.
- tribuni provinciarum* cf. 218 10.
- tribuni voluptatum* 38 31 cf. 158 15.
- militia officialium* 62 8. 13. 21. 63 4. 155 27. 176 24. 180 8. 187 5. 196 27. 215 27. 224 2. 272 16. 335 2. 345 13. 346 24. 347 7. 349 10. 12. 24. 350 2. 351 18. 375 13.
- militia palatii* 18 25.
- militia concrete* = *milites* (sc. *officiales*, v. *Mommsen neues Archiv* 14, 504 adn. 3): *militia Romana* comitatur *comitem rei militaris* 216 13.
- mille alia itinera liberalitati* reservantur S 449 17.
- millena* = *iugum* (v. *Mommsen neues Archiv* 14, 499 adn. 3): *Spoletinis civibus* ad exhibitionem *thermarum millenam* esse deputandam 67 5.
- millenarii* (= *possessores*, cf. *millena*) provinciae *Piceni* et *Samnii* 159 3.
- milliaria*: intra *quadragesimum sacratissimae urbis iura* custodit *vicarius urbis Romae* (v. *Mommsen neues Archiv* 15, 182) 188 15; intra *centesimum praefectus urbis* (cf. *Boecking ad Not. dign. Oc. c. 4*) 177 27.
- minus*, qui nunc *derisui* habetur, tanta *Philistionis cautela* repertus est 139 9.

- minime* = *non* 178 7. 370 14. 376 3 *cet.* P 474 s. S 450 9.
- ministerium*: *naturae ministeria* 105 33. 340 12 cf. 68 22. 273 6. — *ministeria ecclesiarum* 280 35. S 446 1; *item absolute ministeria syn. vasa sanctorum* 377 3.
- ministrare*: *vobis recentium rerum memoria ministratur* 14 22; ne *malae tractationis* ministretur occasio S 449 17; *causa*, quae de *concilio* nondum *firmato tristitiam* ministrabat S 427 15.
- minor et minores* (opp. *insolentes*, *potior*, *summi viri syn. mediocres*) 27 15. 29 15. 97 10. 237 4; *minores fortunae* 132 9; *minima fortuna* 260 2. — in *annis minoribus* constitutus 129 27; *minor nascendo* 222 24; *fortuna minor* 17 27.
- minus ne* = *excepto quod* (pro quo, *quamquam exempla deficiunt, potuit sane dici: excepto ne*), *praeterquam quod*:
- qui si *intentata iniuste* se *retinere* cognoscunt, *aequitatis consideratione* restituant: *minus ne* ad *consularem illum* veniant *legibus audiendi* 128 20.
- tibi universam substantiam illius addicimus*, hoc tantum *relaxantes*, ut usque ad *kal. Sept. spatium* habeat *reddendi debitam quantitatem*: *minus ne*, cum ad *supra dictum diem tu pecuniam intuleris*, *facultas eius*, sicut *diximus*, *tuis compendiis applicetur* 148 14.
- praedictis casis exactionem facies* sub hac *condicione* removeri, ut, si intra *illas kalendas summa quae competet* non fuerit *arcario persoluta*, intra *provinciam* *sollemnis exactio* peragatur: *minus ne*, si *fidem suae promissionis* *arcariorum apochis* probaverit esse *completam*, ab *omni inquietudine compulso*rum *designata praedia* liberentur 366 27.
- minutiae*: *continuitas de minutis charta appellatur* 352 15; *publicas illationes* per *difficiles minutias* colligere 351 5.
- minutum*: *harenarum minuta* 213 11; *musivi minuta* (ita cum *Mommseno erat scribendum*) P 483 12; *minuta quaeque* 270 14.
- miraculum*: *septem terris attributa miracula* (cf. p. 459 adn. 5) 212 9.
- mirus*: sed quid *mirum*, si *reverenda sanctorum diripere* noluit, qui tanta *se urbis vastatione ditavit*? 377 10; sed quid *mirum*, si *ferro fuit adibile*, quod ab *armis* se non potuit *vindicare*? P 483 17.
- miscere*: *carpentum praefecti urbis mixta gratificatione* *conscondis* 190 18. — *mixtum* (= *implicitum*) *laesionibus* inveniri 339 28.
- miscue* = *promiscue* 305 20.
- miseratio divina* 70 22.
- misereri alicui* 71 17.
- misericordia*: *superna misericordia* 334 28.
- missa ecclesiastica* S 432 10.
- missus circensis* 105 35. 106 19.
- mittendarius regis* 135 29.
- mittere*: *verbum simplex quamquam est ubi in variis invenitur, iam tamen coepit cedere synonymis, qualia sunt deputare destinare dirigere transmittere cetera*. — = *dimittere* 333 22.
- mobilia* = *res mobiles* S 450 8.
- moderamen* = *moderatio* 101 24. 201 9. — *trinae illationis moderamine* *custodito* (*trina illatione servata* 374 12) 361 8.
- moderari* = *cohibere*: *passive* sit *insultandi consuetudo moderata* 32 13; *doctissime moderatum* 68 10. — = *ordinare*: *moderari aequalitatem tributi* 150 32; *passive* si *aestimatis viribus* sub *aequalitate* sit *dispositum*, debeat *permanere moderatum* 277 4, *moderata pretia* 210 7. 379 12, *moderata pretii quantitate* 272 5, *moderata compendia*

moderari:

89 10; *absolute* caelo moderante S 449 3. — moderatus *syn.* temperantia praeditus 12 21, moderata *syn.* civilia 98 20 *cf.* 29 4; moderata (*a Cassiodoro semper ante substantiva collocatur*) aequalitas 215 18, civilitas 132 6, executio 58 17. 128 19, inquisitio 314 7, iussio 129 9, iustitia 124 7, ordo 255 17, preces 28 23, praeceptio (praecepta moderatissima S 422 19) 338 1. S 422 19, voluntas 203 8 *cet.*

moderatio (= *ordinatio*) pretiorum 210 9.

moderator sui 239 25; equorum moderator 51 12; moderatores (*sc. provinciarum*) = rectores 269 1; moderator (*sc. scaenicorum*) de tribuno voluptatum 209 10.

moderatrix 65 29. 209 3. 351 23.

modernus 81 18. 84 12. 95 22. 138 8. 245 10. 256 5. 330 16.

modi permutati:

haec si omnia constiterint (constiterunt *interpolati*), si in nulla parte praetermissa videtur esse sollemnitas, miramur 11 25.

de percussore, quamquam omnium communi lege damnatur (*LRKP*, damnetur *reliqui*) solumque sit parricidium quod totius tragoediam reatus exsuperet, tamen humanitas nostra definit 24 17. si quis tibi damna generavit et illi a vicario extortam constiterit fuisse pecuniam, ablata restituat 35 20.

rideat florenti gramine facies decora campestris: quin etiam ardentis aquae fertilitate laetatur (*fort.* laetatur) miroque modo dum proxime salem generet sterilem, nutriat pariter et virores 69 17.

asserens illam illi se iugali foedere sociasse et, cum ornator cupit novis thalamis apparere, studuerit prioris viri facultates evertere 120 2. cessat lucri ambitus, cum vacatur ad planctus; nec mens quodlibet aliud capit, cum eam qualitas pietatis impleverit 133 14.

requirant, si dolor cessavit, si somnus affuerit 192 18.

ille, quem nec ferventia bella respuerunt et (cum *pro* et *interpolati*) tranquilla otia praedicarent, aevi antiquitatem gestabat 248 6.

postquam episcopos remisimus nec petitionibus vestris noster animus obviasset, aliqui retulerunt 306 7.

hoc mihi obicere poterit otiosus, si verbum improvida celeritate proieci, si sensum de medio sumptum non ornaverim venustate sermonum, si praecepto veterum non reddiderim propria personarum 326 10.

modiatio = *quantitas frumenti per modios definita* 61 8. 118 4.

modificare 33 25. 209 14.

modificatio 70 7.

modius 314 29. 383 8. 385 6.

modulamen 139 12.

mola 95 16. 353 1.

momentaneus defectus solis 381 13; momentaneae domus 262 15; momentanea satisfactio 190 21.

momentarius = *ad actionem possessionis recuperandae pertinens* (*v.* momentum): causa momentaria vel principalis 134 24.

momentum: horarum aliquo momento 286 32; horarum momenta 3 13. 42 13; quis enim momento sermone (*sic fort. legendum*) recolligat, quod tot saeculis manus larga profundit P 466 5, *cf.* arbitrio superbi regis momento defecit, quod tot saeculis natura progenit *Iordan.* p. 108, 12. — *absolute* = *actio possessionis recuperandae* (*v.* *Bruni* *die Besitzklagen Wimarier* 1874 pag. 88): momenti iura (ius 134 22) 134 22. 207 32. 258 4; momenti tempora 132 1. — aequitatis momenta 160 5; gratiae momenta (*aliter et recte* Augustae

momentum:

gratiae monimenta 312 23) 168 3; momenta integritatis exhibere 346 17; momenta iustitiae 285 7 *cf.* monimenta (momenta *deteriores*) iustitiae 14 13; momenta (*LEKEFA*^o, monimenta *RPA*^r 133 20; monimenta *omnes* 267 4) pietatis 133 20. 180 27. 267 4; momenta scientiae 192 8.

monasterium famularum dei 314 2.

moneta: formula qua ea committitur VII 32; monetae cura 219 21; *in formula comitivae sacrarum*: hanc liberalitatem nostram alio decoras obsequio, ut figura vultus nostri metallis usualibus imprimatur, monetamque facis de nostris temporibus futura saecula commonere 180 30 *cf.* 219 4: *vide Friedlaender die Münzen der Ostgothen* p. 21.

monetarii 165 20.

monimentum (*cf.* momentum): monimenta charitarum 189 3; monimenta publica 177 4; Ablabi historica monimenta (monumenta *B*) 312 6; Augustae gratiae monimenta (monumenta *BK*) *de epistula imperatoris* 312 23. Mausoli monumentum 212 9; monumenta publica 210 28.

monomachia: cur ad monomachiam recurratis, qui venalem iudicem non habetis? 92 5; *aliter τὸ μονομάχια i. e. gladiatorum spectacula* (*Socrat. hist. eccl.* 1, 18) ea voce reddidit Epiphanius *hist. tripart.* 2, 18 p. 232.

monopolium (*cf.* *Dahn III* 147) 49 17. 61 17. 63 30. montanus lapillus 371 7.

mora: morae *in solvendis tributis* 366 30; *cf.* venalis.

moralis: nec minor nobis est cura rerum moralium quam potest esse bellorum 100 16; moralis compulsio 360 8; moralis concordia 269 9; moralis ratio 267 16.

moralitas 238 19.

morigerus: beluae morigerae 114 19.

mortalis: mortalia (mortales 164 30. 188 8. 214 3, mortaliū 143 13 *cet.*) *opp.* divina 167 9. 352 24; mortalia cuncta 103 9. P 483 4.

mos: more gentium (gentium barbararum 316 18) 114 11. 115 4. 316 18; mos priscus 99 5.

motus: evocatoria, quam princeps motu suo dirigit VII 34; delegati motu nostro iudices 98 4; nostris motibus ordinata 59 7.

movere: movete feliciter, ite moderati 149 25.

mox ut = *simul atque*; ut *quamquam paucis locis ne in probis quidem Cassiodori codicibus invenitur constanterque omittitur a Iordane* (*vide Mommsen ad Iordan.* p. 192), ipsum tamen Cassiodorum mox *nude pro simul atque posuisse* (ut posuerunt sane praeter *Iordanem inde a quarto saeculo scriptores non nulli*; *cf.* *Roensch Italia und Vulgata* p. 400, *Hartel in Archiv f. lat. Lexikogr.* III 26, *Petschenig ibid.* VI 267, *Dombart in indice Commodiani* p. 226) *contra auctoritatem codicis panegyricorum Bobiensis* (P 476 9), *testis scilicet antiquissimi inter libros quotquot Cassiodori scripta continent, viz ausim affirmare.*

cui mox ut (*omnes*) praefecturae dignitatem concessimus, disposuit 55 21.

qui mox ut (*ut om.* B¹A) reliquit, statim portavit 239 21.

mox autem ut (*omnes*) tempus clausit navium commeatum, exercuit 292 19.

mox ut (*omnes*) cognovit, imperavit 377 7.

nam mox ut (*omnes*) Gothi ad belli studium se contulerunt, caesa est rebellium manus 384 6.

mox enim ut (*sic cod. Bob.*) reversus es, meruisti P 476 9: mox *male interpretatus sum* p. 463 *adm.* 2.

legimus, mox ut (*sic editiones*) de limo terrae corpus effectum est, statim dominum insufflasse *de anima* 7 p. 632.

mox:

mox ut (*omnes*) coepero, clamoribus imminetur 3 13.
 sed mox ut (*omnes*) fiduciam habere coeperint, exeunt 54 1.
 quae mox ut (*LRKP^b*, ut *om. P^a MONXEFA*) ad aedificia pervenerit, succedit 68 15.
 nam mox ut (*omnes*) datus fuerit, fit 175 17.
 cautela tua mox ut (*LRKEFC*, ut *om. PⁱTU*) adhibita fuerit, discurrit 206 23.
 mox ut (ut *om. B*) foro potuerint esse digni, incipiunt 260 5.
 perquirantur fures summo silentio, teneantur in suis laribus quieti, dum, mox ut (*ita scribendum*, ut dum mox *omnes praeter* dum mox *HGI*) executor increpuerit, eorum corda turbentur 261 21.
 mox enim ut (*omnes*) supernae luci fuerint restituti, separant 270 14.
 cuius primaeva germina mox ut (*omnes*) adoleverint, patres vocantur 274 11.
 mox ut (ut *om. Bⁱ*) VI menses exempti fuerint, consequantur 286 29.
 mox ut (ut *om. B*) cognoverit, labitur 355 6.
 sed mox ut (*omnes*) oriri coeperit, ostendit 372 21.
 dixerunt, mox ut (*sic editiones*) semen humanum coagulatum fuerit in vitalem substantiam, illico (mox — illico *saepius apud Iordanem*) creatas animas corporibus dari discretas atque perfectas de *anima* 7 p. 632.
 mox ut *constanter exhibent editiones historiae tripartitae*.
 multifarie 26 20.
 multifarius 139 3. 162 7. 259 27. 354 19. 362 30.
 multiplex: laus multiplex 329 24; praedicatio multiplex P 476 2; multiplices linguae 300 23.
 multitudo (= *manus*) Gepidarum 149 9.
 multum facundior 157 17.
 mundanus: odia mundana 132 32; mundanae res 136 8; mundani = *laici* 255 32.
 mundus: animae de mundi conversatione discedunt 89 14; de mundo auferri P 471 14; cunctae mundi dominae P 482 1; mundi caput *Roma* 281 31; civitas, quae mundi principaliter ore laudatur 94 19; Placidia mundi opinione celebrata 328 32; talis res effecta est, quam mundus loquatur 319 24; fabula mundi (?) P 479 17.
 munerari 237 21.
 munerarius: haec, ut ita dixerim, muneraria dignitas de *comitiva sacrarum* 181 3.
 munia (*abl.* muniis 56 21. 28) de *munere curialis* 56 21. 28. 227 17.
 municeps = *curialis* 56 25. 227 9.
 municipium 84 13. 151 20.
 munificentia principalis (*regalis* 63 19) 17 18. 18 26. 63 19. 81 11. 85 3. 125 30. 167 18. 275 29. 343 30. 383 4. 385 27; munificentia nostra 158 11. 22 *cet.*
 munificus aerario 14 29; stipendium est, quod subiectum facit munificum dici 336 9; 353 13.
 munimina civitatis 375 5. munitio civitatum 374 24.
 munus: principale munus 278 6; regale (*regium* 253 19) munus 253 19. 343 32; munus regale perpetuum 343 29. — divinitatis munera 318 20; caelesti munere 309 2; divino munere 378 15; divina munera 91 1. 297 6. 326 18.
 muralis agger 177 28. *Iordan. p. 112, 2*; muralis protectio *opp.* campestre certamen 221 25.
 murex: adorandus murex 11 10. *murileguli* 11 27.
 murmur: tot proceres nullum murmur, ut assolet, miscuerunt 232 30; 166 12. 341 3. P 470 8. — poenale murmur animarum de *magico maleficio* 124 2.
 murmuratio 261 22.
 musa 138 35. 36.
 musica 108 3; musica artificialis 70 32. musica disciplina 25 26; eruditio musica 70 4. actus musicus

musica:

138 27; musici pedes *v. pes.* musicus 40 11. 107 18. 286 14.
 musivarius 205 1.
 musivum P 483 12.
 mutus: hanc partem musicae disciplinae (*i. e. pantomimum*) mutam nominavere maiores 25 26.
 mutabilitas 52 6.
 mutatio *v. cursus* publicus.
 mutescere 354 10.
 mutilatio 316 9.
 mutuare (*mutuari frequentius est*): futuris obsequiis beneficia ingenta pietate mutuamur (*mutuamus NEFIA fort. recte propter consonantiam*) 236 22; mutuasse pecuniam 67 16; peregrinis flatibus calamos complet, ut minuta (*fort. mutuata*) possint arte cantare 40 24; mutuati luminis beneficio festinavit 159 22; splendent mutuato lumine 188 3; mutuata pecunia 368 8; *item n. pl.* mutuata 67 20.
 mysterium: divina mysteria 281 3. 311 12. S 431 15; sacrum mysterium (*sacra mysteria* 255 13) 255 13. 263 13.
 naevus ingratitude 148 22.
 nam, ubi aut nullam aut aliam expectes coniunctionem:
 ab uno quippe principe provehi videtur fortasse gratiosum: nam et sub altero meruisse propectum apud utrosque integrum constat fuisse iudicium 253 28.
 utiles etiam sunt ad instructionem ecclesiasticae disciplinae Ambrosii de officiis libri nec non et Augustini de vera religione liber. item eiusdem liber, quem de agone Christiano composuit, maxime vobis necessarius, similiter etiam liber eiusdem, quem pro moribus instituendis ex divina auctoritate collegit speculumque nominavit, magna intentione legendus est. nam et sancti Augustini XXII libros, quos de civitate dei confecit, infastidibili sedulitate percurramus *inst. div. c. 16 p. 549.*
cf. Iordan. p. 135, 20.
 narratores prisci saeculi 212 8.
 nasci *alicui rei* 33 11. 64 14. nascendi laus 81 32; nascendi ordo 146 9; sors nascendi 56 22. 83 9. 289 13. 304 18.
 nasutus: est, ut ita dixerim, beluae (*elephanto*) nasuta manus (*sc. proboscis*) 317 27.
 natale *v. dies festi.* — natales: natalium splendor 55 7. 131 26. 168 11. 187 27; *sim.* 130 24. 145 19. 167 15. 168 3. 304 30.
 natio *Afrorum* 367 10; natio *extera opp. Romani* 334 20; diversae nationes 328 22; nationes *opp. Gothi* 91 13. 239 20; natio *Alamannorum* 73 10, *Francorum* 329 15, *Thoringorum* 114 7. 329 15, *cf.* 80 16; natio *Gothorum* 292 5; utraque natio *vel utraque nationes sc. Gothi et Romani* 55 31. 203 6; *item* nationes tam praeclarae 56 6; a quoquam cuiuslibet nationis homine 63 13 *cf.* 135 24. 136 29.
 nativitas = *proventus* 379 13.
 natus: pisces nativae epulae Comensium 343 29.
 natura: aves ipsae naturam suam (= *genus*) extranea sorde non maculant 53 25.
 navanter operam impendere (*insistere* 65 15) 59 8. 65 15. 206 22. 254 29. naviter (*sic fere probi codd.* *cf.* operi iniuncto naviter insudante Decio in titulo *Theodericiano C. I. L. X 6850*, nauanter *interpolati*) operi insistere 258 24.
 nauclerus 162 33.
 naufragus: iacebat tellus naufraga palustri torpore confusa 58 8.
 navicularii Campaniae, Lucaniae sive Tusciae 117 6.

naviger: flumina navigera 154 5.
 navigium: velocia navigia 34 1.
 naviter v. navanter.
 naulum 162 33. 378 25.
 nautae 11 27. 123 5. 152 30. 153 3. 12. 155 1.
 nec = ne—quidem 3 13. 16 17. 22 6. 33 23. 54 27. 62 11. 100 8. 13. 106 19. 20. 107 13. 118 15. 131 25. 148 16. 149 2. 168 23. 185 7. 188 9. 193 22 *cet.* S 428 9.
 necdum = *nondum* 33 27. 105 24. 106 18. 327 18.
 necessarie (necessario 158 28. 175 27. 178 16. 353 32. 364 29. 373 1. 376 3) 12 14. 51 2. 144 27. 238 1. 241 24.
 necesse habere *seq. inf.* 189 27.
 necessitas publica 148 28; necessitates publicae 135 18. 136 1. 227 2. 326 24; rei publicae necessitates 146 25. 327 9. — necessitas (necessitates 242 28. 334 8) = *penuria* 242 28. 331 26. 334 8.
 nectar v. violeus.
 neglectus *subst.* 11 9. 83 30. 155 3. 333 28. 361 15.
 negotiatio 19 26. 63 24. 29. 117 4. 368 24. 385 8.
 negotiatores (negotiantes 262 1) 61 5. 6. 11. 17. 18. 22. 63 23. 28. 67 12. 15. 181 11. 211 8. 341 4. 379 24.
 nepos = *filii filius* 120 1. — = *fratris filius* (fratris filii 36 17) 35 28.
 neptis = *sororis filia* (v. pignus) 114 3; neptes *quae Theoderici appellantur cognatae, incertum est* 170 6.
 nex: neci dare *aliquem* 240 3.
 nexuosus: insidiae nexuosae 355 10.
 nexus coniugii 52 3; religionis S 450 6.
 ni fecerit, careat impetratis *in edicto Athalarici* 283 24.
 nigredo 11 14. 352 16. P 481 2.
 nihilominus = *aeque, pariter, etiam, adeo* (v. *Roensch Semasiologische Beitrage II 75, id. Collectan. philolog. 186, Petschenig in indice Cassiani*) 102 11. 103 32. 104 20. 107 25. 133 28. 165 30. 166 1. 167 16. 178 8. 201 14. 233 25. 235 2. 268 25. 271 17. 273 16. 280 27. 35. 283 25. 286 28. 289 9. 303 17. 314 6. 315 22. 318 22. 327 16. 340 1. 342 23. 359 14. 364 30. 370 21. 381 14. 382 31 *cf.* P 476 12.
 nimietas 118 3. 147 6. 205 28. 291 12. 372 16.
 nimirum *post primum enuntiatum vocabulum positum* 145 4. 21. 299 20. 352 4. 353 6.
 nimis (*saepe* = *valde*) 66 16. 146 2. 212 20. 243 21. 249 24. 274 15. 278 18. 316 27. 341 28. 361 19. 362 9. 369 24. 378 29 *cet.*; *ad superlativum adicitur* 107 16. 267 2. 343 10.
 nimius: (*saepe* = *magnus*) 11 14. 30 28. 64 8. 73 14 *cet.*; nimum non placet 299 21; o quam nimum est *sequente inf.* P 465 4. — nimum (tam nimum desideratum 293 4) = *valde* 167 8. 185 27. 272 6. 293 4. 369 16. P 470 10.
 nisi:
 quid est enim dignius quod die noctuque assidua deliberatione volvamus, nisi ut rem publicam aequitas custodiat 36 14. 117 17; 151 12. 306 20. — quos (*chlamydis clavos*) scias non inaniter positos, nisi ut de vigore semper principis ammonerent (*aut duae locutiones confluerunt, sc. 'clavos non inaniter positos' et 'clavos nullam aliam ob causam positos, nisi ut', aut pro inaniter scribendum est aliter*) 194 7. *cf. infra* 195 26.
 nec illis liceat ante discedere, nisi hoc secunda decernamus inuisione (nisi hoc noster proloquatur affatus 117 21) 36 18. 117 21. — multa non sunt ante scienda, nisi cum fuerint deo auxiliante perfecta 189 1.
 aliter timiditas non tollitur, nisi cum novitas abrogatur 37 9. — non enim aliter laudatum modum possumus custodire, nisi ad considerationem rerum nostrum debeamus excitare propositum 67 1; nec aliter tutus esse potest, nisi huic occurrerit 169 9. — cunctorum quies, quam non possumus aliter recordari, nisi ut subiecti non videantur aliquid irrationabiliter perdidisse 195 26. — *cf.* 271 4.

nisus: delectando implebas veri oratoris nisum 242 31. nisus vestrorum omnium 319 27. nisu omnium 370 5; nullis nisibus 372 2; quantis nisibus 311 14 *cet.*
 nobilis *adi. et subst.* 37 16. 41 30. 48 5. 12. 49 8. 82 20. 28. 84 24. 85 14. 86 13. 18. 88 24. 90 28. 136 20. 159 17. 183 20. 184 9. 194 16. 220 19. 239 20. 246 25. 248 18. 23. 250 1. 26. 267 12. 273 31. 274 19. 292 6. 304 18. 305 29. 306 24; respice quantis sit provincia plena nobilibus 202 20; 195 20. 221 7. 260 16. 380 14; nobiles populi (*Romani*) 334 19.
 nobilitas 16 1. 3. 37 15. 38 2. 46 9. 54 27. 81 7. 82 14. 149 31. 171 1. 186 16. 194 17. 244 26. 248 4. 5. 9. 254 27. 278 5. 300 14. 305 12. 315 30. 338 18. 348 9.
 nobilitas tua: comes Teia.
 nobilitas vestra: senatus.
 nocere *aliquem* 90 8. 251 16.
 nodosus: litigia nodosa dissolvere 328 29.
 nodus = *articulus* 316 5.
 nomen: regium nomen 283 19. 319 10; nostrum nomen 98 22; nominis nostri evectio 179 35; nostri nominis tuitio 187 7; nostro nomine 148 12. 278 23; nomine publico 148 9. 283 16; cuiuslibet vel privati vel publici nominis posthac inquietudinem summoventes 256 14; arrarum 153 3, augmenti 275 21. 276 15, coemptionis 372 6, commodi 126 16, fisci 278 20, multae 135 24, poenae nomine 223 16. 256 22. — in dei nomine 27 25.
 nominatus = *illustris* 69 29. 384 3.
 non = *ne: in enuntiatibus imperativis semper puto; non enim = neque enim: plerumque.*
 nosse = *scire: v. infinitiv.*
 notabilis: si quis parere neglexerit, relatione iudicis nostris auribus notabilis ingeratur 283 14; ut notabilis hostibus appareres P 474 9.
 notarius in consistorio regis: formula notariorum VI 16. notarius noster 189 8; *cf. infra* tribunus et notarius. *Vide Mommsen neues Archiv 14, 481 adn. 5* — notarius synodi S 403 24.
 notitia: apud regiam notitiam constitisse S 428 15; sine regia notitia (= *rege inscio*) S 428 5; cum dei notitia S 432 11.
 novellus 12 13. 36 5. 37 5. 48 16. 62 27 *cet.*
 noxie 3 21. 164 5.
 nubescere (*si lectio vera*) P 480 15.
 nuditas = *penuria, paupertas* 52 10. 147 11. 225 8. 271 29. 284 11. 339 27.
 nullatenus 52 22. 80 33. 157 28. 217 25. 298 3 *cet.*
 nullum: iussa in nullo violare 28 14; 224 7.
 numeralia distributiva: bis sena librorum ordinatio 4 35; bis sena ostia 105 27.
 numerabilis 19 13.
 numerarii *ex officio praetoriano* 370 12. 379 25; *ex officio iudicum provinciarum* 370 11.
 numeri permutati:
 quicquid subripuisse cognoscis, incorporanda restituas 17 13; libere prorumpat in publicum, qui se alienae functionis pondere novit opprimeretur: relaturi (relaturus *E*) a nobis iustitiae fructum 60 9.
 nec passi sumus otiosum, quem merita non sinebant esse privatum, sereni solis consuetudinibus aestimandus 21 26; vobis concedimus, ut possideas rura 65 3; tot originis documenta praemittens credamus 86 17; 170 26. 304 1 *et saepius.*
 omnes decet gratanter impendere, quod publicas videt (videtur *aut vident aliquot interpolati*) utilitates posse respicere 57 22.
 quapropter devotio vestra praesenti iussione communita terrarum spatia, quae veredis antea licuerunt, mutationibus suis a possessore vindicata restituat, ut nec illis (*sic codd., sc. possessori*) parvo spatio infligantur (*Mommsen, indicantur codd.*) damna et istis (*sc. muta-*

numeri permutati:

tionibus vel equis) recuperata sufficiant 30 15; plebis inflammata contentio synagogam duxerunt concremandam 134 3.
vicissitudinem muneris pro expensarum vestrarum consideratione tribuentes, quae (*scriptori obversatur: munera*) tantum vobis reddantur accepta, quantum nobis vestra fuere gratissima 143 15; hoc nomen adulescenti congruentius dabitur, qualia nostris senioribus praestitistis 231 15.
pudoris sustinere iacturam nesciunt, qui se prius iudice corriguntur 145 36; *sim.* 216 33.
numerositas 181 19. 219 14. 250 2. 271 11. 348 22. 353 1.
nummus 188 14.
nuncupatus = *quem memoravi* 240 17.
nundinare: rebus omnibus nundinandis 123 1.
nundinatio 63 31. 270 13. 286 7. 293 3. 334 32. 336 22. 337 31. 385 10.
nuntiatrice 53 26.
nuntium 297 11.
nutritor *elephantis* 318 4.

o quam arduum est 178 19; o quam nimium est et quam arduum P 465 6.

ob: neque enim ob aliud curiales leges ligaverunt, nisi ut principes indulgentiae praeconia reperirent 274 4; ob hoc, cum 102 20; ob hoc, quoniam 20 9.

obeliscus *circensis* 106 8.

obiectio postium 126 8; sordium 258 15. 27. — obiectio inimicorum S 426 16.

oblatio = *donum* 83 22. 291 8. 377 31.

obligare legibus = *pignori dare* 377 5.

obligatio 119 9. 147 26. 377 1. S 431 14. 450 3.

obliviosus 162 2.

oblocutio 128 2.

obluctatio 372 1.

obnoxius *syn.* debitor 21 11. 367 28 *cet.*

obsecrans = *supplex* 335 24.

obsecundare pravis moribus 136 31, cunctis virtutibus 301 3; eloquentia Romanorum dominis obsecundat 286 19; quicquid in vestibus, quicquid in aere ambitio humana potest habere pretiosum, ordinationibus obsecundant comitis sacrarum 181 14; *saepe de officialibus*: officium quod nostris iussionibus obsecundat 333 21 *sim.* 176 25. 216 19. 249 15. 335 3. 350 31, *semel de ipsis dignitatibus* qui nostris iussionibus obsecundant 196 14, *translate* cum diabolo pereant qui eius iussionibus obsecundant *inst. hum. apud Maium auct. class. III* 353.

obsequi: *de subditis* qui nostris iussionibus obsequuntur 302 20; qui praetorianis fascibus inculpabiliter noscitur obsecutus 346 8; *de magistratu vel officiali* obsequens 18 27. 238 28. 359 6.

obsequium (*saepe* obsequia) 70 20. 96 3. 310 30. 320 33. 327 27. 335 4. 338 24. P 465 3; *proprie de oboedientia subditorum et magistratuum* 50 5. 55 9. 89 9. 92 3. 14. 97 15. 115 23. 29. 167 35. 236 21. 238 16. 239 19. 23. 240 6. 247 3. 252 21. 254 26. 256 7. 301 2. 307 2. 27. 328 8; *concrete* = *comitatus regius* 205 11. P 480 13, obsequium nostrum 90 29. 218 29 *cf.* 15 26, nostra obsequia (obsequia nostra 159 17. 218 25) 39 12. 159 17. 218 25. 220 19. 275 24, obsequium regis *Erulorum* 115 10; *de militia officialium* (militaria obsequia 348 14, praetoriana obsequia 345 17) 62 13. 180 10. 196 30. 345 17. 346 22. 348 14; *concrete* = *officiales* (*opp.* cognitor 217 18) 193 3. 217 18, obsequium praetorianae sedis 349 13; *de dromonariis*: publicis debent utilitatibus insudare qui nomen dedere militiae, quid enim agat homo, si professo desit obsequio? 64 3.

observantia = *religio* 226 4.

observare *alicui* (*syn.* parere, servire 359 6. 7) 136 4. 213 1. 279 11. 310 31. 333 20. 349 13. 359 6, *item legendum*: licet alii subiecto iure serviant, tu rerum domino (*LRKPE·F*, dominos *TUE*?) studio praestantis observa 192 25. — trahit comitatus noster observantium (*i. e.* qui devotionem volunt praestare *cf.* 375 24. 31) catervas 57 28.

observatio: sine observationis (= *examinis*) longae dispendio debita tribuantur 98 14. — comitatensis observatio 184 8; palatii nostri observatio 36 15; absolute observatio 62 18. 136 13. *concrete*: observationes = *officiales* 279 9.

obses 80 15. 93 24.

obsidio *Arelatis* 96 9.

obstaculum 36 28. 89 27. 161 7. 203 28. S 451 3.

obstupendus 195 18.

obstupescere 34 14; *aliquem vel aliquid* (= *mirari*) 40 5. 69 20. 157 8. P 481 7; *sequente acc. c. inf.* 40 20.

obtestatio: sub obtestatione divina 234 13; sub (cum 431 9) dei obtestatione S 431 9. 445 7.

obtusus nostri (*vel* nostri o.) 179 24. 180 13.

obviare = *resistere* 15 16. 24 13. 95 24. 146 19. 152 25. 223 11. 306 8. 307 14. 309 9. 311 8. 314 17. 340 1. 362 7. 377 30.

occasiones (= *casus*) adversae 34 16; *item absolute* occasiones S 421 17.

occiduus = *effetus* 158 11.

occurrere: laeto principi occurritur 375 24. — occurrere ad *iudicium vel iudicem* (*pro ad dativ. ponitur* 135 11. 422 26. S 423 12) 132 22. 135 11. 159 5. 161 8. 162 2. 255 7. 22. 277 14. S 422 26. 423 12, *item nude* occurrere 132 22. S 422 12. 429 1. — non occurritur (= *evenit*) *sequente acc. c. inf.* 100 3.

occursio 158 31. 195 20. 260 16. 376 17.

Oceanus 143 22. 27. 144 3.

ocius = *ilico* 132 18; *cf.* 106 27.

oculatus duobus luminibus 16 1.

offerre: oblata petitione (supplicatione 128 32. 222 11. 25) 35 13. 52 7. 128 32. 222 11. 25. — offerre *tributum* 25 3. 100 13. 336 10. 13. 353 21. 360 21. 366 28. 374 10 *cf.* 96 17.

officialis magistri militum 176 18.

officina *fodinae* 270 4.

officiositas 247 32. 331 8.

officium:

= *munus publicum*: officium *agentis vices praefecti praetorio* 333 15; officium *advocati fisci* 26 25; consularitatis officium 93 17; *saepius de munere officialium* 345 22. 347 2. 17. 348 6. 349 28. 350 16. 351 1. 377 15. officium *legationis* 115 24. 167 5. 297 12; illum ad illum *legationis officio* destinare 10 19. 15 14. 311 11. — clericatus officium E 391 *ep.* 8 4; officia ecclesiastica S 432 6. = *corpus officialium* (*syn.* apparitio, cohors, milites, militia, obsequium, observatio, turba; v. *Mommsen neues Archiv* 14, 467); *nominatim significantur officia haec*:

chartariorum v. *chartarius*.

comitiacum officium v. *comitiacus*.

comitivae patrimonii *cf.* *chartarius*.

comitivae Ravennatis 211 12.

comitum rei militaris 195 32. 203 11. 216 7. 12.

comitivae Romanae 210 29.

comitis sacrarum: palatinum officium 247 25 *cf.* 255 26.

ecclesiastica officia S 403 22.

iudicium provinciarum 214 17. 26. 215 10. 283 13.

336 18. 32. 339 20. 361 6. 17. 374 19.

magistri militum *cf.* *officialis*.

magistri officiorum 180 8; officium *magisteriae dignitatis* 147 9; *cf.* *regium officium*.

praefecturae annonae 367 14.

praefecturae praetorianae (v. *Hasenstab Studien* p. 68) 61 8. 15. 176 20. 22. 333 20. 338 6.

officium:

praefecturae praetorianae:

3492; promotiones officii praetoriani, quae natale domini fiunt XI 17—32. *singuli officiales, quorum mentio fit in variis, sunt:*
 cancellarius.
 commentariensis.
 consiliarius.
 cornicularius.
 cura epistularum canonicarum.
 numerarii.
 praerogativarius.
 primicerius Augustalium.
 primicerius exceptorum.
 primicerius deputationum.
 primicerius singulariorum.
 primiscrinii.
 princeps.
 regendarius.
 scriniarius actorum.
 scriniarius curae militaris.
 sextus scholarius.

praefecturae vigilum urbis Ravennatis 207 31.

praefecturae vigilum urbis Romae 207 11.

praefecturae urbanae 95 4 cf. 180 9.

quaesturae v. miles.

regium officium = officium magistri officiorum (v. *Mommsen neues Archiv* 14, 468): officium quod nostris iussionibus speciali sollicitudini famulatum est 187 8; officium nostrae sedis 132 20; officium nostrum II 28. 214 25. 216 18. 223 14; *absolute* officium VII 21. v. s. comes primi ordinis et ex principe officii nostri II 28. scriniarii officii nostri 214 25. — Cf. comitiacus, princeps, scrinium.

vicarii urbis Romae 35 21. 376 21.

oleosus liquor 21 26.

oleum 123 2. 378 15. 379 22. 32 cf. 259 25. 343 13. 371 8. 373 11. 378 27.

omen: tali omine 144 23 cf. ad P 479 10.

omnimodis 22 5. 42 2. 61 22. 162 15. 180 22. 202 6. 278 23. 310 4. 311 16. 313 31. 317 6. 326 21. 337 2. omnimodo 19 32. modis omnibus 27 27. 33 24. 56 30. 106 25. 115 6. 150 8. 151 10. 155 19. 184 27. 203 18. 208 1. 218 19. 280 6. 25. 284 13. S 421 23. 448 8.

omnino = *inprimis*: ubi supra terram volitare spissitudinem minutissimarum conspexerint omnino muscarum, tunc promittunt 108 26; omnis quidem utilitas publica fidei debet actione compleri; tamen omnino monetae debet integritas quaeri 219 3; hanc ergo provinciam civitatibus nolunt incolere, quam vel in agris suis se fatentur omnino diligere 260 3; estote circa eos omnino solliciti 301 22.

onus: onus *vel* onera (fiscalia onera 336 24, onus solutionis 29 1. 67 15, superindicticia onera 151 18 cf. 28 27, tributum onera 367 31, onus tributariae functionis 137 3) *tributariorum* 28 27. 29 1. 59 7. 60 5. 63 24. 67 15. 130 7. 131 12. 137 3. 149 2. 151 18. 277 6. 336 21. 24. 353 23. 336 21, cf. onerati 23 2; onera *fisci* 292 17.

operari: non coalescunt sparsa semina, nisi et terrae qualitas fuerit operata 185 15; cessante flamma perpetuus calor operatur 273 8; operantes 58 13. — *transitive* operari distractionem publicam 201 3, laudem suam 272 12, humanam salutem 191 28; *passive n. pl.* operata 213 26.

operatio 70 32. 270 34.

operator 58 13. 70 26.

opinabilis = *clarus* 79 25. 103 29. 288 7.

opinatus = *clarus* 318 16; opinatissimus 90 23. 262 17.

opinio = *fama* 21 17. 22 16. 47 34. 65 15. 87 17. 98 23. 102 8 *cet.*

opsonia Romano populo distribuere 368 26; cf. erogator.

optare bene (male 29 21) *alicui* 29 21. 365 6.

opus: gratum quidem orationi nostrae opus in laude priscorum P 467 13 cf. 213 5. — opus habere *aliquid* 115 9.

oraculum = *rescriptum regis* 102 6. 223 2; conscientiae nostrae oracula S 420 24; haec oracula 90 30; nostra oracula (oracula nostra 152 13) 32 14. 152 13. S 421 20; praesentia oracula 16 19. 20 8. 158 2. E 392 ep. 9 7. S 424 14.

orare *sensu Christiano* 281 2. 320 33.

oratio obliqua (cf. *sub indicativo*):

sublimitas tua prosecutores frumentorum lacrimabili nos additione pulsasse cognoscat: dum susceptum onus promovisset in pelagus, adversis flatibus fuisse susceptum; ubi fatiscente compage trabium omnia vis absorbit undarum nec quicquam miseris de aquarum nimietate nisi solas lacrimas restitisse 117 32.

provincialium suggestionem comperimus: nonnullos ad pignorandi studia se transtulisse, his multo acerbiora iungentes: alienis debitis ad solutionem alios trahi solamque causam probabilem videri, si aliqua debitori potuit vicinitate coniungi 119 5.

illa tali conquestratione deploravit asserens: nurum suam cuidam se iugali foedere sociasse et cum ornatio cupit novis thalamis apparere, studuerit prioris viri facultates evertere 120 1.

ille conquestus est: saionis tuitionem in se fuisse grassatam. his multo acerbiora subiungens: ut quasi laesio veniret ad pretium, ita scelus proprium enormi exactione taxatum est 126 13.

oratio sacra 237 16; orationes sanctae 331 25; *item absolute* oratio 331 3. 32. 332 4. 23. 333 6.

orator = *eloquentiae magister* 178 25. 286 23. 302 32.

oratoria ars 302 5.

orbis terrarum 310 7; toto orbo (in toto orbe simile nil habere 298 7, in utroque orbe clarus *vel* praecclarus 153 4. 16 2) nominatus 69 29, *sim.* 71 31. 107 33. 239 3. 240 3. 251 18. 290 28. 299 28. 305 29. 331 33. 377 4. 384 20. P 480 21. — Italicus orbis 290 28; orbis Romanus 107 29. 303 28; orbis noster 195 24; uterque orbis *de duabus imperii Romani partibus* 15 34. 16 2; orbis alia pars *de imperio Orientali* 137 17.

orbita anni 353 25.

orbitas oculi 204 14.

orca olei 82 18.

orchestra (horcist- *codd.*) = *pantomimus* 138 33.

ordinare = *constituere: de rege* 17 21. 120 16. 235 6.

311 4. S 423 6, motibus nostris ordinata 59 8; *de senatu* 59 31; *de magistratibus* 256 31. 315 2. 333 18; *de episcopis* 18 20. S 423 27. 424 4. 17. 18. — = *creare: regem* 318 22, iudices 249 2, *administratorem publici tituli* 315 8. 15 cf. 20, *papam* S 446 2.

ordinarius v. consul.

ordinatio: quod in publicis actibus potui reperire,

bis sena librorum ordinatione composui 5 1; ordinatio (= *discussio*) siliquatici nec non ferrariorum 93 2, tributorum 277 2; personas ad ordinationem vestram defensionemque dirigere 97 5. — = *insum*: ordinatio *regis* 30 12. 36 27. 84 28. 92 17. 93 3. 95 4. 13. 97 21. 101 20. 104 29. 115 22. 27. 118 10. 14. 119 24. 123 24. 133 20. 135 5. 146 25. 148 21. 155 7. 18. 211 4. 217 2. 234 7. 235 19. 236 9. 259 11, *senatus* E 392 ep. 9 5. 6, *magistratuum* 13 15. 62 16. 84 27. 88 16. 135 19. 146 31. 154 28. 157 29. 176 29. 181 10. 14. 270 24. 274 26. 314 6. 338 12. 361 18, *episcoporum* 383 9. 16. S 405 13. 421 26. 422 1. 11. 424 6. 427 19; divina ordinatione (*vel versa vice*) 329 17. 381 27. — = *electio sacerdotis* 280 13. S 402 17. 403 3.

ordinator = *discussor census* 276 21.

ordo: ex ordine = *usu sollemni* 1317. civilitatis ordo 134 21; iuris ordo *v. ius*; legum ordo 283 16 *cf.*; rei publicae ordo 374 4; Romanus ordo 121 25; vitae ordo 121 21. antiquitatis ordo 175 9. sollemni ordine tuus honor cognoscitur non teneri (*i. e. extra matriculae seriem promoveris*) 335 3 *cf.* 335 7. 345 11; ordines excubantium custodire 216 13 *cf.* 179 21. 196 27. — antiquus ordo pretia constituit 364 5; priscus ordo 37 18. 215 14. — principalis ordo 114 21; maiorum purpuratus ordo 231 5 *cf.* 235 27. recipiat alius ordo forte mediores: senatus respuit eximie non probatos 37 14; constat excellentissimos patres tanto amplius posse diligere, quanto maiores honores a ceteris ordinibus visi sunt accepisse 233 18. ordo amplissimus (ille, sacer, senatorius) *v. senatus*. ordo *decurionum v. curialis*. ordo ecclesiasticus S 446 9; sacer ordo (venerandus 444 9) *synhodi* S 424 23. 444 9 *cf.* 427 16; reliqui ordines *praeter episcopos* 280 28; secundus in ecclesia ordo *presbyterorum* S 450 4.

orfani viduaeque (*cf. Vulg. ps. 108, 9*) 332 27.

organum 32 2. 40 23. 70 32. 71 21. 72 3. 139 4. 168 17.

originarius (= *propter originem particeps*) est honorum 46 10.

ornamenta aut ministeria ecclesiarum S 445 22.

ornator 11 13. ornatrix 286 16.

ortus nostri imperii (regni nostri 233 2) 233 2. 247 13. 276 3. *cf.* 384 2.

ostiolum: ostiola *in circo disposita* (*cf. revue archéologique tom. VII 2 p. 619*) 169 22.

ostium: bis sena ostia *carcerum circensium* 105 27. 106 2.

ostreum 272 30. 378 34.

ostrum verenda nigredine decorum P 481 1.

otiosus *de dignitatibus honorariis* 15 24. 184 25. 30. 185 27. 186 4. 16 *cf.* 163 12.

ovum: ova *circensia* (*cf. circus*) 106 21.

p. c. *vide* consulatus.

p. u. *vide* praefectus urbis.

paedagogus 351 13.

paenitere: ut eam non paeniteret mutata religio 314 13.

paenitudo 193 22.

paenula *inter insignia consularis provinciae* 193 6.

pagina consularis *v. consularis*; paginae expensarum 51 13; pagina = *epistula* 313 18.

pagus 138 32.

palaestrica ars 125 14.

palatinus = *aulicus* 144 24. 168 5. 331 29; *proprie de comitis sacrarum officialibus*: palatinum officium 247 25, palatini 255 26.

palatium: cura palatii (nostri) *v. cura*. palatium *Mathesuenthae* P 483 6. Sessorianum palatium S 428 10. palatium *thermarum ad Aponi fontem* 69 15. — = *aula*, *comitatus*: palatium (palatia 16 29. 38 8. 93 28. 268 12. 299 2) 16 29. 18 25. 38 8. 93 28. 94 3. 115 16. 176 15. 28. 179 20. 184 4. 244 8. 253 2. 268 12. 299 2; palatium nostrum (nostrum palatium 183 30. 192 23, palatia nostra 14 21. 116 17. 167 26. 183 19. 184 31) 14 21. 36 15. 89 8. 116 17. 167 26. 176 36. 182 24. 183 19. 30. 184 31. 192 23. 211 5. 261 19. 275 12. 280 9. 287 1.

palliatorum choris miscuisti togam *de Boethio Graeca opera Latine vertente* 40 7.

palma *athletae* 62 9, *aurigae* 105 17 *cf.* 253 15. — sine labore palma 241 5; orator, cui frequens palma contigit 145 35; palma concordiae 312 34; palma nostri iudicii 20 24; palma remunerationis 274 22. palmae praemia 348 8; *absolute* palma 349 15; ut nec ad famam (*fort. palmam*) militiae percipiendam possis occurrere 272 16.

palmaris, palmarius: causarum periti palmares habentur, cum negotia defenderint 191 19; is

palmaris:

contra magnum Olybrium stetit, is palmarii (palmari *HG*) Eugeneti linguae ubertate suffecit 250 24. quarta synodus habita Romae palmaris (*cf. Mommsen p. 417*) S 426 5.

palmata vestis consulis 174 3; eadem absolute palmata 174 19. 231 13. 289 4, varius color palmatae 174 23.

palpare poenam *syn. mitigare* distractionem 102 19. paludester (paluster 58 s. 316 6) 64 18. 29.

palumbus 259 15.

pandia *v. gemma*.

pangere gratiam *cum aliquo* 298 2.

panicum (*gen. panicii* 271 27) 271 27. 382 18. 383 7. 18. panis 191 3. 334 11.

pantomimus 31 29. 139 3; partium pantomimi 32 24; pantomimus prasini (prasini partis 33 4) 25 25. 33 4.

papa: Simplicius (*a. 468*), Gelasius (*a. 492: eius epistulae in primo additamento*), Symmachus (*a. 497: occurrit in actis synodaliibus*), Felix III (*a. 526*), Bonifatius II (*a. 530*), Iohannes II (*a. 532*), Agapitus (*a. 535*); *cf. ind. nomin.* — papa IX 15. XI 2. 376 30. S 403 28. 404 18. 422 24. 427 6. 428 14. 432 10; ille papa sedis apostolicae praesul S 431 11; papa urbis Romae 313 24; papa Romanus S 447 8. 9; apostolicus papa 281 31. beatissimus papa urbis Romae 310 10; beatissimus vir papa S 445 6; beatissimus papa 255 19. 281 13. 16. 310 33; beatae recordationis 101 7; sanctus ille urbis Romae papa 376 24; sanctus papa S 427 12; sanctissimus papa 279 32; venerabilis papa ille apostolicae sedis praesul S 426 10; venerabilis vir *vel* vir venerabilis papa 311 6. S 399 3. 438 5; venerabilis papa S *DI B 2 seq.* beatitudo vestra S 402 2. 4. 448 9. — *Cf. antistes*, apostolicus, consecrator, electio, episcopatus, episcopus, pater, pontifex, praerogativa, praesul, privilegia, sacerdotium, sanctitas, sedes.

paraveredus *v. cursus* publicus.

parcere: tibi praestas quod parcis (= *indulges*) alteri 349 24.

parcitas 47 24.

parens: parentes nostri (nostri parentes 91 10. 235 5. 30, parentes mei 231 3) *de decessoribus suis Theodericus* 91 10, *Athalaricus* 231 3. 235 5. 8. 30. 237 18, *Theodahadus* 307 20. 312 7. 314 12, *cf.* 81 3. — parens publicus rex 133 8, comes *privatarum* 182 1, parentes publici *senatores v. senatus*. — parentes = *maiores* 82 30. 330 17. — parens = *cognatus* 91 18. 114 3. 171 12. 14. 300 15. 21. 305 33. 319 13. — parentes = *populares*: (*Theodericus*) praestare cum suis parentibus (*sc. Gothi*) principi dignabatur obsequium 238 16; parentes nostri *similiter saepius Gothi appellantur a Theoderico Athalarico Witige regibus* 92 10. 170 23. 231 26. 282 12. 318 24 *cf.* 319 1; *item Theodericus in epistula ad Athalaricum de Wisigothis*: parentum vestrorum innumerable multitudo 78 2; *cf.* 183 35; parentes esse *nominatos Gothos etiam a Romanis Theodahadus testatur* 307 17.

parentalis *adi.* = *cognatus* 114 23.

parentela = *cognatio* 13 13. 231 15. 267 6. 300 6. 367 4.

parere sub rege *vel regi*: *de subditis et magistratibus* 34 28. 59 17. 235 9. 236 21. 247 24. 32.

parhippus *v. cursus* publicus.

parentia (*cf. Marinius ad papyr. LXXIII p. 278*) = *oboedientia* 91 30. 217 9.

pars: omnes rei publicae (*r. p. nostrae* 131 5) partes 120 16. 131 5; habuisti in utraque parte (*cf. exercitalia vel pacata servitia* 252 18) laudatas excubias 252 12; armata rei publicae pars 242 13; illa pars *de cursu publico* 146 24. — partes = *factiones circenses* 32 23. 178 3; pars populi 105 15. 106 27; pars prasini 25 12. 19. 29 10. 33

pars:

5. 8. — partes (pars 27 11. 166 30) = *litigator vel litigantes* 27 11. 108 9. 128 21. 132 3. 4. 21. 134 24. 135 11. 160 24. 166 30. 181 32. 33. 246 11. 258 1. 377 23; a parte fisci perditur 26 30. — *translate* pars nostra = *nos* 34 31. — *domestici partis* (Not. dign.: a parte, cf. *Hasenstab Studien adn. 70*) equitum et peditum 18 27. — = *regio*: ex tota orbis parte venientes 183 31; diversae mundi partes 318 18; orbis nostri pars 195 24, nostrae partes 52 23. 96 8. 329 9; orbis alia pars 137 18, Orientis partes 15 31. 105 10, alienae (exterae 238 15) partes 33 13. 238 15, vestrae partes 303 21; diversae (reliquae 151 34) regni (*Theodericiani*) partes 99 12. 151 34; Aegyptiacae partes 107 11, Africae partes (partes Africanae 108 14) 108 14. 162 29; partes Dalmatiarum 242 27. — pars = *res*: hanc quoque partem non aestimes neglegendam, ut 151 10; ut haereas, qua parte sit ditior 116 26; hoc instrumentum nec ornatui potest proficere nec parti aliae convenire 353 3; ex ea (illa, qua) parte 73 17. 250 18. 271 20. 344 24; in aliqua (ea, hac, illa, nulla, omni, qua, una) parte 11 25. 38 32. 61 16. 28. 163 2. 171 5. 176 22. 227 4. 306 19. 30. 307 26. 320 11. 333 5. 337 5. 360 24. 365 3. 375 19. 378 5. 384 28; super hac parte 22 8. 64 24. 133 2. 3. 151 24 *cel.*

participari (= *participem esse vel fieri*) c. acc. 68 28. 326 22. 333 18. 342 21; *absolute* astra vicario labore participata mundum suis luminibus administrant 298 26; de quibus nobiscum possitis participata exultatione gaudere 297 5.

participatio 178 13. 246 31. 300 4. 311 18. 339 20. 344 2. 360 26.

participiorum absolutorum pro adiunctis positorum exempla:

praesenti auctoritate definimus, ut quicquid ad illum pertinuit, ad te ratione simili transferatur: contra omnium insidias praesenti auctoritate munitus, habiturus (munium habiturum *aliquot interpolati*) etiam amminicula saionis 49 19. quod ornat nomen Romanum, a vobis legitur institutum: ad hoc patres in illo principio nominati 59 15.

provinciarum iudicum relatione comperimus primae transmissionis tempus exemptum: allegantes per hanc difficultatem tennes deprimi 59 24; *sim.* 101 31. 119 7. 126 12.

ab officio vestro suscepta modiatio fideliter distrahatur: eventum rei ratio fiscalis habitura (h. est *aliquot interpolati*) 61 9.

pendebant circa eos anxia vota civitatis: cre-scens supra privatos publicus amor 81 22.

antefatum praecipimus ammoneri, ut sub spon-sione legitima instructam personam ad comi-tatum nostrum dirigere se promittat, qui apud delegatos iudices eius intentionibus valeat praebere responsum: actor hic poe-nam suae recepturus audaciae 98 5.

nos necessaria praebuimus, ut hostis vincere-tur illaesus (*illaesus, i. e. dum cives illaesi sunt, extra constructionem adicitur propter con-sonantiae necessitatem*) 130 19.

amphitheatrum quasi in unum iuncta duo visoria recte constat esse nominatum: ovi speciem eius harena (*sic codd.*) concludens 169 5. cf. 102 9. 105 28. 109 8. 114 14. 157 25. 158 30. 159 27. 163 26. 177 17. 185 15. 188 27. 261 6. 319 12. 320 10.

parumper: necesse est ut, dum parumper (*sc. in vita humana*) malorum ambitio contemnitur, superno munere plus donetur 193 31.

parvulus: parvula aetas P 476 16; parvulus filius 300 18. — *subst.* parvulus 17 30; parvuli 17 27. 53 31. 239 7.

pascere plebem statutis inpensis P 466 8 cf. 234 4. paschalis v. *dies festi*.

passibilis = *aegrotus* 316 8.

passio = *morbus* 16 25. 70 17. 257 18. 316 1. 8. 15. 29. 318 11. 340 17. 21. 27. 30. 361 23. — *terrenae passio-nes* S 430 19.

pastio: quid proderit exercitui satisfacere, si vos contigerit in ipsa dominorum pastione (passione *codd.: intelleguntur annonae ad regem alendum coemptae*) peccare? 375 23.

pastor = *nutritor* 57 20.

pastoralis cura *papae* S 449 5.

pastura: *pl.* 260 29.

pater: beatissimus pater *papa* 331 2; patres sancti *episcopi ad synodum convocati* S 425 25. 447 22; tantus pater *Ioseph patriarcha* 385 3. pater imperii: praefectus praetorio. pater provinciarum: praefectus praetorio. patres (p. conscripti, excellentissimi, publici, reverentissimi): senatores.

paternus: paternae (i. e. *patriae*) potestatis nexi-bus exuatur patricius (cf. *C. Inst.* 12, 3, 5) 175 22. patriarcha *Ioseph* 176 7. — *patriarchae inter episco-pos* 279 31. 280 13. 18. 22.

patriciatus v. patricius.

patricius: Aetius, Agapitus, Agnellus, Albinus, Avienus, Basilus, Boethius, Cassiodori duo, Cyprianus, Decius, Festus, Inportunus, Liberius, Maximus, Paulinus, Probinus, Symmachus, Theo-dorus, Venantii duo, Volusianus (v. *indic. nomin.*). — formula patriciatus VI 2. patricius (pat. in titulo operis) *praef. p.* V 3. 6. VI 17. 19. 15 11. 22 18. 27 9. 29 10. 12. 33 4. 48 32. II 14. 55 8. II 40. 85 15. 97 21. 133 5. IV 51. 146 1. 175 9. 206 23. 241 29. 242 3. 252 31. 288 21. 330 1. S 445 2. v. i. pa-tricius (vv. ii. patricii I 23) I 23. 39. 45. II 6. 11. 22. 33. III 5. 10. 28. IV 6. 30. VIII 21; v. i. atque patricius (vv. ii. atque patricii I 20) I 3. 10. 15. 20; v. i. et magnificus patricius 94 10; illustris vir atque magnificus patricius 305 26; illustris et patricius 27 7; illustris et magnificus vir 14 4. 83 7; v. i. 29 16. 17. IV 35. 40. 254 2; magnificus vir patricius 28 28. 97 28; magnificus et patricius vir 27 6. 124 8; vir magnificus atque patricius 64 14; patricius atque magnificus vir 133 21; magnificus vir (vir magnificus 253 13) 27 10. 29 19. 33 7. 98 6. 253 13. *inst. hum.* 4 p. 586. *ibid.* 5 p. 588 cf. 54 16; patriciae recordationis 256 11; summus vir 27 16. celsitudo vestra 22 22; illustris magnificentia tua 36 17. 117 20; magnifi-centia tua 58 23; illustris magnitudo tua 25 19. 50 6; magnitudo tua 22 13. 52 8. 84 26. 93 25. patriciatus (cf. apex, coetus, culmen) 13 20. 14 5. 81 29. 83 8. VI 2. 175 29. 253 8. 254 3; patriciatus insignia 81 29, calceus, chlamys, cingulum, in-fulae s. vv. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 483.

patricius praesentis: Liberius, Tuluin (v. *ind. nomin.*). — patricius 239 16. 256 8. v. i. patricius VIII 9; vir magnificus patricius 242 13; praecelsus vir 239 13. patriciatus praesentis 238 7. 241 18; praesentanea dignitas 330 5; honor qui et armis convenit et in pace resplendet 238 9 *sim.* 239 14; cf. arcanum, culmen, fastigium, potestas, sedes. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 506.

patrimonium 16 5. 47 22. 24. 83 3. 4. 89 19. 131 2. 165 8. 254 21. 25. 288 29. 330 7. — *patrimonium regis*: patrimonio divinae domus 224 3; patri-monium nostrum 148 1. 178 15. 182 30. 34 cf. 158 8; comitiva patrimonii (nostri) v. comitiva. — patri-monium *papae* S 428 7; ecclesiasticum patri-monium S 448 19.

patrioticus 328 25. 364 20. 370 1. 372 18.

patrius: leges patriae 337 25; *patria potestas* v. pa-ternus; patrius sermo *Gothorum* 115 13. — locus patrius in aula Libertatis v. senatus.

- patrocinium: defensorum patrocinia 101 31; patrocinium partis prasinii (v. *Mommsen neues Archiv* 14, 532 adn. 2) 25 19.
- patronus opp. actores (i. e. procuratores) 129 27. 32. 132 14. 17. — = *causidicus* 250 13.
- pavescere *aliquid* 193 19. 201 17. 270 34. 354 30. 366 8. 380 8.
- paululum culpae *aliquem* 306 26.
- pax: pacem conferre 329 10; praebere 342 4.
- peculium 257 27. Calabri peculiosi 262 11.
- pecunia: pecuniae 19 16. — nostra pecunia 181 5. — pecunia publica (pecuniae publicae 83 30. publicae pecuniae 360 18) 83 30. 161 31. 178 14. 360 18. 362 3; *item absolute* pecuniae 251 22. — repositivae pecuniae v. repositivus.
- pedatura murorum 148 32.
- penarius: cella penaria 378 29.
- penates (*syn.* habitatio 380 25, mortalium penatibus fiducialiter nidos philomena suspendit 260 11) 23 29. 246 29. 260 11. 318 6. 380 25; proprii penates (*cf.* lares) 52 5. 90 21.
- pendere *reverentiam alicui* 317 25.
- penetrabile remedium 155 30.
- penetrabile (penetrabilibus *interpolati aliquot pro* penetralibus 21 4. 40 18. 82 27. 292 15. 359 3): penetrabile domus 335 18, aulica penetrabilia P 480 3, domesticum penetrabile 338 20, penetrabilia iudicis 359 3, penetrabilia Libertatis 96 31; penetrabile humi 371 12, penetrabile telluris 270 5; penetrabilia consilii 21 4, litterarum 292 15, mentis 82 27, naturae 40 18, prudentiae 243 6.
- penitus = *omnino* 320 22. S 422 26.
- pennescere 36 5.
- pensio = *reditus qui solvitur domino* 23 8. 29 3. 61 17. 63 30. 165 17.
- pensitare: conductores tantum decernimus solvere, quantum nostra praedia constiterit pensitare 165 14; massae tot solidos pensitantes 254 21.
- pensum: pensa tractare P 473 5; pensum (*syn.* panis pondera 191 9?) et munditiam panis exigere *inbetur praefectus annonae* 190 15.
- penuria *absolute* = *fames* 384 26 *cet.*
- penus: penum 24 2; penu 259 32.
- per:
- distributivo sensu*: per unum equum C solidos multae nomine inferre 135 24; 147 1. 341 7 *cet.* = *propter*: iuste refugitis, per quae tristia peritulis 354 31; S 421 15. 429 3.
- adverbialiter dicta*: per moram 3 10. 36 27. 54 20. 214 28; per ordinem (ordine 60 20) 16 9. 60 18. 145 1.
- peraequatores victualium rerum *sub dispositione magistri officiorum* 180 4.
- peragere bella 73 13. 319 6. P 479 19; statutis gradibus omnis militia peragitur 335 2; peractis sudoribus 350 15.
- percellere = *affligere, multare* 32 19. 39 20. 65 28. 136 6. 187 10. 255 28. 271 12. 272 1. 278 12. 283 18. 292 17. S 432 11.
- percipere oratores longa meditatione 303 1.
- perclarescere: perclaruit 147 22.
- perculsio = *multa* 315 23.
- percussor opp. peremptor 24 16.
- percutere: iratus deus animas percutit (*cf.* *Vulg. gen.* 8, 21) S 450 12.
- perditor = *is qui perit* 23 34. 329 9.
- perducere querelam ad nostram audientiam 98 17; illum ad regnum (sceptra 297 6) 297 6. 300 17. 319 27; illum ad officium primicerii 347 2.
- perdurare: aer in assumpta crassitate perdurans 381 31; agilitate norunt continua perdurare 114 18; nostris partibus perdurantes 96 8.
- peregrinus 352 29. 367 16; peregrini, quibus nullus heres aut testamentarius aut legitimus invenitur (v. *Mommsen neues Archiv* 14, 527 adn. 2) 278 21;
- peregrinus:
- peregrina gens 367 2; peregrini populi (*vel versa vice*) 208 11. 215 17; peregrinus emptor 378 21; peregrina commercia 33 12; speciem laridi ad peregrina transmittere 52 22. — = *alienus*, 40 23. 316 7. 368 29 *cet.*
- peremptor 24 16.
- perennitas *sensu Christiano* 72 28.
- perennitas nostra: rex.
- perexire: non te tamquam vacuum fistulam dicta perexeat 336 2.
- perfectio (= *perfecta scientia*) linguarum 328 28.
- perfungi militia (militiae labore 351 18, militiae muneribus 180 8) 176 24. 180 8. 187 5. 351 18.
- pergula domestica *in vineto* 363 6.
- perhorrere *aliquid* 201 18.
- periclitans 117 29. 32. 272 4.
- perimere: peremti P 475 14. *Iordan. p.* 111, 16.
- permilitare = *militiae tempus peragere* VI 13.
- permixtio 33 25. 219 12. 19. 226 14. 363 1. 382 4. — *translate* nulla permixtione confundi 189 26.
- permutatio: a domino diligi non meremur et permutatione beneficii (*conici cf.* vicaria sorte beneficii 180 13, efficii H, efficii BZK) bona recipimus 331 5.
- perorare causas 249 12. 303 4 *cf.* 249 5; *item absolute* 157 6.
- perpetuarium (= *emphyteuticum*) ius 182 14.
- perpetue 205 28.
- perquirere = *quaerere* 26 14. 41 21. 108 6. 145 2. 206 7 *cet.*
- perquisitio 213 25.
- perscriptio: qui praedium iuris ecclesiastici fuerit consecutus, noverit se nulla lege vel perscriptione (praescriptione CH) munitum S 446 18.
- perscrutatio 182 10.
- perscrutator 11 11. 54 29. 276 25.
- persecutio 93 10. persequens 81 21.
- persistere obsequiis 92 2.
- persolvere (= *peragere*) militiae munus 63 4.
- persona: personam fictae serveritatis inducere 14 17. — = *homo* 5 7. 10. 34 21. 49 25. 52 12. 53 20. 56 30. 59 2. 82 8. 90 29. 92 13. 97 5. 98 3 *cet.*; ecclesiastica persona S 451 1; persona legitima 258 5; publica persona 95 5; regia persona 79 2; religiosa persona 163 28. S 420 22. 445 13; persona tua refugium sit oppresso 360 9; servi, qui personam legibus non habebant (*cf.* *Nov. Theod. II.* 17, 1, 2) 181 31.
- personale et possessivum permutata:
- personale pro possessivo*:
- nostri (*recte e. g.* licentia nostri 192 27): cordi nostri (LRP, nostro reliqui) est levamen humilium 89 26; nostri ignorantia 119 12; nostri praesentia 158 23.
- sui v. *reflexivum*.
- tui: absentia tui 272 17; actus tui opinio est iudicis 335 17, actus tui (*sic EFC*, tuis R^a, tuos LK, tuus reliqui) venatio est 207 1.
- vestri (*recte* caritas vestri 39 9).
- possessivum pro personali*:
- vestrorum (*recte* nulli vestrum 359 9, *aliter* nostrorum commercia 215 18, nostrorum fama 239 7, vestrorum relatio 143 28 *cf.* 282 32): nemo vestrorum 319 19; quis vestrorum (LP, uestrum RKEFA^o) 167 28; unusquisque vestrorum (*sic B*, uirorum uestrorum reliqui) 319 6. — nisus vestrorum omnium (*rectius* omnium vestrum studia 241 22) 319 27.
- personalis exceptio 63 18; cum non sit personale quod loquimur S 449 15.
- personaliter 50 26.
- personare (= *promuntiare*) *aliquid* 196 5; personare laudes 300 3. 334 20.
- perpicuitas aquae 164 18. 372 31.

- persuasio = *ars persuadendi* 5 12. 12 30. 146 19 *cet.*
 persuasor 14 15.
 pertaedere: quod habitatio tam clara pertaedeat
 90 19.
 pervadere = *usurpare* (violenter intrare 283 4)
 22 22. 87 7. 131 31. 134 21. 163 25. 268 30. 370 23.
 pervasio 282 32. 283 18.
 pervasor 90 2. 122 6. 123 19. 364 25.
 pervenire ad regni culmina 232 13. 236 25. 309 28;
 ad regnum P 479 9.
 perversitas magica 105 19.
 pervigil celeritas 206 13; cura 268 11.
 perungere: peruncta corporum flexibilitate luctari
 168 16; Athenae sedes sapientium, quae aeris
 puritate peruncta sensus ad contemplativam
 partem praeparavit 372 29.
 pes: musici pedes 71 16.
 petens 4 9. 223 9. 377 33.
 petitio (flebilis petitio 53 2, petitio supplicantis
 87 7, petitiones supplicum 36 12. 117 15. 135 5)
 25 12. 29 11. 35 13. 36 12. 52 7. 53 2. 58 12. 61 31.
 63 11. 73 16. 87 7. 117 15. 124 33. 125 5. 129 30.
 135 5. 143 23. 163 31. 306 7. 307 32. 308 25. 312 16.
 342 28. 349 2. S 420 21. 421 9. 425 6. — = *accusatio*
 24 13. 26 27. 171 15. S 431 16.
 petitor = *supplex* 56 28. — = *accusator* 161 6.
 186 25. 195 3. 340 2.
 phalerae inter insignia consularis provinciae 193 1.
 philomena 260 11.
 philosophans 184 6. philosophus 68 12. 290 23. 300 23.
 302 8. 330 10. 350 12.
 piaculum (piaculum quoddam 345 6, piaculi genus
 90 25) est *sequente infinitivo* 90 25. 286 32. 345 6.
 349 15. 368 25.
 pictura: cerea pictura in *Mathesuenthae palatio*
Ravennate P 483 14.
 pietas regalis (regalis pietas 344 16, pietas regia
 93 7) 58 22. 93 7. 344 16. 382 20.
 pietas nostra (vestra):
 Augusta.
 imperator.
 rex.
 pignorare 119 6. 15 17 *cf. Mommsen praef. p. XXXV.*
 pignus 119 16. 148 7. 376 25. 377 11. — *translate*
 115 12. — = *filius vel filia* 241 13. 319 29. 363 33.
 367 22; carum pignus neptis = *neptis* 114 3;
 pignora = *pulli* 260 13.
 pigrescere 147 5. 316 6.
 pila 139 19
 pinguedo 114 15. 369 13. 25. 371 27.
 pinus (*acc. pl. pinos*) 152 27.
 piscatio 273 1. piscatores 153 5.
 pisceus v. lupus.
 piscina 164 15. 378 34. — *Cf. claustra.*
 pistior 190 15. 29 v. *Mommsen neues Archiv 14, 492*
adn. 2.
 pittacium: si Romani praedium sine delegatoris
 cuiusquam pittacio praesumptor barbarus occu-
 pavit 24 11, quicquid ex nostra ordinatione patri-
 cium Liberium tibi matricque tuae per pittacium
 constitit deputasse 97 21; Agapitum datis pig-
 noribus a vobis tot libras auri facto pittacio
 sollemniter accepisse 376 26; subscriptionem pro
 Romano pontificatu commodare aut pittacio
 promittere S 403 29. *Vide Dahn IV 93.*
 pius (piissimus) imperator, princeps, rex v. *sub*
substantivis.
 placabilis 80 14. 299 1. 307 3; *active* 291 23. placabi-
 liter 81 1. 189 27. 320 16.
 placidi conspectus regis 375 15.
 placitus: deo placitus 234 23. 332 27.
 plantare *translate*: ut civiliter plantata causatio
 (*cf. ex die plantati sollemniter iurgii Ed. Theo-*
deric. 74) finem de legibus sortiatur 150 8; plan-
 tare nostri nominis famam 98 22; plantare civile
- plantare:
 propositum ibi 91 20; ubi (*in charta*) fecundissima
 verborum seges plantata 352 16.
 plantarium: *pl.* 187 18. 245 5.
 platea 210 15. 258 25. 375 16.
 platonia vel platoma (*cf. Duchesne ad libr. ponti-*
fical. vit. Liber. tom. 1 p. 209, in marmorea pla-
toma Epiphan. hist. tripart. 2, 18 p. 232 = ἐν
ῥαβδῶν στήλῃ Socrat. hist. eccl. 1, 16), 84 18; *fort. legen-*
dum sparsum aurum fulget in p(latomi)s P 483 11.
 plebs (nobilis plebs *Romanorum* 177 32, Romulea
 plebs 368 21, Christiana plebs 431 14, *syn. populus*
et turba 368 21) 29 14. 31 23. 32 15. 128 4. 28. 134 2.
 177 32. 180 7. 190 19. 191 8. 280 15. 331 21. 359 15.
 368 21. P 466 8. S 431 7. 14.
 plectere = *punire* 65 30. 87 13. 124 11. 133 4. 158
 16 *cet.*
 plectibilis 57 11. 73 5. 87 16. 223 15.
 plenarius 81 30.
 plenitudo (*opp. vacuitas* 351 32) 19 21. 351 32. S 444 4.
 plumbum 95 26. 224 16.
 plumiger: plumigerum avium 57 15.
pluralis:
pluralis abstractorum: qui lucorum aviditates
 appetitis 341 22 — bella (= *bellum vel proelia:*
legitur bellum 122 9. 195 11. 207 20. 214 2. 237 4.
 238 21. 252 18. 267 22. 292 20. 384 1) 20 10. 24 2.
 29 31. 36 9. 73 12. 91 18. 100 16. 115 6. 157 24.
 164 32. 171 13. 174 16. 21. 26. 176 19. 203 16. 214 9.
 232 18. 240 9. 15. 248 6. 270 28. 284 30. 315 31.
 318 30. 320 24. 328 29. 342 17. 364 17 — certamina
 (s. v.) — commercia (s. v.) — industriis placere
 273 27 — infirmitatibus et debilitati nostrae
 S 423 23 — mortes 168 19. 169 32. 354 11.
 P 475 8 — proelia (= *bellum, cf. tractare*) 23
 18. 23. 73 3. 79 17. 92 9. 100 21. 238 27. 240 11.
 312 35. 329 14. 362 9 — sinus: in eius audientiae
 sinibus 179 29; a naturalibus sinibus auferuntur
 327 19; confessiones illas Roma in suis sinibus
 habere promeruit 332 4; in cordis sinibus se
 omnia defigant 336 5 — victorias quaerere
 26 30, referre P 472 4, sumere 207 22.
pluralis maiestatis: imperator: gloriosi principes
Iustinianus 310 2; sapientissimi (sapientissime
interpolati) principum *idem* 311 29. — rex: do-
 mini (s. v.) — nos (vos 98 15) iudices *rex* 179
 15, *praefectus praetorio* 337 28, *episcopus quidam*
 98 15.
 plus (*cf. comparatio*) = *magis* 3 18. 26 15. 34 5. 7.
 32. 51 17. 58 22. 90 16 *cet.*; quanto magis decet
 ipsam civilitatis sedem legum reverentiam plus
 habere 29 8; 165 4. 227 3.
 poculum = *potio* 363 19.
 podagra 315 32.
 podium *circense* 106 2.
 poenalis: poenale secretarium (= *carcer*) 355 14;
 poenale vinculum cautionis 223 14. — = *poena*
dignus 124 1. 333 4. — *translate* poenalis (= *vexans*)
 umor 316 4.
 politia quaedam inter grues 269 16.
 pollutio 368 19.
 pollutus dissensione civica P 468 1; venalitate
 360 15.
 polyptychi (polyptic- *L*) *sc. libri (si modo nomina-*
tivus recte habet 151 29) = *libri censuales*: illud
 providentia nostra respexit, ut omnibus a te
 sollicita atque aequabili indagatione compertis
 polyptychi (polyptychis *Garell.*, quod si verum
 est — *cf. papyr. Marini LXXXIII col. 4, 10* —
subiectum enuntiati ex versus 27 ea . . quae pe-
 tendum est, id quod significavit *Gothofredus ad*
C. Th. XI 26 2) iubeantur adscribi 151 29; non
 polyptychis publicis, ut moris est, sed arbitrio
 compulsorum suggeruntur provincialium subia-
 cere fortunae 164 32.

pompa obsequii 193 3. P 480 13. — = *splendor* 20 17. 186 2. 195 11. 215 30. 328 19. 330 16. 359 22.
 pompatus: fustuariae subdanti ultioni et pompatus (*i. e. publice ad supplicium deductus*) mala vota corrigat 262 8.
 pomposus 242 26. P 481 9.
 ponderatim 72 13.
 ponderatio 104 7. 334 12. 374 15.
 pondus ac mensura (pondera atque mensurae 344 22 *cf. Ed. Theoderic. 149*) 19 27. 344 22 *cf. 18* 29. 165 8. 219 14. 374 16; panis pondera 191 9. — inter cetera humani generis pondera coniugalibus affectibus curam sibi praecipuam vindicavit 51 28; solidos non ordine traditos, sed sub iniquo pondere (= *superbe*) fuisse proiectos 60 20; scelus, quod nos pro sacerdotali honore relinquimus impunitum, maiore pondere (*sc. a deo, ut Iuretus explicavit*) credimus vindicandum 122 26.
 ponere animam pro aliquo (*cf. ev. Ioh. 13, 37*) 35 11. — positus pro participio verbi substantivi 4 16. 5 16. 40 7. 101 8. 166 1. 175 22. 188 16. 207 22. 319 32 *cet.* P 467 3; in honorem (honore *F*) positus 188 16, in potestate positus 93 29.
 pontifex = episcopus 280 20. E 391 *ep.* 5 10. S 420 24. 426 16. 427 12. 429 18. — = *papa*: apostolicus pontifex 280 9; summus pontifex S 450 4; Romanae civitatis pontifex S 447 7; Romanus pontifex S 405 13; pontifex sedis istius S 423 13; *item absolute* 246 4. E 389 *ep.* 1 4. S 448 2.
 pontificalis 175 13. — = *ad papam spectans* S 405 1.
 pontificatus 175 20.
 popularis 25 18. 29 19. 190 25. 331 6. 334 17. 21.
 populus *opp.* regnans (populi *opp.* reges 80 14. 23) 80 14. 23. 164 28. 314 27. 383 8; priscorum mos fuit nova iura decernere, ut succedenti populo aliquid quod omissum videbatur adiungerent 337 15; inter duos populos nascuntur semper certamina 215 19; Geticus populus 318 29; *Gothi et Romani* uterque populus 203 14 *cf.* 56 2; Romanus populus (*vel multo saepius* populus Romanus) — *quae verba praeter locum modo allatum nunquam universam significant gentem Romanam ita ut opponatur Gothorum aut barbarorum nationibus, sed eos qui in ipsa urbe habitant; extra urbem qui constituti sunt in regno Theodericiano, nude audiunt Romani* — *v. indic. nomin. s. Roma*; Israeliticus populus 128 6. 226 1; Alamannici populi 73 3. *plerumque singularis non gentem designat sed magnarum urbium incolas, ut eos qui degunt Romae* (*cf. supra* populus Romanus) 27 5. 29 10. 23. 31 1. 32 13. 27. 105 15. 106 27. 178 3. 190 14. 24. 191 7. 12. 196 22. 208 15. 286 36. 331 20. 334 7. 352 28. 359 18. 368 21, in Neapolitana civitate 195 30. 196 6. 23, in Syracusana 279 15. *plurali aut eadem notio subest* (populi urbium singularum 341 11, populi Romani 252 1, *τῶν κατὰ πόλιν διμῶν* Sozomen. 1, 1 = civitatum populus Epiphani. *hist. tripart.* 1, 2 p. 206) aut imperio regis subiectorum (*plene* subiecti populi 279 22) aut omnino hominum (*velut πολλῶν ἀνθρώπων ἶδεν ἄστεα* vertitur multas civitates et populos circumivit 36 23) 10 5. 18 23. 19 27. 25 11 13. 21. 30 21. 31 8. 20. 36 23. 57 29. 59 14. 62 9. 67 7. 78 4. 81 25. 85 22. 87 25. 93 28. 106 4. 128 9. 30. 134 13. 138 19. 158 23. 168 29. 169 30. 177 33. 178 27. 180 6. 190 22. 203 16. 23. 208 11. 215 17. 216 31. 226 8. 234 14. 18. 236 27. 237 23. 238 13. 247 10. 259 10. 262 15. 263 14. 15. 276 10. 279 22. 281 28. 285 10. 299 7. 306 11. 318 23. 328 9. 334 19. 341 11. 361 28. 381 15. P 470 1. — *translate* populus (= *multitudo*) statuarum 210 16. 211 32.
 porrigere: manum (m. clementiae 250 29, dexteram salutarem 130 15) porrigere (= *opem ferre*) *ab cui* 23 2. 130 15. 250 29. fessis clementia nostra se porrigit 61 16, sollicitudinem nostram non solum ad praesentia porrigamus S 449 7; porrigere (*syn.*

porrigere:

offerre) supplicationem (preces 342 32) 127 17. 129 28. 342 32; te instruxit a numerariis porrecta notitia 379 25. — remanet ad excusandum brevitatis insperata librorum, quam nemo purgat (*fort. porgat*) diutius nisi qui bene creditur esse dicturus 326 19.
 porta civitatum: formula de custodiendis iis VII 29. — quaedam porta provinciae de Augustanis clusuris 50 1.
 porticus post Turasi thermas in Spoletina civitate 125 6. Curvae porticus iuxta domum Palmatam Romae 127 18.
 portio repositarum copiarum dividitur 314 28. 383 8.
 portitor *sc. litterarum* (*cf. ellipses*) 247 11. 272 2.
 portus: portus nostri 123 5; *cf.* clusurae, comitiva Portus u. R., comes siliquatariorum, vicarius portus, Portus (*ind. locor.*).
 positio urbis 343 2.
 posse: eius verbi formae ad legitimum rhythmum efficiendum ita interpositae, ut abundenter fere 12 21. 14 28. 33. 61 23. 89 1. 90 24 *cet.* P 480 1. 14.
 possessio = praedium 120 26. 122 5. 131 30. 132 14. 151 1. 203 14. 225 4. 14. 241 7. 314 8. 364 20 *cet.*; possessiones nostrae 183 24; tam privata possessio quam publica 166 10.
 possessor vel possessores 29 3. 30 17. 60 26. 100 8. 108 10. 155 12. 158 29. V 38. 166 8. 182 14. 183 22. VII 27. 215 13. 271 26. 283 4. 292 18. 336 18. 23. 26. 337 2. 360 18. 361 6. 367 17. 368 2. 374 8. 12. 28. 385 6. possessores Brutii et Lucaniae 259 22. 260 21. 262 5. 271 16. 364 7. 11. 16. Galliarum 100 8, Hispaniae 165 8. 166 8, Histriae 379 24, Liguria 366 29, Piceni et Samnii 158 29, Saviae 150 26. 31. 151 6. 8. 15. V 15, Siciliae 276 36. 277 6. Venetiarum 366 4; possessores Arelatenses III 44, Catinenses III 49, Comenses 342 36, Estunus (Sestini Mommsen) consistentes III 9, Faventini 257 20, Feltrini V 9, Forolivenses IV 8, Neapolitani VI 24, Parmenses VIII 29, Syracusani 195 12. IX 10, Tridentini II 17, Veronenses 362 27. Velienses (Velienses Mommsen) 119 25. Vide Mommsen *neues Archiv* 14, 494. — possessor sedis apostolicae S 430 20.
 possibilis *v. sub adiectivorum neutris*.
 possidere absolute = possessionem habere, vindicare 107 11. 367 13.
 post: talem eligit, post quem (= *quo electo*) partes erubescant litigare 108 9; hoc plane supra ceteros adipiscens, quod potuit emergere post electos 144 25; nihil tibi potuit nos potuit esse mirabile 167 6; *similiter saepius*.
 posteritas 3 4. 31 17. 54 26. 82 34 *cet.* P 467 18. 480 14. S 425 5.
 postliminio quodam 47 13.
 postulatio iudicis 215 30.
 potabilis 363 21.
 potens armorum 15 14; (et quod) omnia regna superat, dinosceris potens tui P 483 1, *cf.* et quod difficillimum potestatis genus est, olim rector sui 299 4 et antequam possit populos regere, suis iam coepit moribus imperare. hoc est profecto difficillimum regnandi genus: exercere iuvenem in suis sensibus principatum 328 10. — potentes *opp.* mediocres 59 25. 88 21. 132 6.
 potentia: Titi potentia principalis 169 2; potentia vestra de Anastasio 10 8. singularis illa potentia Iustiniani 329 12; potentia dominantis de Pharaone 176 6; potentia iudicum nostrorum 90 13 *cf.* 81 21; potentia caelestis 237 24, potentia divina vel divina potentia 102 32. 314 2.
 potestas: talis potestas de Augusta 310 25; domini (regis) potestas 12 25, principis potestas 179 14, potestas regia (regia potestas 114 20) 114 20. 234 22. 303 10 *cf.* 20 18. 299 1. 329 31; potestas = auctoritas magistratus vel per metonymiam ipse

potestas:

magistratus 14 25. 22 24. 90 10. 93 29. 147 13. 174 12. 176 9. 17. 177 1. 13. 28. 179 36. 180 3. 181 12. 183 3. 188 24. 201 24. 202 7. 21. 24. 206 30. 216 1. 242 15. 248 25. 269 19. 271 18. 275 16. 278 9. 279 8. 337 28. 360 1. potestas aulica v. aulicus; potestatis armatae (*fort.* potestate armati) supercilium cohibere reverentia iussionum 93 7.

nostra (vestra) potestas:
rex Francorum.
rex Gothorum.

potior *opp.* minor 60 19. 223 2. 306 15, potiora (potentiora 346 11) *opp.* parva 285 17; *subst.* *opp.* humilis, mediocris 18 24. 49 2. 132 12. 188 20. 237 4. 269 6.

potius v. quam.

ppō vide praefectus praetorio.

prae omnibus = *inprimis* 301 33. 362 3.

praebere se actibus publicis 93 4; ad pietatem iussionum innocentiam suam praebere 21 24. — praebendae = *annonarum collationes a provincialibus exactae* 100 11. 165 31; *item* praebita 364 7.

praebitio naulorum 378 26; praebitio a provincialibus exacta: tritici 99 26, paraveredorum et annonarum 373 16. 18.

praeellentissimus rex Odovacer S 445 3; *Gelasius*: vir praeellentissimus filius meus Theodericus E 391 ep. 8 8; *Theodahadus de Amalasuintha*: praeellentissima domna soror mea 298 2.

praeelsus: nostra affinitas praecelsa 305 30; praecelsus atque amplissimus vir Theodahadus 254 20; praecelsae recordationis Alaricus rex 122 6; praecelsus vir Toluin 239 13; praecelsa dignitas consulis 193 7.

praecelsa magnificentia tua: *ppō.*

praeceptio (= *rescriptum*) regis S 419 1. 420 17. 424 1. 428 6, sacra praeceptio 127 8, nostra praeceptio 97 19. 221 31. 310 11, praeceptio 31 30. 223 19. 277 12; praeceptio *praefecti praetorio* 225 14. 336 31. 366 3. 338 1; praeceptio *papae* E 389 ep. 2 7.

praeceptum = *praeceptio* (*cf.* edicta vel universa praecepta 279 1): praecepta regis (*sic codd.* 364 32) 364 32. S 426 7, praecepta regia 278 32, principalia praecepta S 431 17, praecepta nostra (nostra praecepta 132 13) 132 13. 223 15. 276 35. 285 3, optatissimum praeceptum vestrum S 423 25 *cf.* 423 14, praecepta 52 13. 60 26. 65 7. 124 13. 155 1. 279 1. P 471 2. S 422 19; praecepta *praefecti praetorio* 333 21. 338 27. 344 27. 362 5. 385 26.

praecinctus = *cingulum, dignitas* 13 1; *cf.* praecingere 15 27. 91 9. 175 22. 181 19. 186 4. 359 23.

praecipere de rege 35 15. 49 28. 137 6. 256 31. 280 6. 301 13. 306 31. 309 18. 365 11 *cet.*; de *praefecto praetorio* 333 22. 336 18. 25. 338 12. 343 1. 346 13. 22. 361 7. 17. 374 12. 20. 377 24.

praecipitatus = *temerarius* 3 8. 139 16. 384 6.

praecipuus *opp.* mediocritas 146 18. 188 20.

praeco 181 3. P 475 16 *cf.* 360 17. — = *apparitor magistratus* 203 25. 337 20. 360 17. 364 23; praconis vox praefectum (*sc.* praetorii) enuntiat *instit. div.* 32 p. 557 *cf.* 176 8.

praeconialis 204 9. 231 7. 291 30. praeconialiter 305 12. praeconium = *gloria* 10 25. 13 6. 14 8. 32 13. 81 27. 82 35 *cet.* P 467 1.

praecursio signorum 376 3. praecursoriae velocitates 105 35.

praedecessor v. prodecessor.

praedestinare 187 29.

praedicabilis 14 15. 17 1. 41 15. 202 23. 221 8 *cet.*

praedicare *notione ecclesiastica* 83 23. 122 20.

praedicatio 291 18. 30. P 465 3. 476 2. — *Christiana* 333 4.

praedium 24 9. 222 33. 283 9. 314 6. 366 4; praedia regalia 154 21, nostra praedia 154 24. 165 14,

praedium:

domus nostrae vel patrimonii nostri praedia 147 19. 148 1; praedia curialium VII 47. 227 1. 268 29; praedia barbarorum in *Savia* 151 17 v. *Mommsen neues Archiv* 14, 534 *adn.* 4; praedium *ecclesiasticum* 63 12. S 445 22. 446 17. 449 12. praessee provincis 353 18.

praefectorii viri = *praetorii et urbis praefectura functi* 175 25.

praefectura v. praefectus.

praefectus annonae: Paschasius XII 9. — formula praefecturae annonae VI 18. praefectus annonae XII 9. experientia tua 367 11. praefectura annonae VI 18. 191 6; *cf.* *carpentum, officium, tribunal.* *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 492.

praefectus praetorio: Abundantius, Avieni duo. Basilius, Cassiodori duo, Faustus, Heliodorus(?), *Reparati pater* 273 26, *Venantii pater* 54 20. 55 21; *Ioseph patriarcha tamquam primus ppō* 176 3. 251 18. 382 12. — formula praefecturae praetorii VI 3; formula ad *ppō* de armifactoribus VII 19 *cf.* 18. praefectus praetorio (*de compendio ppō vide praef. p. XX*) *praef. p. VI* 17. I 14. 26. 34. 35. II 5. 9. 26. 30. 37. 38. 90 11. 93 20. III 47. 51. IV 36. 38. 135 19. IV 50. 146 30. V 16. 17. 23. 34. VII 19. 47. IX 4. 24. X 27. 28. S 445 2 *cf.* *praef. p. VI* 19; praefecti = *praefecti praetorio* 185 30. 259 8, praefecti = *ppō et p. u.* 182 23. 188 6. 194 14. 242 3 *cf.* praefectorii viri; praefectus praetorianae sedis 3 23, praefecti sedis vestrae (*i. e.* praetorianae) 61 13; v. i. *ppō VIII* 20; v. i. III 21; magnificus vir *ppō* 59 22. 154 22. 28. 155 7. 19; praefectus vir magnificus 89 31; vir eminentissimus *ppō* 314 5; sublimis et eminentissimus vir *ppō* atque patricius, agens etiam vices praecellentissimi regis Odovacris Basilius S 445 1; amplissimus cognitor 363 27; administrator amplissimus 326 5 *cf.* iudex, praesul; pater imperii 176 7. 251 19; pater provinciarum 251 19. 338 22. celsitudo tua 67 16; eminentia vestra 227 9. 315 17; illustris magnificentia tua (vestra 67 13) 28 26. 33 15. 49 28. 61 4. 67 3. 13. 130 9. 271 13; praecelsa magnificentia tua 22 7; illustris et praecelsa magnificentia tua 63 27; illustris magnitudo vestra (tua 90 20. 131 10) 90 20. 131 10. 157 25. 214 6. 314 26; magnitudo vestra (tua 34 17) 34 17. 137 5. 152 26. 153 11. 225 12. 315 26; providentia (prudencia 137 32) vestra 137 32. 214 11. praefectura praetorii (*ppō codd.* VI 3) VI 3. 251 17; praefectura praetoriana 55 21. 175 35. 177 7. 190 35. 290 26. 291 5. 293 2; amplissima praefectura 185 30; eminentissima praefectura 93 11; praefectura 4 34. 13 14. 54 20. 188 11. 251 13. 29. 290 28. 326 1. 327 2. XII 6; praefectura (*i. e.* praetoriana vel urbana) 184 10; praefectura non determinata *Heliodori* 15 32; praetorianum culmen 14 23. 326 20; praetoriana dignitas 273 26; praetoriana sedes 3 23. 349 13. 359 24; tanta sedes 188 11. 333 26; sedes nostra (vestra) 61 13. 153 3. 338 25. 361 17. 370 12. 374 19. 376 20. praefecturae praetorianae insignia 290 26; *cf.* *carpentum, fascies, infulae, tribunal, secretarium praetorianum* 350 19; *cf.* conventus iustitiae, consistorium, secretarium, secretum, subsellium. praetoriana advocatio 188 7. chartae praefecturae 326 1 *cf.* 351 24: *eas libri XI et XII complectuntur.* officium praetorianum v. officium; praetorianae cohortes 180 9 *cf.* 350 25; praetoriani labores 347 23. 351 1; praetoriana obsequia 345 17; *cf.* miles, servitus. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 462 et 522. — *Cf.* administratio, arcarius, cancellarius, consiliarius, vicarius u. R., vices agens.

praefectus praetorio Galliarum (praefectus Galliarum 330 1); Liberius VIII 6. — illustris magnitudo vestra 236 11. praefectura 330 3. *Vide*

praefectus praetorio Galliarum:

Mommsen neues Archiv 15, 181. — Cf. fasces, vicarius praefectorum.

praefectus Thessalonicensis i. e. praefectus praetorio Illyrici in partibus Orientis (cf. Nov. Iustiniani 11, 1) X 35. excellentia vestra 321 5; magnitudo vestra 321 3.

praefectorum vicibus functus v. vicarius u. R.

praefectura vigillum urbis Ravennatis: formula eius VII 8. praefectus vigilibus 207 18; praefectus 207 29. praefectura vigillum urbis Ravennatis VII 8; praefectura vigilibus (*LRKPTU*, uigillum reliqui) 207 33; cf. ducatus, officium eius v. sub voce. Vide *Mommsen neues Archiv* 14, 493.

praefectura vigillum urbis Romae: formula eius VII 7; praefectura vigilibus 206 30. Cf. custos Romanae civitatis, officium. Vide *Mommsen neues Archiv* 14, 492.

praefectus urbis: Agapitus, Argolicus, Artemidorus, Heliodorus (?), Honorius, Reparatus, Salventinus (cf. indic. nomin.). — formula praefecturae urbanae VI 4; formula ad praefectum urbis de architecto faciendo in urbe Roma VII 15. praefectus urbis (de compendio p. u. vide praef. p. XX) 31 9. 27. 30. II 34. 124 21. IV 42. 190 18. VII 15. IX 7. 281 4. 285 14. 286 28; praefecti et praefectorii viri = *ppo* et p. u. vide sub *ppo*; v. I. p. u. I 6. 32. 33. 41. 42. III 11. 29. 30. 33. IV 22. 25. 29. IX 16. 17; v. I. 29 17. 39 4. 12. III 22. 150 1; illustris 86 5; eximiae urbis praesul 32 8; urbanus praesul 85 19 cf. 65 21; iudex senatus 85 11; cf. iudex, praesul. illustris magnificentia tua 37 17. 96 22. 125 20. (codd. *KEFA*) 133 24; illustris magnitudo tua (vestra *LRKP* 133 24) 133 24. 211 23; magnitudo tua 17 1. 32 16. 65 24. 90 29. 124 2. 282 4; providentia vestra 317 18; illustris sublimitas tua 94 24. praefectura urbana (urbana praefectura 39 4. 180 9) 38 4. 39 4. 12. 85 5. 86 8. VI 4. 180 9; praefectura 39 18, cf. sub *ppo*; culmen urbanum 127 3; urbana dignitas 274 7; cf. carpentum, culmen, dignitas, fasces, infulae, togatus, vestis Romulea. milites praefecturae urbanae 180 9; cf. officium. Vide *Mommsen neues Archiv* 14, 488.

praeferre (si lectio vera est) = praepondere 86 24.

praeficere maiorem domus exercitui 309 15.

praefixus = praefinitus: praefixus modus 165 37; praefixum tempus (quinquennium significatur cf. 315 13) 365 25.

praegravare 34 12. 214 24. 223 18; proprie: tributum onere possessorem vel possessionem praegravare 63 16. 65 13. VII 45. 277 4. 367 31.

praerire aliquem in officio secundum matriculae seriem 335 4.

praeiudicare: non praeiudicat iuri publico personalis exceptio 63 18; praeiudicata bona 82 13. praeiudicialis 290 12. praeiudicialiter S 430 8.

praeiudicium 81 31. 95 11. 97 27. 128 22. 135 12. 154 1. 159 14. 182 36. 244 22. 278 3. 291 6. 335 13. S 448 2 cf. 291 6. S 419 10.

praelocutio: longae praelocutiones 343 35.

praelocutus salutationis honorificentiam 78 17. 312 13.

praeludere: ars bellandi, si non praeluditur, cum fuerit necessaria, non habetur (cf. 78 6) 36 30.

praenotare: librorum titulum variarum nomine praenotavi 5 9.

praepositis calcis: formula de eo VII 17. Vide *Mommsen neues Archiv* 14, 493 adn. 4.

praepositi exercitus Gothorum 100 11. Vide *Mommsen neues Archiv* 14, 502.

praepositus fabricae armorum cf. VII 18.

praepositi mutationum v. cursus publicus.

praepotens opp. mediocris 60 18. 91 28. 260 1. 283 13. 329 13.

praerogativa 180 8. 215 27. 221 2. 347 11. S 447 23.

praerogativarius in officio praetoriano XI 27. 347

13. Vide Marin. in adn. ad papyr. p. 257.

praesagare: praesagantis cogitatio 144 21.

praesagatio: quadam animi praesagatione (quodam praesagio mentis 276 13) 376 2.

praescientia v. ad 242 1.

praescriptio de exceptione temporis: tricennalis humano generi patrona praescriptio 163 29 cf. Ed. Theoderic. 12 et 69; tricennalis praescriptio 62 2; praescriptio tricennii 24 13. 95 19. — de exceptione longinquitatis: praefectus praetorio exhibet sine praescriptione longinquos 176 10.

praesens syn. hic (cf. 11 2 cum 12 5) 16 19. 27 6. 14. 33 6. 19. 34 28. 47 32. 49 16. 19. 28. 50 8. 29. 51 11. 21. 53 7. 56 13. 57 10. 24. 58 23. 59 9. 61 30. 62 22. 28. 63 2. 11. 64 27. 65 4 cet. S 405 20. 450 6; praesentium gerulus (lator, portitor) v. ellipses; si ita res se habet ut a praesentibus (sc. ab iis qui praesentem petitionem obtulerunt) supplicatur 16 20; de praesente v. de.

praesentalis v. patricius.

praesentanea dignitas v. patricius praesentalis.

praesentare reum iudicii 30 32; 93 30; senator nostris obtutibus praesentatur 179 24; 180 13. 335 15. 345 19; sanctitati vestrae praesentamus debita venerationis obsequium 320 32; quamvis ignis nocte reluceat, soli tamen praesentatus obscurus est 187 25. — pantomimus feminam praesentat in mare 139 8.

praesentia (in locum beneficii nostram praesentiam damus 132 25): praesentia nostra (nostra p. 118 17. 132 25, nostri p. 158 23) 57 27. 90 31. 118 17. 132 25. 158 23. 27. 189 19; regalis (regia 130 23) praesentia 130 23. 166 31; principis praesentia 220 12. 15. S 426 12.

praesidatus provinciae 202 15; formula eius VII 2.

praesidere provinciae 206 cf. 196 6. 202 2. 275 13. 339 19, praesidens 97 7; comitivae largitionum praesidere 273 25, praesidere senatui 38 7, ille vobis in honore (tribunatus provinciarum) praesideat 218 14, praesidens = praeses opp. officium 305 28. 335 24. 372 16; praesidere ecclesiae 134 21. 280 18.

praestanter: praestantius 33 5.

praestare (praestare aliquid vel alicui aliquid 49 5. 30. 81 18. 89 6. 166 13. 176 6. 181 5. 273 4. 331 13 cet. P 470 12. 471 2) alicui = adiuvare (opp. laedere 223 1) 22 15. 195 35. 222 9. 33. 274 31. 340 24. 344 18. P 476 10; item absolute praestare 47 11. 167 34. 222 2. 255 15. 301 25. 308 1. 342 2. 348 20. 365 30, praestantes = collatores 366 13, praestita = beneficia 28 24. 85 3. 100 4. 275 20, deo praestante (praestante deo 329 27. 333 19. 405 24, deo nobis praestante 476 10, domino praestante 92 10, praestante domino 318 25) 88 10. 92 10. 179 8. 244 28. 275 7. 276 6. 293 3. 308 6. 318 25. 329 27. 333 19. 360 18. P 476 10. S 405 24. — praestare (= efficere), ut 126 9. 354 29.

praestatio census 23 5. 56 15, siliquatici 122 30, tegularum a portu Licini exactarum 28 13; annuae praestationes Lucaniae et Bruttiorum 353 22.

praestigium = praestigiae 207 3. hist. tripart. 1, 14 p. 216.

praesul = is qui praeest officio (syn. cognitor, iudex opp. apparitiones, milites, praecones) 181 34. 186 29. 191 27. 194 19. 195 2. 196 26. 216 3. 217 15. 335 18. 23. 337 20. 339 23. 347 5. 353 31. 377 26, proprie de iudicibus provinciarum 193 15. 360 24. 373 20 cf. corrector Lucaniae et Bruttiorum; de praefecto praetorio praesul mirabilis 177 4; praesul urbis vel urbanus vide p. u., qui idem absolute praesul sc. senatus appellatur 127 4. 177 12. — praesuli et reparatori libertatis senatui v. senatus. — praesul = episcopus E 390 ep. 5 s. 392 ep. 9 15; praesul apostolicae sedis (vel sedis apostoli-

praesul:

cae, *cf.* apostolicus) 255 22. S 426 10. 447 14. 20. 449 11 *cf.* 447 23; praesul apostolicae ecclesiae 280 22; praesul tanti loci S 428 2.

praesument = *audacter* 152 8.

praesumere = *audere, temptare, confidere, usurpare*: praesumere (male p. 334 14) *aliquid* (*aliquid in aliquem* 31 27. 284 3, *aliquid in aliquo* 18 16) 18 16. 24 14. 31 10. 27. 95 21. 103 25. 120 20. 135 23. 143 25. 147 12. 154 7. 155 13. 20. 166 7. 182 8. 226 6. 238 4. 241 2. 271 15. 279 5. 281 14. 283 16. 284 3. 313 1. 314 14. 326 9. 334 14. S 446 23. 448 3; praesumere (= *confidere*) *aliqua re* 169 14. 292 25, de *aliqua re* (de suis beneficiis magna praesumens 276 9) 28 2. 125 12. 132 18. 220 16. 254 24. 276 9. 290 3. 297 20. 310 26. 318 31. S 449 8, in *aliqua re* 333 6; praesumere *sequente infinitivo* 38 29. 39 16. 61 16. 69 22. 80 7. 147 3. 169 23. 201 23. 202 21. 218 3. 258 8. 263 1. 268 24. 273 24. 283 4. 16. 285 34. 299 31. 304 31. 351 7. 370 24. 384 9. E 389 *ep.* 2 14. S 405 27. 428 5. 432 10. 448 10, *sequente acc. c. inf.* 309 29; *absolute* is qui praesumpserit 32 28, praesumentes (male p. 244 15. 384 15, *syn.* male capientes 365 19) 122 13. 208 27. 244 15. 372 15. 384 15. S 403 2, praesumpta 283 9; furta quidem persuadent (permanent *Mommsen*), sed tunc praesumptus (*i. e. in quem furti suspicio conferitur*) facile capitur, cum custos minime supervenire sentitur 210 31.

praesumptio (*vox media est, sed saepius in malam partem accipienda*) = *audacia, superbia, usurpatio* (*τόλμῆς, ὑψηλότης, similia apud Epiphaniū auctores*) 28 5. 29 19. 39 27. 50 23. 90 3. 95 22. 121 13. 125 29. 150 19. 158 7. 163 22. 165 21. 168 22. 221 28. 301 14. 304 5. 362 2. 365 13. 370 18. 384 3. P 474 18; *cum genetivo obiectivo plerumque* = *confidentia* 12 1. 20 12. 53 4. 125 16. 158 12. 247 2. 252 14. 257 10. 284 29. 288 14. 326 22; *determinatur adiectivis*: affectiosa praesumptio (*syn.* fiducia 311 25) 311 24 audax 41 19 honorabilis 288 14 ingeniosa 270 6 magistra 66 14, praesumptio abominabilis 338 31 detestabilis 79 28 furibunda 203 29 illicita 5 28. 18 2. 93 13. 122 8. 261 31. 337 23 immoderata 208 23 immodica 28 24 importuna 135 26 improba 135 16. 146 32. 284 31 incauta 4 32 iniqua 97 11. 133 26. 136 28. 151 10. 161 8. 301 17. 370 16 (*ubi fort. legendum* quamvis iniqua tamen antiqua videtur esse praesumptio). 371 5 iniusta 120 19. 337 4 nefanda 59 10 perniciose S 403 27 plectenda 87 13. 158 16 scelerata 161 25 vaga 164 30 veternosa S 405 22 violenta 258 5.

praesumptor (= *usurpator*) barbarus 24 11, detestabilis 95 12, temerarius 126 19; *absolute* 96 3. 165 11. 283 10.

praeterfluere: huic (*tumulo*) Athesis praeterfluit 103 26.

praetervehere 350 10.

praetorianus v. praefectus praetorio.

praetorium = *aedes, in quibus iudicatur*: praetoria praefecti praetorio 338 13, comitis civitatis Neapolitanae 195 32. — *translate* = *villa* (*v. Mommsen Hermes IV 105 adn. 6*) 204 27. 343 12. 378 36.

praevalere 78 21. 80 7. 167 8. 178 28. 315 10; praevalere (*syn.* posse 19 30) *sequente infinitivo v. s. infinitivo*.

praevalidus 23 19. 176 23. 302 11.

praevenire *aliquem vel aliquid* 30 14. 187 17. 233 16. 256 5; legum dictat auctoritas, ut nascendo curialis nullo modo possit ab originis suae muniis discrepare nec in aliud rei publicae officium trahi, qui tali praeventus fuerit sorte nascendi 56 22.

praevidere 50 14. 289 26. P 470 13.

prasinus *adi.* 105 30. 162 8. 369 14; prasinus (*sc. lapis*) 162 6. P 480 15. 481 17; prasinus (*sc. auriga*

prasinus:

et inde translate = *factio prasina circensis*) 106 26, pars prasini 25 12. 20. 29 10. 33 5. 8, prasini pantomimus 25 25.

precatio supplicis 147 16. 159 20. precatoria verba 342 10.

presbyter 56 14. 122 18. 160 17. 313 18. S CDXCIX A 74. 403 5. 28. 429 2. DH A 37. 450 11. DH B post 65; presbyter ecclesiae Romanae 255 10; presbyteri ecclesiarum per omnes Romanae civitatis titulos S 450 2; presbyter tituli Vestinae, Caeciliae *cet.* S CDXCIX B 2 (*p. 411*) ad B 67 (*p. 415*). vir sanctissimus 311 31 (*cf.* sanctitas); vir venerabilis 310 16. 311 9. 312 14. 27. 313 8. 18. 382 16.

pressura S 430 18.

pretiare = *aestimare* 166 20. 253 24.

pretium: edictum de pretiis custodiendis Ravenna XI 11; edictum pretiorum per Flaminiam XI 12; *cf.* 118 13. 165 34. 209 32. 210 7. 9. 271 31. 272 5. 279 13. 16. 315 17. 362 29. 363 18. 364 5. 378 25. 379 12. 382 29. 385 5. — *Subiungimus, ut invicem se illustrent, quae spectant ad pretii definitionem adiectiva et adverbialia haec*:

angustum = *quod pauci solvere possunt, carum*: ambitu cupiditatis exosae solum angusta pretia definire 279 13; in Gallicana regione victualium cognovimus caritatem, ad quam negotiatio semper prompta festinat, ut empti largius angustiore pretio (*sic codd.*) distrahantur 117 4; exerceantur negotiationes in mercibus: emantur late, quae vendantur angustius 19 27.

artum *eodem sensu quo angustum*: ut multo artius quam vendere solebatur in assem publicum praebita debeant imputari 364 6.

carum: nos iubemur vile distrahere, cum esuriens paratus sit carius comparare 385 7.

largum = *quod multi possunt solvere, vile*: cunctis large vendidit, functionem debitam reliquit 385 22; quis ad vendendum non incitetur largius, cui solita dispendia subtrahuntur? 123 4; empti largius angustiore pretio distrahantur v. angustum.

latum *eodem sensu quo largum*: emantur late, quae vendantur angustius v. angustum. vile v. carum.

prex: datis precibus allegare (*intimare* 52 5) 52 5. 101 25. 132 13.

primaevus 82 1. 240 6. 242 18. 249 8. 274 2. 298 22 *cet.*

primarius *syn.* auctor 73 5; locum primarium agere (*possidere* 175 10) 175 10. 215 28; stellarum primarius 381 10; primarius *syn.* praesul = *praeses* 191 27; primarii *opp.* mediocres 82 20, commissos habere mundi primarios (*i. e. senatores*) 177 22; primarius dicendi (*p. eloquentiae* 250 23) 156 14. 250 23.

primates *opp.* mediocres 379 4; primates *inter magistratus* = *proceres* 184 17, *inter officiales* 335 4. 345 23.

primatus *inter grues* 269 9. 13; primatus aurigae 105 11. primatum in illis provinciis habere 15 28 *cf. praef. p. VIII adn. 1*; primatus = *gradus officialis emeriti* 180 10. 218 18. 26; primatus sacerdotii S 447 24.

primiceriatus qui et domesticatus nominatur 304 27. 305 26. — Maximus v. i. domesticus X 11. *Vide Mommsen neues Archiv 14, 507.*

primiceriatus comitivae largitionum adiunctus 181 4. 18.

primiceriatus notariorum regis, quo honore collato senatores fiunt et illustratum vacantem ita possunt adipisci, ut ceteris eiusmodi illustratibus ornatis anteferantur 189 9. 14.

primiceriatus singulariorum v. primicerius.
 primicerius Augustalium in officio praetoriano XI 30. 348 5.
 primicerius deputatorum in officio praetoriano XI 30. 348 4.
 primicerius exceptorum in officio praetoriano XI 25. 347 2.
 primicerius singulariorum in officio praetoriano XI 31. 32. 348 15. primiceriatus 348 10.
 primiscrinatus v. primiscrinus.
 primiscrinus officii praetoriani XI 20. 21. 351 18.
 primiscrinatus 346 8. delegatoria eius primiscrinii est ep. XI 37. — incertum est officialis praefecti praetorio sit an alio officio adscriptus primiscrinus IX 6.
 primitus = prius 55 13. 58 24. 221 30.
 primordium: principis primordia 306 14; primordia nostra (nostra primordia 298 12) 231 21. 233 18. 275 20. 298 12 cf. 329 6; primordia regni nostri (nostri imperii 302 23) 247 8. 292 13. 302 23.
 primus: adiectivum loco adverbii (adv. legitur 162 18. 168 28. 176 4. 181 35. 208 12. 239 20. 253 1. 301 30. 326 23) 14 9. 169 7. 282 32. 286 10. P 480 5.
 princeps = dominus gentis 170 33. 234 5. 297 14. 24. 299 7. 19. 300 30. 317 25. S 422 21; princeps externus 297 24. extraneus 328 16; princeps Pharaon 385 2. caelestis princeps 331 9. princeps Odovacer 55 17. princeps = imperator Romanus: princeps 10 15. 123 17. 125 28. 174 27. 181 1. 26. 233 6. 271 4. 304 21. 306 34. 307 4. 320 5. 328 32; antiqui principes (principes antiqui 281 28) 10 22. 28 17. 279 22. 281 28. 303 12. priores principes 128 27. retro principes v. retro, veteres principes 123 14. Orientis princeps 329 7. 376 25; princeps Zeno 38 22 cf. 238 16; princeps Iustinus 231 21; Iustinianus 313 20. 319 31: is in epistulis appellatur: clementissimus principum 297 2 (item Iustinus 231 2), clementissimus et gloriosissimus princeps 304 11. gloriosi principes 310 2. gloriosissimus princeps v. clementissimus, piissimus princeps 320 19. piissimus principum 342 11 (item Anastasius 10 8), pius princeps 304 7. 341 29. 376 34. sapientissimi principum 311 29. serenissimus princeps 320 10. 32. 321 2. socialis princeps 329 9. triumphalis princeps 310 24. — princeps de Theoderico eiusque successoribus (etiam de Witige; principes de Amalaswintha et Athalarico vel Theodahado 327 30. 329 17. 332 20. 334 20. 370 7; Romanus princeps 88 1 cf. princeps noster aut vester 292 5. 299 9. 308 21. 328 14. 329 17. 332 20. 334 20. 384 5. 24; abusive ut dominus ita princeps appellatur Eutharicus P 470 8 cf. 465 6) 11 15. 12 3. 16 28. 17 27. 25 8. 26 34. 39 25. 47 5. 62 23. 63 18. 86 2. 87 26. 88 1. 90 32. 94 4. 97 19. 98 23. 100 6. 102 8. 115 17. 116 23. 119 32. 125 10. 145 29. 152 19. 154 24. 158 6. 23. 159 7. 166 19. 33. 175 23. 178 26. 31. 179 13. 14. 180 4. 24. 182 17. 183 5. 7. 16. 185 7. 188 6. 31. 193 5. 194 8. 12. 16. 196 9. 202 25. 220 3. 15. VII 34. 221 19. 31. 226 5. 7. 238 26. 240 6. 245 27. 246 9. 249 17. 253 17. 27. 254 15. 16. 256 5. 257 10. 22. 276 29. 277 9. 281 3. 285 8. 16. 287 14. 289 27. 291 19. 292 27. 299 9. 23. 301 21. 302 5. 304 25. 305 18. 306 13. 29. 307 13. 308 9. 21. 27. 309 19. 319 12. 327 30. 328 6. 14. 329 17. 330 24. 332 20. 334 20. 346 2. 351 28. 366 1. 370 7. 23. 375 26. 376 17. 383 8. 28. 384 5. 385 14. S 426 12. 430 4. P 476 20; aequissimus (ea adiectiva semper praeponiuntur, semel occurrit princeps benignus 100 3) princeps 290 1. benignus 30 27. 51 6. 100 3. 290 11. bonus 47 10. 94 6. 184 13. 236 19. 244 16. 246 3. 291 30. 304 16. 365 29. P 468 20 cf. 26 34. celsus cf. P 465 6. continens 152 7. 327 33. gloriosus 384 21. iustus 60 29. 220 12. 238 27. laetus 375 24. pius (cf. 271 6) 21 8. 304 7. potentissimus S 427 6. providentissimus 130 5. pruden-

princeps:

tissimus P 470 11. summus cf. 283 15. tantus 247 24. 289 20.

principes officiorum:

magna inter collegas suos praerogativa decoratur, quisquis gerit militiam nomine principatus 215 27 cf. 180 9; accuratiora vide infra, ubi principis praetoriani militia enarratur.

princeps comitaci officii: princeps cardinalis 218 25. formula principatus in urbe Roma, quem eius tenet vicarius VII 31; cf. comitiacus.

princeps militum comitiae civitatis vel provinciae: formula principis militum de comitiva Neapolitana VI 25; formula principis Dalmatiarum VII 24; formula epistulae, quae ad commendandos principes comiti (Dalmatiarum) destinatur VII 25; formula principibus militum comitiae VII 28. princeps 216 7. Vide Mommsen neues Archiv 14, 504 adn. 4.

princeps praetoriani officii: is qui prodians ex schola (62 25) agentum in rebus (349 10) militavit sub magistro officiorum (cf. 180 8. 10) vel sub ipso rege (inde imperilibus iussis observans 349 13, princeps Augustorum 349 18, exprincipe officii nostri II 28) — nam id non differt apud Cassiodorum (v. officium regium) —, ea militia perfunctus (180 8) ornatur nomine principatus 180 8 (principis nomen habere promeruit 349 12 cf. princeps 62 20). quo facto (quando vocabulum coepit habere praecipuum 349 14) venit ad obsequium sedis praetorianae 349 14 (inde miles officii sc. praetoriani 349 10) et inter praetorianas cohortes et urbanae praefecturae milites primatum obtinet 180 10. emerito principatu (exprincipe II 28, exprincipes 62 25) ad comitacem primi ordinis spectabilitatemque promovetur: cf. v. s. comes primi ordinis et exprincipe officii nostri II 28. Vide Mommsen neues Archiv 14, 470.

principes viri v. senatus.

principalis (promiscue aut post aut ante substantivum ponitur, constanter tamen dicitur munificentia principalis): Titi potentia principalis 169 2. de Theoderico regibusque eum sequentibus: aspectus principales (loci ubi non nominatim indicantur, quaere substantiva), auxilium 163 27, beneficium, clementia, consilium, convivium 362 19, gloria 101 19, gratia 219 11. 290 15. 362 29, indulgentia 383 11, iniunctio 215 8, iudicium 287 11, iustitia S 429 7, laus 302 16, munificentia, munus, ordo 114 21, praecepta S 431 17, providentia, prudentia 189 24, reverentia (sc. ea quam offert princeps) 301 1.

principalis: causa momentaria vel principalis = causa proprietatis 134 24.

principaliter = praecipue 94 19. 179 35. S 445 5.

principatus: difficillimum regnandi genus exercere iuvenem in suis sensibus principatum 328 11; principatus de regno Theodericiano 179 23. 232 20. — principatus officialium v. princeps. — principatus Petri apostoli S 427 2.

principatus noster (vester): imperator, rex.

principum: nostra principia (syn. primordia) 292 8.

prior (syn. decessor 251 3) 145 10. 233 29. 251 4; priores = maiores 39 24. 201 8. 303 13. 304 20.

prior Gothorum Reatinorum et Nursinorum 256 28. 31 v. Mommsen neues Archiv 14, 498 adn. 2; similiter de comite insulae Curitanae et Celsinae prior 212 26.

prior = primarius inter officiales 218 20 cf. 345 13. 346 6. 349 25.

- prior senatus 22 15.
 priscus: aetas prisca 304 21; prisca legum auctoritas 336 29; prisca confidentia 64 21. prisci consules P 468 13; prisci viri 249 20; prisci 82 29. 139 15. 174 2. 187 6. 212 20. 244 10. 20. 273 23. 302 15. 337 15. 352 5. P 467 14.
 privare v. amissio.
 privatae v. comitiva.
 privilegium: *Massiliensi regioni immunitas concessa principum privilegio* 125 28; *Afrorum privilegia in praediis pistoris Italicis degentium* 367 24; privilegia, quae Iudaicis institutis decrevit antiquitas 128 32. — privilegia (privilegium) 181 20. 183 28) *dignitatis alicuius: advocati fisci* 26 25, *comitivae patrimonii* 183 28, *comitivae Ravennatis* 211 11, *comitivae rei militaris* 195 14, *comitivae Romanae* 210 24, *comitivae sacrarum* 181 20. 247 16, *ducatus Raetiarum* 204 4, *magistri officiorum* 202 7, *praefecti annonae* 190 32, *praefectarum vigillum* 207 11. 208 1, *praepositi calcis* 213 16, *vicarii urbis Romae* 188 5. 27; privilegia, quae tribui scholae tuae (i. e. *agentum in rebus*) ex principibus divalia constituta voluerunt 62 25, excubiarum suarum competentia privilegia consequatur *tribunus provinciarum designatus* 218 17. — privilegia papae E 391 ep. 5 12. S 423 2. 428 8.
 pro:
temporali sensu: regum colloquia pro magna diei parte te occupare noverunt 4 10.
causali sensu: deplorat pro spectaculorum voluptate ad discriminis se ultima pervenisse 30 22.
finali sensu: pro accipiendo donativo ad comitatum occurrere 159 5; quae vel pro salute vel requie animarum suarum unusquisque ecclesiae pauperum causa contulerit S 446 29.
adverbialiter dicta: pro consideratione (syn. consideratione) v. consideratio; pro districtione publica (syn. publica districtione) resicare v. resicare; pro sollemnitate (syn. sollemnitate) = *sollemniter* v. sollemnitas.
 proavorum exempla 130 25.
 probabilis = *laudabilis* 16 14. 92 1. 217 10 *cet.*; item probabiliter 175 32. 179 4. 202 24 *cet.*
 probatio: probatione salva 132 11.
 probatoria chartariorum VII 43.
 procedere: mora divinae sententiae apud certos procedit in occasionem rapiendi S 449 4.
 procer (singularis legitur 115 18. 177 11. 290 14): litterarum proceres 250 25; proceres = *aulicae dignitates* 115 18. 147 21. 148 4. 176 25. 177 11. 181 7. VI 10. 186 3. 206 24. 232 29. 281 32. 286 20. 289 3. 290 4. 14. 19. S 424 9. 425 4, a parte potiore = *senatores* 37 20. 177 11. 246 15. 274 14. P 465 10; proceres Orientales 320 18. Vide Mommsen *neues Archiv* 14, 516 adn. 2.
 processio: processiones nostrae 189 25; processio comitis rei militaris 195 10.
 procinctualis: procinctuales gladii (syn. gladius bellicus 201 4) 318 24, procinctualis ornatus 195 10; nec discincta iacet toga iam procinctualis effecta 239 14.
 procinctus; in procinctu esse 50 1; procinctus (= *exercitus*) Gothorum 329 19.
 procreabilis 51 18.
 procul sit, ut 334 8.
 procurare augmenta (compendia 55 24, augmentum *alicui* 92 27) 20 25. 55 24. 92 27; effectum 50 9. 336 31; sibi alterius affectum 55 12. 334 23; hostibus exitia 92 25; *similiter saepe*.
 procuratio pecuniae publicae 178 14; *genetivo non addito* e. g. 363 24. 378 12.
 procuratores domum senatoriarum in provinciis sitarum 59 31.
 prodecessor (praed. *deteriores*): decessor prodecessorque 134 19. 247 20.
 proditio patriae 18 14.
 producere exercitum 149 5. 329 18 *cf.* 27 29. 216 15.
 proemptor 63 24.
 professio innocentiae est *sequente infinitivo* 118 17. 158 4, *cf.* 125 17. 249 2; professio *censualis* 28 30. 215 13, professio maturitatis 223 2; professio litterarum 242 20, professio religionis S 421 15, togata professio 96 26, *cf.* 53 15. 255 31.
 proficius 36 20. 262 10.
 profiteri *censum* 59 31.
 profundere: illi profuderunt supplices lacrimas (= *petitionem obtulerunt*) 137 3.
 profunditas 40 8. 58 7. 108 30 *cet.*
 profusus: pecuniae continens, aequitatis profusus 145 28.
 profuturus = *utilis* 58 7. 64 26 *cet.*; n. pl. profutura 50 18. 58 5. 60 29. 61 4. 88 17 91 27. 94 15. 99 13 *cet.*
 progenies: in septimam decimam progeniem stirpem nos habere regalem 292 2; progenies regum 292 6 *cf.* 233 4. 7. 236 20; nobilis progenies *Deciorum* 82 28.
 progenitus stirpe Hamalorum 299 3.
 programma edictale v. edictum.
 proheres v. heres.
 proinde *exordium solet esse causae narrandae* (*cf. Hasenstab Studien* p. 26) 10 18. 37 1. 50 27. 58 16. 86 5. 90 17. 29. 91 7. 93 9. 25. 94 24. 97 7. 27. 99 6 *cet.*; nam si contingeret, proinde non haberet 383 25.
 proloqui: quod ad te destinata edicta proloquuntur 66 10; 117 21.
 promissio 162 1. 223 4. 279 28. 280 19. 310 26. 312 26. 319 8. 330 12. 366 25. S 404 22.
 promissor aspectus regii *mag. off.* 179 26; conservandae iustitiae comes *privatarum* 245 14; ubertatis *praefectus annonae* 190 20.
 promotio *officialium* 345 11. XI 17. 345 15. 346 24.
 promovere magistratum (*comitem patrimonii* 183 18, consules 175 3, consules patricios praefectos 242 4) 175 3. 183 19. 242 4, promovere illum praefecturae urbanae dignitate 86 6, promovere illum ad comitivam patrimonii 183 18; promovere *officiales* 347 5. 10. — promovere *reflexive*: dum susceptum onus promovisset (*sic LRKM^aE*, *promouissent reliqui*) 118 1; ut detur intellegi quantum promoveat (= *proficiat*), qui se vobis commendat 309 30.
 promulgare 31 28. 66 10. 85 21. 133 2. 377 30.
 promuscis 317 26. 318 2.
 pronuntiatio 115 31.
 properatio 164 9.
 propitiari: deo propitiante (propitiante deo 25 11) 25 11. 67 2. 134 6.
 propitius: deo propitio (propitio deo 233 2, *quae eadem collocatio est in titulo Tarracinensi C. I. L. X. 6850*) 24 9. 39 21. 100 17. 160 7. 167 14. 233 2. 234 21. 242 7. 275 23. 281 6. 338 15; propitia divinitate (d. propitia 203 6. 235 5. 28. 237 14. 429 8) 52 23. 114 3. 184 26. 195 5. 202 15. 203 6. 217 1. 235 5. 237 14. 242 10. 247 15. 286 22. 302 13. 368 26. S 429 8 *cf.* 235 28.
 proponere: haec p. ū. locis celeberrimis faciat sollemni more proponi 285 14; 263 15. 285 33. 339 15.
 propositio = *consilium* 98 1. — propositiones accusantium S 428 3 *cf.* 420 19. 431 12.
 propositum (syn. institutum, vivendi gloria 81 32, vitae vel vivendi regula 59 14. 337 17, vivendi votum 203 13) 18 17. 40 20. 56 27. 81 23. 98 30. 166 30. 175 14. 202 12. 270 32. 287 18. 301 19. 337 12. 29. 339 9. 383 6. S 419 5. 421 14. 423 15; bonum (*adiectiva ante substantiva collocantur, sed ponitur praepositum regale praeter hoc est vere regale propositum* 313 13) propositum 10 13. 179 16. 209 27, civile 91 20, ecclesiasticum S 428 13, gentile 42 11, fidele 156 24, gloriosum 204 29, laudabile 288 18, sacerdotale S 419 11. 421 10. 428 13, sanctum

propositum:

S 427 20, turbulentum 337 27, rectum 55 2. 363 30, religiosum 377 11, venale 377 31; propositum bonorum 253 19. 25, recti 146 19, religionis S 451 7; principis propositum 86 16, propositum regale 51 16. 132 27. 313 13, mansuetudinis nostrae gloriosum propositum 85 7, pietatis nostrae (regiae 93 7) propositum 93 7. 97 25. 117 29, nostrum propositum (propositi nostri est 84 10. 89 5. 97 5. 119 31. 274 22. 304 7) 67 1. 84 10. 89 5. 97 5. 119 31. 190 6. 235 11. 274 22. 304 7. 308 13 *cf.* 89 27. 100 22. 301 19. illi est propositum *sequente infinitivo* 40 20. 100 22. 166 30; pietatis propositum est *seq. inf.* 93 7. 97 25. 117 29; propositum regale est *seq. inf.* 51 16. 132 27. 313 13; sit in vestro proposito *seq. inf.* 202 12; propositi nostri est, ut 119 31, *seq. inf.* 84 10. 89 5. 97 5. 274 22. 304 7; ille, cuius est propositi, ut 98 30, *seq. inf.* 89 27. 221 19. 383 6.

proprietary ius 224 16.

proprietas = *substantia* 17 10. — proprietates verborum 3 11.

proprius *pro pronomine possessivo* 47 8. 5 16. 12 4. 16 *cet.*; lares proprii (proprii penates) s. v.; de proprio v. de.

propter: si causa misericordiae susceptus est in regno vestro, teneri debuit: si nostri propter (= causa: *unum eiusdem locutionis exemplum adhuc erat notum e Fulgentio cf. Archiv f. lat. Lexikographie I* 167) expulsus est, non oportuerat cum divitiis ad aliena regna transmitti 170 16.

propugnantes caelesti favore S 422 4.

prorogatores v. arcarii.

prorumpere: causam laetitiae ad furoris certamina prorupisse 25 15; quod in dominorum caede proruperit servilis audacia 134 1; prorumpere in verba 300 26. 342 10; libere prorumpat (*cf.* erumpere 66 25) in publicum, qui se alienae functionis pondere novit oppressum 60 8.

prosapias (*potius quam prosapia, quod aliquot codd. praebent* 48 11. 235 25. 328 33) 15 6. 48 11. 235 25. 287 23. 291 33. 328 33.

proscribere bona vacantia 176 12; proscriptus 128 17.

prosecutio: dei prosecutione (= deo comitante) S 427 10. — prosecutio = *disputatio* S 448 6.

prosecutores frumentorum, qui de Sicilia fuerant ad Gallias destinati 117 32. 118 5.

prosilire in eum excessum, ut 161 12.

prosopopoeia 342 10 *seq.*

prospectare navium adventus *de portu* 208 10.

prospectus: in orientis prospectum urbs pontem transmittit 240 16.

prosperare: deo auctore omnia prosperantur 290 25.

prosperitas = *proventus, proventus* 4 29. 34 8. 46 13.

73 14. 81 13. 24 126 11. 130 19. 136 9. 185 26. 305 5.

331 3. 342 22. 385 17 *cet.*

protectio 232 2.

protectores v. domestici.

protelare = *dilatare* 233 9. 297 14. 374 14 (*cf.* s. v. *largare*).

protendere = *extendere* 10 6. 55 25. 106 13. 177 28.

protervia 20 11. 93 15.

protractio = *dilatatio* 183 22. 361 12.

provectio = *proventus, promotio* 216 25. 300 12. 332 10.

provectus = *proventus, augmentum* 27 22. 36 19. 66

30. 88 9. 117 22. 119 33. 243 15. 286 3. 287 4. 375 14;

proprie = *promotio* 16 12. 37 29. 46 13. 54 31. 116

2. 11. 125 19. 144 17. 168 10. 202 7. 241 23. 245 29.

246 21. 253 16. 28. 30. 289 18. 297 23. 305 6. 309 27.

318 20. 337 1. 345 13. 346 6. 347 23. 353 19.

provehere = *promovere* 14 7. 86 8. 115 17. 116 31.

145 32. 178 20. 238 18. 249 19. 253 27. 274 23. 333

14. 346 17. 347 23 *et saepius*; te comitivae honore

provehimus 54 17; quaesturae culmine provectus

146 21; ad quas provecti estis, studete virtutibus

183 16.

proverbia vel proverbialiter dicta:

primis ut aiunt labris 48 14.

in aleam mittere 78 4.

expedit interdum desipere 107 4.

duabus curis ingenium non debet occupari 287 5.

nimum non placet etiam quod bonum putatur 299 21.

dulcior solet esse gratia post amaritudines expiatis 320 16.

non esse ovium lupi insidias praevidere S 430 11.

cf. Otto Sprichwoerter der Roemer p. 407.

provide 193 34. 227 16. 251 20. 282 20 *cet.*

providentia principalis (*vel versa vice*) 62 30. 122

28, regalis providentia 164 35. 194 32; divina providentia (p. divina 383 23) 233 13. 312 25. 382 8.

383 23.

providentia vestra (nostra):

episcopus.

praefectus praetorio.

praefectus urbis.

rex Gothorum.

rex Wandalorum.

provincia: provinciae nobis deo praestante concessae 275 7; provinciae nobis (regno nostro 164

23) deo auxiliante subiectae 119 31. 164 23 *cf.* 87

23. nostrae provinciae *vel* provinciae nostrae

149 7. 285 25. provincia 12 2. 24 19. 33 11. 90 20.

103 28. 31. 119 25. 154 29. 193 25. 34. 194 5. 201 21.

202 15. 20. 203 26. 215 9. 216 6. 220 26. 225 4. 349

18. 359 22. 366 16. 378 13. 382 21. 384 20. S 447 21;

provinciae 12 28. 14 13. 50 10. 54 22. 59 16. 60 1.

119 31. 149 7. 164 23. 176 36. 177 29. 179 9. 37. 182

13. 190 33. 193 2. 6. 16. 194 13. 202 2. 6. 23. 203 4.

208 11. 216 1. 251 11. 262 10. 275 7. 285 25. 292 18.

302 19. 306 13. 319 22. 329 2. XI 8. 352 29. 364 36.

368 5. 369 6. 383 25. 27. P 466 6. S 402 2. 420 21.

423 22. 424 12. 451 6; *cf.* cancellarius, consularis,

iudex, praeses, rector. — Apulia provincia

148 2, Apulia Calabriaque provinciae 160 13 *cf.*

15 29. 16 3. 61 11; Bruttiorum provincia 270 2 *cf.*

260 2. 353 7. 12; Calabria v. Apulia; provincia

Campania 351 18 *cf.* 137 9; provincia Dalmatia

(Dalmatica 92 16) 92 16. 93 2. V 24, Dalmatiarum

atque Saviae provinciae 274 25 *cf.* 216 6. 274 30.

275 12; Galliae *cf.* 88 1. 15. 99 26. 100 5. 10. 123 3.

241 3; provincia Hispaniae 164 29; Histria provincia

Liguria XI 14 *cf.* 343 4; Lucania provincia 271

13 *cf.* 262 12. 353 7. 12; Pannonia Sirmiensis *cf.*

91 9; provincia Piceni et Samnii 159 3; Raetiae

cf. 20 5; provincia Samnii 86 30. XI 36. 350 17

cf. 86 25 *et* Picenum; Savia provincia V 15 *cf.*

151 9. 14. 274 30. 275 12 *et* Dalmatia; Sicilia provincia

276 10. 35 *cf.* 12 31. 15 29; Tuscia provincia

352 21; Venetiae *cf.* 382 21; *cf.* provincialis. —

provinciae (= regiones) Orientalis imperii 137 16.

152 23. 153 22; provincia *vel* provinciae regum

barbarorum 78 13. 80 11. 134 33. 135 2; quinque

toni (*sc. Dorius, Phrygius, cet.*), qui singuli provin-

ciarum ubi reperti sunt nominibus vocitan-

tur 70 21.

provincialis amoenitas 136 14; 220 25. 247 4; provin-

cialis iudex v. iudex. provinciales nostri 149

13. 150 25. 151 3. provinciales Alpium Cottiarum

130 9; Campaniae atque Samnii 119 4; Dalmatiae

cf. 242 28; Galliarum III 17 *vel* Gallis (per Gal-

lias VIII 7) constituti III 40. 42. VIII 7 *cf.* 97 6.

123 7. 27. 237 10. 19; Hispaniae *cf.* 164 33. 165 32.

166 7; Histriae XII 22 *cf.* 379 30; Norici (pro-

vincialibus Noricis) III 50; Raetiarum *cf.* 203 25;

Samnii v. Campania; Siscia vel Savia consisten-

tes IV 49 *cf.* 150 25. 151 3. 19. 22. 23. 26; Siculi

278 9 *cf.* 277 7. 13. 16. 278 15; Veneti *cf.* 382 19.

provisio 57 28. 176 28. 185 28. 242 16. 251 25. 351 12

cet. S 429 20. — provisio nostra: rex.

provocare = *elicere* 363 14. — = *incitare* 136 10.
proximare: quis regali animo proximatur 287 13;
miles ad secreta iudicis proximitus 335 23.
proximitas = *cognatio* 182 3. 4. 186 9. 193 18. 226 2.
248 10. 297 7. 363 29 *cet.*
prudens: prudentes (viri prudentes 50 5, prudentes
viri 342 18) 4 31. 19 22. 41 21. 50 5. 127 31. 144 25.
180 32. 208 16. 244 28. 252 22. 290 20. 342 18. 344 34.
352 2; prudentes viri *v. senatus*; *proprie de iuris*
consultis prudentes viri 226 3, dicta prudentium
181 33. 251 31, responsa prudentium (*v. Gothofred.*
ad C. Th. I 4) 302 14, qui (*comes*), si quod inter
Gothum et Romanum natum fuerit, adhibito sibi
prudente Romano (*v. Mommsen neues Archiv*
14, 529 *adn.* 5) certamen possit discingere 203 2
cf. 120 9.
prudentia vestra:
Augusta.
comes rei militaris.
episcopus.
illustres: Boethius 18 30, Festus 84 23, Theo-
dagunda illustris femina 130 22.
praefectus praetorio.
vices agens praefecti praetorio.
psalterium 71 31.
publice 57 2. 94 2.
publicus: publicus actus (*locos hic non indicatos*
quaere sub singulis substantivis); actiones; aedes;
alimonia; administratio; amor 81 22. 177 24.
P 465 5; assis; auctoritas; bonum 4 11. 166 34.
244 27. 301 5. 328 30. P 467 16; causa; commoda
13 1; commoditas 63 28; compendium; conspectus;
copia; cura; cursus; damnum 92 17. 250 15; debi-
tor; decor et decus 30 4. 50 20. 85 32. 178 20. 246
29; dictatio; disciplina; districtio; dolor 210 27;
emptio 279 29; equus *v. cursus* publicus; ex-
pensae; fabrica; facies 82 11; fama 99 3. 178 22;
felicitas 181 3; fides 102 5. 156 4. 346 18. 377 17;
frumenta; functio; gloria 174 17; gratia 175 2;
gravitas; illatio; iudicium; ius; labor; laetitia;
largitas; liberalitas; loca; malum 251 25; moni-
mentum; necessitas; nomen; occupationes 3 24;
odium 251 8; opinio 214 28; ordinationes 217 2;
ornamenta 83 7; ornatus 84 17. 104 22; parens;
patres *v. senatus*; pecunia; persona; possessio;
ratio; ratiocinium; respectus; scrinium; severi-
tas 257 15; sollicitator; testificatio 129 10; testi-
monium 281 22; vasaria; via; virtus 64 22; vota;
vox 155 32. 251 24; usus (usus publici 59 29. 104 24)
59 29. 94 12. 104 24. 125 6. 165 20. — publicum est
omne quod agimus 188 32 *cf.* 378 7. — *librum*
publico dare 4 30; publicum non timere 336 11;
publicum agentes = *in actu publico positi* 194 8.
publicum = *fiscus* 61 6. 109 7. 147 23. 152 33. 155
14. 336 23.
pugnatores P 476 3.
pulchrescere 166 23. 260 29.
pullulare 20 30. 54 13. 94 9; ex huius fecunda pul-
lulavit stirpe germanus 146 7; vester coetus
pullulat sorte nascendi 83 8; ut bonis sacerdoti-
bus ecclesiarum omnium religio pullularet 246 6;
ita in Mediolanensi foro resplenduit, ut et trino
fratrum et Tulliano cespite pullularet 250 21,
cf. Jordan. p. 123, 4.
pulsare: animum nostrum pulsavit saepius querela
populorum 30 21; 133 11. 33; cum nostrum ani-
mum frequens cura pulsaret naves Italianam non
habere 152 22; flebili nos allegatione pulsavit
sanctitatem vestram a se orcas suscepisse 83 17.
quem frequenter multorum scelorum pulsant in-
vidia 53 6; 201 15. pulsare (actione 181 32. 255
6. 18) *aliquem* = *accusare* 18 4. 31 12. 53 6. 87 8.
97 27. 118 23. 132 22. 171 16. 181 32. 186 25. 255 6. 18.
278 27.

pulsator = *accusator* 24 13.
pulveraticum: pulveratica iudicis funditus ampu-
tare 373 19. *Vide Gothofred. ad C. Th. VII 13* 16.
pupillus 17 16.
purare: puratus 144 6.
puritas: 21 23. 38 29. 143 4. 335 22. 368 18. 372 29.
purpura (*conchylium*) 363 3. purpura regis 29 3.
194 8; florens semper purpura 11 13; sacra pur-
pura 348 11; veneranda purpura 346 2.
purpuratus filius *Placidiae* 328 33; *de Hamalis* 131
28. 231 5. 235 26. 290 22. 291 21, *item* purpureus
267 13. 297 8.
pyramides 212 14.
quadratus *sc. lapis* 148 25.
quadrifarius 40 18. 49 9. 82 22. 105 30. 169 13. 177 1.
quadriga 105 34. 106 3. 6 (*cf. Isidori orig. 18*, 36).
quaestio (quaestio litigantium 131 2) = *cognitio*,
causa 22 9. 89 4. 97 22. 125 9. 131 2. 148 6. 9. 226
12. 256 21. 286 27.
quaestor palatii: Ambrosius, Cassiodorus, Decora-
ratus, Eugenius 20 21. 21 21, Fidelis, Honoratus,
Patricius (*v. ind. nomin.*). — formula quaesturae
VI 5. quaestor *praef. p. V 2. VI 18*. 21 21. 145 26.
178 21. 30. 179 14. VII 42. 245 9. 21. 249 16. 250 8.
289 27. 290 9. 292 11. 302 25; exquaest. pal. *in*
titulo operis; quaestor noster 250 8; iuridicus
quaestor 21 21 *cf. iudex*; *v. i.* quaestor V 3. VIII
13. 18. X 6. quaestura 4 5. 34. 20 21. 145 11. 18.
146 21. VI 5. 178 15. 179 6. 184 11. 185 32. 244 10.
28. 245 30. 249 18. 250 5. 303 11. 16; dignitas litte-
rarum (litterata d. 249 11) 20 21. 145 17. 249 11
cf. 20 20. 21 16. 179 6; dignitas quam solemus
dare prudentibus 144 24; *cf. culmen*, dictatio.
quaesturae insignia 244 28; *cf. fasces. Vide*
Mommsen neues Archiv 14, 453.
qualis: qualis enim fatuitas est creatorem vitae
relinquere et sequi potius mortis auctorem? 284
25; quale ergo (*fort. rogo, cf. 23* 30. 376 31. 381 9.
384 30. *Jordan. p. 74*, 13) videtur sanguine con-
iunctis, quod criminisum probaretur extraneis?
17 11; quale est, rogo, in laribus propriis esse,
cum durissimas mansiones hostes cogitur susti-
nere? 23 30 *sim.* 41 7. 189 25. 193 2. 194 23. 196 7.
302 9. 376 14. 381 9. 384 30; quale, rogo, videbatur
sequente acc. c. *inf. (ut apud Tertullianum sae-
pius)* 376 31; nam quale erit, si provinciis tribuas
quae hactenus non habebant? 251 11.
qualitas pietatis 133 15; 165 11. 19. 188 22. 340 18.
349 22. 361 28 *et saepe.*
quam:
o quam arduum est subiectum verba dominan-
tis assumere 178 19; 336 11. 14. P 465 4.
quam facile (= *quam facillime*) 327 14; quam
nimium laborantes 185 27; *cf.* 12 7.
facilius est errare naturam quam dissimilem sui
princeps possit (principem posse *interpolatus*
E) formare rem publicam 86 2; quiescit in
ipsis potius quam laboretur 114 17; quid tam
nefarium quam (quam si *interpolati EF*) prae-
sumptoribus liceat in ipsa trutinæ qualitate
peccare? 165 11: *cf. Archiv f. lat. Lexikographie*
VI 418. — plus est quod generali voce petitur
quam si vester animus cuiuslibet ingrati-
tudinis offensione vincatur 342 26.
quid tale in qualibet cultura nascitur, quam
illud, ubi prudentium sensa servantur? 352 2.
comparativo non antecedente: inter supremas an-
gustias anhelantis votum est perire quam
vivere 101 29; 133 23. 184 12 (*ubi est intellegen-
dum: quid, si fasces, quia taedium movent, magis*
casu vitantur quam quod merita deficiunt).
219 15. 233 3. 24. 257 10. 338 23. 344 18. 360 33.
376 18 *cet.* P 468 15.

quam:

tam *non antecedente*: te non (non tam *interpolati P.A.*) destinatis praeceptionibus instrui-
mus quam usu collocationis erudimus 182 31;
magna gratia completum debet accipi, quod
velociter (velocius *interp. F²*) quam oportebat videbatur aperiiri 300 1.

quamlibet fervida intentio 31 14; emptor quamlibet fastidiosissimus 262 22.

quamquam *c. coniunctivo* 5 1. 20 18. 24 16. 39 18. 48 31 *cet.*

quamvis histrio, honesta nos supplicatione permovit 51 9.

quando *c. indic. = cum temporale vel causale: saepissime (cf. cum)*; hinc datur intellegi, quando 174 2. 329 10 *cf.* 33 26; merito, quando 181 5. 190 16 *cet.*, non immerito, quando (quia 51 29. 220 24; *syn. non iniuria*, quia 281 15 non iniuria, nam 189 10) 176 27. 203 26. P 471 19.

quantitas *pecuniae* 100 31. 136 6. 147 21. 148 6. 14 *cet.*
quantocius 41 28. 363 17. 369 18.

quantus (*cf. tantus*):

quanti = *quot* 56 15. 57 24. 156 5. 164 31. 179 11. 202 20. 251 9 *cet.*

crevit conversationis laude, quantum profecerat dignitate 14 12.

habebit Thoringia decoram non solum genere, quantum et feminea dignitate 114 9.

in quantum possessoris laboravit utilitas, sublevetur 137 7; *sim. saepius*.

non fuit sic vituperabile hominem pravis suspicionibus locum dedisse, quantum gloriosum est dominantem tam celerrime se potuisse purgare 171 3; 231 5.

universa natio, quantum (quantum pertinet ad 283 23. 329 29. 337 29) ad successionis beneficium. una familia est 367 10.

quanto: nam si oratoris est proprium ornate dicere, quanto faciundum debet esse, qui ore principis populos noscitur ammonere? 178 26. *sim.* 184 13. 185 20. 191 20. 193 21. 194 2. 206 1. 209 25. 233 8. 244 5. 249 22. 288 8. 304 17. 310 6. 345 7. 376 28. 378 23. 385 3; cum nostra humanitas locum munificentiae videatur exquirere, quanto magis in utilitate rei publicae delectatur expendere? 49 26. *sim.* 98 9. 101 16. 107 28. 123 11. 149 29. 164 19. 210 14. 220 29. 237 28. 245 7. 286 37; si exterarum gentium mores sub lege moderamus, quanto magis decet ipsam civilitatis sedem legum reverentiam plus habere? 29 8, quod si talibus viris publica decet prospici largitate, quanto magis eos sua dignum est possidere? 88 32, nam si humilium privatorum placet aequalitas, quanto magis grata est in potestatis culmine custodita? 188 24.

quapropter *in causis aut decretis enarrandis adhibetur* 5 25. 10 26. 11 11. 16 30. 18 30. 20 7. 11. 25 18. 26 1. 33. 30 15. 36 1. 37 15. 42 4. 49 28. 59 8. 61 21. 29. 65 15. 66 19. 69 11. 78 10. 79 15. 80 7. 31. 84 2. 88 16. 91 1. 22. 95 13. 97 12. 99 3. 28. 100 17 *cet.* 326 5. 331 21. 332 18. 333 20. 334 22. 339 15. 343 27. 344 12. 347 17. 348 15. 352 20 *cet.*

quasi appellatae respondeant, ita hominum sermonibus provocatae nescio quid immurmurant 261 8, haec, quasi vestimenta pretiosa corporum (*sc. indicia sunt*), ita sunt indicia civitatum 353 3, ita prospera concertatione caesa est rebellium manus, quasi inde nudos hinc stare contigisset armatos 384 8; sic fuit ad repentina sollicitus, quasi per moram crederetur instructus 54 20, quasi ex edito profluant, sic per Alpium summa decurrunt 259 30, qui tantis rei publicae necessitatibus occupatus sic vacare potui sub urentibus curis, si (*fort. quasi, cf. 384 8*) me gloriari contigisset fluminibus Tullianis 327 9.

quassare: palatium senectute quassatum reparatione corroborata 69 16; qui sine lege vult agere, cunctorum disponit regna quassare 80 2; 80 21. 122 4. 138 13. 149 15. 191 22. P 479 10.

quatenus (*cf. sub sententiis finalibus*): eatenus .. quatenus 61 31.

querella (aditio querellarum 285 20, interpellantium querellae 166 24, supplicis *vel* supplicantis querella 52 29. 98 17. 261 15) 13 3. 5. 16 23. 30 21. 35 29. 52 29. 53 7. 98 17. 119 26. 134 17. 29. 135 6. 147 18. 150 25. 152 9. 160 10. 161 4. 164 29. 166 7. 24. 221 21. 223 7. 227 16. 261 15. 271 2. 26. 282 8. 25. 285 9. 20. 293 3. 301 24. 351 8. 362 10; praedium de quo querella est 314 6; prudentia vestra discutiatur, quae veniunt in querellam 56 28 *sim.* 101 15; ut querelam de congregatis debilibus non facias 121 14. querelosus *syn. adversarius* 278 12. — res querelosa 211 9.

querimonia (q. supplicantis 83 22) 83 22. 161 3. 183 21. 211 9.

querulus = *supplex* 148 26. 180 7. 287 5. 341 4; voces querulae 277 23.

quid provinciis redditam disciplinam referamus 14 13; 115 28. 139 12. 262 20. 351 5. 354 3. P 467 6.

quidam: habemus quandam dei iustitiam P 465 15 *cf.* 271 6.

quies: generalis quies (generalitatis quies *Ed. Theoderic. praef.*) 49 32. 133 6. 207 18 *cf.* 195 26; Romana quies 285 11.

quiescere iubemus petitionem pulsatoris 24 13.

quilibet (*adi.* 63 13. 122 6. 133 15. *cet.*) *subst.* 339 9. P 471 15; *relative* si quis fortassis assumpserit, cuiuslibet nationis fuerit, C solidos cogatur inferre 135 23.

quin etiam *perpetuo post primum enuntiati verbum positum (item fere semper quin immo)* 4 10. 16 5. 165 22. 179 25. 30. 182 6. 183 14. 187 18. 188 19. 255 10. 329 21. P 481 10.

quinarius: numerus quinarius 70 29.

quinqueviralis: iudicium quinquevirale 124 24.

quippe = *scilicet (solet primum enuntiati vocabulum subsequi, praeterquam cum antecedunt voces plures inter se coniunctae velut in ore 48 9 cf. 317 21, ab ipsis 48 28 cf. 118 11, facilius est 86 1 cf. 379 14. 380 3) 48 9. 28. 58 28. 70 22. 86 1. 107 16. 108 18. 118 11 cet.*

quis = *aliquis* 36 21. 88 24. 213 6. 351 14. 359 4 *cet.* — nescio quis magnus esse creditur, qui de penetralibus iudicis destinatur 359 3.

quisquam (q. militum 338 5 *et sic saepius*) *adjective* 33 3. 63 13 *cet.* S 449 14.

quisque = *quicumque* 60 26. 315 21 *cf. ad* 37 1.

quocirca 26 5. 32 14. 39 16. 66 6. 73 17. 99 2 *cet.* 351 18. 367 11.

quondam *ad defuncti nomen vel significationem aditum* 34 22. 27. 48 9. 98 11. 101 7. 128 16. 157 32. 160 1. 171 1. 181 26. 254 21. 303 25. 304 2.

quoniam (= *nam*) nos specialiter iniunxisse cognoscite 121 29.

quousque *syn. donec* 270 17.

radius *v. stilus*.

rapacitas 337 3.

raptor *syn. fur* 206 28.

raptus puellae 101 27.

rarescere: ne urbs rareseat incolis 343 2.

raritas *aeris opp. crassitas* 381 30.

ratio, ratiocinium: collecta in summam ratione 163 1, deductis ad liquidum ratiociniis 344 27, disunctis rationibus 368 3 *cf.* 336 27, expressis rationibus 26 8, imputare rationibus *aliquid v. imputare*; publicae rationes (r. publicae 367 26. 374 17) 51 12. 148 4. 160 22. 367 26. 374 17, publicum ratiocinium 361 14. — sola ratione (= *solum propter eam causam*), quod 70 3.

rationabilis (rationalis *dubito num recte scriptum sit in codicibus aliquot* 117 15 et 331 13: 117 15 *conferendum est cum* 36 12) 36 12. 63 26. 92 27. 105 10. 117 15. 152 33. 181 26. 216 19. 238 27. 246 14. 267 23. 271 7. 276 20. 331 13. 337 28. 366 20. P 468 5. S 405 1.

rationabiliter 18 4. 49 15. 22. 56 29. 63 15. 79 14. 87 8. 89 12. 92 1. 118 11. 120 31. 122 2. 134 11. 147 24. 151 11. 160 20. 195 16. 207 12. 211 26. 213 16. 215 16. 299 18. 312 4. 314 8. 315 17. 335 7. 338 28. 349 28. 350 13. 359 19. 367 13. 372 11 *cet.*

rationales = *procuratores rei privatae principum* 181 26; *lusu verborum de decurionibus pecunias publicas civitatum administrantibus* 196 17.

rauce 72 13.

reatus 11 26. 53 1. 13. 101 19. 134 12. 170 1. 249 20. 279 5. 282 6. 319 21. 354 5. 367 27. P 465 13. S 420 26.

rebelles 384 7.

recalere: *flamma recalente* 83 1.

receptio = *recuperatio* S 428 7.

reciprocus = *mutuus* 16 14.

recolere = *recordari* 3 8. 13 14. 54 19. 80 4. 130 26. 281 1. 291 25. 298 9 *cet.*

recolligere 46 7. 280 33. P 466 5.

reconstruere 69 12.

recordatio: *divae recordationis* 267 4. 298 19, *gloriosae* r. 25 20. 276 24. 297 3, *praeelsae* r. 122 6; *illustris* r. 133 16. 273 24, *patriciae* r. 256 11; *beatae* r. 101 7.

recorrigere 4 22. 34 18. 277 25. 279 20.

recreabilis 343 7.

rector: *necesse est talem de cunctis opinionem currere, qualem gens meruerit habere rectorem* 318 32; *tantus ac talis rector Iustinus imperator* 231 21; *rector Odovacer* 55 13; *Theodericus eiusque successores: nominatae gentis rector* 384 3, *omnium terrarum rector* 232 17, *Italiae rector* S 430 1, *absolute rector* 153 1. 238 26. 240 14 *cf.* 299 4. 318 32; *cunctorum rector rex Persarum* 317 24.

rector decuriarum v. *decuriae*.

rectores ecclesiarum S 451 7 *cf.* 431 1.

rectores exercitus *Gothorum* 364 28.

rector provinciae: *formula rectoris provinciae* VI 21. *rector provinciae* VI 21 *cf.* 194 5; *rectores provinciarum* 185 28 *cf.* 121 20. *frater a principe vocaris* 194 16.

rectura v. *decuria*.

redemptio = *corruptela* 135 11. 151 1. 152 7. 201 19. 374 21. — *dies redemptionis v. dies festi*.

redemptor sensu *Christiano* 353 27. S 432 7.

redhibito = *restitutio* 24 29. 119 19. 286 31.

redicere 190 5.

redimere (*culpam suam redimere* 365 18) = *corrumpere* 166 23. 183 21. 189 30. 194 25. 338 17. 350 23. 377 32.

redire: *redeamus ergo (igitur 479 19) ad* 384 18. P 479 19 *cf.* 243 9. 261 15 *et Iordan. in Mommseni lexicis*.

reditus *pecuniae* 15 22. 28 10. 241 7. S 450 1.

redivivus *translate* 84 15. 130 6. 30. 383 20.

reducere in medium = *ad appellationem admittere* 24 14.

refectio 139 20.

referendarius: *Cyprianus, Iohannes (v. indic. nomin.)* — *formula referendariorum* VI 17. *referendarius* 189 21. 35. 252 16; *v. s. referendarius* VIII 25. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 482 *adn.* 4.

referre in senatu v. *senatus*.

reflectere: *reflexa condicione iustitiae* 335 5.

reflexivum:

reflexivum:

genetivus sui positus pro suus vel eius 5 27. 91 27. 103 21. 143 11. 246 24. 270 17. 312 32. 319 21. 360 26. 368 16. 374 6. — *favebat ipse sui delectatus auditor* 115 30.

suus = eius, eorum 17 29. 30 16. 146 4. 159 21. 174 24. 195 35. 216 20. 240 20. 248 4. 299 12 (*si tamen vera lectio, nam pro sua sententia, quod ad ecclesiasticis litteris v. 10 esset referendum, fort. leg. superna sententia*). 303 14. 350 22. 373 21. 384 30 *cet.*

reflexus solis 33 24.

refluere active: *conflictus virorum fortium mutua tela refluunt (Mommsen, repluit BTZ)* 240 25.

reformare = *restituere* 102 9. 254 22. S 431 18.

refundere = *reddere* 377 2.

reg = *regnante (cf. 424 26)* S 420 14. 422 15; *reg* *reli* (?) S 420 16.

regalis (*spectans ad Theodericum ceterosque reges Gothorum*): *regalis animus* 276 5. 287 13; *apex (pete locos hic non enumeratos sub substantivis)*; *auctoritas*; *auxilia* 221 26; *beneficium*; *cohors parentum* 330 17; *curae*; *desideria* 369 19; *dignitas* 299 3. 318 25. 328 27; *disposita*; *dona* 158 27. 180 21. 22. 25. 278 5; *electio*; *examinatio* 246 7; *genius* 178 32; *gloria* 67 23; *hortationes* 65 3; *indultus*; 289 30; *iudicium*; *largitas*; *mandatum*; *mensa*; *munificentia*; *munus*; *oculi* 253 2; *obsequia* 93 26; *opus* 121 1; *pietas*; *praedia*; *praesentia*; *propositum*; *prosapias* 235 25; *providentia*; *sapientia* 220 8; *serenitas*; *sollicitudines* 25 7; *stirps*; *virtus* 300 25. *Theodericus Wandalarum regi*: *utrique fecimus regalia* 171 8. — *hostis regalis rex Francorum* 329 20.

regendarius (*regerend* - *Zth XI 29, BHGI 347 22*) *in officio praetoriano* XI 29. 347 22.

regere populos 25 21. 237 23. 328 9 *cf.* 217 2. 226 8. 281 6; *quicquid divino auxilio regimus, nostrum proprie confitemur* 301 21; *absolute = regem esse* S 429 8, *regens syn. dominans = rex* 85 32. — *huic praefecturae regendam tribuimus dignitatem* 293 2.

regimen: *regimina mundi* 352 31; *regimina nostra* 120 12.

regina Amalasuintha, Gudeliva, Hereleuva (*sublimitas tua vel vestra ep. 4 5. ep. 5 3. 391 ep. 5 11*) E 390 *ep.* 4 5; *reginae* 4 28. — *regina austri Saba* 300 29; *regina Samiramis (v. sub nomine)*.

regio 164 28. 194 33. 203 23. 236 6. 243 12. 259 24. 262 13. 302 30. 352 29. 364 3. 20. 371 21. 378 26. S 426 7. 427 10; *Gallicana regio* 117 3, *regiones Gallicanae* 98 21; *Massiliensis regio* 125 27; *Tridentina regio* 148 30. — *Cf. diaconus*.

regius (*de Theoderico ceterisque Gothorum regibus*): *adventus regius* 375 31; *affatus (ubi loci non afferuntur, v. substantiva)*; *affinitas* 239 2; *apparatus*; *arcana*; *auctoritas*; *bonum* 63 2; *claritas* 219 10; *civitas*; *cogitationes* 292 14; *concordia* 301 8; *consanguinitas* 149 30; *conspectus*; *dignitas* 297 7; *dona* 94 7; *domus*; *hereditas*; *iudicium*; *iussio*; *iussa*; *iustitia* 315 2; *largitas*; *latus*; *liberalitas*; *maiestas*; *mensa*; *munus*; *nomen*; *notitia*; *opes* P 480 17; *os* 327 2; *pedes* 205 11; *pietas*; *potestas*; *praecepta*; *praesentia*; *sella*; *splendor* 181 10; *stirps*; *summitas*; *verba* 189 7; *vigor*; *voluntas*; *urbs*. *quid enim tam regium quam fecisse felicem* 85 4. — *regius (de regibus barbarorum)* 79 2. 6. — *merum colore regium (i. e. purpureum)* 363 2.

regnans *Valentinianus III.* 329 2, *regnantes imperatores Romani* 367 14. *regnans Theodericus eiusque successores (regnantes Amalasuintha et Athalaricus vel Theodahadus* 331 9. 334 8. 338 32. 339 18. 367 14. 370 22, *nos regnantes Athalaricus* 235 29)

regnans:

11 14. 12 24. 18 10. 22 27. 26 22. 27 4. 29 15. 39 2.
47 16. 63 8. 104 15. 128 13. 164 28. 184 9. 193 3. 235
29. 236 23. 291 20. 304 17. 305 3. 307 3. 22. 331 9.
334 8. 338 32. 339 18. 367 14. 370 22; experientiam
tuam frequentibus (*fort. regnantibus*) nobisque
tali devotione gratissimam 379 21.

regnator Theodericus rex 180 26. 241 14. P 476 8.
Mida regnator Phrygiae 95 28.

regnum (*pluralis pro singulari* 80 21. 204 9. 237 17.
267 11. 298 4. 310 6); antiqua regna 308 14; cunc-
torum regna 80 2; omnia regna (regna omnia
10 10. 300 20) 10 10. 300 20. 310 3. 311 21. 328 17.
Romanum regnum *de utrisque partibus imperii*
Romani 10 24, *item Romana regna* 311 26, *cf.* 312
26; regnum vestrum *Iustiniani* 312 33. 313 22 *cf.*
310 6 (*item in Theoderici epistula ad Anastasium*
videatur scribendum: regnum vestrum imitatio
nostra est 10 13); regnum Theodericianum 50 10.
69 28. 99 12. 128 11. 151 34. 204 9. 231 11. 232 13. 26.
235 7. 236 25. 237 17. 245 7. 246 20. 268 9. 15. 275 21.
292 8. 298 4. 23. 31. 299 16. 300 16. 17. 301 3. 309 28.
311 17. 314 12. 319 12. 28. 30. 332 20. P 466 12. 479 9.
regnum nostrum (*opp. vestrum imperium sc.*
Iustiniani 311 6) 66 30. 91 31. 164 23. 203 33. 231 6.
232 2. 236 10. 237 1. 19. 247 8. 292 13. 298 23. 311 5.
319 14 *cf.* 235 16. 299 28, regnum Italiae 73 23;
aliena regna 170 17, regnum Burgundionum 329
23, regna Francorum 80 21, regnum Wandalorum
22 18. 170 16. 267 11.

regressio = *reditus* 90 20.

regula 169 16; *cf. Gori vol. I ad diptych. Leodic.*
p. 37 VIII. — regulae veterum 133 20; sacrae
regulae 279 24 *cf.* 331 31. S 427 18. 432 5. 447 18.
regulariter S 423 3. 20.

relabi in consuetudinem 260 21.

relatio 32 18. 33 6. 40 4. 60 17. 96 2. 102 4. 108 14.
124 3. 22. 128 15. 143 28. 166 25. 189 30. 239 8. 281 32.
283 13. 317 5. 340 3. 4. 344 10. 362 25. 379 13. 29.
383 18. P 475 19. S 422 17. 429 9.

relativus: relativa ista intellectu sunt nomina 217 14.
relativum:

quae (*curia*), sicut arx decus urbium, ita illa
(*sc. curia*) ornamentum est ordinum ceterorum
21 15 *sim.* 176 34; quae (*schola*: quae *E*², quas
LRKPD, quem *reliqui*) cum audiret paren-
tem, illa (*sc. schola*) mox intendebat heredem
82 32. — quae (*sucina*) ad vos Oceani unda
descendens hanc levissimam substantiam (*i. e.*
sucina) exportat 143 27.

pecunia, quae fuerat fabricis deputata et (eam
supplendum est, cf. 66 26. 87 15) nunc constitit
abiuratam 65 24.

iuris proprii agellus, quod (*cf. exempla a Pet-*
schenig ad Cassian. sub neutro pronominis col-
lecta) Fabricula nominatur 257 27.

causali sensu: sileant praesumptiones, qui legendi
sumus 5 28; 15 21. 20 28 *cet.*

relator 167 33. 168 1.

relaxare 258 23. — = *concedere* 3 12. 21 13. 66 30.
129 25. 148 13. 238 5. — = *remittere*: *poenam*
(*reum* 355 18) 66 16. 258 8. 355 18. E 391 *ep.* 5 10,
tributum 96 9. 99 16. 125 30. 130 10. 344 10. 384 27.

relegatio (*cf. exilium*): perpetua relegatio 102 23.
relegere = *legere* 263 15. 366 3.

relevare *tributum vel tributarios* 23 7. 56 16. 67 15.
130 7. VII 45. 275 26. 343 34. 373 23 *cf.* 100 31.

relidere tributariam functionem in tenuem for-
tunam (*cf. onera in alios proicere* 151 4) 150 27.
religare poena exilii 284 5; religare exilio *Iordan.*
p. 136, 22.

religio: religionem imperare non possumus, quia
nemo cogitur ut credat invitatus 62 4; falsa religio
169 1 *cf.* 168 33. P 468 3; religio *Arrianorum* 314
13 *seq.* 320 34. S 425 17.

relinquere (= *dimittere*) ab obsequio suo *aliquem*
15 26. — relinquere (= *remittere*) *tributum* 130 5.
378 18. 385 23; relinquere de suo iure *aliquid*
312 6. — = *neglegere* 267 3.

reliquator 147 20. 148 4.

reliquiae rationum publicarum (*syn. reliqua* 23 10.
378 17, residua quantitas 366 6) 367 26.

relucescere (reluxerit 88 25, relucere 177 1. 195 24.
224 5. 239 17. 253 3. 254 14) 363 19.

remanere: nobis quod possumus facere non reman-
sit S 423 8; remanet ad excusandum brevis
326 18.

remeare ad patriam 58 25.

remedialis (remediabil- *deteriores*) 87 9. 316 1.

remedium *vel* remedia pietatis nostrae 23 3. 90 3.
93 10. 276 22 *cf.* 132 27; remedia nostra (nostra r.
223 10) 159 22. 223 10 *cf.* 308 29; legum remedia
179 12; *sim.* 29 11. 86 27. 99 12. 100 3. 27. 101 23.
119 12. 23. 136 8. 137 33. 147 17. 22. 151 34. 152 8. 11.
158 13. 165 2. 19. 183 21. 201 10. 217 9. 223 10. 262 4.
275 27. 284 33. 285 34. 306 30. 309 5. 314 20. 339 27.
348 22. 371 6. 373 22. 382 30. S 419 15; *syn. medi-*
cina 223 9.

remisse *neglegenter* 328 33.

remissio curarum 107 1, irarum 292 29; remissio
poenae vel solutionis 83 31. 123 2. 353 27. 374 14.
S 430 9. — remissio animi 31 21, *item absolute*
remissio 70 27. — remissio = *neglegentia* 12 2.

remittere desideria supplicantium ad statuta diva-
lium sanctionum 120 6. — remittere *poenam vel*
tributum (alicui 56 17) 56 17. 162 31. 373 23. 382
25; remittere *alicui (sc. poenam)* 353 28; *absolute*
remittere (*sc. tributum*) 22 27.

removere onus *superindicticum* 275 22.

remulcere: aures *remulsa* 212 2.

remuneratio 13 20. 14 5. 15 24. 20 31. 37 24. 39 4 *cet.*
S 405 3.

remunerator 168 6. 240 8. 308 17. 337 7.

repagulum: honestatis repagula S 449 1.

reparabilis *active* 10 6. 340 22.

reparatio 29 31. 51 29. 69 16. 94 23. 95 31. 100 29 *cet.*

reparator libertatis *v.* senatus.

repatriare ad Romanum imperium 88 34.

repensare *alicui aliquid* 308 17.

percutio 138 29.

repertor artium 243 2.

repetitio 18 2. P 465 18.

repositivus (repositae copiae 314 26): repositivae
pecuniae, quae longa vetustate competentes do-
minos amiserunt 182 19.

reprehensibilis 275 3. 298 30. 306 8.

reputare: integrum tibi reputabitur quod bene
ordinaveris solus 333 18; 162 21. 362 2. — illae
species in tot solidos datae pro tributaria func-
tione vobis de praesenti indictione reputetur
(*i. e. in rationibus publicis deducantur*) 378 17;
118 6. 364 27.

requies: aeterna requies *sensu Christiano* 164 2.

requirere: tantis nos legationibus tam raro requi-
situs (*i. e. ipse legationibus aditus*) ornavit 329
11 *cf.* 143 26.

res: in quam rem saionem nostrum credidimus
dirigendum 276 31; 281 24. 341 24. 363 18. 376 20.
383 15. — rerum fastigia *v.* fastigium; arbiter
rerum *v.* arbiter, dominus rerum *v.* dominus.

res publica non est unius civitatis cura, sed totius
regni provisiva custodia 268 8; unicuique civi urbs
sua res publica est 269 4; 168 7. — res publica
Romana 174 5 *cf.* 139 17. 176 19; utraque res
publicae (utraque r. p. 46 21) *sc. Orientalis et*
Occidentalis 10 22. 46 21. 320 4; illa res publica
sc. Orientalis 15 32. 38 23, *item res publica vestra*
10 12. 320 18; *regnum Theodericianum* res publica
Romana *vel* Romana r. p. 25 9. 56 5. 241 3. 273
24. 331 10. 341 29, res publica nostra (nostra r. p.

res publica:

94 24. 303 34. 36 14. 94 24. 95 7. 117 17. 131 5. 179 33. 238 7. 303 34. *absolute* res publica 4 14. 14 5. 30. 15 11. 13. 30. 16 28. 25 7. 27 5. 30 11. 20. 37 2. 38 27. 39 30. 46 14. 49 27. 30. 56 21. 23. 59 30. 60 7. 61 3. 64 15. 65 10. 66 31. 86 2. 89 25. 94 16. 120 16. 127 16. 131 5. 146 24. 28. 150 13. 152 17. 153 22. 158 15. 161 25. 167 31. 174 5. 176 32. 185 2. 188 23. 203 16. 221 5. 232 18. 20. 233 8. 26. 242 13. 16. 259 9. 268 5. 8. 269 4. 275 31. 282 29. 285 20. 287 24. 293 6. 298 24. 300 32. 301 27. 302 25. 306 29. 308 23. 312 23. 327 8. 329 25. 330 5. 332 21. 333 31. 351 2. 17. 361 8. 24. 362 17. 364 2. 370 8. 374 4. 6. 379 8. P 466 15. 479 10.

ressecabilis 73 5.

ressecare: crimen publica districtione (adhibita pietate 279 30) ressecare 35 18, *sim.* 121 30. 136 27. 146 32. 152 10. 161 5. 165 4. 267 15. 277 19. 279 30. 361 20; in famulos legum districtione ressecare 57 12, in auctorem facti ressecare 87 8, *sim.* 161 24; in quibus cum fuisset pro districtione publica (habita districtione 134 9) ressecatum 134 2, *sim.* 134 9.

reservare totam causam dei iudicio S 431 19; cum se ad beneficia reservaret humanitas principis 385 14.

residere: Gothi per Picenum residentes 120 27, illi quos in urbe residere censuimus 58 24, senator ibidem (*sc. in provincia*) residens 194 13; in provincia residere *de censoribus* 276 26; in urbe illa residere *de saionibus* 98 25. 135 20; iudex in hac causa residens 124 15 *cf.* 124 25; residere *de episcopis et presbyteris, qui synodo intersunt* S CDXCIX A (*p.* 399 *et* 401). 419 14. DII A (*p.* 438 *et* 441). 445 1.

residui 180 16. 26. 285 12. 286 30. 366 6.

resignare = *patefacere* 5 25.

respectu publico 13 18.

respicere (= *aspicere, conspicere*) *aliquem vel aliquid*, 13 29. 40 4. 42 12. 90 25. 161 16. 177 17. 201 18. 207 23. 291 28. 304 9. 372 20. 22. *c. dupl. acc.* respicite iuvenem per (*fort. super*) formae gratiam mentis pulchritudine plus placentem 82 24 *sim.* 189 8. 196 6. 241 30; respicere (= *videre, intellegere*) *sequente acc. c. inf.* 41 7. 47 34. 65 17. 73 7. 116 16. 123 28. 153 24. 169 24. 185 27. 194 21. 203 32. 206 10. 329 35. 346 18. 380 18, respice, quantum dederint leges 194 10 *sim.* 202 20. 205 24. 335 27, si delicta summa respiciantur evadere 53 14; respicere (= *curare*) sedulitate regni partes 99 12 *sim.* 227 1. 251 7. 338 13, providentia nostra illud respexit, ut 151 28; aliena culpa te respicit (= *ad te pertinet*) 49 22 *sim.* 57 22. 120 25. 361 15. 374 22. S 446 27, aestimatio nostra illum respexit 156 26; respicere (= *spectare*) *ad aliquem vel aliquid* 17 7. 58 4. 61 21. 154 13. 319 9. 331 21. 360 32. S 431 12.

resplendere 185 2. 328 19. 331 15. 342 14 *cet.*

responsa prudentum *v.* prudens.

respucere 37 15. 61 10 *cet.* P 465 20.

restagnare: restagnati incursus *undarum* 64 28.

restauratio S 423 3.

restitutio alienatae rei S 450 16.

resultare (= *obsistere*) imperiis 338 29.

resultatio = *repugnatio* 22 22. 59 18. — citharae blanda resultatio 72 5.

resupinatus (= *elatus*) agresti spiritu 120 30.

resuscitare = *suscitare* 33 25.

retentare *syn.* detinere 36 1. retentator 18 5. 26 27. 51 24. 151 12.

retinere = *recordari: c. acc.* 145 2. 291 34. 370 1. 372 6. 383 30, gratissime retinetur, qui assiduo sermone coniungitur 320 30; *sequente acc. c. inf.* 33 4. 47 12. 55 8. 56 8. 241 26. 297 13. 314 15. 317 30. 376 24; retinetis, quo studio concordiam optemus 311 29; *absolute* 383 30.

retonare: qui crebra tussi retonans anhelu pectore membra tenuavit (*herous paene integer unde translatus sit nescio*) 340 12.

retributio 13 21. 174 6. 248 1. 377 13.

retro principes 123 17. 320 5.

reverendus 37 13. 38 7. 69 24. 123 32. 125 20. 147 13. 156 15. 163 15. 176 5. 177 21. 179 18. 182 25. 221 4. 222 32. 233 24. 252 30. 298 6. 303 13. 309 16. 311 2. 10. 335 5. 342 21. 360 1; reverenda sacrae iussionis 87 14, reverenda sanctorum 377 10.

reverenter 303 23. 377 29.

reverentia *adversus imperatorem aut regem* 28 14.

84 7. 92 30. 93 8. 117 22. 128 27. 129 1. 193 4. 278 34. 297 17. 301 1. 311 23. 319 31. 328 17. 329 12. 363 31. P 476 18; legum reverentia (*sacra r.* 119 3) 29 8. 119 3; reverentia Romana 127 2 *cf.* 190 19. 210 18; divina reverentia 61 28. 255 29. 370 10. S 424 3 *cf.* 167 12. 255 12, religionis reverentia S 421 19, reverentia b. Petri apostoli E 391 *ep.* 6 3. reverentia vestra (*nostra*):

Augusta.

episcopus.

imperator.

rex.

senatores.

reverentissimus 29 20. 60 25. 168 13. 216 8. 304 1. 310 9. 21.

revocare alienatum praedium S 446 19; ne ad nos ulterius querela revocetur 160 10.

rex:

reges Gothorum *ante Theodericum* 291 34; antiqua regum progenies *Hamalorum* 292 6; 235 27. 238 16. P 480 14.

rex Gothorum: Theodericus, Athalaricus, Theodahadus, Witigis (*v. indic. nomin.*). rex 4 22. 16 29. 130 18. 158 25. 189 2. 222 9. 238 22. 267 8. 298 13. 319 3. 25. 329 28. 342 4. 31. 362 22. 376 15. 385 10. S 420 17. 422 17. 424 1. 425 1. P 476 16. 479 1; rex vester 308 26 *cf.* 158 25. 342 4. 31. 376 15. 383 25; reges 4 10. 17. 28. 5 21. 144 9. 248 14. 297 23. 309 26. 342 18. 381 5. bonus (*adiectivum praeponi solet exceptis* magnificus, Martius, piissimus S 426 14) rex 368 14, clementissimus S 427 14, fortissimus 240 9, gloriosus 329 28, gloriosissimus S 426 7, magnificus E 390 *ep.* 2 32, Martius 318 29, optimus 241 22, piissimus 241 13. 342 31. S 426 14, serenissimus S 429 16; clementissimus regum P 470 18. 475 10, princeps regum 242 1, regum prudentissimus P 471 11; *cf.* arbiter rerum, auctor civilitatis, defensor libertatis, defensor omnium, dominans, dominator, dominus, dominus libertatis, dominus, imperans, parens publicus, princeps, rector, regens, regnans, regnator, triumphator. nostra benignitas 47 8; clementia nostra (*rarius* nostra clementia) 24 23. 25 16. 30 25. 59 19. 61 16. 67 22. 88 30. 122 16. 137 2. 161 11. 164 1. 175 31. 256 6. 291 24. 308 18 *cf.* 152 6. 340 9, clementia vestra E 390 *ep.* 3 2; nostra dignatio 16 9; genius noster 73 15. 144 26; nostra gratia *cf.* 300 3; nostra humanitas (*humanitas* nostra 96 10) 96 10. 100 27. 121 2; indulgentia nostra *cf.* 66 28. 149 14. 167 18. 247 21. 250 4. 314 32; largitas nostra *cf.* 18 1. 211 22. 276 17. 28; liberalitas nostra 97 18. 276 16; magnanimitas tua E 389 *ep.* 1 3; magnificentia vestra E 390 *ep.* 3 1. 391 *ep.* 6 2; nostra mansuetudo (*mansuetudo* nostra 85 6. 163 23) 22 11. 85 6. 151 27. 159 4. 163 23. 184 13. 282 14. 306 10. E 392 *ep.* 9 5 *cf.* S 427 7. 429 9; perennitas nostra 32 19; pietas nostra (*rarius* nostra pietas) 23 2. 34 26. 60 16. 61 2. 63 7. 89 29. 90 3. 21. 93 10. 97 25. 98 20. 99 11. 102 3. 123 10. 124 6. 30. 125 18. 135 5. 137 4. 163 31. 203 9. 212 33. 236 12. 248 2. 254 10. 276 23. 284 7; nostra potestas *vel* potestas nostra 64 16. 144 27. 301

rex:

rex Gothorum:

10; noster principatus 234 18; providentia nostra (nostra providentia 91 26. 419 15) 54 11. 91 26. 99 26. 120 15. 151 28. 206 20. S 419 15. 420 20; provisio nostra 117 5; reverentia nostra 217 22; serenitas nostra (*rarius* nostra serenitas) 14 4. 33 2. 60 27. 64 24. 65 17. 66 9. 26. 82 17. 152 6. 166 34. 179 28. 188 26. 211 11. 256 10. 257 26; sollicitudo nostra 148 32. 189 8; *cf.* clementissimus, divus, gloriosus, imperialis, inclitus, placidus, praecellentissimus, reverendus, sacer, serenus; apex, culmen, dominatio, dominatus, dominium, gubernatio, imperium, maiestas, nomen, potentia, potestas, principatus, regnum; purpura, sedes, sella, sceptrum, solium; auspiciu, exordium, exortus, initia, limen, ortus, primordia, principia; heres; aula, comitatus, consistorium, convivium, cubiculum, domus, mansio, mensa, obsequium, secretum, palatium, patrimonium, praedium; admonitio, affatus, alloquium, arbitrium, auctoritas, collocutio, colloquium, constitutio, constitutum, decretum, definitio, dispositum, edictum, humanitas, iniunctum, iudicium, iussio, iussum, mandatum, oraculum, ordinatio, praeceptio, praeceptum, remedium, sententia, statutum, tenor.

rex Odovacer: praecedens rex 14 21; praecellentissimus rex S 445 3 (*vide ind. nom.*); *cf.* princeps, rector. — abiectis saeculis (*cf.* 168 4) Odovaceris ... cum princeps non esset erectus 248 8.

barbari reges 286 17; alii reges 100 21; diversi reges 170 6; vicini reges 39 27; reges 78 19. 79 14. 80 13. 21. 23. 115 24. 238 3. 239 22. 297 23; *cf.* regius.

rex Alamannorum: rex 73 10.

rex Burgundionum: Gundibadus (*v. indic.*). — frater noster (*G. nepos est Theoderici, cf.* 42 10) 78 19. 79 29; fraternitas tua 79 11; vestra gratia 42 10; prudentia vestra 79 19. *Cf.* dominus.

rex Chunorum: rex (*Attila*) 15 17.

rex Erulorum III 3. IV 2. — excellentia vestra 80 7.

rex Francorum: Chlodovechus (*cf.* 78 10. 79 12. 29), Theodericus (*v. indic.*). — excellentia vestra 73 18. 80 31; vestra potestas 73 25.

rex Guarnorum III 3. V 1. — excellentia vestra 80 7; vestra fraternitas 143 3.

rex Thoringorum: Herminafidus (*cf.* III 3). — excellentia vestra 80 7; regia potestas 114 20.

rex Wandalorum: Gensiricus, Hildericus, Transimundus (*v. indic.*). — providentia vestra 170 27; prudentissimus regum 170 30.

rex Wisigotharum: Alaricus I., Alaricus II., Euricus, Gesalecus (*v. indic. nomin.*).

Cyrus Medorum rex — Indus rex Scythiae — Ionos Thessaliae rex — rex Mausolus — Prusias Bithyniae rex — Servius rex (*v. indic. nomin.*) — reges Persarum 318 13. — libri regum *veteris testamenti* 300 29 *cf.* 385 25.

rex caelestis 237 16.

rhythmus 71 14.

rigescere austeritate 73 15.

rimator 83 5. 240 7. 290 21.

rimosus 340 16.

ritus profanus 124 1.

robur: petitioni tuae robur praesenti humanitate largimur 125 5; 97 22.

robuste ac vivaciter S 403 1.

rorare (= *stillare*) aliquid 137 26.

rota: alter (*venator*) labenti rota feris offertur 169 25 *cf.* Gori vol. I ad diptych. Leodicense p. 37 XI.

rotabilis 169 14. ●

rotatio 41 15.

rotator camerum 205 1.

rotunditas 19 18. 103 22. 169 6. P 481 12. *de orthogr. apud Keil gr. lat. VII p. 209, 25.*

rugescere = *rugas trahere* 363 8.

ruralis 136 15. 373 13. ruraliter 105 24.

rus = *praedium* 225 8; rura 58 11. 65 5. 108 8. 165 16 *cet.*

russeus 105 31.

rusticitas 259 23. rustici 11 28. 53 4. 183 1. 260 1. 261 16. 262 7. 364 13. 371 16; *v. Dahn IV 97 adn. 1.*

rutilare: pinnae rutilantes P 481 8, rutilantes radii 220 14; *translate* quorum nominis dignitas rutilavit 304 22.

saccus 385 21 *cf. Vulg. genes. 42, 25.*

sacer, sacratus: sacra diversis numinibus celebrare 138 22; spectaculum (*circense*), quod vetustas habuit sacrum 105 22; in sacris positus *patricius* 175 22. legum sacra reverentia 119 2; sacratissimae leges 129 31. 184 19. 214 21. 225 10. 271 4. sacer coetus (ordo) *v.* senatus. sacra moenia *Romae* 90 17; Via sacra *v.* via; sacra urbs *Roma* S 431 18; sacra urbs *eodem* 47 29; sacratissima urbs *Roma* 101 8. 188 15. 190 13. S 424 22. sacri affatus *imperatoris* 310 9, *item* sacri sensus 312 18; *raro id adiectivum ad regem transfertur (vide Mommsen neues Archiv 14, 522 adn. 2):* sacrae largitiones *v.* comitiva, sacra iussio 87 14, sacra praeceptio 127 8, vice sacra (*i. e. pro rege*) 176 17. 188 7, sacra amicitia 37 30, sacri aspectus principis 346 2, comitatus sacratissimus 260 26, sacrum cubiculum 239 21, sacra purpura 348 11, sacra vestis *vel* vestis sacra 116 181 9. — sacer ille Moyses 225 19. sacra communio *v.* communio; lectiones sacrae *v.* lectio; sacra limina apostolorum 377 8; sacrum mysterium *v.* mysterium; dies sacrae noctis *v. sub diebus festis*; sacra oratio *v.* oratio; sacrae regulae *ecclesiae* 279 23; sacra quies defunctorum 182 6; sacratum templum (= *ecclesia*) 102 24; sacra tempora *nativitatis domini* 354 6; sacra vasa *ecclesiae* 279 29. temperantiae sacrum 21 7.

sacerdos *Christianus* 246 6. 263 3. S 423 24. 425 21. 26. 450 6; *proprie* = *episcopus* 128 4. 134 25. 320 28. E 390 *ep.* 5 7. S 402 3. 419 17. 421 1. 3. 426 9. 427 8. 428 4. 447 21. 448 12; sacerdos noster = *papa* S 445 18, *item nuda* sacerdos 377 5.

sacerdotalis: sacerdotalis honor *presbyteri* 122 25; = *episcopalis* 57 1. 383 4. S 419 11. 421 10. 447 17. 448 25; sacerdotalis officium *papae* E 389 *ep.* 1 6. 390 *ep.* 3 1.

sacerdotium *Romanorum* 175 20. — sacerdotium *episcopi* 50 25. 312 14. S 404 22, *papae* 246 13. S 447 24. — pio principi sub quodam sacerdotio serviat 21 8; 177 7. 192 6.

sacramentum: sacramenta *medicorum* (*cf. Scribon. Larg. ed. Helmreich p. 2, 20 seq.*) 192 6; sacramenta militiae (militaria 348 8; *officiales significantur*) 348 8. 349 10. 12; procreabile sacramentum coniugum 51 19. — sacramenta *Gothorum Romanorumque de eligendo Athalarico* 234 9. 235 7. 19. 236 10; sacramenta *Galliarum ab Athalarico suscepta* 236 28 *seq.*; sacramenta *ab eodem populo Romano* 234 17 *cf.* 234 20. 235 10 *et senatui* 233 20, *item a Theodahado iisdem praestita* 308 11. 26.

sacrare memoriam saeculorum 46 4; sacratus *v.* sacer.

sacrificare: retinemus legis nos (*cf. Vulg. ps. 53, 8*) voluntarie sacrificandum esse domino 314 16.

sacrilegium 279 2. 280 3. 283 18. S 446 28. sacrilegus 11 26. 66 8. 219 6. 255 24. 370 10.

sacrosanctus *v.* ecclesia, evangelium.

saecularis 255 8. 31. 355 19. S 423 24.

saeculum *vel* saepius saecula (*syn.* tempora 180 32):
 saeculum 64 17. 70 28. 72 1. 212 8. 216 23. 279 24.
 337 27. 373 24; prudentissimum saeculum 138 27.
 rude saeculum 212 17; saecula 46 4. 95 27. 156 30.
 234 19. 238 20. 304 24; beatitudo (felicitas 168 8)
 saeculorum 16 30. 168 8; futura saecula 180 32.
 281 20. P 471 6, nostra saecula (saecula nostra
 P 466 16, nostrum saeculum 279 24) 85 10. 258 3.
 P 466 16, praecedentia saecula 84 16, praesentia
 saecula 281 20, saecula priora 243 15, prisca sae-
 cula (priscum saeculum 212 8) 81 16. 212 8. 287 22;
 aliis saeculis 382 5, cunctis saeculis 256 18, iustis
 saeculis 25 4, modernis saeculis 81 18, perpetuis
 saeculis 156 6, suis saeculis (saeculis suis 82 20)
 82 20. P 467 19, tot saeculis 102 26. 137 27. 205 22.
 P 466 6; per saecula (per longa saecula 298 11)
 225 16. 298 11.
 saepes *fluminis* 154 7. 155 17. 21.
 saeptum: saepta ecclesiae 52 8. 102 22; b. Petri
 apostoli saepta S 429 5.
 saginatus multa eruditione 40 5; *similiter* saepius.
 sagittarii 157 22.
 saio: Aliulfus, Amara, Candac, Duda, Dumerit,
 Frumarith, Gesila, Gudinandus, Gudisal, Guvain,
 Leodefridus, Mannila, Nanduin, Quidila, Tata,
 Triwila, Tutizar, Vera, Wiligis (*v. indic. nomin.*). —
 saio (saius *codd. meliores* 126 20, *plerique* 223 15.
 18, *omnes* 255 10) 49 19. II 13. 20. III 20. IV 14.
 27. 126 6. 20. IV 32 34. 47. V 5. 10. 20. 27.
 VII 42. 223 14. 15 (*v. apparatus*). 18. 255 10. VIII
 27; saio noster 27 25. 103 20. 126 27. 132 1. 157 22.
 276 31; saiones 135 26. 223 7. 268 31. 278 29. 283 14.
 XII 3. devotio tua 136 11. 149 9. 159 3. 257 19.
 361 31; *cf.* executor. — formula edicti ad quae-
 storem, ut ipse spondere debeat, qui saionem
 meretur VII 42. — saio gladio armatus 126 7. 28. —
Vide Mommsen neues Archiv 14, 472. — 'Voca-
 buli saio (pro sagio) etymologiam recte inter-
 pretatus est R. Koegel in *Zeitschr. f. deutsches*
Alterthum vol. XXXIII p. 18 seq.; radicis seq
 ('sequi') derivatio similis rehit apud Latinos
 socius.' SCHROEDER.
 sal: salis commercium 181 15 *cf.* 380 30.
 salamandra 103 6.
 salinae 380 26.
 salsedo 69 9.
 saltatio: saltationes 70 28.
 saltus: praecipiti saltu (= *temere*) 329 14.
 salvere 16 24.
 salubritas decreti 123 3, iussionum 378 11. salu-
 berrimum constitutum *v.* constitutum, salubris
 ordinatio 101 20. 133 20. 135 5, remedium salubre
 223 11.
 salus *sensu Christiano* 345 4.
 salutare (*cf.* salutatio): salutantes (salutans 303 23.
 307 31. 311 8. 331 8, *obiectum additur* 80 8. 303 23.
 307 31. 320 2) gratia competenti (consueti 42 4)
 42 4. 114 10. 115 12, honore et affectione qua
 dignum est 73 17, honorificentia competenti 170
 21. 307 31. 320 2, officiositate qua dignum est
 331 8, reverenter 303 23, reverentia competenti
 297 17, epistulari sermone 80 8, veneratione qua
 dignum est (*v.* quae tantis debet meritis ex-
 hiberi 311 8) 237 11. 311 8; *cf.* S 425 2.
 salutaris: piissimis dominis votis salutaribus reddite
 quae debetis 344 12.
 salutatio (*cf.* salutare): affectum salutationis red-
 dens 304 10 *cf.* 171 20. 321 3, affectum debitaе
 salutationis solventes 143 14, reverentissimum
 affectum salutationis exhibens 304 2, salutatione
 affectuosa vos requirentes 143 26; honore salu-
 tationis completo 298 15; honorificentiam salu-
 tationis praelocuti (praeferentes 10 26) 10 26.
 78 17. 312 13; munera salutationis impertiens
 313 19; officium honorificaе salutationis dependo

salutatio:
 333 9; reverentiam salutationis impertiens 311 23,
 reverentissima salutatione decursa 310 9; salu-
 tationis apices *v.* apex.
 salutifer *v.* apex.
 sancire 30 1. 89 2. 147 13. S 447 23.
 sanctificatio 263 7.
 sanctio divi Valentiniani 283 2 *cf.* 283 17; divales
 sanctiones *vel* sanctiones divales 120 6. 128 22;
 priscae sanctiones 216 14; vetus sanctio 61 33.
 244 17.
 sanctitas proximitatis 182 3. — vir venerabilis ille
 (Ποῦσιον τῶν τινα ἐπέων nominat Procop. bell.
 Goth. 1, 6) sanctitatis honore reverendus 311 10;
 more suae sanctitatis cognoscat papa 255 20.
 sanctitas vestra: episcopus.
 sanctus: sancta principis (Theoderici) voluntas S
 430 4. — sancti apostoli (*qui hic non apponuntur*
numeri, sub singulis substantivis inveniuntur);
 auctor sanctissimus ille Moyses 177 6; sancta
 ecclesia; sanctus (sanctissimus) episcopus; sancti
 fontes 262 25; sancta lex; sanctum miraculum
 263 2; orationes sanctae; sanctum os sacerdotis
 263 4; sanctus (sanctissimus) papa; sanctissima
 pax 263 14; sanctissima petitio apostolorum
 342 28; sanctissimus sacerdos 128 4; sancta syn-
 hodus; sancta trinitas; vir sanctus Ioseph patri-
 archa 385 1; sancti 377 1. 10.
 sanctissimus vir *v.* vir sanctissimus.
 sanguinaria voluptas 168 33.
 sanguis: poena sanguinis 284 15. Hamalus sanguis
 131 27. 267 13 *cf.* 274 1.
 sapiens: sapientes 41 33. 42 12. 50 6. 85 16. 184 7. 273
 30. 305 8. 320 15. 345 9. 352 3. 362 14. 365 3. 372 29.
 sapientia vestra (tua):
 Augusta.
 Boethius.
 comes privatarum.
 comes sacrarum.
 magister officiorum Orientalis.
 sapientissimus imperator.
 saporus 362 21. 371 17.
 sarcolum: Regensium cultura omnis in sarculis est
 371 9.
 satagere = *sollicitum esse*: si hoc divinae provi-
 dentiae tradatur, satagere non debemus, quando
 ipsius imperio (*e. g.* *Vulg. Marc. 8, 12 cf. inst.*
div. praef. p. 538) prodigia quaerere prohibemur
 382 8.
 satietas: bonarum rerum nulla satietas 361 3. P
 478 5; satietates 259 29.
 satisfacere: arduum est multorum desideriis satis-
 facere 332 5; 375 22. P 465 2 466 3.; cunctis satis-
 facio de vobis, quod (*sic reliqui, quos B*) culpis
 vestris offendero 375 27; S 432 5.
 satisfactio 107 14. 190 21. 318 23. 330 28. 366 20 *cet.*
 sator: verborum novellus sator 48 16.
 saturare (*cui verbo a Cassiodoro praeferuntur* satiari
 et saginare) 117 11. 314 27. P 465 5.
 satyricus = *iocabundus* 287 4.
 sauciare: *translate* 341 12. 353 12 *cet.*
 saurus: sauri argutum piscium genus a velocitate
 nominati 355 9; eos Plinius non adfert inter pisces
sollertes hist. nat. 32, 11 seq. neque omnino e Plinio
sua sumpsit Cassiodorus exempla p. 355, 3—12, sed
usus est auctore aliquo, qui cum Plinianis con-
tinuerat Ovidiana ex halieuticis petita, qualis
auctor potest fuisse Apuleius.
 scaena 138 25. 139 3.
 scaenicus: res scaenicae 178 4; scaenici 209 5. 286 36.
 scandalum 80 33.
 scarus piscis (*cf.* *Plin. hist. nat. 32, 11 et Ovid.*
halieutic. 9 seq., vide s. v. saurus) 355 5.
 scaturre: legitur nonnullos fontium variis sca-
 turrire miraculis 261 11.

sceptrum *v.* perducere.
 schema: schemata (= *figurae*) *Euclidis* 204 21; artificiosa schemata *oratorum* 166 33.
 schisma S 444 6.
 schismaticus S 432 11.
 schola 82 31. 286 7, grammaticorum schola 286 11, schola liberalium litterarum 286 22, liberales scholae 260 4, Atheniensium scholae 40 7; schola Martia 157 24; scholae medicorum 191 34. — schola *agentum in rebus* 62 25 *cf.* princeps officii *praetoriani*; scholae palatinae sub dispositione *magistri officiorum* (*v.* *Mommsen neues Archiv* 14, 462) 179 20.
 scholarius *v.* sextus.
 scientia iuris 178 33; litterarum 96 28.
 scintillosum 69 4.
 scipio: victorialis scipio *consulis* 174 23.
 scriba Ravennas (*v.* *Gothofred. ad C. Th. VIII* 2 1) XII 21.
 scriniarius, scrinium:
 scriniarius actorum *vel* actorum scriniarius *in officio praetoriano* XI 22. 346 13; subadiuva 352 21. *delegatoria eius* XI 38. scrinium publicum 352 22; scrinia nostra (*praefecti praetorio*) 336 28. 361 13. 374 17 *cf.* 351 29.
 scrinia comitis sacrarum largitionum 214 17. 215 11.
 scriniarius curae militaris *in officio praetoriano* XI 24. 346 21.
 scriniarii officii nostri 214 25. formula commonitorii illi et illi scriniariis de binis et ternis VII 22. formula *magistri scrinii* quae danda est comitiaco, quando permittat VI 13. nostra scrinia 283 22. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 468. 482 *adn.* 4. 509 *adn.* 3.
 scrinia: senatus *v.* senatus.
 scriptores rerum naturalium 269 16.
 scriptum: quidquid in negotio actum scriptis (= *litteris mandatum*) S 427 9.
 scriptura = *instrumentum scriptum* S 444 10. 447 7. 12. 17. 448 8 *et saepius*.
 scripturabilis 352 15.
 sculcatoria *v.* exculcatoria.
 sculptor marmorum 204 30.
 scurriliter ludere 318 9.
 scutum 91 18; Gothos inter procinctuales gladios more maiorum scuto subposito regalem nobis contulisse praestante domino dignitatem (*cf.* *p. 463 adn.* 3 *fin.*) 318 25.
 secretus: suum secretum *uxor appellat maritum a se separatum* 51 20. — decernimus caelesti inspiratione secreti (*'a ceteris minus inspiratis'* *Mommsen interprete subaudias*) S 431 11.
 secretum velat aliquem (*vel aliquid*) 65 22. 66 11. — imperiale secretum 15 10; principis (*i. e. regis, cf. Mommsen neues Archiv* 14, 482 *adn.* 2) secretum 188 31. 239 24 *cf.* 145 1. 24. 239 21. 240 10; secretum iudiciale 347 12 *cf.* 326 6. 335 22, secreta consistorii 335 15.
 secundo = *iterum, bis* 248 28. 284 33. S 423 17.
 secures et fasces (*f. atque s.* 174 11) *consulis* 174 11. 192 32.
 securitas Romanae rei publicae (*s. Romana* 341 28) 341 28. 342 29; generalis securitas 130 11. 242 17. — securitas = *apocha* (testimonium solutionis 336 15) 336 16. 366 9.
 sedes: Romanae sedes 136 20; urbanae sedes 220 28. — sedes regni 237 14, officium nostrae sedis 132 20; sedes celsa *patricii praesentis* 238 8; praetoriana sedes *v.* praefectus praetorio; vicariiana sedes *v.* vicarius *u. R.*; apostolica sedes *v.* apostolicus, sedes illa toto orbe mirabilis 331 33, tanta sedes 255 24, sedes (*sc. apostolica*) S 427 2. 430 20.
 sella regni 236 7, regia sella 231 5; sella curulis *v.* curulis.

seminare scandala 80 33.
 semper: florens semper purpura 11 12; semper felix (*felix om. LRK*) Roma 174 8.
 senarius perfectus (*cf. de anima* 9 *p.* 634) 19 19.
 senator, senatorius, senatus: senatus urbis Romae *v. ind. locor. s. v.* Roma; domitori orbis, praesuli et reparatori libertatis senatui urbis Romae Flavius Theodericus rex E 392 *ep.* 9 2; senatus et Romanus populus 281 18 *cf.* 281 4; populus, .. senatus totaque res publica 27 5; clerus, senatus (senatus, clerus 424 20) populusque Romanus (et Romanus populus 421 23) S 421 23. 26. 424 20; senatus, clerus et populus S 425 12; senatus et (*vel* 425 6) clerus S 420 21. 425 6; senatus *praef.* *p. VI* 11. 10 15. 13 27. 22 14. 37 13. 15. 38 18. 59 14. 81 18. 23. 82 10. 15. 22. 85 17. 97 1. 127 4. 156 13. 27. 175 13. 177 13. 178 8. 179 10. 187 27. 29. 241 26. 250 2. 4. 274 9. 281 4. 287 15. 306 22. 329 33. 342 16. P 468 20. S 420 16. 425 23; senatus amplissimus (amplissimus senatus 65 7. 311 10. 424 16) 65 7. 187 14. 281 12. 23. 286 25. 310 10. 33. S 423 16. 424 16. 430 4 *cf.* 82 15; senatus ille mirabili opinione gloriosus 177 12; reverendus senatus 233 24; reverentissimus senatus 60 25. senatus Gallicanus (= *senatores e Gallia oriundi*) 46 7. geminus senatus (*in partibus Orientis et Occidentis*) 15 34. senatus minor *v.* curia. senatus consultum 280 5. 16; senatus consulta 279 33. 281 21; senatus decreta 281 23. consensus senatus P 468 20 *cf.* 16 12. 21 30. 37 19. album sacri ordinis 125 21; formula de his qui referendi sunt in senatu VI 14 *cf.* 37 18. 96 24. 125 21; admittendi reverendo coetui 37 12; aggregare senatoribus *aliquem* 168 14. 250 2, *cf.* applicare. senatus *scrinia* 156 27 *cf.* 156 1. 7. 24 *et v.* decuria. — atria Libertatis *v.* Roma, *cf.* 188 17; aula Libertatis *v.* Roma, patrum aula 189 10, senatus aula 82 10; illud rerum caput 287 33; ille amplissimus coetus 85 11, reverendus coetus 37 13 *cf.* 38 7, ille coetus Romuleus 14 30, sacer coetus vester E 392 *ep.* 9 5, senatus coetus 241 26, tantus coetus 125 22, venerandus coetus vester 287 2, venerandi nominis coetus 46 7, coetus vester (vester coetus 83 8. 167 21) 83 8. 121 23. 167 21. 246 14. 249 28. 285 13. 286 5, vestri coetus 250 4; collegium 85 12. 241 27 *cf.* 39 6, collegium summorum 125 17, collegium vestrum 14 1; honorata congregatio 177 20; conventus 82 10, conventus nobilium 136 20; corona vestra 13 26 *cf.* 46 8; vestrum corpus 38 19. 64 28 *cf.* 288 2. 18. 291 28; curia 21 15. 37 18. 46 3. 8. 48 7. 12. 82 12. 83 5. 96 21. 24. 156 16. 24. 167 21. 187 22. 29. 250 6. 274 14. 287 23. 288 18. 342 3, curia Libertatis *v.* Roma, nobilis curia 49 8, curia Romana 288 1, curia senatus amplissimi 187 14, curia vestra (*vel* vestra curia 157 20. 248 28. 253 21) 156 26. 157 20. 233 19. 248 28. 253 21. 254 6; examen venerandum senatorii ordinis 133 25; genius Libertatis *v.* Roma, ordinis genius 82 17, vester genius *vel* genius vester 38 16. 116 29; gremium Libertatis *v.* Roma, gremium vestrum 146 21; cana Libertas (= *senatores aetate proveci*) 116 28; ordo 274 10, amplissimus ordo 32 15, ille ordo 187 26. 274 7, noster ordo 329 32, sacer ordo (ordo sacer 127 5) 37 19. 96 19. 125 12. 21. 23. 127 5, senatorius ordo 133 25. 186 2, vester ordo (ordo vester 167 23. 241 27. 286 25. 306 22) 37 12. 157 16. 167 23. 168 13. 239 13. 241 27. 245 31. 286 25. 306 4. 12. 22; penetralia Libertatis *v.* Roma; hoc sacrarium P 466 7 (*cf. Usener commentat. in honorem Mommseni p. 760 adn.* 2); illa turba doctorum 96 27. 274 17, nobilis turba 85 20, turba senatus 13 27, turba summorum 85 14. — senator *vel* senatores 30 29. 31 26. 32 16. 17. 82 17. 99 1. 124 8. 125 21. 179 23. 188 16. 19. 189 10. 194 13. 248 28. 342 27; eximii senatores 334 19; reverentissimus senator 29 20;

senator:

senator Romanus 90 24; Romulei senatores 40 10. parentes publici 116 30. 232 22. 306 24; patres 59 15. 97 2. 156 13. 189 10. 274 11. 289 10. 327 28 *cf.* 286 2, patrum aula *v. supra*, locus patrius in aula Libertatis 188 18, patres conscripti 13 26. 16 11. 21 10. 29. 30 20. 38 16. 39 5. 48 2. 49 4. 10. 55 2. 8. 56 6. 59 30. 64 11. 26. 82 8. 83 7. 85 31. 86 19. 116 9. 28. 121 31. 145 16. 146 2. 20. 156 29. 157 14. 168 11. 232 12. 239 12. 241 16. 22. 242 5. 245 2. 25. 29. 247 29. 248 27. 250 8. 253 13. 25. 254 2. 279 33. 286 21. 288 12. 289 5. 9. 291 15. 27. 293 1. 298 29. 299 21. 27. 302 23. 303 8. 15. 305 15. 30. 34. 308 5. 309 5. 327 23. 328 13. 330 12. E 392 *ep.* 9 4, excellentissimi patres 233 17, publici patres 187 31, reverentissimi patres 168 13; mundi primarii 177 22; proceres *v. sub voce*; praeconiales viri 291 30, principes viri 250 19. 301 5. 327 33. P 466 2, prudentes viri (viri prudentes 306 32) 145 16. 156 19. 306 32. 308 7. S 430 8 *cf.* 274 16. nobilitas vestra 121 28. 233 10 *cf.* 279 33; vestra reverentia 31 7. — iudex senatus *praefectus urbis* (*v. praefectus urbis*), *idem* in illo ordine primus 274 7. senatus prior 22 14; primus ordinis vestri ac reliquus senatus amplissimus 286 24. maioris natu sententia 156 12; maioris natu auctoritas 156 27. 157 15. — quid est tam senatorium, quam 64 13. domus senatoria 59 31, senatoriae domus 59 23; germen senatorium 133 22 *cf.* 248 28. 287 15. 288 13; senatorius honor 96 26; senatoria lux 96 20; senatorius ordo 133 25. 186 2; origo senatoria 232 25. — cinctus Gabini *v. cinctus*; laticlavia dignitas *v. dignitas*. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 485 — 491.

senior: tui (nostri 231 16) seniores 85 27. 231 16. 288 6.

sensibilis 69 2.

sensualis 243 5. 352 8.

sensus: *de imperatore* piis (sacris 312 18, serenissimis 232 9) sensibus (*dativus est*) indicamus 310 10 *sim.* 232 9. 312 18; *de rege* haec in te speculator virtutum noster sensus inspicit 26 23 *sim.* 83 6, nostri sensus 12 25. 25 10. 94 22. 217 11. 235 24, sensus (*sing.*) nostrae pietatis 99 11, sensus (*pl.*) clementiae nostrae 161 11.

sententia principis (*i. e. regis*) 289 20. P 468 19, regnantis 12 24, *cf.* 26 19. 115 8. 124 5. 166 34. 189 32. 287 20. 288 17. 290 12. 298 25; *cf.* iudicium.

sententiae finales:

quatenus vel quatinus (*cf. Mommsen p. CXVII*) *c. coniunctivo* = *ut finale* (*cf. Archiv f. lat. Lexikographie* V 408) 25 3. 25. 26 2. 27 28. 28 27. 29 18. 34 13. 28. 38 31. 40 3. 63 3. 30. 64 5. 66 9. 67 17. 83 24. 89 2. 90 13. 22. 91 31. 96 3. 10. 99 29 *cet.*

quia *pro acc. cum infin.*: *sequente indicativo ponitur post* aestimare 103 3, considerare 191 7, intimare S 423 8, probare 360 21, prodere 378 25, scire 307 20. S 427 2, sententia 287 5. 299 21, videre 183 28; *sequente coniunctivo post* advertere 34 24, confidere 152 11, credere (= *confidere*) 130 24, putare E 389 *ep.* 2 23.

quod *pro acc. cum infin.*: *sequente indicativo post* cogitare 375 25, videre 377 25; *sequente coniunctivo post* confidere 241 22, clarum sit S 449 4; iungere (= *addere*), quod 59 27 *et saepius*. quominus: opponere quominus 132 21.

infinitivus v. suo loco.

infinitivus v. suo loco.

accusativus cum inf. v. sub infinitivo.

sepulcrum 129 15. 182 8; *cf. arca.*

sequax *opp.* cautus 202 18. 244 10. 253 29.

sequens *opp.* prior: *in senatu* 22 15, *in officio aliquis dignitatis* 335 11. 345 12. 346 7. 349 2. 25; sequentes = *posteriores* 108 32; *in sequentibus* = *postea* 48 4.

sequestrare (*quod verbum in ceteris Cassiodori scriptis frequentatur*) 12 18. 180 22.

sequestratio 290 1.

sequestratim 330 24.

serenare 88 4. P 480 9.

serenitas regalis 366 3; clementiae nostrae serenitas 152 6.

serenitas nostra (vestra):

Augusta.

imperator.

rex.

serenus: serenissimus *de imperatore* 10 19. 232 8. 310 22. 312 29. 320 10. 31. 321 2; *de rege* 182 31. S 423 8. 429 16.

sericus: vestes sericae 181 15; albens sericum *purpura tinctum* (*cf. Gothofred. ad C. Th. X 20 13*) 11 23.

sermo (sermone 189 21. 205 29. 326 11. P 473 15): patrius sermo 115 13. 367 5. *Iordan. p. 83, 1*; sermones nostri 189 21 *cf.* 302 19.

serpens: parvi serpentes (*lacertas intellege*) 162 5.

servatores aevi pristini = *chronographi* 103 9.

servilis *v. servus*.

servire, servitium: *rex*, cui omnia serviunt 328 8 *cf.* 257 23; rei publicae servire 268 20; ut generalitas sub libertate serviret 301 1; servientes = *subiecti* 131 6, servitium (*vel saepius servitia*) *subiectorum* 96 7. 97 16. 276 29, nationem partim ferro, partim servitio subiugatam 73 11; servire regi (*vel absolute* servire) *de magistratibus et officialibus* 21 8. 22 19. 38 32. 145 2. 29. 162 26. 167 3. 186 18. 247 8. 32. 248 16. 351 3. 375 9. P 476 20, nobis servientes 176 28, palatio nostro servientes 89 8, *absolute* serviens *vel* servientes 14 6. 34 21. 31. 62 14. 115 17. 116 16. 168 13. 183 8. 33. 211 3. 213 5, *Athalaricus ad Tuluin patricium praesentalem electum*: ama nunc sublimior iustitiam, quam serviens diligebas 238 28, servitium (*saepius servitia*) 34 29. 86 23. 89 9. 93 25. 125 3. 240 5. 247 22. 252 18; publicis utilitatibus (*utilitatibus nostris* 275 28) servire (*syn.* tributa solvere 131 17) 59 6. 131 18. 275 28. 365 23; formarum servitium 95 24; servientes (*sc. deo*) 255 4, sacrosanctae Romanae ecclesiae serviens 255 6.

servitium *v. servire, servus*.

servitus (*praetoriana*) = *officiales praefecti praetorio* 338 17. — *Cf. servus*.

servus, servitium, servitus, servilis: servus 152 32. 159 27. 181 31. 258 6. 262 20. servitium 100 18. 21. 166 12. 262 20. condicio servitutis 159 24; 257 29; iugum servitutis 258 3. 284 13. servilis (= *servorum*) audacia 134 1; fortuna servilis 369 2; iugum servile 174 18; onera servilia 160 7.

sensor = *eques* 114 16.

sextarius, quem negotiator eius (*Apuliae sive Calabriae*) provinciae videtur inferre 61 11: *rectig est id, quod sextariaticum audit apud Gregor. M. ep. I 42 p. 62, 7 Ewald*.

sextus scholarius (scholaris *codd.* 347 7) *in officio praetoriano* XI 26. 347 7.

si:

in enuntiatis hypotheticis quomodo a Cassiodoro construat, exemplo sint loci selecti hi: si praetereunt, errabunt 16 18; si pateris, maluisti 4 17; si ornabitur, iam proficit 49 11; si occupavit, restituat 24 9; absconditur, si perquiratur 18 12 (*eiusmodi structurae frequentissimae sunt*); servabitur, si largiamur 17 26; si tradas, abstulisti 4 20; si excutias, poterat P 468 8; credit, si contigerit 79 26; si potuerit, indicabis 69 30; credidimus subvenire, si iubemus (= *iubendo*) 86 27; quod si forte libuissent (*non negatur condicio*), currebant 247 5 *sim.* 155 29; cognoscat, si prodat 66 20; si maluerit, reddat 25 2; inviderent, si sentirent 41 12; si

si:

fuisset, esset amissum 69 1; si condidisset, ille laxaverat (*v. sub indicativo*) 11 11. — si non = nisi: saepissime. — si minime = si minus S 425 14.

si = num: decernimus vos debere discutere, si concordat 26 6; 56 7. 192 18. 335 25. 382 8. S 446 8.

sic tacita est, ut 328 28, sic apte, ut 5 13, sic ad subitum, ut 5 4 *cet.*; sic (*non sequente* ut) certissima 19 25, sic facillime 38 23 *cet.*; tantae civitati .. et sic ampla (= tanta) civitas 353 7.

siccativus: aquae Bormiae siccativae 315 32.

siccitas (= virtus siccativa) lavacri Baiani 272 19.

sicut .. sic (sicut .. ita *e. g.* 24 24. 50 22. 82 33. 131 17. 204 5. 207 8. 208 29. 232 25. 272 20. 287 3. 292 5. 297 9. 301 33. 312 35. 339 17. 343 29. 359 20. 368 19 *cet.*) 28 22. 69 2. 81 27. 185 3. 199 33. 209 11. 235 23. 242 24. 252 7. 359 5. 368 13. 375 8. 377 22. 381 8 *cet.*

signinus alveus 164 13; ingentia signina 94 27.

signum: Chaldaica signa 106 10; duodecim signa zodiaci 105 27. 32. — aeneum signum Solis Rhodi 212 10. — signa tua (*comitis rei militaris*) 201 17.

silentiose 328 29.

silentiosus 206 32. 261 2.

siliqua: universam siliquam (= totam collationis partem) inferre 60 21.

siliquarius (siliquarius LMNXAR 61 18) = exactor siliquaticus II 12. 61 17. 18. — Cf. liquatarius.

siliquaticum (*non occurrit nisi gen. siliquatici, pro quo siliquaticii praebet E 49 17 siliquatitii E² 63 30*): siliquatici praestationem, quam rebus omnibus nundinandis provida definivit antiquitas (*sc. Nov. Theod. II. 27. 1, cf. Manso pag. 108*) 122 30; 49 17. 63 30. 92 15. 93 2. 160 13.

simonia 281 1.

simulacrum Iovis Olympici 212 11; simulacra (*deorum*) sensu carentia P 468 4; simulacra aenea principum 233 7.

sinceris = sincerus (*quae forma saepissime invenitur*) 3 5. 92 14 (*ubi cum LRK legendum sinceris animi tui praeclara documenta noscentes*). 171 5.

sincerissime 290 14.

singularii *v.* primicerius.

singulariter = praecipue 22 3. 69 29. 194 10. 289 3. 302 2. 342 1 *cet.*

sinister: ars sinistra = magia 124 3.

siquidem secundo enuntiati loco positum eodem modo usurpatur quo proinde 36 24. 38 1. 39 10. 40 4. 51 8. 52 4. 26. 53 2. 54 28. 57 2. 58 5. 61 3. 62 16. 73 22. 85 5. 93 8. 98 23. 99 20. 100 5 *cet.* 334 18. 335 23. 347 18 *cet.*

sive Gothus sit aut Romanus 146 33; sive in domo regia seu in privata reperta fuerint 155 9. — sive = et 117 7. 120 27. 137 5. IX 9.

socialis princeps 329 9.

sociare aliquem (*se, aliquid*) alicui vel sociari alicui 15 12. 29 8. 114 4. 120 3. 151 17. 156 20. 161 13. 166 22. 171 21 *cet.*

solacium (*vel solacia*) = auxilium, praemium 17 11. 57 28. 93 3. 95 4. 96 5. 97 10. 115 11. 126 11. 146 6. 149 1. 167 29. 168 22. 179 5 *cet.*

solari = compensare 150 3.

solarium = vectigal pro solo pendendum 165 15.

solidare 206 15. 213 11. 318 12 *cet.*; translate 28 5. 256 17. 292 31. 312 29. S 421 12; menstrua eum duximus largitate solidandum (*cf. menstruus*), ne adhuc ambiguum redderemus 105 13; qui fuerint fide magna solidati 188 32; 292 31.

soliditas 58 9. 69 11. 71 28. 138 14. 164 6. 167 32 *cet.*; res publica nimium soliditatis accipit 275 31.

solidus (*aureus*) 18 30. 19 18. 30. 50 28. 51 8. 53 3. 5. 56 15. 60 20. 61 7. 135 24. 136 2. 147 1. 19. 148 3. 149 12. 23. 151 8. 152 34. 153 3. 162 33. 34. 163 1.

solidus:

225 13. 254 21. 277 16. 31. 32. 280 10. 14. 15. 341 8. 22. 349 18. 350 16. 351 19. 352 21. 353 21. 378 16. 19. 379 22. 23. 383 17; *cf.* canonicus, tributarius.

solitarius 259 17. 298 24. 360 6.

solite 39 16.

solum 11 13.

sollemnis 11 8. 46 2. 181 32. 203 32. 263 6. 335 3. 369 6. 378 17; consuetudo sollemnis 46 2. 216 12, sollemni more 285 14. 336 28. 361 32; sollemnia commoda 338 25, sollemnia dona 159 2. 169 32, emolumenta sollemnia 18 29; *de re tributaria*: sollemnis compulsio (*exactio* 366 25) 366 6. 25, sollemni moderatione custodito 336 17, sollemnis quantitas 214 27 *cf.* 214 19. 215 11, sollemnia implere (*praebere* 366 31) 130 6. 366 31 *cf.* 361 5. 368 5.

sollemnitas (*iuris sollemnitate* 132 14, pro sollemnitate 181 8. 208 24, sub antiqua sollemnitate 123 13) 11 26. 123 13. 132 14. 181 8. 195 22. 196 29. 208 24. 345 15.

sollemniter 11 12. 49 20. 101 9. 129 32. 158 27. 181 19. 214 19. 215 11. 217 22. 218 26. 222 32. 226 14. 258 26. 270 4. 337 10. 351 19. 368 5. 374 17. 376 4. 26.

sollicitare, sollicitatio, sollicitator: sollicitatorem auditum obstruere 71 25; inter ceteras, quibus humanum genus sollicitatur, illecebras praecipue vitanda est alienarum rerum turpis ambitio 131 21; *proprie* (*cf. Dahn IV 129*) sollicitare alienas nuptias 132 16, vitium sollicitationis 52 6, sollicitatores affectus alieni 284 7, sollicitatores publici 51 17.

sollicitudo = cura: praefectura, sollicitudinum omnium nobilissimum pondus 54 20 *et similiter saepe*.

sollicitudo nostra (*vestra*):

rex.

vices agens.

sollicitus: esto contra talia sollicitus 122 9; *cf. ad. solvere* (*contra solvi tributo i. e. eximi de eo* 28 29) tributum 59 26. 120 25. 31. 121 3. 336 9 *cet.*; iuste solventes 14 30 *cf.* 120 31; solutio 29 1. 67 15. 119 7. 123 2. 336 15. solutor 99 18.

solummodo (*saepius tantummodo*) 53 6. 70 12.

sopire errores S 405 22; querellam 119 26.

soporans = dormiens 70 14. 206 32.

sordescere 69 28. 220 23. 249 3. 335 21. 360 32 *cet.*

soror: sorores (*sc. iustitia prudentia fortitudo temperantia, cf. quadrifarius*) 354 1; sorores (*sc. castitas verecundia temperantia pietas sapientia modestia*) P 480 3.

sors = ratio: indiscreta sorte placuisti 379 26; pari sorte 27 10; ceteris dominis in hac sorte deterior 367 20; *sim. saepius*. — sors agraria (*cf. Dahn III 6 adn. 6*): pro sorte, quam Butilani presbytero nostra largitate contulimus (*Theodericus*), nullum debere persolvere fiscalis calculi functionem 56 13; cum vos (*Reatinos et Nursinos alloquitur Athalaricus*) et sortes alant propriae et munera nostra ditificent 257 9.

sortiri (*syn. lucrari* 129 26) effectum 118 14. 361 18. 374 20, finem 150 8, legitimam firmitatem S 444 12, terminum S 420 7; ut varietas personarum congruum sortiretur eloquium 5 19; *similiter passim*.

sospitas 71 32. 73 19. 171 20. 191 28. 192 17. 232 16. 257 18. 272 23. 304 12. 13. 313 21. 316 2. 317 3. 340 10. spatha 143 2.

spatharius (*v. Mommsen neues Archiv 14, 513*): Unigis III 43; Witigis P 476 11.

specialis: speciale decretum 335 6; officium, quod nostris iussionibus speciali sollicitudine famulatum est 187 8.

specialiter 34 17. 39 19. 63 8. 87 25 *cet.* S 402 15. 445 21.

species = *res venalis* 52 22. 61 8. 92 24. 94 13. 99 25. 28. 117 7. 149 22. 165 33. 181 17. 271 28. 315 17. 334 11. 337 32. 341 5. 362 30. 369 30. 372 6. 375 21. 378 16. 379 23. 28. 32. 380 33. 382 18. 26. 383 7. 19.

spectabilis = *v. s.* 36 15. 88 33. 117 18; *vide* femina et vir spectabilis.

spectabilitas 62 21. 63 3. 186 2. 11. 203 21. 221 6. 346 1; formula spectabilitatis VII 37; spectabilitatis insignia 345 19.

spectabilitas tua:
comes primi ordinis.
consularis provinciae.
cura palatii.
cf. vir spectabilis.

spectabilitas vestra:
corrector Lucaniae et Bruttiorum.

spectaculum circense 25 8. 29 22. 30 22. 31 3. 20. 32 12. 20. 33 5. 38 30. 105 20. 33. 168 25. 178 2. 190 18. 209 15 *cf.* 21 30. 51 8. 62 9; spectaculum = *amphitheatrum* 352 32.

spectare: ad vos remitti debet quod vos spectat auctores 98 9. — = *expectare* (*contra* expectare = *spectare* *codd.* 166 24. 167 27) 37 20. 271 28. 330 26 (*in Symmachianis*) *cf.* *lectionem codd.* 350 1 et S 428 16.

spectator: spectatores ludorum 25 23.

speculativa (*sc. philosophia*) 40 9.

speculator = *custos*: vos (*papa*) speculatores Christiano populo praesidetis 331 19.

speculum: celas, ut ita dixerim, speculum mentis tuae 4 24; 157 3. 183 11. 330 18. 339 3. P 482 II 3.

sperare *de iis qui magistratum petunt* 4 8. 96 25. 175 3 *cf.* 125 19.

sphaera Archimedis 41 1. equorum crura sphaeris carnis decenter ornantur 114 13.

sphinx: sphingae aenigmata 207 4.

spina circi 106 10.

spiratio ventorum 251 2.

spiritalis *v.* corporalis.

spiritus = *daemon* 72 2. 332 31.

spissitudo muscarum 108 26.

spondere *v.* sponso.

spongeus: spongeum (spungeum *BZN*) lignum 351 32.

sponsio (legalis *s.* 18 6. *s.* legitima 98 3) 18 6. 53 4. 98 3. 128 20. 162 2. 339 1. 18; ut spondere debeat qui saionem meretur VII 42; *v.* *Dahn* IV 51.

spontaneus 222 13. 277 25. 306 3. 329 26.

stadium 125 14. 253 14.

stagneus = *stagnans*: stagneum mare 272 29.

statio: stationes venditorum 262 14.

statua 210 32; statuarum populus copiosissimus, greges etiam abundantissimi equorum (*sc. statuae equestres*, *cf.* 212 2) *Romae* 210 16 *cf.* 211 27. elephantis aenei in via sacra 317 6; aenea statua in civitate Comensi 66 7. 13. 20; *cf.* signum, simulacrum.

status imperii 174 7. regni 50 10. rei publicae (rei publicae Romanae 174 4) 174 4. 259 9. 268 5. 287 24 *cf.* 374 6; Romanus status S 422 5.

statutum: statuta legitima 16 21. legum statuta 129 2; statuta divalia 187 6. statuta divalium sanctorum 120 6; statuta nostra 187 10 *cf.* 102 13. 186 29. P 466 8; statuta canonica (ecclesiastica, synhodalica, *similia*) S 427 16. 18. 428 20. 429 15. 432 11. 448 1. 4. 449 8.

stemma 38 3. 46 10. 54 17. 82 19.

stilus (*syn.* radius 41 11) index diei in horologio 41 10. — = *sermo* 5 10

stipendium = *tributum* 13 15. 121 2. 276 13. 291 29. 336 9. 374 9; stipendium pietatis per lusum verborum remissio tributi appellatur 344 7 *cf.* 121 3. 360 19; multo etiam contortius dicitur: gaudete, patres conscripti, redisse vobis stipendia dignitatum: gaudent provincias longa aetate desue-

stipendium:

tas viros vobis pendere consulares, quasi provinciae ita erga senatum sint tributariae, ut ei inferre debeant magistratus 48 2.

stipsis (*cf.* constrictione quadam virtutis herbarum, quam Graeci *στίσις* vocant *Cael. Aurel. chron.* 4, 3, 27): dulcedo illic (*sc. in vino acinatio*) ineffabili suavitate sentitur: stipsis nescio qua firmitate roboratur: tactus eius densitate pinguescit, ut dicas esse carneum liquorem 363 4; vinum quoque, quod laudare cupiens Palmatianum nominavit antiquitas, nos stipsim, asperum (*fort.* non stipsi nimis asperum) sed gratum suavitatem perquire 369 21.

stirps de gentis origine: Gothorum nobilissima, stirps 239 20 *cf.* 27 19; pueri stirpis Romanae 253 4. — de genere aliquo 49 5. 145 32. 231 9; Hamalorum stirps 299 3; Hasdingorum stirps 267 12; regia stirps vel stirps regia (regalis 292 2) 114 4. 242 6. 292 2. 304 31 *cf.* 238 17.

strabus: ferunt anabilem Venerem toto orbe laudatam strabis (*sc. oculis*, *cf.* *Lorenz ad Plauti mil. gl.* 1217) intendisse (*interpunctio tollenda est*) inter innumeras margaritas lucentem (*sc. Matthesuentham*) P 480 21.

strenuitas 351 2.

strenuus *v.* vir strenuus.

strepit: strepore *BZHG*, strepitu reliqui 261 11.

structus: structis (?) navibus 94 28.

studiosus absolute (*sc. litterarum*) 107 32. 108 2. 243 1. — studiosa (= *factiosa*) certamina S 421 18.

studium: studia litterarum 48 13. 54 28. 85 23; item nude studia 36 16. 48 17. 117 19. 22, studia Romana *v.* Roma.

stupendus 68 22. 106 25. 116 25. 212 16 *cf.*

stupescere 261 7.

sturnus 259 14.

suarii 190 31.

sub:
cum ablativo pro accusativo: sub modo redigere 150 19.

temporalis sensu: sub die kal. Martiarum S 399 2; 420 14. 422 15. 424 26. 438 4.

modum indicans: sub adiuvatione 65 13; sub admiratione 55 26. 202 20. 204 9; sub aequitate 98 16. 122 22. 132 4; sub antiquitate (*s. v.*); sub arbitrio 17 19; sub assiduitate 205 17; sub beneficio 102 18; sub celeritate 321 5; sub civilitate 132 6; sub confusione 51 1; sub conscientia 59 20. P 475 4; sub consilio 64 16; sub decreto VII 47; sub delectatione 205 26; sub deliberatione 206 9; sub diversitate 72 6. 203 5; sub diuturnitate 64 18; sub dispendio 58 8; sub emissionem chirographi 128 16; sub exaggeratione lucris 63 22; sub caelesti favore 120 16; sub festinatione 5 22; sub generalitatis gratia 55 23; sub quadam harmonia 32 3; sub incuriositate 204 2; sub indutiis 67 17; sub integritate 26 24; sub iustitia 60 30; sub laetitia 67 11; sub lege 29 7; sub lenitate 81 13; sub moderatione 149 11. 152 31. 195 13; sub hac occasione 89 17. S 430 13. 449 15 *cf.* 405 26. 448 15; sub poena 126 18; sub iniquo pondere 60 20; sub quiete 123 7. 328 29; sub ratione 51 2. 151 16. 26; sub aequitatis regula 24 6; sub quadam sacerdotio 21 8; sub silentio 60 30; sub antiqua sollemnitate (*s. v.*); sub hac sorte 118 4; sub sponcione legitima 98 3; sub angustis terminis 63 21; sub terrore 66 12; sub publica testificatione 129 10; sub testimonio generalitatis 65 6; sub velocitate 202 10; sub veritate 42 14; *similia permultis aliis locis inveniuntur.*

subadiuva 352 21: non is officialis praetorianus, quem affert *Notit. dign. Oc. II* 50, sed scriniarius actorum significatur.

subalbens prasinus 162 6.
 subditum: subdita = *instrumentum epistulae subscriptum* (cf. infra scripti breves 123 24. 364 10, brevis subter annexus 17 2. 160 18. 379 9 cf. 219 29, brevis subter conscriptus 366 17) 94 11.
 subditus 175 25.
 subiacere: quamquam potestati nostrae subiaceat omne 20 18; 29 1. 41 13. 119 25. 134 4. 136 30. 161 16. 164 33. 181 7. 189 34. 191 30 *cet.*
 subiectus *vel* subiecti (*opp.* dominus, princeps, regnans, rex) 18 10. 23 8. 47 16. 59 17. 63 8. 85 6. 91 26. 92 19. 98 23. 99 24. 100 3. 22. 104 16. 128 15. 130 18. 22. 135 6. 147 29. 151 34. 157 12. 158 9. 168 10. 174 25. 178 19. 179 14. 188 31. 192 24. 195 27. 219 5. 221 2. 234 28. 237 20. 238 4. 245 11. 247 11. 254 18. 271 2. 275 30. 276 30. 302 18. 304 17. 305 34. 308 16. 29. 336 9. 344 17. 370 24. 384 15. P 470 9; *item* subiecti populi (= *homines*) 279 22. *Vide Dahn III* 297.
 subiugare audaciam veritati 115 26, cupiditatem sapientiae 46 17; innumerablem nationem partim ferro (caesam *add. Freher*), partim servitio subiugatam 73 11.
 sublevare (*sensu vulgari* 97 6. 117 29. 121 4. 122 30. 175 29. 182 34. 191 18. 250 28. 272 22. 276 8. 278 6. 344 16 *cet.*): sublevantur onere tributariae functionis 137 3.
 sublimare *aliquem vel aliquid* 13 11. 48 5. 85 5 *cet.*; *absolute* 278 5.
 sublimis: sublimior *opp.* serviens *v.* servire; vir sublimis *v.* vir.
 sublimitas tua (vestra; cf. illustris sublimitas): comes patrimonii.
 comes rei militaris (cf. comes Livvirit).
 consul.
 consularis provinciae.
 dux.
 regina Hereleuva.
 v. s. Genesis.
 subrepere *v.* subripere.
 subrepticus = *obrepticus*: esset cunctis fallendi studium, si fraus subrepticium lucraretur effectum 129 26.
 subreptio = *direptio* (*quae vox legitur* 95 26) *vel multo saepius obreptio* (surreptio *apud Epiphan* = *συρρεπτική* *apud Socratem*) 23 4. 33 3. 49 15. 122 17. 133 16. 137 33. 150 4. 204 3. 223 12. 255 14. 309 10. 377 16. 378 3. 384 13. E 391 *ep.* 5 13. S 402 16.
 subripere *alicui aliquid* 4 4. 78 7. 369 2. — = *obrepere* (cf. *Vogel in indice Ennodiano*; senectute obrepente 204 8): quicquid a Neoterio prodiga voluntate lascivo te non tam comparasse quam subripuisse cognoscis 17 14; cum facile possit subripi (*sic codd.*) vel iuvenibus destitutis 118 20; improborum tantum vota redduntur anxia et cum malis subripiendi spes tollitur, studium bonis moribus adhibetur 145 27; illa (*culparum opprobria*) his subripiunt (*sic codd.*) 202 10; aetas quidem tua provecta est, sed actus quoque maturior: (*sic interpungendum*) quid tibi nunc subripere valeat, in quo nec iuventus reprehensibilis fuit? 275 2; hinc nonnumquam subripiunt (*sic. codd. ut videtur*) vitia contraria rationi *de anima* 2 p. 629; cogitans, quia ei posset subripi, ut in damnationem subscriberet Athanasii *Epiphan. hist. tripart.* 4, 9 p. 246 (= *ἐπιλογισμένους ὡς ἐν συρρεπτικῇ ἢ καταρῶσει ὑπογράφας* *Athanasii Socrat. hist. eccl.* 2, 8).
 subscribere gestis 216 4; decretis synodaticis: saepius in laterculis synhodorum.
 subscriptio: subscriptiones 194 15; subscriptio presbyterorum S DII B post 65 (p. 455); subscriptionem pro Romano pontificatu commodare aut pittacio promittere S 403 28.
 subsecutio *opp.* primordium 245 3.
 subsellium = *tribunal* 145 34. 333 16. 338 20. 364 21.

subsistere: si desideria petitorum veritate subsistunt 56 28; S 448 s.
 substantia (corporis s. 331 23, animae s. 373 3, viva s. 34 13. 211 29. 318 15. 340 15) 11 16. 20. 12 11. 34 13. 68 14. 69 9. 137 25. 143 28. 162 15. 211 29. 270 22. 278 19. 284 5. 317 7. 318 15. 331 23. 340 15. 373 3. — cuiusmodi possit (*scriptura*) habere substantiam (= *auctoritatem*) S 444 14. — = *res familiaris, possessio* 17 21. 47 19. 33. 56 2. 67 18. 89 1. 91 6. 98 13. 122 22. 147 22. 25. 148 10. 157 33. 165 37. 211 15. 227 3. 271 28. 336 16. 367 3. 22. 370 12. 23. 376 30. S 444 10. 449 6. 451 4; principum privata substantia 181 26, nostra substantia 183 2.
 subvectio (cf. cursus publicus) = *vehiculum* 17 6. 149 19. 193 6; humana subvectio (= *lectica*) 316 25.
 subvectus *v.* cursus publicus.
 subvehere (= *provehere, promovere*) *aliquem honore aliquo* 11 28. 21 17. 55 7. 116 13. 145 12. 157 15. 188 13 *cf.* 12 3; hos aestimatione subvehimus, alios gratia promovemus 21 12.
 subventio 384 30. 31.
 subversio 95 31. S 403 1.
 suburbanum quoddam Consilinis civitatis 262 24; suburbana *Romana* 109 10. 138 6.
 succedere: ne, ubi ferox ista (*passio*) coepit succedere (*fort. secedere*), adversa (*sc. inimica passionis*) iterum sanitas audeat fortassis intrare 316 19.
 successio: annua successio *v.* annuus. — successio *hereditaria* 119 10. 367 4; successio absque parentela *syn.* hereditas sine propinquis 367 4. — *concrete* *opp.* pater, maiores 85 9. P 467 17.
 succinctus velocitate (= *celerrimus*) 520. 350 9.
 sucinum 143 26. 144 3.
 sudatilis: sudatile metallum (*i. e. sucinum*) 144 4.
 sudatorius 68 23.
 sudor (cf. *syn.* labor) 184 28. 348 24 *cet.*; peractis sudoribus (= *militia peracta*) 350 15, militiae sudore detergi 62 21; sudores bellici 62 10.
 sufficienter 27 26. 78 18. 238 20. 297 16. 300 22. P 482 I 2. S 444 3.
 sufficere mortibus inimicorum P 475 8 *cf.* 250 24. 330 16. 342 9.
 suffragari *absolute* 152 21. 186 17. 205 24. 269 30 *cet.*
 suffragium: suffragii ambitio 280 23. — suffragium *vel* suffragia = *auxilium* 4 12. 26 23. 54 28. 29. 154 27 *cet.* — = *privilegium* 338 9. 365 24.
 suffultus: hac (nostra 108 9) auctoritate suffultus 108 9. 125 8; patrimonii auctoritate suffultus (*syn.* nostrae domus auctoritate subnixus 116 4) 116 15; spectabilitatis honore suffultus 346 1; nullo legitimo iure suffultus 157 34.
 suggerere (cf. *sub infinitivo*) 11 3. 28 12. 29 11. 53 2. 8. 66 7. 84 17. 101 10. 102 20. 104 22. 125 13. 129 27. 133 17. 135 7. 22. 151 19. 157 34. 161 31. 164 33. 165 32. 183 8. 38. 244 14. 252 8. 274 4. 279 12. 313 14. 320 8. 344 5. 23. 348 17. XI 34. 366 17. 367 12. 370 13. 371 5. 378 25. 379 13. S 423 26. 427 1.
 suggestio (lacrimabilis suggestio 17 29, illa suggestionem comperimus saepissime) 17 29. 84 2. 95 10. 104 17. 107 6. 119 5. 121 6. 122 18. 127 5. 133 33. 135 17. 147 21. 148 1. 154 5. 167 2. 33. 238 24. 277 27. 278 9. 302 11. S 423 7. 427 20. 428 5.
 suggestus gremii (= *tribunal*) 14 17, iudicis suggestus 85 12; suggestus (*syn.* apex, culmen, summitas) patriciatus 14 6. 238 7. 254 2, praefecturae praetorianae 290 26.
 sumere: formula in conferendis honoribus sollemnis sume (*syn.* cape) igitur illum honorem 20 26. 26 24. 47 31. 81 29. 115 8. 156 3. 167 14. 287 28 *cf.* 21 3. 85 28. 174 18. 185 20. 345 22; sumite, patres conscripti, libenter nostra iudicia 146 20. — victorias sumere *de aliquo* 207 22.
 summas: summates = *proceres, potestates aulicae* 178 9. 188 17. 189 17. 239 26.

summitas: montium summities 206 2. 343 12; terrae summities *metarum circensium* 106 6. — regia summitas 291 23; primicerius summitas 189 10; tales summities *sc. potestates aulicae* 184 20.

summittere (= *relinquere*) privilegia S 423 2.

summurmurare 290 15.

summus (summus vir 13 21. 27 16) = *procer* 13 21. 27 16. 188 15. 207 17; summus iudex = *consul* 193 3.

super (cf. supra):

cum ablativo = *de*: super hac parte v. pars; super qua re 124 5.

cum accusativo:

locali sensu: super hunc (*sc. lacum, opp.* circa quem 343 11) vineae latus montis ascendunt 343 14.

= *praeter, ultra*:

respicite iuvenem per (*fort. super, cf. Archiv f. lat. Lexikogr. VII 130*) formae gratiam mentis pulchritudine plus placentem 82 24. quicquid super tributarium solidum se possessor probaverit intulisse 151 7.

quae (*dignitas honoraria*) nullum cognoscitur ingravare et super omnia bona concitare nescit invidiam 186 5.

superare: beate superatus P 475 19; feliciter superatus 330 22. — superari = *convinci* S 428 19.

superducere: superducto diluvio 205 32; superducta retia 355 4.

superflue 166 13. 193 15. superfluo 51 3.

superfluus: superflua onera 59 6.

superimponere 61 30. 127 19 *cet.*

superindicticius: superindicticia onera 151 18; superindicticorum onera titulorum 28 27. *Vide Gothofred. ad C. Th. XI 6.*

superior *inter magistratus vel officiales* 93 8. 115 34. 155 31. 350 23.

superlativus: superlativum nomen 221 17.

supernus = *divinus*: superna bona 345 5; superna gratia v. gratia; superna iudicia v. iudicium; superna lux 222 11; superna maiestas v. maiestas; superna misericordia 334 28; supernum munus 193 31; superna pietas S 449 2; supernae virtutes 298 29. — superna n. pl. (*syn. caelestia, divina*) = *divinitas, deus* 56 8. 72 24. 89 13. 218 16. 257 5. 287 32. 293 5, *opp. terrena* 19 5.

superstitio 106 22. 30. 175 12. 261 30. 317 5; Samarea superstitio 101 11.

supplex 20 13. 22 8. 23 13. 26 32. 36 12. 52 29. 98 17. 117 15. 119 23. 120 7. 133 21. 134 32. 135 5. 137 2. 150 1. 166 16. 27. 180 29. 223 1. 335 16. 384 27.

supplicare simulacris sensu carentibus P 468 5, domino (supernae maiestati, supernae misericordiae, trinitati), ut 309 2. 332 13. 334 28 *cf.* 331 2. 332 20; pro regnantibus supplicare 367 15 *cf.* 344 13. — pro securitate Romanae rei publicae pio principi (*sc. imperatori*) supplicare 341 28 *cf.* 342 27. — *petitionem offerre*: supplicare (nobis 131 11, *sequente acc. cum infin.* 36 16. 63 27. 117 19. 131 11) 16 20. 36 16. 63 27. 117 19. 131 11. 152 15, supplicans 38 28. 58 18. 83 22. 87 7. 94 6. 98 13. 120 6. 126 15. 17. 127 8. 130 2. 31. 132 2. 134 22. 145 24. 164 2. 170 1. 221 22. 255 16. 261 15. 338 16. 351 26.

supplicatio: divina supplicatio 289 21; supplicationes (*syn. orationes notione Christiana* 331 3) 332 7. — supplicatio (*raro pro sing. pluralis ponitur*) *syn. aditio, petitio, suggestio cet.* 18 28. 20 7. 49 16. 51 9. 20. 61 5. 86 26. 94 10. 100 3. 102 2. 123 13. 127 17. 128 32. 129 26. 131 30. 132 28. 158 13. 209 29. 222 11. 22. 26. 226 9.

supplicium: fustuarium (corporale) supplicium v. fustuarium.

supputatio 19 12.

supra (cf. super):

locali sensu:

Lucristani super (supra *F*¹) Sontium constituti I 29; castella supra (super *P*) Druentiam constituta 99 27; civitas supra undas Rhodani constituta 240 16; civitas supra sinum Hadriaticum constituta 372 18; regio supra sinum maris Ionii constituta (urbs in sino regni R. super mare Ionio constituta *Jordan. p. 97, I*) 378 26. — est sub pede collum supra maris harenam fertilis campus 260 30. supra omnium umeros atque ora volitare (*cf.* 105 14) 47 34; supra (super *MONXE*) terram volitare 108 26; quis audeat peccare, cum supra cervices suas distractionem cognoverit imminere? 194 4.

= *praeter, ultra*:

supra consuetudinem aliam millenam esse deputandam 67 4; supra evocationem numerum cursuales equos usurpare 147 2; nec possessor supra modum professionis exolvat 215 13; quicquid a vobis supra consuetudinariam functionem augmenti nomine petebatur 276 15; supra veterem censum nulla indictionis praedictae eos volumus damna sentire 277 17; supra CC solidos L eis solidos annuos faciatis adiungi 277 31. — supra temporis necessitatem civium sustinere saevitiam 271 26; ut supra solitum hiems sicca redderetur 381 29.

supra terminos suos (ultra terminos suos 182 25) aquarum dorsa turgescunt 68 4. — crescens supra privatos publicus amor 81 22.

supra vires aliquid imponere 175 5; supra (super *HI*) vires exigitur 328 1.

illud mihi est supra dominatum: tantum rectorem habere propitium 231 20; *sim.* 311 17.

supra (super *HGI*) intellectum humanum esse cognoscitur 261 14; supra humanam virtutem esse constat vicisse penuriam 384 25.

supra millenos annos vivere 317 7.

supra ceteros (cunctos, omnes): alimonia supra omnia populi plus requirunt 3 18; supra omnia salvum fore quaeritur, ubi ab ipsis cunabulis commoratur 26 1; quod illic supra cetera spectacula fervor animorum rapiatur 106 26; hoc supra ceteros adipiscens 144 25; supra omnes cives poterat, qui ab hoste patriam vindicabat 174 9, *sim.* avertant divina, ut supra vos iniquitas illa praevaleat 78 21; supra ceteros iudices familiaritatem principis habere 183 5; focos patrios supra cuncta diligere 259 13; aquilae supra (superra, *quod ex super et supra coaruit, B*) omnes alites acutius intuentes 259 17; supra ceteras virtutes ama patientiam 305 7; illos diligit supra (super *K*) omnia 307 6; haec viva mors supra omnia tormenta sana dicitur (*videatur voluisse: ipse morbus quantumvis homines torqueat paene sanitas potest appellari prae doloribus iis, qui eum sequuntur*) 316 13; illa civitas, quae supra ceteras suggeritur ingravata 344 5; *cf. Jordan. p. 74, 8.*

sus: *sues Lucaniae* 353 5.

susceptio transeuntium 341 13. 16.

susceptor: exactores atque susceptores 344 26.

suscipere actiones (causas 250 13) 27 8. 250 13, susceptus = *cliens* 146 2; suscipere honorem 14 12 *cf.* 127 17; — = *accipere* 33 27. 114 11. 126 4. 255 2 *cet.*; suscipere (*opp. offerre, porrigere*) insinuationem (*precationem, supplicationem*) 24 28. 94 10. 147 16.

suspectus (*vulgari sensu* 12 23. 22 10. 98 1. 135 12. 166 11. 203 24. 232 7. 277 12. 278 26. 284 32) = *suspiciat* (*quod legitur* 12 29) 97 1. 355 2.

suspendere (= *differre, auferre, abrogare*) aliquid 10 26. 34 22. 65 17. 127 8. 9. 162 30. 244 7. 312 31. 361 12. 366 21. 377 30. S 430 19; a vobis proximarum gentium bella suspendit 80 5; quos contigerit a militia morbi causa suspendi 163 15; tantum de prima illatione suspendere 344 11; ut se de conflictu suspendat (= *abstineat*) 79 30. — suspendere (= *inquietare*) aliquem 334 24. 338 14. 339 17. 348 25. 381 5.

sustinere (= *expectare, v. Roensch semasiologische Beiträge III 81*) aliquem vel aliquid 5 29. 91 3. 94 4. 195 7. 334 31, cuius voluminis expositionem presbyter Bellator se assumpsisse testatus est, quam cum aliis opusculis eius pariter sustinemus *inst. div. 5 p. 542; item absolute* sustinere 67 20. 78 10, rogavit, ut paululum sustineret (= *ἐπισχεῖν μικρόν ἐδεήθη* Sozomen. *hist. eccl. 2, 9*) Epiphani. *hist. tripart. 3, 2 p. 237*, reliquis sustentibus (= *πέρτων ἀναμενόντων* Theodoret. *hist. eccl. 2, 8*) Epiphani. *hist. tripart. 4, 24 p. 250*.

sustollere 328 4.

susurrare (cf. *murmur*) 299 32.

susurratio = *suggestio* 282 26. 286 6.

synagoga Genueusis 61 30; Mediolanensis 163 22. 24; Romana 134 2 cf. 101 11.

synhodalis (cf. *constitutum, conventus evocatio*) S 405 25. 420 25. 429 16.

synodus (cf. *concilium, congregatio, conventus*) S 402 3. 403 24. 404 3. 24. 405 1. 4. 20. 419 1. 420 18. 23. 422 25. 423 2. 424 2. 426 5. 15. 427 2. 6. 428 4. 12; sancta synodus S 426 6. 445 13. 446 8. 12. 24. 448 5. 21; venerabilis synodus E 392 ep. 9 6.

tabernarii v. capitularii.

tabula v. marmoreus; duae tabulae veteris testamenti 225 19; duodecim tabulae v. caput.

tabularius 151 11.

tabulatus pons 240 16.

taediosus 136 13. 167 34.

talentum = *divitiae* 59 3. 129 5. 14. 193 19. 360 7.

talis: non est tale pacatis regionibus ius dicere quale suspectis gentibus assidere 203 23.

taliter S 429 16.

talpinum animal 270 6.

tam celerrime 171 3; quos mihi tam difficile est numerare, ut vobis facile datum est felicitate superasse P 467 10; ne longa quaestio non tam augeat patrimonium, sed evertat 131 2.

tamen: cum tamen 108 2 (*sic codd. meliores*). 150 15. 290 15. 300 2. 313 2, si tamen 17 19. 125 6. 135 10. 161 1. 224 16. 315 13, qui tamen 80 6. 121 10. 122 2. 154 15. 280 11. 314 27. 366 5; sed cum haec tamen iussa promulgaveris, si adhuc facinus secreta velaverint 66 10; pecuniae ipsae quamvis viles esse videantur, animadvertendum est quanta tamen a veteribus ratione collectae sunt 19 17.

tantus:

tantus (= *eximius*) vir 48 25. 382 22; *similiter passim*.

tanti = *tot* 4 31. 11 28. 194 18. 205 3. 209 26. 238 16. 251 8. 274 16. 329 11. 339 21. 372 10. 375 29. 379 1 cet. P 480 14.

tantum est, ut = *sufficit* 31 30. S 422 1. 425 11.

tantum .. quantum (quantum vos sequimur, tantum gentes alias antemus 10 14, legatio tantum est gratanter excepta, quantum et videbatur optata 15 21, tantum opinionis acquiritur, quantum facultatibus abrogatur 47 34) 10 14. 15 21. 47 34. 68 27. 93 19. 102 30. 104 26. 115 31. 119 33. 132 6. 146 14. 18. 155 22. 178 11. 189 19. 194 29. 195 15. 29. 206 15. 213 5. 8. 231 5. 241 5. 272 3. 278 33. 319 13. 344 11. 381 32; non tantum .. quantum (non tantum deliciosa voluptas acquiritur, quantum blanda medicina confertur 68 17) 68 17. 160 6. 170 9. 187 31.

tantus:

tantum .. quantum:

189 29. 203 24. 209 8. 364 17. 367 2; quae (*munera*) tantum vobis reddantur accepta, quantum nobis vestra fuere gratissima 143 16; tantum quis nobilior erit, quantum moribus reluxerit 88 24, tantum (tanto *TUEF*) locupletior redderis, quantum te bona conscientiae sparsisse cognoscis 193 23, quantum divina beneficia percepimus, tantum aequabilia plus amemus 301 11; tantum a communibus balneis salubrior invenitur, quantum ab humana industria celsior est natura 273 10, quae (*lex*) tantum certior, quantum vetustior 298 10. — gens quantum velox, eo amplius superbissima *Iordan. p. 88, 14*.

tanto .. quanto: quae tanto plus debent oculi, quanto amplius desiderantur agnosci 189 2, *sim.* 214 15. 233 17. 273 23. 291 13. 359 4; tanto amplius timoris acquiritur, quanto proximus plus habetur 239 23; tanto divinitati plurima (plura *aliquot interpolati*) debemus, quanto a ceteris mortalibus maiora suscipimus 255 2; tanto gravius grassantur vitia, quanto probantur interna 282 30; tanto quis regali animo proximatur, quanto bonis studiis societate coniungitur 287 13; quanto ad principium suum supputatio reducitur, tanto amplius indubitanter augetur 19 12; tanto quis honorabilis (honorabilior *quidam interpolati*) habeatur, quanto civibus profuisse cognoscitur 190 11.

tantum .. quanto: tantum nobis reddebatur acceptus, quanto (*sic codd. praeter quantum KE*) tunc cognosci poterat indevotus 55 15.

tanto .. quantum: quantum (quanto *F*) vehementior poena est, tanto eius rei debet inquisitio plus haberi 165 4; quantum histrionibus rara constantia, tanto pretiosior est, cum in eis probabilis monstratur affectus 105 7, tanto studiosius gratiam quaere, quantum te locum beneficiis respicis invenisse 116 4, quae quantum diversis sollicitudinibus constringitur, tanto magis laudes amplissimas dignitas haec triumphat 176 34; hoc quantum fuit crudele committi, tanto gloriosum est adhibita pietate rescari 279 30.

tantum .. quantus: qui (*fumus*) quanta fuerit altitudine porrectus ad summum, tantum in imum latices latere cognoscunt 108 29, *sim.* 270 19; tantum tibi laudis acquiritur, quantorum (= *quot*) illic utilitas incorrupta servatur 156 5.

tantus .. quantum (quanto): quantum amministratio tua inter mediocres agitur, tanta debet aequalitate trutinari 211 13; quae (*praefectura*) quanto fuit hactenus laesione terribilis, tanta (tanto *nonnulli*) nunc habere debet beneficia lenitatis 251 14.

tantus .. quantus: tanta dominus possidere creditur, quantis novitatibus epulatur 362 18 et *sim. saepius*.

tantum .. quam: haec amplius commendabat humilitas, quae tam (tantum *fort. recte MONXEF*) clara quam rara est 116 23; nemo sermones nostros tantum meretur quam qui referendarius esse dinoscitur 189 21.

in tantum .. quantum: quae in tantum nunc sunt gloriosa, quantum tunc habuere pericula 240 27, *sim.* 283 17. 303 12. — in tantum quae sunt decreta volumus custodiri, ut 286 33.

tardo 81 31: non adverbium videtur esse, sed dativus adiectivi pro adverbio positi.

taxatio 89 17. 152 29. 190 26. 262 22. 289 32. 338 2.

tegula 28 11. 16.

tegumen: tegmen tegularum 28 16; tegumen parietibus superimponere 61 30.

teloneum = tributum mercibus transmarinis solvendum: telonei canon 165 22.
 temerator: si iussionis nostrae temerator extiterit 223 21; 256 19. 278 2. 35.
 temperanter 341 19.
 temperare pretia 315 18. 364 6.
 tempestas: (ea) tempestate 240 19; ut non diutius urbs regia turbarum tempestate fatigetur S 420 7.
 templum Dianae Ephesi 212 9; templa et loca publica 95 30; sacratum templum = ecclesia 102 24; Roma virtutum omnium latissimum templum 117 25, item translate 21 7. 156 5. 179 7.
 temporalis: temporale exilium (s. v.); temporalis quies opp. aeterna requies 164 2.
 tempora permutata:
 pro futuro praesens: pretia vobis sequenti occasione declaramus, cum nobis praesentium gerulus nativitatis modum suggesserit 379 13; horrevitum et principis meritis affectum 202 25, similia 193 28. 213 19. 290 29. 337 22. 381 26 et saepe. — *pro futuro praeteritum*: quos si celebrandos posteris tradas, abstulisti morientibus interitum 4 21; ut te notum in illa mundi parte facias, ubi aliter pervenire non poteris (propter consonantiam) 41 30.
 pro perfecto plusquamperfectum: manum porrigimus oneratis, ut pietatis nostrae remedio surgant, qui fortunae suae acerbitate corrueant (item consonantiae necessitate) 23 3.
 pro imperfecto coni. plusquamperfectum coni. (cf. Blase Geschichte d. Irrealis p. 62): transmissimus pecuniae quantitatem, ut praebendae debuissent comparari 100 12, sim. 306 28; se soliditati arboris illigavit, ut et cantus probare potuisset et pericula evaderet 71 29, sim. 89 1. 121 19. 319 22. 350 27. 367 7; eius allegationes tanta veritate destruxit, ut voluisset gratiam quaerere 15 18; sic ab illo provisum est, ut copia valuisset mitigare penuriam 382 13; Alamannorum subreptio sic probatur oppressa, ut simul adventum suum iunxisset et exitum 384 14.
 pro infinitivo futuri infinitivus praesentis: polliceri (polliceri seq. inf. fut. 64 23) vobis fecimus iustitiam nos custodire 234 14; promittat (promittere seq. inf. fut. 236 10) se satisfacere 223 16, sim. 192 7. 337 7, item (cf. s. v. lactificare) 108 27; putare: carum est homini repperisse, ubi aliquid se laudabile non putaverat invenire 105 9. — dubium non est submoveri (pro: submovenda esse) dispendia 18 3; negando credi (pro: credendum esse) 102 5.
 tempus: nostra tempora (tempora nostra 23 28. 261 17. 275 4. 303 10. 307 7, nostrum tempus 58 19. 59 6. 120 11. 194 18, possessivo omisso tempora 25 11. 29 31. 119 5. 244 12. 245 22. 289 29 cf. 291 19) de imperio regis 23 28. 24 14. 48 19. 58 19. 59 6. 63 5. 66 5. 67 6. 103 31. 108 18. 120 11. 122 8. 139 21. 161 14. 168 9. 180 6. 31. 194 18. 252 26. 261 17. 275 4. 303 10. 304 20. 307 7. 309 21. 334 8 cet.; abiectis temporibus Odovacris v. rex; item de administratione magistratuum (Cassiodorus dignitates sibi creditas eximia gravitate tractavit et nisus est tempora facere, quae merito laudarentur in principe 291 19): mea (nostra, tua, vestra) tempora 99 4. 209 18. 291 4. 336 22. 339 13. 344 28. 353 15. 365 17. — tempora custodire (i. e. secundum matriculae seriem in officio promoveri) 335 2 cf. 8. — tempora exactionum statuta 361 9, item constituta tempora (tempora constituta 84 5, consueta tempora 368 1) 84 5. 336 19. 25. 366 6. 368 1.
 tenacitas (syn. angusta largitas 67 3 opp. effusio 248 21) 67 2. 69 28. 99 3. 248 20.

tendere carbasa 34 1, tenso quasi quodam corio 382 4, tende gradus 94 3; tendere vestigium ad laudum celsa 47 29; tendere ad aliquid 5 2. 37 8 (cf. attractionis exempla). 42 4. 280 37. — pistorum iura (i. e. possessiones), quae per diversas mundi partes tendebantur 190 30. — = extendere (ut quod lectio copiosa tetendit, scripturae densitas adunata contraheret inst. div. 12 p. 545): ut nostra quoque iudicia cum tuis pro vectibus tendas 54 31; saltu quodam se tendit vestra prosperitas 81 13; mirandam fabricam in vallem Murciam tetendit Augustus 105 26; tende adhuc bonis actibus tuos ad potiora successus 116 5; ne se tendat in vagum ambitiosa enormitas exigentium 165 24; tetendit se etiam in antiquam prosapiem nostram lectione discens 291 32; poena plectendus est, qui usque ad iniuriam divinam suam tetendit audaciam 370 21.
 tenere = habere: cui cordi est rerum omnium tenere mensuram 59 19; spem tenentes 101 2; actus tui venatio nocturna est, quae miro modo, si non cernitur, tunc tenetur 207 2. — teneatur ad culpam = reus sit 29 20.
 tenor: edictalis (edictalis programmatis, edicti) tenor v. edictum; iussionis tenor 118 22. 385 27; item absolute praesenti tenore declaramus 18 14; relationis vestrae tenor 317 5; supplicationum tuarum tenor 49 16, sim. 104 17. 124 33. 226 9.
 tensio chordae 72 10.
 tenuare: acinaticium (vinum) entheciis aulicis fuisse tenuatum (= deficere) 362 26.
 tenuis = pauper opp. idoneus 24 29. 59 24. 25. 60 19. 150 27. 193 22. 211 16. 280 15. tenuitas 24 26. 119 19. 130 30.
 tepefacere: ne regia iussa tepefacta lentescant 148 29.
 tepere: tepentia dicta mens concipit occupata 326 16.
 tepescere cogebantur ingenia 352 5.
 tepide quaerere pacem 231 3.
 tergum (citharae) pro chorda 72 11; post tergum urbis 343 5.
 terminare cognitionem sententia 29 19, litigia per vim 119 4; similia saepius.
 terminatio 287 10.
 terna v. bina.
 terrenus opp. marinus 195 31; opp. supernus 19 5. 46 3. 70 25. 83 16 cet.
 terrificare 137 13 cet.
 territorium 154 5. 271 26; Faventinum territorium 257 19, Neapolitanum 137 5, Nolanum 137 5, Reginum 371 6, Scyllacinum 260 28, Spoletinum 58 6, Tridentinum 148 31.
 tertiae agri inter Gothos et Romanos divisi (v. Dahn III 5): tertiarum deputatio 55 28.
 tertiae, tributum quoddam (v. Dahn III 143, cf. illatio) 22 7. 10. 56 15.
 testamentum v. heres.
 textus epistulae 333 9; scripturae 25 28.
 thalamus: pl. = nuptiae 120 4.
 theatrum 32 3. 28. 138 10. 23. 25. 169 3.
 theca: thecae naturales (= cutis) vvae 363 7.
 theologus: Plato theologus 40 12.
 thermae Aponi 68 15. 69 12; aquarum Bormiarum 316 28; Ravennates 164 15; Romanae 178 1. 205 25. 352 32; Spoletinae 125 6.
 timbres (Cangius tympana — cf. Diez II c —, Quicheratus pelles, alii aliter interpretantur; quid sit non liquet): cum piceis timbribus 143 2.
 tiro de magistratu vel officiali (opp. veteranus) 155 25. 167 22. 345 16. 23. 379 27. tirocinia 14 10.
 titillare: persona, de qua ad nos aliquid verbo titillante pervenit 311 4.
 titulus: casas eius appositis titulis fisci nostri viribus vindicabis 120 30; substantiam illius fixis titulis publico applicare 147 23; tibi substantiam

titulus:

illius debitoris addicimus, quam pridem nostro nomine fixis titulis fecimus vindicari 148 12; si quis legum ordine praetermisso nomine publico titulos praesumpserit vel praesumpsit affigere 283 16; praefectus (*praetorio*) ea, quae ille possidebat, vel titulis ingravavit vel privata usurpatione detinuit 90 1. *Vide Dahn IV 66.* — presbyteri ecclesiarum per omnes Romanae civitatis titulos S 450 2 *cf.* 7; Laurentius archipresbyter tituli Praxidae, Ianuarius presbyter tituli Vestinae et sic deinceps S CDXCIX B 1 (p. 410) ad 67 (p. 415). *Vide Duchesne ad lib. pontif. vit. Marcelli 2.* — tituli *expensarum et redituum*: his titulis expensarum paginae onerantur 51 13; binorum et ternorum tituli 214 16. 20, titulus caduci 278 20, titulos (*suum et hominum*) in assem publicum redigere (*sc. ut pro speciebus solvatur pecunia*) 353 14, onera superindicticiorum titulorum 28 27; siliquatici vel monopolii tituli 49 17 *cf.* 49 20, 61 17. 18, siliquatici titulus 92 15, 160 13, aurariae titulus 61 21: *ii tituli vel similes iis (vide 315 4 seq.) aut publici tituli appellantur* 315 7 (*cf.* 315 11. 20) aut praefecturae tituli XII 6 *cf.* 61 22, quia praefecto praetorio ordinante per quinquennium conceduntur *conductoribus*. — libellarius titulus v. libellarius; quolibet titulo praedia quaeviserunt 151 17; S 446 1. 3. — titulos nostrae pietatis erigere (*cf.* 89 27) aut augere 123 10, 254 11 *cf.* 18 1. — in uno eodemque titulo dispar est dignitas aequaliter adquisita 189 15; licet aliae dignitates habeant titulos praefinitos, ab ista (*praefectura praetorii*) paene totum geritur 176 30; ex diversis titulis defloratur dignitas *magisterii* 180 3; tituli (*syn. insignia, privilegia*) *comitivae privatarum* 181 28, *comitivae rei militaris* 201 22, *comitivae sacrarum* 181 20, *magisterii* 180 14, *praefecturae praetorianae* 291 5, *primiceriatus vel domesticatus* 304 29, *vicarii portus* 215 24.

toga v. procinctualis; *opp. palliatorum chori* 40 7.

togatus: togata dignitas *praefectura urbana* 178 5; mores togati (*syn. iuridici mores* 88 18) 88 11; togata professio 96 26; togati *opp. viri fortes* 15 7.

tonus 70 21. 29. 71 21.

tormentum: tormenta *reorum* 101 28, 282 4. 7. 339 24. 353 30.

tornare: tornatae camerae 28 16.

torpedo piscis (*cf. Plin. hist. nat. 32, 7*) 34 11. 15.

torrens eloquentiae fumen 242 27.

tot *pro numeralibus cardinalibus aut distributivis in formulis (cf. Hasenstab Studien p. 16)* 187 9. 223 16. 225 13. 254 21. 256 22. 351 19. 352 21. 376 26. 378 16. 19. 379 22. 23.

totum 20 6. 117 10. 205 15. 243 26. 284 8. 328 7 *cf.* P 468 2. 483 13. S 449 1; ex toto 148 16. 284 26; in totum (in toto *meliores* 237 14) 99 19. 102 25. 126 8. 137 11. 190 34. 209 3. 232 1. 237 14.

trabea (t. triumphalis 289 6) = *consulatus* 46 10. 47 36, 289 6.

tractabiliter ordinare S 402 5.

tractare bella (proelia 362 9) 24 3. 36 9. 176 19. 362 9, causas utilitatis 306 28, commercia 385 10, dignitatem 183 4, futura 164 20, publica iura 175 15, pensa P 473 5, remedium 309 5; necessitas excluditur, quando contra eam sub ubertate tractatur 331 27; tractandum est, ut principis desiderium nulli existere debeat onerosum 152 19; adulescentia illic (*in senatu*) inchoat a maturitate consili: tractant iuvenes cum modestia senum 274 12. — tractare se (delicata conversatione 135 31 *sim.* 186 10. 209 10. 362 15, probabili devotione 217 10, vaga libertate 146 16, tanta maturitate 47 13 *cf.* 26, sub decore 86 26, sub laude 121 32, probabiliter 175 32, dignum aliqua re 305 2) 47 18. 86 26. 121 32. 135 31. 146 16. 155 26. 157 16. 175 32.

tractare:

186 10. 187 4. 209 10. 217 10. 274 14. 305 2. 337 8. 339 33. 359 8. 362 15.

tractator = *consiliarius* 242 14.

tractatus = *consultatio, consilium* 122 17. 237 26. 289 24. 298 25. 300 24. S 402 17. 424 9. 427 12. — = *scriptum* 352 14.

tractus (*cf. cursus publicus*) *fluminis* 155 20.

tradere divina mysteria S 431 15.

traducere illum iniqua subreptione *syn. corrumpere* 378 3.

tragoedia 138 29. — *translate* tragoedia criminis *opp. levis reatus* 53 13; solumque sit parricidium, quod totius tragoediam reatus exsuperet 24 17; occurrit Bruttiorum praesulis missa relatio, quae privatam allegationem tragoediae suae (*fort. tuae* sua) voce compressit 102 4; manifestavit insidias et illam tragoediae compositionem pariter enudavit *hist. tripart. 2, 24 p. 235.*

trahere illum ad leges (= *in iudicium vocare*) 35 6. 124 12, ad solutionem 119 7. 11; illud ad effectum 148 21, ad taxationem 338 2; hinc tractum est (= *usu venit*), ut 106 15. — trahere (= *prorogare*) negotium 119 27; *intransitive* ne traheret diutius quod gravabat 331 7.

trames: ad hunc se tramitem consilii cura convertit S 419 16; a recto tramite declinare 303 13; trames recti 85 26; trames iustitiae 17 19. 26 26. 63 16. 179 2.

transactio (*sc. vitae*) 49 32.

transcendere = *superare; praef. p. V 7. 47 31. 167 8. 375 13 cf. P 467 19. 475 20. 483 5.*

transferre domum in alios usus 101 10. — transferre praedium ad cuiuslibet iura S 449 13; in alterum S 447 2.

transfundere = *conferre, propagare* 48 27. 82 13. 150 2. 232 28. 267 11 *cf.*

transgressio matriculae in promotione officialis cuiusdam extra ordinem 335 8.

transigere (= *concoquere*) escas 340 14. indutias transigere 220 27, tempora transacta 244 9, *abs. transacta opp. nova* 252 8. castitatem corporis sub nimio labore transegit (= *integram servavit*) 250 13; se de proprio transigere (= *sustentare*) 383 10. — *absolute* = *vivere* 337 23. 372 25. *inst. div. 32 p. 556.* — = *pacisci* 78 14; alia sententia potest corrigi, de vita transactum non potest immutari 201 17.

transire: transeuntes (*syn. commeantes*) 341 13. — transire de hac luce = *mori* 367 12. S 445 9. — = *superare* 330 24. P 467 8.

transitus = *mors* 237 12. 245 11. 247 9. S 404 18.

translaticia usitatio vocabuli 289 12.

translatio: translationes *Boethi* 40 11.

translator 378 1.

transmarinum: canon transmarinorum (= *negotiationum transmarinarum*) 165 17.

transmissio: vena fideliter posteris tradit, quae in se gloriosa transmissione promeruit 86 19; primae transmissionis (= *illationis tributis*) tempus exemplum 59 23.

transmittere: Arelatus pontem per fluminis dorsa transmittit 240 17; *Comum* post tergum campestris culta transmittit 343 5. — *syn. penetrare* 318 12. — = *praetermittere* 239 26.

transportaneus = *qui extra urbis portas degit (cf. montaneus, transmontanus): transportaneorum nefanda passio de elephantiasi laborantibus (cf. supra p. CLXXXI)* 318 11.

tremulus: tremula viriditas *prasinorum* P 481 18 *cf.* 162 11.

tribuere dignitatem 13 24. 47 7. 201 21. 305 27.

tribunal (vel tribunalia) comitis rei militaris 195 33; iudicum provinciarum 93 30. 194 24. 360 30; *praefecti annonae* 190 32; *praefecti praetorio* 177 2. 332 16. 360 30.

tribunatus *v.* tribunus.

tribunus chartariorum 224 7. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 514 adn. 1.

tribuni maritimarum *v.* tribunus provinciarum.

tribunus et notarius principum: sub Valentiniano principe gessit tribuni et notarii dignitatem: honor qui tunc dabatur egregiis 15 8; *sub Gothorum regibus hunc honorem vacantem praefectus praetorio iis inter milites suos tribuit, qui militia perfuncti, veluti cornicularius et primiscrinus emeriti, ex eius officio egrediuntur* 176 24. 345 18. 346 1, *idem spectabilitate decorabantur* 345 19. 346 1. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 462 adn. 4 et 481 adn. 5.

tribunus provinciarum: tribunus 218 12; tribuni maritimarum XII 24. formula tribunatus provinciarum VII 30. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 496 adn. 2.

tribunus voluptatum VII 10. 209 16; lascivae voluptates recipiant tribunum 191 26. formula tribuni voluptatum VII 10. tribunatus cura in Mediolanensi urbe peragenda 158 14; spectaculorum ordinatio 38 30. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 491 et 495.

tributarius: assis tributarius 374 12; tributarius solidus 151 7. 277 16. 379 23, solidi tributarii 225 13; tributaria functio *v.* functio; tributaria summa 22 8. tributarii 130 17. 165 36. 275 32. 314 20. 336 20. 344 7. 360 16. 385 23.

tributum 120 25. 150 32. 152 10. 225 4. 270 25. 361 11; tributa (fiscalia tributa *v.* fiscalis) 29 3. 55 26. 96 9. 13. 107 30. 121 3. 130 16. 131 6. 15. 150 32. 152 13. 182 14. 194 11. 196 12. 202 16. 271 17. 291 29. 314 3. 336 13. 349 18. 361 7. 11. 364 9. 366 5. 10. 367 18. 31. 368 2. 384 12. 385 4 *cf.* 360 19; tributum illud possessionis in illa provincia constitutae 225 4.

tricennalis, tricennium *v.* praescriptio.

triduanus 151 20.

trifarius 167 7.

trinitas: sancta trinitas 332 13.

trinus: trina illatio *v.* illatio.

trireme vehiculum 153 18.

tris (*sic codd.*) solidos 149 12.

triticeum 99 25. 118 4. 162 33. 315 4. 372 6. 378 15. 379 22. 32. 382 18. 23. 26. 384 29. triticeae copiae 162 25. 190 34.

tritura 373 11.

triumphalis: electio triumphalis *v.* electio; triumphalis princeps (*imperator*) *v.* princeps; triumphalis trabea *v.* trabea.

triumphare 193 21. 207 24. 292 16. 328 11; *c. acc.*: laudes amplissimas dignitas haec triumphat 176 35, triumphata iura publica 193 17.

triumphator egregius *Iustinianus* 342 25; infatigabilis triumphator *Theodericus* (*cf. p.* 463 adn. 1) *P* 466 14.

triumphus 87 27. 184 6. 240 2. 329 17. 384 12.

tropus: tropi *harmoniae* (sunt tropi constitutiones in totis vocum ordinibus vel gravitate vel acumine differentes *Boeth. inst. mus. 4, 15 p.* 341, 21 *Friedl.*) 70 11.

truculens (truculentus 15 31. 29 12. 60 24. 91 22 *cet.*): praesumptione truculentium rusticorum 53 4.

truculenter 31 8. 168 24.

trutina 165 11; *translate* 155 25. 300 11.

trutinare 19 25; *translate*: trutinare *aliquid vel aliquem* 166 18. 211 14. 246 19. 314 7. 341 4.

trutinator 195 29.

tuba 203 25. 318 28.

tuitio *sensu communi*: nec (*anima*) potest a vitiis adiri, quae tanta meruit tuitione vallari *de anima* 5 *p.* 632; nostri nominis contra inciviles impetus et conventionalia detrimenta perenni tuitione vallaris 187 7; opitulabitur vobis (*Iudaeis Mediolanensibus*) mansuetudinis nostrae postulata tuitio

tuitio:

163 24; quos (*mediocres*) tuitiois nostrae munit auctoritas 284 30; pueritia tuitionem gratiae consequatur 232 1; qui valet hostem confodere, ab omni se iam debet tuitione (*Gloeden, uitio codd.*) vindicare 36 10. — patricii Albini salvis legibus tuitio te (*archiatrum*) deputata communit 133 5: *cf. Mommsen l. c. p.* 532 adn. 2. — *sensu proprio civilis tuitio*: formula tuitiois VII 39. *regis nomine*: tuitionem tibi nostri nominis quasi validissimam turrem contra inciviles impetus et conventionalia detrimenta nostra concedit auctoritas: ita tamen *cet.* 221 26; tuitionem postulanti contra inciviles impetus ex nostra iussione salva civilitate praestabis (*saio*) 126 21; contra incivilium impetus illius (*sc. saionis*) tibi tuitionem sub aequabili defensione praestamus, ut nec legibus te subtrahat nec iterum contra iura publica laborare permittat 35 24; contra illicitas praesumptiones nostra te tuitione vallamus 93 13; saionis Amarae tuitionem, quam ei contra violentos indulsimus 126 6; tuitionem a principe petere 221 19; vilicorum genus, quod ad damnosam tuitionem queruntur inventum 166 9. *tuitionem praestat prior senatus*: ut domus patricii Agnelli ad Africam discedentis salvis legibus tua tuitione valletur 22 19 *cf.* 22 14; *item index provincialis vel comes*: Benedicti filios civili facias tuitione vallari 34 28, ut praediis vel hominibus huius ecclesiae tuitionem studeas salva civilitate praestare 63 12. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 531 seq.

tulisse = *sustulisse v. sub coniugatione.*

turba (*syn.* Romulea plebs, populus 368 21) 81 23. 106 27. 107 1. *P* 467 20; cognitores suos legitima

turba (*sc. officialium*) comitetur 279 9 *cf.* 179 22. 183 33; turba doctorum (nobilis t., t. senatus) *v.* senatus.

turbulenter 183 9.

turdus 259 14.

turgescere: non quod difficile ascensione turgescat (*civitas*) 372 19.

turpare 368 18.

turris circi 133 16.

turtur 161 17.

tus 302 31. 369 13.

tutamen cancellorum 376 12.

tutor 17 9. 29. 18 4 *cf.* 209 11.

tyrannicus 171 8. 244 17. 283 12.

tyrannis gravissimae calamitatis 316 3.

tyrannus 291 29; *rex Persarum* 317 24.

v. c., v. i. vel int., v. s. vide vir.

vacans: vacantia (= *caduca*) bona 176 12. — = *honorarius*: codicilli vacantes (*v. codicillus*); comitiva domesticorum vacans (*v. comitiva*); illustratus vacans (*v. illustratus*).

vacare: otio vacare non sinimus, quem probabiliter egisse sentimus 362 12; cessat lucri ambitus, cum vacatur ad planetus 133 14; severitas publica sicut ab innocentibus vacat (= *abstinet*), ita necesse est, ut in sceleratis operam suae distractionis impendat 257 15 *sim.* 275 30 *et saepius*. — nec vacat (*cf.* nec illud putetur irritum 106 20), quod 106 19. *expos. in ps.* 38, 4 *p.* 132.

vacuare (= *privare*) *aliquem aliqua re* 290 12. 20. 381 11.

vacuitas 351 32; *plur.* 354 21.

valde certior 4 26.

validare (*sed fort. legendum*: (omin)e felici res publica potuit quassata (membra) solidare) *P* 479 11.

validus: possessores validi (= *idonei*) 364 16.

vallare *v.* tuitio.

variae (sc. *epistulae*): variarum libri duodecim *titulus est codicum proborum*; librorum titulum variarum nomine praenotavi 59; variarum titulum superposuit *praef. p. VI* 21; merito variarum (cf. *ellipses*) dicitur, quod tanta diversitate conficitur 523. *Vide Hasenstab Studien p. 77.*

varicare: varicatis gressibus superbus patet 183 13.

varietas = *instabilitas* 319 s.

vasa apostoli Petri 377 7; sanctorum vasa 377 1 cf. 11; sacra vasa 279 29.

vasarium: vasaria publica = *libri censuales* 225 11. *Vide Marinius ad pap. 83 V 3.*

vastare aliquem 67 12. 81 3. 137 2 *cet.*

ubi = *quo* 26 14. 28 9. 41 29. 98 24. 146 31. 188 18. 242 2. 251 32. 371 24.

vectatio: *pl.* 167 30. 343 6. *Iordan. p. 97, 15.*

vectigal *sensu proprio* (*synonyma a Cassiodoro praefertur*): antiquum vectigal 162 25; *translate* 96 15. 190 7.

vectrix: vectrices sc. *naves* 380 12.

vectura v. cursus publicus.

vel = *et* 49 17. 11 19. 84 18. 87 6. 92 16. 93 2. 95 16. 97 8. 100 30 *cet.* S 403 5. 425 6 *cet.*, vel .. vel = *et* .. *et* 13 3. 52 2. — teneat scaenicos si non verus, vel umbratilis ordo 209 5; exormiston compar murenis corpore, vel (*sic codd.*) colore distans 371 25.

veliger: veligerum mare 208 10.

velle abundanter: talia secreta violare, sic certissima velle confundere nonne veritatis ipsius videtur crudelis laceratio? 19 25; *sim.* 41 23. 91 23 (*nam lectio tradita retinenda est: donec truculentus animus velle vivere consuescat, in quibus vivere significanter est dictum pro humane vivere*). 99 2. 118 6. 185 23. 213 20. 309 7. *cet.* P 474 7. — velle *substantive v. s. infinitivo.*

vena marmoris 17 3. 212 7 cf. P 483 12. — *translate* vena nobilium 37 16; *sim.* 82 20. 83 1. 86 18. 246 23.

venalis: res venales v. forum. — = *quaestuosus* 92 5. 209 29. 210 22. 348 18. 377 31. P 468 2; venalis illa dilatio 336 20, venales morae 349 20. 367 31: *utrumque de tributo solvendo, item fort. venalis protractio* 183 22 cf. *venalitas indutiarum* 361 10.

venalitas = *venditio, distractio, commercium* 219 6. 262 13. 341 2. 385 4. — *sensu vulgari* 34 15. 116 11. 146 20. 155 3. 171 8. 178 1. 206 17. 207 9. 211 8. 213 27. 285 21. 315 3. 334 30. 335 16. 338 1. 360 15. 361 10. 365 22. 382 30. 383 9.

venationes ludiarum V 42: cf. *Friedlaender Sitten-geschichte* 5 II 380 adn. 1.

venator 168 18.

venatrix: aquilae venatrices 259 17; venatrix bonae conversationis sollicitudo nostra 189 8.

venerabilis: edicta domni avi nostri (*Theoderici*), quae sunt venerabili deliberatione formata 284 36; dies venerabilis v. *dies festi*; venerabilis ecclesia v. ecclesia; venerabilis synodus v. synodus. — Cf. episcopus, papa.

venerabilis vir v. vir venerabilis.

venerandus: veneranda iudicia avi (*Theoderici*) 234 3; 289 20; venerandam purpuram adorare 346 1; 348 11. examen venerandum v. senatus. nobilitas veneranda 338 18. veneranda Romanae urbis affectio 10 17. *de episcopis* E 392 ep. 9 15. S 429 20. 444 9 448 25.

venerari imperatorem vel regem 304 8. 310 3. 328 17; divina 249 11.

veneratio regis erga imperatorem 311 8. 313 7 cf. 238 18; erga episcopos 237 11. 320 29. 32.

venetus 105 31. 162 8. 381 12; venetus *subst.* (sc. *auriga*) 106 27.

venia aetatis v. aetas: venia (= *indulgentia*), generalis 355 16.

venialis = *ignoscibilis* 213 28. 334 15.

venire: omnis aetas ventura 424, venturus dies 179 27, ventura posteritas 34, venturae res 144 20, ventura 207 6, *sim. passim.* si quis contra haec constituta ausu temerario venire temptaverit 61 14. quae veniunt in querellam (*syn.* de quo querella est 314 6) 56 28. 101 15. venire ad honorem 49 5. 242 19. 246 19. 274 2. S 405 15. 27. venire ad pretium: quibusdam veniunt dolores ad pretium 89 15, quasi laesio veniret ad pretium 126 12, venit ad pretium delectabilis cantilena 168 17, ut detestabile vitium venire possit ad pretium 219 9.

veraciter 72 28. 82 16. 88 30. 144 23. 176 3. 181 34. 259 21. 289 26. 360 20. 367 28. 374 25. 382 3 *cet.*; veracius 4 27.

verbum: *praefectus praetorio* verbo sententiam dicit 176 13; cetera per praesentium latores pietati vestrae verbo (*syn.* sermone 79 19) suggerenda (*syn.* dicenda, insinuanda, intimanda) commisi-mus (*syn.* delegavimus, mandavimus) 11 3; 73 21. 81 2. 144 10. 170 26. 232 9. 297 17. 306 36. 307 25. 312 18. 313 14. 320 7.

veredarius v. cursus publicus.

veredus v. cursus publicus.

verendus 14 33. P 481 2.

veridicus: nunc autem potest esse veridicum, si universa Roma dicatur esse miraculum 212 18.

vermiculus: *plur.* = *opus vermiculatum* 143 7.

vernacula lingua 328 20.

vernans: color nimio lepore vernans (= *splendidus*) 11 14; bona vernantia 252 31.

vernum (*plene verum* tempus 53 27) = *ver* 105 30. 138 26. 259 28 (*ubi pro verum silvarum fort. leg. v. Silanum*). 381 16.

versutia 283 26. 336 22. 346 8 *cet.*

vertere: causa, quae inter eos vertitur (= *versatur*) 79 13.

vestiarium (uestarium *meliores*) 12 12.

vestire: res publica morum nostrorum honestate vestita 27 6; *sim.* 46 9. 96 26 *cet.*

vestis: vestes sub ordinatione comitis sacrarum (cf. *Boecking ad Not. dign. Oc. 11, 5*) 181 12; vestes in conventu quodam *Lucaniae venales* 262 21. civiles vestes 201 3; militaris vestis v. militaris; vestis Romulea *praefecti urbani* (cf. *Mommsen Roem. Staatsrecht* 3 I 409) 178 6; sacra vestis regis 11 6. 181 9 cf. 11 21. 27.

veteranus *opp.* *primaevus* 240 6; *opp.* tiro = *offi-cialis emeritus* 187 3. 345 16. 349 23.

veternosus: vetermosa senectus *fabricarium* 28 18; vetermosa ramalia 352 8. vetermosa praesumptio S 405 22.

vetus: veteres (vestri veteres 31 32) 16 29. 19 17. 31 32. 48 11. 67 22. 82 28. 35. 96 21. 129 1. 133 20. 193 15. 195 22. 204 24. 205 23. 210 27. 211 22. 231 8. 242 33. 246 25. 251 34. 326 11. 328 27. 337 16. vetustas 195 18. P 468 10.

via: viae publicae 375 1. Via sacra 317 5.

viare: viantes 64 26.

vicarianus v. vicarius.

vicariae dignitas v. vicarius u. R.

vicarius: ei vicaria virtute succedis 145 6. *mutuus* 269 12. 298 26. 347 16.

vicarius portus VII 23. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 492 adn. 5.

vicarius praefectorum per Gallias: Gemellus (v. *indic. nomin.*). — spectabilis vir ille vicarius praefectorum 88 14; vicarius praefectorum 87 23; vicarius praefecturae 88 25; v. s. III 16. 18. 32. 41. IV 12. 19. 21. *Vide Mommsen neues Archiv* 15, 181.

vicarius principis cardinalis comitiaci officii: vicarius 218 25 cf. 185 21. 136 4. *Vide Mommsen neues Archiv* 14, 470.

vicarius urbis Romae: Maximus XII 19, *pater Reparati* 273 25. — formula vicarii u. R. VI 15.

vicarius:

vicarius urbis Romae 132 31. 133 2. VI 15; tantae sedis (sc. praefecturae praetorio) vicarius 188 12; vicarius 35 21. 188 4; functus vicibus praefectorum 273 25. vicariae dignitas 188 25; vicariana sedes 60 2. *Vide Mommsen neues Archiv 14, 461 et 15, 182.*

vicedomini (v. Mommsen neues Archiv 14, 465 adn. 2) 151 23.

vicem reddere actibus 216. in vicem v. in. versa vice 381 7. innumeris vicibus (= *identidem*) 160 26. — vice sacra v. sacer; praefectus praetorio atque patricius agens etiam vices praecellentissimi regis Odovacris Basilus S 445 2. vices praecelsae dignitatis (sc. consulatus) gerere de consulari provincia 193 7. praefectus praetorio quaesturae vicibus ingravatus 45. vices genetivo non sequente = *munus publicum* 185 19.

vices agens:

vices agentes praefecti praetorio et magistri officiorum i. e. vicarius urbis Romae et vicarius principis cardinalis comitiaci officii 136 6 cf. 135 21. 136 4. 188 2.

agens vices (sc. praefecti praetorio), qui per excellentiam audit et a vicario distinguendus est (cf. Mommsen l. c. 15, 182): Ambrosius v. i. agens vices XI 4. 5. XII 25. caritas vestra 334 2; prudentia tua 381 22; sollicitudo vestra 382 11. *Vide Mommsen neues Archiv 14, 463.*

vicissitudo = *retributio*: culpabilis vicissitudinem (sc. poenae) recipit 179 16; vicissitudinem gratiae (319 28, muneris 143 15, praemiorum 168 17. 285 19. 291 32, rerum 23 27 sed legendum praemiorum collato 285 19) reddere (tribuere 143 15, quaerere ab aliquo 291 32) alicui 23 27. 143 15. 168 17. 285 19. 291 32. 319 28. absolute vicissitudo (est potius vicissitudo quam praemium 16 13) = *remuneratio* 16 13. 53 30. 97 16. 150 14. 196 12. 274 22. 307 19; vicissitudinem reddere (praestare 347 21) alicui vel alicui rei 34 25. 96 11. 171 5. 187 2. 307 5. 345 16. 347 21. 365 24. 370 7.

victoria = *finis militiae officialium* 350 22.

victoralis scipio consulis 174 23.

victualis: victuales copiae 343 6; victuales expensae 351 7; victualia metalla (= *moneta*) 219 6; moneta victualis 380 29; victuales res 180 4. 341 2; victuales species 117 7; victualia 100 31. 117 3. 12. 120 18. 214 12. 218 6. 353 7. 371 21. 379 4.

victus 41. 164 17. 205 9. 352 29. 353 1. 381 24.

videri ad iustum rhythmum efficiendum a Cassiodoro saepenumero abundanter ponitur: constituitur a vobis pantomimus, quatenus sumptum, quem pro spectaculo impendimus, electis contulisse videamus 25 26; *sim.* 26 9. 49 1. 69 31. 99 1 *cet.* P 474 13.

vigil v. praefectura vigilum.

vigiliae 210 18.

vigor regius 283 14; vigor domus regiae v. maior domus.

villescere 81 8. 190 30. 291 3.

vile adv. = *vili pretio* v. pretium.

villa urbana 373 14.

villici (cf. Dahn III 178 adn. 9) 166 9.

vindemia 259 26. 373 11 cf. 363 6.

vindicta = *punitio* 93 9. 319 25 *cet.* S 426 3.

vineae 343 14. 363 6.

vinum 123 2. 315 4. 362 23.

acinaticium (cui nomen ex acino est), Venetum 362 25.

Bruttiorum vel Bruttia vina 369 7. 21; inter ea extremum Palmatianum (apud Alexandrum Trallianum et Paulum Aeginetam οἶνος Πελματιανός cf. Puschmann ad Alex. Trall. 8, 1 vol. II p. 324, contra bino palmacio vel pal-

vinum:

Bruttiorum vina:

miciu apud Dioscorid. lat. clm. 337 fol. 142^v ποινικίνης est) 369 20.

Gazetum 369 23.

Histricum 378 15. 379 22. 32. 382 27.

Palmatianum v. Bruttiorum vina.

Sabinum 369 23.

Venetum 382 18. 23.

violator (saepius temerator) nostrae iussionis 284 31.

violentus: violenti *syn.* inciviles (v. tuitio) 126 7. 203 9. 221 20. — vinum nare violentum 369 26.

violeum nectar 363 11.

vir: v. i., v. s., v. c. pro singulis vocibus numerari inde apparet, quod itaque constanter secundo loco collocatum post eos titulos ad tertium removetur, cf. v. i. itaque 133 32, v. s. itaque 36 15. 135 6, contra vir itaque magnificus 64 14.

vir amplissimus v. vir praecelsus.

vir beatissimus episcopus, papa.

vir clarissimus (de compendio v. c. vide praef. p. XX; cf. Hasenstab Studien adn. 198):

v. c. et inf. in titulo operis.

v. c. arcarius.

cancellarius provinciae.

consul.

erogator opsoniorum.

v. c. Amandianus — Armentarius — Felix

— Simeonius (comes siliquatariorum?)

— Thomas (comes siliquatariorum?).

vir devotus (v. Mommsen neues Archiv 14, 470. 509):

comes.

comitiacus.

comitianus.

Decoratus vir devotus V 31 (devotio tua 160 17).

vir disertissimus:

Campanianus — Petrus legatus Iustiniani.

vir eloquentissimus:

Petrus legatus Iustiniani.

vir eminentissimus:

praefectus praetorio.

vir experientissimus:

Constantinianus — Laurentius (experientia tua 379 21).

vir fortis v. fortis.

vir honestus:

Ecdicius — Thomas.

vir illustris vel inlustris (de compendio v. i. vide praef. p. XXI):

v. i. agens vices.

comes (vide supra p. 524).

comes domesticorum.

comes patrimonii.

comes privatarum.

comes rei militaris.

comes sacrarum.

consul.

domesticus (v. primiceriatus).

magister officiorum.

maior domus.

patricius (v. i. patricius et v. i. atque patricius).

praefectus praetorio.

praefectus urbis.

quaestor.

v. i. Ampelius — Carinus — Consularis (vestra magnitudo 107 25) — Cunigastus (magnitudo tua 257 29) — Eusebius (magnitudo tua 136 14) — Faustus (ppo?) 37 18 — Maximianus — Neudis — Severinus (illustris et magnificus 152 3; patricius?) — Theodahadus (magnitudo vestra 150 6; idem qui postea rex).

vir:

- vir magnificus:
comes patrimonii.
patricius.
praefectus praetorio.
- vir praecelsus:
praecelsus atque amplissimus vir Theodahadus — praecelsus vir Tuluin.
- vir sanctissimus:
episcopus.
presbyter.
- vir spectabilis (*v. de compendio v. s. praef. p. XXI; cf. Hasenstab l. c. adn. 197*):
v. s. advocatus fisci.
censitor provinciae Siciliae.
comes (*supra p. 524*).
consularis provinciae.
corrector provinciae.
cura palatii.
dux exercitus.
dux Raetiarum.
rector decuriarum (*v. decuria*).
referendarius.
tribunus et notarius principum.
vicarius praefectorum per Gallias.
- v. s. Ampelius — Andreas — Bacauda — Basilius — Benenatus — Boio (spectabilitas tua 35 28) — Constantius — Despotius — Domitius — Ferriolus (*consularis provinciae?*) — Florianus (spectabilitas tua 16 19) — Geberic — Genesis (v. s. VIII 30. 258 17, sublimitas tua 258 24) — Iohannes (*comes cloacarium?*) — Leontius — Liberius — Magnus — Marcianus — Nymphadius — Paschasius — Petrus — Philagrius — Sabinianus — Saturninus — Spes — Starcedius (*dux exercitus?*) — Sunhivadus (spectabilitas tua 86 27) — Theodulus — Valerianus (XII 5: *corrector Iucaniae et Bruttiorum?*) — Valerianus (117 18) — Vivianus — Umbisus.
- vir strenuus (*cf. Mommsen neues Archiv 14, 509*):
Catellus — Paulus — Servandus.
- vir sublimis (*cf. Mommsen neues Archiv 14, 514, cf. sublimis*):
comes rei militaris.
dux exercitus.
praefectus praetorio.
- vir summus *v. summus*.
- vir tantus *v. tantus*.
- vir venerabilis:
episcopus.
papa.
presbyter.

virga: aurea virga curae palatii 205 10.

viriditas gemmarum 68 28. P 481 18.

viror: virores prati 69 19.

virtus: quadrifaria virtus (*sc. iustitia, prudentia, fortitudo, temperantia cf. Cassiod. de anima c. 5*) 177 1 *cf.* 354 1. — divina virtus *vel* virtus divina 282 29. 312 15; virtus sancta 331 17; supernae virtutes 298 30.

vis: vires = auctoritas 280 1. S 447 12. 448 3. 450 18. — vires fisci 120 30. 284 4; vires tributariorum 131 19. 150 24. 151 2. 165 19. 21. 260 22. 277 3. 283 13 *cf.* 170 12. 175 5. 314 33.

viscus *v. sub declinatione*.

visitatio 192 17.

visitator (= *inspector*) synhodi S 427 17.

visorium = theatrum 138 24. 169 4.

visualis: quod non (*fort. nos*) alio referente cognovimus, etsi visuali probatione retinemus 372 5; ubi astrorum motus visuali cognitione certissimus

visualis:

est de anima 12 p. 638 et saepius in ceteris Cussiodori operibus.

vita: vitae auxilium 174 16; vitae gaudia 342 13; vitae munera (munus 73 9) 73 9. 175 21. 208 26. P 468 7; vitae remedia (vitale remedium 345 3) P 468 6.

vitis, quam tenet princeps in officio comitis rei militaris 216 2: *cf.* epigramma de principe p. p. (*i. e. praefecti praetorio*) ebrioso qui vitem tenebat *Ennod. carm. 2, 137—141 p. 265, 40 Vogel*.

vituperabilis 24 26. 171 2. 285 6. 335 12 *cf.* vituperabiliter 185 5.

vivacitas = vitalitas 369 26. — = vigor 47 22. 261 18. 288 23. 334 11.

vivaciter 211 7. S 403 1; vivacius 179 30. 214 12. 289 14. 331 8. 353 18.

vivarium: vivaria piscium 272 34.

vivere: incommutabilis fidei est omne quod bene vivitur 167 14.

vivificare P 467 5. de anima 2 p. 629; *cf.* 82 29.

vivos: viva balsama 302 30.

ulcerosus 318 10.

ultra (*cf. supra*):

non possumus admissi qualitatem ultra iura corrigere 95 18; crudelitatis genus est ultra naufragium velle desaevire 118 6; ultra desideria supplicum frequenter praestitisse beneficia 166 16; aulica potestas, quam tu facies ultra terminos suos crescere 182 25.

ultra omnes impietates est (*eum*) nocere laesos 251 16; ultra omnes crudelitates est divitem velle fieri de exiguitate mendici 370 27; ultra omnes dementias est redemptoris sui iussa negligere *inst. div. 16 p. 549*; ultra omnes dementes est, qui ulcisci non appetit 335 25. — meos ultra ceteros minime commendo 365 4. parhippis non ultra quam C libras iubemus imponi 147 3.

ulterius = ultra (*quod legitur* 38 34. 80 1. 367 17 *cf.*) 64 24. 212 15. 222 4. 223 20. 260 20. 279 5. 344 23 *et saepius*.

ultroneus: possessor ultroneus (*sc. qui non coactus tributum persolvit*) 366 30; *neutr. pl.* ultronea 220 2.

umbratilis (*opp. verus* 209 5) = umbraticus 188 12.

209 5.

umor lacteus (= *lac*) 340 23; sanguineus (= *purpura*) 12 9.

unanimitas 297 16. 312 26.

unanimiter 237 1. 319 4 *cf. apparat. ad* 297 16.

uncia 19 20; uncia auri 147 8.

unde: earum rerum iudicium non praesumimus, unde mandatum specialiter non habemus 314 14 *et sic saepius unde et ubi pro pronominiibus relativis*.

undecumque = ubicumque 25 9.

undosus 378 31 *cf.*; *translate* = agitatus 16 18. 121 11.

uniformis: epistula uniformis talis III 3.

unitas: dissidentes unitati et concordiae redderentur S 424 7; 422 1.

universaliter 334 25.

universitas = omnes homines 332 3; = omnes rei publicae cives 4 28. 63 3. 99 29. 137 32. 243 21. 282 20. 285 18. 299 18. 31. 344 13. 385 24. S 419 9. 424 23; = omnes synhodaes S 404 14.

universus: armarium ipsius fortuna cunctorum est et merito refugium omnium dicitur, ubi universorum securitas invenitur 377 21. universorum mentibus innotescere 281 3; in sollemnibus allocutionibus universus praefertur synonymis, nunquam ea ponuntur in titulis: universis Gothis et Romanis Dertona consistentibus I 17, universis Gothis I 24. universis Gothis et Romanis I 28, universis Lucristanis super Sontium constitutis I 29, universis Massilia constitutis IV 26

universus:

cf. II 19. 27. III 17. 24. 40. 42. 44. 48. IV 33. 49. V 26. 38. VIII 7. 26. IX 9. 20. X 31. XI 7. XII 2. 3. 6; universum possessorem te iubemus inspicere 150 31; vos (*papa*) patris nomine universa diligitis 331 20.

unus = *alteruter* 78 12. 80 28. — = *singuli* 135 24. 147 1.

unusquisque = *quisque* 25 31. 53 21. 65 9. 145 33 *cet.* vocare ad iudicium 279 4; in reatum P 465 14.

vocatio (*sc. in ius*) 278 25.

volitare: is frequenter victor per diversorum ora volitavit (*cf. Enn. ap. Cic. Tusc. 1, 15*) 105 14 *cf.* 196 3. 206 24. 212 17; respice te supra omnium umeros atque ora volitare 47 35.

volubilitas = *vertex* 371 23.

voluntarie 269 14. 314 16.

voluntarius 121 3. 208 25. 248 26. 339 1. — = *arbitrarius*: usurpatio voluntaria 157 34; voluntaria *n. pl.* 183 2.

voluntas nostra (*nostra v.* 226 12) 20 18. 226 12. 289 16 *cf.* 223 7; 308 5; principis voluntas (*revertenda p. v.* 125 10) 125 10. 302 5; voluntas regia 202 25. S 423 2; *cf. velle.* — voluntas divina 233 1.

voluptas: voluptates (*cf. tribunus*) = *spectacula* 32 21. 158 17. 209 5 *cf.* 178 2.

voluptuose 340 31. 372 20.

voluptuosus (*syn.* *deliciosus* 378 29) 39 30. 72 30. 107 2. 317 1. 378 29.

vomere flammam (flammamque vomentem *cod. Medicus Verg. Aen. 8, 620*) P 481 19.

voracitas 58 14. 227 13.

votivus (*syn.* *acceptus* 305 1) 58 25. 107 22. 117 23. 169 31. 271 19. 281 11. 297 12. 305 1. 311 2. 312 27. 316 27. 319 17. 327 24. 342 8. 349 15. 367 16. 374 5. S 448 15.

votum *vel* *saepius* vota (*subest voci semper fere desiderii vel etiam voluntatis significatio*): 26 2. 34 2. 62 29. 64 15. 80 18. 81 22. 83 19. 88 5. 89 16. 90 29. 100 4. 105 7. 125 19. 130 31. 145 26. 147 33. 149 13. 150 17. 153 24. 31. 155 29. 160 3. 161 20. 163 7. 166 17. 30. 168 29. 179 9. 180 28. 187 16. 195 7. 203 13. 209 17. 210 14. 223 11. 226 13. 227 1. 234 9. 236 27. 242 1. 246 8. 247 5. 10. 254 7. 255 32. 256 29. 262 9. 269 18. 272 1. 17. 274 19. 276 28. 297 9. 298 17. 299 22. 303 27. 308 22. 312 1. 313 24. 315 26. 319 4. 329 7. 330 13. 334 3. 25. 338 14. 339 10. 30. 342 12. 344 12. 20. 30. 348 3. 349 6. 360 27. 364 13. 383 6. P 465 9. 470 12. principis votum 97 19. 238 26. 245 27. 281 3. 304 25; votum nostrum (*vel versa vice*) 54 24. 79 17. 90 7. 121 21. 310 27. 313 26 *cf.* 98 20. 313 22. cunctorum vota 235 20. 290 35. 299 30. 306 2. 346 6; omnium vota 290 30. 330 28. votum generale (*vel versa vice*) 187 31. 281 31; generalitatis votum 299 9. 302 13. publica vota 17 28. 177 32. 339 25. vota supplicum (supplicantium, conquerentium: *cf. desiderium*) 119 23. 127 8. 145 24. 189 25. 384 27. votum est *alicuius* (*vel alicui*) *sequente infin.* 22 23. 101 29. 106 31. 253 18. 340 9. 385 9. *sequente* ut 98 20. 314 1; nostri voti est *sequente acc. c. inf.* 313 25.

vox: quisquis, quod repetere debuisset, invaserit, voce iuris (= *iudicio*) amittat 119 15; damus querellis eorum liberam vocem 282 8, vocem contradictionis afferre S 451 2. — = *suffragii ius* 280 2.

urbanus *v. urbs*.

urbs (*syn.* *civitas*: oppidum *apud Cassiodorum nusquam comparuit*):

Roma: urbs Roma *v. Roma*; urbs Romana (*vel* *Romana urbs*) *v. ibid.*; caput mundi (rerum, urbium) *v. caput*; eximia urbs 32 8; illa urbs (urbs illa 309 21) 95 17. 206 22. 309 21. 318 17; urbs nostra 206 5. S 424 13 (*in praeeptione regis*); urbs regia S 419 7. 420 7;

urbs:

Roma:

tanta urbs 208 19; sacra urbs (*sacra urbs Roma, sacratissima urbs*) *v. sacer*; urbs *nude* 50 22. 94 17. 117 20. 212 16. 213 6. 334 19. 377 10. *ut possit accipi pro nomine proprio (praeter titulos velut praefectus urbis)* 17 2. 58 24. 127 23. 136 19. 211 32.

Ravenna urbs: urbs Ravenna *v. Ravenna*; urbs regia 180 5. 351 8. 378 29. 379 5; urbis hodie felicitas ammiranda (*cf. C. I. L. X 6850*) P 478 16.

Arelatus civitas *cf.* 100 29. — Comum civitas *cf.* 343 1. — Mediolanensis urbs 158 14 *cf.* 63 23. — Neapolitana civitas *cf.* 195 30. — Parmensis civitas *cf.* 258 11. — Scyllaceum prima urbium Bruttiorum 372 15 *cf.* 373 13. 17. — urbs Sipontina 67 11. — Syracusana civitas *cf.* 36 18. — urbs Ticinum 315 31.

urbs singulae 341 11. 374 26; urbium vetustarum reparatio 29 31; urbs 259 5. 269 4; urbes 66 6. 95 2. 169 3. 185 3. 227 17. 258 21; *opp.* ager (*vel similia*) 136 13. 185 11. 220 28. 259 2; *item (praeter titulos velut praefectus urbanus)* urbanus 181 29. 220 28. 260 1. 262 20. 373 14.

urna: volubilis urna P 468 1.

usitatio: translaticia usitatio vocabuli 289 12.

usque a *vide a*; usque ad 102 21. 134 13. 135 1. 148 13. 195 34. 262 29 *cet.*

usualis 180 31. 285 1. 3. 353 2.

usualiter 68 12. 269 30.

usura 286 34.

usurpare (*doctoribus usurpata sententia* 287 5) = *illicite occupare* 18 1. 135 22. 147 3. 344 4.

usurpatio (*inusta* 87 7, *violenta* 123 15) = *pervasio*, *illicita praesumptio* 28 12. 62 27. 87 7. 90 1. 123 15. 135 17. 147 13. 157 34. 165 23. S. 402 16.

usurpator = *pervasor* 182 16.

usus fructus E 392 ep. 9 9. 14. S. 449 16.

ut:

= *quod*:

hinc est conscientiae gratissimus fructus, ut, quamvis summa potuerit adipisci, iudicetur tamen ab omnibus plus mereri 14 28, hinc datur intellegi, ut 299 33, *sim.* 353 5; hinc fieri, ut 60 18; hinc est, quod *v. hinc*.

hoc nobis vehementer displicuisse cognosce, ut intentiones vanissimae usque ad eversiones pervenerint fabricarum 134 13.

ideo miramur virum, ut, quod diu virtus publica refugit, manus privata suscepere 64 21. nec vacat quod XXIV missibus condicio huius certaminis expeditur: profecto ut diei noctisque horae tali numero clauderentur 106 20; o laudabilia instituta maiorum, ut imago principum subiectos videretur pascere 181 1, *sim.* 208 16; quid de vobis iudicemus, expendite, ut ad summarum culmina dignitatum germinis vestri viros eligamus 288 12.

post asserere 51 10 — considerare, ut non 351 23 — credere 72 22 — declarare (*cf. definire, delegare*) 58 24. 84 26 — diiudicare 298 7 — dissimulare 51 17. 60 6 — pervenire: spectabiles vestra in cunctorum faciat notitiam pervenire, ut quisquis invaserit, voce iuris amittat 119 14 — sperare 311 24. 312 17. 320 33. 321 5 *cet.* S 427 17. — decet 53 1. 59 6. 89 8 *cet.* — hoc est introductum 25 13 — oportet 58 19. — iustitiae ratio est 65 2 — natura est humani animi 194 23 — nefas est 65 27 — tui studii est 190 13. — absurdum est (*infiniteus sequitur* 249 24. 252 32. 278 18 *cet.*) 51 26. 61 19. 147 4. 151 13. 165 36 *cet.* — aequum est 65 9. 303 31. 305 34 — dignum est (*seq. inf.* 336 14) 42 9. 258 11. 348 3 — foedum est 361 19 — grave

ut:

est 58 2 — indignum est 36 s. 66 27 — iniquum est (*seq. acc. c. infin. 59 2 cet.*) 17 21. 61 10. 117 31. 280 20 — iniustum est 96 16 — iustum est 33 12. 147 10 — laudabile est 196 22 — minus fuit 300 33 — mirabile est 103 12. 353 6 — miserum est 95 29 — praestantius est 310 7.

ut non = *ne* 33 16. 334 30, ut nullus = *ne* quis 50 30, ut nihil = *ne quidquam* 336 33; *similia passim*.

ut *temporale* (*cf. mox ut*): ut coepit, directus est 239 27; ut constiterit firmus volatus, consuescunt 36 5, *sim.* 54 2.

utcumque 249 16. 329 29.

uterque *v. natio*, orbis, pars, populus, res publica.

utilitas *vel* utilitates rei publicae (utilia rei publicae 152 17) 30 11. 49 27. 30. 242 16. 285 20. 306 29. 351 17; regni nostri utilitas 92 1. 319 14; generalitatis utilitas 4 5; provinciarum utilitas totiusque regni status 50 10; devotorum utilitates 117 2 *cf.* 23 27. 99 12. 203 19; gentis utilitas 319 9 *cf.* 10 5; Romanorum utilitates 334 16 *cf.* 25 22. utilitas publica (*saepius quam* publica utilitas) *et* publicae utilitates (*saepius quam* utilitates publicae) 23 17. 50 5. 57 22. 59 6. 64 . 11. 13. 92 26. 29. 93 17. 97 6. 13.

utilitas:

121 17. 127 25. 131 18. 135 20. 146 29. 31. 147 16. 33. 148 6. 151 26. 154 9. 13. 160 16. 163 3. 165 18. 174 9. 179 29. 185 19. 31. 218 19. 24. 219 2. 26. 242 28. 268 27. 327 28. 333 22. 338 13. 350 31. 360 8. 361 15. 365 23. 26. 366 18. 368 9. 382 15; communis utilitas 27 21. 234 16; generalis utilitas 95 23. 116 11. 219 4. cunctorum utilitas 210 10. 241 23. 374 5; omnium utilitas (utilitates 298 24) 30 5. 207 20. 238 2. 298 24. nostra utilitas (*vel versa vice*) *aut* nostrae utilitates (*saepius quam* utilitates nostrae) 22 19. 26. 36 20. 147 20. 155 13. 257 1. 275 13. 28 *cf.* 92 14. 292 13. 362 13. fisci utilitas 131 8; ut et fiscus cresceret *et* privata utilitas damna nulla perferret 55 27.

utillimus *v. sub comparatione*.

utique 25 15. 170 20. 367 19. P 474 11.

vulgariter 40 6. 343 23.

vulgus 133 32. 381 27.

vulnerare (*cf. ferire*) tot librarum auri dispendio *aliquem* 30 32.

xenium: xenia sunt ista, non debita 208 25.

zodiacus circulus 41 2. 350 8; zodiaci decani 106 6.

GETTY CENTER LIBRARY

3 3125 00607 5507

